قاموس الأعلام

تأليف : شمس الدين سامي فراشري

رفع محمود العثماني

قاموس الأعلام

تأليف : شمس الدين سامي فراشري

رفع محمود العثماني

قاموس الاعلام

تاريخ وجغرافيا لغاتى وتعبير اصحله كافهٔ اسماء خاصه‌يى جامعدر

(تاريخه متعلق : كافهٔ اقوام واممله انبيا، خلفا، صحابه، تابعين، رجال حديث، ملوك، امرا، وزرا، حكام، حكما، علما، فقها، اوليا، مشايخ، ادبا، شعرا، اطبا، مورخين، سياحين، اصحاب هنر، اشخاص موهومهٔ اساطير والحاصل شرق وغربه وازمنهٔ قديمه وجديده‌يه عائد كافهٔ مشاهيرك اسملرينى، ترجمهٔ حاللرينى وآثار وتأليفاتنك تعريفنى؛ جغرافيايه متعلق دخى : كرهٔ ارضك منقسم بولنديغى قطعات وممالك ودولك، ودكيزلر، بوغازلر، آطه‌لر، طاغلر، نهرلر، كوللر، اووه‌لرك، وكرك اسكى كرك يكى قصبه‌لرله بيوجك قريه‌لرك اسملرينى، موقعلرينى، طول وعرضلرينى احوال تاريخيه وطبيعيه‌لرينى، اهاليلرينك مقدارينى، باشلجه محصولات واخراجاتلرينى والحاصل تفصيلات ممكنه‌يى شامل وحروف هجا صره‌سيله مرتبدر.)

محررى : ش. سامى صاحب وطابعى : مهران

DICTIONNAIRE UNIVERSEL D'HISTOIRE ET DE GÉOGRAPHIE

PAR

CH. SAMY-BEY FRASCHERY

EDITEUR MIHRAN

TOME SECOND

CONSTANTINOPLE

Imprimerie MIHRAN — Rue de la S. Porte N. 5-7

1889

ايكنجى جلد

معارف نظارت جليله‌سى طرفندن تقدير وتحسين اولنه‌رق طبع اولنمشدر.

استانبول

(مهران) مطبعه‌سى — باب عالى جاده‌سنده نومرو ۷

١٣٠٦

قاموس الاعلام

تاريخ وجغرافيا لغاتنى وتعبير اصحله كافهٔ اسماء خاصه‌يى جامعدر

(تاريخه متعلق : كافهٔ اقوام وامملە انبيا، خلفا، صحابه، تابعين، رجال حديث، ملوك، امرا، وزرا، حكام، حكما، علما، فقها، اوليا، مشايخ، ادبا، شعرا، اطبا، مورخين، سياحين، اصحاب هنر، اشخاص موهومهٔ اساطير والحاصل شرق وغربه وازمنهٔ قديمه وجديدەيه عائد كافهٔ مشاهيرك اسملرينى، ترجمهٔ حاللرينى وآثار وتأليفاتنك تعريفنى؛ جغرافيايه متعلق دخى : كرهٔ ارضك منقسم بولنديغى قطعات ومماك ودولك، ودكيزلر، بوغازلر، آطه‌لر، طاغلر، نهرلر، كوللر، اووه‌لرك، وكرك اسكى كرك يكى قصبه‌لرله بيوجك قريه‌لرك اسملرينى، موقعلرينى، طول وعرضلرينى احوال تاريخيه وطبيعيه‌لرينى، اهاليلرينك مقدارينى، باشليجه محصولات واخراجاتلرينى والحاصل تفصيلات ممكنه‌يى شامل وحروف هجا صره‌سيله مرتبدر.)

محررى : ش. سامى　　　صاحب وطابعى : مهران

DICTIONNAIRE UNIVERSEL D'HISTOIRE ET DE GÉOGRAPHIE

PAR

CH. SAMY-BEY FRASCHERY

EDITEUR MIHRAN

TOME SECOND

CONSTANTINOPLE

Imprimerie MIHRAN — Rue de la S. Porte N. 5-7

1889

ايكنجى جلد

معارف نظارت جليله‌سى طرفندن تقدير وتحسين اولنه‌رق طبع اولنمشدر.

استانبول

(مهران) مطبعه‌سى — باب عالى جاده‌سنده نومرو ٧

١٣٠٦

مهران مطبعه‌سی
باب عالی جاده‌سنده نومرو ۷
MIHRAN Imprimeur

قاموس الاعلام

تاريخ وجغرافيا لغاتنى وتعبير اصحله كافهٔ اسماء خاصه‌يى جامعدر

باب الهمزه ـ فصل الخاء الى آخره

آخاب ياخود آخاب (Achab) اسرائيل حكمدارلرندن اولوب، قبل الميلاد ٩١٨ تاريخنده تخته جلوس ايتمش؛ وايزابل نام زوجه‌سنك تشويقيله كونشدن كنايه اولان (بعل) اله كاذبنه سجده وبونك عبادتنه مخصوص برمعبد تأسيس ايده‌رك، شرك وكفره صاپمش؛ وحضرت الياسه جور وستم ايتمشدر . ٢٠ سنه حكومت سوردكدن صكره، آرام حكمدارى (بتهدد) ايله واقع اولان محاربه‌ده قتل اولنمشدر .

اَختَر (شيخ سعد الله آجيرى) هند شعراسندن اولوب، نواب برهان الملك سعادتخانك خدمتنده بولنمش؛ و ١١٥٣ تاريخنده وفات ايتمشدر . « كلشن محمود »، « شعلهٔ عشق »، « كيتى آشوب »، « عجب نامه »، « سرمهٔ حيرت » و « طلسم وحدت » عنوانلريله فارسى العباره آلتى منظومه‌سى وسائر اشعارى واردر . شو بيت جملهٔ اشعارندندر :

از رخ تابان خود بردار ماه من نقاب
آفتاب صبح محشر را چه نسبت باسحاب

اختر هندستان ملوكندن اورنك زيب عالمكيرك اخفادندن شاعر بر شهزاده ايدى . بعض منظومه‌لرى واردر . شو ايكى بيت منظومه‌لرينك برندندر :

بود تاكى زحال عشق كفتار
كنم اختر زحال خويش اظهار
كه چون زين سلطنت كاه مجازى
برآمد شاه عالمكير غازى الخ

اختر هندستانك (اوده) مملكتنده حكمدار ايكن، ١٢٧٢ تاريخنده ملكى انكليزلرك النه كچمكله، كلكته‌يه چكلمش اولان (واجد على شاه)ك شعرده قوللانديغى مخلصدر . عالم وشاعر بر ذات اولوب، ادارهٔ مملكت حقنده « دستور واجدى » عنوانيله بركتابى، عروضه دائر « ارشاد خاقانى » اسميله برتأليفى وموسيقى حقنده « صوت المبارك » عنوانيله براثرى و برقاچ ديوانى واردر . شو بيت جملهٔ اشعارندندر :

سائلت تا چند باشد مستغيث
حال زارم اى شه مردان نكر

اخترى (مصطفى بن شمس الدين قره حصارى) قانونى سلطان سليمان دورى علماسندن اولوب، قره حصار صاحبده دنيايه كلمش؛ وبعده كوتاهيه‌يه كيده‌رك، بعض مدرسه‌لرده تدريس علومله مشغول بولنمش؛ و ٩٦٨ تاريخنده وفات ايتمشدر . اكثر علومده وعلى الخصوص ادبيات عربيه وعلم لغتده يد طولى صاحبى ايدى . مؤلفنك اسميله يعنى « اخترى » عنوانيله مشهور عربيدن تركجه‌يه برمختصر لغت كتابى يازمش؛ وصغير وكبير اوله‌رق ايكى قطعه‌ده ترتيب ايتمشدر . مسائل فقهيه‌يه دائر « جامع اللسان » عنوانيله برمجموعه‌سى دخى واردر .

اَختمار وان كولنك ايچنده وساحل جنوبيسى قربنده بركوچك آطه‌در، كه اوستنده بركوچك قلعه ايله ٦٥٣ تاريخ ميلاديسنده بنا اولنمش برمناستر واردر . ١١١٣ تاريخ ميلاديسنده

بو مناستر ارمنی پطریقلرندن برینك مرکزی اتخاذ اولنمشیدی .

اختمان { [«اهتمان» ماده‌سنه مراجعت بیوریله .]

اَخته بولی { ادرنه ولایتنك قرق کلیسا سنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه‌در، که قره دکیز ساحلنده، شرقی روم ایلی حدودندن تقریباً ۱۵ ساعت مسافه‌ده وقرق کلیسانك ۵۰ کیلومتره شمال شرقیسنده واقع اولوب، درت بش بیك اهالیسی واردر . اسکی برقصبه اولوب، اسم قدیمی (آغاتوپولیس Agathopolis) در. — قضاسی قرق کلیسا سنجاغنی ترکیب ایدن یدی قضانك اك شرق شمالیسی اولوب، شرقاً قره دکیزله، شمالاً شرقی روم ایلی حدودیله، غرباً طرنوه وجنوباً دخی مدیه قضالریله محدود ومحاطدر. اکثر اهالیسی بلغار وروم‌در. واسیلقوز وآیاستفانوس ناحیه‌لری دخی بوقضانك داخلنده‌در .

اُخدود { (اصحاب —) نجرانده برقوم اولوب، یمن ملوکندن کعب ذی نواس کندیلرینی یهود دیننه دعوت ایتمکله، کندیلری امتناع ایتدکلرندن، عربیده (اخدود) دینلن برطاقم چقورلر حفرایله، ایچلرنده آتش یاقه‌رق، کندیلرندن طوتدیغی آدملری یاقدیغندن، بو اسمله شهرت بولمشلردر. بو وقعه «سورة البروج»ده مذکوردر. [«ذی‌نواس» ماده‌سنده مراجعت بیوریله .]

اَخسیسك { ماوراء النهرده جیحونك ساحل شرقیسنده واقع برقصبه ایدی.

اَخسیکَت { ماوراء النهرده فرغانه خطه‌سی داخلنده برقصبه اولوب، سور ایله محاط وباغ وباغچه‌لری چوق اولدیغی واورادن برچوق مشاهیر علما ظهور ایتدیکنی یاقوت حموی ذکر ایدیور . شمدی نه حالده بولندیغنه دائر برمعلوماته دسترس اولنه‌مدی .

اَخشَنبه { اندلسده (شلب)دن آلتی و(لب)دن اوچ کونلك مسافه‌ده واقع بیوك ومشهور برقصبه اولدیغی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

اِخشید { (ابو بکر محمد بن طغج) عن اصل فرغانه اولاد ملوکندن اولوب، جدی بغداده کلمش؛ و کندیسی عراقده طوغوب، ۳۱۶ تاریخنده خلیفهٔ عباسی مقتدر طرفندن رمله وایکی سنه صکره دمشق والیلکنه تعیین اولنمش ایکن، بعده قاهر بالله وراضی باللهك زمان خلافتلرنده مصر وجزیره وسائر بلاد دخی عهده‌سنه تفویض اولنمغله، مصره داخل اولوب، سلفی احمد بن کیغلغله دفعاتله محاربه ایتمش؛ ونهایت احمد مغلوب اولوب، مغربده‌کی ملوك فاطمیه‌دن قائم بامر اللهك یاننه قاچمش، و بونی مصرك ضبطنه تحریض ایتمکه باشلامشیدی . صاحب ترجمه شام جهتنده خروج ایتمش اولان ابن رائقه وحلبده‌کی ابن احمده غلبه چالوب، اوجهتدن دائره‌سنی توسیع ایتدیکی کبی، مذکور قائم بامراللهك عسکرینه دخی غالب کلمکله، خلیفه طرفندن تلطیف اولنه‌رق، اسکی فرغانه حکمدارلرینك عنوانی اولان (اخشید) لقبیله تلقیب، واسمنك منابرده ذکرینه مساعده اولنمشیدی. ۱۳ سنه قدر حکومت سوردکدن صکره، ۳۳۴ تاریخنده ۶۶ یاشنده دمشقده وفات ایتمشدر . جسور و مدبر و سفك دمایی سومز برذات ایدی . کندیندن صکره ایکی اوغلیله برکوله‌سی وتورونی حکم سورمشلردر . بشنه (اخشیدیان) دیرلر .

اخشیدیان { مصرده خلفای عباسیه‌یه تابع اوله‌رق حکومت سورمش بر دولتدر، که آنف الترجمه محمد بن طغج طرفندن ۳۲۰ تاریخنده تأسیس اولنه‌رق، ۳۵۸ تاریخنه‌دك ۳۸ سنه دوام ایتمش، و بعده مصر ملوك فاطمیه‌نك الینه کچمشدر . اخشیدیان بروجه‌زیر بش کشی اولوب، مدت حکومتلری دخی ذکر اولنور :

محمد بن طغج	عن	۳۲۰	الی	۳۳۴
ابو جور بن محمد	«	۳۳۴	«	۳۴۹
علی بن محمد	«	۳۴۹	«	۳۵۵
کافور اسود	«	۳۵۵	«	۳۵۶
احمد بن علی	«	۳۵۶	«	۳۵۸

اِخشین { فارسده برنهر و برقصبه اولدیغی بعض کتب عربیه‌ده مذکوردر.

اَخضر { تبوك قربنده برمحلدر، که حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمز تبوکی تشریف ایدرکن، اورایه اوغرامش؛ واوراده بولنان مسجد شریفده نماز قیلمشلردی .

اخضر { (جبل —) جزایرك وهران ایالتنده بربیوك طاغ وبرقضادر. — برقه یعنی بنغازینك ایچ طرفلرنده دخی بو اسمله برطاغ واردر .

اخضر { (بحر —) عرب جغرافیونی بو اسمی اکثریا بحر محیط کبیره و بعضاً ده آق دکیزه اطلاق ایتمشلردر. — [« یشیل » ماده‌سنه دخی مراجعت بیوریله .]

اَخطل { (ابو مالك غیاث بن غوث) اعاظم شعرای عربدن اولوب، نصرانی المذهب ایدی . جزیره‌ده تولد و نشأت ایتمش، وفرزدیق وجریرله کوریشوب، اونلرك طبقه‌سندن عد اولنمشدر . فرزدقله دوست اولوب، جریرله ایسه مهاجاتلری واردر . خلفای امویه‌دن عبدالملك بن مروان وهشامی مدح ایتمشدر . کرك بو ایکی حکمدارله وسائر اکابر زمانیله وکرك ذکر اولنان دیکر ایکی شاعرله بعض ماجرالری وحقنده منقول برچوق نوادر وحکایات واردر . شو بیت جملهٔ اشعارندندر :

و اذا افتقرت الی الذخائر لم تجد
ذخراً یکون کصالح الاعمال

اَخفش اصغر { (ابو الحسن علی بن سلیمان) مشاهیر نحاتدن اولوب، علم نحوی مبرد وثعلب کبی ائمه‌دن اخذ ایتمشدر . شاعر مشهور ابن رومی ایله بینلرنده منافسه‌لری وار ایدی . کتاب تألیف ایتدیکی معلوم دکلدر. ۲۸۷ تاریخنده مصره داخل اولوب، ۳۰۶ ده حلبه عودت، و ۳۱۵ ده بغدادده وفات ایتمشدر .

اخفش اکبر { (ابو الخطاب عبد الحمید بن عبد المجید) اعاظم نحاتدن اولوب، عن اصل هجر یعنی احسا مملکتندن ایدی . نحو ولغتده ید طولی صاحبی اولوب، سیبویه وابو عبیده کبی مشاهیر کندیسنك جملهٔ تلامذه‌سندندر . تاریخ وفاتی معلوم اوله‌مدی .

اخفش اوسط { (ابو الحسن سعید بن مسعدة البلخی) مشاهیر نحویوندن اولوب، بصره‌نك اعاظم ادباسندن وسیبویه‌نك جملهٔ تلامذه‌سندن ایدی . ۲۱۵ تاریخنده وفات ایتمشدر . تألیفات معروفه‌سی بروجه آتیدر : نحوه دائر « الاوسط »، « تفسیر معانی القرآن »، « المقاییس »، «کتاب الاشتقاق »، «کتاب العروض »، « کتاب القوافی »، « کتاب معانی الشعر »، «کتاب الملوك »، « کتاب الاصوات »، « کتاب المسائل الکبیر »، «کتاب المسائل الصغیر » و سائره . عروضده (خبب) بحرینی ایجاد ایتمشدر .

اِخلاص { هندستانك متأخرین شعراسندن بر قاچ ذاتك مخلصیدر . بونلرك بری « پادشاهنامه » عنوانیله نظماً و فارسی العباره عالمکیرك تاریخنی یازمشدر .

اِخمیم { مصرك صعید خطه‌سنده ونیلك ساحل یمیننده برقصبه اولوب، سیوطك ۱۱۹ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقعدر . ۱۰۰۰۰ اهالیسی، چارشیسی، اولدقجه ایشلك تجارتی وهفته‌ده برکره بازاری واردر . اطرافی منبت و محصولداردر . غایت اسکی برشهر اولوب، اسکی مصریلر عندنده (خیم) یاخود (خین) اسمیله مسمی ایکن، یونانیلر (پانوپولیس) اسمیله تسمیه ایتمشلردی . اطرافنده برچوق آثار عتیقه وعلی‌الخصوص مورخین عربك (بربی) تسمیه ایتدکلری جسیم ومصنع بر بنای قدیم بولنیور.

اِخنا { اسکندریه جوارنده بر قصبه ومملکت ایدی، که فتوح اسلامیه زماننده (طلا) اسمیله معروف برحکمدار مستقلی وارایدی .

اَخنس بن شریق ثقفی { شعرای جاهلیتدن اولوب، حضرت رسول الله (صلعم) افندمزله صحابهٔ کرامنه اولان خصومتیله مشهوردر .

اخنس بن قیس { خوارجدن (اخنسیه) دینلن برفرقه‌نك رئیسیدر.

اَخنوخ { قابل بن آدم (عم)'ك اکبر اولادیله ابو البشرك احفادندن برقاچ ذاتك اسمی اولمق اوزره توراتده مذکوردر . حضرت ادریس (عم)'ك دخی اسم عبرانیسی اخنوخدر .

اخو { (Écho) لسان یونانیده « انعکاس صدا » دیمك اولوب، اساطیر قدیمهٔ یونانیه‌ده بر پرینك اسمی ایدی، که کویا ارض و هوادن متولد اولوب، ابو الآلهه مشترینك عشق وعلاقه‌لرینه خدمت ایتدیکیچون، مشترینك زوجه‌سی (یونون) طرفندن لقردی سویلیه‌مه‌مکله و یالکز بشقه‌لرینك سویلدکلری سوزلرك صوك هجاسنی تکرار ایتمکله محکوم اولمش؛ و بعده (نرکس)ه تعشق ایدوب، مقابله کورمدیکیچون، اولومی اختیار ایده‌رك، قیایه تحویل اولنمش .

اَخی اورن { سلطان اورخان غازی حضرتلرینك دور سلطنتی کبار مشایخندن اولوب، بعض کراماتی منقولدر . طربزونده مدفون اولوب، تربه‌سی زیارتکاه انامدر .

اخى چلبى { ادرنه ولايتنك كوملجنه سنجاغنه تابع برقضاسى اولوب، لواء مذ- كورك وولايتك غرب شماليسنده واقع، وشمال غربى جهتندن شرق روم ايلى حدوديله، شمال شرقيدن ينه لواء مذكوره تابع اكريدره، شرقاً داريدره، جنوباً اسكيجه قضاريله، غرباً دخى سلانيك ولايتيله محدود ومحاطدر. اراضيسى ردوب سلسله‌سنك اتكلرندن عبارت اولمغله، طاغلق اولوب، اكثر اهاليسى مسلم وجسارت وشجاعتله مشهوردرلر. مركزى پشماقلى قصبه‌سى اولوب، ٤٠ قدر قريه‌يى وتقريباً ٢٠٠٠٠ اهالى‌يى جامعدر. اسميلان، طوز برون، چتاق، سكوتجك و باشويك ناحيه‌لرى دخى بوقضايه ملحقدر.

اُخَيضر { (محمد بن يوسف) شرفاى حسنيه‌دن اولوب، برادرى اسمعيل خلفاى عباسيه‌دن معتزك زماننده حجازده خروج ايتمش؛ وفاتنده، اوغلى قالمامغله، برادرى صاحب ترجمه وارث اولوب، يمامه‌يه چكلمش؛ واوراده برحكومت تشكيل ايده‌رك، نسلى اوچنجى قرن هجريده برمدت اوراده بالاستقلال حكومت سورمشلردر.

اخيلر { دولت سلچوقيه‌نك اواخرنده ظهور ايتمش بركروهدر، كه اساسلرى طريق تصوفدن عبارت اولوب، بينلرنده برسر وار ايدى؛ ومواخاة بشريه‌يه رعايت ايدوب، بربرلرينه وعلى‌العموم ابناى جنسلرينه معاونت ايتمكى برنجى وظيفه عد ايدرلردى. بونلر برچوق وقت بويله طريقت ودر- ويشلكله قناعت ايتدكدن صكره، نهايت ايچلرندن بعضلرى حكومت سوداسنه دوشه‌رك، ودولت سلچو- قيه‌نك تزلزلندن استفاده ايده‌رك، آنقره وسيواس جهتلرنده بعض كوچك حكومتلر تشكيل ايتمشلردى. حضرت خداوندكار بونلرى مغلوب وپريشان ايده‌رك، اورالرى ممالك عثمانيه دائره‌سنه آلمشدر.

اخينده { (Echinde) يونان قديم اساطيرنده يارى قادين ويارى ييلان برجن ايدى.

اخيولى { [« آخيولى » ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

اخى يوسف { سلطان بايزيد خان ثانى دورى علماسندن اولوب، عن‌اصل توقادليدر. بروسه و ادرنه ايله درسعادتده بعض مدرسه‌لرده مدرسلك ايتمش؛ وصدرالشريعه‌نك « شرح الوقايه » سنه بعض حاشيه‌لرله الفاظ كفرى جامع « هدية المهتدين » عنوانيله بركتاب يازمشدر. خانه‌سى قربنده بر مسجد بنا، وكتب كثيره‌سنى طلبهٔ علومه وقف ايتمشيدى.

ادا { (Eda) اسقوچيانك شمالنده واقع (اور- قاده) جزايرينك اك شمالده بولنانلرندن برى اولوب، ١٠ كيلومتره طولى و ٤ كيلومتره عرضى واردر. اراضيسى طاغلق اولوب، مرعالرى و بعض محفوظ ليمانلرى واردر.

ادار { هندستانك شمال غربيسنده كائن كوجرات خطه‌سنده بر شهر اولوب، احمد آبادك ١٢٠ كيلومتره شمال شرقيسنده واقع، و تقريباً ١٠٠٠٠ اهالى‌يى جامعدر. بوشهر نيم مستقل بر پرنسلكك مركزى اولوب، دائرهٔ حكومتى ٢٢٠٠٠٠ قدر اهالى‌يى جامعدر.

ادارسه { [« ادريسيلر » ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ادام { (Edam) فلنكك (نورد هولاند) يعنى « فلنك شمالى » ايالتنده برقصبه واسكله اولوب، آمستردامك ٢٠ كيلومتره شمال شرقيسنده واقع، و ٥٥٠٠ اهالى‌يى جامعدر. وقتيله خيلى مهم وتجارتگاه بر شهر ايكن، مؤخراً تدنى ايتمشدر. معهذا دمير معمولاتنه متعلق بعض فابريقه‌لرى، بعض كوزل ابنيه‌سى و بالينه ياغى تجارتى واردر.

اداىٔ { (قزاز بكر چلبى) اوننجى قرن هجرى شعراى عثمانيه‌سندن اولوب، استا- نبولليدر. ٩٥٠ تاريخندن صكره‌جه وفات ايتمشدر. كنديسى ارباب صنعتدن اولوب، ايپكجيلكله مشغول اولديغى حالده، اشعارى لطيفدر. شو قطعه او جمله- دندر:

> حبس تندن ايلدى آزاد اى يوسف جمال
> روح پاك اهل عشقى حسن تعبيرك سنك
> كيرمدى بركز قولاغينه ادايى اول شهك
> كاكلى اوجندن اولان آه شبكيرك سنك

اداىٔ { (امير مؤمن) ايرانده (يزد) شعراسندن اولوب، هندستانه رحلتله، (سورت) شهرنده عبادتله مشغول ايكن وفات ايتمشدر. تاريخ وفاتنه دسترس اوله‌مدى. شو بيت جملهٔ اشعارندندر:

> زشوق نامه نويسم زرشك پاره كنم
> دلى كه نيست تسلى درو چه چاره كنم

اداىٔ { (مولانا —) سمرقندك متأخرين شعرا- سندن اولوب، هندستانه رحلتله،

۱۰۰٤ تاریخنده اوراده وفات ایتمشدر . شو قطعه جمله اشعارندندر :

یاد وصال او دل ما شاد میکند
عمر گذشته را همه کس یاد میکند

ادائی بك { قانونی سلطان سلیمان خان دوری شعراسندن اولوب، آماسیه‌لیدر. اوراده اقامت ایدن شهزاده مصطفایه کسب انتساب ایده‌رك، شهزادهٔ مشارالیهك ارتحالندن صکره، درسعادته ورودله، خزینهٔ خاصه کتابی زمره‌سنه داخل، وبعده دیکر بعض مناصبه نائل اولمش؛ و ۹۸۲ تاریخنده، قپودان دریانك یانده تیمار دفترداری ایکن، ارتحال ایتمشدر . لطافت طبع و حسن صدایه مالك اولوب، اشعاری دخی لطیفدر. شو قطعه اوجمله‌دندر:

آسمان حسنك ای ابرو هلالی سن‌میسك
یوقسه کوزلر کورمدك برطاق عالی سن‌میسك
تیغدن نیچون کچوردیلر بوکون ای خط سی
رومده باش قالدوران یوقسه جلالی سن‌میسك

اَدبئیل { (یاخود ادبیل) حضرت اسمعیل بن ابراهیم خلیل (علیهما السلام) ك اوغلیدر .

ادجوورت { (Edgeworth) انکلتره‌نك مشاهیر مهندسیندن اولوب، عن اصل ایرلانده‌لیدر . ۱۷۷٤ تاریخ میلادیسنده (ماتن) قصبه‌سنده طوغوب، ۱۸۱۷ ده وفات ایتمشدر . هوا واسطه‌سیله تلغراف ایجادی فکری اك اول صاحب ترجه طرفندن درمیان اولنمشدر. کندی نقل واثنای حرکتده تفریش ایتدیکی بردمیر یولك اوزرینه یورور برآرابه دخی ایجاد ایتمشیدی . ۱۷۸۲ ده ایرلانده‌لیلرك کسب استقلال ایچون واقع اولان تشبثلرینه قاریشمش؛ و ۱۷۹۸ ده عوام قاره‌سنه مبعوث انتخاب اولنه‌رق، ایرلانده‌نك مختاریت اداره‌سنی علناً التزام ایتمشدی . فن معماری‌یه وجراثقاله متعلق بش تألیفی واردر . — بونك قیزی (ماریا ادجوورت) ایرلانده‌نك اك بیوك ادیبه‌لرندن اولوب، تربیهٔ اولاد حقنده برچوق کتابلرله اطفاله مخصوص بعض کوزل حکایه‌لر وایرلانده‌نك احوالنی مصور برطاقم رومانلر یازمشدر . آثاری زیاده‌سیله مقبول ومعتبر اولوب، فرانسزجه‌یه وسائر آوروپا لسانلرینه دخی ترجه اولنمشدر . ۱۷۶۷ تاریخنده طوغوب، ۱۸٤۹ ده وفات ایتمشدر .

ادر { (Eder) آلمانیاده بر نهر اولوب، (وستفالیا)ده نبعانله، (هسه) و (والدق) ك ایچندن کچه‌رك، ۱۲۵ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدکدن صکره، (قاسل) ك ۱۰ کیلومتره آشاغیسنده (فولده) نهرینه دوکیلور .

ادرانوس { (یاخود اطرانوس) خداوندکار ولایتنده واقع (اولوآباد) نهرینی ترکیب ایدن ایکی شعبه‌نك بری وشرق جهتندن کلنی اولوب، کوتاهیه سنجاغنده شابخانه طاغلرندن نبعانله، ابتدا شمال شرقیه طوغری آقه‌رق، وبعده شمال غربی‌یه طوغری دونوب، آطرانوس ناحیه‌سنی شق ایده‌رك، وصاغ وصولدن بعض دره‌لر آله‌رق، دیکر شعبه‌سیله برلشدکدن صکره، شماله طوغری دونوب، (آبولیوند) کولنه، واورادن چیقدیغنده، مخالیج نهریله برلشه‌رك، مرمره‌یه دوکیلور. محل تلاقی‌یه قدر اولان مجراسی تقریباً ۱۸۰ کیلومتره اولوب، پك طولاشیقلیدر . اسم قدیمی (رنداقوس)در .

ادرد { (Edred) انکلتره‌نك صاقسونیه خاندانه منسوب حکمدارلرندن اولوب، میلادك ۹٤۶ تاریخنده برادری (ادموند)ك وفاتی اوزرینه، تخته جلوسله، دانیمارقه‌لیلرك واقع اولان اختلاللرینی‌باصدیرمش؛ واسقوچیا حکمداری (ملقولم)ی مغلوب ایتمشدر . ۹۵۵ ده وفات ایدوب، یکنی (ادوی) جانشینی اولمشدر .

اَدرَمید { خداوندکار ولایتنك قره‌سی سنجاغنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، آناطولینك ساحل غربیسنده و مدللی جزیره‌سنك قارشیسنده واقع همنامی اولان بر بیوك کورفزك منتهاسنده‌در . ساحل بحردن ایکی ساعت ایچریده اولوب، اسکله‌سی (آق چای) نام محلدر. ادرمید قصبه‌سی بالیکسرینك ۷۵ کیلومتره غربنده‌ده و ازمیرك ۱۵۰ کیلومتره شمالنده واقع و ۶۰۰۰ اهالی‌لی جامعدر . غایت کوزل واطرافی زیتون آغاجلریله محاط بر موقعده اولوب، بالیکسرینك وسائر اوجوارلرك اسکله‌سی مقامنده اولمغله، خیلی اهمیت تجاریه‌سی واردر . اسکی برشهر اولوب، اسم قدیمی (آدرامیتی)در. — ادرمید قضاسی قره‌سی سنجاغنی ترکیب ایدن طقوز قضانك اك غرب شمالی جهتنده بولنانی اولوب، (اونیه) و (امرود آباد) ناحیه‌لریله برابر ۱۱۳ قریه‌دن مرکب،

و۵۵۸۳ خانه ایله ۳۰۷۴۳ اهالیی جامعدر. اها-
لیسنك یالکز بشـبیك قدری روم و قصوری کاملاً
اسـلامدر. اراضیسی منبت و محصـولدار اولوب،
زیتون و پلاموط آغاجلری دخی چوقـدر. صنایع
محلیه باشلیجه خالی، کلیم، چوراب کبی شیلردن عبا-
رتدر. — ادرمید کورفزی آناطولینك ساحل غر-
بیسنده ومدللی جزیرەسنك قارشیسنده واسع بر کورفز
اولوب، ۷۰ کیلومتره قدر قرەلرك ایچنه کیرمشدر.
جهت جنوبیەسنده آیوالق وجهت شرقیەسنده ادرمید
وکر قصبەلری بولنیور.

ادرمیدی زاده { (نجم الدین افندی) موالیٔ کرامدن اولوب، مدر-
سیندن ادرمیدلی سعدالله افندینك اوغلیدر. علی
الاصول دور مدارسله تحصیل علوم ایتدکدن صکره،
ذکاوت واستعدادی وعلم وفضلی حسـبیله آز زمانده
قطع مراتب علیه ایدەرك، طرابلس غرب، قونیـه
وسـیواس کبی بعض ولایات قاضیلغنده بولنمش،
ومصر ومدینهٔ منوره ملاسی دخی اولوب، ۱۲۶۸
تاریخنده مدینهٔ منورەده وفات ایتمشدر. محرر فقیرك
قاین پدری بولنان برادری مرحوم سعدالدین افندی
صاحب ترجمەنك نامنه مدینهٔ منوره ده ودرسعادتده
بعض وقفلر براقمشدر.

ادرنه { (Andrinople) دولت علیهٔ عثمانیه-
نك روم ایلنده آستانبولدن صکره
ایکنجی شهری اولوب، همنامی اولان ولایتك وایکنجی
اردوی همایونك مرکزیدر. (تراکی) قطعهٔ قدیمەسنك
اورتەسنده، "۲۶ '۴۱ °۴۱ عرض شمالی ایله °۲۴
"۴۳ '۱۶ طول شرقیده واستانبولك ۲۲۵ کیلو-
متره غرب شمالیسنده واقعدر. طونجه، مریج و آرده
نهرلرینك محل تلاقیسی اولان کوزل بر موقعـده
مؤسس اولوب، مریج آرده ایله برلشدکدن صکره،
شهرك غرب جنوبی کنارندن، وطونجه ایسه ایچندن
یچر. جسیم، اولدقجه مزین و تجارتکاه برشهر او-
لوب، ۱۱۰۰۰۰ اهالیسی، ایکی قپالی چارشوسیله
بر بدسـتانی، ۶ بیوك و ۱۶۰ قدر کوچك جامع
شریفیله ۲۶ مسجدی، ۲۲ مدرسـەسی، اوچ بیك
جلده قریب کتبی جامع برکتابخانەسی، ۱۸ کلیساسی،
۱۲ خوراسی، ۴۲ تکیەسی، برخراب سرای هما-
یونی، ۵ قشلەسی، بری عسکری و بری ملکی ایکی
مکتب اعـدادیسی، بر رشـدیهٔ عسکریه، ۲ رشدیهٔ
ملکیه و بر رشدیهٔ اناث مکتبیله ۶۰ مکاتب سا-
دەسی، نمونه چفتلکیـله برابر بر زراعت مکتبی،
بری عسکری، بری بلدیەنك و بری ده راهبهلر طرفدن
اداره اولنور اوچ خسته خانەسی، ۵ عمارتی، اخیراً
بنا اولنمش و بر بیوك ساعتی دخی حامل اولان برکوزل
ومرتفع یانغیـن قلەسی، نهرلرك اوزرنده ۷ کارکیر
کوپریسی، بر بیوك صو یولی، اطرافنده نو ایجامتعدد
استحکامات جسیمەسی وجهت شمالیەسـنده بر اسـکی
قلعـەسی واردر. شهرك ایچـنده باغچەلر وآغاجلر
چوق اولدیغی کبی، اطرافی دخی باغ و بوسـتانلرله
محاطدر. اهالیسنك نصفندن زیادەسی مسلم وقصوری
روم، بلغار، ارمنی و یهودیدر. جوامع شریفەسنك
اك بیوکی واك مصنعی سلطان سلیم خان ثانی طرفندن
بنا بیورلمش اولان (سلطان سلیم) جامعیدر، که اوچر
شرفەلی درت منارەسی واردر. ایکنجیسی سلطان
مراد خان ثانی طرفندن تأسیس بیورلمش اولان (اوچ
شرفەلی) جامع شریفیدر، که بونك دخی درت منا-
رەسی اولوب، بومنارەلرك کرهٔ ارضده بولنان جوامع
شریفه منارەلرینك اك بیوك واك یوکسکلری اولدقلری
مرویدر. اوچنجیسی یلدیرم سلطان بایزید خانك شهزا-
دەسی امیر سلیمان طرفندن باشلانیلەرق، موسی چلبی
طرفـندن بناسـنه دوام، وچلبی سلطـان محمد خان
حضرتلری طرفـدن اتمـام بیورلمش اولان (اسکی
جامع) در، که جسـامتجه ادرنه جوامعنك ایکنجیسی
اولوب، ایکی منارەسـندن بری یعنی ایکی شرفەلیسی
مؤخراً سلطـان مراد خان ثانی طرفندن علاوه بیو-
رلمشدر. دردنجیسی ینه مشارالیه سلطان مراد خان ثانی
طرفندن بنـا بیورلمش اولان بر منـارەلی (مرادیه)،
بشنجیسی دخی یلدیرم سلطان بایزید خانك اسم عالیلریله
یاد اولنان موقعده بنا ایتمش اولدقلری برقبەلی جامع
شریفدر. خداوندکار حضرتلرینك ادرنەیی ایکنجی
پایتخت اتخاذ بیوردقلرنده بنا ایتمش اولدقلری (اسکی
سرای) مؤخراً محترق اولوب، محلنده (سلطان سلیم)
جامع شریفی بنا اولنمشـدر. خراب حالنـده موجود
اولان سرای همایون ایسـه سلطان مراد خان ثانی
وابوالفتح سلطان محمد خان ثانی طرفندن بنا بیورلمشدر.
کوپریلرك بشی طونجه وایکیسی مریج نهری اوزرنده
اولوب، طونجـه اوزرنده کیلرك اك بیوکی قدیم
اولوب بعد الفتح غازی میخال طرفندن تعمیر ایدلمش
اولان (میخال کوپریسی) در، که (یلدیرم) نام موقع ایله

شهرك آره‌سنده ممتد اولوب، ۷۵۸ متره طولی و ۸ متره عرضی واردر. ایکنجیسی سلطان بایزید خان ولی حضرتلرینك طونجه کنارنده بنا بیورمش اولدقلری جامع شریف ایله قصبه آره‌سنده واقع اولوب، پادشاه مشارالیه طرفندن انشا ایدلمش اولدیغی مرویدر. اوچنجیسی سلطان مصطفی خان ثالث طرفندن انشا بیورلمش اولان سراجخانه کوپریسیدر. دیکر ایکیسی دخی سرای همایونه منسوب مسیره‌نك ایکی جهتنده واقع اولوب، ابو الفتح سلطان محمد خان حضرتلرینك انشا کرده‌لریدر. مریچ اوزرنده‌کی ایکی کوپرینك دخی اك بیوکی اولان (یکی کوپری) سلطان محمود خان ثانی حضرتلری طرفندن باشلانوب، جنتمکان سلطان عبد المجید خانك زمان سلطنتلرنده اکمال اولنمشدر. دیکری اولان (اسکی کوپری) دخی اتمکجی احمد پاشا اسمنده برصاحب خیرك اثریدر. ایکی چارشودن (علی پاشا چارشوسی) دینلنی شهرك وسطنده واقع اولوب، بیوك ومعمور اولمغله، ۲۱۶ دکانی حاویدر، و ٦ قپوسی واردر. دیکری اولان (آراسته) چارشوسنك حاوی اولدیغی ۱۲٤ دکاندن برمقداری خرابدر، ودیکرلرنده خفاف اصنافی اقامت ایتمکده‌در. ادرنه شهرنده یوك وایپك و پاموقدن کوزل بعض منسوجاتله کلیم وسائره یاپیلیر. دباغخانه‌لری چوقدر. بعض کل صویی فابریقه‌لری دخی واردر. اخیراً دمیر یوللرك انشاسی اوزرینه، بر طرفدن درسعادتله ودده آغاج اسکله‌سیله و بر طرفدن دخی آوروپا ایله کسب ارتباط ایتمسی ادرنه‌نك اهمیت تجاریه‌سنی برقات دها آرتیرمشدر.

ادرنه شهری پك اسکی اولوب، قدیماً (اورستیاس) اسمیله عادتا برقصبه ایکن، ایکنجی قرن میلادیده روما ایمپراطورلرندن (آدریان) طرفندن توسیع وتزیین اولنمغله، بونك اسمیله (آدریانوپولیس) تسمیه اولنمشدر، که (ادرنه) اسمی بونك محرف ومخففیدر. ۷٦۳ تاریخنده خداوندکار غازی حضرتلرینك زمان سلطنتلرنده لالا شاهین پاشا یدیله فتح اولنمش؛ ودرت سنه صکره پادشاه مشارالیه، چرمن فتحندن عودت همایونلرنده، بوشهری ایکنجی پایتخت اتخاذ بیورمغله، استانبولك فتحنه‌دك ۹۰ سنه پایتخت دولت عثمانیه بولنمشدر. کرك بومدتده وکرك بعده سلطنت عثمانیه زماننده ادرنه شهری خیلی توسیع وتزیین اولنمشدر. پایتخت بولندیغی مدتده ارتحال ایدن پادشاهانك جنازه‌لری بروسه‌یه نقل اولندیغندن، ادرنه‌ده یالکز برقاچ شهزاده وسلطان تربه‌لریله غازی میخال کبی بعض غزاتك و اولیا و مشایخ و علمادن برچوق مشاهیرك تربه‌لری بولنیور. کرك روما و بیزانس دولتلری وکرك دولت عثمانیه زماننده ادرنه‌ده بعض بیوك محاربه‌لر وقوع بولمشدر.

ادرنه { ولایتی. دولت علیهٔ عثمانیه‌نك روم ایلی قطعه‌سنده‌کی ولایاتنك اك بیوکلرندن اولوب، شرقاً شهر امانتنه ملحق قضاء اربعه ایله، غرباً سلانیك ولایتیله، شمال غربی جهتندن شرقی روم ایلی حدودیله، شمال شرقی جهتندن قره دکیزله، جنوباً دخی مرمره وآطه‌لر دکیزیله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیه‌سی تقریباً وتخمیناً ٤۲۵۰۰ مربع کیلومتره‌در. ولایتك جهت غربیه‌سنده ردوب (یعنی دسپوط طاغی)، شرق شمالی جهتنده استرانجه، جنوب جهتنده دخی قورو طاغ سلسله‌لری امتداد ایدوب، بونلرك اتکلری ودیکر منفرد طاغلر وکوچك سلسله‌لر دخی ولایتك اورته‌لرینه قدر کلدیکندن، عمومیت اوزره ولایتك اراضیسی طاغلق دینله‌بیلیرسه‌ده، طاغلرك آره‌سنده وعلی الخصوص نهرلرك کنارلرنده اولدقجه واسع اووه‌لری، کوزل بایرلری ومنبت وادیلری چوقدر. مذکور اوچ سلسله‌نك اتکلریله سائر طاغلرك اکثریسی اورمانلرله مستوردر. ولایتك قسم اعظمی آطه‌لر دکیزی مائله‌سنه متوجه اولوب، مریچ نهری حوضه‌سنه تابعدر. ردوب سلسله‌سی اتکلرندن اینن (آرده) نهریله شمالدن کلن طونجه نهری مرکز ولایتك یاننده مریچله برلشدکاری کبی، شرق وجنوب طرفلرندن کلن (ارکنه) نهری دخی مریچه قاریشیر. ردوب سلسله‌سنك جنوبی اتکلرندن اینن بعض کوچك نهرلر دخی طوغریدن طوغری‌یه آطه‌لر دکیزینه دوکیلور. یالکز استرانجه سلسله‌سنك شرقی مائله‌سندن اینن بعض اوفق نهرلر قره‌دکیزه، وکذلك برطاقم کوچکاری مرمره‌یه منصب اولور. ولایتك محصولاتی حبوبات متنوعه ایله سبزه ومیوه‌لرك انواعندن عبارت اولوب، دود آغاجلری دخی چوقدر، وایپك باشلیجه وارداتندندر. حیوانات محصولاتندن کلیتلی قشر پینیری، یاغ، یپاغی، دری وسائره چیقار. اهالیسی ۷۷۸٦۷٦ کشی اولوب، بونلردن ۳۷۷۰۰۰ ی مسلم، ۲۲۵۰۰۰ ی روم، ۱۰٤۰۰۰ ی بلغار، ۱۵۰۰۰ ی ارمنی ودیکر ۵۰۰۰۰ قدری دخی یهودی، قبطی وسائره‌در. داخل ولایتده ۱۸۱۸۸۵۰ رأس قیون، ۷۸۷۳۸۰ رأس کچی واردر. صیغیر وحیوانلری کوچك ایسه‌ده قوتلیدر. صنایع محلیه باشلیجه

و۵۵۸۳ خانه ایله ۳۰۷۴۳ اهالیسی جامعدر. اها-
لیسنك یالکز بشبیك قدری روم و قصوری کاملاً
اسلامدر. اراضیسی منبت و محصولدار اولوب،
زیتون و پلاموط آغاجلری دخی چوقدر. صنایع
محلیه باشلیجه خالی، کلیم، چوراب کبی شیلردن عبا-
رتدر. — ادرمید کورفزی آناطولینك ساحل غر-
بیسنده ومدللی جزیره‌سنك قارشیسنده واسع بر کورفز
اولوب، ۷۰ کیلومتره قدر قره‌لرك ایچنه کیرمشدر.
جهت جنوبیه‌سنده آیوالق وجهت شرقیه‌سنده ادرمید
وکر قصبه‌لری بولنیور.

ادرمیدی زاده { (نجم‌الدین افندی) موالیٔ کرامدن اولوب، مدر-
سیندن ادرمیدلی سعدالله افندینك اوغلیدر. علی
الاصول دور مدارسله تحصیل علوم ایتدکدن صکره،
ذکاوت واستعدادی وعلم وفضلی حسبیله آز زمانده
قطع مراتب علیه ایده‌رك، طرابلس غرب، قونیه
وسیواس کبی بعض ولایات قاضیلغنده بولنمش،
ومصر ومدینهٔ منوره ملاسی دخی اولوب، ۱۲۶۸
تاریخنده مدینهٔ منوره‌ده وفات ایتمشدر. محرر فقیرك
قاین پدری بولنان برادری مرحوم سعدالدین افندی
صاحب ترجمه‌نك نامنه مدینهٔ منوره‌ده ودرسعادتده
بعض وقفلر براقمشدر.

ادرنه { (Andrinople) دولت علیهٔ عثمانیه-
نك روم ایلنده آستانبولدن صکره
ایکنجی شهری اولوب، همنامی اولان ولایتك وایکنجی
اردوی همایونك مرکزیدر. (تراکی) قطعهٔ قدیمه‌سنك
اورته‌سنده، "۲۶ '۴۱ °۴۱ عرض شمالی ایله °۲٤
"۴۳ '۱۶ طول شرقیده واستانبولك ۲۲۵ کیلو-
متره غرب شمالیسنده واقعدر. طونجه، مریچ و آرده
نهرلرینك محل تلاقیسی اولان کوزل بر موقعده
مؤسس اولوب، مریچ آرده ایله برلشدکدن صکره،
شهرك غرب جنوبی کنارندن، وطونجه ایسه ایچندن
یچر. جسیم، اولدقجه مزین و تجارتکاه برشهر او-
لوب، ۱۱۰۰۰۰ اهالیسی، ایکی قپالی چارشوسیله
بر بدستانی، ٦ بیوك و ۱۶۰ قدر کوچك جامع
شریفیله ۲۶ مسجدی، ۲۲ مدرسه‌سی، اوچ بیك
جلده قریب کتبی جامع برکتابخانه‌سی، ۱۸ کلیساسی،
۱۲ خوراسی، ٤۲ تکیه‌سی، برخراب سرای هما-
یونی، ۵ قشله‌سی، بری عسکری و بری ملکی ایکی
مکتب اعدادیسی، بر رشدیهٔ عسکریه، ۲ رشدیهٔ
ملکیه و بر رشدیهٔ اناث مکتبیله ٦۰ مکاتب سا-
ره‌سی، نمونه چفتلکیله برابر بر زراعت مکتبی،
بری عسکری، بری بلدیه‌نك و بری‌ده راهبه‌لر طرفندن
اداره اولنور اوچ خسته خانه‌سی، ۵ عمارتی، اخیراً
بنا اولنمش و بر بیوك ساعتی دخی حامل اولان برکوزل
ومرتفع یانغین قله‌سی، نهرلرك اوزرنده ۷ کارکیر
کوپریسی، بر بیوك صو یولی، اطرافنده نو ایجاد متعدد
استحکامات جسیمه‌سی وجهت شمالیه‌سنده بر اسکی
قلعه‌سی واردر. شهرك ایچنده باغچه‌لر وآغاجلر
چوق اولدیغی کبی، اطرافی دخی باغ و بوستانلرله
محاطدر. اهالیسنك نصفندن زیاده‌سی مسلم وقصوری
روم، بلغار، ارمنی و یهودیدر. جوامع شریفه‌سنك
اك بیوکی واك مصنعی سلطان سلیم خان ثانی طرفندن
بنا بیورلمش اولان (سلطان سلیم) جامعیدر، که اوچر
شرفه‌لی درت مناره‌سی واردر. ایکنجیسی سلطان
مراد خان ثانی طرفندن تأسیس بیورلمش اولان (اوچ
شرفه‌لی) جامع شریفیدر، که بونك دخی درت منا-
ره‌سی اولوب، بومناره‌لرك کرهٔ ارضده بولنان جوامع
شریفه مناره‌لرینك اك بیوك واك یوکسکلری اولدقلری
مرویدر. اوچنجیسی یلدیرم سلطان بایزید خانك شهزا-
ده‌سی امیر سلیمان طرفندن باشلانیله‌رق، موسی چلبی
طرفندن بناسنه دوام، وچلبی سلطان محمد خان
حضرتلری طرفندن اتمام بیورلمش اولان (اسکی
جامع) در، که جسامتجه ادرنه جوامعنك ایکنجیسی
اولوب، ایکی مناره‌سندن بری یعنی ایکی شرفه‌لیسی
مؤخراً سلطان مراد خان ثانی طرفندن علاوه بیو-
رلمشدر. دردنجیسی بنه‌مشارالیه سلطان‌مراد خان‌ثانی
طرفندن بنا بیورلمش اولان بر مناره‌لی (مرادیه)،
بشنجیسی دخی یلدیرم سلطان بایزید خانك اسم عالیلریله
یاد اولنان موقعده بنا ایتمش اولدقلری برقبه‌لی جامع
شریفدر. خداوندکار حضرتلرینك ادرنه‌یی ایکنجی
پایتخت اتخاذ بیوردقلرنده بنا ایتمش اولدقلری (اسکی
سرای) مؤخراً محترق اولوب، محلنده (سلطان سلیم)
جامع شریفی بنا اولنمشدر. خراب حالنده موجود
اولان سرای همایون ایسه سلطان مراد خان ثانی
وابوالفتح سلطان محمد خان ثانی طرفندن بنا بیورلمشدر.
کوپریلرك بشی طونجه وایکیسی مریچ نهری اوزرنده
اولوب، طونجه اوزرنده‌کیلرك اك بیوکی قدیم
اولوب بعد الفتح غازی میخال طرفندن تعمیر ایدلمش
اولان (میخال کوپریسی)در، که (یلدیریم) نام موقع ایله

شهرك آره‌سنده ممتد اولوب، ٧٥٨ متره طولی و ٨ متره عرضی واردر. ایکنجیسی سلطان بایزید خان ولی حضرتلرینك طونجه كنارنده بنا بیورمش اولدقلری جامع شریف ایله قصبه آره‌سنده واقع اولوب، پادشاه مشارالیه طرفندن انشا ایدلمش اولدیغی مرویدر. اوچنجیسی سلطان مصطفی خان ثالث طرفندن انشا بیورلمش اولان سراجخانه كوپریسیدر. دیكر ایكیسی دخی سرای همایونه منسوب مسیره‌نك ایكی جهتنده واقع اولوب، ابو الفتح سلطان محمد خان حضرتلرینك انشا كرده‌لریدر. مریچ اوزرنده‌كی ایكی كوپرینك دخی اك بیوكی اولان (یكی كوپری) سلطان محمود خان ثانی حضرتلری طرفندن باشلانوب، جنتمكان سلطان عبد المجید خانك زمان سلطنتلرنده اكمال اولنمشدر. دیكری اولان (اسكی كوپری) دخی اتمكجی احمد پاشا اسمنده برصاحب خیرك اثریدر. ایكی چارشودن (علی پاشا چارشوسی) دینلنی شهرك وسطنده واقع اولوب، بیوك ومعمور اولمغله، ٢١٦ دكانی حاویدر، و٦ قپوسی واردر. دیكری اولان (آراسته) چارشوسنك حاوی اولدیغی ١٢٤ دكاندن برمقداری خرابدر، ودیكرلرنده خفاف اصنافی اقامت ایتمكده‌در. ادرنه شهرنده یوك وایپك و پاموقدن كوزل بعض منسوجاتله كلیم وسائره یاپیلیر. دباغخانه‌لری چوقدر. بعض كل صویی فابریقه‌لری دخی واردر. اخیراً دمیر یوللرك انشاسی اوزرینه، بر طرفدن درسعادتله ودده آغاج اسكله‌سیله و بر طرفدن دخی آوروپا ایله كسب ارتباط ایتمسی ادرنه‌نك اهمیت تجاریه‌سنی برقات دها آرتیرمشدر.

ادرنه شهری پك اسكی اولوب، قدیماً (اورستیاس) اسمیله عادتا برقصبه ایكن، ایكنجی قرن میلادیده روما ایمپراطورلرندن (آدریان) طرفندن توسیع وتزیین اولنمغله، بونك اسمیله (آدریانوپولیس) تسمیه اولنمشدر، كه (ادرنه) اسمی بونك محرف ومخففیدر. ٧٦٣ تاریخنده خداوندكار غازی حضرتلرینك زمان سلطنتلرنده لالا شاهین پاشا یدیله فتح اولنمش؛ ودرت سنه صكره پادشاه مشارالیه، چرمن فتحندن عودت همایونلرنده، بوشهری ایكنجی پایتخت اتخاذ بیورمغله، استانبولك فتحنه‌دك ٩٠ سنه پایتخت دولت عثمانیه بولنمشدر. كرك بومدتده وكرك بعده سلطنت عثمانیه زماننده ادرنه شهری خیلی توسیع وتزیین اولنمشدر. پایتخت بولندیغی مدتده ارتحال ایدن پادشاهانك جنازه‌لری بروسه‌یه نقل اولندیغندن، ادرنه‌ده یالكز برقاچ شهزاده وسلطان تربه‌لریله غازی میخال كبی بعض غزاتك و اولیا و مشایخ و علمادن برچوق مشاهیرك تربه‌لری بولنیور. كرك روما و بیزانس دولتلری وكرك دولت عثمانیه زماننده ادرنه‌ده بعض بیوك محاربه‌لر وقوع بولمشدر.

ادرنه { ولایتی. دولت علیهٔ عثمانیه‌نك روم ایلی قطعه‌سنده‌كی ولایاتنك اك بیوكلرندن اولوب، شرقاً شهر امانتنه ملحق قضاء اربعه ایله، غرباً سلانیك ولایتیله، شمال غربی جهتندن شرقی روم ایلی حدودیله، شمال شرقی جهتندن قره دكیزله، جنوباً دخی مرمره وآطه‌لر دكیزیله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیه‌سی تقریباً وتخمیناً ٤٢٥٠٠ مربع كیلومتره‌در. ولایتك جهت غربیه‌سنده ردوب (یعنی دسپوط طاغی)، شرق شمالی جهتنده استرانجه، جنوب جهتنده دخی قورو طاغ سلسله‌لری امتداد ایدوب، بونلرك اتكلری ودیكر منفرد طاغلر وكوچك سلسله‌لر دخی ولایتك اورته‌لرینه قدر كلدیكندن، عمومیت اوزره ولایتك اراضیسی طاغلق دینله‌بیلیرسه‌ده، طاغلرك آره‌سنده وعلی الخصوص نهرلرك كنارلرنده اولدقجه واسع اووه‌لری، كوزل بایرلری ومنبت وادیلری چوقدر. مذكور اوچ سلسله‌نك اتكلریله سائر طاغلرك اكثریسی اورمانلرله مستوردر. ولایتك قسم اعظمی آطه‌لر دكیزی مائله‌سنه متوجه اولوب، مریچ نهری حوضه‌سنه تابعدر. ردوب سلسله‌سی اتكلرندن اینن (آرده) نهریله شمالدن كلن طونجه نهری مركز ولایتك یاننده مریچله برلشدكلری كبی، شرق وجنوب طرفلرندن كلن (اركنه) نهری دخی مریچه قاریشیر. ردوب سلسله‌سنك جنوبی اتكلرندن اینن بعض كوچك نهرلر دخی طوغریدن طوغری‌یه آطه‌لر دكیزینه دوكیلور. یالكز استرانجه سلسله‌سنك شرقی مائله‌سندن اینن بعض اوفق نهرلر قره‌دكیزه، وكذلك برطاقم كوچكاری مرمره‌یه منصب اولور. ولایتك محصولاتی حبوبات متنوعه ایله سبزه ومیوه‌لرك انواعندن عبارت اولوب، دود آغاجلری دخی چوقدر، وایپك باشلیجه وارداتندندر. حیوانات محصولاتندن كلیتلی قشر پینیری، یاغ، یپاغی، دری وسائره چیقار. اهالیسی ٧٧٨٦٧٦ كشی اولوب، بونلردن ٣٧٧٠٠٠ ی مسلم، ٢٢٥٠٠٠ ی روم، ١٠٤٠٠٠ ی بلغار، ١٥٠٠٠ ی ارمنی ودیكر ٥٠٠٠٠ قدری دخی یهودی، قبطی وسائره‌در. داخل ولایتده ١٨١٨٨٥٠ رأس قیون، ٧٨٧٣٨٠ رأس كچی واردر. صیغیر وحیوانلری كوچك ایسه‌ده قوتلیدر. صنایع محلیه باشلیجه

عبا وشیاق کبی یوك منسوجاتله آلاجه، کوملکلك بز وبعض ایپك قاشلردن عبارتدر.

ادرنه ولایتی بروجه زیر ٦ سنجاق، ٣١ قضا و ١٠٩ ناحیه‌یه منقسمدر :

سنجاق	قضا	ناحیه
ادرنه	ادرنه	اسکدار
		آطه
		چوکه
	جسر مصطفی پاشا	چرمن
		سلبوکن
		لفکه
	قیرجه علی	سلمنلر
		عثمان پشالر
		خواجه‌لر
		یحیالی
		قراغیلر
		شعبان
		غبروه
		قوریجه ویران
	دیمتوقه	قره‌جه خلیل
		قله‌لی برغوس
		قره کلیسا
		صالتق
	اورته کوی	صاری حضر
		محمودلی
		تیمورلر
		قبا آغاج
		ماندریجه
	جسر ارکنه	ابریق تپه
		آطه
		چالی
	حوضه	قره‌جه صالح
قرق کلیسا	قرق کلیسا	اسکوب
		قواقلی
		اسکی پولس
		قویوه
		ترزی دره
		بیکار حصار
	طرنوه	غرامتك
		دکز اوبا
		یکی دره
		چاقناخور
	لوله برغوس	بیوك قارشدیران
		احمد بك
	ویزه	سرایه
		یکیجه
		اورنجك
		خاصبوغه
	اخته بولی	واسیلقوز
		آیاستفانوس
	مدیه	صماقوجق
	اسکی بابا	مرکز
		قره خلیل
		جنکرلی
		بیکار حصار
		قوزجغاز

سنجاق	قضا	ناحیه
تکفور طاغی	تکفور طاغی	ارکلی
		اینه‌جك
		نائب
		اورته‌جه
		اشقلر
	چورلی	تربه دره
		مرادلی
	معلقره	قوز
		هرکه
		حیدیه
		ازغار
	خیره بولی	امور بك
کلیبولی	کلیبولی	بولایر
		صیفور
		اجه آباد
	کشان	غره بونه
		پاشا یکید
		صولیجه
	شار کوی	اوه مستجب
		اورشه
	مرفته	غنوز
		کسانبولی
دده آغاج	دده آغاج	شاهینلر
		طفانجه
		قره‌جك
		مکری
	صوفیلو	اده
		بتکلی
		دربند کبیر
		پشماق
		قیزلر بالا
		ایبصاله
	اینوز	قوجه علی
کوملجنه	کوملجنه	مارونیه
		شابخانه
		یصی
		قرای جدیده
	سلطان یری	آطه
		طاشلی
		کوه
		تکیه
	اخی چلبی	اسمیلان
		سکوتجك
		طوز برون
		باشویك
		چتاق
	اسکیجه	صقارقیا
		یصی اوران
		چلبلو
		یکیجه
		یکی کوی
	اکریدره	مشقللو
		کوچکویران
		خوطاشلی
		طولاشدیر
		احدلر کبیر
	داریدره	شاهین
		اقبیکار

ادرنه { سنجاغی. ادرنه ولایتنك مركز سنجاغی اولوب، شمالاً شرقی روم ایلی حدودیله، شرقاً قرق كلیسا وتكفور طاغی، جنوباً كلیبولی ووده آغاج، غرباً دخی كوملجنه سنجاقلریله محدود ومحاطدر . مادهٔ آنفه‌ده‌كی جدولدن آكلاشلدیغی اوزره، ۷ قضا و ۲۷ ناحیه‌یه منقسمدر . احوال ارضیه وزرعیه‌سی عموم ولایتك احوالنه تابع اولمغله، مادهٔ آنفه‌ده بیان اولنمشدر . اهالیسی ۲۰۱۲۰۶ كشی اولوب، بونلرك تقریباً ۸۰۰۰۰ ی مسلم، ۷۷۰۰۰ ی روم، ۳۱۰۰۰ ی بلغار ودیكرلری ارمنی، یهودی قبطی وسائره‌در . — ادرنه قضاسی شمالاً شرقی روم ایلی حدودیله، غرباً جسر مصطفی پاشا، جنوباً اورته كوی و دیمتوقه، شرقاً دخی حوصه قضالریله محدود و محاطدر . مادهٔ آنفه‌ده‌كی جدولدن آكلاشلدیغی اوزره، اوج ناحیه‌یی شاملدر .

ادره‌پول { (یاخود اتره‌پول) بلغارستانده صوفیه‌نك ۶۰ كیلومتره قدر شمال شرقیسنده وهمنامی اولان طاغك شمالی اتكنده واقع برقصبه اولوب، ۲۰۰۰ قدر اهالیسی واردر. ادارهٔ عثمانیه زماننده اورخانیه قضاسنه ملحق برناحیه‌نك مركزی ایدی .

ادریس { (علیه السلام) قرآن كریمده اسملری مذكور اولان انبیای عظامك قدماسندن اولوب، شیث بن آدم (علیهما السلام)ك نسلندندر . توراتده (اخنوخ) اسمیله مذكوردر . بعض مورخلرك اعتقادینه كوره اسكی مصریلرله یونانیلرك (هرمس Hermès Trismégeste) تسمیه ایتدكلری شخص حضرت ادریسك كندیسیدر. واقعا قدمای مصریون ویونانیونك هرمسه اسناد ایتدكلری علوم وفنونك كشفی، كیمیانك ایجادی، شهر وقصبه‌لر تأسیسی وسائر بوكبی اختراعات حضرت ادریسه دخی عطف اولنقده، و بو جهتجه بینلرنده مشابهت بولنقده ایسه‌ده، هرمس اساطیر مصریه طرفندن ایجاد ویونانیلر طرفندن قبول اولنمش برشخص موهومدن عبارت ایدی. حضرت ادریس طریق حقدن عدول ایتمش اولان اولاد آدمی جناب حقك عبادتنه دعوت ایدوب، اجابت ایتمدكلرندن، غزا ایله مأمور اولمش؛ و روایته كوره اوچیوز سنه‌دن زیاده یاشامشدر .

ادریس بدلیسی { امرای اكراددن ومؤرخیندن اولوب، شاه اسمعیل صفویدن قاچه‌رق، دولت علیهٔ عثمانیه‌یه التجا ایتمش؛ وسلطان بایزید خان ثانی حضرتلرینك حسن قبول والتفاتنه مظهر اولوب، پادشاه مشارالیهك نامنه «هشت بهشت» عنوانیله كوزل برتاریخ عثمانی یازمشدر. سلطان سلیم خان زماننده كردستانه اعزام اولنه‌رق، دیاربكر وموصل وكردستانك ادارهٔ عادلهٔ عثمانیه دائره‌سنه ادخالنه خدمت ایتمش؛ وعودتنده طرف پادشاهیدن پك چوق اعزاز واكرامه نائل اولمشیدی . ۹۲۱ تاریخنده درسعادتده وفات ایتمشدر . ایوب انصاری جوارنده‌كی (ادریس) كوشكی وچشمه‌سی صاحب ترجمه‌نك، وجوارنده‌كی مسجد زوجه‌سی زینب خاتونكدر . صاحب ترجمه‌نك رافضیلره قارشی برردیه‌سی دخی واردر .

ادریس علوی { (بن عبدالله بن حسن بن علی) حضرت امام حسنك تورونی اولوب، خلفای عباسیه‌دن منصورك زماننده دیكر بش برادریله برابر، بیوك برادری محمدك امری آلتنده اوله‌رق، حجازده قیام ایتمشلردی . منصوردن صكره تكرار قیامی تجدید ایتدكلرنده، بیوك برادرلری مقتول اولمغله، ادریس مصره واورادن مغربه كیده‌رك، (ولیلی) قصبه‌سنده ۱۷۲ تاریخنده خلقی بیعتنه دعوت ایتمش؛ وتلمسانی ضبطله، مكمل عسكر ترتیب، وبربرلردن هنوز دین اسلامی قبول ایتمه‌مش اولانلری دخی دین مبینه ادخال ایله، كسب قوت ومكنت ایلمشیدی . مسند خلافتده بولنان هارون الرشید ادریسك بو وجهله مغربده بر دولت علویه تشكیلندن زیاده‌سیله قورقوب، عسكرله باشه چیقه‌میه‌جغنی دخی درك ایتدیكندن، مهدینك آزادلیلرندن سلیمان بن حرز شماخ اسمیله برینی افریقیه والیسی ابراهیم بن اغلبه كوندروب، بوآدم دخی ابن اغلبك دلالتیله ادریسه تقرب، و ۱۷۷ تاریخنده كندیسنی تسمیم ایتمشدر. بو وجهله صاحب ترجمه‌نك زمان حكومتی یالكز بش بچق سنه اولمش ایسه‌ده، تأسیس ایتدیكی (ادارسه) یعنی (ادریسیلر) دولتی ۲۰۰ سنه قدر دوام ایتمشدر .

ادریس علوی { آنف الترجمه‌نك اوغلی اولوب، پدرینك وفاتندن

ایکی آی صکره طوغمشدر . پدرینك وفاتنده آزادلیسی
راشد طوغه‌جق چوجغه وصی صورتیله ادارهٔ
اموری یدینه آلوب، صاحب ترجمه‌نك ولادتیله برابر،
خلق بیعتنه سوقله، کندیسنی علم وهنر واصول اداره
وسیاستده تعلیم وتربیه‌یه باشلامشیدی . ابراهیم بن
اغلب راشدك بو اهتمامندن تلاش ایدوب، برچوق
نقود صرفیله کندیسنی ۱۸۶ تاریخنده قتل ایتدیرمش؛
و بعده صاحب ترجمه‌نك تعلیم وتربیه‌سیله وصایتی ابو
خالد یزید بن الیاس عبدی‌یه احاله اولنه‌رق، نهایت
۱۸۸ تاریخنده ادریس سن رشده واصل اولمغله،
ادارهٔ امور دولتی یدینه آلوب، مغرب اقصاده ملکنی
توسیع، و بربرلردن هنوز کفرده قالمش اولانلری
اسلامه ادخال ایله، دولتنه یکیدن برقوت و حیات
ویرمش؛ وفاس شهرینی بنا و پایتخت اتخاذ ایده‌رك،
(جامع شرفا)یی دخی تأسیس ایتمشدر . بونك زماننده
مغرب اقصاده عباسیلر نامنه اوقونان خطبه رفع او-
لنه‌رق، ابراهیم بن اغلب بغداددن آلدیغی اوامر
اوزرینه کرك حرباً وکرك دسیسه‌ایله ادریسیلرك
ترقیسنه مانع اولمغه چالیشمش ایسه‌ده، موفق اوله-
میوب، اندلسدن وسائر جهاتدن دخی برچوق خلق
ادریسك ادارهٔ عادلانه‌سنه التجا ایتمشلردی . صاحب
ترجمه ۲۵ سنه بالاستقلال حکومتدن صکره، ۲۱۳
تاریخنده وفات ایدوب، اوغلی محمد جانشینی اولمشدر.

ادریس مرینی { (بن عثمان بن ابی العلاء) بنی مرین خاندانته منسوب
اولوب، ابو ثابتك برادریدر. کندیسی اندلس ملوك
اسلامیه‌سی عندنده جهاد وغزا ایله اوغراشان امرادن
اولوب، آنجق فوق‌العاده اقتداری جهتیله، خلقك
حسن ظننی قزانوب، اجدادینك تختنی ضبط ایتمك
ایچون، بر ایکی دفعه تشبث ایتمش ایسه‌ده، موفق
اوله‌مامش؛ واندلسده برچوق وقوعات ومصائبه دو-
چار اوله‌رق، دغدغه‌لی برعمر گچیردکدن صکره، مغربه
کیرمکده ایکن، طوتیلوب، برمدت محبوس قالمش؛
و ۷۷۰ تاریخنده محبسده مخنوقاً وفات ایتمشدر .

ادریسی { (ابو عبدالله محمد بن محمد) مشاهیر جغرافیون اسلامدن اولوب،
مغرب اقصاده حکومت سورمش اولان ادارسه‌نك
نسلندن اولمغله، (شریف ادریسی) اسمیله شهرت
بولمشدر. ۴۹۳ تاریخنده سبته‌ده طوغوب، قر-
طبه‌ده تحصیل علم وکمال، وعلی الخصوص جغرافیا،
هیئت، نجوم، طب وفلسفه علملرنده کسب اشتهار
ایتمشدر. اندلس ومغرب ایله آناطولی ومصر وسائر
اقطاری طولاشه‌رق، قسطنطینیه ایله فرانسه
و انکلتره و آوروپانك سائر بعض جهتلرینه دخی
سیاحت ایتدکدن صکره، صقلیه یعنی سیچیلیا آطه‌سنك
حکمداری (رجار) یعنی ایکنجی (روژر) طرفندن
دعوت اولنه‌رق، جزیرهٔ مذکوره‌یه کیتمش؛ وحکمدار
مومی الیه ایچون کومشدن بیوك ومکمل برکره اعمال
و ترسیم ایتدیکی کبی، «نزهة المشتاق فی اختراق
الآفاق» عنوانیله مکمل برجغرافیا کتابی دخی یازمشدر.
مذکور کره غائب اولمش ایسه‌ده، جغرافیاسنك
متعدد نسخه‌لری بولنوب، ۱۵۹۳ تاریخ میلادیسنده
برمختصری روماده طبع ولاتین لسانه دخی ترجمه،
و ۱۸۳۶ ده فرانسزجه ترجمه‌سی دخی پارسده نشر
اولنمشدر. بعده مفصل نسخه‌لری دخی بولنمش ایسه‌ده،
تواریخ عربیه‌ده ادریسینك مذکور کتابنده هرمملکتك
نباتاتندن دخی بحث ایتمش اولدیغی ذکر اولندیغندن،
بوکتابك شمدی‌یه قدر بولنان نسخه‌لرینك هیچ بری
مکمل اولمیوب، جمله‌سنك آز چوق اختصاره اوغرا-
مش اولدقلری آکلاشیلیور. شریف ادریسی ۵۷۶
تاریخنده صقلیه‌ده وفات ایتمشدر .

ادریسیلر { (ادارسه) ایکنجی قرن هجریده مغرب اقصاده تشکل ایدوب،
۱۷۲ تاریخندن ۳۷۴ تاریخنه‌دك ایکیوز ایکی سنه
سورمش اولان بردولت علویه‌در . بودولتك بانیسی
سالف الترجمه (ادریس بن عبد الله بن حسن بن علی)
اولوب، نسلندن کندیسیله برابر بروجه زیر ۱۲
حکمدار کلمشدر:

ادریس	عن	۱۷۲	الی	۱۷۷
ادریس بن ادریس	«	۱۷۷	«	۲۱۳
محمد بن ادریس	«	۲۱۳	«	۲۲۱
علی بن محمد	«	۲۲۱	«	۲۳۴
یحیی بن محمد	«	۲۳۴	«	—
علی بن عمر بن ادریس	«	—	«	—
یحیی بن قاسم بن ادریس	«	—	«	۲۹۳
یحیی بن ادریس بن عمر	«	۲۹۳	«	۳۰۵
حسن بن محمد بن قاسم	«	۳۱۰	«	۳۱۳
قاسم کنون بن محمد بن قاسم	«	۳۲۰	«	۳۳۷
احمد بن قاسم کنون	«	۳۳۷	«	۳۴۷
حسن بن قاسم کنون	«	۳۴۷	«	۳۷۴

بونلردن یحیی بن ادریس بن عمرك زماننده ۳۰۵

تاریخنده رؤسای شیعه‌دن (مصاله) اسمنده برآدم خروجله فاسده دولت فاطمیه‌نك مؤسسی اولان عبید الله مهدی نامنه خطبه اوقوتمش؛ و بعده ۳۱۰ تا- ریخلرنده ابن ابی العافیه فاسی ضبط ایده‌رك، خطبه‌یی اندلسده‌کی دولت امویه نامنه چویرمش؛ و برمدت صکره ابن ابی العافیه قتل اولنغله، ادریسیلر کرسیٔ حکومتلری اولان فاس شهرندن ماعدا اکثر بلاد- لرینی استرداد، وذکر اولنان قاسم کنونه بیعت ایتمشلرسه‌ده، فاطمیونك نامنه خطبه اوقوتمغه باشلا- یوب، بعده اوغلی اندلسده‌کی بنی امیه‌یه میل ایده‌رك، خطبه‌یی بونلرك نامنه چویرمش؛ و بونك برادری وادارسه‌نك اخیری اولان حسن ایسه غالب کلن طرفه تابع اولوب، کاه بنی امیه وکاه فاطمیونك نامنه خطبه خان اولمش؛ ونهایت ملکی فاطمیون طرفندن کاملاً ضبط اولنوب، کندیسی بنی امیه‌نك دخی خصومتنی قزانمش اولدیغندن، ۳۷۴ تاریخنده بونلر طرفندن طوتیله‌رق، قرطبه‌یه سوقله، اوراده قتل اولنمش؛ و بونك وفاتیله ادارسه دولتی بسبتون منقرض اولمشدر.

ادسه { یاخود ادسا (Edesse, Ἔδεσσα) سلانیك ولایتنده واقع (وودینه) قصبه‌سنك اسم قدیمیدر. بوقصبه زمان قدیمده بیوم- جك ومشهور برشهر اولوب، اسکی ماکدونیالیلرك (پلا) شهرندن اول مرکزلری وکرسیٔ حکومتلری ایدی. ماکدونیانك اهالیٔ قدیمه‌سی اولان پلاسجلرك اساطیرنجه بوقصبه‌نك برکچی ایله مناسبتی اولدیغندن، اسمی لسانلرنده کچینك اسمنه نسبتله وضع ایدلمش اولدیغی تاریخلرده مسطور اولدیغی کبی، پلاسجلرك احفادی اولان آرناؤدلرك لسانده دخی (اذیسه) کلمه‌سی «کچی قصبه‌سی» دیمکدر. [«وودینه» ماده‌سنه مراجعت.] — ماکدونیالیلر اسکندرك قوماندهسیله آسیاده فتح ممالك ایتدکلرنده (اورفه) شهرینی وطنلرنده‌کی اسکی کرسیٔ حکومتلرینه بکزته‌رك، بو شهره دخی (ادسه) نامنی ویرمشلردی؛ و بوشهر ممالك اسلامیه دائره‌سنه دخولنه‌دك بو اسمله معروف قالمشدی. [«اورفه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ادغارد { (Edgard) انکلتره حکمدارلرندن اولوب، بو اسمله مسمی اولان دیکر حکمدارلردن فرق ایچون، (پاسیفیق) یعنی «صلح پرور» لقبیله معروفدر. برادری (ادوی)نك وفاتی اوزرینه، ۹۵۷ تاریخ میلادیسنده تخته جلوس ایدوب، نور- ماندیالیلرله اسقوچیالیلری مغلوب، وایرلانده‌نك برقسمنی ضبط ایتمشدی. اون سکز سنه حکومت سوردکدن صکره ۹۷۵ ده وفات ایتمشدر.

ادغارد { (Edgard) انکلتره‌نك آنغلو صا- قسون خاندان حکمداریسنه منسوب اولوب، تخته حق وراثتی وارایکن، ابتدا (هرولد) وبعده ۱۰۶۶ تاریخ میلادیسنده «جهانکیر» کوییوم طرفندن حقی غصب اولنه‌رق، کندیسی هرادعادن واز کچمکه مجبور اولمش؛ ومذکور کوییومه صادقانه خدمت ایتمشدر. «شریف» معناسنه اوله‌رق (اثلینغ) لقبیله ملقبدر.

ادغارد { (Edgard) اسکوچیا حکمدارلرندن اولوب، آنف الترجمه (ادغارد اثلینغ)ك یکنی واوچنجی (ملقولم)ك اوغلیدر. ۱۰۹۸ تاریخ میلادیسندن ۱۱۰۷ تاریخنه‌دك ۹ سنه حکومت سوروب، غاصب سکزنجی (دونالد)ی اسقوچیادن اخراج، وهمشیره‌سی (ماتیلده)یی انکلتره قرالی برنجی (هنری)یه تزویج ایتمشدر.

ادفو { (یاخود اتفو) صعید مصرده اسوانك ۱۰۶ کیلومتره شمالنده ونیلك ساحل یسارندن ایکی میللك مسافه‌ده واقع برکوچك قصبه اولوب، ۲۰۰۰ اهالیسی واردر، وقضا مرکزیدر. زمان قدیمده پك بیوك برشهر اولوب، اسکی مصریلر عندنده (اطبو) ویونانیلر عندنده (بیوك آپولنیوپولیس) اسمیله معروف ایدی. اسکی شهرك خرابه‌لری الآن موجود اولوب، نیلك کنارینه قدر ممتد اولور؛ وساحل نیلده برکوزل ریختمی الآن موجوددر. شهر قدیمك ایکی بیوك معبدی حالا قائم اولوب، ستونلر، هیکللر وهیروغلیف یازیلرله مزیندرلر. بو ایکی معبد مصر قدیمك الآن موجود اولان آثا- رینك الك بیوك والك جلیلرندن ایسه‌ده، پك اسکی اولمیوب، بطالسه زماننده بنا اولنمشدر، که بوده مصر قدیم صنایع و مدنیتنك او وقته قدر طیانمش و باقی قالمش اولدیغنه بردلیلدر. ٥ جلد اوزره بر تفسیر شریفله دیکر بعض کتب ادبیه صاحبی اولان (ابو بکر محمد بن علی ادفوی) بوقصبه‌دندر.

ادفونش { (یاخود اذفونش) اسپانیا قرا- للرندن (آلفونس). عرب توا-

ريخنده ويريلن اسمدر . [« آلفونس » ماده‌سنه مراجعت بيوريله .]

ادل { (Edel) آوستراليا سواحل غربيه‌سنده برقطعه‌يه وقتيله ويريلن اسمدر. اوراسنى ١٦١٩ تاريخ ميلاديسنده كشف ايدن برفلمنكلى قپودانك اسمندن مأخوذ اولان بو اسم بعده ترك اولنمشدر .

ادلب { حلب ولايت وسنجاغنده قضا مركزى برقصبه اولوب، حلبك ٥٠ كيلومتره غرب جنوبيسنده وعاصى نهرى ساحل يمينك ٢٠ كيلومتره شرقنده واقعدر. ٨٠٠٠ اهاليسى اولوب، يالكز ٩٠٠ قدرى خرستيان و قصورى مسلم، وجمله‌سى لسان عربى ايله متكلمدرلر . اطرافى زيتون آغاجلريله محاطدر . بوقصبه‌ده پك چوق صابون اعمال اولنوب، حلب، حمص، حما وسائر طرفلره اخراج اولنور . پاموقدن بعض منسوجات وبرنوع حصير دخى اعمال اولنور . برقاچ دباغخانه‌سى دخى واردر . — ادلب قضاسى (عاصى) نهرينك كنارلرنده واقع اولوب، (اريحا) ناحيه‌سنى دخى شامل اولديغى حالده، ١٠٤ قريه‌دن عبارت و ١٠٥٦٠ اهاليى جامعدر . مركز قضاده بولنان ٩٠٠ قدر خرستياندن ماعدا بتون قضا اهاليسى مسلمدر. محصولاتى باشليجه زيتون، جويز، بادم، فستق، انجير، اوزوم و سائر ميوه‌لرله انواع حبوباتدن وايپكدن عبارت ايسه‌ده، باشليجه ثروت محليه زيتوندندر . بوقضاده پك چوق آثار عتيقه وبعض مراقد شريفه موجوددر .

ادلينق { (Edelinck) الك مشهور حكاكلردن اولوب، ميلادك ١٦٤٩ تاريخنده بلچيقه‌نك (آنور) شهرنده طوغمش و١٧٠٧ده وفات ايتمشدر. اون دردنجى لويى طرفندن فرانسه‌يه جلب اولنه‌رق، پك چوق احسانلره نائل اولمش، وآقادميا اعضالغنه دخى قبول اولنمشيدى . رسملرك قالبلرينى حك ايتمك صنعتنى پك ايلريه كتيروب، حك ايتمش اولديغى بعض قالبلر محفوظدر .

ادم { بحرين وعمان وحجازده بعض ناحيه‌لر وموقعلرك اسم مشتركيدر .

ادماوه { (Admava) آفريقاى وسطيده ٧ ايله ١١ درجه عرض شمالى و ٨ ايله ١٣ درجه طول شرقى آره‌لرنده ممتد برمملكتدر، كه اهالئ قديمه‌سى اولان عبدهٔ اوثان عندنده (فومبينه) اسميله معروف اولوب، قرن سابقده فولا و يا فلاح دينلن اقوام اسلاميه‌دن ادامّا (كه آدم و يا عثماندن محرف اولمسى محتملدر) اسمنده جسور بر رئيسك معرفتيله فتح، وممالك اسلاميه دائره‌سنه ادخال اولنغله، بونك اسمنه نسبتله (ادماوه) تسميه اولنمشدر. [«فومبينه» ماده‌سنه مراجعت بيوريله .]

ادموند { سنت — (St. Edmond) انكلتره‌نك « حكومات متفقهٔ سبعه » سندن (استانغليا) يعنى « شرقى انكلتره » خطه‌سنك حكمدارى اولوب، ٨٥٥ تاريخ ميلاديسنده جلوس ايتمش؛ وعادل وخيرخواه برحكمدار اولديغى حالده، ٨٧٠ تاريخنده ممالكنى ضبط ايدن دانيمارقه‌ليلر طرفندن قتل اولنغله، خرستيانلر طرفندن شهدا واعزه زمره‌سنه الحاق اولنمشدر .

ادموند آبو { (Edmond Abou) فرانسه‌نك متأخرين ادباسندن اولوب، حكايه وتياترو كبى ادبياته وتربيه وترقياته متعلق برچوق آثارى اولديغى كبى، امور سياسيه‌يه دائر دخى بعض مؤلفاتى واردر، و پارسك اكثر غزته‌لرنده محررلك ايتمشدر. ١٨٢٨ تاريخ ميلاديسنده فرانسه‌نك (ديوز) شهرنده طوغوب، اكمال تحصيل ايله، كسب شهرت ايتدكدن صكره، فرانسه طرفندن آتنه‌ده كشاد ايدلمش اولان مكتبك معلملكنه نصب اولنمش؛ وبومناسبتله يونان قديمك تاريخ وآثار عتيقه‌سى حقنده بعض كتابلر يازمشدر. بعده يونانك احوال حاضره‌سى حقنده دخى بر ايكى كتاب يازوب، بونلرده يونانليلرى پك فنا صورتده تصوير ايتمشدر . وفاتى ١٨٨٦ تاريخ ميلاديسنده واقع اولمشدر .

ادموند اول { (Edmond I) انكلتره‌نك صاقسونيا خاندانننه منسوب حكمدارلرندن اولوب، برنجى (ادوآرد)ك اوغليدر. ٩٤١ تاريخ ميلاديسنده برادرى (آتلستان)ه خلف اولوب، ممالكنده بعض اصلاحات اجرا ايتمكده ايكن، ٩٤٦ تاريخنده (لئوف) اسمنده برشخص طرفندن قتل اولنمشدر . انكلتره‌ده اعدام جزاسى بونك زماننده ايجاد اولنمشدر .

ادموند ثانى { (Ebmond II) انكلتره حكمدارلرندن اولوب،

١٠١٦ تاریخنده پدری ایکنجی (اتلرد) ه خلف اولمش؛ ودانیمارقه قرالی (قانوت)ه قارشی پك شدتلی برمقاومتدن صکره، ممالکنك قسم شمالیسنی کندیسنه ترك ایتمکه مجبور اولوب، برآی صکره ١٠١٧ تاریخنده قتل اولنمغله، (قانوت) بتون انکلتره‌یی ضبط ایتمشدر .

ادن { (Eden) انکلتره‌نك ایرلانده دکیزینه دوکیلور بر نهری اولوب، ١١٠ کیلومتره مجراسی وخیلی بالیغی واردر. — آوستралیا‌نك «جنوبی یکی غال» خطه‌سنده بواسمله برقصبه دخی واردر .

ادنقوبن { (Edenkoben) باویره‌نك (لانداو) ایالتنده ومرکز ایالتك ١١ کیلومتره شمالنده وطونه‌یه دوکیلن برکوچك نهرك اوزرنده واقع برقصبه اولوب، ٤٨٩٠ اهالیسی، اسلحه فابریقه‌لری، معدن صولری، باغلری و باویره قرالنه مخصوص برسرایی واردر .

ادوآرد { (Edouard) بو اسمله انکلترده صاقسونیا خاندانه منسوب اوله‌رق اوچ حکمدار کلمشدر :

برنجیسی «قدیم» لقبیله ملقب اولوب، ٩٠٠ تاریخ میلادیسنده پدری بیوك (آلفرد)ه خلف اولمش؛ وکندیسنه عصیان ایدن عمزاده‌سی (اتلوالد) ایله برمدت اوغراشدقدن صکره، بونك واقع اولان محاربانك برنده مقتول اولمسیله، رقیبسز قالنجه، اسقوچیالیلرله نورماندلره اعلان خصومت ایله، بونلری دخی مغلوب ایده‌رك، تحت اطاعتنه آلمش؛ وفرانسه قرالنه قیزینی ویره‌رك، عقد اتفاق ایتمشیدی. ٩٢٥ تاریخنده وفات ایتمشدر. (قامبریج) دارالفنوننك مؤسسی بو اولدیغی مرویدر .

ایکنجیسی «شهید» لقبیله ملقب اولوب، ٩٧٥ تاریخنده، ١٣ یاشنده اولدیغی حالده، پدری (ادغارد)ه خلف اولمش؛ واوچ سنه صکره اوکی والده‌سی طرفندن آوده قتل ایتدیرلمشدر. اخلاق حسنه‌سی حسبیله، خرستیانلر طرفندن اعزه‌لری صره‌سنه چکیرلمشدر .

اوچنجیسی «کناه چیقاریجی» لقبیله ملقب اولوب، (اتلرد) ك اوغلیدر. ١٠٤١ تاریخ میلادیسنده دانیمارقه‌لیلرك ظلمندن بقمش اولان آنغلو صاقسونلر طرفندن تخته اجلاس اولنه‌رق، برمدت قونت (غودوین)ك عصیانیله اوغراشمش ایسه‌ده، نهایت کندیسیله صلح ایده‌رك، ٢٥ سنه کمال آسایش ومسالمتله حکومت سوردکدن صکره، ١٠٦٦ تاریخنده وفات ایدوب، بوده اعزه زمره‌سنه ادخال اولنمشدر .

ادوآرد { (Edouard) ینه انکلتره‌ده نورماند خاندانه منسوب اوله‌رق بو اسمله آلتی حکمدار کلمشدر :

برنجیسی اوچنجی (هنری) نك اوغلی اولوب، ١٢٧٢ تاریخ میلادیسنده، پدرینك وفاتی اوزرینه، تخته جلوس ایتمش؛ وقبل الجلوس انکلتره‌ده ظهور ایتمش اولان قاریشیقلقلرده ابراز شجاعت ایتمش اولدیغی کبی، سنت لوینك معیتنده سکزنجی اهل صلیب سفرینه دخی کیتمشیدی. تخته چیقدقدن صکره، امور عدلیه ومالیه‌جه بعض اصلاحات اجرا، وعوام قاره‌سنی دخی ایجاد ایتمشدر. ١٢٨٣ تاریخنده (غال) مملکتنی دخی ضبط ایتمش؛ واو وقتدن بری انکلتره‌نك ولی عهدینه «غال پرنسی» عنوانی ویرلمسی عادت اولمشدر. ١٢٨٦ تاریخنده اسقوچیا حکمداری اوچنجی آلکساندرك وفاتی اوزرینه، مملکت مذکوره‌نك تختنی ادعا ایدن برقاچ کشیدن برینی انتخاب ایتمك اوزره حکم تعیین اولنه‌رق، بونلردن (بیلول)ی ترجیح ایله، تخته اجلاس ایتمش، وکندی اطاعتی آلتنه آلمشدر. برمدت صکره مرقوم بیلولی دخی بر محاربه‌ده قتل ایدوب، اسقوچیایی بسبتون ضبط ایتمشدر. بعده اسقوچیالیلر بونك زماننده اوچ دفعه قیام ایدوب، ایلك ایکی قیاملرینی باصدیرمغه موفق اولمش، واسقوچیایی قان وآتش ایچنده براقمش ایسه‌ده، اوچنجی قیاملرینی باصدیرمغه کیدرکن، ١٣٠٧ تاریخنده وفات ایتمشدر. فرانسه ایله دخی برمحاربه ایتمشدر .

ایکنجیسی آنف الترجمه برنجی ادوآردك اوغلی اولوب، ١٣٠٧ تاریخندن ١٣٢٧ تاریخنه‌دك حکم سورمشدر. کوشك وذوق وسفاهته مجبور اولوب، زماننده اسقوچیالیلر برچوق غالبیتلره نائل اولدقلرندن، زوجه‌سی و برادری دخی علیهنده بولنانلرله برلشه‌رك، کندیسنی مغلوب ایتمشلر؛ و بر زندانه قپایوب، متعاقباً قتل ایلمشلردر.

ریخنده ویریلن اسمدر . [« آلفونس » ماده‌سنه مراجعت بیوریله .]

ادل (Edel) آوستراليا سواحل غربیه‌سنده بر قطعه‌یه وقتیله ویریلن اسمدر. اوراسنی ١٦١٩ تاریخ میلادیسنده کشف ایدن برفلنکلی قپودانك اسمندن مأخوذ اولان بو اسم بعده ترك اولنمشدر .

ادلب حلب ولایت وسنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، حلبك ٥٠ کیلومتره غرب جنوبیسنده وعاصی نهری ساحل یمینك ٢٠ کیلومتره شرقنده واقعدر. ٨٠٠٠ اهالیسی اولوب، یالکز ٩٠٠ قدری خرستیان و قصوری مسلم، وجمله‌سی لسان عربی ایله متکلمدرلر. اطرافی زیتون آغاجلریله محاطدر. بوقصبه‌ده پك چوق صابون اعمال اولنوب، حلب، حمص، حما وسائر طرفلره اخراج اولنور. پاموقدن بعض منسوجات وبرنوع حصیر دخی اعمال اولنور. برقاچ دباغخانه‌سی دخی واردر. — ادلب قضاسی (عاصی) نهرینك کنارلرنده واقع اولوب، (اریحا) ناحیه‌سنی دخی شامل اولدیغی حالده، ١٠٤ قریه‌دن عبارت و ١٠٥٦٠ اهالیی جامعدر. مرکز قضاده بولنان ٩٠٠ قدر خرستیاندن ماعدا بتون قضا اهالیسی مسلمدر. محصولاتی باشلیجه زیتون، جویز، بادم، فستق، انجیر، اوزوم و سائر میوه‌لرله انواع حبوباتدن وایپکدن عبارت ایسه‌ده، باشلیجه ثروت محلیه زیتوندندر. بوقضاده پك چوق آثار عتیقه وبعض مراقد شریفه موجوددر .

ادلینق (Edelinck) اك مشهور حکاکلردن اولوب، میلادك ١٦٤٩ تاریخنده بلچیقه‌نك (آنور) شهرنده طوغمش و ١٧٠٧ده وفات ایتمشدر. اون دردنجی لویی طرفندن فرانسه‌یه جلب اولنه‌رق، پك چوق احسانلره نائل اولمش، وآقادمیا اعضالغنه دخی قبول اولنمشیدی. رسملرك قالبلرینی حك ایتمك صنعتنی پك ایلری‌یه کتیروب، حك ایتمش اولدیغی بعض قالبلر محفوظدر.

ادم بحرین وعمان وحجازده بعض ناحیه‌لر وموقعلرك اسم مشترکیدر .

ادماوه (Admava) آفریقای وسطیده ٧ ایله ١١ درجه عرض شمالی و ٨ ایله ١٣ درجه طول شرقی آره‌لرنده ممتد برمملکتدر، که اهالیٔ قدیمه‌سی اولان عبدهٔ اوثان عندنده (فومبینه) اسمیله معروف اولوب، قرن سابقده فولا و یا فلاح دینلن اقوام اسلامیه‌دن ادااما (که آدم و یا عثماندن محرف اولمسی محتملدر) اسمنده جسور بر رئیسك معرفتیله فتح، وممالك اسلامیه دائره‌سنه ادخال اولنغله، بونك اسمنه نسبتله (ادماوه) تسمیه اولنمشدر. [«فومبینه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله .]

ادموند سنت — (St. Edmond) انکلتره‌نك « حکومات متفقهٔ سبعه » سندن (استانغلیا) یعنی « شرقی انکلتره » خطه‌سنك حکمداری اولوب، ٨٥٥ تاریخ میلادیسنده جلوس ایتمش؛ وعادل وخیرخواه برحکمدار اولدیغی حالده، ٨٧٠ تاریخنده ممالکنی ضبط ایدن دانیمارقه‌لیلر طرفندن قتل اولنغله، خرستیانلر طرفندن شهدا واعزه زمره‌سنه الحاق اولنمشدر .

ادموند آبو (Edmond Abou) فرانسه‌نك متأخرین ادباسندن اولوب، حکایه وتیاترو کبی ادبیاته وتربیه وترقیاته متعلق برچوق آثاری اولدیغی کبی، امور سیاسیه‌یه دائر دخی بعض مؤلفاتی واردر، و پارسك اکثر غزته‌لرنده محررلك ایتمشدر. ١٨٢٨ تاریخ میلادیسنده فرانسه‌نك (دیوز) شهرنده طوغوب، اکمال تحصیل ایله، کسب شهرت ایتدکدن صکره، فرانسه طرفندن آتنه‌ده کشاد ایدلمش اولان مکتبك معلملکنه نصب اولنمش؛ وبومناسبتله یونان قدیمك تاریخ وآثار عتیقه‌سی حقنده بعض کتابلر یازمشدر. بعده یونانك احوال حاضره‌سی حقنده دخی بر ایکی کتاب یازوب، بونلرده یونانلیلری پك فنا صورتده تصویر ایتمشدر. وفاتی ١٨٨٦ تاریخ میلادیسنده واقع اولمشدر .

ادموند اول (Edmond I) انکلتره‌نك صاقسونیا خاندانندن منسوب حکمدارلرندن اولوب، برنجی (ادوآرد)ك اوغلیدر. ٩٤١ تاریخ میلادیسنده برادری (آتلستان)ه خلف اولوب، ممالکنده بعض اصلاحات اجرا ایتمکده ایکن، ٩٤٦ تاریخنده (لئوف) اسمنده برشخص طرفندن قتل اولنمشدر. انکلتره‌ده اعدام جزاسی بونك زماننده ایجاد اولنمشدر.

ادموند ثانی (Ebmond II) انکلتره حکمدارلرندن اولوب،

۱۰۱۶ تاریخنده پدری ایکنجی (اتلرد) ه خلف اولمش؛ ودانیمارقه قرالی (قانوت)ه قارشی پك شدتلی برمقاومتدن صکره، ممالکنك قسم شمالیسنی کندیسنه ترك ایتمکه مجبور اولوب، برآی صکره ۱۰۱۷ تاریخنده قتل اولنمغله، (قانوت) بتون انکلتره‌یی ضبط ایتمشدر .

ادن { (Eden) انکلتره‌نك ایرلانده دکیزینه دوکیلور بر نهری اولوب، ۱۱۰ کیلومتره مجراسی وخیلی بالیغی واردر. — آوستراليا‌نك « جنوبی یکی غال » خطه‌سنده بواسمله برقصبه دخی واردر .

ادنقوبن { (Edenkoben) باویره‌نك (لانداو) ایالتنده ومرکز ایالتك ۱۱ کیلومتره شمالنده وطونه‌یه دوکیلن برکوچك نهرك اوزرنده واقع برقصبه اولوب، ۴۸۹۰ اهالیسی، اسلحه فابریقه‌لری، معدن صولری، باغلری و باویره قرالنه مخصوص برسرایی واردر .

ادوآرد { (Edouard) بو اسمله انکلتره‌ده صاقسونیا خاندانه منسوب اوله‌رق اوچ حکمدار کلمشدر :

برنجیسی « قدیم » لقبیله ملقب اولوب، ۹۰۰ تاریخ میلادیسنده پدری بیوك (آلفرد)ه خلف اولمش؛ وکندیسنه عصیان ایدن عمزاده‌سی (اتلوالد) ایله برمدت اوغراشدقدن صکره، بونك واقع اولان محاربانك برنده مقتول اولمسیله، رقیبسز قالنجه، اسقوچیالیلرله نورماندلره اعلان خصومت ایله، بونلری دخی مغلوب ایده‌رك، تحت اطاعتنه آلمش؛ وفرانسه قرالنه قیزینی ویره‌رك، عقد اتفاق ایتمشیدی . ۹۲۵ تاریخنده وفات ایتمشدر . (قامبریج) دارالفنوننك مؤسسی بو اولدیغی مرویدر .

ایکنجیسی « شهید » لقبیله ملقب اولوب، ۹۷۵ تاریخنده، ۱۳ یاشنده اولدیغی حالده، پدری (ادغارد)ه خلف اولمش؛ واوچ سنه صکره اوکی والده‌سی طرفندن آوده قتل ایتدیرلمشدر . اخلاق حسنه‌سی حسبیله، خرستیانلر طرفندن اعزه‌لری صره‌سنه چکیرلمشدر .

اوچنجیسی « کناه چیقاریجی » لقبیله ملقب اولوب، (اتلرد) ك اوغلیدر . ۱۰۴۱ تاریخ میلادیسنده دانیمارقه‌لیلرك ظلمندن بیقمش اولان آنغلو صاقسونلر طرفندن تخته اجلاس اولنه‌رق، برمدت قونت (غودین)ك عصیانیله اوغراشمش ایسه‌ده، نهایت کندیسیله صلح ایده‌رك، ۲۵ سنه کمال آسایش ومسالمتله حکومت سوردکدن صکره، ۱۰۶۶ تاریخنده وفات ایدوب، بوده اعزه زمره‌سنه ادخال اولنمشدر .

ادوآرد { (Edouard) ینه انکلتره‌ده نورماند خاندانه منسوب اوله‌رق بو اسمله آلتی حکمدار کلمشدر :

برنجیسی اوچنجی (هنری) نك اوغلی اولوب، ۱۲۷۲ تاریخ میلادیسنده، پدرینك وفاتی اوزرینه، تخته جلوس ایتمش؛ وقبل الجلوس انکلتره‌ده ظهور ایتمش اولان قاریشیقلقلرده ابراز شجاعت ایتمش اولدیغی کبی، سنت لوینك معیتنده سکزنجی اهل صلیب سفرینه دخی کیتمشیدی. تخته چیقدقدن صکره، امور عدلیه ومالیه‌جه بعض اصلاحات اجرا، وعوام قاره‌سنی دخی ایجاد ایتمشدر . ۱۲۸۳ تاریخنده (غال) مملکتنی دخی ضبط ایتمش؛ واو وقتدن بری انکلتره‌نك ولی عهدینه « غال پرنسی » عنوانی ویرلمسی عادت اولمشدر . ۱۲۸۶ تاریخنده اسقوچیا حکمداری اوچنجی آلکساندرك وفاتی اوزرینه، مملکت مذکوره‌نك تختنی ادعا ایدن برقاچ کشیدن برینی انتخاب ایتمك اوزره حکم تعیین اولنه‌رق، بونلردن (بیلول)ی ترجیح ایله، تخته اجلاس ایتمش، وکندی اطاعتی آلتنه آلمشدر . برمدت صکره مرقوم بیلولی دخی بر محاربه‌ده قتل ایدوب، اسقوچیایی بسبتون ضبط ایتمشدر. بعده اسقوچیالیلر بونك زماننده اوچ دفعه قیام ایدوب، ایلك ایکی قیاملرینی باصدیرمغه موفق اولمش، واسقوچیایی قان وآتش ایچنده براقمش ایسه‌ده، اوچنجی قیاملرینی باصدیرمغه کیدرکن، ۱۳۰۷ تاریخنده وفات ایتمشدر . فرانسه ایله دخی برمحاربه ایتمشدر .

ایکنجیسی آنف الترجمه برنجی ادوآردك اوغلی اولوب، ۱۳۰۷ تاریخندن ۱۳۲۷ تاریخنه‌دك حکم سورمشدر . کوشك وذوق وسفاهته مجبور اولوب، زماننده اسقوچیالیلر برچوق غالبیتلره نائل اولدقلرندن، زوجه‌سی و برادری دخی علیهنده بولنانلرله برلشه‌رك، کندیسنی مغلوب ایتمشلر؛ و بر زندانه قپایوب، متعاقباً قتل ایلمشلردر .

اوچنجیسی آنف الترجمه ایکنجی ادوآردك اوغلی اولوب، پدرینك حیاتنده ۱۳۲۷ تاریخنده تخته اجلاس اولنمش ایسه‌ده، صغیر السن اولدیغندن، برمدت فرانسه‌لی (ایزابلا) نك وصایتی آلتنده بولنمش، و بوقادینك دوستی (مورتیمر) اداره‌ٔ امور ایتمشدی. سن رشده واصل اولوب، اداره‌ٔ دولتی الینه آلنجه، والده‌سنك مرقوم (مورتیمر) له اولان مناسباتنی وایکیسنك بالاتفاق پدرینی قتل ایتمش اولدقلرینی آکلا- مغله، (مورتیمر)ی اعدام، ووالده‌سنی برقلعه‌یه حبس، واسقوچیایی یکیدن ضبط ایتمشدر. فرانسه‌یی دفعاتله مغلوب ایدوب، برچوق یرلرینی استیلا، و اوغلی (قره پرنس) فرانسه قرالی ژانی اسیر ایده‌رك، انکلتره‌یه سوق ایتمش ایسه‌ده، مؤخراً فرانسه قرالی بشنجی شارل انکلتره‌نك فرانسه‌ده ضبط ایتمش اولدیغی یرلرك اکثرینی استرداد ایتمشدر. صاحب ترجمه انکلتره‌ده فرانسز لسانینی قالدیروب، انکلیزجه‌یی لسان رسمی اتخاذ، وعلوم ومعارفك ترقیسنه خدمت ایتمشدر. اللی سنه حکومتدن صکره ۱۳۷۷ تا- ریخنده وفات ایتمشدر.

دردنجیسی «آق‌کل» فرقه‌سنك رئیسی ویورق دوقه‌سی (ریشارد) ك اوغلی اولوب، ۱۴۴۲ تاریخ میلادیسنده طوغمش؛ و پدرینك مسلکنه دواملہ، (لانقاستر) خاندانه منسوب و «قزل کل» فرقه‌سنك رئیسی اولان آلتنجی هنریدن تختی ضبطه ایتمکه قالقیشمش، و (وارویق) قونتنك معاونتیله مقصدینه نائل اولوب، تخته چیقمش ایسه‌ده، بعده مذکور قونت کندیسنی ترکله، دشمنلری طرفنه التحاق ایتدیکندن، ادوآرد مغلوب اولوب، فلنکه قاچمش؛ و بش آی صکره قائن برادری بولنان (بورغونیا) دوقه‌سنك یاردیمیله انکلتره‌یه عودتله، وارویق قونتنی محاربه‌ده قتل، و ۱۴۷۱ تاریخنده تختی یکیدن ضبط ایتمش، ودشمنلرینی بسبتون ازمشدر. بعده ذوق وسفاهته طالوب، ۱۴[illegible] تاریخنده وفات ایتمشدر.

بشنجیسی آنف الترجمه دردنجی ادوآردك اوغلی اولوب، پدرینك وفاتنده، ۱۲ یاشنده اولدیغی حالده، تخته جلوس ایتمش ایسه‌ده، وصیسی بولنان (غلو- چستر) دوقه‌سی (ریشارد)، تختی کندیسی ضبط ایتمك ایچون، صاحب ترجمه‌یی برادریله برابر اوسنه لوندره قلعه‌سنه حبس ایدوب، متعاقباً قتل ایتدیرمشدر.

آلتنجیسی سکزنجی هنرینك اوغلی اولوب، ۱۵۴۷ تاریخنده، پدرینك وفاتی اوزرینه، صبی اولدیغی حالده، جلوس ایتمش؛ و ابتدا (هارتفورد) دوقه‌سی، و بونك اعدامندن صکره لورد (دورلی) وصایت نامیله حکومت سورمشلردر. بوصورتله آلتی سنه مسند حکمداریده قالدقدن صکره، ۱۵۵۳ تاریخنده وفات ایتمشدر. پدرینك زماننده انکلتره‌یه کیرمش اولان پروتستانلق مذهبی بونك زماننده ترقی وتوسع ایتمشدر.

ادوآرد (Edouard) انکلتره حکمدارلرندن اوچنجی ادوآردك اوغلی وایکنجی ریشاردك پدریدر. کندیسی (غال پرنسی) عنوانینی حائز اولوب، «قره پرنس» لقبیله شهرت بولمشیدی. پدرینك فرانسه‌ده واقع اولان محاربانده اظهار شجاعت ایده‌رك، ۱۳۵٦ تاریخ میلادیسنده فرانسه قرالی (ژان)ی اسیر طوتمشیدی. ۱۳٦۳ ده پدری کندیسنه (آکیتن) پرنسلکنی ویرمکله، بوردو شهرینی مرکز اتخاذ ایده‌رك، عادتا حکمدارانه یاشا- مش؛ و اسپانیایه دخی برسفر ایدوب، مظفر اولمش ایسه‌ده، اوراده قزاندیغی برمرضدن عودتنده ۱۳۷٦ ده وفات ایتمشدر.

ادوآرد لانقاستره‌لی — (Ed. de Lan-castre) بودخی غال پرنسی عنوانینی حائز انکلتره ولی عهدلرندن اولوب، آلتنجی هنرینك اوغلیدر. ۱۴٦۳ تاریخنده، (یورق) طرفنك غلبه‌سی اوزرینه، والده‌سی (آنژو)لی (مارغریته) ایله برابر انکلتره‌دن قاچمش؛ و ۱۴۷۱ تاریخنده اسکی دشمنی اولان (وارویق) قونتیله دوست اولوب، بو- نك قیزینی تزوج ایله، عودت ایتمش ایسه‌ده، متعاقباً والده‌سیله برابر خصمی اولان دردنجی ادوآردك الینه دوشوب، بونلرك دایلری (قلارنسه) و (قلوچستر) دوقه‌لرینك امریله ۱۴۷۲ ده قتل اولنمشدر.

ادوآرد پلانتاجنت (Ed. Plantgenet) انکلتره خاندان حکمدارلرینه منسوب اوله‌رق بو اسمله مسمی اولانلرك اخیری اولوب، قلا- رنسه دوقه‌سی (جورج) ایله وارویق قونتنك قیزی (ایزابله) نك اوغلیدر. دردنجی ادوآرد طرفندن جدی یرینه وارویق قونتلغنه تعیین اولنمش ایسه‌ده، ۱۴۸۵ تاریخنده حق وراثت ادعاسنه قالقیشیر قور-

قوسيله يدنجى هنرى طرفندن لوندره قلعه‌سنه حبس، و ۱٤۹۹ ده اعدام اولنمشدر.

ادوآرد (Edouard) پورتكيز حكمدارلرندن اولوب، برنجى (ژان) ك اوغليدر. ۱٤۳۳ تاريخندن ۱٤۳۸ تاريخنه‌دك بش سنه حكومت سوروب، دولتنك احوال ماليه‌سنى اصلاح، و بعض قوانين تأسيس ايتمش ايسه‌ده، بعده طنجه‌نك ضبطنه قالقيشه‌رق، كلياً منهزم اولمش؛ و برادرى فرديناند اهل اسلامك الينه اسير دوشمشيدى. بومغلوبيتله عودتنده وبا علتى ظهور ايله ممالكنى تخريب ايتمش، وكنديسى دخى بوخسته‌لقدن وفات ايتمشدر.

ادوآردس (Edwards) انكلتره‌نك مشاهير طبيعيوندن اولوب، ۱٦۹۳ تاريخ ميلاديسنده طوغمش، و۱۷۷۳ده وفات ايتمشدر. طيور نادره حقنده ٤ بيوك جلددن مركب بر اثرى اولوب، بوكا ۳ جلد اوزره برذيل دخى يازمشدر.

ادونيده ياخود ادونيس (Edonide, E-donis) ماكدونيانك شمال شرقى جهتنده واقع برخطه‌سى ايدى، كه وقتيله تراكى قطعه‌سنه منسوب ايكن، اسكندرك پدرى فليب طرفندن ضبط، و ماكدونيايه الحاق اولنمشيدى. بوخطه جمعه جهتندن عبارت ايدى.

ادوى (Edvy) انكلتره‌نك (آنغلوصاقسون) خاندانته منسوب حكمدارلرندن اولوب، برنجى ادموندك اوغليدر. ۹۵۵ تاريخنده عمجه‌سى (ادرد) ه خلف اولوب، اقرباسندن (الجيوه) اسمنده برقيزه تعشق ايتمكله، كنديسنى خفياً تزوج ايتديكندن، طائفهٔ رهبانك خصومتنى قزانمش؛ وزواللى (الجيوه) رهبانك اشكنجه‌لرندن متأثراً وفات ايتديكى كبى، ممالكنك قسم شماليسى دخى صاحب ترجه‌دن آلنوب، برادرينه ويرلديكندن، كنديسى تأثرندن وفات ايتمشدر.

ادوين (Edvin) انكلتره‌ده (نورتومبرلاند) خطه‌سنك آنغلوصاقسون خاندانته منسوب حكمدارلرندن اولوب، ٦۳٦ تاريخ ميلاديسندن ٦۵۳ تاريخنه‌دك حكم سورمش؛ و(كنت) حكمدارى (اتلبرت)ك قيزى (اتلبورجه)يى تزوج

ايتمكله، بونك دعوتى اوزرينه تبعه‌سيله برابر خرستيانلق دينى قبول ايتمشيدى. مرسيا حكمدارينه وبرتونلره قارشى ايتديكى برمحاربه‌ده مقتول اولمشدر.

اده‌بالى علما ومشايخ عثمانيه‌نك رئيس وپيرى حكمنده اولوب، قره‌مانده دنيايه كلمش؛ ومملكتنده ابتداى تحصيل ايتدكدن صكره، شامه رحلتله، اورانك علماسندن فقه وحديث وتفسير وسائر علومى اوكرنمش؛ ووطننه عودتنده او وقت غازى عثمان بك عنوانيله معروف بولنان سلطان عثمان خان حضرتلريله كسب ارتباط ومناسبت ايتمشيدى. كنديسى مسائل شرعيه ودينيه‌ده مرجع كل اولوب، طريق تصوفه دخى انتسابى بولنديغندن، بيله‌جكده برزاويه تأسيس ايدوب، مارين وعابرين و فقرا و محتاجينه اكرام ايدردى. سلطان عثمان غازى حضرتلرى دخى دفعاتله اده‌بالينك زاويه‌سنه مسافر اولوب، ياتمش؛ وحتى بركيجه زاويه‌ده ياتاركن رؤياسنده شيخك حصنندن برآى چيقوب كندى حصننه كيرديكنى ودرحال آلتندن بر بيوك آغاج بيتوب، داللرى اورته‌لغى قاپلاديغنى، وآلتندن بر چوق نهرلر چيقوب، خلقك بوصولردن استفاده‌يه باشلاديغنى كورمكله، صباح اولدقده، بو رؤيايى حضرت شيخه سويلينجه، اده‌بالى كنديلرينك دولته نائل اوله‌جغنى، وكريمه‌سنى تزوج ايتمه مقدر اولديغنى، و بو ازدواجدن بلاد وعبادى حمايه ومستفيد ايده‌جك برسلالهٔ طاهره تولد ايده‌جكنى مقام تعبيرده تبشير ايتمش؛ وفى‌الحقيقه سلطان عثمان خان حضرتلرى اده‌بالينك قيزى (مالى) خاتونى تزوج ايدوب، سلطان اورخان غازى بو ازدواجدن متولد اولمشدر. سلطان عثمان خان تشكيل دولت ايتدكدن صكره دخى امور شرعيه وسياسيه‌ده اده‌بالى ايله عقد مشورت ايدردى. صاحب ترجمه ۷۲٦ تاريخنده ۱۲۵ ياشنده وفات ايدوب، برآى صكره كريمه‌سى، ودرت آى صكره دخى سلطان عثمان خان حضرتلرى ارتحال ايتمشدر. تربه‌سى بيله‌جكده زاويه‌سى اتصالنده‌در.

ادهم شعراى ايراندن اولوب، كاشانده طوغمش، واكثر عمرينى بغداد وتبريزده چكيرمشدر. تاريخ وفاتنه دسترس اولنه‌مدى. مرتب ديوانى واردر. شو بيت جملهٔ اشعارندندر:

كسرا نبينم روز غم جز سايه در پهلوى خود
آن هم چو بينم سوى او كرداند از من روى خود

ادهم بیك { ایرانده قزوین شعراسندن او-
لوب، اجدادی جنکیز خان
زماندن بری اورانك معتبراندن بولنمشدر. شو بیت
جمله اشعارندندر :

صیادرا زصید بود بیش اضطراب
من بیقرار یارم و او بیقرار من

ادهم بیك { بوده قزوین شعراسندن او-
لوب، بعده هندستانه رحلت
ایتمشیدی. شو بیت جمله اشعارندندر :

قضا از بهر آن افروخت شمع آشنا یبرا
که بردلهای مشتاقان نهد داغ جدا یبرا

ادیت { (Edith) انکلتره قراللرندن (ادغار)ك
قیزی اولوب، پدرینك و برادرینك
وفاتنده ایکی دفعه کندیسنه تکلیف اولنان تخت وتاجی
رد ایله، برمناستره چکیلوب، راهبه اولدیغندن،
بین النصارا کندیسنه عزیزه نظریله باقیلوب، ایلولك
۱۶ سنده یورطیسی اجرا اولنور. ۹۶۱ تاریخ
میلادیسنده طوغوب، ۹۸٤ ده وفات ایتمشدر.

ادیستو { (Edisto) ممالك مجتمعه‌نك جنوبی
(قارولینه) جمهوریتنده برنهردرکه
شمالی وجنوبی ادیستو اسملریله ایکی چایك برلشمسندن
حاصل اولوب، بعده ینه ایکی شعبه‌یه آیریله‌رق،
وبینلرنده (ادیستو) آطه‌سنی تشکیل ایده‌رك، بحر
محیط آطلاسی‌یه دوکیلور.

ادیمبورغ { (Edimbourg) وانکلیزجه
(Edimburgh) اسقوچیانك
مرکزی اولان بیوك برشهر اولوب، لوندره‌نك
۵۲۵ کیلومتره شمال غربیسنده، (قورت) کورفزینك
۳ کیلومتره ایچریسنده، (لیت) نهرینك ساحل یمیننده،
۶ دمیر یولك محل التصاقنده، و ۵۵° ۵۷′ ۲۳″
عرض شمالی ایله ۵° ۳۱′ ۳″ طول غربیده واقعدر.
۲۲۸۳۵۷ و (لیت) اسکله‌سیله برابر ۲۹۷۰۰۰
اهالیسی واردر. غایت کوزل برموقعده و برقاج
تپه‌نك اوزرنده مؤسس اولوب، باشلیجه اسکی ویکی
شهر اسملریله ایکی‌یه منقسمدر. اسکی شهر اك یوکسك
تپه‌نك اتکلرنده اولوب، تپه‌نك ذروه‌سنده برقلعه‌سی
واردر. یکی شهرك سوقاقلری کنیش و کوزل او-
لوب، پارلمنتو دائره‌سی، دارالفنون، بورسه، سنت
(جیلس) کلیساسی کبی برچوق ابنیهٔ مشهوره‌سی
واردر. (نلسون) و (والترسقوت)ك هیکللری شهری
تزیین ایدیور. دارالفنوننده ۲۰۰۰ طلبه تحصیل
ایله مشغول بولنور. برچوق جمعیات علمیه وفنیه‌سی
اولدیغندن، بحق «شمالی آتنه» تسمیه اولنمشدر.
برچوق غزته‌لر وعلی‌الخصوص فنی وادبی رسائل مو-
قوته نشر اولنور. «آووقاتلر کتبخانه‌سی» نامیله
۳۰۰۰۰۰ جلدی حاوی بربیوك کتبخانه‌سیله دیکر
برچوق دارالکتبلری واردر. صنایعی وعلی‌الخصوص
مطبعه‌جیلق وکتابجیلق صنعتلری پك ایلری اولوب،
تجارتی دخی ایشلکدر. اسکی برشهر اولوب، روما-
لیلر زماننده (آلاته قاستره) نامیله معروف ایکن، ۶۲۶
تاریخ میلادیسنده قلعه‌سی (نورتومبریا) حکمداری
(ادوین) طرفندن مقر اتخاذ اولنمغله، بونك اسمنه
نسبتله (ادوینبورغ) وتخفیفاً (ادیمبورغ) تسمیه او-
لنمشدر. او وقتدن بیومکده دوام ایدوب، ۸۵۵ تا-
ریخلرنده بیوك برشهر حکمنه کچمشیدی.

اذربعل { واذربیجان [«آذربعل» و «آذر-
بایجان» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

اَذرُح { شامك جنوب جهتنده وحجاز قربنده
برمملکت اولوب، جوارنده اولان
(جربا) ایله برابر زمان سعادتده ۹ تاریخ هجریسنده
صلحاً فتح اولنمشیدی. حضرت علی (رضه) ایله معا-
ویه آره‌سنده‌کی منازعات صره‌سنده عمرو بن العاص
ایله ابو موسی الاشعری آره‌سنده جریان ایدن وقو-
عات اذرح ایله جربا آره‌سنده وقوع بولمشدر.

اِذرِع { سوریه ولایتنك حوران سنجاغنده
واقع (لجا) ناحیه‌سنك مرکزی اولان
بیوك برقریه‌در، که غایت صرب و طبیعی اوله‌رق
مستحکم برموقعده اولوب، وقتیله بیوجك برقصبه
بولنمش اولدیغندن، برچوق آثار عتیقه‌سی، برجامع
شریفی، ایکی مسجدی وایکی قدیم کلیساسی واردر.

اَذرِعات { شامده بلقایه قریب برقصبه
ایدی، که شرابنك کوزللکیله
مشهور ایدی. روایته کوره «الم غلبت الروم فی
ادنی الارض» آیت کریمه‌سنده «ادنی الارض»
تعبیرندن مراد الله بوقصبه اولوب، رومالیلر بونده
ایرانیلره مغلوب اولمشلردی. شام صاحبی (طفتکین)
زماننده ۵۱۲ تاریخ هجریسنده بوقصبه اهل صلیبك
الینه کچوب، نهب وغارت وتخریب اولنمشدر. مشا-
هیر محدثین وصلحادن اسحق بن ابراهیم اذرعی کبی

برچوق مشاهیر بو قصبه‌دن نشأت ایتمشلردر .

آذرمه { (یاخود آذرم) جزیره‌ده نصیبین جوا- رنده برقصبه ایدی، که دولت عبا- سیه‌نك اواسطنده معمور اولوب، سور وخندقله محاط ایدی، و ۲۰۰ دکانی حاوی دمیر قپولی چار- شیسی و ایچندن چکن برنهرك اوزرنده کوزل برکو- پریسی وارایدی. بعده خراب اولوب، یاقوت حموی زماننده برقریه حالنه کیرمشیدی . مشاهیر صلحادن (ابو عبدالرحمن عبدالله بن محمد اذرمی) بورالی ایدی .

أذنه { آطنه‌نك عربلر عندنده مستعمل اسمیدر . بوشهر هارون الرشیدك زمان خلافتنده ۱۹۰ تاریخنده خادمی ابو سلیم ترکی طرفندن بنا اولنوب، ذاتاً هارون الرشید پدری مهدینك زماننده ۱۶۵ تاریخنده شهرك موقعی جوارنده وکوپرینك باشنده برقصر بنا ایتمشیدی. خلافت عباسیه زماننده بوشهردن (ابو بکر محمد بن علی اذنی)، (ابو عمیر عدی بن احمد اذنی)، (قاضی ابو الحسن علی بن حسین اذنی) کبی بعض مشاهیر علما ظهور ایتمشیدی . [«آطنه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

أذینه بن سمیدع { عمالقه ملوکندن او- لوب، رومالیلرله ما- جرالری مشهور اولان زنوبیانك (یاخود زینبك) زوجیدر . اوچنجی قرن میلادی اواسطنده تدمر حکمداری اولوب، رومالیلرك امدادیله ایران شاهی شاپور ذوالاکتافی ایکی دفعه مغلوب ایتمش؛ و بعده زوجه‌سی مرقومه زنوبیانك تشویقیله رومالیلره اعلان حرب ایده‌رك، ینه بونك افسادیله اوغلی و یا یکنی طرفندن قتل اولنمشدر .

اراتو { (Erato) یونان قدیم اساطیرنده غزلیاته موکل اعتقاد اولنور برپری ایدی، که باشی کل و یاسمینله مکلل اوله‌رق، النده کمان، ویاننده عشقدن کنایه اولان الی مشعله‌لی برچو- جق اولدیغی حالده تصویر ایدرلردی .

اراتوستن { (Eratosthène) یونان قدیمك الك بیوك حکماسندن اولوب، علوم ریاضیه وجغرافیا وهیئتده ید طولی صاحبی اولدیغی کبی، تاریخ وصرف وسائر علومدن دخی بهره‌سی وارایدی . قبل المیلاد ۲۷۲ تاریخنده برقه‌نك یونا- نیلر طرفندن تأسیس واسکان ایدلمش اولان (کیرنائیق) شهرقدیمنده طوغمش، وبعده مصره کیده‌رك، (بطلیوس اورجت) زماننده اسکندریه کتبخانه‌سنك مدیر وحافظ کتبی اولمشیدی . میلاددن ۱۹۹ سنه اول، ۸۲ یاشنده اولدیغی حالده، کوزلرینه عمی طاری اولمغله، کندینی آچ براقه‌رق، اتلاف نفس ایتمشدر. الك اول بردرجهٔ جغرافیه‌یی اولچه‌رك، کرهٔ ارضك جسامتنی کشف ایدن بو ذاتدر؛ وکشفی حقیقته پك قریب بولنمشدر. علوم ریاضیه‌ده دخی بعض کشفیاتی مشهوردر . مصر قدیم تاریخنه دخی خدمتی سبقت ایتمشدر . آثارندن بولنه‌بیلن بعض پارچه‌لر دفعاتله طبع وترجمه اولنمشدر .

ارارد { (Erard) مشهور برپیانوجی اولوب، پیانو وسائر موسیقی آلاتنجه بعض اختراعاتی واردر، وقو یروقلی پیانولری ایجاد ایتمشدر . ۱۷۵۲ تاریخ میلادیسنده استراسبورغده طوغوب، ۱۸۳۱ ده وفات ایتمشدر .

اراریق { (Eraric) اوستروغوتلرك حکمدا- ری اولوب، ابتدا اقوام شمالیه‌دن (روجیان)لرك رئیسی اولدیغی حالده، (تئودوریق)ك معیتنده ایتالیایه کلمش؛ و ۵۴۱ تاریخ میلادیسنده حکمدار اولمشیدی. (بلیار)ك غالبیتی اوزرینه اوسترو- غوتلرك ایتالیاده‌کی قوتلرینك تزلزلنی کورنجه، مما- لکنی تسلیم ایتمك اوزره، ایمپراطور (یوستنیانوس) ایله مقاوله‌یه کیریشمش ایسه‌ده، بو نیتی اجرا ایتمزدن اول، عسکری طرفندن قتل اولنمشدر .

اراسسطراطس { [«اراسیستراث» ماده- سنه مراجعت بیوریله.]

اراسم { (Erasme) آوروپانك اون بشنجی قرن میلادی مشاهیر علماسندن او- لوب، ۱۴۶۷ تاریخنده (روتردام) ده طوغمش؛ واکمال تحصیل ایتدکدن صکره، طریق رهبانه داخل اولوب، بعض مکاتبده معلم، وبعده اسقوچیا حکمداری دردنجی (ژاق)ك اوغلنه مربی اولمش؛ وعلم ودرایتی شهرتکیر اولوب، آثاری انتشار ایتدکجه، اکثر حکمدارلر طرفندن جلبنه سعی اولنمشیدی. خرستیانلغك اصلاح وتعدیله محتاج اولدیغی آکلایه‌رق، بوخصو- صده پروتستانلغك موجدی اولان (لوتر) ایله بعض مخابراتده بولنمش ایسه‌ده، بعده (لوتر)ك خلق دعوته قالقیشدیغنی کورنجه، مخابره‌یی کسوب، کندیسنك

علیهنده دخی یازمشدر . هرحالده آثارنده شربست برفکر بیان ایتدیکندن، اکثر تألیفاتی واتیقان طرفندن منع واحراق اونمشیدی . علی الخصوص «جنونك مدحی» عنوانیله یازمش اولدیغی اثرده نوع بشرك هرصنفیله اکلنمش اولدیغندن، طائفهٔ رهبانك خصومتنه مظهر اولمشیدی . آثارینی لاتینجه یازمش ایسهده، اکثر اوروپا لسانلرینه دخی ترجمه، و دفعاتله طبع اولنمشدر . ١٥٢١ تاریخنده (بال) شهرنده محبی بولنان برمطبعهجینك یاننده اختیار عزلتله، آثارینی وبطلیموسك جغرافیاسی کبی بعض آثار قدیمهٔ یونانیهیی نشر ایتمکله مشغول ایکن، ١٥٣٦ تاریخنده وفات ایتمشدر .

اراسیسترات { (Erasistrate) یونان قدیم اطباسندن اولوب، سواحل شرقیهٔ یونانیهنك اوکنده بولنان (کئوس) آطهسنده طوغمش، وقبل المیلاد ٢٥٧ تاریخنده وفات ایتمشدر. الك اول جسم بشری تشریح ایدن بوذات اولدیغی مرویدر . (سلفقوس نیقاتور) طرفندن اوغلی (آنطیوخس)ك تداویسیچون جلب اولنهرق، ناقابل شفا ظن اولنان مرضنك پدرینك ایکنجی زوجهسنه اولان علاقهسندن ایلری کلدیکنی آکلامش؛ و پدرینی مرقومهیی اوغلنه ویرمکه قاندیرمغله کندیسنی ابی ایتمشدی . آثاری نابود ایسهده، جالینوس بعض تألیفاتنده بونك کرك تشریحده وکرك تداویٔ امراضده کی فکر ومسلکندن بحث ایتمشدر. عربلر عندنده (اراسسطراطس) اسمیله معروفدر .

اراسینوس { (Erasinos) موره شبه جزیرهسنده برنهردر، که (آرغوس) شهرینك جنوبنده واقع اوونك کنارنده بولنان بر برمغارهنك ایچندن چیقهرق، ومجراسنده برچوق دکرمنلر چویرهرك، آناپولی کورفزینه دوکیلور . آرقادیاده برك ایچنه غائب اولان (استیمفال) نهرینك عینی اولدیغی مظنوندر .

اَران { آذربایجانك شمالنده، کورجستانك جنوب شرقیسنده و شیروانك غرب جنوبیسنده اولهرق، آراس ایله (کور) نهرلری آرهسنده واقع قطعهنك اسکی اسمیدر . الیوم قسم اعظمی (قره باغ) اسمیله معروف اولوب، روسیهنك الینه کچمشدر . [« قره باغ » مادهسنه مراجعت .]

اراندول { (Erandol) هندستانك بمبای دائرهسنده واقع (دخان) ایالتنده برشهر اولوب، ١١٠٧٠ اهالیسی واردر .

اراور { (Eraour) سرندیب آطهسنك شرق طرفنده برشهردر، که ١٢٢٨٠ عددنده اولان اهالیسی مسلم وعرب اولوب، زراعتله مشغول وفیل آوجیلغنده کی مهارتلریله مشهوردرلر.

ارباخ { (Erbach) آلمانیانك (هسدارمستاد) بیوك دوقهلغنده، ٢٠٠٠ اهالیلی جامع برقصبه اولوب، برچوق آثارعتیقهسی واردر؛ وشارلمانك دامادی اولدیغی مروی اولان (اکینخارد)ك مزاری بو قصبهدهدر . — ارباخ قونتلری مذکور اکینخارد ایله شارلمانك قیزی (اما)نك نسلندن اولمق ادعاسنده بولنیورلر .

اَرباز { (یاخود آرپاس) آیدین سنجاغنك بوزطغان قضاسنده و بوزطغانك ٢٥ کیلومتره شمالنده، آیدینك دخی تخمیناً ٤٥ کیلومتره شرقنده (آق صو) چاینك ساحل یميننده واقع برقصبهدر . — ایچندن کچن (آق صو) چاینه (ارباز چایی) دخی دیرلر .

اربِد { سوریه ولایتنده حوران سنجاغنك درعا قضاسنده برکوچك قصبهدر . بنی اسرائیل زماننده (اربیلا) اسمیله معروف ایدی.

اَربَد بن ربیعه { لبید بن ربیعهنك برادری اولوب، عامر بن طفیل اسمنده برشخصله برابر حضرت رسول الله (صلعم) افندمزه سوء قصد نیتیله یانلرینه کیتمشلر ایسهده، اربد هجوم ایدهجکی وقت، جملهٔ معجزات محمدیهدن اولمق اوزره، اوکنده آرقداشنی حائل کوردیکندن، مقصد ملعونانهلرینه نائل اولهمیوب، عودت ایدرکن، اربد صاعقهیه، و عامر طاعونه مبتلا اولوب، هلاك اولمشلردر .

اربراقه { (Arabrace) عربکیرك اسم قدیمیدر . [«عربکیر» مادهسنه مراجعت بیوریله .]

اُربَس { افریقیه یعنی تونسده قیروانden غرباً اوج کونلك مسافهده واقع برقصبه اولوب، سور ایله محاط و باغ و بوستانی چوق اولدیغنی ابو عبید بکری جغرافیاسنده بیان ایدیور.

(بلد العبير) اسمیله دخی معروفدر. ٢٧٦ تاریخ هجریسنده ابراهیم بن اغلب بو قصبه‌یه قپانوب، عبدالله شیعی ایله محاربه ایتمشدر. مصر شعراسندن (ابو طاهر اربسی) و شعرادن (یعلی بن ابراهیم اربسی) بو قصبه‌دن ایدیلر. اوزمانلرده فوق العاده شهرت واهمیتی اولوب، «باب افریقیه» تسمیه اولنوردی.

اربعه { سیواس ولایتنك توقاد سنجاغنده برقضا اولوب، لواء مذکورك شمال غربیسنده واقع اولمغله، شمالاً طربزون ولایتنك جانیك سنجاغیله، شرقاً نیکسار، جنوباً نفس توقاد قضالریله وغرب جنوبی طرفندن دخی آماسیه سنجاغیله محدود ومحاطدر. بوقضاده شرقدن کلن (کرملی) و نام دیکرله (کلکیت) نهری غربدن کلن آماسیه نهریله برلشه‌رك، یشیل ایرماغی تشکیل ایدرلر، که شماله طوغری آقه‌رق، جانیك سنجاغنه داخل وقره دکیزه منصب اولور. قضانك اکثر اراضیسی طاغلق اولوب، دوز ومنبت یرلری دخی واردر. اورمانلری چوق اولوب، محصولاتی دخی باشلیجه پاموق، کندیر، آفیون، حشخاش، توتون، سبزه وانواع میوه‌لردن عبارتدر. مرکزی (اورك) قصبه‌سی اولوب، شمالی جهتنده بولنان صونیسا قصبه‌سی دخی بعضاً ناحیه مرکزی اتخاذ اولنمشدر. اربعه قضاسی ١١٩ قریه‌یی جامع اولوب، اهالیسی ٢٧٠٠٠ کشیدن عبارتدر، که بونلرك یالکز اوچ بیك قدری خرستیان وقصوری کاملاً اسلامدر.

اربعه { قضاء — [«قضاء اربعه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اربعین { (جبل —) حلب ولایت و سنجاغنك ادلب قضاسنده اریحا قصبه‌سنك جنوبنده برکوچك طاغ اولوب، کوزل صولری، تنزکاهلری وقیانك ایچنه اویولمش برطاقم قدیم قبرلری واردر. — بو اسمله سوریه وجزیرة العربده دیکر بعض موقعلر دخی بولنیور.

اربق { خوزستانده (رامهرمز) خطه‌سنده برقصبه وناحیه اولوب، یانندن جریان ایدن برنهرك اوزرنده‌کی مصنع برکوپریسیله واوراده وقوع بولمش بعض محاربات مشهوره ایله معروفدر. حضرت عمرك زمان خلافتنده نعمان بن مقرن مزنی معرفتیله فتح اولنمشیدی. مشاهیر علمادن بعض ذواتك مسقط رأسی بولنمشدر.

اربل { موصل ولایتنك شهرزور سنجاغنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، موصلك ٨٠ کیلومتره قدر شرق جنوبیسنده وکرکوکك دخی ٧٥ کیلومتره قدر شمال غربیسنده واسع براووه‌نك اورته‌سنده وایکی زابك آره‌سنده، ′١٢ °٣٦ عرض شمالی ایله ″٢٠ ′٤١ °٤١ طول شرقیده واقعدر. آشاغی و یوقاری ناملریله ایکی بیوك محله‌دن عبارت اولوب، یوقاری اربل بر یوکسك تپه‌نك اوسطنده واقع اولوب، سور ایله محاطدر؛ آشاغی اربل ایسه یوقاریکینك ایکی اوچ مثلی نسبتنده اولوب، مذکور تپه‌نك اتکنده واقعدر. جمعاً ١٦٠٠ خانه‌دن مرکب اولوب، تخمیناً ٦٠٠٠ اهالیسی واردر، که قسم اعظمی ترك و دیکرلری کرددر. قلعه‌سی پك اسکی ومتین اولوب، آلتنده‌کی قصبه ایسه خلفای عباسیه زماننده امیر مظفر الدین کوکبری طرفندن بنا اولنمشدر. اربل و یا (آربیل) اسمی پك قدیم اولوب، بو اسمله او اووه‌ده ازمنهٔ قدیمه‌ده بیوك برشهر وار ایدی، که جوارنده بیوك اسکندر دارایی مغلوب ایتمکله، شهرت بولمشدر. آنجق شهر قدیم شمدیکینك محلنده اولمیوب، شمدیکی قصبه‌نك اوچ ساعت غربنده بولنمش اولدیغی مظنوندر؛ زیرا محل مذکورده برطاقم طوپراق تپه‌لری آلتندن بر بیوك شهره دلالت ایدر بعض آثار عتیقه چیقمقده‌در. مذکور اووه‌ده دیکر بعض آثار عتیقه دخی بولنقده‌در. — اربل قضاسی شهرزور سنجاغنك شمالنده واقع اولوب، شرق شمالی جهتندن رواندز، غرب شمالی جهتندن موصل سنجاقلریله، جنوباً دخی کرکوك قضاسیله محاطدر. سلتانبه وقوشدبه ناحیه‌لرینی دخی شامل اولدیغی حالده، ١٦٢٨٩ اهالیی جامع اولوب، بونلرك یالکز ٣٦٠٠ ی خرستیان و قصوری کاملاً اسلامدر. اکثر اهالیسی کرد اولوب، یالکز ٣٤٠٠ ی خیمه نشین وقصوری متوطندر.

آربونه { عربلرك تاریخ و جغرافیا کتابلرنده اندلسك منتهای شمال شرقیسنده کائن برقصبه اولدیغی ذکر اولنوب، بوقصبه موسی بن نصیر طرفندن ضبط اولنمش ایسه‌ده، ایادی مسلمینده چوق وقت قالمیوب، ٢٣٠ تاریخ هجریسنده خرستیانلر طرفندن استرداد اولنمشدر. کتب مذکوره‌نك تعریفندن فرانسه‌نك جهت جنوبیه‌سنده واقع (ناربونه)

شهری اوله‌جغی آکلاشیلیور . [« ناربونه » ماده‌سنه مراجعت بیوریله .]

اربه { (Érèbe) لسان یونانیده « ظلمت » دیمك اولوب، اساطیر یونانیه‌یه کوره کیجه‌نك اوغلی وکوندوزك پدری اولمق اوزره برشخص موهوم اولوب، جنلره یاردیم ایتدیکیجون، نهره تحویل اولنه‌رق، جهنمه آتلمش .

اربه { (Érèbe) قطب جنوبی دائره‌سنده (ویقتوریا) اراضئ خالیه ومنجمده‌سنده بر برکاندر، که الحالة هذه آتش افشاندر . تقریباً ٧٠° ٤٥′ عرض جنوبیده واقع اولوب، حذای بحردن ٣٧٦٠ متره ارتفاعی واردر .

آرپاخان { ایرانده حکومت سورن سلالهٔ جنکیزیه‌نك حکمدار اخیری اولان سلطان ابو سعیدك وفاتندن صکره سلطنت ادعاسنه قالقیشان تاتار امراسندن اولوب، ٧٣٦ تاریخ هجریسنده برقاچ آی حکومت سوردکدن صکره، مقتولاً وفات ایتمشدر .

ارپنیوس { (Erpenius) آوروپانك السنهٔ شرقیه ایله توغل ایدن مشاهیر علماسندن اولوب، ١٥٨٤ تاریخ میلادیسنده فلنکده طوغمش؛ و ١٦٢٤ تاریخنده وفات ایتمشدر . مدت مدیده (لیدن) شهری دارالفنوننده معلم بولنمشدر. آوروپاده برنجی اوله‌رق لسان عربینك برمکمل صرف ونحوینی ترتیب ونشر ایتمش؛ وضروب امثال عربیه نامیله برکتابله لقمانك امثالنی طبع ایتدیرمش؛ و(مکین)ك « تاریخ الاسلامی » لاتینجه‌یه ترجمه ایده‌رك، متن عربیسیله برابر نشر ایتمش؛ وسریانی وکلدانی لسانلرینك دخی قواعد کتابلرینی یازمشدر .

آرتاح { حلب ولایتنك (حارم) قضاسنده وحارم قصبه‌سندن برساعتلق مسافه‌ده واقع برکوچك قصبه اولوب، وقتیله پك متین ومستحکم برشهر بولنمش؛ واهل صلیب زمانلرنده برچوق قانلی محاربه‌لرك محل وقوعی اولمشدر . بوشهردن وقتیله برچوق علما ومشاهیر دخی یتیشمشدر. — سوریه ولایتنك حوران سنجاغنده دخی بواسمله برقریه واردر، که حضرت یعقوبك کوزلری اوراده آچلش اولدیغی مروی اولدیغندن، (ارتاح البصر) اسمیله معروفدر . بودخی بعض مشاهیر علمانك مسقط رأسی بولنمشدر .

ارتحشستا { یاخود ارطحشیاس. کتب عبرانیه‌ده ایران قدیم ملوککندن بعضنه ویریلن اسمدر، که یونانیلرك (آرتاقسرکس) اسمی کبی (آردشیر) دن محرفدر . [« آردشیر » ماده‌سنه مراجعت بیوریله .]

ارتریا { (Érétrie) اغریبوز جزیره‌سنك ساحل غربیسنده واقع برقصبه‌سی اولوب، میلاددن ٤٩٠ سنه اول ایرانیلر طرفندن تخریب اولنمشیدی. بعده تعمیر اولنه‌رق، (منادموس) نام حکیمك مسقط رأسی بولنمشدر .

أرتق { (یاخود آرتق) دیاربکر وحلب جهتلرنده حکم سورمش اولان (بنی ارتق) دولتنك مؤسسی اولوب، عن اصل ملکشاه بن آلب آرسلان سلجوقینك مملوکلرندن برترکمان ایدی . غایت جسور وحرب آزموده برآدم اولوب، ٤٧٧ تاریخنده ملکشاه طرفندن فخر الدوله ابن جهیر ایله برابر موصلك ضبطنه مأمور اولمش، وعدولری اولان شرف الدوله مسلم بن قریش آمده محاصره آلتنه آلنمش ایکن، مرقوم صاحب توجه ایله مکاتبه‌یه کیریشه‌رك، وافر مال ویرمکله، ارتق کندیسنه یول آچمش؛ وبوحرکتی ابن جهیر طرفندن انها اولنور قورقوسیله، بوندن آیریلوب، دمشق صاحبی تاج الدوله تتش بن آلب آرسلانك خدمتنه کیرمشیدی . حلبی ضبط ایتمه‌ده وسائر فتوحاتده تتشه پك چوق خدمتلر ایتدیکندن، بونك طرفندن قدس یعنی فلسطین قطعه‌سی کندیسنه مالکانه ویرلمشیدی . بووجهله برکوچك دولت صاحبی اولوب، ٤٨٤ تاریخنده وفات ایتدیکنده، اوغللری ایلغازی وسقمان وارثلری اولوب، بونلر ذاتاً رها وسروجه مالك بولندقلرندن، بویرلری ملکلرینه الحاق ایتمشلردی . او صره‌ده اهل صلیب ظهور ایتمکله، سقمان پدری کبی شجیع وجسور برآدم اولدیغندن، مدافعه ایجون طوپلنان شجعان اسلام بیننده تمیز ایتمش ایسه‌ده، مؤخراً قدس مصر حکمدارلری طرفندن ضبط اولنمغله، ارتقك اوغللری وسائر اقربالری اورادن چیقوب، ایلغازی ملکشاه سلجوقی طرفندن بغداد شحنه‌لکنه نصب اولنمش، وبرادری سقمان رهایی الده ایدینوب، اوراده قالمشیدی . بعده سقمان ماردینی دخی ضبط ایتدکدن صکره، ٤٩٨ تاریخنده وفات ایتمکله، برا-

دری ایلغازی وارثی اولوب، حلبی دخی ضبط ایتمکله، بنی ارتق دولتنك تمامیله تقرر وتأسسنی تأمین ایتمشدر.

ارتق { (بنی — دولتی) بو دولت ٤٧٧ تاریخنده آنف الترجمه ارتق طرفندن تأسیس اولنه‌رق، ماردین ودیاربکر وحلب جهتلرنده ٨١١ تاریخنه‌دك ٣٣٤ سنه حکم سورمش، ومذکور ارتق نسلندن بروجه زیر ١٧ حکمدار کلمشدر:

ارتق	عن	٤٧٧	الی	٤٨٤
سقمان بن ارتق	«	٤٨٤	«	٤٩٨
ایلغازی بن ارتق	«	٤٩٨	«	٥١٦
حسام‌الدین تمرتاش بن ایلغازی	«	٥١٦	«	٥٤٧
نجم‌الدین الپی بن تمرتاش	«	٥٤٧	«	٥٦٠
قطب‌الدین ایلغازی بن الپی	«	٥٦٠	«	٥٨٠
حسام‌الدین بولق ارسلان بن ایلغازی	«	٥٨٠	«	٥٩٨
ناصرالدین ارتق ارسلان بن ایلغازی	«	٥٩٨	«	٦٣٣
نجم الدین غازی بن ارتق	«	٦٣٣	«	٦٥٨
مظفر قره آرسلان بن ارتق	«	٦٥٨	«	٦٩٣
شمس الدین داود	«	٦٩٣	«	٦٩٤
منصور نجم الدین غازی بن قره آرسلان	«	٦٩٤	«	٧١٢
صالح شمس‌الدین بن نجم‌الدین	«	٧١٢	«	٧٥٧
منصور احمد بن نجم الدین	«	٧٥٧	«	٧٦٩
صالح محمود بن احمد	«	٧٦٩	«	٧٦٩
مظفرفخرالدین بن نجم الدین	«	٧٦٩	«	٧٧٨
مجد الدین عیسی	«	٧٧٨	«	٨١١

بو نلرك اونجیسی اولان قره آرسلان بن ارتق بغدادی ضبط ایدن هلاکویه عرض اطاعت ایتمکله، برخیلی وقت بنی ارتق دولتی مغول دولتنك تحت تابعیتنده بولنمش؛ وهلاکو سلاله‌سی حکمدارلرینك اخیری اولان ابو سعیدك وفاتنده منصور احمد بن نجم الدین یکیدن اعلان استقلال ایده‌رك، کندیسندن صکره اوچ حکمدار دخی کلمش؛ وتیمورك فتوحاتی اوزرینه بودولت منقرض اولمشدر.

بنی ارتقك برشعبه‌سی دخی حصن کیفاده حکم سورمشلردر، که بونلر ارتقك بیوك اوغلی سقمانك نسلندن اولمغله، (بنی سقمان) اسمیله دخی معروف اولوب، بروجه‌زیر ٦ کشیدرلر:

داود بن سقمان	عن	٤٩٨	الی	٥٤٠
فخرالدین قره‌آرسلان بن داود	«	٥٤٠	«	٥٦٢
نورالدین محمد بن قره آرسلان	«	٥٦٢	«	٥٨١
قطب‌الدین سقمان بن نورالدین	«	٥٨١	«	٥٩٧
محمود بن نورالدین	«	٥٩٧	«	٦١٩
مسعود	«	٦١٩	«	٦٢٩

ارتمد { وان کولنك ساحل شرقیسنه قریب ووان شهرینك بربچق ساعت قدر جنوبنده واقع برکوچك قصبه اولوب، آثور ملکه‌سی مشهوره (سمیرامیس) طرفندن تأسیس ایدلمش اولدیغی مرویدر. هرحالده پك قدیم برقصبه‌در.

ارتنا { (بنی —) مغوللرك بقایاسندن برکوچك دولت اولوب، هلاکو سلاله‌سنك اخیری اولان ابو سعیدك وفاتنده بونك ولاتندن بولنان تمرتاش بن چوبان روم دیارنده اعلان استقلال ایتمش؛ و بعده مصره انتقالنده، آدملرندن بولنان صاحب ترجه آناطولیده وکیلی قالوب، سیواسی مرکز اتخاذ ایله، برکوچك حکومت تشکیل ایتمش؛ ونسلندن برقاچ کشی حکم سورمش ایسه‌ده، اسملری ضبط اولنمامشدر.

ارتواکو { (Ertvagö) نوروجك ساحلی قارشیسنده و(تروندیم) کورفزینك جنوبنده برآطه اولوب، ١٠٩ مربع کیلومتره مسافهٔ سطحیه‌سی و ٨٥٠ اهالیسی واردر.

اَرَنْخشمیثن { یاقوت حوی «معجم‌البلدان»ده بو اسمله خوارزمك شمال جهتنده بیوك و معمور برشهر اولدیغنی، وجنکیزك خروجندن اولجه کندیسنك اورایه کیتمش، و قیش موسمی اولمق حسبیله برودتنك شدتندن چوق چکمش اولدیغنی بیان ایده‌رك، مغوللرك هجومندن صکره نه حال کسب ایتدیکنی بیله‌مدیکنی دخی علاوه ایدیور. جنکیز طرفندن تخریب ایدلمش، و یاخود مؤخراً خرابه دوچار اولمش اوللیدر، که بوکون اورالرده بواسمله اویله بیوك برشهر بولندیغی بیلنمیور.

آرجان { ایرانده فارسك غرب جهتنده ساحل بحردن برمرحله و شیرازدن ٦٠ فرسخ بعدنده بیوك برشهر اولوب، اطرافی باغ وبوستانلرله وکثرتلی اشجار مثمره ایله محاط ومعمور ایدی. روایته کوره نوشیروانك پدری قباد روملره غلبه چالوب، آمد ومیافارقین شهرلرینی ضبط ایتدیکنده، اورالردن آلدیغی اسیرلری اسکان ایچون بو شهری بنا ایتمشیدی. بوشهرده (ابوسهل احمد بن سهل ارجانی)، (ابو اسعد احمد بن ابی نصر ارجانی) و شعرادن (قاضی ابو بکر احمد بن محمد ارجانی) کبی برچوق مشاهیر علما ظهور ایتمشدر.

ارجذونه { اسپانيانك جنوب جهتنده واقع (آرشيدونه) قصبه‌سنك اسم عربيسيدر . [« آرشيدونه » ماده‌سنه مراجعت .]

اَرَجكوك { آفريقيه يعنى تونس ساحلى قارشيسنده واقع بركوچك آطه‌نك اوزرنده برقصبه اولديغنى ياقوت حموى ذكر ايديور .

ارجمند بانو بيكم { هندستان ملوكندن شاه جهانك زوجه‌سى و وزير آصف خانك قيزى اولوب، ١٠٠٠ تاريخنده طوغمش، ١٠٢١ تاريخنده حكمدار مشاراليه وارمش؛ و ١٠٤٠ ده (دكن) ك (زين آباد) شهرنده وفات ايدوب، جنازه‌سى (اكره) شهرينه نقل ودفن، و مزارى اوزرينه دنياده مثلى ناياب صورتده مكمل ومزين برتربه بنا اولنمشدر . بوتربه (تاج محال) اسميله معروفدر .

ارجوان { خلفاى عباسيه‌دن قائم باللهك اوغلى ابو العباسك جاريه‌سى اولوب، ابو العباس وفات ايتديكنده، پدرينك بشقه اولادى اولميوب، سلالهٔ عباسيه‌دن وارث تخت وتاج اوله‌جق كيمسه قالمديغى حالده، صاحبهٔ ترجمه ابو العباسدن حامله اولديغنى اعلان ايتمكله قائم باللهى مأيوسيتدن قورتارمش؛ و آلتى آى صكره مؤخراً (مقتدى بالله) لقبيله تلقيب اولنان براوغلان طوغورمشيدى . ارجوان عن اصل ارمنى قيزى اولوب، (قرة العين) لقبيله ملقبه ايدى. چوق وقت ياشايوب، اوغلنك و تورونى مستظهر باللهك و بونك اوغلى مسترشد باللهك دخى خلافتلرينى كورمشدر .

ارجونه { اندلسك جنوب جهتنده واقع (جيان) خطه‌سنده بر قصبه اولوب، اليوم (آريونه) و ياخود (آرجونه) اسميله معروفدر . [« آريونه » ماده‌سنه مراجعت بيوريله .]

ارجياس { آناطوليده قيصريه شهرينك جنوبنده منفرد برطاغ اولوب، ٣٨° عرض شماليده واقعدر. بوطاغ آناطولينك اك يوكسك نقطه‌سى اولوب، حذاى بحردن ٣٨٤١ واطرافنده‌كى اووه‌لردن ٢٦٠٠ متره ارتفاعى واردر. ذروه‌سى ياز قيش قار ايله مستوردر. وقتيله سونمش بربركاندن عبارت اولوب، اوزرنده متعدد آغزلرى و لاو مجرالرينك اثرلرى مشهوددر. بوطاغك اتكلرنده كوزل بنا طاشى معدنلرى بولنيور، واينديرديكى لذيذ صولر اتكنده بولنان قيصريه شهرينى سقى ايدر.

ارجيش { [« آرجيش » ماده‌سنه مراجعت بيوريله .]

ارخوطس طارنطينى { حكماى يونانيدن (آرخيتاس) ه عربلر طرفندن ويريلن اسمدر . [« آرخيتاس » ماده‌سنه مراجعت بيوريله .]

ارخوه { (ياخود آرخوه) طربزون ولايتنده لازستان سنجاغنه ملحق (خوپه) قضاسنده ناحيه مركزى بركوچك قصبه اولوب، مركز قضا اولان خوپه‌نك ٤ كيلومتره قدر جنوب غربيسنده وساحل بحرده اوله‌رق، بركوچك نهرك آغزنده واقعدر. بوناحيه‌نك اهاليسى جنكاور وجسور اولوب، باشليجه اودون وكراسته كسوب اسكله‌يه ايندريرمكله مشغولدرلر . ارخوه قصبه‌سنك بر رشديه مكتبى واردر . [« خوپه » ماده‌سنه مراجعت .]

اردبيل { [« آردبيل » ماده‌سنه مراجعت بيوريله .]

اردره { (Erdre) فرانسه‌نك (برتانيه) خطه‌سنده برنهردر، كه (من مع لوآر) ايالتنده نبعانله، غرب جنوبى‌يه طوغرى آقه‌رق، ١٠٠ كيلومتره‌لك مسافه قطع ايتدكدن صكره، (نانت) شهرنده (لوآر) ايرماغنه دوكيلور. آشاغى طرفى سير سفائنه صالحدر .

اردستان { ايرانده اصفهان ايله كاشان آراسنده واصفهاندن ٨ فرسخلق مسافه‌ده و (كركس كوه) طاغنك اتكنده واقع بر قصبه اولوب، متعدد قلعه‌لرى، بر اسكى آتشكده‌سى و نوشروان زمانندن قالمه بعض ابنيه‌سى اولديغى كتب جغرافيهٔ اسلاميه‌ده مذكوردر. بوقصبه‌ده مشاهير ادبا وشعرادن قاضى (ابو طاهر زيد بن عبد الوهاب اردستانى) ايله (ابو جعفر محمد بن ابراهيم اردستانى) و (ابو محمد عبدالله بن يوسف ابن بابويه اردستانى) كبى مشاهير ظهور ايتمشدر . كوزل اقمشه و اثواب اعماليله دخى مشهور ايدى .

اَردسه { طربزون ولايتنك كوموشخانه سنجاغنده طرول قضاسنك مركزى اولان برقصبه‌در، كه (قولات) طاغنك غرب طرفنده و (حارشوت) چاينك ساحل يسارنده واقع اولوب،

طربزوندن ۱۸ ساعت بعدنده و ارضروم جاده‌سی اوزرنده‌در .

اردشان { (یاخود اردشین) طربزون ولایتنك لازستان سنجاغنه ملحق آتنه قضاسنده بر کوچك قصبه و اسکله اولوب، آتنه‌نك ۷ کیلومتره قدر شرق شمالیسنده واقعدر.

اَرداك { (Artaki) خداوندکار ولایتنك قره‌سی سنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، مرمره دکیزنده (قپو طاغی) شبه جزیره‌سنك جنوب غربی ساحلنده ومذکور شبه جزیره‌یی قره‌دن آیران برزخده بولنمش اولان (کیزیق) شهر قدیمی خرابه‌لرینك بر ساعت قدر غربنده واقعدر . قصبه‌نك ۱۲۰۰ قدر خانه‌سی و تخمیناً ۵۰۰۰ اهالیسی اولوب، اکثریسی مسلم وقصوری رومدر . — اردك قضاسی باشلیجه مذکور شبه جزیره ایله جوارنده کائن آطه‌لردن عبارت اولوب، قپو طاغی، مرمره، امیر علی (ایمرالی) و پاشا لیمانی ناحیه‌لرینی جامعدر . مذکور آطه‌لر ۲۲ عددنده اولوب، اك بیوکلری اولان مرمره ایله، آیریجه بر ناحیه اتخاذ اولنان پاشا لیمانی وامیر علی آطه‌لری واوشه (Afsia) آطه‌سی معمور، ودیکر بر ایکی کوچك آطه دخی مسکون، وقصوری ایصسزدر. قضا ۲۹ قریه‌یی شامل اولوب، اهالیسی ۳٤٦۱۷ کشیدن عبارتدر. بونلرك برطاقی اسلام وقصوری روم اولوب، مرمره آطه‌سنك اهالیسی دخی آرناوددر. داخل قضاده ۱۱ جامع ومسجد، ٤٤ مکتب، ۱۵۸ کلیسا ومناستر و ۱ حاوره بولنیور . قضانك باشلیجه محصولاتی شراب، زیتون یاغی وایپك قوزاسندن عبارت اولوب، حبوبات متنوعه و انواع میوه‌لر دخی حاصل اولور . علی‌الخصوص آطه‌لردن پاشا لیمانی و اوشه جزیره‌لرندن کلیتلی شراب چیقوب، باشلیجه استانبولده صرف اولنیور . مرمره آطه‌سندن اعلا مرمر چیقدیغی کبی، قپوطاغی ناحیه‌سنده دخی قالدیرملق غرانیت طاشلری چیقار. مذکور ناحیه‌ده کرازلی اسمیله بر روم مناستری بولنوب، هرسنه آغستوسك اون بشنده پنایر قوریلور . اردك لیماننده (زیتونلی) نامیله موجود اولان بر کوچك آطه‌نك اوزرنده بر اسکی مغاره ایله نافع بر ایلیجه واردر .

اردُمشت { موصل جوارنده دجله‌نك شرق طرفنده وجودی طاغی اوزرنده حصین بر قلعه ایدی، که خلفای عباسیه‌دن معتضدك زماننده اهالیسی عصیان ایتمکله، خلیفهٔ مشارالیه طرفندن تخریب، و بعده ابو تغلب احمد بن حمدان طرفندن (کواشی) نامیله تجدید اولنمشیدی .

اُردُن { (Jourdain) فلسطینده مشهور بر نهر اولوب، الیوم (نهر الشریعه) اسمیله دخی معروفدر . بونهر سوریه یعنی بر الشام ایله فلسطینك آره‌سنده (جبل الشیخ)ك اتکلرندن نبعانله، پك آلچق و طولاشیقلی بر وادینك ایچنده جنوبه طوغری آقه‌رق (حله) و (طبریه) کوللرینك ایچندن کچدکدن، و ۲۰۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، بحر لوطه منصب اولور . منبعلری حذای بحردن ۵۶۳ متره ارتفاعنده اولدقلری حالده، حله کولی یالکز ۲ متره‌لك ارتفاعده‌در . مذکور کولدن آشاغی ایسه نهرك مجراسی پك درینلشوب، طبریه کولی حذای بحردن ۱۸۹ و بحر لوط ایسه ۳۹۲ متره آلچقدر. بناءً علیه، وادیسی پك صیجاق اولوب، کنارنده هیچ بر شهر و قصبه یوقدر؛ یالکز بعض کوچك قریه‌لر بولنیور، و برطاقم عربان قبیله‌لری خیمه‌زن اولورلر. مجرانك ایکی طرفی طاغلر آره‌سنده واسعجه بر اووه حکمنده ایسه‌ده، نهرك یتاغی پك درین اولوب، اراضی‌یی اروا ایده‌مدیکندن، چول حالنده‌در . صویی قیشین پك چوق وبولانیق اولوب، یازین دخی کچیله‌میه‌جك مقدارده‌در ؛ بیتوم معدننی حاوی اولمغله، پك آغیردر . بو نهرك بنی اسرائیل تاریخنده چوق اهمیتی اولوب، کتب مقدسهٔ عبرانیه‌ده ذکری چوق کچر .

اوردو { طربزون ولایت وسنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، طربزونك ۱۸۰ وکیره‌سونك ۵۰ کیلومتره قدر غربنده و (وونه) برونك شرق جنوبیسنده واقعدر. قصبه (بوز تپه) دینلن برطاغك اتکندن باشلایه‌رق، برسطح مائلك اوزرنده دکیزه قدر ممتد، واولری کارکیر اولمغله، منظره‌سی پك لطیف ایسه‌ده، جوارلرنده پرنج زرع اولنمق واشجاری قیت اولمق مناسبتیله، یاز موسمنده هواسی وخیم اولوب، اهالیسی وحتی هیئت حکومت دخی یازین (چام باشی) تعبیر اولنان یایلایه چیقارلر. تجارتکاه بر قصبه اولوب، علی الخصوص اخیراً سیواس ولایتنه یعنی آناطولینك ایچنه طوغری یاپیلان

شوسه اردونك اهميت تجاريه‌سنی آرتيرمشدر . قصبه‌نك برساعت قدر غرب جهتنده (وونه) ليمانی اسميله محفوظ وصاغلام برليمان بولنوب، قره‌دكيزده قرطونه‌يه طوتيلان سفائنك ملجئی حكمنده‌در . بوقصبه پك اسكی ايسه‌ده، شهر قديمك موقعی (بوزوق قلعه) دينلن موقعده ايدی . زمان قديمده سينوبليلر طرفندن تأسيس اولنه‌رق، بعده كيره‌سون قصبه‌سی بنا اولنجه، اهاليسی اورايه نقل مسكن ايتمكله، اردو خراب اولمش؛ ومؤخراً شمديكی موقعنده يكيدن تأسيس اولنمشدر . اهاليسنك مقدارينه دسترس اولنه‌مديسه‌ده، بش آلتی بيك راده‌لرنده اولمسی محتملدر . — اردوقضاسی واسع ومهم برقضا اولوب، (بوجاق) اسميله معروف خطه‌دن عبارتدر؛ ووقتيله بوجاق قضاسی دينلكده ايكن، بعده اهالينك استدعاسی اوزرينه، اردو قضاسی تسميه اولنمشدر . بوقضا اردو قصبه‌سيله جوارلرندن بشقه بولمان، پرشنبه، اولوبك، حبسمانه، ايباصدی ناملريله بش ناحيه‌يی جامع اولوب، ۹۹۳۳۳ اهاليسی واردر، كه بونلرك سكسان بيكه قريب مقداری اسلام وقصوری روم و ارمنيدر . اراضيسی غايت منبت ومحصولدار اولوب، حبوبات متنوعه ايله كندر، پرنج، زيتون، فندق، جويز وديكر ميوه‌لرك انواعی حاصل اولور. حبوباتی قضايی اداره ايتدكدن صكره، خيلی مقداری دخی اخراج اولنور . مركز قضاده بر و بولمان، پرشنبه وحبسمانه ناحيه‌لری مركزلرنده برر، كه جمعاً درون قضاده ٤ رشديه مكتبی موجوددر .

اردو { حلب ولايت وسنجاغنك (جسرشغور) قضاسنده ناحيه مركزی بركوچك قصبه‌در .

اردوان { (Artaban) بواسمله ايرانك اشكانيان سلاله‌سنه منسوب برقاچ حكمدار كلوب، تواريخ ايرانيه‌ده يالكز ايكيسی ذكر اولنمش ايسه‌ده، روماليلرك ضبط ايتدكلری تاريخلرده درت اردوان كوسترلمشدر .

بونلرك برنجيسی قبل الميلاد ۲۱٦ تاريخندن ۱۹٦ تاريخنه‌دك ۲۰ سنه حكومت سوروب، اوچنجی آنطيوخسله ايتديكی بر محاربه‌ده غلبه‌يی قزانمش؛ و آنطيوخسی عقد اتفاقه مجبور ايدوب، بلخ طرفلرينه مشتركاً سفر ايتمشلردی .

ايكنجيسی قبل الميلاد ۱۲۷ تاريخندن ۱۲٤ تاريخنه‌دك اوچ سنه حكمدارلق ايدوب، تورانيلرله واقع اولان بر محاربه‌ده مقتول اولمشدر .

اوچنجيسی ميلادك ۱۸ تاريخنده روما قيصرلرندن جرمانيقوسك امداديله تختی ضبط ايتمش؛ وبعده روماليلری كوجنديرمكله، ۳٦ تاريخنده (تيرداد) طرفندن چيقارلمش ايسه‌ده، متعاقباً ينه موقع اقتداره كلوب، ٤٤ تاريخنده وفات ايتمشدر .

دردنجيسی ميلادك ۲۱٦ تاريخنده تخته چيقوب، روماليلری مغلوب ومصالحه‌يه مجبور ايتمش ايسه‌ده، ۲۲٦ تاريخنده ساسانيلر سلاله‌سنك برنجيسی اولان آردشير طرفندن مغلوب اولمش؛ و بونكله اشكانيان سلاله‌سی ايرانده منقرض اولوب، آنجق ارمنستانده برمدت دها پايدار اولمشدر . تواريخ ايرانيه‌ده ذكر اولنان ايكی اردواندن بری بو اولوب، ديكری دخی بعد الميلاد كوسترلديكندن اوچنجيسی اولمق لازم كليورسه‌ده، احوال تاريخيه‌سی كزميور. آنجق ايران مورخلری اشكانيان سلاله‌سی تاريخنك محقق مضبوط اولمديغنی اعتراف ايتدكلرندن، بو بابده روماليلرك تاريخنه اعتبار اولنمق اقتضا ايديور .

اردوان { (Artaban) تواريخ يونانيه‌ده بو اسمله كشتاسبك بر اوغلی اولوب، برادری اسفنديارك تورانه و يونانه قارشی اولان سفرلرينه مانع اولمق ايستمش اولديغی مذكور ايسه‌ده، ايران تاريخلرنده اسفنديارك بواسمله برادری اولديغی ذكر اولنمامشدر . — ينه ايران حكمدارلرندن شيرويه‌نك بو اسمله برسرداری اولوب، بوحكمداری قتل ايتدكدن صكره، بوجنايتی حكمدارك بيوك اوغلنه اسناد ايله، اعدام ايتمش؛ وكنديسی تخته چكوب، شيرويه‌نك ايكنجی اوغلی آردشيری دخی قتل ايتمك تشبثنده ايكن، آردشير كنديسنی قتل، وتخت موروثنی ضبط ايتمش اولديغی، و بو وقوعاتك ميلاددن ٤۷۲ سنه اول جريانی ينه يونان مورخلرينك جمله‌ٔ رواياتندندر .

اردوباد { آذربايجانده برقصبه ايدی، كه بعض شعرا و علمانك مسقط رأسی بولنمشدر . اليوم خرابدر .

اردهان { [« آردهان » ماده‌سنه مراجعت بيوريله .]

اردی ویراف { ایران ملوك قدیمه‌سندن ساسانیانك برنجیسی اولان آردشیر بابكانك زماننده ظهور ایتمش برحكیم اولوب، زند لساننده «اردی ویرافنامه» عنوانیله مشهور اولان كتابی یازمشدر. بو كتاب نوشروان كرمانی اسمنده برادیب طرفندن فارسی‌یه ترجمه اولندیغی كبی، ینه لسان فارسیده بری منثور وبری منظوم دیكر ایكی ترجمه‌سی دخی واردر. ١٨١٠ تاریخ میلادیسنده انكلتره‌نك مشاهیر علماسندن (پوپ) طرفندن انكلیزجه‌یه ترجمه، ولوندره‌ده طبع اولنمشدر.

ارز { طبرستانده وسعت و متانتیله مشهور برقلعه ایدی.

ارزكیركه { (Erzgebirge) آلمانجه «دمیر طاغی» دیمك اولوب، باویره‌نك شمالنده صاقسه ایله چهستان آره‌سنده اوزانیر برسلسلهٔ جبالدر، كه (ساله) و (اكر) نهرلرینك منبعلرندن (البه)نك مجراسنه قدر ممتد اولوب، °٥٠ ′٧ ایله ′٥٠ °٥٠ عرض شمالی و ′٣٢ °٩ ایله ′٥٢ °١١ طول شرقی آره‌سنده واقعدر. جنوب غربی جهتنده (فیختلكیبركه) سلسله‌سیله كسب ارتباط ایدوب، شمال شرقی جهتندن دخی (لوزانسه) طاغلرندن (البه) مجراسیله آیرلمشدر. ارتفاعی هیچ بر یرنده ١٣٠٠ متره‌یی تجاوز ایتمیور. اراضیسی باشلیجه غرانیت و غنسدن عبارت اولوب، دمیر، قورشون، كومش، باقیر، قلای، آرسنیق وسائر معدنلری چوقدر؛ وجمله‌سی چیقارلمقده اولوب، خیلی كار براقمقده‌در.

اَرزَمی دخت { [«آزرمی دخت» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اَرزَن { ارمنستانده اخلاط قربنده یعنی وان كولنك غرب شمالیسنده جسیم ومستحكم برشهر اولوب، ٢٠ تاریخ هجریسنده جزیره فاتحی عیاض بن غنم طرفندن صلحاً فتح اولنمش؛ و اوائل دور اسلامده معمور اولوب، (یحیی بن محمد ارزنی) كبی نیجه مشاهیر علما وادبانك مسقط رأسی بولنمش ایسه‌ده، یدنجی قرن هجریده خراب اولمشیدی. — بو اسم اوجوارلرده برقاچ شهر وقصبه‌نك اسملری تركیبنه داخل اولوب، (ارزنجان)ك بوندن مركب اولدیغی ظاهر اولدیغی كبی، (ارضروم)ك دخی اصلی (ارزن الروم) در.

ارزن الروم { [«ارضروم» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ارزنجان { اصلی كاف فارسی ایله (ارزنكان) اولوب، ارزنجان بونك معربیدر؛ حتی الیوم بیله زبانزدی (ارزنكان) دن غلط اوله‌رق (ازركان)در. ارضروم ولایتنده وارضروم شهرینك ١٣٠ كیلومتره غرب جنوبیسنده واقع سنجاق مركزی برشهر اولوب، فراتك صاغ ساحلنده یعنی جهت شمالیه‌سنده وطاغلرله محاط بر اووه ایچنده واقعدر. مسئلهٔ زانله‌دن بری دردنجی اردوی همایونك مركزی اتخاذ اولنمشدر. هرنه قدر متعدد زلزله‌لردن بردرجه‌یه قدر خراب اولوب، اسكی اهمیتی تدنی ایتمش ایسه‌ده، ینه تخمیناً ١٤٠٠٠ اهالی‌یی جامع واولدقجه تجارتكاه برشهردر. اهالیسنك قسم اعظمی مسلم وترك اولوب، قصوری باشلیجه ارمنیلردن عبارتدر. شهرك ٢٠ قدر جامع و مسجدیله برقاچ مدرسه‌سی، ٤ كلیساسی، بری ملكی ودیكری عسكری اوله‌رق ٢ رشدیه مكتبی، متعدد مكاتب صبیانیه‌سی ١٢٥٠ دكان ومغازه‌سی، ٨ حمامی، برقشله‌سی، برخسته‌خانه‌سی، برجبخانه‌سی، بر باروتخانه‌سی و عسكری‌یه مخصوص برعبا فابریقه‌سیله بر دباغخانه‌سی واردر. درون شهرده احرام، سجاده، حمام طاقی، خاولی، بز، یوك و پاموقدن چاتمه یاصدیق یوزی و دوشمه طاقی كبی منسوجاتله دمیر، كومش و باقیردن معمول انواع مصنوعات اعمال اولنه‌رق، بومعمولات ومنسوجاتك برخیلی مقداری خارجه اخراج اولنور. باقیر معمولاتنك مقداری سنوی ١٢٠٠٠ قیه‌دن زیاده‌در. باغ وباغچه و بوستانلری دخی چوق اولوب، میوه‌لرك انواعی و پك ایپلری حاصل اولور. هواسی معتدل وصاغلام ایسه‌ده، طاغلرله محاط اولمق حسبیله، یازین زیاده‌جه صیجاق اولوب، اكثر اهالیسی اوموسمده یایلالره چیقمغه مجبور اولورلر.

ارزنجان { سنجاغی. ارضروم ولایتنك مركب بولندیغی درت سنجاقدن الك غرب جنوبیده بولنانی اولوب، مركزله برابر درت قضادن مركب اوله‌رق، كماخ، رفاهیه وقوریچای قضالرینی جامعدر. اراضیسی عمومیت اوزره طاغلق اولوب، منبت اووه و بایرلری وسنجاغك غرب شمالی جهتندن عبارت اولان رفاهیه قضاسنده

كراسـنه‌لك اورمانلری دخی چوقدر . (چارداق) طاغی سنجاغك داخلنده شمال شرقیدن جنوب غربی‌یه طوغری اوزانه‌رق، اورمانلرك اكثریسی بونك اتكلرنده‌در. (مزبور) طاغنك صرتی سنجاغك حدود جنوبیه‌سنی تشكیل ایدوب، درسمی ارضروم ولایتندن آیریر . شمال و شرق جهـتلرنده دخی برطاقم طاغلر واردر . فرات نهری سنجاغك جنوب شرقی قسمنك اورته‌ســندن وارزنجان ایله كماخ قصـبه‌لری یانندن یكوب، شمـال غربیدن كلن (كور) و (قوریجی) نهرلری دخی بوكا منصب اولور . كماخـدن آشاغی اولان قسمنده كلك ایشلر . ارزنجان سنجاغنده حبوبات متنوعه ایله میوه وسـبزه‌لرك انواعی و پاموق حاصل اولور . معمولات صناعیه‌سی، سجاده، خالی، كلیم، شال، عبا وسائره‌دن عبارتدر . كماخ قضاسنك كیغاری قریه‌سنده پك نمالی بركور، ورفاهیه قضاسنك (كه‌جك) قریه‌سنده سیملی قورشون و دیكر برقریه‌سنده دخی مرده ســنك معدنلری واردر . ارزنجان قصبه‌ســنه ایكی ساعت مسافه‌ده بركوكرتلی قاپلیجــه دخی بولنیور . سنجاغك اهالیسی ١٠٥٨٤٨ كشی اولوب، بونلرك ٨٣١٤٠ ی مسلم، ١٨٨٣٤ ی ارمنی ودیكرلری ادیان وملل مختلفه‌یه منسـوبدرلر . — ارزنجان قضاسی همنامی اولان سنجاغـك مركز قضاسی اولوب، مـركز لوا ایله ١٩٧ قریه‌دن مركبدر. اهالیسی ٥٣٩٤٧ كشیدن عبارت اولوب، بونلرك ٣٩٦٢١ ی مسلم، ١٢٦٠٦ ی ارمنی وقصوری یهودی وسـائره‌در . اراضیجه سنجاغك اك منبت یری اولوب، حبوبات متنوعه ایله میوه و سبزه‌لری چوقدر .

ارسطوطالیس { ارسـطون، ارسـطومانس، ارسطیبوس وسائره [« آرسطو » وسائر مدلی همزه‌دن باشلایان ماده‌لره مراجعت بیوریله .]

ارسكین { لورد — (Lord Erskine) انكلتره‌نك مشهور نطق پردازلرندن اولوب، ١٧٥٠ تاریخ میلادیسنده ادیمبورغده طوغمش؛ و ١٨٢٣ ده وفات ایتمشدر . برمدت بری و بحری عسكرلكده خدمت ایتدكدن صكره، آووقاتلغه سلوك ایتمش؛ و بعـده هیئت وكلایه داخل اولوب، نهایت لوردلر مجلس خاصی مشورتنه قبول اولنمشیدی. حریت طرفداری اولوب، زنجیلر اسارتنك لغوی وایرلانده قتولیكلرینه بعض امتیازات اعطاسی خصوصلرینی مدافعـه ایده‌رك، فصیح نطقلریله شـهرت بولمشیدی .

ارسما { (Eresma) اسپانیانك بر نهریدر، كه مملكت مذكوره‌نك وسطلرنده كائن (غوآدرامه) ودها طوغریسی (وادی الرمل) طاغندن نبعانله شمال غربی‌یه طوغری آقـه‌رق، ١٢٠ كیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدكدن صكره، بحر محیط آطلاسی‌یه دوكیلن (دویرو) ایرماغنه منصب اولور .

ارسوس { (Eresos) مدللی جزیره‌سـنك غرب جنوبی جهتنده اسكی برقصبه اولوب، حكمای یونانیدن (تئوفراست)ك وطنیـدر . الیوم (هرسه) نامیله معروف اولوب، مدللی سنجاغـنك (مولوه) قضامـنده ناحیه مركزی بركوچك قصبه‌در . [« هرسه » ماده‌سنه مراجعت بیوریله .]

ارسیختون { (Érésichthon) اساطیر یونانیه‌یه كوره تسـالیا حكمداری (تریوپاس)ك اوغلی اولوب، زراعت الهه‌سی (سرس)ه مخصوص براورماندن برمیشه آغاجی كسمش اولدیغندن، مجازات اوله‌رق، پك شدتلی برجوعه مبتلا اولوب، كندی اعضای بدننی یمكه مجبور اولمش .

ارسیلا { دون — (don Ercilla) اسپانیا مشاهیر شعراسندن اولوب، ١٥٣٣ تاریخ میلادیسنده مادریده طوغمش؛ وایكنجی فلیپك معیتنده آوروپاده بر وقت سـیاحت ایتدكدن صكره، شیلی قطعه‌سنده عصیان ایتمش اولان اقوام وحشیه‌دن آوروقانلره قارشی محاربه‌یه كیدوب، فوق العاده جسارت و شجاعت كوسـترمش؛ وجریان ایدن وقوعاتی مصور اوله‌رق « آراوقانه » عنوانلی برمنظومه ترتیب ایده‌رك، مادریده عودتنده نشر ایتمشـیدی . بواثری مشـهور اولوب، اوروپانك اكثر السنه‌ســنه ترجمه دخی اولنمشدر .

ارش { (Ersch) آلمانیانك مشاهیر علماسندن اولوب، اسامئ كتبه وعلی الخصوص آلمانیا و فرانسه‌نك آثار علمیه‌سنه دائر برقاچ تألیفات معتبره‌سی واردر . ١٧٦٦ تاریخ میلادیسنده (سیلزیا) ده طوغوب، ١٨٢٨ ده وفات ایتمشدر .

ارشذونه { اسـپانیاده واقع (آرشیدونه) قصبه‌سنك عربلر عندنده معروف

اسمدر . بعض كتبده (ارجذونه) صورتنده محرردر. [« آرشيدونه » مادەسنه مراجعت بيوريله .]

ارشك { (Arsace) ملوك ايرانيەدن اشكانيان سلالەسنك مؤسسى اولان (اشك) . بعض تاريخلرده ويريلن اسمدر . [« اشك » مادەسنه مراجعت بيوريله .]

ارضروم { اصلى (ارزن الروم) در، چونكه اوجهتده (ارزن) اسميله ديكر برشهر دخى بولنمش اولديغندن، وارضروم اووقتلرده روماليلر الكاسنك حدودينه قريب بولنديغندن، بوكا (ارزن الروم) دينلمشيدى . عربلرك كتب جغرافيه وتاريخيەسنده بوصورتله مضبوط ايكن، بعده بواسم بر تركيب عربى زعم اولنەرق، (ارض روم) صورتنده يازلمغه باشلامشدر . آناطولينك شمال شرقى جهتنده همنامى اولان ولايتك مركزى اولمق اوزره، بيوك بر شهردر، كه موقعى اقتضاسنجه اهميت عسكريەسى زياده اولديغى كبى، ايران وسائر ممالك شرقيه ايله درسعادت واوروپا آرەسنده اجرا اولنان تجارتك دخى بر بيوك انبارى حكمنده اولديغندن، اهميت تجاريەسى دخى واردر . "١٦ '٥٥ °٣٩ عرض شمالى ايله "٨ '٥٨ °٣٨ طول شرقيده، ١٩٥٠ متره ارتفاعى اولان بر اوونك كنارنده و (شيغوەلر) تعبير اولنور بر مرتفع طاغك اتكنده واقع اولوب، مذكور اوونك يالكز شمال غربى جهتى آچيق وسائر طرفلرى طاغلرله محاطدر . فراتك تابعلرندن اولان (قرەصو) نهرينك منبعلرى اوجوارده اولوب، شعبەلرندن برى شهرك ايچندن چكر . ارضروم شهرى وقتيله پك معمور اولوب، اهاليسى ١٣٠٠٠٠ كشىيه قدر بالغ اولمشيديسەده، حدوده قربيتى وموقع حربيسى حسبيله، ١٢٤٥ محاربەسنده خرابيته دوچار اولوب، اهاليسى ١٥٠٠٠ كشىيه قدر اينمشيدى؛ محاربۀ زائلەده دخى خيلى زدەلنمش ايسەده، اخيراً ينه معموريته يوز طوتوب، شمديكى حالده ٣٨٩٠٠ اهاليسى واردر، كه بونلرك ٢٦٥٥٤ ى مسلم، ٩٤٢١ ى ارمنى وقصورى قتوليك وسائرەدر. شهر باشلیجه اوچ قسمدن عبارت اولوب، برى اك مرتفع محلنده اولان قلعەسى، ايكنجيسى بونك اطرافنده اولوب سورله محاط اولان قصبەسى، اوچنجيسىده سورك خارجنده اولان درت محلەسيدر . سكزى بيوك اولمق اوزره، اوتوز قدر جوامع شريفەسى واردر، كه بونلرك برى چفته منارەلى اولوب، غايت مصنع ومنقش ومتعدد حجرەلرى جامعدر . اوچ بازارى، بر مكمل دائرۀ عسكريەسيله ٣ قشلەسى، برى عسكرى و برى ملكى اولەرق ايكى رشديه و براعدادیۀ عسكريه ايله بر مختلط اعداديەسى و ٣ ابتدائيه وبرچوق صبيان مكتبلرى، براصلاحخانەسى و برعمومى باغچەسى واردر . درون شهرده اجرا اولنان صنايعك باشليجەلرى قليج، تفنك، قلمتراش، مقراض كبى چليكدن معمول آلاتله كومش و باقير وتونجدن انواع معمولات و بز واحرام كبى بعض منسوجاتدن عبارتدر . شهردن اسكلەسى اولان طربزونه قدر مكمل برشوسه ياپيلوب، آرابه ايشلمكدەدر. هواسى قيشين غايت صوغوق اولوب، محروقاتى دخى پك قيتدر . محاربۀ اخيرەدن صكره اردو مركزيتى غائب ايدوب، دردنجى اردوى همايونه ارزنجان شهرى مركز اتخاذ اولنمشدر . ارضرومك اهاليسى غايت ذكى و مستعد اولوب، ايچلرندن پك چوق ذوات مشهوره يتيشمشدر . شهرك خارجنده (شيغوەلر) طاغى اتكنده صحابۀ رسول اكرمدن عبد الرحمن غازينك مرقد شريفى بولنديغى كبى، مشاهير مشايخ وعلمادن (ابو اسحق كازرونى) و(صدرالدين قونوى) كبى بعض ذوات دخى بوشهرده مدفوندرلر.

ارضروم اسمنك (ارزن الروم) دن غلط اولديغنى يوقاريده بيان ايتدك. ديكر بر روايته كوره بوشهرك ارمنيلر عندنده اسم قديمى (غارين) اولوب، اسكى يونان مورخلرى بواسمى (قارانيتيس) صورتنه تحويل وتحريف ايتمشلردى . اسكى ارمنيلر « قارنى شهرى » معناسيله (قارنو قاغاق) اسمنى دخى استعمال ايتدكلرندن، جغرافيون عربدن بعضيسنك قوللاندقلرى (قاليقلا) اسمى بوندن محرفدر . ميلادك ٤١٥ تاريخنده روم قيصرلرندن « كنج » تئودوسيوس بوشهرده برقلعه بنا ايتمكله، شهر دخى روملر عندنده برخيلى وقت (تئودوسيوپوليس) اسميله معروف بولنمشدر . بعض مورخلرك ظننه كوره مؤخراً اوطرفلرده بولنمش اولان (ارزن) شهرى سلچوقيلر طرفندن ضبط وتخريب اولنمغله، اهاليسى قاچوب، اووقته قدر (غارين) ياخود (قليقلا) و (تئودوسيوپوليس) تسميه اولنان ارضرومه هجرت ايتدكلرندن، بوشهر دخى

(ارزن) اسمنی آلمش؛ وعربلر طرفندن دیکر (ارزن)-
لردن تفریق ایچون (ارزن الروم) تسمیه اولنمشدر .
آنجق (غارین) ایله (تئودوسیوپولیس)ك وشمدیکی
ارضرومك بر شهرك عینی اولدقلری تماميله مثبت
اولمیوب، شبهه‌لیدر . هرحالده ارضروم شهریله
جوارلری حضرت عمر ابن خطابك زمان خلافتلرنده
شامك فتحنه مأمور بولنان ابو عبیده‌نك معیتی دلاور-
لرندن عیاض بن غنم طرفندن صلحاً فتح اولنه‌رق،
ممالك اسلامیه دائره‌سنه داخل اولمش؛ و۸۸۶ تا-
ریخنده شاه اسماعیل صفوی طرفندن ضبط اولنه‌رق،
ممالك ایرانیه‌یه الحاق اولنمش ایکن، ۹۲۰ تاریخنده
یاوز سلطان سلیم خان حضرتلری طرفندن، (چالدیران)
مظفریت مشهوره‌سی اوزرینه، فتح اولنه‌رق، داخل
ممالك عثمانیه اولمشدر. بعده بر بری آرقه‌سنده برقاچ
سنه دوام ایدن برودتدن وصیق صیق وقوع بولان
زلزله‌لردن بسبتون خراب اولوب، اهالیسی طاغلمش
ایکن، اطرافنده خیمه نشین اولان عشایر اکراد رؤ-
ساسندن حاجی علی بك نام ذات کندی عشیرتنی
اسکان ایده‌رك، شهری یکیدن اعمار ایتمشدر .

ارضروم { ولایتی . دولت علیهٔ عثمانیه‌نك آناطولیده‌کی ولایاتندن اولوب،
قطعهٔ مذکوره‌نك منتهای شمال شرقیسنده واقعدر .
قره دکیز ساحلندن آنجق ۲۵ کیلومتره ایچریده
اولان طربزون ولایتی حدودندن تا حدود ایرانیه‌یه
قدر روسیه حدودی بوینجه اوزانه‌رق، تقریباً
وتخمیناً ۱۰۶۰۰۰ مربع کیلومتره وسعتنده اولدیغی
حالده، شمال غربی جهتندن طربزون ولایتیله، شمال
شرقی طرفندن روسیه حدودیله، شرقاً حدود ایرا-
نیه ایله، جنوباً وان، بتلیس، دیاربکر ومعمورة العزیز
ولایتلریله، غرباً دخی سیواس ولایتیله محدود ومحاطدر.
اهالیسی ۵۸۱۷۵۳ کشی اولوب، بونلرك
۴۶۴۱۲۹ ی مسلم، ۱۰۹۸۳۵ ی ارمنی وقصوری
ملل مختلفه‌یه منسوبدرلر . اراضیسی عمومیت اوزره
طاغلق ومرتفع اولوب، صولری هرجهته طوغری
آقغله، اوچ مائله‌یه یعنی قره دکیز، بحر خزر وبصره
کورفزی مائله‌لرینه منقسمدر . فرات ایرماغنی تشکیل
ایدن (قره صو) و (مراد) نهرلری بو ولایتده نبعان
ایدوب، ولایتك قسم شرقیسی یعنی بایزید سنجاغی تما-
میله مراد نهری حوضه‌سندن عبارت، وکرك روسیه
وایران حدودندن کرك وان ولایتندن مرتفع طاغلرله
آیریله‌رق، جنوب غربی‌یه طوغری ناظردر. ولایتك
غرب جنوبی قسمی یعنی نفس ارضروم سنجاغنك کرك
برثلثیله ارزنجان سنجاغی ایسه ینه جنوب غربی‌یه
طوغری ناظر اوله‌رق، قره صو حوضه‌سندن عبا-
رتدر . بایبورد سنجاغنك قسم اعظمی چوروق صو
نهرینك حوضه‌سندن عبارت اولوب، یالکز غرب
جهتنده‌کی قسمی یشیل ایرماغك الك بیوك قوللی اولان
(کلکیت) نهری حوضه‌سنه تابع و بونلرك منبعلرینی
جامعدر . ارضروم سنجاغنك دیکر ثلثاندن ایسه
بری ینه چوروق صو حوضه‌سنه تابع اولوب، دیکر
ثلثی یعنی ولایتك اورته‌سی دیمك اولان شرق جهتی
دخی شماله طوغری متوجه و (آراس) ایرماغی حو-
ضه‌سنه تابع اولوب، بو ایرماغی تشکیل ایدن ایکی
نهردن (پاسین صویی) حوضه‌سندن عبارتدر. بوقدر
جسیم ایرماقلرك منبعلرینی جامع اولمسی وصولرینك
هرجهته آقسی موقعنك ارتفاعنه دلیل اولوب، الك
مرتفع جبالی شونلردر : حدود عثمانیه وایرانیه ایله
روسیه حدودینك نقطهٔ اجتماعنه قریب اولان
(اغری) ونام دیکرله (آرارات) طاغی، ارضروم
شهرینك جهت شمالیه‌سنده واقع (کوك طاغ)، ولا-
یتك منتهای جنوبنده وارضروم‌له وان و بتلیس ولا-
یتلری حدودینك نقطهٔ اجتماعنده واقع (بیك کول)
طاغی، طربزون ولایتنك حدودی بوینجه اوزانان
(پونتوس) سلسله‌سی، بایزید سنجاغنده روسیه حدو-
دی بوینده بولنان (کوسه طاغ) ایله (چنکل طاغ)،
ینه بایزید سنجاغنك وسطلرنده بولنان (الا طاغ)،
ارزنجان سنجاغنك جنوبنده واقع (موزور طاغ)،
لواء مذکورك اورته‌لرنده بولنان (چارداق طاغ)
وسائره. متعدد انهارك آره‌لرنده بولنان طاغ اتکلریله
کوچك سلسله‌لرك چوغی اورمانله مستور اولوب،
علی الخصوص ولایتك غرب وشمال غربی جهتلرنده
پك واسع اورمانلر وکراسته ومحروقاته الویریشلی
چام، میشه، کوکنار، پلید، قواق وسائره آغاجلری
بولنور . بو ولایتك اووه تعبیرینه شایان محللری
پك آز ایسه‌ده، نهرلرك کنارلرنده و طاغلرك
اتکلرنده منبت ومحصولدار وادی و بایرلری مفقود
اولمیوب، علی‌الخصوص نفس ارضروم سنجاغیله
ایکنجی درجه‌ده ارزنجان سنجاغنده خیلی محصو-

لات یتیشمکده‌در. بغدای، آرپه، چاودار، داری
وسائر حبوبات ولایتك هر طرفنده حاصل اولدیغی
کبی، ارضروم سنجاغنده خیلی فندیق، جویز، بادم،
الما، آرمود، کراز، ویشنه وبر مقدار زیتون، وار-
زنجان سنجاغنده دخی شفتالی، توت وسائر میوه‌لر
کثرتله حاصل اولور. بایبورد سنجاغنده خیلی وار-
ضروم ایله ارزنجان سنجاقلرنده دخی برر مقدار لا-
زوت دخی یتیشیر. زراعتجه اك کری ومحصولاتی اك
آز اولان جهتی بایزید سنجاغیدر. بتون ولایتده سنوی
تقریباً ١٦ ملیون شنیك بغدای و١٣ ملیون شنیك
آرپه حاصل اولوب، محصولات سائره پك‌دون مقدار-
ده‌در. درون ولایتده بر بچق ملیونه قریب قیون،
٦٥٠٠٠٠ راده‌سنده کچی، ١٠٨٠٠٠ دن زیاده
آت واستر ومرکب، و٤٦٨٠٠٠ قریب صیغیر
موجود اولوب، سنوی ٢٦٥٠٠٠ قدر قیون وکچی
وصیغیر دریسی و٢٨٤٠٠٠ قیه یاغی ایله ١٠٣٠٠٠
قیه کچی قیلی آلنیر. هواسی صوتوقجه ایسه‌ده، برو-
دت ارتفاعه تابع اولوب، وادیلرده وآلچق محللرده
معتدل، وحتی ارزنجان کبی بعض یرلرنده یازین صیجا-
قدر. ارضروم ولایتنك معمولات صناعیه‌سی باشلیجه
ارضروم وارزنجان شهرلرنده اعمال اولنان چلیك،
کومش وباقیر آوانی وآلتیله سیاه کهربادن چیغاره‌لق
وامامه کبی شیلردن واك اعلالری کرد عشیرتلرینك
قاریلری طرفندن نسج اولنان کلیم، سجاده، خالی،
شال، چوراب وسائره ایله باشلیجه ارزنجان شهرنده
یاپیلان یوکدن چاتمه اوطه دوشمه‌سی وحمام طاقلرندن
وکذلك ارزنجانده وکیغی قضاسنده اعمال اولنان ایپلك
آلاجه‌لرندن عبارتدر. احتیاجات محلیه‌دن اولان
سراجلق، کورکجیلك، مرانغوزلق وسائر صنعتلر دخی
خیلی ترقی ایتمشدر. درون ولایتده خیلی معدنلر ومعدن
صولری دخی بولنوب، کیغی قضاسنده وقتیله کله
اعمالیچون چیقارلمقده بولنمش وبعده ترك اولنمش اولان
بر دمیر معدنی، کماخ قضاسنده پك نمالی کمور معدنی
وسیلی قورشون ومرده‌سنك، کسکیم قضاسنده چلیك،
حنس قضاسنده اهالئ محلیه طرفندن غاز یرینه استعمال
اولنور برنوع نفت، ینه کسکیم وکیغی وپاسینلر واووه
قضالرنده کرج، آلچی، تباشیر وانواع ابنیه طاشلری؛
کیغی، پاسینلر، اووه قضالرنده، ارزنجانك قربنده
واغری طاغنك اطرافنده متعدد کوکوردلی قاپلیجه‌لر
وسائر معدن صولری، وعنتابده ورم علتنه نافع بر
قاپلیجه موجوددر.

ارضروم ولایتی مسئلهٔ اخیره‌دن اول خیلی دها
بیوك اولوب، شمدی شامل اولدیغی درت سنجاقدن
بشقه، روسیه‌یه ترك اولنان قارص وچلدیر سنجاقلر-
یله، بعده تفریق اولنان وان وموش سنجاقلرینی یعنی
شمدیکی وان ولایتنی دخی حاوی ایدی؛ ومؤخراً آیریجه
برر ولایت اتخاذ ایدلمش اولان حکاری، بتلیس ودر-
سم دخی ارضروم ولایتی داخلنده ایدی. او وقت
تقریباً ١٢٢٠٠٠٠ قدر اهالیی جامع جسیم بر
ولایت ایدی. شمدیکی حالده ایسه بروجه زیر ٤
سنجاق، ٢١ قضا و٣ ناحیه‌یه منقسمدر:

سنجاق	قضا	ناحیه
ارضروم	ارضروم	
	تورتوم (مع نامروان)	
	کسکیم	
	ترجان	
	حنس (تکمان)	
	کیغی	
	پاسینلر	
	اووه	
ارزنجان	ارزنجان	
	کماخ	
	رفاهیه	
	قوریجای	
بایبورد	بایبورد	
	اسپر	
	کلکیت	
	شیران	
بایزید	بایزید	آدمانلی، جلالی
	الشکرد	
	عنتاب	پاطنوس
	قره کلیسا	
	دیادین	

ارضروم ولایتی وان وبتلیس ولایتلریله برابر یعنی
تشکیلات اخیره‌دن اولکی حالنده ازمنهٔ قدیمه‌ده
(ارمنستان) ویا (ارمنیه) نامیله معروف اولان خطه‌نك
نصفی اولوب، بو قطعه‌نك نصف دیکری روسیه
وایران ممالکی داخلنده‌در. ازمنهٔ قدیمه‌ده بو قطعه

صرف ارمنیلردن مسکون اولوب، بر چوق وقت مستقل بولندقدن صکره، ایران جهانکیرلرندن کیخسرو طرفندن ضبط وممالك ایرانیه‌یه الحاق اولنه‌رق، بعده اسکندرك ونهایت رومالیلرك النه چکمشیدی. حضرت عمر (رضه)‌ك زمان خلافتنده ممالك اسلامیه دائره‌سنه ادخال اولنه‌رق، ذاتاً اولجه طاغلمغه باشلامش اولان ارمنیلر اووقتندن بری بو قطعه‌ده آزالمقده دوام ایدوب، عباسیلر وسلجوقیلرله مؤخراً آق قیونلی وسائره حکومتلری زماننده بر چوق ترك وترکن قبائل وعشایری کله‌رك توطن، وکردلر دخی جنوبدن شماله طوغری توسع ایتمش اولدقلرندن، بوکونکی کونده بو قطعه‌ده وعلی‌الخصوص ارضروم ولایتی داخلنده، بوقاریده دینلدیکی کبی، عموم اهالینك درت خمسی ترك وترکن وکرد اوله‌رق مسلم، ودیکر برخمسنك قسم اعظمی ارمنی وقصوری نسطوری وسائره‌در. بو وجهله ارمنیلر آناطولینك سائر طرفلرنده اولدقلری کبی، بو خطه‌ده دخی پك اقلیتده بولندقلرندن، بو خطه‌یه بوکون ارمنیه ویا ارمنستان اسمی ویرلمسنك محلی یوقدر.

ارضروم { سنجاغی. همنامی اولان ولایتك مرکز سنجاغی اولوب، ولایتك اورته‌سنده واقع وغرباً بایبورد وارزنجان، شرقاً بایزید سنجاقلریله، شمال شرقی طرفندن روسیه حدودیله جنوباً دخی بتلیس ودیار بکر ولایتلریله محدود ومحاطدر. خیلی واسع بر سنجاق اولوب، ولایتك نصفنه قریب اراضیی جامع و، ماده آنفه‌ده کوسترلدیکی کبی، ٨ بیوك قضایه منقسمدر. ارضروم ولایتنك منقسم بولندیغی حوضه‌لرك هپسنه اشتراکی اولوب، شرق جهتی بحر حزر مائله‌سنده بولنان (پاسین) قره دکیز مائله‌سنده‌کی شمال جهتی (چوروق صو)، غرب جهتی بصره کورفزی مائله‌سنده اولان (قره‌صو)، جنوب جهتی یعنی کیغی قضاسی دخی ینه بصره کورفزینه تابع اولان (مراد) چایی حوضه‌لرندن عبارتدر. بو وجهله ارضروم ولایتنك اك مرتفع محلی اولوب، اك یوکسك طاغلر بو سنجاقده ایسه‌ده، اك کوزل وادیلر واك منبت ومحصولدار یرلری دخی بو ایالتك داخلنده‌در. ارضروم سنجاغنك اهالیسی ٣٠٥٦٥٠ نفوسدن عبارت اولوب، بونلرك ٢١٥٢٣٣ ی مسلم، ٥٠٨٣٠ ی ارمنی وقصوری ملل مختلفه‌یه منسوبدر.

باشلیجه محصولات سنویه‌سی تقریبا ٨٧٢٥٠٠٠ شنیك بغدای، ٦٨٦٠٠٠٠ شنیك آرپه، ٥٠٠٠٠ قیه پرنج وسائر حبوباتله انواع میوه‌لردن عبارتدر. سائر احوالیچون ماده آنفه‌یه مراجعت بیوریله. — ارضروم قضاسی همنامی اولان ولایت وسنجاغك مرکز قضاسی اولوب، شمالاً کسکیم، شمال شرقی طرفندن تورتوم، شرقاً پاسینلر، جنوب شرقی طرفندن خنس، جنوب غربی جهتندن ترجان، غرباً دخی اووه قضالریله محدود ومحاط، وبو جهتله سنجاغك تا اورته‌سنده واقعدر.

ارطغرل { دولت علیهٔ عثمانیه‌نك بانیسی اولان سلطان عثمان خان غازینك پدری وسلالهٔ طاهرهٔ عثمانیه‌نك جد اعلاسیدر. خوارزم امراسندن سلیمان شاهك اوغلی اولوب، جنکیزك خروجنده، پدری اولاد وعیال واقربا وقبیله‌سنی بالاستصحاب، ایرانه واورادن وان کولی کنارینه کله‌رك، اخلاط قربنده رکز خیام اقامت ایتمشیدی. سلیمان شاه، عنوانندن دخی آکلاشلدیغی کبی، وطن اصلیسنده کوچك بر حکمدار بولنمش ایکن، مغوللرك شرندن ملك وسلطنتنی ترك، ویالکز اخص توابعی اولان بر قاچ یوز کشی ایله حیواناتنی برابرجه نقل ایتمش اولدیغندن، بالطبع قونارکوجر بر عشیرت رئیسی حکمنه کچمشیدی. اخلاطده کرد عشیرتلریله وارمنیلرله امتزاج ایده‌مدیکندن، کندی قبیله‌سنه مناسب بر محل بولمق امیدیله، جنوب غربی‌یه طوغری ایلریلیه‌رك، رقه جوارنده (جعبر) قلعه‌سی قربنده فرات نهرندن کچرکن، کندیسی مغروقاً وفات ایتمش؛ وبونك اوزرینه قبیله‌سی طاغیلوب، اوغللرندن ایکیسی وطن اصلیلرینه عودت نیتله بغداده طوغری عزیمت ایتدکلری حالده، ارطغرل کوچك برادری دوندارله وطائفه‌سندن کندیسنه تابع اولان درت بش یوز قدر عائله ایله برابر شمال غربی‌یه طوغری توجیه عنان ایده‌رك، ارضروم جوارنده (پاسین) اووه‌سنده (سورملی چقوری) نام محلده اقامتی اختیار ایتمش ایسه‌ده، متعاقباً تاتار عسکرینك اورالره دخی تقربنی خبر آلمغله، آناطولیده حکمفرما اولان سلجوقیلرك ممالکنده بارینمق اوزره، حرکت ایدوب، سیواس قربنده بر بیوك اووه‌یه قوندیغنده، اوراده تصادفاً مغول عسکریله سلجوقیلر عسکری بیننده بر محاربه وقوع بولمقده اولدیغی، وعساکر

سلچوقیەنك انهزامه یوز طوتمق اوزره بولندقلرینی کورنجه، قاعدۀ شجاعت ومردانکی اقتضاسنجه، و جنسیت اشتراکی سائقەسیله، همان مغلوبلرك امدادینه یتیشوب، بو امدادی سلچوقیلرك غالبیتنی منتج اولمش، ومغوللر صلح ومعاهدەیه طالب اولمشلردی. بونك اوزرینه او وقت دولت سلچوقیەنك حکمداری بولنان سلطان علاءالدین کندیسنه اکرام والتفات ایدوب، خلعت کوندرمش؛ و ارطغرل غازی طائفەسیله برابر آنقره قربنده واقع قرەطاغلر آرەسنده اختیار مسکن ایتمشیدی. بو وقعه هجرت نبویەنك ٦٢٨ تاریخنده وقوع بولمشدر. برمدت صکره، امرای سلچوقیه صرەسنه کچمك وکندیسیله طائفەسنه بر محل تخصیص اولنمق استدعاسیله، اوغلی ساوجی بکی برطاقم هدیەلرله قونیەیه کوندرمسی اوزرینه، بروسه ایله کوتاهیه آرەسنده واقع طومانیج طاغلری یایلاق وسکود ایله قرەجه شهر قیشلاق اولمق اوزره، کندیلرینه تخصیص اولنمشدر. بو وجهله ارطغرل غازی سکود وطومانیجده یرلشوب، اوطرفلره مسلط اولمش اولان آفشار (یاخود علی شار) و چاودار عشیرتلرینك شر ومضرتنی دفع ایتمکله، اوجوارلرده بولنان خرستیان تکورلرله دخی خوش کچنمش ایسەده، بعده قره حصار تکوری غازیٔ مشارالیهك کیتدکجه توسیع دائرۀ نفوذ واقتدار ایتمکده اولدیغنی کورنجه، علیهنده بعض حرکات تجاوزیەیه قالقیشمش؛ و بونك اوزرینه ارطغرل بالذات قونیەیه عزیمتله، سلطان علاءالدینی حصار مذکورك فتحنه تشویق ایتمش؛ وعلاءالدین غازیٔ مشارالیهی بالاستصحاب، کلوب، قرەجه حصاری محاصره ایتمش ایسەده، اوصرەده مغول سرداری نقض عهد ایدەرك، قونیه جهتدەکی ارکانی‌یی استیلا ایتدیکندن، علاءالدین اوطرفه رجعت ایدوب، قرەجه حصارك محاصرەسنی ارطغرل غازینك عهدەسنه احاله ایتمشیدی. ارطغرل دخی کمال موفقیتله قلعه‌یی فتح، وتکوری سائر اسرا ایله برابر برادری دوندار غازی واسطەسیله علاءالدینه سوق وتقدیم ایتمشدی. علاءالدینك وفاتنەدك آلتی سنه بو وجهله جهاد وفتح بلادله اوغراشوب، بعده ملوك سلچوقیه بیننده وراثت تخت وتاج منازعەلری چیقەرق، مملکت غوائل داخلیه ایچنده بولندیغندن، ارطغرل حضرتلری بیطرفلغی التزامله، سکودده اختیار عزلت ایتمشیدی. نهایت ٦٨٠ تاریخنده ٩٢ و بر روایته کوره ٩٦ یاشنده وفات ایدوب، فرزند ارجمندی عثمان غازی حضرتلری خلفی وقوم وقبیلەسنك سرکردەسی اولمشدر. ارطغرل غازی سکود قصبەسنده مدفون اولوب، قصبۀ مذکورەده برجامع شریفی دخی واردر.

ارطغرل { سنجاغی. خداوندکار ولایتنده { پادشاه دوران سلطان عبدالحمید خان‌ثانی حضرتلرینك طرف اشرف ملوکانەلرندن جد اعلالرینك نامنی احیا مقصد مقدسیله یکی تشکیل بیورلمش برسنجاق اولوب، خداوندکار ولایتنك شمال شرقی قسمندن عبارت اولمغله، غرباً بروسه یعنی مرکز، شمال وشمال شرقی جهتندن ازمید، جنوب وجنوب شرقی جهتندن دخی کوتاهیه سنجاقلریله محدود ومحاطدر. سنجاغك غرب جنوبی جهتنده (کشیش) وجنوب جهتنده (دومانیج) طاغلری ممتد اولوب، سقاریه ایرماغی شمال شرقی قسمنی اروا ایله، کشیش طاغندن آقان متعدد نهرلرك جعندن حاصل اولەرق سنجاغك غرب وشمال جهتلرینی طولاشان کوك صو نهریله بعد الاجتماع، ازمید سنجاغنه داخل اولور. ارطغرل سنجاغنك اراضیسی غایت کوزل اولوب، منبت اووه ووادیلرله مکمل مرعالری وبیوك اورمانلری حاویدر.

مادۀ آنفەدن دخی آکلاشلدیغی اوزره، بو سنجاق دولت علیۀ عثمانیەنك بشیکی حکمنده اولدیغندن، اهمیت طبیعیەسنه اهمیت تاریخیەسی دخی منضم اولور. وسعتی ١١١٥٠ مربع کیلومتره اولوب، ١٢٥٨٥٠ اهالیسی واردر، که ثلثاندن زیادەسی مسلم وترك اولوب، قصوری ارمنی وروم ایسەلرده، بونلرك‌ده اکثریسی ترکجه لسانیله متکلمدرلر. محصولاتی حبوبات متنوعه ایله ایپك قوزەسی، توتون، آفیون، اوزوم وسائر انواع میوەلردن عبارتدر. دود آغاجلری پك چوق اولوب، کلیتلی قوزه یتیشدیریلیر، وبیلەجك، اینەکول وسائر طرفلرنده ایپك چیقارمغه مخصوص متعدد فابریقەلر واردر. صنایع محلیه باشلیجه ایپکدن معمول قاشلر، چارشف، قطیفه یاصدیق وقناپه وقولتوق یوزی، آلاجه، کوملکلك بز، سختیان، کاوساله وسائره اعمالندن عبارتدر. درون لواده متعدد ایلیجەلر ومعدن صولری بولنوب، بونلرك

اكْ مشهوری اینه‌کول قضاسنده چیقان چینلی صو یيدر. سکود قضاسنده‌کور معدنی بولنوب، اهالی طرفندن اخراج وایپك فابریقه‌لرنده استعمال اولندیغی کبی، لوانك سائر طرفلرنده دخی متعدد آنتیمون، دمیر وسائره معدنلری بولنیور. قصبه‌لرده وبیوجك قریه‌لرنده دولت علیهٔ عثمانیه‌نك ابتدای تشکلنده سلاطین عظام طرفندن بنا اولنمش متعدد جامع شریفلر ومدرسه‌لر وسائر خیرات بولنیور، که هر بری بك قیمتدار بر یادکار حکمنده‌در. غزات عظام واعزهٔ کرامدن برچوق ذواتك تربه ومدفنلری دخی بو سنجاغه جالب رحمت وبرکتدر. سکود قصبه‌سنده بر کتبخانه دخی واردر. سکود قصبه‌سی ارطغرل غازینك مقری وسلطان عثمان خان غازینك مولد ومنشئی بولنمش اولدیغی کبی، یکیشهر قصبه‌سی دخی پادشاه مشارالیه طرفندن پایتخت اتخاذ اولنمق اوزره مجدداً تأسیس، وبروسه‌نك فتحندن اول بیله‌جك قصبه‌سی دخی برمدت پایتخت اتخاذ اولنمشیدی. ارطغرل سنجاغی، مرکزی بیله‌جك اولمق اوزره، بر وجه زیر ٤ قضا و ٧ ناحیه‌یه منقسمدر:

قضا	ناحیه
بیله‌جك	لفکه، کولبازاری
اینه کول	دومانیج، بازارجق، یکیجه کوی
سکود	
یکیشهر	ازنیق، یار حصار

زیاده معلومات ایچون بو قضا وناحیه‌لرك بهری اسمنه مراجعت بیوریله.

ارطغرل بك { یلدیرم سلطان بایزید خان حضرتلرینك شهزاده‌لرندن اولوب، پدرلرینك اوائل سلطنتنده آیدین ایلی داخل ممالك عثمانیه اولنجه، کندیسی اورانك والیسی اولمش؛ وبعده سیواس محافظه‌سنه مأمور اولوب، تیمور خانه شدیداً مقاومت ایتمش اولدیغندن، طوتلدیغنده، اول غدارك امریله شهید اولمشدر.

ارغنی { دیاربکر ولایتنده ودیاربکر شهرینك تقریباً ٥٠ کیلومترو شمال غربیسنده سنجاق مرکزی برشهر اولوب، دجله‌نك قربنده غایت کوزل ودلنشین بر موقعده واقعدر. تقریباً ٧٠٠٠ اهالیسی، بر رشدیه وایکی ابتدائیه مکتبلری، بعض اسکی استحکامات خرابه‌لری، اوچ جسیم عتیق صهریجی، بر کارکیر وبر قاچ اخشاب کوپریسی وبر چوق باغ وباغچه‌لری وتفرجگاهلری واردر. میوه‌لری وشرابی مشهوردر. هواسی غایت کوزل اولوب، یازین تبدیل هوا ایچون تا دیاربکردن کیدنلر اولور. قلعه‌نك اوزرنده ذو الکفل نبی (عم) ك مقامی بولنوب، زیارتگاهدر. قصبه‌نك ایکی ساعت جنوب غربیسنده قیانك ایچنه اویولمش جسیم برمغاره بولنوب، ایچندن لذیذ بر صو آقار.

ارغنی { (یاخود ارغنی معدنی) سنجاغی. دیاربکر ولایتنك مرکب بولندیغی اوچ سنجاغك بری اولوب، ولایتك جهت غربیه‌سنده واقع، و شمالاً بتلیس وارضروم، غرباً خرپوت، جنوباً حلب ولایتلریله، شرقاً دخی نفس دیاربکر سنجاغیله محدود ومحاطدر. قسم شمالیسی طاغلق وقسم جنوبیسی دها دوز اولوب، جنوبده یالکز بو سنجاغی دیاربکر سنجاغندن آیران (قره‌جه طاغ) ذکره شایاندر. شمال جهتنده ایسه آق طاغ سلسله‌سنه مربوط بر چوق طاغلر بولنیور. مراد چایی لوانك شمال قسمی یعنی پالو قضاسی ایچندن بچدیکی کبی، خرپوت ولایتی داخلنده فراته برلشدکدن صکره دخی سنجاغك غربی کنارندن بچه‌رك، خرپوت ولایتندن تفریق ایدیور. دجله ایرماغنی تشکیل ایدن نهرلرك بری و اصلاً دجله اسمیله یاد اولنان باشلیجه قولی دخی بو سنجاقده نبعان ایدر. فراته منصب اولمق اوزره برقاچ کوچك نهر دخی سنجاغك قسم جنوبیسنی اروا ایدرلر. اراضیسی اولدقجه منبت و محصولدار اولوب، باشلیجه محصولاتی بغدای، آرپه، سیسام، پرنج و سائر حبوباتله پاموق، ایپك قوزه‌سی، اوزوم و سائر میوه‌لردن عبارتدر. زراعتجه دیاربکر ولایتك برنجی سنجاغی اولوب، سنوی بدل اعشاری ایکی بچق ملیون غروشه قریبدر. اغنام وسائر حیواناتی دخی کلیتلی ایسه‌ده، بوجهتجه ماردین سنجاغندن کریدر. اورمانلری پك آز اولوب، اکیل ناحیه‌سنده و پالو قضاسنده یالکز مخروطاته الویریشلی بعض اورمانلر بولنیور. معادنجه بو سنجاق پك زنکین اولوب، مرکز لوانك جوارنده واقع

ارغنی معدنی باقیر ودمیر وکبریتدن مرکب بك غنالی برمعدن اولغله، شمدیکی حالده سنوی ١٢ ملیون قیه وادهلرنده جوهر آلنیور. آنجق جوارنده اورمان ویاکور معدنی بولنمدیغندن، اذابهسیچون لازم اولان محروقاتجه صیقندی چکیلهرك، بحق استفاده اولنهمیور. پالو قضاسنده دخی طمار حالنده کبریت نحاسدن عبارت بر معدن بولنوب، (هوشین معدنی) اسمیله معروفدر، که جوهرندن یالکز یوزده بش ایله اون آرهسنده بر مقدارده باقیر آلنیورسهده، اطرافنده محروقاته یارایهجق اورمانلر بولندیغندن، استفادهیی موجبدر. اکیل ناحیهسنده دخی جزئی کومشی حاوی بر قورشون معدنی بولنوب، اخراج اولنمقدهدر. چرمك قصبهسنده نافع بر ایلیجه دخی واردر. سنجاغنك مساحهٔ سطحیهسی تقریباً وتخمیناً ٨٠٠٠ مربع کیلومتره اولوب، اهالیسی دخی یوز بیك کشی رادهلرندهدر، که بونلرك جزئی مقداری ارمنی وسائره اولهرق خرستیان وقصوری کاملاً مسلم اولوب، کرد وترك جنسیتلرندن مرکبدر. لسان عمومی ترکجهاولوب، کردلر بینلرنده کردجه قونیشورلر. کردلرك اکثریسی دخی ساکن اولوب، یالکز (قره کیچی) و (شرابی) عشیرتلری اکثریا خیمهنشین حالنده بولنورلر. درون لوادهبش رشدیه مکتبی وبرقاچ مدرسه ومکاتب سائره بولنیور. انبیاء عظامدن برایکی ذاتك مقاملریله صحابهٔ رسول‌الله (صلعم) ومشاهیر اولیا وغزاتدن بر قاچ ذاتك مرقد شریفلری دخی بوسنجاقده بولنوب، زیارتگاه انامدر. ارغنی سنجاغی بروجه زیر ٤ قضا و٦ ناحیهیه منقسمدر:

قضا	ناحیه
ارغنی	ارغنی، اکیل
سیورك	بوجاق، قره کیچی، قرهجه طاغ
چرمك	چونکش
پالو	

ارغوان { معمورة العزیز ولایت وسنجاغنك کبان معدنی قضاسنده ناحیه مرکزی بیوجك بر قریه اولوب، ناحیهسی فرات نهرینك غرب جنوبیسنده واقعدر. [«کبان معدنی» مادهسنه مراجعت بیوریله.]

ارغوست { سیواس ولایتنده توقاد سنجاغنه ملحق نیکسار قضاسنده بر ناحیه اولوب، قضانك جهت شمالیهسنده وجانیك سنجاغنك حدودی اتصالنده واقعدر.

اَرغیان { نیشابور جوارنده ٧٠ قدر قریهدن مرکب بر ناحیه اولوب، مرکزی (راویز) قصبهسی ایدی. بو ناحیهدن بر چوق علما ومشاهیر یتیشمشدر.

ارغید خانی { قونیه ولایت وسنجاغنك ایلغین قضاسنده وایلغین قصبهسنك ١٥ کیلومتره قدر شمال غربیسنده قونیه جادهسی اوزرنده واقع ناحیه مرکزی بر کوچك قصبه اولوب، جملهسی مسلم اولمق اوزره، ٢٥٠٠ قدر اهالیسی وبر مدرسهسی واردر.

ارفخشد { (Arfaxad) سام بن نوحك اوغلی اولوب، طوفاندن ایکی سنه صکره طوغمش؛ واوغلی شالح واونك اوغلی عابر ایله سائر اولاد واحفادی فرات ودجله کنارلرنده ساکن اولوب، آثوریلرله کلدانیلرك اجدادی اولمشلردر.

ارفع { (شیخ عماد تبریزی) ایرانك مشاهیر شعراسندن اولوب، لطائف وهزلیاتده شهرتی واردر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

قطع نظر زساق وساغر نمیکنی
شرم از خدا وساقی کوثر نمیکنی

ارفورت { (Erfurt) آلمانیهنك صاقسه قطعهسنده سنجاق مرکزی مستحکم بر شهر اولوب، برلینك ٢٨٠ کیلومتره جنوب غربیسنده واقع و٤٨ ٥٠٠ اهالیی جامعدر. اسکی بر دارالفنونی، مکمل کتبخانهسی، متعدد جمعیات علمیه وفنیهسی، منسوجات، اسپیرتو، کاغد، دوکه، بیره وسائره فابریقهلریله دباغخانهلری واردر. باغچه وتفرجکاهلری چوقدر. ١٨٠٨ تاریخ میلادیسنده بو شهرده بیوك بوناپارت ایله روسیه ایمپراطوری آلکساندردن وآلمانیانك کوچك حکمدارلرندن مرکب بر قونغره تشکیل اولنمشیدی. مقدما دها بیوك اولوب، تجارتی دها ایشلك ایدی. — سنجاغی ٣٨٧ ٠٠٠ اهالیی جامعدر.

اَرقنین { بو اسمله دیار رومده یعنی آناطولیده مشهور بر شهر اولدیغی کتب عربیهده

مذكور ايسه‌ده، بونك آناطولينك نره‌سنده بولنديغى وخانغى شهر اولديغى آكلاشيله‌مامشدر.

اَرَكْ } حلب ولايتى بريه‌سنده وتدمور خرابه‌لرينك ٣٨ كيلومتره قدر شرق شماليسنده واقع كوچك لكن اسكى بر قصبه اولوب، خالد بن وليد حضرتلرى طرفندن عراقدن شامه عزيمتنده فتح اولنمشدى.

اركرى } (Argyrocastro) آرناودلغك قسم جنوبيسنده ويانيه ولايتنده مركز لوا بر قصبه اولوب، يانيه‌نك ١٠٠ كيلومتره شمال غربيسنده، براتك ٨٠ كيلومتره جنوبنده واسكله‌سى اولان آى سراندوسك ٥٠ كيلومتره جنوب شرقيسنده اوله‌رق، (سوپوت) طاغنك شرق اتكنده و(ويوسه) نهرينه تابع (درين) چاينك ياريم ساعت قدر غربنده صرب وسنكستان بر محلده واقعدر. آب وهواسى لطيفدر. ١٤١٥ خانه‌سى، ٣٣٦ دكانى، ٩ خانى، بر قاچ جامع شريفى، ٢ تكيه‌سى، برمدرسه‌سى، بر رشديه مكتبى، تپه‌دلنلى على پاشا طرفندن ياپلش متين برقلعه‌سى، و ٨١٠٠ اهاليسى واردر. اهالينك قسم اعظمى مسلم وقصورى خرستيان اولوب، جمله‌سى آرناود جنسيتنه منسوبدرلر. اهالئ اسلاميه‌نك قسم اعظمى طلبهٔ علومدن وطريق علمى منسوبيندن اولوب، بو قصبه ايله قارشيسنده بولنان (ليبهوه) قريهٔ كبيره‌سندن پك چوق فاضلر يتيشمكده‌در.

اركرى } سنجاغى. يانيه ولايتنك مركب بولنديغى درت سنجاغك برى وطوسقه‌لغك بر پارچه‌سى اولوب، غرباً (آدرياتيق) دكيزى يعنى ونديك كورفزيله، جنوباً پروزه، جنوب شرق طرفندن يانيه، شرقاً مناستر ولايتنه ملحق كوريجه، شمالاً دخى برات سنجاقلريله محدود ومحاطدر. اراضيسى عموميت اوزره طاغلق وقورو اولوب، يالكز جنوب غربى قسمندن عبارت اولان دلوينه قضاسى دوز ومنبت اووه‌لرى جامعدر. مركز لوانك آلتندن كچن (درين) نهرى واديسندن عبارت اولان (دروپولى) اووه‌سى دخى پك منبتدر. (ويوسه) نهرى جنوب شرقيدن شمال غربى‌يه طوغرى آقه‌رق، لوانك شرق وشمال قسمى ايچندن كچديكى كبى، بو نهره صاغدن (چارشوه)، (لنغاريچه) و(دشنيچه) چايلرى، وصولدن ذكر اولنان (درين) ايله (زاغوريا) چايى دوكيلور. بو وجهله لوانك قسم اعظمى (ويوسه) حوضه‌سنه تابع اولوب، يالكز دلوينه اووه‌سنده آقان (پاوله) ايله (بيستريچه) چايلرى (بوترينتو) كولى واسطه‌سيله طوغريدن طوغرى‌يه ونديك كورفزينه منصب اولورلر. سنجاغك يكتا كولى اولان مذكور (بوترينتو) كولى دكيزله اختلاط ايدوب، آچيله‌جق اولسه، كوزل بر ليمان اولور. اغزنده وقتيله خيلى بيوك ومعمور بولنمش اولان (بوترينتو) شهر قديمنك خرابه‌لرى موجوددر. بو كولده كليتلى دكيز باليغى صيد اولنور. اك يوكسك طاغلرى ساحل بوينجه اوزانان (خيماره) سلسله‌سيله مركز لوانك اوستنده‌كى (سوپوت)، درين ايله (ويوسه) آره‌سنده اولان (پوچقوپول) و(نمرچقه)، تپه دلنك شمال شرقيسنده‌كى (تربشينه) وسنجاغك منتهاى شرق شماليسنده اولان (طاغلى) ناحيه‌سنك جباليدر. اورمانلرى جزئى واهميتسز ايسه‌ده، مرعالرى چوق اولوب، اهاليسى خيلى قيون وكچى بسلرلر. اهاليسى ١٤٠٠٠٠ راده‌لرنده اولوب، ٧٢٠٠٠ مقدارى مسلم وقصورى خرستيان اوله‌رق، جمله‌سى آرناوددر. مذكور (درين) نهرينك غرب جهتنده ساكن بولنانلر (لاپ) وشرق طرفنده ساكن اولانلر طوسقه عد اولنورلر. جمله‌سى جسور وجنكاور آدملر اولوب، يقين وقتلره كلنجه‌يه قدر عساكر معاونه سلكنده بولنه‌رق، رؤسالرى سركرده‌لكله ودها اولرى سپاهيلكله كچينمكده ايديلر. يرلرينك دخى عدم استعدادى جهتيله، زراعتله اشتغال ايدنلر آز اولوب، مسلمانلرينك چوغى ينه عسكرلك وضبطيه‌لك وسائره كبى اوفق تفك مأموريتلرده بولنورلر؛ وخرستيانلرى محلى تجارتله ودرسعادتده وسائر محللرده قصابلق، سبزه‌جيلك وباغچوانلق كبى صنعتلرله اشتغال ايدرلر. درون لواده ٤٤٤ قصبه وقريه وچفتلك، ٢٢٣ جامع ومسجد، ٣ مدرسه، ٢١٥ مكاتب مختلفه، ٢ رشديه مكتبى، ٤٠ تكيه، ٥٢٧ كليسا ومناستر، ٧ دباغخانه و ٥٥ كوپرى بولنور. محصولاتى حبوبات متنوعه ايله باشليجه پرمدى جوارلرنده يتيشن ميوه‌لرك انواعندن وبر مقدار توتون ايله ياغ وپينير وسائر حيوانات محصولندن عبارتدر. صنايع محليه جزئى واهميتسز اولوب، يالكز يوكدن شياق وعبا ولنجه كبى كويليلره مخصوص بعض قبا منسوجاتله يرلى بزندن عبارتدر. ادخالات واخراجات ايچون اسكله‌لرى آى سراندوس ايله آولونيه اولوب،

کوریجه واسطه‌سیله سلانیکدن دخی ادخالات اجرا اولنور. ارکری سنجاغی بروجه‌زیر ٧ قضایه منقسمدر: ارکری، دلوینه، خیماره، قورولش، تپه دلن، پوغون، پرمدی. — ارکری قضاسی سنجاغك مرکز قضاسی اولوب، نفس ارکری قصبه‌سیله قرای متجاوره‌یی و(دروپولی) و(لـوبخ) ناحیه‌لرینی که جمعاً ٦٢ قریه‌یی جامع اولـدیغی حالده، شمالاً تپه دلن، شرقاً پرمدی وپوغون، جنوباً ینه پوغون ودلوینه، غرباً دخی ینه دلوینه وقورولش قضالریله محدود ومحاطدر. مذکـور ایکی ناحیه‌نك اهالیسی خرستیان اولوب، دروپولینك کیلر زراعتله مشغولدرلر، ولوبخ اهالیسنك ارککلری همان عمومیت اوزره استانبولده وسائر شهرلرده قصابلق صنعتیله مشغولدرلر. درین نهرینك صاغ طرفنده طاغ اتکلرنده واقع (لیبهوه) و(نیراویشته) قریه‌لری خیلی بیوك اولوب، لیبهوه‌نك مدرسه‌لری وتحصیل علومه مخصوص وسائطی چوق اولمغله، اهالیسنك قسم اعظمی طلبهٔ علومدن وقاضیلقده کزر علمادن عبارتدر. قضانك اهالیسی ٣٠٠٠٠ راده‌سنده اولوب، بونلرك ١٢٠٠٠ مقداری خرستیان وقصوری مسلمدر. درون قضاده ٢١ جامع ومسجد، ٦٠ کلیسا ومناسـتر، ٢٥ مکتب و٥ تکیه موجـوددر. درین نهرینك صول طرفنده (غورازی) قریه‌سی جوارنده درین وواسع بر مغاره بولنوب، ایچی کول کبی صو ایله طولودر. (لابوه) و(وسیلو) قریه‌لرنده بعض آثار عتیقه دخی بولنیور.

ارکلت { آنقره ولایتنـك قیصریه سنجـاق وقضاسنده برقصبه‌در، که قیصریه شهرینك ٨ کیلومتره قدر شمالنده قزل ایرماق ایله بونك تابعی اولان قره صو آره‌سنده واقع اولوب، ٦٠٠٠ قدر اهالیسی واردر.

ارکلی { قسطمونی ولایتنك بولی سنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه واسکله اولوب، قسطمونینك تقریباً ٢٠٠ کیلومتره غربنده، درسعادتك ٢٠٠ کیلومتره شرقنده وبولی قصبه‌سنك ٨٠ کیلومتره شمالنده، بر آچیق کورفزك شرق جهتنده و(بابا) برونك جنوبنـده واقعدر. بری ینـه آناطولی وروم ایلیـده بولنـان دیکر بر قاچ ارکلیـدن تفریق ایچون، بوکا (قره دکیز ارکلیسی) ویا (بندر ارکلی) دخی دیرلر. اسکی برقصبه اولوب، اسم قدیمی (ایراقلیا) ایدی، که روم ایلنده‌کندن تفریق ایچون (ایراقلیا پونتیقه) یعنی «قره دکیز ارکلیسی» و(اریبولوم) دخی دیرلردی. زمان قدیمده خیلی بیوك ومعمور اولوب، اطرافنده‌کی خرابه‌لر بوکا شاهددر. مکمل بر صـنعی لیمانی دخی وار ایدی، که مرور زمانله خراب اولوب، قوملرك آلتنده قالمشدر. الیوم اهمیتی اطرافنده چیقان کلیتلی معدن کورندن طـولایی اولوب، آلتی یرندن کور چیقارلمقده‌در. بوقصبه کرك بومعدنی وکرك قره‌دکیزده‌کی موقعی ودرسعادته قربیتی جهتیله، آناطولینك اك ایشلك بر اسکله‌سی اولمق استعدادینی حائز اولوب، بری بولیدن ودیکری کرده‌دن آنقره‌یه طوغری ایکی یولی وار ایسه‌ده، بویوللرك هنوز تسویه اولنمامسـندن ولیمانی اولمامسندن طولایی، بو استعداد طبیعیسندن اسـتفاده اولنه‌مامقده‌در. اولری باغچه‌لر اورته‌لرنده‌اولوب، دکیزدن منظره‌سی غایت کوزلدر. ٧٠٠٠ قدر اهالیسی اولوب، همان جمله‌سی مسلمدر. صنایع وتجارتی خلاط، کراسته، سختیان، کتن بزی کبی شیلردن عبارت اولوب، خیلی مقدار بال مومی، توتون وپرنج دخی اخراج اولنور. بر رشدیه مکتبیله بر منافع صندیغی واردر. ایکی ردیف طابورینك مرکزیدر. — ارکلی قضـاسی شرقاً بارطین، جنـوباً بولی، غرباً دوزجه قضالریله، شمالاً دخی بحر سیاهله محدود ومحاط اولوب، اراضیسـنك اکثر طرفلری طاغلق واورمانلقدر. مـرکز قضانك یاریم ساعت جنوبنـده بحره منصب اولان (قوبلیج) نهرندن حرقلر واسطه‌سیله اطرافنده‌کی اراضی سق اولنه‌رق، کلیتلی سبزه وسائره یتیشدیرلدیکی کبی، درون قضاده حبوبات متنوعه ایله پرنج، توتون، ایپك قوزه‌سی، بال وسائره حاصل اولمقده‌در. قضا داخلنده ٩ اورمان اولوب، مجموع مسـاحه‌لری ١ ٢٥٦ ٠٠٠ دونمه بالغ اولور. آغاجلری قره وصاری چام، میشه، کستانه، کورکن واخلاموردن عبارتدر. بو اورمانلردن خیلی کراسته وتخته کسیلوب، جوار اسکله‌لره ایندیرلمکده‌در. قضانك مقدار اهالی وقراسنه دسترس اولنه‌مدی. (دورك) ناحیه‌سی دخی بو قضـایه ملحق اولوب، مرکز ناحیه اولان دورك قصبه‌سنده بر رشدیه مکتبی واردر.

ارکلی { مرمره دکیزینك شمالی ساحلنده برکوچك قصبه واسـکله اولوب، ادرنه ولایتنك تکفور طاغی سنجاق وقضاسنه ملحق برناحیه.

نك مركزيدر. تكفور طاغى شهرينك ٤٨ كيلومتره شرقنده، سلورينك ٢٨ كيلومتره غرب جنوبيسنده وچورلينك ٢٧ كيلومتره جنوب شرقيسنده واقع اولوب، جنوب وغرب طرفى بر برونله محفوظ بر كوچك قويك ايچندهدر. ١٣٠ قدر خانهيى جامع اولوب، اهاليسى اسلام، روم وارمنيدن مركبدر. مذكور برونده بر فنارى واردر. ادارهٔ مخصوصه واپورلرى بو اسكلهيه مقنن صورتده اوغرارلر. بوده اسكى بر قصبه اولوب، اسم قديمى (ايراقليا) اولمغله، قرهدكيز اركليسندن تفريق ايچون (ايراقليا تراكيقه) يعنى «تراكى اركليسى» تسميه اولنوردى، و(پرينتوس) اسميله دخى معروف ايدى.

اركلى { قونيه ولايت وسنجاغنده قضا مركزى بر قصبه اولوب، قونيهنك ١٣٠ كيلومتره شرق جنوبيسنده، بلغار (ودها طوغريسى بوغا) طاغنك شمال غربيسنده، (آق كول) ك شرق جنوبيسنده وبوغا طاغندن اينهرك مذكور كوله دوكيلن بر كوچك نهرك اوزرنده واقعدر. آقار صولرى وباغ وباغچهلرى چوق بر قصبه اولوب، ٩٠٤ خانهسى، ٢٩٥ دكانى، ٣ خانى، ٢ حمامى، ٤ جامع شريفى، ١٨ مسجدى، ١ رشديه و٨ صبيان مكتبى، آلتيسى معمور ودردى خراب ويا معطل اولمق اوزره ١٠ مدرسهسى، ١ روم و١ ارمنى كليساسى واردر. اهاليسى ٤٦٠٠ قدر اولوب، ٣٠٠ قدر ارمنى و٢٠٠ قدر رومدن ماعداسى مسلمدر. خرستيانلرى دخى تركجه لسانيله متكلمدرلر. قصبهنك حذاى بحردن ١٠٣٨ متره ارتفاعى اولمغله، جهت شماليهسنده آقان قزلجه صو نهرينك تشكيل ايتديكى بعض بطاقلقلرله برابر، هواسى صاغلامدر. اوزوم، الما، آرمود، كراز، ويشنه وسائر ميوهلرى پك ايى ومبذولدر. بودخى اسكى برقصبه اولوب، اسم قديمى (آركلائيس Archélaïs) در. — اركلى قضاسى ديوله ناحيهسنى دخى شامل اولهرق، مركز قضا ايله مذكور ديوله قصبهسندن بشقه ٥٥ قريهدن عبارتدر. مذكور قريهلرك مجموع خانهلرى ٣٥٦٦ در. قضانك اهاليسى ٢٢٥٠٠ اولوب، مركز قضاده بولنان ٦٠٠ قدر خرستياندن ماعداسى كاملاً مسلمدر. مركزده كيلردن بشقه درون قضاده ٢٠ جامع شريف و١٣ مسجد وديوله قصبهسنده برده مدرسه واردر. قابل زراعت اراضيسى تخميناً ٢٠٠٠٠٠ دونم اولوب، باشليجه محصولاتى بغداى، آرپه، كوك بويا، جهرى وانواع ميوهدن عبارتدر. اخيراً كولك بوغازينك آچلسى ومرسينه قدر بر شوسهنك انشاسى اوزرينه، بو قضا محصولاتنك رواجى آرتمشدر. كرك بو قضايه تابع يرلردن وكرك قرهمان ونيكدهدن آقوب كلن صولرك جملهسى مذكور آق كوله جمع اولنهرق، داخلى بر حوضه تشكيل ايدرلر.

اركلى { ازميد كورفزينك جنوبى ساحلنده وقرهمرسلك ياريم ساعت قدر شرقنده بر كوچك اسكله اولوب، آره صره ادارهٔ مخصوصه واپورلرى اوغرار.

اركليجه { ادرنه ولايتنده كليبولى سنجاغنك شاركوى قضاسنده و مرمره دكيزى ساحلنده بركوچك قصبه واسكله اولوب، شاركويك بر بچق ساعت قدر شرق شماليسنده واقعدر. ادارهٔ مخصوصه واپورلرى آره صره بو اسكلهيه اوغرار.

أرگنت { آرناؤدلقده اشقودره ولايتنك دراج سنجاغنده بر نهردر، كه براقلغنى وكوپوكلرينك بياضلغى حسبيله آرناؤد لساننده «كومش» ديمك اولان بو اسمله تسميه اولنوب، اكثر خريطهلرده (آرسن) ياخود (آرزن) صورتنده ضبط اولنمشدر. بونهر ايلبصان ايله تيرانه آرهسنده واقع (غراب) طاغنك شمال غربى مائلهسندن متعدد منبعلردن نبعانله، ابتدا غربه، واووهيه دوشدكدن صكره، غرب شمالىيه طوغرى آقهرق، تقريباً ٨٠ كيلومترهلك جرياندن صكره، دراج قصبهسنك ١٥ كيلومتره شمالنده تشكيل ايتمش اولديغى بر بروندن وندلك كورفزينه منصب اولور.

أرگنه { ادرنه ولايتنده بر بيوك نهر اولوب، قره دكيز سواحلى قربنده اوزانان (استرانجه) سلسلهسنك غربى اتكلرندن نبعان ايدهرك، بعضاً جنوب و بعضاً شماله ميلانله، غربه طوغرى جريان، واثناى جريانده ينه شرق شماليدن كلن واسترانجه سلسلهسندن اينن چورلى درهسى، بياض كوى درهسى، صيجاق دره، قره آغاج درهسى كبى برچوق درهلرك صولرينى، و(بابا اسكى) قربنده صولدن قره طاغلرى وغيره بوليدن كلن بوجه درهسيله صاغدن

دخی شرق روم ایلی حدودندن وقرق کلیسادن اینن یکی درەسنی وینه صاغدن قلەلی درەسی کبی بر طاقم صولری اخذ، وجسر ارکنه (ونام دیکرله اوزون کوپری) قصبەسنك شمالی کنارندن مرور ایله، ایپصا- لەنك ١٥ کیلومترە قدر شمالنده (مریج) ایرماغنه دو- کیلور. چورلینك اوکندن جسر ارکنه قربنه قدر روم ایلی دمیر یولی خطی بو نهرك مجراسنی تعقیب ایدیور. مجراسی تقریباً ٢٣٠ کیلومترە، وحوضەسی تقریباً ١٥٠٠٠ مربع کیلومترە وسعتنده اولوب، قرق کلیسا سنجاغنك قسم اعظمیله تکفور طاغی، کلیبولی وادرنه سنجاقلرینك برر قسمی بو حوضەنك داخلندەدر. اسم قدیمی (آغریانس Agrianes) در.

ارکنه { (جسر —) [« اوزون کوپری » مادەسنه مراجعت بیوریله.]

ارکون { اندلسك (شنتریه) جوارنده غایت متین بر قلعه اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدوب، الآن ایادیٔ مسلمینده بولندیغی مسموع اولمشدر، دیور.

ارلانکن { (Erlangen) باویرەنك وسطی فرانقونیا ایالتنده، نورمبرغ شهرینك ١٥ کیلومترە شمالنده و(رنیج) نهری اوزرنده برشهر اولوب، اسکی ویکی اسملریله ایکی قسمه منقسمدر. یکی ارلانکن ١٦٨٨ تاریخنده برطاقم فرانسز مهاجر- لری طرفندن تأسیس اولنمشدر. ١٢٠٠٠ اهالیسی، بر دارالفنونی، ایکی کتبخانەسی، نباتات باغچەسی، باصمه، تول، بز، آینه، کاغد واسپیرتو فابریقەلری واردر.

ارلاو { (Erlau) ومجارجه (اکر Eger). مجارستانك (هواش) ایالتنده وبودا- پشتەنك ١٣٠ کیلومترە شمال شرقیسنده واقع بر شهر اولوب، ٢٠٠٠٠ اهالیسی، دارالفنونی، رشدخانە- سی، کتبخانەسی، معدن صولری ومشهور شرابی واردر. بو شهر ٩٦٠ تاریخ هجریسنده عثمانلیلر طر- فندن محاصره، و٩٧٧ ده فتح اولنەرق، ١٠١٥ تاریخنده عقد اولنان مصالحەدن صکره کاه ممالك عثما- نیەدن معدود وکاه اردل قراللغنه ملحق بولنمشدر. تواریخ عثمانیەدە مجارجەدن مأخوذ اولەرق (اکری) اسمیله معروف اولوب، فاتحی بولنان سلطان محمد خان ثالث حضرتلری دخی « اکری فاتحی » عنوانیله شهرت بولمشلردر.

ارم { قوم عادك مرکزی اولوب، یمنده صنعا ایله حضرموت آرەسنده بولنمش قدیم برشهردر، که (ارم عاد) و، ستونلری چوق اولمق مناسبتیله، (ارم ذات العماد) دخی دینمکله مشهوردر. هرنه قدر بو شهرك موقعی حقنده علمای عرب اختلاف ایتمشلر ایسەده، شداد طرفندن بنا وتزیین اولنوب، اهالیسی اولان قوم عادك خالقلرینی اونودەرق، کفره وعبادت اصنامه صاپملری اوزرینه، حضرت هودك کندیلرینی ایمانه دعوت ایتمك اوزره بعث اولندیغنی، وایمان کتیرمەملری اوزرینه، بو شهرك خراب واها- لیسنك پریشان اولدیغی معلوم ومشهور اولوب، قوم عادك دخی یمنك ایچ طرفلرنده ساکن بولنمش اولدیغی شبهەسز اولدیغندن، بو شهرك دخی، یوقا- ریده دیدیکمز کبی، صنعا ایله حضرموت آرەسنده بولنمش اولدیغی محققدر. ارم ذات العمادك ابنیەسیله باغچەلرینك معموریت وزینتی حقنده کتب عربیەده منقول اولان روایات مبالغەدن عبارت ایسەده، بو مبالغەلره سببیت ویرن شی اورالرده وقتیله حاصل اولمش اولان ترقی ومعموریت اولوب، الیوم کوریلن جسیم آثار عتیقه وویرانەلر دخی بوکا شاهددر. معاویه زماننده عبد الله بن قلابه اسمنده بر ذاتك ارمك خرابەلرینه داخل اولوب، بعض ذی قیمت مجوهرات بولمش اولدیغی مرویدر. زمانمزده (حلوی) اسمنده بر فرانسز یهودی اسم وقیافتیله اورالره بر سیاحت ایدوب، یازدیغی سیاحتنامەده قوم عادك آثارینی تعریف وتوصیف ایتمش ایسەده، آثار مذ- کوره دها لایقیله کشف وتحری اولنەمامشدر.

ارملاند { (Ermeland) لهستانك اسکی بر خطەسی اولوب، الیوم پروسیەنك (قونیغسبرغ) ایالتنه ملحقدر.

ارمناز { حلب جوارلرنده بر قصبه بولنمش اولدیغی کتب عربیەده مذکور اولوب، بو قصبەدن (ابوالحسن علی بن عبدالسلام ارمنازی) واوغلی (ابوالفرج غیث بن علی) کبی نیجه علما ومشا- هیر ظهور ایتمشدر. بو قصبەنك بو کون نه حالده بولندیغنه دائر هرکونه معلوماته دسترس اولنەمدیغندن، خراب اولسه کرکدر.

ارمناك { آطنه ولایتنك ایچ ایل سنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، مرکز

لوا اولان سلفكه‌نك ١٢٥ كيلومتره غرب شماليسنده وكوك صو نهرينك صول يعنى شمالى جهتنده، ١٢٠ متره ارتفاعى اولان برمحلده واقعدر. بر اوچورومك اوستنده اولوب، مذكور كوك صو نهرينه دوكلمك اوزره آلتندن برچاى چكر، كه قصبه‌دن اورايه بر طاقم مرديونلرله اينيلير. صويى بول اولمغله باغچه وبوستا- نلرى چوقدر. قصبه‌نك ٤٠٠٠ قدر اهاليسى اولوب، جمله‌سى مسلمدر. ارمناك قصبه‌سى، ايچ ايلنده‌كى قصبه‌لرك اك بيوكى اولمق مناسبتيله، خيلى وقت مركز لوا بولنمش ايسه‌ده، بعده مركز سلفكه‌يه نقل اولنمشدر. — ارمناك قضاسى ايچ ايل سنجاغنى تركيب ايدن بش قضا- نك برى اولوب، لوانك غرب شماليسنده واقع اولمغله، شرقاً موط وكلنار، جنوباً آنامور قضالريله، وشمالاً دخى قونيه ولايتيله محدوددر. اراضيسى طاغلق وسنكستان اولوب، كوك‌صو واديسنك يوقارى قسمندن عبارتدر. محصولاتى آزدر. مركز قضانك اوچ ساعت جنوبنده مذكور نهرك اوزرنده (كورملى) اسميله معروف بركاركير كوپرى واردر، كه ١٠٠ ذراع طولى و٨ ذراع عرضى اولان بر كمر اوزرينه بنا اولنمشدر. درون قضاده ١١ جامع شريف، ١٦ مسجد، ٦١ مدرسه، ١ تكيه، ٢ حمام، ١٢ دكرمن، ٢٨٠ دكان، ١٦ صبيان مكتبى و ٤٤٩٧ خانه موجود اولوب، جمله‌سى مسلم اولان اهاليسى ١٩٣٥٠ نفوسدن عبارتدر.

اَرمَنت { صعيد مصرده نيلك ساحل غربيسنده واسكى (تيبه) شهرى خرابه‌لرينك قربنده بر قصبه اولوب، بطالسه ايله روماليلر زماننده (ارمونتيس) اسميله بيوجك ومشهور بر شهر ايدى.

ارمنى { آسياى غربينك قسم شماليسنده وآورو- پانك آسيايه جوار اولان بعض يرلرنده متفرق وطاغنيق صورتده ياشار بر قومدر، كه ايرانيلر وروماليلر طرفندن مغلوب وپريشان اولمسى اوزرينه، اطرافه طاغلمشلر؛ وبو حاله كرفتار اولان اقوامده عادت جارى اولديغى اوزره، صنعت وتجارت وامور صرافيه‌يه قويله‌رق، بيوك شهرلرده ياشامغه باشلامشلردر. بونلردن يالكز آسياده قالانلرله درسعادته وسائر بو جوارلره هجرت ايدنلر اليوم كندى لسانلرينى سويلكده اولوب، آناطولينك سائر طرفلرنده بولنانلرك جمله‌سى تركجه‌دن بشقه لسان بيلمه‌مكده- درلر. بونلرك ايسه عن اصل ارمنى مى اولوب، يوقسه قپادوكيا وفريجيا كبى اناطولينك قطعات قديمه‌سنك اهالئ اصليه‌سندن اولوب‌ده، ارمنيلرله همذهب بولندقلرندن مى كنديلرينى ارمنى تسميه ايتمك ايستدكلرى مجهول، وارمنيلرك كندى لسانلرينى محافظه‌ده‌كى ميل طبيعيلرينه باقيليرسه، بو ايكنجى احتمال دها قويدر. كرهٔ ارضك اوزرنده بولنان ارمنيلرك مجموعى ايكى مليون قدر اولوب، جمله‌سى خرستيان وبونلرك قسم اعظمى كنديلرينه مخصوص اولان مذهبه تابع، بر قسملرى دخى قتوليك وپك آز مقدارلرى‌ده پروتستاندر. اصل ارمنيلرك بيوك پطريقلرى روسيه حدودى داخلنده واريون قربنده اولان (اچمياجين) قريه‌سنده مقيم اولوب، ديكر درت پطريقلرى دخى واردر، كه بونلرك برى درسعادتده، برى قدسده، برى سيسده، برى دخى اخلاطده اقامت ايدر. قتوليكلرينك دخى پاپا طرفندن تصديق اولنمش پطريقلرى واردر. ارمنيلر غايت ذكى ومستعد آدملر اولوب، على- الخصوص صنايعك اك نازك واينجه‌لرنده فوق‌العاده بر مهارتلرى واردر؛ وايچلرنده پك ماهر هنروران بولنور. ازان جمله حروفات عربيه‌نك قالبلرينى حك ايله مملكتمزده طباعتك تعمم وترقيسى خصوصنده ارمنيلرك كوستردكلرى غيرت وايتدكلرى خدمت قابل انكار دكلدر. بو صوك وقتلرده كندى لسانلرنده نشر معارف خصوصنده دخى غيرت كوستروب، خيلى ترقى ايتمشلردر. تجارت وامور صرافيه‌يه دخى وقوفلرى اولمغله كنديلرى نره‌ده بولنسه‌لر آچ قالمازلرسه‌ده، بعض يرلرده وعلى الخصوص آناطوليده امور صرافيه ومرابحه‌يه اولان انهماكلرى بولندقلرى مملكتك اهالئ سائره‌سى حقنده نافع دكلدر.

هر نه قدر ارمنيلر كندى تاريخلرنده جد اقدملرى اولان (خايغ) ك بابلدن فرات حوضه‌سنه كيتمش اولديغنى ذكر ايدوب، بوكا باقيليرسه ارمنيلرك قومشولرى اولان كلدانيلر، آثوريلر وسريا- نيلر كبى امم ساميه‌دن اولملرى لازم كلير، وسيمالرى دخى بر درجه‌يه قدر بوكا دلالت ايده‌بيليرسه‌ده، تشخيص امم خصوصنده صاغلام بر علامت اولان لسانلرى

كنديلرينك امم آريه‌دن بولندقلرينـه وايرانيلرله پك يقين قرابت جنسيه‌لرى بولنديغنه بر شاهد عادلدر. اولسـه اولسـه (خايغ) بابلدن كلمش اولمـق احتمالى واردر؛ لكن اوتقديرده ارمنيلرك تاازلدن امم سائره‌يه منسـوب وتابع حكمنـده بولنمش اولملرى، ومذكور (خايغ) ك ارمنيلرك جد اقدمى اولماسى اقتضا ايدر. هر حالده ارمنيلر كردلر كبى امم آريه‌نك ايران شعبه‌سندن اولوب، ازمنهٔ قديمه‌ده وعلى‌الخصوص اشكانيان زماننده ومؤخراً ايرانك تحت اداره‌سـنده بولندقلرى زمانلرده دين واخلاقلرى دخى ايرانيلرله مشترك ايدى. ميـلادك دردنجى عصرنده ارمنيلر نصرانيتى قبول ايتدكلرى وقت لسانلرنده بودين جديده متعلق غايت فصيح وبليغ بر طاقم كتابلر يازلمشدر، كه بونلرك فصاحت وبلاغتندن ارمنى لسانك اووقتدن مكمل برادبياته مالك بولنمش اولديغى آكلاشـيليور. بناء عليه خرستيانلقدن اول ارمنى لساننده كتابلر يازلمش اوله‌جغنده شبهه يوغيسـه‌ده، خرسـتيانلق تعصبى سائقه‌سـيله شرك زمانـندن قالمـه تأليفات امحا اولنـه‌رق، هيچ بر اثر قالمامشـدر. اسكى ارمنيجه ايله شمدى ارمنيلرك سويلدكلرى لسان بيننده خيلى فرق موجود اولوب، اسكيـسى اولدقجه فصيح وواسـع برلساندر. يكيسى السنهٔ مختلفه‌دن پك چوق كلمه‌لر آلمش اولديغى كبى، ربط كلامى دخى بسـبتون تركجه‌نك قاعده‌سـنه تابع اولمشدر. ارمنيجه‌نك سائر السنهٔ آريانيه ايله وعلى‌الخصوص فارسى ايله اولان مناسبات ومشابهتى حقنده آلمانجه‌ده وسائر اوروپا لسانلرنده خيلى كتابلر يازلمشدر.

اَرَميا (Jérémie) بنى اسرائيل انبياسـندن اولوب، ميلاد حضرت عيسى (عم)دن ٦٣٠ سنه اول طوغمش؛ و ١٤ ياشنده ايكن، كنديسنه وحى نازل اولوب، قومنى محرماتدن وفسق وسفاهتدن نهى ايتمكه، وتوبه واستغفار ايتمدكلرى حالده، اللهك غضبنه مظهر اوله‌جقلرينى اخطارله، غائب واستقبالدن خبر ويرمكه باشلامشيدى. بويولده لسان قوللانمسى قومنك كنديسى حقنده اغبرارينى موجب اولمغـله، برمدت حبس اولنمشيدى. بعده قـدس بخت النصر طرفندن تخريب اولندقده، كنديسى وطننك خرابه‌لرى اوزرنده اغلامق اوزره، اوراده قالمق ايستمش ايسه‌ده، مصره كيدن بعض اسرائيليلر كنديسنى دخى اورايه كوتورمشـلردى. بعده نره‌ده ونه وقت وفات ايتديكى معلوم دكلدر. تضرعات ومناجاتدن عبارت مؤثر بركتابى وآتيدن خبر ويرر بعض كشفياتى واردر.

ارميتاژ (Ermitage) فرانسـه‌نك جنوب جهتنده (دروم) ايالتنده و (رون) ايرماغنك كنـارنده بر يره اولوب، پك مقبول اولان شرابيله مشهوردر.

ارميه (Armyro) تسـاليانك جنوب شرقى جهتنـده غلوس كورفزينك غرب جهتنده وساحل بحردن بر ساعتلق مسافه‌ده واقع بر قصبه اولوب، صورلرى يول وايى اولديغى كبى، هواسى دخى لطيفدر. ادارهٔ عثمانيه زماننده قضامركزى اولوب، اكثرى اسـلام اولمق اوزره ٢٥٠٠ قدر اهاليسى، ٥ جامع شريفى، ٢ مدرسه‌سى واطرافى استحكاملى بر قيشـله‌سى وار ايدى. اخيراً يونانه ترك اوزرينه، اهالئ اسلاميه‌دن اكثرينك ممالك عثمانيه‌يه هجرتندن طولايى، كرك قصبه‌نك وكرك قضاسـنك اهالى ومعموريتى آزالمشـدر. قصبهٔ مذكوره‌ده سمرقنـدى شيخ عليك مشهور باربروس خيرالدين پاشا طرفندن بنا اولنمش تربه‌سى موجوددر.

ارنست (Ernest) صاقسـه حكمدارلرندن اولوب، ميلادك ١٤٦٤ تاريخنده، پدرى ايكنجى فردريقك وفاتى اوزرينه، موقع اقتداره چكمش؛ و ١٤٨٥ ده ملك موروثنى كوچك برادرى (آلبرت) له تقسيم ايتمشيدى. بو ايكى برادردن ايكى سـلاله تسلسل ايدوب، ارنست سـلاله‌سى صاقسه دوقه‌لغنده، وآلبرت سلاله‌سى دخى صاقسه قراللغنده الان حكم سورمكده‌در.

اُرميه ايرانك آذربيجان خطه‌سـنده همنامى اولان بيوك بر كولك غرب جهتنده، كولك ساحل غربيسندن تقريباً ٢٠ كيلومترهلك مسافه‌ده ومذكور كوله منصب اولان بر كوچك نهرك صول يعنى شمالى كنارنده واقع برقصبه اولوب، آب وهواسى كوزل وباغ وبوسـتانى چوقدر. اسكى بر قصبه اولوب، ياقوت حموى بو قصبه‌يى زيارت ايتمش اولديغنى بيان ايتدكدن صكره، جسيم ومعمور برشهر اولديغنى سويليور. بعده خيلى تدنى ايتمشدر. بوقصبه‌دن وقتيله برچوق علما وسائر مشاهير ظهور ايتمشـدر. شمديكى

حالده اهالیسنك قسم اعظمی کرددر. بو قصبه‌یه شمدیکی حالده ایرانیلر (ارومی) دخی دیرلر.

ارمیه { کولی. ایرانك آذربایجان خطه‌سنده وهمنامی اولان شهرك شرق وتبریزك غرب جنوبی جهتنده بیوك بر کول اولوب، شمالدن جنوبه طوغری اولان بویی ٧٥، وشرقدن غربه اولان اکی دخی ٢٥ میلدر. صویی آجی وآغر قوقولی اولوب، ایچنده بالیق وسائر حیوان بولنماز. کولك قسم جنوبیسی اورته‌سنده برقاچ آطه واردر. بو کوله هر طرفدن بر چوق نهرلر ودره‌لر منصب اولوب، بونلرك اك بیوکی شمال شرقیدن کله‌رك تبریزك اوکندن کچن (آجی چای) در. کولك غرب جهتنده‌کی یرلرك اهالیسی اکراددندر. بو کوله الیوم ایرانیلر (شها) اسمنی ویریورلر.

ارند { حمص وحماه‌نك ایچندن کچدکدن صکره حلب ولایتنه دخول ایله انطاکیه‌نك یانندن مرور ایده‌رك آق دکیزه دوکیلن (عاصی) نهرینك نام دیکری اولوب، اسم قدیمی اولان (اورونت) دن مأخوذدر. یاقوت حموی نهر مذکورك انطاکیه‌دن اشاغی اولان قسمنك بو اسمله تسمیه اولندیغنی بیان ایدیور.

ارنست اوکوست { (Ernest-Auguste). هانووره حکمدارلرندن اولوب، انکلتره قرالی اوچنجی (جورج) ك اك کوچك اوغلیدر. میلادك ١٧٧١ تاریخنده طوغوب، ١٨٣٧ ده هانووره قرالی اولمش؛ و ١٨٥١ ده وفات ایتمشدر.

ارن کوی { درسعادت جوارنده آناطولی جهتنده وقاضی کویك ٥ کیلومتره شرق جنوبیسنده بر قریه اولوب، اسکی ویکی اوله‌رق ایکی قسمدن عبارتدر. اسکی قریه ساحلدن ودمیریول خطندن یارم ساعت قدر یوقاریده اولوب، قرق اللی قدر کویلی خانه‌سیله بر قاچ کوشکدن عبارتدر. یکی قریه دمیریول خطنك ایکی طرفنده واقع اولوب، باغ وباغچه‌لری وکوزل کوشکلری شاملدر. دمیریول خطنك تمدیدندن صکره تأسس ایده‌رك، کیتدکجه توسع وکسب معموریت ایتمکده‌در. اوزومی پك ایبدر، فرانسه باغلرندن دخی چبوق کتیریله‌رك، بر قاچ باغ یتیشدیرلمش اولمغله، فرانسه شرابلرینه مشابه کوزل شرابلر دخی یاپلقده‌در. هواسی صاغلام ومعتدل اولمغله، کوشکلری صیفیه اتخاذ اولنوب، قیشین دخی خیلی اهالیسی واردر.

ارن کوی { بیغا سنجاق وقضاسنده ناحیه مرکزی بر کوچك قصبه اولوب، قلعهٔ سلطانیه‌نك ١٥ کیلومتره قدر جنوب غربیسنده وساحل بحردن یارم ساعت قدر ایچریده واقعدر. اسکی بر قصبه اولوب، اسم قدیمی (اوفرینیوم) در. اهالیسنك اکثری ترك ومسلم اولوب، قصوری رومدر. بر تلغرافخانه‌سی وبر رسومات اداره‌سی دخی واردر. اطرافی منبت ومحصولداردر. [« بیغا » ماده‌سنه دخی مراجعت بیوریله.]

ارنه { (Erne) ایرلانده‌نك (فرماناغ) قونتلغنده بر چای وبر کول اولوب، چای ١١٠ کیلومتره‌لك جریاندن صکره (دونغال) قوینه دوکیلور. مجراسنك ایکی طرفی غایت کوزلدر.

ارنیط { اندلسك شرق جهتنده وشرقسطه‌دن ٢٧ فرسخ مسافه‌ده واقع بر قصبه اولوب، ابن حوقل ویاقوت حموی زمانلرنده خرستیانلرك النه کچمشیدی.

ارواد { سوریه ساحلی قارشیسنده وطرابلس شام سنجاغنده واقع طرطوشه اسکله‌سنك جنوب غربیسنده واقع بر کوچك آطه اولوب، الیوم همان خالی ایسه‌ده، زمان قدیمده (آرادوس) اسمیله معروف وبنه بو اسمله مسمی بر بیوك شهری حاوی اولوب، قارشیسنده ساحلده بولنان وبر کوپری واسطه‌سیله اختلاط ایدن (آنتارادوس) شهریله برابر کوچك بر حکومت مستقله تشکیل ایدردی. بعده استقلالنی غائب ایده‌رك، ایرانیلرك ومؤخراً ماکدونیالیلرك الینه کچمش، وحضرت عمرك زمان خلافتنده معاویه طرفندن فتح اولنمشیدی. بعض خرابه‌لری مشهوددر. بعض خریطه‌لرده (رواد Ruade) صورتنده محرردر.

اروپه { (Erope) یونان قدیمك اساطیرله قاریشیق اسکی تاریخنه کوره، موره حکمدارلرندن (آتره) نك زوجه‌سی اولوب، قاینی (تیست) ایله مناسبات غیر مشروعه‌ده بولنمغله، زوجی بو اختلاط غیر مشروعدن متولد اولادینی کسه‌رك، پیشیردکدن صکره، دعوت ایتدیکی برادرینك اوکنه قویوب، یدیرمش ایمش.

اروتیانوس (Erotianus) یونان قدیم اطباسندن اولوب، روما حکمدارلرندن (نرون) ك زماننده برحیات بولنمش؛ وبقراطك برکتابنی شرح ایتمشدر. بوشرحی موجود اولوب، بر قاچ دفعه طبع اولنمشدر.

اروس (Eros) اساطیر قدیمهٔ یونانیه‌ده عشق الهنك اسمی ایدی. لاتینلر بوکا (کوپیدون) دیرلردی. [«کوپیدون» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اروسترات (Erostrate) افس یعنی آیا۔صلوغ شهر قدیمی اهالیسندن برآدم ایدی، که کسب شهرت ایتمك طمعیله شهر مذ۔کورده بولنمش اولان عجائب سبعه‌دن معدود قرمعبد۔ینی احراق ایتمشدی. بو وقعه میلاددن ۳۵٦ سنه اول وبیوك اسکندرك ولادتی کیجه‌سی جریان ایتمشدر. صاحب ترجمه مجازاةً آتشه آتلمشدر.

اَروَند عراق عجمده همدان شهرینك اوستنده وجنوب جهتنده واقع (الوند) طاغنك اسم معربیدر. [«الوند» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اَرون اندلسده باجه ملحقاتندن بر ناحیه اولوب، کتن محصولنك کثرت ونفاستیله مشهور ایدی.

اَروه بتلیس ولایتنك سعرد سنجاغنده وسعرد قصبه‌سنك ٥ ساعت قدر شمال شرقیسنده قضا مرکزی بر محل اولوب، نه مرکزی ونه‌ده قضاسی حقنده برگونه معلوماته دسترس اولنه‌مدی.

اروی بنت انیس صحابیاتدن برخاتون اولوب، عشرهٔ مبشره‌دن حضرت سعید بن زیدك بد دعاسنه مصاب اولمغله، اعمی اولمش، ونهایت بر قیویه دوشوب، وفات ایتمشدر.

اروی بنت الحارث حارث بن عبدالمطلبك کریمه‌سی وحضرت فخر کائنات (صلعم) افندمزك عمزاده‌سی اولوب، صحا۔بیاتدن برخاتوندر. حضرت علینك ارتحالندن صکره برحیات اولوب، معاویه ومروان بن حکم وعمرو بن العاصه قارشی شدت لسان استعمالیله بونلری اهل بیت رسول حقنده ارتکاب ایتدکلری معامله‌دن طو۔لایی شدیداً تکدیر وتقبیح ایتمش اولدیغی مرویدر.

اروی بنت عبدالمطلب حضرت رسول الله (صلعم) افندمزك خاله‌سی اولوب، صحابیاتدن شاعره برخاتون ایدی. شو ایکی بیت پدری عبدالمطلب حضرتلرینك وفاتی حقنده سویلمش اولدیغی بر مرثیه‌سندندر:

بکت عینی وحق لها البکاء
علی سمح سجیته الحیاء
علی سهل الخلیقة ابطحی
کریم الخیم نیته العلاء الخ.

اروی بنت کریز حضرت عثمان بن عفان ایله صحابه‌دن ولید بن عقبه‌نك والده‌لری وام حکیم البیضا بنت عبدالمطلبك کریمه‌سی یعنی حضرت نبی ذی شان افندمزك خاله زاده‌سی اولوب، صحابیاتدن بر خاتون ایدی.

اریتری آیدین ولایتنده ازمیر سنجاغنك چشمه قضاسنده وساقز آطه‌سنك قارشیسنده‌کی (قلازومن) کورفزینك ایچنده بر کوی اولوب، زمان قدیمده اریتره (Erythres) یاخود (Erythræ) اسمیله کریدلیلر طرفندن تأسیس اولنمش بیوجك بر قصبه ایدی. بو قصبه‌ده (اروفیله) اسمیله مشهوره بر کاهنه ظهور ایتمشیدی.

اریحا (یاخود اریحه) قدس سنجاغنده وقدس شریفك ۲۰ کیلومتره شمال شرقیسنده کوچك بر قصبه اولوب، بحر لوطك شمال غربی جهتنده واقعدر. اسکی بر قصبه اولوب، حضرت عیسی (عم) بو قصبه‌یی تشریفله، بر اعمانك کوزلرینی ایی ایتمش اولدیغی مرویدر.

اریحا حلب ولایت وسنجاغنك ادلب قضا۔سنده ناحیه مرکزی برکوچك قصبه اولوب، ادلبك ۸ کیلومتره قدر جنوبنده وجبل زاویه‌نك اتکنده واقع اولمغله، هواسی غایت کوزل وباغ وباغچه‌لری چوقدر. اهالیسی ۳۰۰۰ راده۔لرنده‌در. اطرافنده بر طاقم آثار عتیقه بولنیور.

اریختونیوس (Erichthonius) آتنه‌نك اسکی حکمدارلرندن اولوب، قبل المیلاد ۱۵۷۳ تاریخندن ۱۵۵٦ تاریخنه‌دك حکم سورمش. اسکی یونانیلرك اعتقادینه کوره صپانی ایجاد ایدن بودر. — تروآ حکمدارلرندن برینك دخی اسمی اولوب، (داردانوس) ك اوغلی، (ایلوس) ك برادری و(تروس) ك پدری ایدی. قبل المیلاد ۱٤۱٦ تاریخلرنده حکم سورمشدر.

اريزو { ياخود اريجو (Erizzo) دوج تعبير اولنان وندیك جمهوريتى رؤساسندن اولوب، میلادك ١٦٣٢ تاریخندن ١٦٤٥ تاریخنه دك رياست ايتمش؛ وعثمانليلر طرفندن محاصره آلتنده بولنان كريدى قورتارمغه تشبث ايتمش ايسه‌ده، او صره‌ده وفات ايتمشدر. — ابو الفتح سلطان محمد خان ثانى حضرتلرى زماننده وندیك جمهوريتى طرفندن آغريبوز واليسى بولنوب، پادشاه مشاراليهك سوق ايتمش اولديغى قوۀ عسكريه‌يه خيلى وقت مقاومت ايتمش اولان ديكر بر وندیكلينك دخى اسمى اريزودر. — بو اسمله وندیكده آلتنجى قرن ميلاديده بر عالم يتيشوب، مسكوكات عتيقه حقنده معتبر براثر يازمش، وافلاطونك آثارينى ترجمه ايتمشدر.

ارلسقه { (Eriska) اسقوچيانك شمالنده‌كى (هبريده) جزايرندن بر كوچك آطه اولوب، جنوبدن شماله طوغرى طولى ٣ كيلومتره واهاليسى ٤٣٠ كشيدر.

اريغونه { (Érigone) اساطير قديمۀ يونا- نيه‌يه كوره آتنه‌ده شراب الهى (باقكوس) ك قيزى اولوب، كويا اله كاذب مذكور بو قيزه علاقه ايتمكله، كنديسنى قانديرمق ايچون، بر صالقم اوزومه تمثل ايتمش. قيز پدرينك بر طاقم سرخوش چوبانلر طرفندن قتلنى خبر آلنجه، كنديني آصمش اولديغندن، ابو الالهه مشترى، بونك پدرينه اولان محبتنه مكافاةً كنديسنى سمايه رفع ايدوب، سنبله برجنه يرلشديرمش. برج مذكورده بو اسمله بر يلديز واردر.

اريق { (Éric) اسوج ودانيمارقه‌ده بو اسمله برچوق حكمدار كلوب، اسوجده بو اسمله حكومت سورمش اولانلرى ١٤ ايسه‌ده، ايلك سكزينك احوالى مجهول اولديغندن، يالكز صكره‌كى آلتيسنك تراجمى ذكر اولنيور.

اسوج حكمدارلرى

طقوزنجى اريق. (ايوار) اسمنده بر دره‌بكنك اوغلى اولوب، ميلادك ١١٥٠ تاريخنده قراللغه انتخاب اولنمش؛ و(غوتيا) ايله اسوجى توحيد ايدوب، (فينلانده) يى دخى ضبط، اسوجه خرستيانلغى ادخال، وبعض قوانين وضع ايتمشدر. ١١٦١ تاريخنده اسوجه تجاوز ايتمش اولان دانيمارقه پرنسلرندن (مانيون اريسقون) طرفندن (اوپسال)ده قتل اولنمشدر. اعزه صره‌سنه چكوب، مايسك ١٨ نده يورطيسى اجرا اولنور.

اونجيسى. آنف الترجمه‌نك حفيدى اولوب، ميلادك ١٢١٠ تاريخنده‌دك حكومت سورمشدر.

اون برنجيسى. ميلادك ١٢٢٠ تاريخنده تخته چيقوب، ١٢٥٠ تاريخنده ١٢١٦ سنه‌سنده بلا ولد وفات ايتمشدر.

اون ايكنجيسى. پدرى ايكنجى (مانيوس) ه قارشى عصيان ايتمش اولان اسوجليلر طرفندن تخته چيقارلمش ايسه‌ده، مؤخراً پدرينى دخى حكومته تشريك ايتمش؛ و ١٣٤٤ تاريخندن ١٣٥٠ تاريخنده‌دك ايكيسى مشتركاً حكومت سورمشلرسه‌ده، بعده بينلرنده منازعه وقوع بولوب، صاحب ترجمه كندى والده‌سى طرفندن تسميم اولنمشدر.

اون اوچنجيسى پومرانيا دوقه‌سنك اوغلى اولوب، والده‌سى «شمال سميراميسى» عنوانيله مشهوره اولان (مارغريته دووالدمار) ك يكنى اولمغله، ١٤١٢ تاريخ ميلاديسنده بونك وفاتنده اسوج، نوروج ودانيمارقه حكمدارلغنه وارث اولمش ايسه‌ده، (هولستاين) ه قارشى اولان بر محاربه‌سنده مغلوب اولوب، ١٤٣٩ ده موقع اقتداردن دوشمش، و اون سنه صكره وفات ايتمشدر.

اون دردنجيسى غوستاو واصه‌نك اوغلى اولوب، ١٥٦٠ تاريخنده، پدرينك خلفى اولمش؛ وآنجق فرومايه بر قيزى تزوج وظالم بر آدمك الينه امور حكومتى تسليم ايتديكندن، برادرلرى (ژان) ايله (شارل) كنديسنه عصيان ايتمكله، ١٥٦٨ ده حكومتى بونلرك برنجيسنه ترك ايتمكه مجبور اولمش؛ وكنديسى زندانه آتيله‌رق، ١٥٧٧ ده قتل اولنمشدر.

دانيمارقه حكمدارلرى

دانيمارقه‌ده بو اسمله حكومت سورن طقوز حكمدار- دن ايلك ايكيسنك احوالى مجهول اولوب، اوچنجيسى ١٠٩٥ تاريخ ميلاديسندن ١١٠٣ تاريخنده‌دك حكو- مت سورمش، و واندالرله ايتديكى محاربه‌ده غالب اولمشيدى. عادل ومرحمتلى بر حكمدار اولمق حسبيله كنديني تبعه‌سنه سودرمشيدى. بر آدم قتل ايتديكندن

طـولانی، استعفای قصور مقصـدیله قدس شریفه
عزیمت ایدوب، قبریسده وفات ایتمشدر.
دردنجیسی ۱۱۳۴ تاریخ میلادیسـندن ۱۱۳۷
تاریخنه دك حكومت سورمش؛ وبر طاقم قورصانلری
دفع وتنكیلی ایتمش ایسه‌ده، بو سفردن عودتنده مقتو-
لاً وفات ایتمشدر.
بشنجیسی ۱۱۳۷ تاریخنـدن ۱۱۴۷ تاریخنه‌دك
حكم سوردكدن‌صكره، (اودنسیا) مناسترینه‌چكیلوب،
اوراده وفات ایتمشدر.
آلتنجیسی ۱۲۴۱ تاریخنـدن ۱۲۵۰ تاریخنه‌دك
حكم سوروب، برادری (آبل) طرفندن قتل اولنمشدر.
یدنجیسی ۱۲۵۹ دن ۱۲۸۶ تاریخنه‌دك حكومت
سوردكدن صكره، مقتولاً وفات ایتمشدر.
سـكزنجیسی دخی ۱۲۸۶ دن ۱۳۲۰ تاریخنه‌دك
حكم سـورمش؛ وابتدای حكومتنده صبی بولنغله،
والده‌سی براندبورغلی آنیس وصایت ایتمشیدی.
طقوزنجیسی اسـوج حكمدارلرندن اون اوچنجی
اریقك كندیسیدر.

اریكس { (Eryx) اساطیر قدیمهٔ یونانیه‌یه
كـوره، عشق الهه‌سی زهره‌نك
اوغلی اولوب، قوتنه كووندیكی جهتله، كلوب
پنجه‌لرله كولشه‌رك، جله‌سی یندیكی حالده، یونانیلرك
مشهور قهرمانی (هركول) طرفندن قتل اولنمش؛
وسیجیلیانك بعده بو اسمله یاد اولنان طاغنـده واقع
زهره‌یه مخصوص معبدده دفن ایدلمش. مذكور طاغه
بوكون (مونته سان جولیانو) دیرلر.

اریلیه { اندلسده طلیطله ایله (سرته) آره‌سنده
وهر ایكیسندن ۱۰ فرسخلق مسافه‌ده
واقع بر قلعه ایدی. ۵۳۳ تاریخ هجریسـنده ایادیٔ
مسلمیندن چیقارلمشیدی.

ارین { (Érin) ایرلانده‌نك اسم قدیمی اولوب،
اهالیٔ اصلیه‌سی اولان (كلت) قومنك
ایران جهتندن اورالره هجرتی معلوم اولدیغندن، بو
اسمك (ایران) اسمیله اولان مشابهتی جالب دقتدر.

ارینه { (Érinne) یونان قدیم شـاعره‌لرندن
اولوب، مشهوره (سافو) نك همشهر-
یسی، محبه‌سی وشاكردی ایدی. ۱۸ یاشـنده وفات
ایتمشدر. بعض اشعاری بولنوب، جمع ونشر اولنمشدر.

اریوان { بلاد قافقاسك تفلیسـدن صكره اك
بیوك شهری اولوب، حدود عثمانیه
وایرانیه‌نك محل تلاقیسی اولان (آغری) طاغنك ۶۵
كیلومتره شمالنده وتفلیسك تقریباً ۲۴۰ كیلومتره
جنوبنـده، (آراس) ایرماغنه تابع (زنكی) نهرینك
سـاحل یسارنده یعنی شرق جهتنده وقزیل طـاغك
اتكنده ۹۶۶ متره‌لك ارتفاعده واقع در. سنجاق
مركزی اولـوب، ۱۵۰۴۰ اهالیسی، كوزل جا-
معلری، برقاچ روس وارمنی كلیساسی، بیوك برچار-
شیسی، غایت مقبول بر شراب حاصل ایدر باغلری،
باغچه‌لری، بر اسكی وبیوك قلعه‌سی، برقاچ قشله‌سی
وطوپ دوكمكه مخصـوص بر فابریقه‌سی واردر. بو
شهرده پاموقدن بعض منسـوجاتله سختیان وچوه‌لك
وسـائره اعمال اولنور. آناطولی وایران وروسیه ایله
خیلی ایشلك تجارتی واردر. اسكی خانلرینه مخصوص
بولنمش اولان سرایی خراب اولوب، اخیراً روسـیه
حكومتی طرفندن تعمیر اولنمشـدر. بو شهر جوارلریله
برابر ۱۲۴۴ تاریخنـده ایراندن روسـیه‌نك الینه
كچمشدر.

اریوان { ایالتی. روسیه‌نك قافقاسـیه اداره-
سنده‌واقع ایالاتندن اولوب، قافقاس
سلسله‌سـنك جهت جنوبیه‌سنده واقع در. بو خطه
۱۲۴۴ تاریخ هجریسـنده ایراندن روسیه‌یه كچوب،
ابتدا بشقه نام ایله اداره، بعـده اریوان ونخجوان
ناملریله ایكی ایالتـه تقسـیم، ونهایت ۱۸۶۸ تاریخ
میلادیسـنده مركزی اریوان اولمق اوزره بر ایالت
حالنـه قونمش، ومركزینك اسمیله تسمیه اولنمشـدر.
غرباً قرص، شمالاً تفلیس والیساوتوپل، شرقاً ینه
الیسـاوتوپل ایالتلریله، جنوباً دخی حـدود ایرانیه
وعثمـانیه ایله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیه‌سی
۲۷ ۸۲۲ مربع كیلومتره اولوب، ۶۶۷۴۶۴ اها-
لیسی واردر، كه باشلیجه تركمان وارمنیدن عبارتدر.
ایالت مركزی تفلیس اولان قافقاس ادارهٔ عمومیه‌سنه
وتعبیر آخرله خدیویتنه تابع اولدیغی حالده، بر وجه
زیر ۷ قضایه منقسمدر: اریوان، الكساندروپول
(كومری)، نخجـوان، نووو بایزید (یكی بایزید)،
سورمه‌لی، دارالاكز، اچمیاجین. اراضیسی طاغلق
اولوب، كور حوضه‌سی آراس حوضه‌سندن آیران
(پامباق) سلسله‌سی برطرفدن (كوكچه) كولنك شمالندن
بر قـول اوزانیور، وبر طرفدن دخی مذكور كولك
جنوب غربیسـنده واقع الاكوز، قزل طاغ، كوزل

دره، قوقو وزانغاجور طاغلریله کسب ارتباط ایده‌رك، مذکور کولك شرقنده وقره باغ حدودنده ایکی قول برلشه‌رك، کوچکه کولی داخلی بر حوضه حالنده قالیور، ویالکز صولرینك تکثری موسمنده غرب شمالی جهتندن فضلهٔ میاهنی (زنکی) نهرینه دوکه‌رك، برطار بوغازدن آراس حوضه‌سیله اختلاط ایدیور. بوکول ١٣٩٣ مربع کیلومتره وسعتنده وسطحی ١٩٠٠ متره ارتفاعنده اولوب، مرتفع طاغلرله محاطدر. اورته‌سنده ارمنیلر عندنده مقدس عد اولنان (سوان) اسمنده برآطه بولنیور. بووجهله ایالتك همان بتونی آراس حوضه‌سی داخلنده اولوب، بو ایرماغه دوکیلور برچوق نهرلری واردر، که بونلرك اك بیوکلری (آرپه چایی) ایله (زنکی) نهرلیدر. بو نهرلر شمالدن جنوبه اینوب، آراس ایرماغی ایسه غرب شمالیدن شرق جنوبی‌یه طوغری آقه‌رق، ابتدا ایالتك ایچندن، وبعده کنارندن جریانله، روسیه وایران حدودینی تفریق ایدر. آغری طاغنك شمالی اتکلری دخی اریوان ایالتك برقسمنده ممتد اولور. آغری طاغندن صکره اك یوکسك جبلی ذکری سبقت (الاکوز) اولوب، ٤٠٠٠ متره‌دن زیاده ارتفاعی واردر. بو ایالت طاغلرینك بعض جهتلری قورو وقیالق ایسه‌ده، بعض طرفلری دخی اورمانلرله مستور وکوزل موقعلری حاوی اولوب، منبت دره وبایرلری وکوزل مرعالری دخی واردر. محصولاتنك باشلیجه‌سی بغدای اولوب، مصر، داری، پاموق، کتان دخی حاصل اولور. اشجار مثمره‌سی پك چوق اولوب، میوه‌لرك انواعی وپك ایلری وآلچق یرلرنده پورتقال، لیمون وزیتون دخی یتیشیر. ایی شراب دخی چیقار. اهالیسی، خیلی قیون، کچی، صغیر وخرکله بسلرلر. آریلری چوق اولوب، بال وبال مومی ایالتك باشلیجه اخراجاتندن اولدیغی کبی، خیلی ایپك قوزه‌سی دخی حاصل اولور. طاغلرده متعدد ومتنوع معدنلر وار ایسه‌ده، اکثریسی چیقارلمامقده در. معدن صولری دخی چوقدر. صنایع محلیه پك کری اولوب، یالکز بو یاجیلق ودباغت صنعتلری خیلی ایلریلشدر، وبرقاچ توغله وکرمیت فابریقه‌لری دخی واردر. — اریوان قضاسی ٣١١٦ مربع کیلومتره وسعتنده اولوب، جنوباً حدود عثمانیه وایرانیه‌یه قدر ممتد اولور. اهالیسی ١١٢٩٩٣ کشیدن عبارت اولوب، ایالتك اك مسکون قضاسیدر.

اریوجان } ایرانده همدان‌طریقنده (سیروان) جوارنده (ماسبدان) ناحیه‌سنده برقصبه ایدی. طاغلرله محاط واشجاری چوق بر اووه‌ده واقع اولدیغنی وقربنده خلفای عباسیه‌دن مهدینك قبری بولندیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

اریه } (Érié) جاهیر متفقه‌دن (پانسلوانیا) جمهوریتنده قضا مرکزی بر شهر اولوب، همنامی اولان واسع برکولك ساحل جنوبیسنده واقعدر. اهالیسی ١٩٦٥٠ کشیدن عبارت‌اولوب، کولده کوزل بر لیمانی، متین استحکاماتی، دمیر یول وجدوللرله هرطرفه ارتباطی، وباشلیجه اودون، معدن کموری وپترولدن عبارت بیوك برتجارتی واردر. — قضاسی ١٩٠٠ مربع کیلومتره وسعتنده اولوب، ٦٦٠٠ قدر اهالیسی واردر. — ممالك مجتمعه‌ده مذکورکولك اطرافنده بولنان دیکر برقاچ قضا دخی بو اسمله تسمیه اولنور.

اریه } (Érié) آمریقای شمالیده انکلتره‌نك‌النده بولنان (دومینیون) قطعه‌سیله جاهیر متفقه آره‌سنده بیوك برکول اولوب، شمال غربی جهتندن دومینیون قطعه‌سنك (قناده) خطه‌سیله، جنوب شرقی جهتندن جاهیر متفقه‌دن نویورق، پانسلوانیا واوهیو جمهوریتلریله، غرباً دخی ینه جماهیر مذکوره‌دن میشیغان جمهوریتیله محدود ومحاطدر. اسمی اهالئ اصلیه‌سی بولنمش اولان (ایروقو) قوم وحشیسنك لساننده (کرازلق) دیمکدر. بوکول (سنت لوران) ایرماغنك شق وبربرلرینه ربط ایتدیکی بش واسع کولك دردنجیسی اولوب، اوست طرفنده بولنان (هورون) کولنك صویی بر کیلومتره وسعتنده اولان (سنت قلر) نهری واسطه‌سیله بوکوله دوکیلور، واثنای جریاننده ینه (سنت قلر) اسمیله برکوچك کول تشکیل ایدیور. اریه کولی جنوب غربیدن شمال شرقی‌یه طوغری ٤١° ٢٥′ ایله ٤٤° ٥٥′ عرض شمالی و٨٥° ٥٤′ ایله ٨١° ١٥′ طول غربی آره‌سنده ممتد اوله‌رق، طول اعظمی ٣٨٥ وعرض اعظمی ٩١ کیلومتره، ومساحهٔ سطحیه‌سی تقریباً ٢٥٠٠٠ مربع کیلومتره‌در. سطحی حذای بحردن ١٧٤ متره مرتفع یعنی اوستنده‌کی (هورون) کولنك سطحندن ٤ متره آلچق، وآلتنده بولنان (اونتاریو) کولنك سطحندن ١٠٤ متره یوکسکدر. بناءً علیه بوکولك

فضلهٔ میاهی مذکور (اونتاریو) کولنه دوکیلورکن، مشهور (نیاغاره) شلالهسنی تشکیل ایدیور. بو کولك درینلکی پك آز اولوب، اطرافدن دوکیلن نهرلرك کثیردکلری چامـوردن دیبی کیتدکجه یوکسلمکدهدر، ومرور زمانله قـورویوب، بر نهر حالنـده قالهجغی ملحوظدر. فرطونهلری دخی شـدتلی وقیشین بعض طرفلری منجمد بولندیغندن، ایچنده سیر سفاین خیلی مشـکلدر. ساحللرنده بوفالو، اریه، تولدو، دتروآ کبی بر قاچ بیوك قصبه واسکله واردر.

ازال { یمنك مرکزی اولان (صـنعا) شهرینك اسم قدیمیدر.

ازبیدر { سیواس ولایتنك قره حصار سنجا- غنده صـو شهری قضاسـنه ملحق بر کوچك ناحیهدر.

ازجاه { خراسانده سرخس جوارنده بر بیوك قریه اولوب، مشاهیر علمادن (از- جاهی) لقبیله ملقب بر چوق ذواتك مسقط رأسی بو- لنمشدر.

ازخیا { (Ezéchias) یهود ملوکندن اولوب، قبل‌المیلاد ٧٢٣ تاریخندن ٦٩٤ تا- ریخنهدك حکم سورمش؛ وفلسطینلیلری مغلوب ایدوب، یهود مملکتندن عبادت اصنامی رفع ایتمشیدی. مملکتنی آثوریلره ویردیکی جزیهدن قـورتارمغه چالیشمش؛ وآثوریه حکمداری (سـناخریب) قدسی ضبط ایتمك اوزره ایکن، من طرف الله عسکری قهر وتلف او- لوب، عودته مجبور اولمشیدی. صاحب ترجمهنك بر طاقم مناجاتی واردر.

ازخیل { (Ézéchiel) بنی اسرائیل انبیـا- سندن اولوب، قدسـك تخریبنده سائر اسرائیلیلرله برابر تحت اسارتده بابله سوق او- لنمش؛ واسارتك ختامیله بنی اسرائیلك قدسـه عو- دتندن وسائر احوال مستقبلهدن خبر ویرمشیدی. بو خبرلری جامع اولهرق فصیح بر کتابی واردر. اواخر احوالی مجهولدر.

ازرقی { (حکیم —) مشاهیر شعرای ایراندن اولوب، مروده دنیایه کلمشـدر. اسمی (ابوالمحاسن ابو بکر زین الدین) اولوب، پدرینك اسمی (اسمعیل وراق) در. ملوك سلجوقیهدن طغرل ثالثك زماننده نشأت ایدوب، بعده طغانشاهه انتسـاب ایتمشیدی. شعر و فصـاحتیله برابر علوم حکمیهده دخی ید طولی صـاحبی ایدی. ایکی بیکدن زیاده بیتی حاوی مکمـل بر دیوانی، نصایح وحکمیاته متعلق «سندباد» عنوانیله بر کتابی واردر. مشارالیه طغانشاهك قوهٔ باهیهسنی ایقاظ ایتمك مقصدیله «الفیهٔ شلفیه» عنوانیله منظوم ومصور بر کتاب دخی یاز- مشدر، که مقصدینه خدمتی حسبیله مشهوردر. صاحب ترجمه ٥٨٥ تاریخنده وفات ایتمشدر. طغانشـاه ایله طاوله اوینارکن سویلمش اولدیغی شو قطعه جملهٔ اشعا- رندندر:

بگرشاه سه شش خواست سه یك زخم افتاد
تاظن نبری که کعبتین داد نداد
شـش چـون نکریست حضرت شـاه
از هیبت شـاه روی بر خاك نهـاد

ازطوای { قسطمونی ولایت وسنجاغنك طا- طای قضاسنده ناحیه مرکزی بیو- جك بر قریه اولوب، مرکز قضـانك ٢٨ کیلومتره قدر غرب شمـالیسنده وقره دکیزده اسکلهسی اولان جیده قصبهسنك ٣٢ کیلومتره قدر جنوبنده واقعدر. [« طاطای » مادهسنه مراجعت بیوریله.]

ازقر { طرابلس غرب ولایتنك فزان سنجاغنده بر قضا اولوب، لوانك غرب جهتنده واقعدر. اهالیسی (توارق) تعبیر اولنان اقوام بربریه- دن اولوب، کندی لسانلریله وعربی ایله دخی متکلمدر لر. اراضیسی قورو وقوملق اولوب، یالکز بعض وادیلرنده سروی وزیتون آغاجلری بولنور.

ازلوقزوف { (Zloczow) آوستریاده غالیچیا خطهسنده ولمبرغ شهرینك ٨٠ کیلومتره شرقنده سنجاق مرکزی بر قصبه اولوب، ٦٢٠٠ اهـالیسی واردر. — سنجاغنك اهـالیسی ٢٣٥٠٠٠ کشی اولوب، بونلردن ٢٦٠٠٠ ی یهودیدر.

ازمید { مسـتقلا اداره اولنـور سنجـاق مرکزی بر شهر اولوب، درسعادتك ٨٥ کیلومتره شرق جنوبیسنده وبروسهنك ٩٦ کیلو- متره شمال شرقیسـنده، مرمره دکیزندن آناطولینك ایچنه صـوقلمش طار واوزون بر کورفزك منتهاسنده واقعدر. بر تپهنك غربی اتکنده واقع اولوب، ساحل بحرهقدر ممتد اولمغله، منظرهسی کوزل اولوب، اولری اخشاب وباغچهلر ایچندهدر. تپهنك اوزرنده براسکی

قلعه خرابه‌لری موجوددر. ۲۳ محله‌یه منقسم اولوب، ۱۹ ی اسلام، ۳ ی خرستیان و بری یهودی محله‌سیدر. تقریباً ۱۵۰۰۰ اهالیسی اولوب، قسم اعظمی اسلام وخرستیانلرینك اکثریسی ارمنیدر. آناطولی قطعه‌سنك برچوق یرلرینك اسکله‌سی اولمغله، اهمیت تجاریه‌سی زیاده اولوب، بر طرفدن درسعادتله دمیریولله مربوط بولنـدیغی حالده، بو خطك انقره وبغـداده طوغری تمـدیدی دخی دردست بولندیغندن، ایلریده اهمیتی دها چـوق زیاده آرته‌رق، بتون آناطولینك بر بیوك اسکله‌سی حکمنه کیره‌جکدر. کیلرك اعمالیچون برقاچ دسـتگاهی اولوب، مرمره‌ده ایشلین کوچك کیلرك اکثریسی اوراده یاپیلقده‌در. بیـوجك چارشیسی اولوب، هر جمعه کونی جوار کویلره مخصوص بازاری دخی واردر. شهرك اورته‌سـنده یکی جامع وخارجنده اسکی جامع اسملریله ایکی بیوك جامع شریفیله برقاچ دیکر جامع ومسجدی، بر روم وبر ارمنی کلیساسی، شهرك خارجنده (پاندلیبون) اسمیله بیوك بر روم مناستری، یکی یاپیلمش بر کوزل قشله‌سی، بر اعدادی، بر رشدیه وبرقاچ صبیان مکتبلری واردر. اطرافنده باغ وباغچه وبوستانلری چوق اولوب، درسـعادته دخی کلیتلی سبزه نقل وفروخت اولنور. شمال وشرق طرفی قپالی اولـوب، هوا ایی جریان ایتمـدیکندن، واطرافنده بعض طورغون صولر بولندیغندن، هواسی یازین آغرجه‌در.

ازمید شهری پك اسکی اولوب، اك اولکی اسمی (آستاقوس) در. بو آستاقوس شهرینك نه‌وقت وکیملر طرفندن بنا اولندیغی مجهول اولوب، بیوك اسکندرك سردارلرندن (تراکی) حکمداری اولان (لیسیماخوس) طرفندن تخریب اولنمشیدی. بعده یعنی میلاد عیسادن ایکی بچق عصر اول (بیتنیا) یعنی قوجه ایلی وبروسه وقره‌سی جهتنك حکمداری اولان برنجی (نیقـومد) مذکور آستاقوس شهرینك خرابه‌لری اوزرنده کندی اسمنه نسبتله (نیقومدیا) اسمیله یکی بر شهر تأسیس وپایتخت اتخاذ ایتمشیدی. بونك نسلندن اوچنجی نیقومد طرفندن رومادولتنه تسلیم اولنمغله، ایمپراطور قسطنطینیه بر آره‌لق بو شهری پایتخت اتخاذ ایتمك نیتنده بولنمش ایسه‌ده، بعده قسطنطینیه‌نك تأسیسی فکری کندیسنی بو نیتدن واز کچیرمشیدی. مؤخراً ایمپراطور (دیوقلتیان) طرفندن پایتخت اتخاذ اولنمشـیدی. مشهور (آنیبال) بو شهرده وفات، وقدمای مورخین وجغرافیوندن (آریان) بونده تولد ایتمشدر. مؤخراً (غوت)لر طرفندن تخریب اولنـوب، میلادك ۳۵۸ تاریخنده وقوع بولان بیـوك بر زلزله‌دن دخی خیـلی زده‌لنمش اولدیغی حالده، قسطنطینیه ایمپراطورلرندن (یوستنیانوس) طرفندن تعمیر وتجدید اولنمشدر. ۷۲۳ تاریخ هجریسنده سلطان اورخان غازی حضرتلرینك بازوی جلادتیله فتح اولندرق، ضمیمهٔ ممالك عثمانیه اولمشدر. عثمانلیلر (نیقومیدیا) اسم یونانیسنی ادات ظرف اولان (ایس εἰς Eἰς) لفظیله برابر آله‌رق (ایسـنیقومیدیا Μικομηδίαν) تعبیرندن تحریف وتغییرله (ازنکمید) اسمی حاصل ایتمشـلردر، که بوده مرور زمانله تخفیف اولنه‌رق، (ازمید) شکلنی آلمشدر. بو وجهله، ظاهراً مشـابهت کورنمدیکی حالده، (ازمید) اسمی (نیقومیدیا) اسمندن محرفدر.

ازمید } سنجاغی. مرکزی آنفاً تعریف اولنان ازمید شهری اولمق اوزره، (قوجه ایلی) اسم مخصوصیله معروف اولان خطه‌دن عبارت اولوب، شمـدیکی حالده مسـتقلاً اداره اولنور بر بیوك سنجاقدر. بو سنجاق غرباً اسـکدار سنجاغیله، ازمید کورفزیله ومرمره دکیزیله، جنوباً خداوندکار وشرقاً قسطمونی ولایتلریله، شمـالاً دخی قره دکیزله محدود ومحاط اولـوب، بو وجهله بر طرفدن مرمره وبر طرفدن دخی قره دکیزده ساحللری واردر. مرمره دکیزی ایچنه اوزانان (بوز برون) طاغنك شمالی مائله‌سی بو سنجـاغه وجنوبی مائله‌سی بروسه سنجاغنه تابع اولمغله، ازمید کورفزی تمامیله ازمید سنجاغنه وکملیك کورفزی بروسـه سنجاغنه عائددر. سقاریه ایرماغی شرقدن کله‌رك براز یرده خداوندکار ولایتیـله ازمید سنجاغی آره‌سنده حدود یرینی طوتدقدن صکره، خداوندکار ولایتنه داخل اولور ایسـه‌ده، متعاقباً تبدیل استقامتله برابر ازمید سنجاغنه داخل اولوب، ابتدا شرقه وبعده شمال شرقی‌یه طوغری جریان، وساغدن اوچ درت چای دخی اخذ ایله، سنجاغی اورته‌سندن شق ایده‌رك، قره دکیزه منصب اولور. سـقاریه‌نك صول طرفنده یعنی جهت غربیه‌سـنده وازمیدك ۳۰ کیلومتره قدر شرق جنوبیسـنده (صبانجه) کولی بولنیور، که شرقدن غربه اولان طولی ۱۵، وشمالدن جنوبه اولان عرضی دخی ۱۰ کیلومتره قدردر. بو

كولك ساحل جنوبيسنده صبانجه قصبه‌سی بولنيور. بوز برونی تشكيل ايدن طاغ ازميدك جنوبندن چكه‌رك، سقاريه واديسنه وصبانجه كولنك ساحل جنوبيسنه قدر ممتد اولور. سنجاغك ايچنده‌كی ديكر طاغلر كوچك اولوب، علی‌العموم اراضیٔ لوا اوفق تپه‌لردن وكوزل يايلر ودره‌لردن عبارتدر. اورمانلری دخی چوق ايسه‌ده، حسن محافظه‌لرينه دقت اولنمديغندن، ايكيده برده بيوك حريقلر وقوعيله، اورمانلر كيتدكجه آزالمقده‌در. سنجاغك محصولات ارضيه‌سی حبوبات متنوعه ايله سبزه، ميوه، شراب، پاموق وايپك قوزه‌سندن عبارتدر. صيغير وماندەلری چوق اولوب، ازميدك قيماغی مشهوردر. قره مرسل قضاسنه تابع يالوه ناحيه‌سنده غايت نافع كوكورد قاپليجه‌لری موجوددر. بو سنجاق زمان قديمده بروسه سنجاغيله برابر (بيتنيا) خطه‌سنی تشكيل ايدردی. ادارهٔ عثمانيه‌يه چكدكدن صكره (قوجه ايلی) تسميه اولنمشدر. ازميد سنجاغی بر وجه زير ٥ قضا و١١ ناحيه‌يه منقسمدر:

قضا	ناحيه
ازميد	آب صاقی (آلب صوفی)
كيوه	طراقلی، اقحصار
آطه بازاری	صبانجه، خندق، باغچه‌جك
قره مرسل	يالوه
قندره	قره صو، شيغلر، آغاجلی مع بش ديوان، آق آباد

— ازميد قضاسی مركز لوا اولان قصبه ايله جوار قريه‌لرندن عبارت اولوب، هواسنك لطافتيله مشهور اولان باغچه‌جك ناحيه‌سنی دخی جامعدر.

ازميد كورفزی { مرمره دكيزينك منتهای شرقنده طار واوزون بر كورفز اولوب، قوجه ايلی خطه‌سی ايچنه كيرمشدر. هرنه‌قدركه بوز برونيله درسعادت آره‌سنده مرمره دكيزی بر قوی تشكيل ايديورسه‌ده، ازميد كورفزی اورايه قدر ممتد اولميوب، كبزه‌نك غرب جنوبيسيله يالوه‌نك شرق شماليسنده بربرينك قارشيسنده اوله‌رق بولنان ايكی برونك حذاسندن باشلار؛ وبو نقطه‌نك ١٨ كيلومتره قدر شرقنده طاوشانجله وارمه‌دن ايكی طرفدن اوزانان ايكی ديل ايله خيلی طارلشوب، بعده توسعله برداخلی وايكنجی كورفز تشكيل ايدر، كه بو دخی ٢٨ كيلومتره ايچريده بردها ساحللرينك طارلشمسيله، براوچنجی كورفز حاصل اولور، كه طول وعرضی ٧ كيلومتره قدر اولوب، ازميد شهری بونك شرق شمالی ساحلنده‌در. بووجهله ازميد كورفزی ايچ ايچه اوچ كورفزدن عبارت اولوب، طولی ٥٠ كيلومتره‌در، وعرضی اك‌اواسع محلنده ١٠ كيلومتره‌يی تجاوز ايتميور. كورفزك غرب جهتی آچيق اولوب، لدوس طالغه‌لرينك تا ازميده قدر كيرمسنه كورفزك ايكی محلنده اولان بوغازلری مانع اوله‌مديغندن، ليمان يرينی طوته‌ميوب، ازميد ينه بر صنعی ليمانه محتاجدر. كورفزك ساحل شماليسی بوينجه آناطولی‌يه طوغری تمديد اولنمقده اولان ازميد دمير يولی خطی ممتد اوليور.

ازمير { (Smyrne) آناطولينك اك بيوك واك معمور، وطوغريدن طوغری‌يه اداره اولنان ممالك عثمانيه‌نك درسعادتدن صكره ايكنجی شهری وآيدين ولايتنك مركزی اولوب، ادرنه وسلانيكدن وشام وبيروتدن ازهر جهت ايلريدر. آناطولی سواحل غربيه‌سنك اورته‌سنده وهمنامی اولان بر كورفزك ايچنده واقع اولوب، تجارتجه پك مهم بر نقطه‌ده بولنمغله، ثروت ومعموريتنك توسع وترقيسی مجرد آناطولينك ايچنه طوغری اولان دمير يول خطلرينك ايلريلمسنه متوقفدر. ′٢٤ °٣٨ عرض شمالی ايله °٢٤ ′٥٢ طول شرقيده واقع اولوب، درسعادتك بحراً ٤٣٠ كيلومتره جنوب غربيسنده واقعدر. اهاليسی ١٣٠٠٠٠ راده‌سنده اولوب، بونلرك نصفی مسلم وترك، ٤٠٠٠٠ ی روم، ايكی اوچ بيكی آوروپالی وقصوری ارمنی، يهودی وسائره‌در. شهرك جنوب شرق جهتنده واقع تپه‌نك اوزرنده بر اسكی قلعه بولنوب، شهرك برقسمی مذكور تپه‌نك اتكنده وديكری دوز برده اوله‌رق، ساحل بحره قدر ممتد اولمغله، منظره‌سی غايت كوزلدر. اخيراً نبيان وريختمك غايت متين وكوزل بر صورتده انشاسی اوزرينه، ساحل بوينجه اوزانان ريختمك اوزرنده پك كوزل وبيوك بنالر، مفرح قهوه وقازينولر وبرعمومی باغچه ياپلمشدر. شهرك ايچنده اوستی كرلی واورتيلی بر اسكی چارشيسيله چار-

شینك خارجنده دخی پك چوق بیوك ومزین مغازه‌لری
ودكانلری وبر قاچ بیوك خانی واردر. بو خانلرك اك
بیوكی وزیر خانیدر. ٤٠ قدر جامع شریفیله بر چوق
مسجد ومدرسه‌لری وبر قاچ تكیه‌سی، بر اصلاحخانه‌
سی، بر غربا خسته‌خانه‌سی، بر اعدادی، بر رشدیه،
« ترقی » نامیله بر خصوصی، یكی اصول اوزره برقاچ
ابتدائی مكتبی، برمكتب اناثی وبرقاچ‌ده صبیان مكتبی،
روملره مخصوص بر اعدادیه‌سیله دیكر بر قاچ روم
وارمنی وسائره مكتبلری واردر. ولایتك رسمی غزته‌
سندن بشقه ازمیرده السنهٔ مختلفه‌ده ۱۱ غزته نشر
اولنور، و۱٦ مطبعه بولنور. مكمل بر حكومت قو-
ناغی، بر قشله‌سی وغایت كوزل بر عسكری خسته
خانه‌سی واردر. شهرك شمال جهتنده دمیر یول خطنك
بیوك ومكمل بر موقفی بولندیغی كبی، ریختم بوینجه
وسائر طرفلرنده ایشلر ترامواینی دخی واردر. كرك
كورفزك ساحللرنده وكرك ایچریده مسیره وتفرجگاه
اتخاذ اولنور بر قاچ كوزل كویلری وصیفیه‌لری وار
در. برقاچ سنه اول تشكل ایتمش اولان واپور قومپا-
نیه‌سی كرك بو قریه‌لره وكرك ازمیره جوار اولان
اسكله‌لره واپور ایشلتمكده‌در. تجارتی پك واسع
وایشلك اولوب، درون ولایتده وآناطولینك جوار
اولان سائر محللرنده حاصل اولان كلیتلی پاموق، قورو
اوزوم وانجیر، ایپك قوزه‌سی، پلاموط، زیتون،
آفیون، حبوبات متنوعه، كلیم، خالی، سجاده وسائره
بورادن اخراج، وآناطولینك اكثر طرفنده قوللا-
نیلان آوروپا امتعه ومصنوعاتی ینه ازمیر اسكله‌سندن
ادخال اولنور.

ازمیر شهری غایت اسكی اولوب، میلاد عیسی
(عم) دن ۱۰۱۵ سنه اول اسكی یونانیلرك (انولیان)
دنیلن قبیله‌سی طرفندن تأسیس اولنمش؛ وبعده (قو-
لوفون) شهر قدیمی اهالیسندن ضبط اولنه‌رق، (یونیا)
هیئت متفقه‌سنه ادخال اولنمشیدی. شعرای یونانیه‌نك
پیری حكمنده اولان مشهور (اومیروس) ك دخی بو
شهرده تولد ایتمش اولدیغی مرویدر. آیدین وصارو-
خان جهتلرنده ساكن بولنمش اولان لیدیالیلر ازمیری
یونانیلردن ضبط وتخریب ایتمشلر ایكن، بیوك اسكند-
رك وفاتندن صكره، بونك ورثه‌سندن (آنتیغون)
طرفندن اسكی خرابه‌لری قربنده یكیدن تأسیس اولنمش؛
ومتعاقباً (لیسیماخوس) طرفندن توسیع وتزیین اولنه-
رق، آسیای صغیرك برنجی شهری حكمنه كیرمشیدی.
بعده (یونیا) تعبیر اولنان او جهت سواحلیله برابر
(برغمه) حكمدارلرینك الینه واونلردن روماليلره
كچمشیدی. روما ایمپراطورلرندن (تیبر)ك زماننده
شدتلی برزلزله‌دن خراب اولوب، بعده دفعاتله ینه
زلزله وطاعونه مصاب اولمش ایسه‌ده، (مارق‌آورل)
طرفندن تعمیر اولنه‌رق، روما دولتی زماننده كرك
تجارتجه وكرك علوم ومعارف وصنایعجه بیوك بر
اهمیت آلمش؛ ومتعدد فلسفه وادبیات مدرسه‌لری
تأسس ایده‌رك، بر چوق مشاهیر دخی یتیشمشیدی.
٤٧٧ تاریخ هجریسنده ملوك سلجوقیه امراسندن بری
طرفندن ضبط اولنه‌رق، بركوچك حكومت اسلامیه
حالنه قونمش ایسه‌ده، ۱۳ سنه صكره روم ایمپراطور-
لرندن (یان دوقا) طرفندن استرداد، و۷۳۳ تاریخنده
امرای سلجوقیه‌دن آیدین اوغلنك الینه كچوب، ۷۹۲
تاریخنده آیدین اوغلی ملكنی صلحاً یلدیرم سلطان
بایزید خان حضرتلرینه تسلیم ایتدیكنده، ازمیرشهری
كندیسنه ترك اولنمشیدی. بعده شهر مذكور تیمورلنك
طرفندن ضبط وغارت اولنوب، نهایت ۸۲٦ تاریخنده
سلطان مراد خان ثانی حضرتلری طرفندن فتح ایله،
ممالك عثمانیه‌یه ضم وعلاوه اولنمشدر. ابتدا مركز ولایت
آیدین شهری اولوب، ازمیر لوا مركزی بولنمش؛
وبعده ازمیر مركز ولایت اتخاذ اولنمش ایسه‌ده، بو
ولایت (آیدین ولایتی) اسمنی حفظ ایتمشدر. ۱۲۵۷
و۱۲٦۱ تاریخلرنده ایكی بیوك حریقه مصاب اولمش
ایسه‌ده، پك آز وقتده تلافی مافات ایتمشدر. بوصوك
وقتلرده ازمیرشهری خیلی توسع وترقی ایتمش، وكیندكجه
ایتمكده‌در. ازمیر شهری تا ابتدای تأسیسندن بری
(زمیرنی) اسم یونانیسیله مسمی اولوب، (ازمیر) بونك
محرفیدر.

ازمیر { سنجاغی. آیدین ولایتنك مركب بو-
لندیغی بش سنجاغك بری ومركز سنجا-
غی اولوب، مقام ولایتدن اداره اولنور. غرباً ازمیر
كورفزی وآطه‌لر دكیزیله، شمالاً وشرقاً صاروخان،
جنوباً دخی آیدین سنجاقلریله محدود ومحاطدر. بو
سنجاق آیدین ولایتی سواحلنك نصفنی یعنی بیغا سنجاغی
حدودندن سیسامك قارشیسنده‌كی برونه قدر اولان
سواحله قریب محللری وكوچك مندرسك بتون حو-
ضه‌سنی جامعدر. اراضیسی ممالك عثمانیه‌نك اك كوزل

اراضیسندن اولوب، غایت منبت اووه‌لری، اورمانلرله
مستور طاغلری وپك چوق باغلری واردر. پاموق،
اوزوم، انجیر، زیتـون، آفیون، پلاموط، ذخایر
متنوعه وانواع میوه‌لر محصولات کثیره‌سی جمله‌سندندر.
سنجاغك اهالیسی ۳۱۸۳۵۶ کشی اولوب، بونلرك
۲۵۲۳۰۰ ی مسلم، ۱۲۱۶۰۰ ی روم، ۷۸۹۴ ی
ارمنی، ۱۶۸۶۰ ی یهودی وقصوری ملل سائره‌یه
منسوبدر. سنجاغك تقسیماتی وسائر احوالی ایچون
«آیدین» ماده‌سنه مراجعت بیوریله. — ازمیر
قضاسی آیدین ولایتنك مرکز قضاسی اولوب، ایکی
دائرهٔ بلدیه‌یه منقسم اولان ازمیر شهریله بیرون آباد،
سیدی کویی، نیف، قره برون وتریانده اسملریله مرکز
ولایتدن اداره اولنور بش ناحیه‌دن مرکب اولدیغی
حالده، ۱۴۶۷۶۷ اهالیسی واردر. بوقضا شمالاً منمن
قضاسی وصاروخان سنجاغیله، شرقاً ینه صاروخان
سنجاغی وبایندر وتیره قضالریله، جنوباً قوش آطه‌سی
قضاسیله، غرباً دخی چشمه قضاسیله وازمیر کورفزیله
محدود ومحاطدر.

ازمیر کورفزی { آطه‌لر دکیزینك جهت شرقیه‌سنده قره‌لرك ایچنه
کیرمش بیوك بر کورفز اولوب، ایچ ایچه بر قاچ
قویدن عبارتدر. آغزی شماله طوغری آچیق اولوب،
غربی جهتی قلازومن شبه جزیره‌سندن آیریلان وساقز
آطه‌سنك قارشیسنده شماله طوغری اوزانان قره‌برونله
قپالیدر. اشبو قره برونله قارشیسنده بولنان فوجه
برونی آره‌سنده اولان مدخلی ایلریسنده بر بیوك وبر
قاچ کوچك آطه ایله بوآطه‌لرك غرب جنوبی جهتنده
قلازومن شبه جزیره‌سی ایچنده کیرمش بر ایکنجی
کورفز بولنیـور. بیوك کورفزك منتهای شرق جنو-
بیسنده وکدیز ایرماغنك منصبی اوکنده دیکر بر کور-
فزك آغزی بولنیور، که غربدن شرقه طوغری ممتد
اوله‌رق، ازمیر شهری بونك منتهاسنده‌در. بووجهله
موضوع بحثمز اولان کورفز خیلی طولاشیقلی اولوب،
هر طرفده طاغلرله محاط اولدیغندن، سیر سفائن
ایچون پك امیندر. ازمیر کورفزینك طولی ۵۰
وعرضی اك کنیش محلنده ۲۰ کیلومتره قدردر. ایچ
کورفزك ایسه طولی ۲۰ وعرضی ۵ کیلومتره قدردر.

ازنایم { (Znaym) آوستریانك (موراویا)
خطه‌سنده، (تایه) نهری اوزرنده
و(برون) شهرینك ۵۵ کیلومتره جنوبنده بر قصبه
اولوب، ۱۰۶۹۰ اهالیسی، الیوم قشله اتخاذ اولنان
اسکی موراویا حکمدارلرینه مخصوص بر سرایی وبر
اسکی مناستری واردر.

ازنکمید { ازمیدك اسکی اسم واملاسیدر.
[«ازمید» ماده‌سنه مراجعت.]

ازنیق { خداوندکار ولایتنده ارطغرل سنجا-
غنده یکیشهر قضاسنده ملحق ناحیه
مرکزی بر قصبه اولوب، همنامی اولان کولك ساحل
شرقیسنده، بروسه‌نك ۵۵ کیلومتره شمال شرقیسنده،
درسعادتك ۹۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده واسکله‌سی
اولان کملیکك ۴۷ کیلومتره شرقنده واقعدر. شمدیکی
حالده کوچك وخراب برقصبه اولوب، آنجق ۱۵۰۰
اهالیسی وار ایسه‌ده، زمان قدیمده (نیکیا Nicée)
اسمیله بیوك ومشهور بر شهر ایدی. اطرافنده
اسکی شهری حاوی بولنمش اولان ایکی قات مکمل بر
سور بولنوب، کرك سورك کندیسی وکرك قله‌لری
وقپولری الآن حال اصلیلرنده طوره‌رق، اصلا خراب
اولمامشدر. بوسورك احاطه ایتدیکی محلك طولی ۲۰
ویا ۲۴ وعرضی ۶ کیلومتره اولوب، شمدیکی قصبه
ایله اطرافنده بولنان باغچه وتارله وچایرلری حاویدر.
سورك درت بیوك قپوسی واردر. بعضیسی معمور
واکثریسی خراب اوله‌رق ایچنده بولنان جوامع
ومساجد وسائر خیرات اسلامیه بو قصبه‌نك دولت
علیهٔ عثمانیه‌نك اوائل عهدنده دخی بیوك بر شهر حا-
لنده بولنمش اولدیغنه دلیلدر. جوامع شریفه‌سنك
اك بیوك وکوزلی خیرالدین پاشا مرحومك بنا کرده‌سی
اولان (یشیل جامع) در، که بروسه‌ده بولنان چلبی
سلطان محمد خان حضرتلرینك (یشیل جامع) ی کبی، یشیل
چینیلرله مزین وغایت مصنع اولوب، الیوم معموردر.
مشارالیهك اوغلی خلیل پاشانك بنا کرده‌سی اولان
(قطب الدین) جامعی وحفیدی محمود چلبینك اسمیله یاد
اولنان جامع شریفی ایله مکرمه خاتونك (اشرف زاده)
نامیله برجامعی واردر. ایکی مدرسه‌سی دخی اولوب،
بونلردن سلطان اورخان غازی حضرتلرینك بنا کرده-
سی اولانی معمور وآچیق، وسلیمان پاشانك کی خرابدر.
جوامع مذکوره صاحبلرینك عمارتلری دخی اولوب،
بونلردن اوچی آچیق ودیکرلری مندرسدر. درون
قصبه‌ده (اشرف زاده عبدالله رومی) و(خواجه قطب

الدين) و(علاءالدين مصری) کبی بعض اعزه ایله، حاجی
حمزه بك، خيرالدين پاشا ويعقوب پاشا کبی غزاتك
مرقدلری موجوددر. قصبه‌نك موقعی غایت کوزل
اولوب، اطرافی دخی باغ وباغچه‌لرله واشجارله مستور
تپه‌لرله محاط اولمغله، منظره‌سی پك دلنشين ايسه‌ده،
کولك کنارلرنده حاصل اولان بعض بطاقلقلردن طو-
لايی هواسی آغيرجه‌در. آثار صولری وچشمه‌لری
چوق اولوب، اسکیدن قالمه صولری جاری بر طاقم
کارکیر قيولری دخی واردر.

ازنيق شهری زمان قديمده (بيتنيا) خطه‌سنك اك
بيوك شهرلرندن اولوب، بيوك اسکندرك سردارلرندن
ووارثلرندن (آنتيغون) طرفندن ميلاددن اوچ عصر
اول (آنتيغونيا) اسميله بنا اولنمش؛ بعده (ليسيماخوس)
طرفندن کندی زوجه‌سی (نيکه) نك اسمنه نسبتله (نيکيا)
تسميه اولنمشيدی. مشاهير منجميندن (ايپارخوس) ايله
مشاهير مورخيندن (ديون قاسيوس) ك مسقط رأسی
اولدقدن صکره، خرستيانلق زماننده يعنی ۳۲۵ تا-
ريخ ميلاديسنده وايمپراطور قسطنطينك عهدنده دخی
خرستيانلق عقائدينك اساسنی وآيين ومراسم مذهبيه-
لرينی وضع ايدن بيوك بر مجلس رهبانك بو شهرده
اجتماع ايتمسيله شهرت بولمشدر. ۷۸۷ تاريخنده از-
نيقده بر ايکنجی مجلس روحانی عقد اولنه‌رق، بت
شکنلرك تکفيرينه (!) قرار ويرمشيدی. ۴۶۹ تا-
ريخ هجريسنده سليمان سلجوقی طرفندن ضبط اولنه‌رق،
۲۰ سنه صکره اهل صليبك الينه دوشمش، و۱۲۰۴
تاريخ ميلاديسنده (نيکيا دوقه‌لغی) عنوانيله رؤسای
اهل صليبدن (لويی ده بلوآ) يه ويرلمش ايسه‌ده، او
صره‌ده برنجی (تئودور لاسقاريس) ك يد ضبطنده
بولنمغله، مرقوم بو شهری محافظه ايتدکدن بشقه،
ملکنی تا کوتاهيه وايا صلوغ جهتلرينه قدر توسيع
ايتمشدی. بونك نسلی قسطنطينيه‌نك اهل صليبك النده
بولنديغی مدتجه يعنی ۶۰ سنه قدر ازنيق پايتخت
اتخاذ ايدوب، ۱۲۶۱ تاريخ ميلاديسنده بونلردن
(ميخال پالئولوغ) قسطنطينيه‌يی استرداد ايتمکله، پا-
يتختنی ينه اورايه نقل ايتمشدر. نهايت ۷۳۱ تاريخ
هجريسنده سلطان اورخان غازی حضرتلرينك عهد
سلطنتنده شهزاده سليمان پاشا يديله فتح اولنه‌رق،
ضميمهٔ ممالك عثمانيه اولمشدر. اوائل دولت عثمانيه‌ده
بردرجه دها تعمير وتزيين اولنوب، خيلی وقت بيوك
بر شهر حالنده بولنمش ايکن، صکره هر نصلسه خرابه
يوز طوتمشدر. (ازنيق) اسمی (نيکيا) اسم قديميله (ايس
εἰς) ادات ظرف يونانيسندن مرکب اوله‌رق، (ايس
نيکيا εἰς Νικαιαν) تعبيرندن غلطدر.

— ازنيق ناحيه‌سی ۷۴۰ مربع کيلومتره وسعتنده
اولوب، غرباً کمليك، جنوباً يکيشهر، شرقاً لفکه،
کيوه وآقحصار، شمالاً دخی قره مرسل قضالريله
محدود ومحاطدر. اهاليسی ۴۱۵۰ کشی قدر اولوب،
بونلرك يالکز ۱۱۰ ی روم وبراوقدری ارمنی وديکر-
لری مسلمدر. درون ناحيه‌ده ۱۶ جامع، ۲۴ مسجد،
۲ کليسا، ۳۶ مکتب، ۶۰۰۰ دونم قوری
و۷۱۶۰۰ دونم اورمان موجوددر.

ازنيق کولی { آنفاً بيان اولنان ازنيق قصبه-
سنك جهت غربيه‌سنده وکمليك
کورفزينك ۲۰ کيلومتره شرقنده بر کول اولوب،
اسم قديمی (آسقانيوس) در. بو کولك شرقدن غربه
طولی ۳۴ وشمالدن جنوبه عرضی ۱۴ کيلومتره او-
لوب، کمليك کورفزينه دوکيلور وکمليك قصبه‌سنك
ايچندن چکر برآياغی واردر. سقاريه ايرماغی بو کولك
۲۰ کيلومتره شرقنده جريان ايتديکندن، بر جدول
آچيله‌رق، کول ايله ايرماق اختلاط ايتديرلسه، هم
مرمره ايله قره دکيز آره‌سنده بر ايکنجی طريق بحری
آچلمش، وهم ده ازنيق ايله ديکر او جهتلر احيا
ايدلمش اولور.

ازوئتيبولد { (Zwentibold) جرمانيا حکمدار-
لرندن (آرنولف) ك ولد غير
مشروعی اولوب، شيشمان شارلك مغلوبيتنی متعاقب
واقع اولان مقاسمه‌ده پدری طرفندن (لورن) پرنسلکنه
نصب اولنمش ايسه‌ده، مظالم واقعه‌سی اوزرينه،
تبعه‌سنك وقوع عصيانيله، موقع اقتداردن اسقاط او-
لنه‌رق، ۹۰۰ تاريخ ميلاديسنده استرداد ملکه چا-
ليشيرکن، وفات ايتمشدر. — بونك معاصری اولملق
اوزره، بواسمله مسمی ديکر بريسی موراويا‌ده بردولت
تشکيل ايتمکه باشلامش، و۹۰۸ ده وفات ايتمشدر.

ازوورنيق { (Swornik) بوسنه ولايتنك
ازوورنيق سنجاغنده قضا مر-
کزی بر قصبه اولوب، مرکز لوا اولان (طوزله) نك
۵۶ کيلومتره جنوب شرقيسنده وبوسنه سراينك ۸۴
کيلومتره شرق شماليسنده، (درينا) نهرينك ساحل

يسارنده وصربيه حدودينك قارشيسنده واقعدر. مستحكم بر موقع اولوب، اهميت عسكريه‌سى اولمق حسبيله، اوته‌دن برى صربيه‌نك ادعاسى آلتنده بولنمقده‌در. بر قيانك اوزرنده متين بر قلعه‌سى وتقريباً ١٢٠٠٠ اهاليسى واردر.

ازوورنيق { سنجاغى. بوسنه ولايتنك مركب بولنديغى بش سنجاغك برى اولوب، ولايت مذكوره‌نك شمال شرقى قسمندن عبارتدر. شمالاً (صاوه) نهريله آوستريادن، شرقاً (درينا) نهريله صربيه‌دن، غرباً دخى (بوسنه) نهريله بنالوقه سنجاغندن آيرلمش اولديغى حالده، جنوباً بوسنه سرايى سنجاغيله محدوددر. بو سنجاق، مركزى (طوزله) اولمق اوزره، بروجه زير ١٠ قضادن عبارتدر: طوزله، برچقه، بلنه، ازوورنيق، سربرنيچه، برچه، مغلاى، غراد چانيچه، عزيزيهٔ زير، قلعه. سنجاغك اهاليسى تقريباً ٢٤٠٠٠٠ كشى اولوب، ١١٠٠٠٠ قدرى مسلم وقصورى خرستياندر. [« بوسنه » ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ازوول { (Zwoll) فلنكده (اوور ايسل) ايالتنك مركزى بر شهر اولوب، (آمستردام)ك ٨٠ كيلومتره شمال شرقيسنده واقعدر. آلمانيا ايله فلنك آره‌سنده اولنان تجارتك بر بيوك مركزى اولوب، ايكى نهر واسطه‌سيله دكيزله اختلاطى واردر، وبر چوق دميريول خطلرينك مركزنده كائندر. ٢١٠٠٠ اهاليسى واردر.

ازويتاو { (Zwittau) آوستريانك (موراويا) خطه‌سنده مستحكم بر قصبه اولوب، ٤٠٠٠ اهاليسى واردر.

ازويقاو { (Zwickau) آلمانيانك صاقسه خطه‌سنده، (ارزكبيركه) ايالتنده بر قصبه اولوب، ١١٠٠٠ اهاليسى، بر اسكى قلعه‌سى، دمير، مهر مومى، پاموق منسوجاتى وسائره فابريقه‌لرى واردر.

ازويكر { (Zwicker) خرستيانلقده مذهب رؤساسندن اولوب، ١٦٠٢ تاريخ ميلاديسنده آلمانيانك (دانسيغ) شهرنده طوغمش، و١٦٧٨ ده وفات ايتمشدر. خرستيانلق مذاهب مختلفه‌سنى توحيده چاليشمش، واو يولده بعض كتابلر يازمش ايسه‌ده، پك آز طرفدار ايدينه‌بيلمشدر.

ازوينغله { (Zwingle) پروتستانلغك رؤساسندن اولوب، ميلادك ١٤٨٤ تاريخنده اسويچره‌نك (ويلد هاوس) قصبه‌سنده طوغمش، و١٥٣١ تاريخنده پروتستانلرله قتوليكلر آره‌سنده واقع محاربانك برنده قتل اولنمشدر. فصيح اللسان ونطق پرداز بر آدم ايديسه‌ده، (لوتر) قدر طرفداران ايدينمكه موفق اوله‌ميوب، التزام ايتديكى مذهب (لوتر)ك و(قالوين)ك مذهبلرندن بعض جهتلرجه فرقلى ايدى. وفاتندن صكره طرفدارانى (قالوين)ك طرفدارلريله برلشمشلردر.

ازهر { (ابن عبد عوف بن عبد بن حارث بن زهره بن كلاب بن مره القرشى الزهرى) صحابه‌دن اولوب، عشرهٔ مبشره‌دن عبدالرحمن بن عوف حضرتلرينك عمى وعبدالرحمن بن ازهرك پدريدر — ازهر بن حيضه، ازهر بن قيس وازهر بن منقر اسمليله صحابه‌دن ديكر اوچ ذات دخى « اسدالغابه » ده مذكوردر.

ازهر { (جامع —) قاهرهٔ مصرده بيوك بر جامع شريف اولوب، ايچنده تدريس اولنان علومله شهرت بولمش، وعادتا مصرك بر بيوك دار الفنونى حكمنه كيرمشدر. ملوك فاطميه‌دن معز عبيدينك قائدلرندن جوهر طرفندن مصرك فتحنده يعنى ٣٥٩ تاريخنده بناسنه بدأ و٣٦١ ده اكمال اولنمشدر. بعده معز واوغلى عزيز وبونك اوغلى حاكم بو جامعى دها توسيع وتزيين ايده‌رك، كليتلى اوقاف تخصيص ايتمشلردى. مؤخراً مستنصر وحافظ لدين الله وبيبرس دخى جامع ازهرى تعمير وتجديد ايتمشلردر. ٧٠٢ تاريخ هجريسنده مصرده وقوع بولان حركت ارضدن منهدم اولمغله، امير سلار وبعده ناصر بن قلاوون طرفندن تجديد، وبعده دفعاتله منهدم اولان مناره‌لرى يكيدن تأسيس اولنمشدر. مرور زمانله ايچنده اوقونان علومجه تدنى وقوع بولمش ايكن، مرحوم محمد على پاشا طرفندن بو بابده صرف اولنان همت سايه‌سنده جامع ازهرك ايچنده تدريسله مشغول بولنان علمانك عددى ٣٢٠ يه وممالك اسلاميه‌نك هر طرفندن طوپلانان طلبهٔ علومك عددى دخى ١٠٨٧٠ كشى‌يه بالغ اولمشدر.

ازهرى { [« ابو منصور ازهرى » و« خالد ازهرى » ماده‌لرينه مراجعت بيوريله.]

ازهری { (نورالدین —) خداوندکار غازی دوری شعراسندن اولوب، آق شهرلیدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر :

فرصت الویرمش ایکن وقتی غنیمت بیلهلم
عمرڭ حاصلی مهر ومحبت بیلهلم
هر عزیزڭ آیاغی توزینه یوزلر سورهلم
کر قبول ایلر ایسه آنی سعادت بیلهلم

ازیلی { مغرب اقصاده سبته بوغازنده برقصبه اولوب، یانده بولنان قیادن عبارت بر برونڭ اوستنده بر قلعهسی اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

ازینه { (یاخود اینه ونام دیکرله قاز طاغی بازاری) بیغا سنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، قلعهٔ سلطانیهنڭ ١٢ کیلومتره جنوبنده و(مندرس) چاینه دوکیلن برکوچك چایڭ اوزرنده واقع و ٤٠٠٠ قدر اهالیی جامعدر. — ازینه قضاسی لوانڭ غرب شمالی قسمندن عبارت اولوب، شمالاً وغرباً دکیزله، شرقاً قلعهٔ سلطانیه، جنوباً دخی آیواجق قضالریله محدود ومحاطدر. بوقضا شمالده (قوم قلعه) وشرقده (بیرامیچ) ناحیهلرینی دخی شامل اولدیغی حالده، ١٣٠ قریه و١٨ قصبه محلهسندن عبارت اولوب، ٧٣٤٢ خانه و٣٥٤٣٨ نفوسی واردر. اهالیسنڭ یالکز ٤٥٠٠ ی روم وبر قاچ یوزی ارمنی ویهودی اولوب، قصوری کاملاً مسلمدر. درون قضاده ١٨٢ جامع ومسجد، ١٣٥ مکتب، ٦ مدرسه، ٣ تکیه، ١٠ کلیسا، ١ خستهخانه، ٧ خان، ٥ حمام، ٧٥ دکرمن و١١٤٥ دونم باغ وباغچه موجوددر. محصولاتی حبوبات متنوعه ایله اوزوم وسائر میوهلر وزیتون، پاموق، پلاموط، بال وسائرهدن عبارتدر.

ازینه { [« اینه آباد » و« سرای کوبی » مادهلرینه مراجعت بیوریله.]

اساف { (بن انمار و(اساف بن نهیك) صحابهدن ایکی ذاتدر.

إساف { زمان جاهلیتده (نائله) اسمنده دیکر بر صنمله برابر کعبهٔ مکرمهده بولنور بر صنم ایدی، که کویا عن اصل بربرلرینه تعشق ایتمش بر دلیقانلی ایله بر قیز اولوب، داخل کعبهده زنا ایتدکلری جهتله، طاشه تحویل اولنمشلردی. زمان سعادته قدر مشرکین عربڭ معبودلرندن اولوب، مکهٔ مکرمهنڭ فتحنده حضرت رسول‌الله (صلعم) طرفندن کسر بیورلمشلردر.

اسامه بن اخدری { صحابهدن اولوب، بصرهیه نازل اولمشدر. کندیسندن یالکز بر حدیث شریف نقل اولنمشدر.

اسامه بن زید { (بن حارث بن سراحیل بن کعب بن عبدالعزی الکلبی) صحابهدن اولوب، ابوینی حضرت فخرالرسل (صلعم) افندمزڭ آزادلیلرندن ایدیلر. حضرت فخرکائنات عندنده احب‌الناس اولدیغنه دائر حدیث شریف وارد اولدیغندن، (احب‌الرسول) دیمکله مشهوردر. زمان سعادتده، ١٨ یاشنده اولدیغی حالده، برسریه ایله جهاده مأمور اولمشیدی. کندیسندن بعض احادیث شریفه منقولدر. کندیسی اسوداللون ایدی. معاویهنڭ اواخر سلطنتنده ٥٨ ویا ٥٩ تاریخنده وفات ایتمشدر.

اسامه بن شریك ثعلبی { صحابهدن اولوب، بعده کوفهده اختیار اقامت ایتمشیدی. کندیسندن بعض احادیث شریفه منقولدر. « عبادالله تداووا فان‌الله لم یضع داءً الاوضع له دواءً الاالهرم » و« خیر ماأعطی الرجل خلق حسن » حدیث شریفلری بو ذاتڭ جملهٔ منقولاتندندر. — (اسامه بن عمیر) دخی صحابهدندر.

اسامه بن مالك { (ابوالعشراء الدارمی) تابعیندن ومشاهیر حفاظدن اولوب، صحابهدن اولدیغی دخی روایت اولنمش ایسهده، صحبت رسول‌الله (صلعم) ه نائل اولمدیغی محققدر. روایاتنده بعض خطالر وقوع بولمشدر.

اسامه بن منقذ { [« مؤید الدوله » مادهسنه مراجعت بیوریله.]

أَسبانبَر { ایران قدیمڭ اڭ بیوك شهرلرندن اولوب، خرابهلری موجود اولان (ایوان کسرا) نڭ بو شهرده بولنمش اولدیغنی یاقوت حموی « معجم » نده بیان ایدیور.

أَسبانیکَث { ماوراءالنهرڭ اسکی قصبهلرندن اولوب، مشاهیر علمادن (ابو نصر احمد بن زاهر اسبانیکثی) کبی بعض مشاهیرڭ مسقط رأسی بولنمشدر.

إسبِر { ارضروم ولایتنڭ بایبورد سنجاغنده وارضرومڭ ٦٠ کیلومتره شمال غر-

بسنده بایوردك دخی ٨٧ كیلومتره شرق شمالیسنده، چوروق صویك ساحل یميننده واقع بر كوچك قصبه اولوب، ١٠٠٠ قدر نفوسی واردر. هر نه قدر شمدیكی حالده مركز قضا (همشین) قصبه‌سی ایسه‌ده، وقتیله اسپر قصبه‌سی مركز بولندیغندن، بوقضا الیوم قصبهٔ مذكوره‌نك اسمیله یاد اولنمقده‌در. زمان قدیمده اولدقجه بیوك ومشهور برشهر اولوب، روم مورخلری عندنده (هیسپراتیس) وعرب جغرافیونی عندنده دخی (اسپیرن) اسمیله معروفدر. —— اسپر قضاسی بایبورد سنجاغنی تركیب ایدن درت قضانك بری اولوب، چوروق صو وادیسنك بر قسمندن عبارتدر. مركزدن بشقه ١٣٤ قریه‌یی جامع اولـوب، ٥ ٢٨١ خانه‌ده ساكن ٣٢ ٥١٧ نفوسی، ١١٦ جامع ومسجدی، ٤٠ مد. رسه‌سی، ١١٩ صبیان مكتبی، ١٩ كلیسا ومناستری، ٣٦ دكانی، ٢ خانی، ١٧٨ دكرمنی واردر. محصو. لات ارضیه‌سی حبوبات متنوعه ایله انواع میوه‌لردن، وصنایع محلیه‌سی باشلیجه كلیم وسجاده كبی منسوجات اعمالندن عبارتدر.

اَسبَره { ماوراءالنهرك اوسط طرفنده برمملكت اولدیغنی، وبومملكتده نفط، آلتون، دمیر، فیروزه وسائر معدنلر چیقدیغنی، وطاشلری كور كبی یانار برقره طاغی اولدیغنی (اصطخری) وسائر جغرافیون عرب بیان ایدیورلر. بو اسمك (سبیر) دن غلط اولمسی ملحوظ اولدیغی كبی، ذكر اولنان طاغك سیاه طاشلری‌ده كور معدنی اولسه كركدر.

اَسبَكشان { قونیه ولایت وسنجاغنده برقضا اولـوب، مركزی طوز كولنه منصب اولان (این صویی)نك كنارنده واقع (این‌اوی) اسمنده بر قریه‌در. بو قضـانك اراضیسی خیلی واسع اولوب، مذكور كولك شرق جهتنده اولان (قوچحصار) ناحیه‌سنی دخی شامل ایسه‌ده، اكثر طرفلری طوزلی صولرله مستور ویا قورو چول حالنده‌در. مركز قضا قونیه شهرینك ١٠٠ كیلومتره شمال شرقیسـنده وا. قعدر. قضـا ٤١ قریه‌دن مركب اولوب، ٣١٩٩ خانه و، جمله‌سی مسلم اولمق اوزره، ١٥٠٠٠ نفوسی جامعدر. اهالیسـنك بر قسمی كوجبه حالنده یاشـار عشایردن عبارتدر. درون قضاده ٢٢ جامع، ٣ مد. رسه، ١٩ صبیان مكتبی، ٢ خان، ٩ كهرچله خانه، ٢٩ دكرمن واردر. قوچحصار محله‌سی دخی بو قضا داخلنده‌در.

اسپید رود { آق چای معناسیله (سپید رود)ك معربی اولوب، آذربایجانده بر بیوك نهردر. [« سپید رود » ماده‌سنه مراجعت.]

اسپاده { (Spada) ایتالیانك مشهور رساملرندن اولوب، ١٥٧٦ تاریخ میلادیسنده (بولونیه) ده طوغمش، و١٦٢٢ ده وفات ایتمشدر. لووره‌ده وسائر موزه‌خانه‌لرده بعض رسملری موجوددر.

اسپارتاقوس { (Spartacus) اسكی روما دولتی زماننده خروج ایتمش جسور برآدم ایدی، كه عن اصل نومیدیالی یعنی مغربلی اولدیغی حالده، تراكیده (یعنی ادرنه جهتنده) طوغمش؛ وعسكره یازیلوب، رومایه سوق اولنمش ایكن، فرار ایتدیكندن، طوتیلوب، حبس اولنمشیدی. میلاددن ٧٣ سنه اول برچوق آرقداشلرله محبسدن قاچوب، عصـیان ایتمش؛ وآرقداشلری كیتدكجه چوغاله‌رق، یتمش بیكه بالغ اولمغله، روما سردارلرندن قلاودیوس، جلیوس ولنتولـوسی مغلوب، و(قامپانیا)یی تخریب ایتدكدن صكره، مملكتنه یعنی تراكی قطعه‌سنه عودت ایتمكه تصدی ایتمش ایسـه‌ده، (پو) ایرماغنك طغیانی وآرقداشلرینك اصراری مانع اولدیغندن، تكرار رو. مانك اوزرینه یورمش؛ وبودفعه (قراسوس) طرفندن مغلوب اولوب، سـلاح بدست اوله‌رق مردانه قتل اولنمشدر.

اسپارترو { (Espartero) اسپانیانك رجا. لندن اولـوب، ١٧٩٢ تاریخ میلادیسنده طوغمش؛ وبر فقیر آرابه‌جی اوغلی اولدیغی حالده، ١٨٠٨ده كوكللی اوله‌رق عسكره یازیلوب، پرویه كیتمش، و١٨٢٤ ده میرآلای رتبه‌سـیله وپك بیوك بر ثروتله اسپانیایه عودت ایده‌رك، ١٨٣٢ ده صبیه قرالیچه (ایزابلا) ایله وصیه‌سی (ماریه قریستینه) نك طرفنی بالالتزام، دون قارلوسـك طرفدارلرینی مغلوب، وكندیسنی اسپانیادن چیقمغه مجبور ایتمشیدی. بونك اوزرینه مشیریت رتبه‌سنی ودوقه عنوانینی احراز ایده‌رك، ١٨٤٠ ده قابنتو تشكیلنه مأمور اولمش؛ وبرسنه صكره قرالیچه‌نك وصیسی صفتیله نائب حكومت نصب اولنمشدی. قرالیچه‌نك رشدینه یعنی ١٨٤٣ تا. ریخنه‌دك اسپانیایی اداره ایده‌رك، برچوق اختلاللری باصـدیرمش؛ وبعده انكلتره‌یه كیده‌رك، ١٨٤٧ ده اسپانیایه عودت ایتمش؛ و١٨٥٤ ده یكیدن هیئت

وکلا رئیسی اولوب، ۱۸۵۶ ده استعفاسنی ویرمکله، چفتلکنه چکیلوب، ۱۸۷۹ ده اوراده وفات ایتمشدر. حریت پرور بر آدم ایدی.

اسپارته { یاخود اسپارطه (Sparte) موره شبه جزیره‌سنده اسکی ومشهور بر شهر اولوب، شبه جزیرهٔ مذکوره‌نك منتهای جنوبنده اولان (لاقونیا) خطه‌سنك مرکزیدر. صرب وطاغلق بر محلده و(اوروتاس) نهرینك کنارنده واقع اولوب، اهالیسی جسارت وساده‌لکله مشهور بولندقلرندن، تزییناتدن معری ایدی، ویالکز الههٔ کاذبه‌لرینه مخصوص برقاچ معبدیله بر تیاتروسی وشهرك قپوسی خارجنده بر آت میدانی وار ایدی. شهرك یاننده (باراترون) اسمیله براوچوروم وار ایدی، که اسپارته‌لیلر سقط وجلیز طوغان چوجقلرینی اورادن آشاغی‌یه آتارلردی. بو شهر روایته کوره میلاد عیسی (عم) دن ۱۸۸۰ سنه اول (اسپارتون) نام حکمدار طرفندن تأسیس اولنوب، بونك احفادندن (لاکدمون) شهر قدیمك یاننده (لاکدمونه) اسمیله بر بیوك محله بنا ایتمش، ومرور زمانله شهر توسع ایدوب، ایکیسی برلشنجه، شهره کاه اسپارته وکاه لاکدمونه دیمکه باشلانمشیدی. مذکور اسپارتونك نسلندن اسملری زیرده محرر ۱۵ حکمدار کلدکدن صکره، قبل‌المیلاد ۱۱۹۰ تاریخنده اسپارته هرکولیلر ودوریالیلر طرفندن ضبط اولنمغله، بونلرك رئیسی اولان (آرستودم) حکمدار عنواننی آلمش؛ ووفاتنده (پروقلیس) و(اوریستن) اسمنده ایکی ایکیز اوغلی مشترکاً حکومت سوروب، بعده ایکیسنك نسلندن برر کشی دائما مشترکاً حکم ایتمشلردر. آنجق قبل‌المیلاد ۸۹۸ تاریخنده پروقلیس نسلندن رأس حکومته چکن (خاریلائوس) صبی بولنمق جهتیله، وصی تعیین اولنان عمجه‌سی (لیقورغوس) حکیم بر آدم اولوب، اسپارته‌لیلره بر قانون وضع ایتمش؛ وبو قانون ایله مذکور ایکی حکمدارك حقوقنی حصر وتضییق ایده‌رك، حکومتی برنوع جمهوریت عسکریه حالنه قومشیدی. لیقورغوسك قانونی غایت شدید برحرب قانونیدر. [«لیقورغوس» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.] هرکولیلرله دوریالیلرك اسپارته‌یی ضبطنده (آخائیالیلر)دن معدود اولان اسکی اسپارته‌لیلرك بر طاقمی مطیع اولوب، ویرکی وعسکر ویرمش، وبر طاقمی قارشی طوروب، مغلوب واسیر اولمشلردی. بناءً علیه بعده اسپارته اهالیسی حاکم، محکوم وکوله اوله‌رق اوچ صنفه منقسم بولنوردی. قبل‌المیلاد یدنجی وآلتنجی عصرده اسپارته‌لیلر موره شبه جزیره‌سنك منتهای جنوب غربیسنده اولان (مسینیا) اهالیسیله طول مدت حرب ایدوب، نهایت قطعهٔ مذکوره‌یی ضبط، واهالینك سیچلیایه قاچانلرندن ماعداسنی اسیر ایتدکدن صکره، موره‌نك جنوب شرقیسنده‌کی (کینوریا) یی ووسطنده بولنان آرقادیانك اکثر طرفلرینی وتدریجاً موره‌نك همان کافه‌سنی استیلا ایله، (آرغوس) کبی مستقل قالان بعض بیوك شهرلرك اوزرینه دخی بر نوع ریاست حقی قزانمشلردی. بو وجهله یونانك بری طرفنده وعلی‌الخصوص بحریه‌ده قوتلی بولنان آتنه‌لیلرله رقابته کیریشوب، قبل‌المیلاد بشنجی قرنك اواخرنده «موره محاربه‌لری» اسمیله مشهور اولان جداللر آچلمغله، نهایت اسپارته‌لیلر آتنه‌یی ضبط ایتمشلر؛ وبو وجهله یونانك همان هر طرفی بونلرك حکم ونفوذی آلتنه چکمش ایسه‌ده، لیقورغوسك وضع ایتمش اولدیغی قانونه رعایت ایتمیوب، سفاهته طالدقلرندن، آتنه‌لیلرله تیبه‌لیلر ویونانك سائر جهتلری اهالیسی حکومت ایرانیه‌نك تشویق ویاردیمیله قیام ایتمشلردی. آنجق اسپارته‌لیلر ایرانیلرله بر معاهده عقد ایده‌رك، آطه‌لرله آناطولی سواحلنده‌کی مستملکاتی ایرانه ترك ونفس یونانی کندیلری ضبط ایتمشلردی. بعده (تیبه) ده (اپامینونداس) اسمنده جسور برآدم ظهور ایتمکله، وطننك استقلالنی استرداد ایتدکدن صکره، مسینیا وآرقادیایی دخی اسپارته‌لیلرك اللرندن چیقارمش، واسپارته‌یی دخی ضبط ایتمك درجه‌سنه کلمش ایکن، وقوع وفاتیله، اسپارته‌لیلر یالکز کندی استقلاللرینی محافظه ایده‌بیلمشلردی. او صره‌ده بیوك اسکندر خروج ایتمکله، تیبه‌یی تخریب، واسپارطه‌یی دخی ضبط ایتمش؛ واسکندرك وفاتندن صکره اسپارته «آخائیا اتفاقی» نامیله موره شبه جزیره‌سنده تشکل ایدن هیئت متفقه‌یه داخل اولوب، نهایت قبل المیلاد ۱۴۶ تاریخنده روماليلرك الینه چکه‌رك، (آخائیا) ایالتنه الحاق اولنمشدی. روما دولتنك انقسامنده شرقی یعنی قسطنطینیه ایمپراطورلغی حصه‌سنه دوشوب، موره ایالتنك مرکزی اولمش؛ واهل صلیبك غلبه‌سی زماننده یعنی ۱۲۰۴ تاریخ میلادیسنده بر پرنسلك حالنه کچوب، بعده اسپارته دسپوطلغی عنوانیله (پالئولوغ) لر نسلندن بر پرنسك

الینه چکمشیدی. نهایت ۸٦٤ تاریخ هجریسنده ابو المغازی سلطان محمد خان ثانی حضرتلری طرفندن فتح اولنه‌رق، ضمیمهٔ ممالك عثمانیه اولمشیکن، اوچ سنه صکره (ریمینی) پرنسی (سجسموند) طرفندن ضبط، واحراق وتخریب اولنمش ایسه‌ده، درعقب اوراسی عثمانلیلر طرفندن استردادله، اسکی شهرك انقاضیله (میستره) قصبه‌سی تأسیس اولنه‌رق، مرکز لوا اتخاذ اولنمشدر. یونانك استقلالنده قرال (اوتون) ك امریله اسپارته یکیدن تأسیس اولنه‌رق، (لاقونیا) ایالتنك مرکزی اتخاذ اولنمشدر. اسکی اسپارته‌نك اهالیسی ۳۲۰۰۰ راده‌لرنده بولنمشیکن، شمدی آنجق ۲۰۰۰ اهالیسی واردر.

اسپارته‌ده حکومت سورن حکمدارلر بر وجه آتیدر:

۱ — هرکولیلردن اول

اسپارتون	۱۸۸۰	قبل المیلاد
ملکس	۱۷٤۲	«
میلس	۱٦۸۰	«
اوروتاس	۱٦۳۱	«
لاکدمون	۱۵۷۷	«
آمیقلاس	۱٤۸۰	«
آرغالوس	—	«
کینورتاس	۱٤۱۵	«
اوبالوس	—	«
هیپوقون	—	«
تینداز	۱۳۲۸	«
منلاس	۱۲۸۰	«
اورست	۱۲٤۰	«
تیسان	۱۲۲۰	«

۲ — هرکولیلر

آرستودم ۱۱۹۰ قبل المیلاد

(پروقلیس شعبه‌سی)

پروقلیس	۱۱۸٦	قبل المیلاد
سوئوس } اوریپون } پریتانیس }	۱۱٤۲ دن	«
	۹۸٦ یه قدر	«
اونوم	۹۸٦	«
پولیدقت	۹۰۷	«
صبی خاریلائوس	۸۹۸	«
نائب حکومت } عم	۸۹۸ دن	«
لیقورغوس }	۸۷۹ « قدر	«
نیقاندر	۸۰۹	«
تئوپومپ	۷۷۰	«
زوکسیدام	۷۲۳	«
آناقسیدام	٦۹۰	قبل المیلاد
آغاسیقلس	٦٤۵	«
آرمستون	۵۹۷	«
برنجی آرخیدامئوس	٤٦۹	«
برنجی آجیس	٤۲۷	«
آجسیلاس	٤۰۰	«
ایکنجی آرخیدامئوس	۳٦۱	«
ایکنجی آجیس	۳۳۸	«
برنجی اودامیداس	۳۳۰	«
اوقلیداس	۲۳٤	«
برنجی لئونیداس	—	«
برنجی قلیومبروت	—	«
لیقورغوس	۲۱۹	«
ماخانیداس	۲۱۰	«
نابیس } عن	۲۰۵	«
الی	۱۹۲	«

(اوریستن شعبه‌سی)

اوریستن } آجیس } اخسترات } لابوتاس }	۱۱۸٦	قبل المیلاد
دوریسوس	۹۸٦	«
آجسیلاس	۹۵۷	«
آرخلائوس	۹۰۹	«
تلکل	۸۵۳	«
آلقامن	۸۱۳	«
پولیدور	۷۷٦	«
برنجی اوریقرات	۷۲٤	«
آناقساندر	٦۸۷	«
ایکنجی اوریقرات	٦۵۲	«
لیون	٦٤۵	«
آناقساندرید	۵۹۷	«
برنجی قلئومت	۵۱۹	«
دمارات	۵۲۰	«
لئوتیخید	٤۹۲	«
نائب الحکومه پاوسانیاس	٤۸۰	«
پلیستوآناقس	٤٦٦	«
پاوسانیاس	٤۰۹	«
برنجی آجسیپولیس	۳۹۷	«
ایکنجی قلئوبروت	۳۸۰	«
برنجی آرتاس	۳۰۹	«
آفروتاتوس	۲٦۵	«
ایکنجی آرتاس	۲٦٤	«
ایکنجی لئونیداس	۲۵۷	«
اوچنجی قلئومروت	۲٤۳	«
اوچنجی قلئومن	۲۳۸	«
اوچنجی آجسیپولیس	۲۱۹	«

اسپارته { قونیه ولایتنده حمید سنجاغنك مرکزی اولان بر شهر اولوب، ولایتك غرب شمالی جهتنده، دوراس طاغنك شمالی اتکنده، قونیه‌نك ۱۸۰ کیلومتره غربنده، اسکله‌سی اولان انطالیه‌نك ۱۱۵ کیلومتره شمالنده واکردیر

کولنك ۳۸ کیلومتره غرب جنوبیسنده واقعدر . ۹۸۸ متره ارتفاعی اولان کوزل و مفرح بر محلده واقع اولوب ، "۲۰ '۴۵ °۳۷ عرض شمالی ایله "۱۷ '۴ °۲۸ طول شرقی‌یه مصادفدر. هواسی غایت لطیف وباغ وباغچه‌سی چوقدر . اهالیسی ۱۷۰۰۰ راده‌لرنده اولوب، یالکز ۴۵۰۰ قدری خرستیان وقصوری کاملاً اسلامدر . خرستیانلری دخی ترکجه لسانیله متکلمدرلر . درون شهرده یدیسی مناره‌لی ویدیسی مناره‌سز اوله‌رق ۱۴ جامع شریف ، ۶۴ مسجد ، ۸ مدرسه ، ۳۷۷ جلدی حاوی بر کتبخانه ۸ روم وارمنی کلیساسی، ۱ رشدیه ، ۳۰ اسلام و۷ خرستیان صبیان‌مکتبی، ۶ حمام، ۷ خان، ۶۰ دکان ومغازه‌یی حاوی بر بدستان، ۶ کرمیتخانه، ۱ حکومت قوناغی و ۱ قشله موجوددر. اسپارته‌ده بز، آستار، حولی، آلاجه، سختیان ، کومش چیغاره‌لق کبی بعض شیلر اعمال اولنور. شهرده مدفون پیر افندی سلطان دینمکله مشهور خواجه منصور عطار حضرتلرینك خانه‌سنده بریشیل دیرك بولنوب، بو دیرکی درآغوش ایدن مجانینك شفایاب اولدقلری اعتقاد اولندیغندن ، جوارنده بر قاچ اوطه یاپیلوب، دارالشفا اتخاذ او- لنمشدر. کسك باش سلطان، علاء الدین افندی، عبد- القادر افندی، حضرابدال کبی دیکر بعض اولیانك تربه‌لری دخی زیارتکاهدر. اسکی بر شهر اولوب ، اسم قدیمی (باریس) اولمغله ، روجه (ایس) ادات ظرفیله ترکیبنده (ایس باریتا) اولدیغندن ، بوندن غلط اوله‌رق، اسپارته دینلمشدر. مرکزی بولندیغی لوایه امرای سلجوقیه‌دن برینك اسمنه نسبتله (حمید) دیرلر. [«حمید» ماده‌سنه مراجعت.]— اسپارته قضاسی‌حمید سنجاغنك مرکز قضاسی اولوب، شمالاً (اولوبورلی) شرقاً اکردیر قضالریله، جنوباً آنطالیه، غرباً دخی بوردور سنجاقلریله محدوددر. (کچیبورلی) و(سکرکند) ناحیه‌لرینی دخی شامل‌اولدیغی حالده، قضا ایله مذکور ایکی ناحیه‌نك مرکزلرندن ماعدا ۵۲ قریه‌یی شامل اولوب، بتون قضانك‌اهالیسی ۴۵۰۰۰ راده‌لرنده‌در، که بونلرك یالکز ۵۰۰۰ قدری خرستیان وقصوری کاملاً اسلامدر . درون قضاده ۴۵ مکتب موجود اولوب، ۲۳۴۴ ذکور و ۱۳۴۹ اناث شاکردان بو مکتبلره دوام ایدیورلر . قضانك اراضی مزروعه‌سی ۲۵۳۴۰ واراضی غیر مزروعه‌سی ۳۶۵۷۰ دو- نمدر. محصولات ارضیه‌سی حبوبات وفواکه متنوعه ایله آفیون، کوك بویا، خشخاش وسائره‌دن عبارتدر .

اسپارته (یکی — Nueva Esparta) آمریقای جنوبیده کائن (ونزوئلا) جمهوریتی اجزاسندن اولوب، (مارغریته) آطه‌سیله‌اطرافنده‌کی جزایرصغیره‌دن مرکب اولدیغی حالده، مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۱۴۵ مربع‌کیلومتره، واهالیسی ۳۱۰۰۰ کشیدر. [« مارغریته » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اسپاط (Spathi) آرناوودلقده دبره سنجاغنده ایلبصان ایله اوخری آره‌سنده برکوچك ناحیه اولوب ، اراضیسی طاغلق واهالیسی غایت جسوردر .

اسپالاترو (Spalatro) آوستریانك دالماچیا خطه‌سنده برشهر واسکله او- اولوب، (زاره) نك ۱۶۵ کیلومتره شرق جنوبیسنده برقویك ایچنده واقعدر. ۱۶۰۰۰ اهالیسی ، مکتب اعدادیسی، دارالمعلمینی، زمان قدیمده بری قمردن‌کنایه اولان (دیانه) ودیکری طب الهی (اسقلابیوس) ه مخصوص بولنمش معبدلردن مبدل ایکی بیوك کلیساسی، ایپك وبوك منسوجاتی‌فابریقه‌لری، صیدماهی، شراب، حبوبات ، انجیر، بیاغی، ایج یاغی ، وسائره‌یه متعلق ایشلك تجارتی وجوارنده کوکوردلی قاپلیجه‌لری واردر . اسکی (سالونه) شهرینك خرابه‌لری جوا- رنده اولوب، شمدیکی قصبه ایمپراطور (دیوقلتیان) ك ۳۰۳ تاریخ میلادیسنده اوراده بنا ایتمش اولدیغی سرایك جوارنده تأسس ایتمکله، «سرای» دیمك او- لان بو اسمله تسمیه اولنمشدر.

اسپالانجانی (Spallanzani) ایتالیانك مشاهیر طبیعیوننددن‌اولوب، ۱۷۲۹ تاریخ میلادیسنده (اسقاندیانو) ده طوغمش، و۱۷۹۹ ده وفات ایتمشدر. علوم طبیعیه‌یه، فیسیو- لوجیایه وحرده‌بینی حیواناته متعلق بك‌چوق حقیقتلر کشف ایتدیکی کبی، ایتالیا ایله ممالك عثمانیه‌نك برچوق یرلرینی دخی طولاشه‌رق، برچوق نافع شیلر کشف ایله، (پاویا) موزه‌خانه‌سنی تزیین ایتمشدر. آثاری مطبوع، واکثر آوروپا السنه‌سنه مترجمدر.

اسپانداو (Spandau) پروسیه‌نك (براند- بورغ) ایالتنده بر مستحکم شهر اولوب، برلینك ۱۴ کیلومتره غربنده واقع،

و ۲۷۰۰۰ اهالیبی جامعدر. پولتیقه متهملرینه محبس اتخاذ اولنان بر محکم قلعه‌سی، بردار الشفاسی، حکومته عائد اسلحه فابریقه‌سی، یوك وایپك منسوجاتیله تول وقونیاق فابریقه‌لری واردر.

اسپانهایم (Spanheim) پروسیانك رین نهری کنارنده‌کی ایالتنده بر کوچك قصبه اولوب، اوننجی قرن میلادیده تشکل ایدن بر قونتلغك مرکزی بولنمش اولمغله، (اسپانهایم قونتی) عنوانیله بعض دره بکلری ظهور ایتمشدر.

اسپانیا (Espagne) آوروپانك غرب جنوبی کوشه‌سنده واقع بیوك شبه جزیره‌نك قسم اعظمندن عبارت بر قطعه اولوب، پورتکیز قطعه‌سیله برابر (ایبریا) شبه جزیره‌سنی تشکیل ایدیور. پورتکیز احوال جغرافیه وطبیعیه‌جه هر وجهله اسپانیانك برپارچه‌سی اولوب، یالکز وقوعات سیاسیه آیریجه بر دولت حالنه کچمسنه خدمت ایتمشدر؛ وهر نه قدر لسانجه دخی بر درجه‌یه قدر فرق وار ایسه‌ده، بو فرق اسپانیانك دیکر بعض جهتلری بیننده‌دخی بولنقده‌در. بو قطعه‌یه یعنی شبه جزیره‌نك بتوننه قدیماً (ایبریا) اسمی ویریلوب، یونانیلر طرفندن «مغرب» معناسیله (اسپریا) وبعده (اسپانیا) تسمیه اولنمشدر. بو صوك اسمنك معناسی مجهول ایسه‌ده، ینه «مغرب» معناسنه دلالت ایدر ایبر ویا باسق لساننده بر کلمه اولمسی محتملدر.

موقعی، حدود ومساحه‌سی. — اسپانیا پورتکیزله برابر همان مربع الشکل بر شبه جزیره تشکیل ایدیور، که یالکز شمال شرقی جهتندن آوروپایه (یعنی فرانسه‌یه) مربوط اولوب، بو ارتباطی دخی (پیرنه) دینلن یوکسك وجسیم بر سلسلهٔ جبال تفریق ایتمکله، سائر طرفلری صو ایله محاط اولدیغی کبی، بو جهتدن دخی آوروپادن عادتا جسیم بر دیوارله آیرلمش حکمنده‌در. شرق جهتندن شمالده دها کنیش اولوب، جنوبه طوغری ایندکجه، ساحل غربه طوغری چکیله‌رك، برخط مائل تشکیل ایدیور. غرب ساحلری دها دوز ایسه‌ده، بو ساحلك قسم اعظمنی پورتکیز ضبط ایدوب، یالکز شمال وجنوبنده‌کی ساحللر اسپانیایه، واورته‌لری پورتکیزه عائددر. بو وجهله پورتکیز اسپانیانك بر طرفنده مستطیل بر یامه شکلنی ابراز ایدیور. سواحل جنوبیه‌سی وسطلرینه طوغری کیتدکجه جنوبه طوغری اوزانه‌رق، جسیم وواسع بر برون تشکل ایدر، که آفریقانك دخی او حذاده شماله طوغری اوزاتدیغی بوکا مشابه بر برونه همان کسب ارتباط ایده‌جك درجه‌ده تقرب ایده‌رك، بینلرنده یالکز ١٦ کیلومتره وسعتی اولان سبته بوغازی تحصل ایدیور. اسپانیا شمالاً فرانسه ایله (یاخود پیرنه سلسله‌سیله) وبحر محیط آطلاسی ایله (یاخود غاسقونیه کورفزیله)، غرباً ینه بحر محیط آطلاسی وپورتکیز حدودیله، جنوباً ینه بحر محیط آطلاسی وسبته بوغازی وآق دکیزله، شرقاً دخی ینه آق دکیزله محدود ومحاطدر. شمالاً اك ممتد محلی (اسقاده وارس) برونی اولوب، ٤٥° ٤٧′ ٢٩″ عرض شمالیده؛ غرباً اك زیاده اوزانان نقطه‌سی (تورینیانه) برونی اولوب، ١١° ٣٩′ ٥″ طول غربیده؛ جنوباً اقصای اراضیسی سبته بوغازنده‌کی (طریف) جزیره‌سی اولوب، ٣٥° ٥٩′ ٤٩″ عرض شمالیده؛ شرقاً دخی اك ممتد نقطه‌سی لیون کورفزنده‌کی (قروز) یعنی (خاچ) برونی اولوب، ٠° ٥٩′ ١٠″ طول شرقیده واقعدر. شمالدن جنوبه اولان عرض اعظمی ٨٥٦ وشرقدن غربه اولان طول اعظمی دخی ١٠٢٠ کیلومتره اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ٤٩٥٦٢٥ مربع کیلومتره‌در. پورتکیزك مساحهٔ سطحیه‌سی ایسه تقریباً ٩٠٠٠٠ مربع کیلومتره اولدیغندن، ایبریا شبه جزیره‌سنك بر سدسندن آز مقداری پورتکیزه، وبش سدسندن زیاده‌جه قسمی دخی اسپانیایه دوشمشدر. آق دکیزده سواحل شرقیه‌سنك قارشیسنده بولنان (بالیار) آطه‌لریله آفریقا سواحل غربیه‌سی قارشیسنده‌کی (قناریه) جزایری دخی داخل حساب اولدیغی حالده، اسپانیا دولتنك مساحهٔ سطحیه‌سی ٥٠٧٧١٥ مربع کیلومتره‌یه بالغ اولمغله، بو دولت وسعتجه آوروپا دولتلرینك آلتنجیسی عد اولنه‌رق، روسیه، اسوج نوروج، آوستریا مجارستان، آلمانیا وفرانسه‌دن کوچك ودیکر آوروپا دولتلرندن بیوکدر.

شکل طبیعیسی، طاغلری. — اسپانیا مرتفع بر محلدن عبارت اولوب، بینلرنده طاغ سلسله‌لریله آیرلمش بر طاقم یوکسك اووه‌لر ووادیلری جامعدر. اطراف اربعه‌سنده بولنان سواحلی ایسه بردن بره کسب انحطاط ایدر، ونهرلریله ایرماقلری بو ارتفاعلرك آره‌سنده درین یتاقلر قازه‌رق، بر طاقم طار بوغازلر

تشکیل ایتمشلردر . اسپانیانك پورتکیزله معاً ارتفاع
وسطیسی ٧٠٠ متره اولوب ، اسوچره‌دن صکره
آوروپانك اك مرتفع قطعه‌سیدر. اك یوکسك طاغلری
اقصای شمالنده اولان (پیرنه) سلسله‌سیله منتهای
جنوبنده اولان (نواده) سلسله‌سیدر. پیرنه سلسله‌سی
فرانسه طرفندن برجسیم دیوار شکلنده کورندیکی
حالده، اسپانیا طرفندن وعلی‌الخصوص جهت شرقیه‌-
سنده جنوبه طوغری بر چوق قوللر اوزاتدیغندن،
بونلرك آلدقلری مختلف‌الشکل وضعیتلر پیرنه طاغلرینك
شرقدن غربه ممتد بر سلسله صورتنده کورنمسنه مانع
اولور. بوسلسله‌نك اك یوکسك طاغی اولان (مالدتا)
اسپانیا طوپراغنده اولوب ، (نتو) تعبیر اولنان
ذروه‌سی ٣٤٤٠ متره ارتفاعنده اولمغله، (سیرانواده)
دن صکره اسپانیا طاغلرینك اك مرتفع نقطه‌سیدر.
بونك غرب جهتنده و (آراغون) خطه‌سنده کائن
(روزتو) طاغی ٣٣٦٧ متره ارتفاعنده اولوب ،
پیرنه سلسله‌سنك اك کوزل منظره‌لی طاغیدر. بونك
غرب جهتنده اولوب (ترس سورورس) یعنی « اوج
همشیره‌لر » تعبیر اولنان اوچ طاغك دخی ٣٣٥٠
متره راده‌لرنده ارتفاعلری واردر. پیرنه سلسله‌سی
فرانسه حدودینی چکدکدن صکره، ٦٠٠ متره‌یه قدر
آلچاله‌رق، برچکید ویریورسه‌ده، درعقب ینه کسب
ارتفاع ایده‌رك، اسپانیانك سواحل شمالیه‌سیله متوازیاً
غربه طوغری اوزانیر، وجنوبه طوغری بر قاچ قول
صاله‌رق، پورتکیز طاغلریله دخی کسب ارتباط ایدر.
پیرنه‌نك بوایکنجی قسمنك اك مرتفع ذروه‌سی (توره‌ده
سردو) ذروه‌سی اولوب، ٢٦٧٨ متره ارتفاعی واردر.
اورته‌سی عمومیت اوزره مرتفع بر محل اولوب، اسپانیانك
وبتون شبه جزیره‌نك اك بیوك ایرماقلرینك منبعلرینی حاوی
ایسه‌ده، زمینك ارتفاعنه بناءً طاغلرینك ارتفاعی
بللی اولمیوب، مادریدك شمالنده (غوآدراما) ودها
طوغریسی (وادی الرمل)، (غردوس) و(غاطه) اسملریله
بربرینه مربوط اوچ سلسله بولنیور، که بونلردن
اوچنجیسنك پورتکیزك اك یوکسك سلسله‌سی اولان
(استلا) سلسله‌سیله ارتباطی واردر. بواوچ سلسله‌نك
اك یوکسك طاغی (غردوس) سلسله‌سنده‌کی (پلازه
دل موره المنصور) یعنی « عرب المنصورك محلی » تعبیر
اولنان ذروه اولوب، ٢٦٥٠ متره ارتفاعی واردر،
وارتفاعجه اسپانیانك دردنجی طاغیدر. ذکر اولنان
محل مرتفعده یعنی اسپانیانك وسطلرنده (مامد)، (غوآ-
دالوپه)، (سیرا ده تولدو)، (سیرا ده قونقا)،
(سیرا مولینا) کبی بعضیسی سلسله وبعضیسی منفرد
حالنده بر طاقم طاغلر دها کسب ارتفاع ایتدکدن
صکره، محل مذکورك جهت جنوبیه‌سنده و(آندالو-
سیا) ایله (قاستیله) آره‌سنده (سیرا مورنا) اسمیله شرقدن
غربه طوغری بر سلسله ممتد اولوب، غرباً (آروش)
و(قسطنطینه) وشرقاً (القراضه) سلسله‌لرینی دخی جا-
معدر. بونك اك یوکسك محلی (القراضه) قسمنده‌کی
(المناره) طاغی اولوب، ١٨٠٠ متره ارتفاعی واردر.
بو سلسله ایله اسپانیانك منتهای جنوبنده واقع (سیرا
نواده) سلسله‌سی آره‌سنده ٢٣٩٨ متره ارتفاعی اولان
(ساغره) کبی بعض منفرد طاغلر بولنیور. (سیرا
نواده) یه کلنجه، اسپانیانك وبتون آوروپانك جنوبینك
اك مرتفع سلسله‌سی اولوب، بونك اك یوکسك ذروه-
سی اولان (مولی حسن) طاغنك ٣٥٥٤ متره ارتفاعی
واردر. بوسلسله، ذروه‌لری همان دائمی صورتده قارله
مستور اولدیغی حالده، آق دکیز سواحلیله (وادی
کبیر) مجراسی آره‌سنده سبته بوغازینه قدر ممتد اوله-
رق، آندالوسیا یعنی مرکزی غرناطه اولان نفس اندلسك
کوزل وادیلرینی تشکیل ایدیور.

نهرلری. — طاغلرینك ارتفاع واستقامتنه کوره،
اسپانیانك بعض جهتلرنده یاغمور چوق یاغوب، میاه
جاریه‌سی پك بول اولدیغی حالده، بعض طرفلری دخی
آفریقا چوللرندن نشان ویرر صورتده قورو وصو-
سزدر. اك یاغمورلی جهتی شمال مائله‌سی ایسه‌ده، او
طرفده پیرنه‌نك صیرتیله ساحل بحر آره‌سنده‌کی مسافه
پك آز اولدیغندن، متعدد اولان نهرلرندن هیچ برینك
ایرماق دنیله‌بیله‌جك بر مجراسی یوقدر. بونلرك اك
بیوکلری : بیداسوآ، نروبون، نانسه، سلا، نالون
وناویا نهرلریدر. پیرنه‌نك منتهای غربنده‌کی قوللرندن
(مینیو) ایرماغی اینه‌رك، (سیلا) نهریله دخی برلشدکدن
صکره، مجراسی پورتکیزك حدود شمالیه‌سنك بر قسمنی
تشکیل ایتدیکی حالده، بحر محیط آطلاسی‌یه دوکیلور.
(دویرو) ایرماغی اسپانیانك وسطلرندن کله‌رك، پیرنه-
نك جهت غربیه‌سی مائله‌ٔ جنوبیه‌سندن اینن متعدد
نهرلرینی دخی اخذ ایله، بر مدت اسپانیاده وبعده
اسپانیا ایله پورتکیز آره‌سنده آقدقدن صکره، پور-
تکیزه دخول ایله، بحر محیط آطلاسی‌یه دوکیلور.

(تاج) ایرماغی شبه جزیره‌نك اڭ بیوك واڭ اوزون
نهری اولوب، ۹۵۰ کیلومتره طولی واردر. بودخی
اسپانیانك وسطلرنده نبعان ایدوب، شرقدن غربه
آقه‌رق، وصاغ وصولدن برطاقم نهرلر آله‌رق، پور-
تکیزه داخل، ولیسبونه شهری اوکنده بحر محیط
آطلاسی‌یه منصب اولور. (غوآدیانه) ودهاطوغریسی
(وادی‌یانه) ایرماغی دخی اسپانیای وسطینك جنوب
شرقی قسمنده نبعان ایده‌رك، غربه طوغری جریانله،
پورتکیزه داخل اولدقدن صکره، جنوبه طوغری
دونه‌رك، بر خیلی مسافه‌ده ایکی دولت آره‌سنده خط
حدودی تشکیل ایله، بحر محیط آطلاسی‌یه دوکیلور.
بو وجهله مجراسی خیلی اوزون ایسه‌ده، کندیسنی
بسلین نهرلرك اکثریسی یازین قورودیغندن، صویی
آزدر. (سیرا مورنا) ایله (سیرا نواده) سلسله‌لری
آره‌سنده آندالوسیانك اڭ کوزل اووه‌لرینی اروا ایدن
(وادی کبیر)ك مجراسی ٦۰۰ کیلومتره دن آز ایسه‌ده،
اشبیلیه‌یه قدر سیرسفائنه صالح دوز وکوزل بر ایرماق
اولدیغندن، اسپانیا انهارینك اڭ مهمی اولوب، بودخی
شرقدن غربه وبعده غرب جنوبی‌یه طوغری آقه‌رق،
بحر محیط آطلاسی‌یه دوکیلور. غرناطه‌نك ایچندن کچن
وشعرای عربك اوقدر کوزل اشعارینك مبنی علیهی
بولنمش اولان (جنبل) نهری دخی بو ایرماغه منصب اولور.
اسپانیانك سواحل جنوبیه‌سندن آق دکیزه دوکیلن
نهرلر پك کوچك ومجرالری قیصه اولوب، بونلرك اڭ
بیوکلری (وادی‌الحرسه) و(المنصوره) نهرلریدر. سوا-
حل شرقیه‌دن آق دکیزه دوکیلن اسپانیا نهرلرینك اڭ
بیوکی (ابره) ایرماغی اولوب، پیرنه سلسله‌سنك قسم
شرقیسی مائله جنوبیه‌سیله اسپانیای وسطینك شرق
شمالی قسمنك صولرینك جمع، وآراغون ایله قطالونیه
خطه‌لرینی حوضه‌سی ایچنه احاطه ایدیور. مجراسی
۷۵۰ کیلومتره‌در. بو ایرماغك جنوبنده دخی برچوق
نهرلر آق دکیزه دوکیلوب، بونلرك اڭ بیوکلری
بلنسیه قربنده منصب اولان (عوادلاویار) ودها طو-
غریسی (وادی‌الابیار) ایله (جوقار) و(شقوره) ایر-
ماقلریدر. بونلرله بو جهتنده آقان نهرلرك اکثریسی
رومالیلر وعربلر طرفندن سقی اراضی ایچون یاپلمش
جسیم سدلریله مشهوردرلر.

بو تفصیلاتدن آکلاشلدیغی اوزره اسپانیا ایله
پورتکیز شبه جزیره‌سنك قسم اعظمی بحر محیط آطلا-
سی مائله‌سنه تابع اولوب، شرقدن غربه طوغری
متوجه همان متوازی برصورتده مینیو، دورو، تاج،
وادی یانه ووادی کبیر حوضه‌لری بولنیور. شبه
جزیره‌نك شمال شرقی قسمی آق دکیز مائله‌سنه تابع او-
لوب، (ابره) حوضه‌سنی تشکیل ایتدیکی کبی، بونك
جهت جنوبیه‌سنده‌کی (بلنسیه) و(مرسیه) خطه‌لری دخی
آق دکیز مائله‌سنه تابع ایکی کوچك حوضه تشکیل
ایدرلر. شمال وجنوب مائله‌لری ایسه پك طار ونهرلری
پك قیصه‌در.

اقلیم وهواسی. — اسپانیا ویا ایبریا شبه جزیره-
سی ۳٦ ایله ٤٦ عرض شمالی آره‌سنده بولنمغله، عمو-
میت اوزره هواسی معتدل ایسه‌ده، طاغلرینك
وضعیتی وسطحنك ارتفاعی هواجه پك چوق اختلافات
تولید ایدوب، جنوب شرقی سواحلنده ووادی کبیر
حوضه‌سنده درجهٔ حرارتك حد وسطیسی ۲۰ اولدیغی
حالده، وسطلرنده‌کی محال مرتفعه‌ده قیش موسملری
غایت شدتلیدر؛ وپیرنه، غردوس ونواده سلسله‌لرینك
ذروه‌لری سنه‌نك اکثر موسملرنده دائمی صورتده قار
ایله مستوردر. یاغمور دخی پك مختلف صورتده یا-
غوب، شمال مائله‌سنده یعنی پیرنه سلسله‌سنك جهت
شمالیه‌سنده اولان باسق، آستوریا وغالیچه خطه‌لرنده
سنوی ایکی مکعب متره‌دن زیاده یاغمور یاغدیغی حالده،
اسپانیای وسطینك یالکز یوکسك طاغلرنده مقدار
کافی یاغمور یاغوب، نسبةً آلچق اولان محللری هروقت
قوراقلقدن صقندی آلتنده بولنورلر. نواده سلسله‌سنك
مرتفع محللرنده دخی چوقجه یاغمور یاغدیغی حالده،
آق دکیز سواحلیله وادی کبیر وادیسنده یاغان یاغمور
پك آزدر.

محصولات وحیوانات ومنابع ثروتی. — اسپانیانك
هواسیله وضعیت اراضیسنك اختلافی حسبیله، محصو-
لات ارضیه‌سی مختلف اولوب، اسپانیای وسطیده
کلیتلی بغدای وسائر حبوبات حاصل اولدیغی کبی،
بلنسیه‌ده کلیتلی پرنج دخی حاصل اولور، وآنجق بو
محصول اورانك هواسنی اخلال ایدر. مرسیه وآندا-
لوسیانك میوه‌لری وعلی‌الخصوص پورتقاللری پك
مشهور اولدیغی کبی، زیتون یاغیله شرابلری دخی پك
چوق وپك مقبولدر. بو طرفلرده شکر قامشی دخی
یتیشیر. حیواناته کلنجه، (مرینوس) تعبیر اولنان کوزل
یپاغیلی قیونلری چوق اولوب، اسپانیانك ایچ طرفلر-

نده كثرتله بولنان مرعالرنده پك چوق سوريلر بسلنير. آستوريا وغاليچه ايله استرمادور خطه‌لرينك صيغيرلرى وآندالوسيا ايله ناواره آتلرى مشهوردر. بو آتلر عرب جنسندن اولوب، حكومت اسلاميه زماننده اورالره ادخال اولنمشدر. معدنياتجه اسپانيا بتون آوروپانك اك زنكين يرى اولوب، هر طرفنده دمير، باقير، كومش، قورشون وآلتون معدنلرى كثرت اوزره بولنمقده، وتا روماليلر وعربلر زمانندن بو مملكتدن پك چوق معدنلر چيقارلمش ايسه‌ده، شمديكى حالده طرق ومعابرك نقصانندن واهاليسنك تنبللكندن طولايي بومنابع ثروتدن بحق استفاده اولنه‌مامقده‌در.

اهاليسى، جنسيت ولسان ومذهبى. — اسپانيانك اهاليسى، باليار وقناريه‌آطه‌لريله‌برابر، ۱۷۲۲٦۲٥٤ نفوسدن عبارت اولوب، بونلرك جمله‌سى اسپانيول جنسيتنه منسوب، و همان كافه‌سى قتوليك مذهبنه تابعدرلر. اسپانيوللر اسكى (ايبر) قومنك اسكى زمانلردن برى فنيكه‌ليلر، قارتاجليلر، روماليلر، غوتلر، عربلر، يهوديلر وزنجيلرله واقع اولان اختلاطلرندن حاصل اولمش برقوم اولوب، لسانلرى، فرانسزجه، ايتاليانجه وپورتكيزجه كبى، لاتين لساندن متولددر. اسپانياده حكم سورمش اولان سائر اقوامك لسانلرندن وعلى الخصوص لسان عربيدن مأخوذ برچوق كلمه‌لرى دخى واردر. لسانلرى فصيح وكوزل اولوب، ادبياتلرى دخى مكملدر. اسپانيوللر ذكى وفعال اولوب، ايچلرنده پك چوق شعرا، ادبا، رساملر، مشهور قپودانلروسائر رجال يتشمش‌ايسه‌ده، فنون و صنايعده هيچ بر وقت استعداد و مهارت كوسترمه‌مشلر، وكرك اهل اسلامه قارشى كرك آمريقاده پك خونخوار وزبونكش كورنمشلردر. اليوم لسان ادبى ورسمى اولان اسپانيولجه اسپانيانك اورته‌سنده واقع اسكى ويكى قشتاله (ياخود قستيله) لسانى اولوب، آندالوسياده دخى تعمم ايتمشدر. شبه جزيره‌نك شرق شمالى قسمندن عبارت اولان قطالونيا وبلنسيه ايله آراغونك برقسمنده ايسه (قطالون) لسانى سويلنمكده‌در، كه اسپانيولجه‌دن چوق فرقلى‌اولوب، فرانسه‌نك جنوبنده تكلم اولنان (پروونسال) لسانه تقرب ايديور. شبه جزيره‌نك شمال غربى كوشه‌سنده واقع غاليچه‌ده دخى پورتكيز لسانه مشابه بر لسان سويلنمكده‌در. فرانسه‌نك حدودينه قريب غاسقون كورفزينك منتهاسنده واقع باسق مملكتنده ايسه آوروپانك اك قديم اهاليسنك بقية السيوفى اولملرى ملحوظ اولان وآوروپانك هيچ برقومنه بكزمين (باسق) قومى ساكن اولوب، بونلر ياريم مليون اولدقلرى حالده الآن كندى لسانلريله متكلمدرلر. آنجق بو صايديغمز اوچ لسان دخى مرور زمانله ومكتبلرقوتيله رفع اولنه‌رق، لسان ادبى اولان اسپانيولجه‌نك تعمم ايده‌جكى شبهه‌سزدر. شوراسى‌دخى اونودلماملیدر، كه اسپانياده‌كى اسپانيوللرك ايكى مثلندن زياده آدملر اسپانيانك وآوروپانك خارجنده اسپانيول لسانيله متكلم اولوب آمريقاى جنوبينك قسم اعظميله آمريقاى وسطيده ومكسيقه‌ده اسپانيول لسانى سويلنمكده‌در.

تقسيماتى. — اسپانيا اهل‌اسلامك الندن‌چيقوب، پورتكيزدن آيرى اوله‌رق، بر دولت حالنه كيرديكى وقت، ١٤ خطه‌يه تقسيم اولنوب، بونلرك اكثريسى مقدما، عربلرك ويا اسپانيوللرك النده اوله‌رق، برر دولت حالنده بولنمش اولدقلرندن، بعده دخى ينه «دولت» ناميله تسميه‌لرينه دوام اولنمشيدى. بواون درت خطه ايله مركزلرى بروجه آتى ايدى :

خطه	مركزى
يكى قستيله	مادريد
اسكى قستيله	بورغوس
استرمادور	بادايوز
ليون دولتى	ليون
غاليچه	قورونيه
آستوريالر	اوويادو
باسق مملكتى	بيلبائو
ناواره دولتى	پامپلونه
آراغون دولتى	سراغوسه (سرقسطه)
قطالونيه	بارسلونه (برسلونه)
والنسه دولتى	والنسه (بلنسيه)
آندالوسيا	سويل (اشبيليه)
باليار آطه‌لرى	پالمه
قناريه آطه‌لرى	پالمه

ميلادك ۱۸۳۳ تاريخنده بو تقسيم لغو اولنه‌رق، اسپانيا دولتى ٤٩ ايالته تقسيم اولنمشدر، كه بونلرك اكثريسى مركزلرينك اسميله مسمى اولوب، تقسيمات قديمه‌دن خانغيلرنده بولندقلرى ومساحهٔ سطحيه‌لريله اهاليلرى بروجه زير بيان اولنور:

	ایالت	مربع کیلومتره	اهالی
قسطلهٔ جدیده	مادرید	۷ ۹۸۹	۵۸۹ ۳۰۴
	تولده	۱۵ ۲۵۷	۳۵۳ ۲۸۵
	جوداد رئال	۱۹ ۶۰۷	۲۸۰ ۶۳۲
	قوئنقه	۱۷ ۱۹۳	۲۴۲ ۸۰۹
	غوآد الایار	۱۲ ۱۱۳۵	۲۰۱ ۲۸۸
قسطلهٔ عتیقه	سانتاندر	۵ ۴۶۰	۲۴۶ ۹۹۶
	بورغوس	۱۴ ۱۹۶	۳۴۸ ۴۶۵
	لوغرونیو	۵ ۰۴۱	۱۷۷ ۹۷۳
	سوریا	۱۰ ۳۱۸	۱۶۰ ۳۰۸
	سغوویا	۶ ۸۲۶	۱۵۸ ۱۲۱
	آویله	۷ ۸۸۲	۱۹۰ ۸۳۴
	پالنسیا	۸ ۴۳۴	۱۸۹ ۳۶۰
استرامادوره	بادایوز	۲۱ ۸۹۳	۴۶۳ ۱۷۰
	قاسرس	۱۹ ۸۶۳	۳۲۵ ۹۵۳
لیون	لیون	۱۵ ۳۷۸	۳۷۳ ۳۵۴
	والادولید	۷ ۵۶۹	۲۵۸ ۲۳۸
	سالامانقه	۱۳ ۵۱۰	۳۰۸ ۲۹۸
	زاموره	۱۰ ۶۱۴	۲۷۱ ۲۴۳
غالیچیه	قورونیه	۷ ۹۰۳	۶۱۹ ۸۷۶
	لوغو	۹ ۸۸۱	۴۲۷ ۰۳۰
	اورنسه	۶ ۹۷۸	۳۹۷ ۲۵۸
	پونتودره	۴ ۳۹۱	۴۶۳ ۵۶۴
آستوریا	اوویدو	۱۰ ۸۹۴	۵۹۳ ۷۱۱
باسق	کیپوزقوآ	۱ ۸۸۵	۱۷۹ ۵۶۶
	بیسقایه	۲ ۱۶۵	۲۰۱ ۷۰۰
ناواره	ناواره	۱۰ ۵۰۶	۳۱۸ ۰۴۳
آراغون	سراغوسه	۱۷ ۴۲۴	۳۸۹ ۴۰۵
	هوئسقه	۱۰ ۱۴۹	۲۶۱ ۲۶۶
	یروئل	۱۴ ۸۱۸	۲۴۸ ۳۷۳
قطالونیه	بارسلونه	۷ ۶۹۱	۸۵۸ ۰۹۷
	جرونه	۵ ۸۶۵	۳۰۸ ۷۵۹
	لریده	۱۲ ۱۵۱	۲۹۰ ۸۰۳
	تراغونه	۶ ۴۹۰	۳۴۳ ۷۶۹
والنسیه (بلنسیه)	والنسه	۱۰ ۷۵۱	۲۵۸ ۲۳۸
	قستلون	۶ ۴۶۵	۲۹۵ ۸۳۹
	آلیقنت	۵ ۶۶۰	۴۲۳ ۱۲۴
	مرسیه	۱۱ ۵۳۷	۴۶۲ ۸۲۹
	البسیطه	۱۴ ۸۶۳	۲۲۰ ۸۱۴
اندلوسیا (اندلس)	غرناطه	۱۲ ۷۶۸	۴۷۸ ۸۴۶
	المریه	۸ ۷۰۴	۳۵۷ ۴۳۰
	مالقه	۷ ۳۴۹	۵۱۸ ۱۱۴
	جیان	۱۳ ۸۸۰	۴۳۲ ۶۳۴
	قرطبه	۱۲ ۷۲۷	۴۰۱ ۶۶۰
	اشبیلیه	۱۴ ۰۶۳	۵۲۳ ۲۲۷
	هوئلوه	۱۰ ۱۳۸	۲۲۳ ۹۸۹
	قادیس	۷ ۳۴۲	۴۳۱ ۷۶۳
بالئار	بالئار آطه‌لری	۵ ۰۱۴	۳۰۹ ۲۱۶
	قناریه آطه‌لری	۷ ۲۷۳	۳۰۷ ۷۴۳
	جمعاً	۵۰۴ ۵۱۷	۱۷ ۲۲۶ ۲۵۴

شهر وقصبه‌لری . — اسپانیانك تاریخجه مشهور بر چوق شهر وقصبه‌لری اولوب، بونلرك بعضیسی حکومت اسلامیه زماننده فوق‌العاده بر معموریته نائل اولمشلردی. بونلرك چوغی عربلرك اخراجندن صکره تدنی ایدوب، اهالیسز قالمشدر. مثلا بر ملیوندن زیاده اهالیی جامع اولوب، اندلسك مرکزی بولنمش اولان قرطبه‌نك بوکون آنجق ۴۹۰۰۰ اهالیسی واردر. الیوم اسپانیانك اك بیوك واك کوزل شهری پایتختی بولنان مادرید اولوب، ۳۸۸۰۰۰ اهالیسی واردر. مادریددن صکره برسلونه شهری اولوب، ۲۴۳۰۰۰ اهالیسی اولدیغی کبی، والنسه (یعنی بلنسیه)، سویل (یعنی اشبیلیه) ومالقه شهرلرینك دخی ۱۴۰۰۰۰ و ۱۳۰۰۰۰ و ۱۱۰۰۰۰ اهالیلری واردر. غرناطه، مرسیه، قادیس وسراغوسه (یعنی سرقسطه) وپالمه شهرلرندن هر برینك دخی اللی بیکدن زیاده اهالیسی اولوب، سائرلرینك مقدار نفوسی اللی بیکدن آشاغیدر.

مالیه‌سی، قوهٔ بریه وبحریه‌سی . — اسپانیا دولتنك واردات ومصارفی ۸۵۰ ملیون فرانق یعنی ۳۷ ملیون عثمانلی لیراسی اولوب، دیون عمومیه‌سی دخی ۶۳۲۴۰۰۰۰۰۰ فرانقه وبونك فائض سنویسی ۲۳۷ ملیون فرانقه بالغ اولور. اسپانیا عسکری غایت جسور وجفاکش ایسه‌ده، ضابطلری وارکان حرب هیئتی صورت مطلوبه‌ده دکلدر. عموم قوهٔ بریه‌سی حال حضرده ۱۰۰۰۰۰ وحال سفرده ۳۰۰۰۰۰ کشیدن عبارتدر. بونلرك یالکز بر خمسی مستملکاتده وقصوری اسپانیاده بولنور. قوهٔ بحریه‌سی ۱۲۷ واپور ایله ۸ یلکن کیسندن، که جمعاً ۱۳۵ سفائندن عبارت اولوب، بونلرك مجموعی ۴۹۲ طوپی حاوی و ۶۴۶۹۸ بیکیر قوتنده‌در.

معارف وصنایع وتجارتی . — اسپانیا مدنیتجه آوروپا دولتلرینك اك کری قالمشلرندن ایسه‌ده، بو صوك وقتلرده نشر معارفه وسائر اسباب ترقینك استحصالنه فوق‌العاده غیرت اولنه‌رق، اون سنه اول اجرا اولنان استاتستیقه کوره، اسپانیاده ۱۰ دارالفنون، ۱۲ مکاتب خصوصیه، ۷۷ دارالمعلمین ودارالمعلمات، ۴۱ صنایع مکتبلری، ۶ مکاتب حربیه و ۲۹۰۳۸ مکاتب ابتدائیه موجود ایدی. بلدیه وارداتنك بر خمسی مکاتبه عائد اولوب، معارف

تخصیصاتی ٢٦ ملیون فرانقدر. جمعیات علمیه وفنیه‌سی ٢٠ سنه اول ٦٢ عددنده ایدی. اسپانیاده ٤٨ کتبخانه موجوددر.

صنایع اسپانیاده الآن پك کری اولوب، پاموق، یوك وایپکدن بعض منسوجاتله، صابون وسختیان کبی بعض مواد اعمال اولنورسه‌ده، بونلرك مقداری جزئیات قبیلندن اولوب، داخلی صرفیاته دخی کفایت ایتمز. بو مملکتك باشلیجه اسباب ثروتی محصولات ارضیه وحیوانیه‌دن ومعادندن عبارت اولوب، اخراجاتی باشلیجه بغدای وسائر حبوباتله یاغی، شراب، زیتون، قورو اوزوم وسائر میوه‌لره منحصردر. هر حالده ادخالاتی اخراجاتندن بر خمس نسبتنده زیاده‌در. آنجق حکومتك اعانه وتشویقی واهالینك غیرتی ثمره‌سیله بر طرفدن فابریقه‌لر کوندن کونه تکثیر وبر طرفدن دخی محصولات ارضیه وحیوانیه تزیید واسباب نقلیه توسیع ایدلمکده اولدیغندن، ادخالات ایله اخراجات آره‌سنده اولان بو تفاوت کیتدکجه آزالمقده‌در.

اسپانیانك ١٩٠٢ سفائن تجاریه‌سی اولوب، بونلرك ٤٢٦ سی واپوردر. دمیر یوللری دخی کیتدکجه چوغالمقده اولوب، الیوم مادرید شهری مملکتك سواحل شمالیه وجنوبیه وشرقیه‌سنده‌کی بیوك اسکله‌لرك جمله‌سیله وپورتکیزك پایتختی وبرنجی اسکله‌سی اولان لیسبونه ایله دمیر یوللرله مربوطدر؛ وبو یوللر اسپانیانك وسطلرنده‌کی بیوك شهرلرك اکثریسنی دخی بر طرفدن پایتختله وبر طرفدن اسکله‌لرله ربط ایتمکده‌در. پیره‌نه‌لك ایکی اوجندن اسپانیا دمیر یوللری فرانسه‌نك وبتون اوروپانك یوللریله کسب ارتباط ایدیور. سقی اراضی ایچون اکثر نهرلرنده جدوللر وسدلر یاپلمش اولدیغی کبی، نهرلر بیننده سیر سفائنی تسهیل ایده‌جك خیلی جدوللری دخی اولوب، بونلرك اك بیوکلری قستیله‌ده‌کی قنال ایله ابره نهرنده (ایمپریال) تعبیر اولنان پك اوزون بر قنالدر. الحاصل بو وسائطك جمله‌سی اسپانیانك تجارتنی تسهیل ایتمکده‌در.

مستملکاتی. — اسپانیا مقدما اوروپانك اك بیوك دول بحریه وبریه‌سندن بولنمش، وعلی الخصوص آمریقانك اکثر طرفلری اسپانیوللر طرفندن کشف وفتح ایدلمش اولدیغندن، مستملکاتی پك چوق ایدیسه‌ده، مرور زمانله بو دولت ضعفه دوچار اولوب، آمریقاده‌کی مستملکاتك هربری باش قالدیره‌رق، برر دولت مستقله اولدقلری کبی، آسیا وآفریقاده وسائر طرفلرده اولان مستملکاتی دخی برر برر الندن چیقمش؛ وشمدیکی حالده پك آز مستملکاتی قالمشدر. مستملکات حاضره‌سی مغرب اقصانك سواحلنده ضبط ایتمش اولدیغی بر قاچ اسکله ایله آفریقانك سواحل غربیه‌سنده بعض کوچك یرلر وکینه کورفزی ایچنده بولنان بر قاچ کوچك آطه‌دن، آمریقانك آنتیل جزایرنده (قوبه) و(پورتوریقو)، چین دکیزنده‌کی (فلیپینه) وبحر محیط کبیرده (قارولینه)، (پالاووس) و (ماریانه) آطه‌لرندن عبارتدر. بونلرك مجموعنك مساحهٔ سطحیه‌سی ٤٢٩ ١٢٠ مربع کیلومترو واهالیسی ٨ ٠٢٣ ٣٠٠ نفوسدر. [بونلردن هربرینك اسمنه مراجعت.]

احوال تاریخیه‌سی. — اسپانیا وپورتکیز شبه جزیره‌سی تاریخك ضبط ایده‌بیلدیکی زمانلرك اك اسکیسنده (ایبر) اسمیله معروف بر قومك مسکنی اولوب، (ایبریا) اسمیله معلوم ایدی. بوقوم آسیای وسطیدن کلن اقوام آریانیه‌دن اولمیوب، من القدیم آوروپاده بولنمش، واولجه بتون آوروپای غربیده طاغنیق برحالده یاشامقده ایکن، بعده اقوام آریانیه‌نك ایلك قافله‌سی اولان (کلت)لرك آوروپایی استیلا ایتملری اوزرینه، ایبرلر پیرنه طاغلرینه واسپانیا ایله پورتکیز شبه جزیره‌سنه چکلمشلردی. بونلر جنکاور برقوم اولوب، بعضلری مثلا اسپانیانك جنوبنده بولنانلری اولدقجه برمدنیته نائل اولمش، ومعادنك اخراجیله وسائر بعض صنعتلرله دخی اشتغاله باشلامشلردی. اسپانیانك هر طرفنده جسیم طاشلردن یاپلمش بعض قبا ابنیه ایله مزار وساره کبی بر طاقم اثرلرینه تصادف اولنمقده در. اسپانیانك منابع طبیعیهٔ ثروتی اسکیدن فنیکه‌لیلری ویونانیلری جلب ایده‌رك، بونلر وقتیله اسپانیانك سواحل شرقیه وجنوبیه‌سنده برطاقم قصبه‌لر تأسیس واورالرده اختیار اقامت ایتمشلردی. بعده قرتاجلیلر الیوم (آندالوسیا) دینلن اسپانیانك جنوبینك ایچ طرفلرینه دخی دخول ایله، اورالرده کثرتله بولنان معادندن استفاده ایتمکه باشلامشلردی. مشهور (آنیبال)ك پدری آمیلقار ٩ سنه متمادیا اوغراشه‌رق، ایبراقوامندن بعضیسنی رام، واسپانیانك

برچوق برلرینی ضبط ایتدکدن صکره، اوغلی آنیبال دخی (ایبر)لرك شدتلی مقاومتلریله برابر فتوحاتی ایلری-یه کوتورمش؛ وآنجق سواحلده یونانیلرله مسکون اولان قصبه‌لر روما جمهوریتیله متفق بولندقلرندن، آنیبال رومانك اوراجه نفوذینی کسر ایچون، بو قصبه-لره تعرض ایدنجه، رومالیلرله قارتاجلیلر آره‌سنده وقوع بولان مشهور محاربه‌لر آچلش؛ وآنیبال معیتنه ایبرلردن متشکل بر قاچ آلای آلوب، ایتالیایه سوق ایتمش اولدیغندن، رومالیلره اسپانیادن هر جهتجه نه درجه‌لرده استفاده اولنه‌بیله‌جکنی اوکرتمشیدی. قرتاجلیلر مغلوب اولوراولماز، رومالیلر اسپانیایه سوق عسکر ایله، برچوق وقت ایبرلرك مقاومت مردانه‌سیله اوغراشدقدن صکره، میلاددن ۱٤۹ سنه اول، آفریقالی (اسکیپیون) ك بر غلبۀ قطعیه‌سی ورئیسلرینك قتلی اوزرینه، ایبرلر رومالیلرك حکمی آلتنه کیرمش، واسپانیانك شمال طرفلرنده طاغلره چکیله‌رك، مقاومتده ثبات ایدنلر دخی مرور زمانله بر درجه‌یه قدر تحت اطاعته آلنمشیدی. او طرفلرده لسان ملیلرینی محافظه ایده‌بیلمشلردر. بوکون اوراده بولنان (باسق) قومی اسکی ایبرلرك بقیة السیوفندن بشقه بر شی دکلدر. رومالیلر اسپانیایه فوق العاده اهمیت ویروب، ایتالیادن پك چوق مهاجرلر سوق واسکان ایتدکلری کبی، یر-لیلره دخی حسن معامله ایدوب، کندیلریله امتزاج واختلاط ایتمش؛ وبووجهله ایبرلر آز مدت ظرفنده کندی لسان وجنسیتلرینی اونودوب، لاتینلشمشلردی. حتی ایچلرندن برچوق مؤلفلر وسردارلر دخی یتیشوب، ازجمله (ترایان) بونلردن اولمغله، موقع اقتداره کچنجه، اسپانیانك اعمار وترقیسنه پك چوق چالیشمش، وپك چوق آثار عمران براقمشدر. میلادك برنجی قرننده خرستیانلق اسپانیایه دخول ایدوب، آوروپانك سائر طرفلرندن دها اول ودها قولای انتشار ایتمشدر. بعده روما دولتنك ضعفه دوچار اولمسیله، اقطار شمالیه‌دن برطاقم اقوام وحشیه آوروپایی استیلا ایتدکلری صره‌ده، بونلردن بعضلری اسپانیایه طوغری یوریمش؛ وازان جمله اورادن مرورله آفریقایه چکن (واندال)لرك بر طاقمی اسپانیانك جنوب جهتنده یرلشوب، بونلرك اسمنه نسبتله اورامی (واندالوسیا) تسمیه اولنمشیدی، که بعده (آندالوسیا) شکلنی آلوب، عربلر طرفندن (اندلس) صورتنه تحویل ایله بتون اسپانیایه اطلاق اولنمشدر. اقوام مذکوره‌دن (آلن)لر اسپانیانك وسط وغرب جهتلرنده، و(سوآو)لر دخی شمال طرفنده یر-لشمشلردی. مؤخراً ینه اقوام وحشیۀ مذکوره‌دن (ویسیغوت)لر کلوب، فرانسه‌نك جنوب جهتیله برابر بتون اسپانیایی دخی ضبط ایله، آز زمان ظرفنده اهالی ایله امتزاج واختلاط ایتمش؛ وبعده فرانسه‌دن چیقا-رلمغله، اسپانیانك وسطنده اولان (تولده) یعنی (طلیطله) شهرینی مرکز اتخاذ ایده‌رك، منتظم بر دولت تشکیل ایتمشلردر.

اسپانیا پورتکیزله برابر بووجهله ویسیغوتلرك النده ایکن، شمس منیر اسلامك آفاق عالمه لمعه‌پاش اولمسیله، غزاة مسلمینك هر طرفده نائل اولدقلری غالبیت وفتو-حات صره‌سنده خلافت بنی امیه عهدنده آفریقانك سواحل شمالیه‌سی ضمیمۀ ممالك اسلامیه اولمش؛ و۹۲ تاریخ هجریسنده ولید بن عبد الملك زمان خلافتنده آفریقا فتوحاتنه مأمور بولنان موسی بن نصیر طرفندن طارق بن زیاد اسپانیانك فتحنه مأمور اولوب، بربری آرقه‌سنده قزاندیغی مظفریتلرله، ویسیغوتلرك حکمداری (آلفونس) ك قتلیله، وبعده موسی بن نصیرك دخی بالذات آوروپایه کچمسیله، آز زمان ظرفنده اسپانیا وپورتکیز یعنی بتون ایبریا شبه جزیره‌سی وفرانسه‌نك بیله قسم جنوبیسی فتح، وبو قطعۀ عظیمه خلافت عظمای اسلامیه‌نك بر ایالتی حکمنه وضع اولنمشیدی. خلافت اسلامیه‌نك بنی امیه‌دن بنی عباسه انتقالی صره-سنده بنی امیه‌دن عبدالرحمن اسمنده بر ذات خفیاً مغربه انتقال ایله، ۱۳۹ تاریخنده اسپانیایه دخول ایده‌رك، اوراسنی بر حکومت مستقله حالنه وضع، وقرطبه‌یی مرکز حکومت اتخاذ ایتمشدر. اندلسده‌کی بنی امیه دولتی تاریخ مذکوردن ٤۲۳ تاریخ هجریسنده‌دك ۲۸٤ سنه حکومت سورمشدر. بونلرك زماننده اسپانیا فوق العاده برمعموریت ومدنیته نائل اولوب، اهالیسی وثروت ومدنیتی تکثر، وعلوم ومعارف متنوعه ترقی ایتمکله، آوروپانك او وقتکی ظلام جهل وتعصبنه قارشی اسپانیاده‌کی مدنیت اسلامیه بر مشعلۀ پرنور کبی پارلاردی. مرور زمانله اندلس اهل اسلامی مدنیتك جملۀ نتایجندن اولان سفاهت وتن پرورلکه طالمغله، بنی امیه دولتی منقرض اولوب، اسپانیانك هر طرفنده

برطاقم طوائف ملوك ظهور ايتمشدى. اسپانيانك ابتداى فتحنده مقتول قرال آلفونسك اقرباسندن بر آدم ايله ويسيغوتلر رؤساسنك اكثرى اسپانيانك منتهاى شمالنده اولان (آستوريا) طاغلرينه چكيلوب، اوراده مستقل بر حكومت صغيره تشكيل ايتمشلردى. ملوك بنى اميه بوحكومتك عادتا براشقيا چته‌سى حكمنده اولديغنى وبولندقلرى يرك هيچ بر اهميتى اولمديغنى كوره‌رك، استيصالنه بك‌ده جهد ايتمه‌مشلردى. آنجق محل مذكوره چكلمش اولان اسپانيوللر مؤخراً بنى‌اميه دولتنك ضعفندن، اهل اسلامك تفرقه‌سندن وعلى‌الخصوص ملوك طوائفك بربرلريله اوغراشملرندن استفاده ايله، كيتدكجه دائرهٔ حكم ونفوذلرينى توسيع ايده‌رك، (ليون) قراللغى ناميله بر قراللق تشكيل ايتمشلردى. ديكر طرفدن برى (ناواره) وديكرى (آرا-غون)ده ديكر ايكى كوچك خرستيان حكومتى ظهور ايتمشيدى. ملوك طوائفك حكم سوردكلرى ٥٦ سنه ظرفنده يعنى ٤٢٣ تاريخ هجريسندن ٤٧٩ تاريخنه‌دك مذكور خرستيان دولتلرى اسپانيانك وسطلرينه طوغرى ايلريلمكده دوام ايتدكلرندن، ملوك طوائفدن قرطبه‌ده حكم سورن ذاتك دعوتى اوزرينه، مغربده يكى تشكل ايتمش اولان (مرابطين) دولتنك حكمدارى يوسف بن تاشفين‌عساكر وفيره ايله اسپانيايه كچه‌رك، خرستيانلرى قطعى بر مغلوبيته دوچار، وضبط ايتمش اولدقلرى ممالكى استرداد ايتدكدن صكره، برر برر ملوك طوا-ئفك دخى حكم ونفوذ ويا وجودلرينى رفع ايده‌رك، اسپانيانك قسم اعظمنى ينه بر حكومت واحدهٔ اسلا-ميه‌نك حكمى آلتنه جمع ايتمشيدى. مرابطين دولتى ٤٧٩ تاريخندن ٥٤٠ تاريخنه‌دك ٦١ سنه اسپانياده حكم فرما اولدقدن صكره، متمدن ونازك‌بولنان اسپانيا عربلرى مغرب چوللرندن كلمش اولان بدوى مرابطينك معاملات ظلميه‌سنه طاقت كتيره‌ميه‌رك، ينه شورش داخلى ظهور ايتمكله، وخرستيانلر يكيدن فرصت بو-لوب، بوآرالقده پورتكيزده دخى بر خرستيان دولتى تشكل ايتمش اولديغندن، بونلر كيتدكجه اسپانيانك وسطلرينه طوغرى توسيع ملك ايتمكده ايديلر. او صره‌ده آفريقاده موحدين دولتى تشكل‌ايدوب، ٥٤١ تاريخنده اسپانياده‌كى ممالك اسلاميه موحدينك الينه كچمش، و٦٦٨ تاريخنه‌دك ١٢٧ سنه بونلرك حكمى آلتنده قالمش؛ وتاريخ مذكورده بعض جهتلرى فاس ومراكشده حكومت سورن بنى مرين دولتنك الينه كچوب، ديكر بعض طرفلرده دخى ينه برطاقم طوائف ملوك ظهور ايتمشيدى، كه بونلرك اك بيوكلرى بنى هود ايله بنى احمر دولتلرى ايدى. بو صره‌لرده خر-ستيان دولتلرى كيتدكجه قوت پيدا ايده‌رك، جنوبه طوغرى توسيع ممالك ايتمكله، نهايت يالكز اسپانيانك قسم جنوبيسى اهل اسلامك النده قالمش، وبنى احمر دولتى غرناطه شهرينى مركز اتخاذ ايده‌رك، بوقطعه‌ده حكم سورمكده دوام ايتمشيدى. اسپانيانك سائر طرفلرنده حكم سورن خرستيان دول صغيره‌سى بينلرنده وقوع بولان صهريتلر مناسبتيله برلشه‌رك، باشليجه قشتاله وآراغون ايله پورتكيز دولتلرندن عبارت قالمشيدى. قشتاله ملكه‌سى (ايزابله) ايله آراغون حكمدارى (فرديناندو) آره‌سنده وقوع بولان ازدواج اوزرينه بو ايكى دولت دخى برلشه‌رك، كسب قوت ايتمكله، ٨٩٨ ده غرناطه‌يى دخى ضبطله، اسپانياده حكومت اسلاميه‌يه بسبتون ختام ويرمشلردر. بو وقوعات عظيمه‌يى متعاقب (قريستوف قولومب) دخى اسپانيا دونتماسيله آمريقايى كشف ايتمكله، مكسيقه وآمريقاى وسطى ايله آمريقاى جنوبينك اكثر طرفلرى اسپانيانك الينه كچديكى كبى، مذكور فرديناندو وايزا-بله‌نك خلفى (شارل كينت) زماننده ناپولى، سيجليا، ساردنيا، فلنك وسائر بر چوق يرلر دخى اسپانيايه تابع اولمغله، بو نوظهور اسپانيا دولتى آوروپانك برنجى دولتى اولوب، قوت وثروتى درجهٔ نهايتى بولمش ايسه‌ده، متعصبين رهباندن مركب انكيزيسيون جمعيت ملعنت پيشه‌سى اسپانياده فوق العاده بر قوت ونفوذ بولوب، قطعهٔ مذكوره‌ده قالمش اولان مليونلرجه اهل اسلامى وحكومت اسلاميه زماننده تكثر ايتمش اولان يهوديلرى انواع اشكنجه‌لر وعقوبتلرله قتل وامحا ويا طرد وتبعيد ايتدكلرندن، وبرطرفدن آلتون معدنى بولمق طمعيله اسپانيوللر كروه كروه سرسريانه آمريقايه هجرت ايتدكلرندن، اسپانيانك اكثر طرفلرى خالى قاله‌رق، عربلرك زماننده حاصل اولمش اولان مدنيت ومعموريت مبدل بدويت وخرابيت اولوب، برر مليو-ندن زياده اهاليسى بولنمش اولان نيجه جسيم شهرلر ويرانه وباغ وباغچه ومزرعه‌لر چول حالنه كيرمش؛ واهل اسلامك آثار مدنيتى عن قصد تخريب وامحا اولنه‌رق، اسپانيا انكيزيسيونك ظلمت ظلم وجهلى آلتنده

قالمشیدی. اسپانیوللر بر طرفدن اسپانیاده مسلمانلرله یهودیلر و برطرفدن آمریقاده بیچاره مظلوم اهالئ اصلیه حقنده ارتکاب ایتدکلری مظالم وتعدیاتك جزای مستحقنه اوغرایه‌رق، کیتدکجه قوت ونفوذلری تدنی ایتمکله برابر، کندیلری فقر وضرورت وجهالته دوچار اولوب، آوروپانك سائر طرفلرنده کوندن کونه تکثر وتزاید ایتمکده بولنان آثار مدنیتدن بونلر محروم قالمشلردی. داخلی فتنه ونفاقلری دخی اکسیك اولمیوب، قومشولری بو تفرقه‌لرندن استفاده ایله، بالدفعات اسپانیایه تجاوز ایتمشلردی. ازجمله ١٨٠٨ تاریخنده بیوك بوناپارت اسپانیایه سوق عسکرله برطاقم خونریزانه محاربه‌لردن صکره، غالب کلوب، برادری (ژوزف)ی اسپانیا تختنه اجلاس ایتمشیدی. او وقتدن صکره دخی اسپانیاده محاربات واختلالات داخلیه اکسیك اولمیوب، ١٨٦٩ تاریخنده قرالیچه‌لری بولنان (ایزابله)یی طرد، وجمهوریت تأسیسنه تصدی ایتمش؛ وبر چوق وقت دون قارلوس طرفدارلریله وسائر فرقه‌لرله اوغراشدقدن صکره، برآره‌لق ایتالیا قرالی ویقتور امانوئلك اوغلی (آمده)یی قرال قبول ایتمشلر ایسه‌ده، مشارالیه واقع اولان تفرقه‌لره قارشی اوچ سنه‌دن زیاده ثبات ایده‌میوب، استعفاسنی ویرمش؛ و١٨٧٣ده جمهوریت اعلان اولنه‌رق، ١٨٧٥ ده مطرود قرالیچه‌نك اوغلی اون ایکنجی آلفونس قراللغه قبول اولنمشدر. او وقتدن بری اسپانیا برآز استراحت ایدوب، ترقی یولنه سلوك ایتمشدر. حکومت اسلامیه حقنده «اندلس» ماده‌سنده تفصیلات ویریله‌جکندن، شوراجقده یالکز اهل اسلامك اخراجندن صکره تشکل ایدن خرستیان اسپانیا دولتنك حکمدارلریله تاریخ جلوسلری بروجه زیر بیان اولنور :

فردیناندو ایله ایزابله	١٤٧٩	بعد المیلاد
(آوستریا خاندانه منسوب حکمدارلر)		
شارل کینت	١٥١٩	بعد المیلاد
ایکنجی فلیپ	١٥٥٦	«
اوچنجی فلیپ	١٥٩٨	«
دردنجی فلیپ	١٦٢١	«
ایکنجی شارل	١٦٦٥	«
(بوربون خاندانه منسوب حکمدارلر)		
بشنجی فلیپ	١٧٠٠	«
برنجی لوئی	١٧٢٤	«
ثانیاً بشنجی فلیپ	١٧٢٤	«
آلتنجی فردیناند	١٧٤٦	«
اوچنجی شارل	١٧٥٩	«
دردنجی شارل	١٧٨٨	«
ژوزف بوناپارت	١٨٠٨	«
یدنجی فردیناند	١٨١٣	«
ایکنجی ایزابله	١٨٣٣	«
ساوواآلی آمده	١٨٧٠	«
جمهوریت	١٨٧٣	«
اون ایکنجی آلفونس	١٨٧٥	«
نائبۀ حکومت قریستینه	١٨٨٥	«
صبی اون اوچنجی آلفونس	١٨٨٦	«

اسپانیش تاون } (Spanish-town) یعنی «اسپانیول قصبه‌سی». آمریقانك آنتیل آطه‌لرندن (جامایقه) جزیرۀ کبیره‌سنك مرکزی اولان بر قصبه اولوب، (قوبره) نهری اوزرنده و بو نهرك منصبی قربنده اوله‌رق، ١٨° ١′ عرض شمالی ایله ٧٩° ٤′ طول غربیده واقعدر. ٦٠٠٠ اهالیسی وبر کوزل دمیر کوپریسی واردر. ١٥٢٠ تاریخنده قریستوف قولومبك اوغلی (دیاغو) طرفندن تأسیس اولنه‌رق، اسپانیوللر طرفندن (سانتیاغو دلاوغا) تسمیه اولنمش؛ وبعده انکلیزلرك الینه کچنجه، بو قاریده‌کی اسمله شهرت بولمشدر.

اسپچه } (Spetzia) یونانك آطه‌لر دکیز نده‌کی جزایرندن اولوب، موره شبه جزیره‌سنك شرق جهتنده (آناپولی) کورفزینك مدخلنده واقعدر. طاغلق برآطه اولوب، غرب شمالیدن شرق جنوبی‌یه طوغری اولان بویی ٩، وشمال شرقیدن جنوب غربی‌یه طوغری اولان اکی ٥ کیلومتره‌در. شمال شرق ساحلنده ینه (اسپچه) اسمیله مسمی برقصبه‌سی و برقاچ قریه‌سی واردر. اهالیسی ١٥٠٠٠ کشیدن عبارت اولوب، جمله‌سی آرناود جنسیتنه منسوب وکمیجیلکله مشغولدرلر. بونلرله بوآطه‌نك شرق جهتنده اولان (ایدره) جزیره‌سی اهالیسی قورصانلقله اشتهار ایتمشلردر. بو کونکی کونده دخی یونانك عساکر بحریه‌سی واکثر کمیجیلری بو آطه‌لر اهالیسندندر. (اسپچه) نك اسکی اسمی (تیپارنوس) اولوب، ادارۀ عثمانیه زماننده (سودلیجه) تسمیه اولنوردی.

اسپچیا } (Spezzia) ایتالیا سواحل شرقیه‌سنك شمال جهتنده (لوانته) ایالتنك مرکزی اولان برشهر واسکله اولوب، همنامی اولان بر کوچك کورفزك ایچنده وجنوه‌نك ٨٠ کیلومتره

جنوب شرقیسنده واقع و ۱۳۰۰۰ اهالیبی جامعدر. لیمانی پك صاغلام اولوب ، سفائن حربیه و تجاریه مأواسیدر. — اسپچیا کورفزی جنوب شرقیدن شمال غربی‌یه طوغری ممتد اولوب، غایت صاغلام ومحفوظ ٤ لیمانی واردر.

اسپرانسکی (Spéranski) روسیه رجالندن اولوب، ۱۷۷۲ تاریخ میلادیسنده (چرقوتینه) ده طوغمش، و۱۸۳۹ ده وفات ایتمشدر. پاولو وآلکساندر ونیقوله زمانلرنده روسیه دولتنك اك بیوك مسندلرینه نائل اولمش؛ واداره‌ٔ ملك حقنده یكی براصول ایجاد ایدوب، روسیه‌نك قوانیننه دائر دخی ۱۵ بیوك جلددن مرکب براثر معتبر تألیف ایتمش؛ وبوكا مكافاةً قونتلق عنوانیله تلطیف اولنمش ایدی.

اسپرچه (Spretza) بوسنه ولایتنك ازوورنیق سنجاغنده برنهر اولوب، صربیه حدودنده‌كی طاغلرده نبعانله، غرب شمالی‌یه طوغری آقه‌رق، وبر قاچ دره‌لرك دخی صولرینی طوپلایوب، غراچانیچه‌نك یانندن کچه‌رك، تقریباً ۱۰۰ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدکدن صکره، (دوبوی) ك آلت طرفنده صاغ ساحلندن بوسنه ایرماغنه‌دوکیلور.

اسپرنکل (Sprengel) آلمانیا مورخلرندن اولوب ، ۱۷٤٦ تاریخ میلادیسنده (روستومه) شهرنده طوغمش، و ۱۸۰۳ ده وفات ایتمشدر. جغرافیا و تاریخه وعلی الخصوص هندك احوالنه دائر پك معتبر برقاچ کتاب یازمشدر.

اسپرینغفیلد (Springfield) آمریقاده ممالك مجتمعه‌نك (ماساچوست) جمهوریتنده برشهراولوب، (بوستون)ك ۱۸۰ کیلومتره غربنده و(قونکتیقوت)نهری اوزرنده‌واقعدر. ۲۰۰۰۰ اهالیسی واسلحه فابریقه‌لری واردر. — بو شهرك قارشیسنده (وست‌اسپرینغفیلد) یعنی «شرق‌اسپرینغفیلد» اسمیله ۷۰۰۰ اهالیبی جامع برقصبه‌واردر، که ۱۸٤۰ تاریخ میلادیسندنبری جمهوریت مذکوره‌نك مرکزیدر.

اسپك (Speke) انکلیز مشاهیر سیاحیندن اولوب، ۱۸۲۷ تاریخنده (جوردانس) ده طوغمش، ۱۸٦٤ ده وفات ایتمشدر. ۱۷ یاشنده ایکن عسکره یازیلوب ، هند عسکرنده یوزباشی رتبه‌سنه قدر ترفیع اولنمش؛ و ۱۸۵٤ ده یوزباشی (بورتون) ك رفاقتیله آفریقای شرقیده اجرای کشفیاته کیدوب، عدن کورفزندن آفریقایه کیرمش؛ و۱۸۵۷ دن ۱۸٦۳ تاریخنه‌دك دخی کندی باشنه آفریقانك بیوك کوللرینه سیاحت ایدوب، زنکباردن دخول ایتدیکی حالده ، خرطومه واصل اولمشیدی. یازمش اولدیغی مکمل برسیاحتنامه فرانسزجه‌یه دخی ترجمه ونشر اولنمشدر.

اسپلو (Spello) ایتالیای وسطیده روما قربنده‌کی (پروزه) ایالتنده برقصبه اولوب،(فولینیو) شهرینك ۵ کیلومتره شمال غربیسنده واقع و۶۰۹۰ اهالیبی جامعدر. اسکیدن مستحکم برقصبه اولوب، ۱۵۲۹ تاریخ میلادیسنده (شارل‌کینت) طرفندن ضبط، و بعده اوچنجی (پول) طرفندن هدم وتخریب اولنمشیدی.

اسپندیوس (Spendius) روما اسراسندن اولوب، قرتاجه فرار ایتمش؛ واوراده قبل المیلاد ۲٤۱ تاریخندن ۲۳۸ تاریخنه‌دك حکم سورن تجار واصناف اختلالی رؤساسندن اولوب، ۲۳۹ ده آمیلقار طرفندن طوتیله‌رق خاچه کرلمشدر.

اسپنر (Spener) قتولیکلرك (پیاتیست)تعبیر اولنان رهبان طریقنك موجدی اولوب ، ۱٦۳۵ تاریخ میلادیسنده (آلساس) ده طوغمش، و۱۷۰۵ده وفات ایتمشدر. عقائد وتصوفه متعلق بعض اثرلری واردر.

اسپنسر (Spenser) انکلتره‌نك براسکی خاندانی اولوب ، بو خاندانه منسوب بولنمش‌اولان (هوغ‌اسپنسر) اسمنده بابا اوغل ایکی ذات میلادك اون دردنجی قرنی اوائلنده انکلتره قرالی ایکنجی (ادوآرد) ك عنان اداره‌سنی اللرینه آلمش اولدقلری حالده، قرالیچه (ایزابله) ایله طرفدارلرینك تزویراتیله نفی اولندقدن صکره ، عودتلرنده قرالیچه‌یی برادری‌اولان فرانسه قرالنك نزدینه‌قاچمغه مجبور ایتمشلرسه‌ده، مؤخراً قرالیچه انکلتره‌یه عودتله موی‌الیهمایی قتل ایتدیرمشدر.

اسپنسر (Ed. Spenser) — ادموند انکلیز مشاهیر شعراسندن‌اولوب، ۱۵۵۰ تاریخنده لوندره‌ده طوغمش ، و ۱۵۹۹ ده وفات ایتمشدر. بر قاچ منظومه‌سیله بعض منظوم تیاترولری وسائر اشعاری واردر.

اسپوراده { آطه‌لری (les Sporades) جزایر بحرسفیددن سیسام ایله ردوس آره‌سنده بولنان کوچك آطه‌لره ویریلن اسمدر. بو اسم لسان یونانیده «طاغنیق» دیمك اولوب، مذکور آطه‌لر وضعیتلرینه بناءً بو اسمله تسمیه اولنمشلردر. جزایر مذکوره قاریوط، بطنوز، لریوز، قالیموز، استانکوی، اوستریالیه، هرکیت، انجیرلی، ایلیاکی، کربه وقاشوط آطه‌لرندن عبارتدر. زمان قدیمده خیلی معمور واهالیسی متمدن بولنمش ایسه‌ده، شمدیکی حالده اهالیسی فقیر ویکتا مدار تعیشلری اولان سونکر تجارتی دخی برطاقم محتکرلرك الینه منحصردر. [بهرینك اسم مخصوصنه و «جزایر بحر سفید» ماده‌سنه مراجعت.] — یونان دولتی بو اسمی موره شبه جزیره‌سی سواحل شرقیه‌شی قربنده طاغنیق بر حالده بولنان اسپچه (سودلیجه)، ایدره (چاملیجه)، پوروس، قولوری واکینه آطه‌لرینه ویرمشدر. [اسم مخصوصلرینه مراجعت بیوریله.]

اسپورینه { (Spurinna) اسکی روما شعراسندن و شردارلرندن اولوب، میلادك ٢٣ تاریخنده طوغمش و (دومیتیان)ك زماننده‌ك یاشامشدر. (ویتلوس) ه قارشی (اوتون) ك طرفنی التزام ایده‌رك، برچوق محاربه‌لر قزانمش؛ و(سپاسیان) زماننده بعض مسانده عالیه‌یه ترفیع اولنمشیدی. بعض اشعار ومنظومه‌لری باقیدر.

اسپوسیپ { (Speusippe) اسکی آتنه حکماسندن اولوب، افلاطونك یکنی وشاکردی ایدی. قبل المیلاد ٣٤٧ تاریخنده آقادمیا مدرسلکنده حکیم مشار الیهه خلف اولوب، ٣٣٩ده وفات ایتمشدر. مذهب فلسفیسی پك‌ده معلوم اولمیوب، آنجق فیثاغوراسك مذهبنه مائل بولنمش اولدیغی مرویدر. حست وحدت طبیعله عشرته اولان ابتلاسی شهرت حکیمانه‌سنه نقیضه کثیرمشیدی.

اسپولتو { (Spoleto) ایتالیانك (اومبریا) ایالتنده و رومانك ١٢٠ کیلومتره شمالنده (ماروجا) نهری اوزرنده بر شهر اولوب، ٢٠٠٠٠ اهالیسی، برقلعه‌سی، گوزل بر کلیساسی، بربیوك کوپریسی، بر صو یولی و بعض ابنیهٔ عتیقه بقیه‌لری وار در. قدیم بر شهر اولوب، مشهور آنیبالك تعرضاتنه قارشی ثباتکارانه مقاومت ایتمشیدی. شهر پك واسع ایسه‌ده، سوقاقلری طار وغیرمنتظمدر. یقین‌وقتلره قدر بر دوقه‌لق صورتنده اداره اولنوردی.

اسپونتینی { (Spontini) ایتالیانك اك مشهور بسته‌کارلرندن اولوب، میلادك ١٧٧٨ تاریخنده (یسی) قربنده (مایولاتی) قصبه‌سنده طوغمش؛ وبرمدت ناپولی، روما، فلورانسه وونیدیکده اجرای صنعت ایتدکدن صکره، ١٨٠٣ تاریخنده پارسه کیده‌رك، بربرینی متعاقب ترتیب ایتدیکی بعض تیاترو منظومه‌لرینك بسته‌لریله کسب صیت وشهرت ایتمش؛ وبرمدت پروسیه‌ده امرار اوقات ایدوب، بعده پارسه عودتله، ١٨٥١ ده وفات ایتمشدر.

اسپوهن { (Spohn) آلمانیانك مشاهیر علماسندن اولوب، ١٧٩٢ تاریخ میلادیسنده (دورتموند) ده طوغمش، و١٨٢٤ ده وفات ایتمشدر. تاریخ و جغرافیایه وادبیات عتیقه‌یه دائر برچوق اثرلرله اسکی مصریونك لسان واخلاقنه دائر برکتاب یازمش؛ واسکی یونان ولاتین مؤلفلری آثارندن بعضیسنی نشر ایتمشدر.

اسپیچبرغ { (Spitzberg) یعنی «سیوری طاغ» بحر منجمد شمالیده بر جزایر مجتمعه هیئتی اولوب، باشلیجه اوچ بیوك وبرقاچ کوچك آطه‌لردن مرکبدر. اك بیوکلری اولان نفس اسپیچبرغ ونام دیکرله (یکی فریسلاند) آطه‌سی غربده و(شرق شمالی آطه‌سی) ایله (شرق جنوبی آطه‌سی) دخی بونك شرق طرفنده‌در. بو آطه‌لر ٧٦° ایله ٨٠° ٣٠′ عرض شمالی و ٥° ایله ٢٢° طول شرقی آره‌سنده واقع اوله‌رق، (فرانسوا یوسف) آطه‌لرندن صکره آوروپانك اك شمالی یریدر. (غروئنلانده) ایله آوروپانك سواحل شمالیه‌شی وسیبریانك سواحلی آره‌سنده بولنورلر. بو آطه‌لرده برودت درجهٔ نهایتده اولوب، قیشین اوچ آی متمادیاً کیجه اولدیغندن، اهالی بولنمیوب، یالکز یازین آوروپای شمالیدن بالینه ودکیز کوپکی آوینه کیدن کمیجیلر ساحللرینه یناشیرلر. اوچ آی سورن اوزون کیجه اثناسنده یالکز فجر شمالی گاه گاه اورته‌لغی تنویر ایدر. کونش بوقدر اوزون برغیبوبتدن صکره افقك برکنارندن براوجنی کوستره‌رك برقاچ دقیقه سورن برکوندوز حاصل اولور، وکونلر کیندکجه اوزایه‌رق، نهایت اوچ آی سورن بوغریب ایلك بهاردن صکره، کونش افقك اطرافنده دائراً مادار دونمکله،

وكيندكجه سمت الرأسه طوغرى يوكسلمكه باشلايه‌رق، صرف كوندوزدن عبارت برياز موسمى پيدا اولور . اوچ آى متماديا كونشك اصلا غروب ايتمه‌مسى حسبيله، بوموسمده قطب شمالى‌يه اوقدر قريب اولان بويله بر يره كوره تصور اولنه‌ميه‌جق صورتده صيجاق اولوب، كميلرك قطرانلرى اريمكه باشلارسه‌ده، مذكور آطه‌لرك يالكز ٤٥٧ متره‌دن آشاغى اولان يرلر ميدانه چيقوب، بوندن زياده ارتفاعلرى اولان طاغلر ينه قار و بوزله مستور قالير. بوقار وبوزلر اوزاقدن ١٥ كونلك آى كبى پارليوب، قارلرك آره‌لرنده قيرمزى براق بعض غرانيت قيالرى دخى لمعه‌پاش اولمغله، منظره‌يه بشقه بر حسن ولطافت ويررلر . دكيز اوتلرى غايت بيوك واوزون اولوب ، سطح بحرى اورترلر ، وساحله قريب اولان آلچق يرلر كلنجك چيچكى كبى رنكلرى غايت پارلاق برطاقم چيچكلرله تزيين اولنور. او موسمده بالينه‌لرله (فوق) و (مورس) دنيلن جسيم حيوانات بحريه آطه‌لرك اطرافنه هجوم ايتدكلرى كبى ، بياض آييلر دخى طولاشمغه ومليونلرجه دكيز قوشلرى اوچشمغه باشلارلر . بو اوچ آيلق كوندوز و يازدن صكره ، كونش ابتدا بر قاچ دقيقه غائب اولوب ، غايت قيصه بركيجه ودها طوغريسى اقشام وقتنده وشفقدن اولجه كورديكمز بر آلاجه قرانلق حاصل اوله‌رق، كيجه‌لر كيتدكجه اوزامغله، نهايت ينه اوچ آى سورن بوعجيب صوك بهاردن صكره، شمسك بسبتون غيبوبتيله، اوچ آيلق بركيجه وقيش موسمنه كيريلير. قيشك تقريبله برابر اورته‌لق قاروبوزله اورتيله‌رك، دكيز دخى كاملا طونار ، وحيوانات بحريه اولجه چكيلوب، برتنهالقدر اورته‌لغى قاپلار. بوحالى سير ايتمك ايچون بوزلرك اورته‌سنده قالمق تهلكه ودهشتنى كوزه آلان كميجيلر او اوچ آيلق كيجه قرانلغى اورته‌سنده وقت وقت فجر شمالينك حيرت افزا شكل ورنكلرله اورته‌لغى يعنى افق احاطه ايدن قار وبوزلرى غريب برصورتده تنوير ايتديكنى كورورلر. بو آطه ١٥٥٣ تاريخ ميلاديسنده (ويلوغبى) اسمنده بر انكليز قپودانى طرفندن كشف اولنه‌رق ، (شرق غروئنلانده) تسميه اولنمشيدى. بعده ١٥٩٥ تاريخنده (بارغ) و (قورنليوس) اسمنده ايكى فلمنكلى قپودان دخى بوآطه‌لره اوغرايه‌رق، وكشفلرى شرفنى اوستلرينه آله‌رق، طاغلرينك سيوريلكنه بناء (اسپيچبرغ) اسميله تسميه ايتمشلردر. بوطاغلرك اك يوكسكى ١٠٠٠ متره ارتفاعنده بولنديغى جزاير مذكوره‌ده اخيرا صورت مكمله‌ده تجربيات وتحقيقات فنيه اجراسيله مكمل خريطه‌لرينى تنظيم ايدن (دوتر) و (نوردنسكولد) اسملرنده ايكى اسوجلى قپودانك جمله تحقيقاتندندر . غرابتدن اوله‌رق، بوآطه‌لرك پك متعدد اولان قوى و ليمانلرينه دكيز كليتلى مقدار اودون آتيور.

اسپيره { (Spire) وآلمانجه (Speyer) باويره‌ده (پالاتينات) ايالتنك مركزى اولان بر شهر اولوب ، مونيخك ٢٦٤ كيلومتره شمال غربيسنده و (رين) ايرماغنك ساحل يساريسى قربنده اوله‌رق (اسپيره) چايى اوزرنده واقع و ١٤٥٠٠ اهاليى جامعدر. مشهور بركليساسى، مكتب اعداديسى، تجارت، زراعت واورمان مكتبلرى، نباتات باغچه‌سى، خيلى فابريقه‌لرى وايشلك تجارتى واردر. اسپيره عن اصل (آوغوسته نمتنوم) شهرينك قربنده بر كوى ايكن، ١٠٨٤ تاريخ ميلاديسنده بو كوى توسيع اولنه‌رق، شهر ايله برلشمش ؛ واو وقتدن برى شهر مذكور بواسمله تسميه اولنمشدر . پروتستانلرله قتوليكلر آره‌سنده‌كى مسائلك حلى ايچون بو شهرده دفعاتله مجلس عقد اولنمش، و سائر وقوعات مهمهٔ تاريخيه چكمشدر.

اسپيريتوسانتو { (Espirito-Santo) يعنى «روح القدس». آمريقاى جنوبيده برازيليانك بر ايالتى اولوب ، جنوبنده‌كى (ريويانيرو) وشمالنده‌كى (باهيا) ايالتلرى آره‌سنده واقع وساحل بحر بوينجه ممتددر . ١٨°٥′ ايله ٢١°١٩′ عرض جنوبى و ٤١°٣٥′ ايله ٤٤°٥٠′ طول غربى آره‌سنده واقع اولوب ، شمالدن جنوبه اولان طولى ٣٨٥ وشرقدن غربه اولان عرضى دخى ١٢٠ كيلومتره اولوب، مساحهٔ سطحيه‌سى ٤٤٨٣٩ مربع كيلومتره، و اهاليسى ١٠٠٧١٧ كشيدن عبارتدر . بو ايالتك اكثر محلرى الآن مجهول ومعطل اولوب ، على الخصوص شمال جهتنده (آيمورس) سلسله‌سندن تفرع ايدن طاغلر آره‌سنده‌كى واديلر بالطبع كورمه‌مش اورمانلرله مستور ، و (بوتوقودو) تعبير اولنان اهالى اصليه اقوام وحشيه‌سيله مسكوندر . ساحله قريب اولان يرلرينك دخى اكثريسى بطاقلق حالنده‌در . بوايالتك اك بيوك نهرى (ريودوچه) اير-

ماغی اولوب ، ایالت مذکوره‌نك جهت شرقیه‌سنده بولنان (میناس جرائس) ایالت واسعه‌سندن اینه‌رك، موضوع بحثمز اولان ایالتی همان اورته‌سندن شـق ایدر. بو ایرماغك سیر سفائنه صالح برحاله وضعیچون شمدی‌یه قدر اولنان مساعی نتیجه‌سز قالمش اولدیغی کبی، بونك شمال وجنوبنده آقان دیکر متعـدد نهرلرك دخی منصبلرنده قوم سدلری بولندیغندن ، هیچ برنده سیرسفائن میسر اوله‌مامشدر. الك اول (اسپیرتوسانتو) اسمیله تسمیه اولنـان قوی "٥٠ '١٨° ٢٠ عرض جنوبی و"٤٣ '٣٨° ٤٢ طول غربیده واقع اولوب، لیمانلری پك آزدر، وهیچ بری صاغلام دکلدر . آنجق (ویقتوریا) اسکله‌سندن (میناس جرائس) ایالتنك ایچ طرفلرینـه طوغری دردست تمدید اولان دمیر یول خطی مملکتك تجارتنی خیلی تسهیل ایتمشدر. زراعتی پك کری اولوب، شکر، پاموق، قهوه وسائر محصولاتدن عبارت اولان تجارتی باشلیجه (سانته ایزابل) ، (سانته لئوپولدینه) و (ریو نووو) اسکله‌لرنده‌کی آلمان مهاجرلری طرفنـدن اجرا اولنور . اهـالیسی پورتکیز ایله یرلیـدن متولد ملز بر جنسـدر . نشر معارفه زیاده‌سیله غیرت اولنوب ، ایالت وارداتنك بر ربعی مکاتبه تخصیص اولنمشدر. ایالت درت قضادن مرکب اولوب، بونلر دخی مرکزده بولنان (ویقتوریا) ایله بونك جنوبنده‌کی (رئیس ماغوس) و(سان ماتوس) وشمالنده‌کی (ایتاپه میریم) قضالرندن عبارتدر . مرکز ایالت (اسپیریتوسانتو) قوینك ساحل جنوبیسنده واقع (اسپیریتو سانتو) قصبه‌سی اولوب، ایالت دخی بونك اسمیله تسمیه اولنمشدیسه‌ده، اخیراً (ویقتوریا) اسکله‌سی مرکز اتخاذ اولنمشدر .

اسپیریدیون { یاخود اسپیریدون (Spiridion) (Σπιρίδων) خرسـتیانلرك اعزه‌سندن معدود اولوب، قبریسـده طوغمش ، واو وقت (ترمیتونته) تسمیه اولنان (لفقوشه) مترپولیدی اولوب ، میلادك ٣٤٨ تاریخنـده وفات ایتمشـدر . سـوریلرله اغنامه مالك اولوب ، بالذات چـوبانلق ایدردی . حتی مترپولید اولدقدن صکره دخی قویونلریله اوغراشمقـدن واز کچمه‌مشیدی . ابتدای حالنده متأهل اولوب، برقیزی دخی دنیایه کلمش ایکن، طریق رهبانه سلوك ایتدکدن صکره قاریسیله قرداش کبی یاشامشدی . ازنیق و (ساردیك) مجلس روحانیلری اعضـاسی میانده بولنمشـدی . غالریوسـك خرستیانلره قارشی اولان تعقیباتی صره‌سنده صاحب ترجمه معادنده زجراً ایشلمکه محکوم اولمش، وبرکوزی دخی چیقارلمشیدی. قدیدی الیوم (قورفه) جزیره‌سنده موجود اولوب، جزیرهٔ مذکوره اهالیسنك بوکا اعتقـادلری برکالدر . بو قدیدك (صاری صالتیق) ك قدیدی اولدیغنه اعتقاد ایدن بعض اهل اسلام دخی واردر. یورطیسی کانون اول افرنجینك ١٤ نده اجرا اولنور.

اسپیلمان { (Spielmann) آلمانیانك مشاهیر کیمیویوندن اولوب ، میـلادك ١٧٢٢ تاریخنده استراسبورغده طوغمش، و١٧٨٣ ده وفات ایتمشـدر . سودك تحلیلاتنه وآلساسده‌کی نباتات سمیه‌یه دائر بعض کشـفیات و تحریاتی و کیمیـا واجزاجیلغه دائر برقاچ تألیفی واردر .

اسپینال { (Espinal) آمریقـای جنوبیده (قولومبیا) ممالك مجتمعه‌سنك (تولیما) جهوریتنده، (نیوه) شـهرینك ١٢٠ کیلومتره شمال شرقیسنده و (ماغدالنه) نهرینك ساحل یسارندن ٥ کیلومتره‌لك مسافه‌ده واقع برقصبه اولوب، ٧٠٠٠ اهالیسی واردر.

اسپینل { (Espinel) اسـپانیانك مشـاهیر شعراسـندن اولوب ، مشـهور (سروانتس) ك احباسـندن ایدی . میلادك ١٥٤٤ تاریخنـده غرناطه مضـافاتندن رونده (یعنی رنده) شهرنده طوغمش ، و١٦٣٤ده وفات ایتمشدر. بعض منظومه‌لری وبرچوق اشعاری واردر.

اسپینوزه { (Spinoza) آوروپانك اعاظم حکماسندن اولوب، پورتکیزدن طرد اولنمش بر یهودی عائله‌سنه منسوب اوله‌رق، ١٦٣٢ تاریخ میلادیسـنده فلنكك (آمسـتردام) شـهرنده طوغمش؛ واجدادی دیننه تبعیت ایتمش ایسه‌ده، بعده (دقارت) و سـائر حکمانك رأینه تابع اولمغـله ، دین یهودك آیینلرینه رعایت ایتمدیکندن ، خاوره‌دن طرد اولنه‌رق، دینداشـلرینك خصومتنه مظهر اولمغـله ، (باروخ) اسمنی (بنـدتو) یه تحویل ایده‌رك، هیچ بر دینه تابع اولمقسزین، آمسـتردام جوارلرنده انزوایه چکلمشیدی. اوراده بر مدت مطالعه وتألیفله اوغراشدقدن صکره، (لید) ه وبعده (لاهای) ه کیده‌رك،

١٦٧٧ تاريخنده، هنوز ٤٥ ياشنده اولديغى حالده، بو شهرده تورم ايدوب، وفات ايتمشدر. اسپينوزه‌نك كندينه مخصوص برفلسفه‌سى اولوب، افكار حكيمانه‌سى صوفيونك فكرينـه قريبدر. غير متناهى وفكر محضدن عبارت اوله‌رق بتون كائناتى احاطه ايتمش بر روح عظيم يعنى بر الله اولديغنه ايناندرق، سائر موجودات ومخلوقاتك بو روح عظيمك ابراز ايتديكى اشكال وصور مختلفهٔ ظاهريه‌سندن بشقه برشى اولمديغنى، والحاصل اللهدن بشقه برشى موجود اولميوب، وحدانيت الهيه‌نك كافهٔ موجوداتى شامل وحاوى اولديغنى التزام ايديور. فلسفه‌يه متعلق لاتين لساننده متعدد تأليفاتى و (ليبنيچ) كبى اعاظم حكما ايله مخابراتى واردر. آثارى دفعاتله طبع، وآوروپانك اكثر لسانلرينه ترجمه اولنمشدر. فنلون و سائر بعض مؤلفلر اسپينوزه‌نك فكر ومسلكنى جرح يولنده بعض كتابلر يازمشلردر.

اسپينهاسو { (Espinhaço) آمريقاى جنوبيده (برازيليا) نك (ميناس جرائس) ايالت واسعه‌سنده برسلسلهٔ جبال اولوب، (مانتيكيرا) سلسله‌سيله مربوطدر. جنوبدن شماله طوغرى ممتد اولوب، (ريودوچه) ايله (سانفرانچيسقو) ايرماقلرينك حوضه‌لرينى تفريق ايديور. بوسلسله‌نك صيرتنه قريب اوله‌رق غربى مائله‌سنده (بارباسنه)، وشرق مائله‌سنده دخى (اوروپرتو)، (قونيساتو) و (سرو) شهرلرى بولنيور. ٤٠٠ كيلومتره‌لك محاذه بو استقامتى محافظه ايتدكدن صكره، °١٨ عرض جنوبى جوارنده شرق شماليه طوغرى دونه‌رك، و (باهيا) ايالتى ايچنده برطاقم قوللرصاله‌رق، (سان روق) بروننه منتهى اولور. بوسلسله برازيليانك اك يوكسـك محلى اولوب، اتكلرندن نبعان ايدن صولر برازيليانك هر طرفنه طوغرى آقار. اك يوكسك ذروه‌سى اولان (ايتاتيايا) طاغنك ٢٩٩٤ متره ارتفاعى واردر. — پورتكيزك جهت جنوبيه‌سنده دخى بو اسمله بر كوچك سلسله بولنوب، (مونشيق) سلسله‌سنه مربوط برتپه‌لر تسلسلندن عبارت اولديغى حالده، (سنت وينسـان) بروننه منتهى اولور.

استاتيره { (Statira) ايران حكمدارى مشهور دارانك همشيره‌سى و زوجه‌سى اولوب، دارانك آياشده‌كى مغلوبيتنده بيوك اسكندرك الينه اسير دوشمش، ومشار اليهدن پك انسانيتكارانه معامله كورمشيدى. — بونك بنه استاتيره اسمنده برقيزى وار ايدى، كه اسكندر هنددن عودتنده تزوج ايتمشدر. اسكندرك وفاتندن صكره، قيصقانجلق سائقه‌سيله اورتاغى (روخسانه) طرفندن قتل ايتديرلمشدر.

استاتيوس { (Statius) اسكى رومانك هزلياتله اوغراشان شعراسندن اولوب، ميلاددن ايكى عصر اول برحيات بولنمش؛ و ٤٠ قدر مضحكه يازمش ايسه‌ده، يالكز بعض فقره‌لرى بولنه‌بيلمشدر.

استاتيوس { ياخود استاس (Statius, Staces) اسكى روما مشاهير شعراسندن اولوب، ميلادك ٦١ تاريخنده ناپولى شهرنده طوغمش، و٩٦ده وفات ايتمشدر. برحيات ايكن پك چوق شهرت بولوب، مدح ايتديكى بعض اكابرك احسانلرينه نائل اولمشيدى. برقاچ منظومه‌سى ومدح وتبريكه متعلق برچوق قصايدى واردر. آثارى موجود اولوب، برقاچ جلددن مركب اوله‌رق دفعاتله طبع اولنمشدر.

استاده { (Stade) پروسيه‌نك (هانووره) ايالتنده، (البه) ايرماغنك ساحل يسارى قربنده اوله‌رق (اشوينكه) نهرى اوزرنده مستحكم بر قصبه واسكله اولوب، (هانووره) نك ١٠ كيلومتره شمالنده و(هامبورغ) ك ٣٢ كيلـومتره غربنده واقع و ٩٠٠٠ اهالى‌يى جامعدر. مكتب اعداديسى، دارالمعلمينى، سوارى مكتبى، ترسانه‌سى وسفاين دستكاهى واردر. وقتيله سربست ومستقل برشهر اولوب، بعده بر قونتلق مركزى اتخاذ اولنمش، ودفعاتله اسوجليلرله دانيمارقه‌ليلرك الينه كچمشدر.

استارغارد { (Stargard) آلمانياده بو اسمله «يكى» و «اسكى» اوله‌رق ايكى قصبه واردر. (يكى استارغارد) پروسيه‌نك (پومرانيا) خطه‌سنده و (استتن) شهرينك ٣٢ كيلومتره شرقنده واقع اولوب، ٢٠٠٠٠ اهاليسى، مكتب اعداديسى، صنايع مكتبى، چوخه وساقسونيه فابريقه‌لرى، دباغخانه‌لرى وذخاير تجارتنه مخصوص بازارى واردر. وقتيله (آشاغى پومرانيا) ايالتنك مركزى بولنمش، و١٧٥٨ده روسيه‌نك الينه كچمشيدى. —(اسكى استارغارد) ايسه (مكلنبورغ) بيوك دوقه‌لغنده و(استرليچ) ك ٢٠ كيلومتره شمال شرقيسنده واقع بركوچك

قصبه اولوب، آنجق ١٢٠٠ اهالیسی واردر.

استارووه { (Starova) آرناؤدلقده مناستر ولایتنك كوریجه سنجاغنده قضا

مركزی برقصبه اولوب، اوخری كولنك ساحل جنوبیسنده، كوریجه‌نك ٢٥ كیلومتره شمالنده غایت كوزل بر موقعده واقع و ١٦٠٠ اهالی‌یی جامعدر. بر جامع شریفیله برتكیه‌سی وبرصبیان مكتبی واردر. بو قصبه‌نك بر ساعت قدر شمال غربیسنده وینه كول كنارنده (پوغرادچ) اسمیله ١٨٠٠ اهالی‌یی جامع دیكربرقصبه دها واردر. — استارووه قضاسی اوخری كولنك جهت غربیه‌سندن عبارت اوله‌رق، ٩٩ قریه و ٤ چفتلكی حاوی اولوب، ١٩٤٠٠ اهالیسی واردر، كه بونلرك یالكز ٣٠٠٠ قدری خرستیان و قصوری كاملاً مسلم وجمله‌سی آرناؤددر. قضانك محصولات ارضیه‌سی باشلیجه بغدای وآرپه ایله حبوبات سائره‌دن عبارت اولوب، طاغلرنده میشه و چام آغاجلرینی حاوی خیلی اورمانلری ومرعالری دخی واردر.

استاریه { (Starja) آرناؤدلقده مناستر ولایتنده كوریجه سنجاغنك قولونیه

قضاسنده بیوجك بر قریه اولوب، ١٠٠٠ قدر اهالیسی وبر مكتبی واردر.

استاس { [«استانیوس» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

استانبول { ونام دیكرله قسطنطینیه (Constantinople) دولت علیهٔ عثمانیه‌نك

پایتختی اولوب، دنیانك اك مشهور وموقعاً اك كوزل شهرلرندندر.

موقع وتقسیماتی — استانبول شهرعظیمی باشلیجه درت قسمدن عبارت اولوب، بونلرك بری نفس استانبول ایله بونك سوری خارجنده بولنان ایوب، وسائر برقاچ محله‌یی ومرمره ساحلنده اولان مقری كوی وآیاستفانوس قریه‌لرینی جامعدر؛ ایكنجیسی نفس استانبولدن خلیج قسطنطینیه ایله یعنی كاغدخانه خلیجی ایله آیرلمش وایكی كوپری ایله ربط اولنمش اولان غلطه وبك اوغلی قسمی اولوب، خلیج طرفندن قاسم پاشا وخاص كویی، قره‌طرفندن فری كوی وشیشلی یی، بوغاز جهتندن طوپخانه، فندقلی، قباطاش وبشكطاش محله‌لرینی جامعدر؛ اوچنجیسی نفس استانبولدن وغلطه جهتندن استانبول بوغازیله ومرمره دكزینك براوجیله آیرلمش اولان اسكدار وقاضی كویی جهتی اولوب، قزل طوپراق، ارن كوی، چاملیجه، بولغورلی وسائر جوار قریه‌لری دخی جامعدر؛ دردنجیسی بوغاز ایچندن عبارت اولوب، آوروپا ایله آسیا سواحلی آره‌سنده ممتد اولان استانبول بوغازینك ایكی طرفنده كوزل یالیلری وكوشكلری حاوی اولان قریه‌لری جامعدر، كه بونلرك باشلیجه‌لری روم ایلی ساحلنده: اورته كوی، آرناؤدكویی، ببك، روم‌ایلی حصاری، امیركان، استنیه، یكی كوی، طرابیه، بیوكدره، صاری یر ورومایلی قواغی؛ وآناطولی ساحلنده دخی: قوزغونجق، بكلر بكی، چنكل كویی، وانی كویی، قندیللی، آناطولی حصاری، قاكلیجه، چبوقلی، انجیر كویی، بكقوز وآناطولی‌قواغیدر. مرمره دكیزنده‌كی بیوك آطه، هكبه‌لی، قینه‌لی و بورغاز آطه‌لری دخی استانبولك مشتملاتندن عد واعتبار اولنسه بجادر.

بو وجهله استانبول آوروپا ایله آسیا قطعه‌لرینك همان برلشه‌جك قدر بربرلرینه تقرب ایتدكلری بر نقطه‌ده وقره دكیزله آق دكیز كبی ایكی بیوك بحرك محل تلاقیسنده واقع اولوب، آوروپا وآسیا اقوام واممنك مركز اجتماع واختلاطی اولان برموقع مهمده تصادف ایتمش اولمغله، بحق عالمك مركزی اولمق استحقاقنی حائزدر. شهرك هرطرفنه كیرمش اولان دكیزلرك لطافتی، اطرافنده‌كی محللرك كوزللكی، میاه جاریه‌سی، اقلیم وهواسنك نفاستی والحاصل احوال طبیعیه‌سنك هرجهتی بوشهری غبطه انداز عالم ایتمكه كافیدر.

نفس استانبول مثلث الشكل برشبه جزیره اوزرنده اولوب، بو مثلثك رأس زاویه‌سی شرقه طوغری ممتد وبرطرفدن مرمره‌یه برطرفدن دخی بوغازایچنه ناظر اولان سرای برونی، واساس زاویه‌سی شمال غربی جهتنده كاغدخانه خلیجیله مرمره دكیزی آره‌سنده ممتد وسور وخندقله محدود اولان حدود بریه‌سی اولمق اوزره، شمال شرقی جهتنده اولان بر ضلعی خلیجله و جنوب جهتنده‌كی ضلع دیكری دخی مرمره دكیزیله محاطدر. موقعی یدی تپه‌دن عبارتدر: بو تپه‌لرك بری سرای برونده اولوب، اوزرنده طوپ قپو سرای همایونیله، آیاصوفیه وسلطان احمد جامع شریفلری وعدلیه واوقاف دائره‌لرینی حاوی بیوك دائره بولنیور؛ ایكنجیسی نور عثمانی جامعیله چنبرلی

طاشك موقعنی حاوی اولوب، دیوان یولی صیرتیله برنجیسنه مربوطدر؛ اوچنجیسی سلطان بایزید و سلیمانیه جامع شریفلریله باب سرعسکری‌یی و یانغین قله‌سنی حاوی‌اولوب، استانبولك اك‌یوکسك محلیدر؛ دردنجیسی فاتح جامع شریفنك موقعندن عبارتدر؛ بشنجیسی سلطان سلیم جامع شریفیله جهارشنبه محله‌سنی حاویدر؛ آلتنجیسی بلاطك اوستنده‌در؛ یدنجیسی دخی یدی قله جهتنده‌در. بووجهله بوتپه‌لرك آلتیسی بربرلرینه مربوط اوله‌رق، سرای بروندن ایوبه‌قدر خلیج ساحلیله‌متوازیاً برصیرت‌تشکیل‌ایدرلر. بوصیرت‌ایله‌یدی قله جهتنده‌کی‌تپه آره‌سنده‌ایکی‌طرفدن اوزانان بایرلر محل تلاقیسنده بر وادی تشکل ایدوب، لانغه بوستانلرینه منتهی اولور، وایکی جهتده‌کی ارتفاعك صولرندن بر کوچك دره دخی تحصل ایدر. غلطه دخی بر تپه‌نك اتکنده واقع اولوب، تپه‌نك اوستنده غلطه قله‌سی، وبوتپه‌دن باشلایه‌رق ایچری‌یه طوغری اوزانان صیرتلرك اوزرنده بك اوغلی وسائر محله‌لر بولنور. اسکدار ایله بوغاز ایچنك ایکی طرفی دخی بایر محله‌لرده واقعدر. اسکدار اوستنده بولنان بیوك وکوچك چامليجه تپه‌لریله دها ایلریده واقع عالم طاغی وقایش طاغی قره دکیزدن کلن پویرازك شدتنی کسه‌رك، غرب جنوبی اتکلرندن دکیزه قدر ممتد اولان طالغه‌لی وبایرمیسی بر اووه ایله بونك قارشیسنده واقع آطه‌لرك هواسنه کسب اعتدال ایتدیریور.

هر نه قدر اصل شهر نفس استانبول ایله غلطه وبك اوغلی واسکداردن عبارت اولوب، کرك بوغاز ایچی وکرك قاضی کویی ومضافاتی شهره مربوط قریه‌لر حکمنده اولمغله، اکثر خریطه‌لرده شهرك طول وعرضی آره‌ده‌کی دکیزلرله برابر ۱۰ کیلومتره قدر کوستریلیورسه‌ده، بر طرفدن آیاستفانوسدن روم ایلی وآناطولی قواغنه وبر طرفدن دخی فری کویندن ارن کوینه قدر همان هیچ بر یرده اولر ومحله‌لر منقطع اولمدیغندن، استانبول شهری بوندن چوق دها واسعدر، واصل شهرك خارجنده‌کی قریه ومحله‌لر کیتدکجه توسع ایده‌رك، بربرلریله وشهر ایله اولان ارتباطلری کوندن کونه تزاید ایتمکده اولدیغندن، بونلرك دخی شهرك محله‌لرندن عد اولنملری طبیعیدر.

استانبولك مرکزی اعتبار اولنان آیاصوفیه موقعی ″١٦′٠°٤١ عرض شمالی ایله ″٥٠′٣٨°٢٦ طول شرقیده واقعدر.

ابنیهٔ مشهوره‌سی. — استانبولك اك مشهور واك بیوك بنالری جوامع شریفه‌سیله سرای همایونلری وبعض ابنیهٔ میریه‌سیدر. نفس استانبولده ۵۰۰ وجوارلرنده ۳۲۴ که جمعاً پایتختده ۸۲۴ جامع‌شریف موجود اولوب، بونلردن استانبولده آیاصوفیه، سلطان احمد، نور عثمانی، سلطان بایزید، سلیمانیه، شهزاده باشی، فاتح، سلطان سلیم، یکی جامع ولاله‌لی جامعلری غایت جسیم ومصنع اولوب، سلاطین‌عظام عثمانیه‌نك اك بیوك حیراتندندر. استانبول جهتنده آق سرایده‌کی والده جامعیله خواجه پاشا، محمود پاشا، کدك پاشا، کوچك آیاصوفیه، جراح پاشا، قوجه مصطفی پاشا وسائر برچوق بیوك جوامع شریفه بولندیغی کبی، غلطه‌ده‌کی یکی جامع، طوپخانه وجهانکیر جامعلری، طولمه باغچه‌ده والده جامعی، یلدیز سرای‌همایونی‌جوارنده پادشاه زمان‌سلطان‌عبد-الحمید خان حضرتلرینك بناکرده‌لری اولان اورخانیه وحمیدیه جامعلری، اورته کوی جامعی، اسکدارده والده جامع‌شریفیله اسکله‌جامعی وآیازمه‌جامعی‌تعبیراولنان جامعلر، سلیمیه جوارنده‌کی سلطان سلیم جامعی، بکلربکی جامعی، حضرت ایوب انصاری تربه‌سی‌اتصالنده‌کی جامع شریف وبونلره مماثل برچوق بیوك جوامع شریفه دخی ذکره شایاندر.

جوامع شریفه‌دن صکره فن معماریجه ذکره شایان اولان ابنیه سرای همایونلر اولوب، کلخانه‌ده اندرون همایون دائره‌سیله قصر همایون وخزینهٔ همایون دائره‌سیله ضربخانه وموزه‌خانه اتخاذ اولنان چینیلی کوشك وسائر بعض دوائر عتیقه سرای همایونك الیوم موجود بقایاسندندر. بو دوائرك اطرافنده جسیم وپك اسکی آغاجلری حاوی بر طاقم باغچه‌لر ومیدانلر بولنوب، استانبولك اك کوزل موقعنی تشکیل‌ایدیورلر. استانبولك فتحنی متعاقب فاتح حضرتلری الیوم باب سرعسکرینك بولندیغی محلده اسکی سرای‌نامیله معروف بر سرای همایون بنا ایدوب، برقاچ سنه صکره سرای برونده‌کی سرای همایونی‌تأسیس، واورایه نقل بیورمشیدی. بعده کلن سلاطین عظام بو سرایه بر طاقم دائره‌لر علاوه ایده‌رك، خیلی توسیع ایتمشلر دیسه‌ده، سرایك اکثر ابنیه‌سی اخشاب اولمغله، مؤخراً محترق

اولوب، يالكز ذكر اولنان قسملرى قالمشدر. بوسرايك
شايان تماشا پك چوق آثارى واردر. طولمه باغچه،
چراغان، يلديز وبكلر بكى سراى همايونلريله كوك
صو، بكقوز، كاغد خانه، اخلامور قصر همايونلرى
ايسه صوك وقتلرده بنا اولنەرق، طرز جديد اوزره
وغايتله مصنع ومزيندر. بونلرك وعلى الخصوص يلديز
سراى همايوننك باغچەلرى دخى پك واسع وغايت
كوزلدر.

ابنيهٔ اميريەدن باب عالى، عدليه دائرەسى، باب
سرعسكرى، ماليه دائرەسى، طاش قشله، ماچقەدەكى
سلاحخانه سليميه قشلەسى وبونلره مماثل خيلى ابنيهٔ
جسيمه شهرى تزيين ايديور. ابنيهٔ خصوصيەدن دخى
استانبولده مرحوم كامل وعالى وروؤف پاشالردن قالان
قوناقلرله ايران سفارتخانەسى وپك اوغلنده آلمانيا
وانكلتره سفارتخانەلريله ديكر بعض سفارتلر وبرقاچ
اوتل ايله بعض چارشولر ذكره شاياندر.

حاملر دخى استانبولك اك بيوك ابنيەسندن او-
لوب، استانبولده ١٧٥ حمام بولنيور، كه بونلرك
اك بيوكلرى محمود پاشا، جغال اوغلى، آيا صوفيه،
خاصكى، خواجه پاشا، غلطەسرايى وسائره حاملريدر.
خانلر دخى ذكره شايان ابنيەدن اولوب، موجود
اولان ٣٤٤ خانك اك بيوكلرى وزير خانى، والده
خانى، يلديز خانى وسائرەدر. چارشوى كبير دخى
ابنيهٔ مشهورەدندر.

آثار عتيقەسى. — استانبولك اسكى قيصرلر
زمانندن قالمه آثارى پك آز اولوب، بونلرك باشلجه-
لرى كليسادن مبدل اولان بيوك وكوچك آيا صوفيه
جامعلريله كل جامعى كبى بعض كوچك جامعلردن وبر
قاچ ستون ايله بيك بر ديرك ويره باتان صهرنجلرندن
وبرده استانبولك اطرافندەكى سوردن عبارتدر.
جوامع مذكوره زمان فتحندن برى دفعاتله زلزلەدن
وسائر اسبابدن قسماً خراب اولوب، عثمانليلر طرفندن
تعمير وتجديد ايدلمش اولدقلرندن، ايچلرنده اسكى
زماندن قالمه پك آز آثارلر بولنيور. ستونلر ايسه آت ميدا-
ننده كى ديكيلى طاش ايله سلطان محمود تربەسى جوارندەكى
چنبرلى طاشدن وابراهيم پاشا جامعى قربندەكى قيزطاشندن
عبارتدر. مذكور ايكى بيوك صهرنجدن يره باتان
صهرنجى الآن صو ايله مملو اولوب، بيك بر ديرك
ايسه قورو وخاليدر. سور ساحل بوينجه قسماً تخريب
اولنوب، قره طرفنده دخى خراب برحالده بولنيور.
بوسور بيوك قسطنطين طرفندن بنا اولنەرق، بعده
خلفلرى طرفندن دفعاتله تعمير وتجديد اولنمشيدى.
قره طرفندن ٧ وساحللرده ١٤ قپوسى واردر. بو
قپولرك اكثريسى اليوم موجوددر، وسور قالميان
يرلرده دخى اسملرى باقيدر. اسكى قيصرلرك سرايلرندن
تكفور سرايى دينلن محلده وسائر بعض يرلرده برطاقم
پراكنده اثرلر واستانبولك بعض جهتلرنده برطاقم اسكى
مزارلر دخى قالمشدر. اثناى فتحده ايرغاد بازارى
جهتنده بولنمش اولان ايكى جسيم ستون مرور زمانله
خراب اولوب، حركت ارضدن ييقلمش، ويالكز
برينك قاعدەسى قالمشدر.

مكاتب ومدارس وكتبخانەلرى — سلاطين عظام
عثمانيه عادت قديمەلرى اوزره نشر معارف يولنده
صرف همت ايدوب، هر بنا ايتدكلرى جامع شريفك
اتصالنده متعدد مدرسەلر وطلبهٔ علومك معيشتنه
مخصوص عمارتلر تأسيس ايدەرك، كليتلى وقفلر تخصيص
بيورمشلردر. سلطان محمد خان ثانى حضرتلرينك
شهرك فتحنى متعاقب بنا كردەلرى اولان جامع شريفك
اطرافنده تأسيس بيورمش اولديغى مدرسەلرده اليوم
يوزلرجه طلبهٔ علوم تحصيل ايله مشغول اولوب،
جامع شريف مذكورده تدريس علم ايدلمكده اولديغى
كبى، سائر سلاطين ووزرا وكبرا وديكر اصحاب
خيرك مدرسەلرى دخى اليوم موجود ومعموردر. او
وقتلرك رايجنه كوره مدرسەلرك ومدرسلرك مخصصاتى
مع زيادة كافى اولديغى كبى، اوقونان درسلر دخى
مكمل اولوب، طب وهندسيه وارنجەيه قدر اووقت
معلوم اولان علوم وفنونك كافەسى تدريس اولنوردى.
اليوم موجود مدرسەلر ١٦٤ عددندەدر. تأسيسات
خيريەدن برى ديكر مكاتب احداثنه دخى لزوم
كوريلەرك، جنتمكان سلطان محمود زماننده طبيه،
حربيه، مهندسخانه وبحريه مكاتب عسكريەسيله
بونلرك اعداديەلرى كشاد ايدلمش اولديغى كبى،
بعده مكتب سلطانى، مكتب صنايع، دار الشفقه،
مكتب ملكيه، مكتب طبيهٔ ملكيه، اورمان مكتبى،
برچوق مكاتب رشديه، واخيراً مهندسخانهٔ ملكى،

مکتب حقوق ، مکتب زراعت و تجارت ، مکتب اعدادئ ملکیه، لسان مکتبی، صنایع نفیسه مکتبی، مکتب صنایع اناث وسائر نیجه مکاتب عمومیه ایله بر قاچ خصوصی مکتبلر کشاد اولنمشدر . استانبولده موجود مکاتب رسمیه واسلامیه‌نك مجموعی ۵۰۰ دن زیاده اولوب، بونلرك ۱۲سی مکاتب عالیه، ۲۰سی ذکوره و۱۱ی اناثه مخصوص مکاتب رشدیهٔ ملکیه، ۹ی مکاتب رشدیهٔ عسکریه ، ٤ی مکاتب اعدادیهٔ عسکریه ودیکرلری مکاتب خصوصیه و ابتدائیه ایله صبیان مکتبلرندن معدوددر. ارمنی ، روم ، یهودی واجنبیلرك دخی ذکور واناثه مخصوص بر چوق مکتبلری واردر .

عمومی کتبخانه‌لر ٤٥ عددنده اولوب ، بونلردن آیا صوفیه، نور عثمانی، فاتح، کوپریلی کتبخانه‌لری کبی بعضلری پك قیمتدار کتب عربیه ونسخ نادره‌یی حاویدرلر. بوکتبخانه‌لرك مجموعنده ۷۰۰۰۰ جلددن زیاده کتاب موجوددر. سرای همایون کتبخانه‌سنك حاوی اولدیغی بش‌اون بیك جلد کتب نادره ونفیسه بوعدده داخل دکلدر .

استانبولده السنهٔ مختلفه اوزره حروفات ولیطوغرافیا اوله‌رق ٤٨ مطبعه موجود اولوب ، ۲۹ غزته نشر اولنور.

موزه‌خانه یکی آچیلوب، الآن توسع ایده‌مه‌مش، ورصد خانه ترقی‌یه یوز طوتمشدر. جمعیات علمیه‌دن اوله‌رق، یالکز بر جمعیت طبیه واردر.

خسته خانه وفقیرخانه‌لری . — حیدر پاشاده، مکتب طبیه اتصالنده، کومش صوینده، بکلر بکنده، زیتون برونده وسائرطرفلرده بولنان عسکری خسته‌خانه‌لرندن بشقه ۲ نسا وبر غربا خسته‌خانه‌سیله بر تیمارخانه وراهبه‌لرك ادارەسنده بولنان بر قاچ اجنبی خسته‌خانه‌سی، روم وارمنیلره مخصوص برر خسته‌خانه، وینه خرستیان جماعتلرینه مخصوص بعض فقیرخانه‌لرله طول و بیوایه قادینلره مخصوص بردائره واسکدارده برمسکینخانه واردر.

تکیه و زاویه‌لرله تربه و زیارتکاهلری . — استانبول وجوارلرنده ۳۰۰ قدر تکیه موجود اولوب، بونلرك اك بیوك و مشهورلری مرکز افندی وطوپقپو مولویخانه‌سیله غلطه مولویخانه‌سی، طوپخانه‌ده‌کی قادریخانه، سنبل افندی، طاش برونی، پاشمق شریف تکیه‌سی وسائره در. هجرت نبویه‌نك برنجی قرننده ملوك بنی امیه طرفندن استانبولك فتحنه سریه‌لرسوق وشهر محاصره اولندیغی صره‌ده، حضرت ابو ایوب انصاری سورك خارجنده شهید اولوب، اسم شریفلریله مسمی محلده مرقدی کشف اولندیغی کبی، صحابه‌دن دیکر ۱۷ ذاتك دخی خارج سورده شهید دوشوب ، مرقد و یا مقام عالیلری استانبولده موجود در. اولیای کرامدن وعزاة واعزه‌دن بر چوق ذواتك دخی مرقدلری بولنوب ، استانبولك همان هرطرفی زیارتکاهلرله مملودر، وبو زیارتکاهلردن اکثریسنك یاننده جامع وتکیه وزاویه‌لر بولنمقده‌در . ابوالفتح سلطان محمد خان ثانیدن صکره‌کلن سلاطین عظام عثمانیه‌ایله افراد خاندانلرینك دخی تربه‌لری نفس استانبولده جوامع شریفه‌لری جوارنده وسائر محال مخصوصه‌لرنده‌در.

فابریقه ودستکاهلریله صنایع ومعمولاتی . — استانبولده میری‌یه عائداوله‌رق مکمل ترسانه فابریقه‌لری ودستکاهلریله حوضلری بولنوب، سفائن میریه وتجاریه تعمیر ومجدداً دخی اعمال اولنور. طوپخانه‌ده دخی مکمل برفابریقه بولنوب، طوپ وتفنك وسائر اسلحه اعمال وتعمیر اولندیغی کبی، زیتون برونده بردمیرخانه وفشنکخانه دخی واردر . دائرهٔ عسکریه‌یه مربوط فسخانه نامیله بر چوخه فابریقه‌سی وبکقوزده بر دباغخانه موجوددر. اهالی‌یه وشرکتلره مخصوص فابریقه‌لر یوق حکمنده اولوب، یالکز برجام فابریقه‌سیله بر قاچ طوغله وکرمیت فابریقه‌لری بولنیور . اسکدارده ال دستکاهلریله ایپکدن «چاتمه» تعبیراولنور غایت کوزل و صاغلام برنوع قماشله سائر دوشمه‌لك ایپك قماشلر واستانبولده ایپك چارشفلر وایپلیکی اوروپادن کلن بعض قازمیرلر نسج اولنور . سراجلق وسیمکشلکده متعلق شیلرله قیومجیلق ، مرانغوزلق وسائر بوکبی بعض صنعتلر اجرا اولنیور.

تجارتی. — استانبول آوروپا ایله آسیا آره‌سنده برکلید حکمنده اولدیغندن، اهمیت تجاریه‌سی پك بیوك اولمق لازم کلیورسه‌ده، بوصوك وقتلرده، برطرفدن

روسیه دمیر یوللرینك تا ایران وهند حدودینه قدر
تقربی، بر طرفدن سویش قنالنك کشادی، بر طرفدن
دخی روم ایلنده‌کی ممالکك طوغریدن طوغری‌یه آو-
روپا ایله تجارت یوللری پیدا ایتملری استانبولك تجا-
رتنی بشقه طرفلره چکمکله، بوشهرك اهمیت تجاریه-
سی خیلی تدنی ایتمش ایسه‌ده، ینه بیوك بر تجارتکاهدر،
وبو دفعه آوروپا ایله دمیریولله کسب ارتباط ایتدیکی کبی،
آناطولی دمیر یولی دخی بغداده طوغری ایلریلرسه،
بو اهمیتك تضاعف ایده‌جکنده شبهه یوقدر. استانبول
لیمانینه یومی کلیتلی یلکن کیلری وواپورلر ایشلیوب،
یدی سکز واپور قومپانیه‌سی دخی مقنن صورتده
پوسته ایشلرلر.

وسائط اختلاطی. — استانبولك کرك دکیزله
بربرندن آیرلمش و کرك براً مسافه‌لری بعید اولان
محله‌لری بیننده هرساعت اختلاط وارتباطی تسهیل
ایچون برچوق وسائط بولنوب، وسائط بحریه‌دن او-
له‌رق، اوچ واپور شرکتی واردر، که بونلرك بری
قباطاش واسکداردن باشلایه‌رق، کوپریدن بوغاز
ایچنه ایشلین «شرکت خیریه»؛ ایکنجیسی کوپری
درونینه یعنی ایوب وخاصکویه قدر استانبول خلیجنه
ایشلین «کوپری درونی شرکتی»؛ اوچنجیسی دخی
مرمره دکیزی سواحلنده‌کی قریه‌لره و آطه‌لره ایشلین
«شرکت مخصوصه» در. وسائط بریه‌دن اوله‌رق،
غلطه ایله بك اوغلی آره‌سنده عربه‌لری بخار واسطه-
سیله زنجیر ایله چکیلیر بر تونل، وایکی دمیر یول ایله
اوچ ترامواي واردر. ترامواپلرك بری استانبول
جهتنده کوپری باشندن آق سرایه و اورادن ایکی‌یه
آیریله‌رق بری طوپ قپویه ودیکری یدی قله‌یه منتهی
اولور؛ ایکنجیسی غلطه جهتنده کوپری باشندن
باشلایه‌رق ساحلی بوینجه اورته کویه؛ اوچنجیسی
دخی ینه غلطه‌نك مذکور محلندن بك اوغلنه چیقه‌رق،
شیشلی‌یه قدر کیدر. دمیر یوللرك بری سرکه‌جی
اسکله‌سندن باشلایه‌رق، یدی قله‌یه واورادن مقری
کوی وآیاستفانوسه اوغرایه‌رق، روم ایلنه؛ ودیکری
حیدر پاشادن باشلایه‌رق، قزل طوپراق وارن کوینه
اوغرایه‌رق ازمید طریقیله آناطولی‌یه کیدر.

سوقاقلری، مسیره وتفرجکاهلری. — استانبولك
سوقاقلری، اسکی شهر وقصبه‌لرك جمله‌سنده عادت
اولدیغی کبی، طار وغیر منتظم اولوب، وقتیله یایا
قالدیرملرندن عبارت بولنمشیکن، بعده آرابه‌لرك تکثری
حسبیله، اکثریسی شوسه‌یه تحویل اولنمشدر.

بك اوغلنده بری بیوك و بری کوچك اولدقجه
منتظم ایکی، وامیرکانك اوستنده، بیوکدره‌ده وچاملیجه
ده بر عمومی باغچه بولنیور. آنجق اصل تفرجکاهلر
شهرك خارجنده بولنان بعض طبیعی محللردر، که اکثر-
یسی میاه جاریه‌یی ویا خفیف صولر منبعلرینی حاوی
آغاجلق وچایرلق یرلردر. بونلرك اك مشهورلری:
کاغد خانه، چاملیجه، فنار باغچه‌سی، چیرپیجی وولی
افندی چایرلری، کوك صو وکوچك صو وبرده صاری
یرك اوستنده‌کی کستانه صویی، فندیق صویی وچرچیر
صوییدر.

صولری. — استانبولك اوزاقدن بندلرله کلیر
بر قاچ صویی اولوب، تقسیم، خلقه‌لی، قرق چشمه
صولری نفس استانبول ایله بك اوغلی وغلطه‌ده دائمی
صورتده جریان ایتمکده اولدیغی کبی، اخیراً بك اوغلی
وغلطه و سائر اوجهته درقوس کولندن دمیر بو-
ریلرله بر صو کتیریلوب، استانبول طرفنه دخی
کچیرلمه‌سی مقرردر. بوصولرك جمله‌سی طاتلی وقابل
شرب ایسه‌ده، شهرك جوارلرنده قره قولاق، کوز
تپه، قایش طاغی، قانلی قواق کبی بعض خفیف و
خوشکوار صولر منبعلری بولندیغندن، اغنیا طرفندن
بونلر ایچلمکده، ومنبعلرندن فوچی ایله کتیرلمکده‌در.

باغ وباغچه وبوستانلری. — استانبولك اطرا-
فنده وحتی بعض محله‌لر آره‌سنده دخی برچوق باغچه
وبوستانلر وکرك روم ایلی کرك آناطولی جهتنده خیلی
باغلر بولنوب، سبزه ومیوه‌لری چوقدر. علی‌الخصوص
چاوش تعبیر اولنان ایری دانه‌لی اوزومی و چیلکی
وقواق اینجیریله چنکل کویی آیوالری مشهوردر.

صورت اداره‌سی. — استانبول جوارنده‌کی
محللرله برابر (شهر امانتی) نامیله بر ولایت اعتبار
اولنوب، شهر امانتی هم ولایت هم بلدیه وظائفنی
جامعدر. ولایت صفتیله نفس استانبولدن عبارت
اولان مرکز سنجاقیله بك اوغلی، اسکدار وقضای
اربعه سنجاقلرینه منقسمدر. [«شهر امانتی» ماده‌سنه
مراجعت بیوریله.] بلدیه صفتیله دخی ١٠ دائرهٔ

بلدیه‌یه منقسم اولوب ، مرکزلری بر وجه زیردر :
۱ بایزید ، ۲ فاتح ، ۳ جراح پاشا ، ٤ بشکطاش ،
۵ یکی کوی ، ٦ بك اوغلی ، ۷ بیوکدره ، ۸ آناـ
طولی حصاری ، ۹ اسکدار ، ۱۰ قاضی کویی .
بکقوز ایله آطه‌لر دخی قائممقاملقله اداره اولنور .
شهرك ضبط وربطی جهتی ضبطیه نظارتنه
عائددر .

اهالیسی ، جنسیت و مذهبلری . — استانبولك
مقدار اهالیسی شهرك وسعتیله متناسب اولمیوب ،
صوك تحریر نفوسده ۸۷۳ ۵٦٥ نفوسی اولدیغی تبین
ایتمشدر ، که بونلرك نصفندن زیاده‌سی مسلم وقصوری
روم ، ارمنی ، یهودی واجنبیدر . لسان عمومی ومحلیسی
ترکجه اولوب ، رومجه ، ارمنیجه ، یهودیجه (یعنی
اسپانیولجه) و سائر لسانلر دخی اصحابی بیننده تکلم
اولنور . آنجق طوغمه بیومه استانبوللی اولان اهاـ
لینك کافه‌سی هرخانگی جنس ومذهبده بولنورسه بوـ
لنسون لسان ترکی‌یه آشنادرلر . بوشهرك دنیانك مرـ
کزی اولمق استعدادنده بولندیغی ایچنده بش اون
لسانك سویلنمسیله وهمان هرجنس وملیته منسوب آدملر
بولنمسیله دخی مثبتدر .

احوال تاریخیه‌سی . — استانبول اك اول
(بیزانس) اسمیله سرای برونی جوارلرندن عبارت
کوچك بر قصبه حالنده اولوب ، بوقصبه ، روایته
کوره ، میلاد عیسادن ٦٦٨ سنه اول یونانده‌کی
(مغاره) حکمداری (بیزاس) طرفندن تأسیس اولنه‌رق ،
یونانیلر طرفندن اسکان اولنمشیدی . اطرافنده بولنان
(تراکی) اقوامی بوقوم اجنبینك کلوب کندی ساـ
حللرنده یرلشمسنی چکه‌میه‌رك ، تخریبی قصدیله هجوم
ایتمشلردیسه‌ده ، حکمدار مرقومك زوجه‌سی فیدالیه‌نك
تدبیر و غیرتیله (بیزانس) قورتیلوب ، مستقل بر
جمهوریت صغیره صورتنده اداره اولنغه باشلامشیدی .
ایران حکمدارلرندن کشتاسبك اوغلی اسفندیار استانبول
بوغازندن آوروپایه چکدیکی وقت بو قصبه‌یی ضبط
ایتمش ؛ ومؤخراً اکسرسس (یعنی شیرویه؟) طرفندن
ایران عسکری سوق اولندقده ، یکیدن ایرانك حکمنه
چکمش ایسه‌ده ، ایرانیلره غلبه چالان اسپارته سرـ
داری (پاوسانیاس) بیزانسی ایرانیلردن قورتاره‌رق ،
اسپارته‌یه تابع ایتمشیدی . متعاقباً (آلکبیادی) نك
اسپارته‌لیلری مغلوب ایتمسی اوزرینه ، آتنه‌لیلرك تحت
تبعیتنه چکمش ؛ وبو وجهله برخیلی وقت اسارتدن
اسارته دوشدکدن صکره ، نهایت اهالیسندن (تراـ
سیبول) ك همتیله استقلالی اعاده اولنه‌رق ، یکیدن
جمهوریت حالنه ارجاع اولنمشیدی . (بروممنون)
اسمیله معروف بر مجلسی وار ایدی . بیوك اسکندرك
پدری فلیب بوقصبه‌یی ضبط ایتمکه زیاده‌سیله چالیشمش
ایسه‌ده ، اهالیسی آتنه‌لیلرله اتفاق ایده‌رك قارشی
طورمشلردی . رومالیلر بو طرفلره طوغری توسیع
ممالك ایتمکه باشلادقلرنده ، بیزانس اهالیسی دائما
کندیلریله متفق بولندقلرندن ، بونلر طرفندن بوقصبه
خیلی وقت مستقل براقلمش ایسه‌ده ، بعده بعض امتیاـ
زاتله ضبط اولنمش ؛ وایمپراطور (وسپاسیان) زماننده
امتیازاتی دخی رفع ایدلمشیدی . مؤخراً داخلی تفرقه‌ـ
لرك بری صره‌سنده ایمپراطور (سور) طرفندن تخریب
اولنه‌رق ، برمدت صکره ، اوغلی (آنطونن)ك التماسی
اوزرینه ، ینه کندیسی تعمیر واسکیسندن زیاده تزیین
ایده‌رك ، اوغلنك نامنه نسبتله (آنطونیا) تسمیه
ایتمشیدی . ایمپراطور (غالیان)ك زماننده ، هرنه سببه
مبنی ایسه ، یکیدن تخریب واهالیسی قتل عام اولندقدن
صکره ، طاغلمش اولان بعض اهالیسی طرفندن ینه
(بیزانس) نامیله تجدید اولنمش ؛ وبعده قره دکیزدن
کلن (اسکیت) اقوامی طرفندن کرك بو قصبه وکرك
قارشیسنده بولنان (خریسوپولیس) یعنی اسکدار
نهب وغارت ایدلمشیدی .

روما ایمپراطورلرندن بیوك قسطنطین ایله (لیچینیوس)
آره‌سنده اعلان مخاصمات اولنه‌رق ، ادرنه جوارنده
واقع محاربه‌ده لیچینیوس مغلوب اولدقده ، اولدن
متفقلری اولان بیزانسلیلره التجا ایتمش ، وبعده (خاـ
لکیدون) یعنی قاضی کویی قصبه‌سنه چکمشیدی .
قسطنطین بونی تعقیب مقصدیله بیزانسه کیروب ، خیلی
وقت قالمش ؛ وموقعنی زیاده‌سیله بکنوب ، بوراده
دولتنك مرکزی اولمق اوزره بر بیوك شهر تأسیسنی
قورمشیدی . قسطنطین قره دکیزدن کراسته وطاش
کتیروب ، بیزانس قصبه‌سنی توسیع ، وآناطولی ویوـ
نانك هر طرفنده بولنوب خرابه یوز طوتمش اولان
قدیم ومشهور شهرلرك مسله ، هیکل ، ستون وسائره
کبی اك کوزل واك مصنع آثار مدنیتی بو قصبه‌یه نقل

ایله، فوق‌العاده تزیین ایتدکدن صکره، دولتنك کبار
واغنیاسنی دخی رومادن بو شهر جدیده نقل وهجرت
ایتمکه تشویق ایتمشـدر. بو مناسبتله ابتدا (نیاروما)
یعنی «یکی روما» وبعده (قسطنطینوپولیس) یعنی «مدینهٔ
قسطنطین» ویا قسطنطینیه تسمیه اولنان بوشهر جدید
زیاده‌سیله توسع ایدوب، بیوکلکده وزیننده رومایی
دخی کچمش؛ وبیزانسك اسکی سوری احاطه‌سنه کفایت
ایتمه‌مکه باشلایوب، قسطنطین الیوم موجود اولدیغی
صـورتده بر واسع سور چکمشیدی. بو سور مؤخراً
دفعاتله حرکت ارضـدن ومحاربات واقعه‌دن خراب
اولـوب، قسطنطینك خلفلری طرفندن تعمیر وتجدید
اولنمشدر. استانبولك بووجهله بربیوك شهر صورتنده
تأسیسی وبیزانس قصبه‌سنی حالندن قسطنطینیه شهری
صورتنه کچمسی میلادك ٣٣٠ تاریخنده واقع اولوب،
رسم کشادی سنهٔ مذکوره مایسنك ١١ نده اجرا او-
لنمشـدر، که اووقت اهالیسی یاری خرستیان ویاری
مشرك ایدیلر. آنجق شهر قسـطنطینك زماننده بیتمه-
میوب، ٣٣٧ دن ٣٦١ تاریخنه‌دك حکم سورن (قو-
نستانس) ك زماننده اکمال اولنمشدر. ٣٦٤دن ٣٦٨
تاریخنه‌دك حکم سورن (والنس) زماننده دخی بر بیوك
صـو بندی تأسیس اولنه‌رق، شهره مقدار کافی صو
کتیرلمشدر. بوبند مؤخراً سلطان سلیمان خان طرفندن
تعمیر وتجدید اولنه‌رق الیوم موجـود اولان بلغراد
بیوك بندیدر. ٤٩٥ تاریخ میلادیسـنده قسطنطینیه
شهری روما ایمپراطورلغنه مرکز اتخـاذ اولنه‌رق، بر
درجه دهـا توسیع وتزیین اولنمش؛ وایکنجی تئودو-
سیوس طرفندن بوکون نشانلری اولمیان برطاقم حماملر
وایکی سرای ایله دیکر بعض ابنیه وتزیینات عـلاوه
اولنمشیدی.

آلتنجی قرن میلادیده شهرك ایچنـده ظهور ایدن
فساد وشورشده قسـطنطینیه محترق اولوب، همان
بسـبتون خراب اولمش، وایمپراطور (یوستینیانوس)
طرفندن اساساً تعمیر ایدلمش اولمغله، بو ایمپراطور
استانبولك بانئ ثانیسی عد اولنه‌بیلیر. آنجق اسکی تز-
یینانك چوغی اعاده اولنمیوب، او تاریخدن اعتباراً
شهر تدنی‌یه یوز طوتمش؛ واو وقتدن عثمانلیلرك الینه
کچنجه‌یه قدر کچن طقوز قرن ظرفنده بوشهر بیزانس
روم حکومتنك وقایع مدهشـه واحوال نامردانه‌سنه
میدان اولوب، پك شانسز برحالده بولنمشدر. معاویه
زماننده ٤٨ تاریخ هجریسنده سفیان بن عوف ازدی
قوماندە‌سیله غزاهٔ مسلمین قسطنطینیه‌یی براً وبحراً محا-
صره ایدوب، ٣٠٠٠٠ اهل اسلام بوشهرك سوری
خارجنده شهید دوشمشـلردر، که ایچلرنده حضرت
ابو ایوب انصاری کبی نیجه اصحاب دخی وار ایدی.
یزید بن معاویه‌نك زماننده دخی استانبول محاصره او-
لنمش؛ وسلیمان بن عبدالملك زماننده یعنی ٩٨ تا-
ریخنده دخی برادری مسلمه‌نك قوماندە‌سیله استانبولك
اوزرینه عساکر مسلمین سوق اولنمشیدی. میلادك ٨٦٥
تاریخندن ١٠٤٣ تاریخنه‌دك اقوام شمالیه‌دن (وارغ)
دینلن بر قـوم دفعاتله قسطنطینیه‌یه مسلط اولـوب،
ایمپراطورلری کوج حال ایله مقاومت ایده‌بیلمشـیدی.
بنی امیه‌دن صکره کرك خلفای عباسیه‌نك وکرك ملوك
سلجوقیه‌نك روم ایمپراطورلغیـله بالدفعات محاربه‌لری
وقوع بولمش ایسـه‌ده، بونلرك زماننده هیچ بر وقت
قسطنطینیه اهل اسلام طرفندن محاصره اولنمامشدر.
١٢٠٣ تاریخ میلادیسـنده اهل صلیب شهری ضبط
ایدوب، طاش اوسـتنده طاش براقمیه‌جق صـورتده
تخریب ایتمشلردی. بو تخریبدن قورتله‌بیلن آثار عمران
وتزیینات پك آز ایدی. ١٢٢١ده روملر شهری استر-
داد ایتدکلرنده تعمیر وتزیینه مقتدر اوله‌بیله‌جك حالده
دکل ایدیلر. بناءً علیه قسطنطینیه‌نك اسـکی معموریتی
بسـبتون محـو اولوب، شهر بر خرابه زار حالنـه
کچمشدی.

دولت عثمانیه‌نك قسـطنطینیه‌یه پك یقین بر محلده
تشکل وتأسسیله آناطولینك جـوار اولان یرلرینی اله
کچیردکدن صکره، روم ایلنه دخی کچه‌رك، شهر مذ-
کورك اطرافنی ضبط ایتمسی بو شهری برمحاصرهٔ طبیعیه
حالنه قومش؛ وروم ایمپراطورلری سـلاطین عظام
عثمانیه‌یه مدارا ومماشاته مجبور اولمشـلردی. ٧٩٧
تاریخ هجریسنده یلدیرم سلطان بایزید، و٨٢٥ تا-
ریخنده سلطان مراد خان ثانی قسطنطینیه‌یی محاصره
ایتمشلرسه‌ده، فتحی میسر اولمه‌میوب، ٨٥٧ تاریخنده
سـلطان محمد خان ثانی حضرتلری شهری براً وبحراً
محاصره ایده‌رك، جسیم نو ایجاد طوپلرله طوپ قپو-
سندن و بوغاز ایچندن بشکطاش وکاغدخانه طریقیله
قره‌دن خلیجـه ایندیریلن خفیف کمیلرله دخی دکیزدن

عساكر عثمانيه دخول ايله، سنۀ مذكوره جمادى الآ-
خره‌سنك ٢٠ سنده و١٤٥٣ سنۀ ميلاديه‌سى مايسنك
٢٩ نده استانبول فتح اولنمشدر.

ايشته اوكوندن بو شهر ايچون بر دور جديد آچلمشدر. استانبولك اوچ دورى اولمشدر: برنجيسى (بيزانس) اسميله بر كوچك قصبه حالنده بولنديغى، ايكنجيسى قسطنطنيه ناميله روم ايمپراطورلغنك مركزى اولديغى، واوچنجيسى ده استانبول ناميله پايتخت دولت عثمانيه اتخاذ اولنديغى زمانلردن عبارتدر. دور ثانينك اواخرنده استانبولك پك خراب اولمش اولديغى يوقاريده بيان ايتدى ايدك. حقيقةً عثمانليلر شهره داخل اولدقلرنده سورك ايچنده‌كى اراضينك قسم اعظمى خالى ويا برطاقم ويرانه‌لرى حاوى اولوب، معمور ومسكون يرلرى آز ايدى. غلطه، اسكدار وقاضى كويى آيرى آيرى برر كوچك قصبه حالنده اولوب، بك اوغلى وساير اطرافده‌كى محله‌لرك يرلرى تارله‌دن عبارت ايدى. بوغاز ايچنده روزكاردن محفوظ اولان بعض دره‌لرك ايچنده بر قاچ كوى وار ايديسه‌ده، بونلر چوبان قلبه‌لرندن عبارت اولوب، صيفيه ويالى‌يه متعلق هيچ بر بنا يوغيدى. سلطان محمد خان حضرتلرى شهرى فتح ايدر ايتمز اعمار واسكاننه صرف همت ايدوب، آيا صوفيه ايله ديكر يدى كليسايى جوامع شريفه‌يه تحويل ايله برابر فاتح، ايوب، شيخ بخارى، قاسم پاشا ويكيچريلر جامع شريفلرينى دخى بنا ايتمش وايتديرمشدر. بو شهرك فتحيله برابر پايتخت اتخاذ اولنمسى حسبيله، امرا وكبراى دولت وممالك اسلاميه‌نك هر طرفندن تهاجم ايدن برچوق اهالئ مسلمه شهرك ايچنده خانه‌لر ياپديره‌رق، آز زمان ظرفنده سور داخلنده اولان نفس استانبول اهالى ايله طولمش، وجوامع ومساجد ومدرسه وعمارتلر كيتدكجه چوغاله‌رق، شهر اسكى معموريتنك برقاچ مثلنه نائل اولديغى كبى، غلطه‌نك اطرافنده بك اوغلى، قاسم پاشا، فندقلى، قباطاش، بشكطاش وساير محله‌لر تشكل، واسكدار وقاضى كوينك اطرافى توسع ايتمكله، وبوغاز ايچنده يالىلر وكوشكلر ياپيله‌رق، كوندن كونه كوزللشمكه باشلامشيدى. بو معموريت اووقتدن برى سلاطين عظام عثمانيه‌نك همت وتشويقيله كيتدكجه آرتمقده اولوب، حالا بوكون مقرى كويى وقاضى كويى كبى محله‌لرك عادتا برر شهر وبعض قير وتارله‌لرك كوزمزك اوكنده محله حالنه كچمكده اولديغى كوريورز. وفقطيله بو شهر زلزله‌دن دفعاتله خساره اوغراديغندن، اهاليسى اخشاب خانه‌لر اعمالنه رغبت ايتمش، وبو ايسه يانغينلرك صيق‌صيق وقوعنى موجب اولوب، بو يوزدن اهالى دائمى صورتده زيان كورمكده‌در. اكر اوته‌دن برى بو يانغين داهيه‌سى اولميه ايدى، استانبول بوكونكى كونده چوق دها واسع ودها معمور اوله‌جقدى. حكومت سنيه بونك ضررينى حس ايتمكله، يانان محله‌لرده يكيدن اخشاب اولر بناسنه مأذونيت ويرمديكندن، كاركير خانه‌لر ومحله‌لر كيتدكجه تكثر ايدوب، بركون شهرك ايچنده اخشاب او بولنميه‌جغنده شبهه يوقدر.

استانبول اسمنه كلنجه رومجه «شهره» ويا «شهرده» ديمك اولان (ايس تين پولين Εἰς τὴν πόλιν) تعبيرندن غلط اولوب، بو اسمك عثمانليلر طرفندن اثناى فتحده ويرلمش اولديغى مروى ايسه‌ده، عثمانليلردن اول شهرك بو اسمله دخى ياد اولنمقده بولنمش اولديغى محقق اولوب، حتى يدنجى قرن هجرى اواسطنده يعنى فتحدن ايكى قرن اول يازلمش اولان ياقوت حموينك «معجم البلدان» نده بو اسم مسطوردر. معهذا عثمانليلر عندنده دخى لسان ادبيده اكثريا (قسطنطنيه) اسمى استعمال اولنمقده، وبعضاً دخى (اسلامبول) صورتنده يازلمقده بولنمشدر.

استانبول { (اسكى —) بيغا سنجاغنك آيواجق قضاسنده وبوزجه آطه‌نك ٨ كيلومتره جنوب شرقيسنده، ساحل بحرده واقع بركوچك قريه اولوب، اطرافنده (آلكساندريا تروآس) شهر قديمنك خرابه‌لرى كورينيور. بو شهرك معموريتى زماننده مكمل بر ليمانى دخى وار ايدى، كه اليوم قوم ايله طولمشدر.

استانبول بوغازى { ونام ديكرله بوسفور (Bosphore) استانبول شهرينك شمال شرقيسنده آوروپايى آسيادن آييرير وقره دكيزى مرمره دكيزيله برلشديرير طار واوزون بربوغاز اولوب، طولى تقريباً ٢٧ كيلومتره‌در. روم ايلى ايله آناطولى حصارلرى آره‌سنده واقع اولان اك طار محلى ٥٥٠ متره وسعتنده‌در؛ ديكر بعض محللرده

۲۰۰۰ و ۳۰۰۰ مترهیه قدر توسع ایدوب، سرای
برونی اوکنده‌کی وسعتی‌ده ۱۵۰۰ مترهدر. غرائب
طبیعتدن اوله‌رق بو بوغازك ایکی ساحلندن هر برینك
هر بر برون و یا چیقندیسی قارشیسنده اوته‌کی سا-
حلك برقویی واقع اولوب، بو برونلر بر برینه متصل
یدی حوضه تشکیل ایدر، و بوغازه پك طولاشیقلی
وکیرنتیلی چیقنتیلی برشکل پیدا ایتدیررلر. قره دکیز
طونه، دنیپر، دون، قزل ایرماق و سقاریه کبی بر
برچوق بیوك نهرلر واسطه‌سیله آوروپا وآناطولی‌دن
خیلی واسع بر حوضه‌نك صولرینی اخذ ایدوب، تبخرات
بالطبع اونسبتده اولمدیغندن، فضلهٔ میاهی بو بوغازدن
مرمره‌یه واورادن آق دکیزه دوکلکله، استانبول بو-
غازنده دائمی صورتده برآقنتی کوریلیور، وبوغازك
بعض برونلرنده پك شدتله جریان ایدیور. بهر ثانیه‌ده
بو بوغازك قره‌دکیزدن کتیروب دوکدیکی صو ۳۰۰۰۰
مکعب متره قدر تخمین اولنمشدر. آنجق بو آقنتی‌یه
قارشی بونك نصفی مقدارنده صویك آلتندن برآنافور
حاصل اولور. بوغازك روم ایلی جهتنده‌کی ساحلی
۳۱ وآناطولی جهتنده‌کی‌ده ۳۸ کیلومتره طولنده‌در.
اك درین محلی ۵۲ متره عمقنده اولوب، عمق وسطیسی
۲۷ مترهدر. هرطرفی وعلی‌الخصوص قویلری پك‌امین
لیمانلردر. اك صیغ محلی قورو چشمه اوکنده‌در. بو-
غازك ایکی طرفی غایت کوزل وزمردکبی تپه‌لرله مزین او-
لوب، بوتپه‌لردن بعضیسنك اوستی کوزل باغ وباغچه‌لر
وکوشکلرله، وجمله‌سنك اتکلری وساحللری اولر ویا-
لیلرله مستوردر. بوغازك ایکی ساحلنده‌کی قریه‌لری
«استانبول» ماده‌سنده تعداد ایتدك. بوغازك محافظه-
سیچون اسکیدن اك طار محلنده ایکی حصار یاپیلوب،
بری آناطولی ودیکری روم ایلی حصاری نامیله معرو-
فدرلر. بونلردن آناطولی یاقه‌سنده‌کی وندیکلیلردن
قالمه اولوب، یلدیرم سلطان بایزید خان طرفندن ضبط
وتعمیر؛ وروم ایلی یاقه‌سنده‌کی دخی فاتح استانبول
سلطان محمد خان ثانی حضرتلری طرفندن مجدداً بنا
اولنمشدر. بوکونکی کونده بو حصارلر معطل اولوب،
بوغازك مدخلنده آناطولی وروم ایلی قواقلرنده قار-
شیلقلی ونواصول استحکاملر انشا اولنمشدر.

استانبول خلیجی { (خلیج قسطنطنیه) اسم قدیمی «آلتون بو-
ینوز» (خریسون کراس Χρυσοῦν Κέρας)وفرانسز-
جه‌سی (قورن دور Corne d'Or) در. بر طرفدن
نفس استانبول وایوب ایله دیکر طرفدن غلطه، تر-
سانه وخاصکوی آره‌سنده طار واوزون بر خلیج او-
لوب، استانبول لیمانك اك محفوظ جهتیدر. بوخلیجك
آغزی سرای برونی ایله طوبخانه برونی آره‌سنده او-
لوب، اورادن کیتدکجه طارلاشه‌رق، وعادتا بر بوینوز
شکلنی آله‌رق، شمال غربی‌یه طوغری ممتد اولور.
بویی تقریباً ۶ کیلومتره واکی مدخلنده ۱۰۱۰ متره
قدر اولوب، کوپری‌یه قدر طارلاشدقدن صکره،
ایکی کوپری آره‌سنده ۹۰۰ مترهیه قدر توسع ایدر،
وبعده کاغد خانه دره‌سنك منصبنه قدر کیتدکجه طار-
لاشیر، وایوب اسکله‌سنك ایلریسنده صویی پك‌صیغدر.
بوخلیجك شمال شرقی‌یه طوغری دونن منتهاسنه مذکور
کاغد خانه دره‌سی دوکیلوب، دره‌نك ایکی طرفنده
استانبوللك اك کوزل مسیره‌سی اولان وعلی‌الخصوص
ایالك بهارده جنتدن نشان ویرن کاغد خانه چایرلری
ممتد اولور، وبر قصر همایون ایله بر جامع شریف
ومکمل بر باغچه بولنور. کاغد خانه دره‌سی بلغراد
اورمانی جهتندن کلوب، آیاس آغا چفتلکی اوکنده
مذکور چفتلکك شمال طرفندن کلن پاشا دره‌سنی،
وکاغد خانه چایرینه ایندکدن صکره علی بك دره‌سنی
دخی اخذ ایدر. منصبنه قریب محلنده بتاغندن طوغله
وکرمیت اعمالنه الویریشلی چامور چیقاریلوب، اطرافنده
برقاچ طوغله وکرمیت فابریقه‌لری یاپلمشدر. استانبول
خلیجنك کوزللکی مشهور اولوب، آوروپانك بعض
ماهر رسامریله بعض شعرایه سرمایه اوله کلمشدر.
اسکی عرب جغرافیونی بعض دفعه «خلیج قسطنطینیه»
اسمیله استانبول بوغازینی مراد ایتمشلرسه‌ده، اصل
خلیج بو ذکر اولنان کورفزدر.

استانغلیا { (Estanglie) یعنی «شرقی‌انکلتره».
آنغلو صاقسونلر زماننده انکلتره‌ده
تشکل ایتمش اولان (هپتارخیا) یعنی «حکومات متفقهٔ
سبعه» هیئتی اجزاسندن اولوب، شمدیکی (نورفولق)،
(سوفولق) و(قامبریج) قونتلقلریله (الی) جزیره‌سندن
عبارت ایدی. مرکزی الیوم خراب اولان (دونویج)
شهری ایدی. [«هپتارخیا» ماده‌سنده دخی مراجعت.]

استانکوی { (Cos یاخود Ko) آطه‌لر دکیز-
نده آناطولینك غرب جنوبی
ساحلی قارشیسنده و(استانکوی کورفزی) نامیله

معروف اوزون بركورفزك آغزنده واقع اوزون وطار
برآطه اولوب، وضعيتى شرق شماليدن غرب جنوبى‌يه
طوغرى اولديغى حالده، ′٤٠ °٣٦ ايله ′٥٥ °٣٦
″٣٠ عرض شمالى و″١٥ ′٣٦ °٢٤ ايله ′٢ °٢٥
طول شرقى آره‌سنده ممتد اوله‌رق، بويى ٤٠ واكنك
حد وسطيسى ٨ كيلومتره‌در. غرب جنوبى‌يه طوغرى
كيتدكجه طارلاشدقدن صكره، شمالدن جنوبه طوغرى
توسع ايده‌رك، برقوش باشى ويا برچكيج شكلنى آلير.
بوآطه‌نك بونجه (ديخيووونو) اسميله برطاغ اوزانوب،
جنوب غربى جهتنده‌كى برزخده بسبتون آلچالدقدن
صكره، چكيج شكلنده اولان مذكور شبه جزيره‌ده
يكيدن كسب ارتفاعله شمالدن جنوبه طوغرى ممتد
اولور. آنجق (ديخيووونو) كلس وشيستدن عبارت
اولديغى حالده، مذكور شبه جزيره‌يى تشكيل ايدن
كوچك طاغ اراضئ بركانيه‌دن متشكل اولوب، او-
سننده بر بركان آغزى دخى مشاهده اولنور. (ديخيو-
وونو) نك جنوب جهتى صرب وديك اولديغى حالده،
شمال جهتى آز مائل اولوب، اراضئ مزروعه وباغ
وباغچه‌لرله مستور كوزل برباير تشكيل ايديور، ودكيزه
يقين بسبتون اووه حالنه كيرر. مذكور طاغك اك
يوكسك محلى ٩٣٠ متره ارتفاعنده‌در. آناطولى سا-
حلندن اوزانان (بودروم) برونى ايله (كريو) برونى
جزيره‌نك قسم شرقيسنى آره‌يه آله‌رق، آچيق برآغز
صورتنى ابراز ايدرلر. بو ايكى برون ايله جزيره آره-
سنده تشكل ايدن ايكى بوغازدن جنوبده‌كى واسع
ودرين ايسه‌ده، شمالده‌كى طار وبرطاقم صيغلر وقيالرى
حاويدر. استانكوى شهرى جزيره‌نك شرق شمالى جهتنده
كى قويك ايچنده وبودروم قصبه‌سنك قارشيسنده‌در.
قصبه‌نك شمالنده‌كى برونده برفنار وجنوب جهتنده
برقلعه واردر. ليمانى كوچك وغير محفوظدر. بو
قصبه پك اسكى اولوب، مشهور حكيم بقراطك وطنى
بولنمش اولمغله، قصبه‌نك اورته‌سنده حكيم مشاراليه
منسوب عد اولنان غايت اسكى وداللرى پك طاغنيق
برچنار ايله قصبه‌نك اوستنده طاغ اتكنده بقراطك
چشمه‌سى وحمامى ناميله معروف برچشمه وبرآلتنده بر
حمام ويرانه‌سى واردر. قصبه ايله جزيره‌نك اوزرنده‌كى
قريه‌لرك اهاليسى ١٠١٤٥ كشيدن عبارت اولوب،
بونلرك يالكز ٢٣٦٦ سى اسلام وجزئى مقدارى يهو-
دى وقصورى رومدر. قصبه‌ده بررشديه وبتون
جزيره‌ده ٤ اسلام و٧ خرستيان ابتدائى مكتبلرى بو-
لنيور. جزيره‌ده ١٧ جامع، ٢ تكيه، ٨ كليسا، ١ خاو-
ره، ٣ دباغخانه، ٢٢٩ دكان، ٣ حمام، ٧٥ دكرمن
و١ قارنتينه خانه موجوددر. هواسى لطيف ومعتدلدر.
اراضيسى ١٢٠ ٦٦٧ دونمدن عبارت اولوب،
١٠ ٦٠٠ دونمى اراضئ خاليه‌دندر. محصولاتى بغداى،
آرپه وسيسام كبى حبوباتله كليتلى رزاقى اوزومدن
وقاوون وقارپوزدن عبارت اولوب، بو محصولات
جزيره اهاليسنى اداره ايتدكدن صكره، خيلى مقدارى
دخى اخراج اولنور. جزيره‌نك اصل اسمى (قو) او-
لوب، استانكوى اسمى «قويه» ياخود «قوده»
معناسيله (ايس‌تين‌قو Εἰς τὴν Κῶ) تعبير يونانيسندن
غلطدر. آثار عتيقه‌سى چوقدر. قانونى سلطان سليمان
دورنده ردوسك فتحندن صكره دولت عثمانيه‌نك ضبطنه
كچمشدر. استانكوى يقين وقتلره دكين اطرافنده‌كى جزا-
يرى دخى حاوى برسنجاغك مركزى بولنمش ايكن،
اخيراً جزاير بحر سفيد ولايتنك ساقز سنجاغنه ملحق
برقضا اعتبار اولنمشدر. —— استانكوى قضاسى استانكوى
آطه‌سيله بونك جهت جنوبيه‌سنده بولنان انجيرلى
(نيسيروس) آطه‌سندن عبارت اولوب، بونك اطرا-
فنده چلبى، اوراق وقره آطه اسملريله اوچ ايصسز
آطه‌لر دخى واردر. انجيرلينك اهاليسى ٣٠٠٠
كشيدن عبارتدر.

استانكوى كورفزى { (Golfe de Ko) آناطولى سواحل
غربيه‌سنك جهت جنوبيه‌سنده ومنتشا سنجاغنده بر
اوزون كورفز اولوب، شمال جهتى بودروم برونيله
وجنوب جهتى (كريو) برونى تشكيل ايدن اوزون
وطار برشبه جزيره ايله محاط اولديغى حالده، مدخلنده
استانكوى جزيره‌سى بولنيور. غربدن شرقه اولان
بويى ٩٠ كيلومتره قدر اولوب، قسم خارجيسنى
تشكيل ايدن ٦٥ كيلومتره‌لك محلك اكى ٢٥ كيلومتره
اولديغى حالده، قسم داخليسنى تشكيل ايدن ٢٥ كيلو-
متره‌لك محلى بردن بره طارلاشه‌رق، اكى ١٠ كيلو-
متره‌يه ايندكدن صكره، كيتدكجه طارلاشه‌رق، مغله‌نك
اسكله‌سى اولان (كوك آباد) قصبه‌سنه منتهى اولور.
بوكورفزك آغزنده وساحل شماليسنده (بودروم) قصبه-
سى بولنيور، كه استانكوى ايله قارشى قارشى‌يه كلوب،

زمان قدیمده (آلیقارناسوس) اسمیله معروف ایدی، وابو المورخین (هرودوت) ك وطنی اولمغله شهرت بولمشدر.

استانلی { (Stanley) انکلتره‌نك مشهور محررلرندن اولوب، ۱۶۲۰ تاریخ میلادیسنده (قومبرلوو) شهرنده طوغمش، و۱۶۷۸ ده لوندره‌ده وفات ایتمشدر. بر تاریخ فلسفه ودیگر بعض آثاری واردر.

استانوس { (یاخود استانوز) قونیه ولایتنده تکه سنجاغنك مرکز قضاسی اولان انطالیه قضاسنده ناحیه مرکزی بر کوچك قصبه اولوب، انطالیه‌نك تقریباً ۶۰ کیلومتره غرب شمالیسنده وهمنامی اولان بر چایك اوزرنده واقعدر. ۳۰۰۰ قدر اهالیسی اولوب، مرتفع وهواسی کوزل بر موقعده بولنمغله، یازین آنطالیه‌دن تبدیل هوایه کیدنلر چوق اولور. — استانوس ناحیه‌سی مرکزدن بشقه ۴۳ قریه‌یی جامع اولوب، غرباً بوردور سنجاغیله محدوددر. اهالیسی ۱۰۰۰۰ کشی قدردر. — استانوس چایی مذکور ناحیه‌نك طاغلرندن نبعان ایله استانوس قصبه‌سنده بولشن ایکی دره‌دن تشکل ایدوب، شمال شرقی‌یه طوغری ۸۵ کیلومتره قدر جریاندن صکره (کستل) کولنه منصب اولور.

استانوس { (یاخود استانوز) آنقره ولایت وسنجاغنك مرکز قضاسنده وآنقره شهرینك ۲۵ کیلومتره قدر غرب جهتنده (چار صو) چاینك سقاریه‌نك تابعلرندن اولان آنقره نهرینه منصب اولدیغی محلده واقع بر قصبه اولوب، ۵۰۰۰ قدر اهالیسی واردر. بعضاً مرکز قضاسنه ملحق بر ناحیه‌نك مرکزی اتخاذ اولنمشدر.

استانووی { (Stanovoi) سیبریاده بر سلسلهٔ جبال اولوب، (کاختنه) طاغندن شرقی برونه قدر ۶۰۰۰ کیلومتره‌لك بر مسافه‌ده ممتد اولور. جنوب شرقی قسمی (داوریه) خطه‌سنده چینك حدودینی آیردقدن صکره، سلسلهٔ مذکوره (اوخوچق) ایالتنده اوزانه‌رق، (قامچاتقه) جبالنی قول مثابه‌سنده اوزاتیر. اك یوکسك ذروه‌لری ۲۵۰۰ متره‌یی تجاوز ایتمیور. آلتون، باقیر، دمیر، توتیا وسائر معدنلری چوقدر.

استانهوپ { (Stanhope) انکلتره‌ده بر بیوك خاندانك اسمی اولوب، بو خاندانه منسوب اوله‌رق، اون یدنجی قرن میلادی اوائلندن بری امور سیاسیه‌ده وعسکر قوماندانلغنده شهرت بولمش وانکلتره‌نك اك عالی مسندینی احراز ایتمش بر قاچ ذات کلمشدر. بونلرك اك مشهوری قونت (چارلس استانهوپ) در، که ۱۷۵۹ ده طوغوب، ۱۸۱۶ ده وفات ایتمشدر. کرك امور سیاسیه‌ده وکرك فنون ریاضیه وطبیعیه‌ده ید طولی صاحبی اولوب، انکلتره دولتی هیئت اعیانندن اولدیغنده، مشهور دیپلومات (پیت) ه اظهار مخالفتله، اسارتك لغوینی، ممالك مجتمعه ایله مصالحه عقدینی، وانکلتره ممالکیچون متحد ومساوی بر قانون نشرینی التزام ایتمش؛ وبر حساب ماکینه‌سیله بر مطبعه ماکینه‌سی وکیرجی یاقغه مخصوص بر ماکینه ایله دیگر بعض ماکینه‌لر ایجاد ایلمش؛ وفنون وفلسفه‌یه متعلق بر قاچ کتاب دخی یازمشدر.

استانیسلاس { (Stanislas) بو اسمله لهستانده ایکی حکمدار کلمشدر:

برنجیسی (لکزینسکی) لقبیله معروف اولوب، ۱۶۸۲ تاریخ میلادیسنده غالیچیانك (لمبرغ) شهرنده طوغمش، و۱۷۶۶ ده (لونویل) ده وفات ایتمشدر. ابتدا پدرینك یرینه (پوسنانیا) پرنسی اولوب، بعده لهستان قرالی ایکنجی (اوغوست) ایله اسوج قرالی اون ایکنجی شارل آره‌سنده وقوع بولان محاربه عقیبنده، اسوج قرالیله مصالحه‌یه مأمور اولوب، مشارالیهك توجهنی قزانمغله، اونك امدادیله لهستان قراللغنه انتخاب اولنمش، ومذکور (اوغوست) ه غلبه چالمش ایسه‌ده، مؤخراً اون ایکنجی شارلك (پولتاوه) محاربه‌سنده روسیه طرفندن مغلوب اولمسی اوزرینه، حامیسز قالوب، لهستانی ترکله، شارل ایله برابر دولت عثمانیه‌یه التجا ایتمشیدی. شارلك اسوجه عودتنده صاحب ترجه «جسرین» پرنسلکنه نصب اولنمش ایسه‌ده، اسوج قرالنك وفاتنده اوراسنی دخی ترکله، فرانسه‌یه التجا ایتمشیدی. بر قاچ سنه صکره فرانسه قرالی اون بشنجی لوینك قاین پدری اولمش؛ و۱۷۳۳ ده ایکنجی (اوغوست) ك وقوع وفاتیله، فرانسه‌نك یاردیمیله لهستان تختنه عودت ایتمش ایسه‌ده، روسیه دولتی قارشی طوروب، وارشوه‌یه سوق عسکر ایتدیکندن، (دانسیق) ده برمدت مقاومتدن صکره، چکلمکه مجبور اولمش؛ وویانه معاهده‌سی کندیسنه قیدحیات شرطیله

ووفاتنده فرانسه‌یه قالمق اوزره (لورن) قراللغنی ویر-
مشیدی. وفاتنه قدر لورن قرالی قالوب، مملکت مذ-
کوره‌ده علوم وفنون وصنایعی حمایه، ومملکتك معمو-
ریتنه پك چوق خدمت ایتمشدر. فلسفه وسیاسیاته
متعلق بعض کتابلردخی یازوب، بونلرك برنده لهستا-
نك مقاسمه‌سنی اولدن کشف وبیان ایتمشدر.

ایکنجیسی (پونیاتوفسکی) لقبیله ملقب اولوب،
لهستانك حکمدار اخیریدر. ۱۷۳۲ ده طوغوب،
۱۷۹۸ ده وفات ایتمشدر. پدری قراقوویا پرنسی
اولدیغی حالده، کندیسی پك درایتلی ویاقیشیقلی اولد-
یغندن، روسیه‌یه واقع اولان برسیاحتنده بیوك دوشسه
قاترینه‌نك توجه ومحبتنی قزانمش؛ وبونك التماسیله
لهستانك پترسبورغ سفارتنه تعیین اولنمشیدی. قاترینه
ایمپراطوریچه اولدقدن‌صکره، لهستان قرالی اوچنجی
(اوغوست) ك وفاتنده یعنی ۱۷٦٤ تاریخنده مشار-
الیهانك یاردمیله لهستان قراللغنه انتخاب اولنمش؛
وآنجق زادکانك عدم اطاعتی ومذهب منازعه‌لری
جهتیله اجرای حکومته مقتدر اوله‌میوب، مملکتده
فساد تزاید ایتدیکندن، ۱۷۷۲ ده روسیه
وآوستریا ایله پروسیه مداخله ایدرك، لهستانك برنجی
مقاسمه‌سنی اجرا ایتمشلردر. استانیسلاس قالان الکا-
سنده اعادهٔ آسایش وانضباطه چالیشمقده‌ایکن، ۱۷۹۳
ده روسیه‌نك تشویقیله اجتماع ایدن مجلسلر بونك اصلا-
حات اجراسنه مانع اولمش؛ وبر ایکنجی اغتشاش
ظهور ایدوب، لهستانك دول ثلثهٔ مذکوره آره‌سنده
برایکنجی مقاسمه‌سنی انتاج ایتمش؛ واو وقتدن اعتباراً
استانیسلاسك یالکز اسمی قرال قالوب، ۱۷۹۵ ده،
روسیه عسکرینك غلبه‌سی اوزرینه، بو اسمدن دخی
واز کچمکه اجبار اولنمشدر. او وقت دول ثلثه طر-
فندن کندیسنه بر معاش تخصیص اولنه‌رق، (غرود-
نو) شهرینه چکلمش؛ وایکی سنه صکره پترسبورغده
وفات ایتمشدر.

استانیسلاس { سنت — (St Stanislas) بو اسمله خرستیانلرك ایکی
عزیزی واردر: برنجیسی میلادك ۱۰۷۲ تاریخنده
(قراقوویا) مترپولیدی اولوب، قرال ایکنجی
بولسلاس امریله قتل اولنمشدر. بو مناسبتله اعزه
صره‌سنه کچیریلوب، مایسك ۷ سنده یورطیسی
اجرا اولنور. — ایکنجیسی ۱۵۵۰ تاریخنده
طوغوب، ویانه ده‌کی جزویت مکتبنده تحصیل
ایتمش؛ وپدرینك ممانعتیله برابر جزویت پاپاسی
اولوب، ۱۸ یاشنده ایکن وفات ایتمشدر. جزویتلر
بونك ترجمهٔ حالنی اخلاقده نمونهٔ امتثال مقامنده
اوقوتدیررلر. تشرین ثانینك ۱۳ نده یورطیسی
اجرا اولنور.

استانیسلاویوف { (Stanislavov) غالیچیا-
ده (بیستریجه) نهری اوز-
رنده و(لمبرغ) شهرینك ۱۱۰ کیلومتره جنوب غر-
بیسنده واقع قضا مرکزی برقصبه اولوب، ۱۵۰۰۰
اهالیسی، اطرافنده سوری وتوتون وذخایره متعلق
خیلی ایشلك تجارتی واردر.

استانیماقه { (Stanimaka) شرقی روم‌ایلنده
فلبه‌نك ۲۳ کیلومتره جنوب شر-
قیسنده و(چپه‌لی) چاینك ساحل یمیننده یعنی شرق
جهتنده واقع بیوك برقریه اولوب، ۵۰۰۰ قدر اها-
لیسی واردر. اهالیسی روم اولوب، قریه زیاده معمور
وآباداندر.

استاوانکر { (Stavanger) نوروجك (سوند
نفیلد) ایالتنده وشمال دکیزنده‌کی
(بوکه) کورفزنده، (قریستیانساند) ك ۱٦۰ کیلومتره
شمال غربیسنده واقع قضا مرکزی بر شهر اولوب،
۲۱۰۰۰ اهالیسی واردر.

استاوراس { (Stavras) بیزانس روم ایمپرا-
طورلرندن اولوب، ۸۱۱ تا-
ریخ میلادیسنده پدری برنجی (نیکفور)ه خلف اولمش؛
وایکی آی صکره انیشته‌سی (میخال رانغاوی) طرفندن
اسقاط اولنه‌رق، متعاقباً وفات ایتمشدر.

استاوروپول { (Stavropol) روسیه‌ده
همنامی اولان ایالتك مرکزی
بر شهر اولوب، (تاشله) نهرینك ساحل یسارنده
و(جورجوسکی) شهرینك ۱۸۰ کیلومتره شمال غر-
بیسنده واقع و۱۵۰۰۰ اهالیی جامعدر. بو شهر
میلادك ۱۷۸۰ تاریخنده تأسیس اولنمشدر.

استاوروس { روم ایلنده استانبول سورینك
۱۰ کیلومتره قدر غربنده بر
قریه، واستانبولده بوغاز ایچنك آناطولی ساحلنده
واقع بکلر بکنده بر محله‌در.

استاوروس { سلانیك ولایت وسنجاغنك
کندیره قضاسنده ورندینه

كورفزی داخلنده ساحله قريب وطاغ اتكنده واقع بر كوچك قصبه‌در . حكيم مشهور آرسطونك وطنی اولان (استايره) شهر قديمنك يرنده اولديغی ظن اولنمش ايسه‌ده ، اصل شهر مذكورك يری اليوم (ليبياده) دينلن قريه اولوب ، اسنا وروسك ٨ كيلو متره قدر جنوب شرقيسنده‌در .

استاهل { (Stahl) آلمانيانك مشهور اطبا وكيمياگرلرندن اولوب ، ١٦٦٠ تاريخ ميلاديسنده (آنسپاخ) قصبه‌سنده طوغمش ، و ١٧٣٤ ده برلينده وفات ايتمشدر . طب وكيميايه وحكمت وفلسفه‌يه متعلق لاتين لساننده برچوق كتابلر يازمشدر . اك زياده شهرتنی موجب اولان شی فلسفه وكيمياده كی بعض افكار مخصوصه‌سی اولوب ، بعض احوالی روحك تأثيراتنه حمل ، ومادی‌يونه اعتراض ايدردی . كرك احتراقده وكرك تنفسده حرارتك (فلوجستيق) يعنی « مادهٔ شعليه » تسميه ايتديكی برجسم مفروضه حمل ايلردی . بو فكر طول مدت آوروپاده حكم سوروب ، بعده واهی اولديغی تبين ايتمش ايسه‌ده ، (لاووآزيه) نك كشفياتنه يول آچمشدر .

استايره { ياخود استاجره ويا استاغره (Sta-gire) اسكی ماكدونياده (خالكيديق) يعنی كسنديره شبه جزيره‌سنك ساحل شرقيسنده يونانيلر طرفندن بنا واسكان اولنمش بر قصبه ايدی ، كه حكيم مشهور آرسطونك وطنی اولمغله كسب شهرت ايتمشدر . برليمانی واوكنده برآطه‌سی واردر . بو قصبه اليوم بر بيوك قريه حالنده اوله‌رق ، (ليبياده) اسميله معروف اولوب ، سلانيك ولايت وسنجاغنك كسنديره قضاسنده واقعدر .

استائل { مادام (Mme Staël) فرانسه‌نك اك مشهور محرره‌لرندن اولوب ، ١٧٦٦ تاريخ ميلاديسنده پارسده طوغمش ، و ١٨١٧ ده وفات ايتمشدر . (نكر) ك قيزی اولوب ، ١٧٨٥ تاريخنده اسوجك پارس سفيری بارون (هولستاين استائل) ه وارمش ؛ وآنجق امتزاج ايده‌ميوب ، برمدت صكره آيرلمشيدی . ١٧٨٨ ده ژان ژاق روسو حقنده بر طاقم محررات نشر ايده‌رك ، آثاريله كسب شهرت ايتمكه باشلامشيدی . فرانسه‌نك بيوك اغتشاشنده افكار جديده اصحابی طرفنی التزام ايتمش ايسه‌ده ، ارباب اغتشاشك كوستردكلری شدتك عليهنده بولنه‌رق ، قرال خاندانی مدافعه‌يه جسارت ايتمشيدی . بعده حكومت جمهوريه طرفندن پارسدن طرد اولنه‌رق ، آلمانيايه كيتمش ؛ واوراده مشهور (كوته) و (شيلر) ايله كسب معارفه ايده‌رك ، آلمانجه‌يی تحصيل ايتمشيدی . پارسه عودتنده آلمانيا حقنده نشر ايتديكی بركتاب بوناپارتی دلكير ايتمكله ، چفتلكنده اقامته مأمور اولمش ؛ وبعده اورادن فرارله ، ويانه ، مسقوه ، پترسبورغ و لوندره‌يه كيده‌رك ، بوناپارتك عليهنده بولنمشيدی . ١٨١٥ تاريخنده بوناپارت دوشدكدن صكره ، پارسه عودت ايده‌رك ، اون سكزنجی لويی طرفندن كنديسنه ايكی مليون فرانق ويرلمش ؛ وايكی سنه صكره ، ايتاليايه واقع اولان برسياحتدن عودتنده ، وفات ايتمشدر . (دلفينه) و (قورينه) اسملريله ايكی مشهور رومانی وديكر برچوق تأليفاتی واردر . كليات آثاری ١٨ جلد اوزره نشر اولنمشدر . — اوغلی بارون (اوكوست استائل) ١٧٩٠ ده طوغمش ، و ١٨٢٧ ده وفات ايتمشدر . والده‌سنك آثارينی نشر ايتمشدر . — (دوق دو بروغلی) يه وارمش برقيزی دخی وارايدی .

استپا { (Estepa) اسپانيانك جنوب جهتنده ، سويل (يعنی اشبيليه) ايالتنده ، اشبيليه‌نك ٧٠ كيلومتره شرق جنوبيسنده واشنيل نهری اوزرنده بر قصبه اولوب ، ١٠٠٠٠ اهاليسی واردر .

استتين { (Stettin) پروسيه‌نك پومرانيا خطه‌سنده همنامی اولان بر (رژانس) ك مركزی مستحكم برشهر اولوب ، (اودر) نهری اوزرنده وبرلينك ١٠٠ كيلومتره شمال شرقيسنده واقعدر . ٩٩٥٤٣ اهاليسی واردر . وقتيله پومرانيانك مركزی ايدی . (اودر) نهرنده كوزل ليمانی ، چينی ، اسپارماچت ، شكر ، قونياق ، بيره وسائر فابريقه‌لری ، دارالفنونی ، بحريه مكتبی وسائر مكاتب متنوعه‌سی ، رصدخانه‌سی ، پك ايشلك تجارتی وصنايع محليه‌سی واردر . — استتين رژانسی ١٣٠٠٠ مربع كيلومتره وسعتنده اولوب ، ٧٠٠٠٠٠ اهاليسی واردر .

استجه { اندلسده قرطبه‌نك غرب جنوبی جهتنده و (شنيل) نهرينك اطرافنده برناحيه اولوب ، قرا و مزارعی چوق ايدی . بوناحيه‌دن محمد بن ليث استجی كبی بعض مشاهير علما يتيشمشدر .

استراباد { ايرانك جهت شماليه‌سنده كائن طبرستان خطه‌سنده ، البرز طا-

غنك شمالى اتكنده وبحر حزرك منتهاى جنوب شر-
قيسنده اولان استراباد كورفزينك ٩ ساعت ايچريسنده
وطهرانك ٧٠ ساعت شرق شماليسنده ايالت مركزى
بر شهر اولوب، "٥٢ '٥٠ °٣٦ عرض شمالى ايله
"٣٣ '٧ °٥٢ طول شرقيده واقعدر. بياض وكوزل
برسورله محاط اولوب، باب ساريه، باب مشهد، باب
بسطام وباب چهل دختر ناميله ٤ قپوسى واردر.
اولرى ايكى قاتلى وكاركير اولوب، سوقاقلرى كنيش
وبيوك طاشلرله مفروشدر. جامع ومدرسه‌لرى چوق
اولوب، جوامع شريفه‌سنك اك بيوكلرى (مسجد
جمعه) ايله (جامع كلشن) در. كرك جوامعك اطرافنده
وكرك محله آره‌لرنده پك چوق اشجار و باغچه‌لرى
و بر چوق چشمه‌لرى واردر. ٣ بازارى و ٣ كار-
وانسرايى دخى اولوب، باشليجه تجارتى اطرافنده‌كى
تركمنلرك كتيردكلرى خالى، سجاده، حبوبات، طوز
ونفط ايله درون شهرده سيسام ياغندن ياپيلان كليتلى
صابوندن عبارتدر. اوستنده‌كى البرز طاغنك اتكلرى
اورمانلرله وآشاغى طرفلرى باغچه‌لرله مستور اولوب،
شهرك كرك خارجاً وكرك داخلاً منظره‌سى پك لطيف
ودلنشين ايسه‌ده، وقتيله چوق دها بيوك اولوب،
تيمورلنك طرفندن تخريب ايدلمش اولديغندن، ايچنده
برچوق ويرانه‌لر دخى بولنيور. اهاليسى ٢٠٠٠٠
كيشى راده‌لرنده‌در. جرجان نهرى شهرك ٨ ساعت
قدر شمالنده آقه‌رق، بحر حزره منصب اولور. بو
شهردن وقتيله (ابونعيم عبد الملك بن محمد استرابادى)
و (قاضى ابونصر سعد بن محمد استرابادى) كبى برچوق
مشاهير علما ظهور ايتمشدر. — استراباد ايالتى شمالاً
بحر حزرله وايران حدودينى تحديد ايدن جرجان
نهريله، غرباً مازندران خطه‌سيله، جنوباً صيرتى
دائمى صورتده قارله مستور اولان (البرز) طاغيله،
شرقاً دخى خراسان خطه‌سيله محدود ومحاط اولوب،
شرقدن غربه اولان طولى ١٠٠ وعرضى ٢٥ كيلو-
متره قدردر. درت «بلوك» يعنى قضايه منقسمدر. بو
ايالتده كومش، باقير، قورشون، دمير، كور وسائره
معدنلرى بولنديغى كشف اولنمش ايسه‌ده، بونلرك هيچ
برى ايشلنميور. محصولاتى حبوبات متنوعه وعلى-
الخصوص پرنج ايله او اقليمه مخصوص محصولات سا-
ئره‌دن عبارتدر.

استرابون { (Strabon) قدماى جغرافيون
يونانك اشهرى اولوب، ميلاد-
دن ٥٠ سنه اول (آماسيه) ده طوغمش؛ واكمال
تحصيل ايله، برمدت فلسفه وادبيات تدريسيله اشتغال
ايتدكدن صكره، سياحته چيقوب، آناطولى، سوريه،
مصر، يونان، ايتاليا وسائر ممالكى دور ايتمش؛ وعو-
دتنده مشهور جغرافياسنى يازمشدر. بو اثرى ١٧
فصلدن عبارت اولوب، بعض فصللرى ناقص اوله‌رق
بولنمشدر. هرنه قدر تعريفاتنده بعض خطالر وار
ايسه‌ده، يازديغى يرلرك اووقتكى احوالنه واهاليسنك
اخلاق واطوارينه دائر معلومات مفصله ويرديكندن،
بو اثرى بطليوسك جغرافياسيله برابر بو فنده زمان
قديمك اك قيمتدار بر يادكاريدر. زمان قديمده كتابى
متروك ومنسى بولنمش ايسه‌ده، قرون وسطاده زياده-
سيله شهرت بولمشيدى. اولكى متروكيتنه بناءً عربى‌يه
دخى ترجمه اولنميوب، علماى اسلام عندنده بطليوس
اوقدر شهرت بولمش اولديغى حالده، استرابونك اسمى
مجهول قالمشدر. استرابون خيلى وقت رومادە ياشا-
مش؛ و (تيبر) ك اواخر سلطنتنده وفات ايتمشدر.
تاريخه متعلق براثر دخى يازمش ايسه‌ده، نسخه‌سى بو-
لنه‌مامشدر. جغرافياسى دفعاتله طبع، وآوروپا لسانلرينه
ترجمه اولنمشدر.

استراتون { (Straton) يونان قديم حكماى
مشائيوندن اولوب، (لاپسكى)
ده طوغمش ايدى. حكمادن (تئوفراست) ك شاكردى
اولوب، قبل الميلاد ٢٨٩ تاريخلرنده تدريسده
كنديسنه خلف اولمش؛ و ٢٧٠ تاريخلرنده وفات
ايتمشدر. برمدت مصرده اكلنوب، بطليوس فيلادلفك
مربيسى بولنمش، و بو حكمدارك پك چوق احسانلرينه
نائل اولمشيدى. فلسفه‌سى هرشيئى طبيعتك قوهٔ مولده-
سنه وحكمت طبيعيه ايله جراثقال قواعدينه حل ايتمكدن
عبارت اولوب، كائناتده برروح وذكاء محيط وجودينى
قبول ايتمديكندن، «طبيعى» لقبيله شهرت بولمش، و
منكر الوهيت عد اولنمشدر.

استراتونيكه { (Stratonice) ماكدونيا
حكمدارلرندن (دمتريوس پو-
ليوركيت) ك قيزى اولوب، سوريه حكمدارلرندن
(سلفقوس نيقاتور) ه وارمشيدى. حسن وجماليله
مشهوره اولوب، زوجنك اوغلى (آنطيوخس سوتير)
كنديسنه تعشق ايده‌رك، بوايدسز عشقدن خسته
ياتمش، واطبا كنديسندن اميدى كسمش اولدقلرى

حالده، مشاهیر اطبادن (اراسیسترات) کندیسنك سرینی کشفله پدرینه افشا ایتدیکنده، سلفقوس صاحبهٔ ترجه‌یی تطلیقله، اوغلنه تزویج ایتمشدی.

استراتونیکیا { (Stratonicée) آسیای صغیرك (قاریا) خطه‌سنده برشهر ایدی، وتعبیرآخرله منتشا سنجاغنده کائن (اسکی حصار) قصبه‌سنك اسم قدیمیدر. آنفة الترجمه (استراتونیکه)‌نك اسمنه نسبتله بویله تسمیه اولنمشیدی. میلادك ۳۰۱ تاریخنده ایمپراطور (دیوقلتیان) طرفندن نشر ایدلمش اولان (ماکسیموم) قانوننك نسخهٔ اصلیه‌سی بو شهرده بولنمشدر. [«اسکی حصار» ماده‌سنه مراجعت.]

استراسبورغ { (Strasbourg) اخیراً آلمانیایه الحاق ایدلمش اولان (آلساس لورن) خطه‌سنك اك بیوك شهری اولوب، (رین) تابعلرندن (ایل) نهری اوزرنده وبو نهرك مذکور ایرماغه منصب اولدیغی محلدن ۳ کیلومتره یوقاریده واقع و۱۱۱۹۸۷ اهالی‌یی جامعدر. اك مستحکم ومهم مواقع حربیه‌دن اولوب، دارالفنونی، انجمن معارفی، طب، فنون وادبیات، عقائد وسائره مدرسه‌لری، مکتب اعدادیسی، دارالمعلمینی، طوبجی مکتبی، سریریات و تشریح درسخانه‌لری، اجرای عملیاته مخصوص عسکری خسته‌خانه‌سی، بیوك بر کتبخانه‌سی، فنون طبیعیه‌یه مخصوص برقاچ جمعیتی، نباتات باغچه‌سی، رصدخانه‌سی، قبه‌سی ۱۴۲ متره ارتفاعنده اولان بر بیوك کلیساسی، بو کلیسانك ایچنده علم نجومه مخصوص بر بیوك ساعتی، برقاچ بیوك قشله‌سیله برطوپ فابریقه‌سی، کوزل تفرجگاهلری، ایکی مسله‌سی (یعنی دیکیلی طاشی)، طباعتك موجدی اولان (کوتنبرغ)ك بر بیوك هیکلی، تیره منسوجاتیله، سختیان، غانت، ساعتجیلق، قیومجیلق، دمیرجیلك کبی صنعتلره متعلق متعدد فابریقه‌لری واردر. بیره وتوتونیله طوموز باصدیرمه‌سی دخی مشهوردر. برچوق دمیر یوللرك محل اجتماعنده واقع اولوب، آلمانیا ایله پارس ولیون آره‌سنده اجرا اولنان بر بیوك تجارتك مرکزیدر. شهرك ایکی کیلومتره آشاغیسنده (رین) نهری اوزرنده (کهل کوپریسی) نامیله بیوك ومشهور بر کوپری واردر. (کوتنبرغ) ایله سائر برچوق مشاهیرك مسقط رأسیدر. اسکی بر شهر اولوب، میلاددن ۱۵ سنه اول (تیبر)ك برادری (دروسوس) طرفندن (آرجنتوراتوم) اسمیله تأسیس اولنمش؛ وبعده (آتیلا) طرفندن احراق اولنغله، برمدت صکره (استراسبورغ) یعنی «طریق شهری» اسمیله تجدید اولنمشیدی. فرانسه ایله آلمانیا آره‌سنده‌کی جاده اوزرنده بولنمق مناسبتیله بو اسمله تسمیه اولنمشدر.

استرافورد { (Strafford) انکلتره‌نك (وارویق) قونتلغنده و (واریق)‌ك ۱۵ کیلومتره جنوب غربیسنده (آوون) نهری اوزرنده بر قصبه اولوب، ۵۵۰۰ اهالیسی واردر. شاعر مشهور (شکسپیر)ك وطنی اولوب، کندیسنك طوغمش اولدیغی خانه الیوم موجوددر. — استرافورد قونتی (توماس ونتوورت) انکلتره‌نك مشاهیر رجالندن اولوب، اون یدنجی قرن میلادیده بعض مساندهه‌یی احراز ایتمش، وقرال برنجی شارلك بعض اجرآتنه آلت اولوب، افکار عمومیه‌یه قارشی حرکت ایتدیکیچون، ۱۶۴۱ده اعدامنه حکم اولنمش ایدی.

استراجه کولی { (Straldja) شرقی روم ایلینك اسلیمیه سنجاغنه تابع قرین آباد قضاسنده و قرین آباد قصبه‌سنك ۱۵ کیلومتره قدر غربنده بر بطاقلق اولوب، شرقدن غربه اولان طولی ۱۲ وشمالدن جنوبه اولان عرضی دخی ۵ کیلومتره قدردر.

استرالسوند { (Sralsund) پروسیه‌نك پومرانیا خطه‌سنده وبالطیق دکیزی ساحلنده برشهر اولوب، برلینك ۱۴۰ کیلومتره شمالنده و (روکن) جزیره‌سنك قارشیسنده واقع و۲۰۰۰۰ اهالی‌یی جامعدر. کوزل لیمانی، بیوك بر بلدیه دائره‌سی، طوپخانه‌سی، ترسانه‌سی، ضربخانه‌سی، مکتب اعدادیسی، بحریه مکتبی، کتبخانه‌سی، منسوجات متنوعه ایله شکر، توتون، مسکرات واویون کاغدی فابریقه‌لری وخیلی ایشلك تجارتی واردر. برخیلی وقت اسوجك الندە بولنمش اولان پومرانیانك مرکزی بولنمش؛ وپروسیه‌نك الینه کچدکدن صکره (رژانس) نامیله برکوچك اداره‌یه مرکز اتخاذ اولنمشدر. — استرالسوند (رژانسی) شمالاً وشرقاً بالطیق دکیزیله، شرق جنوبی جهتندن وجنوباً (استتین) رژانسیله، جنوب غربی جهتندن وغرباً دخی (مکلنبورغ اشورین) بیوك دوقه‌لغیله محاط اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۴۰۱۰ مربع کیلومتره واهالیسی ۲۱۰۱۶۵ کشیدر.

استرانجه (Istrandja) ادرنه ولايتنده قرق كليسا سنجاغنك مديه قضاسنده همنامى اولان طاغك شرق اتكنده وينه همنامى اولان بردره‌نك اوزرنده برقصبه اولوب، ۴۰۰۰ اهاليسى واردر.

استرانجه بالقانى ادرنه ولايتنك قرق كليسا سنجاغنده برطاغ سلسله‌سيدر، كه قوجه بالقانك بر شعبه‌سى اولمق اوزره، شرق روم ايلى حدودندن باشلايه‌رق، و قره دكيز سواحليله متوازياً جنوب شرقيه طوغرى اوزانه‌رق، چتالجه وچكمجه‌لره قدر ممتد اولور. بو سلسله‌نك اك مرتفع ذروه‌لرى شمال جهتنده اولوب، طرنوه‌نك اوستنده ۳۰۰۰ قدمدن زياده ارتفاعى واردر. جنوبه طوغرى ايندكجه، آلچالدرق، استرانجه‌نك اوست طرفنده‌كى (قره‌طاغ) ك آنجق ۱۵۰۰ قدم ارتفاعى واردر، ودها بريده متسلسل بر طاقم تپه‌لر صورتنى آلير. بو سلسله‌نك اتكلرنده خيلى اورمانلر بولنيور، وغرب جهتندن بربرلرينه متوازى بر چوق چايلر ودره‌لر آقوب، اركنه نهرينه منصب اولدقلرى كبى، شرق جهتندن دخى برقاچ چاى آقوب، قره‌دكيزه دوكيلورلر.

استرانجه دره‌سى ادرنه ولايتنده قرق كليسا سنجاغنك مديه قضاسنده بر كوچك نهردر، كه استرانجه بالقانك شرق جنوبى اتكندن نبعانله، شرق‌جنوبيه طوغرى آقه‌رق، ۴۰ كيلومتره‌لك جرياندن صكره، قره دكيز ساحلنه قريب اولان (درقوس) كولنه منصب‌اولور.

استراوبينكن (Straubingen) باويره‌نك «آشاغى طونه» ايالتنده وطونه‌نك اوزرنده واقع برقصبه اولوب، ۱۲۰۰۰ اهاليسى، لاتينجه لساننه مخصوص برمكتبى، دارالمعلمينى، ۹۱ متره ارتفاعنده برقله‌يى حاوى بركليساسى و حبوبات تجارتى واردر.

استراوس (Strauss) آلمانيانك علم عقائدله اوغراشان علماسندن اولوب، ميلادك ۱۸۰۸ تاريخنده (وورتمبرغ) ك (لودويغسبورغ) شهرنده طوغمش، و ۱۸۷۴ ده وفات ايتمشدر. ۱۸۳۳ تاريخنده حضرت عيسانك خرستيانلرك اعتقادينه مخالف صورتده ترجمهٔ حالنى يازوب نشر ايتمكله، حائز بولنديغى مأموريت مذهبيه‌سندن عزل اولنمش ايسه‌ده، كتابى كسب شهرت ايدوب، مشهور (ليتره) طرفندن ۴ جلد اوزره فرانسزجه‌يه دخى ترجمه اولنمشدر. بعده صاحب ترجمه (ارنست رنان) ك حركتنه تقليداً حضرت عيسانك عوامه مخصوص اولمق اوزره ديكر برترجمهٔ حالنى دخى يازمشدر.

اَستَرسن تركستان شرقيده كاشغرايله ختن آره‌سنده برقصبه اولوب، (ابو نصر بن محمد استرسنى) كبى بعض علمانك وطنى بولنمشدر.

استرلا (Estrella) آمريقاى وسطينك (قوسته ريقا) جمهوريتنده برنهردر، كه (پيقو بلانقو) و(سرو شيرپو) طاغلرندن اينن بش چايك اجتماعندن حاصل اولوب، شرقه طوغرى جريانله (آنتيل) دكيزينه دوكيلور.

استرلا (پورتو دا — Porto da Estrella) يعنى «يلديز ليمانى». برازيليانك جنوب شرقى جهتنده (ريو ده ژانيرو) ايالتنده و(ريو ده‌ژانيرو) كورفزينه دوكيلن (اينوميريم) نهرى منصبنك ساحل يميننده واقع برقصبه اولوب، وقتيله ۱۲۰۰۰ قدر اهاليسى وارايديسه‌ده، تجارته بشقه يوللر آچلمغله، تدنى ايتمشدر.

استرلا (سرادا — Serra da Estrella) يعنى «يلديز سلسله‌سى». پورتكيزك اك يوكسك طاغى اولوب، شمال شرقى جهتندن اسپانيانك (غاته) سلسله‌سى شعباتندن اولان (مزاس) طاغيله ارتباطى اولديغى حالده، جنوب غربيه طوغرى ممتد اولور. اك يوكسك ذروه‌سى (قنتارو دلغادو) طاغى اولوب، تقريباً ۲۰۰۰ متره ارتفاعى واردر. صيرتى سنه‌نك اكثر موسملرنده قارله مستوردر. بوسلسله‌دن آقان صولر اوچ حوضه‌يه تقسيم اولنه‌رق، شمالدن (قوآ) نهرى واسطه‌سيله (دورو) ايرماغنه، جنوبدن (ززره) نهرى واسطه‌سيله (تاج) ايرماغنه، شرق جهتندن دخى (موندغو) ايرماغنه دوكيلور. — برازيلياده دخى بو اسمله بر طاغ بولنوب، (ريو ده ژانيرو) كورفزينك أطرافنى احاطه ايديور.

استرليچ (Strélitz) بو اسمله آلمانيانك (مكلنبورغ استرليچ) بيوك دوقه‌لغنده «يكى» و «اسكى» صفتيله تفريق اولنور ايكى

شهر اولوب، یکی استرالیچ مذکور بیوك دوقه‌لغك مرکزیدر، که (اشورین) ك ١٤٠ کیلومتره جنوب غربیسنده واقع اولوب، ٩٣٦٦ اهالیبی جامعدر، وبر مکتب اعدادیسیله بر کتبخانه‌سی و دوقه‌لره مخصوص برسرایی واردر. بوشهر ١٧٣٣ تاریخ میلادیسنده تأسیس اولنمشدر. — اسکی استرالیچ ایسه یکیسنك ٦ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقع اولوب، ٤٠٠٠ اهالیسی وبعض توتون فابریقه‌لریله دباغخانه‌لری واردر.

استرلیچ (Strelitz) که روسجه «آوجی» دیمکدر. روسیه‌ده ٤٠٠٠٠ کشیدن عبارت بر پیاده عسکری اوجاغی ایدی، که میلادك ١٥٤٥ تاریخنده دردنجی ایوان طرفندن تشکیل اولنه‌رق، چارك خاص اردوسی حکمنده ایدی. بواوجاق ابتدا روسیه‌یه خیلی خدمتلر ایتمش‌ایسه‌ده، بعده‌ایکیده برده عصیان ایتمکه باشلامش اولدقلرندن، ١٧٠٥ تاریخنده بیوك پترو طرفندن لغو اولنمشدر.

استرمادوره (Estrémadure) بو اسمله بری اسپانیاده ودیکری پورتکیزده ایکی بیوك خطه واردر.

اسپانیاده‌کی استرمادور خطه‌سی اسپانیانك وسطینك شرقی جهتنده واقع اولوب، شمالاً (سیرا داغاته) دن جنوباً (سیرا مورنا)یه قدر ممتد اولور، وشمالاً لیون قراللغیله، شرقاً اسکی ویکی قشتاله ایله، جنوباً آندالوسیا ایله، وغرباً دخی پورتکیز حدودیله محدود ومحاطدر. اورته‌سنده شرقدن غربه ممتد اولان (غوادالویه) سلسله‌سی بو خطه‌یی ایکی حوضه‌یه تقسیم ایدوب، شمالنده (تاج) وجنوبنده (غوآدیانه) ایرماقلرینك حوضه‌لری بولنیور. بو خطه مقدما برایالت اعتبار اولنمقده ایکن، اسپانیانك تقسیمات اخیره‌سنده شمالده‌کی تاج ایرماغنك حوضه‌سی (قاسرس) وجنوبده‌کی غوآدیانه حوضه‌سی دخی (باداپوز) ایالتی ناملریله ایکی ایالته آیرلمشدر. آیرلمازدن اول مرکزی باداپوز یعنی (بطلیوس) شهری ایدی. بو خطه‌نك مساحهٔ سطحیه‌سی ٤٣٠٠٠ مربع کیلومتره اولدیغی حالده، یالکز ٧٨٩١٢٣ اهالیسی واردر. اراضیسنك اساسی غرانیت اولوب، قیالق بریر ایسه‌ده، بو طبقه‌نك اوزرنده قابل زراعت طوپراقلر دخی بولنیور. آنجق اهالیسنك تنبللکی وآمریقایه اولان هجرتلری نفوسك آزالمسیله برابر مملکتك معطل قالمسنی موجب اولمش؛ واورمانلر دخی اتلاف وتخریب ایدلمشدر. بو کونکی کونده اکثر اراضیسی مرینوس قویونلرینه مرعی اتخاذ اولنوب، زراعتی پك کریدر. هواسی غایتله یابس ویازین پك صیجاق قیشین دخی پك صوغوقدر.

پورتکیزده‌کی استرمادوره بو مملکتك بحر محیط آطلاسی جهتنده‌کی قسم غربیسنك وسطنده واقع اولوب، شمالاً بیرا وشرقاً وجنوباً دخی آلنتیو خطه‌لریله محاط ومحدوددر. وقتیله برایالت اعتبار اولنوب، مرکزی پایتخت دولت اولان (لیسبونه) شهری ایدی. بعده لریا، لیسبونه وسانتارم اسملریله اوچ ایالته تقسیم اولنمشدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ١٨٧٠٠ مربع کیلومتره اولوب، ٩٤٦٤٧٢ اهالیسی واردر. بو خطه‌نك شمال قسمی طاغلق ایسه‌ده، طاغلری آلچق اولوب، هیچ برینك ارتفاعی ٧٠٠ متره‌یی تجاوز ایتمیور. جنوب قسمی ایسه دوز واووه‌لق اولوب، یالکز (آرابیده) اسمیله لیسبوندن کوزیکور ٥٠٠ متره ارتفاعنده برطاغی واردر. (تاج) ایرماغی بوخطه‌نك اورته‌سندن کچدیکی کبی، بونك شمالنده کندی تابعی اولان (ززره) وبوکا دوکیلن (تاباغو) ایله طوغریدن بحر محیطه منصب اولان (لیز) وجنوب جهتنده (سادو) نهرلری آقار. بو خطه‌نك تاجك مجراسی شمالنده بولنان قسمی دها منبت ودها کوزل اولوب، طاغلری کلسدن عبارت وچبلاق ایسه‌لرده، آره‌لرنده‌کی وادیلر وبایرلرله اووه‌لر پك منبت وصولری چوق اولوب، ساحله قریب اولان محللرنده اورمانلری دخی بولدر. قسم جنوبیسی ایسه قورو وغیرمنبت اووه‌لردن وتپه‌لردن عبارت اولوب، منبت یرلری واورمانلری پك آزدر. مع هذا عمومیت اوزره بوخطه‌ده کلینلی مقدار بغدای، آرپه وسائر حبوباتله اوزوم، پورتقال، لیمون وسائر میوه‌لر حاصل اولور، ودود آغاجلری دخی چوقدر.

استرموز (Estremoz) پورتکیزك جنوب جهتنده واقع (آلنتیو) خطه‌سنده (اووره) ایالتنده و(اووره) شهرینك ٥٠ کیلومتره شمال شرقیسنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، ٦٦٥٠ اهالیسی، جوارنده سیاه و بیاض ویشیل مرمرلری و بیاغی اخراجاتی واردر. بوقصبه‌ده اوطرفلرجه مشهور بر نوع کوزل رایحه‌لی وصوبی صوغودیجی دستیلر یاپیلیر.

استروچی (Strozzi) فلورانسەنك اسكی بر خاندانی اولوب، افرادی مدت مدیده شهر مذكور جمهوریتنك ریاستنی احراز ایتمش، وایچلرندن كرك امور سیاسیەدە كرك حربدە وكرك علوم وفنونده تمیز ایدنلر بولنمشدر. — بونلردن ۱۳۷۲ تاریخ میلادیسنده طوغوب ۱۴۶۲ دە وفات ایدن (پالاس استروچی) كندی مصرفیله یونانیدن كتب قدیمهٔ یونانیەیی كتیرتوب، استنساخ ایتدیرەرك، نشر وتعمیملرینه خدمت ایتمش؛ وفلورانسه دارالفنوننی پك ایلری‌یه كوتورمشیدی.

استرود (Stroud) انكلترەنك (غلوچستر) قونتلغنده و غلوچستر شهرینك ۱۴ كیلومترە جنوبنده همنامی اولان برچایك اوزرنده واقع برقصبه اولوب، ۴۵۰۰۰ اهالیسی، چوخه و فانله فابریقەلری وبویاخانەلری واردر. سیر سفائنه صالح برقنالی دخی بولنغله، تجارتی پك ایشلكدر.

استروغه (Strouga) آرناودلقده مناستر ولایت وسنجاغنك اوخری قضاسنده ناحیه مركزی برقصبه اولوب، اوخری كولنك منتهای شمالنده و بو كولك آیاغی مثابه‌سنده اولان (درین) نهرینك ساحل یميننده یعنی شرق جهتنده واقع و ۵۵۰۰ اهالیی جامعدر. مناستردن اوخری‌وایلبصانه اوغرایه‌رق دراچه كیدن جادەنك اوزرنده بولنغله، خیلی تجارتكاه بریردر. — استروغه ناحیه‌سی قصبه ایله ۲۲ قریەدن مركب اولوب، كولك شمال غربی جهتندن عبارتدر. بو ناحیه‌ده بغدای، آرپه وسائر حبوباتله كتن حاصل اولور، وچام آغاجلرینی حاوی اورمانلریله خیلی مرعالری واردر.

استرومبولی (Stromboli) ایتالیانك غرب جنوبیسنده كائن (لیپاری) جزایر صغیرەسنك اك شمالیسی اولوب، ۳۸°۴۳′ عرض شمالی ایله ۱۲°۵۲′ طول شرقیده واقعدر. اراضیسی اراضئ بركانیەدن اولوب، پك منبتدر. ۷۰۰ مترە ارتفاعنده بر بركان آغزی اولوب، قبر مزیمتراق برطومان افراز ایدیور. بوآطەدە پك‌چوق بالیق صید اولنور، وكلیتلی كوكورد وسونكر طاشی چیقار.

استرومجه (Stroumnitza) سلانیك ولایت وسنجاغنده وسلانیك شهرینك ۲۰ ساعت قدر شمال غربیسنده قضا مركزی برقصبه اولوب، چام آغاجلریله مزین بركوچك طاغك اتكنده وهمنامی اولان نهرك یتاغنی حاوی بر كوزل اووەنك كنارنده واقعدر. سلطان مراد ثانی حضرتلرینك بنا كردەسی اولان بركوزل جامع شریفیله بر رشدیه مكتبی وبرقاچ اسلام وخرستیان صبیان مكتبی، كوزل مسیره وتفرجكاهلری واردر. اهالیسی ۶۰۰۰ رادەلرنده اولوب، قسم اعظمی مسلم وقصوری روم وبلغار ویهودیدر. — استرومجه قضاسی مركز قضا ایله ۶۵ قریەدن مركب اولوب، اطراف اربعه‌سی یوكسك طاغلرله محاطدر. استرومجه نهری شمال غربی جهتندن قضایه داخل اولوب، شرق جنوبی‌یه طوغری آقار، وصاغ وصولدن برچوق چایلر اخذ ایدر. قضا شمالاً قوصوه ولایتیله، غرباً كوپریلی وتكوش، جنوباً طویران و عورتحصار قضالریله، شرقاً دخی سیروز سنجاغنك (پتریچ) قضاسیله محدود ومحاطدر. اهالئ قضا ۳۱۴۹۱ كشیدن عبارت اولوب، بونلردن ۱۲۵۰۰ مقداری مسلم وترك، وقصوری بلغار، روم، یهودی وقبطیدن عبارتدر. درون قضاده بر رشدیه مكتبی ایله بری ذكور و دیكری اناثه مخصوص ایكی روم مكتبی و۲۱ ی اسلام ۱۰ ی دخی خرستیانلره مخصوص اولمق اوزره ۳۱ مكاتب صبیانیه موجوددر. قضانك اراضیسی غایت منبت و محصولدار اولوب، اراضئ مزروعه‌سی تقریباً ۶۰۰۰۰ دونمدن عبارتدر. محصولاتی بغدای، مصر، سیسام وسائر حبوباتله، پاموق، توتون، آفیون وسائرەدن عبارت اولوب، خیلی ایپك قوزەسی وبال دخی چیقار. قضانك قویونلری ۶۰۰۰۰ وكچیلری ۳۵۰۰۰ رادەلرنده اولوب، صیغیر وخركله وسائر حیواناتی دخی چوقدر.

استرومجه نهری (Stroumnitza) سلانیك ولایتنده بر چای اولوب، همنامی اولان قضانك شمالنده‌كی طاغدن نبعانله استرومجه قصبه‌سنك جهت شمالیه‌سندن آقەرق، بوقضایی شق ایتدكدن صكره، سیروز سنجاغنك پتریچ قضاسنه كیره‌رك، جمعاً ۹۵ كیلومترەلك جریاندن صكره، (استرومه) یعنی قره صو ایرماغنه دوكیلور.

استرومه (Strouma) ونام دیكرله (قره صو). روم ایلنده برایرماق اولوب، بلغارستانده صوفیه‌نك غرب جهتنده‌كی (فینوس) بالقانندن نبعانله، كوستندیلك ۲ ساعت قدر شمالنده

صاغدن (بابینه) نهرینی اخذ، وجنوبه طوغری جریان ایده‌رك، سلانیك ولایتنه دخول ایدر؛ وسیروز سنجاغی داخلنده ینه استقامت مذکوره‌ده جریانله، جمعه وملنیك قضالرینك ایچندن چکدکدن، وصاغ وصولدن بر چوق چایلرك صولرینی اخذ ایتدکدن صکره، استقامتنی تبدیل ایله، شرق جنوبی‌یه طوغری دونه‌رك، سیروز شهرینك ایکی ساعت قدر جنوبنده (تخیانوس) کولنه دوکیلور؛ وکولك ۲۵ کیلومتره قدر اولان طولندن صکره، بونك آیاغی صورتنده چیقوب، دها ۷ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایله، آطه‌لر دکیزنده‌کی (رندینه)کورفزینه دوکیلور. مذکور کولده درامه جهتندن کلن (آنکیسته) نهریله دخی برلشدیکیچون، کولك آیاغی صورتنده چیقدیغنده، صوبی چوق دها زیاده‌در. دیکر تابعلرینك اك بیوکلری صاغدن آنفاً بیان اولنان (استرومجه) وصولدن (بستریچه) و (قورشونلی چای) در. مجراسی ۳۰۰ کیلومتره‌دن زیاده اولوب، (ملنك) اووه‌سیله (روویل) دربندی اووه‌سنی اروا ایدیور. قیشین طغیان ایدوب، کرك تخیانوس کولنك اطرافنده وکرك دها یوقاریده بولنان سیروز اووه‌لرینی صو باصمغله، کلی خساری موجب اولیور. کرك بوخسارك اوکی آلنمق وکرك نهر مستعد بولندیغی سیر سفائنه صالح بر حاله قونمق اوزره، تطهیری امتیازی سیروز بکلرندن طاهر بکه ویرلمش ایسه‌ده، میرمومی‌الیهك برقاچ سنه اول وقوع وفاتیله بوتشبثك نه حال کسب ایتدیکی بیلنه‌میور. بوایرماغك اسم قدیمی (استریمون Strymon) اولوب، شمدیکی اسمی بوندن غلطدر.

استروو { (Struve) روسیه‌نك اك مشهور ریاضیون ومنجملرندن اولوب، ۱۷۹۳ ده (آلتونه) ده طوغمش، و۱۸٦٤ ده وفات ایتمشدر. روسیه‌نك برمکمل خریطه‌سنی تنظیم ایدن هیئته ریاست، وروسیه‌ده بر قاچ رصدخانه تأسیس، وهیئت وجغرافیایه متعلق برچوق تحقیقات فنیه نشر ایلمشدر.

استرووه { [«اوستروو» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

استرهازی { (Esterhazy) مجارستانك اك بیوك خاندانی اولوب، مشهور (آتیلا) نك میلادك ۹٦۹ تاریخنده نصرانیتی قبول ایدن تورونی (پول استراس)ك نسلندن متسلسل اولدیغی مرویدر. بوخاندانك افرادی مجارستانده (هابسبورغ) خاندانینك سلطنتنی تأکید وادامه‌یه سعی وغیرت ایتمش اولدقلرندن، آوستریا دولتی طرفندن قونتلق وپرنسلك عنوانلریله تکریم اولنه‌رق، مجارستانك بر قاچ ایالتی ارثاً بونلرك اداره‌سنده بولنمش؛ ووارداتلری سنوی درت ملیون فرانغه بالغ اولمشدر. عثمانلیلرك مجارستانده‌کی فتوحاتنه وویانه‌یه اولان تعرضلرینه اك زیاده قارشی طوره‌بیلن دخی بو خاندانه منسوب اولان (پول استرهازی)‌در. بونلردن نیقوله استرهازی‌یی ۱۸۰۹ ده بیوك بوناپارت مجارستان قراللغنه ترفیع ایتمك ایستمش ایسه‌ده، کندیسی قبول ایتمه‌مشدر. مجارستانده (آیزنستاد) قربنده جسیم ومشهور برسرایلری واردر.

استری { (Stry) آوستریانك (غالیچیا) خطه‌سنده، (لمبرغ)ك ٦٥ کیلومتره جنوبنده و(دنیستر) ایرماغنه دوکیلن همنامی اولان بر چایك اوزرنده واقع بر قصبه اولوب، ۱۰۰۰۰ اهالیسی واردر.

استریغاو { (Striegau) پروسیه‌نك (سیلزیا) خطه‌سنده و(برسلاو)ك ۵۷ کیلومتره غرب جنوبیسنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، ۱۰۰۰۰ اهالیسی واردر.

استریمون { (Strymon) استرومه وقره صو دینیلن نهرك اسم قدیمیدر. [«استرومه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

استسیخور { (Stésichore) یونان قدیم شعراسندن اولوب، میلاددن ٦۰۰ سنه اول سیچیلیانك (هیمره) شهرنده یاشامشدر. رقص اشعارینی ایجاد ایدن بو اولدیغی مرویدر. اشعارینك پك آزی بولنه‌بیلمشدر.

استفان { یاخود استفانوس (Stéphane) وفرانسزلر عندنده اتیان (Étienne) عن‌اصل یهودی اولوب، حواریون طرفندن انتخاب اولنان ۷ دیاقوسلرك بریدر. دین موسایه قارشی تفوهاتده بولنمغله اتهام اولنه‌رق، حضرت عیسانك رفعندن ۹ آی صکره یهودیلر طرفندن قدسده رجم اولنمشدر. خرستیانلرك اك اسکی اعزه‌سندن معدود اولوب، کانون اولك ۲٦ سنده یورطیسی اجرا اولنور.

استفان { یاخود اتیان (Étienne) بو اسمله طقوز پاپا کلمشدر:

برنجیسی رومالی اولوب، میلادك ٢٥٣ تاریخندن ٢٥٧ تاریخنه‌دك پاپالق ایتمش؛ ومذهب وعقاید خصوصنده فکر مخصوصلری اولان بعض رؤسا ایله منازعاتده بولنوب، ٢٥٧ تاریخنده قتل اولنمشدر. بو دخی اعزه صره‌سنه چکیریلوب، اغستوسك ٢ سنده یورطیسی اجرا اولنور.

ایکنجیسی ینه رومالی اولوب، میلادك ٧٥٢ تاریخندن ٧٥٧ تاریخنه‌دك پاپالق ایتمش؛ ولومباردلر حکمداری (آستولف) طرفندن تهدید اولنمغله، فرانسه قرالی (پپین برف)ه التجا ایتمشیدی. (پپین) آستولفك شرق ایمپراطورلغندن ضبط ایتمش اولدیغی (راونه) و(پنداپول)ی استردادله صاحب ترجمه‌یه بخش ایتمش؛ وپاپالرك حکومت جسمانیه‌سی بوندن تولد ایتمشدر.

اوچنجیسی سیجلیالی اولوب، میلادك ٧٦٨ تاریخندن ٧٧٢ تاریخنه‌دك پاپالق ایتمشدر. ١٣ آیلق فترتدن صکره پاپا انتخاب اولنه‌رق، پاپالغك علیهنده بولنانلری برمجلسك حکمیله اعدام ایتمشدی.

دردنجیسی رومالی اولوب، ٨١٦ تاریخندن ٨١٧ تاریخنه‌دك پاپالق ایتمشدر.

بشنجیسی ینه رومالی اولوب، ٨٨٥دن ٨٩١ تاریخنه‌دك پاپالق ایتمش؛ وبرقحط وغلا اثناسنده فقرایه چوق اعانه‌سی کورلمشدر.

آلتنجیسی ینه رومالی اولوب، ٨٩٦ دن ٨٩٧ تاریخنه‌دك پاپالق ایتمش؛ وسلفنك نعشنی مزاردن چیقاروب، جلاد واسطه‌سیله باشنی کسدکدن صکره، (تیبر) نهرینه آتدیغیچون، عمومك نفرتنه مظهر اولوب، زندانه القا، واوراده اختناق اولنمشدر.

یدنجیسی ینه رومالی اولوب، ٩٢٩دن ٩٣١ تاریخنه‌دك پاپالق ایتمشدر.

سکزنجیسی آلمانیالی وایمپراطور (اوتون)ك اقرباسندن اولوب، ایتالیا قرالی (هوغ) طرفندن پاپالق مسندیه ترفیع اولنمش؛ و٩٣٩دن ٩٤٢ تاریخنه‌دك پاپالق ایتمش ایسه‌ده، اجنبی اولمق مناسبتیله محبت عمومیه‌یی قزانه‌مامشدی.

طقوزنجیسی (لورن) دوقه‌سی (غودفروآ) نك برادری اولوب، ١٠٥٧دن ١٠٥٨ سنه‌سنه‌دك پاپا بولنمش؛ واخلاقه خدمت ایده‌جك بعض حرکات ممدوحه‌ده بولندقدن صکره، فلورانسه‌یه چکیلوب، اوراده وفات ایتمشدر.

استفان } قسطنطینیه قیصرلرندن اولوب، میلادك ٩١٩ تاریخنده پدری برنجی رومان طرفندن ایکی برادری (قریستوف) و (قسطنطین) ایله برابر حکومته تشریك ایدیله‌رك، ٩٤٥ تاریخنه‌دك حکم سورمش؛ وتاریخ مذکورده نفی اولنمشدر.

استفان } بو اسمله مجارستانده درت حکمدار کلمشدر:

برنجیسی میلادك ٩٩٧ تاریخنده مجارستانك دردنجی دوقه‌سی عنوانیله پدری (کیسا) یه خلف اولوب، مجارلره خرستیان دیننی قبول ایتدیرمش، وبونلره بر قانون ونظام وضع ایتمش اولدیغندن، میلادك ١٠٠٠ تاریخنده پاپا ایکنجی (سیلوستر) طرفندن مجارستان قرالی ومجارلرك رئیس روحانیسی طانمش؛ و١٠٣٨ تاریخنه‌دك حکم سورمشدر. خرستیانلر طرفندن اعزه صره‌سنه چکیریلوب، ایلولك ٢ سنده یورطیسی اجرا اولنور. پاپانك بوکا کوندرمش اولدیغی تاج الیوم مجارستان قراللرینك تتویجنه استعمال اولنمقده‌در. ایمپراطوریچه (ماریا ترزه) ١٧٦٤ تاریخ میلادیسنده بونك نامنه برنشان احداث ایتمشدر.

ایکنجیسی «شیمشك» لقبیله ملقب اولوب، ١١١٤ تاریخ میلادیسنده پدری ایکنجی (قولومان)ه خلف اولمش؛ ووندیکلیلرله، لهلیلرله، روسلرله وچهلیلرله طول‌مدت محاربه ایدوب، نهایت قسطنطینیه قیصری (یانی قومنوس) طرفندن مغلوب اولمش؛ ومظالمیله تبعه‌سنی دلکیر ایتمش اولدیغندن، اولادی اولمدیغی حالده تخت وتاجنی عم زاده‌سی (بلا) یه تسلیمله، راهب اولمش؛ و١١٣١ده وفات ایتمشدر.

اوچنجیسی ایکنجی (کیسا) نك اوغلی اولوب، ١١٦١ تاریخنده پدرینه خلف اولمش؛ ووندیکلیلره قارشی قسطنطینیه قیصری (مانوئل قومنوس)ك امدادینه کیتدیکی حالده، عمجه‌لری (لادیسلاس) ایله (استفان) غیبوبتندن بالاستفاده، تختنی ضبط ایتمشلرسه‌ده، ١١٦٣ده حکومتی استرداد ایده‌رك، ١١٧٣ تاریخنه قدر حکم سورمشدر.

دردنجیسی (قومان) لقبیله ملقب اولوب، ١٢٧٠ تاریخ میلادیسنده پدری دردنجی (بلا) یه خلف اولمش؛ وچهستان قرالی (اوتوقار)ی مغلوب، وبلغارستانی جزیه‌یه ربط ایده‌رك، ١٢٧٢ ده وفات ایتمشدر.

استفان { لهستان قراللرندن اولوب، (باتوری) لقبیله مشهوردر. [«باتوری» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

استفان { انکلتره قراللرندندر. عن اصل (بلوآ) خاندانه منسوب اولوب، والده‌سی بلوآ قونتلرندن برینه وارمش اولان (جهانکیر کویوم)ك قیزی ایدی. ١١٠٥ تاریخ میلادیسنده طوغوب، ١١٣٥ده قرال برنجی هنرینك وفاتنده، انکلتره تختنی غصب ایتمکله، قرالك قیزی و وارثهٔ مشروعه‌سی اولان (ماتیلده) ایله بونك اوغلی هنری عمجه‌لری اسقوچیا قرالی (داوید)ك امدادیله بر چوق وقت اوغراشمشلر ایسه‌ده، نهایت مذکور (هنری) یی ولیعهد طانیمغله، حکومتده استقرار بولمشیدی. ١١٥٤ تاریخنده وفات ایتمشدر.

استفان { (بیزانسلی —) قسطنطنیه روم علماسندن اولوب، میلادك بشنجی قرنی اواخرنده بو شهرده یاشامش؛ ومکمل بر تاریخ وجغرافیا لغتی یازمش ایسه‌ده، بو اثر قیمتدارك یالکز بر مختصرینك نسخه‌سی ونسخهٔ اصلیه‌سنك آنجق بر قاچ فصلی بولنه بیلمشدر.

استفان { قسطمونی ولایتنك سینوب سنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، قره دکیز ساحلنده، غرب جهتی بر برونله قپالی بر کوچك کورفزك ایچنده، سینوبك ٥٠ کیلومتره غربنده وقسطمونینك ٨٥ کیلومتره شمال شرقیسنده واقعدر. ایچندن بر چای آقوب، دکیزه منصب اولور. اولدقجه تجارتکاه بر قصبه اولوب، ٥٠٠٠ قدر اهالیسی واردر. — استفان قضاسی شامل اولدیغی (مع آق قیا چکلی) ناحیه‌سیله برابر ٣٨ قریه‌یی حاوی اولوب، شرقاً سینوب، جنوباً (بویاباد)، غرباً دخی نفس قسطمونی سنجاغنه ملحق (اینه بولی) قضالریله محدوددر. اهالیسی تقریباً ٢٥٠٠٠ کشیدن عبارت اولوب، یالکز ١٠٠٠ قدری روم وقصوری کاملاً اسلامدر. محصولات ارضیه‌سی، حبوبات متنوعه ایله کستانه وکلیتلی المادن عبارتدر. صو حزارلری چوق اولوب، کلیتلی کراسته اخراج اولنور. درون قضاده سنه‌ده اوچ پنایر قوریلور.

استفنسون { (Stephenson) انکلتره‌نك مشاهیر میخانیکیونندن اولوب، دمیر یول لقوموتیفنك موجدیدر. ١٧٨١ تاریخ میلادیسنده (نوقاستل) جوارنده (ویلم) قصبه‌سنده طوغوب، ١٨٤٨ده وفات ایتمشدر. معدن کوری عمله‌سندن بر فقیر آدمك اوغلی اولوب، کندیسی دخی عادی عمله‌دن ایکن، وفرت ذکا وفراستیله مهندسلکه قدر چیقوب، بر چوق اختراعاتله کسب شهرت ایتمشیدی. بو اختراعاتنك بری (امنیت لامبه‌سی) دینیلن ومعدن اوجاقلرنده قوللانیلان بر نوع لامبه‌در. اون سنه پیاپی تجربه‌لرله اوغراشدقدن صکره، ١٨٢٤ تاریخنده اعمال ایتدیکی بر لقوموتیفی یوروتمکه، ودمیر یول اصولنی ایجاده موفق اولمشدر. ایجاد ایتدیکی ماکینه‌لرك اعمالیچون بر بیوك فابریقه یاپوب، کلیتلی ثروته نائل اولمشدی. — اوغلی (روبرت استفنسون) ١٨٠٣ده طوغوب، ١٨٥٩ده وفات ایتمشدر. انکلتره دمیر یوللرندن بر چوغنك باش مهندسی اولوب، (آنغلسی) آطه‌سیله قره آره‌سنده (بریتانیا) نامیله معروف اولان مشهور دمیر یول آصمه کوپریسی وقناده‌ده‌کی (مونترآل) کوپریسی کبی محیر عقول بر طاقم انشاآت جسیمه‌یه موفق اولمشدر. پارلمنتو اعضالغنه دخی انتخاب اولنمشیدی. لقوموتیف حقنده مفصل ومعتبر بر کتابی دخی واردر.

استل { (Steel) انکلتره‌نك مشاهیر ادباسندن اولوب، میلادك ١٦٧١ تاریخنده (دوبلین)ده طوغمش، و١٧٢٩ده وفات ایتمشدر. بعض آرقداشلریله برابر نشر ایتدیکی متعدد غزته ورسائل موقوته ایله انکلیزلرك افکار و حسیاتنی اویاندیرمغه چوق خدمت ایتمشدر. پارلمنتو اعضالغنه انتخاب اولنه‌رق، امور سیاسیه‌یه دخی قارشمش؛ وبعض کتب ادبیه براقمشدر.

استلا { (Estella) اسپانیانك شمال جهتنده کائن (ناواره) خطه‌سنده و پامپلونه شهرینك جنوب غربیسنده واقع بر قصبه اولوب، ٦٠٠٠ اهالیسی واردر. ناواره‌نك بوغازلرینه حاکم بر موقعده بولنمغله، اهمیت عسکریه‌سی واردر.

استندال { (Stendal) پروسیه‌نك صاقسه خطه‌سنده و (ماغدبورغ)ك ٦٠ کیلومتره شمال شرقیسنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ١٣٠٠٠ اهالیسی و پاموق ویوك منسوجاتنه مخصوص فابریقه‌لری واردر.

استندهال (Stendhal) فرانسه حکایه‌نویسانندن (بیله) نك اسم مستعاری اولوب، بوذات میلادك ١٧٤٣ تاریخنده (غرنوبله) ده طوغمش، و١٨٤٢ ده پارسده وفات ایتمشدر. ابتدا عسکرلك ایدوب، بعده رساملغه، تجارته واداره مأمورینه سلوك ایتمش؛ وایتالیایه برقاچ سیاحت ایدوب، برطاقم سیاحتنامه‌لر یازدقدن صکره، حکایه نویسلکه سلوك ایله، برچوق حکایه کتابلری نشر ایتمشدر. کلیات آثاری ١٨ جلد اوزره نشر اولنمشدر.

أستُوا نیسابور مضافاتندن واسع بر ناحیه اولوب، اوائل قرون اسلامیه‌ده ظهور ایتمش اولان و(استوانی) لقبیله یاد اولنان بعض علما ومشاهیرك مسقط رأسی بولنمشدر.

استوآرت (Stuart) ابتدا اسقوچیاده وبعده بتون بیوك برتانیاده حکومت سورمش اولان برقرال خاندانك اسمیدر. بوسلاله‌نك جد اعلاسی (والتر) اسمنده برشخصدر، که ١٠٦٠ تاریخ میلادیسنده اسقوچیا حکمداری اوچنجی (ملقولم) طرفندن خدمته قبول اولنه‌رق، اسقوچیا لساننده (استوآرت) دنیلن برکوچك حاکملك مأموریتنه نصب اولنمشیدی. مأموریتنك اسمی کندیسنه ونسلنه لقب اولمشدر. بونك احفادندن دردنجی (والتر) اسقوچیا حکمداری برنجی (روبرت) ك قیزینی تزوج ایتمکله، بونك اوغلی ایکنجی روبرت نامیله میلادك ١٢٧٠ تاریخندن ١٣٩٠ تاریخنه‌دك اسقوچیاده قراللق ایتمش؛ وبووجهله استوآرت خاندانك برنجیسی اولمشدر. بونك نسلی ١٦٠٣ تاریخنه‌دك اسقوچیاده حکومت سوروب، تاریخ مذکورده بونلردن حکمدار بولنان (آلتنجی (ژاق)، بیوك والده‌سنك انکلتره خاندان حکمدارینه منسوب بولنمش اولمسی مناسبتیله، ارثاً انکلتره تختنه دعوت اولنه‌رق، برنجی ژاق عنوانیله انکلتره واسقوچیا قرالی اولمش؛ وبووجهله بو ایکی مملکتی بر حکومته جمع ایتمشدر. ١٦٨٨ ده وقوع بولان اغتشاشده اسقاط اولنان ایکنجی ژاق بوخاندانك ذکور حکمدارلرینك اخیری ایسه‌ده، بو اثناده انکلتره قراللغنه دعوت اولنان (اورانژ) خاندانه منسوب (کویوم) ك زوجه‌سی (ماریا استوآرت) مذکور ایکنجی ژاقك قیزی، ومرقوم کویومدن صکره ١٧٠٢ دن ١٧١٤ تاریخنه‌دك حکومت سورن (آنه) دخی ماریانك همشیره‌سی ایدی. بوتاریخدن صکره حکومت هانووره خاندانه کچمکله، ایکنجی ژاقك اوغلی (ژاق‌ادوآرد) فرانسه‌یه قاچوب، اون دردنجی لوینك یارده‌یله همشیره‌سی (آنه) یه ولی عهد اولمغه چالیشمش؛ وبونك اوغلی (شارل‌ادوآرد) اسقوچیا وانکلتره‌یه عسکر سوق ایده‌رك، پدرینك حقوق وراثتنی مدافعه ایتمکه جهد ایتمش ایسه‌ده، موفق اوله‌میوب، ایتالیایه چکلمکه مجبور اولمشلردی. بونك (هنری بنوآ) اسمنده اولان دیکر براوغلی‌دخی طریق رهبانه سلوك‌ایدوب، قاردینال اولمش، و١٨٠٧ تاریخنده وقوع وفاتیله استوارت سلاله‌سی بسبتون منقرض‌اولمشدر. [«ژاق، شارل، ماریا وآنه» ماده‌لرینه دخی مراجعت بیوریله.]

استوارت (Stewart) اسقوچیالی بر فیلسوف اولوب، ١٧٥٣ تاریخنده ادیمبورغده طوغمش، و١٨٢٨ ده وفات ایتمشدر. پدری ادیمبوغ دارالفنوننده علوم ریاضیه معلمی اولوب، کندیسی ١٩ یاشنده ایکن پدرینه معاون‌ومتعاقباً خلف‌اولمشیدی. فلسفه‌یه‌وعلی‌الخصوص احوال روح وتعریف حسیاته متعلق برچوق کتابلر یازوب، فلسفه‌یی فنون طبیعیه‌یه تطبیق ایتمشدر. آثاری مشهور ومقبول اولوب، ١١ جلد اوزره نشر اولنمشدر.

استوبیوس (Stobée, Stobæus) بشنجی قرن میلادی علماسندن‌اولوب، اسمندن آکلاشلدیغنه‌کوره ماکدونیاده واقع(استوبی) یعنی (اشتب) شهرندن ایدی. حکما وادبای قدیمهٔ یونانیه‌نك آثارندن حکمت واخلاقه متعلق اولان برچوق فقره‌لر طوپلایوب، «منتخبات» نامیله ایکی کتاب یازمشدر، که الیوم باقی اولوب، طبع وترجمه اولنمشلردر.

استوتغارد (Stuttgard) آلمانیاده (وورتمبرغ) قراللغنك پایتختی اولان بیوك برشهر اولوب، (نسنباخ) نهری اوزرنده‌واقعدر. ١٢٥٩٠١ اهالیسی، قراله مخصوص سرایله ایکی اسکی سرایی، بربیوك کلیساسی، موزه‌خانه‌سی، مشهور برکتبخانه‌سی، تیاتروسی، شاعر مشهور شیلرك هیکلنی حاوی بر کوزل میدانی، اطرافنده کوزل تفرجکاه

ومسيرەلرى، دارالفنونى، مكتب صنايعى، اورمان وبيطار مكتبلرى، پيانو، خالى، باصمه، آلات هندسيه وحكميه وجراحيه فابريقەلرى، قيوجى، جوهرجى وساره معمولاتى واردر. حكيم (هكل)ك وطنيدر.

استور { (Sture) اسوجده « مدير » عنوانيله حكومت سورن برخاندان اولوب، ونلرك برنجيسى اولان (استنون استور) دايىسى سكزنجى شارلك وفاتى اوزرينه، ادارهٔ مملكتى الينه آلەرق، ١٤٧٠ تاريخندن ١٥٠٣ تاريخنەدك حكم سورمش؛ ودانيمارقه قرالى (قريستيان) ه قارشى غالبانه محاربه ايتديكى كبى، روسلرى دخى (فينلانده)دن اخراج ايتمش، وداخلى دشمنلرى كنديسنى ١٤٩٧ده موقع اقتداردن دوشورمشلرسەده، ١٥٠١ده ينه رأس حكومته كلوب، وفاتنه قدر قالمش؛ ودانيمارقەلیلرى اسوجدن چيقاردقدن صكره، مجلس مبعوثانه زراع وعملەدن دخى اعضا قبولنى نظام آلتنه آلەرق، (اوپسال) دارالفنوننى دخى تأسيس، وطباعتى اسوجه ادخال ايتمشدر.

ايكنجيسى اولان (اسوانت نيلسون استور) اسوج مشيرى ايكن، ١٥٠٣ده مدير عنوانيله (استنون استور) ه خلف اولوب، ١٥١٢ تاريخنەدك اسوجى اداره ايتمش؛ ووفاتنده اوغلى كنج (استنون استور)ى خلف براقشدر.

● اوچنجيسى اولان مذكور كنج (استنون استور) ١٥١٢ تاريخندن ١٥٢٠ تاريخنەدك اسوجى اداره ايتمش؛ ودانيمارقه قرالى ايكنجى قرستيانله محاربەيه طوتيشوب، ابتدا غالب كلمش ايسەده، بعده مغلوب اولوب، آلديغى جريحەلردن متأثراً وفات ايتمشدر. زوجەسى (استوقهولم)ى برغيرت قهرمانانه ايله مدافعه ايتمش ايسەده، نهايت تسليمه مجبور اولمش؛ وكوزى اوكنده قوجەسنك مزاردن چيقاريلوب علناً احراق اولنديغنى كورمشدر.

استوربريج { (Stourbridge) انكلترەنك (وورچستر) قونتلغنده و (وورچستر) ك ٢٨ كيلومترە شمالنده (استور) نهرى اوزرنده برقصبه اولوب، ٦٥٠٠ اهاليسى، يوك منسوجاتى، طبق، جام، طوغله فابريقەلرى، دباغخانەلرى، دميرخانەسى ومعدن كورى اوجاقلرى واردر.

استورم { (J.Chr. Sturm) ژان قريستوف آلمانيا مشاهير علماسندن اولوب، ١٦٣٥ تاريخ ميلاديسنده طوغمش، و١٧٠٣ده وفات ايتمشدر. آلمانياده علوم طبيعيه وحكميەنك ترقى وتعممنه خدمت ايدەرك، بو فنونه متعلق برقاج اثر براقشدر. — اوغلى (لئونار قريستوف استورم) مشاهير معمارلرندن اولوب، بوفنه متعلق بعض كتابلر يازمشدر. — الهيات وتصوفه متعلق بعض كتابلر يازان (قريستوف قرتيان استورم) دخى بونك اقرباسندن ايدى. بونك بعض آثارى پروسيه قراليچەسى (اليزابته قريستينه) طرفندن فرانسزجەيه ترجمه اولنمشدر.

استورم { (Sturm) فرانسز مشاهير رياضيوننندن اولوب، ١٨٠٤ تاريخنده اسويچرەنك (جنو) شهرنده طوغمش، و١٨٥٥ده وفات ايتمشدر. علوم رياضيەيه متعلق برقاچ كتاب يازمش؛ وجبرده (استورم دستورى) اسميله معروف دستورى ايجاد ايدوب، فنون آقادمياسنه قبول اولنمشيدى.

استوريس { بواسمله اندلسك (وادى الحجاره) جهتنده برقلعه اولوب، ملوك امويەدن محمد بن عبدالرحمن طرفندن تأسيس ايدلمش اولديغنى ياقوت حموى « معجم » نده بيان ايديور. بو اسمك اسپانيانك شمالنده واقع وعربلر عندنده (اشتوريش) اسميله معروف اولان (آستوريا) خطەسنك اسمندن مأخوذ اولوب، اصلى (قلعة اشتوريش) اولمسى ملحوظدر.

استوقتون { (Stockton) انكلترەنك (دورهام) قونتلغنده، (تيس) نهرى اوزرنده وبونهرك بحر شماليده اولان منصبندن ١٧ كيلومترە يوقاريده و(دورهام)ك ٣٢ كيلومترە جنوب شرقيسنده واقع برشهر اولوب، ٥٥٠٠٠ اهاليسى، كوزل بر دائرهٔ بلديەسى، بز، داماسقو، چوخه، پيكه، ايپ وسائره فابريقەلرى، دميرخانەلرى وسفائن اعمالنه مخصوص دستكاهلرى واردر. تجارتى پك ايشلكدر.

استوقهولم { (Stockholm) اسوجك مركزى (واسوج مع نوروج دولتنك پايتختى اولان بيوك برشهر اولوب، (ملار) كوليله بالطيق دكيزى آرەسنده، ٥٩° ٢٠′ عرض شمالى ايله ١٥° ٤٣′ طول شرقيده واقع و٢٢٣٠٦٣ اهاليى

استندهال { (Stendhal) فرانسه حکایه‌ـ نویسانندن (بیله) نك اسم مستعاری اولوب، بوذات میلادك ۱۷۴۳ تاریخنده (غرنوبله) ده طوغمش، و۱۸۴۲ ده پارسده وفات ایتمشدر. ابتدا عسکرلك ایدوب، بعده رساملغه، تجا- رته واداره مأمورینه سلوك ایتمش؛ وایتالیایه برقاچ سیاحت ایدوب، برطاقم سیاحتنامه‌لر یازدقدن صکره، حکایه نویسلکه سلوك ایله، برچوق حکایه کتابلری نشر ایتمشدر. کلیات آثاری ۱۸ جلد اوزره نشر اولنمشدر.

اُستُوا { نیسابور مضافاتندن واسع بر ناحیه اولوب، اوائل قرون اسلامیه‌ده ظهور ایتمش اولان و(استوانی) لقبیله یاد اولنان بعض علما ومشاهیرك مسقط رأسی بولنمشدر.

استوآرت { (Stuart) ابتدا اسقوچیاده و بعده بتون بیوك برتانیاده حکومت سورمش اولان برقرال خاندانك اسمیدر. بوسلاله‌نك جد اعلاسی (والتر) اسمنده برشخصدرکه ۱۰۶۰ تاریخ میلادیسنده اسقوچیا حکمداری اوچنجی (ملقولم) طرفندن خدمته قبول اولنه‌رق، اسقوچیا لساننده (استوآرت) دنیلان برکوچك حاکملك مأمو- ریتنه نصب اولنمشیدی. مأموریتنك اسمی کندیسنه ونسلنه لقب اولمشدر. بونك احفادندن دردنجی (والتر) اسقوچیا حکمداری برنجی (روبرت) ك قیزینی تزوج ایتمکله، بونك اوغلی ایکنجی روبرت نامیله میلادك ۱۲۷۰ تاریخندن ۱۳۹۰ تاریخنه‌دك اسقوچیاده قراللق ایتمش؛ وبووجهله استوآرت خا- ندانك برنجیسی اولمشدر. بونك نسلی ۱۶۰۳ تا- ریخنه‌دك اسقوچیاده حکومت سوروب، تاریخ مذ- کورده بونلردن حکمدار بولنان (آلتنجی (ژاق)، بیوك والده‌سنك انکلتره خاندان حکمداریسنه منسوب بولنمش اولمسی مناسبتیله، ارثاً انکلتره تختنه دعوت اولنه‌رق، برنجی ژاق عنوانیله انکلتره و اسقوچیا قرالی اولمش؛ وبووجهله بو ایکی مملکتی بر حکومته جمع ایتمشدر. ۱۶۸۸ ده وقوع بولان اغتشاشده اسقاط اولنان ایکنجی ژاق بوخاندانك ذکور حکمدار لرینك اخیری ایسه‌ده، بو اثناده انکلتره قراللغنه دعوت اولنان (اورانژ) خاندانه منسوب (کویوم) ك زوجه‌سی (ماریا استوآرت) مذکور ایکنجی ژاقك قیزی، ومرقوم کویومدن صکره ۱۷۰۲ دن ۱۷۱۴ تاریخنه‌دك حکومت سورن (آنه) دخی ماریانك همشیره‌سی ایدی. بوتاریخدن صکره حکومت هانووره خاندانه چکمکله، ایکنجی ژاقك اوغلی (ژاق‌ادوآرد) فرانسه‌یه قاچوب، اون دردنجی لوینك یارده‌میله همشیره‌سی (آنه) یه ولی عهد اولمغه چالیشمش؛ وبو- نك اوغلی (شارل‌ادوآرد) اسقوچیا وانکلتره‌یه عسکر سوق ایده‌رك، پدرینك حقوق وراثتنی مدافعه ایتمکه جهد ایتمش ایسه‌ده، موفق اوله‌میوب، ایتالیایه چکلمکه مجبور اولمشلردی. بونك (هنری بنوآ) اسمنده اولان دیکر براوغلی دخی طریق رهبانه سلوك ایدوب، قاردینال اولمش، و۱۸۰۷ تاریخنده وقوع وفاتیله استوارت سلاله‌سی بسبتون منقرض اولمشدر. [«ژاق، شارل، ماریا وآنه» ماده‌لرینه دخی مراجعت بیوریله.]

استوارت { (Stewart) اسقوچیالی بر فیلسوف اولوب، ۱۷۵۳ تا- ریخنده ادینبورغده طوغمش، و۱۸۲۸ ده وفات ایتمشدر. پدری ادینبوغ دارالفنوننده علوم ریاضیه معلمی اولوب، کندیسی ۱۹ یاشنده ایکن پدرینه معاون ومتعاقباً خلف اولمشیدی. فلسفه‌یه وعلی‌الخصوص احوال روح وتعریف حسیاته متعلق برچوق کتابلر یازوب، فلسفه‌یی فنون طبیعیه‌یه تطبیق ایتمشدر. آثاری مشهور ومقبول اولوب، ۱۱ جلد اوزره نشر اولنمشدر.

استوبیوس { (Stobée, Stobæus) بشنجی قرن میلادی علماسندن اولوب، اسمندن آکلاشلدیغنه کوره ماکدونیاده واقع (استوبی) یعنی (اشتب) شهرندن ایدی. حکما وادبای قدیمهٔ یونا- نیه‌نك آثارندن حکمت واخلاقه متعلق اولان برچوق فقره‌لر طوپلایوب، «منتخبات» نامیله ایکی کتاب یازمشدر، که الیوم باقی اولوب، طبع وترجمه او- لنمشلردر.

استوتغارد { (Stuttgard) آلمانیاده (وور- تمبرغ) قراللغنك پایتختی اولان بیوك برشهر اولوب، (نسنباخ) نهری اوزرنده واقعدر. ۱۲۵۹۰۱ اهالیسی، قراله مخصوص سرایله ایکی اسکی سرایی، بربیوك کلیساسی، موزه‌خانه‌سی، مشهور برکتبخانه‌سی، تیاتروسی، شاعر مشهور شیلرك هیکلنی حاوی بر کوزل میدانی، اطرافنده کوزل تفرجکاه

ومسیره‌لری، دارالفنونی، مکتب صنایعی، اورمان وبیطار مکتبلری، پیانو، خالی، باصمه، آلات هندسیه وحکمیه وجراحیه فابریقه‌لری، قیومجی، جوهرجی وسائره معمولاتی واردر. حکیم (هکل) لك وطنیدر.

استور { (Sture) اسوجده «مدیر» عنوانیله حکومت سورن برخاندان اولوب، بونلرك برنجیسی اولان (استنون استور) دایسی سکزنجی شارلك وفاتی اوزرینه، اداره مملکتی الینه آله‌رق، ۱۴۷۰ تاریخندن ۱۵۰۳ تاریخنه‌دك حکم سورمش؛ ودانیمارقه قرالی (قریستیان) ه قارشی غالبانه محاربه ایتدیکی کبی، روسلری دخی (فینلانده)دن اخراج ایتمش، وداخلی دشمنلری کندیسنی ۱۴۹۷ده موقع اقتداردن دوشورمشلر ایسه‌ده، ۱۵۰۱ده ینه رأس حکومته کلوب، وفاتنه قدر قالمش؛ ودانیمارقه‌لیلری اسوجدن چیقاردقدن صکره، مجلس مبعوثانه زراع وعمله‌دن دخی اعضا قبولنی نظام آلتنه آله‌رق، (اوپسال) دارالفنوننی دخی تأسیس، وطباعتی اسوجه ادخال ایتمشدر.

ایکنجیسی اولان (اسوانت نیلسون استور) اسوج مشیری ایکن، ۱۵۰۳ده مدیر عنوانیله (استنون استور) ه خلف اولوب، ۱۵۱۲ تاریخنه‌دك اسوجی اداره ایتمش؛ ووفاتنده اوغلی کنج (استنون استور)ی خلف براقشدر.

اوچنجیسی اولان مذکور کنج (استنون استور) ۱۵۱۳ تاریخندن ۱۵۲۰ تاریخنه‌دك اسوجی اداره ایتمش؛ ودانیمارقه قرالی ایکنجی قرستیانله محاربه‌یه طوتشوب، ابتدا غالب کلمش ایسه‌ده، بعده مغلوب اولوب، آلدیغی جریحه‌لردن متأثراً وفات ایتمشدر. زوجه‌سی (استوقهولم)ی برغیرت قهرمانانه ایله مدافعه ایتمش ایسه‌ده، نهایت تسلیمه مجبور اولمش؛ وکوزی اوکنده قوجه‌سنك مزاردن چیقاریلوب علناً احراق اولندیغنی کورمشدر.

استوربریج { (Stourbridge) انکلتره‌نك (وورچستر) قونتلغنده و (وورچستر)ك ۲۸ کیلومتره شمالنده (استور) نهری اوزرنده برقصبه اولوب، ۶۵۰۰ اهالیسی، یوك منسوجاتی، طبق، جام، طوغله فابریقه‌لری، دباغخانه‌لری، دمیرخانه‌سی ومعدن کوری اوجاقلری واردر.

استورم { (J.Chr. Sturm) ژان قریستوف آلمانیا مشاهیر علماسندن اولوب، ۱۶۳۵ تاریخ میلادیسنده طوغمش، و۱۷۰۳ده وفات ایتمشدر. آلمانیاده علوم طبیعیه وحکمیه‌نك ترقی وتعمیمنه خدمت ایده‌رك، بو فنونه متعلق بر قاچ اثر براقشدر. — اوغلی (لئونار قریستوف استورم) مشاهیر معمارلرندن اولوب، بوفنه متعلق بعض کتابلر یازمشدر. — الهیات و تصوفه متعلق بعض کتابلر یازان (قریستوف قرتیان استورم) دخی بونك اقرباسندن ایدی. بونك بعض آثاری پروسیه قرالیچه‌سی (الیزابته قریستینه) طرفندن فرانسزجه‌یه ترجمه اولنمشدر.

استورم { (Sturm) فرانسز مشاهیر ریاضیونندن اولوب، ۱۸۰۴ تاریخنده اسویچره‌نك (جنو) شهرنده طوغمش، و۱۸۵۵ده وفات ایتمشدر. علوم ریاضیه‌یه متعلق بر قاچ کتاب یازمش؛ وجبرده (استورم دستوری) اسمیله معروف دستوری ایجاد ایدوب، فنون آقادمیاسنه قبول اولنمشیدی.

استوریس { بواسمله اندلسك (وادی الحجاره) جهتنده برقلعه اولوب، ملوك امویه‌دن محمد بن عبدالرحمن طرفندن تأسیس ایدلمش اولدیغنی یاقوت حموی «معجم» نده بیان ایدیور. بو اسمك اسپانیانك شمالنده واقع وعربلر عنندنده (اشتوریش) اسمیله معروف اولان (آستوریا) خطه‌سنك اسمندن مأخوذ اولوب، اصلی (قلعة اشتوریش) اولمسی ملحوظدر.

استوقتون { (Stockton) انکلتره‌نك (دورهام) قونتلغنده، (تیس) نهری اوزرنده وبو نهرك بحر شمالیده اولان منصبندن ۱۷ کیلومتره یوقاریده و(دورهام)ك ۳۲ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقع برشهر اولوب، ۵۵۰۰۰ اهالیسی، کوزل بر دائره بلدیه‌سی، بز، داماسقو، چوخه، پیکه، ایپ وسائره فابریقه‌لری، دمیرخانه‌لری وسفائن اعمالنه مخصوص دستکاهلری واردر. تجارتی پك ایشلکدر.

استوقهولم { (Stockholm) اسوجك مرکزی و(اسوج مع نوروج دولتنك پایتختی اولان بیوك برشهر اولوب، (ملار) کولیله بالطیق دکیزی آره‌سنده، ۵۹°۲۰' عرض شمالی ایله ۱۵°۴۳' طول شرقیده واقع و۲۲۳۰۶۳ اهالیلی

جامعدر. بو شهر سکز آطه ایله ایکی شبه جزیره او-
زرنده مؤسس اولوب، بووجهله صولرك اورته‌سنده
بولنمسی «شمال ونديكي» اسميله شهرتنی موجب اولمشدر.
لیمانی واسع وصاغلام ایسه‌ده، مدخلی پك امین دكلدر.
شهر مذكور آطه‌لر وشبه جزيره‌لر عددنجه ۱۰ محله‌یه
منقسم اولوب، بینلرنده ۱۴ كوپری ایله اختلاط او-
لنور. بتون شهره نظارتی اولان كوزل برقرال سرایی،
بربیوك كلیساسی، ضربخانه‌سی، بانقه اداره‌سی، اوپرا
تیاتروسی اڭ بیوك ابنیه‌سندندر. ربحتملری غایت كو-
زلدر. محله‌لرك ایچی ایسه پك اوقدر منتظم دكلدر؛
سوقاقلری پك دیك واولرينك بعضیسی اخشابدر. فنون
آقادمیاسی، رصدخانه‌سی، تاريخ طبيعی قابنتوسی، بیوك
كتبخانه‌سی، صنايع نفيسه آقادمياسی، برچوق جمعيات
علميه‌سی، معادن، طبيه، بحريه، هندسه، رسم
مكتبلری، صاغر ودیلسزلره مخصوص برمكتبی وسائر
مكاتبی وموزه‌خانه‌سی واردر. صنايعی پك ايلری او-
لوب، علی الخصوص ساعتجيلق، فيوجيلق وحكمت
طبيعيه وعلوم رياضيه آلاتنك اعمالی صنعتلری بوشهرده
چوق ترقی ايتمشدر. اسلحه فابريقه‌لريله دوكومخانه‌لری
وشكر تصفيه‌سنه مخصوص فابريقه‌لری دخی چوقدر.
سفائن اعمالنه مخصوص دستگاهلری دخی واردر.
تجارتی پك ايشلكدر. اطرافنده كوزل مسيره و
تفرجگاهلری واردر. بو شهر اون اوچنجی قرن
ميلاديده تأسيس اولنوب، اون يدنجی قرنده (اوپسال)
شهرينه بدل پايتخت اتخاذ اولنمشدر. شهرك تأسيسندن
اول مذكور آطه‌لر اورمانله مستور بولندقلرندن، بو
شهره «اورمانلی آطه» ديمك اولان (استوق هولم) اسميله
تسميه اولنمشدر. — استوقهولم ايالتی پايتخت ايله
جوارلرنده‌كی برلردن عبارت اولوب، مساحهٔ سطحيه‌سی
۷۶۴۳ مربع كيلومتره، واهاليسی ۳۷۳۷۸۹ كشيدر.
بو ايالتده استوقهولمدن بشقه قارابرغ، ماريبرغ،
نورتلكه ودروتنينغهولم قصبه‌لری بولنيور.

استولبرغ (Stolberg) پروسیه‌نك (رين) ایرماغی جهتنده‌كی خطه‌سنده
برقصبه اولوب، (اكس لا شاپل) ك ۱۲ كيلومتره
شرقنده واقع و ۱۱۰۰۰ اهاليی جامعدر. برچوق
منسوجات فابريقه‌لريله، توتج، ايكنه، دمير يول رايی،
جام وسائره فابريقه‌لری وجوارنده باقير وتوتيا
معدنلری واردر.

استولبرغ آم هارز (Stolberg-Am-Harz) پروسیه‌نك (صاقسه) خطه‌سنده بر قصبه اولوب، مرسبورغك
۸۰ كيلومتره شمال غربيسنده واقع و ۴۵۰۰ اهاليی
جامعدر. استولبرغ قونتلرينه مخصوص بونمش بر
سرايی واردر.

استولپه (Stolpe) پروسیه‌نك (پومرانيا) خطه‌سنده، (كوسلين) شهرينك
۶۰ كيلومتره شمال شرقيسنده وهمنامی اولان چايك
اوزرنده واقع بر قصبه اولوب، ۱۸۵۰۰ اهاليسی،
بز، يوك منسوجاتی، كهربا معمولاتی وسائره فابريقه‌لری
واردر.

استولچه (Stolatz) بوسنه ولايتنك هرسك سنجاغنده ومركز لوا اولان (مو-
ستار) ك ۳۰ كيلومتره جنوبنده و(نارنده) نهرينه دو-
كيلن بر چايك اوزرنده واقع قضا مركزی بر قصبه
اولوب، ۵۰۰۰ قدر اهاليسی واردر. — استولچه
قضاسنك اهاليسی ۱۷۰۰۰ قدر اولوب، ۳۰۰۰ ی
مسلم وقصوری خرستياندر.

استولوايسمبورغ (Stuhlweissem-bourg) مجارستانده
ايالت مركزی برشهر اولوب، (بوده)نك ۵۸ كيلومتره
جنوب غربيسنده واقع و ۲۵۶۱۲ اهاليی جامعدر.
مجارلری خرستيان ايدن قرال استفان طرفندن اون
برنجی قرن ميلاديده تأسيس اولنه‌رق، لاتينجه (آلبه
رجيا) تسميه اولنمشيدی. مجارلر عندنده ايسه اسمی
(سكس فيروار) اولوب، تواريخ عثمانيه‌ده (سكتوار)
اسميله شهرت بولمشدر. بوشهر ۵۰۰ سنه قدر مجار-
لرك پايتختی بولنمش؛ و ۹۷۴ تاريخ هجريسنده قانونی
سلطان سليمان خان حضرتلری طرفندن فتح اولنمشيدی.

استوناوند ایرانك شمال جهتنده (ری) خطه‌سنده زمان قديمده مشهور بيوك
بر قلعه ايدی. بعد الاسلام دفعاتله تخريب ويكيدن
تأسيس اولنمشيدی.

استونيا (Esthonie) روسيه‌نك ايالات شماليه‌سندن اولوب، شمالاً فينلانده
كورفزيله، غرباً بالطيق دكيزيله، جنوباً ليوونيا كورفز
وايالتيله، شرقاً دخی پترسبورغ ايالتيله محدود ومحا-
طدر. مساحهٔ سطحيه‌سی ۲۰۲۴۷ مربع كيلومتره

اولوب، ٣٨١ ٨٥٨ اهالیسی واردر. مرکزی (رول) شهری اولوب، داکو، روکه، ووقو ونارکن آطه‌لری دخی بو ایالته ملحقدر. اراضیسی پك منبت دکل ایسه‌ده، محلنه کفایت ایده‌جك قدر محصولات یتیشوب، محصولاتی باشلیجه چاودار، آرپه، یولاف، کتن، کنویر، توتون وشربتجی اوتندن عبارتدر. اکثر محللری اورمانلرله مستوردر. صیغیرلریله خرکله وقیون وکچیلری چوقدر. اخراجاتی دری ایله بالیق باصدیرمه‌سندن عبارتدر. اراضیسی دوز اولوب، ساحللری قیالق وقوملقدر. حدود شرقیه‌سنی آیران (ناروه)دن بشقه ذکره شایان نهرلری اولمیوب، یالکز بعض دره‌لری واردر. بو ایالتك وبونك شمالنده بولنان (لیونیا) ایالتیله اوجوارلرك اهالیسی (فینوآ) دنیلن تاتار جنسندن اولوب، الیوم کندی لسانلریله متکلمدرلر. آنجق آلمانلرله بعض اسوجلی ودانیمارقه‌لیلر اوته‌دن بری بو قطعه‌نك شهرلرینه یرلشوب، اراضیسنی دخی ضبط ایله، اهالئ اصلیه‌یی چفتجی کبی قوللانمغه وبونلری اسارت آلتنده طوتمغه باشلامشلردی. بناءً علیه قصبه‌لر اهالیسی واکثر اراضی اصحابی آلمان جنسیته منسوبدر. روسلر ایسه آنجق یوزده درت نسبتنده‌در. روسیه دولتی بو قرن میلادی اوائلنده اسارتی لغو ایتمکله، استونیالیلر اراضیه مالك اولمغه باشلایوب، مؤخراً بونلره بر نوع امتیاز دخی ویریلنجه، کندی لسانلرنده مکتبلر یاپمغه وبو لسانده موقوت رساله‌لر چیقارمغه، وبو وجهله کوندن کونه آلمانلره غلبه چالوب، آلمانجه‌یی کندی مملکتلرندن قالدیرمغه تشبث ایتمشلردر. بو قوم اسکیدن بری (استی) اسمیله معروف اولوب، بعض یونان قدیم ولاتین کتابلرنده ذکر اولنمشدر. بو قومك افرادی قیصه بویلی وصاری ویا قوله صاچلی اولوب، صاچ وصقاللرینی کسمزلر، وارکك وقادینلری بردرلو اثواب کیوب، قیشین قیون دریسندن برطاقم اوزون کورکلره صاریلیرلر. کرك اوست وباشلری وکرك مسکنلری پك پیس اولوب، اکثریا حیوانلریله برابر بر آخورده یاتوب قالقارلر.

استوین { (Stevin) اون آلتنجی قرن میلادی مشاهیر ریاضیوننden اولوب، فلمنکده نشأت، و ١٦٣٥ تاریخنده وفات ایتمشدر. علوم ریاضیه‌یه متعلق بعض شیلر کشف ایتدیکی کبی، هوانك وزننی دخی الك اول بو ذات کشف ایتمشدر. فلمنك لسانده یازمش اولدیغی آثاری جمع ونشر وترجمه اولنمشدر.

استه { (Este) ایتالیانك شمال شرقیسنده وندیك خطه‌سنك (پادووه) ایالتنده وپادووه شهرینك ٢٣ کیلومتره جنوب غربیسنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، ٥٧٥٠ اهالیسی، طبق وچینی فابریقه‌لری، کوزل بر کلیساسی وبر اسکی سرایی واردر. زیرده‌کی ماده‌ده بیان اولنان (استه) خاندانك اسمی بو شهردن مأخوذدر.

استه خاندانی { (Maison d'Este) اسکی برخاندان اولوب، (قارلووینج) حکمدارلری طرفندن طوسقانه پرنسی بولنان ایکنجی (آلبرت) ك نسلندندر. بو خاندانك اعضاسی استه شهرینی مرکز اتخاذ ایده‌رك، پادووه، فراره، مودنه، رجیو وسائر او طرفلره حاکم ایدیلر. بو خاندانك برچوق شعبه‌لری اولوب، وقتیله هانووره‌ده حکم سورمش اولان والیوم انکلتره‌ده حکمران بولنان (برونسویق) خاندانی دخی شعباتنك جمله‌سندندر. استه خاندانك افرادی علوم ومعارفده اولان خدمتلریله کسب شهرت ایتمشلردر.

استیا { هرات ایله غزنه آره‌سنده واقع (غور) خطه‌سنك الك مشهور شهری اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

استیر { (Esther) بنی اسرائیلدن حسن وحلیله مشهوره بر قیز اولوب، بنی اسرائیلك بابلده اسیر بولندقلری زمان، ایران شاهی آسوئروس (شیرویه؟) طرفندن تزوج اولنمش؛ وعمیجه‌سی (موردخای) ایله قبیله‌سنی حکمدار مشار الیهك وزیری (هامان) ك قصدندن قورتارمغه سبب اولمشدر. بنی اسرائیل کتب مقدسه‌سنده حکایه‌سی مشهور اولوب، فرانسه شاعر مشهوری (راسین) طرفندن منظوم بر تیاترو وکتابی صورتنده تحریر اولنمشدر.

استیر { (Steyer) آوستریا ومجارستان دولتنك نفس آوستریا خطه‌سنده همنامی اولان برچایك (انس) نهرینه منصب اولدیغی محلده وویانه‌نك ١٦٠ کیلومتره جنوب غربیسنده واقع برشهر اولوب، ١٣٥٠٠ اهالیسی، میری‌یه عائد اسلحه فابریقه‌سیله اوراق، اوستره، چوخه، بز فابریقه‌لری واردر. تجارتکاه برشهر اولوب، وقتیله (استیریا)نك مرکزی ایدی.

استیر { (Styr) غالیچیانك شمال شرقی جهتنده نبعانله، (برودی) شهرینك قربندن کچه‌رك، روسیه‌یه دخول ایدر برچایدر، که ۳۰۰ کیلومتره‌لك جریاندن‌صکره، (دنیستر) ایرماغی تابعلرندن (پریپت) نهرینه منصب اولور. مجراسنك آشاغی‌طرفلری بطاقلقدر.

استیرلینغ { (Stirling) اسقوچیاده همنامی اولان قونتلغك مرکزی بر شهر اولوب، ادینبورغك ۵۵ کیلومتره شمال غربیسنده، (فورت) نهری اوزرنده واقع و ۱۵۰۰۰ اهالی‌یی جامعدر. موقعی غایت کوزل اولوب، الیوم قشله اتخاذ اولنمش اولان براسکی سرایی دخی واردر. — استیرلینغ قونتلغی شرقدن غربه ۵۶ وشمالدن جنوبه ۲۵ کیلومتره وسعتنده اولوب، ۱۰۰۰۰۰ اهالیسی واردر. اراضیسی پك‌منبت دکل ایسه‌ده، کوزل‌ایشلنیور. معدن‌کوری دخی واردر.

استیرلینغ قونتی { آلکساندر (A. conte (de Stirling اسقوچیالی اولوب، میلادك ۱۵۸۰ تاریخنده طوغمش، و ۱۶۴۰ ده وفات ایتمشدر. انکلتره قراللری عندنده فوق‌العاده اعتبار بولوب، مساند عالیه‌یه ترفیع‌اولنمش؛ وآمریقای شمالیده (یکی اسقوچیا) خطه‌سنی تنظیم واسکان ایتمشدر. بعض تیاترو کتابلری‌دخی‌یازمشدر.

استیریا { (Styrie) وآلمانجه (استیر Steyer) آوستریا دولتنك ایالاتندن اولوب، شمالاً نفس آوستریا، شرقاً مجارستان، جنوباً خرواتستان وقارنیوله، غرباً دخی قارینتیا وسالسبورغ ایالتلریله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۲۲۴۲۷ مربع کیلومتره اولوب، ۱۲۱۳۵۹۷ اهالیسی واردر، که بونلرك تقریباً ثلثانی آلمان وبر ثلثی اسلاو جنسیتنه منسوبدر. مرکزی (غراج) شهری اولوب، ایالت ۱۸ قضایه منقسمدر. آلپ طاغلرینك (آلپ نوریق) تعبیر اولنان شعبه‌سی بوایالتك هرطرفنه‌تشعب ایتدیکندن، اراضیسی طاغلق اولوب، تمامیله طونه حوضه‌سنه تابعدر. (دراوه) نهری تیرول وقارینتیادن کله‌رك، ایالتك قسم جنوبیسنی غربدن شرقه شق ایتدیکی کبی، (مور) نهری دخی ایالتك غرب شمالی حدودنده نبعانله ابتدا شرقه وبعده جنوب وجنوب شرقی‌یه طوغری آقه‌رق، ایالتك خارجنده ومجارستان طوپراغنده (دراوه) یه منصب اولور؛ ایالته بونامی ویرن (استیر) نهری دخی ایالتك قسم‌شمالیسنده، و(راب) نهری قسم شرقیسنده آقه‌رق، برنجیسی نفس آوستریاده ودیکری مجارستانده طونه‌یه منصب اولور. وادیلریله بایرلری غایت منبت اولوب، زراعتی پك ایلریدر. کموش، دمیر، باقیر وسائر معدنلری دخی واردر.

استیلاریا { سلانیك ولایتنده آینوروز شبه جزیره‌سنك شمالنده همان دائروی الشکل برکورفز اولوب، جنوب شرقی جهتی مذکور شبه جزیره‌نك قاعده‌سنده شمال شرقی‌یه طوغری اوزاندیغی برونله وغرب وشمال جهتی دخی کسندیره قضاسنك سواحلیله قپالی اولوب، یالکز شرق شمالی جهتی آچیقدر. شمال غربیدن جنوب شرقی‌یه طوغری بویی ۲۳ وغربدن شرقه اولان اکی دخی ۱۵ کیلومتره قدردر. بو کورفزك ایچنده (اریس Herisso) اسمنده برکوچك قصبه بولنغله، اریس کورفزی دخی دنیلیر. بو کورفزی آینوروز کورفزندن آیران برزخده براسکی قنال آثاری کورینوب، روایته کوره ایران شاهی اکسرسس (شیرویه؟) یونانه دونانما سوق ایتدیکی وقت، تهلکه‌دن سالم اولمیان آینوروز برونی طولاشماق ایچون، بو قنالی آچدیروب، دونانماسنی اورادن کچیرمشدر.

استیلپون { (Stilpon) یونان قدیم حکماسندن اولوب، (دیوجن) ك شاکردی و(زنون) ك معلمی ایدی. (مغاره) لی اولوب، قبل‌المیلاد ۳۱۰ تاریخلرنده برحیات ایدی. باشلیجه منطق ایله اوغراشمشدر.

استیلیقون { (Stilicon) عن‌اصل (واندال) قومی افرادندن اولوب، روما ایمپراطورلرندن (تئودوسیوس) ك رجالندن ایدی، وبونك یکنی (سرنا) یی تزوج ایتمشیدی. میلادك ۳۹۵ تاریخنده تئودوسیوسك وفاتنده اوغلی صبی (هونوریوس) ك وصیسی اولوب، بعده موی‌الیه قیزینی ویره‌رك، قاین پدری دخی اولمشیدی. بووجهله امور دولتی تمامیله یدینه آلوب، او صره‌ده روما دولتنه تعرض ایدن اقوام وحشیه‌دن فرانقلرله غوتلره وسوآولره قارشی طورمش ایسه‌ده. بعده غوتلرك حکمداری آلاریقله بالاتفاق روما تختنی غصب ایتمك فکرنده بولندیغی افتراسنه اوغرایه‌رق، ۴۰۸ تاریخ میلادیسنده

هونوريوسك امريله (راونه) ده قتل اولنمشدر.

استينيه { درسعادتده بوغاز ایچنك روم ایلی ساحلنده اولان قریه‌لردن اولوب، امرکون ایله ینی کوی آره‌سنده واقعدر.

استيه { (Sitia) کرید ولایتنك لاشید سنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، جزیره‌نك شمال شرقی جهتنده واقع همنامی اولان بر کورفزك ایچنده وساحل بحرده واقعدر. اولدقجه صاغلام لیمانی واردر. بر کوچك نهر قصبه‌نك ایچندن چکوب، لیمانه منصب اولور. — استیه قضاسی ٦٢ قریه‌دن مرکبدر.

اسحاق { یاخود اسحق (علیه‌السلام) انبیاء عظامدن اولوب، حضرت ابراهیم (ع) ك ایکنجی اوغلیدر. والده‌سی ساره‌نك کنجلکده چوجغی اولمامشیکن، اختیارلغنده زوجی واسطه‌سیله من طرف الله بر چوجغك ولادتیله تبشیر اولندقده، ایناتمیوب کولمش اولدیغندن، حضرت اسحق لسان عبرانیده «یضحك» معناسنه کلن (یصحق) اسمیله تسمیه اولنمشدر. نبی مشارالیهك ولادتی میلاددن ٢١٠٨ یاخود ٢٢٦٦ ویا ١٨٩٦ سنه اول وقوع بولمش اولدیغی مرویدر. والده‌سی ساره میراث خصوصنده حضرت ابراهیمك جاریه‌سی هاجردن دنیایه کلمش اولان دیکر اوغلی حضرت اسماعیلك حضرت اسحقه شریك اوله‌جغنی دوشونه‌رك، اورتاغنی قیصقاندیغندن، حضرت ابراهیم، واقع اولان امر الهی اوزرینه، حضرت اسماعیلی وهاجری آلوب، حجازه کوتوردیکی حالده، حضرت اسحق ارض فلسطینده قالمش؛ وبو وجهله حضرت اسماعیل عرب مستعربه‌نك وحضرت اسحق بنی اسرائیلك جدی اولمشدر. حضرت ابراهیمك ذبحنه مأمور اولدیغی اوغلی خانغیسی اولدیغی مختلف فیه اولوب، توراتده حضرت اسحق اولدیغی مصرح ایسه‌ده، قرآن کریمده اسم تصریح بیورلمدیغندن، علمای اسلامك اکثری حضرت اسماعیل، وبعضیسی دخی حضرت اسحق اولدیغنه قائل اولمشلردر. حضرت ابراهیمك ارتحالندن صکره حضرت اسحق (بئرسبع) ده توطن، وبعده قحط وغلادن طولایی اورادن (جرار) ه هجرت ایتمش ایسه‌ده، اوراده اموال وحیواناتی زیاده‌سیله چوغالدیغندن، خلقك کید وحسدندن بتکرار (بئرسبع) ه عودت ایتمشیدی. حضرت اسحق پدری عائله‌سنه منسوب (رفقا) بنت (بتوییل) ای تزوج ایدوب، بوندن (عیص) و(یعقوب) اسملرنده ایکی اوغلی دنیایه کلمشیدی. حضرت اسحق عیصی زیاده سودیکندن، بونك ایچون دعا ایدوب، میراث نبوتی بوکا ترك ایتمك ایستمش ایسه‌ده، بحکمة الله تعالی (رفقا) حضرت یعقوبی زیاده سودیکندن، وحضرت اسحقك اواخر عمرنده کوزلری کورمز اولدیغندن، عیصك یرینه حضرت یعقوبی پدرینك اوکنه کتیرمکله، میراث نبوت حضرت یعقوبه قالمش؛ وحضرت یعقوبك براسمی ده «عبدالله» دیمك اولان (اسرائیل) اولدیغندن، اولاد واخفادینه (بنی اسرائیل) دینلمشدر. خرستیانلر (ایساق) تلفظ ایدرلر. [«ایساق» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

اسحاق افندی { (ابو اسحق اسماعیل افندی‌زاده —) سلطان محمود اول زماننده مسند مشیختی احراز ایدن علمادن اولوب، شیخ الاسلام ابو اسحق اسماعیل افندینك اوغلیدر. ١٠٩٠ تاریخنده طوغوب، تحصیل علم وکمال ایتدکدن صکره، تدریسله مشغول بولندیغی صره‌ده تفتیش وقسمت خدمتلرینه مأمور اولمشیدی. ١١٢٨ تاریخنده ازمیر وبعده مکه پایه‌سنی احراز ایدوب، ١١٣٥ ده استانبول قاضیسی، ١١٤١ ده آناطولی و١١٤٦ ده روم ایلی قاضیعسکری، وینه او سنه جمادی‌الاولاسنده شیخ الاسلام اولمشدر. تام بر سنه بو مقامده قالدقدن صکره، ١١٤٧ ده ارتحال ایدوب، سلطان سلیم جامع شریفی جوارنده پدرینك یاننده دفن اولنمشدر. فوق‌العاده عفیف ومستقیم وکریم بر ذات ستوده صفات ایدی. السنهٔ ثلثه‌ده اشعاری اولوب، مرتب دیوانی واردر. قاضی عیاضك «شفا» سنی دخی ترجمه ایتمشدر.

اسحاق افندی { (خواجه —) متأخرین علمای عثمانیه‌نك اشهری اولوب، السنهٔ شرقیه ایله اوروپا لسانلرندن برقاچنه آشنا اولدیغی کبی، علوم متنوعه‌ده وعلی‌الخصوص علوم ریاضیه وفنون حکمیه وطبیعیه‌ده وهیئت ونجومده ید طولی صاحبی ایدی. علوم ریاضیه وهیئت وحکمت وکیمیا فنلرینی جامع ٤ بیوك جلددن مرکب بر تألیفی ودیکر بعض آثاری واردر. آوروپا لسانلرندن الك اول ترکجه‌یه کتب فنیه ترجمه ایدن بو ذات اولوب، کتب فنیهٔ غربیه‌یه دخی واقف بولنمغله، اصطلاحات

فنیه‌یی تطبیقه وعربیده مقابللری اولمیان اصطلاحات
فنیه‌یه دخی اسم تعیيننه موفق اولمشدر. الحاصل فنون
جدیده‌نك لسانمزه نقلنه چالیشانلرك رئیسی واماميدر.
یهودیدن دونه مهتدی اولوب، حافظ کلام ایدی.
طول مدت مهندسخانه‌ده بری باشخواجه‌سی بولنوب،
سلطان عبدالمجید خانك اوائل سلطنتنده ارتحال
ایتمشدر. فن زراعته متعلق اولوب، (مزون-
روستیق) اسمیله مشهور اولان کتابی دخی «خانهٔ
زراع» اسمیله لسانمزه ترجمه ایتمشدر.

اسحاق بك { دولت سلجوقیه‌نك اواخرنده آیدین جهتنده بولنان ترکمانلر
رؤساسندن اولوب، هجرتك ۷۰۷ تاریخنده (مغاربه)
اسمیله اسپانیادن قسطنطنیه‌یه کلمش اولان قطالونیا-
لیلر طرفندن روملره قارشی اتفاقه دعوت اولنغله،
برقاچ بیك ترکمانله کلەرك، روم عسکرینی مغلوب،
وروم ایلینك بعض جهتلرینی نهب وغارت ایتمشلردی.
بعده روم ایمپراطوری (آندرونیقوس) صاحب تر-
جمه‌یی کندی طرفنه چویرمك ایچون، یانده بولنان
غیاث الدین مسعود سلجوقینك قیزینی تزویج ایتمك
ایستمش ایسه‌ده، مغاربه بونك بووجهله کندیلرندن
آیرلمق ایستدیکنی خبر آلەرق، کندیسنی قتل
ایتمشلردر. روم تاریخلرنده (ملك اسحاق) اسمیله
مذکوردر.

اسحاق بك { سلطان مرادخان ثانی دوری غزاتندن اولوب، طول
مدت صربیه‌یه قارشی جنك و جهاده مأمور بولنمش؛
وصربیه‌نك اکثر طرفلرینی ضبط، ونهایت سمندره‌یی
دخی فتح ایدوب، قرال (غرغوربوس) ی دخی اسیر
طوتمشیدی. ینه غزاتدن تیمور طاشك اوغلی وعثمان
چلبینك برادریدر. ارکنه نهری اوزرنده پادشاه
مشارالیه طرفندن انشا اولنان ودنیانك اك بیوك واك
کوزل کوپریلرندن بولنان جسر ارکنه‌نك انشاسنه
دخی صاحب ترجمه نظارت ایتمشدر.

اسحاق بك { قرمان بکلرندن اولوب، ۸۵۹ تاریخ هجریسنده
وفات ایدن پدری ابراهیم بکه خلف اولمش ایسه‌ده،
برادرلری قاچوب، ابو الفتح سلطان محمد خان ثانی
حضرتلرینه التجا ایتدکلرندن، طرف پادشاهیدن
بونلرك ارشدی اولان احمد بك قرمان بکلکنه تعیین
اولنەرق، عسکرله کوندرلمکله، اسحاق بك مقا-
ومت ایده‌میوب، عراقه فرارله، اوزون حسنه التجا
ایتمش؛ ووفاتنه دکین اوراده قالمش ایدی.

اسحاق بن ابراهیم فارابی { [«ابو ابرا- هیم فارابی»
ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اسحاق بن ابراهیم مُصعَبی { خلفای عباسیه‌دن
مأمون، معتصم، واثق ومتوکلك زمانلرنده بغدادده شرطه
صاحبی بولنمش وبعض وقوعات مهمه‌یه قاریشمش رجالدن
اولوب، خلفای مشارالیهم وعلی الخصوص معتصم عندنده
قدر واعتباری پك عالی ایدی. ۲۰۶ تاریخنده شرطه
صاحبی اولوب، ۲۱۵ ده مأمونك دیار رومه یعنی
آناطولی‌یه اولان سفرنده طرفندن بغدادده وكيل
قالمشیدی. ۲۱۷ تاریخنده مأمونك امریله علمایی خلق
قرآنه قائل اولمغه دعوت وامتحان ایتمش؛ و۲۱۸ سنه-
سنده معتصمك زماننده همدان واصفهان طرفلرنده ظهور
ایدن (اهل خرمیت) ه قارشی عسکر سوق ایده‌رك،
روایته کوره، بونلردن ۷۰۰۰۰ کشی قتل ایتمش.

اسحاق بن ابراهیم موصلی { (ابو محمد) مغنی مشهور
ابراهیم موصلینك اوغلی اولوب، موسیقی وغناده پدرینی
فرسخ فرسخ کچەرك، عربده ظهور ایدن فن موسیقی
اربابنك پیری ورئیسی حکمنده اولدیغی کبی، شعر وأد-
بیاتده، ونقل وحدیث وسائر علومده دخی ید طولی
صاحبی ایدی. حتی مغنیلکله شهرت بولمغی اصلا آرزو
ایتمیوب، بوفنده‌کی مهارتیله برابر، علوم وفنون سا-
ئره‌ده معلومات واسعه‌سیله مشتهر اولمق املنده بولنمش
اولدیغی مشهوردر. فن موسیقیده یازمش اولدیغی مکمل
بر اثر موسیقی وغنانك کافهٔ انواع وارکان وقواعدینی
جامع اولمغله، کندیسندن اول بویله مکمل برکتاب
یازان اولمدیغی کبی، کندیسندن صکره دخی بونك اکلنی
یازمغه کیمسه مقتدر اوله‌مامشدر. موسیقی‌یی پدرندن
وعاتکه بنت شهد ایله سائر مشاهیر موسیقیوندن، اد-
بیاتی فراء وکسائی وابن غزاله کبی اعاظم نحاتدن،
حدیثی سفیان بن عینیه وسائر محدثیندن اخذ وتدرس
ایتمشدر. اصمعی ایله دخی صحبتی واردر. هارون الر-
شیدك وخلفلرینك پك چوق انعام واحسانلرینه نائل
اولمش، وواثق باللهك مدحنه دائر برچوق اشعار

سویلشدر. اواخر عمرنده کوزلرینه عمی کلوب، ایکی سنه بوحالده یاشادقدن صکره، ۲۳۵ تاریخنده وفات ایتمشدر. حقنده پك چوق نوادر منقولدر. شوقطعه سودیکی برجاریه حقنده سویلمش اولدیغی اشعارندندر:

هل الی ان تنام عینی سبیل
ان عهدی بالنوم عهد طویل
غاب عنی من لا اسمی فعینی
کل یوم وجداً علیه تسیل

اسحاق بن احمد سامانی { آل سامان دولتنك مؤ- سسی اولان اسماعیل بن احمد سامانینك برادری اولوب، برادرینك زماننده سمرقندده بولندیغی حالده، برادرزادهسی ابو نصر احمد موقع اقتداره کلنجه، قیامندن امین اولمق ایچون، ۲۹۵ تاریخنده کندیسنی بخارایه جلبله، حبس ایتمشیدی. ۲۹۸ ده اطلاق اولنهرق، سمرقنده عودت ایتمش؛ وبخارادن بشقه بتون ماوراءالنهر خلقی بوکا واولادینه طرفدار اولمغله، ابو نصر احمد قتل اولنوب، اوغلی نصر جلوس ایدنجه، صاحب ترجمه ۳۰۱ تاریخنده خروج ایتمش ایسهده، واقع اولان محاربهده مغلوب اولوب، ابتدا اختفا، وبعده تسلیم اولنهرق، برمدت صکره بخاراده وفات ایتمشدر.

اسحاق بن اسماعیل { بنی امیه آدملرندن اولوب، تفلیس ایله کرجستان وآبازه طرفلرینه مستولی اولمش؛ وخلفای عباسیهدن متوکل علی الله زماننده استقلال دعواسنه قالقیشمغله، (بغا) قوماندهسیله عسکر سوق اولنهرق، ۲۳۸ تاریخنده اخذ وقتل اولنمشیدی.

اسحاق بن حُنَین { (ابو یعقوب) خلفای عباسیه زماننده طب وحکمت کتابلرینی لسان یونانی وسریانیدن عربی‌یه ترجمه ایدن اطبای سریانیهنك اك مشهورلرندن اولوب، ینه بو اطبانك مشاهیرندن اولان (حنین بن اسحاق عبادی) نك اوغلیدر. السنۀ مختلفهده ادبیاتی وطب وحکمتی پدرندن اخذ ایدوب، آرسطونك اکثر کتابلرینی وبعض کتب طبیه‌یی لسان عربی‌یه ترجمه ایتمشدر. پدرینك منسوب بولندیغی بعض اکابره خدمت ایتدکدن صکره، معتضد باللهك وزراسندن قاسم بن عبیداللهه انتساب، و۲۹۸ تاریخنده وفات ایتمشدر.

تألیف وترجمه ایتمش اولدیغی کتابلر بروجه آتیدر: «کتاب الادویة المفردة»، «کناش الخف»، «کتاب الادویة الموجودة بکل مکان»، «کتاب اصلاح الادویة المسهلة»، «اختصار کتاب اقلیدس»، «کتاب المقولات»، «کتاب ایساغوجی ای المدخل الی صناعة المنطق»، «اصلاح جوامع الاسکندرانیین»، «شرح جالینوس لکتاب الفصول لابقراط»، «کتاب فی النبض علی جهة التقسیم»، «مقالة فی الاشیاء التی تفند الصحة والحفظ وتمنع من النسیان»، «مختصر کتاب صنعة العلاج بالحدید»، «کتاب آداب الفلاسفة ونوادرهم»، «مقالة فی التوحید». بونلردن ماعدا طبك صورت ظهورینی واطبا وحکمادن برچوق ذواتك تراجم احوالنی مبین برکتابی دخی واردر. شعر وادبیاتده دخی ید طولی صاحبی اولوب، بعض اشعاری منقولدر.

اسحاق بن سعید { اندلسده یتیشن منجمین عربدن اولوب، یهودی المذهب ایدی. قسطیله ولیون قرالی اونجی آلفونسك «ازیاج آلفونسیه» نامیله ترتیب ایتدیردیکی زیجلری یاپان منجملرك رئیسی اولوب، یدنجی قرن هجری اواخرنده یاشامشدر.

اسحاق بن سلیمان { (بن علی بن عبدالله بن عباس هاشمی) بنی عباس خانداننده اولوب، هارون الرشید زماننده ۱۷۷ تاریخنده مصر والیسی اولمش ایسهده، ویرکیلری تزیید ایتمکله، بر عصیانه سببیت ویردیکندن، برسنه صکره عزل اولنمشیدی. دها اول مدینه، سند ومکران وبصره والیلکنده، و۱۹۴ تاریخنده حمص والیلکنده دخی بولنمش اولدیغی مرویدر.

اسحاق بن سلیمان اسرائیلی { (ابو یعقوب) مشاهیر اطبای عربدن اولوب، مصرلیدر. ابتدا کحالقله مشغول اولوب، بعده قیروانه عزیمتله، مشاهیر اطبادن اسحاق بن عمرانه تلمیذ اولهرق، علم طبی استکمال ایتدکدن صکره، افریقیه صاحبی عبیدالله مهدی‌یه انتساب ایدهرك، طبیبی اولمشیدی. حکمت ومنطق وسائر علومده دخی ید طولی صاحبی ایدی. یوز سنه قدر یاشایوب، ۳۲۰ تاریخنده وفات ایتمشدر. طبده مهارت تامه‌سی وار ایدی. مصنفاتی بروجه آتیدر: «کتاب

فنیدی تطبیقه وعربیده مقابللری اولمیان اصطلاحات
فنیه‌یه دخی اسم تعیننه موفق اولمشدر. الحاصل فنون
جدیده‌نك لسانمزه نقلنه چالیشانلرك رئیسی واماميدر.
یهودیدن دونمه مهتدی اولوب، حافظ کلام ایدی.
طول مدت مهندسخانهٔ بری باشخواجه‌سی بولنوب،
سلطان عبدالمجید خانك اوائل سلطنتنده ارتحال
ایتمشدر. فن زراعته متعلق اولوب، (مزون-
روستیق) اسمیله مشهور اولان کتابی دخی «خانهٔ
زراع» اسمیله لسانمزه ترجمه ایتمشدر.

اسحاق بك { دولت سلجوقیه‌نك اواخرنده آیدین جهتنده بولنان ترکمانلر
رؤساسندن اولوب، هجرتك ٧٠٧ تاریخنده (مغاربه)
اسمیله اسپانیادن قسطنطینیه‌یه کلمش اولان قطالونیا-
لیلر طرفندن روملره قارشی اتفاقه دعوت اولنمغله،
برقاچ بیك ترکمانله کله‌رك، روم عسکرینی مغلوب،
وروم ایلینك بعض جهتلرینی نهب وغارت ایتمشلردی.
بعده روم ایمپراطوری (آندرونیقوس) صاحب تر-
جمه‌یی کندی طرفنه چویرمك ایچون، یاننده بولنان
غیاث الدین مسعود سلجوقینك قیزینی تزویج ایتمك
ایستمش ایسه‌ده، مغاربه بونك بووجهله کندیلرندن
آیرلمق ایستدیککنی خبر آله‌رق، کندیسنی قتل
ایتمشلردر. روم تاریخلرنده (ملك اسحاق) اسمیله
مذکوردر.

اسحاق بك { سلطان مرادخان ثانی دوری غزاتندن اولوب، طول
مدت صربیه‌یه قارشی جنك و جهاده مأمور بولنمش؛
وصربیه‌نك اکثر طرفلرینی ضبط، ونهایت سمندره‌یی
دخی فتح ایدوب، قرال (غرغوریوس) ی دخی اسیر
طوتمشیدی. ینه غزاتدن تیمور طاشك اوغلی وعثمان
چلبینك برادریدر. ارکنه نهری اوزرنده پادشاه
مشارالیه طرفندن انشا اولنان ودنیانك اك بیوك واك
کوزل کوپریلرندن بولنان جسر ارکنه‌نك انشاسنه
دخی صاحب ترجمه نظارت ایتمشدر.

اسحاق بك { قرمان بکلرندن اولوب، ٨٥٩ تاریخ هجریسنده
وفات ایدن پدری ابراهیم بکه خلف اولمش ایسه‌ده،
برادرلری قاچوب، ابو الفتح سلطان محمد خان ثانی
حضرتلرینه التجا ایتدکلرندن، طرف پادشاهیدن
بونلرك ارشدی اولان احمد بك قرمان بکلکنه تعیین
اولنه‌رق، عسکرله کوندرلمکله، اسحاق بك مقا-
ومت ایده‌میوب، عراقه فرارله، اوزون حسنه التجا
ایتمش؛ ووفاتنه دکین اوراده قالمش ایدی.

اسحاق بن ابراهیم فارابی { [«ابو ابرا- هیم فارابی»
ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اسحاق بن ابراهیم مُصعَبی { خلفای عباسیه‌دن
مأمون، معتصم، واثق ومتوکلك زمانلرنده بغدادده شرطه
صاحبی بولنمش وبعض وقوعات مهمه‌یه قاریشمش رجالدن
اولوب، خلفای مشارالیهم وعلی الخصوص معتصم عندنده
قدر واعتباری پك عالی ایدی. ٢٠٦ تاریخنده شرطه
صاحبی اولوب، ٢١٥ ده مأمونك دیار رومه یعنی
آناطولی‌یه اولان سفرنده طرفندن بغدادده وکیل
قالمشیدی. ٢١٧ تاریخنده مأمونك امریله علمای خلق
قرآنه قائل اولمغه دعوت وامتحان ایتمش؛ و٢١٨ سنه-
سنده معتصمك زماننده همدان واصفهان طرفلرنده ظهور
ایدن (اهل خرمیت) ه قارشی عسکر سوق ایده‌رك،
روایته کوره، بونلردن ٧٠٠٠٠ کشی قتل ایتمش.

اسحاق بن ابراهیم موصلی { (ابو محمد) مغنی مشهور
ابراهیم موصلینك اوغلی اولوب، موسیقی وغناده پدرینی
فرسخ فرسخ کچه‌رك، عربده ظهور ایدن فن موسیقی
اربابنك پیری ورئیسی حکمنده اولدیغی کبی، شعر واد-
بیاتده ونقل وحدیث وسائر علومده دخی ید طولی
صاحبی ایدی. حتی مغنیلکله شهرت بولمغی اصلا آرزو
ایتمیوب، بوفنده‌کی مهارتیله برابر، علوم وفنون سا-
ئره‌ده معلومات واسعه‌سیله مشتهر اولمق املنده بولنمش
اولدیغی مشهوردر. فن موسیقیده یازمش اولدیغی مکمل
بر اثر موسیقی وغنانك کافهٔ انواع وارکان وقواعدینی
جامع اولمغله، کندیسندن اول بویله مکمل برکتاب
یازان اولمدیغی کبی، کندیسندن صکره دخی بونك اکملنی
یازمغه کیمسه مقتدر اوله‌مامشدر. موسیقی‌یی پدرندن
وعاتکه بنت شهد ایله سائر مشاهیر موسیقیوندن، اد-
بیاتی فراء وکسائی وابن غزاله کبی اعاظم نحاتدن،
حدیثی سفیان بن عینیه وسائر محدثیندن اخذ وتدرس
ایتمشدر. اصمعی ایله دخی صحبتی واردر. هارون الر-
شیدك وخلفلرینك پك چوق انعام واحسانلرینه نائل
اولمش، وواثق باللهك مدحنه دائر بر چوق اشعار

سویلشدر. اواخر عمرنده کوزلرینه عمی کلوب، ایکی
سنه بوحالده یاشادقدن صکره، ۲۳۵ تاریخنده وفات
ایتمشدر. حقنده پك چوق نوادر منقولدر. شوقطعه
سودیکی برجاریه حقنده سویلش اولدیغی اشعارندندر:

هل الی ان تنام عینی سبیل
ان عهدی بالنوم عهد طویل
غاب عنی من لا اسمی فعینی
کل یوم وجداً علیه تسیل

اسحاق بن احمد سامانی { آل سامان دولتنك مؤ-
سسی اولان اسماعیل بن احمد سامانینك برادری او-
لوب، برادرینك زماننده سمرقندده بولندیغی حالده،
برادرزاده‌سی ابو نصر احمد موقع اقتداره کلنجه،
قیامندن امین اولمق ایچون، ۲۹۵ تاریخنده کندیسنی
بخارایه جلبله، حبس ایتمشیدی. ۲۹۸ ده اطلاق او-
لنه‌رق، سمرقنده عودت ایتمش؛ وبخارادن بشقه بتون
ماوراءالنهر خلق بوکا واولادینه طرفدار اولمغله، ابو
نصر احمد قتل اولنوب، اوغلی نصر جلوس ایدنجه،
صاحب ترجمه ۳۰۱ تاریخنده خروج ایتمش ایسه‌ده،
واقع اولان محاربه‌ده مغلوب اولوب، ابتدا اختفاء،
وبعده تسلیم اولنه‌رق، برمدت صکره بخاراده وفات
ایتمشدر.

اسحاق بن اسماعیل { بنی امیه آدملرندن اولوب، تفلیس
ایله کرجستان وآبازه طرفلرینه مستولی اولمش؛ وخلفای
عباسیه‌دن متوکل علی الله زماننده استقلال دعواسنه
قالقیشمغله، (بغا) قوماندەسیله عسکر سوق اولنه‌رق،
۲۳۸ تاریخنده اخذ وقتل اولنمشیدی.

اسحاق بن حُنَین { (ابو یعقوب) خلفای عباسیه زماننده طب
وحکمت کتابلرینی لسان یونانی وسریانیدن عربی‌یه تر-
جه ایدن اطبای سریانیه‌نك اك مشهورلرندن اولوب،
ینه بو اطبانك مشاهیرندن اولان (حنین بن اسحاق
عبادی) نك اوغلیدر. السنهٔ مختلفه‌ده ادبیاتی وطب
وحکمتی پدرندن اخذ ایدوب، آرسطونك اکثر
کتابلرینی وبعض کتب طبیه‌یی لسان عربی‌یه ترجمه
ایتمشدر. پدرینك منسوب بولندیغی بعض اکابره خدمت
ایتدکدن صکره، معتضد باللهك وزراسندن قاسم بن
عبیداللهه انتساب، و۲۹۸ تاریخنده وفات ایتمشدر.
تألیف وترجمه ایتمش اولدیغی کتابلر بروجه آتیدر:
«کتاب الادویة المفردة»، «کناش الخف»، «کتاب
الادویة الموجودة بکل مکان»، «کتاب اصلاح الا-
دویة المسهلة»، «اختصار کتاب اقلیدس»، «کتاب
المقولات»، «کتاب ایساغوجی ای المدخل الی صناعة
المنطق»، «اصلاح جوامع الاسکندرانیین»، «شرح
جالینوس لکتاب الفصول لابقراط»، «کتاب فی
النبض علی جهة التقسیم»، «مقالة فی الاشیاء التی تفند
الصحة والحفظ وتمنع من النسیان»، «مختصر کتاب
صنعة العلاج بالحدید»، «کتاب آداب الفلاسفة
ونوادرهم»، «مقالة فی التوحید». بونلردن ماعدا
طبك صورت ظهورینی واطبا وحکمادن بر چوق
ذواتك تراجم احوالنی مبین برکتابی دخی واردر. شعر
وادبیاتده دخی ید طولی صاحبی اولوب، بعض اشعاری
منقولدر.

اسحاق بن سعید { اندلسده یتیشن منجمین عربدن اولوب، یهو-
دی المذهب ایدی. قسطیله ولیون قرالی اوننجی آلفونسك
«ازیاج آلفونسیه» نامیله ترتیب ایتدیردیکی زیجلری
یاپان منجملرك رئیسی اولوب، یدنجی قرن هجری اوا-
خرنده یاشامشدر.

اسحاق بن سلیمان { (بن علی بن عبدالله بن عباس هاشمی)
بنی عباس خانداندن اولوب، هارون الرشید زماننده
۱۷۷ تاریخنده مصر والیسی اولمش ایسه‌ده، ویرکیلری
تزیید ایتمکله، برعصیانه سببیت ویردیکندن، بر سنه
صکره عزل اولنمشیدی. دها اول مدینه، سند ومکران
وبصره والیلکنده، و۱۹۴ تاریخنده حمص والیلکنده
دخی بولنمش اولدیغی مرویدر.

اسحاق بن سلیمان اسرائیلی { (ابو یعقوب)
مشاهیر اطبای عربدن اولوب، مصرلیدر. ابتدا کحا-
للقله مشغول اولوب، بعده قیروانه عزیمتله، مشاهیر
اطبادن اسحاق بن عمرانه تلمیذ اوله‌رق، علم طبی استکمال
ایتدکدن صکره، افریقیه صاحبی عبیدالله مهدی‌یه انتساب
ایده‌رك، طبیبی اولمشیدی. حکمت ومنطق وسائر
علومده دخی ید طولی صاحبی ایدی. یوز سنه قدر
یاشایوب، ۳۲۰ تاریخنده وفات ایتمشدر. طبده مهارت
نامه‌سی وار ایدی. مصنفاتی بروجه آتیدر: «کتاب

الحميات»، «كتاب الادوية المفردة والاغذية»، «كتاب البول»، «اختصار كتاب البول»، «كتاب الاسطقسات»، «كتاب الحدود والرسوم»، «بستان الحكمة»، «المدخل الى المنطق»، «المدخل الى صناعة الطب»، «كتاب فى النبض»، «كتاب فى الترياق»، «كتاب فى الحكمة». عمرنده تأهل ايتمديكندن، ابقاى نام ايچون اولاد براقيق اوزره، تأهلنى تكليف ايدن احبابنه: بنم نامى ابقا ايده‌جك درت اولادم واردر، ديه‌رك، كتاب الحميات، كتاب الادويه والاغذيه، كتاب البول وكتاب الاسطقسات عنوانلى اثرلرينى مراد ايتديكى مرويدر. حقيقةً بو آثارى وعلى الخصوص بونلرك برنجيسى عربلرك اك نافع كتب فنيه‌سندندر.

اسحاق بن عبدالله انصارى { (ابويحيى) مشاهير

تابعيندن اولوب، مدينه‌لى ايدى. كنديسندن مالك، عيينه واوزاعى كبى مشاهير محدثيندن بعض ذوات نقل احاديث شريفه ايدوب، روايتنده موثوقيتى متفق عليهدر. ۱۳۲ وبر روايته كوره ۱۳۰ تاريخنده وفات ايتمشدر.

اسحاق بن على مُلَثَّمى { (بن يوسف بن تاشفين لمتونى)

مغربده حكومت سورن مرابطيندن (ملثمين) اسميله معروف اولان ملوكك اخيرى اولوب، ۵۳۹ تاريخنده، برادرى تاشفين بن علينك قتلى اوزرينه، صبى اولديغى حالده، مراكشده جلوس ايتمشيدى. ۵۴۱ تاريخنده موحديندن عبدالمؤمن ظهور ايدوب، مغرب ممالكنى بربرور آوردهٔ قبضهٔ تصرف ايتدكدن صكره، ۵۴۲ ده مراكشى دخى ضبط، وصاحب ترجمه‌يى امراسيله برابر قتل ايتمشدر.

اسحاق بن على رهاوى { اطباى عربدن اولوب، «ا-

دب الطبيب» عنوانلى كتاب مشهورك صاحبيدر. «عيون الانباء» صاحبى بو كتابدن خيلى شيلر آلديغى حالده، كنديسنك ترجمهٔ حالنى يازمامسى معاصرى بولنمش اوله‌جغنه دلالت ايديور. هر حالده ترجمهٔ حالنه دسترس اولنه‌مدى. «كشف الظنون» صاحبى دخى تاريخ وفاتنى ذكر ايتميور.

اسحاق بن عمران { مشاهير اطباى عربدن اولوب، بغدادلى

اولديغى حالده، بنى اغلبدن زيادة الله طرفندن واقع اولان دعوت والتماس اوزرينه، مغربه عزيمتله، قيروانده توطن ايتمش؛ وطب وحكمتك مغرب ديارنده انتشار وتعممنه سبب اولمشدر. تشخيص امراض وتركيب ادويه‌ده مهارت تامه‌سى وار ايدى. زيادة الله ابتدا كنديسنه پك چوق اكرام والتفات ايتمش ايسه‌ده، بعده اندلسدن بر يهودى طبيب كتيرمش؛ وهرنه‌قدر صاحب ترجمه‌نك حذاقتى زياده ايديسه‌ده، ابن اغلب ايله كنديسى آره‌سنده منافرت پيدا اولوب، تخصيصاتنى كسمش؛ وآنجق كنديسنك خلقك تداويسندن آلديغى اجرتلرله كچنديكنى كورنجه، حبسه القا ايتمش؛ وحبسخانه‌يه دخى خلقك لاجل التداوى هجومنى كورنجه، كنديسنى يانته جلب ايدوب، حضورنده قوللرينك شريانلرينى قطع ايله، قاننى آقيته‌رق، اتلاف، وصلب ايده‌رك، قديدينك جوفنده قوشلر يووه ياپنجه‌يه قدر مصلوب براقشدى. صاحب ترجمه‌نك تصنيفاتى بروجه آتيدر : «كتاب الادوية المفردة»، «كتاب العنصر»، «التمام فى الطب»، «مقالة فى الاستسقاء»، «مقالة وجيزة فى الابانة عن الاشياء التى يقال انها تشفى الاسقام»، «نزهة النفس»، «كتاب فى المالنخوليا»، «كتاب فى النبض»، «كتاب فى الفصد»، «مقالة فى علل القولنج وانواعه وشرح ادويته»، «كتاب فى البول من كلام ابقراط وجالينوس وغيرهما»، «كتاب اقاويل جالينوس فى الشراب»، «مسائل مجموعة فى الشراب على ماذهب اليه ابقراط وجالينوس فى المقالة الثالثة من كتاب تدبير الامراض الحادة وما ذكر فيها من الخمر»، «كلام فى بياض المدة ورسوب البول وبياض المنى».

اسحاق بن كُنداج { (ابن كنداجق) اسميله دخى معرو-

فدر. دولت عباسيه خدمتنده بولنان امراى اتراكدن اولوب، جسور وصاحب بطش وهيبت بر آدم ايدى. خلفادن معتمد على الله وموفق باللهك زمانلرنده كسب شهرت ايدوب، خيلى وقت جزيره وموصل واليلكنده بولنمش؛ وزنج وابن طولون وسائر اصحاب خروجله متعدد محاربه‌لر ايتمشدر. وفاتى ۲۷۹ تاريخنده واقع اولمشدر.

اسحاق بن يحيى { دولت عباسيه امرا- سندن اولوب، اجدادى

سمرقند طرفلرندن ايدى. جسور، مدبر، عادل،

مرحتلی ومحب علما برذات اولوب، مأمون خليفه‌نك وبعده برادری معتصمك زماننده طول مدت دمشق واليسی بولنمشدر. معتصم هركسی خلق قرآنه راضی اولمغه دعوت وعلمايی بو بابده امتحان ايتمك امرينی ويرديكی وقت، صاحب ترجمه سائر امرا كبی شدت كوسترميوب، خلقه رفق وملايمتله معامله ايتمش؛ وبعده مصر واليسی اولديغی حالده، علويلرك اورادن طرد واخراجی ضمننده متوكلدن امر آلديغی وقت دخی، ينه بويله معاملهٔ انسانيت كارانه‌ده بولنمشيدی. ٢٣٧ تاريخنده وفات ايتمشدر.

اسحاق پاشا { وزرای دولت عليه‌دن اولوب، ابو الفتح سلطان محمد خان ثانی وسلطان بايزيد ولی زمانلرنده ايكی دفعه مسند صدارتی احراز ايتمشدر. رومی‌الاصل اولوب، غزاتدن (پاشا يكيت)ك كوله‌سی ايكن، قابليت واستعداد طبيعيسی وطالعنك معاونتی ايله قطع مراتب ودور ومناصب ايده‌رك، بوسنه بكلر بكيسی اولمشيدی. بعده رتبهٔ وزارته نائل اولوب، بعض واليلكلرده بولندقدن صكره، ٨٧٢ تاريخنده محمود پاشای ولينك ايلك صدارتندن عزلی وقوع بولمغله، كنديسی مسند صدارته ترفيع اولنه‌وق، اوصره‌ده آناطوليده باش قالديرمش اولان قرمان اوغلی وكرميان اوغلی كبی عاصيلرك حقندن كلمش؛ وآناطوليده‌كی آقسرای شهرندن بعض ارباب حرف وصنعتی عائله‌لريله برابر قالديروب، استانبوله نقل واسكان ايتمشدر، كه بونلرك اسكان اولندقلری محله وطن اصليلری ناميله (آقسرای) تسميه اولنمقده‌در. ٨٧٧ تاريخنده، اوزون حسن سفرينك ظهوری اوزرينه، عزل اولنه‌رق، سلفی محمود پاشا مسند صدارته اعاده اولنمش؛ وسلطان بايزيد خانك جلوسنده ٨٨٦ تاريخنده، ثانياً صاحب ترجمه صدراعظم اولوب، ايكی سنه بومسندده بقا بولدقدن صكره، اختيارلغی حسبيله استعفا ايده‌رك، كندی اختياريله بروجه تقاعد سلانيك واليسی اولمش؛ وبرمدت صكره اوراده وفات ايتمشدر. بووجهله دفعهٔ اولاده ٥ ودفعهٔ ثانيه ده ٢ كه جمعاً ٧ سنه صدارتده بولنمشدر. كاتب چلبی محمود پاشانك ايلك صدارتندن صكره يعنی ٨٧٢ ده روم محمد پاشانك صدراعظم اولديغنی و٨٧٥ ده بونك عزليله مهرهمايونك صاحب ترجمه‌يه ويرلديكنی يازيور ايسه‌ده، روم محمد پاشا اوصره‌ده اصحاب نفوذ واقتداردن اولديغی حالده، مسند صدارتی احراز ايتمه‌مش اولديغی اكثر مورخينك قوليله مصدقدر. اسحق پاشانك استانبولده آخور قپو جوارنده برجامع شريفی واردر، وجامعك اطرافنده‌كی محله دخی (اسحق پاشا) اسميله معروفدر.

اسحاق چلبی { دور سلطان سليم وسليمان شعرا وعلماسندن اولوب، عن اصل اسكوبليدر. پدری قليجچی اولديغی حالده، كنديسی تحصيل علمه رغبت ايدوب، استعداد فوق‌العاده‌سی حسبيله، آز زمان ظرفنده كسب تميز ايده‌رك، ادرنه، اسكوب، بروسه وازنيقده و٩٣٣ تاريخنده ادرنه دارالحديثنده مدرس، و٩٣٧ ده صحن ثمانيه‌يه نائل اولمشيدی. ٩٤٢ تاريخنده شام قاضيسی اولوب، ٩٤٩ ده وفات ايتمشدر. سلطان سليم حضرتلری عربستان فتحنده ايكن، طبع شاهانه‌لرينه ملال كلمش اولديغندن، تنشيط خاطر ايچون عالم وظريف بر قاچ ذات طلب بيورمغله، بوايشه انتخاب اولنان اوچ ذاتك بری صاحب ترجمه ايدی. آنجق بونلر هزلده مبالغه ايتديكلريچون جديانه مائل اولان پادشاه مشاراليهك حسن نظرينی قزانه‌مامشلردی. اسحق چلبی اوائل حالنده محبوب دوست وذوق واكلنجه‌يه مائل بولنمش ايسه‌ده، بعده توبه ايتمشيدی. اشعاری اولدقجه لطيفدر. شو ايكی بيت او جمله‌دندر:

بو چشم چشمه سارينك عجب خونين آقر ياشی
مكر وار ايسه اول عينك جكر طاغنده‌در باشی

—

باده كيم نوش ايدرم آيرو دوشوب يارمدن
قطره قطره دوكيلور ديدهٔ خونبارمدن

اسحاق غكی { (شيخ —) فقهای شافعيه‌دن اولوب، زبيد قاضيسی بولنمشدر. ١٠١٤ تاريخنده شهر مذكورده طوغوب، فقه وحديث وادبياتده وسائر علوم وفنونده كسب شهرت وتميز ايتمشيدی. «الحاشية الانيقة علی مسائل المنهاج الدقيقة» عنوانيله بر كتابی وديكر بر طاقم آثاريله بعض اشعاری واردر.

اسحاق غنوی { صحابه‌دن اولوب، هجرتدن مقدم همشيره‌سيله برابر مكهٔ مكرمه‌دن مدينهٔ منوره‌يه متهيئ عزيمت ايكن، كفاردن بولنان انيشته‌سی طرفندن شهيد ايدلمشدر.

اسحاقلو { خداوندکار ولایتنده قره حصار صاحب سنجاغنك (بولیوادین) قضاسنده ناحیه مرکزی بر قصبه اولوب ، قونیه ولایتی حدودنده وابهر كولنك ایکی ساعت قدر جنوبنده اولەرق قونیه جادەسنك اوزرنده واقعدر . ٤٠٠٠ قدر اهالیسی، ٤ جامعی وبر تکیەسی واردر. آب وهواسی پك لطیف، وباغ وباغچه وبوستانلری چوقدر . — اسحاقلو ناحیەسی مرکز ناحیه اولان قصبه ایله ١٤ قریەدن مرکب اولوب ، جملەسی مسلم اولمق اوزره ١٢٠٠٠ اهالیسی واردر . درون ناحیەده ١٧ جامع، ٢٩ مکتب ، ٢ حمام ، ٣ خان و ٢١ دکان موجوددر. محصولات ارضیەسی حبوبات متنوعه ایله میوه وسبزەدن عبارت اولوب، علی الخصوص آرمود ، کراز ، ویشنه و زردالیلری مشهوردر . خیلی اورمانلری ولذیذ صولری دخی واردر.

اسحاق والدالوزیر { اندلس وزراسندن (ابن اسحاق) دیمکله مشهور اولان وزیرك پدری اولوب، طبەدکی مهارت وحذاقتیله شهرتیاب اولمش، وامیر عبد الله اموینك زماننده یاشامشدر.

اسخیلوس { یاخود اسکیل (Eschyle, Αἰσχύλος) یونان قدیمك مشاهیر شعراسندن اولوب، هالەلر یازمقدەکی مهارتیله شهرت بولمشدر. میلاددن ٥٢٥ سنه اول آتنه قربنده (الوسیس) قصبەسنده طوغوب ، ابتدا عسکرلکده تمیزله، بر قاچ محاربەده ابراز شجاعت ایتمشیدی . قبل المیلاد ٤٩٩ تاریخندن هالەلرینی اویناتمغه باشلامشدی . بوذات منتظم صورتده هالەیازان شاعرلرك برنجیسی اولدیغی کبی، اسکی یونانیلرده اك اول تیاترویی تنظیم ایدن دخی کندیسیدر. اوندن اول تیاترو صحنەسی قره کوزك پردەسی کبی سیار بر خیمەدن عبارت بولنمشیکن ، صاحب ترجمه ثابت صحنەلر انشاسنی، بونلرك پردەلرله تزیینی، اثنای اجراده موسیقی چالنمسنی ایجاد ایتمش؛ والحاصل تیاترویی شمدی بولندیغی حال وصورتده افراغ ایتمشدر. یتمش سکسان قدر هالە یازمش ایسەده ، یالکز یدیسی بولنوب، دفعاتله طبع، واکثر السنەیه ترجمه اولنمشدر . قبل المیلاد ٤٥٦ تاریخنده ٦٩ یاشنده وفات ایتمشدر. اواخر عمرنده (سوفوقلیس) نام شاعرك کندیسنه ترجیح اولندیغنی کورمکله ، آتنەیی ترك ایدەرك، سیچلیایه کیتمشدی . بعض کتب عربیەده (اسخولوس) اسمیله مذکوردر، که بوده (υ) یعنی (y) حرفنك اسکی یونانیلر عندنده ضمهٔ خفیفه صورتنده تلفظ اولندیغنه بردلیلدر .

اسخینس { یاخود اسکین (Eschine, Αἰσχύνης) یونان قدیم حکماسندن وسقراطك تلامذەسندن اولوب، حکیم مشارالیه ایله واقع اولان مکالماتنی ضبط وتحریر ایتمشدر. — بواسمله یونان قدیمده برخطیب دخی کلمشدر، که فصاحتده ونطق پردازلقده شهرت قزانوب، آتنەلیلر طرفندن سفارتله ماکدونیا حکمداری فلیپك نزدینه کوندرلمکله ، مشار الیهك احسانلرینه نائل اولەرق، عودتنده کندیسنی التزام ایتدیکندن، خطیب مشهور (دموستن) ایله منازعەیه کیرشمش؛ ونهایت ایش محاکمەیه دوشمکله ، صاحب ترجمه نفی اولنەرق ، ردوسه چکلمش ؛ و اوراده بر ادبیات ومنطق مدرسەسی آچمشیدی . میلاددن ٣٨٩ سنه اول طوغوب، ٣١٤ده وفات ایتمشدر.

اسد { صحابەدن بر ذات اولوب ، حضرت خدیجة الکبرانك بر روایتده برادری ودیکر برروایتده دخی برادرزادەسیدر. — (اسد بن عبید قرظی) و (اسد بن کرز بن عامر) دخی صحابەدندرلر .

اسد { (میرزا اسدالله خان) هندستان شعراسندن اولوب، پدری سمرقندلی اولدیغی حالده، کندیسی (اکره)ده طوغمش، ودهلیده یاشایوب، بهادر شاهك توجهنه و« نواب » عنوانته نائل اولمشیدی. ١٢٨٧ تاریخنده وفات ایتمشدر. فارسی واردو لسانلرنده اشعاری، برانشا کتابی، حضرت علینك مدحنه دائر برمثنویسی ومرتب دیوانی واردر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر :

در عشـق تونالە وفغان مشرب ماست
واز آه دل آتشکدها بر لب ماست
زاهد تو برو بخویشتن باش که ما
دین داده یـار کافری مذهب ماست

اسد { ایران شعراسندن اولوب، جهانکیر شاهك زماننده هندستانه رحلتله، مشارالیهك التفات واحسانلرینه نائل اولمش؛ و١٠٤٨

تاریخنده وفات ایتمشدر. شوبیت جملهٔ اشعارندندر:

دی روز اسد جامهٔ هجران توزد چاك
امروز زغم مرد همان جامه کفن شد

اسد { (بنی —) قبائل عربدن بر بیوك قبیله اولوب، بر چوق بطنلری شاملدر. جد اعلالری اسد بن خزیمه‌در. بونلرك یری نجدك (کرخ) جهتنده اولان قسمندن عبارت اولوب، روایته کوره، طی وبنی عقیل قبیله‌لرینك ساکن بولندقلری یرلر دخی ابتدا بو قبیله‌نك ایکن، مؤخراً بنی اسددن برچوق خلق حجازه هجرت ایتمکله، طی وبنی عقیل قبیله‌لری یرلرینی ضبط ایتمشلردر. ام‌المسلمین حضرت زینب ایله صحابه‌دن برچوق ذوات بنی اسد قبیله‌سنه منسوبدرلر. بنی اسد قبیله‌سی هجرت نبویه‌نك ٩ سنه‌سنده نزد حضرت پیغمبری‌یه کلوب، بز چاغرلمه‌دن کلدك کبی برادعای مفتخرانه‌ده بولندقلری ایچون، «یمنون علیك ان اسلموا» آیت کریمه‌سی بونلر حقنده نازل اولمشدر. حضرت رسول الله (صلعم) افندمزك قبضندن صکره بنی اسد ارتداد ایدوب، ایچلرنده دعوای نبوتده بولنان (طلیحه) ظهور ایتمشدی. بنی اسد قبیله‌سنك شاعر مشهور امرأ القیسك پدرینی قتل ایتملری وامرأ القیسك اخذ ثاره قالقیشمسی حکایه‌لری مشهوردر. بعد الاسلام دخی خلفای عباسیه ودول سائره ایله ماجرالری چوق اولوب، خلیفه مستنجد بونلرك ارض عراقدن اخراجنی (یزدن بن قماج) ه حواله ایتمکله، ٥٥٨ تاریخنده یزدن برچوق محاربه‌لردن صکره غالب کله‌رك، ایچلرندن پك چوغنی قتل ایتمش، وقالانلری طاغیتمش ایدی. بوقبیله‌دن (بنی مزید) کبی بعض دولتلرله برچوق علما وسائر مشاهیر دخی یتیشمشدر.

اسد آباد { ایرانك عراق عجمی خطه‌سنده همدانك ٤٥ کیلومتره غرب جنوبیسنده و(الوند) طاغنك غربی اتکنده واقع بر قصبه اولوب، اسد بن ذی السرو حمیری طرفندن تأسیس اولنمشدر. بوقصبه‌دن اوائل اسلامده برچوق علما وسائر مشاهیر ظهور ایتمشدر.

اسد الدوله { (ابو علی صالح بن مرداس) بنی مرداس دولتنك مؤسسی اولوب، کندیسی بادیه عربانندن ایکن، جسارت وشجاعتی وطائفه‌سنك کثرتی حسبیله ٤١٧ تاریخنده حلبك اوزرینه سوق عسکرله، ملوك فاطمیه‌دن ظاهر عبیدی طرفندن اوراده والی بولنان لؤلؤیی مغلوب ایده‌رك، حلبی ضبط، وارکان دولتی تأسیس ایتمشدر. بعده کندیسیله محاربه‌یه ظاهر طرفندن مأمور اولان دمشق والیسی (انوشتکین) ایله واقع اولان محاربه‌ده ٤٢٠ تاریخنده قتل اولنمش ایسه‌ده، نسلی حلبده خیلی وقت حکم سورمشدر.

اسد الدوله { (احمد بن تاج الدوله جعفر کلبی) بنی اغلب دولتنه تابع اوله‌رق سیچلیاده حکومت سورن کلبیوندن اولوب، (اکحل) لقبیله ملقبدر. سیچلیا اهالیسنك شکایتی اوزرینه، پدری تاج الدوله‌نك عزلندن صکره ٤١٠ تاریخنده مسند امارته ترفیع اولنمش، وسیچلیانك هرطرفنی ضبط وتصرفی آلتنه آلمش ایسه‌ده، پك چوق شدت کوستروب، حتی سیچلیانك اهالئ اصلیه‌سنی افریقیه‌دن کلمش اولان اولاد فاتحینه، وبونلری‌ده اصل یرلیلره قارشی تشویق ایتدیکندن، اهالی بنی اغلبدن قیروانده حکم سورمکده اولان معز بن بادیسه شکایت ایدوب، بودخی اوغلی عبداللهی عسکرله کوندره‌رك، صاحب ترجمه‌یی بعد المحاصره ٤١٤ تاریخنده قتل، وبرادری حسن صمصامی یرینه نصب ایتمشدر.

اسد الدین شیرکوه { [«شیرکوه» ماده‌سنه مراجعت.]

اسد الله { حضرت علی (کرم الله وجهه ورضی الله عنه) افندمزك جملهٔ اسمائندندر.

اسد بن سامان { آل سامان دولتنك مؤسسی اولان احمد ساماننك پدریدر. خراسان حاکمی بولنان طاهر ذوالیمینین طرفندن بعض معظمات امورده استخدام اولنمشیدی. وفاتندن صکره اوغللری احمد ونوح مأمون خلیفه طرفندن فرغانه وسمرقند والیلکلرینه تعیین اولنمش؛ ومرور زمانله سلطنته نائل اولمشلردر.

اسد بن عبدالله قسری { دولت امویه امراسندن خالد بن عبد الله قسرینك برادری اولوب، هشام بن عبد الملك زماننده برادری طرفندن ١٠٦ تاریخنده خراسان والیلکنه تعیین اولنمش؛ و خراسان وماوراء النهرده بر چوق محاربه‌لر ایدوب، جسور

ومدبر برآدم اولمغله، بعض فتوحاته موفق اولمشیدی. ۱۲۰ تاریخنده بلخده وفات ایتمشدر.

اسد بن فرات { مشاهیر فقهاء مالکیه‌دن اولوب، فقه مالکی‌یه متعلق «اسدیه» عنوانلی کتاب مشهورك صاحبیدر. ۲۰۳ تاریخ هجریسنده قیروان قاضیسی اولوب، امور سیاسیه‌ده‌دخی معلومات ودرایت صاحبی‌اولمغله، ۲۱۲ تاریخنده زیادة الله بن اغلب طرفندن عسکرله صقلیه (یعنی سیچیلیا) نك فتحنه مأمور اولمش؛ و ۲۱۳ده اوراده ظهور ایدن وبادن وفات ایتمشدر.

اسد بن یزید شیبانی { خلافت عباسیه امراسندن اولوب، هارون الرشیدك زماننده ۱۸۵ تاریخنده وفات ایدن پدرینك یرینه موصل وآذربیجان و ارمینیه والیسی اولمشیدی. جسور ومدبر برذات اولمغله، امین خلیفه‌نك امنیت واعتمادینی قزانمش ایسه‌ده، ۱۹۶ تاریخنده طاهر بن حسینه قارشی‌سوق مراد اولندقده، برطاقم شرائط درمیان ایتدیکندن، امین غضبه‌کلوب، کندیسنی حبس، وبرمدت صکره اطلاق ایتمشیدی.

اسدراس { (Esdras) بنی اسرائیل رؤساسندن وکاهنلرندن اولوب، میلاددن ۵ قرن اول، بابلده اسیر بولنان بنی اسرائیل میاننده بولنوردی. ایران شاهی آشوروشك (شیرویه‌نك ؟) توجهنی قزانه‌رق، قومنی فلسطینه اعاده ایله بیت مقدسی یکیدن تأسیسه مأمور اولمش؛ وبو وجهله وطن اصلیسنه عودتنده دین موسایی بابلده دوچاراولمش اولدیغی تبدلات وبدعاتدن تطهیر، وکتب مقدسه‌یه بعض شیلر علاوه ایتمشدر.

اسدروبعل { یاخود آسدربال (Asdrubal) قرتاج سردارلرندن اولوب، آمیلقارك دامادی ایدی. قاین‌پدرینك وفاتندن صکره، قبل المیلاد ۲۲۹ تاریخنده اسپانیاده فتوحاتله مشغول بولنان قرتاج عسکرینك‌سرداری‌اولوب، بوفتوحاتی (ایره) نهرینه قدر توسیع، و(قرتاجنه) شهرینی تأسیس ایتمشدر. ۲۲۰ تاریخنده بر کوله طرفندن قتل اولنمشدر. — دیکر بر اسدروبعل (برقه) لقبیله ملقب اولوب، آنف‌الذکر آمیلقارك‌اوغلی ومشهور (آنیبال)ك برادریدر. میلاددن ۲۱۸ سنه اول اسپانیاده قوماندانلق ایدوب، ابتدا مغلوب اولمش ایسه‌ده، بعده (نومیدیا) حکمداری (ماسینیسا) نك امدادیله روما سردارلرندن ایکی اسکیپیونی مغلوب ایتمش؛ وکلیتلی عسکر تدارکیله، برادرینه امداد ایچون، ایتالیایه کلمش ایسه‌ده، اوراده مغلوب اولوب، قتل اولنمش؛ وسر مقطوعی غالبلری طرفندن برادرینك اردوکاهنه آتلمش ایدی. — بر اوچنجی اسدروبعل اسپانیاده اسدروبعل برقه‌یه خلف اولمش؛ وبعده آفریقایه چکیلوب، نومیدیا حکمداریله عقد اتفاق ایتمش‌ایسه‌ده، قبل‌المیلاد ۲۰۳ تاریخنده ایکیسی‌ده اسکیپیون‌طرفندن مغلوب اولمشلردر. — بر دردنجی اسدروبعل دخی قرتاجده (اسکیپیون امیلیان) ه قارشی خیلی وقت مقاومت ایتدکدن‌صکره، نهایت قبل‌المیلاد ۱٤٦ تاریخنده تسلیم اولنمغه مجبور اولمش؛ وقاریسی بونك بوحرکت نامردانه‌سنی کورنجه، اخذ ثار ایچون کوزینك‌اوکنده اوغللرینی بوغازلدقدن صکره، کندینی دخی آتشه آتوب یانمشدر.

اسدود { قدس سنجاغنده عسقلان ایله رمله آره‌سنده برقریه اولوب، وقتیله فلسطینك بر بیوك شهری ایدی.

اسدئ طوسی { قدمای شعرای ایراندن اولوب، مشهورفردوسی طوسینك استادیدر. سلطان محمود سبکتکین شاهنامه‌نك نظمنی ابتدا بوذاته تکلیف ایتمش ایسه‌ده، اختیارلغی حسبیله قبول ایده‌میوب، فردوسی‌یی سوق وتشویق ایتمشدر. روایته کوره، فردوسی شاهنامه‌یی بیتیره‌مه‌دن خسته اولمغله، اولورسه ناتمام قاله‌جغنی صاحب ترجمه‌یه بیان ایتمسی اوزرینه، اسدی یکرمی درت ساعتده درت بیك بیت یازه‌رق، شاهنامه‌یی اتمام ایتمشدر. بو بیتلر دخی عربك عجمه غلبه‌سندن باشلایه‌رق‌کتابك نهایتنه قدر اولان قسمندن عبارتدر. مرتب دیوانی اولمیوب، بعض اشعار وقصایدی واردر. شو ایکی بیت کیجه ایله کوندوز مناظره‌سنه دائر اولان بر قصیدهٔ مشهوره‌سندندر:

بشنواز حجت کفتار شب وروز بهم
سرکذشتی‌که زدل دورکند شدت وغم
هر دورا خاست جدل ازسبب بیشئ فضل
درمیان رفت فراوان سخن ازمدحت وذم

اسرا ساحلی { (Côte des Esclaves) آفریقانك ساحل غربیسنده بوقاری کینه‌ده، آلتون ساحل ایله (بنیت) آره‌سنده بر

مملکت اولوب، (داهومی) قطعه‌سنك سواحلندندر. بو مملکت ۳° طول غربیدن ۱° طول شرقیه قدر ممتد اولوب، اهالیسی بر لسانله متکلم وزنجیدرلر. آمریقانك کشفندن صکره آوروپالیلر یکی دنیایه کوتوردکاری زنجی اسیرلرك چوغنی بو ساحلدن کیلر طولوسیله آلوب کوتوردکلرندن، بوراسنی بو اسمله تسمیه ایتمشلردی. بعده اسارت تجارتی لغو اولنجه، بو اسم دخی معطل اولمشدر.

اسرافیل { ملائکهٔ کرامدن اولوب، اجساده روح نفخ ایتمکه، ویوم قیامتده نفخ صوره موکل ومأموردر. ملائکه‌نك اك اول حضرت آدمه سجده ایدنیدر.

اسرائلی { (Isaac d'Israéli) انکلتره‌نك مشاهیر ادباسندن اولوب، بر یهودی عائله‌سنه منسوب ایدی. ۱۷۶۶ تاریخنده (انفیلد)ده طوغوب، ۱۸٤۸ ده لوندره‌ده وفات ایتمشدر. ابوینی کندیسنی تجارته سوق ایتدکلری حالده، کندیسی ادبیاته میل کوستروب، بعض غزه‌لره ورسائل موقوته‌یه محررلك ایتمش؛ وادبیاته متعلق پك معتبر بعض اثرلر یازمشدر. — اوغلی (بنیامن اسرائلی) ادبیاتده پدرینی کچدیکی کبی، سیاسیاتده دخی پك ماهر اولوب، دفعاتله انکلتره قابنه‌سی ریاستنه کچمش، واواخر عمرنده (لورد بیقونسفیلد) نامیله شهرت بولمشدر. پدرینك آثارینی دخی جمع ونشر ایتمشدر. [«بیقونسفیلد» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اسرائیل { (Israël) لسان عبرانیده «عبدالله» معناسنه کلوب، حضرت یعقوبه علم اولمش؛ وبو مناسبتله نبی مشار الیهك اولادندن متسلسل اولان قوم یهوده (بنی اسرائیل) دخی دینلمشدر. [«یعقوب» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اسرائیل { (Israël) حضرت سلیماندن صکره بنی اسرائیل ملکنك تقسیم اولندیغی ایکی دولتك بری وبیوکی اولوب، اون سبطك یعنی اشیر، نفتالی، زابلون، یساکر، منسی، افرایم، دان، شمعون، جاد وراوبین سبطلرینك ممالکنی جامع ایدی. بونك جنوبنده وبحر لوطك جهت غربیه‌سنده واقع اوله‌رق قدسك اطرافندن عبارت اولان (یهود) دولتی ایسه، ابتدا یالکز لاوی سبطی ملکندن عبارت براقلمش ایکن، بعده بنیامین سبطی ملکنك قسم اعظمی وشمعون ودان سبطلری مملکتلرینك بتوننی دخی ضبطله کسب توسع ایتمشیدی. اسرائیل دولتك پایتختی ابتدا شکیم، بعده (ترصه) ونهایت (سامره) شهری بولنمشدر. بو دولت قبل المیلاد ۹۶۲ تاریخندن ۷۰۶ تاریخنه‌دك ۲۵۶ سنه سوروب، اهالی وحکمدارلری دین حقدن عدول ایتمشلردی؛ وبر طرفدن یهود بر طرفدن دخی سوریه وآثوریه حکمدارلریله محاربه‌ده بولنورلردی. نهایت قبل المیلاد ۷۱۸ تاریخنده (سلمانصر) طرفندن اضمحلاله دوچار اولمشدر. حکمدارلری ومدت حکومتلری بر وجه آتیدر:

یربعام	عن	۹۶۲	الی	۹٤۳	قبل المیلاد
ناداب	«	۹٤۳	«	۹۱۹	«
بعشا	«	۹۱۹	«	۹۱۹	«
ایله	«	۹۱۹	«	۹۱۹	«
زمری	«	۹۱۹	«	۹۰۷	«
عمری	«	۹۰۷	«	۸۸۸	«
احاب	«	۸۸۸	«	۸۸۷	«
احزیا	«	۸۸۷	«	۸۷۶	«
یهورام	«	۸۷۶	«	۸٤۸	«
یاهو	«	۸٤۸	«	۸۳۲	«
یهوآحاز	«	۸۳۲	«	۷۷۶	«
یربعام ثانی	«	۷۷۶	«	۷۶۷	«
زکریاه	«	۷۶۷	«	۷۶۶	«
شلوم	«	۷۶۶	«	۷٥٤	«
منحیم	«	۷٥٤	«	۷٥۳	«
فقحیا	«	۷٥۳	«	۷۳۶	«
فقح	«	۷۳۶	«	۷۱۸	«
هوشع	«	۷۱۸	«	۷۰۶	«

اسرائیل { (بنی —) [«بنی اسرائیل» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اسرائیل بن ذکریاء طیفوری { مشاهیر اطبای عربدن اولوب، فتح بن خاقانه منسوب ایدی. بعده بونك طرفندن خلیفهٔ عباسی متوکل باللهه تقدیم اولنه‌رق، خلیفه‌نك فوق العاده اعتماد وامنیتنی قزانمش، وپك چوق انعام واحسانلرینه نائل اولمشیدی.

اسرائیل بن سهل { مشاهیر اطبای عربدن اولوب، تریاقه دائر مشهور بر کتابی واردر.

اسرائیلی { [«اسحاق بن سلیمان، افرائم و اوحد الدین» ماده‌لرینه مراجعت.]

اسطرلاب کورفزی { (Golfe de l'Astrolabe) بحر

محیط کبیرده (یکی کینه) جزیرهٔ کبیره‌سنك ساحل شمالیسنده بر کورفزدر.

اسعد ابو کرب { (تبع) یمنده حکم سورن ملوك تبابعه‌دن اولوب، حقنده برطاقم مبالغه‌لی واینانلمیه‌جق روایات منقولدر. کویا کندیسی اوغللری حسان ویعفر وبرادر زاده‌سی شمر ذوالجناح ایله برابر عراق، ایران، خراسان، چین، قسطنطنیه وروما‌یه قدر کلیتلی عسکرلر سوق ایده‌رك، بتون بوممالکی فتح ایتمشلر ایمش. طوغریسی شو اوله‌بیلیر، که بوذات یمنك اطرافنده اولان بعض ممالکی و بلکه حجازی و عراقه قریب اولان نجدی ضبط ایتمشدر. هرحالده کعبهٔ مکرمه‌یی برنجی اوله‌رق اکسا ایتدکدن صکره، عودتنده دین یهودی قبول ایدوب، قومی رد ایتدکلرندن، آتشله امتحان اولنمسنی تکلیف ایتمش، وآتشك یهود کاهنلرینه وکتابلرینه ضرری طوقنمیوب، مشرکلرك بتلرینی یاقمسی اوزرینه، یمن‌اهالیسنك او وقتدن دین یهوده کیرمش اولدقلری، وصاحب ترجمه‌نك بعثدن ۷۰۰ سنه اول حضرت نبی (صلعم) افندمزه ایمان کتیردیکی حقنده منقول اولان جملهٔ روایاتندر.

اسعد افندی { (محمد —) دولت علیه‌ده مشیخت اسلامیه مسندینه نائل اولان علمادن اولوب، «تاج‌التواریخ» صاحبی شیخ‌الاسلام مشهور خواجه سعدالدین افندینك اوغلیدر. ۹۷۸ تاریخنده طوغوب، تحصیل علم ایتدکدن صکره، ۹۹۶ تاریخنده مأذون اوله‌رق، تدریسه باشلامش؛ ومدرسلکله دور مدارس ایده‌رك، ۱۰۰۱ تاریخنده دارالحدیث مدرسلکنه واصل اولمش؛ و۱۰۰٤ ده ادرنه قاضیسی، وینه او سنه آناطولی قاضیعسکری، ۱۰۰۷ ده استانبول قاضیسی، ۱۰۱۲ ده روم ایلی قاضیعسکری اولمشیدی. ۱۰۲۳ تاریخنده حج شریفه کیدوب، عودتنده قرمان ایلنده ایکن، شیخ‌الاسلام بولنان برادری چلبی محمد افندی وفات ایتمکله، مسند مشیخته ترفیع اولنمشدر. سلطان احمد خان اولك ارتحالنه‌دك مسند مشیختده قالدیغی کبی، سلطان مصطفی خان وسلطان عثمان خان ثانی طرفلرندن دخی ابقا اولنمش؛ وسلطان عثمان خان ثانی بونك کریمه‌سنی تزوج ایتمکله، مصاهرت حضرت پادشاهی ایله دخی مبجل اولمشیدی. تام یدی سنه شیخ‌الاسلام بولندقدن صکره، فترت عثمان خانی کوننده اختیار عزلت ایتمشدر. ۱۰۳۲ تاریخنده سلطان مراد خان رابع زماننده ثانیا مسند فتوایه ترفیع اولنه‌رق، ۱۰۳٤ شعبانده شیخ‌الاسلام ایکن ارتحال ایدوب، حضرت ابو ایوب جوارنده پدر وبرادری یاننده دفن اولنمشدر. عالم وفاضل وادیب وشاعر برذات اولوب، طریقته دخی سلوکی وار ایدی. اخلاق ممدوحه‌سی وسخا وکرمی مشهوردر. السنهٔ ثلثه‌ده اشعاری اولوب، مرتب دیوانی وقصیدهٔ بردهٔ‌یه بر تخمیسی واردر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

هوای سنبلیده سیر سنبلزار اعلادر
زمینی آسمانی کوستررر اوزکه تماشادر

شو ایکی بیت دخی اشعار عربیه‌سندندر:

لا تؤذین بالجفا قلباً نواك صفا
لیس النوی فیه بل فیه نوافیه
مافی الفؤاد سوی الود الصحیح لکم
الله یعلم ماقلبی ومافیه

اسعد افندی { (ابو اسحق افندی‌زاده محمد —) سلطان محمود خان اول زماننده شیخ‌الاسلام اولان علمادن اولوب، شیخ‌الاسلام ابو اسحق اسماعیل افندینك اوغلی وینه شیخ‌الاسلام اسحق افندینك برادریدر. ۱۰۹٦ تاریخنده طوغوب، پدریله سائر علمادن استفاده ایله اکمال تحصیل ایتدکدن صکره، ۱۱۲۲ تاریخنده زمرهٔ مدرسینه داخل اوله‌رق، پدرینك زمان مشیختنده تفتیش وامانت فتوا مأموریتنه وبعده سلانیك ومکه قاضیلغنه نصب اولنمش؛ وبرادرینك مشیختنده مکه پایه‌سیله (اطهٔ کبیر) وبلغراد سفرلرنده اردو قاضیسی اولوب، خدمتی کورلمکله، ۱۱۵۷ ده روم ایلی قاضیعسکرلکنه، و۱۱٦۱ سنه‌سی رجبنده مسند مشیخته ترفیع اولنمشدر. ایرتسی سنه شعبانده عزل اولنه‌رق، شام طریقیله مکهٔ مکرمه‌یه کیدوب اقامت ایتمکه مأمور اولمش؛ وبعده اقامتکاهی کلیبولی‌یه تحویل اولنه‌رق، برمدت صکره استانبوله عودتله انجیر کوینده اقامتنه مساعده اولنمشدی. ۱۱٦٦ تاریخنده ارتحال ایتمش، وپدری یاننده دفن اولنمشدر. عالم وادیب وشاعر برذات اولوب، فن موسیقیده دخی مهارت تامه‌سی وار ایدی. «لهجة اللغات» عنوانیله مشهور اولان لغت کتابنك مؤلفی اولدیغی کبی، سورهٔ (یس) وآیهٔ

الكرسی ودیكر بعض سورهٔ شریفه‌لری تفسیری، وزمخشرینك «اطواق الذهب» عنوانلی كتابنه برنظیره و«بلبل نامه» و«تذكرهٔ خوانندكان» عنوانلریله ایكی رساله دخی تحریر ایتمشدر. اشعاری دخی لطیف وسلیس اولوب، «همزیه» و«لامیه» عنوانلریله ایكی قصیده‌سی واردر، وبعض قصاید عربیه‌یی دخی تخمیس ایتمشدر.

اسعد افندی { (وصاف زاده محمد —) سلطان عبدالحمید خان اول زماننده مسند مشیخته نائل اولان علمادن اولوب، شیخ الاسلام عبدالله وصاف افندینك اوغلیدر. ۱۱۱۹ تاریخنده طوغوب، ۱۱۴۳ده مدرس، و۱۱۶۴ده غلطه ملاسی اولمشیدی. ۱۱۶۸ده پدریله برابر بروسه‌ده اقامته مأمور اولوب، بعدالاطلاق برچوق وقت پدری خصماسننك جوریله متأذی اوله‌رق، طریقه كری قالدقدن صكره، ۱۱۸۲ده آناطولی، و۱۱۸۶ده روم ایلی قاضیعسكری اولوب، ۱۱۹۰ سنه‌سی شوالنده مسند مشیخته ترفیع اولنمشدر. برسنه ایله سكز آی مشیختدن صكره، مزاجی منحرف اولمغله، عزل اولنه‌رق، برمدت تداوی ایله مشغول اولدقدن صكره، ۱۱۹۲ سنه‌سی رجبنده وفات ایدوب، حضرت ابو ایوب جوارنده پدرینك مرقدی یاننده دفن اولنمشدر. ضعیف ونحیف برذات اولوب، طبیعت شعریه‌سی وطریق صوفیونه سلوكی وار ایدی. بین الناس (هندی ملا) دیمكله مشهور ایدی.

اسعد افندی { (صالح زاده احمد —) سلطان سلیم ثالث زماننده شیخ الاسلام مسندینه نائل اولان علمادن اولوب، شیخ الاسلام محمد صالح افندینك اوغلی وینه شیخ الاسلام محمد امین افندینك برادریدر. علی الاصول دور مدارس ایتدكدن صكره، قطع مراتب علمیه ایده‌رك، مكه واستانبول قاضیسی اولمشیدی. ۱۲۰۵ تاریخنده آناطولی، و۱۲۰۸ ده روم ایلی قاضیعسكری اولمش؛ و۱۲۱۸ سنه‌سی محرمنده مسند مشیخته ترفیع اولنمشدر. اوچ سنه ایله بش آی بو مسند عالیده قالدقدن صكره، نظام جدیدك ایجادیچون فتوا ویرمش اولدیغندن، طائفهٔ باغیه‌نك تسكین شریچون عزل اولنه‌رق، وقعهٔ مؤلمهٔ سلطان سلیم خانیده كوچ حال ایله تسلط اشراردن قورتلمشیدی. سلطان محمود خان ثانی حضرتلرینك جلوسلرنده ۱۲۲۳ سنه‌سی جمادی الآخره‌سنده ثانیاً شیخ الاسلام اولوب، اوچ آی ایله اون كوندن صكره، ینه كروه باغیانك اجباریله عزل اولنمش؛ و۱۲۳۰ تاریخنده ارتحال ایتمشدر.

اسعد افندی { (عریانی زاده احمد —) [«عریانی زاده» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اسعد افندی { (محمد —) سلطان محمود خان ثانی وسلطان عبدالمجید خان دوری علماسندن اولوب، (صحافلر شیخی زاده) دیمكله معروفدر. ٦٤ یاشنده ایكن، بالفعل روم ایلی قاضیعسكری ونقیب الاشراف اولمشیدی. تقویم وقایع مدیریت ومحررلكی كندیسنه مفوض اولدیغی كبی، وقعه نویسلك خدمتی دخی عهده‌سنه محول اولوب، «اس ظفر» عنوانلی تاریخچه‌یی یازمشدر. ۱۲٦۳ تاریخنده مجلس معارف عمومیه رئیسی ایكن ارتحال ایتمشدر.

اسعد الدین بن ابی حسن { (عبدالعزیز) اطبای اسلامدن اولوب، علوم شرعیه وادبیه‌ده دخی ید طولی صاحبی ایدی. ۵۷۰ تاریخنده مصرده طوغوب، ملك مسعودك طبیبی اولمشیدی؛ وبونك پك چوق انعام واحسانلرینه نائل اوله‌رق، معیتنده یمنه دخی كیتمشیدی. ٦۳۵ تاریخنده قاهره‌ده وفات ایتمشدر. «نوادر الالباء فی امتحان الاطباء» عنوانیله برتألیفی وبعض اشعاری واردر.

اسعد بن زراره { (ابو امامه) صحابه‌دن و انصاردن اولوب، خزرجدن وبنی نجار قبیله‌سندن حضرت فخر كائنات افندمزه الك اول بیعت ایدن بوذاتدر. هجرت نبویه‌نك برنجی سنه‌سی وفات ایتمشدر. بونك وفاتنی متعاقب بنی نجار حضرت نبی‌یه كلوب، بونك یرینه كندیلرینه برنقیب تعیینی استدعا ایتدكلرنده، حضرت رسول الله (صلعم) افندمز «سز دایلرمسكز، سزك نقیبكز بنم» بیورمشلردی.

اسعد بن سلامه { (الاشهلی) صحابه‌دن و انصاردن اولوب، جسر وقعه‌سنده شهید اولمشدر. بعض كتبده سعد بن سلامه صورتنده محرردر.

اسعد بن سهل { صحابه‌دن اولوب، آنف الترجمه سعد بن زراره‌نك قیزینك اوغلیدر. حضرت پیغمبرك رحلتندن ایکی سنه اول مدینهٔ منوره‌ده دنیایه کلوب، فخر کائنات افندمز طرفندن جدینك اسمیله تسمیه بیورلمشدر. بو وجهله حضرت رسول اکرمه یتیشمش ایسه‌ده، صحبتنه نائل اوله‌مامش؛ وبالکز اصحاب کرامدن استماع ایتدیکی بعض احادیث شریفه‌یی نقل ایتمشدر.

اسعد بن عطیه { صحابه‌دن اولوب، بیعة الرضوان کوننده بیعت ایتمش؛ وروایته کوره مصرك فتحنده دخی حاضر بولنمشدر. کندیسندن احادیث شریفه منقول دکلدر.

اسعد بن مطران { (موفق الدین — بن الیاس) اطبای اسلامدن اولوب، ۵۸۵ تاریخنده وفات ایتمشدر. «بستان الاطباء وروضة الالباء» عنوانیله پك چوق نوادری حاوی بر کتاب تألیف ایتمش ایسه‌ده، اکمالنه موفق اوله‌مامشدر. کندی خطیله موجود اولان بر نسخه‌سی ایکی جزءدن عبارتدر. «عیون الانباء فی طبقات الاطباء» صاحبی ابن ابی اصیبعه ایله معاصر اولوب، ابن ابی اصیبعه کندیسندن پك چوق شیلر نقل و روایت ایدیور.

اسعد بن یربوع { خزرجی. صحابه‌دن و انصاردن اولوب، یمامه وقعه‌سنده شهید اولمشدر. بعض کتبده صحابه‌دن (اسید بن یربوع) اسمنده بر ذات دخی ذکر اولندیغندن، بونك برادری میدر، یوقسه ینه بوندن غلط میدر بیلنه‌میور.

اسعد بن یزید { (وبر روایتده سعد بن زید) صحابه‌دن وانصاردن اولوب، بدر غزاسنده حاضر بولنمشدر.

اسعد بن یعفر { یمنده‌کی بنی حمیر بقیه‌سندن اولوب، اوچنجی قرن هجریده یمنده کهلان قلعه‌سنده حکم سورمکده ایدی. ۲۷۰ تاریخندن صکره‌جه قرامطه‌دن علی بن فضل ایله بعض محاربه‌لر ایتمشدر.

اسعد پاشا { سلطان عبد العزیز خان دورنده مسند صدارته نائل اولان وزرا ومشیران دولت علیه‌دن اولوب، ۱۲۴۴ تاریخنده ساقزده طوغمش؛ ومکتب فنون حربیه‌دن چیقدقدن صکره، آتاشه میلترلکله پارس سفارتی معیتنده بولنمش؛ وبعده پروسیه حربیه مکتبنده اکمال تحصیل ایتمشدر. درسعادته عودتنده مرحوم فؤاد پاشایه یاور اولوب، ذکاوت واستعداد فوق العاده‌سی حسبیله، مشارالیهك نظر توجهنی قزانمغله، آز وقتده قطع مراتب ایده‌رك، جنتمکان سلطان عبدالعزیز خانك آوروپایی تشریفلرنده معیت شاهانه‌لرنده بولنمش؛ وفریق ایکن بر مدت اشقودره والیسی وبعده دار شورای عسکری رئیسی اولمشیدی. ۱۲۸۹ ده رتبهٔ مشیریتله سرعسکر اولوب، ینه سنهٔ مذکوره‌ده صدارت عظمی مسندینه ترفیع اولنمش؛ واوچ آیه قریب مدت بو مسند عالیده قالدقدن صکره عزل اولنوب، قونیه والیسی اولمش، واو صره‌ده اورالرده حکم سورن قحط وغلایه قارشی اهالی‌یه خیلی خدمت ومعاونتی وقوع بولمشدر. بعده بشنجی اردوی همایون مشیریتی انضمامیله شام والیلکنه نصب اولنه‌رق، بر مدت صکره درسعادته جلبله، بحریه نظارتنه تعیین اولنمشدر. ۱۲۹۲ ده صدر اعظم بولنان حسین عونی پاشا زماننده یمن ولایتنه تعیین اولنمش ایکن، واپوردن چیقاریلوب، ثانیاً مسند صدارته کتیرلمشدر. بو دفعه دخی یالکز ایکی آی ایله طقوز کون قالوب، کندی معاشنی یوز اللی بیکدن اللی بیکه وسائر وکلانك معاشلرینی دخی او نسبتده تنزیل ایله، تصرف واداره یولنده خیلی خدمتلرده بولنمشدر. عزلنده آیدین والیلکنه نصب اولنه‌رق، ینه سنهٔ مذکوره‌ده اوراده فجأةً وفات ایتمشدر. وفاتنده سنی اللیدن دون اولوب، کندیسندن پك چوق خدمتلر مأمول اولدیغندن، وفاتی موجب تأسف اولمشدر: فنون حربیه وسیاسیه‌یه آشنا درایتلی ومستقیم بر ذات ایدی.

اسعد محلی { (اسعد الدین یعقوب بن اسحق) اطبای عربدن اولوب، یهودی المذهب ایدی. مصرده تولد ونشأت ایدوب، ۵۹۸ تاریخنده شامه سیاحت ایتمشیدی. طبده شهرتی اولدیغی کبی حکمتده دخی ید طولی صاحبی ایدی. آثاری بر وجه آتیدر: «مقالة فی قوانین طبیة»، «کتاب النزه فی حل ماوقع من ادراك البصر فی المرایا من الشبه»، «کتاب فی مزاج دمشق ووضعها وتفاوتها من مصر وایهما اصح واعدل»، «مسائل طبیة واجوبتها».

اسعد مخلص پاشا { (محمد —) وزرای دولت علیه‌دن او-
لوب، عن اصل آیاشلیدر. عصر سلطان محمود خانیده ۱۲۳۰ تاریخنده رتبهٔ وزارتله ادرنه، و ۱۲٤٥ده ارضروم والیسی اولوب، بعده سیواس، صیدا، حلب والیلکلرینه ونهایت کردستان والیلکنه نصب اولنمش؛ ودور سلطان عبد المجید خانیده ۱۲٦۷ تاریخنده کردستان والیسی ایکن وفات ایتمشدر. پدری آیاشده مفتی بولنمش اولمغله، (آیاشلی مفتی زاده) اسمیله دخی معروفدر. عالم وفاضل وشاعر اولوب، ادارهٔ امور دولتده اقتدار ومهارتی مسلم، وآنجق وقاری لزومندن زیاده اولوب، رسم تشریفاته دخی برصورت فوق العاده‌ده رعایت ایتدیکی مشهوردر. ویانه سفیری سعد الله پاشا حضرتلرینک پدریدر.

اسعد میهنی { یاخود اسعد مهنه (محب الدین ابو الفتح — بن ابی نصر)
مشاهیر فقهاء شافعیه‌دن اولوب، فقه وخلافده زمانـنـک امامی ایدی. مروده تحصیل ایدوب، غزنه‌یه رحلتله، اوراده کسب صیت وشهرت ایتمشدر. بعده بغداده کلوب، مدرسهٔ نظامیه مدرسلکنه نصب اولنمش؛ وپك چوق خلق درسلرندن استفاده ایتمشیدی. ٥۲۷ سنه‌سنده سفارتله بغداددن همدانه کوندریلوب، اوراده وفات ایتمشدر. مسقط رأسی سرخس ایله ابیورد آره‌سنده کائن مهنه ویا میهنه قریه‌سی اولوب، بوکا نسبتله شهرت بولمشدر.

اِسعِرد { [«سعرد» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اِسعِردی { (نور الدین محمد بن عبد العزیز) مشاهیر شعرای عربدن اولوب،
٦۱۹ تاریخنده سعردده طوغمش؛ و٦٥٦ ده وفات ایتمشدر. ملك ناصره انتسابی وارایدی. مرتب دیوانی، ایکی مشهور قصیده‌سی و«سلافة الزرجون فی الخلاعة والمجون» عنوانیله بررساله‌سی واردر. اواخر عمرنده اعمی اولمشیدی. بوبابده اولان شو بیتی جملهٔ اشعارندندر:

سألت الله یختم لی بخیر
فعجل لی ولکن فی العیون

اسفار بن شیرویه { ماکان بن کالی دیلمینك رجالندن دیلملی بر
آدم اولـوب، ظالم وبد کردار اولمغله، ماکان طرفندن طرد اولنه‌رق، بکر بن محمده انتسابله، بونك طرفنـدن جرجانك فتحنه مأمور اولوب، ماکان ایله برچوق محاربه‌لر ایتدکدن‌صکره، بکر بن محمدك وقوع وفاتیله، صاحب ترجمه ۳۱٥ تاریخنده نصر بن احمد سامانی طرفنـدن جرجان والیلکنه نصب اولنه‌رق، اطرافده‌کی ممالکی دخی ضبطله، استقلال داعیه‌سنه دوشمش؛ وبوکا همان موفق اولمق اوزره اولـوب، خلیفه‌نك بغداددن کوندرمش اولدیغی عسکرده غالب کلمش ایسه‌ده، الجزاء من جنس العمل حکمنجه، کندی آدملرندن مرداویج بن زیاد دیلمی قیام ایدوب، کندیسنی مغلوب، و۳۱٦ تاریخنده قتل ایتمشدر.

اسفاقس { افریقیه یعنی تونس خطه‌سنده قابس ایله مهدیه آره‌سنده ومهدیه‌نك ایکی مرحله غربنده برقصبه اولوب، زیتونی چوقدر، وسور وقلعه‌سی متیندر.

اسفاکیه { (Sphakia) کرید جزیره‌سنك ساحل جنوبیسنده وخانیه‌نك ۳٥ کیلومتره جنوب شرقیسـنده برقصبه اولوب، یالکز ۱۸۰۰ اهالیسی واردر. همنامی اولان لوا داخلنده‌ینه همنامی اولان قضانك مرکزیدر. اطرافی طاغلق وملجأ اشقیا برمحلدر. — اسفاکیه سنجاغی کرید ولایتی ترکیب ایدن بش سنجاغك بری اولوب، جزیره‌نك غرب جنوبی جهتنـدن عبارتدر. مرکزی (واموس) قریه‌سی اولوب، واموس، اسفاکیه وآی واسیل اسملریله ۳ قضا و ۱۲ ناحیه‌یه منقسم اولدیغی حالده، ۱۲۷ قریه‌یی جامعدر. بوسنجاغك اراضیسی کریدك اك محصولسز طرفی اولوب، باشلیجـه صرب طاغلردن عبارت بولنمغله، اوته‌دن بری اورالری ملجأ اشقیا بولنمشـدر. — اسفاکیه قضاسی، مرکزی همنامی اولان قصبه اولمق اوزره، پتروس، اسفندوس، قانیطوواطی، آی یانی و اسنیکنفوس اسملریله بش ناحیه‌یی وجمعاً ۲٤ قریه‌یی جامعدر.

اسفرایین { (یاخود اسفراین) ایرانك شمال شرقی جهتنـده نیسابور ایله جرجان آره‌سنده مستحکم برقصبه ایدی. اسم قدیمی (مهرجان) اولوب، بعده بو اسمله جوارنده بولنان برقریه تسمیه اولنمشیدی. اسفندیار طرفندن تأسیس اولنه‌رق، بونك اسمنه نسبتله (اسفرایین) دینلدیکی دخی مرویدر. هجرت نبویه‌نك ۳۱ تاریخنده غزاة

كرامدن عبدالله بن عدی طرفندن فتح اولنه‌رق، ممالك اسلامیه‌یه الحاق اولنمشیدی . بعده طوائف ملوك طرفندن دفعاتله تخریب ونهب وغارت اولنه‌رق، شمدیکی حالده خرابدر. بو قصبه‌دن ابواسحاق اسفراینی، ابو حامد اسفراینی ویعقوب بن اسحق اسفراینی كبی نیجه علما ومشاهیر ظهور ایتمش اولمغله ، ادبیات اسلامیه تاریخنده اهمیت مخصوصه‌سی واردر .

اسفزار { سجستانده هرات جهتنده بر قصبه اولوب ، ملوك سلجوقیه زماننده ایالت مرکزی اتخاذ اولنمش ؛ و شهاب الدین غوری بو قصبه‌یه برادرزاده‌سی غیاث الدین محمودی والی تعیین ایتمشیدی. بعض مشاهیرك مسقط رأسی بولنمشدر .

اسفندیار { ایرانك کیانیان ملوکندن کشتاسبك اوغلیدر. ایرانیلرك نقلیاتنه کوره، اسفندیار ایران تختنه چکمیوب، پدرینك حیاتنده زردشتك دینی نشر ایچون توراند‌ه برچوق محاربه‌لر ایتدکدن صکره، پدری بونك موفقیت وغالبیتنی چکه‌میوب ، تختنی ضبط ایتمك فکرنده بولندیغی دخی کندیسنه بعض مفتریلر طرفندن اشراب اولندیغندن، اسفندیاری بر قلعه‌یه حبس ایتمشیدی . آنجق او صره‌ده توران حکمداری ارجاسب ایرانه عسکر سوق ایده‌رك، ممالك ایرانیه‌یی پایمال وکشتاسبك ایکی قیزینی اسیر ایتدیکندن، کشتاسب اوغلنی اطلاق ایتمکه مجبور اولمش؛ واسفندیار کلیتلی عسکرله کیدوب، تورانی زیروزبر وهمشیره‌لرینی تخلیص ایتمش ایسه‌ده، عودتنده کشتاسب، ایکیسندن بری قتل اولنمق امیله، کندیسنی مشهور رستم زالی باغلیوب کتیرمك اوزره، سیستانه کوندرمش؛ وواقع اولان محاربه‌لرده رستم چتال بر اوقله اوروب، اسفندیارك ایکی کوزینی چیقارمغله، متأثراً وفات ایتمشدر. بونك اوزرینه کشتاسب اسفندیارك اوغلی آردشیر بهمن دراز دستی تخته اجلاس ایتمشدر. صاحب ترجه اسکی یونان مؤرخلری والیوم اوروپالیلر عندنده برنجی (داریوس) اسمیله معروف اولوب، هیستاسبك اوغلی وماقروخیر «یعنی اوزون اللی» (آرتاقسرکسیس منمون) ك پدری اولدیغی ذکراولنیور. بو حالده برنجی داریوسك اسفندیارك کندیسی اولدیغنده شبهه یوقدر . آنجق یونان مؤرخلری بونی بالذات ایران حکمداری کوستره‌دکلرندن بشقه ، بابلستانی یکیدن ضبط و تسکین ، (اسکیتیا) یعنی توران وروسیه طرفلرینی وتراکی یعنی ادرنه جهتنی ضبط ایتمش اولدیغی ؛ ونهایت ایرانك تحت ضبطنده بولنان جزایر بحر سفید اهالیسنی عصیانه تشویق ایتدکلریچون، میلاددن ۵۵۰ سنه اول یونانیلره اعلان حرب ایده‌رك ، کلیتلی عسکر کوندرمش ایسه‌ده ، ماردونیوسك قوماندەسی آلتنده اولان بو تجاسی (آتوس) یعنی آینوروز آچیقلرنده باتدیغی کبی، یونانه کیرن (آرتافرن) ایله (داتیس) دخی (ماراتون) بوغازلرندن (میلتیاد) طرفندن مغلوب اوله‌رق ، کویا ایکیوز بیك ایران عسکرینك تلف اولدیغی بیان ایدیورلر. یونان مورخلرینك روایتنه کوره، داریوس (یعنی اسفندیار) بو مغلوبیتدن صکره، مصره سوق عسکر ایتمك اوزره ایکن، قبل المیلاد ۵٤۹ تاریخنده وفات ایتمشدر. الحاصل اسفندیار ایرانیلر عندنده بیوك بر قهرمان اولدیغی کبی، یونانیلرعندنده دخی بیوك بر پادشاه ایسه‌ده، ایران مورخلریله یونان مورخلرینك روایتلری بربرینه پك توافق ایتمیور . یالکز توران یعنی اسکیتیاده‌کی محاربانی حقنده اولان روایت متفق علیه اولوب ، اورادن عودتنده یونانه بر سریه کوندرمش اولمسی، وبونك ایران مورخلری طرفندن قاله آلنماسی دخی محتملدر. یونانه اویله یوز بیکلرجه عسکر سوق ایدوب ده بر قاچ بیك کشی‌یه مغلوب اولمسی ایسه یونانیلره مخصوص اولان مبالغات فخریه‌دن عبارت اوله‌جغی کبی، ذاتاً شخصی مفروض اولان رستم زال ایله اولان ماجراسی‌ده مصال قبیلندندر. مع‌هذا بو ماجرا وعلی العموم اسفندیارك تاریخی شاهنامه‌نك اك کوزل بحثلرندندر .

اسفندیار بك { دولت علیهٔ عثمانیه‌نك تأسسی زمانلرنده آناطولیده ظهور ایله استقلال ادعاسنده بولنان امرادن اولوب ، قسطمونی وسینوب جهتنده حاکم بولنیوردی. سلطان مراد ثانی حضرتلرینك جلوسنی متعاقب یعنی ۸۲۵ تاریخنده صاحب ترجه طراقلی بولی قلعه‌سنی محاصره ایتدیکندن، بروسه‌ده بولنان پادشاه مشارالیه عسکر سوق ایده‌رك، بولیده واقع اولان محاربه‌ده مظفریته نائل اولمغله، قسطمونی و باقر کوره‌سنی ضبط ایتمش ؛ واسفندیار بك سینوبه چکیلوب، تحصن ایلمش ایسه‌ده، متعاقباً اعتذارنامه ایله اوغلنی کوندره‌رك ، امان ایستمش ؛ و حسن و جمالیله مشهوره اولان قیزینی

حضرت پادشاهه تنکیح ایلشدر. بو (اسفندیار بك) اسفندیار قاملیاسنك بشنجی حاکمی اولوب، برنجیسی (شمس‌الدین بك)، ایکنجیسی (امیر شجاع‌الدین)، اوچنجیسی (عادل بك)، دردنجیسی (بایزیدبك) که بوکا عثمانلی تاریخلرنده (کوتوروم بایزید) دیرلر، بشنجیسی صاحب ترجمه (اسفندیار بك)، آلتنجیسی (ابراهیم بك)، یدنجیسی (اسماعیل بك)، سکزنجیسی (قزل احمد بك) در. بونلره بشنجیلرینك اسمنه نسبتله (اسفندیار بك اوغللری)دینلدیکی کبی، اك صکره‌کیلرینك اسمنه نسبةً (قزل احمدلو) دخی دینیلور.

۶۹۰ تاریخنده حکومتلری تأسس ایتمشدر، که برنجیلری اولان (شمس‌الدین) تاریخ مذکورده (کیخاتو) طرفندن نصب اولنمش ایدی. اسفندیاریلر (خالد بن ولید) اولادندن بولندقلرینی ادعا ایدرلر. بونلر تاریخ مبحوث عنه‌دن ۱۷۴ تاریخنه قدر فرمان فرما اولدقلری حالده، ابو الفتح سلطان محمد خان زماننده ۸۶۴ سال هجریسنده اسفندیاریلرك ممالکی تماماً ممالك عثمانیه‌یه الحاق اولنوب، اك صوك حاکم اولان (قزل احمد بك) ، (موره) ایالتی توجیه قلنمشدر.

اسفورچه { (Sforce, Sforza) ایتالیاده اون بشنجی واون آلتنجی قرن میلادیده میلان دوقه‌لغنده حکم سورن مشهور برخاندانك اسمیدر. بونلرك رئیسی (جاقوموچو آتندولو اسفورچه) اولوب، جسور بر آدم اولمغله، ایتالیا طوائف ملوکی وعلی الخصوص ناپولی حکمداری عندنده کسب امتیاز ایتمش؛ وبونك ولد غیرمشروعی (فرانچسقو آلکساندر اسفورچه) ۱۴۵۰ تاریخ میلادیسنده میلان دوقه‌سی اولمشیدی. بو خانداندن دوقه‌لق عنوانیله میلانده حکومت سورنلر بر وجه آتیدر :

فرانچسقو آلکساندر	عن	۱۴۵۰	الی	۱۴۶۶
غالیاس ماریا	«	۱۴۶۶	«	۱۴۷۶
جوانی غالیاس ماریا	«	۱۴۷۶	«	۱۴۹۴
لودوویقه موره	«	۱۴۹۴	«	۱۵۰۰
فترت	«	۱۵۰۰	«	۱۵۱۲
مکسیلیان	«	۱۵۱۲	«	۱۵۱۵
فترت	«	۱۵۱۵	«	۱۵۲۲
فرانچسقو ماریا	«	۱۵۲۲	«	۱۵۳۵

اسفی { مغرب اقصاده یعنی مراکش دولتنده بحر محیط اطلاسی ساحلنده بر قصبه واسکله اولوب، مراکشك ۱۶۰ کیلومتره غربنده واقعدر. معمور برقصبه اولوب، آثار صوبی اولمدیغی وقیولرینك صوبی طوزلیجه اولدیغی حالده، ایی باغ وباغچه‌لری واردر. ادریسینك روایتنه‌کوره، اشبونه یعنی لیسبوندن بحر ظلمات یعنی بحر محیط آطلاسیده قره تحریسنه چیقان و (مغرورین) اسمیله مشهور اولان عرب ملاحلری قناریه آطه‌لرینه دوشدکدن صکره بوقصبه‌یه اخراج اولندرق، مملکتلرندن نه قدر اوزاق اولدقلرینی آکلادقلرنده «وا اسفی ا» دیمش اولدقلری جهتله، (اسفی) تعبیری بوقصبه‌یه علم اولمشدر. فرنك خریطه‌لرینك اکثرنده (سافی) صورتنده محرر کوریلیور.

اسفیجاب { (یاخود اسپیجاب) ماوراءالنهرده ترکستان‌حدودنده بربیوك ومعمور شهر ایدی. اهالیسی جسور وجنکاور اولوب، دشمنه قارشی‌دائما مسلح بولندقلرندن، خراجدن معاف‌ایدیلر. میاه جاریه‌سی، وباغ وبوستان وباغچه‌لری‌چوق‌ایدی. ۲۲۴ تاریخنده نوح بن اسد سامانی بو شهری‌ضبطله، بربیوك سورله احاطه ایتمشیدی. خوارزمشاه زماننده خرابه یوز طوتوب، متعاقباً چنکیز عسکری طرفندن بسبتون هدم وتخریب اولنمشدر.

اسفید { «آق» دیمك اولان (سپید) کلمهٔ فارسیه‌سنك معربی اولوب، بعض مواضع وممالکك اسملری ترکیبنده بولنیور. [«سپید» مرکباتنه مراجعت بیوریله.]

اسفینکس { (Sphinx) مصر قدیم ویونان قدیمه‌ده برچوق هیکللری بولنان بر حیوان موهوم ایدی. مصرده بونی قیز باشلی بر آرسلان شکلنده تصویر ایدرلردی. احتماله کوره بو هیکللری حکمت الهه‌سی زعم ایتدکلری (نیت) نام الههٔ کاذبه‌نك نامنه یاپارلردی. مصرك اسکی شهرلری خرابه‌لرنده یکپاره طاشدن معمول برچوق اسفینکسلره تصادف اولنور. بونلرك اك بیوکی ایکی هرمك آره‌سنده واقع اولوب، محلنده (ابو الهول) اسمیله معروف اولانیدر، که جسمی قومك ایچنه مدفون اولدیغی حالده، خارجده قالان کوکس وباشنك ارتفاعی ۲۷ متره‌در. — یونانیلر ایسه (تیبه) شهر قدیمنك جوارنده بو اسمله آرسلان بدنلی، قیز باشلی وقره قوش قنادلی برحیوان مقدس وجودینه معتقد ایدیلر. بوغریب سیمرغ حقنده

بعض خرافات ایجاد ایتمشلردر. کویا بو اسفینکس کلوب
پچنلره بر معمانك حلنی تکلیف ایدر، وحل ایده مینلری
بر قیانك اوستندن دکیزه آتارمش. نهایت (اودیب)
اسمنده بر شخص معمایی حل ایتمکله، اسفینکس کندی
نفسنی قیادن دکیزه آتوب، نابدید اولمش.

اسقارابورغ { (Skaraborg) اسوجك ایا- لاتندن اولوب، جنوب شرقی
جهتندن (یونکوپینغ)، جنوب غربی جهتندن (الفبورغ)،
شمال شرقیدن (اورنو)، شمالاً (قارلستاد) ایالتلریله،
شرقاً (وتر)، غرباً دخی (ونر) کوللریله محدود ومحا-
طدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ٨٥٦١ مربع کیلومتره،
واهالیسی ٢٥٣ ٥٢٩ کشیدر. مرکزی (ماریستاد)
شهری اولوب، کوللری واورمانلری چوقدر. دمیر،
شاب وسائر معدنلریله ابنیه طاشلری وطبق اعماله
الویریشلی طوپراغی واردر.

اسقاربوروغ { (Scarborough) انکلتره‌نك (یورق) قونتلغنده شمال دکیزی
ساحلنده بر کوزل قویك ایچنده و(یورق) شهرینك ٦٨
کیلومتره شمال شرقیسنده واقع بر قصبه اولوب،
١٠٠٠٠ اهالیسی، کوزل نیمانی، بر اسکی سرای
خرابه‌لری، کمور، مسکرات، بالیق وسائره تجارتی،
دکیز حاملری ومعدن صولری واردر.

اسقارپه { (Scarpe) فرانسه‌نك شمالنده بر چایدر، که (پادوقاله) ایالتنده نبعان
ایده‌رك، ١٠٠ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، اسقو
ایرماغنه دوکیلور. ٨٠ کیلومتره‌لك محلی سدلر واسطه-
سیله سیر سفائنه صالحدر.

اسقاردوس { (Scardus) آرناؤدلقده‌کی (شار) بالقانك اسم قدیمیدر.

[«شار» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اسقارلاتی { (Scarlatti) ایتالیانك مشهور موسیقی شناس وبسته‌کارلرندن
اولوب، ١٦٥٠ تاریخنده ناپولیده طوغمش، و ١٧٢٥
ده وفات ایتمشدر. بر چوق اوپرالری واردر.

اسقارون { (Scarron) فرانسه ادباسندن اولوب، ١٦١٠ تاریخنده طو-
غمش، و ١٦٦٠ ده وفات ایتمشدر. کنج یاشنده کو-
توروم اولوب، خانه‌سنده شعر وادبیاتله عمرینی کچیر-
مش؛ وبر قاچ منظومه ومضحکه وسائره یازمشدر.
کلیات آثاری ١٠ جلد اوزره نشر اولنمشدر.

اسقاکراق { (Skager-Rak) شمال دکیز- ینك بر بوغازی اولوب،
دانیمارقه‌نك (یوتلاند) قطعه‌سیله (نوروج) آره‌سنده
واقعدر. جنوباً (قاتغا) بوغازیله مربوطدر. طولی
٣٠٠ وعرضی ١١٠ کیلومتره‌در.

اسقاندیا { (Scandie) اسوج ونورجك اسم قدیمی اولوب، زمان قدیمده
بو شبه جزیره‌نك یالکز قسم جنوبیسی معلوم اولمغله،
جزیره زعم اولنمشیدی.

اسقاندیناو { (Scandinave) اوروپاده ساکن بولنان امم آریانیه‌دن بر
امت اولوب، اسکی (جرمان) یاخود (غوت) امتنك
بر شعبه‌سی حکمنده‌در. بونلر اسکیدن بری آوروپانك
شمال جهتنده یعنی بالطیق دکیزینك سواحلنده ساکن
بولنمشلردر. زمان قدیمده اسقاندیناو لسانی، بری
طاغلی اهالیسنه ودیکری اووه‌لر ودوز یرلر سکنه‌سنه
مخصوص اولمق اوزره، ایکی شعبه‌یه منقسم اولوب،
بو شعبه‌لرك برنجیسندن، ایسلانده ونوروج،
وایکنجیسندن دخی دانیمارقه واسوج لسانلری تولد
ایتمشدر. ایسلانده لسانی اسکی حالنده قالمش اولدیغی
حالده، نوروج لسانی خیلی دکیشمش، والسنهٔ
سائره‌دن بعض کلمه‌لر اخذ ایتمش اولدیغندن. بر
شعبه‌دن متولد اولان بو ایکی لسان آره‌سنده فرق
بولندیغی کبی، اسوج ایله دانیمارقه لسانلری آره‌سنده
دخی خیلی فرق واردر. مع هذا بو درت لسان
بربرلرینه پك مشابه اولدقلری کبی، آلمانجه ایله دخی
مشابهتلری ظاهردر. اسقاندیناولر امم آریه‌دن اولوب،
پك اسکی بر وقتلرده آسیای وسطیدن آوروپایه هجرت
ایتمش اولدقلرندن، کرك اوروپا وکرك آسیاده بولنان
امم آریانیه ایله، یعنی جرمان، لاتین اسلاو، ایران
وهند امتلریله لسانجه مناسبتلری واردر. اسقاندیناولر
اسکیدن بری جسور بر قوم اولوب، ازمنهٔ قدیمه‌ده
باشلیجه آوجیلق وبالقچیلقله یاشارلردی. بونلر یقین
وقتلره کلنجه‌یه قدر اوروپانك جنوب جهتلرنده‌کی
مدنیتدن بیخبر اولوب، اصلا اختلاط ایتمدکلرندن،
دین واعتقادلری واخلاق وعادتلری دخی کندیلرینه
مخصوص ایدی. اساطیر قدیمه‌لری پك غریب اولوب،
جهنمی بوز وقارله مستور وجنتی صیجاق بر محل
تصور ایدرلردی. اعتقادلرینه کوره حربده اولمنلر

جنته کیرمدیکندن، ایچلرندن کیمسه یتاقده اولمکی آرزو ایتمزدی. جنته سلاحلریله وآتلریله کیتمك اعتقادنده بولندقلرندن، هرکسك آتنی واسلحه‌سنی دخی برابر دفن ایدرلردی.

اسقاندیناویا (Scandinavie) اوروپانك شمالنده واقع اسوج ونوروج شبه جزیره‌سیله دانیمارقه‌یی تشکیل ایدن شبه جزیره وجزایره وایسلانده‌یه ویریلن اسمدر. بو اسمی اك اول روما طبیعیونندن (پلین) قوللانوب، دانیمارقه جزایریله بنه جزیره زعم ایتدیکی اسوج ونوروجك قسم جنوبیسنه اطلاق ایتمش؛ ودانیمارقه‌نك (یوتلاند) شبه جزیره‌سنی جرمانیایه براقمشدر. [«اسوج، نوروج، دانیمارقه وایسلانده» ماده‌لرینه مراجعت.]

اَسقُب (برقه) یعنی بنغازیده بر قصبه اولوب، ۵۳۵ تاریخنده وفات ایدن ابوالحسن یحیی بن عبدالله اسقبی کبی بعض علمانك مسقط رأسی بولنمشدر.

اسقراپار (Skrapar) آرناودلقده یانیه ولایتنك برات سنجاغنده بر قضا اولوب، مرکز لوا اولان براتك جنوب شرقی جهتنده واقع اولدیغی حالده، ۶۳ قریه دن مرکبدر. مرکزی (چوروووده) نام موقع اولوب، بو موقعده برحکومت قوناغیله ۳ خان و ۶ دکان بولنوب، هر پنجشنبه کونی بازار قوریلور. قضا ایکی طاغ آره‌سنده واقع اولوب، برات نهری وادیسندن عبارتدر. اکثر اراضیسی چپلاق وشوره زار اولوب، محصولاتی پك آزدر. اهالیسی اوفق تفك زراعتله مشغولدرلر. درون قضاده یالکز ۲ صبیان مکتبی واردر. اهالیسی جملةً مسلمدر.

اسقریب (Scribe) فرانسه‌نك مشاهیر ادباسندن اولوب، ۱۷۷۱ تاریخنده پارسده طوغمش، و ۱۸۶۱ ده وفات ایتمشدر. ابتدا آووقات اولمق اوزره تحصیل ایتمش ایسه‌ده، تیاتروکتابلرینه اولان میل طبیعیسی کندیسنی بو طرفه چکوب، طبیعت شعریه‌سی دخی اولمغله، فاجعه، هانله، مضحکه واوپرا اوله‌رق، بر چوق منظومه‌لر ترتیب ایده‌رك، فوق‌العاده بر شهرت بولمش؛ وبو سایه‌ده کلیتلی ثروته مالك اولمشیدی. ۱۸۳۸ ده فرانسه آقادمیاسی اعضالغنه قبول اولنمشیدی. یازدیغی تیاترو کتابلری ۳۵۰ دن زیاده اولوب، جمله‌سی آچیق وسلیس بر صورتده یازلمشدر؛ وپك ماهرانه ترتیب اولنوب، زمانك اخلاقنی مصوردرلر.

اسقریبونیانوس (Scribonien) میلادك ۳۲ تاریخنده روما قونسلوسلرندن اولوب، (قلاودیوس) کندی ایمپراطورلغنی اعلان ایتدیکی وقت، صاحب ترجمه عسکرله دالماچیاده بولنمغله، بوده کندی ایمپراطورلغنی اعلان ایتمش ایسه‌ده، عسکری کندیسنی ترك ایتمکله، ۴۲ تاریخنده (لیسا) آطه‌سنده قتل اولنمشدر.

اسقلاوونیا یاخود اسلاوونیا (Esclavonie, Slavonie) آوستریا ومجارستان دولتنك اك بیوك ایالتلرندن اولوب، شمال شرقی جهتندن مجارستانله، غرباً خرواتستانله، جنوباً دخی دولت عثمانیه یعنی بوسنه حدودیله محدود ومحاطدر. مجارستاندن (دراوه) وطونه، وحدود عثمانیه‌دن دخی صاوه نهرلریله تفریق اولنه‌رق، بر آطه حکمنده در. ویالکز غرب جهتندن خرواتستانه مربوطدر. مرکزی (اسك) شهری اولوب، شرقدن غربه اولان طولی ۲۸۰ وشمالدن جنوبه اولان عرضی دخی ۲۰ ایله ۸۰ کیلومتره آره‌سنده‌در. اهالیسی تقریباً ۷۰۰۰۰۰ کشی اولوب، اوچ سنجاغه منقسمدر، که بونلرده (ورووویج)، پوسغاو (سیرمیا) سنجاقلری اولوب، مرکزلری اسك، پوسغا و (ووقووار) شهرلریدر. ایالتك ایچنده اورمانلرله مستور بر چوق طاغلر وار ایسه‌ده، اکثر یرلرنده وعلی الخصوص (اسك) جوارنده بر طاقم بطاقلقلر دخی بولنیور. هواسی معتدل واراضیسی پك منبتدر. صنایع محلیه پك کری اولوب، اهالیسی جاهلدر. بونلرك اکثری اسلاو اولوب، خیلی المانلر ومجارلر دخی بولنیور. دیانةً اکثریسی قتولیك اولوب، روم مذهبنه تابع اولانلری دخی واردر. اسقلاوونیا زمان قدیمده (پانیا) دن معدود اولدیغی حالده، یدنجی قرن میلادیده شمال شرقیدن بو طرفلره هجرت ایدن اسلاو اقوامی میاننده (اسلاو) یاخود (اسقلاو) اسمیله تعارف ایدن بر قوم کلوب، اوراده توطن ایتمکله، (اسقلاوونیا) ویا (اسلاوونیا) تسمیه اولنمش؛ وبر وقت (آوار) لرك حکمی آلتنده بولندقدن صکره،

٧٩٩ ده شارلمان طرفندن تخليص اولنه‌رق، خرواتستانه برابر بر حكومت محليه تشكيل ايتمشلردي. طقوزنجی قرن ميلاديده بلغارلره قارشی طوروب، اوصره‌ده اسقلاوونيا وخرواتستان آيری آيری حكو- متلره تقسيم اولنمش؛ واون برنجی قرن ميلاديده اسقلاوونيا خرواتستانك حكمدارلری طرفندن ضبط اولندقدن صكره، قرن مذكور اواخرنده بوممالكتلرك ايكيسی‌ده مجارلرك الينه چكوب، بعده بردوقه‌لق اتخاذ اولنمش؛ واووقتدن بری مجارلرك حكمی آلتندن قور- تيله‌ميه‌رق، اون بشنجی واون آلتنجی قرن ميلاديده دفعاتله دولت عليهٔ عثمانيه‌نك يد اداره‌سنه چكمش ايسه‌ده، چوق وقت حفظ اولنه‌مامش؛ ونهايت مجا- رستانه برابر آوستريا دولتنه تابع اولمشدر. ١٨٦٧ تاريخندن بری، يه مجارستانه مربوط اولمق اوزره، خرواتستانه‌برابر برنوع ادارهٔ مختاره‌يه نائل اولوب، كنديسنه مخصوص مجلس مبعوثانی واردر.

اسقلپيوس { ياخود اسكولاب (Esculape, (Asclépius) اساطير قديمهٔ يونانيه‌يه كوره، طب الهی اولوب، شمسدن كنايه وعلوم و فنونك حامیسی اولان (آپولون) ايله (قو- رونيس) نام قادينك اوغلی‌ايدی. لاجل التربيه (خيرون) اسمنده برعفريته تسليم اولنه‌رق، كنديسندن علم طبی اوكرندكدن صكره، كويا (آرغونوت) لرله برابر (قولخيده) يه كيدوب، عودتنده آتنه حكمداری بو- لنان مشهور قهرمان (تيسيوس) ك اولمش اولان اوغلی (هيپوليت) ی يكيدن احيا ايتمكله، آخرت الهی (پلوتون) ك شكايتی‌اوزرينه، ابوالآلهه مشتری‌طرفندن برصاعقه ايله قتل اولنمش؛ وبعده پدری آپولونك تسليسی ايچون سمايه چيقاريلوب، يلديز، محويلاه، (حيه) بورجنه وضع اولنمش. اسقلپيوسه باشليجه يو- نانك (اپيداوروس) وآتنه شهرلرنده و استانكوی ايله ازمير وبرغمه‌ده عبادت اولنوردی. كنديسنه خروس ويلان قربان ايدرلردی. بوخرافاتدن استخراج او- لنه‌جق حقيقت شو اوله‌بيليركه اسقلپيوس اووقته‌كوره ماهر برطبيب اولوب، بعض خسته‌لری ايی ايتديكندن، بوندن مبالغه اوله‌رق، اولولری ديرلتمك قوتنی حائز زعم اولنمش؛ وفوق العاده بر فضيلته مالك آدملره الوهيت اسناد ايتمك اسكی يونانيلرده عادت اولديغندن، بودخی برالهك اوغلی فرض اولنه‌رق، الوهيت درجه- سنه چيقارلمشدر. استانكويده وسائر بعض محللرده (اسقلپياديس) يعنی (اسقلپيوسيون) اسميله معروف نسلی قالديغنه، وبونسله منسوب اولانلرده اباً عن جدٍ طب ميراث قالوب، نهايت بونلرك بری اولان (بقراط) طرفندن بوفنك تدوينته همت ايدلمش اولديغنه باقيليرسه، اسقلپيوسك انسان اولديغنده شبهه قالماز. يونان حكماسی بوفكری ميدانه قويمش اولدقلری كبی، عرب علماسی دخی اسقلپيوسی بوصورتله قبول وتلقی ايده‌رك، كنديسنه طبك موجدی نظريله باقمشلردر.

اسقلپيوس { (Asclépius) آلتنجی قرن ميلادی حكماسندن اولوب، آيدينده‌كی (تراله) شهر قديمنده (يعنی سلطان حصا- رنده) طوغمشيدی. آرسطو ايله افلاطونك اصول فلسفه‌لرينی تطبيق وتوحيده چاليشه‌رق، آرسطونك بعض آثارينی دخی شرح ايتمشدر.

اسقلپيوسيون { (Asclépiades) اسكی يونانيلرده كنديلرينی (اسقلپيوس) ك نسلندن زعم ايدر وافرادی اجرای طبابتله مشغول اولور برقاچ سلاله بواسمله تسميه او- لنوردی. بونلرك بری استانكويده اولوب، بقراط دخی بوكا منسوب بولنمشدر. ردوسده وسائر بعض محللرده دخی بواسمله تسميه اولنور عائله‌لر وار ايدی. مؤخراً بروسه‌ده دخی (آسقلپياد) يعنی (اسقلپيوس) اسميله برطبيب ظهور ايتمشدر. [«آسقلپياد» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

اسقو { (Escaut) فرانسه ايله بلچيقه و فلمنكده جريان ايدر بر ايرماقدر، كه فرانسه‌نك شمال شرقی ايالاتندن (اسنه) ايالتنده (قاتله) شهری جوارنده نبعانله، شمال وشمال شرقی‌يه طوغری آقه‌رق، (هن) ايالتنه دخول، و(قامبره)، (والنسينه) و(قونده) شهرلرينك ايچلرندن جريان ايتدكدن صكره، بلچيقه حدودينی چكه‌رك، اوراده دخی (تورنای)، اودنارده، (غاند) و (آنور) كبی شهرلرك ايچندن مرورله، فوق العاده توسع ايتمش اولديغی حالده، فلمنك طوپراغنه كيره‌رك، «غربی» و «شرقی» اسملريله عادتا كورفز صورتنده ايكی كنيش قوله آيريلير، كه بونلر بينلرنده برطاقم بيوك آطه‌لر تشكيل ايده‌رك، و شرق (ودها طوغريسی شمالی) قولی (رين) ايرماغنك برقوليله دخی قاريشه‌رق، شمال دكيزينه منصب او-

لورلر. بو ایرماغه دوکیلن نهرلرك اك بیوکلری : سانسه ، اسقارپه، لیس، دندر و (روپل) نهرلریله (سنت کنتین) قنالیدر. (آنور) شهرندن اعتباراً شمال غربی استقامتنی آلوب، فلنك حدودینه کیرنجه، یسبتون غربه طوغری دونر. مجراسی پك طولاشیقلی اولوب، مجموعاً طولی ٤٣٠ کیلومتره‌در، که بونك ١٠٧ کیلومتره‌لکی فرانسه، ٢٣٣ کیلومتره‌لکی بلچیقه و ٩٠ کیلومتره‌لکی فلنکده‌در. فرانسه‌ده وسعتی ٢٠ متره قدر اولوب، سیر سفائنه صالح اولهجق صورتده آچلش اولدیغندن، برجدول صورتنده کورینور. بلچیقه‌ده کیتدکجه کسب وسعت ایده‌رك، آنورده وسعتی ٧٠٠ متره‌یه قدر بالغ اولور. فلنکده ایسه منقسم اولدیغی ایکی قولك بهری اون ایکی کیلومتره وسعتنده‌در. آنور قربنه قدر صویی طوزلی اولوب، شهر مذکورده کوزل برلیمانی واردر، ومد وجزرك تأثیری (غاند) شهرینه قدر حس اولنور.

اسقوپاس (Scopas) یونان قدیمك اك مشهور هیکلتراش ومعمارلرندن اولوب، بو ایکی فنه متعلق برچوق مصنوعاتیله یونان قدیمله آناطولی سواحلنده موجود شهرلری تزیین ایتمشیدی. میلاددن ٤٦٠ سنه اول (پاروس) آطه‌سنده طوغمشدر.

اسقوپلوس (Scopelos) یونان جزایرندن اولوب، آغریبوزك شمال شرقیسنده وغلوس کورفزینك مدخلی قربنده (اسکیاتو) ایله (کلیدرومی) آطه‌لری آره‌سنده واقعدر. اداره‌ٔ عثمانیه زماننده (اشکبلوس) اسمیله معروف ایدی. اراضیسی پك منبت دکل ایسه‌ده، ایی ایشلنمکده اولوب، اوزوم، زیتون ومیوه‌لری چوقدر. اهالیسی ١٢٠٠٠ قدر اولوب، مرکزی اولان همنامی قصبه‌نك ٥٠٠٠ نفوسی واردر.

اسقوت ژان — (J. Scot) ایرلانده‌نك اسکی علماسندن اولوب، طقوزنجی قرن میلادیده یاشامشدر. کندیسی راهب اولدیغی حالده، فلسفه‌یه متعلق لاتین لساننده یازدیغی کتابلرده مذهب‌سنجه لسان قوللانمش اولدیغندن، پاپا طرفندن تعقیب اولنمشیدی. — (میشل اسقوت) اسمیله بریسی دخی اسقوچیانك اون اوچنجی قرن میلادی علماسندن اولوب، اووقت اوروپاجه معروف اولان علوم وفنونی تحصیل ایده‌رك، سحارلقله شهرت بولمشیدی. — ژان اسقوط اسمیله دیکر بریسی دخی ینه اسقوچیانك قرن مذکور فلاسفه‌سندن اولوب، علوم سفسطیه ایله اوغراشمشدر.

اسقوت (Scots) اسقوچیا اهالیسنك اسم قدیمیدر.

اسقوت والتر (Walter Scott) انکلتره‌نك اك مشهور شعرا وحکایه‌نویسانندن اولوب، اسقوچیالیدر. میلادك ١٧٧١ تاریخنده ادیمبورغده طوغوب، ١٨٣٢ده وفات ایتمشدر. ابتدا بعض مأموریتلرده بولنه‌رق، معیشتنی تأمین ایتمکله، استخلاص وقت ایتدکجه، اسقوچیانك بعض اسکی نقلیاتنی نظمه چکوب، شعرده خیلی شهرت قزاندقدن صکره، حکایه‌نویسلکه سلوك ایده‌رك، نشر ایتدیکی حکایه‌لر اسقوچیانك احوالنی واهالیسنك اخلاق واطوارینی مصور اولمغله برابر، پك ماهرانه قلمه آلنمش اولدقلرندن، رغبت عمومیه‌یه مظهر اولمغله، صاحب ترجمه آز وقت ظرفنده بیوك برثروته نائل اولوب، کوزل برملك اشترا ایله، رفاهله یاشامقده ایکن، ناکهان برافلاسه دوچار اولوب، بورجلرینی ویرمك ایچون تحملندن زیاده چالیشمغه باشلامش؛ وبو چالیشمسی اجلنی تسریع ایتمشدر. آثاری فوق‌العاده مقبول ومعتبر اولوب، دفعاتله طبع ونشر، و آوروپانك اکثر لسانلرینه ترجمه اولنمشدر.

اسقوتیا واسقوتلاند (Scotie, Scotland) اسقوچیانك نام دیکریدر.
[«اسقوچیا» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اسقوچیا (Écosse) وانکلیزجه اسقوتلاند (Scotland) «دولت متحده» اسمیله یاداولنان انکلتره ویا بیوك برتانیا دولتنی ترکیب ایدن اوچ قطعه‌نك بری اولوب، بیوك برتانیا جزیره‌سنك قسم شمالیسندن عبارت اولمغله، نفس انکلتره‌نك جهت شمالیه‌سنده واقعدر.

موقعی، حدود ومساحه‌سی. — اسقوچیا یالکز جنوباً نفس انکلتره‌یه مربوط اولوب، دیکر اوچ جهتدن دکیزله محاط اولمغله بیوك برشبه جزیره صورتنده اولوب، ٣٧′ ٥٤° ایله ٤١′ ٥٨° عرض شمالی و ٦′ ٤° ایله ٣٥″ ٨° طول غربی آره‌سنده واقعدر. آطه‌لری بوحدودك خارجنده‌در. سواحلی

وعلى الخصوص سواحل غربيه‌سی پك كیرنتیلی چیقنتیلی اولوب، (فیرت) تعبیر اولنور بر طاقم طار كورفزلر وخلیجلر قره‌لرك پك درین محللرینه قدر كیررلر، وبر طاقم طار واوزون دیللر دخی دكیزك ایچنه اوزانیرلر. بو دیللرك قارشیلرنده دخی ینه بوشكل و صورتده بر چوق آطه‌لر بولنیور. شرق جهتی شمال دكیزیله، شمال وغرب جهتی بحر محیط آطلاسی ایله، غرب جنوبی جهتی دخی اسقوچیا ایله ایرلانده آره‌سنده‌كی شمال قنالیله محدود ومحاطدر. آطه‌لرله برابر مساحهٔ سطحیه‌سی تقریباً ۷۹۰۰۰ مربع كیلومتره‌در.

شكل طبیعیسی، طاغلری. — اسقوچیا اراضیسی اوته‌دن بری (هیغلاند) و(لوولاند) یعنی طاغلق و اووه‌لق اسملریله ایكی‌یه منقسم اولوب، طاغلق محللری شمال غربی جهتنده واووه‌لق یرلری دخی جهت جنوبیه‌سنده‌در. ساحل غربیه‌ده‌كی (قلید) خلیجندن ساحل شرقیده‌كی (آبردین) شهری قرینه قدر اوزانان و (استرت مور) یعنی «طار بایر» نامیله معروف اولان اوزون بر اووه اسقوچیانك (هیغلاند) ایله (لوولاند)ی آره‌سنده برخط حدود حكمنده‌در. اووه‌لق تعبیر اولنان جنوب جهتنده دخی خیلی مرتفع طاغلر وار ایسه‌ده، هرحالده بونلرك ارتفاعی شمالده‌كیلرك ارتفاعندن آز اولمغله برابر، او قدر صرب وطاشلق اولمدقلرندن، وعمومیت اوزره جنوبده‌كی اراضی دها دوز اولدیغندن، بو جهت (لوولاند) اسمیله تسمیه اولنمشدر.

خریطه‌سنه دقت اولنورسه، اسقوچیا ایكی محلده طرفیندن قره‌لرك ایچنه كیرن درین كورفزلرله كسیلوب، بربرینه ملتصق اوچ شبه جزیره صورتنده كورینور. ارتفاع اراضیجه دخی بو وجهله اوچه منقسم اولوب، مذكور قارشیلقلی كورفزلرك آره‌سنده، شمالده‌كی (غلنمور) و جنوبده‌كی (أسترتمور) اسمیله معروف اولمق اوزره، بریاندن بر یانه ایكی اووه ممتد اوله‌رق، مذكور اوچ شبه جزیره‌ده‌كی طاغلری بربرلرندن آییریرلر. بو وجهله اسقوچیا طاغلری شمالی، وسطی وجنوبی اوله‌رق اوچ طاقمه منقسمدر.

بو اوچ طاقمك اك شمالده بولنانی غرانیتدن عبارت دیك، صرب، چبلاق ودرین بوغازلرله آیرلمش بر طاقم طاغلردن عبارتدر، كه شرقه طوغری اولان اتكلری براز دوز ایسه‌ده، غرب جهتندن سواحل بحرده یردن بره كسب انحطاط ایدوب، قیالق و یوكسك بر طاقم برونلر وكیرنتیلر تشكیل ایدرلر. بو طاقمك اك بیوك طاغلری: ۱۰۰۰ متره ارتفاعی اولان (بن موره)، ۱۰۸۲ متره ارتفاعنده اولان (بن دراغ)، ۱۰٤٤ متره یوكسك اولان (بن ویوس)، ۱۲۲۰ متره ارتفاعی بولنان (بن آتوو) وسائره‌در. بو طاقی وسطی طاقدن آیران (غلنمور) اووه‌سی انسان الیله آچلمش برخندق صورتنده بردكیزدن بر دكیزه قدر ۱۱۵ كیلومتره‌لك محلده ممتد اولوب، ایچنده برطاقم آیاقلرله بربرلرینه مربوط برصره كوللر بولنیور، كه بونلرك اك بیوكی (نس) كولیدر. بو كول طولاً اووه‌نك برثلثنی ضبط ایدوب، تقریباً ۱۵۰۰۰ متره عرضی و۲۵۰ متره درینلكی واردر. كنارلری دخی سطح مادن ٤۰۰ متره یوكسكدر. بو كوللرك ایچندن كچن قالدونیا قنالی ایكی دكیز آره‌سنده برسیر سفاین طریقیدر.

ایكنجی طاقم (غرامپیان) اسمیله باشلیجه برصره طاغلردن عبارتدر، كه بوصره‌نك باشی واك یوكسك محلی غرب شمالیده و(لینهه) خلیجنك كنارنده اولان (بن نویس) طاغیدر. بوطاغك ۱۳۰۹ متره ارتفاعی اولوب، اسقوچیانك وبتون برتانیا جزیره‌سنك اك یوكسك محلیدر. بو طاغ شرقه طوغری بر صیرت صورتنده اوزانوب، بعده بری ینه شرقه ودیكری شرق شمالی‌یه طوغری ایكی‌یه آییریلوب، ایكنجی درجه‌ده بعض شعبه‌لری وغایت واسع اتكلری دخی واردر. بوصیرتك مذكور طاغدن صكره اك یوكسك نقطه‌لری ۱۱٦٤ متره ارتفاعنده اولان (بن موره)، ۱۰٦۸ متره یوكسك اولان (غلاس میل) و۱۲٤۸ متره ارتفاعی اولان (كرن غورم) یعنی «ماوی طاغ» در. بوسلسله‌نك جنوبنده وغرب جهتنده (موناد لید) اسمیله برصره طاغلر دها واردر، كه اك یوكسكلری ٦۰۰ متره ارتفاعنی تجاوز ایتمیور. غرامپیان طاغلرینك ذروه‌لری دائمی صورتده قارله مستور اوله‌جق ارتفاعدن دون ایسه‌لرده، بعض درین بوغازلرنده قار یازین دخی اریمز.

ذكر اولنان ایكی طاقم اسقوچیانك (هیغلاند) قسمنده اولوب، (لوولاند) قسمنده اولان اوچنجی طاقمی دخی، غربدن شرقه طوغری اوله‌رق، برتقسیم میاه صره‌سی

تشکیل ایدیور، وشمال وجنوبه طوغری برچوق شعبه‌لر اوزاتیور. بو طاقك اك یوکسکی اولان (بروآدلاو)ك آنجق ۸۳۵ متره ارتفاعی واردر. ادیبورغك اطرافنده (پنتلاند)، (هورفوت) و(لامرمویر) اسمیله اوچ کوچك طاقلر دخی بولنیور، که ارتفاعلری ۵۰۰ ایله ۷۰۰ متره آره‌سنده‌در.

انهاری. — اسقوچیانك طارلغی وطاغلرینك وضعیتی اوزون نهرلر جریانه وبیوك حوضه‌لر تشکلنه مساعد اولمیوب، اك بیوك نهرلرینك حوضه‌لری ۲۶۰ مربع کیلومتره‌یی تجاوز ایتمیور. اراضیسنك ارتفاعی باشلیجه غرب جهتنده بولندیغندن، نهرلرینك اکثریسی شرقه طوغری آقوب، شمال دکیزینه دوکیلورلر. بودکیزه منصب اولانلر انکلتره حدودندن باشلایه‌رق بروجه آتیدر: (توید) نهری ۱۵۴ کیلومتره‌لك محلده جریان ایدوب، آشاغی طرفی اسقوچیا ایله انکلتره حدودینی آییریور. (فورت) نهری (بن لوموند) طاغندن نبعانله، طولاشیقلی برجریاندن صکره، ۳۰ کیلومتره طولنده واسع برخلیج تشکیل ایدیور، که بوخلیج ادیبورغ اوکنده اولان (فورت) کورفزیله اختلاط ایدیور. (تای) نهری، که ۱۷۰ کیلومتره مجراسی اولوب، کرك طوبلجه وکرك حوضه‌سنك وسعتجه اسقوچیانك اك بیوك نهریدر، (بن لویی) طاغندن نبعانله، ابتدا (اتریك) اسمیله (دوچارت) کولنه دوکیلور، واورادن (دوچارت) اسمیله وآیاق صورتنده چیقوب، ۲۲ کیلومتره طولی اولان (تای) کولنه کیرر، وبعده (تای) اسمیله بوکولدن چیقوب، شرق وشرق جنوبی‌یه طوغری جریانله، (پرت)شهرینك ایچندن چکه‌رك، ۱۹ کیلومتره طولنده برخلیج تشکیل ایتدکدن صکره، (تای) کورفزینه دوکیلور. (دی) نهری (بن ماقدوبی) طاغندن نبعانله، ۱۴۰ کیلومتره‌لك سرعتلی برجریاندن صکره، (آبردین) شهری اتصالنده دکیزه منصب اولور. (اسپی) نهری غرامپیان سلسله‌سنك شمالی اتکلرندن نبعانله، شرق شمالی‌یه طوغری آقه‌رق، ۱۵۴ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، (غارموت) قربنده دکیزه دوکیلور. (نس) نهری همنامی اولان کولك آیاغی و(قالدونیا) جدولنك برقسمی حکمنده اولوب، (اینورنس) شهری یاننده (مورای) کورفزینك ایچ طرفنده اولان (اینورنس) خلیجنه دوکیلور. اسقوچیانك قسم شمالیسنده آقان نهرلر دره وسیل حکمنده اولوب، هیچ بری ذکره شایان دکلدر. سواحل غربیه‌دن دوکیلن نهرلردن دخی یالکز زیرده‌کیلر شایان ذکردر: (لوچی) نهری همنامی اولان کولك آیاغی و(قالدونیا) کورفزینك قسم غربیسی حکمنده اولوب، (ایله) کولنه واورادن (لورن) کورفزینك ایچ طرفی اولان (لینهه) خلیجنه دوکیلور. (قلید) نهری اسقوچیانك غربه طوغری آقان نهرلرینك اك بیوکی اولوب، (لووهاند)ده (بروآدلاو) طاغنك غربی اتکندن و(توید) نهری منبعنك قربنده نبعانله، شمال غربی‌یه طوغری آقه‌رق، اسقوچیانك اك بیوك شهری اولان (غلاسقوو)ك ایچندن بالمرور، پك طولاشیقلی برخلیج تشکیل ایتدکدن و ۱۶۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، همنامی اولان کورفزه منصب اولور. بوخلیجك کنارلرنده (دومبارتون) و(غرنوق) شهرلری دخی بولنیور. (نیت) نهری شمالدن جنوبه طوغری آقه‌رق، ۹۶ کیلومتره‌لك جریاندن صکره (سولوای) کورفزینه دوکیلور.

اسقوچیا نهرلرینك کندیلرینه مخصوص برحالی وار ایسه، اوده منصبلرینه یقین اوزون وکنیش برطاقم خلیجلر تشکیل ایتملری واکثریسنك برطاقم کوزل کوللرك ایچندن چکمه‌لریدر، که بوحال سیر سفائنه صالح اولملرینه دخی یاردیم ایدیور.

کوللری. — اسقوچیا اراضیسنه کندینه مخصوص برحسن ولطافت وغرابت ویرن شیلرك بری‌ده متعدد کوللریدر. بوکوللرك بیوکلری ۴۰ قدر اولوب، باشلیجه‌لری شونلردر: (قلید) خلیجنك شمالنده‌کی (لوموند)، هبریده دکیزی‌ساحلنه قریب اولان (آوه)، ذکری سبقت‌ایدن (نس)، شمال جهتنده‌کی (شین)، ذکری چکن (تای)، (اریکت) وسائره.

سواحل وجزایری. — اسقوچیا سواحلنك پك کیرنتیلی چیقنتیلی اولدیغنی سویلدی ایدك. سواحل شرقیه‌سی شمال دکیزنده ایکی بیوك اوبوق تشکیل ایدوب، جنوبده‌کنده (فورت) و(تای) وشمالده‌کنده دخی (مورای) و(دورنوچ) کورفزلری بولنیور. سواحل غربیه‌سنده اویله بیوك اوبوقلر یوغیسه‌ده، کوچك کورفزلر وخلیجلر دها زیاده اولوب، شمالدن باشلایه‌رق، (اینزسوند)، (اسلیت سوند)، (لورن)، (قلید) و(سولوای) کورفزلری اك بیوکلریدر، واکثریسی برر خلیجی شاملدر. بورونلری وشبه جزیره‌لری دخی

يك چوق اولوب، بونلر خريطه‌يه بر نظر آتمغله كو-
ريله‌جكندن تعدادلرندن صرف نظر اولندى.

اسقوچيانك اطرافنده برچوق آطه‌لر دخى بولنوب،
بونلر باشليجه اوچ طاقه منقسمدر: (اورغاده)، (شتلا-
ند) و(هبريده) آطه‌لرى. (قليد) كورفزنده‌كى آطه‌لر
دخى بواوچنجى طاقه ملحق عد اولنورلر. اسقوچيانك
شمال وغربنده واقع اولان بوآطه‌لرك مجموعى ٧٨٧
عددينه بالغ اوليورسه‌ده، بونلرك چوغى قيالق وغير
مسكون اوله‌رق پك كوچكدرلر. مجموعنك مساحهٔ
سطحيه‌سى ٩٦٠٠ مربع كيلومتره اولوب، بومقدارك
١٠٣٦ كيلومتره‌لكى اورقاده، ١٣٨٧ كيلومتره‌لكى
شتلاند، ٦٧٠٠ كيلومتره‌لكى هبريده، ٤٠٠ كيلومتره-
لكى دخى قليد كورفزى جزايرينه عائددر. [بو
طاقلردن هربرينك اسم مخصوصنه مراجعت بيوريله.]

اقليم وهواسى. — اسقوچيانك هواسى عرضنك
اقتضاسى قدر سرد اوليوب، جنوب وشرق جهتلرى
هواجه انكلتره‌نك قسم شماليسندن فرقسز كبيدر. غرب
جهتنده ايسه ياغمورلر دها بول ايسه‌ده، شمال وشرق
روزكارلرندن محفوظ اولديغيچون، قيش دها معتدل
اولور. يالكز (هيغلاند) ك مرتفع محللرنده قيشين قار
وبوز زياده بولنور. مكسيقه كورفزندن كله‌رك سوا-
حلنى احاطه ايدن صيجاق آقنتى بو قطعه‌نك هواسنى
آوروپانك هم اقليمى اولان ديكر يرلرى هواسندن
چوق دها معتدل بر حاله قويور. عموميت اوزره
كانون ثانيده وسطى مقياس حرارتى سانتيغراد ٣°
′٣٥ وتموزده ١٤ درجه‌در. رطوبتى زياده‌اولوب،
سنوى حد وسطى اوله‌رق قره‌ده ٩٤، وآطه‌لرده
١٨٧ ميليمتره ياغمور ياغار.

محصولات وحيوانات ومنابع ثروتى. — اسقو-
چيانك شمال جهتى قيالق طاغلردن وچپلاق يرلردن
عبارت اولوب، غايت حزن آميز برمنظره‌سى واردر،
ودره‌لرك كنارلرنده اهالينك يكتا مدار تعيشى اولان
بر مقدار يولاف وپتاته‌دن بشقه برشى حاصل اولماز.
(غلمور) اووه‌سنك جنوبنده‌كى هيغلاند قسمنك دخى
يالكز آلچق يرلرى وعلى‌الخصوص قسم شرقيسى اها-
ليسنك سعى وغيرتى سايه‌سنده آربه، بغداى وسائر
محصولات ويريور. اصل منبت ومحصولدار طرفى ايسه
(لوولاند) دنيلن جنوب قسميدر، كه بونده زراعت
انكلتره‌ده اولديغى قدر ترقى ايدوب، اقليمله قابل توفيق
اولان محصولاتك انواعى يتيشديريليور، وپك چوق
بيوك وتجارتكاه شهر وقصبه‌لر بولنيور.

اسقوچيا وقتيله چام آغاجلرندن عبارت اورمانلرله
مستور اولوب، اسكى روماليلر عندنده (قالدونيا
سيلوا) يعنى اورمانلق قالدونيا اسميله شهرت بولمشيكن،
اليوم اواسكى اورمانلردن يالكز شمال جهتنده (روس)
تعبير اولنان محلده برآز اثر قالوب، مملكتك سائر
طرفلرنده اصلا اثرى قالمامش؛ وحكومتك غيرتيله
برابر اورمان يتيشديريله‌مه‌مشدر.

حيواناتى چوق اولوب، طاغلق محللرينك اهاليسى
باشليجه حيوانات يتيشديرمكله مشغول اولورلر.
١٨٧٥ تاريخنده اجرا اولنمش براستاتستيقه كوره،
تاريخ مذكورده اسقوچياده ١١٤٣٠٨٠ صغير،
٧١٠٠٩٤٤ اغنام، ١٨٣٦٤٢ خركله و١٥١٢١٣
طوموز وار ايدى. سواحلده و نهرلرده كليتلى باليق
چيقوب، اهالينك برقسمى دخى باليقچيلقله وباليق تجا-
رتيله چكينيرلر.

اسقوچيانك باشليجه معدنلرى معدن كوريله دمير-
دن عبارت اولوب، اخراج اولنمقده اولان كومور
معدنلرينك يرى ٤٤٠٠ مربع كيلومتره وسعتنده در.
بعض قورشون معدنلرى دخى واردر. ابنيه طاشلرى
چوقدر.

اهاليسى، جنسيت ولسان ومذهبلرى. — اسقو-
چيانك اهاليسى ٤٠٧٥٥٠٠ كشيدن عبارت اولوب،
اراضينك احوال طبيعيه‌سى حكمنجه بومقدارك قسم
كليسى جنوب جهتنده‌در. شمال وغرب شمالى جهتنده
ايسه مربع كيلومتره باشنه آنجق ١٧ كشى دوشر.
بواهالى جنسيتجه، هرنه‌قدر جمله‌سى اقوام آريانيه‌دن
ايسه‌لرده، قرابت جنسيه‌لرى پك اوزاق ايكى فرقه‌يه
منقسمدرلر. هيغلاندك يعنى طاغلق محللرينك اكثر
طرفلرنده وعلى‌الخصوص شمال غربى قسمنده ساكن
بولنانلر اسقوچيانك وبتون آوروپاى غربينك اهالئ
قديمه‌سى اولان (كلت) اقواميندن اولوب، (غائل)
اسميله معروفدرلر. بونلر جنسيتجه (غال) و (ايرلانده)
اهالئ اصليه‌سيله براولوب، لسانلرى دخى پك آز
فرقليدر. اسقوچيانك جنوب و شرق جهتلرنده واك
معمور ومدنى اولان يرلرده ساكن بولنانلر ايسه ينه
كلتلرله دانيمارقه‌ليلر و آنغلو صاقسونلر اختلاطندن

متولد اولان انکلیز جنسیتنه منسوب اولوب، لسا-
نلری نفس انکلتره‌ده سویلنیلن انکلیزجه‌دن پك
آز فرقلیدر . بونلر صکره‌دن اسقوچیایه کیرمش
اولندقلری حالده، کیتدکجه ترقی وتکثر ایتمکده اولوب،
اهالئ قدیمه‌یه غلبه ایتمکده، وغائللر کیتدکجه کندی
لسانلرینی ترك وفراموش ایدوب، انکلیزلشمکده‌در .
یالکز طاغلرده چوبانلقله مشغول اولان اهالی لسان
قدیملرینی محافظه ایتمکده‌درلر. هرحالده غائل لسانیله
متکلم اولان نفوسك عددی ۳۰۰ ۰۰۰ ی تجاوز
ایتمه‌مکده‌در. بو ایکی قومك سیماجه دخی فرقلری او-
وب، انکلیزلرك چوغی صاری ویا قوله صاچلی وماوی
ویا صاری کوزلی اولدقلری حالده ، غائللرك اکثریسی
قره صاچلی وقره کوزلی آدملردر. اخلاق وعاداتجه
دخی بینلرنده بر بیوك مباینت بولنوب، غائللر الآن
قبیله‌لره منقسمدرلر، وبو قبیله‌لرك اسکیدن قالمه خا-
ندانلره منسوب رئیسلری واردر. قیافتلری ده کندیلرینه
مخصوص اولوب، برنوع قیصه فستان کیبرلر، دیزلرینی
آچیق براقیرلر، وباشلرینه برخروس تویله مزین بر
نوع کوچك قلپاق قورلر. مذهبجه جمله‌سی پروتستان
اولوب، بومذهبك مختلف شعبه‌لرینه منقسمدرلر.

تقسیماتی . — اسقوچیا قطعه‌سی دخی انکلتره
کبی (قونتلق) نامیله برطاقم سنجاقلره منقسم اولوب ،
۳۳ عددنده اولان بوقونتلقلر وهر برینك مساحهٔ
سطحیه‌سی بروجه آتیدر (آیری آیری نفوسلرینك
مقدارینه دائر یکی براستاتستیقه دسترس اوله‌مدق.) :

	قونتلق	مرکزی	مساحهٔ سطحیه‌سی
	(لوولانده‌کی قونتلقلر)		
	(فورت نهرینك جنوبنده)		
۱	لینلیتغوو	لینلیتغوو	۳۲۹
۲	ادیمبورغ	ادیمبورغ	۹۵۱
۳	هادینغتون	هادینغتون	۲۵۷
٤	برویق	غرینلاو	۱ ۲۰۲
۵	روقسبورغ	جدبورغ	۱ ۷۳٤
٦	سلکیرق	سلکیرق	٦۷٤
۷	پیبلس	پیبلس	۹۲۲
۸	دومفریس	دومفریس	۲ ۸۵۷
۹	کیرقودبریغت	کیرقودبریغت	۲ ٤۷۰
۱۰	ویقتوون	ویقتوون	۱ ۳۲٦
۱۱	آیر	آیر	۲ ۹۷۵
۱۲	رنفرو	رنفرو	٦۵۷
۱۳	لانارق	لانارق	۲ ۳۰۲
	(فورت نهرینك شمالنده)		
۱٤	استرلینغ	استرلینغ	۱ ۲۰۸
۱۵	قلاقماننان	قلاقماننان	۱۲۹
۱٦	کینروس	کینروس	۲۰۲
۱۷	فیف	کوپار	۱ ۳۲۹
۱۸	فورفار (آنکوس)	فورفار	۲ ۳۰٦
۱۹	کینفاردین	استونهاون	۱ ۰۰۵
	(وسطی هیغلانده)		
۲۰	بوت	رونسای	۵۸۳
۲۱	دومبارتون	دومبارتون	٦۹۹
۲۲	آرجیل	اینورارای	۸ ٤۵۰
۲۳	پرت	پرت	٦ ۷۳٦
۲٤	آبردین	آبردین	۵ ۱۰۹
۲۵	بانف	بانف	۱ ۷۷۷
۲٦	الکین (مورای)	الکین	۱ ۳۷٦
۲۷	نایرن	نایرن	۵۵٦
۲۸	اینورنس	اینورنس	۱۱ ۰۲۱
	(شمالی هیغلانده)		
۲۹	روس	دینغوال	۸ ۱٦۰
۳۰	غرومارتی	غرومارتی	
۳۱	سوترلاند	دورنوچ	٤ ۸۸۵
۳۲	قاتینس	ویق	۱ ۸٤٤
۳۳	اورقاده	کیرقوال	۱ ۰۳٦
	شتلاند	لرویق	۱ ۳۸۷

شهر وقصبه‌لری. — اسقوچیاده برچوق بیوك
شهر وقصبه‌لر بولنوب، اك بیوکلری ٦۷٤ ۰۹۵
اهالیسی اولان غلاسقوو، وایکنجیسی مرکزی اولان
و ۲۳٦ ۰۰۰ اهالیی جامع بولنان (ادیمبورغ) شهرلریدر.
(دونده) و(آبردین) شهرلرینك دخی ۱۰۰ ۰۰۰ دن
زیاده نفوسلری واردر.

معارف وصنایع وتجارتی. — اسقوچیاده مکا-
تبك اداره‌سی پك منتظم اولوب، غلاسقوو، ادیمبورغ،
آبردین و(سنت آندروس) شهرلرنده برر دارالفنونی
واردر. ادبیات وفنونی پك ایلری اولوب، کتبخانه،
موزه‌خانه، رصدخانه، نباتات وحیوانات باغچه‌لری
کبی مؤسسات علمیه‌سی متعدد ومکملدر. بو مملکتده
والتر اسقوت کبی بیوك مؤلفلر یتیشمشدر. پك چوق
غزته‌لر وفنی وعلمی رسائل موقوته‌دخی نشراولنور.
صنایع دخی کیتدکجه ترقی ایتمکده اولوب، تیره
وبوك وایکدن انواع منسوجاتله دمیردن معمول آلات
وادوات متنوعه وماکینه‌لر غلاسقووده وسائر بیوك
شهرلرده اعمال اولنور. مرکز تجارتی غلاسقوو اولوب.
دیکر شهرلرینك دخی اکثری سواحلده صاغلام لیمانلر
ایچنده ویا سیر سفائنه صالح نهرلر، کوللر وقنالرده

بولندقلرندن، جملەسی تجارت مرکزلریدر. اخراجاتی
مذکور محصولات صناعیه ایله معدن کوری، دمیر
وحیواناتدن عبارتدر. چای وقهوه وسائر ممالك بعیده
محصولاتندن دخی بیوك بر تجارت اجرا اولنور. دمیر
یوللری پك چوق اولوب، بیوك شهرلر بیننده متعدد
خطلر بولندیغی کبی، جدوللری دخی چوق اولوب،
علی الخصوص بری (قلید) کورفزیله (فورت) کورفزی
آرەسنده وبری دخی یوقاریده ذکر اولنان قالدونیا
جدولی اولمق اوزره، بو قطعەیی بر یاندن بریانه قطع
ایدر ایکی بیوك قنالی واردر. نهرلرله کوللرك دخی
اکثری سیر سفائنه صالح بر حاله افراغ اولنمشدر.

احوال تاریخیەسی. — اسقوچیانك اك اسکی
اسمی (آلبان) اولوب، بومناسبتله اسکی فنیکەلیلر بتون
انکلترەیه (آلبیون) اسمنی ویرمشلردی. رومالیلر قیصر-
لرك فتوحاتی زماننده بو مملکتی اوکرنوب، میلادك
ایکنجی قرننده انکلترەیی فتح ایتدکلرنده، اسقوچیانك
قسم جنوبیسنی یعنی (قلید) ایله (فورت) کورفزلری
آرەسنده‌کی برزخه قدر اولان قسمنی دخی ضبطایدەرك،
اوراده دیواردن برسد چکمش؛ وسد مذکورك شمالنده
قالان یرلری (قالدونیا) تسمیه ایتمشلردی. رومالیلرك
قوتی ضعفه مبدل اولدقدن صکره، قالدونیانك اهالیسی
اولان (پیقت) لر حدودی تجاوزله (برتانیا) یعنی نفس
انکلترەیی غارت ایتمکه باشلامشلردی. نهایت بشنجی
قرن میلادی اوائلنده رومالیلر انکلترەدن چکلمکه
مجبور اولوب، او صرەده ایرلاندەدن اسقوچیایه چکن
(اسقوت) لر دخی کندیلرینه مخصوص بر حکومت
تشکیل ایتمش اولدقلرندن، اساساً کلت امتی شعباتندن
اولان بو ایکی قوم رومالیلرك (والنتیا) تسمیه ایتمش
اولدقلری اسقوچیانك قسم جنوبیسنی دخی ضبطایتمشلر-
دی. او وقت (برتون) لر یعنی نفس انکلترەنك اهالئ
قدیمەسی، کندیلری دخی کلت جنسیتنه منسوب اولد-
قلری حالده، اسقوتلرله (پیقت) لره قارشی طورمق
ایچون آنغلو ساقسونلری امداده دعوت ایتمشلردی.
مؤخراً طقوزنجی قرن میلادی اواسطنده (پیقت) لر
حکومتی منقرض اولوب، بتون مملکت اسقوتلرك الینه
چکملکه، اسقوتیا ویا اسقوچیا تسمیه اولنمشدر. او
وقتدن بری اسقوچیالیلر همان دائمی صورتده انکلیز-
لرله محاربه ومجادلەده بولنوب، نهایت ۱۶۰۳ تا-
ریخنده اسقوچیا قرالی حسب الوراثه انکلترە تختنه
چکملکه، اسقوچیا ایله انکلترە برلشمش؛ و۱۷۰۷
تاریخنده بو ایکی مملکت بسبتون توحید اولنەرق،
او وقتدن بری اسقوچیالیلر کوندن کونه انکلیزلشمکه
باشلامشلردر. اون ایکنجی قرن میلادیده اسقوچیا
قونتلقلره تقسیم اولنمش؛ و۱۴۳۷ دە ادیمبورغ
شهری مرکز اتخاذ اولنمشیدی.

اسقوچیا { یکی (Nouvelle Écosse) وانکلیزلر عندنده (Nova Scotia) آمریقای
شمالینك انکلترەنك النده بولنان (دومینیون) قطعهٔ
واسعەسنك برقسمیدر، که مملکت مذکوره شرق
طرفنده برشبه جزیره صورتنده اولوب، شمال غربی
جهتندن (فوندی) کورفزیله ویکی (برونسویق) ایله،
شمالا (سنت لوران) کورفزیله، شرق جنوبی وجنوباً
دخی بحر محیط آطلاسی ایله محدود ومحاطدر. قریبه
یعنی (یکی برونسویق) قطعەسنه تقریباً ۱۸ کیلومترە
کنیش قوملق بر برزخله مربوط اولوب، شمالنده
بولنان وبوکا ملحق عد اولنان (قاب برتون) جزیرەسیله
برابر ۴۳° ۲۰′ ایله ۴۷° عرض شمالی و۶۲° ایله
۶۸° ۴۵′ طول غربی آرەسنده واقعدر. استقامتی
شمال شرقیدن جنوب غربی‌یه طوغری اولمق اوزره،
برمستطیل شکلندەدر. مذکور آطه ایله برابر مساحهٔ
سطحیەسی ۵۶۲۸۱ مربع کیلومترە واهالیسی
۴۴۰۵۷۲ کشیدر. مرکزی (هالیفاقس) شهری او-
لوب، آناپولیس، لیورپول، ویندسور وشلبورن دخی
اك بیوك شهرلرندندر. اراضیسی عارضەلی ایسەده،
ارتفاعی ۳۰۰ مترەیی تجاوز ایدەجك هیچ بر طاغی
یوقدر. کوللری ودره وچایلری دخی چوقدر. هواسی
قیشین صوئوق اولوب، اکثریا اوچ درت آی متمادیاً
قار آلتنده بولندیغی کبی، سواحلی دخی بوزله احاطه
اولنورسەده، یازین هواسی معتدل وعلی الخصوص
صوك بهارلری پك کوزلدر. زراعتی پك ایلری کیدوب،
اقلیم وطوپراغی دخی آوروپانك هر نوع محصولاتنی
یتیشدیرمکه مساعد اولدیغندن، خیلی محصولاتی
واردر. شبه جزیرەنك بر چوق یرلری اورمانلرله
مستور اولدیغندن، اهالیسنك برقسمی دخی اودونجیلق،
کراستەجیلك وکبی اعماله مشغول اولوب، خیلی او-
دون وکراستە اخراج، وپك چوق سفائن انشا او-
لنور. معدن کوری پك چوق وپك ایی اولدیغی کبی،
دمیر وآلتون معدنلری دخی واردر. اهالیسنك بر ثلثی

قدر اسقوچیالی اولوب، اوکا قریب برمقداری دخی انکلیز، برسدسی ایرلاندەلی وقصوری فرانسز، آلمان، ایتالیان، فلمنکلی، یرلی، زنجی وسائرەدر.

یکی اسقوچیا ١٤٩٧ تاریخ میلادیسندە (سباستیان قابوت) طرفندن کشف اولنەرق، ١٥٢٤دە وندیکلی (ورازانی) طرفندن زیارت، واهالئ اصلیەسنک طاقش اولدقلری (آقادیا) اسمیلە تسمیە اولنمشیدی. ١٥٩٨دە قنادەدە بولنان فرانسز مهاجرلری طرفندن اسکان اولنەرق، ١٦٢٢دە برنجی ژان طرفندن بر طاقم اسقوچیالیلر اعزام واسکان، وبو مناسبتلە (یکی اسقوچیا) تسمیە اولنمشدر. بعدە گاه فرانسە وگاه انکلترەیە تابع اولوب، نهایت ١٧١٣ تاریخندە اون دردنجی لوئی طرفندن قطعیاً انکلترەیە ترک اولنمش؛ و ١٨٦٧ تاریخندە ینە انکلترەیە تابع اولان (دومینیون) هیئت متفقەسنە داخل اولمشدر. ١٨ قونتلغە یعنی سنجاغە منقسمدر.

اسقوردیسق (Scordisques) روم ایلندە ساکن بولنمش بر اسکی قومدر، کە اک اول صاوە ایلە طونەنک جنوبندە پانونیادە یعنی بوسنە وصربیە طرفلرندە ساکن بولنوب، بعدە ماکدونیا وتراکینک شمال طرفلرینەقدر ایتمشلردی. قبل المیلاد ١٣٥ تاریخندە روما سردارلرندن (آسقونیوس) طرفندن مغلوب اولمشلردیسەدە، ١١٤ تاریخندە قونسلوس (قاتون) ایلە عسکرینی بوغازلمش، ودالماچیایی ضبط ایتمشلردی. بعدە روماليلر طرفندن طونەنک اوتەطرفنە پوسکورتیلەرک، بردها اسملری ایشیدلەمشدر. بو قومک اصلی وجنسیتی مجهول ایسەدە، ینە اقوام آریانیەدن وبلکە اسلاو جنسندن اولمسی محتملدر.

اسقوریال (l'Escurial) el واسپانیولجە (Escorial) اسپانیانک مادرید ایالتندە و مادریدک ٥١ کیلومترە شمال غربیسندە (غوآداراما) ویا (وادی الرمل) سلسلەسنە منسوب برطاغک اتکندە واقع برکوچک قصبە اولوب، یانندەکی مشهور (اسقوریال) سرایلە مشهوردر. بو سرای ١٥٦٥ تاریخندە ایکنجی فلیب طرفندن بنا اولندرق، صاریمتراق غرانیت طاشندن معمول و مهارت معماریەدن معرا ایسەدە، جسامتیلە، حاوی بولندیغی دوائر و کلیسا ومناسترلردە بولنان بعض مشهور رسم وهیکللرلە وعلی الخصوص برچوق کتب عربیەیی حاوی اولان کتبخانەسیلە مشهوردر. بو کتبخانەدە موجود کتب عربیەنک دفتری فرانسە مشاهیر علمای شرقیونندن موسیو (درنبورغ) طرفندن ایضاحات لازمەیی حاوی اولەرق ترتیبلە برنجی جلدی ٥٢٥ بیوک صحیفەدن مرکب اولەرق، ١٨٨٤ تاریخ میلادیسندە پارسدە طبع اولنمشدر. مذکور سرایک بر جهتندە واقع بیوک بردائرەدە اسپانیا قراللرینک وخاندانلری اعضاسنک مزارلری بولنیور. اسپانیا قراللری اکثریا صوک بهاری بو سرایدە کچیریرلر.

اسك (Eszek) آوستریا ومجارستان دولتندە (اسقلاوونیا) مملکتنک مرکزی اولان برشهر اولوب، (دراوە) نهرینک ساحل یمیننده یعنی جنوبندە وبونلرک طونەیە منصب، اولدیغی محلک قربندە واقع و ١٧٢٥٠ اهالی یی جامعدر. شهر بر قاچ محلەدن عبارت اولوب، بری قلعەنک ایچندە ودیکرلری اطرافندەدر. بیوک برمکتبی، برقاچ کوزل ابنیەسی وایشلک تجارتی واردر. اسکی برشهراولوب، اسم قدیمی (مورسیا) در.

اسك (Esk) انکلترە، اسقوچیا وایرلاندەدە بواسملە برقاچ نهر بولنیور.

اسکاف عراقدە نهروان جوارندە بغداد ایلە واسط آرەسندە (اسکاف علیا) و (اسکاف سفلی) اسملریلە ایکی بیوک ناحیە وار ایدی، کە ملوک سلجوقیەدن صکرە، نهروانک خرابیلە بونلر دخی خراب اولمشلردر. بوایکی ناحیەدن (اسکافی) نسبتیلە معروف بر چوق علما وسائر مشاهیر ظهور ایتمشدر.

اسکبو (Essequebo) آمریقای جنوبیدە برنهردر، کە (غویانە) نک برازیلیالندە اولان قسمندە (آراقوآن) طاغندن نبعانلە، شمال غربی یە وبعدە شمال شرقی یە طوغری آقەرق، و انکلترەنک الندە اولان غویانەیی (قولومبیا) دن آیرەرق، ٧٠٠ کیلومترەلک جریاندن صکرە، بحر محیط آطلاسی یە دوکیلور.

اسکدار (Scutari) استانبول بوغازینک مرمرە جهتندەکی مدخلندە و استانبولک قارشیسندە اولەرق، آناطولی ساحلندە واقع بر شهر اولوب، درسعادتک برقسمی عد او-

لنمقده‌در. چاملیجه طاغنك اتكلرنده مائل بر موقعده وبرقاچ تپه‌نك اوزرنده واقع اولوب، منظره‌سی پك لطیفدر. اولرینك اكثریسی باغچه‌لر وآغاجلرله محاطدر. اهالیسی ٥٠٠٠٠ راده‌لرنده اولوب، ٢٥ محله‌یه منقسمدر، و ٧٤ جامع شریفیله ٤٧ تكیه‌سی، چارشیسی، بر دارالشفا وبرده مسكینخانه‌سی واردر. جوامع شریفه‌سنك الك بیوكلری اسكله، والدهٔ كبیر، آیازمه ووالدهٔ عتیق جامع شریفلریله سلیمیه‌ده‌كی سلطان سلیم ثالث جامعیدر. اسكدار چاتمه‌سی نامیله ایپكدن غایت كوزل برنوع دوشمه‌لك قاش یاپلدیغی كبی سائر ایپك قاشلرله یرلی بزلر دخی نسج اولنور. وقتیله اسكدار آناطولی، ایران و عربستانه آمدشد ایدن كاروانلرك سرمنزلی اولمغله، خیلی اهمیت تجاریه‌سی وار ایدیسه‌ده، بوكونكی كونده بوتجارتلر بحراً اجرا اولندیغندن، اسكدارك تجارتجه اهمیتی قالمیوب، اهمیت تجاریه‌سی نفس استانبوله انتقال ایتمشدر. چارشوسی یالكز نفس اسكدار ایله جوارلرینك احتیاجاتنه مخصوصدر. یالكز حیوانات بازاری خیلی ایشلكدر. آناطولی دمیر یولنك بغداده قدر تمدیدی بوشهرك اسكی اهمیت تجاریه‌سنی یكیدن احیا ایده‌جكی مأمولدر. اسكدار شهر امانتنه یعنی استانبول ولایتنه ملحق بر متصرفلق مركزی اولوب، بكقوز، شیله، ككبوزه، قرتال وآطه‌لر قضالرینی دخی جامعدر. بلدیه تقسیماتنجه طقوزنجی دائره اعتبار اولنمشدر. اسكدارك اوستنده چاملیجه وبلغورلی كبی باغ وباغچه وكوشكلری وصیفیه‌لری حاوی برطاقم قریه‌لر بولنیور؛ وجنوب غربی جهتنده بر بیوك مزا- رستان بولنیور، كه سروی آغاجلریله مملو اولوب، واسع براورمان كبی كورینور.

اسكدار اسكی برشهراولوب، اسم قدیمی (خریسو- پولیس) یعنی «آلتون شهر» یاخود «آلتون شهری» ایدی. وجه تسمیه‌ده اختلاف اولوب، بر روایتده (آغا ممنون) ك اوغلی (خریسس) طرفندن تأسیس اولندیغیچون، دیكر برروایتده ایرانیلر غالبیتلری اثنا- سنده بوشهرده برخزینه تأسیسله بو جوارلرك ویر- كیلرندن حاصل اولان آلتونلری اوراده حفظ ایتدكلری ایچون، بواسمله تسمیه اولنمشدر. كونشك غروب اثناسنده بو شهره ویردیكی صاری رنكدن بویله تسمیه ایدلمش اولمسی دخی احتمالدن بعید دكلدر. بو شهر زمان قدیمده (بیزانس) یعنی اسكی استانبولدن دها بیوك ودها مهم اولوب، بعده بیزانس قسطنطینیه نامیله بیودیكنده، بالطبع خریسوپولیس ایكنجی درجه‌ده قالمش؛ وكیت كیده بو شهرك محلاتندن عد اولنمغه باشلامشدر. بعده خریسوپولیس اسمنك (اسكوتاری) یعنی اسكداره تحویل اولنمسنك سببی و بو ایكنجی اسمله وجه تسمیه‌سی آكلاشیله‌مامشدر.

اسكدار { ادرنه ولایت وسنجاغنك مركز قضاسنده و ادرنه شهرینك اوچ ساعت قدر غرب شمالیسنده مریج نهرینك صول یعنی شمال طرفنده واقع ناحیه مركزی بیوجك برقریه‌در. — ناحیه‌سی ٣٨ قریه‌دن مركبدر.

اسكس { (Essex) اصلی East-Saxe یعنی «شرق صاقسه» در. انكلتره‌نك برقونتلغی یعنی سنجاغی اولوب، شرقاً شمال دكیزیله، شمالاً (سوفولق) و (قامبریج)، غرباً (هردفورد) و (میدلسكس)، جنوباً دخی (كنت) قونتلقلریله محاط ومحدوددر. جنوبنده‌كی قضادن (تامیسه) نهریله آیریلوب، طولی ٨٠ وعرضی ٧٠ كیلومتره اولدیغی حالده، تقریباً ٥٠٠٠٠٠ اهالیسی واردر. مركزی (قلوچستر) شهریدر. جنوب جهتی بطاقلق ایسه‌ده، حبوبات وحیواناتی چوقدر. ساحللرینك استریدیه- لری پك چوق و پك مشهوردر.

اسكس قراللغی { (Roy. d'Essex) انكلتره- ده وقتیله (هپتارخیا) یعنی حكومات سبعه اسمیله تشكل ایتمش اولان حكومات متفقه‌نك بری اولوب، شمدیكی (اسكس) ایله (مید- لسكس) قونتلقلرندن و (هردفورد) قونتلغنك قسم جنوبیسندن عبارت ایدی. مركزی لوندره شهری ایدی. بوقراللق میلادك ٥٢٦ تاریخنده تأسس ایتمشیدی. [«هپتارخیا» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اسكر { صعید مصر جهتنده وفسطاطك ایكی كون بعدنده مفرح بر قریه ایدی. ملوك امویه‌دن عبد العزیز بن مروان بوقریه‌یی چوق سووب، تفرج ایچون پك صیق كیدردی، واوراده وفات ایتمشدر. حضرت موسانك اوراده طوغمش اولدیغی مروی اولوب، مقامنك زیارتكاه اولدیغنی یاقوت حموی ذكر ایدیور.

اسكفسر { سیواس ولایتنده قره حصار شرقی سنجاغنك حمیدیه قضا-

سنده وقضانك شمال غربی جهتنده مركز قضادن
اداره اولنور بر ناحیه‌در.

اسكلب { قسطمونی ولایت وسنجاغنده ولواء مذكورك منتهای جنوبنده وقسطمو-
نینك تقریباً ۱۰۰ كیلومتره جنوب شرقیسنده واقع
قضا مركزی برقصبه اولوب، طاغلرله محاط بر مو-
قعده وقزیل ایرماغه دوكیلن برچایك اوزرنده‌واقعدر.
اهالیسی ۵۰۰۰ كشی قدر اولوب، بر قاچ جامع،
مدرسه، كتبخانه وتربه‌سی وبر بدستانی واردر. باغ
وباغچه‌لری چوق ومیوه‌لری پك ایيدر. — اسكلب
قضاسی قسطمونی سنجاغنك جنوب غربی جهتنده
اوله‌رق، مركزدن بشقه ۱۲۸ قریه‌یی جامع‌اولوب،
جمله‌سی مسلم اولمق اوزره، ۲۳۰۰۰ اهالیسی واردر.
درون قضاده ۱۲۸ جامع ومسجد، ٦ مدرسه، ٥
كتبخانه، ٥ تكیه، ٥ تربه، ٥١ صبیان مكتبی، ۱۰۲
دباغخانه، ۲ خان، ۳ حمام، ٤٨٢ دكان، ٥٠ دكرمن
موجوددر. قضاء مذكور شمالاً قایش طاغیله طوسیه
قضاسندن آیرلمش اولوب، صولری جنوبه طوغری
آقه‌رق، قضانك جنوب غربی حدودی بوینجه چكن
وقسطمونی ولایتی اوجهتجه آنقره ولایتندن آیران قزیل
ایرماغه دوكیلور. شرقاً آماسیه سنجاغنك عثمانجق
قضاسیله غرباً دخی كنغری سنجاغنك توخت قضا-
سیله محدوددر. قضانك اورمانلری چوق اولدیغی كبی،
برچوق كوچك طوزلی كوللری دخی اولوب، كلیتلی
طوز اخراج واطرافه نقل اولنور. محصولات ار-
ضیه‌سی بغدای، آرپه و سائر حبوباتله جهری و كتره
وسائره‌دن عبارتدر. معمولات محلیه‌سی كلیم، سجاده،
چوراب وقوشاق كبی یوك منسوجاتندن عبارتدر.
تفتیك دخی باشلیجه اخراجاتندندر.

اسكلتون { (Skelton) انكلتره‌نك مشاهیر شعراسندن اولوب، ۱٤٦٠
تاریخلرنده (كومبرلاند) ده طوغمش، و ۱۵۲۹ ده
وفات ایتمشدر. هزلیات وهجویاتده شهرت بولوب،
كندیسی طائفهٔ رهبانه منسوب بولندیغی حالده، بو
طائفه‌نك مساویسی علیهنده اشعار سویلمش؛ وبوندن
طولایی تعقیب اولنمش ایدی.

اسكندر { (Alexandre) دنیانك اك بیوك واك‌مشهور جهانكیرلرندن‌اولوب،
بیوك اسكندر، اسكندر ذو القرنین واسكندر رومی
دیمكله مشهوردر. ماكدونیا حكمداری فلیپ ایله ایپیر
خاندان حكمداریسنه منسوب (اولیمپیا)نك اوغلی‌اولوب،
میلاددن ۳۵٦ سنه اول ماكدونیانك پایتختی اولان
(پلا) شهرنده طوغمشدر. دها چوجق ایكن قوت
واقتدار فوق‌العاده‌سنی كوستروب، كرك قوتجه وكرك
عقل وذكاوتجه تمیز؛ وپدرینك غیوبتنده ۱٦ یاشنده
اولدیغی حالده، ادارهٔ ملكده اظهار مهارت واقتدار
ایتمشیدی. ابتدا (لیسیماخوس) اسمنده بر معلمدن لسان
وادبیات یونانیه‌یی اوكرنوب، شاعرمشهور (اومیرو-
س)ك (ایلیاده) عنوانلی منظومه‌سنی اوقومقدن پك
چوق تلذذ ایتمش، وبو منظومه‌نك برنجی قهرمانی‌اولان
(آخیلاوس) ویا (آشیل)ه تطبیق حركت ایتمكه باشلا-
مشیدی. بعده اون اوچ یاشنده ایكن، حكیم مشهور
آرسطونك ید تربیه‌سنه تودیع اولنمشیدی. پدرینك
معیتنده ایتدیكی محاربه‌لرك برنده بونی اولومدن
قورتارمش؛ وتیبه‌لیلرك برطابورینی كندی‌باشنه منهزم
ایتمكله، محاربه‌نك قزانلمسنی انتاج ایتمشیدی. قبل‌المیلاد
۳۳٦ تاریخنده، پدرینك وفاتی اوزرینه، ۲۰ یاشنده
اولدیغی حالده، ماكدونیا تختنه اوتورمشدر. پدری
یونانیلردن وسائر قوموشولردن خیلی یرلر ضبط ایدوب،
ملكنی اولدقجه توسیع ایتمش، وایرانه قارشی بر محاربه
آچمغی دخی قورمش ایدیسه‌ده، جسارت‌ایده‌مه‌مشیدی.
اسكندرك كنجلكی فلیپك قزانمش اولدیغی خصماسنك
امیدلرینی تازه‌لتمكله، یونانیلر غائب ایتمش اولدقلری
یرلری استردادە قالقیشمشلر ایسه‌ده، اسكندر تسالیایی
وایلیریانك بعض طرفلرینی ضبط ایتدكدن صكره، یو-
نانه سوق‌عسكر ایده‌رك، (تیبه) شهرینی ضبط وتخریب،
وآتنه‌یی دخی صلحاً فتح ایتمشدر. بو وجهله ۳۳۵ تا-
ریخنده بتون یونانی تحت اداره‌سنه آلدقدن صكره،
اووقت دنیانك اك بیوك دولتی اولان وحدودی آنا-
طولی سواحلنه قدر اوزانان ایران دولتنه اعلان‌حرب
ایده‌رك، ۳۳٤ تاریخنده ۳۰۰۰۰ پیاده و ۵۰۰۰
سواری عسكریله پلادن خروجله، چناق قلعه بوغا-
زندن كچه‌رك، آناطولی‌یه مرور، وكونان نهری كنارنده
ایران عسكرینی كلیاً مغلوب ایتمكله، آناطولی‌یی اله
كچیره‌رك، كوتاهیه جهتنده بولنمش اولان (غوردیوم)
شهر قدیمنده آسیانك فاتحی طرفندن حل اولنه‌بیله‌جكی
مروی اولان مشهور برعقده‌یی قلیجیله كسمشدر. طر-
سوسه داخل اولنجه، ترلی اولدیغی حالده، قره صو

لقدەدر. چاملیجه طاغنك اتكلرنده مائل بر موقعده وبرقاچ تپه‌نك اوزرنده واقع اولوب، منظره‌سی پك لطیفـدر. اولرینك اكثریسی باغچه‌لر وآغاجـلرله محاطدر. اهالیسی ۵۰۰۰۰ راده‌لرنده اولوب، ۲۵ محله‌یه منقسمدر، و۷۴ جامع شریفیله ۴۷ تكیه‌سی، چارشیسی، بر دارالشفا وبرده مسكنخانه‌سی واردر. جوامع شریفه‌سـنك اك بیوكلری اسـكله، والدهٔ كبیر، آیازمـه ووالدهٔ عتیـق جامع شریفـلریله سلیمیه‌ده‌كی سلطان سلیم ثالث جامعیدر. اسـكدار چاتمه‌سی نامیله ایپكدن غایت كوزل برنوع دوشمه‌لك قاش یاپلدیغی كبی سائر ایپك قاشلرله یرلی بزلر دخی نسج اولنـور. وقتیله اسـكدار آناطولی، ایران و عربستانه آمدشد ایدن كاروانلرك سرمنزلی اولمغـله، خیلی اهمیت تجاریه‌سی وار ایدیسه‌ده، بوكونكی كونده بوتجارتلر بحراً اجرا اولندیغندن، اسكدارك تجارتجه اهمیتی قالمیوب، اهمیت تجاریه‌سی نفس اسـتانبوله انتقال ایتمشدر. چارشوسی یالكز نفس اسـكدار ایله جوارلرینك احتیاجاتنه مخصوصدر. یالكز حیوانات بازاری خیلی ایشلكدر. آناطولی دمیر یولنك بغداده قدر تمدیدی بوشهرك اسكی اهمیت تجاریه‌سنی یكیدن احیا ایده‌جكی مأمولدر. اسـكدار شهر امانتنه یعنی استانبول ولایتنه ملحق بر متصرفلق مركزی اولوب، بكقوز، شـیله، ككبوزه، قرتال وآطه‌لر قضالرینی دخی جامعـدر. بلدیه تقسیماتنجه طقـوزنجی دائره اعتبار اولنمشدر. اسكدارك اوستنده‌چاملیجه وبلغورلی كبی باغ وباغچه وكوشكلری وصیفیه‌لری حاوی برطاقم قریه‌لر بولنیور؛ وجنوب غربی جهتنده بر بیوك مزا-رستان بولنیور، كه سروی آغاجلریله مملو اولوب، واسع براورمان كبی كورینور.

اسكدار اسكی برشهراولوب، اسم‌قدیمی (خریسو-پولیس) یعنی «آلتون شهر» یاخود «آلتون شهری» ایدی. وجه تسمیـه‌ده اختلاف اولوب، بر روایتده (آغا ممنون) ك اوغلی (خریسس) طرفنـدن تأسیس اولندیغیچون، دیكر برروایتده ایرانیلر غالبیتلری اثنا-سنده بوشهرده برخزینه تأسیسله بو جـوارلرك ویر-كیلرندن حاصل اولان آلتونلری‌اوراده حفظ ایتدكلری ایچون، بواسمله تسمیه اولنمشدر. كونشك غروب اثناسنده بو شهره ویردیكی صاری رنكدن بویله تسمیه ایدلمش اولمسی دخی احتمالدن بعید دكلدر. بو شهر زمان قدیمده (بیزانس) یعنی اسكی استانبولدن دهـا بیوك ودها مهم اولوب، بعـده بیزانس قسطنطینیه نامیله بیودیكنـده، بالطبع خریسـوپولیس ایكنجی درجه‌ده قالمش؛ وكیت كیده بو شهرك محلاتندن عد اولنمغه باشلامشـدر. بعده خریسوپولیس اسمنـك (اسكوتاری) یعنی اسكداره تحویل اولنمسـنك سببی و بو ایكنجی اسمك وجه تسمیه‌سی آكلاشیله‌مامشدر.

اسكدار { ادرنه ولایت وسنجاغنـك مركز قضاسنده و ادرنه شهرینك اوچ ساعت قدر غرب شمالیسنده مریج نهرینك صول یعنی شمال طرفنده واقع ناحیه مركزی بیوجك برقریه‌در. — ناحیه‌سی ۳۸ قریه‌دن مركبدر.

اسكس { (Essex) اصلی East-Saxe یعنی «شرق صاقسه» در. انكلتره‌نك برقونتلغی یعنی سنجاغی‌اولوب، شرقاً شمال دكیزیله، شمالاً (سوفولق) و (قامبریج)، غرباً (هردفورد) و (میدلسكس)، جنوباً دخی (كنت) قونتلقلریله محاط ومحدوددر. جنوبنده‌كی قضادن (تامیسـه) نهریله آیریلوب، طولی ۸۰ وعرضی ۷۰ كیلومتره اولدیغی حالده، تقریباً ۵۰۰۰۰۰ اهالیسی واردر. مركزی (قلوچستر) شهریدر. جنوب جهتی بطاقلق ایسه‌ده، حبوبات وحیواناتی چوقدر. ساحللرینك استریدیه-لری پك چوق و پك مشهوردر.

اسكس قراللغی { (Roy. d'Essex) انكلتره-ده وقتیله (هپتارخیا) یعنی حكومات سـبعه اسمیله تشكل ایتمش اولان حكومات منفقه‌نك بری اولوب، شمـدیكی (اسكس) ایله (مید-لسكس) قونتلقلرندن و (هردفورد) قونتلغنـك قسم جنوبیسـندن عبارت ایدی. مركزی لوندره شهری ایدی. بوقراللق میـلادك ۵۲۶ تاریخنده تأسس ایتمشیدی. [«هپتارخیا» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اسكر { صعید مصر جهتنده وفسطاطك ایكی كون بعدنده مفرح بر قریه ایدی. ملوك امویه‌دن عبدالعزیز بن مروان بوقریه‌یی چوق سووب، تفرج ایچون پك صیق كیدردی، واوراده وفات ایتمشـدر. حضرت موسـانك اوراده طوغمش اولدیغی مروی اولوب، مقامنك زیارتكاه اولدیغی یاقوت حموی ذكر ایدیور.

اسكفسر { سیواس ولایتنده قره حصـار شرقی سنجاغنك حمیدیه قضـا-

سنده وقضانك شمال غربی جهتنده مرکز قضادن اداره اولنور برناحیه‌در.

اسكلب { قسطمونی ولایت وسنجاغنده ولواء مذکورك منتهای جنوبنده وقسطمو- نینك تقریباً ۱۰۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقع قضا مرکزی برقصبه اولوب، طاغلرله محاط بر مو- قعده وقزیل ایرماغه دوکیلن برچایك اوزرنده‌واقعدر. اهالیسی ۵۰۰۰ کشی قدر اولوب، بر قاچ جامع، مدرسه، کتبخانه وتربه‌سی وبر بدستانی واردر. باغ وباغچه‌لری چوق ومیوه‌لری پك ایيدر. — اسكلب قضاسی قسطمونی سنجاغنك جنوب غربی جهتنده اوله‌رق، مرکزدن بشقه ۱۲۸ قریه‌یی جامع‌اولوب، جمله‌سی مسلم اولمق اوزره، ۲۳۰۰۰ اهالیسی واردر. درون قضاده ۱۲۸ جامع ومسجد، ۶ مدرسه، ۵ کتبخانه، ۵ تکیه، ۵ تربه، ۵۱ صبیان مکتبی، ۱۰۲ دباغخانه، ۲ خان، ۳ حمام، ۴۸۲ دکان، ۵۰ دکرمن موجوددر. قضاء مذکور شمالاً قایش طاغیله طوسیه قضاسندن آیرلمش اولوب، صولری جنوبه طوغری آقه‌رق، قضانك جنوب غربی حدودی بوینجه کچن وقسطمونی ولایتی اوجهتجه آنقره ولایتندن آیران‌قزیل ایرماغه دوکیلور. شرقاً آماسیه سنجاغنك عثمانجق قضاسیله غرباً دخی کنغری سنجاغنك طوخت قضا- سیله محدوددر. قضانك اورمانلری چوق اولدیغی کبی، برچوق کوچك طوزلی کوللری دخی اولوب، کلیتلی طوز اخراج واطرافه نقل اولنور. محصولات ار- ضیه‌سی بغدای، آربه و سائر حبوباتله جهری و کتره وسائره‌دن عبارتدر. معمولات محلیه‌سی کلیم، سجاده، چوراب وقوشاق کبی یوك منسوجاتندن عبارتدر. تفتیك دخی باشلیجه اخراجاتندندر.

اسکلتون { (Skelton) انکلتره‌نك مشاهیر شعراسندن اولوب، ۱۴۶۰ تاریخلرنده (کومبرلاند) ده طوغمش، و ۱۵۲۹ ده وفات ایتمشدر. هزلیات وهجویاتده شهرت بولوب، کندیسی طائفهٔ رهبانه منسوب بولندیغی حالده، بو طائفه‌نك مساویسی علیهنده اشعار سویلمش؛ وبوندن طولایی تعقیب اولنمش ایدی.

اسکندر { (Alexandre) دنیانك اك بیوك واك‌مشهور جهانکیرلرندن‌اولوب، بیوك اسکندر، اسکندر ذو القرنین واسکندر رومی دیمکله مشهوردر. ماکدونیا حکمداری فلیپ ایله ایپیر خاندان حکمداریسنه منسوب (اولمپیا)‌نك اوغلی‌اولوب، میلاددن ۳۵۶ سنه اول ماکدونیانك پایتختی اولان (پلا) شهرنده طوغمشدر. دها چوجق ایکن قوت واقتدار فوق‌العاده‌سنی کوستروب، کرك قوتجه وکرك عقل وذکاوتجه تمیز؛ وپدرینك غیبوبتنده ۱۶ یاشنده اولدیغی حالده، ادارهٔ ملکده اظهار مهارت واقتدار ایتمشیدی. ابتدا (لیسیماخوس) اسمنده بر معلمدن لسان وادبیات یونانیه‌یی اوکرنوب، شاعر مشهور (اومیرو- س) ك (ایلیاده) عنوانلی منظومه‌سنی اوقومقدن پك چوق تلذذ ایتمش، وبو منظومه‌نك برنجی قهرمانی‌اولان (آخیلاوس) ویا (آشیل)ه تطبیق حرکت ایتمکه باشلا- مشیدی. بعده اون اوچ یاشنده ایکن، حکیم مشهور آرسطونك ید تربیه‌سنه تودیع اولنمشیدی. پدرینك معیتنده ایتدیکی محاربه‌لرك برنده بونی اولومدن قورتارمش؛ وتیبه‌لیلرك برطابورینی کندی‌باشنه منهزم ایتمکله، محاربه‌نك قزانلمسنی انتاج ایتمشیدی. قبل‌المیلاد ۳۳۶ تاریخنده، پدرینك وفاتی اوزرینه، ۲۰ یاشنده اولدیغی حالده، ماکدونیا تختنه اوتورمشدر. پدری یونانیلردن وسائر قومشولردن خیلی یرلر ضبط ایدوب، ملکنی اولدقجه توسیع ایتمش، وایرانه قارشی بر محاربه آچمغی دخی قورمش ایدیسه‌ده، جسارت ایده‌مه‌مشیدی. اسکندرك کنجلکی فلیپك قزانمش اولدیغی خصماسنك امیدلرینی تازه‌لتمکله، یونانیلر غائب ایتمش اولدقلری یرلری استرداده قالقیشمشلر ایسه‌ده، اسکندر تسالیایی وایلیریانك بعض طرفلرینی ضبط ایتدکدن صکره، یو- نانه سوق‌عسکر ایده‌رك، (تیبه) شهرینی ضبط وتخریب، وآتنه‌یی دخی صلحاً فتح ایتمشدر. بو وجهله ۳۳۵ تا- ریخنده بتون یونانی تحت اداره‌سنه آلدقدن صکره، اووقت دنیانك اك بیوك دولتی اولان وحدودی آناطولی سواحلنه قدر اوزانان ایران دولتنه اعلان‌حرب ایده‌رك، ۳۳۴ تاریخنده ۳۰۰۰۰ پیاده و ۵۰۰۰ سواری عسکریله پلادن خروجله، چناق قلعه بوغا- زندن کچه‌رك، آناطولی‌یه مرور، وکونان نهری کنارنده ایران عسکرینی کلیاً مغلوب ایتمکله، آناطولی‌یی اله کچیره‌رك، کوتاهیه جهتنده بولنمش اولان (غوردیوم) شهر قدیمنده آسیانك فاتحی طرفندن حل اولنه‌بیله‌جکی مروی اولان مشهور برعقده‌یی قلنجیله کسمشدر. طر- سوسه داخل اولنجه، ترلی اولدیغی حالده، قره صو

شهرنده يقالديغندن، آغر صورتده خسته اولوب، برمدت
اوراده مكث ايتمش ايسه‌ده، ايى اولدقدن صكره،
٣٣٣ تاريخنده (ايسوس) يعنى (آياش) قربنده (دارا)يى
مغلوب ايده‌رك، بتون خاندانني اسير طوتمش، وبونلره
حسن معامله ايتمشدر. بو غالبيتدن صكره سوريه سوا-
حلنده‌كى صيدا، صور وغزه شهرلريني برر اوزون
محاصره‌دن صكره فتحله، مصره چكه‌رك، (اسكندريه)
شهريني تأسيس، وتا (ليبيا) يعنى صحراى كبيره قدر
دخول ايتمشدر. مصردن عودتنده، ٣٣١ده آثوريه
يعنى كردستانده واقع (اربيل) شهرى قربنده دارايى
برايكنجى دفعه مغلوب ايتمكله، ودارا اثناى فرارنده
كندى آدملرى طرفندن قتل اولنمغله، اسكندر بتون
ايرانك صاحبى اولمشدر. بابله مظفرانه دخولدن صكره
اهوازى واصطخرى دخى ضبط ايده‌رك، بر عشرت
اثناسنده بو شهرده‌كى ملوك ايران سراينى احراق ايتد-
يرمشدر. بعده فتوحاتنده دوامله، خراسان، سيستان،
بلخ وهرات جهتلريني دخى ضبط ايتمش ايسه‌ده، بو
مظفريتك ايراث ايتديكى غرور ايله مست اوله‌رق،
اخلاقنه تغير طارى اولمش؛ وسردارلرندن بعضيسنى
قتل ايتمكله، عسكرينك نظر ومحبتندن دوشمشيدى.
بو وجهله بتون ايران دولتنى ضبط ايتمكله اكتفا
ايتميوب، جيحون ساحلنده تورانيلرى دخى مغلوب
ايتمش؛ وهندستانه دخول ايله، اورانك ال بيوك
حكمدارلرندن (فور)ى اسير طوتمش؛ وديكر بعضلرى
اختيارلريله تسليم اولنمشلردر. دها ايلرى‌يه كيتمك املنده
ايكن، عسكرينك ممانعت وعدم اطاعتندن طولايى،
كرى دونمكه مجبور اولوب، بابله عودتنده، عشرت
وسفاهته قويلوب، بونك نتيجه‌سى اولمق اوزره،
قبل الميلاد ٣٢٣ تاريخنده ٣٣ ياشنده وفات ايتمشدر.
زوجه‌سى (رخسانه) كبه ايديسه‌ده، اسكندر ولى‌عهد
براقيوب، سردارلرينه ال مقتدركز تخته چكسين ديد-
يكيچون، وفاتندن صكره سردارلرندن هر برى ممالكنك
بر طرفنى ضبط ايده‌رك، بر طاقم طوائف ملوك ظهور
ايتمشدر. اكثر جهانكيرلرك خلافنه اوله‌رق، اسكندر
ضبط ايتديكى يرلرى تخريب ايتمك شويله طورسون،
اعمار واصلاحه چاليشه‌رق، مجدداً ٧٠ شهر دخى تأ-
سيس ايتمش؛ وضبط ايتديكى اقوام واممك مدنيته
ايصالنه چاليشمشدر.

عربلر طرفندن ذوالقرنين تسميه اولنمسنك سببى
برروايتده شرق وغربه ويا ايران ويونانه مالك اولمسى،
وبرروايتده دخى كيديكى تاجك بوينوز كبى ايكى اوجى
بولنمسيدر. بعض مورخلر اسكندر رومى بشقه و
اسكندر ذوالقرنين بشقه‌در ديه‌رك، اسكندر ذو
القرنينك يمنك ملوك تبابعه‌سندن بولنمش اولديغنى ادعا
ايتمشلر ايسه‌ده، اسكندر اسمى (آلكساندر) اسم يو-
نانيسندن غلط اولديغى حالده، يمنده بويله بر اسم
يونانى ايله مسمى بر حكمدار بولنمش اولمسى كولنج بر
ادعا اولديغى كبى، ذوالقرنينك جهانكيرلكى دخى
مشهور اولديغى حالده، يمندن اويله بر جهانكير
ظهورى تاريخجه معلوم دكلدر. هرنه قدر ملوك
تبابعه‌دن بعضيسنك تا چينه قدر فتح بلاد ايتدكلرى
دخى مروى ايسه‌ده، بوروايتلر تاريخله مثبت اولميوب،
خرافات قبيلندندر. اولسه اولسه يمن ملوكندن برى
دخى ذوالقرنين لقبيله ملقب اوله‌بيلير، كه بوده
(منذر بن ماء السماء) اولديغى مرويدر. هرحالده جهانكير
اولان وحقنده ظلماته كيتديكى روايت اولنان ذوالقرنينك
اسكندر ذوالقرنين اولمسى احتماله دها قريبدر. ابن
اثير، ابن خلدون، ابوالفدا كبى اعاظم مورخينك
التزام ايتدكلرى فكر دخى بودر. اسكندره (رومى)
ويا (يونانى) ديمسى دخى غلط اولوب، كنديسى
ماكدونيالى ايدى؛ اسكى ماكدونيا اهاليسنك ايسه
روم ويا يونانلى اولميوب، اپير وايليريا قطعه‌لرينك
يعنى آرناوودلغك اهالىٔ قديمه‌سيله همجنس وهملسان
بولنمش اولدقلرى تاريخله ويونانيلرك كندى آثار
قديمه‌لريله مثبت ومبرهندر. بناءً عليه اسكندر ذو
القرنينك آرناوود جنسيتنه منسوب بولنمش اولديغنده
هيچ شبهه يوقدر. [«آرناوودلق» و «ماكدونيا»
ماده‌لرينه مراجعت بيوريله.]

ايران مورخلرى بويله بر اجنبينك ايران دولتنى
ضبط ايتمسنى كندى جنسلريچون شين عد ايده‌رك،
اسكندرك ايران شاهى دارابه وارمش اولان فليبك
بر قيزندن متولد اولديغنى، وبناءً عليه دارا ايله قرداش
اولدقلرينى ادعا ايديورلر. كويا داراب فيلقوسك
يعنى فليبك قيزينى تزوج ايتدكدن صكره، آغزى
قوقديغندن، بوشايوب، پدرينه اعاده ايتمش؛ وقيز
ايسه كبه قالمش اولديغندن، پدرى نزدينه عودتنده
اسكندرى طوغرمش. شاهنامه‌ده دخى بوصورتله محرردر.
بو ادعانك صرف يالان اولديغى بيانه حاجت يوقدر.

اسکندر [«آلکساندر» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

اسکندر (مرزا —) تیمورلنکك توروني ومعز الدین عمر شیخك اوغلی او-لوب، ٨٠٦ تاریخ هجریسنده جدی قره باغده قیشلامقده ایکن، کندیسی پك کنج اولدیغی حالده، ترکستانده فتوحاته مأمور اولوب، ختن وکاشغره قدر فتح ممالك ایتمش؛ وعودتنده همدان ونهاوند والیلکنه تعیین اولنمش ایسه‌ده، قره یوسف ترکمان قورقو-سندن همدانی ترك ایده‌رك، فارسده بولنان برادری پیر محمدك یانینه کیتمش، وبونك طرفندن یزد حاکمی اولمش ایدی. برادری پیر محمد قتل اولندقده، صا-حب ترجه شیرازی ومتعاقباً اصفهانی دخی ضبطله، اورالرده تقرر ایتمش ایسه‌ده، ٨١٧ تاریخنده عمی شاهرخه قارشی عصیان ایتدیکندن، واقع اولان محاربه‌ده اسیر دوشمشیدی. بعده برادری مرزا بایقرا ایله بالاتفاق، اصفهانی ضبط ایتمك اوزره، دیکر برادری رستم مرزانك اوزرینه یوریمشلرسه‌ده، ینه اسیر دوشوب، قتل اولنمشدر.

اسکندر بتشکن (سلطان —) کشمیر حکمداری اولوب، مملکت مذکوره‌یه دین اسلامی ادخال ایدن شاه میر-درویشك تورونیدر. ٧٩٦ تاریخنده پدری سلطان قطب الدینه خلف اولوب، کمال مکنت و شوکتله ٢٣ سنه قدر حکم سورمش؛ وکشمیرك هندولرینك برچوق بتخانه‌لرینی تخریب وبتلرینی شکستله بعضیسنی جوامع ومساجده تحویل ایتمکه موفق اولدیغندن، بتشکن لقبیله شهرت بولمشدر. بونك زماننده تیمور-لنك هندستانه دخول ایتمکله، صاحب ترجه طرفندن کندیسنه بعض هدیه‌لر کوندرلمشدی. ٨١٩ تاریخنده وفات ایدوب، اوغلی علی شاه جانشینی اولمشدر.

اسکندر بك (Scanderbeg) اصل اسمی جورج ویا کرك قا-ستریوتی اولوب، روم ایلنده‌کی فتوحات عثمانیه زما-ننده آرناودلقده قرویا یعنی (اقچه حصار) جهتنده پرنس بولنان (یان قاستریوتی)نك اوغلیدر. میلادك ١٤٠٤ وبر روایتده ١٤١٤ تاریخنده طوغمشدر. سلطان مراد ثانی حضرتلری آرناودلق جهتنه سطوت انداز فتو-حات اولدیغی وقت، صاحب ترجمه‌نك پدری عرض اطاعت ایتمش اولمغله، پادشاه مشارالیه حضرتلری بو اطاعتك دوامنه ضامن اولمق اوزره، یان قاستریو-تیدن درت اوغلنی رهن طریقیله آلوب، ادرنه‌یه کتیرمشلردی. اسکندر بك بونلرك اك کوچکیدر. فوق العاده ذکی وجسور اولمغله، حضرت پادشاهك نظر توجه ومحبتنه مظهر اولوب، همجنسی اولان اسکندر ذوالقرنینه تشبیهاً اسکندر نامیله تسمیه بیو-رلمش؛ وشهزاده سلطان محمد خان ثانی حضرتلریله برابر تربیه اولنمشدی. بیوديکنده سنجاق بکی نصب بیوریله‌رق، صربیه‌ده، شامده وسائر طرفلرده دولت علیهٔ عثمانیه خدمت عسکریه‌سنده بولنمش؛ وواقع او-لان محاربه‌لرده فوق العاده جسارت وشجاعت ومهارت عسکریه کوسترمشیدی. قوت وبسالتی بر درجه‌ده ایدی، که هر طرفدن قوت وجسارت امتحانه کلن برچوق پهلوانلره قارشی حضور پادشاهیده مبارزه ایدوب، هیچ بر وقت کیمسه‌یه مغلوب اولمامشیدی. پدرینك وفاتنده ملکی ضمیمهٔ ممالك عثمانیه اولوب، اقچه حصاره بر محافظ کوندرلمش؛ واسکندر بك او صره‌ده شام سفرنده بولنوب، عودتنده اوچ قرداشنك وفات ایتمش اولدقلرینی خبر آلمشدی. اسکندر بك پدرینك وفاتنده برادرلرندن برینك ویا کندیسنك ملك موروثنه پرنس تعیین اولنمسی انتظارنده ایکن، بر طرفدن بوکانائل اوله‌مامسی وبر طرفدن برادرلرینك وفاتی کدورت خاطرینی موجب اولوب، قاچمق ایچون فرصت جست وجوسنده ایکن، ١٤٤٣ تاریخ میلادیسنده واقع (موراوه) محاربه‌سنه سوق اولنمش ایکن، معیتنده بو-لنان جزئی بر مقدار آرناودلرله فرار، واقچه حصارده‌کی محافظی اغفال ایده‌رك، پدرینك ملکنی استرداد ایتد-کدن صکره، آرناودلقده بولنان دیکر پرنسلری ودره-بکلرینی اتفاق واتحاده دعوتله، کندینی بتون آرناود-لغك رئیس الرؤساسی طانیتمش؛ وطرف دولتدن کوند-ریلن عسکره مهارت حربیه‌سیله وموقعلرك استحکامات طبیعیه‌سی یاردمیله خیلی وقت قارشی طوره‌بیلمشیدی. آوروپانك خرستیان حکمدارلری وعلی الخصوص پاپا ایله مجارستان قرالی اسکندر بکك عثمانیلره قارشی بر سد آهنین اوله‌جغی زعمیله، کندیسنی تشویق وترغیبدن کری طورمیوب، اتفاقه دخی ایتمشلر دیسه‌ده، عثمانیلرك سطوتنه قارشی فعلیاته جسارت ایده‌مدکلرندن،

اسكندر بكى آتشه صوقدقدن صكره، اوزاقدن سير ايتمشلردى. هر حالده اسكندر بك سلطان مراد ثانى حضرتلرينك بالذات سوق بيوردقلرى كليتلى عسكرلره قارشى آنجق موقعك استحكام طبيعيسى ياردميله وكنديته مخصوص برنوع اصول حربله، يعنى دائما بوغازلرى طوته‌رق واورمانلرك ايچنه صاقلانه‌رق آنسزين هجوم‌ملهو ميدان محاربه‌سندن اجتناب ايتمكله مقاومت ايده‌بيلمش؛ ومع هذا كرك عسكرى وكرك مملكتى پك چوق رخنه‌دار اولمشيدى. حتى يكنى حمزه بك عليهنده وعساكر عثمانيه ايله برلكده بولنديغى كبى، اك جسور رفيق اولان (موسيس)ك دخى كنديسنى تركله، طرف پادشاهيدن عسكرله اوستنه كيتمسى مأيوسيتنى موجب اولملق درجه‌سنه كلمشيدى. آنجق مؤخراً بونلرك ايكيسنى دردست ايتمشيدى. ابو الفتح سلطان محمد خان ثانى حضرتلرى دخى دفعاتله اسكندر بكه قارشى عسكر كوندرمش؛ ونهايت اسكندر بك صلح طلبنه مجبور اولوب، ١٤٦١ تاريخنده برمعاهده عقد اولنمشيدى. اسكندر بك بو صلح زمانندن بالاستفاده، ايتاليايه چكه‌رك، فرانسه قرالى يدنجى شارلك تجاوزاتنه قارشى ناپولى وسيچيليا قرالى برنجى فرديناندويه امداد ايتمش؛ وبو امداد سايه‌سنده قزانديغى غالبيته مكافاةً مذكور فرديناندو طرفندن اسكندر بكه (سان پيترو) دوقه‌سى عنوانى ويرلمشيدى. بو سفردن عودتنده ١٤٦٣ تاريخنده پاپا ايكنجى (پى) نك تشويق واجباريله نقض عهد ايده‌رك، ينه دولت عثمانيه‌يه قارشى محاربه‌يه باشلامش؛ وبو دفعه سلطان محمد خان ثانى حضرتلرى طرفندن كليتلى برعسكر سوق اولنه‌رق، اسكندر بك طيانه‌ميه‌جغنى آكلامغله، ذاتاً ده خسته اولديغندن، ونديكليلردن امداد طلبيچون، لش قصبه‌سنه كيدوب، ١٤٦٧ تاريخ ميلاديسنده اوراده وفات ايتمشدر. لشده دفن اولنمش ايسه ده، كيكلرى مرميات اصابتنه قارشى برطلسم زعم اولنديغندن، چيقاريلوب، پارچه‌لرى جنكاورلرك اثوابنه ديكلمشدر. كوچك ياشده بر اوغلى قالوب، برطاقم رؤسا ايله برابر ونديكه قاچمش؛ ونه اولديغى معلوم اوله‌مامشدر. اسكندر بكك وفاتى متعاقب اقچه حصار تسليم، وبتون آرناؤدلق فتح اولنه‌رق، بسبتون اداره‌ٔ عادلهٔ عثمانيه آلتنه آلنمشدر. اسكندر بكك تاريخچى معاصرلرندن واحباسندن (بارلسيو) اسمنده برى طرفندن لاتين لساننده يازلمشدر.

اسكندر پاشا { قانونى سلطان سليمان خان دورى وزراسندن اولوب، بستانجى باشى ايكن، دوقه‌كين‌زاده محمد پاشادن صكره مصر واليسى اولمش؛ و٣ سنه ايله ٣ آى ديار مصريه‌يى اداره ايتدكدن صكره، ٩٦٦ تاريخنده عزل اولنه‌رق، استانبوله عودت ايتمش؛ وبعده آناطولى بكلربكيسى اولوب، سلطان سليم خان ثانى دورنده ٩٧٨ تاريخلرنده ماغوسه قلعه‌سنك فتحندن ايكى كون صكره قبريسده وفات ايلمشدر.

اسكندر پاشا { بودخى قانونى سلطان سليمان خان دورى وزراسندن اولوب، چركسى الاصل عالم، مدبر وجسور برذات ايدى. ارضروم بكلربكيسى ايكن، شاه طهماسبك اوغلى اسماعيل ميرزايه قارشى حدود ايرانيه‌يه سوق اولنه‌رق، مظفر اولمش؛ وسلطان سليم خان ثانى دورنده ٩٧٧ تاريخنده، سنان پاشانك يمنه عزيمتى اوزرينه مصر واليسى اولوب، ٢٢ آى بو مقامده قالدقدن صكره، ٩٧٩ ده عزل اولنمشدر. بقيهٔ احوالنه وتاريخ وفاتنه دسترس اولنه‌مدى.

اسكندر جاه { (نواب نظام —) حيدر آباده نظام عنوانيله حكومت سورن هند ملوكندن اولوب، ١٢١٧ تاريخ هجريسنده پدرى نواب نظام على خانك وفاتى اوزرينه، تخته اوتورمش؛ و ٢٨ سنه حكومت سوردكدن صكره، ١٢٤٤ تاريخنده وفات ايدوب، اوغلى (امير فرخنده ناصر الدوله على خان) جانشينى اولمشدر.

اسكندر شاه { هندستانده كوجرات حكمدارلرندن اولوب، ٩٣٢ تاريخ هجريسنده پدرى مظفر شاه ثانى‌يه خلف اولمش؛ ويالكز بر قاچ آى حكومت سوردكدن صكره، ينه اوسنه قتل اولنه‌رق، برادرى نصير خان محمد شاه ثانى اسميله تخته چكمشدر.

اسكندر شاه پوربى { هندستانده بنكاله حكمدارلرندن اولوب، ٧٦٠ تاريخ هجريسنده، پدرى شمس الدين بهانكيرانك وفاتى اوزرينه، تخته اوتورمش؛ واو صره‌ده دهلى حكمدارى فيروز شاه تغلق ممالكنه مسلط اولمغله، برجزيه اداسنه مجبور اولوب، ٩

سنه بو وجهله حکومت سوردکدن صکره، ٧٦٩ تاریخنده وفات ایدەرك، اوغلی غیاث الدین پوربی خلفی اولمشدر.

اسکندر شاه سور { هندستانده دهلی حکمدارلرندن او- لوب، ابراهیم شاه سورك مغلوبیتی اوزرینه، ٩٦٢ تاریخنده تخته چیقمش؛ و ٩٧٤ تاریخنده اکبر شاه طرفندن ملکی ضبط اولنغله، بنکالەیه قاچوب ایکی سنه صکره اوراده وفات ایتمشدر.

اسکندر شاه لودی { هندستان ملوکندن اولوب، ٨٩٥ تا- ریخ هجریسنده پدری سلطان بهلول لودینك وفاتی او- زرینه، تخته جلوسله، ملوك اسلامیه ایچنده برنجی اولەرق (اکره) شهرینی پایتخت اتخاذ، وشهرمذکورده بر قلعه ایله دیکر بر قاچ ابنیه تأسیس ایتمشدر. بونك زماننده ٩١١ تاریخنده او طرفلرده بیوك بر حرکت ارض وقوع بولوب، خیلی تخریباتی موجب اولمشدر. ٢١ سنه حکومت سوردکدن صکره، ٩١٥ تاریخنده وفات ایدوب، اوغلی ابراهیم حسین لودی خلفی اولمشدر.

اسکندر طرالینوس { Alexandre de Tralles } اطبای یونانیەدن اولوب، آلتنجی قرن میلادیده (یوستنیا- نوس) زماننده آیدین جهتنده (تراله) شهر قدیمنده یعنی سلطان حصارنده یاشایوردی، وبو مناسبتله (طرا- لینوس) یعنی «تراللی» لقبیله شهرت بولمشدر. لسان یونانیده «فن طب» عنوانیله ١٢ مقالەدن مرکب بر اثری موجوددر. «عیون الانباء فی طبقات الاطباء» عنوانلی کتابده صاحب ترجمەنك لسان عربیه مترجم «کتاب علل العین وعلاجها»، «کتاب البرسام»، «کتاب الضبان والحیات التی تتولد فی البطن والدیدان» عنوانلریله اوچ تصنیفی اولدیغی بیان اولنیور. آنجق بو اوچ کتاب مذکور «فن طب» عنوانلی اثرینك مقالاتندن میدر، یوقسه متن اصلی یونانیلری نایاب اولمش دیکر آثاردن میدر، تحقیقه محتاجدر.

اسکندر عادل شاه { هندستانده بیجاپور ملوکندن اولوب، ١٠٨٣ تاریخ هجریسنده پدری علی عادل شاه ثانی‌یه خلف اولمش؛ و ١٠٩٧ ده عالمکیرك اسارتنه دوشوب، اوچ سنه صکره وفات ایتمشدر.

اسکندر کولی { ترکستانده (زرافشان) نهری وادیسنك یوقاری طرفلرنده بر کولدر، که ٢٢١٠ متره ارتفاعی اولان بر محلده اولوب، شمدیکی حالده ٦٠ متره درینلکی وار ایسەده، وقتیله چوق دها درین یعنی صویی دها چوق بولنمش اولدیغی اطرافندەکی بایرلرده کوریلن بعض آثاردن استدلال اولنور. بونك آیاغی اولان (اسکندر دریاسی) اسمیله مسمی بر چای (زرافشان) نهرینه دوکیلور.

اسکندر منشی { ملوك صفویەدن شاه عباسك منشیسی اولوب، مشارالیهك نامنه «تاریخ عالم آرای عباسی» عنوانیله دولت صفویەنك مکمل بر تاریخنی یازمشدر. بو تاریخك تحریری ١٠٢٥ سنەسنده واقع اولمشدر.

اسکندروس افرودیسی { Alexandre d'Aphrodisie } حکمای مشائیوندن اولوب، ایکنجی قرن میلادی اواخرنده منتشا ایله آیدین آرەسنده بولنمش اولان (آفرودیسیا) شهر قدیمنده دنیایه کلمش؛ و(سپتیم سور) ك زماننده اسکندریەده تدریسله مشغول بو- لنمشدر. آرسطونك همان کافهٔ آثارینی شرح ایدوب، بو شرحلری کاملاً لسان عربیه ترجمه ایدلمش اولدیغی کبی، مؤخراً لاتین لساننه دخی ترجمه، وبر خیلیسی ونديكده طبع اولنمشدر. کندینك دخی روح، قدر وحریت حقنده آیری آیری اوچ تألیفی واردر. ابن ابی اصیبعه «طبقات الاطبا» سنده صاحب ترجمەنك آرسطونك آثارینه یازمش اولدیغی شرحلری تعداد ایتدکدن صکره، کندیسنك تألیفاتی اولمق اوزره، دخی کتب آتیەیی تعداد ایدیور، که بونلر دخی لسان عر- بیه مترجمدر: «کتاب النفس»، «مقالة فی عکس المقدمات»، «مقالة فی العنایة»، «مقالة فی الفرق بین الهیولی والجنس»، «مقالة فی الرد علی من قال انه لا- یکون شیٔ الامن شیٔ»، «مقالة فی ان الابصار لایکون بشعاعات تنبث من العین»، «مقالة فی اللون وای شیٔ هو علی رأی الفیلسوف»، «مقالة فی الفصل خاصة ما هو علی رأی آرسطوطالیس»، «مقالة فی المالیخولیا»، «مقالة فی الاجناس والانواع»، «مقالة فی الرد علی جالینوس فی المقالة الثامنة من کتابه فی البرهان»، «مقالة فی الرد علی جالینوس فیما طعن علی قول آرسطو،

اسكندر بكى آتشه صوقدقدن صكره، اوزاقدن سير ايتمشلردى. هر حالده اسكندر بك سلطان مراد ثانى حضرتلرينك بالذات سوق بيوردقلرى كليتلى عسكرلره قارشى آنجق موقعك استحكام طبيعيسى ياردميله وكنديسنه مخصوص برنوع اصول حربله، يعنى دائما بوغازلرى طوته‌رق واورمانلرك ايچنه صاقلانه‌رق آنسزين هجومله وميدان محاربه‌سندن اجتناب ايتمكله مقاومت ايده‌بيلمش؛ ومع هذا كرك عسكرى وكرك مملكتى پك چوق رخنه‌دار اولمشيدى. حتى يكنى حمزه بك عليهنده وعساكر عثمانيه ايله برلكده بولنديغى كبى، اك جسور رفيق اولان (موسيس)ك دخى كنديسنى تركله، طرف پادشاهيدن عسكرله اوستنه كيتمسى مأيوسيتنى موجب اولمق درجه‌سنه كلمشيدى. آنجق مؤخراً بونلرك ايكيسنى دردست ايتمشيدى. ابو الفتح سلطان محمد خان ثانى حضرتلرى دخى دفعاتله اسكندر بكه قارشى عسكر كوندرمش؛ ونهايت اسكندر بك صلح طلبنه مجبور اولوب، ١٤٦١ تاريخنده برمعاهده عقد اولنمشيدى. اسكندر بك بو صلح زمانندن بالاستفاده، ايتاليايه كچه‌رك، فرانسه قرالى يدنجى شارلك تجاوزاتنه قارشى ناپولى وسيجيليا قرالى برنجى فرديناندويه امداد ايتمش؛ وبو امداد سايه‌سنده قزانديغى غالبيته مكافاةً مذكور فرديناندو طرفندن اسكندر بكه (سان پيترو) دوقه‌سى عنوانى ويرلمشيدى. بو سفردن عودتنده ١٤٦٣ تاريخنده پاپا ايكنجى (پى) نك تشويق واجباريله نقض عهد ايده‌رك، ينه دولت عثمانيه‌يه قارشى محاربه‌يه باشلامش؛ وبو دفعه سلطان محمد خان ثانى حضرتلرى طرفندن كليتلى برعسكر سوق اولنه‌رق، اسكندر بك طيانه‌ميه‌جغنى آكلامغله، ذاتاً ده خسته اولديغندن، ونديكليلردن امداد طلبيچون، لش قصبه‌سنه كيدوب، ١٤٦٧ تاريخ ميلاديسنده اوراده وفات ايتمشدر. لشده دفن اولنمش ايسه ده، كيكلرى مرميات اصابتنه قارشى برطلسم زعم اولنديغندن، چيقاريلوب، پارچه‌لرى جنكاورلرك اثوابنه ديكلمشدر. كوچك ياشده بر اوغلى قالوب، برطاقم رؤسا ايله برابر ونديكه قاچمش؛ ونه اولديغى معلوم اوله‌مامشدر. اسكندر بكك وفاتى متعاقب اقچه حصار تسليم، وبتون آرناودلق فتح اولنه‌رق، بسبتون اداره‌ٔ عادلهٔ عثمانيه آلتنه آلنمشدر. اسكندر بكك تاريخى معاصرلرندن واحباسندن (بارلسيو) اسمنده برى طرفندن لاتين لساننده يازلمشدر.

اسكندر پاشا { قانونى سلطان سليمان خان دورى وزراسندن اولوب، بستانجى باشى ايكن، دوقه‌كين‌زاده محمد پاشادن صكره مصر واليسى اولمش؛ و ٣ سنه ايله ٣ آى ديار مصريه‌يى اداره ايتدكدن صكره، ٩٦٦ تاريخنده عزل اولنه‌رق، استانبوله عودت ايتمش؛ وبعده آناطولى بكلربكيسى اولوب، سلطان سليم خان ثانى دورنده ٩٧٨ تاريخلرنده ماغوسه قلعه‌سنك فتحندن ايكى كون صكره قبريسده وفات ايلشدر.

اسكندر پاشا { بودخى قانونى سلطان سليمان خان دورى وزراسندن اولوب، چركسى الاصل عالم، مدبر وجسور برذات ايدى. ارضروم بكلربكيسى ايكن، شاه طهماسبك اوغلى اسماعيل ميرزايه قارشى حدود ايرانيه‌يه سوق اولنه‌رق، مظفر اولمش؛ وسلطان سليم خان ثانى دورنده ٩٧٧ تاريخنده، سنان پاشانك يمنه عزيمتى اوزرينه مصر واليسى اولوب، ٢٢ آى بو مقامده قالدقدن صكره، ٩٧٩ ده عزل اولنمشدر. بقيهٔ احوالنه وتاريخ وفاتنه دسترس اولنه‌مدى.

اسكندر جاه { (نواب نظام —) حيدر آباده نظام عنوانيله حكومت سورن هند ملوكندن اولوب، ١٢١٧ تاريخ هجريسنده پدرى نواب نظام على خانك وفاتى اوزرينه، تخته اوتورمش؛ و ٢٨ سنه حكومت سوردكدن صكره، ١٢٤٤ تاريخنده وفات ايدوب، اوغلى (امير فرخنده ناصر الدوله على خان) جانشينى اولمشدر.

اسكندر شاه { هندستانده كوجرات حكمدارلرندن اولوب، ٩٣٢ تاريخ هجريسنده پدرى مظفر شاه ثانى‌يه خلف اولمش؛ ويالكز بر قاچ آى حكومت سوردكدن صكره، ينه اوسنه قتل اولنه‌رق، برادرى نصير خان محمد شاه ثانى اسميله تخته چكمشدر.

اسكندر شاه پوربى { هندستانده بنكاله حكمدارلرندن اولوب، ٧٦٠ تاريخ هجريسنده، پدرى شمس الدين بهانكيرانك وفاتى اوزرينه، تخته اوتورمش؛ واو صره‌ده دهلى حكمدارى فيروز شاه تغلق ممالكنه مسلط اولمغله، برجزيه اداسنه مجبور اولوب، ٩

سنه بو وجهله حکومت سوردکدن صکره، ٧٦٩ تاریخنده وفات ایدەرك، اوغلی غیاث الدین پوربی خلفی اولمشدر.

اسکندر شاه سور { هندستانده دهلی حکمدارلرندن اولوب، ابراهیم شاه سورك مغلوبیتی اوزرینه، ٩٦٢ تاریخنده تخته چیقمش؛ و ٩٧٤ تاریخنده اکبر شاه طرفندن ملکی ضبط اولنغله، بنکالەیه قاچوب ایکی سنه صکره اوراده وفات ایتمشدر.

اسکندر شاه لودی { هندستان ملوکندن اولوب، ٨٩٥ تاریخ هجریسنده پدری سلطان بهلول لودینك وفاتی اوزرینه، تخته جلوسله، ملوك اسلامیه ایچنده برنجی اولەرق (اکره) شهرینی پایتخت اتخاذ، وشهر مذکورده بر قلعه ایله دیکر بر قاچ ابنیه تأسیس ایتمشدر. بونك زماننده ٩١١ تاریخنده او طرفلرده بیوك بر حرکت ارض وقوع بولوب، خیلی تخریباتی موجب اولمشدر. ٢١ سنه حکومت سوردکدن صکره، ٩١٥ تاریخنده وفات ایدوب، اوغلی ابراهیم حسین لودی خلفی اولمشدر.

اسکندر طرالینوس { (Alexandre de Tralles) اطبای یونانیەدن اولوب، آلتنجی قرن میلادیده (یوستینیانوس) زماننده آیدین جهتنده (تراله) شهر قدیمنده یعنی سلطان حصارنده یاشایوردی، وبو مناسبتله (طرالینوس) یعنی «تراللی» لقبیله شهرت بولمشدر. لسان یونانیده «فن طب» عنوانیله ١٢ مقالەدن مرکب بر اثری موجوددر. «عیون الانباء فی طبقات الاطباء» عنوانلی کتابده صاحب ترجمەنك لسان عربیه مترجم «کتاب علل العین وعلاجها»، «کتاب البرسام»، «کتاب الضبان والحیات التی تتولد فی البطن والدیدان» عنوانلریله اوچ تصنیفی اولدیغی بیان اولنیور. آنجق بو اوچ کتاب مذکور «فن طب» عنوانلی اثرینك مقالاتندن میدر، یوقسه متن اصلی یونانیلری نایاب اولمش دیکر آثارندن میدر، تحقیقه محتاجدر.

اسکندر عادل شاه { هندستانده بیجاپور ملوکندن اولوب، ١٠٨٣ تاریخ هجریسنده پدری علی عادل شاه ثانیه خلف اولمش؛ و ١٠٩٧ ده عالمکیرك اسارتنه دوشوب، اوچ سنه صکره وفات ایتمشدر.

اسکندر کولی { ترکستانده (زرافشان) نهری وادیسنك یوقاری طرفلرنده برکولدر، که ٢٢١٠ متره ارتفاعی اولان بر محلده اولوب، شمدیکی حالده ٦٠ متره درینلکی وار ایسەده، وقتیله چوق دها درین یعنی صویی دها چوق بولنمش اولدیغی اطرافندەکی بایرلرده کوریلن بعض آثاردن استدلال اولنور. بونك آیاغی اولان (اسکندر دریاسی) اسمیله مسمی بر چای (زرافشان) نهرینه دوکیلور.

اسکندر منشی { ملوك صفویەدن شاه عباسك منشیسی اولوب، مشارالیهك نامنه «تاریخ عالم آرای عباسی» عنوانیله دولت صفویەنك مکمل بر تاریخنی یازمشدر. بو تاریخك تحریری ١٠٢٥ سنەسنده واقع اولمشدر.

اسکندروس افرودیسی { (Alexandre d'Aphrodisie) حکمای مشائیوندن اولوب، ایکنجی قرن میلادی اواخرنده منتشا ایله آیدین آرەسنده بولنمش اولان (آفرودیسیا) شهر قدیمنده دنیایه کلمش؛ و(سپتیم سور) ك زماننده اسکندریەده تدریسله مشغول بولنمشدر. آرسطونك همان کافهٔ آثارینی شرح ایدوب، بو شرحلری کاملاً لسان عربیه ترجمه ایدلمش اولدیغی کبی، مؤخراً لاتین لساننه دخی ترجمه، وبر خیلیسی وندیکده طبع اولنمشدر. کندینك دخی روح، قدر وحریت حقنده آیری آیری اوچ تألیفی واردر. ابن ابی اصیبعه «طبقات الاطبا» سنده صاحب ترجمەنك آرسطونك آثارینه یازمش اولدیغی شرحلری تعداد ایتدکدن صکره، کندیسنك تألیفاتی اولمق اوزره، دخی کتب آتیەیی تعداد ایدیور، که بونلر دخی لسان عربیه مترجمدر: «کتاب النفس»، «مقالة فی عکس المقدمات»، «مقالة فی العنایة»، «مقالة فی الفرق بین الهیولی والجنس»، «مقالة فی الرد علی من قال انه لا یکون شیءٌ الا من شیءٍ»، «مقالة فی ان الابصار لایکون بشعاعات تنبث من العین»، «مقالة فی اللون وای شیءٍ هو علی رأی الفیلسوف»، «مقالة فی الفصل خاصة ما هو علی رأی آرسطوطالیس»، «مقالة فی المالیخولیا»، «مقالة فی الاجناس والانواع»، «مقالة فی الرد علی جالینوس فی المقالة الثامنة من کتابه فی البرهان»، «مقالة فی الرد علی جالینوس فیما طعن علی قول آرسطو»

طاليس ان كل مايتحرك فانما يتحرك عن محرك »، « مقالة فى الرد على جالينـوس فى مادة الممكن »، « مقـالة فى الفصول التى تقسم بهاالاجسام »، « مقالة فى العقل على رأى ارسطوطاليس »، « رسالة فى العالم واى اجزائه تحتاج فى ثبـاتها ودوامهـا الى تدبير اجزاء اخرى »، « كتاب فى التوحيد »، « مقالة فى القول فى مبادى الكل على رأى ارسطوطاليس »، « كتاب آراء الفلاسفة فى التوحيد »، « مقالة فى حدوث الصور لا من شئ »، « مقالة فى قوام الامور العامية »، « مقالة فى تفسـير ماقاله ارسطوطاليس فى طريق القسمة على رأى افلاطون»، « مقالة فى ان الكيفيات ليست اجساماً »، « مقالة فى الاستطاعة »، « مقالة فى الاضداد وانها اوائل الاشياء على رأى ارسطوطاليس»، « مقالة فى الزمان »، «مقالة فى الهيـولى وانها معلولة مفعولة »، « مقالة فى ان القوة الواحدة تقبل الاضداد جيعاً على رأى ارسطوطاليس »، «مقالة فى الفرق بين المادة والجنس»، «مقالة فى المادة والعدم والكون »، « مقالة فى الامور العامية والكليـة وانها ليست اعياناً قائمة »، « مقالة فى الرد على من زعم ان الاجناس مركبة من الصور »، « مقالة فى ان الفصـول التى بها ينقسم جنس من الاجناس »، « مقالة فيما استخرجه من كتاب ثولوجيا لارسطوطاليس »، « مقـالة فى ان كل علة مباينة فهى فى جميع الاشياء وليست فى شئ من الاشياء »، « مقالة فى اثبات الصور الروحانية التى لا هيولى لها »، « مقالة فى العلل التى تحنك فى فم المعدة »، « مقالة فى الجنس »، « رسالة فى القوة الآتية من حركة الجرم الشريف الى الاجرام الواقعة تحت الكون والفساد ».

اسكندرون { (Alexandrette) سـوريه ساحلنك منتهاى شمالنده واسمنه نسـبتله ياد اولنان كورفزك ساحل شرقيسنده، حلبك ١٠٥ كيلومتره غرب شماليسـنده و ٣٦° ٣٥′ ٣١″ عرض شمالى ايله ٣٣° ٥٥′ ٤٥″ طول شرقيده واقع برقصبه اولوب، حلب ولايتنك ودياربكر وجزيره نك دخى اسـكله سى اولمغله، فوق العاده اهميت تجاريه يى حائزدر؛ آنجق مذكـور كورفزدن شرق جنوبى يه طوغرى ممتد اولان آلچق وبطاقلقلى براووه نك كنارنده بولنمق، وشمال جهتى جبل بر كتله مسدود اولمق منا- سـبتيله، هواسى پك آغر اولديغندن، ووقتيله اهل صليب طرفندن تخريب ايدلمش اولديغى كبى، قرن حا- ضرده دخى برشدتلى حركت ارضدن وبربيوك حريقدن زده لنديكنـدن، شمـديكى حالـده آنجق ١٩٠٠ قدر اهاليسى واردر. بونكله برابر ليمانى كوزل اولوب، اهميت تجاريه سى دخى بركمال اولديغندن، كوندن كونه كسب ترقى ومعموريت ايتمكده اولوب، على الخصوص متصـور اولان دمير يوللرك برشعبه سى دخى بالطبع بو اسكله يه منتهى اوله جغندن، هواسنك تصفيه سنى انتاج ايده جك بعض تطهيرات دخى اجراسى تقـديرنده، ايلريده بيوك برشهر اوله جغى شبهه سزدر. حلب ولايت وسنجـاغنه ملحق بر قضانك مركزيدر. اسـكندرون اسكندر ذوالقرنينك بنا كرده سى اولان شهر وقصبه لر جمله سندن اولوب، بوجهانكيرك اسمنه نسبتله (آلكسا- ندريا) تسميه اولنان متعدد شهرلردن تفريق ايچـون (آلكساندريا مينور) يعنى « كوچك اسـكندريه » و (آلكسـاندريا آد ايسوم) يعنى « آياش اسكندريه سى » تسميه اولنمشـيدى. بعده آوروپاليلر عندنده صـيغهٔ تصـغيرله (آلكساندرته) وشرقيون عندنده (اسكند- رون) ياخود (اسكندرونه) اسمنى آلمشدر. اسكندر آياش اووه سنده دارايى مغلوب ايتديكنده، يعنى ميلاددن ٣٣٣ سـنه اول، بو مظفريتنك يادينه اوله رق، بنا ايتمشـدر. او وقته قدر آياشده اجرا اولنان تجارت اسكندرونه انتقال ايتمكله، آياش مرور زمانله خراب اولمش، واسكندرون اونك يرينه كسب اهميت ومعمو- ريت ايتمشـيدى. — اسكندرون قضاسى سواحلده ٢٥ قريه يى جامع اولوب، شمالاً آطنه ولايتنك پياس قضاسـيله، شرقاً وجنوباً بيلان قضاسيله، غرباً دخى آق دكيزه ملحق اولان اسكندرون كورفزيله محدوددر. محصـولاتى حبوبات متنوعه ايله پورتقال وليمـوندن عبارتدر.

اسكندرون كورفزى { بحر سفيدك منتهاى شرق شماليسنده آناطولى ايله سوريه آره سـنده بر كورفزدر، كه قره طـاش برونيله رأس الخنزير آره سندن باشـلايه رق، شمال شرقى يه طوغرى ممتد اولـور. طولى تقريباً ٥٥ وعرضى ٢٥ كيلومتره در. شمال وشرق جهتى طاغلرله محاط اولوب، يالكز شرق جنوبى قسمنده يعنى اسكند- رون ايله رأس الخنزير آره سنده سواحلى آلچق وهواسى اغربولنيور. بوكورفزك ايچنده اسـكندرون، پياس وآياش قصبه لرى ومشهور يورطه لق ليمانى بولنيور. زمان

قديمده بو كورفزك اڭ مشهور شهرى (ايسوس) يعنى آياش بولنمش اولمغله، كورفز دخى (سينوس ايسيقوس) يعنى (آياش كورفزى) تسميه اولنوردى.

اسكندريه (Alexandrie) مصرده نيل داليه‌سنك غرب جهتنده، ساحل بحرده وقاهره‌نك ٢٠٠ كيلومتره شمال‌غربيسنده، ١٢′ ٣١° عرض شمالى ايله ٣٢′ ٢٧° طول شرقيده واقع بر بيوك شهر اولوب، قاهره‌دن صكره مصرك وبتون آفريقا قطعه‌سنك اڭ بيوك شهريدر. (مريوط) بحيره‌سنى دكيزدن تفريق ايدن طار بر ديلك شماله طوغرى اوزانان برونى اوزرنده مؤسس اولوب، بو برونك ايكى طرفنده برى (يكى) وديكرى (اسكى) اسملريله ايكى ليمانى وبو ايكى ليماندن هر برينك اغزنده برفنارى واردر. ممالك شرقيه‌نك اڭ مزين شهرى اولوب، على‌الخصوص فرنك محله‌سنك آوروپانك اڭ كوزل شهرلرندن فرقى يوقدر. رأس التينده خديوه مخصوص بيوك وغايت مزين بر سرايى اولديغى كبى، ينه خاندان خديوى‌يه منسوب ديكر بر قاچ سرايى، مكمل بر بورسه‌سى، متعدد مكتبلرى، بر قاچ بيوك جامع شريفى، اسكى يعنى غرب جهتنده‌كى ليمانك ايچنده مكمل بر ترسانه‌سى وبرقاچ حوضى، متعدد عمومى باغچه‌لرى، نزهتكاهلرى ومزين ميدانلرى واردر. بو ميدانلرك اڭ كوزلى منشيه‌ده‌كى (محمد على) ميدانى اولوب، مرحوم محمد على پاشا طرفندن اعمار ومتعدد حوضلر وفسقيه‌لر وآغاجلرله تزيين، ومؤخراً اورته‌سنده مشارٌاليهك طونجدن معمول برجسيم هيكلى وضع اولنمشدر. (عمود سوارى) اسميله استوانى‌الشكل برستونى و(مسلة فرعون) اسميله برديكيلى طاشى دخى واردر. بو مسله عن‌اصل چفت اولوب، بر تكى وقتيله ييقلمش اولمغله، اخيراً انكلتره دولتنه ويريله‌رك، لوندره‌يه نقل اولنمشدر. اهاليسى ٢٢٧٠٦٤ كشى اولوب، بونلرك ٤٠٠٠٠ قدرى آوروپاليدر. تجارتى غايت ايشلك اولوب، پك چوق سفائن آمدشد ايدر. باشليجه اخراجاتى پاموق، شكر وسائر محصولات مصريه‌دن اولوب، ادخالاتى دخى مصر وسودانه كيدن آوروپا امتعه‌سندن عبارتدر. ليمانلرى وعلى‌الخصوص جهت غربيه‌سنده اولان اسكى ليمانى پك صاغلام ايسه‌ده، مدخللرنده تحت الماء بر طاقم قيالر وقوم سدلرى بولنديغندن، قولاغوزسز كيريله‌ميور. محمد على پاشا نيلدن اسكندريه‌يه بر جدول حفر ايدوب، جنتمكان سلطان محمود خان حضرتلرينك اسمنه نسبتله (محموديه) تسميه ايتمشدر. بو جدولك اسكندريه‌يه قريب محلنك ايكى طرفنده بعض محله‌لر ونزهتكاهلر واردر. اسكندريه‌نك غرب جهتنده و٣ ساعت مسافه‌ده دخى (محلة الرمل) اسميله هواسى كوزل بر ير واردر، كه اغنيايه مخصوص بر طاقم كوشكلرى حاوى اولوب، يازين اسكندريه‌دن تبديل هوا ايچون اورايه كيديلير.

اسكندريه شهرى ميلاددن ٣٣١ سنه اول بيوك اسكندر طرفندن بنا اولنه‌رق، جهانكير مشارٌاليهك مصرده خلفلرى اولان بطالسه طرفندن پايتخت اتخاذ، وفوق‌العاده توسيع وتزيين اولنمشيدى. منف ومصرك سائر اسكى شهرلرى خرابه‌لرندن برچوق مسله‌لر وسائر اثرلر دخى اسكندريه‌يه كتيريله‌رك، بو شهر فوق‌العاده صورتده تزيين اولنمش؛ ومؤخراً بو مسله‌لرك بعضيسى اورادن رومايه وقسطنطينيه‌يه نقل ايدلمشدر. اصل اسكندريه‌نك موقع قديمى دكيز ايله (مريوط) بركه‌سى آره‌سنده‌كى ديلك اوزرنده اولوب، شماله طوغرى بر برون كبى اوزانان محلك ايسه يالكز اوجى برآطه صورتنده موجود ايدى، وزمان قديمده عالمك عجائب سبعه‌سندن معدود اولان مشهور اسكندريه فنارى بو آطه‌نك اوزرنده ايدى. بعده بطليموس فيلادلف آطه ايله شهر آره‌سنده بر ريختم انشا ايدوب، ليمانى ايكى‌يه آيرمش، وايكيسى آره‌سنده اختلاط ايچون آچيلوب قپانير بر قپو براقشيدى. مرور زمان ايله بو ريختم دكيزك ونيلك دوكديكى قوملردن بالتوسع، قره ايله آطه برلشمكله، بر برون ويا كوچك برشبه جزيره شكلنى آلمش؛ وشهر بو شبه جزيره‌يه نقل اولنمشدر. اليوم شهرك ترك محله‌سى دنيلن قسمى كاملاً بو برزخك اوزرنده وفرنك محله‌سى بونك ساحل شرقيسنده‌در.

اسكى اسكندريه برى شمالدن جنوبه وديكرى شرقدن غربه طوغرى اوزانير ايكى واسع سوقاقله درده منقسم اولوب، غرب جهتى (راخوتيس) اسميله عوامه، وشرق قسمى دخى (بروخيوم) اسميله كبرايه مخصوص ايدى. سرايلرله جسيم معبدلرك وسائر آثار عمرانك قسم اعظمى بو ايكنجى قسمده ايدى. قاعده‌سنه يوز مرديونله چيقيلير (سراپيوم) اسمنده بر بيوك وغايت مصنع معبدى وبو معبده مربوط مكمل بر كتبخانه‌سى، (موزئوم) اسميله دار الفنون حكمنده جسيم بر بناسى وبوكا مربوط ينه

مشهور بر كتبخانه‌سی وار ایدی. اسكندردن صكره آتنه وسائر مدن یونانیه‌نك اهمیتی قالمیوب، مدنیت یونانیه‌نك مركزی اسكندریه اولمشیدی؛ وصاحبلری اولان بطالسه‌نك تشویق وحمایه‌سیله هرطرفدن علما وحكما اورایه طوپلانوب، علوم وفنون اورادن عالمك هرطرفنه لمعه‌پاش انتشار اولمغه باشلامشیدی. او وقتلرده اسكندریه‌نك اهالیسی ٦٠٠٠٠٠ كشیدن آشاغی اولمیوب، برروایتده ٩٠٠٠٠٠ كشی‌یه بالغ اولمشیدی.

روماليلرك غلبه‌سی اسكندریه‌نك معموریت ومدنیتنی كورلیوب، ذاتاً قلیوپاتره زماننده قیصر ایله آنطونیوس آره‌سنده واقع اولان محاربه‌لرده شهر خیلی خراب، ومعبدلرك اكثریسی هدم، وكتبخانه‌لرك بیوكی احراق اولنمشدی. متعاقباً خرستیانلق ظهور ایتمكله، علم وحكمت بسبتون منقرض اولوب، اسكندریه بر تعصب جاهلانه‌نك مركزی اولمش؛ وتك توك قالمش بعض ارباب علم ومعرفت رفض ایله اتهام اولنه‌رق، تعقیب اولنمغه باشلامشیدی. بونكله برابر اسكندریه ینه خیلی بیوك بر شهر اولوب، هجرت نبویه‌نك ٢٠ تاریخنده عمرو بن العاص بو شهری فتح ایتدیكنده، حضرت عمر بن خطابه یازدیغی مكتوبده شهری وصف ایدوب، ٤٠٠٠ حمامی، ٤٠٠٠٠ یهودی اهالیسی اولدیغی‌وسائر بوكبی شیلر ذكر ایدیور، كه‌بونلر شهرك بیوكلكنه واهالیسنك كثرتنه دلالت ایدیور. فتحدن صكره روملر بر دها كلوب، اهالی‌یه نقض عهد ایتدیرمش، وكندیلرینی تجریم ایتدكدن‌صكرهماللرینی دخی آلوب كیتمش، وبووقعه اوزرینه روم جنسندن اولان اهالینك اكثریسی قاچش‌اولدقلرندن، اوصره‌ده شهر خیلی تدنی ایتمش؛ وسوری مشار الیه عمرو بن العاص طرفندن هدم اولنمشیدی. بعد الاسلام خطهٔ مصریه‌ده برنجی شهر قاهره اولوب، اسكندریه ایكنجی درجه‌ده قالمش ایسه‌ده، بعض‌طرفلری خراب اولدیغی حالده، مروان بن عبد العزیزك زماننده وبو حكمدارك‌امریله اهالیسی تعداداولندیغنده ٦٠٠٠٠٠ نفوسدن عبارت بولنمش اولدیغی مرویدر. بعده اهل صلیب محاربه‌لرنده وعلی‌الخصوص ممالیك وچراكسه زماننده اسكندریه برطاقم حروب وفتنه‌لرك میدان وقوعی اولمغله، چوق تدنی ایتمش؛ وامید برونی یولنك كشفیله هندك تجارتی اوطریقله اجرا اولنمغه باشلایجه، اسكندریه اهمیت تجاریه‌سنی‌دخی غائب‌ایدوب، بركوچك قصبه حالنه كچمشیدی. یاوز سلطان سلیم خان حضرتلری طرفندن فتح‌اولندقده بوحالده ایدی؛ واخیراً محمد علی پاشا مرحومك ید اداره‌سنه كچدیكنده ٦٠٠٠ دن زیاده اهالیسی یوغیدی. مشار الیه محمد علی پاشا اسكندریه‌یی یكیدن اعمار وتوسیع ایتدیكی كبی، خلفلری دخی اعمار وتزیيننده دوام ایتدكلرندن، بو شهر ینه اسكی رونقنی قزانمغه باشلامش؛ ویاریم عصر ظرفنده اهالیسی قرق مثلی نسبتنده آرتمشدر.

اسكوب { روم ایلنده قوصوه ولایتنك مركزی اولان بر شهر اولوب، (واردار) نهرینك اوزرنده وسلانیكك ١٨٠ كیلومتره شمال غربیسنده واقعدر. شهرك قسم اعظمی واردارك شرق شمالی جهتنده اولوب، یالكز برایكی محله‌سی نهر مذكورك غرب جنوبیسنده‌در. شهر نهرك ایكی طرفنده واقع ایكی كوزل بایرك اوزرنده مبنی اولوب، شمال وجنوبنده ممتد اولان اووه‌لر زمرد آسا چایرلروكوزل باغ وباغچه‌لرله مزیندر. سلانیكدن متروویچه‌یه كیدن دمیر یول خطی اسكوبك واردارك غرب جهتنده‌كی قسمی كنارندن كچدیكی كبی، صربیه طریقیله آوروپادن كلن خط دخی بوشهرك جنوبنده سلانیك خطیله كسب التصاق ایدیور. بووجهله ایكی خطك محل التصاقنده تصادفی اسكوبك ذاتاً اسكیدن بری بركمال اولان اهمیتنی برقات دها آرتیره‌رق، شهر موقفه طوغری كیتدكجه توسع، ومسافرخانه وعمومی باغچه‌لر كبی اسباب عمرانی كوندن كونه تزاید ایتمكده‌در. بو سببه مبنی اخیراً قوصوه ولایتنك مركزی پرشتنه‌دن بورایه نقل اولنمشدر. اطرافی غایت منبت ومحصولدار اولدیغی كبی، سلانیك ایله قوصوه ویوقاریكی آرناودلق آره‌سنده برمخزن حكمنده بولندیغندن، اهمیت تجاریه‌سی پك‌بیوكدر. شهرك واردار‌اوزرنده‌سلطان مراد خان‌ثانی حضرتلری طرفندن بنا بیورلمش مقوس بركارگیر وبرده اخشاب كوپریسی بولندیغی كبی، دمیر یولنه مخصوص مكمل بردمیر كوپری دخی یاپلمشدر. شهر تقریباً ٤٠٠٠ خانه، ١٠٠٠ دكان، ٥٠ خان، ٥٠ فرون، ٣ حمامی‌حاوی‌اولوب، اهالیسی ٢٥٠٠٠ كشی قدردر. جامع ومدرسه وعمارتلری چوق اولوب، سلطان مراد ثانی ومصطفی ویحیی پاشالرله

اسحاق وعیسی بکلر جامعلری ومدرسه وعمارتلری معموردر. بعض سلاطین جوامع شریفه‌سیله بعض بیوك جاملر خرابه‌لری وبر چوق علما وادبا ومشایخ واولیا تربه‌لری موجوددر، که بونلرك جمله‌سی اسکوبك اوائل دور عثمانیده حائز بولنمش اولدیغی اهمیته وروم ایلنده برنجی درجه‌ده بر دار العلم حالنده بولنمش اولدیغنه دلیلدر. منشئ مشهور ویسینك تربه‌سی دخی بوشهرده‌در. شهرده بر رشدیه وبرابتدائیه مکتبیله بر قاچ مکاتب صبیانیه، برغربا حسته‌خانه‌سی وایکی خسته خانهٔ عسکری موجوددر.

اسکوب اسکی برشهر اولوب، بطلیوسك جغرافیاسنده (اسقوپی) اسمیله مذکور ایسه‌ده، روما مورخلرندن مشهور (تیت لیو) بوکا (سینتیا) اسمنی ویرمشدر. هرحالده بوشهر زمان‌قدیمده اوجوارلرده ساکن بولنمش اولان (داردان) لرك مرکزی اولوب، میلاددن ۲۱۰ سنه اول اوچنجی فلیب طرفندن ضبط، وماکدونیایه الحاق‌اولنمشیدی. بعده رومالیلره واثنای تقسیمده قسطنطینیه ایمپراطورلرینه چکوب، بونلردن (یوستنیانوس) اوجوارلردن نشأت ایتمش اولدیغندن، ایمپراطور اولنجه، بوشهری‌تزیین وتوسیع ایده‌رك (یوستنیانا پریما) یعنی « برنجی یوستنیانیه » تسمیه ایتمشیدی. برروایتده‌ده یوستنیانوسك وطنی بولنمش واونك طرفندن توسیع ایله (یولستنیانا پریما) تسمیه ایدلمش اولان شهر اسکوب اولمیوب اوخری قصبه‌سیدر. هرحالده بواسم موقت اولوب، شهر بعده (اسقوپیا) تسمیه اولنمش، وعثمانلیلر بواسمی جزئی تبدیل ایله، (اسکوب) ه تحویل ایتمشلردر. اسکوب اسکیدن بری مستحکم بر شهر اولوب، یدنجی قرن میلادیده شمال شرقیدن اورالره هجوم ایدن اسلاو اقوامنه قارشی خیلی وقت مقاومت ایتدکدن صکره، صربلیلرك الینه دوشوب، برآره‌لق بونلر طرفندن مقر حکومت اتخاذ اولنمشیدی. قوصوه ملحمهٔ کبراسندن صکره ۷۹۲ تاریخلرنده یلدیرم سلطان بایزید خان دورنده تیمور طاش پاشا طرفندن فتح اولنمش؛ وپاشا یکیت‌محافظه وادارەسنه مأمور اولوب، با امر پادشاهی آناطولیدن بر چوق اهالئ اسلامیه نقل واسکان ایتمکله، روم ایلنده الك اول عثمانلی ومسلمان شهری رنکنی آلان اسکوبدر. آثار عتیقه‌دن یالکز قلعه‌سی‌موجوددر. عثمانلیلر زماننده وجوده‌کلمش‌مکمل برصویولی ایله دیکر برچوق اثرلر دخی واردر، واطرافنده‌کی مزارستانك وسعتی شهرك وقتیله دها بیوك بولنمش اولدیغنه دلیلدر. مصنوعات دباغیه‌سی وقتیله پك مشهوراولوب، حالا دخی بعض دباغخانه‌لر بولنیور.

اسکوب { سنجاغی. قوصوه ولایتنك مرکز سنجاغی اولوب، بو ولایتك الك بیوك سنجاغیدر. ولایتك جهت جنوبیه‌سنده واقع اولوب، شمالا پرشتنه سنجاغیله، شرقاً بلغارستان حدودیله وسلانیك ولایتیله، جنوباً ینه سلانیك وغرباً مناستر ولایتلریله محدود ومحاطدر. سنجاغك قسم کلیسی واردارك جهت شرقیه‌سنده واقع اولمغله، مرکز سنجاغك شرق طرفنده تصادف ایتمشدر. لوانك قسم شرقیسی یوکسك بلقانلرله ودیکر طرفلری چبلاق بایرلرله و منبت و محصولدار اووه‌لرله مستوردر. باشلیجه نهری قالقاندلن طاغلرندن کلن (واردار) ایرماغی اولوب، شمال غربیدن جنوب شرقی‌یه طوغری جریانله، سنجاغك قسم غربیسنی شق ایتدکدن صکره، سلانیك ولایتنه داخل اولور. بو ایرماغه اسکوب سنجاغی داخلنده صاغ وصولدن برچوق چایلر و ودره‌لر منصب اولوب، صاغدن‌منصب اولان چایلرك الك بیوکی (مارقوه) وصولدن‌کلنلرك باشلیجه‌لری دخی (پیچینا) و(برغالینچا) نهرلریدر. بوسنجاغك قوهٔ انباتیه‌سی برنجی درجه‌ده اولوب، حبوبات متنوعه ایله پرنج، توتون، آفیون وسائر محصولاتی و میوه‌لری پك چوقدر. محصولاتنك نصفندن زیاده‌سی آرتوب، خارجه اخراج اولنمقده‌در. بوسنجاغك ایچندن، بری متروبجه ودیکری صربیه‌دن کلمك اوزره، یکن ایکی دمیر یول خطی مملکتك تجارتنی تسهیل ایتمکده‌در. اهالیسی ۲۵۷۸۶۷ کشی اولوب، نصفندن زیاده‌سی اسلام وقصوری بلغار ورومدن مرکبدر. مسلمانلرینك اسکوب وقومانوه جهتلرنده ساکن بولنانلری آرناوٗد، ودیکرلری ترك جنسیتنه منسوب اوله‌رق، اهالینك همان جمله‌سی ترکجه بیلدکلری حالده، لسان محلی برنجی درجه‌ده آرناوٗدجه‌در. بلغار وروملر کندی بینلرنده بلغارجه وروبجه دخی قونیشورلر. برمقدار یهودی وچنکانه دخی واردر. اسکوب سنجاغی بروجه زیر ۷ قضا و ۵ ناحیه‌یه منقسمدر:

قضا	ناحیه
اسکوب	قچانیك
قومانوه	مزرعه
قره‌طوه	.
پلنقه	.
قوچانه	مالش / پیانجه
اشتب	برکتلی
رادویشته	.

— اسکوب قضاسی لوانك شمال غربیسنده و(وار-دار) ك ایکی طرفنده واقع اولوب، شمالاً پرشتنه سنجاغیله، غرباً مناستر وجنوباً سلانیك ولایتلریله، شرقاً دخی قومانوه قضاسیله محدود ومحاطدر. شمال جهتی قچانیك ناحیه‌سنی دخی شاملدر. مذکور ناحیه‌نك حاوی اولدیغی ١٩ قریه ایله برابر قضا ١٧١ قریه‌دن مرکب اولوب، ٤٩٠٧١ اهالیسی واردر، که بونلرك ٣١٣٦٣ مقداری مسلم وقصوری غیرمسلمدر. مسلمانلری آرناوٗد جنسنه منسوب اولوب، مرکزده اکثریا ترکجه وکویلرده آرناوٗدجه تکلم اولنور. اراضیسی ٦٠٥٠٨٣ دونم اولوب، محصولاتی حبوبات متنوعه ایله کلینلی توتون، میوه، سبزه وسائره‌دن عبارتدر. علی‌الخصوص قاوٗن وقارپوزی مشهوردر. اورمانلری دخی چوقجه اولوب، کراسته واودونی احتیاجات محلیه‌یی دفعه کافیدر. اسکوب شهرینك ٥ ساعت شرقنده واقع قپلان قریه‌سنده ایرکك وقادینلر ایچون آیری آیری دائره‌لری حاوی بر کوکوردلی قاپلیجه، سائر بعض محللرده دخی بر طاقم میاه معدنیه بولندیغی کبی، (پغاروتنه) قریه‌سنده کوزل بر مرمر طاشی ایله دیکر بعض محللرده ابنیه طاشلری بولنوب، چیقارلمقده‌در.

اسکوب { ادرنه ولایتنك قرق کلیسا سنجاق وقضاسنده وقرق کلیسانك ١٥ کیلومتره قدر شرقنده ناحیه مرکزی بیوك برقریه‌در.

اسکودری { (Scudéri) فرانسه‌نك شعرا وحکایه نویسانندن اولوب، میلادك ١٦٠١ تاریخنده (هاوره) ده طوغمش؛ و ١٦٦٧ده وفات ایتمشدر. پك چوق شیلر یازمش، وزماننده آثاری شهرت بولمش ایسه ده، پك عادی شیلر اولدیغندن، بعده الله آلنماز اولمشدر. — بونك زوجه‌سی (مادام اسکودری) انشاده‌کی قوت ومهارتیله مشهوره اولوب، بعض محرراتی جمع ونشر اولنمشدر. — همشیره‌سی (مادلینه اسکودری) دخی بعض حکایه کتابلری ترتیب و بعض اشعار دخی نظم ایتمشدر.

اسکی آنطالیه { قونیه ولایتنك تکه سنجاغنده، آنطالیه قضاسنه ملحق، آنطالیه شهرینك ٣٠ کیلومتره قدر شرقنده وکوپری صویی منصبنك جهت غربیه‌سنده بر قریه اولوب، (سیدا) شهر قدیمی خرابه‌لری اوزرنده واقعدر.

اسکیا { (Skye) اسقوچیانك غرب شمالی جهتنده‌کی (هبریده) آطه‌لرینك بری اولوب، "٣٨ '٥٧ °٥٦ عرض شمالی ایله '١٣ °٨ "٩ طول غربیده واقعدر. طولی ٦٥ وعرضی ٣٥ کیلومتره اولوب، ٢٢٠٠٠ اهالیسی واردر. مرکزی (پوتری) قصبه‌سیدر. سواحلی قیالق وصرب اولوب، کوزل بر لیمانی وبر طاقم غریب مغاره‌لری واردر. سواحلنك بعض طرفلرنده مرجان، عقیق وزبرجد طاشلری چیقار.

اسکیاتوس { (Skiathos) یونانك اغریبوزك شمالنده‌کی (اسپوراده) آطه‌لرندن اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ٥٥ مربع کیلومتره واهالیسی ٧٠٠٠ کشیدر. مرکزی ینه بواسمله مسمی اولوب، ١٠٠٠ اهالیی جامع بر قریه‌در.

اسکی استانبول { [« استانبول » ماده‌لرینك ایکنجیسنه مراجعت.]

اسکی بابا { (یاخود بابا اسکی وبابای عتیق) ادرنه ولایتنك قرق کلیسا سنجاغنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، قرق کلیسانك ٣٠ کیلومتره جنوبنده وادرنه‌نك ٥٠ کیلومتره قدر شرق جنوبیسنده وارکنه تابعلرندن (بیوك دره) نك صاغ یعنی غربی کنارنده واقعدر. ٥٠٠٠ قدر اهالیسی واردر. — اسکی بابا قضاسی شمالاً نفس قرق کلیسا وشرقاً لوله برغوس قضالریله، جنوباً کلیبولی، غرباً دخی ادرنه سنجاقلریله محدود ومحاط اولوب، مرکز، قره خلیل، چنکرلی، پیکار حصار، قوزجغاز اسملریله ٥ ناحیه‌یی و٣٣ قریه‌یی جامعدر. اراضیسی کوزل بایرلردن عبارت اولوب، شمالدن کله‌رك ارکنه نهرینه دوکیلن بر قاج دره ایله اسقا اولندیغندن، پك منبت ومحصولداردر.

اسکیپیون { (Scipion) اسکی روماليلرده بر مشهور خاندان اولوب، بو

خاندانه منسوب اوله‌رق برچوق سردارلر یتیشمشدی.

برنجیسی (قورنلیوس اسکیپیون) در، که میلاددن ۲۹۸ سنه اول قونسلوس اولوب، برچوق محاربه‌لر قزانمشیدی. بونك سنك مزاری ۱۷۸۰ تاریخنده بولنوب، لاتین لساننده اك اول یازلمش کتیبه صفتیله روما موزه‌خانه‌سنده حفظ اولنمشدر.

ایکنجیسی ینه (قورنلیوس اسکیپیون) اسمیله معروف اولوب، برنجیسنك اوغلیدر. قبل المیلاد ۲۵۹ تاریخنده قونسلوس اولوب، قرتاجلیلردن قورسیقه ایله ساردینه‌یی ضبط ایتمشدر. صندوقهٔ مزاری پدرینك کی ایله برابر بولنمشدر.

اوچنجیسی (اسکیپیون قورنلیوس آسینا) اسمیله معروف اولوب، قبل المیلاد ۲۶۰ و ۲۵۴ تاریخلرنده ایکی دفعه قونسلوس اولمش؛ وقارتاجلیلری سیجیلیاده مغلوب ایده‌رك، (پانرمه) یعنی (پالرمو) شهرینی ضبط ایتمشدر.

دردنجیسی مشهور آفریقالی اسکیپیونك پدری اولان (قورنلیوس اسکیپیون) در، که قبل المیلاد ۲۱۸ تاریخنده قونسلوس اولوب، مشهور قرتاجلی آنیبال ایله ایتدیکی محاربه‌ده مجروح اولمش؛ ومجرد اوغلنك سعییله قورتله‌بیلمشدر. بعده اسپانیایه مأمور اولوب، بعض یرلر ضبط ایده‌بیلمش ایسه‌ده، مؤخراً اسدروبعله مغلوب اولوب، ۲۱۲ ده قتل اولنمشدر.

بشنجیسی دردنجیسنك برادری اولوب، قبل المیلاد ۲۲۲ تاریخنده قونسلوس اولمش، وغولوالری مغلوب ایتمش؛ وبعده اسپانیایه کیدوب، کاه غالب وکاه مغلوب اولمقده ایکن، برادرینك قتلندن ۲۹ کون صکره (اسدروبعل) طرفندن مغلوب وقتل اولنمشدر.

آلتنجیسی مشهور آفریقالی اسکیپیوندر، که قبل المیلاد ۲۳۵ تاریخنده طوغوب، اسپانیاده پدرینی اولومدن قورتاردقدن صکره، بونك وعمیجه‌سنك قوماندسی آلتنده غوغا ایتمش؛ و بونلرك قتل اولندقلرینی کورنجه، انتقاملرینی آلمغه عهد ایدوب، قبل المیلاد ۲۱۱ تاریخنده، ۲۴ یاشنده اولدیغی حالده، اسپانیایه والی وسردار تعیین اولنمش؛ و درعقب (قارتاجنه) یی ضبط ایتدکدن صکره، اسدروبعلی بیوك بر مغلوبیته دوچار ایدوب، ۵۴۰۰۰ عسکرینی قتل، ودرت سنه ظرفنده بتون اسپانیایی فتح ایتمشدر. بعده تجار صفتیله قارتاجه کیدوب، اورانك احوالنی اوکرندکدن صکره، اسپانیایه عودتنده، ۲۰۵ تاریخنده رومایه جلبله، قارتاجلیلرله آفریقا طوپراغنده محاربه ایتمك فوائدینه دائر حاصل ایتمش اولدیغی افکارك اجراسنه مأمور اولمغله برابر، قونسلوسلق پایه‌سنه ترفیع اولنمش؛ وآفریقایه کچوب، اوراده آز وقت ظرفنده فتوحات طریقنده اوقدر ترقی ایتمش، که قارتاجلیلر دهشتنه دوچار اولوب، آنیبالی ایتالیادن چاغرمق مجبوریتنده بولنمشلردر. نهایت ۲۰۲ تاریخنده آنیبالی دخی مغلوب ایده‌رك، قارتاجلیلرده مقاومته مجال قالمدیغیچون، صلح طلبنه مجبور اولمشلردر. رومایه عودتنده ۱۲ سنه قدر بعض مساند عالیه‌ده بولنمش، و ۱۹۰ تاریخنده برادری (لوچیوس)ك معیتنده آسیایه سوق عسکر ایتمش ایکن، عودتنده ۱۸۷ تاریخنده (قاتون) ك تزویراتیله حضور محکمه‌یه دعوت اولنه‌رق، آنطیوخسدن رشوت آلمش اولمغله اتهام اولنمش؛ وکندیسی بو افترایه جواب ویره‌جك یرده روما دولتنه ایتمش اولدیغی خدمتلری تعدادله اکتفا ایتمشیدی. بر ایکنجی دفعه محکمه‌یه دعوت اولندقده: «رومالیلر! بوکون آنیبالی مغلوب ایتدیکم کونه مصادفدر، هایدیك بونك تشکرینی ایفا ایده‌لم!» دیه‌رکدن معبده متوجه اولمش؛ وبتون خلق آرقه‌سی صره کیدوب، حاکملر یالکز قالمشلردی. نهایت اوچنجی دفعه محکمه‌یه جلبنده رومایی ترك ایتمکله محکوم اولوب، (لیترنه)ده‌کی چفتلکنه چکلمش، وقبل المیلاد ۱۸۴ تاریخنده اوراده وفات ایتمشدر. انسانیت‌پرور، عادل، مشفق وجسور برذات ایدی. آفریقاده‌کی فتوحاتی سببیله «آفریقالی» تلقیب اولنمشدر.

یدنجیسی آلتنجیسنك برادری اولان (لوچیوس قورنلیوس اسکیپیون) اولوب، «آسیالی» لقبیله ملقبدر. اسپانیا وآفریقاده برادرینك معیتنده بولنوب، قبل المیلاد ۱۹۰ تاریخنده قونسلوس اولمش؛ واو سنه آسیایه عسکر سوق ایده‌رك، آنطیوخسی مغنیسا قربنده مغلوب، وطلب صلحه مجبور ایتمشدر. رومایه عودتنده آنطیوخسدن رشوت آلمش اولمغله اتهام اولنه‌رق، کلیتلی برجزای نقدی اعطاسنه حکم اولنمغله، اموال و املاکی تأدیه‌سنه کفایت ایتمیوب، حبسه القا اولنمشیدی. بعده سبیلی تخلیه اولنه‌رق، رومالیلر ایتدکلرینه نادم اولمغله، کندیسنه پك چوق مال وثروت قزاندیرمشلردی.

سكزنجيسى آلتنجى ويدنجيسنك عم زادەسى اولان (اسكيپيون ناسيقا) اولوب ، ١٩٢ دە اسپانيادە (لوزيتانيان) لرلە محاربە ايتمش، وبرسنە صكرە قونسلوس اولوب، ايتاليانك شمالندە بعض محاربەلر قزانمشيدى. علم قوانيندە مهارتى وار ايدى.

طقوزنجيسى سكزنجيسنك اوغلى اولان (اسكيپيون ناسيقا قوقولم) اولوب، قبل الميلاد ١٦٨ تاريخنـدە (پيدنا) محاربەسندە ابراز شجاعتلە، ١٥٥ دە قونسلوس اولوب، دالماتلرى مغلوب ايتمشـدر. (تيبر) ى قتـل ايتديرن بونك اوغليدر.

اونجيسى (قورنليوس اسكيپيون اميليانوس) در، كە مشـهور (پاولوس اميليوس) ك اوغلى اولوب ، بيوك اسكيپيونك اولادندن برى طرفندن اوغللغە قبول اولنمشيدى. «ايكنجى آفريقالى» لقبيلە ملقبدر. مشاهير مورخيندن (پوليب) دن تحصيل علم ايتمش؛ واسپانيا وآفريقادە ابراز مآثر شجاعت ودرايت ايتمكلە، قبل الميلاد ١٤٧ تاريخندە حداثت سنيلە برابر قونسلوس نصب اولنمشيدى . قرتاجى بسبتون ضبطە مأمور اولوب، شهر مذكورى بر بيوك محاصرەدن صكرە، فتح وخاك ايلە يكسـان ايتمش ؛ وديكر بعض غالبيتلر دخى قزانمشدر. ١٣٤ دە تكرار قونسلوس اولمش ؛ بعدە بودخى برطاقم تعقيباتە دوچار اولوب، ١٢٩ تاريخندە (ديكتاتور) لغى اعلان اولنمق اوزرە ايكن، خانەسندە مقتول بولنمشدر.

اسكيت { (Scithes) اسكى يونانيلرك اقوام تورانيـەيە ويردكلرى اسمـدر. بونلر طونەنك شمالندن ولهستاندەكى (ويستولە) نهرينك شرقندن باشلايەرق آسياى شمالينك منتهاسنە و جنوباً سيحون وجيحونە قدر منتشر ايديلر . اسكى يونانيلر اسكيتلرى جت، مساجت (يعنى يأجوج، مأجوج)، فن، استيان، تاور، يازيغ، باستارن، هرول وسـائر اسملرلە برچوق اقوامە تقسيم ايدرلردى. بونلردن (فن) و (استيان) ديدكلرى قوملرك اليوم روسيەنك شمـال غربيسندە موجود اولان (فينوآ) لر و(استونيا)ليلردن عبارت اولدقلرى اسملرندن آكلاشيليور . جيحـون وسيحونە قدر منتشر بولنملرى دخى اسـكيتلرك اقوام تورانيەدن بشـقە برشى اولمدقلرينى كوستريور . بعضلرى بونلرك اوروپادەكى محللرينە باقەرق اسلاولردن عبارت بولنمش اوللرينە ذاهب اولمشلرسەدە ، اسلاولرك شرق و جنوبە طوغرى توسع و انتشارلرى پك يكى اولوب، اصل وطنلرى پروسيە جهتيدر. روسيەنك ايسە اهالىٔ قديمەسى فينوآلر كبى اقوام تورانيەدن عبـارت ايدى ؛ حتى بو كون دخى روسـلرە اسلاولاشمش برتاتار قومى نظريلە باقيليور.

اسكيتيا { (Scythie) اسـكى يونانيلرك آوروپانك شمال شرقى قسميلە آسيانك قسم شماليسنە ويردكلرى اسمـدر . آوروپادە طونە و ويستولە وآسيادە سيحون وجيحون ايلە محـدود اولان بوقطعهٔ واسـعە اسكيت اقوام متعددەسـيلە مسكون اولوب، ايرانيلرك (توران) تعبـير ايتدكلرى يرلردن عبارت ايدى . اسـكيتيا اسمى ميلادك يدنجى قرننە يعنى ظهور اسـلام دورينەدك مستعمل اولوب، قرن مذكوردە برطرفدن اقوام آريانيەدن اولان غوتلر واسلاولر جنوب وشمالە طوغرى يايلەرق، اسكتيلرك برچوق يرلرينى ضبط ايتمشلر؛ وبرطرفدن دخى اسكيت اقوامندن اولان هونلر، بلغارلر وسـائر اقوام تاتاريە غربە طوغرى يايلەرق، اوروپايى زير وزبر ايتدكدن صكرە، منقرض اولمشلردر. بووجهلە اسكيتلر اوروپا قطعەسـنك پك آز يرلرندە مجتمع صـورتدە قالمغـلە ، اسكيتيا اسمى دخى استعمالدن ساقط اولمشـدر . — (كوچك اسكيتيا) دخى بلاد قافقاسە وبردە دوبريجە قطعەسنە علم اولمشيدى ؛ ديمك اوليور، كە دوبريجە يقين وقتلردە قريم تاتارلرى طرفندن اسكان اولنديغى كبى، وقتيلە دخى اقوام تاتاريە ايلە مسكون بولنمشدر.

اسكى جمعه { (ياخود جمعهٔ عتيق) بلغارستانك منقسم بولنديغى ٢٠ دائرەدن برينك مركزى اولان برقصبە اولوب، شمنينك ٣٠ كيلومترە غربندە، هزارغرادك ٣٧ كيلومترە جنـوبندە وشرقى روم ايلى حـدودينك يعنى بالقـان صرتنك ٤٠ كيلومترە قدر شمالندە واقعدر. برچاى كنـارندە ومنبت ومحصولدار بر محلدە واقع اولوب، اهاليسنك قسم اعظمى اهل اسلامدن بولنمش اولمغلە ، هجرت ايتمش اولدقلرندن ، شمـدى آنجق درت بش بيك اهاليسى واردر. — اسكى جمعه دائرەسى شرقاً شمنى ، شمـالاً هزارغراد ، غرباً طرنوە دائرەلريلە و جنوباً شرقى روم ايلى حدوديلە محدود ومحاطدر.

اسكيجه { (ياخـود اسكچـە ونام ديكرلە افسانتى) ادرنە ولايتنك كوملجنە

سنجاغنده قضا مركزى برقصبه اولوب، كوملجنه‌نك ٤٨ كيلومتره غربنده وساحل بحردن ٢٢ كيلومتره‌لك مسافه‌ده واقعدر. همنامى اولان برچايك كنارنده اولوب، شمال جهتى ردوب طاغنك اتكلريله مسدود اولديغى حالده، جنوبنده ساحل بحره قدر ممتد اولان واسع براووه بولنيور. تجارتكاه برقصبه اولوب، اسكله‌سى (قره آغاج) در. ٦٠٠٠ قدر اهاليسى اولوب، قسم اعظمى اسلام، وقصورى روم وسائره‌در. ـــ اسكيجه قضاسى ادرنه ولايتنك منتهاى جنوب شرقيسنده واقع اولوب، شرقاً نفس كوملجنه، شمالاً داريدره قضالريله، غرباً سلانيك ولايتيله، جنوباً دخى آطه‌لر دكيزيله محدود ومحاط اوله‌رق، صقارقيا، يصى اوران، چلبلو، يكيجه‌ويكى كوى اسملرنده بش ناحيه‌يى دخى جامعدر. بوناحيه مركزلرندن يكيجه (قره‌صويكيجه‌سى) اسميله معروف اولوب، مركز قضادن دها بيوك ودها تجارتكاهدر، وعلى الخصوص توتون محصولاتنك كثرت ونفاستيله مشهوردر. اسكيجه قضاسى زياده‌سيله منبت ومحصولدار اراضى‌يى حاوى اولوب، حبوبات ومحصولات متنوعه كثرت اوزره حاصل اوليور ايسه‌ده، اصل اهاليسنك منبع ثروتى توتون محصولاتيدر، كه ممالك عثمانيه‌ده حاصل اولان توتونلرك اك ايسى اولوب، دنيانك هر طرفنه اخراج اولنور.

اسكى حصار } آيدين ولايتنك منتشا سنجاغنده وموغله‌نك ٣٠ كيلومتره غرب شماليسنده و (مندرس) نهرى تابعلرندن برى اوزرنده واقع بركوچك قصبه‌در. اسكى (استراتونيكيا) شهرينك خرابه‌لرى اوزرنده واقع اولوب، اطرافنده بياض مرمردن ستونلرى حاوى برطاقم ويرانه‌لر بولنيور.

اسكى حصار } آيدين ولايتنك دكيزلى سنجاغنده ودكيزلى شهرينك ١٥ كيلومتره شمال شرقيسنده، مندرس ايرماغنك صولدن اولان تابعلرندن برينك كنارنده واقع بر قريه اولوب، اسكى (لائوديكيه) شهرينك خرابه‌لرى اوزرينه مؤسسدر. مذكور شهر قديم ميلادك ٦٥ تاريخنده حركت ارضدن منهدم اولمش؛ وبعده تعمير اولنمش ايسه‌ده، ١٤٠٢ ده تيمورلنك طرفندن تخريب اولنمشدر. اسكى حصارك اطرافنده‌كى خرابه‌لر ايچنده اليوم قسماً قائم برتياترو ايله برجانباز خانه وبرآت ميدانى بولنيور، كه اوچى‌ده روماليلرك زماندن قالمه‌در.

اسكيرو } (Scyro) يونانك آغريبوزك شمال شرقيسنده واقع اسپوراده آطه‌لرندن اولوب، ٦٥ مربع كيلومتره مساحه‌سى و ٢٠٠٠ اهاليسى واردر. زمان قديمده كويا مشهور قهرمان آخيلاوسك تربيه اولنديغى محل اولمغله شهرت بولمشيدى. ادارهٔ عثمانيه زماننده (اسكرى) اسميله معروف ايدى.

اسكيرول } (Esquirol) فرانسه‌نك مشاهير اطباسندن اولوب، ١٢٧٢ تاريخنده (تولوز) ده طوغمش، و ١٨٤٤ ده وفات ايتمشدر. باشليجه تشفيهٔ مجانينله اوغراشوب، بوبيچاره‌لر حقنده اجرا اولنان شدتلى معاملاته ختام ويرمك اوزره، يكى بر اصول بولمش؛ وبرچوق دارالشفالرده سرطبيب اولوب، پارس طب وفنون آقادميالرى اعضالغنه دخى قبول اولنمشيدى.

اسكى زاغره } (و بلغارجه شلسنيق) شرق روم ايلى ايالتنده قضا مركزى برشهر اولوب، فلبه‌نك ٨٠ كيلومتره شرق شماليسنده، ٤٠٠ متره ارتفاعى اولان بر موقعده وكوزل بر اووه‌نك كنارنده واقعدر. اطرافنده‌كى اراضى غايت منبت ومحصولدار وهواسى پك صاغلامدر. شهرك ايچنده ١٦ جامع شريف، ٣ كليسا، ١٥ خان و ٥ حمام بولنوب، ادارهٔ عثمانيه زماننده ٢٠٠٠٠ اهاليسى وار ايديسه‌ده، بونلرك قسم اعظمى مسلمان اولوب، امتيازدن صكره اكثريسى هجرت ايتمش اولدقلرندن، شمدى اهاليسى خيلى آزالمش اولسه كركدر. ايپك محصولاتى دخى پك ايى اولوب، شهرك ايچنده برقاچ ايپك فابريقه‌سى واردر. بلغارلرك بر وقت مقرى بولنمش اولان اسكى شهر شمديكنك تقريباً ٢ كيلومتره اوستنده بر تپه‌نك اوزرنده اولوب، خرابه‌لرى اليوم (دميرخان) تسميه اولنور. قصبه‌نك جوارنده بعض معدن صولرى وقاپليجه‌لر واردر.

اسكيشهر } خداوندكار ولايتنك كوتاهيه سنجاغنده قضا مركزى بر قصبه اولوب، كوتاهيه‌نك ٥٥ كيلومتره قدر شمال غربيسنده وبروسه‌نك ١١٥ كيلومتره شرق جنوبيسنده، سقاريه

ایرماغی تابعلرندن پورسق صویك صاغ یعنی جنوبی کنارنده، "۴۵ '۴۳ °۳۹ عرض شمالی ایله °۲۸ '۰ "۴۰ طول شرقیده واقعدر. قصبه کوزل بر موقعده اولوب، ۱۰۰۰۰ اهالیسی، ۱۱ جامع شریفی، ۶ مدرسه‌سی، ۱ رشدیه مکتبی، ۳ تکیه‌سی، بر قاچ خاولی، بز، شیاق وکلیم دستکاهی واردر. جوارنده برقاچ ایلیجه بولنیورسه‌ده، پك معمور دکلدر. قصبه‌نك باشلیجه منبع ثروتی جوارنده کثرتله چیقان لوله طاشیدر. — یکیشهر قضاسی غرباً وشمالاً ارطغرل سنجاغیله، شرقاً سفریحصار قضاسیله، جنوباً دخی سید غازی ناحیه‌سیله محدود ومحاط اولوب، ۱۰۰ قریه و۲۷۲۴۲ اهالیی جامعدر. اهالیسنك یالکز ۶۰۰ ی خرستیان اولوب، قصوری کاملاً مسلمدر. درون قضاده ۷۷ جامع، ۶ مدرسه، ۸۰ مکتب، ۲ کلیسا، ۶ حمام، ۴۹۸ دکان، ۱۵ خان، ۷۲۷۰ خانه، ۲۴۹۵۵۰ دونم حبوبات مزرعه‌سی، ۱۶۵۰۰ دونم باغ، ۲۴۶۰۴ دونم باغچه وبوستان و۲۵۶۵۳۶ دونم مرعالر واردر. محصولاتی حبوبات متنوعه ایله پنبوق، اوزوم، تفتیك وسائره‌در. ذکر اولنان لوله طاشی دخی باشلیجه منابع ثروتندن اولوب، ۲۰۰۰ عمله طرفندن اخراج اولنمقده‌در. قصبه‌نك اوکنده ممتد اولان اووه‌نك شرقدن غربه طوغری طولی ۵ ساعت قدر اولوب، طوپراغی پك منبتدر. اووه‌نك اطرافنده‌کی طاغلر چبلاق ایسه‌ده، قضانك سائر طرفلرنده چام ومیشه اورمانلری بولنور. سید غازی ناحیه‌سی دخی بو قضایه ملحقدر.

اسکی قره حصار { (ویاخود ایسجه قره حصار) خداوندکار ولایتنك قره حصار صاحب سنجاغنده وقره حصارك ۱۲ کیلومتره قدر شمال شرقیسنده بر قریه اولوب، (سیناده) شهر قدیمنك خرابه‌لری اوزرنده مؤسس اولدیغندن، وجوارنده کوزل بر مرمر معدنی بولندیغندن، اطرافنده بعض خرابه‌لر وهیکل وسائره یونتلسندن قالمش بر چوق مرمر یونغه‌لری بولنیور.

اسکی قریم { قریم شبه جزیره‌سنك (فیودوسیا) قضاسنده وفیودوسیانك ۲۳ کیلومتره غربنده بر کوچك قصبه اولوب، ۱۱۰۰ اهالیسی واردر. وقتیله بیوك بر شهر اولوب، نوغای خانلرینك مقری ایدی.

اسکی قلفاتلی { بیغا سنجاغنده (طومروق چای) ایله (کر صو) نهرلرینك تشکیل ایتدکلری بطاقلغك اوستنده بر تپه‌نك اوزرنده بر قریه اولوب، اسکی (ایلیوم) شهرینك خرابه‌لری اوزرنده واقعدر.

اسکیلا { (Scylla) لسان یونانیده « دیشی کوپك » دیمك اولوب، ایتالیانك منتهای جنوبنده ومسینه بوغازنده بر برون ایدی، که یوکسك بر قیادن عبارت اولوب، اطرافنده دیکر بر چوق قیالر دخی بولندیغی کبی، قارشیسنده یعنی بوغازك سیجلیا جهتنده دخی (خاریبدوس) اسمیله بوکا مشابه بر قیا بولندیغندن، زمان قدیمده بحریونك دهشتنی موجب اولوردی. حتی بر مصیبتدن قورتلوب قورتلماز دیکرینه مبتلا اولمق مقامنده « اسکیلادن خاریبدوسه دوشمك » سوزی ضرب مثل اولمشیدی. بعده حرکات برکانیه‌دن طولایی بو قیالرك شکلی دکیشمش اولملیدر، که شمدی اوقدر مخاطره‌لی عد اولنمیورلر. — اسکی یونانیلر بونی اساطیرلرینه دخی صوقه‌رق، بو قیانك بر پری بولنمش؛ ودکیز الهلرندن (غلاوقوس) طرفندن سولدیکیچون، رقیبه‌سی طرفندن قیایه تحویل اولنه‌رق، اطرافنه دائمی صورتده حاولایه‌رق یوزینی وکوکسنی ییرته‌جق بر طاقم کوپکلر مسلط ایدلمش اولدیغنه اینانیرلردی. — مذکور برونك جوارنده بو اسمله بر قصبه دخی وار ایدی، که الیوم موجود اولوب، (سیلیو) اسمیله معروفدر.

اسکیلاقس { (Scylax) یونان قدیم جغرافیوندن اولوب، بحر سفید ایله بحر سیاه سواحلنجه ایتمش اولدیغی سیاحتی حاکی اولان براثری باقیدر. بونك نه وقت یاشامش اولدیغی معلوم اولمیوب، زمان قدیمده بو اسمله اوچ کشی بیلندیکندن، اثر مذکورك صاحبی بونلرك خانغیسی اولدیغی آکلاشیله‌مامشدر. بونلرك برنجیسی اسفندیارك زماننده برحیات اولوب، حکمدار مشارالیهك امریله بحر محیط هندیده برسیاحت ایتمشدر. ایکنجیسی بیوك اسکندرك زماننده واوچنجیسی دخی میلادك ایکنجی قرننده یاشامشدر.

اسکیلیچ { (Scylitzès) بیزانس مورخلرندن اولوب، قسطنطنیه قیصرلرندن برینك سرایی مدیری ایدی. (تئوفان)ك ۸۱۱

تاریخ میلادیسنه قدر کتیرمش اولدیغی تاریخك آلت طرفنی یازه‌رق، ۱۰۸۱ تاریخنه قدر اولان وقوعاتی ضبط ایتمشدر. اثری مطبوعدر.

اسکیمنوس (Scymnus) یونان قدیم جغرافیونندن اولوب، ساقزلی ایدی. قبل‌المیلاد ۸۰ تاریخلرنده برحیات‌اولوب، ازمید بانیسی وحکمداری اولان (نیقومید) ك خدمتنده بولنوردی. منظوم برسیاحتنامه یازمش‌ایسه‌ده، یالکز بعض فقره‌لری بولنه‌بیلمشدر.

اسکیمو (Esquimaux) آمریقای شمالینك منتهای شمالنده یعنی (غرونلاند) شبه‌جزیره‌سیله قطب شمالینك اطرافنده بولنان آطه‌لرده و(آلاسقه) شبه جزیره‌سیله (لابرادور) قطعه‌سنده وسائر اوجوارلرده ساکن برطاقم اقوامه ویریلن‌اسمدر. هرنه‌قدر اقوام مذکوره‌دن هربرینك کندینه مخصوص اسمی اولوب، اسکیمو اسمنی بیلیورلرسه‌ده، قومشولری اولان آمریقای شمالی اهالی اصلیه‌سی کندیلرینی «چیك ات ییجی» دیمك اولان بواسمله تسمیه ایتمش اولدقلرندن، بواسمله شهرت بولمشلردر. اقوام مذکوره‌نك آیری آیری لسانلری وار ایسه‌ده، سویلدکاری لسانلر بیننده مناسبت ومشابهت تامه موجوددر. سیماجه واخلاق واطوارجه بینلرنده فرق‌اولمدیغی کبی، قطب شمالی‌دائره‌سی‌اطرافنده‌کی‌سواحلده یعنی‌روسیه وسیبریا ساحللرنده ساکن بولنان لاپون، ساموید، یاقوت، یوقاکیر وچوقچی اقوامیله دخی مشابهتلری واردر. علم البشرله اوغراشان علمانك بعضیسی بونلرك جمله‌سنی اقوام تورانیه‌دن عد ایتمك ایستمشلرسه‌ده، بعضلری دخی اقطار شمالیه‌یه مخصوص اولمق اوزره، آیریجه برجنس عد واعتبار ایتمشلردر. اسکیمو اسمی بعض دفعه تعمیماً جمله‌سنه اطلاق‌اولنور. بونلرك بویلری قیصه، رنکلری اسمر، کوز وصاچلری قره، صقاللری سیرك، یناق کمیکلری چیقنتیلی، برونلری پك کوچك وباصی، کوزلری چقورده، آلنلری طاردر. اوست وباشلری غایت پیس اولوب، دکیز کوپکی دریسندن جاکت وپانتالون کبی بر نوع اثواب کیرلر، وینه بو دریدن چیزمه یاپارلر. بولندقلری یرلر همان دائمی صورتده قار وبوز آلتنده بولندقلرندن، مسکنلرینی بعضا طوپراغك ایچنده قازارلر، وبعضا دخی قاردن بر نوع قلبه‌لر یاپارلر. بو قلبه‌لرك ایچ طرفنی ینه دکیز کوپکی دریسیله قپلارلر. بالیقلرك یاغنی طاشدن برقابك ایچنده ودکیز اوتندن معمول بربیوك فتیل ایله یاقوب، بوندن هم ایصینیرلر، هم قلبه‌لری تنویر اولنور، هم یمك پیشیررلر. معیشتلری باشلیجه بالیقدن عبارت اولوب، بوزلرك ایچنده کونلرجه پوصیده بکلیه‌رك اوردقلری جسیم بالیقلردن محیر عقول اوله‌جق صورتده یدکدن صکره، آرتانی ذکر اولنان فتیلك ایسنده قورودوب، قیشك شدتی وکیجه‌نك آیلرجه امتدادی موسملرنده یرلر. ینه دریدن وبالینه کمیکلرندن (قیاق) تعبیر ایتدکلری غایت خفیف برنوع پیاده قایغی یاپارلر، که بونی بوزلره تصادف ایتدکلرنده اوموزلرینه آلوب، بوزلرك او برطرفنه نقل ایدرلر. اوتوز قرق کشی آلیر (اومیاق) تعبیر ایتدکلری بر نوع بیوك قایقلری دخی واردر. قیزاقلرینی چکدیرمك ایچون بعضلری ونسبةً جنوبده بولنانلری (رن) دنیلن بر نوع کیك بسلرلرسه‌ده، اکثریسنده بوخدمتی کوپکلر کورور. بالیقجیلقده و آوجیلقده مهارتلری فوق العاده‌در. ییه‌جك بولدقلری وقت بر هفته‌ده ییه‌جکلرینی بردن یمکه وصکره کونلرجه آج قالمغه آلیشیق اولوب، ایلریسیچون دوشونمك عادتلری دکلدر. حلیم و یموشاق آدملر اولوب، هیچ برنوع حکومتلری و یا رئیسلری اولمدیغی حالده، بینلرنده منازعات وقوع بولماز، ویبانجیلره طوقنمازلر. دینلری جنلره وسحارلره ایناتمقدن عبارت اولوب، (ککقو) تعبیر ایتدکلری رئیس روحانیلری الهامله غیبدن خبر ویرمك وسحر وجنلره قارشی اوقویوب اوفلمك ادعاسنده بولنورلر. هر نه قدر برچوق یرلرده منتشر ایسه‌لرده، صوئوق وآجلقله پنجه‌لشه‌رك یاشادقلرندن، تکثر ایده‌میوب، مجموعلرینك عددی اوتوز بیکی متجاوز دکلدر.

اسلاطارجه (Slataritza) بلغارستانده طرنوی ایله عثمان بازاری آره‌سنده وطرنوینك ۲۰ کیلومتره شرق جنوبیسنده بیوك بر قریه اولوب، ایکی چایك محل تلاقیسنده واقعدر.

اسلام آباد کشمیر خطه‌سنده وکشمیر وادیسنده بر شهر اولوب، (سرینا) شهرینك ٤٦ کیلومتره شرق‌جنوبیسنده وجلام نهری اوزرنده واقعدر. شهر بر تپه‌نك اوزرنده اولوب، تپه‌نك آلتنده هندولرجه مقدس عد اولنور

بر بیوك حوض واردر. درون شهرده مشهور کشمیر شاللرینی یاپمغه مخصوص ۳۰۰ دستکاه بولنور. صفران تجارتی دخی چوق قدر. بوشهرك جوارنده مشهور (مرتند) خرابه‌لری بولنیور. — هندستان شمالینك (لکهنو) ایالتنده دخی بو اسمله بر قصبه بولنوب، ۳۰۰۰ قدر اهالیسی واردر.

اسلامباغ { چینه تابع اولان ترکستان شرقیده (یارکند) جوارنده بر قصبه اولوب، ۳۰۰۰ قدر اهالیسی واردر.

اسلامبول { [«استانبول» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اسلام کرای اول { قریم خانلرندن اولوب، پدری دولتکرای خانك زماننده رهن طریقیله درسعادته کوندریله‌رك، قانونی سلطان سلیمان وسلطان سلیم خان ثانی زماننده مظهر توجه والتفات پادشاهی اولمشیکن، سلطان مراد ثالثك جلوسلرنده نظردن دوشه‌رك، قونیه‌ده اختیار اقامت ایتمشیدی. ۹۹۲ تاریخنده برادری محمد کرای خان ثانینك عزلی لازم کلکله، صاحب ترجمه فرمان پادشاهی‌یی مستصحباً قریمه عزیمت ایتمش؛ وسلفی فرار ایتمکده ایکن قتل اولنمشدر. قریمده وقریم خانلرینك زیر حکمنده اولان ممالکده، قریم‌خانلرینك اسمی تأخیرله طوغریدن طوغری‌یه سلاطین عظام عثمانیه نامنه اك اول خطبه اوقوتدیران بوذاتدر. عاقل ومدبر برذات اولوب، ۳ سنه حکومت سوردکدن صکره، ۹۹۶ تاریخنده وفات‌ایدوب، آقکرمان‌قلعه‌سی جامع کبیرنده دفن اولنمشدر.

اسلام کرای ثانی { بودخی قریم خانلرندن اولوب، سلامتکرایك اوغلیدر. جانبککرایك زماننده لهلیلرك الینه اسیر دوشوب، یدی سنه اسارتده قالدقدن‌صکره، سلطان مراد رابع حضرتلرینك عقد ایلدکلری مصالحه اوزرینه قورتاریلوب، یانبولیده اقامت ایتدیرلمشیدی. برادری بهادر کرای قریم خانی اولدیغنده، کندیسنی قلغایلقله معیتنه آلمش؛ وبرادرینك وفاتنده، قلعهٔ سلطانیه‌یه کلمش؛ وقریم خانی اولان محمد کرای خانك التماسی اوزرینه ردوسه اجلا اولنمش ایسه‌ده، ایکی آی صکره درسعادته دعوت اولنه‌رق، ۱۰۵٤ سنه‌سنده قریم خانلغنه تعیین اولنمشدر. اون سنه سورن مدت حکومتنده روسلر ولهلیلرله بالدفعات محاربه ایدوب، غالبیته نائل اولمش؛ وبك چوق غنائم آلوب، درسعادته دخی هدایای کرانبها کوندرمش؛ وروسیه ولهستانی یکیدن جزیه‌یه ربط ایتمشیدی. بر چوق جوامع ومساجد وقلعه وچشمه‌کبی آثار خیریه‌سی واردر. ۱۰٦٤ تاریخنده ۵۰ یاشنده وفات ایتمشدر.

اسلان { (Slane) ایرلانده‌نك (استمیت) قونتلغنده (بوینه) نهری اوزرنده و(دروکده) نك ۱۲ کیلومتره غربنده واقع بر قصبه اولوب، ۱۸۰۰ اهالیسی و بر کوزل سرایی واردر. وقتیله مهم برشهر ایدی.

اسلان { (بارون — B. W. de Slane) فرانسه‌نك السنهٔ شرقیه‌یه آشنا علماسندن اولوب، ۱۸۷۸ تاریخنده وفات ایتمشدر. ابن خلدون تاریخنك مقدمه‌سنی لسان فرانسوی‌یه ترجمه، و۱۸٦۳ تاریخ میلادیسنده نشر ایتمش‌اولدیغی کبی، تاریخ مذکورك بربرلره و آفریقانك شمالنه متعلق اولان قسمنی دخی ترجمه وطبع ایتمشدر. امرألقیسك دیوانینی دخی ترجمه ایدوب، متن عربیسیله برابر باصدیرمش، وابوالفدانك «تقویم البلدان» نی دخی نقل وترجمه ایتمشدر.

اسلاو { (Slaves) آوروپا قطعه‌سنده ساکن بولنان اقوام آریانیه‌دن برچوق قوملری جامع بر بیوك زمره اولوب، آوروپا قطعه‌سنك قسم شرقیسنده یعنی روسیه‌نك همان هرطرفیله آوستریانك وبلقان شبه جزیره‌سنك قسم‌اعظمنده وپروسیه‌نك دخی جهت شرقیه‌سنده ساکندرلر. اسلاولر باشلیجه بروجه زیر ٦ قومه منقسمدرلر: روسلر (موسقوفلر)، روتنلر، لهلیلر، چهلیلر واسلوواقلر، سورابلر، جنوبی اسلاولر (یعنی خرواتلر، صربلیلر وبلغارلر). اسلاو اقوامنك مجموعاً افرادی تقریباً ۷۵۰۰۰۰۰۰ عددینه بالغ اولوب، بونلردن ٤۷۷۰۰۰۰۰ ی روسیه‌ده، ۱۷۰۰۰۰۰۰ ی آوستریاده، ۷۷۰۰۰۰۰ ی بلقان شبه جزیره‌سنده، ۲٤۰۰۰۰۰ ی پروسیه‌ده، ۲۰۰۰۰۰ ی دخی صاقسه‌ده در.

اسلاولر دخی کلتلر وغوتلر کبی، وآنجق، آکلاشلدیغنه کوره، اونلردن صکره، آسیای وسطیدن آوروپایه کچوب، بوقطعه‌نك وسطلرینه‌قدر ایلریلمش؛ وبرخیلی وقت بالطبع دکیزی سواحلیله طونه آره-

سنده‌کی یرلرده طولاشه‌رق، کلتلر وغوتلرله وبر طرفدن دخی اوروپانك شرق طرفلرنده ساکن بولنمش اولان اسکیتلر له یعنی اقوام تورانیه ایله متمادیاً غوغا ونزاعده بولنمشلردر. آنجق بونزاعلری تاریخجه کسب اهمیت ایده‌جك صورتده اولمیوب، اهمیتسز قالمش ایکن، نهایت یدنجی قرن میلادیده اسلاولر جنوب وشرقه طوغری توسع ایتمکه باشلایه‌رق، آوستریا طوپراغنده وبالقان شبه جزیره‌سنده برقاچ دولت تشکیل ایتمش؛ و اووقتدن بری کیتدکجه تکثر ایتمکده بولنمشلردر. اسلاولرك تکثرینی موجب اولان شیلرك برنجیسی ضبط ایتدکلری یرلرده بولدقلری اقوام اسلاولاشدیرملریدر. مثلا بوسنه. هرسك، قره‌طاغ ودالماچیا جهتلرنده اسلاولر آرناؤدلرله قاریشوب، کرك سیماجه وبویجه وکرك اخلاق واطوارجه طهارلرنده اسلاو قانیله قاریشیق آرناؤد قانی دخی بولندیغی کوریلیور. بلغارلر اساساً اقوام تاتاریه‌دن ایکن اسلاولاشمشلردر. روسلر دخی تاتار، فینوا وسائر اقوام تورانیه‌نك اسلاولاشمشلرندن بشقه برشی دکلدر. وقتیله اك آز قاریشانلری وطن اصلیلرندن اویناميان لهلیلرله چهلیلر ایکن، مؤخراً اونلر دخی آلمانلرله، مجارلرله و روسلرله قاریشه‌رق، خالصلکلرینی غائب ایتمشلردر. اسلاو اقوامنك برطاقمی روم مذهبنده وبرطاقمی دخی قتولیك اولدقلرندن، دینجه اولان بو اختلاف دخی اتحاد سیاسی حقنده‌کی فکرلرینك بطلاننی کوستر. روسلرله لهلیلر بیننده‌کی خصومت ومباینت بوکا بردلیل کافیدر. روم مذهبنده بولنانلری روجه‌دن آزمه کندیلرینه برنوع حروفله لسانلرینی یازمقده اولدقلری حالده، قتولیکلر لسانلرینی لاتین حروفیله یازیورلر. اسلاو افرادی ایچنده بر ملیونه قریب مسلمانلر دخی بولنوب، بوسنه اهالیٔ اسلامیه‌سیله بلغارستان و روم ایلنده‌کی پوماقلردن عبارتدر.

اسلاولرك سویلدکلری لسانلر مختلف اولوب، بینلرنده خیلی مشابهت وار ایسه‌ده، بومشابهت اسلاو اقوامی آره‌سنده براتحاد سیاسی‌یه امکان ویره‌جك درجه‌ده اولمیوب، لاتین لسانلری بیننده‌کی مشابهتدن آنجق برآز زیاده‌در. اسلاو لسانلرندن هر برینك کندینه مخصوص ادبیاتی وکندینه مخصوص قواعدی واردر. مشترك عد ایتدکلری براسلاوجه دخی وار ایسه‌ده، بولسان لاتین لسانلرینك لاتینجه‌سی کبی اصل اولمیوب، اسکی بلغارجه‌دن بشقه برشی دکلدر. اك اول اسلاو لساننده حروف ترتیب ایده‌رك، انجیلی ترجمه ایدن (کیریلوس) اسمنده برپاپاس بلغارلرك اووقتکی لسانه آشنا اولمغله، انجیلی بولسانه ترجمه ایتمش؛ واو وقتدن بری بتون اورتودوقس اسلاولر طرفندن کلیساده بوانجیل اوقونمغه باشلایوب، اسکی بلغارجه‌یه عمومی براسلاو لسانی نظریله باقیله‌کلمشدر. آنجق مؤخراً بونك حقیقتی آکلاشلغله، بو لسانه «کلیسا اسلاوجه‌سی» نامی ویرلمشدر.

الیوم سویلنمکده اولان روسجه، لهجه، چهجه، صربجه وبلغارجه‌دن بشقه، منقرض اولمش ویاخود روسیه ایله پروسیه حدودنده آز افراد طرفندن سویلنمکده اولان دیکر برقاچ اسلاو لسانی واردر، که بونلردن (لیتوآن) لسانك اسکیسنه بعض لسانیون اسلاو السنه‌سنك اصلی نظریله باقیلیستیورلر، و بونده سانسکری وزند لسانلریله دها چوق مناسبات بولمشلردر.

اسلاو لسانلری هرنه قدر سویلده‌ده برآز قبا کبی کورینیورلرسه‌ده، آهنکلری یرنده ولطافتلری برکمال اولوب، کوزل لسانلردر. بونلرك ادبیاتلری پك یکی اولوب، اسلاو اقوامی طریق ترقی‌یه یکی کیرمشلر ایسه‌ده، کندیلرنده زکاوت اکسیك اولمدیغی کبی، سعی وثباتجه دخی هیچ برقومدن کری قالمدقلرندن، استقبالده علوم ومعارفك ترقیسنه پك‌چوق خدمتلری مأمولدر.

اسلاوونیا (Slavonie) میلادك اون برنجی قرنی اواسطندن اون برنجی قرنی اواسطنه‌دك بواسمله آوروپاده بردولت بولنمشدر. بو دولت بالطیق دکیزینك جنوب غربی ساحلنده اولوب، (البه) ایله (پن) نهرلری آره‌سنده ممتد اوله‌رق، مکلنبورغك قسم اعظمنی جامع ایدی. باشلیجه شهرلری (لوبك)، پلون، وولغاست، کیسین ومکلنبورغ ایدی. ١٠٤٧ تاریخ میلادیسنده (قوچالق) اسمنده بریسی دانیمارقه‌لیلرك وصاقسه دوقه‌سنك امدادیله بومملکتده ساکن بولنان اسلاولری تحت اطاعته آله‌رق، وبونلره خرستیان دینی قبول ایتدیره‌رك، صاقسه‌یه تابع اولمق اوزره، دولت مذکوره‌یی تشکیل ایتمشیدی. ١٠٨٠ تاریخنده (قروقو) اسمنده برینك ریاستیله اهالی عصیان ایده‌رك، خرستیانلغی ترك، ودین قدیملرینی التزامله

مملكتلرينك استقلاللى قزانمشلرسه‌ده، ۱۱۰۵ ده مذكور (قوچالق) ك اوغلى هنزى اسلاوونيايى يكيدن ضبط ايتمش؛ و۱۱۲٦ ده وفات ايدوب، دانيمارقه‌لى (قانوت لاوارد) وارثى اولمشيدى. بودخى ۱۱۳۱ ده قتل اولنمغله، اسلاوونيا برقاچ كوچك حكومته‌تقسيم اولنمش؛ و۱۱٦۱ ده قسم اعظمنى (آرسلان هنزى) ضبط ايدوب، صاقسه‌يه الحاق ايتمش؛ وقسم ديكرى دانيمارقه طرفندن ضبط اولنمشدر.

اسلاوونيا { [« اسقلاوونيا » ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

اسلع { (بن شريك بن عوف اعوجى) صحابه‌دن اولوب، حضرت فخر كائنات (صلعم) افندمزك خدمت نبويلرنده بولنمش، وكنديسندن بعض احاديث شريفه نقل اولنمشدر. برروايتده اسمى (ميمون بن يسار)، وديكر بر روايتده دخى (اسلع بن اسقع) ايدى.

اسلم { حضرت فخر كائنات (صلعم) افندمزك سوريجيسى اولوب، رافعك آرقداشى ايدى.

اسلم { (بنى —) قبائل عربدن اوچ قبيله‌نك اسميدر.

اسلم { حضرت عمر بن خطاب (رضه)ك كوله‌سى اولوب، حضرت رسول اللهه يتيشمش ايسه‌ده، طوغريدن طوغرى‌يه حديث شريف نقل ايده‌ميوب، حضرت ابابكر وعمر وعثمان وسائر اصحاب كرامدن نقل وروايت ايتمشدر. روايتنده موثوقدر. بر روايتده يمنلى وبر روايتده حبشلى اولوب، هجرت نبويه‌نك ۱۱ نجى سنه‌سى حضرت عمر طرفندن اشترا اولنمشيدى. ۸۰ تاريخنده، روايته كوره ۱۱٤ ياشنده وفات ايتمشدر.

اسلم اسود { (اسلم راعى) اسميله دخى معروفدر. خيبر وقعه‌سنده بر يهوديك برقيوننى اوتلاتمقده ايكن، حضرت فخر كائنات (صلعم) افندمزه كلوب، كنديسنه عرض اسلام اولنمسنى طلب ايتمش؛ وعساكر مسلمينه قاريشوب، اوكون شهيد اولمشدر. بونك كرك حكايه‌سنده وكرك اسمنده اختلاف واقع اولوب، بعضيسى اسمى (ابو سلمى) اولديغنى بيان ايتمشلردر.

اسلوچق { (Sloutzk) روسيه‌نك (مينسك) ايالتنده وهمنامى اولان بر كوچك نهرك اوزرنده قضا مركزى برقصبه اولوب، ۵۰۰۰ اهاليسى واردر. بوقصبه جوارنده برنجى (سجيسموند) زماننده لهليلرله قريم تاتارلرى بيننده اوچ بيوك محاربه وقوع بولمشدر.

اسلونيم { (Slonim) روسيه‌نك ايالات غربيه‌سندن (غرودنو) ايالتنده وليتوآنيا خطه‌سنده قضا مركزى برقصبه اولوب، ۵۰۰۰ اهاليسى واردر. وقتيله ايالت مركزى بولنمش اولمغله، بعضاً ليتوآنيا مجلس عموميسى بوقصبه‌ده اجتماع ايدر.

اسلوواق { (Slovaques) اسلاو اقواممندن اولوب، طقوزنجى قرن ميلاديده، موراويا ايله مجارستانده بر دولت تشكيل ايتمشلردى. آلمانلر بونلرك حقندن كله‌مدكلرندن، مجارلرى كنديلرينه مسلط ايتمشلر؛ ومجارلر بونلرك يرينى ضبط ايتمكله، اسلوواقلر ۹۰۷ تاريخ ميلاديسندن برى مجارلرك حكمى آلتنده بولنمقده‌درلر. بونلرك لسانى چهچه‌يه پك يقين اولوب، كنديلرى‌ده چهلى عد اولنه‌بيليرلر. مقدارلرى ۲۲۰۰۰۰۰ كشى قدردر.

اسليدانوس { (Sleidanus) آوروپانك مشاهير مورخيندن اولوب، ۱۵۰٦ تاريخ ميلاديسنده (قولونيه) جوارنده (اشيلده) قصبه‌سنده طوغمش، و۱۵۵٦ تاريخنده وفات ايتمشدر. امم قديمه ومتأخره‌نك تاريخنه دائر لاتين لساننده برقاچ معتبر كتاب يازمشدر.

اسليميه { (Slivno ياخود Selimno) شرقى روم ايلنده قوجه بلقانك جنوبى اتكنده وطونجه تابعلرندن برچايك اوزرنده، ادرنه‌نك ۱۳۲ كيلومترو شمالنده بر شهر اولوب، ۲۰۰۰۰ اهاليسى، مشهور عبا فابريقه‌لرى وپك‌چوق كل صويى محصولاتى واردر. وقتيله مشهور قره‌بينه‌لر وسائر اسلحه دخى ياپيليردى. اداره عثمانيه زماننده لوا مركزى ايدى. سنه‌ده بركره حزيرانده اسليميه‌ده بيوك بر پناير قوريلور.

اسلينغ { (Essling) آوستريا‌ده ويانه‌نك ۹ كيلومترو شرقنده بر قصبه اولوب، بيوك بوناپارتك ۱۸۰۹ تاريخنده اوراده قزانديغى محاربه ايله مشهوردر.

اسلینکن { (Esslingen) آلمانیانك (وور. تمبرغ) خطه‌سنده مستحکم بر شهر اولوب، ۱۹۰۰۰ اهالیسی، مکتب صنایعی، بیوك برخسته‌خانه‌سی، معادنه متعلق مصنوعاتی ومشهور شرابلری واردر.

اسماء بن حارثه { (ابو هند) صحابه‌دن اولوب، برادری هند بن حارثه ایله برابر خدمت رسول‌اللهده بولنمش؛ و۶۶ تاریخنده ۸۰ یاشنده بصره‌ده وفات ایتمشدر. — اسماء بن ربان دخی صحابه‌دندر.

اسماء بن خارجه { تابعیندن اولوب، کوفه‌لیدر. ۶۶ تاریخنده ۸۰ یاشنده وفات ایتمشدر.

اسماء بنت ابی بکر { حضرت ابو بکر صدیق (رضه) ك بیوك قیزی وعشرهٔ مبشره‌دن حضرت زبیرك زوجه‌سیدر. (ذات النطاقین) لقبیله مشهوره اولوب، یزید بن معاویه‌دن صکره طقوز آی مکهٔ مکرمه‌ده خلافت ایدن عبد الله بن زبیرك والده‌سیدر. ابن زبیر حجاج طرفندن محاصره وتضییق اولندیغی وقت، صاحبهٔ ترجمه اوغلنه بعض نصایح حکیمانه ویرمش، ومردانه ثباتنی توصیه ایتمشیدی. اوغلنك شهادتندن آز وقت صکره، یوز یاشنده اولدیغی حالده، وفات ایتمشدر.

اسماء بنت عمیس { صحابیاتدن اولوب، ابتدا حضرت جعفر بن ابی طالبه وارمش، ومشارالیه ایله برابر حبشه‌یه قاچمش ایدی. حضرت جعفرك شهادتندن صکره حضرت ابو بکر صدیقه، وحضرت صدیقك ارتحالنده حضرت علی‌یه وارمشیدی. حضرت جعفردن عبد الله ومحمد وعون، حضرت ابو بکردن محمد، حضرت علیدن دخی یحیی ومحمد اصغر اسملریله آلتی اولاد دنیایه کتیرمشدر. عمر بن خطاب، ابو موسی اشعری، عبد الله بن عباس واوغلی عبد الله بن جعفر وسائر اصحاب کرام صاحبهٔ ترجمه‌دن احادیث شریفه نقل وروایت ایتمشلردر. اسماء بنت عمیسك طقوز همشیره‌سی اولوب، ازواج مطهرهٔ پیغمبریدن (میمونه بنت الحرث) ایله حضرت عباسك زوجه‌سی (ام الفضل) بوجمله‌دن ایدیلر.

اسماء بنت محمد { کنیه‌سی (ام محمد) اولوب، قاضی القضاة نجم‌الدین ابن صصرینك همشیره‌سیدر. مشاهیر محدثاتدن وزاهداتدن اولوب، زماننك اك بیوك علماسندن استماع احادیث شریفه ایتمش، ودفعاتله حجه کیتمشیدی. ۶۳۸ ده دنیایه کلوب، ۷۳۳ ده ارتحال ایتمشدر.

اسماء بنت یزید { اصحابدن وانصاردن یزید بن سکن اشهلینك قیزی اولوب، کنیه‌سی (ام سلمه)در. فصحای صحابیاتدن اولوب، طائفهٔ نسا طرفندن حضرت رسول اکرم نزدینه مبعوثه صفتیله کیندیکنده، حضور نبویده ایراد ایتدیکی نطق فصیح ایله تحسینه مظهر اولمشیدی. کندیسندن بعض احادیث شریفه نقل اولنمشدر. — یرموك وقعه‌سنده بولنمش واوراده بر چادیر دیرکیله دشمناندن طقوز کشی قتل ایتمش صحابیاتدن دیکر بر اسماء بنت یزید بولندیغنی، وبونك اصحابدن معاذ بن جبلك خاله‌سی اولدیغنی دخی ابن اثیر بیان ایدیور.

اسماء عامریه { اندلسك اك مشهور ادیبه وشاعره‌لرندن اولوب، اشبیلیه‌لی وبنی عامر خاندانه منسوبه ایدی. موحدیندن عبد المؤمنه یازمش اولدیغی بر رساله ورساله‌نك اخرنده‌کی قصیده‌سی مشهوردر. شو ایکی بیت او قصیده‌سندندر:

عرفنا النصر والفتح المبینا
لسیدنا امیر المؤمنینا
اذا کان الحدیث عن المعالی
رأیت حدیثکم فیها شجونا

اسماعیل { یاخود اسمعیل (علیه السلام) پیغمبران عظامدن اولوب، حضرت ابراهیمك بیوك اوغلی وحضرت اسحاقك لابر برادریدر. حضرت ابراهیمك زوجه‌سی ساره‌دن اولادی اولمدیغندن، فرعونك ویرمش اولدیغی (هاجر) اسمنده‌کی جاریه‌یی سارهنك مساعده‌سیله استفراش ایتمش، واوندن حضرت اسماعیل طوغمشیدی. بعده جناب حق ساره‌یه دخی حضرت اسحاقی احسان ایدنجه، بینلرنده حاصل اولان رقابت اوزرینه، حضرت ابراهیم حضرت اسماعیلی والده‌سیله برابر حجازه کوتوره‌رك، کعبهٔ شریفه‌نك اولدیغی محلده براقمغه مجبور اولمشیدی. حضرت ابراهیم برقاچ دفعه حجازه کیدوب، حضرت اسماعیل ایله والده‌سنی زیارت ایتمش؛ وبو اوغلیله برابر کعبهٔ مکرمه‌

نك بناسنه من طرف الله مأمور اولمشیدی. بعده یمندن جرهم قبیله‌سی دخی کلوب، اوراده اسکان ایتمکله، حضرت اسماعیل بو قبیله‌یه منسوب بر قیزه تزوج ایده‌رك، بونلره پیغمبر بعث اولنمش، و بر قاچ اولادی دنیایه کلمشدر. ذریتنه عرب مستعربه دنیلوب، حضرت فخر کائنات (صلعم) وبتون قریشیلر بو ذریتندندر. روایته کوره حضرت اسماعیل میلاد عیسادن ۱۸۹۹ سنه اول ۱۳۷ یاشنده وفات ایتمشدر. حضرت ابراهیمك لاجل التجربه ذبحنه مأمور اولدیغی اوغلی توراتده اسحاق اولدیغی مصرح ایسه‌ده، قرآن کریمده صراحت اولمدیغندن، اکثر علما ذبیحك حضرت اسماعیل اولدیغنی التزام ایتمشلردر.

اسماعیل { (Ismaïl) اصلی «اژدرها» معناسیله (سمئیل) در. روسیه‌نك منتهای جنوب غربیسنده (بسارابیا) خطه‌سنده، کشنفك ۱۹۰ کیلومتره جنوبنده وطونه‌نك اك شمالی قولنك صول کنارنده بر شهر اولوب، "۸ '۲۰ °۴۵ عرض شمالی ایله "۱ '۳۰ °۲۶ طول شرقیده واقع و ۱۶۳۳۰ اهالیی جامعدر. بو شهر دولت عثمانیه‌نك النده ایکن پك مستحکم اولوب، روسیه ایله واقع اولان محاربه‌لرده دائما میدان حرب اوله‌کلمش؛ و ۱۲۰۵ محاربه‌سنده مدت مدیده روس عسکرینه مقاومت ایتدکدن صکره، روسلرك الینه دوشنجه، عموم اهالیسی قتل عام اولنمشیدی. اووقت شهر یکیدن وقلعه‌دن ۲ کیلومتره‌لك مسافه‌ده بر طرز جدید اوزره بنا اولنمشدر. پارس معاهده‌سی اوزرینه بو شهرك بغدانه ترکنه قرار ویرلمکله، روسلر تسلیم ایتمزدن اول استحکاماتنی تماميله هدم ایتمشلردی. برلین معاهده‌سی بو شهری بسارابیه‌نك رومانیانك النده بولنان پارچه‌سیله برابر روسیه‌یه اعاده ایدوب، بوکا بدل رومانیایه دوبریجه‌یی ویرمشدر. اسماعیلك اکثر اهالیسی رومدر. اطرافنده باغ وباغچه‌لری چوق اولوب، میوه‌لری مشهوردر. تجارتی پك ایشلك اولوب، علی الخصوص کلیتلی دقیق اخراج اولنور. سنه‌ده بر کره پنایر قوریلوب، اون بش کون سورر.

اسماعیل { فاطمیوندن (منصور بالله) و (ظافر بالله) لك اسمیدر. [«منصور بالله» و «ظافر بالله» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

اسماعیل آنقروی { [«آنقروی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اسماعیل اسکداری { (ابو الیمن نور الدین) مشایخ نقشبندیه‌دن وطائفهٔ صوفیوندن اولوب، فقه وحدیث وسائر علومده دخی ید طولی صاحبی ایدی. صحیح مسلمی اختصار ایتمش، ودیکر بعض اثرلر دخی یازمشدر. ۱۱۱۹ تاریخنده اسکدارده طوغوب، ۱۱۸۲ ده مدینهٔ منوره‌ده وفات ایتمشدر.

اسماعیل افندی { (ابو اسحق) سلطان احمد خان ثالث دورنده مسند مشیخت اسلامیه‌یی احراز ایدن علمای عثمانیه‌دن اولوب، روم ایلی قاضیعسکرلرندن علائیه‌لی ابراهیم افندینك اوغلیدر، ۱۰۵۵ سنه‌سنده طوغوب، قاضیعسکر قدری افندینك درسنه ملازمتله، ۱۰۸٤ ده خارج مدرسی اولمش؛ وبعده مکتوبجیلك وتذکره جیلك کبی بعض مأموریتلرده ومحمود پاشا نیابتنده واستانبول قسمتنده بولنمش؛ و ۱۱۰٤ سنه‌سنده دار الحدیث سلیمانیه‌دن حلب قاضیلغنه نصب اولنمشیدی. ۱۱۱۰ تاریخنده بروسه، ۱۱۱٦ ده مکهٔ مکرمه پایه‌سیله مصر، ۱۱۱۸ ده مکه، ۱۱۲۰ ده دخی استانبول قاضیسی، ۱۱۲۲ ده آناطولی، ۱۱۲۳ ده روم ایلی قاضیعسکری اولمش؛ و ۱۱۲۸ ذی الحجه‌سنده مسند مشیخته ترفیع اولنمشدر. بر سنه ایله درت آی قدر مقام فتواده قالدقدن صکره، ۱۱۳۰ جمادی الاخراسنده عزل وسینوبه نفی اولنه‌رق، بعده استانبوله عودتنه مساعده اولنمش؛ و ۱۱۳۷ سنه‌سی ذی الحجه‌سنده ارتحال ایتمشدر. عالم وفاضل برذات ایدی. سلطان سلیم قربنده مولدی اولان خانه عرصه‌سنده کعبهٔ مکرمه‌نك رسمنده واو طول وعرض وارتفاعده فوقانی بر مسجد شریف واتصالنده برمکتب، بر دار الحدیث وبر شادروان بنا ایتمشدر. کندیسی وینه مسند مشیخته نائل اولان اوغللری اسحق واسعد افندیلر بو مسجد شریفك جوارنده مدفوندرلر. بعض اشعاری دخی اولوب، شعرده (نعیم) مخلصیله تخلص ایدردی.

اسماعیل افندی { (چلبی زاده اسماعیل عاصم افندی) سلطان مصطفی خان ثالث دوری شیخ الاسلاملرندندر.

رئیس الکتاب کوچك چلبی محمد افندینك اوغلی او-
لوب، ١١٢٠ تاریخنده شیخ الاسلام ابه زاده عبدالله
افندی طرفندن مدرسه رؤسیله تلطیف اولنمش؛ وبعده
شیخ الاسلام آنف الترجمه ابو اسحق اسماعیل افندی یه
داماد اولمشیدی. علی المعتاد دور مدارس ایتدکدن
صکره، یکیشهر فنار، وبعده ١١٥٢ ده بروسه قا-
ضیلکنه نصب اولنمشیدی. ١١٧٢ ذی القعده سنده
مسند فتوایه ترفیع اولنه رق، سکز آی قدر بو مسندده
قالدقدن صکره، ١١٧٣ ده ارتحال ایدوب، یوکسك
قالدیرم جوارنده ملا کورانی محله سنده کندیسنه
منسوب اولان مدرسه خطیره سنده مدفوندر. اکثر
علومده عالم بر ذات اولوب، نظم ونثری پك لطیف
ایدی. السنهٔ ثلثه ده اشعاری اولوب، مرتب دیوانی
وبر تاریخی واردر. شو بیت جملهٔ اشارندندر:

دم تیغ سیهتاب نکاهك قتله زهر آلود
اوقدرتدن مکمل چشمه ظالم سرمه‌لر چکمه

اسماعیل بك { قسطمونی جهتنده حکم سورمش اولان اسفندیار
اوغللرندن اولوب، ابو المغازی سلطان محمد خان ثانی
حضرتلری دورنده کندیسندن بعض علائم عصیان
ظهور ایتمکله، ٨٦٣ تاریخنده پادشاه مشار الیه
بالذات سوق عسکر ایده‌رك، قسطمونی یی فتح، وصاحب
ترجمه‌نك معیت پادشاهیده بولنان برادری قزل احمد
بکه توجیه بیورمشلر؛ واسماعیل بك بر مدت سینوب
قلعه سنده تحصندن صکره، تسلیمه مجبور اولوب،
جانب پادشاهیدن اکرام والتفاته مظهر اولمش؛ و
اینه کول ایله یار حصار کندیسنه مالکانه ویریله‌رك،
وفاته قدر اوراده قالمشدر.

اسماعیل بلیغ { [« بلیغ » ماده سنه مراجعت بیوریله.]

اسماعیل بن ابی الحجاج { اندلسده حکومت سورن بنی
احمر ملوکندن اولوب، پدرینك وفاتندن صکره
برادری محمد جانشینی اولمش، ورتق وفتق امور دولت
بونك حاجبی اولان رضوانك الینه چکمش ایکن،
صاحب ترجمه‌نك قاینی ابو یحیی مذکور رضوانی قتل
ایله، اسماعیلی تخته اجلاس ایتمش، وبرادری محمد ابو
سالم مرینی نزدینه قاچمشیدی. بو وجهله اسماعیل
٧٦٠ تاریخنده غرناطه ده جلوس ایتمش ایسه ده،
ادارهٔ امور دولت مذکور ابو یحیانك النده قالمش؛
وبعده بینلرنده تفرقه دوشمکله، ابو یحیی صاحب
ترجمه‌یی قتل ایده‌رك، تختی کندیسی ضبط ایتمشدی.

اسماعیل بن احمد سامانی { دولت سامانیه‌نك مؤسسیدر.
برادری نصر بن احمد سامانی خلیفهٔ عباسی معتضد بالله
طرفندن ماوراء النهر والیسی ایکن، صاحب ترجمه
دخی بخارا حاکملکنه نصب اولنمشیدی. بو ایکی برادر
بیننده ایکی دفعه محاربه وقوع بولوب، برنجیسنده
مصالحه ایتمشلر؛ وایکنجیسنده صاحب ترجمه غالب
کلوب، نصری اسیر طوتمش ایسه ده، ینه حسن
معامله ایتمش ایدی. ٢٧٩ تاریخنده نصر وفات ایتمکله،
اسماعیل جانب خلیفه‌دن اونك یرینه ماوراء النهر
والیسی اولمش؛ وترکستانه سوق عسکر ایده‌رك، بر
چوق یرلر ضبط ایتمش، وبر چوق اموال اله کچیرمشیدی.
سکز سنه والیلك ایتدکدن صکره، طرف خلیفه‌دن
عزل اولنه رق، یرینه (عمرو بن لیث) تعیین واعزام
اولنمش ایسه ده، اسماعیل قارشی طوروب، واقع
اولان محاربه ده غالب کلمکله، اعلان استقلال ایده‌رك،
دولت سامانیه‌نك اساسنی وضع ایتمشدر. سکز سنه
دخی سلطنت سوردکدن، وری، دیلم وسائر بلادی
دخی قبضهٔ تصرفنه کچیردکدن صکره، ٢٩٥ تاریخنده
وفات ایدوب، اوغلی احمد جانشینی اولمشدر. اسماعیل
سامانی عاقل وعادل ومحب علما بر ذات اولوب، حلمی
وزیر دستانی حقنده‌کی رفق وشفقتی حقنده پك چوق
نوادر منقولدر.

اسماعیل بن ارسلانجق { ملوك سلجوقیه امراسندن او-
لوب، ٤٩١ تاریخندن ٤٩٩ تاریخنه‌دك بصره
والیسی بولنمش؛ وپك چوق وقوعاته قاریشمشدر.

اسماعیل بن بلبل { (ابو الصقر) خلفای عباسیه‌دن موفق باللهك
کاتبی اولوب، بعده خلیفه معتمد طرفندن اولادیله
برابر قتل، واموالی مصادره اولنمشیدی.

اسماعیل بن بوری { دمشقده حکومت سورن بنی طغتکین
ملوکندن اولوب، ٥٢٦ تاریخنده پدری تاج الملوك
بورینك وفاتندن صکره موقع اقتداره کچه‌رك، (بانیاس)ی
اهل صلیبك الندن قورتارمش ایسه ده، بعده ظلم
وتعدی‌یه صاپه‌رق، رجال وتبعه سنك اموالنی مصادره
ایتمکه باشلادیغندن، والده سی طرفندن قتل ایتدیر-
یلوب، برادری شهاب الدین محمود اجلاس اولنمشدی.

اسماعيل بن ثعلب { واسماعيل بن جامع [«ابن ثعلب» و«ابن جامع» ماده‌لرينه مراجعت بيوريله.]

اسماعيل بن جعفر { (امام—) حضرت امام جعفر صادقك اوغلى اولوب، اسماعيليه اسميله معروف اولان طائفه‌نك رئيسيدر.

اسماعيل بن سبكتكين { ناصر الدوله سبكتكينك اوغلى اولوب، مشهور سلطان محمود سبكتكينك كوچك برادرى ايديسه‌ده، پدرى حياتده ايكن، كنديسنى ولى‌عهد تعيين ايتمش اولديغندن، پدرينك وفاتنده ٣٨٧ تاريخنده غزنه‌ده تخته جلوس ايتمش؛ وآنجق عسكرينى اداره ايده‌ميوب، پدرندن قالان خزائنى كاملاً كنديلرينه بذل ايتمكله، نهايت عاجز قالديغندن، امراسى نيسابورده بولنان برادريله مخابره ايده‌رك، كنديسنى دعوت ايتدكلرندن، محمود عسكر سوق ايده‌رك، صاحب ترجه‌يى مغلوب ايتمش؛ واسماعيل بروقت غزنه قلعه‌سنده تحصن ايتدكدن صكره، تسليم اولنغه مجبور اولوب، برادرندن حسن معامله كورمش؛ وبقيهٔ عمرينى بر قلعه‌ده مرفهاً چكيرمشدر. مدت سلطنتى ٧ آيدر. عالم واديب برذات اولوب، نظم ونثرى وبعض بليغ خطبه‌لرى واردر.

اسماعيل بن صالح { (بن على بن عبدالله بن عباس) خلفاى عباسيه‌نك اقرباسندن اولوب، ١٨٣ تاريخنده هارون الرشيد طرفندن مصر واليلكنه نصب اولنه‌رق، ٨ آى ديار مصريه‌يى حسن اداره ايتمشدر. عاقل واديب وفصيح اللسان بر ذات ايدى.

اسماعيل بن الطبرى { دردنجى قرن هجرى‌اوائلنده صقليه‌ده كسب نفوذ ايتمش اولان بنى الطبرى قومى رؤساسندن اولوب، ملوك فاطميه طرفندن صقليه حاكمى بولنان (عطاف) ى مغلوب ايتمى اوزرينه، منصور عبيدى طرفندن بنى ابى الحسنك جدى اولان ابوالغنائم حسن بن على عسكر ودونما ايله كوندريله‌رك، ٣٣٥ تاريخنده صاحب ترجه ايله عونه‌سنى طوتمش، واموالنى مصادره ايتمشدر.

اسماعيل بن طغتكين { صلاح الدين ايوبينك برادرى سيف الاسلام طغتكينك اوغلى اولوب، ٥٩٣ تاريخنده، پدرينك وفاتى اوزرينه، يمنده (زبيد) شهرنده مسند حكمدارى‌يه چكمش؛ وبنى اميه‌دن قرشى اولمق ادعاسيله، خلافت دعواسنه قالقيشمش؛ وبويله كولنج ادعالرندن واز چكمسى ايچون عمى طرفندن يازيلان نصايحه اصلا سمع اعتبار ايتمه‌مشيدى. نهايت تبعه وعسكرينه دخى ظلم وتعدى‌يه باشلاديغندن، كندى عسكرى طرفندن قتل اولنه‌رق، كوله‌لرندن برى يرينه اجلاس اولنمشدر.

اسماعيل بن عباد { [«ابن عباد» ماده‌لرينك اوچنجيسنه مراجعت بيوريله.]

اسماعيل بن عبدالله { (ويا اسماعيل بن عبيد الله بن ابى المهاجر) هجرت نبويه‌نك ١٠٠ تاريخنده عمر بن عبدالعزيز طرفندن افريقيه واليلكنه تعيين اولنه‌رق، عادل وخوشطبع برذات اولمغله، بربرلرك اكثرى بونك زماننده شرف اسلامله مشرف اولمشلردر. برسنه صكره عزل اولنه‌رق، يرينه حجاجك كاتبى يزيد بن ابى المسلم نصب اولنمشدر.

اسماعيل بن على { (بن عبدالله بن عباس) خلفاى عباسيه‌نك بردنجيسى اولان ابوالعباس سفاحك عمى اولوب، ١٣٢ تاريخنده مروان حمارك تحريسندن برادريله برابر كوفه‌ده اختفا ايتمشيدى. برادر زاده‌سنه بيعت اولندقدن صكره، فارس، اهواز وموصل واليلكلرينه نصب اولنمشيدى. نوبت خلافت منصوره كلنجه، برمدت صاحب ترجه‌دن روكردان بولنمش ايسه‌ده، بعده كنديسنى كوفه واليلكنه تعيين، ومؤخراً مهدى عزل ايتمشيدى.

اسماعيل بن عمار { مشاهير شعراى عربدن اولوب، دولت امويه وعباسيه‌يه يتيشمشدر. مدح وهجوه وعشرت وغنايه مائل ايدى. كوفه‌ده ابن رامين اسمنده برمحبى وار ايدى، كه خوش الحان جاريه‌لرى چوق اولمغله، شاعر بونك اوينه ملازمت ايدردى. بوجاريه‌لردن (ربحه) اسمنده برى حقنده سويلمش اولديغى شو ايكى بيت جملهٔ اشعارندندر:

هل من شفاء لقلب لج محزون
صب يغيب الى ريم ابن رامين
الى ربيعة ان الله فضلها
بحسنها وسماع ذى افانين

اسماعيل بن عيسى { خلفاى عباسيه نك اقرباسندن اولوب، ١٨٣ تاریخنده هارون الرشید طرفندن اسماعیل بن صالحدن صکره مصر والیلکنه نصب اولنمش؛ واوچ آى قدر مصرده قالدقدن صکره، بغداده جلبله رشیدله برابر حجه کیتمش، وآرتق یانندن آیرلمامشیدی.

اسماعيل بن مكنسه { [«ابن مکنسه» ماده سنه مراجعت.]

اسماعيل بن موسى { اندلس ولاتندن اولوب، ٢٦٨ تاریخنده اندلس صاحبی محمد بن عبدالرحمنه قارشی حرب ایتمش ایسه ده، بعده عرض اطاعت ایتمشدر. اسپانیاده (لارده) شهری بونك بنا کرده سی اولوب، ٢٧٠ تاریخنده تأسیس اولنمشدر.

اسماعيل بن موسى الكاظم { امام موسى کاظم بن جعفر صادقك اوغلی اولوب، ابوالسرایا طرفندن فارس والیلکنه تعیین اولنمشیدی. قیروانده وبعده مصرده حکومت سورن عبیدیون بونك نسلندندر.

اسماعيل بن نُجَيد { (ابو عمرو) مشاهیر محدثیندن وصلحاى مشایخدن اولوب، روایتنده موثوقدر، وبك چوق پند آمیز اقوال حکیمانه سی واردر. ٣١٦ تاریخنده وفات ایتمشدر.

اسماعيل بن نوح سامانى { (ابو ابراهیم) آل سامانك حکمدار اخیری اولان عبدالملك برادری اولوب، ٣٨٩ تاریخنده ایلك خان مذکور عبدالملکی طوتدیغی صره ده، صاحب ترجمه یی ودیکر برادر وعملرینی دخی برابر طوتوب، (ارزکند) ده حبس ایتمشیدی. آنجق اسماعیل بر قادین قیافتنده محبسدن فرارله، بخاراده اختفا، وبعده خوارزمه تجاوز ایده رك، آل سامان امرا وعسکرینك بقیه سنی جمع، و(منتصر) لقبیله تلقب ایتمشیدی. ٣٩٥ تاریخنده‌ك خراسان وغزه ونیسابور طرفنده ایلك خان وقابوس ومحمود بن سبکتکین ایله محاربه ایده رك، غزه قبائلنك یاردیمیله، ایلك خانی ایکی دفعه مغلوب ایتمش ایسه ده، نهایت قبائل مذکوره نك کندیسنی ترك ایتملریله، ٣٩٥ سنه سنده محمود سبکتکینه مغلوب اولوب، بونك طرفندن قتل ایتدیرلمشدر.

اسماعيل بن الهِرِبِذ { مشاهیر مغنیندن اولوب، دولت امویه وعباسیه یه یتیشمش، وهارون الرشیدك مجلسنده تغنی ایده رك، بك چوق احسانلره نائل اولمشیدی. عن اصل مکه لی اولوب، آل زبیر بن عوامك آزادلیلرندن ایدی. حقنده بعض نوادر منقولدر.

اسماعيل بن ياقوتى { (قطب الدوله) ملوك سلجوقیه دن ملکشاهك عمزاده سی وبرکیارقك دایسیدر. کندیسی آذربایجان امیری اولدیغی حالده، ملکشاهك زوجه سی برکیارقك اوکی آناسی (ترکان خاتون) کندیسنه وارمق وعدیله، صاحب ترجمه یی برکیارقه قارشی دعوت ایتمش؛ واسماعیل ترکاندن وسائره دن برخیلی عسکر طوپلایه رق، ترکان خاتونك کوندردیکی عسکرله برابر، یکنیله محاربه ایتمش ایسه ده، مغلوب اولوب، اصفهانده بولنان ترکان خاتونك یاننه کیتمش؛ ومرقومه بونك نامنی خطبه وسکه ده کندی اوغلی محمد بن ملکشاهك نامنه ترفیق ایده رك، بینلرنده عقد ازدواجه دخی تصدی ایتمشلرسه ده، امراسی مانع اولمشلر؛ وبونك اوزرینه اسماعیل ترکان خاتونك یاننده کندینی امین کوره میوب، برکیارقك طرفنی التزام ایتمك اوزره، همشیره سی (زبیده) ایله مخابره یه کیریشمش، وبرکیارقه دخالت ایتمشیدی. برمدت صکره برکیارقی قتل ایله یرینی ضبط ایتمك فکرنده بولندیغنی امرادن بعضیسنه سویلمکله، بونلر بالاتفاق، ٤٨٦ تاریخنده کندیسنی قتل ایتمشلردر.

اسماعيل بن يسار { قدمای شعرادن اولوب، (نسائی) لقبیله ملقبدر. آل زبیره وعلی الخصوص عروه بن زبیره منسوب اولوب، بعده عبدالملك بن مروانه انتساب ایتمش؛ وبك چوق یشایوب، دولت امویه نك اواخرینه قدر بر حیات بولنمشدر. بعض اشعار ونوادری مشهوردر.

اسماعيل بن يوسف علوى { (بن ابراهیم بن عبدالله بن حسن بن حسن بن علی بن ابی طالب) ٢٥١

تاریخنده مکهٔ مکرمه‌ده خروجله، اهالینك اموالنی غصب ونهب ایتدکدن صکره، مدینهٔ منوره‌نك دخی نهبنه کیدوب، عودتنده اهل مکه تحصن ایتمکله، محاصره اوزایوب، مأکولات ومشروبات فوق‌العاده بهایه چیقمش، وخلق آجلقدن هلاك اولمق درجه‌سنه کلمشیدی. بعده جده‌یه وسائر طرفلره دخی کیدوب، برمدت نهب وغارتله اوغراشدقدن صکره، ٢٥٢ ده وفات ایتمشدر.

اسماعیل پاشا (نشانجی —) سلطان سلیمان خان ثانی دورنده مسند صدارتی احراز ایدن وزرادن اولوب، عن اصل آیاشلی اولدیغی حالده، سرای همایونده چوقدارلق رتبه‌سنه نائل اولدقدن صکره، روم ایلی پایه‌سیله متقاعد اولمشیکن، ١٠٨٩ تاریخنده طغرای غرا خدمتنه نصب، و١٠٩٨ ده سلطان محمد خان رابع دورنده ظهور ایدن زوربالر فتنه‌سی مقدماتنده رتبهٔ وزارته ترفیع اولنمشیدی. ١٠٩٠ سنه‌سنده، سیاوش پاشانك قتلی اوزرینه، مسند صدارته چکوب، اوائل حالنده صوفی مشرب بر آدم کورنمش ایکن، بو مقامه کچنجه، بلاموجب اظهار حدت وشدت ایده‌رك، نیجه بیکناهلرك قاننه کیرمش؛ وکندیسی سفردن اجتنابله یکن عثمان پاشا کبی برنا اهلی سردار ایده‌رك، شان وناموس دولتی محافظه ایده‌مدیکندن، ٦٩ کونلك صدارتدن صکره، عزل ایله قواله قلعه‌سنده حبس، وبعده ردوسه نفی اولنمش؛ وبغیر حق قتل ایتمش اولدیغی زینل پاشا ورثه‌سنك دعواسی اوزرینه، کوپریلی‌زاده مصطفی پاشانك زمان صدارتنده، ١١٠١ تاریخنده ردوسده قصاصاً اعدام ایدلمشدر.

اسماعیل پاشا (کورجی —) سلطان محمود خان اول دورنده مسند صدارته نائل اولان وزرادن اولوب، عن اصل کوله ایکن، بعض آغالرك خزینه‌داری بولنمش؛ وبعده چورباجیلقله چراغ اولوب، مؤخراً صدراعظم داماد ابراهیم پاشایه محضر، و١١٤٣ وقعه‌سنده سکصونجی، بعده آغای بکتاشیان و ینکیچریلر آغاسی اولمش؛ ورتبهٔ وزارته ترفیع اولنمش ایدی. صدارتده کوزی اولوب، تحریکاتدن کری طورمدیغندن، ١١٤٥ ده روم ایلی ایالتنه، وبعده ایران سرعسکری عبدالله پاشا معیتنه تعیین اولنمش؛ و١١٤٧ ده بغداد والیسی اولوب، برسنه صکره، حکیم اوغلی علی پاشانك دفعهٔ اولی عزلنده، قیزلر آغاسنك دلالتیله، مسند صدارت عظمایه ترفیع اولنمشدر. آغای بکتاشیان ایکن، لزوملی لزومسز یره سفك دمایی اعتیاد ایتمش اولمغله، بین العوام ضبط وربطده مهارت واقتدار ایله شهرت بولوب، صدارتده دخی مرتکبینی التزامله، باب رشوتی آچمش اولدیغندن، ٨٧ کونلك صدارتدن صکره عزل، ومالی مصادره اولنه‌رق، ردوسه نفی، بعده ساقزه نقل، ونهایت خانیه محافظلغنه نصب اولنه‌رق، اوراده وفات ایتمشدر. سفاك، مرتکب وجاهل برشخص ایدی.

اسماعیل پاشا (حافظ —) سلطان سلیم خان ثالث دورنده مسند صدارت عظمایی احراز ایدن وزرادن اولوب، استانبوللیدر. خصکی اغالرندن برینك اوغلی اولوب، ١١٧١ تاریخنده طوغمش؛ وقرآن کریمی حفظ ایله برمقدار علم تحصیلندن صکره، پدرینك مسلکنه سلوکله، یول خصکیسی، ینکیچریلر آغاسنك قره‌قولاغی، تبدیل خصکیسی، خصکی آغا ونهایت بوستانجی باشی اولوب، حضرت پادشاهك فوق‌العاده مظهر توجه ومحبتی اولمشیدی. ١٢١٩ تاریخنده رتبهٔ وزارتله قپودان دریا اولمش؛ ودرت بش ماه صکره، ١٢٢٠ ده مسند صدارت عظمایه ترفیع اولنمشدر. عاقل ومدبر بر وزیر ایدیسه‌ده، التفات پادشاهی ایله سرمست غرور اولوب، کندینه رقیب بیلدیکی بعض اکابری دفع ایتمکه تصدی ایتدیکی حالده، مقتدر اوله‌مدیغندن، اجرای مرام مقصدیله فتنه ترتیبنه جرأت ایتمکله، ١٨ آی صدارتدن صکره، ١٢٢١ ده عزل، وبروسه‌یه نفی اولنمشیدی. وقعه‌دن صکره سلطان مصطفی خان حضرتلری طرفندن وزارتی اعاده ایله، بحر سفید بوغازی محافظلغنه تعیین اولنمش؛ وبر ایکی آی صکره وفات ایتمشدر.

اسماعیل پاشا سلطان محمد خان ثالث دوری وزراسندن اولوب، شام والیسی ایکن، شام وغزه ومصر وجده دن تعیین اولنان عسکرله شریف مکه سعدك تنکیلنه وبونك شرفا واهالئ حجاز حقنده اولان مظالم و تعدیاتنه ختام ویرمکه مأمور اولوب، ١١٠٦ سنه‌سنده حجازه سوق عسکر ایتمش؛ وسعد مقاومت

ایتمکسزین فرار ایتمش اولمغله، یرینه عبدالله بن حسینی شریف نصب ایدەرك، عودت ایتمشیدی.

اسماعیل پاشا { سلطان مصطفی خان ثانی دوری وزراسندن اولوب، یکیچری آغاسی وروم ایلی بکلر بکی اولدقدن صکره، مصر والیلکنه تعیین اولنمش؛ و ١١٠٩ تاریخنده مصرده ظهور ایدن قحط وغلاو وبا اثناسنده فقرای اهالی‌یه پك چوق یاردیم واعانه‌سی وقوع بولمشیدی. غایت کریم وسماحتلی بر وزیر اولمغله، مصرده برچوق خیرات ومبراته موفق اولمش؛ وبعده بغداد والیلکنه نصب اولنجه، اعدام اولنه‌جغنه ذاهب اولوب، ١١١٢ تاریخنده لیلاً ایرانه فرار، وبرسنه صکره اوراده وفات ایتمشدر.

اسماعیل پاشا { سلطان محمدخان رابع دوری وزراسندن اولوب، عن اصل هرسکلی ایدی. ابتدا صدراعظمك وبعده حضرت پادشاهك چاوش باشیسی اولوب، ١١٦٩ تاریخنده آناطولی مفتشلکنه نصب اولنمغله، وقعه‌ده ذی مدخل اولانلری وطریق شقاوتده بولنانلری تنکیل وتربیه‌ده مبالغه کوسترەرك، آلتی بیك کشی قدر قتل ایتمشیدی. بعده کنعان پاشادن طول قالمش اولان همشیرهٔ حضرت پادشاهی یی تزوج ایدەرك، مصاهرت شرفنه نائل اولمش؛ وتشریف شاهانه ده استانبولده قائممقام قالمشیدی. مؤخراً بوده وبوسنه والیلکرینه تعیین اولنوب، مجارستان سفرنده پك چوق غیرت وخدمتی کورلمش، وبومحاربه‌ده شهید اولمشدر.

اسماعیل پاشا { (پلاسلی —) آرناؤدلقده کوریجه قصبه‌سی جوارنده واقع (پلاسه) قریه‌لی پك اسکی برخاندانه منسوب بر وزیر اولوب، سلطان عبد المجید خان حضرتلرینك زمان سلطنتلرنده برچوق ولایتلرده بالدفعات والیلك ایتمش، واواخر دور عبد المجید خانیده مرحوم اولمشدر. پلاسه خاندانی پك اسکی بردره بکی خاندانی اولوب، حتی (پلاسه) اسمی آرناؤدجه «سرای» دیمك اولدیغندن، بوخاندانه مخصوص اولان سرایدن طولایی قریه بواسمله تسمیه اولنمشدر. بوخاندانه منسوب برچوق وزرا ایتیشمشدر. سرایلرینك خرابه‌لری الیوم موجوددر.

اسماعیل پاشا { (چرکس —) سلطان عبدالمجیدخان دوری مشیرانندن اولوب، جسارت وشجاعتله مشهور بر ذات ایدی. عن اصل طوپال عزت محمد پاشانك کوله‌سی اولوب، مشارالیهك شدت معامله‌سندن طولایی فرارله، خبره‌جی اوجاغنه التجا ایتمش؛ واوراده اوقویوب‌یازمق اوکرنوب، قطع مراتب ایتمکه باشلامشیدی. نزیب محاربه‌سنده یوز باشلیقدن بیکدن بیکباشی اولمش؛ وبعده فریقلك رتبه‌سیله دردنجی اردو ارکان ریاستنده وموصل والی وکیللکنده، ومؤخراً دخی اوچنجی اردو ارکان ریاستنده بولنمشدر. قره‌طاغ محاربه‌سنده (اوستروغ) بوغازینك محافظی اولوب، شجاعت وحسن خدمتی کورلمش؛ وروسیه محاربه‌سنده ودین قوماندانی اولوب، قلفاتی طوتمش؛ و (چتانه) محاربه‌سنده فوق العاده شجاعت وجسارت کوستروب، بر قاچ یرندن مجروح اولمش؛ وبعده سلستره قوماندانلغنه تعیین اولنمغله برابر رتبهٔ مشیریته ترفیع اولنمشدر. بعده ظهور ایدن قره‌طاغ مسئله‌سنده بوسنه وهرسك قوماندانلغنه تعین اولنه‌رق، اوراده ایکن کندیسنه نزول اصابت ایتمکله، درسعادته کتیریله‌رك، بوعلتدن فلاح بوله‌مامش؛ و١٢٧٧ تاریخنده جنتمکان سلطان عبد المجید خانك بر کوننده ارتحال ایتمشدر.

اسماعیل پاشا { (حکیم —) سلطان عبد المجید خان دوری وزراسندن اولوب، عن اصل ازمیرده برروم عائله‌سنه منسوب اولدیغی حالده، روم فترتنده اسیر اوله‌رق، ١٢٣١ ده حاجی اسحاق افندی اسمنده بر جراح طرفندن صاحبین آلنمش، وشرف اسلامله بالتشرف، افندیسندن علی اوله‌رق جراحلغی اوکرنه‌رك، یونان وروسیه محاربه‌لرنده افندیسنك معیتنده خدمت جراحیده بولنمشیدی. بعده خاصه اوچنجی پیاده آلاینه جراح تعیین اولنوب، آنجق بوفنده اولان معلومات مستحصله‌سنك نقصانینی کورەرك، اوصره‌ده یکی کشاد اولنان مکتب طبیهٔ شاهانه‌یه قبولنی استدعا ایتمش؛ و١٥٢٦ ده مکتبدن خروجله، پارسه کیده‌رك، فن طبی اکمال ایله، طب آقادمیاسی اعضالغنه قبول اولنمش؛ واستانبوله عودتنده مراتب عسکریه‌ده ترقی ایده‌رك، مشیر اولدقدن صکره، مکتب طبیهٔ شاهانه نظارتنه، بعده

ازمیر والیلکنه، وعودتنده مجلس تنظیمات اعضالغنه تعیین اولنمشیدی. خسته خانه‌لرك اصلاحنه وآشینك تعمیمنه چوق خدمتی کورلمش، وجریدهٔ طبیه‌یی ایجاد ایتمشدر. صدر اسبق مرحوم قدری پاشانك قاین پدریدر. سلطان عبد العزیز خانك اوائل سلطنتنده وفات ایتمشدر.

اسماعیل پاشا { (دواتجی —) سلطان عبدالمجید وعبدالعزیز خان دورلری مشیرانندن اولوب، مجار وقعه‌سنده روس عسکریله متفقاً مملکتینی اشغال ایدن عساکر عثمانیه‌ده میرالای ایدی. نظام عسکرینك حسن محافظه‌سنه وعسکرك تربیه‌سنه زیاده‌سیله مهارت واقتداری اولمغله، قطع مراتب ایده‌رك، سلطان عبدالمجید خانك اواخر سلطنتنده رتبهٔ مشیری‌یی احراز ایتمش؛ وبر چوق ولایتلر والیلکلرنده بولنوب، محمود ندیم پاشانك ایلك صدارتی زماننده وطنی اولان طربزونه اقامته مأمور اولمش؛ وبعده اطلاقی اولنه‌رق، اشقودره، ومؤخراً یانیه والیلکنه نصب اولنمش؛ ویانیه والیسی ایکن، ۱۲۹۱ ده اوراده وفات ایتمشدر.

اسماعیل پاشا { (مجار —) آوستریاده ضابط ایکن، مجار وقعه‌سی اوزرینه، ۱۲۶۵ تاریخنده دولت علیهٔ عثمانیه‌یه التجا ایله، دین اسلامی قبول ایده‌رك، میرلوالق رتبه‌سیله عساکر عثمانیه سلکنه داخل اولمش؛ وقریم محاربه‌سنده آناطولی اوردوسی ارکان حربیه ریاستنه تعیین اولنه‌رق، قارصی مدافعه ایتمش؛ ودرسعادته عودتنده، فریق رتبه‌سیله مجلس تنظیمات اعضالغنه، بعده دیگر بعض مهم مأموریتلره، و۱۲۷۸ ده کرید والیلکنه نصب اولنه‌رق، ۱۲۸۲ ده وفات ایتمشدر.

اسماعیل پاشا { (تپه دلنلی زاده اسماعیل رحمی پاشا) تپه دلنلی علی پاشا زاده ولی پاشانك اوغلی اولوب، علی پاشا فرمانلی اولدیغی وقت، اوغلی ولی پاشا یکیشهر متصرفی بولنمغله، پدرینه تابع بولندیغندن، بردن اعدام اولنه‌رق، صاحب ترجمه محمود بك اسمنده بر برادریله برابر صغیرالسن بولنمغله، عفو اولنه‌رق، درسعادته کتیرلمش؛ وخدمات دولتده بیویوب، قطع مراتبله، رتبهٔ وزارته نائل اولمش؛ وبر چوق والیلکلرده وسائر مأموریتلرده بولنه‌رق، سلطان عبد العزیز خانك دور سلطنتی اواخرنده وفات ایتمشدر. برادری اولان محمود بك مشهور عقللی دیوانه‌لردن ایدی. فاطمه خانم اسمنده برهمشیره‌سی وآصف پاشا اسمنده براوغلی دخی اخیراً وفات ایتمشلردر.

اسماعیل حقی { کبار مشایخ جلوتیه‌دن عالم بر ذات اولوب، «روح البیان» عنوانیله مشهور بر تفسیر شریفیله مثنوی‌یه بر شرحی وسائر بعض آثاری واردر، که هر بری کمالاتنه دالدر. عن اصل آیدوسلی اولوب، درسعادتده سلطان جامعنده برمدت وعظ ونصیحتله مشغول اولدقدن صکره، بروسه‌یه هجرت، و۱۱۲۷ تاریخنده اوراده وفات ایتمشدر.

اسماعیل دانشمندی { دولت دانشمندیه ملوکندن اولوب، ابراهیمك اوغلیدر. هجرتك آلتنجی قرنی اواخرنده حکومت سورمشدر. — ابن اثیر بشنجی قرن هجری اواخرنده حکومت سورمش براسماعیل دانشمندی دخی ذکر ایدوب، فرنکلر طرفندن روم قلاعندن برنده محاصره ایدلمش، وکمشتکین بن دانشمند طرفندن قورتارلمش اولدیغنی بیان ایدیور.

اسماعیل رومی { (شیخ —) کبار مشایخ قادریه‌دن اولوب، طوسیه‌ده تولد وقسطمونیده تحصیل علوم ایتدکدن صکره، حضرت عبدالقادر کیلانینك دعوت معنویه‌سیله بغداده عزیمت ایده‌رك، باطننی دخی ظاهری کبی کمالات ایله تزیین وتنویر ایتمش؛ وبعده (پیرثانی) کنیه‌سیله آناطولی وروم ایلی دیارینه ارشاده مأمور اولوب، برچوق شهر وقصبه‌لری کشت وکذار، وفرق محلده نامرینه منسوب تکیه‌لر بنا واعمار ایتدکدن صکره، درسعادته کله‌رك، طوبخانه‌ده (قادریخانه) دینلکله مشهور خانقاهی انشا، واك اول بودیارده طریقت قادریه اوزره ارشاد عباد ایلمشدر. سلطان احمد جامع شریفنك رسم کشادنده اسکداری عزیز محمود هدایی خدمت خطابت، وطریقت شمسیه رجالندن عبد الاحد نوری کرسیده اجرای وعظ ونصیحت وظیفه‌لرینی ایفا ایتدکلری کبی، صاحب ترجمه دخی طریقت قادریه اوزره ذکر الله اجراسنی درعهده ایلمشلردی. ۱۰۴۱ تاریخنده ارتحال ایدوب، زاویه‌سی اتصالنده کی تربهٔ مخصوصه‌سنه دفن اولنمشدر. کمالات ظاهریه وباطنیه‌سی مسلم ومقامات وکراماتی مشهور برذات ایدی.

اسماعيل زيدى { (بن قاسم) يمنده امامت ايدن شرفاى زيديه دن

اولوب، نسبى حضرت امام على (رضه) افندمزه منتهى اولور. ١٠١٩ تاريخنده طوغوب، ١٠٥٥ تاريخنده برادرى امام احمددن صكره موقع اقتداره چكمش؛ وعالم واديب وعاقل وعادل بر ذات اولمغله، ديار يمانيه‌يى حسن اداره ايدوب، حضر موتى دخى زير اداره‌سنه آلمشيدى. آنجق مذهب زيديه‌يه تابع اولمغله، شيخينك ترضيه‌سنى رفع، واذانه (حى على خير العمل) كلامنى ضم ايتمشدى. ١٠٨٧ تاريخنده وفات ايتمشدر.

اسماعيل صالح { [« صالح » ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

اسماعيل صفوى { (شاه —) بن شيخ حيدر بن شيخ جنيد

بن شيخ ابراهيم بن خواجه على بن شيخ موسى بن شيخ صفى الدين علوى) ايرانده بر خيلى وقت حكومت سورن دولت صفويه‌نك بانيسى وبرنجى حكمداريدر. بو سلاله‌نك جد اعلاسى شيخ صفى الدين امام موسى كاظمك نسلندن ومظنهٔ كرامدن برذات اولوب، اردبيلده زاويه‌سى وپك چوق مريدانى وار ايدى. حتى ملوك معاصرينى دخى زيارتنه كيدوب، ازجمله تيمورلنك كنديسنى زيارت ايده‌رك، دعاسنى طلب ايتمش؛ وشيخ مقابلنده محاربه‌لرده طوتمش اولديغى اسرانك اطلاقنى تكليف ايتمكله، بو وجهله قورتلان اسرانك كافه‌سى شيخك زمرهٔ مريدانه داخل اولمشلردى. كنديندن صكره زاويه‌سنده پوست نشين اولان اولاد واحفادى دخى بو وجهله عندالناس معزز ومكرم اولوب، بونلردن شيخ جنيد، مريدانك كثرتى حسبيله، مرزا جهانشاهك انديشه‌سنى موجب اولوب، آذربايجاندن اخراج اولنمغله، دياربكره انتقال ايتمش؛ واورانك حاكمى بولنان آق قيونليلردن اوزون حسنك حسن قبولنه مظهر اولوب، همشيره‌سنى دخى تزوج ايتمكله قدر واعتبارى بالاتر اولمشيدى. بعده اوزون حسن آذربايجانى ضبط ايتمكله، شيخ جنيد اردبيله عودت ايتمش؛ وبر مدت صكره غزاى كرجستان ناميله عسكر جمع وسوقنه قالقيشوب، شروان صاحبى سلطان خليل طرفندن قتل اولنمشدر. اوغلى شيخ حيدر (ويا سلطان حيدر) داييسى اوزون حسنك قيزى (عالمشاه) ى تزوج ايتدكدن صكره، باباسى كبى غزاى كرجستان ناميله شروانه تجاوز ايتديكنده، قتل اولنمشدر. صاحب ترجمه شاه اسماعيل اوزون حسنك قيزى مذكوره عالمشاهدن ٨٩٢ تاريخنده متولد اولوب، ٨٩٨ ده برادرى سلطان على رستم مرزا طرفندن قتل اولندقده، كنديسى فرار ايدوب، كيلانه كيتمشيدى. ٩٠٥ تاريخنده پدرينك مريدان واحباسى يانته جمع اولنمغله، شروانه واروب، پدرينك قاتلى اولان (فرخ يسار) ى قتل، وشروانى ضبط ايتدكدن صكره، ٩٠٧ تاريخنده الوند مرزايى منهزم ايتمكله، آذربايجانى دخى فتح، وتبريزى پايتخت اتخاذ ايتمشدر. ٩٠٩ ده عراق عجم، فارس وكرمانى، ٩١٣ ده دياربكرى، ٩١٤ ده بغدادى، ٩١٥ ده باكو دربندينى، ٩١٦ ده اوزبكياندن شيبك خانى قتل ايله، خراسانى ضبط ايتمكله، بيوك بر دولت تشكيل، وايرانده برنجى اوله‌رق مذهب شيعى‌يى رسماً اعلان ايتمشدر. اووقت تخت عالئ عثمانى ياوز سلطان سليم خان كبى بر پادشاهله مباهى اولديغندن، مشاراليه شاه اسماعيله قارشى بالذات عسكر سوق ايده‌رك، ٩٢٠ تاريخنده چالديران محاربهٔ مشهوره‌سنى قزانمغله، شاه اسماعيلك عسكرى كلياً منهزم وكنديسى مجروح اوله‌رق، فرار ايتمش؛ وامدادينه كيدن مصر حاكمى قانصوه غورى دخى حلب جوارنده منهزم ومقتول اولمشدر. شاه اسماعيل بو انهزامدن صكره ١٠ سنه دها حكومت سوروب، ٩٣٠ تاريخنده (سراب) ده وفات ايتمش، ونعشى اردبيله نقل اولنه‌رق، پدرى يانته دفن اولنمشدر. مدت سلطنتى ٢٤ سنه اولوب، وفاتنده ٣٨ ياشنده ايدى. جسور ومقدم بر حكمدار ايديسه ده، ملاهى وسفاهته منهمك ايدى. بر قاچ اولادى قالوب، بيوكلرى اولان شاه طهماسب جانشينى اولمشدر.

اسماعيل صفوئ ثانى { (شاه —) شاه طهماسبك اوغلى

وشاه اسماعيلك تورونى اولوب، ملوك صفويه‌نك اوچنجيسيدر. پدرينك زمان سلطنتنده ٢٥ سنه‌دن برى (قهقهه) قلعه‌سنده محبوس ايكن، پدرينك وفاتنده، همشيره‌سى (پرى خان) ديكر برادرى حيدرى قتل ايله، صاحب ترجمه‌يى محبسدن چيقاره‌رق،

٩٨٣ ده تخته اجلاس ايتمشدر. شاه اسماعيل شيعيلكى انكارله، مذهب سنى يى اعلان ايتمش ايسه ده، كنديسى ظالم وخونخوار برآدم اولمغله، ابتدا باعث سلطنتى اولان همشيره سنى وسكز برادرينى قتل ايتدكدن صكره، پدرينك رجالندن وعسكرندن اوتوز بيك كشى قدر دخى قتل واعدام ايتمكله، آنجق بر بچق سنه حكومت سوردكدن صكره، ٩٨٥ ده بر روايتده ديكر بر همشيره سى طرفندن تسميم، وديكر بر روايتده قزلباش عسكرى طرفندن قتل اولنمشدر. بوندن صكره برادرلرندن صاغ قالمش اولان محمد خدابنده تخته جلوس ايتمشدر.

اسماعيل عادل شاه { هندستانك بيجاپور حكمدارلرندن اولوب، ٩١٥ تاريخنده تخت حكمدارى يه جلوس، و٢٥ سنه اجراى حكومتدن صكره، ٩٤١ ده وفات ايتمشدر.

اسماعيل عجلونى { شامك متأخرين علماسندن اولوب، ١٠٨٧ تاريخنده عجلونده طوغمش، وعبد الغنى نابلسى كبى مشاهير علمادن تحصيل ايده رك، ١١٦٢ ده دمشقده وفات ايتمشدر. صحيح بخارى يه برشرح يازمش ايسه ده، اكماله موفق اوله مامشدر. فاتح شام ابو عبيده بن جراح حضرتلرينك نسلندن اولمغله، جراحى لقبيله ملقبدر.

اسماعيل منصور { [« منصور » ماده سنه مراجعت بيوريله.]

اسماعيل نظام شاه { هندستان ملوكندن برهان نظام شاهك اوغلى اولوب، ٩٩٧ تاريخنده پدرينك يرينه احمد نكرده تخت حكمدارى يه اجلاس اولنمش ايسه ده، پدرى اكبر شاهك امداديله ايكى سنه صكره ملكنى استرداد ايتمشدر.

اسماعيليه { مصر اسفلده سويش جدولنك ساحل غربيسنده برقصبه اولوب، پورت سعيدك ٧٥ كيلومتره جنوبنده، سويشك ٧٢٠ كيلومتره شمالنده، جدولك همان وسطنده و(تمساح) كولنك ساحل شماليسنده واقعدر. بر دمير يول خطيله برطرفدن سويشله وبرطرفدن دخى قاهره، اسكندريه، رشيد ودمياط خطلريله مربوطدر. نيلك برشعبه سى دخى بو قصبه نك ايچندن بچه رك، تمساح كولنه منصب اولور. بو شهر ١٢٨٠ تاريخنده خديو سابق اسماعيل پاشا حضرتلرى طرفندن تأسيس اولنه رق، پك واسع بر صورتده طرح اولنمش، و سوقاقلريله ميدانلرى وبرچوق ابنيه سى غايت كوزل ياپيله رق، بيوك و تجارتكاه بر شهر اولملق اوزره، اساسى قورلمش ايسه ده، هرنصلسه ترقى ايده ميوب، اهاليسى ٤٠٠٠ نفوسى تجاوز ايده مه مش، واكثر ابنيه سى بوش قالوب، آقيتديريلان نيل شعبه سى دخى، هواسنى تصحيح ايده جك يرده، برطاقم تعفنات توليد ايتمشدر. — بوقناله دخى (اسماعيليه) اسمى ويرلمشدر.

اسماعيليه { فرق شيعيه دن بر فرقه در، كه امام جعفر صادقك بيوك اوغلى اسماعيلى صوك امام طانيدقلرندن، بو اسمله تسميه اولندقلرى كبى، قرآن كريمك ظاهرينه اعتبار ايتميوب، باطنيله عمل ايتمك زعمنده بولندقلرندن، (باطنيه)، ويدى امام قبول ايتدكلرندن، (سبعيه) اسمليله دخى معروفدرلر. تناسخه دخى اينانيرلر، و محرماتدن اجتناب ايتمزلر. برخيلى وقت عالم اسلامى رخنه دار ايدن (قرامطه) طائفه سى وحسن صباح وفاطميون بومذهبه تابع ايديلر. اليوم موجود اولان نصيريلر ودرزيلرله وهابيلر دخى بو مذهبدن آزمه درلر. حتى سوريه ده كى نصيريلرك برقبيله سى اليوم (اسماعيليه) اسميله معروفدر.

اسمرالداس { (Esmeraldas) آمريقاى جنوبينك (اقوآدور) قطعه سنده برقصبه و ايالت ونهرك اسميدر. قصبه همنامى اولان نهرك منصبنده و صول كنارنده اوله رق، (كيتو) نك ٢٥٠ كيلومتره شمال غربيسنده، ٥٠′ ٠° عرض شمالى ايله ٣٠″ ١٠′ ٨٢° طول غربيده واقع اولوب، ٣٠٠٠ اهاليسى واردر، وهمنامى اولان ايالتك مركزيدر. — ايالت اقوآدور جمهوريتنك اك شمالى ايالتى اولوب، (آند) سلسله جباليله بحر محيط كبير آره سنده واقع و دوز يرلردن عبارتدر. اكثر محللرى اورمانلرله وسائر نباتاتله مستور اولوب، پك چوق (قاوچوق) وقاقائو اخراج اولنور. اهاليسى ١١١٤٦ نفوسدن عبارت اولوب، اكثريسى آمريقانك اهالئ قديمه سنى تشكيل ايدن اقوام اصليه دندر. حتى ايچلرنده (قيايه) اسميله معروف وتقريباً ٢٠٠٠ كيشيدن عبارت برقوم وحشى دخى واردر،

كه سائرلريله اصلا اختلاط ايتمكسزين، چيرل چبلاق
اورمانلرده كزرلر. — اسمرالداس نهرى آند سلسله‌
سندن اينن ايكى چايدن تركبله، شمال غربى‌يه طوغرى
آقه‌رق، همنامى اولان ايالتى اروا ايدن صولرك اكثرينى
دخى جمع ايله، همنامى اولان قصبه‌نك يانده بحر محيط
كبيره دوكيلور. مجراسنده زمرد طاشلرى بولنديغندن
اسپانيولجه (زمرد) ديمك اولان بو اسمله تسميه او-
لنمشدر.

اسمرديس { ياخود سمرد (Smerdis) يو-
نان مورخلرينك روايتنه كو-
ره، ايرانلى بر موبددر، كه ايران حكمدارلرندن
قامبيس (كاوس؟) مصرده قتل اولندقده، كنديسى
حكمدار مشاراليهك برادرى اولمق ادعاسيله، تختى
ضبط ايتمش؛ وآنجق كنديسنك وقتيله ايشلش اولديغى
برجنايته مجازاة قولاقلرى كسلمش اولديغندن، قاريلر-
ينك بريسى كيم اولديغنى بوندن طانيه‌رق، سرينى
افشا ايتمكله، كبراى دولت قالقوب، كنديسنى و
كنديسيله برابر برچوق موبدلرى قتل ايتشلردر. بو
وقعه ميلاددن ٥٢٢ سنه اول وقوع بولوب، صا-
حب ترجمه ٨ آى حكومت سورمشدر. ايرانيلرك
تاريخنده بو وقعه‌يى آكديره‌جق هيچ برخبر يوقدر.

اسمنارد { (Esmenard) فرانسه شعرا-
سندن اولوب، ١٧٧٠ تاريخنده
(پرووفسه) ده طوغمش، وفرانسه اختلالى زماننده
فرانسه‌يى تركله، برمدت آوروپاده سياحت ايتدكدن
صكره، ايمپراطورلق زماننده عودت ايده‌رك، برطاقم
اشعار وبعض اوپرالر نشر ايتمشيدى. ايمپراطورلق
طرفدارى بولنمغله، تياترولر مفتشلكنه تعيين، وآقا-
دميا اعضالغنه قبول اولنمش ايسه‌ده، بعده ايمپراطور
آلكساندره قارشى بر هجويه نشر ايتديكيچون،
١٨١١ ده نفى اولنمش، و١٨١٢ ده وفات ايتمشدر.
موزون ومقفى سوز سويلده مهارتى بركمال ايسه‌ده،
طبيعت شعريه‌سى يوقدر.

اسمولت { (Smollett) انكلتره‌نك اك
مشهور ادبا و مورخيندن او-
لوب، اسقوچيالیدر. ١٧٢٠ تاريخنده (دالنكهورن)
شهرنده طوغمش، و١٧٧١ ده وفات ايتمشدر. ابتدا
عسكر جراحى اولوب، صكره تياترو وحكايه كتابلرى
تأليفنه وبر رسالهٔ موقوته تحريرينه باشلايه‌رق، امور
سياسيه‌يه دخى قاريشمش؛ وانكلتره‌نك برقاچ جلددن
مركب برمفصل تاريخنى يازمشدر. «اسقوچيانك
كوز ياشلرى» و «استقلال» عنوانلريله ايكى قصيده
يازمغله، شعرا زمره‌سنه دخى ادخال اولنمشدر. آثارى
دفعاتله طبع، وسائر اوروپا لسانلرينه دخى ترجمه
اولنمشدر.

اسمولنسك { (Smolensk) روسيه‌ده
همنامى اولان ايالتك مركزى
بر شهر اولوب، (دنيپر) نهرينك ساحل يسارنده،
پترسبورغك ٧٠٠ كيلومتره شرق جنوبيسنده و
موسقوه‌نك ٤١٥ كيلومتره غرب جنوبيسنده واقعدر.
٣٤٣٤٨ اهاليسى، حربيه وملكيه اعداديه‌لرى،
تجارت مكتبى، ايكى بيوك كليساسى، برچوق مناستر-
لرى؛ ايپك، بز، كاغد، چوراب، شاپقه فابريقه-
لرى، كورك، ذخيره، كراسته وسائره‌يه متعلق
ايشلك تجارتى واردر. پك اسكى برشهر اولوب،
وقتيله مستقل برجمهوريت صورتنده اداره اولنمش،
وبعده كاه روسلرك وكاه لهليلرك ضبطنده بولنمشدر.
اهاليسى ٢٠٠٠٠٠ راده‌لرينه قدر چيقمش ايكن،
بربرينى متعاقب ظهور ايدن وبادن ومحاربات عديده-
دن تخريب اولنمشدر. ١٨١٢ ده فرانسزلر ضبط
واحراق ايتمشلردى. — اسمولنسك ايالتى شمالاً (توار)،
شرقاً موسقوه و (قالوغه)، جنوب شرقى جهتندن
(اورل)، جنوباً (چرنيغوف) وغرباً دخى موهيلف،
وتيپسك ويسقوف ايالتلريله محدود ومحاط اولوب، مسا-
حهٔ سطحيه‌سى ٢٨٢٤ ورست واهاليسى ١١٥٢٦٠
كشيدر. مركزدن بشقه قصبه‌سى اولميوب، ١٢٥٥
قريه‌يى جامعدر.

اسميت { (جون — ياخود اسمايت J.Smith)
انكلتره مشاهير بحريوننددن اولوب،
١٤٧٩ ده طوغمش، و١٦٣١ ده وفات ايتمشدر.
١٦٠٦ تاريخندن ١٦١٤ تاريخنه‌دك آمريقانك
شمالينك (ويرجنيا) قطعه‌سنده سياحت ايده‌رك،
(جامس توون) شهرينك تأسيسنه نظارت ايتمش؛ و
وحشيلرله برچوق محاربه‌لر ايده‌رك، نهايت بونلرك
الينه دوشوب، ذبح واكل اولنمق اوزره ايكن،
وحشيلر رئيسنك قيزى (بوقاهونتاس) اسمنده كنج و
كوزل برقيز طرفندن تخليص اولنمشدى. يكى انكلتره-
نك احوالنه دائر مفصل بركتاب يازمشدر.

اسميت { (روبرت — R.Smith) انكلتره مشاهير طبيعيوننداولوب، مشهور
(قوتس) لك محبى وعمزاده‌سى ايدى. قامبريج دارالفنو-
ننده مشار اليه خلف اولوب، سلفنك بر طاقم آثار-
ينى نشر، ونوتونك كشفياتنى تعميمه خدمت ايتمشدر.
حكمت طبيعيه‌يه دائر بعض اثرلرى واردر. ١٦٨٦ده
طوغوب، ١٧٦٨ ده وفات ايتمشدر.

اسميت { (آدام — A.Smith) اسقوچيا-نك اك مشهور محررلرندن اولوب،
١٧٢٣ تاريخنده (كيرقالدى) ده طوغمش، و ١٧٩٠
ده وفات ايتمشدر. غلاسقوو واديمبورغ دارالفنونلر-
نده برخيلى وقت معلملك ايتدكدن، و«حيات خلقيه‌نك
قواعد نظريه‌سى» عنوانيله غايت معتبر بر كتاب
يازدقدن صكره، فرانسه‌يه سياحتله، زماننك اك
مشهور آدملريله عقد الفت ايتمش؛ واون سنه‌لك انزوا-
دن صكره «ثروت امك اسباب وصورت استحصالى»
عنوانيله بركتاب يازمشدر، كه اوروپانك هر لسانه
ترجمه اولنه‌رق، بيوك بر شهرت قزانمش، وآوروپا-
جه ترقى وتمدنه آز خدمت ايتمه‌مشدر. بو كتابده
تجارت وصنايعك سربستلكنى اساس اتخاذ ايده‌رك،
سعيك اهميتنى اثبات ايديور.

اسميت { (سيدنى — Sidney Smith) انكلتره آميراللرندن اولوب، ١٧٦٤ ده
طوغمش، و ١٧٤٠ ده وفات ايتمشدر. تولونده
فرانسه‌نك دونغماسنى ياقغله، مؤخراً فرانسزلرك الينه
اسير دوشوب، حبس اولنمش ايسه‌ده، فرار ايدوب،
١٧٩٩ ده بوناپارته قارشى عكايى مدافعه، و
١٨٠٠ ده (كلبر) ايله عريش معاهده‌سنى عقد
وامضا ايتمشدر.

اسميتسون { (جامس — J.Smithson) نورتومبرلاند دوقه‌سنك ولد
غير مشروعى اولوب، كيميايه متعلق اولان مطالعات
وكشفياتيله وايتمش اولديغى خيراتله شهرت بولمشدر.
ممالك مجتمعه‌ده كتب نافعه طبعيچون بر جمعيت عليه
تأسيسنه ١٠٠٠٠٠ انكليز ليراسى ترك ايتمشدر.
١٧٧٠ ده طوغوب، ١٨٢٩ ده وفات ايتمشدر.

اسميتفيلد { (Smith field) آمريقاى شماليده ممالك مجتمعه‌نك (رود ايسلاند)
جمهوريتنده و (پروويدانسه) شهرينك ١٥ كيلومتره
شمال غربيسنده واقع بر قصبه اولوب، ١٥٠٠٠
اهاليسى واردر. — لوندره‌ده دخى بو اسمله مشهور
بر ميدان اولوب، بازار محلى اتخاذ اولنمشدر.

اسن { (Essen) پروسيه‌نك رين خطه‌سنده (دوسلدورف) سنجاغنده قضا مركزى
برشهر اولوب، دوسلدورفك ٣١ كيلومتره شمال
شرقيسنده ورين تابعلرندن (برنه) چايى اوزرنده وا-
قعدر. ٦٥٠٦٤ اهاليسى واردر. قروپك مشهور
طوپ فابريقه‌سى بوشهرده اولديغى كبى، ديكر برچوق
فابريقه‌لر ودمير وكومور معدنلرى دخى واردر. قروپ
فابريقه‌سى ٤٠٠ يكى دونم يرضبط ايدوب، فابريقه‌ده
١٥٠٠٠ و ينه بوفابريقه‌يه عائد اولان دمير وكومور
معدنلرنده دخى ٥٠٠٠ عمله چاليشديريليور.

اسنا { صعيد مصرده مديريت مركزى برشهر اولوب، نيلك ساحل يسارنده (تيبه)
شهر قديمى خرابه‌لرينك ٤١ كيلومتره جنوبنده،
٢٥° ١٧′ ٣٨″ عرض شمالى ايله ٣٠° ١٠′ ١٥″
طول شرقيده واقع و ٥٠٠٠ اهاليى جامعدر. اسكى
برشهر اولوب، اسم قديمى لسان قبطيده (سنا) اولديغى
حالده، بطليوس بوكا اهاليسنك عبادت ايتدكلرى
(لات) اسمنده بر باليغه نسبتله (لاتوپوليس) اسمنى
ويرمشدر. صعيد مصرك اك مهم و اك كوزل شهرى
اولوب، قسم جنوبيسنك سوقاقلرى منتظم و ابنيه‌سى
كوزلدر. (ملائه) تعبير اولنور مشهور بر نوع شال
ايله مائى بز وطوپراقدن چناق وسائره اعمال اولنور.
تجارتى دخى پك ايشلك اولوب، سودان ونوبه‌دن
كلن فيل ديشى، دوه توبى وسائره كاروانلرينك سر-
منزليدر. زمان قديمدن قالمه جسيم وپك مصنع بر
معبدى واردر، كه اسكيدن برى مزبله ايله مستور
اولديغى حالده، مرحوم محمد على پاشا طرفندن تطهير
ايتديرلمشدر. بومعبدك ايچنده برچوق رسملر وبروج
السماء شكللرى ايله بر طاقم هيروغليف يازيلر موجود
اولوب، اكثريسى بطالسه وروما ايمپراطورلرى
زماننده نقش اولنمشدر. فتوحات اسلاميه زماننده
بوشهر صلحاً تسليم اولنه‌رق، قبطيلر اطاعنده قصور
ايتمدكلريچون، اوتدن برى بر قبطى پسقپوسنك مر-
كزى اتخاذ اولنه‌كلمشدر. اوائل قرون اسلاميه‌ده بو
شهردن برچوق علما وسائر مشاهير ظهور ايتمشدر.
— اسنا مديريتى نفس اسنا، اسوان ووادى حلفا

اسملریله اوچ ناحیه‌یه منقسم اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ٨٦١ مربع کیلومتره واهالیسی ٢٣٧٩٦١ کشیدر. ادفو وندره قصبه‌لریله (تبیه) شهر قدیمنك الیوم (ابو) اسمیله معروف خرابه‌لری بومدیریت داخلنده‌در.

اسنلیوس (Snellius) مشاهیر ریاضیوندن اولوب، ١٥٩١ تاریخنده فلنکك (لیده) شهرنده طوغمش، و١٦٢٦ده وفات ایتمشدر. دقارته اسناد اولنان انکسار ضیایی کشف ایدن بوذات اولدیغی مرویدر. بر نصف‌النهار خطی اولچه‌رك کرهٔ ارضك جسامت حقیقیه‌سنی اك اول تحقیق ایدن دخی صاحب ترجمه‌در. علوم ریاضیه‌یه متعلق لاتین لسانده برقاچ اثری واردر.

اسنوری (Snorri) ایسلانده‌لی مشهور بر عالم اولوب، ١١٧٨ تاریخ میلادیسنده ایسلانده‌نك (داله سیسل) قصبه‌سنده طوغمش، و١٢٤١ده مقتولاً وفات ایتمشدر. جزیرهٔ مذکوره اهالیسنك اساطیر قدیمه‌سنه وضروب امثالنه دائر ایسلانده لسانده ایکی کتاب یازمشدر، که دفعاتله طبع، ولاتین واسوج لسانلرینه دخی ترجمه اولنمشدر.

اسنوودون (Snowdon) انکلتره‌نك غال خطه‌سنده برطاغ اولوب، ١١٨٥ متره ارتفاعی وکوزل منظره‌سی واردر.

اسنوهاتان (Snœhattan) یعنی «قار تاقیه‌سی» نوروجده (دوفرین) سلسلهٔ جبالنده بر طاغ اولوب، ٢٠٥٠ متره ارتفاعی واردر.

اسنه [«اسنا» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اسنه (Aisne) فرانسه‌نك شمال شرقی جهتنده برنهر اولوب، موزه ایالتنده نبعانله شمال غربی‌یه طوغری آقه‌رق، (مارنه) ایالتنه دخول، وبو ایالتك قسم شرقیسنی شق ایله، (سنت منهولد) شهری ایچندن کچدکدن صکره، (آردنه) ایالتنه دخول ایله ابتداینه اواسطقامنده، بعده غربه ونهایت غرب جنوبی‌یه طوغری آقه‌رق، بو ایالتك قسم جنوبیسنده بربیوك قوس تشکیل، و (ووزیر)، آتینی، رتل، شاتوپورسین ونفشاتل شهرلرینك ایچندن مرور، وبعده (اسنه) ایالتنه دخول ایله، غربه طوغری آقه‌رق، (وایلی) و (سوآسون) شهرلرینك ایچندن کچدکدن صکره، (اوآز) ایالتی داخلنده (اوآز) نهرینه منصب اولور. طولی ٢٨٠ کیلومتره اولوب، شاتوپورسین شهرندن آشاغی اوله‌رق سیر سفائنه صالح اولان قسمی ١٢٠ کیلومتره‌در. بونهره صاغ طرفندن دوکیلین چایلرك باشلیجه‌لری (اره) ایله (ووو) وصولدن منصب اولانلری دخی اووه، رتورنه، سوییپه، وسله وقریزه چایلریدر. کرك (اسنه) نهری وکرك تابعلری اورمانلرله مستور یرلردن کچدکلریچون، سال ایله کراسته ایندیرمکه یارایورلر. بونهر برطرفدن ١٠٠ کیلومتره طولنده برجدولله (موزه) نهریله، وبرطرفدن دخی ٥٨ کیلومتره‌طولنده دیکر برجدولله (مارنه) نهریله اختلاط ایده‌رك، نقلیاتی تسهیل ایتمکده‌در.

اسنه (Aisne) فرانسه‌نك شمال شرقی جهتنده کی ایالاتندن اولوب، ایچندن کچن وآنفاً بیان اولنان نهرك اسمیله تسمیه اولنمشدر. شمال غربی کوشه‌سندن بلچیقه حدودینه تماس ایتدیکی حالده، شرقاً (آردنه)، شرق جنوبی جهتندن (مارنه)، جنوب غربی طرفندن (سینه مع مارنه)، غرباً (اوآزه) و(سومه)، شمالاً دخی (هن) ایالتلریله محدود ومحاطدر. (پیقاردیا) ایله «فرانسه آطه‌سی» خطه‌لرینك برر قسمندن متشکل اولوب، مرکزی (لائون) شهریدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ٧٣٥٢ مربع کیلومتره اولوب، ٥٥٥٩٢٥ اهالیسی واردر. اراضیسی دوز ویاجزئی طالغه‌لی اولوب، پك منبتدر، واکثر طرفلری کوزل اورمانلرله مستوردر. (ویلرقوتره) اسمیله بیوك براورمانی واردر. اورق، سومه، سنامبره واسقو نهرلرینك منبعلری بوایالتك ایچنده بولندقلری کبی، اسنه، مارنه واوآزه نهرلری بریاندن کیروب بریاندن چیقه‌رق، متعدد تابعلریله‌دخی ایالتك اراضیسنی سقی ایدرلر. (قروزات) و(سنت کنتن) اسملریله ایکی بیوك جدولی دخی واردر. بغدای وسائر حبوبات ایله شربتجی اوتی وکتان محصولاتی وحیواناتی چوقدر. تجارتی پك ایشلك وصنایعی پك ایلری اولوب، بز، پاتیسقه، دانتله، آیینه، جام وسائره فابریقه‌لری پك چوقدر. دمیر یوللری وسائر طرق ومعابری دخی مکملدر. ایالت ٣٧ ناحیه و٨٣٧ دوائر بلدیه‌یی جامع اولمق اوزره، بروجه زیر ٥ قضایه منقسمدر: شاتوتیری، سوآسون، لائون، وروین، سنت کنتن.

اسواريه { اصفهان قربنده بيوك بر قريه ايدى، كه ايچندن (اسوارى) لقبيله ملقب برچوق علما ومحدثين وسائر مشاهير ظهور ايتمشدر. معتزله فرقه‌لرندن (اسواريه) فرقه‌سنك صاحبى دخى بوقريه‌لى ايدى.

أسوان { (Assouan) صعيد مصرك منتهاى جنوبنده ونوبه حدودنده (اسنا) مديريتنه تابع مشهور برشهردر، كه نيلك ساحل يميننده وقاهره‌نك ٩٣٢ كيلومتره جنوب شرقيسنده، "٢٣′٥°٢٤ عرض شمالى ايله "٨′٠°٥٠ طول شرقيده واقعدر. شهر نيلك برنجى شلاله‌سى قربنده بولنمله، نهر مذكور اورايه قدر سير سفائنه صالح اولديغندن، نيلك صوك اسكله‌سى عد اولنه بيلوب، بوجهتله اهميت تجاريه‌سى زياده‌در. نوبه وسوداندن كلن مواد تجاريه‌نك برمخزنى حكمنده‌در. خرمالرى دخى پك چوق وپك متنوع اولوب، هرطرفه نقل واخراج اولنور. زمان قديمده بوشهر برقاچ جهتله مشهور اولوب، بوجهتلرك برى‌ده مصر قديمك شهر وقصبه‌لرينى تزيين ايدن مسله وعمود كبى آثارك بو شهرك يانينده‌كى قيالق محلدن قطع واخراج اولنميدر. حقيقةً شهرك جهت جنوبيه‌سنده واقع غرانيت قيا- لرى ايچنده فرعونلرك اوجسيم اثرلرينك كسلمش اولد- قلرى محللر اليوم كورلمكده‌در؛ نا تمام قالمش جسيم برمسله دخى اليوم يرده ياتمقده‌در. جهات مذكوره- نك برى‌ده بوشهرك تماميله خط سرطانك آلتنده بولنمسى زعمى ايدى؛ حتى بو شهرده شمسك انقلاب صيفيسى كوننده ضياء شمسك طوغرى يوقاريدن آشاغى اينوب دينى تنوير ايتديكى برقيو بولنديغى مشهوردر. هر نه قدر اسوانك خط سرطاندن ٣٧ دقيقه ايله ٢٣ ثانيه شمالده بولنديغى اليوم محقق ايسه‌ده، كرهٔ ارضك شمالدن جنوبه وجنوبدن شماله اولان تحولندن طولايى بوفرقك ايكى بيك سنه اول يالكز ١٥ دقيقه- دن عبارت بولنمش اولديغى معلوم اولمغله، ضياء شمسك قيونك دينى تنوير ايتمسى صحيحدر. هرحالده اسوان زمان قديمده يعنى ميلاد عيسادن ٢٦٠٠ و ٢٨٠٠ سنه اول فرعونلر زماننده معموراولوب، بعده بطالسه وروما حكومتلرى زماننده برقات دها توسيع واعمار، وپك چوق معبدلر و سائر ابنيهٔ جسيمه ايله تزيين اولنمشيدى. اسم قديمى لسان قبطيده (سوان) اولوب، بعض كتب عربيه‌ده دخى بعضاً بويله الفسز مستعمل اولديغنى ياقوت حموى ذكر ايديور. بطالسه زماننده يونانيلر سيئينى (Συήνη) وروماليلر سيين (Syène) تسميه ايتمشلردر. بعد الاسلام دخى بو شهر فوق العاده براهميت كسب ايدوب، قريشدن وجزيرة العربك حجاز وسائر جهتلرندن بر چوق خلق كيده‌رك، اسكان ايتمشلر- دى. اوائل اسلامده بو شهرده پك چوق علما دخى ظهور ايتمشدر. بعده طاعون علتنك ظهوريله، اهالـ لىٔ شهردن يكرمى بيك كشى هلاك اولديغندن، شهرك آلچق اولان موقع قديمى ترك اولندرق، اطرا- فنده‌كى تپه‌لرك اتكلرنده غايت دلنشين بر صورتده مجدداً تأسيس، وآثارى اليوم موجود اولان كوزل برسورله احاطه اولنمشيدى. بوايكنجى تأسيسده دخى اسوان پك معمور وثروت وتجارتيله مشهور ايكن، ملوك فاطميه‌نك زماننده ظهور ايدن بعض محارباته ميدان اولوب، نهايت نوبه اقوام وحشيه‌سنك الينه كچمكله، بسبتون تخريب اولنمشيدى. ياوز سلطان سليم حضرتلرى مصرى فتحنده بوشهرى يكيدن اسكيسنك شرق جهتنده اعمار واحيا ايدوب، بوشناق وآرناودلردن مركب بر محافظه عسكرى ترك ايتمشدر، كه اهالىٔ حاضره‌نك برقسمى بونلرك اولادندن اولد- قلرينى اليوم اونوتماممشلردر. شمديكى حالده اهاليسى آنجق ٤٠٠٠ راده‌لرنده‌در. نيلك كنارنده زمان قديمدن قالمه بر بربختمى واردر.

أسوان { جزيره‌سى. آنفاً بيان اولنان اسوان شهرينك قارشيسنده وبرنجى شلا- له‌يه قريب اوله‌رق نيلك اورته‌سنده واقع بر آطه اولوب، طولى بربچق وعرضى ياريم كيلومتره قدردر. جزيره‌يى اسوان شهرندن آيران نيلك قولى ١٥٠ متره وديكر قولى بوندن كنيشدر. بوآطه زمان قديمده قبطيلر عندنده (آب) و يونانيلرله روماليلر عندنده (الفانتين) يعنى «فيل جزيره‌سى» ناميله معروف اولوب، اوستنده معمور بر شهر وبرچوق آثار عمران موجود ايدى. اشجار ونباتاتى پك چوق اولديغندن، «جزيرة الزهر» دخى ديئلكده در. ساحلنده نيلك صوينى اولچمكه مخصوص زمان قديمدن قالمه طاشدن بردرجه موجوددر. اليوم بوجزيره‌نك اوزرنده يالكز ايكى قريه بولنيور.

اسوانتویت { (Svantovit) اسکی اسقاندیناو اقوامندن (وند) لرك برمعبودی ایدی، که حرب وزراعته موکل زعم اولنەرق، (روکن) آطەسندە بر بیوك معبدی وار ایدی؛ وحصاد وقتندە هر طرفدن زیارتنه کیدرلردی. برکوزل بیاض آت بو معبودە مخصوص اولوب، یالکز رهبانلرینك رئیسی سنەدە بر کرە بینردی. هیکلنی درت باشلی وقیوریجیق صاچلی جسیم برآدم صورتندە یاپوب، صاغ الندە بر یای و صول الندە معدندن بر بوینوز بولندیرلردی. حربدە طوتدقلری اسیرلری بومعبودلرینك اوکندە حیاً یاقەرق، قربان ایدرلردی. بونك عبادتی ١١٦٨ تاریخ میلادیسنه قدر مرعی اولوب، تاریخ مذکوردە دانیمارقه قراللرندن (والدمار) طرفندن لغو اولنمشدر.

اسوان ریور { (Swan-River) یعنی «قوغولر چایی». آوستralیانك غرب جهتندە برنهردر، که (دارلینغ) طاغلرندن نبعانله جنوب غربیه طوغری آقەرق، ١٠٨ کیلومترەلك مجرادن صکرە، بحر محیط هندی‌یه دوکیلور. — انکلیزلرك بونهرك منصبی جوارندە اعمار ایتمش اولدقلری مملکت دخی بو اسمله تسمیه اولنمشدر.

اسوانسیا { (Swansea) انکلترەنك (غال) مملکتندە بر شهر واسکله اولوب، (بریستول) قنالك قربندە، قاردیف شهرینك ٦٥ کیلومترە غربندە واقع و ٥٢٠٠٠ اهالیی جامعدر. منظرەسی غایت کوزل اولوب، دکیز حماملری، سفائن انشاسنه مخصوص دستکاه وحوضلری، بك بیوك باقیر فابریقەلری، معدن کوری وصاقسی وسائرە کارخانەلری واردر.

اسوپوس { (Esope, Αἴσωπος) یونان قدیمك امثال تحریریله مشهور حکماسندن اولوب، میلاد عیسادن ٦ قرن اول آناطولیده‌کی فریجیا قطعەسنك (آموریوم) یعنی (عموریه) شهر قدیمندە طوغمشدر. (یادمون) اسمندە برسیساملینك کولەسی اولوب، افندیسی طرفندن آزاد ایدلمشیدی. روایته کورە کندیسی غایت چرکین اولوب؛ آنجق فوق العادە ذکی وحکیم اولدیغندن، شهرت بولوب، آیدینده‌کی (لیدیا) حکمداری مشهور (قرسوس) طرفندن جلب، و بر طاقم مهم ایشلردە استخدام اولنمشیدی. حتی بوحکمدار طرفندن یونانده‌کی مشهور (دلف) معبدینك کاهنلرینك رأینی استعلامه کوندریلەرك، کاهنلرك یلاننی میدانه چیقاردیغیچون، یونانیلر طرفندن معبدك برآلتون بارداغنی چالمش اولمق افتراسیله اتهام اولنەرق، قبل المیلاد ٥٥٠ تاریخلرندە برقیادن آشاغی‌یه انداخته، اعدام اولنمشدر. لقمانك امثالنه شبیه برطاقم امثالی واردر، که کندی قلمیله یولنمیوب، مؤخراً بشقەلری طرفندن نظماً ونثراً دفعاتله جمع وتحریر اولنمشلردر. کرك امثال یازمەدە کرك کولە وچرکین بولنمش اولمسندە صاحب ترجمه ایله لقمان آرەسندەکی مناسبت ومشابهت ظاهر اولوب، یونان قدیمك معبود وکاهنلریله اکلنمش اولمسی دخی توحیدە قائل و شرکدن مجتنب بولنمش اولدیغنه دلیل اولمغله، بوایکی ذاتك برشخص واحددن عبارت اولمسی دخی محتملدر.

اِسوَج { (Suède لاتینجه Suecia) واسوج لسانندە اسوریکه (Sverige) آوروپانك ممالك شمالیەسندن بر بیوك مملکتدر، که (نوروج) له برابر (اسقاندیناویا) شبه جزیرەسنی تشکیل ایدەرك، ایکیسی بردولت متحدە صورتندە ادارە اولنورلر.

موقعی، حدود ومساحەسی. — اسوج قطعەسی اسقاندیناویاشبه جزیرەسنك قسم شرقیسندن عبارت اولوب، نوروج شماله طوغری دها زیادە اوزاندیغی حالدە، بونك جنوبه طوغری توسعی دها زیادەدر. ٥٥° ٢٠′ ایله ٦٩° ٥′ عرض شمالی و ٨° ٤٦′ ایله ٢١° ٥٠′ طول شرقی آرەسندە ممتد اولەرق، شمال غربی جهتندن نوروجله، شرق شمالی جهتندن روسیەنك النده بولنان (لاپونیا) قطعەسیله، شرقاً وجنوباً بالطیق دکیزیله، جنوب غربی جهتندن دخی (سوند) و (قاتغا) بوغازلریله محدود ومحاطدر. نوروجدن (اسقاندیناو آلپلری) دنیلن سلسلهٔ جبال صرتیله، لاپونیادن دخی (موئونیو) و (تورنیا) نهرلریله آیرلمشدر. شمالدن جنوبه اولان طول اعظمی ١٤٢٤، وشرقدن غربه اولان عرض اعظمی دخی ٣٦٠ کیلومترە اولوب، مساحهٔ سطحیەسی ٤٥٠٠٧٤ مربع کیلومترەدر.

شکل طبیعیسی، جبال وانهاری. — اسوج طار واوزون برمملکت اولوب، سواحلی برطاقم طار و

درین کورفزلرله، سیوری بورونلرله وسواحلك قربنده سرپلش بر چوق آطه‌لرله عادتا بر دانتله کبی کسلمش حکمنده‌در. شرق طرفنده (آلاند) جزایرینك قار- شیسنده بربیوك چیقنتیسی وجنوب شرقیده بر واسع کورفزی دخی واردر. سواحله قریب اولان حسابسز کوچك آطه‌لردن بشقه اسوجك بالطیق دکیزنده (اولاند) و (غوتلاند) اسملریله ایکی بیوك آطه‌سی واردر. سواحلك اکثر طرفلری آلچق اولوب، چایرلر ومزروعاتله مستوردر. سواحل شرقیه‌دن غربه طوغری کیدلدکجه، سطح اراضی حس اولنمیه- جق بر صورتده کسب ارتفاع ایده‌رك، اسوج ایله نوروج آره‌سنده اوزانان اسقاندیناو آلپلرینه ونام دیکرله (دورفین) سلسله‌سنه قدر برخط مائل تشکیل ایدر. سلسلهٔ مذکوره‌نك برقاچ شعبه‌سی اسوجك جهت شمالیه‌سنده شرقه طوغری اوزانه‌رق، برطاقم بایرلر تشکیل ایدرلر. بو شعبه‌لرك بر قاچی‌ده شرق جنوبی‌یه طوغری امتداد ایده‌رك (ونر) و(وتر) کو- للرینك سواحلنه قدر اینرلر. اسوج طاغلرینك ارتفاع وسطیسی ٩٠٠ ایله ١٠٠٠ متره آره‌سنده اولوب، اك یوکسکلری اولان واسوج داخلنده‌کی لاپونیاده بولنان (سیلفیل) طاغنك ٢٠٣٣، و (یمتلاند) ایالتنده‌کی (آرسکوتان) طاغنك ١٦٦٣ متره ارتفاعی واردر. اسوجك جهت جنوبیه‌سنده ایسه یالکز ١٠٠ ونهایت ١٢٠ متره ارتفاعنده بعض تپه‌لر و ٣٠٠ متره‌یه قدر ارتفاعلری اولان بر طاقم منفرد طاغلر بولنیور.

دورفین سلسله‌سندن برچوق نهرلر اینوب، جمله‌سی شمال غربیدن جنوب شرقی‌یه طوغری وهمان بربرل- رینه متوازی دنیله‌جك براستقامتده آقه‌رق، بالطیق دکزینك جهت شمالیه‌سنده‌کی (بوتنیا) کورفزینه دوکیلورلر. بونهرلرك باشلیجه‌لری شمالدن باشلایه‌رق تورنیا، قالیکس، لولیا، پیتیا، اومیا، آنکرمونا، لیو- سنه، دال الف نهرلریدر. طوغریدن طوغری‌یه بالطیق دکزینه دوکیلن نهرلرك اك بیوکی ایسه (وتر) کولنك آیاغی‌مثابه‌سنده اولان (موتلا) نهریدر. جنوب غربی‌یه طوغری‌جریانله(قاتغا)بوغازینه‌دوکیلور برقاچ نهری دخی واردر، که بونلرده اك بیوکی (غوتا) نهری اولوب، (ونر) کولنك آیاغی حکمنده‌در. ونر ایله وترکوللری آره‌سنده برجدول دخی آچلمش اولدیغندن، (غوتا) نهری منصبندن باشلایه‌رق (موتلا) نهری منصبنه منتهی اولمق اوزره، (قاتغا) بوغازندن بالطیق دکزینه قدر اسوجك قسم جنوبیسی آراسندن برسیر سفائن یولی کشاد اولنمشدر. سائر نهرلرك اکثریسی سیر سفائنه صالح دکل‌ایسه‌ده، اسوجك هرطرفنده وعلی‌الخصوص قسم جنوبیسنده پك چوق وپك صیق اولان کوللر آره‌سنده قناللر کشاد ایدیله‌رك، مواردات تسهیل او- لنمشدر. کوللرك اك بیوکلری مذکور (ونر) و(وتر) ایله هیلار، ملار، سیلون، استور، استور اومان، استور آفران، لولیا وتورنیا کوللریدر، که بونلردن اك صکره‌کی ایکیسی همنامری اولان نهرلرك منبعلری حکمنده‌در.

اقلیم وهواسی. — اسوجك هواسی نوروجك- کی قدر سرت اولمامغله برابر، خیلی صوتوق وقیشلری امتدادلی ایسه‌ده، یازلری دخی صیجاقجه اولدیغندن، وعلی‌الخصوص آنسزین تحولات وقوع بولمدیغندن، هواسی پك صاغلامدر، وهله علل ساریه بو مملکتده بسبتون مجهولدر، دنیله‌بیلیر. مع‌هذا مملکتك شمالدن جنوبه اولان امتدادی پك چوق اولدیغندن، هواسی دخی بالطبع عرضنه کوره تخلف ایدوب، جهت جنو- بیه‌سندن عبارت‌اولان(اسقانیا)خطه‌سنده، حدوسطی اوله‌رق، درجهٔ حرارت °٨، غوتلاند آطه‌سنده °٨ ′٦٦؛ استوقهولمده ′٥٥ °٦ در، ودها شماله طوغری‌چیقلدقجه، درجهٔ حرارت نسبت منعکسه‌اوزره تدنی ایدر. نوروج حدودنده‌کی‌طاغلرك بعض یوکسك محللری دائمی صورتده قارله مستور ایسه‌ده، بو وجهله قارلری اریمین طاغلرك ارتفاعی دخی عرضه کوره مختلف اولوب، °٦٠ عرض شمالیده ١٩٣٠، و°٦٩ عرض شمالیده ایسه یالکز ١٢٠٠ متره ارتفاعی اولان محللر هیچ بروقت قاردن خالی اولمازلر. استوقهولمده قارلر آنجق نیسانك اواخرینه طوغری اریمکه باشلار؛ وفقط اقطار شمالیه‌یه مخصوص اولان حال اقتضاسنجه، طوپراق قاردن قورتلور قورتلماز نباتاتله‌اورتیله‌رك، بو نباتات‌دخی پك‌چابق‌نشوونما بولور. حزیرانده‌همان‌هیچ کیجه اولماز، چونکه کونشك غروبیله طلوعی آره‌سنده- کی مدت‌قرانلق حصولنه میدان براقه‌جق قدر دکلدر. بوتنیا کورفزینك منتهای شمالنده کوندوزك اك اوزونی ٢١½، واك قیصه‌سی ده ٢½ ساعتدر. استوقهولمده اك اوزون کون ١٨½ واك قیصه‌سی ٥½ ساعتدر.

محصولات وحیوانات ومنابع ثروتی . —— اسوجك محصولات ارضیه‌سی ونباتاتی دخی اقلیم وهواسنه کوره مختلف اولوب، قسم جنوبیسنده کولکن، دود، جویز وکستانه آغاجلری بولندیغی کبی، باغ دخی یتیشوب، میوه ویررسه‌ده، میوه‌سی قورروق حالنده قالیر. بوجهتده حبوبات مملکتی اداره ایتدکدن صکره آرته‌جق قدر دخی حاصل اولورسه‌ده، ۶۲° عرض شمالیدن یوقاری اولان قسم اعظمنده بغدای وشربتجی اوتی حاصل اوله‌مدیغی کبی، کراز آغاجی دخی یتیشیرسه‌ده، میوه ویرمز. ۶٤° عرض شمالیدن یوقاری یولاف دخی حاصل اوله‌میوب، محصولات چاودار وآرپه‌دن عبارت قالیر؛ وبوده ذاتاً پك آز وسیرك اولان اهالی‌یی آنجق اداره ایده‌بیلیر. یرالماسی دخی اسوج محصولاتنك باشلیجه‌لرندندر. زراعت پك ایلریلیوب، اسوجك جنوب جهتی اوروپانك اك کوزل ایشلنمش محللرینه رشك آور اوله‌جق صورتده‌در. اللی التمش سنه اول اسوج اداره‌ٔ داخلیه‌سیچون ایکی اوچیوز بیك طونیلاته بغدای ادخالنه محتاج ایکن، او وقتدن بری زراعتجه اولنان سعی واهتمام سایه‌سنده بوکونکی کونده سنوی ایکی اوچ ملیون طونیلاته دقیق اخراج اولنمقده‌در.

مرعالری دخی پك چوق اولوب، ۱۸۰۰۰۰ مربع کیلومتره وسعتنده تخمین اولنمقده‌در. ۱۸۶۹ تاریخ میلادیسنده اجرا اولنمش بر استاتستیقه کوره، تاریخ مذکورده اسوج داخلنده ٤۲۰۸۵۹ بیکیر، ۱۸۷٤۳۶۰ صیغیر، ۱٥۳۹۰۷۹ قیون، ۱٤۰۰۰۰ مأنوس کیك، ۳۳۹۲٤۸ طوموز، ۱۲۱۹۱۱ کچی وار ایدی. قیونلرینك یپاغیسی فنا اولوب، اصلاحیچون اولنان مساعی دخی مثمر اولمدیغندن، یپاغی احتیاجات محلیه‌یه کفایت ایتمیوب، خارجدن ادخال اولنور.

معادنه کلنجه، دمیری پك چوق وغایت ایی اولوب، سنوی درت ملیون یکی قنطار دمیر چیقاردیغی کبی، باقیر معدنی دخی چوقدر. قورشون، کوکورد، قلای، توتیا وکومش معدنلری دخی بولنوب، آلتوندن دخی بعض اثرلر کورلمشدر. اورمانلری دخی چوق اولوب، ۱۷٥۶۹۸ مربع کیلومتره وسعتنده‌در؛ وخیلی کراسته قطع واخراج اولنور.

اهالیسی، جنسیت ولسان ومذهبلری. —— اسوجك اهالیسی ۱۸۹ ۷۱۷ ٤ کشی اولوب، منتهای شمالنده بولنان واقوام تورانیه‌دن معدود اولان جزئی بر طاقم لاپونیالیلردن بشقه، جمله‌سی اسوج جنسیتنه منسوبدرلر. اسوج جنسی اسکی اسقاندیناو جنسنك شعباتندن اولوب، لسان وجنسیتجه نوروجلیلر، دانیمارقه‌لیلر و ایسلانده‌لیلرله مناسبت وقرابت تامه‌لری واردر. لسانلری اسقاندیناو لسانلرینك اك منتظمی اولوب، اساساً آلمانجه ایله مناسبت ومشابهتی اولمغله برابر، بو لساندن پك چوق کلمات و اصطلاحات دخی آلمشدر. السنهٔ تورانیه‌دن معدود اولان فینوآ لسانندن مأخوذ بعض کلمه‌لری دخی واردر. مذهبجه اسوجلیلر عموميت اوزره پروتستان ایسه‌لرده، هرکس ایستدیکی دینی قبوله سربست اولوب، یالکز رهبان کروه و طریقلرینك اسوجده تأسیسی ومناسترکشادی ممنوعدر.

تقسیماتی. —— اسوج قطعه‌سی اساساً اوچ خطه‌یه منقسم اولوب، جنوب قسمی غوتلاند، قسم وسطیسی نفس اسوج، شمال قسمی دخی (نورلاند) تسمیه اولنور. بو اوچنجی قسمی لاپونیانك دخی اسوج دولتنك النده بولنان قسمنی جامعدر. اداره‌جه بروجه زیر ۲٤ ایالته منقسم اولوب، بونلردن هر برینك مساحهٔ سطحیه‌سی واهالیسی دخی ذکر اولنیور:

ایالت	مربع کیلومتره	اهالی
استوقهولم	۷ ۶۳٤	۳۷۳ ۷۸۹
اوپسالا	٥ ۳۱٤	۱۱۸ ۶۹٤
سودرمانلاند	۶ ٤٤۱	۱٥۰ ۸۷۶
اوسترکونلاند	۱۰ ۹۷۷	۲۶۷ ٥۶۰
یونکوپینغ	۱۱ ٥۷٥	۱۹۷ ۳۱٤
قرونوبرغ	۹ ۹۹۷	۱۶۶ ۱۳۸
قالمار	۱۱ ٤۹۳	۲۳۹ ۳۰۹
غوتلاند	۳ ۱٥۲	٥۲ ٥٥۶
بلکینکه	۳ ۰۱۱	۱٤۰ ۹۸۰
قریستیانستاد	۶ ۶۱۱	۲۲۶ ۸۶۷
مالموهوس	٤ ۷۹٥	۳۶۲ ٥۷۲
هالانا	٤ ۹۱۳	۱۳۷ ٥۱٥
کوتبورغ مع بوهوس	٥ ۱۰۱	۲۸٤ ۶۹٤
الفسبورغ	۱۲ ۸۲٥	۲۸۲ ۱۱۹
اسقارابورغ	۸ ٥۶۱	۲٥۳ ٥۲۹
ورملاند	۱۹ ۳۱٤	۲٥۸ ۹۳۲
اوربرو	۹ ۱۱۸	۱۸۳ ۱۷۱
وستمانلاند	۶ ۸۱٥	۱۳۳ ۲٤۲
قوپاربرغ	۳۰ ۰٤۱	۱۹٥ ٥۹۳
کفلبورغ	۱۹ ۸۱۶	۱۹٥ ۱٤۰
وستر نورلاند	۲٥ ۰٤۷	۱۸۹ ٤۳۰
یمتلاند	٥۲ ۲۱۹	۹٥ ۳۲۰
وستر بوتن	٥۹ ۰۹۷	۱۱٤ ۹۳۷
نوربوتن	۱۰۶ ۸۱۸	۹۶ ۹۱۲
بیوك کوللر	۹ ٥۷۸	
جمعاً	٤٥۰ ٥۷٤	٤ ۷۱۷ ۱۸۹

شهر وقصبه‌لری . — اسوجك مركزی واسوج ایله نوروج دولتنك پایتختی (استوقهولم) شهری اولوب، ٢٢٣٠٦٣ اهالیسی واردر. استوقهولمدن صكره اك بیوك شهری (غوتهبورغ) اولوب ، ٩٢٠٠٠ اهالیسی واردر . اوچنجیسی منتهای جنوبنده اولان و ٤٥٠٠٠ اهالیی جامع اولان (مالمو) شهریدر. (نوركوپینغ) ك ٢٨٥٠٠، (كفله) نك ٢١٠٠٠، اسكی پایتختی اولان(اوپسالا) نك ٢٠٠٠٠ وسائر قصبه‌لرینك دخی بوندن آز اهالیسی واردر . بوصایلان شهرلردن بشقه اسوجك اهالیسی اون بیكدن زیاده اولان قصبه‌لری ٩ عددنده‌در .

مالیه‌سی، قوهٔ بریه و بحریه‌سی . — اسوجك واردات و مصارفی ١١٨٣٩١٠٠٠ فرانق یعنی تقریباً ٥١٤٨٠٠٠ لیرای عثمانی راده‌لرنده اولوب، بعض مأمورین ملكیه وعسكریه‌یه تخصیص اولنان وكندیلری طرفندن صورت مقطوعه‌ده تحصیل اولنان واردات ایله طوغریدن طوغری‌یه معارفه عائد اولان واردات بوحسابه داخل دكلدر. قوهٔ بریه‌سی ٤٠١٤٦ نظامیه و ١٣٤٢٩٤ ردیف ویا مستحفظ كه جمعاً ١٧٤٤٤٠ افراد وضابطانله ٥٩٦٥ بیكیر و ٢٤٦ صحرا وطاغ طوپندن عبارتدر. وقوهٔ بحریه‌سی دخی ٦٢ واپور و ٦ یلكن كیمیسی كه جمعاً ٦٨ سفینه‌دن مركب اولوب، بونلرك مجموعی ٤٥ طوپ و ٨٨٢ طائفه‌یی حاملدرلر ، و واپورلری ٢٧٥٧٠ بیكیر قوتنده‌در.

معارف وصنایع وتجارتی. — اسوج معارفجه آوروپانك اك زیاده ترقی ایتمش مملكتلرندن اولوب، قراللرندن بعضیسنك وقتیله ایتمش اولدقلری همت اوزرینه، بوندن برایكی عصر اول بیله اسوجده اوقویوب یازمق بیلمز آدم بولنماز ایدی. حتی جهات شمالیه‌ده سیرك وبشر اون خانه‌دن عبارت اولان كویلر اهالیسی دخی معارفدن محروم قالمامق ایچون، سیار معلملر تعیین اولنمشدی، والیوم بویله‌لری دخی بولنیور. اسوجك مكاتب ابتدائیه‌سی ٨٠٠٠ راده‌لرنده اولوب، ٨ دارالمعلمین ودارالمعلمات، برچوق مكاتب اعدادیه‌سی، ایكی زراعت مكتبی، بری اوپسالاده ودیگری(لوند) ده اولمق اوزره، ایكی دارالفنونی ودیگر برچوق مكاتبی، اوپسالا واستوقهولمده متعدد فنون وادبیات وصنایع وزراعت جمعیتلری وآقادمیالری واردر.
اسوجده علوم طبیعیه‌ده وسائر فنونده بتون آوروپاجه شهرت شعایعه صاحبی وكشفیات فنیه‌یه موفق اولمش (لینه) كبی نیجه بیوك عالملر ومتفنن ذاتلر یتیشمشدر. مكاتب اعدادیه‌سنك جمله‌سنده فرانسز، انكلیز وآلمان لسانلرینك دخی اسوججه ولاتینجه ایله برابر تحصیلی مجبوریدر. السنهٔ شرقیه‌یه مخصوص مكتبی دخی اولوب، اسوجده بولنانلره آشنا برچوق علما یتیشمشدر.
صنایع دخی پك ایلری اولوب، هرنوع فابریقه‌لری زیاده‌سیله تكثر ایتمشدر. سواحل واسكله ولیمانلری چوق اولمغله برابر دمیر یوللری دخی پك چوق اولوب، مجموع خطوطنك طولی ٨٠٠٠ كیلومترویه قریبدر، كه بووسائط دخی تجارتنی تسهیل وتوسیع ایتمكده‌در. سفائن تجاریه‌سنك عددی ٤٠٠٠ ی متجاوز اولوب، بربعنه قریب مقداری واپوردر. ادخالات سنویه‌سی ٤٤٠ واخراجاتی ٢٤٦ ملیون قورون(برقورون ١ فرانق ایله ٣٩ سانتیم ایدر)قیمتنده‌در. الحاصل اسوج طبیعت طرفندن پك چوق شیلردن محروم براقلمش اولدیغی حالده، اهالیسنك سعی وغیرتیله خیلی ایلری كیتمش و اولدقجه زنكین اولمش بر یردر.

اصول اداره‌سی وحكومتی. — اسوج نوروجله برابر بردولت تشكیل ایدیورسه‌ده، بونلرك یالكز حكمدارلری وقانون اساسیلری متحد اولوب، حكمدار علی العموم عساكربریه وبحریه‌نك باش قوماندانی بولندیغندن، ودولتك دول اجنبیه ایله اولان مناسباتی وعلی العموم احوال سیاسیه دخی حكمدارك نظارتی آلتنده اولدیغندن، ایكی مملكتك امور عسكریه وسیاسیه‌سی دخی متحد دیمكدر. نظامات وقوانین داخلیه‌لری، مجلس مبعوثانلری، احوال مالیه‌لری وسائر كافهٔ خصوصاتلری ایسه آیری آیری اولوب، كرك اسوج وكرك نوروجك كندینه مخصوص هیئت وكلاسی ومجلس مبعوثانی واردر. حكمدار اكثریا اسوجده وبعضاً نوروجده اقامت ایدوب، اسوجده اقامت ایتدیكی وقت، نوروجك هیئت وكلاسی تركیب ایدن اون ذاتدن اوچی استوقهولمده اقامت ایدوب، حكمدارك یاننده بولنورلر. اصول حكومت مشروطیتدر. اسوجك ایكی مجلس مبعوثانی اولوب، برینك اعضاسی ٩ سنه مدتله انتخاب اولنه‌رق، فخری خدمت ایدرلر، ودیكرینك وكیلری اوچ سنه مدتله انتخاب اولنه‌رق،

موظفدرلر. حكمدارلق حق ارثی اولوب، پدردن اولاد ذكوره یوكنه انتقال ایدر. ایالاتده دخی برر منتخب مجلس عمومی بولنور. ایالات قضالره وقضالر ناحیه‌لره منقسمدر.

احوال تاریخیه‌سی. — اسوج عن اصل اقوام تورانیه‌دن اولان (فینوآ) لرك مسكنی اولوب، بعده جرمانیا اهالئ قدیمه‌سی اولان غوتلر طرفندن ضبط اولنمغله، بونلر باشلیجه قسم جنوبیسنده اسكان ایتدكلرندن، اوراسی الیوم (غوتلاند) تسمیه اولنمقده‌در. اسوج اسمی ایسه ینه اقوام جرمانیه‌دن (سویون) قومنك اسمنه نسبتله اولدیغی مظنوندر. برچوق وقت برطاقم مستقل كوچك حكومتلره منقسم اولوب، اونبجی قرن میلادیده بوحكومتلر ایكی‌یه حصر اولنمشیدی، كه بری نفس اسوج ودیگری غوتلاند حكومتی ایدی. نهایت اون ایكنجی قرن میلادی ابتداسنده بوایكی حكومت برلشمكله، بوتوحیدی اجرا ایدن (اولانوس اسقو. تقونونغ) اسوج قرالی اسمنی آلمشدر. خرستیانلق طقوزنجی قرن میلادیده بعض میسیونرلر طرفندن اسوجه ادخال اولنمشدیسه‌ده، ١١٥٥ تاریخنده حكمدار بولنان (اریق) طرفندن تماميله تأسیس وتعمیم اولنمشدر. ١٣٨٩ تاریخ میلادیسنده اسوج تختنه دا. نیمارقه ونوروج قرالیچه‌سی بولنان (مارغریته والدمار) ك انتخابی بواوچ اسقاندیناو مملكتنك برلشمه‌سنی انتاج ایتمش؛ وبواتحاد ١٣٩٧ ده (قالمار) معاهده‌سیله تصدیق اولنمشدی. آنجق دانیمارقه‌لیلرك حاكمیتی مؤ. خراً اسوجلیلره آغر گلمكه باشلامغله، دفعاتله اختلال ایدوب، علی الخصوص (استور) لرك اداره‌سی زما. ننده همان مستقل كبی برصورتده اداره اولنورلردی. نهایت ١٥٢٣ ده (كوستاو واصه) اسمنده بریسی دانیمارقه قرالی قریستیانی اسوجدن اخراجله، اسو. جی دانیمارقه‌دن بسبتون تفریق ایتمش؛ وبونك خلفلری زماننده اسوجلیلر پروتستان مذهبنی قبول ایلشلردر. ١٦٥٤ تاریخنده‌ك دوام ایدن بوحكومت زماننده اسوج اوروپانك دول معظمه‌سی صره‌سنه چكوب، لهستانه اوچ حكمدار تعیین، اوتوز سنه‌لك محاربه زماننده آلامانیاده مداخله واجرای نفوذ، وفرانسه ایله دخی عقد اتفاق ایتمشدی. اسوج قراللرندن مذ. كور (اریق) (فینلانده)یی، و(كوستاو آدولف) لیوو. نیا، اینغریا وقارلیایی ضبط ایتمش اولدقلری كبی، بونك قیزی قریستینا دخی پومرانیانك برقسمیله (برمه) و (وردن) دوقه‌لقلرینی اسوج دولتنه الحاق ایتمشیدی. بوقرالیچه‌نك فراغت، وحكومتی اقرباسندن و«جسرین» خاندانی اعضاسندن اونبجی شارله ترك ایتمسیله، ١٦٥٤ دن باشلایه‌رق ١٧٢٠ تاریخنده‌ك دوام ایدن بو یكی خاندان دخی برمدت اسوجك نفوذ وشاننی محافظه ایده‌رك، بونلردن اون برنجی شارل ١٦٦٠ ده لهستانله عقد ایتدیكی بر معاهده اوزرینه (لیوونیا) و (استونیا) یی الحاق ایتدیكی كبی، ینه اوسنه دانیمارقه‌یی دخی (اسقانیا) خطه‌سنی وهالاند، بلكینغ وبوهوس ایالتلرینی تركه مجبور ایتمشدر. خلفی اولان اون ایكنجی شارل ایسه، كه دولت عثمانیه‌یه التجا ایدوب، تیمورباش اسمیله شهرت بولمشدر، رو. سیه‌لیلره قارشی بر طاقم شانلی شانلی مظفریتلر قزاند. قدن صكره، (پولتراوه) محاربه‌سنده بیوك پترویه مغلوب اولمغله، اون بش سنه وطننه عودت ایده. میوب، اسوجك بتون ضبط ایتمش اولدیغی یرلری غائب ایتمسنی وپك چوق تدنیسنی موجب اولمشدر. (اورلیقه التونوره) نك زوجی هسلی فردریقك حكو. متندن صكره، ١٧٥١ ده رأس حكومته چكن (آدو. لف فردریق) ایله یكی برخاندان حكمداری یعنی (هو. لستاین غوتورپ) خاندانی حكم سورمكه باشلامشدر. بوحكومت زماننده «تاقیه‌لیلر» له «شاپقه‌لیلر» فرقه‌لری آره‌سنده ظهور ایدن محاربات داخلیه ودردنجی كوستا. وك روسیه وفرانسه‌یه قارشی اعلان حرب ایتمسی اسوجك فینلانده ایله شرق (بوتنیا) یی وپومرانیانك برقسمنی غائب ایتمسنی موجب اولمشدر. بونك عمیجه. سی وخلفی اولان اون اوچنجی شارل برآز حكیمانه حركتله، فرانسه ایله عقد مصالحه ایتمشدر. ١٨١٣ ده بوناپارته قارشی عقد اتفاق ایدن دولتلره التحاق ایتمكله، مكافاةً نوروج قطعه‌سی دانیمارقه‌دن بالتفریق اسوجه الحاق اولنمشدر. بونك ولی عهد اتخاذ ایتد. یكی فرانسز جنرالی (برنادوت)، كه تخته چیقنجه، اون دردنجی شارل اسمنی آلمشدر، بریكی خاندان حكمداری تأسیس ایدوب، الیوم بونك نسلی حكم سورمكده‌در. اسوجك نوروجله برابر ایكی هیئتدن مركب بردولت متحده صورتنده اداره‌سی وشمدیكی قوانین اساسیه‌سی بوسلاله زماننده تقرر وتأسس ایتمشدر.

اَسود { عربيده « قره » ديمك اولوب، جزيرة العربده بر قاچ طاغ ووادى و سائره‌نك اسميدر.

اَسود { ملوك ساسانيه زمانده خيره ده حكومت سورن ملوكدن بر ايكى كشينك اسمى اولوب، بعض وقايع ونوادرلرى مشهور ايسه‌ده، تاريخلرى تماميله مضبوط دكلدر.

اسود بن ابى البُخترى { صحابه‌دن وقبيلهٔ قريشدن اولوب، پدرى ابوبخترى بدر وقعه‌سنده كفر اوزره قتل ايدلمش اولديغى حالده، كنديسى مكهٔ مكرمه‌نك فتحنده ايمانه كله‌رك، صحبت رسول‌الله (صلعم) شرفنه نائل اولمشدر. معاويه حضرت علينك طرفدارلرينى قتل ايچون بشر بن ابى ارطاتى مدينه‌يه كوندرديكى وقت، بوذاتله استشاره ايتمسنى تنبيه ايتمش؛ وصاحب ترجه جنايت مذكوره‌نك اجراسنه مانع اولمشدر.

اسود بن بلال { بنى‌اميه رجالندن اولوب، (محاذى) ويا (محاربى) لقبيله ملقبدر. رؤساى بحريوندن اولوب، هشام طرفندن دونمنا ايله بحرسفيده مأمور اولمش اولديغى كبى، بعده وليد بن يزيد طرفندن قبرس اهاليسنى روملره قارشى اتفاقه دعوت ايتمك اوزره، جزيرهٔ مذكوره‌يه كوندرلمشيدى.

اسود بن ربيعه { (بن‌مالك) صحابه‌دن ومهاجريندن اولوب، حضرت فخركائنات (صلعم) افندمزه كيتديكنده، « جئت لاقترب الى الله » ديمش اولديغندن، (مقترب) لقبيله تلقيب بيورلمشيدى. هجرت نبويه‌نك ١٧ تاريخنده حضرت عمر فاروق طرفندن بصره امارتنه تعيين اولنمش، وبعض فتوحده خدمتى كورلمشدر.

اسود بن عبد يغوث { (بن وهب بن عبد مناف بن زهره) حضرت رسول الله (صلعم) افندمزك دايسنك اوغلى اولوب، حضرت نبى ايله استهزايه واول حضرته عذاب وجفايه جرأت ايدنلردن ايدى. صحابيادن ام عبيسه اذا ايتديكيچون، حضرت ابا بكر مشار اليهايى كنديسندن اشترا وآزاد ايتمشيدى. صاحب ترجمه‌نك بدر غزاسنده اوچ اوغلى قتل اولنمش؛ وكنديسى برسمومه طوتيلوب، هلاك اولمشدر.

اسود بن عماره { شعراى قريشدن اولوب، مدينهٔ منوره‌ده بيت المال متوليسى ايكن، خليفه ابوجعفر طرفندن بر آره‌لق مدينه واليلكنه دخى تعيين اولنمشيدى. تعشق ايتمش اولديغى مريم اسمنده بر جاريه حقنده سويلمش اولديغى شو ايكى بيت جملهٔ اشعارندندر:

خليلى من سعد الما فسلما
على مريم لايبعد الله مريما
وقولا لها هذا الفراق عزمته
فهل من نوال قبل ذاك افنعلا

اسود بن يزيد { (ابوعمرو — نخعى) مشاهير تابعيندن وقدماى فقهادن اولوب، كوفه‌ليدر. حضرت ابا بكر وعمرى كورمش؛ وحضرت على ايله حضرت عايشه‌دن وابن مسعود ومعاذدن روايت احاديث شريفه ايتمشدر. كنديسندن اوغلى عبدالرحمن بن اسود، ابراهيم بن يزيد وهمشيره زاده‌سى ابراهيم نخعى نقل ايتمشلردر. روايتنده موثوق وزاهد ومتقى بر ذات اولوب، ٧٤ تاريخنده وفات ايتمشدر.

اسود بن يعفر { (ذوالآثار — تميمى) ايام جاهليتده ظهور ايدن شعراى عربك مشاهيرندن اولوب، مشهور بر قصيدهٔ داليه‌سى واردر، كه مطلعى شودر:

نام الخلى وما احس رقادى
والهم محتضر لدى وسادى

اسود حبشى { (ياخودراعى) [« اسلم اسود » ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

اسود عنسى { (ذوالحمار — عيهله بن‌عوف) زمان سعادتده يمنده ظهور ايله بر طاقم حقه بازلقلرى معجزه يرينه صاته‌رق، يمن ونجرانده برچوق خلق بالاغفال، نبوت دعواسنه قالقيشمشيدى. حج وداعدن صكره، خبرى حضرت فخركائنات افندمزه واصل اولمغله، اخذ وقتلنى امر بيوروب، بوكا مأمور اولان قيس بن عبديغوث، زوجه‌سى آزادك دلالتيله كنديسنى قتل ايتمش؛ وقتلنى خبرى رسول الله (صلعم) افندمزك ارتحالندن صكره، مدينهٔ منوره‌يه واصل اولمشيدى. [« آزاد » ماده‌سنه دخى مراجعت بيوريله.]

اسودنبورغ { (Svedenborg) خرستيانلقده مذهب اصحابندن او-

لوب، اسوجليدر. ١٦٨٨ ده استوقهولمده طو-
غوب، ١٧٧٢ ده وفات ايتمشدر. ابتدا علوم و
فنونله توغل ايدوب، فنون طبيعيه‌ده وعلى الخصوص
علم معادنده كسب شهرت، وفنون مذكوره‌يه دائر بر
قاچ اثر تحرير ايده‌رك، استوقهولم جمعيت فنيه‌سى
اعضالغنه قبول، وفنه متعلق بعض مأموريتلره تعيين
اولنمشيدى. نهايت ١٧٤٣ تاريخنده كنديسنه بعض
شيلر كشف اولنمق وارواح اموات ايله مخابره‌ده
بولنمق ادعاسنه قالقيشوب، مأموريتدن ال چكمش؛
وكرك وعظ ونصيحت طريقيله كرك تأليفاتيله كندى
افكارينى نشره باشلايه‌رق، دين عيسايى تنسيق مقصد-
يله، « قدس جديد » تسميه ايتديكى بر كليسا تأسيس
ايتمشيدى. طرفدارلرى چوغالوب، اليوم اسوجده،
انكلتره ده وممالك مجتمعه‌ده صاحب ترجمه‌نك مذهبنه
تابع آدملر بولنيور. آثارى دفعاتله طبع، وآوروپانك
سائر لسانلرينه ترجمه اولنمشدر.

اسورر (Sverrer) نوروج قراللرندن اولوب، ١١٨٥ تاريخ ميلاديسندن
١٢٠٢ تاريخنده‌دك حكم سورمشدر. عائله‌سى خلق
قتل عام اولندقده، صاحب ترجمه چوجق اولمغله،
اخفا اولنه‌رق، كيزليجه بيودلمش؛ وبيويوب، كيم
اولديغنى آكلاديغنده، ملك موروثنى ضبط ايتمش
اولان آلتنجى (مانيوس) ه اعلان حرب ايده‌رك،
برچوق محاربه‌لردن صكره، كنديسنى قتل، وملكنى
استرداد ايتمش ايسه‌ده، رؤساى روحانيه ايله
بوزيشوب، پاپانك لعنتله‌سنه اوغرامشيدى. « آينهٔ
حكمداران » عنوانيله نوروج لساننده بر اثرى،
وحقوق عموميه‌يه متعلق ايسلانده لساننده برتأليفى
واردر.

اسوركر (Sverker) اسوج حكمدارلرندن اولوب، ١١٢٩ تاريخ ميلا-
ديسندن ١١٥٥ تاريخنه دك حكم سورمش؛ وبونك
جلوسيله (لوردبروغ) سلاله‌سى ختام بولوب، يكى
برخاندان حكمدارى تأسس ايتمشدر، كه تاريخ مذ-
كوردن ١٢٥٩ تاريخنده‌دك دوام ايتمشدر. — بر
ايكنجى اسوركر دخى ١١٩٩ تاريخندن ١٢١٠
تاريخنده‌دك حكم سورمش؛ واونجى اريق بونك خلفى
اولمشدر.

اسويابورغ (Sveaborg) روسيه‌نك فينلانده خطه‌سنده وفينلانده‌كور-
فزى ايچنده مستحكم برقصبه ومرساى عسكرى اولوب،
٧ آطه اوزرنده مؤسسدر. ٦٠٠٠ اهاليسى، غايت
متين استحكاماتى، برچوق قشله‌لرى وطوب فابريقه‌لرى
واردر. بوقصبه ١٧٤٩ تاريخنده اسوج قرالى
فردريق طرفندن تأسيس، و ١٨٠٨ ده روسيه‌يه
ترك اولنمشدر. قريم محاربه‌سى اثناسنده انكليز وفرا-
نسز دونتماسى طرفندن طوپه طوتلمشيدى.

اسوياتوپولق (Sviatopolk) روسيه‌ده كيف بيوك پرنسلرندن او-
لوب، برنجى (ياروپولق)ك اوغلى وبرنجى (ولادمير)ك
يكنى ايدى. عمجه‌سنك وفاتنده ١٠١٥ ده تختى
ضبطله، سلفنك ١٢ اوغلندن اوچنى قتل ايتمش؛ وبو-
نلرك برادرلرينه مغلوب اولمش ايسه‌ده، قاين پدرى
بولنان لهستان قرالى برنجى (بولسلاس) طرفندن تخته
اعاده اولنمشيدى. بعده مذكور (بولسلاس) ايله او-
لكاسنده بولنان بتون لهليلرى قتله قالقيشوب، بودفعه
١٠١٩ ده عمجه‌سنك اوغلى (ياروسلاو) طرفندن
مغلوب اولمش؛ وچهستانه قاچوب، اوراده وفات
ايتمشدر.

ايكنجى اسوياتوپولق دخى ١٠٩٣ تاريخ ميلا-
ديسندن ١١١٢ تاريخنده‌دك روسيه‌نك بيوك پرنسى
اولوب، برنجى (ايسياسيلاو) ك اوغليدر. (روريق)
خاندانته منسوب اولان پرنسلر بيننده مقنن برقونغره
عقدينه چاليشمش ايسه‌ده، بوقونغره يالكز ايكى دفعه
اجتماع ايتمشيدى. بونك زماننده (پولووست) دنيلن
خيمه نشين بر قوم هجوميله، روسلرى دفعاتله مغلوب
ايتمشدر.

اسوياتوسلاو (Sviatoslav) بواسمله روسيه‌ده بيوك پرنس عنوانيله
اوچ كيشى حكومت سوروب، برنجيسى ٩٤٥ تاريخنده
پدرى (ايغور) ه خلف اولمش؛ و ٩٦٤ تاريخنده‌دك
والده‌سى (اولغا) نك وصايتى آلتنده بولندقدن صكره،
قسطنطنيه ايمپراطورينك دعوتى اوزرينه، بلغارلره
اعلان حرب ايده‌رك، بونلرى مغلوب ومركزلرينى
دخى ضبط؛ وبعده روم ايمپراطورلغيله دخى حربه كير-
يشه‌رك، تراكى قطعه‌سنى غارت ايتمش، و ٩٧٩ ده
ادرنه‌يه قدر كلمشدر. آنجق برسنه صكره روم ايمپرا-
طورى يان زمسكى طرفندن مغلوب اولوب، بلغار-
ستانى غائب ايتمش؛ وكيفه عودتنده ٩٧٢ ده (پچنك)
لرله ايتديكى محاربه‌ده قتل اولنمشدر.

ایكنجیسی برنجی (یاروسلاو) ك اوغلی اولوب، ابتدا (چرنیغوف) پرنسی ایكن، ١٠٧٣ ده برادرینی طردله، روسیه بیوك پرنسی اولمش ایسه‌ده، ١٠٧٦ ده برادری عودتله، ملكنی استرداد ایتمشدر.

اوچنجیسی ایكنجی (وسوولود)ك اوغلی اولوب، ١١٧٩ تاریخ میلادیسندن ١١٩٣ تاریخنه دك كیف بیوك پرنسی بولنمشدر.

اسویچره { (Suisse)، آلمانجه Schweiz، ایتالیانجه Svizira ولاتینجه هلوه‌تیا Helvetia } آوروپانك وسطنده بركوچك جمهوریت منفقه در.

موقعی، حدود ومساحه‌سی. — اسویچره آوروپانك اورته‌سنده واك یوكسك محلنده اولوب، شمالاً آلمانیا ایله، شرقاً آوستریا ایله، جنوباً ایتالیا ایله، غرباً دخی فرانسه ایله محدود ومحاطدر. ٤٥° ٥٠′ ایله ٤٧° ٥٠′ عرض شمالی و ٣° ٤٤′ ایله ٨° ٥′ طول شرقی آره‌سنده واقع اولوب، شرقدن غربه اولان طول اعظمی ٣٢٠، وشمالدن جنوبه اولان عرض اعظمی دخی ٢٠٤ كیلو متره، ومساحهٔ سطحیه‌سی دخی ٤١٣٤٦ مربع كیلومتره در.

شكل طبیعیسی، طاغلری. — اسویچره اوروپانك تپه‌سی حكمنده اولوب، طاغلق ویوكسك بر یردر، وشایان تماشا بر صورت ومنظره‌سی واردر. طاغلرك یوكسكلكیله صربلغی وذروه‌لرینك غریب شكللری، ابدی اریمز قارلریله جسیم جسیم یغینلر صورتنده قوپوب یووارلنان بوز قیالری، اومرتفع محللرده قارلی طاغلرك آره‌لرنده بولنان بیوك كوچك كوللرك كثرتی، هپ بوشیلر اسویچره‌یه حیرت انگیز وشایان تماشا برحال قزاندیریور، كه بو حالك غرابتی دنیانك هر طرفندن سیر وسیاحت مراقلیلرینی جلب ایتمكده‌در.

اسویچره‌نك اك مرتفع واك طاغلق قسمی جنوب وشرق جهتلری اولوب، بوجهتلرده (آلپ) سلسلهٔ جبالنك اك یوكسك شعبه‌لری بولنور. (آلپ‌پنین) دینلن شعبه اسویچره‌نك غرب جنوبی حدودندن باشلایه‌رق، اسویچره ایله ایتالیا آره‌سنده شرقه طوغری ممتد اولور، كه بونك اك یوكسك محللری (سنت برنار)، (سرون) و (روزه) طاغلری اولوب، اوچنجیسنك ٤٦٣٦ متره ارتفاعی واردر. بوسلسله‌نك قارشیسنده یعنی جهت غربیه‌سنده (برن آلپی) سلسله‌سی اوزانیر، كه بونك دخی ذروه‌لری سرمدی قارلر وبوزلرله مستور اوله‌رق، اك یوكسك محللری ٤٣٦٢ متره ارتفاعی اولان (فینسترآرون)، ٤١٨٠ متره ارتفاعنده اولان (یونغ فراتو)، موآن، آیكر و(ترهورن) طاغلریدر. بو ایكی سلسله‌نك آره‌سنده (رون) ایرماغنك وادیسی بولنیور. بوایكی سلسله‌نك كسب ارتباط ایتدكاری محلده ٣٢٠٠ متره ارتفاعی اولان (سنت‌غوتارد) طاغی بولنوب، بوطاغك شرق جهتنده سلسله ینه باشلیجه ایكی شعبه‌یه آیریلیور، كه بری (رتیق) اسمیله شرق شمالی‌یه، ودیكری (لپونتیان) اسمیله شرق جنوبی‌یه طوغری اوزانیر، وهربری برچوق قوللره آیریلیر. (رون) ایرماغی (سنت غوتار) ك غرب جهتنده نبعان ایتدیكی كبی، (رن) دخی شرق، و (پو) جنوب جهتندن نبعان ایتدكلرندن، بوطاغ اسویچره جبالنك مركزی عد اولنه بیلیر، [« آلپ » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اسویچره‌نك حدود غربیه‌سی بوینجه دخی (جورا) سلسله‌سی ممتد اولوب، بوسلسله‌نك هیچ برمحلی ١٧٦٦ متره ارتفاعنی تجاوز ایتمدیكندن، دائمی صورتده قارله مستور ذروه‌لری بولنمیه‌سه‌ده، كونش كورمز بعض دره‌لرنده هیچ بروقت قارلر اكسیك اولماز. جورا ایله آلپ سلسله‌لری آره‌سنده جنو كولندن اسویچره‌نك حدود شمالیه‌سنه قدر نسبةً دوز برمحل وتعبیر آخرله اوفق تپه‌لری حاوی متموج براووه ممتد اولور، كه بونك اورته‌سندن (رن) ك تابعلرندن واسویچره‌نك اك بیوك نهری اولان (آره) جریان ایدر.

نهرلری. — آوروپانك اك بیوك نهرلرندن اولان (رن) ایرماغنك منبعلری اسویچره‌ده اولدیغی كبی، فرانسه نهرلرندن (رون) ایرماغیله ایتالیا انهارندن (پو) ایرماغنك دخی منبعلری وطونه منبعلرندن بری بو مملكتك یوكسك وقارلی طاغلرندن اینرلر. (رن) سنت غوتارد طاغنك جهت شرقیه‌سندن نبعانله، شرق شمالی‌یه طوغری آقه‌رق، اسویچره‌نك شرق شمالی حدودینی آیران (قونستانسه) كولنه كیرر، وبعده بوكولدن چیقوب، غربه طوغری آقه‌رق، حدود شمالیه‌سنك قسم اعظمنی تحدید ایدر، یعنی اسویچره ایله (باده) آره‌سنده آقار. رینك تابعلرندن اولان (آره) نهری (برنه) آلپنك (فینستر آرون) طاغندن نبعانله، شمال غربی‌یه طوغری آقه‌رق، (برینچ) و(تو-

نه) كوللرینی شق ایتدكدن و (برنه) شهرینك ایچندن چكدكدن صكره، ینه (برنه) آلپی سلسله‌سندن اینن (سارینه) نهریله برلشیر؛ وشمال شرقی‌یه طوغری دونه‌رك، صاغدن برچوق چایلری وعلی‌الخصوص (رایس) و(لیمات) چایلرینی دخی اخذ ایله (رین) ایرماغنه دوكیلور. (رون) ایرماغی (سنت غوتارد) طاغنك غرب جهتندن نبعانله، آلپك ایكی سلسله‌سی آره‌سنده ابتدا غرب جنوبی‌یه و بعده شمال غربی‌یه طوغری جریانله، (لمان) كولنه كیرر، وبعده (جنو) شهرینك یاننده بوكولدن چیقوب، غرب جنوبی‌یه طوغری آقه‌رق، فرانسه‌یه داخل اولور. (پو) دخی (سنت غوتارد) ك جنوب جهتندن نبعانله، جنوب شرقی‌یه وبعده غربه طوغری آقه‌رق، اسویچره ایله ایتالیا آره‌سنده اولان (مایور) كولنه كیرر، وبعده ایتالیا طوپراغنده بوكولدن چیقار. (این) ایسه اسویچره‌نك جنوب شرقی جهتنده بربرینك آلتنده اولان اوچ كوچك كولدن چیقه‌رق، شرق شمالی‌یه طوغری جریانله، آوستریا طوپراغنه كیرر. بونهرلرك هر برینه دوكیلن چایلر ودره‌لر پك چوق اولوب، اسویچره اك صولری بول محللردن معدوددر. بوچایلرك چوغی یوكسك محللردن و قیالق یرلردن دوشوب، شایان تماشا بر چوق شلاله‌لر تشكیل ایدرلر، كه بو شلاله‌لر دخی اسویچره‌یه مخصوص احوال غریبه‌دندر.

كوللری. — اسویچره‌نك لطافت طبیعیه‌سنی اك زیاده آرتیران شی متعدد كوللریدر. اسویچیره‌ده همان هیچ برنهر یوقدر، كه بركولك ایچندن چكمسین. بوكوللرك ایكیسی پك بیوك اولوب، بونلرك بری غرب جنوبیسنده واسویچره ایله فرانسه (یعنی ساوآو ایالتی) آره‌سنده واقع اولان (لمان) ونام دیكرله جنو كولیدر، كه رون ایرماغی ایچندن چكر؛ دیكری شمال شرقیسنده وبرطرفدن اسویچره بر طرفدن دخی آوستریا، باویره، وورتمبرغ وباده آره‌سنده واقع اولان (قونستانسه) كولیدر، كه رین ایرماغی ایچندن مرور ایدر. ایكنجی درجه‌ده جهت غربیه‌ده وجوره سلسله‌سنك شرق طرفنده اولان (نفشاتل) كولیله، حدود جنوبیه‌ده‌كی (مایور)، اطرافنك كوزللكیله مشهور اولان (زوریخ)، وشكل وصورتنك غرابتیله وبرده اسویچره استقلالنك مبدأ ظهوری اولمغله مشهور اولان (لوچرنه) ونام دیكرله «درت ناحیه‌لر» كوللریدر. اوچنجی درجه‌ده حدود جنوبیه‌ده بولنان واطرافی اورمانلرله محاط اولان (لوغانو)، لوچرنه كولنك شمال شرقیسنده واقع (زوغ)، آره نهرینك مجراسنده بر برینك آرقه‌سنده واقع (بریئنچ) و (تونه)، نفشاتل كولنك جوارنده واقع (بیانه) و (مورات)، (زوریخ) كولنك اوست طرفنده بولنان ویوكسك ساحللرله محاط اولان (والنستاد) كوللریدر. دردنجی درجه‌ده اولمق اوزره دخی زوریخ ولوچرنه كوللرینك اطرافنده برچوق كوچك كوللر بولندیغی كبی، اسویچره‌نك جنوب شرقی جهتنده دخی بر قاچ كوچك كول واردر. بوكوللرك جمله‌سی سیر سفائنه صالح اولوب، ایچلرنده متعدد واپورلر ایشلدیكی كبی، بعضلری آره‌سنده جدوللر دخی آچیلوب، بینلرنده اختلاط اولنیور. بو وجهله آچلمش اولان قناللر یدیدر.

اقلیم وهواسی. — اسویچره‌نك وسعتی پك آز اولدیغندن عرض تخلفنك هواسنه پك آز تأثیری اولوب، اصل هواسی ارتفاع اراضینك تخلفنه تابعدر. اراضیسنك ارتفاع ووضعیتی ایسه پك مختلف اولدیغندن، هواسی دخی مختلف اولوب، بعض یرلرنده یازین حرارت ٣١ سانتیغراد درجه‌سنه قدر چیقار، ودیكر بعض محللرده دخی قیشین برودت صفردن آشاغی ٣١ درجه‌یه قدر اینر. عمومیت اوزره درین وادیلرده وآلچق محللرده هوا معتدل ویوكسك طاغلرده صوغوقدر. برپری اوستنه اماكین مسكونه‌ده یازین حرارتك حد وسطیسی، ٨°٥٠، وقیشین برودتك حد وسطیسی صفردن آشاغی، ١٠°٢٥ درجه‌در، كه عمومیت اوزره هواسی صوغوق دیمكدر. یاغمور دخی هرطرفنه برصورتده یاغمیوب، دوشن یاغمورك مقداری طاغلرینك حال ووضعیتنه تابعدر. هوانك تحولاتی پك سریع اولوب، فرطونه‌لریله بوره‌لری پك صیقدر، واكثریا طولو یاغار. اكثر طرفلرینه قیشین قار كثرتله یاغار. بعض بطاقلق محللر استثنا اولندیغی حالده، هواسی عمومیت اوزره صاغلامدر.

محصولات وحیوانات ومنابع ثروتی. — اسویچره طوپراغنك اوچ ثمنی یعنی نصفنه قریب مقداری كوللرله، قارلرله، بوزلرله، وقیالرله مستور اولوب، قسم دیكرینك دخی چوغی مرعالر واورمانلرله مستوردر. مرعالری غایت كوزل وحیواناته زیاده‌سیله

یارار اوتلری حاوی اولوب، رنکارنك چیچکلرله مزین مکمل باغچەلر صورتندە اولدقلرندن، اسویچرەلیلر اسکیدن بری باشلیجە چوبانلقلە اشتغال ایدوب، پك چوق وپك کوزل یاغلر، پینیرلر وسائر محصولات حیوانیە استحصال ایدە کلمشلردر. بوصوك وقتلردە زراعتە دخی فوق‌العادە دقت واهتمام ایدوب، بوفنی پك ایلری کوتورمشلرسەدە، اراضینك عدم کفایتی جهتیلە، اهالینك اعاشەسنە کفایت ایدەجك مقدار حبوبات یتیشدیرەمیوب، کثرتلە حاصل اولان کستانە وپتاتسدن دخی استعانە ایتدکاری حالدە، ینە احتیاج عمومینك دردتدە بری نسبتندە حبوبات ادخالنە مجبور اولیورلر. اشجار مثمرەسی پك چوق اولوب، فضلەسنك بر مقداری قورودیلور، وبرمقدارندن انواع مسکرات چیقاریلور.

نباتات نقطۂ نظرندن اسویچرە طوپراغی بروجە زیر یدی منطقەیە تقسیم اولنەبیلیر: برنجی منطقەسی حذای بحردن ٢٣٣ ایلە ٥٦٦ مترە ارتفاعلری آرەسندە اولان آلچق یرلری جامع اولوب، بومنطقەدە اوزوم، دود، بغدای، کستانە وبونلرە مماثل شیلر یتیشیر؛ ایکنجیسی ٥٦٦ ایلە ٩٣٣ مترە ارتفاعلری آرەسندەکی اراضیدن عبارت اولوب، بوندە میشە وجویز آغاجلریلە اوفق دانەلی برنوع اسمر بغدای یتیشیر، وپك کوزل مرعالر بولنور؛ اوچنجی منطقە ٩٣٣ ایلە ١٣٦٦ ارتفاعلری آرەسندە اولان یرلردن عبارت اولوب، بوندە آرپە، چاودار، یرالماسی، جویز، الما، آرمود، اریك، کراز، قاین آغاجی کبی شیلر یتیشیر، وکوزل مرعالر دخی بولنور؛ دردنجیسی ١٣٦٦ ایلە ١٨٣٣ مترە ارتفاعلری آرەسندە اولان اراضیی حاوی اولوب، بوندە چام، وندیك ترەمنتیسی، چنار، آقچە آغاجی، قطران‌چامی، اووز کبی آغاجلرلە مرعالر بولنور؛ بشنجیسی ١٨٣٣ ایلە ٢١٦٦ مترە ارتفاعلری آرەسندە اولەرق آلب سلسلەسنك آلچق جهتلرندن عبارت اولوب، بوندە یالکز برطاقم اوتلرلە بعض اکری بوکری چالیلر وبرنوع چام آغاجیلە آلب کلی دنیلن برآغاج بولنور، وهیچ برشیئك زرعی ممکن اولماز؛ آلتنجیسی ٢١٦٦ ایلە ٢٦٦٦ مترە ارتفاعلری آرەسندە اولان آلب سلسلەسنك وسطی جهتلرندن عبارت اولوب، بومنطقە سرمدی قارلرلە مستور یرلرە تماس ایتمکلە، بوندە یالکز آلپ طاغلرینە مخصوص بعض نباتات بولنور، وبعض وادیلری قارلردن آقەرق طونان صولردن بوزلە مستور بولنور؛ نهایت یدنجی طبقە ٢٦٦٦ مترەدن زیادە ارتفاعی اولان جبالدن عبارت اولوب، بومنطقە یاز قیش قار وبوزلە مستور بولنور، ویالکز کونشە پك قارشی بولنان بعض جهتلری یازین آز بر مدتدە قاردن قورتلوب، سطحلرندە برطاقم چیملر حاصل اولور.

آلپ طاغلرندە حیوانات وحشیەنك انواعی بولنوب، کیك پك اکسیلش ایسەدە، قراجە، آیی، قورد وسائرە کثرت اوزرەدر. حیوانات یتیەدن ١٨٦٦ تاریخ میلادیسندە اجرا اولنان براستاتستیقە نظراً تاریخ مذکوردە اسویچرەدە ١٠٥ ٧٩٢ بیکیر، ٩٩٢ ٨٩٥ صیغیر، ٤٤٥ ٤٠٠ قیون، ٣٧٤ ٤٨١ کچی و ٣٠٤ ١٩١ طوموز وار ایدی. حیوانات یتیشدیرمکدە اسویچرەلیلرك مهارت مخصوصەلری اولوب، بوممکلتك صیغیرلری غایت کوزلدر، و چیقاردقلری یاغ وپینیر مشهوردر. آتلری کوزل دکل ایسەدە، پك قوتلیدر.

معادنە کلنجە، هرنە قدر (آرە) و (رین) نهرلری مجرالرندە آلتون، کومش، باقر وقورشون معدنلری بولنورسەدە، بونلر پك آز مقداردە اولوب، اصل اسویچرەدە اخراج اولنان معدنلر برنوع کوزل دمیر ایلە نیکل وکوکورد معدنلریدر. معدن صولری و قاپلیجەلری ایسە پك چوقدر.

اهالیسی، جنسیت ولسان ومذهبلری. — اسویچرە اهالیسنی بریرە جمع ایدن رابطە مجرد وطنلری احوال طبیعیەسنك اتحادی اولوب، یوقسە جنسیجە برقوم مخصوص تشکیل ایتمدکدن بشقە، هر برطاقمی یانندەکی دولت اهالیسنك جنسیتنە تابعدر. اهالینك قسم کلیسی یعنی ثلثاندن زیادەسی آلمان جنسنە منسوب اولوب، اسویچرەنك شمال شرقی حدودندن باشلایەرق تاآلپ سلسلەسنك صرتنە قدر اولان یرلردە آلمانجە تکلم اولنور. جنوب قسمندە ایتالیانجە، جنوب غربی قسمیلە آلپ طاغلری آرەلرندە اولان بعض جهتلرندە لاتینجەدن آزمە اولەرق رومانش دنیلن قبا برلسان، غرب جهتندە دخی فرانسزجە سویلنمکدەدر. دینجە دخی متفرق اولوب، نصفندن

زیاده‌سی پروتستان، نصفندن آزی قتولیك، وبر آز مقداری دخی یهودی وسائره‌در. بتون اسویچره اهالیسی ۲۸۴۶۱۰۲ کشی اولوب، بونلرك ۲۰۳۰۷۹۱ مقداری آلمان، ۶۰۸۰۰۷ سی فرانسز، ۱۶۱۹۲۳ ی ایتالیان، ۳۸۷۰۵ ی رومانش لسانلریله و ۶۶۷۵ ی دخی دیکر لسانلرله متکلمدرلر. اهالیٔ مذکوره‌نك ۱۶۶۷۱۰۹ مقداری پروتستان ۱۱۶۰۷۸۲ سی قتولیك، ۷۳۷۳ ی یهودی، ۱۰۸۳۸ ی دخی ادیان سائره‌یه تابعدر.

لکن، بو لسان ومذهب اختلافی اسویچره‌لیلر بیننده هیچ برمباینتی ویا هرفرقه‌نك حدودك اوته‌سنده بولنان وهمجنس وهملسانلری اولان بیوك دولتلره، مثلا آلمان اولانلرینك آلمانیایه، فرانسز اولانلرینك فرانسه‌یه وایتالیان اولانلرینك ایتالیایه میل ومحبتلرینی موجب اولمیوب، جمله‌سنك محبت قلبیه‌لری اسویچره‌نك طاغلرینه، کوللرینه، وصیغیر تماجلره مخصوص اولان اسویچره شرفیلرینه مربوطدر. حتی قطعات بعیده‌یه هجرت ایدوب للابد وطنلرینی ترك ایدن اسویچره‌لیلر بیله وطن اصلیلرینی اونوتمیوب، هنددن وآمریقادن کلیتلی اعانه‌لر ایدرلر. وطنلرینك ترقیاتی یولنده اعانه‌لر ایتمه‌ده اسویچره‌لیلر بتون امم متمدنه‌دن ایلریدرلر.

اصول اداره وحکومتیله تقسیماتی. — اسویچره برجماهیر متفقه صورتنده اداره اولنه‌رق، «ناحیه» تعبیر اولنور ۲۵ کوچك جمهوریتدن عبارتدر. بو جمهوریتلردن هر برینك نظامات وقوانین واصول اداره‌ٔ داخلیه‌سی کندینه مخصوص ایسه‌ده، بر مرکز عمومیلری واوراده ایکی منتخب مجلسلریله برهیئت وکلالری واردر، که بتون اسویچره‌نك امور داخلیه وخارجیه وحربیه وسائره‌سنی تسویه ایدر. مرکز عمومی شمدیکی حالده (برنه) شهریدر. ناحیه‌لرك یعنی جمهوریتلرك هر بری قضالره ودوائر بلدیه‌یه منقسمدر. ذکر اولنان یکرمی بش ناحیه یعنی جمهوریتك اسامیسیله مساحهٔ سطحیه‌لری ومقدار نفوسلری بروجه آتیدر:

ناحیه	مربع کیلومتره	اهالی
زوریخ	۱ ۷۲۵	۳۱۷ ۵۷۶
برنه	۶ ۸۸۸	۵۳۲ ۱۶۴
لوچرنه	۱ ۵۰۱	۱۳۸ ۸۰۶
اوری	۱ ۰۷۶	۲۲ ۶۹۴
اشویچ	۹۰۹	۵۱ ۲۳۵
یوقاری اونتروالدن	۷۷۵	۱۵ ۳۵۶
آشاغی اونتروالدن	۲۹۰	۱۱ ۹۹۲
غلاریس	۶۹۱	۳۴ ۲۱۳
زوغ	۲۳۹	۲۲ ۹۹۴
فریبورغ	۱ ۶۶۹	۱۱۵ ۴۰۰
سولوره	۷۹۲	۸۰ ۴۲۴
باله شهری	۳۶	۶۵ ۱۰۱
باله جوارلری	۴۲۲	۵۹ ۲۷۱
شافروسه	۲۹۴	۳۸ ۳۴۸
خارجی آپانزل‌رود	۲۴۲	۵۱ ۹۵۸
داخلی آپانزل رود	۱۷۸	۱۲ ۸۴۱
سنت غال	۲ ۰۱۹	۲۱۰ ۴۹۱
غریزون	۷ ۱۳۳	۹۴ ۹۹۱
آرغوویا	۱ ۴۰۴	۱۹۸ ۶۴۵
تورغوویا	۹۸۸	۹۹ ۵۵۲
تسین	۲ ۸۱۸	۱۳۰ ۷۷۷
وود	۳ ۲۲۳	۲۳۸ ۷۳۰
واله	۵ ۲۴۸	۱۰۰ ۲۱۶
نفشاتل	۸۰۸	۱۰۳ ۷۳۲
جنو	۲۸۰	۱۰۱ ۵۹۵
	۴۱ ۳۴۷	۲ ۸۴۶ ۱۰۲

شهر وقصبه‌لری. — اسویچره‌نك، اکثری او براق وکوزل کوللرك کنارلرنده وتپه‌لری قارلی طاغلرك آلتنده اولمق اوزره، برچوق بیوك وکوزل شهر وقصبه‌لری واردر. کثرت نفوسجه مرکزی اولان (برنه) شهری دردنجی درجه‌ده اولوب، اك بیوکی (زوریخ) شهریدر، که ۷۲ ۶۷۰ اهالیی جامعدر؛ ایکنجیسی (باله) شهری اولوب، ۷۲ ۳۰۰ اهالیسی واردر؛ اوچنجیسی ۵۲ ۸۲۰ اهالیی جامع اولان (جنو) شهری؛ دردنجیسی ۵۰ ۰۰۰ اهالیسی اولان (برنه) شهریدر. (لوزانه)نك ۳۲ ۶۰۰، (شودوفوند)ك ۲۵ ۰۰۰، (سنت غال)ك ۲۴ ۵۰۰، (لوچرنه)نك ۲۰ ۰۰۰ اهالیسی واردر. اهالیسی اون بیکدن زیاده اولمق اوزره‌دخی یدی سکز شهری واردر. اسویچره‌نك بیوك شهرلری بیوك دولتلرك بیوك شهرلری قدر جمعیتگاه ودبدبه وسفاهت محللری دکللرسه‌ده، مؤسسات علمیه وخیریه‌نك کثرت ومکملیتنجه بیوك دولتلرك بیوك شهرلرندن کری قالمیورلر.

مالیه‌سی، قوهٔ عسکریه‌سی. — اسویچره ناحیه‌لرندن هر برینك کندینه مخصوص بودجه‌سی وار ایسه‌ده، بونلرك آیری آیری یازلمسی تطویل مقالی موجب اوله‌جغندن، بوراجقده یالکز هیئت متفقه‌نك بودجه‌

سندن بحث ایده‌جکز. هیئت متفقه‌نك عمومی ومشترك
وارداتی ٦٢، ومصارفی دخی ٥٩ ملیون فرانق راده‌-
لرنده‌در. اسویچره‌نك هیچ بر طرفدن دکیزه ارتباطی
اولمدیغندن، عسکری صرف عساکر بریه‌دن عبارت
اولوب، عساکر نظامیه‌سی ١٢٠٠٠٠، وعساکر
ردیفه‌سی ٨٠٠٠٠، که جمعاً قوهٔ عسکریه‌سی
٢٠٠٠٠٠ کشی راده‌لرنده‌در.

معارف وصنایع وتجارتی. — اسویچره قدر نشر
معارف خصوصنده سعی وغیرت ایدن هیچ بر دولت
ومملکت یوقدر. واردات عمومیه‌سنك تقریباً بر ربعی
معارفه مخصوص اولوب، اسویچره‌نك هر طرفنده
تحصیل مجاناً ومجبوریدر. مکاتب ابتدائیه پك منتظم
اولدقلری کبی، همان هر ناحیه‌ده زراعت، تجارت
وصنایع مکتبلری واردر. مکاتب اعدادیه ایله دار المعلمین
ودار المعلمات مکتبلری دخی پك چوقدر. هیئت متفقه‌یه
عائد اولمق اوزره، زوریخده (اقول پولیتکنیق) تعبیر
اولنور بر بیوك مکتب بولنیور، که هندسه، فن معما-
ری، کیمیا، جراثقال، علوم ریاضیه، علوم طبیعیه،
اورمان، ادبیات، فلسفه وعلوم سیاسیه شعبه‌لرینی
جامعدر. برنه، باله وزوریخ شهرلرینك بر رمکمل دار-
الفنونلری، وجنو ایله لوزانه‌ده بر آقادمیا دخی
واردر. اسویچره‌ده نشر اولنان غزته‌لر رسائل
موقوته‌نك مجموعی ٥٠٠٠ عددینی متجاوز اولوب،
بو مملکتده صرف اولنان غزته‌لر هیچ بر یرده صرف
اولنماز؛ وحساب اولنسه، اسویچره اهالیسندن هر
آدم باشنه کونده بر غزته اصابت ایدر. اسویچره‌نك
کندینه مخصوص لسانی اولمدیغندن، آیریجه ادبیات
وادباسی دخی اولمیوب، آنجق فرانسز، آلمان وایتالیان
مشاهیر علما وادباسنك بر خیلیسی اسویچره‌لی اولدیغی
معلومدر. ازجمله فرانسز حکماسندن مشهور (ژان
ژاق روسو) ایله اك بیوك ادیبه‌لردن اولان مادام
(استائل) اسویچره‌لی ایدیلر.

صنایع دخی اسویچره‌ده پك ایلری اولوب، اك
زیاده منتشر اولانلری ایپك وتیره منسوجاتیله سا-
عتجیلقدر. ایپك منسوجاتنك باشلیجه مرکزی زوریخ
شهری اولوب، بتون اسویچره‌دن سنوی ٢١٥ ملیون
فرانق قیمتنده ایپك منسوجاتی اخراج اولنور. ایپك
قوردله‌لرك مرکزی دخی (باله) شهریدر. پاموق
ایپلیکخانه‌لری دخی پك چوق اولوب، اکریلن ایپلیکلرك
بر قسمی خارجه اخراج اولنور، وبر قسمی‌ده محلنده
طوقیلوب، بز وباصمه وسائره اعمال اولنور. ایشلنیلن
پاموق سنوی ٥٣ ملیون لیتره راده‌لرنده‌در. ساعتجیلغه
کلنجه، بونك باشلیجه مرکزلری (برنه)، (جنو) و(نفشا-
تل) شهرلری اولوب، علی العموم اسویچره‌ده سنوی
بر بچق ملیوندن زیاده ساعت یاپیلیر، وبونلرك اخرا-
جندن مملکته ٨٨ ملیون فرانق کیرر. بو اوچ
صنعتدن صکره اسویچره‌ده ماکینه وال ایله نقش ایشلری،
بویاجیلق، حصیر شاپقه وسائره اعمالی، جواهرجیلق،
ماکینه‌لر انواعیله موسیقه، پیانو، هندسه وحکمت
طبیعیه وسائر فنون آلاتی، کاغد، صاقسونیه وسائره
اعمالاتی دخی خیلی ترقی وتکثر ایتمشدر. سرعتله آقان
وبوقاریدن آشاغی دوشن چایلرك وشلاله‌لرك کثرتی دخی
ماکینه‌لرك تحریکنه یاردیم ایدوب، اسویچره‌ده صنایعك
ترقیسنه خدمت ایدر.

هرنه‌قدر اسویچره هر طرفی قره‌لرله محاط وطاغلق
بر یر اولمغله، تجارته اوقدر استعداد طبیعیسی یوغیسه-
ده، اهالیسنك چالیشقانلغی حسبیله اوطاغلرك اورته‌سنده
اعمال واستحضار اولنان منسوجات ومصنوعات متنوعه-
نك اخراجی طبیعی اولدیغی کبی، اسویچره‌ده حاصل
اوله‌میان پاموق، شکر، قهوه، شراب کبی مواد
متنوعه‌نك ادخالی دخی ضروری اولدیغندن، بو مبادله-
دن بیوك بر تجارت حاصل اولور. اسویچره‌نك محصو-
لات صناعیه‌سی باشلیجه ممالك عثمانیه ایله سائر اقطار
شرقیه‌یه وآفریقا وآمریقایه کیدر. بو تجارتی تسهیل
ایتمك اوزره، اسویچره‌نك نسبةً دوز اولان قسم
شمالیسنده دمیر یول خطلریله بو خطوطك مملکتك
هر طرفنه طاغیلان وآلپ طاغلرینك اتکلرینه قدر
صوقیلان شعبه‌لری پك چوق اولدیغی کبی، ایتالیادن
کلن بر بیوك خط دخی (سنت غوتارد)ده آلپ سلسله-
سنی دله‌رك، آوروپای شمالی ایله کسب التصاق ایدیور.
اسویچره دمیر یوللرینك مجموعی ٢٨٤٧ کیلومتره
طولنده‌در. شوسه‌لری دخی پك مکمللدر. بوندن بشقه
بتون کوللرنده واکثر نهرلرنده واپورلر ایشلیوب،
متعدد قناللر دخی قره‌لرك ایچنده سیر سفائنی تسهیل
ایدیور. بتون تلغراف یوللرینك طولی ٧٠٢٥ کیلو-
متره، وتمدید ایدلمش تللرك اوزونلغی دخی ١٧٠٦٣
کیلومتره‌در.

احوال تاریخیه‌سی. — اسویچره زمان قدیمده

(هلوتيا) اسميله معروف اولوب، كلت اقوامندن اولان غاللرك برشعبه‌سيله مسكون ايدى. روماليلر (غال) ممالكنى ضبط ايتدكلرى صره‌ده هلوتيايى دخى استيلا ايدوب، بو مملكت دولتلرينك حدودنده بولنمغله، مواقع منيعه‌سنده برطاقم استحكاملر ياپمشلردى. اقوام شماليه‌نك هجومنده اسويچره اك اول جرمانيا اقوامنك حكمى آلتنه كيرن ممالكدن اولوب، (آلمانى) اسميله معروف اولان قومك مسكنى اولمشيدى. بعده فرانقلر دولتنك قلمروى داخلنه كيروب، شارلماندن صكره، برطاقم دره بكلرينك يد اداره‌سنده قالمشيدى. اون برنجى قرن ميلاديده آلمانيا ايمپراطورلغى ممالكنه منضم اولوب، بر خيلى وقت (زهرينكن) دوقه‌لرينك حكمى آلتنده بولنمش، وبونلرك وقتنده رفاهه نائل اولمشيدى. اون اوچنجى قرن ميلادى اوائلنده بوخاندان منقرض اولمغله، برطاقم دره‌بكلرى اجراى نفوذ ايتمكه باشلايه‌رق، اسويچره‌يى آلمانيادن آيرمش؛ وكنديلرى بر طاقم حركات ظالمانه‌يه باشلامشلردى. بو دره بكى خاندانلرينك بريده، (هابسبورغ) خاندانى ايدى، كه بونك افرادندن (رودولف) ١٢٧٣ ده آلمانيا ايمپراطورى اولمغله، بو وسيله ايله اسويچره ينه آلمانيا ايمپراطورلغنه داخل اولمش؛ وبوايمپراطور وطننك حقوقنه رعايت ايتمش ايسه‌ده، اوغلى برنجى آلبرت انواع مظالم اجراسنه باشلايه‌رق، اسويچره‌ليلرك حقوقنى سلب ايتديكندن، وبونك طرفندن اسويچره‌ده والى بولنان (كسلر) ظلم وتحقيرى پك ايلرى‌يه وارديرديغندن، اون دردنجى قرن ميلادى اوائلنده (اشويچ)، (اورى) و(اونتروالد) ناحيه‌لرندن اوچ كشى ظهور ايدوب، برهيئت اتفاقيه تشكيل، واوصره‌ده مشهور (كوييوم تل) دخى ظهور ايتمكله، آوستريا دولتنه قارشى بر اختلال ترتيب اولنه‌رق، اسويچره استقلالنك اساسى وضع اولنمشدر. متعاقباً لوچرنه، زوريخ، غلاريس، زوغ وبرنه دخى مذكور اوچ ناحيه‌يه منضم اوله‌رق، اللى سنه ظرفنده نواحئ مستقله‌نك عددى سكزه بالغ اولمشيدى. آوستريا دولتى ايكيده برده بونلرك اوزرينه سوق عسكر ايتمكدن كرى طورمازديسه‌ده، اسويچره‌ليلرك فوق العاده جسارت وجنكاورلكى كنديلرينك برقاچ محاربه‌ده غالبيتلرينى منتج اولمغله، بوندن جسارت آله‌رق، اسويچره‌نك ديكر نواحيسنى دخى التحاق ايتمكه باشلامشلردى. آنجق اوصره‌ده بينلرينه نفاق كيروب، مركزلرى اولان (زوريخ) شهرى هيئت اتفاقيه‌دن آيرلمش اولديغندن، بونلر حق رياستى (اشويچ) ناحيه‌سنه ويروب، بو مناسبتله مملكتلرى دخى (اشويچره) ويا (اسويچره) تسميه اولنمشدر. آوستريانك استمدادى اوزرينه، فرانسه‌دن دخى دفعاتله اسويچره‌نك اوزرينه كليتلى عسكر سوق اولنمش ايسه‌ده، اسويچره‌ليلرك، اقليتلريله برابر، دائما غالب كلملرى اوزرينه، فرانسزلر كنديلريله اتفاقه مجبور اولوب، او وقتدن اسويچره‌ليلرك شجاعت وجسارتى دخى آوروپاجه شهرت بولمغله، هر دولت معاشلى اسويچره عسكرى استخدامنه ميل كوسترمكه باشلامشيدى. اون بشنجى قرن ميلادى اواخرينه قدر اسويچره فعلاً مستقل اولديغى حالده، رسماً آلمانيا ايمپراطورلغى ممالكندن معدود ايكن، ١٤٩٩ تاريخنده ايمپراطور (ماكسيميلين)ك اسويچره‌نك روابط تابعيتنى تقويه‌يه قالقيشمسى اوزرينه، اسويچره‌ليلر مصرانه مقاومت ايدوب، بر چوق محاربه‌لر قزانمغله، او تاريخدن اعتباراً اسويچره بسبتون مستقل اولمش؛ ومتعاقباً باله وشافروسه ايله آپنزل ناحيه‌لرى دخى الحاق ايله، نواحئ متفقه‌نك عددى اون اوچه ابلاغ اولنمش؛ وسنت غال، نفشاتل، جنو، مولهوسه وغريزون ناحيه‌لرى دخى نواحئ معاهده، وآرغوويا، تورغوويا وبعض ايتاليان نواحيسى دخى نواحئ تابعه صورتنده قزانلمشيدى. مؤخراً اسويچره‌ليلر فرانسه‌يه وميلان دولتنه دخى اعلان حرب ايده‌رك، هرايكى طرفدن‌ده غالب كلمكله، بيوك برنفوذ وقوت قزانمش ايكن، او صره‌ده يعنى اون آلتنجى قرن ميلادى اوائلنده درون مملكتده پروتستان مذهبى ظهور ايتمكله، بوندن طولايى اهالى بيننده محاربات داخليه وفتنه وفساد آتشى اشتعال ايده‌رك، ايكى‌يوز سنه قدر بوحال دوام ايتمش؛ ونهايت ١٧١٢ ده پروتستانلغك غلبه‌سى اوزرينه صلح ومسالمت تقرر ايتمشدر. اووقتدن فرانسه اختلال كبيرى زماننه‌دك اسويچره راحت طورمش ايسه ده، اختلال مذكورك اوراده دخى تأثيرى كوريلوب، حقوق مدنيه‌دن محروم اولان بعض نواحى وبعض صنوف اهالى آياغه قالقمش؛ وفرانسه جمهوريتى مداخله ايده‌رك، ١٨ نواحيدن مركب بر جمهوريت تشكيل ايتمش ايسه‌ده، اسويچره اووقت فرانسه جمهوريتنك حكم ونفوذى آلتنه كيرديكندن، اهاليسى بو حالدن ممنون اولميوب، روسيه وآوستريايه يوز چو-

يرمش ، واوصره‌ده اسويچره فرانسه ايله دول متفقه آره‌سنده وقوع بولان محاربه‌لرك ميدانى اولمشيدى. نهايت بوناپارت اسويچره‌يه برنظام ويرمش ايسه‌ده، جنو، نفشاتل، (وود) و (واله) ناحيه‌لرى فرانسه‌يه ملحق قالمشيدى. بعده ۱۸۱۵ ده انعقاد ايدن ويانه قونغره‌سى نواحئ مذكوره‌يى اسويچره‌يه ويرمكله برابر، بو مملكتك تمامئ ملكيتنى وبيطرفلغنى دخى تأمين ايتمشدر. اووقت اسويچره ناحيه‌لرى ۲۲ اولوب، ۱۸٤۸ ده ظهور ايدن اختلال اوزرينه، قانون اساسى تعديل، ونواحينك عددى يكرمى بشه ابلاغ اولنمشدر. اليوم اوقانون واصول ايله اداره اولنقده اولوب، يالكز ۱۸۷٤ ده جزئى بعض تعديلات اجرا اولنمشدر.

اسويفت (Svift) انكلتره‌نك اك مشهور محررلرندن اولوب، ايرلانده‌ليدر. ۱٦٦۷ تاريخنده (قاشل) شهرنده طوغوب، ۱۷٤٥ ده وفات ايتمشدر. برخيلى وقت امورسياسيه ايله اوغراشوب، بعض غزته‌لر ورسائل موقوته تحريريله مشغول بولنمش؛ وبرچوق حكايه كتابلرى يازمشدر. آثارينك چوغى كنايه ورموزاتى حاويدر. بونلرك اك مشهورى «كوليورك سياحتى» عنوانلى حكايهٔ غريبه‌در، كه لسانمزه دخى ترجمه اولنمشدر. عمرنده ايكى قادين سومش، وبونلر طرفندن فوق العاده سولمشدر. برى حسن وجماليله مشهوره اولان (استلا) در، كه صاحب ترجمه كنديسنى تزوج ايتمش ايسه‌ده، بينلرنده ايكى قرداش كبى ياشامشلردر؛ ديكرى‌ده (استروان هومريغ) در، كه صاحب ترجمه‌نك رقيبه‌سنى كنديسنه ترجيح ايتديكنى كوره‌رك، كدرندن وفات ايتمشدر.

اسوينمونده (Svinemunde) پروسيه‌نك پومرانيا خطه‌سنده، (اسوينه) نهرينك منصبنده كائن (اوسدوم) جزيره‌سنك ساحل شرقيسنده برقصبه اولوب، ۸۰۰۰ اهاليسى، ليمانى، اولدقجه تجارتى وسفائن اعمالنه مخصوص دستكاهى واردر.

اسوينه (Svine) پروسيه‌نك پومرانيا خطه‌سنده (اودر) ايرماغنك بالطيق دكيزينه دوكيلوركن آيرلديغى اوچ قولك برى اولوب، (اوسدوم) آطه‌سنى (دولين) آطه‌سندن تفريق ايدر. وسعتى ۱٥ كيلومتره‌در.

اسى (Esi) ايتاليانك شرق طرفنده برنهردر، كه (آپنين) سلسلهٔ جبالندن نبعانله، ۷۰ كيلومتره قطع ايتدكدن صكره، (آنقونه) ايله (سينيغاليا) شهرلرى آره‌سنده آدرياتيق دكيزينه دوكيلور.

أَسِيد صحابه وتابعيندن برقاچ ذاتك اسمى اولوب، اك مشهورلرى (اسيدبن ابى ناس) در، كه شاعر اولوب، ابتدا كفره‌يى اهل اسلامه قارشى ترغيب وتهييج ايتمش ايكن، مكه‌نك فتحى كونى اسلامه كلوب، صحابه صره‌سنه كيرمشدر.

أُسَيد صحابه‌دن برقاچ ذاتك اسمى اولوب، اك مشهورلرى (ابويحيى اسيدبن حضيربن سماك اشهلى) در، كه آرقداشى سعد بن معاذله برابر مصعب بن عمير يديله اسلامه كلوب، قوملرينى دخى دين حقه دعوت ايتمشلردى. خلق حضرت ابابكره بيعته تشويق ايدن بو ذات اولوب، هجرتك ۲۰ تاريخنده وفات ايتمشدر.

اسيركولى (Lac de l'Esclave) آمريقاى شماليك (دومينيون) قطعه‌سنده (يكى برتانيا) خطه‌سنده بربيوك كولدر، كه ۳۰′ ۲۰° ۶۰° ايله ۶۳° عرض شمالى و ۳۰′ ۱۱۲° ايله ۵۰′ ۱۲۰° طول غربى آره‌سنده اولوب، طولى ٤٥۰ وعرض ۲٥۰ كيلومتره‌در. هرطرفى سيرسفائنه صالح ايسه‌ده، قيشين آلتى آى بوز ايله مستوردر.

اسيرنهرى (Rivière de l'Esclave) آمريقاى شماليده دومينيون قطعه‌سنك (يكى برتانيا) خطه‌سنده بر بيوك نهردر، كه «قيالى طاغلر» سلسله‌سندن نبعانله، شرق شماليه طوغرى آقه‌رق، خيلى اوزون برجرياندن صكره، آنفاً بيان اولنان اسيركولنه دوكيلور، وبعده بوكولدن (ماكنزيا) اسميله چيقوب، شمال غربى‌يه طوغرى جريانله، بحرمحيط شمالى‌يه منصب اولور.

اسيره ماوراء النهرده (شاشى) خطه‌سنده بر طاغ اولديغى عرب جغرافيالرنده محرر اولوب، اصطخرى بوطاغده آلتون، كومش، قلاى، فيروزه وسائر معدنلرله نيار بر سياه طاش (معدن كورى مى ؟) دخى بولنديغنى بيان ايديور.

اسيرالهوى (ابوالفضائل مهذب زاكى بن كامل قطبى) مشاهير شعرا وادبادن اولوب، ٤٤٦ تاريخنده وفات ايتمشدر. شو ايكى بيت جملهٔ اشعارندندر:

سیدی ماعنك لی عوض
طال فی حبك المرض
كم بلا ذنب تهددنی
فیجفونی لیس لغتمض

اسیری { شعرای عثمانیه‌دن اولوب، عن اصل آناطولیلی اولدیغی حالده، اکمال تحصیل ایله، بر مدت دور مدارس ایتدکدن، وبعض قضالرده بولندقدن صکره، اسیر دوشوب، خیلی مدت دیار کفارده محبوس قالمش؛ وخلاص اولدیغنده، آغریبوز ده کائن قزل حصارده اختیار عزلت ایتمشیدی. تاریخ وفاتنه دسترس اولنه‌مدی. شو قطعه جمله اشعارندندر:

عندلیبی زار ایدن ای دل بوقرداشکمیدر
غنچه‌یی خندان ایدن شبنم کبی یاشکمیدر
بوی زلفك سحر ایدوب کردانمه بندایلدین
شاشدی عقلم بیلدم کوزکمیدر قاشکمیدر

اسیری { (محمدقاسم) هندستانده اکبر شاهك شعراسندن اولوب، ۱۰۱۰ تاریخنده وفات ایتمشدر. شو بیت جمله اشعارندندر:

سبزهء بادیهء مانکشد منت ابر
چشم کوخشك شود آبلهء پایی هست

— شیراز شعراسندن بر اسیری دخی واردر، که شو بیتی پك کوزل دوشمشدر:

دلم پرست زخون بردلم مزن انکشت
که همچو شیشهء می کریه درکلو دارد

اسیوت { حضرموتده بر طاغ اولوب، لبان آغاجنك یالکز بوطاغده یتیشدیکنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

اسیوط { [« سیوط » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اشارد { (Échard) انکلتره مورخلرندن اولوب، ۱۶۷۱ ده طوغمش، و ۱۷۳۰ ده وفات ایتمشدر. انکلتره‌نك مکمل بر تاریخنی و سائر بعض اثرلر یازمشدر. — فرانسه قدمای علماسندن دخی بو اسمده بر ذات اولوب، ۱۶٤٤ ده روئنده طوغمش، و ۱۷۲٤ ده پارسده وفات ایتمش، وبعض اثرلر یازمشدر.

اشبوره { اندلسده طلیطله‌و بر روایتده استجه اعمالندن بر ناحیه اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

اشبونه { اندلسده اولوب، الیوم پورتکیز دولتنك پایتختی اولان (لیسبونه) شهرینه عربلرك ویرمش اولدقلری اسمدر. (لشبونه) اسمیله دخی معروف بولنمش اولدیغی یاقوت حموینك افاده‌سندن آکلاشیلیور. عربلر زماننده دخی بو شهر تجارت بحریه‌سیله مشهور اولوب، حتی بحر محیط آطلاسی‌یه قره‌لر بحریسنه کیتمش اولان و« مغرورین » اسمیله معروف بولنان بحریون بو شهردن بادبان کشای عزیمت اولمشلردی. ساحلنده عنبر بولندیغی دخی یاقوت حموی ذکر ایدیور. زاهد اشبونی کبی برچوق علمانك مسقط رأسی بولنمشدر. [احوال حاضره‌سیچون « لیسبونه » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اشبونی { (زاهد —) [« ابواسحاق اشبونی » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اِشبیلیه { اندلسك اك بیوك شهرلرندن اولان (سویله) شهرینه عربلر طرفندن ویریلن اسمدر. اصل اسکی اسمی (ایسپالیس) اولدیغندن، اسم عربیسی بوندن محرفدر. عرب جغرافیونی بو شهرك حکومت اسلامیه زماننده‌کی معموریتنی پك پارلاق صورتده وصف ایدیورلر. کرك شهر وکرك ملحقاتی بیوك ومصنع ابنیه ایله مزین بولندیغی کبی، اطرافنده‌کی طاغلر واوولر دخی زیتون وانجیر آغاجلریله‌و سائر اشجارله مستور اولوب، کلیتلی یاموق دخی حاصل اولوردی. روایته کوره حکومت اسلامیه زماننده بو شهرك ٤۰۰۰۰۰ دن زیاده نفوسی وار ایدی. هجرت نبویه‌نك ۹۳ تاریخنده موسی بن نصیر طرفندن فتح اولنه‌رق، حکومت امویه زماننده قرطبه‌دن صکره اندلسك ایکنجی شهری ایدی. ٤۲٤ تاریخنده، دولت امویه‌نك انقراضی اوزرینه، قاضیسی بولنان ابن عباد بو شهرده اعلان استقلال ایتمکله، بنی عباد اسمیله تشکل ایدن دولتك پایتختی اولمش؛ و اوصره‌ده اندلسك برنجی شهری حکمنه کچوب، ٤۸٤ تاریخنده یوسف بن تاشفین طرفندن ضبط اولنمش؛ و ۵۷ سنه دخی بونك نسلی یعنی ملثمین دولتی النده قالدقدن صکر، ٥٤۱ تاریخنده موحدینك الینه کچمش؛ وبونلرك زماننده خیلی تخریب اولنه‌رق، اطرافنك اکثر اشجاری دخی قطع اولنمشیدی. یدنجی قرن هجری اواسطنده اسپانیا قرالی فردیناندونك ید ضبطنه کچوب، پایتخت اتخاذ اولنمش؛ واو وقت

٣٠٠٠٠٠ اهالئ اسلامیه‌سی هجرت ایتمکله، شهر خراب اولوب، متعاقباً انکیزیسیون جمعیت ملعنت پیشه‌سنك مقری دخی اولمغله، مسلمانلر زماننده‌کی علوم ومعارف یرینه ظلمت جهل وتعصب اشبیلیه‌نك هواسنی تسمیم ایتمشیدی. بنی عباد ملوکنك سرایی الیوم قائم اولوب، (القصر)دن غلط اوله‌رق (آلقازار) اسمیله معروفدر. اشبیلیه حد وحسابدن خارج علما ومشاهیر اسلامك مسقط رأسی بولنمشدر، ومدحی حقنده شعرای اندلس دیوانلر طولوسی قصیده‌لر سویلمشلردر. [احوال حاضره سیچون « سویله » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اشپوزی { (Spuz) برلین معاهده‌سیله قره‌طاغه ترك اولنان پودغوریچه قضاسنه ملحق ناحیه مرکزی کوچك ومستحکم برقصبه اولوب، حدود قدیمه‌نك قربنده، پودغوریچه‌نك ١٢ کیلومتره قدر شمال غربیسنده و (زتا) نهرینك صول یعنی شرق جهتنده کائندر. قصبه بعض قله‌لری حاوی برسورله محاط اولدیغی کبی، قارشیسنده براسکی قلعه‌سی دخی واردر، قصبه ایله قلعه آره‌سنده برتخته کوپری ایله اختلاط اولنور. ادارهٔ عثمانیه زماننده قصبه‌نك آنجق ١٠٠٠ قدر اهالیسی، ٢٥ دکانی و٣ جامع شریفی وار ایدی. اهالیسنك قسم اعظمی مسلم اولدیغندن، اکثریسی هجرت ایتمشلردر. — ناحیه‌سی پك منبت وغایت کوزل مرعالری حاوی ایسه ده، حدود بوینده بولنمسیله اشقیادن امنیت اولمدیغندن، لایقیله ایشلنمیوردی.

اِشتابذیزه { سمرقندك بربیوك محله‌سی اولوب، (اشتابذیزکی) نقبیله ملقب برچوق علما ومشاهیرك مسقط رأسی بولنمشدر.

اَشتَر { نهاوند ایله همدان آره‌سنده برناحیه اولوب، بعض مشاهیر علمانك مسقط رأسی بولنمشدر.

اَشتَرکان { عراق عجمده اصفهانك ایکی مرحله بعدنده صورلی وباغ وبوستانی چوق برقصبه اولدیغنی ابن بطوطه ذکر ایدیور.

اَشتَر نخعی { (مالك بن حرث بن عبد یغوث) شجعان تابعیندن کوفه‌لی برذات اولوب، حضرت امام علی (رضه) افندمزك اخص منسوبیندن ایدی. یرموك وقعه‌سنده فوق العاده جسارت کوستروب، بر کوزی سقطلنمش اولدیغی کبی، حضرت عثمانك محاصره‌سنده وجمل وصفین وقعه‌لرنده دخی حاضر بولنمشیدی. حضرت عمر بن خطاب صاحب ترجمه‌یی سومیوب، کوردکلری یرده کندیسندن یوز چویردکلری مرویدر. حضرت علینك خلافتنده قیس بن سعددن صکره مصر والیلکنه نصب اولنمش ایسه ده، بحر احمرك کنارینه واصل اولنجه، معاویه‌نك امریله ترتیب ایدلمش اولان سملی بربالدن یمکله، هجرت نبویه‌نك ٣٧ تاریخنده متأثراً وفات ایتمشدر.

اشتوریش { اسپانیانك شمالنده واقع (آستوریا) خطه‌سنه عرب جغرافیونی طرفندن ویریلن اسمدر. [« آستوریا » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اشتوم { بری تنیس ودیکری دمیاط قربنده اوله‌رق، مصرده بو اسمله ایکی قصبه بولندیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

اشتون { اندلسك جیان خطه‌سنده مستحکم بر قصبه ایدی. — آنطاکیه قربنده دخی بو اسمله بر بلده وار ایدی.

اشتیب { (Schtipjé) قوصوه ولایتنك مرکز (یعنی اسکوب) سنجاغنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، اسکوبك تقریباً ٧٠ کیلومتره جنوب شرقیسنده وکوپریلینك ٣٢ کیلومتره شرقنده (واردار)ك تابعلرندن (برغلنیچه) نهرینك صول یعنی جنوب شرقی ساحلنده واقعدر. اکثر ابنیه‌سی طرز جدید اوزره یاپلمش لطیف بر قصبه اولوب، ٦٠٠٠ اهالیسی، ١٣ جامع شریفی، ٢ کلیساسی، ١ حاوره‌سی، ٣ مدرسه‌سی، ١ رشدیه مکتبی، ٤ ابتدائی و ٦ صبیان مکتبی، ٢ خرستیان مکتبی، ٩٠٠ قدر مغازه ودکانی، ٥٠ خانی، ١ قشله‌سی، ١ جبخانه‌سی، نهر مذکورك اوزرنده (محمد کهیا)نك بنا کرده‌سی اولان کارکیر ومتین برکوپریسی وبرده احشاب جسری، جوارنده‌کی تپه‌نك اوزرنده خراب حالنده براسکی قلعه‌سی، نافع برقاپلیجه‌سی وجوارنده کوزل مسیره وتفرجگاهلری واردر. جوامع شریفه‌سندن بری سلطان مراد خان اول حضرتلرینك بنا کرده‌سیدر. اهالیسنك قسم اعظمی مسلم اولوب، ترکجه تکلم ایدرلر. خرستیانلرینك اکثری بلغاردر. اشتیب پك اسکی بر قصبه اولوب، اسم قدیمی (آستیبوس)در. ٧٨٤ تاریخنده خداوندکار

غازينك زمان سلطنتلرنده روم ايلى بكلر بكى بولنـان تيمور طـاش بك طرفندن فتح اولنمشدر. — اشتيب قضاسى شمالاً قومانووه، شرقاً قوچانه، شرق جنوبى جهتندن رادويشته قضـالريله، غرباً وغرب جنوبى جهتندن دخى سلانيك ولايتنك كوپريلى وتكوش قضالريله محدود ومحاطدر. اراضيسى منبت ومحصولدار اولوب، حبوبات متنوعه‌دن بشـقه كليتلى آفيون وبر مقـدار توتون دخى حاصل اولور. قضـانك نفوسى ۲۳ ۷۳۴ كشى‌اولوب، نصفى اسلام وترك وقصورى بلغار، روم وسائره‌در. درون قضـاده ۱۲۷ ۲۰۰ قيون، ۲۶ ۹۷۲ كچى، ۶ ۱۴۷ صيغير، ۱۱ ۰۰۰ ده بيكير، استر ومركب واردر. مركز قضا بر طرفدن كوپريلى وبر طرفدن دخى (قريو الاق) دميريول موقفلريله مكمـل شوسـه‌لرله مربوط اولـوب، بوشوسـه رادويشته‌يه قدر دخى تمديد اولنمشدر.

اِشتيخَن { سمرقندن ۷ فرسخ مسـافه‌ده بر قصبه اولوب، جوارلرينك‌صورى وباغ وبوستانى چوق‌اولديغى ومشاهير علمادن برچوق ذواتك مسقط رأسى بولنديغى اصطخرى بيان ايديور.

اَشَج { (منـذر بن حارث عبـدى) صحـابه‌دن اولـوب، حلم وحيـا ايله متصف بر ذات اولديغى حقنـده وارد اولان بر حديث شريفله مصدقدر.

اَشجع { (بنى —) قبائل عربدن بر قبيله اولوب، مدينه‌ده ساكن ايدى. بو قبيله‌نك برشعبه‌سى مغرب اقصايه هجرت ايده‌رك، سجلماسه جوارنده ساكن اولمشدر.

اشجع سُلمى { (ابو الوليد — بن عمرو) مشاهير شـعراى عربدن اولوب، هارون الرشيدك زماننده برحيات بولنمش؛ وبرامكه‌دن جعفره انتساب ايتمشيدى. يمامه‌ده طوغوب، بصره‌ده بيومشدر. هارون الرشيدله پك چوق ماجرا ونوادرى منقولدر. شو ايكى بيت جملهٔ اشعارندندر:

وليس لاحزان النسـاء تطاول
ولكن احزان الرجال تطـول
فلا تبخلى بالـدمع عنى فان من
يضن بدمع فى الهـوى لبخيل

اَشرس بن عبدالله { ملوك امويه رجالندن فاضل وصالح بر ذات اولوب، هشام بن عبدالملك طرفندن خراسان واليلكنه نصب اولنمش؛ ومدت مديده اورالرده بولنوب، ماوراءالنهر اهاليسنى اسلامه ادخال ايتمشدر.

اشرس بن غاضره { صحابه‌دن اولوب، بعض احاديث شريفه نقل ايتمشدر.

اَشرف { ايرانك جهت شماليه‌سنده بحر خزردن ۲ كيلومتره‌لك مسافه‌ده وطهرانك ۲۰۰ كيلومتره شمال شرقيسنده بر شهر اولوب، ۱۵ ۰۰۰ قدر اهاليسى واردر. شاه عباس بوشهرده بيـوك بر سراى ياپديروب، شهرى فوق‌العاده تزيين وتعمير ايتمش ايسه‌ده، بعده خرابه يوز طوتمشدر.

اشرف { (ملك —) بولقبله ملقب ملـوك ايوبيـه وممـاليك چراكسه وبحريه وسائره‌دن مصرده وبلاد ملحقه‌سنده بر قاچ حكمدار گلمشدر، كه بروجه زير قدم صره‌سيله ذكر اولنور.

برنجيسى (مظفرالدين موسى)‌در، كه صلاح الدين ايوبينك برادرى اولان ملك عادل سيف‌الدين ابو بكر بن ايوبك اوغـلى اولوب، ۵۹۸ تاريخنـده پدرى طرفندن كنديسـنه (رها) شهرى ويرلمش، وبعـده حران دخى عـلاوه اولنمشـيدى. ۶۰۳ تاريخنده ماردينى دخى ضبـط، و ۶۰۹ ده برادرى اوحدنجم الدينك وفاتى‌اوزرينه خلاط وميافارقين دخى كنديسنه قالوب، نصيبين وسنجـار ايله جزيره‌نك قسم اعظمنى‌ده اله‌گچيرمكله، ملكى خيـلى توسع ايده‌رك، رقه‌يى مقر اتخاذ ايتمش، واجراى عدالتله شهرت بولمشـيدى. حلب صاحبى بولنـان عمزاده‌سى ملك ظـاهرك وفاتى اوزرينـه، ملوك سلچوقيه‌دن عزالدين كيكاوس شهر مذكورك ضبطنه قالقيشديغندن، صاحب ترجمه اهالئ حلب طرفندن دعوت اولنه‌رق، مشار اليه كيكاوسله وسيماط صاحبى اولان ملك افضـل ايله برخيلى وقت محاربه ايتمشدر. ۶۱۶ تاريخنده اهل صليب دمياطى ضبط ايتدكلرنده، مصر حكمدارى بولنان برادرى ملك عادل طرفنـدن دعوت اولنه‌رق، شهر مذكورى استخلاصنه موفق اولمش؛ و ۶۲۶ ده ملك عادله قارشى عصيـان ايتمش اولان ناصر صلاح الدينـدن آلنـان دمشق شام دخى صاحب ترجمه‌يه ويرلمكله، كنديسى بو شهرى مقر اتخاذ ايتمش ايدى. ينه اوسنه جلال‌الدين خوارزمشـاه خلاطى ضبط ايتديكندن، علاء الدين كيقبـاد سلچوقى ايله بالاتفـاق، خلاطى استخـلاص

ایتمشلردر. نهایت برادری ملك كامل ایله بوزیشدرق، حلب، حما وحمص صاحبلریله بالاتفاق، برادرینه عصیان ایتمش؛ واوصره‌ده ٦٣٥ تاریخنده دمشقده وفات ایتمشدر. عادل وكریم بر ذات اولوب، ذوق وملاهی‌یه اولان ابتلاسیله برابر خیلی خیرات واز جمله دمشقده بر دارالحدیث وبرمسجد یاپدیرمشدر.

ایكنجیسی (مظفر الدین موسی بن مسعود بن اتسز)در، كه مصرده حكومت سورن ملوك ایوبیه‌نك اخیری اولوب، ٦٤٨ تاریخنده، (ام الخلیل شجرة الدر) نام خاتوندن صكره، ٦ یاشنده اولدیغی حالده، تخته اجلاس اولنه‌رق، امرادن (عزالدین ایبك)ك وصایتی تحتنده بولنمش؛ وعزالدین‌ملك عنواننی آله‌رق، صاحب ترجمه‌نك الینه هیچ بر حكم ونفوذ براقمقدن صكره، ٦٥٢ تاریخنده كندیسنی حبس ایله، اعلان استقلال ایتمشدر.

اوچنجیسی (صلاح الدین خلیل بن قلاوون)در، كه مصرده حكومت سورن ممالیك بحریه‌دن اولوب، ٦٨٩ تاریخنده سلطان قلاوونك وفاتی‌اوزرینه، تخته جلوس، وپدری مسلكنه سلوك ایله، مكمل بر عسكر ترتیب ایده‌رك، اهل صلیبك مركزی اولان عكا قلعه‌سنی فتح وتخریب، وصیدا، صور، حیفا وسائر سواحل شامی كاملاً فرنكلرك الندن قورتاره‌رق، قلعه‌لرینی هدم، وارمنیلرك النده بولنان مرعش وسائر بعض ممالكی دخی ضبط ایتمش؛ والحاصل اوچ سنه سورن مدت حكومتنی بویله شانلی غزالرله چكیروب، ٦٩٣ تاریخنده مصرده اثنای صیدده بعض امراسی طرفندن شهید ایدلمشدر. وفاتنده ٣٠ یاشنده ایدی.

دردنجیسی (علاء الدین كچك بن ناصر محمد بن قلاوون)در، كه بودخی مصرده حكومت سورن ممالك بحریه‌دن اولوب، ٧٤٢ تاریخنده، برادری ملك منصور سیف الدیندن صكره، هنوز سكز یاشنده بوغیكن، امیر قوصون طرفندن تخته اجلاس اولنمش ایسه‌ده، بش آی صكره امرانك مرقوم قوصونه قارشی واقع اولان عصیانلری اوزرینه، موقع اقتداردن اسقاط اولنمش؛ و (قوص)ه قاچوب، درت سنه صكره اوراده وفات ایتمشدر.

بشنجیسی (ابوالمعالی زین الدین شعبان بن حسین بن ناصر بن قلاوون)در، كه عمزاده‌سی ملك منصور محمدك حبسندن صكره، اون یاشنده اولدیغی حالده، مصر تختنه اجلاس اولنه‌رق، ١٣ سنه مصر وشام ملكی اولدقدن صكره، ٧٧٨ تاریخنده وفات ایتمشدر.

آلتنجیسی (سیف الدین ابوالنصر برسبای دقاقی)در، كه مصرده حكومت سورن ممالیك چراكسه‌دن اولوب، اول امرده ملك ظاهر برقوقك كوله‌سی ایدی؛ بعده ملك صالح ناصر الدین محمدك اتابكی اولوب، ٧٢٥ تاریخنده ملك مشار الیهی موقع اقتداردن اسقاطله، كندیسی تخته چكمش؛ وعدالت ودیانتله شهرت بولوب، قبریسك فتحنه دخی موفق اولمش؛ و ٧٤١ تاریخنده معتضد عباسینك زمان خلافتنده وفات ایتمشدر.

یدنجیسی (ابو النصر اینال ناصری) در، كه ینه ممالیك چراكسه‌دن اولوب، ٨٥٧ تاریخنده، ملك منصور عثماندن صكره، مصر تختنه چكمشدر. حسن سیرت صاحبی ایدیسه‌ده، امی‌اولوب، اوقویوب یازمسی بوغیدی. ٨٦٥ تاریخنده فراغت، وسكز سنه صكره وفات ایتمشدر. اوغلی ملك مؤید احمد خلفی اولمشدر.

سكزنجیسی (ابوالنصر قایتبای ظاهری) در، كه ینه ممالیك چراكسه‌دن اولوب، عن اصل سلطان چقمق قوللرندن اولدیغی حالده، ملك ظاهر تمربغادن صكره ٨٧٢ تاریخنده جلوس‌ایتمش؛ وزیاده‌سیله عادل وكریم وخیرات وحسنات صاحبی بر حكمدار اولمغله، مكهٔ مكرمه، مدینهٔ منوره، قدس شریف، مصر، شام وسائر بلادده متعدد جوامع ومساجد، وتكیه وكوپری وسائره كبی خیرات انشاسنه وابقای نیكنامه موفق اولمشدر. ملوك چراكسه‌نك جمله‌سندن زیاده اوله‌رق، ٢٩ سنه حكومت سوردكدن صكره، ٩٠١ تاریخنده ارتحال ایتمشدر؛ واوغلی ملك ناصر ابوالسعادات محمد خلفی اولمشدر.

طقوزنجیسی (جانبلاط ویا جانپولاد اشرف) در، كه ینه ممالیك چراكسه‌دن اولوب، امیر كبیر بولنمغله، ملك ظاهر ابو سعید قانصودن صكره، ٩٠٥ سنه‌سی اواخرنده جلوس ایتمش ایسه‌ده، امرای چراكسه كندیسندن ممنون اولمدقلرندن، بر سنه وبر روایتده آلتی آی صكره ٩٠٦ ده موقع اقتداردن اسقاط اولنمشدر.

اوننجیسی (ابو النصر قانصوه غوری) در، كه

ينه مماليك چراكسه‌دن اولوب، ٩٠٦ تاريخنده، ملك عادل طغانبايك قتلندن صكره، امراى چراكسه‌نك اتفاقيله مصر تختنه اجلاس اولنه‌رق، ١٦ سنه اعتدال اوزره حكومت سوردكدن صكره، ٩٢٢ تاريخنده ياوز سلطان سليم خانه قارشى محاربه‌يه جرأت ايتمكله، (مرج دابق) نام محلده كنديسى واكثر عسكرى مقتول اولمشدر. جده‌نك سورينى، قاهره‌ده بين القصرين بر جامع شريف ومكهٔ مكرمه‌ده بعض آثار بنا ايتمشدر.

اون برنجيسى (طومانباى) در، كه مصرده حكومت سورن مماليك چراكسه‌نك اخيرى اولوب، عمى اولان آنف الترجمه قانصوه غورينك قتلندن صكره، چراكسه‌نك بقية السيوفنى جمع ايله، ادعاى سلطنته قالقيشمش ايسه‌ده، مصر قربنده سلطان سليم خانله ايتديكى محاربه‌ده مغلوب اولوب، صعيده فرار ايتمش؛ وبر آى صكره بش بيك قدر چركسله مصره داخل اولوب، محلات آره‌سنده بر بيوك محاربه وقوعيله بر چوق قانلر دوكلسنه سبب اولدقدن صكره، فرار ايدوب، خلاص جان ملاحظه‌سيله نيلدن عبور ايدركن، روم ايلى بكلربكيسى مصطفى پاشا طرفندن طوتيلوب، حضرت پادشاهك حضورينه كوتورلمش؛ وبرقاچ كون صكره ٩٢٣ تاريخنده فرمان پادشاهى ايله باب الزويله‌ده صلب اولنمشدر. بونكله مماليك چراكسه حكومتى پايانه ايروب، ديار مصريه تماميله ممالك عثمانيه‌يه ضم والحاق اولنمشدر.

اشرف { هند وايران متأخرين شعراسندن برقاچ ذاتك مخلصى اولوب، بونلرك برى (ميرزا محمد سعيد) عن اصل مازندرانلى اولديغى حالده، هندستانه هجرتله، عالمكيرك قيزى زين النسا بكمك معلملكنه نصب اولنمش؛ وبرديوانله برقاچ مثنويات براقشدر. — ديكر برى (محمد حسن) هندستانده اله آباد ملوكندن شاه محمد زمانك اوغلى اولوب، «معادن فيض» عنوانيله بر مثنويسى واردر. — ديكر برى دخى (سيد على) فرخ آباد اهاليسندن وسلطان الشهدا مرثيه خوانانندندر. شو بيت بونك جملهٔ اشعارندندر:

چرا اشرف زعصيان ميكنى انديشهٔ محشر
چو بهر عفو جرمت شاه خيبر كير مى آيد

اشرف افغانى { اون ايكنجى قرن هجرى اوائلنده خروجله افغانستان وايرانى ضبط ايتمش اولان (كلزلى) قبيله‌سنك رئيسى محمود افغانينك عمزاده‌سى اولوب، محمودك بر علت مدهشه‌يه دوچار اولمسيله كندى بدنك اتلرينى ديشيله قوپارمغه باشلامسى اوزرينه، ١١٣٩ ده افغان رؤساسى طرفندن اصفهانده ايران تختنه اجلاس اولنه‌رق، مرقوم محمودى قتل ايتديرمش؛ واوصره‌ده عراق عجم وآذربايجانك قسم اعظمنى ضبط ايتمش اولان دولت عليهٔ عثمانيه ايله عقد اتفاق ايتمكه قالقيشوب، سنيلك رابطه‌سنى وسيله اتخاذ ايده‌رك، دولت صفويه زمانده ضبط اولنمش اولان ممالك ايرانيه‌نك اعاده‌سنى طلب ايتمش ايسه‌ده، طرف دولت عليه‌دن مطلوبى اسعاف اولنميه‌رق، محاربه‌يه دوام اولنمش؛ وآنجق بعده كردستان بكلربكى وعساكر عثمانيه‌نك ساده دلاننى اغفال وافساد ايتمك قوتيله برغالبيته نائل اولديغنده، زياده‌سيله دوستانه معامله‌لرده بولنديغندن، ١١٤٠ تاريخنده طرف دولت عليه‌دن وروسيه جانبندن ايران شاهلغى تصديق اولنمش ايسه‌ده، ملوك صفويه‌دن تحت اسارتده طوتديغى حسين خانك اوغلى طهماسب خراسانده بعض عشاير اتراك ياردميله وعلى الخصوص امراسندن مؤخراً نادرشاه اسميله شهرت بولان طهماسب قوليخانك تدبيريله خيلى قوت پيدا ايتمش اولديغندن، وصاحب ترجمه خونخوارلغى صوك درجه‌يه قدر سوروب، بتون ايران خلقنى بيزار ايتديكندن، حكم وقوتى تدنى‌يه يوز طوتوب، ايكى محاربه‌ده مغلوب اولدقدن، واك كزيده عسكرى اورلدقدن صكره، ١١٤٢ ده محبسنده بولنان شاه حسينى قتل واصفهانى ترك ايله، سيستانه طوغرى فرار ايتمش؛ واثناى فرارنده دخى برقاچ دفعه مغلوب اولدقدن صكره، كندى مقربلرى طرفندن دخى ترك اولنه‌رق، قاچاركن، ١١٤٢ تاريخنده بلوج طائفه‌سى النده قتل اولنمشدر. بونك فرار وقتليله ايرانده حكومت افغانيه ختام بولوب، ملك ايران ينه سلالهٔ صفويه‌يه انتقال ايتمش ايسه‌ده، شاه طهماسبك يالكز اسمى اولوب، اصل حكم واقتدار طهماسب قوليخانك النده بولنغله، متعاقباً بو ذات دولت صفويه‌يه بسبتون ختام ويره‌رك، نادرشاه اسميله كنديسى اعلان استقلال، و دولتنك حدودينى زياده‌سيله توسيع ايتمشدر. [«نادرشاه» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

اشرف خان (محمد اصغر) هندستان شعراسندن اولوب، عن اصل مشهد سادانندن اولدیغی حالده، هندستانه هجرتله، اکبر شاهك منشیسی اولمش؛ وبعض منظومه‌لر ترتیب ایدوب، ٩٨٣ تاریخنده وفات ایتمشدر. — دیکر بر اشرف خان (میرزا محمد) دخی شاهجهان وعالمکیرك رجالندن اولوب، ١٠٩٧ ده وفات ایتمشدر.

اشرفی (سید حسن سمرقندی) سمرقند متأخرین شعراسندن اولوب، شو قطعه جمله اشعارندندر:

تا کی کوبی که هر دو عالم
در هستی ونیستی لئیمست
چون توطمع از جهان بریدی
دانی که همه جهان کریمست

اشرفیه یدنجی قرن هجری اواسطنده سوریه جهتنده اجرای نفوذ ایتمش اولان ترکمان طوائفندن بر طائفه‌نك اسمیدر.

اشرق [«ابرهه» و «ذواشرق» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

اَشروسَنه (ونام دیکرله نوینجکت) ماوراء النهرده سیحون ایله سمرقند آره‌سنده وسمرقنددن ٢٦ فرسخ مسافه‌ده واقع بر قصبه اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیورسه‌ده، اصطخری بو اسمك ناحیه‌نك اسمی اولدیغنی ومرکزی (نوینجکت) تسمیه اولندیغنی بیان ایدیور. بوقصبه ویا مملکتده مشاهیر علمادن بعض ذوات ظهور ایتمشدر.

اَشعث (ابو محمد — بن قیس بن معدی کرب الکندی) صحابه‌دن اولوب، هجرتك اونجی سنه‌سی کنده قبیله‌سندن ٦٠ آتلی ایله حضرت رسول الله (صلعم) نزدینه کله‌رك، شرف اسلامله مشرف اولدقدن صکره، یمنه عودت ایتمش؛ وارتحال حضرت فخر کائناتدن صکره ارتداد ایدنلر عددینه داخل اولوب، حضرت ابا بکر صدیق طرفندن کوندریلن سریه طرفندن اسیر ایدیلوب، حضور خلیفه‌یه کتیرلدیکنده، طلبی اوزرینه، عفو وحضرت ابا بکرك همشیره‌سی کندیسنه تزویج اولنمشیدی. بعده یرموك، قادسیه، عراق، مدائن و نهاوند غزالرنده حاضر بولنوب، زیاده‌سیله غیرت ایتمش؛ صفین محاربه‌سنده حضرت علینك معیتنده بولنمش؛ وحضرت عثمان طرفندن آذربایجان والیلکنه نصب اولنمش ایدی. حضرت امام حسنك قیزینی دخی تزوج ایتمشیدی. هجرت نبویه‌نك ٤٢ تاریخنده کوفه‌ده وفات ایتمشدر. کندیلرندن ٩ حدیث شریف نقل وروایت اولنمشدر. — (اشعث بن جودان عبدی) اسمیله صحابه‌دن بر ذات دخی بولندیغی مرویدر.

اَشعَر مکه ایله مدینه وبر روایتده مدینه ایله شام آره‌سنده بر طاغدر.

اشعری [«ابو موسی الاشعری» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اَشعَری (ابو الحسن علی بن اسماعیل بن ابی بشر اسحق بن سالم بن اسماعیل بن عبدالله بن موسی بن بلال بن ابی برده بن عامر بن ابی موسی الاشعری) اشعریه مذهبنك صاحبی اولوب، ٢٦٦ تاریخنده بصره‌ده دنیایه کلمش، و ٣٣٠ تاریخنده بغدادده وفات ایتمشدر. اوکی پدری بولنان علمای معتزله‌دن ابو علی جبائینك جمله تلامذه‌سنده اولوب، ابتدا معلمنك رأینه تبعیتله، معتزله‌نك ائمه‌سی صره‌سنه چکدکدن صکره، برکون بصره جامعنده کرسی‌یه چیقوب، علناً اعتزالدن رجوع، ومعتزله‌یی جرح ورد ایتمکه شروع ایلمشیدی. بعده عقائدده کندینه مخصوص بر مذهب ایجاد ایدوب، اعاظم علمادن ابوبکر باقلانی، ابن فورك، ابواسحق اسفراینی، ابواسحق شیرازی، ابوحامد غزالی، ابوالفتح شهرستانی وفخر رازی کبی ذوات بونك مذهبنه تابع بولنمش؛ وملوك ایوبیه زماننده مصر وشامده، وموحدین زماننده مغربده بومذهب زیاده‌سیله انتشار وتعمم ایده‌رك، مذاهب سائره اصحابی اقلیتده قالمشیدی. صاحب ترجمه‌نك ٥٥ قدر مؤلفاتی اولوب، اك مشهورلری شونلردر: «اللمع»، «الموجز»، «ایضاح البرهان»، «التبیین علی اصول الدین»، «الشرح والتفصیل فی الرد علی اهل الافك والتفضیل»، «کتاب الابانة»، «تفسیر القرآن». بونلردن بشقه ملاحده ایله معتزله‌یه ورافضی وخارجیلره قارشی برچوق کتابلری واردر. تفسیرینك ٧٠ جلددن مرکب اولدیغی مرویدر. اصحاب قناعتدن اولوب، احوال خصوصیه‌سنه وصورت تعیشنه دائر بك چوق نوادر منقولدر.

آشعیا (Isaïe) انبیاء بنی اسرائیلدن اولوب، پدری اموص ملوك نسلندن ایدی.

قبل الميلاد ٧٥٩ تاريخندن ٧٠٠ تاريخلرينه‌دك ٦٠ سنه قدر بنی اسرائیل بیننده اجرای نبوت ایده‌رك، یوثام، احاز وحزقیا زمان حکومتلرنده برحیات بولنمش؛ وبرچوق معجزه‌لر کوسترمشدر. یهودیلری عبادت اصنامدن وکفریاتدن نهی وتعذیر ایتدیکیچون، حکمدار منسی طرفندن تعقیب اولنه‌رق، بر آغاجك اویوغنده مختفی اولدیغی حالده، آغاجله برابر بیچق ایله کسیله‌رك، قتل اولنمشدر. ٦٦ بابدن مرکب برکتابی واردر که، نصایح ومناجات ونذریاتدن عبارت اولوب، حضرت عیسانك کله‌جکنی دخی بیان ایتدیکندن، بو کتاب بین النصارا پك مقبول اولوب، اشعیانك انجیلی اسمیله دخی شهرت بولمشدر.

اشقودره { (Scutari d'Albanie) روم ایلنده آرناودلغك جهت شمالیه‌سنده ولایت مرکزی برشهر اولوب، استانبولك ٧٧٠ کیلومتره غرب شمالیسنده وآدریاتیق دکیزی ساحلنك ٢٨ کیلومتره غربنده، همنامی اولان بیوك کولك منتهای جنوبیسنده، ٤٢°٣′ عرض شمالی ایله ١٧°١٠′ طول شرقیده واقعدر. کرك تجارتجه وکرك فن حربجه زیاده‌سیله مهم برموقعده اولوب، اشقودره کولنك آیاغی مقامنده اولان (بویانه) ایرماغی شهرك شمال غربی جهتنده خیلی توسع ایله، برلیمان تشکیل ایتدکدن صکره، شهرك غرب جهتندن جنوبه طوغری آقه‌رق، شهرك ایچندن کچن وداخل شهرده برلشن (کیر) نهریله (درین) ایرماغنك برقولنی اخذ ایله، آدریاتیقه طوغری جریان ایدر. بووجهله شهرك کنارندن کچمك اوزره آدریاتیق دکیزیله اشقودره کولی آره‌سنده برسیر سفائن طریقی بولنیور. شهر ٤٥٠٠ قدرخانه، ١٥٠٠ دکان ومغازه، براورتیلی چارشی، بر بدستان، ٤٠ قدر جوامع شریفه، ٢ مدرسه، برکتبخانه، بر رشدیه مکتبیله متعدد مکاتب ابتدائیه، بری لاتینلره بری‌ده روملره مخصوص ایکی خرستیان مکتبی، وحکومت قوناغی، قشله وجبخانه کبی برطاقم ابنیهٔ امیریه‌یی حاوی اولوب، تقریباً ٣٧٠٠٠ اهالیسی واردر، که بونلرك اوچ ربعی مسلم وبرربعی خرستیان اولوب، جمله‌سی آرناود جنسنه منسوبدرلر. خرستیانلرینك قسم اعظمی لاتین ویالکز برقاچ یوزی روم یعنی اورتودوقسدر. صربلیلر حکومتی زماننده قالمه و(روسافه) اسمیله معروف بر اسکی قلعه‌سی واردر، که کرك شهره وکرك بویانه مجراسنه حاکم اولمق اوزره، ١٥٠ متره قدر مرتفع برتپه‌نك اوزرنده واقع اولوب، اصول جدیده اوزره تحکیمی حالنده، اك اهمیتلی استحکاماتدن عد اولنه بیلیر. شهر ١٠ قسمه منقسم اولوب، بونلرك بعضلری بربرلرندن تپه‌لرله ونهرلرك مجرالریله آیرلمشدر. نهرلرك فیضانی زمانلرنده چوق دفعه شهرك آلچق طرفلرینی وعلی‌الخصوص چارشویی صو باصوب، بعضا خساراتی دخی موجب اولور. محله‌لر آره‌لرنده واسع میدانلرو ومزارستانلر بولندیغی کبی، اولر دخی واسع باغچه‌لر وسور کبی یوکسك دیوارلرله محاط اولدیغندن، محیط دائره‌سی ٤ میلدن زیاده‌در. سوقاقلری کنیش ایسه‌ده، قالدیرملری فنا اولوب، قیشین چاموری، ویازین توزی چوقدر. (کیر) نهریله (درین) ایرماغنك برقولی اجتماعندن حاصل اولان نهرك اوزرنده متین وغایت کوزل برکارکیر کوپری واردر، که اشقودره‌لی خاندانه منسوب بوشاتلی احمد پاشا طرفندن ١١٨٢ تاریخنده بنا اولنمشدر. بوکوپری نفس اشقودره ایله (باچلك) محله‌سی آره‌سنده اختلاطی تسهیل ایدیور. بویانه ایرماغی اوزرنده دخی براخشاب کوپری واردر. مشارالیه احمد پاشانك (طباکی) محله‌سنده بیوك ومصنع برجامع شریفی دخی واردر، که اشقودره جوامعنك اك بیوك واك معتناسیدر. اشقودره تجارتکاه برشهر اولوب، بویانه واسطه‌سیله کوچك کمیلر بازارینك اوکنه قدر کلدکدن بشقه، آدریاتیق ساحلنده برقاچ اسکله‌سی دخی واردر. هرنه قدر بواسکله‌لرك اك مهملرندن اولان اولکون ایله بار قره طاغه ترك اولنمغله، اوجهتجه طرق مورداتی اکسلمش ایسه‌ده، (شنکین) اسکله‌سنك اهمیتی آرتمشدر. اخراجاتی باشلیجه دری، بال‌مومی، بویا وسائر محصولات ارضیه‌دن عبارت اولوب، ادخالاتنه نسبةً جزئیدر. ادخالاتی اشقودره ولایتیله قوصوه ومناستر ولایتلرینك بعض جهتلرینه سوق اولنان آوروپا وآمریقا امتعه‌سیله محصولاتندن عبارت اولوب، آنجق اخیراً سلانیکدن متروویچه‌یه قدر تمدید اولنان دمیریول خطی اشقودره‌نك اهمیت تجاریه‌سنه خیلی سکته کتیرمشدر. درین نهرینك اوخری کولنه قدر سیر سفائنه صالح اوله‌جق برحاله وضعی، وسلانیك خطیله ربط اولنمق

اوزره، مناستره طوغری بردمیریول شعبه‌سنك انشاسی اشقودره‌نك اهمیتنی تزیید، واصلاح وترقیسنی زیاده‌سیله تسهیل ایده بیلیر. وقتیله صنایعی دخی پك ایلری اولوب، بر نوع چوخه ومتنوع اسلحه یاپیلیوردیسه ده، شمدیکی حالده صنایع محلیه باشلیجه سختیان ایله یرلی بز و بر نوع آلاجه‌دن عبارت اولوب، بعض اسلحه وساٸره دخی اعمال اولنور. اهالیسی اصول قدیمه‌دن واز کچه‌میوب، شهرك ایچنده دخی اکثریا مسلح کزمکده، وقان دعوا-لرینه رعایت ایدوب، بر کونه تنظیمات واصلاحاته یناشمامقده، والآن عسکر ویرمه‌مکده‌درلر. مع هذا دولت متبوعه‌لرینه اولان صداقتلری بر کمال اولوب، حین حاجتده اسلام وخرستیان جمله‌سی موقع حربه مسارعت ایدرلر؛ وعلی الخصوص قره‌طاغه قارشی برسد آهنین یرینی طوته کلمشلردر.

اشقودره شهری پك اسکی اولوب، بعض مورخلر بیوك اسکندر طرفندن بنا ایدلمش اولدیغنی ادعا ایتمشلرسه‌ده، بونك اصلی اولمیوب، بوشهرك دها اسکی اولدیغنده شبهه یوقدر. اسکیدن بری (ایلیریا)نك مرکزی اولوب، اسکندردن اول، ماکدونیا وساٸر طرفلری جزیه آلتنه آلمش وبعده اسکندرك پدری طرفندن مغلوب اولمش اولان ایلیریا حکمداری (باردیلیوس)ك پایتختی اشقودره اولدیغی کبی، میلاددن آلتی قرن اول دخی ایلیریا حکمدارلرینك مرکزی بو شهرده بولنمشدر. بعده ایلیریا حکمدارلرندن (تاوتا) نام خاتونله بونك حفیدی (کنچیوس)ك روماليلره قارشی اولان محاربه ومقاومتلری مناسبتیله، بوشهر روماليلرجه اهمیت کسب ایدوب، اووقتکی مورخلردن (تیت‌لیو)، (آپیان) و(پولیب) بوشهری (اسقودره Scodra) اسمیله ذکر ایتمشلردر. ایلیریا حکمدارلرینك روماليلره مغلوب اولمسیله، آرناودلغك روما دولتی طرفندن ضبط اولنمسی اوزرینه، اشقودره دخی روماليلره تابع اولوب، روما دولتنك انقسامنده شرق یعنی قسطنطینیه ایمپراطورلغنك حصه‌سنه دوشمش؛ ویدنجی قرن میلادیده اوطرفلره هجوم ایدن اسلاولر طرفندن ضبط اولنه‌رق، بر چوق وقت بونلرك النده قالدقدن صکره، ١٣٦٨ تاریخ میلادیسنده (زنتا پرنسلری) نامیله معروف اولان بر کوچك حکومت مستقله‌نك مرکزی اولمش؛ و ١٤٠١ ده وندیکلیلر طرفندن ضبط اولنمشیدی. ١٤٠٩ ده مجارستان قرالی (سجیسموند) طرفندن ضبط اولنه‌رق، ١٤٤٤ تاریخنده دولت عثمانیه‌نك یاردیمیله وندیکلیلر طرفندن استرداد، واون سنه صکره یعنی ٨٥٨ تاریخ هجریسنده ابوالفتح سلطان محمد خان ثانی حضرتلری طرفندن فتح اولنه‌رق، ممالك عثمانیه‌یه علاوه اولنمشدر.

اشقودره‌نك اسمی حقنده دخی مورخلر برطاقم اشتقاقلر تخیل ایتمشلرسه‌ده، بواسم آرناودجه اولوب، «تپه» دیمك اولان (قودره) کلمه‌سندن مشتقدر؛ چونکه، (بارلتیوس)ك روایتنه کوره. شهر الك اول (کبیر) نهرینك ایکی طرفنده ودوز اووه‌ده واقع اولوب، بعده بعض اقوام وحشیه طرفندن تخریب اولنمغله، اهالیسی تپه‌نك اوزرنده‌کی قلعه‌یه التجا، وقلعه‌نك اطرافنه سورله محاط بریکی شهر بنا ایده‌رك، بونی (اشقودره) تسمیه ایتمشلردی. مرور زمانله بوراسی دخی خراب اولوب، الیوم مشهود اولان ویرانه‌لری قالمش؛ وشهر بویانه وکول کنارینه طوغری ایتمشدر.

اشقودره { ولایتی. روم ایلنده‌کی ولایات عثمانیه‌نك الك کوچکی اولوب، آرناودلغك ساحلده اولان جهتك قسم شمالیسندن عبارت اولدیغی حالده، شمالاً قره‌طاغله، شرقاً قوصوه ومناستر ولایتلریله، جنوباً ینه مناستر ویانیه ولایتلریله، غرباً دخی آدریاتیق دکیزیله محدود ومحاطدر. حدود ولایت قره طاغ حدودندن بدأ ایله، (ترویجه) سلسله‌سنك صرتی بوینجه جنوب شرقی وبعده شرقه طوغری کیده‌رك، یاقوه مالسیاسنه یعنی طاغلرینه وارنجه، جنوبه طوغری دونه‌رك، بر مدت درین مجراسنجه شرقه طوغری کیتدکدن صکره، بومجرایی براقه‌رق، ینه جنوبه طوغری کیدر، ومیردیته خطه‌سنی دخی احاطه، وماط خطه‌سنی مناستر ولایتنه ترك ایله، ماط نهری مجراسنه واصل اولنجه، ولایتك اراضیسی خیلی طارلشوب، اوحالده (اشقومبی) نهرینه قدر ممتد اولور. تعبیر آخرله یقین وقتلره قدر بر ایالت اتخاذ اولنان اشقودره سنجاغیله دراج سنجاغندن عبارتدر. شمالدن جنوبه اولان طول اعظمی قوس اوچشی حسابیله تقریباً ١٧٠، وشرقدن غربه اولان عرض اعظمی ٧٦ کیلومتره قدر اولوب، الك طار محلی ٢٥ کیلومتره‌دن زیاده

دكلدر. بو وجهله مساحهٔ سطحیه‌سی تقریباً وتخميناً ۹۰۰۰ مربع كيلومتره اولوب، مقدار اهاليسى حقنده محقق وقطعى برشى ديه‌مزسه‌كده، هرحالده ۳۰۰ ۰۰۰ دن آشاغى اولمسه كركدر. اهاليسنك همان نصفى اسلام ونصفى خرستيان اولوب، خرستيانلرك قسم اعظمى قتوليك، وپك آزمقدارى اورتودوقسدر.

اشقودره ولايتى اراضيسنك قسم اعظمى طاغلق اولوب، اك بيوك طاغلرى جهت شماليه‌سنده بولنان و«آرناوودلق آلپلرى» ياخود (اشقودره طاغلرى) اسميله ياد اولنان و(ماراناى) اسميله دخى معروف اولان بيوك برسلسله‌در، كه اشقودره كولنك شرق شمالى جهتندن باشلايه‌رق، وبر طرفدن (درين) ايرماغى مجراسنه بر طرفدن دخى قره‌طاغك ايچنه طوغرى متعدد قوللر صالەرق، شرق شماليه متوجهاً يكى بازاره طوغرى اوزانير بيوك برسلسله‌در. بوسلسله‌نك ذروه‌لرى صورت دائمه‌ده قارله مستوردر. كولك غرب جنوبيسنده واشقودره شهرينك قارشيسنده دخى (تارابوس) اسميله بر طاغ واردر، كه دالماچيا سلسلهٔ جبالنك اوجى حكمنده‌در. ولايتك منتهاى جنوب شرقيسنده دخى (غرابه) اسميله يوكسك برطاغ بولنيور، كه صيرتى اوجهتجه اشقودره ايله مناستر ولايتلرى آره‌سنده حط حدود يرينى طوتار، وشماله طوغرى اوزانان (موريسه) طاغيله دخى كسب ارتباط ايدر. بونك براوجى دراج قصبه‌سنه طوغرى ساحله قدر اوزانير؛ وبر قولى دخى شمال غربيه طوغرى دكيزك ايچنه قدر ممتد اوله‌رق، (رادونى) برونى تشكيل ايدر. بو ايكى بيوك سلسله‌نك آره‌سنده ميرديته ودوقه‌كين طاغلرى بولنيور. ولايتك بتونى آدرياتيق مائله‌سنده واقع اولوب، قسم شماليسى (درين)، قسم وسطيسى (ماط)، قسم جنوبيسى دخى (ايشم) و(آرسن) نهرلرينك وديكر بعض كوچك نهرلرك حوضه‌لرينه تابعدر. اووه‌لرى دخى چوق اولوب، اشقودره كولنك ساحل شرقيسنده وشهرك جوارنده‌كى اووه‌لرله اشقودره‌دن جنوب غربيه طوغرى دكيزه قدر ممتد اولان واسع اووه‌لر اراضينك كوزللكيله وقوهٔ انباتيه‌لريله مشهوردر. (استوى) اووه‌سيله (لمه‌سپاهيوه) يعنى «سپاهيلر خرمنى» دنيلن اووه‌لر ايسه غير مزروع اولوب، مرعى كبى قوللانيليير. زادريمه اووه‌سى منقطع اولميوب، جنوبه طوغرى (ايشم) نهرينك مجراسنه وتيرانه شهرينه قدر اولان سواحل واراضى كاملاً دوز براووه‌دن عبارت ايسه‌ده، بونك اكثر طرفلرى اورمانلرله مستوردر. دراج شهرينك شمالنده دخى (شياق) اسميله واسع براووه وقوايه‌نك غرب وجنوبنده دخى باشليجه پرنج زرعنه مخصوص ديكر كنيش بر اووه واردر. آنجق بو اووه‌لرك بعض طرفلرى بطاقلقله مستور ونهرلرك طغيانى تهلكه‌سى آلتنده بولنوب، ديكر طرفلرى دخى لايقيله ايشلنمه‌مكده‌در.

نهرلرى دخى چوق اولوب بونلرك اك بيوكى (درين) ايرماغيدر، كه اوخرى كولندن چيقوب، شماله وبعده آق درين ايله دخى برلشدكدن صكره، غربه طوغرى آقه‌رق، اشقودره ولايتنه كيرر؛ واشقودره شهرينك حذاسنه قدر طاغلر آره‌سندن كچدكدن صكره، اوراده زادريمه اووه‌سنه دوشوب، بويانه‌يه برقول صالار، وكنديسى جنوبه طوغرى جريانله، (لش) ك يانندن كچدكدن صكره، دكيزه دوكيلور. لشدن ايكى اوچ ساعت يوقارى‌يه قدر سير سفائنه صالحدر. طاشديغى وقت زادريمه اووه‌سنده كلى خسارى موجب اولور. ايكنجيسى (بويانه)در، كه اشقودره كولنك آياغى مقامنده اولوب، مجراسنك قيصه‌لغيله برابر، صوينك چوقلغى مناسبتيله اهميتى حائزدر. بو دخى اشقودره‌يه قريب برمحله قدر سير سفائنه صالحدر. اوچنجيسى (ماط) نهريدر، كه ديبره‌ايله ايلبصان آره‌سنده واقع قولوبرده ناحيه‌سى طاغلرندن نبعانله، (ماط) خطه‌سنى اروا ايتدكدن صكره، (ميرديته)دن كلن (فاندى) چايينى دخى اخذله، آدرياتيقه منصب اولور. دردنجيسى (ايشم) وبشنجيسى‌ده (آرسن) نهرليدر، كه ايكيسى‌ده (غرابه) طاغى اتككرندن نبعان ايدن برچوق چاى ودره‌لرك اجتماعندن حاصل اولورلر. آلتنجيسى دخى ولايتك حدود جنوبيه‌سنده بولنان وكيغه‌لقله طوسقه‌لق آره‌سنده برخط فاصل عد اولنان (اشقومبى) نهريدر. ايكنجى درجه‌ده اولان چايلرك باشليجه‌لرى دخى ذكرى كچن (كير) ايله (فاندى) واشقودره كولنه دوكيلن بر قاچ چاى‌ايله (ايشم)ه تابع اولان (سسا)، (بوشيولانه)، (ايانه) وسائره‌در. ماط ايله اشقومبى آره‌سنده طوغريدن طوغرى‌يه دكيزه منصب اولور بر قاچ كوچك نهر دها واردر. الحاصل بوولايتك صولرى

پك چوق ایسه‌ده، یتاقلرینك طغیانه قارشی سدلری اولمدیغندن، اکثریسی فائده‌دن زیاده مضرتی موجبدر. داخل ولایتده اشقودره کولندن بشقه ذکره شایان کول اولمیوب، بوده آیریجه ذکر اولنه‌جقدر. سواحلده برچوق کورفزلری وطبیعی لیمانلری وار ایسه‌ده، اکثریسی تطهیر وتنظیمه محتاجدرلر. علی‌الخصوص دراچك شمال طرفنده‌کی لیمانی غایت کوزل ومحفوظ برلیمان ایکن، وقتیله وندیکلیلرك تجاوزاتنه قارشی آغزی سد ایدلمش اولدیغندن، قصبه‌نك واطرافك هواسنی دخی تعفین ایده‌جك بر بطاقلق حالنه کیرمشدر. شمدیکی حالده ولایتك اسکله‌لری (شنکین) ایله دراجدن عبارتدر.

اشقودره ولایتنك اورمانلری پك چوق اولوب، هر نه قدر ایچ طرفلرنده بولنان یوکسك طاغلری چبلاق ایسه‌ده، بونلرك سواحله قریب اولان اتکلریله بویانه‌دن ایشمه قدر ساحل بوینجه ممتد اولان اووه‌لرك اکثر طرفلری، دراچك شمال جهتنده‌کی شیاق اووه‌سی واشقومبی منصبنك شمالنده‌کی منفرد طاغك غربی اتکلری کوزل اورمانلرله مستوردر. بواورمانلرك دکیزه قریبتندن دخی استفاده اولنه‌رق، خیلی کراسته واودون اخراجله، اولکون کمیجیلری طرفندن مالطه، جنوه و تونسه قدر سوق اولنور. آغاجرینك اکثریسی میشه، چام، چیرا، کورکن، دیش بوداق، جویز وزیتوندر. مرعی وچایرلری دخی چوقدر.

سواحله قریب اولان اووه‌لرك قسم اعظمی صولرك طغیانندن وسائر موانعدن طولایی ایشلنمدیکی حالده، ینه خیلی یرلری زرع اولنوب، اراضینك قوهٔ انباتیه‌سی فوق العاده اولدیغندن، حبوبات متنوعه ایله پرنج، توتون، کتن، وسائره کثرتله حاصل اولور. میوه‌لر وعلی‌الخصوص، اوزوم، انجیر، کراز وزردالیلر پك چوقدر. سواحله قریب محللرده خیلی زیتون آغاجلری دخی بولنوب، پك مقبول بر زیتون یاغی چیقار. سواحلده چوق مملحه‌لری واردر. داخل ولایتده بعض معادن بولندیغی مروی ایسه‌ده، کهرچله‌دن بشقه هیچ بری اخراج اولنمامقده‌در. کهرچله‌یی دخی طاغلیلر چیقاروب، کندی احتیاجلریچون باروت اعمال ایدرلر.

طاغلیلرك معیشتی باشلیجه حیواناتدن وعلی‌الخصوص کچی وقیوندن اولوب، اشقودره ولایتنك کلیتلی اغنامی واردر. صیغیر وبیکیرلری نسبةً آز اولوب، یالکز اووه‌لرده بولنور. آیی، قورد، تیلکی و سائره کبی حیوانات وحشیه‌سی و علی الخصوص کیك، قراجه، طاغ کچیسی، طاوشان کبی آو حیواناتی و ککلیك وسولون کبی طیوری پك چوقدر. اشقودره کولنده قیشین یبانی اوردك وسائر صوقوشلری کثرتله بولنوب، اوردك باشلرینك دریسندن یاپیلان کورك اشقودره‌نك مواد تجاریه‌سی جمله‌سندندر. مذکور کولده ودرین وسائر انهارده انواع بالیقلر دخی بولنوب، برمقداری قورودیله‌رق، دالماچیایه اخراج اولنور. آری وایپك بوجکی دخی یتیشدیریلوب، کلیتلی بال، بالمومی وایپك چیقاریلور.

هواسی عمومیت اوزره صاغلام اولوب، سواحله قریب اولان دوز محللرده معتدل، وطاغلرده ایسه قیشین زیاده‌جه صوغوقدر، وپك چوق قار یاغار. یوکسك ذروه‌لر دائمی صورتده قارله مستوردر.

اشقودره ولایتی ۲ سنجاقدن مرکب اولوب، بروجه زیر ۱۰ قضا و ٦ ناحیه‌یی جامعدر:

سنجاق	قضا	ناحیه	مقدار قرا
اشقودره	اشقودره	قرانیه	٦
		طاغ کناری	۱۱
		بویانه کناری	۲۰
		درین کناری	۱۳
	لش	.	۲۱
	اقچه حصار	.	۵۳
	میردیته	.	.
	بوقه	.	.
	طوز	.	.
دراچ	دراچ	.	۵
	شیاق	پرز	٤٤
		ایشم	۵
	تیرانه	.	۱۰۱
	قوایه	.	۵۰

اشقودره‌دن صکره ولایتك اك بیوك واك کوزل شهری (تیرانه) اولوب، وقتیله اوقدر مشهور وتجارتگاه بولنمش اولان دراچ ایسه بر قاچ یوز خانه‌دن عبارت قالمشدر. اقچه حصار، لش وقوایه دخی ایکنجی درجه‌ده‌درلر. بیکدن زیاده خانه‌یی حاوی قریه‌لری ایسه پك چوقدر؛ وعلی الخصوص تیرانه جهتنده‌کی قرا پك صیق وپك بیوکدر.

درین نهرینك صاغ یعنی شمال طرفنده واقع اولان

طاغلرله نهر مذكورك جنوبنده اولان دوقه‌كين و ميرديته اهاليسی وطنلرينك هيچ بر محصول ويرمه‌مسيله، غايت فقير اولدقلر حالده، جسور و جنكاور آدملر اولدقلرندن، ابتدای فتحدن بری طرف دولتدن هر نوع تكاليف و رسومدن معاف طوتيلوب، يالكز دولتك محاربه‌سی اولديغی وقت، ميدان حربه سوق اولنمغله مكلفدرلر. بونلردن ميرديته‌ليلرك جمله‌سيله سائرلرينك قسم اعظمی قتوليك اولوب، قصوری اسلامدر؛ آنجق جمله‌سی منسوب بولندقلری (فيس) يعنی قبيله‌يه مربوط اولوب، مذهب اختلافنه رعايت ايتمزلر. هر بر قبيله بر بيراقدارك رياستی آلتنده اولوب، قبيله‌نك بر فردينه حقارت ويا حقسزلق وقوعی قبيله‌نك هيئت عموميه‌سنه عائد اولديغندن، قبائل بيننده قان دعوالری اكسيك اولماز؛ و بو اغورده ناحق يره بك چوق قانلر دوكيلور. قان دعواسی يالكز طاغليلره مخصوص اولميوب، قصبه‌لر ايچنده دخی مرعی ايسه‌ده، قصبه‌لرده چوق دفعه يالكز افراد و عائله‌لر آره‌سنده منحصر قالوب، قبائل آره‌سنده وقوع بولماز. ميرديته‌ليلرك بيراقدارلرندن بشقه كندی بكلرندن نصب اولنمق اوزره، بر قائممقاملری دخی اولوب، (اوروش) قريه‌سنده اقامت ايدر. اشقودره طاغليلرينك اك بيوك قبائلی ودها طوغريسی ناحيه‌لری شونلردر: هوتی، قلمنتی، غروده، قاستراتی، اسقربلی، شاله، شوشی. اسلاچه، توالی، ريوله و (پوستريپه) قبيله‌لری دخی ايكنجی درجه‌ده در. دوقه‌كين خطه‌سی ايسه اوچ بيراق ويا قبيله‌يه منقسمدر. ماليسور تعبير اولنان بو طاغليلر برقاچ بيك سنه‌لك اخلاق و عادتلرينی محافظه ايدوب، بينلرنده تكون ايدن منازعات و دعاويی رؤسالرندن مركب اختيار مجلسلری واسطه‌سيله و (دوقه‌كين) قانوننه توفيقاً فصل ايدرلر.

اشقودره ولايتی آرناودلغك كيغه‌لق دنيلن نصف شماليسنك بر قسمی و اسكی (ايليريا) خطه‌سنك بر پارچه‌سی اولديغندن، احوال عموميه و تاريخيه سی‌چون [« آرناود »، « آرناودلق » « كيغه‌لق » و « ايليريا » ماده‌لرينه مراجعت بيوريله.]

اشقودره { سنجاغی. همنامی اولان ولايتك مركز سنجاغی اولوب، قديماً اشقودره ايالتی ناميله معروف وقره طاغ حدودندن ماط نهرينه قدر ممتد اولان خطهٔ واسعه ايله نهر مذكورك جنوبنده بولنان اقچه حصار قضاسندن عبارت اوله‌رق، ولايتك قسم اعظمنی حاويدر. احوال عموميه‌سی وقضا و ناحيه‌لره صورت تقسيمی حقنده مادهٔ آنفه‌ده تفصيلات كافيه ويرلمش اولديغندن، تكرارينه حاجت يوقدر. — اشقودره قضاسی. همنامی اولان ولايت و سنجاغك مركز قضاسی اولوب، شمال غربی جهتندن قره‌طاغ حدوديله، شمالاً طوز قضاسيله، شرقاً قوصوه ولايتنك ياقوه قضاسيله، شرق جنوبی طرفندن درين مجراسيله آيرلمش اولان (بوقه) قضاسيله، جنوباً لش قضاسيله، جنوب غربی جهتندن دخی آدرياتيق دكيزيله محدود و محاطدر. اصل قضا اشقودره شهريله جوارلرندن و جنوب و غربه طوغری لش قضاسنك حدودينه و ساحل بحره قدر ممتد اولان يرلردن عبارت اولوب، شرق جهتنده اشقودره‌دن ياقوه حدودينه قدر ممتد اولان طاغلرده ايسه مادهٔ آنفه‌ده تفصيلاً بيان اولنديغی اوزره، بيراقدارلری و اختيار مجلسلری واسطه‌سيله اداره اولنان ماليسورلر قبائلی بولنور.

اشقودره كولی { روم ايلنده‌كی ممالك عثمانيه‌نك و بتون بالقان شبه جزيره‌سنك اك بيوك كولی اولوب، آرناودلغك شمال غربيسنده و ممالك عثمانيه ايله قره‌طاغ آره‌سنده اوله‌رق، اشقودره شهرينك شمال غربيسنده واقعدر. جنوب شرقيدن شمال غربی‌يه اولان طولی تقريباً ٤٤ و عرض اعظمی ١٣ كيلومتره‌در. محاربهٔ اخيره‌يه قدر بو كولك يالكز منتهای شمال غربيسی قره طاغك النده اولوب، قسم كليسی ممالك عثمانيه داخلنده ايكن، برلين معاهده‌سندن صكره بر ثلثندن زياده مقداری قره‌طاغه ترك اولنمشدر. سواحل غربيه‌سی ميلانلری آزوز مردآسا بر طاقم طاغ اتكلرندن، و سواحل شرقيه‌سی ايسه ايكی ساعت قدر عرضی اولان دوز وغايت منبت براووه‌دن عبارتدر. مذكور طاغ اتكلرنده اهاليسی كولك ايچنده باليقچيلقله چكينير برچوق كويلر واردر. منتهای شمال غربيسنده وقره‌طاغ طوپراغی ايچنده بر برينه متصل اوچ كورفزی بولنديغی كبی، وسط طرفنده و ساحل شرقيسنده دخی (قاسترات كولی) ناميله براوزون كورفزی واردر، كه صولرك تزايدنده ايچ طرفندن بولنان (هوتی) كوليله دخی اختلاط ايدر. سواحل غربيه‌سی قربنده برچوق كوچك آطه‌لر

بولندیغی کبی، منتهای شمالنده دخی (مناستر) و (قاوویچه) اسملریله ایکی بیوك وبر قاچ کوچك آطه بولنیور. کرك اشقودره طاغلرندن وکرك قره‌طاغدن بو کوله برچوق نهرلر دوکیلوب، بونلرك اك بیوکی قره‌طاغدن کلن و(زتا) ایله (سم) چایلرینی دخی آلان (موراچه) ایرماغیدر. کولك فضله‌ٔ میاهی آیاغی مقامنده اولان (بویانه) ایرماغی واسطه‌سیله آدریاتیق دکیزینه دوکیلور. صولرك تزایدی موسمنده موراچه‌نك آقندیسی کولك طولنجه حس اولندیغندن، بویانه یه (موراچه)نك آلت طرفی نظریله باقیله بیلیر. کولده پك چوق بالیق بولنوب، اطرافنده‌کی کویلر اهالیسی صیدماهی ایله چکینیرلر.

اشقودره‌لی { اون ایکنجی قرن هجری اوائلندن اون اوچنجی قرن هجری اوائلنه‌دك یوزسنه قدراشقودره ایالتنی وکیغدلق قطعه‌سنك قسم اعظمنی ارثاً اداره ایتمش برخانداندر، که مؤسسی اولان محمد پاشا عن اصل (بوشات) قریه‌سی بکلرندن اولوب، اشقودره‌یه هجرتله، اقتدار ودسایسی قوتیله بیوك برنفوذ وقوت پیدا ایده‌رك، اشقودره والیلرینی الهآلمش؛ ونهایت کندینی والی تعیین ایتدیرمکه موفق اولمشیدی. والی اولدقدن صکره خصملرینی وکندیسنه رقیب اوله‌بیله‌جك اصحاب نفوذ واقتدارك وجودینی برر صورتله رفع ایده‌رك، بیوك برقوت کسب ایتمشیدی. روسیه محاربه‌سی اثناسنده موره شبه جزیره‌سنده بعض حرکات سرکشانه‌ده بولنان طوسقه بکلرینه قارشی جانب باب عالیدن محمد پاشانك بیوك اوغلی مصطفی پاشا کوندریلوب، بونك عسکری ایسه ینه اویله برطاقم حرکاتده بولندیغندن، کندیسی اوراده تسمیماً اعدام اولنمش، واوصره‌ده محمد پاشا دخی وفات ایتمش اولمغله، ایکنجی اوغلی (قره‌محمود) دینمکله مشهور محمود پاشا اشقودره والیسی اولوب، کندیسی غایت جسور ومدبر برآدم اولمغله، موره‌ده وقره طاغده دولته بیوك خدمتلر ایتمش ایسه‌ده، بعده وندیك جمهوریتی وآوستریا کبی دول متحابه‌یه عائد بعض یرلره دخی تجاوز وخود بخود ایکیده برده قره‌طاغه کیروب، بو مملکتی دفعاتله زیر وزبر ایتدیکندن، وباب عالیدن ویریلن اوامر وتنبیهاته توفیق حرکت ایتمدیکندن، تربیه‌سیچون عسکر سوق اولنمش ایسه‌ده، کندیسی غالب کلدیکندن حرکات تفردکارانه‌سنده دوامله، آوستریا ووندیك طرفندن دخی تشویق اولنه‌رق، استقلال هوسنه دوشمش؛ ومقاصدی طرف دولتدن درك اولنه‌رق، تپه‌دلنلی علی پاشا ایله دیکر بعض پاشالرك قوماندەسی آلتنده اوزرینه عسکر سوق اولنوب، اشقودره‌ده محاصره ایدلمش ایسه‌ده، بونلرك مساعده کارانه معامله‌سندن بالاستفاده، ینه قورتلمش؛ وبونك اوزرینه دولتین مذکورتین طرفندن تبریك اولنه‌رق، تشویقاتده دوام اولنمشیدی. آنجق مؤاخراً بودولتلرك مقاصدی اهل اسلام حقنده خیرلی اولمدیغنی درك ایده‌رك، آوستریانك صوك دفعه اوله‌رق کوندرمش اولدیغی ایلچیلری قتل، ونامه وهدیه‌لرینی باب عالی‌یه ارسال ایتمشیدی. قره‌طاغی بسبتون رام ایتمك املیله ایتدیکی هجوملرك برنده منهزم اولوب، میدان حربده قتل اولنمشدر. کندندن صکره‌کی برادری احمد پاشا بونك عصیانی صره‌سنده روم‌ایلی سرعسکری طرفندن طوتیلوب، اعدام ایدلمش اولدیغندن، کوچك برادری ابراهیم پاشا اشقودره والیسی اولمش؛ وبوذات دولت متبوعه‌سنه تمامیله ابراز اطاعت وصداقتله، بعض اشقیا وسرکشانك تنکیلنده دولته بیوك خدمتلر ایتمشدر. وفاتنده اولاد براقدیغندن، قره محمود پاشانك اوغلی مصطفی پاشا اشقودره والیسی اولمش؛ وبو دخی پدرینك مسلکنه سلوکله، استقلال هوسنده بولنه‌رق، محب ومعتمدی اولان میلوش واسطه‌سیله روسیه طرفندن اجرا اولنان تشویقات اوزرینه، وروسیه محاربه‌سی اثناسنده، دولتك بوغائله ایله مشغولیتندن بالاستفاده، صوفیه وفلبه‌یه قدر ایلریلیه‌رك، یولی اوزرنده‌کی یرلری نهب وغارت ایتمش؛ ونظام جدیددن طولایی دلکیر بولنان روم‌ایلی بکلری دخی کندیسنه مساعد حرکتده بولنمشیدی. اوصره‌ده تپه دلنلینك اخذ واعدامی کندیسنجه باعث اندیشه اولمغله، ینه تشویقات واغفالاته قاپیله‌رق، اوتوز قرق بیك آرناودله پرلبه‌یه قدر ایلریلمش ایسه‌ده، مناسترده بولنان صدراعظم رشید پاشا آرناود بکلرینی طرف دولته چویره‌رك، جزئی عساکر منتظمه وطوسقه عسکریله بغتةً مصطفی پاشانك اردوسنی باصوب، منهزم ایتمش؛ ومصطفی پاشا اشقودره‌یه قاچوب، قلعه‌یه قپانمش ایسه‌ده، نهایت تسلیم اولنمغه مجبور اولوب، درسعادته کوندرلمش؛ وجنتمکان سلطان محمود حضرتلری طرفندن

عفو، کندیسنه معاش تخصیص، وآیدین وسائر بعض ولایتلر والیلکلرینه تعیین اولنه‌رق، وفاتنه‌دك خدمت دولتده بولنمشدر. الیوم حلب والیسی بولنان حسن پاشا حضرتلریله شورای دولت اعضاسندن رضا بك بو ذاتك اوغللریدر. اشقودره‌لی خاندانـنك نسلی بر روایتـده اسکی قره‌طـاغ پرنسلری (ایوان بکویچ)، ودیکر بر روایتـده دوقه‌کین پرنسلری خاندانندن متسلسلدر.

اشقومبی { آرناوٗدلغك وسـطنده بر نهردر، که استاروو. قصاصی طاغلرندن نبعانله، ابتدا شمال وشمال غربی‌یه، و(قولوبرده) چاینی دخی اخذ ایتـدکدن صـکره، غربه طوغری جریانله، ایلبصـان شهری وپکین قصـبه‌سی یانـندن یکه‌رك، آدریاتیق دکیزینه دوکیلور. منصبی نهرك ایندیردیکی طوپراقلردن بر برون شکلنی آلمشـدر. مجراسی تقریباً ۱۵۰ کیلومتره اولوب، طوسـقه‌لق ایله کیغـه‌لق آره‌سـنده برخط فاصل حکمنده‌در. ایلبصاندن یوقاری ایکی کوپریسی وارایسه‌ده، اورادن آشاغی یتاغی خیلی کنیش اولوب، برقاچ محلنده صال ایله آتلانیر.

اشقه { اندلسده سرقسطه (یعنی سراقوسه)نك شرق طرفنده مشهور برشهر اولدیغی کتب عربیه‌ده مذکور اولوب، اسمنك مشابهتنه وموقعنه باقیلیرسه، الیوم (هونسقه) دنیلن ومرکزایالت اولان شهرك عینی اوللیدر.

اَشك { (یاخود ارشك Arsace) ایران ملوك قدیمه‌سنك مشهور اولان درت طبقه‌سندن اوچنجی طبقه‌نك مؤسسی اولوب، اسکندردن صکره ایرانده ظهور ایدن طوائف ملوکك الك قوتلیسی اولمـق اوزره بر دولت تأسیس ایتمشـدر. کندیسی، روایته کوره، دارانك نسلندن اولدیغی حالده، سوریه وایرانده حکمفرما اولان ایکنجی آنطیوخسـك عادی برنفری ایکن، بو حکمدارك قوتنك زوالنی کورمکله، میلاددن ۲۵۵ سنه اول ایرانه استقلال قزاندیرمش؛ ودامغان شهرینی پایتخت اتخاذ ایتمشیدی. روایته کوره ۱۵ سنه حکومت سوردکدن صکره، وفات ایدوب، دایسی (اشکان) خلفی اولمشدر. — ایکنجی اشك مذکور اشـکانك اوغلی اولوب، ٦ سـنه حکومت سورمشدر. — اشکانیانك اخیری اولان اردوانك دخی اشـك اسمـنده بر برادری وار ایدی، که برادرینـك ملکی ساسانیـانك الینه کچدکدن صکره، جزیره جهتنه کیدوب، میلادك ۲۱۸ تاریخنده بریکی دولت تأسیس ایتمشدر.

تواریخ اجنبیه‌ده اشکاندن بحث اولنمیوب، مؤسس دولت اولان ارشـك (یعنی اشـك)ك یالکز بر سنه حکومت سـوردیکی، وبرادری وخلفی اولان اشـك ثانینك ۳۹ سـنه حکومت سـوروب، (سـلفقوس قالینیقوس) ی مغلوب واسیر ایتمش اولدیغی بیان؛ وبو اسمله دیکر برقاچ حکمدار دها تعداد اولنه‌رق، بونلردن برینك بلخ جهتنی دخی ضبط، وقبل المیلاد ۱۳۸ تاریخنده دمتریوس نیقـاتوری اسیر طوتوب، آنجق حسن معامله ایتمش اولدیغی ذکر اولنیور.

اِشك { (مولوی هادی علی) هندستانك متأخرین علما وشعراسندن اولوب، عربی وفارسی بعض حواشیسیله سائر بعض آثاری وبر طاقم اشـعاری واردر. لکهنو شهرندن اولوب، ۱۲۷۱ تاریخنده وفات ایتمشدر.

اَشکان { تواریخ ایرانیه‌یه کوره، اشـکانیان دولتنك مؤسسی اولان اشکك دایسی وکیکاوسك برادری نسـلندن اولوب، اشکه خلف اولمش؛ و ۹ سنه حکومت سورمشدر.

اشـکانیان { ملوك قدیمهٔ ایرانیه‌نك اوچنجی طبقه‌شی اولمق اوزره بر دولت اولوب، میلاددن ۲۵۵ سنه اول یوقاریده ذکر او-لنان اشك طرفندن تأسیس اولنمش؛ ومیلادك ۲۲٦ تاریخنه‌دك ٤۸۱ سنه سوروب، ۱۹ حکمدار کلمشدر. تاریخ مذکورده اشکانیان حکومتی ایرانده آردشیر بن ساسان طرفندن رفع اولنه‌رق، ساسانیان سـلاله‌سی یرینی طوتمش ایسه‌ده، بونك برشعبه‌سی میلادك ۲۱۸ تاریخنده جزیره طرفلرنده حکم سورمکه باشـلامش اولمغله، بوشعبه میلادك ٤۲۸ تاریخنه‌دك ۲۱۰ سنه دها موقع اقتدارده قالمش؛ وتاریخ مذکورده ینه ساسا-نیلر طرفندن رفع اولنمشدر. اشکانیانك تاریخی صره-سیله ومکمل صورتده مضبوط اولمیوب، بعض تواریخ ایرانیه‌ده بو سـلاله‌یه منسوب حکمدارلرك اسامیسیله مدت حکومتلری وجه آتی اوزره ذکر اولنمشدر :

۱	اشك	۱۵	سنه
۲	اشکان	۹	«
۳	اشك ثانی بن اشکان	۷	«
٤	شاپور بن اشك	٦۰	«

٥	بهرام بن شاپور	٥٠	سنه
٦	پلاش بن بهرام	١٦	«
٧	هرمز بن پلاش	١٩	«
٨	نرسی بن پلاش	٤٠	«
٩	فیروز بن هرمز	١٢	«
١٠	پلاش ثانی بن فیروز	١٢	«
١١	خسرو بن پلاش	٤٠	«
١٢	پلاشان بن پلاش	١٢	«
١٣	اردوان بن اشغ	٢٩	«
١٤	خسرو بن اشغ	١٩	«
١٥	پلاش ثالث بن اشغ	١٢	«
١٦	کودرز بن پلاش	٤٠	«
١٧	نرسی بن کودرز	٣٠	«
١٨	کودرز ثانی بن نرسی	١٥	«
١٩	اردوان ثانی بن نرسی	٣٠	«

بو حسابه کوره اشکانیانك حکومتی ٣٩٧ سنه سورمش اولمق اقتضا ایدر؛ حالبوکه ٤٨١ سنه سوردیکی معلوم اولدیغندن، ایران مورخلرینك اشکانیان حکمدارلرندن بعضیسنك اسملرینی اونوتمش اولدقلری آکلاشیلیور. ذاتاً اخیرلری اولان اردوانك اردوان ثانی اولمیوب، اردوان رابع اولدیغی واشك اسمنده دخی بش آلتی حکمدار کلمش اولدیغی تواریخ اجنبیه‌ده مذکور اولدیغندن، بونلرك بعضلری اونودلمش اوله‌جغنده شبهه قالمیور.

اِشکرب { اندلسك شرق جهتنده بر قصبه اولوب، بعض مشاهیر علمانك مسقط رأسی بولندیغی یاقوت حموی ذکر ایدیورسه‌ده، بو قصبه‌نك الیوم اسپانیولر عندنده نه اسمله معروف اولدیغی آکلاشیله‌مدی.

اشکونیه { ثغر رومده یعنی آناطولینك شرق طرفنده بر مملکت اولدیغی کتب عربیه‌ده مذکور ایسه‌ده، بو کونکی کونده آناطولیده بوکا بکزر بر اسمله مملکت بولندیغی بیلنه‌میور. سیف الدوله بن حمدان بو مملکتی فتح ایتمشیدی.

اشلایچ { (Schleiz) آلمانیاده (رایس اشلایچ) پرنسلکنك مرکزی اولان مستحکم بر قصبه اولوب، (سالبورغ)ك ٦ کیلومتره شمال شرقیسنده واقع و ٦٠٠٠ اهالیی جامعدر. پرنسك اقامتکاهی اولمق اوزره برکوزل سرایی، مکتب اعدادیسی وکتبخانه‌سی واردر. [« رایس اشلایچ » ماده‌سنه دخی مراجعت بیوریله.]

اشلایخر { (Schleicher) آلمانیانك اك بیوك علما وادباسندن اولوب، السنهٔ قدیمه وشرقیه‌یه اولان وقوفیله شهرت بولمش؛ وطول مدت لیپسیغ، توبینغ و(بون) دارالفنونلرنده معلملك ایتمشدر. آثارینك اك مشهوری السنهٔ آریانیه‌نك مقایسه‌لی قواعد صرفیهٔ عمومیه‌سنه دائر یازمش اولدیغی کتاب معتبردر، که فرانسه آقادمیاسی طرفندن صاحبنه حکیم مشهور (وولنی) طرفندن براقلمش اولان مکافاتك اعطاسنه سبب اولمشدر. ١٨١١ تاریخنده (ماینینکن) شهرنده طوغوب، ٨٦٨ ده وفات ایتمشدر.

اشلسویغ { (Schlesvig یاخود اسلسویغ (Slesvig) آلمانیانك شمالنده ودانیمارقه‌یه متصل اولان یوتلاند شبه جزیره‌سنده بر شهر اولوب، (اشلسویغ هولستاین) ایالتنك مرکزیدر. (اشلی) دنیلن طار واوزون بر خلیجك منتهای غرب جنوبیسنده، (کیل)ك ١٢ کیلومتره شمالنده وقوپنهاغك ٢٢٥ کیلومتره جنوب غربیسنده واقع اولوب، ١٥٠٠٠ اهالیسی، برنجی فردریقك مزارینی حاوی براسکی ومصنع کلیساسی، خلیجك ایچنده‌کی آطه‌نك اوزرنده اسکی دوقه‌لرینه مخصوص بولنمش برسرایی، پاموق ویوك منسوجاتیله پاتیسقه وشکر فابریقه‌لری و دباغخانه‌لری واردر. سوقاقلری طار وغیر منتظمدر.

اشلسویغ { دوقه‌لغی (Duché de Schlesvig) یوتلاند شبه جزیره‌سنك وسطندن عبارت اولوب، شرقاً بالطیق وغرباً شمال دکیزلری آره‌سنده واقع، وشمالاً دانیمارقه‌نك النده بولنان نفس یوتلاند ایله، جنوباً دخی هولستاین دوقه‌لغیله محدوددر. مربوطاتندن اوله‌رق شرق جهتنده‌کی (آلسن) وغرب جهتنده‌کی (سیلت) و (فانو) آطه‌لریله برابر مساحهٔ سطحیه‌سی ٨٩١٠ مربع کیلومتره اولوب، ٤١٠٠٠٠ قدر اهالیسی واردر. که بونلرك ثلثانی کلیسا ومکتبلرنده آلمان، وثلثی دانیمارقه لسانی استعمال ایتمکده‌درلر. اراضیسی دوز والچق اولوب، شرق طرفی دها منبت وبعض اورمانلری حاویدر؛ غرب طرفیله ایچ طرفلرینك قسم اعظمی ایسه قوملق اولوب، برطاقم بطاقلقلری دخی جامعدر. قابل زراعت اراضیسی ٥٣٦١ مربع کیلومتره‌دن عبارتدر. سواحل شرقیه‌سنده قره‌لرك ایچنه پك درین کیرمش بر طاقم کورفز وخلیجلری واردر. میاه جاریه‌سنك جمله‌سی شمال دکیزینه دوکیلوب باشلیجه‌لری: کونیغساو، ریدراو، برکتاو، بیداو و(ایدر) نهرلریدر. کوللری دخی چوق

اولوب، باشليجه‌لرى: وتين، لونغسيا، بيستن و (هون)
كوللريدر. زراعتى زياده‌سيله ترقى ايدوب، اراضيسى
بيوك بردقت ومهارتله ايشلنمكله، آرپه، چاودار،
يولاف، برالماسى وسبزه‌لرك انواعى حاصل اولور.
مرعالرى دخى كوزل اولوب، اهاليسى خيلى صيغير،
قيون وكچى بسلرلر. صنايع محليه‌سى دخى خيلى ايلرى
اولوب، ساعت، شاپقه، غانت، دانته‌له، چوخه،
كاغد، جام، سختيان، شكر، قونياق وتوتون
فابريقه‌لرى وبعض دميرخانه‌لرى واردر. بومملكت
اك اول (آنغل) و(فريسون) قوملريله مسكون اولوب،
اون ايكنجى قرن ميلاديده مستقل بر دوقه‌لق صورتنه
كيرمش؛ واو وقتدن برى كاه مستقل قالوب، كاه
دانيمارقه ويا اسوجك حكمى آلتنه كيرمش؛ وبرآره‌لق
بونك دوقه‌لرى دانيمارقه تختنى دخى ضبط ايتمشلردى.
اكثريا جهت جنوبيه‌سنده بولنان (هولستاين) ايله
متحد بولنمشدر. اليوم ايكيسى ده پروسيه‌نك بر ايالتى
حكمنه كچمشلردر.

اشلسويغ هولستاين { (Schlesvig-Hol-stein) پروسيه‌نك
ايالات شماليه‌سندن اولوب، بالطبق وشمال دكيزلرى
آره‌سنده بيوجك برشبه جزيره‌دن عبارتدر، كه منتهاسى
دانيمارقه‌يه تابع اولان (يوتلاند) در. بوايالت آنفاً
بيان اولنان اشلسويغ دوقه‌لغيله اونك جنوبنده واقع
(هولستاين) دوقه‌لغندن مركب اولوب، ١٧٨٤٢
مربع كيلومتره مساحهٔ سطحيه‌سى و١١٥٠٣٠٦
اهاليسى واردر. بوايالتى تركيب ايدن ايكى مملكت،
كاه برلكده وكاه آيرى اوله‌رق، برخيلى وقت مستقل
دوقه‌لق صورتنده اداره اولنه‌رقدن، وبالدفعات
دانيمارقه واسوج دولتلرى ضبطنه كچدكدن صكره،
نهايت ميلادك قرن اخيرى اواسطنده اهاليسندن آلمان
بولنان افرادك طلب وشكايتلرى اوزرينه، ينه دانيمار-
قه‌نك تابعيتنده قالمق شرطيله، آلمانيا حكومانى هيئت
متفقه‌سنك حمايه‌سى آلتنه كيرمش؛ و١٨٦٣ تاريخنده
اشلسويغ آوستريانك وهولستاين پروسيه‌نك تابعيتنه
كيرمش؛ وصادوه محاربه‌سى اوزرينه، ايكيسى ده
پروسيه‌يه الحاق اولنه‌رق، برايالت اتخاذ اولنمشدر.
[« اشلسويغ » و« هولستاين » ماده‌لرينه دخى مراجعت
بيوريله.]

اشلكل { (Schlegel) بواسمله آلمانياده اوچ
شاعر كلمشدر: برنجيسى (اليا
اشلكل) در، كه ١٧١٨ تاريخنده صاقسه‌نك (مايسن)
شهرنده طوغوب، ١٧٤٩ ده وفات ايتمش؛ واسكى
يونان ولاتين شعراسنك آثارينه تقليداً بعض منظومه‌لر
وهاله‌لر يازمشدر. اشعارى بروقت زياده‌سيله شهرت
بولمش ايسه‌ده، شمديكى حالده متروكدر. — ايكنجيسى
برنجيسنك برادرزاده‌سى اولان (آوغوست اشلكل) در،
كه ١٧٧٧ تاريخنده هانووره ده طوغوب،
١٨٤٥ ده (بون) ده وفات ايتمشدر. ادبياته پك
چوق خدمتى اولمش، وعلى الخصوص تنقيدده بيوك
برمهارت كوسترمشدر. مؤخراً هندلسان قديميله دخى
اشتغال ايده‌رك، هندك پك اسكى منظومه‌لرندن
(رامايانه) و (هيدوپادسه) نام اثرلرى ترجمه ايتمشدر.
اشعارى وادبياته متعلق آثارى پك مقبولدر. مشاهير
ادبادن غوته، شيلر ومادام استائل ايله مناسباتى
وارايدى. — اوچنجيسى ايكنجيسنك برادرى اولان
(فردريق اشلكل) در، كه ١٧٧٢ تاريخنده طوغوب،
١٨٢٩ ده وفات ايتمشدر. بودخى ادبيات وفلسفه
وتاريخه متعلق برطاقم آثار ايله برچوق اشعار براقمش؛
وعلى الخصوص فرانسزلرك تجاوزاتنه قارشى آلمانلرى
تهييج يولنده‌كى اشعاريله شهرت بولمشدر.

اشلوزر { (Schlœzer) آلمانيا مشاهير
مورخيندن اولوب، اكثر عمرينى
روسيه‌ده كچيرمش؛ واسلاو لسانلرينى مكمل صورتده
اوكرنوب، روسيه‌نك مكمل بر تاريخنى وينه روسيه‌يه
متعلق ديكر بعض كتابلر دخى يازمشدر. برنجى اوله‌رق
روسيه تاريخنى برطاقم خرافاتدن تطهير ايتمش؛ واو وقته
قدر مجهول قالمش اولان نيجه حقيقتلر ميدانه چيقار-
مشدر. ١٨٠٩ ده وفات ايتمشدر.

اشلوسر { (Schlosser) آلمانيا مشاهير
مورخيندن اولوب، اكالنه موفق
اوله‌مديغى بيوك برتاريخ عمومى ايله ازمنهٔ قديمه‌نك مكمل
برتاريخنى واون سكزنجى قرن ميلادينك تاريخنى
يازمشدر. وسعت معلوماتيله ومتانت محاكمه‌سيله
مشهوردر. ١٨٦١ ده وفات ايتمشدر.

اشلوسلسبورغ { (Schlusselbourg) روسيه‌نك پترسبورغ
ايالتنده، پترسبورغك ٣٢ كيلومتره شرقنده و
(لادوغه) كولى ايله (نوا) نهرى كنارنده قضا مركزى
مستحكم برقصبه اولوب، پولتيقه متهمليچون محبس
ومنفا اتخاذ اولنمش؛ وآلتنجى ايوان دخى اوراده محبوس
بولنمشدر. ٦٠٠٠ اهاليسى واردر.

اشليختغرول (Schlichtegroll) آلمانيا مؤلفلرندن اولوب، آلمان مشاهيرينك تراجم احوالنه دائر ٣٤ جلددن مركب بيوك بر اثر براقمش؛ و١٨٢١ده وفات ايتمشدر.

اشمولنيچ (Schmœlnitz) مجارستانك (ريپس) ايالتنده و(اينسيدل) شهرينك ٢٨ كيلومتره جنوب غربيسنده بر قصبه اولوب، ٦٠٠٠ اهاليسى، باقير فابريقه‌لرى وضربخانه‌سى واردر. جوارنده باقير، كومش ودمير معدنلرى بولنيور.

اَشموم (وزبانزدى اشمون) مصرده بو اسمله ايكى قصبه بولنوب، برى قاهره‌نك ٤٢ وسعيديه‌نك ١٥ كيلومتره شمال غربيسنده واقعدر. — ديكرى دقهليه‌ده منصوره‌نك ٢٦ كيلومتره شرق شماليسنده وهنامى اولان جدولك اوزرنده‌در. تفريق ايچون برنجيسنه (اشموم الجريسات)، وايكنجيسنه (اشموم طناح) دينلديكنى ياقوت حموى ذكر ايديور. — اشموم قنالى منصوره‌دن باشلايه‌رق، منزله كولنه منتهى اولمق اوزره، ١٢ فرسخ طولنده‌در. ٦١٤ تاريخ هجريسنده دمياطك استردادى ايچون ملوك ايوبيه‌دن ملك كامل برادرى ملك اشرفك امداديله بو قنالك كنارلرنده فرنكلرله بيوك بر محاربه ايدوب، مظفريته نائل اولمشدر.

اشمون [مادهٔ آنفه وآتيه‌يه مراجعت بيوريله.]

اَشمونين (ياخود اشمون) صعيد مصرده (منيه) مديريتنده بر قصبه اولوب، منيه‌نك ٣٦ وقاهره‌نك ٢٩٣ كيلومتره جنوبنده، نيلك (بحر يوسف) دنيلن قوليله ديكر بر قنالك محل اجتماعنده، مجراى نيلك ٢ ساعت غربنده ودميريول خطى اوزرنده واقعدر. ٥٠٠٠ اهاليسى واردر. بو قصبه روماليلرك (هرموپوليس مانيا) يعنى « مدينة هرمس الكبيرة » تسميه ايتدكلرى شهر عظيم قديمك خرابه‌لرى اوزرنده مؤسس اولوب، پك چوق آثار عتيقه‌سى واردر. بعدالاسلام دخى خيلى بيوك واهميتلى بر شهر اولوب، مشاهير علمادن برچوق ذواتك مسقط رأسى بولنمشدر. وقتيله بو شهرده غايت كوزل بر نوع قرمزى خاليلر ياپيليرو، وجوارنده كليتلى آت وقاطر ومركب يتيشديريليردى.

اَشمه آيدين ولايتنك صاروخان سنجاغنده وسنجاغك منتهاى شرقنده بر قضا اولوب، شمال غربى جهتندن سلندى، غرباً قوله، غرب جنوبيدن آلاشهر قضالريله، جنوب شرقى جهتندن دكيزلى سنجاغيله، شرقاً دخى خداوندكار ولايتنه ملحق كوتاهيه سنجاغنك عشاق قضاسيله محدود ومحاطدر. اراضيسنك قسم اعظمى طاغلق اولوب، يالكز مركز قضا اولان (طاقاق) قصبه‌سنك اطرافنده وعلى الخصوص شمالنده وقضانك ايچندن كچن (كديز) چاينك مجراسى بوينجه بعض اووه‌لر بولنيور. مذكور چاى كوتاهيه سنجاغندن كلوب، قضانى شرقدن غربه شق، ودرون قضاده صاغ وصولدن برچوق چايلر ودره‌لر اخذ ايدر، كه بونلرك اك بيوكى مركز قضا اولان طاقاق قصبه‌سندن كچن اشمه چاييدر. اراضيسى منبت ومحصولدار اولوب، حبوبات متنوعه وميوه وسبزه‌لرك انواعى كثرت اوزره حاصل اولور. دمير يولك شمديلك منتهاسى اولان آلاشهردن بو قضانك مركزينه قدر بر شوسه ياپلقده‌در. مركز قضاده پك مقبول بر نوع خالى اعمال اولنور. قضانك شمالنده (كوره) ناحيه‌سى موجوددر.

اشميد (Schmid) آلمانيا محررلرندن اولوب، باشليجه چوجقلر ايچون يازمش اولديغى حكايه‌لرله شهرت بولمش؛ وبو حكايه‌لرى آوروپانك اكثر لسانلرينه ترجمه اولنمشدر. ١٧٦٨ تاريخنده باويره‌نك (دينكلسبول) قصبه‌سنده طوغوب، ١٨٥٤ ده وفات ايتمشدر.

اشميد (Schmidt) بو اسمله آلمانيالى ايكى مورخ اولوب، برى (ميشل اشميد) دركه آلمانلرك مفصل ومكمل بر تاريخنى يازمش ايسه ده، يالكز ١١ جلدينى نشره موفق اولوب، آلت طرفى براقمش اولديغى مسودات واوراقدن بشقه‌لرى طرفندن جمع وترتيب اولنمشدر. ١٧٢٦ده طوغوب، ١٧٩٤ ده وفات ايتمشدر. — ايكنجيسى (قريستو اشميد) اولوب، روسيه‌نك تاريخنى يازمش؛ و١٧٤٠ تاريخنده طوغوب، ١٨٠١ ده وفات ايتمشدر.

اَشَن آيدين ولايتنك منتشا سنجاغنده مكرى قضاسنه ملحق ناحيه مركزى بر كوچك قصبه اولوب، مكرى كورفزينك شمال شرق جهتنده، ساحله قريب اوله‌رق، بر كوچك چايك كنارنده وا-

قعدر. بوقصبه (یاسوس Jasus) اسمیله معروف اسکی بر شهرك خرابه‌لری اوزرنده مؤسس اولوب، اطرافنده بعض آثار عتیقه بولنیور. یاسوس شهری پك اسکی اولوب، کیمك طرفندن تأسیس اولندیغی معلوم دکلدر. پلوپونس یعنی موره محاربهٔ مشهوره‌سی زماننده اسپارته‌لیلر طرفندن تخریب؛ وبعده یکیدن تأسیس اولنه‌رق، ماکدونیا حکمدارلرندن بشنجی فلیپ طرفندن محاصره اولنمشیدی. آتش الهه‌سی زعم اولنان (وستا)یه مخصوص مشهور بر معبدی وار ایدی.

اشن { آیدین ولایتك منتشا سنجاغنده بر نهردر، که دکیزلی وتکه سنجاقلری حدودنده‌کی طاغلردن نبعان‌له، ولایتك حدود شرقیه‌سنه قریب اوله‌رق جنوبه طوغری جریان، وصاغ وصولدن برچوق چایلر اخذ ایده‌رك، آق دکیزه منصب اولور. مجراسنك اطرافنده‌کی طاغلر اورمانلرله مستور اولدیغندن، کراسته ایندیرمکه یارایور. مجراسنك طولی ۱۴۰ کیلومتره قدردر. بعض خریطه‌لرده (قوجه چای) اسمیله مذکوردر.

اشنایدر { اوژن — (Eug. Schneider) فرانسه‌نك اك بیوك ارباب حرف وصنعتدن اولوب، امور ملکیه وسیاسیه‌ده دخی بیوك بر مهارت کوسترمش، وبعض امور خیریه‌سیله شهرت بولمشدر. کندیسنك اسمیله معروف اولان تفنك جنسنك موجدیدر. ۱۸۰۵ تاریخنده فرانسه‌نك (بیدستروف) قصبه‌سنده طوغوب، زادکاندن بر خاندانه منسوب اولدیغی حالده، بارون (سیلیر)ك بانقه‌سنه کیره‌رك، ۱۸۳۶ تاریخنده (قروزوت) دمیر فابریقه‌سنك مدیری اولمشیدی. چوقدن تدنی‌یه یوز طوتمش اولان بو فابریقه‌یی فوق‌العاده اصلاح وارقا ایده‌رك، عمله‌سنی ۱۵۰۰۰ کشی‌یه ابلاغ، وبونلرك صورت اداره‌سیله اولادلرینك تربیه‌سی واستقباللرینك تأمینی خصوصنده اوقدر کوزل براصول ترتیب ایتمشیدی، که حکومت، اقتدار ومعلوماتندن استفاده مقصدیله، ۱۸۴۵ ده کندیسنی (ساؤون مع لوآر) ایالتی مستشارلغنه نصب، واهالی مجلس مبعوثان اعضالغنه انتخاب ایتمشلردی. ۱۸۴۸ اختلالندن صکره امور دولته قاریشمقدن اجتناب ایتمش ایسه‌ده، ۱۸۵۱ تاریخنده اوچنجی ناپولیون طرفندن زراعت وتجارت نظارتنه تعیین اولنمشیدی. دیکر بعض مأموریتلرده دخی بولندقدن صکره، ۱۸۶۵ ده مجلس مشورت رئیسی اولمش؛ وناپولیونك سقوطندن صکره فابریقه‌یه چکیلوب، اسلحهٔ ناریه‌نك اصلاح وترقیسنه خدمت ایتمکله اکتفا؛ و ۲۸۷۵ تاریخنده وفات ایتمشدر.

اشنایدر { (Schneider) بو اسمله آلمانیاده درت عالم کلمشدر: برنجیسی (قونراد ویقتور —) در، که اطبادن اولوب، تشریحه متعلق بعض آثار وکشفیاتی واردر. میلادك ۱۶۱۰ تاریخنده طوغوب، ۱۶۸۰ ده وفات ایتمشدر. — ایکنجیسی (اولوغ —) اسمنده بر پاپاسدر، که لسان یونانی‌یه آشنا اولوب، یان خریسوستومك بعض اثرلرینی ترجمه ایتمش؛ وفرانسه اختلالی زماننده ارباب شورشه قاریشوب، آلساس طرفلرنده جلادله شهردن شهره کزه‌رك، برچوق بیکناه آدملر اعدام ایتدکدن صکره، ۱۷۹۴ ده قتل اولنمشدر. — اوچنجیسی اولان (غوتلوب —) یونانجه‌دن آلمانجه‌یه بر لغت کتابی ترتیب، وآرسطو وتئوفراستك بعض آثارینی آلمانجه‌یه ترجمه ایتمشدر. ۱۷۵۰ ده طوغوب، ۱۸۲۲ ده وفات ایتمشدر. — دردنجیسی اولان (قریستوف —) دخی بعض آثار یونانیه‌یی ترجمه وادبیات یونانیه‌یه دائر بعض کتابلر تحریر، و ۱۸۵۶ ده وفات ایتمشدر.

اُشنُه { ایرانك آذربایجان خطه‌سنده (ارمیه)نك ۶۰ کیلومتره جنوبنده وارمیه کولنه دوکیلن (کدیر) نهرینك صول یعنی شمالی کنارنده واقع بر قصبه اولوب، اشنانی واشنهی لقبیله ملقب بعض مشاهیر علمانك مسقط رأسی بولنمشدر. یاقوت حموی ۶۱۷ تاریخنده تبریزدن عودتنده بو قصبه‌دن کچمش اولدیغنی ذکر، وباغ وبوستاننك چوق اولدیغنی بیان ایله، خرابه یوز طوتمش اولدیغنی دخی علاوه ایدیور. الیوم خرابیتی بردوام اولوب، کوچك بر قصبه حالنده‌در.

اشنبرغ { (Schneeberg) یعنی «قارلی طاغ» بو اسمله آلمان ممالکنده برچوق طاغلر بولنوب، اك یوکسکی آوستریانك (ویانروالد) خطه‌سنده ۴۶° ۴۷′ عرض شمالی ایله ۱۳° ۲۷′ طول شرقیده بولنانیدر، که ۲۱۶۴ متره ارتفاعی واردر. — بو اسمله صاقسه‌نك (ارزکبیرکه) خطه‌سنده یوکسك بر طاغك اوزرنده بر قصبه دخی بولنوب، ۸۱۰۰ اهالیسی، مکتب صنایعی وجوارنده

چيقان كومش، دمير، قورشون، بيزموت، قوبالت وطبق چاموری معدنلرينك اشلنمسنه مخصوص فابريقه‌لری واردر.

اشنيقوب { (Schneekopp) يعنى « قارلى باش »، آلمانياده (سيلزيا) ايله چهستان حدودنده‌كى (سودت) سلسلهٔ جبالنده بر طاغدر، كه آلمانيانك طوغه‌نك شمالنده‌كى طاغلرينك اك يوكسكى اولوب، ١٦٨٦ متره ارتفاعى واردر.

اشواب { (Schwab) آلمانيا علماسندن اولوب، ادبيات، تاريخ، فلسفه وعلوم رياضيه‌يه دائر بعض اثرلرى واردر. فرانسز لسانك لسان عمومى حكمنه چكمسى اسبابنه وبو حالك دوام ايدوب ايتميه‌جكنه دائر يازمش اولديغى براثر زياده‌سيله شهرت بولوب، برلين آقاديمياسى وحكومتى طرفندن مظهر مكافاة اولمشيدى. ١٧٤٣ ده طوغوب، ١٨٢١ ده وفات ايتمشدر.

اشواباخ { (Schwabach) باويره‌نك « وسطى فرانقونيا » خطه‌سنده همنامى اولان برچايك اوزرنده و(نورمبرغ) ك ١٥ كيلومتره جنوب غربيسنده واقع تجارتگاه برقصبه اولوب، ٩٠٠٠ اهاليسى وپاموق منسوجاتيله چوخه، توتون، طوبلى ايكنه، تل، كاغد وسائره فابريقه‌لرى واردر.

اشوارچ { (Schwartz) آلمانيانك (فريبورغ) شهرندن بر راهبدر، كه اون دردنجى قرن ميلاديده برحيات بولنوب، بين العوام باروتك موجدى زعم اولنيور. برروايته كوره باروت بوندن اول معلوم اولوب، صاحب ترجمه يالكز طوپلك اعمال واستعمالنى ايجاد، وونديكليلره تعليم ايتمشدر. وطنى اولان (فريبورغ) شهرنده برهيكلى ركز اولنمشدر.

اشوارچبورغ { (Schwarzbourg) آلمانيانك ممالك وسطيه‌سندن اولوب، صاقسه‌نك شمالنده‌واقع وپروسيه اراضيسيله محاطدر. بوخطه‌نك مساحهٔ سطحيه‌سى ١٨٠٢ مربع كيلومتره واهاليسى ١٥٧٤٤٢ كشيدر. اراضيسى عارضه‌لى ايسه‌ده، پك منبت اولوب، اهاليه كفايت ايده‌جك قدر حبوبات وكتان حاصل اولور. مرعالرى وحيواناتى دخى چوق اولوب، بعض اورمانلرى ده واردر. صنايعى خيلى ايلرى اولوب، فانله وسائر يوك منسوجاتيله دمير، جام، طبق وسائره فابريقه‌لرى واردر. قورشون، دمير، قوبالت، باقير، قياطوزى، مرمر وآلچى معدنلرى بولنور. بو مملكت ايكى پرنسلكه منقسم اولوب، برى (اشوارچبورغ رودولشتاد) وديكرى (اشوارچبورغ سوندرس هاوزن) اسميله مسمادر. برنجيسنك مساحهٔ سطحيه‌سى ٩٤٠ مربع كيلومتره، واهاليسى ٨٣٨٣٦ كشى؛ وايكنجيسنك مساحهٔ سطحيه‌سى ٨٦٢ مربع كيلومتره، واهاليسى ٧٣٦٠٦ كشيدر. بو ايكى پرنسلك برخاندانك ايكى شعبه‌سنه منسوب اولان برپرنس واسطه‌سيله اداره اولنوب، آلمانيا هيئت اتفاقيه‌سنه داخل ايسه‌لرده، پروسيه قراللغنك حكم ونفوذى آلتنده بولنورلر. برنجيسنك واردات ومصارف سنويه‌سى ٢٠٢٤٢٠٠ وايكنجيسنك ٢١٤٩٥٠٨ ماركدر. هربرينك ٩٠٠ نفر عسكرى اولوب، پروسيه آلايلرندن برينه منسوبدرلر. هربرينك بر مجلس مبعوثانى واردر، وآلمانيانك مجلس عموميسنه بر مبعوث كوندرمك حقنى حائزدرلر. پرنسلرينك خاندانى ٧٠٠ سنه‌لكدر. اهالينك همان جمله‌سى پروتستان اولوب، قتوليك ويهوديلرى پك آزدر. برنجيسى ٣، وايكنجيسى ٧ دائره ويا ناحيه‌يه منقسمدر. برنجيسنك مركزى (رودولشتاد) شهرى اولوب، (اشوارچبورغ) ايله (فرانكنهاوزن) قصبه‌لرينى دخى حاويدر. ايكنجيسنك مركزى (سوندرس‌هاوزن) شهرى اولوب، (آرنستاد) ايله (برايدنباخ) قصبه‌لرينى دخى جامعدر. (سال) نهرى بو خطه‌نك ايچندن چكه‌رك، (اشوارچه) چاينى وديكر برقاچ چايى دخى اخذ ايدر.

اشوارچه { (Schwarza) بو اسمله آلمانيا وآوستريا‌ده درت چاى واردر: برى آوستريانك (ويانروالد) خطه‌سنده اولوب، (پتين) چايله برلشه‌رك، (لينه) نهرينى تشكيل ايدر. — ايكنجيسى موراويا ده اولوب، (تايه) نهرينك تابعلرندندر. — اوچنجيسى اشوارچبورغ پرنسلكنده اولوب، (سال) نهرينه دوكيلور. — دردنجيسى دخى صاقسه‌ده (ورا) نهرينك تابعلرندندر.

اشوانتالر { (Schwanthaler) باويره‌نك مشهور بر هيكلتراشى اولوب، ١٨٠٢ ده مونيخده طوغمش، و ١٨٤٨ ده وفات ايتمشدر. بعض جسيم هيكللرى ومصنع اثرلرى واردر.

اشوایدنیج { (Schweidnitz) پروسیەنك (سیلزیا) خطەسندە قضا مرکزی ومستحکم بر قصبە اولوب، (وایستریج) نهری اوزرندە و(برسلاو)ك ٥٥ کیلومترە جنوب غربیسندە واقعدر. ١٠٠٠٠ اهالیسی، مکتب اعدادیسی، بیوك بر کلیساسی، چوخە، شاپقە، قوردلە، بز، باصمە، فانلە وسائرە فابریقەلری واردر. وقتیلە مستقل بردوقەلغك مرکزی ایدی. بعض مشهور محاصرەلرە مقاومت ایتمشدر.

اشوایکوسر { (Scweighœuser) آلمانیا ادباسندن اولوب، یونان ولاتین لسانلرندن بشقە عبرانی، سریانی وعربی لسانلرینە دخی واقف اولمغلە، طول مدت استراسبورغ دارالفنونندە معلملك ایتمش؛ وبعض آثار قدیمەنك نشرینە سبب اولمشدر. ١٧٤٢ دە طوغوب، ١٨٣٠ دە وفات ایتمشدر.

اشوایلر { (Eschweiler) پروسیەنك (رین) ایرماغی غربندەکی خطەسندە، (اکس‌لاشاپل) ایالتندە وبوشهرك ١٦ کیلومترە شمال شرقیسندە، (ایند) نهری اوزرندە وایکی دمیر یولك محل اجتماعندە واقع بر قصبە اولوب، ١١٠٠٠ اهالیسی، توتیا، قورشون وکور معدنلری، ایپك ویوك منسوجاتلە قوردلە، تل، ایکنە، مشمع وسائرە فابریقەلری واردر.

اشواینفورت { (Schweinfurt) باویرەنك آشاغی فرانقونیا خطەسندە، (ماین) نهری اوزرندە و(وورجبورغ) ك ٤٠ کیلومترە شمال غربیسندە واقع سورلە محاط بر قصبە اولوب، ٧٠٠٠ اهالیسی واردر.

اشورین { (Schwérin) آلمانیادە (مکلنبورغ اشورین) بیوك دوقەلغنك مرکزی اولان برشهر اولوب، همنامی اولان کولك ساحل غربیسندە و(لوبك)ك ٦٠ کیلومترە جنوب شرقیسندە واقعدر. ٣١ ٥٢٧ اهالیسی، برمصنع کلیساسی، رسم وتاریخ طبیعی موزە خانەلری، حربیە مکتبی، چوخە، حصیر شاپقە، بیرە ومسکرات فابریقەلری واردر. کولك ایچندە اولوب، بر کوپری ایلە شهرە مربوط اولان برآطەنك اوزرندە بیوك دوقەسنك اقامتگاهی اولان بر سرای بولنور. [« مکلنبورغ » مادەسنە مراجعت بیوریلە] — (اشورین کولی) آلمانیانك شمالندە مکلنبورغ خطەسندە واقع اولوب، شمالدن جنوبە طولی ٢٣، وشرقدن غربە عرض وسطیسی ٤ کیلومترەدر. بر قنال واسطەسیلە بالطبع دکیزیلە اختلاط ایدوب، قنالك منتهاسندە (ویسمار) قصبەسی بولنیور.

اشولنکفلد { (Schwelenckfeld) پروتستان مذهبلرندن برینك موجدی اولوب، وطنی اولان (سیلزیا) دە الیوم مذهبنە تابع بعض آدملر بولنور. (لوتر)ك شاکردانندن ایکن، بعدە کندیسندن آیریلوب، برفکر و مذهب مخصوصدە بولنمش؛ ومذهبە متعلق ٨٠ قدر کتاب یازمشدر. ١٤٩٠ دە طوغوب، ١٥٦١ دە وفات ایتمشدر.

اشونە { (یاخود اشوقە) اندلسدە (استجە) اعمالندن برقصبە اولدیغنی، وبعض مشاهیر علمانك بورادن ظهورینی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

اشویج { (Schvyz یاخود Schwitz) اسویچرەدە همنامی اولان ناحیە ویاجمهوریتك مرکزی اولان برقصبە اولوب، برنەنك ١٠٥ کیلومترە شرقندە و« درت ناحیەلر » کولنك شرق شمالیسندە واقع برکوچك کولك قربندە و(متین) طاغنك اتکندە واقعدر. اوستندە مذکور طاغك مسلە شکلندە اولان سیوری و قیالق تپەلری کسب ارتفاع ایتدکلری حالدە، اطراف زمرد کبی چایرلر وغایت کوزل ایشلنمش مزرعەلرلە محاطدر. ٧٥٠٠ اهالیسی، مکتب اعدادیسی، بربیوك واسکی کلیساسی، مجلس مبعوثانە مخصوص بر بیوك دائرەسی وبراسلحە موزەخانەسی واردر. بوقصبە جماهیر متفقەنك اوائل تشکلندە خیلی وقت اسویچرەنك مرکزی بولنمش ایسەدە، ینە شهر شکلنە کیرەمیوب، بر بیوك قریە صورتندە در.

اشویج { (Schwitz) اسویچرە جماهیر متفقەسنی ترکیب ایدن ٢٥ ناحیەنك بری اولوب، شمالاً (سنت غال) و(زوریخ)، غرباً (زوغ) و (لوچرنە)، جنوباً (اوری)، شرقاً دخی (غلاریس) ناحیەلریلە محدود ومحاطدر. مساحۀ سطحیەسی ٩٠٧ مربع کیلومترە واهالیسی ٥١٢٣٥ کشی اولوب، جملەسی قتولیك وآلمان لسانیلە متکلمدرلر. اراضیسی طاغلق اولوب، طاغلرینك اك بیوکی

وسطنده اولان (متين)در. (رين) ايرماغى حوضه‌سنه تابع اولوب، (سهيل)، آه، موتوته و(لينت) نهرلرى ايچنده جريان ايدرلر. حدود شماليه‌سنده (زوريخ) وحدود غربيه‌سنده (زوغ) و«درت ناحيه‌لر» كوللرى بولنديغى كبى، مركزى جوارنده دخى بركولى واردر. دائمى صورتده قاروبوزله مستور يرلرى اولميوب، يالكز قيشين قار ياغار. اراضيسى زراعتدن زياده مرعايه الويريشلى اولديغندن، اهاليسنك باشليجه معيشتى حيوانات محصولندندر. اورمانلرى باشليجه چام وچيرا ايله كوركندن عبارتدر. مرمر، آلچى ودمير معدنلرى بولنور. ناحيه يدى اعضا ايله بر رئيسدن مركب بر مجلس منتخب طرفندن اداره اولنور، واعضاسى درت سنه‌ده بر انتخاب اولنور. ٨١ اعضادن مركب بر مجلس معبوثانى واردر. اسويچره جماهير متفقه‌سى هيئتنه دخولى اعتباريله ايكنجى، وسعتى اعتباريله اون آلتنجى و مقدار اهاليسى اعتباريله اون يدنجى جمهوريتدر. جماهير متفقه‌نك عمومى ومشترك مجلس مبعوثاننه ايكى اعضا كوندرمك حقنى حائزدر. بو ناحيه اسويچره جماهير متفقه‌سنك بشيكى حكمنده اولوب، الك اول استقلال تشبثاتى اورادن باشلامش؛ واسويچره اسمى بو ناحيه‌نك، ودها طوغريسى مركزى اولان قصبه‌نك اسمندن اخذ اولنمشدر.

اشهرى { (شاپور نيشاپورى) شعراى ايراندن وظهير الدين فاريابينك تلامذه‌سندن اولوب، علوم وفنونده‌كى يد طولاسيله واشعارينك لطافتيله مشهوردر. مشهور عمر خيامك اولادندن اولوب، سلطان محمد بن تكش زماننده بعض مهم منصبلرده دخى بولنمش، وتبريزده وفات ايتمشدر. مرتب ديوانى و«رسالهٔ شاپورى» عنوانيله مشهور بر رساله‌سى واردر. شو بيت جملهٔ اشعارندندر:

عقيقرا زلبت آب دردهان آيد
خدنكرا زقدت تاب درميان آيد

اَشهَل { عربلرك ايام جاهليتده عبادت ايتدكلرى اصنامك برى اولوب، باشليجه عبد الاشهل قبيله‌سنك معبودى ايدى.

اَشيح { يمنده غايت مرتفع بر طاغك ذروه‌سنده يوكسك ومتين برقلعه اولديغى كتب عربيه‌ده مذكوردر.

اَشير { مغرب اقصانك ساحل شماليسنده (بجانه) شهرينك قارشيسنده و(مسيله) ايله (طبنه) قربنده بر شهر اولديغى، وبو شهرك ٣٢٤ تاريخ هجريسنده ملوك افريقيه‌دن معز بن باديسك جدى اولان زيرى بن مناد صنهاجى طرفندن تأسيس، واوسطنده واقع تپه‌ده غايت متين برقلعه بنا ايدلمش اولديغى، ومؤخراً بنى حمادك الينه كچمكله، بونلرك آل باديس ملوكنه بو قلعه‌ده مقاومت ايتدكلرينى ياقوت حموى «معجم»نده بيان ايديور. شمديكى حالى معلوم اوله‌مدى.

اصبع { بحرينده بر واديدر. — بنى اصبع قرامطه‌يه تابع اولمش برقومدر.

اصبغ { بن محمد [«ابن سمح» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

اصبهان { ياخود اصپهان [«اصفهان» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

اصبهانك { اصفهان طريقنده بركوچك قصبه اولديغى ياقوت حموى ذكر ايديور. اليوم بر بيوك قريه حكمنده‌در.

اصبهبد { ديلمده بحر خزردن ايكى ميل مسافه‌ده بر شهر اولوب، طبرستان ملوكنك مقرى اولديغى ياقوت حموى ذكر ايديور.

اصحاب فيل { اصحاب كهف وسائره [«فيل»، «كهف» وسائره ماده‌لرينه مراجعت بيوريله.]

اِصطَخر { ايرانك فارس خطه‌سنده، شيرازك ٦٠ كيلومترو شرق شماليسنده جسيم بر شهر ايدى، كه قبل الاسلام بر چوق وقتلر ملوك ايرانك پايتختى بولنمش؛ واوائل دور اسلامده دخى معمور وجسيم بر شهر اولوب، بعده خراب اولمشدر. اليوم ويرانه‌لرى موجوددر. يونانيلر بوكا (پرسپوليس) يعنى «مدينهٔ فارس» نامنى ويرمشلردى. (مردشت) اسميله معروف غايت واسع ومنبت بر اووه‌نك كنارنده وبر طاغك اتكنده واقع اولوب، يانندن (بندمير) نهرى جريان ايديور. بو نهرك اوزرنده وخراسان طريقنده غايت بيوك ومصنع بر كوپرى و نهرك اوته‌سنده دخى بر محله وار ايدى. اصطخرينك روايتنه كوره جسيم برسورله محاط اولان شهرك هواسى آغرجه اولوب، خارج سورده اولان صيفيه‌لرينك هواسى كوزل ايدى. شهرك بريانندن بريانه اولان طول وعرضى برميل اولديغنى دخى اصطخرى بيان ايديور. شهرك خارجنده وطاغك اوزرنده (چهل منار) و (تخت جمشيد) اسميله معروف برطاقم خرابه‌لر واردر، كه اسكى فرس ملوكنك سرايى

خرابه‌لرندن عبارت اولوب، ستونلری، هیکللری، وسائر آثار معماریه‌سی ناظرینک حیرتنی موجب اولمقده‌در. بو سرای خرابه‌سنک محیط دائره‌سی ۴۲۰۰ قدمدر. بر بیوك آتشکده‌نك خرابه‌لری دخی موجود اولوب، عوام ناس بوکا (مسجدسلیمان) نامنی ویریورلر. بوشهر حضرت عمر بن خطابك زمان خلافتنده موسی الاشعرینك معیتنده بولنان عثمان بن العاص یدیله ۱۸ تاریخ هجریسنده فتح اولنه‌رق، آنجق مجوسیلرك مقدس عدایتدکلری برشهر اولمغله، بونلر دفعاتله عصیان ایدوب، مقاومتده اصرار ایتدکلرندن، واقع اولان محاربه‌لر اثناسنده شهرك اکثر ابنیه‌سی خراب اولمشیدی. مع هذا ینه فارسك اك بیوك شهرلرندن اولوب، ابو اسحاق اصطخری وابو سعید اصطخری کبی نیجه اعاظم علمانك مسقط رأسی بولنمشدر. هجرت بنویه‌نك دردنجی قرنی اواخرنده آل بویه‌دن صمصام الدوله‌نك زماننده امیر قطلمش طرفندن تخریب اولنوب، اووقتدن بری ویرانه‌لری کورلمکده‌در. اصطخرك جوارنده دمیر وجیوه معدنلری چیقارلدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

اصطخری { (ابو اسحق —) جغرافیون عربك پیشواسی حکمنده اولوب، بوفنه متعلق اك اول لسان عربده واسلامده کتاب یازان بو ذاتدر. اوندن اول بطلیوسك جغرافیاسنك ترجمه‌سیله اکتفا اولنوردی. اصطخر شهرنده طوغوب، تحصیل علوم وفنون ایتدکدن صکره، جغرافیایه انتسابله، بوفنده استحصال معلومات مقصدیله ۳۰۳ تاریخنده اصطخردن خروجله، هندستاندن اقصای مغربه وبحر محیط اطلاسی سواحلنه قدر بتون ممالك اسلامیه ومجاوره‌یی کشت وکذار، وکوردیکی احوالی وایتدیکی تحقیقاتی ضبط ایده‌رك، «کتاب الاقالیم» عنوانیله غایت مقبول ومعتبر براثر وجوده کتیرمشدر. بو قیمتدار اثری آوروپا لسانلرینك اکثریسنه ترجمه ایدلدکدن بشقه، متن عربیسی دخی ۱۸۷۰ تاریخ میلادیسنده فلنکك (لیدن) شهرنده پك مصحح اوله‌رق طبع اولنمشدر.

اصفاکس { (یاخود اسفاقس Sfaks) تونسك ساحل شرقیسنده (کرکنه) آطه‌سنك قارشیسنده برشهر اولوب، سورله محاطدر، وبرقلعه‌سی دخی واردر. اهالیسی ۱۵۰۰۰ قدر اولوب، باشلیجه زیتون وخرما ایله ذخایردن عبارت بیوك بر تجارت محلیدر. باغچه‌لری مشهور وغایت کوزلدر. قوراقلغه قارشی کرك قصبه‌ده وکرك جوارلرنده پك چوق صهرنجلری واردر.

اصفر { (بنی —) عربلر بواسمی روملره یعنی رومالیلرله اونلرك حکمی آلتنده بولنان فرنك اقوامنه وتعبیر آخرله بتون آوروپا خلقنه ویرمشلردر. وجه تسمیه ایسه آوروپالیلرك عربلره نسبةً پك بیاض لونلی واکثریسی صاری صاچلی اولملریدر.

اصفر { (بنی —) بحرینده قرامطه‌یه غلبه چاله‌رق بر دولت تشکیل ایتمش اولان اصفر تغلبینك نسلیدر، که دردنجی قرن هجری اواخرندن باشلایه‌رق، پدردن اولاده انتقالاً برخیلی مدت بحرین واحساده حکم سورمشلردر.

اصفر تغلبی { (ویا منتفق) آل بویه زماننده ۳۷۸ تاریخنده، خلفای عباسیه‌نك دعوتی اوزرینه، بحرینده قرامطه‌یه قارشی خروجله، بونلری مضمحل ایتدکدن صکره، جزیره ودیاربکر طرفلرینی دخی استیلا، وروم ممالکنه دخی تجاوز ایتمش بر آدمدر، که نسلی (بنی اصفر) لقبیله خیلی وقت بحرینده حکم سورمشلردر. ابن اثیر (اصفر تغلبی) یی آیری و (اصفر منتفق) یی آیری ذکر ایدیورسه‌ده، بوایکی اسمك برشخص واحدك اسملری اولمسی محتملدر.

اِصفَهان { (یاخود اصبهان) ایرانك اك بیوك، اك کوزل و اك قدیم شهرلرندندر. عراق عجمینك جنوب شرقی جهتنده وفارس خطه‌سی قربنده اوله‌رق، طهرانك ۳۳۵ کیلومتره جنوبنده وبصره کورفزینك همان اوقدر شمالنده ۳۲° ۳۹′ ۳۴″ عرض شمالی ایله ۴۹° ۲۴′ ۲۲″ طول شرقیده واقعدر. شهر حذای بحردن ۱۳۴۴ متره ارتفاعی اولان واسع و غایت کوزل بر اووه‌نك ایچنده و (زنده رود) نهرینك اوزرنده واقع اولوب، موقع ومنظره‌سی غایت دلنشین، میاه جاریه‌سی وباغ وبوستانی چوق وهواسی معتدل وغایتله صاغلامدر. پك قدیم بر شهر اولوب، روایته کوره ضحاکی مغلوب ایدن دمیرجی کاوه بوشهرده ظهور ایتمش، وحتی ایرانك ملوك قدیمه‌سی زماننده درفش کاویانی طاشیمق اصفهان اهالیسنه مخصوص بر حق بولنمشدر. بعض مورخلرك روایتنه

کوره، اسکیدن (جی) اسمیله معروف عادی بر قصبه ایکن، بخت نصر قدسی تخریب ایتدیکی وقت، اسیر ایتدیکی یهودیلرک برچوغنی بو قصبه یه نقل واسکان ایتمکله، قصبه بیویوب، (یهودیه) تسمیه اولنمش، و (جی) بونک بر محله سی حکمنه کچمشیدی. اصفهان اسمنه کلنجه، (سپاهان) اسم فارسیسنک معربی اولوب، بوده «عسکرز» دیمکدر؛ چونکه روایته کوره شهر مذکور ملوک قدیمهٔ ایرانیه نک اک بیوک اردوکاهی ایدی. هر حالده میلاد عیسا (عم) دن اول بو شهر موجود اولوب، بطلیوسک جغرافیاسنده (اصبداند) اسمیله مذکوردر. هجرت بنویه نک ۱۹ تاریخنده ابوموسی الاشعرینک معیتی رجالندن عبدالله بن عتبان طرفندن فتح اولنمش؛ ومؤخراً اهالیسی دفعاتله عصیان ایدوب، استرداد اولنمشیدی. اوائل دور اسلامده بو شهره ساداتدن واعاظم صحابه وتابعین اولادندن برچوق عربلر هجرت وتوطن ایتدکلرندن، کسب شهرت ایدوب، علی الخصوص حدیث وحفظ وسائر علوم وفنونده تمیز ایتمش پک چوق علما یتیشمشیدی، که «حلیة الاولیاء» صاحبی محدث مشهور (ابونعیم اصفهانی) ایله « اغانی کبیر » صاحبی (ابو الفرج اصفهانی) بونلرک جمله سندندر. بعده شهرک اهالیسندن برطاقی حنفی وبر طاقی شافعی المذهب اولدقلرندن، بینلرنده تکون ایدن اختلافات ومنازعات صره سنده شهر خیلی خراب اولوب، ملوک طوائف زماننده دفعاتله محاصره و ضبط اولنمسی دخی خرابیتک تزایدینی موجب اولمش؛ ونهایت مغول عسکری طرفندن پایمال اولدقدن صکره، تیمورلنک طرفندن بسبتون تخریب اولنمشیدی. اون برنجی قرن هجری اوائلنده ملوک صفویه دن شاه عباس ماضی اصفهانی پایتخت اتخاذ ایتمکله برابر، بردرجه ده اعمار وتزیین ایتمشیدی، که کرک معموریتی زماننده کورمش اولان بعض سیاحلرک تعریفاتی وکرک الیوم خرابه لری وبقیه لری موجود اولان آثار عمرانی محیر عقول اولمقده در. شاه عباس ثانی ایله شاه سلیمانک زماننده اصفهانک محیط دائره سی ۲۴ میل اولوب، ۱۶۲ جامعی، ۴۸ مدرسه سی، ۱۸۰۲ کاروانسرایی، ۲۷۳ حمامی، و ۳۸۰۰۰ دن زیاده خانه سی وارایدی. اووقتکی اهالیسنی بعض سیاحین ۱۱۰۰۰۰۰ نفوس اولمق اوزره تخمین ایتمشلر- سه ده، بونده براز مبالغه کوریلوب، هرحالده ۶۰۰۰۰۰ دن آشاغی اولمدیغی محققدر. شهرک اورته سنده (میدانکاه) اسمیله غایت واسع بیضی الشکل بر میدان اله بو میدانک بر طرفنده (جامع سلطانی) اسمیله معروف غایت جسیم ومصنع بر جامع شریف ودیکر بر طرفنده شاهلره مخصوص بر طاق عالی بولنیور. اورتیلی چارشیلری وبدستانلری ۳ میل طولنده اولوب، الآن بر بیوک تجارتک مجراسی حکمنده درلر. اکثر جوامعنک قبه لری یالدیزلی وایچلری غایت کوزل خطلر ومصنع نقشلرله مزیندر. ملوک صفویه دن برینک والده سی طرفندن بنا ایدلمش اولان بیوک بر مدرسه نک طاقی کوشدن اولوب، غایت مصنع وپک بیوک بر مهارتله ایشلنمش وجلی یازیلری حاویدر. (جهارباغ) اسمیله معروف اولان واسع بر محل ملوک صفویه یه مخصوص بولنمش اولان متعدد جسیم سرایلرله واسع باغچه لر خرابه لرینی حاویدر. بو باغچه لرک حاوی اولدقلری اشجار، حوضلر، مرمر پارمقلقلر وسائره شمدیکی حالده خراب ایسه لرده، وقتیله نه قدر مزین ومعمور بولنمش اولدقلری استدلال اولنور. (زنده رود) نهری شهرک ایچنده دونوب طولاشه رق جریان ایتمکله، شهره آیریجه بر لطافت ویردیکی کبی، بو نهرک اوزرنده درت مصنع وبیوک کوپری دخی واردر، که بونلرک بری ۱۵۰ متره طول و۲۳ متره عرضنده اولوب، غایت یوکسک وبیضی الشکل ۲۵ کمر اوزرینه بنا اولنمشدر. اوستی اورتیلی اولوب، اوچ طریقه منقسم اولمغله، اورته ده کیسی آرابه لره وکنارلرده کیلری یایالره مخصوصدر. افغانلیلرک ایرانی استیلالری زماننده بو جسیم شهر تخریب وغارت ایدیله رک، بر بیوک خرابه زار حالنه کیرمش؛ وبعده نادرشاه طرفندن ینه پایتخت اتخاذ اولنمش ایسه ده، نادرشاه جهانکیرلکله مشغول اولوب، پایتختک اعمارینه وقت بوله مدیغی کبی، اوندن صکره ایرانده حاصل اولان شورش وفتنه لر اعمارینه مساعد بولنمامش؛ ونهایت طهرانک پایتخت اتخاذ اولنمسیله، اصفهان ایرانک ایکنجی شهرلری صره سنه کچوب، شمدیکی حالده اهالیسی ۸۰۰۰۰ دن زیاده دکلدر. مع هذا ینه بیوک بر تجارتک مرکزی اولوب، شهرک ایچنده ابیک ویوکدن کوزل قماشلر، غایت مقبول قلیج واسلحهٔ سائره، کومش وباقیردن پک مصنع آوانی وآلات وادوات اعمال اولندیغی کبی، جوارلری دخی غایت منبت ومحصولدار اولوب، کلیتلی حبوبات، پرنج، توتون، تنباکو، زغفران، اوزوم وسائر انواع میوه لر حاصل

اولدیغندن، اهمیت تجاریه‌سی باقیدر. کتاب تجارتی و مجلدلك صنعتی دخی اصفهانده زیاده‌سیله ترقی ایتمشدر. شهر شمدیکی حالده خرابه‌لر و ویرانه‌لر ایله محاط اولوب، الیوم مسکون اولان قسمنك قطری آنجق ۲ میلدر. عباس آباد وکبر محله‌لرنده ویرانه‌لردن بشقه برشی یوقدر. مع هذا جامع، کوپری، بازارکبی ابنیهٔ جسیمه‌سنك اکثری قائم اولوب، اهمیت موقعیه‌سیله لطافت آب وهواسی دخی بر کون اسکی معموریتنك اعاده اولنه‌بیله‌جکنی تأمین ایدیور.

اصلاحیه { آطنه ولایتنك جبل برکت سنجاغنده قضا مرکزی بر کوچك قصبه اولوب، مرکزلوا اولان یارپوز قریه‌سنك ۲۰ و آطنه‌نك ۱۲۰ کیلومتره شرقنده وقره صو نهری مجراسنك ۲ ساعت جنوبنده واقعدر. بو قصبه اخیراً اوجهتلرك اصلاحی صره‌سنده تأسیس اولنوب، ۱۰۰۰ قدر اهالیسی، ۱ جامع شریفی، ۱ مکتبی، ٦ خانی و ۱۵ دکانی واردر. اهالیسی ترك وکرد وارمنیدن مرکبدر. درون قصبه‌ده صحابه‌دن (عکاشه) حضرتلرینك تربه‌سی زیارتکاهدر. — اصلاحیه قضاسی جبل برکت سنجاغنك شرقی شمالیسنده واقع اولوب، غرباً لوانك مرکز قضاسیله، شمالاً مرعش، شرقاً حلب سنجاقلریله، جنوباً دخی خاصه قضاسیله محدود ومحاطدر. ٦٥ قریه‌دن مرکب اولوب، ٥ ناحیه‌یه منقسمدر. اراضیسی باشلیجه (دومدوم) اووه‌سندن و (قوروطاغ) ك اتکلرندن عبارت اولوب، بو اووه قره صو نهرینك بر چوق حرقلریله اروا اولنه‌رق، خیلی چلتیك محصولاتی ویرر. اهالی قضا ۱۷۵۰۹ راده‌لرنده اولوب، ۲۰۰ قدری ارمنی وقصوری کاملاً اسلامدر. بو قضا داخلنده (دلیکانلی) و (چلیکانلی) اسملریله معروف ایکی بیوك عشیرت طولاشوب، بونلرك اسکاننه جهد اولنمش ایسه‌ده، ممکن اوله‌مامشدر. بو عشیرتلر کوزل بر طاقم خالی وکلیملر اعمال ایدرلر. قضانك باشلیجه تجارتی واخذ واعطاسی حلب ولایتنك حلب، انطاکیه، مرعش، کلیس وعینتاب شهرلریله اولیور. درون قضاده بر ایلیجه وبالیغی چوق برکوچك کول واردر.

اصلی { (مولانا —) ایرانك شعرا وخطاطیندن اولوب، مشهدلیدر. شو [illegible] جملهٔ اشعارندندر :

چو بطفلیش بدیدم بنمودم اهل دیدرا
که شود بلای جانها بشما سپردم اینرا

اَصمَعی { (ابو سعید عبدالملك بن قریب) مشاهیر ادبای عربدن اولوب، نحو ولغتده ید طولی صاحبی، واخبار ونوادر وغرائب نقلنده ونکته‌پردازلقده امام ایدی. بصره‌لی اولوب، هارون الرشیدك زماننده بغداده رحلت ایتمشیدی. مأمون خلیفه کندیسنی یاننه جلب ایتمك ایستمش ایسه‌ده، اختیارلقله ضعفنی وسیله اتخاذ ایده‌رك، بصره‌دن چیقمدیغندن، خلیفه هر خانکی علم وفنده برمشکلاته تصادف ایدرسه، کندیسندن تحریراً صورار ایدی. لغتده وسائر علومده‌کی وسعت معلوماتی وادب و فصاحت ونکته شناسلغی حقنده پك چوق نوادر وحکایات منقولدر. ۱۲۲ تاریخنده بصره‌ده طوغوب، ۲۱٦ ده ینه اوراده، وخطیب ابوبکرك روایتنه کوره، مروده وفات ایتمشدر. تألیفاتی چوق اولوب، اك مشهورلری شونلردر: «کتاب خلق الانسان»، «کتاب الاجناس» «کتاب الانواء»، «کتاب الهمزة»، «کتاب المقصور والممدود»، «کتاب الفرق»، «کتاب الصفات»، «کتاب الاثواب»، «کتاب المیسر والقداح»، «کتاب خلق الفرس»، «کتاب الخیل»، «کتاب الابل»، «کتاب الشاء»، «کتاب اخبیه»، «کتاب الوحوش»، «کتاب فعل وافعل»، «کتاب الامثال»، «کتاب الاضداد»، «کتاب الالفاظ»، «کتاب السلاح»، «کتاب اللغات»، «کتاب میاه العرب»، «کتاب النوادر»، «کتاب اصول الکلام»، «کتاب القلب والابدال»، «کتاب جزیرة العرب»، «کتاب الاشتقاق»، «کتاب معانی الشعر»، «کتاب المصادر»، «کتاب الاراجیز»، «کتاب النحلة»، «کتاب النبات»، «کتاب ماتفق لفظه واختلف معناه»، «کتاب غریب الحدیث»، «کتاب نوادر الاعراب» وسائره.

اَصنام { اندلسده شذونه اعمالندن بر ناحیه اولدیغنی وبو ناحیه داخلنده واقع (طبیل) قلعه‌سنك آلتندن قادیس جزیره‌سنه غایت جسیم ومتین بر صو یولی واسطه‌سیله طاتلی صو آقیتدیرلمش اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

اصولی { اوننجی قرن هجری شعرای عثمانیه‌سندن اولوب، واردار ینکیجه‌سنده

دنیایه کلمش؛ وتحصیل علم وعرفان ایتدکدن صکره، مصره رحلتله، شیخ ابراهیم کلشنی حضرتلرینك حلقهٔ مریدانه داخل اولمشیدی. شیخ مشارالیهك ارتحالندن صکره، یعنی ۹٤۰ تاریخلرنده روم ایلی‌یه عودت ایدوب، بقیهٔ عمرینی گاه یکیجه‌ده وگاه اورنوس بکزاده عبدی بکك یانده پکیرمشدر. صوفیانه اشعاری وفقر وفنایه متعلق بعض سوزلری واردر. شو ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

تصویر غیره قیله محل قلب اقدسی
اصنامه مسکن ایله بیت المقدسی

—

اکسیکك یوق ذره‌جه بر بیبدل محبوبسك
آه کیم هر جایسك مهر جهان آرا کبی

آصیله { مغرب اقصاده وبحر محیط آطلاسی ساحلنده، طنجه‌نك ٤٤ کیلومتره جنوب غربیسنده بر قصبه اولوب، شمدیکی حالده یالکز ۱۰۰۰ قدر اهالیسی وار ایسه‌ده، رومالیلرك زماننده (یولیا زیلیس) اسمیله مشهور بر شهر بولنمش اولدیغی کبی، مدنیت اسلامیه‌نك پارلاق زمانلرنده دخی خیلی معمور اولوب، مشاهیر علمادن آتی الترجمه (ابو محمد عبدالله بن ابراهیم اصیلی)نك مسقط رأسی بولنمشدر. یاقوت حموی زماننده یعنی یدنجی قرن هجریده خراب حالنده بولندیغی بیان ایدیور.

آصیلی { (ابو محمد عبدالله بن ابراهیم) مغربك مشاهیر علما ومحدثیننددن اولوب، آنف البیان اصیله قصبه‌سنده دنیایه کلمش؛ و ۳٤۲ تاریخنده قرطبه‌یه وبعده وادی الحجاره‌یه کیده‌رك، اندلسك اعاظم علماسندن تحصیل واستفاده ایتدکدن صکره، ۳۵۱ ده مشرقه رحلتله، بغدادك مشاهیر محدثیننددن دخی استماع ایتمش؛ وبعده اندلسه عودتله، حکمدار بولنان مستنصرك مشاور خاصی اولمش؛ وافاده وتدریسه باشلیوب، بتون اندلس خلقی کندیسندن مستفید اولمشیدی. ۳۹۲ ده وفات ایتمشدر. بر طاقم تألیفاتی اولوب، اك مشهوری خلافه دائر «کتاب الآثار والدلائل» عنوانلی اثریدر.

آضرار { آفریقانك غربنده مراکش ایله سنغامبیا آره‌سنده طاغلق وواسع بر مملکت اولوب، بحر محیط آطلاسیدن صحرای کبیرك ایچنه طوغری خیلی وسعتی واردر. بر طاقم طاغلری حاوی اولوب، مرکزی (ودان) قصبه‌سیدر. شینکتی، عطر و(اویفت) قصبه‌لری دخی بو مملکتك داخلنده اولوب، بحر محیط آطلاسیده (ارکین) اسمنده بر اسکله‌سی واردر؛ وکرك اورادن کرك فرانسه‌نك النده بولنان (سنت لویی) شهرندن کلن طریق (تمبقتو) دن پکه‌رك، سودانك ایچنه طوغری ممتد اولور. بو مملکتك اهالیسی عرب اولوب، مسکون بولنانلری ۷۰۰۰ قدر تخمین اولنمش ایسه‌ده، برچوق خیمه‌نشین اهالیسی دخی واردر. — بو اسمله صحرای کبیرده (تمبقتو) ایله (آیر) آره‌سنده واسع بر بقعه دخی بولندیغی کبی، (توارغ) مملکتنده دخی کوچك بر طاغ وجزایرده بر قاچ محل بولنیور.

اِضَم { حجازده بر بیوك وادی اولوب، دکیزه قدر ممتد اولور. مدینهٔ منوره دخی بو وادینك ایچنده ایسه‌ده، اوراسی (قناة) اسمیله معروف اولوب، آلت طرفی (اضم) تسمیه اولنور.

اطرابزنده { واطرابلس [«طربزون» و«طرابلس» ماده‌لرینه مراجعت.]

أُطرار { (یاخود اترار) ترکستانده ماوراءالنهرده سیحون ایرماغی ساحلنده و(فاراب) قربنده بر قصبه وبر خطه اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور. ابن اثیر وابو الفدا بونك (فاراب)ك نام دیکری اولدیغنی بیان ایدیورلر.

اطراغا { هندستانده (بنارس) اعمالندن بر قصبه اولدیغنی ابن اثیر بیان ایدیور.

اطراغفر { چینك بیوك شهرلرندن اولدیغنی ابن اثیر «تحفة العجائب» نده ذکر ایدیور.

اطراف شهر { بو اسمله بعض ولایت، سنجاق ویا قضا مرکزلری جوارلرنده واقع بر قاچ ناحیه واردر. ملحق بولندقلری سنجاق ویا قضالردن بحث اولندیغی صره‌ده ذکر اولنور.

اطرانوس { [«آطرانوس» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اطفیح { (یاخود اتفیح) مصر وسطیده (جیزه) مدیریتنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، نیلك ساحل یمیننده ومصرك ٤۰ میل جنوبنده واقع و ٤۰۰۰ اهالی‌یی جامعدر. اسکی (آفرودیتوپولیس) شهرینك خرابه‌لری اوزرنده اولوب، زمان قدیمده بو شهرده عشق الهه‌سی اولان آفرودیتی یعنی زهره‌نك عبادتنه مخصوص بر بیوك معبد وارایدی،

وبونك ايچون شهر يونانيلر طرفندن « مدينةالزهره » ديمك اولان بو اسمله تسميه اونمشيدى. بو شهرده زهره‌يى برياض اينك صورتنده تصوير ايدرلردى. قصبه‌نك اطرافنده بعض آثار عتيقه موجوددر.

اِطفين { حضرت يوسفك زماننده مصر حكمدارى بولنان عمالقه‌دن ريانك وزيرى وزليخانك زوجى اولوب، عزيز مصر عنوانيله مشهوردر.

اطلاس { واطلاسى. [« آطلاس » و « آطلاسى » ماده‌لرينه مراجعت بيوريله.]

اَظهَر { (احمد خان) هندستانك (شاهجهانپور) شهرى شعراسندن اولوب، شو بيت جملهٔ اشعارندندر :

السهى دردلم انداز عشق بى محابارا
كنم تاسير چون فرهاد ومجنون كوه وصحرارا

اظهر { (ميرغلام علىٔ دهلوى) بودخى هندستان شعراسندن اولوب، ۱۱۸۲ تاريخنده مرشدآباده وفات ايتمشدر. شو بيت جملهٔ اشعارندندر :

نه مراتو ميشناسى نه ترا شناختم من
بكدام آشنايى زتو درد سر كرفتم

اظهرى { (حيدر على) هندستان شعراسندن اولوب، پدرى من‌اصل موصللى اولديغى حالده، هندستانه رحلت ايتمش اولمغله، صاحب‌ترجمه دهليده دنيايه كلمشدر. اكبرشاه وجهانكيرك بك‌چوق انعام واحسانلرينه نائل اولمشيدى. ملامظهر كشميرى وملا شيدا ايله مهاجاة وملاطفتلرى اولمشدر. ۱۰۴۴ تاريخنده وفات ايتمشدر. شو بيت جملهٔ اشعارندندر :

از دشمنان برند شكايات پيش دوست
چون دوست دشمنست شكايت كجا برم

اعتصام الدين { (شيخ —) هندستان علماسندن اولوب، ۱۱۸۰ تاريخلرنده انكلتره وفرانسه‌يه ايتمش اولديغى سياحت اوزرينه « شكرفنامهٔ ولايت » عنوانيله بركتاب يازمشدر.

اعتماد { خراسان شعراسندن اولوب، شيرازده امرار عمر ايتمشدر. شو بيت جملهٔ اشعارندندر :

بياد لعل توچشمم زاشك پرگهرست
كر اين نثار ترا لايقست در نظرست

اعجاز { (ملاعطا) هرات‌فصحاى شعراسندن اولوب، شوقطعه‌جملهٔ اشعارندندر :

بادو عالم كشته ام بيكانه الفترا ببين
رفته ام از خاطر ايام شهرترا ببين
اى‌كه بيتابانه مى‌پوشى لباس عافيت
اول ازتقويم چاك سينه ساعترا ببين

اعزاز { حلب ولايت وسنجاغنك كليس قضاسنده وكليسك ۱۸ كيلومتره جنوب غربيسنده بركوچك قصبه اولوب، خراب برقلعه‌سى دخى واردر. بوراسى وقتيله بيوك برشهر اولوب، كرك فتوح شامده وكرك اهل صليب وقعه‌لرنده اسمى كمال اهميتله ذكر اولنيور. بعده تيمورلنك طرفندن تخريب اولنه‌رق، اهاليسى احتماله كوره كليسه هجرت ايتمشلردر.

اَعشى { (ابو بصير ميمون بن قيس) زمان جاهليتده ظهور ايدن مشاهير شعراى عربدن اولوب، مغنيلكده دخى‌مهارتى اولمغله، كندى اشعارينى خوش الحان ايله اوقور ايدى. بعده بواسمله برقاچ شاعر دها ظهور ايتديكندن (اعشى الاكبر) ديمكله مشهوردر. امرأ القيس ونابغه كبى اعاظم شعرادن معدوددر. وقت سعادتده برحيات اولوب، حضرت نبى ذى‌شان حقنده بعض مدحيه‌لر سويلمش؛ وشرف اسلامله مشرف اولمق اوزره، نزد حضرت پيغمبرى‌يه عزيمت ايتمش ايسه‌ده، ابو سفيان بونك اشعار ايله اهل اسلامى تشجيع ايده‌جكنى دوشونه‌رك، قريشيلرى اقناع ايله، كنديسنه يوز دوه ويره‌رك، عودته قانديرمش؛ وشاعر عودتنده (منفوحه) ده دوه‌دن دوشوب، وفات ايتمشدر. روايته‌كوره، مزارى اوراده موجود اولوب، او جوارلرك كنجلرى عيش وعشرت ايتمك ايچون اورايه‌كيدر، وقدحلرينك آرتقلرينى شاعرك مزارى اوزرينه دوكرلر. شو برايكى بيت مدح رسول الله (صلعم) حقنده سويلمش اولديغى برقصيده‌سندندر.

الم تكتحل عيناك ليلة ارمدا
وعادك ماعاد السليم المشهدا
و آليت لارثى لهـا من كلالة
ولامن حـفى حتى تزور محمدا
نبى برى مالا ترون وذكره
اغار لعمرى فى البلاد وانجدا

اعشی { (عبدالله بن اعور مازنی) شعرادن وصحابه‌دن اولوب، جاهلیتده شعر سویلش اولدیغی کبی، شرف اسلامله تشرف ایتدکدن صکره دخی سویلشدر. حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمزه خطاباً سویلش اولدیغی شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

یا مالك النـاس ودیان العرب
انی لقیت ذربة من الـذرب
غدوت ابغیها الطعام فی رجب
فخلفـتنی فی نزاع وهرب
اخلفت العهد ولطت بالذنب
وهن شر غالب لمن غلب

اعشی { (تغلب) دولت امویه شعراسنـدن اولوب، نصرانی المذهب ایدی. گاه شـامده وگاه موصـل جهتنده قبیله‌سی یاننده اقامت ایدردی.

اعشی { کوفه شـعرای اسـلامندن اولوب، مروانی المذهب وزیاده‌سیله بنی امیه طرفداری ایدی. — (اعشی همدان) اسمیله ینه کوفه‌لی وینه دولت امویه منسـوبیننده دیگر برشـاعر دخی واردر.

اعظم { (امام —) [«ابو حنیفه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اعظم { (علیخـان) شـاه طهماسب صفویه منسوب شعرای ایراندندر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

نظر بروی تو خورشید ناگهان انداخت
کلاه خویش زشـادی برآسمـان انداخت

اعظم { (علی قلیخان) ایران شعراسندن وشاه عباسك اعاظم امراسندن اولوب، مرتب دیوانی واردر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

کرفلککرا بمن سر جنکست
عرصه پید اکند جهان تنکست

اعظم آباد { (هندستانك پنجـاب خطه‌سنده دهلی ایالتنـده ودهلینك ۱۳۶ کیلومتره شمال غربیسنده واقع مستحکم بر قصبه‌در.

اعظمپور { هندستانك شمال غربیسنده کائن (بیجانور) ایالتنده و (میرات) شهرینك ٤٤ کیلومتره شرقنده واقع بر قصبه‌در.

اعظم خان { (شمس الدین محمد) هندستانده دهلی حکمدارلرندن همـایون واکبرشاهلرك اعاظم رجالندن اولوب، وکیل مطلقلری بولنمش؛ وبرچوق آثار وخیـرات براقوب، ۹۶۹ تاریخنده مقتولاً وفات ایتمشدر. — بونك اوغلی (اعظم خان کوکه) دخی جهـانگیرك رجالندن بولنمش؛ وبو عنوانله هندستانده دیگر بعض کبرا دخی گلمشدر.

اعظم خان { افغانستـان امیرلرندن اولوب، شمدیکی امیرك عمی وعلی شیرك بیوك برادری وسلفی ایدی. ۱۲۸۵ تاریخنده وفات ایتمشدر.

اعظم شاه { هندستان حکمدارلرندن عالمگیرك اوچنجی اوغـلی اولـوب، پدری طرفنـدن کابل وبعده احمدآباد والیلکنه تعیین اولنمش؛ وپدرینك وفاتندن صکره ۱۱۱۹ ده مقتولاً وفات ایتمشدر.

اعظمگر { هندستـانك شمـال غربیسـنده (بنارس) دائره‌سنده ایالت مرکزی برشهر اولوب، بنارسك ۸۷ کیلومتره شمالنده وگنك نهری تابعلرندن (توسی) چایی اوزرنده واقع و ۱٤٥۰۰ اهالیبی جامعدر. بوشهر اونبجی قرن هجریده اعظم خان طرفندن بنا اولنمشدر. — اعظمگر ایالتی ٦٦۰۰ مربع کیلومترهلك مسـاحهٔ سطحیه‌یی و ٦۳۱٦ قصبه وقریه‌یی جامع اولوب، ٦ سنجاغه منقسمدر، وبرمیچق ملیوندن زیاده‌جه اهالیسی واردر.

اعظم نیشـاپوری { متأخرین شعرادن اولوب، مرتب بر دیوانی واردر.

اعظمیه { بغـداد ولایت و سنجـاغنده مرکز قضاسنه ملحق ناحیه مرکزی بر کوچك قصبه اولوب، بغدادك ٤ کیلومتره شمـال غربیسنده ودجله‌نك سـاحل شرقیسـنده واقعدر. امام اعظم ابوحنیفه حضرتلرینك تربه‌سی بو قصبه‌ده‌در.

اعلائی { شـعرای ایراندن اولوب عن اصل تورانلیدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

هرکه شد خاك نشین برك وبری پیدا کرد
سبز شد دانه چو باخاك سری پیدا کرد

أعلم { (ابو الحجـاج یوسـف بن سلیمـان) اندلسده‌کی (شنتریه) شهری علماسـندن ومشاهیر نحویوندن اولوب، ٤۱۰ تاریخنده طوغمش؛ و ٤۳۳ تاریخنده قرطبه‌یه رحلتله، ابن الافلیلی وسائر

اعاظم علمادن استفاده واكمال تحصيل ايتدكدن صكره، افاده وتدريسه باشلايوب، ديار بعيده‌دن خواهشكران علم وادب حلقهٔ تدريسنه طوپلانمغه باشلامشيدى. لغت، نحو، معانئ شعر وادبياتده يد طولى صاحبى اولوب، زجاجينك «جمل» عنوانلى كتابينى شرح ايتديكى كبى، حماسه‌نك دخى ٥ جلد اوزره كوزل بر شرحنى يازمش؛ ومتنبينك ديوانينى شرح ايتمه‌ده معلى اولان ابن الافليلى‌يه معاونت ايتمشدر. اواخر عمرنده اعمى اولوب، ٤٧٦ تاريخنده اشبيليه‌ده وفات ايتمشدر.

أعمش { (ابو محمد سليمان بن مهران) كوفه‌نك كبار علماسندن اولوب، حديث وفقهده وقتنك امامى ايدى. انس بن مالك ايله كورشمش ايسه‌ده، كنديسندن روايت ايتميوب، كبار تابعيندن پك چوق ذواتدن نقل ايتمشدر. پدرى دماوندلى اولوب، كوفه‌يه هجرت ايتمشيدى. ٦٠ تاريخنده وديكر بر روايتده ٦١ سنه‌سنده وحضرت امام حسينك شهادتى كوننده طوغوب، ١٤٨ ده وفات ايتمشدر. نكته‌كو وظريف بر ذات اولمغله، حقنده پك چوق نوادر منقولدر.

أعوج { شامده بر نهردر، كه جبل الشيخك شرق اتككلرنده واقع (عين‌دوريه)‌دن چيقوب، شمال شرقى‌يه طوغرى جريانله، ٤٠ كيلومتره‌لك مسافه قطع ايتدكدن صكره، (مرج) كولنه منصب اولور. — فلسطينده دخى بو اسمله بر نهر واردر، كه (لد) قربنده نبعانله ابتدا شماله وبعده جنوب غربى‌يه طوغرى آقه‌رق يافانك شمالنده آق دكيزه دوكيلور.

أعين { سعد بن وقاصك آزادليلرندن وحجاج بن يوسفك رجالندن بر ذات اولوب، كوفه‌ده بنا ايتمش اولديغى مشهور بر حماملة شهرت قزانمشدر. بو حمامه (حمام اعين) ديرلردى.

اعين بن اصبيعه { صحابه‌دن اولوب، شاعر مشهور فرزدقك وجمل وقعه‌سنده حضرت عايشه‌نك راكبه بولنديغى دوه‌يى طوتان اقرع بن حابسك اقرباسندندر. حضرت على‌يه انتساب ايدوب، ٣٨ تاريخنده معاويه طرفندن بصره‌نك ضبطنه عبدالله بن الحضرمى كوندرلديكى وقت، حضرت مرتضى طرفندن صاحب ترجمه مقابله ومقاومته كوندرلمش ايسه‌ده، حيله ايله شهيد ايدلمشدر.

اعين بن اعين { مصرك مشاهير اطباسندن اولوب، ملوك فاطميه‌دن عزيز باللهك زماننده برحيات ايدى. طبده ومعالجه‌ده مهارتى مشهور اولوب، كوزك امراضيله مداواتنه دائر «كناش» عنوانيله براثر معتبرى واردر.

اغا { (Egga) سودان غربيده كينه حدودنده و(نيجر) نهرى منصبنك ٥٧٦ كيلومتره يوقاريسنده بر شهر اولوب، ٨°٤٢′ عرض شماليده واقعدر. بيوك واهاليسى چوق بر شهر اولوب، نهر مذكورك كنارنده اوله‌رق، ٣ كيلومتره‌لك يرده ممتد اولور. اهاليسنك بر چوق قايقلرى اولوب، نهر واسطه‌سيله فيل ديشى وسائره تجارتنى اجرا ايدرلر. بو شهرده (كينه) اسميله شهرت بولمش بر نوع آلاجه ايله آغاجدن برطاقم آوانى وآلات اعمال اولنور. آلاجه نسجنه مخصوص ٢٠٠ دن زياده دستكاهلرى واردر.

آغادير { مغرب اقصاده مراكش دولتنك جهت جنوبيه‌سنده وبحر محيط آطلاسى ساحلنده بر قصبه واسكله اولوب، (وادى سوس) منصبنك ٢½ ساعت شمالنده، (غير) برونك يدى‌سكز ساعت جنوب شرقيسنده ومراكشك ٧٥ ساعت جنوب غربيسنده واقعدر. اهاليسى آنجق ١٠٠٠ كشى قدردر. ١٥٠٠ تاريخ ميلاديسنده پورتكيزليلر طرفندن ضبط اولنه‌رق، «صليب مقدس» معناسيله (سانته قروز) تسميه اولنمش؛ وبعده مراكش حاكملرى طرفندن استرداد اولنمشيدى. ١١٨٧ تاريخ هجريسنده اهاليسى عصيان ايتمكله، مراكش حاكمى سيدى محمد طرفندن تخريب، واكثر اهاليسى (مغادور) ه نقل اولنمشدر.

اغادس { [«آغادس» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

اغازى { حبشك شمال شرقيسنده ساكن بر قوم اولوب، حبش لسانى اك فصيح وصحيح سويلين بونلردر.

آغاو { حبشك جنوب غربى جهتنده وطاغلق محللرنده ساكن برقومدر، كه نيم وحشى حالده ياشامقده اولوب، سائر حبشيلردن كرك لسانجه وكرك سيما وبنيه‌جه پك فرقليدر. حبشيلرك لسانى عربى وعبرانى‌يه پك قريب اولديغى حالده، بو قومك سويلدكلرى لسانك السنهٔ ساميه ايله اصلا مشابهت ومناسبتى

اولمديغندن، احتماله كوره، بونلر حبشك اك اسكى اهاليسى اولوب، بعده شمديكى حبشيلر جزيرة العربدن آفريقا ساحلنه تجاوزله اغاو قومنى غرب وجنوبه طوغرى يوسكورتمش؛ وطاغلره چكيلوب، نيم وحشى برحالده ياشامغه مجبور ايتمشلردر. بونلر طقوز طائفه‌يه وهر بر طائفه بر قاچ قبيله‌يه منقسمدر. يقين وقتلره قدر بونلرك چوغى بت‌پرست وبرطاقى يهودى ايديلر. اليوم چوغى خرستيان اولوب، يالكز (فلاحه) طائفه‌سى يهود دينني محافظه ايتمشدر.

اغاوميدر { حبشك جنوب غربيسنده برخطه اولوب، آنف البيان اغاو قومنك بر طائفه‌سيله مسكوندر.

اَغَر { غفارى، مزنى ويسارى لقبلريله ملقب صحابه صره‌سنده مذكور اولوب، ايكى ويا بر شخصدن عبارت بولندقلرى دخى مرويدر.

اغرى طاغى { [«آرارات» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

اَغلَب { (بن جشم الراجز العجلى) صحابه‌دن ومهاجريندن اولوب، سعد بن ابى وقاص ايله برابر عراقه كلرك، كوفه‌يه نزول ايتمش؛ ونهاوند وقعه‌سنده شهيد اولمشدر. قبرى اوراده موجوددر.

اغلب { (بنى —) خلفاى عباسيه‌يه تابع اولمق اوزره، افريقيه‌ده حكم سورمش بر دولت اولوب، ١٨٤ تاريخ هجريسنده ابراهيم بن اغلب بن سالم طرفندن تأسيس اولنمشدر. اغلب بن سالم ابامسلم خراسانى ايله برابر دولت امويه‌يه قارشى قيام ايدوب، دولت عباسيه‌نك تأسيسنه خدمت ايتمش؛ ومحمد بن اشعثله برابر افريقيه‌يه (يعنى تونس وطرابلس جهتنه) مأمور اولمش ايدى. بعده منصورك زمان خلافتنده ابن اشعث افريقيه‌دن چيقمغله، ١٤٨ تاريخنده اورانك واليلكى طرف خليفه‌دن اغلب بن سالمه توجيه اولنمش؛ ومؤخراً اغلب قتل اولنمغله، اوغلى ابراهيم هارون الرشيد طرفندن والى تعيين اولنمش؛ واورالرينى تحت انضباطه آلوب، نيم مستقل بردولت تأسيس ايتمشدر. كنديسى ١٢ سنه حكومت سوردكدن صكره، اولاد واحفادى دخى ارثاً حكومت سوره‌رك، بنى اغلب دولتى ١١٢ سنه دوام ايتمش؛ ونهايت زيادة الله زماننده ملكلرى ملوك فاطميه طرفندن ضبط اولنمغله، ٢٩٦ تاريخنده بنى اغلب دولتى منقرض اولمشدر. بودولت افريقيه يعنى تونس وطرابلس غرب جهتلرنده حكمفرما اولوب، صقليه (يعنى سيجيليا) جزيره‌سنى دخى فتح ايتمشيدى. مركز حكومتى قيروان شهرى ايدى. بنى اغلب ملوكى ١١ عددنده اولوب، اسملرى وتاريخ جلوسلرى زيرده بيان اولنور:

١	ابراهيم بن اغلب	١٨٤
٢	ابو العباس عبد الله بن ابراهيم	١٩٦
٣	زيادة الله بن ابراهيم	٢٠١
٤	ابوعقال اغلب بن ابراهيم	٢٢٣
٥	ابن العباس محمد بن اغلب	٢٢٦
٦	ابو ابراهيم احمد بن محمد	٢٤٢
٧	زيادة الله اصغر بن احمد	٢٤٩
٨	ابو الغرانيق بن احمد	٢٥٠
٩	ابراهيم بن احمد	٢٦١
٠١	ابو العباس عبدالله بن ابراهيم	٢٧٩
١١	ابو مضر زيادة الله بن عبدالله	٢٩٠

اَغلَب بن ابراهيم { (ابو عقال —) بنى اغلب دولتنك دردنجى حكمدارى اولوب؛ دولت مذكوره‌نك بانيسى اولان ابراهيم بن اغلبك اوغليدر. پدريله ايكى برادرندن صكره ٢٢٣ تاريخ هجريسنده موقع اقتداره كلوب، عاقل وعادل برحكمدار اولمغله، مملكتدن مظالمى رفع، وخروج ايتمش اولان خوارج واشقياى بربرى دفع وتنكيل ايتدكدن صكره، ٢٢٤ تاريخنده صقليه (يعنى سيجيليا) جزيره‌سنه برسريه كوندروب، ٢٢٥ ده جزيرهٔ مذكوره‌نك بر قاچ قلعه‌سنى وقلوريه (يعنى قالابره)نك برقسمنى فتح، وقسطنطينيه روم ايمپراطورينك دونمه‌سنى منهزم ايتمش؛ و ٢٢٦ ده دخى صقليه‌نك (قصريانه) و(حصن الغيران) يعنى قرق مغاره قلعه‌سنى فتحه موفق اولمشدر. يالكز اوچ بچق سنه سورن مدت حكومتنده بوقدر ايشلره موفق اولدقدن صكره، ٢٢٦ سنه‌سنده وفات ايدوب، اوغلى ابوالعباس جانشينى اولمشدر.

اغلب بن سالم { مادهٔ آنفه‌ده ذكر اولنديغى اوزره، ابو مسلم خراسانينك عونه‌سندن ودولت عباسيه امراسندن اولوب، منصورك زمان خلافتنده محمد بن اشعثك معيتنده افريقيه‌يه مأمور اولمش؛ وابن اشعثك اورادن مفارقتى اوزرينه، ١٤٨ تاريخنده كنديسى افريقيه واليلكنه نصب اولنمشيدى. خوارجدن اباضيه‌نك رئيسى ابوقره ايله برمدت اوغراشدقدن صكره، بونى مغلوب ايتمش؛

وبعده طنجه‌یه طوغری توسیع فتوحاته دوام نیتیله غربه عزیمت ایتمش ایسه‌ده، عسکری بوسفردن ممنون اولمدقلرندن، تونس صاحبی بولنان حسن بن حرب کندیسنی دعوتله، کندیسیله برابر عودت ایدوب، قیروانی ضبط ایتمشلر؛ وآنجق صاحب ترجمه طنجه سفرندن واز کچدیکنی اعلانله، قابسه عودتنده، عسکر دخی کندی طرفنه رجوع ایتمکله، ۱۰۵ تاریخنده حسن بن حربی مغلوب وتونسه عودته مجبور ایتمشیدی. بعده حسن کلیتلی عسکر جمع ایله، قیروانك اوزرینه یوریدیکنده، بینلرنده واقع اولان شدتلی برمحاربه‌ده صاحب ترجمه قتل اولنمشدر. بونك قتلندن ۳۴ سنه صکره اوغلی ابراهیم هارون الرشید طرفندن افریقیه والیلکنه نصب اولنه‌رق، (بنی اغلب) دولتنی تأسیس ایتمشدر. [«اغلب» و«ابراهیم بن اغلب» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

اَغمات { مغرب اقصاده یعنی مراکش دولتنده برقصبه‌در، که (درن) یعنی آطلاس سلسلهٔ جبالنك شمالی اتکنده، مراکش شهرینك ۵۰ کیلومتره جنوبنده (تنسفت) نهرینه تابع (انفس) چایی اوزرنده واقعدر. ۶۰۰۰ اهالیسی اولوب، ۱۰۰۰ قدری یهودیدر. اوائل دور اسلامده بیوك ومشهور برشهر اولوب، مراکشك تأسیسندن اول مملکتك مرکزی ومرابطین دولتنك کرسیٔ حکومتی ایدی. بعده ملوك موحدینك الینه کچمشیدی. جغرافیون عربك روایتنه کوره، بوشهر (اغمات ایلان) و(اغمات وریکه) اسملریله بر برندن ۸ میل اوزاق ایکی قسمدن مرکب ایدی. هوا واراضیسی غایت کوزل وباغ وباغچه‌سی پك چوق ایدی. نهرك اوزرنده کوزل بر کوپریسی دخی وارایدی. نهرقیشین اکثریا طوناراییش. جوارلرنده مشهور برنوع سختیان دباغت اولنوردی. بوشهردن مشاهیر علمادن بعض ذوات دخی ظهور ایتمشدر.

اغواث { (یوم —) حضرت عمر بن الخطابك زمان خلافتنده ایرانك فتحنه مأمور اولان سعدبن وقاص حضرتلرینك ایام (قادسیه) دینمکله معروف اولان جهادلرینك ایکنجی کونی اولوب، (یوم ارمات)دن صکره و (یوم عماص)دن اولدر. یوم اغواثده اك زیاده غیرت کوسترن عسکر مسلمینك میمنه‌سنه قومانده ایدن (قعقاع بن عمرو) وشاعر (ابو محجن) در. شاعر مشارالیه، شرابك مدحنه دائر برشعر سویلمش اولمق مناسبتیله، سعدبن وقاص طرفندن محبوس اولدیغی حالده، سعدك زوجه‌سی سلمایه، محاربه‌یه کدوب اقشام ینه محبسه عودت ایتمك شرطیله، تخلیهٔ سبیلنی رجا ایتمش؛ ومیدان حربه چیقوب، جسارت وشجاعتیله عمومی حیرتده براقدقدن صکره، اقشام محبسنه عودت ایتمش؛ وحضرت سعد بوندن خبردار اولنجه، کندیسنی عفو ایتمشیدی. یوم مذکورده محاربه پك شدتلی اولوب، کیجه یاریسنه قدر دوام ایتمشدر.

افات { (Efat) ونام دیکرله وات (Vate) یاخود ساندویچ (Sandwich) بحر محیط کبیرك (پولینزیا) قسمنده واقع (یکی هبریده) جزایرینك بری اولوب، جزایر مذکوره‌نك وسطنده کائندر. اهالیسی اون بش سنه اول ۳۰۰۰ کشیدن عبارت ایدی. (هاوره دو هاوانه) اسمیله معروف کوزل برلیمانی واردر.

اَفامِیه { (یاخود فامیه) حلب ولایت وسنجاغنك جسر شغور قضاسنده ونهر عاصینك جهت شرقیه‌سنده برشهر ایدی، که الیوم ویران اولوب، خراب حالنده اولان قلعه‌سی (قلعة مضیق) اسمیله معروفدر. بوشهر سلفقوس طرفندن بنا اولنه‌رق، والده‌سنك اسمنه نسبتله (آپامیا) تسمیه اولنمشیدی، که افامیه بونك معربیدر. ایچنده سواری عسکریچون بر تعلیمخانه انشا اولنمش؛ وجوارنده، عسکره مخصوص اولمق اوزره، ۳۰۰ فیل، ۳۰۰۰۰ آت و ۳۰۰ مانده اداره ایدر برحاره آچلمشیدی. ظهور اسلامده بو شهرك خیلی اهمیتی اولوب، فتوحده اسمی دفعاتله مذکوردر. بعده خراب اولمشدر. — قرنه، روم قلعه، قره حصار صاحب ومدانیه قصبه‌لرینك دخی اسم قدیملری (افامیه) یاخود (آپامیا) در. [«آپامیا» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اُفتاده افندی { (شیخ محمد —) مشاهیر مشایخ جلوتیه‌دن اولوب، بروسه‌لیدر. حاجی بیرام ولینك مریداندن اولوب، هدایی شیخ محمود افندینك مرشدیدر. ۹۷۹ تاریخنده بروسه‌ده وفات ایدوب، تربه‌سی شهر مذکورده زیارتکاهدر.

افتنی { ازمید سنجاغنك جهت شرقیه‌سنده وبولی سنجاغی حدودینك قربنده بر

كوچك كول اولوب، صويى پك لذيذ وباليغى چوقدر.

افراته { (Ephrata) فلسطينده (بيت اللحم)ك اسم قديميدر.

افراسياب { توران قديمك اك بيوك حكمدار- لرندن اولوب، ايرانيلرك تاريخ قديمنه كوره، فريدونك اوچ اوغلندن (تور)ك حفيدى و(پشنك)ك اوغلى ايدى. فريدونك تورونى منوچهر، پدرينك انتقامنى آلمق اوزره، افراسيابك اوزرينه عسكر سوق ايدەرك، كنديسنى مغلوب ايتمش؛ وجيحون نهرى ايران وتوران آره‌سنده خط حدود اولمق اوزره، كنديسيله صلح باغلامشيدى. بعده منوچهرك اوغلى (نوذر) زماننده افراسياب عسكر سوق ايدەرك، نوذرى قتل، وبتون ايرانى ضبط ايتمش؛ وسكز اون سنه ملك ايرانى انواع مظالمله خراب ايتمشيدى. نهايت ايرانيلر (قارن) و (كشواد) نام قهرمانلرينك تشويق ورياستيله قالقوب، افراسيابى ايراندن اخراج، و ايران شهزاده‌لرندن (زاب) و (كرشاسب)ى مشتركاً تخته اجلاس ايتمشلردر. بونلرله ايرانك پيشداديان سلاله‌سى منقرض اولوب، ايكنجى سلاله اولان كيانيانك ايكنجيسى بولنان (كيكاوس)ك زماننده دخى افراسياب ايرانه تجاوز ايتديكندن، قهرمان مشهور رستم زال ايران عسكريله تورانك اوزرينه يورييوب، افراسيابى جيحونك اوته ياقه‌سنه قدر تعقيب ايتمشيدى. بعده كيكاوسك اوغلى (سياوش) اوكى آناسى سودابه‌نك افتراسيله پدرندن دلكير اولوب، افراسيابه قاچديغى، وبونك دامادى اولديغى حالده، افراسيابك برادرى (كرسيوز)ك القاآتيله افراسياب طرفندن اعدام اولنديغندن، ايران وتوران آره‌سنده سنه‌لرجه سورن واليوم داستانلرى مشهور ومتواتر اولان برچوق محاربه‌لره سببيت ويرلمش، ورستم زال ايله كودرز، طوس، كيو كبى نيجه قهرمانلر طول مدت تورانيلرله جنك ايتمشلردر. نهايت كيكاوس كندى صاغلغنده تورونى اولان كيخسروى ايران تختنه اجلاس ايتمكله، بوكنج حكمدار رستم زالك وسائر ايران قهرمانلرينك دلالتيله، كليتلى برعسكر سوق ايدەرك، تورانى زيروبر، وفرار ايتمش اولان افراسيابى طوتوب، قتل ايتمشدر. «شاهنامه»نك قسم اعظمى واك پارلاق پارچه‌سى سياوشك اخذثارى مقصديله رستم زالك وسائر قهرمانان ايرانك افراسيابه قارشى اولان جنك وجدالريني تصوير ايدن قسمدر. يونان قديم مورخلرى طرفندن ضبط ايدلمش اولان ايران تاريخنه تطبيق وقوعات اولنه‌رق، كيخسرو (كيروس) دنيلديكى تقديرده افراسيابك دخى (آستياغ) اولمسى لازم كلير. بوحالده توران دنيلن مملكت دخى آذربايجان وعراق عجمدن عبارت اولان (ميديا) خطهٔ قديمه‌سى اولمق اقتضا ايدر.

افراغه { اسپانيانك آراغون خطه‌سنده واقع (فراغه) قصبه‌سنك عربلر عندنده مستعمل اسميدر. [«فراغه» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

افرائيم { (Ephraïm) حضرت يوسف (عم)ك ايكنجى اوغلى اولوب، اسباط اثنا عشردن برينك جد اعلاسيدر. بونك سبطى اردن نهريله آق دكيز آره‌سنده ساكن اولوب، مملكتلرى جنوباً (دان) و (بنيامين) وشمالاً حضرت يوسفك ديكر اوغلى اولان (منسى) سبطلرينك ممالكيله محدود ايدى. مركزى (سكيم) شهرى ايدى.

افرائيم بن الزفان { (ابوكثير — بن حسن بن اسحق) مشاهير اطباى عربدن وطبيب مشهور على بن رضوانك تلامذه‌سندن اولوب، افضل بن امير الجيوش زماننده مصرده اجراى طبابتله مشغول ايدى. كنديسى موسوى المذهب اولوب، طبده مهارت كامله صاحبى ايدى. كتب جمع واستنساخنه فوق العاده مراقى اولوب، خانه‌سنده دائمى صورتده برچوق مستنسخلر بولنديرور، واجرتله كتاب استنساخ ايتديرردى. مشار اليه افضل بن امير الجيوشك صاحب ترجمه‌دن مبايعه وكتبخانه‌سنه وضع ايتمش اولديغى كتب كثيره‌دن بشقه، افرائيم وفاتنده ۲۰۰۰۰ جلد كتاب ترك ايتمشدر. «تعاليق ومجربات» عنوانيله طبه متعلق پك نافع بر مجموعه‌سيله «التذكرة الطبية فى مصلحة الاحوال البدنية» و «مقالة فى التقرير القياسى على ان البلغم يكثر تولده فى الصيف والدم والمرار الاصفر فى الشتاء» عنوانلريله ايكى تأليفى واردر.

اِفرَنج { عربلر طرفندن عموميت اوزره آوروپاليلره ويريلن اسم اولوب، (فرنك) اسمنك معربيدر، كه بوده (فرانق) اسمندن محرف اولوب، عن اصل جرمان جنسندن بركوچك قوملك اسمى ايكن، بوقومك سكزنجى وطقوزنجى

قرن میلادیده یعنی اوائل ظهور اسلامده، فرانسه ایله آلمانیانك اکثر طرفلرینی ضبط وبتون آوروپای وسطی یه حکم سورمسی، وایچلرندن (شارلمان) کبی بعض بیوك حکمدارلر کلمسی جهتیله، بو اسم اهل اسلام طرفندن بتون اوطرفلر خلقنه اطلاق اولنمش؛ و (فرانسه) و (فرانسز) اسملری دخی بوندن تولد ایتمشدر. بو اسمك اسپانیوللره وانکلیزلره دخی شمولی اولوب، آنجق روماليلره وبرده بالقان شبه جزیره سیله روسیه اهالیسنه شمولی یوقدر.

افریدون [«فریدون» ماده سنه مراجعت بیوریله.]

افریقا [مدله «آفریقا» ماده سنه مراجعت بیوریله.]

إفریقیه بو اسمك (آفریقا) اسمنك معربی اولدیغنده شبهه یوقدر؛ آنجق عربلر بونی بتون آفریقا قطعه سنه اطلاق ایتمیوب، آفریقای شمالینك برقسمنه تخصیص ایتمشلردر. ذاتاً روماليلر عندنده دخی اصل (آفریقا) اسمی قطعهٔ مذکوره نك بو قسمنه مخصوص ایدی. افریقیه نك حدودی و وسعتی حقنده جغرافیون عرب متفق اولمیوب، مرکزی قیروان اولدیغی حالده، بعضلری یالکز تونس خطه سیله طرابلس غرب ولایتنك جهت غربیه سندن وجزایرك جهت شرقیه سندن عبارت عد ایدرك، نهایت شرقاً طرابلس غرب وغرباً قسطنطینه شهرلرینه دك تمدید ایتمشلر؛ وبعضلری ایسه برقه دن یعنی مصرك حدود غربیه سندن طنجه شهرینه یعنی بحر محیط اطلاسی یه قدر توسیع ایتمك ایستمشلردر. فکر اول دها مصیب اولوب، افریقیه بلاد بربرك وسطندن عبارتدر دینه بیلیر؛ وبو حالده برقه ایله طرابلس غرب ولایتنك قسم شرقیسی وجزایرك جهت غربیه سیله مغرب اقصی یعنی مراکش مملکتی بونك مسماسی خارجنده قالیر. بو مملکت حضرت عثمانك زمان خلافتنده ۲۹ تاریخنده (عبدالله بن سعدبن ابی سرح) طرفندن فتح اولنه رق، جزیه یه ربط اولنمش؛ ومعاویه نك زماننده ۵۰ تاریخنده (عقبه بن نافع) طرفندن تماميله ضبط وممالك اسلامیه یه ادخال ایله، قیروان شهری دخی تأسیس، وافریقیه نك مرکزی اتخاذ ایدلمشیدی. خلافت عباسیه زماننده افریقیه بنی اغلب دولتنك تصرفنه کچوب، یوز سنه یی متجاوز بونلر طرفندن اداره اولندقدن، وبونلرك زماننده صقلیه (یعنی سیچلیا) آطه سی دخی بو قطعه یه الحاق اولندقدن صکره، ملوك فاطمیه نك، وبعده مغاربه دن بعض طوائف ملوکك الینه کچمشیدی. [«بربر» و «تونس، طرابلس، جزایر» ماده لرینه دخی مراجعت بیوریله.]

افس خود افسوس (Éphèse, Ἔφεσος) آناطولینك ساحل غربیسنده واقع آیاسلوغ شهرینك اسم قدیمیدر، ودها طوغریسی ایاسلوغك محلنده بولنمش مشهور برشهر عظیم ایدی. بو شهر یونان مهاجرلرینك آناطولینك سواحلنده تأسیس ایتمش اولدقلری شهرلرك اك بیوکی اولوب، غایت معمور ومزین ایدی. بوشهرده قمردن کنایه اولان (دیانه) نك عبادتنه مخصوص غایت جسیم ومصنع برمعبد وار ایدی، که عجائب سبعه دن معدود ایدی. اصحاب کهفك بو شهرده ظهور ایتمش اولدقلری مرویدر. [«آیاسلوغ» ماده سنه مراجعت بیوریله.]

افسر بو اسمله ایران وهندستانك متأخرین شعراسندن بر قاچ ذات واردر. بری (باقر علیخان) در، که ملوك صفویه دن شاه سلیمانك دوری شعراسندن اولوب، هندستانك (دکن) خطه سنه هجرت، وحیدرآبادده وفات ایتمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

امروز میرود بکلستان نکار ما
از دست میرود دل بی اختیار ما

— دیکر بری اصفهان شعراسندن اولوب، هندستانه رحلتله، عالمکیر پادشاهك رجالی صره سنه کیره رك، معزز خان عنوانیله تعزیز اولنمش؛ وبنکاله ده وفات ایتمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

نمیخواهم که کردد ناخن من بند در جایی
مکر خاری برآرم کاه کاهی از کف پایی

— دیکر بری دخی میر سنجر کاشینك اوغلی اولوب، هندستانده امرار عمر ایتمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

کسی که پاس مراد دو کون میدارد
برهنه ایست که پوشیده پیش و پس بدودست

— دیکر بری ده مشهد شعراسندن ومشاهیر ادبادن اولوب، سلطان میرزا بایرك منسوبیندن بولنمشدر. معمایه دائر مشهور بر رساله سی واردر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

میکنم دیوانکی تابرسرم غوغاشود
شاید ازبهر تماشا آن پری پیداشود

افسری { (شیخ کمال دهلوی) هندستانك مشایخندن عالم و فاضل بر ذات اولوب، «رایح وریحان» عنوانیله برمثنویسی ومرتب دیوانی واردر. شوبیت جملهٔ اشعارندندر:

صاحب راحت زآیین مروت فارغست
سایه نتوان یافت دیوار زپابنشسته را

اَفسوس { (میرعلی) هندستان مشاهیر ادباسندن اولوب، شیخ سعدینك کلستانینی اردولسانه ترجمه، ولسان مذکورده «آرایش محفل» عنوانیله برکتاب تألیف ایتمشدر. ١٢٢١ ده وفات ایتمشدر.

اَفشین { خلفای عباسیه‌دن معتصم باللهك رجالندن وامرای اتراکدن برذی نفوذ آدم ایدی.

اَفصَح { (میر محمد علی) هندستان شعراسندن اولوب، اجدادی سمرقندلی ایدی؛ وجداعلاسی تیمورلنکك کدخداسی ایدی. ١١٥٠ تاریخنده وفات ایتمشدر. شوقطعه جملهٔ اشعارندندر:

دل خرابی میکند از زلف تدبیرش کنید
دست وپایی میزند دیوانه زنجیرش کنید

اَفضل { (بابا — کاشانی) مشاهیر شعرای ایراندن اولوب، هلاکونك زماننده برحیات بولنمش؛ ونصیرالدین طوسینك اخص احباسندن اولمغله، حکیم مشار الیه بو ذاتك خاطریچون هلاکویه کاشانی پایمال ایتدیرمه‌مشدر. اواخر عمرنده عاشق وشیدا اولوب، اختیار عزلت وانزوا ایتمشیدی. اشعاری پك کوزلدر. رباعیات حکیمانه‌سی دخی چوقدر. شو رباعی او جمله‌دندر:

کم کوی بجز مصلحت خویش مکوی
چیزی‌که نپرسند توخود پیش مکوی
دادند دوکوش و یك زبانت ز آغاز
یعنی‌که دو بشنو ویکی بیش مکوی

افضل { (ملك — ناصرالدین محمد بن ملك مؤید ابی‌الفداء اسماعیل) حما صاحبی مورخ مشهور ابوالفدانك اوغلی اولوب، پدرینك وفاتنده، ٧٣٢ تاریخنده، ٢٠ یاشنده اولدیغی حالده، موقع اقتداره چیقه‌رك، ابتدا پدرینك مسلکنه سلوك کله، اجرای عدل وداد وترقیٔ علوم ومعارفه خدمت ایتمش ایسه‌ده، بعده اجرای مظالمه باشلادیغندن، ٧٤٢ تاریخنده عزل، ودمشقه نقل اولنه‌رق، یرینه پدرینك کوله‌سی (سیف‌الدین طغزتمر) نصب اولنمشدر.

افضل { (شاه محمد —) هندستانده لاهور شهری مشایخندن شاعر برذات ایدی. شوبیت جملهٔ اشعارندندر:

نوشتم نامه از فریاد دل برپاقیامت شد
نمیدانم قلم یاصور محشر بود در دستم

— بواسمله هندستانك اون ایکنجی قرن هجری شعراسندن بر ذات دها واردر، که شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

عالم خراب قیامت حسن نشان کیست
دور کدام فتنه کرست وزمان کیست

افضل الدوله { هندستانك حیدرآباد شهرنده نظام عنوانیله حکومت سورن حکمدارلرندن اولوب، ١٢٨٥ تاریخ هجریسنده موقع اقتداره کلمش؛ و١٢ سنه حکومت سوردکدن صکره، ٤٤ یاشنده وفات ایتمشدر. — [«ابوالمجد» ماده‌سنه دخی مراجعت بیوریله.]

افضـل الدین { هندستانده (سورات) خطه‌سی نوابلرندن اولوب، ٢١ سنه اسماً حکومت سوردکدن صکره، ١٢٥٦ تاریخ هجریسنده ٥٩ یاشنده وفات ایتمشدر.

افضل الدین خونجی { (ابوعبدالله محمد بن ناماوار) مشاهیر حکما واطبای اسلامدن اولوب، علوم شرعیه وسائره‌ده دخی یدطولی صاحبی ایدی. مصرده ظهور ایدوب، اواخر عمرنده مصر قاضی القضاتی اولمش؛ و٦٤٦ تاریخنده وفات ایتمشدر. تألیفاتی بروجه آتیدر: «شرح ماقاله الرئیس ابن سینافی النبض»، «مقالة فی الحدود والرسوم»، «کتاب الجمل فی علم المنطق»، «کتاب کشف الاسرار فی المنطق»، «کتاب الموجز فی المنطق»، «کتاب ادوار الحمیات».

افضلپور { هندستانك وسطلرنده واقع اولوب انکلتره‌یه تابع اولان نظام دولتنده وحیدرآبادك ٢٢٧ کیلومتره غربنده برقصبه‌در.

افضل جمالی { (امیرالجیوش ابوعلی احمد بن ابی‌القاسم) ملوك فاطمیه‌دن حافظ عبدالمجید بن ابی‌القاسمك وزیری اولوب، ٥٢٤

تاریخ هجریسنده مصرده مقام وزارته ترفیع اولنمش؛ وامور دولتی تمامیله الینه آلوب، رفته‌رفته حافظك اسمنی دخی خطبه‌دن ترفیع ایله، شاهنشاه عنوانیله کندی اسمنه خطبه اوقوتمغه باشلامش؛ وحافظی سراینه حبس ایتمشیدی. ٢ سنه بووجهله حکم سوردکدن صکره، حافظك کوله‌لرندن افرنجی الاصل برشخص طرفندن قتل، وسرایی یغما ایدیله‌رك، ٥٢٦ تاریخنده مشارالیه حافظه یکیدن بیعت اولنمشیدی.

اَفطَس } (بنی —) اندلسده حکم سورمش اولان ملوك طوائفدن بر دولت اولوب، الیوم (بادایوز) دینیلن (بطلیوس) خطه‌سنده حکمران بولنمشدر. بو دولتك بانیسی (ابن افطس) دیمکله مشهور اولان (ابو محمد عبدالله بن سلمه تجیبی) در، که عن‌اصل مکناسه بربرلرندن اولوب، اجدادی اندلسه هجرت ایتمشیدی. موی‌الیه بشنجی قرن هجری اوائلنده بطلیوسده اعلان استقلال ایدوب، تأسیس ایتدیکی دولت ٤٨٣ تاریخنده‌دك حکومت‌سورمشدر. بنی افطس اشبیلیه‌ده حکومت سورن بنی عباده مخاصمانده بولنوب، بعده ابن جهورك توسطیله مصالحه ایتمشلردی. طلیطله‌ده حکومت‌سورن (بنی ذی‌النون)له دخی مخاصمانده بولنوب، ابن ذی‌النون قشتاله قرالی آلفونسدن استمداد ایتمکله، بنی افطسك حکمدار اخیری اولان متوکل بن مظفر آلفونسی مغلوب ایتمشیدی. نهایت ٤٧٣ تاریخنده مرابطیندن یوسف بن تاشفین بطلیوسی ضبط، و٦ سنه صکره متوکلی اولادیله برابر قتل ایتمشدر. بو دولت اوچ حکمداردن عبارت اولوب، اسملری ومدت حکومتلری بروجه آتیدر.

		عن	الی
١	ابو محمد عبدالله بن مسلمه	...	...
٢	مظفر ابو بکر بن عبدالله	« ...	« ٤٦٠
٣	متوکل ابو حفص بن مظفر	« ٤٦٠	« ٤٨٣

افغان } وافغانستان [« آفغان » و« آفغانستان » ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

افقوسیه } قبریس جزیره‌سنك مرکزی اولان لفقوشه شهرینك عربلر عندنده مستعمل اسمیدر. [« لفقوشه » ماده‌سنه مراجعت.]

افکار } سمرقند شعراسندن اولوب، شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

تلخست بس که کام من از شهد روزکار
خون میخورم چوگل زشکرخند خویشتن

افکان } مغرب اقصاده برقصبه اولوب، یعلی بن محمد زناتینك مقری ایدی. ٣٤٧ تاریخنده معز علوینك قاعدی جوهر موی‌الیه یعلی‌یه قارشی عسکر سوق ایده‌رك، بوقصبه‌یی ضبط ایتمکله، هدم واحراق ایتمشدر.

افلاطون } یاخود افلاطن ویا فلاطون (Platon) اعاظم حکمای یوناندن اولوب، حکیم مشهور سقراطك شاکردی وآرسطونك استادیدر. میلاددن ٤٣٠ سنه اول یونانك (اکینه) آطه‌سنده طوغوب، (آرسطون) ك اوغلی ایدی. پدری طرفندن آتنه‌نك حکمدار قدیمی (قودروس)ك و والده‌سی طرفندن دخی مشهور واضع قانون (سولون)ك نسلندن ایدی. اصل اسمی (آرسطوقلیس) اولوب، اموزلرینك وسعتندن طولایی بومعنایه دلالت ایدن (پلاطون) لقبیله تلقیب اولنمشیدی، که افلاطون بونك معربیدر. ابتدا ادبیاتی تحصیل ایدوب، علم هندسه‌یه اختصاص، وشاعرلکه سلوك ایتمش ایکن، بعده فلسفه‌یه قویله‌رق، سفسطه اصحابنك درسنه برمدت مداومتدن صکره، بونلرك فلسفه‌سنك بوش اولدیغنی درك، ٢٠ یاشنده اولدیغی حالده، سقراطه کسب اختصاص ایده‌رك، اون سنه متمادیاً حکیم مشار الیهك افکار واقوالندن استفاده ایتمشیدی. سقراطك قبل المیلاد ٤٠٠ تاریخنده واقع اولان اعدامی اوزرینه، دیگر درس آرقداشلریله برابر مغاره‌یه چکلمش؛ و بعده سیاحته باشلایه‌رق، ایتالیا، برقه ومصره کیتمشدر. بوسیاحتی اثناسنده ایتالیاده فیثاغورثك فلسفه‌سنه تابع (آرخوطاس) و(طیماوس)ك درسلرندن استفاده ایتدیکی کبی، مصرده دخی هرمس فلسفه‌سنك اسرارینه واقف اولمشیدی. مصردن عودتنده طوغری سیجلیایه کیدوب، اوراحکمدارینك دامادی (دیون)ك فوق العاده محبتنه مظهر اولمش ایسه‌ده، حریت افکار واقوالی سببیله حکمدار (دنیس)ك غضبنه اوغرایه‌رق، بونك طرفندن کوله کبی صاتلمش؛ وبرقه فیلسوفلرندن (آنیکریس) طرفندن مبایعه وآزاد ایدیله‌رك، آتنه‌یه عودتله، قبل المیلاد ٣٨٨ تاریخنده بوشهرك خارجنده (آقادمیا) اسمیله مشهور اولان مدرسهٔ مخصوصه‌سنی آچه‌رق، تدریسه باشلامشدر. بومدرسه آزمدتده کسب شهرت ایده‌رك، یونانك هر طرفندن شاکردان تجمع ایتمکه باشلامغله، آرسطو و(اسپوسیپ) کبی تلامذه‌سی اولدقدن بشقه، طائفهٔ نسادن دخی بر چوق طلبه‌سی اولمشیدی، که اك مشهورلری (لاستنیا) ایله (آقسیوتیا) در. ٣٦٨

تاريخنده سيراقوسه‌ده يكى تخته چيقمش اولان ايكنجى دنيس طرفندن وقوع بولان دعوت اوزرينه، سيجليايه برايكنجى سياحت ايده‌رك، حكمدار مشار اليهك اصول حكومت واداره‌سنى بر طرز حكيمانه‌يه افراغه مأمور اولمش ايسه‌ده، نهايت بوكا موفق اوله‌ميه‌جغنى دركله، اورادن تباعد ايتمش؛ و ٣٦١ تاريخنده، موى اليه (دنيس) ايله آنف الذكر (ديون)ك بيننى اصلاح مقصديله، سيراقوسه‌يه براوچنجى سياحت ايدوب، بودفعه دنيسله بسبتون بوزيشمغله، آتنه‌يه عودت ايتمش؛ وآرتق وطنندن آيرلميوب، فيمابعد تدريس وتأليفه حصر اوقات ايتمشدر. بر درجه‌يه قدر كسب صيت وشهرت ايتمشيدى، كه بعض جمهوريتلر كنديسندن قوانين ونظامات طلب ايتمشلردى. افلاطون ايسه‌نيلره قوانين يازوب، كوندريورديسه‌ده، كنديسى آرتق امور سياسيه‌يه قاريشمامشيدى. قبل الميلاد ٣٤٨ ويا ٣٤٧ تاريخنده ٨٢ ياشنده وفات ايتمشدر. عمرنده اصلا اولنميوب، مجرد ياشامشيدى. افلاطونك برچوق تأليفاتى اولوب، همان جمله‌سى معلمى سقراطله شاكردانى آره‌سنده وقوع بولمش مكالمه‌لر صورتنده يازلمشدر. تأليفات مذكوره بر وجه زيردر: «اوتيفرون ياخود عالم ربوبيت»، «قريتون ياخود وظائف اولادوطن»، «فدون ياخود روح»، «احتجاج سقراط»، «قراميتل ياخود خصايص اسماء»، «تيتيس ياخود علم»، «سوفسط ياخود وجود»، «سياست مدنيه»، «پارمنيد ياخود افكار»، «فيلب ياخود لذت»، «ضيافت ياخود عشق»، «فدر ياخود حسن»، «برنجى آلكيبياد ياخود طبيعت بشر»، «ايكنجى آلكيبياد ياخود نماز»، «هيپارق ياخود آرزوى تمتع»، «عشاق ياخودفلسفه»، «تياجيس ياخود حكمت»، «خارميدس ياخود تواضع»، «لاخيس ياخود جسارت»، «ليسيس ياخود دوستلق»، «اوتيدموس ياخود سفسطه»، «پراتوغوراس ياخود سفسطه‌جيلر»، «غورجياس ياخود علم آداب»، «منون ياخود فضيلت»، «بيوك هيپياس ياخود حسن»، «كوچك هيپياس ياخود كذب»، «يون ياخود هيجان شاعرانه»، «منكسن ياخود وطن اغورنده فداى جان ايتمش آتنه‌ليلر حقنده مرثيه»، «فليتوفون ياخود تهييج»، «جمهوريت ياخود عادل»، «طيماوس ياخود طبيعت»، «قريتياس ياخود آتلانتيده» ناتمام، «مينوس ياخود قانون»، «قوانين»، «ذيل قوانين». بونلردن بشقه ١٣ رسائلى وبعض ديكر تأليفاتى دخى مروى ايسه‌ده، بونلرك افلاطونك آثارندن اولدقلرى مشكوكدر. افلاطون ذكاوت فوق العاده‌سيله برابر فوق العاده مكارم اخلاق صاحبى اولديغندن، «الهى» لقبيله شهرت بولمشدر. كندى فكر وفلسفه‌سى حقنده طوغرى بر فكر حاصل ايتمك مشكلدر؛ چونكه، برى باطنى وديكرى ظاهرى اولمق اوزره، ايكى فكرى وارايدى، كه برنجيسنى يالكز خواص تلامذه‌سنه آچار، وايكنجيسنى علناً تدريس ايدردى. تأليفاتنده دخى علناً بيان ايتديكى فكر فكر ظاهريسى اولوب، فكر باطنيسنى يالكز رموزاتله تفهيم ايتمك ايستمشدر. بونك ايچون افلاطونك آثارنده افكار عموميه‌سنه مغاير بعض فكرلره وبرطاقم تناقضلره تصادف اولنور. افلاطون وحدانيته مقر اولوب، كافهٔ موجوداتك اساسى الوهيت اولديغنى، ومادياتك فانى اولوب، آنجق هر جنس اشيانك بر تمثال معنويسى بولنديغنى، وهيولا تسميه ايتديكى بو تمثاللرك صفات الهيه‌دن اولديغنى التزام ايدردى. روحك بقاسنه دخى معتقد اولوب، اعتقادنجه ارواح بعد الموت دنياده‌كى افعاللرينه كوره مسعود ويا معذب بر حالده بولنورلر. حركات واقعه‌لرى مسعوديتلرينى مستلزم اولميان ارواحك، بر ايكنجى تجربه اولمق اوزره، ينه انسان صورتنده بركره دها دنيايه كلدكلرينه دخى اينانه‌رق، قسماً تناسخه قائل ايدى. بعض فكرلرى وعلى الخصوص سياست مدنيه‌ده نسا واولادك اشتراكنى توصيه ايتمسى مجروحدر. شرق شعراسنك بوكا «افلاطون خم نشين» ديملرى كنديسنى كليوندن ديوژنله تشويش ايتملرندن ايلرى كليور؛ چونكه بركوپك ايچنده اوتوران افلاطون دكل، ديوژن ايدى. افلاطونك اكثر آثارى وقتيله لسان عربيه ترجمه ايدلمش اولدقلرى كبى، آوروپا لسانلرينك اكثريسنه دخى ترجمه، ومتنلرى دفعاتله طبع ونشر اولنمشدر. افلاطونك فلسفه‌سى حقنده مفصل كتابلر يازانلر دخى واردر.

افلاق (Valachie) بالقان شبه جزيره‌سنده كائن ذول صغيره‌دن رومانيا دولتنى تركيب ايدن مملكتينك برى واك بيوكى اولوب، قارپات سلسلهٔ جباليله طونه نهرى آره‌سنده واقعدر. شمالاً بغدان وترانسلوانيا ايله، غرباً مجارستان وصربيه ايله، جنوباً بلغارستانله، شرقاً دخى ينه رومانيايه ملحق

دوبریجه ایله محدود و محاطدر. طونه‌نك مجراسی غرب جنوبی وجنوب وشرق جهتلرندن بو مملکتك اطرافنه بر قوس تشکیل ایده‌رك، افلاق صربیه، بلغارستان ودوبریجه‌دن آییریور. شرقدن غربه ممتدمستطیله قریب برشکلده اولوب، ′۴۲ °۴۳ ایله ′۴۳ °۴۵ عرض شمالی و °۲۰ ایله ′۴۵ °۲۵ طول شرقی آره‌سنده واقع اولغله، طولی ۴۵۰ وعرض وسطیسی ۱۸۰ کیلومتره اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۷۵۹۴۰ مربع کیلومتره، واهالیسی ۳۱۱۶۰۰۰ کشیدر. مرکزی رومانیانك پایتختی اولان بکرش شهریدر. اراضیسی جهت شمالیه‌سنده طاغلق اولوب، قارپات سلسله‌سنك اتکلرندن عبارت اولدیغی حالده، قسم وسطی وجنوبیسی منبت بایرلردن وواسع اوده‌لردن عبارتدر. اراضیسنك میلانی شمالدن جنوبه اولوب، میاه جاریه‌سنك جمله‌سی قارپات اتکلرندن نبعانله، جنوب وجنوب شرقیه طوغری آقه‌رق، طونه ایرماغنه دوکیلور. انهاری چوق اولوب، باشلیجه‌لری: شیل، آلت، ویده، آردیش، دیموویجه، یالومیچه، بوریو وسرت نهرلریدر. برچوق کوللری دخی اولوب، کرك نهرلرنده وکرك کوللرنده کثرتله بالیق بولنور. قیشلری قیصه ایسه‌ده، غایت شدتلی اولدیغی کبی، یازین دخی پك صیجاق اولور. اراضیسنك بر ربعنه قریب قسمی ضبط ایدن اورمانلریله کوللری صحته مضر بر رطوبت حاصل ایدرلر. طوپراغی غایت منبت اولوب، بغدای آرپه، مصر، داری، کتن، قنب، توتون، اوزوم وسائر میوه وسبزه‌لرك انواعی کثرتله حاصل اولور. حیوانات واغنامی پك چوق اولدیغی کبی، آوحیواناتی دخی بولدر. آریلری ده چوقدر. اورمانلری پك چوق اولوب، کلیتلی کراسته قطع واخراج اولنور. معدنلری دخی چوق اولوب، دمیر، باقیر، جیوه، کوکورد، کهربا، کهرچله، آلتون وسائر معدنلر بولندیغی کشف اولنمشدر. معدن صولری وقابلیجه‌لری دخی چوقدر. قیاطوزی واردانك برثلثنی تشکیل ایده‌جك درجه‌ده‌در. افلاق ۱۸ قضایه وهرقضا برقاچ ناحیه‌یه منقسمدر. ثروت مملکت باشلیجه زراعتدن وسائرمنابع طبیعیه‌دن عبارت اولوب، صنایع محلیه وفابریقه‌لری هیچ حکمنده‌در. معارف عمومیه دخی پك کری اولوب، اراضینك چوغی‌ده اغنیانك چفتلکلری اولدیغندن، اهالی قرا پك آجینه‌جق برحالده یاشایورلر. مذهبلری اورتودوقس یعنی روم مذهبی اولوب، لسانلری لاتینجه‌دن مشتق اولان اولاخجه ویا رومانجه لسانیدر.

افلاق اسمی (ولاخ) ویا (اولاخ) اسمندن محرف اولوب، (ترایان)ك زماننده رومانیادن عبارت اولان (داچیا) مملکت قدیمه‌سنی ضبط ایدن روما عسکرینك قوماندانی بولنمش اولان (فلاقوس) ك اسمندن مأخوذ اولمسی مظنوندر. بومملکت بر چوق وقت رومالیلرك ضبطی آلتنده قالدقدن صکره، شمالدن هجوم ایدن اقوام وحشیه وبعده مغوللر وتاتارلر طرفندن پایمال اولوب، او صره‌ده اهالینك چوغی ترانسلوانیایه وبر طاقمی دخی آرناؤدلق ویونان طرفلرینه هجرت ایده‌رك، الیوم (اولاخ) اسمیله معروفدرلر. مؤخراً رؤسالرندن (رادونغرو) ایله (بوغدان) ترانسلوانیایه قاچش اولانلری وطنلرینه اعاده ایله، ایکی دولت تشکیل ایتمشلردر، که برنجیسی ینه (افلاق) اسمنی محافظه ایدوب، ایکنجیسی حکمدارینك اسمیله (بوغدان) ویا برنهرك اسمیله (مولداویا) تسمیه اولنمشدر. دولت علیهٔ عثمانیه‌نك روم ایلنده‌کی فتوحاتی صره‌سنده وتاسلطان بایزید اول زماننده بو ایکی مملکت تابعیت عثمانیه آلتنه آلنه‌رق، زمانه‌کوره تخلف ایتمش برطاقم امتیازاتله واکثریا باب عالیدن نصب اولنور پرنسلر واسطه‌سیله اداره اولنه کلکله، ایکیسی برابر (مملکتین) اسمیله یاد اولنورلردی. نهایت ۱۸۵۹ تاریخ میلادیسنده بوایکی مملکت (یانقوزا)یی مشترکاً پرنس انتخاب ایتمکله، ایکیسی (رومانیا) اسمیله بر پرنسلك صورتنه کیرمش؛ وبرلین معاهده‌سیله مستقل اولوب، بعده پرنسلك عنوانی دخی قراللغه تحویل ایله، مستقل بر دولت اولمشدر. [«رومانیا» و«بغدان» ماده‌لرینه‌ده مراجعت بیوریله.]

افلاکی } تبریز شعراسندن اولوب، شو بیت جمله اشعارندندر:

زآب دیدهٔ من سرو ناز پرور من
چنان رسید که افکند سایه برسر من

اِفلانی } قسطمونی ولایت وسنجاغنك زعفرانبولی قضاسنده وقضانك جهت شرقیه‌سنده برناحیه اولوب، مرکزی زعفرانبولینك ۵۰ کیلومتره شرقنده واقع افلانی بازاری قریه‌سیدر. — ولایت مذکوره‌ده بولی سنجاغنك دوزجه قضاسنده بو اسمله بر بیوك اورمان دخی واردر.

افلح { صحابه‌دن اولوب، حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمزك آزادلیسدر. کندیسندن
بعض احادیث شریفه منقولدر. ام سلمه‌نك آزادلیسی اولدیغی دخی مرویدر. — (ابوفکیهه افلح) دخی صحابه‌دن اولوب، هجرتدن اول مکهٔ مکرمه‌ده اسلامه کلمش؛ وکندیسی کوله اولمق مناسبتیله، اسلامندن طولایی، مشرکین طرفندن پك چوق جور وجفا کورمشیدی. — (افلح بن ابی القعیس) ویا (افلح ابو القعیس) اسمیله صحابه‌دن برذات بولندیغی دخی مرویدر.

افلح اباضی { (ابن عبدالوهاب بن رستم) خوارجك اباضیه طائفه‌سی
رؤساسندن اولوب، افریقیه‌ده خروجله، بنی اغلبدن ابو العباس محمد بن اغلبك بنا کرده‌سی اولان (عباسیه) شهرینی احراق ایتمش؛ و بوکا مکافاةً اندلس حکمدار امویسی طرفندن یوز بیك دینار آلمش ایدی.

افلوطرخس { یونان قدیم مورخلرندن (پلوتارخوس). عربلر طرفندن
ویریلن اسمدر. [«پلوتارخوس» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

افلوغونیا { ارمینیه‌ده بیوك برشهر اولوب، اطرافنده برچوق متین قلعه‌لر
وبیوك قریه‌لر بولندیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

افلیلی { (ابو القاسم ابراهیم بن محمد) اندلسده قرطبه‌نك مشاهیر وزرا وادباسندن
اولوب، سعد بن ابی وقاصك نسلندن، واجدادی من اصل شامك (افلیل) ویا (افلیلاء) قریه‌سندن ایدی. نحو ولغت وادبیاتده عصرینك فریدی ایدی. اندلسده ادبیات معلملرینك استاد اعظمی اولوب، مکتفی باللهك وزیری دخی اولمشیدی. حفظ اشعار واخبارده وتنقید آثارده مهارت تامه صاحبی ایدی. ٣٥٢ تاریخنده طوغوب، ٤٤١ ده وفات ایتمشدر.

افور { (Ephore) یونان قدیم خطیب و مورخلرندن اولوب، قبل المیلاد ٣٦٠
تاریخنده (انولیا)نك (قومه) شهرنده طوغمش؛ و ٢٠٠ تاریخنده وفات ایتمشدر. ایسوقراطك شاکردی ایدی. خطبه‌لری موجود اولمیوب، یازمش اولدیغی پلوپونس یعنی موره شبه جزیره‌سی تاریخنك دخی یالکز بعض فقره‌لری بولنه بیلمشدر.

افور { (Ephores) یعنی «نظار». بو اسمله یونانك اسکی اسپارته خطه‌سنده ٥
کشیدن مرکب برمجلس منتخب وارایدی، که قوانین ونظاماتك وضع و اجراسنه، حکمدارك افعال وحرکاتنه وسائر احوال مملکته نظارت ایدرلردی. بونلر بهرسنه انتخاب اولنور، واتفاق آرا ایله ایش کوررلردی. بومجلسی اسپارته‌نك واضع قانونی اولان مشهور (لیقورغوس) تأسیس ایتمشیدی.

افوه اودی { (صلاح بن عمرو) قبل الاسلام ظهور ایدن شعرای عربك مشا-
هیرندن اولوب، ایام جاهلیتك حکماسندن معدوددر. وعظ ونصیحته متعلق ومنسوب بولندیغی (اود) قومنك (بنی عامر)له واقع محاربه‌لری حقنده بر چوق اشعاری واردر. محاربات مذکوره‌یه کندیسی دخی قاریشیردی. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

بلوت الناس قرناً بعد قرن
فلم ار غیر ذی قیل وقال
ولم ار فی الخطوب اشد هولاً
واصعب من معاداة الرجال
وذقت مرارة الاشیاء طراً
فما شیءٌ امر من السؤال

اقاترینوسلاو { اقاترینبورغ وسائره [«یقاترینوسلاو وسائره
ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

اقاتور { [«اقوادور» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اقارت { (Maître Eckart) آلمانیا علماسندن وطائفهٔ رهباندن اولوب، ١٢٦٠
تاریخ میلادیسنده استراسبورغده طوغمش؛ وتصوفه متعلق اوله‌رق عقاید نصرانیه‌یه مغایر بعض کتابلر یازدیغیچون، پاپا طرفندن اعدامنه حکم اولنمش ایسه‌ده، بوحکمك اجراسندن اول ١٣٢٩ ده وفات ایتمشدر. آثاری نشر اولنمشدر.

اقارتسهاوزن { (Eckartshausen) آلمانیا علماسندن اولوب، ١٧٥٢
تاریخ میلادیسنده باویره‌ده طوغمش؛ و ١٨٠٣ ده وفات ایتمشدر. خلقت عالم حقنده برتألیفی و «الله وعشق خاص» عنوانیله وحدته متعلق برکتابی واردر.

اقباتانه { یاخود اکباتانه (Ecbatane) ایران قدیمك بیوك برشهری اولوب، میدیا
حکمدارلرینك پایتختی ایدی. اقوای احتماله کوره

همدان شهرينڭ اسم قديمى ودها طوغريسى يونان مورخلرى طرفندن بو شهره ويريلن اسمدر. يونان قديم مورخلرينڭ روايتنه كوره، بو شهر ميلاددن ۷۰۵ سنه اول ديوسس (جشيد؟) طرفندن تأسيس اولنمشدر. قبل الميلاد ۵۶۱ تاريخنده آستياغك (افراسيابك؟) پايتختى ايكن، كيخسرو طرفندن ضبط اولنه‌رق، ايرانڭ ايكنجى درجه‌ده اولان شهرلرى صره‌سنه كيرمش؛ واسكندر طرفندن ضبط وغارت اولندقدن صكره، بونڭ خلفلرى اولان سلفكيلر طرفندن تخريب اولنمشيدى. روايته كوره بر برى داخلنده ويربرندن يوكسك اوله‌رق يدى سورله محاط ايدى. مهرڭ يعنى كونشڭ عبادتنه مخصوص مشهور بر معبدى دخى وارايدى. [« همدان » ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

اقبال الدوله { (محسن عليخان بن شمس الدوله احمد عليخان بن نواب سعادت عليخان) هندستانده لكهنونڭ حكمدار اخيرى اولوب، ۱۲۴۷ تاريخنده ملكنى انكليزلره تركله، حجازه چكيلوب، بقيهٔ عمرينى عبادتله امرار ايتمشدر. عالم واديب برذات اولوب، « اقبال فرنك » عنوانيله بر كتابى واردر.

اقبال خان { (بن ظفرخان بن فيروز شاه تغلق) هندستان حكمدارلرندن اولوب، ۷۰۲ تاريخ هجريسنده نصرت خانى مغلوب ايتمكله، دهلى تختنى ضبط ايتمش؛ و ۸۰۸ ده ملتان صاحبيله ايتديكى محاربه‌ده قتل اولنمشدر.

اُقحوانه { مكهٔ مكرمه‌نڭ قربنده مشهور بر موقع اولوب، جزيرة العربڭ ديكر بعض محللرنده دخى بو اسمله بعض مواضع بولنديغى مرويدر.

اَقدَس { هندستان شعراسندن اولوب، بعض مثنويلرى وسائر اشعارى واردر. شوبيت مثنويلرينڭ برندندر:

درآن كلشن شمار بيد مجنون
زتار زلف ليلى بود افزون

اقدسى { ايران مشاهير شعراسندن اولوب، طوسلى ايدى. روايته كوره خودبند وامتزاجسز برآدم اولديغندن، بيكس وبينوايه برحالده امرار عمر ايتمشدر. شوبيت جملهٔ اشعارندندر:

بپاى ناقه خروشان دل شكستهٔ كيست
كه اين صدا بصداى جرس نمى ماند

اَقرَع { مكهٔ مكرمه ايله مدينهٔ منوره آره‌سنده بر طاغ اولوب، قربنده (اشعر) اسمنده ديكر بر طاغ دها واردر.

اقرع بن حابس تميمى { صحابه‌دن اولوب، مكهٔ مكرمه‌نڭ فتحندن اول بنى تميمدن برجماعتله برابر حضرت رسول الله (صلعم) نزدينه كلوب، صحابه‌دن بعض ذواتله بعض مشاعراتدن صكره ايمانه كلمشلردى. حضرت خالد بن وليدڭ معيتنده عراق وانبار فتوحنده حاضر بولنمش؛ ومؤخراً عبدالله بن عامر طرفندن برسريه ايله خراسانه كوندريله‌رك، جوزجانده شهيد اولمشدر.

اقرع بن شفى عكى { صحابه‌دن اولوب، حضرت عمر بن خطاب زمان خلافتلرنده رمله‌ده وفات ايتمشدر. — (اقرع بن عبدالله حيرى) و(اقرع غفارى) اسملريله دخى صحابه‌دن ايكى ذات بولنديغى مرويدر.

اَقرَم { (ابو عبدالله — بن زيد خزاعى) صحابه‌دن اولوب، كنديسندن بعض احاديث شريفه منقولدر.

اِقريطش { كريد جزيره‌سنه عربلر طرفندن ويريلن اسمدر. [« كريد » ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

اُقصُر { صعيد مصرده (قوص) قصبه‌سنڭ اوست طرفنده ونيلڭ جهت شرقيه‌سنده برقصبه اولوب، اطرافنده پك چوق ابنيهٔ قديمه خرابه‌لرى وآثار عتيقه واردر، وبوسببه مبنى، قصرڭ جمع قلتى اولملق اوزره، (اقصر) تسميه اولنمشدر.

اَقعش بن سلمه { صحابه‌دن واهل يمامه‌دن اولوب، قبيله‌سى اولان بنى سحيم ايله برابر نزد رسول الله‌ه كلوب، شرف اسلامله مشرف اولمشيدى.

اَقفاص { ودها طوغريسى (اقفهص) ياخود (اقفهس) صعيد مصرده بهنسى جوارنده بر قصبه‌در.

اقفهص { ياخود اقفهس [ماده‌ٔ آنفديه مراجعت بيوريله.]

اقلام { مغرب اقصاده سبته شهرینك ایچ طرفنده بر قصبه اولوب، ادبای عربدن محمد بن سلطان اقلامینك مسقط رأسیدر.

أقلوش { اندلسده غرناطه اعمالندن بر کوچك قصبه اولوب، محدثیندن (ابو العباس احمد بن قاسم اقلوشی) نك مسقط رأسیدر.

إقلیبیه { یاخود (اقلیبیاء) تونسده قرتاجنه‌نك جنوب شرقیسنده وساحل بحرده واقع بر تپه‌نك اوزرنده بر قصبه‌در. اسکی بر قصبه اولوب، میلاددن اوچ قرن اول سیجیلیا حکمداری (آغاتوقل) طرفندن تأسیس، وموقعی سپره مشابه اولدیغندن، لسان یونانیده سپر معناسیله (آسپیس) تسمیه اولنمشیدی. بعده روماليلر بو اسمك لاتینجه مترادفی اولان (قلیپیا) اسمیله تسمیه ایتمشلردر، که اسم عربیسی بونك محرفیدر. یاقوت حموی بو قصبه‌نك محکم بر قلعه‌سی اولدیغنی ذکر ایدیور.

اقلید { فارسده اصطخر قربنده بر قصبه اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

اقلیدس { [« اوقلیدس » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

أقلیش { اندلسده (سنت بریه) ویا طلیطله اعمالندن برقصبه اولوب، مشاهیر علمای عربدن برچوق ذواتك مسقط رأسیدر. یاقوت حموی کندی زماننده یعنی یدنجی قرن هجریده فرنکلرك النده بولندیغنی بیان ایدیور. ٥٠٢ تاریخ هجریسنده قشتاله حکمداری آلتنجی آلفونس مرابطین طرفندن بو قصبه‌ده مغلوب اولمشدر. الیوم (اوقلس Uclès) تسمیه اولنوب، ٢٠٠٠ اهالیسی واردر.

أقمر { ابو علی عمرو بن حارث وادعی) صحابه‌دن اولوب، کوفه‌ده ساکن اولمشیدی. کندیسندن بعض حدیث شریفلر منقولدر.

اقنا { یاخود قنا. صعید مصرده (قفط) قصبه‌سندن بر کونلك مسافه‌ده واقع برقصبه‌در.

اقوآدور { یاخود اقاتور (Ecuador, E-quateur) یعنی « خط استوا ».
آمریقای جنوبینك شمال غربی قسمنده بر جمهوریت اولوب. (قولومبیا) جمهوریتنك آیرلمش اولدیغی اوچ دولتك بری یعنی جنوب غربیسیدر، که خط استوا قسم شمالیسنك اوستندن چکمکله، بو اسمله تسمیه اولنمشدر.

موقعی، حدود ومساحه‌سی. — اقوآدور جمهوریتی شرقدن غربه ممتد مستطیله قریب بر شکلده اولوب، شمالاً (قولومبیا) جمهوریتیله، شرقاً (برازیلیا) ایمپراطورلغیله، جنوباً (پرو) جمهوریتیله، غرباً دخی بحر محیط کبیرله محدود ومحاطدر. ١° ٥٠′ عرض شمالی ایله ٥° ٢٣′ عرض جنوبی، و ٧٢° ایله ٨٣° ٤٠′ طول غربی آره‌سنده ممتد اولوب، شمالدن جنوبه اولان عرض اعظمی تقریباً ٦٠٠ کیلومتره وشرقدن غربه اولان طولی بونك ایکی مثلی، ومساحهٔ سطحیه‌سی ده ٢٩٥ ٦٤٣ مربع کیلومتره‌در. بو جمهوریته تابع (غالاپاغوس) جزایر خالیه‌سنك مساحهٔ سطحیه‌سی دخی ٧٦٤٣ مربع کیلومتره‌در.

شکل طبیعیسی، طاغلری. — اقوآدورك قسم شرقیسی دوز واورمانلق بر صحرای واسعدن عبارت اولوب، قسم غربیسنده ایسه (آند) سلسلهٔ جبالی ایکی قول اوزره شمالدن جنوبه طوغری ممتد اولور. بو ایکی قول ساحل بحردن ١٦٠ ونهایت ٢٠٠ کیلومتره‌لك مسافه‌ده همان متوازی بر صورتده اوزانه‌رق، بینلرنده ٦٠ ونهایت ٦٥ کیلومتره وسعتنده مرتفع بر وادی حاصل اولیور، که ارتفاع وسطیسی ٣٠٠٠ متره‌در. شرق طرفنده‌کی صیرتك ارتفاع وسطیسی ٤٠٨٨، وغرب جهتنده‌کینك ارتفاع وسطیسی دخی ٤٠٣٧ متره اولوب، آره‌لرنده‌کی وادیدن تقریباً ١١٠٠ متره یوکسکدرلر. یوکسك ذروه‌لری ایسه پك چوق اولوب، بونلرك بر طاقمی ینار طاغلردن عبارت واکثریسی دائمی صورتده قارله مستوردر. بو ذروه‌لرك اك آلچاغی ٤٥٠٠ متره ارتفاعنده‌در. اك یوکسکلری (شیمبورازه) جبل آتش فشانی اولوب، ٦٤١٤ متره ارتفاعی واردر. ایکنجی درجه‌ده (قوتوپاقسی) و(آنتیسانا) برکانلریله (قایامبه) طاغی اولوب، ارتفاعلری ٦٠٠٠ متره‌یه قریبدر. اوچنجی درجه‌ده (ایلینیزا) و(آلتار) طاغلریله (سارا اورقو)، (سینشا لاغوآ)، (لانغاناته) و(سانغای) برکانلری اولوب، ٥٠٠٠ متره‌دن زیاده ارتفاعلری واردر. بو برکانلرك بعضیسی دهشت انگیز اوله‌جق صورتده آتشلر پوسکورتمکده اولوب، خط استوانك آلتنده اولدقلری حالده، قارله مستور اولوبده، بو صورتله آتشلر پوسکورتملری پك غریب بر منظره حاصل ایدر. بو طاغلرك اتکلری، ارتفاعلری حسبیله، قورو وهر نوع

محصولاتدن خالی اولوب، محانجه (پاراموس) تسمیه اولنان اراضی‌یی تشکیل ایدرلر. (آند) سلسله‌سنك غرب جهتندن اتکلری همان ساحل بحره قدر ممتد اولوب، شرق طرفندن دخی صحرای داخلی‌یه طوغری خیلی اوزانیر، وبعض قوللر صالار.

انهاری. — اقوآدور مملکتی غیر مساوی ایکی مائله‌یه منقسم اولوب، آند سلسله‌سنك غربنده اولان قسمی، که طار واوفق بر یردن عبارتدر، بحر محیط آطلاسی مائله‌سنده واقع اولوب، بحر مذکوره یدی نهر ایندیریور؛ سلسلهٔ مذکوره‌نك شرق طرفنده‌اولان قسمی ایسه، که دیکر قسمك آلتی وبلکه یدی مثلی نسبتنده‌در، بحر محیط آطلاسی مائله‌سنه تابع اولوب، (آمازون) نهر عظیمنك حوضه‌سی داخلنده‌در. بحر محیط کبیره دوکیلن یدی نهرك باشلیجه‌لری: حدود شمالیه‌ده آقان (میرا) ایله (اسمرالداس)، (شونس)، (غوآیا کیل) وحدود جنوبیه‌ده آقان (تومبس) نهرلریدر. (آمازون) ایرماغنك مملکتك حدود جنوبیه‌سنه‌قریب اوله‌رق (پرو) طوپراغنده آقان (مارانیون) نام قولنه دوکیلن نهرلرك ایسه اك بیوکی (ناپو) نهری اولوب، (قورارای)، (قوقه) و(آقوآریقو) نهرلرینك اجتماعندن حاصل اولور. بونك غرب جنوبی جهتنده (سانتیاغو)، (مورونا)، (پاستازه) و(تیکره)، وشرق شمالی جهتنده دخی (ایسا) و(یاپور) نهرلری آقه‌رق، جمله‌سی شمال غربیدن جنوب شرقی‌یه جریانله، مذکور (مارانیون) نهرینه دوکیلورلر. شمال شرقی حدودینی آیران (واپس) نهری ایسه (برازیلیا) حدودنده (ریونغرو) نهرینه منصب اولور. ذکر اولنان انهاره تابع اولمق اوزره اقوآدورك بر چوق چایلری دخی واردر.

ساحلی، برون وکورفزلری، جزایری. — اقوآدور جمهوریتنك بحر محیط کبیرده اولان ساحلنك بویی تقریباً ٨٥٠ کیلومتره اولوب، (سان فرانچسقو)، (سان لورنچو) و(سانته النا) اسملریله اوچ برونی، نهرلرك منصبلرنده وسائر محللرنده برچوق‌قوی ولیمانلری، وجهت جنوبیه‌سنده (غوآیاکیل) اسمیله بیوك بر کورفزی واردر. که بر چوق قوی وخلیجلری حاوی اولوب، منتهاسنده همنامی اولان برشهر واسکله بولنیور. ساحله قریب بر طاقم آطه‌لری اولوب، بونلرك اك بیوکی مذکور (غوآیاکیل) کورفزنده کائن (پونا) آطه‌سیدر. بونك جنوبنده (سنت قلر) و(سان لورنچو) برونك قارشیسنده (لاپلاته) اسملریله ایکی آطه دها واردر. آچیقده بولنوب اقوآدور جمهوریتنك تحت تصرفنده اولان (غالاپاغوس) جزایری ایسه (آلبماریه) اسمیله بر بیوك و(هود)، (شاتهام)، (جامس)، (ونمان) وسائره اسملریله بر قاچ کوچك آطه‌دن عبارتدر. [«غالاپاغوس» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اقلیم وهواسی — اقوآدور مملکتی اقلیم وهواجه اوچ قسمه منقسم اولوب، برنجیسی (آند) سلسله‌سیله بحر محیط آطلاسی آره‌سنده‌اولان‌اراضی، ایکنجیسی آند سلسله‌سنك ایکی صیرتی آره‌سنده اولان مرتفع محللر، اوچنجیسی‌ده سلسلهٔ مذکوره‌نك شرق طرفنده برازیلیا حدودینه قدر ممتداولان اقطار واسعه‌در.

ساحله قریب اولان برنجی قسمك جهت شمالیه‌سی اورمانله مستور بر طاقم طاغ وتپه‌لردن عبارت اولوب، میاه جاریه‌سی دخی چوقدر؛ جهت جنوبیه‌سنك ایسه قسم اعظمی قوملق وقورودر. بو جهتده، بری قوراقلق ودیکری یاغمور موسمی اولمق اوزره، ایکی موسم معلوم اولوب، قوراقلق موسمی خزیراندن تشرین ثانی‌یه، ویاغمور موسمی دخی کانون اولدن مایسه قدر دوام ایدر. اك زیاده یاغمور یاغدیغی آی مارت، واك صوغوق آی دخی تموزدر. خط استوانك آلتنده بولنغله، آلچق اولان یرلرنده هواسی پك ایی دکل ایسه‌ده، اهالیسی چوغالدقجه، هواسنك اصلاحنی موجب اوله‌جق اسبابك تکثری مأمولدر.

آند سلسله‌سنك ایکی قولی آره‌سنده اولان مرتفع وادی قومله قاریشیق وزراعته صالح منبت بر طاقم اراضیدن عبارت اولوب، هواسی دخی دائمی صورتده سرین ومعتدل اولمغله، مملکتك اك معمور ومسکون جهتی بوراسی اولوب، مرکزی اولان (کیتو) شهریله سائر بیوك شهرلرینك جمله‌سی بو قسمده‌در. بورانك درجهٔ حرارتی سانتیغراد اوله‌رق ١٤° ایله ٢٠° آره‌سنده‌در. بو جهتده آوروپالیلرك وصولندن یعنی آمریقانك کشفندن اول دخی اولدقجه متمدن بر قوم ساکن ایدی، که بقیة السیوفی اسپانیوللرله قاریشه‌رق، شمدیکی اهالیسنی تشکیل ایتمشلردر.

آندسلسله‌سنك جهت شرقیه‌سنده اولان اوچنجی قسمی، كه مملكتك قسم اعظمندن عبارتدر، واسع بر طاقم اووه‌لردن عبارت اولوب، بالطه كورمه‌مش حدسز پایانسز اورمانلرله مستوردر. بوجهتك میاه جاریه‌سی وانهاری پك چوق اولوب، آمازون ایراغی بحر محیط آطلاسیدن تا آندسلسله‌سنك اتكنه قدر سیر سفائنه صالح اوله‌جق حاله قویورلر. بوجهت الآن همان خالیدر. هواسی صجاقدر.

محصولات وحیواناتی، منابع ثروتی. — اقوآدور مملكتی ساحلده وآمازون ایرماغی حوضه‌سنده‌كی اك صیجاق یرلردن آندسلسله‌سنك دائمی صورتده قارله مستور اولان صوڭوق ذروه‌لرینه واریجه‌یه قدر مختلف هوالی اراضی‌یی جامع اولدیغندن، محصولاتی دخی اوكا كوره مختلف ومتنوع اولوب، اك زیاده ثروت محلیه‌یی موجب اولان محصولری: قاقائو، پاموق، توتون، شكر قامشی، وانیله، پرنج، بویا، سپارنه، تمرهندی، قوقو، آناناس، پورتقال، قهوه، كراسته، ذی قیمت آغاجلر وسائره‌در. قینه‌قینه آغاجلری وانواع ضمغلر دخی چوق اولوب، آنجق بر جزء قلیلی اخراج او-لنمقده‌در. ذی‌قیمت معدنلری دخی چوق اولوب، اكثریسی ایشلنمه‌مكده‌در. بغدایك انواعیله آرپه ومصر دخی حاصل اولور. آنجق اهالیسی اراضینك وسعتنه نسبةً پك آزاولمغله برابر، تنبل اولوب، فنون وصنایع دخی پك كری اولدیغندن، اراضینك قوهٔ انباتیه‌سی نسبتنده استفاده اولنه‌میوب، زراعت الآن اصول قدیمه اوزره اجرا اولنمقده، وهرنوع مساعیده اهمال وتراخی تجویز اولنمغله، اخراجات ادخالاته تقابل ایده-مه‌مكده‌در. بعض ایالتلرنده اخیراً دود آغاجلری یتیشدیریلوب، ایپك چیقارلمقده، وسواحلنده كوزل برقرمز بوجكی بولنمقده‌در.

حیوانات بیتیه‌سی باشلیجه صیغیر، آت، استر كبی آوروپادن منقول حیوانلردن عبارت اولوب، اغنامی دخی چوقدر. (لویا) ایالتنده پك چوق صیغیر یتیشدیریلوب، سنوی سكز اون بیك رأس (پرو) یه اخراج اولنور. یوكسك محللرده (ویغون)، (لاما) و(آلپاغا) تعبیر اولنور آمریقایه مخصوص حیوانات مونسه دخی بولنور. حیوانات وحشیه‌دن (یاغار) تعبیر اولنان بر نوع قپلان ایله (تاپیر) دنیلن حیوان، پارس، یبانی بوغا، طوموز، میمونلرك انواعی وآلچق یرلرده ییلان وسائر حشرات كثرتله موجوددر. آندسلسله‌سنك ذروه‌لرنده جسیم بر نوع قره‌قوش بولنور. (غالاپاغوس) آطه‌لرنده برچوق اوكوزلر وقتیله آوروپادن نقل اولنه‌رق، یبانی حالنه كیرمش اولدقلری كبی، یبانی مركبلر دخی كثرت اوزره‌در.

نهرلرك صولرنده آلتون ریزه‌لری كوریلوب، آلتون، كومش، باقیر، كوكورد، كهرچله وانواع مرمرلر بولنیورسه ده، پك آزی اخراج اولنمقده اولوب، آلتون (زارامه) ایالتیله (ناپو) جهتنده وكومش (آزوكس) و(قوئنقه) جوارلرنده چیقاریلیور.

اهالیسی، جنسیت ومذهبلری. — آندسلسله‌سنك جهت شرقیه‌سنده ساكن اولوب مقدارلری مجهول اولان اهالیٔ اصلیهٔ وحشیه داخل حساب اولمدیغی حالده، اقوآدورك اهالیسی یالكز ١٠٠٤٦٥٠ نفوسدن عبارت اولوب، بونلر درت صنفه منقسمدرلر: مملكتك فاتحلری اولان اسپانیوللرك احفادی، تمدن ایتمش اولان اهالیٔ اصلیه، آفریقادن نقل اولنمش زنجیلر، ملزلر. ملزلر دخی اوچه منقسم اولوب، بر قسمی اسپانیوللرله آمریقالیلرك، بری اسپانیوللرله زنجیلرك، بری‌ده آمریقالیلرله زنجیلرك ازدواجندن متولددرلر. اهالینك قسم اعظمی ملز اولوب، مقدارلری یاریم ملیوندن زیاده اولدیغی حالده، آنجق ٥٠٠٠٠ مقدارنده اولان اسپانیوللر زادكان صنفی كبی كچینوب، امور سیاسیه وملكیه باشلیجه بونلرك النده‌در. لسان رسمی اسپانیولجه ایسه‌ده، اهالیٔ اصلیه كندیلرینه مخصوص اولان (كیشوآ) لسانیله متكلمدرلر. اكثرسود-آنالرله خدمتجیلر بونلردن اولدیغندن، علی العموم چوجقلرك اك اول اوكرندكلری لسان (كیشوآ) لسانی اولوب، اسپانیولجه‌یی صكره اوكرنیرلر. آنجق كرك اسپانیولجه‌سی كیشوآ لساندن و كرك كیشوآ لسانی اسپانیولجه‌دن برچوق كلمات وتعبیرات اخذ واستعاره ایتمش اولمغله، اقوآدورك اسپانیولجه‌سی دخی بو مملكته مخصوصدر. آوروپادن اقوآدوره هجرت ایدنلر پك آز اولوب، بتون مملكتده موجود اولان بر قاچ یوز اجنبینك دخی چوغی آمریقانك دیگر ممالكندن وینه اسپانیول جنسندندر. اهالیٔ اصلیه ایكی جنسه منقسم اولوب، آندسلسله‌سنك اوزرنده وغربی اتكلرنده

موجود اولانلری کشفدن اول اولدقجه مدنی بولنمش اولان (کیشوآ) قومنه منسوبدرلر؛ وبونلرك برطاقی اسپانیوللرله وزنجیلرله قاریشه‌رق، ملزجنسی عدادینه داخل اولمش؛ وبرطاقلری دخی خالص وصافی قالمشدر. آندسلسله‌سنك جهت شرقیه‌سنده آمازون ایرماغنه تابع انهارك کنارنده اورمانلرك ایجنده بولنانلری ایسه، آمریقا اهالیٔ اصلیه‌سنك دیکر برجنسنه منسوب اولوب، (آنتیسانا) اسمیله معروف وبرچوق قبائله منقسمدرلر، وبرحال وحشیتده یاشایورلر. دین عمومی قتولیکلك اولوب، یالکز اهالیٔ اصلیه‌نك حال وحشیتده قالمش اولانلری اسکی دینلرینه تابعدرلر.

تقسیماتی، شهر وقصبه‌لری. — اقوآدورجمهوریتی ١٧ ایالتـه منقسم اونوب، مرکزی (کیتو) شهریدر. کرك ایالتلرك وکرك مرکزلری اولان شهر و قصبه‌لرك اهالیسیله مقدار نفوسلری بروجه زیر ذکر اولنور:

ایالت	اهالیسی	مرکزی	اهالیسی
قارشی	٢٩ ٣٨٣	تولقان	٤٠٠٠
ایمبابوره	٥٦ ٤٧٦	ایباره	١٠٠٠٠
پیشینشا	١٨٧ ٨٤٤	کیتو	٨٠٠٠٠
لئون	٨٠ ٠٢٨	لاتاقونغه	١٥٠٠٠
تونغورآهوآ	٧٩ ٥٢٦	آمباتو	١٢٠٠٠
شیمبورازو	٩٠ ٧٨٢	ریوبامبه	١٨٠٠٠
بولیوار	٣١ ٣٢٧	غوارانده	٦٠٠٠
ریوس	٣٢ ٠٤١	باباهویو	٥٠٠٠
اوریانته	١٥ ٨٥٠		
غوآیاس	٩٥ ٦٤٠	غوآیاکیل	٤٠٠٠٠
مانابی	٦٤ ٢٨٤	پورتونبرو	١٠٠٠٠
اسمرالداس	١١ ١٤٦	اسمرالداس	٣٠٠٠
اورزو	٢١ ٦٠٦	ماهاله	٥٠٠٠
آزوغوئس	٤٣ ٢٦٥	آزوغوئس	٤٠٠٠
آزوآی	١٠٤ ٣٦٩	قوئنقه	٣٠٠٠٠
غالاپاغوس	٢٠٤		
جمعاً	١٠٠٤٦٥١		

اصول اداره‌سی، حکومتی. — اقوآدور جمهوریتی درت سنه مدتله اهالی طرفندن انتخاب اولنان بر رئیس جمهور ایله بر رئیس ثانی وبری داخلیه، خارجیه ونافعه، بری حربیه وبحریه؛ بری‌ده مالیه ناظری اولمق اوزره، اوج کشیدن مرکب برهیئت وکلا طرفندن اداره اولنوب، بهر ایالتدن ایکی اعضاسی اولان برمجلس اعیانی وبهر ٣٠٠٠٠ کشی ایچون برمبعوثی اولان برمجلس مبعوثانی دخی واردر. مرکز جمهوریتده برمحکمهٔ تمیزی ومرکزله (غوآکیل) و (قوئنقه) شهرلرنده برر محکمهٔ استینافی، و مذکور غوآکیل شهرنده برده محکمهٔ تجارتی واردر.

مالیه‌سی، قوهٔ بریه‌وبحریه‌سی. — واردات ومصارف سنویه‌سی تقریباً ٢٥½ ملیون فرانقدر. عساکر موظفه‌سی ٣٣٢٠ پیاده، ١٠٦٠ طوبجی و ٢٥٠ سواری افرادندن عبارت اولوب، عساکرملیه‌سی دخی ٦٨ طابور پیاده، ٢ طابور طوبجی و ٩ طابور سواریدن مرکبدر. قوهٔ بحریه‌سی یالکز ٢ واپورله ١٠٠ طائفه‌دن عبارتدر.

معارف وصنایع وتجارتی. — اقوآدورده معارف هنوز پك کری اولوب، مع هذا (کیتو) شهرنده بردار الفنونله برر طبیه وحقوق مکتبلری، برمکتب صنایع وبرصنایع نفیسه آقادمیاسی واردر. بتون مملکتده موجود اولان مکاتب ابتدائیه ٥٢٦ اولوب، ٣١٧٦٠ شاکردانی واردر. مکاتب مذکوره‌نك ٣٦٢ سی ذکوره، و ١٦٤ ی اناثه مخصوصدر.

بو مملکت اسپانیانك النده ایکن، اسپانیادن کیدن امتعه رواج بولمق مقصدیله، داخل مملکتده هر نوع فابریقه کشادی ممنوع بولنمش اولدیغی کبی، استقلالنی قزانه‌لی دخی داخلی محاربه وشورشدن قورتله‌مدیغندن، صنایع محلیه پك کری اولوب، یالکز کیتوده ایکی بز وبرچوخه فابریقه‌سی بولنیور. اهالیٔ اصلیه دخی کندیلرینه مخصوص دستکاهلرله بعض قبا بزلر وکلیم وعبا کبی شیلر اعمال ایدرلر. تجارتی باشلیجه (غوآیاکیل) اسکله‌سی واسطه‌سیله اجرا اولنوب، آنجق ایچری‌یه طوغری اولان یوللری پك کری ونقصان ودمیریوللری پك آز اولدیغندن، تجارتی دخی کریدر.

احوال تاریخیه‌سی. — اقوآدور مملکتی آمریقا قطعه‌سنك کشفدن اول اك متمدن بولنمش اقطارندن اولوب، (کیشوآ) قومنك بعض قبائلیله مسکون ایدی. پروحکمدارلری (اینقا) اسمیله معروف اولدقلری کبی، اقوآدورنك کیلر دخی (کیتو) اسمیله معروف ایدیلر، ومرکزلری اولان شهر دخی بوسببه مبنی بو اسمله تسمیه اولنمشدر. آمریقانك کشفندن ٥٠٠ سنه اول (قاره) اسمنده برقوم سواحلدن کیتویه طوغری ایلریلیه‌رك، مملکتی ضبط ایتمش؛ وکشفدن آز وقت اول بو مملکت پرونك اینقالری طرفندن فتح اولنمشیدی. آمریقانك کشفندن صکرهٔ میلادك ١٥٣١ تاریخنده برطاقم

سرسری اسپانیوللر (غوآکیل) موقعنه یناشوب، اورادن ایچری‌یه طوغری تجاوزله، اوچ سنه صکره (کیتو) شهرینی دخی ضبط، واهالیٔ اصلیه‌نك چوغنی قتل وتلف ایتمشلردر. اهالیٔ قدیمه‌سنك آثار عمرانندن معبد، قلعه، قصبه، قالدیرم کبی بعض ابنیه ایله زمرد وسائر ذی قیمت احجار اوزرینه باقیر وتونجدن معمول آلاتله حك ایتدكلری رسملر وآلتوندن برهیکل بولنمشدر. ۱۵۳٤ تاریخنده بو مملکت رسماً اسپانیانك مستملکاتی عدادینه کیروب، برآره‌لق (سانته‌فه) وبعده (لیما) خدیویتنه تابع بولنمشیدی. ۱۸۱۱ تاریخنده، اسپانیانك فرانسزلر طرفندن استیلاسی اوزرینه، بو دولتك آمریقاده‌کی مستملکات سائره‌سی النّدن چیقدیغی کبی، اقوادور اهالیسی دخی اعلان استقلال ایدرك، برجمهوریت مستقله صورتنه کیرمش ایسه‌ده، اهالی کندی کندیلرینی وجمهوریتله اداره ایده‌بیله‌جك درجه‌ده ترقی وتمدن ایتمه‌مش اولدقلرندن، پك چوق داخلی فسادلره وانواع مصائبه دوچار اولمشلردر. ۱۸۱۹ده یکی غرناطه وونزوئلا ایله برلشه‌رك، قولومبیا جمهوریتی نامیله مشترك برجمهوریت تشکیل ایتمشلرسه‌ده، ۱۸۳۰ده ینه آیریلوب، او وقتدن بری اقوادور کندی باشنه مستقل برجمهوریت صورتنده اداره اولنمقده‌در.

اقور { جزیره‌نك موصل ایله فرات آره‌سنده اولان قسمنك اسمیدر.

أُقَیصر { زمان جاهلیتده جزیرة العربك جهت شمالیه‌سیله شام طرفی اهالیسنك عبادت ایتدكلری برصنم ایدی.

اکبر { اصفهانك مشاهیر شعرا ومعمارانندن اولوب، شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

کرخاك شود دشمن وبرباد رود
غافل نشوی که بازکردی دارد

اکبر { (میرزا —) هندستان شعراسندن اولوب، دولت آباده یاشامشدر. مثنویده مهارتی برکمال اولوب، شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

ندامت کنهم دوسترا رحیم کند .
شکست توبه ام آواز الکریم کند

اکبر { (میرزا —) قزوین شعراسندن اولوب، شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

بجنکیبی غمش دردل نشسته
که کر وصل آید ازجا برنخیزد

اکبرآباد { [«اکره» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اکبرپور { هندستانك جهت شمالیه‌سنده الهآباد ایالتنده برقصبه اولوب، (اکره)نك ۲۲۵ کیلومتره شرق جنوبیسنده و(جمنه) نهری تابعلرندن برچایك اوزرنده واقع و ۷۰۰۰ اهالیی جامعدر. آتی الترجمه اکبر شاهك بنا کرده‌سیدر.

اکبرت { (Egbert) انکلتره حکمدارلرندن اولوب، مملکت مذکوره‌ده (هپتارهیا) یعنی «حکومات متفقهٔ سبعه» نامیله تشکل ایتمش اولان حکومتلردن برینك حکمداری نسلندن ایکن، تخت موروثنی ضبط ایتمش اولان (بریتریق)ك سوءقصدندن قورتلمق ایچون، شارلمانك یانته التجا ایتمش؛ ومیلادك ۷۹۹ تاریخنده، مرقوم (بریتریق) وفات ایتمکله، انکلتره‌یه عودت ایدوب، حکمدار طانیمش؛ ومذکور حکومات سبعه‌یی کندی حکمی آلتنه جمع ایتمکله، انکلتره حکمدارلری نامنی آلمشیدی. ۸۳٦ تاریخنده وفات ایتمشدر.

اکبرشاه { (ابو الفضل جلال الدین محمد) هندستانك الك بیوك حکمدارلرندن اولوب، تیمورلنکك سلاله‌سندن اولان بابرك تورونی وهمایون شاهك اوغلیدر. ۹٤۹ تاریخ هجریسنده طوغوب، ۹٦۳ تاریخنده، ۱٤ یاشنده اولدیغی حالده، تخت موروثنه جلوس ایتمش؛ وفوق العاده بردرایت واقتدار کوستره‌رك، ممالکنك بعض طرفلرنده ظهور ایتمش اولان فسادلری تسکین ایتدکدن صکره، کوجرات، بنکاله، کشمیر وسند ممالکنی دخی ضبطله، الکاسنی خیلی توسیع، وبرچوق شهر وقصبه‌لر وقلعه‌لر تأسیسله، بلاد هندی تزیین ایلمشدر. ذکاوتی فوق العاده اولوب، کافهٔ ادیانك سر وحکمت وحقیقتنی اوکرنمکی مراق ایتمکله، مجوس، هندو، خرستیان وسائر ادیانه منسوب برچوق علما جمع ایده‌رك، کتب دینیه‌یی وهندولرك کتب ادبیهٔ قدیمه‌لرینی لسان فارسی‌یه ترجمه ایتدیرمشدر. وزیر اعظمی بولنان (ابوالفضل) «اکبرنامه» عنوانیله صاحب ترجمه‌نك مکمل برتاریخنی یازمش اولدیغی کبی، کندیسنك امریله هندستانك احوال

جغرافيه واستاتستيقيه‌سى حقنده «آيين اكبرى» عنوا-
نيله مكمل وغايتله مقبول ومعتبر بر اثر دخى تأليف
ايتمشدر. اكبر شاه ٥١ سنه كمال حشمت واقبالله
سلطنت سوردكدن صكره، ١٠١٤ تاريخنده وفات
ايدوب، اكره جوارنده (سكندره) قريه‌سنده دفن
اولنمش؛ ومزارى اوزرينه اوغلى وخلفى اولان سليم
شاه جهانكير طرفندن بيوك ومصنع بر تربه ياپديرلمشدر.

اكبر شاه ثانى { (ابو النصر معين الدين محمد) بنه هندستان ملو-
كندن وسلالۀ تيموردن اولوب، شاه عالمك اوغليدر.
١١٧٣ تاريخ هجريسنده طوغوب، ١٢٢١ تاريخنده،
٤٨ ياشنده اولديغى حالده، دهليده تخت موروثنه
جلوس، و٣٢ سنه حكومت سوردكدن صكره،
١٢٥٣ ده وفات ايتمشدر. دهليده بهادر شاهك
تربه‌سنده دفن اولنمشدر. اوغلى وخلفى اولان بهادر
شاه ثانى بو سلالۀنك حكمدار اخيريدر.

اكبر على تشبيهى { هندستان شعراسندن اولوب، اونجى قرن
هجرى اواخرنده برحيات بولنمش؛ وبر ديوانله «ذره
وخورشيد» عنوانيله برمثنوى براقمشدر.

اكبرغ { (Ekeberg) اسوجك مشاهير سياحيندن اولوب، ١٧١٦ تاريخ
ميلاديسنده طوغمش، و١٧٤٨ ده وفات ايتمشدر.
هند وچينه برقاچ دفعه سياحت ايدوب، چاى آغاجنى
ابتدا بو ذات چيندن كتيرمش؛ وبر سياحتنامه ايله
چيچك علتنه قارشى آشى يى توصيه يولنده بر كتاب
يازمشدر.

اكثل { (بن شماخ بن يزيد بن شداد عكلى) صحابه‌دن اولوب، يوم الجسر ويوم
القادسيه‌ده حاضر بولنمش، وابراز آثار شجاعت ايتمشدر.
فرخان شاهى اسير وقتل ايدن بو ذاتدر.

اكثم { (عبدالعزى بن جون وياخود بن ابى الجون) صحابه‌دن اولوب، حقنده
بعض احاديث شريفه منقولدر. — (اكثم بن صيفى)
اسمنده صحابه‌دن ديكر بر ذات دها واردر.

اكر { ياخود اكرا (Eger, Egra) آلمانياده بر نهر در، كه باويره‌نك (فيختلبرغ)
ايالتنده نبعاناله، چهستانه كيره‌رك، ٢٠٠ كيلومتره‌لك
جرياندن صكره، (البه) ايرماغنه دوكيلور.

اكر { ياخود اكرا (Eger, Egra) وچهجه شب (Cheb) چهستانده قضا مركزى
برشهر اولوب، همنامى اولان نهرك كنارنده و(پرا-
غه)نك ١٣٥ كيلومتره غربنده واقعدر. ١٣٥٠٠
اهاليسى، كوزل بر كليساسى، متعدد مكتبلرى، كومور
معدنى وجوارنده قاپليجه‌لرى واردر. استحكاماتى
١٧٠٨ تاريخ ميلاديسنده هدم اولنمشدر. — مجا-
رستانده واقع اكرى ويا ارلاو شهرينك دخى مجارجه
اسمى (اكر) در.

اكردير { قونيه ولايتنك حميد سنجاغنده قضا مركزى بر قصبه اولوب،
قونيه‌نك ١٣٢ كيلومتره غربنده، مركز لوا اولان
اسپارته‌نك ٣٠ كيلومتره شرقنده واسكله‌سى اولان
آنطاليه‌نك ١١٠ كيلومتره شمالنده اوله‌رق،
همنامى اولان بيوك بر كولك منتهاى جنوبنده،
٢٨° ٣٠′ ٥٠″ عرض شمالى ايله ٥٧″ ٥١′ ٩٥″
طول شرقيده و ٩٠٠ متره ارتفاعنده واقعدر.
٣٧٠٠ اهاليسى، ايكى اوچ جامع شريفيله برمدرسه-
سى، ٢١٨ جلدى حاوى بر كتبخانه‌سى، بر رشديه
مكتبى وبرقاچ مكاتب ابتدائيه‌سى واردر. درون
قصبه‌ده اعزه واولياء كرامدن برقاچ ذاتك تربه‌لرى
موجوددر. وقصبه‌نك قارشيسنده (جيان) و (نيسى)
اسملريله ايكى آطه اولوب، خرستيان اهالى ايله
مسكوندرلر. — اكردير قضاسى حميد سنجاغنك
جنوبنده واقع اوله‌رق، واسع بر قضا اولوب، بارله
وياولو ناحيه‌لرينى ومذكور ناحيه‌لرله برابر ٦٩ قريه
ايله ٣ قصبه‌يى وجمعاً ٢٠٤٠٠ اهالى‌يى جامعدر.
اراضيسى طاغلق اولوب، منبت ومحصولدار وادى
وبايرلرى دخى چوقدر. حاصلاتى بغداى، آرپه، دارى،
مصر، بورچاق، سيسام وساير حبوباتله آفيون،
خشخاش، توتون وميوه وسبزه‌لرك انواعندن عبا-
رتدر. على الخصوص اوزوم، الما، جويز ايله قاوون
وقارپوزى چوقدر. درون قضاده ٣٢ جامع، ١٧
مسجد، ٢ مدرسه، ٢ كليسا موجوددر.

اكردير كولى { آناطولى قطعه‌سنك اك بيوك كوللرندن اولوب، قونيه
ولايتنك حميد سنجاغى داخلنده واقعدر. شمالدن جنوبه
طوغرى اولان طولى تقريباً ٣٥ كيلومتره اولوب،
عرضى ٧ ايله ١٥ كيلومتره آره‌سنده‌در. اورته

طرفلرنده ایکی ساحلدن برر برون اوزانمغله، کولی طولا ایکی قسمه آیروب، شمالده قالان قسم اصغری (خوبران کولی) اسمیله دخی معروفدر. اطرافی طاغلق وسنکستان اولوب، شایان تماشا بعض کوزل موقعلری ومعمور کویلری دخی واردر. بوکولك آیاغی اولمیوب، صویی هیچ بر طرفه آقیور. اطرافدن برقاچ چای کلوب، کوله منصب اولورلر. صویی لذیذ و بالیغی چوقدر. منتهای جنوبنده اکردیر، وساحل غربیسنده دخی ناحیه مرکزی اولان (بارله) قصبه‌لری بولنیور.

اکرسیف { مغربده فاس ایله تلمسان آره‌سنده وایکیسندن‌ده ٥ کونلك مسافه ده واقع بر قصبه اولدیغی، وبهر پنجشنبه کونی بو قصبه‌ده بازار قورلدیغی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

اکرکوف { بغدادك ٤ میل شمالنده ودجله‌نك ۹ میل غربنده واقع آثار عتیقه‌دن بر قله‌در، که (قصر نمرود) و (برج بابل) اسملریله دخی معروف اولوب، اساسنك دائره‌سی ٤۰۰ وارتفاعی ۱۲٥ قدمدر.

اکره { (Agra) هندستانك اك بیوك شهرلرندن اولوب، بنکاله خطه‌سنده کنك ایرماغی تابعلرندن (جنه) نهرینك صاغ یعنی غربی ساحلنده، دهلینك ۱۲٥ میل جنوب شرقیسنده، °۲۷ ′۱۰ عرض شمالی ایله ″۲۹ ′٤۱ °۷٥ طول شرقیده وحذای بحردن ۲۰۰ متره ارتفاعنده واقعدر. شهرك اوکنده نهر پك واسع اولوب، آنجق قوراقلق موسمنده خیلی طارلشمغله، شهر ایله نهر آره‌سنده یدی سکز یوز متره‌لك بر آره‌لق قالیر، که وقتیله پرنج زرع ایدرلردیسه‌ده، شهرك هواسنی تطهیر ایچون اخیراً پرنج زرعی منع اولنمشدر. الیوم خراب حالنده اولان اسکی سورندن شهرك وقتیله نهر بوینجه طولی ٦½ وعرضی ٥ کیلومتره بولنمش اولدیغی آکلاشیلیورسه‌ده، بو کونکی کونده سورك داخلنده‌کی یرلرك چوغی بوش اولوب، شهر خیلی کوچولمشدر. بوشهر سلالهٔ تیموریه حکمدارلرندن مشهور اکبرشاه طرفندن تأسیس، وپایتخت اتخاذ اولنه‌رق، مشارالیه وخلفلری زماننده پك چوق مساجد وجوامع وسائر آثارله اعمار وتزیین اولنمشیدی. ابتدا اکبرآباد تسمیه اولنوب، بعده اکره اسمیله شهرت بولمشدر. او وقتلرده اهالیسی پك چوق اولوب، بعده ظهور ایدن محاربات وفسادلر صره‌سنده بر قاچ بیکه اینمش؛ ونهایت انکلیزلرك الینه کچدکدن صکره، ترقی‌یه یوز طوتوب، الیوم ۱٦۰۰۰۰ مقدارینه بالغ اولمشدر. شهرك بر یانندن بر یانته قدر دوز وواسع بر سوقاغی ونهرك کنارنده بر چوق باغچه‌لریله کوشکلری واردر. آثارینك اك کوزلی (تاج محل) تعبیر اولنان جسیم ومصنع بر تربه‌در، که شاهجهان طرفندن زوجه‌سی (بانوبکم) ك مزاری اوزرینه تأسیس ایدیله‌رك، شاهجهان دخی ایچنه دفن اولنمشدر. (جامع مسجد) تعبیر اولنان جامع شریفله اکبر شاهك بناکرده‌سی اولان (در مسجد) جامع شریفی واعتمادالدوله‌نك تربه‌سی وشاهجهانك سرایی دخی ذکره شایان ابنیهٔ عظیمه ومصنعه‌دندر. انکلیزلر برقاچ کلیسا ایله بر حکومت قوناغی وبر بانقه دائره‌سیله برده یتیمخانه علاوه ایتمشلردر. شهرك قارشیسنده ونهرك صول طرفنده (رامه‌باغ) اسمیله بر باغچه اولوب، ذوق وسفاهت محلیدر.

اکری { مجارستانده واقع (ارلاو) شهرینك تواریخ عثمانیه‌ده مستعمل اسمی اولوب، مجارجه بو شهرك اسمی اولان (اکر)دن مأخوذدر. سلطان محمد خان ثالث حضرتلری ۱۰۰٥ تاریخنده بو شهر مستحکمی فتح ایتمکله، اکری فاتحی عنوانیله شهرت بولمشلردر. ادارهٔ عثمانیه‌ده ایکن ایالت مرکزی اتخاذ اولنوب، سکدین، صولنق، خطوان وفلك سنجاقلری بوکا تابع ایدی. [«ارلاو» ماده‌سنه‌ده مراجعت بیوریله.]

اکری پلنقه { [«پلنقه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اکری دره { قوصوه ولایتنك اسکوب سنجاغنده برچایدر، که بلغارستان حدودنده‌کی طاغلردن نبعانله، غرب جنوبی‌یه طوغری آقه‌رق، واکری پلنقه قصبه‌سی ایچندن کچه‌رك، اکری پلنقه قضاسنی شق ایله، تقریباً ۷۰ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدکدن صکره، واردار تابعلرندن (پچینا) نهرینه دوکیلور.

اکری صو طاغی { قوجه بلقان شعبه‌لرندن برطاغ اولوب، صوفیه جوارنده شمال شرقیدن جنوب غربی‌یه طوغری ممتد اولور. اسم قدیمی (اربلوس) در.

اكرى طاغ { ودها طوغريسى اغرى طاغ [« آرارات » مادەسنه مراجعت بيوريله.]

اكرى قپو { استانبول سورينك قپولرندن اولوب، شهرك شمال غربى جهتنده ادرنه قپوسيله آيوانسراى اسكلەسى آرەسنده واقعدر. بو قپونك اسم قديمى (خارسيا) در. — بو اسمله قونيه ولايتنك نوشهر وعربسون قضالرنده برر قريه دخى واردر.

اكرى قپولى { (محمد افندى) استانبولك مشهور خطاطلرندن اولوب، اكرى قپو جوارنده كائن ملا عشقى محلەسى امامنك اوغلى ايدى. ١١٦٩ تاريخنده وفات ايدوب، اكرى قپو خارجنده مدفوندر. بعض اشعارى دخى واردر.

اكريكوز { خداوندكار ولايتنك كوتاهيه سنجاق وقضاسنه تابع ناحيه مركزى بر قصبه اولوب، كوتاهيەنك ٧٠ كيلومترە غربنده وبروسەنك ١٢٠ كيلومترە جنوبنده، اولەرق، همنامى اولان طاغك شرق اتكنده وآطرانوس نهرينك غرب جهتنده واقعدر. ٣ جامع شريفى، ٣ مدرسەسى، اوچى حاملى وايكيسى اوستى آچيق اولەرق ٥ ايليجەسى و ٣٠٠٠ قدر اهاليسى واردر. — اكريكوز ناحيەسى كوتاهيه سنجاغنك مركز قضاسنى تشكيل ايدن ٨ ناحيەنك برى اولوب، لوانك غرب شمالى جهتنده كائن وشرقاً اطراف شهر وكش، شمالاً طاغ آردى وطاوشانلى، غرباً شابخانه، جنوباً دخى اورنجك ناحيەلريله محدود ومحاطدر. بو ناحيه ٦٦ قريەيى جامع اولوب، جملەسى مسلم اولمق اوزره، ٢٢٧٢٣ اهاليسى، ٨١١٤ خانەسى، ٣٢٢ دكانى، ٥ خانى، ٧ حمامى، ٧٥ جامعى و ٥٥ مكتبى واردر. اراضيسى ٢٧٢١٩١ دونم حبوبات مزرعەسيله ١٨١٧٢٨ دونم باغ، ٨٦٩٩٨ دونم باغچه وبوستان و ٣٤٦٥ دونم مرعادن عبارت اولوب، حبوبات متنوعه ايله آفيون وميوه وسبزەلرك انواعى حاصل اولور. مركز ناحيەدەكى ٥ ايليجەدن بشقه ناحيه داخلنده امراض جلديەيه نافع ٤ ايليجه موجوددر. اكريكوز طاغى اورمانلرله مستور اولوب، بيوك چام آغاجلرندن تخته وسائر كراسته قطع اولنور.

اكس { (Aix) فرانسەنك جنوبنده كائن « رون منصبى » ايالتنده قضا مركزى برشهر اولوب، رون ايرماغى تابعلرندن (آرس) نهرى اوزرنده، مارسليانك ٢٩ كيلومترە شمالنده وپارسك ٧٧٣ كيلومترە جنوب شرقيسنده واقعدر. ٢٩٠٠٠ اهاليسى، دارالفنونى، مكتب صنايعى وسائر متعدد مكتبلرى، برقاچ جمعيت علميەسى، مكمل موزەخانەسى، بيوك بركتبخانەسى، واسع وكوزل سوقاقلرى، مصنع ابنيەسى، مفرح تفرجگاهلرى، متعدد فابريقەلرى، زيتون ياغى وسائرەيه متعلق ايشلك تجارتى وقاپليجەلرى واردر. بو شهر روماليلر زماننده قاپليجەلرى سببيله تأسيس اولنوب، اندلسك فتحى صرەسنده غزاة مسلمين طرفندن فتح اولنمشيدى. بعده شارل مارتل طرفندن استرداد اولنەرق، برخيلى وقت (پرووونسه) قونتلرينك مقرى بولنمش؛ واوصرەده كسب عمران ايتمشدر. — بو اسمله فرانسەده برقاچ كوچك قصبه دخى واردر.

اكس آطەسى { (Ile d'Aix) فرانسەنك غرب جهتنده، (شارنته) نهرى منصبنك ٧ كيلومترە آچيقنده بركوچك آطه اولوب، يالكز ٤٣٠ اهاليسى، مستحكم بر قلعەسى وبر فنارى واردر.

اكسانتوس { (Xanthus) يونان قديمك اك اسكى مورخلرندن اولوب، (ليديا) يعنى آيدين جهتنده ياشامش؛ ومملكت مذكورەنك برتاريخنى يازمشدر. بو تاريخك يالكز برقاچ فقرەسى بولنه بيلمشدر.

اكسانتى { (Xanthe) منتشا سنجاغنك مركزى قضاسنده ولواء مذكورك حدود شرقيەسى قربنده واقع (اشن) نهرينك وبو نهرك كنارنده واقع (كونك) قصبەسنك اسم قديميدر. بو شهر ايران جهانكيرى مشهور كيروس (كيخسرو؟)ك سردارلرندن (هارپاغ)، قارشى پك چوق وقت مقاومت ايتمش؛ وموما اليه طرفندن تخريب اولنمشيدى. — قلعهٔ سلطانيه سنجاغنده جريان ايدن (مندرس) نهريله ادرنه ولايتنك كوملجنه سنجاغندەكى (اسكيجه) قصبەسنك دخى اسم قديمى (اكسانتى) در.

اكسانتيپ { (Xanthippe) اسكى آتنەليلرك سردارلرندن اولوب، مشهور (پريقليس) ك پدريدر. اسپارتەليلره قارشى اولان

محاربه‌لرده ابراز شجاعت وكسب شهرت ايتمشدر. — بو اسمده اسپارته‌لى برسردار دها وار ايدى، كه اجرتله قارتاجليلرك خدمتنه كيروب، تونسده روما سردارلرندن (رغلوس)ى مغلوب ايتمشيدى.

اكسانتيپه (Xanthippe) حكيم مشهور سقراطك زوجه‌سى اولوب، طبيعتى سرت اولمغله، حكيم مشار اليهى خيلى معذب ايتمش؛ وآنجق اعدامنه پك چوق حزن واسف كوسترمشيدى.

اكستر (Exeter) انكلتره‌ده (دوون) قونتلغنك مركزى برشهر اولوب، لونده‌نك ٢٥٨ كيلومتره غرب جنوبيسنده واقعدر. ٣٥٠٠٠ اهاليسى، كوزل ليمانى، بز فابريقه‌لرى، يوك تجارتى واسكى بركليساسى واردر.

اكسرس (Xérès) اسپانيانك جنوبنده قاديس ايالتنده وقاديسك ٥٠ وبحراً ٢٢ كيلومتره شمال شرقيسنده واقع برشهر اولوب، حكومت اسلاميه زماننده (شريش) اسميله معروف ايدى. ٣٢٠٠٠ اهاليسى، متعدد كليسا، مناستر وخسته‌خانه‌سى واردر. بوشهرك جوارنده غايت مشهور ايكى نوع شراب چيقار. پك اسكى بر شهر اولوب، اسم قديمى (آستا رجيا)در. ٩٣ تاريخ هجريسنده طارق بن زياد بوشهرده رودريقك عسكرينى كلياً منهزم ايتمكله، اندلسك فتحنى تأمين ايتمشيدى. ٦٥٣ تاريخنده آلفونس طرفندن ضبط اولنه‌رق، ايادئ مسلميندن چيقمشدر.

اكسركسس (Xerxès) بو اسمله يونان قديم مورخلرى طرفندن ايران قديم حكمدارلرندن ايكى كشى ذكر اولنمشدر.

برنجيسى برنجى داريوسك (يعنى اسفنديارك) اوغلى اولوب، قبل الميلاد ٤٨٥ تاريخندن ٤٧٢ تاريخنه‌دك ١٣ سنه حكومت سورمش؛ وعصيان ايتمش اولان مصرى يكيدن ضبط ايتدكدن صكره، يونانه قارشى پدرينك باشلامش اولديغى سفرى تجديدله، كويا بر مليوندن زياده عسكر و ١٢٠٠ كمى سوق ايتمش؛ وقلعهٔ سلطانيه بوغازنده بركوپرى قوره‌رق، عسكرينى روم ايلى‌يه پكيرديكى كبى، آينوروز برزخنى دخى دلديره‌رك، دونغماسنى پكيرمش؛ وتراكى ايله ماكدونيا وتساليايى تحت اطاعته آلدقدن صكره، يونانك تيبه وآتنه شهرلرينى دخى ضبط وتخريب؛ وآنجق (ترموپيل) بوغازنده (لئونيداس) ه قارشى ايتديكى محاربه‌ده ٢٠٠٠٠ عسكرى قيرلمش؛ وبعده دونغماسى دخى (سالامينه) يعنى (قولورى) آطه‌سى اوكنده باتيرلمقله، بركوچك كمى‌يه بينوب، آناطولى‌يه قاچمش؛ ويونانده قالان ٣٠٠٠٠٠ عسكرى ايرتسى سنه مغلوب اولديغى كبى، كنديسى دخى (اردوان) نام ضابطى طرفندن قتل اولنمش. يونان مورخلرينك بورواياتنده مبالغه اولديغى شبهه‌سزدر. ايران تاريخلرنده بويله برسفرو محاربه‌دن اصلا بحث اولنمدقدن بشقه، بواسمده اسفنديارك براوغلى اولديغى دخى مذكور دكلدر. اسفنديارك (آردشير بهمن) اسميله و(درازدست) لقبيله معروف بر اوغلى اولوب، بوده يونان مورخلرى عندنده (آرتاقسركسس منمون) اسميله و (ماقروخير) لقبيله معروفدر. ساسانيلردن (شيرويه) اسمنده اولان حكمدارله يونان مورخلرى (اكسركسس) ديمش اولدقلرندن، بونكده (شيرويه) اسميله مسمى بولنمش اولمسى لازم كليورسه‌ده، كيانيلردن شيرويه اسميله هيچ برحكمدار بيلنميور.

ايكنجيسى برنجى آرتاقسركسسك (يعنى آردشيرك) اوغلى اولوب، قبل الميلاد ٤١٤ تاريخنده جلوس ايتمش، وبرسنه صكره برادرى سوغديان (؟) طرفندن قتل اولنمشدر.

اكس لاشاپل (Aix-La Chapelle) آلمانيانك رين ايرماغنك غربنده‌كى ايالتنده (قولونيه) نك ٦٠ كيلومتره جنوب غربيسنده واقع ايالت مركزى برشهراولوب، ٧٤٠٠٠ اهاليسى، شارلمان طرفندن بنا اولنمش مشهور بركليساسى وسائر مصنع ابنيه‌سى، مكتب صنايعى، مكتب اعداديسى، چوخه واقشهٔ سائره ايله دميره متعلق آلات وادوات، ايكنه وسائره فابريقه‌لرى وجوارنده پك مشهور كوكورد وچليك قاپليجه‌لرى واردر. مشهور شارلمانك، اوچنجى اوتونك وسائر مشاهيرك مزارلرى دخى بو شهرده‌در. بو شهر روماليلرك زماننده قاپليجه‌لرى سببيله تأسيس اولنه‌رق، بعده شارلمان طرفندن توسيع وپايتخت اتخاذ اولنمشيدى. بر خيلى وقت ايمپراطورلر بو شهرده تتوج ايدرلردى. بعده مستقل برشهر اولوب، برآره‌لق فرانسه طرفندن ضبط، ونهايت پروسيه‌يه الحاق اولنمشدر.

اَكسنتلا { افريقيه‌نك جنوبنده يعنى صحراى كبيرده بيوك ومعمور بر شهر اولديغى، وجامع وچارشولرى چوق اولوب، اطرافنك دخى باغ وباغچه ومزروعاتله محاط بولنديغى، وبو شهرك بربوِلك اعاظم ملوكندن سهل بن فهرينك مقرى اولديغى ياقوت حموى، ابو الحسن مهلبيدن نقلاً، روايت ايديور.

اكسنوفان { (Xénophane) يونان قديمك الك اسكى حكماسندن اولوب، ميلاددن ٦١٧ سنه اول آناطولينك (قولوفون) شهر قديمنده طوغمش؛ وبعده سيچيليا وايتاليايى طولاشه‌رق، شرقيلر سويلكله ياشامش؛ ونهايت ايتاليانك (اليا) شهرنده توطن ايتمشيدى. كنديته مخصوص بر فلسفه مذهبى ايجاد ايدوب، بتون كائناتى بر جوهردن عبارت عدايدر، وبو جوهر اصلى يه الله نامنى ويره‌رك، بر وحدت محضه اينانيردى. كائنات حقنده بر طاقم افكار غريبه‌سى اولوب، كرهٔ ارضى مخروط شكلنده وكونشى هرصباح طوتيشوب اقشام سونر بر آتش فرض ايدردى. بعض كتابلر وفلسفه‌سنى مبين «طبيعت» عنوانيله بر منظومه يازمش ايسه‌ده، يالكز بو منظومه‌سندن برقاچ فقره بولنه بيلشدر. شهر مذكورده قبل الميلاد ٥٣٦ تاريخلرنده وفات ايتمشدر.

اكسنوفون { (Xénophon) يونان قديمك حكما ومورخين وسردارلرندندر. قبل الميلاد ٤٤٥ تاريخلرنده آتيقه‌ده طوغوب، ١٦ ياشنده ايكن سقراطك تلامذه‌سى زمره‌سنه داخل اولمش؛ وآتنه‌ليلرله اسپارته‌ليلر آره‌سنده واقع (پلوپونس) محاربه‌لرنده خدمت عسكريه ده بولندقدن صكره، آردشير بهمنه قارشى عصيان ايتمش اولان برادرى (كيروس) ك يوناندن آلديغى عساكر معاونه سلكنه داخل اولوب، (قليارق) ك وفاتندن صكره، عساكر مذكوره‌نك قوماندانى قالمش؛ وكيروسك مغلوبيتندن صكره قالان اون بيك يونان عسكرينى دجله كنارلرندن اسكداره قدر اراضئ مجهوله ايچندن سوق ايتمشدر. بعده قوماندهسى آلتنده بولنان مذكور اون بيك عسكر قوتيله تراكى حكمدارى (سوتس) ك تخت مغصوبنى استرداد ايتمسنه ياردم ايتمش؛ و صكره اسپارته حكمدارى (آجسيلاس)ه انتساب ايده‌رك، بونك آتنه‌يه قارشى اولان حركاتنه دخى معاونت ايتديكيچون، وطنداشلرى طرفندن مطرود عد اولنه‌رق، اولاد وعيالله (اليده)نك (اسكيلونته) قصبه‌سنده توطن ايله، ٢٤ سنه اوراده قالدقدن صكره، ٣٦٨ تاريخنده (قورينته)يه قاچمش؛ واوصره‌ده آتنه‌ليلر طرفندن عفو اولنه‌رق، وطننه دعوت اولنمش ايسه‌ده، عودت ايتميوب، قبل الميلاد ٣٤٥ تاريخلرنده قورينته‌ده وفات ايتمشدر. آثارى ٤ صنفه منقسم اولوب، برنجيسى آثار تاريخيه‌سيدر، كه «يونان تاريخى»، كندى قوماندهسى آلتنده اولان اون بيك يونان عسكرينك ايران حدودندن عودتنى مصور اولان «عودت» عنوانلى اثرى، «آجسيلاسك مدحيه‌سى» و «كيخسروك تربيه‌سى» عنوانلى كتابيدر؛ ايكنجيسى آثار سياسيه‌سيدر، كه «اسپارته وآتنه جمهوريتلرى» و «آتيقه‌نك وارداتى» عنوانلى اثرلرندن عبارتدر؛ اوچنجيسى آثار عسكريه‌سيدر، كه «سوارى قوماندانى»، «بينيجيلك» و «آوجيلق» عنوانلى تأليفاتيدر؛ دردنجيسى آثار فلسفه‌سيدر، كه «ضيافت حكما»، «فن ادارهٔ بيت»، «بر حكمدارك وظائفى»، «سقراطله واقع اولان مكالمات» و «سقراطك احتجاجى» عنوانلى اثرلريدر. بو اثرلرينك جمله‌سى موجود اولوب، متلرى دفعاتله طبع ونشر وآوروپانك اكثر لسانلرينه ترجمه اولنمشدر. «كيخسروك تربيه‌سى» عنوانلى اثرينك ادباى عصردن احمد مدحت افندى حضرتلرى طرفندن لسانمزه دخى ترجمه ونشرينه همت اولنمشدر. عباره‌سى غايت آچيق واصول افاده‌سى پك شيريندر. مورخلكده اسپارته‌ليلره بر آز طرفدارلق كوسترمش؛ وفلسفه‌ده تماميله سقراطك افكارينه تابع اولمشدر. مورخ مشهور (توكيديد) ك تاريخنى دخى نشر واشاعه ايدوب، عمومه طانيتديران صاحب ترجمه‌در.

— (افسليا كسنوفون) اسمنده برى دخى احتماله كوره ميلادك ايكنجى عصرنده بر حيات اولوب، «افسيات ياخود آبروقوم ايله آنتيانك تعاشقى» عنوانيله بر حكايه‌كتابى يازمشدر، كه موجود اولوب، طبع ونشر اولنمشدر.

اكسنوقرات { (Xénocrate) يونان قديم حكماسندن اولوب، قبل الميلاد ٤٠٦ تاريخنده طوغمش، و٣١٤ ده وفات

ايتمشدر. (اسپوسيپ)ك وفاتندن صكره آتنه‌ده (آقادميا) مدرسه‌سنى اداره ايدوب، افلاطون ايله فيثاغورثك فلسفه‌لرينى توحيده چاليشمش؛ وحسن اخلاق وانصاف وقناعتيله شهرت بولمشدر. آثارى بولنه‌مامشدر.

اكسنيل { (Xénil) اندلسده غرناطه‌دن آقان مشهور (شنيل) نهرينك اسم قديميدر. اسپانيوللر (جنيل Génil) وعربلر (شنيل) ديرلر. [« شنيل » ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

اكسير اصفهانى { (ميرزا عظيما) متأخرين شعرادن اولوب، هندستانه رحلتله، نواب نظام الملك آصف جاهه وصفدرجنكه انتساب، و ۱۱۶۹ تاريخنده بنكاله‌ده وفات ايتمشدر. وقعهٔ دلسوز كربلا حقنده مرثيه‌لرى وبعض مثنويلرله مرتب ديوانى واردر. شو بيت جملهٔ اشعارندندر:

جلوهٔ آن سرو قامت ديده ام
من بچشم خود قيامت ديده ام

اكسيسوتر { (Xisuthre) ياخود شيسوثر بعض اسكى مورخلرك روايتنه كوره، آثوريلرك اسكى بر حكمدارى اولوب، طوفان وقوع بوله‌جغى كنديسنه الهام اولنمغله، بر كمى ياپديروب، اولاد وعياليله برابر ايچنه كيرمش؛ وصولر چكلدكدن صكره، كميسى بر طاغك اوزرينه طورمش. بو شخصك حضرت نوحدن عبارت اوله‌جغى آكلاشيليور.

اكسيلاندر { (Xylander) كويوم هولچمان (Guil Holtzman) آلمانيا حكماسندن اولوب، ميلادك ۱۵۳۲ تاريخنده آوغسبورغده طوغمش، و۱۵۷۶ ده وفات ايتمشدر. يونانك آثار قديمه‌سندن برچوغنى نشر، وبعضيسنى لاتينجه‌يه ترجمه ايتمشدر.

اكسيمنس { (Ximénès) اسپانيا مورخلرندن اولوب، (ناوار) اصيللرندن بر فامليايه منسوب ايدى. ابتدا عسكرلك ايدوب، اندلس اهل اسلامنه قارشى بعض محاربه‌لرده بولندقدن صكره، كروه رهبانه داخل اولوب، تولده (طليطله) باش پسقپوسى وبعده قاردينال اولمش؛ و۱۲۴۷ تاريخ ميلاديسنده وفات ايتمشدر. « اسپانيا تاريخى »، « اوستروغوتلرك تاريخى »، « هون وواندالّلرك تاريخى » و« عربلرك تاريخى » عنوانلريله درت اثرى موجود اولوب، عربلرك ۷۷۰ دن ۱۱۵۰ تاريخ ميلاديسنه‌دك اولان احوال تاريخيه‌لرينى يازمشدر.

— بو اسمله اسپانياده ديكر بر قاردينال دها بولنمشدر، كه فرديناند ايله ايزابلا زماننده بيوك برنفوذ واقتدار صاحبى اولوب، امور سياسيه وملكيه‌يى دخى اداره ايتمش؛ وخيلى وقت انكيزيسيون جمعيت ملعنت‌كارانه‌سنك رئيسى بولنمشيدى. (شارل كينت)ك حكومتنى تأمين يولنده بعض خدمتلرى كورلمش‌ايسه‌ده، حكمدار مومى‌اليه طرفندن امور ملكيه وسياسيه‌دن كنديسنه ال چكديرلديكيچون، ۱۵۱۷ تاريخ ميلاديسنده كدرندن وفات ايتمشدر. كندى مصرفيله آفريقايه بر سفر ايدوب، اسپانيانك نامنه (وهران)ى دخى ضبط ايتمشيدى. اسپانيول لسانى ادبياتنك ترقيسنه واسپانياده معارفك انتشارينه بعض خدمتلرى‌ده كورلمش، و(القلعه) دارالفنوننى تأسيس ايتمشدر.

— بو اسمله فرانسه ادباسندن برذات دها واردر، كه عن اصل اسپانيانك آراغون خطه‌سندن اولوب، فرانسه‌ده ميرآلاى بولنمش، وولترله صحبت ايتمشيدى. بعض هاله‌لرى وديكر اشعارى واردر. ۱۸۱۷ ده پارسده وفات ايتمشدر.

اكشونيه { اندلسك غرب طرفنده (يعنى پورتكيزده) بحر محيط آطلاسى ساحلنده واشبونه (يعنى ليسبونه) قربنده برشهر واسكله اولديغى وساحلنده پك مقبول بر نوع عنبر چيقديغى ياقوت حموى واندلس مورخلرى ذكر ايديورلرسه‌ده، بوكونكى كونده اوجوارده بوكا بكزر براسمله برقصبه بولنديغنه دائر بركونه معلوماته دسترس اوله‌مدق.

اكلو { (Eecloo) بلچيقه‌نك « شرق فلاندره » ايالتنده قضا مركزى بر قصبه اولوب، (غاند) شهرينك ۲۰ كيلومتره شمال غربيسنده وايكى دمير يولك محل التصاقنده واقعدر. ۱۰۳۲۰ اهاليسى وبوك منسوجاتنه مخصوص فابريقه‌لرى واردر.

اكلوزه { (Écluse) فرانسه‌ده بو اسمله بر قاچ كوچك قصبه وقلعه‌لر بولنوب، اك مشهورلرى (ان) ايالتنده (جنو) ايله ليون طريقى اوزرنده بولنان قلعه‌در، كه ۱۸۱۵ تاريخنده آوستريالیلر طرفندن ضبط وتخريب اولنمشيدى. — فلنكك

شمالی ساحلنده دخی بو اسمله ۲۰۰۰ اهالیی جامع بر قصبه واسکله واردر.

اكمونت (Egmont) فلنكك شمال طرفنده بر قريه اولوب، بوكا نسبتله ياد اولنان اكمونت قونتلرى سببيله شهرت بولمشدر. مذكور قونتلر درت بش عصر آلمانيا ايمپراطورلريله وفلنكى ضبط ايتمش اولان اسپانيا دولتيله اوغراشمشلردر. بونلردن (لامورال اكمونت) ۱۵۶۸ تاريخ ميلاديسنده اسپانيا طرفندن فلنك واليسى بولنان (آلبه دوقه‌سى) طرفندن اعدام ايدلمش اولمغله، شاعر مشهور (غوته)نك فاجعه‌لرندن برينه مبنى عليه اتخاذ اولنمشدر.

اُكَيدِر (بن عبد الملك) حضرت فخر كائنات (صلعم) افندمزك معاصرلرندن اولوب، (دومة الجدل) ملكى ايدى. كنديسى نصرانى المذهب اولوب، جانب رسول اللهدن خالد بن وليد ارسال ايله، دعوت اولنديغنده، نزد پيغمبرى يه كيدوب، جزيه‌يى قبول ايله، مصالحه ايده‌رك، مملكتنه عودت ايتمش؛ وحضرت ابا بكرك زمان خلافتلرنده نقض عهد ايتمكله، ينه خالدبن وليد طرفندن قتل اولنمشدر. ابتدا اسلامه كلوب، بعده ارتداد ايتمكله، قتل ايدلمش اولديغنى التزام ايدنلر دخى وار ايسه‌ده، بوروايت مجروحدر.

اكيل دياربكر ولايتنك ارغنى معدنى سنجاق وقضاسنده ناحيه مركزى بر كوچك قصبه اولوب، دياربكرك ۳۲ كيلومتره شمال غربيسنده ومركز لوانك ۲۰ كيلومتره شرقنده، فرات نهرينك ايكى كوچك شعبه‌سى محل التصاقنك قربنده واقعدر. اطرافى باغ وبوستانله محاط اولوب، ميوه‌سى چوق وسجوق وپستيلى مشهوردر.——ناحيه‌سى ۶۵ قريه‌دن مركب اولوب، اراضيسى طاغلق وآو حيواناتى چوقدر. داخل ناحيه‌ده (پرچان) قريه‌سنده برسيملى قورشون معدنى اولوب، كومشى پك آز ايسه‌ده، قورشونك اخراجى عماليدر.

اكين معمورة العزيز ولايتنك مركز سنجاغى اولان خربوت سنجاغنه ملحق قضا مركزى برقصبه اولوب، خربوتك ۶۰ كيلومتره شمال غربيسنده و عربكيرك ۲۸ كيلومتره شمال شرقيسنده، فراتك غرب جانبنده واقعدر. طاغلق وصرب بريرده اولوب، اراضيسى سنكستان ايسه‌ده، مياه جاريه‌سى چوق اولديغندن، باغچه‌لرى كوزل وميوه‌لرى وعلى الخصوص دودى مشهوردر. خانه‌لرى مرتفع وكوزل اولوب، اكثريسى كاركيردر. اهاليسى ۱۰۰۰۰ راده‌لرنده اولوب، بر رشديه مكتبى وبر اسكى ارمنى كليساسى واردر. اكين قضاسى معمورة العزيز ولايتنك منتهاى شمال غربيسنده واقع اولوب، شمالاً ارضروم، غرباً سيواس ولايتلريله، جنوباً عربكير قضاسيله، شرقاً دخى درسم سنجاغيله محدود ومحاطدر. حاوى اولديغى آغين ناحيه‌سيله برابر ۳۶۰۰۰ قدر اهاليسى اولوب، ۱۰۰۰۰ قدرى خرستيان و قصورى كاملاً اسلامدر. خرستيانلرينك اكثريسى ارمنى ومسلمانلرك چوغى ترك اولوب، بعض كرد عشايرى دخى بولنور. اراضيسنك چوغى سنكستان اولمغله، اهاليسى اداره ايده‌ميوب، بونلرك چوغى خدمتجيلك، اوطه‌جيلق وسائر ايشلرله مشغول اوله‌رق استانبولده وسائر شهرلرده بولنورلر. ميوه محصولاتى چوقدر.

اكينه (Ègine، Ægina) يونانك شرق طرفنده، نفس يونان ايله موره شبه جزيره‌سى آره‌سنده، همنامى اولان كورفزك ايچنده برآطه الوب، (آتيقه‌مع بئوتيا) ايالتنه ملحق برقضا صورتنده اداره اولنمقده در. مثلث الشكل برآطه اولوب، شمال طرفنده اولان طول اعظمى ۱۲ كيلومتره، ومساحهٔ سطحيه‌سى ۸۳ مربع كيلومتره‌در. اك مرتفع محلى جنوب شرقى كوشه‌سنده‌كى (آيوس ايلياس) طاغى اولوب، ۵۳۱ متره ارتفاعى واردر. اراضيسى پك منبت دكل ايسه‌ده، هواسى غايت كوزل ومعتدل اولوب، ۶۱۰۰ اهاليسى واردر. اطرافنده پك چوق سونكر چيقار. زمان قديمده اهاليسى پك چوق اولوب، كميجيلكده ومعادنى ايشلمه‌ده بيوك بر مهارتلرى وار ايدى. بونلر مستقلا اداره اولنوب، ميلاددن ۴۹۰ سنه اول ايران دولتى طرفندن ضبط اولنمشلر ايسه‌ده، متعاقباً (سالانه) آطه‌سى جوارنده ايران دونغماسنى باتيروب، قورتلمشلر؛ وبعده برآره‌لق آتنه‌ليلرك حكمى آلتنه كچمشلردى. مؤخراً اكينه آطه‌سى روماليلرك وبعده ونديكليلرك يدضبطنه كچوب، ۱۱۳۱ تاريخ هجريسنده دولت عليهٔ عثمانيه‌نك تحت اداره‌سنه كچمش؛ ويونانك استقلالى صره‌سنده بودولته ترك اولنمشدر.

اكينه { (Égine) آنف البيان اكينه آطه‌سنك مركزى برقصبه اولوب، جزيرۀ مذكوره‌نك غرب جنوبى جهتنه ناظر ساحلنك طرفنده واقعدر. ٥٥٠٠ اهاليسى، كوزل ليمانى وجوارنده اسكى شهرك خرابه‌لرى وعلى‌الخصوص بعض مصنع معابد قديمه‌نك ستونلرى وسائر بقيه‌لرى موجوددر.

اكينهارد { (Eginhard) بيوك شارلمانك كاتب خصوصيسى واولادينك مربيسى اولوب، ٨٤٤ تاريخ ميلاديسنده وفات ايتمشدر. لاتين لساننده مشاراليه شارلمانك وفرانق دولتنك آيرى آيرى تاريخلرينى يازمش، وديكر برطاقم آثار دخى براقمشدر. شارلمانك برقيزينه تعشق ايتمش اولديغنه دائر برحكايه مشهور ايسه‌ده، صحتى مشكوكدر.

اكينه كورفزى { (Golfe d'Êgine) يونانك جهت شرقيه‌سنده نفس آتيقه خطه‌سيله موره شبه جزيره‌سى آره‌سنده بيوك بركورفز اولوب، ايچنده بولنان (اكينه) آطه‌سنك اسميله تسميه اولنمشدر. شرق جنوبى جهتى آچيق اولوب، آطه‌لر دكيزيله اختلاط ايديور. يونانك غرب جهتنده بولنان (قورينته) بيوك كورفزندن (قورينته) برزخيله آيرلمش اولوب، مذكور برزخده ايسه بر جدول آچلقده اولديغندن، قريباً مذكور كورفزله دخى اختلاط ايده‌جكدر. غرب شماليدن شرق جنوبى‌يه طوغرى اولان طولى ٨٥ وعرض اعظمى تقريباً ٥٥ كيلومتره‌در. كرك شمال وكرك جنوب سواحلنده برچوق قوى وليمانلرى اولوب، پيره و(فالر) ليمانلرى دخى بوكورفزك ايچنده‌در. كورفزك داخلنده ذكر اولنان (اكينه) دن بشقه (قولورى) ويا (سالامينه) اسميله ديكر بربيوك و(پوروس) ناميله براوسط وبرچوق كوچك آطه‌لر بولنوب، اكثريسنك اهاليسى آرناؤد جنسنه منسوبدر. زمان قديمده بوكورفزده برچوق مشهور دكيز محاربه‌لرى وقوع بولمشدر.

اكئوس { (Égée Ægeus) يونانك خرافاتله مخلوط اولان تاريخ قديملرينه كوره، آتنه‌نك الك قديم حكمدارلرندن اولوب، قبل الميلاد ١٣٦١ تاريخندن ١٣٢٣ تاريخنه‌دك حكومت سورمش؛ وكريد حكمدارى مشهور (مينوس) ايله محاربه ايدوب، مغلوب اولمغله، كريده‌كى (مينوتاوروس) جانوار موهومنه‌يم اولمق اوزره، هرسنه آتنه‌دن ٧ قيز كوندرمك شرطيله مصالحه ايتمشيدى. بعده اوغلى (تيسئوس) كريده كيدوب، مذكور جانوارى قتل ايتمكله، آتنه‌ليلرى بودهشتلى جزيه‌دن قورتارمش ايسه‌ده، عودتنده كمى‌يه متفق عليه اولان اشارتى چكمكى اونوتمش اولديغندن، پدرى كنديسنك جانوار طرفندن اكل ايدلمش اولديغنه ذاهب اولمغله، كنديني دكيزه آتمش؛ واو وقتدن بودكيزه يعنى آطه‌لر دكيزينه، بونك اسمنه نسبتله (اكئون) اسمى ويرلمشدر.

اكئون { (Mer Égée) مادۀ آنفه‌ده ذكر اولنديغى اوزره، آطه‌لر دكيزينك اسم قديمى اولوب، السنۀ اجنبيه‌ده اليوم مستعملدر. [« آطه‌لر دكيزى » ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

الاتيا { (Elatée) يونان قديمك (فوكيده) خطه‌سنده برشهر اولوب، (دلف) دن صكره خطۀ مذكوره‌نك الك مهم شهرى ايدى. تساليادن بئوتيايه كيدن بربوغازده واقع اولوب، قبل الميلاد ٤٨٠ تاريخنده ايران شاهى (اكسركسس) طرفندن ضبط وتخريب، و٣٣٨ ده ماكدونيا حكمدارى فليپ طرفندن استيلا اولنمشيدى. اليوم (الفتا) اسميله بر كوچك قصبه‌در.

اَلام { (Élam) توراتك روايتنه كوره سام بن نوح (عم) ك اوغلى اولوب، ايران حدودى جهتنده بونك نسلندن متسلسل برقوم بولنوردى، كه مركزلرى (اليمايس) اسمنده برشهر اولوب، مملكتلرى (اليمايده) تعبير اولنوردى. ايرانيلر بونلرك اخفادى ظن اولنمشلرسه‌ده، ايرانيلرك امم ساميه‌دن اولمدقلرى محققدر.

الب آرسلان { الب تكين وسائره [« آلب آرسلان » وسائره ماده‌لرينه مراجعت بيوريله.]

اَلبُرز { ايرانك جهت شماليه‌سنده بحر خزرك سواحل جنوبيه‌سى بويجه غرب شماليدن شرق جنوبى‌يه طوغرى اوزانير بيوك بر سلسلۀ جبال اولوب، روسيه حدودنده‌كى قره‌باغدن خراسانه قدر ممتد اولور، وكيلان ايله مازندرانى جهت شماليه‌سنده براقير. بوطاغك اتككيله بحر خزر ساحلى آره‌سنده‌كى مسافه ٢٥ ايله ٦٠ كيلومتره آره‌سنده‌در.

بو سلسله‌نك شمال جهتنده‌كى مائله‌سى غايت صيق اورمانلرله مستور اولوب، پك يوكسك آغاجلرى حاويدر. بو جهتده بربرندن يوكسك اوچ صره‌دن عبارت اولوب، برسطح مائل تشكيل ايدر؛ جنوب جهتنده‌كى مائله‌سى ايسه، قورو، چبلاق وديكدر. بوده بحر مذكوردن كلن بلوطلرك بو سلسله‌نك صيرتنه واصل اولمه‌دن بوشانوب، جنوب جهتنه يكدمه‌ملرندن ايلرى كليور. بو سلسله‌نك اك مرتفع ذروه‌سى (دماوند) بركانى اولوب، تقريباً ۶۰۰۰ متره ارتفاعنده‌در. استراباد جوارنده بو سلسله‌يى قطع ايدن جاده‌نك يكديكى اوچ بوغازدن برنجيسى ۲۰۰۷، ايكنجيسى ۲۲۸۱ واوچنجيسى ۲۸۴۵ متره ارتفاعنده‌در. اسكى ايرانيلرك اساطيرنده البرز طاغنك اهميت مخصوصه‌سى اولوب، رستم، زال، سام ونريمانك حاميسى اولان (سيمرغ) قوشى دخى بو طاغك ذروه‌لرنده تخيل اولنوردى.

اَلبرز { (ونام ديكرله قاف طاغى) قافقاس سلسلهٔ جبالنك اك مرتفع طاغى اولوب، سلسلهٔ مذكوره‌نك جهت غربيه‌سنده وآبازه مملكتنك شمال شرقيسنده واقعدر. اصل سلسلهٔ مذكوره صيرتنك جهت شماليه‌سنده اولوب، ايكى ذروه‌دن عبارتدر، كه بونلرك اك يوكسكى ۵۶۶۰ متره ارتفاعنده اولوب، ديكرى بوندن ۱۸ متره آلچقدر. اك مرتفع ذروه‌سى ۴۳° ۲۱′ ۸″ عرض شمالى ايله ۴۰° ۶′ ۳۰″ طول شرقيده واقعدر. مذكور ايكى ذروه وقتيله سونمش بربركانك ايكى آغزى اولوب، آره‌لرنده واقع بوغازك دخى ۵۲۰۰ متره ارتفاعى واردر. كرك بوطاغ وكرك آلتنده‌كى سلسله‌نك صيرتى سرمدى قارلرله مستوردر. اطرافنده ساكن اولان اقوام مختلفه بوطاغى مختلف اسملرله تسميه ايده‌رك، جمله‌سى جنلرك مكانى عد ايتمكده‌در. (البرز) اسمى ايسه ايرانده بولنان ومادهٔ آنفده بيان اولنان سلسلهٔ جبالك اسمندن مأخوذ اولسه كركدر. بعض خرافات كتابلرنده حقنده اوقدر عجائب وغرائب نقل اولنان (قاف) طاغى دخى بو جبلك عينى اولوب، بو اسم بتون سلسله‌يه دخى اطلاق اولنمش؛ و(قافقاس) اسمى بوندن تولد ايتمش كبى كورينيور.

البرفلد { (Elberfeld) پروسيه‌نك (وستفاليه) خطه‌سنده برشهر اولوب، (دوسلدورف) شهرينك ۲۷ كيلومتره شرقنده واقعدر. ۱۰۶۵۰۰ اهاليسى، پك ايشلك تجارتى، بورسه‌سى، قطيفه، دانتله، قورده‌له، باصمه، ايپك قاشلر، بزلر وسائره فابريقه‌لرى وبوياخانه‌لرى واردر. بوشهر وقربنده بولنان (بارمن) شهرى وجوارلرى ايكى قرن اول بسبتون خالى ايكن، اورادن جريان ايله (رين) ايرماغنه دوكيلن (ووپر) نهرينك صويى زياده‌سيله براق ومنسوجاتى تطهير وتبييضه پك الويريشلى اولديغندن، آز وقتده پك چوق فابريقه‌لر ياپيلوب، كوندن كونه اهالى ومعموريتلرى آرتمقده‌در.

اَلبُستان { حلب ولايتنك مرعش سنجاغنده وسنجاغك شمال جهتنده قضا مركزى برقصبه اولوب، مرعشك ۷۰ كيلومتره شمال شرقيسنده واقعدر. جوارنده آطنه‌دن چكن جيحان نهرى نبعان ايدر. البستانك ۵۸۲۸ اهاليسى اولوب، ثلثانى مسلم وبر ثلثى خرستياندر. بو قصبه وقتيله دها بيوك ودها معمور اولوب، مرعشدن اول ذوالقدريه حكمدارلرينك مقرى ايدى. — البستان قضاسى مرعش ايالتنك قسم شماليسندن عبارت اولوب، شرقاً معمورة العزيز ولايتنك ملاطيه سنجاغيله، شمالاً نفس سيواس سنجاغيله، غرباً آطنه ولايتنك قوزان سنجاغيله، جنوباً دخى زيتون واندرين قضالريله محدود ومحاطدر. (افسوس) ناحيه‌سيله برابر ۱۳۵ قريه‌دن عبارت اولوب، اراضيسى طاغلق ومرتفعدر. درون قضاده والبستان قصبه‌سنك ۲۵ كيلومتره غرب شماليسنده اليوم (ياربوز) ويا (افسوس) اسميله معروف ناحيه مركزى بركوچك قصبه بولنوب، (آرپاسوس) شهر قديمنك خرابه‌لرى اوزرنده واقعدر. (ياربوز) اسمنك اشبو شهر قديمك اسمندن محرف اولديغى هويدا اولوب، (افسوس) اسمى دخى بوندن غلطدر، وبعض جغرافيونك بونى اليوم (آياسلوغ) اسميله معروف اولان (افسوس) ويا (افس) شهر قديميله تشويش ايتملرينى موجب اولمشدر. اصحاب كهفك مغاره‌سى برروايتده ياربوزك وديكر برروايتده آياسلوغك جوارنده ايدى. درون قضاده اوچ قلعه خرابه‌سى وبرر آرسلان وقپلان هيكللرينى حامل ايكى مسله بولنوب، آثار عتيقه‌دن معدوددر.

البصان { [« ايلبصان » ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

البوجوار { (ودها طوغريسى ابوجوار) بغداد ولايتنك حله سنجاق وقضاسنه ملحق وحله‌نك جنوب شرقيسنده اوله‌رق فراتك كنارنده واقع برناحيه‌در.

البوف { (Elbeuf) فرانسه‌نك شمالنده «آشاغى سينه» ايالتنده، (روئن)ك ٢١ وپارسك ١٢٦ كيلومتره غربنده ناحيه مركزى برشهر اولوب، (سينه) ايرماغنك ساحل شماليسنده و(پوشو) نهرينك بو ايرماغه دوكلديكى محلده واقعدر. ٢٧٠٠٠ اهاليسى وبيوك چوخه فابريقه‌لرى واردر. بو شهر برچوق وقت ماركيلك ودوقه‌لق صورتنده اداره اولنمشدر.

البوكال { (ودها طوغريسى ابوكال) زور سنجاغنده ومركز لوا اولان (دير) شهرينك جنوب شرقيسنده برقضا اولوب، مركزى ديردن ٣٠ ساعتلق مسافه‌ده واقعدر. قضانك اراضيسى باديه واهاليسى عربابدر.

البه { (Elbe) آلمانيانك بربيوك ايرماغيدر، كه چهستانده (سيلزيا) حدودنده نبعاناله، چهستانك ايچنده شمال غربى‌يه طوغرى آقه‌رق، پراغه‌نك ايچندن كچن (مولداو) نهريله برلشدكدن صكره، صاقسه قراللغنى وبعده پروسيه‌نك براندبورغ صاقسه وهانووره ايالتلرينى شق ايله، كونيغراچ، لايتمريچ، درسد، تورغاوله، ويتنبرغ، ماغدبورغ، لاينبورغ، هامبورغ، آلتونه، استاد وغلوقستاد شهرينك ايچندن ويايانندن كچه‌رك، ٩٠٠ كيلومتره‌لك مسافه قطع ايتدكدن صكره، (قوقسهاون) قربنده بحر شمالى‌يه منصب اولور. مذكور (مولداو)دن صكره تابعلرينك باشليجه‌لرى صولدن اكر، مولده وسال، صاغدن الستر وهاول نهرليدر.

البه { (Elbe) ايتاليانك غرب جهتنده طوسقانه خطه‌سنه تابع وقورسيقه جزيره‌سنك ٤٨ كيلومتره جنوب شرقيسنده واقع برآطه اولوب، طولى ٢٦ وعرضى ١٠ كيلومتره‌در. ١٨٠٠٠ اهاليسى اولوب، باشليجه قصبه‌سى (پورتولونغونه)در. مشهور بردمير معدنيله كومش، آلتون، قوشون، مرمر وسائر معدنلرى واردر. هواسى غايت كوزلدر. شرابى وميوه‌لرى دخى مشهوردر.

البيره { اندلسك جنوبنده غرناطه خطه‌سنك حكومت اسلاميه زماننده‌كى اسمى اولوب، مركزى روماليلر عندنده ايليبريس (Illiberis) اسميله معروف اولان (البيره) شهر قديم ايدى. بعده بوشهر خراب اولوب، غرناطه مركز اتخاذ اولنمش ايسه ده، خطه‌سى ينه اسم قديمنى محافظه ايتمشيدى. عربلر زماننده بو خطه‌دن (البيرى) لقبيله ملقب برچوق مشاهير علما يتيشمشدر.

البينغ { (Elbing) پروسيه‌نك برشهرى اولوب، دانسيغك ٥٣ كيلومتره جنوب شرقيسنده وهمنامى اولان نهرك بالطيق دكيزينه اولان منصبنه قريب اوله‌رق كنارنده واقعدر. ٣٤٠٠٠ اهاليسى، منسوجات وسائره‌يه برچوق فابريقه‌لرى وسفاين اعمالنه مخصوص دستكاهلرى واردر. — البينغ نهرى پروسيه‌نك غرب شمالى جهتنده واقع (دراوزن) كولنك آياغى اولوب، مجراسى ٢٠ كيلومتره طولنده‌در، وبونك ١٤ كيلومتره‌لكى سيرسفائنه صالحدر.

الپاسو { (El-Paso) اسپانيولجه «بوغاز» ديمك اولان بواسمله مكسيقه وممالك مجتمعه‌ده برچوق قصبه‌لر وبقعه‌لر واردر.

التون { (Elton) روسيه‌نك اژدرهان ايالتنده و(وولغا) نهرينك شرقنده‌كى چولده بركول اولوب، مساحهٔ سطحيه‌سى ١٦١ مربع كيلومتره، وسطحى طوزله مستوردر. بوكولدن كليتلى طوز اخراج اولنور. — بواسمله انكلتره‌ده (بوى)ك ١ كيلومتره شمال غربيسنده برقصبه دخى بولونوب، ٩٦٠٠ اهاليسى واردر.

الجايتو { هلاكوخانك سلاله‌سندن اولوب، ايرانده حكم سورن وشرف اسلامله مشرف اولدقدن صكره (محمد خدابنده) تسميه اولنان حكمدارك اسم اصليسيدر. [«خدابنده» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

الجزيره { [«جزيره» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

الجين { (Elgin) اسقوچياده ادیمبورغك ١٩٠ كيلومتره شمالنده وشمال دكيزى ساحلنده قونتلق مركزى برقصبه اولوب، ٧٥٠٠ اهاليسى وعلم الارضه مخصوص برموزه‌خانه‌سى واردر.

الحسا { [«حسا» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

الدورادو { (Eldorde) يعنى « آلتون يرى » آمريقانك ابتداى كشفنده كويا (اورنوق) ايله (آمازون) ايرماقلرى آره‌سنده بولنديغى بعض اسپانيوللر طرفندن روايت اولنان برخطهٔ موهومه‌در، كه بونده پك چوق آلتون وسائر ذى‌قيمت معادن بولنديغى كورمش اولدقلرينى نقل ايتمش اولدقلرندن، برچوق وقت بويرتحرى اولنمش ايسه‌ده، نهايت راويلرك خيالخانه‌لرندن بشقه بويله بريربولنمديغى تحقق ايتمش؛ ومع هذا اسمى قالمشدر. — بواسمله ممالك مجتمعه‌نك جهت غربيه‌سنده (قاليفورنيا) خطه‌سنده دخى برقونتلق بولنوب، مساحهٔ سطحيه‌سى ٥٣٢٧ مربع كيلومتره واهاليسى ١٥٠٠٠ كشى راده‌لرنده‌در.

الزوير { (Elzevir) اون‌آلتنجى واون يدنجى قرن ميلاديده‌فلمنكده بربيوك مطبعه اداره ايدوب فن طباعته ونشرياته بيوك خدمتلر ايتمش برعائله‌در. بونلرك اكثريت اوزره ترجيح ايتدكلرى برنوع كوچك حجمه (الزوير) اطلاق اولنور.

الستر { (Elster) صاقسه قراللغنده بواسمله ايكى نهر بولنوب، آق الستر چهستانده نبعانله ٢١٠ كيلومتره قطع ايتدكدن صكره، (سال) نهرينه؛ وقره الستر يوقارى لوساسده نبعانله، ١٩٠ كيلومتره‌لك جرياندن صكره، (البه) ايرماغنه دوكيلور.

السنور { (Elseneur) دانيمارقه‌نك (سلان) آطه‌سنده وقوپنهاغك ٥٠ كيلومتره شمالنده بر قصبه واسكله اولوب، ٧٠٠٠ اهاليسى ومستحكم برقلعه‌سى واردر.

السويق { (Elswick) انكلتره‌نك (نور-تومبرلاند) قونتلغنده و (تين) نهرى كنارنده برشهر اولوب، ٢٧٠٠٠ اهاليسى، كمور معدنى، ابنيه طاشلرى، سفاين اعمالنه مخصوص دستكاهلرى وماكينه وطوپ فابريقه‌لرى واردر.

الش { (Elche) اسپانيانك شرق جنوبى جهتنده بلنسيه خطه‌سنك (آليقنت) ايالتنده و آليقنتك ٢٢ كيلومتره جنوب غربيسنده (وينالوپو) نهرى اوزرنده واقع بر شهر اولوب، ١٨٧٥٥ اهاليسى واطرافنده برچوق خرما آغاجلرى واردر. ابنيه‌سى وهيئت عموميه‌سى الآن عرب طرزنده‌در. ياقوت حموى اندلسك يالكز بوشهرنده خرما بتيشديكنى وغايت كوزل برطاقم سجاده‌لر ياپلديغنى بيان ايديور.

اُلُغ بيك { (ياخود اولوغ بك) تيمورلنكك حفيدى ومعين الدين شاهرخك اوغلى اولوب، علوم وفنونده وعلى‌الخصوص علم هيئتده‌كى وسعت معلوماتى واقتدار فوق العاده‌سيله مشهور، واعاظم حكماى اسلامدن معدوددر. « زيج الغى » اسميله معروف وغايت مقبول بر زيجى وسائر آثار فنيه‌سى واردر. سمرقندده بيوك بر رصدخانه دخى تأسيس ايتمشيدى. كنديسندن آز مدت صكره (قوپرنيق) ظهور ايدوب، كرهٔ ارضك حركتى اساسى اوزرينه مؤسس اولان هيئت جديده كشف اولنمغله، صاحب ترجمه هيئت عتيقه‌نك خاتمى ومنجمين اسلامك اخيرى عد اولنور. پدرينك حياتنده ٨١٤ تاريخنده سمرقند شاهى اولوب، ٨٥٠ تاريخنده پدرينك تختنه جلوس ايتمش؛ واوغلى عبداللطيفله برچوق وقت اوغراشدقدن، وبر قاچ دفعه بونى مغلوب وعفو ايتدكدن صكره، نهايت ٨٥٣ تاريخنده اوغلنك مغلوب واسيرى اولوب، بونك امريله قتل اولنمشدر. ٣٩ سنه حكومت سوروب، وفاتنده ٥٦ ياشنده ايدى. عمرينى مطالعه ايله وعلوم وفنونه خدمتله كچيروب، سراينه علماى اسلامدن وارباب فندن بر چوق ذوات طوپلامش؛ وتحقيقات فنيه اجراسيچون تا چينه قدر بعض علما كوندرمشيدى. زيجى ١٦٦٥ تاريخنده انكلتره‌نك (اوقسفورد) شهرنده طبع، وآوروپا لسانلرينك اكثرينه ترجمه اولنمشدر.

الف { (Elfes) اسكى اسقانديناو اساطيرنده جن وپريلره ويريلن اسم اولوب، «نور الفلرى» خيره و«ظلمت الفلرى» شره موكل زعم اولنوردى.

الفانته { (Éléphanta) هندستانده بمباى كورفزنده واقع آطه‌ايله اوزرنده‌كى (غارپور) شهرينه آوروپاليلر طرفندن ويريلن اسمدر. [« غارپور » ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

الفانتينه { صعيد مصرده واقع اسوان جزيره‌سنه بطليوس طرفندن ويريلن اسمدر. [« اسوان » ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

الف بن نوركاشانى { سير نبى وتاريخ خلفايى متضمن « مطلع الانوار » كتابنك مؤلفيدر.

الفت { هندستانده لكهنو راجه‌لرندن يعنى مجوس ملوكندن اولوب، اديب

وشاعر بر ذات اولمغله، بت‌پرست اولدیغی حالده، وقعهٔ کربلا حقنده بر چوق مرثیه‌لری وسائر اشعاری واردر. شو قطعه حضرت امام حسین (رضه) حقنده اولان بر مخمسندندر:

السلام ای مدح تو آیات قرآن مبین
السلام ای ذات پاکت کعبهٔ علم ویقین
السلام ای پایه‌ات تاج سر عرش برین
السلام ای سایه‌ات خورشید رب العالمین
آسمان عز وتمکین آفتاب داد ودین

— بو اسمله هندستانده وایرانده دیکر برقاچ شاعر دخی بولنمشدر.

الفتکین { [«آلپ تکین» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

الفسبورغ { (Elfsborg) اسوجده نفس اسوجك جنوبنده واقع (غوتلاند) خطه‌سنك منقسم بولندیغی ایالاتك بری اولوب، (ونرن) دنیلن بیوك كولك جنوب وغربنده واقعدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ١٢٨١٥ مربع کیلومتره اولوب، ٢٧٢١١٩ اهالیسی واردر. مرکزی (ترسبورغ) شهریدر. بو ایالتده چوق بناطاشی چیقار، واورده برنوع بز اعمال اولنور.

الفتی { بو دخی هندستانك مجوسی شعراسندن اولوب، عظیم آباد شهرندن واکبرشاه ثانینك منشیسی ایدی. «نیرنك تقدیر» عنوانیله بر منظومه‌سی ومرتب دیوانی واردر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

دردشت پربلای جنون نیست الفتی
جز موج ریك واشك روان کاروان ما

الفاز { (یاخود الغاز) قسطمونی ولایتنده قسطمونی شهرینك جنوبنده بیوك بر طاغ اولوب، اتکلری شمالاً قسطمونی و جنوباً طوسیه‌یه قدر ممتد اولدیغی حالده، طولاً قسطمونی سنجاغنك بر یانندن بر یانته قدر اوزانیر؛ واستقامتی غرب جنوبیدن شمال شرقی‌یه طوغریدر. کرك شمال وکرك جنوب جهتندن برچوق نهرلر آقوب، چوغی قزل ایرماغه ویالکز غرب جهتندن ایننلری (فلیوس) نهرینه دوکیلور. اورمانلری ده چوقدر.

القاص میرزا { ایرانده حکومت سورن سلالهٔ صفویه‌دن شاه اسماعیل ثانینك اوغلی وشاه طهماسبك برادری اولوب، قانونی سلطان سلیمان خان زماننده دولت علیهٔ عثمانیه‌یه التجا ایتمش؛ ودولت علیه ایله ایران آره‌سنده واقع اولان محاربه‌ده، برادرینه قارشی عثمانلی اردوسنه خیلی خدمتلری کورلمش؛ و٩٨٤ تاریخنده مشهدده وفات ایتمشدر. طبیعت شعریه‌سی دخی اولوب، شو قطعه جملهٔ اشعارندندر.

چون شیر درنده درشکاریم همه
دائم بهوای خویش یاریم همه
چون پرده زروی کارما برخیزد
معلوم شود که درچه کاریم همه

الکتره { (Électre) یونان قدیمده (آرغوس) شهرینك حکمداری (آغاممنون)ك قیزی اولوب، پدرینك غیبوبتی اثناسنده والده‌سنی تزوج ایتمش اولان (اجیست)ك الندن برادری (اورست)ی قورتارمش؛ و بعده برادرینك احباسندن (پیلاد)ه وارمشیدی. بووقعه یونان قدیم شعراسندن (اسخیل) و (سوفوقل) ایله بعض آوروپا شعراسی طرفندن هائله صورتنده نظمه چکلمشدر.

آللان { بلاد قافقاسده وکورجستانله داغستان آره‌لرنده بر مملکت اولدیغی، وخلفای عباسیه زماننده بورانك حاکمی نصرانی المذهب اولوب، بعده کرك ملکلری وکرك اهالینك قسم اعظمی شرف اسلامله مشرف اولدقلرینی یاقوت حموی ذکر ایدیور. عرب مورخ وجغرافیونی بو مملکتك بر دربندده واقع قلعه‌سنك متانتنی مبالغه ایله وصف ایدیورلر.

الله آباد { ودها طوغریسی اله‌آباد. [«اله‌آباد» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

الماس محمد پاشا { [«محمد پاشا» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

الماسین { (المکین) اسم عربیسندن محرف اولوب، عرب مورخلرندن (ابن العمید)ك آوروپاجه معروف اسمیدر. بو ذات نصرانی المذهب اولوب، ٦٢٠ تاریخ هجریسنده طوغمش؛ و٦٧٢ ده وفات ایتمشدر. مصر حکمدارلرینك کتابت خدمتنده بولنمش؛ و«تاریخ ابن العمید» عنوانیله معروف بر تاریخ عمومی یازمشدر. بو تاریخك متن عربیسی وبر قسمنك لاتینجه ترجمه‌سی ١٦٢٥ تاریخ میلادیسنده (ارپنیوس) نام عالم طرفندن فلنکك (لیدن) شهرنده نشر اولنمش؛ و ١٦٥٢ ده فرانسزجه ترجمه‌سی دخی پارسده باصلمشدر.

الماطاغی { سوریه خطه‌سنك جهت شمالیه‌سنده وحلب ولایتنده اولوب، ساحل بحره قریب اوله‌رق، جبل لبنانی طاوروس سلسلهٔ جبالنه ربط ایدن بربیوك طاغك اسمیدر. اسم قدیمی (امانوس) واسم عربیسی جبل لكامدر. اردو طاغی ونام دیكرله (جبل اكراد) ایله جبل نصیر دخی بونك شعباتندندر. الماطاغنك اك مرتفع ذروه‌سی ١٥٠٠ متره یوكسكلكنده اولوب، برقاچ محلنده بركان اثرلری مشهوددر. حتی بونلرك بری اخیراً دخی آتش افشان اولمشدر. بونك بر اوجی تا معمورة العزیز ولایتنك ملاطیه سنجاغی اورته‌لرینه قدر ممتد اولور. — بو اسمله آنقره ولایت وسنجاغنده دخی بر طاغ بولنوب، آنقره شهرینك شرق جنوبیسنده قزیل ایرماقله سقاریه ایرماغنك حوضه‌سی آره‌سنده اوله‌رق، شمال شرقیدن جنوب غربی‌یه طوغری اوزانیر.

المالی { قونیه ولایتنك تكه سنجاغنده قضا مركزی بر قصبه اولوب، مركز لوا اولان آنطالیه‌نك ٨٠ كیلومتره غرب جنوبیسنده ومكری اسكله‌سنك ٨٥ كیلومتره شرقنده، الان كولنك شرق شمالی كوشه‌سنده اوله‌رق، ١٠٨٧ متره ارتفاعی اولان غایت كوزل بر موقعده و ٤٦° ٤٦′ عرض شمالیده واقعدر. ٧٠٠٠ قدر اهالیسی اولوب، یالكز ایكی اوچ یوزی خرستیان وقصوری كاملاً اسلامدر. اطرافنده پك لطیف باغ وباغچه‌لری و كوزل میوه‌لری واردر. اولدقجه تجارتكاه بر قصبه اولوب، اهالیسی بعض صنایعله مشغولدرلر. بر رشدیه مكتبی دخی واردر. — المالی قضاسی تكه سنجاغنك غرب جهتنده واقع اولوب، شمالا آنطالیه قضاسیله، غرباً آیدین ولایتنك منتشا سنجاغیله، جنوب غربی جهتندن (قاش) قضاسیله، جنوباً وشرقاً دخی آق دكیز ساحلیله محدود ومحاطدر. واسع بر قضا اولوب، فنیكه وقاردیچ مع اكدیر ناحیه‌لرینی دخی حاوی اولدیغی حالده، ٧٥ قریه‌دن مركبدر. اهالیٔ مسكونه‌سی ١٨ اولوب، بونلرك یالكز مركز قضاده بولنان جزئی خرستیانلردن بشقه قصوری كاملاً مسلمدر. برقاچ بیك نفوس مقدارنده عشایری دخی واردر. اراضیسنك قسم اعظمی طاغلق اولوب، كوزل یایلری ومنبت اووه‌لری دخی واردر. صولری دخی چوقدر. محصولات ارضیه‌سی حبوبات متنوعه ایله توتون، میان كوكی، زیتون، لیمون، پورتقال، كیتره وسائر میوه وسبزه‌لرك انواعندن عبارتدر. اورمانلری‌ده چوق اولوب، خیلی كراسته واودون قطع واخراج اولنور. درون قضاده ١٦ جامع، ٢٠ مسجد، ١ رشدیه و ٨ صبیان مكتبلری، ١٠ مدرسه، برروم و برده ارمنی كلیساسی موجود در. بو قضا ایله آنطالیه قضاسی آره‌سنده (بك طاغی) اسمیله بیوجك بر طاغ اولوب، قضانك میاه جاریه‌سی باشلیجه (آلاغیر) نهرینه طوپلانه‌رق، جنوبه طوغری جریانله، آق دكیزه دوكیلور.

المعدن { پورتكیزك پایتختی اولان لیسبونه‌نك قارشیسنده برقصبه اولوب، جوارنده چیقان معدن مناسبتیله، حكومت اسلامیه زماننده عربلر طرفندن بو اسمله تسمیه اولنمشدی. الیوم پورتكیزلیلر عندنده بونك غلطی اولان (آلماده) اسمیله معروفدر. [«آلماده» ماده‌سنده مراجعت بیوریله.]

المینا { (Elmina) آفریقانك ساحل غربیسنده، یوقاری كینه‌نك انكلتره‌نك النده بولنان (فانتی) خطه‌سنده برشهر واسكله اولوب، ١٥٠٠٠ اهالیسی وبعض استحكاماتی واردر. یاننده بر كوچك نهر بحره منصب اولور. اوسواحلك اك كوزل هوالی یری اولوب، فرنك محله‌لری خیلی كوزلدر. بو شهر ابتدا پورتكیزلیلرك مستملكاتندن اولوب، بعده فلمنكه و١٨٧٢ تاریخ میلادیسنده انكلتره‌یه كچمشدر.

النه { (Éléna یاخود Iliana) بلغارستانك طرنوه سنجاغنده قضا مركزی برقصبه اولوب، طرنوه‌نك ٣٠ كیلومتره جنوب شرقیسنده وعثمان بازارینك ٤٢ كیلومتره غرب جنوبیسنده واقعدر. — النه بوغازی قوجه بالقانك كچیدلرندن اولوب، طرنوه ایله اسلیمیه آره‌سنده‌كی طریقك ممریدر. ١٠٨٥ متره ارتفاعی واردر.

الواس { (Elvas) پورتكیزك (آلنتیو) ایالتنده، لیسبونه‌نك ٢٦٥ كیلومتره شرقنده واسپانیا حدودندن ٩ كیلومتره مسافه‌ده واقع مستحكم برشهر اولوب، اسپانیانك بادایوز (یعنی بطلیوس) شهری قارشیسنده واقعدر. ١٢٠٠٠ اهالیسی، متین قلعه‌لری، تفنك وطوب فابریقه‌لری، متعدد قشله‌لری وعسكری خسته‌خانه‌لری وار در. عربلرك یاپمش اولدقلری بر صهریج الیوم موجود اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ٢٤٠٠ متره وسعتنده‌در.

بو جسیم صهرنجه صو کتیرمك اوزره، عربلر بربری اوستنه درت صره کمرلك اوزرینه مبنی غایت کوزل ومصنع برصویولی یاپمشلردی، که بوده الیوم معموردر. جوارنده پك چوق زیتون وکوزل شراب چیقار.

الوتر { (Éleutère) پاپالردن اولوب، ١٧٧ تاریخ میلادیسنده انتخاب اولنمش؛ و (مارق اورل) ایله (قومود)ك ایمپراطورلقلری زماننده ١٥ سنه پاپالق ایده‌رك، انکلتره‌یه خرستیانلغی ادخال ایتدکدن صکره، ١٩٢ تاریخنده وفات ایتمشدر. خرستیانلر عندنده اعزه‌دن معدوددر. — بو اسمله دیکر ایکی عزیزلری دخی واردر.

الوجره { سیواس ولایتنك قره حصارشرقی سنجاغنده وسنجاغك شرق جهتنده بر قضا اولوب، مرکزی قره حصاردن ٧ ساعت مسافه‌ده بر حکومت قوناغیله بر ایکی خان وفرونده عبارتدر. قضا ٦ ناحیه و ٤٠ قریه‌دن مرکب اولوب، اهالیسی ٢٠٠٠٠ راده‌لرنده‌در، که بونلرك‌ده همان جمله‌سی مسلمدر. درون قضاده ٤٠ جامع ومسجد، ٦ مدرسه، ٥٦ مکتب موجوددر. اراضیسی اولدقجه منبت اولوب، حبوبات متنوعه ایله سبزه ومیوه‌لرك انواعی حاصل اولور. معمولات صناعیه‌سی عبا وکلیمدن عبارتدر. اورمانلری دخی چوقدر. درون قضاده بردمیر معدنی بولنیور. مرکز قضاده بهر جمعه ایرتسی بازار، وبهرسنه مایسك ٧ سنده پنایر قوریلور.

الوره { (Elora) هندستانك (دکن) قطعه‌سنده نظام حکومتی داخلنده واورنك آبادك ٢٦ کیلومتره شمال غربیسنده برشهر اولوب، هندولر عندنده مقدس عد اولنمغله، پك چوق معابد وسائر آثار عتیقه‌یی جامعدر. — ینه هندستانده مدراس دائره‌سنده دخی بو اسمله برشهر اولوب، ١٦° ٤٣′ عرض شمالی ایله ٧٨° ٤٤′ ٣٥″ طول شرقیده واقع و ٢٥٠٠٠ اهالی‌یی جامعدر.

الوس { فرات ساحلنده بر قصبه اولوب، اوندن الوسی لقبیله ملقب علما وشعرادن بر قاچ ذات ظهور ایتمشدر. بوقصبه تقریباً ٣٤° ٥′ عرض شمالی ایله ٤٠° ٧′ طول شرقیده واقعدر.

الوسیس { (Eleusis) یونان قدیمده پیره ایله مغار آره‌سنده برشهر اولوب، زراعت الهه‌سی (سرس)ك عبادتنه مخصوص اولان جسیم ومنصع معبدیله مشهور ایدی. الیوم (لفسینه) اسمیله بر قریه حالنده‌در.

الوند { ایرانده همدان شهرینك جنوب غربیسنده واقع بیوك بر طاغ اولوب، اك مرتفع ذروه‌سی ٣٩١٤ متره‌در. بوطاغك اوستنده برچوق نفت وطاش یاغی معدنلری بولنور. اتکلرندن آقان صولر پك چوق اولمغله، اطرافی باغ وبوستانلرله مستوردر.

اله آباد { (یاخود الله آباد) هندستانك اك بیوك شهرلرندن اولوب، قطعهٔ مذکوره‌نك جهت شمالیه‌سنده (کنك) ایرماغیله (جمنه) نهرینك محل تلاقیسنده، کلکته‌نك ٧٩٥ کیلومتره شمال غربیسنده، اکره‌نك ٤٦١ ودهلینك ٦٢٥ کیلومتره جنوب شرقیسنده، ٢٥° ٢٦′ ٢٥″ عرض شمالی ایله ٤٩° ٥٠′ ٥١″ طول شرقیده واقع، و ١٤٨٥٤٧ اهالی‌یی جامعدر. اسکی شهر جمنه نهرینك شمالی ساحلنده اولوب، ابنیه‌سی غیر منتظم و سوقاقلری طار وطولاشیقلیدر. انکلیزلر طرفندن بنا اولنوب کوندن کونه توسیع اولنمقده اولان یکی محله ایسه نهر مذکورك ساحل جنوبیسنده واقع اولوب، اولری منتظم باغچه‌لرله محاط وسوقاقلری دوز وغایت واسعدر. شهردن ٣ کیلومتره‌لك مسافه‌ده اکبرشاه طرفندن بنا اولنمش متین برقلعه واردر. بوشهر اسکیدن هندولرك مقدس برشهری اولوب، شمدی بسبتون اسلام شهری اولدیغی حالده، ینه هندولر شهرك زیارتنه کیدیورلر. آثار عتیقه‌سندن پك آز شیلر قالمشدر. اکبرشاه طرفندن اعمار اولنه‌رق، اسم قدیمی (پرایاغه) ایکن، الله آباد اسمیله تسمیه اولنمشدر. هواسی صیجاق ایسه‌ده، غایت صاغلام اولوب، هندستانك وسطنده و دمیر یول خطوطنك نقطهٔ اجتماعنده واقع اولمغله، شمدیلك ایالت مرکزی ایسه‌ده، برکون بتون هندستانك مرکز عمومیسی اوله‌جغی مأمولدر. — الله آباد ایالتی کلکته دائره‌سنده اولوب، ٦ قضایه منقسمدر. مساحهٔ سطحیه‌سی تقریباً ٣٥٠٠٠ مربع کیلومتره واهالیسی ٥٥٠٠٠٠٠ کیشدر، که بهر مربع کیلومتره باشنه ١٥٦ کشی دوشر. اراضیسی دوز و منبت اولوب،

غايت كوزل ايشلنمشدر. باشليجه محصولاتى پاموق، چويد وآفيوندر. ١٨٠١ تاريخنده انكلترەنك ضبطنه چكمشدر.

الهام { (شاه شرف الدين ملول) هندستانده مراد آباد شعراسندن اولوب، اون ايكنجى قرن ميلادى اواخرنده ياشامش؛ و « هفت ميخانه » عنوانيله برمنظومه ايله فارسى بر ديوان براقشدر. — بو اسمده اصفهان متأخرين شعراسندن برى دخى اولوب، هندوستانه برسياحت ايتمشدر.

الهامى { شعراى عثمانيەدن اولوب، استانبولليدر. امير بخارى خلفاسندن حكيم چلبى افنديك مريدانندن وطريق نقشبندى مشايخندن اولوب، درويشانه ومتصوفانه بعض اشعارى واردر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

شاد اولوردك نقدر منكسر البال اولسەك
اهل عشق ايچره اكر دردله خوشحال اولسەك
كورديكك خوبه كوكل ويرمك اولورى كارك
سن ده الهامى كبى عاشق وميال اولسەك

الهامى پاشا { مصر والئ اسبق عباس پاشانك اوغلى ومحمد على پاشاى مرحومك حفيدى اولوب، جنتمكان سلطان عبد المجيد خان حضرتلرينك كريمەسى منيرە سلطانى تزوجله، مصاهرت حضرت پادشاهى شرفنه نائل اولمش؛ وبر مدت درسعادتده اقامتله، مجلس والا اعضالغنه تعيين اولنمش؛ و١٢٧٧ تاريخنده، هنوز ٢٥ ياشنده‌يوغيكن، وفات ايتمشدر.

الهى { همدان شعراسندن اولوب، همدانك جوارنده كائن اسد آباده طوغمش؛ وهندستانه رحلتله، جهانكير وشاهجهانك خدمتنده بولندقدن صكره، ١٠٥٧ تاريخنده وفات ايتمشدر. تراجم احواله دائر « كنج الهى » عنوانيله بر كتابى ومرتب ديوانى واردر. شو بيت جملهٔ اشعارندندر:

كريان چوپيالهٔ بزم دركف مست
نالان چوسبوى خاليم دوره باد

— ديكر برالهى دخى « خلاصة الاشعار » عنوانلى كتابك مؤلفى اولوب، ٩٤٥ ده وفات ايتمشدر.

الهى { شعراى عثمانيەدن اولوب، واردار يكيجەسندن ايدى. تاريخ ولادت ووفاتنه دسترس اولنەمدى.

الهى بك { كردستان بكلرندن وشعرادن اولوب، بعض جرايمندن طولايى ياوز سلطان سليم حضرتلرى طرفندن حلبده اعدام اولنمشدر. چغتاى طرزنده اشعارى واردر. شو بيت اوجملەدندر:

ياردىب جانلر بير رمين بربلاى جان اوچون
باده ديب قانلر يوترمين بربياله قان اوچون

الى { (Ely) انكلترەنك (قامبريج) قونتلغنده وقامبريجك ٢٥ كيلومترە شمال شرقيسنده بر قصبه اولوب، ٨٢٠٠ اهاليسى وچاكنك قلعەسى ٩٨ مترە ارتفاعنده اولان اسكى بركليساسى واردر.

اليا { (Élie) حضرت الياس نبى‌يە خرستيانلر طرفندن ويريلن اسمدر [« الياس » مادەسنه مراجعت بيوريله.]

اليا دو بومون { (Élie de Beaumont) فرانسەنك اك مشهور طبيعيونندن اولوب، علم الارض وعلم المعادن فنلرندەكى يدطولاسيله شهرت بولمشدر. بوايكى فنه متعلق برقاچ معتبر اثرى واردر؛ وفرانسەنك رسائل موقوتهٔ فنيەسنده برچوق معلومات نافعه نشر ايتمشدر. فرانسه آقاديمياسنك و مجلس اعيانك اعضاسندن ايدى. ١٧٩٨ ده طوغوب، ١٨٧٤ تاريخنده وفات ايتمشدر.

الياس { (عليه السلام) (Élie) انبياء بنى اسرائيلدن اولوب، بعلبكلى ايدى. ميلاد عيسى (عم) دن ٩ قرن اول و آخازك زماننده بر حيات اولوب، بنى اسرائيلى عبادت اصنامدن نهى ايتديكيچون، تعقيب اولنەرق، برچوق وقت صحرا ومغارەلرده ياشامش؛ وبرچوق معجزەلر كوسترمشدر. نهايت اليسع (عم) ى نبوتده خلف ووارث براقەرق، قبل الميلاد ٨٨٠ تاريخنده سمايه رفع اولنمشدر.

الياس بك { چلبى سلطان محمد خانك بندەكانندن اولوب، بعده پادشاه مشار اليهى تركله، برادرى شهزاده سليمانك طرفنه چكمش؛ ومؤخراً سلطان مرادخان ثانى زماننده پادشاه مشار اليهك برادرى شهزاده مصطفايى التزام ايدەرك، آناطوليده رفع لواى عصيان ايله، ازنيقى ضبط ايتمش؛ واستانبولى فتح ايتمك اوزره بولنان حضرت مراد خانى، بوعصيانك اوكنى آلمق ايچون، استانبولك

محاصره‌سنی رفع ایتمکه مجبور ایلمشیدی. متعاقباً
شهزاده مصطفایی دخی ترك واخذ وكرفتله، سلطان
مرادخانه تسلیم ایتمشیدی. علاق وخان برشخص ایدی.

الیاس بك { (میرآخور —) ابو الفتح سلطان محمد خان ثانی وسلطان بایزید ولی
حضرتلرینك رجالندن اولوب، محرر فقیرك والده
طرفندن جداعلاسی ومناستر ولایتنده كائن كوریجه
شهرینك بانیسیدر. كندیسی عن اصل یانیه ولایتنده پرمدی
قضاسنده واقع (پتاریت) قریه‌لی بر دلاور اولوب،
سلطان مراد خان ثانینك آرناودلق جهتنه واقع اولان
سفرنده، خدمت شاهانه‌لرینه آلنمش؛ وشرف اسلامله
مشرف اولمشیدی. كرك پادشاه مشار الیهك وكرك
سلطان محمد خان ثانینك زمان سلطنتلرنده قطع مراتب
معناده ایده‌رك، استانبولك فتحنده حاضر بولنمش؛
واذن پادشاهی ایله یدی قله جوارنده بركلیسایی جامع
شریفه تحویل ایتمشدر، كه الیوم (امیرآخور جامعی)
ویا (كلیسا جامعی) اسمیله معروفدر. اتصالنده ینه
مشار الیهك وقفی اوله‌رق برسنبلی خانقاهی واردر.
سلطان بایزید خان ثانینك دخی لالاسی اولمشیدی.
مشارالیهك جلوسنده میرآخور اول اولوب، برمدت
صكره چراغ بیوریله‌رق، وطن اصلیسی اولان پناریت
ایله جوارنده بولنان برقاچ قریه كندیسنه مالكانه
ویرلمشیدی. الیاس بك وطننه عودتنده مالكانه‌سی
داخلنده غایت كوزل بر موقعده بر مناستر كورمكله،
مبایعه وهدم واونك یرینه بر جامع شریفله برعمارتخانه
ومدرسه وسائره بنا ایده‌رك، كوریجه شهرینك اساسنی
قورمش؛ وبعده یانیه والیلكنده وسائر بعض مأمور-
یتلرده دخی بولنمشدر. مالكانه‌سنی وقف ایده‌رك،
تولیه‌سنی اولاد ذكورینه ترك ایتمش اولمغله، وقف
مذكور الیوم ورثه‌سی اولان كوریجه بكلرندن اداره
اولنمقده‌در. ایكی اوغلندن بیوكی اولان اینه‌بك (كه
یكی قپوجوارنده نامنه منسوب جامع شریفی واردر)
بغداد سفرنده شهید اولمش؛ ودیكر براوغلی كوریجه‌ده
وقفنك متولیسی اولمشیدی. امیرآخور الیاس بكه
محلنجه ولی نظریله باقیلوب، حقنده برچوق خارق‌عاده
شیلر نقل اولنور. كویا سلطان بایزید خان حضرتلری
كندیسنی چراغ بیوردقلرنده، خاص آخوردن برحیوان
آلمسنی وبوكا راكب اوله‌رق بر مدت معینه‌ده دور
ایده‌بیله‌جكی اراضی وقرانك كندیسنه تملیك اولنه-
جغنی امرو وعد بیورمغله، كندیسی سریع المشی براستر
انتخاب ایدوب، آلمش؛ وبواستر امیرآخورك مراد
ایتدیكی برلرك دورینی اكمال ایدر ایتمز، پاتلایوب،
طاشه تحول ایتمش، وكوبكندن كوپوك فیشقیرمغه
باشلامش ایمش. تصادفاً كوریجه جوارنده پاتمش استر
شكلنده برطاش واردر، كه كوبكی محلنده اولان
بریرندن كوپوك صورتنده بیاض برمعدن صویی آققده-
در. ذكر اولنان روایتی بو مشابهت تولید ایتمش
اولسه كركدر. صاحب ترجمه ٩١٧ تاریخنده وفات
ایدوب، تربه‌سی كوریجه‌ده جامعی اتصالنده‌در.

الیاس پاشا { سلطان مراد خان رابع وزرا-سندن اولوب، مملكتی اولان
قره‌سی والیسی ایكن، برغه ومغنیسا وسائر اوجوار-
لری دخی ضبط، وبعضیسنی تخریب ایله، دره‌بكلرینه
مخصوص برطور آلمش اولدیغندن، اورادن قالدیرلمق
ایچون، شام والیلكنه تعیین اولنمش ایسه‌ده، طرفندن
بر متسلم كوندروب، بالذات كیتمك ایستمدیكی جهتله،
١٠٤١ تاریخنده آناطولی والیسی كوچك احمد پاشا
ایله قرهمان والیسی دلاور پاشانك قوماندهلری آلتنده
عسكر سوق اولنه‌رق، كندیسی اخذ اولنوب،
استانبوله كتیرلمش؛ واعدام اولنمشدر.

الیان { (Elien) رومانك اوچنجی قرن میلادی مؤلفلرندن اولوب، تاریخ طبیعی وسا-
ئره‌یه متعلق یونان لساننده بعض اثرلر براقمشدر.

الیده { یاخود الیس (Elide,Elis) موره شبه جزیره‌سنك شمال غربی كوشه‌سنده
وزانطه ایله كفالونیه آطه‌لرینك قارشیسنده برخطه‌در،
كه شرق شمالی جهتنده یونانك (آخائیا) ایله برابر برایالت
تشكیل ایدوب، ایالتك منقسم بولندیغی درت قضادن
بریدر. جنوباً (روفیا) نهریله (مسینیا)دن وشرقاً نهر
مذكورك تابعلرندن (دوآنه) چاییله آرقادیادن آیرلمش
اولدیغی حالده، شمال شرق جهتندن دخی آخائیانك
(پاتراس) و (قالاوریتا) قضالریله وغرباً یونان
دكیزیله محدود در. اراضیسی سواحله قریب اولان
محللرنده دوز، قوملق وبطاقلقلرله مملو اولوب،
لیمان وقویلری دخی یوقدر. بو خبرسز اوونك
جهت شرقیه‌سنده بعض منبت ومحصولدار بایرلر
بولنوب، خیلی حبوبات یتیشدیریرلر. دها ایلریسی
طاغلق اولوب، شرق وشماله طوغری كیدلدكجه،

كسب ارتفاع ايدن بوطاغلرك اك يوكسكى ٢٢٢٤ متره ارتفاعى اولان (اولونوس) طاغيدر. حدود جنوبيه‌سنده آقان (روفيا)دن بشقه باشليجه نهرى جهت وسطيه‌سنده جريان ايدن (قاستونى) در. مركزى جنوب غربى جهتنده واقع (پيرغوس) قصبه‌سيدر. بوخطه زمان قديمده اهاليسنك پهلوانلغيله و يتيشديرديكى آتلرله مشهور اولوب، اك بيوك شهرلرى مذكور ايكى نهرك كنارنده واقع (اليس) ايله (اولمپيا) شهرلرى ايدى. اولمپيا ده اسكى يونانيلر عندنده مراسم دينيه‌دن عد اولنان برطاقم كولشلر واويونلر اجرا اولنديغندن، بواويونلر موسمنده يونانيلر هر طرفدن اورايه طوپلانيرلردى. بومناسبتله اليده‌يه برمقدس ير نظريله باقوب، يونان قديم جمهوريتلرى آره‌سنده واقع اولان محاربه‌لرده بوخطه‌يه كيمسه طوقنمازدى.

اليده مع آخائيا ايالتى موره شبه جزيره‌سنك منقسم بولنديغى بش ايالتك برى اولوب، جنوباً (مسينيا) و آقارنانيا، شرقاً (آرغوليده) ايالتلريله، شمالاً (قورينت) و(پطراس) كورفزلريله، غرباً دخى يونان دكيزيله محدوددر. مساحهٔ سطحيه‌سى ٥٠٧٥ مربع كيلومتره، واهاليسى ١٨٢٠٠٠ كشيدر. ٥ قضايه منقسم اولوب، برى (اليده) دن عبارتدر، وديكر دردى آخائيا خطه‌سنده‌در. مركزى (پطراس) شهريدر. [«آخائيا» ماده‌سنده مراجعت بيوريله.]

اليزابت { ياخود اليصابات (Elisabeth) حضرت مريم (عم) ك اقرباسندن اولوب، حضرت ذكريا (عم)ك زوجه‌سى وحضرت يحيى (عم)ك والده‌سى ايدى. مشاراليه حضرت يحيايى شيخوختنده عاقر ايكن طوغورمشدر. بعض تواريخ اسلاميه‌ده (اشباع) اسميله مذكوردر.

اليزابت { مجارلى — (El. de Hongrie) مجارستان قراللرندن ايكنجى استفانك قيزى اولوب، ١٢٠٧ تاريخ ميلاديسنده طوغمش؛ ١٤ ياشنده ايكن، (تورنيكه) پرنسى دردنجى لويى‌يه وارمش؛ و٢٩ ياشنده ايكن طول قالوب، نيابت حكومت حقنك دخى قاينى طرفندن غصب اولنديغنى كورنجه، عمجه‌سى نزدينه برمناستره چكيلوب، عمرينى عبادتله انزواده كچيرمش؛ وقتوليكلر عندنده اعزه صره‌سنه كچمشدر. — بونك بو اسمده برحفيده‌سى دخى وارايدى، كه آراغون حكمدارينك قيزى اولوب، پورتكيز حكمدارى (دينس)ه وارمش؛ وطول قالنجه، بر مناستره چكيلوب، بوده اعزه صره‌سنه كچمشدر.

اليزابت { لهستان قرالى (ولاديسلاس لوكتك) ك قيزى اولوب، ١٣١٩ تاريخ ميلاديسنده مجار قرالى (خاروبرت)ه وارمش؛ وبرادرى (قازيمير) ك وفاتنده نيابةً لهستانى اداره ايتدكدن صكره، ١٣٨٠ تاريخنده ترك حكومته مجبور اولمشيدى.

اليزابت { (بوسنه‌لى —) بوسنه قرالى استفانك قيزى اولوب، مجارستان و لهستان قرالى بيوك لويى‌يه وارمش؛ و ١٣٨٢ تاريخ ميلاديسنده قوجه‌سنك وقوع وفاتيله، قيزى ماريانك وصيه‌سى صفتيله نائبهٔ حكومت اولمش ايسه‌ده، بعده ناپولى قرالى دراچلى شارل طرفندن نيابتدن اسقاط اولنه‌رق، قيزيله برابر زندانه آتلمش؛ وبونك قتلندن صكره ينه حكومت باشنه كلمش ايسه‌ده، متعاقباً خرواتستان واليسى (جورنارد) طرفندن مغروقاً قتل اولنمشدر.

اليزابت { (انكلتره قراليچه‌سى —) سكزنجى هنرينك قيزى اولوب، ١٥٣٣ تاريخ ميلاديسنده طوغمش؛ و١٥٥٧ ده، همشيره‌سى ماريانك وفاتى اوزرينه، تخته چيقمشدر. اووقته قدر انزواده ياشايوب، تحصيل ومطالعه ايله اوغراشمش اولديغندن، خيلى معلوماتى اولوب، انكلتره‌ده علوم ومعارف وصنايعك ترقيسنه وقوهٔ بحريه‌نك تزايدينه بيوك خدمتلر ايتمشدر. قتوليكلكه قارشى پروتستانلغى التزامده حد معروفى تجاوز ايتديكى كبى، اسقوچيا قراليچه‌سى (ماريا استوآرت) حقنده دخى بيوك بر ظلم وغدر كوستره‌رك، اعدامنه‌قدر يوريمشيدى. كنديسنى تزوج ايتمك ايستيوب موفق اوله‌مش اولان اسپانيا قرالى ايكنجى فليب ماريا استوآرتك اخذ ثارينى وسيله اتخاذ ايده‌رك، بيوك بر دونمنا تشكيليله، انكلتره‌يه اعلان حرب ايتمش ايسه‌ده، مغلوب اولمشيدى. صاحبهٔ ترجمه‌يى برقاچ قرال ايستمش ايسه‌ده، كيمسه‌يه وارميوب، آنجق برقاچ دوستى وارايدى، كه بونلردن برينى اعدام ايتدكدن صكره، حاصل اولان ندامتندن ١٦٠٣ ده وفات ايتمشدر. ماريا استوآرتك اوغلى اولان اسقوچيا قرالى (ژاق)ى خلف براقمشدر. بك

مقدره وبونكله برابر قيصقانج، اويناق وعياره برقادين ايدى. — موى اليه ژاقك دخى (اليزابت) اسمنده بر قيزى اولوب، چهستان پرنسى بشنجى فردريقه وارمش؛ وبونكله برابر بعض مصائبه دوچار اولوب، ۱٦٣۲ده لوندره‌ده وفات ايتمشدر. — بونك قيزى دخى اليزابت اسميله بنام اولوب، كنديني علوم ومعارفه ويرمش، وحكيم شهير (دقارت) ك شاگردانندن اولمشيدى.

اليزابت (فرانسه‌لى—) ايكنجى هنرينك قيزى اولوب، اسپانيا قرالى ايكنجى فليب كنديسنى اوغلى دون قارلوس ايچون ايستمش ايكن، بعده كنديسى تزوج ايتمش؛ و ۲۳ ياشنده ايكن وفات ايتمشدر. ظن اولنديغنه كوره فليب كندى اوغلندن قيصقانديغيچون صاحبهٔ ترجمه‌يى قتل ايتمشدر. — فرانسه حكمدار خاندانيسنه منسوب (اليزابت) اسمنده ديكر بر قاچ قادين دخى بولنوب، اك مشهوره‌سى اون آلتنجى (لويى) نك همشيره‌سى اولان (مادام اليزابت)در، كه برادرينه اولان وفرت محبتيله شهرت بولوب، كنديسيله برابر اعدام اولنمغى كوزه آلمش، واعدامنده بيوك بر متانت وجسارت كوسترمشدر.

اليزابت (Élisabeth) ممالك مجتمعه‌نك شمال شرقى جهتنده كائن (نويرس) جمهوريتنده، نويورقدن فيلادلفيايه كيدن دمير يولله نويرس دمير يولى خطلرينك محل التصاقنده واقع بر شهر اولوب ۲۰۸۵۰ اهاليسى واردر.

اليزابت آطه‌لرى (Élisabeth Island) آمريقاى شماليده ممالك مجتمعه‌نك شرق شمالى جهتنده واقع (مساچوست) جمهوريتى قارشيسنده وبحر محيط آطلاسيده بر صره كوچك آطه‌لردر.

اليزابت پتروونه (Él.Petrowna) روسيه ايمپراطوريچه‌لرندن اولوب، بيوك پترو ايله قاترينه‌نك قيزيدر. ۱۷۰۹ده طوغوب، ۱۷٤۱ده، ايوانك سقوطى اوزرينه، روسيه تختنه چيقمش؛ واسوجليلرى مغلوب ايدوب، فينلانده‌يى ضبط ايتديكى كبى، يدى سنه‌لك محاربه‌ده دخى بيوك فردريقه قارشى آوستريا طرفنى التزام ايده‌رك، بعض محاربه‌لر قزانمشيدى. مرحمتى چوق اولوب، علوم ومعارفك ترقيسنه دخى خدمتى كورلمش ايسه‌ده، ذوق وسفاهته انهماكى بر درجه‌ده ايدى، كه سربست اكلنه بيلمك ايچون، اولنميوب، بر چوق دوستلر اتخاذ ايتمشيدى.

اليزابت ليمانى [«پورت اليزابت» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

اليزه (Elysée) پارسده بر بيوك سرايدر، كه قرال وايمپراطورلرك وجمهوريت زمانلرنده رئيس جمهورك اقامتكاهى بولنمشدر.

اليزه ميدانى (Champs Elysée) اسكى يونانيلر ولاتينلر عندنده جننك اسمى اولوب، پارسك بر بيوك ميدانسنه دخى علم اولمشدر، كه (تويرى) سرايندن «طاق ظفر» ه قدر ممتد اولوب، ۱۷٦٥ تاريخنده تنظيم اولنه‌رق، املاك حكمداريدن ايكن، ۱۸۲۸ ده بلديه دائره‌سنه ترك اولنمشدر.

اليس (Élis) موره شبه جزيره‌سنك غرب شمالى كوشه‌سنده واقع (اليده) خطهٔ قديمه‌سنك اك مهم شهرى اولوب، (پنئوس) يعنى قاستونى نهرى جوارنده واقع ايدى. خرابه‌لرى اليوم (پالئوپوليس) ايله (قاليوبا) قصبه‌لرى آره‌سنده مشهوددر. — بوشهرده اليس مدرسه‌سى ناميله معروف برمدرسه وار ايدى،كه سقراطك شاكردانندن وشهر مذكور اهاليسندن (فدون) طرفندن تأسيس اولنه‌رق، حكيم مشاراليهك افكارينى تماميله محافظه ايتمشيدى.

أُلَيس انبارده بر ناحيه ويا برقريه اولوب، حضرت عمر (رضه) زماننده اك اول ايران ممالكندن ضبط اولنان بر بوراسى اولديغى كتب فتوحده مذكوردر.

اليسع (Élisé) عليه السلام انبياء بنى اسرائيلدن اولوب، حضرت الياس (عم) ه رفاقت ايتمش، ونبى مشار اليهدن صكره نبوتده خلق اولمشدر. بعلبكده ميلاد عيسى (عم) دن سكز قرن اول ظهور ايتمشدر. خلقى عبادت اصنامدن نهى و اوامر الهيه ايله عمله ترغيب ايده‌رك، بر چوق معجزات كوسترمشدر.

اليسع آل بويه‌دن عضدالدوله‌نك زماننده ظهور ايله كرمان جهتنده اعلان استقلال ايدن ابو على بن الياسك اوغلى اولوب، ابتدا پدرينه قارشى عصيان ايتمش؛ و بعده پدريله مصالحه

ایدوب، خراسان طرفنه کیتمش ایسه‌ده، اوراده عسکری عضدالدوله طرفنه دونمکله، کندیسی بخارایه قاچمش؛ وعضدالدوله ٣٥٧ تاریخنده کرمانی دخی ضبط ایتمشدر. صاحب ترجمه بعده خوارزمه کیدوب، اوراده کوز علتندن وفات ایتمشدر.

الیسع بن مدرار { مغربده سجلماسه‌ده حکم سورن بنی مد- رارك حکمدار اخیری اولوب، مهدی‌یی اخذ وحبس ایتمش ایکن، بعده ابو عبد الله شیعی کندیسنی قتل ایده‌رك، مهدی‌یی قورتارمشدر. بو وقعه ٢٩٧ تاریخ هجریسنده واقع اولمشدر.

الیقنت { [مدله «آلیقنت» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

الیمایده { ایران قدیمك بر خطه‌سنه یونان قدیم مورخلری طرفندن ویریلن اسم اولوب، احتماله کوره، (لورستان)دن عبارتدر. مرکزی همنامی اولان بر شهر ایدی. بوراده حضرت ابرا- هیمك زماننده کتب عبرانیه‌ده (هودولاهورمور) اسمیله یاد اولنان بر حکمدار وار ایدی. شهرك ایچنده (ناهید)ك عبادتنه مخصوص بر بیوك معبد وار ایدی، که آنطیوخس طرفندن نهب وغارت اولنمق ایستنلش ایسه ده، اهالی کندیسنی قتل ایتمشلردی.

الیونوره { (Eleonore) بو اسمله آوروپا حکمدارلری خاندانلرینه منسوب بر قاچ قادین بولنمشدر. بونلرك بری فرانسه‌ده (آکیتان) دوقه‌سی اونجی (کوییوم)ك قیزی اولوب، فرانسه قرالی لویی‌یه وارمش؛ وملك موروثی دخی فرانسه‌یه الحاق اولنمش ایسه‌ده، بعده برنجی اهل صلیب سفرنده، قوجه‌سی معیتنده کیتدیکی حالده، آرالری بوزیلوب، تطلیق اولنمش؛ ومؤخراً انکلتره قرالی اولان (نورماندیا) قونتی ایکنجی هنری‌یه وارمغله، ملك موروثی دخی انکلتره‌نك ضبطنه کچمش؛ وقیصقانچ وامتزاجسز بر قادین اولمغله، قوجه‌سی طرفندن بر مناستره حبس اولنمش؛ ونهایت ١١٨٩ تاریخ میلادیسنده تخته جلوس ایدن اوغلی (ریشار کوردولیون) طرفندن محبسدن چیقاریلوب، بونك اوچنجی اهل صلیب سفرنده انکلتره‌ده وکالت ایتمشدر.

—— پرووانسه‌لی الیونور (Éléonore de Provence) انکلتره قرالی اوچنجی هنری‌نك زوجه‌سی اولوب، حسن اخلاق وزهدی جهتیله اعزه صره‌سنه کچمشدر.

—— کوزمانلی الیونوره (Éléonore de Guzman) اسپانیا زادکانندن برندن طول قالمش غایتله کوزل بر قادین اولمغله، قشتاله قرالی اون برنجی آلفونس کندیسنه عاشق اولمش؛ وبو قرالدن ٢ ایکیز اوغلی دنیایه کلمشیدی. قرالك وفاتندن صکره زوجه‌سی واوغلی صاحبهٔ ترجمه‌یی اشبیلیه‌ده کوزلری اوکنده اعدام ایتمشلردر.

—— تلزلی الیونوره (Éléonore de Tellez) حسنیله مشهوره پورتکیزلی بر قادین اولوب، پورتکیز قرالی فردیناند کندیسنه تعشق ایتمش اولمغله، قوجه- سنی تطلیقه اجبار ایتدکدن صکره، تزوج ایتمشیدی. بو قادین خصملرینی قهر، وطرفدارلرینی تلطیف، وعلی الخصوص دوستی اولدیغی متواتر اولان برینی اك بیوك مسانده ترفیع ایتدیکندن، جمله‌نك خشنودسزلغنی موجب اولوب، قوجه‌سنك وفاتنده قاینی طرفندن دوستی قتل، وکندیسی بر مناستره حبس اولنمشیدی. ١٤٠٥ تاریخنده اوراده وفات ایتمشدر.

—— آوستریالی الیونوره آوستریا آرشیدوقی فلیپك قیزی ومشهور شارل کینتك همشیره‌سی اولوب، ١٥١٩ تاریخنده پورتکیز قرالی بیوك (امانوئل)ه وارمش؛ وبونك وفاتنده فرانسه قرالی برنجی فرانسوایه واروب، برادریله بونك آره‌سنده تقرر ایدن صلحه ضامن اولمشیدی. قوجه‌سنك وفاتنده، اولادی اولمد- یغندن، فلنکه وبعده اسپانیایه چکیلوب، ١٥٥٨ ده وفات ایتمشدر.

أم أبان { صحابیاتدن اولوب، معاویه‌نك تیزه- سیدر. کندیسنی حضرت عمر (رضه) تزوج ایتمك استدیکی حالده، متانت طبعندن طولایی رضا ویرمه‌مشیدی. —— بو اسمده حضرت عثمانك دخی بر قیزی وار ایدی.

ام ابان { مزاحم بن عمرو نام شاعرك والده‌سی اولوب، شاعره بر قادین ایدی. شو برایکی بیت اوغلی برطاشله قتل اولندیغنده سویلنمش اولدیغی مرثیه‌سندندر:

باهلی ومالی بل بجل عشیرتی
قتیل بنی تمیم بغیر سلاح
فهلا قتلتم بالسلاح ابن اختکم
فتظهر فیه للشهود جراح

فلا تطمعوا فى الصلح مادمت حية
ومادام حى مصعب وجناح

اماتیا { (Émathie) ماكدونیا قطعهٔ قدیمه‌سنك غرب شمالی قسمندن عبارت بر خطه اولوب، مركزی شمدیكی (وودینه) نك یرینه بولنمش اولان (ادسه) شهری ایدی. بو اسم بعض دفعه بتون ماكدونیا قطعه‌سنه دخی اطلاق اولنور. بونك معناسنه كلنجه، آرناؤدجه «بیوك خطه» دیمك اولدیغندن، آرناؤدلرك اجدادی اولان ایلیریالیلرله جنسیتجه اشتراكلری مسلم اولان اسكی ماكدونیالیلرك، اووه‌لریله افقلرینك وسعتنه بناءً، كندی وطنلرینه بو اسمی ویرمش اوللری محتملدر. آرناؤدلقده‌كی (ماط) ناحیه‌سی اسمنك دخی بو اسمله مناسبتی ملحوظدر.

امام الدین { (امیر كاتب بن امیر عمر) سكزنجی قرن هجری علماسندن اولوب، «هدایه» نام كتابه «كفایه» عنوانیله بر شرح و«غایة البیان» اسمیله بر حاشیه یازمشدر. شرحی ٧٤٧ ده اكمال ایتمشدر.

امام قلیخان { بخارا امیرلرندن عادل وادیب وشاعر بر ذات ایدی. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

در عالم اكر سینه فكاریست منم
كردر ره اعتبار خاریست منم
در دیدهٔ من اكر فروغیست تویی
بر خاطر تو اكر غباریست منم

امامه { (بنت ابی العاص) داماد حضرت نبوی ابو العاص ایله حضرت زینبك قیزی اولوب، حضرت فاطمه‌نك ارتحالندن صكره، واقع اولان وصیتی اوزرینه، حضرت علی (رضه) طرفندن تزوج اولنمشیدی.

— (امامه بنت خزرج) و(امامه بنت ذی الاصبع) دخی عرب شاعره‌لرندندر.

— (امامهٔ مریدیه) صحابیاتدن شاعره بر خاتون اولوب، حضرت فخر رسله بغض وكینی حسبیله سالم بن عمید طرفندن قتل ایدلمش اولان (ابو عفك) اسمنده براختیار یهودی حقنده سویلمش اولدیغی شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

تكذب دین الله والمرء احدا
لعمر الذی امناك ان بئس مایمنی
حباك خیف آخر الدهر طعنة
ابا عفك خذها على كبر السن

— امامه اسمیله صحابیاتدن دیكر آلتی قادین دها اولوب، بری حضرت حمزه‌نك قیزیدر.

امامی { (مولانا — هروی) ایرانك مشاهیر شعراسندن اولوب، شیخ سعدینك معاصری ایدی. هراتده نشأت ایدوب، اكثر عمرینی كرمانده كچیرمش، و ٦٨٠ تاریخلرنده اصفهانده وفات ایتمشدر. مرتب دیوانی واردر. (مجد همكر) صاحب ترجیعی شیخ سعدی‌یه ترجیح ایتمش ایسه‌ده، بو ترجیحی مقبول ادبا اولمامشدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

غلام ابرم اكر شعبهٔ زآب دوچشم
بزندرود برد تا باصفهان بر ساند
هزار جان كرامی فدای آنكه پیامی
هم آنچنان كه زمن بشنود چنان برساند

— بو اسمده خلخال شهرندن دیكر بر شاعر دخی واردر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

با خلق خدا سخن بشیرینی كن
اظهار نیاز وعجز ومسكینی كن
تا بر سر دیده جا دهندت مردم
چون مردم دیده ترك خودبینی كن

— بو اسمله هندستانده لكهنو شهری شعراسندن بری دخی اولوب، اون اوچنجی قرن هجری اوائلنده یاشامشدر. «قافیه» عنوانیله بر رساله‌سی واردر، كه ابتداسی شودر:

پس از حمد خدا نعت پیمبر
ز بعد مدح شاه عدل كستر

امانت خان میرك { (معین الدین احمد خوافی) خراسان اشراف وعلماسندن اولوب، شاه عالمكیرك زماننده هندستانه كیده‌رك مظهر تعظیم وتوقیر اولمش؛ و ١٠٩٥ ده اورنك آباده وفات ایتمشدر. «شریعة الاسلام» عنوانیله بر اثری واردر.

ام انوك { مصر ملوكندن ملك ناصر محمد بن قلاوونك زوجه‌سی و دلداده‌سی اولوب، زوجی طرفندن نائل اولمش اولدیغی اكرامات و تعظیمات تواریخده مبالغه ایله وصف و تعریف اولنمشدر. مصرده بر چوق خیرات ومبراته موفق اولدقدن صكره، ٧٤٩ تاریخنده وفات ایدوب، بنا كرده‌سی اولان خانقاه جوارنده دفن اولنمشدر.

امانوئل { (Emannuel) پورتكیز حكمدارلرندن اولوب، (ویزو) دوقه‌سی

فردیناندك اوغلی ایدی. میلادك ۱۴۶۹ تاریخنده طوغمش؛ و ۱۴۹۵ ده ایکنجی ژانه خلف اولوب، زوجه‌سی (ایزابلا) نك خاطریچون پورتکیزدن مسلمانلرله یهودیلری اخراج؛ ودوغماسنی تزیید وتقویه ایتمشدر. بونك زماننده (واسقو دوغاما) کبی برطاقم مشهور قپودانلر ظهور ایدوب، بحر محیط کبیرده وآمریقاده پورتکیزه برچوق مستملکات قزاندیرمشلردر. ۱۵۲۱ ده وفات ایتمشدر.

اَمانی { کابل سادات وشعراسندن اولوب، اکبرشاهك زماننده هندستانه رحلت، وجونپورده وفات ایتمشدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

سینه چاکست و جگر ریش ودل افکار مرا
کرد عشق تو بصد درد کرفتار مرا
آه صد آه که سوز جکر و آتش دل
کرد رسوای جهان عاقبت کار مرا

— بو اسمده کرمان شعراسندن بری دخی اولوب، بوده هندستانه رحلت ایتمشدر.

امانی { شعرای عثمانیه‌دن اولوب، استانبوللیدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

اولدرمکه بن خسته دلی تیغکی چك کل
جان نقدینی ایثار ایدهیم یولکه تك کل
ارباب نظر خاك رهك سیلدی سوپوردی
ای باد صبا یار اشیکینه یله‌رك کل

— بو اسمده دیکر برشاعردخی اولوب، عن اصل روسچقلیدر. صدراعظم سنان پاشانك یمنی فتحنده سویلش اولدیغی شو تاریخ جملهٔ اشعارندندر:

بحمدالله ینه فتح اولدی یمنکله یمن دیرلر

ام ایمن { (برکه بنت ثعلبه) صحابیاتدن اولوب، صحابه‌دن اسامه بن زیدك والده‌سی وحضرت فخر کائنات (صلعم) افندمزك دایه‌سیدر. حضرت رسول اللهك پدری حضرت عبداللهك جاریه‌سی اولوب، حبشلی ایدی، و عبد الله حبشی‌یه وارمشیدی. بونك وفاتندن صکره حضرت نبی اکرم کندیسنی حضرت حدیجه‌نك آزادلیلرندن (زید بن حارثه) یه تزویج ایتمش؛ ومشارالیه (اسامه بن زید) بو ازدواجدن تولد ایتمشدر. حضرت فخر رسلك صاحبهٔ توجهیه زیاده محبتلری اولوب، «ام ایمن امی بعد امی» بیورمش اولدقلری مرویدر. رسول اکرم افندمزدن صکره ارتحال ایتمشدر.

امبا { (Emba) وتاتارجه (جم) تاتارستانده بر نهردر، که قیرقیز چوللری ایچندن بکه‌رك، و ترکستانی روسیه‌نك (اورنبوغ) ایالتندن تفریق ایده‌رك، ۵۵۰ کیلومترهلك جریاندن صکره، بحر خزره منصب اولور.

اِمبابه { مصرده نیلك صول ساحلنده وبولاقك قارشیسنده ناحیه مرکزی برقصبه اولوب، بوقصبه‌دن بردمیر یول خطی (منیه)یه طوغری تمدید اولنمشدر. ناحیه‌سی بحیره مدیریتنه تابعدر.

امبرون { (Embrun) فرانسه‌نك «یوقاری آلپ» ایالتنده قضامرکزی برقصبه اولوب، قرون وسطاده قتولیکلرجه زیارتکاه اولان بیوك برکلیساسیله مشهوردر. یالکز ۴۰۰۰ اهالیسی واردر.

اَمبلك { [«آمبلاکیا» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ام البنین بنت عبد العزیز { ملوك امویه‌دن عمر بن عبد العزیزك همشیره‌سی وولید بن عبدالملك زوجه‌سی اولوب، حسن وجمالیله وفصاحت وسماحتیله شهرت بولمشدر. شعرا ایله اولان مناسباتی حقنده بعض نوادر منقولدر.

— حضرت علی (رضه) افندمزك حضرت فاطمه (رضها) دن صکره اك اول تزوج ایتمش اولدقلری برقادینك دخی اسمی ام البنین اولوب، بوندن عباس، جعفر، عبدالله وعثمان اسملریله درت اولادی اولمش؛ ودردی ده وقعهٔ کربلاده شهید اولمشلردر.

امبومه { یاخود بومه (Emboma, Boma) آفریقای غربیده قونغونهری ساحلنده وبونهرك منصبندن ۱۲۰ کیلومتره یوقاریده تجارتکاه برقصبه اولوب، آوروپا دولتلری اوراده برر تجارت مرکزی اتخاذ ایتمشلردر.

امپولی { (Empoli) ایتالیانك طوسقانه خطه‌سنده، پیزه‌دن ۳۷ کیلومترهلك مسافه‌ده و(آرنو) نهری اوزنده و برقاچ دمیریولك محل التصاقنده برقصبه اولوب، ۱۵۰۰۰ اهالیسی واردر.

اُمتی { (ابراهیم خراسانی) میرزا سلطان حسین کورکانی رجالندن ومشاهیر شعرادن اولوب، ۹۴۱ تاریخنده وفات ایتمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

جان رفت وعمر هـاست كه در انتظار تو
دزديده ام بدل نفس واپسين خويش

امجد على شاه { هندستانده اوده حكمدار- لرندن اولوب، ١٢٥٨ تاريخ هجريسنده پدرى على شاهه خلف اولەرق، لكهنو تختنه جلوس، و١٢٦٣ ده وفات ايتمشدر. بونك اوغلى وخلفى واجد على شاهك زماننده (اوده) خطەسى انكلترەنك تحت تصرفنه كچمشدر.

ام جميل { ابو سفيانك همشيرەسى وابو لهبك زوجەسى اولوب، قرآن كريمده حالة الحطب ديو ياد اولنان خاتوندر، كه حضرت فخر كائنات (صلعم) افندمزه اولان كين وخصومتيله مشهورەدر.

— بو اسمله صحابياتدن دخى بعض قادينلر واردر. حضرت عمر (رضه) ك همشيرەسى فاطمه بنت خطابك كنيەسى دخى ام جميلدر.

ام حبيبه { (رمله) زوجات مطهرات حضرت پيغمبريدن اولوب، ابو سفيانك قيزى ومعاويەنك همشيرەسيدر. ابتدا عبيدالله بن جحش اسمنده بر آدمك زوجەسى اولوب، اوائل اسلامده شرف اسلامله مشرف اولمغله، حبشه هجرت ايدن صحابه عدادنده داخل بولنمشدر. زوجى اورادە انتصار ايتدكدن صكره، وفات ايتمكله، صاحبۀ ترجمه حبشده ايكن، حضرت رسول اكرمه نكاحى بالوكاله قيىلشيدى. صلابت دينيەسى وحضرت نبى ذى‌شانه محبتى بردرجەده ايدى، كه فتح مكەدن اول عقد معاهـده ايچون نزد پيغمبرى‌يه كلن پدرى ابو سفيانك حضرت رسول‌اللهك فراشنه اوتورمسنه مانع اولديغى مشهوردر.

— (ام حبيبه بنت جحش) ام المؤمنين زينبك همشيرەسى اولوب، صحابياتندر.

ام حسان { زهد وتقوى ايله شهرتياب اولان قادينلردن اولوب، كوفەلى ايدى. سفيان ثورى ايله صحبتى واردر.

ام حكيم بيضاء { [«اروى» مادەسنه مراجعت بيوريله.]

ام حكيم خارجيه { خوارجدن طائفۀ ازارقەنك رئيسى اولان نافع بن ازرقك زوجەسى اولوب، حسن وجماله مالك ايدى. زوجنى حركات غدارانەيه تشويق وترغيب ايله، ٦٥ تاريخ هجريسنده وقوع بولان (دولاب) وقعەسنه سبب اولمشدر.

ام حكيم مخزوميه { صحابياتدن اولوب، حارث بن هشام مخزو- مينك قيزيدر. ابتدا عمزادەسى ابوجهلك اوغلى عكرمه‌نك زوجنده اولوب، مكەنك فتحنده اسلامه كلمش؛ واوصره ده يمنه قاچمش اولان زوجنى كتيروب، حقنده عفو پيغمبرى‌يى استحصال ايله، اسلامه كلمسنه سبب اولمشدر. عكرمه يوم يرموكده شهيد اولدقدن صكره، صاحبۀ ترجمه صحابەدن خالدبن سعيده وارمش؛ وبونك اجنادين وقعەسنده وقوع شهادتنده، ابراز شجاعت ايدوب، اخذ ثار ايچون چاديرك ديركيله يدى كشى اولديرمش اولديغى مرويدر. — بو اسمده صحابياتدن ديكر برقاچ خاتون دها واردر.

ام حكيم واصله { ملوك امويەدن عبد العزيزك زوجەسى او- لوب، حسن وجماليله وشرب خمره اولان انهماكيله مشهورەدر. حتى كنديسنه مخصوص بيوك برقدحى اولوب، (كأس ام حكيم) ناميله بين الشعرا شهرت بولمشدر.

ام حنى { حضرت على (رضه) افندمزك همشيرەسيدر.

ام الحياء { (زهرة الانباريه) محدثاتك اك مشهورەلرندن بر قاديندر.

ام الخير { (جمال النساء بغداديه) اك مشهوره عالمەلردن اولوب، فقه وحديثده يد طولاسى وار ايدى. ابن عساكر وابن شحنه كبى اكابر علما صاحبۀ ترجمەنك جملۀ تلامذه سندندر. ٦٤٠ تاريخنده وفات ايتمشدر.

— (ضوء الصباح) لقبيله ملقبه (ام الخير خديجه) اسمنده ديكر برمحدثه دها واردر، كه حسن خط وانشاده اولان مهارت فوق العادەسيله دخى مشهوره اولوب، ٧٣٠ تاريخنده وفات ايتمشدر.

— (ام الخير بنت الحريس) اسمنده تابعياتدن و كوفه اهاليسندن برقادين اولوب، نطق و جريزەسيله مشهورەدر. صفين وقعەسنده حضرت علينك طرفنى التزام ايدوب، مؤثر نطقلرله عسكرى تحريض و ترغيب ايدردى. بعده معاويه طرفندن شامه جلب اولنەرق، ابتدا تهديد وبعده تلطيف اولنمشيدى.

— (ام الخیر بنت صخر) دخی صحابیاتدن اولوب، حضرت ابا بکر (رضه) افندمزك والده سیدر. حضرت صدیقدن صکره ارتحال ایتمشدر.

امد { خداوندکار ولایتنك کوتاهیه سنجاق وقضاسنده (اکریکوز) ناحیه سی داخلنده برکوچك قصبه اولوب، اکریکوزك جنوب شرقی جهتنده وکوتاهیه نك ٦٠ کیلومتره غرب جنوبیسنده واقعدر.

امدن { (Emden) پروسه نك هانووره خطه سنده (امس) نهری اوزرنده وبونهرك (دولارت) کورفزنده واقع منصبی قربنده بر شهر اولوب، ١٥٠٠٠ اهالیسی، ایپلیك، چوراب، یلکن بزی فابریقه لری، سفائن اعمالنه مخصوص دستکاهلری، صید ماهیسی وپك ایشلك تجارتی واردر.

امرالدهیل { (Emerald Hil) آوسترالیانك جنوب شرقیسنده واقع (ویقتوریا) خطه سنده برشهر اولوب، خطهٔ مذکوره نك مرکزی اولان (ملبورن) شهرینك بر محله سی حکمنده در. ٢٤٥٠٠ اهالیسی واردر.

امرالی { (امیر علی)دن غلطدر. مرمره دکیزنده بوزبورونك ٢٢ کیلومتره غربنده ومیخالیچ قضاسی ساحلنك ١٥ کیلومتره شمالنده واقعدر. روجه اسمی (قالولیمنی) در. قرهسی سنجاغنك اردك قضاسنه ملحق اولوب، شمالدن جنوبه اولان طولی ٨ وعرض اعظمی ٢ کیلومتره در. جزئی اهالیسی واردر.

ام رعلهٔ قشیریه { صحابیاتدن شاعره وفصیحه برقادین ایدی. ارتحال حضرت پیغمبریده حضرت حسنینی یانه آلوب، آغلایه رق مدینه ده طولاشدیغی، وحضرت فاطمه نك خانهٔ سعادتی اوکنه کلنجه، شو بیتی سویلدیکی مرویدر:

یادار فاطمة المعمور ساحتها
هیجت لی حزناً حیث من دار

امرود آباد { خداوندکار ولایتنك قرهسی سنجاغی داخلنده ادرمید قضاسنه تابع وادرمیددن ١٠ کیلومتره مسافه ده واقع ناحیه مرکزی برکوچك قصبه در. — امرود آباد ناحیه سی ١٧ قریه دن مرکب اولوب، ٥٣٧ خانه و ٣٠٠٠ نفوسی جامعدر.

امروز { (Imyros) آطه لر دکیزی جزایرندن اولوب، جزایر بحر سفید ولایتنك لمنی سنجاغی داخلنده سمندرك آطه سیله برابر بر قضا تشکیل ایدیور. امروز آطه سی لمنینك ١٨ کیلومتره شرق شمالیسنده وقلعهٔ سلطانیه بوغازینك منتهاسی اولان (سدالبحر)ك ١٦ کیلومتره غرب شمالیسنده واقعدر. شرقدن غربه یعنی (کفالو) بروندن (آولاقه) برونه قدر طولی ٣٠، وشمالدن جنوبه طوغری عرض اعظمی ١٢ کیلومتره در. مرکزی ساحل شمالیسنده واقع (قاستری) قصبه سی اولوب، بر قاچ قریه سی دخی واردر. جزیره ده ١٦٨٢ خانه و ٩٤٥٦ اهالی اولوب، قسم کلیسی خرستیاندر. ١ جامع ایله ٦ کلیساسی واردر. محصولات ارضیه سی بغدای، آرپه، سیسام وسائر حبوباتله، پلاموط، زیتون، پاموق، کوك بویا، وسبزه ومیوه لرك بعض انواعندن عبارتدر. جزئی ایپك وبال دخی چیقار. صنایع محلیه کلیم، سجاده، بطانیه ویاصدیقلق کبی بعض مفروشاتدن عبارتدر.

امرؤالقیس { (جندح بن حجر کندی) زمان جاهلیتده یعنی قبل الاسلام یتیشن شعرای عربك اعاظمندن اولوب، معلقات سبعه اصحابنك بریدر. حیره جهتنه حکم ایدن بنی اسد ملکی حجر کندینك اوغلی اولوب، اوکی والده سی حقنده بعض غزلیات سویلدیکیچون، پدری طرفندن طرد اولنه رق، برمدت قبائل عرب بیننده طولاشدقدن صکره، پدرینك بنی اسد طرفندن قتل اولندیغی خبر آلنغله، هم انتقامنی آلمق، هم تخت موروثنی ضبط ایتمك مقصدیله وقبائل عربدن برینك یاردیمیله، بنی اسد اوزرینه هجوم ایتمش ایسه ده، عونه سی اولان قبیله کندیسنی ترك ایتدیکیچون، قاچمغه مجبور اولمش؛ ووفاده ضرب مثل حکمنه کچمش اولان یهودی (سموئل بن عادیا) یه التجا ایتمش؛ وبرمدت صکره اسلحه سنی بوکا تسلیم ایده رك، قیصر رومه مراجعت ایتمش ایسه ده، روایته کوره، بونك قیزینه علاقه ایتدیکندن طولایی، برصورتله دفع اولنه رق، اثنای راهده آنقره ده ایکن، قیصر طرفندن کندیسنه کوندریلن سملی برکوملکی کیمکله وفات ایتمشدر. اوغللری زمان سعادتده واصل اولمشلردر. معلقات سبعه نك بری اولان قصیدهٔ مشهوره سندن بشقه برطاقم اشعارینی حاوی مرتب دیوانی

دخی اولوب، بعض ادبا طرفندن شرح و تحشیه، واوروپا لسانلرینه‌ده ترجمه، ومتعدد دفعاتله طبع اولنمشدر. حقنده پك چوق حکایات ونوادر منقولدر. شو بر ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

اجارتنا ان الخطوب تنوب
وانی مقیم ما اقام عسیب
اجارتنا انا غریبان ههنا
وکل غریب للغریب نسیب
فان تصلینی تسعدی بمودتی
وان تقطعینی فالغریب غریب

امرؤ القیس (بن عابس) کنده قبیله‌سندن اولوب، صحابه‌دندر. حضرموته‌کی (بجیر) فتحنده حاضر بولنمش؛ وبعده کندیون ارتداد ایتدکارنده، صاحب ترجمه اسلامده ثبات ایله، کوفه‌یه هجرت، وحتی بینلرنده اولان محاربه‌ده عمیجه‌سنی‌ده قتل ایتمشیدی.

ام رومان حضرت ابابکر صدیق (رضه)ك زوجه‌سی وحضرت عایشه (رضها) ایله حضرت عبدالرحمنك والده‌لریدر. هجرت نبویه‌نك یدنجی سنه‌سی ارتحال ایدوب، جنازه‌سنك نمازی حضرت فخر الرسل (صلعم) طرفندن قیلنمشدر.

امری (امرالله) اونجی قرن هجری شعرای عثمانیه‌سندن اولوب، ادرنه‌لیدر. بعض قضا منصبلرنده بولنمشیدی. اشعاری لطیف ومعمالری چوقدر. شوقطعه جملهٔ اشعارندندر:

صوفی مجاز آکلدی یاره محبتم
عالمده کمسه بیلمدی کندی حقیقتم
برکوهرم که خاك سیاه ایچره قالمشم
صراف دهر بلمز ایسه نوله قیمتم

امریخ (Emmerich) پروسیه‌نك رین خطه‌سنده و (رین) نهرینك ساحل یسارنده اوله‌رق (دوسلدورف) ك ۷ کیلو متره شمال شرقیسنده برقصبه‌در.

امریك (Émeric) مجارستان قراللرندن اوچنجی (بلا) نك اوغلی اولوب، ۱۱۹۶ تاریخ میلادیسنده پدرینه خلف اولمش؛ وزادکانك بعض حرکات شقاوتکارانه‌سنه ختام ویردیکی کبی، برادرینك تشویقیله ظهور ایتمش اولان براختلالی باصدیرمش؛ وبرادرینه عفو ایله معامله ایتمشیدی. ۱۲۰٤ تاریخنده وفات ایدوب، اوغلی (لادیسلاس) خلفی اولمشدر. — مجارستان قراللرندن دیکر برامریك دخی استفانك اوغلی اولوب، اونجی قرن میلادیده حکم سورمش، وپدری کبی اعزه صره‌سنه چکمشدر.

امس (Ems) آلمانیاده برنهردر، که وستفالیاده (استاپلاغ) طاغندن نبعان ایدوب، مونستر ایله هانووره‌نك ایچندن چکر؛ وبعض چایلر اخذ ایله، (امدن) قربنده ایکی قوله آیرلدقدن، وبعده (دولارت) نهریله قاریشدقدن صکره، شمال دکیزینه دوکیلور. مجراسی ۲۹۰ کیلومتره‌در. برجدول واسطه‌سیله (لیپه) نهریله و (رین) ایرماغیله اختلاط ایدیور.

امس (Ems) پروسیه‌نك (هس‌ناسو) خطه‌سنده و(ناسو) شهرینك ۱۰ کیلومتره شمال غربیسنده برقصبه اولوب، ٦٢٠٠ اهالیسی ومشهور قاپلیجه‌لری واردر، که باشلیجه آق وقره‌جکر خسته‌لقلرینه ونسا امراضنه نافعدر.

اُمّ سلمه (هند بنت ابی امیه) زوجات مطهرات حضرت فخر کائناتدن اولوب، زوج اولی صحابه‌دن ابوسلمه بن عبد الاسد در. ارباب فصاحتدن اولمغله، ۳۷۸ حدیث شریف نقل ایتمشدر. حضرت عثمانك خلافتنده ظهور ایدن وقوعات صره‌سنده حضرت مشار الیهه نصایحی حاوی ایراد ایتمش اولدیغی نطق مشهوردر. ۵۹ تاریخ هجریسنده، وبروایتده حضرت امام حسینك شهادتندن یعنی ٦۱ تاریخندن صکره‌جه ارتحال ایتمشدر.

ام سلیم صحابیاتدن فاضله برقادین اولوب، انس بن مالکك والده‌سیدر.

ام عاصم (جمیله) انصاردن عاصم بن ثابتك همشیره‌سی اولوب، حضرت عمر (رضه) ه وارمش؛ وحضرت مشار الیهدن (عاصم) اسمنده براوغلی دنیایه کلدکدن صکره، تطلیق اولنمشیدی.

ام عطیه صحابیاتدن فاضله برقادین اولوب، حضرت رسول الله (صلعم) افندمزك معیتلرنده غزایه کیدر، ووفات ایدن مسلمینك جنازه‌لرینی غسل ایدردی. کندیسندن ٤٠ حدیث شریف منقولدر.

ام العلا اندلسك شاعره وادیبه‌لرندن اولوب، وادی الحجاره تجارانندن یوسف اسمنده برآدمك قیزی ایدی. آلتنجی قرن هجری اوائلنده وفات ایتمشدر. شوایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

كل مايصـدر عنكم حسن
وبعليـا كم تحـلى الزمن
فعطف العين على منظركم
وبذكرا كم تلذ الاذن

ام عمرو { عرب شاعره‌لرندن ایکی مشهوره قادین اولوب، بری اخت ربیعه ودیکری بنت وقدان دیمکله‌دخی معروفه‌درلر.

ام عیسی { فقهده ید طولی صاحبه‌سی برقادین اولوب، امام ابراهیم بن اسحاق حربینك قیزی ایدی. ٣٢٨ تاریخنده وفات ایتمشدر. — صحابیاتدن دخی بو اسمده برقادین وار ایدی. — مأمون خلیفه‌نك دخی بو اسمده بر زوجه‌سی وار ایدی.

ام الفتح { بغدادك اك مشهور محدثه‌لرندن اولوب، چوق یاشامش؛ وعمر طویلنی حدیث تدریسیله گچیروب، ٦٨٠ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ام الفضل { (لبابه) صحابیاتدن اولوب، حضرت عباسك زوجه‌سی، ترجمان قرآن اولان حضرت عبدالله بن عباسك والده‌سی وازواج مطهره‌دن (میمونه بنت حارث) ك همشیره‌سی ایدی. — بری مشارالیه حضرت عباسك ودیکری برادری حضرت حمزه‌نك کریمه‌لری اولمق اوزره، صحابیاتدن بو اسمده دیکر ایکی قادین دها وار ایدی. — مأمون خلیفه‌نك دخی بو کنیه ایله بر قیزی وار ایدی، که علم وکمال وادبده نادرهٔ زمان اولمغله، ائمهٔ اثناعشردن محمد تقی حضرتلرینه‌وارمش، وعلی نقی حضرتلرینك والده‌سی اولمشیدی.

ام كجه { صحابیاتدن اولوب، اوس بن ثابت انصاری حضرتلرینك زوجه‌سیدر.

ام الکرام { اندلسك اك بیوك ادیبه‌لرندن اولوب، مریه صاحبی معتصم بن صمادحك قیزی ایدی. زمانك ادباسیله ماجرالری مشهوردر. — حضرت علینك بر کریمه‌سی وصحابیاتدن دیکر بر قادین دخی بو کنیه ایله معروفدرلر. — ابن حجر عسقلانینك علم حدیثده ید طولاسی اولان زوجه‌سنك دخی کنیه‌سی ام الکرامدر.

ام کلثوم { حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمزك اوچنجی قیزی اولوب، حضرت رقیه‌نك ارتحالندن صکره حضرت عثمانه تزویج بیورلمشیدی. تزوجنك آلتنجی سنه‌سی وهجرتك ٩ نده ارتحال ایتمشدر. — حضرت علی (رضه) افندمزك دخی بو کنیه ایله (کبری) و(صغری) اوله‌رق ایکی قیزی وار ایدی، که بیوکی حضرت فاطمه (رضها) دن متولد اولوب، حضرت عمر خطاب (رضه) ه، وحضرت مشارالیهك ارتحالندن صکره، عون بن جعفر طیاره وارمشیدی. کوچکنی عبدالله اصغر بن عقیل تزوج ایتمشیدی. — حضرت ابابکر (رضه) ك وحضرت امام حسینك دخی بو کنیه ایله برر قیزلری وصحابیاتدن دیکر برقاچ قادین دخی بو کنیه ایله مکنی ایدیلر.

ام معبد { (عاتکهٔ خزاعیه) صحابیاتدن اولوب، حضرت فخر کائنات افندمزك مدینهٔ منوره‌یه هجرتلرنده اثنای طریقده بونك خیمه‌سنه قدم نهادهٔ سعادت اولمغله، اوراده بولنان لاغر بر قیونی صاغدقلرنده، ممه‌لرندن کلیتلی سود چیقمق معجزه‌سنك ظهوری اوزرینه، بعده زوجی ابو معبدله برابر نزد پیغمبری‌یه کیدوب، شرف اسلامله مشرف وصحابه عدادینه داخل اولمشلردر.

ام مقری { ولیات اللهدن برقادین اولوب، سلطان محمود سبکتکین زماننده غزنه‌ده یاشامشدر.

ام موسی { (قهرمانه) خلفای عباسیه‌دن مقتدر باللهك ام الولد جاریه‌سی اولوب، امور حکومتده بیوك بر حکم ونفوذ قزانمشیدی.

اموی { (Émoui یاخود Amoy) چینك فورموزه بوغازنده کائن بر جزیره ایله بو جزیره‌نك اوستنده برشهر اولوب، ٢٤°٢٧′ عرض شمالی ایله ١١٥°٣٣′ طول شرقیده واقع و ٣٠٠٠٠٠ اهالیی جامعدر.

اموی { واموبه [«امیه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ام هارون { مشاهیر ولیاتدن اولوب، یالکز قورو اکمکله یاشادیغی، واکثریا کزدیکی بادیه‌لرده آرسلانه راست کلدیکنده، «بنده رزقك وار ایسه کل یی» دیدیکی، وآرسلانك کندیسنه ایلیشمیوب قاچدیغی مرویدر.

امهاره { یاخود امهره (Amhara) حبشك مرکب بولندیغی خطه‌لرك بری اولوب، نیل ازرق ایله تقازه نهری آره‌سنده واقعدر.

وسطنده (تزانا) كولى بولنيور. مركزى مقدما بتون حبشك پايتختى اولان (غندار) شهريدر. اهاليسى اصل حبشيلردن اولوب، لسانلرى دخى حبش لساننك اك فصيحيدر.

ام هاشم { صحابياتدن فاضله بر قادين اولوب، كنديسندن بر چوق احاديث شريفه منقولدر. — يزيد بن معاويه‌نك دخى بوكنيه ايله برزوجه‌سى وار ايدى، كه خالد اسمنده‌كى اوغلنك والده‌سى اولوب، يزيدك وفاتندن صكره، مروان بن حكمه وارمش؛ وبونى قتل ايتمشدر.

ام هانى { (فاخته بنت ابى طالب) حضرت على (رضه) افندمزك همشيره‌سى وهبيره بن عمروك زوجه‌سى اولوب، فتح مكه كونى قوجه‌سى فرار ايتديكى حالده، كنديسى اسلامه كلوب، صحابيات صره‌سنه كيرمش؛ وكنديسندن ٤٦ حديث شريف روايت اولنمشدر. — حضرت علينك بوكنيه ايله بر قيزى دخى اولوب، عبد الرحمن بن عقيله وارمشيدى. — بوكنيه ايله امام سيوطينك اساتذه‌سندن اوچ محدثه دخى واردر.

امة الجليل { وليات اللهدن مقامات عاليه صاحبه‌سى بر قادين‌در.

امة الخالق { علوم متنوعه‌ده وعلى الخصوص علم حديثده‌كى يدطولاسيله مشهوره بر قادين اولوب، امام سيوطينك اشياخندندر. طبيعت شعريه‌سى دخى اولوب، سيوطينك «معجم»نده بعض اشعارى مسطوردر. ٩٠٢ ده وفات ايتمشدر.

امة العزيز بغداديه { عن اصل بغدادلى اولوب، هجرت نبويه‌نك قرن سادسنده شامده وعظ ونصيحتله شهرت بولمش عالمه وفصيحه بر قادين‌در.

امة العزيز شريفه { اندلسك اديبه وشاعره‌لرندن اولوب، شو ايكى بيت جملهٔ اشعارندندر:

لحاظكم يجرحنا فى الحشا
ولحاظنا يجرحكم فى الخدود
جرح بجرح فاجعلوا ذابذا
فما الذى اوجب جرح الصدود

امة الله { عثمانلى اديبه‌لرندن اولوب، سلطان محمد خان رابع زماننده استانبولده ياشامش؛ و ١١٣٥ تاريخنده وفات ايتمشدر. الهياتى ومرتب ديوانى واردر. شعرده (صدق) تخلص ايدردى. شو ايكى بيت جملهٔ اشعارندندر:

هفته كچمز كويكه مهمان ايدن سنسك بنى
بلكه هر شب صبحه‌دك نالان ايدن سنسك بنى
دست تدبير ايله چاك اولسون مى دامان فراق
آفتاب حسنكه حيران ايدن سنسك بنى

— بو اسمله بروسه‌ده دخى اون اوچنجى قرن هجرى اوائلنده بر شاعره وار ايمش.

امة الله { (كلنوس ياخود كلثوم) سلطان محمد خان رابعك قادينلرندن اولوب، سلطان احمد خان ثالث ايله سلطان مصطفى خان ثانينك والده‌سيدر. (جديد والده) ديمكله معروفدر. غلطه‌ده‌كى يكى جامع شريفك بانيه‌سيدر. اسكدارده دخى كنديسنك نامنه نسبتله، اوغلى سلطان احمد خان طرفندن برجامع شريف بنا ايتديريله‌رك، صاحبهٔ ترجمه بو جامع شريفك جوارنده‌كى تربهٔ مخصوصه‌ده مدفونه‌در.

ام الهنار { اندلسك اك بيوك واك مشهور اديبه و شاعره‌لرندندر. پدرى مريه قاضيسى ابو محمد عبد الحق بن عطيه‌در. شو بيت جملهٔ اشعارندندر:

ياعين صار الدمع عندك عادة
تبكين فى فرح و فى احزان

اميد برونى { (Cap de Bonne Espéran-ce) آفريقانك منتهاى جنوبنده انكلتره مستملكاتندن بيوك بر خطه‌در.

موقعى، حدود ومساحه‌سى. — بوخطه آفريقا قطعه‌سنك منتهاسنى تشكيل ايدن برجسيم برون شكلنده اولوب، غرباً بحر محيط آطلاسى ايله، جنوباً بحر محيط هندى ايله، شمالاً (اورانژ) نهريله، شرقاً دخى (استوروم) طاغلريله و(كى) نهريله محدود ومحاطدر. انكلتره‌نك مستملكاتى مذكور (اورانژ) و(كى) نهرلرينك اوته‌سنده دها خيلى توسيع اولنمش ايسه‌ده، اميد برونى اسمى اصل بو تحديد ايتديكمز يره اطلاق اولنور، كه ٢٨° ايله ٣٥° عرض جنوبى و١٤° ايله ٢٧° طول شرقى آره‌سنده ممتد اولوب، مساحهٔ سطحيه‌سى ٥٠٠٠٠٠ مربع كيلومتره‌در.

شكل طبيعيسى، جبال وانهارى. — اميد برونى

خطه‌سی سواحل جنوبیه‌دن باشلایه‌رق غربدن شرقه ممتد وبر برندن یوکسك برطاقم سلاسل جبالك تعاقبندن عبارت اولوب، ساحل جنوبی‌یه اك قریب اولان سلسله محلنه کوره متنوع اسملرله معروف اولوب، بونکله ساحل آره‌سنده‌کی مسافه ۲۰ ایله ۸۰ کیلومتره آره‌سنده‌در. بو سلسله‌نك آرقه‌سنده ۳۰ و نهایت ۵۰ کیلومتره وسعتنده مرتفع وقورو براووه واردر، که محلنده (قارو) اسمیله یاد اولنور. بو اووه‌نك اوسط طرفنده (ازوارته برکه) یعنی «قره طاغ» و(واینه برکه) یعنی «آق طاغ» اسمیله برایکنجی سلسله بو- لنوب، بونك آرقه‌سنده «بیوك قارو» اسمیله معروف وبرنجیسنك اوچ مثلی وسعتنده برایکنجی اووه واردر. ارتفاعی سکز طقوز یوز متره اولان بوایکنجی اووه‌نك اوستنده ینه مختلف اسملرله مسمی بر اوچنجی سلسله ممتد اولور. بو سلسله‌نك اك مرتفع محلی (قومپاس برکه) طاغی اولوب، ۲۶۰۰ متره ارتفاعی واردر. بیوك قارونك جهت غربیه‌سنده جنوبدن شماله طوغری دخی برسلسله اوزانوب، اتکلری بحر محیط آطلاسی‌یه قدر ممتد اولور. بونك اك مرتفع ذروه‌سی ۲۲۲۲ متره ارتفاعنده‌در.

بو خطه ایکی حوضه‌یه منقسم اولوب، اوچنجی سلسله‌نك شمالی اتکلرندن اینن صولر (اورانژ) ایرماغنه دوکیله‌رك، بحر محیط آطلاسی‌یه منتهی اولورلر؛ مذ- کور سلسله‌نك جنوبی اتکلرندن اینن صولر ایسه بر چوق نهرلر تشکیل ایده‌رك، مرتفع اووه‌لرك ایچندن واونده‌کی سلسله‌لرك بوغازلری آره‌سندن مرورله، بحر محیط هندی‌یه دوکیلورلر. (اورانژ) ایرماغی تابعلرینك اك مهملری (تیس)، قرایی، استرومبرغکی، زومبر- غکی، مالاپو، زیقو، براق و(هارنبیست) نهرلریدر. جنوبه طوغری جریان ایدن نهرلرك دخی اك بیوکلری (کی)، کیسقامه، بیوك فیش ریور، بوشمانسریور، زونداغ، غامتوس، غاوریچ و(بریده) نهرلریدر. بونلردن یالکز (بریده) نهری سیر سفائنه صالح او- لوب، منصبنده (پورت بوفور) شهری بولنیور.

سواحلی ۲۰۰۰ کیلومتره طولنده اولوب، ساحل غربیسنك قسم جنوبیسی دوز وقوملق اولدیغی کبی، ایچ طرفلری دخی بر طاقم دیکن وچالیلردن بشقه بر شی حاصل ایتمدیکندن، تماميله مکشوف ومعلوم دخی دکلدر. غرب جنوبی وجنوب سواحلنك ایسه بر چوق چیقنتی وکیرنتیلری اولوب، بونلرك اك مهمی اصل (امید برونی) دنیلن ومرکز حکومت اولان امید برونی ویا (قاپ توون) شهرینك جنوبنده او- زانان بورونله آفریقانك اك جنوبی نقطه‌سی اولان «ایکنه‌لر برونی» در. قویلرینك اك صاغلامی ساحل غربیه‌ده‌کی (سالدانها) قویی‌در.

اقلیم وهواسی. — امید برونی خطه‌سنك ارا- ضیسی عمومیت اوزره قورو اولوب، اورمانلی وقارلی طاغلری اولمدیغندن، صوبی دخی پك آزدر، ویاغمور صولرینی قوملی وکیرجلی اولان طوپراغی بلع ایتدیکندن، نهرلرك چوغی یازین قورور. نباتات وآغاجلری دخی یوق کبی اولوب، یالکز ساحل جنوبی‌یه قریب اولان یرلری اولدقجه زراعته صالحدر، واورانژ ایرماغی وادیلرنده دخی بعض کوزل مرعالر واردر. سائر طرفلری ایسه آفریقانك شمالنده‌کی صحرای کبیری آندیرر. حسب الاقلیم اورانك یازی بزم قیشمزه، قیشی یازمزه، ایلك بهاری صوك بهارمزه وصوك بهاری ایلك بهارمزه مصادف اولوب، یازین جنوب شرقی وقیشین شمال غربی روزکارلری اسر؛ وبناءً علیه یازین جنوب شرقی وقیشین شمال غربی جهتنده یاغمور یاغار. بو روزکارلر کونشك تأثیر حرارتنی تعدیل ایتمکله، هواسی معتدل وغایت صاغلام اولوب، مقیاس حرارت یازین نادراً ۳۳ درجه‌دن یوقاری چیقار، وقیشین ۸ درجه‌دن آشاغی اینمز.

محصولات ومنابع ثروتی، زراعت وصنایعی. — اقلیم واراضیسنك عدم مساعده‌سیله برابر، ینه بو خطه اهالیسنك مدار معیشتی زراعت اولوب، حیوا- نات یتیشدیرلمسی دخی زراعتله برابردر. نهرلرك کنار- لرنده وهر نره‌ده بر آز صو بولنور ایسه بو یرلر طر- فندن واسع چفتلکلر تأسیس اولنه‌رق، بیکلرجه قیون، کچی، صیغیر، خرکله ودوه قوشی یتیشدیریلیر. یرلی قیونلر قرمان جنسنه مشابه وتویسز ایسه‌ده، آورو- پانك هرطرفندن جنس قیونلر وحتی آنقره کچیلری دخی کوتوریلوب، تأنیس ایدلمشلردر. بو حیوانلر بر طاقم قبا اوتلرله چالیلرك یاپراقلرینی یمکه وطوزلی، چا- مورلی ومتعفن صولر ایچمکه آلیشمشلردر. دوه‌قوشلرینك تأنیس وتکثیری دخی مملکت ایچون بیوك بر منبع ثر- وتدر. محصولاتی باشلیجه بغدای وآرپه ایله سائر بعض حبوباتدن وپتاتس ایله برمقدار برنجدن عبارتدر. جزئی

صوبى اولان يرلرده آوروپانك همان هر نوع ميوه‌لرى پك چابق يتيشير، وپك بيوك اولور. مركزك جوارلرنده باغلر چوق اولوب، پك ايى شراب چيقار.

آرسلان وكركدان كبى حيوانات وحشيه‌سى وقتيله پك چوق ايديسه‌ده، آوروپاليلرك دخولندن برى پك سيرك تصادف اولنمقده‌در. كيك وغزال انواعى پك چوقدر. طاوشان، تيلكى وآو قوشلرينك انواعى دخى چوقدر. نهرلرنده باليق هيچ يوق حكمنده‌در. بعض نهرلرده تمساح بولنور. دكيز باليقلرى چوقدر.

اصل اميد برونده معادن پك آز ايسه‌ده، اخيراً الحاق اولنان يرلرده كومش وباقير معدنلرى چوق اولديغى كبى، (غريولاند) خطه‌سنده پك چوق الماس دخى چيقارلمقده‌در.

صنايع محليه هيچ حكمنده اولوب، صنايعه متعلق هرشى انكلتره‌دن كيدر. بناءً عليه اخراجاتى زراعت وحيوانات محصولاتندن عبارتدر. باشليجه مركز تجارتى (قاپ توون) شهرى اولوب، سواحل جنوبيه‌سنده (پورت اليزابت) كبى برقاچ اسكله دها واردر. بو اسكله‌لردن ايچرى‌يه كيدن دمير يوللر الآن پك ايلريليه‌مه‌مشلردر.

اهاليسى. — اهالئ اصليه‌سى اولان (هوتنتوت)لر آوروپاليلرك ورودندن برى كيتدكجه آزالمقده اولوب، قالان جزئى مقدارلرى دخى آوروپاليلرك خدمتجيلرى، عمله‌لرى وچوبانلرى اولمشلردر. اهالينك قسم اعظمى مملكتى اك اول ضبط ايدن فلمنكليلردن عبارت اولوب، بونلر «چفتجى» معناسيله (بوير) تعبير اولنورلر. انكليزلر ايسه همان يالكز قصبه‌لرده ساكندرلر. جهت شرقيه‌ده (قافر) جنسنه منسوب بعض اهالئ اصليه دخى بولنيور. عموم اهاليسى بر مليونه قريبدر.

احوال تاريخيه‌سى. — اميد برونى الك اول ١٤٨٦ تاريخ ميلاديسنده (بارتولمى دياز) نام پورتكيز قپودان طرفندن كشف اولنه‌رق، «فرطونه برونى» تسميه، وبعده بو اسم پورتكيز قرالى ايكنجى (ژان) طرفندن «اميد برونى» اسمنه تحويل اولنمشدر. برچوق وقت اوراسى پورتكيز سفائننك بر ملجئى صورتنده اداره اولنوب، نهايت ١٦٥٢ تاريخنده فلمنكليلر اميد برونى شهرينى تأسيس ايله، اوراسنى ضبط ايدوب، كندى مستملكاتلرينه الحاق، وبرچوق فلمنكليلر اورايه نقل وهجرت ايتمشلردر. بونلر ١٧٩٢ تاريخنه‌دك مملكتى اداره ايتدكدن صكره، تاريخ مذكورده اورانك يرليسى اولمش اولان بويرلر استقلال طلبيله اختلال ايتدكلرندن، انكليزلر اعادهٔ اسايشى وسيله اتخاذ ايده‌رك، ١٧٩٥ ده دونما سوقيله مملكتى ضبط ايتمشلردر. ١٨٠٢ ده انكلتره بو مملكتى فلنكه اعاده ايتمش ايسه‌ده، درت سنه صكره تكرار ضبط ايتمكله، او وقتدن برى انكلتره مستملكاتندن بولنمقده‌در.

اميد برونى { شهرى (le Cap) وانكليزجه (Cape Town) آفريقانك منتهاى جنوبنده همنامى اولان خطهٔ واسعه‌نك مركزى اولان بر شهر اولوب، كنيش بر قويك جنوبى ساحلنده وهمنامى اولان برونك ٤٠ كيلومتره شمالنده اوله‌رق، ٣٤° عرض جنوبى ايله ٣′ ١٦° طول شرقيده واقعدر. كوزل بر قصبه اولوب، سوقاقلرى دوز وكنيش، اولرى آلچق، ريحتملرى منتظم وميدانلرى چوقدر. ايكى اوجنده برر استحكامى، بر نباتات باغچه‌سى، بر موزه‌خانه‌سى، ٣٠٠٠٠ جلدى حاوى بر كتبخانه‌سى، بر تياتروسى، ايكى خسته خانه‌سى، بر چوق كليساسى، شهرك خارجنده مشاهير ارباب هيئتدن هرشلك اجراى تدقيقات ايتمش اولديغى بر مشهور رصدخانه‌سى و ٣٥٠٠٠ اهاليسى واردر. بو شهرده انكليز وفلنك لسانلرنده برچوق غزته‌لر نشر اولنور.

اميدى { (مولانا ارجاسب) مشاهير شعراى ايراندن اولوب، شاه اسماعيل صفوى زماننده طهرانده ظهور ايتمش؛ وبرساقى‌نامه ايله ديكر بر چوق اشعار سويلشدر. اكثر اشعارنده اهل طهراندن شكايت ايتمشدر. ناحق يره شهيد اولمشدر. ساقينامه‌سى مقبول خاص وعام اولوب، شو بر ايكى بيت اوندندر:

بيا ساقى آن تلخ شيرين كوار
كه شيرين كند تلخئ روزكار
بمن ده كه تلخست ايام من
زايام من تلخ‌تر كام من

اميدى { استانبول شعراسندن اولوب، ٩٤٦ تاريخنده وفات ايتمشدر. اشعارى كوزل اولوب، شو بيت او جمله‌دندر:

بوكون مجلسده ساقى ساغر آلمق دست دلبردن
همان بركل قوپارمق كبيدر شاخ كل تردن

امير { (سيد محمد بن سيد اسلام) استانبول شعراسندن وابو السعود زاده احمد

چلبینك شاگردانندن اولوب، ابا ایوب انصاری محله‌سنده طوغمشدر. شو بیت جمله اشعارندندر:

بنای صبرمه سیل غمك جانا خلل ویردی
بلم بوكدی تحمل باری تن دیواری بل ویردی

امیر (اسدالله) تبریز ساداتندن برشاعر اولوب، شو بیت جمله اشعارندندر:

چشمی كه زرویم بره لطف كشودی
خواهم كه با آن چشم نه بینی همه كسرا

امیر (سید حیدر) هندستان شعراسندن اولوب، ١١٦٥ تاریخنده بلكرامده طوغمش، و١٢١٧ ده وفات ایتمشدر. شو بیت جمله اشعارندندر:

سرو بالا نازنینی در نظر آمد امیر
از خرام قامتش بر من قیامتها كذشت

— دیگر بر امیر دخی هندستانك كبرا وشعراسندن اولوب، شو بیت جمله اشعارندندر:

امیر خسته‌را دور از تو سرشار جنون دیدم
كسهی میخندد وكه كرید وكه زار می نالد

امیر آباد هندستانده اگره جوارنده برقصبه اولوب، ٧٥٠٠ اهالیسی واردر.

امیر بخاری كبار مشایخ نقشبندیه‌دن اولوب، شیخ الهی معیتنده بخارادن دیار رومه رحلتله، بر مدت سماو قصبه‌سنده اقامت، وایفای حج شریف ایتدكدن صكره، استانبوله گله‌رك، فاتح جامع شریفی جوارنده الیوم تربه‌سنك بولندیغی محلده ارشاده باشلامش، و٩٢٢ تاریخنده ارتحال ایلمشدر. تربه‌سی محل مذكورده زیارتگاه انامدر. بعض كراماتی منقولدر.

امیر بیك بری تبریزلی و دیگری مشهدلی اولمق اوزره، ایرانك متأخرین شعراسندن ایكی ذات بو اسمله مسمادر.

امیر خسرو وامیر خواند [«خسرو» و «میر خواند» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

امیر سلطان (محمد شمس الدین) كبار مشایخ خلوتیه‌دن اولوب، مسقط رأسی اولان بخاراده اكتساب كمالات ایتدكدن صكره، دیار رومه هجرتله، یلدیرم سلطان بایزیدخان حضرتلرینه انتساب ایده‌رك، پادشاه مشارالیه حقنده پك چوق حرمت ورعایت ایتمش؛ وحتی كریمه‌سنی ویره‌رك، كندیسنی داماد ایدنمشیدی. پادشاه مشارالیه مصرده‌كی خلیفهٔ عباسی طرفندن «سلطان اقلیم الروم» عنوانی ویرلدیكنده، حضرت امیر قلیج قوشاتمش؛ وبرمدت بروسه شهرنده ارشاد وتدریسله مشغول اولدقدن صكره، ٨٣٣ تاریخنده ارتحال دار بقا ایتمشدر. تربه‌سی بروسه‌ده زیارتگاه انام اولوب، غایت مفرح ودلنشین بر موقعده واقع وپك معمور ومزیندر.

امیر طاغی آناطولیده بر طاغدر، كه قره حصار صاحبك شمال شرقی جهتندن باشلایه‌رق، قونیه‌یه طوغری ممتد اولور.

امیرك حكیم ملا ادریسك اوغلی اولوب، عن اصل ایرانلی ایدی. طبده ید طولاسی اولمغله، سلاطین عظام عثمانیه نزدنده سرطبابتله موظف اولدیغی كبی، طبیعت شعریه‌سی، موسیقیده مهارتی وگوزل صداسی دخی وار ایدی. السنهٔ ثلثه‌ده گوزل اشعاری واردر. شو بیت او جمله‌دندر:

سودم كورنجه سن شه یوسف لقایی بن
كوز كوره باشمه صاتون آلدم بلایی بن

امیركون سلطان مراد خان رابع زماننده ایران طرفندن اریوان والیسی اولوب، شهر مذكورده پادشاه مشارالیهه قارشی برچوق وقت مصرانه مقاومتدن صكره، تسلیم اولندرق، ایرانه قارشی بر چوق خدمتلرده بولنمش؛ ودرسعادتده كتیریلوب، پادشاهك اخص رجالندن اولمغله، پك چوق انعام واحسانلره نائل اولمشیدی. بوغازایچنده الیوم اسمیله مسمی اولان (میركون) قریه‌سنده بر بیوك وغایت مزین كوشك یاپدیروب، آره صره كندیسنی زیارت ایدن پادشاه مشارالیهه مخصوص بر تخت دخی قورمشیدی. سلطان ابراهیم خان جلوسنی متعاقب صاحب ترجمه‌یی اعدام، وایچنده بولنان تختی قالدیردقدن صكره، كوشكنی صدراعظمنه احسان ایتمشدی.

امیری شعرای عثمانیه‌دن وساداتدن اولوب، بروسه‌ده تولد ایتمش؛ وصغر سننده یتیم قالمغله، مولانا قریمی طرفندن تعلیم وتربیه اولنه‌رق، سلطان بایزید خان ولی طرفندن نقیب الاشراف منصبنه ترفیع اولنمشدی. سلطان سلیمان خانك اوائل جلوسنده وفات ایتمشدر. اشعاری لطیف وسلیس اولوب، شو بر ایكی بیت سلطان بایزید خان حقنده سویلنمش اولدیغی بر قصیده‌سندندر:

ایکی جهانده ایکی بایزیده ایتدی طفیل
خدا قیلوب نظر لطفه هر برین منظور
بریسی عالم معنیده شهرهٔ آفاق
بریسی صورت معناده کون کبی مشهور
بریسی مهبط انوار فیض رحمانی
بریسی رهبر جمهور غازیان غیور

— بو اسمله استانبول ساداتندن دیکر بر شاعر دخی اولوب، شو بیت جملهٔ اشعارندندر :

طوقنور قلب عدویه ایو وارور تیرك
یوز چویرمز ینه صالسهك کوزلم شمشیرك

امیری { ایران شعراسندن اولوب، شاه طهماسب صفوی زماننده یاشامشدر. «بوستان خیال» عنوانیله بر منظومه‌سی وبعض مثنویلریله سائر اشعاری واردر. علی شیرنوائینك «تذکرة الشعرا» سنی دخی «مجالس النفائس» عنوانیله چغتایجه‌دن فارسی‌یه ترجمه ایتمشدر.

امیل { یاخود — امیلیوس پاولوس (Paul Émile, Æmilius Paulus) روما سردارلرندن اولوب، ماکدونیایی فتح ایتدیکی مناسبتله «ماکدونیوی» لقبیله ملقبدر. قبل المیلاد ۲۲۷ تاریخنده طوغوب، ۱۸۹ تاریخنده، (پرتور) اولدیغی حالده، اسپانیاده بعض فتوحاته موفق اولمش؛ و ۱۸۲ ده برنجی قونسلوسلغنده (لیغوریا) یی ضبط ایتمشدی. ۱۶۸ ده ثانیاً قونسلوس وماکدونیا حکمداری (پرسئوس) ایله محاربه‌یه مأمور اولمش؛ ونونی (پیدنا) ده مغلوب ایدوب، بتون ماکدونیایی ضبط، وحسابسز غنایم اخذ ایتدکدن صکره، پرسئوسك کندیسنی دخی سمندرك آطه‌سنده اسیر ایتمشدر. رومایه عودت ایدرکن، اپیری یعنی طوسقه‌لغی دخی نهب وغارت وسکسان شهر وقصبه‌لرینی خاکله یکسان ایده‌رك، رومایه بیکلرجه اسیرلر کوتورمشدر. بو موفقیتك اوزرینه، رومایه دخولی پك طنطنه‌لی بر آیینله اجرا اولنه‌رق، بو آیین اوچ کون سورمش؛ وکتیردیکی غنائم برچوق زمان روما اهالیسندن ویرکی اخذینه احتیاج براقامشدی. صاحب ترجمه او سنه وفات ایتمشدر.

— پدری دخی بو اسمله مسمی اولوب، قبل المیلاد ۲۱۹ تاریخنده قونسلوس اولمش؛ وایلیریا حکمداری (دمتریوس) ایله محاربه ایدوب، غالب کلمشیدی. ۲۲٦ ده ثانیاً قونسلوس اولوب، (قانه) محاربه‌سنده قتل اولنمشدر.

امیلیا { (Émilie) ایتالیانك ایالات شمالیه‌سندن اولوب، شمالاً (پو) ایرماغنك مجراسیله (لومباردیا) ووندیکدن وجنوباً (آپنین) سلسلهٔ جبالیله طوسقانه‌دن آیرلمش اولدیغی حالده، غرباً ینه لومباردیا وجنوه ایالتلریله وشرقاً دخی آدریاتیق دکیزیله محدوددر. قسم شمالیسی (پو) ایرماغنك وادیسی حکمنده اولان واسع بر اووه‌نك نصف جنوبیسندن عبارت اولوب، قسم جنوبیسی دخی (آپنین) سلسله‌سنك اتکلرینی حاویدر. برچوق نهرلری اولوب، جمله‌سی آپنین سلسله‌سندن نبعان ایله، شمال شرقی‌یه طوغری آقه‌رق، غرب جهتنده کیلر (پو) ایرماغنه، وشرق جهتنده کیلر ایسه طوغریدن طوغری‌یه آدریاتیق دکیزینه دوکیلورلر. بونلرك باشلیجه‌لری : اسقریویا، تربیا، تارو، پارمه، انزا، توره، قروستولو، سکیا، پانارو و (رنو) نهرلریدر. طاغلری آپنین صیرته مربوط اولوب، اك یوکسکی ۲۱۵۸ متره ارتفاعی اولان (چیمونه) طاغیدر. طاغلرینك اکثریسی اورمانلرله مستور اولوب، علی الخصوص کستانه آغاجلری پك چوقدر. مرعالری‌ده چوق اولوب، کلیتلی حیوانات بسلنیور. بغدای، پرنج وسائر حبوبات متنوعه ایله کتن وسائره واوزوم، زیتون، دود وسائر میوه وسبزه‌لرك انواعی حاصل اولور. باقیر، دمیر، کوکورد. طوز، مرمر وسائر معدنلری دخی واردر. هواسی معتدل وصاغلام اولوب. یالکز ایرماغنك بعض کنارلرنده وخیمدر. اوچ دمیر یول خطی ایالتی قطع ایتدکلری کبی، نهرلری بیننده متعدد جدوللری دخی واردر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۲۰۵۱۵ مربع کیلومتره واهالیسی ۲۱۹۲۲۸۰ کشیدر. مرکزی (بولونیه) شهری اولوب، بروجه آتی ۸ سنجاق ویا قضایه منقسمدر: بولونیه، فراره، فورلی، مودنه، پارمه، بلزانسه، راونه، رجیو.

امیلیان { یاخود امیلیانوس (Èmilen, Æmilianus) روما ایمپراطورلرندن اولوب، (ماوریتانیا) ده یعنی مغربده طوغمش؛ ومرور زمانله سردار اولوب، ایرانله محاربه‌ده بولنان عسکرك قوماندانی ایکن، ۲۵۳ تاریخ میلادیسنده عسکری طرفندن ایمپراطورلغه ترفیع اولنمش ایسه‌ده، درت آی صکره ایمپراطورلغی ضبط ایدن والریان طرفندن مغلوب اولوب، کندی عسکری النده قتل اولنمشدر.

— دیکر بر امیلیان (غالیانوس) زماننده مصرده ایمپراطورلغنی اعلان ایتمش ایسه‌ده، غالیانوسك سردارلرندن تئودوت طرفندن اخذ وقتل اولنمشدر.

أُمَیمه { بنی‌امیه‌نك جدی اولان عبد شمس بن عبد منافك قیزی اولوب، شعر وفصاحتیله مشهوره بر قادینـدر. ولادت حضرت فخر کائناتدن صکره وقوع بولان (فجار) محاربه‌لرینك دردنجیسنده مقتول اولان قریشیلر حقنده بر مرثیه‌سی مشهور اولوب، شو بر ایکی بیت اوندندر:

الی لیلك ان یـذهب ونبط الطرف بالكوكب
ونجم دونه الهـوا له بین الدلو والعقرب
وهـذا الصـبح لا یأتی ولا یدنو ولا یقـرب

امیمه { عبدالمطلبك قیزی وحضرت فخر کائنات (صلعم) افندمزك خاله‌سی اولوب، ترجمه‌لری چکن (اروی) و(ام حکیم بیضا)نك همشیره‌سیدر. بوده شاعره بر قادین اولوب، پدرینك وفاتی حقنده بر مرثیه‌سی مشهوردر. — صحابیاتدن دخی بو اسمده بر قاچ قادین واردر. — [« آمنه » ماده‌سنده مراجعت بیوریله.]

امین { (محمد —) خلفای عباسیه‌نك آلتنجیسی اولوب، هارون الرشیدك بیوك اوغلیدر. ١٧٠ تاریخنده طوغوب، ادیب مشهور کسائی طرفندن تربیه اولنمش؛ پدری زماننده عراق وشام جهتی کندیسـنه تولیه ایدلمشیدی. ١٩٣ تاریخنده، پدرینـك وفاتی اوزرینـه، مقام خلافتـه قعود ایدوب، برادری مأمون دخی خراسان والیسی بولنیوردی. هارون الرشید خراسانك مأمونك تحت تصرفنده قالمسنی و امیندن صکره مأمونك خلیفه اولمسـنی وصیت ایتمش اولدیغی حالده، فضل بن ربیع بو وصیته رعایت ایتمدکدن بشقه، بغداده ورودله، امینی مأمونك علیهنه تشویق ایده‌رك، کندی اوغلنی ولی عهد براقغـه قاندیرمش؛ و بونك اوزرینـه محاربه آچیلوب، مأمونك عسکری بغداده دخولله، ١٩٦ تاریخنده امینی اسقاط ایتمشلر؛ وصاحب ترجمه متعاقباً ینه تخته اجلاس اولنمش ایسه‌ده، بر سنه صکره تکرار مأمونك طرفدارلری غالب کلمکله، ١٩٨ تاریخنده مأمونه بیعت اولنمشدر.

امین { (خواجه محمد — کوسج) ایران شعراسندن اولوب، کاشانده تولد ونشأت ایتمشدر. شو قطعه جمله‌ٔ اشعارندندر:

کفتم که دلم هست به پیش توکرو
دل بازده آغاز مکن قصهٔ نو
افشاند هزار دل زهر حلقهٔ زلف
کفتا دل خود بجوی وبردار وبرو

— میرزا امین دخی اصفهان شعراسندندر. — هندستان متأخرین شعراسـندن دخی بو اسمده بر قاچ ذات واردر.

امینا { یزدی، لاهجانی، کرمانی، فراهانی واوشی لقبلریله بو اسمده ایران شعراسندن بش ذات واردر.

امین الدوله { (ابو الحسن) مصر ملوك اکرادندن ملك صالحك وزیری اولوب، علوم طبیعیه وسائره ده ید طولی صاحبی ایدی. پك چوق ذی قیمت کتابلر یازدیروب، ٦٤٨ تاریخنده واقع اولون وفاتنده ١٠٠٠٠ جلد کتابی ظهور ایتمشیدی.

امین رازی { مشاهیر ادبادن اولوب، هندستان ملوکندن اکبر شاهه انتساب ایتمش؛ واقالیم سبعه‌نك احوالیله مشهور شهر وقصبه‌لری وهر اقلیمده ظهور ایتمش اولان مشاهیری مبین « هفت اقلیم » عنوانیله کوزل بر کتاب یازمشـدر. کتابك تاریخ تحریری ١٠٠٢ سنه‌سیدر.

امینه برونی { روم ایلینك قره دکزده کی ساحلنده بربرون اولوب، قوجه بالقانك دکیزك ایچنه اوزانمسندن حاصل اولمشدر. ٤٢° ٤٢′ عرض شمالی ایله ٢٥° ٣٣′ طول شرقیده واقعـدر. اسمی « بالقانك اوجی » دیمك اولان (همی اکسترما HæmiExtrema) تعبیرندن غلطدر. — بو برونك ایچ طرفنده اولان طاغ دخی (امینه طاغی) اسمیـله مسمی اولوب، ٧٨٠ متره ارتفاعی واردر.

امینی { ایران شعراسـندن اولـوب، مشهدده تولد ونشأت ایتمشدر. شو بیت جمله‌ٔ اشعارندندر:

خوش آن که جان سپرد شب وصل یار خویش
دیکر بروز هجـر نینداخت کار خـویش

— بو اسمده هندستان شعراسندن بری دخی اولوب، ۹۲٦ ده وفات ایتمشدر.

امینی { قانونی سلطان سلیمان خان دوری شعراسندن اولوب، پدری كاغد امینی اولمق مناسبتیله بو مخلصله تخلص ایتمشیدی. درگاه پادشاهیده سپاهی اوغلانلرندن ایدی. پادشاه مشار الیهك تربه‌سنه «مشهد شاه شهید» تاریخنی سویلمشدر. اشعاری لطیف اولوب، شو بیت او جمله‌دندر:

امینی‌یی وصالك كنجنه لطف ایله ناظر قیل
قولكدر استقامتده آنك كبی امین اولماز

اُمَیّه { (ابن عبد شمس بن عبد مناف بن قصی بن كلاب بن مره بن كعب بن لوی بن غالب بن فهر الخ) بنی امیه‌نك جدی اولوب، بونك پدری عبد الشمس هاشمیلرك جدی بولنان هاشمك برادری ایدی. بو ایكی برادر ایكیز طوغوب، روایته كوره برینك پارمغی دیكرینك آلننه ملتصق بولنغله كسیلوب قان آقدیغندن، نسللری بیننده مقاتله وقوع بوله‌جغی استنباط اولنمشیدی. حقیقةً بو ایكی نسل آره‌سنده دفعاتله محاربه ومقاتله جریان ایتمشدر. اصحاب كرامدن حضرت عثمان بن عفان بنی امیه‌دن بولنغله، وقوع شهادتنده بنی امیه مدینه‌دن مكه‌یه كیده‌رك، اظهار آثار ناخشنودی ایتمشلر؛ وبعده ینه بنی امیه‌دن معاویه شامده استقلال وخلافت دعواسنه قالقیشوب، او قدر دلسوز وقعه‌لره سببیت ویرلمشدر.

امیه { (بنی —) بو اسمله ایكی دولت اولوب، برنجیسی شامی مركز اتخاذ ایده‌رك، ۱۰۲ سنه بتون ممالك اسلامیه اوزرینه حكم سورمشدر؛ ایكنجیسی بونك برشعبه‌سی ودها طوغریسی مابعدی اولوب، اندلسده ۲٦٤ سنه حكومت ایتمشدر.

بونلرك برنجیسی معاویه بن ابی سفیاندر، كه حضرت علی (رضه) افندمزك زمان خلافتنده بیعت ایتمیوب، شامده استقلال اوزره حكومت سورمش؛ وحضرت علینك شهادتندن وحضرت امام حسنك فراغتندن صكره، ٤۱ تاریخنده كافهٔ ممالك اسلامیه‌نك صاحب مستقلی قالمشیدی. كندیسندن صكره اوغلی یزید واوندن صكره بونك اوغلی ایكنجی معاویه تخته جلوس ایتمش ایسه‌ده، بوذات درعقب فراغت واستعفا ایتدیكندن، مروان بن حكم تخته چیقوب، كرك عموم ممالك اسلامیه‌ده وكرك بعده اندلسده حكومت سورن دیكر بنی امیه ملوكنك جمله‌سی بونك نسلندن كلمشدر. عموم ممالك اسلامیه اوزرینه حكم سورن ملوك امویه تاریخ جلوسلریله برابر بروجه زیر ذكر اولنور:

۱	معاویه بن ابی سفیان	٤۱
۲	یزید بن معاویه	٦۰
۳	معاویه بن یزید	٦٤
٤	مروان بن حكم	٦٤
٥	عبدالملك بن مروان	٦٥
٦	ولید بن عبدالملك	۸٦
۷	سلیمان بن عبدالملك	۹٦
۸	عمر بن عبدالعزیز بن مروان	۹۹
۹	یزید بن عبدالملك	۱۰۱
۱۰	هشام بن عبدالملك	۱۰٥
۱۱	ولید بن یزید بن عبدالملك	۱۲٥
۱۲	یزید بن ولید بن عبدالملك	۱۲٦
۱۳	ابراهیم بن ولید بن عبدالملك	۱۲٦
۱٤	مروان بن محمد بن مروان	۱۲۹

اندلسده حكومت سورن بنی امیه ملوكی دخی بروجه زیردر:

۱	عبدالرحمن بن معاویه بن هشام	۱۳۸
۲	هشام بن عبدالرحمن	۱۷۱
۳	حكم بن هشام	۱۸۰
٤	عبدالرحمن بن حكم	۲۰٦
٥	محمد بن عبدالرحمن	۲۳۸
٦	منذر بن محمد	۲۷۳
۷	عبدالله بن محمد	۲۹۳
۸	عبدالرحمن بن محمد بن عبدالله	۳۰۰
۹	حكم بن عبدالرحمن	۳٥۰
۱۰	هشام بن حكم	۳٦٦
۱۱	سلیمان بن حكم	٤۰۳

ملوك بنی امیه‌نك اكثری ظلمله متصف اولوب، علی‌الخصوص اهل بیت نبوی حقنده بیوك بربغض وكین كوسترمشلردر. ایچلرندن یالكز فراغت ایدن ایكنجی معاویه ایله عمر بن عبد العزیز مستثنادرلر. مشارالیه عمر بن عبدالعزیز زیاده‌سیله عادل ومرحمتلی بر پادشاه اولمغله برابر، منبرده حضرت علینك سبی عادت مكروهه‌سنی دخی رفع ایله، اهل بیت رسول حقنده معاملهٔ شفقت كارانه‌ده بولنمشدر. مع هذا بونلرك زماننده خیلی یرلر فتح اولنه‌رق، ممالك اسلامیه توسیع، ومغرب واندلس ممالكی دخی فتح اولنمشیدی. قسطنطینیه‌نك فتحنه دخی دفعاتله عساكر امویه كلوب، بر قاچ كره بوشهری محاصره ایتمشلردی.

اندلسده‌کی بنی امیه ملوکنك ایسه اکثری عادل ومقتدر پادشاهلر اولوب، معارف وصنایع وسائر اسباب تمدنی التزام وحمایه ایتمکله، اوقطعه‌یی رشك آور جنت اوله‌جق برحاله کتیرمشلردی. علی‌الخصوص بونلردن «متوسط» دنیلن عبدالرحمن ثانی زماننده اندلسده تمدن ومعموریت درجهٔ علیایه وارمشیدی. بونلر ابتدا ملك وحاکم عنوانیله قناعت ایتمش ایکن، سکزنجیلری اولان عبدالرحمن ثالث، خلفای عباسیه‌نك ضعفنی کورمکله، «خلیفهٔ رسول الله» و«امیرالمؤ-منین» عنوانلرینی آلمش؛ وخلفای عباسیه‌یه تقلیداً «ناصر» لقبیله تلقب ایتدیکی کبی، خلفلری دخی «منتصر، مؤید، مستعین» لقبلرینی اختیار ایتمشلردر.

امیه بن ابی الصلت { زمان‌سعادته یتیشن شعرای قریشدن اولوب، غایتله ذکی بر آدم اولمغله، حقایق اشیایه دائر بعض شیلر کشف وعبادت اصنامك بطلاننی فهم ایده‌رك، نبوت دعواسنه قالقشمق اوزره ایکن، حضرت فخر رسل (صلعم) افندمزك بعث بیورلدیغنی کورنجه مأیوس اولمش؛ واسلامی قسماً تصدیق ایتمش ایسه‌ده، ایمانه کلمه‌مشدر. حالت نزعده ایکن سویلمش اولدیغی شو بر ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر.

کل عیش وان تطاول دهرا
منتهی امره الی ان یزولا
لیتنی کنت قبل ماقد بدالی
فی رئوس الجبال ارعی الوعولا
اجعل الموت نصب عینیك واحذر
غولة الدهر ان للدهر غولا

امیه بن ابی عائذ { شعرای عربدن اولوب، بنی امیه دولتی زماننده یاشامش؛ وعبدالملك بن مروان وعبدالعزیز بن مروانه مداحلق وندیملك ایدوب، انعام وفیره‌یه نائل اولمشیدی.

امیه بن اسکر { (یاخود اشکر) شعرای عربدن وصحابه‌دن اولوب، پك اختیار اولدیغی حالده، اسلامه کلمشیدی. (کلاب) و (ابواللذان) اسملریله ایکی اوغلی اولوب، بونلره اولان وفرت محبتیله مشهوردر. بونلردن (کلاب) خلافت جناب فاروق زماننده مدینه‌یه هجرت ایدوب، بعض فتوحه کوندرلمکله، صاحب ترجمه نزد خلیفه‌یه کیده‌رك، اوغلنه اولان اشتیاقی حقنده بعض اشعار سو-یلمکله، حضرت عمر (رضه)‌ك رقتلرینی موجب اولوب، کلابی جلب، وپدرندن آیرلمامغی کندیسنه توصیه ایتمشیدی. شو برایکی بیت حضور فاروقیده سو-یلدیکی اشعارندندر.

اعاذل قد عذلت بغیر قدر
ولاتدرین عاذل ما الاقی
فاما کنت عاذلتی فردی
کلاباً اذ توجه للعراق الخ

امیه بن خلف { حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمز حقنده تکذیب واستهزایه جرأت، وقتلنه دخی قصد ایدن کفرهٔ قریشدن اولوب، حضرت بلال حبشی‌یه دخی پك چوق اذا ایتمشیدی. بدر غزاسنده قتل اولنمشدر.

امیه بن خُویلد { امیه بن خیاده، امیه بن سعد قرشی، امیه بن عبد الله، امیه بن ابی عبیده، امیه بن لوذان وامیه بن مخشی صحابه‌دندرلر.

امیه بن عبدالله { (بن خالد بن اسید) بر روایتده صحابه‌دن واکثر احتماله کوره تابعیندن وبنی امیه‌دن اولوب، عبدالملك بن مروان زماننده خراسان والیسی اولمش؛ وماوراء-النهر جهتنده بعض فتوحات ایتمشیدی. بعده عزل او-لنه‌رق، ۸۷ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ان { (Ain) فرانسه‌نك شرق جهتنده بر نهر در، که (جورا) طاغلرندن و (جورا) ایالتنده نبعانله، جنوبه طوغری جریان ایده‌رك، همنامی اولان ایالته‌داخل، وبو ایالتی شمالدن جنوبه یاره‌رق، حدود جنوبیه‌سنده (رون) ایرماغنه منصب اولور. مجراسی ۱۶۸ کیلومتره طولنده‌در.

ان { (Ain) فرانسه‌نك ایالات شرقیه‌سندن اولوب، ایچندن کچن نهرك اسمیله تسمیه اولنمشدر. شرقاً اسویچره حدودیله و «یوقاری سا-ووآ» ایالتیله، جنوباً (ایزره)، غرباً (رون) و(ساؤن معلوآر)، شمالاً دخی ینه ساؤن معلوآر و(جورا) ایا-لتلریله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۵۷۹۸ مربع کیلومتره واهالیسی ۳۶۴۴۰۸ کشی اولوب، مرکزی (بورغ) شهریدر. شرق جهتی طاغلق او-لوب، غرب جهتنده (دومیه) اسمیله مرتفع وواسع بر اووه واردر، که ایچنده پك چوق کوچوك کوللر بولنوب، کلیتله بالغی‌حاویدرلر. رون ایرماغی بو ایالتك

شرق وجنوب حدودینی تعیین ایتدیکی کبی، بونك تابعلرندن اولان (ساؤن) نهری دخی حدود غربیه‌سی بوینجه جریان ایدیور. صولرینك اکثریسی (ساؤون) و (ان) نهرینه دوکیلور. بو ایالت ٥ قضا، ٣٦ ناحیه و٤٥٣ دائرهٔ بلدیه‌یه منقسمدر.

انا (Enna) سیجیلیانك وسطنده واقع اسکی برشهر اولوب، الیوم (قاستروجوانی) اسمیله مسمی برکوچك قصبه‌در. جزیره‌نك عربلر طرفندن فتحی صره‌سنده وحکومت اسلامیه زماننده دخی اهمیتی حائز برشهر ایدی. کتب عربیه‌ده (قصریانه) اسمیله مذکوردر.

اناره (Ennaré) روسیه‌نك شمالنده (لاپونیا) نك (فینلانده) یه تابع قسمنده بیوك برکول اولوب، ′٤٠ °٦٨ ایله ′٣٠ °٦٩ عرض شمالی آره‌سنده ممتد اولور. مساحهٔ سطحیه‌سی ١٤٢١ مربع کیلومتره‌در.

اناریه (Ennarea) حبشك جنوب جهتنده برخطه اولوب، اوته‌دن بری مستقلاً اداره اولنوردیسه‌ده، حبشله مناسبات ملیه وسیاسیه‌سی وار ایدی. اخیراً سودانك (غالا) تعبیر اولنان اقوامی طرفندن ضبط اولنه‌رق، شمدیکی حالده اکثر اهالیسی بونلردندر.

انبار بغدادك اون فرسخ غربنده وفرات نهری کنارنده مشهور برشهر ایدی. قدیماً (فیروز شاپور) تسمیه اولنوب، روایته کوره دولت ایرانیه ویا آثوریه زماننده ارزاق عسکریه‌نك بربیوك دپوسی حکمنده بولنمق جهتیله، انبار تسمیه اولنمشدر. بوشهر ازمنهٔ قدیمه‌ده اهمیت مخصوصه‌یی حائز اولوب، حضرت ابوبکر صدیق (رضه) زماننده و١٢ سنهٔ هجریه‌سنده خالد بن ولید طرفندن فتح اولنمشدر. خلفای عباسیه‌نك برنجیسی اولان ابوالعباس سفاح طرفندن اعمار وتزیین اولنه‌رق، مرکز خلافت اتخاذ اولنمش، ومشار الیه بو شهرده وفات ایتمشدر. بعده منصور مرکز خلافتی هاشمیه‌یه ونهایت بغداده نقل ایتمشدر. (انباری) لقبیله ملقب برچوق علما ومشاهیرك مسقط رأسیدر، که اك مشهورلری اسم مخصوصلری صره‌سنده ذکر اولنه‌جقدر. بوشهر الیوم خرابدر. — بو اسمله بلخ جهتنده دخی برقصبه بولنوب، بوده بعض مشاهیر علمانك وطنی بولنمشدر. — (سکة الانبار) دخی (مرو) شهرینك اوستنده بر قصبه ایدی.

انبلونه افریقیه‌ده تونس شهری قربنده اسکی برقصبه اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

انتالو (Antalo) حبشده (تیغره) خطه‌سنده و (غندار) نهرینك ١٦٠ میل شمال شرقیسنده برقصبه اولوب، ١٠٠٠٠ قدر اهالیسی واردر.

انتر ریوس (Entre-Rios) یعنی «مابین النهرین». آمریقای جنوبیده آرجنتین جمهوریتنك بر ایالتی اولوب، شمالاً (قورینتس) ایالتیله، شرقاً (اوروغای) خطه‌سیله، جنوباً (بونس‌آیرس)، غرباً دخی (سانته‌فه) ایالتلریله محدوددر. مساحهٔ سطحیه‌سی ١٣٤٩٩٢ مربع کیلومتره واهالیسی ١٣٤٢٣٥ کشی اولوب، مرکزی (پارانه) قصبه‌سیدر. اراضیسی دوز وپك منبت اولوب، مرعالری دخی چوقدر، وکلیتلی حیوانات یتشدیریلیر.

انتقیره اندلس یعنی اسپانیانك جنوبنده واقع (آنتکرا) شهرینك اسم عربیسیدر. (ابو بکر یحیی بن محمد انصاری) کبی بعض مشاهیر علمانك مسقط رأسی بولنمشدر. [«آنتکرا» ماده‌سنده مراجعت بیوریله.]

انجار هندستانده بمبای دائره‌سنده برقصبه اولوب، ١٠٠٠٠ اهالیسی واردر. بصره کورفزنده بو اسمله برجزیرهٔ خالیه دخی واردر.

انجام (نواب عمدة الملك امیرخان) ملوك صفویه خاندانته منسوب ادیب و شاعر برذات اولوب، عالمکیرك زمان سلطنتنده هندستانه رحلتله، پادشاه مشار الیه طرفندن کابل واله آباد والیلکلرنده قوللانلمش؛ وبعده وزیر اعظمی اولوب، ١١٥٩ده وفات ایتمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

فریاد که پیراهن دیوانکیٔ من
چون دامن صحرا خطراز چاك ندارد

انجیر کویی استانبول بوغازینك آناطولی یاقه‌سنده‌کی قریه‌لرندن اولوب، چبوقلی ایله بکقوز قریه‌لری آره‌سنده وروم ایلی ساحلنده‌کی یکی کویك قارشیسنده برقویك ایچنده واقعدر. صیفیه دن معدود یالی وکوشکلری و بعض

كويلى خانه‌لرینی ویرده مکمل شیشه فابریقه‌سی ایله غاز یاغلرینه مخصوص اون قدر کارکیر مکمل دپولری جامعدر.

انجیرلی { جزایر بحر سفیددن بر کوچك آطه اولوب، استانکویك جهت جنوبیه‌سنده واقعدر. روجه اسمی (نیسیرو Nisyro) در. مدور الشکل بر آطه اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۳۵ مربع کیلومتره واهالیسی ۲۵۰۰ کشیدر. اورته‌سنده ۶۹۲ متره ارتفاعنده بر ییتار طاغی واردر، که الآن طومان وکوکرد بلوراتی افراز ایتمکده‌در. یاغمور یاغدیغنده، بو برکانك اغزی قاینار کوکردلی صو ایله طولو بر حوض حالنه کیرر.

انجیرلی بازاری { (یاخود انجیر بازاری) قونیه ولایتنك بوردور سنجاق وقضاسنده ناحیه مرکزی بر کوچك قصبه اولوب، ناحیه‌سی اکثریا (اغلاسون) ناحیه‌سیله برلکده اداره اولنور.

انجیرلی لیمانی { کملیك کورفزینه ویریلین اسمدر.

انخویسن { (Enkhuysen) فلنکده آمستردامك ۴۶ کیلومتره شمال شرقیسنده مستحکم بر قصبه واسکله اولوب، ۶۰۰۰ اهالیسی، ضربخانه‌سی، سفائن اعمالنه مخصوص دستکاهلری، چاك دوکمخانه‌لری وسائر فابریقه‌لری واردر.

اَندامِش { ایرانك (لورستان) خطه‌سنده و (جندیسابور) شهری قربنده بر قصبه اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

اندخوذ { بلخ ایله مرو آره‌سنده برقصبه اولوب، بعض مشاهیر علمانك مسقط رأسی بولندیغی «معجم البلدان» ده مذکور در.

اندراب { (یاخود اندرابه) غزنین ایله بلخ آره‌سنده بر قصبه اولوب، کابله کیدن کاروانلرك بورادن چکدیکنی و جوارنده کومش معدنی چیقدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور. بو قصبه الیوم معمور اولوب، ینه کاروانلرك ممریدر، وجوارنده کومش معدنی چیقارلمقده‌در. — مرو جوارنده دخی (اندرابه) اسمیله بر قریه اولوب، بونده سلطان سنجر برچوق کوشکلر وسرایلر یاپمشدی.

یاقوت حموی بونلرك خرابه‌لرینی کورمش اولدیغنی بیان ایدیور.

اندرین { حلب ولایتنك مرعش سنجاغنده ومرعشك ۱۹ ساعت غربنده واقع قضا مرکزی بر قریه‌در. — اندرین قضاسنده انواع حبوبات حاصل اولوب، کلیم، آلاجه، عبا و بز کبی بعض منسوجات دخی اعمال اولنور. درون قضاده (کوکسون) اسمیله مشهور براووه واردر. بواووه‌ده اسکان اولنمش چرکسلر بعض صوات ایشلری ایشلیورلر. قضا داخلنده (اندرین) و (کشیش) نامليه ايكی نهر جريان ايدوب، (جيحان) ايرماغنه دوكيلورلر. قضا كوكسون ناحيه‌سيله برابر ۸۱ قریه‌یی جامعدر.

أندُلس { عربلرك سكز طقوز يوز سنه زير حكملرنده بولنمش اولان اسپانيا وپورتكيز قطعه‌لرينه ويردكلری اسمدر. بو اسم (آندالوسيا)دن محرف اولوب، بونك‌ده اصلی (واندالوسيا) در، كه اورالرینی غوتلردن اول ضبط ایتمش اولان (واندال) قومنه نسبتله حاصل اولمش بر اسمدر. بو اسم اصل اسپانیانك جهت جنوبیه‌سنه مخصوص اولوب، الیوم اسپانیوللر طرفندن یالکز بوخطه‌یه تخصیص اولنمقده در. [«آندالوسیا» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.] عربلر اك اول اسپانیانك بوخطه‌سنی فتح ایتدکلرندن، بواسمی بللیوب، بعده فتوحاتلرینی شمال وشرق وغربه طوغری توسیع ایتدجکه، بتون اسپانیا و پورتکیز قطعه‌لرینه یعنی ایبریا شبه جزیره‌سنه تعمیم ایتمشلردر. بو قطعه‌نك کرك احوال حاضره‌سی وکرك احوال تاریخیه‌سی وعربلر زماننده‌کی معموریتی حقنده «اسپانیا» و «پورتکیز» ماده‌لرنده تفصیلات لازمه ویرلدیکندن، بوراده تطویل مقاله حاجت کورمیورز. [«اسپانیا» و «پورتکیز» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.] — بو اسمله مصرك فسطاط شهرنده دخی بر بیوك محله وار ایدی.

أندوشر { اندلسده قرطبه جوارنده برحصن اولدیغنی، وبورادن مشاهیر ادبادن (ابواسحاق ابراهیم بن محمد یحصبیٔ اندوشری) کبی بعض علما ظهور ایتدیکنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

أُنده { اندلسده بلنسیه خطه‌سنده میاه جاریه‌سی وباغ وبوستانی وعلی الخصوص

زيتونی چوق برقصبه اولديغی ومشاهير علمادن برچوق ذواتك مسقط رأسی بولنديغی «معجم البلدان» ده مسطوردر.

انديان { ايرانك فارس خطه‌سنده وبندر بوشيرك ٧٥ ميل شمال غربيسنده واقع برقصبه اولوب، ٣٥٠٠٠ اهاليسی واردر، و اكثريسی عربدر.

انديميون { (Endymion) اساطير قديمهٔ يونانيه‌يه كوره، (قاريا) يعنی منتشا مملكتنده حسن وجماليله مشهور بر چوبان اولوب، كويا ابوالآلهه مشتری طرفندن سمايه رفع؛ وآنجق مشترينك زوجه‌سی (يونون) ك عرضنه تعرض ايتمك ايسنديكندن، ينه طرد اولنمشيدی. قمردن كنايه اولان (ديانه) بونی اويوركن كوروب، علاقه ايتمكله، كنديسنی برطاغده واقع مغاره‌يه نقل ايتمش؛ وآره‌صره زيارتنه كيدر ايمش. بومصالی مصور روماده آثار عتيقه‌دن اوله‌رق مرمر اوزرينه محكوك بررسم بولنيور. (جيروده) نام رسام شهير دخی بونی مصور مشهور بررسم براقشدر.

اُنَر { تركان امراسندن و ملكشاه بن آلب آرسلان سلجوقينك رجالندن اولوب، ٤٨٥ تاريخنده مشار اليهك وفاتيله اوغلی محمودك جلوسنده بونك مدبر اموری اولمش؛ وبركيارق بن ملكشاهك غلبه‌سندن صكره بونك امراسندن اولمشيدی. فارس واصفهان جهتلرنده ظهور ايتمش اولان بعض فتنه‌لری باصديرمقده ايكن، كنديسنی بركيارقدن تخويف ايتدكلرندن، عصيان ايتمش؛ واو صره‌ده ٤٩٢ تاريخنده، ٣٧ ياشنده اولديغی حالده، كندی آدملری طرفندن قتل اولنمشدر.

انز { (Enz) وورتمبرغده برنهر اولوب، «قره اورمان» ده نبعانله، (ويلدباد) و(نايننبورغ) قصبه‌لرندن كچه‌رك، «كوچك انز» و (ناغولد) نهرلريله دخی برلشدكدن صكره، (رين) ايرماغی تابعلرندن (نقار) نهرينه دوكيلور. مجراسی ١٣٠ كيلومتره اولوب، سيرسفائنه قابل دكلدر.

اَنزَلی { ايرانك كيلان خطه‌سنده وبحر خزرك ساحل جنوبيسنده بركوچك قصبه و اسكله اولوب، (رشت) شهرينك ٣٠ كيلومتره شمال غربيسنده واقعدر. ٣ جامعی وبر بازاری اولوب، (مرداب) دنيلن اوكنده‌كی قويی صيغدر. اهاليسی ٢٥٠٠ كشی قدر اولوب، حصير اعماليله اشتغال ايدرلر.

انس { (Ens ياخود Enns) آوسترياده برنهردر، كه سالسبورغ ايالتنده نبعانله، استيريا ويوقاری آوستريا خطه‌لرندن وهمنامی اولان قصبه‌دن كچدكدن، و ٢٥٠ كيلومتره‌لك مسافه قطع ايتدكدن صكره، طونه‌يه منصب اولور. مجراسی «يوقاری آوستريا» خطه‌سنی «آشاغی آوستريا» خطه‌سندن آييريور.

انس { (Ens) آوستريانك «يوقاری آوستريا» خطه‌سنده وهمنامی اولان نهرك كنارنده اوله‌رق (استير) شهرينك ١٩ كيلومتره شمالنده بك قديم برقصبه اولوب، ٤٠٠٠ اهاليسی واردر.

اَنَس { (بن مالك) صحابه‌دن وانصاردن اولوب، حضرت فخركائنات (صلعم) افندمزك خادمی ايدی. خدمت رسالتپناهی‌يه كيرديكنده، طقوز اون ياشنده اولوب، اون سنه بو خدمت شريفه‌ده بولنمش؛ وارتحال حضرت فخر رسلده ٢٠ ياشنده اولديغی حالده، يوز ياشلرينه قدر ياشاديغندن، دها بك چوق وقت برحيات قالمشيدی. بك چوق احاديث شريفه نقل و روايت ايدوب، قربيتی جهتيله روايتنده موثوقدر. اولاد واحفادی چوق اولوب، حتی يوز اركك اولاد واحفادينی كورمش اولديغی مرويدر. كنيه‌سی (ابو حمزه) در. — ابو اميه انس بن مالك قشيری، انس بن قتادهٔ باهلی، انس بن قتادهٔ اوسی، انس بن فضالهٔ ظفری، انس بن اوس انصاری كبی بو اسمله صحابه‌دن ديكر بر قاچ ذات دها واردر.

اَنَس { (لال چند) هندستانك مجوسی شعراسندن اولوب، ١٢٦٧ تاريخنده وفات ايتمشدر. مرتب ديوانی وبك كوزل اشعار فارسيه‌سی واردر. شو قطعه او جمله‌دندر:

ايام بهار آمد وشورش بسر افتاد
صد چاك مرا همچو كل اندر جكر افتاد
شايد خبرت از اثر نالهٔ من نيست
در بحر وبر از شعلهٔ آهم شرر افتاد

اَنَس { (ياخود آنس) يمن ولايتنك صنعا سنجاغنده بر قضا اولوب، شرق

وشمال شرقی جهتندن صنعا، شمال غربی طرفندن خران، غرب جنوبی جهتندن حدیده سنجاغنه تابع ریمه، جنوباً دخی زمار قضالریله محدود ومحاطدر. اراضیسی طاغلق ومرتفع اولوب، مرکزی صنعانك جنوب غربیسنده واقع (ضوران) قصبه‌سیدر. درون قضاده بر قاچ قابلیجه بولنوب، علی‌الخصوص مرکز قضایه درت بش ساعت مسافه‌ده اولان (حام علی) نام قابلیجه پك نافعدر، واطرافدن پك چوق خلق طوپلنوب، استحمام ایدرلر. محصولاتی بغدای، آرپه، دوره وسائر حبوباتله قهوه وسائره‌دن عبارتدر. چوق ویك ایی بال دخی چیقار. جبال یمانیه‌نك غربی مائله‌سنده وبحر احمر حوضه‌سی داخلنده بولنمغله، صولری غربه جریان ایده‌رك، بحر احمره دوکیلور. باشلیجه نهری (وادی سهم) در.

أُنسی { مشاهیر شعرای ایراندن وساداتدن اولوب، خراسانك (جناید) قصبه‌سنده تولد ونشأت، واوراده وفات ایتمشدر. علی شیرنوائینك معاصری اولوب، ٨٢٥ تاریخنده ارتحال ایتمشدر. غزلیاتی اورته حالده ایسه‌ده، قصائدی پك کوزل اولوب، ائمه‌نك مدحی حقنده بر چوق قصیده‌لری واردر. شو بر ایکی بیت قصائدینك برندندر:

نماز شام‌که چندین هزار مشعل نور
زپردهٔ افق آورد آسمان بظهور

در آمدم متألم بمحنت آبادی
که در زمین بساطش فرح نکرده عبور

نه دار محنتم از شمع اختران روشن
نه بیت عشرتم از دور آسمان معمور الخ

أُنسی { (اسماعیل بیك شاملو) هندستان شعراسندن اولوب، شاهجهانه منسوب بولنمش؛ و ١٠٢٠ تاریخنده قتل اولنمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

آنرا که عقل بیش غم روزکار بیش
دیوانه باش تا غم تو دیکران خورند

انصاری { (خواجه عبدالله ابو اسماعیل) حضرت ابا ایوب انصاری (رضه)ك نسلندن اولوب، مشاهیر فقها ومحدثیندندر. عربی وفارسی ادبیاتده دخی ید طولاسی اولوب، بو ایکی لسانده پك چوق اشعاری واردر. «منازل السالکین» عنوانیله سلوکه دائر برکتابی ودیکر بعض آثاری دخی واردر. اواخر عمرنده عالمدن کسیلوب، برزاویه‌یه چکلمش؛ و ٤٧١ تاریخنده قندهارده وفات ایتمشدر. شورباعی جملهٔ اشعارندندر:

مست توام از باده وجام آزادم
صید توام از دانه ودام آزادم
مقصود من ازکعبه وبتخانه توئی
ورنه من ازین هردو مقام آزادم

انصاف { (محمد ابراهیم) هندستان شعراسندن اولوب، عن اصل خراسانلی ایدی. ١١٠٠ تاریخلرنده کنج یاشده وفات ایتمشدر. شو بیت جملهٔ اشعار عارفانه‌سندندر:

حائل خورشید وحدت رنك هستیهای ماست
چون زمین از پیش بردارند روز وشب یکیست

— بو اسمله ینه هندستان شعراسندن ١١٩٥ ده وفات ایتمش بریسی دخی واردر.

اَنصِنا { صعید مصرده نیلك ساحل یمیننده یعنی شرق طرفنده پك قدیم بر شهر اولدیغی وخرابه‌لرنده بعض هیکللر وسائر آثار عتیقه بولندیغی کتب عربیه‌ده مذکوردر. بوشهر بعدالاسلام دخی معمور اولوب، مشاهیر علمادن بعض ذواتك مسقط رأسی بولنمش ایسه‌ده، شمدی نه‌حالده بولندیغی واسم قدیمی نه اولدیغی تحقیق اولنه‌مدی.

اَنطابلس { برقه یعنی بنغازیده واقع (پنداپولیس) شهر قدیمنه عربلر طرفندن ویریلن اسمدر. [«پنداپولیس» ماده‌سنه مراجعت.]

انطاکیه { انطیوخس وسائره. [مدله «آنطاکیه» وسائره ماده‌لرینه مراجعت.]

اَنطَرطوس { (انتاردوس Antardus) اسمنك معربی اولوب سوریه ساحلنده کائن (طرتوس) قصبه‌سنك نام دیکریدر. [«طرتوس» و «آنتاردوس» ماده‌لرینه مراجعت.]

انغرنو { (Engornou) سودانك بر نوح خطه‌سنده (کوکه) شهرینك ٢٤ کیلومترو جنوب شرقیسنده واقع بر شهردر. اسرا، مرجان، وعنبر تجارتنك مرکزی اولوب، ٣٠٠٠٠ اهالیسی واردر.

انفانتن { (Enfantin) میلادك قرن حاضری اوائلنده فرانسه‌ده ظهورله، صنایع ومعارف واسطه‌سیله صنوف نوع بشری اصلاح ایتمك، وجمعیت بشریه‌نك ادارهٔ مالیه‌سی حقنده یکی بر

اصول ایجاد ایتمك ادعاسنده بولنمش اولان (سنت سیمون)ك تلامذه‌سندن اولوب، استادینك وفاتندن صکره، رفقاسیله برابر بوطریق توسیع و تحکیم ونشر وتعمیم ایتمکه چالیشمش ایسه‌ده، کندیلری مؤخراً دین وحکومتجه دخی تعدیلات اجراسی لزومنی التزام ایتدکلرندن، جمعیتلری طرف حکومتدن دفعةً منع اولنمش؛ وبونك اوزرینه فرانسه‌وجزایرده بعض امور نافعه‌ده استخدام اولنمشیدی. علم ثروت واخلاق و سیاسته متعلق برقاچ اثری واردر. ۱۷۹٦ تاریخنده پارسده طوغوب، ۱۸٦٤ ده وفات ایتمشدر.

انفیلد (Enfield) انکلتره‌نك (میدلسکس) ایالتنده و لوندره‌نك ۱٦ کیلومتره شمالنده برقصبه اولوب، ۱۱۰۰۰ اهالیسی، اسکی برسرای خرابه‌لری ومیری‌یه عائد سلاح فابریقه‌سی واردر.

انقارتاسیونس (Encartaciones) اسپانیانك شمالنده بر کوچك خطه اولوب، شمدیکی حالده برقسمی (بیسقایه) وبرقسمی دخی (سانتاندر) ایالتلرینه ملحقدر. طولی ٤٥ وعرضی ۱٦ ایله ۲۰ کیلومتره آره‌سنده اولوب، طاغلق برمحلدر، که بر اوجی شمالاً دکیزه قدر ممتد اولور. معادنی چوق اولوب، علی الخصوص دمیر، باقیر وقورشون معدنلری ازمنهٔ قدیمه‌دن بری مشهوردر. قروب فابریقه‌سنك قوللاندیغی دمیرك قسم اعظمی بورادن کیدر. اهالیسی ۱۵۰۰۰ کشی راده‌سنده اولوب، توانا وچالیشقان آدملردر. بونلردن آمریقاده دخی خیلی مهاجرلر بولنور. اراضیسی صرب اولمق مناسبتیله، اسکیدن بری اسپانیانك هر حکومتنه قارشی طوروب، بعض امتیازاتله و کندی رؤسالری واسطه‌سیله اداره اولنه کلمشلردی.

انکاد مغربده (جزایرده) تلمسان خطه‌سنده و (تاهرت)ك اوج مرحله غربنده بر قصبه اولوب، برنهرك ایکی ساحلنده بولندیغی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

انکلاد (Encelade) اساطیر یونانیه‌یه کوره (اولیمپوس) طاغنده کویا الهه ایله غوغا ایدن جنلرك بری اولوب، جهنم ایله ارضك اوغلی ایدی. یوز قولی وارایدی. زعملرنجه ابوالآلهه اولان مشتری بونی صاعقه ایله هلاك ایتدکدن صکره، سیجلیاده‌کی (اتنا) برکانك آلتنه کومش.

انکلتره (Angleterre انکلیزجه England وایتالیانجه Inghilterra) اوروپانك دول معظمه‌سندن اولان بیوك برتانیا دولتنك مرکب بولندیغی اوچ بیوك خطه‌نك بریدر، که اك بیوك واك مهملر اولوب مرکزی دخی حاوی بولندیغله، دولت مشار الیهایه انکلتره دولتی دخی دنیلیر.

موقعی، حدود ومساحه‌سی.— انکلتره قطعه‌سی بیوك برتانیا جزیره‌سنك قسم جنوبیسندن عبارت اولوب، جزیرهٔ مذکوره‌نك نصفندن زیاده‌سی واك ایی طرفیدر. بناءً علیه یالکز شمالاً اسقوچیایه مربوط اولوب، جهات سائره‌دن دکیزله محاطدر. غرباً ایرلانده دکیزیله ایرلانده آطه‌سندن، جنوباً (مانش) دکیزیله فرانسه‌دن، شرقاً دخی شمال دکیزیله فلنك وآلمانیا ودانیمارقه‌دن آیرلمشدر. منتهای جنوب غربیسنده واقع اولان (لیزارد) برونی اك جنوبی نقطه‌سی اولوب، ۵۸ °٤۹ واك شمالی نقطه‌سی دخی ′٤۸ °۵۵ عرض شمالیده، اك شرقی نقطه‌سی ″۲٤ ′۳٤ °۰ واك غربی نقطه‌سی دخی ″۲٤ ′۷ °۸ طول غربیده واقعدر. شمالدن جنوبه اولان طولی قوش اوچشی حسابیله ۵۰۰ کیلو متره اولوب، شرق وغرب سواحلنده‌کی کیرنتی وچیقنتیلری ایسه پك بیوك اولدیغندن، عرضی پك مختلفدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۵۰٦۹۷ مربع کیلومتره‌در.

شکل طبیعیسی، طاغلری.— انکلتره‌نك شرق طرفی عارضه‌لی برطاقم اوولردن عبارت اولوب، غرب جهتنده ایسه جنوبدن شماله قدر برصره طاغلر ممتد اولور. بوطاغلرك اك یوکسکی ۱۱۰۰ متره‌دن آشاغی ایسه‌ده، اك یوکسك طاغلرك احوال ومنظره‌لرینی ارائه ایدیورلر. بونلر (نورتن رانکه) یعنی «شمالی طاق»، (قامبریان) یاخود (ولش) و (قورینش) اسملریله اوچ طاقه آیریلور. اك شمالده‌کی طاقم (چویوت)، (پنینه) و (کومبریان) اسملریله اوچ صره طاغدن عبارت اولوب، اك مرتفع ذروه‌لری ۸۱۰ و۸۹۲ و۹۸٤ متره ارتفاعنده‌در. ایکنجی طاقم (غال) ویا (والس) خطه‌سنك هر طرفنه یایلان (قامبریان) طاغلریدر، که برچوق مرتفع یایلری ووادیلری حاوی اولوب، اك مرتفعلری خطهٔ مذکوره‌نك منتهای شمال

غربيسنده وساحلك قربنده واقع اولان (اسنوودون) يعنى «قارلى طاغ »در. بونك ارتفاعى ۱۰۹۴ متره اولوب، انكلتره قطعه‌سنك اك يوكسك نقطه‌سيدر. اوچنجى طاغ دخى انكلتره‌نك منتهاى جنوب غربيسنده واقع جسيم برون ويا شبه جزيره ده واقع اولوب، بونلر طاغدن زياده تپه دنيله بيلير؛ واك يوكسككلرى ۶۲۵ متره ارتفاعنى تجاوز ايتميور. عموميت اوزره انكلتره‌نك سطحى غايت مختلف اولوب، طاغلرى، اووه‌لرى، مرعالرى، اورمانلرى، قورو و محصولسز يرلرى بربرلرينى تعاقب ايدر.

نهرلرى.— انكلتره‌نك نهرلرى ذكر اولنان جبالدن نبعان ايده‌رك، منصب اولدقلرى ساحله كوره، اوچ طاقه تقسيم اولنه‌بيليرلر. ساحل شرقيدن شمال دكيزينه دوكيلنلر شمالدن باشلايه‌رق بروجه‌آتيدر: تينه، ويره، تيس، اوزه، ترنت، ولهاند، نين، بيوك اوزه، ياره، واونى، استور، تاميس. بونلرك اك مشهورلرى تاميس در، كه لوندره‌نك ايچندن كچر. (ترنت) بوندن دها بيوكدر؛ بيوك اوزه دخى بيوجك بر نهر اولوب، ديكرلرى كوچكدر. ترنت ايله كوچك اوزه، دكيزه منصب اولمازدن اول، برلشوب، (هومبر) اسميله كنيش بر خليج تشكيل ايتدكلرى كبى، ولهاند ايله نين وبيوك اوزه نهرلرى دخى (واش) اسميله بر قويك ايچنه دوكيلورلر. ساحل جنوبيدن مانش دكيزينه دوكيلن نهرلر ايسه غايت كوچك ومجرالرى قيصه اولوب، شرقدن باشلايه‌رق بروجه‌آتيدر: اوزه، آدور، آرون، آنتون، آوون، ترنت، آقس، اكس، دارت، تامار. ساحل غربيدن بحر محيط اطلاسى‌يه، جورج بوغازينه وايرلانده دكيزينه دوكيلن نهرلرك اك بيوكى (سوان) نهرى اولوب، قره‌لرك ايچنه پك درين كيرمش اولان بريستول خليجنه دوكيلور. بوخليجه جنوبدن (تاو) ايله (لوور آوون) وشمالدن (اويه) و(اوسق) نهرلرى دخى منصب اولور. غال خطه‌سندن (تووى) و (تيفى) نهرلريله برچوق كوچك نهرلر اينر. دى، مرس، ريبله نهرلرى ايرلانده دكيزينه، و(اون) ايله (اسك) نهرلرى دخى مذكور دكيزك (سلوواى) خليجنه منصب اولور.

انكلتره قطعه‌سى باشليجه درت بيوك حوضه‌يه منقسم اولوب، بونلرك اوچى شرق جهتنده وشمال دكيزينه تابع اوله‌رق ذكر اولنان اوچ بيوك نهرك، وبردنجيسى دخى غرب جنوبى جهتنده و بحر محيط اطلاسى‌يه تابع اوله‌رق(سورن) نهرينك حوضه‌لريدر.

كوللرى.— انكلتره‌نك كوللرى كثرت ويا وسعتلريله دكل، بلكه حسن ولطافتلريله مشهور اولوب، بونلرك باشليجه‌لرى قطعه‌نك شمال غربيسنده (كومبريان) طاغلرينك اطرافنده بولنيور. اك بيوكلرى اولان (ويندرمر) كولنك طولى ۱۸ كيلومتر وعرضى ۱۶۰۰ متره‌در.

سواحل وجزايرى.— انكلتره‌نك سواحلى ۳۹۰۰ كيلومتره طولنده اولوب، شرق طرفنده هومبر، واش وتاميس اسملريله اوچ درين كورفز ويا خليجلرى واردر، كه اوچنده‌ده بعض بيوك نهرلر منصب اولمغله، قره‌لرك ايچنه طوغرى سير سفائنه برر قپو حكمنده‌درلر. سواحل جنوبيه‌نك كيرنتى وچيقنتيلرى دها كوچك ايسه‌ده، بحريه‌جه اهميتلرى زياده اولوب، لانغستون، پورچوت، سوتامپتون، ويموت، اكسموت كبى برچوق معتنا ليمان واسكله‌لرى واردر. سواحل غربيه‌سى دها كيرنتيلى چيقنتيلى اولوب، قسم جنوبيسنده بريستول خليجى ناميله واسع وقره‌لرك ايچنه پك درين كيرمش بركورفز واردر، كه منتهاسى (سورن) نهرى مجراسندن عبارتدر. بوكورفزك ايكى ساحلنده برچوق كوچك قويلر وليمانلر بولنيور. غال خطه‌سنك ساحل غربيسى جورج بوغازنده (قارديغان) اسميله كنيش وآچيق بركورفز تشكيل ايديور. بو خطه‌نك جهت شماليه‌سنده ايرلانده دكيزى ذاتاً بربيوك كورفز تشكيل ايتديكى حالده، بو كورفزك ايچنده دخى نهرلرك منصبلرنده بر قاچ كوچك خليج و (مورقامبه) ايله (سولواى) اسملريله بيوجك ايكى قوى واردر. سواحل غربيه طاغلره قريب بولنمغله، ديك وپك يوكسكدر. بوسواحلك برچوق برونلرى اولوب، خريطه‌يه بر نظر آتمغله معلوم اوله‌جغندن، تعدادينه حاجت يوقدر. انكلتره‌نك اطرافنده بولنان آطه‌لر ساحل جنوبيسى قارشيسنده‌كى (ويحت) آطه‌سى، منتهاى جنوب غربيسنده اولان (لاندس اند) برونك قارشيسنده‌كى (سيلى) جزاير صغيره‌سى، غال خطه‌سنك شمال غربى كوشه‌سى قارشيسنده‌كى (آنغلسى) وايرلانده دكيزنده بولنان (مان) آطه‌لرندن عبارتدر.

اقليم وهواسى.— انكلتره ده اقليمنك اقتضا ايتديرديكى شدتلى صوئوق وصيجاق اولميوب، هواسى

معتدل صايله بيليرسده، ياغمورلری چوق ورطوبتی غالبدر. شمال شرقيدن اسن روزكار خيلی صوغوق اولوب، بعض دفعه مزروعاته مضر ايسه‌ده، بو روزكار سيرك اسوب، اكثريا غرب روزكارلری اسه‌رك ياغمور ياغديرر. انكلتره‌نك جهت غربيه سنده سنه‌ده حد وسطی اوله‌رق ٢٠٨، وشرق جهتنده ١٦٥ كون ياغمور ياغار. بو وجهله ياغان ياغمور ١ متره ايله ٧ سانتيمتره مكعبنده‌در. لوندره‌ده قيشين مقياس حرارتك حد وسطيسی تحت الصفر ٤ وياذين فوق الصفر ١٧ درجه‌ده‌در.

محصولات وحيوانات ومنابع ثروتی. — انكلتره‌نك كندينه مخصوص اشجار و نباتاتی اوليوب، آوروپانك ممالك شماليه‌سنده حاصل اولان حبوبات وسبزه ومیوه‌لرك جمله‌سی وعلى‌الخصوص رطوبتدن استفاده ايدن وكونشه چوق محتاج اوليانلری پك ايی اولور. حبوباتدن بغدای، آرپه، چاودار ويولاف حاصل اولور. صنعی چايرلری‌ده چوقدر. بوممكلت وقتيله اورمانلرله مستور اولوب، بعض جسيم اورمانلری تاريخجه مشهور ايسه‌ده، بونلرك همان جمله‌سی اتلاف اولنه‌رق، الحالة هذه اورمانلری پك آزدر؛ واودون وكراسته‌سنك قسم كليسی خارجدن جلب اولنور.

انكليز چفتجيلری حيوانات اهليه يتيشديرمكده فوق‌العاده برمهارته مالك اولوب، صيغير، قيون وآت جنسلرينی زياده‌سيله اصلاح ايتمشلردر؛ وبو حيواناتدن كليتلی مقدار بسلرلر. كوپكلری دخی پك ايیدر. حيوانات وحشيه‌دن تيلكی، صانسار، طاوشان كبی كوچك حيوانلر بولنوب، بيوك حيوانلر وحتی قورد دخی مفقوددر. حشرات ويلانلری دخی آزدر.

انكلتره‌نك باشليجه منابع ثروتی معادندن عبارت اولوب، على الخصوص دمير وكومور معدنلری پك چوقدر. باقير، قورشون، قلای، چنقو وآزمقدارده آلتون وكوش معدنلری دخی بولنور. قيا طوزی دخی چوق اولوب، بوندن خيلی اخراجات اولور. ايرلانده داخل حساب اولمديغی حالده، يالكز انكلتره‌ده سنوی يوز مليون طونيلاته‌دن زياده معدن كوری چيقار. چيقاريلان دمير ايسه ١٧ مليون طونيلاته راده‌لرنده اولوب، آشاغی يوقاری سكز مليون انكليز ليراسی قيمتنده‌در.

اهاليسی، جنسيت ومذهبی. — انكلتره‌نك اهاليسی تقريباً ٢٦ مليون كشيدن عبارت اولوب، همان جمله‌سی پروتستان مذهبنه تابعدرلر. برمقدار يهودی دخی واردر. جنسيتجه قسم كليسی انكليز اولوب، يالكز غال خطه‌سيله (مان) جزيره‌سنك اهاليسی كلت جنسيتنه منسوبدرلر. آنجق بونلر دخی كوندن كونه لسان اصليلرينی اونوده‌رق، انكليزلشمكده، ويالكز طاغلرده ساكن اولانلری جنسيت ولسانلرينی محافظه ايتمكده درلر.

تقسيماتی. — انكلتره قطعه‌سی نفس انكلتره ايله غال ياخود والس خطه‌سنه منقسم ايسه‌ده، بوتقسيم صرف جغرافی و تاريخی بر تقسيم اولوب، سياسی دكلدر؛ چونكه غال خطه‌سنك هيچ برامتيازی ويا بركونه اداره مخصوصه‌سی اوليوب، انكلتره‌نك سائر طرفلرندن بر فرقی يوقدر. انكلتره ٥٢ قونتلغه يعنی ايالت وياسنجاغه منقسم اولوب، بونلرك ٤٠ ی نفس انكلتره‌ده و١٢ سی غال خطه‌سنده‌در. بوقونتلقلرك اساميسيله مساحهٔ سطحيه‌لری واهاليلری زيرده‌كی جدولده كوستريليور. اهالينك مقدار اخيرينی مبين بر جدوله دسترس اوله‌مديغمزدن، ١٨٧١ تاريخ ميلاديسنده اجرا اولنان استاتستيقه كوره بيان ايديورسه‌كده، اووقتدن بری انكلتره‌نك عموم اهاليسنده ٤ مليون قدر تزايدوقوع بولمش اولديغندن، هرقونتلغك اهاليسی اونسبتده تزايدايتمش اوله‌جغنده شبهه يوقدر.

قونتلق		مربع كيلومتره	اهالی
(جهت شرقيه‌ده)			
نورتومبرلاند (مركزی نوقاستل)		٥ ٠٥٦	٣٨٦ ٦٤٦
دورهام		٢ ٥١٩	٦٨٥ ٠٨٩
يورقشير	قسم شرقيسی	٣ ١١٠	٢٦٨ ٤٦٦
	قسم شماليسی	٥ ٤٦٤	٢٩٥ ٢٧٨
	قسم غربی ومركزی	٧ ١٩٦	١ ٨٧٤ ٦١١
لينقولن		٧ ١٨٥	٤٧٦ ٥٩٩
نوتينقهام		٢ ١٢٩	٣١٩ ٧٥٨
دربی		٢ ٦٦٦	٣٧٩ ٣٩٤
استافورد		٢ ٩٤٨	٨٥٨ ٣٢٦
ليچستر		٢ ٠٨٠	٢٦٩ ٣١١
روتلاند		٥ ٣٨٨	٢٢ ٠٧٥
نورتامپتون		٢ ٥٥٠	٢٤٣ ٨٩١
بدفورد		١ ١٩٦	١٤٦ ٢٥٧
هونتينغتون		٩٢٩	٦٣ ٧٠٨
قامبريج		٢ ١٢٥	١٨٦ ٩٠٦
نورفولق		٥ ٤٨٠	٨٤٣ ٦٥٦
سوفولق		٣ ٨٣٤	٣٤٦ ٨٩٦
اسكس		٤ ٢٩٣	٤٦٨ ٤٣٦

ميدلسكس (مركزى لوندره)	۸۲۹	۲ ۵۳۹ ۷۶۵
هرتفورد	۱ ۵۸۲	۱۹۲ ۲۲۶
بوركينغهام	۱ ۸۸۹	۱۷۵ ۸۷۹
اوقسفورد	۱ ۹۱۳	۱۷۷ ۹۷۵
برقشير	۱ ۸۲۷	۱۹۶ ۴۷۵
سورى	۱ ۹۳۷	۱ ۰۹۱ ۶۵۵
(جهت جنوبيه‌ده)		
كنت	۴ ۲۰۶	۸۴۷ ۲۹۴
سوسكس	۳ ۷۹۱	۴۹۷ ۴۵۶
هامپشير (مركزى وينچستر)	۴ ۳۳۱	۵۴۴ ۶۸۴
ويلتشير	۳ ۵۶۱	۲۶۷ ۱۷۷
دورست	۲ ۵۵۸	۱۹۵ ۵۳۷
سومرست	۴ ۲۳۸	۴۶۳ ۴۸۳
دوونشير	۶ ۷۰۶	۶۰۱ ۳۷۴
قورنوال	۳ ۳۳۵	۳۶۲ ۳۴۳
(جهت غربيه‌ده)		
غلوچستر	۳ ۲۵۸	۵۳۴ ۶۴۰
مونموت	۱ ۴۹۱	۱۹۵ ۴۴۸
هرفورد	۲ ۱۶۴	۱۲۵ ۳۷۰
وورچستر	۱ ۹۱۱	۳۳۸ ۸۳۷
وارويق	۲ ۲۸۲	۶۳۴ ۱۸۹
سالوب (اشروپشير)	۳ ۳۱۳	۲۸۴ ۱۱۱
چستر	۲ ۸۶۱	۵۶۱ ۲۰۱
لانقاستر	۴ ۹۳۴	۲ ۸۱۹ ۴۹۵
وستمرلاند	۱ ۹۶۴	۶۵ ۰۱۰
كومبرلاند	۴ ۰۵۲	۲۲۰ ۲۵۳
(غال خطه‌سنده)		
غلامورغان (مركزى قارديف)	۲ ۲۱۶	۳۹۷ ۸۵۹
كرمارتن	۲ ۴۴۵	۱۱۵ ۷۱۰
پمبروق	۱ ۶۵۵	۹۱ ۹۰۸
قارديغان	۱ ۷۹۴	۷۳ ۵۴۱
بركنوق	۱ ۸۶۲	۵۹ ۹۰۱
رادنور	۱ ۱۰۱	۲۵ ۴۳۰
مونتغومرى	۱ ۹۵۶	۶۷ ۶۲۳
مريونت	۱ ۵۵۹	۴۶ ۵۹۸
كرناروون	۱ ۴۹۸	۱۰۶ ۱۲۱
آنغلسى	۷۸۳	۵۱ ۰۱۰
دنبيغ	۱ ۵۲۶	۱۰۲ ۱۰۲
فلينت	۷۴۸	۷۶ ۳۱۲
جمعاً	۱۵۱ ۰۴۳	۲۲ ۷۱۲ ۲۶۶

شهر وقصبه‌لرى. — انكلتره‌نك اكثر اهاليسى شهر وقصبه سكانندن اولوب، عموم اهالينك يوزده ۶۲سى شهر وقصبه‌لرده ساكن بولنيور. انكلتره‌ده‌كى شهر وقصبه‌لرك عددى ۹۳۸ اولوب، يوز بيكدن زياده نفوسى اولانلرى، ۱۸۸۵ تاريخ ميلاديسى استاتستيقنه كوره، بروجه زيردر:

شهر	اهالى
لوندره	۴ ۰۸۳ ۹۲۸
ليورپول	۵۱۷ ۷۲۴
مانچسترمع‌سالفورد	۵۹۷ ۶۴۹
بيرمينغهام	۴۲۷ ۷۶۹
ليدس	۳۳۳ ۱۳۹
شفيلد	۳۰۵ ۷۱۶
برادفورد	۲۱۴ ۴۳۱
نوتينغهام	۲۱۱ ۴۲۴
نوقاستل مع فاستشد	۲۱۱ ۱۶۲
هول	۱۸۶ ۲۹۲
وستهام	۱۳۸ ۹۵۳
ليچستر	۱۳۶ ۱۴۷
پورچموت	۱۳۴ ۶۵۹
اولدهام	۱۲۶ ۳۹۰
سوندرلاند	۱۲۵ ۳۲۷
بريغتون	۱۱۴ ۶۷۲
بلاقبورن	۱۱۲ ۵۷۴
بولتون	۱۱۰ ۰۸۵
پرستون	۱۰۰ ۴۰۶

معارف وصنايع وتجارتى. — انكلتره‌ده معارف سائر ممالك متمدنه‌يه نسبةً كرى اولوب، اوقومسى يازمسى اولميان اهالى خيلى مقدارده‌در. درت دار الفنونى اولوب، اوقسفورد، قامبريج، لوندره ودورهام شهرلرنده درلر. بونلرك ايلك ايكيسى پك اسكيدر. شهرلرك كافه‌سنده برر اعدادى مكتبى بولنيور. جمعيات علميه وفنيه‌نك اكثرى لوندره‌ده اولوب، سائر بيوك شهرلرك دخى كنديلرينه مخصوص جمعيتلرى واردر. انكليزلرك الك زياده اهميت ويردكلرى فنلر علوم طبيعيه، كيميا، جراثقال، هيئت والحاصل صناعيه، تجارته وكميجيلكه دخل وياردمى اولان فنلردر. جغرافيا علمى دخى پك ايلرى كيدوب، انكلتره‌ده‌كى جمعيت جغرافيه‌نك بو فنه ايتديكى خدمتلر پك بيوكدر. علم بشره مخصوص اولان جمعيتى دخى آوروپاده امثالسز در. السنهٔ شرقيه وعلى الخصوص عربى، فارسى وهند لسانلرينه مخصوص دخى لوندره‌ده واوقسفورد ده مدرسه‌لر وواسع كتبخانه‌لر بولنوب، بو ايكى شهرده خيلى كتب عربيه وفارسيه وسائره دخى نشر اولنمشدر.

انكلتره‌ده صنايع پك ايلرى اولوب، على الخصوص پاموق، يوك وايپك منسوجاتيله دمير معمولاتنه مخصوص فابريقه‌لرى پك چوقدر. اهاليسنك قسم اعظمى صنعتله مشغول اولوب، الك كوچك قصبه‌لرنده بيله متعدد فابريقه‌لر بولنور. صنائعجه انكلتره‌يه فرانسه ايله ممالك مجتمعه‌دن بشقه هيچ برمملكت ادعاى

رقابت ایده‌مز. هر نه‌قدر انکلیز منسوجات ومعمو-
لاتی فرانسه‌نك‌کیلر قدر اینجه وظریف دکل ایسه‌ده،
دها صاغلام ودها چوق اولدیغنه شبهه یوقدر.
دباغخانه‌لری وچینی، جام، کاغد، بیره، اسپیرتو فا-
بریقه‌لری دخی چوقدر. الحاصل انکلتره‌نك محصولات
صناعیه‌سی پك چوق اولوب، دنیانك هرطرفنده
صرف اولنمقده‌در.

تجارتجه انکلتره بتون ممالك ارضك برنجیسی او-
لوب، ذاتاً سفائن تجاریه‌سی پك چوق اولمغله، اها-
لیسنك برقسمی کمیجیلکله مشغول بولندیغندن، ودنیا-
نك مختلف اقلیم وقطعه‌لرنده مستملکاتی بولندیغندن،
کلیتلی تجارت ایتمکده‌در. اخراجاتی محصولات صنا-
عیه‌دن عبارت اولوب، ادخالاتی دخی باشلیجه داخل
مملکتده حاصل اولمیان ویا کفایت ایتمین شراب،
حبوبات، قهوه، چای، وسائره ایله فابریقه‌لرده
صرف اولنان یوك، پاموق، ایپك کبی شیلردن عبا-
رتدر. [سفائن تجاریه سیله ادخالات واخراجاتك
مقداری حقنده ماده‌ٔ آتیه‌یه مراجعت بیوریله.]

فابریقه‌لرك کثرتی، تجارتك ایشلکلکی واسکله
لرك چوقلغی انکلتره داخلنده اسکله‌لرله بیوك وکو-
چك شهر وقصبه‌لرك آره‌سنده وبو شهرلرك برندن
دیکرینه بر چوق طرق ومعابر کشادینه احتیاج حس
ایتدیروب، کرك شوسه‌لری وکرك دمیر یول وجد-
وللری اوقدر چوقدر، که سطرنج کبی هرطرفدن
تقاطع ایدوب، یولسز هیچ بر قاریش یری قالمامشدر،
دنیلسه سزادر.

احوال تاریخیه‌سی.— انکلتره قطعه‌سنك احوال
قدیمه‌سی مجهول اولوب، بو مملکت اسکیدن بری
آسیای وسطیدن هجرت ایتمش اولان (کلت) اقوامیله
مسکون اوله‌رق نیم وحشی بر حالده بولنیور ایدی.
میلاد عیسادن ٥٥ سنه اول روما سردارلرندن
مشهور قیصر اووقت (برتانیا) اسمیله معروف اولان
بو قطعه‌یه داخل اولوب، بعض یرلرینی ضبط؛ وبعده
روماليلر اوراده فتوحاته دوام ایده‌رك، میلادك برنجی
قرنندن مملکتك اکثر طرفلرینی استیلا ایتمشلردی.
میلادك ٤١١ تاریخنده ایمپراطو (هونوریوس) بریتا-
نیایی ترك ایتمکله، اهالیسی اولان (برتون) لر، که کلت
اقوامندن ایدیلر، (پیکت) دنیلن واسقوچیا طرفنده
بولنان دیکر برقومك تعرضاتنه مقاومت ایده‌مدکلرندن،
جرمانیاده‌کی (صاقسون) لرك امدادینه محتاج اولمشلردر.
صاقسونلر بودعوتدن بالاستفاده ٤٤٧ تاریخ میلادیسنده
انکلتره‌یه بالدخول، کنت، سوسکس، سکس واسکس
اسملریله درت کوچك دولت تأسیس ایتمشلردی. بونلردن
صکره یعنی آلتنجی قرن میلادینك اواسطنده جرمانیانك شما-
لندن (آنغل) قومی انکلتره‌یه دخول ایله، استانغلیا، مرسیا
ودیریامع برنیکیا اسملریله دیکر اوچ دولت دها تشکیل
ایتمشلردر. ٨٢٧ تاریخنده بویدی دولت نهایت
وسکس قرالی (اکبرت) ك ضبطنه چکمکله، برتك دولت
تشکیل اولنمشدر. طقوزنجی قرن میلادی اواسطنده
دانیمارقه‌لیلر دفعاتله انکلتره‌یه هجوم ایله، بومملکتی
نهب وغارت ایتمشلر؛ وبرآره‌لق بیوك آلفرد کندیلرینی
عقد مصالحه‌یه مجبور ایتمش ایسه‌ده، اون برنجی قرن
میلادی اوائلنده ینه هجومله. حکمدارلری بولنان
(ـونون)ای انکلتره تختنه اجلاس ایتمشلردر. دانیمار-
قه‌لیلر آنجق اوتوزسنه قدر انکلتره‌ده حکم سوروب،
بعده ینه صاقسونلر رأس کاره کلمشلرسه‌ده، ١٠٦٦ ده
نورماندیا دوقه‌سی برنجی کویوم انکلتره‌یی ضبطله،
بوقطعه‌یه یکی برجنسیت ادخال ایتمش؛ و ١١٥٤ ده
(آنژو) قونتلری تختی ضبطله، احفادلری ١٤٨٥ تاریخنه
قدر حکم سورمشلردر. بو آره‌لقده فرانسه‌نك برقاچ
ایالتی دخی انکلتره‌نك الینه چکمش؛ وایرلانده ایله اسقو-
چیا دخی موقتاً ضبط اولنمشیدی. ١٤٨٥ تاریخنده
حکمدارلق (تودور) خاندانه، و١٦٠٣ ده استوآرت
فاملیاسنه چکمشدر. استوآرت خاندانی اسقوچیایه
مالك بولنمغله، بونلرك زماننده اسقوچیا ایله انکلتره
برلشدیکی کبی، ایرلانده دخی الحاق اولنمشیدی. بونلر-
دن برنجی شارل ١٦٤٩ تاریخ میلادیسنده اعدام
اولنه‌رق، جمهوریت اعلان اولنمش؛ ومشهور قروموَل
وفاتنه‌دك ٩ سنه بو جمهوریتی اداره ایتمشدر. ١٦٦٧
تاریخنده استوآرت خاندانی ینه موقع اقتداره کلمش
ایسه‌ده، سکز سنه صکره بسبتون اسقاط اولنه‌رق،
انکلتره تختنه (اورانژ) پرنسی اوچنجی کویوم جلب
واجلاس اولنمش؛ و١٧١٤ ده انکلتره حکمدارلغی
هانووره خاندانه چکمشدر، که الیوم بو خاندان حکم
سورمکده‌در. انکلتره‌ده حکم سورمش حکمدارلرله
تاریخ جلوسلری بروجه آتیدر:

١ — صاقسون خاندانی

اکبرت	٨٢٧
اتلولف	٨٣٦
اتلبرت	٨٦٠
برنجی اتلرد	٨٦٦
بیوك آلفرد	٨٧١
برنجی ادوآرد	٩٠٠
آتلستان	٩٢٥
برنجی ادموند	٩٤١
ادرد	٩٤٦
ادوی	٩٥٥
ادغارد	٩٥٧
سنت ادوآرد	٩٧٥
ایکنجی اتلرد	٩٧٨

٢ — صاقسون ودانیمارقه خاندانلری

سوئنون (دانیمارقه‌لی)	١٠١٣
اتلرد (ثانیاً)	١٠١٤
ایکنجی ادموند (صاقسون)	١٠١٦
بیوك قانوت (دانیمارقه‌لی)	١٠٣٩
ادوآرد قونف (صاقسون)	١٠٤١
ایکنجی هارولد (صاقسون)	١٠٦٦

٣ — نورماند خاندانی

جهانکیر کویوم	١٠٦٦
ایکنجی کویوم	١٠٨٧
برنجی هنری	١١٠٠
اتیان	١١٣٥

٤ — آنژو خاندانی

ایکنجی هنری	١١٥٤
ریشار کوردولیون	١١٨٩
ژان	١١٩٩
اوچنجی هنری	١٢١٦
برنجی ادوآرد	١٢٧٢
ایکنجی ادوآرد	١٣٠٧
اوچنجی ادوآرد	١٣٢٧
ایکنجی ریشار	١٣٧٧
دردنجی هنری	١٣٩٩
بشنجی هنری	١٤١٣
آلتنجی هنری	١٤٢٢
دردنجی ادوآرد	١٤٦١
بشنجی ادوآرد	١٤٨٣
اوچنجی ریشار	١٤٨٣

٥ — تودور خاندانی

یدنجی هنری	١٤٨٥
سکزنجی هنری	١٥٠٩
آلتنجی ادوآرد	١٥٤٧
ژان غری	١٥٥٣
ماریه	١٥٥٣
الیزابت	١٥٥٨

٦ — استوارد خاندانی

برنجی ژاق	١٦٠٣
برنجی شارل	١٦٢٥

(جهوریت)

فترت	١٦٤٩ — ١٦٥٢
او. قروموال (مدبرامور)	١٦٥٣
ر. قروموال	١٦٥٨

(استوآرتلرك عودتی)

ایکنجی شارل	١٦٦٠
ایکنجی ژاق	١٦٨٥

٧ اورانژ و استوآرت خاندانلری

اوچنجی کویوم وماریه	١٦٨٩
آنه	١٧٠٢

٨ — هانووره خاندانی

برنجی جورج	١٧١٤
ایکنجی جورج	١٧٢٧
اوچنجی جورج	١٧٦٠
دردنجی جورج	١٨٢٠
دردنجی کویوم	١٨٣٠
ویقتوریا	١٨٣٧

انکلتره { دولتی. اوروپانك دول معظمـه‌سندن اولـوب، دول بحـریه‌نك برنجیسیدر. بودولت اصل نفس انکلتره، اسقوچیا وایرلانده‌دن مرکب اولوب، قطعات خمسه‌ده برچوق ممالك ومستملکاتی دخی واردر. رسماً اسمی (بیوك برتانیا) اولوب، مذکور اوچ قطعه‌دن مرکب اولمق مناسبتیله «دولت متحده» دخی دنیلیورسه‌ده، لسانمزده انکلتره دولتی نامیله شهرت بولمش اولدیغندن، حقنده ویریله‌جك معلوماتی بوماده ده بیان ایتمکی مناسب کوردك. انکلتره اسمی بو دولتك بتوننه دلالت ایتمدیکی کبی، بیوك برتانیا اسمی دخی انکلتره ایله اسقوچیایی جامع اولوب، ایرلانده بو مسمانك خارجنده قالیرسه‌ده، تسمیة العام باسم الخاص طریقیله بواسملرك ایکیسی دخی مستعملدر.

انکلتره‌دولتی آوروپاده‌کی ممالکی‌اعتباریله برقراللق، وقطعات سائره‌ده‌کی مستملکات واسعه‌سی اعتباریله ایمپراطورلق عد اولنور. کرك آوروپاده‌کی اصل ممالکنی ترکیب ایدن انکلتره، اسقوچیا وایرلانده وکرك مستملکاتنك هربری حقنده اقتضا ایدن معلومات جغرافیه واحوال خصوصیهٔ سائره محللرنده آیری آیری

بيان اولنديغندن، شوراجقده يالكز احوال عموميه‌لرى حقنده برقاچ سوز ايله بودولتك قواى ماليه وعسكريه وسائره‌سى حقنده اقتضا ايدن تفصيلاتى ويرمكله اكتفا ايده‌جكز.

مساحهٔ سطحيه واهاليسى. — انكلتره دولتنك زيرحكمنده بولنان ممالك واسعه‌نك مساحهٔ سطحيه‌سيله اهاليسى بروجه زيردر:

ممالك	مربع كيلومتره	اهالى
نفس انكلتره	١٣١ ٦٢٨	٢٤ ٦١٣ ٩٢٦
غال خطه‌سى	١٩ ٠٦٩	١ ٣٦٠ ٥١٣
اسقوچيه	٧٨ ٨٩٥	٣ ٧٣٥ ٥٧٣
ايرلانده	٨٤ ٢٥٢	٥ ١٧٤ ٨٣٦
مان آطه‌سى	٥٨٨	٥٣ ٥٥٨
نورماند آطه‌لرى	١٩٦	٨٧ ٧٠٢
خارجده بولنان عساكر بحريه و بريه		٢١٥ ٣٧٤
جمعا انكلتره قراللغى	٣١٤ ٦٢٨	٣٥ ٢٤١ ٤٨٢
هندستان وسرنديب	٩٣٥ ٧٧٧	٢٠٤ ٦٧٠ ٥١٥
دومينيون قطعه‌سى	٣ ٤٠٦ ٥٤٢	٤ ٣٢٤ ٨١٠
آوستراليا	٣ ٠٨٣ ٤٤٠	٣ ٧١٤ ٦٥٥
مستملكات سائره	١ ٤٣٣ ٨٨٧	٦٢ ٧٨٤ ٣٨١
جمعاً انكلتره ايمپراطورلغى	٨ ٩٨١ ١٣٠	٣١٠ ٧٣٥ ٨٤٠

قوهٔ ماليه وعسكريه‌سى، ادخالات واخراجاتى. — انكلتره دولتنك واردات و مصارف سنويه‌سى ٩٠ مليون انكليز ليراسى راده‌سنده در. ديون عموميه‌سى دخى ٧٥٠ مليون ليرايه قريبدر. عساكر منتظمه‌سى ٢٢١ ٠٠٠ افرادله ٢٥ ٥٠٠ سوارى حيواندن عبارت اولوب، عساكرر ديفه‌سى ٥٧ ٥٠٠، وعساكر مليه ومعاونه‌سى دخى ٨١١ ٠٠٠ كشى ايله ٦٤ ٠٠٠ آتدن مركبدر. بوندن ماعدا ايرلانده‌ده ١٣ ٠٠٠ وهندستانده ١٩٠ ٠٠٠ ژاندارمه‌سى واردر. طوپلرى ٦٢٨ عددنده‌در. عساكر بحريه‌سى دخى ٨٧٥٠٠ كشيدن عبارت اولوب، دونمه‌سى ٦١ زرهلى، ٢٩٠ واپور، ٢١٢ يلكن كميسى، ١٥٠ تورپيل واپورندن مركبدر.

انكلتره‌نك سنوى ادخالاتى ٤٢٠ مليون واخراجاتى ٢٩٠ مليون انكليز ليراسى راده‌لرنده اولوب، على العموم تجارت سنويه‌سى ٧٠٠ مليون ليرادن زياده‌در. انكلتره‌نك سفائن تجاريه‌سى اوروپاده ١٦ بيك كسور يلكن كميسيله ٦ بيك كسور واپوردن، ومستملكاتده ١٢ بيك كسور يلكن كميسيله ٢ بيك كسور واپوردن، كه جمعاً انكليز سنجاغنى حامل سفائن ٣٨ بيك كسور پاره‌دن عبارت اولوب، مجموعى ٩٠ مليون كسور طونيلاته استيعابنده‌در.

حكومتى، اصول اداره‌سى. — انكلتره دولتى بر دولت مشروطه اولوب، برى عوامه وديكرى لوردلره مخصوص اولمق اوزره، ايكى مجلس مبعوثانى واردر. قوانين ونظاماتك وضعى ويا لغو وتعديلى بو ايكى مجلس ايله حكمدارك يدنده اولوب، آنجق اصل قوت عوام مجلسنده‌در. هيئت وكلاسى ١٥ كشيدن مركب اولوب، بونلر حكمدارك نامنه حركت ايدرلرسه‌ده، مجلس مبعوثانك اكثريت آراسنى قزانمق مجبوريتنده‌درلر. نوعما اعيان مجلسى ديمك اولان لوردلر مجلسى ٥٦٤ اعضادن مركب اولوب، بونلر ارثاً اعضالقده بولنورلر. عوام مجلسنك اعضاسى ايسه اهاليدن انتخاب اولنه‌رق، ٦٧٠ عددنده‌درلر.

انكليز (Anglais) آوروپانك اك بيوك واك متمدن امتدن اولوب، اصل وطنى نفس انكلتره ايكن، شمديكى حالده غال، اسقوچيا وايرلانده‌نك همان بتون اهاليسى بوجنسيته منسوب اولدقدن بشقه، آمريقاى شمالينك همان بتونيله آوستراليا قطعهٔ واسعه‌سى دخى بو امتك افراديله مسكوندر. اميد بروننده، هندستانده وسائر انكلتره مستملكاتنده دخى برچوق انكليزلر بولنيور. الحاصل بتون كرهٔ ارضك اوزرنده موجود انكليزلر ١٠٠ مليونه قريبدر.

انكليز قومى بر قاچ قومك اختلاط وامتزاجندن حاصل اولوب، اساسلرى انكلتره‌نك اهالئ قديمه‌سى اولان (كلت) قومى ايسه‌ده، بوندن اولكى ماده‌ده بيان اولنديغى اوزره، جرمانيادن بر چوق صاقسونلر وآنغللر كلوب، كلتلرله قاريشمش؛ وآكلاشلديغنه كوره بويكى كلنلر كرك كثرتجه وكرك قوت ونفوذجه اسكى اهاليه غلبه ايتمكله، لسانلرى كلتجه‌دن زياده جرمان لسانلرى صره‌سنه كيرمشدر. بعده برچوق دانيمارقه‌ليلر ونورماندلر هجرت ايدوب، بونلرله قاريشدقلرندن، اسقانديناو قانى دخى قاريشمش؛ ونورماندلرك زماننده لسان رسمى ومجبورى فرانسزجه اولديغندن، انكليز لسانه بر چوق فرانسزجه كلمات دخى كيرمش؛ وعلى الخصوص اصطلاحات تماميله بو لساندن آلنمشدر. بووجهله تشكل ايدن انكليز لسانى عصردن عصره تبدل ايده‌رك، وخصوصيله تلفظى

بر چوق تغیراته اوغرایه‌رق، شمدیکی لسان حاصل اولمشدر.

انکلیز قومنك اکثر افرادی اوزون بویلی، توانا وقانلی آدملر اولوب، کرك ارکك وکرك قادینلری عمومیت اوزره کوزلدرلر. اخلاقجه طوغریلق وثبات ومتانتله مشهوردرلر.

انکلمان (Engelmann) لیطوغرافیا صنعتنی خیلی ایلری کوتورمش والوان مختلفه ایله طبع ایتمك اصولنی یعنی (خرومو لیطوغرافیا) یی ایجاد ایتمش بر فرانسز اولوب، غایت کوزل بعض شیلر طبعنه موفق اولدقدن بشقه، بو فنه دائر برقاچ کتاب دخی یازمشدر. میلادك ١٧٨٨ تاریخنده طوغوب، ١٨١٥ ده وفات ایتمشدر.

انکوری [« آنقره » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

انکیان (Enghien) بلچیقه‌ده (مونس) ك ٣٢ کیلومتره شمالنده واقع برقصبه اولوب، ٥٠٠٠ اهالیسی، برسرای وبغچه‌سی، دانتله، بز وتول فابریقه‌لری واردر. بوربون خاندانك حکمدارلق میراثندن خارج اولان بعض افرادی انکیان بارونی وانکیان دوقه‌سی عنوانلرینی آلمشلردی.

انوار ایران شعراسندن اولوب، تیمورلنك زمانلرنده تبریزده تولد ونشئت ایتمش؛ وبرمدت شیخ صدرالدین اردبیلینك خدمتنده بولندقدن صکره، کیلانه واورادن هراته کیده‌رك، کمالات ظاهریه وباطنیه‌سنه بناء، اورا خلقنك فوق العاده رعایتنه مظهر اولدیغندن، شاه رخ بن تیمور طرفندن اورادن اخراج اولنغله، سمرقند وبلخه کیتمش؛ ونهایت (جام) قصبه‌سنده اختیار اقامتله، اوراده وفات ایتمشدر. اشعار عارفانه‌سی چوق اولوب، شو ایکی بیت اوجمله دندر:

قضا شخصیست پنج انکشت دارد
چو خواهد از کسی کامی برآرد
دو بر چشمش نهد آنکه دو بر دوش
یکی بر لب نهد کوید که خاموش

— بو اسمله همدانلی برشاعر دخی اولوب، شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

حاجی وطوف حرم ماوسر کوی دوست
کعبه کجا ما کجا کعبهٔ ما کوی اوست

انوری (اوحدالدین) ایرانك اعاظم شعراسندن اولوب، فردوسی ونظامی وسعدی ایله برابر شعرای ایرانك سر آمدانندن معدوددر. (ابیورد) قصبه‌سنده طوغوب، طوسده واقع «مدرسهٔ منصوریه»ده تحصیل علوم وفنونله، علوم متنوعه ده وعلی الخصوص هیئت ونجومده عصرینك فریدی اولمشیدی. اشعاری وعلی الخصوص قصیده‌لری فوق العاده کوزل اولوب، بونلرك بری سلطان سنجرك منظوری اولمغله، پادشاه مشار الیه صاحب ترجمه‌نك قدرینی آکلایه‌رق، کندیسنی یاننه آلمش؛ وانعام والتفاتنه مظهر ایتمش ایدی. کواکب سبعه‌نك برج میزانده اجتماعی حقنده استخراج ایتمش اولدیغی حکمك عکسی چیقمغله، سلطان سنجرك توجهنی غائب ایدوب، بلخه فراره مجبور اولمش، و٦٥٦ تاریخنده اوراده وفات ایتمشدر. شو برایکی بیت برقصیده‌سندندر:

چو برکشید شفق دامن ان بسیط هوا
شب سیاه فروهشت خیمه را دامن
هلال عید پدید آمد از کنار فلك
منیر چون رخ یار وبخم چوقامت من

انوری قانونی سلطان سلیمان خان دوری شعراسندن اولوب، استانبوللیدر. اشعاری غایت لطیف وفصیح اولدیغی حالده، غرابتدن اوله‌رق، کندیسی جاهل وامی برآدم اولوب، مرکب صانمغله مشغول ایدی. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

زلفکله خطك علم وفا بخشن ایدرهب
بیری قره جاهل بریسی جهل مرکب

انوش حضرت آدمك تورونی وحضرت شیثك اوغلی اولوب، تورانده قابیلك اوغلی اولمق اوزره مذکوردر. متوشلحك پدری اولمق اوزره، دیکر برانوش دخی تورانده مذکور اولوب، ٣٦٥ سنه یاشادیغی مرویدر.

انوشتکین سلطان سنجرك امراسندن اولوب، سلطان قطب الدین محمد خوارزمینك پدریدر.

انوشروان [« نوشروان » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

انه یاخود انیاس (Énée, Ænéas) اساطیرله قاریشیق اولان اسکی یونان وروما

تاریخنه کوره یونانیلرله محاربه ایدن تروآ حکمداری مشهور پریامك دامادی اولوب، شهر مذکور کبراسندن (آنخیس)ك کویا حسن الهه‌سی زهره ایله ازدواجندن تولد ایتمشیدی. تروآ محاربه‌سنده فوق‌العاده برجسارت کوستروب، بو شهرك ضبط وتخریبندن صکره، پدریله اوغلنی و زوجه‌سنی آله‌رق، قاچمش؛ وبراورمانك ایچنده زوجه‌سنی غائب ایتدکدن صکره، توطن ایده‌جك بریر تحریسیچون کمی‌یه بینوب، یدی سنه دکیزلرك اوزرنده طولاشمش؛ برآره‌لق آفریقا سواحلنه بناشمش؛ ونهایت ایتالیایه چیقوب، آخرته بر سیاحت ایتدکدن صکره، (لاتیوم) مملکتنه واصل اولنجه، اورانك حکمداری (لاتینوس) طرفندن حسن قبول اولنمش؛ وبو حکمدارك قیزی (لاوینیا) کندیسنه نشانلانمشیدی. قیزك اسکی نشانلیسی (روتول)لر حکمداری (تورنوس) کندیسیله محاربه‌یه چیقمش ایسه ده، انه بونی قتل ایده‌رك، قیزی تزوج، و بونك نامنه (لاوینیوم) شهرینی تأسیس ایتمش. کندیسنك (سیلویوس) اسمنده بر اوغلی اولمش، که رومانك بانیسی اولان (رومولوس)ك جدّاعلاسیدر. اسکی روما مشاهیر شعراسندن (ویرجیل) بو حکایه‌یی اومیروسك « ایلیاده » عنوانلی اثرندن آلوب، مفصل صورتده نظمه چکه‌رك، مشهور بر منظومه وجوده کتیرمشدر.

انه { (Énée) یونان قدیم محررلرندن اولوب، فن حربه دائر برنجی اوله‌رق کتاب یازمش اولدیغندن، فن حربجی (Tacticien) لقبیله ملقبدر. قبل المیلاد ۳۳۶ تاریخلرنده برحیات بولنمش اولدیغی مظنوندر. آثاری نایاب اولوب، یالکز بشقه‌لری طرفندن اختصار اولنمش بر کوچك اثری بولنمش، ونشر وترجمه اولنمشدر.

— بو اسمله غزه‌لی برحکیم یونانی دخی واردر، که بشنجی قرن ملادیده ظهور ایدوب، (پروقلیس)ك تلامذه‌سندن ایدی. بعض رسائلی وبقای روح حقنده بر مکالمه‌سی موجوددر. نصرانی المذهب اولوب، افلاطونك مذهب فلسفه‌سنه تابع ایدی.

اُنَیس { انیس انصاری، انیس بن جنادة الغفاری، انیس بن ضحاك اسلمی، انیس بن عتیك انصاری، ابو فاطمه انیس ضمری، انیس بن قتاده، انیس بن مرثد، انیس بن معادبن انس، سکزی‌ده صحابه‌دندرلر.

انیس { (Ennis) ایرلانده‌ده (قلاره) قونتلغنك مرکزی اولان بر شهر اولوب، (فرکوس) نهری اوزرنده (لیمریك) شهرینك ۳۱ کیلومتره شمال غربیسنده واقع و ۱۰۰۰۰ اهالیی جامعدر.

انیس افندی { (شیخ رجب —) ادرنه‌ده کائن مرادیه مولویخانه‌سنك شیخی اولوب، عالم وشاعر برذات ایدی. ۱۱۴۷ تاریخنده ارتحال ایتمشدر. مرتب دیوانی واردر. شو بیت جمله‌ٔ اشعارندندر:

آشنای روح قدسه حالت افزادر سماع
تشنکان بزم عشقه شوق بخشادر سماع

— آنف الترجمه‌نك مریداندن بر (مصطفی انیس افندی) دخی واردر، که مصرده کی مولویخانه‌ده شیخ اولوب، بعض اشعاری واردر. شو بیت او جمله‌دندر:

ناله سن نی سربنی اکا قدوم ایلیان
نه بیلور دائرهٔ حضرت مولانایی

انیسکیلن { (Enniskillen) ایرلانده‌ده (فرمانانغ) قونتلغنك مرکزی بر قصبه اولوب، دوبلینك ۱۳۷ کیلومتره شمال غربیسنده واقع و ۶۰۰۰ اهالیی جامعدر.

انیسی شاملو { (علی قلی بیك) ایران شعراسندن وشاملو قبیله‌سی کبراسندن اولوب، شاه اسماعیل صفوینك تورونی ابراهیم میرزانك محب وندیمی ایدی. بعده هراته انتقال ایله، علی نقی خانك خدمتنه کیرمش؛ وبونك قتلندن صکره، هندستانه رحلتله، برمدت خانخانانك خدمتنده وسید ذوالفقار ایله شکیبیٔ اصفهانینك رفاقتنده بولنمش؛ و ۱۰۱۴ده (برهانپور) ده وفات ایتمشدر. مرتب دیوانی و « محمود وایاز » عنوانیله برمثنویسی واردر. شو ایکی بیت مذکور مثنویسندندر:

شه صاحبقران محمود غازی
برون آمد بعزم صید تازی
بخون صید تا آلوده دامان
قرار این بود شهرا باغلامان الخ.

انیوس { (Ennius) اسکی روما شعراسندن اولوب، میلاددن ۲۴۰ سنه اول

قالابره‌نك (روديس) شهرنده طوغمش، وقبل الميلاد ١٦٩ تاريخنده وفات ايتمشدر. بعض مضحكه وهزليه هجويه‌لر و «جهوريتك تاريخى» عنوانيله بر ده منظومه يازمشدر. آثارينك يالكز بعض پارچه‌لرى بولنه‌بيلمشدر.

او (O) «ابن» معناسيله ايرلانده‌لى بعض آدملرك اسملرى باشنده بولنور. [مركباتنه مراجعت بيوريله.]

اوآزه (Oise) فرانسه‌نك شمال شرقى قسمنده بر نهردر، كه بلچيقه حدودى داخلنده نبعانله، جنوب غربى‌يه طوغرى آقه‌رق، كيزه، فره، نويون، قومپيان، قريل، بومون و پونتوآزه شهرلرينك ايچندن ويا يانندن چكر؛ وصاغدن (ترن)، صولدن (اسنه) و (وونله) چايلرينى اخذ ايتدكدن صكره، پاريسك آلت طرفنده صاغدن (سينه) ايرماغنه دوكيلور. مجراسى ٢٤٠ كيلومتره طولنده‌در. (سنت كنتن) قنالنه بر جدولله مربوط اولديغى كبى، نهرك مجراسنه موازى اوله‌رق ٢٨ كيلومتره طولنده بر جدولى دخى واردر.

اوآزه (Oise) فرانسه‌نك ايالات شماليه‌سندن اولوب، ايچندن چكن نهرك اسميله تسميه اولنمشدر. بو ايالت مستطيله شبيه بر شكلده اولوب، شمالاً (سومه)، شرقاً (اسنه)، جنوباً (سينه مع مارنه) و(سينه مع اوآزه)، غرباً دخى (اوره) و (آشاغى سينه) ايالتلريله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحيه‌سى ٥٨٥٥ مربع كيلومتره واهاليسى ٤٠٣١٤٦ كشيدر. اسكى «فرانسه جزيره‌سى» ايله (پيقارديا) خطه‌لرينك بر رقسمندن عبارت اولوب، مركزى (بووه) شهريدر. اراضيسى منبت ومحصولدار اولوب، بغداى، كتن، كنوير وسائره محصولاتى چوقدر. مرعالرى دخى پك كوزل واورمانلرى چوقدر. مرمرلرى وابنيه ودكرمن طاشلرى دخى بولدر. محصولات صناعيه‌سى باشليجه خالى وچكه انواعيله يوكدن معمول بعض منسوجات، باصمه، بز، تول، دانتله وسائره‌دن عبارتدر. توتون وكبريتيت حديد فابريقه‌لرى دخى متعدددر: ايالت ٣٥ ناحيه و٧٠١ دوائر بلديه‌يى جامع اولمق اوزره، بروجه زير ٤ قضايه منقسمدر: بووه، قلرمونت آن بووازى، سنلى، قومپيان.

اوآقساقه (Oaxaca) مكسيقه‌ده همنامى اولان بر ايالتك مركزى بر شهر اولوب، مكسيقه‌نك ٣٦٠ كيلومتره جنوب شرقيسنده و(ريووردە) نهرى اوزرنده واقع و ٣٠٠٠٠ اهاليى جامعدر. بر كوزل واديده وغايت دلنشين بر طرزده بنا اولنمشدر. — اوآقساقه ايالتى شمالاً وغرباً (پوالبا)، شمال شرق طرفندن (وراقروز)، شرقاً (غوآتماله) جنوباً دخى بحر محيط كبيرله محدود ومحاط اولوب، شرقدن غربه اولان اكى ٤٠ وشمالدن جنوبه اولان بويى ٢٩٢ كيلومتره واهاليسى ٦٠٠٠٠٠ راده‌لرنده‌در. هواسى صاغلام واراضيسى منبت اولوب، پاموق، شكر وسائر محصولاتيله آلتون، كومش، قورشون، كوكورد ورنكلى مرمر معدنلرى واردر.

اوآنيون (Oignon) فرانسه‌ده بر نهردر، كه يوقارى ساون ايالتنده نبعانله، بو ايالتى (دوب) و(جوره) ايالتلرندن آيردقدن، و ١٥٠ كيلومتره‌لك مسافه قطع ايتدكدن صكره، (ساون) ايرماغنه دوكيلور.

اوانس (Evans) آمريقاده‌كى ممالك مجتمعه‌نك اك مشهور ميخانيكيونندن اولوب، دكرمن ماكينه‌سيله بخار ماكينه‌لرينك اصلاحنه متعلق بر چوق اختراعاته موفق اولمشدر. ١٧٠٥ تاريخنده فيلادلفيا قربنده طوغوب، ١٨١١ ده وفات ايتمشدر.

اوب (Ob) سيبريانك اك بيوك نهرلرندن اولوب، تاتارستانده‌كى آلتون طاغلرنده واقع آلتون كولندن نبعان، و (تومسق) ايله (توبولسق) ايالتلرى ايچنده شمال غربى وشماله طوغرى جريان ايله، نهايت شمال شرقى‌يه طوغرى دونه‌رك، بحر منجمد شماليده واقع واوب كورفزى اسميله مسمى اوزون بر كورفزك ايچنه منصب اولور. مجراسى ٣٢٠٠ كيلومتره طولنده اولوب، همان هر يرى سير سفائنه صالحدر. بو ايرماغه صاغ وصولدن بر چوق نهرلر منصب اولوب، بونلرك اك بيوكى صولدن دوكيلن (ايرج) نهريدر، كه ايسيم، توبول وسائر بر چوق چايلرك دخى صولرينى اخذ ايدر.

اوباني (Aubagn) فرانسه‌نك جنوبنده (رون آغزى) ايالتنده ناحيه مركزى بر قصبه اولوب، مارسليانك ٣٥ كيلومتره شرقنده

واقع و ٧٧٠٠ اهالیی جامعدر. اسم قدیمی (آلبانیا)در. شرابی مشهوردر.

اوبر { (Auber) فرانسهنك اك مشهور بسته‌کارلرندن اولوب، بر چوق اوپرالری و سائر مشهور بسته‌لری واردر. صنایع نفیسه آقادمیاسی اعضاسندن بولنمش؛ ولویی فلیپ واوچنجی ناپولیون زمانلرنده صنعتنه متعلق بعض رسمی مأموریتلرده قوللانلشدی. ١٧٨٢ تاریخ میلادیسنده قانده طوغمش؛ و ١٨٧١ ده وفات ایتمشدر.

اوبرنویچ { (Obrenowitch) صربیه‌ده حکومت سورمکده اولان خاندان قرالینك اسمی ولوب. بوخاندانك مؤسسی اولان (میلوش اوبرنوویچ) برچوبان ایکن، اووقت دولت عثمانیه‌نك برایالتی اولان صربیه‌ده ظهور ایدن اختلالده رئیس عصاة اولان قره یورکی‌یه التحاق ایتمکله، بونك وفاتندن صکره، ١٨١٧ تاریخ میلادیسنده صربیه پرنسی انتخاب، وطرف دولتدن تصدیق اولنمشیدی. ١٧٣٩ده فراغته مجبور اولوب، ١٨٥٨ ده یکیدن موقع اقتداره کلمکه موفق اولمش؛ ووفاتنده اوغلی میخال واوندن صکره الیوم برحیات بولنان سابق قرال میلان صربیه پرنسی اولمشدر. بونك زماننده صربیه‌یه استقلال ویرلمکله، برلین معاهده‌سندن صکره قراللغی اعلان اولنوب، بوسنه فراغت ایتمکله، اوغلی آلکساندر قرال اولمشدر. بووجهله اوبرنوویچ خاندانه درت پرنس وقرال کلوب، ایکیسی برحیاتدر.

اوبرویلیه { (Aubervillier) فرانسه‌نك (سینه) ایالتنده و پارسك ٧ کیلومتره شمالنده واقع برقصبه اولوب، ١٢٥٠٠ اهالیسی وبرمستحکم قلعه‌سی واردر.

اوبرهاوزن { (Oberhausen) پروسیه نك (وستفالیا) خطه‌سنده و (روروورت) شهرینك شمال شرقیسنده برشهر اولوب، ١٦٠٠٠ اهالیسی وکوور معدنیله دمیر خانه‌لری واردر.

اوبریان { (O'Brien) ایرلانده‌نك اسکی حکمدار خاندانلرندن اولوب، (مونستر) خطه‌سنده ٥٠٠ سنه حکومت سورمشدر. بوخاندانك مؤسسی (بریان) اونبجی قرن میلادیده ظهور ایتمشدر. بوخاندانك صوك قرالی اولان (مروغ اوبریان) ١٥٤٢ تاریخ میلادیسنده مونستر قراللغندن فراغتله، سکزنجی هنرینك کندیسنه ویردیکی (توموند) قونتی عنوانیله اکتفا ایتمش؛ وبعده بوخاندان برقاچ شعبه‌یه آیرلمشدر. فرانسه مشهورلرندن اسبق رئیس جمهور (ماق ماهون) دخی بوشعبه‌لردن برینه منسوبدر.

اوبق { (Obok) بحر احمرك خارجنده عدن کورفزینك آفریقا ساحلنده واقع بر قصبه اولوب، (شوآ) مملکتنك اسکله‌سیدر. ١٨٦٧ تاریخ میلادیسندن بری فرانسه‌نك ضبطنده بولنیور.

اوبن { (Aubin) فرانسه‌نك (آویرون) ایالتنده (واویلفرانشه) شهرینك ٣٣ کیلومتره شمال شرقیسنده واقع ناحیه مرکزی برقصبه اولوب، ٩٠٠٠ اهالیسی، کومعدنی ودمیرخانه‌لری واردر.

اوبناس { (Aubenas) فرانسه‌نك (آردش) ایالتنده وپارسك ٣١ کیلومتره جنوب غربیسنده اوله‌رق (آردش) نهری اوزرنده واقع ناحیه مرکزی برقصبه اولوب، ٧٥٠٠ اهالیسی واپك، شراب وکتانه محصولاتی واردر.

اوبورن { (Anburn) ممالك مجتمعه‌نك (نو یورق) جمهوریتنده و نویورق شهرینك ٥٠٠ کیلومتره شمال غربیسنده واقع برشهر اولوب، ١٠٠٠٠ اهالیسی واردر.

اوبوسون { (Aubusson) فرانسه‌نك (قروزه) ایالتنده و(قروزه) نهری اوزرنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، (کرت) شهرینك ٣٥ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقع و ٦٥٠٠ اهالیی جامعدر.

اوبولید { (Eubulide) یونان قدیم حکماسندن اولوب، و فرت ذکاوتیله مشهوردر. قبل المیلاد ٣٦٠ تاریخلرنده آناطولی ساحلنده کی (میلت) شهرنده طوغوب، مغاره‌لی (اوقلید)ك شاکردی ایدی.

اوبه { (Aube) فرانسه‌ده بر شهردر، که یوقاری مارنه ایالتنده نبعانله، شمال غربی‌یه طوغری آقه‌رق، همنامی اولان ایالتی شق وبر قاچ چای دخی اخذ ایله، ٢٢٠ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدکدن صکره، سینه مع مارنه ایالتی داخلنده سینه ایرماغنه منصب اولور.

اوبه (Aube) فرانسه‌نك ايالات شماليه‌سندن اولوب، شمالاً (مارنه)، غرباً (سينه مع مارنه)، جنوباً (قوت‌دور) و(يونه)، شرقاً دخى (يوقارى مارنه) ايالتلريله محدود ومحاطدر. ايچنده جريان ايدن نهرك اسميله مسمى اولوب، بو نهردن بشقه (سينه) ايرماغى دخى ايچندن كچر، و ايالتك حدود شماليه‌سنده ايكيسى برلشير. مساحهٔ سطحيه‌سى ٦٠٠١ مربع كيلومترو واهاليسى ٢٥٧٣٧٤ كشيدن عبارتدر. مركزى (ترويه) شهريدر. شمال وغرب جهتى طاغلق وسائر طرفلرى دوز اولوب، شمال طرفى چپلاق و غير منبت ايسه‌ده، جنوب طرفنك اراضيسى پك كوزل واورمانلرى چوقدر. عادى شراب و شامپانيه‌سى، حيواناتى، ابنيه طاشلريله مرمرلرى واودونلرى بولدر. فابريقه‌لرى دخى چوق اولوب، اورمه‌شيلرك انواعيله چوخه، ايپ، كاغد، سختيان و سائره اعمال اولنور. بو ايالت ٢٦ ناحيه و ٤٤٦ دوائر بلديه‌يه منقسم اولديغى حالده، بروجه زير ٤ قضادن مركبدر: ترويه، آرسيس سوراوبه، بارسورسينه، نوژان سورسينه.

اوبيا (Eubie) يونان جزايرندن (آغريبوز) آطه‌سنك اسم اصليسيدر. [«آغريبوز» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

اوپاتوريا (Eupatoria, Kozlow) وتركجه‌سى كوزلوه قريم شبه جزيره‌سنك ساحل غربيسنده بر قصبه واسكله اولوب، ٩٠٠٠ اهاليسى، كوزل ليمان ورمحتمى ومصنع بر جامع شريفى واردر. وقتيله تاتارلرك آناطولى ايله اولان تجارتلرينك مركزى ايدى.

اوپار (Opar) آرناودلقده مناستر و لايتنك كوريجه سنجاق و قضاسنده بر ناحيه اولوب، ٣٥ كويدن مركبدر. اراضيسى طاغلق وآز منبت اولوب، صولرى (دوول) ايرماغنه دوكيلور. شرقاً كوريجه، شمالاً استاروه، غرباً يانيه ولايتنك برات سنجاغنه تابع تپوريجه، جنوباً دخى لواء مذكورك اسقراپار قضالريله محدود و محاطدر.

اوپسال (Upsal) اسوجده استوقهولمك ٦٢ كيلومترو شمال غربيسنده ايالت مركزى برشهر اولوب، ١٠٠٠٠ اهاليسى، مشهور دارالفنونى، رصدخانه‌سى، بيوك كتبخانه‌سى، نباتات باغچه‌سى وسائر مؤسسات علميه‌سى واردر.

اوپلن (Oppeln) پروسيه‌نك (سيلزيا) خطه‌سنده همنامى اولان نيم مستقل حكومتك مركزى برشهر اولوب، (برسلاو) شهرينك ٥٠ كيلومترو جنوب شرقيسنده و(اودر) نهرينك ساحل يميننده واقعدر. ١٣٠٠٠ اهاليسى، كوزل بر كليساسى، مكتب اعداديسى، ابهلره مخصوص مكتبى، شراب و حيوانات تجارتى و جوارنده كوزل تفرجگاهلرى واردر. — اوپلن نيم مستقل حكومتى شمالاً (برسلاو) حكومتيله و(پوزن) بيوك دوقه‌لغيله، شرقاً لهستانله، جنوباً موراويا، غرباً دخى چهستانله محدود ومحاط اولوب، طولى ٢٣٠ وعرضى ١٦٠ كيلومترو واهاليسى ١٤٧٨٠٠٠ كشيدر. اراضيسى طاغلق اولوب، دمير وچنقو معدنلرى چوقدر.

اوپن (Eupen) پروسيه‌نك رن ايالتنده و(اكس لاشاپل) شهرينك ١٦ كيلومترو جنوب غربيسنده واقع بر قصبه اولوب، ١٢٠٠٠ اهاليسى ومشهور چوخه وقازمير فابريقه‌لرى واردر.

اوپوليس (Eupolis) يونان قديمك مضحكه نويس وهزلكو شعراسندن اولوب، مشهور آرسطوفانك معاصرى ورقيبى ايدى. قبل الميلاد ٤٤٦ تاريخلرنده آتنه‌ده طوغمش، و ٤١٠ تاريخلرنده وفات ايتمشدر. آثارينك يالكز بعض فقره‌لرى بولنه بيلمشدر.

اوپيان (Oppien, Oppianus) ياخود اوپيانوس ايكنجى قرن ميلادى لاتين شعراسندن اولوب، آطنه جهتنده طوغمش؛ ومنفى بولنان پدرى معيتنده بولنوب، بعده رومايه رحلتله، (قاراقالا) نك توجهنى قزانه‌رق، پدرينى نفيدن قورتارمش؛ و متعاقباً هنوز ٣٠ ياشنده يوغيكن، وفات ايتمشدر. «آوجيلق» و «باليقجيلق» عنوانلريله ايكى منظومه‌سى واردر.

اوپيچ (Opitz) آلمانيا شعراسندن اولوب، ١٥٩٧ تاريخنده سيلزيانك (بوزلاو) شهرنده طوغمش، و١٦٣٩ده وفات ايتمشدر. آلمان لساننك اصلاحنه خيلى خدمتى كوريلوب، آلمان شاعرلرينك باباسى عد اولنور. — بو اسمله آلمانيانك السنهٔ شرقيه ايله توغل ايدن علماسندن دخى بر ذات واردر، كه ١٦٤٢ ده آلتنبورغده

طوغوب، ١٧١٢ ده وفات ایتمشدر. لسان عبرانی وکلدانی‌یه دائر بعض آثاری واردر.

اوپیدو { (Oppido) ایتالیانك (قالابره) خطه‌سنده و(رجو) شهرینك ٤٠ کیلومتره شمال شرقیسنده بر قصبه اولوب، ٨٠٠٠ اهالیسی واردر.

اوپیمیوس { (Opimius) اسکی روما قونسلوسلرندن اولوب، میلاددن ١٢١ سنه اول موقع اقتداره کلمش؛ و آفریقاده (یوغورطه) یه قارشی محاربه‌یه مأمور اولدیغی حالده، بوندن رشوت آلدیغی تبین ایتمکله، نفی اونمش؛ و دراچده کمال فقر و ضرورتله وفات ایتمشدر.

اوتاوه { (Ottawa) آمریقای شمالیده برنهر اولوب، ′٣٠ °٤٨ عرض شمالی ایله °٨٠ طول غربیده و (هورون) کولنك شمال شرقیسنده نبعان وجنوبه طوغری جریانله، مجراسنده برقاچ کول تشکیل ایده‌رك، ویوقاری قناده‌یی آشاغی قناده‌دن آیره‌رق، ١٠٠٠ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدکدن صکره، (مونترئال) شهرینك ١٢٥ کیلومتره غربنده صول کناردن (سنت لوران) ایرماغنه دوکیلور. بونهرله (اونتاریو) کولی آره‌سنده (ریدو) جدولی نامیله برجدول آچلمشدر. — بواسمله مذکور نهرك ساحل یمیننده و(ریدو) جدولنك آغزنده برشهر دخی بولنوب، دومینیون قطعهٔ واسعه‌سی پارلمنتوسنك محل اجتماعیدر. ١٢٠٠٠ اهالیسی واردر.

اوتاه { (Utah) آمریقای شمالینك ممالك مجتمعه قطعه‌سنده بر کول اولوب، «طوزلی کول» ك شمالنده و °٤٠ عرض شمالی ایله ′٥٠ °١١٤ طول غربیده واقعدر. همنامی اولان برنهر واسطه‌سیله طوزلی کول ایله اختلاطی واردر. — بواسمله مذکور کولك کنارنده برقصبه دخی واردر. — اوتاه جمهوریتی ممالك مجتمعه‌دن اولوب، ١٨٤٨ تاریخ میلادیسنده قالیفورنیادن فك ایله یکی مکسیقه ایله برابر ممالك مجتمعه‌یه الحاق، و ١٨٠٠ ده برجمهوریت صورتنه وضع اولنمشدر. غرباً قالیفورنیا، شمالاً اورغون، شرقاً طوزلی کول، (اوتاه) و (هومبولد) کوللریله محاط ومحدود اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ٢٢٠٠٦٠ مربع کیلومتره

واهالیسی ١٤٤٠٠٠ کشیدر، که بونلرك اکثری مورموندر. مرکزی (سالت لاق سیتی) یعنی «طوزلی کول شهری» در.

اوترار { ترکستانده خوقند خانلغنده وسیحونك اوزرنده برقصبه اولوب، ′٢٠ °٤٤ عرض شمالی ایله ٦٥ طول شرقیده واقعدر. تیمورلنك بوقصبه‌ده وفات ایتمشدر.

اوتران { (Autran) فرانسز شعراسندن اولوب، ١٨١٣ تاریخ میلادیسنده مارسلیاده طوغمش، و ١٨٧٦ ده وفات ایتمشدر. بعض منظومه وحکایه‌لری واردر.

اوترانته { (Otrante) وایتالیانجه اوترانتو (Otranto) ایتالیانك جنوب شرقیسنده و آدریاتیق دکزینی یونان دکزندن آیران بوغازك ساحل غربیسنده، همنامی اولان ایالتده بر قصبه اولوب، ٣٠٠٠ اهالیسی واردر. ابوالمغازی سلطان محمدخان ثانی حضرتلری ٨٨٥ تاریخ هجریسنده بوقصبه‌یی ضبط ایتمشیدی. — اوترانته ایالتی ملغی ناپولی قراللغی داخلنده و منتهای شرقنده واقع اولوب، ساحلی آدریاتیق ویونان دکزلریله وتارنته کورفزیله محدوددر. طولی ١٩٠ وعرضی ٤٥ کیلومتره اولوب، ٥٣٣٠٠٠ اهالیسی واردر. مرکزی وقتیله (اوترانته) شهری ایکن، شمدیکی حالده (لچه) شهریدر. میاه جاریه‌سی یالکز بعض کوچك دره‌لردن عبارت ایسه‌ده، اراضیسی خیلی منبت وهواسی صحاق اولوب، زیتون، اوزوم، توتون وانواع میوه‌لر حاصل اولور. خیلی ایپك دخی چیقار. ایالت لچه، بریندیسی غالیپولی وتارنته اسملریله درت قضایه منقسم اولوب، ١٢٠ دائرهٔ بلدیه‌یی حاویدر. — اوترانته بوغازی ایتالیا ایله ممالك عثمانیه‌دن آرناودلق قطعه‌سی آره‌سنده واقع اولوب، آدریاتیق دکزینی یونان دکزندن آیریر. بوبوغازك اك طار محلی ٧٥ کیلومتره وسعتنده‌در.

اوترپه { (Euterpe) یونان قدیم اساطیرنده (موسه) اسمیله معروف اولان وفنون ومعارف حامیه‌لری زعم اولنان پریلرك بری اولوب، موسیقی یه وغزلیاته مولکه زعم اولنوردی. النده ویا اغزنده بر دودوك طوتار صورتنده تصویر اولنوردی.

اوترخت (Utrecht) فلنکده ایالت مرکزی برشهر اولوب، آمستردامك ۳۲ کیلومتره جنوب شرقیسنده واسکی (رین) ایرماغی اوزرنده واقعدر ۶۷۰۰۰ اهالیسی، دارالفنونی، کتبخانه‌سی، جمعیات علمیه‌سی، قطیفه، خالی، شکر وسائره فابریقه‌لری واردر. — اوترخت ایالتی شمالاً شمالی فلنکله و(زودرزیا) ایالتیله، غرباً جنوبی فلنکله، جنوباً وشرقاً دخی (کلداره) یالتیله محدود اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۸۳۴ مربع کیلومتره واهالیسی ۲۱۵۰۷۰ کشیدر.

اوتوقار (Ottokar) بو اسمله چهستان حکمدارلرندن ایکی کشی اولوب، برنجیسی چهستان دوقه‌سی وبعده قرالی ایکن، ۱۱۹۸ تاریخ میلادیسنده آلمانیا ایمپراطورلغنه انتخاب اولنمشیدی. — ایکنجیسی «مظفر» لقبیله ملقب اولوب، ۱۲۵۳ تاریخنده چهستانه آوستریا ایله استیریایی الحاق ایتمش، وبعده پروسیه‌ده بعض فتوحاتله برابر قارینتیا وقارنیوله یی دخی قزانمش؛ و مؤخراً باویره ومجارستان قراللریله بالاتفاق آلمانیا ایمپراطورلغنه انتخاب ایدلمش اولان هابسبورغ خاندانندن (رودولف) ه اعلان حرب ایتمش ایسه‌ده، بعده متفقلری طرفندن ترك اولنه‌رق، ۱۲۷۸ ده محاربه‌ده مقتولاً وفات ایتمشدر.

اوتومبه (Ottumba) مکسیقه‌ده برقصبه اولوب، مکسیقو شهرینك ۹۰ کیلومتره شمال شرقیسنده واقع و ۵۰۰۰ اهالی یی جامعدر. وقتیله بیوك برشهر اولوب، اهالیٔ قدیمه‌سی اولان (آزتك) لرك آثارندن بربیوك صو یولی واردر.

اوتون (Othon) روما ایمپراطورلرندن اولوب، میلادك ۳۲ تاریخنده طوغمش؛ و نرونك منظوری و سفاهت آرقداشی اولمشیدی. مشهوره (پوپیا) نك ایکنجی زوجی اولوب، بوقاری یی نرونه ترك ایتمکه اجبار، و (لوسیتانیا) والیلکنه نصب اولنمشیدی. بعده (غالبا) نك طرفنی التزام ایده‌رك، بونك طرفندن اخرت اولادلغنه قبول اولنمق امیدنده ایکن، (پیسون) ك کندیسنه ترجیح اولندیغنی کورنجه، ۶۹ تاریخنده اسپانیاده کندی ایمپراطورلغنی اعلان ایتمکله برابر، روماده دخی بر شورش اویاندیرمشدر، که غالبا ایله پیسون برشورشده قتل اولنمشلردر. جرمانیاده‌کی عسکر (ویتلیوس) ی ایمپراطور انتخاب ایده‌رك، ایتالیایه عزیمت ایتدکلرندن، اوتون بونلرله برقاچ محاربه ایده‌رك، غالب کلمش ایسه‌ده، بعده برمحاربه‌ده مغلوب اولنجه، مأیوسیتندن کندی نفسنی قتل ایتمشدر. ایمپراطورلغی یالکز ۳ آی سورمشدر.

اوتون (Othon) بو اسمله آلمانیا ایمپراطورلرندن درت کشی کلمشدر:

برنجیسی «بیوك» عنوانیله معروف اولوب، صاقسون خاندانینك ایکنجی حکمداریدر. ۹۳۶ تاریخ میلادیسنده آلمانیا ایمپراطورلغنه انتخاب اولنه‌رق، هونلره ومجارلره قارشی محاربه، وداغیمارقه ایله لهستان وچهسانی جزیه‌یه ربط ایتمش؛ وبعده فرانسه‌یه قارشی بعض محاربه‌لر ایده‌رك، لومباردلر حکمداری (لوتر) دن طول قالمش اولان (آدلاییده) یی تزوج ایتمکله، ایتالیاده حق حکمرانی قزانه‌رق، ۹۶۱ ده ایتالیا قراللغی دخی اعلان اولنمش؛ وقسطنطینیه روم ایمپراطورلغنك النده بولنان ایتالیانك بعض ممالك جنوبیه‌سنی ضبطله، روم ایمپراطورینك قیزینی دخی تزوج ایتمشیدی. بعده پاپا اون ایکنجی ژانی عزل ایله یرینه سکزنجی لئونی نصب، وایتالیایی بسبتون آلمانیا ایمپراطورلغنه الحاق ایتمش؛ وبرچوق اختلاللری باصدیردقدن صکره، ۹۷۳ ده وفات ایتمشدر.

ایکنجیسی برنجینك اوغلی اولوب، «قوله» و «خونخوار» لقبلریله ملقبدر. ۹۶۲ ده جرمانیا قرالی اولدقدن صکره، ۹۷۳ ده آلمانیا ایمپراطوری اولوب، لورنی ضبط ایتمك ایستین فرانسه قرالیله محاربه ایده‌رك، مظفراً پارسه داخل اولمش؛ و موقع اقتداردن دوشورلمش اولان پاپا یدنجی (بنوآ) یی تکرار پاپالق مسندینه اقعاد ایله، روملردن ناپولی، سالرنه وتارنته‌یی ضبط، وعودتنده، ۲۸ یاشنده اولدیغی حالده، روماده وفات ایتمشدر.

اوچنجیسی ایکنجینك اوغلی اولوب، پدرینك وفاتنده صبی بولنمغله، برمدت تحت وصایتده بولندقدن صکره، ۹۹۶ تاریخنده آلپ طاغلرینی آشه‌رق، میلانی ضبط، وروما یه دخول ایله، قونسلوس بولنان (قرسنتیوس)ی قتل، وبشنجی (غرغوآر)ی وبعده ایکنجی (سیلوستر)ی پاپالغه نصب ایتمشدر. ایتالیایی

آلمانیایه ترجیح ایده‌رك، رومایی پایتخت اتخاذ ایتمك ایستمش ایسه‌ده، روماليلر كنديسنه قارشی عصيان ایتمشلر؛ واوصره‌ده عرضنه چكمك ایستدیكی آنف الذكر (قرسنتیوس)ك زوجهٔ متروكه‌سی طرفندن مسموماً ١٠٠٢ تاریخ میلادیسنده وفات ایتمشدر.

دردنجیسی باویره دوقه‌سی (هنری لیون)ك اوغلی اولوب، ١١٩٨ تاریخ میلادیسنده آلمانیا ایمپراطورلغنه انتخاب اولنمش؛ وبروقت رقیبی اولان سوآبلی فلیپله اوغراشدقدن صكره، فرانسه ایله دخی محاربه ایدوب، مغلوب اولمش؛ و١٢١٨ده وفات ایتمشدر.

اوتون { شانلی (Othon L'illustre) ٨٨٠ تاریخ میلادیسنده صاقسه دوقه‌سی اولوب، ٩١٢ ده وفات ایتمشدر. مجارلره قارشی محاربه ایدوب، شرق جرمانیایی محافظه‌ایتمش؛ و٩١١ تاریخنده آلمانیا حكمدارلغنه دعوت اولنمش ایسه‌ده، شیخوختی حسبیله قبول ایتمیوب، اوغلی هنری بعده آلمانیا ایمپراطوری اولمش؛ وكندیسندن آنف الترجمه برنجی اوتون طوغمشدر.

اوتون { نوردهایملی (Ot. de Nordheim) صاقسونیا پرنسلرندن اولوب، ١٠٥٦ تاریخ میلادیسنده آلمانیا ایمپراطوری دردنجی هنرینك والده‌سی ووصیه‌سی اولان (آنیس) طرفندن باویره دوقه‌لغنه نصب اولنمش ایكن، بعده مومی‌الیهایه قارشی عصیانله، ١٩٦٢ تاریخنده ایمپراطورلغی ضبط ایتمش؛ وهنری سن رشده واصل اولنجه، كندیسنی باویره دوقه‌لغندن دخی عزل ایتمش ایسه ده، درعقب بینلرنده مصالحه تقرر ایدوب، صاقسه‌ده كندیسنی ایمپراطور وكیللكنه نصب ایتمشیدی. بعده سوآبلی رودولف ایمپراطورلغه چیقنجه، صاحب ترجمه عصیان ایتمش ایسه‌ده، مغلوب اولوب، ١٠٨٠ ده مقتولاً وفات ایتمشدر.

اوتون { ویتلسباخلی (Ot. de Wittelsbach) باویره دوقه‌سی اولوب، الیوم باویره‌ده حكم سورن قرال خاندانك جداعلاسیدر. ١١٨٠دن ١١٨٣ تاریخ میلادیسنه‌دك حكم سورمشدر.

اوتون { فردریق لویی (F. L. Othon) باویره خاندان حكمداریسنه منسوب اوله‌رق، یونانك برنجی قرالیدر. برنجی لویینك ایكنجی اوغلی اولوب، ١٨١٥ تاریخ میلادیسنده طوغمش؛ و ١٨٣٢ ده، ١٧ یاشنده اولدیغی حالده، یونان قراللغنه تعیین اولنه‌رق، اوچ سنه باویره‌لیلردن مركب بر مجلسك تحت وصایتنده حكومت سورمش؛ و ٢٠ یاشنه واصل اولنجه، ادارهٔ اموری الینه آلمش ایسه‌ده، ینه هیئت وصایتك رئیسی باش وكالتده استخدام ایتدیكندن، اهالی كندیسندن ممنون اولمیوب، دفعاتله عصیان وقوع بولمش؛ و١٨٤٣ده مشروطیتی قبول ایتمش ایسه‌ده، مملكت بواصولله اداره اولنه‌بیله‌جك حالده بولنمدیغندن، ینه آسایش اعاده اولنه‌میوب، قریم محاربه‌سی اثناسنده حدود یونانیه‌یه قریب اولان ممالك عثمانیه‌یه اشقیا چیقارمغله، اوروپانك توجهنی دخی غائب ایتمش اولدیغندن، نهایت ١٨٦٢ تاریخنده ظهور ایدن اختلال اوزرینه، یونانی ترك ایتمكه مجبور اولمش؛ و١٨٦٧ تاریخنده وفات ایتمشدر.

اوتیخیس { (Eutychès) خرستیانلقده رفضدن معدود اولان مذاهبدن برینك رئیسی وموجدی اولوب، حاشا حضرت عیساده بشریت مفقود و یالكز الوهیت موجود اولدیغنی التزام ایتمشدر. بشنجی قرن میلادی اواسطنده یاشایوب، استانبول جوارنده برمناسترده راهب ایدی.

اوتیخیوس { (Eutychius) مصر مشاهیر علما و اطباسندن اولوب، بین العرب (سعید بن بطریق) اسمیله مشهوردر. [« سعید بن بطریق » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اوتیدم { (Euthydème) اسكندردن صكره آسیاده حكومت سورن طوائف ملوكدن اولوب بلخ جهتنده كسب استقلال ایتمش؛ وقبل المیلاد ٢٢٠ تاریخندن ١٩٦ تاریخنه‌دك حكم سوروب، سوریه حكمداری آنطیوخس ایله بعض محاربانده بولنمشدر.

اوتیقا { (Utica) آمریقای شمالیده ممالك مجتمعه‌نك نویورق جمهوریتنده قونتلق مركزی بر شهر اولوب، (موهاوق) نهری اوزرنده ونویورقك ١٤٠ كیلومتره شمال غربیسنده واقعدر. ٢٠٠٠٠ اهالیسی، متعدد مكتبلری، بردارالشفاسی وبرچوق فابریقه‌لری واردر.

اوتیقه { (Utique) تونسك ساحل شمالیسنده وقارتاجك شمال غربیسنده بر شهر

اولوب، قرتاجك خرابندن صکره افریقیه‌نك مرکزی اتخاذ اولنمشیدی. الیوم خراب اولوب، ویرانه‌لری مشهوددر.

اوجله { برقه خطه‌سنده یعنی بنغازی سنجاغنده برقصبه وقضا اولوب، بنغازی شهرینك ٦۰ ساعت جنوب غربیسنده واقعدر. بکرینك روایتنه کوره قصبه‌نك اسمی (ارزاقیه) اولوب، قضاسی اوجله اسمیله مسمادر، که بوده چول ایله محاط برواح حکمنده‌در. خرمالری اسکیدن بری مشهوردر. قصبه طوپراقدن برسورله محاط اولوب، ٥۰۰ قدر خانه‌یی حاویدر. بکری بوقصبه‌نك پك معمور وبرچوق جوامع ومساجد وبازارلری حاوی اولدیغنی بیان ایدیور.

اوجیجی { (Oudjidji) افریقای جنوبیده (تانغانیقا) کولنك ساحل شرقیسنده بریر اولوب، ٥° عرض جنوبیده واقعدر. مرکزی (قاکله) قصبه‌سیدر. ۱۸۷۱ تاریخ میلادیسنده سیاح مشهور (استانلی) بومحلده (لیوینغستون) ه ملاقی اولمشدر.

اوجین { (Oudjéïn) هندستانك سندیه خطه سنده برشهر اولوب، ۱۲′ ۲۳° عرض شمالی ایله ۷۳° ۴۵″ ۲۳′ طول شرقیسنده واقعدر. ۱۰۹۰۰۰ اهالیسی هندلیلره مخصوص رصدخانه ومکتبی وبرچوق بتخانه‌لری واردر.

اوچاقوف { (Otchakov) روسیه‌نك جنوب غربیسنده وقره دکیز ساحلنده اوله‌رق (دنیپر) نهرینك منصبنده برقصبه اولوب، خوجه بك ایالتنه ملحقدر. اهالیسی ۸۰۳۰ کشیدر. بو قصبه اسکی یونانیلرك بناکرده‌سی اولان (آلکترا) شهرینك خرابه‌لری اوزرنده مؤسس اولوب، قریم خانلرندن منکلی کرای خان طرفندن بنا، وقره کرمان یاخود اوزون قلعه تسمیه اولنمشیدی. بعده دولت علیه‌نك الینه چکوب، برچوق وقت او اطرافجه اولان حرکات عسکریه‌نك مرکزی بولنمش؛ ودفعاتله روسلر طرفندن استیلا اولنه‌رق، نهایت ۱۷۹۱ تاریخ میلادیسنده بسبتون روسیه‌نك ضبطنه چکمشدر.

اوحدالدین { [«عمران بن صدقه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اوحدالزمان { (ابو البرکات هبة الله بن علی بلدی) مشاهیر اطبای عربدن اولوب، ابتدا یهودی المذهب ایکن، بعده شرف اسلامله مشرف اولمشدر. بغدادده نشأت ایدوب، خلفای عباسیه‌دن مستنجد باللهك خدمت طبابتنده بولنمشدر. طبده‌کی مهارت فوق العاده‌سی وبعض خسته‌لرك تداویسنده‌کی اصابتی حقنده پك چوق نوادر منقولدر. برچوق تألیفاتی اولوب، الك مشهورلری شونلردر: حکمته دائر «المعتبر»، «اختصار التشریح لجالینوس»، «مقالة فی سبب ظهور الکواکب لیلا واختفائها نهاراً»، «کتاب الاقرابا ذین» «مقالة فی الدواء»، «امین الارواح»، «رسالة فی العقل وماهیته».

اوحد سبزواری { ایرانك مشاهیر شعرا ومنجمیندن اولوب، ۸٦۸ تاریخنده ۸۱ یاشنده وفات ایتمشدر. غزلیات وقصایدی حاوی بردیوانی واردر.

اوحدی کرمانی { (شیخ اوحدالدین) مشاهیر شعرای ایراندن وکبار مشایخدن اولوب، مقامات عارفانه واحوال عاشقانه‌سی مشهوردر. اوحدی مراغی کبی شعرا وعلمادن برچوق مریدلری وار ایدی. مرتب دیوانی و «مصباح الارواح» عنوانیله بر مثنویسی واردر. شو برایکی بیت اونکدر:

چون غرهٔ صبح کشت غرا
شد طرهٔ آسمان مطرا
بر بست فلك نقاب انور
بکشود عروس صبح زیور الخ

اوحدی مراغی { (شیخ اوحدالدین) ایرانك مشاهیر شعراسندن اولوب، مغول ملوکندن ارغون خانك زماننده مراغه‌ده نشأت، وبعده کرمانه هجرتله، اورانك کبار مشایخندن اوحدالدین کرمانی‌یه انتساب ایده‌رك، اکتساب کمالات معنویه ایتمش؛ و ۷۳۸ تاریخنده رحمت حقه نائل اولمشدر. سنائینك «حدیقه» سی طرزنده «جام جام» عنوانیله متصوفانه بر مثنویسی ومرتب دیوانی واردر. شو بر ایکی بیت جمله اشعارندندر:

زین جامها چه فائده چون میکند اجل
زین بردها چه سود که برماهمیدرند
کمتر زمور ومار شمار آن کروهرا
کز بهر مور ومار تن خویش پرورند

اوخری { (Okhrida یاخود Ochrida) آرناؤدلقده مناستر ولایت وسنجا-
غنه تابع قضا مرکزی بر قصبه اولوب، همنامی اولان
بیوك كولك شرق شمالی ساحلنده و مناسترك ٥٢
کیلومتره غربنده واقعدر. قصبه كولك ایچنه كیرمش
بر تپه‌نك اتكلرنده واقع اولوب، تپه‌نك اوزرنده بر
اسکی قلعه بولنیور. ١٦٠٠٠ اهالیسی، ٦ جامع
شریفی، ٤ کلیساسی، بر رشدیه و بر قاچ صبیان
مکتبیله خرستیانلره مخصوص بر مکتبی و بر ساعت قله‌سی
واردر. درون قصبه‌ده آرناؤدجه، ترکجه وبلغارجه
لسانلری تکلم اولنور. آب وهواسی لطیف وموقعی
وعلی الخصوص كولك منظره‌سی پك دلنشیندر. ازمنهٔ
قدیمه‌ده (لیخنیدوس) اسمیله بو كولك كنارنده بر شهر
اولوب، خرابه‌لری شمدیکی قصبه‌نك ٢٥ کیلومتره
جنوب شرقیسنده مشاهده اولنقده در. — اوخری
قضاسی همنامی اولان كولك شرق وشمال طرفلرنده
اولوب، شرقاً نفس مناستر قضاسیله، شمالاً دبره،
غرباً ایلبصان، جنوباً دخی کوریجه سنجاقلریله محدود-
در. حاوی بولندیغی (استروغه) و (دبرجه) ناحیه‌لریله
برابر ١٠٣ قریه‌یی جامع اولوب، ٣٥٠٠٠ دن
زیاده اهالیسی واردر. اراضیسی زیاده‌سیله منبت و
محصولدار اولوب، حبوبات متنوعه ایله کتان وسائره
حاصل اولور. میوه‌لری وعلی الخصوص الماسی مشهور-
در. بعض واسع اورمانلری دخی واردر.

اوخری كولی { اشقودره كولندن صكره آرناؤدلغك و بلكه بتون
روم ایلینك اك بیوك كولی اولوب، مناستر ولایتنك
مناستر، دبره، ایلبصان وکوریجه سنجاقلری آره‌سنده
واقعدر. محیط دائره‌سی ١٠٠ ، شمالدن جنوبه
اولان طولی ٢٨ وشرقدن غربه اولان عرضی دخی
١٢ کیلومتره اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی تقریباً ٢٦٩
مربع کیلومتره در. سطحی حذای بحردن ٦٩٣
متره ارتفاعنده اولوب، اطرافی وعلی الخصوص غرب
جهتی بر طاقم كوزل تپه‌لر وزمرد آسا بایرلرله محاطدر.
اطرافنده بطاقلق وقامشلق اولمیوب، سواحلی پك
تمیز ومنظره‌سی غایت لطیفدر. ایچنده خیلی بیوك
کیلر ایشلر واولدقجه طالغه وفرطونه دخی اولور.
بالیغی مشهور در. صویی غایت براق اولوب، اون
بش یکرمی متره‌لك درینلکه قدر قومسال اولان دیبی
کوزیکور. قره‌درین نهری بو كولك آیاغی مثابه‌سنده
اولوب، بو نهر واسطه‌سیله فضلهٔ میاهی شماله وبعده
غربه طوغری آقه‌رق، آدریاتیق دکیزینه دوکیلور.
شرق جنوبی جهتنده بر قاچ یردن یرك آلتندن بردن
بره بر طاقم صولر چیقوب، كوله دوکیلیور، که اورا
اهالیسنك اعتقادینه كوره، بو صولر (پرسبه) و(درنوه)
كوللرندن کلیر. بو كولك كنارلرنده اوخریدن بشقه
استروغه، پوغرادج استاروه قصبه‌لری ودارالشفا
اتخاذ اولنان (شنت ناؤون) مناستری بولنیور.

اوخریلی علی پاشا { [« علی پاشا » ماده‌سنه مراجعت
بیوریله .]

اوخوچق { (Okhotsk) سیبریانك منتهای شرقنده وهمنامی اولان دکیزك
ساحل غربیسنده بر قصبه واسکله اولوب، سیبریانك
سواحل شرقیه‌سندن عبارت اولان « ساحل » ایالت
واسعه‌سنك مرکزیدر. همنامی اولان بر نهرك منصبنده
و ٥٩° ٢٠′ عرض شمالی ایله ١٤٠° ٥٣′ طول
شرقیده وپترسبورغك ١٠٠٠٠ کیلومتره شرقنده
واقع اولوب، یالکز ٣٠٠٠ اهالیسی، بر کوچك
قلعه‌سی وکورك وسائره‌یه متعلق ایشلك تجارتی واردر.

اوخوچق دکیزی { (Mer d'Okhotzk) آسیا قطعه‌سنك شرق
شمالی ساحلنده واسع بر كورفز صورتنده بر دکیز
اولوب، بحر محیط کبیره تابعدر. شمال جهتی (قامچاتقه)
شبه جزیره‌سیله محفوظ اولوب، ژاپونیایه تابع اولان
(قوریله) آطه‌لری دخی شرق جهتنده بر اوونك تشکیل
ایدیورلر. جنوب جهتنده‌ده (ساهالینه) آطه‌سی بو-
لنیور. بو دکیز سواحلنك هواسی پك صوغوق وارا-
ضیسی غیر منبت اولوب، اهالیسی پك آزدر، ووسعتیله
برابر روسیه دولتی طرفندن « ساحل ایالتی » نامیله بر
ایالت اتخاذ اولنمشدر. دکیز قیشین انجماد ایدر.

اودر { (Oder) آلمانیانك اك بیوك ایرماقلرندن اولوب، موراویاده نبعانله، شمال غربی‌یه
طوغری آقه‌رق، سیلزیا، براندنبورغ وپومرانیا خطه-
لرینی سقی ایدر؛ واوپلن، برسلاو، غلوغاو، فرانقفو-
رت، کوسترین واستتن شهرلری ایچندن کچه‌رك، بالطبق

دکیزینه تابع اوزون برخلیجك ایچنه دوکیلور. مجراسی ٩٤٠ کیلومتره طولنده اولوب، صاغ وصولدن بر قاچ نهرك صولرینی اخذ ایدر، که بونلرك اك بیوکی لهستاندن کلن (وارته) نهریدر. (برومبرغ) جدولی بو ایرماق ایله (وستوله) ایرماغی آره‌سنده بر طریق اختلاط اولدیغی کبی، دیکر برجدول دخی برلینه آقان (اسپره) چایله برلشدیریر.

اودسوس (Odessus) وارنه‌نك اسم قدیمیدر. [«وارنه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اودسه (Odessa) هوجه بك شهرینك السنهٔ اجنبیه‌ده مستعمل اسمیدر. [«هوجه بك» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اودنات (Odenat) اوچنجی قرن میلادی اواسطنده تدمورده ادعای سلطنته قالقیشوب، کسب استقلال ایتمش عرب شیخلرندن بریدر، که ایران شاهی شاپوری دفعاتله مغلوب ایتمش؛ وبعده رومالیلره بعض خدمتلر ایده‌رك، (غالیانوس) ی کندیسنی ایمپراطورلقده تشریك ایتمکه مجبور ایلمشیدی. اسمنك بر اسم عربیدن غلط اوله‌جغی شبهه‌سز ایسه‌ده، اصلی نه اولدیغی آکلاشیله‌مدی.

اودنارده (Oudenarde) بلچیقه‌نك شرق (فلاندره) ایالتنده و(اسقو) نهری کنارنده مستحکم برقصبه اولوب، ٦٦٠٠ اهالیسی وبعض بوك منسوجاتی فابریقه‌لری واردر.

اودنبورغ (Œdenburg) مجارستانده همنامی اولان سنجاغك مرکزی بر شهر اولوب، (ایقوا) نهری اوزرنده وپشته‌نك ١٩٠ کیلومتره غربنده واقعدر. ٢٢٠٠٠ اهالیسی، چوخه، بیچاق وسائره فابریقه‌لری ومشهور شرابلری واردر.

اودنسه (Odensée) دانیمارقه‌ده (فیونیا) آطه‌سنده و، همنامی اولان بر چایك اوزرنده وقوپنهاغك ١٤٠ کیلومتره جنوب غربیسنده بر شهر اولوب، ٢٠٠٠٠ اهالیسی، کوزل بر کلیساسی، کتبخانه‌سی، چوخه، غانت وصابون فابریقه‌لری وتجارت بحریه‌سی واردر.

اودوآقر (Odoacre) مشهور آتیلا امراسندن برینك اوغلی اولوب، ایتالیایی ضبط، و٤٦٥ تاریخ میلادیسنده ایمپراطور (آوغوستول)ی ایمپراطورلقدن اسقاط، وغرب ایمپراطورلغی لغو ایله، شرق ایمپراطورینك ویردیکی (پاتریس) عنوانیله قناعت ایتمشدی. اقوام وحشیه‌یی غالیا وجرمانیا حدودندن تبعید ایده‌رك، ممالکنی توسیع ایتمش ایسه‌ده، ٤٩٣ تاریخنده اوستروغوتلر حکمداری (تئودوریق) طرفندن مغلوب اولوب، مشترکاً حکومت سورمکه راضی اولدیغی حالده، متعاقباً قتل اولنمشدر.

اودوارلی (Udvarhély) ترانسلوانیانك برقصبه‌سی اولوب، (هرمانستاد) شهرینك ١١٠ کیلومتره شمال شرقیسنده واقع و ٦٠٠٠ اهالیی جامعدر.

اودوبون (Audubon) آمریقانك مشاهیر طبیعیوننندن اولوب، ١٧٨٠ تاریخنده یکی اورلیانده طوغمش، و١٨٥١ ده وفات ایتمشدر. آمریقاده فنی سیاحتلر ایدوب، بوقطعه‌نك طیورینه وچارپارلرینه دائر آیری آیری معتبر کتابلر یازمشدر.

اودوقسوس (Eudoxe) یونان قدیم حکماسندن اولوب، علوم ریاضیه وهیئت وجغرافیاده یدطولی صاحبی ایدی. قبل المیلاد ٤٠٩ تاریخنده منشاده واقع (قنیده) شهر قدیمنده طوغمشیدی. ابتدا افلاطونك شاکردانی زمره‌سنه داخل اولوب، بعده مصره سیاحتله، اورا کاهنلرینك اسرارینه محرم اولدقدن صکره، وطننه عودت ایده‌رك، بر مدرسه آچمش، وبر رصدخانه تأسیس ایده‌رك، هیئته متعلق بعض کشفیاته موفق اولمش؛ وسنه‌نك ٣٦٥ بچق کوندن عبارت اولدیغنی تحقیق ایتمشیدی. یکی بر بسیطهٔ شمسیه ایجاد وبعض قواعد هندسیه دخی کشف ایتمشدر. برچوق تألیفات یازمش ایسه‌ده، غائب اولمشلردر.

اودوقسوس کیزیکلی (Eudoxe de Cyzique) میلاددن ایکی قرن اول یشامش مشاهیر بحریوندن اولوب، آفریقا قطعه‌سنك بحر محیطله محاط اوله‌جغنی درکله

(بطليوس اورجت) دن، بو قطعه‌يی دور ايتمك او-
زره، اعانه ايستمش ايسه‌ده، بودوری اجرا ايدوب
ايتمديكی حقنده اختلاف واردر.

اودوقسيا { (Eudoxie) قسطنطينيه روم ايمپراطورلرندن آرقاديوسك
زوجه‌سی اولوب، ٣٩٥ تاريخ ميلاديسنده بعض
دسايسه توسلله تخته چيقمش، و ٤٠٤ ده وفات
ايتمشدر.

— ديكر براودوقسيا يينه قسطنطينيه روم ايمپرا-
طورلرندن ايكنجی تئودوسيوسك زوجه‌سی اولوب،
ميلادك ٤٢١ تاريخنده تخته چيقمش، وفوق العاده
كوزل وعقللی بر قادين اولمغله، ابتدا قوجه‌سی طر-
فندن سولمش ايسه‌ده، بعده اصلسز برقيصقانجلقدن
طولايی فلسطينه نفی اولنه‌رق، ٤٦٠ تاريخنده
قدسده وفات ايتمشدر. علی وطبيعت شعريه‌سی دخی
اولوب توراتك ايلك سفرلرينی نظمه چكمش وديكر
بعض منظومه‌لر دخی يازمشدر.

— آنفةالترجمه‌نك قيزی وغرب ايمپراطوری‌او-
چنجی (والنتيان) ك زوجه‌سی اولمق اوزره، ديكر بر
اودوقسيا دها واردر،كه زوجنك قاتلی (ماقسيم) ه
وارمغه اجبار ايدلمش؛ وبو اجبارك انتقامنی آلمق
ايچون، واندالرك حكمداری (جنسريق) ی دعوتله،
رومايی كنديسنه تخريب ايتديرمش ايسه‌ده، مرقوم
صاحبهٔ ترجمه‌يی دخی اسير طوتوب، آفريقايه كوتور-
مش؛ وآنجق يدی سنه‌لك اسارتدن صكره قورتيله-
بيلشدر.

— (اودوقسيا ماقرمبوليتيسا) اسمنده ديكر بر
قادين قسطنطينيه روم ايمپراطورلرندن قسطنطين دو-
قاسك زوجه‌سی اولوب، ١٠٦٧ تاريخ ميلاديسنده
قوجه‌سنك وفاتی اوزرينه، (رومان ديوجن) ه واره-
رق كنديسنی ايمپراطور ايتمش؛ وبونك وفاتنده
ايلك قوجه‌سندن اوغلی اولوب تخته چيقن ميخال
دوقاس طرفندن برمناستره حبس اولنمشدر.

اودوئن { پير - (P. Odouin) فرانسه‌نك
الك مشهور حكاكلرندن اولوب،
١٧٦٨ ده پارسده طوغمش؛ و١٨٤١ ده وفات
ايتمشدر. « تقويم علوم طبيعيه » عنوانيله فنی بر
رسالهٔ موقوته چيقارمشدر؛ وباشلیجه ايپك بوجكلر-
ينك خسته‌لقلريله وباغه مضر اولان حشراتك احواليله
اوغراشمشدر.

اوده { (Aude) فرانسه‌ده برنهردر،كه شرق
پيرنه ايالتنده نبعانله، شماله و بعده
شرقه طوغری جريان ايده‌رك،كيلان، آلت، ليمو وقار-
قاسونه شهر وقصبه‌لری ايچندن كچدكدن صكره، آق
دكيزه دوكيلور. مجراسی ٢١٥ كيلومتره طولنده‌در.

اوده { (Aude) فرانسه‌نك ايالات جنوبيه‌سندن
اولوب، جريان ايدن نهرك اسميله تسميه
اولنمشدر. شمالاً (هرولت)، جنوباً « شرقی پيرنه »،
غرباً (آريژ) ايالتلريله، شرقاً دخی آق دكيزله محدود
ومحاطدر. مساحهٔ سطحيه‌سی ٦٣١٣ مربع كيلو-
متره واهاليسی ٣٣٢٠٨٠ كشيدن عبارت اولوب،
مركزی(قارقاسونه) شهريدر. اسكی (لانكدوق)خطه-
سنده‌واقع‌اولوب،اراضيسی‌وعلی‌الخصوص‌قسم‌جنوبيسی
طاغلقدر. دمير، كور، مانغانز، مرمر، آلچی وسائر
معدنلری چوقدر. شرابلری وسائر مسكراتی چوق
ويك مقبولدر. « جنوب جدولی » اسميله بربيوك جد-
ول بوايالتی شق ايديور. ايالت، ٢٩ ناحيه و٤٣٦
دائرهٔ بلديه‌يی حاوی اولديغی‌حالده، بروجه زير درت
قضايه منقسمدر: قارقاسونه، قاستلنوداری، ليمو،
ناربونه.

اوده { (Oude ياخود Auodh) هندستانك
جهت شماليه‌سنده وكنك ايرماغی‌تابعلر-
ندن (كوكره) نهری اوزرنده پك قديم برشهر اولوب،
(فيض آباد) شهرينك همان اتصالنده، (لكهنو) نك
١٢٥ كيلومتره شرقنده وبنارسك ١٩٠ كيلومتره
شمال غربيسنده واقعدر. بوشهر ازمنهٔ قديمه‌ده پك
معمور ومشهور بولنمش ايكن، بعده تدنی ايدوب، علی
الخصوص ١٧٢٥ تاريخ ميلاديسنده اوده حاكمی
سعادت علی خان بو شهرك اتصالنده فيض آباد شهرينی
بنا، وپايتخت اتخاذ ايتدكدن صكره اوده شهری خرابه
يوز طوتمشدر. اطرافنده آثار عتيقه‌سی و(بابر) طر-
فندن بنا اولنمش بر بيوك جامع شريفی واردر.

اوده { خطه‌سی (Oude) هندستانك ممالك
شماليه‌سندن اولوب، انكليزلرك
ورودندن اول مستقل بردولت ايدی،كه پايتختی ابتدا

همنامی اولان شهر وبعده فیض آباد ونهایت لکهنو
شهری ایدی. الیوم انکلیز حکومتنه تابع بر ایالتدر.
هیمالایه جبالنك اتکلریله کنك نهرینك مجراسی ماییننده
واقع اولوب، ′٣٤ °٢٥ ایله ′٤ °٢٨ عرض شمالی
و ′٢٥ °٧٧ ایله ′٥٠ °٨٠ طول شرقی آره‌سنده
ممتد اولدیغی حالده، مساحهٔ سطحیه‌سی ٦٢٠٩٠
مربع کیلومتره، واهالیسی تقریباً ١٢٠٠٠٠٠٠
کشیدر، که بونلرك نصفندن زیاده‌سی براهمان دیننده
وقصوری مسلمدر. اراضیسی دوز وغایت منبت او-
لوب، علی الخصوص کنك ایرماغنه دوکیلن متعدد
نهرلرك کنارلری پك محصولدار در. آنجق بو نهرلر
چوق دفعه طاشوب، اووه‌لری غرق ایدرلر. کنکك
کنارلرنده برطاقم واسع اورمانلری واردر، که بونلرك
هواسی پك آغردر. ایچ طرفلرده چالیلرله مستور بعض
بوش اراضیسی دخی واردر. هواسی یازین پك صیجاق
اولوب، سانتیغراد حسابیله مقیاس الحراره ٤٠
درجه‌یه قدر چیقار سه‌ده، ینه یابس و صاغلامدر.
ثروت محلیه باشلیجه زراعته منحصر اولوب، نهرلرده
آلتون توزی دخی چیقار. اورمانلرده حیوانات
و حشیه‌نك انواعی و نهرلرده بر قاچ جنس تمساح
بولنور. بوخطه ٤ ایالته منقسم اولوب، هر بری ٣
سنجاغی حاویدر. مرکزی لکهنو شهریدر.

اوده‌مش { آیدین ولایتنك ازمیر سنجاغنده قضا مرکزی برقصبه اولوب،
ازمیرك ٧٥ کیلومتره شرق جنوبیسنده و بوز طاغك
جنوبی اتکنده اوله‌رق، کوچك مندرس ایرماغنه
دوکیلن برچایك کنارنده واقعدر. اولدقجه کوزل
برقصبه اولوب، ١٠٠٠٠ اهالیسی، بر رشدیه وبر
ابتدائی مکتبی وار در. — اوده‌مش قضاسی کوچك
مندرس وادیسنك یوقاری قسمندن عبارت اولوب،
ازمیر سنجاغنك منتهای شرقیسی اولمق اوزره واسع
برقضادر. شمالاً صاروخان سنجاغنك قصبه و صالحلی
قضالریله، شرقاً ینه مذکور سنجاغك الاشهر قضاسیله،
جنوباً آیدین سنجاغنك نازللی ونفس آیدین قضالریله،
غرباً دخی ازمیر سنجاغنك تیره وبایندر قضالریله
محدوددر. شمال و شرق و جنوب جهتلری طاغلرله
محاط اولوب، اورته‌سی یعنی کوچك مندرس
وادیسی منبت براووه‌دن عبارتدر. شرق وشمال غربی
جهتنده‌کی طاغلری اورمانلره مستوردر. محصولات
ارضیه‌سی حبوبات متنوعه ایله پاموق، اوزوم، آفیون
وسائره‌دن عبارتدر. دمیر یولك بایندر ایله تیره آره‌سنده
واقع برموقفندن اوده‌مشه وبرکی‌یه قدر برشوسه
یاپلمشدر. قضا برکی، بالیانبولی وکلاس ناحیه‌لرینی دخی
حاوی اولدیغی حالده، ١١٢ قریه‌دن مرکب اولوب،
٥٢٨٦٨ اهالیسی وار در، که بونلرك یالکز
٣٥٠٠ ی روم و ١٠٠٠ قدری ارمنی اولوب،
قصوری کاملاً مسلم وترکدر.

اودیپ { (OEdipe) اساطیرله قاریشیق اولان یونان تاریخ قدیمنه کوره،
(تیبه) حکمداری (لایوس) ك اوغلی اولوب، پدرینی
قتل ووالده‌سنی تزوج ایده‌جکی کاهنلر طرفندن بیان
ایدلمش اولدیغندن، طوغار طوغماز، بر طاغه آتلمش
ایسه‌ده، (قورینته)حکمداری پولیبك چوبانی طرفندن
آلنه‌رق، حکمدار مومی‌الیه طرفندن اولادلغه قبول
اولنمش؛ وبیودیکنده حقنده واقع اولان کهانتدن خبر-
دار اولنغله، پدری ظن ایتدیکی پولیبدن قاچمش؛ وقا-
چارکن، طار بر یولده اصل پدرینه راست کلوب،
بینلرنده ظهور ایدن منازعه اوزرینه، پدرینی طانی-
میقسزین قتل ایتمش؛ وبعده (تیبه)یه کیدوب، بوشهری
(اسفینکس) اسمنده خیالی بر اژدرهادن قورتارمغله،
تخته اجلاس اولنه‌رق، حکمدار مقتولك زوجه‌سی
یعنی کندی والده‌سی دخی کندیسنه تزویج اولنمشیدی.
بو ازدواج نا مشروعدن درت اولادی اولدقدن
صکره، پدرینی قتل ووالده‌سنی تزوج ایتمش اولدیغنی
آکلایه‌رق، مأیوسیتندن کندی کوزلرینی چیقارمش؛
واولادی طرفندن قوویله‌رق، یالکز کندیسنه وفادار
قالان قیزی (آنتیغونه) ایله برابر سرسری کزمکه
باشلامشیدی. یونان شعرای قدیمه‌سندن (سوفوقل)
بوحکایه‌یی کوزل بر هائله صورتنده نظماً یازمش
اولدیغی کبی، بوماده اسکی ویکی بر چوق شعرانك
هائله‌لرینه دخی مبنی علیه اولمشدر.

اودیسیوس { (Odyssée) تروآ شهر قدیمنی محاصره ایتمش اولان یونان
قهرمانلرندن (اولیس) اسمیله معروف اولان تلماقك بابا-
سنك اسم اصلی یونانیسیدر. [« اولیس » ماده‌سنه
مراجعت بیوریله.]

اودین { (Odin, Wodan) یاخود وودان اسکی اسقاندینارلرك اعتقاد وعبادت

ایتدکلری آلهه‌نك اك بیوکی اولوب، زعملرنجه بتون آلهه وکائناتك پدری ایدی. اصل حرب الهی اولوب، بلوطلرده تخیل ایتدکلری (والهالا) سراینده (یعنی جنتده) ساکن ایدی؛ واورداه حربده اوریلان قهرمانلرك روحلرینی قبول ایدردی. بونك حقنده بشره مخصوص برچوق وقوعات روایت اولندیغندن، ظنه کوره، اسقاندیناو قومنك اسکی برنسلری اولوب، جسارت وفضیلتی حسبیله کندیسنه الوهیت اسناد اولنمشدر. ٨ آیاقلی برآته بینمش، النده برغارغی واوموزلرنده ساعیلری مقامنده اولان ایکی قارغه اولدیغی حالده تصویر ایدرلردی.

اودینه { (Udine) ایتالیانك وندیك خطه‌سنده ایالت مرکزی مستحکم برشهر اولوب، وندیکك ١٥٠ کیلومتره شمال شرقیسنده و(رویا) نهری اوزرنده واقعدر. ٣٠٠٠٠ اهالیسی، مکمل مکتبی، رصدخانه‌سی، بربیوك کلیساسی، برقاچ سرایی، ایپك، مشروبات وباقیر فابریقه‌لری واردر. — اودینه ایالتی ایتالیانك منتهای شمال شرقیسنده واقع اولوب، شمال وشرق طرفندن آوستریا حدودیله، جنوباً آدریاتیق دکیزیله ووندیك ایالتیله، غرباً دخی (ترویزه) و(ابلونه) ایالتلریله محدوددر. طول وعرضی ١٠٠ کیلومتره اولوب، ٤٢٠٠٠٠ اهالیسی واردر.

اوذغست { مغرب اقصاده سجلماسه‌نك جهت جنوبیه‌سنده وسوسه‌نك شرق طرفنده معمور برشهر اولدیغی کتب عربیه‌ده مذکوردر.

اور { (Ur) بابلستانك براسکی قصبه‌سی اولوب، حضرت ابراهیمك وطنیدر. بصره ولایتنده (سوق الشیوخ) جوارنده بولنان خرابه‌لرك بو قصبه‌نك خرابه‌لری اولدیغی مظنوندر.

اورال { طاغلری (Ourals) روسیه‌نك اوروپا قطعه‌سنده‌کی اولکاسنك منتهای شرقنده ونفس روسیه ایله سیبریا آره‌سنده بربیوك طاغ سلسله‌سی اولوب، بحر خزردن بحر محیط شمالی‌یه قدر ممتد اولور، وآوروپا قطعه‌سنی آسیا قطعه‌سندن آیرر. طولی تقریباً ٢٩٠٠ وعرض اعظمی ٨ کیلومتره‌در. اك مرتفع محلی ٢١٥٠ متره ارتفاعنده‌در. اوروپا طرفنده‌کی اتکلری آزمیلانلی اولوب، آسیا جهتنده‌کی مائله‌سی دها دیکدر. بو سلسله‌نك غربی اتکلرندن پچوره، اوفه، بیلایا واورال، وشرقی اتکلرندن دخی (توبول) و(توره) نهرلری نبعان ایدر. آلتون، کومش، باقیر وسائر معدنلری پك چوقدر.

اورال { نهری (Oural) روسیه‌نك بربیوك ایرماغی اولوب، اورال طاغلرندن و(اورنبورغ) ایالتنده ٤٥° ٥٠′ عرض شمالیده نبعان ایله، جنوبه، بعده غربه وصکره ینه جنوبه طوغری آقه‌رق، وقزلسقایا، اورسقایا، اورنبورغ واورالسق شهرلری ایچندن کچه‌رك، طولی ٢٥٠٠ ایله ٣٠٠٠ کیلومتره آره‌سنده اولان پك طولاشیقلی برجریاندن صکره، اوچ آغزدن بحر خزره منصب اولور.

اورالسق { (Ouralsk) روسیه‌نك ترکستان قطعه‌سنده همنامی اولان ایالتك مرکزی برشهر اولوب، اورال نهری کنارنده واقع و١٥٠٠٠ اهالیی جامعدر.

اورانژ { (Orange) فرانسه‌نك (ووقلوزه) ایالتنده قضا مرکزی بر قصبه‌در، که (آوینیون) شهرینك ٣٠ کیلومتره شمالنده واقع اولوب، ١٠٠٠٠ اهالیسی، مکمل مکتبی، کتبخانه‌سی، ایپکخانه‌لری، شراب، بال، صفران محصولاتی وروما-لیلرك زماننده قالمه بعض آثار عتیقه‌سی واردر. بو شهر جوارلریله برابر خیلی وقت برصورت ممتازه‌ده اداره اولنمشدر.

اورانژ { نهری (Orange) آفریقای جنوبیده بیوك برایرماقدر، که قافر ممکتنده واقع (دراکنسبرغ) طاغندن نبعان ایدن ایکی شعبه‌دن تشکل ایدوب، شرقدن غربه جریانله، ١٦٥٠ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدکدن صکره، ٢٨° ٣٢′ عرض جنوبیده بحر محیط آطلاسی‌یه دوکیلور. بو نهر نیل کبی هر سنه فیضان ایدر. ایچنده پك چوق تمساح وصوآتی بولنور. مجراسنك دیبندن بعض ذی قیمت طاشلر چیقار.

اورانژ { برنسلری [«کوییوم» و «ناسو» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

اورانوس { (Uranus) اساطیر قدیمهٔ یونانیه‌ده سمادن کنایه برالله او-

لوب، آلهۀ کاذبه‌لرینك اك قدیمی ایدی. ارضك اوغلی وزوجی زعم اولنوب، اون ایکی اولادی اولدیغنه، وبونلردن زحل ایله (کیقلوب)لر و(تیتان)لر کندیسنه عصیان ایدوب، الوهیت تختندن چیقاردقلرینه اینانیرلردی.

اورانیا { (Uranie) یونان قدیم اساطیرنجه علوم ومعارف وصنایع نفیسه حامیه‌لری اولوب، (موسه) تعبیر اولنان پریلرك بری اولوب، علم نجومی حمایه ایدردی. ماثیلره کیمش ویلدیزلرله طونادلمش النده برکره سماطوتار برقیز صورتنده تصویر ایدرلری.

اوربان { یاخود اوربن (Urbain) بو اسمله بروجه زیر ۸ پاپا کلمشدر:

برنجیسی ۲۲۳ تاریخ میلادیسندن ۲۳۰ تاریخنه‌دك پاپالق ایدوب، رومادہ قتل ایدلمش اولمغله، اعزه صره‌سنه چکوب، مایس افرنجینك ۲۵ نده یورطیسی اجرا اولنور.

ایکنجیسی عن اصل فرانسز اولوب، ۱۰۷۸ تاریخندن ۱۰۹۹ تاریخنه‌دك پاپالق ایتمش؛ وبرنجی اهل صلیب محاربه‌سنك وقوعیچون تشویقاتده بولنمشدر.

اوچنجیسی ۱۱۸۵ تاریخندن ۱۱۸۷ تاریخنه‌دك پاپالق ایدوب، ایمپراطور برنجی فردریق بار بروسه‌له منازعه‌ده بولنمشدر.

دردنجیسی ۱۲۶۱ دن ۱۲٦٤ تاریخنه دك پاپالق ایدوب، ناپولی قراللغنی غاصبی بولنان (مانفرد) دن تخلیصله فرانسه قرالی سنت لویی‌یه تکلیف ایتمش ایسه‌ده، موی الیه قبول ایتمدیکندن، برادری آنژوولی شارله ویرمشیدی.

بشنجیسی ۱۳۶۲ دن ۱۳۷۰ تاریخنه دك پاپالق ایدوب، آوینیونده اقامت ایدن پاپالرك آلتنجیسیدر. کندیسی فرانسز اولدیغی حالده، رومایه عودتله پاپالغه مخصوص اولوب غصب ایدلمش اولان املاکی استردادہ چالیشمش ایسه‌ده. موفق اوله‌میوب. تکرار رومایی ترکه مجبور اولمش؛ وآوینیونه اثنای عودتنده وفات ایتمشدر.

آلتنجیسی ۱۳۷۸ دن ۱۳۷۹ تاریخنه‌دك پاپالق ایدوب، آنجق اثنای انتخابنده قاردینالرك بر طاقی آیرلوب، آوینیونده یدنجی (قلمان)ی پاپا انتخاب ایتدکلرندن، فرانسه و اسپانیا ایله ناپولی یونی، و سائر قتولیك ممالکی صاحب ترجیحی طانیمشلردر. مرقوم قلمانه قارشی بر اهل صلیب محاربه‌سی ایتمش؛ ومجارستان قرالی شارلی ناپولینك ضبطنه دعوت ایتمش ایسه‌ده، بعده کندیسیله بوزیشه‌رق، رومایی ترکه مجبور اولمش؛ وآنجق مجار قرالنك وفاتندن صکره رومایه عودت ایده‌بیلمشدر.

یدنجیسی ۱۵۰۰ تاریخنده انتخاب اولنه‌رق، یالکز ۱۳ کون پاپالق ایتمشدر.

سکزنجیسی ۱۶۲۳ دن ۱٦٤٤ تاریخنه‌دك پاپالق ایدوب، اوربینو دوقه‌لغنی الحاق ایتمش؛ وعالم برآدم اولمغله، لاتین وایتالیان لسانلرنده بعض اشعار براقمشدر.

اوربرو { (Œrebro) اسوجك نفس اسوج خطه‌سنده همنامی اولان ایالتك مرکزی بر قصبه اولوب، (هیلار) کولی کنارنده واستوقهولمك ٦٦ کیلومتره غربنده واقعدر. ۱۰۰۰۰ اهالیسی وبراسکی قلعه‌سی واردر. — ایالتك طولی ۱۳٦ وعرضی ۸۵ کیلومتره اولوب، ۸۲۰۰۰ اهالیسی ودمیر، باقیر، کوکورد وسائره معدنلری واردر.

اوربینو { یاخود اوربن (Urbino, Urbin) ایتالیاده رومانك ۲۸۰ کیلومتره شمالنده و(متوره) نهری کنارنده واقع قدیم بر شهر اولوب، ۱۵۰۰۰ اهالیسی، بر اسکی قلعه‌سی ودار الفنونی واردر. مقدما بر دوقه‌لغك مرکزی ایدی. شاعر مشهور (ویرجیل) ایله رسام مشهور (رافائل) بو شهرده طوغمشلردر.

اوربینی { آلسید - (Alcide d'Orbigny) فرانسه‌نك مشاهیر طبیعیونندن اولوب، علوم طبیعیه‌یه دائر برقاچ معتبر کتاب یازمش؛ وآمریقای جنوبیه ۷ سنه سیاحت فنیه‌ده بولنوب، ۷ بیوك جلد اوزره براثر معتبر براقمشدر. برادری (شارل اوربینی) نك ۱۳ جلد اوزره یازدیغی «قاموس تاریخ طبیعی» نك جمع وترتیبنه دخی یاردیم ایتمشدر.

اورتز { (Orthez) فرانسه‌نك «آشاغی پیرنه» ایالتنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب،

(پو) شهرینك ٤٠ كیلومتره شمال غربیسنده واقع و ٦٥٠٠ اهالیی جامعدر.

اورتلسپیچه { (Ortelspitze) آوستریاده بر طاغ اولوب، آلپ رتیق سلسله‌سنك اك یوكسكیدر. تیرول ایله وندیك آره‌سنده ممتد اولوب، اك یوكسك ذروه‌سی ۳۹۰۸ متره ارتفاعنده‌در، وصیرتی دائمی صورتده قارله مستوردر.

اورتونه { (Ortona) ایتالیاده (سانغرو) ایله (پسقاره) نهرلرینك منصبلری آره‌سنده وساحل بحرده بر قصبه اولوب، ۱۳۰۰۰ اهالیسی واردر.

اورته { (Ourthe) بلچیقه‌ده بر نهردر، كه لوكسنبورغ بیوك دوقه‌لغنده نبعانله، شماله طوغری آقه‌رق، (لیژ) ایالتنه دخول ایدر؛ و(آمبلوه) ایله (وسدره) چایلرینی دخی اخذله، ۱۳۰ كیلومتره‌لك طولاشیقلی بر جریاندن صكره، (لیژ) شهری اوكنده (موزه) ایرماغنه دوكیلور.

اورته كوی { استانبول بوغازینك روم ایلی ساحلنده بیوك بر كوی اولوب، بشكطاش ایله قوروچشمه آره‌سنده واقعدر. واپور اسكله‌سنده ایكی مناره‌لی كوزل بر جامع شریفی واردر. اهالیسی اسلام، روم، ارمنی ویهودیدن مركبدر. اسم قدیمی آرخیون (Archion) در.

اورته كوی { ادرنه ولایت وسنجاغنده ادرنه‌نك ۳۵ كیلومتره غرب جنوبیسنده، وآرده نهری مجراسنك ٥ كیلومتره جنوبنده واقع قضا مركزی بر قصبه‌در. — قضاسی ماندریجه، قبا آغاج آرناود، محمودلی، سمورلر وصاری حضر اسملریله ٥ ناحیه‌یی جامع اولوب، ۷۰ قریه‌دن مركبدر. كرك قصبه وكرك قضانك مقدار نفوسنه وسائر احوالنه دائر بر كونه معلوماته دسترس اولنه‌مدی.

اورخان { (غازی سلطان —) سلاطین عظام عثمانیه‌نك ایكنجیسی اولوب، بانئ دولت اولان سلطان عثمان خان غازینك اوغلیدر. ٦٨٠ تاریخ هجریسنده طوغمشدر. پدرلری زماننده بر چوق فتوحاتده موفق اولوب، بروسه شهرینی دخی فتح ایتدیكی صره‌ده، سلطان عثمان خانك ارتحالی وقوع بولمغله، ۷۲٦ تاریخنده، ٤٦ یاشنده اولدقلری حالده، تخت عثمانی‌یه جلوس ایدوب، عقل وتدبیرله مشهور اولان برادرلری علاءالدین پاشایی دخی وزیر ومشاور خاص اتخاذ ایتمشلردی. ۳٥ سنه كمال شوكت وموفقیتله سلطنت سوردكدن‌صكره، ۷٦۱ تاریخنده ۸۱ یاشنده وفات ایتمشلردر. زمان سلطنتلرنده دولت عثمانیه الكاسی دها خیلی توسع ایدوب، بلاد آباد، ازمید، هركه، ایدوس‌حصاری، ازنیق، مدرنی، كوینك كلیك قصبه‌لری وجوارلری وقره‌سی خطه‌سیله برغمه، میخالیچ كرماستی، قزلجه طوزله، امرود ایلی، ایدنجك وسائر نیجه بلاد فتح‌اولندقدن‌صكره، پادشاه مشارالیه حضرتلرینك مخدوملری سلیمان پاشانك قومانده‌سیله روم ایلی قطعه‌سنه دخی عساكر عثمانیه كچیریلوب، كلیبولی، بولایر، خیره‌بولی، تكفورطاغی‌ایپصاله‌وسائر اوجوارلر كاملاً فتح اولنمشدر. سلطان اورخان غازی علاءالدین پاشانك‌رأیله قوانین ونظامات وضع ایدوب، سكه ضرب واولدجه منتظم بر ایكی صنف عسكر ترتیب ایده‌رك، بونلرك بری‌ده‌یكیچری صنفی ایدی، كه معاصری اولان حاجی بكتاش ولی (قدس‌سره) حضرتلرینك دعاسنه مظهر اولمشلردی. بروسه‌ده مناستر نام محلده پدر بزركوارلرینك تربه‌سی قارشیسنده‌كی‌تربهٔ مخصوصه‌سنده وغایت مفرح ودلنشین بر محلده مدفوندر. قسطنطنیه ایمپراطوری (یان قانتاقوزن) ایله مصالحه ایدوب، قیزی (تئودوره) یی تزوج بیورمشلردی. بو ازدواجك عقدیچون هیئت خاندانیله اسكداره كلدرك، بیوك بر سور اجرا بیورمشلردی.

اورخان { یلدیرم سلطان بایزید حضرتلرینك اولادندن شهزاده سلیمانك تورونی اولوب، هرنصلسه قسطنطنیه روم ایمپراطورینك‌یاننه التجا ایتمش؛ وابوالفتح سلطان محمد خان ثانی حضرتلری كندیسنك اداره‌سیچون بعض یرلرك وارداتنی ترك ایتمش ایسه‌ده، بعده بو مخصصاتنی كسمش؛ واستانبولك فتحنده صاحب ترجمه كندینی بر یوكسك دیواردن آتوب، اتلاف نفس ایلشدر.

اورخانیه { بلغارستانده صوفیه‌نك ۵۰ كیلو. متره شمال شرقیسنده واقع بر قصبه اولوب، ۳۰۰۰ قدر اهالیسی، ۲ جامع وبر كلیساسی واردر. اداره‌ٔ عثمانیه زماننده قضا مركزی اولوب، اتره‌بول ناحیه‌سی دخی بوقضایه تابع ایدی.

اورخومن { (Orchomène) بو اسمله یونان قدیمده ایكی مشهور شهر وار ایدی، كه بری موره شبه جزیره‌سنك (آرقادیا) خطه‌سنده ودیكری (بیوتیا)ده ایدی. تا استرابونك زماننده بو شهرلرك ایكیسی دخی خرابه حالنده ایدیلر.

اورخون { (Orkhon, Or-kand) یاخود اورقند مغولستانده بر نهردر، كه تبت وكشمیر حدودنده نبعانله، شمال شرقی‌یه طوغری جریان ایده‌رك، ٦۵ كیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدكدن صكره، كاشغر وبعده ختن نهرلریله برلشه‌رك، (تاریم) ایرماغنی تشكیل ایدر، كه بوده (لب نور) كولنه منصب اولور. چنكیز خانك مقری اولان (قره قوروم) بو نهرك كنارنده ایدی.

اورست { (Oreste) یونان قدیم قهرمانلرندن تروآ محاربه‌سنده بولنمش اولان (آرغوس) حكمداری (آغامنون) ایله (قلیتیمستره) نك اوغلی اولوب، والده‌سی دوستی اولان (اجیست) له بالاتفاق پدرینی قتل ایتدیكنده، كندیسی همشیره‌سی (الكتره) طرفندن قورتاریله‌رق، عمجه‌سی اولان (فوكیده) حكمداری (استروفیوس)ك یاننه كوندرلمش؛ واوراده بو حكمدارك اوغلی پیلاد ایله ضرب مثل حكمنه كچمش اولان بر صدق ومحبت حاصل ایتمشیدی. بعده آرغوسه عودتله، مرقوم اجیستی ووالده‌سنی قتل ایده‌رك، پدرینك انتقامنی آلمش ایسه‌ده، والده‌سنی قتلندن طولایی وجدانی راحتسز اولوب، بر چوق وقت سرسریانه كزمش؛ وصكره آرغوسه عودتله، تخت موروثنه اوتورمشدر. بونك سركذشتی یونان قدیم مشاهیر شعراسندن (اسخیلوس) طرفندن هائله طرزنده نظمه چكلمش اولدیغی كبی، دیكر بعض آثار ادبیه‌یه دخی مبنی علیه اولمشدر.

اورست { (Everest) هیمالایه سلسلهٔ جبالنك اك یوكسك ذروه‌لرندن اولوب، ۲۷° ۵۹′ عرض شمالی ایله ۸٤° ۳۷′ طول شرقیده واقعدر. ۸۸۳٦ متره ارتفاعی واردر. ارتفاعنی اولچن بر انكلیز مهندسنك اسمیله تسمیه اولنمشدر.

اورستد { (Œrsted) دانیمارقه‌نك مشاهیر طبیعیوننـدن اولوب، ۱۷۷٤ تاریخ میلادیسنده (لانكلاند) آطه‌سنده طوغمش، و ۱۸۵۱ ده وفات ایتمشدر. الكتریق ایله مقناطیس حقنده بعض حقیقتلر كشف ایده‌رك، آوروپاجه كسب شهرت ایتمش؛ واكثر فنون آقادمیالرینك اعضالغنه تعیین اولنمشیدی.

اورسوله { (Ursule) خرستیانلرك عزیزه‌لرندن عد ایتدكلری بر قیز اولوب، بیوك برتانیا پرنسلرندن برینك قیزی ایدی. ٤۵۲ تاریخ میلادیسنده (قولونیه) شهری قربنده هونلر طرفندن دیكر بر طاقم قیزلرله برابر قتل اولنمشدر. تشرین اول افرنجینك ۲۱ نده یورطیسی اجرا اولنور.

اورسووه { (Orsova) بو اسمله اسكی ویكی اوله‌رق، طونه‌ده ایكی قصبه بولنیور. اسكی اورسووه طونه‌نك ساحل یسارنده اولوب، آوستریانك النده بولنیور. یكی اورسووه ایسه ودیندن ۷۲ كیلومتره‌لك مسافه‌ده ونهرك اورته‌سنده واقع بر آطه‌نك اوزرنده اولوب، كاه دولت عثمانیه وكاه آوستریانك النده بولنمش؛ ونهایت ۱۷۸۹ تاریخ میلادیسنده دولت علیه‌یه ترك اولنمشیدی. ۳۰۰۰ اهالیسی واردر.

اورغون { (Orégon) آمریقای شمالیده ممالك مجتمعه‌ده بر ایرماقدر، كه قیالی طاغلرده ۵۰° عرض شمالی ایله ۱۱۸° ۵۰′ طول غربیده نبعانله، ۵۲° عرض شمالی‌یه قدر شمال غربی‌یه طوغری آقار؛ بعده جنوبه، و ٤٦° عرض شمالی‌یه واصل اولنجه، غربه طوغری دونه‌رك، بحر محیط كبیره منصب اولور. مجراسنك طولی تقریباً ۱۸۰۰ كیلومتره‌در. ابتدا (قولومبیا) تسمیه اولنمشیدی.

اورغون { (Orégon) آمریقای شمالیده ممالك مجتمعه‌یی تركیب ایدن جمهوریتلرك بریدر، كه شرقاً ایداهو، شمالاً (واشینغتون) جمهوریتلریله، غرباً بحر محیط كبیرله، جنوباً دخی (قالیفورنیا) و(نواده) جمهوریتلریله محدود واسع بر یر اولوب، ایچندن جریان ایدن آنف‌البیان ایرماغك اسمیله مسمادر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۲٤۸۷۰۷ مربع كیلومتره اولوب،

اهالیسی ٧٦٨ ١٧٤ كشیدن عبارتدر. بو قطعه ١٧٩٢ تاریخ میلادیسنده كشف اولنەرق، ابتدا فرانسەنك قنادە مستملكاتنه ملحق بولنمش ایكن، بعده ممالك مجتمعەنك تصرفنه چكمش؛ و ١٨٥٩ ده ممالك مذكورەدن معدود بر جمهوریت صورتنه وضع اولنمشدر. مركزی (اورغون سیتی) ونام دیكرله (سالم) شهریدر. بو قطعەنك غرب جهتی قیالی طاغلر سلسلەسنی حاوی اولوب، هواسی معتدلدر، وقیشین چوق یاغمور یاغار. شرق جهتی ایسه قورو وچول حالندەدر. باشلیجه منابع ثروتی معادندن عبارت اولوب، علی الخصوص آلتون وكومش معدنلری پك چوقدر.

اورغه { مغولستانده (توله) نهری اوزرنده بر قصبه اولوب، ٥٤' ٤٧° عرض شمالی ایله ١٠٤° ٥' طول شرقیده واقعدر. ٧٠٠٠ اهالیسی اولوب، اكثریسی بوده دیننه تابعدر رهباندن عبارتدرلر.

اورفه { حلب ولایتنده لوا مركزی بر شهر اولوب، حلبك ١٩٠ كیلومتره شمال شرقیسنده ودیاربكرك ١٤٥ كیلومتره جنوب غربیسنده وفراته تابع (جولاب) نهرینه دوكیلن (كهریز) چایی كنارنده اولەرق، ایكی تپەنك آرەسنده واقعدر. اكثری اسلام اولمق اوزره ٢٨ ١٨٨ اهالیسی، كاركیر واوستلری داملی اولری، ایچنده مقام ابراهیم (عم) اولان كوزل بر جامع شریفی، تپەلردن بری اوزرنده اسكی بر قلعەسی وبو قلعەنك قپوسی اوكنده آثار عتیقەدن ایكی بیوك ستونی، بر رشدیه وآمریقانلره مخصوص بر پروتستان مكتبی واردر. شهر سورله و ١٢ متره عمقنده بر خندقله محاط اولوب، درت قپوسی واردر. (عین زلیخا) و (خلیل الرحمن) اسملریله ایكی صو شهرك ایچندن آقەرق، شهرك جنوبنده كائن (بركهٔ ابراهیم) نام كوچك كوله دوكیلورلر. بو كولك بالیقلرینه یرلیلر طرفندن مبارك نظریله باقیلور. كولك اطرافی چنار وسائر آغاجلرله محاط اولوب، منظرەسی پك لطیفدر. حلب ایله دیار بكر وموصل جادەسی اوزرنده معتنابر بر موقعده بولنمغله، خیلی اهمیت تجاریەسی واردر. درون شهرده لسان محلی تركجه اولوب، عربجه وكردجه دخی تكلم اولنور. بو شهر پك اسكی اولوب، اسم قدیمی (اور) ویاخود (اور الكلدانیین) در. اسكندرك فتوحاتندن صكره، ماكدونیالیلر بو شهری وطنلرنده اولان (ادسه) یعنی (وودینه) قصبەسنه بكزەتەرك، بو اسمله و «میاه جاریەسی كوزل» معناسیله (قالیروئه) اسمیله تسمیه ایتمشلردی. عربلر عندنده (رها) اسمیله معروفدر، كه بو اسمكده (قالیروئه) اسم یونانیسنك مختصر و غلطی اولمسی ملحوظدر.

اورفه { سنجاغی. حلب ولایتنی تركیب ایدن اوچ سنجاغك بری اولوب، ولایتك شرق جهتنده واقع، وشمالاً معمورة العزیز ولایتیله، شرقا وجنوباً زور سنجاغیله، غرباً دخی حلب سنجاغیله محدوددر. فرات نهری شمالدن خیلی مسافەده سنجاغك حدودینی معمورة العزیز ولایتندن آیردقدن صكره، داخل لوایه كیروب، قسم غربیسنی سقی ایدر. دیكر برایكی كوچك نهر دخی سنجاغك ایچنده نبعان، و جنوبه طوغری جریانله، فراته منصب اولورلر. اراضیسنك بر قسمی وعلی الخصوص شرق جنوبی جهتی چول ایسەده، منبت ومحصولدار یرلری دخی اولوب، آربه، بغدای مرجمك وسائر حبوباتله میوەلرك انواعی حاصل اولور. كرد وعرب عشایرینك سوری وخركلەلری دخی چوقدر. معمولات صناعیەسی پاموق و ایپكدن نفیس مشلحلك، بیاض شال، عبا، پك طیانیقلی بیاض وقیرمزی بر نوع بز، سختیان، كاوسله وباقیره متعلق آوانیدن عبارتدر. سنجاق اورفه، روم قلعه، سروج، بیرەجك اسملریله درت قضادن مركب اولوب، جمعاً ٨٤٢ قریەیی حاویدر. سنجاغك اهالیسی ١١٢,٠٠٠ قدر تخمین اولنمقده اولوب، باشلیجه ترك، عرب وكرد جنسیتلرینه منسوبدرلر. درون لواده ٢٤ مدرسه، ٣ رشدیه، ٥٥ اسلام صبیان و ٢٠ خرستیان صبیان مكتبلری واردر. — اورفه قضاسی همنامی اولان سنجاغك مركز قضاسی اولوب، دوكرلو، اویم آغاج، چای‌قپو، بوزآباد، طرن، قیاحیدر، تركان جلابی اسملریله ٧ ناحیه و ٣١٨ قریەیی جامعدر.

اورفه { یاخود اورفیوس (Orphée, Ὀρφεύς) یونان قدیم اساطیرینه كوره، تروا محاربەسندن اول (تراكی) خطەسنده یعنی ادرنه ولایتی جهتنده یاشامش پك قدیم بر شاعردر، كه كویا آلهۀ كاذبەدن بریله معارف حامیەلری اولان (موسه) نام پریلرك برندن متولد اولوب، مشهور (آرغونوت)

لرله برابر بر سياحت بحريه ايتمش؛ ومصره دخى كيتمش
ايدى. مصرده زوجه‌سى (اوريديكه) بى يلان طوپو-
غندن صوقغله، مرقومه وفات ايتمش؛ واورفه آخرته
كيدوب، آخرت الهى اولان (پلوتون)دن زوجه‌سنك
حياتنه اعاده‌سنى طلب ايتمكله، دنيايه كلنجه‌يه قدر
يوزينه باقمامق شرطيله مطلوبى اسعاف اولنمش
ايسه‌ده، طيانه‌ميوب، زوجه‌سنك يوزينه باقديغيچون،
بوندن للابد آيرلمسى اقتضا ايتمش؛ و بونك اوزرينه
اورفه بالقان طاغلرينه چكيلوب، وحدت وانزواده
مرثيه‌لر نظم و ترنميله امرار وقت ايتمكه باشلامش.
تراكى قادينلرى، كنديسنه زوجه‌سنى اونوتديرمق
اوزره، اطرافنه طوپلانمشلر ايسه‌ده، هيچ برينه
التفات ايتمديكيچون، بونلر حدتلرندن كنديسنى پاره-
لمشلر؛ كله‌سيله عودينى مريچه آتمشلردى. كويا مؤخراً
عودى و كله‌سى مدللى آطه‌سى ساحلنده بولنمش.
اسكندريه روم شعراسندن بعضيسى كويا اورفه
طرفندن يازلمش بعض منظومه‌لر وشعرلر ترتيب
ايتمشلردر.

اورفه } (Honoré d'Urfé) فرانسه‌نك مشاهير
حكايه نويسانندن اولوب، ١٥٦٧
تاريخنده مارسلياده طوغمش، و ١٦٢٥ ده وفات
ايتمشدر. چوبانلرك سوردكلرى عمره متعلق بر قاچ
حكايه ومنظومه يازوب، بونلرك اك مشهورى «آستريا»
عنوانلى حكايه‌سيدر.

اورفيله } (Orfila) فرانسه‌نك مشاهير اطبا-
سندن اولوب، على الخصوص سميات
وكيمياى طبى ايله وطب قانونى ايله اوغراشمش؛ و
بوفنلره متعلق معتبر كتابلر يازمشدر. ١٧٨٧ تاريخنده
مينورقه جزيره‌سنده طوغوب، ١٨٥٣ ده پارسده
وفات ايتمشدر.

اورقاد } آطه‌لرى (Orcades) اسقوچيانك
منتهاى شماليسى قارشيسنده بر طاقم
آطه‌لردر، كه ′٤٢ °٥٨ ايله ′٢٢ °٥٩ عرض
شمالى و ′٣٥ °٤ ايله ′٣٥ °٥ طول غربى آره‌سنده
واقع اولوب، اسقوچيادن (پنتلاند) بوغازيله آيرلمشدر
لر. بو آطه‌لر ٦٧ عددنده اولوب، يالكز ٢٩ ى
مسكوندر. اك بيوكلرى پونومه، هوى، رونالدشاى،
سانده، شاپنشاى، استرونساى و وستراى آطه‌لريدر.
جمله‌سنك اهاليسى ٣١٠٠٠ راده‌لرنده‌در. هواسى
عرضنك ايجاب ايتديكى قدر صوغوق دكلسه‌ده، پك
رطوبتلى اولوب، ياغمورلرى لاينقطع كيدر. اراضيسى
طاغلق وآز منبت اولوب، مرعالرى، حيواناتى وساحلرنده باليقلرى چوقدر. بوآطه‌لر (شتلاند) آطه‌لريله
برابر اسقوچيايه ملحق بر قونتلق صورتنده اداره او-
لنه‌رق، مركزلرى (كيركوال) قصبه‌سيدر.

اورقاد } يكى — آطه‌لرى (Nouvelles Or-
cades) بحر محيط جنوبيده آمريقانك
جنوب شرقيسنده ′٤٤ °٦٠ عرض جنوبى و٤٧
طول غربيده واقع ايصسز وقورو بر طاقم آطه‌لر-
در، كه چوغى ديك قيالردن عبارتدر. بونلرك
اك بيوكى (پونونه) آطه‌سى اولوب، اوسته‌نده‌كى
ايكى طاغدن برينك ١٦٩٦ متره ارتفاعى واردر.
ساحللرنده دكيز آييسى و سائر حيوانات بحريه
صيد اولنور. بو آطه‌لر ١٨١٩ تاريخ ميلاديسنده
انكليز بحريونندن قپودان (اشميت) طرفندن كشف
اولنمشلردر.

اوركل } (Urgel) اسپانيانك قطالونيه خطه-
سنده (برسلونه) ايالتنده و(سغره)
نهرى كنارنده بر قصبه اولوب، ٥٠٠٠ اهاليسى
واردر.

اوركنج } خوارزمده يعنى خيوه خانلغنده و
خيوه شهرينك ٤٥ كيلومتره شمال
غربيسنده بر شهر اولوب، جيحونك بر قولى اوزرنده
واقع و ٥٠٠٠ خانه‌يى جامعدر. بخارا ايله روسيه
آره‌سنده اجرا اولنان تجارتك بر مخزنى حكمنده اولوب،
طوپراقدن بر سورى و ٢٠ جامع شريفى واردر.
شهرك ١٠٠ كيلومتره شمال غربيسنده اسكى اوركنج
شهرينك خرابه‌لرى مشاهده اولنور.

اوركوب } (ياخود اركوب) قونيه ولايتنك
نيكده سنجاغنده قضا مركزى بر
قصبه اولوب، نيكده‌نك ٨٠ كيلومتره شمال شرقيسنده،
نوشهرك ٢٠ كيلومتره شرقنده وقيصريه‌نك ٤٨ كيلو-
متره غرب جنوبيسنده اوله‌رق، قزيل ايرماغك ١٠
كيلومتره قدر جنوبنده وبو ايرماغه دوكيلن بر چايك
كنارنده واقعدر. باغ وباغچه‌سى چوق وهوا ومنظره-
سى لطيف بر قصبه اولوب، ١٤٠٠ خانه وتقريباً
٨٠٠٠ نفوسى جامعدر. بر رشديه مكتبى وبر قاچ
مدرسه‌سيله صبيان مكتبى دخى واردر. — اوركوب

قضاسی قونیه ولایتنك منتهای شرق شمالیسنده اولوب، شرقاً قیصریه، شمالاً قیر شهر سنجاقلریله، غرباً وجنوباً دخی نوشهر قضاسیله محدود ومحاطدر. قضا ۳۰ قریه‌دن مرکب اولوب، ۲۵۰۰ قدری خرستیان وقصوری کاملاً اسلام اولمق اوزره، ۲۲۵۰۰ اهالیسی، ۵۸۴۸ دونم اراضیٔ مزروعه‌سی، ۷۰ جامع ومسجدی، ۵ کلیساسی، ۱۱ کتبخانه‌سی واردر. محصولات زرعیه‌سی حبوبات متنوعه ایله جهری، آفیون، کوزل بر نوع قیصی وسائر انواع میوه‌لردن عبارتدر. محصولات صناعیه‌سی بلغامی مرمر طاشندن معمول بعض شیلرله سختیان وسائره‌یه منحصردر.

اورل { یاخود اورلوف (Orel, Orlow) روسیه‌ده همنامی اولان ایالتك مرکزی برشهر اولوب، (اوقه) نهری کنارنده وپترسبورغك ۱۰۵۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقعدر. روسیهٔ شمالی ایله قریم آره‌سنده‌کی تجارتك بر بیوك مخزنی حکمنده اولوب، ۴۳۰۰۰ اهالیسی ومکتب اعدادیسی واردر. دفعاتله لهلیلر وقریم تاتارلری طرفندن ضبط اولنمشدر. — اورل ایالتی شمالاً (قالوغه) و(توله)، غرباً (اسمولنسك) و(چرنیغوف) ایالتلریله محدود اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۴۶۷۲۵ مربع کیلومتره واهالیسی ۱۹۱۸۳۴۲ کشیدر. حبوبات وذخایره متعلق محصولاتی چوق اولوب، کلیتلی اخراجاتی وقوع بولور.

اورله { آیدین ولایتنك ازمیر سنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ازمیر کورفزی داخلنده وازمیرك ۲۸ کیلومتره غرب جنوبیسنده وساحل بحردن ۵ کیلومتره قدر ایچریده واقعدر. اسکی بر شهر اولوب، اسم قدیمی (قلازومن) در. قصبه‌نك غرب جهتنده واقع کورفز دخی (قلازومن) ویا (اورله) کورفزی اسمیله معروف اولوب، ساحلنده بر قرانتنه خانه واردر. — قضاسی ۲۱ قریه‌یی جامعدر.

اورلیان { (Orléans) فرانسه‌نك وسطلرنده (لوآر) ایالتنك مرکزی بر شهر اولوب، (لوآر) ایرماغنك ساحل یمیننده، پارسك ۱۱۹ کیلومتره جنوب غربیسنده واقع و۶۰۸۲۶ نفوسی جامعدر. فرانسه قول اردولرندن بشنجیسنك مرکزی اولوب، متعدد قشله‌لری، مکتب اعدادیسی، دارالمعلمینی، بیوك بر کتبخانه‌سی، موزه‌خانه‌سی، نباتات باغچه‌سی، علوم وفنون وصنایعه مخصوص آقادمیالری، عرب طرز معماریسنده بر بیوك کلیساسی، کوزل ابنیه‌سی، اطرافنده صیفیه‌لری حاوی کوزل کویلری وتفرجکاهلری، مشهوره (ژان دارق)ك ایکی هیکلی، ایشلك تجارتی، چوخه، یوك وپاموقدن انواع منسوجاتله فس، شاپقه، دانتله وسائره‌یه مخصوص فابریقه‌لری، دباغخانه‌لری وسائر کارخانه‌لری واردر. بوشهر مدت مدیده قراللق، قونتلق ودوقه‌لق عنوانلریله نیم مستقل برحکومتك مرکزی بولنمشدر.

اورلیان { خاندانی (Maison d'Orléans) بو اسمله فرانسه‌ده ایکی خاندان بولنوب، بر برینی متعاقب اورلیان و حوالیسنده حکم سورمشلر، و بعض افرادلری فرانسه تختنه‌دخی قعود ایتمشلردر. بوخاندانلرك برنجیسی (اورلیان والوآ) وایکنجیسی (اورلیان بوربون) اسمیله معروفدر. برنجیسنك بانیسی بشنجی شارلك اوغلی برنجی لویی اولوب، ۱۳۹۲دن ۱۴۰۷ تاریخنه‌دك وایکنجیسی اولان (شارل) ۱۴۰۷دن ۱۴۶۵ تاریخنه‌دك حکم سورمشلر، واوچنجیسی اولان ایکنجی لویی نامیله فرانسه قرالی اولمشدر. — اورلیان بوربون خاندانینك بانیسی قرال اون اوچنجی لوینك اوغلی برنجی فلیب اولوب، ۱۶۶۱ ده موقع اقتداره کچمش، ونسلندن ایکنجی فلیب، برنجی لویی فلیب، لویی فلیب ژوزف، ایکنجی لویی فلیب وفردینان فلیب اسملریله بش کشی کلوب، بونلردن ایکنجی لویی فلیب ۱۸۳۰ تاریخنده فرانسه قرالی اولمشدر.

اورلیان { یکی (Nouvelle Orléans) — آمریقای شمالیده ممالك مجتمعه‌نك جهت جنوبیه‌سنده (لویزیانه) جمهوریتنده بر شهر اولوب، (میسیسیپی) ایرماغنك ساحل یسارنده وبو نهرك مکسیقه کورفزنده اولان منصبنك ۱۶۰ کیلومتره یوقاریسنده اوله‌رق، واشینغتونك ۲۰۰۰ کیلومتره جنوب غربیسنده واقعدر. ۲۱۶۰۹۰ اهالیسی، متعدد مکتبلری، طبیه مکتبی، مکمل کتبخانه‌سی واردر. نهرك طغیانندن ۸۰ کیلومتره طولنده بر سدله محفوظ اولوب، غایت منتظم وسوقاقلری دوز ۶ دائره‌یه منقسمدر. مکمل تیاترولری، حکومته عائد دوائری، خسته‌خانه‌لری، اسکی آتنه‌چارشولری تقلیدنده

كوزل بر چارشوسی وسائر مصنع ابنیه‌سی وار در. تجارتی پك ایشلك اولوب، پاموق، توتون، قهوه، شكر، دری، حبوبات وسائره‌یه متعلق كلیتلی اخراجاتی وار در. بو شهر تجارتجه ممالك مجتمعه‌نك نویورقدن صكره ایكنجی شهری ایسه‌ده، هواسی آغیر اولوب، صاری صیتمه هر سنه كلیتلی تلفاتی موجب اولور. ۱۸۴۹ تاریخ میلادیسنده‌دك (لویزیانه) جمهوریتنك مركزی ایكن، تاریخ مذكورده مركز (باتون روژ) شهرینه نقل اولنمشدر.

اورلیانویل { (Orléansville) جزایرده نفس جزایر ایالتنده قضا مركزی بر قصبه اولوب، جزایر شهرینك ۲۱۰ كیلومتره غرب جنوبیسنده و (شلیف) نهرینك ساحل یسارنده واقع و ۳۰۰۰ اهالیی جامعدر. ۱۸۵۳ تاریخ میلادیسنده فرانسزلر طرفندن بنا اولنمشدر.

اورلیانه { (Orléanais) فرانسه‌نك تقسیمات سابقه‌سنده، مركزی اورلیان شهری اولمق اوزره، بر خطه ایدی، كه شمدیكی تقسیماتده لوآر مع شر و اوره مع لوآر ایالتلریله (لوآر) ایالتنك قسم اعظمندن عبارت ایدی. اكثریا نیم مستقل صورتده قونتلر ودوقه‌لر معرفتیله اداره اولنوردی.

اورمیه { ایرانك غرب شمالیسنده آذربایجان خطه‌سنده بیوك بر كول اولوب، بحر خزرك ۳۰۰ كیلومتره غربنده و وان كولنك ۲۰۰ كیلومتره شرق جنوبیسنده واقعدر. سطحی ۱۵۶۰ ویا ۱۵۹۰ متره ارتفاعنده اولوب، شمال غربیدن جنوب شرقی‌یه اولان طولی ۱۳۵ وعرضی ۱۶ ایله ۴۶ كیلومتره آره‌سنده‌در. مساحهٔ سطحیه‌سی ۴۰۰۰ مربع كیلومتره‌در. درینلكی پك آز اولوب، اك چقور محلنك عمقی ۱۴ متره‌دن زیاده دكلدر. كولك جهت شرقیه‌سنده تبریز شهرینك اوست طرفنده اولان (سهند) طاغی كسب ارتفاع ایدیور. اورمیه كولنه اطرافدن برچوق چایلر كلوب دوكلدیكی حالده، كولك هیچ بر آیاغی یوقدر. صویی غایت طوزلی وكلیتلی یودی حاویدر. شرق وغربدن ایكی برون كولك ایچنه كیرمشدر، ودرونده بیوك كوچك ۵۰ قدر آطه وار در، كه بونلرك بعضلری سواحل اهالیسنك چفتلك ومرعالریدر. كنارلری چامورلی وبطاقلق ایسه‌ده، اطرافده‌كی بایرلر وتپه‌لر اورمانلرله مستور وكوزل قصبه وقریه‌لری حاویدر. كولك ایچنده هیچ بر نوع بالیق بولنمیوب، یالكز كثرت اوزره اولان صو قوشلرینك آولادقلری برطاقم قوردلر بولنور. بوكول (دریاچه) ومراغه كولی اسملریله دخی معروف اولوب، عرب جغرافیونی آثارنده دخی (كبودان) اسمیله تسمیه اولنمشدر. اسكی یونان جغرافیالرنده وزند آوستا كتابنده دخی بشقه اسملرله مذكوردر.

اورمیه { ایرانك آذربایجان خطه‌سنده همنامی اولان كولك ساحل غربیسنده ومذكور كوله دوكیلن (شاهر) چایی قربنده برشهر اولوب، تبریزك ۱۰۷ كیلومتره غرب جنوبیسنده واقعدر. باغ وباغچه‌لرله محاط كوزل بر شهر اولوب، ۳۰۰۰۰ ایله ۵۰۰۰۰ آره‌سنده تخمین اولنان اهالیسی جنسیتجه ترك ویا تركمان ومذهبجه شیعیدر. اطرافی غایت منبت ومحصولدار اولوب، پاموق وسائره حاصل اولور. ملحقاتی اهالیسنك اكثری كرد وسنیدر.

اورنبورغ { (Orenbourg) روسیه‌نك اوروپا قطعه‌سنده همنامی اولان ایالتده برشهر اولوب، (اورال) ایله (ساقاره) نهرلرینك محل تلاقیسنده وپترسبورغك ۱۹۰۰ كیلومتره جنوب شرقیسنده واقعدر. ۴۲۱۲۳ اهالیسی اولوب، برقسمی اسلامدر. خیوه وبخارا وسائر آسیا طرفلریله آوروپا آره‌سنده اجرا اولنان تجارتك بر بیوك مخزنی حكمنده اولوب، اهمیت تجاریه‌سی چوقدر. وقتیله همنامی اولان ایالتك مركزی ایدی. — اورنبورغ ایالتی روسیه‌نك آوروپا قطعه‌سنده‌كی ایالاتنك اك شرق جهتنده بولنانلرندن اولوب، آسیا قطعه‌سنه ملاصقدر. شمالاً (پرم)، شمال غربی جهتندن (ویاتقه)، غرباً (قزان) و(سیمبیرسك) جنوباً دخی (اژدرهان) ایالتلریله محاط و محدوددر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۹۱ ۱۷۵ مربع كیلومتره اولوب، ۱ ۱۹۸ ۳۲۴ اهالیسی واردر، كه بونلرك‌ده قسم اعظمی اسلامدر. مركزی (اوفه) شهریدر. (اورال) سلسلهٔ جبالیله ایكی‌یه منقسم اولوب، اورال، توبول، قامه واوفه نهرلریله سقی اولنور. اراضیسی منبت اولوب، بغدای، كتان، كنویر و سائر محصولاتی واردر. حیوانات اهلیه ووحشیه‌سی چوقدر. آلتون، باقیر، دمیر معدنلریله مرمر و ذی قیمت احجار كثرتله بولنور.

اورنسه { (Orense) اسپانیانك (غلیچه) خطه‌سنده همنامی اولان ایالتك مرکزی بر قصبه اولوب، (مینو) نهری کنارنده و مادریدك ۳۲۰ کیلومتره شمال غربیسنده واقعدر. ۱۳۲۹۱ اهالیسی ومشهور شرابی واردر. — اورنسه ایالتی شمالاً (لوغو)، غرباً (پونتودرا) ایالتلریله، جنوباً پورتکیز حدودیله، شرقاً دخی اسکی قستیله خطه‌سیله محدود و محاط اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۶۹۷۰ مربع کیلومتره، واهالیسی ۳۹۷۲۵۷ کشیدر. اراضیسی مینه، سیل ولیما نهرلریله سق اولنه‌رق، اولدقجه منبت ومحصولداردر.

اورنك آباد { هندستانده (دکن) خطه‌سنك منتهای شمال غربیسنده همنامی اولان ایالتك مرکزی بر شهر اولوب، بمبایك ۲۸۲ کیلومتره شرق شمالیسنده وحیدرآبادك ۴۳۵ کیلومتره شمال غربیسنده واقعدر. کوزل بر موقعده مؤسس اولوب، مصنع جامعلریله کاروانسرایلری وسائر کوزل ابنیه‌سی چوق وسوقاقلری کنیش ایسه‌ده، اطرافی بطاقلق اولوب، هواسی آغیردر. ۱۰ کیلومتره طولنده بر سورله محاطدر. بوشهر ۲۰۰ سنه اول اورنکزیب عالمکیر طرفندن بنا اولنه‌رق، پایتخت اتخاذ اولنمش؛ وبرخیلی وقت نظاملرك مقری بولنوب، بعده مرکزینه حیدرآباده نقل اولنمشیدی. الیوم تدنیده‌در. اورنکزیبك سرایلری خراب حالنده در. قرق اللی سنه اول شهرك ۶۰۰۰۰ اهالیسی وارایدی.

اورنکزیب { هندستانده دهلی حکمدارلرندن شاه عالمکیرك نام دیکریدر. [« عالمکیر » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اورنن { (Ornain) فرانسه‌ده بر نهر اولوب، « یوقاری مارنه » ایالتنده نبعانله (مارنه) ایالتنه کیره‌رك، (مارنه) نهرینه دوکیلور. مجراسی ۱۵۰ کیلومتره طولنده‌در.

اورنوس بك { (غازی الحاج —) مشاهیر غزاة عثمانیه‌دن اولوب، سکزنجی قرن هجری اوائلنده قره‌سی دیارنده دنیایه کلشدر. رومی الاصل اولوب، اسم اصلیسی روجه (آوریونوس) در. اوائل ظهور دولت عثمانیه‌ده قره‌سی حاکمی بولنان عجلان بکك خدمتنه کیرمشیدی. سلطان اورخان حضرتلری قره‌سی‌یی فتح ایتدیکنده، اورنوس بك پادشاه مشار الیهه انتسابله شرفیاب اولمش؛ و شهزاده سلیمان پاشانك معیتنه ویریلوب، مشار الیهله برابر اك اول روم ایلی‌یه آیاق باصان شجعان غزاتدن بولنمشدر. ایپصاله، معلقره، دیمتوقه وسائر اوطرفلرك فتحنه موفق اولدقدن صکره، خداوندکار غازی زماننده دخی روم ایلنده‌کی بتون ممالك عثمانیه‌نك حراستنه وماکدونیانك ضبطنه مأمور اولمش، و قوصوه ملحمهٔ کبراسنده دخی پادشاه مشار الیه صاحب ترجمه‌نك کرك رأی وتدبیرندن و کرك شجاعتندن پك چوق استفاده ایتمشیدی. یلدیرم سلطان بایزید خان زماننده دخی ماکدونیا وتسالیا جهتلری فتوحاتنده پك چوق خدمتلری کورلمش؛ و پك چوق انعام والتفاته مظهر اولوب، واردار یکیجه‌سنی وطن اتخاذ ایتمشیدی. وقعهٔ تیموریه‌یی تعقیب ایدن زمان فترتده اورنوس بك روم ایلنده بولنمق مناسبتیله بالطبع شهزاده سلیمانك خدمتنده بولنمش ایسه‌ده، مشار الیهده اجدادینك شاننه موافق خصائل مردانکی کورمدیکیچون، مؤخراً یکیجه‌یه چکیله‌رك، امور دولته قاریشمقدن فراغت ایتمش؛ و شهزاده سلیمانك انهزام ووفاتندن صکره چلبی موسی طرفندن ادرنه‌یه دعوت اولنمش ایسه ده، کوزلرندن راحتسز اولدیغنی و سبله اتخاذیله، کوشهٔ عزلتده قالمش؛ وبعده سلطنته شایان اوصافك چلبی سلطان محمد ده بولندیغنی درکله، مشار الیه حضرتلرینه کندی اوغلنی کوندره‌رك، عرض عبودیت، وروم ایلی‌یه مرورلرنده تجدید دولت وتوحید سلطنته موفق اولملرینه جداً خدمت ایتمشدر. بو وجهله اورنوس بك درت پادشاهك زمان سلطنتلرنده خدمات مبروره وغزا وجهادده بولنوب، دولت عثمانیه‌نك تقررینه وعلی الخصوص روم ایلنده توسعنه پك چوق یاردیمی اولمشدر. یکیجهٔ واردار وسلانیك و لاینتك سائر طرفلرنده پك چوق خیرات و مبرات واوقاف براقشدر، که الیوم سلانیکده بولنان اخفادی طرفندن اداره اولنقده‌در. روایته کوره یوزیاشندن زیاده معمر اولوب، ۸۲۰ تاریخنده وفات ایتمشدر.

اورنوق { (Orénoque) آمریقای جنوبینك بیوك برابرماغیدر، که (ونزوئلا)نك (پاریمه) طاغلرنده و ۵° ۵′ عرض جنوبی ایله ۶۵° طول غربیده نبعانله، شمال غربی‌یه طوغری بر بیوك قوس چیزه‌رك، وقولومبیادن کلن بر قاچ نهرك

صولرینی دخی آله‌رق، بعده شرق شمالی یه طوغری دونر؛ واسمرالداس، آتورس، اوربانه، قایقاره وآنغوستوره قصبه‌لرینك یانندن کچه‌رك، ۲۵۰۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، ۵۰ آغزدن بحر محیط آطلاسی یه دوکیلور. آغزلرینك اکثری سیر سفائنه صالحدر. (قاسیکاره) تعبیر اولنور بر قولی بو نهر ایله (آمازون) نهر عظیمی آره‌سنده بر طریق اختلاط تشکیل ایدیور. یتاغی پك درین اولدیغی حالده، فیضانی موسمنده طاشوب، ۱۰۰ کیلومتره‌لك مسافه‌یه قدر اطرافنده بولنان اراضی یی غرق ایدر. منصبنه قریب واسع برکول صورتنده کورینور. مدوجزر منصبندن ۴۵۰ کیلومتره یوقاری یه قدر حس ومشاهده اولنور. (آتورس) قصبه‌سی قربنده پك دهشتلی بر شلاله تشکیل ایدیور. (قریستوف قولومب) آمریقایی اثنای کشفنده بو ایرماغك آغزلرندن الك بیوکی اولان (بوقه‌ده ناویوس)ی کوروب، بونك بیوکلکندن قطعه‌نك پك واسع اوله‌جغنی استنباط ایتمشیدی.

اورنوق { ایالتی. آمریقای جنوبیده (ونزوئلا) جمهوریتنك منتهای جنوبنده بر ایالت اولوب، برازیلیا ایله همحدوددر. وارنساس، آپوره و غوآیاز اسملریله اوچ سنجاغه منقسم اولوب، مرکزی (وارنساس) قصبه‌سیدر. طولی ۱۲۵۰ وعرضی ۱۱۰۰ کیلومتره اولوب، پك واسع برایالت ایسه ده، آنجق ۳۸۳۴۰ اهالیسی واردر.

اورنه { (Orne) فرانسه‌ده بر نهردر، که همنامی اولان ایالتده نبعان ایله، ابتدا شمال غربی یه وبعده شمال شرقی یه طوغری جریان ایده‌رك، ۱۴۰ کیلومتره‌لك جریاندن وسنز، آرجنتان وقان شهرلری یانندن کچدکدن صکره، (مانشه) دکیزینه منصب اولور.

اورنه { (Orne) فرانسه‌نك ایالات شمالیه‌سندن اولوب، ایچندن جریان ایدن نهرك اسمیله مسمادر. شمالاً قالوادوس، جنوباً (ماینه) وسارته، شرقاً (اوره) واوره مع لوآر ایالتلریله، غرباً دخی مانشه دکیزیله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۶۰۹۷ مربع کیلومتره اولوب، ۳۶۷۲۴۸ اهالیسی واردر. اراضیسی اولدقجه منبت اولوب، اورنه ودیکر برقاچ نهر ایله اروا اولنغله، حبوبات متنوعه وکتان ومیوه وسبزه‌لرك انواعی کبی محصولات ویریور. مرعالری وحیواناتی دخی چوق اولوب، نورماندیا جنسنه منسوب آتلری مشهوردر. مرکزی (آلنسون) شهری اولوب، ایالت ٤ قضا، ۳۶ ناحیه، و۵۱۱ دائرهٔ بلدیه‌یه منقسمدر.

اورو { (Evreux) فرانسه‌نك (اوره) ایالتنك مرکزی اولان بر شهر اولوب، (ایتون) نهری کنارنده وپارسك ۱۰٤ کیلومتره شمال غربیسنده واقعدر. ۱۶۶۲۷ اهالیسی، مکتب اعدادیسی، دار المعلمینی، کتبخانه‌سی، نباتات باغچه‌سی، تیاتروسی وسائر بعض مصنع ابنیه‌سیله چوخه وسائر منسوجات ودمیردن معمول آلات وادوات فابریقه‌لری وایشلك تجارتی واردر. وقتیله بر طاقم قونتلر معرفتیله نیم مستقل صورتده اداره اولنوردی.

اوروپا { [مدله «آوروپا» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اوروتاس { (Eurotas) یونان قدیمده اسپارته شهری ایچندن کچن بر نهر ایدی.

اوروج رئیس { شجعان بحریون اسلامك الك مشهورلرندن اولوب، خیرالدین بارباروسك بیوك برادریدر. عن اصل مدللیلی اولوب، طقوزنجی قرن هجری اواخرنده برادری خیرالدینله برابر برقاچ کمی ایله آق دکیزده قورصانلغه چیقمش؛ وتونسده حکمفرما اولان بنی حفص ملوکی عندنده مظهر حرمت و تعظیم اولوب، (حلق الوادی) نام محلده اقامت ایتدیریله‌رك، آفریقای شمالی سواحلنده اسپانیوللرك وجنویزلرك تجاوزاتنه قارشی بحراً ابراز مآثر شجاعت ایتمکه باشلامشلردی. اووقت قوت وسطوتنك اوج بالاسنه چیقمش اولان اسپانیالیلره وسائر آوروپا دولتلرینه قارشی قزاندقلری مظفریتلرله و متعدد کمیلر ضبط ایتملریله آق دکیزك نهنکلری حکمنه کچوب، آوروپایی دیترتمشلردی. نهایت جزایر وسائر اوجهتلری اسپانیوللردن ضبط ایدوب، کرك اسپانیاخرستیانلرینه وکرك بونلرله عقد اتفاق دنائتنی ارتکاب ایدن بعض عرب طوائف ملوکنه غلبه چالمش؛ ودولت عثمانیه‌نك حمایه‌سی آلتنده اوله‌رق، جزایرده برحکومت تشکیل ایتمشلردی. ۹۲٤ تاریخ هجریسنده اسپانیادن کوندریلن مارکی

(دوغومارس) بيوك برقوتله هجوم ايتديكندن، صاحب ترجه ديكر برادری اسحق بكله برابر مقتولاً وفات ايتمش؛ وآق دكيزده مجاهده وظيفه‌سی برادری خيرالدينه قالمشدر. مشاراليه خيرالدين پاشايه آوروپاليلر طرفندن ويريلن (بارباروس) اسمی برادرينك نامی اولان (باباعوروج) دن غلط اولديغی مظنوندر.

اورورو { (Oruro) آمريقای جنوبينك (بوليويا) قطعه‌سنده همنامی اولان ايالتك مركزی برقصبه اولوب، (اوروپسا) نك ۱۰۰ كيلومتره جنوب غربيسنده واقع و ۷۹۸۰ اهاليی جامعدر. — اورورو ايالتی شمالاً (ياز)، شرقاً (قوشابامبه) ايالتلريله، غرباً دخی (پرو) قطعه‌سيله محدود اولوب، طولی ۴۰۰ وعرضی ۳۲۰ كيلومتره واهاليسی ۳۵۰۰۰ كشيدر. آندسلسله‌سنك اوزرنده بولنديغندن اراضيسی پك يوكسك اولوب، (سرو اورورو) طاغنك ۴۱۳۴ متره ارتفاعی واردر. قويونلری و (لامه) تعبير اولنان حيواناتيله كومش، آلتون، قورشون وقلای معدنلری چوقدر.

اوروره { (Aurore) «شفق» ديمك اولوب، اساطير قديمه‌يه كوره، كويا كونشك آرابه‌سنه كوكك قپولرينی آچمغله مكلف بر پری ايدی. درت بياض آت قوشلمش پنبه برآرابه‌يه اوتورمش وايچه بر تولله اورتلمش اولديغی حالده تصوير اولنوردی. پارمقلری پنبه‌تصوراولنوب، چينك دخی بونك كوزياشلرندن عبارت اولديغنه اعتقاد ايدرلردی. يونانيلر عندنده اسمی (آوپی) ايدی، كه ينه «شفق» ديمكدر.

اوروغای { (Uruguay) آمريقای جنوبيده بر بيوك نهردر، كه برازيليانك (ريوغرانده دوسود) ايالتنده نبعانله، غرب جنوبی‌يه طوغری آقه‌رق، بر خيلی مسافه‌ده برازيليا ايله آرجنتين وبعده اوروغای جهوريتيله آرجنتين آره‌سنده خط حدودی تشكيل، و ۱۴۰۰ كيلومتره‌لك مسافه قطع ايتدكدن صكره، (بونس آيرس) جوارنده (پارانه) نهريله برلشه‌رك، (لاپلاته) ايرماغنی ودها طوغريسی خليجنی تشكيل ايله، بحر محيط آطلاسی‌يه دوكيلور.

اوروغای { (Uruguay) آمريقای جنوبيده بر جهوريت اولوب، شمالاً برازيليا ايمپراطورلغيله، غرباً آرجنتين جهوريتيله، جنوباً (لاپلاته) خليجيله، شرقاً دخی بحر محيط آطلاسی ايله محدود ومحاط، وحدود شرقيه‌سنی تفريق ايدن نهرك اسميله مسمادر. °۳۰ ايله °۳۵ عرض جنوبی و °۵۵ ايله °۶۱ طول غربی آره‌سنده ممتد اولوب، مساحهٔ سطحيه‌سی ۱۸۶۹۲۰ مربع كيلومتره واهاليسی ۵۸۲۸۵۸ كشيدر. مركزی لاپلاته خليجنك مدخلنده بحر محيط آطلاسی ساحلنده كائن (مونته‌ويدئو) شهريدر. مملكت وسعتنه كوره خالی حكمنده اولوب، آنجق اراضيسی منبت ومرعالری چوقدر. اهاليسی پك چوق حيوانات بسليوب، پاصدريرمه ودری اخراج ايدرلر. عساكر موظفه‌سی ۳ طابور پياده، ۵ آلای سواری و ۲ آلای طوپجيدن مركب اولوب، جمعاً ۲۱۶ ضابط ايله ۳۲۰۰ نفردن مركبدر. عساكر مليه‌سی ايسه ۲۰۰۰۰ كشيدن عبارتدر. ۳۲۰۰ ده ژاندارمه عسكری واردر. قوهٔ بحريه‌سی دخی ۶ واپوردن عبارتدر. واردات ومصارفی ليرای عثمانی حسابيله تقريباً ۳۰۰۰۰۰۰ ليرايه بالغ اولور. ادخالات سنويه‌سی ۴۵۰۰۰۰۰ واخراجاتی ۵۰۰۰۰۰۰ ليرادن زياده‌در. مملكت بر رئيس جمهور ايله بر اعيان وبر مبعوثان مجلسندن اداره اولنور. بوخطه اسپانيوللرك النده ايكن، بونس آيرس خديوينك برايالتی حكمنده اولوب، قرن حاضر ميلادی اوائلنده بونس آيرسی ضبط ايتمش اولان (آرتيغاس)ك النه چكمش؛ و ۱۷۲۱ تاريخنده قسماً برازيليانك حمايه‌سی آلتنه كيرمشيدی. ۱۸۲۵ ده برازيليايه قارشی اختلال ايدوب، آرجنتين جهوريتنك ياردميله كسب استقلال ايتمش؛ و ۱۸۲۸ ده استقلالی تصديق اولنمشدر. اووقتدن بری كاه مجادلات داخليه ايله وكاه آرجنتين جهوريتيله اوغراشمشدر. اهاليسی اسپانيول جنسيتنه منسوب اولوب، اهالئ اصليه ايله دخی قاريشمشلردر. لسانی اسپانيولجه‌در.

اورونته { (Oronte) سوريه خطه‌سنده واقع (عاصی) نهرينك اسم قديميدر. بواسم عربلر عندنده دخی همزه وواوك ضميله (ارند) صورتنده معروف اولوب، ياقوت حموينك روايتنه كوره منبعنه قريب اولان قسم اعلاسی (ميماس)، حما جوارنده‌كی قسم اوسطی (عاصی)، آنطاكيه جهتنده‌كی قسم اسفلی دخی (ارند) اسميله مسمی ايمش. اسكی

یونانیلر بوکا (عاصی)دن غلط اوله‌رق (آفسیوس) دخی دیدکلرندن، یاقوتك بو تحقیقی طوغری اولسه کرکدر. (ع) ایله (عرند) صورتنده ضبط ایدنلر دخی واردر. [« عاصی » ماده‌سنه مراجعت بیوریله .]

اورویتو (Orvito) ایتالیانك (اومبریا) ایالتنده ورومانك ۹۵ کیلومتره شمال غربیسنده بر قصبه اولوب، ۱۴۶۰۰ اهالیسی، مصنع بر کلیساسی، ییلان قاوی بر مردیوناله اینیلر غایت درین بر قیوسی وجوارلرنده مشهور سرایلری واردر.

اوره (Eure) فرانسه‌ده بر نهردر، که (اورنه) ایالتنده (مورتانیه) شهرینك شرق شمالی جهتنده نبعانله، ابتدا شرق جنوبی‌یه طوغری آقه‌رق، (اوره مع لوآر) ایالتنه دخول ایدر؛ وبعده ایالت مذکوره داخلنده شماله طوغری دونه‌رك، همنامی اولان ایالته داخل اولور؛ وشارتره، درو، لووریه شهرلریله بر قاچ قصبه‌نك ایچندن کچه‌رك، ۱۸۰ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدکدن صکره، (اوره) ایالتنك حدود شمالیه‌سنده (سینه) ایرماغنه دوکیلور. آشاغی طرفی سیر سفائنه صالحدر.

اوره (Eure) فرانسه‌نك ایالات شمالیه‌سندن اولوب، شمالاً (آشاغی سینه) ایالتیله وسینه ایرماغنك منصبنده‌کی خلیجله، شرقاً (اوآزه) و(سینه مع اوآزه)، جنوباً (اوره مع لوآر) و(اورنه)، غرباً دخی (قالوادو) ایالتلریله محدود، وایچندن آقان نهرك اسمیله مسمادر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۵۹۵۷ مربع کیلومتره واهالیسی ۳۵۷۸۵۹ کشی اولوب، مرکزی (اورو) شهریدر. اراضیسی دوز ومنبت اولوب، بغدای، سبزه وسائره محصولاتی، چایرلری، مرعالری واورمانلری دخی چوق، وزراعتی مکملدر. آت، صیغیر، قویون و سائر حیوانات بیتیه‌سی چوق وجنسلری ایدر. شهرلرنده وعلی الخصوص (لووریه) شهرنده چوخه وپاموق منسوجاتله کاغد وسائره فابریقه‌لری متعدد در. دمیر معدنیله ابنیه ودکرمن طاشلری ومعدن صولری دخی چوقدر. ایالت: اوره، لوورو، پونت اودمر، برنای، آندلی اسملریله ۵ قضایه منقسم اولوب، ۳۶ ناحیه و ۷۰۰ دائرهٔ بلدیه‌یی جامعدر.

اوره مع لوآر (Eure et Loir) فرانسه‌نك ایالات شمالیه‌سندن اولوب، شمالاً (اوره)، شرقاً (سینه مع اوآزه)، جنوباً (لوآر) و(لوآر مع شر)، غرباً دخی (سارته) و(اورنه) ایالتلریله محدود، وایچندن جریان ایدن ایکی نهرك اسمیله مسمادر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۵۸۷۴ واهالیسی ۲۸۳۷۱۹ کشی اولوب، مرکزی (شارتره) شهریدر. اراضیسی دوز اولوب، بعض کوزل تپه ودره‌لری دخی واردر. محصولاتی باشلیجه بغدای، کتن، کنویر، شراب ومیوه‌دن عبارتدر. صیغیرلری ومرینوس قویونلریله آریلری دخی چوقدر. معادنه متعلق دمیری وابنیه طاشلریله صاقسونیه وسائره اعمالنه مخصوص طوپراقلری واردر. صنایعه متعلق برچوق دمیر خانه‌لریله ایپلیکخانه‌لری وپاموقدن انواع منسوجات فابریقه‌لری بولنور. بو ایالت: شارتره، شاتودون، درو، نوژان لوروترو اسملریله ٤ قضایه منقسم اولوب، ۲٤ ناحیه و ٤۲٦ دائرهٔ بلدیه‌یی جامعدر.

اوری (Uri) اسویچره جماهیر متفقه‌سنی ترکیب ایدن ناحیه‌لرك بری اولوب، شمالاً (اشویچ)، جنوب شرق جهتندن (تسین)، شرقاً (غلاریس) و(غریزون)، غرباً دخی (واله)، (برنه) و (اونتروالد) ناحیه‌لریله محدود اولدیغی حالده، مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۰۷٦ مربع کیلومتره واهالیسی ۱۳٦۹٤ کشیدر. مرکزی (آلتورف) قصبه‌سیدر. اهالیسی کاملاً آلمان وقتولیکدر. اراضیسی طاغلرله محاط وادیلردن عبارت اولوب، (رایس) نهری ایچندن جریان ایدر. « درت ناحیه‌لر کولی » نك بر قسمی بو ناحیه‌نك ایچنده اولوب، بو مناسبتله بو کوله (اوری کولی) دخی دینیلیر. بو ناحیه آوستریایه قارشی الك اول عصیان ایدن درت ناحیه‌نك بری اولوب، مشهور (کوییوم تل) بونده ظهور ایتمشدر.

اوریا (Urie) حضرت داودك تعشق ایتدیکی قادینك زوجی اولوب، نبی مشارالیه طرفندن محاربه‌یه اعزام اولنه‌رق، قتل اولندقدن صکره، حضرت داود زوجه‌سنی تزوج ایتمش؛ وبو فعلی ندامتنی ومدت مدیده فریاد وفغان وتضرعنی موجب اولوب، من طرف الله عفو اولنجه‌یه قدر باشنی سجده‌دن قالدیرمامشدی.

اوريا { (Oria) ايتاليانك اوترانته ايالتنده و (تارنته) شهرينك ٣٨ كيلومتره شرقنده اسكى برقصبه اولوب، ٥٠٠٠ اهاليسى واردر.

اورباس { (Oribase) يونان قديم اطباسندن اولوب، ميلادك ٣٢٥ تاريخنده آناطولينك برغمه ويا (ساردس) شهرنده طوغمش؛ و ٤٠٠ سنه سنده وفات ايتمشدر.

اوربياد { (Eurybiade) اسكى اسپارته سردارلرندن اولوب، آتنه‌لى تميستوقليس ايله برابر قبل الميلاد ٤٧٠ تاريخنده (سالامينه) آطه‌سنده ايرانه قارشى محاربه ايتمشدر. ايران دونغاسنك قوتنى كورنجه فرار ايتمك ايستديكى حالده، تميستوقليس مانع اولمش؛ وصاحب ترجمه حدت ايدوب، تميستوقليسه اورمق ايستديكى حالده، تميستوقيس « بكا اور، لكن سوزمى ديكله » ديمكله، اوربياد دخى كنديسنه تابع اولوب، ايران عسكرينه غلبه چالمشلردى.

اوريپوس { (Euripe, Εὔριπος) آغريبوز آطه‌سنى نفس يونان ساحلندن آيران بوغازك اسم قديمى اولوب، بعده بتون آطه‌يه اطلاق ايديلن (آغريبوز) اسمى بوندن غلطدر. قرون وسطاده فرنكلر بوكا (نغرپونت) يعنى « قره‌كوپرى » نامنى ويرمشلردى؛ چونكه بو بوغازده آطه‌ايله ساحل آره‌سنده بركوپرى دخى وار ايدى. بو بوغاز آقنتى وآنافوردن حاصل اولمش بر نوع مد وجزر وقوعيله مشهوردر.

اوريپيد { (Furipide) يونان قديمك اك مشهورشعراسندن اولوب، هانكه‌لر يازمه‌ده شهرت بولمشدر. ميلاددن ٤٨٠ سنه اول اليوم (قولورى) دنيلن (سالامينه) آطه‌سنده طوغوب، ابتدا كولشله اشتغال ايدن پهلوانلر صنفنه دخول ايتمش؛ بعده حكيم (آناقساغوراس) دن فلسفه تحصيلنه قويلوب، نهايت شاعرلكه سلوك ايتمشيدى. شاعر (سوفوقليس) ايله رقابتده بولنوب، بش دفعه مسابقتى قزانمش، ومكافاته نائل اولمشيدى. نهايت آتنه‌ليلر طرفندن دينسزلكله وبعض شخصيات‌ايله اتهام اولنه‌رق، ماكدونيايه قاچمغه مجبور اولمش؛ واورانك حكمدارى (آرخلائوس) طرفندن فوق العاده حرمت وتعظيم كورمشيدى. ٧٨ ياشنده اولديغى حالده، ماكدونياده وفات ايتمشدر. روايته كوره، براورمانده كزركن، برقاچ كوپك طرفندن پيرتيله‌رق، وفاتنه سبب بواولمشدر. اوريپيد تياترونك ترقياتنه پك بيوك خدمتلر ايدوب، يازديغى هانكه‌لرده بيوك برمهارت كوسترمش، وپك چوق افكار حكيمانه بيان ايتمشدر. روايته كوره ٨٤ هانكه يازمش ايسه‌ده، يالكز ١٨ ى بولنه‌بيلمشدر.

اوريديكه { (Euridice) يونانيلر طرفندن شعرانك اك قديمى عد اولنان تراكيلى (اورفه) نك زوجه‌سى اولوب، حسن وجماليله مشهوره در. اساطير يونانيه‌يه كوره، كنديسنه تعشق ايتمش اولان (آرستيوس) اسمنده بر چوبان طرفندن تعقيب اولنه‌رق، قاچقده ايكن، كنديسنى بر ييلان صوقمغله وفات ايتمش؛ وزوجى آخرته كيدوب، آخرت موكلى (پلوتون) دن آله بيلمش ايسه‌ده، دنيايه كلنجه‌يه قدر يوزينه باقامق شرطنه رعايت ايده‌مديكندن، كنديسنى تكرار فوت ايتمشيدى.

اوريديكه { ايليريا يعنى آرناودلق پرنسسلرندن اولوب، ماكدونيا حكمدارلرندن (آمينتاس) ه وارمش؛ وقاينى (بطليوس آلوريتس) ه تعشق ايتمكله، بونى تخته اجلاس ايتمك ايچون، قبل الميلاد ٣٦٩ تاريخنده زوجنى واوغللرندن برينى قتل ايتديرمشدر.

ديكر بر اوريديكه دخى اسكندردن صكره ماكدونيا حكمدارى اولان (فليب آريديوس) ك زوجه‌سى اولوب، بر مدت بوكوشك زوجى نامنه حكومت سورمش؛ وآلكساندرى تخته اجلاس ايتمك ايستين (اولمپياس) ه مقاومت ايتمش ايسه ده، طرفدارلرندن ترك اولنه‌رق، (آمفيپوليس) ه چكلمكه مجبور اولمش؛ واولمپياس كنديسنه بر بيچاق، بر ايپ وبر مقدار زهر كوندره‌رك، بو اوچ آلتدن بريله قتل نفس ايتمسنى تكليف ايتمكله، قبل الميلاد ٣١٦ تاريخنده كندى كنديني بوغمشدر.

اوريزابه { (Orizaba) مكسيقه‌نك (وراقروز) ايالتنده وهمنامى اولان بر طاغك جنوب شرقيسنده اوله‌رق، (وراقروز) شهرينك ٨٠ كيلو متره غربنده بر قصبه اولوب، ١٠٠٠٠ اهالـ

ليسى واردر. قصبه‌نك شمال غربيسنده ٥٢٩٥ متره ارتفاعنده بر بركان واردر. اطرافنده كليتلى توتون يتيشديريلير.

اوريسا (Orissa) هندستانك شمال شرقيسنده واقع بنكاله خطه‌سنك منقسم بولنديغى ٤ ايالتك برى اولوب، بنكاله كورفزينك شمال غربيسنده ونفس بنكاله‌نك جنوب غربيسنده واقعدر. بو ايالت ١٧ كوچك برنسلكى يعنى انكلتره‌يه تابع حكومات صغيرهٔ محليه‌يى وبسبتون انكليز حكومتى النده بولنان اوچ سنجاق ايله اخيراً انكليزلر طرفندن ضبط اولنمش ايكى برنسلكى حاويدر. اوريسا ايالتى ٢٨' ١٩° ايله ١٥" ٣٤' ٢٢° عرض شمالى و ٣٠" ١٦' ٨١° ايله ٣٠" ١١' ٨٥° طول شرقى آره‌سنده ممتد اولوب، مساحهٔ سطحيه‌سى ٦٢٧٧٨ مربع كيلو متره واهاليسى ٥٢٠٠٠٠٠ كشيدر. اراضيسى قسماً طاغلق اولوب، ايچ طرفلرنده بر قاچ سلسله بولنيور. ساحله قريب ونهرلرك اطرافنده واسع اووه‌لرى و طاغلرك آره‌سنده كوزل وادى وبايرلرى واردر. اراضيسنك قسم اعظمى غيرمزروع اولوب، زرع اولنان طرفلرينك باشليجه محصولى پاموق ويرنجدر. نهرلرينك اك بيوكلرى: مهنادى، برهمنى، بيتارانى وسلاندى نهرلرى اولوب، بونلره هر نه قدر بعض سدلر ياپلش ايسه ده، فيضانلرنده چوق دفعه اطرافلرنده بولنان اووه‌لرى صو باصار، وبعض دفعه دخى قوراقلقدن مزروعات محو اولور. دكيز فرطونه‌لرى وقاصيرغه‌لر دخى بعضاً سواحلده حسارى موجب اولورلر. هواسى عموميت اوزره صيجاق اولوب، يازين مقياس الحراره ٤٠ درجه‌يى چيقر، وقيشين ٩° دن آشاغى اينمز. طاغلرك اهاليسى نيم وحشى حالنده بولنوب، براهمه دينته تابعدرلر، كندى راجه‌لرى واسطه‌سيله اداره اولنورلر، وبونلر وارداتلرينك برقسمنى انكليز حكومتنه ويررلر. دوز يرلرك اهاليسى اكثريت اوزره ينه براهمه دينده اولوب، يالكز بر عشرلرى مقدارى مسلماندر. معادنه متعلق يالكز دميرى چوقدر. برنسلكلرده ذكره شايان يالكز ايكى قصبه بولنوب، بونلرده تقريباً بشر بيك اهاليى جامع اولان (خاند پاره) و (فانتيلو) قصبه‌لريدر. طوغريدن طوغرى‌يه انكليز حكومتنه تابع اولان يرلرينك دخى ذكره شايان يالكز ٥ شهرلرى اولوب، اكثر اهالى كويلرده ساكن وزراعتله مشغولدر. مذكور شهرلر ايله اهاليلرى بروجه زيردر:

قتاق (مركز حكومت)	٤٢٦٥٥
بالاسوره (سنجاق مركزى)	٢٠٢٦٥
پورى (كذا)	٢٢٠٩٥
كندراپاره	١٥٦٩٥
جاچپور (اسكى مركزى)	١١٢٢٥

اوريستانو (Oristano) ساردنيه آطه‌سنك ساحل غربيسنده و (قاليارى) شهرندن ٧٨ كيلومتره‌لك مسافه‌ده بر قصبه اولوب، ٦٠٠٠ اهاليسى، عسكرى ليمانى، برآز تجارت بحريه‌سى ومشهور شرابى واردر.

اوريستن (Eurysthène) يونان قديم تاريخنه كوره، موره شبه جزيره‌سنى ضبط ايدن (هركل) ك اوچ آرقداشلرندن برينك اوغلى اولوب، ايكيز قرداشى اولان (پروقلس) ايله برابر قبل الميلا ١١٨٠ تاريخنده اسپارته تختنه اوتورمشلر، واوتاريخدن اعتباراً اسپارته دائما بو ايكى قرداشك نسلندن ايكى كشينك حكومت مشتركه‌سى تحتنده اداره اولنمشيدى.

اوريقوم (Oricnm) اسكى اپير خطه‌سنده يعنى آرناودلقده آدرياتيق دكيزى ساحلنده واحتماله كوره آولونيه جهتنده بولنمش بر اسكى قصبه‌نك اسميدر.

اوريك (Euric,Évaric) ياخود اواريك ويسيغوت قومى حكمدارلرندن اولوب، برادرى ايكنجى (تئودوريك) ى قتل ايله، ميلادك ٤٦٦ تاريخندن ٤٨٤ تاريخنه‌دك حكومت سورمشدر. روماسنا توسنى آلپ سلسلهٔ جبالنك اوته‌سنده‌كى ايالاتى كنديسنه ترك ايتمكه اجبار ايتدكدن صكره، غاليا يعنى فرانسه‌نك قسم اعظمنى واسپانيايى دخى ضبط ايتمشيدى. (آريوس) ك مذهبنى قبول ايله، بونى نشر ايتمك ايچون خيلى محاربه‌لر ايتمش، و بعض قوانين ونظامات قومشيدى. وفاتنده اوغلى (آلاريك) خلفى اولمشدر.

اوريلاق (Aurillac) فرانسه‌ده (قانتال) ايالتنك مركزى بر قصبه اولوب،

پارسك ٥٥٥ كيلومتره جنوب شرقيسنده واقع و ١١٢١٠ اهاليى جامعدر. سوقاقلرى طار وطولاشيق ايسه‌ده تميزدر. دانتله فابريقه‌لريله دباغخانه‌لرى وقيومجى وباقرجى كارخانه‌لرى چوقدر.

اوريمدون { (Eurymédon) آنطاليه سنجاغنده وآنطاليه شهرينك شرق طرفنده آقان (قره‌صو) نهرينك اسم قديميدر. [« قره صو » ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

اوريوله { ياخود اريوله (Orihuela) اسپانياده بلنسيه‌نك جهت جنوبيه‌سنده و عربلر زماننده تدمير دنيلن خطه‌ده اوله‌رق، (شقوره) نهرينك ساحل يسارنده ومرسيه‌نك ٢٠ كيلومتره شمال شرقيسنده بر قصبه اولوب، ١٨٠٠٠ اهاليسى ويك چوق باغ وباغچه‌لرى واردر. عربلر زماننده بو قصبه ميوه‌لرينك كثرتى وايلكيله مشهور اولوب، مشاهير علمادن بعض ذواتك مسقط رأسى دخى بولنمشدر.

اوز { (Uz) آلمانيا مشاهير شعراسندن اولوب، ١٧٢٠ تاريخ ميلاديسنده (آنسباخ) شهرنده طوغمش، و١٧٩٦ده وفات ايتمشدر. يونان قديم شعراسنك بعض آثارينى نظماً ترجمه ايتمشدر.

اوزارق { (Ozark) آمريقاى شماليده ممالك مجتمعه‌نك تكزاس، آرقانساس و ميسورى جمهوريتلرنده برسلسلهٔ جبال اولوب، شمالاً ميسورى ايرماغيله جنوباً « قزل ايرماق » آره‌سنده ممتد اولور. طولى ٧٠٠ كيلومتره‌در.

اوزانام { (Ozanam) فرانسه‌نك مشاهير رياضيوننـدن اولوب، ١٦٤٠ تاريخ ميلاديسنده (بولينو) قصبه‌سنده طوغمش؛ و ١٧١٧ده وفات ايتمشدر. علوم رياضيه‌يه متعلق برقاچ معتبر اثرى واردر. — بونك قرداشنك تورونى اولان ديگر بر اوزانام دخى ١٨٢٣ ده طوغوب، ١٨٥٣ ده وفات ايتمش، واديبات وتاريخه متعلق برقاچ اثر يازمشدر.

اوزانو { (Ozanaux) فرانسه ادباسندن اولوب، ١٧٩٥ ده طوغمش، و ١٨٥٢ده وفات ايتمشدر. فرانسزجه‌دن يونانجه‌يه بر لغت كتابيله برقاچ فاجعه وساٸر منظومه‌لر يازمشدر.

اوزبك { قپچاق تاتار حكمدارلرندن اولوب، هجرتك ٧٠٥ تاريخندن ٧٤٣ تاريخنه‌دك حكومت سورمش؛ روسيه‌نك اكثر طرفلرينى فتح ايدوب، بر قاچ حكمدار دكيشديرمش؛ ومملكت مذكوره‌دن خرستيانلغى بسبتون رفع ايله، دين اسلامى نشر ايتمك مقصديله، روسيه‌نك شهرلرينى تاتار امراسنه تقسيم ايتمشيدى.

اوزبك { مصر ملوك چراكسه‌سنك امراسندن اولوب، سلطان بايزيد خان ثانى زماننده دولت عليه ايله مصر آره‌سنده واقع اولان محاربانده مصر عسكرينك باش قوماندانى بولنغله، سوريه وآطنه جهتلرنده بعض غالبيتلره نائل اولمشيدى.

اوزبكان { ماوراءالنهرده ظهورله ٩٠٤ تاريخ هجريسندن اعباراً ياريم قرن قدر اورالرده حكومت سورمش بر دولتدر. بودولتك حكمدارلرى ٦ كشيدن عبارت اولوب، اكثريا ايرانده حكومت سورن ملوك صفويه ايله محاربه‌ده بولنمش، وخراسانى دفعاتله ضبط ايتمشلردى. بودولتك بانيسى بوداق سلطان بن ابى الخير خانك اوغلى شاهى بك خان اولوب، سلطنت سورن حكمدارلريله تاريخ جلوسلرى بروجه زيردر:

١	شاهى بك خان بن بوداق سلطان	٩٠٤
٢	كرجم خان بن شاهى بك	٩١٦
٣	ابو سعيد خان بن كرجم خان	٩٣٦
٤	عبيد خان بن محمود سلطان بن بوداق	٩٣٩
٥	عبدالله خان بن كرجم	٩٤٦
٦	عبد اللطيف خان بن كرجم	٩٤٧

اوزبكلر { ترك اقوامندن اوله‌رق ماوراءالنهرده ساكن برقومدر. بونلر تركستانك اك قوتلى قومى اولوب، روسلرك استيلاسندن اول ممالك مذكوره‌نك اكثر طرفلرنده حكم سورن خانلر بو قومه منسوب ايديلر. اصل وطنلرى ماوراءالنهر يعنى بحر خزرك شرق جهتى اولوب، بعده بحر مذكورك غرب وشمال وروسيه‌نك شرق جنوبى طرفلرينه قدر يايلمشلردر. بونلر ترك جنسيتنه منسوب اولوب، سنى المذهب دخى اولدقلرندن، ايرانيلرله اوته‌دن برى مخاصماتده بولنه‌گلمشلردر.

اوزروف { (Ozerow) روسیه‌نك اك مشهور فاجعه نویس شعراسندن اولوب، سلفلرینك سلوك ایتمش اولدقلری تقلید یولنی ترکله، یکی بر چیغر آچمش، وبر چوق فاجعه‌لر وهاشلر یازمشدر. ۱۷۷۰ تاریخنده (توار) قربنده طوغمش، و۱۸۱٦ ده وفات ایتمشدر.

اوزس { (Uzès) فرانسه‌نك (غارد) ایالتنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، (نیم) شهرینك ۲٤ کیلومتره شمالنده واقع و ۵۵۰۰ اهالی‌یی جامعدر. ایپك فابریقه‌لری وشراب وزیتون یاغی محصولاتی واردر.

اوزکند { (یاخود اوزجند) ماوراء النهرده فرغانه خطه‌سنده بر قصبه اولوب، میاه جاریه‌سی وباغ وباغچه‌لری چوق اولدیغی کتب عربیه‌ده مذکوردر.

اوزوملی { آیدین ولایتنده منتشا سنجاغنك مکری قضاسنده و قضانك شمال شرقی جهتنده بر ناحیه‌در.

اوزونجه اووه { شرق روم ایلیده خاصکویك ۹ کیلومتره شمال شرقیسنده ومریج نهری مجراسنك ۱۲ کیلومتره جنوب غربیسنده واقع برکوچك قصبه‌در.

اوزون آطه { ماوراء النهرده بحرخزرك ساحل شرقیسی قربنده برآطه واسکله اولوب، ساحلده اولان (میخائیلووسق) قصبه‌سنه بردمیر یولیله مربوط اولمغله، مرو وسمرقنده کیدن دمیر یول خطنك رأسیدر. بوقصبه ۱۸۸٦ تاریخ میلادیسنده روسلر طرفندن تأسیس اولنمشدر. اهالیسی ایرانلی وترك وروسدن مرکبدر. آطه‌نك طولی ۱۰ وعرضی یالکز ۱ کیلومتره اولوب، اراضیسی صاری قومدن عبارتدر.

اوزون حسن { (امیر کبیر ابوالنصر حسن بك) آق قیونلی دولتنك اك بیوك حکمداری اولوب، ۸۷۱ تاریخ هجریسنده دیار بکرده موقع اقتداره چکش؛ وجسور ومدبر برذات اولمغله، ایرتسی سنه قره قیونلی حکمداری جهانشاه مرزایی، وبرسنه صکره تیمورلنکك حفیدی ابوسعید مرزایی قتل ایتمکله، عراقین وفارس وکرمان وسائر اوجهتلری اله کتیره‌رك، بیوك بردولت تشکیل، وتبریز شهرینی پایتخت اتخاذ، وکرجستانی دخی فتح ایتمشیدی. ۸۷۷ تاریخنده ابو الفتح والمغازی سلطان محمد خان ثانی حضرتلریله محاربه‌یه جرأت ایدوب، مغلوب وپریشان اولمش؛ واوصره‌ده عصیان ایتمش اولان کرجیلری مؤخراً دائرهٔ اطاعته آله‌رق، کرجستانی یغما وتخریب ایتمشیدی. ۷۸۲ تاریخنده وفات ایدوب، تبریزده مدفوندر. یدی اوغلی اولوب، بونلردن ایکیسیله تورونلری خیلی وقت حکومت سورمشلردر. صاحب ترجمه طربزون ایمپراطوری (داود قومنوس)‌ك قیزینی تزوج ایتمشیدی.

اوزون کوپری { (ونام دیکرله جسرارکنه) ادرنه ولایت وسنجاغنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، ارکنه نهرینك ساحل یسارنده وادرنه‌نك ٤۸ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقعدر. ارکنه نهری اوزرنده سلطان مراد خان ثانی حضرتلری طرفندن یاپدیرلمش اوزون وغایت متین بر کوپری واردر، که قصبه دخی بونك اسمیله تسمیه اولنمشدر. روم ایلی دمیریولی قارشیسنده چکوب، اوراده موقعی دخی بولنمغله، بو قصبه کیتدکجه کسب اهمیت ایتمکده در. اهالیسی تخمیناً ۱۰۰۰۰ راده‌لرنده اولوب، قسم اعظمی اسلام وقصوری روم وبلغاردر. بررشدیه مکتبی واردر. — قضاسی شمال غربی جهتندن ینه ادرنه سنجاغنك حوصه ودیموتوقه قضالریله ووده آغاج سنجاغنك دخی صوفیلو قضاسیله محدود اولوب، بوقضالردن ارکنه صویله آیرلمشدر. جنوب شرقی جهتندن ایسه تکفور طاغی سنجاغنك خیره‌بولی و معلقره قضالریله محدود در. اراضیسی قسماً طاغلق ایسه ده، کوزل اووه ووادیلری دخی اولوب، ارکنه صویله‌ده اروا اولندیغندن، پك منبت ومحصولداردر. بوقضا چالی، آطه وابریق تپه اسملریله اوچ ناحیه و٦٤ قریه‌یی جامعدر.

اوزه { (Ouse) انکلتره‌ده اوچ نهرك اسمیدر: برنجیسی (یورق) قونتلغنده اولوب، ۸۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره (هومبر) نهرینه دوکیلور. — ایکنجیسی «بیوك اوزه» اسمیله معروف اولوب، (نورتامپتون) قونتلغنده نشأتله ۲۵۰

كيلومترەلك جريانندن صكره شمال دكيزينه منصب
اولور. — اوچنجيسى «كوچك اوزه» ايرماغنه
دوكيلور.

اوزيارى { (Ozieri) ساردنيه آطەسنده (ساسارى) شهرينك ٤٤ كيلومترە
جنوب شرقيسنده قضا مركزى بر قصبه اولوب،
٨٠٠٠ اهاليسى واردر.

اوزيريس { (Osiris) اسكى مصريلرك اك بيوك معبودلرى اولوب، شمس
ونيلدن كنايه ايدى. زعملرنجه كندى كنديسنه تكون
ايدوب، ايكيز قيز قرداشى اولان (ايزيس) له عقد
ازدواج، و(هوروس) ى توليد ايتمشيدى. (نفته)
اسمنده بر پرى ايله مناسبتندن دخى كويا (آنوبيس)
اسمنده بر عفريت دنيايه كلمشيدى. اوزيريس دنيايى
بركت وصنايع ومعارفله احيا ايتمك اوزره، شرقه
طوغرى برسياحت ايدوب. بحر احمرى وتا هندەقدر
اولان يرلرى فتح ايتدكدن صكره، مصره عودتنده،
تيفون نام عفريت طرفندن حيله ايله بر صنديغه حبس
اولنمش؛ وزوجەسى (ايزيس) كنديسنى قورتارمش
ايسەده، تيفون كنديسنى ١٤ پارچەيه كسوب، بو
پارچەلرى مصر ممالكنه تقسيم ايتمش؛ وايزيس بو
پارچەلرك ١٣ ينى بولوب، دفن ايتمش ايسەده، بر ينى
بولەمامش. مصريلر بو معبودلرينك روحنك بر اوكوزه
حلول ايتديكنه اعتقاد ايتدكلرندن، (آپيس) اسميله
بر اوكوزه دخى عبادت ايدرلردى.

اوزيمو { (Osimo) ايتاليانك (آنقونه) ايالتنده بر قصبه اولوب، (موزونه) نهرى
اوزرنده وآنقونەدن ١٥ كيلومترەلك مسافەده واقع
و ١٦٠٠٠ اهاليى جامعدر. مصنع بر كليساسى وبر
چوق آثار عتيقەسى واردر.

اوژن { ياخود اوجنيوس (Eugéne) (Eugenius) نحويوندن اولوب،
قونت (آربوغاست) ك كاتبى ايكن، ايكنجى (والنتينيان)ك
قتلى اوزرينه، بونك طرفندن ايمپراطور تعيين اولنمش
ايسەده، ميلادك ٣٩٤ تاريخنده تيودوس طرفندن
مغلوب اولوب، قتل اولنمشدر.

اوژن { سنت — (St. Eugène) خرستيانلرك اعزەسندن اولوب، ٤٨١ تاريخ ميلا-
ديسنده قارتاج پسقپوسى اولمش؛ وواندال حكمدارلرى
طرفندن تعقيب اولنەرق، ٥٠٥ تاريخنده (لانكدوق)ك
بر مناسترنده وفات ايتمشدر. تموز افرنجيك ١٣ نده
يورطيسى اجرا اولنور. امور دينيه يه متعلق لاتينجه
بعض آثارى واردر.

اوژن { (Eugène) بو اسمله بروجه زير درت پاپا كلمشدر:

برنجيسى ٦٥٤ تاريخندەدك پاپالق ايدوب، اعزه
صرەسنه داخل اولمشدر. اغستوسك ٢٧ سنده يور-
طيسى اجرا اولنور.

ايكنجيسى ٨٢٤ تاريخندن ٨٢٧ تاريخندەدك پاپالق
ايدوب، رهبانك احوالنى تنسيق ايچون رومادە بر
مجلس روحانى عقد ايتمش؛ وفقرايه چوق باقيسى منا-
سبتيله «فقرانك پدرى» لقبيله تلقيب اولنمشيدى.

اوچنجيسى ١١٥٤ تاريخندن ١١٥٣ تاريخنەدك
پاپالق ايدوب، برشيالى آرنود طرفندن رومادن طرد
اولنمغله، برچوق وقت ايتاليا، آلمانيا وفرانسەده طو-
لاشمش؛ وپارسدە بر مجلس روحانى عقد ايدوب،
تشويقاتيله ايكنجى اهل صليب محاربەسنى دخى
ايقاعه سبب اولمشدر.

دردنجيسى ١٤٣١ تاريخندن ١٤٤٧ تاريخنەدك
پاپالق ايتمش؛ وروم ولاتين مذهبلرينى توحيد ايدەبيلمش
ايسەده، بو اتحاد پك آزوقت دوام ايتمشدر. علوم
وفنونك مجاناً تحصيليچون برمكتب تأسيس ايتمشدى.

اوژن { پرنس - (Le prince Eugène) آوستريانك اك بيوك واك ماهر قو-
ماندانلرندن اولوب، عن اصل فرانسز اولديغى حالده،
اوندردنجى لوئى كنديسنى استخدام ايتمك ايستمديكندن،
آوستريانك خدمتنه كيرمش، ودولت عثمانيەيه قارشى
بر قاچ دفعه محاربه ايدوب، اكثريا غلبه يه نائل
اولمشيدى. ١٦٦٣ ده پارسدە طوغوب، ١٧٣٦ ده
وفات ايتمشدر. امور سياسيه يه دائر بعض اثرلرى دخى
واردر.

اوژه { (Auge) فرانسەنك اسكى بر خطەسى اولوب، برقسمى (قالوادو) وديكرى
(اورنه) ايالتنه ملحقدر. اراضيسنك منبتلكيله و مرعا
وچايرلرينك كوزللكيله مشهور در.

اوس { اوس بن ارقم، اوس بن اعور (شمر ذوالجوشنك پدری) اوس بن اوس ثقفی، اوس بن بشیر، اوس بن ثابت (حسان بك ثابتك برادری)، اوس بن حوشب انصاری، اوس‌بن خالد، اوس‌بن خدام، اوس‌بن خولی انصاری، اوس‌بن اوس بن ساعدهٔ انصاری، اوس بن سعد، اوس‌بن سعید انصاری، اوس‌بن سمعان، اوس بن صامت انصاری (شاعر)، اوس بن صمعج، اوس بن عبدالله بن صحر اسلمی، اوس بن عراجهٔ انصاری، اوس بن عوف ثقفی، اوس بن قیظی، اوس بن المرانی، اوس بن معیر (مؤذن جناب رسالتپناهی) صحابه‌دندرلر.

اوساجه { (Osage) آمریقاده ممالك مجتمعه‌نك (میسوری) جمهوریتنده بر نهر اولوب، ′٥٤ °٣٦ عرض شمالیده نبعان‌له، شرق شمالی‌یه و بعده شرقه طوغری جریان ایده‌رك، ٦٨٠ كیلومتره‌لك جریاندن صكره، (جفرسون) قربنده (میسوری) ایرماغنه دوكیلور. — ممالك مجتمعه‌نك (آرقانساس) جمهوریتنه تابع اولان بر ایالت بو نهرك اسمیله مسمادر. — آمریقانك، اهالیٔ اصلیه‌سندن اولوب، بو نهرك اطرافنده ساكن اولان بر قوم دخی بو اسمله معروف اولوب، افرادی غایت جسور و جنكاور اولمغله، وقتیله بیوك بر قوم ایكن، اوروپا مهاجرلریله واقع اولان محاربه‌لرده ویردكلری تلفاندن عددلری ٧٠٠٠ راده‌لرینه اینمشدر. قالانلری تمدن اینمكه باشلامشلردر.

اوساقه { (Osaka) جاپونیایی تركیب ایدن جزایرك اك بیوكی اولان (نیفون) جزیره‌سنك جنوب غربی ساحلنده بر شهر ولیمان اولوب، ٣٥٤٠٠٠ اهالیسی واردر.

اوسب { (Eusèbe) خرستیانلرك قدمای علماسندن اولوب، فلسطینده‌كی قیساریه پسقپوسی ایدی، میلادك ٢٧٠ تاریخنده طوغمش، و ٣٣٧ ده وفات ایتمش؛ وامور دینیه‌یه متعلق برقاچ كتاب یازمشدر. — بو اسمله دیكر بر قاچ مشهور پسقپوس دخی كلوب، از جمله بری ازمیدلی و قسطنطینیه پسقپوسی اولدیغی حالده، آریانك مذهبنی التزام ایتمشدر.

اوس بن حجر { ایام جاهلیتده یتیشن مشاهیر شعرای عربدن اولوب، بنی تمیم قومنه منسوبدر. نابغه وزهیرك اقراننددن اولوب، اصمعینك روایتنه كوره، نابغه اوسه مرجح ایسه‌ده، اوسك زهیره رجحانی واردر. اشعاری چوق اولوب، شو بیت اوجمله‌دندر:

ترى الارض منا بالعطايا مريضة
معضلة منا بجمع عرمرم

اوس بن خالد { قبیلهٔ طیك امراسندن اولوب، خاتم طائینك معاصری وبودخی اونككبی جود وكرمله مشهور ایدی.

اوست { (Oust) فرانسه‌ده (ویلن) نهری تابعلرندن بر چای اولوب، مجراسی ١٥٠ متره طولنده‌در.

اوست { (Ossètes) قافقاسیاده بر قومدر، كه تقریباً ١٠٠٠٠ جنكاور چیقاره‌بیلوب، بونلر روسیه حكومتی طرفندن آلدقلری مخصصاته قارشی روس ارزاق ومهماتنی سائر طاغلیلرك تعرضندن محافظه ایله مكلفدرلر.

اوستات { سنت — (St. Eustathe) خرستیانلرك اعزه‌سندن اولوب، دردنجی قرن میلادی اوائلنده آنطاكیه پسقپوسی ایدی. آریانك مذهبنه قارشی بولندیغندن، بونك تابعلری طرفندن عزل ونفی اولنمشیدی. تموز افرنجینك ١٦ سنده یورطیسی اجرا اولنور. — (قسطنطینیه‌لی اوستات) اسمنده بری دخی یدنجی قرن میلادیده سلانیك پسقپوسی اولوب، ادبیات یونانیه‌یه دائر بعض اثرلر براقمش؛ ومشهور اومیروسك آثارینی شرح ایتمشدر.

اوستاش { سنت — (St. Eustache) خرستیانلرك اعزه‌سندن اولوب، خرستیانلغی قبول ایتدیكیچون، میلادك ١٣٠ تاریخنده قاریسیله وایكی اوغلیله برابر رومادە آدریان طرفندن قتل اولنمشدر. ایلول افرنجینك ٢٠ سنده یورطیسی اجرا اولنور.

اوستاش { (Eustache) ایتالیانك مشاهیر اطباسندن اولوب، تشریحه متعلق بر چوق حقیقتلر كشف ایتمشدر. ١٥١٠ تاریخلرنده

آنقونه جوارنده (سان سورينو) قصبه‌سنده طوغمش؛ و ١٥٧٤ ده وفات ايتمشدر.

اوستروده (Osterode) آلمانياده هانووره‌نك (هيلد سهايم) ايالتنده و (قلاوستال) شهرينك ١٠ كيلومتره جنوب غربيسنده واقع و ٦٠٠٠ اهاليى جامعدر.

اوستروغ (Ostrog) روسيه‌نك (وولينيا) ايالتنده بر قصبه اولوب، (ينو-مير)ك ١٧٥ كيلومتره شمال غربيسنده واقع و ٦٠٠٠ اهاليى جامعدر. وقتيله لهستانه تابع بر بيوك دوقه‌لغك مركزى ايدى.

اوستروغوت (Ostrogoths) يعنى «شرق غوتلرى». قرون وسطاده ظهور ايدن (غوت) قومنك آوروپانك شرق طرفلرينه مستولى اولانلرينه ويريلن اسمدر. قطعهٔ مذكوره‌نك غرب طرفلرينى استيلا ايدنلره (ويزيغوت) يعنى «غرب غوتلرى» ديلمشدر. بونلر دفعاتله بر دكيشديروب، نهايت كنديلرينى رام ايتمش اولان (آتيلا) نك وفاتندن صكره، طونه‌يى جرمانلره قارشى محافظه ايتمك شرطيله، شرق ايمپراطورلرى طرفندن كنديلرينه صربيه ومجارستان جهتلرى ويرلمشيدى. ميلادك ٤٨٩ تاريخنده رئيسلرى اولان (تئودوريق) طرفندن سوق اولنه‌رق، ايتالياىى ضبطله، ٦٠ سنه پايدار اوله‌بيلن بر دولت تشكيل ايده‌رك، بوسنه، صربيه، رومانيا ومجارستان جهتلريله سيجيلياىى وفرانسه‌نك بر پارچه‌سنى دخى تحت استيلالرينه آلمشلردى. لكن تئودوريقدن صكره، تدنى واضمحلاله يوز طوتوب، دوچار اولدقلرى بر قاچ مغلوبيتدن صكره، ٥٥٣ تاريخنده دولتلرى بسبتون منقرض اولمش؛ واكثر افرادى طاغيلوب، محو وپريشان اولمشلردر. اوستروغوتلرك حكمدارلرى وتاريخ جلوسلرى بروجه آتيدر:

(پانونيا يعنى صربيه ومجارستان جهتنده)

والامير، ويديمير، تئودمير	٤٥٣ الى ٤٧٥
تئودوريق	٤٧٥

(ايتالياده)

تئودوريق	٤٩٣
آتالاريق	٥٢٦
آمالسون وتئودات	٥٣٤
تئودات	٥٣٥
ويتيغس	٥٣٦
ايلدبالد	٥٤٠
اراريق	٥٤١
توتيلا	٥٤١
تياس	٥٥٢ الى ٥٥٣

اوستروغوتيا (Ostrogothie) اسوجك اسكى بر ايالتيدر.

اوسترو و (Ostrow) لهستانده (لومزه) ايالتنده ولومزه شهرينك ٤٤ كيلومتره جنوب غربيسنده قضا مركزى بر قصبه اولوب، ٧٨٠٠٠ اهاليسى واردر. — قضاسنك مساحهٔ سطحيه‌سى ١٥٦٥ مربع كيلومتره واهاليسى ٧٧١٤٠ كشيدر.

اوسترووه (Ostrovo) سلانيك ولايت وسنجاغنك وودينه قضاسنه تابع ناحيه مركزى بر قصبه اولوب، سلانيكك ٩٥ كيلومتره غرب شماليسنده، وودينه‌نك ١٧ كيلومتره غربنده ومناسترك ٥٠ كيلومتره جنوب شرقيسنده، همنامى اولان كولك كنارنده واقعدر. اهاليسى ٣٠٠٠ كشى راده‌لرنده اولوب، اسلام وبلغاردن مركبدر. قصبه‌نك قارشيسنده بر كوچك آطه‌نك اوزرنده بر جامع شريف بولنوب، اهالئ محليه‌نك روايتنه كوره وقتيله قصبه بو جامعك اطرافنده بولنمش ايكن بعده صو باصمش ايمش. — ناحيه‌سى ١٤ قريه‌دن مركب اولوب، اهاليسى زراعتله مشغولدر.

اوسترووه (Ostrswo) پروسيه‌نك (پوزن) ايالتنده وپوزن شهرينك ١٠٣ كيلومتره جنوب شرقيسنده واقع بر قصبه اولوب، ٩١٠٥ اهاليسى واردر، كه بونلرك قسم اعظمى لهلى و بر مقدارى يهوديدر.

اوسترووه كولى سلانيك ولايتنك وودينه سنجاغنه تابع اوسترووه ناحيه‌سنده بر كول اولوب، جنوب غربيدن شمال شرقيه اولان طولى ١٥ وعرض اعظمى ٥ كيلومتره‌در. سطحى ٥١٤ متره ارتفاعنده اولوب، اك درين محلنده عمقى ٤٨ متره‌در. اطرافى طاغلرله محاط اولوب، بو طاغلردن اينن بر چوق چايلر كوله دوكلديكى حالده، كولك هيچ بر آياغى يوقدر.

اوستروویچ { (Ostrowiec) بوسنه‌ده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، (وقف) دیمکله معروفدر. [« وقف » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اوستن { (Austin) ممالک مجتمعه‌ده (تکزاس) جمهوریتنک مرکزی بر شهر اولوب، (قولورادو) نهرینک ساحل یسارنده و بو نهرک منصبندن ٢٥٠ کیلومتره یوقاریده واقع و ١٥٠٠٠ اهالیی جامعدر.

اوستنده { (Ostende) بلجیقه‌نک غربی فلانده‌ره ایالتنده و شمال دکیزی ساحلنده بر شهر و اسکله اولوب، ١٧٠٠٠ اهالیسی، ترسانه‌سی، بحریه مکتبی، رسم آقادمیاسی، دمیر یولی، بر جدولی، تجارت بحریه‌سی، صید ماهیسی، دکیز حاملری، دانتله، زیتون یاغی و سائره فابریقه‌لری واردر.

اوستیا { (Ostie) ایتالیاده رومانک ١٩ کیلومتره جنوب غربیسنده و (تیبر) نهرینک منصبنده اسکی بر شهر اولوب، وقتیله ٨٠٠٠٠ قدر اهالیسی وار ایکن، الیوم خراب اولوب، جوارنده بو اسمله ٢٠٠ اهالیی جامع بر قریه بولنمقده‌در. بو شهر فتوحات اسلامیه زماننده بر آره‌لق عربلر طرفندن فتح اولنمشیدی.

اوستیاق { (Ostiaks) سیبریانک جهت شمالیه‌سنده ساکن و تاتار اقوامندن معدود بر قوم اولوب، اوب، یکیسی و تورغوت نهرلرینک منصبلری اطرافنده «یورت» تعبیر ایتدکلری کندیلرینه مخصوص بر نوع خیمه‌لرده بارینیرلر، و باشلیجه بالیقله بسلنوب، « رن » دینلن صغین جنسندن سوریلری دخی واردر. روسیه‌یه ویرکی مقامنده کورک ویررلر.

اوسدوم { (Usedom) بالطیق دکیزنده (پومرانیا) ساحلی قارشیسنده، (اودر) ایرماغی منصبنک قربنده و (وولین) آطه‌سنک غربنده بر آطه اولوب، پروسیه‌یه تابعدر. طولی ٥٠ وعرضی ٢٢ کیلومتره اولوب، ١١٠٠٠ اهالیسی واردر. — اوسدوم قصبه‌سی آطه‌نک ساحل جنوبیسنده اولوب، ١٥٠٠ اهالیی جامعدر.

اوسق { (Osques) ایتالیانک الک اسکی اهالیسندن بر قوم اولوب، (قامپانیه) خطه‌سنده ساکن ایدیلر. بونلرک لسانی کرک لاتین وکرک اتروسق لسانلرندن فرقلی اولوب، لسانیونک تحقیقاتنه کوره (ایلیریا) یعنی اسکی آرناوودلق لسانیله مناسبت ومشابهتی وار ایدی. بناءً علیه بو قومک اقوام آریانیه‌نک (پلاسج) فامیلیاسندن بولنمش، و آرناوودلق طرفلرندن ایتالیایه کچمش اولدیغی محققدر. بونلر لاتینلردن اول ادبیاتلرینی ایلریلتوب، کندیلرینه مخصوص پک کوزل بر طاقم مضحکه‌لری وار ایدی.

اوسقار { (Oscar Ier) برنجی — اسوج حکمدارلرندن اولوب، ١٧٩٩ تاریخنده طوغمش، و ١٨٥٠ ده وفات ایتمشدر. اون دردنجی شارل نامیله اسوج تختنه اجلاس ایدلمش اولان (برنادوت) اسمنده بر فرانسز جنرالنک اوغلی اولوب، ١٨٤٤ ده پدرینه خلف اولمش؛ وصنایع وامور نافعه‌نک ترقیسیله نظامات وقوانینک تعدیل واصلاحنه خیلی خدمتلر ایتمشدر. تخته جلوسندن اول تربیهٔ عمومیه وجزا قانوننامه‌لری حقنده بعض آثار تألیف ونشر ایتمشدی.

اوسقوق { (Uskoks) اون آلتنجی قرن میلادی اواخرنده صربیه وبوسنه جهتلرندن فرار وآوستریایه التجا ایتمش بر طاقم سرسری خرستیانلر شرکتنه ویریلن اسمدر، که بونلر قورصانلقله برخیلی وقت ممالک عثمانیه اهالیسنی اضرار ایتدکدن صکره، ١٦٠٦ تاریخ میلادیسنده قهر وتدمیر اولنمشلردر.

اوسل { (Œsel) روسیه‌نک بالطیق دکیزنده و (لیوونیا) کورفزی مدخلنده واقع بر آطه‌سی اولوب، طولی ٩٠ وعرضی ٥٠ کیلومتره واهالیسی ٤٥٠٠٠ کشیدر. مرکزی (آرنسبورغ) قصبه‌سیدر. آطه‌نک کتان وسائر حبوباته متعلق محصولاتی واردر. بو آطه اسکی لیوونیالیلر عندنده مقدس اولوب، وقتیله دانیمارقه‌نک ایکن، بعده اسوجه، ترک، ونهایت لیوونیا ایله برابر روسیه طرفندن ضبط اولنمشدر.

اوسنابروک { (Osnabrück) پروسیه‌نک (هانووره) خطه‌سنده مستحکم بر شهر اولوب، همنامی اولان ایالتک مرکزیدر. هانووره‌نک ١٣٠ کیلومتره غربنده و (هاسه) نهری کنارنده واقع اولوب، ١٢٠٠٠ اهالیسی، دارالمعلمینی، کتبخانه‌سی، بز، چوقه، توتون، کاغد وسائره فابریقه.

لری، روماليلردن قالمه بعض آثار عتيقه‌سی واردر. —— اوسنابرك ايالتی شمالاً (آوريخ) ايالتيله، شرقاً (اولدنبورغ) بيوك دوقه‌لغيله، جنوباً نفس پروسيه ايله، غرباً دخی فلنكله محدود ومحاط اولوب، ۲۸۰۰۰۰ اهاليسی واردر، كه بونلرك برقسمی قتوليك وبرقسمی پروتستاندر. اراضيسی آز منبت اولوب، اهاليسی فقير اولمغله، اكثری فلنكده عمله‌لكله چكينيرلر. معدن كوری وطوزی چوقدر.

اوسوالد { سنت —— (St. Oswald) نورتو. مبرلاند حكمداری اولوب، خر. ستيانلغی قبول ايتمش؛ و ۶۴۲ تاريخ ميلاديسنده محا. ربه‌ده مقتولاً وفات ايلمشدر. —— ديكر برسنت اوسوالد دخی يورق باش پسقپوسی اولوب، ۹۲۲ تاريخ ميلاديسنده وفات ايتمشدر. شباط افرنجينك ۲۹ نده يورطيسی اجرا اولنور. —— اسقوچيا حكما. سندن (اوسوالد) اسمنده برذات دها اولوب، اون سكزنجی قرن ميلاديده ياشامشدر.

اوسوغو { (Oswego) ممالك مجتمعه‌نك نو. يورق جمهوريتنده همنامی اولان ايالتك مركزی بر شهر اولوب، ينه همنامی اولان نهرك (اونتاريو) كولنه دوكلديكی محلده و(اوتيقه) شهرينك ۱۸۲ كيلومتره غربنده واقعدر. ۲۵۰۰۰ اهاليسی، پاموق فابريقه‌لری، بيچقيخانه‌لری، دمير. خانه‌لری ودباغخانه‌لری واردر.

اوسونه { (Ossuna) اسپانيانك سويله (يعنی اشبيليه) ايالتنده واشبيليه شهرينك ۸۰ كيلومتره شرق جنوبيسنده واقع برقصبه اولوب، ۱۶۰۰۰ اهاليسی، روماليلر زماننده قالمه بعض آثار عتيقه‌سی وشراب وزيتون محصولاتی واردر. وقتيله دار الفنونی دخی وار ايدی.

اوسيان { (Ossian) اسكی اسقوچيا شعرا. سندن اولوب، روايته كوره روما. ليلرله محاربه ايتمش؛ وعائله‌جه بعض مصائبه دوچار اولمرق، نور بصری دخی غائب ايتمكله، اختيارلغنده اسقوچيا طاغلرينه چكيلوب، محاربات واقعه‌سيله مصا. ئبنه دائر سويلمش اولديغی اشعاری تغنی ايله متسلی او. لوردی. (غائليق) لساننده اولان اشعارينك بعضيسی اليوم باقيدر.

اوش { فرغانه‌ده سورله محاط ودرت قپولی بر شهر اولوب، بعض مشاهير علمانك وطنی بولنمش اولديغی كتب عربيه‌ده مذكوردر.

اوش { (Auch) فرانسه‌نك ايالات جنوبيه‌سندن (ژرس) ايالتنك مركزی اولان برشهر اولوب، (تولوز)ك ۶۰ كيلومتره غربنده وپارسك ۶۸۳ كيلومتره جنوب غربيسنده واقعدر. ۱۳۵۰۰ اهاليسی، مكتب اعداديسی ومشهور شراب وقونياغی واردر.

اوطاس { جزيرة العربده (هوازن) ديارنده بر وادی اولوب، وقت سعادتده حنين وقعه‌سی بو واديده جريان ايتمشدر.

اوغانده { (Ouganda) آفريقای وسطيده خط استوانك آلتنده و(ويقتوريا نيانزه) كولنك غرب شمالی ساحلنده واقع بر مملكت اولوب، ۵ مليون اهاليسی واردر، كه بونلرك قسم اعظمی اخيراً دين اسلامی قبول ايدوب، ديكرلری دخی ايتمكده‌درلر. بو مملكتك غرب جهتنده (كيتواه) سلسلهٔ جبالی ممتد اولوب، بونك بعض ذروه‌لری ۴۰۰۰ متره ارتفاعنده‌در.

اوغسبورغ { اوغست ياخود اوغستوس وسائره [«آوغسبورغ» وسائره ماده‌لرينه مراجعت بيوريله.]

اوغوچ { (Ugotsch) مجارستانك بر ايالتی اولوب، شمالاً (برك)، جنوباً (ساتمار) شرقاً دخی (مارماروس) ايالتلريله محدود اولديغی حالده، طولی ۴۵ وعرضی ۴۰ كيلومتره واهاليسی ۴۸۰۰۰ كشيدر، مركزی (ناجی سولوس) قصبه‌سيدر.

اوغوز خان { ترك حكمدارلرينك الك اسكيسی اولوب، روايته كوره، پدری اولان قره‌خانی قتل ايله، تركستانی ضبط ايده‌رك، بر مدت حكومت سوردكدن، وبر چوق يرلر فتح ايله، ممالكنی توسيع ايتدكدن صكره، وفاتنده كون خان، آی خان، يلديز خان، كوك خان، طاغ خان ودكيز خان اسملريله آلتی اولاد براقشدر. بونلرك ايلك اوچی پدرلرينك براقديغی اولكادن ممالك شرقيه‌يی، وديكر اوچ اوغلی ممالك غربيه‌يی حصه‌لرينه آلوب، هربرندن درت اولاد دنيايه كلمكله، اوغوز خانك ۲۴ تورونی ترك وتاتار جنسنك منقسم بولنديغی ۲۴ قومك اجدادی اولمشلردر. ممالك غربيه‌ده قالان اوچ اوغلندن طاغ خان اوغوز خاندانك، دكيز خان سلچوقيلرك وكوك خان دخی عثمانليلرك جد اعلاسی اولديغی

نسابون بیننده مرویدر. اوغوز خان ایرانیلرك جمشیدی ویونانیلرك هرکلی کبی بر شخص موهوم اولسه کرکدر.

اوغوه { (Ogoué) آفریقای وسطیده بر نهردرکه ١٥ عرض جنوبیده شرقدن غربه جریانله، (انزارت) کورفزی جوارنده بحر محیط آطلاسی‌یه دوکیلور.

اوف { طربزون ولایتنك لازستان سنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، طربزونك ٢٠ کیلومتره شرقنده ومرکزلوا اولان ریزه‌نك ١٠ کیلومتره غرب جنوبیسنده، قره دکیز ساحلنده وهمنامی اولان نهرك منصبنده واقعدر. اهالیسی ٥٠٠٠ کتبی قدر اولوب، اکثری اسلام اولدقلری حالده، جمله‌سی روم لسانیله متکلمدرلر. اوطرفلرده ازمنهٔ قدیمه‌ده بعض یونانیلر هجرت وتوطن ایتمش اولدقلرندن، شمدیکی اهالی اونلرك احفادی اولمغله، سویلدکلری رومجه دخی سائر طرفلرده سویلنیلن رومجه‌دن زیاده اسکی یونان لسانه مشابهدر؛ مع هذا ینه غلطدر. بو قصبه‌نك اهالیسی ذکاوت واستعدادله مشهور اولوب، ایچلرنده پك چوق علما یتیشدیکی کبی، صنایع دقیقه ایله اشتغال ایدنلری دخی واردر، وحتی آغاجدن ساعت یاپدقلری مشهوردر. قدیم بر قصبه اولوب، یوللرینك اکثری ییلان قاوی شکلنده اولدقلرندن، یونان قدیم لساننده «ییلان» معناسیله (اوفیس) تسمیه اولنمشیدی. — اوف قضاسی لازستان سنجاغنك اك غربی قضاسی اولوب، شرقاً لوانك مرکز قضاسیله وغرباً مرکز سنجاغنك (سورمنه) قضاسیله محدوددر. بو قضا ١٢٥ قریه‌دن مرکب اولوب، ٦٠٦٥٤ اهالیسی واردر، که همان جمله‌سی اسلام اولدقلری حالده، روم لسانیله متکلمدرلر. اراضیسی طاغلق اولوب، کوزل ومنبت وادی وبایرلری دخی چوق اولمغله، حبوبات متنوعه وانواع میوه‌لر وعلی الخصوص فندیق، جویز وسائره‌یه متعلق خیلی محصولاتی واردر.

اوفا { (Oufa) روسیه‌ده بر نهردرکه (اورنبورغ) ایالتنده (اورال) طاغلرندن نبعانله، شماله طوغری جریان ایده‌رك، (پرم) ایالتنه کیردکدن صکره، شمال غربی‌یه وبعده جنوب غربی‌یه طوغری دونه‌رك، تکرار اورنبورغ ایالتنه دخولله، (اوفا) شهرینك ٢ کیلومتره آشاغیسنده (بیالایه) نهرینه منصب اولور. مجراسی ٥٠٠ کیلومتره‌در — (اوفا) قصبه‌سی اورنبورغ ایالتنك مرکزی اولوب، همنامی اولان نهرله (بیالایه) نهرینك تلاقیسی قربنده واقع و ٧٠٠٠ اهالی‌یی جامعدر.

اوفانتو { (Ofanto) ایتالیانك جنوب جهتنده بر نهردرکه (پرنچیپاتو اولتریوره) ایالتنده نبعانله، شرقه وبعده شرق شمالی‌یه طوغری آقه‌رق، ١٤٠ کیلومتره‌لك جریاندن صکره آدریاتیق دکیزینه دوکیلور.

اوفراسیه { (Euphrasie) بو اسمله خرستیانلرك بشنجی قرن میلادی اوائلنده مصرده یاشامش ایکی عزیزه‌لری واردر.

اوفرانور { (Euphranor) یونان قدیم رسام وهیکلتراشلرندن اولوب، مشهور هیکلتراش فیدیاسك معاصری ایدی. قبل المیلاد ٢٥٠ تاریخلرنده یاشامشدر.

اوفنباخ { (Offenbach) آلمانیانك (هس‌دارمستاد) خطه‌سنده بر شهر اولوب، (دارمستاد) شهرینك ١٢ کیلومتره شمال غربیسنده وفرانقفورتك ٥ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقعدر. ٢٦٠٠٠ اهالیسی، بر اسکی سرایی، بز، ایپك منسوجات، آرابه، موسیقی آلاتی، باصمه، بویا وسائره فابریقه‌لری واردر.

اوفنبورغ { (Offenbourg) باده‌بیوك‌دوقه‌لغنده بر قصبه اولوب، (اکینزیك) نهری کنارنده و (قارلسروهه) شهرینك ٨٣ کیلومتره جنوبنده واقعدر. ٦٦٠٠ اهالیسی ومشهور شرابی واردر.

اوفورب { (Euphorbe) اسکی تروآ قهرمانلرندن اولوب، یونان قهرمانلرندن (پاتروقل)ی اولدیرمش، (ومنلاس) طرفندن قتل اولنه‌رق، سپری یونانك (میکینه) شهرنده (یونون) نام الهه‌نك معبدینه آصلمشیدی. حکیم مشهور فیثاغوراس، تناسخ فکرینی تأکید ایچون، کندیسنده اوفوربك روحی بولندیغنی وحتی معبد مذکورده‌کی سپرینی طانیدیغنی ادعا ایدیوردی.

اوفی { اوفی بن عرفطه و اوفی بن موله تمیمی عنبری صحابه‌دن ایکی ذات اولوب، برنجیسی طائف غزاسنده شهید اولمش؛ وایکنجیسی بعده بصره‌ده توطن ایدوب، بعض احادیث شریفه روایت ایتمشدر.

اوفیر { (Ohpir) بنی اسرائیل توارىخنده کوره شرق جهتنده آلتون وسائر ذی قیمت
معادن واحجاری چوق بریر اولوب، حضرت سلیمانك
کیلری بو مملکته کیدەرك، معادن مذکورەدن آلیرلردی.
بو مملکتك بر ساحلدن ویا ساحلده کائن بر شهردن
عبارت اولدیغی آکلاشیلوب، آنجق نرەده بولنمش
اولدیغی معلوم دکلدر. مورخلرك بعضلری بحر احمرده
بعضلری آفریقانك ساحل شرقیسنده، بعضلری
هندستانده ویا بحر محیط کبیر آطەلرینك برنده بولندیغنه
ذاهب اولمشلردر. کیلر سویش جهتندن اوفیره اوچ
آیده کیدوب کلیرلردی. — سوماتره آطەسنده وهمان
خط استوانك آلتنده بو اسمله بر طاغ دخی بولنوب،
٤٥٠٠ متره ارتفاعی واردر.

اوقا { (Oka) روسیەده بر نهر اولوب، (اورل) یالتنده واورل شهرینك جوارنده
نبعانله، توله، قالوغه، ریزانه، تامبوو، ولادمیر،
نیژنی نوووغورود ایالتلرینك ایچندن کچدکدن، ومو
سقوه نهرینی اخذ ایتدکدن صکره، (نیژنی نوووغورود)
شهری جوارنده (وولغا) ایرماغنه دوکیلور. مجراسی
تقریباً ١٤٠٠ کیلومتره طولنده اولوب، کاه شمال
وکاه جنوبه میل ایله غربدن شرقه جریان ایدر.

اوقانیه { اندلسده طلیطله جهتنده بر طاغ اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

اوقایاله { (Ucayale) آمریقای جنوبیده پروده بر نهردر، که ١٠° ٤٠' عرض
جنوبی ایله ٧٤° ٤٠' طول غربیده نبعانله، صاغدن
(آپوریماق) وصولدن (پارنه) و (پاشیتیا) چایلرینی
اخذ ایدەرك، صول ساحلدن (آمازون) ایرماغنه
دوکیلور. مجراسی تقریباً ١٠٠٠ کیلومتره طولنده
اولوب، آمازونك باشلیجه منابعندن معدوددر.

اوقتاو { [« آوغستوس » مادەسنه مراجعت بیوریله.]

اوقتاویه { (Octavie) روما ایمپراطورلرندن آوغستوسك همشیرەسی اولوب،
ابتدا (قلودیوس مارسلوس) ه وبعده آنطوآنه وارمش؛
وبو ایکنجی قوجەسی قلئوپاترەیه عاشق اولمغله،
کندیسنی سومکدن واز کچدیکیچون، بو برودت آو.
غستوس ایله آنطوآن آرەسنده محاربەلر وقوعنه سببیت
ویرمشدر. برنجی قوجەسندن کنج (مارسلوس)
دینمکله معروف بر اوغلی اولوب، دایسی طرفندن
ولی عهد اتخاذ اولنمش ایکن، کنج یاشده وفات ایتمش؛
وبونك وفاتی والدەسنك دخی سبب موتی اولمشدر.
— دیکر بر (اوقتاویه) (قلودیوس)ك قیزی و (بریتا.
نیقوس) ك همشیرەسی اولوب، مشهور (نرون) طرفندن
تزوج، وبعده تطلیق، وهنوز ٢٠ یاشنده اولدیغی
حالده، قتل اولنمشدر.

اوقتای خان { (یاخود اوکتا قاآن (چنکیز خانك اوچنجی اوغلی اولوب
پدرینك ولی عهدی اولمغله، ٦٢٤ تاریخ هجریسنده
تخته جلوس ایدوب، ترکستان ومغولستانله چینك قسم
شمالیسنه وروسیه ولهستان ومجارستانه حکم ایتمشدر.
خراسان وکرمان وعراق عجم والحاصل بتون ایرانی
دخی ضبط ایتمشیدی. جسور اولمغله برابر عادل وادارۀ
مملکته مقتدر ایدی. ١٥ سنه حکومت سوردکدن
صکره، ٦٣٩ تاریخنده کثرت عشرتدن وفات ایتمشدر.
کندیسندن صکره اوغلی کیوك خان واوندن صکره برادر
زادەلری منکوقاآن وقبلاقاآن حکم سورمشلر؛ وبونلرك
برنجیسی زماننده ایران جهتی دیکر برادری هلاکو
خانه ویرلمکله، ممالك چنکیزیه ایکی دولته آیرلمشیدی.
اوقتای خان چینلیلر عندنده (تای چونغ) اسمیله
معروفدر.

اوقران { یاخود اوکرن (Ukraine) یعنی «حدود». روسیەنك جهت غربیه.
سنده بر بیوك خطەسی اولوب، کیف، پولتاوه،
چرنیغوف وخارقوف ایالتلرینی جامعدر. مقدما بونك
بر قسمی روسیەیه وبر قسمی ده لهستانه تابع ایدی.
بو خطه (دنیپر) ایرماغیله اسقا اولنور واسع بر اووه
اولوب، قوۀ انباتیەسی فوق العاده اولمغله، بغدای
وسائر حبوباته متعلق محصولاتی پك چوق اولدیغی کبی
آت، صیغیر وسائر حیواناتی دخی چوق وجنسلری
مشهوردر. آریلری دخی چوق اولوب، کلیتلی بال
چیقار.

اوقزره { (Auxerre) فرانسه ایالاتندن (یونه) ایالتنك مرکزی بر شهر
اولوب، (یونه) نهری کنارنده وپاریسك ١٦٩ کیلومتره
جنوب شرقیسنده واقعدر. ١٦٢٣٠ اهالیسی، مصنع
ایکی کلیساسی، بیوك مکتبی، کتبخانەسی، خستەخانه.
سی، کوزل مسیرەلری وشراب تجارتی واردر. اسکی

بر شهر اولوب، وقتيله نيم مستقل بر قونتلغك مركزى
ايدى.

اوقزونه (Auxonne) فرانسه‌نك (قوت‌ـ دور) ايالتنده ناحيه مركزى مستحكم
برقصبه اولوب، (ديژون) ك ٣١ كيلومتره جنوب
شرقيسنده واقعدر. ٥٦٠٠ اهاليسى، مكتبى،
طوبخانه‌سى، فشنكخانه‌سى وباروتخانه‌سى واردر.
وقتيله نيم مستقل بر قونتلغك مركزى ايدى.

اوقسفورد (Oxford) انكلتره‌ده همنامى اولان بر قونتلق يعنى ايالتك
مركزى بر شهر اولوب، لوندره‌نك ٨٠ كيلومتره شمال
غربيسنده واقع ودارالفنونيله مشهوردر. ٣٥٠٠٠
اهاليسى اولوب، بونلردن ٢٦٠٠ ى طلبهٔ علومدندر.
مذكور دارالفنوندن بشقه ٤٢ مكتبى، ٤ بازارى،
طلبهٔ علومك اقامتنه مخصوص ابنيه‌سى، متعدد
كتبخانه‌لرى وعلى‌الخصوص ٤٥٠٠٠٠ قدر جلدى
وپك چوق كتب عربيه‌يى دخى حاوى اولان (بودليانه)
ناميله مشهور بر بيوك كتبخانه‌سى، موزه‌خانه‌سى،
نباتات باغچه‌سى، رصد خانه‌سى وسائر مؤسسات
علميه‌سى واردر. بر چوق دمير يول خطلرى بو
شهرده التصاق ايديورلر. وقتيله انكلتره‌نك پايتختى
ايدى. — اوقسفورد قونتلغى انكلتره‌نك اواسطنده
واقع اولوب، شمالشرقى جهتندن (نورتهاميتون)، شرقاً
بوكينغهام، جنوباً (بركس)، غرباً دخى (واورويق)
قونتلقلريله محاط ومحدوددر. طولى ٨٠ وعرضى ٥٣
كيلومتره اولوب، ٧٨٠٠٠ اهاليسى واردر. محصو-
لات صناعيه‌سى قطيفه، قورده‌له، دانتله وغانت كبى
شيلردن عبارتدر.

اوقسوس (Oxus) ادبيات اسلاميه‌ده (جيحون) واليوم محلنده (آمو-
دريا) اسميله معروف اولان ايرماغك اسكى يونان جغرا-
فيونى عندنده مستعمل اسم قديميدر. [« جيحون » ماده-
سنه مراجعت بيوريله.]

اوقكر (Ocker) آلمانياده برنهردر، كه ها- نووره قراللغنده نبعانله (برونسويق) ك
بر قسمنى اسقا ايده‌رك، ١٢٠ كيلومتره‌لك جرياندن
صكره، صول ساحلدن (آلر) ايرماغنه دوكيلور.
جريانى جنوبدن شماله طوغريدر.

اوقلاند (Aucland) بحر محيط كبيرده يكى زلانده‌نك جنوب غربيسنده بر طاقم
آطه‌لر اولوب، °٥١ عرض جنوبى ايله °١٦٤ طول
شرقيده واقعدرلر. بو آطه‌لر انكلتره‌نك بحريه ناظرى
بولنمش و١٨٤٩ ده وفات ايتمش اولان لورد اوقلاندك
اسميله تسميه اولنمشلردر. — بو اسمله يكى زلانده‌نك
شمالى آطه‌سنده و(چوراكى) كورفزينك ايچنده برقصبه
دخى اولوب، اخيراً انكليزلر طرفندن تأسيس اولنديغى
حالده، اورالرينك مركزى اتخاذ اولنه‌رق، كوندن
كونه توسع وكسب عمران ايتمكده‌در.

اوقليد (Euclide) يونان قديم حكماسندن اولوب، ميلاد عيسى (عم) دن ٤٠٠
سنه اول يونانك (مغاره) مملكتنده طوغمش؛ وابتدا
(پارمنيد) دن بعده سقراطدن تحصيل علم ايده‌رك،
سقراطك وفاتندن صكره، مغاره‌ده «مغاره مدرسه‌سى»
ناميله شهرت بولان برمدرسه تأسيس ايتمشدر. سقرا-
طك درسلرينى ديكلمكه اوقدر حريص ايمش، كه
مغاره‌ليلره حكيم مشاراليهك درسنه مداومت ممنوع
اولديغى حالده، قادين قيافتنه كيره‌رك، درسخانه‌يه
صوقيلورمش.

اوقليد (Euclide) ياخود اقليدس يونان قديمك اعاظم رياضيونندن اولوب،
علوم رياضيه‌نك موجدى ورياضيونك پيرى حكمنده‌در.
ميلاددن ٣٢٠ سنه قدر اول لاكوس زاده بطليوس
زماننده اسكندريه‌ده علوم رياضيه‌يى تدريس ايدوب،
حكمدار مشاراليه دخى جملهٔ شاكردانندن بولنمشدر.
حتى مشاراليه علوم رياضيه‌يى تحصيل ايچون بر قولاى
طريق وارمى ديه صورديغنده، اوقليدك « علوم ريا-
ضيه‌ده طريق سلطانى يوقدر » ديمش اولديغى مشهوردر.
« مبادى » اسميله علوم رياضيه‌يى جامع بر اثر براقمش
اولديغى كبى، ينه علوم مذكوره وعلى‌الخصوص هندسه‌يه
دائر بر قاچ كتابله موسيقى وفن البصره متعلق بر قاچ
تأليف دخى يازمشدر. آثارى كرك اسكندريه يونان
علماسى وكرك رياضيون اسلام عندنده اساس اتخاذ
اولنه‌رق، دفعاتله شرح وتحشيه، وجمله‌سى لسان
عربى‌يه ترجمه اولنمشدر. متن يونانيلرى، برنجى دفعه
اوله‌رق، ١٧٠٣ تاريخ ميلاديسنده (اوقسفورد) ده
طبع ونشر اولنمشدر. علماى عرب عندنده اقليدس،
اوقليدس ويا اقليدش اسميله معروفدر.

اوقنه (Okna) برى افلاق وبرى بغدانده اولمق اوزره، رومانياده بواسمله ايكى

كوچك قصبه بولنوب، قيا طوزلريله مشهوردرلر.

اوقونل (O'Connell) ايرلانده‌نك استقلال اداره‌سيله امتيازاتى اوغورنده اك اول واك زياده چاليشانلردن اولوب، كنديسى آووقات وقوانينه آشنا اولمغله برابر، فوق‌العاده بر فصاحت وبلاغته مالك ونطق پردازلقده ماهر اولديغندن، بتون ايرلانده‌ليلرى كنديته بند ايتمش؛ وبر طاقم جمعيتلر تشكيل ايله، بو فكرى ايرلانده‌ده نشر وتعميم ايتمش؛ وبو اوغورده بر طاقم مصائبه دوچار اولمشدى. ١٧٧٥ تاريخنده (كرى) قونتلغنده طوغوب، ١٧٤٧ ده، تبديل هوا ايچون جنوه‌ده ايكن، وفات ايتمشدر. ايرلانده‌نك احوالنه دائر بعض مخطره‌لرى حاوى بر كتاب يازمشدر.

اوقونور (O'Connor) ايرلانده‌نك (قونو-خت) خطه‌سنده ١٥٤٢ تاريخ ميلاديسنه‌دك حكم سورمش بر خاندان اولوب، بو خاندانك افرادندن ١١٥٦ ده وفات ايدن (تورلوغ) بتون ايرلانده‌يى ضبط ايتمكه چاليشه‌رق، مونستر حكمدارى (اوبريان) ى اسقاط ايتمش ايسه‌ده، (اولستر) حكمدارى (اونيل) طرفندن مغلوب اولمشدر. ١٥٤٢ تاريخ ميلاديسنده بو خاندان حكمدارلق عنواننى تركله، سكزنجى هنرينك كنديلرينه ويرديكى (اوفالى) بارونى عنوانيله قناعت ايتمشلردر.

اوقيانوس (Océan) اسكى يونانيلرك واليوم آوروپاليلرك بحر محيطه ويردكلرى اسم اولوب، عربلر طرفندن دخى بو اسم قبول وتعريب اولنمشدر. [«محيط» ماده‌سنه مراجعت.]

اوقيانوس (Océan, Ὠκεανός) يونان قديم اساطيرنجه دكيز الهى اولوب، (تنيس)ك قرداشى وزوجى و (اوقيانيده) دينلن دكيز پريلرينك پدرى زعم اولنوردى.

اوقيانيا (Océanie) كرهٔ ارضك قطعات خمسه‌سندن جزاير بحر محيط قطعه‌سنه ويريلن اسمدر. جزاير مذكوره‌نك اك بيوكى اولان آوستراليا اسميله دخى معروفدر. [«جزاير بحر محيط» و «آوستراليا» ماده‌لرينه مراجعت بيوريله.]

اوقيانيده (Océanides) اساطير قديمهٔ يونانيه‌ده بر نوع دكيز پريلرى اولوب، اوقيانوس تسميه ايتدكلرى دكيز الهنك قيزلرى زعم اولنورلردى.

اوكدم ارضروم ولايت وسنجاغنده كسكيم قضاسنك مركزى بر قصبه اولوب، چورق صو نهرينك صول يعنى شمالى كنارنده واقعدر.

اوكلوس (Ocellus) يونان قديم حكماسندن اولوب، فيثاغورسك شاكردانندن ايدى. قبل الميلاد ٥٠٠ تاريخلرنده ايتاليانك جنوبنده اولان (لوقانيا) خطهٔ قديمه‌سنده طوغمشدر. «طبيعت كائنات» عنوانيله بر اثرى واردر.

اوكن (Oken) آلمانيا مشاهير طبيعيوننندن اولوب، ميلادك ١٨٧٩ تاريخنده طوغمش، و ١٨٥١ ده وفات ايتمشدر. تاريخ طبيعى‌يه متعلق بعض اثرلرى واردر.

اوكوسته (Augusta) آمريقاى شماليده ممالك مجتمعه‌نك بو اسمله بر قاچ قصبه‌سى اولوب، باشلجه‌لرى شونلردر: برنجيسى (منه) جمهوريتنك مركزى اولوب، (كنبك) نهرى كنارنده واقع و ١٠٠٠٠ اهاليى جامعدر. — ايكنجيسى جورجيا يعنى كرجستان جمهوريتنده (رچموند) قونتلغنك مركزى اولوب، (ساوانه) نهرى كنارنده واقعدر. ١٦٠٠٠ اهاليسى وتوتون وپاموق تجارتى واردر. [«آوغسته» ماده‌سنه‌ده مراجعت بيوريله.]

اوكوستين (St. Augustin) انكلتره‌ده خرستيانلغى نشر ايدن بر باش پسقپوس اولوب، ٥٩٦ تاريخ ميلاديسنده پاپا بيوك غرغوار طرفندن جزيرهٔ مذكوره‌يه اعزام اولنه‌رق، قرال (اتلبرت) ايله تبعه‌سنك برقسمنه خرستيانلغى قبول ايتديرمش، و (قانتوربرى) شهرينى مركز روحانى اتخاذله، ١٢ پسقپوسلق تأسيس ايتمشدى. ٦١٠ تاريخ ميلاديسنده وفات ايدوب، مايس افرنجينك ٢٦ سنده يورطيسى اجرا اولنور. [«آوغستينوس» ماده‌سنه‌ده مراجعت بيوريله.]

اولاد احمد اولاد تيزان، اولاد شبل، اولاد محمود واولاد يوسف طرابلس غرب ولايتنك جبل غربى سنجاغنده عرب قبائلندندر.

اولاد سيدى شيخ جزايرك وهران جهتنده بيوك بر عرب قبيله‌سى اولوب، ٥٠٠٠ قدر آتلى چيقارير، وافرادى شجاعت وجسارتله مشهوردرلر.

اولاش مع نمرون. آطنه ولایت وسنجاغنك طرسوس قضاسنه ملحق بر ناحیه‌در.

اولاف (Olaf) اسوج ودانیمارقه قراللرندن بر قاچنك اسمیدر. [« اولائوس » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اولافسن (Olafsen) ایسلانده‌لی بر عالم اولوب، «ادا» عنوانیله مشهور اولان اسکی اسقاندیناو منظومه‌سنی لاتینجه‌یه ترجمه ایتمش، ودیکر بعض اثرلر دخی یازمشدر. میلادك ١٥٧٣ تاریخنده طوغوب، ١٦٣٦ تاریخنده وفات ایتمشدر. — دیکر بر اولافسن دخی اسکی اسقاندیناو فلسفه‌سنه دائر برکتاب یازوب، ١٦٨٨ ده وفات ایتمشدر. — اون سکزنجی قرن میلادیده یاشامش دیکر ایکی (لافسن) دها واردر، که ایکیسی دخی ایسلانده وسائر اسقاندیناو ممالکنه دائر بعض معتبر کتابلر یازمشلردر.

اولالیه سانته — (Ste. Eulalie) خرستیانلرك عزیزه‌لرندن اولوب، اسپانیانك (مریده) شهرنده طوغمش؛ وحکمدار (دیوقلتیان) خرستیانلری تعقیب ایتدیکی زمان، کندیسی ١٢ یاشنده اولدیغی حالده، حاکمك حضورنده بتلری شکست ایتمکله، اشکنجه‌یه چکیله‌رك، ٣٠٨ تاریخ میلادیسنده قتل اولنمشدر. کانون اول افرنجینك ١٠ نده یورطیسی اجرا اولنور.

اولان (Olan) فرانسه‌نك جنوب شرقیسنده (ایزره) ایله « یوقاری آلپ » ایالتلری آره‌سنده بر طاغ اولوب، ٤١٠٢ متره ارتفاعی واردر.

اولاند (OEland) بالطیق دکیزنده اسوجك بر آطه‌سی اولوب، ساحلدن (قالمار) بوغازیله آیرلمشدر. طولی ١٥٠ وعرضی ١٣ کیلومتره اولوب، ٣٠٠٠٠ اهالیسی، اورمانلری وکوزل مرعالری واردر.

اولائوس یاخود اولاف ویا اولوف (Olaüs, Olaf, Olof) اسوجك اك اول حکمدار عنوانني آلان وخرستیانلغی قبول ایدن قرالی اولوب، ١٠٢١ تاریخ میلادیسنده تخته جلوس، و١٠٢٦ ده وفات ایتمشدر. نوروجله ایتدیکی محاربه‌لرده مغلوب اولوب، بر قاچ ایالت غائب ایتمشیدی.

— بو اسمله دانیمارقه‌ده دخی ایکی حکمدار کلوب، برنجیسی یالکز (یوتلاند) خطه‌سنده حکم سورمش؛ و ٨١٤ تاریخ میلادیسنده فرانقلرله ایتدیکی محاربه‌ده قتل اولنمشدر. — ایکنجیسی ایکنجی (سوئنون) ك اوچنجی اوغلی اولوب، ١٠٨٦ تاریخ میلادیسندن ١٠٩٥ تاریخنه‌دك حکم سورمش؛ وزماننده بیوك بر قحط وغلا اولمغله، (هونکر) یعنی « آج » لقبیله تلقیب اولنمشدر.

— نوروجده دخی بو اسمله بش حکمدار کلوب، برنجیسی نوروج قراللرندن (تریجوه)نك اوغلی اولوب، ٩٧٤ تاریخنده پدری قتل اولندقده، ١٩ یاشنده اولدیغی حالده، روسیه‌یه التجا ایتمش؛ وبعده برکمی‌یه بینه‌رك، بر وقت دکیزلرده طولاشدقدن صکره، ٩٩٤ ده اسوجه عودتله، تخته جلوس ایتمشدر. لوندره‌ده خرستیانلغی قبول ایتمش اولمغله، مملکتنه عودتنده، نوروج، ایسلانده وغروئنلانده بو دینی نشر ایتمشدر. ١٠٠٠ تاریخنده اسوج ودانیمارقه قراللری طرفندن مغلوب اولوب، نوروج بونلر بیننده تقسیم اولنمش؛ وکندیسی دکیزه آتیلوب، تلف اولمشدر. عوامك اعتقادینه کوره، کویا یوزه‌رك قورتلمش، وقدسه کیدوب، راهب اولمش. — ایکنجیسی « شیشمان » و« عزیز » دینمکله معروف اولوب، دانیمارقه قرالی بیوك (قانوت) له بر مدت اوغراشدقدن صکره، ١٠١٧ تاریخنده کندینی قرال طانیتدیره‌بیلمش؛ و(درونتهایم) شهرینی پایتخت اتخاذ ایده‌رك، ایسلانده وغروئنلاندی دخی استرداد، وخرستیانلغك نشرینه سعی ایتمش ایسه‌ده، قانوتك دسایسیله تختندن اسقاط اولنه‌رق، حکمدارلغی استردادە چالیشیرکن، ١٠٣٢ ده پایتختنك اهالیسی طرفندن قتل اولنمشدر. بوندن صکره قانوتك غیر مشروع اوغلی ایکنجی (سوئنون) نوروج حکمداری اولوب، انواع مظالم اجرا ایتدیکیچون، نوروجلیلر حکمدار سابقلرینك قدرینی آکلایوب، کندیسنی اعزه صره‌سنه چکیرمشلردر. الیوم آغستوسك ٢١ نده یورطیسی اجرا اولنور؛ وبونك نامنه ١٨٤٧ ده بر نشان احداث اولنمشدر.

— اوچنجیسی « صلحپرور » لقبیله ملقب اولوب، ١٠٦٦ تاریخندن ١٠٦٩ تاریخنه‌دك برادری ایکنجی مانیوس ایله برابر وبعده ١٠٩٣ تاریخنه‌دك یالکز

اولەرق حکومت سورمش؛ وصنایعك ترقیسنە خدمت ایتمشـدر. — دردنجیسی اوچنجی ماتیوسك اوغلی اولوب، ١١٠٣ تاریخندن ١١١٦ تاریخنەدك برادرلری (سیغورد) و(ایستاین) ایلە مشترکاً حکومت سورمشدر. — بشنجیسی یدنجی (هاکین) ك اوغلی اولـوب، والدەسی طرفندن دانیمـارقە قرالی دردنجی (والدمار) ك تورونی اولمغلە، ١٣٧٦ تاریخندە بیوك پدرینك وفاتی اوزرینە دانیمارقە، و ١٣٨٠ دە پدرینك وفاتی اوزرینە نوروج حکمداری اولەرق، بو ایکی مملکتی توحید ایتدکدن صکرە، اسوەجی دخی تصرف ادعاسنە قالقیشمش؛ و ١٣٨٧ دە واقع اولان وفاتندن صکرە، والدەسی مشهورە (مارغریتە) بو اوچ مملکتی برلشدیرمشدر.

اولبرس { (Olbers) آلمانیانك مشاهیر منجمیننەدن اولوب، ١٧٥٨ تاریخنـدە (برم) قربندە طوغمش، و ١٨٤٠ دە برمدە وفات ایتمشدر. سیارات صغیرەدن (پالاس) و(وستا) سیارەلرینی وبر قاچ قویروقلی یلدیز کشف ایتمش؛ وقویروقلی یلدیزلرك مداری حقندە زیادەسیلە شهرت بولان بر کتـاب یازمشدر.

اولبیا { (Olbia) بو اسملە زمان قدیمدە اوچ قصبە وار ایدی: بری آناطولینك سـاحل جنوبیسندە اولوب، الیوم (علائیـە) اسمیلە معروفدر؛ ایکنجیسی روسیەنك جهت جنوبیەسـندە اولـوب، الیوم (اوچاقوف) دینلن قصـبە اولدیغی محتملدر؛ اوچنجیسیدە فرانسـەنك جهت جنوبیەسندە اولوب، الیوم (آنوب) اسمیلە معروفدر.

اولپیانوم { (Ulpianum) کوستندیلك اسم قدیمیدر.

اولتنیچە { (Oltenitza) افلاقك جهت جنوبیەسندە وطونە ساحلندە بر قصبە اولوب، بکرشك ٥٠ کیلومترە جنوب شرقیسندە واقع و ٤٠٠٠ اهالیی جامعدر. بو قصبە ١٨٥٣ تشرین ثانیسنك ٥ ندە عساکر عثمانیەنك روسـیە عسـکرینە قارشی اولان شانلی مظفریتیلە شهرتیاب اولمشدر.

اولتی { ارضروم ولایتی ملحقاتندن اولوب، اخیراً روسیەیە ترك اولنـان چلدیر سنجاغنە تابع قضا مرکزی قدیم وخراب بر قصبە اولوب، ١٥٠٠ اهالیسی وبر قلعەسی واردر. اورالردە حکم سـورن اتابکەنك مرکزی ایدی. — ادارۀ عثمانیە زماننده قضاسی ١٤٦ قریەدن مرکب اولوب، ٢٥٠٠٠ قدر اهالیسی وار ایدی، کە بونلرك یالکز ٢٠٠٠ مقداری خرستیان وقصوری کاملاً اسـلام ایدی.

اولدنبورغ { (Oldenbourg) آلمانیادە همنامی اولان بیوك دوقەلغك مرکزی برشهر اولوب، (هانتە) نهری کنارندە و(برمە) شهرینك ٢٨ کیلومترە غربندە واقعدر. ١٦٠٠٠ اهالیسی، بیوك دوقەیە مخصوص سرایی، حربیە مکتبی واعدادیەسی واردر.

اولدنبورغ { بیوك دوقەلغی (Grand-Duché d'Oldenbourg) آلمانیانك دول شمالیەسـندن اولوب، شمالاً شمـال دکیزیلە محدود اولدیغی حالدە، سـائر جهتلری ملغا هانوورە قراللغیلە محاطدر. مسـاحۀ سطحیەسی ٦٤٢٣ مربع کیلومترە واهالیسی ٣٤١٥٢٥ کشی اولوب، بونلرك قسم اعظمی پروتستان وقصوری قتولیك وسائرەدر. مرکزی اولدنبورغ شهری اولـوب، بیوك دوقەسی نفس اولدنبـورغ دوقەلغندن بشقە (لوبك) و(بیرکنفلد) پرنسلکلریلە (یاور) و(قنیهاوزن) بکلکلرینە دخی حکم ایدیور، وبونلرك جملەسی اولدنبورغ بیوك دوقـەلغی نامی آلتندە بولنیور. اراضیسی پك منبت اولیوب، یالکز نهرلرك کنارلرندە محصولات ویریور. محصولاتی بغدای وسائر حبوباتلە شربتجی اوتی وسبزەدن عبارتدر. آتلری مشهور اولوب، سائر حیواناتی دخی چوقدر. صنایعی خیلی ایلری اولوب، بر چوق فابریقـەلری واردر. (وەسر) ایرماغی مملکتك جهت شرقیەسندە جریان ایدوب، مملکتك سائر جهتلرندن کلن صـولری دخی اخذ ایدر. سواحلی مذکور نهرك منصبیلە بونك جهت غربیەسندە واقع بیوجك برکورفزدن عبارتدر. بیوك دوقەنك حکمی آلتندە اولوب، بر هیئت وکلا ایلە بر مجلس مبعوثان طرفنـدن ادارە اولنور، وآلمانیانك مجلس عمومیسنە بر مبعوث کوندرمك حقنی حائزدر. واردات ومصارفی ٦ ½ ملیون مارق رادەلرندە اولوب، آلمانیانك اونجی قول اردوسـنە منسوب بر آلای پیادە وبر آلای دراغون عسکریلە ایکی بطاریە طوپی واردر. اولدنبورغ بیوك دوقەلرینك خاندانی اسـکی بر خاندان اولوب، الیوم دانیمـارقە

وروسیه‌ده حکم سورن حکمدارلر دخی بو خاندانك شعبه‌لرندن متسلسل اولدقلری کبی، بو خاندانك بر شعبه‌سی دخی خیلی وقت اسوجده حکومت سورمشدر.

اولدنبورغ (Oldenbourg) آلمانیانك مشاهیر طبیعیوننندن اولوب، ۱۶۲۶ ده طوغمش، و ۱۶۷۸ ده وفات ایتمشدر. برمه طرفندن لوندره‌ده قونسلوس اولوب، بوشهرده توطن ایتمش؛ وحکیم مشهور (لیبنیچ) وسائر عصرینك حکماسیله مخابراتده بولنمشدر.

اولدهام (Oldham) انکلتره‌نك (لانقاستره) قونتلغنده ومانچسترك ۹ کیلومتره شمال شرقیسنده بر شهر اولوب، ۱۱۱۳۴۳ اهالیسی، ایپلیك، شابقه وسائره فابریقه‌لری وپك چوق کور معدنلری واردر. بو شهر اخیراً پك چوق ترقی ایدوب، کسب معموریت ایتمشدر.

اولر (Euler) آلمانیانك مشاهیر ریاضیوننندن اولوب، ۱۷۰۷ تاریخنده (باله) شهرنده طوغمش، واکثر اوقاتنی پترسبورغده چکیروب، ۱۷۸۳ ده اوراده وفات ایتمشدر. بر چوق تألیفاتی اولوب، علوم ریاضیه‌ده خیلی کشفیاته موفق اولمش؛ و ۵۰ یاشنده ایکن ایکی کوزندن علیل اولمش ایسه‌ده، ینه تدریس وتألیفله اوغراشمقدن وازکچمه‌مشیدی. پترسبورغ، برلین وپارس آقادمیالرینك اعضاسندن ایدی.

اولرون (Oléron) فرانسه‌نك غرب جهتنده بحر محیط آطلاسیده بر آطه اولوب، (سودره) و (سارانته) نهرلرینك منصبلری قارشیسنده واقع اولمغله، (ره) آطه‌سندن (آنتیوش) بوغازیله وقره‌دن (موموسون) بوغازیله آیرلمشدر. طولی ۳۰ وعرضی ۱۰ کیلومتره واهالیسی ۱۲۰۰۰ کشیدر. محصولاتی بغدای، سبزه، شراب، قونیاقدن عبارتدر. بیاض طوز دخی چیقار.

اولریکه الیونوره (Ulrique-Éléonore) اسوج قرالیچه‌لرندن اولوب، اون برنجی شارلك قیزیدر. (هس‌قاسل) پرنسی فردریقه وارمش اولدیغی حالده، ۱۷۱۹ تاریخنده، برادری اون ایکنجی شارلك وفاتی اوزرینه، مشروطیتی قبول ایتمك شرطیله، تخته اجلاس اولنمش؛ وبر مدت صکره کندی رضاسیله قوجه‌سنی اجلاس ایدوب، کندیسی انزوایه چکیله‌رك، بقیهٔ عمرینی مطالعه ایله چکیرمشدر. ۱۷۴۴ تاریخنده وفات ایدوب، بونکله «جسرین» خاندانی منقرض اولمشدر.

اولس (OEls) پروسیه‌نك سیلزیا خطه‌سنده بر قصبه اولوب، (اودر) ایرماغنه تابع (اولس) چایی کنارنده و(برسلاو) شهرینك ۲۴ کیلومتره شمال شرقیسنده واقعدر. ۹۰۰۰ اهالیسی، مکتب اعدادیسی، کتبخانه‌سی واسکی دوقه‌لره مخصوص بر سرایی واردر. وقتیله بر دوقه‌لغك مرکزی ایدی.

اولستر (Ulster) ایرلانده‌نك منقسم بولندیغی درت خطه‌نك اك شمالیسی اولوب، شمالاً وغرباً بحر محیط آطلاسی ایله، شرقاً ایرلانده دکیزی وشمال بوغازیله، جنوباً دخی (لینستر) خطه‌سیله محاطدر. شرقدن غربه طولی تقریباً ۲۰۴ وشمالدن جنوبه عرضی ۱۷۵ کیلومتره اولوب، تقریباً ۲ ملیون اهالیسی واردر، که بونلرك ۳ ربعی قتولیکدر. آرماغ، دوون، قاوان، تیرونه، فرماناغ، موناغان، دونقال، آنتریم و لوندوندری اسملریله ۹ قونتلغی حاویدر. بو خطه بر چوق وقت مستقل بر قراللق صورتنده اداره اولنوب، قراللری (اونیل) خاندانه منسوب ایدیلر. بعده قراللق عنوانی قونتلغه تحویل ایده‌رك، بو قونتلق ۱۳۶۱ تاریخنده‌دك دوام ایتمشدر.

اولغ (Oleg) مسقوویا یعنی روسیه بیوك دوقه‌لرندن اولوب، ابتدا صبی (ایغور) ك وصیسی ایکن، میلادك ۸۷۹ تاریخندن ۹۱۳ تاریخنده‌دك حکم سورمشدر. کیف، اسمولنسك، لیوبیچ وسائر اوطرفلری ضبطله، قسطنطینیه اوزرینه بر دونغا سوق ایده‌رك، روم ایمپراطورلرندن آلتنجی لیونی روسیه‌یه نافع بر تجارت معاهده‌سی امضاسنه اجبار ایتمشیدی. — دیکر بر اولغ ینه مسقوویا بیوك دوقه‌لرندن برنجی (اسویاتوسلاو) ك اوغلی اولوب، پدرینك وفاتنده یعنی ۹۷۳ تاریخ میلادیسنده (درلاویلیان) مملکتی حصه‌سنه دوشمش ایسه‌ده، ۹۷۷ ده برادری برنجی (یاروپولق) ایله ایتدیکی محاربه‌ده مغلوب ومقتول اولمشدر. — بر اوچنجیسی دخی (ولادمیر) پرنسی (اسویاتوسلاو) ك اوغلی وبرنجی یاروسلاوك تورونی اولوب، مملکتی ضبط ایدن عمیجه‌لری

طرفندن حبس اولنمش ایکن، فرار ایدوب، (تموتاراقان) پرنسی اولمش؛ وبعض یرلر ضبط ایدوب، ١٠٩٦٠ ده کیفی دخی محاصره ایتمش ایسه‌ده، ضبطنه مقتدر اوله‌میوب، ١١٢٤ ده وفات ایتمشدر.

اولغا { (Olga) روسیه بیوك دوقه‌لرندن (ایغور)لڭ زوجه‌سی اولوب، قوجه‌سنك وفاتنده یعنی ٩٤٥ تاریخ میلادیسنده اوغلی برنجی (اسویاتوسلاو) ك وصیه‌سی صفتیله بر مدت حکم سورمش؛ وقسطنطینیه‌یه کیده‌رك، خرستیانلغی قبول ایتدکدن صکره، تبعه‌سنه دخی بو دینی قبول ایتدیرمکه چالیشمش ایسه‌ده، مقتدر اوله‌مامش؛ و ٩٦٨ ده وفات ایتمشدر. روم مذهبنده بولنان خرستیانلر بونی اعزه صره‌سنه چکیرمشلردر.

اولغ بك { (یاخود اولوغ بك) [«الغ بك» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اولغ طاغ { (یاخود اولو طاغ) سیبریا ایله چین وترکستان آره‌سنده ممتد اولان (آلتون طاغ) سلسله‌سنك شعباتندن بر سلسلهٔ جبالدر.

اولکون { آرناودلغك شمال غربی جهتنده وآدریاتیق دکیزی ساحلنده بر قصبه اولوب، اشقودره‌نك ٣٠ کیلومتره غرب جنوبیسنده وبارك ٢٠ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقعدر. اشقودره ولایت وسنجاغنه تابع بر قضانك مرکزی اولوب، اهالیسی کاملاً مسلم وآرناود اولدقلری حالده، اخیراً غوسینه‌یه بدل قره طاغه ترك اولنمشدر. پك اسکی بر قصبه اولوب، اسم قدیمی (اولکینیوم) ویا اولچینیوم (Olcinium) اولدیغی حالده، الیوم آرناودلر عندنده اولکون ویا اولکین واوروپاجه (دولچینو) اسمیله معروفدر. قصبه‌نك بر قسمی قلعه داخلنده اولوب، قلعه‌سی دکیز طرفندن خیلی متین ومنظره‌سی کوزل ایسه‌ده، قره طرفندن (ماشوری) و(قولونزه) تپه‌لری قلعه‌نك اوزرینه حاکم بر وضعیتده بولنیور. قلعه درونده ١٠٠ وقلعه‌نك خارجنده ساحلك اوستنده اولان تپه‌لرده ٦٠٠ قدر خانه بولنوب، مجموع اهالیسی ٥٠٠٠ راده‌لرنده‌در. اولکونلیلر اسکیدن بری کمیجیلکله مشغول اولوب، قرون وسطاده قورصانلقله شهرت بولمش، وآق دکیز ساحللرینی دیترتمش اولدقلری کبی، بعده دخی تجارته سلوکله، درت بشیوز کمی ایله آق دکیز سواحلنك هر طرفنه ایشلمکده بولنمشلردر. اولکون کمیجیلری (اوسقوق) اسمیله تشکل ایتمش اولان اسلاو قورصانلری فیلوسنه قارشی متبوعلری اولان دولت عثمانیه نامنه مدت مدیده دکیزلرده مقاومت ایتمش اولدقلری کبی، یونانك استقلالنی انتاج ایدن اختلال زماننده دخی خرستیان آرناود کمیجیلرندن مرکب اولان اشقیای یونانیه‌یه قارشی جهد ایده‌رك، اوصره لرده کمیلرینك بر مقداری تلف اولمش؛ ومع هذا بو کونکی کونده دخی ایکی اوچ یوز کمی‌یه مالك بولنقده درلر. لیمانی کوچك ایسه‌ده، قصبه‌نك بر ساعت قدر شمالنده (وال‌دی نوچه) اسمیله معروف جنوب روزکاردن محفوظ واسعجه بر لیمان واردر. اولکون بحریونی دولت علیه‌یه بحراً پك بیوك خدمتلر ایتمش، وایچلرندن بعضلری قپودان پاشالق مسندینه قدر ترفیع اولنمشلردر. ایلیریا استقلالنی غائب ایتدکدن صکره، اولکون رومایه، بعده شرق ایمپراطورلغنه تابع اولمش ومؤخراً وندیك، مجارستان وصربیه‌نك ید ضبطنه چکمش؛ ونهایت ٩٧٩ تاریخ هجریسنده سلطان سلیم خان ثانی زماننده بعده صدر اعظم اولان آرناود احمد پاشا یدیله فتح اولنه‌رق، ضمیمهٔ ممالك عثمانیه اولمشدر. ١٢٩٦ ده اوروپا طرفندن قره طاغه ترکی قرارلشدیرلمش اولدیغی حالده، اهالیسی مقاومت ایدوب، قره طاغ حکومتی اظهار عجز ایتمکله، اوروپا دولی مختلط بر دونانما کوندرمشلر؛ ونهایت قره طاغه تسلیم اولنمشدر.

اولم { (Ulm) آلمانیانك (وورتمبرغ) خطه‌سنده وطونه‌نك کنارنده اوله‌رق استوتغاردك ٧٥ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقع بر شهر اولوب، ٣٠٣٠٠ اهالیسی، مکتب صنایعی ومصنع بر کلیساسی واردر. وقتیله سربست ومستقل بر شهر اولوب، اهالیسی ١٠٠٠٠٠ مقدارینه‌قدر چیقمشیدی. ابتدا باویره‌یه ونهایت وورتمبرغه تابع اولمشدر.

اولموج { (Olmutz) آوستریانك (موراویا) خطه‌سنده، (مارش) نهرینك کنارنده و(برون) شهرینك ٦٥ کیلومتره شمال شرقیسنده ایالت مرکزی بر شهر اولوب، ١٨٠٠٠ اهالیسی، دار الفنونی، قلعه‌سی، بر مصنع کلیساسی وسائر کوزل

ابنیه‌سی وایکی کوزل چشمه‌سی واردر. وقتیله مورا- ویانك مرکزی ایدی.

اولن (Olen) یونان قدیمك اك اسکی شا- عری اولوب، اورفه‌دن‌دخی‌اسکیدر. لیکیانك یعنی آنطالیه جهتنك (اکسانته) شهرقدیمنده طوغمشـدر. یونانك (دلف) و(دلوس) موقعلرنده‌کی شمس معبدلرینی تأسیس وشمسه عبادتی ایجاد ایتمشدر. مذکور معبدلرده بو شاعرك اشعاری ترنم اولونوردی.

اولوباد خداوندکار ولایتنده بروسه سنجا- غنك میخالیچ قضاسنده ومیخالیچك ٥ کیلومتره قدر شرقنده (آپولونیا) کولنك کنارنده بر کوچك قصبه اولوب، سلطان اورخان غازی حضرتلری طرفندن فتح اولنمشدر. — اولوباد نهری آپولونیه کولنك آیاغی اولوب، همنامی اولان قصبه‌نك ایچندن مرورله، بر قاچ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، میخالیچ نهرینه دوکیلور.

اولوبك طربزون ولایت وسنجاغنك اردو قضاسنده بر ناحیه اولوب، ٣٩ قریه‌یی جامعدر.

اولوبورلی قونیه ولایتنك حمید سنجاغنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، مرکز لوا اولان اسپارته‌نك ٤٠ کیلومتره شمالنده واکردیر کولنك ٢٠ کیلومتره غربنده اوله‌رق، مذ- کور کوله منصب اولان برچایك کنارنده وآفیون قره حصارندن اسپارته‌یه کیدن جاده‌نك اوزرنده‌در. مرتفع برتپه‌نك اوزرنده واقع اولوب، هواسی لطیف وباغ وباغچه‌سی چوقدر. تقریباً ٥٠٠٠ اهالیسی، رشدیه مکتبی، بر کتبخانه‌سی، برقاچ جامع ومسجدی وبر کلیساسی واردر. اسکی بر قصبه اولوب، اسم قدیمی (آپولونیا)در. ایچنده یونانك بعض آثار عتیقه بوکا شاهددر. — اولوبورلی قضاسی اکردیر (ودها طوغریسی خویران) کولنك غرب جهتنده اولوب، شرقاً مذکور کول ایله، شمال غربی جهتندن قره حصار صاحب سنجاغیله، جنوباً دخی اسپارته واکر- دیر قضالریله محدوددر. کوچك بر قضا اولوب، یالکز ١٠ قریه وتخمیناً ١٥٠٠٠ اهالیسی واردر. اراضیسی منبت اولوب، محصولات ارضیه‌سی حبوبات متنوعه ایله آفیون، خشخاش، توتون، پاموق، سیسام ومیوه وسبزه‌لرك انواعندن، ومحصولات صنا- عیه‌سی آلاجه، سختیان وچول کبی شیلردن عبارتدر. درون قضاده ١١ جامع، ١٥ مسجد، ١ رشدیه، ٨ صبیان مکتبی، ٢ کلیسا، ١ خرستیان مکتبی، ٤ خان، ٤ حمام و ١٥٠ دکان واردر.

اولوت (Olot) اسپانیانك (قطالونیا) خطه- سنده، (ژیرونه) ایالتنده و(ژیرونه) شهرینك ٦٠ کیلومتره شمال شرقیسنده بر قصبه او- لوب، پیرنه سلسلهٔ جبالنك اتکنده وفرانسه حدودی قربنده واقعدر. ١٠٠٠٠ اهالیسی وپاموق وایپکدن منسوج محصولات صناعیه‌سی واردر.

اولو جامع بو اسمله بری بروسه ودیکری ادرنه‌ده اولمق اوزره ایکی بیوك ومصنع جامع شریف اولوب، بروسه‌ده‌کی او- لوجامع یلدیرم سلطان بایزید خان حضرتلری طرفندن بنا اولنه‌رق، شهرك وسطنده وچارشونك اوست طرفنده‌در. یکرمی قبه‌سی اولوب، اورته‌سی جامله مستوردر. بو جامکانك آلتنده صویی غایت بول بیاض مرمردن بر شادروانی وبر کوشه‌سنده بر کتبخانه‌سی واردر. مرور زمانله خراب اولمش ایکن، جنتمکان سلطان عبدالمجید خان حضرتلرینك زمان سلطنتلرنده او صره‌ده والی بولنان نامق پاشا حضرتلرینك همتیله تعمیر وفوق العاده صورتده تزیین اولنمشـدر. — ادرنه‌ده‌کی (اولو جامع) ك ایسه تملری شهزاده سلیمان طرفندن طرح اولنوب، موسی چلبی طرفندن پنجره- لرینه قدر ترفیع، وچلبی سلطان محمد خان حضرتلری طرفندن اکمال اولنمشـدر. مریچ نهری قربنده وفلبه جاده‌سی اوزرنده بنا اولنه‌رق، ٢ مناره‌سی واردر. (اسکی جامع) اسمیله دخی معروف اولوب، جسامتجه ادرنه جوامعنك ایکنجیسیدر.

اولوج حسن پاشا سلطان مراد خان ثالث زماننده ٩٩٦ تاریخنده قپودان دریا اولوب، ٢ سنه بو مسندی احراز ایتمش؛ ودولت عثمانیه‌نك دونغاسنی برقات دها تزیید وتقویه ایده‌رك، تونسی اسپانیولردن استرداد ایتمش؛ و٩٩٨ ده غرب سفرندن عودتنی متعاقب، وفات ایدوب، قلیچ علی پاشانك تربه‌سنده دفن او- لنمشدر. عن اصل بوسنه‌لی اولوب، جزایر بکلر بکی ایکن، جسارت وشجاعتی وامور بحریه‌ده‌کی معلومات وتجربه‌سی حسبیله، پادشاه مشارالیه طرفندن درسعادته جلب، وقپودان دریا مسندینه نصب اولنمشیدی.

اولورون (Oloron) فرانسه‌نك جنوبنده آشاغی پیرنه ایالتنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، همنامی اولان نهری ترکیب ایدن

ایکی چایك محل تلاقیسنده واقعدر. ٨٥٠٠ اهالیسی، مکتبی، کتبخانه‌سی، شمشیر طراق، مندیل، قلپاق وکاغد فابریقه‌لری ویاغی ودری تجارتی واردر.

اولوس { قسطمونی ولایت وسنجاغنك زغفرا. نبولی قضاسنه ملحق بر ناحیه او. لوب، ١٧ قریه‌دن مرکبدر.

اولوقشله { (ونام دیکرله شجاع‌الدین) قونیه ولایت وسنجاغنك آقشهر قضاسنه تابع ناحیه مرکزی بر کوچك قصبه‌در.

اولونج { (Olonetz یاخود Oloneje) روسیه‌نك شمال جهتنده وپترسبو. رغك ١٦٠ کیلومتره جنوبنده (اولونقه) چایی اوز. رنده وهمنامی اولان ایالت داخلنده بر قصبه اولوب، ٨٠٠٠ اهالیسی واردر. — اولونج ایالتی (آر. خانکل) ایالتنك جنوبنده وفینلانده‌نك شرقنده اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ١٤٨٧٦٠ مربع کیلومتره واها. لیسی ٣٢٧٠٤٣ کشیدر. مرکزی (پتروزاووچق) شهریدر. (لادوغا) و(اونغا) کوللری دخی بو ایالتك داخلنده‌در.

اولونه { (Olona) ایتالیانك شمال جهتنده برنهر اولوب، میلان شهری ایچندن یچه‌رك، ١٠٠ کیلومتره‌لك جریاندن صکره (پو) ایرماغنه دوکیلور. — وقتیله میلان ایالتنه بو اسم ویرلمشیدی.

اولیا { (Ulea) روسیه‌نك شمال غربیسنده بر نهردر، که جنوب شرقیدن شمال غر. بی‌یه طوغری جریانله، ١٤٠ کیلومتره‌لك مسافه‌قطع ایتدکدن صکره، (اولیابورغ) قصبه‌سی قربنده (بوتنیا) کورفزینه دوکیلور.

اولیا بورغ { (Uleaborg) روسیه‌نك فینلانده خطه‌سنده وبوتنیا کورفزی ساحلنده قضا مرکزی بر قصبه واسکله اولوب، پترسبورغك ٦٠٠ کیلومتره شمالنده واقع و٨٧٠٠ اهالیبی جامعدر. — قضاسی فینلانده‌نك اك شمالی قضاسی اولوب، شمالاً لاپونیا ایله وشرقاً آرخانکل ایالتیله محدوددر.

اولیا چلبی { عثمانلی سیاحلرینك اك مشهوری اولوب، اون برنجی قرن هجری اواسطنده یاشامشدر. سلطان ابراهیم خان زماننده آزاق سفرنده حاضر بولنمش؛ وبعض وزرانك امامت ومؤذنلك خدمتنه کیروب، بو وسیله ایله آناطولی وشام وعراق ومصر جهتلرینه سیاحت ایتدکدن بشقه، مأموریت مخصوصه ایله ایرانه دخی کوندرلمشیدی. روم ایلی جهتنی دخی کشت وکذار ایتدکدن صکره، سلطان محمد خان رابع زماننده ویانه‌یه کوندریلن هیئت سفارت معیتنه ویریلوب، اورادن آلمانیا، فلنك، دانیمارقه، اسوج، لهستان وروسیه ممالکنه کیده‌رك، اوچ سنه سیر وسیاحتله، قریم طریقیله استانبوله عودت ایتمشدر. بو سیاحتلرینی یازوب، ٣ جلد اوزره بر سیاحتنامه براقشدر. زیارت ایتدیکی یرلری پك کوزل وپك طوغری اوله‌رق تعریف وتصویر ایدیورسه‌ده، وقوعاتك نقلنده برآز مبالغه قاریشدیر. یور، وتاریخ قدیمه عائد اولان معلوماتی پك یاکلیشدر. صدر اعظم ملك احمد پاشانك اقرباسندن اولوب، اکثریا دفتردار زاده محمد پاشانك معیتنده بولنوردی.

اولیاق ترمادوره { مادموآزل — (Mlle. Uliac-Trémadeure) فرانسه‌نك اك مشهور ادیبه‌لرندن اولوب، ١٧٩٤ تاریخ میلادیسنده (لوریان) ده طوغمش، و١٨٦٢ ده وفات ایتمشدر. بر میرآلایك قیزی اولوب، پدرینك وفاتندن صکره، کوتوروم والده‌سنی بکیندیرمك ایچون، تألیفه قویلوب، تربیهٔ اطفال حقنده غایت مقبول وحسن اخلاقجه پك مؤثر بر طاقم کتابلر یازمشدر، که چوغی آقادمیالر وتربیه ومعارف جمعیتلری طرفندن تحسین ومکافاته مظهر اولمشلردر. ٢١ سنه «کنجلرك غزته‌سی» عنوانلی غزته‌نك محرره‌لکنی ایدوب، بو غزته‌نك سبب شهرتی اولمشیدی.

اولیس { (Ulysse) ویونانجه اودیسیوس (Οδυσεύς) تروآ شهرینی محاصره ایدن یونان قهرمانلرندن اولوب، یونان دکیزنده وپروزه قربنده واقع (ایتاکی) جزیره‌سنك حکمداری ایدی. پدری (لابرت) ك وفاتنده ایتاکی تختنه جلوس ایدوب، حسن وجمالیله مشهوره اولان (پنلوپه) یی تزوج ایتمش؛ وبوازدواجدن (تلاق) دنیایه کلمشیدی. تروآ محاربه‌سنه کیتمه‌مك ایچون، یالاندن دلی اولمش ایسه‌ده، (پالامید) بو حیله‌سنی میدانه چیقارمغله، کیتمکه مجبور اولمش؛ واثنای محاصره‌ده کرك جسارتیله وکرك حسن تدبیریله تروآنك ضبطنه یاردیم ایتمشدی.

عودتنده دكيزده يولني شاشيروب، برچوق فرطونه‌لره طوتلمش، وبر طاقم مجهول آطه‌لره اوغرايوب، نهايت كويا (قاليپسو) اسمنده بر پرينك ساكن بولنديغى آطه‌يه تقربله، بو پرى اوليسه تعشق ايتديكندن، كنديسنى يدى سنه يانده آليقومش؛ والحاصل اون سنه تروآ محاربه‌سنده واون سنه دخى دكيز اوستنده قالدقدن صكره، وطننه عودت ايده‌بيلمش ايسه‌ده، قاريسنى بر طاقم طالبلر احاطه ايدوب، اموال واملاكنى دخى يغما ايتمش اولدقلرندن، بونلرى قتل ايتمكه، وبونلرك قتلندن طولايى عصيان ايدن تبعه‌سنى تسكينه مجبور اولمش؛ وكاهن كنديسنك كندى اوغلى طرفندن قتل اولنه‌جغنى خبر ويرمكله، بونك اوكنى آلمق ايچون، تلماقى نفى ايتمش؛ وآنجق (تلغون) اسمنده بر ولد غير مشروعى كنديسنى طانيمقسزين اولديرمشدر. اوليس شاعر مشهور (اوميروس)ك «ايلياده» عنوانلى منظومه‌سنك باشليجه قهرمانلرندن اولديغى كبى، دكيزده‌كى سركذشتى دخى «اوديسيا» عنوانلى ديكر بر منظومه‌سنك مبنى عليهيدر.

اوليل { سودانك منتهاى غربنده وبحر محيط آطلاسى ساحلنده بر شهر ومملكت، } وبر روايته كوره، بر جزيره اولديغى، واورادن پك چوق طوز چيقوب، بلاد سودانه نقل اولنديغى كتب عربيه‌ده مذكوردر.

اوليمبوس { (Olympe) تسالياده‌كى (ليمبوس) طاغيله آناطوليده‌كى (كشيش } طاغى)نك و(آلا طاغ)ك اسم قديميدر. [«ليمبوس، كشيش طاغى وآلا طاغ» ماده‌لرينه مراجعت بيوريله.]

اوليمپيا { (Olympie) موره شبه جزيره‌سنك (اليده) خطۀ قديمه‌سنده و(آلفيا) } نهرينك صاغ كنارنده برموقع اولوب، اسكى يونانيلر هر درت سنه‌ده بر كره اورايه اجتماع ايله، عبادت مقامنده اولمق اوزره، انواع اويونلر وكولشلر اجرا ايدرلردى. بو موقع مقدس عد اولنور بر اورمانله محاط وبرچوق معابد وهيكللرى جامع ايدى. بونلرك اك مصنع ومشهورى ابو الآلهه زعم اولنان مشترى‌يه مخصوص اولان معبد اولوب، ايچنده معبود مذكورك آلتوندن وفيل ديشندن معمول بر هيكلى وار ايدى، كه مشهور (فيدياس)ك اثر مهارتى ايدى. بواويونلره يالكز يونانى جنسيتنه منسوب اولانلر قبول اولنوب، اجنبيلر قبول اولنمديغندن، ماكدونيا حكمدارى فليپ كنديني قبول ايتديرمك ايچون، كويا اجدادينك يونانى‌الاصل بولنمش اولديغى ادعايه مجبور اولمشيدى. بوموقعده ١٨٢٩ تاريخنده فرانسزلر تحريات اجرا ايدوب، برچوق آثار عتيقه بولمشلردر.

اوليمپياده { ياخود اوليمپياس (Olympias) ايپير يعنى طوسقه‌لق حكمدارى } (نيوپتولموس)ك قيزى، ماكدونيا حكمدارى فليپك زوجه‌سى وبيوك اسكندرك والده‌سيدر. طبيعتى پك خرچين اولديغندن، قبل الميلاد ٣٣٦ تاريخنده قوجه‌سى طرفندن تطليق اولنمغله، ايپيرده حكم سورن برادرى آلكساندرك يانته چكلمش؛ واورادن فليپى قتل ايتديرديكدن صكره، ماكدونيايه عودتله، فليپك ايكنجى زوجه‌سى (قليوپاتره)يى آصلمغه مجبور ايتمش؛ واوغلى اسكندرك وفاتندن صكره تكرار ايپيره چكيلوب، اسكندرك زوجه‌سى (روخسانه)يى دخى يانته آلمش؛ واورادن دخى ماكدونيانك امور سياسيه‌سنه قاريشمقدن كنديني منع ايده‌مه‌مشيدى. (آنتيپاتر)ك وفاتندن صكره، اسكندرك اوغلى (آلكساندر اكوس)ه وصيه اولمق اوزره، ٣١٩ تاريخنده ماكدونيايه جلب اولنه‌رق، (اوريديكه) ايله (فليپ آريده)يى قتل ايتديرمش؛ وبعده (قساندر) طرفندن (پيدنا)ده محاصره اولنوب، تسليمه مجبور اولمش؛ وهر نه قدر حياتنه طوقنلميه‌جغى وعد اولنمش ايسه‌ده، قتل ايتديرمش اولديغى آدملرك اقرباسى طرفندن قبل الميلاد ٣١٧ تاريخنده قتل ايدلمشدر.

اوليمپيودور { (Olympiodore) ميلادك آلتنجى قرنى حكماسندن او- } لوب، افلاطونك مذهب فلسفيسنه تابع ايدى. اسكندريه‌ده تدريسله مشغول اولوب، افلاطونك بعض كتابلرينى شرح وتحشيه وديكر بعض اثرلر دخى تحرير ايتمشدر. — بو اسمله حكماى مشائيوندن برفيلسوف دخى اولوب، بشنجى قرن ميلاديده ياشامش، وآرسطونك بعض آثارينى شرح ايتمشدر.

اولينته { (Olynthe) ماكدونياده كسندره كورفزى ايچنده برقصبه ايدى، كه } ماكدونياليلرك النده ايكن، برقريه‌دن عبارت اولديغى حالده، ايكنجى پرديقاس طرفندن قبل الميلاد ٤٣٣ تاريخلرنده بر طاقم آتنه مهاجرلرينه ويريله‌رك، بونلر

کوچك قصبه بولنوب، قیا طوزلریله مشهوردرلر.

اوقونل { (O'Connell) ایرلانده‌نك استقلال اداره‌سیله امتیازاتی اوغورنده اك اول واك زیاده چالیشانلردن اولوب، کندیسی آووقات وقوانینه آشنا اولمغله برابر، فوق‌العاده بر فصاحت وبلاغته مالك ونطق پردازلقده ماهر اولدیغندن، بتون ایرلانده‌لیلری کندینه بند ایتمش؛ وبر طاقم جمعیتلر تشکیل ایله، بو فکری ایرلانده‌ده نشر وتعمیم ایتمش؛ وبو اوغورده بر طاقم مصائبه دوچار اولمشدی. ١٧٧٥ تاریخنده (کری) قونتلغنده طوغوب، ١٧٤٧ ده، تبدیل هوا ایچون جنوه‌ده ایکن، وفات ایتمشدر. ایرلانده‌نك احوالنه دائر بعض مخطره‌لری حاوی بر کتاب یازمشدر.

اوقونور { (O'Connor) ایرلانده‌نك (قونوخت) خطه‌سنده ١٥٤٢ تاریخ میلادیسنه‌دك حکم سورمش بر خاندان اولوب، بو خاندانك افرادندن ١١٥٦ ده وفات ایدن (تورلوغ) بتون ایرلانده‌یی ضبط ایتمکه چالیشه‌رق، مونستر حکمداری (اوبریان) ی اسقاط ایتمش ایسه‌ده، (اولستر) حکمداری (اونیل) طرفندن مغلوب اولمشدر. ١٥٤٢ تاریخ میلادیسنده بو خاندان حکمدارلق عنوانینی ترکله، سکزنجی هنرینك کندیلرینه ویردیکی (اوفالی) بارونی عنوانیله قناعت ایتمشلردر.

اوقیانوس { (Océan) اسکی یونانیلرك والیوم آوروپالیلرك بحر محیطه ویردکلری اسم اولوب، عربلر طرفندن دخی بو اسم قبول وتعریب اولنمشدر. [«محیط» ماده‌سنه مراجعت.]

اوقیانوس { (Océan, Ὠκεανός) یونان قدیم اساطیرنجه دکیز الهی اولوب، (تتیس)ك قرداشی وزوجی و (اوقیانیده) دینلن دکیز پریلرینك پدری زعم اولنوردی.

اوقیانیا { (Océanie) کرهٔ ارضك قطعات خمسه‌سندن جزایر بحر محیط قطعه‌سنه ویریلن اسمدر. جزایر مذکوره‌نك اك بیوکی اولان آوستورالیا اسمیله دخی معروفدر. [«جزایر بحر محیط» و «آوستورالیا» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

اوقیانیده { (Océanides) اساطیر قدیمهٔ یونانیه‌ده بر نوع دکیز پریلری اولوب، اوقیانوس تسمیه ایتدکلری دکیز الهنك قیزلری زعم اولنورلردی.

اوکدم { ارضروم ولایت وسنجاغنده کسکیم قضاسنك مرکزی بر قصبه اولوب، چورق صو نهرینك صول یعنی شمالی کنارنده واقعدر.

اوکلوس { (Ocellus) یونان قدیم حکماسندن اولوب، فیثاغورسك شاکردانندن ایدی. قبل‌المیلاد ٥٠٠ تاریخلرنده ایتالیانك جنوبنده اولان (لوقانیا) خطهٔ قدیمه‌سنده طوغمشدر. «طبیعت کائنات» عنوانیله بر اثری واردر.

اوکن { (Oken) آلمانیا مشاهیر طبیعیوننده اولوب، میلادك ١٨٧٩ تاریخنده طوغمش، و ١٨٥١ ده وفات ایتمشدر. تاریخ طبیعی‌یه متعلق بعض اثرلری واردر.

اوکوسته { (Augusta) آمریقای شمالیده ممالك مجتمعه‌نك بو اسمله بر قاچ قصبه‌سی اولوب، باشلیجه‌لری شونلردر: برنجیسی (منه) جمهوریتنك مرکزی اولوب، (کنبك) نهری کنارنده واقع و ١٠٠٠٠ اهالی‌یی جامعدر. — ایکنجیسی جورجیا یعنی کرجستان جمهوریتنده (ریچموند) قونتلغنك مرکزی اولوب، (ساوانه) نهری کنارنده واقعدر. ١٦٠٠٠ اهالیسی وتوتون وپاموق تجارتی واردر. [«آوغسته» ماده‌سنده مراجعت بیوریله.]

اوکوستین { (St. Augustin) انکلتره‌ده خرستیانلغی نشر ایدن بر باش پسقپوس اولوب، ٥٩٦ تاریخ میلادیسنده پاپا بیوك غرغوآر طرفندن جزیرهٔ مذکوره‌یه اعزام اولنه‌رق، قرال (اتلبرت) ایله تبعه‌سنك برقسمنه خرستیانلغی قبول ایتدیرمش، و (قانتوربری) شهرینی مرکز روحانی اتخاذله، ١٢ پسقپوسلق تأسیس ایتمشدی. ٦١٠ تاریخ میلادیسنده وفات ایدوب، مایس افرنجینك ٢٦ سنده یورطیسی اجرا اولنور. [«آوغستینوس» ماده‌سنده مراجعت بیوریله.]

اولاد احمد { اولاد تیزان، اولاد شبل، اولاد محمود واولاد یوسف طرابلس غرب ولایتنك جبل غربی سنجاغنده عرب قبائلندندر.

اولاد سیدی شیخ { جزایرك وهران جهتنده بیوك بر عرب قبیله‌سی اولوب، ٥٠٠٠ قدر آتلی چیقاریر، وافرادی شجاعت وجسارتله مشهوردرلر.

اولاش { مع نمرون. آطنه ولایت وسنجاغنك طرسوس قضاسنه ملحق بر ناحیه‌در.

اولاف { (Olaf) اسوج ودانیمارقه قراللرندن برقاچنك اسمیدر. [«اولائوس» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اولافسن { (Olafsen) ایسلانده‌لی بر عالم اولوب، «ادا» عنوانیله مشهور اولان اسکی اسقاندیناو منظومه‌سنی لاتینجه‌یه ترجمه ایتمش، ودیگر بعض اثرلر دخی یازمشدر. میلادك ۱۵۷۳ تاریخنده طوغوب، ۱۶۳۶ تاریخنده وفات ایتمشدر. — دیگر بر اولافسن دخی اسکی اسقاندیناو فلسفه‌سنه دائر برکتاب یازوب، ۱۶۸۸ ده وفات ایتمشدر. — اون سکزنجی قرن میلادیده یاشامش دیگر ایکی (لافسن) دها واردر، که ایکیسی دخی ایسلانده وسائر اسقاندیناو ممالکنه دائر بعض معتبر کتابلر یازمشلردر.

اولالیه { (Ste. Eulalie) — سانته خرستیانلرك عزیزه‌لرندن اولوب، اسپانیانك (مریده) شهرنده طوغمش؛ وحکمدار (دیوقلتیان) خرستیانلری تعقیب ایتدیکی زمان، کندیسی ۱۲ یاشنده اولدیغی حالده، حاکمك حضورنده بتلری شکست ایتمکله، اشکنجه‌یه چکیله‌رك، ۳۰۸ تاریخ میلادیسنده قتل اولنمشدر. کانون اول افرنجینك ۱۰ نده یورطیسی اجرا اولنور.

اولان { (Olan) فرانسه‌نك جنوب شرقیسنده (ایزره) ایله «یوقاری آلپ» ایالتلری آره‌سنده بر طاغ اولوب، ۴۱۰۲ متره ارتفاعی واردر.

اولاند { (Œland) بالطیق دکیزنده اسوجك برآطه‌سی اولوب، ساحلدن (قالمار) بوغازیله آیرلمشدر. طولی ۱۵۰ وعرضی ۱۳ کیلومتره اولوب، ۳۰۰۰۰ اهالیسی، اورمانلری وکوزل مرعالری واردر.

اولائوس { یاخود اولاف ویا اولوف (Olaüs, Olaf, Olof) اسوجك اك اول حکمدار عنوانني آلان وخرستیانلغی قبول ایدن قرالی اولوب، ۱۰۲۱ تاریخ میلادیسنده تخته جلوس، و۱۰۲۶ ده وفات ایتمشدر. نوروجله ایتدیکی محاربه‌لرده مغلوب اولوب، بر قاچ ایالت غائب ایتمشیدی.

— بو اسمله دانیمارقه‌ده دخی ایکی حکمدار کلوب، برنجیسی یالکز (یوتلاند) خطه‌سنده حکم سورمش؛ و۸۱۴ تاریخ میلادیسنده فرانقلرله ایتدیکی محاربه‌ده قتل اولنمشدر. — ایکنجیسی ایکنجی (سوئنون) ك اوچنجی اوغلی اولوب، ۱۰۸۶ تاریخ میلادیسندن ۱۰۹۵ تاریخنه‌دك حکم سورمش؛ وزماننده بیوك بر قحط وغلا اولمغله، (هونکر) یعنی «آج» لقبیله تلقیب اولنمشدر.

— نوروجده دخی بو اسمله بش حکمدار کلوب، برنجیسی نوروج قراللرندن (تریجوه) نك اوغلی اولوب، ۹۷۴ تاریخنده پدری قتل اولندقده، ۱۹ یاشنده اولدیغی حالده، روسیه‌یه التجا ایتمش؛ وبعده برکمی‌یه بینه‌رك، بر وقت دکیزلرده طولاشدقدن صکره، ۹۹۴ ده اسوجه عودتله، تخته جلوس ایتمشدر. لوندره‌ده خرستیانلغی قبول ایتمش اولمغله، مملکتنه عودتنده، نوروج، ایسلانده وغروئنلانده بودینی نشر ایتمشدر. ۱۰۰۰ تاریخنده اسوج ودانیمارقه قراللری طرفندن مغلوب اولوب، نوروج بونلر بیننده تقسیم اولنمش؛ وکندیسی دکیزه آتیلوب، تلف اولمشدر. عوامك اعتقادینه کوره، کویا یوزه‌رك قورتلمش، وقدسه کیدوب، راهب اولمش. — ایکنجیسی «شیشمان» و«عزیز» دینمکله معروف اولوب، دانیمارقه قرالی بیوك (قانوت) له بر مدت اوغراشدقدن صکره، ۱۰۱۷ تاریخنده کندینی قرال طانیتدیره‌بیلمش؛ و(درونتهایم) شهرینی پایتخت اتخاذ ایده‌رك، ایسلانده وغروئنلاندی دخی استرداد، وخرستیانلغك نشرینه سعی ایتمش ایسه‌ده، قانوتك دسایسیله تختدن اسقاط اولنه‌رق، حکمدارلغی استرداده چالیشیرکن، ۱۰۳۲ ده پایتختنك اهالیسی طرفندن قتل اولنمشدر. بوندن صکره قانوتك غیر مشروع اوغلی ایکنجی (سوئنون) نوروج حکمداری اولوب، انواع مظالم اجرا ایتدیکیچون، نوروجلیلر حکمدار سابقلرینك قدرینی آکلایوب، کندیسنی اعزه صره‌سنه کچیرمشلردر. الیوم آغستوسك ۲۱ نده یورطیسی اجرا اولنور؛ وبونك نامنه ۱۸۴۷ ده بر نشان احداث اولنمشدر.

— اوچنجیسی «صلحپرور» لقبیله ملقب اولوب، ۱۰۶۶ تاریخندن ۱۰۶۹ تاریخنه‌دك برادری ایکنجی مانیوس ایله برابر وبعده ۱۰۹۳ تاریخنه‌دك یالکز

اولەرق حکومت سورمش؛ وصنايعك ترقيسنه خدمت ايتمشدر. — دردنجيسى اوچنجى مانيوسك اوغلى اولوب، ١١٠٣ تاريخندن ١١١٦ تاريخنەدك برادرلرى (سيغورد) و(ايستاين) ايله مشتركاً حکومت سورمشدر. — بشنجيسى يدنجى (هاكين) ك اوغلى اولوب، والدەسى طرفندن دانيمارقه قرالى دردنجى (والدمار) ك تورونى اولمغله، ١٣٧٦ تاريخنده بيوك پدرينك وفاتى اوزرينه دانيمارقه، و١٣٨٠ده پدرينك وفاتى اوزرينه نوروج حکمدارى اولەرق، بو ايكى مملكتى توحيد ايتدكدن صكره، اسوجى دخى تصرف ادعاسنه قالقيشمش؛ و١٣٨٧ده واقع اولان وفاتندن صكره، والدەسى مشهوره (مارغريته) بو اوچ مملكتى برلشديرمشدر.

اولبرس (Olbers) آلمانيانك مشاهير منجميندن اولوب، ١٧٥٨ تاريخنده (برم) قربنده طوغمش، و١٨٤٠ده برمده وفات ايتمشدر. سيارات صغيرەدن (پالاس) و(وستا) سيارەلرينى وبر قاچ قويروقلى يلديز كشف ايتمش؛ وقويروقلى يلديزلرك مدارى حقنده زيادەسيله شهرت بولان بر كتاب يازمشدر.

اولبيا (Olbia) بو اسمله زمان قديمده اوچ قصبه وار ايدى: برى آناطولينك ساحل جنوبيسنده اولوب، اليوم (علائيه) اسميله معروفدر؛ ايكنجيسى روسيەنك جهت جنوبيەسنده اولوب، اليوم (اوجاقوف) دنيلن قصبه اولديغى محتملدر؛ اوچنجيسىده فرانسەنك جهت جنوبيەسنده اولوب، اليوم (انوب) اسميله معروفدر.

اولپيانوم (Ulpianum) كوستنديلك اسم قديميدر.

اولتنيچه (Oltenitza) افلاقك جهت جنوبيەسنده وطونه ساحلنده بر قصبه اولوب، بكرشك ٥٠ كيلومترە جنوب شرقيسنده واقع و٤٠٠٠ اهاليلى جامعدر. بو قصبه ١٨٥٣ تشرين ثانيسنك ٥ نده عساكر عثمانيەنك روسيه عسكرينه قارشى اولان شانلى مظفريتيله شهرتياب اولمشدر.

اولتى ارضروم ولايتى ملحقاتندن اولوب، اخيراً روسيەيه ترك اولنان چلدير سنجاغنه تابع قضا مركزى قديم وخراب بر قصبه اولوب، ١٥٠٠ اهاليسى وبر قلعەسى واردر. اورالرده حکم سورن اتابكەنك مركزى ايدى. — ادارۀ عثمانيه زماننده قضاسى ١٤٦ قريەدن مركب اولوب، ٢٥٠٠٠ قدر اهاليسى وار ايدى، كه بونلرك يالكز ٢٠٠٠ مقدارى خرستيان وقصورى كاملاً اسلام ايدى.

اولدنبورغ (Oldenbourg) آلمانياده همنامى اولان بيوك دوقەلغك مركزى برشهر اولوب، (هانته) نهرى كنارنده و(برمه) شهرينك ٢٨ كيلومترە غربنده واقعدر. ١٦٠٠٠ اهاليسى، بيوك دوقەيه مخصوص سرايى، حربيه مكتبى واعدادىيەسى واردر.

اولدنبورغ بيوك دوقەلغى (Grand-Duché d'Oldenbourg) آلمانيانك دول شماليەسندن اولوب، شمالاً شمال دكيزيله محدود اولديغى حالده، سائر جهتلرى ملفا هانووره قراللغيله محاطدر. مساحۀ سطحيەسى ٦٤٢٣ مربع كيلومترە واهاليسى ٣٤١٥٢٥ كشى اولوب، بونلرك قسم اعظمى پروتستان وقصورى قتوليك وسائرەدر. مركزى اولدنبورغ شهرى اولوب، بيوك دوقەسى نفس اولدنبورغ دوقەلغندن بشقه (لوبك) و(بيركنفلد) پرنسلكلريله (ياور) و(قنيهاوزن) بكلكلرينه دخى حكم ايديور، وبونلرك جملەسى اولدنبورغ بيوك دوقەلغى نامى آلتنده بولنيور. اراضيسى پك منبت اولميوب، يالكز نهرلرك كنارلرنده محصولات ويريور. محصولاتى بغداى وسائر حبوباتله شربتجى اوتى وسبزەدن عبارتدر. آتلرى مشهور اولوب، سائر حيواناتى دخى چوقدر. صنايعى خيلى ايلرى اولوب، برچوق فابريقەلرى واردر. (وسر) ايرماغى مملكتك جهت شرقيەسنده جريان ايدوب، مملكتك سائر جهتلرندن كلن صولرى دخى اخذ ايدر. سواحلى مذكور نهرك منصبيله بونك جهت غربيەسنده واقع بيوجك بركورفزدن عبارتدر. بيوك دوقەنك حكمى آلتنده اولوب، بر هيئت وكلا ايله بر مجلس مبعوثان طرفندن اداره اولنور، وآلمانيانك مجلس عموميسنه بر مبعوث كوندرمك حقنى حائزدر. واردات ومصارفى ٦½ مليون مارق رادەلرنده اولوب، آلمانيانك اونجى قول اردوسنه منسوب بر آلاى پياده وبر آلاى دراغون عسكريله ايكى بطاريه طوپى واردر. اولدنبورغ بيوك دوقەلرينك خاندانى اسكى بر خاندان اولوب، اليوم دانيمارقه

وروسیه‌ده حکم سورن حکمدارلر دخی بو خاندانك شعبه‌لرندن متسلسل اولدقلری کبی، بو خاندانك بر شعبه‌سی دخی خیلی وقت اسوجده حکومت سور-مشدر.

اولدنبورغ (Oldenbourg) آلمانیانك مشاهیر طبیعیوننده‌ن اولوب، ١٦٢٦ ده طوغمش، و ١٦٧٨ ده وفات ایتمشدر. برمه طرفندن لوندره‌ده قونسلوس اولوب، بو شهرده توطن ایتمش؛ وحکیم مشهور (لیبنیچ) وسائر عصرینك حکماسیله مخابراتده بولنمشدر.

اولدهام (Oldham) انکلتره‌نك (لانقاستره) قونتلغنده ومانچستره‌ك ٩ کیلومتره شمال شرقیسنده بر شهر اولوب، ١١١٣٤٣ اهالیسی، ایپلیك، شابقه وسائره فابریقه‌لری وپك چوق کومور معدنلری واردر. بو شهر اخیراً پك چوق ترقی ایدوب، کسب معموریت ایتمشدر.

اولر (Euler) آلمانیانك مشاهیر ریاضیوننده‌ن اولوب، ١٧٠٧ تاریخنده (باله) شهرنده طوغمش، واکثر اوقاتنی پترسبورغده چکیروب، ١٧٨٣ ده اوراده وفات ایتمشدر. بر چوق تألیفاتی اولوب، علوم ریاضیه‌ده خیلی کشفیاته موفق اولمش؛ و ٥٠ یاشنده ایکن ایکی کوزندن علیل اولمش ایسه‌ده، ینه تدریس وتألیفله اوغراشمقدن وازکچمه-مشیدی. پترسبورغ، برلین وپارس آقادمیالرینك اعضاسندن ایدی.

اولرون (Oléron) فرانسه‌نك غرب جهتنده بحر محیط آطلاسیده بر آطه اولوب، (سودره) و (سارنته) نهرلرینك منصبلری قارشیسنده واقع اولمغله، (ره) آطه‌سندن (آنتیوش) بوغازیله وقره‌دن (موموسون) بوغازیله آیرلمشدر. طولی ٣٠ وعرضی ١٠ کیلومتره واهالیسی ١٢٠٠٠ کشیدر. محصولاتی بغدای، سبزه، شراب، قونیاقدن عبارتدر. بیاض طوز دخی چیقار.

اولریکه الیونوره (Ulrique-Éléonore) اسوج قرالیچه‌لرندن اولوب، اون برنجی شارلك قیزیدر. (هس‌قاسل) پرنسی فردریقه وارمش اولدیغی حالده، ١٧١٩ تاریخنده، برادری اون ایکنجی شارلك وفاتی اوزرینه، مشروطیتی قبول ایتمك شرطیله، تخته اجلاس اولنمش؛ وبر مدت صکره کندی رضاسیله قوجه‌سنی اجلاس ایدوب، کندیسی انزوایه چکیله‌رك، بقیهٔ عمرینی مطالعه ایله چکیرمشدر. ١٧٤٤ تاریخنده وفات ایدوب، بونکله «جسرین» خاندانی منقرض اولمشدر.

اولس (Œls) پروسیه‌نك سیلزیا خطه‌سنده بر قصبه اولوب، (اودر) ایرماغنه تابع (اولس) چایی کنارنده و(برسلاو) شهرینك ٢٤ کیلومتره شمال شرقیسنده واقعدر. ٩٠٠٠ اهالیسی، مکتب اعدادیسی، کتبخانه‌سی واسکی دوقه‌لره مخصوص بر سرایی واردر. وقتیله بر دوقه‌لغك مرکزی ایدی.

اولستر (Ulster) ایرلانده‌نك منقسم بولندیغی درت خطه‌نك اك شمالیسی اولوب، شمالاً وغرباً بحر محیط آطلاسی ایله، شرقاً ایرلانده دکیزی وشمال بوغازیله، جنوباً دخی (لینستر) خطه‌سیله محاطدر. شرقدن غربه طولی تقریباً ٢٠٤ وشمالدن جنوبه عرضی ١٧٥ کیلومتره اولوب، تقریباً ٢ ملیون اهالیسی واردر، که بونلرك ٣ ربعی قتولیکدر. آرماغ، دوون، قاوان، تیرونه، فرماناغ، موناغان، دونقال، آنتریم و لوندوندری اسملریله ٩ قونتلغی حاویدر. بو خطه بر چوق وقت مستقل بر قراللق صورتنده اداره اولنوب، قراللری (اونیل) خاندانه منسوب ایدیلر. بعده قراللق عنوانی قونتلغه تحویل ایده‌رك، بو قونتلق ١٣٦١ تاریخنده‌ك دوام ایتمشدر.

اولغ (Oleg) مسقوویا یعنی روسیه بیوك دوقه‌لرندن اولوب، ابتدا صبی (ایغور) ك وصیسی ایکن، میلادك ٨٧٩ تاریخنده‌ن ٩١٣ تاریخنده‌ك حکم سورمشدر. کیف، اسمولنسك، لیوبیچ وسائر اوطرفلری ضبطله، قسطنطینیه اوزرینه بر دونغا سوق ایده‌رك، روم ایمپراطورلرندن آلتنجی لیونی روسیه‌یه نافع بر تجارت معاهده‌سی امضاسنه اجبار ایتمشیدی. — دیکر بر اولغ ینه مسقوویا بیوك دوقه‌لرندن برنجی (اسویاتوسلاو) ك اوغلی اولوب، پدرینك وفاتنده یعنی ٩٧٣ تاریخ میلادیسنده (درا-ویلیان) مملکتی حصه‌سنه دوشمش ایسه‌ده، ٩٧٧ ده برادری برنجی (یاروپولق) ایله ایتدیکی محاربه‌ده مغلوب ومقتول اولمشدر. — بر اوچنجیسی دخی (ولادمیر) پرنسی (اسویاتوسلاو) ك اوغلی وبرنجی یاروسلاوك تورونی اولوب، مملکتی ضبط ایدن عمجه‌لری

طرفندن حبس اولنمش ایکن، فرار ایدوب، (تمونار اقان) پرنسی اولمش؛ وبعض یرلر ضبط ایدوب، ١٠٩٦٠ ده کیفی دخی محاصره ایتمش ایسه‌ده، ضبطنه مقتدر اوله‌میوب، ١١٢٤ ده وفات ایتمشدر.

اولغا { (Olga) روسیه بیوك دوقه‌لرندن (ایغور)لڭ زوجه‌سی اولوب، قوجه‌سنڭ وفاتنده یعنی ٩٤٥ تاریخ میلادیسنده اوغلی برنجی (اسویاتوسلاو) لڭ وصیه‌سی صفتیله بر مدت حکم سورمش؛ وقسطنطینیه‌یه کیده‌رك، خرستیانلغی قبول ایتدکدن صکره، تبعه‌سنه دخی بو دینی قبول ایتدیرمکه چالیشمش ایسه‌ده، مقتدر اوله‌مامش؛ و ٩٦٨ ده وفات ایتمشدر. روم مذهبنده بولنان خرستیانلر بونی اعزه صره‌سنه چکیرمشلردر.

اولغ بك { (یاخود اولوغ بك) [«الغ بك» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اولغ طاغ { (یاخود اولو طاغ) سیبریا ایله چین وترکستان آره‌سنده ممتد اولان (آلتون طاغ) سلسله‌سنڭ شعباتندن بر سلسلهٔ جبالدر.

اولکون { آرناودلغڭ شمال غربی جهتنده وآدریاتیق دکیزی ساحلنده بر قصبه اولوب، اشقودره‌نڭ ٣٠ کیلومتره غرب جنوبیسنده وبارك ٢٠ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقعدر. اشقودره ولایت وسنجاغنه تابع بر قضانڭ مرکزی اولوب، اهالیسی کاملاً مسلم وآرناود اولدقلری حالده، اخیراً غوسینه‌یه بدل قره طاغه ترك اولنمشدر. پك اسکی بر قصبه اولوب، اسم قدیمی (اولکینیوم) ویا اولچینیوم (Olcinium) اولدیغی حالده، الیوم آرناودلر عندنده اولکون ویا اولکین واوروپاجه (دولچینو) اسمیله معروفدر. قصبه‌نڭ برقسمی قلعه داخلنده اولوب، قلعه‌سی دکیز طرفندن خیلی متین ومنظره‌سی کوزل ایسه‌ده، قره طرفندن (ماشوری) و(قولوزه) تپه‌لری قلعه‌نڭ اوزرینه حاکم بر وضعیتده بولنیور. قلعه دروننده ١٠٠ وقلعه‌نڭ خارجنده ساحلك اوستنده اولان تپه‌لرده ٦٠٠ قدر خانه بولنوب، مجموع اهالیسی ٥٠٠٠ راده‌لرنده‌در. اولکونلیلر اسکیدن بری کمیجیلکله مشغول اولوب، قرون وسطاده قورصانلقله شهرت بولمش، وآق‌دکیز ساحللرینی دیترتمش اولدقلری کبی، بعده دخی تجارته سلوکله، درت بشیوز کمی ایله آق‌دکیز سواحلنڭ هر طرفنه ایشلکده بولنمشلردر. اولکون کمیجیلری (اوسقوق) اسمیله تشکل ایتمش اولان اسلاو قورصانلری فیلوسنه قارشی متبوعلری اولان دولت عثمانیه نامنه مدت مدیده دکیزلرده مقاومت ایتمش اولدقلری کبی، یونانڭ استقلالنی انتاج ایدن اختلال زماننده دخی خرستیان آرناود کمیجیلرندن مرکب اولان اشقیای یونانیه‌یه قارشی جهد ایده‌رك، اوصره‌لرده کمیلرینڭ بر مقداری تلف اولمش؛ ومع هذا بو کونکی کونده دخی ایکی اوچ یوز کمی‌یه مالك بولنمقده‌درلر. لیمانی کوچك ایسه‌ده، قصبه‌نڭ بر ساعت قدر شمالنده (والدی نوچه) اسمیله معروف جنوب روزکارندن محفوظ واسعجه بر لیمان واردر. اولکون بحریونی دولت علیه‌یه بحراً پك بیوك خدمتلر ایتمش، وایچلرندن بعضلری قپودان پاشالق مسندینه قدر ترفیع اولنمشلردر. ایلیریا استقلالنی غائب ایتدکدن صکره، اولکون رومایه، بعده شرق ایمپراطورلغنه تابع اولمش ومؤخراً وندیك، مجارستان وصربیه‌نڭ ید ضبطنه چکمش؛ ونهایت ٩٧٩ تاریخ هجریسنده سلطان سلیم خان ثانی زماننده بعده صدر اعظم اولان آرناود احمد پاشا ایله فتح اولنه‌رق، ضمیمهٔ ممالك عثمانیه اولمشدر. ١٢٩٦ ده اوروپا طرفندن قره طاغه ترکی قرارلشدیرلمش اولدیغی حالده، اهالیسی مقاومت ایدوب، قره طاغ حکومتی اظهار عجز ایتمکله، اوروپا دولی مختلط بر دونانما کوندرمشلر؛ ونهایت قره طاغه تسلیم اولنمشدر.

اولم { (Ulm) آلمانیانڭ (وورتمبرغ) خطه‌سنده وطونه‌نڭ کنارنده اوله‌رق اشتوتغاردڭ ٧٥ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقع بر شهر اولوب، ٣٠٣٠٠ اهالیسی، مکتب صنایعی ومصنع بر کلیساسی واردر. وقتیله سربست ومستقل بر شهر اولوب، اهالیسی ١٠٠٠٠٠ مقدارینه‌قدر چیقمشیدی. ابتدا باویره‌یه ونهایت وورتمبرغه تابع اولمشدر.

اولموچ { (Olmutz) آوستریانڭ (موراویا) خطه‌سنده، (مارش) نهرینڭ کنارنده و(برون) شهرینڭ ٦٥ کیلومتره شمال شرقیسنده ایالت مرکزی بر شهر اولوب، ١٨٠٠٠ اهالیسی، دار الفنونی، قلعه‌سی، بر مصنع کلیساسی وسائر کوزل

ابنيه‌سى وايكى كوزل چشمه‌سى واردر. وقتيله مورا۔ ويانك مركزى ايدى.

اولن { (Olen) يونان قديمك اك اسكى شا۔ عرى اولوب، اورفه‌دن‌دخى‌اسكيدر. ليكيانك يعنى آناطوليه جهتنك (اكسانته) شهرقديمنده طوغمشدر. يونانك (دلف) و(دلوس) موقعلرنده‌كى شمس معبدلرينى تأسيس وشمسه عبادتى ايجاد ايتمشدر. مذكور معبدلرده بو شاعرك اشعارى ترنم اولنوردى.

اولوباد { خداوندكار ولايتنده بروسه سنجا۔ غنك ميخاليچ قضاسنده وميخاليچك ٥ كيلومتره قدر شرقنده (آپولونيا) كولنك كنارنده بر كوچك قصبه اولوب، سلطان اورخان غازى حضرتلرى طرفندن فتح اولنمشدر. —— اولوباد نهرى آپولونيه كولنك آياغى اولوب، همنامى اولان قصبه‌نك ايچندن مرورله، بر قاچ كيلومتره‌لك جريانندن صكره، ميخاليچ نهرينه دوكيلور.

اولوبك { طربزون ولايت وسنجاغنك اردو قضاسنده بر ناحيه اولوب، ٣٩ قريه‌يى جامعدر.

اولوبورلى { قونيه ولايتنك حميد سنجاغنده قضا مركزى برقصبه اولوب، مركز لوا اولان اسپارته‌نك ٤٠ كيلومتره شمالنده واكردير كولنك ٢٠ كيلومتره غربنده اوله‌رق، مذ۔ كور كوله منصب اولان برچايك كنارنده وآفيون قره حصاردن اسپارته‌يه كيدن جاده‌نك اوزرنده‌در. مرتفع بر تپه‌نك اوزرنده واقع اولوب، هواسى لطيف وباغ وباغچه‌سى چوقدر. تقريباً ٥٠٠٠ اهاليسى، رشديه مكتبى، بر كتبخانه‌سى، برقاچ جامع ومسجدى وبر كليساسى واردر. اسكى بر قصبه اولوب، اسم قديمى (آپولونيا)در. ايچنده بولنان بعض آثار عتيقه بوكا شاهددر. —— اولوبورلى قضاسى اكردير (ودها طوغريسى خويران) كولنك غرب جهتنده اولوب، شرقاً مذكور كول ايله، شمال غربى جهتندن قره حصار صاحب سنجاغيله، جنوباً دخى اسپارته واكر۔ دير قضالريله محدوددر. كوچك بر قضا اولوب، يالكز ١٠ قريه وتخميناً ١٥٠٠٠ اهاليسى واردر. اراضيسى منبت اولوب، محصولات ارضيه‌سى حبوبات متنوعه ايله آفيون، خشخاش، توتون، پاموق، سيسام وميوه وسبزه‌لرك انواعندن، ومحصولات صنا۔ عيه‌سى آلاجه، سختيان وچول كبى شيلردن عبارتدر. درون قضاده ١١ جامع، ١٥ مسجد، ١ رشديه، ٨ صبيان مكتبى، ٢ كليسا، ١ خرستيان مكتبى، ٤ خان، ٤ حمام و ١٥٠ دكان واردر.

اولوت { (Olot) اسپانيانك (قطالونيا) خطه‌سنده، (ژيرونه) ايالتنده و(ژيرونه) شهرينك ٦٠ كيلومتره شمال شرقيسنده بر قصبه اولوب، پيرنه سلسلهٔ جبالنك اتكنده وفرانسه حدودى قربنده واقعدر. ١٠٠٠٠ اهاليسى وپاموق واپكدن منسوج محصولات صناعيه‌سى واردر.

اولو جامع { بو اسمله برى بروسه ودیگرى ادرنه‌ده اولمق اوزره ايكى بيوك ومصنع جامع شريف اولوب، بروسه‌ده‌كى اولوجامع يلديرم سلطان بايزيد خان حضرتلرى طرفندن بنا اولنه‌رق، شهرك وسطنده وچارشونك اوسط طرفنده‌در. يكرمى قبه‌سى اولوب، اورته‌سى جامله مستوردر. بو جامكانك آلتنده صويى غايت بول بياض مرمردن بر شادروانى وبر كوشه‌سنده بر كتبخانه‌سى واردر. مرور زمانله خراب اولمش ايكن، جنتمكان سلطان عبدالمجيد خان حضرتلرينك زمان سلطنتلرنده او صره‌ده والى بولنان نامق پاشا حضرتلرينك همتيله تعمير وفوق العاده صورتده تزيين اولنمشدر. —— ادرنه‌ده‌كى (اولو جامع) ك ايسه تملرى شهزاده سليمان طرفندن طرح اولنوب، موسى چلبى طرفندن پنجره‌لرينه قدر ترفيع، وچلبى سلطان محمد خان حضرتلرى طرفندن اكمال اولنمشدر. مريج نهرى قربنده وفلبه جاده‌سى اوزرنده بنا اولنه‌رق، ٢ مناره‌سى واردر. (اسكى جامع) اسميله دخى معروف اولوب، جسامتجه ادرنه جوامعنك ايكنجيسيدر.

اولوج حسن پاشا { سلطان مراد خان ثالث زماننده ٩٩٦ تاريخنده قپودان دريا اولوب، ٢ سنه بو مسندى احراز ايتمش؛ ودولت عثمانيه‌نك دونماسنى برقات دها تزييد وتقويه ايده‌رك، تونسى اسپانيوللردن استرداد ايتمش؛ و٩٩٨ ده غرب سفرندن عودتنى متعاقب، وفات ايدوب، قليج على پاشانك تربه‌سنده دفن اولنمشدر. عن اصل بوسنه‌لى اولوب، جزاير بكلر بكى ايكن، جسارت وشجاعتى وامور بحريه‌ده‌كى معلومات وتجربه‌سى حسبيله، پادشاه مشاراليه طرفندن درسعادته جلب، وقپودان دريا مسندينه نصب اولنمشيدى.

اولورون { (Oloron) فرانسه‌نك جنوبنده آشاغى پيرنه ايالتنده قضا مركزى بر قصبه اولوب، همنامى اولان نهرى تركيب ايدن

ایکی چایك محل تلاقیسنده واقعدر. ۸۵۰۰ اهالیسی، مکتبی، کتبخانه‌سی، شمشیر طراق، مندیل، قلپاق وکاغد فابریقه‌لری ویپاغی ودری تجارتی واردر.

اولوس { قسطمونی ولایت وسنجاغنك زغفرا. نبولی قضاسنه ملحق بر ناحیه او. لوب، ۱۷ قریه‌دن مرکبدر.

اولوقشله { (ونام دیکرله شجاع الدین) قونیه ولایت وسنجاغنك آقشهر قضاسنه تابع ناحیه مرکزی بر کوچك قصبه‌در.

اولونج { (Olonetz یاخود Oloneje) روسیه‌نك شمال جهتنده وپترسبو. رغك ۱۶۰ کیلومترو جنوبنده (اولونقه) چایی اوز. رنده وهمنامی اولان ایالت داخلنده بر قصبه اولوب، ۸۰۰۰ اهالیسی واردر. — اولونج ایالتی (آر. خانکل) ایالتنك جنوبنده وفینلانده‌نك شرقنده اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۴۸۷۶۰ مربع کیلومترو واها. لیسی ۳۲۷۰۴۳ کشیدر. مرکزی (پتروراووچق) شهریدر. (لادوغا) و(اونغا) کوللری دخی بو ایالتك داخلنده‌در.

اولونه { (Olona) ایتالیانك شمال جهتنده برنهر اولوب، میلان شهری ایچندن یکه‌رك، ۱۰۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره (پو) ایرماغنه دوکیلور. — وقتیله میلان ایالتنه بو اسم ویرلمشیدی.

اولیا { (Ulea) روسیه‌نك شمال غربیسنده بر نهردر، که جنوب شرقیدن شمال غر. بی‌یه طوغری جریانله ۱۴۰ کیلومتره‌لك مسافه‌قطع ایتدکدن صکره، (اولیابورغ) قصبه‌سی قربنده (بوتنیا) کورفزینه دوکیلور.

اولیا بورغ { (Uleaborg) روسیه‌نك فینلانده خطه‌سنده وبوتنیا کورفزی ساحلنده قضا مرکزی بر قصبه واسکله اولوب، پترسبورغك ۶۰۰ کیلومترو شمالنده واقع و ۸۷۰۰ اهالیی جامعدر. — قضاسی فینلانده‌نك اك شمالی قضاسی اولوب، شمالاً لاپونیا ایله وشرقاً آرخانکل ایالتیله محدوددر.

اولیا چلبی { عثمانلی سیاحلرینك اك مشهوری اولوب، اون برنجی قرن هجری اواسطنده یاشامشدر. سلطان ابراهیم خان زماننده آزاق سفرنده حاضر بولنمش؛ وبعض وزرانك امامت ومؤذنلك خدمتنه کیروب، بو وسیله ایله آناطولی وشام وعراق ومصر جهتلرینه سیاحت ایتدکدن بشقه، مأموریت مخصوصه ایله ایرانه دخی کوندرلمشیدی. روم ایلی جهتنی دخی کشت وکذار ایتدکدن صکره، سلطان محمد خان رابع زماننده ویانه‌یه کوندریلن هیئت سفارت معیتنه ویریلوب، اورادن آلمانیا، فلنك، دانیمارقه، اسوج، لهستان وروسیه ممالکنه کیده‌رك، اوج سنه سیر وسیاحتله، قریم طریقیله استانبوله عودت ایتمشدر. بو سیاحتلرینی یازوب، ۳ جلد اوزره بر سیاحتنامه براقشدر. زیارت ایتدیکی یرلری پك کوزل وپك طوغری اوله‌رق تعریف وتصویر ایدیورسه‌ده، وقوعاتك نقلنده برآز مبالغه قاریشدیر. یور، وتاریخ قدیمه عائد اولان معلوماتی پك یاکلیشدر. صدر اعظم ملك احمد پاشانك اقرباسندن اولوب، اکثریا دفتردار زاده محمد پاشانك معیتنده بولنوردی.

اولیاق ترمادوره { مادموآزل — (Mlle. Uliac-Trémadeure) فرانسه‌نك اك مشهور ادیبه‌لرندن اولوب، ۱۷۹۴ تاریخ میلادیسنده (لوریان) ده طوغمش، و ۱۸۶۲ ده وفات ایتمشدر. بر میرآلایك قیزی اولوب، پدرینك وفاتندن صکره، کوتوروم والده‌سنی چکیندیرمك ایچون، تألیفه قویلوب، تربیهٔ اطفال حقنده غایت مقبول وحسن اخلاقجه پك مؤثر بر طاقم کتابلر یازمشدر، که چوغی آقادمیالر وتربیه ومعارف جمعیتلری طرفندن تحسین ومکافاته مظهر اولمشلردر. ۲۱ سنه «کنجلرك غزته‌سی» عنوانلی غزته‌نك محرره‌لکنی ایدوب، بو غزته‌نك سبب شهرتی اولمشیدی.

اولیس { (Ulysse) ویونانجه اودیسیوس (Ὀδυσεύς) تروآ شهرینی محاصره ایدن یونان قهرمانلرندن اولوب، یونان دکیزنده وپروزه قربنده واقع (ایتاکی) جزیره‌سنك حکمداری ایدی. پدری (لابرت) ك وفاتنده ایتاکی تختنه جلوس ایدوب، حسن وجمالیله مشهوره اولان (پنلوپه) یی تزوج ایتمش؛ وبوازدواجدن (تلماق) دنیایه کلمشیدی. تروآ محاربه‌سنه کیتمه‌مك ایچون، یالاندن دلی اولمش ایسه‌ده، (پالامید) بو حیله‌سنی میدانه چیقارمغله، کیتمکه مجبور اولمش؛ واثنای محاصره‌ده کرك جسارتیله وکرك حسن تدبیریله تروآنك ضبطنه یاردیم ایتمشدی.

عودتنده دكيزده يولنى شاشيروب، برچوق فرطونه لره طوتلمش، وبر طاقم مجهول آطه لره اوغرايوب، نهايت كويا (قاليپسو) اسمنده بر پرينك ساكن بولنديغى آطه يه تقربله، بو پرى اوليسه تعشق ايتديكندن، كنديسنى يدى سنه يانده آليقومش؛ والحاصل اون سنه تروآ محاربه سنده واون سنه دخى دكيز اوستنده قالدقدن صكره، وطننه عودت ايده بيلمش ايسه ده، قاريسنى بر طاقم طالبلر احاطه ايدوب، اموال واملاكنى دخى يغما ايتمش اولدقلرندن، بونلرى قتل ايتمكله، وبونلرك قتلندن طولايى عصيان ايدن تبعه سنى تسكينه مجبور اولمش؛ وكاهن كنديسنك كندى اوغلى طرفندن قتل اولنه جغنى خبر ويرمكله، بونك اوكنى آلمق ايچون، تلماقى نفى ايتمش؛ وآنجق (تلغون) اسمنده بر ولد غير مشروعى كنديسنى طانيمقسزين اولديرمشدر. اوليس شاعر مشهور (اوميروس)ك « ايلياده » عنوانلى منظومه سنك باشليجه قهرمانلرندن اولديغى كبى، دكيزده كى سركذشتى دخى « اوديسيا » عنوانلى ديكر بر منظومه سنك مبنى عليهيدر.

اوليل { سودانك منتهاى غربنده وبحر محيط آطلاسى ساحلنده بر شهر ومملكت، وبر روايته كوره، بر جزيره اولديغى، واورادن پك چوق طوز چيقوب، بلاد سودانه نقل اولنديغى كتب عربيه ده مذكوردر.

اوليمبوس { (Olympe) تساليا ده كى (ليمبوس) طاغيله آناطوليده كى (كشيش طاغى) نك و(آلا طاغ) ك اسم قديميدر. [« ليمبوس، كشيش طاغى وآلا طاغ » ماده لرينه مراجعت بيوريله.]

اوليمپيا { (Olympie) موره شبه جزيره سنك (اليده) خطۀ قديمه سنده و(آلفيا) نهرينك صاغ كنارنده برموقع اولوب، اسكى يونانيلر هر درت سنه ده بركره اورايه اجتماع ايله، عبادت مقامنده اولمق اوزره، انواع اويونلر وكوشلر اجرا ايدرلردى. بو موقع مقدس عد اولنور بر اورمانله محاط وبرچوق معابد وهيكللرى جامع ايدى. بونلرك الك مصنع ومشهورى ابو الآلهه زعم اولنان مشترى يه مخصوص اولان معبد اولوب، ايچنده معبود مذكورك آلتوندن وفيل ديشندن معمول بر هيكلى وار ايدى، كه مشهور (فيدياس)ك اثر مهارتى ايدى. بواويونلره يالكز يونانى جنسيتنه منسوب اولانلر قبول اولنوب، اجنبيلر قبول اولنمديغندن، ماكدونيا حكمدارى فليپ كنديسنى قبول ايتديرمك ايچون، كويا اجدادينك يونانى الاصل بولنمش اولديغنى ادعايه مجبور اولمشيدى. بوموقعده ۱۸۲۹ تاريخنده فرانسزلر تحريات اجرا ايدوب، برچوق آثار عتيقه بولمشلردر.

اوليمپياده { ياخود اوليمپياس (Olympias) ايپير يعنى طوسقه لق حكمدارى (نيوپتولموس) ك قيزى، ماكدونيا حكمدارى فليپك زوجه سى وبيوك اسكندرك والده سيدر. طبيعتى پك خرچين اولديغندن، قبل الميلاد ۳۳۶ تاريخنده قوجه سى طرفندن تطليق اولنمغله، ايپيرده حكم سورن برادرى آلكساندرك يانه چكلمش؛ واورادن فليپى قتل ايتديرد- دكدن صكره، ماكدونيايه عودتله، فليپك ايكنجى زوجه سى (قليوپاتره) يى آصلمغه مجبور ايتمش؛ واوغلى اسكندرك وفاتندن صكره تكرار ايپيره چكيلوب، اسكندرك زوجه سى (روخسانه) يى دخى يانه آلمش؛ واورادن دخى ماكدونيانك امور سياسيه سنه قاريشمقدن كنديسنى منع ايده مه مشيدى. (آنتيپاتر) ك وفاتندن صكره، اسكندرك اوغلى (آلكساندر اكوس)ه وصيه اولمق اوزره، ۳۱۹ تاريخنده ماكدونيايه جلب او- لنه رق، (اوريديكه) ايله (فليپ آريده) يى قتل ايتدير- مش؛ وبعده (قساندر) طرفندن (پيدنا) ده محاصره اولنوب، تسليمه مجبور اولمش؛ وهرنه قدر حياتنه طوقنلميه جغى وعد اولنمش ايسه ده، قتل ايتديرمش اولديغى آدملرك اقرباسى طرفندن قبل الميلاد ۳۱۷ تاريخنده قتل ايدلمشدر.

اوليمپيودور { (Olympiodore) ميلادك آلتنجى قرنى حكماسندن او- لوب، افلاطونك مذهب فلسفيسنه تابع ايدى. اسكند- ريه ده تدريسله مشغول اولوب، افلاطونك بعض كتابلرينى شرح وتحشيه وديكر بعض اثرلر دخى تحرير ايتمشدر. — بو اسمله حكماى مشائيوندن برفيلسوف دخى اولوب، بشنجى قرن ميلاديده ياشامش، وآر- سطونك بعض آثارينى شرح ايتمشدر.

اولينته { (Olynthe) ماكدونياده كسندره كورفزى ايچنده برقصبه ايدى، كه ماكدونياليلرك النده ايكن، برقريه دن عبارت اولديغى حالده، ايكنجى برديقاس طرفندن قبل الميلاد ۴۳۳ تاريخلرنده بر طاقم آتنه مهاجرلرينه ويريله رك، بونلر

طرفندن اسکان واعمار اولنمش؛ وآتنه مستملکاتی صره‌سنه کیرمش؛ واطرافنده ٣٠ قدر قصبه‌یی دائره‌سی داخلنه آلمشیدی. میلاددن ٣٤٨ سنه اول بیوك اسکندرك پدری فلیپ طرفندن ضبط وماکدونیایه الحاق اولنمغله، یونان قدیمك خطیب مشهوری (دموستن) آتنه‌لیلری فلیبه قارشی اولینته‌لیلره امداد ایتمکه تشویق وتهییج ضمننده «اولینتیه» عنوانیله مشهور اوچ خطبهٔ بلیغه ایراد ایتمشیدی، که الیوم موجوددر.

اولینده (Olinda) برازیلیانك بحر محیط آطلاسی ساحلنده و(پرنامبوق) شهرینك اتصالنده بر قصبه‌سی اولوب، ٨٠٠٠ اهالیسی، لیمانی، حقوق مکتبی، نباتات باغچه‌سی وکتبخانه‌سی واردر.

اولیو (Oglio) ایتالیانك شمالنده بر نهر اولوب، (برغامه) ایالتنده نبعانله، (ایزئو) کولنك ایچندن کچدکدن، و(ملا) ایله (کیزه) چایلرینی دخی اخذ ایله، ٢٦٠ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، (پو) ایرماغنه دوکیلور.

اولیونزه (Olivenza) اسپانیانك (استرمادوره) خطه‌سنده بادایوز (یعنی بطلیوس) شهرینك ٢٢ کیلومتره جنوب غربیسنده بر قصبه اولوب، ١٠٥٠٠ اهالیسی واردر. بو قصبه حدودده بولنمغله، دفعاتله، اسپانیادن پورتکیزه وپورتکیزدن اسپانیایه کچمشدر.

اولیویه (Olivier) فرانسه مشاهیر طبیعیوننندن اولوب، ٦ سنه ایرانده سفیر بولنمش؛ وتاریخ طبیعی‌یه متعلق بر چوق تحقیقات فنیه اجرا ایله بر طاقم اثرلر براقدیغی کبی، ممالك عثمانیه وایرانه ایتدیکی سیاحتی دخی یازمشدر. ١٧٥٦ تاریخنده طوغوب، ١٨١٤ ده وفات ایتمشدر. — بو اسمله مشهور بر مهندس دخی اولوب، هندسه‌یه متعلق بعض کشفیاتی ومعتبر اثرلری واردر. ١٧٩٠ تاریخلرنده لیونده طوغوب، ١٨٥٣ ده وفات ایتمشدر.

اوم (Om) سیبریانك انهارندن اولوب، (تومسق) ایالتنك (بارابه) چولنده نبعانله، غربه طوغری جریان ایده‌رك، ٨٥٠ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدکدن صکره، (اومسق) شهری اتصالنده (ایرتیج) ایرماغنه دوکیلور.

اومال یاخود اوماله (Aumale) فرانسه‌نك (آشاغی سینه) ایالتنده و (نوفشاتل) ك ٢٢ کیلومتره شرقنده بر کوچك قصبه اولوب، وقتیله بر قونتلغك وبعده دوقه‌لغك مرکزی بولنمش اولمغله شهرت بولمشدر. اورلیان خاندانننك بعض اعضاسی الآن (اومال دوقه‌سی) عنوانینی حائزدرلر.

اومبرونه (Ombrone) ایتالیانك طوسقانه خطه‌سنده و (سینه) ایالتنده بر نهر اولوب، (آپنین) سلسلهٔ جبالندن نبعانله، جنوبه طوغری آقه‌رق، ١٥٠ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، (غروسته) جوارنده طوسقانه دکیزینه دوکیلور.

اومبریا (Ombrie) ایتالیانك اسکی بر خطه‌سی اولوب، غرباً (تیبر) نهریله (اترووریا) دن آیریلیوردی، شرقاً آدریاتیق دکیزینه قدر ممتد اولوردی، شمالاً (غالیاجیسپادانه) ایله، جنوباً دخی (سابین)لر مملکتیله محدود ومحاط ایدی. اهالیسی غال یعنی کلت جنسیتنه منسوب اولوب، جسور وجنکاور آدملر ایدی.

اومبوس (Ombos) مصرك (تبایده) خطهٔ قدیمه‌سنده ونیلك ساحل یمیننده بولنمش اولان اسکی بر شهرك اسمیدر، که اهالیسنك تمساحه عبادت ایتملریله مشهور ایدی.

اومر یاخود اویمروس (Evhémère, Eὐήμερος) یونان قدیم حکماسندن اولوب، میلاددن درت قرن اول یاشامش، وماکدونیا حکمداری قساندرك محبی اولمغله، بونك نامنه بعض مهم مأموریتلر اجرا، وبحر محیط هندی‌یه سیاحت ایتمشیدی. اساطیر یونانیه‌یی تاریخه تطبیقله، اسکی یونانیلر معبودلرینك کویا جزیرة العربك شرق جهتنده بولنان (پانخائیا) مملکت موهومه‌سنده حکم سورمش حکمدارلر اسملرندن عبارت اولدیغنی ادعا ایدردی. آثارینك یالکز بعض فقره‌لری بولنه‌بیلمشدر.

اومر یاخود هومر [«اومیروس» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اومسق (Omsk) سیبریانك (آق مولینسك) ایالتنده مستحکم بر شهر اولوب، (اوم) ایله (ایرتیج) نهرلرینك محل تلاقیسنده و(توبولسق) شهرینك ٤٨٠ کیلومتره جنوب شرقیسنده، ٥٤°٥٧′ عرض شمالی ایله ٧١°٢′ طول شرقیده

واقعدر. ۱۲۰۰۰ اهالیسی، متین استحکاماتی، بر قاج کلیساسی، زراعت مکتبی وقیرقیزلر وقالموقلرله تجارتی واردر.

اومنس { (Eumène) بیوك اسکندرك سر-دارلرندن اولوب، دها اول‌فلیبك کاتبی بولنمشیدی. کندیسی تراکینك (قاردیا) شهر قدیمندن اولوب، اسکندرك وفاتندن صکره، (پافلا-غونیا) و(قپادوکیا) یعنی‌قسطمونی وسیواس جهتلرینك حکمداری اولمش؛ وکرك کندی ملکنی محافظه کرك اسکندرك عائله‌سنی مدافعه ایله ماکدونیانك مقاسمه‌سنی منع ایچـون، رقیبلریله بر چوق محاربه‌لر ایده‌رك، نهایت کندی عسکری طرفندن ترك اولنمغله، قبل‌المیلاد ۳۲۰ و ۳۱٦ سنه‌لرنده آنتیغون طرفـندن مغلوب اولوب، حبس و ۳۱۵ ده محبسده قتل اولنمشـدر.
— برغمه حکمدارلرندن دخی بو اسمله ایکی کشی کلمشدر: برنجیسی قبل‌المیلاد ۲٦۳ تاریخنـدن ۲٤۱ تاریخنه‌دك حکومت سورمش؛ وسوریه حکمدارلرندن بعض یرلر ضبط ایدوب، معارفك ترقیسنه دخی‌خدمت ایتمشدر. — ایکنجیسی برنجینك یکنی وبرنجی (آتاله) نك اوغلی اولوب، قبل‌المیلاد ۱۹۸ تاریخنـده تخته چقمش؛ وروماليلرله اتفاق‌ایدوب، ماکدونیا حکمداری (پرسـیوس) وبیتنیا (یعنی خـداوندکار) حکمداری (پروسـیاس) ه قارشی بعض محاربه‌لر قزانمش؛ وعلوم ومعـارفه خدمت ایدوب، برغمه کتبخـانه‌سنی خیلی توسیع ایتمشیدی. برادرلری (آتاله) و(فیلتر) ه اولان وفرت محبتیله مشهوردر. — وفاتنده اوچنجی اومنس اسمیله معروف برصبی اوغلی قالوب، یالکز بر سـنه حکومت سورمشدر.

اومور بك { سلطان اورخان غازی زماننده آیدین حاکمی اولوب، جنویز-لره قارشی روم ایمپراطوریله وبعده روم ایمپراطورینه قارشی ایمپراطورلق ادعاسـنده بولنان (قانتاقوزن) له اتفـاق ایده‌رك، بر قاچ یوز کیـدن عبارت اولان دونماسیله وبر قاچ بیك عسـکرله دفعاتله روم ایلی ساحللرینه یناشـوب، کوملجینه ودیمتوقه طرفلرینی نهب وغارت ایتمش؛ وچکمجه‌لره قدر دخی کلمشیدی.

اومور بك { سـلطان مرادخان ثانی رجا-لنـدن تیمور طاشـك اوغلی اولوب، پادشاه مشار الیه طرفندن بعض مهم وقوعاتده استخدام اولنمش؛ وعلی‌الخصوص شهزاده مصطفانك قسطنطینیه‌ایمپراطورینك سوقیله چیقاردیغی غوائلده بك چوق خدمتلری کورلمشدی. — یلدیرم سلطان بایزیدك وفاتنی تعاقب ایدن زمان‌فترتده صاروخانده‌حکم سورن بر اومور بك دهاوار ایدی، که ازمیرك ضبطی صره‌سنده وندیك جمهوریتیله عقد اتفاق ایتمشیدی.

اومورفو { قبریس جزیره‌سنده بر قصبه او-لوب، لفقوشه‌نك ۳۵ کیلومتره غربنده، بر چای کنارنده وساحل بحردن ۷ کیلومتره ایچریده واقعـدر. ۵۵۰۰ اهالیسی واردر. — جزیره‌نك شمال غربی جهتنده وبو قصبه‌نك اوکنده بولنان واسعجه بر کورفزه دخی (اومورفو کورفزی) دیرلر.

اوموولوزی { (Umwolozi) آفریقـای جنوبیده بیوك بر ایرماق او-لوب، (آق اوموولوزی) و(قره اوموولوزی) اسملریله (ترانسـوال) دن کلن ایکی نهرك اجتماعندن تشکل ایله زولولر مملکتی ایچندن آقه‌رق، (سانته لوچیا) قوینه دوکیلور.

اومه { سودانك فزان جهتنده (زویله) خطه-سنه منسوب وزویله‌دن سـکز کونلك مسـافه‌ده واقع بر قصبه اولدیغی کتب عربیه‌ده مذ-کوردر.

اومیا { (Uméa) اسـوجده بر نهردر، که (کولو) طاغلرندن نبعانله، غربی (بو-تنیا) یی بعد الاسقا همنامی اولان قصبه‌نك آلت‌طرفنده (بوتنیا) کورفزینه دوکیلور. مجراسی ٤۵۰ کیلومتره طولنده‌در. — بو اسمله مذکور نهرك منصبندن ۱۲ کیلومتره یوقاریده بر قصبه دخی بولنوب، غربی بو-تنیانك مرکز اداره‌سیدر، ویالکز ۱۲۰۰ اهالیسی واردر.

اومیروس { (Homère, Ὅμηρος) یونان قدیمك بیوك شاعری اولوب، روایته کوره میلاد عیسی (عم) دن اول ۹۰۷ تاریخلرنده بر حیات بولنمشـدر. بونك ترجمهٔ حالی تمامیله معلوم اولمیوب، حتی بو اسمله بر شخص بولنمش اولمسی دخی مشکوك عد اولنمق ایستنلمشدر. متواتر اولان روایته کوره، اومیروس ازمیرده طوغوب، والده‌سی (قریتـاییس) اسمنده یتیمه بر قیز ایدی، که

وصیسی طرفندن اغفال اولنەرق، صاحب ترجەیی طوغورمش؛ وبعده ازمیرده برمدرسه کشادیله تدریس ایله مشغول بولنان (فیوس) قریتایسه تعشق ایتمکله، کندیسـنی تزوج، واوغلنی تربیه ایدەرك، وفاتنـده صاحب ترجه معلمك یرینی طوتمش ایسەده، (ایلیاده) اسمیله تروآ محاربهٔ مشهورەسی وقوعاتنی نظمه چکمك هوسنه دوشدیکندن، بووقوعاته دائر اخذ معلومات ایتمك ایچون، مدرسەسـنی ترکله، برمدت سیاحت ایتمش؛ وعودتنده وطننده حسن قبوله مظهر اولمه‌یغیچون، ساقزه کیدوب، اوراده برمدرسه آچمش؛ واختیارلغنده ایکی کوزندن کور اولمغله، ضرورتده قالوب، دور بلاد ایدەرك، قپو قپو اشعارینی تغنی ایله، یەجکی اکمکی دیلنمکه مجبـور اولمش؛ ونهایت (کیقلاده) آطەلرندن (یوس) آطەسنده وفات ایتمشدر. باشلیجه اثرلری (ایلیاده) و(اودیسـیا) عنوانلریله ایکی مفصل منظومه اولوب، برنجیسی تروآ محاصرەسـنی وصـورت ضبطنی، وایکنجیسی بو محاصرەده بولنمش اولان یونان قهرمانلرندن (اولیس) ك عودتده دوچار اولدیغی مصـائب بحریەیی واوغرادیغی یرلری ونهایت وطننه صـورت عودتنی مصوردر. بو ایکی منظومه (یونیا) یعنی ازمیر سواحلیله اوجوارلرده‌کی آطەلره مخصوص اولان لسانده محرر اولوب، فصاحت وبلاغتلریله، وقوعاتك حسن تصویریله وبرنجیسی اساطیر قدیمەیه، ایکنجیسی دخی جغرافیایه متعلق اولان تفصیلاتیله مشهوردرلر. برنجیسی دهـا فصیح ودها کوزل اولوب، ایکیسـنك برآدمك اثرلری اولمدقلری دخی مظنوندر. بونلردن بشقه ٣٣ قدر قصیده ایله فارەلر وقورباغەلر آرەسـنده بر محاربەیی حاکی بر منظومهٔ مضحکه‌نك دخی اومیروسك آثارندن اولدقلری مرویدر. احتماله کوره، اومیروسك منظومەلری یونانیلر بیننده یازینك ایجاد وتداولندن اول برزمانده سـویلنوب، برچوق وقت آغزدن آغزه کزەرك، برطاقم مغنیلرك حوصـلەلرنده محافظه اولنمش؛ وبوصرەده برچوق تبدلاته اوغرایەرق، بعده جمع وتألیف اولنمشـلردر. هرنه قدر بومنظومەلرك آیری آیری برطاقم شعرلرك جمعندن حاصل اولدقلری واومیروس نامیله برشاعرك وجودی مخیلاتدن عبارت بولندیغی حقنده اولان فکر آوروپاجه کیتـدکجه کسب قوت ایتمکده ایسـەده، مذکور منظومەلرك یوقاریدن آشاغی مرتب ومنتظم بر وقوعات نقل ایتدکلرینه وصورت افادەلرینك اطرادینه باقیلیرسه، بر شخصك اثری اولدقلرینه اینانمامق مشکل اولیور. بو ایکی منظومه اسکیدن بری ادبای یونانی مشغول ایدەرك، شرح وتحشیه واخیراً دفعاتله طبع ونشر واکثر لسانلره ترجمه اولنمشلردر.

اون { مصر قدیمك یونانیلر طرفندن (ایلیوپولیس) تسمیه اولنان شهرینك اسم اصلی قبطیسـیدر. [«ایلیوپولیس» مادەسـنه مراجعت.]

اوناپ { (Eunape) حکما واطبای یونانیەدن اولوب، میلادك دردنجی قرننـده لیدیا یعنی آیدین جهتـنده طوغمش؛ خرستیانلغك پك علیهنده بولنمش؛ وقدمای حکمانك تراجم احـوالنی یازمشـدر. بو اثری موجود اولوب، اوروپاده طبع وترجمه اولنمشدر.

اونتاریو { (Ontario) آمریقای شمالیده بیوك برکول اولوب، ممالك مجتمعه ایله قناده مملکتی آرەسنده واقع اولدیغی حالده، بررلریله اختلاط ایدن بش کولك اك شرقده یعنی اك آشاغیده بولنانیدر. ٤٣°١٥′ ایله ٤٤°١٠′ عرض شمالی و ٧٨°٤٠′ ایله ٨٢° طول غربی آرەسنده ممتد اولوب، طولی ٣٢٠ وعرضی ١١٠ کیلومترەدر. اوسـتنده یعنی غرب جهتنده بولنـان (اریه) کولیله (نیاغاره) شلالهٔ مشهورەسی ودکیزله یعنی بحر محیط آطلاسی ایله دخی آیاغی حکمنده اولان (سنت لوران) ایرماغی واسطەسـیله اختلاط ایدیور. (بلان ریور)، (اوسوغو)، (ترنت) نهرلریله دیکر برقاچ نهر بوکوله دوکیلور. ایچنـده برچوق آطەلر واردر. لیمانلری آزدر. بالیقلری چوق وپك لذیذدر. صـولری درین اولوب، اك بیوك کیلر دخی سیر ایده بیلیورسـەده، فرطونەلری چوقدر. — یوقاری قناده‌یه (اونتاریو) اسمی دخی ویریلیر.

اونتروالد { (Unterwald) یعنی «اورمانلر آرەسی» اسویچره جماهیر متفقەسنی ترکیب ایدن ناحیەلرك آلتنجیسی اولوب، مملکت مذکورەنك وسـطلرنده واقع اولدیغی حالده، شمال شرقی جهتندن (اشویچ)، شرقاً (اوری)، غرباً (لوچره)، جنوباً دخی (برنه) ناحیەلریله محدود ومحاطدر. مسـاحهٔ سطحیەسی ٧٦٤ مربع کیلومتره اولوب،

٢٦٣٤٨ اهالیسی واردر. اهالیسی جملةً آلمان وقتولیکدرلر. بو کوچك ناحیه (یوقاری اونتروالد) و (آشاغی اونتروالد) اسملریله ایکی جمهوریته منقسم ایسه‌ده، اسویچره‌نك مشترك مجلس مبعوثاننه ایکیسی بر تك مبعوث کوندرمك حقنی حائزدرلر. برنجیسنك مرکزی (سارنن)، وایکنجیسنك کی ده (استانج) قریه‌سیدر. شمال شرق جهتنده اورمانلی طاغلری، ایکی بیوك وادیلری وبر قاچ کولی واردر. هواسی سرت اولوب، محصولات ارضیه‌سی پك آز حبوباته پتاتسدن عبارتدر. مرعالری وچایرلریله حیواناتی چوقدر، وپك چوق پنیر چیقار. بو ناحیه اك اول اسویچره‌نك استقلالیچون چالیشان اوچ ناحیه‌نك بریدر.

اونست (Unst) اسقوچیانك شمالنده‌کی (شتلاند) آطه‌لرینك اك شمالده بولنانی اولوب، ٦١° ٤٠ˊ عرض شمالی ایله ٣° ١٣ˊ طول غربیده واقعدر. طولی ١٥ وعرضی ١١ کیلومتره اولوب، ٣٥٠٠ اهالیسی ویشم وبلور معدنلری واردر.

اونستروت (Unstrutt) پروسیه‌نك (صاقسه) خطه‌سنده بر نهر اولوب، ابتدا جنوب شرقیه بعده شمال شرق ونهایت ینه جنوب شرقیه طوغری جریانله، (تورینکه) خطهٔ قدیمه‌سنی سقی، وویپر، هلمه، هلده، سالیچه، لوسه وکرا چایلرینی دخی اخذ ایده‌رك، ١٨٠ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، (ناومبورغ) شهری قارشیسنده (ساله) نهرینه دوکیلور.

اونسیقریت (Onésicrite) یونان قدیم مورخلرندن اولوب، (اکینه) آطه‌سنده طوغمش؛ وقوماندان صفتیله بیوك اسکندرك معیتنده آسیایه کیدوب، بو جهانکیرك سفرینی یازمشدر. بو اثرینك یالکز بعض فقره‌لری بولنه‌بیلمشدر.

اونسیم (St. Onésime) سنت — خرستیانلر عندنده اعزه‌دن معدود اولوب، حواریوندن پاولوسك تلمیذی ایدی. عن اصل آناطولی ساحلنده واقع (قولوسوس) شهر قدیمی اغنیاسندن (فیلون) اسمنده برینك کوله‌سی اولوب، بونك بعض اشیاسنی چالدقدن صکره، فرارله، پاولوسه التجا، وخرستیانلغی قبول ایتمشیدی. پاولوس مذکور (فیلون)ه بر مکتوب یازه‌رق، صاحب ترجمه‌نك قباحتنی عفو ایتدیرمشدر. اونسیم ٩٥ تاریخ هجریسنده قتل اولنه‌رق، یورطیسی مارتك ایکنجی کونی اجرا اولنور.

اونغا (Onéga) روسیه‌ده بر نهردر، که (اولونیچ) ایالتنده نبعانله، بو ایالتی سقی ایتدکدن صکره، آرخانکل ایالتنه دخول ایدر؛ وابتدا شمال شرق وبعده شمال غربی‌یه طوغری ٥٠٠ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، شمالی آق دکیزك (اونغا) خلیجنه دوکیلور. — منصبنده ینه بو نامله بر کوچك قصبه بولنوب، ١٨٠٠ اهالیسی وبر بالیقچی لیمانی واردر.

اونغا (Onéga) روسیه‌نك جهت شمالیه‌سنده (لادوغا) کولیله شمالی آق دکیز آره‌سنده بر کول اولوب، لادوغا کولنك آیاغی حکمنده اولان (اسویر) نهریله (ویتغرا) و(شویا) چایلرینی اخذ ایدر. طولی ٢٢٠ وعرضی ٨٠ کیلومتره اولوب، صویی براق وبالیغی چوقدر. ایچنده سیر سفائن مشکلجه‌در.

اونغانیا (Ungannie) آوروپای شمالینك اسکی بر خطه‌سی اولوب، شمالاً (استونیا) وغرباً (لیوونیا) ایله همحدود ایدی.

اونکوار (Unghevar) مجارستانده قومیتاته یعنی ایالت مرکزی بر قصبه اولوب، (لابورسقه) نهری تابعلرندن (اونك) چایی ایچنده واقع بر آطه‌نك اوستنده کائن و ١١٠٠٠ اهالی ایله بر قلعه‌یی حاویدر. — اونکوار ایالتی شمالاً غالیچیا ایله، شرقاً برك، جنوباً زابولقس، غرباً دخی (زمپلین) ایالتلریله محدود ومحاط اولوب، طولی ٨٠ وعرضی ٦٠ کیلومتره، اهالیسی دخی ١٠٠٠٠٠ کشیدر.

اونلیا (Oneille, Oneglia) ایتالیاده جنوه کورفزی ساحلنده واقع همنامی اولان ایالتك مرکزی بر قصبه اولوب، ٥٠٠٠ اهالیسی وبر کوچك لیمانی واردر. مشهور (آندریا دوریا)نك وطنیدر. — اونلیا ایالتی طاغلق بر یر اولوب، ٦٠٠٠٠ اهالیسی، مرمری، کیرچ طاشی وپك کوزل زیتون باغی واردر.

اونوپید (OEnopide) یونان قدیم حکماسندن ساقیزلی بر فیلسوف اولوب، قبل المیلاد بشنجی قرنده یاشامش؛ وروایته کوره علوم ریاضیه وهیئته متعلق برچوق کشفیاته موفق اولوب، محرك شمسك قطع ناقص اولدیغنی وکونشك کندی محوری اوزرینه حرکتنی کشف ایتمشدر. سنه‌یی ٣٦٥ کون

ايله ٨ ساعتدن عبارت عد ايدەرك، ٥٩ سنەدن عبارت بر دور شمسیٔ قمری دخی فرض ايتمشدی.

اونوس { (Eunus) اسکی رومادە وقوع بولان کولەلر عصیانلرندن برنجیسنك رئیسی اولوب، کندیسی عن اصل سوریەلی بر کولە اولدیغی حالدە، اسارت آرقداشلری بیننده بیوك بر نفوذ واقتدار کسب ایدەرك، سیجلیادە ٥٠٠٠٠ کولەنك باشنە کچمکلە، اعلان عصیان ایتمش؛ وروما سردارلرندن برقاچنی مغلوب ایدوب، نهایت قبل‌المیلاد ١٣٦ تاریخندە (پرپنا) طرفندن اخذ وگرفتلە، خاچە کریلەرك، اعدام اولنمشدر.

اونوساردر { (Onosarder) یونان قدیم مؤلفلرندن اولوب، برنجی قرن میلادیدە یاشامش؛ وعسکر قوماندانلغی فننە دائر بر کتاب یازوب، رومالیلرك فن حربە دائر اولان معلومات وحرکتلرینی تعریف ایتمشدر. بوکتاب الیوم باقی اولوب، طبع ونشر، وآوروپا لسانلرینە ترجمە اولنمشدر.

اونوم { (Eunome) خرستیانلرك مذهب رؤساسندن اولوب، دردنجی قرن میلادیدە قپادوکیا یعنی سیواس وقیصریە جهتندە نشأت ایتمش؛ وکیزیق پسقپوسی اولوب، حضرت عیسانك شخصی حقندە کندینە مخصوص بر فکر پیدا ایتمکلە برابر، اعزەنك کراماتنی انکار، وبونلرك تصویر واثرلرینە عبادتی رد ایدیوردی. مذهبنە برچوق خلق تابع اولوب، کندیسی (ماوریتانیا) یعنی مغربە نفی اولنمش؛ وبعدە وطننە عودتلە، ٣٩٣ تاریخندە اورادە وفات ایتمشدر.

اونوماقریت { (Onomacrite) آتنەلی بر اسکی شاعر وکاهن اولوب، قبل‌المیلاد ٥١٦ تاریخلرندە یاشامش؛ و(هیپارق) طرفندن نفی اولنمشیدی. شاعر (اورفە)یە اسناد اولنان اشعارك بونك ترتیب کردەسی اولدیغی مظنوندر.

اونە { (Aune) فرانسەدە بر نهردر، کە « شمال سواحلی » ایالتندە نبعانلە، ابتدا شمالە وبعدە غربە طوغری آقەرق، ١٣٥ کیلومترەلك جریاندن صکرە، (برست) شهری لیماننە دوکیلور.

اونیامسی { (Uniamesi) آفریقای وسطیدە، ٥° ایلە ١٠° عرض جنوبی آرەسندە بر خطە اولوب، نیازە کولنی ونیلك باشلیجە منبعلرینی حاویدر.

اونیل { (O'Neill) ایرلاندەنك اسکی حکمدارلرندن اولوب، میلادك ٣٧٤ تاریخندن ٤٠٦ تاریخندەك بوجزیرەنك اکثر طرفلرینە حکم سورمش؛ و(پیقت)لر و(اسقوت)لرلە بالاتفاق، رومالیلری بیوك برتانیادن چیقارمش؛ وبعدە (لینستر) حکمداریلە ایتدیکی بر محاربەدە مقتولاً وفات ایتمشدر.

اونیە { طربزون ولایتنك جانیك سنجاغندە قضا مرکزی بر قصبە اولوب، قرەدکیز ساحلندە وصامسونك ٨٦ کیلومترە شرق جنوبیسندە اولەرق، بر قویك ایچندە واقعدر. کوزل ودلنشین برقصبە اولوب، ٦٧٠٠ اهالیسی واردر، وآب‌وهواسی لطیفدر. لیمانی، سفائن اعمالنە مخصوص دستکاهلری، خیلی سفائنی، درسعادت وقریملە ایشلك تجارتی وبررشدیە مکتبی‌واردر. بوندن اول‌اهالیسنك کیلری دها چوق وتجارت بحریەدن ثروتلری زیادە ایدی. — اونیە قضاسی شرقاً (فاتسە) وغرباً (ترمە) قضالریلە محدود واسع برقضا اولوب، ٥٠٧٧٨ اهالیسی، ٧٥ جامع ومسجدی، ٢ تکیەسی، ٢ خانی، ٣ حامی، ٤٠٣ دکانی‌و٨٥ مکاتب ابتدائیەسی‌واردر. محصولاتی حبوبات متنوعە ایلە کتن، کنویر وسبزە ومیوەلرك انواعندن عبارتدر. اسکلەدن توقات سنجاغنك نیکسار قصبەسنە قدر آچلش اولان طریق اونیەنك اهمیت تجاریەسنی آرتیرمشدر. درون قضادە پك چوق مرمر وابنیە طاشلری بولندیغی کبی، دمیر معدنلری دخی چوق اولوب، اهالینك برقسمی بونلرك اخراج واعمالیلە مشغولدرلر. سیملی‌قورشون ومنغانز معدنلری دخی بولنیور.

اونیە { (Ounja) بواسملە روسیەدە اوچ نهر اولوب، برنجیسی روسیەنك شرق جهتندە (وولوغدە) ایالتندە نبعانلە، غربە وبعدە غرب جنوبیە طوغری آقەرق، (قوسترومە) ایالتنە کیرر، وصاغ وصولدن برطاقم چایلر اخذ ایلە همنامی اولان قصبەنك اوکندن کچدکدن، و ٤٠٠ کیلومترەلك جریاندن صکرە، صولدن (وولغا) ایرماغنە دوکیلور. — ایکنجیسی روسیەنك وسطلرندە (ولادمیر) ایالتندە نبعانلە، شرق جنوبیە طوغری آقەرق، ١٣٠ کیلومترەلك جریاندن صکرە، وولغا تابعلرندن (اوقە)نهرینە

دوكيلور. — اوچنجيسى روسيه‌نك شمال شرقيسنده (پرم) ايالتنده اورال طاغلرندن نبعانله، ابتدا غربه وبعده غرب جنوبى يه طوغرى آقه‌رق، ١٨٠ كيلومترەلك جريانندن صكره، بحر شمالى يه دوكيلن (پچوره) ايرماغنه منصب اولور.

اووا { (Ovas) مداغسقار جزيره‌سنده ساكن اقواملك اك مهمى وملت حاكمه صفتنى حائز اولانى اولوب، آطه‌نك ايچ طرفلرنده ويوكسك محللرنده ساكندر. بر مليون قدر نفوسدن عبارتدر. رنكلرى زيتونى، كوزلرى كوچك وصاچلرى دوز آدملر اولوب، طبيعتلرى ملايم وتمدنه مائلدر.

اوورايسل { (Over-Issel) يعنى «يوقارى ايسل». فلمنكك برايالتى اولوب، شمالاً (درنته) ايالتيله، شرقاً آلمانيانك (هانووره) خطه‌سيله، جنوب شرقى طرفندن ينه آلمانيانك (وستفاليه) خطه‌سيله، جنوباً (كلدره)، غرباً دخى (رويدرزه) ايالتلريله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحيه‌سى ٣٣٤٥ مربع كيلومترە واهاليسى ٢٩١ ٤٦٢ كشى اولوب، مركزى (ازوول) قصبه‌سيدر. اراضيسى دوز وآلچق اولوب، بطاقلقلرى، چاليلقلرى، مرعالرى واورمانلرى دخى چوقدر. (ايسل) نهريله ديكر بر قاچ چاى بو ايالتى شق وسقى ايدرلر. صيغيرلرى، آوحيوانلرى وآريلرى‌ده چوقدر. محصولات صناعيه‌سى باشليجه بز ايله يوك منسوجاتدن، واخراجاتى ياغ، پينير، درى وايچ ياغندن عبارتدر.

اوورنى { (Auvergne) فرانسه‌نك تقسيمات قديمه‌سنده بر ايالت اتخاذ اولنان برخطه‌سى اولوب، مملكت مذكوره‌نك وسطلرنده واقع وبوربونه، فورز، ولاى، ليموسين، كرسى ومارشه خطه‌لريله محدود ومحاط ايدى. مركزى (قلرمونت فراند) شهرى ايدى. تقسيمات جديده‌ده (پويى دودوم) و(قنتال) ايالتلريله يوقارى لوآر ايالتنك (بريوده) قضاسى بو خطه‌يى تركيب ايديورلر. آشاغى ويوقارى اوورنى اسملريله ايكى‌يه منقسم ايدى. آشاغى اوورنى (ليمانيه) اسميله دخى معروف اولوب، قوهٔ انباتيه‌سيله ومحصولاتنك كثرتيله مشهوردر. اوورنى خطه‌سى (لوآر) تابعلرندن (آليه) و(ژيرونده) تابعلرندن (دوردونيه) نهرلريله سقى اولنه‌رق، اراضيسى عموميت اوزره اراضئ بركانيه‌دن وهر طرفنده كسب ارتفاع ايدن طاغ وتپه‌لرى سونمش بركانلردن عبارتدر. طاغلرى (سونه) سلسله‌سنه مربوط اولوب، باشليجه پلومب، سزاليه، روره وپويى دودوم اسملريله درت طاقه منقسمدرلر. زمان قديمده (آرونيا) اسميله معروف اولوب، اهاليسى اولان (آرون) قومى طول مدت روماليلره وعلى الخصوص قيصره مقاومت ايتمشلردر. روماليلر حكومتى زماننده بوخطه‌ده علوم ومعارف خيلى ترقى ايتمشيدى. قرون وسطاده كاه كندى باشنه وكاه همجوار برلرله برابر نيم مستقل صورتده اداره اولنه‌رق، نهايت ١٦١٠ تاريخنده فرانسه قراللغنه الحاق اولنمشدر.

اووره { (Évora) پورتكيزده (آلنتيو) ايالتنك مركزى بر شهر اولوب، (ليزبونه) نك ١٢٨ كيلومترە شرقنده واقعدر. ١٥٠٠٠ اهاليسى، استحكاماتى، اسكى بر دارالفنونى، قردن كنايه اولان (ديانه) يه مخصوص بر معبدى وروماليلردن قالمه بر صو يولى خرابه‌لريله ديكر بعض آثار عتيقه‌سى واردر. ٩٧ تاريخ هجريسنده غزاة مسلمين طرفندن فتح اولنه‌رق، ٥٦٢ تاريخنده نصارانك يد ضبطنه چكمشدر.

اوون { (Owen) محب انسانيت بر انكليز اولوب، عادى عمله‌دن ايكن، بيوك بر ايپليكخانه صاحبى اولمش؛ وسعى وواسطه‌سيله بنى نوعنى سفالت وجنايتدن قورتارمق فكرينه سالك اولوب، بونى اثبات ايچون، بتون عمله‌يى شركته ادخال ايتمك شرطيله بر بيوك فابريقه تأسيس ايدوب، پك چوق جانى وسفيللرى دائرهٔ انسانيت وسعادته ادخاله موفق اولمشدر. بو فكرى اثبات ونشر ايچون بر طاقم كتابلر دخى يازمشدر. ١٧٧١ تاريخنده (نوتوون) شهرنده طوغوب، ١٨٥٨ ده وفات ايتمشدر.

اووه { ارضروم ولايت وسنجاغنده بر قضا اولوب، ارضرومك شمال غربيسنده واقعدر. مركزى ارضرومدن اوچ ساعت مسافه‌ده اولان (ايليجه) قصبه‌سيدر. بيوك بر قضا اولوب، برنه قپان، اشقلعه، جنس، كوتانس، اركتصور، عرب كندى، قياپا، قره‌ارض، ايليجه، مردولك، حيدرى، لواخور، كان، ستاووق وكبره‌كوسك اسملريله ١٥ ناحيه وجمعاً ١٧١ قريه‌يى جامع اولمغله، ١٣١ ٦٤

اهالیسی واردر، که قسم اعظمی اسلام وقصه‌وری ارمنی وسائره‌در. اسمندن دخی آکلاشلدیغی اوزره، اراضیسنك قسم اعظمی دوز یرلردن عبارت اولوب، شمال شرقی وشمال غربی جهتلری یوکسك طاغلرله محاطدر. بوطاغلردن‌اینن متعدد چایلر اووه‌ده‌برلشه‌رك، فرات نهرینی تشکیل ایدیورلر؛ بناءً علیه بوقضایه مذکور ایرماغك منبعی نظریله باقیله بیلیر. طوپراغی اولدلجه محصولدار اولوب، حبوبات متنوعه ایله سبزه‌لرك انواعی حاصل اولور. میوه‌لری یوق حکمنده اولوب، چایر ومرعالری واورمانلری چوقدر. سیاه، بیاض وقیرمزی ابنیه طاشلریله آلچیسی دخی چوقدر. مرکز قضاده وسائر طرفلرنده متعدد قابلیجه‌لر ومعدن صولری بولنور. درون قضاده ۹۱ جامع ومسجد، ٤ تکیه، ۲۰ صبیان مکتبی، ۱٦ مدرسه، ٤۱ کلیسا ومناستر، ٦۷ دکان ومغازه، ۲۷ خان، ٤ کارکیر کوپری موجوددر. محصولات صناعیه‌سی بز وچول کبی بعض منسوجاتدن عبارتدر.

اووه‌جق { معمورة العزیز ولایتنك درسم سنجاغنده بر قضا اولوب، او- جهت طاغلرینه نسبةً اراضیسی دوز ومنبت اولمغله، اوراکردلرینك مدار معیشتیدر. مرکزی ینه اووه‌جق نامیله کوچك بر قصبه اولوب، ارزنجانك ۹۰ کیلومتره جنوب غربیسنده واقعدر. قضا ۷٥ قریه‌دن مرکب اولوب، اهالیسی ۱٤۰۰۰ کشی راده‌لرنده در،که بونلرکده یالکز ٤۰۰۰ قدری ارمنی وقصوری مسلم اولوب، اکثریسی کرددر. درون قضاده ٥ جامع، ٦ کلیسا، ۲ اسلام و ۲ خرستیان مکتبی، ۱۰ خان و ۱٦ دکان واردر. بو قضاده بر بیوك اورمان واردر،که مازکرده قدر ممتد اولوب، بوندن پك چوق اودون قطع اولنور. — بو اسمله قسطمونی ولایتنك کنغری سنجاغنه تابع چرکش قضاسنده بیوك بر ناحیه دخی اولوب، ۷۰ قریه‌دن مرکبدر. — قونیه ولایتیله ایچ ایلی سنجاغنده بو اسمله بر قاچ قریه دخی واردر. — کذلك قونیه ولایتنك غرب جهتنده بو اسمله بر طاغ اولوب، دومانلی وبوز برون طاغلریله مربوطدر.

اووه یوزی { قسطمونی ولایتنك بولی سنجاغنه تابع بارطین قضاسنده بریر اولوب، بعضاً آبرجه بر ناحیه اتخاذ اولنمشدر.

اووید { یاخود اوویدیوس (Ovide, Ovi-dius) لاتین مشاهیر شعراسندن اولوب، میلاددن ٤۳ سنه اول (سامنیوم) مملکتنك (سولمونه) شهرنده طوغمش؛ وحقوق تحصیلیچون رومایه کیتدیکی حالده، شاعرلکه سلوکله، شعرده کسب ایتدیکی مهارت سایه‌سنده، آوغستوسه انتساب ایده‌رك، مشاهیر شعرادن ویرجیل، هوراس، تیبول وسائره ایله عقد مناسبات ایتمش ایکن، میلادك ۹ تاریخنده آنسزین آوغستوسك توجهنی غائب ایتمکله، قره دکیزك ساحل غربیسنده بولنمش اولان (تومس) شهر قدیمنه نفی اولنمش؛ وسکز سنه صکره اوراده وفات ایتمشدر. برچوق منظومه‌لری وسائر اشعاری واردر.

اوویدو { (Oviédo) اسپانیانك اسکی (آستور- یا) خطه‌سنده بر شهری اولوب، همنامی اولان سنجاغك مرکزیدر. مادریدك ۳٥۰ کیلومتره شمال غربیسنده و(اوویا) اسمنده بر کوچك چایك کنارنده واقع اولوب، ۱۰۰۰۰ اهالیسی، دارالفنونی، مصنع بر کلیساسی، صو یولی، طوب فابریقه‌سی وبز وناقیه کبی معمولاتی واردر. عربلرك اوائل حکومتنده اوراده بولنان بر مناسترك اطرافنه التجا ایدن نصارا طرفندن تأسیس اولنه‌رق، موقعنك متانت طبیعیه‌سیله اهل اسلامك الینه چکمه‌مش؛ وبعده اوراده تشکل ایدن (اشتورس) خرستیان دولتنك مرکزی اولمشیدی. — اوویدو دولتی آستوریا دولتنك بو قصبه‌یی مرکز اتخاذ ایتدکدن صکره آلدیغی اسم اولوب، مرکز لیونه نقل اولنجه‌یه قدر، بو دولتده اون حکمدار حکم سورمشلردر، که اسملریله سنهٔ میلادیه حسابیله تاریخ جلوسلری بر وجه آتیدر:

قروئیلا	۷٥۷
آئورلیو	۷٦۸
سیلو	۷۷٤
ایکنجی آلفونس	۷۸۳
ماورغات	۷۸۳
برمود	۷۸۸
ینه آلفونس	۷۹۱
برنجی رامیر	۸٤۲
برنجی اوردونیو	۸٥۰
اوچنجی آلفونس	۸٦٦
برنجی غارسیا	۷۸۸

[آلت طرفیچونه «لیون» ماده‌سنه مراجعت.]

اووید یوپول { (Ovidiopol) روسیه‌نك جنوبنده (دنیستر) نهرینك ساحل یسارنده وبو نهرك قره دکیزه دوکلدیکی محلك ۲۰ کیلومتره یوقاریسنده بر قصبه اولوب، ۳۰۰۰ اهالیسی وطوز اخراجاتی واردر. ایمپراطوریچه قاترینه طرفندن تأسیس اولنه‌رق، شاعر (اووید) ك منفاسی اولان (تومس) شهر قدیمنك موقعنده زعم اولنمغله، بو اسمله تسمیه اولنمشدر.

اوهلاند { (Uhland) آلمانیا شعراسندن اولوب، ۱۷۸۷ تاریخنده (توبینکه) شهرنده طوغمش؛ و ۱۸۶۲ ده وفات ایتمشدر. بر چوق اشعاری وهانله‌لری واردر.

اوهلنشلاکر { (OEhlenschlager) دانیمارقه مشاهیر شعراسندن اولوب، ۱۷۷۸ ده (فردریقسبورغ) ده طوغمش، و ۱۷۵۰ ده وفات ایتمشدر. قوپنهاغ دارالفنوننده ادبیات معلمی بولنمش؛ وبر چوق ملی هانله‌لر ومضحکه‌لر ترتیب ایده‌رك، بیوك بر شهرت واعتبار بولمشیدی. اکثر آثارینی کندیسی آلمانجه‌یه دخی ترجمه ایتمشدر.

اوهماخت { (Ohmacht) آلمانیانك اك مشهور هیکلتراشلرندن اولوب، ۱۷۶۱ تاریخنده (وورتمبرغ) ك (روتوایل) قصبه‌سنده طوغمش، و ۱۸۳٤ ده وفات ایتمشدر. آلمانیانك بر چوق شهرلرنده هیکللر وسائر اثرلر وجوده کتیرمشدر.

اوهیو { (Ohio) آمریقای شمالیده ممالك مجتمعه داخلنده بیوك بر نهر اولوب، (آلغانی) ایله (موتونغاهلا) چایلرینك اجتماعندن تحصلله، ابتدا غربه، بعده جنوبه، صکره ینه غربه ونهایت غرب جنوبی‌یه طوغری آقه‌رق، و(سینسیناتی) ایله (لوییسویل) شهرلری ایچندن کچه‌رك، تقریباً ۱۶۰۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، (جفرسون) شهری اتصالنده و ۳۸° عرض شمالی ایله ۹۱° ۱۸′ طول غربیده (میسیسیپی) ایرماغنه دوکیلور. تابعلرینك باشلیجه‌لری (تنسه)، (کومبرلاند) و(کنتوکی) چایلریدر.

اوهیو { (Ohio) آمریقای شمالیده ممالك مجتمعه‌یی ترکیب ایدن جمهوریتلرك بری اولوب، حدود جنوبیهٔ شرقیه‌سنی تشکیل ایدن نهرك اسمیله مسمادر. شمالاً (میشیغان) جمهوریتیله و(اریه) کولیله، شرقاً (پانسلوانیا)، شرق جنوبی جهتندن (غربی ویرجنیا)، جنوباً (کنتوکی)، غرباً دخی (ایندیانه) جمهوریتلریله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۴۱۰۶۰ مربع کیلومتره واهالیسی ۳۱۰۸۰۶۲ کشیدر. مرکزی (قولومبوس) ایسه ده، اك بیوك وتجارتکاه شهری (سینسیناتی) در. هواسی معتدل ورطیب اولوب، اراضیسی مختلفدر، وبعض طرفلری چول حالنده‌در. واسع چایرلری وبطاقلقلری، مشهور باغلری، شرق جهتنده بر چوق کومور معدنلری، طوزلی صولری، متعدد دمیر یوللری ومنقرض اولمش بر قوم اصلینك یادکاری اوله‌رق بر چوق آثار عتیقه‌سی واردر. بویر ۱۶۳٤ تاریخنده کشف اولنه‌رق، ۱۷۶۳ ده آوروپا مهاجرلری طرفندن اسکان اولنمغه باشلامش، و ۱۸۰۱ ده بر جمهوریت صورتنده وضع اولنه‌رق، ممالك مجتمعه هیئتنه داخل اولمشدر.

اویاپوق { (Oyapok) آمریقای جنوبینك جهت شمالیه‌سنده واقع (غویانه) مملکتنده بر نهر اولوب، ۲° ۳۰′ عرض شمالی ایله ۵٤° ٤۰′ طول غربیده نبعان ایله، ۳۵۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، (اورانژ) قربنده بحر محیط آطلاسی‌یه منصب اولور. بعض خریطه‌لرده بو نهرك مجراسی غویانه‌نك فرانسه‌یه تابع اولان قسمیله برازیلیا آره‌سنده خط حدود کبی کوستریلیور.

اویانو { کرید ولایتنك لاشید سنجاغنه تابع بر قضاسی اولوب، یالکز ۱۶ قریه‌دن مرکبدر.

اوئسانت { (Ouessant) فرانسه‌نك غرب جهتنده وبحر محیط آطلاسیده (فنیستره) ایالتنه ملحق وساحلدن ۲۲ کیلومتره‌لك مسافه‌ده واقع بر کوچك آطه اولوب، طولی ۸ وعرضی ۵ کیلومتره واهالیسی ۲۵۰۰۰ کشیدر. مرکزی (لامپول) قصبه‌سی اولوب، لیمانی وفناری واردر، وصاردلیه بالیقلری چوقدر.

اویس پاشا { سلطان محمد خان ثانی دوری وزراسنده اولوب، باش دفتردار ایکن، ۱۰۹۵ تاریخنده سنان پاشادن صکره مصر والیسی اولمش؛ واوچ سنه صکره اوراده وفات ایتمشدر.

اویس جلایری { (امیر شیخ —) عراق عرب وآذربایجانده حکو-

مت سورن ملوك ايلكانيانك ايكنجيسى اولوب، ٥٧٥ تاريخ هجريسنده دولت مذكوره‌نك بانيسى اولان پدرى امير شيخ حسن جلايرينك وفاتنده بغدادده جلوس ايتمش؛ و٥٧٩ده آذربايجان حاكمى (اخى‌جون)ه غلبه چالەرق، كنديسنى قتل ايله، مظفراً تبريزه داخل اولمشدر. ١٩ سنه حكومت سوردكدن صكره، ٧٧٦ تاريخنده وفات ايدوب، اوغلى سلطان حسين جانشينى اولمشدر. خواجه سلمان ساوجى، شرف رامى، خواجه محمد عصار وعبيد زاكانى زماننده اولوب، كنديسنى مدح ايتمشلردر.

اويس قرنى { (بن عامر) كبار تابعيندن واولياء اللهدن بر ذات اولوب، حضرت فخر كائنات (صلعم) افندمزك زمان سعادتلرنده بولنمش ايسەده، ديدار نبويه‌يه نائل اوله‌مامشدى. بو ذات يمنلى اولوب، وطننده اولديغى حالده، وكيمسه طرفندن ارشاد وتشويق اولنمقسزين، مجرد الهام ربانى يارديميله حضرت نبى محترم افندمز حقنده غياباً فوق العاده بر محبت حاصل، ودين اسلامى قبول ايتمشيدى. حتى حضرت رسول الله افندمزك بر مبارك ديشى دوشديكنى ايشيتديكنده، عجبا دوشن ديش بوميدر يوقسه شوميدر ديه‌رك كمال محبتندن كندى ديشلرينك جملەسنى چيقارمش اولديغى مشهوردر. حقنده بعض احاديث شريفه دخى صادر اولمشدر. حضرت عمر بن خطابك زمان خلافتلرنده مدينۀ منوره‌يه وصولنده، جناب فاروقك فوق العاده حرمت ورعايتنه مظهر اولمش؛ وحضرت عمر كنديسنك دعاسنى طلب ايتمشيدى. بعده بصره‌يه چكيلوب، روايت احاديث شريفه ايله اشتغال ايتمشيدى. كنديسى فقراى صابريندن اولوب، حتى هر كس فقريله وچپلاقلغيله اكلنيرمش. صفين محاربه‌سنده حضرت على (رضه) افندمزك معيتنده اولديغى حالده؛ ٣٧ سنۀ هجريه‌سى شوالنك ١٧ سنده شهيد اولمشدر.

اويغور { ترك وتاتار اقوامندن بر قوم اولوب، بشنجى قرن ميلاديده آسيادن اوروپايه تجاوزله، بو قطعه‌نك شمال شرقى جهتلرنده پك چوق تخريبات وسفك دمايه موجب اولمشلردر. قرون وسطى تاريخلرى بونلرك خونخوارلقلرندن كنايه اوله‌رق، مغلوبلرينك قانى ايچدكلرينى وكوچك چوجقلرى يدكلرينى روايت ايدييورلر. مجارلرك بونلرك احفادى وياخود بو قومك بر شعبه‌سى بولندقلرى مظنوندر. اويغورلرك اسكيدن برى كنديلرينه مخصوص خطلرى وادبياتلرى وار ايدى. او خطله ولسانلرنده يازلمش بعض كتابلرى بولنمشدر.

اويهلى { (Ujhely) مجارستانك (زمپلين) ايالتنده بر قصبه اولوب، زمپلينك ١٣ كيلومتره جنوب غربيسنده واقعدر. ٦٥٠٠ اهاليسى ومكتب اعداديسى واردر.

اويست { (Uist) اسقوچيانك شمالنده‌كى (هبريده) جزايرندن ايكى آطه‌نك اسمى اولوب، (نورت اويست) و(سوت اويست) يعنى شمالى وجنوبى اويست ديمكله معروفدرلر. شماليسى ٢٥ كيلومتره اوزون و٢٠ كيلومتره كنيش اولوب، ٤٠٠٠ اهاليسى واردر. اراضيسى چاليلق اولوب، بر لوردك ملكيدر. جنوبيسى ٣١ كيلومتره اوزون و٣ كيلومتره كنيش اولوب، ٥٥٠٠ اهاليسى واردر. اراضيسى پك آز ايشلنيور. ايكيسندەده خيلى سوده چيقار.

اوئيل سيتى { (Oil-city) يعنى «ياغ شهرى» آمريقاى شماليده ممالك مجتمعه‌نك (پانسلوانيا) خطه‌سنده (پيچبورغ)ك ٢٠٠ كيلومتره شمالنده بر قصبه اولوب، ١٠٠٠٠ اهاليسى واردر. جوارنده كليتلى پترول چيقار.

أهاب { (ياخود يهاب) مدينۀ منوره قربنده بر يراولوب، حديث شريفده مذكوردر.

اهبان { اهبان بن اختذر، اهبان بن اوس اسلمى، اهبان بن صيفى غفارى واهبان بن عياذ خزاعى صحابه‌دن اولوب، ايچلرندن برى «مكلم الذئب» لقبيله ملقب ايسه‌ده، خانغيسى اولديغى متفق عليه اولميوب، ايكنجيسى اولان اهبان بن اوس اولمسى روايتى دها قويدر. اوچنجيسى (وهبان) اسميله و(ابو مسلم) كنيه‌سيله دخى معروف اولوب، بصره‌ده ساكن بولنمش، وقيزى (عديسه) كنديسندن روايت احاديث شريفه ايتمشدر.

اهتمان { شرق روم ايلى ايالتنك تاتار بازارجق سنجاغنه ملحق قضا مركزى بر قصبه اولوب، تاتار بازارجغنك ٥٠ وفلبه‌نك ٨٥ كيلومتره غرب شماليسنده وبلغارستان حدودى قربنده بر اووه‌ده ودمير يول خطى اوزرنده واقعدر. تقريباً

٥٠٠٠ اهالیسی واردر. قربنده (ترازان) ك بناكرده‌سی اولان و (قپولی دربند) اسمیله معروف بولنان بر قلعه وار ایدی، كه ١٨٣٦ تاریخ میلادیسنده هدم اولنمشدر.

اِهدن { جبل لبنان سنجاغنك بترون قضاسنده ناحیه مركزی بر كوچك قصبه اولوب، مرتفع بر محلده واقع اولمغله، یازین هواسی غایت سرین ولطیف وقیشین پك صووق اولدیغندن، قیشین اكثر اهالیسی طرابلس جوارنده (زغرتا) قریه‌سنه اینرلر. سكنه‌سی ٢٠٠٠ راده‌لرنده‌در.

اَهر { آذربایجانده اردبیل ایله تبریز آره‌سنده معمور وخیراتی چوق بر قصبه اولدیغنی یاقوت حموی ذكر ایدیور.

اهرن القس { اسكندریه خرستیان اطباسندن اولوب، سریانی لساننده (كناش) عنوانیله طبه متعلق بر كتاب یازمشدر، كه بوكتاب طبیب (ماسرجیس) طرفندن ایكی مقاله علاوه‌سیله عربی‌یه ترجمه اولنمشدر.

اهرنبرایتستاین { (Ehrenbreitstein) پروسیه‌نك (رین) ایالتنده و (رین) ایرماغنك ساحل یمیننده اوله‌رق، (قوبلنچ) ك قارشیسنده بر قصبه اولوب، ٧٠٠٠ اهالیسی واردر. اوستنده ٢٦٠ متره ارتفاعنده بر قیا اولوب، بونك اوزرنده آوروپانك اك متین قلعه‌لرندن معدود بر قلعه واردر.

اهریمن { اسكی فرس اعتقادنده شرالهی اولوب، ظلمات وكیجه بونك حكمنده زعم اولنوردی. كویا بو اله موهوم (هرمزد) تعبیر ایتدكلری خیر ونور وكوندوز الهیله دائما مخاصمه‌ده بولنمغله، دنیاده ظهور ایدن خیر وشر بونلردن تولد ایدر؛ ونهایت بر كون هرمزدك غلبه چالوب اهریمنی محوایتمسیله، دنیادن شر قالقه‌جق، وانسانلر مسعود یاشایه‌جقلرمش.

اهل صلیب { قرون وسطاده، اراضی مقدسه‌یی یعنی قدس وفلسطینی اهل اسلامك الندن آلمق وسطوت اسلامیه‌یه خلل كتیرمك فكر ومقصد متعصبانه وحسودانه‌سیله، پاپانك ریاست وحمایه‌سی تحتنده اوله‌رق، آوروپاده حكمدارلر ودره‌بكلرینك قوماندە‌لری آلتنده تجمع وكروه كروه ممالك اسلامیه‌یه هجوم ایدن، جماعت متعصبینه ویریلن اسمدر، كه بوده كندیلرینك، علامت فارقه اولمق اوزره، اثوابلرینه دیكمكی عادت ایتمش اولدقلری قرمزی خاچدن نشأت ایتمش بر اسمدر. اهل صلیب محاربه‌لری ٤٩٠ تاریخ هجریسندن ٦٧٠ تاریخنه‌دك ١٨٠ سنهٔ قمریه یعنی ١٧٤ سنهٔ شمسیه دوام ایتمشدر.

اهل صلیب محاربه‌لرینك باشلیجه‌لری ٨ در: برنجیسی ٤٩٠ دن ٤٩٣ تاریخنه‌دك اوچ سنه دوام ایدوب، ابتدا (پیر) اسمنده بر متعصب راهبك وبعده بالذات پاپا ایكنجی (اوربان) ك تشویقیله اویاندیرلمش؛ وبو سفرده اهل صلیب عسكری باشلیجه (بویون) دوقه‌سی (غودفروآی) ایله برادرلری (اوستاش) و (بودوئن)، (ورماندوآ) پرنسی (هوغ)، نورماندیا حكمداری ایكنجی (روبرت)، تارنته پرنسی (بویموند) وتولوز حاكمی (ریموند) ك قوماندە‌سنده‌ایدی. بونلر براً استانبوله قدر كلوب، استانبول بوغازینی كچه‌رك، آناطولی‌یه دخولله، ازنیقی ضبط ایتدكدن صكره، سوریه‌یه كیره‌رك، اورفه، آنطاكیه وقدسی ضبط ایتمشلردر. آناطولیده كندیلرینه قارشی طوران قلیچ آرسلان سلچوقی اولوب، آنجق اهل صلیب پك جمعیتلی اولدقلرندن، مغلوب اولدیغی كبی، سوریه‌ده دخی غلبه بونلرك طرفنده قالمشدی. سوریه‌ده كندیلریله محاربه‌یه كیریشن امرای اسلامك باشلیجه‌لری: موصل صاحبی كربوغا، دمشق صاحبی دقاق بن تتش، طغتكین اتابك، حمص صاحبی جناح الدوله وسائره ایدی. فرنكلر قدسده بر خرستیان دولتی تأسیس ایدوب، مذكور (غودفروآی) ی حكمدار نصب، ودیكر ضبط ایتدكلری قصبه‌لری دخی سائر اهل صلیب امراسنه تقسیم ایتمشلردی.

— ایكنجی اهل صلیب محاربه‌سی ٥٤٢ تاریخ هجریسندن ٥٤٤ تاریخنه‌دك ایكی سنه سوروب، پاپا اوچنجی (اوژن) ك حمایه‌سی آلتنده اوله‌رق، سنت (برنارد) ك تشویقیله ظهوره كلمش؛ واهل صلیب عسكری فرانسه قرالی یدنجی لویی ایله آلمانیا ایمپراطوری (قونراد) ك قوماندە‌سی آلتنده بولنمشدر. بونلر دخی قسطنطینیه وآناطولی طریقیله شامه كیدوب، دمشقی محاصره ایتمشلرسه‌ده، دمشقك مدبر اموری (معین الدین انز) ایله بونك امدادینه كلن موصل صاحبی سیف الدین غازی وبرادری نور الدین محمودك همت وغیرتیله، برشیئه مقتدر اوله‌میوب، مغلوباً وخاسراً مملكتلرینه عودت ایتمشلردر.

— اوچنجیسی ٥٨٥ دن ٥٨٨ تاریخنه‌دك اوچ
سنه دوام ایدوب، پاپا اوچنجی (قلمان) ك حمایه‌سی
آلتنده اوله‌رق، صور باش پسقپوسی (کوییوم)ك
تشویقیله واهل اسلام طرفندن استرداد ایدلمش اولان
قدسك یکیدن ضبطی مقصدیله ظهوره کلوب، فرانسه
قرالی (فلیب اوکوست)، انکلتره قرالی (شارل کور.
دولیون) وآلمانیا ایمپراطوری (فردریق باربروس) پك
کلیتلی اولان اهل صلیب عسکرینه قوماندا ایدرلردی.
بو دفعه دخی اهل صلیب بر شیئه مقتدر اوله‌میوب،
آلمانیا ایمپراطورینك بتون عسکری قیرلمش، وکندیسی
عودتنده سیچلیاده هلاك اولمشدر. فرانسه وانکلتره
قراللری عکایی طول مدت محاصره‌دن وبرچوق تلفات
ویردکدن صکره، نهایت ضبط ایده بیلمشلرسه‌ده،
بینلرینه نفاق دوشمکله، فرانسه قرالی مملکتنه عودت
ایتمش؛ وانکلتره قرالی صلاح‌الدین ایوبینك سطوتنه
قارشی طیانه‌میوب، ٣ سنه ایچون برمعاهده ومتارکه
عقدیله کری دونمکه مجبور اولمشدر. بودفعه مشارالیه
صلاح‌الدین ایوبی اوروپالیلره کرك سلاحلریله وکرك
مدنیت وانسانیتیله بربیوك درس عبرت ویرمشدر.

— دردنجیسی ٥٩٧ دن ٦٠١ تاریخنه‌دك ٤ سنه
سوروب، پاپا اوچنجی (اینوسان)ك حمایه‌سی آلتنده
اوله‌رق، نویلیلی (فولق) اسمنده بر متعصبك تشویقیله
وقوع بولمش؛ واهل صلیب عسکری فلاندره قونتی
طقوزنجی (بودوئن)، شامپانیه صاحبی (ویلهاردوآن)
مونتفرات مارکیسی ایکنجی (بونیفاس) وونديك رئيس
جمهوری (هنری داندولو)نك قوماندسی آلتنده بولنمشدر.
بو دفعه اهل صلیب قسطنطینیه‌یه قدر کلوب، روم
ایمپراطورلغنی فضولاً ضبط ایتمش اولان آلکسیس
آنکلوبی اسقاط ایله، کنج آلکسیسی اجلاس، وبرسنه
صکره ینه تختی ضبط ایتمش اولان (دوقاس مورچوفل)ی
طردله، روم ایمپراطورلغنی کندیلری ضبط ایتمشلردر.
مذکور (بودوآن) ایمپراطور اولوب، دیکر اهل
صلیب رؤساسی دخی روم ایمپراطورلغنك بر طرفنی
وونديكليلر اکثر سواحلی اله‌کچیرمشلردی.

— بشنجیسی ٦١٤ تاریخندن ٦١٨ تاریخنه‌دك
٤ سنه سوروب، پاپا اوچنجی (هونوریوس)ك حمایه‌سی
آلتنده ظهور ایتمش؛ واهل صلیب عسکری اسماً قدس
قرالی بولنان بریانه‌لی ژان ایله مجارستان قرالی ایکنجی
آندریانك قوماندسی آلتنده بولنمش ایسه‌ده، مجارستان
قرالی مملکتنده ظهور ایدن اختلال مناسبتیله عودته
مجبور اولوب، ژان دخی مصرده دمیاطی ضبط
ایتدکدن صکره، ینه ترکله قاچمغه مجبور اولمشدر.

— آلتنجیسی ٦٢٦ دن ٦٢٧ تاریخنه‌دك برسنه
سوروب، پاپا طقوزنجی (غرغوآر)ك حمایه‌سی آلتنده
اوله‌رق، آلمانیا ایمپراطوری ایکنجی فردریق طرفندن
ایقاع اولنمش؛ وبو ایمپراطور بلامحاربه قدسی آلمشیدی.

— یدنجی وسکزنجیسی فرانسه قرالی سنت لویی
طرفندن ایقاع اولنوب، بونلرك برنجیسی ٦٤٦
تاریخندن ٦٥٢ تاریخنه‌دك وردنجی (اینوسان)ك
پاپالغی زماننده، وایکنجیسی دخی ٦٦٩ ده وردنجی
(قلمان) ك پاپالغی زماننده وقوع بولمشدر. بونلرك
برنجیسنده سنت لویی مصره هجوم ایدوب، دمیاطی
ضبط ایده‌بیلمش ایسه‌ده، بعده مغلوب اولوب، عسکرنده
دخی وبا ظهور ایتمکله، اسیر دوشمش؛ وآغر بر فدیهٔ
نجاتله قورتلوب، قدسه چکیله‌رك، بعض قلعه‌لرك
تعمیریله مشغول اولدقدن صکره، فرانسه‌یه عودت
ایتمشیدی. ایکنجیسنده ایسه تونسه کیدوب، وصولنی
متعاقب برعلت ساریه‌دن وفات ایتمش؛ وبرادری اهل
صلیب عسکرینه قوماندا ایدوب، تونس حاکمندن
بوسفرك مصارفنی آلدقدن صکره، فرانسه‌یه دونمشدر.

اهل صلیب محارباتنك ختامندن صکره قدسده‌کی
خرستیان حکومتی دخی ثبات ایده‌میوب، فلسطین
یکیدن اهل اسلامك الینه کچمشدر. اهل صلیب
محاربه‌لری آوروپا ایله عالم اسلام آره‌سنده مناسباتی
تزییده سبب اولمغله، اوروپالیلر امم اسلامیه‌نك
مدنیتندن وصنایع ومعمولاتندن اورنك آله‌رق، او
وقتدن تمدن وترقی‌یه باشلامشلردر.

اهلونه { ونام دیکرله لیونو (Livno) بوسنه ولایتنك تراونیك سنجاغنده وسنجاغك
منتهای جنوب غربیسنده اوله‌رق تراونیكك ٧٠
کیلومتره جنوب غربیسنده قضا مرکزی برقصبه اولوب،
٥٠٠٠ قدر اهالیسی واردر.

اهلی { (طیب زاده —) سلطان مراد خان ثالث دوری شعراسندن اولوب،
ادرنه‌لیدر. اکثر علوم وفنونده ماهر وتصوفدن بهره
دار ایدی. بعض قاضیلقلرده بولنمشدر. شو بیت جملهٔ
اشعارندندر.

بیلمز سرمیانیی خیالات اهلی
آچماز راز لبن کشف وکرامات اهلی

اهلیٔ ترشیزی { (مولانا —) ایران شعراسندن اولوب، اولاد تیموردن سلطان حسین مرزایه منسوب ایدی. ۹۰۲ تاریخنده وفات ایتمشدر. چغتایی‌الاصل اولوب، «تورانی» عنوانیله دخی معروفدر. سلطان مشارالیه بر کون باغ ایچنده اکلنمکده اولوب، کیمسه‌نك ایچری‌یه براقلمامسنی تنبیه ایتمش اولدیغندن، (بخت) اسمنده بر سیاه‌کوله صاحب ترجمه‌نك دخولنه مانع اولمش؛ شاعر دخی بداههٔ ایکی بیت یازوب، بر قوف المانك ایچنده قویه‌رق، باغه کیرن بر آقار صویه براقمش؛ وسلطان حسین المایی آلوب اوقوینجه، درحال دخولنه اذن ویرمش. مذکور ایکی بیت شونلردر:

دو چشمم فرش آن منزل که سازی جلوه گاه آنجا
بهرجا پا نهی خواهم که باشم خاك راه آنجا
چه خوش بزمیست رنگین مجلس خاقان چه سود اما
که نتوان شد سفید از شومیٔ بخت سیاه آنجا

— ۹۳۴ تاریخنده تبریزده وفات ایدن (اهلیٔ خراسانی) بشقه اولسه کرکدر.

اهلیٔ شیرازی { (مولانا —) مشاهیر شعرای ایراندن اولوب، شاه اسمعیل صفوینك خدمتنده بولنمشدر. غایت لطیف وسلیس اشعاری واز آن جمله ۱۲۰۰۰ بیتدن مرکب دیوانی، و«سحر حلال»، «شمع وپروانه»، «رسالهٔ نغز»، «ساقی نامه» و«فوائد الفوائد» عنوانلریله بش منظومه‌سی واردر. ۹۴۲ تاریخنده شیرازده وفات ایدوب، خواجه حافظك تربه‌سی جوارنده دفن اولنمشدر. شو ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

ماچنین بیخود اگر یار رسد بر سرما
که دهد مژده اگر دل نطپد در برما

—

یامن نامه‌بوررا نزد خود ازوفا طلب
یاتوکه پاکدامنی صبرمن ازخدا طلب

اهواز { (یاخود سوق‌الاهواز) ایرانك جنوب غربیسنده خوزستان خطه‌سنده وکارون نهرینك ساحل یسارنده یعنی شرقنده بر قصبه اولوب، بصره‌نك ۱۲۵ کیلومتره شمال شرقیسنده ودیزفولك ۱۲۰ کیلومتره جنوبنده‌واقعدر. اهواز اوائل دور اسلامده بیوك ومعمور بر شهر اولوب، خوزستان خطه‌سی دخی اکثریا اهواز اسمیله یاد اولنوردی. شمدیکی حالده اسکی شهر خرابه‌لرینك بر کنارنده واقع کوچك بر قصبه اولوب، آنجق ۱۶۰۰ اهالیسی وزمان معموریتندن قالمه بعض آثاری واردر. اسکی اهوازك خرابه‌لری کارون ساحلی بوینجه ۱۱ مسافه‌ده ممتد اولیور. هواسی آغیر وصیتمه‌سی چوقدر. ییلان وعقربلرینك کثرتیله مشهوردر. پرنج محصولاتی چوق وشکر وحرماسی پك ایدر. هر نه قدر بو شهرك ملوك فرسدن شاپور ویا آردشیر طرفندن بنا ایدلمش اولدیغی مروی ایسه‌ده، دور اسلامده اساساً تجدید ایدلمش اوململیدر، که اطرافنده‌کی خرابه‌لرده کوریلن آثار کوفی خطیله وعربی العباره یازیلرله محرردر. کارون اوزرنده بیوك ومصنع بر کوپریسی وجوارلری سقی ایچون ینه دور اسلامده یاپلمش بیوك برسدك خرابه‌لری واردر. شهرك قارشیسنده علی بن موسی رضی (رضه) حضرتلری طرفندن مدینه‌دن خراسانه عزیمتی اثناسنده بنا اولنمش بر جامع شریف بولندیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیورسه‌ده، الیوم موجود اولوب اولمدیغی معلوم اوله‌مدی. [اهواز خطه‌سیچون «خوزستان» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اهیمه { (یاخود ییهمه Éhimé, Iéhimé) جاپونیانك جنوب جهتنده اولان (سیقوق) جزیره‌سنك منقسم بولندیغی ایکی ایالتك بری اولوب، آطه‌نك غرب شمالی طرفنده‌در. مساحهٔ سطحیه‌سی ۹۰۰۰ مربع کیلومتره واهالیسی ۱۳۳۶۰۰۰ کشی اولوب، مرکزی (ماچویان) شهریدر.

ایاد { قبائل عربدن برینك جدی اولوب، حقنده بعض نوادر منقولدر. بنی ایاد عراق جهتنه هجرت ایتمشلردی. — حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمزك دخی بو اسمله بر آزادلیسی وار ایدی، که (ابو السمح) کنیه‌سیله دخی معروفدر. کندیسندن بعض احادیث شریفه منقولدر.

ایاز { سلطان محمود سبکتکینك مقربیندن اولوب، عقل وفطانت وصداقتله ممتاز اولمغله، پادشاه مشارالیهك کندیسنه فوق‌العاده محبت واعتمادی وار ایدی. بو صفتله مشهور اولوب، بعض

شعرا «محمود وایاز» عنوانیله منظومه‌لر یازمشلردر.

ایاس بن اوس { (بن عتیك بن عمرو اشهلی) صحابه‌دن وانصاردن اولوب، احد وقعه‌سنده شهید اولمشدر.

ایاس بن بکیر { (بن عبد یالیل بن ناشب کنانی لیثی) صحابه ومهاجریندن اولوب، اك اول اسلامه کلنلردن ایدی. بدر، احد، خندق وسائر غزواتده معیت حضرت رسول اللهده بولنمش؛ و ٣٤ تاریخ هجریسنده وفات ایتمشدر. ابن عباس(رضه)دن روایت احادیث شریفه ایلمشدر. ینه صحابه‌دن عاقل، عامر وخالد اسملرنده اوچ قرداشی دخی وار ایدی.

ایاس بن ثعلبه { بودخی صحابه‌دن وانصاردن اولوب، ابو امامه کنیه‌سیله مکنادر، کندیسندن بعض احادیث شریفه منقولدر. — ایاس بن رباب مزنی یاخود ایاس بن معاویه بن قره، ایاس بن سهل جهنی انصاری، ایاس بن عبدالله ابو عبدالرحمن فهری، ایاس بن عبدالله بن ابی الذباب الدوسی، ایاس بن عبد ابو عوف مزنی، ایاس بن عدی انصاری، ایاس ابو فاطمه یاخود ابن ابی فاطمه، ایاس بن قتادهٔ عنبری، ایاس بن معاذ انصاری وایاس بن ودقه دخی صحابه‌دندرلر.

آیاس { [«آیاس» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ایبار { (Ibar) روم ایلنده بر نهردر، که یکی‌پازارده (موقره) طاغلرندن نبعانله شرق جنوبی‌یه آقه‌رق، مترووییچه‌یه واصل اولنجه، جنوبدن کلن وکندیندن بیوك اولان (اینتیچه) نهریله برلشه‌رك، شماله طوغری دونر، وبعده صربیه‌یه داخل اولوب، جمعاً ١٨٠ کیلومتره قدر جریاندن صکره، طونه تابعلرندن (موراوه) نهرینك غربی شعبه‌سی اولان (صرب موراوه) یه دوکیلور.

ایباره { یاخود سان میکل‌ده — (San-Mi-guel-de-Ibarra) آمریقای جنوبینك اقوآدور جمهوریتنده بر قصبه اولوب، (کیتو) شهرینك ٧٧ کیلومتره شمال شرقیسنده و(ایمبابورو) بر کانك اتکنده واقعدر. ١٢٠٠٠ اهالیسی، ملایم وصاغلام هواسی، شکر قامشی وپاموق محصولاتی وایشلك تجارتی واردر.

ایبر { (Ibères) اسپانیانك اسکی اهالیسنه ویریلن اسم اولوب، روایته کوره بوقوم ابتدا بتون آوروپای غربیده ساکن بولنمشیکن، بعده آسیای وسطیدن کلن کلتلر طرفندن یوسکوردیله‌رك، پیرنه طاغلرینك اوته‌طرفنه چکلمشیدی. پیرنه طاغلرینك بعض جهتلرنده بولنان (باسق) قومنك (ایبر)لرك بقیة السیوفی اولدقلری دخی مظنوندر. اسپانیانك سائر طرفلرنده ایسه غوتلر، واندال‌لر وسائر قوملرله قاریشوب، نهایت رومالیلرك استیلاسی زمانلرنده بسبتون لاتینلاشمشلردر. ایبر اسمنه کلنجه اسپانیانك قسم شرقیٔ شمالیسنده (ابره) ایرماغنك اسم قدیمی اولان (ایبروس)دن مشتقدر.

ایبروس { (Ibérus) اسپانیانك شمال شرقی قسمنده بر واسع حوضه تشکیل ایده‌رك آقان (ابره) ایرماغنك اسم قدیمی اولوب، بو مناسبتله اوخطه‌یه دخی (ایبریا) اسمی ویرلمش، وبعده بواسم بتون اسپانیایه وپورتکیز شبه جزیره‌سنه تعمیم اولنمش؛ وبوقطعه‌نك اهالیٔ قدیمهٔ اصلیه‌سنه دخی (ایبر) دینلمشیدی.

ایبریا { (Ibérie) مادهٔ آنفه‌ده بیان اولندیغی اوزره، عن اصل ابره حوضه‌سنه وبعده بتون اسپانیا وپورتکیز شبه جزیره‌سنه اطلاق اولنان اسمدر. — بواسم جغرافیای قدیمه‌ده قافقاسیاده شروان ایله کرجستانك بر قسمندن عبارت اولان بر خطه‌یه دخی اطلاق اولنوردی. حتی اسپانیا اهالیٔ قدیمه‌سنك اورادن کلمش اولدقلرینی ادعا ایدنلر دخی واردر.

ایبك { (ملك معز) یدنجی قرن هجری اواسطندن اعتباراً ١٣٥ سنه مصرده حکومت سورن و(ممالیك بحریه) عنوانیله معروف اولان غلامان اتراکك برنجیسی اولوب، ابتدا ملوك اکراددن ملك صالحك کوله‌سی ایکن، مشارالیه طرفندن مناصب عالیه‌یه ترفیع اولنمش؛ وملك صالحك وفاتندن صکره بر مدت حکومت سورن زوجه‌سی (شجرة الدر)ی تزوجله، بونك خلفی اولان ملك اشرفه اتابك اولمشیدی. بر سنه صکره یعنی ٦٤٩ تاریخنده سائر مملوکلرله بالاتفاق، ملك اشرفی موقع اقتداردن اسقاط ایله، کندیسی سلطان مصر اولمشدر. بعده حاکم مصر بدرالدین لؤلؤك قیزینی دخی تزوج ایتمکله، شجرة الدرله آراسی آچیلوب، نهایت ٦٥٥ تاریخنده مومی الیها

طرفندن جامعده قتل ایتدیرلمشدر. اوغلی ملك منصور علی جانشینی اولمشدر.

ایبیقوس (Ibycus) یونان قدیم شعراسندن اولوب، قبل المیلاد ٥٤٠ تاریخلرنده ایتالیانك (رجیوم) شهر قدیمنده نشأت ایتمش؛ وبرمدت سیسام حكمداری پولیقراتك یاننده بولنمشدر. روایته كوره برطاقم حیدودلر طرفندن قتل اولنمغله، قتلی صره‌سنده باشی اوستندن اوچان بر طاقم طورنه قوشلرینه خطاباً «سز بنم قتلمه شاهد اولكز» دیمش؛ برمدت صكره بو حیدودلرك ایكیسی بر قاچ قورنه كورمكله، بربرلرینه «ایشته ایبیقوسك شاهدلری» دینجه، بریسی ایشیدوب، بو سوزی محكمه‌یه تبلیغ ایتمش؛ ومرقوملر طوتیلوب، استنطاق اولندقلرنده، جنایتلرینی اعتراف ایتمشلر.

ایبیكوی (Ibicuy) آمریقای جنوبیده آرژنتین جمهوریتنك (بونس آیرس) ایالتنده بر نهردر، كه (سان لویی) شهری جوارنده (بوروپی) ایله (سانته ماریه) چایلرینك اجتماعندن بالتشكل، شمال غربی‌یه طوغری آقار، و ٤٠٠ كیلومترولك جریاندن صكره، (اوروغای) نهرینه دوكیلور.

ایپسوس (Ipsus) آناطولینك كوتاهیه وآنقره جهتلرینه مصادف اولان (فریجیا) خطهٔ قدیمه‌سنك مركزی بولنمش اولان (كلنه) شهر قدیمنك شمال غربیسنده واقع بر كوچك قصبه ایدی، كه بیوك اسكندرك وفاتندن صكره سردارلری بیننده وقوع بولان وبو جهانكیرك ملكنك درده تقسیمنی انتاج ایدن بر بیوك محاربه‌نك محل جریانی بولنمش اولمغله مشهوردر.

ایپسویچ (Ipswich) انكلتره‌ده (سوفولق) قونتلغنك مركزی بر شهر اولوب، (نورویق) شهرینك ٦٠ كیلومترو جنوبنده و(اورول) نهری اوزرنده واقعدر. ٣٥٠٠٠ اهالیسی، دمیردن بر كوزل كوپریسی، بر قاچ خسته‌خانه‌سی، بر تیمارخانه‌سی، سائر بر چوق كوزل ابنیه‌سی، دمیرخانه‌لری، سفائن انشاسنه مخصوص دستگاهلری، صابون، ایپلیك وسائره فابریقه‌لری واردر.

ایپسیلاندی (Ipsilanti) عن اصل طربزونلی اولوب، درسعادتده یرلشمش بر روم خاندانیدر، كه ترجمانلق وباش طبیبلك خدمتلریله دولت علیهٔ عثمانیه نزدنده بیوك بر حرمت واعتبار قزانمش ایكن، بالآخره دولتك علیهنده بولنمشدر. بو خاندان افرادینك الك مشهورلری اوچ كشی اولوب، برنجیسی (آلكساندر ایپسیلاندی) در، كه بر خیلی مدت افلاق پرنسی اولوب، بعده درسعادتده عودتله بیوك بر نفوذ واقتداره مالك ایكن، اوغلی قسطنطینك روسیه ایله اولان مناسبات خفیه‌سندن طولایی، توجهدن دوشوب، ١٨٠٥ تاریخنده، ٨٠ یاشنده اولدیغی حالده، اعدام اولنمشدر. — ایكنجیسی بونك اوغلی مرقوم (قسطنطین ایپسیلاندی) در، كه تاكنچلكندن یونانك استقلالی خیالنه دوشوب، روسیه ایله اولان مناسبات خفیه‌سی آشكارلنمش اولدیغی حالده، پدرینك خاطرینه رعایةً ١٧٩٩ ده بغدان، و ١٨٠٢ ده افلاق بكی اولمش؛ و روسیه دولتی كندیسنی حمایه ایتمكله، یدی سنه مدتله مأموریتنی التزام ایتدیكندن، دولتین بیننده بر محاربه وقوعنه سبب اولدقدن صكره، روسیه‌یه قاچوب، ١٨١٦ ده اوراده وفات ایتمشدر. — اوچنجیسی بونك اوغلی آلكساندر ایپسیلاندی روسیه‌ده عسكر اولوب، ١٨١٤ ده میرالای وبعده ایمپراطور آلكساندرك یاوری اولمش؛ و ١٨٢٠ ده یونانك استقلالنی استحصال مقصدیله و(اتریا) عنوانیله تشكل ایدن جمعیت خفیه‌نك ریاستنه چكمش؛ وبر سنه صكره بر طاقم سرسریلرله پروتی چكوب، اعلان عصیان ایتمش ایسه‌ده، مغلوب اولوب، آوستریایه قاچمغه مجبور اولمش؛ وآوستریا دولتی طرفندن توقیف اولنه‌رق، یدی سنه موقوف قالدقدن صكره، ١٨٢٨ ده ویانه‌ده وفات ایتمشدر.

ایپصاره (Ipsara یاخود Psara) جزایر بحر سفیدده ساقزك ٢٠ كیلومترو غرب شمالیسنده بر كوچك آطه اولوب، اولجه بر ناحیه‌دن عبارت ایكن، اخیراً قضا اتخاذ اولنمشدر. آطه‌نك شمالدن جنوبه اولان طولی ١٠ وعرض وسطیسی ٥ كیلومترو اولوب، اهالیسی تقریباً ١٠٠٠ كشیدن عبارتدر. شرابی ایی اولوب، راقی، اوزوم، انجیر، بال، پنیر كبی بعض محصولاتی وبغدای وآرپه حاصلاتی واردر. حیواناتی تقریباً ٣٥٠٠ قیون وكچی ایله بر مقدار صیغیر وسائره‌دن عبارتدر. جنوب غربیسنده اوچ كوچك وایصسز آطه بولنیور.

ایپصاله ادرنه ولایتنك ده آغاج قضاسنده صوفیلو قضاسنه تابع ناحیه مركزی

بر قصبه اولوب، مریج نهری ساحل یسارینك ٧ کیلومتره
شرقنده ونهر مذکورك منصبنده اولان (اینوز)ك ٣٧
کیلومتره شمال شرقیسنده اوله‌رق، مریجه دوکیلن بر
چایك اوزرنده واقع و ٣٥٠٠ اهالیی جامعدر. روم
ایلینك اك اول فتح اولنان قصبه‌لرندندر.

ایپك { آرناوودلغك قسم شمالیسنده قوصوه ولایتنده تابع سنجاق مرکزی بر شهر
اولوب، پرزرینك ٧٥ کیلومتره شمال غربیسنده
واشقودره‌نك ١١٠ کیلومتره شرق شمالیسنده،
آرناوود آلپلری نامیله معروف اولان اشقودره سلسلهٔ
جبالنك شرق جنوبی اتکنده، همنامی اولان وآق
درینه دوکیلن بر نهرك اوزرنده وبر اووه‌نك کنارنده
واقعدر. آرناوودجه واسلاوجه اسمی (پچ) در. قسم
کلیسی اسلام اولمق اوزره ١٨٠٠٠ اهالیسی، ١٠
جامع شریفی، ٢ مدرسه‌سی، ١ رشدیه‌سی، ١٠ قدر
صبیان مکتبی، ١ حکومت قوناغی، ١ قشله‌سی، ١ حمامی،
٥٥٠ دکان ومغازه‌سی و ١٠ خانی واردر. جوامعنك
اك بیوك ومصنعی سلطان محمد خان ثانی حضرتلرینك
بنا کرده‌سی اولان جامع شریفدر. میاه جاریه‌سی چوق
اولوب، باغ وباغچه‌لری پك کوزل وهواسی لطیفدر.
قصبه‌نك اوست طرفنده اسکی بر کلیسا وایکی ساعت
بعدنده (دچان) اسمیله معروف بیوك بر مناستر بولنیور.
اهالیسی کاملاً آرناوود اولوب، عادات قدیمهٔ ملیه‌لرینی
محافظه‌ده تعصبلری زیاده اولمغله، خشونت طبع ایله
معروفدرلر. درون شهرده کار قدیم تفنك وطبانجه
ایله سائر اسلحه یاپیلور. دباغخانه‌لری دخی چوق
اولوب، سختیان وکاوساله اعمال اولنور. — ایپك
قضاسی همنامی اولان سنجاغك منتهای شمال شرقیسنده
اولوب، شرقاً پرشتنه سنجاغیله، جنوباً یاقووه قضاسیله،
غرباً اشقودره ایالتیله وغوسینه قضاسیله، غرب شمالی
جهتندن برانه قضاسیله، شمالاً دخی یکیپازار سنجا-
غیله محدود ومحاطدر. ٢٠٠ قدر قریه‌دن عبارت
اولوب، اهالیسی تحریر ایدلمه‌مش اولدیغندن، مقدار
صحیحلری بیلنه‌میورسه‌ده، قضانك وسعتنه، قریه‌لرینك
بیوکلکنه وعلی‌الخصوص هر خانه‌ده ساکن عائله‌لرك پك
کثیر النفوس اولدقلرینه باقیلور ایسه، ٥٠٠٠٠ دن
آشاغی اولمسه کرکدر. بونلرك طاغلیلری کیفه‌لق خلقنه
مخصوص بر صورتده یاشایوب، قبیله‌لر تشکیل ایدیورلر؛
وسرکشلکله مشهور اولوب، بینلرنده قان دعوالرینه
رعایت ایدرلر. اراضیسنك قسم اعظمی طاغلق ودوز
یرلری قوملق اولوب، زراعتی خیلی کریدر. میوه‌لری
وعلی‌الخصوص الماسلری مشهوردر.

ایپك { سنجاغی. آرناوودلق قطعه‌سنك منتهای شمالنده وقوصوه ولایتنك غربنده
واقع اولوب، شمالاً یکی پازار سنجاغیله، غرباً قره
طاغ حدودیله، غرب جنوبی جهتندن اشقودره ولایتیله،
جنوباً مناستر ولایتنك پرزرین سنجاغیله، شرقاً دخی
پرشتنه سنجاغیله محدود ومحاط اولدیغی حالده، ایپك
یاقووه، غوسینه، برانه وترغوویشته اسملریله ٥ قضادن
مرکبدر. اراضیسنك قسم اعظمی طاغلق اولوب،
آرناوودلق آلپلری دینلن ومحلنجه (موقره) و(سوقه)
طاغلری نامیله معروف اولان بیوك بر سلسلهٔ جبال
لوانك ایچنده جنوب غربیدن شمال شرقیه طوغری
ممتد اولور؛ ویالکز غوسینه وبرانه قضالری جبال
مذکوره صرتنك شمال غربیسنده وبناءً علیه طونه
مائله‌سنده اولان (لیم) نهری حوضه‌سنده، ودیکر
قضالری سلسلهٔ جبالك شرق جنوبیسنده وآدریاتیق
مائله‌سنده بولنیور، و(آق درین) حوضه‌سنك قسم اعظم
شمالیسنی حاویدر. کرك مذکور سلسلهٔ جبالك اتکلرنده
وکرك بو سلسله‌یه مربوط طاغلرده بر چوق اورمانلر
ومرعالر بولنوب، خیلی کراسته قطع اولنور، واهالیسی
کلیتلی قویون وسائر حیوانات بسلرلر. طاغلرك آره‌لرنده
ونهرلرك کنارلرنده خیلی دوز یرلر وکوزل وادیلر دخی
بولنوب، طوپراغی اولدقجه منبت ایسه‌ده، زراعتی
پك کریدر. محصولات زرعیه‌سی انواع حبوباتله
متنوع وکوزل میوه‌لردن عبارتدر. ایپك ویاقووه
شهرلرنده اسلحه وکومش آوانی ایله صیرمه‌لی آرناوود
اثوابی وبعض ایپکلی قاشلر اعمال اولنه‌رق، بو ایکی
شهرده خیلی تجارت اجرا اولنور. طاغلرده کلیتلی
پینیر وساده یاغ دخی چیقار. لوانك نفوسی هنوز
تحریر اولنمدیغندن، بو بابده بر کونه معلومات صحیحه
ویرمك ممکن دکلسه‌ده، هر حالده مقدارلری ١٥٠٠٠٠
کشیدن دون اولمسه کرکدر. بونلرك قسم کلیسی مسلمان
اولوب، خرستیانلری آزدر، وبونلرده اورتودوقس
وقتولیکه منقسمدرلر. عموم اهالیسی آرناوود اولوب،
یالکز غوسینه وبرانه قضالری اهالیسنك بعضیسی
بوشناقجه تکلم ایدرلرسه‌ده، آرناوودجه دخی بیلیرلر،
واخلاق وعاداتجه آرناوودلردن فرقلری یوقدر. عموم

سنجاق اهالیسی وعلی‌الخصوص ایپك ویاقوه مالیسور-لری یعنی طاغلیلری فوق العاده جسور وجنكاور اولوب، آنجق عادات واخلاق قدیمه‌لرینی محافظه‌ده تعصبلری زیاده اولدیغندن، نظامات جدیده واسباب مدنیتك قبولنده هربار تعندلری مشاهده اولنمقده‌در.

ایپولی { (Ipoli) مجارستانده بر نهردر، که (نیوغراد) ایالتنده نبعانله، (ناکی‌هونت) ایالتی ایچندن چکدکدن، و ١٤٠ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، طونه‌یه منصب اولور.

ایتاپیقورو { (Itapicuru) برازیلیاده بر نهردر، که (سراده مارانهو) سلسلهٔ جبالندن نبعانله، ١٨٠ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، (مارانهو) جزیره‌سنك قارشیسنده (سان‌یوسه) قوینه دوکیلور.

ایتاخ { خلفای عباسیه‌دن معتصمك رجالندن وامرای اتراكدن اولوب، عن اصل كوله وآشچی بولنمش ایكن، جسارت وتدبیر فوق-العاده‌سی سایه‌سنده اقصای مراتبه نائل اوله‌رق، معتصمك عندنده قدر واعتباری پك عالی اولدیغی كبی، خلفی اولان متوکلك دخی اعتماد وتوجهنه نائل اولمش ایسه‌ده، بعده قزانمش اولدیغی نفوذ وقوت موجب اندیشه اولمغله، خلیفه‌نك امریله اسحاق بن ابراهیم طرفندن بغداده جلب وحبس اولنه‌رق، ٢٣٥ تاریخنده محبسده وفات ایتمشدر.

ایتارد { (Itard) فرانسه‌نك مشاهیر اطباسندن اولوب، صاغر ودلسزلرك احوال تشریحیه وطبیه‌سیله توغل، وبونلر حقنده بر طاقم كتابلر تألیف ایتمشدر. بونلرك تربیه‌سیله اصلاح احواللرینه صرف اولنمق اوزره، ٨٠٠٠ فرانقلق بر واردات دخی براقمشدر. ١٧٧٥ ده (اورزون) قصبه‌سنده طوغوب، ١٨٣٦ ده وفات ایتمشدر.

ایت‌الاربع { وایت‌الحسن جزایرده (حصن ناپولیون) دن ١٢ كیلومتره مسافه‌ده (جرجراه) طاغنك تپه‌سنده ایكی مستحكم قصبه اولوب، اهالیلرینك یاپدقلری اسلحه ومجوهراتله مشهوردرلر. بش آلتیشر بیك نفوسلری واردر.

ایتاكی { (Ithaque) یونان دكیزنده واقع جزائر سبعه‌نك بری اولوب، كفالو-نیا ایله آیاماوره آره‌سنده واقعدر. طولی ٥٨ وعرضی ٨ كیلومتره اولوب، ١٠٠٠٠ اهالیسی واردر. قالامو، قاستوس ومغانیسی جزایر صغیره‌سی دخی بوكا مربوطدر. مركزی جنوب شرقی ساحلنده‌كی (واتی) اسكله‌سیدر. طاغلری صرب اولوب، جزئی مقدار بغدای محصولاتیله كوزل اوزومی، شرابی وزیتون باغیسی واردر. زمان قدیمده مشهور اولیس وتلماقك وطنی اولوب، شاعر مشهور اومیروسك تصویر ایتدیكی بعض محللری الیوم فرق اولنمقده‌در.

ایتالوس { (Italus) برروایته كوره اولیسك اوغلی وتلماقك برادری ودیكر بر روایته كوره، یونانده آرقادیا حكمداری اولوب، ایتالیایه چكه‌رك، اوراده بر مدت حكم سورمش اولمغله، مملكت مذكوره بونك اسمنه نسبتله ایتالیا تسمیه اولنمشدر، دیه تواریخ قدیمهٔ یونانیه‌ده مسطوردر.

ایتالیا { (Italie) آوروپانك جنوبنده واقع طار واوزون بر شبه جزیره ایله بوكا مربوط بر قاچ آطه‌دن مركب بیوك بر قطعه اولوب، آوروپانك دول معظمه‌سندن بریدر. زمان قدیمده هر بر پارچه‌سی بر اسمله مسمی اولدیغی كبی، اورته طرف دخی حیواناتنك كثرتی مناسبتیله «حیوانات یری» معناسیله (ویتالیا) تسمیه اولنوب، بعده بو اسم (ایتالیا) صورتنه بالتحویل بتون شبه جزیره‌یه اطلاق اولنمشدر.

موقعی، حدود ومساحه‌سی. — ایتالیانك قره‌یه متصل اولان شمال قسمی واسعجه اولوب، بعده طار-لشه‌رق، طار واوزون بر مستطیل صورتنده جنوب شرقی‌یه طوغری اوزانیر، وبر چیزمه شكلنی آلیر. شمالاً اسویچره وآوستریا ایله، شمال شرقی جهتندن ینه آوستریا ایله وآدریاتیق دكیزیله، شرقاً ینه آدریا-تیق دكیزیله و(اوترانته) بوغازیله، جنوب شرقی طر-فندن یونان دكیزیله، جنوب غربی جهتندن (تیرن) دكیزیله، غرباً دخی فرانسه ایله محدوددر. اكثر اطرافی دكیزله محاط اولدیغی كبی، قره جهتندن دخی بویوك طاغلر صرتلریله محاط اولوب، یالكز شمال شرقی جهتندن آوستریا ایله اولان حدودی غیر طبیعیدر. حدود بریه‌سی ١٤٠٠ وسواحلی ٣٢١٠ كیلومتره اولوب، جزایرینك سواحلی دخی آیریجه ٣١٢٨ كیلومتره طولنده‌در. ایتالیا سیچلیا آطه‌سیله برابر ٤٠′ ٣٦° ایله ٤٠′ ٤٦° عرض شمالی و ٤° ١٠′ ایله ٨′ ١٦° طول شرقی آره‌سنده ممتد اولوب،

یالکز شبه جزیره‌نك طولی ۸۷۰ وسیچلیا ایله برابر ۱۰۲۰ کیلومتره‌در. عرضی ایسه جهت شمالیه‌سنده ۵۰۰ کیلومتره‌یی تجاوز ایدیورسه‌ده، ایکی دکیز آره‌سنده ۱۳۰ کیلومتره‌یه قدر اینر. آطه‌لرله برابر مساحهٔ سطحیه‌سی رسماً ۲۹۶ ۳۲۳ و(استریچکی)نك تحقیقاتنه کوره ۲۸۸ ۵۳۹ مربع کیلومتره‌در. ایتالیا وسعت اراضیجه آوروپا دولنك اونجیسی، نفوسجه آلتنجیسی ووسعت اراضیه نسبةً نفوسنك کثرتی جهتجه دخی دردنجیسیدر.

شکل طبیعیسی، طاغلری.— ایتالیا طبیعت اراضیجه اوچ قسمه منقسم اولوب، برنجی قسمی جهت شمالیه‌سیدر، که «یوقاری ایتالیا» اسمیله دخی معروف اولوب، آلپ وآپنین طاغلریله محاط اولان(پو)ایرماغی حوضه‌سندن عبارتدر. بونك اطرافی یوکسك طاغلردن واورته‌سی واسع وغایت محصولدار بر اووه‌دن عبارتدر. ایکنجیسی شبه جزیره‌در، که طولاً بریاندن بریاندك (آپنین) سلسلهٔ جبالی ممتد اولوب، یوکسك طاغلردن، کوزل وادی وبایرلردن ومحصولدار اووه‌لردن مرکب مثلی نایاب بریردر. اوچنجیسی دخی سیچلیا وساردنیه آطه‌لریله سائر کوچك جزایردن مرکبدر. بووجهله ایتالیانك طاغلری باشلیجه ایکی طاقدن یعنی آلپ وآپنین سلسله‌لرندن عبارتدر. آلپ طاغلری ایتالیانك شمال وشمال غربی حدودنده بر نصف دائره صورتنده ممتد اولوب، فرانسه واسویچره‌ده اولان اتکلری آز میلانلی اولدیغی حالده، ایتالیا طرفنه متوجه اولان یوزلری پك دیك وصرپدر. بوسلسله‌نك صرتی اکثر طرفلرده خط حدودی تشکیل ایتدیکندن، (مونت بلانق) کبی اك مرتفع طاغلرینك دخی بر طرفی ایتالیایه عائددر. بو سلسله‌یه مربوط اوله‌رق بعض طاغلر جنوبه طوغری ایتالیا طوپراغنده اوزاندقلری کبی، (پو) ایرماغی حوضه‌سنی تشکیل ایدن اووه‌نك اورته‌سنده بریسنده دخی بعض طاغلر واردر، که بونلرك هیچ برینك سرمدی قارلرله مستور اوله‌جق درجه‌ده ارتفاعی اولمیوب، اکثریسی زمرد کبیدر.

آپنین سلسله‌سی ایسه آلپ سلسله‌سنك بر شعبه‌سی حکمنده اولوب، (پو) ایرماغی حوضه‌سنك جنوبنده ابتدا شرقه وبعده جنوبه طوغری امتداد له، بتون ایتالیایی طولاً شق ایده‌رك، مسینه بوغازینه واصل اولوب، وبلکه بوغازك اوته طرفنده‌کی سیچلیا طاغلری دخی بوکا مربوط عد اولنه‌بیلیر. کرك آلپ وکرك آپنین سلسله‌لری حقنده اسم مخصوصلری صره‌سنده تفصیلات ویرلمش اولدیغندن، شوراجقده زیاده تطویله حاجت کورمیورز. نفس ایتالیاده هر نه قدر شمدیکی حالده ینار حالنده یالکز (وزوو) برکانی ایسه‌ده، بو قطعه‌نك سائر طرفلرنده دخی بر چوق برکان علامتلری وغاز ویا چامور افراز ایدر طاغلرله میاه جاریهٔ حاره‌سی واردر. سیچلیاده دخی مشهور (اتنا) برکانی آتش افشان اولدیغی کبی، بو جزیره‌نك شمالنده اولان کوچك آطه‌لرده دخی بر ایکیسی یانمقده وقصوری سونمش بر چوق برکانلر بولنور.

انهاری.— ایتالیانك انهاری چوق اولوب، سواحلنی احاطه ایدن دکیزلرك هر برینه متعددلری دوکیلیورسه‌ده، وسعتنك عدم مساعده‌سی وطاغلریله ساحللرینك قربیتی مناسبتیله، بونلردن اکثریسنك کنیش حوضه‌لری اولمیوب، مجرالری دخی قیصه‌در. اك بیوك نهری شمال جهتنده‌کی (پو) ایرماغی اولوب، یوقاری ایتالیا تمامیله بو ایرماغك حوضه‌سندن عبارتدر. بو ایرماق آلپ سلسله‌سنك شرق و جنوب جهتیله آپنین سلسله‌سنك شمال جهتندن آقان صولرك اکثرینی جمع، وبرچوق بیوك نهرلری اخذ ایله واسع بر اووه‌نك ایچندن غربدن شرقه طوغری آقه‌رق، وندیك کورفزینه منصب اولور. آلپدن اینه‌رك صول کنارندن بو ایرماغه دوکیلان نهرلرك باشلیجه‌لری: دویره بالته، سسیا، تسین، آد، اولیوومینچو؛ آپنیندن اینوب صاغ کنارندن پویه دوکیلنلرك ایسه اك بیوکی(تانارو) نهریدر. پوایرماغنك شمالنده تالیامنتو، پیاده، برنتا نهرلریله (آدیج) ایرماغی وجنوب جهتنده دخی بر قاچ نهر، ینه بوحوضه‌نك داخلنده اولدقلری حالده، پو ایرماغنه دوکلمیوب، طوغریدن طوغری‌یه آدریاتیق دکیزینه منصب اولورلر. ایتالیانك ایکنجی نهری(تیبر) در، که آپنین سلسله‌سنك غرب جهتندن نبعانله، جنوب غربی‌یه طوغری وروما شهرینك ایچندن آقه‌رق، اومبریا ولاتیوم خطه‌لرینی جامع اولمق اوزره، ایکنجی درجه‌ده بر حوضه تشکیل ایدیور. بونك شمالنده اولان طوسقانه خطه‌سی (آرنو) و(اومبرونه) نهرلرینك تشکیل ایتدکلری غربه متوجه ایکی حوضه‌دن عبارت اولوب، بونلردن آرنو، که بیوجك بر نهردر، فاورانسه‌نك ایچندن چکر. بواوچ حوضه‌نك آلت

رقنده يعنى جنوبنده وآپنينك جهت شرقيه‌سنده‌كى انهارك ايسه جمله‌سى كوچك وقصبه اولوب، ذكره شايان حوضه‌لر تشكيل ايتميورلر.

كوللرى. — ايتاليانك بر خيلى كوللرى اولوب، مجموعنك مساحهٔ سطحيه‌سى ٢١٠٧ مربع كيلومتره‌در. اك بيوكلرى آلپ سلسله‌سنك اتكلرنده‌كيلر اولوب، بونلرك‌ده باشليجه‌لرى وربانو، مايور، لاريو (ونام‌ديكرله قومه) وجمله‌نك اك بيوكى اولان (غارده) كوللريدر. آپنين سلسله‌سنك اتكلرنده دخى بر چوق كوللر بولنوب بونلردن اراضىٔ كلسيه‌ده اولانلرى پك سطحى واراضىٔ بركانيه‌ده‌كيلرى غايت درينه‌در. بونلرك باشليجه‌لرى (اومبريا) ده‌كى (تراسيمنه) ايله (لاتيوم) ده‌كى بولسنه، ويقو، براچيانو، آلبانو، نمى وماتزه كوللريدر.

سواحل وجزايرى. — ايتاليانك سواحلى پك چوق اولوب، سواحل غربيه‌سندن فرانسه حدودندن (اسپچه) برونـنه قدر جنوه كورفزينى تشكيل ايدن ساحلى طاغلق وقيالق ايسه‌ده، مع هذا منظره‌سى كوزلدر، وبتون كورفز بوينجه ممتد بر شهر كورينه‌جك صورتده‌ياليلر، كوشكلر وفابريقه‌لرله مستوردر. اسپچه بروني چكلنجه ايتاليا دونماسنك مركزى وترسانه‌سى اتخاذ اولنان اسپچه ليمانى كلير. بوليمانك جنوبنده (آرجنتاريو) برونـنه قدر ممتد اولان طوسقانه ساحلى نهرلرك اينديردكلرى چامورلردن متشكل آلچق وبعض بطاقلقلرى حاوى اولوب، وقتيله آطه بولنمش اولان بعض منفرد طاغ‌وتپه‌لرى دخى واردر. بو ساحلك بعض‌برون‌وقويلرى‌وار ايسه‌ده، طبيعى ليمانلرى‌اولميوب، (ليوورنو) دن بشقه ذكره شايان اسكله‌سى يوقدر. بو ساحلك قارشيسنده بر چوق آطه‌لر بولنوب، اك بيوكلرى (البه) آطه‌سيدر. ديكرلرينك باشليجه‌لرى غورغونه، قاپرايه، پيانوزه، مونته قريستو وجيليو آطه‌لريدر. مذكور (آرجنتاريو) برونندن (چيرچلو) برونندك اولان لاتيوم ساحلى دوز وبطاقلق اولوب، هـواسى آغيردر. چيرچلو برونندن (پوليقاسترو) كورفزينه دك ممتد اولان ناپوليتان ساحلى ايسه غائته، ناپولى وسالرنه كورفزلرى كبى كوزل ومنظره وهوالرينك لطافتيله مشهور اوچ بيوك كورفزى حاوى اولوب، ايتاليا سواحلنك اك ايسيدر. بو ساحلك قارشيسنده دخى برطاقم جزاير اولوب، اسكيا، قاپرى، پروچيده، ونتوتنه، پونچه، پالماروله ورامونه آطه‌لرندن‌عبارتدر.

بو ساحلك جنوبنده اولان (قلابره) نك ساحل غربيسى (پوليقاسترو) و(سانته اوفيميا) كورفزلريله بونلرك جنوبنده اولان براوچنجى كورفزى شاملدر. بواوچنجى كورفزك نهايتنده قلابره ساحليله سيچليا ساحلى آره‌سنده (مسينه) بوغازى ناميله معروف طار بر بوغاز آچيلوب، بعده قلابره ساحلى شرقه وشماله طوغرى دونه‌رك، بو خطه‌نك‌شرقنده و(سانته اوفيما) كورفزى آرقه‌سنده (اسكيلا) دنيلن ديكر بركورفز بولنيور. يونان‌دكيزنده ايتاليانك مذكور اسكيلادن بشقه (تارنته) كورفزى دخى واردر، كه ايتاليا كورفزلرينك اك بيوكيدر. بو كورفزك شرق شمالى طرفينى قپايان (اوترانته) شبه جزيره‌سى يونان دكيزينى آدرياتيقدن آيران (اوترانته) بوغازينى تشكيل‌ايده‌رك، اورادن‌يوقارى اولان‌ساحل (مانفردونيا) كورفزينه‌قدر دوزاولوب، يالكزدنيانك‌اك صاغلام وكوزل ليمانلرندن اولان (برينديسى) قوينى حاويدر. ساحل‌غربيسى بطاقلقلرى حاوى اولان مذكور كورفزك شمالنده‌كى (غارغانو) طاغندن (آنقونه) شهرينه قدر ساحل غايت دوز اولوب، شهر مذكورك ليماننى تشكيل ايدن بر كوچك قويدن صكره، راونه شهرينه قدر ينه بو حالده‌در. اورادن آوستريا حدو- دينه‌دك اولان ونديك ساحلى ايسه كول صورتنده قره‌لرك ايچنه كيرمش برطاقم كورفزلر، دكيزك ايچنه ارزانمش كوچك برونلر، شبه جزيره‌لر وآطه‌لردن عبارتدر، كه بونلرك اكثريسى آره‌لرندن نهرلر وايرماقلر آقوب، دكيزه قاريشيور.

ايتاليانك شرق جهتنده آطه‌لرى اولميوب، سواحل غربيه‌سى قارشيسنده بولنان ويوقاريده ذكر اولنان كوچك آطه‌لردن بشقه ايكى بيوك وبونلرك اطرافنده ديكر بر قاچ‌ده كوچك آطه‌لرى واردر. بيوكلرينك برى (سيچليا) در، كه ايتاليانك جنوب غربيسنده او- لوب، آنجق ٣ كيلومتره وسعتى اولان (مسينه) بوغازيله قره‌دن آيرلمشدر. شرقدن غربه طولى ٢٧٥ كيلومتره‌در. مثلث الشكل اولمغله، زمان قديمده بومعنايه دلالت ايدن (تريناقريا) اسميله تسميه اولنمشيدى. مساحهٔ سطحيه‌سى ٢٥٧٩٨ مربع كيلومتره‌در. آپنين سلسله- سنك مابعدى اولمق اوزره، بر سلسلهٔ جبال مسينه بوغازندن باشلايه‌رق، جزيره‌نك ساحل شماليسى بوينجه منتهاى غربنه طوغرى ممتد اولور، ودكيزك ايچنه بر طاقم برونلر وقيالر اوزاتديغى كبى، جنوبه

طوغری اوزانیر شعبه‌لری دخی واردر. مذكور
سلسله‌نك اك یوكسك طاغی (مادونیا) اولوب، بونك
(انتنه) دینلن ذروه‌سنك ۱۹۷۰ متره ارتفاعی
واردر. آطه‌نك ساحل شرقیسنده (اتنا) بركانی منفرد
بر حالده كسب ارتفاع ایده‌رك، ۳۳۰۵ متره یو-
كسكدر. جزیره‌نك دیگر طرفنده دخی بركان اثرلری
وایلیجه ومعدن صولری چوقدر. نهرلرینك اكثری
ساحل جنوبیسندن آق دكیزه دوكیلوب، بونلرك
باشلیجه‌لری بلیجه، پلاتانی وسالسودر. (سیمتو)
و(القنطره) نهرلری دخی شرق جهتنده (اتنا) نك ایكی
طرفندن آقه‌رق، یونان دكیزینه منصب اولورلر.
سیچلیانك ساحل غربیسی دیك وطاغلق اولوب،
بارچلونه، ترمینی، پالرمو وقاستلاره كورفزلرینی
حاویدر. ساحل جنوبیسی ایسه دوز اولوب، قوی
ولیمانی اولمدیغندن، ذاتاً اوجهتده كثیرالوقوع اولان
فرطونه‌لرده سفائنجه پك چوق سقطلق وقوع بولور.
ساحل شرقیسنده (سیراقوسه) و(آغوسته) لیمانلرینی
حاوی ایكی صاغلام قوبی واردر.

سیچلیانك ساحل شمالیسنك قسم شرقیسی قارشیسنده
(لیپاری) آطه‌لری بولنیور، كه اك بیوكلری اولان
نفس لیپاری آطه‌سیله وولقانو، پاناریه، استرومبولی،
سالینه، فیلیقودی، وآلیقودی آطه‌لرندن مركب اولوب،
جمله‌سی اراضئ بركانیه‌دن عبارتدر، وحتی ایچلرندن
(وولقانو) ایله (استرومبولی) الآن وقت وقت آتشلر
پوسكورتمكده‌در. ینه ساحل شمالینك آچیقلرنده وپالر-
مونك قارشیسنده (اوستیقه) اسمیله‌ینه اراضئ بركانیه‌دن
دیگر بر آطه بولنیور. سیچلیانك ساحل غربیسی قار-
شیسنده دخی (اغاده) اسمیله معروف بر طاقم جزایر
اولوب، فاوینیانه، ماریتیمو ولوانچو آطه‌لرندن عبا-
رتدر. جنوب غربی ساحلنك قارشیسنده وپك آچیقده
(پانتلاریا) اسمیله بیوجك بر آطه بولندیغی كبی، بونك
جنوب شرقیسنده وخیلی اوزاقده دخی لیموزه، لا-
میدوزه ولامپینی اسملریله اوچ آطه واردر، كه موقعاً
آوروپادن زیاده آفریقایه ارتباطلری واردر.

ایتالیا بیوك جزیره‌لرینك ایكنجیسی (ساردنیه)
اولوب، ایتالیانك غربنده وقورسیقه‌نك جنوبنده او-
له‌رق، شمالدن جنوبه ممتد مستطیل الشكل بر آطه‌در.
ساردنیه جسامتجه سیچلیادن پك آز كوچك ایسه‌ده،
كرك قوهٔ انباتیه ومعموریتجه وكرك مقدار نفوسجه
اوندن پك كریدر. شمالدن جنوبه اولان طولی ۲۴۵
كیلومتره اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۲۳۸۴۲ مربع
كیلومتره‌در. ساردنیانك طاغلری بر برلرندن آیری
اوچ طاقم اولوب، اك یوكسكلری آطه‌نك وسطلرنده
وساحل شرقیسی قربنده اولان (جنارجنتو) طاغی او-
لوب، بونك اك یوكسك ذروه‌سی ۱۸۶۴ متره ارتفا-
عنده‌در. شمال جهتنده (غالوره) و(لیمباره) وجنوب
غربی جهتنده دخی (قامپیدانو) طاغلری بولنیور.
جزیره‌نك غرب جهتنده دخی بعض منفرد طاغلر
واردر. نهرلرینك اك بیوكی (جنارجنتو) طاغلرندن
نبعان‌له، غرب جنوبی‌یه طوغری آقه‌رق (اوریستانو)
كورفزینه دوكیلن (تیرسو) نهریدر. نو، ساماسی
وقوكیناس نهرلری دخی ایكنجی درجه‌ده‌در. دیگر انها-
رینك چوغی یازین قورور. وبعضلری سواحله قریب
بر طاقم بطاقلقلر تشكیل ایده‌رك، آطه‌نك هواسنی
تسمیم ایدرلر. ساردنیه‌نك ساحل شرقیسی قیالق ودوز
اولوب، یالكز شمالی قسمنده سفائنك یاناشمسنه مساعد
اولان (ترانووه) كورفزی وبونك آغزنده (تاووله)
آطه‌سی بولنیور. شمال شرقی ساحلنك قارشیسنده
وساردنیه ایله قورسیقه آطه‌لری آره‌سنده‌كی (بونیفا-
چو) بوغازینك خارجنده (قاپره) و(مادلنه) آطه‌لریله
دیگر بر قاچ كوچك آطه واردر. شمال غربی ساحلی
(آستیاره) كورفزی نامیله بیوك بر كورفزدن عبارت
اولوب، شمال غربی جهتنده ینه بو نامله بر آطه دخی
واردر. ساحل غربیسی پورتو قونته، آلكرو واو-
ریستانو قویلرینی حاوی اولوب، بو اوچنجی قوی پك واسع
ایسه‌ده، بطاقلقلرله محاط وهواسی آغیردر. ساردنیه-
نك جنوب غربیسنده (سان پیترو) و(سان آنتیاقو)
اسملریله ایكی آطه اولوب، ایكنجیسی بر كوپری ایله
قره‌یه مربوطدر. ساحل جنوبیسی باشلیجه (غالیاری)
كورفزندن عبارت اولوب، بونك اورته‌سنده كوزل
بر لیمانك ایچنده آطه‌نك مركزی اولان غالیاری شهری
موجوددر.

اقلیم وهواسی. — ایتالیانك هواسی عمومیت
اوزره معتدل وكوزل ایسه‌ده، قسم شمالیسنده یعنی
(پو) ایرماغی حوضه‌سنده قیشین صوغوق ویازین صیجاق
زیاده اولوب، هوانك انقلاباتی دخی پك سریعدر.
شبه جزیره‌نك جهت شرقیه‌سی شمال شرقی روزكارینه
متوجه اولمغله، هواسی سرین وصاغلام وبطاقلقلری

بك آزدر. جهت غربیه‌سنه كلنجه جنوه كورفزینك سواحلنده هوا معتدل ورطیب اولوب، طوسقانه ولاتیوم خطه‌لرینك هواسی ایسه یابس اولدیغی حالده، كرك سواحلده‌كی بطاقلقلر وكرك ایچ طرفلرده‌كی كوللر مناسبتیله آغیر وصیتمه‌لیدر. ناپولیتان خطه‌سنك هواسی صیجاقجه اولوب، بو خطه هواجه ایتالیانك اك كوزل یریدر. بو خطه‌ده قیشین دخی نادراً قار یاغار. سیجیلیانك هواسی زیاده‌جه صیجاق ایسه‌ده، ینه صاغلام اولوب، دكیزدن كلن ملتم روزكارلری حرارتنی تعدیل ایدرلر؛ ویالكز شرق جنوبیدن اسن روزكاری فنادر. بو آطه‌نك یالكز یوكسك طاغلرینه قیشین قار یاغار. سارد نیه‌نك هواسی ایسه هم یابس وهمده بطاقلقلرك كثرتندن وشمال شرقی روزكارندن محفوظ اولمسندن طولایی پك آغیر وصیتمه‌لیدر.

محصولات وحیوانات ومنابع ثروتی. — ایتالیا قطعه‌سی شمالدن جنوبه طوغری خیلی اوزون اولدیغندن، عرضاً برقاچ اقلیمك محصولاتنی ویردیكی كبی، ارتفاعجه دخی مختلف هوالری حاویدر. آلپ طاغلرینك مرتفع محلّلری نوروج وسیبریادن نشان ویردكلری حالده، سیجیلیا وقالابره‌نك باصیق یرلرینك آفریقادن فرقلری یوقدر. محصولاتی دخی اقلیم وهوانك ایجابنه كوره مختلفدر. نوع محصولاتجه ایتالیایی عمومیت اوزره درت قسمه تقسیم ایدیورلر: برنجیسی باشلیجه پرنج محصولاتی ویرن شمال قسمیدر، كه (پو) ایرماغی حوضه‌سندن عبارت اولوب، ۴۷° ایله ۴۴° عرض شمالی بیننده واقعدر، ووسطی درجهٔ حرارتی ۱۲ ایله ۱۵ آره‌سنده در؛ ایكنجیسی زیتون آغاجنك یتشدیكی وسط قسمیدر، كه ۴۴° ایله ۴۱° عرض شمالی بیننده واقعدر، ووسطی درجهٔ حرارتی ۱۵ ایله ۱۶ درجه آره‌سنده‌در؛ اوچنجیسی پورتقال ولیمون آغاجلرینك یتشدیكی جنوب قسمیدر، كه ۴۱° ایله ۳۹° ۳۰′ عرض شمالی بیننده اولوب، وسطی درجهٔ حرارتی ۱۶ ایله ۱۸ آره‌سنده‌در؛ دردنجیسی شكر قامشنك یتشدیكی سیجیلیا وقالابره قسمیدر، كه ۳۵° ۳۰′ ایله ۳۷° عرض شمالی بیننده واقع اولوب، وسطی درجهٔ حرارتی ۱۸ ایله ۱۹ آره‌سنده‌در. آنجق سواحل ایله مرتفع اولان ایچ طرفلر آره‌سنده‌كی فرق بو قاعدهٔ عمومیه‌نك خارجنده‌در. مثلا جنوه قسم شمالیده ایكن، پورتقال، لیمون وحتی خرما آغاجلرینی دخی یتیشدیردیكی حالده، ناپولینك حذاسنده اولان (آولینو) ده یالكز قسم شمالی‌یه مخصوص اولان محصولات یتیشیر. ایتالیانك حاوی اولدیغی ۳۹ ۶۳۰ ۰۰۰ دونم اراضیدن ۳۴ ملیونی ویركو آلتنده اولوب، یالكز بش بچق ملیونی اراضئ خالیه وغیر مزروعه‌دن عبارتدر. آنجق بو مقداره كوللر، یوللر وسائر بوكبی ویركی ویرمز یرلر دخی داخلدر.

ایتالیاده حاصل اولان حبوباتك باشلیجه‌سی بغدای وایكنجی درجه‌ده مصر اولوب؛ آرپه، چاودار، یولاف وسائر حبوباتی دها آزدر. حبوباتی یالكز پك بركتلی سنه‌لرده اهالیسنك احتیاجنه تقابل ایده‌بیلوب، سائر سنه‌لرده احتیاجاتنك اونده برینی خارجدن ادخاله مجبوردر. زراعتی اكثر محلّلرنده طرز قدیم اوزره اولوب، آنجق حكومتك سعی وغیرتی وهر طرفده متعدد زراعت مكتبلری ونمونه جفتلكلری آچمسی سایه‌سنده كوندن كونه ترقی ایتمكده، وزراعت ماكینه‌لریله آلات جدیدهٔ زرعیه كیتدكجه چوغالمقده‌در. پرنج محصولاتی پك چوق اولوب، بتون (پو) حوضه‌سی واسع بر پرنج تارله‌سی حكمنده‌در، وآچلش اولان حسابسز جدوللر واسطه‌سیله اوقدر كوزل اروا اولنور، كه هندستانده اولان كتنك وادیسندن صكره دنیاده اك زیاده پرنج ویرر بو اووه‌در، دینه‌بیلیر. ایتالیانك جنوبنده وغرب سواحلیله آپنین وآلپ طاغلرینك جنوب غربی‌یه متوجه اولان بعض بایرلرنده زیتون آغاجلری پك كلیتلی اولوب، وسطی اوله‌رق ایتالیانك سنوی اخراج ایتدیكی زیتون یاغنك قیمتی ۲۰۰ ملیون فرانقی متجاوزدر. ایتالیا دنیانك اك چوق باغلری حاوی ممالكندن اولدیغی حالده، شراب اعمالی الآن اصول قدیمه‌ده اجرا اولندیغندن، شراب محصولاتی فرانسه‌دن چوق كریدر. معهذا سیجیلیانك (مارساله)، طوسقانه‌نك (كیانتی)، پیامونته‌نك (باردلو) وونه‌دیكك (والپولیچلا) شرابلری مشهوردر. بتون ایتالیاده یاپیلان شراب آشاغی یوقاری بر ملیار فرانق قیمتنده‌در. پورتقال، لیمون، ترنج ومانندلرینه محصولات سنویه‌سی ۳۴ وبادم ایله سائر میوه‌لر دخی ۴ ملیون فرانق قدر تخمین اولنمشدر. ایتالیانك اورمانلری وقتیله حسن اداره ومحافظه اولنه‌میوب، اتلاف ایدلمش اولدیغندن، بوكونكی كونده واسع وكلیتلی كراسته اخراجنه مساعد اورمانلر بولنه‌میورسه‌ده، اوته‌ده بریده بولنان كوچك اورمانلر مجموعنك مساحهٔ

سطحیه‌سی ٤ ملیون دونمدن زیاده اولوب، حاوی بولندقلری متنوع آغاجلرك ایچنده کلیتلی یبانی کستانه، آشیلانمامش زیتون، فستیق وسائره آغاجلری دخی واردر.

حیوانات اهلیه‌سی آز اولوب، بتون ایتالیانك قویونلری ۹ ملیونه بالغ اوله‌میور، ٥ ملیونه قریب صیغیری، ۲ ملیوندن زیاده کچیسی، ۱ ملیونی متجاوز طوموزی دخی واردر. بیکیرلری یدی یوز بیکه قریب اولوب، بو مقداره یقین مرکبلری واوچیوز بیك قدر استری واردر. مرکبلری غایت کوزل اولوب، بیکیرلری عادیدر. یالکز ایتالیانك جنوبنده‌کیلر بر آز دها ایيدر، وساردنیه آطه‌سنده‌کیلر کوچك اولمغله برابر قوتلیدرلر. صیغیرلری دخی کوچك وعادی اولوب، یالکز شمال جهتلرنده اسویچره بوغالریله جنسلری اصلاح اولنمشدر. قویونلرینك یاغیسی دخی قبادر. آریلری چوق اولوب، کلیتلی بال حاصل اولدیغی کبی، ایپك بوجکلری دخی کلیتله یتیشدیریلوب، پك چوق ایپك چیقاریلور. ایتالیا اوروپا ممالکی ایچنده ایپك محصولاتجه برنجی اولدیغی کبی، بتون کرهٔ ارضده دخی چیندن صکره ایکنجی اولوب، دنیاده حاصل اولان ایپك مجموعنك بر ثلثی ایتالیاده حاصل اولور. حیوانات وحشیه‌سی آوروپای جنوبی‌یه مشترك اولان انواعدن عبارت اولوب، قورد، آیی، تیلکی، صانسار وسائره بولنیور. سه‌ده، کیك، یبانی کچی، قره‌جه وحتی یبانی طوموزلر دخی پك ندرت اوزره وهمان یالکز آو ایچون محفوظ اورمانلرده بولنیور.

معادنه کلنجه، ایتالیانك قسم شمالیسنده تارومالیلرك زمانندن مشهور واسلحه اعمالنه مستعمل دمیر معدنلری چوق اولدیغی کبی، (البه) آطه‌سنك دمیری دخی مشهور وچلیك اعمالنه پك الویریشلیدر. آلپ سلسله‌سنده (روزه) طاغنك آلتنده اسکیدن بری مشهور بر آلتون معدنی بولندیغی کبی، لومبارديادہ باقیر، چنقو وجیوه معدنلری دخی واردر. کرك لومبارديا وپیاموتته‌ده وکرك طوسقانه‌ده مرمر اوجاقلری وطبق وسائره اعمالنه الویریشلی طوپراقلر چوقدر. سیجلیاده کوکورد وقیا طوزی کثرت اوزره‌در. ایتالیانك وعلی الخصوص ساردنیه‌نك سواحلنده کلیتلی دکز طوزی دخی چیقوب، آوروپانك هرطرفنه اخراج اولنور. ایتالیاده الك آز بولنان معدن کمور معدنیدر.

اهالیسی، جنسیت ولسان ومذهبلری. —
ایتالیانك عموم اهالیسی ۳۱۸٤۳٦۰۷ کشی اولوب، بونلرك جمله‌سی ایتالیان جنسیتنه وقتولیك مذهبنه منسوبدرلر. یالکز ٤۰۰۰۰۰ کشی قدر سائر لسانلرله متکلم اولوب، بونلرك نصفی اسکندربکك وفاتندن صکره ایتالیایه هجرتله قلابره وسیجلیاده یرلشمش اولان آرناودلردر، که اووقتدن بری کندی لسان واخلاقلرینی واکثریسی اورتودوقس مذهبنی دخی محافظه ایتمکده درلر. آلپ طاغلرینك اتکلرنده وحدود بوینده ۱۳۰۰۰۰ قدر فرانسز، ۷۲۰۰۰ قدر اسلاو وبر قاچ بیك آلمان بولندقلری کبی، اوترانته خطه‌سنده دخی ۱۸۰۰۰ قدر روم وساردنیه‌ده بر قاچ بیك قطالونیه‌لی یعنی اسپانیول واردر. مذهبه کلنجه ۶۲۰۰۰ قدر پروتستان، ۳۸۰۰۰ یهودی وآرناودلردن عبارت اولان ۱۰۰۰۰۰ قدر اورتودوقس بولنوب، قصوری کاملاً قتولیکدر. ایتالیادن بهر سنه ۱۶۰۰۰۰ دن زیاده نفوس آمریقا، آفریقا، آسیایه وآوروپانك سائر ممالکنه هجرت ایتدکلری حالده، ینه اهالی موجوده‌سنه سنوی تولداتدن ۳۰۰۰۰۰ نفوس مقداری ضم اولنمقده‌در، که هجرت ایدنلرله برابر سنوی تولداتك وفیاتدن تفاوتی ٤٦۰۰۰۰ دن آشاغی دکلدر.

ایتالیاده زمان قدیمده بر قاچ قوم ساکن بولنوب، متعدد لسانلر سویلنمکده بولنمش ایسه‌ده، روما دولتنك غلبه‌سیله بتون ایتالیایی ضبط ایتمسی اوزرینه، لاتین لسانی شبه جزیره‌نك هر طرفنه انتشار ایتمش؛ وآنجق هر خطه‌ده لاتین لسانی لسان محلینك بعض تعبیراتیله قاریشه‌رق، وعلی الخصوص اونك شیوه‌سنی آله‌رق، ایتالیانك هر طرفنده بشقه بر صورت آلمشدر. بو سببه مبنیدر، که بوکونکی کونده ایتالیانك هر طرفنده ایتالیان لسانی تکلم اولنمقده ایسه‌ده، بو لسانك هر خطه‌یه مخصوص بر شیوه وصورت تکلمی واردر. لسان مذکورك شعبه‌لری باشلیجه سکز اولوب، برنجیسی (قارنیق) لسانیدر، که وندیك خطه‌سنك شمالی جهتنده وایستریاده تکلم اولنه‌رق، بر آز قبادر، وبردرجه‌یه قدر آلمانجه ایله قاریشیقدر؛ ایکنجیسی (وندیك) لسانیدر، که وندیك خطه‌سنه مخصوص اولوب، غایت ظریف وانیجه بر شیوه‌سی وار ایسه‌ده، بوده بعض درجه آلمانجه‌یه تابعدر؛ اوچنجیسی

(غالو ايتاليان) لسانيدر، كه لومبارديا و پيامونته جهتلرنده تكلم اولنه‌رق، سرت وقبا شيوه‌سى واردر، وجزئى درجه‌ده آلمان شيوه‌سنه تابع اولمشدر؛ دردنجيسى (ليغوريا)لسانيدر، كه جنوه سواحلنه مخصوص اولوب، اختلاط بحريسى جهتيله عربجه، اسپانيولجه، فرانسزجه وروجه‌دن بر چوق كلمه‌لر اخذ ايتمشدر؛ بشنجيسى طوسقانه وروما شعبه‌سى اولوب، اوته‌دنبرى اكثر ادبا وشعرا بو خطه‌لرده وعلى الخصوص فلورانسه‌ده ظهور ايتديكندن، بو لسان ايتاليانك لسان رسمى وادبيه‌سى حكمنه كچمشدر؛ آلتنجيسى (سامنيت) لسانيدر، كه قلابره‌دن بشقه بتون ايتالياى جنوبيده مستعمل اولوب، بعض اشعارى دخى واردر؛ يدنجيسى سيچليا وقلابره‌ده وسكزنجيسى دخى ساردنيه‌ده سويلنيلان لسانلردر. آنجق ايتاليانجه‌نك بو شعبه‌لرى بيننده‌كى فرق جزئيات قبيلندن وباشليجه شيوه وصورت تلفظدن عبارت اولوب، ايتاليانلرك جمله‌سى بربرلرينك لساننى پك قولاى آكلارلر. اساساً ايتاليانجه غايت لطيف وسليس برلسان اولوب، هله شعره وتياترويه پك الويريشليدر.

تقسيماتى. — ايتاليا قطعه‌سى يقين وقتلره كلنجه‌يه قدر برچوق قراللق، دوقه‌لق وساتر حكومتلره منقسم اولديغندن، بونلرك اكثريسى اليوم آيرى آيرى بر خطه عد واعتبار اولنه‌رق، هرنه قدر حكومت بو تقسيماته رعايت ايتميوب، بتون مملكتى ٦٩ ايالته تقسيم ايتمش ايسه‌ده، جغرافياده ينه باشليجه تقسيمات عتيقه‌يه اعتبار اولنور. بو خطه‌لر ١٦ اولوب، وسعت ونفوسلرى وحاوى اولدقلرى ايالتلرله برابر بروجه زير ذكر اولنور:

مربع كيلومتره	اهالى	خطه	ايالت
٢٩ ٣٤٩	٣ ٢٠٤ ٣٩٠	پيامونته	١ تورينو ٢ قونئو ٣ نوواره ٤ آلكساندريا
٥ ٢٨٢	٩٢٤ ٩٢٤	ليغوريا	٥ پورتوماوريچيو ٦ جنوه
٢٤ ٣٤٢	٧١٧ ٧٤٠	ساردنيه	٧ ساسارى ٨ قاليارى
٢٣ ٥٠٧	٣ ٨٧٢ ٧٩٢	لومبارديا	٩ ميلان ١٠ پاويه ١١ قرپو ١٢ سوندريه ١٣ برغامو ١٤ برشيا ١٥ قرامونه ١٦ مانتووه
٢٣ ٤٦٤	٢ ٩٧٤ ٨٢٨	ونديك	١٧ ورونه ١٨ ويچنجه ١٩ پادووه ٢٠ ترويزو ٢١ بلونه ٢٢ اودينه ٢٣ ونديك ٢٤ رووينغو
٢٠ ٥١٥	٢ ٢٨٠ ٢١٩	اميليا	٢٥ پياچنچه ٢٦ پارمه ٢٧ رجيو ٢٨ مودنه ٢٩ فراره ٣٠ بولونيه ٣١ راونه ٣٢ فورلى
٩ ٧٠٤	٩٨٨ ٢٧١	ماركه	٣٣ پزارومع اوربينه ٣٤ آنقونه ٣٥ ماچراته ٣٦ آسقولى پيچنو
٢٤ ٠٥٣	٢ ٣١٦ ٢٠٤	طوسقانه	٣٨ آرچو ٣٨ فلورانسه ٣٩ لوقه ٤٠ پيزه ٤١ ليوورنو ٤٢ سيانه ٤٣ غروستو ٤٤ ماسه مع قراره
١ ٦٣٣	٦٠٣ ١٤٦	اومبريا	٤٥ پروجه
١١ ٩١٧	٩٤٧ ٠٩٧	لاتيوم	٤٦ روما
١٧ ٢٧٣	١ ٣٩٦ ٢١٦	آبروچه	٤٧ ترامو ٤٨ كيتى ٤٩ آقويلا ٥٠ قامپوباسو
١٧ ٩٩٥	٣ ٥٢٣ ٢٥٧	قامپانيه	٥١ بتونتو ٥٢ ترادى لابوره ٥٣ ناپولى ٥٤ آولينو ٥٥ سالرنو
٢٢ ١١٥	١ ٦٧١ ٤٠١	پوايه	٥٦ فوجه ٥٧ بارى ٥٨ لچه
١٠ ٦٧٦	٥٢٦ ٩٨٢	بازيليقاته	٥٩ پوتنچه
١٧,٢٥٧	١ ٣١٧ ١٧٣	قالابره	٦٠ قوسنچه ٦١ قتانچارو ٦٢ رجيو
٢٩ ٢٤١	٣ ١٤٨ ٩٥٨	سيچليا	٣٣ مسينه ٦٤ قتانيه ٦٥ سيراقوسه ٦٦ قالتانيسته ٦٧ جيرجنتى ٦٨ پالرمو ٦٩ تراپانى
٢٩٦ ٣٢٣	٢٩ ٩٤٣ ٦٠٧	بتون ايتاليا	

بو حساب ١٨٨٦ تاريخ ميلاديسنده اجرا اولنان استاتستيقه كوره اولوب، او وقتدن برى يعنى اوچ سنه‌ده اهالى ايكى مليونه قريب مقدارده تزايد ايتمشدر.

ايتاليا طوپراغى ايچنده و(ماركه) خطه‌سنك شمالنده (سان‌مارينو) اسميله معروف مستقل بر كوچك جمهوريت

بولنوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۵۹ مربع کیلومتره واهالیسی ۷۸۴۰ کشیدن عبارتدر.

شهر وقصبه‌لری. — ایتالیانك كرك وقوعات تاریخیه‌جه وكرك علوم ومعارفجه اوته‌دن‌بری شهرت بولمش بر چوق شهر وقصبه‌لریله برخیلی بیوك شهرلری واردر. اللی بیكدن زیاده نفوسلری اولان شهرلرله بو مقداردن آز اهالیسی اولوب‌ده اهمیت تاریخیه‌سی اولانلری بروجه زیردر:

شهر	اهالی
ناپولی	۴۶۳ ۱۷۲
میلان	۲۹۵ ۵۴۳
روما	۲۷۳ ۲۶۸
تورینو	۲۳۰ ۱۸۳
پالرمو	۲۰۵ ۷۱۲
جنوه	۱۳۸ ۰۸۱
فلورانسه	۱۳۴ ۹۹۲
وندیك	۱۲۹ ۴۴۵
بولونیه	۱۰۳ ۹۹۸
قتانیه	۹۶ ۰۱۷
لیوورنو	۷۸ ۹۹۸
مسینه	۷۸ ۴۳۸
ورونه	۶۰ ۷۶۸
باری	۵۸ ۲۶۶
پادووه	۴۷ ۳۳۴
پارمه	۴۴ ۴۹۲
برشیا	۴۳ ۳۵۴
پیزه	۳۷ ۷۰۴
آنقونه	۳۱ ۲۷۷
مودنه	۳۱ ۰۵۳
پاویه	۲۹ ۸۳۶

حکومت واصول اداره‌سی، مالیه‌سی، قوهٔ بریه وبحریه‌سی. — ایتالیا دولتی مشروطیتی حائز بر قراللق اولوب، قرال طرفندن تعیین اولنمش بر هیئت وكلا واهالیدن منتخب بر مجلس مبعوثان و بر مجلس اعیان واسطه‌سیله اداره اولنور. مجلس اعیان اعضاسی ۴۰ یاشنی متجاوز اوله‌رق دولته بیوك خدمتلر ایتمش وسنوی اقلی ۳۰۰۰ فرانق ویركی ویرر املاك وعقاره مالك ذواتدن اولمق اوزره وقید حیات صورتیله قرال طرفندن تعیین اولنه‌رق، عددلری غیر محدوددر. مبعوثلر دخی ۳۰ یاشنی متجاوز اولمق شرطیله ۵ سنه ایچون انتخاب اولنورلر. كرك اعیان وكرك مبعوثان مجاناً خدمت ایدوب، معاشلری یوقدر. مبعوث انتخاب ایتمك صلاحیتی دخی ۲۰ یاشنی متجاوز، دولته سنوی اقلی ۲۰ فرانق ویركی ویرر املاك وعقاره مالك وهیچ اولماز ایسه اعدادیه مكتبی شهادتنامه‌سنی حائز اولمق شرطلریله مشروطدر. اساس اداره ناحیه ویا دوائر بلدیه اصولی اولوب، بتون ایتالیا ۸۳۶۰ ناحیه‌یه منقسمدر. هر ناحیه دولت طرفندن تعیین اولنمش بر مدیر ویابلدیه رئیسی ایله اهالی طرفندن منتخب ناحیه‌نك جسامتنه كوره ۱۵ ایله ۸۰ مقدارلری آره‌سنده اعضا معرفتیله اداره اولنور. مجلس عمومی‌یی تشكیل ایدن بو اعضا سنه‌ده ایكی دفعه طوپلانوب، ناحیه‌نك باشلیجه ایشلرینی تذكر ایدرلر؛ وسائر وقتلرده مدیره معاونت ایتمك اوزره بینلرنده ۲ ونهایت ۱۵ اعضای دائمه انتخاب وتعیین ایلرلر. ایالتلر قضالره وقضالر ناحیه‌لره منقسمدر.

ایتالیانك واردات ومصارف سنویه‌سی عثمانلی لیراسی حسابیله تقریباً ۷۲ ملیون لیرا راده‌لرنده‌در. عساكر بریه‌سنك ترتیبی ایكی بچق ملیوندن عبارت اولوب، وقت حضرده سلاح آلتنده ۲۶۵ ۸۸۹ عسكری بولنور، كه بونلرك ۱۳۸۶۴ ی ضابط و۲۵۲۰۲۵ ی نفردر. حین حاجتده بوقوتی اكمال ایتمك ایچون دخی مأذوناً خانه‌لرنده بولنور ۳۸۱۴ ضابط و۶۲۰۷۶۸ نفری واردر. بووجهله عساكر نظامیه‌سنك مجموعی ۸۹۶ ۴۸۱ مقدارینه بالغ اولوب، بربچق ملیوندن زیاده اوله‌رق قالان قصوری دخی عساكر ملیه‌دن عبارتدر، كه بونلرده «سیار» و«مستحفظ» ناملریله ایكی صنفه منقسمدرلر. قوهٔ بحریه‌جه ایتالیا آوروپانك ایكنجی درجه‌ده بولنان دولتلرندن اولوب، ۲۱۵ سفائن حربیه‌سی واردر، كه بونلردن ۵۶ سی حرب گمیسی، ۹۱ ی نقلیه واپوری، ۳ ی بحریه مكتبی شاكردانك اجرای عملیاتنه مخصوص، ۱۰۸ ی تورپیلو واپوری وقصوری دخی سائر سفائن حربیه‌دن عبارتدر. ایتالیا سفائن حربیه‌سنك مجموعی ۲۶۳ ۲۷۴ طونیلاته استیعابنده و ۳۴۲۰۰۰ بیكیر قوتنده‌در. باشلیجه مواقف بحریه‌سی، اسپچه، ناپولی، قاستلاماره، وندیك وتارنته لیمانلریدر.

معارف وصنایع وتجارتی. — ایتالیا قطعه‌سی آوروپانك اك اول معارف ومدنیته نائل اولان یری اولوب، رومالیلر زماننده خیلی متمدن بریر بولنمش اولدیغی كبی، قرون وسطانك ظلام جهالتی رفع اولنمغه باشلادیغی وقت دخی، اك اول معارف ومدنیت ایتالیاده ظهور ایتمشدر. (بولونیه) شهری او وقت بتون آوروپانك

مركز معارف وفنونی حالنده ایدیسه‌ده، اوراده تدریس وتدرس لاتین لساننده اولوب، اصل ایتالیان لسانننك ادبیاتی فلورانسه‌ده اویانمش؛ وایتالیان ادبیاتنك پیری حكمنده اولان شاعر مشهور (دانته) اوراده ظهور ایتمشدر. اوچنجی قرن میلادیده ایتالیاده ادبیات ومعارف ظهور ایدوب، اون آلتنجی قرنك اواخرینه‌دك ترقی ایتمش، وایتالیان لسانی كیتدكجه اصلاح اولنه‌رق، ماكیاول، آریوست، تاس كبی ادبا وشعرا یتیشمش؛ واون یدنجی واون سكزنجی قرنده ایكیوز سنه‌لك بردور تدنی ظهور ایتمش ایسه‌ده، اون سكزنجی قرنك اواخرنده ینه ترقی‌یه یوز طوتوب، قرن حاضرده ترقیات ادبیه اكمال اولنمشدر. فنون دخی ادبیاتله برابر ترقی ایدوب، بولونیه دارالفنوننده‌ن بشقه سالرنه‌ده، فلورانسه‌ده، پیزه‌ده وسائر ایتالیا شهرلرنده ریاضیات، طب وسائر فنونه مخصوص مدرسه‌لر وار ایدی. علی‌الخصوص هیئت وجغرافیا ایله سیرسفائن علملری اك زیاده ایتالیاده ترقی ایدوب، وندیك وجنوه‌ده بو علملرده كسب شهرت ایدن بر چوق علما یتیشمش؛ وآمریقایی كشف ایدن قریستوف قولولومب ایله هیئت جدیده‌ده‌كی كشفیاتی معلوم اولان غالیله ایتالیانك یتیشدیردیكی دهات جمله‌سندن بولنمشدر. لكن ایتالیانلرك اك زیاده میل وانهماك كوستردكلری شی صنایع نفیسه اولوب، رسم، هیكلتراشلق، معمارلق وموسیقی فنلری اوته‌دن بری ایتالیاده هر یردن زیاده ترقی ایده‌كلمش؛ وبو صنایعك هر برنده پیر حكمنده بولنان مشاهیر ایتالیا قومنه منسوب بولنمشلردر.

آنجق بو كونكی كونده ایتالیا معارفجه آوروپانك اك ایلری بولنان ممالكندن دكلدر. هر نه‌قدر نظاماً تعلیم صبیان مجبوری ومجاناً اولوب، اوقویوب یازمق بیلینلر انتخاب صلاحیتندن محروم ایسه‌لرده، ١٨٧٩ ده اجرا اولنمش بر استاتستیقه‌كوره، پیامونته‌ده عموم اهالینك یوزده ٢٩ ی، روما اطرافنده یوزده ٦٤ ی، ناپولیتانده یوزده ٧١ ی، ساردنیه‌ده یوزده ٧٤ ی، سیچلیاده دخی یوزده ٧٦ یسی اوقویوب یازمقدن محروم ایدیلر. تاریخ مذكورده بتون ایتالیاده موجود مكاتب ابتدائیه ٤١١٠٧ عددنده اولوب، بونلرك ٢٠٥٨٤٧٧ شاكردان و ٤٨٥٣٠ معلملری وار ایدی. ١٨٨١ تاریخنده ایتالیاده ١٩ دارالمعلمین، ٣٢ دارالمعلمات، ٦٩٢ مكاتب رشدیه واعدادیه وخصوصیه وار ایدی. هر ایالتده بر مجلس معارف وایجابنه كوره صنایع وعلوم متنوعه‌یه مخصوص بر قاچ مكتب دخی بولنیور. دارالفنونلری ٢١ اولوب، بونلرك ١٧ سی حكومت طرفندن اداره اولنور، و ٤ ی خصوصیدر. بونلرك اك زیاده طلبه‌یی حاوی اولانی ناپولیده‌كی اولوب، ایكنجی درجه‌ده تورینونك دارالفنونیدر. بیوك دارالفنونلر حقوق، طب، فنون وادبیاته مخصوص دردر شعبه‌یه منقسم اولوب، عقاید شعبه‌سی جمله‌سندن لغو اولنمشدر. بو دارالفنونلردن بشقه بر طاقم مكاتب عالیه وسائر مؤسسات علمیه دها واردر، كه باشلیجه‌لری بروجه آتیدر: فلورانسه‌ده‌كی فنون عالیه مكتبی، ینه شهر مذكورده‌كی حربیه مكتبی، میلانده‌كی فنون وصنایع آقادمیاسی، ینه میلانده‌كی بیوك مكتب صنایع، تورینوده وناپولیده‌كی مهندسخانه‌لر، ناپولیده وپیزه‌ده‌كی مكاتب عالیه دارالمعلملری وسائره. بونلردن بشقه ایتالیاده ١٨٧٠ ده ٨١ فنون وعلوم وادبیات وصنایع آقادمیالری، ٣٦ رصدخانه، ١٣ آثار عتیقه جمعیتلری، ١٢ تاریخ ملی جمعیتلری، ٢٠ صنایع نفیسه وموسیقی مكاتب وجمعیاتی، ٦٠٠ كتبخانه وار ایدی. كتبخانه‌لرینك اك بیوكی تورینوده‌كی اولوب، ناپولی ورومادهكیلر دخی ایكنجی درجه‌ده‌در.

صنایع ایتالیاده دها خیلی كری اولوب، بیوك سرمایه‌لرك ندرتی ومعدن كمورینك فقدانی بیوك فابریقه‌لر تأسیسنه مانع اولمقده‌در. مع هذا حكومت واهالینك سعی وغیرتیله كوندن كونه معمولات محلیه چوغالمقده، وكیتدكجه معمولات اجنبیه‌یه اولان احتیاج آزالمقده‌در. ایتالیانك سائر ممالكه دخی كیدوب رواج بولان معمولاتی مرمر وتخته‌دن معمول اویمه‌لی ومصنع شیلرله حصیر شاپقه، سپت، جام، طبق كبی مواددن وعلی‌الخصوص قرمزی طوپراقدن كوچك هیكللر وبعض آوانی وسائره‌دن عبارتدر. ایكنجی درجه‌ده ایپك منسوجاتی اولوب، بو معمولاتجه ایتالیانك شمالی وعلی‌الخصوص میلان شهری فرانسه‌نك لیون شهریله بر كون ادعای مسابقته كیریشه بیله‌جك استعدادنده‌در. پاموق وكتندن معمول خیلی منسوجاتی دخی وار ایسه‌ده، اكثریسی قادینلر طرفندن عادی دستكاهلرله یاپیلوب، بونلره مخصوص بیوك فابریقه‌لری یوقدر. دباغخانه‌لری وغانت وسائره فابریقه‌لری اولدقجه

متعدد اولوب، کاغد فابریقه‌لری دخی کیندکجه چوغا-
لمقده‌در. محصولات کیمیویه استخراجی صنعتنده‌ده
ایتالیاده خیلی ثروت حاصل اولور. صیدماهی
وبالیقلر قورودیلوب حفظ واخراجی باشلیجه وندیك
خطه‌سنده اجرا اولنور.

آمریقانك وامید بورنی طریقنك کشفندن اول
آوروپانك تجارتی آق دکیزه منحصر اولوب، بونك‌ده
قسم اعظمی ایتالیایه عائد ایدیسه‌ده، اووقتدن بری
تجارتك طریقی دکیشمش اولدیغندن، ایتالیا تجارتجه
پك چوق تدنی ایتمش؛ وآنجق آلپ طاغلرینی یاره‌رق
فرانسه وآلمانیایه کیدن دمیر یول خطلرینك اکمالندن
صکره، یکیدن براز ترقیه باشلامشدر. ایتالیانك
سنوی ادخالاتی ۱۵۷۵۰۰۰۰۰۰، واخراجاتی
۱۱۳۴۰۰۰۰۰۰ فرانق راده‌لرنده اولوب، ادخا-
لاتی باشلیجه ایتالیاده یاپیله‌میان یاخود هنوز آز
مقدارده یاپیلان معمولات متنوعهٔ صناعیه ایله زخیره
وقهوه وچای کبی ممالك بعیده‌دن کلن موادندن؛ واخرا-
جاتی باشلیجه زیتون یاغی، شراب، ایپك قوزه‌سی،
پینیر وسائره‌دن عبارتدر. سفائن تجاریه‌سی ۷۰۰۰
قدر یلکن کمیسیله ۲۴۰ قدر واپوردن عبارت
اولوب، مجموعی تقریباً ۵۰۰۰۰ طونیلاته استیعا-
بنده‌در. واپورلرینك مجموعی دخی ۵۰۰۰۰ بیکیر
قوتنده‌در. اهمیت تجاریه اعتباریله باشلیجه اسکله‌لری:
جنوه، وندیك، ناپولی، لیوورنو، پالرمو، قالیاری
وبریندیسیدر.

احوال تاریخیه‌سی.— زمان قدیمده ایتالیا اسمی
بو قطعه‌نك وسطیله جنوب جهتنه اطلاق اولنه‌رق،
قسم شمالیسی (غالیاچزالپینا) یعنی «آلپلك بریشنده‌کی
غالیا» اسمیله معروف ایدی. بوقطعه‌ده مختلف قوملر
ساکن اولوب، بونلردن روما وجوارلرنده بولنان
لاتینلر میلاددن درت بش قرن اول تمدن ایتمکه باشلا-
مغله، یواش یواش کسب قوت ایده‌رك، نهایت بتون
ایتالیایی وکیده‌رك او وقت معلوم اولان اقطار عالمك
اکثر طرفلرینی ضبط ایتمکله، ایتالیا دخی رومادولت
عظماسنك برقسمی حکمنده ایدی. بو دولتك شرق
وغرب ایمپراطورلغنه تقسیمنده ایتالیا بالطبع غرب ایمپرا-
طورلغی حصه‌سنه دوشوب، میلادك ۴۷٦ تاریخنده
غرب ایمپراطورلغنك سقوطی اوزرینه، ایتالیا یوز
سنه قدر هرولرك، اوستروغوتلرك وبعده روملرك
حکمی آلتنده قالدقدن صکره، ۵٦۸ده جهت شمالیه‌سی
لومباردلر طرفندن ضبط اولنمش، وقسم جنوبیسی
قسطنطنیه روم ایمپراطورلغنك النده قالمشیدی.
فتوحات اسلامیه زماننده سیچیلیا جزیره‌سیله قلاوره‌نك
قسم اعظمی افریقیه‌ده حکم سورن بنی‌اغلب طرفندن
فتح اولندیغی کبی، روما دوقه‌لغی دخی پاپانك ریاستی
آلتنده برجمهوریت حالنه کیرمش ایسه‌ده، لومباردلرله
روملرك تضییقاتی آره‌سنده قالدیغندن، پاپا فرانقلردن
استمداده مجبور اولمش؛ وفرانقلر بووسیله ایله ایتالیانك
شمالنی ضبط ایدوب، لومباردلر او جهتدن غائب
ایتدکلرینه بدل جنوب جهتنه طوغری توسع ایده‌رك،
روملردن خیلی یرلر آلمشلردی. ۷۷۴ تاریخنده فرانقلر
حکمداری شارلمان ایتالیانك قسم اعظمنی ضبط ایتمش؛
وشارلمانك وفاتندن صکره، ایتالیا برقراللق اولوب،
ینه فرانق قومنه منسوب اولان قراللری آلمانیا ایمپرا-
طورلغنه تابع بولنمشیدی. بعده بعض ایتالیانلر قراللغه
نائل اولوب، آلمانیادن فك رابطه ایتمشلرسه‌ده،
۹٦۲ده برنجی اوتون ایتالیای شمالیی ینه آلمانیانك
تحت تابعیتنه ادخال، وخلفلری ایتالیای جنوبیی دخی
روم ایمپراطورلغندن ضبطه سعی ایتمشلردر. پاپالر او
وقت آلمانیانك حکمی آلتنده اولوب، ۱۰۷۳ تاریخنده
پاپا یدنجی (غرغوآر) پاپالغك استقلالنی استحصال ایتمش،
وحکمدارلرك پاپاطرفندن تتویجی مسئله‌سنی چیقاره‌رق،
بتون حکمدارلر اوزرینه تفوق ادعاسنه قالقیشمش
ایدی. اوصره‌ده (نورماندلر) دخی ایتالیای جنوبیه
ینه‌شوب، روملرك ولومباردلرك النده اولان یرلری
ضبطله، بعده سیچیلیتین قراللغی نامیله تشکل ایدن دولتك
تملنی آتمشلردر. اون ایکنجی واون اوچنجی قرن
میلادیده پاپالرله آلمانیا ایمپراطورلری آره‌سنده برصره
محاربه‌لر ظهورله برچوق قانلر دوکیله‌رك، بوصره‌ده
ایتالیانك همان هرشهر وقصبه‌سی برجمهوریت ویادوقه‌لق
حالنده وسائر عنوانلرله مستقل کوچك حکومتلر صورتنه
کیرمش؛ وبرطاقم دره‌بکلری کیف مایشا حکم ایتمکه
باشلامشلردی. سیچیلیتین دولتی سیچیلیا وناپولی دولتلری
نامیله ایکی دولته آیرلمش؛ وندیك ایله جنوه جمهوریتلری
کسب قوت ایتمکه باشلامشلردی. میلان دخی قوتلیجه
بر جمهوریتك مرکزی اولمش؛ وطوسقانه خطه‌سی،
مرکزی فلورانسه اولمق اوزره، ایتالیانك اك معتنا
حکومتلرندن بربیوك دوقه‌لق اولدیغی کبی، (ساووآ)

دوقەلغی‌دخی کسب اهمیت‌ایتمشیدی. بوصره‌ده رومادە دخی برجمهوریت تشکل ایدوب، پاپالری برخیلی وقت (آوینیون) ده اقامته مجبور ایتمشیدی. پاپانك رومایه عودتندن صکره، اون آلتنجی قرن میلادی اوائلندەینه اجنبیلر ایتالیایه مسلط اولوب، برطرفدن فرانسزلر وبرطرفدن اسپانیوللر تجاوزه باشلایەرق، فرانسزلر پك موفق اولەمامشلرسەدە، اسپانیوللر سیچیلیا وناپولی ایله میلانی ضبط ایدەرك، ایتالیانك دیكر حكومتلرینه دخی اجرای نفوذ ایتمكه باشلامشلردی. او صره‌ده یالكز وندیك بسبتون مستقل قالمش‌ایكن، اون سكزنجی قرن میلادی اوائلندەاسپانیانك حكم ونفوذی‌آرالوب، سیچیلیەنین ایله میلان آوستریانك الینه چكمش؛ وقرن مذكور اواسطنده اسپانیانك (بوربون) خاندانته منسوب ایكی شعبە، اسپانیا ایله برلشمەمك شرطیله، بری سیچیلیەنده ودیكری پارمه وپیاچنچەدەحكم‌سورمكه باشلامشلردی. فرانسه اختلالنك ایتالیاده دخی بیوك بر تأثیری كوریلوب، پیامونته وساووآ ایله نیسه فرانسەیه الحاق اولندیغی كبی، میلان دخی آوستریادن قورتاریلەرق، بر جمهوریت حالنه قونمش؛ وبعده وندیك دخی‌ینه آوستریادن آلنەرق، بوحكومته الحاق، ومتعاقباً بتونی فرانسەیه علاوه اولنمشدی. ناپولی‌دخی ضبط اولنەرق، بوناپارتك برادری (ژوزف) وبعده انیشتەسی (مورات) قرال تعیین اولنمشیدی. بووجهله بوربون خاندانندە قالان سیچیلیا ایله ساووآ خاندانندە قالان ساردنیەدن بشقه بتون ایتالیا فرانسەنك حكمی آلتنه چكمش ایسەدە، بوناپارتك سقوطندن صكره، ویانەقونغرەسی روماوجوارلرینی پاپایه، ساووآ، نیسه، پیامونته وجنوەیی ساووآ خاندانندە، وبعده ناپولی‌یی بوربون خاندانته اعاده ایتدیكی كبی، ایتالیانك دیكر طرفلرنده دخی آوستریا خاندانته منسوب وسائر آلمان پرنسلری حكمی آلتنده برطاقم دوقەلقلر وپرنسلكلر تشكل ایتمشدی، كه آوستریانك بونلرك جملەسی اوزرینه حاكمیت صفتی اولدقدن بشقه، وندیك ومیلان‌جهتلری دخی بسبتون آوستریایه الحاق اولنمشدی. آوستریانك حاكمیتی ایتالیانلره پك آغیر كلمكله، ١٨٢٠ تاریخندن اعتباراً ایتالیانك هرطرفنده برطاقم اختلاللر ظهور ایتمكه باشلامش؛ و١٨٤٨ده ارباب اختلال بر چوق امتیازاته نائل اولوب، سیچیلیا دخی ناپولیدن آیرلمش؛ وساردنیه قرالی شارل آلبرت ارباب اختلالك رئیسی اعلان اولنمش ایسەدە، آوستریایه مغلوب اولدیغندن، استعفایه مجبور اولمش؛ و١٨٥٩ده آوستریا ایمپراطوری آنسزین‌پیامونتەیی الحاقه قالقشمشیدی. بودفعه ساردنیه قرالی فرانسه ایمپراطوری اوچنجی‌ناپولیونك یاردیمیله آوستریا عسكرینی مغلوب ایدوب، لومباردیا دولت مشارالیهانك الندن چیقارلمش؛ وایتالیادەكی آلمان پرنسلریله سائر آوستریا طرفدارلری طردواخراج اولنەرق، غاریبالدینك ناپولیده اویاندیردیغی اختلالك دخی یاردیمیله برسنه صكره بتون ایتالیا ممالكی‌برلشەرك، ساردنیه قرالی ویقتور امانوئلی ایتالیا قرالی اعلان ایتمشلردر. یالكز وندیك آوستریانك وروما پاپانك النده قالوب، بعده ١٨٦٦ده پروسیه ایله آوستریا آرەسنده وقوع بولان محاربه صرەسنده وندیك، و١٨٧٠ده پروسیه ایله فرانسه آرەسندەكی محاربه اوزرینه روما دخی ایتالیایه الحاق اولنمش؛ وپایتخت فلورانسەدن رومایه نقل ایدلمشدر. ایتالیانك اتحادینه اك زیاده خدمت ایدنلر مشهور جنرال غاریبالدی، دیپلومات قاوور، شاعرماچینی وقرال‌ویقتورامانوئلدر. ١٨٨٨ تاریخنده ویقتور امانوئل وفات ایدوب، الیوم حكمفرما اولان اوغلی هومبرت ایتالیا قرالی اولمشدر. بووجهله ایتالیا دولتی پك یكی اولدیغی حالده، همان تشكل ایدر ایتمز اوروپانك دول معظمەسی صرەسنه چكمشدر.

ایتری { (Itri) ایتالیانك ملغی ناپولی قرالغنده (ترادی لابوره) ایالتندەو(فوندی)‌نك ١٠ كیلومترەجنوب شرقیسنده واقع برقصبه اولوب، ٥٠٠٠ اهالیسی واردر. اسكی برقصبه اولوب، اسم قدیمی (ایتریوم)‌در.

ایتغمش { (كەاصلی آی‌طوغمش‌در) آذربایجان اتابكلرندن‌جهان‌پهلوانك‌كولەلرندن اولوب، جسور وشجیع برآدم اولمغله، امراسی صرەسنه چكمش؛ و٦٠٠ تاریخنده ری وهمدانه مستولی اولمش اولان (كوكجه)‌نك اوزرینه سوق اولنەرق، كندیسنی قتل، وممالك مذكورەیی استخلاص ایتدكدن صكره، حكمدار مشارالیهك اوغلی اوزبكك نامی آلتنده اوراده حكم سورمكه باشلامش؛ وجهان پهلوانك وفاتنده، اوزبك آذربایجانه كیتمكله، صاحب‌ترجمه ری وهمدان وجبلده مستقل قالمش؛ واوزبكك استمدادی اوزرینەمراغه واربل صاحبلرینه وخوارزمیلره‌قارشی

بر قاچ شانلى محاربه قزانمغله، بيوك بر نفوذ واقتدار قزانەرق، نهايت اوزبكى دخى محاصره ايتمشيدى. ٦٠٨ تاريخنده (منكلى) اسمنده ديكر بر كوله ظهور ايدوب، ايتغمشك اكثر ممالكنى ضبط ايتمكله، صاحب ترجمه بغداده قاچوب، خليفه ناصرلدين الله طرفندن اعزاز واكرامله قبول اولنمش؛ و ٦١٠ تاريخنەدك بغدادده قالدقدن صكره، خليفه طرفندن عسكرله منكلىيه قارشى كوندرلمش ايسەده، بونك طرفندن طوتيلوب، قتل اولنمشدر.

ايتوربيد { (Iturbide) اسپانيانك مكسيقەدەكى جنراللرندن اولوب، اورادە اسپانيا عسكرينه قوماندە ايتمكده ايكن، اتهام وطرد اولنمش؛ و ١٨٢٠ تاريخنده ارباب اختلالك باشنه كچوب، مكسيقەيه استقلالى قزانديرمش؛ و ١٨٢٢ دە برنجى (آوغستين) ناميله مكسيقه ايمپراطورى اولمش ايسەدە، بر سنه صكره موقع اقتداردن دوشوب، ايتاليايه وبعده لوندرەيه قاچمش؛ و ١٨٢٤ دە، ينه ايمپراطور اولمق اميديله، تبديل اولەرق، مكسيقەيه عودتنده، طوتيلوب، قورشونه ديزلمشدر.

ايتيروپ { (Itiroup) سيبريانك منتهاى شرقنده (اوخوچق) دكيزنده واقع (قوريله) آطەلرندن برى اولوب، طولى ٢٥٠ وعرضى ٧٠ كيلومترەدر.

ايج { (ياخود ايك) ايرانده فارس خطەسنك منتهاى شرقنده ودارابكرد ايالتنده باغ وباغچەلرى چوق وميوەلرى مشهور بر قصبه ايدى. نحويوندن (ابو محمد عبدالله بن محمد ايجى)نك مسقط رأسيدر.

ايجلّن { مغربده درن يعنى اطلاس سلسلهٔ جبالنده ومصامده بلادنده متين بر قلعه اولوب، فاطميون دولتنك مؤسسى اولان ومهدى مخلصيله شهرت بولان ابو عبد الله محمد بن تومرت بو قلعەدن ظهور وخروج ايتمشدر.

ايچ ايل { آناطولينك ساحل جنوبيسنده وقبرسك قارشيسنده بر خطه اولوب، آطنه ولايتنه ملحق بر سنجاق اتخاذ اولنمشدر. شمالاً بوغا (وزبانزدى اوزره بلغار) يعنى طاوروس سلسلهٔ جباليله قرەمان خطەسندن آيرلمش اولديغى حالده، غرباً آنطاليه وشرقاً مرسين كورفزيله محدود اولوب، جنوبه طوغرى دكيزك ايچنه اوزانمش كنيش بر برون شكلندەدر. مذكور سلسلهٔ جبال بو خطەنك غرب شمالى حدودينى آيردقدن صكره، شرق جنوبيه طوغرى وساحله متوازياً بر قول اوزاتديغندن، ايچ ايل باشليجه سلسلهٔ مذكوره ايله بو قولك آرەسنده واقع واسع بر واديدن عبارتدر، كه (كوكصو) واديسيدر. بو نهر بلغار طاغى سلسلەسيله اونك قارشيسندەكى قولدن اينن بر چوق چاى ودرەلرك صولرندن تشكل ايدەرك، شرق جنوبيه طوغرى جريانله، ايچون سنجاغى شق ايتدكدن، وسلفكەنك يانندن كچدكدن صكره، آق دكيزه منصب اولور. مذكور سلسلەدن اينەرك كوك صو منصبنك شمال شرقى جهتنده طوغريدن طوغرىيه دكيزه منصب اولور بر قاچ كوچك نهر بولنديغى كبى، سنجاغك جنوب غربى جهتنده دخى مذكور قولدن اينوب دكيزه منصب اولور برقاچ چاى واردر. اهاليسى ٧٠٠٠٠ كسور نفوسدن عبارت اولوب، آنجق بر قاچ يوزى خرستيان وقصورى كاملاً اسلامدر. كوك صو نهرينك كنارلرنده ودكيز قييلرنده وعلى الخصوص سنجاغك جهت شرقيەسنده خيلى حبوبات يتيشوب، احتياجات محليەيه تقابل ايتدكدن صكره، اكثريا سوريه سواحلنه وقبرسه دخى اخراج اولنور. طاغلرده كليتلى قيون وكچى بسلنوب، خيلى ياغ وپينير چيقاريلور. اورمانلرى دخى چوق اولوب، بعض مياه معدنيەسى وايليجەلرى دخى واردر. محصولات صناعيەسى كليم وچوال وسائر يوكدن معمول بعض منسوجاتدن عبارتدر. لوا سلفكه، ارمناك، موط، كلنار وآنامور اسملريله ٥ قضايه منقسم اولوب، ٦ ناحيه ايله ٣٢١ قريەيى جامعدر. مركزى سلفكه قصبەسيدر. اكثر طرفلرينك هواسى كوزل وصاغلام ايسەدە، مركزيله شرق جنوبى سواحلنك هواسى آغيرجەدر. بو خطەنك اسم قديمى (كيليكيا) اولوب، زمان قديمده يونانيلر، ماكدونياليلر وروماليلر طرفندن ياپلمش بر چوق شهر وقصبەلرى وسائر آثار عمرانى وار ايدى، كه اكثرينك خرابەلرى اليوم موجوددر.

ايچهوئه { (Itzehoe) دانيمارقەدن فكله آلمانيايه الحاق ايدلمش اولان (هولستاين) خطەسنده و(كيل)ك ٦٠ كيلومترە جنوب غربيسنده واقع بر قصبه اولوب، ١٠٠٠٠ اهاليسى وخيلى

ایشلك تجارتی واردر. وقتیله هولستاینك مرکزی ایدی.

ایختیوفاج (Ichtyophages) یعنی «آکل السمك». یونان قدیم جغرافیونی بو اسمی بحر احمر وبصره کورفزی ایله آفریقانك سواحل شرقیه وغربیه‌سنده برطاقم قوملره ویرمشلر در، که زعملرنجه بونلر بالیقله بسلنیرلرمش.

ایدا (Ida) آناطولی‌ده ادرمید کورفزینك شمال شرقیسندن باشلایه‌رق میناس کولنه طوغری شمال شرقیه اوزانان ویغایه طوغری دخی بعض قوللر صالان قاز طاغنك اسم قدیمیدر. — کرید جزیره‌سنك بوینجه شرقدن غربه طوغری اوزانان والیوم (پسیلوریتی) اسمیله معروف اولان سلسلهٔ جبالك دخی اسم قدیمی (ایدا) اولوب، اسکی یونانیلرك زعمنجه ابو الالهه مشتری بو طاغلرده تربیه اولنمش ایمش.

ایدالیه (Idalie) قبریس جزیره‌سنك جهت شمالیه‌سنده برشهر اولوب، عشق الهه‌سی زهره‌یه مخصوص بیوك برمعبدی وار ایدی. تا (پلین)ك زماننده خراب حالنده ایدی.

ایدر (Eyder) آلمانیانك شمالنده برنهردر، که هولستاین دوقه‌لغنده نبعانله، شمال دکیزینه دوکیلور، و(قوغراین) جدولی واسطه‌سیله (کیل) اسکله‌سیله وبالطیق دکیزیله دخی اختلاط ایده‌رك، بوایکی دکیز آره‌سنده برطریق بحری تشکیل ایدیور.

ایدرو (Idro) ایتالیانك شمالنده لومباردیا خطه‌سنده و(برشیا) شهرینك شمالنده برکول اولوب، ١١ کیلومتره طول و٤ کیلومتره عرضی واردر. (کیزه) نهری ایچندن کچر.

ایدریا (Idria) آوستریانك ایلیریا خطه‌سنده و(لیباخ)ك ٤٥ کیلومتره غربنده همنامی اولان برچایك اوزرنده واقع برقصبه اولوب، ٥٠٠٠ اهالیسی، دانتله وحصیر شاپقه فابریقه‌لری وجوارنده جیوه معدنی واردر.

ایدسوولد (Eydsvold) نوروجك (آکرهوس) ایالتنده و(قریستیانیا)نك ٣٨ کیلومتره شمالنده اوله‌رق (ورمن) نهری اوزرنده برقصبه اولوب، ٤٠٠٠ اهالیسی واردر، وقریستیانیایه دمیر یولله مربوطدر. ١٨١٤ تاریخنده نوروجك قانون اساسیسی بوقصبه‌ده تنظیم اولنمشدر.

ایدنجك [«آیدنجق» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ایدومینوس (Idoménée, Ἰδομενεύς) کرید حکمداری اولوب، ایکنجی مینوسك توروندر. یونان قهرمانلریله برابر تروآ محاصره‌سنده بولنوب، عودتنده فرطونه‌یه طوتلغله، قورتیلورسه، قره‌یه یناشدیغنده، ایلك کوزینه چارپه‌جق ذی روحی دکیز الهنه ذبح ایتمکی نذر ایتدیکندن، کرید ساحلنه ورودنده، استقباله چیقمش اولان اوغلی کوزینه چارپغله، بونی درحال ذبح ایتمش؛ وبونك اوزرینه تبعه‌سنك نفرتنی قزانوب، قلابره‌ده‌کی (سالنته) شهرینه قاچمغه مجبور اولمش، واوراده وفات ایتمشدر.

ایذَج ایرانده اصفهان ایله خوزستان آره‌سنده برشهر ایدی. جغرافیون اسلامك روایتنه کوره، طاغلر آره‌سنده بولنمغله، هواسی صوغوق وقارلرك اریمسندن حاصل اولان صولری چوق ایدی. عجائب عالمدن عد اولنمغه شایان غایت مرتفع وایکی طرفدن بر قیایه طیانمش متین بر کوپریسی وار ایدی. معادنی ومعدن صولری چوق اولوب، پك‌صیق زلزله وقوع بولوردی. مشهور بر آتشکده‌سی ودیکر بعض آثار عتیقه‌سی دخی وار ایدی. بوشهر اوائل دور اسلامده معمور اولوب، مشاهیر علمادن برچوق ذوات دخی یتشدیردکدن‌صکره، خراب اولمشدر.

ایرادی قونیه ولایتنك تکه سنجاغنده آقسکی قضاسنه تابع برناحیه اولوب، ١٤ قریه‌دن مرکبدر. اهالیسی کاملاً مسلم اولوب، اراضیسی طاشلقدر. [احوال سائره‌سیچون «آقسکی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ایران (Perse, Iran) بو اسم زمان قدیمده دجله ایله سند وجیحون نهرلری وبحر خزرله بصره کورفزی وبحر عمان آره‌لرنده اولان قطعهٔ واسعه‌یه اطلاق اولنه‌رق، عراق عربله افغانستان وبلوجستانه دخی شامل ایدیسه‌ده، شمدیکی حالده عراق عجم، فارس، کرمان، خراسان، مازندران، کیلان وآذربایجان ممالکنی جامع اولان قطعه‌دن

عبارتدر، كه آسيا قطعه‌سنده موجود دول مستقله‌نك
بيوكلرندن ودول اسلاميه‌دن بريدر. بين العوام
(عجمستان) اسميله معروفدر.

موقعى، حدود ومساحه‌سى. — ايران دولتى
آسياى وسطينك غرب جهتنده اولوب، آسياى غربيدن
معدوددر. همان دائراً مادار يوكسك طاغلرله محاط
اوله‌رق، اورته‌سى مرتفع ومخرجسز بر حوضهٔ داخليه‌-
دن عبارت اولديغى حالده، جنوب وشمالنده سواحلى
حاويدر. شمالاً اليوم روسيه‌نك النده بولنان قافقاسيا
وخوارزمله وبو ايكى خطه آره‌سنده اولان بحر خزرك
سواحل جنوبيه‌سيله، شرقاً افغانستان وبلوجستانله،
جنوباً بحر عمان وبصره كورفزيله، غرباً دخى ممالك
عثمانيه ايله يعنى عراق عربى وكردستانله محدوددر.
′٣٠ °٢٥ ايله ′٥ °٣٩ عرض شمالى و °٤٤ ايله °٦٤
′٣٠ طول شرقى آره‌سنده ممتد اولوب، اك شمالى واك
غربى نقطه‌سى بايزيد جوارنده عثمانلى وروسيه حدودى
نقطهٔ اجتماعنده واقع اولان اغرى طاغنك ايرانه عائد
اولان شرق جنوبى اتكى، واك جنوبى نقطه‌سى بحر
عمان ساحلنده وبلوجستان حدودينك منتهاسنده‌در.
طول اعظمى بو ايكى نقطه آره‌سنده اوله‌رق غرب
شماليدن شرق جنوبى‌يه طوغرى اولوب، تقريباً
٢٢٥٠ كيلومتره‌در. شمالدن جنوبه يعنى خوارزم
حدودندن بحر عمان وبصره كورفزى ساحلنه‌دك اولان
عرض اعظمى دخى ١٣٠٠ كيلومتره راده‌لرنده‌در.
اك طار محلى بحر خزرله بصره كورفزينك منتهاسى
آره‌سنده اولوب، يالكز ٧٣٠ كيلومتره قدردر.
مساحهٔ سطحيه‌سى دخى ١٦٤٨١٩٥ مربع كيلو-
متره‌در.

شكل طبيعيسى، طاغلرى. — يوقاريده ديلنديكى
كبى، ايرانك اطرافى وعلى الخصوص شمال وغرب
وجنوب جهتلرى طاغلرله محاط اولوب، اورته‌سى
وحدود شرقيه‌سنه قريب محللرى مخرجسز بر چولدن
عبارتدر. ايرانك اك مرتفع طاغلرى جهت شماليه‌سنده
اولان (البرز) سلسله‌سيدر، كه قافقاس جبالندن
بالتشعب، بحر خزرك ساحلى بوينجه شرقه طوغرى
امتدادله، استرآباده واصل اولدقدن صكره، بر قاچ
شعبه‌يه آيريله‌رق، خراسانك قسم شماليسنى، وبعده
كوه غورستان وكوه بلور ناملريله آفغانستانى ياره-
رق، كرهٔ ارضك اك مرتفع جبالى اولان هيمالايه
سلسله‌سى شعبه‌لرندن (هندوكوه)ه ملاقى اولور. البرز
سلسله‌سنك اك مرتفع ذروه‌سى ٤٦٠٠ متره ارتفاعى
اولان (دماوند) بركانيدر، كه بتون ايرانك دخى اك
يوكسك نقطه‌سيدر. البرز كوهك منتهاسنده يعنى
قافقاسه ملاقى اولديغى يرده ديكر بر سلسلهٔ جبال
دخى ينه قافقاسدن بالتشعب، جنوب شرقى‌يه طوغرى
امتدادله، آذربايجانده (سوالان) و(سهاند) طاغلرينى
تشكيل ايتدكدن صكره، لرستان، عراق عجمى،
خوزستان، فارس وكرمان خطه‌لرنده برچوق شعبه-
لره تشعب، وتامكران وبلوجستانه قدر امتداد ايدر.
بو جسيم سلسله‌نك براسم عموميسى اولميوب، هر يرده
ديكر بر اسمله ياد اولنور. ارتفاعى البرز سلسله‌سنك
كندن آز ايسه‌ده، اقليمنك ايجاب ايتديكى حرارتله
برابر، ينه سرمدى قارلرله مستور ذروه‌لرى واردر.
بونلرك اك يوكسكى كرمانده‌كى (كوه خضر) اولوب،
٤٥٧٢ متره ارتفاعى واردر. ايكنجيسى فارس
طاغلرينك كنبدى حكمنده اولان (دنا) طاغى اولوب،
٣٦٥٦؛ واوچنجيسى دخى همدانك اوستنده‌كى (الوند)
طاغى اولوب، ٣٣٥٠ متره يوكسكدر. بو ايكى
سلسله‌دن بشقه خراسانك جنوبنده واقع (كوهستان)
خطه‌سنك طاغلرى بولنيور، كه آفغانستان طاغلرينه
مربوطدر. ايران طاغلرينك بعضلرى طاشلق وقورو
ايسه‌ده، بعضلرى اورمانلر ومرعالرله مستور اولوب،
زمرد آسا بايرلرى وآره‌لرنده منبت ومعمور واديلرى
واووه‌لرى حاويدرلر. على الخصوص البرز طاغنك
شمالى اتكلرى وايكنجى درجه‌ده آذربايجانله فارس
اقليملرى جيادت هوا وكثرت محصولاتله مشهوردرلر.
عراق عجمى ايله خراسانك آره‌سنده (دشت كبير) نا-
ميله طوپراغى قوم وطوزدن عبارت واسع بر چول
بولنديغى كبى، بونك جنوب شرقيسنده كرمانله كوهستان
آره‌سنده دخى (دشت لوط) ناميله بر ايكنجى چول
واردر.

نهرلريله كوللرى. — ايرانك طاغلرى كنارلرينه
قريب اولوب، بونلرك ايچ مائله‌لرندن آقان صولر
چوللرده قورويوب، محو اولدقلرندن، وطيش مائله-
لرندن آقانلرينك دخى بيويه‌جك قدر مجرالرى اولمد-
يغندن، ايرانك بيوك نهرلرى يوقدر. ايران مملكتى
اوچ مائله‌يه منقسمدر، كه بونلرك برنجيسى بحر خزر،
ايكنجيسى بصره كورفزى وبحر عمان مائله‌سى، واوچنجيسى

داخللی چوللره ناظر اولان مخرجسز مائله‌ داخلیه‌در.
بحر خزره دوکیلن صولری باشلیجه اوچ نهردن عبارت
اولوب، برنجیسی اولان (آراس) ایرماغی ممالك عثمانیه‌دن
کله‌رك، بعده روسیه‌یه دخول، وقافقاسیا جهتندن
روسیه ایله ایران حدودینی تفریق ایتدکدن صکره، ینه
روسیه طوپراغنه کیره‌رك، بحر مذکوره ساحل غر-
بیسندن منصب اولور. ایکنجیسی (سفیدرود) نهریدر، که
آذربایجانده نبعانله، شمال شرقی‌یه، بعده جنوب شرقی‌یه
ونهایت ینه شمال شرقی‌یه طوغری جریان، والبرز
سلسله‌سنك بر بوغازندن مرور ایده‌رك، رشت ایله
لاهجان آره‌سنده ساحل جنوبیدن دکیزه دوکیلور.
اوچنجیسی دخی (اترك) نهریدر، که خراسان طاغلرندن
نبعانله، غربه طوغری جریان ایده‌رك، بر خیلی
مسافه‌ده روسیه‌نك حدودینی آیردقدن صکره، ساحل
شرقیسندن بحر خزره منصب اولور. بصره کور-
فزینه دوکیلن نهرلرك اك بیوکلری شط العرب حوضه-
سنه تابع اولان (کرخ) و(کارون) نهرلریدر، که
ایکیسی دخی لرستان طاغلرندن اینه‌رك، خوزستان
خطه‌سنی شق ایتدکدن صکره، ممالك عثمانیه‌یه دخول
ایله، برنجیسی قورنه‌ده، وایکنجیسی بصره‌نك آلت
طرفنده محمره جوارنده شط العربه دوکیلورلر. فارس
طاغلرندن مذکور کورفزه برچوق نهرلر دوکیلور،
که بونلرك باشلیجه‌لری، غربدن باشلانه‌رق، ستارکان،
دیورود، پرستار وآب خور نهرلریدر. بو صوك
ایکی نهردن برنجیسی شیرازك اوستنده‌کی طاغلردن
اینر، وایکنجیسی کیش جزیره‌سنك قارشیسنده دکیزه
منصب اولور. کرمان ومکراندن بحر عمانه دوکیلن
نهرلر اهمیتسز اولوب، اکثریسی یازین قورور
سیللردن عبارتدر. ایران طاغلرینك داخلی مائله‌لرندن
آقوب چولده محو اولان انهارك ایچنده دخی بعض
بیوك ومهملری اولوب، باشلیجه‌لری شونلردر:
طهرانك جنوب غربی جهتنده آقان (آبسار رود)،
که همدان وسلطان آباد وخوانساردن کلن اوچ
شعبه‌دن ترکب ایدن (آب خور) له برلشدکدن صکره،
دشت کبیرده غائب اولور؛ اصفهانك ایچندن کچن
(زندرود)؛ کوهستاندن اینه‌رك کرماندن کلن صو
ایله برلشدکدن صکره، دشت لوطده ناپدید اولان
(کوهستان) نهری؛ هراتدن کله‌رك حدود ایرانیه‌یی
کچدکدن صکره خراسان چولنده غائب اولان (هریرود)؛
نیشاپوردن (شوره‌رود) کچن وخراسان طاغلرندن
اینه‌رك، دشت کبیرده قورویان دیکر بر قاچ نهر.

ایرانده، اکثریسنك صویی طوزلی اولمق اوزره،
بر قاچ کول بولنوب، اك بیوکلری آذربایجان ایله
کردستان آره‌سنده‌کی (ارمیه)، وایکنجیسی آفغانستان
حدودنده اولان (هامون) ونام دیکرله (زره) کولیدر.
فارس وکرمان طاغلرینك آره‌لرنده دخی بر قاچ کول
بولنوب، اك بیوکلری شیراز قربنده‌کی (نیریز)
وکرمانده‌کی (بختکان) کولیدر.

اقلیم وهواسی. — ایرانك عمومیت اوزره هوا-
سی صیجاق ویابس اولوب، اکثر یرلری چپلاق
وصوسزدر. هواجه ایران ممالکی درده تقسیم
اولنه‌بیلیر: برنجیسی بصره کورفزی وبحر عمان
سواحلیدر، که هواسی غایت صیجاق، یابس ووخیم
اولوب، خط استوانك آلتنده بولنان آفریقا سواحلندن
فرق یوق کبیدر؛ ایکنجیسی مملکتك اورته‌لرنده
وشرق جهتنده بولنان چوللردر، که هوالری اوقدر
صیجاق دکل ایسه‌ده، دها زیاده یابسدر، ویازین
حرارت نه قدر شدتلی ایسه، قیشین دخی برودتك
اودرجه‌ده شدتی واردر؛ اوچنجیسی فارس، عراق
عجم وخراسان طاغلرینك چول روزکارلرندن محفوظ
اولان واورمانلری وآقار صولری بولنان بعض یایر-
لری واووه‌ودره‌لریدر، که بونلرك عرض وارتفا-
علرینه کوره هوالری معتدلدر؛ دردنجیسی دخی بحر
خزر سواحلی یعنی البرز طاغنك شمالی مائله‌سنده
واقع مازندران وکیلان خطه‌لریله آذربایجان قطعه-
سیدر، که بونلردن مازندران وکیلان ایرانك وبلکه
بتون آسیانك اك کوزل یرلری اولوب، هواسی
معتدل ورطیب واورمان ونباتاتی غایت چوق اولدیغی
کبی، آذربایجان طاغلری دخی یوکسك اورمانلرله
وکوزل مرعالرله مستوردر، وهواسی معتدلدر.
ایرانك ایچ طرفلرینه وچوللره قریب اولان محللرینه
مخصوص بعض حاللر واردر، که بونلرك بری چولدن
اسن روزکارك چوق دفعه انسانی بردن بره سرسم
ایدوب بر قاچ دقیقه‌ده تسمیم ایتمسی، هواده قومدن
عبارت بلوطلر وسیسلر حصولی، یاغمورك طوپراغه
ایرشمزدن هواده یکیدن تبخرندن حاصل اولان قورو
بلوطلر کبی بشقه یرلرده امثالی مفقود حاللردر.
ایرانك اك زیاده یاغمور یاغان جهتی بحر خزرك

سواحلی اولوب، ایکنجیسی آذربایجان قطعه‌سی واو-
چنجیسی دخی لرستان، عراق عجمی، فارس وخرا-
سان طاغلریدر. چوللرده وسواحل جنوبیه‌سنده همان
هیچ یاغمور یاغماز.

محصولات وحیوانات ومنابع ثروتی. — ایرانك
اك منبت ومحصولدار یری بحر خزر سواحلی اولوب،
کیلان ومازندرانك اورمانلرنده غایت یوکسك آغاجلرك
انواعی بولندیغی کبی، البرز سلسلهٔ جبالنك شمالی
مائله‌سنده ارتفاعه کوره خرما آغاجیله شکر قامشندن
اقالیم بارده‌یه مخصوص نباتاته وارنجه‌یه قدر هر نوع
محصولات یتیشیر. ایکنجیسی آذربایجان، عراق عجمی،
فارس وخراسان طاغلرینك بعض مائله ووادیلریله
چوللرك طاغلر اتکلرینه قریب بولنان وطاغلردن اینن
نهرلرله سقی اولنان یرلریدر، که بونلرده دخی حبوبات
متنوعه ایله اوزوم وسائر میوه‌لر یتیشیر. اورمانلرله
صولرك ندرتی وهوانك یبوستی ایرانك سائر طرفلرینی
محصولاتدن محروم براقشدر. ازمنهٔ قدیمه‌ده واوائل
دور اسلامده یعنی بو مملکتك اولدقجه بر مدنیت
میدانی بولندیغی زمانلرده طاغلردن اینن نهرلره متعدد
جدوللر آچیله‌رق، وبندلر وحوضلر انشا ایدیله‌رك،
اراضی مکمل صورتده سقی واروا اولنمقده ایدیسه‌ده،
او مدنیتك زوالیله برابر بندلر وجدوللر دخی خراب
اولوب، بر طرفدن دخی اورمانلرك عدم محافظه‌سیله
صولر آزالدیغندن، وقتیله منبت ومحصولدار بولنمش
نیجه یرلری الیوم چول، واو وقت معمور بولنمش
نیجه شهر وقصبه‌لر شمدی ویرانه حالنده‌در. ایرانك
باشلیجه محصولاتی کتان، کنویر، توتون، تنباکی،
سیسام، پاموق، صفران، ترنتین، ساقز، انواع
صمغلر، مازی وبویا نباتاتنك انواعیدر. دود آغاجلری
دخی چوق اولوب، سنوی ۲۰۰۰۰ دنك قدر
ایپك اخراج اولنور. باغچه‌لری مشهور اولوب،
میوه‌لری زیاده‌سیله لذیذدر. شیرازك شرابی آسیا
قطعه‌سنده حاصل اولان شرابلرك اك کوزلیدر. هر-
مز بوغازندن بحر خزر ساحلنه‌دك ممتد اولان طاغلرك
وادی وبایرلرنده پك چوق باغلر بولنوب، ازجمله
اصفهانك اطرافی برقاچ فرسخ محله قدر باغلرله مستور
در، وبو شهرك شرابلری شیرازکیلردن پك آز کریده
در. ایرانك حبوباتجه اولان محصولاتی اهالی‌یه کفایت
ایده‌جك درجه‌ده‌در.

ایرانك حیوانات اهلیه‌سی باشلیجه آت ودوه ایله
قویون وکچیدن عبارتدر. آتلرینك جنسی پك ایی
اولدیغی کبی، قیون وکچیلرینك یاغیسی دخی یومشاق
وپك ایی اولوب، پك قیمتدار منسوجات اعمالنه یارایور.
کدیلری دخی مشهوردر. حیوانات وحشیه‌یه کلنجه،
چوللرده آرسلان وقپلان، کیلان ومازندران اورمانلر-
نده آیی، طوموز، قورد، صرتلان، یبانی بوغا،
ایرانك همان هر طرفنده دخی کیك، غزال، تیلکی،
یبانی استر، کور، طاوشان وسائر آو حیواناتی کثرت
اوزره بولنیور.

ایرانك معادنی دخی چوق اولوب، آلتون، کومش،
باقیر، دمیر، یشم، مرمر، زمرد، نفط وپترول کثرت
اوزره بولنیورسه‌ده، یر آلتنده قالوب، اخراج
واعمال اولنانلری پك آز وبلکه هیچ مرتبه‌سنده‌در.
ایران طوپراغنده اك چوق بولنان معدن طوز او-
لوب، چوللرك قوملری طوزلی اولدیغی کبی، قیشین
صو طوپلانان یرلرده دخی یازین صولر قورومغله،
طوز طبقه‌لری قالوب، اهالی طرفندن طوپلانیلیر.
بعض نهرلرینك صولری دخی طوزلیدر.

اهالیسی، جنسیت ولسان ومذهبی. — ایرانده
تحریر نفوسه دائر هیچ بر تشبث اولنمدیغندن، بو
مملکتك مقدار اهالیسی معلوم اولمیوب، جغرافیون
طرفندن ۵ ایله ۱۶ ملیون آره‌سنده مختلف عددلر
بیان اولنمش ایسه‌ده، اقوای احتمالاته کوره ۹ ملیون
اهالیسی واردر. بونلرك ۷ ملیون قدری خالص ایرانی
یعنی فرس جنسیتنه منسوب اولوب، ۲ ملیونده ترك،
عرب، کرد، ارمنی ویهودیدر. فرس جنسیتندن صکره
اك کثرتلی بولنانلر ترکلر اولوب، بونلر باشلیجه
ایرانك شمال غربیسنده یعنی آذربایجان ایله طبرستان
جهتلرنده بولنان ترکان قبائلندن عبارت اوله‌رق،
۸۰۰۰۰۰ قدر تخمین اولنمقده‌درلر. بونلر بو
اقلیملریله برابر، جسور وجنکاور آدملر اولدقلرندن،
قرون وسطادن بری اکثریا ایران سلطنت وحکومتی
بونلرك النده بولنمقده‌در. نادرشاه سلاله‌سی ترکان
قبائلندن آفشار قبیله‌سنه منسوب بولنمش اولدیغی کبی،
شمدیکی خاندان حکمداری دخی ترکان قبائلندن (قاجار)
قبیله‌سنه منسوبدر. بونلرك چوغی الیوم خیمه نشین
اولوب، عشیرت حالنده یاشایورلرسه‌ده، آذربایجانده
اهالیٔ اصلیه ایله قاریشوب، توطن ایتمش اولدقلرندن؛

بو خطه‌نك لسانی دخی تركجه‌در. تركلردن صكره اك جمعیتلی بولنان جنسیت كردلر اولوب، تقریباً یاریم ملیون مقدارنده اولدقلری حالده، آذربایجانك جهت جنوبیه‌سنده (ارمیه) كولی اطرافنده وآردلانده ساكندرلر. ارمنیلر باشلیجه تبریز طرفلرنده وبیوك شهرلرده بولنوب، یهودیلر دخی بو صورتله طاغنیق بر حالده بولنورلر. فتوحات اسلامیه زماننده وبعده خلافت امیه وعباسیه عهدلرنده ایران ممالكنه پك چوق عربلر هجرت وتوطن ایتمشلرسه‌ده، بونلر ایرانیلرله امتزاج ایده‌رك، مرور زمانله لسانلرینی دخی غائب ایتمشلردر. شمدیكی حالده ایرانده لسان عربی ایله متكلم یالكز بصره كورفزی جوارلرنده بر قاچ بیك اهالی بولنمقده‌در.

قوت وحربجه تركلر ایرانك اصل فرس اهالیسنه غلبه چالمشلرسه‌ده، حرف وصنعت وتجارت وعلم وادبیات ومدنیتده فرس جنسیتنه منسوب اولان اصل ایرانیلر ایلروده بولنوب، حكومت اولاد تركك النده بولندیغی حالده دخی ینه لسان رسمی وادبی فارسیدر. ایرانده سویلنیلن فارسی بر قاچ نوع اولوب، هر خطه‌سنك كندینه مخصوص بر شیوه‌سی واردر. هله كیلانده وسائر اقطار شمالیه‌ده بین الاهالی آكلاشلماز برطاقم لسانلر استعمال اولنمقده‌در. مع هذا كبرا وادبا بیننده مستعمل اولان وهر یرده اوقونوب یازیلان لسان فارسینك فصیحیدر.

ایرانده ٣٠٠ ٠٠٠ قدر خرستیان، ١٥ ٠٠٠ قدر یهودی و ٨ ٠٠٠ قدر كبر یعنی زردشتی بولنوب، قصور اهالی كاملاً مسلمدر. مذهبلری شیعی اولوب، یالكز كردلرله عربلرك بر طاقمی سنیدر.

تقسیماتی. — ایران ١١ ایالته منقسم اولوب، هر بری بر قاچ قضایه منقسمدر. ایالتلرله مركزلری بروجه آتیدر:

ایالت	مركز
عراق عجمی	طهران
طبرستان	آمل
مازندران	ساری
كیلان	رشت
آذربایجان	تبریز
كردستان	كرمانشاه
خوزستان	شوستر
فارس	شیراز
كرمان	كرمان
كوهستان	شهرستان
خراسان	مشهد

بو تقسیمات ایرانك تقسیمات جغرافیا وطبیعیه‌سنه موافق اولوب، یالكز طهران شهری اصل (ری) خطه‌سنك مركزیدر. عراق عجمینك مركز طبیعیسی ایسه اصفهان شهری اولوب، وقتیله ایرانك دخی پایتختی بولنمش ایكن، سلالهٔ حاضره زماننده طهران پایتخت اتخاذ اولنمغله برابر، عراق عجمینك دخی مركزی حكمنه چكمش؛ و (ری) خطه‌سی آیریجه بر ایالت اتخاذ اولنمامشدر.

شهر وقصبه‌لری. — ایرانك كرك تاریخجه وكرك موقع وتجارتجه بر چوق بیوك شهر وقصبه‌لری اولوب بونلرك اكثری تدنی وخرابیته یوز طوتمش ایسه‌ده، ینه خیلی جمعیتلی شهرلری واردر، كه اك بیوكلری مقدار نفوسلریله برابر بروجه زیر بیان اولنور:

طهران	٢١٠ ٠٠٠
تبریز	١٧٠ ٠٠٠
اصفهان	٩٠ ٠٠٠
مشهد	٧٠ ٠٠٠
كرمان	٤٦ ٠٠٠
رشت	٤١ ٠٠٠
قزوین	٤٠ ٠٠٠
یزد	٤٠ ٠٠٠
همدان	٣٥ ٠٠٠
كرمانشاه	٣٢ ٠٠٠
شیراز	٣٢ ٠٠٠
دیزفول	٣٠ ٠٠٠
كاشان	٣٠ ٠٠٠
شوستر	٢٧ ٠٠٠
بندر بوشیر	٢٧ ٠٠٠
یزدجرد	٢٠ ٠٠٠
قوم	٢٠ ٠٠٠
استر آباد	١٥ ٠٠٠

زمان قدیمده پایتخت ومشهور بولنمش اولان (سوس) شهرینك خرابه‌لری دیزفول جوارنده بولندیغی كبی، اوائل دور اسلامده‌دخی معمور بولنمش اولان اصطخرك ویرانه‌لری شیراز قربنده موجود اولوب، ینه دور اسلامده معمور ومشهور بولنمش اولان نیشاپور، بسطام، مراغه كبی نیجه شهرلر تدنی ایده‌رك، كوچك قصبه‌لر حالنه چكمش، وخراسانده (طوس) شهری بسبتون خراب اولمشدر.

اصول حكومتی، مالیه‌سی، قوهٔ عسكریه‌سی. — ایران دولتی «شاه» عنوانیله یاد اولنور بر حكمدار مستقلك ید حكمنده اولوب، سلطنت پدردن اولاده

قاليورسه‌ده، شاه اولادندن ايستديكنى ولى‌عهد براقير. مملكت بر هيئت وكلا معرفتيله اداره اولنـور. ايالت واليلرى اكثريا خاندان شاهى‌يه منسـوب ذواتدن ومعزول وكلادن نصب اولنور. امور عدليه‌ده دستور العمل شريعت ايسه‌ده، اكثر معاملات عرفيدر. مجتهد تعبير اولنان علماسنك بيوك برحكم ونفوذلرى واردر.

ايرانك واردات ومصارف سنويه‌سى ليراى عثمانى حسـابيله ايكى مليوندن آز اولـوب، ويركيلرى آز، واصول اداره‌سى پك ساده اولمغله، مصارفى دخى اوكا كوره‌در. ديونى اولمدقدن بشقه، وارداتك مصارفدن اوچ درت مليون فرانق راده‌لرنده برتفاوتى اولديغندن، خزينه‌سنده نقودى دخى واردر. عساكر منتظمه‌سى ٧٨ طابور يعنى ٥٤ ٧٠٠ نفر پياده، ايكى الاى يعنى ١٠٠٠ نفر سـوارى و٢٠ بطـاريه يعنى ٥٠٠٠ طوبجى، كه جمعاً ٦٠ ٧٠٠ كشيدن عبارت اولوب، ٩٧ بلوك يعنى ٢٤ ٢٥٠ نفر سوارى و٢٤ طابور يعنى ١٦ ٨٠٠ پيـاده عساكر غير منتظمه‌سى،كه من حيث المجموع ١٠١ ٧٥٠ عسكرى اولديغى جداول رسميه‌ده كوستريليورسه‌ده، حرب زمانده ٥٣٠٠٠ نفردن زياده عسـكر چيقاره‌مديغى محققدر. اك زياده ايشه يارار عسكرى سواريلرى اولوب، خراسـان، مازندران وفارس طاغليلرندن تحشيد اولنان باشيبوزوق عسكرى‌دخى جسوردرلر. سلاحلرى اسكى‌اصولده‌در. دونغاسى يوقدر.

معارف وصنايع وتجارتى. — ايرانك اسـكيدن برى كنديته مخصـوص ادبياتى اولوب، شمدى‌يه قدر لسان ويازيسى اوچ دفعه دكيشمشدر. زردشتك زمانده بلخ طرفلرينه مخصوص اولان (زند) لسانى مستعمل او-لوب، زند آوستا كتابى بو لسانده يازلمشدر. بعده سا-سـانيلر زمانده سريانيجه‌دن مأخوذ حروفاتله پهلـوى ودرى تعبير اولنان برلسان قوللانلمشدر، كه فارسى قديم ايله سريانيجه‌دن مأخوذ برچوق تعبيرات واصطلا-حاتى جامع ايدى. بعدالاسـلام حروف عربيه قبول اولنوب، عربيدن مسـتعار برچوق تعبيرات والفاظله قاريشيق اوله‌رق لسـان فارسى يازلمغه باشلامشـدر. بربرى آرقه‌سنده استعمال اولنان بو اوچ لسانك اصل واساسى بر ايسـه‌ده، زند لسانى هم پك اسكى وهمده ايرانك منتهاى شمال شرقيسـنده مستعمل بولنديغندن، وهلةً شمديكى فارسى ايله مشـابهتى فرق اولنه‌ميوب، اسكى هندجه يعنى سانسكرى لسانيله مشابهتى دها وا-ضحدر. پهلوينك شمديكى فارسى ايله مشابهتى زياده‌در. آذربايجان جهتنده بولنمش اولان اسكى ميدياليلر لساننك ايسه فارسى ايله مناسبتى اولوب اولمديغى اليوم تحقق ايده‌مه‌مشدر. ايرانك آثار عتيقه‌سنده پهلوى خطى مستعمل اولميـوب، آثوريلرله مشتركاً قـوللاندقلرى «ميخ يازيسى» استعمال اولنمشدر.

هر حالده، زند وپهلوى لسانلرى السنهٔ تاريخيه حكمنـه كچمش اولدقلرندن، شمديكى فارسى‌يه حصر كلام ايده‌لم. بو لسان اوائل دور اسلامده يازلمغه باشلا-يوب، ايرانك اسكى مدنيت وادبياتى اوزرينه مؤسس بولنديغندن، پك چابق ترقى ايده‌رك، فردوسى، رودكى انورى، نظامى، سعدى كبى بيوك شاعر وادیبلر يتشمكله، ادبياتى وعلى‌الخصوص اشعارى اك مكمل لسانلر صره-سنه كچمشـدر. ايرانيلرك ذاتاً شعره ميل واسـتعداد طبيعيلرى بولنديغندن، ادبيات فارسيه كيتدكجه توسع وباشلجه شعر هوسيله اوقويوب يازمق صنعتى ايرانده سائر ممالك شرقيه‌نك جمله‌سندن زياده انتشار ايتمشدر. مدنيت اسلاميه‌نك پارلاق زمانلرنده علماى اسـلامك اك بيوكلرى ايرانده ظهور ايدوب، طوس، نيشابور، قزوين، اصفهان، شيراز، مراغه وسـائر شهرلر برر دارالعلم حكمنه كچمشـلردى. اوندن صـكره يعنى بش آلتيوز سنه‌دن برى‌حاصل اولان تدنى قابل انكار دكل ايسـه‌ده، ايرانده علوم وفنونك تعليم وتعلمى بسبتون اونودلميوب، اليوم خيلى علما بولنمقده‌در. آنجق فنون جديده وكشـفيات اخيره هنوز لسـان فارسى‌يه نقل وتعميم اولنمديغندن، مطلوب اولان ترقيات فنيه وجود بوله‌مامقده‌در. مع هذا ايران دولتى اخيراً طهرانده بر دارلفنون آچمش، وآره‌صره تحصيل ايچون آوروپايه شاكردان كوندرمكه باشلامشدر. مدرسـه‌لرده ايسه علوم وفنون باشليجه عربيده تدريس اولنمقده، وفارسى ادبياته مخصوص عد ايدلمكده‌در.

ايرانده صنايع جديده وفابريقه‌لر اولميوب، اسكيدن مستعمل اولان صنايع دخى پك‌چوق تدنى ايتمش ايسه‌ده، ينـه خيلى صـنعتلرى واردر. بونلرك برنجيسى واك اهميتليسى يوكدن معمول منسـوجات اولوب، ايرانك خاليلرى، سجاده‌لرى وشاللرى مشهوردر. بونلرك كرك نسجلرنده وكرك بويالرنده فوق‌العاده بر مهارت بولند-يغندن، بو قبيلدن اولان امتعهٔ ايرانيـه اوروپاجه پك

معتبر ومقبول اولوب، كليتلی اخراجات وقوع بولمقده‌در. سختيانلری، اسلحه‌سی، صاقسيلری وسائر بعض معمولات ومصنوعاتی دخی مشهوردر. اصفهانده پاموقدن بعض قماشلر نسج، وخراسانده اسلحهٔ جارحه‌نك پك اعلالری اعمال اولندیغی كبی، يزدده دخی ايپك منسوجاتنه وشكر اعمالنه مخصوص كارخانه‌لر واردر.

ايرانيلرك تجارته فوق‌العاده ميل واستعدادلری اولوب، ايران محصولات وامتعه‌سنی دنيانك همان هر طرفنه كنديلری نقل وفروخت ايتدكلری كبی، مواد تجاريهٔ اجنبيه‌يی دخی ايرانه كنديلری جلب ونقل ايديورلر. ايران مملكتنك هند وچين ايله آسيای غربی واوروپا آره‌سنده بولنمسی دخی تجارته الويريشلی ايسه‌ده، ايرانده طرق ومعابرك پك كری بولنمسی وامنيتك فقدانی تجارتك اهميت موقعيه واستعداد اهالی نسبتنده ترقيسنه مانع اولمقده‌در.

احوال تاريخيه‌سی. — ايران اسكيدن بری احوالی مضبوط ممالكدن اولوب، ازمنهٔ قديمه‌ده بيوك ومتمدن بر دولت بولنمش اولديغندن، احوال تاريخيه‌سی بيوك بر اهميتی حائز ايسه‌ده، اكثر يرلرك اولديغی كبی، ايرانك دخی تاريخ قديمی بر خرافات واساطيرله مخلوط اولوب، بونلرك ايچندن حقيقتی آيرمق مشكلدر. ايران تاريخنك ايكی منبعی اولوب، بری ايرانيلرك وديگری يونانيلرك روايتيدر. اسكی ايرانيلرك كتب تاريخيه وادبيه‌لری محو اولوب، بعدالاسلام فردوسی كبی بعض شعرا ومورخين ايران بو مملكتك تاريخ قديمنی ضبط ايتمك ايستدكلرنده، دهقانلرك اغزندن اغزه ايشيتمش اولدقلری اك مشهور وقوعاتی وزردشتيلرك مقدس عد ايتدكلری احوالی يازمغله قناعت ايتمك مجبوريتنده بولندقلری كبی، يونان مورخلری دخی ايراندن اوزاق بولنوب، ايرانيلرك لسانی دخی بيلمدكلرندن، وقايعك چوغنی ياكليش يازدقدن بشقه، ايران حكمدارلرينك اسملرينی دخی بسبتون تحريف وتغيير ايتمشلردر. بونك ايچون، بو ايكی مختلف منبعدن صدور ايدن ايران تاريخلرندن بری زماناً وديگری مكاناً اوزاق اولوب، هيچ برينه صحيح نظريله باقيله‌ميه‌جغی كبی، بربرينه تطبيقلری دخی مشكلدر. مع هذا! بونلردن برينك عالم اسلامجه وايرانجه، وديگرينك آوروپاجه شهرتی اولديغندن، ايكيسنی دخی آيری آيری ذكر ايدوب، بعده قابل تطبيق اولان يرلرينی بيان ايده‌جكز.

ايرانيلرك كندی تاريخ قديملرينه دائر اولان اعتقادلری زردشتك كتابندن مأخوذ اولديغندن، بوتاريخده (آدم) و(نوح) دن بحث اولنميوب، آدم يرينه (كيومرث) ونوح يرينه (فريدون) ذكر اولنيور. شو قدر واركه زردشت كيومرثه پك‌ده بتون انسانلرك پدری نظريله باقيوب، ايرانك برنجی پادشاهی نظريله باقديغی كبی، فريدونی دخی طوفاندن قورتلمش بر تك آدم كبی كوسترميوب، ايران وتوران وعراق وشام طرفلرنده ايلك حكمدار اولان اوچ شخصك پدری كبی كوستريور.

كيومرثدن ظهور اسلامه دكين ايرانده حكومت سورن حكمدارلر: پيشداديان، كيانيان، اشكانيان وساسانيان اسملريله درت طبقه‌يه منقسم اولوب، بو درت طبقه‌يی تركيب ايدن حكمدارلر بروجه آتيدر:

پيشداديان	كيانيان	اشكانيان	ساسانيان
كيومرث	كيقباد	استهن	آردشير
هوشنك	كيكاوس	اشك	شاپور
طهمورث	كيخسرو	اشكان	هرمز
جمشيد	لهراسب	اشك ثانی	بهرام
ضحاك	كشتاسب	شاپور	بهرام ثانی
فريدون	بهمن	بهرام	بهرام ثالث
منوچهر	همای	بلاش	نرسی
نوذر	داراب	هرمز	هرمز ثانی
افراسياب	دارا	نرسی	شاپور ثانی
زاب	اسكندر	فيروز	آردشير ثانی
كرشاسب		بلاش ثانی	شاپور ثالث
		خسرو	بهرام رابع
		بلاشان	يزدكرد
		اردوان	بهرام خامس
		خسرو ثانی	يزدكرد ثانی
		بلاش ثالث	هرمز ثالث
		كودرز	پيروز
		نرسی ثانی	بلاش
		كودرز ثانی	قباد
		نرسی ثالث	نوشيروان
			هرمز رابع
			خسرو
			شيرويه
			آردشير ثالث
			پوران دخت
			ارزمی دخت
			فرخ زاد
			يزدكرد ثالث

برنجی طبقه حكمدارلری حقنده اولان روايات بسبتون خرافات قبيلندن اولوب، حتی هندك بعض

كتب قديمه‌سنه تطبيق اولنه‌جق اولسه، چوغنك
پادشاه دكل بلكه معبود اسملرى اولدقلرى، وهنددن
مطرود اولديغى مظنون اولان زردشت طرفندن بو
اسملرك ايرانه نقل ايدلمش اولديغى آكلاشيليور. ازجمله
جمشيدك كونشدن كنايه برمعبود، فريدونك برملك،
ضحاكك ييلان صورتنده برجن وعفريت اولديغى هند
قديمه‌سنك اساطير كتابلرندن منفهم اولور. بو طبقه
حكمدارلرى بيننده ايكى اجنبى اسملرى دخى واردر، كه
برنجيسى عرب زعم اولنان ضحاك وايكنجيسى ترك اولان
افراسياب اولوب، ايكيسى دخى ايرانه مستولى اولمشلر؛
وبرنجيسى فريدون، ايكنجيسى كيخسرو طرفندن قتل
اولنمشدر. شاهنامه‌ده پيشداديان حقنده بيان اولنان
احوال نوع بشرك ابتداى ظهورينى وصورت
ترقيسنى طبيعى بر يولده مصوردر. ايكنجى طبقه يعنى
كيانيان سلاله‌سى قهرمانلردن عبارت اولوب، بونلر
حقنده‌كى روايانه دخى صحيح نظريله باقيله مازسه‌ده،
شاعرانه برطاقم مبالغاتدن عبارت اولموب، على-
الخصوص بو حكمدارلردن اكثريسنك زماننده برحيات
بولنمش اولديغى زعم اولنان رستم زال ورفقاسى اولان
سائر قهرمانلر حقنده شاهنامه‌نك تصويراتى حقيقةً
باعث حيرتدر. بو سلاله‌يه اسكندرك فتوحاتى ختام
ويروب، بو جهانگيرك وفاتندن صكره، ايران ٨٠
سنه قدر اسكندرك سردارلرندن (سلفقوس) ك نسلى
حكمنده قالمش؛ وبعده اشكانيان سلاله‌سى ظهور
ايدوب، قبل‌الميلاد ٢٤٦ تاريخندن بعدالميلاد ٢٢٩
تاريخنه‌دك ٤٧٥ سنه حكومت سورمش؛ وتاريخ
مذكورده ساسانيلر سلاله‌سى ظهور ايدوب، فتوحات
اسلاميه يعنى حضرت عمر فاروق (رضه) افندمزك
زمان خلافتلرينه‌دك حكمفرما اولمشلردر. بو ايكى سلاله-
نك وقوعاتى صرف تاريخدن عبارت ايسه‌ده، على-
الخصوص برنجيسنك احوالى لايقيله معلوم دكلدر.

ايرانك تاريخى درت دوره تقسيم اولنه بيلير:
برنجيسى اساطير دورى، كه پيشداديانك زمانيدر؛
ايكنجيسى قهرمانلر دورى، كه كيانيانك زمانيدر؛
اوچنجيسى قبل‌الاسلام اولان تاريخ دورى، كه اسكندر
دن صكره ظهور ايدن اشكانيان وساسانيان زمانيدر؛
دردنجيسى دخى بعدالاسلام اولان تاريخ دوريدر، كه
دين اسلامك ايرانه دخولندن بوكونه قدر كچن
زماندر.

يونان قديم مورخلرى طرفندن ضبط اولنه‌رق
آوروپاجه معروف اولان ايران قديم تاريخى يالكز
كيانيانه عائد اولوب، بونلرك روايتنه كوره زمان
قديمده ايرانده ايكى دولت وار ايدى، كه برينه (ميديا)
وديكرينه (فارس) ديرلردى. فارس نسبةً بدوى وميديا
ايسه اولدقجه مدنى برير ايدى. ميديا حكمدارلرندن
(آستياغ) اسمنده برى قيزينى فارس حكمدارينه ويرمش
وقيزندن كنديسنك ملكينى دخى ضبط ايده‌جك برچوجق
طوغه‌جغنى رؤياسنده كورمكله، قيزينى حامله ايكن
دعوت ايدوب، چوجق طوغار طوغماز، برطاغه
آتمشيدى. بو چوجق طاغده بيويوب، (كيروس) اسميله
بيوك بر پادشاه اولور، وميديايى ضبط ايتدكدن صكره،
تا آطه‌لر دكيزينه قدر توسيع ممالك ايده‌رك، بابل
وآثور دولتلرينى وسائر نيجه بلادى استيلا ايله، بيوك
بر دولت تشكيل ايدر. ايشته او وقتدن اسكندرك
خروجنه دكين ايران دولتى او وقت معلوم اولان
اقطار عالمك اكثرينه حكم ايدوب، بعده ساسانيلر
زماننده دخى خيلى بيوك بردولت ايدى. يونانيلرك
قولنه كوره، ايران قديم حكمدارلرى (يعنى كيانيان)
بروجه آتيدر:

كيروس
قامبيس
اسمرديس مجوسى
داريوس بن هستاسب
اكسرسيس اول
آرتاقسرسيس درازدست
اكسرسيس ثانى
سوغديان
داريوس نوتوس
آرتاقسرسيس منون
اوخوس
آرسيس
داريوس قودومان

شمدى بونلرى ايرانيلرجه اسملرى مضبوط اولان
كيانيانه تطبيق ايتمك ايستديكمزده، برنجيسى اولان
(كيروس) ك كيكاوس مى يوقسه كيخسرومى اولديغى
كستديره‌مز. طاغده چوبانلر طرفندن بيودلديكنه
وسائر احوال ابتدائيه‌سنه باقيليرسه، كيخسرو اولمسى،
واو حالده فردوسينك توران ديديكى مملكتك ميديا
وافراسيابك آستياغ اولمسى لازم كلير؛ واقعاً ميديا
اهاليسنك اقوام تورانيه‌دن بولنمش اولدقلرى دخى
مرويدر. لكن كيروسك فتوحاتنه باقيليرسه، كاوس

[illegible]تمالی دخی تبادر ایدوب، کاؤسك مازندرانی فتح ایتدیکی شاهنامه‌ده مذکور اولدیغندن، میدیانك‌ده مازندران اولاسی محتملدر. کیروسـك پدری تواریخ یونانیه‌ده (قامبیس) اسمیله یاد اولنوب، کیروس کیخسرو ایسـه، سیاوشدن بحث اولنمیه‌رق، بو قامبیسك (کاوس)، وکیروس کاوس ایسه، قامبیسك قباد اولمسی اقتضا ایدر. کیروسك اوغلی دخی قامبیس اولوب، مصری ضـبط ایدن بو قامبیس ایدی؛ حالبـوکه نه کیخسروك کاوس ونه کاؤسـك قباد اسمنـده اوغـلی اولدیغی معلومدر؛ بالعکس شـاهنامه‌ده مصری ضبط ایدن کیخسروك پدری کاوس اولدیغی بیـان اولنیور. تختی برآره‌لق ضبط ایتمش اولان (اسمردیس) مجوسیدن دخی تواریخ ایرانیه‌ده بحث اولنمدیغی حالـده، تواریخ یونانیه‌ده دخی (لهراسب)ك اسمی یوقدر. (داریوس بن هستاسب)ك اسفندیار بن کشتاسب اولدیغنده شبهه یوقدر. ایران تاریخلرنده بو ذاتك قهرمانلغندن وفتوحاتندن بحث اولنیورسـه‌ده، پدری کشتاسبك زمان سلطنتده وفات ایتدیکی بیان اولندیغی حالده، تواریخ یونانیه‌ده بالعکس سلطنت بوکا ویریلوب، کشـتاسب حکمدارلر صره‌سنده ذکر اولنمیور. (اکسرسیس) اسمی اکثریا (شیرویه) نك محرفی ایسـه‌ده، اسفندیارك بو اسمده بر اوغلی اولدیغی شـاهنامه‌ده مذکور اولمیوب، کشـتاسبدن صکره اسفندیارك اوغلی (آردشیر بهمن درازدست)ك حکمدار اولدیغی بیان اولنیور. تواریخ یونانیه‌ده ایسه (آردشیر درازدست) مذکور (اکسرسیس)ك اوغلی، وآردشیر بهمن اولدیغی هویدا اولان (آرتاقسرسیس منمون) ایسـه دیکر ایکی حکمداردن صـکره کلن بر (داریوس)ك یعنی دیکر بر اسفندیارك ویاخود (داراب)ك اوغلی کوستریلیور. (اوخوس) و(آرسیس)ك کیملر اولدقلری آکلاشیله‌میوب، (داریوس)ك (دارا) اولدیغی معلومدر.

ایرانیلر (آریا) دینلن قوم قدیمك منشعب اولدیغی شعباتك الك قدیملرندن اولوب، اقوام آریانیه‌نك وطن اصلیلرندن الك آز تبعد ایدنلریدر؛ چونکه آریا قومنك وطن اصلیسی بلخ وهرات جهتلری بولنمشدر. بناءً علیه ایرانیلرله هندلیلر آریا قومنك الك قدیم ایکی شعبه‌سـنی تشکیل ایدرلر. شمدیکی فارسی لسـانیله پهلوی وزند لسـانلرینك هند وآوروپا یعنی سـانسکری، یونان، لاتین، کلت، جرمان، اسلاو وآرناؤد لسانلریله اولان مناسبات ومشـابهتی پك واضح اولوب، بر مدتدنبری آوروپا لسانیونی بومناسبات حقنده پك چوق تحقیقات وتحریات اجرا ایتمش، وبرچوق کتـابلر یازمشلردر. ایران اسمی ایران مورخلری فریدونك اوغلی ایرجدن مشـتق زعم ایتدکلری کبی، عرب مورخلری دخی بنی اسرائیل اصـولنه توفیقاً حضرت نوحك احفـادندن (ایران) اسمنده برشخص فرض ایده‌رك، اوندن مأخوذ کوسترمك ایستمشلرسه‌ده، بو اسمك (آریا) و(آریان) اسمنك عینی اولدیغنده شبهه اولمیوب، ایرانیلرك هیچ بر تاریخك ضبط ایده‌مدیکی پك قدیم بر زماندن بری بو اسمی محافظه ایتدکلری آشکاردر. [«آریا» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ایران قدیمك احوالی بحثنه ختـام ویرمزدن اول، یونان قدیم جغرافیونی طرفندن ضـبط ایدلمش اولان تقسیمات قدیمه‌سنی مصادف اولدقلری تقسیمات جدیده ایله بالمقابله ذکر ایده‌لم:

۱	سوسیانه	اهواز وخوزستان
۲	میدیا	آذربایجان وعراق عجمی
۳	آریا	خراسان جنوبی وهرات جهتی
٤	هرقانیا	جرجان ومازندران جهتی
٥	پارتیا	خراسانك شمال غربیسیله طبرستان
٦	مارجیانه	مرو جهتی
۷	باقتریانه	بلخ جهتی
۸	سوغدیانه	ماوراء النهر
۹	خوراسمیا	خوارزم
۱۰	قارمانیا	کرمان
۱۱	پرسیا	فارس
۱۲	جدروسیا	مکران
۱۳	درانجیانه	سیستان وقندهار جهتی

ایران قدیمك دیننه کلنجه، پك اسـکی بر زمانلرده (مه آباد) اسمنده بر شخص پیغمبرلك ادعاسـیله ظهور ایدوب، بر دین ومذهب وضع ایتمش؛ وروایته کوره بونك نسلی پیشـدادیاندن اول ایرانده سلطنت سورمشدر. زند لساننده اخیراً میدانه چیقان بعض کتابلره کوره، بوندن بشقه دها بر قاچ شخص پیغمبرلك ادعاسـنده بولنوب، هر حالده او وقتلرده ایرانیلرك دینی، سائر اقوام آریانیه‌نك دخی اولدیغی کبی، اجرام سماویه‌یه وعلی‌الخصوص کونشه عبادتدن عبارت ایدی. جمشید دخی بو دینك ارکانندن عد اولنوب، کونشدن کنایه دکل ایسه، کونشك عبادتنی ترویج وبهار ونوروزی تقدیس ایله، شرابی دخی ایجاد ایتمشدر. کیانیاندن کشتاسبك زماننده (زردشت) اسمنده پیغمبرلك

دعواسیله بریسی ظهور ایدوب، ایرانه آتشپرستلك دینی تلقین ایتمشدر. زردشت بر یکی دین ایجاد ایتمکله برابر، سیاراته اولان عبادتی دخی الغا ایتمیوب، ایران آتشکده‌لرینك هر بری سیاراتدن برینه منسوب عد اولنور، ومنسوب بولندیغی سیاره‌نك هیکلنی حاوی اولوردی. بو دینده کونش، نور وآتش خیر الهی اولان ایزده، وظلمت ایله کیجه شر الهی اولان اهریمنه منسوب عد اولنوردی. زردشتك کتابی اولان (زند آوستا) زند لساننده یازلمش ایکن، ساسانیلر زماننده بو لسان آکلاشلماغه باشلامغله، پهلوی لسانه ترجمه اولنمشیدی. انوار اسلامیه‌نك ایرانده انتشاری دین زردشتی محو ایتمش ایسه‌ده، یزد جهتنده بر قاچ بیك زردشتی قالمش؛ وبر طاقمی دخی هندستانه قاچمشلردر.

بعدالاسلام ایران تاریخنه کلنجه، بو مملکت حضرت عمر فاروقك زمان خلافتنده سعد بن وقاص وسائر مجاهدین صحابه‌نك یدیله ضمیمهٔ ممالك اسلامیه اولوب، هر خطه‌سی بر ایالت اتخاذ اولنمشیدی. ملوك امویه زماننده اهل بیت پیغمبری‌یه منسوب بعض ائمه وسائر ذوات ایرانه هجرت ایتمکله، ایرانیلر بیننده علویلر طرفدارلغی کیتدکجه قوت بولەرق، نهایت ایچلرندن ابو مسلم خراسانی خروجیله، دولت امویه‌یه ختام ویروب، خلافتی بنی عباسه نقل ایتدیرمشدر. خلافت عباسیه‌نك اوائلنده دخی ایران بر قاچ ایالته منقسم اولەرق، طوغریدن طوغری‌یه بغداددن اداره اولنوردی. اوو قتلرده ایرانده امرای عرب چوغالوب، لسان ادبی دخی عربی ایدی، وفارسی دها یازلمغه باشلامامشیدی. اوچنجی قرن هجری اوائلنده مأمون خلیفه‌نك زماننده خراسان والیسی بولنان طاهر ذو الیمینین اعلان استقلالله، خراسانده بر دولت مستقله تشکیل ایتمشدر. بنی طاهر حکمدارلری بش کشی اولوب، ٤٦ سنه حکومت سورمشلردر. ٢٥٣ تاریخنده سیستانده کسب استقلال ایتمش اولان یعقوب بن لیث صفار اسمنده بر شخص بنی طاهر سلاله‌سنه ختام ویروب، خراسانی دخی ضبط ایتمکله، (بنی لیث) دولتنی تشکیل ایتمشدر، که بونلر دخی اوچ کشی اولوب، ٣٤ سنه حکومت سورمشلردر. ٢٨٧ تاریخنده ماوراءالنهر والیسی بولنان اسماعیل بن احمد سامانی اعلان استقلالله، خراسانی دخی بنی لیثدن آلوب، سامانیان دولتنی تأسیس ایتمشدر. سامانیلر طقوز کشی اولوب، ٣٨٦ تاریخنه دك یوز سنه قدر حکم سورمشلردر. فارسی لساننی یکیدن احیا ایدن بونلر اولوب، بونلرك دورنده لسان فارسی عربی حروفیله یازلمغه، وایرانده شعرا ظهور ایتمکه باشلامشدر. بونلرك انقراضندن اول فارس وعراق جهتنده (آل بویه) دولتی ظهور ایتمش اولدیغی کبی، تاریخ مذکورده آفغانستان جهتنده (آل سبکتکین) ظهور ایدوب، خراسانی دخی استیلا ایتمشلردی. آل بویه ١٧ کشی اولوب، ٣٢١ تاریخندن ٤٤٨ تاریخنه‌دك ١٢٧ سنه حکومت سوردکدن صکره، ملکلری سلجوقیلر طرفندن ضبط اولنمشدر. آل سبکتکین یعنی غزنویلر دخی ١٤ کشی اولوب، ٣٩٠ تاریخندن ٥٤٣ تاریخنه‌دك ١٥٣ سنه حکومت سورمش؛ وهندستان وماوراء النهری ضبط ایتدکدن صکره، عزاقه دخی مستولی اولوب، آل بویه‌نك قوتنی آزالتمشلردی. ٤٠٩ تاریخنده خراسانده سلجوقیلر ظهور ایدوب، غزنویلرله دیلیلره یعنی آل سبکتکین وآل بویه‌یه غلبه چالەرق، یکی بر دولت تأسیس ایتمشلردر، که ١٤ حکمداردن عبارت اولوب، کیتدکجه کسب قوت ایتمش؛ وآل بویه ایله غزنویلرك انقراضندن صکره بتون ایران بونلرك حکمی آلتنه کچوب، ٥٩٠ تاریخنه دك ١٨١ سنه حکم سورمشلردر. سلجوقیلرك زماننده خوارزمده (خوارزمشاهیان) دولتی ظهور ایتمش اولدیغی کبی، آفغانستانده دخی آل سبکتکینك انقراضندن صکره، (غوریان) دولتی تشکل ایتمشدی. خوارزمشاهیان ٩ نفر اولوب، ٤٩٠ تاریخندن چنکیزك خروجنه‌دك حکم سورمشلردر؛ وغوریان ٥ کشی اولوب، ٥٤٣ تاریخندن ٧٠٧ تاریخنه‌دك ١٦٤ سنه حکومت سوروب، تاریخ مذکورده ملکلری خوارزمشاهیانك الینه کچمشدر. سلجوقیلر زماننده ینه سلجوقیلرك بر شعبه‌سی کرمانده استقلال بولوب، بو سلاله‌دن ١١ کشی ٤٣٣ تاریخندن ٥٨٣ تاریخنه‌دك ١٥٠ سنه حکم سورمشلردر. ینه سلجوقیلر زماننده قهستانده حسن بن صباح طرفندن (باطنیه) دولتی تأسیس اولنه‌رق، بو سلاله‌دن ٨ حکمدار کلوب، ٤٨٣ تاریخندن ٦٥٣ تاریخنه‌دك ١٧١ سنه حکم سورمشلردر. سلجوقیلرك اواخر سلطنتنده (اتابکان) نامیله فارسده، آذربایجانده ولرستانده درت حکومت تشکل ایتمشدی. بونلردن فارس اتابکلری ١١ کشی اولوب، ٥٤٣ تاریخندن ٦٦٨ تاریخنه‌دك ١٢٥ سنه حکم سوردکدن

صکره، ملکلری هلاکو طرفندن ضبط اولنمشدر. آذر-
بایجان اتابکلری ۵ کشی اولوب، ۵۵۵ دن ۶۲۲
تاریخنه‌دك ۶۷ سنه حکومتدن صکره، ملکلری خوا-
رزمشاهیان طرفندن استیلا اولنمشدر. لر بزرك اتابکلری
۹ کشی اولوب، ۵۴۰ تاریخلرندن ۶۹۵ تاریخنه‌دك
۱۵۵ سنه قدر حکم سورمشلردر. لر کوچك اتابکلری
دخی ۱۱ کشی اولوب، ۵۷۰ تاریخندن ۶۹۵ تا-
ریخنه‌دك حکمفرما اولمشلردر.

ایشته خلافت عباسیه زماننده ایران بو مختلف
دولتلر بیننده کل یوم ظهور ایدن محاربات ومنازعاته
میدان بولنمش؛ ومع‌هذا او وقتلر مدنیت اسلامیه‌نك
اك پارلاق زمانی اولمغله، ایرانده علوم ومعارف وسائر
اسباب مدنیت خیلیدن خیلی‌یه ترقی ایتمشدی. مذکور
دولتلردن اکثرینك حکمدارلری اولاد ترکدن بولنمش
ایسه‌ده، ادبیات فارسیه ومدنیت ایرانك غلبه‌سی
جهتیله، جمله‌سی ایرانلاشمش؛ وعلما وادبایی حمایه ایله
ادبیات فارسیه وعلوم عربیه‌نك ترقیسنه خدمت
ایتمشلردر.

نهایت یدنجی قرن هجری اوائلنده چنکیز خان
ظهور ایدوب، اکثر ممالك اسلام مغوللرك پایمال ظلم
وغدری اولدیغی صره‌ده، بو داهیهٔ عظیمه‌دن اك زیاده
مصاب اولان یر ایران مملکتی ایدی. چنکیزك تورونی
هلاکو خان ایرانده بولنان دولتلری برر برر ضبط
ایتدکدن صکره، خلیفهٔ عباسی معتصمی دخی قتل،
واطرافی تخریب ایده‌رك، ایرانده (ایلخانیان) نامیله بر
دولت تأسیس ایتمشدر. بو دولتك حکمدارلری، دردی
مسلم وبشی کافر اولمق اوزره، ۹ کشیدن عبارت او-
لوب، ۶۵۳ تاریخندن ۷۳۶ تاریخنه‌دك ۸۳ سنه
حکومت سوردکدن صکره، ۵۰ سنه قدر دخی ایران
صاحبسز قالوب، هرج ومرج اولمش؛ وبو صره‌ده
چوبانیان، ایلکانیان، اینجویان، سربداران، آل
مظفر وقره خطائیان کبی بعض طوائف ملوك ظهور
ایتمشدی. ۷۸۳ تاریخنده ینه چنکیز خانك نسلندن
تیمورلنك ظهور وایرانك اوزرینه هجوم ایدوب،
چنکیزدن قورتله‌بیلمش اولان معموره‌لری دخی خراب
ایلمشدی. تیمورك حیاتنده درت اوغلی ممالکنك برر
طرفنه والی وامیر تعیین اولنوب، بونلردن هر برینك
برچوق اولادی اولمغله، بو جهانکیرك وفاتندن صکره،
بینلرنده نفاق دوشوب، اکثریسی بربرلریله اولان
محاربه‌لرده تلف اولمشلردر. تیمورك وفاتنده برآز مدت
تورونلرندن پیر محمد ایله سلطان خلیل سلطنت سور-
دکدن صکره، شاهرخ بن تیمور پادشاه اولوب، ۴۸
سنه ایران وترکستان پادشاهلغی بونك نسلنده قالدقدن
صکره، امیرانشاه بن تیمورك تورونی سلطان بو سعید
تخت وتاجی ضبط ایتمش؛ وبر مدت دخی بونك نسلی
حکومت سوردکدن صکره، ماوراء النهر اوزبکلرینك
الینه چکدیکی کبی، ۸۷۳ تاریخنده اوزون حسن دخی
عراق وفارس وکرمانی بونك الندن ضبط ایتمکله،
ایرانده تیمور دولتنه ختام ویریلوب، مذکور بو سعیدك
تورونی (بابر) افغانستان وهندستانه چکلمش؛ ونسلی
هندستانده انکلیزلرك تغلبنه دکین سلطنت سورمشدر.
آق قیونلی دولتی ایرانده چوق وقت پایدار اوله‌میوب،
اوزون حسنك اولاد واحفادی بیننده ظهور ایدن
منازعه‌لر بو دولتك زوالنی تسریع ایتمشلردر. اوننجی
قرن هجری اوائلنده (دولت صفویه) ظهور ایدوب،
شاه اسماعیل صفوی یکی بر دولت قورمش، وبرنجی
اوله‌رق، ایرانده تشیعی رسماً اعلان ایتمشدر. شاه
اسماعیل بیوك بر جهانکیر اولمق استعدادینی حائز
ایدیسه‌ده، یاوز سلطان سلیم کبی صاحب الشکیمه بر
پادشاهك زماننه تصادف ایدوب، دولت عثمانیه‌یه
مخالف بولنمغه دخی جسارت ایده‌مدیکندن، دولتنی
او قدر بیوته‌مه‌مش؛ وخلفلری زماننده بو دولت خیلی
ضعفه دوچار اولمش ایکن، صفویلرك بشنجیسی اولان
شاه عباس زماننده اولدقجه قوت کسب ایتمشیدی.
بو سلاله‌دن ۹ حکمدار کلوب، ۱۱۳۵ تاریخنه‌دك
۳۳۰ سنه قدر حکم سوردکدن صکره، آفغانلیلر
هجوم ایدوب، ایرانی ضبط، ورئیسلری اولان محمودی
ایران تختنه اجلاس ایتمشلردر. بونك وفاتنده عمزاده‌سی
اشرف جلوس ایتمش ایسه‌ده، او صره‌ده آفشار قبیله-
سندن نادر اسمنده جسور ومدبر برآدم ظهور ایدوب،
ملوك صفویه‌نك اخیری اولان سلطان حسینك اوغلی
طهماسبك وزیر ومدبر اموری صفتیله وطهماسب قولیخان
نامیله خروج ایله، آفغانلیلری ایراندن طرد واخراج
ایتدکدن صکره، نادرشاه اسمیله کندی سلطنتنی اعلان
ایده‌رك، ایراندن بشقه افغانستان وماوراء النهری دخی
ضبط، وفتوحاتنی هندستانه قدر توسیع ایتمشدر.
بونك وفاتندن صکره تشکیل ایتمش اولدیغی بیوك دولت
پایدار اوله‌میوب، نسلندن کلن ایکی حکمدار هیچ بر

اقتدار کوسترمیه‌رك، آفشار دولتنك انقراضنه سبب اولمش؛ وایرانك هر طرفنده بولنان والیلر اعلان استقلال ایدوب، برهرج ومرج اولمشیدی. اوصره‌ده عبدالکریم اسمنده حقانیتلی بر آدم، ملوك صفویه احفادندن بری نامنه (زند) دولتنی تشکیل ایدوب، بو دولتدن درت حکمدار کلمشدر. بو دولتك دخی آز مدت ظرفنده منقرض اولمسیله، ایرانك شمالنده‌بولنان (قاجار) نام ترکمان قبیله‌سنه منسوب آغا محمد اسمنده بری ظهورله، الیوم ایرانده حکمفرما اولان (قاجار) دولتنی تشکیل ایتمشدر. آغا محمددن صکره فتح علی شاه واوندن صکره محمد شاه ایران تختنه جلوس ایدوب، محمد شاهدن صکره الیوم حکومت سورمکده اولان شاه ناصرالدین حضرتلری جلوس ایتمشدر.

ایراوادی (Iraouaddy, Irâvadi) هند چیننك غرب جهتنده بر بیوك ایرماق اولوب، (هیمالایه) سلسلهٔ جبالنك شرق جنوبی اتکلرندن نبعانله، بیرمان مملکتی داخلنده شمالدن جنوبه جریان ایده‌رك، بیرمانك انکلیزلرك النده بولنان قسمنه دخول، و (پغو) خطه‌سنی دخی شق ایله، بر چوق قوللره آیرلدقدن صکره، بر بیوك دالیه تشکیل ایده‌رك، بحر محیط هندی‌یه منصب اولور. باشلیجه ایکی نهرك اجتماعندن حاصل اولوب، بونلردن شرق جهتنده اولاننی تشکیل ایدن ایکی چایدن بری چین حدودینك ایچندن کلیر. ایراوادی ایرماغنك قطع ایتدیکی مسافه ۱۳۰۰ کیلومتره طولنده ایسه‌ده، نهرك مجراسی پك طولاشیقلی اولوب، طولی لااقل ۱۹۰۰ متره‌در. فیضانی زماننده ثانیه‌ده ۳۰۰۰۰ وعادی‌وقتده ۹۰۰۰ مکعب متره صو دوکر. بیرمانك اك بیوك شهرلری بو ایرماغك کنارلرنده‌در.

ایربیت (Irbit) سیبریانك (پرم) ایالتنده وپرم شهرینك ٤١٠ کیلومتره شرقنده‌بر قصبه اولوب، همنامی اولان نهرك (نیچا) نهریله برلشدیکی محلده واقعدر. ٤٠٠٠ اهالیسی وبیوك بر بازاری واردر.

ایرتیش (Irtich) سیبریانك اك بیوك ایرماقلرندن (اوب) ایرماغی تابعلرندن بیوك بر نهر اولوب؛ ترکستان‌شرقیده (آلتون طاغ)دن نبعانله، شمال غربی‌یه طوغری جریان ایده‌رك، (جایزون) کولنی شق ایدر؛ وبوکوله کیرنجه‌یه قدر (قره ایرتیش) اسمیله معروف اولوب، آلت طرفی آق ایرتیش دینلیر. صولدن برقاچ چایك صولرینی آلدقدن صکره، (اومسق) قصبه‌سنده صاغدن (اوم)، و(تاره) قصبه‌سنك اوست طرفنده (تاره) چاینی، دها آشاغیده صولدن ایشیم، و(توبولسق) شهرنده (توبول) نهرینی آلیر. تابعلرینك اك بیوکی اولان بوصوك نهرله برلشدکدن صکره، شمال شرقی‌یه طوغری دونوب، صاغدن (دمیانقه)، صولدن (قونده) نهرلرینی ودیکر بر ایکی چای اخذ ایله، (ساماروه) قصبه‌سنك آلت طرفنده (اوب) ایرماغنه قاریشور. مجراسی ۳۵۰۰ ایله ٤٠٠٠ کیلومتره آره‌سنده اولوب، بوکا دوکیلن نهر، چای ودره‌لرك عددی ۱۲۵۰دن زیاده‌در. یتاغی واسع اولوب، بعض یرلرده متعدد قوللره انقسامله، آره‌لرنده خیلی واسع آطه‌لر تشکل ایدر. همان هرطرفی سیرسفائنه صالحدر.

ایرج ایران قدیم تاریخنه کوره فریدونك اوچنجی اوغلی اولوب، فریدون ملکنی اوچه تقسیم ایتدیکنده، شام وعراق جهتلرینی (سلم)ه، تورانی (تور)ه، ایرانی دخی ایرجه ویرمشیدی. شو حالده سلم امم سامیه‌نك، تور امم تورانیه‌نك وایرج ایرانیلرك ودها طوغریسی امم آریانیه‌نك جد اعلاسیدر. ایرانیلرك روایتنه کوره، سلم ایله تور کوچك برادرلرینك پدرلرینك تختنده ومرکزده قالمسنه حسد ایده‌رك، کندیسنی قتل ایتدکلرندن، فریدونك بددعاسنه مظهر اولدیلر؛ وایرجك اوغلی منوچهر فریدون طرفندن ایران تختنه اجلاس اولنه‌رق، پدرینك انتقامنی اخذ ایتمك ضمننده، سلم وتوری قتل ایتمشدر. کویا ایرانیلرله تورانیلر بیننده بو وقوعاتدن برمخاصمه ورقابت حاصل اولوب، نسلاً بعدنسلٍ دوام وتسلسل ایتمشدر.

ایرسو (Eresso) مدللی جزیره‌سنك جهت غربیه‌سنده وساحل بحردن برقاچ کیلومتره ایچریده برکوچك قصبه اولوب، (اریسوس) شهر قدیمنك خرابه‌لری قربنده‌در.

ایرقوت (Irkout) سیبریانك ایرقوچق ایالتنده بر نهردر، که (سایانه) طاغلرندن نبعانله، شرقدن غربه طوغری آقه‌رق، ۳۲۰ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدکدن صکره، ایرقوچق شهری قارشیسنده ایکی قولدن (آنغاره)نهرینه دوکیلور.

ایرقوچق (Irkoutsh) سیبریانك وسطلرنده همنامی اولان ایالتك مرکزی بر

شهر اولوب، (ایرقوت) ایله (آنغاره) نهرلرینك محل اجتماعنده و(توبولسق)ك ۲۳۳۰ كیلومتره جنوب شرقیسنده واقعدر. ۳۳۸۰۰ اهالیسی، ۳۳ كلیساسی، ۲ مناستری، ۲ اعدادیه مكتبی، ابحریه مكتبی وبرقاچ بازاری واردر. ایچنده چوخه، بز، سختیان، صابون، موم، قونیاق وسائره یاپیلیر. چینله وروسیه ایله بیوك تجارتی اولوب، علی الخصوص كورك تجارتی پك ایشلكدر. — ایرقوچق ایالتی شمالاً یاقوچق، شرقاً ینه (یاقوچق) و(ماوراء بایقال) ایالتلریله، جنوباً مغولستانله، غرباً دخی (یكیسیق) ایالتیله محدود اولوب، واسع اورمانلری وبعض منبت محللری، كومش، قورشون وسائر معدنلری واردر. مركزندن بشقه برقاچ مهم قصبه‌لری دخی اولوب، اهالیسی مغول وتاتار اقوامندن مركبدر.

ایراك (یاخود ایراك) سیواس ولایتنك توقاد سنجاغنده اربعه قضاسنك مركزی اولان برقصبه اولوب، توقادك ٤٥ كیلومتره شمالنده وصامسونك ۷۲ كیلومتره جنوب شرقیسنده اوله‌رق، یشیل ایرماغه تابع (كلكیت) نهرینه دوكیلور برچایك كنارنده واقعدر. درت بش بیك اهالیسی، بش آلتی جامع ومسجدی، برمدرسه‌سی، ٦ خانی، ۱٦۰ دكانی، ۲ حمامی وبرتكیه‌سی واردر.

ایرلانده (Irlande) بیوك برتانیه یعنی انكلتره دولتنی تشكیل ایدن ایكی جزیره‌نك وبو دولتك مركب بولندیغی اوچ مملكتك بریدر. ایرلانده‌لیلر عندنده (ارین) اسمیله مسمادر.

موقعی، حدود ومساحه‌سی. — ایرلانده آطه‌سی آوروپانك غرب جهتنده اوله‌رق، بحر محیط آطلاسیده وبیوك برتانیه جزیره‌سنك جهت غربیه‌سنده واقع اولوب، بیوك برتانیه‌دن ایرلانده دكیزیله وبو دكیزك شمال وجنوبنده اولان «شمال بوغازی» و(سنت جورج) بوغازیله آیرلمشدر. بووجهله شرقاً ایرلانده دكیزیله ومذكور ایكی بوغازله وسائر جهتلردن بحر محیط آطلاسی ایله محاط ومحدوددر. بیوك برتانیه‌یه اك قریب محلی شمال بوغازنده اولوب، اسقوچیانك (قانتیر) شبه جزیره‌سیله ایرلانده ساحلی آره‌سنده‌كی مسافه آنجق ۲۲ كیلومتره‌در. اك شمالی نقطه‌سی اولان (مالین) برونی ۲۲′ °۵۵ واك جنوبی نقطه‌سی اولان (میزن) برونی دخی ۲٦′ °۵۱ عرض شمالیده اولوب، شرقدن غربه دخی ۹″ ٤٦′ °۷ ایله ۹″ ٤۹′ °۱۲ طول غربی آره‌سنده ممتد اولور. شمال شرقیدن جنوب غربی‌یه اوزانمش غیر منتظم برمستطیل شكلنده اولوب، برقورباغه رسمنه بكزر. طول اعظمی ۳۵۰ وعرض وسطیسی ۲۱۰ كیلومتره اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی دخی ۸٤۲۵۲ مربع كیلومتره‌در.

شكل طبیعیسی، طاغلری. — ایرلانده ایله انكلتره آره‌سنده‌كی دكیزك صیغلغنه وبو ایكی مملكتك احوال ارضیه‌سنه باقیلیرسه، وقتیله ملتصق اولوب، مرور زمانله آیرلمش اولدقلری آكلاشیلور. ایرلانده آطه‌سی اطرافی آز مرتفع ومنفرد طاغلر وتپه‌لرله محاط وبرچوق كوللری حاوی واسع براووه دن عبارتدر. بواووه‌نك شمال وجنوب جهتلریله شرق جهتنك قسم اعظمی وغرب جهتنك یالكز برقسمی طاغلرله محاطدر. آطه‌نك اورته‌سنده اووه (دوبلین) قویندن (غالوای) قوینه قدر ساحل شرقیدن ساحل غربی‌یه‌دك ممتد اولوب، هیچ بر یرده منقطع اولمدیغندن، جزیره‌یی ایكی‌یه بولمش اولیور.

آطه‌نك اطرافنده بولنان طاغلردن دوبلین قوینك جهت شمالیه‌سنده (مورنه) طاغلری بولنیور، كه اك مرتفعلری ۸۵۰ متره ارتفاعنده‌در؛ شمال جهتنده (اسپرین) طاغلری واردر، كه اك یوكسكلری ٦۸۲ متره ارتفاعنده‌در؛ شمال غربی جهتنده (نفین) طاغلری بولنوب، اك مرتفعلری ۸۰٦ متره یوكسكدر؛ غرب جهتنده (قلاو) ایله (غالوای) كورفزلری آره‌سنده (موریسق) طاغلری بولنوب، اك یوكسكلری ۸۱۷ متره ارتفاعنده‌در. ایرلانده‌نك اصل طاغلق دینله‌جك جهتی جنوب غربی قسمی اولوب، اوراده‌كی طاغلر دكیزك ایچنه برطاقم قیالی برونلر اوزاتیرلر، وبو برونلرك آره‌لرنده اوزون وطار بعض كورفز وخلیجلر تشكیل ایدر. بو طاغلرك اك یوكسكی اولان (قارانتوهیل) طاغی ۱۰۳۷ متره ارتفاعنده اولوب، بتون ایرلانده‌نك اك یوكسك نقطه‌سیدر. آطه‌نك جهت جنوبیه‌سنده (قنوقیندون) وسائره طاغلری بولنوب، اك یوكسكنك ارتفاعی ۷۹۱ متره؛ جنوب شرقی جهتنده دخی (بلاق استر) طاغلری بولنوب، اك یوكسكلری ۷۵٤ متره ارتفاعنده‌در. دوبلین كورفزینك جهت جنوبیه‌سنده ایرلانده‌نك ارتفاعجه ایكنجی درجه‌ده طاغلری بولنوب، بونلردن (لوغنا كیل)

طاغنك ١٠٠٥ متره ارتفاعی واردر. اووه‌نك ایسه سطح بحردن ارتفاعی ٧٥ متره‌یی تجاوز ایتمیور.

نهرلریله كوللری و« بوغ »لری. — ایرلانده‌نك منتهای شمال شرقیسندن منتهای جنوب غربیسنده‌دك بر تقسیم میاه خطی بولنوب، بو خطك شرق جهتنده اولان یرلرك صولری شرقه واكثریسی ایرلانده دكیزیله بوغازلرینه، وغرب جهتنده‌كی یرلرك صولری دخی غربه وبحر محیط آطلاسی‌یه آقار. بو نهرلرك اكثریسی قره‌لرك ایچنه درین كیرمش خلیجلرك ایچنه منصب اولورلر. غرب مائله‌سنك نهرلری، شمالدن باشلایه‌رق، فویله، اسویلی، ارنه، موی، غالوای، شانون، قا. شن، مینه نهرلرندن عبارتدر. بونلرك وبتون ایرلانده انهارینك اك بیوكی (شانون) ایرماغی اولوب، آطه‌نك شمال غربیسی جهتندن نبعانله، داخلی اووه‌نك قسم اعظمنی شق ایده‌رك، وبر چوق كوللرك ایچندن یچه. رك، جزیره‌نك غرب جنوبی جهتنده همنامی اولان پك اوزون بر خلیجه منصب اولور. بو ایرماقله شرق سواحلنه اینن نهرلر آره‌سنده متعدد جدوللر آچیلوب، بحر محیط آطلاسی ایله ایرلانده دكیزی آره‌سنده قره‌لر ایچندن سیر سفائن یوللری كشاد اولنمشدر. شرق مائله‌سندن اینن نهرلرك بر طاقی یعنی سواحل جنوبیه‌یه دوكیلنلری بحر محیط آطلاسی‌یه منصب اولورلر. بونلر دخی: باندون، لی، بلاقواتر، سوییر، باروو نهرلرندن عبارت اولوب، اك بیوكلری (باروو)در، كه (نوره) نهری دخی بوكا تابعدر. مذكور مائله‌دن ایرلانده دكیزیله بوغازلرینه دوكیلن نهرلر دخی جنوبدن باشلا. یه‌رق، بروجه آتیدر: اسلانی، آووقه، دوبلینك ایچندن یچن لیفی، بوینه، لاكن، بان. بونلرك اك صكره‌كیسی (نیغ) كوللنك آیاغی حكمنده‌در.

ایرلانده‌نك كوللری پك چوق اولوب، مجموعنك مساحهٔ سطحیه‌سی ١٦١٦ مربع كیلومتره‌در. بو كوللرك اك بیوكی شمال شرقی جهتنده كائن (نیغ) كولیدر، كه ایچنه بر چوق نهرلر دوكیلوب، فضلهٔ میاهی آیاغی مقامنده اولان (بان) نهری واسطه‌سیله ساحل شمالیدن بحر محیط آطلاسی‌یی دوكیلور؛ وبر جدول واسطه‌سیله (ارنه) كولیله وآطه‌نك ساحل غربیسنده‌كی (دونغال) كورفزیله اختلاطی واردر. ایكنجیسی مذكور ارنه كولیدر، كه «اوست» و«آلت ارنه» اسملریله ایكی كولدن عبارت اولوب، بونلری بربرینه ربط ایدن نهر فضلهٔ میاهلرینی (دونغال) كورفزینه دوكر. شانون ایرماغی آطه‌نك وسطلرنده اوچ كولك ایچندن چكر، كه بونلرده (آلن)، (ری) و (درك) كوللریدر. آطه‌نك سواحل غربیه‌سی قربنده وعلی‌الخصوص (دونغال) ایله (غالوای) كورفزلری آره‌سنده‌كی چیقندیده دخی بر چوق كوللر بولنوب، اك بیوكلری (قوریب) ایله بونك شمالنده اولان (ماش) كوللریدر. ایرلانده كوللرینك اكثریسی آطه‌نك قسم شمالیسی وسطنده بولنان واسع اووه‌ده بولنوب، بونلرك چوغی نهرلر وجدوللر واسطه‌سیله بربرلریله مربوطدرلر. بعضلری قیشین یاغمور صولرندن زیاده توسع ایدوب، یازین صولری چكیلیر. جزیره‌نك منتهای جنوب غربیسنده كوزللكیله مشهور (لیانه) اسمنده بر كول واردر.

ایرلانده‌ده (بوغ) اسمیله معروف بر چوق یرلر واردر، كه قورومش كول وبطاقلقلردن عبارت اولوب، صولرك آلتنده چوروبوب بریكمش اولان نباتاتدن مركب سیاه بر چامور حالنده بولنورلر. بو چامور قورودیلوب، محروقات یرینه قوللانیلور. بونك بر قیرمزی‌تراق نوعی دخی واردر، كه اكثریا طاغلرده بولنوب، واسع طبقه‌لر تشكیل ایدر. ایرلانده. ده‌كی «بوغ» لرك مجموعی ١١٤٥٠ مربع كیلومتره راده‌لرنده‌در.

سواحلی. — ایرلانده سواحل شكلنجه اسقو. چیایه مشابه اولوب، سواحل شرقیه‌سی نسبةً دوز اولدیغی حالده، سواحل غربیه‌سی پك كیرنتیلی چیقنتیلی وبر چوق قیالق برونلری، قره‌لرك ایچنه درین كیرمش خلیجلری وبر چوق آطه‌لری حاویدر. ساحل شمالیسنده ایكی درین خلیجی واردر، كه (فویله) ایله (اسویلی) خلیجلریدر. بو ایكی خلیجك آره‌سنده (اسلیوه) نامیله بر بیوك شبه جزیره واردر. ساحل غربیسنده ابتدا (دونغال) و(غالوای) اسملریله ایكی بیوك كورفز بولنوب، بونلرك آره‌سنده شبه جزیره شكلنده بر بیوك چیقندی، وبونكده ساحل غربیسنده (غالوو) اسمیله بر كورفز بولنیور. غالوای كورفزینك جنوبنده (شانون) ایرماغنك منصبی درین وغایت اوزون وطار بر خلیج تشكیل ایتدیكی كبی، بونك جنوبنده دخی برون شكلنده دكیزك ایچنه كیرن قیالق طاغلرك آره‌سنده اوچ درین كورفز واردر، كه (دینكله) (كنماره) و (بانتری) اسملریله مسمادرلر. بوصایدیغمز

بیوك كورفز وخلیجلرك آره‌لرنده وایچلرنده بر چوق كوچـك كورفزلر، قویلر ولیمانلر بولنیور. ساحل جنوبیسنده هیچ بر بیوك كورفز یوغیسـه‌ده، ساحل دوز اولمیوب، بر چوق كوچك كورفزلری وصاغلام لیمانلری واردر. ساحل شرقیسنك قسم شمالیسنده (بلفاست) ایله (قاریغفورد) اسملریله ایكی درین خلیج بولنوب، بونلرك آره‌سنده‌كی چیقندینك ساحلنده دخی (استرانغفورد) اسمیله درین بر خلیج واردر. ساحل شرقینك قسم جنوبیسنده ایسه یالكز (دوبلین) ایله (وكسفورد) قویلری ذكره شایاندر.

اقلیم وهواسی. — ایرلانده هواسی انكلتره‌نك كندن‌ده رطوبتلی اولوب، سنوی برمتره‌یه قریب یاغمور یاغار، وسنه كونلرینك بشـده اوچی یاغمورله چكر. حتی یاغمورك كثرتندن دكیزك بیله اوست طبقه‌سنی طاتلی صودن عبارتدر. هرنه قدر هواسی مملكتك عرضنه كوره صوئوق اولمیوب، مكسیقه كورفزندن كلن صیجاق آقندی سایه‌سنده خیلی معتدل ایسه‌ده، رطوبت حبوباتك وقتیله اولمسنه مانع اولوب، حصاد اكثریا تشرین اول وتشرین ثانیده اولور. چایرلر رطوبتدن بالاستفاده بوآطه‌یی هر دائم زمرد آسا برچمنزار صورتنده بولندیرر.

محصولات وحیوانات ومنابع ثروتی. — ایرلانده‌نك نباتات وحیواناتی انكلتره‌نككیلره مشابه ایسه‌ده، جنسلرینك عددی دها آز اولوب، انكلتره‌ده مثلا حیوانات زاحفه‌نك ١١ نوعی وار ایكن، ایرلانده‌ده یالكز ٥ نوعی بولنور. هله ییلان وسائر زهرلی حشراتله قورد، آیی وسائرییرتیجی حیوانات ایرلانده‌ده بسبتون مفقوددر. شمال روزكارندن محفوظ اولان بعض یرلری قیشـین دخی زمرد آسا اولوب، ایتالیا وپورتكیزك اك كوزل هوالی محللرینه مشابهدر؛ وقوجه یمشی كبی اقالیم معتدله‌یه مخصوص آغاجلرك انواعنه تصادف اولنور. ایرلانده طوپراغی اكثر حبوبات وسائر محصولاتی یتیشدیرمكه صالح ایسه‌ده، پتاتس پك چوق محصولات ویروب، احتیاجات اهالی‌یی دفعه كافی اولدیغندن، اهالی یالكز بو محصوله اهمیت ویروب، سائر حبوباته دقت ایتمدكلرندن، پتاتسه بر خسته‌لق عارض اولدیغی وقت قحط وغلایه دوچار اولورلر. اكثر اراضینك اهالینك مالی اولمیوب، انكلتره لوردلرینك چفتلكلری اولمسی دخی زراعتك كری قالمسنی موجب اولمقده‌در. وقتیله ایرلانده آطه‌سی اورمانلرله مستور بولنمش ایكن، قرون وسطاده اورمانلر اتلاف اولنه‌رق، بتون آطه‌ده بر آغاج قالمامشیدی؛ وشمدی اورمان یتیشـدیرمكه اولنان سعی وغیرتله برابر، ینه اورمانلری پك آزدر. كومور معدنلری دخی پك آز وبولنانلرینك دخی طبقه‌لری پك اینجه وجنسلری ادنادر. محروقات یرینه باشلیجه بوقاریده ذكری كچن «بوغ»لردن چیقاریلان «تورب» قوللانیلور. دمیر معدنی باشلیجه (آلن) كولنك اطرافنده بولنورسه‌ده، اخراجی چوقدن تعطیل اولنمشدر. باقیر وقورشون معدنلری دخی جزئی مقدارده‌در. كومش وآلتـون معدنلرندن دخی بعض یرلرده نشان كورلمش ایسه‌ده، بو معدنلری دخی لاشی حكمنده‌در. دوز اراضیسنك اكثری كیرجلی اولوب، طاغلری غرانیتدن عبارتدر. مرمرلری وآنطیمون ایله منغانس معدنلری كثرت اوزره‌در. خیلی معدن صولری دخی واردر.

اهالیسی، جنسیت ولسان ومذهبلری. — ایرلانده‌نك اهالیسی ٥١٧٤٨٤٦ كشی اولـوب، مساحهٔ سطحیه‌سـنه نسبةً بهر كیلومتره باشنه ٦١ كشی دوشیور. بو جزیره‌ده تولداتدن مقدار اهالی خیلی تكثر وتزاید ایتمكده اولدیغی حالده، سنوی یاریم ملیوندن زیاده ایرلانده‌لیلر آمریقا وآوسترالیا وسائر ممالك بعیده‌یه هجرت ایتـدكلرندن، فضلهٔ تولداتدن مقدار اهالی چوغاله‌جق یرده، بالعكس كیتدكجه آزالمقـده‌در. ایرلانده‌لیلر عن‌اصل كلت اقوامندن اولوب، اسقوچیا ومان جزیره‌سی اهالیسیله قرابت جنسیه‌لری نمایاندر. قرون وسـطاده اسقاندیناویادن بر چـوق نورماندلر آطه‌یه كلمش اولدقلری كبی، انكلتره واسقوچیا اهالیسی دخی دفعاتله ایرلانده‌یه دخول ایتمشلرسه‌ده، بو آطه‌نك اهالیسی اون‌برنجی قرن میلادی اواسطنه دكین كندی لسـانلرینی محافظه ایدوب، «ایرش» تعبیر ایتدكلری بو لسانی اوقور یازارلردی؛ وادبیات ملیه‌لرینی دخی خیلی ایلریلتمشلردی. بعده ایرلانده‌نك انكلتره‌نك حكم ونفوذی آلتنده بولنمسی، وانكلیزجه‌نك ترقیات جدیده‌یه دها مسـاعد اولمسی جهتلریله وانكلیز حكومتـنك سعی وغیرتیله، ایرلانده‌نك لسـان ملیسی كوندن كونه اونودلمغه واصـلا یازیلوب اوقونمامغه باشـلایه‌رق، اكثر اهـالی انكلیزجه سـویلمكه آلیشمش؛ وایرش لسـانینی سـویلینلر دخی انكلیزجـه‌یی لسـان ادبی

وتحریری اتخاذ ایتمشلردر. نهایت بو صوك وقتلرده ایرلاندەنك لسان ملیسنی محافظه ایتمك وادبیاتنی ایلریلتمك مقصدیله دوبلینده بر جمعیت تشکل ایدوب، بو لسانده خیلی کتابلر نشر، ومکتبلر کشاد ایتمشدر. بو سایەده لسان مذکور بسبتون منقرض اولمقدن قورتلوب، بو لسانده برغزته دخی نشر اولنمقدەدر. مع هذا بوکونکی کونده بتون ایرلاندەده یالکز ٨١٨٠٠٠ کشی قدر یعنی عموم اهالینك یوزده ١٥ی ایرش لسانیله متکلم اولوب، قصوری انکلیزجەدن بشقه لسان بیلەمکدەدرلر. ایرش لسانی باشلیجه آطەنك غرب وغرب جنوبی جهتلرنده سویلنیور. مذهبه کلنجه، ایرلاندەلیلرك ٤ ملیونه قریب مقداری قتولیك اولوب، قصوری پروتستان وبرمقداری دخی یهودیدر. ایرلاندەلیلرك برطاقمی قره صاچلی وقرەکوزلی، وبرطاقمی صاری صاچلی ومائی کوزلی اولوب، عمومیت اوزره تندرست ایری وکوزل آدملردر. برونلرینك قیصه وسیوریجه اولمسی علامات فارقەلری جملەسندندر.

تقسیماتی. — ایرلانده قطعەسی اسکیدن بری درت خطەیه منقسم اولوب، شمال وشمال شرقی جهتی (اولستر)، جنوب وجنوب غربی جهتی (مونستر)، شرق وشرق جنوبی جهتی (لینستر)، غرب وغرب شمالی جهتی دخی (قونوخت) اسمیله معروفدر. ادارهٔ حاضرەده بو تقسیماته رعایت اولنمیوب، ایرلانده ٣٢ قونتلغه یعنی ایالته تقسیم اولنمشدر. بو ایالتلر بروجه زیر بیان اولنور:

ایالت	مربع کیلومتر	اهالی
(لینستر خطەسنده)		
دوبلین	٩١٦	٤١٨ ١٥٢
لوت مع دروکده	٨١٥	٧٨ ٢٢٨
میت	٢٣٤٠	٨٦ ٣٠١
وستمیت	١٧٥٥	٧١ ٥١٣
لونغفورد	١٠٤٠	٦٠ ٧٩٠
کینغس قونتی	١٩٥٥	٧٢ ٦٦٨
کنس قونتی	١٧١٩	٧٢ ٥٩٨
کیلداره	١٦٩٣	٧٦ ١٠٢
قارلوو	٨٩٥	٤٦ ٥٠٨
ویقلوو	٢٠٢٢	٧٣ ٦٧٩
وکسفورد	٢٣١٩	١٢٣ ٥٨٧
کیلکنی	٢٠٥٣	٩٩ ٠٦٤
جمعاً لینستر	١٩ ٧٣٦	١٢٧٩ ١٩٠
(اولستر خطەسنده)		
آنتریم	٢٨٨٤	٤٢٣ ١٧١
دوون	٢٦٤٨	٢٦٩ ٩٢٨
آرماغ	١٢٦٤	١٦٢ ٨٣٢
موناغان	١٢٩٠	١٠٢ ٥٩٠
تیرونه	٣١٥٢	١٩٧ ٢٣٣
لوندوندی	٢٠٧٨	١٦٤ ٧١٤
دونغال	٤٨١٥	٢٠٥ ٤٤٣
فرماناغ	١٦٩:	٨٤ ٦٣٣
قاوان	١٨٨٧	١٢٩ ٠٠٨
جمعاً اولستر	٢٢ ١٨٩	١٧٣٩ ٥٤٢
(قونوخت خطەسنده)		
لیتریم	١٥٢٢	٧٩ ٧٩٥
اسلیغو	١٨٢٥	١١٠ ٩٥٥
مایو	٥٣٤٦	٢٤٠ ٠٣٠
روسقومون	٢٣٦٩	١٣١ ٧٥٥
غالوای	٦٠٦٧	٢٤١ ٦٦٢
جمعاً قونوخت	١٧ ٧٧٣	٨١٧ ١٩٧
(مونستر خطەسنده)		
قلاره	٣١٠٩	١٤١ ٢١٠
تیپراری مع قاشر	٤٢٤٥	١٩٩ ٠٠٤
لیمریك	٢٦٨٣	١٧٧ ٢٠٣
کری	٤٨٩٢	٢٠٠ ٤٤٨
قورق	٧٣٤٢	٤٩٢ ٨١٠
واترفورد	١٨٤٨	١١٣ ٢٣٥
جمعاً مونستر	٢٤٥٥٤	١٣٢٣ ٩١٠
جمعاً ایرلانده	٨٤ ٢٥٢	٥ ١٥٩ ٨٣٩

بو حساب ١٨٨١ تاریخنده اجرا اولنان استاتستیقه کوره ایسەده، او وقتدن بری چوق فرق ایتمەمشدر.

قونتلقلر بارونلقلره یعنی قضالره وبارونلقلر دخی ناحیەلره منقسمدر.

شهر وقصبەلری. — ایرلاندەنك بیوك شهرلری آز اولوب، مرکزی اولان (دوبلین) ك ٣٤٦٦٤٨، بلفاستك ٢٠٨١٢٢، قورقك ٨٠١٢٤ ولیمریك، لوندوندری ایله واترفوردك یکرمیشر بیکدن زیاده اهالیسی واردر. سائر قصبەلرینك ایسه اهالیسی ٣٠٠٠ ایله ٥٠٠٠ آرەسندەدر.

اصول ادارەسی. — ایرلانده انکلتره دولتنك تحت ادارەسنده اولوب، اهالیسی بر ادارهٔ مختارەیه نائل اولمغه چالیشمقده ایسەلرده، موفق اولەمامشلردر. بونلر لوندرەدن تعیین اولنان بر والئ عمومی ویا خدیو ایله برمعاون وبرمجلس اداره طرفندن اداره اولنەرق، لوندرەنك لوردلر مجلسنه قید حیات شرطیله انتخاب اولنمش ٢٢ لورد وعوام قارەسنه ١٠٥ مبعوثان کوندرمك حقنی حائزدر. مرکز ادارەسی دوبلین شهریدر. عسکری درت اردویه منقسم اولوب،

مركزلری بروجه آتیدر: دوبلین، بلفاست، قورق، کوراغ. دونغا مرکزی (کنستون) لیمانیدر.

معارف وصنایع وتجارتی. — ایرلانده اراضیٔ معموره‌سنك بشده دردی چایر ومرعادن عبارت اولوب، حیواناتی پك چوقدر. علی الخصوص اورته طرفلرنده وشانون نهری مجراسنك ایکی جهتنده پك چوق صیغر وقویون بسلنمکده‌در. طاغلق محللرینك کچیلری دخی چوقدر. ١٨٧٩ سنه‌سی استاتستیقنه کوره، ایرلانده‌ده ٤ ملیوندن زیاده صیغیر، ینه او مقدار قویون، وبر ملیوندن زیاده طوموز وارایدی. ساده یاغ ویومورطه اخراجاتی پك چوقدر. کرك نهرلرنده وکرك ساحللرنده پك چوق بالیق چیقوب، کلیتله اخراج اولنور. معدن کوری اولمدیغندن، بیوك فابریقه‌لری اولمیوب، باشلیجه معمولات صناعیه‌سی یوك منسوجاتندن عبارتدر. ایرلانده‌نك تجارتی باشلیجه انکلتره ایله اولوب، محصولاتی اورایه اخراج اولندیغی کبی، محتاج اولدیغی معمولات صناعیه وسائره‌نك اکثری دخی انکلتره‌دن ادخال اولنمقده‌در؛ وممالك اجنبیه‌دن طوغریدن طوغری‌یه ایرلانده‌یه کیرن مواد پك آزدر. طرق ومعابری مکمل اولوب، مرکزی اولان دوبلین شهری آطه‌نك اهمیتلی موقعلرینك جمله‌سنه دمیر یوللرله مربوط اولدیغی کبی، کوللریله نهرلرینی بربرلرینه ربط ایدن جدوللری دخی پك چوقدر. مع هذا ایرلانده اهالیسنك اکثری فقیر اولوب، کندیلرندن هر سنه یوز بیکلرجه افرادی هجرته مجبور ایدن ضرورتلریدر. معارف انکلتره‌دن دها کری ایسه‌ده، کوندن کونه مکتبلرك اصلاح وتکثیرینه چالیشلمقده‌در. ایکی دار الفنونی اولوب، بلفاست، قورق وغالوایده بر ربیوك اعدادی مکتبی وبرچوق مکاتب ابتدائیه ورشدیه‌سی دخی واردر.

احوال تاریخیه‌سی. — یونان قدیم جغرافیونی ومورخ (پلین) ایرلانده‌یی (ایرن) تسمیه ایدوب، حقنده پك مختصر معلومات ویرمشلر؛ وقیصرك بو آطه‌یی ضبطندن صکره، روما مورخلری (هیبرنیا) اسمیله یاد ایدوب، اولدقجه مکمل صورتده تعریف ایتمشلردر. یدنجی، سکزنجی وطقوزنجی قرن میلادی مورخلری کاه، هیبرنیا وکاه (اسقوتیا) تسمیه ایتمشلردر؛ چونکه اسقوچیالیلرك عن اصل ایرلانده اهالیسندن اولوب، بعده اسقوچیایه کچمش اولدقلری معلومدر. رومالیلردن صکره ایرلانده درت حکومته تقسیم اولنوب، بونلرك بری دیکرلرینه اسماً واعتباراً ریاست ایدردی. آطه‌نك درت خطه‌یه تقسیمی او وقتلردن قالمشدر. میلادك بشنجی قرننده (پاتریق) اسمنده بر پسقپوس ایرلانده‌لیلره خرستیانلغی قبول ایتدیرمشدر. ایرلانده‌نك خرستیانلقدن اولکی زمانلردن قالمه آثاری جسیم طاشلردن معمول وصانکه دیواره مخصوص مزار ومعبد کبی بعض قبا ابنیه ایله، طوپراق وطاش یغینلرندن وعلم الارض اصطلاحنده «دولمن» و«منهیر» دنیلن آثاردن وتحت الارض بعض یوللرله بر طاقم خندقلردن عبارتدر. بونلر تاریخك ضبط ایده‌مدیکی زمانلر آثارندن اولوب، جزیره‌نك تاریخ قدیمی مضبوط دکلدر. میلادك سکزنجی وطقوزنجی قرننده دانیمارقه‌لیلر هجومله، آطه‌نك اکثر سواحلنی ضبط ایده‌رك، مرور زمانله اهالیٔ اصلیه ایله مزج اولمشلردر. اون ایکنجی قرن میلادینك اواسطنده آنغلو‌نورمانلر شارل کوردولیونك پدری ایکنجی هنرینك زماننده انکلتره‌دن ایرلانده‌یه تجاوزله، آطه‌یی ضبط ایتمشلرسه‌ده، اهالیٔ اصلیه ایله قاریشمغه تنزل ایتمیوب، زادکان وملت حاکمه صفتیله آیریجه بر صنف تشکیل ایتمشلردی. ایرلانده او وقتدن بری انکلتره‌نك حکمی آلتنده قالوب، دفعاتله اهالیسی اختلال ایتمش ایسه‌ده، استقلالنی اعاده ایده‌میوب، یالکز مختاریت اداره‌سنی محافظه ایتمشیدی. نهایت ١٧٩٨ ده واقع اولان اختلاللری اوزرینه، انکلتره دولتی کندیلرینه مخصوص اولان پارلمنتویی لغو ایدوب، ایرلانده‌لیلره لوندره پارلمنتوسنه مبعوث کوندرمك حقنی ویرمش؛ وبو وجهله مختاریت اداره‌لرینی دخی لغو ایتمشدر.

ایرلانده { یکی (Nouvelle Irlande) — وانکلیزجه (New Hibernia)

بحر محیط کبیرك (ملانسیا) آطه‌لرندن اولوب، یکی کینه جزیرهٔ کبیره‌سنك ویکی برتانیه آطه‌سنك شمال شرقیسنده واقعدر. شمال غربیدن جنوب شرقی‌یه طوغری ممتد اوزون وطار بر آطه اولوب، طولی تقریباً ٣٥٠ کیلومتره‌در. ٢° ٢٥´ ایله ٤° ٥١´ عرض جنوبی و١٢٨° ١٠´ ایله ١٥٠° ٤٢´ طول شرقی آره‌سنده ممتد اولوب، جنوباً یکی برتانیه آطه‌سندن (سنت جورج) بوغازیله وشمالاً یکی هانووره آطه‌سندن (بایرون) بوغازیله آیرلمشدر. مساحهٔ سطحیه‌سی

۱۲۹۵۰ مربع کیلومترەدر. یرلیلر عندنده اسمی (تومباره)در. اراضیسی یوینجه اوزانان برصره طاغلر دن عبارت اولوب، بو طاغلرك جنوب غربی طرفی دیك وشمال شرقی طرفی سطح مائل حالندەدر. اك یوکسك محلی جنوب جهتنده اولوب، ۲۰۰۰ متره قدر ارتفاعی واردر. هواسی پك رطوبتلی وآغیردر. یاغمورلری پك شدتلیدر. اهالیسی سیاه رنكلی، باصیق بورنلی، اوزون وفتیل فتیل صاچلی اولوب، یکی کینەنك اهالیسنه مشابهدرلر. برچوق اقوامه منقسم اولوب، بربرلریله دائمی صورتده محاربەده بولنورلر، وطوتدقلری اسیرلری کسوب یرلر. وحشی بر حالده یاشایورلرسەده، زراعتدن خبرلری اولوب، بعض محصولات یتیشدیررلر، وبرنوع قایق یاپوب، آطەنك اطرافنه طولاشیرلر. بو آطەنك ساحلی ۱۶۱۶ تاریخ میلادیسنده کشف اولنوب، ۱۷۰۰ ده آطه اولدیغی آکلاشلمش ایسەده، ایچ طرفلری هنوز لایقیله معلوم دکلدر. اخیراً یکی کینەنك بر قسمیله واوجوارده‌کی سائر کوچك آطەلرله برابر آلمانیانك مستملکاتی دائرەسنه داخل اولمشدر.

ایرلانده دکیزی (Mer d'Irlande) و انکلیزجه (IrishSea) بیوك برتانیه ایله ایرلانده آطەلری آرەسنده بر دکیز اولوب، شمالاً شمال بوغازیله وجنوباً سنت جورج بوغازیله بحر محیط آطلاسیدن آیرلمش اولدیغی حالده، شرقاً غال خطەسیله ونفس انکلترەنك قسم شمالیسیله، شمال شرقی جهتندن اسقوچیا ساحلیله، غرباً دخی ایرلانده ایله محاطدر. شمالدن جنوبه طولی ۳۲۰ وشرقدن غربه عرض اعظمی ۲۳۰ کیلومترەدر. (مان) و(آنغلسی) اسملریله ایکی بیوك وبرقاچ کوچك آطەیی حاویدر. سواحلنده برچوق قیالر وصیغلر بولنوب، اکثریسنك فنارلری واردر. اك درین محلی دوبلین ایله آنغلسی آرەسنده اولوب، ۱۵۰ مترەدن زیاده عمق واردر. شمال بوغازی ایسه بوندن دها درین اولوب، عمق ۲۸۰ مترەدن آشاغی دکلدر. کرك برتانیه وکرك ایرلانده جهتنده برچوق لیمان واسکلەلری اولوب، اك بیوکلری لیورپول، دوبلین، بلفاست، چستر، لانقاستر وسائرەدر. آقنتیلری ومد وجزری شمال وجنوبدن کیروب، بعض دفعه بیوك فرطونەلری انتاج، وبعضاً بربرلرینی امحا ایدرلر.

ایرله قونیه ولایتنده بوردور سنجاغنك غربی قره آغاج قضاسنه ملحق بر ناحیه اولوب، ایچنده ۳ کیلومتره طول و۱½ کیلومتره عرضنده برکول واردر، که صویی طوزلی اولوب، خیلی طوز اخراج اولنور. ناحیه ۴۶ قریەدن مرکبدر.

ایرمینسول (Irminsul) اسکی صاقسونیالیلرك بر معبودی اولوب، (اهرسبورغ) طاغی اوزرنده مسلح برجرمانیالی شکلنده جسیم برهیکلی وار ایدی. بوهیکل ویانندەکی استحکام شارلمان طرفندن هدم اولنمشدر.

ایرن سنت — (St. Irène) خرستیانلرك عزیزلرندن اولوب، ۱۴۰ تاریخلرنده آناطولیده طوغمش؛ و۱۷۷ تاریخنده، خرستیانلغی نشر ایتمك مقصدیله، فرانسەیه کیدوب، لیون پسقپوسی اولمشدی. ۲۰۲ تاریخنده قتل اولنمشدر. امور دینیەیه متعلق یونان لساننده بعض آثاری واردر.

ایرنریوس (Irnerius) قرون وسطانك اك مشهور قانون شناسلرندن اولوب، میلادك ۱۰۶۵ تاریخلرنده بر روایتده آلمانیاده ودیکر بر روایته کوره میلان ویا بولونیەده طوغمش؛ وخیلی وقت بولونیه دارالفنوننده حقوق معلملکی ایدوب، بو فنده بعض اثرلر براقمش؛ و۱۱۳۰ تاریخلرنده وفات ایتمشدر.

ایرنه (Irène) قسطنطنیه روم ایمپراطوریچەلرندن اولوب، عن اصل آتنەلی ایدی. عادی بر فامیلیایه منسوب اولدیغی حالده، فوق‌العاده بر حسن وذکاوته مالکه اولدیغندن، ۷۶۹ تاریخنده دردنجی لئون طرفندن تزوج اولنمش؛ وقوجەسی اوزرینه بیوك بر حکم ونفوذ قزاندقدن صکره، زوجنك وفاتنده، اوغلی آلتنجی قسطنطینك وصیەسی اولمش؛ وعاقلانه وعادلانه ادارۀ امور ایدوب، بر خیلی وقت هارون الرشیدك عسکرینه قارشی قویەبیلمش ایسەده، نهایت مغلوب اولوب، تکلیف اولنان صلحی قبوله مجبور اولمشیدی. ۷۸۷ ده ازنیقده بر مجلس روحانی عقد ایدوب، بتلرك عبادتنی اعاده وتجدید ایتمشدر. ۷۹۰ ده اوغلی سن رشده واصل اولمغله، کندیسنی بر قلعەیه حبس ایتمش ایسەده، ۱۵ آی صکره اورادن چیقوب، امور حکومتی الینه آلمش؛ واوغلنك کوزلرینه میل چکمك کبی بر حرکت غدارا-

نه‌ده بولنمشدر. شارلمانه وارمق ویا قیزینی بوحکمدا-
رك اوغلنه ویرمك تشبثنده بولنمش ایسه‌ده، خزینه-
داری (نیکفور) تختی ضبط ایتمکله، صاحبهٔ ترجمه
مدللی‌یه نفی اولنه‌رق، اوراده چکینمك ایچون، ایپلیك
بوکمکه مجبور اولمش؛ و٨٠٣ ده وفات ایتمشدر.
اوغلنه اولان معامله‌سیله برابر، روملر بونی عزیزه‌لری
زمره‌سنه ادخال ایدوب، آغستوسك ٣ نده یورطیسنی
اجرا ایدرلر. — بو اسمله روملرك دیکر برعزیزه‌لری
دها واردر، که سلانیکلی اولوب، میلادك ٣٠٤
تاریخنده قتل اولنمشدر. یورطیسی نیسانك برنجی کونی
اجرا اولنور.

ایروقوا (Iroquois) آمریقای شمالی اهالئ اصلیه‌سندن بربیوك قوم اولوب،
ممالك مجتمعه‌نك نویورق جمهوریتیله قناده جهتنده ساکن
ایدیلر. بونلر موهاوق، اونیدا، اونونداغه، سنقا
وقایوغه اسملریله ٥ شعبه‌یه منقسم اولوب، پك قوتلی
بولنمش ایکن، بوکونکی کونده آنجق ١٢٠٠٠
کشی راده‌لرنده‌درلر. جسور، مهمان‌نواز وصادق
بر قوم ایکن، آوروپالیلرله اختلاط ایتدکدن صکره،
مسکراته مبتلا اولمغله، فضائل ذاتیه‌لرینی غائب ایدوب،
انقراضه یوز طوتمشلردر. وقتیله فرانسزلره وبعده
ممالك مجتمعه اهالیسنه قارشی انکلیزلره یاردیم ایتدکلریچون،
ممالك مجتمعه حکومتی طرفندن تضییق اولنه‌رق، عدد-
لری کوندن کونه آزالمقده‌در.

ایرون (Irun) اسپانیانك شمالنده وفرانسه‌نك غرب جنوبی حدودی قربنده (کیپوز-
قوآ) ایالتنده برقصبه اولوب، ٤٦٠٠ اهالیسی
واردر. رومالیلرك زماندن قالمه اولوب، اسم قدیمی
(ایرونیا) در.

ایرونغ (Irving) آمریقا ممالك مجتمعه‌سنك اك مشهور ادیبلرندن اولوب،
١٧٨٣ تاریخنده نویورقده طوغمشدر. ابوینی عن
اصل اسقوچیالی ایدیلر. بعض غزته‌لره محررلك
ایتدکدن صکره، برچوق حکایه واخلاق کتابلری
نشر ایتمش؛ وخیلی مدت اسپانیاده طوردقدن صکره،
قریستوف قولومبك مفصل صورتده ترجمهٔ حالنی
وآمریقانك صورت کشفنی یازمشدر. غرناطه‌نك
اسپانیوللر طرفندن ضبطی تاریخنی و«الحمراحکایه‌لری»
نامیله دیکر برکتاب دخی تألیف ایتمشدر. اسپانیاده
وآوروپانك سائر بعض مملکتلرنده سفیر دخی بولنمش؛
وانکلیزلرله آمریقالیلرك احوالنه دائر پك معتبر بعض
کتابلر یازمشدر. افاده‌سی غایت مؤثر وتصویراتی پك
کوزلدر. ١٨٥٩ ده وفات ایتمشدر.

ایروینه (Irvine) اسقوچیانك (آیر) قو- نتلغنده وآیر شهرینك ١٨ کیلومتره
شمالنده، (قلیده) کورفزی ساحلنده اسکی برقصبه
اولوب، ٧٤٠٠ اهالیسی وسفائن اعمالنه مخصوص
دستکاهلری واردر.

ایریس (Iris) یونان قدیم لساننده « قوس قزح» دیمك اولوب، اسکی یونانیلر
اساطیرنده الهه‌نك وعلی‌الخصوص مشتری‌نك زو-
جه‌سی اولان (یونون)ك واسطهٔ مخابراتی زعم
اولنوردی.

ایریس (Iris) آناطولیده‌کی یشیل ایرماغك جغرافیون یونان عندنده مستعمل اسم
قدیمیدر.

ایریس (Eyriès) فرانسه‌نك مشاهیر جغرا- فیونندن اولوب، ١٧٦٧ تاریخنده
مارسلیاده طوغمش، و١٨٤٦ ده وفات ایتمشدر. فرانسه
جمعیت جغرافیه‌سی مؤسسلرندن اولوب، بوفنه دائر
برچوق کتابلر تحریر وترجمه ایتمشدر.

ایزابله (Isabelle) بواسمله آوروپا خاندان حکمدارلیرینه منسوب برچوق قادین
بولنوب، اك مشهوره‌لری بروجه آتی ذکر اولنور:

فرانسه‌لی ایزابله. انکلتره قرالیچه‌سی اولوب، فرانسه
قرالی (فلیب بل)ك قیزی ایدی. ١٢٩٢ تاریخ میلا-
دیسنده طوغوب، ١٣٠٨ ده انکلتره قرالی ایکنجی
(ادوآرد)ه وارمش؛ وقوجه‌سیله چکینمدیکندن،
١٣٢٦ ده برادری (شارل بل)ك یاردیمیله کندیسنی
موقع اقتداردن اسقاطله، کندی اوغلی اوچنجی
ادوآردی اجلاس ایده‌رك، کندیسی وصیه‌سی
اولمشیدی. متعاقباً دوستی (روجر مورتیمار) ایکنجی
ادوآردی قتل ایتدیکندن، اوغلی مرقوم روجری
اعدام، ووالده‌سنی برمناستره حبس ایتمکله، صاحبهٔ
ترجمه ٢٨ سنه‌لك محبوسیتدن صکره اوراده وفات
ایتمشدر.

— باویره‌لی ایزابله. باویره دوقه‌لرندن برینك قیزی
اولوب، ١٣٧١ ده طوغمش؛ و١٣٨٥ ده فرانسه
قرالی آلتنجی شارله واروب، ١٣٩٢ ده شارل عته

كثيرمكله، قرالك برادرى اورليان دوقه‌سيله بورغونيه دوقه‌سنك داخل بولندقلرى بر هيئت وصايتك رياستنه چكمش؛ وبو ايكى دوقه‌نك بيننده رقابت ومخاصمه وقوعنده، كنديسيله مناسبات غيرمشروعه‌ده بولنديغى مروى اولان اورليان دوقه‌سنى التزام ايتمش ايسه‌ده، بونك رقيبى طرفندن قتلندن صكره، قاتله برلشمش؛ وبونك قتلى اوزرينه، كندى اوغلى يدنجى شارلى ميراثدن محروم براقوب، فرانسه‌يى انكلتره قرالى بشنجى هنرى‌يه تسليم ايتمشيدى. بعده نفوذ واهميتنى غائب ايدوب، عمومك تحقيرينه مظهر اوله‌رق ١٤٣٥ده وفات ايتمشدر.

— قشتاله‌لى ونام ديكرله قتوليك ايزابله. اسپانيا قراليچه‌سى اولوب، قشتاله قرالى ايكنجى ژانك قيزى ايدى. ١٤٥٠ تاريخنده طوغوب، ١٤٦٩ده آراغون قرالى فردينانده وارمش؛ و١٤٧٤ده، برادرى دردنجى هنزينك وفاتى اوزرينه، ژانه‌نك حقنى غصبله، قشتاله تختنه جلوس ايتمش؛ و(سانته‌هرمنداد) عنوانيله برمتعصبين اردوسى تشكيل ايله برابر، انكيزيسيون جمعيت ملعنت كارانه‌سنه برقات دها قوت ويره‌رك، اسپانياده اهل اسلامك النده قالمش اولان يرلرى دخى ضبط ايتمكه قالقيشوب، ١٤٩٢ده زوجى فردينانده‌له برابر غرناطه‌يى دخى استيلا ايله، اسپانيادن حكومت اسلاميه‌يى رفع ايتمشدر. بووجهله بتون اسپانيايى ضبط ايتدكدن صكره، زوجيله برابر مشتركاً اسپانيا تختنه جلوس ايتمشدر. بونلرك زماننده قريستوف قولومب آمريقايى كشف ايدوب، اسپانيايه برچوق مستملكات قزانديرمغله، قوت ومكنتلرى تزايد ايتمشيدى. ايزابله عاقله ومدبره برقادين ايديسه‌ده، پك متعصبه اولوب، اهل اسلامه قارشى مرحمتسزجه حركتده بولنديغندن، عدالت ربانيه‌يه اوغرايوب، بر اوغليله برقيزى وفات ايتمش، وديكر برقيزى چيلديرمش اولمغله، ١٥٠٤ تاريخنده كدرندن وفات ايتمشدر.

— آوستريالى ايزابله. اسپانيا قرالى ايكنجى فليب ايله فرانسه‌لى (اليزابت)ك قيزى وفرانسه قراللرندن اوچنجى هنزينك يكنى ايدى. دايسنك وفاتنده پدرى كنديسنى فرانسه تختنه اجلاسه چاليشمش ايسه‌ده، موفق اوله‌ميوب، ١٥٩٨ ده آوستريا ايمپراطورى ايكنجى (ماقسيميليان)ك اوغلى (آلبرت)ه تزويج، وجهاز اوله‌رق فلمنك ايله (فرانشه قونته)يى اعطا ايتمشيدى. ايزابله قوجه‌سيله برابر فلمنكك عصياننى باصديرمغه كيدوب، حتى (اوستنده) شهرينى محاصره ايتدكلرنده، بوشهرى ضبط ايتمدكجه چماشير دكيشديرمه‌مكى نذر ايتمش؛ ومحاصره اوچ سنه سورمكله، كوملكى بر رنك مخصوص آلمش اولديغى مشهور اولوب، بورنكه «ايزابله رنكى» نامى ويرلمشدر. قوجه‌سنك وفاتندن صكره، فلمنكك رأس حكومتنده قالوب، بو مملكتك جمهوريته تحولنه مانع اولمش؛ و١٦٣٣ده وفات ايتمشدر.

ايزابله (Isabelle) بحر محيط كبير جزايرندن (سالومون) آطه‌لرينك برى اولوب، ٧° ايله ٨° عرض جنوبى آره‌سنده شمال غربيدن جنوب شرقى‌يه طوغرى ممتد اولور. اراضيسى طاغلق واورمانلرله مستور اولوب، جنوب شرقيسنده اولان اك مرتفع محلى ١١٨٩ متره يوكسكلكنده‌در. اطرافنده اولان كوچك آطه‌لرله برابر مساحهٔ سطحيه‌سى ٥٨٤٠ مربع كيلومتره‌در. اخيراً آلمانيا مستملكاتى دائره‌سنه داخل اولمشدر.

ايزابى (Isabey) فرانسه‌نك مشهور رساملرندن اولوب، ١٧٦٤ده (نانسى) ده طوغمش، و١٨٥٥ده وفات ايتمشدر. رسمك انواعنده وعلى الخصوص مينه اوزرينه رسم اعمالنده بيوك مهارتى وار ايدى.

ايزار ياخود ايزر (Isar, Iser) باويره‌ده بر نهردر، كه (اينسپروخ) جوارنده تيرول آلپندن نبعانله، (لويزاخ) و(آمر) چايلرينى دخى اخذ ايتدكدن صكره، (مونيخ)ك ايچندن كچه‌رك، طونه‌يه منصب اولور. مجراسى ٢٨٠ كيلومتره طولنده‌در.

ايزاوغلى (ياخود ايزولى) معمورة العزيز ولايتنك خربوت سنجاق وقضاسنده بركوچك قصبه اولوب، خربوتدن ملاطيه‌يه كيدن جاده اوزرنده وفراتك صاغ كنارنده اوله‌رق، خربوتك تقريباً ٥٠ كيلومتره غرب جنوبيسنده وملاطيه‌نك ٣٠ كيلومتره شرقنده‌در. قارشيسنده فراتك او بركنارنده (پروت) اسميله برقريه موجوددر.

ايزد اسكى ايرانيلرك اعتقادلرنده خير الهى اولوب، اهريمنك ضدى ايدى. اليوم فارسيده اسماء اللهدن اولمق اوزره مستعملدر.

ايزدى (محمد شريف) ايران شعراسندن اولوب، قزوينلى ايدى. — شيرازلى بر ايزدى دخى واردر.

ایزر (Isèr) جهستانده بر نهردر، که شمال شرقیدن جنوب غربی‌یه طوغری جریانله، ۹۰ کیلومتره قطع ایتدکدن صکره (البه) ایرماغنه منصب اولور. — [«ایزار» ماده‌سنده مراجعت.]

ایزره (Isère) فرانسه‌نك جنوب شرقی جهتنده بر نهردر، که ساووآ ایالتنده نبعانله شرق شمالیدن غرب جنوبی‌یه طوغری جریان ایده‌رك، همنامی اولان ایالته کیرر، وبو ایالتك مرکزی اولان (غرنوبله) شهری ایچندن کچدکدن صکره، (دروم) ایالتنه دخول ایله، صاغ ساحلندن (رونه) ایرماغنه دوکیلور. مجراسی ۳۰۰ کیلومتره‌در. تابعلرینك باشلیجه‌لری: آرلی، آرق، اورتین، دراق وبورنه چایلریدر.

ایزره (Isère) فرانسه‌نك شرق جنوبی ایالتلرندن اولوب، ایچندن کچن نهرك اسمیله مسمادر. شمالاً (ان)، غرباً (رونه)، جنوب غربی جهتندن (درومه)، جنوب شرقی جهتندن (یوقاری آلپ)، شرقاً دخی (ساووآ) ایالتلریله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۸۲۸۹ مربع کیلومتره اولوب، ۵۸۱۶۸۰ اهالیسی واردر. اراضیسی طاغلق واورمانلق اولوب، ایزره، رونه، دراق ورومانشه نهرلریله سقی اولنور. محصولاتی باشلیجه حبوبات متنوعه ایله سبزه، اوت وکنویردن عبارتدر. صیغیر، قویون، کچی، آت، استر، طوموز کبی حیواناتی وایپك بوجکلری چوقدر. دمیر، قورشون، کومش، مرمر وآلچی معدنلری وایپك ویوك منسوجاتیله انواع بزلر وباصمه‌لر، غانت، کاغد وسائره فابریقه‌لری واردر. برایکی نوع پینیری مشهوردر. تجارتی خیلی ایشلکدر. بو ایالت: غرنوبله، توردوپین، سنت مارسلین وویانه اسملریله ٤ قضایه منقسم اولوب، ٤٥ ناحیه و۵۵۸ دائرهٔ بلدیه‌یی شاملدر.

ایزلادی (Slatitza) بلغارستانده صوفیه‌نك ۷۰ کیلومتره شرقنده وشرق روم ایلی حدودی قربنده برقصبه اولوب، ۳۲۰۰ اهالیسی، ۷ جامع ومسجدی، بر کلیساسی وجوارلرنده بیوك اورمانلری واردر.

ایزناخ (Eisenach) آلمانیاده (صاقسه وایمار) بیوك دوقه‌لغنده بر قصبه اولوب، وقتیله بر پرنسلك مرکزی ایدی، وشمدی قضا مرکزیدر. (وایمار)ك ۷۲ کیلومتره غربنده و (نسه) نهری اوزرنده واقع اولوب، ۱۶۰۰۰ اهالیسی، انواع منسوجات، خلی وبویا فابریقه‌لری، اسکی پرنسلرینه مخصوص برسرایی وجوارنده (واربورغ) اسمیله مشهور برقلعه‌سی واردر.

ایزنبرغ (Eisenberg) آلمانیاده، (صاقسه آلتنبورغ) دوقه‌لغنده وآلتنبورغك ۳۴ کیلومتره غربنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ۵۰۰۰ اهالیسی وصاقسونیه فابریقه‌سی واردر. دوقه‌لغك اسکی مرکزیدر.

ایزنبورغ (Eisenbourg) مجارستانك طونه‌نك غرب جهتنده بولنان ایالاتندن اولوب، اودنبورغ، وسپریم وساله ایالتلریله وآوستریا آرشیدوقه‌لغی واستیریا خطه‌لریله محدود ومحاطدر. طولی ۱۶٤ وعرضی ۸٤ کیلومتره اولوب، ۲۸۰۰۰۰ اهالیسی ودمیر، کوکورد، مرمر وسائره معدنلریله معدن صولری واردر. بر قریه‌نك اسمیله مسمی ایسه‌ده، مرکزی (استاین آم آنکر) قصبه‌سیدر.

ایزنبورغ (Isenbourg) آلمانیاده (هس) بیوك دوقه‌لغنه تابع بر قونتلق اولوب، بر قسمی (هس دارمستاد) وبر قسمی (هس الکتورال) دوقه‌لغنك ایچنده واقعدر. ۵۰۰۰۰ اهالیسی واردر. باشلیجه قصبه‌سی (بودینکن) در. اراضیسی طاغلق ایسه‌ده، کوزل ایشلنمشدر. دمیر معدنی چوقدر. — ایزنبورغ خاندانی اونبجی قرن میلادیدن بری باقی اولوب، بر قاچ شعبه‌یه منقسمدر.

ایزنستاد (Eisenstadt) مجارستانك طونه‌نك غرب جهتنده‌کی قسمنده واقع (اودنبورغ) ایالتنده مستحکم بر قصبه اولوب، (لیتا) نهری اوزرنده و(اودنبورغ)ك ۲۰ کیلومتره شمال غربیسنده واقع و۵۰۰۹ اهالیی جامعدر. بو قصبه جوارلریله برابر (استرهازی) پرنسلرینك زیر تصرفنده اولوب، بونلرك اوراده کوزل برسرای وباغچه‌لری دخی واردر.

ایزئو (Iséo) ایتالیانك لومباردیا خطه‌سنده، برشیا ایله برغامه ایالتلری آره‌سنده بر کول اولوب، طولی ۲۲ وعرضی ۳ کیلومتره‌در. کنارنده واقع اولوب ۲۰۰۰ اهالیی جامع اولان بر قریه‌نك اسمیله مسمادر.

ایزیس { (Isis) اسکی مصریلرك باشلیجه معبودهلرندن اولوب، (اوزیریس)ك همشیرهسی وزوجهسی و(هوروس)ایله (هارپوقرات)ك والدهسی زعم اولنوردی. مصریون قدیمك اعتقادینه کوره (ایزیس) خیلی مدت برادریله برابر مصرده سلطنت سوروب، زراعتی ایلریلتمش؛ واوزیریس هند فتوحاتندن عودتنده برادری (تیفون) طرفندن قتل اولنغله، ایزیس اوغلی هوروسك قوماندهسی آلتنده کلیتلی عسکر جمع ایدهرك، تیفونی مغلوب ایتمشیدی. وفاتنده انهه صرهسنه کچیرلمشدر. بومعبودهنك قمر وطبیعتدن کنایه اولدیغی و (یو) اسمیله تقدیس اولنان برانیکك دخی بونك تمثال مجسمی عد اولندیغی مظنوندر. بونی‌کاه باشی بوینوزلی وکاه باشنده برکره طوتار وبرچوجغه مه ویرر برقادین صورتنده تصویر ایدرلردی. عبادتنك مخصوص راهبهلری وغریب غریب آیینلری وار ایدی.

ایسا { (Iça) آمریقای جنوبیده (آمازون) ایرماغنك تابعهلرندن بر نهر اولوب، (پاراموده غوآناقاس)ده نبعانله، جنوب غربی‌یه طوغری جریان ایدر. مجراسی تقریباً ۱۰۰۰ کیلومتره طولندهدر.

ایسا { یاخود سان جرونیموده ایسا (San-Geronimo-de-Iça) پرونك برقصبهسی اولوب، (نیما)نك ۲۵۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقع و ۶۰۰۰ اهالیی جامعدر. همنامی اولان ایالتك مرکزیدر. جامه متعلق معمولاتی وشراب وقونیاق محصولاتی واردر.

ایساع { حضرت ذکریا (عم)ك زوجهسی و(حنه)ك همشیرهسی یعنی حضرت مریم (عم)ك تیزهسیدر.

ایساق { (Isaac) بین‌النصارا حضرت اسحق (عم)ه ویریلن اسمدر.

ایساق آنجلو { (Isaac-l'Ange) قسطنطنیه روم ایمپراطورلرندن اولوب، ۱۱۸۵ تاریخ میلادیسنده (آندرونیق قومنن)طرفندن اعدام اولنمق اوزره ایکن، اهالی طرفندن مذکور ایمپراطورك یرینه تخته اقعاد اولنمشیدی. سفاهت وعدم اقتداری جهتیله خلقك نفرتنی جلب ایدوب، ۱۱۹۵ ده برادری (آلکسیس) طرفندن اسقاط اولنهرق، کوزلرینه میل چکلمشیدی. ۱۲۰۳ دهاهل صلیبك یاردیمیله تکرار تخته چیقه بلمش ایسهده، ۶ آی صکره آلکسیس دوقاس طرفندن اسقاط وقتل اولنمشدر.

ایساقجی { (یاخود ایساقجه) الیوم رومانیایه تابع بولنان دوبریجه خطهسنده وطونهنك ساحل یمیننده اولهرق طولجینك ۳۰ کیلومتره غرب شمالیسنده واقع مستحکم برقصبهدر. ایران حکمداران قدیمندن (داریوس) یعنی اسفندیار اسکیتلره یعنی تورانیلره قارشی اولان محاربانندهده بو موقعده طونهنك اوزرنده برکوپری قورمشیدی.

ایساق قومننوس { (Isaac Comnene) قسطنطنیه روم ایمپراطورلرندن اولوب، بر والینك اوغلی اولدیغی حالده، ۱۰۵۷ ده تخته اجلاس اولنمش؛ وآنجق کندیسی کوشك وغیرمقتدر اولدیغندن، ایکی سنه صکره فراغ ایدهرك، تختی قسطنطین دوقاسه براقمش؛ وبر مناستره چکیلوب، ۱۰۶۱ ده اوراده وفات ایتمشدر.

ایستر { (Ister) طونه نهرینك اسکی یونان تألیفاتنده مستعمل اسم قدیمیدر.

ایستروپولیس { (Istropolis) طونهنك منصبی قربنده وقره دکیز ساحلنده بولنمش برشهر قدیمك آدیدر. کوستنجه ویا قرهخرمن قصبهلرندن بری اولدیغی ظن اولنمش ایسهده، دها شمالده واقع (پورتیچه) اسکلهسی اولمسی دها محتملدر.

ایستریا { (Istrie) آوستریا ایالاتندن اولوب، بودولتك جنوب غربیسنده وآدریاتیق ساحلنده واقع اولهرق، مذکور دکیزك ایچنه اوزانمش مثلث الشکل برشبه جزیرهدن عبارت اولمغله، شمالاً تریسته وقارنیوله ایالتلریله، شرقاً دخی مجارستانه تابع خرواتستانله محدوددر. ایستریا ایالتنك مساحهٔ سطحیهسی ۴۹۵۴ مربع کیلومتره اولوب، ۲۹۲۰۰۰ اهالیسی واردر. مرکزی (پیسینو) اسمنده بیوجك برقریهدر. شبه جزیرهٔ مذکورك غرب شمالی جهتنده تریسته کورفزی، شرق جنوبی جهتنده برطاقم آطهلری حاوی اولان (قارنرو) کورفزی، وجنوب غربی ساحلنده دخی آوستریا ومجارستان دولتنك ترسانهسی اولان (پوله) لیمان حربیسی بولنیور. هواسی

آغیرجه اولوب، اراضیسی منبت ومحصولداردر. باشلیجه محصولاتی شراب، زیتون یاغی، بال ومیوه‌دن عبارتدر. حیوانی آزدر. کومور ومرمر معدنلری چوقدر. اهالیسنك نصفندن زیاده‌سی اسلاو ونصفنه قریب مقداری ایتالیان اولوب، آلمانلری آنجق ۵۰۰۰ قدردر. ایالت: پوله، ردوینیو، پارنچو، قاپو دیستریا، پیسینو، وولوسقه ولوسین اسملریله ۷ قضایه منقسم اولوب، هرقضا ایکی اوچ ناحیه‌یی حاویدر. قارنرو کورفزی ایچنده بولنان ولیا، کرسو ولوسین آطه‌لریله بونلرك اطرافنده واقع بر قاچ کوچك آطه‌دخی بو ایالته تابعدرلر.

ایسر { (Isser) بو اسمله جزایرده غربی وشرقی صفتلریله تفریق اولنور ایکی نهر واردر. ایسر غربی وهران ایالتنده اولوب، تلسان جوارنده بنی اسماعیل طاغلرندن نبعانله، (وادی الميمون) اسمیله کوزل بر وادی اروا ایتدکدن صکره (تافنه) نهرینه منصب اولور. مجراسی ۱۲۰ کیلومتره قدردر. — ایسر شرقی ایسه نفس جزایر ایالتنده وجزایر شهرینك جهت جنوبیه‌سنده‌کی طاغلردن نبعانله، بر طاقم درین بوغازلرك ایچندن شمال شرقی‌یه طوغری آقه‌رق، وصاغ وصولنده‌کی طاغلردن اینن بر چوق سیللری آله‌رق، ۲۰۰ کیلومتره‌لك طولاشیقلی بر جریاندن صکره، دکیزه منصب اولور.

ایسکر { یاخود ایسقر (Isker) بلغارستانك اك بیوك نهرلرندن اولوب، حدود عثمانیه قربنده (ریلو) طاغندن نبعانله، شمال وشمال غربی‌یه آقه‌رق، صماقو وصوفیه‌نك جهت شرقیه‌سندن کچدکدن صکره، شمال شرقی‌یه طوغری دونوب، صاغ وصولدن برطاقم چایلر آلیر، ونهایت ۳۰۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، طونه‌یه منصب اولور. اسم قدیمی اوسوس (OEsus) در.

ایسکیا { (Ischia) ایتالیانك ناپولی کورفزی آغزنده واقع بر آطه‌سی اولوب، محیط دائره‌سی ۳۵ کیلومتره واهالیسی ۲۴۰۰۰ کشیدر. کوزل لیمانلری، مشهور شراب ومیوه‌لری، دمیر، کوکورد، قیا طوزی معدنلری وقابلیجه‌لری واردر. اورته‌سنده (اپومئو) اسمنده سونمش بر برکانی واردر، که صوك دفعه اوله‌رق، ۱۳۰۳ تاریخنده آتش افشان بولنمشدر. مرکزی ساحل غربیسنده اولان ایسکیا قصبه‌سی اولوب، ۳۰۰۰ اهالیسی واردر. هواسی غایت کوزلدر.

ایسل { (Issel) بو اسمله فلنکده ایکی نهر بولنوب، بری (اوور ایسل) یعنی «ایسل بالا»، ودیکری (نیدر ایسل) یعنی «ایسل زیر» تسمیه اولنور. برنجیسی پروسیه‌نك (رین) ایالتنده اسکی ویکی ایسل چایلرینك اجتماعندن حاصل اولوب، فلنکه دخول ایله، (اوور ایسل) ایالتنی اروا ایدر؛ و ۹۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، (زویدرزه) کورفزینه منصب اولور. (زوتفر) و(دونتز) شهرلرینك ایچندن کچر، ورین ایرماغیله بر جدولله اختلاط ایدر. — ایکنجیسی (لك) نهرینك بر قولی اولوب، (اوترخت) ایالتنك جنوب جهتنده مذکور نهردن آیریله‌رق، (اودواتر) و(غوده) قصبه‌لرینك ایچندن مرورله، جنوبی فلنك ایالتی داخلنده و(روتلاند)ك اوست طرفنده (موزه) ایرماغنه دوکیلور.

ایسلانده { (Islande) وانکلیزجه (Iceland) یعنی «بوز یری» آوروپانك غرب شمالیسنده وبو قطعه ایله آمریقا آره‌سنده اوله‌رق، بحر محیط آطلاسی ایله بحر محیط شمالینك محل اجتماعنده بر بیوك آطه اولوب، (غروئنلاند) ساحلنك ۳۰۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده، اسقوچیانك ۸۳۰ کیلومتره شمال غربیسنده ونوروجك ۱۰۰۰ کیلومتره غربنده واقع اولمغله، موقعاً آوروپادن زیاده آمریقایه منسوب اولمسی لازم کلیرسه‌ده، اوته‌دن بری آوروپا قطعه‌سنه منسوب عد اولنقده‌در. ۶۳° ۲۰′ ایله ۶۶° ۳۰′ عرض شمالی و ۱۶° ایله ۲۷° طول غربی آره‌سنده ممتد اولوب، سواحل شمالیه‌سی قطب شمالی دائره‌سنه تماس ایدیور. مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۰٤ ۷۸۵ مربع کیلومتره اولوب، بیوك برتانیه‌دن صکره آوروپا قطعه‌سنك اك جسیم آطه‌سی اولدیغی حالده، یالکز ۷۲ ٤٤۵ اهالیسی واردر. اراضیسی طاغلق اولوب، عمومیت اوزره اراضی برکانیه‌دن اولمغله، ازمنهٔ تاریخیه‌دن بری ۲۰ دن زیاده برکانك آتش افشان اولدیغی معلومدر. بونلرك اك مشهوری واك جسیمی (هکلا) برکانیدر. آطه‌نك اك مرتفع محلی جنوب شرقی سواحلنه قریب اولان (واتنه) ونام دیکرله (قلوفه یوقول) محلیدر، که دائمی صورتده قارله مستور واسع بر یر اولوب، بونك وبتون جزیره‌نك اك مرتفع

ذروه‌سی‌ده ساحله قریب اولان(اورفا یوقول) طاغیدر، که ۱۹۵۶ متره ارتفاعی واردر. مذکور محلدن شمال وغربه طوغری آطه‌نك سطحی کندبکند انحطاط ایدیور-سه‌ده، ۱۰۰۰ متره‌دن زیاده ارتفاعلری اولان برچوق طاغلر ساحلره قدر اوزانیر وعلی‌الخصوص سواحل شمالیه وغربیه‌ده پك چوق اولان برونلرك اکثریسی ومنتهای غرب شمالیسنده یلپازه شکلنده اولان بیوك بر شبه جزیره‌سی یوکسك ودیك طاغلردن عبارتدر. قطب شمالی‌یه اوقدر قریبتیله برابر، سرمدی قارلرك حدودی ۸۰۰ وبعض یرلرنده ۱۰۰۰ متره‌دن زیاده اولوب، ارتفاعلری ۱۰۰۰ متره‌یی متجاوز اولان برچوق طاغلرینك یازین قارلری اریر. یوکسك طاغلر قارلرینك اریمه‌سندن برچوق کوللر وبیوك نهرلر حاصل اولور. آطه‌نك ایکی مائله‌سی اولوب، بری شمال‌ودیکری جنوب غربی مائله‌سیدر. نهرلرینك اك بیوکلری مذکور (واتنه) طاغلرینك اتکلرندن نبعانله، بعضلری شماله وبعضلری جنوب غربی‌یه طوغری جریان ایدر. جنوب غربی مائله‌سنك وبتون آطه‌نك اك بیوك ایرماغی (تیور-سه)در، که مذکور طاغلرك غربی اتکلرندن اینن بتون صولری جمله، (هکلا) برکاننك اتکلرینی طولاشه‌رق، اوراده بر بیوك شلاله تشکیل ایتدکدن صکره، دکیزه منصب اولور. بونك جهت غربیه‌سنده ینه برچوق نهرلرك اجتماعندن حاصل اولان (اولفوسه) ایرماغی منصب اولور. شمال مائله‌سنده‌کی نهرلرك باشلیجه‌لری درت اولوب، ایکیسی (یوقولسه)، بری (لاغر) وبری ده (اسکالفیاندی) اسملریله معروفدرلر. بونلردن غربی یوقولسه ایسلانده‌نك اك اوزون نهری اولوب، (دتیفوس) اسمیله ۶۰ متره ارتفاعی اولان مشهور بر شلاله‌سی واردر. کوللرینك اك بیوکلری غرب جنوبی جهتنده‌کی (تینغاواله) ایله شمال جهتنده‌کی (میواتن) کوللریدر.

هواسی عرض واقلیمنه نسبةً ملایم اولوب، علی-الخصوص جنوب غربی جهتی مکسیقه کورفزندن کلن صیجاق آقنتینك تأثیریله اولدقجه معتدلدر. مع هذا شمالدن کلوب، سواحل شمالیه وشرقیه‌سنه تماس ایدن بر صوئوق آقنتینك دخی تأثیری اولدیغندن، هوا پك سریع التحولدر. بعض دفعه برکونده مقیاس الحراره‌ده بش آلتی درجه فرق کوریلور. یازین حرارت نهایت ۲۴ درجه‌یه قدر چیقار، وقیشین صفردن آشاغی نهایت ۳۰ درجه‌یه قدر اینر. قیشی پك اوزون او-لوب، یازی بر ایکی آیدن عبارتدر. قیشك دهشتی آرتیران صوئوقدن زیاده کیجه‌لرك اوزونلغی اولوب، هله قیشك اورتهلرنده کونشك طلوعیله غروبی برکبی اولور. یالکز غروئنلاند جهتندن کلن فجر شمالی کیجه‌نك ظلمتنی تعدیل ایدر. کرك بو فجر شمالیدن وکرك کونشدن قارلی طاغلر قیرمزی بر رنك پیدا ایدوب، شایان تماشا بر منظره حاصل اولور. چایرلری پك چوق اولوب، اورمانلری وآغاجلری یوق کبیدر. یالکز سواحل جنوبیه‌ده سکود وقواق کبی بعض آغاجلر یتیشوب، بونلرده جوجه حالنده قالیرلر. آرپه وبولاف کبی پك جزئی حبوبات یتیشوب، اصل اهالینك مدار معیشتی پتاتسدر. قیالرك اوزرنده حاصل اولان بر نوع جیم ایله بالیغك ات وکمیکلرینی قوروته‌رق ودووه‌رك استحصال ایتدکلری اوندن کندیلرینه مخصوص بر نوع اکمك دخی یاپارلر. آتلری وقویونلری چوق اولوب، آتلرینك بوبی پك کوچك ایسه‌ده، قوتلری زیاده‌در، وقویونلرینك دخی یپاغیسی چوقدر. (رن) دنیلن بر برنوع مأنوس کیك دخی بولنور. حیوانات وحشیه‌سی وحشراتی پك آزدر. بیاض آییلر تا نوروج سواحلندن بوز قیالری اوزرنده ایسلانده‌یه کلیرلرسه‌ده، برچوق قویونلر یدکدن صکره، ینه او طریقله وطن اصلیلرینه دونه‌رك، یازین بو آطه‌ده قالمازلر. سواحلده بالیق پك چوق اولوب، آوروپادن دخی اوراره بالقجیلر کیدر. سینك وسیوری سینکلری پك چوق اولوب، بعض محللری سیوری سینکلرك کثرتندن قابل سکنی دکلدر. طاغلرنده دمیر، باقیر، قورشون وکوکورد معدنلری چوق ایسه‌ده، محروقات فقدانندن طولایی اخراج اولنه‌مامقده‌در. مرمر، آلچی وبعض ذی‌قیمت طاشلر وبلورلر دخی بولنور.

ایسلانده زمان قدیمده غیر مسکون اولوب، بعده ایرلانده واسقوچیادن (کلت) قومنه منسوب بعض آدملر اوراده هجرت وتوطن ایتمشلردی. میلادك طقوزنجی قرننده اسقاندیناویادن دخی جمعیتلی مهاجرلر کلوب، اوراده‌کی کلتلره غلبه ایتمشلردر. بو وجهله شمدیکی اهالیسی اسقاندیناو جنسنه منسوب اولوب، سویلدکلری لسان قبا ایسه‌ده، اسکی اسقاندیناوجه‌یه دانیمارقه واسوج ونوروج لسانلرندن دها یقیندر؛ واسقاندیناو ادبیات قدیمه‌سنی تشکیل ایدن « ادا »

منظومه‌سیله سائر آثارك اكثریسی ایسلانده‌لیلر طرفندن وایسلانده لساننده یازلمشدر. ایسلانده‌لیلر عمومیت اوزره اورته بویلی، صاری صاچلی ومائی كوزلی آدملر اولوب، پك چركین آدملر دكللر ایسه‌ده، كرك اركككلری وكرك قادینلری پك صوغوقدر. مسكنلری غایت پیس وحفظ صحت قواعدینه غیر مطابق اولدیغندن، وچوجقلرینی اوچ كونلك ایكن ممه‌دن كسوب اینك سودیله بسلك عادتلری اولدیغندن، چوجقلرنده چوق تلفات وقوع بولوب، نفوسلری تكثر ایتمیور.

ایسلانده‌نك مركزی اولان وجنوب غربی ساحلنده بولنان (ریكاویك) بیوجك بركوی حالنده اولوب، دیگر ذكره شایان برقصبه‌سی دخی یوقدر. حتی ریكاویك قصبه‌سی دخی باشلیجه یازین اورایه كیدوب قیشین عودت ایدن دانیمارقه تجارینك اولرندن مركب اولوب، اصل یرلیلرك مسكنلری طوپراقدن معمول واوتله اورتلش بر نوع قلبه‌لردن عبارتدر. اهالینك صنعتی قویون یوكندن بعض قبا منسوجات اعمالنه منحصركبیدر. ایسلانده دانیمارقه دولتنه تابع ایسه‌ده، مكمل برادارهٔ مختاره‌یه مالك اولوب، قوپنهاغ قابنتوسنده ایسلانده‌نك امورینه موكل وبو اموردن مسئول برناظر بولنور، وبونك وكیلی صفتیله بر والی قرال طرفندن تعیین اولنه‌رق، (ریكاویك)ده اقامت ایدر. ایسلانده‌نك كندینه مخصوص بر مجلس اعیان وبر مجلس مبعوثانی اولوب، مجلس اعیانك مركب اولدیغی ۱۲ اعضادن ٦سی اهالی طرفندن انتخاب و٦سی قرال طرفندن تعیین، ومجلس مبعوثانك مركب بولندیغی ۲٤ اعضا دخی اهالی طرفندن انتخاب اولنور. آطه ایكی سنجاق ویا قضایه، ۲۱ ناحیه‌یه و۱٦۹ دائرهٔ بلدیه‌یه منقسمدر. قادینلر بلدیه مجلسی اعضالغنه انتخاب ایتمك حقنی حائز ایسه‌لرده، كندیلرینك انتخاب اولنملرینه قرال طرفندن مساعده اولنمامشدر.

ایسلای { (Islay) اسقوچیانك ساحل غربیسی قارشیسنده بولنان (هبریده) آطه‌لرینك اك جنوبیسی اولوب، اسقوچیایی ایرلانده‌دن آیران «شمال بوغازی» نك خارجنده‌در؛ وشمال شرقیسنده كائن (جورا) آطه‌سندن طار بر بوغازله آیرلمشدر. طول اعظمی ٤٠ وعرض اعظمی ۲٥ كیلومتره اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۷۲٥ مربع كیلومتره‌در. جنوب غربی‌یه طوغری ایكی اوزون برونی اولوب، هبریده آطه‌لرینك اك ملایم هوالیسی واك منبتیدر. اهالیسی ۱۰۰۰۰ راده‌لرنده‌در. باشلیجه محصولی (ویسكی) دنیلن مسكرات جنسیدر. اداره‌جه (آرجیل) قونتلغنه تابعدر.

ایسلای { (Islay) آمریقای جنوبیده (پرو) جمهوریتنك (آركیپا) ایالتنده و(آركیپا) شهرینك ۱۰۰ كیلومتره جنوبنده بحر محیط كبیر ساحلنده برقصبه اولوب، تجارتگاه براسكله‌در.

ایسلبن { (Eisleben) پروسیه‌نك صاقسه خطه‌سنده برقصبه اولوب، (بوزه) نهری اوزرنده و(مرسبورغ)ك ۳۰ كیلومتره شمال غربیسنده واقعدر. ۱٥۰۰۰ اهالیسی وباقیر دوكمخانه‌لریله كهرچله وپوتاس معدنلری واردر. پروتستانلغك موجدی اولان مشهور (لوتر)ك وطنی اولوب، خانه‌سی الیوم موجوددر.

ایسلوورت { (Isleworth) انكلتره‌نك (میدلكس)قونتلغنده ولوندره‌نك ۱۳ كیلومتره غرب جنوبیسنده غایت لطیف بر موقعده برقصبه اولوب، ٦۰۰۰ اهالیسی واطرافنده كوزل كوشكلری واردر.

ایسله { (Isle) فرانسه‌نك غرب جنوبی جهتنده برنهردر، كه «یوقاری ویانه» ایالتنده نبعانله، جنوب غربی‌یه طوغری جریان ایده‌رك، پرینیو، آستیر وموسیدان شهر وقصبه‌لری ایچندن كچدكدن صكره (لیبورنه) قربنده (دوردونیه) ایرماغنه منصب اولور. مجراسی ۲۲٥ كیلومتره اولوب، تابعلرینك باشلیجه‌لری: یوقاری وزره، لو ودرونه نهرلریدر. —— ینه فرانسه‌نك (ووقلوزه) ایالتنده (سورغه) نهری ایچنده واقع برآطه‌نك اوزرنده بواسمله ناحیه مركزی برقصبه بولنوب، (آوینیون)ك ۲۲ كیلومتره شرقنده واقع و٤٨٠٠ اهالیی جامعدر.

ایسلی { (Isly) مراكش دولتنك حدود شرقیه‌سی داخلنده نبعانله جزایره داخل اوله‌رق (تافنه) ایرماغنه دوكیلور بر نهر اولوب، ۱۰۰ كیلومتره مجراسی واردر.

ایسلینغتون { (Islington) انكلتره‌نك (میدلسكس)قونتلغنده ولوندره‌نك شمال جهتنده برشهر اولوب، ۳٥۰۰۰ اهالیسی، كوكوردلی معدن صولری وپرنج فابریقه‌لری واردر.

بوشهر ايله لوندره آره‌سنده ابنيه غير منقطع اولمغله، پايتختك برمحله‌سى حكمنه گچمشدر.

ايسميلان { (ياخود اسميلان) ادرنه ولايتنده كوملجينه سنجاغنك اخى چلبى قضاسنده ناحيه مركزى بيوك برقريه اولوب، رودوب طاغنك غربى اتكنده وآرده نهرينك منصبى قربنده واقعدر. — ناحيه‌سى ١٠ قريه‌دن عبارت اولوب، اهاليسى پوماقدر، يعنى بلغارجه لسانيله متكلم مسلمانلردر، وجسارتلريله مشهوردرلر.

ايسوآر { (Issoire) فرانسه‌نك (پوى دودروم) ايالتنده قضا مركزى بر قصبه اولوب، (قلرمونت فراند) شهرينك ٥٠ كيلومتره جنوب شرقيسنده و (قروزه) ايله (آليه) نهرلرينك محل اجتماعنده واقع و ٦١٤٨ اهالى‌يى جامعدر.

ايشودون { (Issoudun) فرانسه‌نك (ايندره) ايالتنده قضا مركزى برقصبه اولوب، (شاتورو)نك ٢٧ كيلومتره شمال شرقيسنده (تئولس) نهرى اوزرنده واقعدر. ١٣٠٠٠ اهاليسى، كنيش وكوزل سوقاقلرى، چوخه، چوراب وسائره فابريقه‌لرى، حبوبات، شراب، زيتون ياغى، يوك وسختيان تجارتى واردر.

ايسوريا { ياخود ايساوريا (Isaurie) آناطولينك تقسيمات قديمه‌سنده قرهمانك غرب جهتنده بركوچك خطه اولوب، بعده بو اسم خطهٔ مذكوره‌نك شرق وجنوب جهتلرنده‌كى يرلره دخى تعميم ايله ايچ ايلى دخى جامع اولمشيدى، ومركزى سلفكه شهرى ايدى.

ايسوس { (Issus) آطنه ولايتنك ساحلنده ويوره‌طه‌لق ليمانى جوارنده واقع (آياس) قصبه‌سنك اسم قديميدر. وقتيله بيوك بر شهر اولوب، اليوم بعض آثارى باقيدر. اسكندر بوشهرده داراىى مغلوب ايتمشدر. [«آياس» ماده‌سنه مراجعت.]

ايسوقرات { (Isocrate) يونان قديمك مشهور خطيب واديبلرندن اولوب، ميلاددن ٤٣٦ سنه اول آتنده طوغمشدر. بر چوق بليغ وسليس نطقلرى ومكتوبلرى واردر. زياده‌سيله محجوب اولديغندن، نطقلرينى عمومك اوكنده ايراد ايده‌ميوب، يازمش براقشدر. ماكدونيا حكمدارى فليپله دائما محاربه‌ده بولنوردى؛ وآتنه‌ليلرى فليپه قارشى محاربه ايتمكدن واز گچيرمكه چالشمشيدى. آتنه‌ليلرك (خرونيا) محاربه‌سنى غائب ايتدكلرينى ايشيتديكنده، يوز ياشلرنده اولديغى حالده، كدرندن وفات ايتمشدر. برچوق نطقلرى اليوم موجوددر.

ايسى { (Issy) فرانسه‌نك (سينه) ايالتنده و(سينه) نهرينك ساحل يسارى قربنده اوله‌رق پارسك جنوب غربيسنده برقصبه اولوب، ٦٧٠٠ اهاليسى، برقلعه‌سى، اجزاى كيمويه فابريقه‌سى وبرچوق كوشكلرى واردر.

ايشياسلاو { (Isiaslav) بو اسمله روسيه‌ده اوچ حكمدار گلمشدر: برنجيسى برنجى ياروسلاوك اوغلى اولوب، ١٠٥٤ تاريخندن ١٠٧٨ تاريخنه‌دك كيفده حكومت سورمش؛ وافراد خاندانيله وعلى الخصوص برادرى (ايغور) له محاربه‌ده بولنمش؛ وايكى دفعه اسقاط اولنوب، نهايت يكنى (اولنغ) ايله ايتديكى محاربه‌ده مقتولاً وفات ايتمشدر.
— ايكنجيسى اقرباسندن اولان (ايغور) دن تختى غصبله، ١١٤٦ دن ١١٥٤ تاريخنه‌دك كيفده حكومت سوروب، اوچ دفعه طرد اولنمش ايسه‌ده، ينه عودتله تختنى استرداد ايتمشيدى.
— اوچنجيسى ١١٥٦ ده كيف بيوك پرنسى اولوب، ممالكنى تقسيم ايتمكله، دولتنى ضعفه دوچار ايتدكدن صكره، (بيالغورود) شهرينى محاصره ايتمكده ايكن، ١١٦٧ ده مقتول اولمشدر.

ايسيدور { (Isidore) يونان قديم مورخين وجغرافيونندن اولوب، قريم شبه جزيره‌سى ساحلنده‌كى (خراقس) شهر قديمنده طوغمشدر. برروايته كوره ميلاددن اوچ قرن اول بطليوس لاغوسك وديكر برروايته (تيبر)ك زماننده ياشامشدر. تاريخه متعلق برقاچ كتابله (پارتيا) يعنى خراسان جهتى احوالنه دائر برأثرى واردر.

ايسيدور { (St. isidor) سنت — بو اسمله خرستيانلرك ايكى عزيزى اولوب، برنجيسى اسكندريه‌لى و(يان خريسوستوم)ك شاكردانندندر. مصر چوللرنده منزوى بولنمش؛ وامور دينيه‌يه متعلق بعض كتابلر يازوب، ميلادك ٤٤٠ تاريخنده وفات ايتمشدر. — ايكنجيسى اشبيليه‌لى اولوب، ٦٣٦ تاريخنده وفات ايتمشدر. عالم بر آدم اولوب، او وقت معلوم اولان علوم وفنونه متعلق بركتابله بر تاريخ عمومى وغوتلرك مكمل بر تاريخنى يازمشدر.

ايسيوس (Isée) يونان قديم خطيبلرندن اولوب، (ليسياس) و (ايسوقرات)ك شاكردى ومشهور (دموستن)ك استادى ايدى. ايراد ايتمش اولديغى نطقلردن ١١ ى موجوددر.

ايشستاد (Eichstadt) باويره‌نك (رکن) ايالتنده و(راتيسبونه)نك ٦٢ كيلومتره جنوب غربيسنده بر قصبه اولوب، ٧٠٠٠ اهاليسى، موزه‌خانه‌سى، كتبخانه‌سى وچوخه وبيره فابريقه‌لرى واردر.

ايشا حضرت داودك اوچنجى اوغلى ابشلومه بعض تواريخده ويريلن اسمدر. [«ابشلوم» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ايشل (Ischl) آوستريانك يوقارى آوستريا خطه‌سنده، (تراون) نهرى اوزرنده و(استير) شهرينك ٧٥ كيلومتره جنوب غربيسنده بر قصبه اولوب، ٧٠٠٠ اهاليسى ومشهور كوكوردلى بانيه‌لرى واردر.

ايشيقلى خداوندكار ولايتنك قره حصار صاحب سنجاغنده صندقلى قضاسنه تابع (شيخلو) ناحيه‌سنك مركزى اولان كوچك بر قصبه اولوب، قره حصارك ٨٠ كيلومتره غرب جنوبيسنده، عشاقك ٥٠ كيلومتره جنوب شرقيسنده ودكيزلينك ٨٠ كيلومتره شمال شرقيسنده اوله‌رق، بو اوچ شهر ايله اسپارطه يوللرينك محل اجتماعنده و(مندرس) نهرينك صول جهتنده واقعدر.

ايشيم (Ichim) سيبريانك (توبولسق) ايالتنده بر نهر اولوب، قيرغيزلر چوللنده نبعانله، شماله طوغرى جريان ايده‌رك، ١٧٥٠ كيلومتره قطع ايتدكدن صكره، ٥٨° عرض شماليده (ايرتيش) ايرماغنه دوكيلور. — بو نهرك كنارنده اوله‌رق ٣′ ٥٣° عرض شمالى و ٣٤′ ٦٦° طول شرقيده بولنان برقصبه ايله (ايرتيش) و(توبول) نهرلرى آره‌سنده اولان چول دخى بو اسمله تسميه اولنمشدر.

ايغلاو (Iglau) آوستريانك موراويا خطه‌سنده قضا مركزى بر شهر اولوب، (برون)ك ٧٧ كيلومتره شمال غربيسنده و(اشوارچه) نهرى تابعلرندن (ايغلاوه) چايى اوزرنده واقعدر. ٢٠٢٠٠ اهاليسى، مكتب اعداديسى، عسكرى چوجقلرينه مخصوص مكتبى وچوخه واجزاى كيمويه فابريقه‌لرى واردر. جوارنده قورشون معدنى ودمير وجام فابريقه‌لرى بولنيور.

ايغلسياس (Iglesias) ساردينيه‌ده (قاليارى)نك ٥٠ كيلومتره غربنده برقصبه اولوب، ٦٠٠٠ اهاليسى واردر. بو آطه‌نك مركب بولنديغى درت ايالتك برى بو قصبه‌نك اسميله مسمادر. [«ساردنيه» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ايغناتيوس (Ignatius) دراج ايله سلانيك آراسنده زمان قديمده پك ايشلك بولنمش اولان بر جاده‌نك اسميدر. روماليلر بو جاده‌يه فوق العاده اهميت ويروب، قالدرم و كوپريلرينى مكمل صورتده ياپه‌شلردى، ومحافظه‌سنه اهتمام ايدرلردى. بو اسمك معناسنى ويرمكدن مورخلر عاجز قالمشلر ايسه‌ده، بو طريق آرناودلغك اورته‌سندن چكديكيچون، اسمنك دخى محلى لسانده اولمسى طبيعى اولوب، حقيقةً آرناودجه‌ده (اوده اكناته) «اوزون يول» ديمكدر، كه بونى يونانيلر كندى تلفظلرينه تطبيقله وتقديم و تأخيرله (اغناتيوس اوذوس) ولاتينلر (ايغناتيوس) صورتنه تحويل ايتمشلردر. بو يولك بعض قالديرملرى اليوم موجوددر.

ايغوآسو (Iguassu) برازيلياده بر نهردر، كه (سنت پاولو) ايالتنده (آلتو) قربنده نبعانله، شمال غربى‌يه وبعده غربه طوغرى آقه‌رق، ٧٠٠ كيلومتره‌لك جرياندن صكره (پارانه) ايرماغنه دوكيلور.

ايغوآلاده (Igualada) اسپانيانك (بارسلونه) ايالتنده وبارسلونه‌نك ٥٣ كيلومتره شمال غربيسنده اوله‌رق (نويا) نهرى اوزرنده واقع بر قصبه اولوب، ١٠٠٠٠ اهاليسى واردر. بو قصبه‌ده يوك وپاموق منسوجاتى، اسلحهٔ ناريه، قونياق وسائره اعمال اولنور.

ايغور (Igor) بو اسمله روسيه‌ده ايكى حكمدار كلمشدر:

برنجيسى روسيه بيوك دوقه‌سى عنوانى حائز اولوب، (روريق)ك اوغليدر. ٨٧٩ تاريخ ميلاديسنده طوغوب، پدرينك وفاتنده صبى بولنمغله، اقرباسندن (اولغ)دن صكره ٩١٣ده تخته چيقمش؛ وقسطنطنيه ايمپراطوريله محاربه ايدوب، (رومان لقاپن)ى روسيه‌يه نافع بر معاهده امضاسنه مجبور ايتمشيدى. ٩٤٥ تاريخنده اووه اسلاولريله ايتديكى محاربه‌ده مقتول اولمشدر.

— ايكنجيسى روسيه بيوك پرنسى عنوانى حائز اولوب، (اولغ اسويانوسلاويچ)ك اوچنجى اوغليدر.

١١٤٦ تاریخنده برادری (وساوولود) ك وفاتی اوز- رینه کیفده تخته جلوس ایتمش ایسه‌ده، آلتی هفته صکره (ایسیاسلاو) طرفندن اسقاط اولنه‌رق، ١٢٠٢ تاریخلرنده وفات ایتمشدر.

ایف { (If) فرانسه‌نك جنوبنده مارسلیانك قارشیسنده و ٣ کیلومتره جنوب غر- بیسنده واقع کوچك برآطه اولوب، اوزرنده پولتیقه متهملرینه مخصوص محبس اتخاذ اولنان بر قلعه بولنیور.

ایفع { (بن عبد کلاعی) بر روایتده تابعیندن ودیکر بر روایتده اصحابدن اولوب، ١٠٦ تاریخنده وفات ایتمشدر. شام جهتنده یاشایوب، حمص جامعنده روایت احادیث شریفه ایتمشدر.

ایفل { (Eifel) پروسیه‌نك (رین) ایالتنده، (موسل)، رین و(روئر) نهرلری آره- سنده برصره تپه‌لردر، که طولی ٩٠ کیلومتره اولوب، ارتفاعی آز ایسه‌ده، حاوی بولندیغی سونمش برکانلر آغزلریله ومعدن صولرینك کثرتیله مشهوردر. سوئوق وحزن انکیز بر یردر.

ایفیتوس { (Iphitus) یونان قدیمده الیده خطه‌سنك حکمداری اولوب، هرکول طرفندن تأسیس ایدلمش اولان (اولیمپ) او- یونلرینی قبل المیلاد ٨٨٤ تاریخنده یکیدن احیا ایتمکله شهرت بولمشدر.

ایفیجنیا { (Iphigenie) آرغوس حکمداری (آغامنون) ك قیزی اولوب، اسا- طیرله ممزوج اولان یونان تاریخ قدیمنه کوره، یونان عسکری هوانك عدم مساعده‌سیله برچوق وقت (آو- لیده) ده قالدقلرندن، (قالخاص) نام شخص قردن کنایه (دیانه) نام الهه‌نك آغامنونه غضب ایتمش اولدیغی، وبونك عائله‌سندن بری بو الهه‌یه قربان ایدلمدکجه، غضبی تسکین اولنه‌میه‌جغنی نشر ایتمکله، آغامنون رفقا- سنك ابرامیله ایفیجنیایی ذبح ایتمکه قرار ویرمش ایکن؛ دیانه بوقیزه ترحماً کندیسنی بردیشی کیکه مبادله ایتمش؛ وکیك بونك یرینه ذبح اولنه‌رق، کندیسی (تاوریده) یه نقل ایله، اوراده دیانه معبدینه راهبه اولمشیدی. بر مدت صکره برادری (اورست) ك کمیسی فرطونه طر- فندن او ساحله آتلنغله، کندیسی دیانه معبدنده ذبح اولنمق اوزره ایکن، همشیره‌سی طرفندن طانیلوب، قورتارلمش؛ وایکیسی برابر اورادن قاچمشلر. بو وقو- عاتی اسکی یونان شاعرلری هائله صورتنده نظمه چکمشلردر.

ایفیقرات { (Iphicrate) آتنه سردارلرندن اولوب، میلاددن ٤٠٣ سنه اول، پك کنج اولدیغی حالده، بو شهره اسپارته‌لیلر طرفندن تسلیط ایدلمش اولان ٣٠ کشیدن مرکب هیئت ظالمه‌نك دفعنه سبب اولمش؛ متعاقباً تراکیلیلره اعلان حرب ایده‌رك، آتنه‌لیلرك متفق اولان (سوتس) ی تخته اعاده ایتمش؛ ٣٩٣ ده اسپارته‌لیلره قارشی بر چوق محاربه‌لر قزانمش؛ ٣٧٤ ده ایران شاهی آر- دشیره امداداً مصره سوق عسکر ایده‌رك، (منف) شهرینی وبتون مصری ضبط ایتمسنه آز برشی قالمشیدی. (پاوسانیاس) نام غاصب طرفندن چیقارلمش اولان (اوریدیکه) نك ماکدونیا تختنه اعاده ایتمشدر. آتنه عسکرینك تنظیم وتنسیقنده پك چوق خدمتی کورلمش ایکن، مجرد (بیزانس) یعنی استانبوله قارشی اولان محاربه‌ده کوشکلکی کورلدیکیچون، آتنه‌لیلر طرفندن نفی اولنه‌رق، تراکی قطعه‌سنده سفالتده اولمشدر.

ایقار { (Icar) اساطیر یونانیه‌یه کوره (ددال) اسمنده بر شخصك اوغلی اولوب، پدریله برابر کریدك مشهور (لابیرنت) ندن قورتله‌رق، بال مومیله یاپیشدیردیغی صنعی قنادلرله اوچمش؛ وآنجق کونشه تقرب ایدنجه، حرارت شمسدن بال مومی اریمکله، قنادلری آیریله‌رق، سیسام ایله باطنوز آطه‌لری آره‌سنده دکیزه دوشمش؛ وبوسببله اوراده بولنان بر آطه ایقاریا (که بوکون نیقاریا دنیلیور) تسمیه اولندیغی کبی، او جوارده‌کی دکیزه دخی ایقاریا دکیزی (Mer Icarienne) اسمی ویرلمشیدی.

ایقوسیوم { (Icosium) آفریقانك ماوریتانیا خطهٔ قدیمه‌سنده برشهر اولوب، روایته کوره هرکولك یکرمی آرقداشلری طرفندن تأسیس اولنغله، اسمی لسان یونانیده یکرمی دیمك اولان (ایقوسی) کلمه‌سندن مشتقدر. بو شهر شمدیکی جزایر شهرینك بولندیغی موقعده ایدی.

ایقونیوم { (Iconium) قونیه شهرینك اسم قدیمیدر. [«قونیه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ایکتینوس { (Ictinus) یونان قدیمك اك مشهور معمارلرندن اولوب، قبل المیلاد ٤٥٠ تاریخلرنده و(پریقلس) ك زماننده یاشامش؛ و(فیدیس) کبی ارباب هنرله بالاشتراك آتنه‌ده وبونانك سائر شهرلرنده (پارتنون) کبی نیجه ابنیهٔ مشهوره وجوده کتیرمشدر.

ایکنه‌لو بورونی { Cap des Aiguilles) و پورتکیزجه { Cap de (las Agulhas) آفریقا قطعه‌سنک اك جنوبی نقطه‌سی اولان بر برون اولوب، امید بورونک ۱۵۵ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقعدر. ۳٤°۵۱′۱۵″ عرض جنوبی و ۱۷°٤٠′۳٠″ طول شرقیده اولوب، سطح بحردن ۱۳۹ متره ارتفاعی واردر.

ایل { (Ill) آلساسده بر نهردر، که (آلتکیرخ) قصبه‌سنك جنوب جهتنده نبعانله، مذ- کور قصبه ایله (مولهوزه) واستراسبورغ شهرلرینك ایچندن کچه‌رك، جنوبدن شماله طوغری ۲۰۰ کیلو- متره‌لك جریاندن صکره، استراسبورغدن ۸ کیلومتره آشاغیده (رین) ایرماغنه دوکیلور. (ووسژ) طاغلرندن اینن برچوق چایلر صول کنارندن بو نهره منصب او- لورلر. مجراسنك تصفیه‌یله بعض جدوللری سیر سفائنه صالحدر. اسم قدیمی (الس) اولمغله، (آلساس) اسمی بوندن مشتقدر.

ایلاق { ترکستانده فرغانه قربنده واقع (شاش) خطه‌سنك بر قسمنه ویریلن اسم او- لوب، بورادن (ایلاق) لقبیله ملقب مشاهیر علمادن برچوق ذوات یتیشمشدر. یاقوت حموی بو مملکتك فرغانه خطه‌سنه متصل اولان طاغلرنده آلتون معدنی بولندیغنی بیان ایدیور.

ایلاقی { (شرف‌الدین ابو عبدالله محمد بن یو- سف) شرفادن ومشاهیر اطباء حکمادن اولوب، ابن سینانك جملهٔ تلامذه‌سندندر. استاد مشارالیهك «قانون»نی اختصار ایتدیکی کبی، «کتاب الاسباب والعلامات» عنوانیله طبه متعلق بر کتاب دخی یازمشدر.

ایلبای { (ملك ظاهر) مصرده حکومت سورن ممالیك چراکسه‌دن اولوب، ملك ناصر خوشقدمك اتابکی ایکن، مشارالیهك وفاتنده ۸۷۶ تاریخنده تخته جلوس ایتمش ایسه‌ده، یالکز ایکی آی حکومت سوروب، بعده عزل واسکندریه‌یه نفی اولنمشیدی.

ایلبصان { وتلفظی البصان (Elbassan) آر- ناوودلغك وسطنده وکیغه‌لق ایله طوسقه‌لق قطعه‌لرینی آیران (اشقومبی) نهرینك ساحل یمیننده یعنی شمالنده غایت کوزل ومنبت بر وادینك ایچنده واقع برشهر اولوب، ۲۰۰۰۰ اهالیسی واردر، که بونلردن یالکز ۳۵۰۰ قدری خرستیان وقصوری اسلامدر. شهر قسماً اسکی برسورله محاطدر. مذکور اشقومبی نهری اوزرنده کوزل ومتین بر کوپریسی واردر. درون شهرده آرناوودلر بیننده مشهور تفنك نامیلیری یاپیلور. خیلی تجارتکاه بر شهر اولوب، علی‌الخصوص یاغی، دری وبالمومی تجارتی پك ایشلکدر. دراج ایله سلانیك بیننده روماللر وقتنده پك ایشلك بولنمش اولان (ایغناتیوس) طریقنك کذرکاهی بولنمش اولدیغی کبی، انشا ایدیله‌جك بر دمیر یولك دخی ممری اوله‌جغندن، ایلریده اهمیت تجاریه‌سی آرته‌جغی مأمولدر. بو شهرك نه وقت وکیمك طرفندن بنا او- لندیغی مجهول اولوب، بطلیموس وسائر جغرافیون قدیمك اثرلرنده مذکور اولان (آلبانوپولیس)ك عینی اولدیغی ملحوظدر. مناستر ولایتنه ملحق اولوب، یقین وقتلره قدر دبره سنجاغنه تابع قضا مرکزی بولنمش ایکن، اخیراً، اهمیت موقعیه‌سنه بناءً، تشکیل اولنان آیریجه بر سنجاغك مرکزی اتخاذ اولنمشدر. —— ایلبصان سنجاغی نفس ایلبصان، غرامش وپکین اسملریله اوچ قضادن مرکب اولوب، ۳۱۲ قریه‌یی حاویدر. اراضیسی طاغلق اولوب، آنجق اشقومبی وادیسی غایت منبت ومحصولداردر. زیتون، اوزوم، حبوبات متنوعه وپکین قضاسنده پرنج محصولاتی چوقدر. طاغلرنده میشه وسائر آغاجلری حاوی بعض اورمانلر واردر.

ایلبکلو { حلب ولایت وسنجاغنك (بابز) قضاسنه تابع وحلبك شرق شمالی جهتنده واقع بر ناحیه اولوب، ۲۹ قریه‌دن مرکبدر. اهالیسی عرب وترك وکرددر. محصولاتی حبوبات متنوعه ومیوه وسبزه‌لرك انواعندن ومعمولات صنا- عیه‌سی دخی کلیم وسجاده کبی شیلردن عبارتدر.

ایلبکی { (حاجی —) سلطان اورخان غازی حضرتلرینك رجال وامراسندن اولوب، کرك پادشاه مشارالیهك وکرك خداوندکار غازی حضرتلرینك زمان سلطنتلرنده برچوق فتوحاته موفق اولمش جسور ومدبر برغازی نامداردر. ابتدا شهزاده سلیمان پاشا معیتنده واجه بك، غازی فاضل، اورنوس بك کبی مردانله برلکده ۷۵۹ تاریخنده روم ایلی‌یه کچوب، کندیسی چورلی وخیره‌بولی طرفلرینی فتح ایتمش، واورالرك محافظه‌سنه مأمور اولمشیدی. اولجه ادرنه‌یی محاصره ایدوب، (ایلبکی

برغوسی) دینلن حصاری ضبط ایتمش اولـدیغی کبی، خداوندکارك زماننده ۷۶۳ تاریخنـده دخی ادرنه‌نك فتحنده حاضر بولنمش؛ ولالا شاهین پاشانك معیتنـده اوله‌رق فلبه‌یی دخی فتح ایتمشـیدی. ۷۶۵ تاریخنده پاپا بشنجی (اوربان)ك تشویقیله بر اهل صلیب اتفاق تشکل ایده‌رك، یوز بیك عسـکرله هجوم ایدن مجار، صرب، بوسـنه وافلاق قراللری ادرنه قربنه قـدر کلوب، مریچ کنارینـه اردو قوردقلرنده، عساکر عثمانیه‌نك باش قوماندانی بولنان لالا شاهین پاشـانك بونلرك کثرتندن کوزی قورقغله، احواللرینی استفسار ایچون، صاحب ترجمه‌یی برمفرزه ایله کوندردیکی حالده، حاجی ایلبکی وقت غائب ایتمکسزین، اومفرزهٔ قلیله ایله دشمنك اردوسنی کیجه باصوب، بر سـوری قویونه دوشمش آرسلان کبی جمله‌سنی تارومار ایتمش، وعلی‌الخصوص اووقت برنجی دفعه اوله‌رق عثمانلیلرله حربه کیریشن مجارلری فوق‌الحد ییلدیرمشدر. اومحله بووقعه‌دن طولایی (سرف صندوغی) دیرلر. بو شانلی موفقیت لالا شاهین پاشانك حسد ورقابتنی موجب اولمغله، بومحاربه‌یی متعاقباً حاجی ایلبکی، روایته کوره اونك طرفندن مسموماً، وفات ایتمشدر.

ایلخان { چنکیزك تورونلرندن ایران وعراق جهتلرنده حکم سورن وخلافت‌عبا- سیه‌یه ختام ویروب ممالك اسلامیه‌یی زیر وزبر ایدن هلاکوخانه تخت چنکیزیده بولنان برادری (منکوقاآن) طرفندن ویریلن عنواندر. بناءً علیه بونك نسلندن او- له‌رق ایران وعراقده مستقلاً حکومت سورن دولته دخی (دولت ایلخانیه) وبو سـلاله‌یه (ایلخانیان) اسمی ویرلمشـدر. [« ایلخانیان » و« هـلاکو » ماده‌لرینـه مراجعت بیوریله.]

ایلخانیان { دولت چنکیزیه شعباتندن‌اولوب، ایران وعراق جهتـلرنده ابتـدا منکوقاآن نامنه وبعده مستقلاً حکومت سورن هلاکو خان سلاله‌سنه ویریلن اسم اولوب، بو دولته (دولت ایلخانیه) دینـور. بو دولت ۶۵۵ تاریخندن ۷۳۶ تاریخنه‌دك ۸۹ سنه سورمش؛ وبوسلاله‌دن ۹ حکمدار کلمشـدر، که مدت حکومتلریله برابر بروجه زیر ذکر اولنور:

هلاکوخان	عن	۶۵۵	الی	۶۶۳
ابقاخان بن هلاکو	»	۶۶۳	»	۶۸۱
سلطان احمد بن هلاکو	»	۶۸۱	»	۶۸۳
آرغون خان بن ابقا	»	۶۸۳	»	۶۹۰
کیخاتو خان بن ابقا	»	۶۹۰	»	۶۹۴
بایدوخان بن طرقای بن هلاکو	»	۶۹۴	»	۶۹۴
غازان محمود خان بن آرغون	»	۶۹۴	»	۷۰۳
محمد خدابنده بن آرغون	»	۷۰۳	»	۷۱۶
بو سعید بن خدابنده	»	۷۱۶	»	۷۳۶

بونلرك اوچنجیسی‌اولان سلطان احمد شرف‌اسلامله مشرف‌اولمش‌ایسه‌ده، طائفه‌سی ینه کفرده قالدقلرندن، آنجق ایکی سـنه سلطنت ایده‌بیلوب، بعـده امراسی برادرزاده‌سی آرغون خانله برلشوب، کندیسنی شهید ایتمشلردر. بوندن صـکره کلن اوچ حکمدار کفرده ثابت قدم اولدقدن صکره، آرغون خانك اوغلی غازان خان طائفه‌سیله برابر شرف اسلامله مشرف اولوب، بو دولت بردولت اسـلامیه حکمنه کچمش؛ وبونك برادریله اوغلی دخی دین اسلامده ثابت قالمشلردر.

ایلدکز { (شمس‌الـدین اتابك) آذربایجـانده حکـومت سـورن اتابکان دولتنك مؤسسی اولوب، ابتدا سلطـان مسـعود بن محمدبن ملکشاه سلجوقینك کوله‌لرندن ایکن، اقتدار ودرایت فوق‌العـاده‌سنه مبـنی، قطع مراتب ایده‌رك، امارت مرتبه‌سـنه ایریشمش؛ وپادشاه مشـارالیهك برادری سلطـان طغرلدن طـول قالمش اولان خاتونی تزوج ایده‌رك، اوغللری وخلفلری اولان جهان پهلوان محمد وقزل آرسلان عثمان بوخاتوندن تولد ایتمشلردر. نوبت سلطنت‌اوکی اوغلی سلطان آرسلان بن‌طغرله کلدکده، مشارالیه ذوق وسفاهته مائل اولدیغندن، امور دولت تماميله صـاحب ترجمه‌نك النده قالمشـیدی. بووجهله سلطان آرسلانك نامی آلتنده ۱۳ سنه حکومت‌سور- دکدن‌صکره، ۵۶۸ تاریخنده همدانده وفات‌ایتمشدر. بیوك اوغلی جهان پهلوان دخی مشار الیه آرسـلانك واوغلی طغرلك زمان سـلطنتلرنده بو وجهله امارت سورمش؛ وایکنجی‌اوغلی قزل آرسلان طغرلی محاربه- ده مغلـوب وقتل ایتمکله، دولت سلجوقیه‌یه ختـام ویره‌رك، مستقلاً حکمدار اولمشدر.

ایلر { (Iller) آلمانیاده برنهردر، که (تیرول) ك شمال غربیسنده نبعانله (کمپتن) ك ایچندن کچه‌رك، وباویره‌یی وورتمبرغدن آیره‌رق، ۱۶۰ کیلو- متره‌لك جریاندن صکره، (اولم) شهرینك ۲ کیلـومتره یوقاریسنده طونه‌یه منصب اولور.

ایلروخواجه { سلطان اورخان غازی امرا- سندن اولوب، بروسـه‌نك

فتحنی متعاقب شهر مذکورده سرای قربنـده برجامع شریف بنا ایتمشدر.

ایلغازی { (نجم الدین بن ارتق) بنی ارتق دولتی ملوکنک اوچنجیسی و دولت مذکوره‌نک مؤسسی اولان ارتقک ایکنجی اوغلیدر. پدرینک وفاتنده یعنی ۴۸۴ تاریخنده بیوک اوغلی سقمان مرکز دولتی اولان ماردینده خلفی اولوب، صاحب ترجمه دخی فلسطین حاکمی اولمشیدی. بعده فلسطینک مصر عسکری طرفندن ضبطی اوزرینه، ایلغازی پدرینک افندیسی اولان سلطان محمد بن ملکشاه سلجوقینک خدمتنه کیروب، مشارالیهک برکیارقله اولان منازعه‌لری صره‌سنده یعنی ۴۹۵ تاریخنده بغداد شحنه‌لکنه تعیین اولنمشیدی. مؤخراً برکیارقله صلح اولنمغله، بغداد بوکا اعاده اولندیغندن، شامه کیدوب، حلب صاحبی رضوان بن تتشی نصیبین محاصره‌سنه تشویق ایتمش ایسه‌ده، متعاقباً رضوانله دخی بوزیشوب، ماردینه کیتمش؛ و۴۹۸ده برادری وفات ایتمکله، ماردین حکومتی کندیسنه انتقال ایتمشدر. بعده شام صاحبی طغتکین ایله وشام جهتلرنده بولنان فرنکلرله بالاتفاق، دولت سلجوقیه‌یه قارشی عصیان ایتمش ایسه‌ده، مغلوب اولوب، رهن بولنان اوغلی ایاز دخی قتل اولنمشدر. ۵۱۱ تاریخنده حلبی دخی ضبط ایتمش؛ و۵۱۳ده حلبه صارقندیلق ایدن اهل صلیبه قارشی متعدد شانلی محاربه‌لر قزانمغله، خلیفهٔ عباسی مسترشد طرفندن خلعتله تلطیف اولنمشدر. ۵۱۴ تاریخنده وفات ایدوب، اوغلی حسام الدین تمرتاش وارثی، ودیکر اوغلی سلیمان میافارقین، وبرادرزاده‌سی بدرالدوله حلب حاکمی اولمشدر.

ایلغین { قونیه ولایت وسنجاغنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، قونیه‌نک ۷۰ کیلومتره شمال غربیسنده وآقشهرک ۴۲ کیلومتره جنوب شرقیسنده وچاوشجی کولنک غربی کنارنده واقعدر. ۲۰۷۰ قدر اهالیسی، کوزل باغ وباغچه‌لری، متعدد جامع ومسجدلری، ۱ رشدیه مکتبی، ۱ مدرسه‌سی و۱ کتبخانه‌سی واردر. قصبه‌نک جهت غربیه‌سنده امراض جلدیه‌یه نافع برقاپلیجه بولنیور. — ایلغین قضاسی شمالاً آقشهر، شرقاً خادم، جنوباً نفس قونیه قضالریله، غرباً دخی حمید سنجاغیله محدود ومحاط اولوب، ارغید خانی ناحیه‌سیله برابر ۴۴ قریه‌یی وتقریباً ۲۰۰۰۰ اهالیی جامعدر. اهالیسی کاملاً اسلامدر. درون قضاده ۷۲ جامع ومسجد، ۲ مدرسه، ۱ کتبخانه، ۱ رشدیه، ۴۴ مکاتب ابتدائیه، ۴ خان، ۲ حمام و ۹۲ دکان بولنیور. محصولاتی حبوبات متنوعه ایله خشخاش، آفیون، کنویر، کتان تخمی ومیوه وسبزه‌لرک انواعندن، ومعمولاتی دخی کلیم، سجاده وخالیدن عبارتدر. مذکور (چاوشجی) کولنک محیط دائره‌سی ۳۰ کیلومتره اولوب، ایلک بهارده بوکولده غایت لذیذ برنوع بالق صید اولنور.

ایلکان { (بن جلایر) هلاکونک تورونی کیخاتو خانک امراسندن اولوب، اوغلنک تورونی امیر شیخ حسنک بعده تأسیس ایتدیکی دولت بونک اسمیله تسمیه اولنه‌رق، سلاله‌سنه (ایلکانیان) دینمشدر.

ایلکانیان { دولت چنکیزیه شعبه‌لرندن اولوب ایران وعراق جهتلرنده حکم سورن دولت ایلخانیه‌نک انقراضنده، (امیر شیخ حسن بن امیر حسین بن آقبوغا بن ایلکان بن جلایر) طرفندن تأسیس اولنمش بردولتدر، که ۷۴۵ تاریخنده تأسیس ایدوب، ۸۱۳ تاریخنده‌دک عراق عربده ۷۳ سنه‌دوام ایتمش؛ وبو سلاله‌دن ۴ حکمدار کلمشدر. بو دولتک مؤسسی اولان امیر شیخ حسن دولت ایلخانیه‌نک حکمدار اخیری اولان سلطان بوسعید طرفندن روم یعنی آناطولی والیسی اولوب، ۷۳۶ تاریخنده سلطان بوسعید بلاولد وفات ایتدیکنده، سائر امرای دولت کبی بو دخی حصه قاپمق ویا تختی ضبط ایتمک ایچون، عسکرله آذربایجانه کیدوب، درت سنه سائر امرا ایله حرب وجدالدن صکره، عراق عربله اکتفا ایدوب، بغدادی مقر اتخاذ ایتمشیدی. کندیندن صکره اوغلی امیر شیخ اویس حکمدار اولوب، آذربایجانی دخی ضبط ایتمشیدی. بوندن صکره بونک اوغلی سلطان حسین، وبونک وفاتندن صکره برادری سلطان احمد حکم سوروب، بونک زماننده تیمورلنک ظهور ایتمکله، ابتدا آذربایجان وبعده عراق عرب اللرندن آلندیغندن، یلدیرم سلطان بایزید حضرتلرینه، و بعده مصرده‌کی ملوک چراکسه‌یه التجا ایدوب، ۱۲ سنه قدر ایلکانیان دولتی منقطع اولدقدن صکره، تیمورک وفاتی اوزرینه مشارالیه سلطان احمد بغداده عودتله، عراقی استرداد ایتمش؛ و۸۱۳ده تبریزی دخی استرداد مقصدیله قره یوسف ترکمانی ایله ایتدیکی محاربه‌ده مقتول اولمغله،

بو دولت بسبتون منقرض اولمشدر. بوكا ايلكانك پدرى اسمنه نسبتله (دولت جلايريه) دخى ديرلر.

ايلك خان { (شمس الدوله ابو نصر احمد بن علی) تركستان ملوكندن اولوب، ٣٨٣ تاريخنده برادرى بغرا خانك وفاتى اوزرينه، تخت سلطنته جلوسله، نوح بن منصور سامانينك ملكنه تجاوز ايتديكندن، سامانيلر غزنويلرك جدى اولان سبكتكيندن استمدادله، كنديسنه قارشى طوروب، مصالحه‌يه مجبور ايتمشلرسه‌ده، بعده ايلك خان سلطان محمود بن سبكتكينله بالاتفاق، سامانيلرك ملكنى مقاسمه ايتمشلر؛ وايلك خان ماوراء النهر وبخارايى، وسلطان محمود خراسانى ضبط ايتمشيدى. سلطان محمود غزنوى صاحب ترجمه‌نك قيزينى دخى تزوج ايتمش ايسه‌ده، بعده آره‌لرى بوزيله‌رق، سلطان محمود هند فتوحاتيله مشغول ايكن، ايلك خان بلخ وخراسان جهتلرينه تجاوز ايتمش؛ وينه مغلوب اولمغله، ختن حكمدارى بولنان برادرى قدرخاندن استمداد ايتمش ايسه‌ده، بو دخى مغلوب اولوب، ديكر برادرى طغان خانى اعتذار ومصالحه‌يه مأمور ايتمشيدى. بو وقوعاتدن صكره ٤٠٣ تاريخنده سمرقندده وفات ايتمشدر. كريم وعادل ومحب علما بر ذات ايدى.

ايلمن { (Ilmen) روسيه‌نك (نووغورود) ايالتنده بر كول اولوب، آياغى مقامنده اولان (وولهووه) نهرى واسطه‌سيله پترسبورغك شرق شماليسنده اولان (لادوغه) نام بيوك كولله اختلاط ايديور. مركز ايالت اولان (نووغورود) شهرى بو كولك شمالى كنارنده ومذكور (وولهووه) نهرى اوزرنده واقعدر. كولك شرقدن غربه طولى ٥٠ وشمالدن جنوبه عرضى ٤٠ كيلومتره‌در.

ايلمينستر { (Ilminster) انكلتره‌نك (سومرست) قونتلغنده وايلچستر شهرينك ١٧ كيلومتره جنوب شرقيسنده واقع بر قصبه اولوب، ٤٠٠٠ اهاليسى وتدريسى مجاناً بر مكتبى واردر.

ايلوات { قونيه ولايتنك تكه سنجاغنه تابع آقسكى قضاسنده ناحيه مركزى بر كوچك قصبه اولوب، مركز قضا اولان (مارولە) قصبه‌سنك ٨ كيلومتره غربنده وآنطاليه‌نك ٩٥ كيلومتره شرق شماليسنده واقعدر.

ايلوس { (Ilus) اساطير وخرافاتله ممزوج اولان تواريخ قديمهٔ يونانيه‌يه كوره تروآ (يعنى اسكى استانبول)ك اسكى بر حكمدارى اولوب، ميلاددن ١٣ قرن اول حكومت سورمش؛ وكندى نامنه نسبتله (ايليون) اسميله تروآ شهرينى تأسيس ايتمشيدى. عقل الهه‌سى اولان (مينروه) يه مخصوص معبد طوتيشديغنده، ايلوس قوشوب، بو معبوده‌نك (پالاديوم) اسميله مشهور اولان هيكلنى قورتارمغله، هر نه قدر آتشدن كوزلرى كور اولمش ايسه‌ده، الهه مكافاةً كوزلرينى ايى ايتمش.

آيله { بحر احمرك منتهاى شمال شرقيسنده واقع عقبه كورفزى منتهاسنده بر قصبه اولوب، بو قصبه اوائل دور اسلامده خيلى معمور وتجارتگاه اولمغله، ايچندن (ايلى) لقبيله ملقب مشاهير علمادن خيلى ذوات ظهور ايتمشدر. حضرت فخر كائنات (صلعم) افندمزك بو قصبه‌نك اهالئ قديمه‌سى اولان يهوديلرله عهدى اولوب، بو عهده برچوق وقتلر ملوك اسلاميه طرفندن رعايت اولنمشدر. اليوم خراب اولوب، يالكز احمد بن طولون طرفندن بنا ايدلمش اولان بر قلعه‌سى موجود و(قلعة العقبه) اسميله معروفدر. شام حجاجنك اون ايكنجى منزليدر.

ايله { (Ille) فرانسه‌نك (ايله معويلنه) ايالتنده بر نهر اولوب، (مونتروى) شهرى قربنده نبعانله، ٤٥ كيلومتره‌لك جرياندن صكره، (رنه) قصبه‌سنده صاغ ساحلندن (ويلنه) نهرينه منصب اولور. بو قصبه‌دن (دينان) ه قدر كشاد ايدلمش اولان بر جدول (برتانيه) خطه‌سى آره‌سنده (مانشه) دكيزيله بحر محيط آطلاسى بيننده بر سير سفائن طريق تشكيل ايديور.

ايله معويلنه { (Ille et Vilaine) فرانسه‌نك شمال غربى ايالاتندن اولوب، شمالاً (مانشه) دكيزيله ومانشه ايالتيله، شرقاً (ماينه). جنوباً آشاغى (لوآره)، غرباً دخى «سواحل غربيه» و (موربيهان) ايالتلريله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحيه‌سى ٦٧٢٦ مربع كيلومتره واهاليسى ٦٢١٨٨٤ كشيدر. برتانيه خطه‌سنك بر قسمى اولوب، شمالاً مانشه ساحلنه قدر ممتد اولديغى حالده، قسم اعظمى بحر محيط آطلاسى مائله‌سنه تابع اولوب، (ويلنه) ايرماغنك حوضه‌سى داخلنده‌در. مع هذا اراضيسى آز عارضه‌لى اولمغله، بو ايرماغه دوكيلن نهرلريله مانشه

دکیزینه دوکیلنلری آره‌سنده ایکی جدول آچلمشدر. مذکور ویلنه وایله‌دن بشقه (سیشه)، (شر) و (قوئسنون) اسملریله اوچ نهری دخی واردر. اراضیسی آز منبت اولوب، اورمانلری چوقدر. حبوباتی آز اولوب، کتان وکنویر محصولاتی وکستانه والما آغاجلری وقیون، صیغیر وبیکیر کبی حیواناتی چوقدر. آلچی وانواع طاش وطوپراقلریله قورشون ودمیر معدنلری، دباغخانه‌لری، قالخانه‌لری ومسکرات واپلیک فابریقه‌لریله حیوانات، یاغ، پنیر وسائره تجارتی وخیلی تجار وبالیقجی سفائنی واردر. بوایالت فوژره، مونتفورت، ردون، رته، سنت مالو وویتره اسملریله ٦ قضایه منقسم اولوب، ٤٣ ناحیه و٢٥٣ دائرهٔ بلدیه‌یی جامعدر. مرکزی (رنه) شهریدر.

ایلی { (Ili) چینک جهت شمالیه‌سنده کی (چونغاریا) خطه‌سنده برنهر اولوب، (تیان شان نان لو) طاغندن نبعانله، ٦٥٠ کیلومترهلك جریاندن صکره، (بالقاج) کولنه دوکیلور. — چونغاریانك برسنجاغیله برقصبه‌سی دخی بواسمله تسمیه اولنمشدر.

ایلیاء { (یاخود الیاه) قدس شریف شهرینه اهل صلیب حکومتی زماننده ویریلن اسم اولوب، بعض تواریخ عربیه‌ده دخی بو اسمله مذکوردر. [«قدس» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ایلیاکی { (یاخود الیاکی) جزایر بحر سفیددن بر کوچك آطه اولوب، ردوس جزیره‌سنك ٣٥ کیلومتره غرب شمالیسنده واقعدر. رومجه‌اسمی تیلوس (Tiloo) اولوب، آوروپاجه بواسمله معروفدر. شمال غربیدن جنوب شرقیه طوغری اولان طولی ١٧ وعرض اعظمی ٦ کیلومترهدر. اهالیسی ١٢٠٠ کشیدن عبارت اولوب، جمله‌سی خرستیان ورومدر. ردوس سنجاغنه تابع سومبکی قضاسنه ملحق برناحیه صورتنده اداره اولنور.

ایلیجه { ارضروم ولایت وسنجاغنه تابع (اووه) قضاسنك مرکزی اولان کوچك بر قصبه اولوب، ارضروم شهرینك اوچ ساعت غرب شمالیسنده واقعدر. اوچ قاپلیجه‌سی اولمق مناسبتیله بو اسمله تسمیه اولنمشدر. — آیدین ولایتنده دخی بواسمله ایکی ناحیه بولنوب، بری صاروخان سنجاغنك قصبه قضاسنه، ودیکری ازمیر سنجاغنك برغمه قضاسنه تابعدر. ایکنجیسنه تفریق ایچون (ایلیجهٔ برغمه) دخی دیرلر.

ایلیجه دره { ادرنه ولایتنك دده‌آغاج سنجاغنده کوچك بر نهر اولوب، ردوب طاغنك شرقی اتکلرندن نبعانله، جنوبه طوغری جریان ایده‌رك، مکری ایله فره‌جك آره‌سنده آطه‌لر دکیزینه منصب اولور.

ایلیریا { (Illyrie) بالقان شبه جزیره‌سنك غرب جهتنده برخطهٔ قدیمه‌نك اسمی اولوب، حدودی پك معین ومعلوم دکلسه‌ده، یونانك حدود شمالیه‌سندن تا آدریاتیق دکیزینك منتهاسنه دکین اولان طاغلق یرلردن عبارت اوله‌رق، الیوم آرناودلق، قره‌طاغ، هرسك، بوسنه ودالماچیا دینلن یرلری جامع بولنمش اولدیغی اسکی جغرافیونك افاده‌لرندن آکلاشیلیور. آنجق آرناودلغك قسم جنوبیسی یعنی طوسقه‌لق خطه‌سی (اپیر) اسم مخصوصیله دخی یاد اولندیغندن، اکثریا ایلیریادن عد اولنمازدی؛ وایلیریانك حدود جنوبیه‌سی (ویوسه) نهریله محدود عد اولنوردی. مناستر جهتی دخی ماکدونیایه داخل اولوب، قوصوه واسکوب جهتلری‌ده (میسیا) و (داردانیا) اسم مخصوصلریله یاد اولنه‌رق، ایلیریانك خارجنده ایدی؛ یعنی ایلیریانك حدود شرقیه‌سی (شار) طاغیله محدود ایدی. بو حالده یالکز حدود شمالیه‌سی مبهم ایدی. ایلیریانك اهالیسی برجنسیته منسوب وبر لسانه متکلم اولدقلری حالده، بردولت تشکیل ایتمیوب، هربری کندی کندینه اداره اولنور قبائل واقوامدن عبارت ایدیسه‌ده، ینه بواقوام وقبائل آره‌سنده بر نوع اتفاق وار ایدی. بونلر علم ومدنیتدن بی‌بهره اولوب، حیدودلق وقورصانلغه انهماکلری وار ایدی؛ وجسارت وشجاعتلریله وبرده کیمسه‌یه رام اولمیوب حر ومستقل یاشامغله مفتخر ایدیلر. حتی ماکدونیا حکمداری فلیب واوغلی بیوك اسکندر دخی ایلیریانك یالکز جنوب غربی جهتنده جزئی بر قسمنی ضبط ایده بیلمشلردی. مع هذا بر آره‌لق ایچلرندن (آنتاریات) قومی دیکر اقوام وقبائل اوزرینه اکتساب قوت ونفوذ ایده‌رك، برایلیریا دولتی تشکیل ایتمشلر-دیسه‌ده، میلاددن ٢٨٠ سنه اول (غال)لر یعنی کلتلر هجومیله، بو دولته ختام ویروب، ایلیریاده برلشمشلر؛ وبعده حکم ونفوذ ایلیریالیلرك (آرد) قومنه چکوب، بونلرك تشکیل ایتدکلری برایکنجی دولتك حکمدارلرندن

(آغرون) مكمل بر دونغما كوندروب، يونانك سواحلده كى شهر وقصبه‌لرينى نهب وغارت ايتمشيدى. بونك زوجه‌سى ووارثه‌سى اولان (توتا) ايليريا قورصانلرينك منعنى طلب ايچون روماليلر طرفندن كوندريلن سفيرلرى قتل ايتمكله، روما دولتيله محاربه‌يه كيريشوب، مدت مديده روما عسكرينه مردانه مقاومت ايتدكدن صكره، ناچار قالوب، صلحه راضى اولمش، وبعض آطه‌لرى رومايه ويرمشيدى. بونك احفادندن (كنچيوس) ماكدونيا حكمدارى (پرسيوس)له متفق اولمغله، پرسيوسك مغلوبيتى ايليريا دولتنك دخى انقراضنى موجب اولوب، ايليريا روماليلره كچمش ايسه‌ده، بونلرك بو خطه‌ده‌كى حكم ونفوذلرى اعتبارى اولوب، بو خطه‌نك اقوام وقبائلى ينه سربست بر حالده ياشايورلردى. اوصره‌ده روماليلر برآره‌لق ايليريا اسمنى تعميم ايده‌رك، ماكدونيا، تساليا ويونانى دخى جامع اولمق اوزره، واسع بر ايليريا ايالتى تشكيل ايتمشلردى. روما دولتنك ايكى ايمپراطورلغه تقسيمنده ايليريانك قسم شماليسى غرب، وقسم جنوبيسى شرق ايمپراطورلغى حصه‌سنه دوشمشيدى. غرب ايمپراطورلغنك سبب اضمحلالى اولان اقوام وحشيهٔ شماليه‌نك هجومنده آوارلر وسائر بعض اقوام ايليريانك قسم شماليسنى استيلا ايتمشلردى. نهايت يدنجى قرن ميلاديده اسلاولر كروه كروه كلوب، قسطنطينيه روم ايمپراطورلرينك مساعده‌سيله ايليريانك نصف شماليسنده توطن ايتمكله، ذاتاً اقوام وحشيهٔ مذكوره‌نك استيلاسندن فتوره دوشمش اولان ايليريانلره غلبه ايدوب، بونلر اسلاولرك اورته‌سنده قالمش؛ ومرور زمانله اونلرك لساننى دخى اوكرنوب، اسلاولاشمشلردر. ايليريانك بر چوق شهر وقصبه‌لرى اولوب، اك مشهورلرى وباشليجه مركزلرى (اشقودره) شهرى ايدى، كه (توتا) و(كنچيوس)ك دخى پايتختى بولنمشدر.

ايليريا اهالئ قديمه‌سى اقوام آريانيه‌نك اك اسكيلرندن اولان (پلاسج) جنسيتنه منسوب اولوب، اپير وماكدونيا اهاليسيله همجنس وهملسان ايديلر. بونلرك جنس ولسانلرى منقرض اولمشدر، دنيله‌مز، چونكه هرنه قدر شمالده‌كيلر اسلاولاشمشلر، وماكدونيانك قسم جنوبى وشرقيسنه برطاقم اسلاولر، روملر واولاخلر كلوب توطن ايتمشلرسه‌ده، ايليريانك نصف جنوبيسيله اپيرده وماكدونيانك قسم اعظمنده اليوم بر لسان مخصوصله متكلم بر قوم بولنيور، كه بو قومك ازمنهٔ تاريخيه‌دن برى بر طرفدن كلديكى بيلنميور. بو قوم‌ده آرناود قوميدر. بناءً عليه اسكى ايليرياليلرك شمديكى آرناودلرك اجدادى اولدقلرنده اصلا شبهه يوقدر. حتى (ايلير) اسمى دخى آرناودجه اولوب، «حر» و«مستقل» و (ايليريا) «بلدالاحرار» ديمكدر. اكثر اقوام قديمه‌نك بو معنايه دلالت ايدر اسملرله مسمى بولنمش اولدقلرى دخى معلومدر. بوسنه وهرسك‌له قره‌طاغ ودالماچيا اهاليسنك ايسه اسكى ايليرياليلرله اسلاولرك امتزاج واختلاطندن متولد اولدقلرى سيمالرندن، قامتلرندن واخلاق واطوارلرندن دخى آكلاشيليور؛ ولسانلرندن بشقه هرجهتجه سائر اسلاولردن زياده آرناودلره مشابه بولندقلرى كوريليور.

مرور زمانله ايليريا اسمى اونوديلوب، اسلاولاشان يرلرندن هربرى بر اسمله تسميه اولنديغى كبى، اصل جنسيت ولسانى محافظه ايدن قسم جنوبيسى دخى مؤخراً (آلبانيا) و(آرناودلق) اسميله شهرت بولمشدر. [«آرناودلق» ماده‌سنه مراجعت.] ايليريا اسمى ايسه اسكى ايليريانك منتهاى شماليسنه مصادف اولان آوستريا ممالكندن بر خطه‌يه ويرلمشدر. [مادهٔ آتيه‌يه نظر بيوريله.]

ايليريا (Illyrie) آوستريا دولتنك بوندن اولكى تقسيماتنده جنوب غربى جهتنده كائن بر خطه‌سى اولوب، قراللق اعتبار اولنوردى. شمالاً نفس آوستريا واستيريا، شرقاً خرواتستان، جنوباً ينه خرواتستان، دالماچيا وآدرياتيق دكيزى، غرباً دخى ونديك وتيرول خطه‌لريله محدود ومحاط اولوب، شمديكى قارنيوله، قارينتيا وايستريا ايالتلرينك اراضيسنى جامع ايدى. بو خطه (لايباخ) و (تريسته) ايالتلرينه منقسم اولوب، (لايباخ) ايالتى (قارنيوله) و (قارينتيا) مملكتلرينى جامع اولوب، ۵ قضايه، وتريسته ايالتى دخى ايستريا، تريسته وغوريچ مملكتلرينى حاوى اولوب، ۳ قضايه منقسم ايدى. ۱۸۵۳ تاريخنده اجرا اولنان تقسيمات جديده‌ده ايليريا اسمى لغو اولنه‌رق، بو خطه قارينتيا، قارنيوله وايستريا اسملريله ۳ ايالته تقسيم اولنمشدر. [بو اسملره مراجعت بيوريله.]

ايليمانى (Illimani) آمريقاى جنوبيه‌ده‌كى (آند) سلسلهٔ جبالنك اك يوكسك

طاغلرندن اولوب، بوليويا مملكتنده ′٣٣ °١٦ عرض جنوبيده و(لاپاز) شهرينك ٤١ كيلومتره شرق جنوبيسنده واقعدر. (سوراته) طاغنك منتهاى جنوبنده واقع اولوب، اوچ ذروه‌سى واردر، كه بونلردن الك يوكسككنك ارتفاعى ٦٣٨٦ متره اولوب، ٤٥٤٠ متره‌لك ارتفاعندن يوقاريسى سرمدى قارله مستوردر. مذكور ارتفاعدن آشاغى اولان اتكرنده پتاتسدن باشلايه‌رق شكر قامشنه وارنجه‌يه قدر درجه درجه اقاليم مختلفه محصولاتى حاصل اولور.

ايلينويس { (Illinois) ممالك مجتمعهٔ آمريقاده برنهردر، كه (ايندليانه) جمهوريتنده نبعان ايدن (قانقاكه) چايله «اووه‌لر چايى» نك اجتماعندن حاصل اولوب، شمال شرقيسندن جنوب غربى‌يه طوغرى جريانله، همنامى اولان جمهوريتى شق ايده‌رك، ٦٨٠ كيلومتره‌لك جرياندن صكره، (ميسيسيپى) ايرماغنه دوكيلور. — ينه ممالك مجتمعه‌ده‌كى (آرقانساس) نهرى تابعه‌لرندن برى دخى بو اسمله مسمى اولوب، صول كنارندن نهر مذكوره دوكيلور.

ايلينويس { (Illinois) آمريقاى شماليده ممالك مجتمعه‌يى تركيب ايدن جمهوريتلرك برى اولوب، ايچندن جريان ايدن نهرك اسميله تسميه اولنمشدر. شمالاً (ويسقونسين)، غرباً (يووه) و(ميسورى)، جنوباً ينه ميسورى و(كنتوكى) جمهوريتلريله، شرقاً (ايندليانه) جمهوريتى و(ميشيغان) كوليله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحيه‌سى ١٤٦٧١٧ مربع كيلومتره واهاليسى ٣٠٧٧٨٧١ كشيدر. ايچندن كچن نهر مذكوردن بشقه (ميسيسيپى) ايرماغى دخى حدود غربيه‌سنى، (اوهيو) نهرى غرب جنوبى حدودينى وبونك تابعه‌لرندن اولان (واباش) دخى حدود شرقيه‌سنك بر قسمنى اروا ايدر. اراضيسى دوز ومنبت اولوب، على الخصوص نهرلرك كنارلرنده پك محصولداردر. محصولاتى انواع حبوباتله باشليجه كتان وتوتوندن عبارت اولوب، اورمانلرى وچايرلرى دخى چوقدر. دمير، باقير وكومور معدنلريله طوزلى صولرى دخى واردر. مركزى (اسپرينغفيلد) شهرى اولوب، (وانداليا) و(شيقاغو) كبى ديكر برقاچ بيوك شهرلرى دخى واردر. دمير يوللرى پك چوق اولوب، صنايع وتجارتى دخى چوق ايلريلمشدر. بو مملكت اون يدنجى قرن ميلادى اواخرنده فرانسزلر طرفندن اسكان واعمار اولنه‌رق، ١٧٦٣ ده انكلتره‌يه، و١٧٨٣ ده بو دولت طرفندن ممالك مجتمعه‌يه ترك اولنمشيدى. ١٨٠٩ تاريخنده‌دك (ايندليانه) جمهوريتى داخلنده بولنمش ايكن، تاريخ مذكورده آيريلوب، آيريجه بر ايالت حكمنه قونمش؛ و١٨١٨ ده جماهير متفقه عدادينه ادخال اولنمشدر.

ايليوس { (Rio dos Ilheos ياخود Ilheos) برازيلياده برنهردر، كه (ميناس جرائس) ايالتنده نبعانله، (باهيا) ايالتى ايچندن كچه‌رك، ١٨٠ كيلومتره‌لك جرياندن صكره، بحر محيط آطلاسى‌يه دوكيلور. — باهيا ايالتنك بر سنجاغى دخى بو اسمله مسمى اولوب، مركزى (سان جورج دوس ايليوس) قصبه‌سيدر.

ايليون { (Ilion ياخود ايليوم Ilium) خرابه‌لرى اليوم بيغا سنجاغنده (اسكى استانبول) ديمكله معروف اولان (تروآ) شهر قديمنك نام ديكريدر. بو اسم اصل قلعه‌سنك اسمى اولوب، بانيسى اولان (ايلوس) ه نسبتله بويله تسميه اولنمشيدى. — بيوك اسكندر بو شهر قربنده وساحله دها قريب اوله‌رق بو اسمله بركوچك قصبه تأسيس ايتمشيدى، كه مؤخراً (سيلا) طرفندن تخريب اولنه‌رق، بعده قيصر طرفندن اعمار وتجديد ايدلمش، ومؤخراً تكرار خراب اولمشدر.

ايماء { (بن رحضه) صحابه‌دن اولوب، غفار قبيله‌سنك رئيسى اولديغى حالده، قوميله برابر حضرت رسول الله (صلعم) افندمز نزدينه كلوب، شرف اسلامله مشرف اولمش؛ واوغليله برابر صحابه زمره‌سنه داخل اولوب، فيمابعد مدينهٔ منوره‌ده توطن ايتمشيدى.

ايمان { (مولوى رحم عليخان) هندستان علما وشعراسندن اولوب، فرخ آباد شهرنده ياشامش؛ و١٢٢٦ تاريخنده وفات ايتمشدر. «منتخب اللطائف» عنوانيله بر تذكره‌سى وبرچوق اشعارى واردر. شو قطعه اوجمله‌دندر:

در دست زلف يار فتادست كارما
جز اضطراب نيست دكر اختيار ما
تأثير بخت تيره پس از مرك هم نرفت
جز دود نيست شعلهٔ شمع مزار ما

— برى همدانلى وديكرى تبريزلى اولمق اوزره، بو مخلصله متخلص ايكى شاعر دها واردر.

ايمائوس { (Imaus) اسكى يونان جغرافيونى بو اسمله آسياده بر سلسلهٔ جبال بولنديغنى، وبو سلسلهنك قافقاس طاغلرينه مربوط اولديغى حالده، بحر محيط شمالىيه طوغرى اوزانهرق، (اسكينيا) يعنى توران مملكتنى ايكىيه بولديكنى بيان ايديورلر. بو سلسلهنك (هيمالايه) سلسلهسندن غلط اولهجغى آكلاشيليور. ذاتاً سانسكرى لسانده (ايمائو) ياخود (هيمائو) «قارلى» ديمكدر.

ايمبرت { (Imbert) فرانسه شعراسندن اولوب، ١٧٤٧ تاريخنده (نيم) ده طوغمش، و١٧٩٠ده پارسده سفالتله وفات ايتمشدر. بعض منظوم حكايهلرى وهانله ومضحكهلرى واردر.

ايمبك { (Eimbeck) آلمانيانك هانووره خطهسنده و(كوتينكه) نك ٣١ كيلومتره شمالنده بر قصبه اولوب، ٦٤٠٠ اهاليسى، مكتب اعداديسى وديكر برقاچ مكتبى واردر. (غروبنهاكن) كوچك پرنسلكنك مركزيدر.

ايمرالى { («امير على» دن غلطدر) مرمره دكيزنده بر كوچك آطه اولوب، بوز برونك ١٢ كيلومتره غربنده وميخاليچ نهرى منصبنك ١٠ كيلومتره شمالنده واقعدر. شمالدن جنوبه اولان طولى ٨ كيلومتره اولوب، شرقدن غربه عرض اعظمى ٣ كيلومترهدن زياده دكلدر. اراضيسى طاشلق اولوب، باشليجه صوغان محصولاتى و٥٨٥ اهاليسى واردر. اسم اصليسى «ايى ليمانلى» معناسيله (قالوليمنى) اولوب، حين فتحده غزاتدن امير على اسمنده بر ذاتك ناميله تسميه اولنمشدر. بو آطه خداوندكار ولايتنك قرهسى سنجاغنه تابع باندرمه قضاسنه ملحق بر ناحيه صورتنده اداره اولنور.

ايمرتيا { (Imerethie) قافقاسيانك جهت شرقيهسنده برخطه اولوب، قافقاس سلسلهٔ جبالنك جنوبنده، كرجستانك غربنده ولازستانك شمالنده واقعدر. اطرافى طاغلرله محاط وقرهدكيز ساحلنهدك ممتد برحوضهدن عبارت اولوب، انهارى چوقدر؛ وبونلرك اكثرى طوپلانوب، (ريون) ايرماغنى تشكيل ايتدكلرى كبى، ديكر بعضلرى ده طوغريدن طوغرىيه دكيزه منصب اولورلر. اسكلهسى (پوتى) اولوب، قرهدكيزدن بحرخزره كيدن دمير يول خطى اورتهسندن كچر. مركزى (قوطايس) شهريدر. اراضيسى پك منبت اولوب، حبوبات متنوعه ايله غايت ايى برنوع توتون وشراب وپاموقله انواع ميوهلر كثرت اوزره حاصل اولور. طاغلرنده معدنلرى وعلى الخصوص دمير معدنى وآو حيواناتى چوقدر. روسيه حكومتنك سعييله برابر اهاليسى اسرا بيعندن واز كچهميوب، حسنلريله شهرتلرى اولان قيزلرينى صاتمقى عادت ايدنمشلردر. بوخطه اون دردنجى قرن ميلادىيه قدر كرجستانه تابع اولوب، بعده آيريجه بر پرنسلك صورتنه كيرهرك، متعاقباً دولت عثمانيهيه جزيه كذار اولمش؛ و١٨٠٤ده روسيهنك ضبطنه كچمشدر. طولى ١٤٠ وعرضى ١٠٠ كيلومتره اولوب، ٨٠٠٠٠ اهاليسى واردر.

ايمروز { ياخود امروز (Imbros) جزاير بحر سفيددن اولوب، قلعهٔ سلطانيه بوغازى مخرجنك ١٨ كيلومتره غرب شماليسنده، سمندركك ٢٣ كيلومتره جنوب شرقيسنده وليمنى جزيرهسنك ٢٠ كيلومتره شرق شماليسنده واقعدر. غيرمنتظم برمستطيل شكلنده اولوب، شرق شماليدن غرب جنوبىيه طوغرى ممتد اولور. شرقدن غربه اولان طول اعظمى تقريباً ٣٠ كيلومتره اولوب، شمالدن جنوبه اولان عرضى ١٣ كيلومترهدن زياده دكلدر. ٩٤٥٦ اهاليسى اولوب، اكثرى خرستيان ورومدر. اراضيسى آز مرتفع ومحصولدار اولوب، حبوبات متنوعه ايله زيتون، پاموق، كوك بويا وميوه وسبزهلرك انواعى حاصل اولور. جزئى ايپك وبال دخى چيقار. معدنياتدن سيملى قورشون ولنكيت وار ايسهده، اخراجلرى تعطيل اولنمشدر. يوكدن مفروشاته متعلق بعض منسوجات اعمال اولنور. درون جزيرهده برجامع شريف و٦ كليسا واردر. شرق جنوبى جهتنده (كفالو) اسميله اوزون بربرونى اولوب، بونك شمالنده بر كورفز حاصل اولديغى كبى، ديكر برقاچ قوى وليمانى دخى واردر. مركزى ساحل شماليسنده بولنان (قاسترو) قصبهسى اولوب، برقلعهسى دخى واردر. بو آطه ليمنى سنجاغنه ملحق بر قضا صورتنده اداره اولنور.

أيمن بن خريم { صحابهدن اولوب، مكهنك فتحى كونى ايمانه كلمشدر. پدرى وعمى دخى صحابهدن اولوب، بدر وقعهسنده شهيد اولمشلردر. پدرندن وعمندن نقلاً بعض احاديث شريفه روايت ايتمشدر. بعده شامه كيدوب، نهايت

بصره‌ده توطن ایتمشدر. مروان بن حکم ضحاك بن قیس ایله محاربه ایتدیکنده، صاحب ترجمه‌یه دخی محاربه‌یه چیقمسنی تکلیف ایتمکله، ایمنك شو بیتلرله جواب ویرمش اولدیغی مرویدر:

ولست مقاتلاً رجلاً یصلی
علی سلطان آخر من قریش
له سلطانه و علی اثمی
معاذ الله من سفه وطیش
ا اقتل مسلماً فی غیر جرم
فلست بنافع ما عشت عیشی

ایمن بن عبید { صحابه‌دن اولوب، حاضنهٔ رسول‌الله (صلعم) اولان ام ایمنك اوغلی واسامه بن زیدك برادریدر. حضرت فخر کائنات افندمزك خدمت نبویلرنده بولنمش، وبعض احادیث شریفه روایت ایتمشدر. حنین وقعه‌سنده دخی حاضر بولنمشدر. عبدالله بن عمر (رضه) ك رفقاسندن اولان حجاج بن ایمن صاحب ترجمه‌نك اوغلیدر.

ایمن بن یعلی { (ابو ثابت ثقفی) تابعیندن اولوب، بنی ثعلبه آزادلیلرندن کوفه‌لی برذات ایدی. ابن عباس حضرتلرندن وسائر اصحابدن روایت احادیث شریفه ایتمشدر. بعضلری سهواً کندیسنی صحابه صره‌سنه تعداد ایتمشلردر.

ایموله { (Imola) ایتالیانك (روانه) ایالتنده وروانه شهرینك ۳۹ کیلومتره جنوب غربیسنده مستحکم برشهر اولوب، ۲۸۰۰۰ اهالیسی، صنایع آقادمیاسی وبعض فابریقه‌لری واردر.

ایمهوف { (Imhof) آلمانیا مشاهیر نسابیندن اولوب، ۱۶۵۱ تاریخ میلادیسنده (نورمبرغ)ده طوغمش؛ و۱۷۲۸ده وفات ایتمشدر. اوروپا دولتلری خاندان حکمداریلریله سائر اکابر زادکانك نسبلرینی یازمشدر.

این { (Inn) آلمانیانك برنهریدر، که اسویچره‌نك (غریزون) ناحیه‌سنده نبعانله، (تیرول)ك ایچندن و (اینسپروق) شهرندن وبعده باویره ونفس آوستریادن کچه‌رك، ۴۵۰ کیلومترەلك جریاندن صکره، طونه‌یه منصب اولور. — یوقاری آوستریا خطه‌سنك باویره‌دن بو نهرله آیریلان بر ایالتی دخی بو اسمله مسمی اولوب، ۲۰۰۰۰۰ اهالیسی واردر. مرکزی (براوناو) قصبه‌سیدر.

اینا { (Ina) انکلتره‌ده (هپتارخیا) یعنی «حکومات سبعه» نامیله متشکل بولنمش اولان صاقسون حکومتلرندن (وسکس) حکومتی قراللرندن اولوب، میلادك ۶۸۹ تاریخندن ۷۲۶ تاریخنده‌دك حکم سورمش؛ وبر طاقم فتوحاتله ملکنی توسیع ایدوب، بعده بیوك آلفردك اساس اتخاذ ایتمش اولدیغی برقانون وضع ایتمشدر. رومایه واقع اولان برسیاحتی اوزرینه پاپایه عائد اولملق اوزره، تبعه‌سنه برویرکی طرح ایتمشیدی.

ایناخوس { (Inachus) موره شبه جزیره‌سنده‌کی آرغوس شهر شهرینك الك اسکی حکمداری اولوب، برروایتده فنیکه‌لی ودیکر برروایتده (پلاسج) قومنه منسوب اولدیغی حالده، میلاددن ۱۹۸۶ سنه اول مصردن برطاقم مصرلی، فنیکه‌لی وعرب چوبانلرله یونانه کلوب، شهرمذکوری تأسیس ایتمشدر. دکیزدن کلدیکی مناسبتله اسکی یونانیلر بونی (اوقیانوس)ك اوغلی فرض ایتمشلردر.

ایناروس { (Inarus) مصر قدیم حکمدارلرندن (پسامتیق) ك اوغلی اولوب، ابتدا (لیبیا) یعنی مصر بادیه‌سی حکمداری ایکن، قبل المیلاد ۴۶۳ تاریخنده مصر تختنه چکمش؛ وآتنه‌لیلرك امدادیله ایران سردارلرندن (آخمن)ی مغلوب ایتمش ایسه‌ده، مؤخراً (مغابوس) اسمنده دیکر برایران سرداری طرفندن مغلوب اولوب، ایران شاهی آردشیر طرفندن خاچه کردیریله‌رك، قتل ایدلمشدر.

اینال { (ملك اشرف ابوالنصر ـ) [«اشرف» ماده‌سنده ملك اشرف عنوانیله تعداد اولنان حکمدارلرك یدنجیسیدر. مادهٔ مذکوره‌یه مراجعت بیوریله.]

اینالّو باللو { قسطمونی ولایتنده کنغری سنجاغنك قلعه‌جك قضاسنده ناحیه مرکزی برکوچك قصبه اولوب، قزیل ایرماغك ساحل یمیننده یعنی جنوب شرقیسنده، کنغرینك ۴۵ کیلومتره شرق جنوبیسنده وقلعه‌جكك ۵۰ کیلومتره شرق شمالیسنده واقعدر. ناحیه‌سی مذکور ایرماغك اوته‌سنده واقع اولوب، ۲۲ قریه‌دن مرکبدر.

این اوکی { خداوندکار ولایتنده ارطغرل سنجاغنك سکود قضاسنه ملحق ناحیه مرکزی کوچك بر قصبه اولوب، سکودك ۲۵ کیلومتره جنوب غربیسنده، مرکز لوا اولان بیله‌جكك ۳۲ کیلومتره جنوبنده وبروسه‌نك ۵۰ کیلومتره شرق جنوبیسنده واقعدر. — ناحیه‌سی ۱۳ کویدن

عبارتدر. بوناحیه طومانیچ طاغلریله (پورسق) نهری آره‌سنده‌كی دوز محلده اولوب، اراضیسی منبت ومحصولداراردر.

اين اوى { قونیه ولایت وسنجاغنده‌اسبكشان قضاسنك مركزی اولان بر قریه } اولوب، اين صوینك كنارنده وقوچحصار كولنك ١٢ كیلومتره غربنده اولهرق، قونیه‌نك ٥٠ كیلومتره شمال شرقیسنده واقعدر.

اینجو { (امیر محمود شاه) اولاد چنكیزدن دولت ایلخانیه‌نك انقراضنده ایرانده } ظهور ایدن طوائف ملوكدن اولوب، (اینجویان) دولتنك مؤسسیدر. عن‌اصل ایلخانیانك اخیری اولان سلطان بوسعیدك رجالندن اولوب، سلطان مشار الیهك وفاتنده اولاد چنكیزدن بریی شیرازده تخته اجلاس ایدوب، اونك نامنه كندیسی حكومت سورمك تشبثنده ایكن، آذربایجانده‌كی اربابخانك امریله ٧٣٦ تاریخنده قتل اولنمشدر. بونك بیوك اوغلی امیر مسعود شاه رومه قاچوب، عودتنده امیر باغی باستی بن‌امیر چوبان طرفندن قتل اولنمش؛ وكوچك اوغلی سلطان شیخ ابو اسحق شیرازی ضبط ایتدكدن صكره، اصفهان وسائر جهتلری دخی ملكنه الحاق ایله، عادتا بر دولت تشكیل ایلمشیدی. شیرازده ١٤ سنه حكومت سوردكدن صكره، آل مظفردن امیر مبارزالدین طرفندن قتل، وفارس بونك طرفندن ضبط اولنمشدر. مشار الیه شیخ ابو اسحق حافظ شیرازی زماننده اولوب، شاعر مشار الیهك ممدوحیدر.

اینجوكز { چتالجه سنجاغنده وچتالجه‌نك ٦ واستانبولك ٥٠ كیلومتره غرب } شمالیسنده برقصبه اولوب، بیوك چكمجه كولنه منصب اولان قره صو نهری اوزرنده ودمیر یول خطنك صول طرفنده واقعدر. متعدد معدن صولری وقیانك ایچنه اویلش اسكی بر مغاره‌سی واردر. بو قصبه ٧٧٣ تاریخنده بالذات حضرت خداوندكار غازی طرفندن فتح اولنمشدر.

اینجه برون { آناطولینك اك شمالی نقطه‌سی اولان بربرون اولوب، سینو- } بك غرب جهتنده قره دكیزه ایچنه ممتد اولور. ٤٢° ٦' عرض شمالیده و ٤٠' ٣٢° طول شرقیده واقعدر.

اینجه بلبان { خداوندكار غازینك رجالندن اولوب، ٧٨٤ تاریخنده صو- } فیه‌یی فتح ایدن عساكر عثمانیه‌نك قوماندانی ایدی. بونك پدری بلبان بك سلطان عثمان غازی رجالندن اولوب، ١٠ سنه بروسه شهرینی محاصره‌ده طوتمش، وبلبانجق حصارینی دخی بنا ایتمشیدی.

اینجه صو { آنقره ولایتنك قیصریه سنجاغنده قضا مركزی بر قصبه } اولوب، قیصریه‌نك ٢٢ كیلومتره جنوب غربیسنده، ارجیس طاغنك بر اتكنده ١١٨٩ متره ارتفاعنده وقره صویه دوكیلن همنامی اولان بر كوچك چایك اوزرنده واقعدر. ١٠٠٠٠ اهالیسی اولوب، قسم اعظمی اسلام وقصوری خرستیان ایسه‌ده، جمله‌سی تركجه لسانیله متكلمدرلر. بو قصبه پك كوزل ابنیه وسوقاقلری حاوی اولوب، بتون آناطولینك اك طهیر ونظیف قصبه‌سیدر. — اینجه صو قضاسی شرق شمالی جهتندن نفس قیصریه، شرقا دوه‌لو قضالریله، غربا وجنوبا دخی قونیه ولایتنك نیكده سنجاغیله محدود ومحاط اولوب، تابعی اولان قره حصار ناحیه‌سیله برابر ١٨ قریه‌یی جامعدر. اراضیسی قسما ارجیس طاغی اتكلرندن وقسما دوز یرلردن عبارت اولوب، اولدقجه منبتدر. محصولاتی حبوبات متنوعه وكوك بویا، جهری، كتره وسائره ایله میوه وسبزه‌لرك انواعندن عبارتدر. اهالیسی تخمینا ٣٥٠٠٠ كشی راده‌لرنده‌در. قصبهٔ مذكوره مزریفونی قره مصطفی پاشانك بنا ایلدكلری شهرلردن اولوب، درونده بولنان غایت جسیم بر باب كاركیر خان وكوزل قبه‌لی بر جامع شریف ایله بر باب مدرسه وحمام وحكومت قوناغی مشار الیهك آثار بركزیده‌لرندن اولمغله برابر، قصبهٔ مذكوره‌نك شرفنی اعلا ایتمكده‌در.

اینجه قره صو { روم ایلنده بر ایرماق او- لوب، اسم قدیمی (آلیا- } قمون) والیوم بین‌الاهالی مستعمل اسمی (ویستریجه)در. بو ایرماق مناستر ولایتنده كسریه قصبه‌سنك شرق جهتنده‌كی طاغلردن نبعانله، صولدن (بلیجه) نهرینی وصاغدن كسریه كولنك آیاغنی اخذ، وجنوب شرقیه طوغری جریان ایده‌رك، خرویشته‌نك ایچندن وشانیسته‌نك آلتندن بالمرور، (پیندوس) سلسله‌جبالندن ویونان حدودینی آیران طاغلردن اینن برچوق چایلرك صولرینی دخی جمع ایتدكدن صكره، بردن بره تبدیل استقامتله، شمال شرقیه طوغری دونوب، (چرون) و(آماریه) طاغلری آره‌سندن وبرطاقم طار بوغازلردن كچه‌رك، سرفیجه‌یی صاغ طرفنه براقیر، وقره فریه جوارنده اووه‌یه دوشوب، بعده شرقه طوغری دونه‌رك، (واردار) منصبنك ١٠ كیلومتره جنوب غر-

بيسنده سلانيك كورفزينه منصب اولور. مجراسى تقريباً ۲۰۰ كيلومتره طولنده اولوب، حوضه سنك مساحهٔ سطحيه سى ۷۱۲۸ مربع كيلومتره در. اووه ده كى يتاغى سطحى اولمغله، اكثريا اووه يى صو باصار، ودفعاتله يول دكيشديرمشدر. منصبى اوزون بر قوى شكلنده اولوب، بر قاچ كوچك آطه يى دخى حاويدر.

اينجيلى چاوش { (مصطفى افندى) غايت خوش كو ونكته شناس بر ذات اولوب، اون برنجى قرن هجرى اوائلنده بر حيات بولنمش؛ ومعاصرلرى بولنديغى پادشاهان عظامه مصاحبلك ايدوب، ۱۰۲۰ تاريخنده شاه عباس طرفندن كلن ايلچى يه ترفيقاً ايرانه دخى كوندرلمشيدى.

ايندرا { (Indra) هند براهمانيلرينك معبودلرندن اولوب، زعملرنجه اثير، كوندوز، نور، يلديرم، بلوط وياغمورك الهى وخير ملكلرينك رئيسيدر. درت قوللى والنده بر چيچك طوتديغى حالده، (ايراوات) نام فيله بينمش صورتنده تصوير اولنور.

ايندره { (Indre) فرانسه نك اورته لرنده بر نهردر، كه (قروزه) ايالتى حدودنده نبعانله، شمال غربى يه طوغرى جريان ايده رك، همنامى اولان ايالتى شق ايتدكدن صكره، (ايندره مع لوآره) ايالتنك قسم اعظمنى يارەرق، بو ايالتك غرب جهتنده (لوآره) ايرماغنه دوكيلور. مجراسى ۲۵۰ كيلومتره طولنده در. ايندره ايالتنده شاتره، شاتورو وبوزانسه، وايندره مع لوآره ايالتنده دخى (لوشه) شهرلرينك وديكر بر قاچ قصبه نك ايچندن كچر.

ايندره { (Indre) فرانسه نك اورته لرنده و(لوآره) حوضه سنده بر ايالت اولوب، ايچندن كچن نهرك اسميله تسميه اولنمشدر. شمالاً (لوآره مع شر)، شرقاً (شر)، جنوباً (قروزه) ويوقارى ويانه، غرب جنوبى جهتندن (ويانه)، غرب شمالى جهتندن دخى (ايندره مع لوآره) ايالتلريله محدود ومحاط اولوب، مساحهٔ سطحيه سى ۶۷۹۵ مربع كيلومتره واهاليسى ۱۶۹۱۴۷ كشيدر. مذكور ايندره دن بشقه شر، قلزه، آنغولن وقروزه نهرلريله اروا اولنور. اراضيسى عموميت اوزره عارضه لى اولوب، بو جهتجه اوچه تقسيم اولنه بيلير: جنوب شرقى جهتى اورمانلرله مستور طاغلردن واووه لردن عبارتدر؛ اورته طرفى بطاقلق ورطوبتلى اولوب، هواسى آغيردر؛ شرق جهتى اراضئ منبته دن عبارت اولوب، حبوبات متنوعه ايله، كتان، كنوير، كستانه محصولاتى وقويونلريله طاوق وسائر طيور اهليه سى چوقدر. معمولات صناعيه سى يوك منسوجاتيله بز، چوخه، سختيان وسائره دن عبارتدر. مركزى شاتورو شهرى اولوب، ايالت: شاتورو، ايسودون، شاتره ولبلان اسملريله ٤ قضايه منقسم اولديغى حالده، ۲۳ ناحيه و۲٤۵ دوائر بلديه يى جامعدر.

ايندره مع لوآره { (Indre et Loire) فرانسه نك اورته لرنده بر ايالت اولوب، ايچندن كچن چاى وايرماغك اسملريله تسميه اولنمشدر. شمالاً (سارته)، شرق شمالى طرفندن (لوآره مع شر)، شرق جنوبى جهتندن (ايندره)، جنوب غربى جهتندن (ويانه)، غرباً دخى (منه مع لوآره) ايالتلريله محدود ومحاط اولوب، مساحهٔ سطحيه سى ۶۱۱٤ مربع كيلومتره واهاليسى ۳٤۰۹۲۱ كشيدر. لوآره ايرماغى بو ايالتك اورته سندن كچوب، ايندره، شر، قلزه، ويانه وسائر بو نهرلره دوكيلن چايلر دخى اراضيسنى اروا ايدرلر. اراضيسى پك كوزل ومنبت اولديغندن، بو ايالته فرانسه نك باغچه سى نامى ويرلمشدر. حبوباتى آز اولوب، ميوه وسبزه لرى چوق وغايت ايىدر. شرابى دخى مقبول اولوب، اورمان وچايرلرى ده چوقدر. معادنى باشليجه دميردن عبارت اولوب، طاش اوجاقلرى ده واردر. معمولات صناعيه سى قالين يوك منسوجاتيله، ايپك مفروشات قماشلرندن وبز، باصمه، قورديله، چوراب، يوك وپاموق ايپليك، شكر، قونياق، بيره، سختيان، كاغد وچناقدن عبارتدر. حيوانات اهليه سى وايپك بوجكيله آريلرى دخى چوقدر. مركزى (تور) شهرى اولوب، ايالت: تور، لوشه وشينون اسملريله ۳ قضايه منقسم اولديغى حالده، ۲٤ ناحيه و۲۸۲ دوائر بلديه يى حاويدر.

ايندوس { (Indus) اسكى يونان جغرافيونلك (سند) نهرينه ويردكلرى اسمدر. بونك اصل اسمى (هند) اولوب، قطعهٔ كبيرهٔ معلومه يه ويريلن اسم دخى بو نهرك اسمندن مأخوذدر. سانسكرى لسانى كلمه لرنده كى (ه) فارسيده اكثريا (س) حرفنه مبدل اولديغندن، ايرانيلر بو نهره دخى (هند) يرينه (سند) ديمشلر، ونهر مذكور بو اسمله شهرت بولديغى كبى، (هند) ايله (سند) كلمه لرينك ايكيسى ده

بز اولدیغی حالده، (سند) اسمی هندستانك یالکز جهت
غربیهٔ شمالیه‌سنه تخصیص اولنمشدر. [«سند»
ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ایندیاناپلیس (Indianapolis) ممالك مجتمعه‌ده (ایندیانه) جمهوریتنك
مركزی اولان برشهر اولوب، (وینسنه)نك ۱۷۸
كیلومتره شمال شرقیسنده و (وایته ریور) نهری
اوزرنده واقعدر. ۲۰۰۰۰ اهالیسی ومشهور
مكتبلری واردر. پك یكی برشهر اولوب، ابنیه وسو-
قاقلرینك انتظام وكوزللكیله شهرت بولمشدر.

ایندیانه (Indiana) آمریقا ممالك مجتمعه‌سنی تركیب ایدن جمهوریتلرك بری
اولوب، شمالاً (میشیغان) كولی وجمهوریتیله، شرقاً
(اوهیو)، جنوب وشرق جنوبی جهتندن (كنتوكی)
غرباً دخی (ایلینویس) جمهوریتلریله محدود ومحاطدر.
مساحهٔ سطحیه‌سی ۹۴۱۴۹ مربع كیلومتره واها-
لیسی ۱۹۷۸۳۰۱ كشی اولوب، مركزی (ایندیاناپلیس)
شهریدر. (اوهیو) نهر عظیمی جنوب وشرق جنوبی
حدودینی آیردیغی كبی، وایته‌ریور، واباش ودیكر بر
قاچ نهردخی ایچندن جریان ایدر، وبونلرك آره‌لرنده
برقاچ جدول آچلمشدر. هواسی صاغلام اولوب،
اراضیسی وعلی‌الخصوص شمال قسمی دوز واورمانلر،
چایرلر وكوللرله مستوردر. محصولاتی بغدای، آرپه،
یولاف، مصر، توتون، پتاتس، كتان، كنویروسائره
دن عبارتدر. بعض باغلری دخی واردر. دمیر، باقیر
وكومور معدنلریله مرمر وكیرج طاشلری چوقدر.
اهالیسی كلیتلی حیوانات یتیشدیررلر. دمیر یوللری
چوق اولوب، تجارتی پك ایشلكدر. شمال جهتلرنده
الآن بعض قبائل اصلیهٔ وحشیه كشت وكذار ایدیورلر.
بو خطه اون یدنجی قرن میلادی اواسطنده قناده‌دن
كیدن بعض فرانسز مهاجرلری طرفندن اسكان اولنه‌رق،
بونلر اهالیٔ اصلیه‌نك تجاوزاتنه قارشی ۱۷۸۸ده
ممالك مجتمعه‌نك حمایه‌سی آلتنه كیرمشلردی. ۱۸۰۱ده
آیریجه برمملكت اعتبار اولنه‌رق، شمدیكی اسمیله تسمیه،
و۱۸۱۶ده جماهیر متفقه صره‌سنه ادخال اولنمشدر.

ایندیكیرقه (Indighirka) سیبریانك (یاقوتسق) ایالت واسعه‌سنده
بربیوك نهر اولوب، (اوخوچق) طاغلرندن نبعانله،
شماله طوغری آقه‌رق، ۱۳۰۰ كیلومتره‌لك جریاندن
صكره بحر محیط شمالی‌یه منصب اولور.

اینسپروك (Inspruck) آوستریاده (تیرول) خطه‌سنك مركزی
اولان برشهر اولوب، ویانه‌نك ۳۸۵ كیلومتره جنوب
غربیسنده و(این) ایله (سیل) نهرلرینك محل تلاقیسند
واقعدر. برتپه‌دنك اوزرنده نصف‌دائره شكلنده او-
لوب، ۱۷۰۰۰ اهالیسی، دارالفنونی، مكتب اعدا-
دیسی، دارالمعلمینی، موزه خانه‌سی وبعض جمعیات
علمیه‌سی واردر. بوشهرده ایپك وپاموق منسوجاتله،
چوخه، شریت، غانت وسائره اعمال اولنور. وقتیله
آوستریا دوقه‌لرینك مقری ایدی.

اینستربورغ (Insterburg) پروسیه‌نك شرق جهتنده مستحكم بر
شهر اولوب، (كومینن) شهرینك ۲۶ كیلومتره
غربنده، (آنكراب) ایله (اینستر) چایلرینك محل تلا-
قیسنده وبر قاچ دمیر یول خطنك نقطهٔ تقاطعنده
واقعدر. ۱۶۰۰۰ اهالیسی وبرسرایی واردر.

اینسوبر (Insubres) اسكی فرانسه اهالیسی اولان (غال) یاخود (غولوا)
اقوامندن اولوب، میلاددن برقاچ قرن اول ایتالیانك
میلان جهتلرینه كله‌رك، توطن ایتمش؛ وروماليلرله
هر وقت محاربه‌ده بولنمشلردی. نهایت قبل المیلاد
۱۹۵ تاریخنده كلیاً مغلوب اولوب، روماليلرك حكمی
آلتنه كیرمش؛ وجنسیتلرینی دخی غائب ایتمشلردر.

اینسیدلن (Einsiedeln) اسویچره‌نك (اشویچ) ناحیه‌سنده برقصبه
اولوب، (آلب) نهری اوزرنده و(اشویچ)ك ۱۳
كیلومتره شمال شرقیسنده واقعدر. ۷۳۰۰ اهالیسی
بیوك حارالری ومشهور برمناستری واردر.

این صویی قونیه ولایتنده برنهردر، كه (سلطان طاغی) نك جنوب
شرقی اتكلرندن ونفس قونیه وایلغین قضالرندن اینن
متعدد چایلرك اجتماعندن حصول ایله، شماله وبعده
شرقه طوغری جریان ایده‌رك، اسبكشان قضاسنك
قورو اووه‌لرندن كچركن، صوینك قسم اعظمی تبخرله
غائب اولدقدن صكره، قوچحصار كولنه منصب
اولور. اسبكشان قضاسنك مركزی اولان (این اوی)
قریه‌سی بونك صاغ كنارنده‌در. مجراسی تقریباً
۱۸۰ كیلومتره‌در.

اینغریا (Ingrie) روسیه‌ده پترسبورغ جهتندن عبارت اولان خطه‌نك اسم

قدیمیدر. بونك اسکی اهالیسی اسلاو اولوب، اون آلتنجی قرن میلادی اواخرنده اسوجلیلرك الینه کچمشدیسه‌ده، ١٧٠٣ده بیوك پترو بوخطه‌یی ضبط، وپترسبورغی تأسیسله، پایتخت اتخاذ ایتمشدر.

اینغول (Ingoul) روسیه‌ده بر نهردر، که (خرسون) ایالتنده نبعانله، ٤٥٠ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، (نیقولایف) قربنده‌صاغ ساحلندن (بوغ) نهرینه دوکیلور.

اینغولستاد (Ingoulstadt) باویره‌ده‌مونیخك ٦٥ کیلومتره شمالنده اوله‌رق (شوتر) نهرینك طونه‌یه دوکلدیکی محلده واقع مستحکم بر شهر اولوب، ١٥٠٠٠ اهالیسی، طونه اوزرنده برکوزل کوپریسی، مکتب اعدادیسی، خسته خانه‌سی، طوز مخزنلری وخیلی فابریقه‌لری واردر. مشهور بردار الفنونی دخی وار ایدیسه‌ده، ١٨٠٠ تاریخنده (لاندشوت) شهرینه نقل اولنمشدر.

اینقه (Incas) آمریقانك اثنای کشفنده (پرو)ده حکومت سورمکده بولنمش اولان برقوم ودولتدر، که اون ایکنجی قرن‌میلادیده (آیماره) دولتنه خلف اولمشیدی. بونلر معبودلری اولان کونشك احفادی اولمق ادعاسنده بولنوب، سائر صنوف اهالی ایله ازدواج ایتمزلردی، وحکمدارلرینه بعدالوفات عبادت ایدرلردی. بونلرك برنجیسی ١١٣٠ تاریخ میلادیسنده پرو تختنه چقوب، نسلندن بروجه زیر ١٤ حکمدار کلمشدر: مانقو قاپاق، سینشی روقا، لوکی، یوپانکی، مایتاقاپاق، قاپاق یوپانکی، روقا، یاهوآر هوآقاق، ویراقوشا، پاشا قوتك یوپانکی، توپاق یوپانکی، هوآینا قاپاق، هوآسقار، آتالهوآلپا. بونلردن (پاشاقوتك یوپانکی) مملکتده غایت کوزل یوللر یاپمشیدی. بونلرك اخیری اولان (آتالهوآلپا) ١٥٣٣ تاریخ میلادیسنده اسپانیوللر طرفندن اسیر طوتیلوب، اعدام اولنمشدر. بونسلدن اولوب قورتلمش اولان (توپاق آمارو) اسمنده دیکر بری‌ده ١٥٧١ده اعدام اولنمشدر. بونلر اولدقجه مدنی اولوب، کوزل ابنیه‌لری وبعض صنعتلری وار ایدی.

اینکرمان (Inkermann) روسیه‌نك جنوبنده قریم شبه جزیره‌سنده برکوچك قصبه اولوب، سبواستپول قوینك منتهای شرقنده و (چرنایه) نهری منصبنك قربنده واقعدر. یاننده بیوك بر شهرك خرابه‌لری بولنوب، استرابونك (قتینوس) تسمیه ایتدیکی شهر اولمسی ملحوظدر. جوارنده بر طاقم واسع مغاره‌لر واردر. قریم محاربه‌سنده روسلر بوموقعده مغلوب اولمشلردر.

اینکلمونستر (Ingelmunster) بلچیقه‌نك غربی فلاندره ایالتنده و(قورترای)ك ١٣ کیلومتره شمالنده برقصبه اولوب، ٥٩٠٠ اهالیسی وخالی فابریقه‌لری واردر. فرانسزلر ١٧٩٤ده بوراده انکلیز وهانووره عسکرینی مغلوب ایتمشلردر.

اینو (Ino) اساطیر یونانیه‌یه کوره، (قادموس)ك قیزی و (تیبه) حکمداری (آتاماس)ك زوجه‌سی اولوب، مرقوم (نفله) اسمنده بر قیز تزوج ایتمك ایچون، کندیسنی تطلیق ایده‌رك، بر وقت صکره تکرار آلمش؛ وبوندن ایکی اوغلی اولدیغی کبی، نفله‌دن دخی ایکی اوغلی دنیایه کلمش اولمغله، (اینو) اوکی اوغللرندن قیصقانه‌رق، قوجه‌سنی بونلری قتل ایتمکه قاندیرمش ایسه‌ده، چوجقلر خبر آلوب، آلتونیاغیلی برقوچه بینه‌رك (قولخیده)یه قاچشلر؛ وآتاماس حدت ومأیوسیتدن (اینو)دن اولان اوغللرینك برینی دیواره چارپوب، تلف ایدنجه، (اینو) دیکر اوغلیله برابر کندینی دکیزه آتوب، دکیز پریسی اولمش.

اینورنس (Inverness) اسقوچیاده‌همنامی اولان قونتلغك مرکزی برشهر اولوب، (آبردین)ك ١٣٣ کیلومتره شمال غربیسنده و(نس) نهری اوزرنده واقعدر. ١٥٠٠٠ اهالیسی، کوزل وصاغلام لیمانی، یوك وپاموق منسوجات انواعیله بختیان وسائره فابریقه‌لری وپك ایشلك تجارتی واردر. وقتیله (پیکت) حکمدارلرینك مقری اولدیغی مرویدر. — اینورنس قونتلغی ملحق آطه‌لرله برابر ٧٠٠٠ مربع کیلومتره وسعتنده اولوب، ٨٨٠٠٠ اهالیسی واردر. اراضیسی طاغلق اولوب، مزروع یرلری پك آزدر. هواسی صوئوق ورطوبتلیدر. دمیر وبلور معدنلری، اسکی کلیسالردن قالمه بعض آثار عتیقه‌سی وعلی‌الخصوص «طرق متوازیه» دینلکله مشهور برطاقم یوللری واردر. آو حیوانلری چوقدر.

اینوسان { (Innocent) بو اسمله اون اوچ پاپا کلمشدر:

برنجیسی میلادك ۴۰۲ تاریخندن ۴۱۷ تاریخنه‌دك پاپالق ایدوب، ایمپراطور (هونوریوس)ی ارباب رفضه قارشی پك شدتلی قوانین وضعنه و (آلاریق)له مصالحه‌یه تشویق ایتمشیدی. خرستیانلر بونی اعزه صره‌سنه چکیروب، تموزك ۲۸نده یورطیسنی اجرا ایدرلر.

— ایکنجیسی ۱۱۳۰ تاریخندن ۱۱۴۳ تاریخنه‌دك پاپالق ایتمش؛ وپاپالق ادعاسنده بولنان (آناقلیت) ایله اوغراشوب، نهایت رومایی ترکه مجبور اوله‌رق، فرانسه قرالی شیشمان لوی‌یه التجا ایتمش ایسه‌ده، بوده کندیسنی پاپالغه اعاده‌یه مقتدر اوله‌میوب، نهایت ۱۱۳۸ده، آناقلیتك وفاتی اوزرینه، رومایه عودتله پاپالق مسندینی استرداد ایتمشدر.

— اوچنجیسی ۱۱۹۸دن ۱۲۱۶ تاریخنه‌دك پاپالق ایدوب، پاپایه مخصوص اولان مملکتی توسیع ایتمش؛ وبیوك برنفوذ وقوت قزانه‌رق، فرانسه قرالی (فلیب اوکوست) زوجه‌سنی تطلیق ایتمش اولدیغندن، فرانسه‌یی دیندن خارج عد ایتمش؛ وآلمانیانك امور سیاسیه‌سنه دخی قاریشوب، ۱۲۰۹ده (برونسویقلی اوتون)ی ایمپراطور نصب، وبعده بونك امور مذهبیه‌ده لاابالیلکنی کورمکله، ۱۲۱۲ده کندیسنی اسقاطله، ایکنجی (فردریق)ی اجلاس؛ وانکلتره قرالی ژانی آفروز ایتمشیدی. غایت متعصب اولوب، رفض عد ایتدیکی بعض خرستیان مذاهبنك لغوینه وبو مذاهبك اصحابنی ازمکه پك چوق جهد ایتمش؛ وردنجی اهل صلیب محاربه‌سنی اویاندیران کندیسی اولدیغی کبی، (انکیزیسیون) جمعیت ملعنتکارانه‌سنی دخی اك اول ایجاد وتأسیس ایدن بودر. امور دینیه‌یه دائر بعض تألیفاتی اولوب، نطقلری ومکتوبلری جمع ونشر اولنمشدر.

— دردنجیسی ۱۲۴۳ دن ۱۲۵۴ تاریخنه‌دك پاپالق ایدوب، او صره‌ده آلمانیا ایمپراطوری ایکنجی فردریق ایله پاپالق مقامی آره‌سنده مناسبات پك بوزوق اولدیغندن، صاحب ترجمه بونك مخاصماتنه طیانه‌میه‌رق، جنوه‌یه وبعده لیونه قاچمش؛ واوراده بر جمعیت روحانیه عقد ایدرك، فردریقك دینسزلکنه وخلعنه حکم ویرمش ایسه‌ده، فردریق رومادە دیکر بر پاپا نصب ایدوب، دردنجی اینوسانی عاصی طانیتدیرمشیدی. فردریقك وفاتندن صکره اوغلی (قونراد) ایله دخی مخاصمه‌ده بولنوب، بوندن صکره اوغلی (قونرادین)ی عمجه‌سنه قارشی التزام ایتمش؛ وآوروپانك دیکر دولتلری امور سیاسیه‌لرینه‌ده قاریشمشیدی. خرستیانلغی نشر ایتمك هوسیله تا مغولستانه قدر میسیونرلر کوندرمشیدی.

— بشنجیسی ۱۲۷۶ده پاپا اولوب، بر سنه صکره وفات ایتمش؛ وعقائد معلملرندن اولدیغیچون بو علمده بعض اثرلر براقمشدر.

— آلتنجیسی ۱۳۵۲ دن ۱۳۶۲ تاریخنه‌دك (آوینیون)ده پاپالق ایتمش؛ وارباب علمی تصاحب ایده‌رك، تولوزده بر بیوك مکتب تأسیس ایتمشیدی. رومایی استرداد ایچون (آلبورنوز) اسمنده برقاردینال کوندرمش ایسه‌ده، موفق اوله‌مامشدی.

— یدنجیسی ۱۴۰۴دن ۱۴۰۶ تاریخنه‌دك اسماً پاپا اولمش ایسه‌ده، بومسند اون اوچنجی بنوآ تسمیه اولنان برغاصبك النده بولندیغندن، اجرای حکومت ایده‌مه‌مشدر.

— سکزنجیسی مشهور بورجیانك نفوذیله انتخاب اولنه‌رق، ۱۴۸۴دن ۱۴۹۲ تاریخنه‌دك پاپالق ایتمش؛ وعثمانلیلره قارشی بر اهل صلیب محاربه‌سی اویاندیرمق ایچون، آوروپا دولتلرینی قاندیرمغه چالیشوب، سلطان جمی دخی کندینه تسلیم ایتدیرمشیدی.

— طقوزنجیسی اون دردنجی غرغوآردن صکره ۱۵۹۱ده پاپا اولوب، بو سنه‌ده یالکز ۲ آی یاشامش؛ وتبعه‌سنك ویرکیلرینی تخفیف ایتمشدر.

— اوننجیسی ۱۶۴۴دن ۱۶۵۵ تاریخنه‌دك پاپالق ایدوب، پارمه دوقه‌سنی آفروز، وبعض قاردینااللری نفی ایتمشدی.

— اون برنجیسی ۱۶۷۶دن ۱۶۸۹ تاریخنه‌دك پاپالق ایدوب، بعض امور مذهبیه‌دن طولایی فرانسه ایله اوغراشمش؛ وادارهٔ روحانیه‌جه بعض اصلاحات اجرا ایده‌رك، فقرایه دخی باقمشدر.

— اون ایکنجیسی ۱۶۹۱دن ۱۷۰۰ تاریخنه‌دك پاپالق‌ایدوب، تصفیهٔ اخلاقه بعض خدمتلر ایتمش، وفقرایه باقمشدر. فرانسه ایله اولان اختلافاته دخی ختام ویرمشدر.

— اون اوچنجیسی ۱۷۲۱دن ۱۷۲٤ تاریخنه‌دك پاپالق ایتمش؛ وطائفهٔ رهبانك اطاعتنه دائر بعض نظامات وضع ایلمشدر.

اینوز { (Inos) ادرنه ولایتنك دده آغاج سنجاغنده قضا مرکزی برقصبه واسکله اولوب، (مریج) نهری منصبنده وبرقوریك ایچنده اوله‌رق، ادرنه‌نك ۱۲۰ کیلومتره جنوب غربیسنده ودده آغاجك ۲۲ کیلومتره شرق جنوبیسنده واقعدر. ۷۰۰۰ اهالیسی اولوب، خیلی تجارتگاه برقصبه‌در. مریج نهری واسطه‌سیله ایندیریلن ذخایر ایله یپاغی، پاموق، دری، بال مومی وسائره‌دن عبارت خیلی اخراجاتی واردر. آنجق لیمانی نهرك ایندیردیکی چاموردن طولمش اولدیغندن، کیلر ٦ کیلومتره اوزاق ولدوسدن غیرمحفوظ برقویده دمیر آتمق مجبوریتنده‌درلر. هواسی آغیر وصیتمه‌لیدر. قصبه‌نك اورته‌سنده بیزانس زماندن قالمه برقلعه‌سی واردر. اینوزك ۱۵ کیلومتره شمالنده (ترایانوپلیس) شهر قدیمنك خرابه‌لری کوریلیور. — اینوز قضاسی غرباً نفس دده آغاج، شمالاً صوفیلو قضالریله، شرقاً کلیبولی سنجاغیله، جنوباً دخی آطه‌لر دکیزیله محاط ومحدود اولوب، (قوجه علی) ناحیه‌سیله برابر ۱۹ قریه‌دن عبارتدر. اراضیسی منبت ومحصولدار اولوب، مریج نهرندن بشقه کرك نهر مذکوره وکرك طوغریدن طوغری‌یه دکیزه دوکیلور بر چوق چایلری واردر. مریج مجراسنك اطرافی بطاقلق اولوب، هوایی اخلال ایدرلر. اهالیسی تخمیناً ۲۵۰۰۰ اولوب، اکثری اسلام وقصوری رومدر. درون قضاده ۹ اسلام و٦ خرستیان مکتبی واردر.

اینووروقلاو { (Inovroclaw) پروسیه‌نك (پوسنانیا) خطه‌سنده و(تورن) شهرینك جنوب غربیسنده بر قصبه اولوب، ۱۰۰۰۰ اهالیسی وقیاطوزی واردر.

اینه آباد { آیدین ولایتنك آیدین سنجاق وقضاسنده ناحیه مرکزی بر کوچك قصبه‌در. — اینه آباد ناحیه‌سی ۳۹ قریه‌دن مرکبدر.

اینه بازاری { آیدین ولایتنده آیدین سنجاق وقضاسنده بر کوچك قصبه اولوب، آیدینك ۳۰ کیلومتره غربنده ومندرس نهرندن ۱½ کیلومتره‌لك مسافه‌ده واقعدر. (مغنیسا آدماندروم) یعنی «مندرس مغنیساسی» نامیله معروف بر اسکی شهرك خرابه‌لری اوزرینه مؤسسدر.

اینه بولی { قسطمونی ولایت وسنجاغنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، قره‌دکیز ساحلنده، قسطمونینك ٦٠ کیلومتره شمالنده وسینوبك ۱۳۰ کیلومتره غربنده واقعدر. دکیزه قارشی برسطح مائل اوزرنده مؤسس اولوب، منظره‌سی غایت لطیف وهواسی پك صاغلام وکوزلدر. ۳۵۰۰ اهالیسی، خیلی ایشلك تجارتی، کمی اعمالنه مخصوص دستگاهلری، ایچنده واطرافنده باغ وباغچه‌لری، میاه جاریه‌سی، برمکتب رشدیسی، بر کتبخانه‌سی ومتعدد جامع ومدرسه‌لری واردر. عثمانلی واجنبی پوسته وابورلرینك اکثریسی اوغرایوب، قسطمونی‌یه قدر دخی آرابه یولی تسویه ایدلمش اولدیغندن، خیلی اخراجات وادخالات اولیور. اخراجاتی باشلیجه کراسته، تفنك، باقیر وقرومدن عبارتدر. اسمی (یونوپولیس) اسم یونانیسندن غلطدر. — اینه بولی قضاسی شمالاً بحر سیاهله، شرقاً سینوب سنجاغنك استفان قضاسیله، جنوباً نفس قسطمونی وطاطای، غرباً دخی جیده قضالریله محدود ومحاط اولوب، (کوره) و(آبانه) ناحیه‌لریله برابر ۷۵ قریه‌یی حاویدر. اهالیسی ۲۸۱۵۰ نفوسدن عبارت اولوب، قسم اعظمی اسلامدر. یالکز مرکز قضاده ۹۰۰ روم وار ایسه‌ده، بونلرده ترکجه لسانیله متکلمدرلر. درون قضاده ۱۵۰ جامع ومسجد، ۱ کتبخانه، ٤ مدرسه، ۹ تکیه، ٥ کلیسا ومناستر، ۲ رشدیه، ۱۵۰ اسلام و۳ خرستیان صبیان مکتبی، ۲٥ خان، ۹ حمام، ۸۹۲ دکان، ۲۸۳ دکرمن و ۱۵۵ صو حزاری واردر. اراضیسی طاغلق اولوب، منبت ومحصولدار یرلری دخی واردر. اورمانلری پك چوق اولوب، کوکنار، چام، کورکن، میشه، قاین، قزیل وسائر کراسته‌لك آغاجلری حاویدرلر. باشلیجه محصولاتی حبوبات متنوعه ایله کتندن ومیوه‌لرك انواعندن، ومعمولات صناعیه‌سی یرلی کرپاسی ایله اعلا کتن بزندن عبارتدر. ناحیه مرکزی اولان کوره قصبه‌سنده باقیر معدنی چیقار.

اینه‌جك { ادرنه ولایتنك تکفور طاغی سنجاق وقضاسنده ناحیه مرکزی برکوچك قصبه اولوب، تکفور طاغنك ۱۸ کیلومتره

غربنده واقعدر. ناحیه‌سی ١٩ قریه‌دن مرکبدر.

اینه چایی { بیغا سنجاغنده برکوچك چای اولوب، قاز طاغندن نبعانله
آطه‌لر دکیزینه دوکیلور.

اینه‌قوللر { خداوندکار ولایتنده مرکز ولایته ملحق خرمنجك ناحیه‌سنك مرکزی
برقریه‌در.

اینه‌کول { خداوندکار ولایتنك ارطغرل سنجاغنده قضا مرکزی برقصبه اولوب،
مرکز لوا اولان بیله‌جکك ٣٨ کیلومتره غرب جنوبیسنده وبروسه‌نك ٤٠ کیلومتره شرق جنوبیسنده،
کشیش طاغنك اتکلریله محاط بر اووه‌نك ایچنده
واقعدر. باغ وباغچه وچنلری چوق وآب وهواسی
پك لطیفدر. ٥٠٠٠ قدر اهالیسی اولوب، یالکز
٢٠٠ قدری روم وتصوری ترك ومسلمدر. قصبه‌نك
ایچنده یلدیرم سلطان بایزید خانك بنا کرده‌سی اولان
جمعه جامع شریفیله اسحق پاشا وقاسم افندی جامعلری
معمور اولوب، اسحق پاشا جامعنك اتصالنده ١٥
اوطه‌لی بر مدرسه‌سی دخی واردر. درون قصبه‌ده
آلاجه، بز وچارشف اعمالنه مخصوص ٢٣ دستگاه
واردر. — اینه کول قضاسی یکیجه ودومانیج ناحیه‌لریله
برابر ١٠٥ قریه‌دن مرکب اولوب، اراضیسی کشیش
طاغنك غرب شمالی اتکلرندن وبونلرك آره‌سنده‌کی
اووه‌دن عبارتدر. مذکور اووه جنوبدن شماله ٤ ساعت
طولنده وشرقدن غربه ٢ ساعت عرضنده اوله‌رق،
اورته‌سندن جریانله سقاریه‌یه دوکیلن کوك صو نهریله
بوکا تابع اولان برچوق چای ودره‌لرله سقی اولنمغله، پك
منبت ومحصولداردر. طاغلرده دخی اورمانلری چوق
اولوب، آق وقره وصاری چام ایله کورکن، قاین،
میشه وسائره آغاجلری بولنور، وخیلی کراسته واودون
قطع اولنور. بو اورمانلرده ١٢ صو حزاری واردر.
محصولاتی حبوبات متنوعه ایله میوه وسبزه‌لرك انواعندن وایپك قوزه‌سندن عبارتدر. قضانك اهالیسی
٣٤٤٣٧ کشی اولوب، قسم اعظمی اسلامدر.
درون قضاده ٩٠ جامع ومسجد، ٤ کلیسا، ٣ مدرسه،
٩٠ صبیان مکتبی، ٨ خان، ٣٤١ دکان و٤ حمام
موجوددر. مرکز قضادن ٢½ ساعت مسافه‌ده مشهور
(چیتلی) معدن صویی چیقار. طاغلر آره‌سنده ومرکز
قضادن ٥ ساعت مسافه‌ده (اویلات) اسمیله برقاپلیجه
بولنوب، صویی چوق وحمامی منتظمدر.

اینه‌کول { آیدین ولایتنده صاروخان سنجاغنك آلاشهر قضاسنده ناحیه مرکزی
برقصبه اولوب، آلاشهرك ٢٠ کیلومتره شرق جنوبیسنده، دمیریول خطی اوزرنده و(قوزو) چاینك
منبعنه قریب اوله‌رق کنارنده واقعدر. ٣٠٠٠ قدر
اهالیسی واردر. — اینه کول ناحیه‌سی ٢٠
قریه‌دن مرکبدر.

ایناس { (St. Ignace) بو اسمله خرستیانلرك اوچ عزیزی واردر:
برنجیسی حواریوندن بطرسك تلمیذی اولوب،
٦٨ تاریخ میلادیسنده آنطاکیه پسقپوسی اولمش؛
و١٠٧ یاخود ١١٦ تاریخنده (ترایان)ك زماننده قتل
اولنمشدر. لسان یونانیده ٧ رساله‌سی واردر. شباطك
برنجی کونی یورطیسی اجرا اولنور.

— ایکنجیسی قسطنطینیه بطریقی اولوب، ایمپراطور (میخال لوروپالات)ك اوغلی ایدی. ٨٤٦
تاریخنده بطریق اولوب، ایمپراطوریچه (تئودوره)نك
برادری (بارداس)ك اوصافی ردیه‌سنی تقبیح ایتدیکیچون،
نفی اولنه‌رق، ٨٧٨ده وفات ایتمشدر. تشرین اولك
٢٣نده یورطیسی اجرا اولنور.

— اوچنجیسی جزویت طریقنك موجدی اولان
مشهور (ایناس ده لویوله)در، که ١٤٩١ تاریخ میلادیسنده اسپانیانك شمالنده واقع (لویوله) قصبه‌سنده
طوغمش؛ وبرزادکان عائله‌سنه منسوب اولدیغی حالده،
ابتدا عسکرلکه سلوك ایتمش؛ و١٥٢١ده (پامپلونه)
محاصره‌سنده مجروح اولمغله، خسته یاتمقده ایکن، الینه
کچن بعض کتب دینیه‌یی مطالعه ایدرکن، بوخصوصده
کندی مقاصدینه آچیق میدان بوله‌بیله‌جکنی درك
ایده‌رك، فیمابعد بیوك بر زهد وتعصب کوسترمکه
باشلامش؛ وقدسی زیارت ایتدکدن صکره، ٣٣
یاشنده ایکن عقائد تحصیلنه قویلوب، ابتدا اسپانیاده
وبعده پارسده اوقومشدی. پروتستانلغك ترقیاتنه
مانع اولمق وخرستیانلغی اقطار عالمه نشر ایتمك مقصدیله
بعض رفقا ایله برجمعیت تشکیل ایدوب، بو جمعیتك
طریقی پاپا اوچنجی پول طرفندن تقدیر وتحسین،
واصحابنه «شرکت عیسویه شاکردانی» نامی ویریله‌رك
صاحب ترجمه رئیسلری نصب اولنمشدی. بو وجهله
تشکل ایدن جزویتلر طریقی کوندن کونه ترقی وتوسع
ایدوب، بونلر کسب ایتدکلری نفوذ وقوت وطریقلرینك

ایجاباتندن اولان حیل ودسایسله حکمدارلری وحتی پاپانك کندیسنی دخی قورقوتمغه باشلامشلردر. اینیاس دهلویوله ۱۵۵۶ تاریخنده وفات ایدوب، تموزك ۳۱نده یورطیسی اجرا اولنور. جزویتلرك اصول ادارهسنه دائر تعلیمات قیلقلی اسپانیول لساننده بعض تألیفلری واردر.

ایوارت { (Ivart) فرانسهده علم زراعتنه اك زیاده خدمت ایدن علمادن اولوب، انکلتره، فلنك وایتالیایه سیاحتله، بو مملکتلرك اصول زراعتنی اوکرندکدن صکره، فرانسهده تطبیقنه چالیشوب، (لفورت)ده فن زراعتی تدریس وبو علمه متعلق برقاچ کتاب تألیف ایتمشدر. بعده (ملون) قربندهکی چفتلکنه چکیلوب، بو چفتلکی عموم فرانسه ایچون برنمونه چفتلکی حکمنه قومشیدی. ۱۷٦٤ده (بولونیه سورمر) قصبهسنده طوغوب، ۱۸۳۱ده وفات ایتمشدر.

ایوان { (Ivan) بو اسمله روسیهده آتی حکمدار کلمشدر:

برنجیسی (دانیلوویچ) مخلصیله متخلص اولوب، ۱۳۲۸ تاریخ میلادیسنده ایکنجی آلکساندره خلف اولهرق، ولادیمیر، موسقوه ونووغورود پرنسلکلرنده موسقووه بیوك دوقهسی عنوانیله وتاتارلر خاننك تابعیتی آلتنده ۱۲ سنه حکومت سورمش؛ وبتون روسیه پرنسلکلرینی جمله بردولت تشکیل ایتمکه چالیشمش ایسهده، موفق اولهمامش؛ ونهایت راهب اولوب، ۱۳۵۰ده برمناسترده وفات ایتمشدر.

— ایکنجیسی ۱۳۵۳ تاریخندن ۱۳۵۹ تاریخنه حکومت سوروب، ساکن وصلحپرور ایدیسهده، تاتارلره برنجی اولهرق مقاومت ایدهبیلمشدر.

— اوچنجیسی (واسیلوویچ) مخلصیله متخلص اولوب، ۱٤٦۲دن ۱۵۰۵ تاریخنهدك حکم سورمش؛ ونووغورود ایله قزانی دخی ضبطله، وطننی تاتارلرك تحکمندن قورتارمش؛ وبتون روسیه پرنسلکلرینی جمع ایله بیوجك بردولت تشکیل، وادارهٔ ملکیه وعسکریهسنی تنسیقله، قوانین ونظامات وضع، وممالك اجنبیهدن علما وارباب هنری جلبله، دولتنك ترقیاتنه خدمت ایتمشدر. بو وجهله بیوك ایوان نامنه مستحق اولمش ایسهده، بعض حرکات غدارانهده بولنمغله نامنی لکهدار ایتمشدر. ایکنجی زوجهسی اولمق اوزره، قسطنطنیه ایمپراطورینك یکنی صوفیایی تزوج ایتمش؛ وبیزانس دولتنه مخصوص بولنمش اولان ایکی باشلی قره قوش رسمنی علامت مخصوصه اتخاذ ایدهرك، (چار) عنوانینی دخی آلمشدر.

— دردنجیسی ینه (واسیلوویچ) مخلصیله متخلص اولوب، ۱۵۳۳ تاریخنده، ٤ یاشنده ایکن، والدهسنك وصایتی آلتنده، تخته جلوس ایتمش؛ و۱۵٤٤ده ادارهٔ دولتی الینه آلوب، تاتارلرله، لهلیلرله واسوجلهلرله برچوق محاربهلر ایدهرك، بعضیسنده غالب وبعضیسنده مغلوب اولمشدر. تبعهسی حقنده پك چوق ظلم وغدر ایدوب، بیوك اوغلنی دخی کندی الیله قتل ایتمش؛ ومع هذا روسیهده مدنیتك ترقیسنه خدمت ایلمشدر. ۱۵۸٤ده وفات ایتمشدر.

— بشنجیسی (آلکسوویچ) مخلصیله متخلص اولوب، ۱٦٦۱ده طوغمش، و۱٦۹٦ده وفات ایتمشدر. کور ودیلسز اولدیغی حالده، ۱٦۸۲ تاریخنده بر آز وقت برادری برنجی پترو وهمشیرهسی صوفیا ایله مشترکاً ویالکز اسماً حکومت سورمشدر.

— آلتنجیسی (آنطونوویچ) مخلصیله متخلص اولوب، پدرینك خالهسی (آنه ایوانووه) نك وفاتی اوزرینه، ۱۷٤۰ تاریخنده، ۳ آیلق اولدیغی حالده، (بریان) دوقهسنك وصایتی تحتنده ایمپراطورلغی اعلان اولنمش ایسهده، ۱۷٤۱ده قوتلی برفرقه بیوك پترونك قیزی الیزابتی تخته اجلاس ایتمکله، کوچك ایوان حبس اولنهرق، ۲۳ یاشنه قدر محبسده یاشامش؛ و۱۷٦۲ده محافظهسنه مأمور اولانلر طرفندن قتل اولنهرق، بو جنایت او وقت حکومت سورن ایکنجی قاترینهیه اسناد اولنمشدر.

ایوان کسری { بغدادك ۲۸ کیلومتره جنوب شرقیسنده ودجلهنك ساحل یسارنده یعنی شرقنده کائن مدائن (یعنی اسکی قتیسیفون) خرابهلرنده واقع بر بیوك سرای ویرانهسیدر. بو سرای شاپور ذوالاکتاف ویا روایتده نوشیروان ویا خسرو پرویز طرفندن بنا اولنهرق، ۱۵۰ ذراع طول، ۹۰ ذراع عرض و۸۰ ذراع ارتفاعنده ایدی. غایت مصنع اولوب، جسیم مرمر طاشلرندن مصنوع وایچی انواع رسملر وهیکللرله مزین ایدی. سعد بن عباده الیله هجرت نبویهنك ۱٦ سنهسنده مدائن فتح اولندقده، عساکر مسلمین بو

ايوانده نماز قيلمشلردر. بعده خراب اولوب، ابو جعفر منصور بغدادى تأسيس ايتديكى وقت، بونى هدم ايله طاشلرينى وستونلرينى بغدادك بناسنده قوللانمق ايستمش ايسه‌ده، هدمنك بيله خيلى زحمت ومصرفه متوقف اولديغنى كوره‌رك، بوندن صرف نظر ايتمشيدى. ياقوت حموى كندى زماننده يعنى يدنجى قرن هجريده بو ايوانك بسبتون ييقلمش، ويالكز طاق كسرى دينلن بر قبه‌سنك باقى قالمش اولديغنى بيان ايديور. بو سببه مبنيدر، كه محل مذكور اليوم (طاق كسرى) اسميله معروفدر. ايوان مذكورك حضرت فخر كائنات (صلعم) افندمزك ولادتلرى كونى چاتلامش اولديغى مرويدر. يالكز (ايوان) دخى ديرلر.

ايوانيه { (ياخود ايوانيه) يدنجى قرن هجرى اوائلنده آذربايجان جهتنه مستولى اولوب، اطرافى نهب وغارت ايتمش بر ترك طائفه‌سيدر، كه جلال الدين خوارزمشاهك كرجستان واخلاط طرفلرنده فتوحاتله اشتغالنى فرصت اتخاذ ايده‌رك، بروقت آذربايجان اهاليسندن ويركى دخى آلمش، وممتنع العبور طاغلرده تحصن ايتمشلرديسه‌ده، مشاراليه جلال الدين ٦٢٣ ده اوزرلرينه عسكر سوق ايده‌رك، تارومار ايتمشدر.

ايوب { عليه السلام (Job) انبياء بنى اسرائيلدن اولوب، هرنه قدر حضرت موسادن اسكى اولديغى، وميلاد عيسادن ١٨٠٠ سنه اول وفات ايلديكى مروى ايسه‌ده، اقوال احتمالاته كوره ميلاد عيسادن ٨ قرن اول ياشامشدر. فلسطينك جنوب جهتنده وجزيرة العرب حدودنده دنيايه كلوب، قومنى وحدت الهيه تصديقنه دعوت ايتمش ايسه‌ده، يالكز ٧ كشى ايمانه كلمشيدى. كنديسى كليتلى حيوانات واملاكه مالك اولوب، اون اوغلى دخى وار ايكن، من طرف الله امتحان ايچون، اوغللرى وفات ايدوب، بتون حيوان واموالنى دخى غائب ايتدكدن صكره، پك دهشتلى بر مرضه مبتلا اولوب، قوردلر جسمنى يمكده اولدقلرى حالده، اصلا شكايت ايتميوب، جناب حقه شكر ايتمكدن فارغ اولمديغيچون، جناب حق كنديسنه يكيدن واولكندن زياده اموال واولاد احسان ايتمشدر. بو لطف الهيه مظهريتنده ٧٠ ياشنده اولوب، ١٤٠ سنه دها ياشاديغى مروى ايسه‌ده، ٧٠ سنه دها كه جمعاً ١٤٠ سنه ياشامش اولسه كركدر. صبرده ضرب مثل حكمنه كچمشدر. توراتك بر سفرى نبى مشاراليهك بيان احوالنه مخصوصدر.

ايوب { (ابن بشير انصارى) بر روايتده صحابه‌دن وديكر بر روايتده تابعيندن اولوب، بعض احاديث شريفه نقل وروايت ايتمشدر. — (ايوب بن مكرز) اسميله صحابه‌دن ديكر بر ذات دها بولنديغنى ابن شاهين ذكر ايديور.

ايوب { (نجم الدين — بن شادى) دولت ايوبيه‌نك مؤسسى اولان صلاح الدين يوسفك پدرى اولوب، اسد الدين شيركوهك برادريدر. بو ايكى برادر اكراد زواده‌دن اولوب، آذربايجانده (دوين) قصبه‌سنده طوغمش؛ وعراقه كلوب، بغداد شحنه‌سى مجاهد الدين بهروزك خدمتنه كيرمشلردى. ايوب بونك طرفندن تكريت محافظلغنه تعيين اولنه‌رق، برادرينى دخى برابر آلمشدى. عماد الدين زنكى منهزماً مذكور قلعه‌يه اوغراديغنده، ايوبدن پك چوق اكرام واعزازه مظهر اولمش؛ وبو مناسبتله، مؤخراً اسد الدين شيركوهك بر آدم قتل ايتمسى اوزرينه، كنديلرى تكريتدن اخراج اولندقلرنده، مشاراليه عماد الدين زنكينك يانه كيتمشلردى. ايوب بونك طرفندن بعلبك محافظلغنه تعيين اولنمش؛ وعماد الدينك وفاتندن صكره اوغلى نور الدين محمودك خدمتنده بولنوب، انك بيوك امراسى صره‌سنه كچمشدر. اوغلى صلاح الدينك مؤخراً تأسيس ايتديكى دولته بونك نامنه نسبتله (دولت ايوبيه) نامى ويرلمشدر.

ايوب { (ملك صالح نجم الدين —) مصرده حكومت سورن ملوك ايوبيه‌نك يدنجيسى اولوب، برادرى ملك عادل الصغيرك حبسندن صكره، ٦٣٧ تاريخنده تخته چيقمش، وعادل وشجيع بر پادشاه اولوب، قاهره‌ده بين القصرينده ٤ بيوك مدرسه وبولاق مقابلنده روضه‌ده دخى (بحريه) ناميله بر قلعه بنا ايتمش، وايچنه بيك نفر آق قول قويمشيدى، كه بونلره (مماليك بحريه) نامى ويريلوب، ايچلرندن بعضلرى مؤخراً سلطنته نائل اولمشلردر. آخر عهدنده فرنكلر دمياطى ضبط ايدوب، قاهره‌نك اوزرينه دخى هجوم ايتمكله، صاحب ترجمه منصوره‌ده كندولريله حرب ايتمكده ايكن، ٦٤٧ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ايوب { استانبول سورى خارجنده وخليج قسطنطينيه‌نك غرب طرفنده بر بيوك محله اولوب، اصحاب كرامدن مهماندار حضرت نبوى ابا ايوب انصارى حضرتلرينك اوراده مدفون بولنديغى اصحاب كشفدن خبر ويرلمش، وفاتح طرفندن تربه‌سيله يانده بر جامع شريف تأسيس ايدلمش اولديغندن، (ابا ايوب)دن غلط اوله‌رق، بو محله‌يه (ايوب) ديمشدر.

ايوب ابرش { خلفاى عباسيه زماننده‌كى اطباى سريانيه‌دن اولوب، طب وحكمته متعلق بعض كتب يونانيه‌يى سريانى وعربى لسانلرينه ترجمه ايتمشدر. معتز خليفه‌نك طبيبى ومنظورى اولان ابراهيم بن ابرش بونك اوغلى ايدى. —— (ايوب رهاوى) دخى خلافت عباسيه زماننده كتب يونانيه‌يى عربى وسريانى‌يه ترجمه ايدن اطباى سريانيه‌دندر.

ايوبيلر { (دولت ايوبيه) مصرده دولت فاطميه‌نك انقراضندن صكره تشكل ايتمش بر دولت اولوب، ٥٦٧ تاريخندن ٦٤٩ تاريخنه‌دك ٨٢ سنه دوام ايتمشدر. بو دولتك مؤسسى اولان صلاح الدين يوسف بن ايوب عميجه‌سى اسدالدين شيركوهك معيتنده موصل اتابكاندن نورالدين محمود بن زنكى طرفندن اهل صليبه قارشى امداد ايچون مصره كوندريلوب، فاطميونك اخيرى اولان عاضدلدين اللهك وزيرى ومدبر امورى اولمشيدى. بونك وفاتنده صلاح الدين وزارته وارث اولوب، ٥٦٧ تاريخنده عاضد دخى بلا وارث وفات ايتمكله، صلاح‌الدين تخت سلطنته چكوب، دولت ايوبيه‌يى تأسيس ايتمشدر. ٥٦٩ ده مشاراليه نورالدين دخى وفات ايتمكله، صلاح‌الدين عسكر چكوب، شامى وجزيره وسائر اوطرفلرى ضبط ايده‌رك، ممالكنى توسيع، ايتمش؛ واهل صليبه قارشى اولان شانلى فتوحاتيله وعدل وحقانيتيله شهرت قزانمشدر. صلاح‌الدينك وفاتندن صكره، اوغللريله برادرلرى ويكنلرى والى بولندقلرى يرلرده اعلان استقلال ايله، شام، حمص، حما، حلب وحصن كيفده وسائر او طرفلرده دولت ايوبيه‌نك شعبه‌لرى ظهور ايتمكله، اصل دولت ايوبيه يالكز مصر وبعض سواحل شام قالمشيدى. مع هذا شعبه‌لردن اكثرينك مصرده‌كى ملوك ايوبيه‌يه تابعيت واطاعتلرى وار ايدى. بو دولتك بر شعبه‌سى دخى يمنده حكومت سورمشدر. مصرده سلطنت سورن ايوبيلر بروجه زيردر :

صلاح‌الدين يوسف بن ايوب	عن	٥٦٧	الى	٥٨٩
ملك عزيز عمادالدين بن صلاح‌الدين	«	٥٨٩	«	٥٩٥
محمد منصور بن عمادالدين	«	٥٩٥	«	٥٩٦
ملك عادل سيف‌الدين ابوبكر بن ايوب	«	٥٩٦	«	٦١٥
ملك كامل ناصرالدين محمد بن سيف‌الدين	«	٦١٥	«	٦٣٥
ملك عادل صغير ابوبكر بن ناصرالدين	«	٦٣٥	«	٦٣٧
ملك صالح نجم‌الدين ايوب بن ناصرالدين	«	٦٣٧	«	٦٤٧
ملك معظم تورانشاه بن نجم‌الدين	«	٦٤٧	«	٦٤٨
ام الخليل شجرة الدر ام ولد ملك صالح	«	٦٤٨	«	٦٤٨
ملك اشرف مظفر الدين موسى بن يوسف	«	٦٤٨	«	٦٤٩

ايوبيلر مصردن شيعيلكى قالديروب، مذهب شافعى اوزره قضاة تعيين ايتمشلردى. بدنجيلرى اولان ملك صالحك ايجاد ايتديكى مماليك بحريه اوجاغى كيتدكجه قوت ونفوذ پيدا ايده‌رك، ملوك ايوبيه‌يى عزل وتعيينه مقتدر اولدقدن صكره، هنوز طفل اولان ملك اشرفى عزل ايدوب، كندى رئيسلرى ومشاراليهك اتابكى عزالدين ايبكى تخته اجلاس ايتمش؛ وبو وجهله دولت ايوبيه‌يه ختام ويرمشلردر. شعبه‌لرندن شام ويمن شعبه‌لرى بوندن اول منقرض اولمش؛ حمصده‌كى دها بر مدت وحما وحلبده‌كيلر دها خيلى زمان بقا بولمش؛ وحصن كيفده‌كى شعبه هپسندن صكره باقى اولوب، ٨٦٥ ده انقراض بولمشدر.

دولت ايوبيه شعباتندن اك مشهورلرينك مدت حكومتلرى بروجه زيردر :

حمصده‌كى	شعبهٔ ايوبيه	عن	٥١٥	الى	٦٦١
يمنده‌كى »	«	«	٥٦٩	«	٦٢٦
حلبده‌كى »	«	«	٥٧٩	«	٦٩١
حصن كيفده‌كى	»	«	٥٨٢	«	٨٦٥
حماده‌كى «	«	«	٥٨٦	«	٧٤٦
شامده‌كى «	«	«	٦١٥	«	٦٤٤

ايوتوت { (Yvetot) فرانسه‌نك «آشاغى سينه» ايالتنده قضا مركزى بر قصبه اولوب، (روئن)ك ٢٨ كيلومتره شمال غربيسنده واقعدر. ٨٣٨٦ اهاليسى، چوخه، قطيفه، كودرى وسائره فابريقه‌لرى وحبوبات ايله حيوانات تجارتى واردر.

ايورانيه { (Vranja) اخيراً صربيه‌يه ترك اولنان بر قصبه اولوب، موراوه نهرينك ١½ كيلومتره قدر غربنده، دميريول خطى اوزرنده، نيشك ٩٠ كيلومتره جنوبنده واسكوبك ٧٠ كيلومتره شمال شرقيسنده واقعدر. اداره عثمانيه

بز اولدیغی حالده، (سند) اسمی هندستانك یالکز جهت غربیهٔ شمالیه‌سنه تخصیص اولنمشدر. [«سند» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ایندیاناپلیس { (Indianapolis) ممالك مجتمعه‌ده (ایندیانه) جمهوریتنك مرکزی اولان برشهر اولوب، (وینسنه)نك ۱۷۸ کیلومتره شمال شرقیسنده و (وایته ریور) نهری اوزرنده واقعدر. ۲۰۰۰۰ اهالیسی ومشهور مکتبلری واردر. پك یکی برشهر اولوب، ابنیه وسوقاقلرینك انتظام وکوزللکیله شهرت بولمشدر.

ایندیانه { (Indiana) آمریقا ممالك مجتمعه‌سنی ترکیب ایدن جمهوریتلرك بری اولوب، شمالاً (میشیغان) کولی وجمهوریتیله، شرقاً (اوهیو)، جنوب وشرق جنوبی جهتندن (کنتوکی) غرباً دخی (ایلینوئیس) جمهوریتلریله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۹۴۱۴۹ مربع کیلومتره واهالیسی ۱۹۷۸۳۰۱ کشی اولوب، مرکزی (ایندیاناپلیس) شهریدر. (اوهیو) نهر عظیمی جنوب وشرق جنوبی حدودینی آیردیغی کبی، وایته‌ریور، واباش ودیکر برقاچ نهردخی ایچندن جریان ایدر، وبونلرك آره‌لرنده برقاچ جدول آچلمشدر. هواسی صاغلام اولوب، اراضیسی وعلی‌الخصوص شمال قسمی دوز واورمانلر، چایرلر وکوللرله مستوردر. محصولاتی بغدای، آرپه، یولاف، مصر، توتون، پتاتس، کتان، کنویروسائره‌دن عبارتدر. بعض باغلری دخی واردر. دمیر، باقیر وکمور معدنلریله مرمر وکیرج طاشلری چوقدر. اهالیسی کلیتلی حیوانات یتیشدیررلر. دمیر یوللری چوق اولوب، تجارتی پك ایشلکدر. شمال جهتلرنده الآن بعض قبائل اصلیهٔ وحشیه کشت وکذار ایدیورلر. بو خطه اون یدنجی قرن میلادی اواسطنده قناده‌دن کیدن بعض فرانسز مهاجرلری طرفندن اسکان اولنه‌رق، بونلر اهالیٔ اصلیه‌نك تجاوزاتنه قارشی ۱۷۸۸ده ممالك مجتمعه‌نك حمایه‌سی آلتنه کیرمشلردی. ۱۸۰۱ده آیریجه برمملکت اعتبار اولنه‌رق، شمدیکی اسمیله تسمیه، و۱۸۱۶ده جماهیر متفقه صره‌سنه ادخال اولنمشدر.

ایندیکیرقه { (Indighirka) سیبریانك (یاقوتسق) ایالت واسعه‌سنده بربیوك نهر اولوب، (اوخوچق) طاغلرندن نبعان ایله، شماله طوغری آقه‌رق، ۱۳۰۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره بحرمحیط شمالیه منصب اولور.

اینسپروك { (Insprück) آوستریاده (تیرول) خطه‌سنك مرکزی اولان برشهر اولوب، ویانه‌نك ۳۸۵ کیلومتره جنوب غربیسنده و(این) ایله (سیل) نهرلرینك محل تلاقیسنده واقعدر. برتپه‌دنك اوزرنده نصف‌دائره شکلنده اولوب، ۱۷۰۰۰ اهالیسی، دارالفنونی، مکتب اعدادیسی، دارالمعلمینی، موزه خانه‌سی وبعض جمعیات علمیه‌سی واردر. بوشهرده ایپك وپاموق منسوجاتله، چوخه، شریت، غانت وسائره اعمال اولنور. وقتیله آوستریا دوقه‌لرینك مقری ایدی.

اینستربورغ { (Insterburg) پروسیه‌نك شرق جهتنده مستحکم برشهر اولوب، (کومینن) شهرینك ۲۶ کیلومتره غربنده، (آنکراب) ایله (اینستر) چایلرینك محل تلاقیسنده وبرقاچ دمیر یول خطنك نقطهٔ تقاطعنده واقعدر. ۱۶۰۰۰ اهالیسی وبرسرایی واردر.

اینسوبر { (Insubres) اسکی فرانسه اهالیسی اولان (غال) یاخود (غولوآ) اقوامندن اولوب، میلاددن برقاچ قرن اول ایتالیانك میلان جهتلرینه کله‌رك، توطن ایتمش؛ ورومالیلرله هر وقت محاربه‌ده بولنمشلردی. نهایت قبل المیلاد ۱۹۵ تاریخنده کلیاً مغلوب اولوب، رومالیلرك حکمی آلتنه کیرمش؛ وجنسیتلرینی دخی غائب ایتمشلردر.

اینسیدلن { (Einsiedeln) اسویچره‌نك (اشویج) ناحیه‌سنده برقصبه اولوب، (آلب) نهری اوزرنده و(اشویج)ك ۱۳ کیلومتره شمال شرقیسنده واقعدر. ۷۳۰۰ اهالیسی بیوك حارالری ومشهور برمناستری واردر.

این صویی { قونیه ولایتنده برنهردر، که (سلطان طاغی) نك جنوب شرقی اتکلرندن ونفس قونیه وایلغین قضالرندن اینن متعدد چایلرك اجتماعندن حصول ایله، شماله وبعده شرقه طوغری جریان ایده‌رك، اسبکشان قضاسنك قورو اووه‌لرندن کچرکن، صوینك قسم اعظمی تبخرله غائب اولدقدن صکره، قوچحصار کولنه منصب اولور. اسبکشان قضاسنك مرکزی اولان (این اوی) قریه‌سی بونك صاغ کنارنده‌در. مجراسی تقریباً ۱۸۰ کیلومتره‌در.

اینغریا { (Ingrie) روسیه‌ده پترسبورغ جهتندن عبارت اولان خطه‌نك اسم

قدیمیدر. بونك اسكی اهالیسی اسلاو اولوب، اون آلتنجی قرن میلادی اواخرنده اسوجلیلرك الینه چكمشدیسه‌ده، ۱۷۰۳ده بیوك پترو بوخطه‌یی ضبط، وپترسبورغی تأسیسله، پایتخت اتخاذ ایتمشدر.

اینغول { (Ingoul) روسیه‌ده بر نهردر، كه (خرسون) ایالتنده نبعانله، ۴۵۰ كیلومتره‌لك جریاندن صكره، (نیقولایف) قربنده‌صاغ ساحلندن (بوغ) نهرینه دوكیلور.

اینغولستاد { (Ingoulstadt) باویره‌ده‌مونیخك ۶۵ كیلومتره شمالنده اوله‌رق (شوتر) نهرینك طونه‌یه دوكلدیكی محلده واقع مستحكم بر شهر اولوب، ۱۵۰۰۰ اهالیسی، طونه اوزرنده بر كوزل كوپریسی، مكتب اعدادیسی، خسته خانه‌سی، طوز مخزنلری وخیلی فابریقه‌لری واردر. مشهور بر دار الفنونی دخی وار ایدیسه‌ده، ۱۸۰۰ تاریخنده (لاندشوت) شهرینه نقل اولنمشدر.

اینقه { (Incas) آمریقانك اثنای كشفنده (پرو)ده حكومت سورمكده بولنمش اولان بر قوم ودولتدر، كه اون ایكنجی قرن میلادیده (آیماره) دولتنه خلف اولمشیدی. بونلر معبودلری اولان كونشك احفادی اولمق ادعاسنده بولنوب، سائر صنوف اهالی ایله ازدواج ایتمزلردی، وحكمدارلرینه بعدالوفات عبادت ایدرلردی. بونلرك برنجیسی ۱۱۳۰ تاریخ میلادیسنده پرو تختنه چیقوب، نسلندن بروجه زیر ۱۴ حكمدار كلمشدر: مانقو قاپاق، سینشی وقا، لوكی، یوپانكی، مایتاقاپاق، قاپاق یوپانكی، روقا، یاهوآر هوآقاق، ویراقوشا، پاشا قوتك یوپانكی، توپاق یوپانكی، هوآینا قاپاق، هوآسقار، آتالهوآلپا. بونلردن (پاشاقوتك یوپانكی) مملكتده غایت كوزل یوللر یاپمشیدی. بونلرك اخیری اولان (آتالهوآلپا) ۱۵۳۳ تاریخ میلادیسنده اسپانیوللر طرفندن اسیر طوتیلوب، اعدام اولنمشدر. بونسلدن اولوب قورتلمش اولان (توپاق آمارو) اسمنده دیكر بریده ۱۵۷۱ده اعدام اولنمشدر. بونلر اولدقجه مدنی اولوب، كوزل ابنیه‌لری وبعض صنعتلری وار ایدی.

اینكرمان { (Inkermann) روسیه‌نك جنوبنده قریم شبه جزیره‌سنده بر كوچك قصبه اولوب، سباستپول قوینك منتهای شرقنده و (چرنایه) نهری منصبنك قربنده واقعدر. یاننده بیوك بر شهرك خرابه‌لری بولنوب، استرابونك (قتینوس) تسمیه ایتدیكی شهر اولمسی ملحوظدر. جوارنده بر طاقم واسع مغاره‌لر واردر. قریم محاربه‌سنده روسلر بوموقعده مغلوب اولمشلردر.

اینكلمونستر { (Ingelmunster) بلچیقه‌نك غربی فلاندره ایالتنده و(قورترای)ك ۱۳ كیلومتره شمالنده برقصبه اولوب، ۵۹۰۰ اهالیسی وخالی فابریقه‌لری واردر. فرانسزلر ۱۷۹۴ده بوراده انكلیز وهانووره عسكرینی مغلوب ایتمشلردر.

اینو { (Ino) اساطیر یونانیه‌یه كوره، (قادموس)ك قیزی و (تبه) حكمداری (آتاماس)ك زوجه‌سی اولوب، مرقوم (نفله) اسمنده بر قیز تزوج ایتمك ایچون، كندیسنی تطلیق ایده‌رك، بر وقت صكره تكرار آلمش؛ وبوندن ایكی اوغلی اولدیغی كبی، نفله‌دن دخی ایكی اوغلی دنیایه كلمش اولمغله، (اینو) اوكی اوغللرندن قیصقانه‌رق، قوجه‌سی بونلری قتل ایتمكه قاندیرمش ایسه‌ده، چوجقلر خبر آلوب، آلتونیاغیلی برقوچه بینه‌رك (قولخیده)یه قاچمشلر؛ وآتاماس حدت ومأیوسیتدن (اینو)دن اولان اوغللرینك برینی دیواره چارپوب، تلف ایدنجه، (اینو) دیكر اوغلیله برابر كندینی دكیزه آتوب، دكیز پریسی اولمش.

اینورنس { (Inverness) اسقوچیاده همنامی اولان قونتلغك مركزی برشهر اولوب، (آبردین)ك ۱۳۳ كیلومتره شمال غربیسنده و(نس) نهری اوزرنده واقعدر. ۱۵۰۰۰ اهالیسی، كوزل وصاغلام لیمانی، یوك وپاموق منسوجات انواعیله مختیان وسائره فابریقه‌لری وپك ایشلك تجارتی واردر. وقتیله (پیكت) حكمدارلرینك مقری اولدیغی مرویدر. — اینورنس قونتلغی ملحق آطه‌لرله برابر ۷۰۰۰ مربع كیلومتره وسعتنده اولوب، ۸۸۰۰۰ اهالیسی واردر. اراضیسی طاغلق اولوب، مزروع یرلری پك آزدر. هواسی صوئوق ورطوبتلیدر. دمیر وبلور معدنلری، اسكی كلتلردن قالمه بعض آثارعتیقه‌سی وعلی‌الخصوص «طرق متوازیه» دینمكله مشهور برطاقم یوللری واردر. آوحیوانلری چوقدر.

اینوسان { (Innocent) بو اسمله اون اوچ پاپا کلمشدر:

برنجیسی میلادك ۴۰۲ تاریخندن ۴۱۷ تاریخنه‌دك پاپالق ایدوب، ایمپراطور (هونوریوس)ی ارباب رفضه قارشی پك شدتلی قوانین وضعنه و (آلاریق)له مصالحه‌یه تشویق ایتمشیدی. خرستیانلر بونی اعزه صره‌سنه چکیروب، تموزك ۲۸نده یورطیسنی اجرا ایدرلر.

— ایکنجیسی ۱۱۳۰ تاریخندن ۱۱۴۳ تاریخنه‌دك پاپالق ایتمش؛ وپاپالق ادعاسنده بولنان (آناقلیت) ایله اوغراشوب، نهایت رومایی ترکه مجبور اوله‌رق، فرانسه قرالی شیشمان لوی‌یه التجا ایتمش ایسه‌ده، بوده کندیسنی پاپالغه اعاده‌یه مقتدر اوله‌میوب، نهایت ۱۱۳۸ده، آناقلیتك وفاتی اوزرینه، رومایه عودتله، پاپالق مسندینی استرداد ایتمشدر.

— اوچنجیسی ۱۱۹۸دن ۱۲۱۶ تاریخنه‌دك پاپالق ایدوب، پاپایه مخصوص اولان مملکتی توسیع ایتمش؛ وبیوك برنفوذ وقوت قزانه‌رق، فرانسه قرالی (فلیب اوکوست) زوجه‌سنی تطلیق ایتمش اولدیغندن، فرانسه‌یی دیندن خارج عد ایتمش؛ وآلمانیانك امور سیاسیه‌سنه دخی قاریشوب، ۱۲۰۹ده (برونسویقلی اوتون)ی ایمپراطور نصب، وبعده بونك امور مذهبیه‌ده لاابالیلکنی کورمکله، ۱۲۱۲ده کندیسنی اسقاطله، ایکنجی (فردریق)ی اجلاس؛ وانکلتره قرالی ژانی آفروز ایتمشیدی. غایت متعصب اولوب، رفض عد ایتدیکی بعض خرستیان مذاهبنك لغوینه وبو مذاهبك اصحابنی ازمکه پك‌چوق جهد ایتمش؛ ودردنجی اهل صلیب محاربه‌سنی اویاندیران کندیسی اولدیغی کبی، (انکیزیسیون) جمعیت ملعنتکارانه‌سنی دخی اك اول ایجاد وتأسیس ایدن بودر. امور دینیه‌یه دائر بعض تألیفاتی اولوب، نطقلری ومکتوبلری جمع ونشر اولنمشدر.

— دردنجیسی ۱۲۴۳ دن ۱۲۵۴ تاریخنه‌دك پاپالق ایدوب، او صره‌ده آلمانیا ایمپراطوری ایکنجی فردریق ایله پاپالق مقامی آره‌سنده مناسبات پك بوزوق اولدیغندن، صاحب ترجمه بونك مخاصماتنه طیانه‌میه‌رق، جنوه‌یه وبعده لیونه قاچمش؛ واوراده بر جمعیت روحانیه عقد ایده‌رك، فردریقك دینسزلکنه وخلعنه حکم ویرمش ایسه‌ده، فردریق رومادە دیکر بر پاپا نصب ایدوب، دردنجی اینوسانی عاصی طانیتدیرمشیدی. فردریقك وفاتندن صکره اوغلی (قونراد) ایله دخی مخاصمه‌ده بولنوب، بوندن صکره اوغلی (قونرادین)ی عمیجه‌سنه قارشی التزام ایتمش؛ وآوروپانك دیکر دولتلری امور سیاسیه‌لرینه‌ده قاریشمشیدی. خرستیانلغی نشر ایتمك هوسیله تا مغولستانه قدر میسیونرلر کوندرمشیدی.

— بشنجیسی ۱۲۷۶ده پاپا اولوب، بر سنه صکره وفات ایتمش؛ وعقائد معلّملرندن اولدیغیچون بو علمده بعض اثرلر براقمشدر.

— آلتنجیسی ۱۳۵۲ دن ۱۳۶۲ تاریخنه‌دك (آوینیون)ده پاپالق ایتمش؛ وارباب علمی تصاحب ایده‌رك، تولوزده بر بیوك مکتب تأسیس ایتمشیدی. رومایی استرداد ایچون (آلبورنوز) اسمنده برقاردینال کوندرمش ایسه‌ده، موفق اوله‌مامشدی.

— یدنجیسی ۱۴۰۴دن ۱۴۰۶ تاریخنه‌دك اسماً پاپا اولمش ایسه‌ده، بومسند اون اوچنجی بنوآ تسمیه اولنان برغاصبك النده بولندیغندن، اجرای حکومت ایده‌مه‌مشدر.

— سکزنجیسی مشهور بورجیانك نفوذیله انتخاب اولنه‌رق، ۱۴۸۴دن ۱۴۹۲ تاریخنه‌دك پاپالق ایتمش؛ وعثمانلیلره قارشی بر اهل صلیب محاربه‌سی اویاندیرمق ایچون، آوروپا دولتلرینی قاندیرمغه چالیشوب، سلطان جمی دخی کندینه تسلیم ایتدیرمشیدی.

— طقوزنجیسی اون دردنجی غرغوآردن صکره ۱۵۹۱ده پاپا اولوب، بو سنه‌ده یالکز ۲ آی یاشامش؛ وتبعه‌سنك ویرکیلرینی تخفیف ایتمشدر.

— اونجیسی ۱۶۴۴دن ۱۶۵۵ تاریخنه‌دك پاپالق ایدوب، پارمه دوقه‌سنی آفروز، وبعض قاردینماللری نفی ایتمشدی.

— اون برنجیسی ۱۶۷۶دن ۱۶۸۹ تاریخنه‌دك پاپالق ایدوب، بعض امور مذهبیه‌دن طولایی فرانسه ایله اوغراشمش؛ وادارهٔ روحانیه‌جه بعض اصلاحات اجرا ایده‌رك، فقرایه دخی باقمشدر.

— اون ایکنجیسی ۱۶۹۱دن ۱۷۰۰ تاریخنه‌دك پاپالق ایدوب، تصفیهٔ اخلاقه بعض خدمتلر ایتمش، وفقرایه باقمشدر. فرانسه ایله اولان اختلافاته دخی ختام ویرمشدر.

— اون اوچنجیسی ١٧٢١دن ١٧٢٤ تاریخنه‌دك پاپالق ایتمش؛ وطائفهٔ رهبانك اطاعتنه دائر بعض نظامات وضع ایلمشدر.

اینوز { (Inos) ادرنه ولایتنك دده آغاج سنجاغنده قضامرکزی برقصبه واسکله اولوب، (مریچ) نهری منصبنده وبرقوریك ایچنده اوله‌رق، ادرنه‌نك ١٢٠ کیلومتره جنوب غربیسنده ودده آغاجك ٢٢ کیلومتره شرق‌جنوبیسنده واقعدر. ٧٠٠٠ اهالیسی اولوب، خیلی تجارتگاه برقصبه‌در. مریچ نهری واسطه‌سیله ایندیریلن ذخایر ایله یپاغی، پاموق، دری، بال مومی وسائره‌دن عبارت خیلی اخراجاتی واردر. آنجق لیمانی نهرك ایندیردیکی چامور‌دن طولمش اولدیغندن، کیلر ٦ کیلومتره اوزاق ولدوسدن غیرمحفوظ برقویده دمیر آتمق مجبوریتنده‌درلر. هواسی آغیر وصیتمه‌لیدر. قصبه‌نك اورته‌سنده بیزانس زمانندن قالمه برقلعه‌سی واردر. اینوزك ١٥ کیلومتره شمالنده (ترایانوپلیس) شهر قدیمنك خرابه‌لری کوریلیور. — اینوز قضاسی غرباً نفس دده آغاج، شمالاً صوفیلو قضالریله، شرقاً کلیبولی سنجاغیله، جنوباً دخی آطه‌لر دکیزیله محاط ومحدود اولوب، (قوجه علی) ناحیه‌سیله برابر ١٩ قریه‌دن عبارتدر. اراضیسی منبت ومحصولدار اولوب، مریچ نهرندن بشقه کرك نهر مذکوره وکرك طوغریدن طوغری‌یه دکیزه دوکیلور بر چوق چایلری واردر. مریچ مجراسنك اطرافی بطاقلق اولوب، هوایی اخلال ایدرلر. اهالیسی تخمیناً ٢٥٠٠٠ اولوب، اکثری اسلام وقصوری رومدر. درون قضاده ٩ اسلام و٦ خرستیان مکتبی واردر.

اینووروقلاو { (Inovroclaw) پروسیه‌نك (پوسنانیا) خطه‌سنده و(تورن) شهرینك جنوب غربیسنده بر قصبه اولوب، ١٠٠٠٠ اهالیسی وقیاطوزی واردر.

اینه آباد { آیدین ولایتنك آیدین سنجاق وقضاسنده ناحیه مرکزی بر کوچك قصبه‌در. — اینه آباد ناحیه‌سی ٣٩ قریه‌دن مرکبدر.

اینه بازاری { آیدین ولایتنده آیدین سنجاق وقضاسنده بر کوچك قصبه اولوب، آیدینك ٣٠ کیلومتره غربنده ومندرس نهرندن ١½ کیلومتره‌لك مسافه‌ده واقعدر. (مغنیسا آدماندروم) یعنی «مندرس مغنیساسی» نامیله معروف بر اسکی شهرك خرابه‌لری اوزرینه مؤسسدر.

اینه‌بولی { قسطمونی ولایت وسنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، قره‌دکیز ساحلنده، قسطمونینك ٦٠ کیلومتره شمالنده وسینوبك ١٣٠ کیلومتره غربنده واقعدر. دکیزه قارشی برسطح مائل اوزرنده مؤسس اولوب، منظره‌سی غایت لطیف وهواسی پك صاغلام وکوزلدر. ٣٥٠٠ اهالیسی، خیلی ایشلك تجارتی، کمی اعمالنه مخصوص دستگاهلری، ایچنده واطرافنده باغ وباغچه‌لری، میاه جاریه‌سی، برمکتب رشدیسی، بر کتبخانه‌سی ومتعدد جامع ومدرسه‌لری واردر. عثمانلی واجنبی پوسته واپورلرینك اکثریسی اوغرایوب، قسطمونی‌یه قدر دخی آرابه یولی تسویه ایدلمش اولدیغندن، خیلی اخراجات وادخالات اولیور. اخراجاتی باشلیجه کراسته، تفتیك، باقیر وقرومدن عبارتدر. اسمی (یونوپولیس) اسم یونانیسندن غلطدر. — اینه‌بولی قضاسی شمالاً بحر سیاهله، شرقاً سینوب سنجاغنك استفان قضاسیله، جنوباً نفس قسطمونی وطاطای، غرباً دخی جیده قضالریله محدود ومحاط اولوب، (کوره) و(آبانه) ناحیه‌لریله برابر ٧٥ قریه‌یی حاویدر. اهالیسی ٢٨١٥٠ نفوسدن عبارت اولوب، قسم اعظمی اسلامدر. یالکز مرکز قضاده ٩٠٠ روم وار ایسه‌ده، بونلرده ترکجه لسانیله متکلمدرلر. درون قضاده ١٥٠ جامع ومسجد، ١ کتبخانه، ٤ مدرسه، ٩ تکیه، ٥ کلیسا ومناستر، ٢ رشدیه، ١٥٠ اسلام و٣ خرستیان صبیان مکتبی، ٢٥ خان، ٩ حمام، ٨٩٢ دکان، ٢٨٣ دکرمن و ١٥٥ صو حزاری واردر. اراضیسی طاغلق اولوب، منبت ومحصولدار یرلری دخی واردر. اورمانلری پك چوق اولوب، کوکنار، چام، کورکن، میشه، قاین، قزیل وسائر کراستهلك آغاجلری حاویدرلر. باشلیجه محصولاتی حبوبات متنوعه ایله کتندن ومیوه‌لرك انواعندن، ومعمولات صناعیه‌سی یرلی کرپاسی ایله اعلا کتن بزندن عبارتدر. ناحیه مرکزی اولان کوره قصبه‌سنده باقیر معدنی چیقار.

اینه‌جك { ادرنه ولایتنك تکفور طاغی سنجاق وقضاسنده ناحیه مرکزی برکوچك قصبه اولوب، تکفور طاغنك ١٨ کیلومتره

غربنده واقعدر. ناحیه‌سی ۱۹ قریه‌دن مرکبدر.

اینه‌چایی { بیغا سنجاغنده برکوچك چای اولوب، قاز طاغندن نبعانله آطه‌لر دکیزینه دوکیلور.

اینه‌قوللر { خداوندکار ولایتنده مرکز ولایته ملحق خرمنجك ناحیه‌سنك مرکزی برقریه‌در.

اینه‌کول { خداوندکار ولایتنك ارطغرل سنجاغنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، مرکز لوا اولان بیله‌جکك ۳۸ کیلومتره غرب جنوبیسنده وبروسه‌نك ٤٠ کیلومتره شرق جنوبیسنده، کشیش طاغنك اتکلریله محاط بر اووه‌نك ایچنده واقعدر. باغ وباغچه وچنلری چوق وآب وهواسی پك لطیفدر. ۵۰۰۰ قدر اهالیسی اولوب، یالکز ۲۰۰ قدری روم وتصوری ترك ومسلمدر. قصبه‌نك ایچنده یلدیرم سلطان بایزید خانك بنا کرده‌سی اولان جمعه جامع شریفیله اسحق پاشا وقاسم افندی جامعلری معمور اولوب، اسحق پاشا جامعنك اتصالنده ۱۵ اوطه‌لی بر مدرسه‌سی دخی واردر. درون قصبه‌ده آلاجه، بز وچارشف اعمالنه مخصوص ۲۳ دستکاه واردر. — اینه‌کول قضاسی یکیجه ودومانیج ناحیه‌لریله برابر ۱۰۵ قریه‌دن مرکب اولوب، اراضیسی کشیش طاغنك غرب شمالی اتکلرندن وبونلرك آره‌سنده‌کی اووه‌دن عبارتدر. مذکور اووه جنوبدن شماله ٤ ساعت طولنده وشرقدن غربه ۲ ساعت عرضنده اوله‌رق، اورته‌سندن جریانله سقاریه‌یه دوکیلن کوك صو نهریله بوکا تابع اولان برچوق چای ودره‌لرله سقی اولنمغله، پك منبت ومحصولداردر. طاغلرده دخی اورمانلری چوق اولوب، آق وقره وصاری چام ایله کورکن، قاین، میشه وسائره آغاجلری بولنور، وخیلی کراسته واودون قطع اولنور. بو اورمانلرده ۱۲ صو حزاری واردر. محصولاتی حبوبات متنوعه ایله میوه وسبزه‌لرك انواعندن وایپك قوزه‌سندن عبارتدر. قضانك اهالیسی ۳٤٤۳۷ کشی اولوب، قسم اعظمی اسلامدر. درون قضاده ۹۰ جامع ومسجد، ٤ کلیسا، ۳ مدرسه، ۹۰ صبیان مکتبی، ۸ خان، ۳٤۱ دکان و٤ حمام موجوددر. مرکز قضادن ۲½ ساعت مسافه‌ده مشهور (چیتلی) معدن صویی چیقار. طاغلر آره‌سنده ومرکز قضادن ۵ ساعت مسافه‌ده (اویلات) اسمیله برقاپلیجه بولنوب، صویی چوق وحمامی منتظمدر.

اینه‌کول { آیدین ولایتنده صاروخان سنجاغنك آلاشهر قضاسنده ناحیه مرکزی برقصبه اولوب، آلاشهرك ۲۰ کیلومتره شرق جنوبیسنده، دمیر یول خطی اوزرنده و(قوزو) چاینك منبعنه قریب اوله‌رق کنارنده واقعدر. ۳۰۰۰ قدر اهالیسی واردر. — اینه‌کول ناحیه‌سی ۲۰ قریه‌دن مرکبدر.

اینیاس { (St. Ignace) بو اسمله خرستیانلرك اوچ عزیزی واردر:

برنجیسی حواریوندن پطرسك تلمیذی اولوب، ۶۸ تاریخ میلادیسنده آنطاکیه پسقپوسی اولمش؛ و۱۰۷ یاخود ۱۱۶ تاریخنده (ترایان)ك زماننده قتل اولنمشدر. لسان یونانیده ۷ رساله‌سی واردر. شباطك برنجی کونی یورطیسی اجرا اولنور.

— ایکنجیسی قسطنطینیه پطریقی اولوب، ایمپراطور (میخائل لوروپالات)ك اوغلی ایدی. ۸٤۶ تاریخنده پطریق اولوب، ایمپراطوریچه (تئودوره)نك برادری (بارداس)ك اوصافی ردیه‌سنی تقبیح ایتدیکیچون، نفی اولنه‌رق، ۸۷۸ده وفات ایتمشدر. تشرین اولك ۲۳نده یورطیسی اجرا اولنور.

— اوچنجیسی جزویت طریقنك موجدی اولان مشهور (اینیاس ده لویوله)درکه ۱٤۹۱ تاریخ میلادیسنده اسپانیانك شمالنده واقع (لویوله) قصبه‌سنده طوغمش؛ وبرزادکان عائله‌سنه منسوب اولدیغی حالده، ابتدا عسکرلکه سلوك ایتمش؛ و۱۵۲۱ده (پامپلونه) محاصره‌سنده مجروح اولمغله، خسته یاتمقده ایکن، الینه کچن بعض کتب دینیه‌یی مطالعه ایدرکن، بوخصوصده کندی مقاصدینه آچیق میدان بوله‌بیله‌جکنی درك ایده‌رك، فیمابعد بیوك بر زهد وتعصب کوسترمکه باشلامش؛ وقدسی زیارت ایتدکدن صکره، ۳۳ یاشنده ایکن عقائد تحصیلنه قویولوب، ابتدا اسپانیاده وبعده پارسده اوقومشدی. پروتستانلغك ترقیاتنه مانع اولمق وخرستیانلغی اقطار عالمه نشر ایتمك مقصدیله بعض رفقا ایله برجمعیت تشکیل ایدوب، بو جمعیتك طریقی پاپا اوچنجی پول طرفندن تقدیر وتحسین، واصحابنه «شرکت عیسویه شاکردانی» نامی ویریله‌رك صاحب ترجمه رئیسلری نصب اولنمشدی. بو وجهله تشکل ایدن جزویتلر طریقی کوندن کونه ترقی وتوسع ایدوب، بونلر کسب ایتدکلری نفوذ وقوت وطریقلرینك

ایجاباتندن اولان حیل ودسایسله حکمدارلری وحتی پاپانك کندیسنی‌دخی قورقوتمغه باشلامشلردر. اینیاس دەلویوله ١٥٥٦ تاریخنده وفات ایدوب، تموزك ٣١نده یورطیسی اجرا اولنور. جزویتلرك اصول ادارەسنه دائر تعلیمات قیلقلی اسپانیول لساننده بعض تألیفلری واردر.

ایوارت (Ivart) فرانسەده علم زراعته اك زیاده خدمت ایدن علمادن اولوب، انکلترە، فلنك وایتالیایه سیاحتله، بو مملکتلرك اصول زراعتنی اوکرندکدن صکرە، فرانسەده تطبیقنه چالیشوب، (لفورت)ده فن زراعتی تدریس وبو علمه متعلق برقاچ کتاب تألیف ایتمشدر. بعده (ملون) قربنده‌کی چفتلکنه چکیلوب، بو چفتلکی عموم فرانسه ایچون برنمونه چفتلکی حکمنه قومشیدی. ١٧٦٤ده (بولونیه سورمر) قصبەسنده طوغوب، ١٨٣١ده وفات ایتمشدر.

ایوان (Ivan) بو اسمله روسیەده آلتی حکمدار کلمشدر:

برنجیسی (دانیلوویچ) مخلصیله متخلص اولوب، ١٣٢٨ تاریخ میلادیسنده ایکنجی آلکساندره خلف اولەرق، ولادمیر، موسقوه ونووغورود پرنسلکارنده موسقوه‌ده بیوك دوقەسی عنوانیله وتاتارلر خاننك تابعیتی آلتنده ١٢ سنه حکومت سورمش؛ وبتون روسیه پرنسلکلرینی جمعله بردولت تشکیل ایتمکه چالیشمش ایسەده، موفق اولەمامش؛ ونهایت راهب اولوب، ١٣٥٠ده برمناسترده وفات ایتمشدر.

— ایکنجیسی ١٣٥٣ تاریخندن ١٣٥٩ تاریخنه حکومت سوروب، ساکن وصلحپرور ایدیسەده، تاتارلره برنجی اولەرق مقاومت ایدەبیلمشدر.

— اوچنجیسی (واسیلوویچ) مخلصیله متخلص اولوب، ١٤٦٢دن ١٥٠٥ تاریخنەدك حکم سورمش؛ ونووغورود ایله قزانی دخی ضبطله، وطنی تاتارلرك تحکمندن قورتارمش؛ وبتون روسیه پرنسلکلرینی جمع ایله بیوجك بردولت تشکیل، وادارهٔ ملکیه وعسکریەسنی تنسیقله، قوانین ونظامات وضع، وممالك اجنبیەدن علما وارباب هنری جلبله، دولتنك ترقیاتنه خدمت ایتمشدر. بو وجهله بیوك ایوان نامنه مستحق اولمش ایسەده، بعض حرکات غدارانەده بولنمغله نامنی لکەدار ایتمشدر. ایکنجی زوجەسی اولمق اوزره، قسطنطینیه ایمپراطورینك یکنی صوفیایی تزوج ایتمش؛ وبیزانس دولتنه مخصوص بولنمش اولان ایکی باشلی قره قوش رسمنی علامت مخصوصه اتخاذ ایدەرك، (چار) عنوانینی دخی آلمشدر.

— دردنجیسی ینه (واسیلوویچ) مخلصیله متخلص اولوب، ١٥٣٣ تاریخنده، ٤ یاشنده ایکن، والدەسنك وصایتی آلتنده، تخته جلوس ایتمش؛ و١٥٤٤ده ادارهٔ دولتی الینه آلوب، تاتارلرله، لهلیلرله واسوجله برچوق محاربەلر ایدەرك، بعضیسنده غالب وبعضیسنده مغلوب اولمشدر. تبعەسی حقنده پك چوق ظلم وغدر ایدوب، بیوك اوغلنی دخی کندی الیله قتل ایتمش؛ ومع هذا روسیەده مدنیتك ترقیسنه خدمت ایلمشدر. ١٥٨٤ده وفات ایتمشدر.

— بشنجیسی (آلکسوویچ) مخلصیله متخلص اولوب، ١٦٦١ده طوغمش، و١٦٩٦ده وفات ایتمشدر. کور ودیلسز اولدیغی حالده، ١٦٨٢ تاریخنده بر آز وقت برادری برنجی پترو وهمشیرەسی صوفیا ایله مشترکاً ویالکز اسماً حکومت سورمشدر.

— آلتنجیسی (آنطونوویچ) مخلصیله متخلص اولوب، پدرینك خالەسی (آنه ایوانووه) نك وفاتی اوزرینه، ١٧٤٠ تاریخنده، ٣ آیلق اولدیغی حالده، (بریان) دوقەسنك وصایتی تحتنده ایمپراطورلغی اعلان اولنمش ایسەده، ١٧٤١ده قوتلی بر فرقه بیوك پترونك قیزی الیزابتی تخته اجلاس ایتمکله، کوچك ایوان حبس اولنەرق، ٢٣ یاشنه قدر محبسده یاشامش؛ و١٧٦٢ده محافظەسنه مأمور اولانلر طرفندن قتل اولنەرق، بو جنایت او وقت حکومت سورن ایکنجی قاترینه‌یه اسناد اولنمشدر.

ایوانِ کسری بغدادك ٢٨ کیلومترە جنوب شرقیسنده ودجله‌نك ساحل یسارنده یعنی شرقنده کائن مدائن (یعنی اسکی قتیسیفون) خرابەلرنده واقع بر بیوك سرای ویرانەسیدر. بو سرای شاپور ذوالاکتاف وبر روایتده نوشیروان ویا خسرو پرویز طرفندن بنااولنەرق، ١٥٠ ذراع طول، ٩٠ ذراع عرض و٨٠ ذراع ارتفاعنده ایدی. غایت مصنع اولوب، جسیم مرمر طاشلرندن مصنوع وایچی انواع رسملر وهیکللرله مزین ایدی. سعد بن عباده الیله هجرت نبویەنك ١٦ سنەسنده مدائن فتح اولندقده، عساکر مسلمین بو

ایوانده نماز قیلشلردر. بعده خراب اولوب، ابو جعفر منصور بغدادی تأسیس ایتدیکی وقت، بونی هدم ایله طاشلرینی وستونلرینی بغدادك بناسنه قوللانمق ایستمش ایسه‌ده، هدمنك بیله خیلی زحمت ومصرفه متوقف اولدیغنی کوره‌رك، بوندن صرف نظر ایتمشیدی. یاقوت حموی کندی زماننده یعنی یدنجی قرن هجریده بو ایوانك بسبتون ییقلمش، ویالکز طاق کسری دنیلن بر قبه‌سنك باقی قالمش اولدیغنی بیان ایدیور. بو سببه مبنیدر، که محل مذکور الیوم (طاق کسری) اسمیله معروفدر. ایوان مذکورك حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمزك ولادتلری کونی چاتلامش اولدیغنی مرویدر. یالکز (ایوان) دخی دیرلر.

ایوانیه { (یاخود ایوانیه) یدنجی قرن هجری اوائلنده آذربایجان جهتنه مستولی اولوب، اطرافی نهب وغارت ایتمش بر ترك طائفه‌سیدر، که جلال الدین خوارزمشاهك کرجستان واخلاط طرفلرنده فتوحاتیله اشتغالنی فرصت اتخاذ ایده‌رك، بروقت آذربایجان اهالیسندن ویرکی دخی آلمش، وممتنع العبور طاغلرده تحصن ایتمشلر دیسه‌ده، مشارالیه جلال الدین ٦٢٣ ده اوزرلرینه عسکر سوق ایده‌رك، تارومار ایتمشدر.

ایوب { علیه السلام (Job) انبیاء بنی اسرائیلدن اولوب، هرنه قدر حضرت موسادن اسکی اولدیغی، ومیلاد عیسادن ١٨٠٠ سنه اول وفات ایلدیکی مروی ایسه‌ده، اقوای احتمالاته کوره میلاد عیسادن ٨ قرن اول یاشامشدر. فلسطینك جنوب جهتنده وجزیرة العرب حدودنده دنیایه کلوب، قومنی وحدت الهیه تصدیقنه دعوت ایتمش ایسه‌ده، یالکز ٧ کشی ایمانه کلمشیدی. کندیسی کلیتلی حیوانات واملاکه مالك اولوب، اون اوغلی دخی وار ایکن، من طرف الله امتحان ایچون، اوغللری وفات ایدوب، بتون حیوان واموالنی دخی غائب ایتدکدن صکره، پك دهشتلی بر مرضه مبتلا اولوب، قوردلر جسمنی یکدکه اولدقلری حالده، اصلا شکایت ایتمیوب، جناب حقه شکر ایتمکدن فارغ اولمدیغیچون، جناب حق کندیسنه یکیدن واولکندن زیاده اموال واولاد احسان ایتمشدر. بو لطف الهیه مظهریتنده ٧٠ یاشنده اولوب، ١٤٠ سنه دها یاشادیغی مروی ایسه‌ده، ٧٠ سنه دها که جمعاً ١٤٠ سنه یاشامش اولسه کرکدر. صبرده ضرب مثل حکمنه کچمشدر. توراتك بر سفری نبی مشارالیهك بیان احوالنه مخصوصدر.

ایوب { (ابن بشیر انصاری) بر روایتده صحابه‌دن ودیکر بر روایتده تابعیندن اولوب، بعض احادیث شریفه نقل وروایت ایتمشدر. — (ایوب بن مکرز) اسمیله صحابه‌دن دیکر بر ذات دها بولندیغنی ابن شاهین ذکر ایدیور.

ایوب { (نجم الدین — بن شادی) دولت ایوبیه‌نك مؤسسی اولان صلاح الدین یوسفك پدری اولوب، اسدالدین شیرکوهك برادریدر. بو ایکی برادر اکراد زواده‌دن اولوب، آذربایجانده (دوین) قصبه‌سنده طوغمش؛ وعراقه کلوب، بغداد شحنه‌سی مجاهد الدین بهروزك خدمتنه کیرمشلردی. ایوب بونك طرفندن تکریت محافظلغنه تعیین اولنه‌رق، برادرینی دخی برابر آلمشدی. عمادالدین زنکی منهزماً مذکور قلعه‌یه اوغرادیغنده، ایوبدن پك چوق اکرام واعزازه مظهر اولمش؛ وبو مناسبتله، مؤخراً اسدالدین شیرکوهك بر آدم قتل ایتمسی اوزرینه، کندیلری تکریتدن اخراج اولندقلرنده، مشارالیه عمادالدین زنکینك یاننه کیتمشلردی. ایوب بونك طرفندن بعلبك محافظلغنه تعیین اولنمش؛ وعمادالدینك وفاتندن صکره اوغلی نورالدین محمودك خدمتنده بولنوب، اك بیوك امراسی صره‌سنه کچمشدر. اوغلی صلاح الدینك مؤخراً تأسیس ایتدیکی دولته بونك نامنه نسبتله (دولت ایوبیه) نامی ویرلمشدر.

ایوب { (ملك صالح نجم الدین —) مصرده حکومت سورن ملوك ایوبیه‌نك یدنجیسی اولوب، برادری ملك عادل الصغیرك حبسندن صکره، ٦٣٧ تاریخنده تخته چیقمش، وعادل وشجیع بر پادشاه اولوب، قاهره‌ده بین القصرینده ٤ بیوك مدرسه وبولاق مقابلنده روضه‌ده دخی (بحریه) نامیله بر قلعه بنا ایتمش، وایچنه بیك نفر آق قول قویمشیدی، که بونلره (ممالیك بحریه) نامی ویریلوب، ایچلرندن بعضلری مؤخراً سلطنته نائل اولمشلردر. آخر عهدنده فرنکلر دمیاطی ضبط ایدوب، قاهره‌نك اوزرینه دخی هجوم ایتمکله، صاحب ترجمه منصوره‌ده کندولریله حرب ایتمکده ایکن، ٦٤٧ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ایوب { استانبول سوری خارجنده وخلیج قسطنطینیه‌نك غرب طرفنده بر بیوك محله اولوب، اصحاب کرامدن مهماندار حضرت نبوی ابا ایوب انصاری حضرتلرینك اوراده مدفون بولندیغی اصحاب کشفدن خبر ویرلمش، وفاتح طرفندن تربه‌سیله یاننده بر جامع شریف تأسیس ایدلمش اولدیغندن، (ابا ایوب)دن غلط اوله‌رق، بو محله‌یه (ایوب) دینمشدر.

ایوب ابرش { خلفای عباسیه زماننده‌کی اطبای سریانیه‌دن اولوب، طب وحکمته متعلق بعض کتب یونانیه‌یی سریانی وعربی لسانلرینه ترجمه ایتمشدر. معتز خلیفه‌نك طبیبی ومنظوری اولان ابراهیم بن ابرش بونك اوغلی ایدی. —— (ایوب رهاوی) دخی خلافت عباسیه زماننده کتب یونانیه‌یی عربی وسریانی‌یه ترجمه ایدن اطبای سریانیه‌دندر.

ایوبیلر { (دولت ایوبیه) مصرده دولت فاطمیه‌نك انقراضندن صکره تشکل ایتمش بر دولت اولوب، ۵٦۷ تاریخندن ٦٤۹ تاریخنه‌دك ۸۲ سنه دوام ایتمشدر. بو دولتك مؤسسی اولان صلاح الدین یوسف بن ایوب عمجه‌سی اسدالدین شیرکوهك معیتنده موصل اتابکانندن نورالدین محمود بن زنکی طرفندن اهل صلیبه قارشی امداد ایچون مصره کوندریلوب، فاطمیونك اخیری اولان عاضد‌لدین اللهك وزیری ومدبر اموری اولمشیدی. بونك وفاتنده صلاح‌الدین وزارته وارث اولوب، ۵٦۷ تاریخنده عاضد دخی بلا وارث وفات ایتمکله، صلاح‌الدین تخت سلطنته چکوب، دولت ایوبیه‌یی تأسیس ایتمشدر. ۵٦۹ ده مشارالیه نورالدین دخی وفات ایتمکله، صلاح‌الدین عسکر چکوب، شامی وجزیره وسائر اوطرفلری ضبط ایده‌رك، ممالکنی توسیع، ایتمش؛ واهل صلیبه قارشی اولان شانلی فتوحاتیله وعدل وحقانیتیله شهرت قزانمشدر. صلاح‌الدینك وفاتندن صکره، اوغللریله برادرلری ویکنلری والی بولندقلری یرلرده اعلان استقلال ایله، شام، حمص، حما، حلب وحصن کیفده وسائر او طرفلرده دولت ایوبیه‌نك شعبه‌لری ظهور ایتمکله، اصل دولت ایوبیه یالکز مصر وبعض سواحل شام قالمشیدی. مع هذا شعبه‌لردن اکثرینك مصرده‌کی ملوك ایوبیه‌یه تابعیت واطاعتلری وار ایدی. بو دولتك بر شعبه‌سی دخی یمنده حکومت سورمشدر. مصرده سلطنت سورن ایوبیلر بروجه زیردر :

صلاح‌الدین یوسف بن ایوب	عن	۵٦۷	الی	۵۸۹
ملك عزیز عمادالدین بن صلاح‌الدین	»	۵۸۹	»	۵۹۵
محمد منصور بن عمادالدین	»	۵۹۵	»	۵۹٦
ملك عادل سیف‌الدین ابوبکر بن ایوب	»	۵۹٦	»	٦۱۵
ملك کامل ناصرالدین محمد بن سیف‌الدین	»	٦۱۵	»	٦۳۵
ملك عادل صغیر ابوبکر بن ناصرالدین	»	٦۳۵	»	٦۳۷
ملك صالح نجم‌الدین ایوب بن ناصرالدین	»	٦۳۷	»	٦٤۷
ملك معظم تورانشاه بن نجم‌الدین	»	٦٤۷	»	٦٤۸
ام الخلیل شجرة الدر ام ولد ملك صالح	»	٦٤۸	»	٦٤۸
ملك اشرف مظفر الدین موسی بن یوسف	»	٦٤۸	»	٦٤۹

ایوبیلر مصردن شیعیلکی قالدیروب، مذهب شافعی اوزره قضاة تعیین ایتمشلردی. یدنجیلری اولان ملك صالحك ایجاد ایتدیکی ممالیك بحریه اوجاغی کیتدکجه قوت ونفوذ پیدا ایده‌رك، ملوك ایوبیه‌یی عزل وتعیینه مقتدر اولدقدن صکره، هنوز طفل اولان ملك اشرفی عزل ایدوب، کندی رئیسلری ومشارالیهك اتابکی عزالدین ایبکی تخته اجلاس ایتمش؛ وبو وجهله دولت ایوبیه‌یه ختام ویرمشلردر. شعبه‌لرندن شام ویمن شعبه‌لری بوندن اول منقرض اولمش؛ حمصده‌کی دها بر مدت وحما وحلبده‌کیلر دها خیلی زمان بقا بولمش؛ وهله حصن کیفده‌کی شعبه هپسندن صکره باقی اولوب، ۸٦۵ ده انقراض بولمشدر.

دولت ایوبیه شعباتندن اك مشهورلرینك مدت حکومتلری بروجه زیردر :

حمصده‌کی شعبهٔ ایوبیه	عن	۵۱۵	الی	٦٦۱
یمنده‌کی »	»	۵٦۹	»	٦۲٦
حلبده‌کی »	»	۵۷۹	»	٦۹۱
حصن کیفده‌کی »	»	۵۸۲	»	۸٦۵
حماده‌کی »	»	۵۸٦	»	۷٤٦
شامده‌کی »	»	٦۱۵	»	٦٤٤

ایوتوت { (Yvetot) فرانسه‌نك «آشاغی سینه» ایالتنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، (رون)ك ۲۸ کیلومتره شمال غربیسنده واقعدر. ۸۳۸٦ اهالیسی، چوخه، قطیفه، کودری وسائره فابریقه‌لری وحبوباتله حیوانات تجارتی واردر.

ایورانیه { (Vranja) اخیراً صربیه‌یه ترك اولنان بر قصبه اولوب، موراوه نهرینك ۱½ کیلومتره قدر غربنده، دمیریول خطی اوزرنده، نیشك ۹۰ کیلومتره جنوبنده واسکوبك ۷۰ کیلومتره شمال شرقیسنده واقعدر. ادارهٔ عثمانیه

زمانده ۸۰۰۰ اهالیسی وار ایدیسه‌ده، اکثری اسلام اولوب، هجرت ایتدکلرندن، شمدی خیلی آزالمش اولسه کرکدر. اطرافنك اهالیسی دخی اکثریت اوزره اسلام وآرناود اولوب، عثمانلی طوپراغنه هجرت ایتمشلردر.

ایورندی { خداوندکار ولایتنده قره‌سی سنجاغنك بالیکسری قضاسنده ناحیه مرکزی برکوچك قصبه اولوب، بالیکسرینك ۳۰ کیلومتره غرب جنوبیسنده واقعدر. — ناحیه‌سنك ۱۱۸۵۰ نفوسی اولوب، یالکز ۲۶۰ قدری خرستیان وقصوری اسلامدر. درون ناحیه‌ده ۲۰ جامع، ۲ مسجد، ۱ مدرسه، ۱ کلیسا ۲۰ مکتب واردر. مرکز ناحیه‌دن ٤ ساعت مسافه‌ده دره‌لی طاغ قریه‌سنده برقاپلیجه واردر.

ایوریا { (Ivrée) ایتالیانك شمالنده (تورینو)نك ٤٩ کیلومتره شمالنده مرکز قضا ومستحکم برقصبه اولوب، ۹۰۰۰ اهالیسی واپکلیك فابریقه‌لریله پینیر تجارتی واردر.

ائول { یاخود ائولوس (Eole‘Æolus) اساطیر یونانیه‌ده روزکارك الهی اولوب، دکیز الهی نپتونك اوغلی زعم اولنوردی. سیجلیانك شمالنده‌کی (لیپاری) آطه‌لرینه بوکا نسبتله «جزائر ائولیه» (Iles-Eoliennes) دیرلردی.

ائولیا { یاخود ائولیده (Eolie,Eolide) زمان قدیمده آناطولینك ادرمید وآیوالق قلعه برغمه جهتی سواحلنه ویریلن اسم اولوب، یونانیلرك منقسم بولندقلری درت قومدن (ائولیان)لر بو خطه‌یه هجرت وتوطن ایتمش اولدقلرندن، بو اسمله تسمیه اولنمشیدی. مدللی آطه‌سیله بوخچه آطه دخی بو خطه‌یه مربوط ایدی.

ائولیان { (Eoliens) اسکی یونانیلرك منقسم بولندقلری درت قومك بری اولوب، بونلر الك اول تسالیانك جهت شمالیه‌سنده ساکن بولنمش ایکن، کیتدکجه جنوبه طوغری اینه‌رك، نفس یونانك وموره شبه جزیره‌سنك بعض یرلرینه یایلمشلر. سه‌ده، قبل المیلاد ۱۱۸۹. تاریخندن ۱۱۲۰ تاریخنه دك (یونیان)لر و(دوریان)لر طرفندن تعقیب اولنه‌رق، آناطولی سواحل غربیه‌سنك جهت شمالیه‌سنه هجرته مجبور اولمشلر، وبو محله (ائولیا) نامنی ویرمشلردی. لسانلری لسان یونانی شعباتنك الك زیاده لاتینجه‌یه مشابهی اولوب، (سافو)، پیندار ودیکر بعض شاعرلرك آثار موجوده‌سی بو لساندهدر.

ائون { بومونلی — (Eon de Beaumont) فرانسه‌ده اون سکزنجی قرن میلادیده حنثالغیله شهرت بولمش برآدم اولوب، ۱۷۲۸ده طوغمش، و۱۸۱۸ده وفات ایتمشدر. صقالی، بیتمی اولمیوب، سیماسی دخی قادین سیماسنه مشابه وکوزل اولدیغندن، فرانسه قرالی اون بشنجی لویی طرفندن قادین قیافتیله روسیه ایمپراطوریجه‌سی الیزابت یانه کوندریله‌رك، ایمپراطوریجه‌نك توجهنی قزانمش، وایکی دولت آره‌سنده مناسبات دوستانه‌نك تزایدینه خدمت ایتمشدر. بعده ینه ارکك قیافتنه کیروب، عسکرلکده وبعض سفارت مأموریتلرنده خدمت ایتدکدن صکره، قرال طرفندن الی النهایه قادین قیافتنده کزمکه اجبار اولنمشدر. تاریخ وسیاسیات وعلم ثروته متعلق برطاقم آثاری واردر، که ۱۳ جلد اوزره جمع ونشر اولنمشدر. — (اتوآله‌لی ائون) اسمنده دخی اون ایکنجی قرن میلادیده فرانسه‌ده برآدم ظهور ایدوب، حاشا ابن الله اولمق ادعاسنده بولنمش؛ وکندیسنه تابع اولانلرله برابر بر چوق خسارات ایتدکدن صکره، عندالمحاکمه مجنون اولدیغی تبین ایده‌رك، حبس اولنمش، ومحبسده اولمشدر.

ایویسه { (Iviça) اسپانیانك آق دکیزده‌کی (بالیاره) آطه‌لرینك الك غربیسی اولوب، طولی ٤۰ وعرضی ۲۰ کیلومتره واهالیسی ۲۲۰۰۰ کشیدر. اورمانلری ودره‌لری چوق اولوب، اراضیسی منبت، وهواسی لطیفدر. — مرکزی دخی بو اسمله مسمی بر قصبه اولوب، ۵۵۰۰ اهالیسی وکوزل برلیمانی واردر.

(باب الهمزه‌نك صوکی)

ب

(باب الباء فصل الالف الخ)

باآدر (Baader) آلمانیا حکماسندن اولوب، ۱۷٦۵ ده مونیخـده طـوغمش، و۱۸٤۱ده وفات ایتمشـدر. ابتدا علوم طبیعیه ایله اوغراشمش ایکن، بعده فلسفه‌یه سلوکله، حکمتی دینه تطبیق ایتمکه چالیشـه‌رق، متصـوفانه بعض اثرلر یازمشدر.

باب (یاخود باب جبول وقدیماً باب بزاعه) حلب ولایت وسنجاغنده قضا مرکزی برقصبه‌اولوب، حلبك ۳۷ کیلومتره شرقنده واقعدر. ۲۵۰۰ اهالیسی، بر رشـدیه مکتبی، بر مدرسه‌سی، بیوجك برجامعی وچارشوسی واردر. یاقوت حموی زماننده بو قصبه‌ده پك چوق بزنسج اولنوب، دمشق ومصره نقل اولاندیغـنی بیـان ایدیور . باغ وباغچه ومسیره‌لری چوق اولوب، غایت نفیس نار ویاطلجان حاصل اولور.— باب قضـاسی، ابوفلفل، ایلبکلو ومنبج تحتانی ناحیـه‌لرینی دخی حاوی اولدیغی حالده، ۱۹۲ قریه‌دن مرکب اولوب، اهالیسی ۳۰۰۰۰ کشی‌یه قریبدر؛ وهمان جمله‌سی مسلم اولوب، اکثری عرب وبعضلری کرد وترکدر. محصـولات ارضیه‌سی هرنوع حبوباتله میوه وسبزه‌لرك انواعندن، معمولات صناعیه‌سی کلیم، سجاده، بچه کبی شیلرله قوزو دریسی کورکندن عبارتدر. درون قضاده ۱۸ مکاتب صبیان واردر. بوقضاده محیط دائره‌سی ۱۸ ساعتـده دور اولنور برطوزلی کول بولنـوب، سـنوی بش ملیون قیه قـدر طوز چیقـاریلور؛ وبوطوز پك بیـاض ولذیذدر.

باب (سید علی محمد) قرن سابقده شیرازده ظهور ایله بریکی مذهب احداثنه چالیشمش برآدمدر، که تصوف ایله فلسفه‌یی مزج ایدن (شیخ احمد زین‌الدین احسائی) تلامذه‌سندن عالم برذات اولوب، مدت مدیده تحصیل ومطالعه ایله وقت کچیردکدن صکره، برقاچ سنه قلندرلکه وسکوته طاله‌رق، اصلا لقردی سویلمکسزین، ایران وهند طرفلرنده طولاشمش، وبرایکی دفعه حجه کیتمشیدی. نهایت شیرازه عودتله، تصارلدیغی مذهبی اورته‌یه قویه‌رق، وخلقی دعوت ایده‌رك، برچوق آدملر کندیسنه تابع اولمشیدی. شیرازده بربیوك جامعی کعبه وقبله اتخاذ ایده‌رك، یالکز صباح وقتی ایکی رکعت نمازی وسنه‌ده برآی اوروجی فرض اتخاذ ایتمشیدی. بابیلر عندنده کندی مذهبلرنده بولنمیانلرك هدر دمی حلال اولدیغندن، بونلر تکثره باشلایجه، ایرانك برقاچ یرنده عصیان ایتمکله، ایران دولتی استیصاللرینی لازم کوره‌رك، برچوق محاربه‌دن صـکره، نهایت ۱۲٦٦ تاریخنده باب طوتیلـوب، تبریزده ۱۸ آی حبس اولندقدن صکره، اعدام اولنمشدر. آنجق مذهبی کیتدکجه توسع ایده‌رك، (قرة العین) دینمکله مشهوره غایت حسـنی بر قادین قوجه‌سندن آیریله‌رق، وتسترّی رفع ایده‌رك، ذاتاً پك عالمه وفصیحه اولـدیغندن، مؤثر نطقلرله خلقی دعـوته شروعله، کندینی بابك خلیفه‌سی اعلان ایتمشـیدی. ایران دولتی بابیلری پك شدتلی عقوباته دوچار ایدوب، نهایت قرةالعینی دخی اخذله، حیاً احراق ایتمشـدر. بابك تلامذه‌سندن (یحیی صبح ازل) ایله برادری (میرزا حسین بها) بغداده قاچوب، ممالك عثمانیه‌ده دخی مذهب باطللرینی نشره چالیشدقلرندن، طوتیلوب، بری قبریسه ودیکری عکایه نفی اولنمشـدر. بابك «بیان» عنوانیله عربی وفارسی مسجع عباره‌لری حاوی برکتابی واردر، که حاشـا کتب سماویه‌دن اولـدیغنی ادعا ایدردی.

بابا بیغا سنجاغنك آیواجق قضاسـنده وآناطولینك الگ غربی نقطه‌سی اولان بابابرونی

قربنده بر قصبه اولوب، ۴۰۰۰ اهالیسی وکوچك
لكن صاغلام لیمانی واردر. بو قصبه‌ده وقتیله مشهور
یتاغان بیچاقلری اعمال اولنوردی. — بو اسمله تسالیاده
یکیشهرك ۱۵ کیلومتره شمال شرقیسنده وکوستم
نهرینك جنوبی کنارنده دخی برکوچك قصبه بولنوب،
۲۰۰۰ اهالیسی واردر.

بابا اسحاق { قرهمانلی برملحددر، که ۶۳۷ تاریخنده آناطولیده نبوت
ادعاسنه قالقیشوب، کندیسنه تابع اولان بر کروه
سبکمغزان ایله توقاد وآماسیه جهتلرینی یغما ایتمکده
ایکن، ملوك سلجوقیه‌دن کیخسروك کوندردیکی عسکر
طرفندن طوتیلوب، اعدام اولنمشدر.

بابا اسکی { (یاخود بابا اسکیسی ونام دیکرله بابای عتیق) ادرنه ولایتنك قرق
کلیسا سنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، قرق
کلیسانك ۳۰ کیلومتره جنوب غربیسنده، ادرنه‌نك
۵۰ کیلومتره شرق جنوبیسنده ودمیر یول خطنك
۱۰ کیلومتره شمالنده واقعدر. ۳۰۰۰ قدر اهالیسی
اولوب، اسلام، بلغار ورومدن مرکبدر. — قضاسی ۳۳ قریه‌دن مرکب اولوب، اراضیسی منبت
ومحصولداردر.

بابا برونی { آناطولینك اك غربی نقطه‌سی اولوب، آطه‌لر دکیزنده بیغا
سنجاغنك منتهای جنوب غربیسنده ومدللی جزیره‌سنك
قارشیسنده وبابا قصبه‌سنك یاننده جنوب غربی‌یه
طوغری ممتد اولور. برونك اوجی ۲۳° ۴۴′ طول
شرقی ایله ۳۹° ۲۸′ عرض شمالیده واقعدر.

بابا رتن هندی { (ابو الرضا) آلتنجی قرن هجریده یاشادیغی حالده،
حضرت عیسی (عم) زمانندن بری برحیات بولندیغنی
وصحابهٔ رسول الله (صلعم) زمره‌سنه داخل اولمش
اولدیغنی ادعا ایتمش برآدمدر.

بابا طاغ { دوبریجه‌ده سلستره‌نك ۱۳۰ کیلومتره شمال شرقیسنده مستحکم
بر قصبه اولوب، ۱۰۰۰۰ اهالیسی واردر. تجارتگاه بر قصبه اولوب، اسکله‌سی قره‌کرماندر.
ادارهٔ عثمانیه زماننده ۵ جامع و۱ مدرسه‌سی وار
ایدی. هواسی آغیردر.

بابا طاغی { آیدین ولایتنك دکزلی سنجاغنده بربیوك طاغدر، که دکزلی
شهرینك جنوب غربیسندن باشلایه‌رق، (مندرس)
ایرماغی مجراسیله متوازیاً غربه طوغری ممتد اولور.
جنوب شرق جهتندن بوزطاغله کسب ارتباط ایدیور.

بابا فغانی { مشاهیر شعرای ایراندن اولوب، شیرازلی اولدیغی حالده، اکثر
عمرینی خراسان وعراقده کچیرمش؛ واوزون حسنك
اوغلی سلطان یعقوبك خدمتنده بولنمش؛ و۹۲۵ تاریخنده خراسانده وفات ایتمشدر. اشعاری کوزل
اولوب، ۶۰۰۰ بیتی حاوی مرتب دیوانی واردر.
شو بیت جملهٔ اشعارندندر :

فراموشم شود چندان کزو بیداد می آید
ولی فریاد ازآن ساعت‌که یك یك یاد می آید

باب الابواب { بحر خزرك ساحل غربیسنده وقافقاس طاغلرینك اتکنده
واقع (دربند) شهرینه عرب جغرافیونی طرفندن ویریلن
اسمدر. (الباب) اسمیله دخی مذکوردر. [«دربند»
ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

باب المندب { بحر احمر ایله عدن کورفزی آره‌سنده وجزیرة العربك منتهای
جنوب غربیسیله آفریقا ساحلی بیننده بر بوغاز اولوب،
۲۶ کیلومتره وسعتی واردر؛ واورته‌سنده بولنان
(بریم) ونام دیکرله (میون) آطه‌سیله بعض جزائر صغیره
طرفندن ایکی‌یه آیرلمشدر. جزیرهٔ مذکوره ایله یمن
ساحلی آره‌سنده اولان قسمی طار وصیغ اولوب،
او بر جهتی کنیش ودریندر. جزیرة العرب ساحلنده
آطه‌نك قارشیسنده (رأس منهلی) اسمیله بر برون بولنوب،
۱۲° ۴۱′ ۱۰″ عرض شمالی ایله ۴۱° ۶′ ۲۲″
طول شرقیده واقعدر. آفریقا ساحلنده دخی جزیره‌نك
قارشیسنده (رأس سجان) اسمیله بر برون واردر.
انکلتره دولتی مذکور جزیره‌یی الده ایدوب، اوزرنده
استحکامات انشا وعسکر اقامه ایتمکله، بوغازه مالك
اولمشدر.

بابای عتیق { [«بابا اسکی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

باب جبول { وباب بزاعه [«باب» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بابر { (ظهیر الدین محمد — بن میرزا عمر شیخ بن سلطان ابو سعید بن میرزا محمد بن
امیران شاه بن تیمورلنك) ۸۸۸ تاریخنده طوغوب،
۸۹۹ تاریخنده واقع پدرینك وفاتنده فرغانه حکومتنه

وارث اولمش؛ و ۱۱ سنه اوزبك وتاتار ملوكيله محاربه ایدوب، نهایت ثبات ایده‌میه‌جکنی آکلامغله، کابل وقندهار طرفلرینه اینه‌رك، افغانستانی ضبط ایتمش؛ و ۲۲ سنه اورالرده حکومت سوردکدن صکره، هندستانی فتح ایتمکی تصمیم ایده‌رك، ابراهیم لودی‌یی مغلوب ایتمکله، ۹۳۲ تاریخنده مظفراً دهلی‌یه داخل اولمش؛ وبو وجهله هندستانده (مغول دولتی) نامیله معروف بر بیوك دولت تأسیس ایتمشدر، که ۱۲٦٤ تاریخنه‌دك ۳۳۲ سنه سوروب، حکمدارلری ایچنده اکبرشاه واورنك زیب کبی نیجه بیوك پادشاهلر کلمشدر. بابر هندستان وافغانستانده برچوق یوللر وکاروانسرایلر وسائر اسباب معموریت وجوده کتیرمشدر. دهلیده دخی ۵، که جمعاً ۳۸ سنه سلطنت سوردکدن صکره، ۹۳۷ تاریخنده ٤۹ یاشنده وفات ایتمشدر. عالم وادیب بر ذات اولمغله، کندی فتوحات واجراآتنی وترجمهٔ حالنی کندیسی چغتای لساننده «توزك بابری» عنوانیله یازمشدر. شایان مطالعه ومستحق تحسین اولان بو اثری مؤخراً احفادندن اکبر شاهك امریله عبدالرحیم خان طرفندن فارسی‌یه ترجمه اولندیغی کبی، اخیراً انکلیزجه‌یه دخی ترجمه ونشر اولنمشدر. بابر ابتدا (جمنه) ده (نور افشان) دینان بر باغچه‌نك ایچنده دفن اولنمش ایسه‌ده، شاهجهان زماننده کمیکلری کابله نقل اولنه‌رق، شهر خارجنده مکمل بر تربه‌نك ایچنه وضع اولنمشدر. بیوك اوغلی (همایون شاه) خلفی اولمشدر.

بابر } (مرزا — بن بایسنغر بن شاهرخ بن تیمورلنك) جدی شاهرخك وفاتنده یعنی ۸۵۰ تاریخنده اردویی غارت ایدوب، استراباد جهتنه قاچمشیدی. ۸۵٤ده، مرزا الغ بکك ومتعاقباً اوغلی عبداللطیفك وفاتی اوزرینه، خراسانی ضبط ایدوب، هراتده تخت نشین اولمش؛ وبرادری سلطان محمدله برچوق منازعه‌لر ومحاربه‌لر ایده‌رك، ۷ سنه حکومت سوردکدن صکره، ۸٦۱ده، ۳٦ یاشنده اولدیغی حالده، مشهدده وفات ایتمشدر. وفاتندن صکره خراسان آنف‌الترجمه بابر شاهك بیوك پدری سلطان ابوسعیدك الینه کچمشدی. صاحب ترجمه ادیب وشاعر بر ذات اولوب، شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

کفتم بیاچه چاره کنم درغمم تو کفت
اینجا جزآن که جان بسپارند چاره نیست

باسیر } اهوازده برقصبه اولوب، مشاهیر علمادن بعض ذواتك وطنی بولنمش اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

بابك } ساسانیلر دولتنی تأسیس ایدن (آردشیر بابکان)ك قان پدری ویا بیوك پدری اولوب، ایران ملوك طوائفندن ایدی. وبر روایتده کیانیان سلاله‌سندن بر چوبان اولوب، آردشیر بونك اوغلی ایدی.

بابك } مأمون خلیفه‌نك زماننده ظهور ایتمش بر زندیقدر، که قتل وزنا وسائر محرماتی مباح ایده‌رك، یکی برمذهب چیقارمش؛ وبرچوق خلق کندیسنه تابع اولوب، (بابکیه) و (فرخیه) تعبیریله یاد اولنورلردی. بابك (بذر) قصبه‌سنی مرکز وملجأ اتخاذ ایده‌رك، ۲۰ سنه قدر مقاومت ایتمش؛ واطرافه صارقندیلق ایده‌رك، برچوق غنائم واسرا طوپلامشیدی. نهایت معتصمك زمان خلافتنده و ۲۲۳ تاریخنده (افشین) نام قاعد طرفندن طوتیلوب، بغداده کوندرلمکله، اعدام اولنمشدر. بوکا کندی طائفه‌سی (بابك فرخ) دیرلردی.

بابکان } [«آردشیر بابکان» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بابل } (Babylone) اسکی کلدانیلرك مرکزی اولان جسیم ومشهور برشهر ایدی، که زمان قدیمده دنیانك اك بیوك، اك معمور واك مزین شهری اولوب، بر بچق ملیوندن زیاده اهالیسی بولنمش اولدیغی مظنوندر. بو شهر بغدادك مؤسس بولندیغی محلك ۹۳ کیلومتره جنوبنده و (حله) قصبه‌سی جوارنده اوله‌رق، فراتك ایکی کنارنده و ۳۲° ۱۹′ عرض شمالی ایله ٤۲° طول شرقیده واقع ایدی. اك اول نمرود طرفندن بنا اولنه‌رق، ایچنده شمسدن کنایه اولان (بعل) معبودینه مخصوص بیوك برمعبد وبو معبدك مرتفع برقله‌سی وار ایدی، ویاخود معبدك کندیسی مرتفع بر قله صورتنده ایدی، که نمرود قله‌سی دینمکله مشهوردر. بو وجهله بر چوق وقت کلدانیلرك مرکزی بولندقدن صکره، آثوریلر حکمداری (بلوس) طرفندن فتح اولنه‌رق، آثوریلر طرفندن پایتخت اتخاذ اولنمش، واصل آثوریلرك مرکزی اولان (نینوی) شهرینك خرابندن صکره اهمیتی برقات دها آرتمشیدی. مشهور بخت نصر تخریب ایتدیکی بیت مقدسدن وسائر معبد وسرایلردن برچوق ذی‌قیمت

شیلر کثیره‌رك بعل معبدینی برقات دها تزیین ایتمش
اولدیغی کبی، کندینه مخصوص برطاقم سرایلر، قلعه‌لر،
خندقلر وسائره علاوه ایده‌رك، بابلی معموریتك درجهٔ
علیاسنه ایصال ایتمشیدی. بابل اهالیسنك سفاهتلری
مدنیتلری نسبتنده اولوب، اخلاقلری پك بوزوق
ایدی. بو شهری خیلی تدنی ایتدکدن صکره کورمش
اولان ابوالمورخین یونانلی (هرودوت) ایله سائر اسکی
مورخلرك بو بابده‌کی تعریف وتوصیفلری محیر عقول
اوله‌جق صورتده‌در؛ وهر نه قدر مبالغات ملحوظه
تنزیل اولنسه، ینه بابلك پك جسیم وپك معمور برشهر
بولنمش اولدیغی آکلاشیلیر. محیط دائره‌سی ٤٠ کیلو.
متره‌دن زیاده اولوب، برخندقله وایکی سورله محاط
ایدی؛ ٢٥٠ برجی وار ایدی. سورلرینك کنیشلکی
بر درجه‌ده ایدی، که روایته کوره اوستلرنده ایکی صره
دکان وسائر ابنیه بولندقدن صکره آره‌دن یانه درت
آرابه چکه بیلیردی. شهرك یوز قپوسی اولوب، قنادلری
تونجدن ویا تونج قاپلامه تخته‌دن ایدی. هر ایکیسی
بربرلرینه مقابل اولان بوقپولرك آره‌لرنده غایت مستقیم
وواسع سوقاقلر بولنوب، بوسوقاقلر شهری طولاً
وعرضاً ٢٧٠ قدر مربع قسملره تقسیم ایدیوردی.
غرائب سبعهٔ مشهوره‌دن اولمق اوزره، بابلك «معلق»
تعبیر اولنور باغچه‌لری وار ایدی، که ابنیه‌نك داملری
اوزرنده یاپلمش باغچه‌لردن عبارت اولوب، بو
باغچه‌لرده جسیم آغاجلر بیله یتیشدیرلمشیدی. سحارلر
مملکتی اولمغله شهرت بولمسی ده عمرانه واهالیسنك
تفننی ومدنیتنه بر دلیلدر. فرات نهری ویاخود بونك
بر شعبه‌سی شمالدن بابله کیروب، اورته‌سندن
کچدکدن صکره، جنوبندن چیقار ایدی. ایران ملو.
کندن مشهور جهانکیر کیروس (که کیخسرو ویاخود
کاوسدر) بو شهری محاصره ایتمش ایسه‌ده، سور
وقلعه‌لرینك متانتی جهتیله فتحنه مقتدر اوله‌میوب،
نهایت فراته شهرك خارجنده لیلاً بر یول آچغله،
صوبی او طرفه چویره‌رك، قورو قالان صو یولندن
عسکرینی شهرك ایچنه ادخال ایتمش؛ وسورلرك متا.
نتندن امین اولان حکمدار واهالیسی خواب غفلت
وسفاهتده باصوب، میلاددن ٥٣٦ سنه اول بابلی
ضبط، وپایتخت اتخاذ ایتمشیدی. بعده ینه پایتختلقدن
چیقارلمغله، تدنیه یوز طوتمشیدی. بیوك اسکندر
ایرانی فتح ایتدکدن صکره، بوشهری پایتخت اتخاذ
ایدوب، اولکندن زیاده تعمیر وتوسیع ایتمك ایستمش
ایسه‌ده، عمری وفا ایتمه‌مش؛ وبعده بابلك جوارنده
سلفقوس طرفندن (سلفقیه) ومؤخراً ساسانیلر طرفندن
(قتسیفون) یعنی (مدائن) شهرینك تأسیسی بابلك
اهمیتنی ازاله ایتمکله، یواش یواش تدنی وخرابیته یوز
طوته‌رق، اکثر آثاری دخی بو ایکی یکی شهره نقل
اولنمشدی. بو وجهله ظهور اسلامده بابل بسبتون
خراب واهالیدن خالی اولوب، قالمش اولان بعض
آثار وانقاضی دخی ابو جعفر منصورك زماننده بغدادك
تأسیس وتزیینی استعمال اولنمشدر. بعده بابلدن
نشان قالمیوب، تملرینی دخی قوم اورتمکله، موقعی بیله
بیلنمز اولمش ایکن، اخیراً آوروپالیلر اجرای تحریات
وحفریاتله حله قصبه‌سی جوارنده بعض جسیم ابنیه‌نك
خرابه‌لرینی وبخت نصر وسائر ملوك قدیمه زماننده
قالمه بعض یازیلر وسائر آثار کشف ایتمشلردر.

بابلستان (Babylonie) جزیره‌نك قسم
جنوبیسیله عراق عربینك برقسمندن
عبارت بر خطهٔ قدیمه اولوب، بغداد وکربلا
جوارلرندن بصره کورفزینه قدر ممتد اولوردی.
بو خطه امم سامیه‌نك اك قدیملرندن اولان کلدانیلرله
مسکون اولوب، بنی‌اسرائیل کتبنك روایتنه کوره،
نوع بشرك اك اسکی وطنیدر. کلدانیلر برچوق وقت
حکومت سوروب، اك اسکی حکمدارلری اولان
نمرودلرك نسلندن برچوق حکمدارلر کلدکدن صکره،
میلاددن ١٢٧٠ سنه اول جنسیتجه کلدانیلرله قرا.
بتلری اولان آثوریلر بابلستانی ضبط ایدوب، قبل المیلاد
٥٣٦ تاریخنده‌دك آثور حکمدارلری بابلستانك مرکزی
اولان بابلده حکم سورمشلر؛ وبونلردن بخت نصر
جهانکیرلکله سلوکله، جزیره، سوریه، فلسطین
وفنیکه جهتلرینی دخی ضبط، ومصریلری مغلوب
ایتمشدی. بو قدر مدت سورن آثوریلر حکومتی زما.
ننده کلدانیلرله آثوریلر مزج اولوب، همان برقوم
حکمنه کچمشلردی. بعده بابلستان ایرانیلرك، واسکندر.
دن صکره ماکدونیالیلرك، صکره تکرار ایرانیلرك
حکمی آلتنه کچمش؛ وبوصره‌لرده عربلر فرات ودجله‌یه
طوغری یاپلمغله، بابلستانك دخی اکثر اهالیسی
عربلشوب، عندالعرب (نبط) دینمکله دخی معروف
اولان کلدانیلردن پك آز افراد قالمشیدی. نهایت انوار
اسلامیه‌نك انتشارندن صکره بونلر دخی دین اسلامی

قبول ایتمکله برابر لسان عربی ایله‌ده متکلم اولوب، عربلشمشلردر. [« کلدانی » و « عراق » ماده‌لرینه دخی مراجعت بیوریله.]

بابل قله‌سی { (Tour de Babel) تورانده بو اسم اولاد نوحك سنعار وادیسنده یاپمغه باشلادقلری وسمایه قدر یوکسلتمك ایستدکلری برقله‌یه ویرلمشدر، که جناب حق بونلرك شو جرأت مغرورانه‌لرینی کسر ایچون، قله‌ده ایشلمکده اولان خلقك هر بررلرینه دیکر بر لسان ویروب، بربرلرینك سویلدکلرینی آکلایه‌ماز اولمغله، قله ناتمام قالمش؛ وبوندن ۷۲ لسان ظهور ایتمش. حتی بو قله‌نك لسان عبرانیده (بابل) تسمیه اولنسی دخی خلقك تبلبلندن یعنی لسانلرینی شاشیرملرندن ایلری کلدیکی مرویدر. بین الاسلام (نمرود قله‌سی) دینمکله شهرت بولمش؛ ونمرودك سمایه باقق وحاشا جناب حقك ایشلرینه قاریشمق فکر مشرکانه‌سیله بو قله‌یی یاپدق ایستدیکی مشهوردر. هرودوت بابلده‌کی بعل معبدینك غایت یوکسك برقله شکلنده اولدیغنی وبوکا خارجاً آرابه چیقه‌بیله‌جك وسعتده اولان یلان قاوی بر یولله چیقلدیغنی، وکلدانیلرك بونك اوستنی مرصد کبی قوللاندقلرینی، سیاحتنده رأی العین کوروب، روایت ایتمشدر. بناءً علیه بابل ویا نمرود قله‌سی دنیلن شیئك اشبو بعل معبدندن عبارت اوله‌جغی، واوستنك مرصد کبی قوللانلسی نمرودك سمایه باقق ایستسی حکایه‌سنه سببیت ویرمش اولدیغی آکلاشیلیور.

بابلیون { مصرده نیلك ساحل یمیننده و (ترایان) جدولی یاننده اسکی بر قصبه اولوب، بابل مهاجرلری طرفندن تأسیس واسکان ایدلمش اولدیغندن، بو اسمله تسمیه اولنمشیدی.

بابونه { مناستر ولایتنده پرلپه قصبه‌سنك جهت شمالیه‌سنده بر طاغ اولوب، شرقه متوجهاً واردار مجراسنه طوغری اوزانیر.

بابی { (شیخ مصطفی بن عبدالملك) حلب متأ- خرین شعراسندن اولوب، عن اصل (باب) قصبه‌سندندر. ۱۰۹۱ تاریخنده وفات ایتمشدر. مرتب دیوانی اولوب، بیروتده طبع ونشر اولنمشدر. شو ایکی بیت جمله اشعارندندر:

افی کل یوم لوعة وحنین
ومن کل فج للفراق کمین
اکل طریق هکذا غیر موعر
فلی طرق کانت الیك تهون

بابیلونه { وبابیلونیا [« بابل » و « بابلستان » ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

بات { (Bath) انکلتره‌نك (سومرست) قو- نتلغنده و(آوون) نهری اوزرنده برشهر اولوب، (بریستول)ك ۱۷ کیلومتره شرقنده ولوندره‌نك ۱۶۰ کیلومتره جنوب غربیسنده واقعدر. آوروپانك اك کوزل شهرلرندن اولوب، ۵۲۸۰۰ اهالیسی، مصنع بر کلیساسی، مکتب اعدادیسی، فلسفه وموسیقی جمعیتلری، روماليلر زمانندن قالمه بعض آثار عتیقه‌سی وپك مشهور قاپلیجه‌لری واردر. حتی اسمی دخی « قاپلیجه » دیمکدر. — ممالك مجتمعهٔ آمریقاده دخی بو اسمله بر قاچ قصبه بولنوب، اك بیوکلری (منه) جمهوریتنده و (کنبك) نهری اوزرنده (پورتلاند)ك ٤٠ کیلومتره شمال شرقیسنده واقعدر. ۱۲۰۰۰ اهالیسی، کمی اعمالنه مخصوص دستکاهلری ودمیر یولی واردر.

باتاو { (Bataves) جرمان اقوامندن اسکی بر قومدر، که (رن) ایرماغنك غرب جهتنده وفلمنك طرفلرنده ساکن ایدیلر. بونلر غایت جسور اولوب، روماليلرله خیلی محاربه‌لر، ورام اولدقدن صکره برچوق اختلالر ایتمشلردی. نهایت اوچنجی قرن میلادیده فرانقلر طرفندن مغلوب اولوب، مرور زمانله اسملری بیله رفع اولنمشدر.

باتاویا { (Batavia) جاوه آطه‌سنده بر شهر اولوب، بحر محیط کبیرده‌کی بتون فلمنك مستملکاتنك مرکزیدر. جزیرهٔ مذکوره‌نك شمال غربی ساحلنده و(یاقاتره) نهرینك منصبنده، واسع وآطه‌لرله مملو بر قویده، ۳۷″ ۷′ ٦° عرض شمالی ایله ۵۸″ ۲۷′ ۱۰٤° طول شرقیده واقعدر. ۲۸۰۰۰۰ قدر اهالیسی اولوب، شهر اوچ قسمه منقسمدر؛ اوروپالیلره مخصوص اولان قسمی، که اك کوزل واك منتظمیدر، یالکز ۳۵۰۰ اهالیی جامعدر؛ چینلیلره مخصوص اولان قسمی تمامیله چین شهرلرینه مشابه اولوب، ۳۳۰۰ اهالیسی واردر؛ اصل جاوه‌لیلره مخصوص اولان قسم اعظمی ایسه شهردن زیاده برچوق کویلر مجموعنه مشابه اولوب، آره‌سنده واسع چایرلر، اورمانلر وساره بولنور. اهالئ اصلیه‌سی ملایی جنسنه منسوب ودین اسلامله متدیندرلر. کوزل

بر ریحتمی، بر قاچ سرایی، جسیم مخزنلری، عسکری
خستەخانەسی، تیاتروسی، متعدد جدوللری، فنون
وصنایع جمعیتلری، مکتبلری وسائر آثار عمرانی‌واردر.
۱۶۱۹ تاریخ میلادیسنده فلمنکلیلر طرفندن اسکی (یا-
قاتره) شهری موقعنده تأسیس اولنەرق، ۱۸۱۱ ده
انکلیزلرك الینه کچمش، و۱۸۱٦ ده فلنك طرفندن
استرداد اولنمشدر. هواسی غایت آغیر ومهلك اولد-
یغندن، بر آرەلق مرکزیتدن چیقارلمق ایستنلمش‌ایسەده،
بعده بعض تطهیرات واصلاحات اجرا ایدیلەرك،
هواسی بر درجەیە قدر تصفیه اولنمشدر.

باتوری { استفان (Et. Bathori) — لهستان قراللرندن اولوب، مجا-
رستانك اصیل بر فاملیاسنه منسوبدر. میلادك ۱۵۳۲
تاریخنده طوغوب، ۱۵۷۱ ده ترانسلوانیا یعنی اردل
پرنسی، و۱۵۷۵ ده سلطان مراد ثالث حضرتلرینك
حمایەسیله لهستان قرالی اولمش؛ وآوستریا وروسیەیه
غلبه ایدەرك، بعض یرلر قزانمغله برابر، برطاقم قوانین
ونظامات وضع، واصلاحات اجرا، و(ویلنه) دار-
الفنوننی تأسیس ایتمشدر. ۱۵۸٦ تاریخنده وفات
ایتمشدر. — بونك برادری (قریستوف باتوری)
کندیسنه اردلده خلف اولوب، دولت عثمانیه ایله
متفق بولنمشدر. — بونك اوغلی (سیجسموند باتوری)
۱۵۸۱ ده اردل پرنسلکنده پدرینه خلف اولوب،
جسور بر آدم ایدیسەده، ثباتسز ومتلون اولوب،
کاه دولت عثمانیه ایله وکاه آوستریا ایله اتفاق
ایتمش، واوچ دفعه استعفا ویکیدن پرنسلکه عودت
ایتدکدن صکره، نهایت ۱٦۰۲ ده ملکنی ایمپراطور
(رودولف) ە تسلیم، وبرسنه صکره پراغەده وفات
ایتمشدر. — بونك برادری (غابریل باتوری) دخی
۱٦۰۸ ده اردل پرنسی اولمش ایسەده، حرکات غیر
لایقەسندن طولایی اهالی طرفندن اسقاط اولنەرق،
مملکت مذکوره بو خاندانك تصرفندن چیقمشدر.

باتورینه { (Batourine) روسیەنك (چر-
نیغوف) ایالتنده وچرنیغوف شهر-
ینك شرق جهتنده بر قصبه اولوب، ۹۲۵۰ اهالیسی
واردر. قازاقلرك اسکی مرکزیدر.

باتون روژ { (Baton-Rouge) ممالك مجتمعه
آمریقاده (لویزیانه) جمهوریتنك
یکی مرکزی اولان بر قصبه اولوب، (میسیسیپی) ایر-
ماغنك ساحل یسارنده ویکی اورلیان شهرینك ۱۳۰
کیلومتره شمال غربیسنده واقعدر. ۷۰۰۰ قدر
اهالیسی اولوب، هواسی پك صاغلامدر.

باتیل { (Bathylle) حسن وجمالیله مشهور
سیسامل بر دلیقانلی اولوب، جزیرۀ
مذکوره حکمداری پولیقراتك وشاعر (آناقرئون) ك
معشوقی ایدی. بونلرك برنجیسی کندیسنه بر هیکل
رکز ایتدیرمش، وایکنجیسی حقنده بر چوق غزللر
سویلمشدر.

باجل { یمن ولایتنك حدیده سنجاغنده قضا
مرکزی بر قصبه اولوب، حدیدەنك
۳۸ کیلومتره شرق شمالیسنده و(سهم) نهرینك ٤ کیلو-
متره شمالنده اولەرق، جبل اتکنده وحدیدەدن صنعایه
کیدن طریقك اوزرندەدر. — باجل قضاسی شرق شمالی
جهتندن صنعا لواسنك کوکبان وحراز قضالریله، شرق
جنوبی جهتندن ریمه، غرب جنوبی جهتندن نفس
حدیده، غرب شمالی جهتندن دخی زبیدیه قضالریله
محاط ومحدود اولوب، جبالك تهامەیه قریب اولان
آشاغی اتکلرنده واقعدر. بناءً علیه هواسی خیلی
صیجاق اولوب، محصولاتی قهوه، چوید، دورو
وسائر یمن محصولاتندن عبارتدر. بو قضا حماش
وملحان ناحیەلرینی دخی جامعدر.

باجه { (Beja) پورتکیزك جهت جنوبیەسنده
(آلنتیو) ایالتنده بر قصبه اولوب،
لیسبونەنك ۱۲۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده وکوزل
براووه اورتەسنده کائن بر تپەنك اوزرنده واقعدر.
۵۰۰۰ اهالیسی واطرافنده پك‌چوق زیتون آغاجلری
واردر. عربلرك زماننده پك معمور اولوب، مشاهیر
علمای اسلامدن بر چوق ذواتك وطنی بولنمشدر.
آفریقاده بو اسمله بولنان دیکر بر قاچ قصبەدن تفریق
ایچون بوکا (باجة اندلس)دیرلردی. — آفریقیەده
دخی بو اسمله ایکی قصبه بولنوب، بری تونسك ۸۸
کیلومتره غربنده عین‌الشمس دنیلن بر طاغك اوستنده
واقعدر. قیانك اوزرنده برقلعەسی دخی واردر. میاه
جاریەسی وباغوری چوق اولوب، اطرافی باغ
وباغچەلرله محاط، وجوارلرندەکی اراضی غایت منبت
اولمغله، پك‌چوق بغدای وسائر حبوبات یتیشدیکندن،
بوکا (باجة القمح) دخی دیرلردی. — دیکری ینه تونسده
وساحل بحرده اولوب، زیتونی چوق برکوچك قصبه

اولدیغی کتب عربیه‌ده مذکور ایسه‌ده، محلی آکلا-
شیله‌مدی. هجو ایله مشهور اولان شاعر (محمد بن ابی
معوج)ك وطنیدر. بوکا (باجةالزیت) دیرلردی.

باجی { (عبدالعزیز بن‌مسلمه) اندلس مشاهیر
اطبا وادباسندن اولوب، پورتکیزك
(باجه) قصبه‌سندن ایدی. — اندلس وافریقیه‌ده‌کی
باجه قصبه‌لرنده نشأت ایتمش مشاهیردن دیکر بر قاچ
ذات دخی بو لقبله ملقبدر.

باچو { (Baccio) ایتالیانك اك‌مشهور رساملرندن
اولوب، ۱۴۶۹ ده فلورانسه‌ده
طوغمش، و۱۵۱۷ده وفات ایتمشدر. (باچودلاپورتا)
دیمکله مشهوردر. — ینه فلورانسه‌لی بر هیکلتراش
دخی (باچو داموننه لوپه) دیمکله متعارف اولوب،
۱۴۴۵ده طوغمش، و۱۵۲۳ده وفات ایتمشدر.

باچوکی { (الیزه — Elisa Baciocchi) بیوك
ناپولیونك همشیره‌سی اولوب،
۱۷۷۷ تاریخنده (آیاچو)ده طوغمش؛ ۱۷۹۷ده
قورسیقه‌لی (فلیکس باچوکی)یه وارمش؛ ایکی سنه
صکره پارسه کیدوب، اك مشهور ادبا ایله عقد منا-
سبات ایتمش؛ ۱۸۰۵ده زوجی (پیومبینو) و(لوقه)
پرنسی اولوب، اصل حکومت سورن صاحبهٔ ترجه
بولنمش؛ و۱۸۰۹ ده طوسقانه بیوك دوشه‌سی تعیین
اولنمش ایسه‌ده، ۱۸۱۴ده اسقاط اولنه‌رق، ابتدا
بولونیه وبعده آلمانیایه چکیلوب، ۱۸۲۰ده تریسته‌ده
وفات ایتمشدر. — پرنس باچوکی ۱۸۰۵ده ناپولیو-
نك همشیره‌سنی ترك ایده‌رك، ۱۸۴۱ده روماده وفات
ایتمشدر.

باخرز { هرات ایله نیشابور آره‌سنده بیوك
برناحیه اولوب، ۱۶۸ قریه‌دن
مرکب اولدیغنی یاقوت حموی بیان ایدیور. «دمیة
القصر» صاحبی (علی بن حسن باخرزی) کبی نیجه
اعاظم علما وادبانك وطنیدر.

باخمرا { کوفه ایله واسط آره‌سنده بر محل
اولوب، ابوجعفر منصور ایله حضرت
امام حسنك تورونی ابراهیم بن عبدالله آره‌سنده‌کی
وقعهٔ معلومه بوراده جریان ایتمش؛ ومشار الیه ابراهیم
بوراده شهید اولوب، قبری زیارتکاهدر.

بادایوز { (Badajoz) اسپانیاده همنامی اولان
ایالتك مرکزی بر شهر اولوب،
مادریدك ۲۹۳ کیلومتره جنوب غربیسنده وغوآدیانه
(یعنی وادی آنه) نهری اوزرنده و(استرمادور) خطه-
سنده واقعدر. ۲۳۰۰۰ اهالیسی واردر. پورتکیز
حدودینه قارشی عسکری برموقع اولوب، استحکاماتی
ومتعدد قشله‌لری واردر. ۶۲۰ متره طولنده بر
کوپریسی اولوب، روماللر زماننده قالمش اولدیغی
مرویدر. پورتکیزله اجرا اولنان خیلی ایشلك بر
تجارتك مرکزیدر. عربلر عندنده (بطلیوس) دیمکله
معروف اولوب، دولت امویه‌نك انقراضندن صکره
ظهور ایدن طوائف ملوك زماننده مستقل برحکومت
اسلامیه مرکزی اولمشیدی. — بادایوز ایالتی اسپانیا-
نك حدود غربیه‌سنده‌کی ایالاتندن اولوب، مساحهٔ
سطحیه‌سی ۲۱۸۹۴ مربع کیلومتره واهالیسی
۴۶۳۱۷۰ کشیدر.

بادس { بری فاسده دکیز ساحلنده ودیکری
زابده یعنی جزایرده اولمق اوزره،
مغربده بو اسمله ایکی کوچك قصبه بولندیغنی یاقوت
حموی ذکر ایدیور.

بادن { یاخود باده (Baden, Bade) آلمانیا
ایمپراطورلغی آلتنده بولنان حکومتدن
اولوب، قطعهٔ مذکوره‌نك جنوبنده واقعدر.

موقع وحدود ومساحه‌سی. — بو خطه رینك
جنوب وشرق ساحلی بوینجه جنوبدن شماله ممتد
اولوب، اوزون ومعوج‌الشکل بریردر. جنوباً اسویچره
ایله، غرباً (آلساس) وپالاتینات خطه‌لریله، شمالاً
(هسه) خطه‌سیله وباویره‌نك برقسمیله، شرقاً دخی
(وورتمبرغ)له محدود ومحاط اولوب، مساحهٔ سطحیه-
سی ۱۵۲۶۳ مربع کیلومتره‌در.

طاغلریله نهرلری وکوللری. — اراضیسنك بر
ثلثی طاغلق، برثلثی تپه وبایرلردن وبرثلثی دخی اووه-
دن عبارتدر. طاغلرینك باشلیجه‌سی جهت جنوبیه‌سنده
رینك مجراسیله متوازیاً ممتد اولان (اشوارتزوالد)
یعنی قره‌اورمان تعبیر اولنان طاغدر، که شایان تماشا
ووحشی هیئتلی برطاقم منظره‌لری حاوی اولوب، اك
یوکسك ذروه‌سی ۱۴۸۹ متره ارتفاعنده اولان
(فلدبرغ) تپه‌سیدر. بو طاغك اتکلریله رین مجراسی
آره‌سنده اون اون‌بش کیلومتره وسعتنده کوزل براووه
ممتد اولوب، قصبه‌لر وقریه‌لرله مملودر. صولری چوق
اولوب، مملکتك قسم اعظمی (رین) حوضه‌سنه،

ویالکز شرق جنوبی جهتی طونه حوضه‌سنه تابعدر. رین ایرماغی (قونستانسه) کولندن چیقدقدن صکره، اکثر محللرنده بادنك حدود جنوبیه‌سنی تشکیل ایده‌رك، شرقدن غربه جریانله (باله) شهرینه واصل اولنجه، شماله طوغری دونه‌رك، تا (هس)ه وارنجه‌یه قدر بو مملکتك حدود غربیه‌سنی آییریور. مملکتك ایچندن وعلی‌الخصوص قره اورماندن اینن برچوق چایلر ودره‌لر بو ایرماغه منصب اولوب، بونلرك باشلیجه‌لری: ووتاخ، استاینه، اشلوخت، آلب، وراخ، ویزه، نایماکن، الز، کینزیك، رنخ، نقار، ماین وسائره‌در. طونه ایسه ذاتاً بو خطه‌ده نبعان ایدوب، ایلك منبعلری اولان (برکه) ایله (بریغاخ) چایلری بو مملکت داخلنده برلشه‌رك، طونه نامیله شرقه طوغری جریانله، وورتمبرغه داخل اولور. بادنك شرق جنوبی حدودنده بولنان (قونستانسه) کولندن بشقه برقاچ کوچك کوللری دخی واردر.

اقلیم وهواسی، محصولات وحیوانات ومنابع ثروتی. — هواسی معتدل اولوب، علی‌الخصوص رین وادیسیله قونستانسه کولی کنارلرنده پك ملایمدر. طاغلرده بالطبع دها سرتدر. اراضیسی پك منبت و، فن زراعت دخی زیاده‌سیله ترقی ایتمش اولدیغندن، محصولاتی پك چوق اولوب، حبوبات متنوعه ایله، توتون، کتن، پتانس، شربتجی اوتی، الما، آرمود، شفتالی، آیوه، کراز، جویز، فندیق کبی میوه‌لرك انواعی وکلیتلی سبزه حاصل اولور. باغلری دخی چوق اولوب، مشهور شرابلر چیقار. طاغلرده پك کوزل مرعالر بولنوب، پك چوق صیغیر، قویون وسائر حیوانات بسلنیر. اورمانلری دخی چوق اولوب، کلیتلی کراسته اخراج اولنور. دمیر، کوکورد، باقر، چنقو، کومش معدنلریله مرمرلری وطوزی دخی چوق اولوب، رین مجراسنك برقسمنده آلتون توزی دخی چیقار. میاه معدنیه‌سی وقابلیجه‌لری پك بول اولوب، اك مشهورلری (بادن بادن) قابلیجه‌سیدر.

اهالیسی، جنسیت ولسان ومذهبلری. — بادن اهالیسی ۱۶۰۱۲۵۵ کشی اولوب، بهر مربع کیلومتره باشنه ۱۰٦ کشیدن زیاده‌جه دوشیور. دیمك اولیورکه بو مملکت وسعت اراضیسنه کوره اوروپانك اك زیاده مسکون یرلرندندر. جهت جنوبیه‌سنك اهالیسی (آلمانی) وجهت شمالیه‌سنك‌کیلر (فرانق) دنیلن ایکی اسکی قومك احفادندن اولوب، اورته طرفلرنده سوآب قومنه منسوب بعض افراد دخی وار ایسه‌ده، بونلرك جمله‌سی اقوام جرمانیه‌دن بولنغله، شمدیکی حالده جمله‌سی آلماندرلر، وبوقاری آلمانیا لسانینك برنوعیله متکلمدرلر. یالکز قره اورمان اهالیسی اسکی آلمانجه لسانینی محافظه ایتمشلردر. بادن اهالیسندن برملیوندن زیاده‌سی قتولیك، یاریم ملیوندن زیاده‌سی پروتستان و ۲۷۰۰۰ قدری دخی یهودیدر.

تقسیماتی، باشلیجه شهرلری. — بادن بیوك دوقه‌لغی درت ایالته منقسم اولوب، بونلرك اوچی اوچر وبری ایکی سنجاغه وهر سنجاق دخی برقاچ قضایه منقسمدر. ایالتلرك صورت تقسیملریله اهالیلری ومساحهٔ سطحیه‌لری بروجه آتیدر:

مربع کیلو.	اهالی	ایالت	سنجاق
٤ ١٦٩	٢٨١ ٠٣٦	قونستانسه	قونستانسه، ویلینکن، والدسهوت
٤ ٧٤٠	٤٦٠ ٣٨٤	فریبورغ	فریبورغ، لوراخ، اوفنبورغ
٢ ٥٧٢	٤٢١ ٧٨٤	قارلسروخ	بادن، قارلسروخ
٣ ٦٠٠	٤٣٨ ٠٥١	مانهایم	مانهایم، هایدلبرغ، موسباخ

بومملکتك برچوق کوزل شهر وقصبه‌لری اولوب، اك بیوك ومشهورلری، مقدار نفوسلریله برابر، بروجه زیر ذکر اولنور:

شهر	نفوس	شهر	نفوس
مانهایم	٦١ ٢٧٣	قونستانسه	١٤ ٦٠١
قارلسروخ	٦١ ٠٦٦	بادن	١٢ ٧٧٩
فریبورغ	٤١ ٣٤٠	راستاد	١١ ٧٤٥
پفورچهایم	٢٧ ٢٠١	بروخسال	١١ ٦٥٦
هایدلبرغ	٢٦ ٩٢٨		

اصول حکومتی، قوهٔ عسکریه ومالیه‌سی. — بادن خطه‌سی بیوك دوقه‌لق عنوانیله برحکومت مشروطه اولوب، ارثی بر بیوك دوقه‌نك زیر حکمنده‌در، وبر مجلس اعیانله بر مجلس مبعوثانه قارشی مسئول اولان هیئت وکلا طرفندن اداره اولنور. آلمانیا مجلس عمومیسنه ۳ اعضا کوندرمك حقنی حائزدر. وارداتی ۷۸ ومصارفی ۷۲ ½ ملیون مارقه (یعنی تقریباً ۳۹۰۰۰۰۰ ایله ۳٦۰۰۰۰۰ انکلیز لیراسنه) قریبدر. عسکری آلمانیانك اوندردنجی قول اردو-

سنك قسم اعظمنى تشكيل ايدەرك، حال حضردە ١٤٠٠٠ وحال سفريدە ٤٤٠٠٠ نفردن عبارتدر.

معارف وصنايع وتجارتى. — معارف مجبورى ومجاناً اولوب، حكومت طرفندن ادارە اولنور. مكتبلر بش نوع اولوب، مكاتب ابتدائيه، مكاتب رشديه، ايكى نوع مكاتب اعداديه ودارالفنونلردن عبارتدر. مكاتب اعداديه ١٢ ودارالفنونلر ٢ عددندە اولوب، بونلرك برى هايدلبرغ وديكرى فريبورغدە در. بونلردن ماعدا مختلف شهر وقصبەلردە صنايع مختلفەيه مخصوص ٣٧ مكتب، قارلسروهەدە بر بيوك دارالصنايع، بر عسكرى مكتبى، بر صنايع نفيسه مكتبى، پفورچهايمدە بر صاغر ودلسز مكتبى، فريبورغدە بر اعمى مكتبى وبر چوق قصبەلردە تجارت وزراعت مكتبلرى واردر. ايكى دار الفنوندن هر برينك ٥ شعبەسى وآريجە كتبخانەلرى، سريريات خستەخانەلرى، كيمياخانەلرى، نباتات باغچەلرى وموزەخانەلرى اولديغى كبى، قارلسروهەدە دخى ١٠٠٠٠٠ جلدى حاوى بر كتبخانه وبر تاريخ طبيعى نمونەخانەسى، مانهايمدە بر رصدخانه، واكثر قصبەلردە معارف وصنايعه مخصوص جمعيتلر واردر. رسم سركيلرى وبيوك تياترولر دخى متعدددر.

صنايع پك ايلرى اولوب، انواع ماكينەلر، ايكنه، چكيچ وسائره كبى دمير وچليكدن آلات متنوعه، شكر، پاموق وايپك منسوجات، سختيان، كاغد، تقليد مجوهرات، تختەدن انواع مواد وسائره اعمالنه مخصوص قارلسروهەدە، مانهايمدە وسائر شهر وقصبەلرندە متعدد فابريقەلر واردر. قرەاورماندە تختەدن ساعت وحصير شاپقه كثرتله ياپيلور. معدنلرك اخراج واعماليله توتونك استحضارى وبيرە و(كيرش) دنيلن كراز راقيسى دخى اهالينك بر بيوك قسمنى اشغال ايديور.

كرك محصولات ارضيەسنك كثرتى وكرك فابريقەلرينك چوقلغى بو مملكتك تجارتنك توسعنى موجب اولدقلرى كبى، موقع جغرافيسى ووسائط نقليەنك مكمليتى دخى تسهيلات ويرمكله، پك بيوك بر تجارت اجرا اولنور. اخراجاتى باشلىجه ذخاير، شراب، توتون، زيتون ياغى، حيوانات، كراسته وسائرەدن عبارتدر. قونستانسه كوليله رين ايرماغندە وبعض نهرلردە خيلى كميلر وواپورلر ايشلر.

احوال تاريخيەسى. — بوخطەنك روماليلردن اولكى احوالى مجهول اولوب، روماليلرك زماندن صكرەكى احوال ايسه عموم آلمانيانك احواليله مشترك اولديغندن، بو بابدە بر شى ديمك اقتضا ايتمز. اون ايكنجى قرن ميلاديدە بوخطەدە، مركزى بادن شهرى اولمق اوزرە، (هرمان) نام ذات طرفندن بر (مارغراو)لق تشكيل ايديلەرك، شمديكى بادن بيوك دوقەلغنك بر قسميله آلساسك وبرونسويقك بر قسمندن مركب ايدى. بعدە، او وقتلردە عادت اولديغى اوزرە، مملكت وارثلر بيننده مقاسمه اولنەرق، مارغراو خاندانى بر قاچ شعبەيه آيرلمشيدى. اون آلتنجى قرن ميلادى اوائلندە حكومت سورن مارغراو (قريستوف) بو شعبەلرى جمع ايدەرك، بر حكومت تشكيل ايتمش ايسەدە، متعاقباً ينه ايكى شعبەيه آيريلوب، نهايت ١٧٧٠ دە بو شعبەلرك برى منقرض اولمغله، ينه مملكت بر برنسك تحت حكمنه كچوب، بوكا «منتخب پرنس» عنوانى ويرلمشيدى، كه آلمانيا ايمپراطورينك انتخابنه حق مداخلەسى وار ايدى. ١٨٠٦ دە بادن پرنسى «رين حكومات متفقەسى» ناميله بر حكومات صغيرە هيئت مجتمعەسنك تشكلى مقصدينه موافقت ايتديكيچون، بيوك ناپوليون طرفندن كنديسنه بيوك دوقه عنوانى ويريلوب، او وقتدن بو مملكت بيوك دوقەلق عنوانى محافظه ايتمشدر. ١٨١٣ دە بادن بيوك دوقەلغى جرمانيا حكومات متفقەسى هيئتنه داخل اولمش؛ ١٨٤٨ دە ظهور ايدن اختلالى پروسيەنك ياردميله باصديرە بيلمش؛ ونهايت ١٨٧٠ دە بادن دخى سائر آلمانيا حكوماتيله برابر پروسيەنك تحت رياستندە اولەرق آلمانيا ايمپراطورلغنه التحاق ايتمشدر.

بادن { ياخود بادە (Baden, Bade) اسويچرەنك (آرغوويا) ناحيەسندە و(زوريخ)ك ٢١ كيلومترە شمال غربيسندە اولەرق، (ليمات) نهرى اوزرندە واقع بر قصبه اولوب، ٣٥٠٠ اهاليسى ومشهور قاپليجەلرى واردر. ١٤٢٦ دن ١٧١١ تاريخنه دك اسويچرە حكومات متفقەسى مجلس مبعوثاننك محل اجتماعى بولنمشدر.

بادن { ياخود بادە (Baden, Bade) آوستريادە ويانەنك ٢٤ كيلومترە جنوب غربيسندە بر كوچك قصبه اولوب، قاپليجەلرى وايمپراطورە مخصوص بر سرايى واردر.

بادن بادن { یاخود باده (Baden - Baden,) (Bade) بادن بیوك دوقه‌لغنك (قارلسروهه) ایالتنده سنجاق مرکزی کوزل بر قصبه اولوب، قارلسروهه‌نك ۳۰ کیلومترو جنوب غربیسنده واستوتغاردك ۳۲ کیلومترو شمال شرقیسنده واقعدر. قاپلیجه‌لریله مشهور اولوب، آلمانیا، فرانسه، انکلتره وسائر طرفلردن بو قاپلیجه‌لره پك‌چوق خلق طوپلانیر. اهالیسی ۱۱۰۰۰ کشی اولوب، آنجق بانیه موسملرنده اهالیسی تضاعف ایدر. دوقه‌لره مخصوص غریب بر سرایی، بر قلعه‌سی، کوزل بر باغچه‌سی، جزویتلره مخصوص بر مکتبی، بر آثار عتیقه نمونه خانه‌سی، اطرافنده کوزل مسیره وتفرجکاهلری واردر. اسکیدن بری قاپلیجه‌لریله مشهور اولوب، اسمی دخی «قاپلیجه» ویا «حمام» دیمکدر. خیلی وقت بادن مارغراولغنك مرکزی بولنمش، وبناءً علیه بو خطه‌دخی بونك اسمیله تسمیه اولنمشدر.

باده { [«بادن» و «بادن بادن» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

بادیا ای لبلیش { (Badia y Leblich) اسپانیانك اك مشهور سیاحلرندن اولوب، (علی بك) اسم مستعاریله دخی معروفدر. ۱۷۶۶ تاریخنده طوغوب، ۱۸۱۸ ده وفات ایتمش؛ ومدت مدیده آفریقا وجزیرة‌العربده مسلمان کبی سیاحت ایدوب، اووقته‌دك آوروپاجه مجهول اولان برچوق احوال وحقایقه مطلع اوله‌رق، عودتنده ۳ جلد اوزره بر سیاحتنامه نشر ایلمشدر.

بادیس { (ابومناد بن منصور بن بلکین بن زیری بن مناد حمیری صنهاجی) آفریقیه‌ده یعنی تونسده وجزایر وطرابلس غربك بر قسمنده ملوك فاطمیه‌نك تحت تبعیتنده اوله‌رق حکم سورن (آل زیری) امراسندن اولوب، ۳۸۶ تاریخنده پدری منصورك وفاتی اوزرینه، مقام اقتداره چیقمش؛ وحاکم بامرالله فاطمینك زماننده ۲۰ سنه حکومت سوروب، عمجه‌لریله وزناته قومیله متعدد محاربه‌لر ایتمش؛ ونهایت اطاعتدن چیقمش اولان طرابلس غربك استردادینه کیدرکن، تاریخ مذکورده وفات ایتمشدر. اوغلی معز خلفی اولمشدر.

بادیس { (بن حبوس بن ماکسن بن زیری بن مناد صنهاجی) اندلسده ظهور ایدن طوائف ملوکندن اولوب، پدری حبوسك وفاتندن صکره، ۴۲۹ تاریخنده غرناطه حاکمی اولمش؛ ومریه ده حکم سورن عامری‌یی غرناطه خارجنده قتل، ومالقه‌ده حکم سورن بنی حموده خیلی وقت حرب ایتمش؛ وغرناطه‌یی بر طاقم قلاع واستحکاماتله تشیید، وبرچوق ابنیه وسائره ایله اعمار وتزیین ایلمشدر. بنی حموده‌نك انقراضنده مالقه‌یی دخی ضبط ایدوب، ملکنی توسیع ایتدکدن صکره، ۴۶۷ تاریخنده وفات ایتمشدر.

بادیوس { ژوزه (J.Badius) اون آلتنجی قرن میلادی مشاهیر طباعیندن اولوب، پارسده بیوك بر مطبعه تأسیسله، پك‌چوق آثار نافعه ونفیسه‌نك نشرینه وفن طباعتك ارتقاسنه موفق اولمشدر. — وفاتندن صکره اوغلی (قونراد بادیوس) دخی کندیسنك اثرینه تبعیت ایتمشدر.

باذ { (ابوعبدالله حسین بن دوستك) اکراد حمیدیه‌دن بنی مروان خاندانینك دایسی اولوب، درجهٔ افراطده ایری وقوتلی بر آدم اولمغله، آل بویه‌دن عضدالدوله زماننده دیار بکرده خروجله، عضدالدوله‌نك وفاتندن صکره کسب قوت ایده‌رك، نصیبینی دخی ضبط، و ۳۷۳ تاریخنده صمصام‌الدوله‌نك عسکرینی کلیاً مغلوب ایده‌رك، موصله مظفراً دخول ایتمشیدی. بر سنه صکره آل حمداندن سعدالدوله بن سیف‌الدوله موصلی ضبط ایدوب، صاحب ترجمه دیار بکره چکلمش؛ و ۳۸۰ تاریخنده‌دك آل بویه وآل حمدانله محاربه‌ده بولنوب، نهایت تاریخ مذکورده قتل اولنمشدر.

باذان { فارسی‌الاصل اولوب، وقت سعادتده کسری طرفندن یمن والیسی ایدی. کسری حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمزك نامهٔ سعادتلرینی شق ایتدکدن صکره، بوناته حجازده ظهور ایدن حضرت محمدك کندیسی نزدینه اعزامنی امر ایتمش؛ وصاحب ترجمه بو مأموریتی نزد پیغمبری‌یه تبلیغ ایتدیکنده، جواباً اسلامه دعوت بیورلمغله، هدایت ربانیه یتیشه‌رك، هجرت نبویه‌نك ۱۰ تاریخنده درحال ایمانه کلمش؛ واسود عنسینك قتلنده پك چوق یاردیمی اولمشدر. حضرت رسول‌الله (صلعم) افندمزك

آخر عمرنده یعنی شرف اسلامله مشرف اولدیغندن، دیدار نبوی یه نائل اولهمامشدر.

باذغیس هرات ایله مروروذ آره سنده بر ناحیه ایدی. بعض مشاهیر علمانك وطنی بولنمشدر. کتب فتوحده دخی ذکری کچر. اصل اسم فارسیسی (بادخیز) اولوب، روزکاری چوق وشدتلی اولدیغندن، بو اسمله تسمیه اولنمشیدی. مرکزی (بون) و (بامیین) اسملرنده بر برینه ملاصق کبی ایکی قصبه ایدی.

بار (Antivari) آرناوودلغك شمال غربیسنده وآدریاتیق ساحلی قربنده برقصبه اولوب، برلین معاهده سی طرفندن قره طاغه ترك اولنمشدر. اشقودره نك ٣٧ کیلومتره غربنده وساحلدن ٤ میل قدر ایچریده بر طاغ اتکنده در. بر قلعه سی، ١٤٠ دکانی حاوی بازاری، بر صو یولی و برقاچ کوچك جامعی واردر. اداره ٔ عثمانیه زماننده ٤٠٠٠ اهالیسی اولوب، ٢٥٠٠ ی مسلمان اولمغله، قره طاغه ترکندن صکره اکثری اشقودره یه هجرت ایتمشلردر. قصبه ده مسلمانلر ترکجه، قتولیکلر آرناوودجه و اورتودوقس خرستیانلر اسلاوجه تکلم ایدرلر. جوارلرنده کویلرك لسانی آرناوودجه در. ایتالیاده کی (باری) شهرینك قارشیسنده بولنمغله، « مقابل باری » معناسیله (آنتی باری) تسمیه اولنمشدر.

بار (Bar) روسیه نك (پودولیه) ایالتنده، (روق) نهری اوزرنده و (موهیلف) شهرینك ٦٨ کیلومتره شمالنده واقع برقصبه اولوب، ٨٠٠٠ اهالیسی و بر قیانك اوزرنده بر قلعه سی واردر.

بار (Barr) آلساس لورنده و (شلستاد)ك ١٤ کیلومتره شمالنده تجارتکاه برقصبه اولوب، ٣٦٠٠ اهالیسی و جوارنده بربیوك اورمانیله صیجاق معدن صویی واردر.

باراتیر (Baratier) مشهور برچوجقدر، که آلمانیانك (اشوار باخ) قصبه سنده طوغمش؛ و ٥ یاشنده ایکن، آلمانجه وفرانسزجه تکلم ایتدکدن بشقه لاتینجه یی و ٧ یاشنده یونانی وعبرانی لسانلرینی دخی تحصیل ایتمش؛ وعلوم دینیه وسائره یی اکمال ایدرك، ١٠ یاشنده ایکن برقاچ کتاب تألیف ایتمشیدی. بعده ریاضیات وهیئت ونجوم علملرینك تحصیلنه باشلیوب، برچوق قاعده ودستورلر ایجاد، ودکیزده عرض تعیینی اصولنی کشف ایدرك، ١٤ یاشنده ایکن، برلین آقادمیاسی اعضالغنه قبول اولنمشیدی. ادبیاتده، علم حقوقده وآثار عتیقه علمنده دخی ید طولی صاحبی اولوب، بو علوملك هر برنده متعدد تألیفات یازدقدن صکره، ١٧٢٠ تاریخنده ١٩ یاشنده وفات ایتمشدر.

باراس (Barras) فرانسه نك بیوك اختلالنی تعقیب ایدن هرج ومرج زمانلرنده اجرای نفوذله، ١٧٩٥ ده فرانسه نك بعض طرفلرنده ظهور ایدن عصیانلری باصدیرمش؛ و بوناپارتك تفیضنه سبب اولمشدر. بعده «هیئت مدیران» نامیله تشکل ایدن مجلس اعضاسندن اولوب، دیکر ایکی کشی ایله برابر امور حکومتی الینه آلمش، ودیکر شریکلرینی اتهام ایتمش ایسه ده، ١٨٩٩ ده بو هیئت بوناپارت طرفندن اسقاط اولنمشدر. صاحب ترجمه چفتلکنه وبعده بروکسله چکیلوب، مؤخراً تأسس ایدن قراللق زماننده فرانسه یه عودتله، ١٨٢٩ ده وفات ایتمشدر.

بارانیا (Baranya) مجارستانده (دراوه) ایله (طونه) نهرلری آره سنده بر ایالت اولوب، طولی ٨٨، عرضی ٦٦ کیلومتره واهالیسی ٢٩٠٠٠٠ کشیدر. مرکزی (فونف کیرش) یعنی « بش کلیسا » قصبه سیدر.

بارباده (Barbade) آمریقاده کی (آنتیل) آطه لرینك بری اولوب، ١٣° عرض شمالی ایله ٦٢° طول غربیده واقعدر. بویی ٣٢ وانی ١٨ کیلومتره اولوب، ١٦٢٠٠٠ اهالیسی واردر. مرکزی (بریجتوون) قصبه سیدر. اراضیسی منبت اولوب، علی الخصوص شکر قامشی محصولاتی چوقدر. بو آطه پورتکیزلر طرفندن کشف اولنوب، ١٦٢٥ تاریخندن بری انکلتره نك تحت تصرفنده بولنیور.

بارباسترو (Barbastro) اسپانیانك قطالونیه خطه سنده، هونسقه (یعنی وسقه) نك ٤٨ کیلومتره جنوب شرقیسنده و (سینقه) نهری اوزرنده بر قصبه اولوب، ٦٠٠٠ اهالیسی واردر.

باربروس (Barberousse) (بابا اوروج) دن غلط اولهرق، مشاهیر قپو-

دانان دریادن اوروج رئیس وبرادری خیر الدین رئیسه اوروپالیلر طرفندن ویریلن اسمدر.

باربروس { فردریق (Fr. Barberousse) یعنی « قوله صقاللی فردریق » آلمانیا ایمپراطورلرندندر . [« فردریق » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

باربزیو { (Barbezieux) فرانسه‌نك شارنته ایالتنده و (آنغولم) شهرینك ۳٤ کیلومتره جنوب غربیسنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ٤۰۰۰ اهالیسی وبرقاپلیجه‌سی واردر.

باربوده { (Barboude) آمریقاده‌کی (آنتیل) آطه‌لرندن اولوب، (آنتیغوا)‌نك ۳۰ کیلومتره شمالنده، '٤۰ °۱۷ عرض شمالی ایله '۱۰ °٦٤ طول غربیده واقعدر. طولی ۳۰ وعرضی ۱٦ کیلومتره اولوب، یالکز ۱٦۰۰ اهالیسی واردر. اراضیسی دوز وآلچق اولوب، هیچ بر لیمانی یوقدر، وسواحلی پك مخاطره‌لیدر. طوپراغی منبت اولوب، پاموق، چوبد، توتون، شکر قامشی وسائره حاصل اولور. بو آطه ۱٦۲۸ تاریخندن بری انکلتره‌نك النده‌در.

بارب { (Ste. Barbe) خرستیانلرك عزیزه‌لرندن اولوب، ازمیدلی بر مشرکك قیزی اولدیغی حالده، خرستیانلغی قبول ایتمش؛ وبو دینی ترك ایتمك ایچون پدرینك ویردیکی نصایحی دیکلمدیکیچون ۳۰٦ تاریخ میلادیسنده بونك طرفندن بوینی اوریله‌رق، قتل اولنمشدر. کانون اولك ٤نده یورطیسی اجرا اولنور؛ وبربرجك اوزرنده تصویر اولندیغیچون طوبجیلرك حامیه‌سی عد اولنور.

باربی { (Barby) پروسیه‌نك صاقسه ایالتنده، ماغدبورغك ۲٥ کیلومتره جنوب شرقیسنده و(ساله) نهرینك (البه) ایرماغنه دوكلدیکی محلده برقصبه اولوب، ٥۲۰۰ اهالیسی واردر.

بارت { (Barth) آلمانیا مشاهیر سیاحین وجغرافیونندن اولوب، ایتالیا وآق دکیز سواحلنده خیلی مدت کشت وکذارله، بحر مذکورك سواحلی حقنده معتبر بر اثر نشر ایتدکدن صکره، (ریشاردسون)‌ك تحت ریاستنده آفریقایه کیدن هیئت سیاحینه داخل اولوب، ۱۸٤۹دن ۱۸٥٤ تاریخنده‌دك بش سنه چوللرده واقوام وحشیه آره‌سنده سیر وسیاحت ایتمش؛ وبتون آرقداشلری اورالرده وفات ایتدیکی حالده، کندیسی عودته موفق اولوب، آلمان وانکلیز لسانلرنده ٥ جلد اوزره «آفریقای وسطی وشمالی سیاحتنامه‌سی» عنوانیله نافع برکتاب وآفریقای وسطی لسانلرینك بر لغت کتابنی نشر ایتمشدر. ۱۸۲۱ده هامبورغده طوغوب، ۱۸٦٥ ده وفات ایتمشدر.

بارتز { (Barthez) فرانسه‌نك مشاهیر اطباسندن اولوب، ۱۸۳٤ تاریخنده (مونپلیه)ده طوغمش، و۱۸۰٦ده وفات ایتمشدر. وطننده بر چوق وقت طبیه مکتبنده معلم بولنمش؛ وپارسه کیدوب، (دالمبر) وسائر معاصرلری اولان مشاهیر علما ایله عقد مناسبت ایده‌رك، مشهور «مجموعهٔ فنون»‌ك تحریرینه دخی اشتراك ایتمشدر. اوروپانك همان کافهٔ لسانلرینه واقف اولوب، طبه وعلی الخصوص بدن بشره متعلق برقاچ معتبر اثر یازمشدر. برآره‌لق قرالك سرطبیبی اولمشیدی.

بارتلمی { سنت ـــ (Ste. Barthélemy) اون ایکی حواریونك بری اولوب، روایته کوره هندستان وحبشده خرستیانلغی نشره کیتمش؛ ومیلادك ۷۱ تاریخنده ارضروم طرفلرنده قتل اولنمشدر. یورطیسی اغستوسك ۲٤نده اجرا اولنور.

بارتلمی { پییر ـــ (P. Barthélemy) مارسلیالی متعصب بر راهبدر، که میلادك ۱۰۹٦ تاریخنده اهل صلیب عسکریله برابر آنطاکیه‌نك محاصره‌سنه کیدوب، حضرت عیسانك قتلنده قوللانلمش اولان مزراغی بولمش اولملق ادعاسنه قالقیشه‌رق، بو مزراغك اهل اسلامی مغلوب ایده‌جکنی اعلان ایتمش ایسه‌ده، بونك تأثیری کورلمدیکندن، دعواسنی اثبات ایچون اشکنجه آلتنه آلهرق، ۱۰۹۹ ده وفات ایتمشدر.

بارتلمی { آبه ـــ (L'abbé J. J. Bart) آثار عتیقه مشاهیر علماسندن اولوب، ۱۷۱٦ تاریخنده فرانسه‌نك (پرووانسه) خطه‌سنده طوغمش، و۱۷۹٥ده وفات ایتمشدر. لاتین، یونانی قدیم، سریانی، کلدانی وعربی لسانلرینه آشنا اولوب، آثار عتیقه علمنه چوق خدمت ایتمش؛ وایتالیایه سیاحتنده بر چوق آثار عتیقه طوپلامشیدی. فنیکه، فلسطین وسائره آثار عتیقه‌سی حقنده برقاچ

کتاب یازمشدر. اك مشهور اثری «کنج آناخارسیسك سیاحتنامه‌سی» عنوانلی بیوك کتابیدر، که یونان قدیمك احوالنی مصوردر.

بارتلمی { (مارکی فرانسوا) فرانسه‌نك برنجی جمهوریتی مدیرلرندن، وآنف‌الترجمه‌نك یکنیدر. ۱۷۵۰ ده پرووانسه‌ده طوغمش، و۱۸۳۰ ده پارسده وفات ایتمشدر. جمهوریت طرفندن بعض سفارتلرده بولنوب، پروسیه، اسپانیا وسائر دولتلرله معاهده‌لر امضالامش؛ وافکار معتدله اصحابندن اولدیغیچون، ۱۷۹۷ ده مدیرلر هیئتنه ادخال اولنمش ایسه‌ده، متعاقباً قرال طرفدارلغیله اتهام اولنه‌رق، دیگر برقاچ کشی ایله برابر آمریقای جنوبیده فرانسز (غویانه) سنده واقع (سینا ماری) چولنه نفی اولنمش؛ وبرمدت صکره اورادن فرارله، فلمنك غویانه‌سنه التجا ایده‌رك، اورادن انکلتره‌یه چکمش؛ وقراللق زماننده فرانسه‌یه عودت ایده‌رك، مارکی عنوانه وبعض بیوك مأموریتلره نائل اولمشدر.

بارتلمی { سنت — وقعه‌سی (La Saint-Barthélemy) فرانسه‌ده ۱۵۷۲ سنه‌سی آغستوسنك ۲۴ نجی کونی یعنی سنت بارتلمی یورطیسنده طقوزنجی شارل ایله مدیچیس خاندانینه منسوب قرالیچه قاترینه‌نك امریله وقوع بولمش بر وقعهٔ مدهشه‌در، که پروتستانلرك قتل‌عام ایدلمسندن عبارتدر. او کونده پارسده وایالاتده اقلی ۲۰۰۰۰ وبرروایتده ۶۰۰۰۰ پروتستان قتل واعدام اولنمشدر. آنجق بعض والیلر قرالك بو امر غدارانه‌سنه اطاعت ایتمیوب، از انجمله (بایونه) والیسی قونت (اورت)ك: «معیتمده‌کی عسکر پك جسور وشجیع آدملردر، لکن ایچلرنده امرکزی اجرا ایده‌جك هیچ برجلاد بولهمدم» مآلنده برمکتوبله جواب ویرمش اولدیغی مشهوردر. فرانسه ایچون برعار اولان بو وقعه پروتستانلغك اوکنی آلمق شویله طورسون، بو مذهبك دها زیاده قوت بولمسنه ومذهب نزاعلرینك تشددینه سبب اولمشدر.

یارچینلو { خداوندکار ولایتنك قره حصار صاحب سنجاغنده برعشیرتدر.

بارداس { (Bardas) قسطنطینیه روم ایمپراطورلرندن (انتوفل) ك قاینی وایمپراطوریچه (تئودوره)نك برادری اولوب، ۸۴۲ تاریخنده تئوفیل طرفندن اوغلی میخاله وصی تعیین اولنمش ایکن، حکومتی ضبط ایله، سبب دولتی اولان همشیره‌سی تئودوره‌یی دخی سراییندن دفع ایده‌رك، ۲۴ سنه حکومت سوردکدن صکره، نهایت مذکور میخال طرفندن قتل ایتدیرلمشدر. علوم ومعارفی حمایه ایتمشیدی. — (بارداس فوقاس) و(بارداس اسقلروس) اسملریله دخی بیزانس دولتنك ایکی سرداری بولنمشدر، که ایکنجی واسیل ایله طقوزنجی قسطنطینك زمانلرنده دفعاتله عصیان ایده‌رك، موقتاً حکومته نائل اولمشلرسه‌ده، ثبات ایده‌میوب، نهایت طقوزنجی قسطنطینه قارشی بینلرنده اتفاق ایتمشلرسه‌ده، حربه کیریشه‌جکلری وقت، (بارداس فوقاس) مسموماً وفات ایتمش، ودیگری تسلیم اولنوب، بعض بیوك مسندلره تعیین اولنمشدر.

باردسان { (Bardesane) خرستیانلق رؤساسندن اولوب، ایکنجی قرن میلادیده سوریه‌ده یاشامش؛ وخرستیانلر عندنده رفض عد اولنان بریکی مذهب ایجاد ایتمشدر.

باردیز { (یاخود باردیس) روسیه حدودی بوینده واسکی چلدیر سنجاغنده بر کوچك قصبه اولوب، چوروق صویك تابعلرندن بر چایك اوزرنده واقعدر.

بارر { (Barère) فرانسه اختلال کبیری فاعللرندن اولوب، روبسپیر وسائره‌نك آرقداشی ایدی. اون آلتنجی لوینك محاکمه‌سنه دخی ریاست ایتمشیدی. معهذا بعده ارباب اختلال طرفندن نفی اولنه‌رق، ایمپراطورلق وقراللق زماننده‌ده منفاده قالمغه مجبور اولمش؛ وآنجق ۱۸۳۰ وقعه‌سندن صکره فرانسه‌یه عودت ایده‌بیلوب، ۱۸۴۱ ده ۸۶ یاشنده وفات ایتمشدر. بعض نطقلری وآثار سیاسیه‌سی واردر. اختلال زماننده «شفق» عنوانیله برغزته چیقاریردی.

بارس { (یاخود بارسمبورغ BarsBarsem-burg) مجارستانده همنامی اولان ایالتك مرکزی برقصبه اولوب. (غران) نهری اوزرنده و(لونج)ك ۶ کیلومتره شمال غربیسنده واقعدر. وقتیله پك مستحکم برموقع ایدی. ایالتی ۱۴۲۰۰۰ اهالی‌یی جامع اولوب، بونلر مجار، اسلاو وآلماندن مرکبدرلر.

بارسلونه { (Barcelone) اسپانیانك شرق شمالی جهتنده وآق‌دکیز ساحلنده

بر شهر اولوب، قطالونيه خطه‌سنك وهمنامى اولان ايالتك مركزيدر. (ليوبرغات) نهرينك منصبنده ومادريدك ٥٠٠ كيلومتره شمال شرقيسنده اوله‌رق، ′٢٣°٤١ عرض شمالى ايله ′١٢°٠ طول غربيده واقع اولوب، مادريددن صكره اسپانيانك الك بيوك شهرى اولمغله، ٢٤٥٠٠٠ اهاليسى، متين استحكاماتى، بيوك لكن مسدود ليمانى، دارالفنونى، متعدد مكتبلرى، موزه خانه‌لرى، كتبخانه‌لرى، كليسا، تياترو وسائره‌يه متعلق ابنيهٔ مصنعه‌سى، متعدد آثار عتيقه‌سى، خيلى فابريقه ودستكاهلرى وايشلك تجارتى واردر. بو شهر ميلاددن ٢٣٠ سنه اول قارتاجليلر طرفندن تأسيس اولنه‌رق، بعده روماليلرك، غوتلرك وفرانقلرك الينه چكمش؛ و ٣٧٦ تاريخ هجريسنده اندلس عربلرى طرفندن فتح اولنه‌رق، برقاچ عصر مدنيت اسلاميه‌نك جلهٔ مراكزندن بولنمشدر. عربلر عندنده (برشلونه) اسميله معروفدر. — بارسلونه ايالتى (قطالونيه) خطه‌سنك منقسم بولنديغى درت ايالتك برى اولوب، مساحهٔ سطحيه‌سى ٧٦٩١ مربع كيلومتره واهاليسى ٨٥٨٠٩٧ كشيدر. [احوال ارضيه وسائره‌سيچون «قطالونيه» ماده‌سنه مراجعت.]

بارسور اوبه { (Bar-sur-Aube) يعنى «اوبه اوزرنده‌كى بار». فرانسه‌نك (اوبه) ايالتنده و(اوبه) نهرى اوزرنده قضا مركزى بر قصبه اولوب، (ترويس) شهرينك ٥٣ كيلومتره شرقنده واقع و ٤٥٢٠ اهاليى جامعدر. اطرافنده كوزل بر بياض شراب ياپيلير. وقتيله بر قونتلغك مركزى ايدى.

بارسينه { (Barsine) دارانك مغلوبيتى اوزرينه دمشقده اسكندرك الينه چكن ايران نساسندن اولوب، سرداران ايراندن (بهمن) ك زوجه‌سى وآردبازك قيزى ايدى. اسكندر بونى استفراش ايدوب، هركول اسمنده بر اوغلى اولمشيدى. اسكندرك وفاتندن صكره اوغليله برابر (قساندر) طرفندن اعدام اولنمشدر.

بارطين { قسطمونى ولايتنك بولى سنجاغنده قضا مركزى بر قصبه اولوب، قره دكيز ساحلندن ١٤ كيلومتره يوقاريده وبارطين چاينك ساحل يسارنده يعنى غرب طرفنده اولديغى حالده، (قوجاناز) اسمنده ديكر بر چاى قصبه‌نك غرب جهتندن آقه‌رق، بارطينك آلت طرفنده ايكيسى برلشور. مركز لوا اولان بولينك ١٢٠ كيلومتره شمال شرقيسنده ومركز ولايت اولان قسطمونى شهرينك ١٤٠ كيلومتره غرب شماليسنده، ″٥٢ ′٣٣ °٤١ عرض شمالى ايله ″٤٤ ′٥٣ °٢٩ طول شرقيده واقعدر. ٥٠٠٠ اهاليسى واردر. اورته جسامتده سفائن نهر مذكورده سير ايدوب، قصبه‌يه واصل اولدقلرندن، اسكله صايلوب، خيلى تجارتى وعلى الخصوص كراسته اخراجاتى واردر. بارطيندن زعفرانبوليه قدر بر شوسه ياپيلوب، تجارتى تسهيل ايتمشدر. — بارطين قضاسى بولى سنجاغنك منتهاى شرق شماليسنده اولوب، شرق وشرق جنوبى جهتندن نفس قسطمونى سنجاغيله، جنوب غربى جهتندن كرده، غرباً اركلى قضالريله، شمالاً دخى قره دكيزله محدود ومحاط اولوب، جهارشنبه وآماصرى ناحيه‌لريله برابر ١٠٠ قريه‌يى جامعدر، و ٢٢٦٠٠ اهاليسى واردر، كه بونلردن مركزده بولنان ١٠٠ قدر روم وارمنيدن ماعداسى كاملاً اسلامدر. اراضيسى طاغلق اولوب، منبت وادى وبايرلرى دخى واردر. فيلياس نهرى قضانك حدود جنوبيه وغربيه‌سنى طولاشديغى كبى، اورته‌سندن نبعان وجنوبه طوغرى جريان ايدن صولر دخى بارطين چاينه جمع اولورلر. قضانك شرق شمالى حدودنده وساحل بحره قريب محلده (صاغرى طاغى) كسب ارتفاع ايديور. محصولاتى حبوبات متنوعه ايله انواع ميوه‌لردن، ومعمولات صناعيه‌سى دخى باشلجه آغاجدن يازى طاقمى وسائره ايله‌كى خلاطندن عبارتدر. اورمانلرى پك چوق اولوب، قره وصارى چام ايله ميشه، كوركن وبر مقدار چشير آغاجلرينى حاويدرلر. بو اورمانلردن خيلى كراسته قطع اولنوب، بر مقدارى ترسانهٔ عامره‌يه آلنور. آماصرى، تارله آغزى وزونقولداق نام محللرده كومور معدنى بولنوب، اهالى طرفندن چيقارلمقده‌در. قضانك بعض محللرينك محصولاتى پك آز اولمغله، اورالرك اهاليسى كومور معدنلرنده عمله‌لكله وكراسته كسمكله تعيش ايديورلر.

بارطين چايى { قسطمونى ولايتنك بولى سنجاغنه تابع بارطين قضاسنده بر نهردر، كه قضاء مذكورك شرق جنوبى حدودنده‌كى طاغلردن نبعانله، شرق شماليه طوغرى آقه‌رق، وصاغ وصولدن بر قاچ چاى ودره اخذ ايدرك،

بارطینـك یاندن یکر؛ و ٧٥ کیلومترەلك جریاندن صکره، قره دکیزه منصب اولور. بارطین قصبەسندن آشاغی اولان جهتی سیر سفائنه صالحدر. اسم قدیمی (پارتنیوس) در.

بارع { (ابو عبد الله حسـین بن محمد بدری بغدادی) مشاهیر شـعرادن اولوب، ٤٤٣ تاریخنده بغدادك (بدریه) محلەسنده طوغمش، و ٥٢٤ تاریخنده وفات ایتمشدر. اواخر عمرنده اعمی اولمشیدی. ادبیات ونحو ولغتده یدطولی صاحبی اولوب، افاده وتدریسله مشغول اولمش، وبعض تألیفاتله مرتب بر دیوان براقمشدر. ابن رومی ایلهوابن الهباریه ایله معاصر اولوب، بونکله بعض مداعبات وملاطفەلری چکمشدر.

بارق { عراقده قادسیه ایله بصره آرەسنده بر صو اولـوب، اشـعار عربده ذکری کثیردر. بونك جوارنده بنی‌تغلب ایله نمر آرەسـنده (یوم البارق) اسمیله مشهور بر وقعه جریان ایتمشدر.

بارقه { یاخـود برقه (Barca) قرتاجلی بر خاندانك اسمی اولوب، رئیسی مار الترجمه (آمالقار بارقه) ایدی. مشهور (آنیبال) ایله (آسدروبال) بو خاندانه منسوب اولوب، باعث شهرتی اولمشلردر. بنغازی جهتنك (برقه) تسمیه اولنمسی بلکه بو خاندانك اسمنه نسبتلەدر.

بارکیری { وان ولایتنك شمال جهتنده بیوك بر قضـا اولوب، ابغای، لونلی، کیتحان، چیقلی، عثمانلی، کوندرمه، آق‌بولاق، کورزوت اسمریله ٨ ناحیه وجمعاً ١١٧ قریەیی جامعدر. تفصیلات احوالنه دسترس اولنەمدی.

بارکیسیمتو { (Barquisimeto) آمریقـای جنوبینك (ونزونلا) مملکتنده، (النسیه) نك ١٤٥ کیلومترە جنوب غربیسنده همنامی اولان ایالتك مرکزی بر شهر اولوب، ٢٥٠٠٠ اهالیسی واردر.

بارلته { (Barletta) ایتالیانك (باری) ایالتنده قضا مرکزی بر شهر اولوب، (باری) نك ٤٠ کیلومترە شمال غربیسنده وآدریاتیق ساحلنده واقعدر. ٢٨٠٠٠ اهالیسی، لیمانی، خراب حالنـده بر قلعەسی، کوزل بر کلیساسی، بیوك مکتبی، ایمپراطور (هراقلیوس)ك اولدیغی مظنون اولان جسیم بر هیکلی، مملحەلری وصیـد ماهیسی واردر. منتظم وکوزل بر شهردر.

بارلدوق { (Bar-le-Duc) فرانسەده (موزه) ایالتنك مرکزی برشهر اولـوب، (اورنن) نهری اوزرنده وپاریسك ٢٣٤ کیلـومترە شرقنده واقعدر. ١٦٠٢٢ اهالیسی، مکتب اعدادیسی، کتبخانەسی، پاموق منسـوجاتنه مخصـوص فابریقەلری، دباغخانەلری، شرابی ومشهور شکرلەلری واردر.

بارلوو { (Barlow) آمریقا سیاسیون وشعراسندن اولوب، ١٧٥٥ تاریخنـده طوغمش؛ ممالك مجتمعەنك استقلالنی انتاج ایدن اختلاله قاریشوب، بعده سـفارت ونظارت کبی بعض بیوك مأموریتلـرده بولنمش؛ و ١٨١٢ ده بیوك ناپولیـونله کوریشمك اوزره لهستانه کیتمش اولدیغی حالـده، اوراده وفات ایتمشـدر. «قولومبیاده» عنوانیـله مشهور بر منظومەسی واردر.

بارله { قونیه ولایتنك حمید سنجاغنده اکردیر قضاسنه ملحق ناحیه مرکزی بر قصبه اولوب، اکردیر کولنك ساحل شمالیسنده، اکردیرك ٢٠ کیلومـترە شمالنده واسپارطەنك ٤٠ کیلومترە شرق شمالیسنده واقعدر. ٣٢٠٠ اهالیسی اولوب، ٧٠٠ قدری روم مذهبنده وقصوری اسلام اولدقلری حالده، جملەسی ترکدر. — بارله ناحیەسی ٢٥ قریەدن مرکب اولوب، ناحیەنك ایچنده قپو طاغی غرب جنوبیدن شرق شمالیه طوغری ممتد اولور، وبر برون صورتنده کولك ایچنه کیرر.

بارما { موصل ایله تکریت آرەسنده بر طاغ اولوب، کرۀ ارضی محیط اولـدیغی زعم اولنوردی.

بارمن { (Barmen) پروسیەنك (رین) ایالتنده (وووپر) نهری اوزرنده بر شهر اولوب، (البرفلد) شهری اتصالنده واقع و ٨٦٠٠٠ اهالیی جامعدر. صنایعی پك ایلری اولوب، پاموق منسوجاتنه وقطیفه وقوردله وسـائره یه مخصوص متعدد فابریقه ودستکاهلری ودمیره متعلق مصنوعاتی واردر. بو شهر

بك يكى اولوب، نهر مذكورك واديسنده كائن ٨ قريه‌نك التصاق واتحادندن تشكل ايتمشدر.

بارمه [«برما» ماده‌سنه مراجعت اولنه.]

بارنابه (St Barnabé) حواريونك الك اسكى تلامذه‌سندن اولوب، بونلردن (مارقوس)ك عمجه زاده‌سى ايدى. عن اصل يهودى وقبريسلى اولوب، پاولوسدن برآز صكره دين عيسايى قبول ايتمش؛ وبونكله برابر آناطولى ويونانى طولاشوب، نهايت ميلادك ٦٣ تاريخنده قبريسده قتل اولنمشدر. بر انجيل وديكر بعض شيلر يازمشدر. حزيرانك ١١نده يورطيسى اجرا اولنور.

بارناؤل (Barnaoul) سيبريانك تومسق ايالتنده، همنامى اولان بر نهرك اوزرنده وتومسق شهرينك ٣٨٠ كيلومتره جنوبنده بر قصبه اولوب، ١٢٠٠٠ اهاليسى واردر. آلتون طاغنده‌كى معادنك مركزى اولوب، بر چوق قالخانه ودوكمخانه‌لرى وبرآيينه فابريقه‌سيله بر چوق كيرج فرونلرى واردر.

بارنجان بحرينده بر قصبه اولوب، هجرت نبويه‌نك ١٣ سنه‌سى حضرت عمر فاروق (رضه) زمان خلافتنده علاء بن الحضرمى يديله فتح اولنمشيدى.

بارنولد (Barneveldt) فلنكك استقلاليچون الك زياده چاليشانلردن اولوب، بومملكتى اسپانيوللردن قورتارمش، وسائر دولتلرله بعض معاهدات نافعه عقدينه موفق اولمشيدى. بونك ايچون (موريس دوناسو)يه صوك درجه‌يه قدر قارشى طوروب، بو اغورده بر چوق مصائبه دوچار اولمش؛ ونهايت ١٦١٨ تاريخنده دينسزلكله اتهام اولنه‌رق، ٧٠ ياشنده اولديغى حالده، اعدام اولنمشدر.

باروا حلبك اسم قديم سريانيسيدر. [«حلب» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

باروچ (Baroutch) هندستانك بمباى دائره‌سنده، (نربوده) نهرى اوزرنده و(سوراته)نك ١٠٠ كيلومتره شمالنده برشهر اولوب، ٣٣٠٠٠ اهاليسى، قلعه‌سى، ايپك منسوجاتى، پرنج، پاموق، زيتون ياغى وذخايردن عبارت بك ايشلك تجارتى واردر. بو شهر ١٧٨٢ تاريخنده راجه طرفندن انكليزلره تسليم اولنمشدر.

باروچى (Baroch, Barocci) ايتاليانك الك مشهور رسساملرندن اولوب، ١٥٢٨ تاريخنده (اوربن) قصبه‌سنده طوغمش، و١٦١٢ وفات ايتمشدر. برچوق مشهور رسملرى واردر.

باروخ انبياء بنى اسرائيلدن ارميانك محب صادق اولوب، اعدالرينك سعايتيله نبى مشاراليه ايله برابر صدقيا طرفندن حبس اولنمش؛ وبخت نصر قدسى فتح ايتديكنده، حبسدن قورتاريلوب، بعض يهوديلرله برابر مصره كيتمشيدى. بقيهٔ احوالى معلوم دكلدر. توراتك بر سفرينى يازان بوذاتدر.

بارودە (Barode) هندستانك كجرات خطه‌سنده و(سوراته) شهرينك ١٣٠ كيلومتره شمالنده بر شهر اولوب، ١٤٠٠٠٠ اهاليسى، كوزل بر ليمانى، واسع صحرنجلرى، مصنع بتخانه‌لرى، خسته خانه‌لرى وآل تيموردن قالمه بعض كوزل آثارى واردر. ١٨١٩ تاريخنده شدتلى بر زلزله بو شهرك خيلى يرلرينى خراب ايتمشدر. بارودە اسكى (كيكوار) راجه‌لرينك پايتختى اولوب، بونلر بعده انكلتره حكومتنه تابع اولمشلردى؛ و ١٨٧٥ ده بونلرك اخيرى متعدد جنايتلرله اتهام اولنه‌رق، انكليزلر طرفندن عزل، ومملكت بسبتون ضبط اولنمشدر.

باروس (Barros) پورتكيزك الك مشهور مورخين وادباسندن اولوب، ١٤٩٦ ده (ويزو) ده طوغمش، و ١٥٧١ ده وفات ايتمشدر. خيلى وقت آسيا وآفريقاده‌كى پورتكيز مستملكاتنده واليلك ايدوب، بو مستملكاتك پورتكيزلر طرفندن ضبط واداره‌سى تاريخنى يازمشدر. بو تاريخ مندرجاتنك صحتيله وعباره‌سنك فصاحتيله مشهور اولوب، پورتكيز ادبياتنك اساسى عد اولنقده‌در.

باروشه اندلده سرقسطه‌نك جهت غربيه‌سنده بر قصبه اولديغى، وكندى كوننده يعنى يدنجى قرن هجريده فرنكلرك النده بولنديغى ياقوت حموى ذكر ايديور. سراغوسه‌نك غرب جنوبى جهتنده (داروسه) اسميله بر قصبه بولنيور؛ بونك عينى اولمسى محتملدر.

بارو ايساق — (Isaac-Barrow) انكلتره علماسندن اولوب، علوم رياضيه

وادیه‌ده ید طولی صاحبی ولسان یونانی‌یه آشنا اولمغله، لسان مذکوردن بعض کتب فنیه ترجمه ایتمش، وبعض تألیفات دخی براقشدر. ١٦٣٠ده لوندره‌ده طوغوب، ١٦٧٧ده وفات ایتمشدر.

بارو (J.Barrow) انکلیز سیاحیندن اولوب، ١٧٦٤ ده طوغمش، و ١٨٤٩ده وفات ایتمشدر. لورد (ماقرتنی)ك معیتنده چینه وامید برونته سیاحت ایتمش؛ بعده انکلتره ترسانه‌سنك باش کاتبی اولوب، مشهور (روس) و(فرانقلن)ك سیاحت فنیه‌لرنده دخی برلکده بولنمش؛ وعودتنده لوندره جمعیت جغرافیه‌سنك ریاستنه تعیین اولنمشیدی. بعض سیاحتنامه‌لر وتراجم احوال یازمشدر.

بارو بوغازی (Détroit de Barrow) آمریقانك شمالنده شرقاً (لانقاستر) بوغازیله غرباً (پرنس رژان) بوغازی آره‌سنده و°٧٤ عرض شمالیده بر بوغاز اولوب، آنف الترجمه‌نك اسمیله تسمیه اولنمشدر.

باره حلب ولایت وسنجاغنك ادلب قضاسنه ملحق اریحا ناحیه‌سنده واریحانك ١٧ کیلومتره جنوبنده برکوچك قصبه اولوب، اطرافنده برچوق خرابه‌لر واردر. اهل صلیب محارباتی زماننده بو قصبه ایله جوارلری معمور وباغ وباغچه‌لری چوق اولوب، باره‌نك پك متین ومستحکم بر قلعه‌سی دخی وار ایدی. ٥٤٦ تاریخ هجریسنده ملك عادل نور الدین محمود بن زنکی باره قلعه‌سیله او جوارده‌کی قلاع سائره‌یی اهل صلیبك الندن استرداد ایتمشیدی. ناحیه‌سنه (زاویة البارة) دیرلر. — اندلسده جزیرهٔ حضرا اعمالندن (باره) اسمنده بر ناحیه دخی بولنوب، اراضیسی طاغلق ومیوه‌لری چوق اولدیغی «معجم البلدان» ده مذکوردر.

باری (Bari) ایتالیانك جنوبیده همنامی اولان ایالتك مرکزی برشهر اولوب، آدریاتیق دکیزی ساحلنده وناپولینك ٢٣٠ کیلومتره شرقنده واقعدر. ٥٨٢٦٦ اهالیسی، قلعه‌سی، طوبخانه‌سی، مکتب اعدادیسی، زادکانه مخصوص مکتبی، بعض صنایعی واولدقجه تجارتی واردر. لیمانی قومله مسدوددر. اسکی برشهر اولوب، اسم قدیمی (باریوم) در. اوچنجی قرن هجری اوائلنده بنی اغلب طرفندن کلوب سیجیلیایی ضبط ایتمش اولان عساکر مسلمین طرفندن فتح اولنه‌رق، خیلی وقت ادارهٔ اسلامیه آلتنده بولنمشدر. — باری ایالتی (آپولیا) اسکی خطه‌سنك بر قسمندن عبارت اولوب، شرقاً آدریاتیق دکیزیله، جنوباً اوترانته، غرباً بازیلیقاته، شمالاً دخی قاپیتاناته ایالتلریله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ٥٩٣٨ مربع کیلومتره اولوب، ٦٠٤،٥٤٠ اهالیسی واردر، که بونلرك برقسمی آرناؤد جنسیتنه منسوبدرلر. اراضیسی دوز اولوب، یالکز غرب جهتنده آپنین سلسله‌سنه مربوط اوله‌رق (مورجیا) طاغی بولنیور. بو طاغدن (اوفانتو) اسمیله بر نهر اینوب، ایالتك حدود شرقیه‌سنی آییریور. دیکر طرفلری صوسز اولوب، بعض دره وسیللرك صولری سق اراضیده قوللانیلیر؛ وبعضلری ساحله قریب محللرده بطاقلقلر تشکیل ایدرلر. مزروعاتی آز اولوب، مرعالری دها چوقدر. داخل ایالتده ٢٥٠٠٠٠ قویون وخیلی صیغیر وسائر حیوانات موجوددر. آتلری مشهوردر. ایالت باری، بارلته وآلته‌مور اسملریله اوچ قضایه منقسمدر.

باریشا (جبل —) حلب ولایت وسنجاغنك (حارم) قضاسنده وحلبك جهت غربیه‌سنده بر ناحیه اولوب، ٢٣ قریه‌دن مرکبدر. ازمنهٔ قدیمه‌دن واهل صلیب دورندن قالمه بعض بتخانه وکلیسالر خرابه‌لری وسائر آثار عتیقه‌سی واردر.

باریکصور ارضروم ولایتنده ارزنجان سنجاغنك کماخ قضاسنده بر ناحیه اولوب، ١٠ قریه‌دن مرکبدر.

باریلی (Bareily) هندستانك کلکته دائره‌سنده (اکره) نك ٢٢٠ کیلومتره شمال شرقیسنده وکنك ایرماغنه تابع ایکی نهرك محل تلاقیسنده واقع بر شهر اولوب، همنامی اولان برسنجاغك مرکزیدر. ١٠٠٠٠٠ اهالیسی، خیلی صنایعی ومکتبی واردر.

بارین حلب ایله حما آره‌سنده وحمانك شمال غربیسنده برکوچك قصبه اولوب، وقتیله قلعه‌سنك متانتیله وباغ وباغچه‌لریله مشهور ومعمور بر قصبه ایدی. اهل صلیب محارباتی زماننده خیلی اهمیتی حائز ایدی. بعده خراب اولوب، اهمیتی قالمامشدر.

بازارجق حلب ولایتنك مرعش سنجاغنده ومرعشك شرق جهتنده بر قضا

اولوب، مركزى (اوقه‌جقلى) اسمنده بر قريه‌در. بو قضا ٧٦ قريه‌دن مركب اولوب، داخل قضاده متعدد اورمانلقلر و(آق صو) نهرى بولنور. محصولات زرعيه‌سى پرنج، بغداى، آرپه، دارى وسايره‌دن، ومعمولات صناعيه‌سى نفيس خالى، كليم وسجاده‌دن عبارتدر. زيتونى دخى چوقدر. درون قضاده باليغى چوق بركول دخى واردر. اهاليسى ٢٦٨٤٠ كشيدن عبارت ترك وكرددن مركب وهمان جمله‌سى اسلامدر.

بازارجق { خداوندكار ولايتنك ارطغرل سنجاغنده مركز لوا اولان بيله‌جك قضاسنه ملحق ناحيه مركزى برقصبه اولوب، بيله‌جكك ١٤ كيلومتره جنوب غربيسنده وبروسه‌نك ٨٨ كيلومتره شرق جنوبيسنده وكوتاهيه وقونيه‌يه طوغرى كيدن بيوك جاده‌نك اوزرنده واقعدر. جادهٔ مذكوره‌نك انشاسى صره‌سنده اخيراً چارشوسى آچيلوب، تسويه واصلاح اولنمشدر. ٣٥٠٠ قدر اهاليسى وبررشديه مكتبى واردر. قصبه‌نك اورته‌سنده قره مصطفى پاشا جامع ومدرسه‌سى معموردر. — بازارجق ناحيه‌سى ٢١ قريه‌دن مركب اولوب، جمله‌سى مسلم اولمق اوزره، ١٠٠٠٠ قدر اهاليسى، خيلى اورمان ومرعالرى و١٨ مكاتب ابتدائيه‌سى واردر.

بازارجق { بلغارستانك وارنه سنجاغنده، وارنه‌نك ٥٠ كيلومتره شمالنده، سلستره‌نك ٩٥ كيلومتره جنوب شرقيسنده وبو ايكى شهر آره‌سنده‌كى جاده اوزرنده قضا مركزى بر قصبه اولوب، تفريق ايچون (حاجى اوغلى بازارجغى) دخى دينلور. ادارهٔ عثمانيه زماننده ٥٠٠٠ اهاليسى اولوب، ١٠٨ قريه‌دن مركب اولان قضاسنك ١٣٩٦٠ مسلم و٣٣٨٥ خرستيان اهاليسى وار ايدى؛ آنجق مؤخراً اهالئ اسلاميه‌نك چوغى هجرت ايتدكلرندن، نفوسى خيلى آزالمش اولسه كركدر. او وقت درون قضاده ٢٠ جامع شريف، ١٢ مدرسه، ٣ تكيه و٥١٣ دكان وار ايدى.

بازارجق { [«تاتار بازارجغى» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

بازارد { (Bazard) مشهور سنت سيمونك تلامذه‌سندن اولوب، ١٧٩١ ده طوغمش، و١٨٣٢ ده وفات ايتمشدر. بوناپارتدن صكره فرانسه‌ده تأسس ايدن حكومت زماننده «فرانسز كومورجيلرى» عنوانيله بر جمعيت تشكيل ايتمشيدى. ١٨٢٥ ده سنت سيمونك طريقنه تابع اولوب، بو طريقى نشر وترويج مقصديله (پرودقتور) و(اورغانيزاتور) عنوانلريله ايكى غزته نشر ايتمش؛ وبر آره‌لق سنت سيمون تابعلرى طرفندن رئيس طانيلمش ايسه‌ده، بونلرك صرف فلسفه وعلم ثروتله اوغراشيوب‌ده بر يكى دين تأسيس ايتمك فكرنده بولندقلرينى كورنجه، كنديلرندن آيرلمشيدى.

بازاركويى { خداوندكار ولايتنك بروسه سنجاغنده كمليك قضاسنه ملحق ناحيه مركزى بر قصبه اولوب، كمليكك ٢٠ كيلومتره شرقنده، يالوه‌نك ٢٠ كيلومتره جنوبنده وازنيق كولنك ٢ كيلومتره غربنده واقعدر. آثار صورلرى وباغ وباغچه ومسيره‌لرى چوقدر. درون قصبه‌ده سلطان اورخان غازى خيراتندن بر بيوك جامع شريفله اشرف زاده سلاله‌سنه منسوب بر تكيه، وقصبه‌يه ٣ ساعت مسافه‌ده اوزرى آچيق وصويى چوق كوكوردلى بر ايليجه واردر. — ناحيه‌سى ١٥ قريه‌دن مركب اولوب، اراضيسى منبت ومحصولداردر. محصولاتى حبوبات متنوعه وانواع ميوه‌لردن عبارتدر. اهاليسى ٤٤٠٠ اسلام ايله ١٤٥٠ ارمنيدن مركبدر.

بازارى { (خواجه على) ايران شعراسندن اولوب، استرابادليدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

بادل كفتم كه اى دل احوال تو چيست
دل ديده پر آب كرد وبسيار كريست
كفتا كه چه كونه باشد احوال كسى
كورا بمراد دكرى بايد زيست

بازاس { (Bazas) فرانسه‌نك (ژيرونده) ايالتنده قضا مركزى بر قصبه اولوب، (بوردو) نك ٦٠ كيلومتره جنوب غربيسنده و(بووه) نهرى كنارنده كسب ارتفاع ايدن بر صرب قيانك اوزرنده واقعدر. ٥٠٧٣ اهاليسى وكهرچله، جام، وموم وسختيان فابريقه‌لرى واردر. حيوانات، ذخاير واودونه متعلق تجارتى خيلى ايشلكدر.

بازبدى { دياربكر ولايتنده (جزيرهٔ ابن عمر) قربنده وجودى طاغى اتكلرنده ٨٠ قريه‌دن مركب برناحيه‌نك اسم قديمى اولوب، دجله‌نك غرب جهتنده واقع ايدى، وقارشيسنده يعنى نهر

مذكورك شرق طرفنده (باقردى) ناحيه‌سى وار ايدى. (بازبدى) لقبيله ملقب بعض علمانك وطنيدر.

بازكند { كاشغر ايله ختن آره‌سنده بر قصبه‌يه اولديغنى ياقوت حموى ذكرايديور.

بازن { (Bazain) فرانسه مشيرانندن‌اولوب، ۱۸۱۱ تاريخنده (ورسايل) ده‌طوغمش، و۱۸۳۱ ده عسكره داخل اولوب، ۱۸۳۵ ده جزائرده ملازم، ۳۷ ده يوز باشى، ۴۸ ده قائممقام، ۵۰ ده ميرآلاى، قريم محاربه‌سنده ميرلوا و ۵۵ ده فريق اولوب، متعاقباً فرانسه حربيه نظارتنه تعيين‌اولنمشيدى. ۱۵۸۹ تاريخنده فرانسه‌نك ايتاليايه اعانةً آوستريا ايله ايتديكى محاربه‌ده ميلانده مجروح اولمش؛ و(سولفرينو) محاربه‌سنده فوق‌العاده جسارت كوسترمشدر. ۶۲ تاريخنده مكسيقه‌يه كوندريلن فرانسه عسكرينك بر فرقه‌سنه قوماندان اولوب، كوريلن شجاعت وخدمتى اوزرينه، اوراده‌كى فرانسز عسكرينك باش قوماندانلغنه وضبط اولنان يرلرك موقتاً واليلكنه تعيين، و ۶۴ تاريخنده مشيرلك رتبه‌سنه ترفيع اولنمشدر. مكسيقه‌ده اورالى بر زنكين قادينله ازدواج ايتمش؛ وكندى منافعنه خدمت‌بولنده پك‌چوق شدت كوسترمش‌اولديغى روايت اولنه‌رق، برچوق تهمتلرله اتهام اولنمش‌ايسه‌ده، فرانسه‌يه عودتنده اوچنجى اردو، و۱۸۶۹ ده خاصه اردوسى مشيرلكنه تعيين اولنمشيدى. ۱۸۷۰ تاريخنده فرانسه ايله آلمانيا آره‌سنده اعلان حرب اولندقده، تكرار اوچنجى اردو مشيرى اولوب، قوماندەسى آلتنده ۸ آلاى پياده وايكى الاى سوارى ايله طوبجى وسائره بولنديغى حالده (مج) جهتنى طوتمشيدى. فرانسز عسكرينك ايلك ايكى مغلوبيتندن‌صكره اوچنجى ناپوليون قوماندانلقدن استعفا ايتمكله، فرانسز عسكرينك باش قوماندانلغى صاحب ترجمه‌يه توجيه اولنه‌رق، شالون قربنده‌كى عسكرله ومشير ماق‌ماهونك قوماندەسى آلتنده تجمع ايدن قواى جديده ايله برلشمك مقصديله كرى‌يه چكلمكه باشلامش ايسه‌ده، پرنس فردريق شارلك قوماندەسى آلتنده اولان آلمان عسكرى هجوم ايدوب، ايكى يرده كنديسنى مغلوب وقلعه‌يه قپانمغه مجبور ايتمشدر. پرنس فردريق شارل قلعه‌يى محاصره ايتمش؛ وبازنك يانىنده، بعده تبين ايتديكى اوزره، دها بر خيلى وقت طيانه بيله‌جك ارزاق ومهمات بولنديغى حالده، اوچنجى ناپوليونك سداندە تسليم اولنديغى خبر آلنجه، آلمان اردوسيله محاربه ايده‌رك، معيتنده ۱۷۳۰۰۰ عسكر وايچلرنده ۳ مشير، ۴۰ فريق، ۱۰۰ ميرلوا و ۶۰۰۰ سائر امرا وضابطان اولديغى حالده، تسليم اولنمش؛ وبتون امرا وضابطانله عسكره اسير حرب معامله‌سى اولنديغى حالده، كنديسنك، واقع اولان مقاوله موجبنجه، ناپوليونله برابر (قاسل) ده اقامتنه مساعده اولنمشدى. مصالحه عقدندن صكره ممالك اجنبيه‌ده قالمش؛ وغامبتا طرفندن خيانتله اتهام اولنه‌رق، اموال واملاكى قبض وحجز اولنمش؛ ومؤخراً پارسه عودتنده ابتدا حكومت موقته‌نك افعال وحركاتنى تفتيش ومحاكمه‌يه مأمور اولان قوميسيون مخصوص، وبعده بر ديوان حرب طرفندن محاكمه آلتنه وتحت توقيفه آلنه‌رق، رتبه‌سنك رفعيله اعدامنه حكم اولنمش ايسه‌ده، ديوان حرب اعضاسى اعدامدن عفوينى مستدعى اوله‌رق، رئيس جمهور مارشال ماق ماهونه آيريجه بر ورقه تقديم ايتدكلرندن، مشاراليه جزاسنى ۲۰ سنه حبسه تحويل ايتمشدر. بونك اوزرينه بازن ۱۸۷۴ سنه‌سنده، جزاسنى چكمك اوزره، (سنت ماركريته) جزيره‌سنه نقل اولنمش ايسه‌ده، بر قاچ آى صكره اورادن فراراله، ايتاليايه واورادن اسويچره‌يه كيده‌رك، ايمپراطوريچه (اوژنيه) وپرنس ناپوليون طرفندن حسن قبول اولنمش؛ وبعده انكلتره وپورتكيزه ونهايت اسپانيايه كيتمش؛ و۱۸۸۷ تاريخنده مادريدده كمال سفالتده جان ويرمشدر.

بازه { (Baza) اسپانيانك غرناطه ايالتنده وقاديسك ۳۲ كيلومتره شمال شرقيسنده بر قصبه اولوب، ۸۹۰۰ اهاليسى واردر.

بازه { سوادانده سواكنك آرقه طرفنده بر قصبه اولديغنى، واورادن مكۀ مكرمه‌يه (بازى) تعبير اولنور بر نوع كوكرجين كتيرلديكنى ياقوت حموى ذكر ايديور.

بازيان { موصل ولايتنك سليمانيه سنجاغنده وسليمانيه شهرينك ۳۰ كيلومتره شمال غربيسنده قضا مركزى بر قصبه اولوب، دجله‌يه تابع بر كوچك نهرك كنارنده وسليمانيه‌دن آلتون كوپرى‌يه كيدن طريقك اوزرنده واقعدر. ۳۰۰۰ قدر اهاليسى واردر. —— بازيان قضاسى نفس سليمانيه قضاسنك شمالنده اولوب، ايران حدودى قربنده اولان (سيوكه) ناحيه‌سيله برابر ۱۵۹ قريه و ۷ عشيرتدن مركب او-

لوب، ۱۰۰۰۰ قدر اهالیسی واردر، که جملهسی مسلم وکرددر. اراضیسی طاغلق وطاشلق اولوب، محصولاتی آزدر.

بازیل { (Basile) [« واسیل » مادهلرینه مراجعت بیوریله.]

بازیلیقاته { (Basilicate) ایتالیانك ایالات جنوبیهسندن اولوب، تارنته کورفزینك شمالنده وقاپیتاناته، قالابره چیتریوره، باری، پرنچیپاتو اولتریوره وپرنچیپاتو چیتریوره ایالتلریله محاط ومحدوددر. آپنین سلسلهسی بو ایالتك حدودینه قدر کلوب، بر قاچ قوللری ایالتك ایچنده تشعب ایدیور. شمال غربی جهتنده (وولتور) اسمیله سونمش بر برکان بولنیور. برادانو، بارنتو، سالاندرله، آغری وسینو اسملریله ۵ نهری ودیکر بر قاچ کوچك چایی واردر. هواسی کوزل وملایم اولوب، آنجق حرکت ارض پك صیق وقوعبولور. معدن صولری چوقدر. اراضیسی پك منبت ایسهده، زراعت پك کریدر. مساحهٔ سطحیهسی ۱۰۶۷۶ مربع کیلومترهدن عبارت اولوب، ۴۵۶۹۸۲ اهالیسی واردر. مرکزی (پوتنچه) شهری اولوب، ایالت : پوتنچه، ملفی، ماترا و(لاغونغرو) اسملریله ۴ قضایه منقسمدر. اشبو مرکزلردن بشقه داخل ایالتده آویلیانو، مورو، ونوزه، مونتسقالیوزو وآچرنسه قصبهلری دخی بولنیور.

باس { (Bass) اسقوچیانك (هادینغتون) قونتلغنده بر کوچك آطه اولوب، اوزرندهکی قلعهنك متانتیله مشهوردر.

باسام { (Bassam) آفریقای غربیده (کینه) مملکتنك « فیل دیشی ساحلی » خطهسنده و(آسینیا) نهری منصبنده بر قصبه اولوب، آشانتی دولتنه تابع بر حکومت محلیهنك مرکزیدر. فرانسه دولتی بو قصبهده بر تجارت مرکزی کشاد ایتمشدر.

باسان { (Bassan) ایتالیانك اك مشهور رسامارندن اولوب، ۱۵۱۰ تاریخ میلادیسنده (باسانو) شهرنده طوغمش، و۱۵۹۲ ده وفات ایتمشدر. موزهخانهلرده وبعض سرایلرده متعدد مشهور رسملری واردر. — برادری فرانسوآ باسان دخی رسام اولوب، بونك استادی ایدی.

باسانو { (Bassano) ایتالیانك وندیك خطهسنده، (برنتا) نهری اوزرنده و(ویچنچه) شهرینك ۲۸ کیلومتره شمال شرقیسنده واقع کوزل بر شهر اولوب، ۱۳۲۵۰ اهالیسی، بر کوزل کوپریسی وچوخه وایپك منسوجات فابریقهلری واردر. جوارلرنده پك مقبول شراب یاپیلیور. بوناپارت ۱۷۹۶ تاریخنده بو شهرده آوستریا عسکرینی مغلوب ایتمشدر.

باس بوغازی { (Détroit de Bass) فلنك جدید ایله تاسمانیا آطهسی آرهسندهکی بوغاز اولوب، ۱۷۹۸ تاریخنده انکلتره بحریوننده (باس) طرفندن کشف اولندیغنه بناءً، بو اسمله تسمیه اولنمشدر. ۲۲۸ کیلومتره عرضنده اولوب، طولی ۳۱۷ کیلومترهدر. بو بوغازك شرق طرفندن مدخلنده ایکی بیوك وبرچوق کوچك آطهلرله برطاقم صیغلر وغرب جهتندهکی مدخلنده دخی بر بیوك آطه بولنیور.

باس تر { (Basse-Terre) یعنی « آلچق طوپراق ». آمریقادهکی آنتیل آطهلرندن فرانسهنك النده بولنان (غوادلوپه) آطهسنك جنوب غربی ساحلنده برقصبه اولوب، جزیرهٔ مذکورهنك مرکزیدر. ۱۰۰۰۰ اهالیسی، قره طرفندن استحکاماتی وبر بیوك خستهخانهسی واردر. لیمانی یوقدر. — ینه آنتیل آطهلرندن انکلترهنك النده بولنان (سنت قریستوف) آطهسنك جنوب غربی ساحلنده دخی بو اسمله برقصبه بولنوب، ۹۰۰۰ اهالیسی واردر.

باستیا { (Bastia) قورسیقه جزیرهسنده قضا مرکزی برشهر اولوب، آطهنك ساحل شرقیسنده و(آیاچو) نك ۱۵۱ کیلومتره شمال شرقیسنده واقعدر. نصف دائره صورتنده کوزل ومستحکم بر شهر اولوب، ۱۷۵۷۲ اهالیسی، کوزل لیمانی، مکتب اعدادیسی، بوناپارتك بر هیکلی، شراب، مسکرات، زیتون یاغی، سختیان ومرجان تجارتی واردر. اسکی برشهر اولوب، اسم قدیمی (مانتینوم) در. وقتیله قورسیقهنك مرکزی ایدی.

باستیله { (Bastille) پارسده مشهور برقلعه ایدی، که ۱۳۶۹ تاریخنده آلتنجی شارل طرفندن باشلانهرق، ۱۳۸۳ تاریخنده یدنجی شارل طرفندن اکمال اولنمشیدی. پولتیقه متهملرینه مخصوص زندان اتخاذ ایدلمش اولدیغندن، ۱۷۸۹ سنهسی خزیرانك ۱۴ نده ارباب اختلال بو قلعهیی ضبط ایدوب، هدم وامحا ایتمشلردر. وولتر دخی بو قلعهیه

حبس اولنان مشاهیر جملەسندندر. بونك هدمی کونی
الیوم فرانسه جمهوریتنك یوم رسمیسی عد اولنیور.

باسطی { (بندهٔ علی خان) هندستان اکابر
وادباسندن اولوب، ١١٦٠ تار-
یخندن صکرەجه وفات ایتمشدر. والدەسی کابل کبرا-
سندن شیرافکن خانك قیزی اولمغله، ابتدا (شیرافکن)
تخلص ایتمش ایسەده، بعده لکهنو شهرنده شیخ عبد-
الباسطك مریدانی زمرەسنه داخل اولمغله، باسطی
مخلصنی اختیار ایتمشیدی. بر طاقم اشعاری و« تذکرهٔ
باسطی » دینمکله معروف بر تذکرة الشعراسی واردر.
شیخ علی حزین لاهیجانیدن دخی ادبیات درسی آلمشیدی.
شو رباعی جملهٔ اشعارندندر :

آن کلرخ شوخ دلستانرا آرید
وان لاله عذار نوجوانرا آرید
یا در قدم او برسانید مرا
یا بر سرم آن سرو روانرا آرید

باسق { (Basques) آوروپانك اك اسكی اها-
لیسندن بر کوچك قوم اولوب، (ایبر)
قوم قدیمنك بقیة السیوفی حکمندەدر. بونلر (پیرنه)
سلسلهٔ جبالنك غرب جهتنده وغاسقون کورفزینك
منتهاسنده اسپانیول وفرانسز طوپراغنده ساکن اولوب،
مملکتلری تقریباً ١٠٠ کیلومتره عرض و ١٧٠ کیلو-
متره طولندەدر. بو قومك افرادی بو کونکی کونده
آنجق ٦٢٠٠٠٠ عددنده اولوب، بونلرك
٥٠٠٠٠٠ ی اسپانیول و ١٢٠٠٠٠ ی فرانسز
طوپراغنده بولنیور. کندی کندیلرینه (اسقواردوم)
یاخود (اسقالدوم) اسمنی ویروب، باسق اسمی ایسه
لاتینلر طرفندن بونلره ویرلمش اولان (واسقون) اسمندن
غلطدر، که غاسقون وغاسقونیه اسملری دخی بوندن
مأخوذدرلر. بونلرك سویلدکلری لسان آوروپا وآسیانك
هیچ بر لسانه مشابه اولمیوب، صورت ترکیب وافا-
دەجه آمریقا وحشیلرینك سویلدکلری السنه زمرەسنه
داخلدر. بناءً علیه غایت اسکی بر لسان اولدیغنده شبهه
یوقدر. بو قومك وقتیله پك بیوك بر قوم اولوب،
بتون ایبریا شبه جزیرەسنك وبلکه آوروپای غربینك
یکتا اهالیسی بولنمش اولەجقلری ملحوظدر. باسقلر
وبونلرك اجدادی اولان ایبرلر آسیای وسطیدن کلن
(آریا) اقوامندن اولمیوب، اقوام مذکورەنك ورو-
دندن اول آوروپا قطعەسنده ساکن بولنمش اولان
اقوام اصلیەدندر. بو اقوامك چوغی کثرتله کلن
وکندیلرینه غلبه ایدن اقوام آریانیه طرفندن قتل واعما
اولنەرق، وقالان افرادلری دخی کلن اقوامك افرادیله
قاریشەرق، جنسیت ولسانلرینی غائب ایتمشلر؛ ویالکز
پیرنه طاغلرینه التجا ایله موقعك متانتندن استفاده ایدنلر
جنسیت ولسانلرینی محافظه ایدەجك صورتده مستقل
یاشامغه مقتدر اولەبیلمشلردر، که ایشته باسق قومی
بونلردن عبارتدر. ازمنهٔ تاریخیەده دخی باسقلر کندی
جسارتلریله وموقعلرینك متانت طبیعیەسی یاردیمیله
رومالیلره، غوتلره وعربلره بسبتون رام اولمیوب،
نیم مستقل بر حالده یاشامشلردر. آنجق مدنیت جدیده-
نك الجاآتیله اکثر افرادی اسپانیول وفرانسز لسانلرینی
اوکرنوب، کندی لسان وجنسیتلرینی غائب ایتدکلری
کبی، بر چوق افرادی دخی اسپانیا مستملکاتنه وعلی-
الخصوص آمریقای جنوبی‌یه هجرت ایدەرك، طاغلمشلر-
در. باسقلر اطرافلرنده ساکن اولان اسپانیول وفرا-
نسزلرله وسائر اقوام افرادیله وقت وقت امتزاج
ایتمش اولدقلرندن، سیمالرنده کندیلرینه مخصوص علایم
قالمامش ایسەده، بعض اخلاق وعادات قدیمەلرینی محا-
فظه ایتمکدەدرلر. عمومیت اوزره تندرست وجست
وچالاك آدملر اولوب، مشی وحرکتلری پك سریعدر.
همان جملەسی طبعاً شاعر اولوب، هله بداههً شعر
سویلمك کندیلرینه مخصوص بر خصلتدر؛ وضیافتلرنده
نطق ایراد ایدر کبی بداهةً اوزون اوزادی‌یه قصیدەلر
سویلمك عادتلریدر. بعض محققین باسق لسانك قواعد
ولغت کتابلرینی ترتیب ایدەرك، بو لسانك احوالی
حقنده مفصل کتابلر یازمشلردر.

باسق ایالتلری { (Provinces Basques)
اسپانیانك ایالات شمالیه-
سندن کیپوسقوآ، بیسقایه وآلاوه ایالتلرینه ویریلن اسم
اولوب، بو اوچ ایالتی جامع اولان خطه یقین وقتلرەدك
بر طاقم امتیازات مخصوصه ایله اداره اولنمشدیسەده،
اخیراً اهالیسی دون قارلوسك طرفنی التزام ایتمش
اولدقلرندن، بو طرفك مغلوبیتی اوزرینه، ١٨٧٧
تاریخنده همان کافهٔ امتیازلری لغو اولنمشدر. عربلر
عندنده بو خطه (بسکون) اسمیله معروفدر. طاغلق
بر یر اولوب، اساسی شمالده غاسقون کورفزی سا-
حلنده ورأسی جنوبده اولمق اوزره بر مثلث شکلندەدر.
[بو خطەیی ترکیب ایدن اوچ ایالتك اسملرینه مرا-
جعت بیوریله.]

باسکیر { (Baskirs) روسیه‌نك شرق طرفنده قامه، بلایه، اورال و(وولغا) ایر- ماقلری آره‌سنده اوله‌رق (پرم) و(اورنبورغ) ایالتلرنده کشت وگذار ایدر بر قومدر، که فینوآ ایله مغولدن ممزوج اولوب، ٢٥٠٠٠ قدر فاملیادن مرکبدر. بونلر خیمه نشین اولوب، آت وسائر حیوانات یتیشدیر- مکله وآری قوغانلریله مشغول اولورلر. بونلرك افرادی یاریم ملیوندن زیاده اولوب، جمله‌سی دین اسـلامله متدیندرلر. پك جسور وفعال آدملر اولوب، روسیه عسکرینه دکرلی سواری نفراتی ویریورلر. عرب توا- ریخنده (بشکیر) اسمیله معروفدرلر.

باسورین { موصل جوارنده ودجله‌نك شرق طرفنده بر ناحیه اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

باسین { (Bassein) هندستانك ساحل غر- بیسنده وبمبایك ٣٥ کیلومترو شمالنده بر قصبه اولوب، ١٣٠٠٠ اهالیسی واردر.

باشان { فلسطینك قسم شمالیسنك اسم قدیمی اولوب، حوران ولجا جهتلرینه مصادف ایدی. [«فلسطین، سوریه، حوران ولجا» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

باشزی { موصل جوارنده جزیرهٔ ابن عمر ایله نصیبین آره‌سنده بر قصبه اولوب، چارشـوسی وهفته‌ده ایکی دفعـه اجتماع ایدر بازاری اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

باشغرد { (یاخود باشجرد) عرب جغرافیـون ومورخلری بو اسمله قسطنطینیه‌نك اوته‌سنده وفرنك ممالکی داخلنده بربیوك شهر بولندیغنی، واهالیسی ترك اقوامندن پك وحشی وخونخوار برقوم اولدیغنی، وبونلرك خرسـتیان اولمیوب غریب غریب عبادت واعتقادلری اولدیغنی بیـان ایدیورلر. ازجمله دردنجی قرن هجری اوائلنده خلیفهٔ عباسی مقتدربالله طرفندن، تعلیم دین مبین ایچون اوزره، سفارتله اسلاو حکمدارى نزدینه کوندریلن (احمد بن فضـلان) سیا- حتنامه‌سنده (باشغرد) ده ساکن اولان ترك قومنی پك وحشی ومدنیت وانسانیتدن بسبتون بیبهره بر صورتده تصویر ایدیور. یاقوت حموی یدنجی قرن هجریده حلبده (باشغردیه) قومنه منسوب برچوق طلبهٔ علومه راست کلمش اولدیغنی، بونلرك اشقر اللون وصاری صاچلی اولوب، صـقاللرینی تراش ایتـدکلرینی، وممالکتلری نره‌سی اولدیغنی صـوردیغنده (هنکر) دینـلن مملکت اولدیغنی، وبونك‌ده قسطنطینیه‌نك اوته‌سنده اولوب، شمالاً بلاد صقالبه (یعنی اسلاو مملکتلری) ایله، جنوباً پاپانك الکاسیله، غرباً دخی اندلس ایله محاط بولندیغنی، وکندیلری اشبو بلاد نصرانیه‌نك برطرفنده ٢٠ قریه‌دن عبارت بر اهل اسـلام جماعتی اولدقلرینی بیان ایتمش اولدقلرینی ذکر ایدیور. بوتعریفاتدن (باشغرد) شهرینك مجارسـتان ویا آوستریا وخرواتستان جهتلرنده بولنمش اوله‌جغی، وکلمه‌نك اخرنده‌کی (غرد) یاخـود (غراد) لفظندن بونك اسلاوجه بر اسم اولدیغی آکلاشیلیور؛ چونکه بولفظ اسلاوجه‌ده « حصار » معناسنه کلوب، پك چوق شهر وقصبه‌لرك صوکنده بولنور. بوشهرده ساکن قومك احمد بن فضلانك زماننده مشرك ووحشی ویاقوت حموی زماننده خرستیان بولنمسندن دخی آوار وهون وبونلرك خلفلری اولان مجار قومندن عبارت اولدیغی استدلال اولنیور. آنجق بو شهرك خانغی شهر اولدیغی، واهـالیسی مسلم اولان مذکور ٢٠ قریه‌نك نره‌ده بولنمش اولدیغی آکلاشیله‌مدی. روسیه محققلرندن بری ابن فضـلان ویاقوت حموینك بو وجهله تعریف ایتـدکلری قومك آنفاً بیان اولنـان (باسکیر) قومنك کندیسی اولدیغنی استدلال ایده‌رك، مجارلرك دخی اصل وطنی اوراسی یعنی (اورال) جهتی بولندیغنی دلیل اتخاذ ایدیورسـه‌ده، یاقوت حموینك تعریفـات جغرافیه‌سی بونلرك سیبریادن زیاده اوروپانك وسـطلرنده بولنمش اولدقلرینی کوسـتریور. ذاتاً او وقت مجارلر دخی اوروپاده یرلشمشلردی. همده (باسـکیر) قومی عربلر عندنده (بشکیر) اسمیله معروف اولوب، (باشغرد) ایسه شهر اسمی صورتنده روایت اولنیور.

باش قلعه { وان ولایتنك حکاری سنجاغنده (آلپـاق) قضاسـنك مرکزی اولان بر قصـبه اولوب، وانك تقریباً ٨٠ کیلومترو شرق جنوبیسنده واقعدر. اسمندن دخی آکلاشلدیغی اوزره مستحکم برقصبه اولوب، ٩٢٢ تاریخ هجریسنده یاوز سلطان سلیم خان حضرتلری طرفندن فتح اولنمشدر. حکاری آیریجه بر ولایت ایکن، بو قصبه مرکز ولایت اتخاذ اولنمشیدی.

باصلو خان { یاقوت حموی دیورکه: مداین ایله نعمانیه آره‌سنده پك قدیم برشهر اولوب، اسکیدن بری خراب حالنده ایسه‌ده، بعض آثاری باقیدر.

باضع { بحر احمرده بر جزیره اولدیغی، واو. زرنده وقتیله ینه بو اسمله مسمی معمور
برقصبه بولنمش اولدیغی، واهالیسی حبش لسانیله متکلم اولـوب، حبشـلیلرك بورایه فیل دیشی ودوه قوشی یمورطه‌سی کبی شیلر کتیردکلرینی یاقوت حموی «معجم» نده بیان ایدیور.

باطنوز { (باخود باطنوس) ارضروم ولایتنده بایزید سنجاغنك عنتاب قضاسنده
ناحیه مرکزی برکوچك قصبه اولوب، بایزیدك ۹۸ کیلومتره غرب جنوبیسنده ووان کولی ساحلنك ۲۱ کیلومتره شمال غربیسـنده‌در. ناحیه‌سی ۲۵ قریه‌دن مرکبدر.

باطنوز { یاخود پاتموس (Patmos) جزایر بحر سفیددن اولوب، جزایر مذ.
کوره ولایتنك ساقز سنجاغنده لریوز قضاسنه تابع بر ناحیه اتخاذ اولنمشـدر. ساقزك ۹۸ کیلومتره جنوب شرقیسنده ولریوزك ۱۵ کیلومتره شمال غربیسنده واقعدر. طـار واوزون برآطه اولوب، شرقه متوجه بر نصف دائره شکلنی ابراز ایدیور. سواحلی بر طاقم قیالق برونلردن عبارت اولوب، بونلرك آره‌سـنده بعض کوچك لیمـانلری واردر. محیط دائره‌سی ۲۶ کیلومتره اولوب، ۴۰۰۰ قدر اهالیسی واردر. مرکزی ۲۰۰ قدر خانه‌دن عبارت اولان برکوچك قصبه اولوب؛ بونك اوستنده‌کی طاغده حواریوندن یوحنانك محبوس بولندیغی و(آپوقالیپس) نامیله انجیله ملحق بعض کشفیاتنی یازمش اولدیغی بر مغاره وبونك یاننده بیوك بر مناستر واردر. جزیره‌ده بر مقدار حبوباتله بعض سبزه‌لر یتیشدیریلیر. انجیر وبادم کبی بعض میوه‌لری دخی واردر. قادینلر طرفندن یاپیـلان یوك چوراپلری مشهور اولوب، کلیتله اخراج اولنور.

باطنی { (مولانا —) بخارالی وبر روایتده بلخلی برشاعردر. شو بیت جمله اشعارندندر:

بس که داری تنکدل ای غنچهٔ خنـدان مرا
جان زدل آمد بتنك ودل کرفت از جان مرا

باطوم { (Batoum) قره دکیزك ساحل شر. قیسـنده بر قصبه واسکله اولوب،
برلین معاهده‌سیله روسیه‌یه ترك اولنمشدر. (پوتی) نك ۵۹ کیلـومتره جنوبنده، طربزونك ۱۷۸ کیلومتره شرق شمالیسنده وچوروق صو منصبنك ۱۱ کیلومتره شمالنده واقع اولوب، اداره‌ٔ عثمانیه زماننده لازستان سنجاغنك مرکزی ایدی. یقین وقتلره کلنجـه‌یه‌دك پك اهمیتسز وهـواسی وخیم بریر ایکن، خاقان مغفـور سلطان عبدالعزیز خان حضرتلرینك زمان سلطنتلرنده طربزون والیسی امین مخلص پاشانك همتیله اصلاح وتطهیر اولنه‌رق، «عزیزیه» نامیله بیوجك بر جامع شریف دخی انشا اولنمشیدی. طبیعی برلیمانی دخی اولوب، اداره‌ٔ عثمانیه زماننده خیلی ایشلك تجارتی وار ایدیسه‌ده، روسـیه‌یه چکدکدن صکره، مکمل صورتده لیمـان وریختمی یاپلدیغی کبی، پوتیدن بحر خزرده‌کی باکویه کیدن دمیر یول خطنه دخی بر شعبه ایله ربط اولندیغندن، اهمیت تجاریه‌سی پك چوق آرتمشدر. برلین قونغره‌سنده روسیه دولتی بو اسکله‌یی سربست لیمان حالنده بولندیره‌جغنی وعد ایتمش ایسـه‌ده، پك متین استحکامات انشاسیله بر لیمان عسکری حکمنه قویمشدر. اهالیسی دخی تکثر ایدوب، ۱۱۸۰۰ عددینه بالغ اولمشدر.

باغایه { افریقیـه‌نك غربنـده یعنی جزایرده قسطنطینه ایله بجایه آره‌سنده اسکی
برشهر اولوب، رومالیلر زماننده بعض وقوعات مهمه‌نك محلی اولدیغی کبی، دور اسلامده دخی معمور اولوب، بعده خراب اولمشدر. ابو العباس احمد بن محمد باغایی کبی بعض مشاهیر علمانك وطنی بولنمشدر.

باغراداس { (Bagradas) جزایرده‌کی (مجر. ده) نهرینك اسم قدیمیدر. بو
ایکی اسمك برمشترك اسمدن غلط اولدقلری کوریلیور.

باغرغان { سـیواس ولایت وسنجـاغنده بر عشیرتدر.

باغشیقا { موصلك ۲۰ کیلومتره شمال شر. قیسنده ونینوی خرابه‌لری جوا.
رنده برقصبه اولوب، چارشوسی وبر جامعی واردر.

باغه { اندلسده بیره خطه‌سنده وقرطبه‌نك ۵۰ میل جنوبنده بر قصـبه اولوب، میاه
جاریه‌سی، باغ وباغچه‌لری وصفران وسائر محصولاتی چوق اولدیغی کتب عربیه‌ده مذکوردر.

باف { (Paphos) قبریس جزیره‌سنك جنوب غربی سـاحلنده بر قصبه اولوب، بر
قیـانك اوزرنده واقع ویالکز ۱۵۰۰ قدر اهـالی‌یی جامعـدر. لیمانی طولمش اولمغله، یالکز کوچك کیلر کیره‌بیلیر. اسـکی برشهر اولوب، یونان مهاجرلری

طرفندن تأسيس اولنمش؛ وعشق الهه‌سی زهره‌یه مخصوص اولان بیوك بر معبدیله وبوكا عبادت اولمق اوزره بر طاقم سفاهت آمیز آیینلر ولعبیاتیله شهرت بولمشیدی.

بافره { طربزون ولایتنك جانیك سنجاغنده قضا مركزی بر قصبه اولوب، مركز لوا اولان صامسونك ٤١ كیلومتره شمال غربیسنده وقزیل ایرماغك منصبندن ٢٠ كیلومتره یوقاریده اولهرق ساحل یميننده یعنی شرق طرفنده واقعدر. نهر مذكور منصبی اطرافنده‌كی بطاقلقلر مناسبتیله هواسی پك آغیر وصیتمه‌لیدر. ٥٠٠٠ قدر اهالیسی، ٢ جامعی، ١ رشدیه و٢ ابتدائیه مكتبی، ٣ تكیه‌سی، ٣ حمامی، ٣ خانی وقزیل ایرماغك اوزرنده كوزل بر كوپریسی واردر. — بافره قضاسی جانیك قضاسنك قسم غربیسندن عبارت بیوك بر قضا اولوب، شرقاً نفس صامسون قضاسیله، جنوباً سیواس ولایتنك آماسیه سنجاغیله، غرباً قسطمونینك سینوب سنجاغیله، شمالاً دخی قره دكیزله محاطدر. قزیل ایرماق بو قضانك حدود جنوبیه‌سنی بالتفریق شرق جهتندن جریانله قره دكیزه منصب اولور. قضانك اورته‌سنده قطران طاغی نامیله بیوك بر طاغ بولنوب، اتكلری قضانك اكثر طرفلرینی ضبط ایدیور. بوطاغدن اینن صولرك بر طاقمی قزیل ایرماغه وبر طاقمی دخی طوغریدن طوغری‌یه قره دكیزه منصب اولورلر. جهت غربیه‌سنده اولان آلاچام ناحیه‌سیله برابر قضا ١٦١ قریه‌یی جامع اولوب، ٦٣٥٥٩ اهالیسی واردر، كه قسم اعظمی اسلام اولوب، خرستیانلری دخی تركجه لسانیله متكلم اولدقلری حالده، روملق ادعاسنده بولنیورلر. محصولات ارضیه‌سی حبوبات متنوعه ایله میوه‌لرك انواعندن وكتن وكنوپرله كلیتلی توتوندن عبارتدر. درون قضاده ٤٧ جامع ومسجد واردر. آلاچام ناحیه‌سنده شربی نافع بر معدن صویی بولنیور.

بافو { (Baffo) حسن وجمالیله مشهوره بر ونديكلی قیز اولوب، قورفه والیسنك قیزی ایدی. ١٥٧٥ تاریخ میلادیسنده عثمانلی بحریونی طرفندن طوتیلوب، (صفیه) نامیله سلطان مراد خان ثالثك قادینلری صره‌سنه چكمش، وسلطان محمد خان ثالثك والده‌سی اولمشدر. مشارالیهمانك زمان سلطنتلرنده بیوك بر حكم ونفوذ قزانوب، بعده تورونی سلطان احمد خان اول طرفندن اسكی سرایه حبس اولنمشیدی.

بافین { (Baffin) انكلتره مشاهیر بحریوننـدن اولوب، ١٦١٢ تاریخندن ١٦١٦ تاریخنه‌دك (هودسون) وسائر بحریونله برلكده بحر محیط شمالی ایچندن مرورله بحر محیط كبیره چیقمق مقصدیله آمریقانك شمالنده كمی ایله كزمش؛ واسمیله تسمیه اولنان كورفزه قدر چیقه‌بیلمشدر. ١٦٢٢ ده (هرمز) محاصره‌سنده وفات ایتمشدر.

بافین كورفزی { (Baie de Baffin) آمریقانك شمال شرقیسنده نفس آمریقا ایله غروئنلاند قطعه‌سی آره‌سنده بر كورفز ودها طوغریسی بر دكیزدر، كه ٦٧° ایله ٧٨° عرض شمالی و٦٨° ایله ٨٢° طول غربی آره‌سنده واقع اولوب، بویی ١٥٠٠ واكی ٥٥٩ كیلومتره‌در. بحر محیط آطلاسیدن معدود اولوب، بودكیزله جنوبنده‌كی (قومبرلاند) و(هودسون) بوغازلرندن، بحر محیط شمالینك آطه‌لر دكیزیله شرق شمالی جهتنده‌كی (لانقاستر) بوغازندن، قطب شمالی بحر منجمدیله دخی شمالنده‌كی (اسمنت) بوغازندن اختلاط ایدیور. بودكیزك سطحی همان بتون سنه منجمد اولوب، اریدیكی بر ایكی آی ظرفنده دخی اوزرنده جسیم بوز قیالری یوزدیكندن، ایچنده سیر سفائن پك مشكلدر. بودكیزه الك اول آنف الترجمه (بافین) كیروب طولاشمغه موفق اولدیغندن، بو اسمله تسمیه اولنمشدر.

بافین پاری { (Baffin-Parry) آمریقانك شمالنده (بافین) ایله (هودسون) دكیزلری آره‌سنده بر طاقم آطه‌لر اولوب، باشلیجه‌لری: قوقبورن، سوتامپتون، وینتر، مانسفیلد، جالس، یكی غالووای وشمالی سومرست آطه‌لریدر. بونلرك بعضلری پك جسیم ایسه‌ده، خالی وقار وبوزله مستور اولوب، یالكز بعض اسكیمولر بوزلرك اوستنده كشت وگذار ایدرلر. بو آطه‌لر ١٨٢٢ دن ١٨٢٩ تاریخلرینه‌دك انكلتره بحریوندن (پاری) طرفندن كشف اولنمشلردر.

باقارا { (Bacarrat) فرانسه‌نك (مورته مع موزله) ایالتنده ناحیه مركزی بر قصبه اولوب، (مورته) نهری اوزرنده و(لونویله) نك ٢٤ كیلومتره جنوب شرقیسنده واقع و ٥١٠٠ اهالیی جامعدر. سرجه وبلوره متعلق ادوات اعماله مخصوص مشهور بر بیوك فابریقه‌سی واردر.

باقتره { (Bactre, Bactra) اسکی یونان جغرافیونك بلخ شهرینه ویردکلری اسمدر. [« بلخ » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

باقتریانه { (Bactriane) خراسانك جهت شرقیه‌سنده، افغانستانك شمالنده وماوراءالنهرك جنوبنده اوله‌رق مرکزی بلخ شهری اولان خطه‌یه یونان قدیم جغرافیونی طرفندن ویریلن اسمدر. بوراسی اقوام آریانیه‌نك وطن اصلیسی اولوب، کشتاسب واسفندیارك زماننده ایرانك مرکزی بولنمش؛ وزردشت دخی بوراده ظهور ایتمشیدی. بیوك اسکندرك وفاتندن صکره، بو خطه قبل المیلاد ۲۵٦ تاریخنده‌دك سلفقوسیلرك حکمی آلتنده قالمش، وبعده اوراده مستقل بر ماکدون حکومتی تشکل ایده‌رك، تقریباً ۱۰۰ سنه ظرفنده ٦ حکمدار کلمش؛ وبونلردن صکره بو خطه دخی اشکانیانك ضبطنه کچوب، ینه ایرانه التحاق ایتمشدر.

باقخوس { [« باقوس » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

باقخیلید { (Bacchylide) یونان قدیم شعراسندن اولوب، (کئوس) جزیره‌سنده طوغمش؛ وقبل المیلاد ۴۷۰ تاریخلرنده سیراقوسه حکمداری (هیرون)ك زماننده کسب شهرت ایتمشدر. شاعر مشهور اسخیلوسك عمجه‌سی اولوب، دوریان لساننده برطاقم قصائد وغزلیات وسائر اشعار یازمش ایسه‌ده، یالکز بعض پراکنده ابیاتی بولنه‌بلمشدر.

باقر { (امام محمد —) ائمهٔ اثنا عشرك بشنجیسی اولوب، حضرت امام زین العابدینك اوغلی وحضرت امام حسین (رضه)ك تورونیدر. هجرت نبویه‌نك ۷۵ نجی سنه‌سی تولد ایدوب، ملوك امویه‌دن هشام بن عبدالملكك زماننده ۱۱۷ تاریخنده، ۴۲ یاشنده اولدیغی حالده، مدینهٔ منوره‌ده وفات ایتمش، وبقیعده دفن اولنمشدر. عالم وفاضل بر ذات اولوب، برچوق کلمات حکیمانه‌لری واردر. بو دخی سائر ائمه کبی برچوق محنت وجفالره دوچار اولمش، وعمرینك بر قسمنی زندانده کچیرمشدر.

باقر اصفهانی { (میرزا —) عن اصل جزیرهٔ خار ساداتندن اولوب، اصفهانده نشأت ایتمش بر شاعردر، که شاه سلیمان صفوی‌یه منسوب اولوب، اونجی قرن هجری اواسطنده وفات ایتمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر :

اضطراب دل نمیدارم ولیکن نامه ام
همچو نبض خسته بر بال کبوتری طپد

— اصفهانلی میرزا باقر نامنده دیکر بر شاعر دخی واردر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر :

زجذب دوستدارهای من در نیم ره ماند
خدا ناکرده از طاق دل من کرکسی افتد

باقر بیك { (یعنی باقر بك) ایران شعراسندن وشاملو قومی اکابرندن اولوب، نادر شاهك معیتنده هندستانه کیتمش؛ وایرانه عودتنده، نادر شاهك عتابنه دوچار اولمغله، خنجرله کندی کندینی اوروب، تلف اولمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر :

هر سبزه که از خاك شهیدان تو بر خاست
چون لالهٔ دلسوخته داغ جکری داشت

باقر تبریزی { (قاضی زاده میرزا —) ایران شعراسندن اولوب، شو بیت جملهٔ اشعارندندر :

بر زمین نتوان فکندن هر که را بر داشت عشق
صورت منصور را بر دار می باید کشید

باقر چایی { آناطولیده بر نهردر، که بالیکسری‌نك جنوب جهتنده‌کی دمیرجی طاغندن نبعانله، جنوب غربی‌یه طوغری آقه‌رق، آیدین ولایتنك صاروخان سنجاغنه دخول، وصومه ایله برغمه آره‌سندن وکوزل ومنبت بر وادی ایچندن مرور ایدوب، صاغ وصولدن بر چوق چایلر اخذ ایتدکدن صکره، چاندارلی کورفزینه دوکیلور. مجراسنك طولی ۱۰۰ کیلومتره‌دن زیاده وصویی چوقدر. اسم قدیمی (قایقوس) در.

باقر خان { هندستان شعراسندن وامیر نجم ثانی احفادندن اولوب، جهانکیر شاهك زماننده یاشامش؛ واون برنجی قرن هجری اواسطنده وفات ایتمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر :

غالبا در هند زلف او طلسمی بسته اند
هر دل آواره کانجا رفت دیکر بر نکشت

باقر شیرازی { (حاجی —) ایران شعراسندن اولوب، جراحلق وکحاللقده دخی ماهر ایدی. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر :

یار مارا ارتمنا سیر نتوانست کرد
آفتاب این ذره را تسخیر نتوانست کرد
عمر ها کوشید در آبادی ما روزکار
آخر این ویرانه را تعمیر نتوانست کرد

— (ملا باقر شیرازی) نامنده دیکر برشاعر دخی

هندستانه رحلتله، علی ابراهیم خانك خدمتنده بو-
لنمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر :

چون خرامان درچمن آن سرو موزون میشود
درمیان لاله وکل بر سرش خون میشود

باقر علی خان { هندستانك مشاهیر شعراسندن اولوب، اون ایکنجی قرن هجری اوائلنده لکهنوده طوغمش؛ ومحمد شاهك خدمتنده بولنوب، کنج یاشده وفات ایتمشدر. شعر وانشا وحسن خطده مهارت کامله‌سی وار ایدی. «رموز الطاهرین» و«مرآت الجمال» عنوانلریله ایکی منظومه‌سیله «کلستان اسرار» عنوانلی براثری ومرتب دیوانی واردر. شو رباعی جملهٔ اشعارندندر :

شعله زد عشق جسم وجان مرا
شمع سان سوخت استخوان مرا
بغمش سوختم چو پروانه
داد خاکسترم نشان مرا

باقر کاشی { اون برنجی قرن هجری شعراسندن اولوب، عن‌اصل کاشانلی اولدیغی حالده، هندستانه رحلتله، اوراده وفات ایتمشدر. (باقر خورده) اسمیله دخی معروفدر. مرتب دیوانی واردر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر :

شب نالهٔ من کوش زد مرغ چمن شد
بیچاره کرفتار کرفتاری من شد

باقر کوره‌سی { (ونام دیکرله کورهٔ نحاس) قسطمونی ولایت وسنجاغنك اینه بولی قضاسنه ملحق ناحیه مرکزی برقصبه اولوب، قسطمونینك ٤٠ کیلومتره شمالنده واینه بولینك ٢٢ کیلومتره جنوبنده اوله‌رق، اینه بولیدن قسطمونی‌یه کیدن طریقك اوزرنده، واینه بولی‌یه اینن برکوچك چایك کنارنده اوله‌رق طاغلق برمحلده واقعدر. قصبه‌نك ٢٠٠٠ قدر اهالیسی اولوب، ناحیه‌سی ٣٩ قریه‌دن مرکبدر.

باقر یزدی { یزد ساداتندن بر شاعردر. شو رباعی جملهٔ اشعارندندر :

آن شب که بلا برین ستم کش بارد
از دیده هر شب شراب بیغش بارد
در کریه ندیده بدین بو العجبی
کز دیده بجای آب آتش بارد

باقس { ارضروم ولایتنك بایبورد سنجاغنه تابع اسپر قضاسنده ناحیه مرکزی بر قریه اولوب، ناحیه‌سی ١١ کویدن مرکبدر.

باقس { (Bacs) مجارستانده همنامی اولان ایالتده ومرکز ایالت اولان (سومبور) شهرینك ٤٤ کیلومتره جنوبنده بر قصبه اولوب، ٧٠٠٠ اهالیسی واردر. وقتیله ایالتك مرکزی ایدی. — باقس ایالتی پشته، قونغراد، نورنتال، سیرمیا وبارانیا ایالتلریله محدود ومحاط اولوب، طولی ١١٣، عرضی ٩٧ کیلومتره واهالیسی ٢٩٧ ٠٠٠ کشیدن عبارتدر.

باقل { بین العرب حماقت وشاشقینلقده ضرب مثل حکمنه کچمش بر شخصدر. حقنده پك چوق غرائب ومضحکات روایت اولنور.

باقل { (Bakel) آفریقای غربیده، (سنغامبیا) خطه‌سنده، سنغال نهرینك ساحل یسارنده یعنی جنوبنده و(سنت لویی) شهرینك ٤٥٠ کیلومتره شرقنده بر قصبه اولوب، ٢٠٠٠ اهالیسی وفیل دیشی، آلتون توزی، حیوانات، پرنج وسائر محصولات ارضیه‌دن عبارت پك ایشلك تجارتی واردر. یاغمورلر موسمنده یعنی تموزدن تشرین ثانی‌یه قدر نهرده کمیلر ایشلیوب، سنت لوییدن بو قصبه‌یه قدر واصل اولورلر. اهالیسی زنجی ومسلم اولوب، حرارتدن وهواسنك آغیرلغندن آوروپالیلر اقامت ایده‌میورلر. فرانسه دولتی ١٨٥٦ تاریخنده بو قصبه‌یی ضبطله سنغامبیا مستعمراتنه ضم ایتمشدر.

باقلانی { [«ابوبکر باقلانی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

باقوس { یاخود باکوس ویا باقخوس (Bacchus, Βάκχος) اساطیر قدیمهٔ یونانیه‌ده شراب وعشرت الهی اولوب، ابوالالهه مشترینك (تیبه) پرنسسلرندن (سمله) ایله اختلاطندن متولد زعم اولنوردی. کویا والده‌سی حامل ایکن وفات ایتمکله، مشتری کندیسنی جهنم الهی (وولقان) معرفتیله آناسنك قارنندن چیقاروب، طقوز آیینی اکمال ایدنجه‌یه قدر کندی بجاغی ایچنه صوقه‌رق، حفظ ایتمش؛ وطوغدیغنده تیزه‌سی (اینو) یه تسلیم ایلمشیدی. بو قادین پریلرك یاردیمیله کندیسنی هندستانه کوتوروب، اوراده بیوتمشیدی. چوجقلغنده اوکی والده‌سی (یونون) ك کندیسنه ویردیکی جفالره غلبه ایتمش؛ وبیودیکنده سلاح یرینه برر سپت اوزوم وبرر طاولی حامل ارکك وقادین بر طاقم خلقله کیدوب، هندستانی ضبط، وبعده مصرلیلره زراعتی وباغ یتیشدیرمکی تعلیم

ایتمش؛ واورادن فریجیایه یعنی آناطـولینك کوتاهیه طرفلرینه کیتمشیدی. کویا آلههٔ کاذبه ایله جنلر آره‌سنده وقع اولان محاربه‌ده باقوس پك چوق غیرت ایدوب، غالبیتی قزانمغه سبب اولمش. (تیزوس) ك تطلیق و(نا. قسوس) جزیره‌سـنده ترك ایتمش اولدیغی (آریانه) یی تزوج ایتمش. باقـوس اکثریا باشی بوینوزلی وآصمه یاپراقلریله مزین وکوزلری مخمور بر دلیقانلی صورتنده بر النده قـدح یرینه قوللاندیغی بر بوینوز ودیکرنده بوداقله صاریلی بر مزراق طوتدیغی حالده، وکاه بر فوچی اوزرینه اوتورمش، کاه آرسلان ویا قپلانلر قوشیلی بر آرابه‌یه بینمش تصـویر اولنوردی. عبادتی عشرتله وبرطاقم کورلتیلی لعبیاتله اجرا اولنوردی. بونك اسمی وعبادتی شرقدن یونانه کلوب، روماليلر طرفندن پك صکره قبول اولنمشیدی. اسکی ایرانیلرك (جمشید) یله مشابهتی واردر. بعضلری هندلیلرك (براهما) سی فرض ایتمشلردر.

باقوم { یاخود باقول الرومی. صحابه‌دن اولوب، سـعید بن العاصك آزادلیسی ایدی. مدینهٔ منوره‌ده مرانغوز اولوب، حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمزك منبرینی بو ذات یاپمشیدی. کندیسندن بعض احادیث شریفه منقولدر.

باقون { روجر — (Roger Bacon) انکلتره اعاظم علماسـندن اولوب، ۱۲۱٤ تاریخ میلادیسـنده ایلچسترده طوغمش، و۱۲۹۲ ویا ۱۲۹٤ ده وفات ایتمشدر. ابتدا (اوقسفورد) ده وبعده پارسده تحصیل علم ایدوب، کافهٔ علوم وفنونه کسب وقوف ایتمش، وعلی الخصوص علوم طبیعیه‌ده ید طولی صـاحبی اولمشیدی. کندیسی (فرانسیسـکن) طریقنه منسـوب بر راهب اولدیغندن، رهبان کروهی کین وحسـدلرندن سحربازلقله اتهام ایده‌رك، تألیفاتنده سحرك علیهنده ادارهٔ لسان ایتمش اولدیغی حالده، بو افترا ایله حبس اولنـه‌رق، عمر طویلنك قسم اعظمنی زنداننده کچیرمشدر. علوم طبیعیه وفنون سائره‌یه متعلق پك معتبر تألیفاتی واردر. فن بصره، انعکاس ضیایه، علائم سمانك ماهیتنه وسائر مواد فنیه‌یه دائر پك چوق کشفیات مفیده‌یه موفق اولوب، باروتی، جاملی دوربینی وهوا طلومبه‌سنی ایجاد ایدن دخی صاحب ترجمه اولدیغی مرویدر. هر حالده مواد مذکوره تألیفاتنده پك کوزل تعریف اولنیـور. آثارینی لاتین لسـاننده یازمش ایسـه‌ده، آوروپا لسانلرینك اکثرینه ترجمه اولنمشدر.

باقون { فرانسوآ — (Fr. Bacon) انکلتره‌نك اعاظم علماسندن اولوب، ۱۵٦۱ تاریخ میلادیسـنده لوندره‌ده طوغمش، و۱٦۲٦ ده وفات ایتمشدر. پدری نیقولاس باقون قرالیچه الیزابتك مهرداری ایدی. تا چوجقلغندن فوق العاده بر ذکاوت واسـتعداد کوستروب، علوم وفنونه انتساب ایتمش ایسه‌ده، بر خیلی وقت ثروتیله واحراز ایتدیکی مأموریتلرله اشتغال ایدوب، فنه حصر مسـاعی ایده‌مه‌مشـیدی. ابتدا انکلتره سفیرینك معیتنده فرانسـه‌یه کیتمش؛ وپدرینك وفاتی اوزرینه وطننه عودت ایدوب، قونت (اسکس) ك حمایه‌سـیله بعض مأموریتلره تعیین اولنه‌رق، ۱۵۹۲ ده عوام قره‌سی اعضالغنه انتخاب اولنمشـیدی. هر نه قدر قرالیچه الیزابتك توجـهنی قزانمق ایچون حامیسی وولی نعمتی اولان اسکسك مجازاتنی حقلی کوسـترمکه چالیشمش ایسه‌ده، قرالیچه‌نك آووقاتلغندن بشقه بر منصبه نائل اوله‌مامشیدی. الیزابتك وفاتندن صکره قرال برنجی (ژاق) طرفندن تصاحب اولنه‌رق، بارونلق وبعده ویقونتلق رتبه‌سـیله باش وکالت مسندینه ترفیع اولنمش ایسه‌ده، ایکی سنه صکره یعنی ۱٦۲۱ ده ارتکاب وارتشا ایله اتهام اولنه‌رق، عزلنه، رفع رتبه‌سنه، حبسنه و۴۰۰۰۰ لیرا جزای نقدی ویرمسنه حکم اولنمشـدی. بر مدت محبوس قالدقدن صکره، قرال طرفندن عفو اولنمش ایسـه‌ده، فیما بعد امور حکومته قاریشمیوب، علـوم وفنونله اشتغال وتألیفاته حصر مساعی ایتمشدر. تاریخه، اخلاقه، سیاسـیاته وفلسفه‌یه متعلق بر چوق کتابلر یازمشدر، که بونلرك اك مشهورلری فلسـفه‌یه متعلق اولانلردر. حکمت طبیعیه‌یه متعلق اجرا ایتدیکی بعض تجارب وفاتنی موجب اولمشدر.

باقی { (محمود — افندی) اعاظم شعرای عثمانیه‌دن اولوب، ۹۳۳ تاریخنده درسعادتده طوغمشـدر. پدری فاتح جامع شریفی مؤذنلرندن اولوب، کندیسی ابتدا سراج چراغلغنه ویرلمش ایسه‌ده، میل طبیعیسی سوقیله تحصیل علمه قوییلوب، طریق علمیه انتساب ایله، اکمال تحصیل وبر معتاد دور مدارس ایتدکدن صکره، سلیمانیه مدرسلکنه تعیین اولنه‌رق، قانونی سلطان سلیمان خان حضرتلرینك مظهر

التفات وتوجهی اولمش، ومصاحبلری صره‌سنه
چکمشیدی. سلطان سلیم خان ثانی حضرتلرینك دخی
توجه وحمایه‌لرینه مظهر اولوب، بعده سلطان مرادخان
ثالث حضرتلرینك زماننده بعض ارباب غرض وحسد
طرفندن بربیتی سوء تفسیر ایله نظرگاه پادشاهی‌یه عرض
اولندیغندن، نفی اولنمش ایسه‌ده، مؤخراً عفو بیوریله‌-
رق، تدریجاً مکه واستانبول قاضیلقنه وآناطولی وروم-
ایلی قاضیعسکرلکنه ورئیس العلما مقامنه نائل اولمشیدی.
اشعاری غایت سلیس ومعنیدار اولوب، مرتب دیوانی
واردر. «مواهب لدنیه»یی «معالم الیقین» عنوا-
نیله ترجمه ایتمش اولدیغی کبی، قطب مکینك «الاعلام
فی احوال بلدة الله الحرام» عنوانلی کتابنی دخی ترجمه،
وحضرت خالددن مروی اولان احادیث شریفه‌یی جمع
ایتمشدر. دیوانی مطبوعدر. ١٠٠٨ تاریخنده وفات
ایدوب، ادرنه قپوسی خارجنده حضرت ابا ایوب
رهگذرنده دفن اولنمشدر. شو ایکی بیت سلطان
سلیمان خانك وفاتی حقنده اولان مرثیه‌لرندندر:

ای پای بند دامگه قید نام ونك
تاکی هوای مشغلهٔ دهر بیدرنك
آك اول دمی که آخر اولوب نوبهار عمر
برك خزانه دونسه گرك روی لاله رنك

شو بیتی دخی غایت گوزلدر:

قدرکی سنك مصلاده بیلوب ای باقی
طوروب ال باغلایه‌لر قارشوکه یاران صف صف

باقی { (سید عبدالباقی) ایران شعراسندن وشاه نعمة الله ولی احفادندن اولوب، خوش
طبع وخوش گو برذات ایدی. شاه اسماعیل صفوینك
منسوبیننده اولوب، قطع مراتبله وکالت مطلقه
مسندینه نائل اولمش؛ واونجی قرن هجری اواخرنده
شاه اسماعیل ایله یاوز سلطان سلیم خان آره‌سنده واقع
اولان محاربه‌ده مقتول اولمشدر. شو بیت جملهٔ اشعا-
رندندر:

ساقی مطلب جانب میخانه ام امروز
کز خون جگر پرشده پیمانه ام امروز

باقیا { کاشان شعراسندن اولوب، شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

شام فراق بیتو زبس خود گریستم
یك عمر چون عقیق چراغم درآب سوخت

باقیء بلخی { ایران شعراسندن اولوب، شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

چو اورا تکیه بر دیوار دیدم مردم از حسرت
که این فرسوده قالب خشت آن دیوار بایستی

باقیء تبریزی { شعرای ایراندن وخط ثلثده مشاهیر خطاطیندن اولوب،
شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

ای قدم ننهاده هرگز ازدل تنگم برون
حیرتی دارم که چون در هردلی جاکرده

باقیء دماوندی { بوده ایران شعراسندن اولوب، شو بیت جملهٔ
اشعارندندر:

نخست آن سنگدل با بیدلان آمیختن گیرد
چو وصلت درمیان پیدا شود خون ریختن گیرد

باقیء ماوراءالنهری { بلغای شعرادن اولوب، شو بیت جملهٔ
اشعارندندر:

چنین کزدل شدم باقی اسیر عشق دلجویی
نه دل دارم بلائی بهر جان خویشتن دارم

باقیء نهاوندی { عن اصل نهاوندلی بر شاعر اولوب، هندستانده
(خانخانان)ك خدمتنده بولنمش؛ وبو ذات ایله اجدادینك
«آثار رحیمی» عنوانیله ترجمهٔ حاللرینی یازمشدر.
١٠٣٣ تاریخنده شاهجهانك رجالی میاننده بولنوردی.
شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

ماو بلبل عرض چاك سینه‌می میکردیم دوش
ناز پرورد گلستان زخم خاری هم نداشت

باقیء هروی { شعرای ایراندن اولوب، شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

او سخن از کشتن من میکند
من بهمین خوش که سخن میکند

باکر { ریشارد — (R. Baker) انکلتره مشاهیر مورخیننده اولوب، ١٥٦٨
تاریخنده (کنت) قونتلغنده طوغمش، و١٦٤٥ ده
وفات ایتمشدر. انکلتره‌نك تارومالیرك زماننده
کندی وقتنه‌دك مفصل برتاریخی یازمشدر، که پك
معتبردر.

باکر { هنری — (H. Baker) انکلتره مشاهیر طبیعیوننده اولوب، باشلیجه
خرده‌بینی حیوانلرك احوالیله اوغراشمش، وبو بابده
بعض کتابلر یازمشدر. اون سکزنجی قرن میلادی
اوائلنده طوغوب، ١٧٧٤ تاریخنده وفات ایتمشدر.

باکرمی { (Baghirmi) آفریقای وسطیده سودان شرقینك بیوك بر خطه.

سیدر، که (چاد) کولنك جنوب شرقی ساحلندن
باشلایه‌رق، جنوب وشرق جنوبی‌یه طوغری مجهول
الاحوال اقطاره قدر ممتد اولور. تقریباً ۸° ایله ۱۳°
عرض شمالی آره‌سنده واقع اولوب شمالاً غنم مملکتی
وچاد کولیله، غرباً برنوح ایله، شرق شمالی جهتندن
(ودای) ایله، شرق جنوبی جهتندن (بانده) ایله، جنوباً
دخی قونغو سربست حکومتنك شمالنده اولان اراضئ
مجهوله ایله محدود ومحاطدر. اراضیسی دوز اولوب،
سطح بحردن ۲۷۵ متره قدر ارتفاعی واردر. اهالیسی
زنجی ودین اسلامله متدین اولوب، قادینلری سودا-
نیلر بیننده حسنلریله مشهوردرلر. بر چوق عربلر دخی
بو مملکته کیدوب توطن ایتمشلردر. (شاری) اسمیله
(چاد) کولنه دوکیلن بیوك بر ایرماغی ترکیب ایدن
بش آلتی نهر مملکتك جنوب شرقیسنده واقع (بانده)
طاغلرندن کلوب، باکرمی‌یی شق وسقی، واکثریسی
بر طاقم قوللرله بینلرنده اختلاط ایدرلر. باکرمینك
مرکزی چاد کولنك ۲۰۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده
(ماسنیه) شهری اولوب، (مونیو) و (آبوکر) دخی
باشلیجه قصبه‌لرندندر. اهالینك باشلیجه تعیشی داریدن
اولوب، خیلی پاموق وچوید دخی یتیشدیررلر. بعض
انکلیز وآلمان سیاحلری باکرمی‌یه سیاحت ایدوب،
احوالنی ضبط وتحریر ایتمشلردر.

باکسایا { بغداد ایله واسط آره‌سنده بر قصبه اولوب، (بندنیجین) و (بادرایا) ایله
همجوار بولنمش اولدیغنی وبعض مشاهیر علمانك وطنی
اولدیغنی یاقوت حموی بیان ایدیور.

باکسن { (Baggesen) دانیمارقه مشاهیر شعراسندن اولوب، ۱۷٦٤ ده
طوغمش، و ۱۸۲٦ ده هامبورغده وفات ایتمشدر.
خیلی مدت اسوججره وآوروپانك سائر طرفلرینه سیاحت
ایدوب، (کیل) دارالفنوننده معلملك دخی ایتمشدر.
دانیمارقه‌وآلمان لسانلرنده خیلی اشعاری وبعض شاعرانه
سیاحتنامه‌لری واردر.

باکو { (Bakou) روسیه‌نك النده بولنان شروان خطه‌سنده، بحر خزرك ساحل
غربیسنده وآبخرون شبه جزیره‌سنك ساحل جنوبیسنده
ایالت مرکزی بر قصبه اولوب، پك متین استحکاماتی،
کوزل لیمانی، بازاری، کاروانسرایی، شاه عباس ثانی
طرفندن تأسیس ایدلمش بر بیوك سرایی، اژدرهان
وسائر جهتلرله بیوك بر تجارتی واکثری اسلام اولمق
اوزره ۵۰۰۰ اهالیسی واردر. اطرافنده پك چوق
نفط قیولری بولنوب، کلیتلی نفط اخراج اولنور.
بعض بطاقلقلرده نفط غازلری بولنوب، اشعال اولنجه
لاینقطع یاندیغندن، بو محله اسکیدن بری زردشتیلر
طرفندن بر ارض مقدس نظریله باقیلوب، الیوم دخی
بعض کبر یعنی آتشپرست اهالیسی واردر. پوتی
وباطومدن بدأ ایله تفلیسدن کچن دمیریول خطی بو
قصبه‌یه منتهی اولمغله، کوندن کونه کسب اهمیت
ایتمکده‌در. یاقوت حموی بوکا (باکویه) اسمنی ویروب،
نفطلرینی دخی تعریف ایدیور. — باکو ایالتی روسیه-
نك ماورای قافقاسده‌کی ایالاتندن اولوب، بحر خزرله
(کور) نهری آره‌سنده شروان خطه‌سنی ونهر مذکورك
جنوبنده اولان (مغان) بادیه‌سنك نصفیله (تالیش)
خطه‌سنی جامعدر. شرقاً بحر خزرله، جنوباً قره‌باغ
ایله کرجستانك بر قسمندن عبارت اولان (یلیزابتوپول)
ایالتیله، شمالاً دخی داغستانله محاط ومحدوددر.
قسم شمالیسی قافقاس سلسله‌سنك اتکلرندن وبعض
شعبه‌لرندن عبارت اولوب، اك یوکسك طاغلری
شاه‌البرز، تفان، بابا طاغ وبش پارمق طاغلریدر، که
اکثریسی دائمی صورتده قارله مستوردرلر. دیکر
طرفلری دوز اولوب، (کور) نهرینك وادیسی هوا-
سنك کوزلکیله وطوپراغنك قوتی انباتیه‌سیله جنت
آسابردر. حتی اکثریا سنه‌ده ایکی دفعه محصولات
ویرر. آنجق ییلان وسائر حشرات مهلکه‌سی پك
چوقدر. مغان بادیه‌سی ایسه صوسز وقوملق بر
چولدر. ایالتك مساحهٔ سطحیه‌سی ۳۹۰۰۰ مربع
کیلو متره واهالیسی ۵۱۵۵٦۰ کشیدر، که اکثری
مسلمان وشیعی اولوب، ایرانی، ترك وترکماندر. یالکز
۱۲۲۰۰۰ ی ارمنی و ۷۰۰۰ قدری یهودیدر.
ایالت ٦ قضایه منقسمدر. بوخطه وقتیله مستقل بر
خانلق اولوب، بعده ایرانه تابع اولمش، ودفعاتله روسیه
طرفندن ضبط، وینه استرداد اولنه‌رق، نهایت ۱۸۰۱
ده قطعیاً روسیه‌یه ترك اولنمشدر.

باکهر { هند حکماسندن بر ذات اولدیغی کتب عربیه‌ده مسطوردر.

باکیلیونه { (Bacchiglione) ایتالیانك شمالنده وندیك خطه‌سنده بر نهردر، که
(ویچنچه) و (پادووه) شهرلرندن بچوب، پادووه‌ده ایکی

قوله آیریله‌رق، بری (برنتا) نهرینه ودیکری آدریاتیق دکیزینه دوکیلور.

بالا { آنقره ولایت وسنجاغنده برقصبه اولوب، آنقره‌نك جنوب غربیسنده واقعدر. مرکزی بالا حصار قصبه‌سیدر. حاوی اولدیغی طبانلی ناحیه‌سیله برابر ۸۰ قریه‌دن عبارت اولوب، ۲۳۰۰۰ اهالیسی واردر، که جمله‌سی مسلمدر. درون قضاده (تیمورلی بیل) نام محلده کور معدنی بولندیغی کبی، بعض جهتلرنده دخی اعلا بیاض مرمر بولنور. — بو کلمه «یوقاری» دیمك اولدیغندن، بری آشاغی وبری یوقاری اولان بر چوق قصبه وقریه‌لرك اسملری ترکیبنه کیرر. مقابلی (زیر)در. [مرکباتنه نظر بیوریله.]

بالاتون { (Balaton) مجارستانده بیوك بر کولدر، که ۴۶° ایله ۴۷° عرض شمالی آره‌سنده وشومك، سالاد وسپریم ایالتلری ایچنده شمالدن جنوبه ممتد اولوب، بویی ۷۵ واکی ۸ کیلومتره‌در. بو کوله طقوز چای دوکیلور، و(سیو) نهریله برطاقم بطاقلقلر واسطه‌سیله طونه ایله اختلاط ایدیور.

بالا حصار { آنقره ولایت وسنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، آنقره‌نك ۱۴۰ کیلومتره غرب جنوبیسنده وسفریحصارك ۱۷ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقعدر. ۳۰۰۰ قدر اهالیسی وبر اسکی قلعه‌سی واردر. جوارنده (پسینوس) شهر قدیمنك خرابه‌لری کوریلیور.

بالارات { (Ballarat) آوسترالیانك ویقتوریا ایالتنده بر یردر، که قطعهٔ مذکوره‌نك اك زنکین آلتون معدننی حاوی اولوب، اکثری عمله‌دن اولمق اوزره، ۳۰۰۰۰ اهالیسی واردر.

بالاسور { (Balasore) هندستانك کلکته دائره‌سنده واوریسا ایالتنده برقصبه واسکله اولوب، کلکته‌نك ۱۲۰ کیلومتره جنوب غربیسنده واقعدر. ۱۹۰۰۰ اهالیسی، ترسانه‌سی وخیلی ایشلك تجارتی واردر. پورتکیزك تحت تصرفنده ایکن، ۱۸۰۳ تاریخنده انکلتره‌یه ترك اولنمشدر.

بالاغات { (Balaghat) هندستانك وسطنده ودکن سطح مرتفعنك جهت شمالیه‌سنده بر خطه اولوب، حیدر آباد، چرکر، سالم، میسور، کناره وبجاپور ایالتلریله محاطدر. (بلاری) و(کداپه) اسملریله ایکی‌یه منقسم اولوب، تقریباً ۲۲۰۰۰۰۰ اهالیسی واردر. ایچندن کیستنه، تومبدره، پنار وچوراوادی نهرلری جریان ایدیور. اراضیسی پك منبت اولوب، واسع اورمانلری، الماسلری، باقیر وکهرچله معدنلری واردر. دهلیده‌کی دولت تیموریه‌نك انقراضندن صکره بو خطه حیدر شاه طرفندن ضبط اولنوب، بعده نظامه چکمش، و۱۸۰۰ تاریخنده بونك طرفندن انکلتره‌یه تسلیم اولنمشدر. الیوم مادراس دائرهٔ حکومتنه ملحقدر.

بالاکر { (Balaguer) اسپانیانك بارسلونه ایالتنده مستحکم بر قصبه اولوب، (لریده) نك ۲۲ کیلومتره شمال شرقیسنده و(سغره) نهری اوزرنده واقع و۵۰۰۰ اهالیی جامعدر.

بالامبانغان { (Balambangan) جزایر بحر محیطدن بورنئو جزیرهٔ کبیره‌سنك شمالنده غیر مسکون برآطه اولوب، ۲۴ کیلومتره طولی، ۵ کیلومتره عرضی وصاغلام بر لیمانی واردر.

بالانش { (Ballanche) فرانسه ادباسندن اولوب، ۱۷۷۶ ده لیونده طوغمش، و۱۸۴۷ ده وفات ایتمشدر. بر چوق حکایاتی وسائر آثار ادبیه‌سی اولوب، جمله‌سنی احوال ومعیشت بشرك محتاج اصلاح اولدیغنی اثبات مقصدیله یازمشدر. فرانسه آقادمیاسی اعضالغنه دخی قبول اولنمشیدی.

بالبان بك { (یاخود بلبان بك) سلطان عثمان خان غازی حضرتلرینك رجالندن اولوب، پادشاه مشارالیه طرفندن آق تیمورله برابر بروسه‌یی تحت محاصره‌ده طوته‌جق بر طاقم حصارلر انشاسنه مأمور اولمغله، نیلوفر کنارنده بلبانجق دینلن حصاری بنا ایتمش؛ وایچنده اقامه ایتدیکی عسکرله شهر مذکوری اون سنه محاصره آلتنده طوته‌رق، فتحنی تسهیل ایتمشیدی. هامر فترت زماننده چلبی موسایه قسطنطنیه ایمپراطورینك یکننی تسلیم ایدن بوذات اولدیغنی بیان ایدیورسه‌ده، حصار مذکورك بناسی ۷۱۷ ده وچلبی موسی وقوعاتی ۸۱۳ ده اولدیغندن، ایکیسنك بر شخص اولمسی ممکن اولمیوب، اولسه اولسه صاحب ترجمه‌نك اوغلی مارالترجمه (اینجه بلبان) اوله‌بیلیر.

بالبان بك { (یاخود بلبان بك) ابوالفتح سلطان محمد خان ثانی حضرتلرینك رجالندن اولوب، عن اصل آرناود اولدیغی حالده، چو-

جق ایکن اسیر طوتیلوب، سرای همایونده تربیه اولنمش؛ وشرف اسلامله مشرف اولوب، استانبولك فتحنده اك اول هجوم ایدن کندیسی اولمغله، نظر توجه پادشاهی یه مظهر اولمشیدی. ۸۷۰ تاریخلرنده پادشاه مشار الیه طرفندن ۱۵۰۰۰ سواری و ۳۰۰۰ پیاده عسکر ایله اسکندر بکه قارشی آرناوودلغه کوندریلوب، دیره قربنده بر غالبیته موفق اولمغله، اسکندر بکك اك جسور رفقاسندن (مویس)ی وروسادن دیکر بش آلتی کشی یی اسیر طوتوب، استانبوله کوندردکدن صکره، اوخری یه چکلمش؛ ویعقوب بك اسمنده دیکر بر آرناوود امدادینه کوندریلوب، براتی فتح ایتمش ایکن، اسکندر بك بونلرك برلشمسنه وقت براقمقسزین، بغتة صاحب ترجمه یی باصوب، مغلوب ایتمش، ویعقوب بکی دخی قتل ایلمشیدی. بونك اوزرینه حضرت فاتح بالذات وبر قوهٔ کلیه ایله عزیمت بیوروب، اسکندر بکك مرکزی اولان قرویه یی (یعنی اقچه حصاری) برخیلی وقت محاصره ایتدکدن صکره، عودت بیوروب، محاصره یی بالبان بکه احاله بیورمشیدی. اسکندر بك بر کیجه قلعه دن خروجله، بالبان بکك امدادینه کلن برادری یونس بکی وبونك اوغلی حضر بکی طوتوب، باغلی اوله‌رق قلعه نك اوستندن بالبان بکه کوسترنجه، مومی الیه صبر ایده میوب، قلعه نك اوزرینه هجوم ایتمش، وبو هجومده اوریلوب، وفات ایلمشدر.

بالبان بك ایچه — [«ایچه بلبان» ماده سنه مراجعت بیوریله.]

بالبی (Balbi) ایتالیا مشاهیر جغرافیونندن اولوب، ۱۷۸۲ تاریخنده وندیکده طوغمش، و ۱۸۴۸ ده وفات ایتمشدر. بر مدت ایتالیاده جغرافیا وحکمت طبیعیه تدریسیله مشغول اولدقدن صکره، پارسه کیدوب، مکمل بر جغرافیا کتابیله بتون کرهٔ ارضك جنسیت اهالی اعتباریله بر خریطه سنی نشر ایتمش؛ وجغرافیاسی یکی بر اصولده اولوب، پك طوغری معلومات وتحقیقاتی دخی حاوی اولدیغندن، بیوك بر شهرت واعتبار قزانمشدر. استاتستیق وسیاسیاته متعلق دخی بعض آثاری واردر. بعده آوستریا دولتی طرفندن ویانه یه جلب اولنه‌رق، دولت مشار الیهانك استاتستیق ایشلری کندیسنه احاله اولنمشدی. — ینه وندیك ادباسندن دیکر بر (بالبی) دها واردر، که ۱۴۵۰ ده طوغوب، ۱۵۳۵ ده وفات ایتمش؛ وعثمانلیلرك تاریخ واحوالی حقنده بر کتاب یازمشدر.

بالبینوس (Balbin, Balbinus) روما ایمپراطورلرندن اولوب، مجلس اعیان اعضاسندن ایکن، ۲۳۷ تاریخ میلادیسنده (ماقسیمینوس) ك ظلمنه ختام ویرمك اوزره، رفقاسی طرفندن (ماقسیم) له مشترکاً ایمپراطورلغه انتخاب اولنمش، وحسن اداره یه موفق اولمشلرسه ده، بر قاچ آی صکره فرقهٔ مخالفه طرفندن قتل اولنمشلردر.

بالتازار (Balthazar) بابلستانك صوك حکمداری اولوب، قبل المیلاد ۵۳۴ تاریخندن ۵۳۸ تاریخنه دك حکم سورمش؛ وذوق وسفاهته طالوب، ادارهٔ اموری والده سی (نیتوقریس) ك الینه براقمشیدی. نهایت جهانکیر کیروس بابلی فتح، وکندیسنی قتل ایتمشدر. دانیال نبی بونك زماننده ایدی.

بالتیا (Baltia) اسقاندیناویا یعنی اسوج ونوروج ایله دانیمارقه نك اسم قدیمی اولوب، احتماله کوره لسانلرنده «بوغاز» دیمك اولان (بلت) کلمه سندن مشتقدر، وبوغازلری چوق اولمق مناسبتیله بو اسمله تسمیه اولنمشیدی. بالتیق ویا بالطیق دکیزینك اسمی دخی (بالتیا) یه نسبتله در.

بالتیق [«بالطیق» ماده سنه مراجعت بیوریله.]

بالتیموره (Baltimore) ایرلانده نك (قورق) ایالتنده وقورق شهرینك ۷۳ کیلومتره جنوب غربیسنده بر کوچك لیماندر. بورانك قونتی لورد (قارت) آمریقاده کی (ماریلاند) مملکتنی اعمار ایتدیکندن، مملکت مذکوره ده بر شهر دخی بو اسمله تسمیه اولنمشدر.

بالتیموره (Baltimore) ممالك مجتمعه نك (ماریلاند) جمهوریتنده بیوك بر شهر اولوب، واشینغتونك ۵۸ کیلومتره شمال غربیسنده (پاتاپسقو) نهری اوزرنده وبو نهرك (چاپیق) قوینده کی منصبنك بر آز یوقاریسنده واقعدر. ۳۳۲۳۱۳ اهالیسی، کوزل وواسع لیمانی باشلیجه توتون واون ایله سائر مواددن عبارت پك ایشلك تجارتی، دار الفنونی، متعدد مکتبلری، پك بیوك برکتبخانه سی ومتعدد دمیر یوللری واردر. کثرت نفوسجه آمریقانك یدنجی شهری اولوب، کرهٔ ارضك اك تجارتکاه اسکله لرندندر. بو شهر

۱۷۲۹ تاریخنده تأسیس اولنوب، آمریقانك استقلالنی منتج اولان اختلالده پك مهم وقوعاتك میدانی بولنمش، وانكلیز عسكرینه مقاومت ایتمش اولدیغندن، ایچنده بیوك بر آبده (monument) ركز اولنمشدر.

بالچق { بلغارستانك وارنه سنجاغنده قضا مركزی بر قصبه اولوب، وارنه‌نك ۳۰ كیلومتره شمال شرقیسنده وقره‌دكز ساحلنده واقعدر. ۵۰۰۰ قدر اهالیسی، اولدقجه صاغلام بر لیمانی، كیلر ایچون ساحلده طاتلی صولری وبرفناری واردر. — قضاسی ادارهٔ عثمانیه زماننده ۷۱ قریه‌دن مركب اولوب، ۲۱۰۰۰ اهالیسی وار ایدی، كه بونلرك ۱۴۰۰۰ ی مسلم و ۷۰۰۰ ی غیر مسلم ایدی.

بالخار { طربزون ایله ارضروم ولایتلری آره‌سنده شرق شمالیدن غرب جنوبی‌یه ممتد اولان (پونتوس) سلسلهٔ جبالنك اك مرتفع اولان قسم وسطیسی اولوب، ۹۸۰۰ قدم ارتفاعی واردر.

بالخاش { (Balchach) آسیانك اك بیوك كوللرندن اولوب، روسیه‌نك النده بولنان تركستانك جنوب شرق جهتنده وآلتون طاغلرینك شمال غربیسنده واقعدر. جنوب غربیدن شمال شرقی‌یه وبعده شرقه طوغری بر قوس شكلنده اوزانوب، طولی ۵۵۰، وعرض اعظمی جنوب جهتنده ۸۵، وشمال شرقی جهتنده ۲۰ قدر كیلومتره‌در. سطحی حذای بحردن ۲۳۸ متره ارتفاعنده اولوب، جنوب جهتی دها درین اولدیغی حالده، اوراده دخی عمقی ۱۵۰ متره‌یی تجاوز ایتمز. كنارلری بطاقلقلر وقامشلقلرله محاط اولوب، دها اوزاق یرلری قوملره مستور بر چوللدن عبارتدر. ایچنه ۷ نهر دوكیلوب، باشلیجه‌لری آق صو، كوك صو، ایلی ولپسه نهرلریدر. آیاغی یوقدر. صویی آجی وبالیغی پك آزدر.

بالدر { (Balder) اسكی اسقاندیناو اساطیرنده (اودین)ك اوغلی اولوب، عقل، صلح، مرحمت واعتدال الهی زعم اولنوردی. كویا برادری اولان قضا الهی (هودر)ك قضاءً آتدیغی بر مزراقله اوریلوب، وفات ایتمش، كه بوده عقلك قضا وقدره مغلوبیتنی ایما ایدر بر رمزدر.

بالزاق { كزدو — (J.L.Guez de Balzac) فرانسز لسانتك اصلاحنه وادبیاتنك ترقیسنه اك زیاده خدمت ایدن مؤلفلردن اولوب، ۱۵۹۴ تاریخنده (آنغولم) ده طوغمش، و ۱۶۵۵ ده وفات ایتمشدر. ایكی سنه رومادہ اقامتدن صكره، پارسه كیدوب، نشر آثاره باشلامغله، (ریشلیو) طرفندن وقعه نویسلكه تعیین، ومؤخراً آقادمیا اعضالغنه‌دخی قبول اولنمشیدی. بر مدتدن صكره، آثارینك بعض تنقیداته اوغرامسندن بیزار اولوب، چفتلكنه چكلمش؛ واوراده فقرایه باقمغله وقت كچیرمشدر. وفاتنده بلاغت مكافاتی اوله‌رق استحقاق كوسترنه ویرلمك اوزره، ۲۰۰۰ لیرا براقدیغی كبی، آنغولم خسته‌خانه‌سنه دخی ۱۴۰۰۰ لیرا ترك ایتمشیدی. آثاری باشلیجه بر طاقم مخابراتله نطقلردن وبعض رساله‌لردن عبارتدر. اك اول فرانسز لسانی بر سلاست ولطافت مخصوصه ایله یازان بو ذاتدر.

بالزاق { هونوره‌ده — (Honré de Balzac) فرانسه‌نك اعاظم ادباسندن اولوب، ۱۷۹۹ ده (تور)ده طوغمش، و ۱۸۵۰ ده پارسده وفات ایتمشدر. پك كنج ایكن بر اسم مستعارله بر طاقم حكایه كتابلری نشر ایدوب، بر قاچ سنه پارسده مطبعه‌جیلق دخی ایتمش ایسه‌ده، بعده‌بو صنعتی‌تركله، محررلكه حصر اوقات ایده‌رك، كندی اسمیله بر طاقم حكایه كتابلری یازوب نشر ایتمكه باشلامش، كه بونلر نوع بشرك كافهٔ احوالنی مصور اولوب، هم‌اكلنجه‌لی وهم‌ده اخلاق‌نقطهٔ نظرنجه پك فائده‌لی اولدقلرندن، فوق‌العاده رغبته مظهر اولمشلردی. بو قبیلدن اولان حكایه‌لری ۹۰دن زیاده‌در. بعض تیاترو كتابلری‌دخی یازمش ایسه‌ده، بو خصوصده او قدر رغبت قزانه‌مامشدر. آثاری دفعاتله طبع ونشر اولنمشدر.

بالس { حلب‌ولایت وسنجاغنده وفراتك‌ساحل یمیننده یعنی غربنده بر كوچك قصبه اولوب، حلبك ۹۰ كیلومتره شرق جنوبیسنده ورقه‌نك ۹۰ كیلومتره غرب شمالیسنده واقعدر. پك اسكی برقصبه اولوب، وقتیله خیلی اهمیتی وار ایدی، ومشاهیر علمادن بر چوق ذواتك مسقط رأسی بولنمشدر. بو قصبه‌نك ۱۲ كیلومتره قدر جنوب شرقیسنده وینه فرات ساحلنده (قلعهٔ بالس) اسمیله بر قلعه واردر.

بالطه اوغلی { (سلیمان بك) دولت علیهٔ عثمانیه‌ده اك اول قپودان دریا اولان بو ذات اولوب، سلطان مراد خان ثانی

حضرتلرینك زمان سلطنتلرنده مدللی آطه‌سنی نهب
وغارتله (قالونه) قصبه‌سنی ضبط ایتمشیدی. ابوالفتح
سلطان محمد خان ثانی حضرتلری قسطنطینیه‌نك فتحنه
عزیمت بیوردقلرنده، بالطه اوغلی دخی کلیبولیدن
٤٢٠ کوچك کیدن عبارت عثمانلی دونتماسنی بوغاز
ایچنك الیوم بونك اسمیله تسمیه اولنان بالطه لیماننه
سوق ایتمشیدی. مؤخراً روم وونديك دونمالرینه
مغلوب اولوب، طرف پادشاهیدن یوز طپوز ضربه‌
سیله مجازاة اولنمش؛ واو صره‌ده عذبلردن بری‌الندهکی
طاشله اوروب، بر کوزینی کور ایتمشیدی. بقیهٔ
احوالنه دسترس اولنه‌مدی. پادشاه مشار الیهك
جلوسلری سنه‌سی قپودان دریا اولوب، ٧ سنه
بو مسندده قالمشدر.

بالطه‌جی محمد پاشا { (یاخود تبردار محمد پاشا) دور سلطان
احمد خان ثالث صدور عظامندن اولوب، ١٠٧٠
تاریخلرنده قسطمونینك عثمانجق قصبه‌سنده طوغمش؛
وکنج ایکن سرای همایونه کلوب، بالطه‌جیلر زمره‌
سنه داخل اولمشیدی. وجهی وسسی کوزل اولمغله،
(کوزلجه مؤذن) دینمکله شهرت بولمشیدی. سلطان
احمد خان ثالث حضرتلرینه اولدن تردی‌اولمق حسبیله،
پادشاه مشارالیهك جلوسلرنده دفعةً میرآخور اول
اولمش؛ وبر سنه صکره یعنی ١١١٦ تاریخنده مقام
صدارته ترفیع اولنمشدر. ١٨ آی قدر بو مقامده
قالدقدن صکره، بعض حسودلرك غمز ونفاقیله عزل
وازمیده نفی اولنمش ایسه‌ده، متعاقباً ارضروم وبعده
حلب والیسی اولمش؛ و ١١٢ تاریخنده روسیه
محاربه‌سی آچلفله، کوریلن لزوم اوزرینه، درسعادته
جلب اولنه‌رق، ثانیاً مسند صدارت عظمایه ترفیع
اولنمشدر. اردوی همایونی پروت نهری کنارینه
سوق ایده‌رك، روس عسکرینی کلیاً منهزم وپریشان
ایتمش؛ وبیوك پترونك اسیر طوتلسنه بر رمق قالمش
ایکن، بالطه‌جی محمد پاشا چارك او صره‌ده تکلیف
ایتدیکی صلحی قبول‌ایتمك کبی بیوك بر خطاده‌بولنمشدر.
واقعا عقد اولنان معاهده دولت عثمانیه‌نك حقنده پك
نافع ایدیسه‌ده، روسیه ایمپراطورینك اسارتندن
صکره، البته دها نافع ودها شانلی اوله‌جقدی.
بو خطاسی اوزرینه ١١٢٣ تاریخنده ١٥ آیلق
صدارتدن صکره، عزل اولنه‌رق، مدللی وبعده لمنی‌یه
نفی اولنمش؛ وبر سنه صکره اوراده وفات ایتمشدر.
جسور ومقتدر بر ذات اولوب، مذکور خطاسنی
او وقت خصماسی خیانت وارتشاسنه حمل ایتمك
ایستمشلرسه‌ده، مجرد بر غفلت وملاحظه‌سزلقدن
ایلری کلمش اولدیغنده شبهه یوقدر.

بالطه لیمانی { بوغازایچینك روم‌ایلی ساحلنده وروم ایلی حصاری ایله‌بوياجی
کویی آره‌سنده بر کوچك لیمان اولوب، اسم قدیمی
(فیدالیا) اولدیغی حالده، استانبولك اثنای فتحنده
دولت‌عثمانیه‌نك قپودان دریاسی بولنان بالطه‌جی اوغلی
سلیمان بك‌دونمای‌همایونی اوراده استحضارایتدیکندن،
بو نامله تسمیه اولنمشدر. بعض‌مورخلر کیلرك اورادن
براً کاغدخانه خلیجنه سوق اولندقلرینی یازمشلرسه‌ده،
بو مسافه اوزون اولدیغندن، بحراً بشکطاشه واو-
رادن خلیج مذکوره سوق اولنملری روایتی صحته دها
قریبدر.

بالطیق { دکیزی — (Mer Baltique) آوروپا-نك جهت شمالیه‌سنده قره‌لرله محاط
بر دکیز اولوب، بحر محیط آطلانتیکیه تابع اولان شمال
دکیزینك بر جسیم کورفزی حکمنده‌در. بو دکیز غایت
معوج اولوب، برطاقم کورفزلری وحاوی بولندیغی
آطه‌لرله قره‌لر آره‌سنده برچوق بوغازلری جامعدر.
دانیمارقه‌نك یوتلاند خطه‌سیله نوروجك ساحل
جنوبیسی آراسنده واقع (اسقاکراق) بوغازندن
بحر شمالی ایله اختلاط ایدوب، اورادن جنوبه طوغری
دونه‌رك، مذکور یوتلاند خطه‌سیله اسوج آره‌سنده
اولان (قاتغات) بوغازینی تشکیل ایدیور؛ وبوبوغازك
جنوبنده واقع دانیمارقه‌نك ایکی آطه‌سی سوند، بیوك
بلت وکوچك بلت اسملریله اوچ طار بوغاز تشکیل
ایدرلر، که بونلردن اصل بالطیق دکیزینه کیریلور.
اورادن روسیه حدودینه‌دك دکیز پروسیه‌نك سواحل
شمالیه‌سی بوینجه شرقه طوغری اوزانه‌رق، بعده
شماله طوغری دونوب، روسیه ایله اسوج سواحلی
آره‌سنده ممتد اولور، و ٦٠° عرض شمالی‌یه واصل
اولنجه، ایکی اوزون کورفزه آیریلور، که بونلرك
بری فینلانده ایله اسوج آره‌سنده ٦٥° عرض شمالیده
اولان لاپونیا ساحلنه‌دك شماله طوغری اوزانان
(بوتنیا)، ودیکری دخی روسیه ممالکی ایچنده وفینلانده
ایله استونیا خطه‌لری آره‌سنده پطرسبورغه قدر ممتد

اولان فینلانده کورفزلریدر. بو ایکنجی کورفزك جهت جنوبیه‌سنده وینه روسیه ممالکی ایچنده شرق جنوبی‌یه طوغری ممتد اولان (ریغا) کورفزی اسمیله بر اوچنجی کورفزی اولدیغی کبی، پروسیه واسوج سواحلنده دخی بر طاقم کوچك کورفزلری واردر. بالطیق دکیزینك اك کنیش محلی ٢٧٥ کیلومتره وسعتنده اولوب، کورفزلری خیلی طاردر. مدخلنده اولان دانیمارقه آطه‌لرندن یعنی سئلاند، فیونیه، لانغلاند، لالاند، فالستر ومون آطه‌لرندن بشقه بالطیق دکیزنده ٧ بیوك وبر چوق کوچك آطه‌لر بولنیور. بیوکلرینك بری پروسیه‌یه عائد اولان (روکن) آطه‌سی، اوچی اسوجه عائد اولان بورنهولم، اولاند وغوتلاند آطه‌لری، اوچی دخی روسیه‌یه عائد اولان اوسل، داغو و آلاند جزایرندن عبارتدر. بو دکیزه بر چوق نهرلر دوکیلوب اك بیوکلری پروسیه ولهستاندن اینن (اودر) و(ویستوله) ایله روسیه‌دن اینن نیمن، دونه واونغا ایرماقلریدر. اسوجدن ولاپونیادن اینن نهرلر بو قدر بیوك دکللر ایسه‌ده، عددلری چوق اولوب، ایندیردکلری صویك مقداری دخی چوقدر. دانیمارقه، اسوج وروسیه دولتلرینك پایتختلری اولان قوپنهاغ، استوقهولم وپترسبورغ شهرلری بو دکیزك ساحلنده‌در.

بالطیق دکیزنده مدوجذر حس اولنماز ایسه‌ده، هوانك درجهٔ ثقلتنه کوره دکیز سطحنك ارتفاعی بر متره‌یه قدر تخلف ایدر. آقندیسی اکثریا شمال شرقیدن جنوب غربی‌یه طوغری اولوب، بعض آنافورلری دخی واردر. فرطونه‌لری وروزکارلری پك شدتلی اولوب، عمقنك آزلغی، اسوج وفینلانده سواحلنده‌کی قیالر وپروسیه سواحلنده‌کی قوم یغینلری وصیغلر دخی منضم اولمغله، ایچنده سیر سفائن خیلی مشکلدر. بوتنیا وفینلانده کورفزلری اکثریا منجمد اولوب، آنجق مایسك اواخرنده اریمکه باشلارلر؛ وبو ایکی کورفزدن اینن بوز یغینلری جنوب طرفلرینه قدر یوزرلر. قیشین بالطیق دکیزینك هرطرفی اکثریا طوڭار. طوزی آز اولوب، بالیغی چوقدر. آلمانیا، روسیه اسوج ودانیمارقه آره‌سنده بو دکیزده خیلی تجارت اجرا اولنور. اسمی بر احتماله کوره (بلت) بوغازندن ودیکر بر احتماله کوره اسوجك اهالئ قدیمه‌سی اولان (بالت) قومنك اسمندن مشتقدر.

بالطیق ایالتلری (Provinces Baltiques) بو اسم روسیه دولتنك بالطیق دکیزی ساحلنده واقع اوچ ایالتنه ویریلوب، فیلانده کورفزینك جنوبنده اولان (استونیا)، ریغا کورفزینك شرقنده اولان (لیوونیا) وبو کورفزك جنوبنده بولنان (قورلاند) ایالتلرندن عبارت بر خطه‌در، که پروسیه حدودندن پترسبورغ جوارینه قدر ممتد اولور. بو خطه‌نك مساحهٔ سطحیه‌سی ٩٤ ٧٦٠ مربع کیلومتره اولوب، ٢ ٢١٧ ٣٥٠ اهالیسی واردر، که جمله‌سی پروتستان اولوب، شمال جهتنده‌کیلر یعنی استونیا اهالیسیله لیوونیا اهالیسنك نصفی اقوام تاتاریه‌دن (فینوآ) جنسنه، وجنوب جهتنده‌کیلر یعنی (قولاند) اهالیسیله لیوونیا اهالیسنك نصفی دخی اسلاو اقوامندن (لت) جنسنه منسوبدرلر. آنجق اهالینك ایلری کلنلری وتجارلریله املاك صاحبلری آلمان اولدقلرندن، بوخطه آلمانیانك ادعاسی آلتنده بولنیور. [«استونیا، لیوونیا وقورلاند» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

بالقان ودها طوغریسی قوجه بالقان یاخود بلقان (Balkans) روم ایلی قطعه‌سنده بیوك بر سلسلهٔ جبال اولوب، بلغارستان ایله شرقی روم ایلی آره‌سنده غربدن شرقه ممتد اولور. مبدئی صوفیه‌نك شمال جهتنده (ایسکر) نهرینك مجراسی اولوب، اورادن قرین آباده قدر طولی ٤٠٠ کیلومتره‌در. اك یوکسك ذروه‌لری ١٧٠٠ متره ارتفاعلرنده ایسه‌ده، سائر طرفلری ١٠٠٠ متره‌یی آز تجاوز ایدیور. سلسله‌نك شمالی اتکلری آزمیلانلی اولوب، اورمانلرله مستور بایرلردن وطونه‌یه قدر اوزانان کوزل ومنبت بر سطح مائلدن عبارتدر، که جنوبدن شماله طوغری متوازیا آقه‌رق طونه‌یه دوکیلن بر چوق انهارك مجرالریله جابجا کسلمشدر. جنوبی اتکلری ایسه دیك وصرب اولوب، یالکز بر قاچ یرده بکیدویرلر. اسم قدیمی هموس (Hœmus)در. اسلیمیه جوارنده (امینه بالقانی) نامیله برقول آیریلوب، شرق شمالی‌یه طوغری اوزانیر، وقره دکیزده امینه برونی تشکیل ایدر. غرب جهتندن ایسه بالقان سلسله‌سی بر طرفدن صربیه وبوسنه طاغلری وبر طرفدن دخی شرقی روم ایلی ایله سلانیك ولایتی آره‌سنده آطه‌لر دکیزینه طوغری اوزانان (ردوب) سلسله‌سیله کسب ارتباط ایدیور. بالقان

سلسله‌سنی قیشین قارله مستور اولوب، کرك شمالی وکرك
جنوبی اتکلرندن بر چوق نهرلر آقار. شمالدن آقانلری
طونه واسطه‌سیله قره دکیزه، وجنوبدن آقانلری دخی
مریج ایرماغنه طوپلانه‌رق آطه‌لر دکیزینه دوکیلور.

بالقان { بحر خزرك شرق جهتنده بر طاغ
اولوب، ینه بو اسمله مسمی بر کورفزك ساحلنده بولنور.

بالقان شبه جزیره‌سی { Presqu' Ile) (des Balkans

آوروپانك جنوبینی تشکیل ایدن اوچ بیوك شبه جزیره‌نك
بری واك شرقیسی اولوب، بوقطعه‌نك شرق جنوبی
جهتنده واقعدر. بو قطعه قرون وسطانك اواخرندن
بری دولت علیهٔ عثمانیه‌نك النده بولنوب، بودولتك
آوروپا قطعه‌سنده‌کی ممالکندن عبارت بولنغله،
اوروپای عثمانی وروم ایلی (Turquie d'Europe)
اسملریله متعارف ایدی. آنجق اخیراً بعض طرفلری کسب
استقلال ایتمکله، بو اسم هر جهتی شامل اولمدیغندن،
بالقان شبه جزیره‌سی نامیله یاد اولنغه باشلامشدر.

موقع وحدود ومساحه‌سی. — بالقان شبه
جزیره‌سی اساسنده یعنی قره‌یه متصل اولان شمال
طرفنده کنیش اولوب، جنوبه‌طوغری اوزاندقجه برآز
طارلاشیر، وشرق جنوبی جهتندن اوزانان ایکی کوچك
شبه جزیره واسطه‌سیله آسیا قطعه‌سنه همان تماس
ایده‌جك درجه‌ده یناشه‌رق، استانبول وقلعهٔ سلطانیه
بوغازلرینی تشکیل؛ جنوب غربی جهتندن ایسه دها
زیاده اوزانوب، یونان شبه جزیره‌سنی وبوکا جزئی
صورتده مربوط اولان موره شبه جزیره‌سنی حاصل
ایدیور. یونان ایله قلعهٔ سلطانیه آره‌سنده دیکر بر
شبه جزیره دخی تحصل ایدوب، بونك ده پارمق
شکلنده اوچ طار شبه جزیره‌سی واردر، که بوده
کسندره شبه جزیره‌سیدر. شمال جهتنك قسم غربیسی
صاوه وطونه نهرلریله وقسم شرقیسی دخی قارپات
سلسلهٔ جبالیله آیرلمشدر.

بالقان شبه جزیره‌سی شمالاً آوستریا ومجارستانله،
شمال شرق طرفندن روسیه ایله، شرقاً قره دکیزله
واستانبول بوغازیله، جنوباً مرمره دکیزی، قلعهٔ
سلطانیه بوغازی، آطه‌لر دکیزی وآق دکیزله، غرباً
یونان وآدریاتیق دکیزیله ودالماچیا ایله محدود ومحاط
اولوب، ′٣٠ °٣٦ ایله ′٣٠ °٤٧ عرض شمالی و
′٢٠ °١٥ ایله ′٤٠ °٢٩ طول شرقی آره‌سنده
ممتد اولور. مساحهٔ سطحیه‌سی ٥٧٨ ٦٢٧ مربع
کیلومتره‌در.

شکل طبیعیسی، طاغلری. — بالقان شبه‌جزیره‌سی
عمومیت اوزره وعلی الخصوص غرب جهتی طاغلق
وعارضه‌لی بر یر اولوب، علی العموم طاغلری آلپ
سلسله‌سنه مربوطدر. بو سلسلهٔ عظیمه‌نك غرب
جنوبی قولی اولان یولیا آلپلرندن بر طاقم فرعلر
آیریله‌رق، بوسنه وهرسکله صربیه‌نك ایچنده تشعب
ایدرلر، وبعضلری اورمانلرله مستور بعضلری طاشلق
وقیالق اوله‌رق برچوق طاغلر تشکیل ایتدکدن‌صکره،
نهایت ایکی سلسله صورتنی آلوب، بری (شار) ودها
آشاغیده (پیندوس) اسمیله شمالدن جنوبه آرناودلغك
ایچندن یکه‌رك، یونانه داخل اولور، وموره‌طاغلری
دخی قورنت بوغازندن بوکا مربوط بولنور؛ دیکری
ایسه بالقان‌نامیله شرقه طوغری اوزانه‌رق، قره‌دکیزه
قدر ممتد اولور، و(ردوب) نامیله آطه‌لر دکیزی سواحلنه‌طوغری اوچ قولدن‌مرکب بر شعبه‌صالیویریور.
بونلردن بشقه آوروپانك اك بیوك طاغلرندن اولان
(قارپاط) سلسله‌سنك دخی جنوبی اتکلری بالقان شبه
جزیره‌سنه عائددر. [بو طاغلرك ارتفاعلریله سائر
احواللریچون اسم مخصوصلرینه مراجعت بیوریله.]

بو طاغلرك آره‌لرنده برچوق اووه‌لر وغایت منبت
وادیلر ویایلر بولنوب، بونلرك اك بیوکی رومانیا ایله
بلغارستانك قسم اعظمنی تشکیل ایدن طونه وادیسی
اولوب، بو نهر عظیمك ایکی طرفنده قارپاط وبالقان
سلسله‌لرینك اتکلری بر رسطح مائل تشکیل ایدیورلر، که
دنیانك اك منبت وکوزل یرلری اولوب، بو ایکی
سلسله‌دن اینن برچوق نهرلرله اروا اولنورلر. ایکنجیسی
واردار وادیسی اولوب، سلانیك اووه‌سی دینلن
واسع ومحصولدار بر اووه‌در. اوچنجیسی کوستم
وادیسندن عبارت اولان تسالیا اووه‌سی اولوب،
بو دخی محصولدارلقده دیکرلرندن کری قالمیور.
دردنجیسی مریج وادیسی اولوب، ادرنه ولایتنك آز
عارضه‌لی ودوز یرلرینی حاویدر. آرناودلق ویونانك
سواحلنده دخی بعض منبت ومحصولدار اووه‌لر
بولندیغی کبی، مناستر، درامه، سیروز اووه‌لری دخی
ذکره شایاندر. قوصوه اووه‌سی ایسه مرتفع اولمسیله
برابر، کوزل ایشلنه‌جك اولسه، خیلی استفاده اولنه.

جغی کبی، میوه‌لرینك کثرت ونفاستیله وشرابلرینك
کوزللکیله دخی مشهوردر.

نهرلریله کوللری .— بالقان شبه جزیره‌سی اطرا-
فنده بولنان دکیزلره کوره درت مائله‌یه منقسم اولوب،
نصف شمالیسی یعنی بوسنه، صربیه، یکی‌بازار،
قوصوه، بلغارستان وروماینا کاملاً قره‌دکیز مائله‌سنه
تابع اولوب، طونه حوضه‌سنك آشاغی طرفنی تشکیل
ایدرلر، وبتون صولری طونه واسطه‌سیله قره دکیزه
دوکیلور. سواحل شرقیه‌دن طوغریدن طوغری‌یه
قره‌دکیزه دوکیلن صولری پك آزدر. آطه‌لر دکیزی
مائله‌سنه تابع اولان یرلر تراکی (یعنی شرقی روم‌ایلی
وادرنه ولایتی) ایله ماکدونیا، تسالیا ویونانك جهت
شرقیه‌سندن عبارت اولوب، بو مائله ایکی بیوك وبر
قاچ کوچك حوضه‌یی جامعدر. بیوك حوضه‌لرك بری
مریچ حوضه‌سیدر، که بتون تراکینك صولرینی جمع
ایدر؛ ایکنجیسی واردار حوضه‌سیدر، که ماکدونیا
ایله شرقی آرناوودلغك صولرینی جامعدر. بو ایکی حوضه-
نك آره‌سنده قره صو اسم مشترکیله ایکی نهر دخی
مذکور دکیزه منصب اولورلر. تسالیانك بتون صولرینی
جمع ایدن کوستم حوضه‌سی جسامتجه بو مائله‌نك
اوچنجی حوضه‌سی اولوب، یونان وموره‌دن ایناین
نهرلر ایسه حوضه‌لر عد اولنه‌میه‌جق قدر کوچکدرلر.
یونان دکیزی مائله‌سنه بری موره‌دن، بری نفس یوناندن
وبری دخی حدود یونانیه‌دن ایناین اوچ نهر منصب
اولور. آدریاتیق دکیزی مائله‌سنه تابع حوضه‌لرك
باشلیجه‌سی درین حوضه‌سی اولوب، آرناوودلغك قسم
اعظمنك صولری بو حوضه‌یه جمع اولنور. بونك
جنوبنده (ویوسه) و(دوول) حوضه‌لری بولنور.
هرسك خطه‌سی دخی بو مائله‌یه تابع اولوب، (نارنته)
حوضه‌سنی تشکیل ایدیور.

بالقان شبه جزیره‌سنك اك بیوك نهری آلمانیا
وآوستریادن کلن (طونه) ایرماغی اولوب، بونك اك
بیوك تابعلرندن اولان (صاوه) نهری دخی بوسنه‌نك
حدود شمالیه‌سندن کچیور؛ و(بوسنه) و(درینه)
نهرلری دخی بونك تابعلرندندر. طوغریدن طوغری‌یه
طونه‌یه صاغدن منصب اولان نهرلرك اك بیوکلری
صربیه‌ده‌کی (موراوه) ایله بلغارستانده‌کی (ایسکر)،
وصولدن دوکیلن نهرلرك باشلیجه‌لری دخی افلاقده‌کی
(اولته) وبغدانده‌کی (سرت) ایله (پروت) نهرلریدر.

دیکر ایرماقلرك باشلیجه‌لری ذکرلری سبق ایدن مریچ،
قره‌صو، واردار، کوستم، درین، ویوسه وسائره‌در.

شبه جزیره‌نك کوللری پك آز اولوب، طونه‌نك
اطرافنده اولان بطاقلقلر حساب اولنمدیغی حالده،
آرناوودلقده واقع اولان اشقودره، اوخری، پرسپه،
کسره، یانیه، اوسترووه کوللریله سیروز کولندن
عبارتدر.

اقلیم وهواسی .— بالقان شبه جزیره‌سی هواجه
عمومیت اوزره ایکی‌یه تقسیم اولنه‌بیلوب، بری شمال
شرقی روزکارینه وسیبریا هواسنك تأثیرینه آچیق
اولان یرلردر، که روماینا ایله بلغارستاندن وتراکینك
قسم شرقیسندن عبارتدر. بو یرلرده یازین خیلی صیجاق
اولوب، قیشین دخی صوغوق پك مؤثردر. قسم دیکری
مذکور روزکاردن طاغلرله محفوظ اولان یرلر
در، که بونلرك هواسی باشلیجه ارتفاعه واراضینك
شمال ویا جنوبه ناظر اولمسنه تابع اولوب، یوکسك
محللرنده صوغوق وآلچق طرفلرنده صیجاق غالب
ایسه‌ده، عمومیت اوزره هوا معتدلدر. طاغلرك همان
جمله‌سی قیشین قارله مستور اولوب، آلچق یرلرنده
قار یاغارسه‌ده چوق طورماز؛ وعلی الخصوص سواحل
جنوبیه وغربیه‌نك اکثرنده اصلا قار یاغماز. مرتفع وآچیق
محللرده هوا صاغلام ایسه‌ده، بعض نهرلر وکوللرك
کنارلرنده وسواحلده برطاقم بطاقلقلر تشکل ایدوب،
امر تطهیر وتصفیه‌لرینه دخی همت اولنمامش اولدیغندن،
صیتمه‌لی وفنا هوالی یرلری دخی چوقدر. دوبریجه
خطه‌سی بالقان شبه جزیره‌سنك اك آغیر هوالی یریدر.

محصولات وحیوانات ومنابع ثروتی .— بالقان
شبه جزیره‌سنك باشلیجه محصولاتی حبوبات متنوعه
وعلی الخصوص بغدای اولوب، روماینا وبلغارستان
ایله سلانیك اووه‌سندن خیلی ذخایر چیقار. پاموق
وکتن کبی بعض صنایعده مستعمل محصولاتیله کایتلی
توتون محصولی دخی واردر. زیتون، پورتقال،
لیمون، بادم وانجیر کبی محصولاتی باشلیجه آرناوودلق
ویونانه مخصوصدر. قوصوه ایله بوسنه‌ده دخی الما،
آرمود، اریك کبی میوه‌لرك اعلالری حاصل اولور.
باغلر دخی چوق اولوب، بعض کوزل شرابلر یاپیلیر-
سه‌ده، کایتله اعمالنه چالیشلیور. اك کوزل شرابی
سلانیك جهتنده‌کی (آغستوس) شرابیدر.

اورمانلری پك چوق ایسه‌ده محافظه وحسن

استعماللرینه پك دقت اولنمدیغی کبی، یوللرك دخی فقدان وعدم انتظامندن کرکی کبی استفاده اولنه‌میور. مرعالر پك چوق اولوب، قویون، کچی، صیغیر وسائر حیوانات بسلنیور. آتلر وصیغیرلر صغیر الجثه وعادی اولوب، قیویرجق دنیلن قویونلرینك اتی پك کوزل ایسه‌ده، یپاغیلری قبادر. بلغارستان وصربستانده طوموزلر دخی کلیتلیدر. آریلرله ایپك بوجکلری اورته حالده اولوب، بعض طرفلرنده برر مقدار بال وایپك چیقاریلور. ساده یاغ، دری ویپاغی کبی حیواناتدن آلنان محصولات شبه جزیره‌نك باشلیجه اخراجاتندندر.

شبه جزیره‌نك بعض طرفلرنده مختلف معدنلر بولندیغی مروی ایسه‌ده، اخراج اولنانلری هیچ حکمنده اولوب، بو بابده لایقیله برکشف دخی اجرا اولنه‌مامشدر.

اهالیسی، جنسیت ولسان ومذهبلری. — بالقان شبه جزیره‌سنك اهالیسی ۱۸ ۵۵۰ ۰۰۰ کشی راده‌لرنده اولوب، بروجه آتی منقسمدرلر:

۸ ۹۸۰ ۰۰۰	ممالك عثمانیه (بلغارستان و شرق روم ایلی‌ده داخلدر)
۵ ۳۸۰ ۰۰۰	رومانیا
۱ ۹۸۰ ۰۰۰	صربیه
۱ ۹۷۵ ۰۰۰	یونان
۲۳۵ ۰۰۰	قره طاغ
۱۸ ۵۵۰ ۰۰۰	جمعاً

بو اهالی بر قاچ جنسیته منسوب وبر قاچ لسانله متکلمدرلر. جنسیت ولسانجه تقسیملری تقریباً وجه آتی اوزره‌در:

۱ ۵۰۰ ۰۰۰	ترك (بلغارستانده داخل اولمق اوزره ممالك عثمانیه‌ده)
۳ ۵۰۰ ۰۰۰	بلغار وپوماق (کذا)
۵ ۰۰۰ ۰۰۰	رومان (رومانیا وماکدونیا وآرناودلقده)
۳ ٤۰۰ ۰۰۰	صربلی وبوشناق (ممالك عثمانیه وصربیه وقره طاغده)
۲ ۷۰۰ ۰۰۰	روم (ممالك عثمانیه ویونانده)
۲ ۰۰۰ ۰۰۰	آرناود (آرناودلقده ویونانده)
۲۰۰ ۰۰۰	اسپانیول (یعنی یهودی)
۱۵۰ ۰۰۰	چنکانه
۱۰۰ ۰۰۰	ارمنی
۱۸ ۵۵۰ ۰۰۰	جمعاً

مذهبجه دخی وجه آتی اوزره تقسیم اولنه‌بیلیرلر:

۳ ۲۰۰ ۰۰۰	مسلمان (ترك، آرناود، بوشناق، پوماق وسائره)
۱٤ ۰۰۰ ۰۰۰	اورتودوقس (روم، بلغار، صربلی، آرناود وسائره)
۱ ۰۰۰ ۰۰۰	قتولیك (آرناود، بوشناق، بلغار وسائره)
۵۰ ۰۰۰	پروتستان (بلغار وسائره)
۱۰۰ ۰۰۰	ارمنی
۲۰۰ ۰۰۰	یهودی
۱۸ ۵۵۰ ۰۰۰	جمعاً

بو ایکی جدولدن آکلاشلدیغی اوزره، بالقان شبه جزیره‌سنده جنسیتجه اکثریت رومانلرده اولوب، آنجق بونلر طونه‌نك اوته طرفنده وآیریجه بر دولت هیئتنده بولندقلرندن، اکثریتلری موازنه‌یه خلل کتیره‌مز. بلغارستان وصربیه‌ده بولنان رومانلر پك جزئی اولدقلری کبی، ماکدونیا وآرناودلق طرفلرنده بولنان اولاخلر دخی کثرتلی دکللردر. اسلاو جنسیتنه منسوب اولان بلغارلرله صربلیلر، بوشناقلر وخرواتلر برلکده حساب اولنسه‌لر، ۷ ملیونه قریب اولوب، اکثریتی قزانه بیلیرلرسه‌ده، بونلر کرك لسانجه وکرك حسیات ملیه‌جه بر قاچ هیئته منقسم اولوب، ایچلرنده کندیلریله غیرمتفق اولان برچوق مسلمانلر (یعنی بوشناقلر وپوماقلر) وقتولیکلر بولنیور. روملر اقلیتده بولنمغله برابر ممالك عثمانیه وبلغارستانده بولنانلری همان یالکز شهر وقصبه اهالیسندن عبارتدرلر. ترکلر اقلیتده ایسه‌لرده، کندیلری همجنس اولمیان سائر اهالی اسلامیه ایله حسیات ملیه‌ده متفق ومشترك بولندقلرندن، موازنه‌یی محافظه ایده‌بیله‌جك بر قوت واقتدارده بولنیورلر. آرناودلر مقدارجه اولان اقلیتلرینی جسارت وشجاعتلریله و وطنلرینك متانت طبیعیه‌سیله اکمال ایده‌رك، بونلر دخی موازنه‌دن دوشمزلر.

بو وجهله بالقان شبه جزیره‌سنده ساکن بولنان اقوام مختلفه بیننده موازنهٔ طبیعیه بولنوب، بونلر اکثر محللرده مختلط صورتده بولندقلرندن، تفریقلری محال اولوب، مشترکاً اداره‌لری ویا بر اتفاق واتحاد تام تحتنده بولنملری و بو اداره‌نك طوغرودن طوغرویه زیر حمایهٔ مخصوصهٔ شاهانه‌ده بولنمسی الزمدر؛ چونکه هر نه قدر اهالیسی مختلف ادیان وجنسیتلره تابع بولنیورسه‌ده، بالقان شبه جزیره‌سی احوال طبیعیه و جغرافیه‌سی اعتباریله یکوجود بر مملکتدر.

لسانلرینه کلنجه، تعداد اولنان جنسیتلرك هربرینه منسوب اولان خلق کندی لسانیله متکلم اولوب، بو لسانلردن هر برینك کندینه مخصوص آز چوق بر ادبیاتی واردر. بالقان شبه جزیره‌سنك لسان

عموميسى اوله بيلهجك برلسان آرانلديغى حالده، بونك تركجه لسانى اولديغى بداهةً تبين ايدر: چونكه بو لسانله متكلم اولانلر شبه جزيرهنك يالكز بر طرفنه منحصر اولميوب، هر طرفنه طاغنيق بولندقلرندن وبو لسان درت بش قرندن برى لسان رسمى صفتنى حائز اولديغندن، ترك جنسيتنه منسوب اولميانلرك اكثرى دخى بو لسانده تكلمه آليشمشلردر؛ وبربرينك لسانى بيلمين مختلف الجنس ايكى كشى آرهسنده تكلم ايچون بو لساندن بشقه واسطه يوقدر. الحاصل، هر قومك كندى لسانى وار ايسهده، تركجه بالقان شبهجزيرهسندهكى اقوامك لسان عموميسيدر.

تقسيماتى. — شمديكى حالده بالقان شبه جزيرهسى اوچ نوعه تقسيم اولنه بيلير: ١" طوغريدن طوغرىيه دولت عليهٔ عثمانيهنك يد ادارهسنده بولنان يرلر؛ ٢" مختاريت اداره ايله اداره اولنوب، دولت مشارٌ اليهايه تابع اولان يرلرله موقتاً ادارهٔ اجنبيه آلتنده بولنان ممالك عثمانيه؛ ٣" حكومات مستقله. ايلك ايكى نوعى ممالك عثمانيهدن معدود اولوب، شبه جزيرهنك قسم اعظمنى تشكيل ايديورلر. طوغريدن طوغرىيه ادارهٔ عثمانيه آلتنده بولنان يرلر تراكى خطهٔ قديمهسيله ماكدونيا وآرناودلقدن عبارت اولوب، ادرنه، سلانيك، قوصوه، مناستر، اشقودره يانيه وشرقى روم ايلى اسملريله ٧ ولايته منقسمدر، و سرفيچه مستقل متصرفلغنى دخى حاويدر. امتياز وادارهٔ مختاره ايله اداره اولنان بر پرنسلك عنوانى حائز اولان بلغارستاندر موقتاً ادارهٔ اجنبيه آلتنده بولنان ير دخى بوسنه وهرسك قطعهسيدر، كه آوستريا ومجارستان دولتى طرفندن موقتاً اداره اولنمقدهدر. حكومات مستقله دخى رومانيا، صربيه ويونان قراللقلريله قره طاغ پرنسلكندن عبارتدر. [بونلردن هربرينك اسمنه مراجعت بيوريله.]

تقسيمات جغرافيه وطبيعيهسنه كلنجه، بو تقسيم وقت وزمانه كوره تخلف ايدوب، ازمنهٔ قديمهده بر وجه آتى ٦ مملكت ويا خطهيه منقسم عد اولنوردى:

١ غراچيا (يونان)
٢ تساليا (يكيشهر وترخاله جهتى)
٣ اپير (يانيه جهتى)
٤ ايليريا (آرناؤدلغك يوقارى طرفيله قره طاغ، هرسك، بوسنه)
٥ ماكدونيا (سلانيك ومناستر جهتلرى)
٦ داردانيا (اسكوب وقوصوه جهتلرى)
٧ ميسيا (صربيه وبلغارستان جهتى)
٨ داچيا (رومانيا ومجارستان طرفلرى)
٩ تراكى (ادرنه ولايتيله درسعادت وجوارلرى وشرقى روم ايلى)

مناستر واسكوب جهتلرينه بعضاً (پانونيا) وبلغارستانك شرق طرفنه (غانثيا) دخى ديرلردى. بوصاييلان مملكتلرك اكثرى مختلف اسملرله برطاقم كوچك خطهلره منقسم ايدى. شبه جزيرهنك احوال سياسيهسى دكيشدكجه، تقسيمات دخى دكيشوب، معهذا بو اسملر خيلى وقت محافظه اولنمشدر؛ وبعضلرى بو كون دخى جغرافيون طرفندن قوللانلمقدهدر. يونان اسكى اسمنى محافظه ايدوب، (اپير)، (ايليريا) و(داردانيا) اسملرى يكى جغرافيادن رفع اولنمش، وايليريانك قسم جنوبيسيله داردانيا واپيره آرناؤدلق نامى ويرلديكى كبى، ايليريانك قسم شماليسى دخى بوسنه، هرسك وقره طاغ اسملريله ياد اولنمغه باشلامشدر. (ميسيا) و(داچيا) اسملرى دخى اونوديلوب، ميسيانك قسم غربيسنه صربيه وقسم شرقيسنه بلغارستان نامى ويرلمشدر، كه بو اسملر اورايه كلوب يرلشن اسلاو اقوامنه نسبتله حاصل اولمشدر؛ داچيانك دخى غرب جنوبى قسمنه افلاق، شرق شمالى قسمنه بغدان وايكيسنه مشتركاً (مملكتين) و(رومانيا) دنيلديكى كبى، بالقان شبه جزيرهسنك خارجنده عد اولنان وقارپات سلسلهسنك اوتهسنده بولنان غرب شمالى قسمنه دخى ترانسلوانيا (يعنى اردل) ومجارستان اسملرى ويرلمشدر. تراكى، ماكدونيا وتساليا اسملرينك جغرافيون طرفندن استعماللرينه دوام اولنمش ايسهده، دولت عثمانيه لسان رسميسنده بو اسملر دخى مجهول اولوب، بو اوچ خطهيه مشتركاً (روم ايلى) اسمى ويرلمشدر؛ چونكه بو اسم هر نه قدر بتون شبه جزيرهيه اطلاق اولنورسهده، اصل روم ايلى بو اوچ خطهيه دينلير.

شهر وقصبهلرى. — بالقان شبه جزيرهسنك اك بيوك واك مهم شهرى استانبول اولوب، تاريخ وتجارت نقطهٔ نظرنجه اهميتلى ديكر بر قاچ شهريله بر چوق كوزل قصبهلرى دخى واردر، كه باشليجهلرى حاوى اولدقلرى نفوسله برابر بر وجه زير بيان اولنور:

شهر	نفوس	شهر	نفوس	شهر	نفوس
استانبول	۸۷۵ ۰۰۰	اشقودره	۳٦ ۰۰۰	اسکوب	۲۵ ۰۰۰
بکرش	۲۲۱ ۰۰۰	مناستر	۳۵ ۰۰۰	پاتره	۲۵ ۰۰۰
یاش	۹۰ ۰۰۰	بلغراد	۳۵ ۰۰۰	وارنه	۲٤ ۰۰۰
سلانیك	۸۰ ۰۰۰	یانیه	۳۳ ۰۰۰	شمنی	۳۲ ۰۰۰
غلاص	۸۰ ۰۰۰	فلبه	۳۳ ۰۰۰	یکیشهر	۲۱ ۰۰۰
آتنه	٦۳ ۰۰۰	سرای بوسنه	۳۰ ۰۰۰	پیره	۲۱ ۰۰۰
ادرنه	٦۲ ۰۰۰	ابرائیل	۲۸ ۰۰۰	یرکوکی	۲۰ ۰۰۰
پرزرین	۳۸ ۰۰۰	روسجق	۲٦ ۰۰۰	صوفیه	۲۰ ۰۰۰

معارف وصنایع وتجارتی .— بالقان شبه جزیره‌سنده معارف هنوز پك کری اولوب، آنجق بوصوك زمانلرده کرك دولت علیه وکرك سائر حکومات صغیره طرفندن مکتبلرك تکثیریله نشر معارفه چالیشلمقده‌در. مکتبلرك انواعی واصول اداره‌لری بو شبه جزیره‌یی ترکیب ایدن حکوماتك هر برنده بشقه اولدیغندن، حکومات مذکوره اسم مخصوصلری صره‌سنده تفصیلات ویریله‌جکدر. شوراجقده عمومیت اوزره یالکز شونی دیه‌بیلیرز، که بالقان شبه جزیره‌سنده اوقویوب یازمق بیلن افراد اهالی آنجق یوزده اون نسبتنده‌درلر.

صنایع دخی اوقدر ایلروله‌مامش اولوب، ذکره شایان فابریقه‌لر یوق حکمنده‌در. آنجق ال ایله و طرز قدیم دستکاهلرله عبا، شیاق، بز، خاولی، کلیم، چول کبی بعض منسوجاتله یوك چوراب وسائره اعمال اولنور، که بونلرده باشلیجه قادینلر طرفندن یاپیلیر. سختیان وکاوساله دباغخانه‌لری دخی چوقدر. باقیر، دمیر وتوجدن انواع آوانی واسلحه دخی اعمال اولنور.

موقعنك اقتضاسنجه ومحصولاتنك کثرتی حسبیله تجارتی پك ایشلك اولوب، استانبول، سلانیك، طونه منصبنه قریب اولان شهر وقصبه‌لر وادرنه ومناستر کبی بعض داخلی شهرلر بیوك تجارتکاهلردندر. اخراجاتی باشلیجه محصولات ارضیه ایله حیوانات ودری کبی شیلردن وادخالاتی اوروپا امتعه ومعمولاتیله قهوه، شکر کبی موادد‌ن عبارتدر.

احوال تاریخیه‌سی .— اقوام آریانیه‌نك آسیای وسطیدن آوروپایه هجرتلرندن اول، بتون آوروپانك اولدیغی کبی، بالقان شبه جزیره‌سنك دخی اهالیٔ اصلیهٔ قدیمه‌سی کیملر بولنمش اولدیغی مجهولدر؛ واوندن اول قطب شمالیدن اینن بر بوز طوفاننك بتون آوروپایی باصوب اهالیٔ قدیمه‌دن اثر براقامش اولمسی دخی محتملدر. الك اول آسیای وسطیدن آوروپایه مهاجرت ایدن اقوامدن برقوم، که (پلاسج) اسمیله یاد اولنور، بالقان شبه جزیره‌سنی وطن اتخاذ ایده‌رك، بو مملکت واسعه‌نك ایچنه یایلمش؛ ویالکز شمال جهتنده (داچ) اسمیله معروف دیکر بر قوم یرلشمشیدی. بو (داچ) قومنك دخی اقوام آریانیه‌دن اولدیغی ملحوظ اولوب، حتی کندی لساننده اسمی (دایچ) اولان آلمان قومندن عبارت بولنمش اولمسی محتملدر. اسکیتلرك دخی طونه ساحلنه وبر روایتده تراکیه یعنی بالقان سلسلهٔ جبالنه‌دك تقرب ایتمش اولدقلری مروی اولوب، آنجق متقدمینك (اسکیت) اسم عمومیسیله یاد ایتدکلری اقوامك اقوام تورانیه وتاتاریه‌دنمی یوقسه اسلاولردنمی عبارت بولنمش اولدقلری هنوز تحقق ایده‌مه‌مشدر. هر حالده پلاسجلر بالقان شبه جزیره‌سنك وعلی الخصوص قسم جنوبی وغربیسنك معلوم اولان الك اسکی اهالیسی اولوب، الك اول بو طرفده زراعتله اشتغال ایدن، وجسیم طاشلرله برنوع بنالر یاپان بونلردر. مذهبلری سیاراته وسائر علائم سماویه ایله جن وپریلره وتجسم ایتدیردکلری بعض احوال معنویه‌یه اینانمقدن عبارت ایدی. قبا وساده اولان بو اعتقادلری بعده یونانیلر طرفندن توسیع وتزیین اولنه‌رق، اساطیر یونانیه‌یی تولید ایتمشدر.

بر مدت صکره ینه اقوام آریانیه‌دن (هان) اسمنده برقوم کلوب، یونانك سواحلنی ضبط ایتمش؛ واوراده بولنان پلاسجلرك بر طاقمی بونلرله مزج اولنه‌رق، بر طاقمی دخی طاغلره وبعده شماله طوغری ایلیریا وماکدونیایه چکلمش؛ وبر مقدارلری دخی ایتالیا شبه جزیره‌سنه چکمشلردی. یونانده قالانلر هلنلرله وبعده فنیکه ومصردن کلن بر طاقم مهاجرلرله قاریشه‌رق، یونان قومنی تشکیل ایتدکلری کبی، ایتالیایه چکنلر دخی اوراده بولدقلری بعض اقوامله قاریشه‌رق، لاتینلری تولید ایتدکلری حالده، بالقان شبه جزیره‌سنك سائر طرفلرنده یعنی ایلیریا، ماکدونیا وتراکیده قالانلری حال اصلیلرینی محافظه ایتمشلردی. بونلر شمال شرقی طرفندن ذکر اولنان داچلر واسکیتلرله وشمال غربی جهتندن دخی (کلت)لرله همحدود ایدیلر.

یونانیلرك مؤخراً نصل تمدن وترقی ایتدکلری معلومدر. بونلر بالقان شبه جزیره‌سنك دیکر سواحلنده دخی بر طاقم مستملکات پیدا ایتمشلردیسه‌ده، ایچ طرفلره صوقیله‌مامشلردی. پلاسج اقوامی ایسه حال اصلیلرنده قالوب، قبیله قبیله اداره اولنور، واقوام سائره ایله اصلا اختلاط ایتمیه‌رك، بر حال

بدویتده یاشارلردی. یالکز ماکدونیاده دولت نامنه مستحق بر حکومت تشکل ایدوب، فلیب بونی قوتلی بر دولت صورتنه قویمش؛ واوغلی اسکندر بیوك بر جهانکیراولمشیدی. آنجق اسکندرك فتوحاتی بربوره کبی یچوب، بو جهانکیرك وفاتندن صکره برچوق ماکدونیالیلر دولته نائل اولمش،واقطار عالمده برطاقم حکمدارسلاله‌لری تأسیس ایتمشلرسه‌ده،ماکدونیا بوندن براستفاده ایتمه‌مشیدی. او صره‌لرده اپیر وایلیریاده دخی بعض کوچك دولتلر تشکل ایتمشیدی.

جهانکیرلك نوبتی روماليلره کلنجه، او وقته‌قدر استقلاللرینی محافظه ایتمش اولان پلاسجِ اقوامی دخی بونلرك سلاحلرینه مقاومت ایده‌میه‌رك، بتون بالقان شبه جزیره‌سی رومانك حکمی آلتنه یچمش ایسه‌ده، پلاسجلربسبتون رام اولمیوب، ینه قبیله‌لری رؤساسنك تحت اداره‌سنده ایدیلر. داچلر ایسه کلیتلی تلفات ویره‌رك، محووپریشان اولمش، واونلرك یرینه (ترایان) رومادن مهاجرلر کتیروب، مملکتی اسکان ایتمشیدی. رومانلر ایشته او وقت سوق واسکان اولنان روما مهاجرلرینك احفادیدرلر. روماليلرك اداره‌سی‌زمانده لاتینلرله اونلره تابع اولان یونانیلردن بر چوق افراد مأموریتله، تجارتله وسائر وسیله‌لرله بالقان‌شبه جزیره‌سنك هر طرفنه صوقلشیدی. روما ایمپراطورلغنك تقسیمنده بالقان شبه جزیره‌سی بالطبع شرق ایمپراطورلغی حصه‌سنه دوشوب، او صره‌لرده خرستیانلق دینی دخی شبه جزیره‌نك هر طرفنه نفوذ ایتمکه باشلامشیدی. قرون وسطاده شمالدن وشرقدن هجوم ایدن اقوام وحشیه بو شبه جزیره‌یی دخی پایمال ایدوب، علی الخصوص هونلر شبه جزیره‌نك اکثر طرفلرینی استیلا ایتمشلردر. متعاقباً اسلاولر کلوب، شبه جزیره‌نك شمال غربی جهتنی کاملاً ضبطایتدکلری کبی، جنوب وشرقه طوغری دخی یاییله‌رق، هونلرك احفادی اولان بلغارلرله قاریشمش، واقوام تاتاریه‌دن اولان بلغار قومنی اسلاولاشدیرمشلردر. تراکیده وماکدونیانك جنوب وشرق جهتنده بولنان پلاسجلر بو اقوام مستولیه‌نك حکم ونفوذی آلتنده قالوب، لسان وجنسیتلرینی غائب ایتمش؛ وبر طاقلری دخی آشاغی‌ایلیریا واپیر یعنی‌آرناوودلق طاغلرینه چکیله‌رك، اوراده‌کی همجنسلریله برابر الی یومنا هذا لسان وجنسیتلرینی محافظه ایتمشلردر. آنجق اسلاولر شرق ایمپراطورلغنك ضعفندن استفاده ایله، صرب وبلغار دولتلرینی تشکیل ایده‌رك، همان بتون شبه جزیره‌یی تحت تابعیتلرینه آلمشلردی. یونانیلر روماليلرك غلبه‌سندن بری مدنیتلرینی غائب ایدوب، لسانلری دخی قبالاشمش وبوزلمش، وحتی خرستیانلغی قبول ایتدکدن صکره «یونانی» لفظنی «مشرك» لفظیله مترادف عد ایده‌رك، کندیلرینی (روم) یعنی رومالی تسمیه ایتمکه باشلامشلردی. یونان دخی اسلاولرك حکمی آلتنه کیره‌رك، یونانیلر اسکی یونانیلرك احفادی اولدقلرینی ادعا ایده‌میه‌جك درجه‌ده اقوام سائره ایله قاریشمشلردی. آنجق شرق ایمپراطورلری مرور زمانله روملاشوب، او وقت قبا وغلط بر صورتده سویلنیلن رومجه لسانی قبول ایتمش اولدقلرندن، روملر بوقوتله شبه جزیره‌نك هر طرفنه صوقلمش، وبر درجه‌یه‌قدر نفوذ پیدا ایتمشلردی. لکن‌اووقتلرده دین فکری جنسیت فکرینه غلبه ایتدیکندن، جمله‌سی خرستیان اولان بواقوام بر درجه‌یه‌قدر بینلرنده مزج وخلط اولنه‌رق، جمله‌سی مدنیت ومعارفدن بیبهره متعصب وجاهل بر خلق اولمشلردی. صرب وبلغار دولتلرینك قوتلری زائل اولدقدن صکره، قسطنطینیه ایمپراطورلغی شبه جزیره‌نك اکثر طرفلرینی استرداد ایتمشدیسه‌ده، حکمی اعتباری اولوب، اکثر طرفلرده وعلی الخصوص آرناوودلق ویونان جهتلرنده بر چوق حکومات صغیره تشکل ایتمش؛ وونديك وجنوه جمهوریتلری بر چوق ساحل واسکله‌لری، وحتی پایتختك برونی اوجنده غلطه‌یی دخی ضبط ایتمشلردی.

آناطولینك روم ایلی‌یه پك قریب اولان بر کوشه‌سنده دولت علیهٔ عثمانیه تأسس ایتمکه باشلادیغی زمان بالقان شبه جزیره‌سی بو حالده ایدی. سلاطین عظام عثمانیه‌نك ایکنجیسی اولان سلطان اورخان غازینك زماننده ۷۵۹ تاریخ هجریسنده ایلك دفعه اوله‌رق پادشاه مشارالیهك فرزند ارجمندی سلیمان پاشاحضرتلری بالقان شبه جزیره‌سنه آیاق باصوب، فتوحات بربرینی تعقیب ایتمکله، خداوندکار غازینك اواخر سلطنتنده یعنی ۳۲ سنه ظرفنده بو قطعهٔ واسعه‌نك همان هر طرفی ادارهٔ عثمانیه آلتنه یچمش، وقوصوه ملحمهٔ کبراسی صرب دولتنه ختام ویرمشیدی. یلدیرم سلطان بایزید خان دورنده‌دخی بالقان شبه جزیره‌سنك برچوق یرلری ضبط اولنه‌رق، فترت زماننده وچلبی سلطان

محمد خان دورنده فتوحاته دوام اولنه‌مامش ایسه‌ده، سلطان مراد ثانی حضرتلرینك زمان سلطنتلرنده شبه جزیره‌نك برچوق یرلری ضبط واسترداد، وبوقطعه‌ده حکومت عثمانیه تشیید اولنمشدر. نهایت ابو المغازی سلطان محمد خان ثانی حضرتلری ٨٥٧ تاریخنده استانبولی فتح ایده‌رك، روم ایمپراطورلغنه ختام ویر-مکله برابر، آرناودلغی وافلاق وبغدانی دخی استیلا ایتمکله، بتون شبه جزیره‌یی ضبط ایتمشدر، که بو وجهله شبه جزیره‌نك تمامی فتحی تقریباً ١٠٠ سنه‌ده کمال اولنمشدر. بعده قانونی سلطان سلیمان خان زماننده اوروپا قطعه-سنده ممالك عثمانیه خیلی توسع ایدوب، اردل (یعنی ترانسلوانیا) ومجارستان وخرواتستانك قسم اعظمی دخی ادارهٔ عثمانیه‌یه چکمش، وعثمانلی سلاحلری ویانه سورینه طیانمش ایسه‌ده، بو یرلر چوق وقت محافظه اولنه‌میوب، اصل بالقان شبه جزیره‌سی ایسه ٥٠٠ سنه متمادیاً وتماماً دولت عثمانیه النده بولنمشدر. رومانیا (یعنی افلاق وبغدان) ایله قره طاغ اوته‌دن بری بعض امتیازاتله و(وویوده‌لق) عنوانیله اداره اولنقده بولنمش اولدیغی کبی، ١٢٤٥ تاریخنده صربیه‌یه دخی امتیاز، وبر سنه صکره یونانه استقلال ویرلمشدر. نهایت ١٢٩٤ده روسیه محاربه‌سنی تعقیب ایدن برلین معاهده‌سی رومانیا، صربیه وقره طاغه استقلال، بلغارستانه امتیاز وشرقی روم ایلی ولایتنه مختاریت اداره ویرمش؛ وبوسنه وهرسکی موقتاً آوستریانك اداره‌سنه تودیع ایتمشدر. بو معاهده صربیه وقره‌طاغی توسیع ایتدیکی کبی، رومانیایه دخی روسیه‌نك آلدیغی بسارابیا پارچه‌سنه مقابل دوبریجه خطه‌سنی، ویونانه تسالیایی ویرمشدر.

بالق کولی } حلب ولایتنده عمیق کولنك جوارنده بر کوچك کول اولوب، بالغی چوقدر. — آغری طاغنك شمالی اتکلرندن سینك طاغنده وروسیه حدودی داخلنده دخی بو اسمله بر کوچك کول اولوب، فضلهٔ میاهی (آراس) ایرماغنه دوکیلور.

بالك } موصل ولایتنك شهرزور سنجاغنده (رواندز) قضاسنه تابع بر ناحیه اولوب، مرکز قضانك جنوب شرقیسنده واقع و٦٠ قریه‌یی جامعدر.

باله } (Bâle) وآلمانجه بازل (Basel) اسویچره‌ده همنامی اولان ناحیه یعنی جمهوریت مرکزی بر شهر اولوب، اسویچره‌نك شمال غربی جهتنده، رینك ایکی کنارنده وآلساس ایله بادن حدودی قربنده واقعدر. اسویچره‌نك اك بیوك واك کوزل شهرلرندن اولوب، برقاچ دمیر یولك نقطهٔ التصاقنده بولنمغله، بیوك براهمیت تجاریه‌سی، ٤٤ ٨٠٠ اهالیسی، مصنع بر کلیساسی وسائر کوزل ابنیه‌سی، دار الفنونی، کتبخانه‌سی، ایپك قاشلر وباصمه فابریقه‌لری ورینك اوزرنده ٢٠٠ متره طولنده بر اخشاب کوپریسی واردر. سوقاقلری اصول قدیمه اوزره طار وطولاشیقلی ایسه‌ده، غایت تمیزدر.

باله } ناحیه‌سی (Canton de Bâle) اسویچره جماهیر متفقه‌سنی ترکیب ایدن ٢٢ نواحینك بری اولوب، مؤخراً، بری شهردن ودیکری ملحقاتدن عبارت اولمق اوزره، ایکی جمهوریته تقسیم اولنمشدر. بو ناحیه غرباً برنه، جنوباً سولور، شرقاً آرغوویا ناحیه‌لریله، شمالاً دخی بادن بیوك دوقه‌لغیله وآلساسله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ٤٥٧ مربع کیلومتره واهالیسی ١٢٤ ٢٧٢ کشیدر، که بونلرك ١٠١ ٦٥ ی شهرله جوارلری جمهوریتنه و٥٢ ٢٧١ ی ملحقات جمهوریتنه تابعدرلر. اکثری آلمان، وبعضلری فرانسز لساننه متکلمدرلر. اهالینك قسم اعظمی پروتستان وقصوری قتولیك اولوب، بر مقداری‌ده یهودیدر. ملحقات جمهوریتنك مرکزی (لیستال) قصبه‌سیدر. اراضیسی طاغلق وعارضه‌لی اولوب، غایت لطیف برمنظره ابراز ایدر. رین ایرماغی جهت شمالیه‌سنده جریان ایدوب، بو نهرك مجراسندن ناحیه‌نك حدود جنوبیه‌سنده اولان (جورا) سلسله‌سنك صرتندك، اراضی درجه درجه کسب ارتفاع ایدر. اك یوکسك محلی ١٢٠٠ متره ارتفاعنده‌در. شمال وجنوب روزکارلرندن طاغلرله محفوظ اولوب، هواسی معتدل وغایت صاغلامدر. اراضیسی هر نوع محصولاته الویریشلی اولوب، اورمانلری ومرعالری چوقدر. اشجار مثمره‌سی دخی چوق اولوب، بوش وایشلنمه‌مش هیچ بر قاریش یری یوقدر. (ارغونچ) و(بیرسه) اسملریله ایکی نهر وبر قاچ کوچك چای اراضیسنی سقی ایده‌رك، (رین)ه دوکیلورلر. حیواناتی چوق اولوب، ١٦ ٠٠٠ صیغیری وبر چوق قویون

وچيچلرى اولمغله، ياغ وپينيرى مشهوردر. آلچى، مرمر، قيا طوزى ومعدن صولرى دخى چوقدر. باله شهرنده كيلردن بشقه ناحيه‌نك سائر طرفلرنده دخى بر چوق فابريقه‌لر بولنوب، ايپك وپاموقدن منسوجات، سختيان، اجزاى كيمويه، كاغد وسائره اعمال اولنور. تجارتى پك ايشلكدر. بو ناحيه اسويچره جاهيرينك اون برنجيسى اعتبار اولنوب، ۱۵۰۱ تاريخ ميلاديسنده هيئت منفقديه داخل اولمشدر. كثرت اهالى اعتباريله جاهير مذكوره‌نك طقوزنجيسى ووسعت اراضيجه اون سكزنجيسيدر. شهردن عبارت اولان جهوريتى ٦ سنه مدتله انتخاب اولنور ۱۳٤ اعضادن مركب بر مجلس عومى و۲ مدير ايله ۱۳ اعضادن مركب بر مجلس دائمى معرفتيله اداره اولنور. ملحقات جهوريتنك مجلس عوميسى ٦٥ ومجلس دائميسى ٥ اعضادن مركبدر.

بالى { (Bali) آسيانك جنوبنده‌كى (سونده) آطه‌لرينك برى اولوب، جاوه آطه‌سنك شرقنده و(لومبوق) آطه‌سنك غربنده واقعدر، وجاوه‌دن (بالى)، لومبوقدن دخى (لومبوق) بوغازلريله آيرلمشدر. ۸°۳′ ايله ۸°٥۲′ عرض جنوبى و۱۱۲°٦′ ايله ۱۱۳°۲۰′ طول شرقى آره‌سنده واقع اولوب، مساحهٔ سطحيه‌سى يالكز ۵۸۰۰ مربع كيلومتره‌دن عبارت ايسه ده، پك مسكون اولوب، ۷۰۰۰۰۰ اهاليسى واردر، كه قسم اعظمى براهما وبوده دينلرنده اولوب، سائر آطه‌لر اهل اسلامك الينه پكدكجه، مجوسيلر بو آطه‌يه التجا ايتمشلردر. اراضيسى طاغلق وعارضه‌لى ايسه ده، غايت منبت ومحصولدار اولوب، پرنج سنه‌ده ايكى دفعه محصولات ويرر، وپك چوق پاموق حاصل اولور. اك يوكسك محلى اولان (آغونغ) طاغنك ۳٤۱٤ متره ارتفاعى واردر. نهرلرى دخى چوقدر. طاغلرينك اكثرى اورمانلرله مستوردر.

بالى { ياوز سلطان سليم خان دورى شعراسندن اولوب، روم ايلنده تيمار صاحبى ايدى. تذاكرده تصادف اولنان بعض اشعارى شايان نقل كورلمه‌مشدر.

باليارە { (Baléares) آق دكيزده اسپانيانك ساحل شرقيسى قارشيسنده بر طاقم آطه‌لر اولوب، والنسه (يعنى بلنسيه) نك ۱۰۰ كيلومتره شرقنده، °۳۰ ايله °٤۰ عرض شمالى و°۰ ايله °۲ طول شرقى آره‌سنده واقع واسپانيايه ملحقدر. بو آطه‌لر بر ايالت تشكيل ايدوب، مركزى (پالمه) شهريدر. بونلر ٥ آطه اولوب، ايكيسى يعنى (ميورقه) ايله (مينورقه) بيوك، واوچى يعنى ايويسه، فورمنترا وقابريرا كوچكدرلر. مجموعنك مساحهٔ سطحيه‌لرى ٥۰۱٤ مربع كيلومتره واهاليلرى ۳۰۹۲۱٦ كشيدر. اراضيلرى پك منبت ومحصولدار اولوب، حبوبات متنوعه ايله كتن، كنوير، ميوه‌لرك انواعى، زيتون ياغى ومشهور شرابلر چيقار. هوالرى معتدل وصاغلامدر. اهالينك بر قسمى كميجيلك وباليقجيلقله مشغولدرلر. روايته كوره بو آطه‌لرك اهاليسى كانكشلكله مشهور ايديلر. ابتدا ردوس آطه‌سندن كيدن بر يونان مهاجرلرى طرفندن اسكان اولنه‌رق، بعده قارتاجليلرك وصكرا رومالولرك الينه كچمشلردى. بعدالميلاد واندالر وبعده غوتلر طرفندن ضبط اولنه‌رق، ايكنجى قرن هجرى ابتداسنده ضميمهٔ ممالك اسلاميه اولمشلردى. ۷۹۰ تاريخ ميلاديسنده (شارلمان) طرفندن ضبط اولنمشلرديسه ده، متعاقباً اندلس ملوك امويه‌سى طرفندن استرداد اولنه‌رق، اندلسك طوائف ملوكه تقسيمنده زيريلرك وبعده موحدينك حكمى آلتنه كچمشلردى. نهايت ۱۲۲۹ تاريخ ميلاديسنده آراغون حكمدارلرى طرفندن ضبط اولنه‌رق، بعده (شارل كينت) طرفندن اسپانيايه الحاق اولنمشلردر.

باليانبولى { آيدين ولايتنده ازمير سنجاغنك (اوده‌مش) قضاسنه تابع ناحيه مركزى برقصبه اولوب، اوده‌مشك ۲۸ كيلومتره شرق جنوبيسنده وكوچك مندرسه دوكيلن بر چايك كنارنده واقعدر. ناحيه‌سى ۲٤ قريه‌دن مركبدر.

بالى بك { (ملقوچ اوغلى —) سلطان بايزيد خان ثانى دورى شجعان رجالندن اولوب، خيلى وقت سلستره واليسى بولنمش؛ وعصيان ايتمش اولان افلاق وويووده‌سنه قارشى سوق اولنان عسكرده بولنديغى كبى، مجارستانه دخى سوق عسكرله (واردين) قلعه‌سنى وديكر برچوق يرلرى ضبط، وبعده پروت نهرينى تجاوزله آق كرمانى ضبط ايتمك تشبثنده بولنان بغدان وويووده‌سنى تربيه ايتمش؛ و۹۰٤ تاريخنده قرق بيك عسكرله لهستانك اوزرينه يورويوب، شانلى برمظفريتدن صكره غنائم كثيره اخذيله دونمشيدى.

بالى بك { (يحيى پاشازاده —) قانونى سلطان سليمان خان دورى رجا-

لندن اولوب، مجارستانه واقع اولان سفر همایونده پك چوق خدمت وشجاعتی کورلمکله، ۹۲۷ تاریخنده بلغراد محافظلغنه ومتعاقباً مجار سلیمان پاشانك استعفاسی اوزرینه بودین والیلکنه نصب اولنه‌رق، ۹۴۹ ده بوسنه والیسیله برابر مجارستان محاربه‌سنی کشادله، پك بیوك موفقیاته نائل اولمش؛ وبو مظفریتی متعاقباً ۹۵۰ تاریخنده بودینده وفات ایتمشدر.

بالی زاده { (مصطفی افندی) سلطان محمد خان رابع دوری مشایخ الاسلامندن اولوب، محله امامکرندن بالی افندی اسمنده بر آدمك اوغلیدر. طریق علیه‌یه سلوکله، علی‌المعتاد دور مدارس ایتدکدن صکره، غلطه مولویتنه، ۱۰۵۸ ده دفعهٔ روم ایلی قاضیعسکرلکنه و۱۰۶۷ سنه‌سی صفرنده مقام مشیختده ترفیع اولنمشیدی. عالم وفقیه بر ذات ایدیسه‌ده، لاابالی مشرب اولوب، رتب علیه‌یی کندی اقربا واحباسنه وحتی صبیانه بیله مبذول ایتدیکندن، آلتی بچوق آی مقام مشیختده قالدقدن صکره، صدراعظم بولنان کوپریلی محمد پاشانك انهاسیله عزل اولنه‌رق، قلبه وبعده یانبولی قاضیلغنه نصب اولنمش؛ وبعده سودلیجه‌ده کائن ساحلخانه‌سنده اقامتنه مساعده اولنه‌رق، ۱۰۶۹ تاریخنده وفات ایتمش؛ وساحلخانه‌سی قربنده دفن ایدلمشدر. حضرت ابا ایوب انصاری (رضه) طرفندن منقول احادیث شریفه‌یی جمع ایتمش اولدیغی کبی، بعض کتب فقهیه‌یی دخی شرح وتحشیه ایتمشدر.

بالیست { (Balliste) روما ایمپراطورلرندن غالیانك زماننده ادعای سلطنته قالقیشانلردن اولوب، اولجه روما دولتنه خیلی خدمتلر ایتمش، وایران شاهی شاپوره غالب کلمش ایدی. (ماقریان) ك وفاتنده حمصده شرق ایمپراطوری عنواننی آلمش ایسه‌ده، متعاقباً ۲۶۴ تاریخ میلادیسنده بر نفر طرفندن قتل اولنمشدر.

بالیکسری { خداوندکار ولایتنده قره‌سی سنجاغنك مرکزی بر شهر اولوب، بروسه‌نك ۱۲۵ کیلومتره غرب جنوبیسنده، ازمیرك ۱۵۰ کیلومتره شمال شرقیسنده، مرمره‌ده اسکله‌سی اولان باندرمه‌نك ۸۰ کیلومتره جنوبنده وآق دکیزده اسکله‌سی اولان ادرمیدك دخی ۸۰ کیلومتره شرقنده اوله‌رق، صوصغرلی ایرماغنه تابع بر چایك اوزرنده وبر کوزل اووه‌نك کنارنده واقعدر. ۲۰۰۰۰ قدر اهالیسی، متعدد جوامع شریفه ومسجد ومدرسه‌لری، ۲ کتبخانه‌سی، «مدرسهٔ ادب» عنوانلی بر مکتب اعدادیسی، بر رشدیه وبر قاچ ابتدائیه مکتبی، بیوك بر ساعتی، بیوك چارشیسی، هفته‌ده بر کره قوریلور بازاری، وسنه‌ده بر کره اغستوسده اجتماع ایدر بیوك بر پنایری واردر. علماسی چوق اولوب، اهالیسی چالیشقان وتحصیل علمه پك هوسکاردر. هواسی لطیف وصاغلام اولوب، صولری دخی چوقدر. درون شهرده مشهور بر نوع عبا اعمال اولنور. اطرافی پك منبت ومحصولدار اولمغله، تجارتی پك ایشلکدر. باغ وباغچه‌لری دخی چوق اولوب، قاوونی مشهوردر. — بالیکسری قضاسی قره‌سی ولایتنك مرکز قضاسی اولوب، فرط، ابورندی، کیره‌سون، کیسود، بلاط وبالیه نامکریله ۶ ناحیه‌یی جامع بیوك بر قضادر، که شمالاً صندرغی وکونان، غرباً کر وادرمید قضالریله، جنوباً آیدین ولایتنك صاروخان سنجاغیله، شرق جنوبی طرفندن بیغادیچ قضاسیله، شرق شمالی جهتندن دخی بروسه سنجاغیله محدود ومحاطدر. نفس قضا ۱۰۰ قریه‌یی جامع اولوب، مرکزله برابر ۴۹۲ ۳۰، ونواحی مذکوره ایله برابر ۲۱۸ ۸۷ اهالیسی واردر، که بونلرك یالکز ۱۲۰۰ قدری روم، ۲۵۰۰ قدری ارمنی وقصوری کاملاً مسلمدر. خرستیانلری دخی لسان عثمانی ایله متکلمدرلر. اراضیسی اورمان ومرعاری چوق طاغلرله منبت اووه‌لر ووادیلردن عبارت اولوب، پك محصولداردر. محصولاتی حبوبات متنوعه وانواع میوه‌لرله، کلیتلی آفیون وپاموقدن عبارتدر. معدن صولری وایلیجه‌لری دخی چوقدر.

بالیم بابا { حاجی بکتاش ولی (قدس سره)نك مریداندن اولوب، قبر شهرنده ولی مشار الیهك تربه‌سی یاننده بر درکاه تأسیسیله طریقت بکتاشیه‌نك ارکانی وضع، وتجردی دخی بو ذات اصولدن اتخاذ ایتمشدر. تربه‌سی حاجی بکتاش ولینك تربه‌سی یاننده اولوب، تجرده علامت اولوق اوزره، بکتاشی درویشلری قولاقلرینی بونك تربه‌سی ایشیکنده دلرلر. طریقت مذکوره‌نك پیر ثانیسی حکمنده‌در.

بالیول { ژان — (J. Baliol) اسقوچیا قراللرندن اولوب، ۱۲۸۶ تاریخ

ميلاديسنده انكلتره قرالى برنجى ادوآردك توسطيله موقع اقتداره كچمش؛ ومؤخراً فرانسه ايله بالاتفاق، بونكله بوزيشوب، ايتديكى محاربه‌ده مغلوب واسير اولمغله، فراغته اجبار ايديله‌رك، نورمانديايه چكلمش؛ و ١٣٠٥ ده اوراده وفات ايتمشدر. — اوغلى (ادوآرد باليول) ٣٥ سنه صكره اسقوچيايه عودتله، اوچنجى ادوآردك نفوذ وياردميله اسقوچيا قرالى اولمش ايسه‌ده، بونك بر آلتى حكمنده اولوب، مملكتى انكلتره‌يه تسليم، و ١٣٥٦ ده فراغت ايده‌رك، ١٣٦٣ ده وفات ايتمشدر.

باليوى (Baglivi) ايتاليانك مشاهير اطباسندن اولوب، فنون طبيه‌ده بعض كشفياتى وبر طاقم تأليفاتى واردر. ١٦٦٨ ده راغوزه‌ده طوغوب، ١٧٠٧ ده رومادە وفات ايتمشدر.

باليه خداوندكار ولايتنك قره‌سى سنجاغنده مركز لوا اولان باليكسرى قضاسنه ملحق ناحيه مركزى بر كوچك قصبه اولوب، باليكسرينك ٤٥ كيلومتره غرب شماليسنده واقعدر. — ناحيه‌سى ٨٥٠ قريه‌يى جامع اولوب، همان جمله‌سى مسلم اولمق اوزره، ٢١٥٠٩ اهاليسى واردر. داخل ناحيه‌ده ٤٣ جامع شريف، ٣٢ مسجد و ٧٥ مكتب واردر. اراضيسى منبت اولوب، محصولات ارضيه‌سى حبوبات متنوعه ايله انواع ميوه‌لردن وپاموق، خشخاش، آفيون، پلاموط وسائره‌دن عبارتدر. صيغير، قويون وسائر حيواناتى دخى چوقدر. مركز ناحيه‌نك جوارنده پك نافع بر كوكوردلى ايلجه بولنيور.

باماورد فارسده بر ناحيه اولوب، بعض مشاهير علمانك مسقط رأسى بولنمشدر.

بامباره (Bambara) ياخود بمبره سودان غربيده (سنغامبيا) نك شرق شمالى جهتنده بر مملكت اولوب، ١٢° ايله ١٦° عرض شمالى و ٦° ايله ١٠° طول غربى آره‌سنده و(سنغال) ايله (ديوليبه) ايرماغلرينك منبعلرى قربنده بر مملكت اولوب، بر قسمى فرانسه مستملكاتنه الحاق اولنمشدر. مركزى (ديوليبه) نهرينك ساحل يميننده اولان (سغو) قصبه‌سيدر. اولدقجه معمور وپك مسكون بر ير اولمغله (يامينه) و(جنه) كبى بر چوق قصبه‌لرى دخى واردر. اهاليسى (فوله) جنسيله زنجيدن ممزوج اولوب، رنكلرى سياه وصاچلرى قيويرجيق ايسه‌ده، بورونلرى ودوداقلرى اينجه‌در. حليم وساكن آدملر اولوب، جمله‌سى دين اسلامله متدينلردر. اصل (بامباره) وياخود (بامبانه) ويا (بامانه) اسمى مملكتك اولميوب، سكنه‌سى اولان قومك اسميدر. بونلرك چوغى اخيراً اوجهتده بيوجك بر دولت اسلاميه تشكيلنه وآفريقانك غرب جنوبيسنه طوغرى نشر اسلامه موفق اولان الحاج عمرك تحت تابعيتنده بولنيورلر.

بامبرغ (Bamberg) باويره‌نك «يوقارى فرانقونيا» ايالتنده، (رگنيچ) نهرى كنارنده ومركز ايالت اولان (بايروت) شهرينك ٤٠ كيلومتره غربنده واقع بر شهر اولوب، ٢٦٠٠٠ اهاليسى، متعدد مكتبلرى تاريخ طبيعى نمونه خانه‌سى، مصنع بر كليساسى، كوزل بر قلعه‌سى، خيلى فابريقه‌لرى وعلى الخصوص طوب دوكمخانه‌لرى واردر. وقتيله دار الفنونى دخى وار ايديسه‌ده، ١٨٠٣ ده لغو اولنمشدر.

بامبوق (Bambouk) ياخود بمبوك آفريقاى غربيده (سنغامبيا) نك بر خطه‌سى اولوب، ١٢° ٤٠' ايله ١٤° ٣٠' عرض شمالى و ١٣° ايله ١٤° ٤٠' طول غربى آره‌سنده و (سنغال) ايرماغيله اونك تابعلرندن (فالمه) نهرى آره‌سنده واقعدر. عارضه‌لى وصولرى چوق بر ير اولوب، آلتون معدنلرينك كثرتيله مشهوردر. دمير معدنى واورمانلرى دخى چوق وهواسى صاغلامدر. اهاليسى (مالينكه) جنسنه منسوب اولوب، اكثريسى هيچ بر دينه تابع دكللردر. كندى رئيسلرى طرفندن اداره اولنوب، بونلر فرانسه‌يى متبوع كبى طانيورلر. اكثر اهالى مخصوص قازدقلرى قيولردن ونهرلردن آلتون چيقارمغله مشغول اولورلر. بر چوق قصبه‌لرى اولوب باشليجه‌لرى (فاريانه) ايله (ناناقو) قصبه‌لريدر.

باميان افغانستانده كابلك تقريباً ٨٠ كيلومتره غربنده (هندوكوه) ايله (كوه بابا) آره‌سنده‌كى مشهور بوغازده بيوك بر شهر ايدى. جغرافيون اسلامك روايتنه كوره بو شهر پك معمور وجسيم اولوب، ستونلرى چوق وديوارلرنده كافه طيورك نقوشى منقوش بر اسكى سرايى، قيايه يونتلمش ٦٠ و ٨٠ آرشين بويلرنده ايكى جسيم صنمى

وبر چوق صنمی مغاره‌لری وار ایدی. بو شهردن حکیم افضل بامیانی کبی پك چوق علما ومشاهیر ظهور ایتمشدر. چنکیز خانك بو شهرك محاصره‌سنده اوغلی چغتای قتل اولندیغندن، شهری ضبط ایدنجه کاملاً تخریب، واهالیسنی قتل عام ایتمشدر. خرابه‌لری الیوم موجود اولوب، محلنجه (غلغله) نامیله یاد اولنور. مذکور ایکی صنم دخی الیوم موجود اولوب، سیاحینك نظر دقت وتعجبنی جلب ایتمکده‌در. بونلردن برینك (سرخبد) ودیکرینك (خنکبد) تسمیه اولندیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور. احتماله کوره حضرت عیسی زمانلرنده اوطره‌فلری ضبطله (بودا) دیننی نشره سعی ایتمش اولان حکمدار (قانیشقه) نك آثارندندر. — بامیان بوغازی ترکستان وتاتارستان ایله هندستان آره‌سنده کچیله‌بیله‌جك یکتا طریق اولدیغندن، اسکیدن بری مشهور اولوب، بتون جهانکیرلر وحتی بیوك اسکندر دخی اورادن کچمشلردر. بو بوغاز هندوکوه ایله کوه‌بابا کبی ایکی بیوك سلسلهٔ جبالك آره‌سنده اولوب، ٢٥٩٠ متره ارتفاعنده‌در.

بامئین { هرات جوارنده (باذغیس) ناحیه‌سنده بر قصبه اولدیغی، وورادن (بامئجی) نسبتیله یاد اولنور بعض علما ظهور ایتمش اولدیغی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

بانات { (Banat) مجارستانك جنوب شرقی قسمندن عبارت بر خطه اولوب، جنوباً طونه، غرباً (تیسا)، شمالاً (موروس) نهرلریله، شرقاً دخی قارپات طاغلریله وترانسلوانیا (یعنی اردل) ایله محاطدر. مجارستانك شمدیکی تقسیمات رسمیه‌سنده بو اسم مستعمل اولمیوب، بو خطه توروننال، تمش وقراسو اسملریله اوچ ایالته منقسمدر. وقتیله خطه‌نك مرکزی (طمشوار) شهری ایدی. مجارستانك اك منبت یری اولوب، بغدای، آرپه، چاودار کبی ذخایردن بشقه کتن، کنویر، توتون، دوده، اوزوم وحتی پاموق محصولاتی دخی چوقدر. شمال شرق جهتی یوکسك طاغلرله مسدود اولوب، صوغوق روزکارلردن محفوظ بولنمغله، هواسی معتدل اولوب، آلچق طاغلری دخی اورمانلر ومرعالرله مستوردر. یقین وقتلره کلنجه‌یه قدر بو مملکت همان معطل وغیر مزروع اولوب، بطاقلقلری دخی چوق اولمغله، هواسنك وخامتیله مشهور ایدی. بعده بر چوق جدوللر آچدیریلوب، بطاقلقلری قورودلمش، وهر طرفدن اهالی جلب واسکان ایدلمشدر. معدن صولری وجیوه وباقر معدنلری چوقدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ١٨٠٠٠ مربع کیلومتره اولوب، ١١٠٠٠٠٠ دن زیاده اولان اهالیسی اولاخ، صرب، آلمان ومجارلردن مرکبدر. بو خطه ٩٥٩ تاریخنده قانونی سلطان سلیمان دورنده فتح اولنه‌رق، ممالك عثمانیه‌یه ضم اولنمش؛ وخیلی وقت طمشوار والیلکی نامیله ادارهٔ عثمانیه تحتنده قالوب، ١١٣١ تاریخ هجریسنده پازاروویچ معاهده‌سیله آوستریایه ترك اولنمشدر.

بانبوری { (Banbury) انکلتره‌نك اوقسفورد ایالتنده واوقسفورد شهرینك ٣٣ کیلومتره شمالنده بر قصبه اولوب، ٦٠٠٠ اهالیسی واردر.

بانتام { (Bantam) جاوه آطه‌سنده وباتاویه‌نك ٨٨ کیلومتره غربنده بر شهر واسکله اولوب، وقتیله همنامی اولان بر حکومت اسلامیه‌نك مرکزی ایدی. فلمنکلیلرك الینه کچه‌لیدن بری تدنی‌یه یوز طوتوب، لیمانی دخی طولمشدر. اسکی معموریتندن یالکز بر بیوك جامع شریفی موجود اولوب، حکمدارلرینك سرایی ایسه خراب بر حالده‌در. هواسی وخیمدر. — بانتام حکومتی جاوه جزیره‌سنك قسم غربیسندن عبارت اولوب، الیوم بر ایالت حکمنده‌در. وقتیله بوبر محصولاتنك کثرتیله مشهور ایکن، شمدی باشلیجه محصولاتی بوبردن عبارتدر. اهالیسی ١٣٠٠٠ راده‌لرنده اولوب، کاملاً اسلامدر. برکانلری چوقدر.

بانجرماسینغ { (Bandjermassing) بورنئو جزیرهٔ کبیره‌سنك جنوب شرقی کوشه‌سنده برقصبه اولوب، فلمنك دولتنه تابع بر دولت اسلامیه‌نك مرکزیدر. همنامی اولان نهرك اوزرنده وبر بطاقلغك کنارنده اولوب، دکیزك مد وجذری چوق دفعه شهره قدر چیقار، ونهرك صوینی ایچلمیه‌جك صورتده طوزلاندیریر. — بانجرماسینغ دولتی درت بش عصرلق بر دولت اولوب، وقتیله پك قوتلی ایدیسه‌ده، ممالکی جسته جسته فلمنکلیلر طرفندن ضبط اولنمشدر. الیوم اهالیسی ١٢٠٠٠٠ کشیدن زیاده دکلدر. چینله بیوك بر تجارتی اولوب، الماس، آلتون، کافور، بوبر وسائره اخراجاتی واردر.

باندرمه { خداوندکار ولایتنك قره‌سی سنجاغنده قضا مرکزی برقصبه اولوب،

مرمره دكیزینك ساحل جنوبیسنده، قپو طاغی شبه
جزیره‌سنك شرق طرفنده‌كی كورفز داخلنده اوله‌رق،
مركز لوا اولان بالیكسرینك ۸۰ كیلومتره شمالنده
ومركز ولایت اولان بروسه‌نك ۱۰۰ كیلومتره غرب
شمالیسنده واقعدر. قره‌سی خطه‌سیله او جوارلرك
اسكله‌سی اولمغله، خیلی تجارتگاه بر یر اولوب، هفته
ده بر قاچ دفعه واپور اوغرار. اسلام وروم وارمنیدن
مركب ۱۰۰۶۲ اهالیسی، ٤ جامع شریفی، ۳
مسجدی، ۱ رشدیه مكتبی، ۳ حمامی، ۱۱ خانی
و ٤٤۰ دكانی واردر. درون قصبه‌ده اعلا سیاه
سختیان ومشین اعمال اولنور. اسم قدیمی پانورموس
(Panormos) اولوب (باندرمه) بونك غلطیدر. —
باندیرمه قضاسی مانیاس وایدنجك ایله امیر علی ناحیه‌
لرینی دخی جامع اولوب، شمالا مرمره دكزیله، شرقاً
بروسه سنجاغنك میخالیج قضاسیله جنوباً صندرغی
وكونان، غرباً دخی اردك قضالریله محدود ومحاطدر.
اراضیسی منبت ومحصولدار اولوب، حبوبات متنوعه
ایله میوه‌لرك انواعی وبال حاصل اولور. مراعی‌لری
دخی چوق اولوب، خیلی حیوانات بسلنیر. مع‌نواحی
قضانك اهالیسی تقریباً ۳۸۰۰۰ نفوسدن عبارتدر.

باندلو (Bandello) ایتالیا ادباسندن اولوب، ۱٤۸۰ تاریخنده (قاستل‌نوؤوو)ده
طوغمش، و۱۵٦۱ده وفات ایتمشدر. بعض حكایه
كتابلریله برطاقم اشعاری واردر.

بانده (Banda) بحر محیط كبیرده واقع (ملوك) جزایرندن بر طاقم آطه‌لر
در، كه ۳° ایله ٤° عرض جنوبی و ۱۲٦° ایله
۱۲۷° طول شرقی آره‌سنده واقعدرلر. بونلرك اك
بیوكلری بانده، بانده نیرا و(كی) آطه‌لری اولوب،
مركزلری (بانده نیرا) جزیره‌سنده‌كی (ناساو) قصبه
سیدر. بو آطه‌لر ۱۵۱۲ تاریخ میلادیسنده پورتكیزلیلر
طرفندن كشف اولنه‌رق، ۱۵۹۹ تاریخنه‌دك بونلرك
حكمنده بولنمش، وتاریخ مذكورده فلنكلیلر طرفندن
ضبط اولنمشلردر. اهالیلری ۱۱۰۰۰۰ راده‌لرنده
واراضیلری منبت ومحصولداردر. باشلیجه محصولاتی
هند جوزندن عبارتدر.

بانده (Bandah) هندستانك (اله‌آباد) ایالتنده واله آبادك ۱۷۵ كیلومتره غربنده قضا
مركزی برشهر اولوب، ۲۷۵۰۰ اهالیسی واردر.
بیوك لكن چركین برشهردر.

باندینلی (Bandinelli) ایتالیا رسام وهیكلتراشلرندن اولوب، مشهور
(میكل آنجلو) ایله رقابته كیریشمك ایستمش، وهرنه
قدر اوندن كری قالمش ایسه‌ده، بعض كوزل رسملر
براقشدر. ۱٤۸۷ تاریخنده فلورانسه‌ده طوغمش،
و۱۵۵۹ده وفات ایتمشدر.

بانغور (Bangor) انكلتره‌نك (غال) خطه‌سنده، (كرناروون)ك ٤۷ كیلومتره
شمال‌شرقیسنده بركورفزك اكنده واقع برقصبه‌واسكله
اولوب، ۷۰۰۰ اهالیسی واردر. — آمریقا ممالك
مجتمعه‌سنك (منه) جمهوریتنده و (اوكوسته)نك ۹۰
كیلومتره شمال شرقیسنده دخی بو اسمله بر قصبه
اولوب ۱٤٤۳۰ اهالیسی واردر.

بانف (Banff) اسقوچیاده همنامی اولان ایالتك مركزی برقصبه واسكله‌اولوب،
ادیمبورغك ۲۵۵ كیلومتره شمالنده واقع و ۸۰۰۰
اهالیلی‌جامعدر. — بانف قونتلغی یعنی ایالتی آبردین،
الكین واینورنس ایالتلریله قورت بوغازی آره‌سنده
واقع اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۷۷۷ مربع
كیلومتره واهالیسی ٦۲۰۰۰ كشیدر. اراضیسی
طاغلق اولوب، باشلیجه مرعی كبی قوللانیلیر، وبالكز
ساحل شمالیه قریب محللری مزروع اولوب، آرپه
ویولاف محصولاتی ویرر. صنایعی پك آز اولوب،
اكثر اهالیسی بالقجیلق وكمیجیلكله كچینیرلر.

بانقس (Banks) انكلتره‌نك مشاهیر طبیعیونندن اولوب، ۱۷٤۰ تاریخنده
لوندره‌ده طوغمش، و۱۸۲۰ ده وفات ایتمشدر.
۱۷٦۸ ده مشهور قپودان (قوق)ك معیتنده دور
عالم سیاحتنه كیدوب، كزیلن یرلرك احوال طبیعیه‌سی
حقنده پك چوق معلومات فنیه جمعنه موفق اولمش؛
وفنون طبیعیه‌یه خیلی خدمتلر ایتمشدر. بو سیاحتدن
عودتنده لوندره جمعیت فنیه‌سی ریاستنه نصب‌اولنمش،
وبعده‌قرالك مشاور خاصی اولوب، اوچنجی‌جورجك
عندنده بیوك برنفوذ واعتبارقزانه‌رق؛ بونفوذی‌ارباب
فنی حمایه وتصاحب یولنده استعمال ایتمشدر. جمع‌ایتمش
اولدیغی‌تاریخ طبیعی نمونه‌لریله بیكلرجه جلدلری حاوی
كتبخانه‌سنی وفاتنده لوندره موزه‌خانه‌سنه وقف
ایتمشدر. — بحر محیط كبیرده برچوق یرلر بو ذاتك
اسمیله تسمیه اولنمشلردر. ازان جمله: یكی زلانده‌نك
جنوبی آطه‌سنك ساحل شرقیسنده‌كی (بانقس شبه

جزیرەسی)؛ — (وان دیمن) قوینك شمال شرقی كوشەسیلە (فورنو)آطەلری آرەسندەكی (بانقس بوغازی)؛ — (تورس) بوغازندە ۱۰°۱۲' عرض جنوبی ایلە ۱۳۹°۵۹' طول شرقیدە واقع (بانقس آطەسی)؛ — آوسترالیانك ساحل جنوبیسی قارشیسندەكی (بانقس آطەلری) وسائرە.

بانقس ارضی { (Terre de Banks و وانكلیزجە Banks Land) بحر منجمد شمالیدە وآمریقانك شمالندە واسع بر آطە اولوب، او جهتدەكی جزایرك اك غربیسیدر. شمالندەكی(ملویل) آطەسندن بانقس بوغازیلە، وشرقندەكی (پرنس آلبرت) آطەسندن دخی (پرنس دوغال)بوغازیلە آیرلمش اولوب، بو آطە ایلە آمریقای شمالینك ساحل شمالیسی آرەسندە ۱۳۵ كیلومترە وسعتندە بر دكیز قولی بولنیور. بو جزیرە ۷۰°۱۰' ایلە ۷۴°۲۷' عرض شمالی و ۱۱٦°۲٥' ایلە ۱۲۷°۳۰' طول غربی آرەسندە ممتد اولوب، ۱۸۲۰ تاریخندە ساحل شمالیسی مشاهیر سیاحین بحریەدن (پاری) طرفندن كشف اولنەرق، او وقت لوندرە جمعیت فنیەسنك رئیسی بولنان ذاتك اسمیلە تسمیە اولنمش؛ و ۱۸۵۰ و ۱۸۵۱ دە آطەنك بتون سواحلی كشف اولنمشدر. اكثریا قار وبوزلە مستور خالی برآطەدر.

بانقس بوغازی { (Détroit de Banks) بحر منجمد شمالیدە وآمریقانك شمالندە كائن آنفاً البیان (بانقس ارضی) ایلە (ملویل) آطەسی آرەسندە اكثریا منجمد بولنور بر بوغاز اولوب، ابتدا ۱۸۵۳ تاریخندە مشاهیر بحریوندن (ماق تور) طرفندن كشف اولنمشدر.

بانقوسا { حلب شهرینك جهت شمالیەسندە بر طاغدر.

بانقوق { (Bankok یاخود Bangkok) هند چینیدە سیام مملكتندە بر بیوك شهر اولوب، ۱۷٦۸ تاریخ میلادیسندن بری بو دولتك پایتختیدر. (منام) نهرینك ایكی ساحلندە وبو نهرك منصبندن ۳۰ كیلومترە قدر یوقاریدە اولەرق، ۱۳°٤٦' عرض شمالی ایلە ۹۸°۹' طول شرقیدە واقعدر. شهرك ایچندە نهرك متعدد جدوللری اولدیغندن، بو جدوللر سوقاق یرینی طوتوب، قایقلە اختلاط اولنور؛ حتی چارشوسی دخی دوبەلر اوزرینە قورلمش راقەلردن عبارت اولوب، مشتریلر قایقلە طولاشەرق، اخذ وعطا ایدرلر. متعدد جسیم ومصنع معبدلری وحكمدارە مخصوص ایكی بیوك ومزین سرایی اولوب، سائر اولرك اكثری قامشدن ایسەدە، باغچەلرلە محاط اولدقلرندن، منظرەسی پك كوزلدر. اهالیسی درت بش یوز بیك رادەلرندە اولوب، نصفنە قریب مقداری چینلیدر. تجارتی باشلیجە چینلیلرلە مالایی مسلمانلرینە منحصردر. درون شهردە مذكور مالایی جنسنە منسوب ۱۵۰۰۰ قدر اهالیٔ اسلامیە بولنیور.

بانقە { (Banka یاخود Banca) سوماترە جزیرۀ كبیرەسنك شرق جنوبی ساحلی قارشیسندە بیوجك بر آطە اولوب، جزیرۀ مذكورەدن همنامی اولان طار بر بوغازلە آیرلمشدر. ۱°۳۰' ایلە ۳°٤' عرض جنوبی آرەسندە اولوب، شمال غربیدن جنوب شرقیە طوغری اولان طولی ۱۷۰ وعرضی ۵۰ ونهایت ٦۰ كیلومترەدر. اهالیسی پك آز اولوب، ٦۲۰۰۰ قدر تخمین اولنمشدر. اهالیٔ اصلیەسی وحشی حالندە طاغلردە یاشایوب، اهالیٔ مدنیەسی مالایی جنسنە منسوب مسلمانلردن وبعض چینلیلردن عبارتدر. اراضیسی طاغلق ایسەدە، ارتفاعلری آزدر. اورمانلری وقیمتدار آغاجلری چوق اولوب، آنجق طوپراغی زراعتە اوقدر صالح دكلدر. قلای معدنی پك چوق وپك ایی اولوب، چینلیلر طرفندن اخراج اولنور. دمیر، باقیر، كومش، آرسنیق وسائر معدنلری وبعض معدن صولری دخی واردر. اكثر كویلری نهرلرك كنارلرندەدر. مركزی (مونتو) قصبەسی اولوب، تابع بولندیغی فلنك مستعمرات دائرەسی طرفندن شرق جنوبیسندەكی (بیلتون) آطەسیلە برابر بر سنجاق اعتبار اولنەرق، ۱۰ قضایە منقسمدر.

بانكلورە { (Bangalore) هندستانك (میسور) خطەسندە سنجاق مركزی بر شهر اولوب، انكلیزلر طرفندن مركز عسكری اتخاذ اولنمشدر. مدراسك ۳۹۸ كیلومترە غربندە ۱۲°۵۷'۳٤" عرض شمالی ایلە ۷۵°۱۳'۲۵" طول شرقیدە واقع اولوب، ۱۰۰۰۰۰ اهالیسی، بر كوزل چارشوسی، سوری وخندغی واردر. سنجاغی ۷۵۰۰ مربع كیلومترەدن عبارت اولوب، ۸۲۸۰۰۰ اهالیی جامع و ۱۲ قضایە منقسمدر.

بانوكشب { رستم زالك قيزى اولوب، قهرمانان ايراندن (كيوبن كودرز)ه وارمش، و(بژنك)ى توليد ايتمش اولديغى تواريخ ايرانيه‌ده مذكوردر.

بانياس { سوريه ولايتنك شام سنجاغنه تابع حاصبيا قضاسنده بر كوچك قصبه اولوب، دمشقك ٦٠ كيلومتره جنوب غربيسنده وحاصبيانك ٣٠ كيلومتره شرق جنوبيسنده واقعدر. شريعه نهرينه تابع برچايك كنارنده اولوب، مذكور چاى قصبه‌نك اوست طرفنده بر مغاره‌دن چيقار. اسكى برقصبه اولوب، اسم قديمى (قيصريه فليپس)در. آلههٔ كاذبه‌دن (پان)ه مخصوص مشهور بر معبدى اولوب، مذكور مغاره دخى بومعبوده مخصوص عد اولنديغندن (پانياس) دخى دينليردى، كه (بانياس) اسمى بونك معربيدر. اوستنده‌كى جبلده (حبيبه) اسميله پك بيوك ومتين بر قلعه‌سى وار ايدى. دور اسلامده دخى خيلى بيوك ومعمور برشهر اولوب، على‌الخصوص اهل صليب محاربانده فوق‌العاده اهميتى حائز بولنمشدر. اهل صليب طرفندن تخريب اولنوب، اليوم برقريه حكمندەدر. اطرافنده برچوق آثار عتيقه بولنيور، وغريب‌الشكل بر طاقم موضعلرله محاطدر.

بانياره ده بيغوره { (Bagnare de Bi-gorre) فرانسه‌نك «بوقارى پيرنه» ايالتنده و(آدور) نهرى اوزرنده قضا مركزى برقصبه اولوب، (تاربه) نك ۲۱ كيلومتره جنوب شرقيسنده واقعدر. ۹۵۰۰ اهاليسى، مكتب اعداديسى، مشهور قابليجه‌لرى وكوزل مسيره‌لرى واردر.

باوچن { (Bautzen) آلمانياده صاقسه خطه‌سنده و(درسده)نك ٥٢ كيلومتره شمال شرقيسنده برقصبه اولوب، ۱۲۰۰۰ اهاليسى، مكتب اعداديسى، ايكى كتبخانه‌سى، قلعه‌سى وبز فابريقه‌لرى واردر.

باورد { خراسانده واقع (ابيورد) ك نام ديكريدر.

باؤر لورميان { (Baour-Lormian) فرانسز شعراسندن‌اولوب، ۱۷۷۰ده تولوزده‌طوغمش، و ۱۸٥٤ده پارسده وفات ايتمشدر. بعض شعراى قديمه‌نك آثارينى نظماً ترجمه ايتمش، وتياترو ومنظومه اوله‌رق بر طاقم اثرلر براقمشدر.

باورى { و(ملندى) سوداننده بربرينه قريب ايكى قصبه اولوب، عنبر اخراجيله مشهور اولدقلرينى ياقوت حموى ذكر ايديور.

باوكيس { (Bavcis) اساطير قديمهٔ يونانيه‌يه كوره قره‌حصار وكوتاهيه جهتنده مصادف اولان فريجيالى فقيره بر قادين اولوب، كويا كنديسنه مسافر اولان مشترى ايله عطاردى حسن قبول ايتدكلرندن، زوجى (فيلون) ايله برابر اوصره‌ده وقوع بولان برطوفاندن‌قورتارلمش؛ واولرى‌معبد اتخاذ اولنه‌رق، كنديلرى بومعبدده اجراى آيينه مأمور اولمشلردى. طول مدت برلكده ياشايوب، بركونده وفات ايتمش؛ وكويا باوكيس اوخلامور وفيلون ميشه آغاجنه تحويل اولنمشدى.

باولو { قونيه ولايتنده حميد سنجاغنك اكردير قضاسنه ملحق ناحيه مركزى بر بيوك قريه اولوب، اكرديرك جنوب شرقيسنده واقعدر. ۱٥۰۰ قدر اهاليسى واردر.— باولو ناحيه‌سى ۲۳ قريه‌دن مركب اولوب، جمله‌سى مسلم اولمق اوزره، ٥۰۰۰ اهاليى جامعدر.

باويره { (Bavière) وآلمانجه‌بايرن (Bayern) آلمانياى جنوبيى تركيب‌ايدن‌ممالكدن بربيوك خطه اولوب، آلمانيا ايمپراطورلغنه تابع بر قراللقدر.

موقع وحدود ومساحه‌سى.— باويره مملكتى بربرندن آيرى ايكى قطعه‌دن عبارت اولوب، بونلرك بيوكى، كه اصل باويره‌در، جنوبى آلمانيانك شرق جنوبيسنده واقع اولوب، شرقاً چهستانله ونفس آوستريا ايله، جنوباً ينه آوستريانك سالسبورغ وتيرول خطه‌لريله، غرباً (وورتمبرغ)له و (بادن) بيوك دوقه‌لغيله، غرب شمالى جهتندن (هسه) خطه‌سيله وپروسيه ايله، شمالاً دخى پروسيه‌نك صاقسون ايالتلريله وصاقسه قراللغيله محدود ومحاطدر. كوچكى ايسه رينك ساحل غربيسنده‌كى (پالاتينات) خطه‌سى اولوب، باويره‌دن بادن وووتمبرغله آيرلمش اولديغى حالده، شرقاً بادن بيوك دوقه‌لغيله، شمال شرقى‌طرفندن (هسه) ايله، شمال غربى جهتندن پروسيه‌نك رين خطه‌سيله، جنوباً دخى آلساسله محدود ومحاطدر. باويره‌نك مساحهٔ سطحيه‌سى ۷٥۸٦۰ مربع كيلومتره‌در.

شکل طبیعیسی، جبالی. — اصل باویره شمالـدن جنوبه‌طوغری اوزانمش غیر منتظم بر مستطیل شکلنده اولوب، مرتفع بر یردر. جنوب وشمال شرقی حدودنده ایکی بیوك سلسلهٔ جبال بولنوب، بونلرك هربری مملکتك ایچنه بر طاقم اتکلر وقوللر اوزاتیور. طونه ایرماغی غربدن شرقه جریان ایله، مملکتك اورته‌سندن کچه‌رك، باویره‌یی ایکی‌یه آییریور. طونه‌نك شمالنده اولان قسمی طاغلق اولوب، شمال شرقی حدودنده‌کی سلسله‌نك اوزاندیغی قوللر مختلف استقامتده بر طاقم طاغلر تشکیل ایدرلر. طونه‌نك جنوبنده‌کی قسمی ایسه آلپ سلسله‌سنك اتکلرینه قدر اوزانان بر واسع اووه‌دن عبارتدر. بو اووه‌نك اك آلچق یری حذای بحردن ٤٦٠ متره ارتفاعنده‌در. عمومیت اوزره باویره طاغلری بروجه زیر ۹ طاقه منقسمدر: ۱° باویره آلپلری، که حدود جنوبیه‌سنی تشکیل ایده‌رك، اك مرتفع ذروه‌لرندن (زوغسپیچ) ۲۹٤٦؛ (واچمان) ۲٦۸٤، (مادلرغابل) ۲٦۳۳، هوخ ووکل ۲٥۸۳ متره ارتفاعنده‌در؛ ۲° (بوهمروالد) یعنی «چه‌اورمانی» دنیلن طاغ، که صرفی چهستانله باویره آره‌سنده خط حدود اولوب، اك مرتفع ذروه‌سی اولان (غروس آربر)ك ۱٥۳۸ متره ارتفاعی واردر؛ ۳° (باریشه والد) یعنی «باویره اورمانی» که طونه‌نك شمالنده چهستان اورمانیله متوازیاً ممتد اولوب، اك یوکسك یری اولان (آربر) ۱٤۷٥ متره ارتفاعنده‌در؛ ٤° ینه مذکور سلسله ایله متوازیاً اوزانان (اوبرپفالچ) طاغی، که اك یوکسك ذروه‌سی اولان (رایخه قولم)ك ٦۹۱ متره ارتفاعی واردر؛ ٥° چهستان اورماننك شمالنده اولوب برتقسیم میاه نقطه‌سی تشکیل ایدن وغرانیتدن عبارت اولان (فیختل کبیرکه) یعنی «چام طاغی»، که اك یوکسك ذروه‌سی اولان (اشـنیبر)ك یعنی «قار تپه‌سی»نك ۱۰٦۱ متره ارتفاعی واردر؛ ٦° «فرانقونیاجوراسی» تعبیر اولنان آلچق بر سلسله، که وورتمبرغ طاغلرینك مابعدی اولوب، قسماً طونه ایله (ماین) حوضه‌لری آره‌سنده برتقسیم میاه خطی تشکیل ایدیور، واك یوکسك محلی اولان (قالواربنبرغ) ٦٤٥ متره ارتفاعنده‌در؛ دیکر اوچی دخی (ماین) نهرینك شمالنده اولان (فرنکیشه والد)، (رونکبیرکه) و (اسپسارت) طاغلری اولوب، برنجیسنك ۸۱٤، ایکنجیسنك ۹۳۲، اوچنجیسنك دخی ٥۹٦ متره ارتفاعی واردر.

باویره‌نك طونه مجراسنك شمالنده اولان قسمنك اراضیسی اراضئ قدیمه‌دن اولوب، غرانیت وکلس وسائره‌دن، ونهر مذکورك جنوبنده‌کی اراضی ایسه آلپ طاغلرندن یاغمورلرك ایندیردکلری طوپراقلردن متشکل اراضئ ثالثه‌دن عبارتدر. قسم شمالیسنده خلقت بشردن اول اورالرده یاشامش کرکدان، آرسلان تمساح وسائر حیوانات مستحاثه‌لری کثرت اوزره بولنمشدر.

نهرلریله کوللری. — باویره‌نك صولری چوق اولوب، مملکتك قسم اعظمی قره‌دکیز مائله‌سنه تابع اولان طونه حوضه‌سی، وبالکز شمال جهتنده‌کی بر کوچك قسمی بحر شمالی مائله‌سنه تابع اولان (رین) ایرماغی تابعلرندن (ماین) نهری حوضه‌سی داخلنده بولنیور. پالاتینات خطه‌سی ایسه (رین) حوضه‌سی ایچنده‌در. طونه نهری (اولم) بلدهٔ مستحکمه‌سنی یاننده باویره طوپراغنه کیروب، (پاساو) قصبه‌سی اتصالنده باویره‌دن چیقار، وبو ایکی قصبه آره‌سنده ٤۲۹ کیلومتره‌لك مجراسی واردر. طونه باویره طوپراغی داخلنده اولان بو مجراسنده بایبورغ، اینغولستاد، راتیسبونه واستراوبینغ کبی بر چوق شهر وقصبه‌لرك ایچندن کچر. مذکور ایرماق باویره‌ده‌کی جریاننده قرقی متجاوز چایلر اخذ ایدوب، بونلردن سکز طقوزی خیلی بیوك نهرلردر. بونلرك باشلیجه‌لری خیلی مسافه‌ده وورتمبرغ حدودینی آیران (ایلر) ایله آوغسبورغدن کچن (لخ)، مونیخك ایچندن کچن (ایسار) وتیرولدن کلوب بروقت باویره‌نك ایچندن کچدکدن‌صکره برخیلی مسافه‌ده آوستریا حدودینی آیران (این) نهریدر، که جمله‌نك اك بیوکیدر. بونلرك دردی‌ده آلپ طاغلرندن نبعانله، باویره‌نك قسم جنوبیسنی سقی ایده‌رك، صاغ ساحلندن طونه‌یه منصب اولورلر. شمالدن کلوب طونه‌یه منصب اولان نهرلرك اك بیوکلری‌ده: وورمیج، آلتمول، ناب ورکن نهرلریدر. (ماین) نهری ایسه باویره‌نك جهت شمالیه‌سنده (فیختلکبیرکه) طاغلرندن نبعان ایدن قزل وآق ماینلدن بالتشکل غایت طولاشیقلی بر یتاغك ایچنده غربه طوغری جریانله، باویره‌نك حدودندن چیقدقدن‌صکره صاغ کنارندن (رین) ایرماغنه منصب اولور. (ماین) حوضه‌سی باویره‌نك بر ثلثی قدردر. بونك باویره طوپراغنده‌کی مجراسی ٤۹۰ کیلومتره طولنده‌در.

بوكا دخی بر چوق چایلر دوكیلیورسه ده، جنوبدن كلنلردن (ردیج) و شمالدن اینلردن دخی (ساله) ذكره شایان اولوب، دیگرلری اهمیتسزدر. ماین نهری دخی باویره‌نك برچوق شهر وقصبه‌لری ایچندن گچوب، بونلرك باشلیجه‌لری بایروت، بامبرغ، اشواینفورت، وورچبورغ وآشافنبورغدر. (لودویقس قانال) دینلن جدول (ماین) ایله (آلتمول) نهرلری وبونلر واسطه‌سیله (رین) ایله طونه ایرماقلری آره‌سنده اختلاطی موجب اولوب، قره‌دكیز ایله شمال دكیزی آره‌سنده بر سیر سفائن طریقی كشاد ایتمشدر.

باویره‌نك جنوب غربی حدودنده بولنان قونستانسه كولندن بشقه، قسم جنوبیسنده‌كی اووه‌ده وآلپ سلسله‌سنك اتكلرنده برچوق كوچك كوللر بولنوب، باشلیجه‌لری آمر، وورم، تكر، وولخن وخیم كوللریدر. كرك بونلر وكرك دها كوچكلری بالیقلرینك كثرتیله مشهوردر.

پالاتینات خطه‌سی بسبتون آیری اولدیغندن بو تعریفه ادخال اولنمدی. [«پالاتینات» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اقلیم وهواسی، محصولات وحیوانات ومنابع ثروتی. — باویره‌نك هواسی عمومیت اوزره معتدل وصاغلام اولوب، شمال غربی حدودی قربنده اولان (آشافنبورغ) شهری بتون آلمانیانك اك ملایم هوالی یریدر. جنوب جهتنده آلپ طاغلری قار وبوزلرینك تأثیریله هوا دها صوغوق اولوب، شمال شرق قسمنده دخی سرتجه‌در. آنجق طونه‌نك شمالنده طاغلر شرقدن غربه متوجه اولمغله، بونلرك آره‌لرنده‌كی وادیلر شمال روزكارلرندن محفوظ اولوب، هوالری معتدلدر، وجنوبه متوجه اولان بعض یرلرده یازین خیلی صیجاق اولور.

باویره‌نك طاغلق اولان یرلرینك طوپراغی ایی دكل ایسه‌ده، اووه‌لریله وادیلری پك منبت ومحصولدار اولوب، حبوبات متنوعه‌دن بشقه كلیتلی پتاتس، كتن، كنویر، شربتجی اوتی، توتون وحبوبات زینیه حاصل اولور. باغ دخی یتیشوب، خیلی شراب چیقار. اراضیسنك ثلثانی مزروع وبرثلثی اورمانلقدر. حیواناتی آوروپای وسطی‌یه مخصوص اولان جنسلردر. معادنی دمیر، قورشون، جیوه، كوكورد، كهرچله، شاب، زاج، كمور، طوز، مرمر، لیطوغرافیا طاشی، آلچی وسائره‌دن عبارتدر. معدن صولری وقاپلیجه‌لری دخی چوقدر.

اهالیسی، جنسیت ولسان ومذهبلری. — باویره اهالیسی ۵ ۴۲۰ ۲۰۰ كشی اولوب، بهر مربع كیلومتره باشنه ۷۱ كشیدن زیاده‌جه دوشیور. بونلرك ثلثانی قتولیك وبرثلثی پروتستان اولوب، بر مقدار یهودیلر دخی واردر. باویره‌لیلر اسكی اقوام جرمانیه‌دن باوار، سوآب وفرانق قوملرینك احفادندن ایسه‌لرده، بو اوچ قوم مرور زمانله برلشوب، بر قوم حكمنه گچمشلردر؛ وجنوبی آلمان لسانیله متكلمدرلر.

تقسیماتی، باشلیجه شهرلری. — باویره زمان قدیمده اهالیسی بولنمش اولان اقوام جرمانیه‌یه كوره درت خطه‌یه منقسمدر: نفس باویره، سوآبه، فرانقونیا وپالاتینات. بو درت خطه سكز ایالته منقسمدر، كه وسعت ونفوسلری ومركزلریله برابر بروجه زیر بیان اولنور:

ایالت	مربع كیلومتره	اهالی	مركزی
یوقاری باویره	۱۶ ۷۲۵	۱ ۰۰۶ ۷۶۱	مونیخ
آشاغی باویره	۱۰ ۷۵۹	۶۶۰ ۸۰۲	پاساؤ
سوآبه	۹ ۸۱۲	۶۵۰ ۱۶۶	آوغسبورغ
یوقاری فرانقونیا	۷ ۰۰۰	۵۷۶ ۷۰۳	بایروت
وسطی فرانقونیا	۷ ۵۷۳	۶۷۱ ۹۳۳	آوسباخ
آشاغی فرانقونیا	۸ ۴۰۰	۶۱۹ ۴۶۹	وورچبورغ
یوقاری پالاتینات	۹ ۶۶۳	۵۳۷ ۹۹۰	راتیسبونه
پالاتینات	۵ ۹۲۸	۶۹۳ ۳۷۵	اسپیره

بو خطه‌لردن نفس باویره ایله سوآبه طونه‌نك جنوبنده اولوب، سوآبه خطه‌سنك قسم غربیسی‌ده وورتمبرغ حكومتنه تابعدر. فرانقونیا طونه‌نك شمالنده در. پالاتینات خطه‌سنك باویره‌دن بسبتون آیری واوزاق اولدیغنی بیان ایتمشدی ایدك. یوقاری پالاتینات دینلن ایالتك ایسه اسمندن بشقه بونكله بر اشتراكی اولمیوب، باویره‌نك شمال شرقی جهتنده‌در.

ایالت مركزلری اولان مذكور شهرلردن بشقه باویره‌نك برچوق معمور شهر وقصبه‌لری اولوب، باشلیجه‌لری حاوی اولدقلری نفوس مقدارلریله برابر بروجه زیر ذكر اولنور:

مونیخ	۲۶۱ ۹۸۱	بامبرغ	۳۱ ۴۵۰
نورنبرغ	۱۱۴ ۸۹۱	قیصرس‌لاؤترن	۳۱ ۴۵۰
آوغسبورغ	۶۵ ۹۰۵	بایروت	۲۳ ۵۶۰
وورچبورغ	۵۵ ۰۱۰	هوف	۲۲ ۲۵۷
راتیسبونه	۳۶ ۰۹۳	لودویغسهافن	۲۱ ۰۴۲
فورت	۳۴ ۴۵۵		

اصول حكومتی، قوهٔ مالیه وعسكریه‌سی. —

باویره مشروطیتله اداره اولنور بر قراللق اولوب، پایتختی مونیخ شهریدر. هر نه‌قدر آلمانیا ایمپراطورلغنه تابع ایسه‌ده، بوتابعیتی سائر آلمانیا حکومات صغیره‌سنک تابعیتندن فرقلی وبعض امتیازاتله ممتاز اولوب، کرک عسکری وکرک پوسته وتلغراف وسائر اموری برلینک اداره‌سی آلتنده دکلدر، والحاصل باویره قرالی همان مستقلدر. یالکز حرب زماننده عسکرینی آلمانیا قوماندان عمومیسنک قوماندەسنه تسلیمه مجبوردر. اهالیدن منتخب ١٥٠ ویا ١٦٠ اعضادن مرکب بر مجلس مبعوثانیله اعضاسی قرال خاندانی‌نه منسوب پرنسلردن، زادکاندن، رؤسای روحانیه‌دن وبعض بیوک مأموریندن عبارت بر مجلس اعیانی و ٥ ناظردن مرکب بر مجلس وکلاسیله بر شورای دولتی دخی واردر. شورای دولت قرالک هیئت مشاوره‌سی حکمنده‌در.

واردات ومصارف سنویه‌سی ٢٤٠ ملیون مارق یعنی ١٢ ملیون انکلیز لیراسی راده‌لرنده اولوب، دیون عمومیه‌سی ١٣٥٤٦٣١٠٠٠ مارقدن عبارتدر. عسکری ایکی قول اردودن عبارت اولوب، هربری ایکی فرقه‌دن مرکبدر. وقت حضرده ٥٨٥٠٠ عسکر بسلیوب، بونلرک ١٦٠٠ ی سواری و ١٠٠٠ ی طوبجیدر.

معارف وصنایع وتجارتی. — باویره‌ده آلمانیانک سائر طرفلرینه نسبةً معارفک کری اولدیغی سویلنمکده ایدی. معهذا ١٨٦١ تاریخنده اجرا اولنان استاتستیقده اهالینک اوقویوب یازمق بیلینلری آنجق یوزده اون ایکی نسبتنده ایدی. او وقتدن بری ایسه حکومت معارفک ترقی وانتشارینه زیاده‌سیله غیرت ایدوب، الیوم هر محله‌نک واک کوچک قریه‌لرک دخی برر مکتب ابتدائیه‌سی واردر. مکاتب رشدیه واعدادیه دخی او نسبتده چوغالمشدر. باویره‌ده اوچ دار الفنون بولنوب، مونیخ و ورچبورغ شهرنده‌کیلر قتولیکلره، وارلانکن شهرنده‌کی دخی پروتستانلره مخصوصدر. شهرلرک جمله‌سیله بیوجک قصبه‌لرک بعضیسنده برر اعدادیه مکتبی وبعض یرلرنده زراعت وصنایعه مخصوص مکتبلر بولنیور. مونیخ آقادمیاسی پك مهم ومفید نشریاتیله فنون وادبیاته خیلی خدمت ایتمکده‌در. صنایع نفیسه دخی اولدقجه ایلری کیتمشدر.

هرنه قدر باویره قره‌لر ایچنده بولنور بر مملکت اولوب، صنایعجه اك ایلری بولنان یرلردن دکل ایسه‌ده، ینه خیلی فابریقه‌لری اولوب، بونلرک اك کثرتلی واك ایشلکلری بیره فابریقه‌لریدر. دمیر، جام، پورسلن، اجزای کیمیویه، ایپلیك، یوك واپیك وکتن منسوجات، کاغد وسائره فابریقه‌لری ده آز دکلدر.

تجارتی باشلیجه داخلی اولوب، خارجله یالکز بعض شهرلری معاملات تجاریه‌ده بولنورلر. اخراجاتی: ذخایر، شراب، صیغیر، دری، یپاغی، شربتجی اوتی، بال، کراسته، دمیره متعلق مواد، قالین بز وسائره‌دن، وادخالاتی دخی شکر، قهوه وسائر ممالك حاره محصولاتیله موده‌یه تعلق ایدر ظریف قماشلر وسائر مصنوعاتدن عبارتدر. دمیر یوللری آلمانیانک سائر طرفلرینه نسبةً آز ایسه‌ده، ینه پایتختی اولان مونیخ شهری دیکر شهرلرینک جمله‌سنه دمیر یول خطلریله مربوط اولوب، دیکر نوع طریقلری دخی مکملدر. جدوللرندن ذکره شایان اولانی یالکز طونه‌یی رینه ربط ایدن (لودویقس قانال) در.

احوال تاریخیه‌سی. — رومالیلرک زماننده الیوم باویره دینیلن مملکت مجهول وهمان خالی اولوب، جنوب جهتنده (ویندلیق) دینلن وجنسیتی مجهول اولان بر قوم، وشمال طرفنده دخی (بوی) یاخود (بویر) ویا (بایر) اسمیله کلت اقواممندن اولدیغی مروی بولنان دیکر بر قوم ساکن ایدی. میلاددن ١٥ سنه اول آوغستك آخرت اوغلی (درسوس) بو یری ضبط ایدوب، بعده رومالیلر (آوغوستە ویندلیقوروم) اسمیله شمدیکی (آوغسبورغ)ك بولندیغی محلده برقصبه تأسیس، وکندی مهاجرلریله اسکان ایتمشلردی. مذکور قومه ویریلن (بوی) و(بویار) اسمیله مملکته اطلاق اولنان (بایریا) یاخود (باویره) اسمی لاتینجه «اورمان آدمی» و «اورمانلق مملکت» دیمك اولدیغی کبی، چهستانه ویریلن (بوهمیا) کلمه‌سنك دخی آلمانجه معناسی بودر. رومالیلردن صکره باویره بردوقه‌لق صورتنده کندی دوقه‌لری معرفتیله اداره اولنمقده ایکن، یدنجی قرن میلادی اواسطنده فرانق دولتنك یدضبطنه چکمش ایسه‌ده، اداره داخلیه‌سی ینه کندی دوقه‌لرینه ترك اولنمشیدی. ٨١٤ تاریخنده فرانق حکمدارلرندن (لویی دبونر) باویره‌یی قراللغه تحویل ایده‌رك، اوغلی (لوتر)ی باویره قراللغنه نصب ایتمشیدی. ٩١٢ تاریخ میلادیسنه‌دك کاه دوقه‌لق وکاه قراللق عنوانیله فرانقلرك

تحت تابعيتنده قالدقدن صكره، تاريخ مذكورده، فرانقلر دولتنك وقوع انقراضيله، باويره‌ليلر رؤسالرندن (آرنول)ى باويره دوقه‌لغنه انتخاب ايتمشلردر. اووقت بو دوقه‌لق باويره‌دن بشقه اليوم آوستريايه تابع اولان قارينتيا، قارنيوله، ايستريا، فريول، اسكى پانونيا، موراويا وچهستان خطه‌لرينى دخى جامع ايدى. بعده دوقه‌لرى دفعاتله دكيشوب، ٩٤٧ تاريخندن ١٠٠٤ تاريخنه‌دك صاقسه، تاريخ مذكوردن ١٠٧٠ تاريخنه‌دك فرانقونيا، بو تاريخدن ١١٣٩ تاريخنه‌دك كلف وبعده آوستريا دوقه‌لرى طرفندن اداره اولنمشدر. ١١٨٠ تاريخنده (ويدلسباخ)لى (آرنول)ك نسلندن (اوتون) باويره دوقه‌سى اولوب، بونك خلفلرى زماننده خيلى كوچلش اولان باويره‌نك حدودى يكيدن توسيع اولنمش ايسه‌ده، دفعاتله ورثه بيننده تقسيم اولنه‌رق، بر چوق كوچك حكوماته تقسيم، وبعده ينه بر دوقه‌لغه جمع اولنمشيدى. بو نسل ١٧٧٧ تاريخنه‌دك حكم سوروب، اوتوز سنه‌لك محاربه اثناسنده باويره دوقه‌لرى ايمپراطورك طرفنى التزام ايتمش اولدقلرندن، ١٦٢٣ تاريخنده ايمپراطور طرفندن كنديلرينه (الكتور) يعنى «منتخب» عنوانى وآلمانيا ايمپراطورينى انتخاب ايتمكده رأى ويرمك حق ويرلمشيدى. ١٧٧٧ ده دوقه‌لق (پالاتينه) خاندانه كچوب، بونلرك برنجيسى اولان (شارل تئودور) الكتور اولمش؛ وخلفى اولان (ماقسيميليان يوسف) بوناپارتك تأسيس ايتديكى رين حكومات متفقه‌سنه داخل اولديغيچون، مشار اليه طرفندن ١٨٠٦ تاريخنده كنديسنه قرال عنوانى ويرلمشيدى. ١٨١٣ده فرانسه‌يه قارشى اولان اتفاق دوليه‌يه داخل اولديغيچون، ويانه قونغره‌سى كنديسنه قراللق عنوانينى ابقا وتصديق ايتمكله، او وقتدن برى باويره قراللق عنوانيله ينه بو سلاله طرفندن اداره اولنمقده‌در. ١٨١٨ده مشروطيتى اعلان اولنمش؛ و ١٨٧٠ده آلمانيا ايمپراطورلغنه داخل اولمش ايسه‌ده، ادارهٔ ملكيه وعسكريه‌ده استقلالنى محافظه ايتمشدر. سلالهٔ حاضره حكمدارلريله تاريخ جلوسلرى بروجه آتيدر:

شارل تئودور	(الكتور)	١٧٧٧
ماقسيميليان يوسف	«	١٧٩٩
«	(قرال) «	١٨٠٦
برنجى لويى	«	١٨٢٥
ايكنجى ماقسيميليان	«	١٨٤٨
ايكنجى لويى	«	١٨٦٤

باهامه (Bahama) ياخود بيوك (Grand B.) آمريقانك آنتيل دكيزنده‌كى (لوقاى) آطه‌لرندن اولوب، ٢٦°٤٠′ ايله ٢٧°٥′ عرض شمالى و ٨٢°٣٠′ ايله ٨٢°١٢′ طول غربى آره‌سنده واقع وانكلتره دولتنه تابعدر. شرقدن غربه طوغرى اوزانمش طار واوزون بر آطه اولوب، فلوريده شبه جزيره‌سنك ١٠٠ كيلومتره شرقنده و (آباقو) ونام ديكرله (لوقاى) آطه‌سنك دخى ٥٠ كيلومتره غربنده‌در. صولرى چوق اولوب، اراضيسى دخى منبت ايسه‌ده، اهاليسى پك آز اولوب، آنجق ٨٥٨ سكنه‌سى واردر. — بو اسم بتون لوقاى آطه‌لرينه دخى ويريلوب، جزاير مذكوره‌يه (باهامه آطه‌لرى) دخى دينور. [«لوقاى» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

باهامه صيغلرى (Bancs de B.) مكسيقه كورفزينك خارجنده (قوبه) جزيره‌سنك شمالنده و(فلوريده) شبه جزيره‌سنك شرق جنوبيسنده ايكى بيوك قوم صيغلرى اولوب، جنوبده‌كى (بيوك باهامه صيغى) وشمالده‌كى دخى (كوچك باهامه صيغى) دينلير. برنجيسى ٢١°٤٠′ ايله ٢٦° عرض شمالى و ٧٧° ايله ٨١°٥١′ طول غربى، وايكنجيسى ٢٥° ٥٥′ ايله ٢٧°٥٠′ عرض شمالى و ٧٩°٥٥′ ايله ٨١°٤٠′ طول غربى آره‌سنده ممتد اولوب، هر برى لوقاى جزايرينك بر قاچنى حاويدر. بو ايكى صيغك آره‌سنده (پرويدنس) بوغازى بولنيور.

باهامه بوغازلرى (Détroits de B.) بو اسمله آمريقانك آنتيل دكيزنده ايكى بوغاز بولنوب، برى «اسكى» وديكرى «يكى» صفتيله تفريق اولنور. (اسكى باهامه بوغازى) قوبه آطه‌سنك شمال شرقيسنده جزيرهٔ مذكوره ايله بيوك باهامه صيغى آره‌سنده، و(يكى باهامه بوغازى) دخى (فلوريده)نك جنوب شرقيسنده اولوب، بو شبه جزيره ايله مذكور صيغ آره‌سنده واقعدر. بوكا (فلوريده بوغازى) دخى ديرلر.

باهر كوسه مصطفى پاشا سلطان محمود خان اول وعثمان خان ثالث ومصطفى خان ثالث دور سلطنتلرنده اوچ دفعه مسند صدارته كچمش وزراى دولت عليه‌دن اولوب، چورليليدر. پدرى صوفى عبدالرحمن پاشا صدراعظم چورليلى على پاشانك كتخداسى اولوب، اودخى رتبهٔ وزارتى احراز ايتمشيدى.

صاحب ترجمه سلحشوران زمره‌سنه داخل اولوب، درایتی جهتله بر مدت صکره قپوجی باشیلر زمره‌سنه نقل، و ۱۱۵۹ ده میرآخور ثانی نصب اولنمشیدی. ۱۱۶۳ده میرآخور اول اولوب، ۶۵ سنه‌سی شعبا- ننده سلطان محمود اول دوری اواخرنده مسند صدارته ترفیع اولنه‌رق، ایکی بچوق سنه‌دن زیاده مقام وکالت مطلقه‌ده قالمشدر. ۱۱۶۸ سنه‌سنده سلطان عثمان خان ثالثك جلوسلرنده صدارتده ابقا اولنه‌رق، ایکی آی صکره عزل ومدللی‌یه نفی، وبعده موره والیلکنه نصب اولنمشدر. ۱۱۶۹ سنه‌سی رجبنده درسعادته جلبله، ثانیاً مسند صدارته نصب اولنه‌رق، آنجق طقوز آی قدر بقا بولدقدن صکره، ۱۱۷۰ سنه‌سنده عزل ایله، ردوسه نفی اولنمش ایسه‌ده، ینه او سنه قارلی ایلی انضمامیله آغریبوز، ۷۱ ده مصر، ۷۳ ده جده، ۷۵ ده حلب والیلکنه نصب اولنه‌رق، ۱۱۷۷ ده سلطان مصطفی خان ثالث دورنده ثالثاً مسند صدارته ترفیع اولنمشدر. حضرت پادشاهك کریمه‌سی شاه سلطانه دخی نامزد اولوب، قدری بالاتر اولمش ایسه‌ده، حسددن متولد بعض خیانتلری وبر طاقم حیل ودسایسی کورلمکله، بر بچوق سنه‌لك صدا- رتدن صکره، ۱۱۷۸ شوالنده عزل، ومدللی‌یه نفی اولنه‌رق، اوراده اعدام اولنمشدر. حضرت ابا ایوبده محمد پاشا محله‌سنده بر جامعی وبر نقشبندی تکیه‌سی واردر. سر مقطوعی اونده مدفوندر. طبیعت شعریه- سی دخی اولوب، رکاب طبیبله سویلش اولدیغی شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

سپهره کونده‌لم نالهٔ بلندمزی
جهانه بیلدیره‌لم باری کندی کندیمزی
بو نظم ایله واره‌لم خاکپای دولتنه
چوق اولدی کورمیه‌لی باهرا افندیمزی

باهلی { [« ابو الحکم مغربی » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

باهیا { یاخود بایا (Bahia) ونام دیکرله سان سالوادور (San-Salvador) آمریقای جنوبیده برازیلیانك ساحل شرقیسنده همنامی اولان ایالتك مرکزی بر شهر اولوب، « بتون عزیزلر کور- فزی » نك شرق طرفنده وبر کوچك شبه جزیره‌نك غربنده ۵۸´ ۱۲° عرض جنوبی ایله ۴۰´ ۴۰° طول غربیده و(ریو ده ژانیرو) نك ۱۳۰۰ کیلومترو شمال شرقیسنده واقعدر. بیوك وتجارتکاه بر شهر او- لوب، ۱۴۰۰۰۰ اهالیسی وکلیسا، تیاترو، مناستر، دوائر حکومت کبی بر چوق کوزل ابنیه‌سی، طبیه واعدادیه مکتبلری، دارالمعلمینی، تاریخ طبیعی نمونه‌خا- نه‌سی و ۱۷۰۰۰ جلدی حاوی بر کتبخانه‌سی واردر. شهر ایکی‌یه منقسم اولوب، بر قسمی اسکله‌ده ودیکری یوقاریده طاغ اتکنده‌در. آشاغیکی محله‌نك سوقاقلری طار وابنیه‌سی غیر منتظم اولوب، هواسی دخی پك صیجاق وآغردر. یوقاریکی محله ایسه هوادار وکو- زلدر. بو شهر ۱۵۴۹ تاریخنده تأسیس اولنه‌رق، ۱۷۶۳ تاریخنه‌دك برازیلیانك مرکز اداره‌سی بولنمش، وزنجیلر تجارتیله شهرت قزانمشیدی. الیوم برازیلیا- نك ایکنجی وبتون آمریقای جنوبینك اوچنجی شهریدر.

باهیا { (Bahia) آمریقای جنوبیده برازیلیانك قسم شرقیسنده‌کی ایالاتدن واسع بر ایالت اولوب. مرکزینك اسمیله تسمیه اولنمشدر. بحر محیط آطلاسی ساحلی بوینجه ۹۰۰ کیلومترولك مسافه‌ده ممتد اولوب، جنوباً (اسپیریتو سانتو) و(میناس جرائس)، غرباً (غویاز)، غرب شمالی طرفندن (پیائوهی)، شمالاً دخی (پرنامبوق) و(سرجیپه) ایالتلریله محدود ومحاطدر. مسافهٔ سطحیه‌سی ۴۲۶۴۲۷ مربع کیلومترو واها- لیسی ۱۶۵۵۴۰۳ کشیدر. (سان فرانجسقو) ایرماغی (میناس جرائس) ایالتندن کلوب، باهیا ایالتنی جنوبدن شماله شق ایتدکدن صکره، غربه طوغری دونه‌رك، برخیلی مسافه‌ده حدود شمالیه‌سنی تشکیل ایدر، وبعده (سرجیپه) ایالتی ایچندن کچه‌رك، بحر محیط آطلاسی‌یه دوکیلور. بونك داخل ایالتده برچوق فرعلری بولندیغی کبی، بو ایرماغك وادیسیله ساحل آره‌سنده‌کی طاغلردن دخی بر چوق نهرلر آقوب، بحر محیط آطلاسی‌یه منصب اولورلر. بونلرك اك بیوکلری: ایتاپیقورو، پاراغوآسو، ریوقونتاس، پوتیپه و(ریو غرانده ده بلمونته) نهرلریدر. طاغلری دخی چوق اولوب، سان فرانجسقو ایرماغیله ساحل آره‌سنده جنوبدن شماله ممتد اولان بیوك بر سلسله‌دن بشقه بونك شرق جهتنده ومذکور ایرماغك غربنده دخی برطاقم منفرد طاغلر واردر. اراضیسی بتون برازیلیانك اك کوزل واك منبتی اولوب، اقالیم حاره‌یه مخصوص اولان قاقائو، قهوه، چوید، پاموق، شکر قامشی وانواع بویالر کثرتله حاصل اولور. طاغلرنده کراسنه آغاجلریله ذی‌قیمت آغاجلر وعطریات اخراجنه

يارار نباتات پك چوق اولديغى كبى، الماس، زمرد، زبرجد وسائر ذى‌قيمت طاشلر دخى بولنور. فرانسه‌نك درت خمسنه مساوى اولان بو واسع ايالت ٤ سنجاق و ٢٤ قضايه منقسم اولوب، بعض يرلرى اليوم كشف اولنمامش، وهنوز دائرۀ عمران داخلنه آلنه‌مامشدر. اهاليسى‌نك برثلثى اسراى زنجيه‌دن اولوب، آنجق اخيراً برازيليا ايمپراطورى دخى اسارتى لغو ايتمكله، بونلرك اسارتنه سربستلك نامى ويرلمشدر.

بايارد { پيير دو – (P. de Bayard) فرانسه‌نك اك مشهور قهرمانلرندن وزادكاندن اولوب، سكزنجى شارل، اون ايكنجى لويى وبرنجى فرانسوآ زمانلرنده ايتاليا ده وسائر طرفلرده وعلى‌الخصوص اسپانيوللره قارشى پك چوق محاربه‌لر قزانمش؛ وقهرمانلغه شايسته برطاقم حركات عاليجنابانه ده بولنمشدر. ١٤٧٦ تاريخنده طوغوب، ١٥٢٤ده مجروحاً وفات ايتمشدر.

بايارد { فرانسوآ – (F. Bayard) فرانسه‌نك تياترو مؤلفلرندن اولوب، مشهور (اسقريب) ك احبا ورفقاسندن ايدى، وبعض اثرلرينى مشاراليه ايله مشتركاً يازمشدر. ٢٠٠دن زياده تياترو كتابلرى يازوب، ايچلرندن بعضيسى شهرت قزانمشلر- دى. ١٧٩٦ده (شارولە)ده طوغوب، ١٨٥٣ده وفات ايتمشدر.

بايانقاره { (Bayankara) چينده بربيوك طاغ اولوب، ٣٥° عرض شمالى و ٤٤° ٣٠' طول شرقيده (قوئنلون) سلسله‌سندن تشعبله، جنوب شرقيه طوغرى اوزانه‌رق، (هوآنغ هو) ايله (موروى اوسو) نهرلرينك مجرالرينى بعدالتفريق، (تيفوس) طاغيله وشرق تيبتك سلاسل جباليله كسب ارتباط ايدر.

بايبورد { ارضروم ولايتنده لوا مركزى بر قصبه اولوب، ارضرومك ١٠٠ كيلومترو غرب شماليسنده وطربزونك ٩٠ كيلومترو جنوب شرقيسنده اوله‌رق، بو ايكى شهر آره‌سنده‌كى طريقك اوزرنده وچوروق صو نهرينك ايكى كنارنده واقعدر. قصبه ايكى قسمه منقسم اولوب، آشاغى قسمى اووه‌ده باغ وباغچه‌لر ايچنده وبوقارى قسمى دخى طاغ اتكنده‌در. ٨٠٠٠ قدر اهاليسى، برقاچ جامع ومدرسه‌سى، مكتب رشديه‌سى، چارشيسى وروماليلر زماندن قالمه بعض آثار عتيقه‌سى واردر. هواسى خيلى صوغوقدر. بو قصبه‌ده كومشدن سوادلى توتون قوطيسى وچيغاره‌لق كبى شيلر اعمال اولنديغى كبى، دوشمه‌لك، كليم وسجاده كبى شيلر دخى نسج اولنور. —بايبورد قضاسى لوانك وسطنده اولوب، ١٨٦ قريه‌يى جامع وبروجه زير ١٤ ناحيه‌يه منقسمدر: مصاد، اوه‌رك، پرنه، جلاره، پلورك، لورئ عليا، پلور، سنور، بالاخور، نبو، خارت، قوكورس، اغتصاص، بركچى. ٥٣٢٤٠ اهاليسى اولوب، تقريباً بر خمسى خرستيان وقصورى اسلامدر. درون قضاده ١١٠ جامع ومسجد، ٨٣ مدرسه، ٣٤ صبيان مكتبى، ٥١ كليسا ومناستر، ٣ حمام، ٤٨١ دكان، ٤٠ خان، بر دباغخانه، بر صابون وبرده بويا فابريقه‌سى واردر. اراضيسى منبت اولوب، حبوبات متنوعه ايله سبزه وميوه‌لرك انواعى حاصل اولور. پليد، قواق وچام آغاجلرينى حاوى اورمانلرى دخى چوق اولوب، خيلى اودون قطع اولنه‌رق، چوروق صو مجراسندن ايندريليير.

بايبورد { سنجاغى. ارضروم ولايتنى تركيب ايدن درت سنجاغك برى اولوب، ولايتك غرب شماليسنده اولديغى حالده، شرق جنوبى جهتندن ارضروم سنجاغيله، جنوباً ارزنجان سنجاغيله، غرباً سيواس ولايتيله، غرب شمالى طرفندن طربزون ولايتيله، شمالاً دخى روسيه حدوديله محدود ومحاطدر. ارضروم وارزنجان سنجاقلرندن قره‌دكيز مائله‌سنى بصره كورفزى وبحر خزر مائله‌سندن آيران (قوب) طاغى سلسله‌سيله آيرلمش اولديغى كبى، طربزون ولايتندن دخى (بالخار) ونام قديمى (پونتوس) سلسلۀ جباليله آيريلوب، اوزون بر وادى صورتنى ابراز ايدبور. شمال شرق جهتنده اولان قسم اعظمى (چوروق صو) نهرينك حوضه‌سندن، وجنوب غربى قسمى دخى قزيل ايرماغه تابع (كلكيت) نهرى واديسنك قسم اعلاسندن عبارتدر. مذكور ايكى صره طاغلرك درون لواده برچوق فرعلرى بولنديغى كبى، ذكر اولنان ايكى نهره منصب اولمق اوزره، بو طاغلردن بر چوق چايلر ودره‌لر دخى آقار. بناءً عليه، بوسنجاغك اراضيسى طاغلق اولوب، صولرى دخى چوقدر. بو طاغلرك اكثر جهتلرى واسع اورمانلرله مستور اولوب، چام، ميشه، قواق، پليد، كوكنار، آرديچ

وسائر آغاجلری حاویدر. بابیورد سنجاغی: بابیورد، اسپیر، کلکیت وشیران اسملریله درت قضادن مرکب اولوب، ۵۰۵ قریه و ٤۰ ناحیه‌یی جامعدر. اهالیسی ۱۲٤۰۱۹ کشی اولوب، بونلرك قسم کلیسی یعنی ۱۰۸۳۷۳ ی اسلام وترك وقصوری خرستیان وباشلیجه ارمنیدر. درون لواده ۲۹۲ جامع ومسجد، ۱۷٦ مدرسه، ۸۷ کلیسا ومناستر، ۲ رشدیه و ۱۵۸ صبیان مکتبی موجوددر.

بایدوخان { چنکیز خانك torونی وجوجی خانك اوغلی اولوب، بیوك پدرینك وفاتنده قپچاق ایله بلغار مملکتلری وروسیه‌نك جهت جنوبیه‌سی حصه‌سنه دوشمشیدی. ٦۳۹ تاریخ هجریسنده لهستان وسیلزیایی، برسنه صکره مجارستان وبغدانی وبعده دالماچیا وسائر او جهتلری ضبط ونهب وغارت ایتمکله، بتون آوروپایی خوف ودهشته دوشورمش ایسه‌ده، ٦٤۱ تاریخنده دوچار اولدیغی بعض مغلوبیتلرك اوزرینه، قپچاقه عودته مجبور اولوب، عمزاده‌سی منکوقاآنه ایرانك ضبطنده معاونت ایتمش، وچینده بعض فتوحات ایتدکدن صکره، ٦۵۵ده وفات ایتمشدر.

بایدوخان { ینه سلالهٔ چنکیزیه‌دن هلاکو خانك torونی وطرقایك اوغلی اولوب، ٦۹٤ تاریخنده عمزاده‌سی کیخاتو خانك قتلی اوزرینه، دولت ایلخانیه تختنه جلوس ایله، ۱۱ آی سلطنت سوردکدن صکره، عمزاده‌سی ارغون خانك اوغلی اولوب شرف اسلامله مشرف اولمش وسلطان محمود تسمیه ایدلمش اولان غازان خان طرفندن نخجوان جوارنده مغلوب اولوب، ینه اوسنه قتل اولنمشدر.

بایروت { (Bayreuth) باویره‌ده یوقاری فرانقونیا ایالتنك مرکزی بر شهر اولوب، قزیل (ماین) نهری اوزرنده و (بامبرغ) شهرینك ٤۲ کیلومتره شرقنده واقعدر. ۱۸۰۰۰ اهالیسی، بعض کوزل ابنیه وسوقاقلری، چوقه، پاموق منسوجات وشاپقه فابریقه‌لری واردر. وقتیله آلمانیا مارغراولقلرندن بر حکومت مستقله‌نك مرکزی ایدی.

بائزا { (Baeza) «بیضاء» اسم عربیسندن محرفدر. اسپانیانك (آندالوسیا) خطه‌سنده وجائنك (یعنی جیان) ك ٤۰ کیلومتره شمال شرقیسنده برقصبه اولوب، ۱۳۰۰۰ اهالیسی، بر چوق کلیسا ومناسترلری، جزویتلره مخصوص برمکتبی وکوزل بر چشمه‌سی واردر. اندلس ملوك طوائفی زماننده بر حکومت اسلامیه‌نك مرکزی اولوب، ٦۲۵ تاریخ هجریسنده اسپانیوللر طرفندن ضبط اولنمشدر.

بایزید { (یلدیرم سلطان — خان اول) سلاطین عظام عثمانیه‌نك دردنجیسی اولوب، خداوندکار غازی سلطان مراد خان ثانینك اوغلی وسلطان اورخانك torونیدر. ۷٦۱ تاریخنده تولد ایدوب، ۷۹۱ تاریخنده قوصوه فتح عظمینك عقبنده پدرلری شهید اولدقده، ۳۰ یاشنده اولدیغی حالده، تخته جلوس ایله، فتوحاته دوام ایده‌رك، روم ایلنده قراطوه، اسکوب، وارنه وودین، وآناطولیده آلاشهر، آیدین، صاروخان، منتشا، قونیه، نیکده، آقشهر، آقسرای، سیواس، قیصریه، توقاد، قسطمونی، کورهٔ نحاس وسائر بلاد اسفندیار، وبعده ینه روم ایلنده سلانیك، یکیشهر، آلاجه حصار، ترخاله، آتنه، وصکره ینه آناطولیده کانغری، بهسنی، ملاطیه، دیورکی، کماخ شهر وقصبه‌لرینی فتح وتسخیر ایده‌رك، ۷۹۹ تاریخنه‌دك ۸ سنه ظرفنده دولت علیه‌نك حدودینی خیلی توسیع ایتمکه موفق اولمش؛ وجنك وغزایه اولان شتاب قهرمانیسنه بناءً «یلدیرم» لقبیله تلقیب اولنمشیدی. بو وجهله آناطولی‌یی آیدین، منتشا، قرمان واسفندیار اوغللری کبی دره بکلرینك حکومت عرفیه‌سندن قورتاروب، تحت ادارهٔ عادلهٔ عثمانیه‌یه آلدیغی کبی، یونانی دخی کاملاً ضبط، وبلغارستان وسائر طرفلری استیلا ایله، طونه‌یی بالتجاوز، افلاق وبغدان ومجارستانده دخی بعض فتوحاته نائل اوله‌رق، آوروپا قطعه‌سنده‌کی ممالك عثمانیه‌یی دخی خیلیدن خیلی توسیع ایتمشدر. بو فتوحات صره‌سنده قسطنطینیه شهرینك دخی ممالك عثمانیه‌نك خارجنده قالمسنی تجویز ایتمیه‌رك، محاصره‌یه حاضرلنمقده ایکن، ۷۹۱ تاریخنده روم ایمپراطوری سنه‌ده اون بیك آلتون جزیه اعطاسنه، وقسطنطینیه‌ده اهل اسلامه بر محله تخصیصیله برجامع بناسنه وبر قاضیلری بولنمسنه مساعده ایتمکه راضی اوله‌رق، بو شرطلرله صلح تقرر ایتمشیکن، اوچ سنه صکره روم ایمپراطوری تیمورلنکك خروجندن جسارت آله‌رق، اهل اسلامی قسطنطینیه‌دن اخراج، وجامعی هدم ایتمکله، حضرت پادشاه عسکر سوق ایده‌رك،

ذاتاً آناطولی حصاری وسائر مواقع مهمه النده بولنمغله، قسطنطنیه‌یی ۱۰ سنه محاصره آلتنده طوتمش؛ وبو آرالقـده آوروپا دولتلری همذهبلك تعصبیله روم ایمپراطورینی محاصره‌دن قورتارمق اوزره، اتفـاق ایدوب، آلمانیا ایمپراطورلغنه انتخاب ایدلمش اولان مجار قرالی (سجسموند) آلمان ومجار وفرانسز عساکر وفیره‌سیله ۷۹۹ تاریخنده طونه‌یی تجاوز ایتمش‌ایسه‌ده، سـلطان بایزید صحیحاً یلدیرم کبی اوزرلرینه هجومله، جمله‌سنی مغلوب وتارومار ایده‌رك، سجسموندك کندیسی آنجق تبدیل اولنمق سایه‌سنده فرار ایله جاننی قورتاره‌بلمش؛ واکثر عسکری اسیر دوشمشـدر. بوشانلی غالبیتی اوزرینه مصر حاکمی برقوق وسائر ملوك‌اسلامك جمله‌سی مخصوص سـفیرلر وهـدیه‌لر کوندره‌رك، تبریك وعرض مودت ایتمشلردی.

اوصره‌ده تیمورلنك آسیاده خروجله، ممالك اسلامیه‌یی ضبط وتخریب ایتمکده اولمغله، آناطولیده اولکالری طرف پادشاهیدن ضبط ایدلمش اولان قرمان واسفندیار بکلری کبی بعض دره بکلری تیموره التجا ایده‌رك، کندیسنی دولت عثمانیـه‌یه قارشی حربه ترغیب ایتدکلرندن، تیمور ممالك عثمانیـه‌یه دخول ایله پادشاهه آبا واجدادینك ممالکیله قناعت ایدوب آناطولیده فتح ایتمش اولدیغی یرلری کندیسـنه ترك ایتمسنی تکلیف، وسیواس وسـائر اوطرفلری نهب وغارتله، روایته کوره پادشاهك ارطغرل اسمنده براوغلنی دخی قتل ایتدیکندن، سـلطان بایزید فتحی میسر اولمق اوزره بولنان قسـطنطنیه محاصره‌سنی رفع ایله، ۸۰۵ تاریخنده بیوك اوغلی سلیمانی وسائر بعض اولادینی دخی برابر آلوب، تیموره قاشی یوریوب، آنقره اووه‌سنده طرفین تلاقی ایتدکده، شهزاده سلیمانك معیتنده اولان تاتار سواریلری وعسـکرك قسم کلیسی تیمور طرفنه دوندکلرندن، شهزادهٔ مشار الیه فرارله، بروسـه‌یه کله‌رك، خزینه‌لری ضبط ایتمش؛ وسلطان بایزید فرار عارینی قبول ایتمیوب، سوك درجـه‌یه قدر غیرت ایتمش ایسه‌ده، اوقدر کثرته قارشی مقتدر اوله‌میوب، عاقبت حکم قـدرله اسیر طوتلمشـدر. تیمور لنكك پادشاه مشار الیهه قارشی نه معامله‌ده بولندیغی حقنده بر قاچ روایت اولوب، کویا بر دمیر قفسـده حبس ایتدیکی دخی مروی ایسه‌ده، صحیحی بودرکه شان حکمداریسنه موافق صورتده اعزاز واکرامله معامله ایتمش، وآنجق هر ایتدیکی محاربه‌دن غالبیت ومظفریت نتیجه‌سنی آلمغه آلیشمش اولان اوغضنفر اسارته دوشمك ذلتنی تحمل ایده‌میوب، ۸ آی صکره سـنهٔ مذکوره شعبانك اون بشـنده تیمورك اردوکاهنده خناقدن وضیق نفسـدن وفات ایتمکله، اوغلی موسی چلبی جنازه‌لرینی بروسه‌یه نقل ایده‌رك، بناکرده‌سی اولان جامع شریفك جوارنده دفن ایلدی. پك جسور وشجیع وکرك محـاربه‌ده کرك اجرای عدالتده فوق‌العـاده شدتی التزام ایدر بر پادشـاه قوی‌الشکیمه اولوب، زماننده هرکس قپوسی آچیق یاته‌بیـله‌جك درجه‌ده امنیت حکم فرما ایدی. آنجـق برآز مجـول الطبع اولـدیغی مرویدر. حتی تیمور کبی جهـانی دیترتمش ظالم بر جهانکیره اوقدر سرت جواب ویرمسنی دخی تنسیب ایتمنلر واردر. بروسه‌ده‌کی جامع کبیر ومدرسه‌سندن بشـقه، ادرنه‌ده برسرای همایون وسائر فتح ایتـدکلری ممالکده بر چوق جوامع ومدارس بنا ایلمشـلردر. ۱۴ سـنه پادشاهلق ایدوب، ۴۴ یاشنده وفات ایتمشدر.

پادشـاه مشارالیه اسـارته دوشدکدن صـکره، اوغللرینك هر بری ادعای سلطنته قالقیشوب، بینلرنده محاربه‌یه طوتیشمشلردی. شهزاده سلیمان خزاین‌دولتی بروسه‌دن ادرنه‌یه نقل ایله، اوراده ارکان سلطنتی قورمش ایسه‌ده، متعاقباً دیکر برادری موسی چلبی ادرنه‌یی ضبط ایتمشیدی. آنجق بونلرك هیچ بری ادامهٔ سلطنته موفق اوله‌میوب، ۱۱ سنه بویله‌فترتله کچدکدن صکره، اولاد بایزیدك ارشدی‌اولان چلبی‌سلطان‌محمدخان ۸۱۶ تاریخنده بو تفرقه‌یه ختام ویره‌رك، کافهٔ ممالك عثمانیه‌یی جمعله، بالاستقلال تخت سلطنته جلوس‌ایتمش؛ وبو وجهله دولت عثمانیه‌نك بانیٔ ثانیسی عنوانـنه مستحق اولمشدر.

بایزید { (سلطان ـ خان ثانی) سلاطین عظام عثمانیه‌نك‌سکزنجیسی اولوب، ابوالفتح والمغازی سلطـان محمد خان ثانینك اوغلی وسلطـان مراد ثانینك تورونیدر. ۸۵۱ تاریخنده تولد ایدوب، ۸۸۶ سنه‌سی ربیع‌الاولنده پدرلرینك‌وفاتی اوزرینه، تخت عثمانی‌یه جلوس ایتمشـدر. شهر قسـطنطنیه‌ده جلوس ایدن سلاطین عثمانیه‌نك برنجیسیدر. شهزاده‌

لکنده آماسیه والیسی بولنمشیدی. تخته جلوسنی متعاقب ادعای سلطنته قالقیشان ووالیسی بولنان قرماندن حرکتله بروسه‌یی ضبط ایتمش اولان برادری جم سلطانله محاربه‌یه طوتیشوب، یکیشهر صحراسنده واقع محاربه‌ده سلطان جم مغلوب اولمغله، شام ومصره فرار ایدوب، ملوك چراکسه‌دن (قایتبای)ه التجا ایتمش؛ وقرمان اوغلنك عصیانی اوزرینه، سلطان جم دخی فرصت بولوب، بونکله برابر آنقره‌یه قدر ایلریلمش ایسه‌ده، ینه مغلوب اولوب، ردوسه واورادن فرانسه‌یه فرار ایدوب، بر قاچ سنه فرانسه ورومه‌ده قاله‌رق، آوروپا دولتلری طرفندن دولت عثمانیه‌یه قارشی برآلت اتخاذ اولنمق اوزره، حفظ اولندقدن‌صکره، پاپا مشهور آلکساندر بورجیا طرفندن مسموماً ناپولیده وفات ایتمشدر. جمك فراریله سلطان بایزید خان برادری غائله‌سندن قورتیله‌رق، فتوحاته کیریشمکله، ۸۸۹ تاریخنده بغدانه عسکر سوق ایده‌رك، خطهٔ مذکوره‌یی وکلی وآقکرمان قلعه‌لرینی ضبط ایتمشدر. بعده سلطان جمی قبول وحمایه ایتمش اولان مصر ملکی قایتبای‌ایله محاربه آچیلوب، آطنه وسوریه جهتلرنده‌وقوع بولان محاربه‌لرك اکثرنده عساکر عثمانیه مغلوب اولمش؛ واو صره‌ده ذوالقدریه بکی علاءالدوله دخی عصیان ایتمکله، بش سنه قدر سورن بو محاربه‌دن صکره، حضرت پادشاه بالذات محاربه‌یه متهیء عزیمت ایکن، تونس حاکمنك توسطیله صلح اولمشدر. ۸۹۷ تاریخنده روم ایلی طرفنه سفر همایون وقوع بولوب، او وقت تمامیله تحت ضبطه آلنمامش اولان آرناودلغی غارت ایدلمش؛ ومتعاقباً بوسنه وخرواتستان ضبط اولندیغی کبی، مجارستانه ولهستانه دخی آقینجیلر کوندریله‌رك، پك چوق غنایم اخذ اولنمشیدی. بعده ۹۰۲ تاریخنده بالذات موره جهتنه سفر بیوروب، اینه بختی، مدون، قرون قلعه‌لرینی فتح، ودراج ومدللی کبی بعض یرلری دخی ضبط ایتمشدر. روم ایلی جهتنده‌کی بو موفقیاته برابر؛ پادشاهك حلم ورحاوتی وسن شیخوختی حسبیله ادارهٔ امور دولت سکته‌دار اولوب، آناطولیده بر طاقم مفسدلر باش قالدیرمش اولدقلرندن، طرزون والیسی بولنان شهزاده سلطان سلیم کفه‌یه‌واورادن طونه طریقیله روم‌ایلی‌یه چکوب، بو احواله ختام ویرمك ایچون، پادشاهی کورمك ایستمش ایسه‌ده، سلطان سلیمك شدت طبعندن اندیشناك اولان بعض وکلای دولت حضرت پادشاهی توحیش ایده‌رك، بیوك اوغلی سلطان‌احمدی اجلاسه فراغه تشویق ایتمش اولدقلرندن، سلطان سلیم حرباً تبعید اولنه‌رق، سمندره والیلکنه نصب، وسلطان احمدك جلبنه تشبث اولنمشیدی. آنجق یکیچریلر سلطان سلیمك جلادت قهرمانانه‌سنه مفتون اولوب، رحاوت‌طبعی‌معلوم اولان شهزاده احمدی‌ایستمدکلرندن، بونلرك ابرامیله سلطان سلیم درسعادته کلوب، سلطان بایزید دخی کندیسنی تخته بالاجلاس، ۹۱۸ سنه‌سی صفرنده فراغله، ادرنه‌یه متهیء عزیمت اولمش‌ایسه‌ده، اثنای راهده وفات ایدوب، جنازه‌لری درسعادته نقل، وبنا کرده‌سی اولوب نام عالیلریله بنام اولان جامع شریفی اتصالنده‌تربهٔ مخصوصه‌سنه‌دفن‌اولنمشدر. حلیم ومتقی بر ذات اولوب، خیرات ومبراته وعلی الخصوص مؤسسات دینیه‌یی چوق سومکله، ضبط ایتدیکی یرلرده وروم ایلی وآناطولینك اکثر شهر وقصبه‌لرنده جوامع ومساجد ومدرسه وعمارتلر بنیاد بیوردقلرندن، «سلطان بایزید ولی» دینمکله شهرت بولمشلردر. ۳۲ سنه پادشاهلق ایدوب، ۶۷ یاشنده وفات ایتمشلردر.

بایزید { قانونی سلطان سلیمان خانك ایکنجی اوغلی‌وسلطان سلیم ثانینك‌برادریدر.

سلطان‌سلیم صاروخان وصاحب ترجمه قرمان والیلری بولندقلری حالده، شهزاده بایزیدك طور وحرکتی وپدرینه مشابهتی بعض خلق عندنده ترجیحنی موجب اولمغله، کندیسی سلطان سلیمك یرینه ولی عهد اولمق هوسنه‌دوشمشیدی. لالا مصطفی اسمنده برمفسد شهزاده‌نك‌بوفکرینی‌ترویجله، اغوا ایتمکده‌اولدیغندن، صدر اعظم رستم پاشا موی الیهی شهزاده‌نك یانندن آلوب، سلطان سلیمك یانه ویرمشیدی. بو حیثیت ایسه بو دفعه سلطان سلیمه یارانمق وکندی استقبالنی تأمین ایتمك ایچون، اسکی افندیسنك مضر افکارده بولندیغنی بیان ایتدکدن صکره، بو مدعاسنی اثبات ایچون، شهزاده بایزیده ساخته بر صداقتله مکتوبلر یازه‌رق، ذاتاً کندی القا ایتمش اولدیغی فکر ونیتده کندیلرینی تشویق، وجوابلرینی سلطان سلیمه ارائه ایتمکله باشلامشیدی. ینه اوآدمك اغفالیله صاحب ترجمه سلطان سلیمه تحقیر آمیز بر مکتوبله بر طاقم هدایای

نامناسبه کوندرمکله، سلطان سلیم بو مکتوب وهدایای
غریبه‌یی جانب پادشاهی‌یه تقدیم ایتدیکنده، سلطان
سلیمان بایزیدك حالنی بکنمیوب، قرمان کبی مهم بر
محلده بولنمسنی دخی مناسب کورمدیکندن، ایکی اوغلی
حقنده سیان بر معامله اولمق اوزره، ۹۶۵ تاریخنده
سلطان‌سلیمی کوتاهیه وشهزاده بایزیدی آماسیه والیلکنه
نصب بیورمش ایسه‌ده، بایزید اطاعت ایتمیوب، قونیه‌یی
ترك ایتمك ایسته‌مه‌مش؛ ومخصوص آدملر ارسالیله
ویریلن نصح وپند دخی فائده ایتمیوب، عاقبت بر قاچ
بیك کشی جمع ایله، لوای عصیانی رفع ایتمشیدی.
سلطان سلیمك قوماندەسیله سوق اولنان عسکر
طرفندن ابتدا قونیه، وبعده آماسیه‌ده ایکی دفعه
مغلوب اولدقدن صکره، درت اوغلنی وبر قاچ بیك
عونه‌سنی آله‌رق، وکچدیکی یرلردن بر چوق ویرکیلر
طوپلایه‌رق، ایرانه التجا ایتمشدر. شاه طهماسب
کندیسنی قزوینده حسن قبول ایدوب، تأمین ایتمش
ایسه‌ده، بعده سلطان سلیمانله وآماسیه‌ده بولنان شهزاده
سلطان سلیمله واقع اولان مخابره وطرفیندن بربرینی
متعاقب کوندریلن ایلچیلر اوزرینه، وبر طرفدن دخی
بایزیددن ومعیتنده‌کی دلاوراندن اندیشناك اولمغه باشلا-
دیغندن، ابتدا بر وسیله ایله عونه‌سنی معیتندن آلدقدن،
وبونلری آیری آیری محو ایتدکدن صکره، کندیسی
دخی حبس، و ۹۶۷ سنه‌سی محرمنده سلطان سلیم
طرفندن کوندرلمش اولان علی آغایه تسلیم اولنه‌رق،
سیواسده دفن اولنمشدر. ادبیاتدن بهره‌سی وطبیعت
شعریه‌سی وار ایدی.

بایزید { سلطان احمد خان اولك اوغلی وسلطان مراد خان رابعك بر والده‌دن
برادریدر سلطان احمد خان ثالثك دخی بو اسمله
بر اوغلی اولوب، برادری سلطان مصطفی
خان ثالثك زمان سلطنتلرنده ۱۱۸۵ تاریخنده فجأة
وفات ایتمشدر.

بایزید { (سلطان — جامع شریفی) پایتخت سلطنت سنیه اولان استانبول شهرینك
اك بیوك جوامعندن اولوب، چارشوی کبیرك اوست
طرفنده، الیوم باب شرعسکری اولان اسکی سرایك
قارشیسنده وهمنامی اولان محله‌ده واقعدر. سلطان
بایزید خان ثانینك بناکرده‌سی اولوب، ۹۰۶ تاریخنده
بناسنه‌بدأ و ۹۱۱ ده اکمال اولنمشدر. بر شرفه‌لی ایکی
مناره‌سی اولوب، جوارنده عمارتخانه‌سی، مدرسه‌لری
وصبیان مکتبی واردر. وقتیله بر خسته خانه‌سی دخی
وار ایدی. درونده‌کی کتبخانه شیخ‌الاسلام ولی‌الدین
افندینك وقفی اولوب، ۳۲۴۴ جلد کتابی حاویدر.
جوارنده بانیسی پادشاه مشارالیهك تربه‌سیله یاوز
سلطان‌سلیمك کریمه‌سی سلچون سلطانك تربه‌سی وبعض
مشاهیرك مرقدلریله صدر اسبق رشید پاشانك تربه‌سی
بولنیور.

بایزید { (کوتوروم —) قسطمونی جهتنده حکم سورمش اولان اسفندیار
زاده‌لردن اولوب، عادل بکك اوغلی وامیر شجاع -
الدینك تورونیدر. مدت حکومتی یلدیرم سلطان
بایزید خانك زمان سلطنتنه تصادف ایتمکله، پادشاه
مشار الیهك آناطولیده‌کی دره‌بکلرینك بر بر ملکلرینی
ضبط ایتمکده اولدیغنی کوروب، نوبت کندیسنه
کله‌جکنی آکلایه‌رق، پادشاهی بشقه طرفدن مشغول
ایتمك ایچون، افلاق حکومتیله عقد اتفاق ایده‌رك،
افلاق حکمدارینی، اعلان خصومته تشویق ایتمشیدی.
سلطان بایزید افلاقی تربیه ایتدکدن صکره، ۷۹۵
تاریخنده صاحب ترجمه قارشی سوق عسکر ایتمش
ایسه‌ده، اواثناده کوتوروم بایزید وفات ایتمش؛ واوغلی
اسفندیار بك سینوبه قپانمش؛ ودیار اسفندیار فتح
اولنه‌رق، یالکز سینوب وحوالیسی استیمان ودخالت
ایدن موما الیه اسفندیار بکه ترك اولنمشیدی.

بایزید { ارضروم ولایتنده لوا مرکزی برقصبه اولوب، روسیه وایران حدودی
قربنده، ارضرومك ۲۵۰ کیلومتره شرقنده وآغری
طاغنك ۲۰ کیلومتره جنوب غربیسنده واقعدر. قصبه
مرتفع وسنکستان بردره‌نك ایچنده اولوب، خانه‌لری
دره‌نك ایکی طرفنده‌کی بایرلرده، قیالرك اوزرنده
وبربرلرندن اوزاقدر. ۷۰۹۰ اهالیسی اولوب، اکثری
مسلم وکرددر. درون قصبه‌ده خراب حالنه بر قلعه،
کار قدیم ومصنع بر حکومت قوناغی، ۳ جامع، بر ایکی
مدرسه، ۱ رشدیه مکتبی، اسکی بر کلیسا وبر قاچ
صبیان مکتبی واردر. هواسی قیشین خیلی صوغوق
ایسه‌ده، یازین کوزل وهر وقت صاغلامدر. ایران
وکرجستانله خیلی تجارتی واردر. بو قصبه یلدیرم

سلطان بایزید خان طرفندن تأسیس اولنه‌رق، مشار الیهك نامیله تسمیه، وقلعه‌سی تاتارلرك تجاوزاتنه‌قارشی بر قره قول اتخاذ اولنمشیدی. — بایزید قضاسی همنامی اولان سنجاغك مرکز قضاسی اولوب، سنجاغك وبتون ولایتك منتهای شرقنده واقعدر. ممالك عثمانیه‌نك شرق شمالی کوشه‌سندن عبارت اولان بو قضا شرقاً ایران وشمالاً روسیه حدودیله محدود اولوب، آراس ایرماغنه منصب اولمق اوزره، ایران طوپراغنه کیرن (کرناویك) نهری حوضه‌سنك اوست قسمندن عبارتدر. اراضیسی چپلاق ایسه‌ده، خیلی منبت اولوب، محصولاتی حبوبات متنوعه ایله صوغان وسائر بعض سبزه‌لر وقاون، قاربوز وسائر میوه‌لردن عبارتدر. قضا ادمانلی وجلالی ناحیه‌لریله برابر ٧٨ قریه‌یی جامع اولوب، اکثر اهالیسی کرد عشیرتلرندن عبارتدر. صنایع محلیه کلیم، خالی وسجاده کبی شیلردر.

بایزید { سنجاغی. ارضروم ولایتنی ترکیب ایدن درت سنجاغك بری اولوب، ولایتك جهت شرقیه‌سنده واقع اولمغله، شرقاً حدود ایرانیه ایله، شمالاً روسیه حدودیله، غرباً ارضروم سنجاغیله، جنوباً دخی بتلیس ووان ولایتلریله محدود ومحاطدر. اراضیسی طاغلق ومرتفع اولوب، قسم اعظمی فرات نهرینك باشلیجه فرعی اولان مراد نهری حوضه‌سنك قسم اعلاسندن عبارت اوله‌رق، بونهرك منابعنی حاوی وبصره کورفزی مائله‌سنه تابعدر؛ یالکز مرکزی اولان نفس بایزید قضاسی بحرخزر مائله‌سنده بولنیور. آغری طاغی لوانك منتهای شرق شمالیسنده اولدیغی کبی، روسیه حدودی بوینجه دخی چنکل، پرلی وکوسه طاغلری ممتد اولوب، سنجاغك ایچنه برطاقم قوللر واتکلر اوزاتیورلر. جهت جنوبیه‌سنده دخی آلاطاغ وخوری طاغی وبر چوق کوچك طاغلر بولنیور. اورمانلری هیچ یوق حکمنده ایسه‌ده، اراضیسی منبت اولوب، محصولاتی حبوبات متنوعه ایله بعض میوه وسبزه‌لردن عبارتدر. درون لواده نفیس سجاده، کلیم، خالی وچوراب اعمال اولنور. لوانك برقاچ یرنده کوکوردلی وسائر معدن صولری وقابلجه‌لر واردر. بایزید سنجاغی: بایزید، دیادین، قره کلیسا، آلشکرد وعنتاب اسملریله ٥ قضایه منقسم اولوب، ٤١٨ قریه و ١٩ ناحیه‌یی جامع اولدیغی حالده، ٢٣٦ ٤٧

اهالیسی واردر، که بونلردن ٨٣٦٧ سی ارمنی وقصوری اسلام اولوب، اکثری کرددر.

بایزید انصاری { اکبر شاه زماننده افغانستانده ظهور ایتمش صوفیوندن برذاتدر، که (پیرروشن) لقبیله ملقب اولمغله، «روشنی» تسمیه اولنان بر طریق ایجاد، وآفغانستان طاغلرنده بر کوچك حکومت تشکیل ایتمشیدی.

بایزید بسطامی { (طیفوربن عیسی) اعاظم اولیاء اللهدن اولوب، برنجی طبقه‌دن معدوددر. خراسانك بسطام شهرنده ١٦٠ تاریخنده طوغوب، خیلی معمر اولمش؛ وبر روایتده ٢٣١ یاخود ٢٣٤ وابن خلکانك روایتنه کوره ٢٦١ یاخود ٢٦٤ تاریخنده وفات ایتمشدر. مقامات وکراماتی مشهوردر. عالم برذات اولوب، طبیعت شعریه‌سی دخی وار ایدی. جد اعلاسی کبردن مهتدی اولوب، علی وآدم اسملرنده ایکی برادری دخی وار ایدی، که بونلر دخی صوفیون طریقنه منسوب ایدیلر. شو رباعی جملهٔ اشعار درویشانه‌سندندر:

ای عشق توکشته عارف وعامیرا
سودای توکم کرده نکو نامیرا
شوق لب میکون تو آورده برون
از صومعه بایزید بسطامیرا

بایزید پاشا { یلدیرم سلطان بایزید خان حضرتلرینك اصدقای رجالندن اولوب، عن اصل آرناوود ایدی. پادشاه مشار الیه وقعهٔ تیمورده اسیر دوشدیککنده، صاحب ترجمه اردوکاهده بولنان وهنوز اون بش یاشنده اولان شهزاده چلبی سلطان محمدی تاتارلرك اللرندن قورتارمغی وظیفه ایدینوب، برچوق مشاق ومحن ایچنده‌دن، ورواینه کوره دیلنجی قیافتنده اوله‌رق، وشهزاده‌یی اکثریا آرقه‌سی اوزرینه آله‌رق، ولی‌نعمت زاده‌سنی سالماً آماسیه قلعه‌سنه ایصالله، تهلکه‌دن قورتارمشیدی. سلطان محمد خان حضرتلری صاحب ترجمه‌نك صداقت ومحبتنی تقدیر، وکندیسنی رتبهٔ وزارتله توقیر ایده‌رك، مدت سلطنتلرنده مشاور خاص کبی قوللانوب، یانلرندن آیرمامشیدی. ازمیر اوغلی جنید مقدما تمیزینی صاحب ترجمه‌یه ویرمکی وعد ایتمش ایکن، بعده عبدالله اسمنده دیکر بر آرناووده ویردیکندن، بایزید پاشا ازمیر اوغلی

ایله ایتدیکی بر محاربه‌ده مرقوم عبداللهی اله کچیروب، کندیسنی خادم ایتمشیدی. قرمان اوغلنه قارشی ایتدیکی بر محاربه‌ده دخی غالب اولوب، پادشاهه پك چوق خدمت ایتمشدر. ۸۲۲ تاریخنده پادشاه سلانیك طرفلرنده بعض فتوحاتله مشغول ایکن، آیدین جهتنده بورکلوجه مصطفی اسمنده بر شخص خلق الحاده سوقله لوای عصیانی رفع ایتدیکندن، بایزید پاشا شهزاده سلطان مراد خانك معیتنده مرقومك دفع وتنکیلنه مأمور اولوب، بو دفعه دخی موفق اولمغله، مرقومك وعونه‌سنك وجودینی رفع ایتدیلر. ۸۲٤ ده سلطان محمد خانك ادرنه‌ده وفاتی وقوعنده بایزید پاشا صدر اعظم ابراهیم پاشا ایله بالاتفاق، سلطان مراد خان آماسیه‌دن بروسه‌یه کلوب جلوس ایدنجه‌یه قدر، وفاتنی کیمسه‌یه بللی ایتدیرمه‌مکه موفق اولوب، بر کونه فنالق ظهورینك اوکنی آلمشلردر. خداوندکار حضرتلری دخی بایزید پاشایی مکرم ومعزز طوتمغله، ۸۲۵ تاریخنده سلانیك جهتنده ظهور ایتمش اولان دوزمه مصطفایه قارشی سردار تعیین اولنه‌رق، ادرنه قربنده سازلی دره‌ده واقع اولان محاربه‌ده عسکری دوزمه مصطفی طرفندن دونمکله، مغلوب واسیر اولوب، دوزمه‌نك وزیری حکمنه کچمش اولان آیدین اوغلی جنیده تسلیم اولنمش؛ واوده دامادینك انتقامنی آلمق اوزره، کندیسنی شهید ایتمشدر. برادری حمزه بك دخی بو محاربه‌ده یاننده بولنوب، اسیر دوشدکدن صکره، اطلاق اولنمش؛ ومؤخراً دولته ایتدیکی خدمات صره‌سنده ازمیر اوغلی جنیدی اخذ وقتل ایده‌رك، برادرینك انتقامنی آلمشدر.

بایسنقر { (میرزا —) معین الدین شاهرخك اوغلی وتیمورلنكك تورونی اولوب، ۸۰۲ تاریخنده طوغمش؛ و ۸۳۷ ده پدرینك حیاتنده هراتده وفات ایتمشدر. عالم وادیب وشاعر بر شهزاده اولوب، فارسی وچغتای لسانلرنده بعض اشعاری واردر. وخطوط مختلفه کتابتنده ده مهارت تامه‌سی اولمغله، بر چوق کتابلر استنساخ ایتمشیدی. دائما ارباب علم وعرفانله صحبت ایدر، وعلما وادبایی حمایه ایلردی. شو بیت جمله اشعارندندر:

کدای کوی اوشد بایسنقر
کدای کوی جانان پادشاهست

بایسنقر { (میرزا —) جلال الدین میرانشاه بن تیمورك سلاله‌سندن اولوب، نسبی وجه آتی اوزره‌در: میرزا بایسنقر بن میرزا سلطان محمود بن سلطان ابو سعید بن میرزا محمدسلطان بن جلال الدین میرانشاه. ۹۰۱ تاریخنده پدری وفات ایتمکله، درت سنه برادری میرزا سلطان علی ایله ادعای سلطنتله ماوراءالنهرده منازعه ومحاربه‌دن صکره، مغلوب اولوب، پدری مربالرندن قندز حاکمی امیر خسرو شاهك یاننه التجا ایتمش ایسه‌ده، موی الیه کفران نعمت ایدوب، ۹۰۵ تاریخنده کندیسنی قتل ایتمشدر.

بایسنقر میرزا { آق قیونلی حکمدارلرینك دردنجیسی اولوب، یعقوب بکك اوغلی واوزون حسنك تورونیدر. ۸۹۶ تاریخنده، پدرینك وفاتی اوزرینه، طفل اولدیغی حالده، صوفی خلیلك سعییله تخته اجلاس اولنه‌رق، متعاقباً صوفی خلیل مقتول اولمغله، امرا اوزرینه هجوم ایتدکلرندن، شروان جهتنه فراره مجبور اولمشیدی. ۸۹۸ ده میدانه چیقوب، ادعای سلطنت ایتمکله، عمزاده‌سی رستم بکله ایتدیکی محاربه‌ده قتل اولنمشدر.

بایقال { سیبریانك (ایرخوچق) ایالتنده بربیوك کول اولوب، ۵۱° ۲۱′ ایله ۵۵° ۴۸′ عرض شمالی و ۱۰۱° ۱۶′ ایله ۱۰۷° ۱۸″ طول شرقی آره‌سنده ممتد اولور. طولی ۶۶۰ وعرضی ٤۰ ایله ۱۰۰ کیلومتره آره‌سنده اولوب، عمقی بعض محللرنده ۱۲۰۰ واك آز درین اولان محللرنده ۳۰۰ متره‌در. (یکیسی) ایرماغی تابعلرندن (آنغاره) نهری بو کولك ایچندن چکر. صویی طاتلیدر. کنارلری دیك وصارب اولدیغندن، ایچنده سیر سفائن پك مخاطره‌لیدر. (اولخون) اسمیله بیوجك برآطه‌یی دخی حاویدر. ایچنده دکیز آیسی دینلن بیوك حیوانله بو کوله مخصوص بعض بالیق انواعی بولنور. — بو کولك کنارنده ینه بو اسمله برطاغ واردر، كه آلتون طاغ سلسله‌سنه مربوطدر.

بایقرا { (میرزا —) معزالدین عمر شیخك اوغلی وتیمورلنكك تورونی اولوب، عمی شاهرخ طرفندن ۷۹۶ تاریخنده همدان حاکملکنه نصب اولنمشیدی. بعده عصیان ایدوب، شیراز حاکمی بولنان عمزاده‌سی سلطان ابراهیمك اوزرینه عسکر سوقیله، فارسی ضبط ایتمش ایسه‌ده، شاهرخك عسکرله اوزرینه کلمکده اولدیغی آکلاینجه، یاننه کیدوب،

استعفای قصور ایتمش؛ ومشارالیه طرفندن قندهارده بولنان میرزا اقیدو یانه کوندرلمشیدی. مؤخراً بوکا دخی قصد ایتمکله، شاهرخ طرفندن جلب، وماوراءالنهره تبعید اولنمشدی. بعده نه اولدیغی معلوم دکلدر. میرزا منصور اسمنده براوغلی وار ایدی، که مشهور سلطان حسین بایقرانك پدریدر.

بایقرا { (میرزا سلطان حسین —) اولاد تیموردن معزالدین عمر شیخك تورونی میرزا منصورك اوغلی وآنف الترجمه میرزا بایقرانك تورونیدر. ٨٧٥ تاریخنده بایسنقر بن شاهرخك تورونی میرزا یادکار محمدی قتل ایله، خراسان پادشاهی اولوب، هراتده تخت نشین اولمشدر. عالم وعادل ومحب علما برپادشاه اولوب، عمر شیخ بن تیمور اولادینك آب روییدر. زماننده علوم ومعارف خیلی ترقی ایدوب، هرات مجمع علما وادبا اولمشیدی. زماننده هراتده موظف اولەرق اون ایکی بیك طلبهٔ علوم بولندیغی مرویدر. خیرات ومبراتی دخی چوقدر. علی شیرنوایی پادشاه مشارالیهك وزیری ومشهورعبدالرحمن جامی مداح ومنظوری ایدی. ٣٦ سنه کمال رفاه وعظمتله سلطنت سوردکدن صکره، ٩١١ تاریخنده وفات ایدوب، هراتده تهیئه ایتمش اولدیغی قبهٔ عالیه آلتنده دفن اولنمشدر. میرزا بدیع الزمان ومیرزا مظفر حسین اسملریله ایکی اوغلی اولوب، وفاتنده مشترکاً حکم سورمشلر؛ وبونلرله عمر شیخ سلالەسی منقطع اولمشدر. صاحب ترجمەنك علوم وادبیاتدن بهرەسی وطبیعت شعریەسی اولوب، «مجالس العشاق» عنوانیله برتألیفی وفارسی وترکی اشعاری واردر. شعرده (حسینی) تلخص ایدردی. شو ایکی بیت اوجملەدندر:

فارسی

ازغم عشقت مرانی تن نه جانی مانده است
آن خیالی کشته وزین یك نشانی مانده است

ترکی

سبز خطینك سوادی لعل خندان اوستدا
خضر کویا سایه صالمش آب حیوان اوستدا

بایلن { (Baylen) اسپانیانك جیان ایالتنده وجیانك ٢٣ کیلومترە شمالنده برقصبه اولوب، ٧٥٠٠ اهالیسی واردر.

بایلی { (Bailly) فرانسەنك اعاظم علماسندن اولوب، هیئت ونجومده ید طولاسی اولدیغی کبی، ادبیاتدن دخی بهرەسی وار ایدی. علم هیئتك تاریخنه دائر یازدیغی کتاب، که اوچ بیوك جلددن مرکبدر، هم فنی وهمده ادبی بر اثر معتبردر. دیکر بر چوق تألیفات فنیه وادبیەسی دخی واردر. ١٧٣٦ ده پارسده طوغمشیدی. فرانسه آقادمیاسی اعضالغنه قبول اولنمشیدی. ١٧٨٩ ده اجتماع ایدن مجلس عمومیه پارس اهالیسی طرفندن مبعوث انتخاب اولنەرق، مجلس مذکورك رئیسی اولمش؛ وبعده پارس شهر امینلکنه نصب ایدلمشیدی. اثنای اختلالده ایستنیلن شدتی کوسترمدیکندن، ارباب اختلالك توجهنی قزانەمیەرق، استعفایه مجبور اولمش؛ وقاچارکن طوتیلوب، اعدامنه حکم اولنەرق، ١٧٩٣ ده قتل اولنمشدر. جلادك الینه تسلیم اولندقده، زواللی اختیار صوغوقدن دیترمکده اولدیغندن، جلادك: «دیترپورمیسك؟» سؤالنه کمال بیقیدی ایله «صوغوقدن» جوابنی ویرمش اولدیغی مشهوردر. — بایلی (Baily) اسمنده مشهور بر انکلیز هیکلتراش دخی بولنوب، ١٧٨٨ ده بریستولده طوغمش، و١٨٦٧ ده وفات ایتمشدر.

بایندر { آیدین ولایتنك ازمیر سنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ازمیرك ٥٥ کیلومترە شرق جنوبیسنده، وکوچك مندرس نهرینك ساحل یمیننده یعنی شمالنده اولەرق، قزلجه موسی طاغی اتکنده وبر اوونك کنارنده واقعدر. ٤٠٠٠ قدر اهالیسی اولوب، تیرەیه کیدن دمیریول خطی یانندن کچمکله، موقعی اولدیغندن، خیلی تجارتی واردر. — قضاسی ٤٤ قریەدن مرکب اولوب، همان جملەسی مسلم اولمق اوزره، ٢٠٠٠٠ قدر اهالیسی واردر. محصولاتی باشلیجه پاموقله حبوبات متنوعەدن عبارتدر.

بایندر { قسطمونی ولایتنك کنغری سنجاغنده چرکش قضاسنه تابع ناحیه مرکزی برکوچك قصبه اولوب، چرکشك ٣٠ کیلومترە غرب شمالیسنده وبولینك ٨٥ کیلومترە شرقندەدر. ٢٠٠٠ قدر اهالیسی واردر. — ناحیەسی ١٢٤ قریەدن مرکب اولوب، جملەسی مسلم اولمق اوزره ١٠٠٠٠ قدر اهالیسی واردر.

بایندر { دولتی. آق قیونلی دولتنك نام دیکریدر. [«آق قیونلی» مادەسنه مراجعت بیوریله.]

بايو { (Bayeux) فرانسه‌نك (قالوادو) ايالتنده قضا مركزى بر قصبه اولوب، (قان)ك ٢٨ وپارسك ٢٦٩ كيلومترو غرب شماليسنده واقعدر. ٨٦١٤ اهاليسى، مصنع بر كليساسى، مكتبى، كتبخانه‌سى وبعض فابريقه‌لرى واردر.

بايول { (Bailleul) فرانسه‌نك «شمال» ايالتنده ناحيه مركزى بر قصبه اولوب، (ليل)ك ٢٩ كيلومترو شمال غربيسنده واقعدر. ١٣٠٠٠ اهاليسى، مكتبى، بعض فابريقه‌لرى ومشهور پينيرى واردر.

بايونه { (Bayonne) فرانسه‌نك آشاغى پيرنه ايالتنده قضا مركزى بر شهر اولوب، (پو)نك ٧٠ كيلومترو غرب شماليسنده وبحر محيط آطلاسى ساحلنك ٤ كيلومترو ايچريسنده اوله‌رق، (نيوه) ايله (آدور) نهرلرينك محل تلاقيسنده واقعدر. ٢٥٦٠٠ اهاليسى، مكتب بحريه واعداديه‌سى، كتبخانه‌سى، سفائن ميريه وتجاريه اعمالنه مخصوص دستگاه وفابريقه‌لرى، قلعه‌سى، مصنع كليسا، تياترو وسائر ابنيه‌سى وگوزل مسيره وتفرجگاهلرى واردر. شهر مذكور نهرلر طرفندن اوچه منقسمدر.

بايه { (Baja) مجارستانك (باقس) ايالتنده وطونه قربنده بر قصبه اولوب، (زومبور)ك ٤٥ كيلومترو شمالنده واقعدر. ١٤٠٠٠ اهاليسى، قلعه‌سى ومكتب اعداديسى واردر.

باييزه { (Baïse) فرانسه‌نك جنوب غربى جهتنده بر نهر اولوب، «يوقارى پيرنه» ايالتنده نبعانله، تريه، ميرانده، والنسه وژاليزه قصبه‌لرى ايچندن گچه‌رك، ١٦٠ كيلومترولك جرياندن صكره، (غارونه) نهرينه دوكيلور.

ببا { صعيد مصرده نيلك ساحل غربيسنده بر قصبه اولديغنى ياقوت حموى ذكر ايديور.

بير محمد پاشا { اون برنجى قرن هجرى اوائلى وزراسندن اولوب، مصر واليسى ايكن، ١٠٢٧ تاريخنده سلطان عثمان خان ثانينك جلوسنى متعاقب، درسعادته جلب اولنمش ايسه‌ده، صدراعظم بولنان مره حسين پاشا خصمى اولديغندن، بر سنه كيزلنمكه مجبور اولمش؛ وكمانكش على پاشانك صدارتنده بدون محافظلغنه تعيين اولنوب، وقتيله دلگير ايتمش اولديغى سپاهيلرك كوكلنى آلمق ايچون، كنديلرينه احسانلر طاغيتمغه باشلامغله، بعض بدخواهلرى بو حركتنى بر عصيان مقدمه‌سى كبى كوسترملرى اوزرينه، وجودينك رفعى لزومى مشاراليه كمانكش على پاشا طرفندن عرض اولنمغله، ١٠٣٢ تاريخنده سراى همايونه دعوت اولنه‌رق، اعدام اولنمشدر.

ببشتر { (ياخود بباشتر) اندلسده قرطبه‌دن اوچ فرسخلق مسافه‌ده متانتيله مشهور بر قلعه اولديغنى ياقوت حموى ذكر ايديور.

ببك { استانبول بوغازينك روم ايلى ياقه‌سنده‌كى قريه‌لرندن اولوب، آرناودكويله روم ايلى حصارى آره‌سنده گوزل بر قويده واقعدر. قويك ايكى طرفى ساحللرنده گوزل ياليلرى ودره بويجه يوقارى‌يه طوغرى خيلى خانه‌لرى، ايكى جامع شريفى، بر كليساسى وبر ايكى تكيه‌سى واردر. اوستنده‌كى تپه‌ده (روبرت قولج) اسميله معروف بيوك بر آمريقان مكتبى واردر. پويرازك شدتندن محفوظ اولمغله، هواسى معتدلدر. اسم قديمى (كلائه Chelae) اولوب، ببك اسميله وجه تسميه‌سنه دسترس اولنه‌مدى.

ببنه { هرات قربنده بر قصبه اولوب، ببنى نسبتيله معروف بعض مشاهير علمانك مسقط رأسيدر. ٣١ تاريخ هجريسنده شريك بن اعورك آزادليسى سالم يديله عنوةً فتح اولنمشدر. اصل اسم فارسيسى (بون) اولديغى مرويدر.

بتانى { (ابو عبدالله محمد بن جابر بن سنان) اعاظم حكماى اسلامدن اولوب، على الخصوص هيئت ونجومده وعلوم رياضيه‌ده عصرينك فريدى واسلام ارباب هيئتنك پير ورئيسيدر. حرانده واقع (بتان) ناحيه‌سنده طوغوب، ٢٦٤ تاريخ هجريسنده (رقه) رصدخانه‌سنده تدقيقات فلكيه‌يه باشلايه‌رق، ٣٠٦ سنه‌سنه دكين ٤٢ سنه‌لك تجارب وتحقيقات نتيجه‌سنده هيئته متعلق پك چوق حقيقتلر كشف ايتمش، وبرچوق تأليفات يازمشدر. على الخصوص محرك شمسك شكل وصورتيله نقطهٔ اوجك تبديل مكان ايتديكنى واعتدالين نقطه‌لرينك حركت رجعيه‌سنى كشف، وسنه‌نك ٣٦٥ كون، ٥ ساعت، ٤٦ دقيقه و٢٤ ثانيه‌دن عبارت اولديغنى تعيين ايتمشدر. «الزيج الصابى» اسميله معروف بر زيجى واردر، كه «اولى» و«ثانيه» اوله‌رق ايكى نسخه‌دن عبارت اولوب، ايكنجيسى دها مقبولدر. بوندن بشقه «تعديل الكواكب»، «معرفة مطالع البروج فى مابين ارباع

الفلك »، « رسالة فى مقدار الاتصالات »، « شرح اربعة ارباع الفلك »، « رسالة فى تحقیق اقدار الاتصالات »، « شرح اربع مقالات بطلیوس » کبی برچوق تألیفات فنیه‌سی واردر. ۳۱۷ تاریخنده، بغداددن عودتنده (قصر الحضر) نام موقعده وفات ایتمشدر. صاحب ترجمه آوروپالیلر عندنده دخی مشهور اولوب، (البتانی)دن محرف اوله‌رق آلباتنی (Albategni) اسمیله معروفدر، و « عربلرك بطلیوسی » عد اولنور. « تعدیل الکواکب » عنوانلی تألیفی لاتینجه‌یه ترجمه اولنه‌رق، ۱۵۵۷ تاریخ میلادیسنده (نورمبرغ) ده وبعده (بولونیه) ده طبع اولنمشدر. کتاب مذکوری اندلس علماسندن سالف‌الترجمه ابو القاسم مسلمة بن احمد اختصار ایتمشدر. بعض آوروپا مورخلری بتانینك صابی‌المذهب اولدیغنی بیان ایتمشلرسه‌ده، اسمی (محمد) اولماسندن دخی مسلم اولدیغی استدلال اولنور.

بترون { جبل لبنان سنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، بیروتك ٤٠ کیلومتره شمالنده وساحل بحرده واقعدر. اکثری مارونی اولمق اوزره، ۳۵۰۰ قدر اهالیسی اولوب، باشلیجه سونکرجیلك وکمیجیلکله مشغولدرلر. پك قدیم اولوب، فنیکه‌لیلر زماننده بیوجك برشهر ایکن، بعده زلزله‌دن خراب اولمشدر. « معجم البلدان »ده (بثرون) صورتنده محرردر. — بترون قضاسی: نفس بترون، بترون علیا، بشره، حصرون، اهدن، قناة، زاویه، هرمل نامارله ۸ ناحیه‌دن مرکب اولوب، ۱٤٥ قریه و ٤٠٠٠٠ قدر اهالیی جامعدر، که مارونی، قتولیك ورومدن مرکب اولوب، برقاچ یوز مسلمان دخی بولنیور. ذخایره متعلق محصولاتی آز اولوب، ایپك، بال، زیتون، طوز وسونکری چوقدر. — نفس بترون ناحیه‌سی ٤٠ قریه‌یی جامع اولوب، اکثری مارونی اولمق اوزره، ۷۰۰۰ قدر اهالیسی واردر. — بترون علیا ناحیه‌سی ۲۷ قریه‌دن مرکب اولوب، ۳۲۰۰ اهالیسی واردر.

بتلن { غابور (Bethlen Gabor) اردل پرنسلرندن اولوب، ۱٦۱۳ تاریخ میلادیسنده دولت عثمانیه‌نك امدادیله غابریل باتوری‌یی طردله اردل پرنسلکنی ضبط، وبعده مجارستانك بعض یرلرینی دخی آلمغله، مجارستان قرالی عنوانینی اخذ ایلمشیدی. اوتوز سنه‌لك محاربه‌ده آوستریایه قارشی عصیان ایتمش اولان چه‌لیلری التزام ایده‌رك، ویانه‌یی دخی تهدید ایتمش ایسه‌ده، بعده مغلوب اولوب، مجارستان قراللغندن دخی ال چکمشیدی. تکرار حربه کیریشمکده ایکن، ۱٦۲۹ تاریخنده وفات ایتمشدر. — بتلن استفان دخی بونك برادری وخلفیدر.

بتلیس { (یاخود بدلیس) کردستانده بر شهر اولوب، اخیراً تشکیل اولنان بر ولایتك مرکزیدر. وان کولی ساحل غربیسنك ١٥ کیلومتره قدر غربنده اولوب، مذکور کولدن بر صیرتله آیرلمشدر. حذای بحردن ۱۵۷۲ متره ارتفاعی اولان بر موقعده واقع اولوب، هواسی یازین سرین وقیشین پك صوغوقدر. میاه جاریه‌سی وباغ وباغچه‌لری چوق اولوب، اولری باغچه‌لرله محاط اولدیغندن، شهر پك بیوك کورینور. اطرافی قیالق تپه‌لرله محاط اولوب، بونلرك بری اوزرنده وقتیله حاکملرینك مقری بولنمش اولان بر قلعه واردر، که الیوم خراب حالنده‌در. ۱٥٠٠٠ قدر اهالیسی، برقاچ جامع شریفی وچارشوسی واردر. اهالیسنك ثلثانی کرد ومسلم وبرثلثی ارمنیدر. یاقوت جوی المالرینك پك چوق ومشهور اولدیغنی بیان ایدیور. شهرده بیاض وقیرمزی بر نوع طیانیقلی بز وپانطالونلق قماش اعمال اولندیغی کبی، کومشدن بعض آوانی دخی یاپیلیر. هجرت نبویه‌نك ۲۵ تاریخنده جزیره فاتحی عیاض بن غنم طرفندن صلحاً فتح اولنه‌رق، ممالك اسلامیه‌یه ضم اولنمش؛ وقرون وسطاده خیلی وقت برکوچك کرد حکومتنك مرکزی بولنمشدر. یاوز سلطان سلیم خان حضرتلرینك دور سلطنتلرنده ادریس بدلیسینك همتیله ممالك عثمانیه دائره‌سنه داخل اولوب، بعده شریف بك اسمنده اولان خانی شاه اسماعیل صفوی‌یه تابع اولمش ایسه‌ده، دور سلطان سلیمانیده بغداد فتحی صره‌سنده استرداد اولنمشدر. یقین وقتلره کلنجه‌یه قدر ارضروم ولایتنه تابع موش سنجاغنه ملحق برقضانك مرکزی ایدی. — بتلیس قضاسی وان کولنك غرب طرفنده طاغلق بر محل اولوب، باشلیجه همنامی اولان چایك منابعنی حاویدر. ۱۷۲ قریه‌یی جامع اولوب، قسم اعظمی کرد ومسلم اولمق اوزره، ۳۰٠٠٠ قدر اهالیسی واردر.

بتلیس { ولایتی. بو ولایت کردستانك قسم شمالیسنده ووان کولنك جهت غربیه‌سنده واقع اولوب، شمالاً ارضروم، غرباً دیاربکر،

جنوباً ينه دياربكر ووان، شرقاً دخى ينه وان ولايتلريله محدود ومحاط اولديغى حالده، مساحهٔ سطحيه‌سى تقريباً ٢٧٠٠٠ مربع كيلومتره، واهاليسى ٣٠٠٠٠٠ كشى قدردر، كه قسم اعظمى كرد وبر مقدارى ارمنيدر. اراضيسى طاغلق اولوب، شمال قسمى (يعنى موش وكنج سنجاقلرى) فراته تابع مراد نهرى حوضه‌سنه وجنوب قسمى (يعنى بتليس وسعرد سنجاقلرى) دجله حوضه‌سنه تابعدر. بو ايكى حوضه‌يى آيران بر سلسلهٔ جبال ولايتى شرقدن غربه شق ايده‌رك، اطرافه برچوق قوللر صاليور. بو سلسله‌نك اك مرتفع محللرى سيرسيره، جاندوش، انطوغ ودارکوش طاغلريدر. بوطاغلرك اكثرى چيلاق وطاشلق ايسه‌ده، بعض اوفق تفك اورمانلرى ودوز محللرنده منبت يرلرى ومرعالرى دخى واردر. محصولاتى بغداى، آرپه، چلتك، دارى كبى حبوباتله ميوه وسبزه‌لرك انواعندن وكليتلى توتوندن، ومعمولات صناعيه‌سى كليم، سجاده، بز كبى بعض منسوجاتله كومش ودميردن بعض آوانى وآلاتدن عبارتدر. [ولايتك احوال طبيعيه وتاريخيه‌سنه دائر زياده معلومات آلمق ايچون «كردستان» ماده‌سنه مراجعت.]

بتليس ولايتى جمعاً ٢٠١١ قريه‌يى جامع اولوب، بروجه زير ٤ سنجاق، ١٤ قضا و١٠ ناحيه‌يه منقسمدر:

سنجاق	قضا	ناحيه
بتليس	بتليس	
	اخلاط	
	خيزان	
	موطيكى	چقور، خبوط
موش	موش	
	بولانق	
	ملازكرد	
	وارطو	
	صاسون	خاندريس، كصور
سعرد	سعرد	
	رضوان	
	شروان	
	اروه	
	فزران	
	پروارى	دشكوتان، زبرق، ديركول
كنج	كنج	
	قلب	كونيك، ذاكى، بيهاد
	چباقچور	

بتليس چايى — دجله ايرماغى تابعلرندن برنهر اولوب، وان كولنك جهت غربيه‌سنده‌كى طاغلردن نبعانله، جنوب غربى‌يه طوغرى جريان ايده‌رك، بتليس شهرى ايچندن كچر، واطرافدن برچوق چايلر ودره‌لر اخذ ايله، بتليس وسعرد سنجاقلرينى شق ايتدكدن صكره، سعردك ١٦ كيلومتره آشاغيسنده، وان ولايتى حدودنده دجله‌يه منصب اولور. مجراسى تقريباً ٩٠ كيلومتره‌در.

بتّم — فرغانه‌ده پك متين برقلعه وبرطاغ اولديغى وبو طاغدن بخار وعلو چيقديغى وكومش، آلتون، زاج، نشادر وسائر بعض معادنك بورادن چيقاريلوب، هر طرفه نقل اولنديغى، وبخارا وسمرقند طرفلرينه كيدن نهرلرك بو طاغدن نبعان ايتديكنى ياقوت حموى ذكر ايديور.

بتول — حضرت مريم (عم)ه ويريلن اسم اولوب، حضرت فاطمة الزهرا (رضها) يه دخى اطلاق اولنور.

بتونه — (Béthune) فرانسه‌نك (پادوقاله) ايالتنده قضا مركزى مستحكم بر قصبه اولوب، (آراس) ك ٣٠ كيلومتره جنوب غربيسنده واقعدر. ٩٣١٥ اهاليسى، كوزل ابنيه‌سى وخيلى فابريقه‌لرى واردر.

بتيس — (Bétis) دارا طرفندن غزه محافظى اولوب، شهر مذكورى اسكندره قارشى ايكى آى مدافعه ايتمش؛ ونهايت مغلوب اولديغنده، اسكندر كنديسنى برآرابه‌يه باغلايوب، شهرك سوقاقلرنده سوروكلتمشيدى.

بتيقه — (Bétique) اسپانيانك قسم جنوبيسندن عبارت اولان (آندالوسيا) يعنى غرناطه خطه‌سنك اسم قديميدر. اوزمانلرده (بتيس) دينلن (وادى الكبير) نهرينه نسبتله بويله تسميه اولنمشيدى.

بثسابيه — (Bethsabée) اوريانك زوجه‌سى اولوب، حضرت داودك علاقه كرده‌سى اولمغله، مرقومك قتلندن صكره، نبى مشار اليهك ازواجى صره‌سنه كچمش؛ وبو حال حضرت

داودك باعث توبه‌سی اولوب، اكثر مناجات وتضرا‌عاتی بوندن تولد ایتمشدر.

بُثَینه بنت الحیاء { بنی عذره‌دن برقادیندر، كه حسن وجمالیله وشعر وادبیله مشهوره اولوب، ینه او قبیله‌دن جمیل نام شاعرك معشوقه‌سی ایدی. بینلرنده واقع اولان ماجرالر ومشاعره‌لری مشهوردر. شو ایكی بیت صاحبهٔ ترجمه‌نك جمیل حقنده سویلمش اولدیغی اشعاردندر:

وان سلوی عن جمیل لساعة
من الدهر ماحانت ولاحان حینها

سواء علینا یا جمیل بن معمر
اذامت باساء الحیاة ولینها

بثینه بنت معتمد { اندلس ادیبه وشاعره‌لرندن اولوب، اشبیلیه امیری معتمد بن عبادك قزیدر. والده‌سی رمیكیه حسن وجمالیله وشعر وادبیله مشهوره اولدیغی كبی، صاحبهٔ ترجمه دخی كرك شعر وادبده وكرك حسن وجمالده والده‌سندن كری قالمازدی. معتمد مصیبت دیده اولدیغنده، بثینه پدرینك دشمنلری ید اسارتنه دوشوب، جاریه كبی صاتلمش؛ وكندیسنی صاتین آلان بر تاجر اوطه‌لق صفتیله اوغلنه ویرمش ایسه‌ده، بثینه نسبتی اظهار ایده‌رك، آنجق نكاحله واره‌بیله‌جكنی بیان ایتمش؛ وبوكا پدر ووالده‌سنك رضاسنی استحصال ایچون، منظوم بر مكتوب یازمشیدی، كه باشلانغیجی شودر:

اسمع كلامی واستمع لمقالتی
فهی السلوك بدت من الاجیاد

لا تنكروا انی سبیت وانی
بنت لملك من بنی عباد الخ

بَجاء { (وجمی بجاة) نوبه‌نك جهت شرقیه‌سنده صعید مصر ایله حبش ونیل ایله بحر احمر آره‌سنده (بلاد البجاء) یاخود (بجاوه) دینلن خطه‌ده ساكن بر قوم اولوب، بر چوق قبائله منقسمدر، كه بونلرك اك بیوكی (بشاره) قبیله‌سی اولوب، بو اسم بعضاً بتون بجا قومنه دخی اطلاق اولنور. بونلرك عن اصل اقوام بربریه‌دن اولدقلری ملحوظدر. رنكلری اسمر وصاری‌یه مائل اولوب، قافقاس عرقنه منسوبدرلر. صاچلری اوزون وآز قیوریجق اولوب، دیشلری پك بیاضدر. قادینلری پك كوزل اولوب، ارككلری دخی كنج ایكن كوزل ایسه‌لرده، اختیارلقلرنده پك چركین اولورلر. (بجاوی) دینلن كندیلرینه مخصوص بر لسانله متكلم اولوب، اكثری لسان عربی‌یه دخی آشنادرلر. عربلرله پك چوق اختلاط ایتدكلرندن، اسكی سیماء اصلیلری بر درجه‌یه قدر تغیر ایتمشدر. دریدن چادر آلتنده وبدویتده یاشایوب، دوه، قویون، صیغیر وكچی كبی حیوانلری چوقدر، وتعیشلری باشلیجه ات ایله سوتدن عبارتدر. كچیلری سوتلرینك كثرتیله وصیغیرلری بوینوزلرینك اوزونلغیله مشهوردر.

بجاپور { هندستانك دكن خطه‌سنده وقتیله بر دولت مستقله بولنمش اولان همنامی بر ایالتك مركزی بر شهر اولوب، بمبایك ۳۷۰ كیلومتره جنوب غربیسنده واقعدر. وقتیله پك بیوك ومعمور بر شهر اولوب، بر ملیوندن زیاده اهالیسی وار ایكن، الحالة هذه خراب اولوب، ویرانه‌لرله محاطدر. سلطان محمد شاه وابراهیم شاهك جامعلریله مسجد جمعه اك كوزل واك مصنع آثاریندندر. ویرانه‌لرینك كوزللكی حسبیله «هندك تدمری» نامنه مستحق اولمشدر. شمدیكی حالده آنجق ۱۳۲٤۵ اهالیسی واردر.

بجاد { (بن سائب بن عویمر) صحابه‌دن وقریشدن اولوب، یمامه وقعه‌سنده شهید اولمشدر. برادرلری جابر وعویمر بدر وقعه‌سنده، كافر اولدقلری حالده، مقتول اولمشلردر. دیكر برادری (عائذ) ایسه وقعهٔ مذكوره‌ده اسیر طوتیلوب، روایته كوره، بعده اسلامه كلمش، وصحابه عدادینه داخل اولمشدر.

بَجانه { اندلسده (بیره) خطه‌سنده بر قصبه اولوب، مریه‌دن ۲ وغرناطه‌دن ۳۳ فرسخ مسافه‌ده ایدی. اهل اسلام طرفندن تأسیس اولنه‌رق، حكومت اسلامیه زماننده معمور اولوب، مشاهیر ادبا وعلمادن بر چوق ذواتك وطنی بولنمشدر. یاقوت حموینك روایتنه كوره، بعده خراب اولوب، اهالیسی مریه‌یه هجرت ایتمشلردی. میاه معدنیه‌سی وقاپلیجه‌لری مشهور ایدی.

بجاوه { نوبه‌نك بر بیوك خطه‌سی اولوب، صعید مصر ایله حبش ونیل ایله بحر احمر آره‌سنده واقعدر. بو خطه ذكری كچن (بجاء) قومنك وطنیدر. ازمنهٔ قدیمه‌دن بری آلتون وسائر معدنلرینك كثرتیله مشهور اولوب، بو معدنلر وعلی‌الخصوص آلتون فراعنه زماننده چیقارلمقده بولنمش اولدیغی كبی، اوائل دور اسلامده دخی كثرتله اخراج

اولنوردی. [زیاده معلومات ایچون « نوبه » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بجایه { (Bougie) جزایرك قسطنطینه ایالتنده، قسطنطینه‌نك ۲۲۶ کیلومتره غرب شمالیسنده وجزایرك ۲۱۰ کیلومتره شرقنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، آق دکیز ساحلنده همنامی اولان کورفزك غرب طرفنده و بر طاغك اتکنده واقعدر. درجه درجه کسب ارتفاع ایدن بر موقعده اولوب، اطرافی لیمون، پورتقال، زیتون، اینجیر ونار آغاجلریله محاط اولدیغندن، منظره‌سی پك کوزلدر. لیمانی بوغیسه‌ده، تجارتی خیلی ایشلکدر. کیلر جوارنده‌کی (سیدی یحیی) قوینه بارینیرلر. بو قصبه پك اسکی اولوب، روماليلرك الینه بچمش، وبعده خراب اولمشیدی. ٤٦٠ تاریخ هجریسنده بنی زیریدن ناصر بن علناس طرفندن یکیدن تأسیس اولنه‌رق، (ناصریه) تسمیه اولنمشیدی. بعده اسپانیوللرك الینه بچوب، وقتیله ٦٠٠٠٠ دن زیاده اهالیسی وار ایکن، آنجق بر قاچ یوز سکنه‌یی جامع بر قریه حکمنه کچمشیدی. اخیراً فرانسزلر طرفندن یکیدن احیاسنه مباشرت اولنه‌رق، ۱۸۷۲ ده اهالیسی ۷۲۰۰ کشی‌یه بالغ اولمش، وکوندن‌کونه تزایده دوام ایتمشدر. اهالی حاضره‌سنك چوغی فرانسزدر.

بجکم { خلفای عباسیه زماننده ظهور ایدن مشاهیر امرای اتراکدن اولوب، ابن رائق طرفندن تربیه وترفیع اولنمش؛ وبونك طرفندن مأموراً اهوازی ضبط ایتمشیدی. بعده ابن رائقك یرینه خلیفه راضی‌باللهك امیر الامراسی اولوب، اوچ سنه‌یه قریب مدّته بو مقامی احراز ایتمش؛ وآل‌حمدان وآل بویه‌یه قارشی بعض غالبیتلره نائل اولمشیدی. بعده متقی باللهك زمان خلافتنده ۳۲۹ تاریخنده بعض اکراد طرفندن قتل اولنمشدر. وفاتنده ۱۲۰۰۰۰۰ آلتون نقودی چیقوب، خلیفه طرفندن ضبط اولنمشیدی.

بجوآنه { (Betjouanas) ونام دیکرله باسوتو (Bassoutos) آفریقای جنوبی بادیه‌لرنده ۱۹° ایله ۲۷° عرض جنوبی آره‌سنده ساکن بر قوم اولوب، (کافر) اسمیله معروف اولان جنسه منسوبدرلر. بونلر باشلیجه صیغیر یتیشدیرمکله تعیش ایدوب، بو حیوانلرك دریلریله فیل دیشندن خیلی تجارت ایدرلر. انکلیز سیاحلرندن (تروتر) ایله (سومرویل) ایلك دفعه اوله‌رق بونلرك مملکتنی ۱۸۰۱ ده کشف وسیر ایتمشلردر.

بجه { فارس ایله اصفهان آره‌سنده بر قصبه اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

بُجَیر بن بجره { صحابه‌دن اولوب، روایته کوره جانب رسول اللهدن حضرت خالد بن ولیدله برابر دومة الجندل ملکی اکیدره قارشی کوندرلمشیدی. بعده حضرت ابابکر صدیق (رضه)ك زمان خلافتنده اهل ردّه‌یه قارشی اولان محاربانده دخی خدمتی کورلمش؛ وبو بابده بعض اشعاری نقل اولنمشدر. — بجیر بن ابی بجیر، بجیر ثقفی، بجیر بن اوس وبجیر بن عبدالله دخی صحابه‌دندرلر.

بجیر بن زهیر { صحابه‌دن وشعرادن اولوب، شاعر مشهور کعب بن زهیرك برادریدر. پدرلری زهیر دخی شاعر ایدی. صاحب ترجمه برادری کعبدن اول شرف اسلامله مشرف اولوب، طائف وقعه‌سنده معیت حضرت رسول اللهده بولنمش؛ وعودتنده بر طاقم قصایدله برادرینی اسلامه دعوت وترغیب ایتمشدر. شو بر ایکی بیت او قصیده‌لرینك برندندر :

من مبلغ کعباً فهل لك فی التی
تلوم علیها باطلاً وهی احزم
الی الله لا العزی ولا اللات وحده
فتنجو اذا کان النجاء وتسلم الخ

بجیر بن عمران { خزاعی. بو دخی شعرای صحابه‌دن اولوب، شو بر ایکی بیت مکه مکرمه‌نك فتحی حقنده سویلنمش اولدیغی بر قصیده‌سندندر :

وقد انشأ الله السحاب بنصرنا
رکام سحاب الهیدب المتراکب
وهجرتنا فی ارضنا عندنا بها
کتاب لنا من خیر مملی وکاتب الخ

بجیله { قبائل عربدن بر قبیله اولوب، معد بن عدنانه انتساب ایدرلردی. بونلر وقت سعادتده یمن جهتنده ساکن اولوب، ایچلرندن بعضلری شرف اسلامله مشرف اولمش؛ واو صره‌ده اطرافه طاغلمشلر ایدی. بو قبیله‌یه منسوب اولان شاعر مشهور جریر کندیلرینی جمع ایتمك اوزره، حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمزدن مأذون اولوب، بعده حضرت عمرك زمان خلافتنده کندیلرینی عراقده اسکان

ايتمشدر. اوائل دور اسلامده كنديلرندن پك چوق شجعان وشعرا يتيشوب، ١٣ تاريخ هجريسنده (يويب) و(ارمات) و(هرير) وقعه‌لرنده خدمت ايتمش؛ وبعده جمل وصفين محاربه‌لرنده دخى معيت حضرت مرتضاده بولنمشلردر. بو قبيله‌يه منسوب اولانلره (بجلى) ديرلر.

بچر استووه (Beecher-Stowe) آمريقانك اك مشهور حكايه نويسانندن بر قادين اولوب، ١٨١٤ تاريخنده (ليچفيلد) ده طوغمش؛ و١٨٧٢ ده وفات ايتمشدر. اسارتك عليهنده برچوق حكايه‌لر يازوب، بونلرك اك مشهورى «عمجه تومك قلبه‌سى» عنوانلى حكايه كتابيدر، كه مؤلفه‌سنك شهرتنى موجب اولوب، اوروپانك اكثر السنه‌سنه ترجمه اولنمش؛ واسارتك سيئاتنى اثبات ايتمشدر.

بحاث (ياخود نحات) بن ثعلبه. صحابه‌دن اولوب، غزوهٔ بدرده حضرت رسول الله (صلعم) معيتنده بولنمشدر.

بُحترى (ابو عباده ياخود ابو حسن وليد بن عبيد طائى) اعاظم شعراى عربدن اولوب، حلبك (منبج) قصبه‌سنده وياخود بو قصبه‌يه قريب (زردفنه) قريه‌سنده ٢٠٤ تاريخ هجريسنده طوغمشدر. وطننده اكتساب معارف وشعرده كسب شهرت ايتدكدن صكره، عراقه كيدوب، اكابردن بعض ذواتى وعلى الخصوص خليفه متوكلى مدح ايتمش؛ وخيلى وقت بغدادده اقامتدن صكره، شامه عودت ايتمشيدى. شاعر مشهور ابو تمام ايله حصده كوريشوب، مشاراليه صاحب ترجمه‌نك اشعارينى فوق العاده تقدير وتحسين ايدردى. بحترى‌يه كندى اشعاريله ابو تمامك اشعارندن خانغيلرى ايى اولديغى صورلدقده، ابو تمامك ايى شعرلرى بنم ايى شعرلرمه وبنم عادى اشعارم ابو تمامك عادى اشعارينه مرجحدر، ديمش اولديغى مشهوردر. هر حالده بحترى ابو تمام ومتنبى كبى اعاظم شعرادن اولوب، ابو العلاء معرى‌يه بونلرك اوچندن خانغيسنى ترجيح ايتديكنى صوردقلرنده، ابو تمام ايله متنبى حكيم آدملردر، لكن شاعر بحتريدر، ديمش. بحترى برمدت دخى دمشقده وحلبده اقامت ايتدكدن صكره، منبجه عودت ايدوب، ٢٨٤ تاريخنده اوراده وفات ايتمشدر. بخل وخستله متصف بولنمش اولديغى مرويدر. حقنده پك چوق نوادر منقول، وخليفه متوكل ايله اولان ماجرالرى مشهوردر. اشعارى بعده ابوبكر صولى طرفندن جمع وحروف هجا صره‌سيله ديوان صورتنده ترتيب اولنمشدر. هجوه متعلق اشعارينى آخر عمرنده محو واحراق ايتمشدر. ابو تمامك اثرينه تقليداً بر «حماسه» سى و«كتاب معانى الشعر» عنوانيله بر تأليفى دخى واردر. ديوانى ابو العلاء معرى «عبث الوليد» عنوانيله شرح ايتمشدر. ديوانى ١٣٠٠ تاريخنده استانبولده «الجوائب» مطبعه‌سنده طبع اولنمشدر. شو بر ايكى بيت خليفه متوكلك مدحى حقنده اولان بر قصيده‌سندندر:

بالبر صمت وانت افضل صائم
وبسنة الله الرضية تفطر
فانعم بيوم الفطر عيناً انه
يوم اغر من الزمان مشهر

بُجر بن ضبع. صحابه‌دن اولوب، مصر فتحنده حاضر بولنمش، واوراده ساكن اولمشيدى. عمر بن عبدالعزيز زماننده دمياط دونتماسنه قومانده ايدن (ابو بكر سمين) وشاعر (مروان بن جعفر) بونك احفادندندرلر.

بحر عربيده «دكيز» ديمك اولمغله، بر چوق دكيزلرك اسملرى تركيبنه داخل اولور. بونلرك اكثرى تركيبك ايكنجى اسمى صره‌سنده ذكر اولنور.

بحر ابيض (ياخود بحر سفيد) [«آق دكيز» ماده‌سنده مراجعت بيوريله.]

— نيل نهرينى تركيب ايدن ايكى نهرك برينه دخى (بحرابيض) ياخود (نيل ابيض)، وديكرينه (بحرازرق) ياخود (نيل ازرق) ديرلر. [«نيل» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

بحر ابى نجم بغداد ولايتنك حله سنجاغنده ديوانيه‌نك غرب جهتنده وفراتك صاغ طرفنده بر كول اولوب، نهر مذكوردن آيريلان بعض جدوللرك صولرى تراكمندن حاصل اولور، وفضلهٔ مياهى (بحرنجف) دينلن ديكر بركوله واورادن ينه فراته دوكيلور. طولى ٣٠ وعرضى ٢٠ كيلومتره قدردر.

بحر احمر (يعنى «قزيل دكيز» ياخود بحر قلزم) آسيا ايله آفريقا قطعه‌لرى آره‌سنده طار واوزون بر دكيز اولوب، بحر محيط هندى‌يه منسوب بيوك بر كورفز صورتنده‌در. جنوب شرقيدن شمال غربى‌يه طوغرى ممتد اولوب، جنوباً

(باب المندب) بوغازندن بحر محيط هندى‌يه تابع بحر عمانك بر كورفزى اولان عدن كورفزيله اختلاط ايدر، وشمالاً (سويش) بوغازيله آق دكيزدن آيرلمش ايديسه‌ده، سويش قنالنك كشادى اوزرينه مذكور دكيزله دخى بو قنالدن اختلاط ايديور. شرق شمالى جهتندن جزيرة العربله يعنى يمن وحجازله، وغرب جنوبى طرفندن حبش، نوبه (يعنى بلادبجا) ومصرله محدوددر. منتهاى شمالنده ايكى طار قوله آيريلوب، بونلرك آره‌سنده (طورسينا) شبه‌جزيره‌سى جنوبه طوغرى اوزانير. بو شبه جزيره‌نك شرق طرفنده (عقبه) وغرب جهتنده (سويش) كورفزلرى ممتد اولور. سويش جوارنده بولنمش اولان (قلزم) شهر قديمنه اضافتله (بحر قلزم) دينلديكى كبى، صوينك ابراز ايتديكى رنكدن طولايى ده (بحراحمر) تسميه اولنمشدر. طولى ٢٦٠٠ وعرض وسطيسى ٢٤٠ كيلومتره‌در. بيوك آطه‌لرى يوغيسه‌ده، طاشلق كوچك جزيره‌لرى وقيا وصيغلرى چوق اولديغندن، اوستنده سير سفائن پك مخاطره‌ليدر. بو دكيزه هيچ بر اهميتلى نهر دوكليوب، كرك جزيرة العربدن وكرك آفريقا سواحلندن اينن چايلرك اكثرى يولده قورور. باشليجه اسكله‌لرى منتهاى شمالنده‌كى (سويش) ايله جزيرة العرب ساحلنده‌كى ينبوع، جده، قنفده، هديده، مخا، وآفريقا ساحلنده‌كى سواكن ومصوع اسكله‌لريدر. آطه‌لرينك اك بيوكلرى مصوعك آچيقلرنده اولان (دهلاك) جزايريله بونلرك قارشيسنده يمن ساحلى قربنده اولان (فرسان) آطه‌لريدر. بو دكيز كتب مقدسه‌ده بنى اسرائيلك حضرت موسى ايله چكملرى وفرعونك غرق اولمسيله مشهوردر. بطالسهٔ مصر زماننده ومدنيت اسلاميه دورنده بو دكيز بيوك بر تجارت طريقى اولوب، بعده اميد برونى طريقى كشف اولنمغله، بحر احمر طريقى اهميتدن دوشمش ايسه‌ده، اخيراً سويش قنالنك كشادى يكيدن بحر احمره بيوك بر اهميت قزانديروب، آسيا، آوستراليا وآفريقاى شرقى ايله آوروپا آره‌سنده‌كى تجارتك ممرى حكمنه چكمشدر.

بحر اخضر { (يعنى يشيل دكيز) عرب جغرافيونك بحر محيط آطلاسى‌يه ويردكلرى اسم اولوب، حقيقةً بحر مذكورك رنكى قويو يشيل كورينور. بوكا (بحر ظلمات) دخى ديرلردى. [«آطلاسى» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

بحر ازرق { (يعنى «كوك دكيز» ياخود نيل ازرق) نيل ايرماغنى تركيب ايدن ايكى نهرك بريدر. [«نيل» ماده‌سنه مراجعت.]

بحر اصفر { [«صارى دكيز» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

بحر الحفظ { «آداب الملوك» عنوانلى كتابك صاحبى اولوب، ٢٥٥ تاريخ هجريسنده وفات ايتمش اولان (ابو عثمان بن عمرو)ك لقبيدر.

بحرالروم { عرب جغرافيونك آق دكيزه ويردكلرى اسمدر. قره‌لر وسطنده بولنمق حسبيله (بحر متوسط) دخى ديرلردى. [«آق دكيز» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

بحرالشام { عرب جغرافيونك آق دكيزه وعلى الخصوص قسم شرقيسنه ويردكلرى اسامى جمله‌سندندر.

بحرالظلمات { عرب جغرافيونك بحر محيط آطلاسى‌يه ويردكلرى اسم اولوب، رنكنك قويو يشيل اولمسندن وياخود شمالك ظلماته قدر ممتد اولديغندن، بو اسمله تسميه ايتمشلردر. بحر اخضر دخى ديرلردى. [«آطلاسى» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

بحر خزر { [«خزر» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

بحرسفيد { [«آق دكيز» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

بحرسياه { [«قره دكيز» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

بحرشمالى { [«شمال دكيزى» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

بحرفارس { [«بصره كورفزى» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

بحرقلزم { [«بحر احمر» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

بحرلوط { (Mer Morte) بر الشامك جهت جنوبيه‌سنده بيوك بر كول اولوب، غرباً قدس سنجاغيله شرقاً بيروت ولايتنك بلقا سنجاغى آره‌سنده شمالدن جنوبه ممتد اولور. ٣٠°٥٦´ ايله ٣١°٥٠´ عرض شمالى آره‌سنده و ٣٣°٣٠´ طول شرقيده اولوب، بويى ١٠٠ واكى ٢٥ كيلومتره‌در. شمالدن كلوب طبريه كولنك دخى ايچندن كچن (شريعه) ونام

ديكرله (اردن) نهرى وصاغ وصولدن برچوق چايلر بحرلوطه‌دوكيلور. صويى براق ايسه‌ده، طوزى‌وسائر املاحى پك چوق اولديغندن، آغيردر. قعرى سياه بر چامورله مستوردر. قفراليهود اوستنده يوزوب، بعض كبريتى غازلر دخى تبخر ايدر. زمان قديمده بوكولك اطرافنده برطاقم معمور شهر وقصبه‌لر وار ايدى، كه كتب اسرائيليه‌نك روايتنه كوره، اهاليلرينك معاصيلرندن طولايى، غضب الهى‌يله اوغرايه‌رق نار سماوى ايله احراق اولنمشلردر. اجرا اولنان تحقيقات فنيه‌يه كوره، بحر لوطك سطحى حذاى بحردن ٣٩٤ متره دها آلچقدر.

بحر متوسط { عرب جغرافيونك آق‌دكيزه ويردكلرى اسملرك بريدر.

بحر محيط { [« محيط » ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

بحر منجمد { شمالى و — جنوبى [« محيط » و« قطب » ماده‌لرينه مراجعت.]

بحر نجف { بغداد ولايتنك كربلا وحله سنجاقلرنده وفراتك غرب جنوبى جهتنده بيوك بركول اولوب، نهر مذكوردن آيريلان بعض جدوللردن تحصل ايدر. اوست طرفنده بولنان (بحرابى نجم) كوليله اختلاط ايدوب، فضله مياهى‌ينه فراته دوكيلور. نجف قصبه‌سى بو كولك شمال شرقيسنده‌در.

بحرنيطس { (بحر بنطس)دن محرف اولوب: عرب جغرافيونى طرفندن قره دكيزه اطلاق اولنور.

بحره { جده‌دن مكهٔ مكرمه‌يه كيدن طريقك اوزرنده وجده‌دن ٨ ساعتلق مسافه ده‌برقريه اولوب، حضرت فخر كائنات (صلعم) افندمز بوقريه‌ده‌برجامع بنا ايتديرمش، وايچنده‌نماز قيلمشلردر.

بحرين { جزيرة العربك شمال شرقيسنده وبصره كورفزينك ساحل غربيسنده بر مملكت اولوب، عمان ايله احسا آره‌سنده ممتد اولور. مركزى (هجر) قصبه‌سيدر. شمديكى حالده بو بر (احسا)نك مدلولى ايچنه داخل اولديغى حالده، اوائل دور اسلامده احسا دخى بحريندن معدود ايدى، وعرب تواريخ وجغرافيالرنده بو معنى ايله مستعملدر. بحرين زمان سعادتده ايران دولتنك تحت تابعيتنده اولوب، ٦ سنهٔ هجريه‌سنده (علا بن الحضرمى) طرفندن فتح اولنمش؛ ومشار اليه حضرت عمرك خلافتى اواخرنده‌دك بحرين واليسى بولنمشدر. ملوك امويه زماننده خيلى وقت خارجيلر ودولت عباسيه زماننده دخى قرامطه طائفه‌سى بو خطه‌ده حكم سورمشلردر. اليوم دولت عليه‌يه تابع اولوب، بصره ولايتنه ملحقدر. [«احسا» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

بحرين { ونام ديكرله (اوال) آطه‌سى. بصره كورفزينك جهت غربيه‌سنده هجر كورفزى ايچنده بيوجك برآطه اولوب، ٢٦° عرض شمالى و ١٠′ ٤٨° طول شرقيده واقعدر. شمالدن جنوبه اولان طولى ٥٠ وعرضى ١٦ كيلومتره قدر اولوب، اراضيسى دوز وآلچقدر. ٦٠ قدر كوچك قريه ايله ساحل شماليسنده (منعمه) اسمنده ٢٥٠٠٠ قدر اهاليلى جامع بر شهرى واردر. اهاليسى اينجى صيديله تعيش ايدوب، جزيره‌نك سواحلنده پك چوق وپك ايى اينجى چيقار. قربنده (ارد) اسميله بركوچك آطه دخى واردر. بحرين آطه‌سى بر امامك تحت تصرفنده ايسه‌ده، دائما بردولته تابع اولوب، وقتيله پورتكيزليلرك، بعده ايرانك ومسكت امامنك تحت تابعيتنده بولنمش؛ واخيرا تحت تابعيت عثمانيه‌يه آلنمشدر.

بحر يوسف { مصر اوسطده نيل مجراسيله متوازى اسكى برقنالك اسميدر.

بحريه { (مماليك —) غلامان اتراكدن اولوب، ٦٤٩ تاريخ هجريسندن ٧٨٤ تاريخنده‌دك مصرده حكومت سورمش بر طائفه‌درلر. مماليك بحريه ١٠٠٠ كشى عدده اولوب، ملوك ايوبيه‌دن سالف الترجمه (ملك صالح نجم الدين ايوب) طرفندن اشترا، وبولاقك قارشيسنده (بحريه) ناميله بنا ايلديكى بر قشله‌ده اقامه اولنمشلردى. بونلردن بعده (ملك معز) نامنى آلان سالف الترجمه (ايبك) مشار اليه ملك صالحك چاشنكيرى اولوب، رتب عاليه‌يه نائل اولمشيدى. بونك وفاتندن صكره طول قالان وبرمدت سلطنت سورن (شجرة الدر)ى تزوج ايتمكله، بوندن صكره دولت ايوبيه تختنه اوتوران (ملك اشرف مظفر الدين موسى)يه اتابك اولمش؛ وبرسنه صكره مشار اليهى اسقاطله، كنديسى تخت مصره جلوس ايده‌رك، (مماليك بحريه) دولتنى تأسيس ايتمشدر. بونلرك اكثرى

ارثاً سلطنته ایرمیوب، اتفاق امرا ایله اجلاس او-
نمشلردر. هر نه قدر کرك برنجیلری اولان ملك معزك
اوغلی وکرك دردنجیلری اولان بیبرسك ایکی اوغلی
پدرلرینه وارث اولمشلرسه‌ده، بونلر دخی حداثت
سنلرندن وعدم اقتدارلرندن ادامهٔ سلطنته مقتدر
اوله‌میوب، ینه امرا ایچلرندن انتخابه مجبور اولمشلردی.
نهایت یدنجیلری اولان (قلاون) دن صکره سلطنت کندی
نسلنده قالمش، وبالکز ایکنجی اوغلی ملك ناصر محمدك
ایکی دفعه واقع اولان اسقاطلری مدتنده امرای بحریه-
دن دیکر اوچ کشی بر مقدار زمان سلطنت سور-
مشلر؛ ومشارالیهك اوچنجی دفعه جلوسندن صکره
سلطنت منحصراً کندی نسلنده قالمشدر. آنجق بونلرك
جمله‌سی عجزه‌دن معدود اولوب، ممالیك بحریه دولتنك
آب رویی بش حکمداردر، که بونلر دخی برنجیلری
اولان ملك معزایبك، اوچنجیلری اولان ملك مظفر
سیف الدین، دردنجیلری اولان ملك ظاهر بیبرس،
یدنجیلری اولان ملك منصور سیف الدین قلاون وبونك
اوغلی ملك اشرف صلاح الدین خلیلدر. شام یعنی سو-
ریه دخی بونلرك النده بولنمغله، او صره‌لرده شام
طرفلرینه تعرض ایدن طائفهٔ مغوله قارشی حرب
ایدوب، فتوحاته نائل اولمش؛ ومغوللرك شام ومصره
دخولنه مانع اولوب، اورالرینی بو طائفهٔ وحشیه‌نك
ظلم وتخریبندن قورتارمشلردر. بوندن ماعدا قلاون
واوغلی صلاح الدین خلیل سوریه سواحلنی فرنکلرك
الندن قورتاروب، طرابلس، عکا، صیدا، صور،
حیفا وسائر بلاد وقلاعی ضبط، واورالره یرلشمش
اولان اهل صلیبی طرد واخراج ایتمکله بیوك برشهرت
ونام قزانمشلردر. قیصریه واناطولینك دیکر بعض
یرلرینی دخی ضبط ایتمشلردی. بو دولتك حکمدارلری
۲۴ کشی اولوب، تاریخ جلوسلریله برابر بروجه‌زیر
ذکر اولنور:

ملك معزایبك	۶۴۹
ملك منصور علی بن ایبك	۶۵۵
ملك مظفر سیف الدین قطز	۶۵۷
ملك ظاهر بیبرس	۶۵۸
ملك سعید ناصرالدین محمد برکت بن بیبرس	۶۷۶
ملك عادل بدرالدین سلامش بن بیبرس	۶۷۸
ملك منصور سیف الدین قلاون	۶۷۸
ملك اشرف صلاح الدین خلیل بن قلاون	۶۸۹
ملك ناصر ناصرالدین محمد بن قلاون اولاً	۶۹۳
ملك عادل زین الدین کتبغا	۶۹۳
ملك منصور حسام الدین لاجین	۶۹۵
ملك ناصر ناصر الدین محمد ثانیاً	۶۹۸
ملك مظفر رکن الدین بیبرس	۷۰۸
ملك ناصر ناصر الدین محمد ثالثاً	۷۰۹
ملك منصور ابوبکر بن محمد	۷۴۱
ملك اشرف علاءالدین کچك بن محمد	۷۴۲
ملك ناصر شهاب الدین احمد بن محمد	۷۴۲
ملك صالح عماد الدین اسماعیل بن محمد	۷۴۳
ملك کامل شعبان بن محمد	۷۴۶
ملك مظفر امیرحاج بن محمد	۷۴۷
ملك ناصر سلطان حسن بن محمد اولاً	۷۴۸
ملك صالح صالح الدین بن محمد	۷۵۱
ملك ناصر سلطان حسن بن محمد ثانیاً	۷۵۵
ملك منصور محمد بن امیرحاج	۷۶۲
ملك اشرف شعبان بن حسین بن محمد	۷۶۴
ملك منصور علی بن شعبان	۷۷۸
ملك صالح حاجی بن شعبان	۷۸۳

بونلرك اخیری اولان ملك صالح جلوسنده صبی
اولمغله اتابکی بولنان ممالیك چراکسه‌دن (برقوق) ادارهٔ
امور ایدردی. بو ذات ۷۸۴ تاریخنده ملك صالحی
موقع اقتداردن اسقاطله، کندیسی جلوس ایده‌رك،
ممالیك بحریه دینلن غلامان اتراك دولتنه ختام ویروب،
غلامان چراکسه دولتنی تأسیس ایتمشدر.

بحریه { (الواحة البحریه) مصرك (منیه) مدیر-
یتنده بر واحه اولوب، (واحهٔ
البهنسی) اسمیله دخی معروفدر. طوپراغی پك منبت
اولوب، ۸۰۰۰ قدر اهالیسی واردر.

بحیر { انصاری وبحیر عبدالله بن ابی ربیعه
صحابه‌دن ایکی ذات اولوب، ایکنجیسی
شاعر مشهور عمرو بن عبدالله بن ابی ربیعه‌نك پدریدر.

بحیرا { سریانی راهبلرندن مشهور بر ذات او-
لوب، حضرت فخر کائنات (صلعم)
افندمز نبوتدن ۲۰ سنه اول عمی ابو طالبله وبر روا-
یتده حضرت ابابکرله برابر لاجل التجاره شامه کیدر-
کن، بریة الشام جهتنده کندیسنه راست کلمکله، اول
حضرتك اوستنده نبوت علامتلرینی کوروب، حضرت
محمده نبوت کله‌جکنی، وآل اسماعیلی عبادت اوثاندن
قورتاروب، وحدانیت الهیه اعتقادینه سوق ایده-
جکنی، وبو سایه‌ده عرب قومنك بتون امم عالمه غلبه
چاله‌جغنی کشف وتبشیر ایتمشیدی. بو وجهله نبوتدن
اول حضرت پیغمبره اینانوب، صحابه عدادینه داخل
اولمش ایسه‌ده، حضرت پیغمبرك اظهار نبوتی زماننه
یتیشه‌مه‌مشدر. صاحب ترجمه اووقت معلوم اولان

علوم وفنونك كافه‌سنه آشنا اولوب، على الخصوص هيئت ونجومده يد طولى صاحبى ايدى. بو سببه مبنى جهلاى نصارا كنديسنه سحارلق اسناد ايده‌رك، ذاتاً حضرت عيسانك الوهيتنه اينانمديغندن، وحضرت مريمه حاشا ام الله ديمك كفر اولديغنى اعلان ايتديكندن، بولنديغى مناسترك رئيسى كنديسنى طرد ايتمش؛ وبحيرا اورادن طور سينا مناسترينه كيتمش ايسه‌ده، اسكى رئيسنك اشعارى اوزرينه، اورادن دخى طرد اولنه‌رق، شامدن موصله كيدن طريقك اوزرنده بر مناستر اتخاذ ايده‌رك، اورادن كلوب كچن عرب كاروانلرى خلقنى وحدانيت اعتقادينه دعوت، وعبادت اصنامدن نهى ايدر؛ وقريباً عربده بر نبى ذى شان ظهور ايدوب وحدانيتى اثبات ايده‌جكنى تبشير ايلردى. تلامذه‌سندن (مذهب) اسمنده بر ذاته بوكبى موعظه‌لرينى يازديروب، «الانباء» عنوانيله بركتاب براقمشدر. صحابه‌دن حضرت سلمان فارسى دخى صاحب ترجمه‌نك جملهٔ تلامذه‌سندندر. مذكور مذهبك روايتنه كوره، بعض اشرار يهود طرفندن دسيسه ايله قتل اولنمشدر.

بحيره { مصر سفلانك منقسم اولديغى مديريتلرك برى واك غربيسى اولوب، نيل غربينك جهت غربيه‌سنده واقعدر. شمالاً آق دكيزله، غرباً بنغازى‌يه قدر ممتد اولان چول ايله، جنوباً جيزه مديريتيله، شرقاً دخى منوفيه وغربيه مديريتلريله محدود ومحاطدر. مركزى (دمنهور) شهرى اولوب، دمنهور، رحمانيه، شبرحيت ونجيله اسملريله ٤ ناحيه‌يه منقسمدر. جمعاً ٣٣٠ قريه‌يى جامع اولوب، ٣١٠٠٠٠ اهاليسى واردر. اراضيسى نيلك ايندريديكى اتربهٔ مترسبه‌دن عبارت اولمغله، ودكيزه قريبتى جهتيله ياغمورى دخى آز اولمامغله، منبت ومحصولدار اولوب، پرنج وسائر محصولات كثرتله حاصل اوليورسه‌ده، طورغون صولرك كثرتندن طولايى هواسى آغير وامراضى چوق اولمغله، زراع طيانه‌مدقلرندن، بحق ايشلنميور. معهذا حكومتك سعى وغيرتيله كوللرك اكثرى قورودلقده، وجدوللر آچيلوب، هوا تصفيه اولنمقده‌در.

بحيره { عربيده «كول» ديمك اولمغله، كتب عربيه‌ده كول اسملرينك باشنده تصادف اولنور. بونلر كوللرك اسم اصليسى صره‌سنده ذكر اولنوب، يالكز بو كلمه ايله مركب اوله‌رق شهرت بولانلرى زيرده ذكر اولنور. — اسپانيا وپورتكيزده دخى عربلرك زماننده‌ن قالمه اوله‌رق، بو اسم بعض كوللره وقصبه‌لره اطلاق اولنيورسه‌ده، اليوم اسپانيول وپورتكيزليلرك تلفظى وجهله (البوهرا) و (آلبوفرا) اسملريله معروفدرلر. [بو كلمه‌لره مراجعت بيوريله.]

بحيرة التمساح { مصر سفلاده اسماعيليه شهرينك جنوب شرقيسنده بركول اولوب، سويش جدولى ايچندن كچيور. كوزل بر ليمان اولوب، ايچنده پك چوق كميلر بارينير. تمساحى چوق اولديغندن، بو اسمله تسميه اولنوب، (بركة التمساح) و (البحيرة المرة) يعنى «آجى كول» اسملريله دخى ياد اولنور. مساحهٔ سطحيه‌سى ٢٠٠٠٠ فداندر.

بحيرة المهدية { (ياخود بحيرهٔ ابى قير) مصر سفلاده ابو قير ايله ادفو آره‌سنده بركول اولوب، دكيزدن برقوم ديليله آيرلمش ايسه‌ده، نيلك بعض شعبه‌لرى واسطه‌سيله دكيزله اختلاطى اولديغندن، صويى آجيدر. مذكور ديلك اوزرنده ٣٠٠٠ متره طولنده برسد خرابه‌سى واردر. كولك مساحهٔ سطحيه‌سى ٤١٠٠٠ فداندر.

بحيه { مدينهٔ منوره مشاهير نسوانندن اولوب، علم وعقليله وبعض كوزل سوزلريله شهرت بولمشدر. — بو اسمده محدثاتدن برقادين دخى كلمشدر.

بخارا { آسيا قطعه‌سنك اك بيوك واك مهم شهرلرندن اولوب، اسكيدن ماوراء النهرك مركزى ايدى، وشمدى بخارا خانلغنك مقريدر. جيحونه تابع زرافشان نهرى واديسنده وواسع بر اووه‌نك ايچنده اوله‌رق، ٣٩° ٤٥' عرض شمالى ايله ٦٢° ٨' طول شرقيده، سمرقندك ٢٨٠ كيلومتره غربنده، ومروك ٢٨٠ كيلومتره شمال شرقيسنده واقعدر. بولنديغى محل حذاى بحردن ٣٦٦ متره ارتفاعنده‌در. مثلث الشكل بر شهر اولوب، محيط دائره‌سى ١٣ كيلومتره‌در. ٢٠ قدم يوكسك بر سورله محاط اولوب، ١٢ قپوسى واردر. اطرافى باغ وباغچه‌لرله مستور اولوب، اوزاقدن شهر كوزيكمز. ايچنده اوستى اورتيلى واسع چارشيلرى، متعدد كاروانسرايلرى، ٣٦٠ جامعى، و١١٣ مد

رسمی وبعض کوزل ومصنع ابنیه‌سی واردر. جامعلرینك اك بیوکی واك مصنعی مسجد جامعدر، که پك اسکی اولوب، زلزله‌دن خراب اولمش اولان قبه‌سی تیمورلنك طرفندن تجدید اولنمشدر. ابنیهٔ سائره‌سنك اك مصنعی دخی (مدرسهٔ عبدالله) دینلن مدرسه‌در. خانك اقامت ایتدیکی سرای دخی مصنع وپك قدیمدر. صویی آز اولوب، زر افشان نهرینی شهره آقیتمق اوزره برقاچ جدول یاپلمش ایسه‌ده، بو نهرك صویی بعض موسملرده اکسلدیکندن، بر چوق صهریجلر دخی یاپلمشلردر. کوزل چشمه‌لری‌ده واردر. بخاراده پاموقدن انواع منسوجات، ایپکدن کاغد وانواع اسلحه اعمال اولنوب، متعدد کارخانه‌لری واردر. بر طرفدن هند وچین وایران وافغانستانله وبر طرفدن روسیه ایله اجرا اولنان بیوك بر تجارتك مرکزیدر. اهالیسنك مقداری حقنده اختلاف واقع اولوب، بعضلری ۱۵۰۰۰۰ وبعضلری آنجق ۸۰۰۰۰ قدر تخمین ایتمشلردر. هرحالده ۱۰۰۰۰۰ قدر اهالیسی واردر، که ثلثانی تاجیك دینلوب، لسان فارسی ایله متکلمدرلر، وقصوری اوزبك وسائر ترك اقوامندن وخیلی مقدار یهودیدن مرکبدر. بخارا پك اسکی بر شهر اولوب، معاویه‌نك زمان سلطنتنده عبدالله بن زیاد طرفندن ضبطنه تشبث اولنمش ایسه‌ده، حاکمه‌سی بولنان خاتون بعض شرائطله صلح ایتمشیدی. بعده ۵۵ تاریخ هجریسنده ینه معاویه طرفندن خراسان والیسی بولنان سعید بن عثمان بن عفان طرفندن فتح اولنمشدر. خلافت عباسیه زماننده ظهور ایدن سامانیلر بخارایی مقر سلطنت اتخاذ ایده‌رك، پك چوق اعمار وتزیین ایتمشلردی. او صره‌ده بخارا ممالك اسلامیه‌نك اك مشهور واك پارلاق علم وعرفان مرکزلرندن ایدی. چنکیز طرفندن تخریب واحراق اولنه‌رق، مؤخراً تیمورلنك طرفندن تجدید اولنمش ایسه‌ده، بو جهانکیر سمرقنده زیاده اهمیت ویردیکندن، بخارانك اسکی معموریتی بر دها عودت ایتمه‌مشدر. اخیراً اوزبکلر طرفندن مرکز اتخاذ اولنه‌رق، بونلر دخی کوندن کونه روسیه‌نك نفوذی آلتنه چکمکده‌درلر. روسیه طرفندن بحر خزر کنارندن مروه واورادن سمرقنده قدر تمدید اولنان دمیر یول بخارانك ایچندن چکیور.

بخارا خانلغی (Boukharie) آسیای وسطیده‌کی دول صغیرهٔ اسلامیه‌نك بری اولوب، ترکستانده آزچوق استقلالیتنی محافظه ایده بیلن ایکی خانلغك بریدر (دیکری خیوه خانلغیدر). بو خانلق ماوراء النهرك برقسمندن عبارت اولوب، جیحونك برآز بریسندن باشلایه‌رق، سیحون حوضه‌سنی جیحون حوضه‌سندن آیران سلسلهٔ جباله وقزل قوم صحراسنه قدر ممتد اولور.

حدود ومساحه‌سی. — بخارا خانلغی شمالاً وشمال شرقی طرفندن ترکستانك روسیه‌نك النده بولنان یرلریله یعنی طاشکند وفرغانه ایالتلریله، جنوباً هندك (پامیر) خطه‌سیله وآفغانستانله، غرب جنوبی جهتندن ینه روسیه‌نك النده بولنان مرو وخوارزم بادیه‌لریله، غرباً دخی خیوه خانلغیله محدود ومحاطدر. بو خانلق وقتیله خیلی دها بیوك ودها واسع ایکن، اکثر ممالکی بر بر روسیه طرفندن ضبط اولنمغله، شمدیکی حالده، تعریف اولنان حدود داخلنده اوله‌رق، تقریباً ۳۶° ایله ۴۲° عرض شمالی و ۶۰° ایله ۶۵° طول شرقی آره‌سنده اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی تخمیناً ۵۹۰۰۰۰ مربع کیلومتره‌در.

احوال طبیعیه‌سی، طاغلریله نهرلری. — اکثر اراضیسی قوملق، صوسز وطوزلی اولوب، یالکز نهرلرك کنارلری وعلی‌الخصوص زرافشان وادیسی یعنی بتوننك آنجق اون وبلکه اون‌بشده بری منبت ومعموردر. دیکر طرفلرنده آنجق بعض عشیرتلر قونوب کوچرلر. بخارا خانلغنك طاغلری شرق شمالی جهتنده اولوب، تیبت سلسلهٔ جبالنك فروعندن اولان (ترك طاغی)، (آق طاغ) ودیکر برطاقم جبال جیحون ایله سیحون حوضه‌لرینی آیره‌رق، بخارا شهرینه وجیحونه طوغری برطاقم قوللر اوزاتیرلر، وکیتدکجه آلچاله‌رق، قزل قوم صحراسنه منتهی اولورلر. جنوبه طوغری اوزانان شعبه‌لرینك باشلیجه‌لری (قره طاغ) ایله (الا طاغ)در. دیکر طرفلری دوز وآلچقدر. الیوم (آمودریا) دینلن جیحون برخیلی مسافه‌ده بخارا خانلغیله آفغانستان آره‌سنده خط حدودی تشکیل ایتدکدن صکره، خانلغك ایچنه کیره‌رك، شمال غربیه طوغری ۵۰۰ کیلومتره‌لك جریان قطع ایدر، وبعده بخارا ایله خیوه خانلقلرینی آیریر. بوایرماغه منصب اولمق اوزره، طوپالاق، آب حصار، آب سرخ وسائر برچوق نهرلر دخی بخارا خانلغی ایچنده یوقاریده ذکر اولنان طاغلردن نبعانله، جنوبه طوغری جریان ایدرلر. بخارا خانلغنك

اك اهميتلي نهري (زرافشان) اولوب، بو نهر روسيه يه تابع اولان (خوقند) طاغلرندن نبعان له، سمرقندك اوست طرفنده (اسكندر كولي) دينلن بر كولك ايچنـدن وبعده سمرقنـدك يانندن چكدكدن صـكره، بخارايه دخول ايله، غرب جنوبي يه طوغري آقه رق، قوهٔ انباتيه سيله وكوزللكيله مشهور اولان وادي يي تشكيل ايديور، كه خانلغك معمور يري واكثر شهر وقصبه- لري بو واديده اولوب، اطراف كويلرله ومزرعه وباغچه لرله مستوردر. بو نهرك مجراسي ۷۰۰ كيلو- متره در.

هواسي، محصولات وحيواناتي. — بخارا خانلغنك وعلى الخصوص بخارا شهريله جوارلرينك وزرافشان واديسنك هواسي دنيانك اك كوزل هوالرندن اولوب، قيشين برودت صفردن آشاغي ۲ ونهايت ۸ درجه يه قدر اينر، ويازين حرارت نادراً ۳۲ درجه يي چكر. قيشين صولر طونار، وقار ياغار، صـوك بهارده وشـباطده زياده جه ياغمور ياغار، وايلك بهار پك كوزل اولور. هوا اكثريا او قدر براقدر، كه كوك يوزي پك كوزل كورينوب، يلديزلر فوق العاده بر صورتده پارلارلر. مدنيت اسلاميه زماننده اوراارده يتيشن ارباب هيئت بو حالدن پك چـوق اسـتفاده ايتمشلردر. محصولاتي چوق ومتنوع اولوب، پرنج، پاموق وكتن كليتله يتيشـديكي كبي، بغداي، آرپه، مصر وسـائر حبوباتك جمله سي وسبزه وميوه لرك كافهٔ انواعي حاصـل اولور. الما، آرمود، كراز، شفتالي، آيوا وسائر ميوه لري پك چوق اولوب، قورو اوزو- ميله قاووني دخي مشهوردر. آز مقدارده توتون دخي حاصـل اولور. طود آغاجلرينـك ياپراقلريني ايپك بوجكي بسلمكه قوللانوب، خيلي ايپك چيقاريرلر. آغاجلرك اك چوق بولناني قواق اولوب، كراسته يه قوللانيلان دخي بو آغاجدر. حيواناته كلنجه، قويون وكچيلري پك چوق اولوب، (دمبه) تعبير اولنـان وقرمان جنسـنه مشابه اولان قويونلرينك دريسندن كوزل سختيان وكچيلرينك قيلندن كشمير شالندن پك آز كريده قالان شالار اعمال ايدرلر. قيوبرجق وقيصه تويلي برنوع قويونلري دخي واردر، كه قوزولرينك دريسندن كوزل قلپاقلر ياپارلر. دوه لري دخي چوق اولوب، بونلرك تويندن اورمك تعبير ايتدكلري صو چكمز برنوع عبا اعمال ايدرلر. مركبلري ده چوق واريدر. آتلري بيوك وپك قوتلي ايسه ده، جثه لري اوزون اولوب، او قدر كوزل دكلدر. حيـوانات وحشيه سي آز اولوب، قورد، تيلكي، آيي، طوموز، چقال كبي حيـواناتدن عبارتدر. كيك وقراجه وجيلان انواعي چوق اولوب، سوري ايله كزرلر. عقربلر وسـائر حشرات چوق ايسـه ده، او قدر زهرلي دكلدر.

اهاليسي، جنسيت ومذهبلري. — بخارا خانلغنك اهاليسي برجنسيته منسوب اولميوب، بو مملكت اقوام آريانيـه ايله اقوام تورانيـه نك بولنـدقلري يرلرك وسطنده بولنمغله، اهاليسي دخي بو ايكي جنسيته منقسمدر. شهر وقصـبه لرده وكويلرده سـاكن اولوب صنعت وتجـارت وزراعتله اشـتغال ايدن اهاليسي اقوام آريانيـه دن (تاجيك) تعبير اولنور برقومه منسوب ولسـان فارسي ايله متكلم ايسـه لرده، سني المذهب اولوب، ايراني اولمغي قبول ايتمزلر. بونلرك سيمالري منتظم وغايت كوزل اولوب، قادينلري دخي حسنلريله مشهوردر. كنديلري چاليشـقان وهر ايشـده ماهر ايسـه لرده، حيله كار وآلچق طبيعتلي آدملر اولمغله، اوزبكلر وتركمانلر نظرنده محقردرلر. جزئي مقدارده شيعي ايرانيلر دخي بولنوب، مقدما (مرو) دن اسير طوتيلوب، بخارايه نقل اولنمشلردر. توراني جنسنه منسوب اولان اهاليه كلنجه، بونلرك اكثري عشيرت حالنده ياشايوب، يالكز اوته دن بري رأس حكومتده بولنان وقوم حاكم صفتني آلان (اوزبك) لر ساكندرلر. اوزبكلرك سيمالري مغول جنسـنه مخصوص صورتده ايسه ده، بر آز دها منتظمدر. تركمان عشيرتلري دخي چوق اولوب، بونلرك اك جسور واك نفوذليلري تكه تركمانلريدر، كه سيمالري منتظم اولوب، كنديلري بعض مردانه اخلاق واوصافله متصـفدرلر. بونلر باشليجه جنوب جهتنده وجيحون كنارلرنده خيمه قورارلر. شمال شرق جهتنده كي صحرالرده ايسه قيرغيز، قالمق وقره قالپاق عشيرتلري جولان ايدر، كه بونلر چنكيز اردوسني تشكيل ايدن مغوللرك احفادندندرلر. شهر وقصـبه لرده وبعض كويلرده اوائل دور اسـلامده اوراارده يرلشمش اولان مجاهدين اولادندن خيـلي عربلر دخي بولنور. يهوديلر آز مقدارده اولوب،

بخاراده وسائر بعض قصبه‌لرده ساکندرلر. (کابلی) اسمیله معروف اولان بر طاقم چنکانه‌لر دخی بولنوب، چرکلریله کزرلر. لسان رسمی فارسی اولوب، اوزبکلر وعشیرتلر ترکجه (یعنی چغتایجه) تکلم ایدرلر. عمومیت اوزره اهالی سنی‌المذهبدر.

سیاحیندن (میندورف)ك ١٨٢٠ تاریخ میلادیسنده واقع تخمیننه کوره، بخارا خانلغنده بولنان اجناس اهالینك مقدارلری بروجه زیر ایدی. هر نه قدر او وقتدنبری بوطرفدن خانلغك برچوق یرلری روسیه طرفندن ضبط اولنمش، وبرطرفدن اهالینك مقداری تزاید ایتمش ایسه‌ده، ینه بوجدولدن اقوام مختلفه‌نك نسبتلری آکلاشیلیور:

اوزبك	١٥٠٠٠٠٠
تاجیك	٦٥٠٠٠٠
ترکمان	٢٠٠٠٠٠
عرب	٥٠٠٠٠
ایرانی	٤٠٠٠٠
قالمق	٢٠٠٠٠
قیرغیز وقره قالپاق	٦٠٠٠
یهودی	٤٠٠٠
افغانی	٤٠٠٠
لزکی	٢٠٠٠
چنکانه	٢٠٠٠
جمعاً	٢٤٧٨٠٠٠

شمدیکی حالده دخی خانلغك اهالیسی ٢٥٠٠٠٠٠ قدر تخمین اولنیور.

تقسیماتی، شهر وقصبه‌لری. — بخارا خانلغی بروجه زیر ٦ ایالت و ٢٥ قضایه منقسمدر.

ایالت	قضا
بخارا	اورامیتان، زندانی، وافکند، ورداتزی، خیرآباد، واکانزی، کیجوان
قره کول	
کرمینه	کرمینه، زودین
میانقال	کات کرکان، قتارجی، پنجشنبه، میتان، نوراته، یکی کرکان، چالاق
کرشی	کرشی، خوزار، شیرآباد، سدآباد، چراغچی
لب آب	ناراز، کاکی، چارجوی، اوتار

سمرقند وجیزان ایالتلری یقین وقتده روسیه طرفندن ضبط اولنمش؛ ومقدما بخارا خانلغنه تابع اولان بلخ خانلغی آفغانستانه التحاق ایتمشدر.

بخارادن بشقه مشهور شهری اولمیوب، کرشی وقره کول دخی بیوجك برر قصبه و دیکر قضا مرکزلرینك اکثری بیوك قریه‌لردن عبارتدر.

صنایع وتجارتی. — بخارا خانلغی اهالیسنك باشلیجه مشغولیتی زراعت اولوب، مدار تعیشلری بو یوزدن اولمغله، محصولات زرعیه وحیوانات تجارتنه مخصوص اولمق اوزره، پك چوق بازار وپناه‌یرلری واردر. صنایعه کلنجه، باشلیجه بز، آلاجه، ایپك قماشلر، خالی، سجاده، شال کبی منسوجاتله سختیان ودمیره متعلق بعض آلات واسلحه اعمالندن عبارتدر. تجارتی پك ایشلك اولوب، باشلیجه محصولات زرعیه‌دن عبارت اولان تجارت داخلیه‌سندن بشقه، روسیه ایله آسیای شرقی آره‌سنده اجرا اولنان تجارتك دخی ممریدر. روسیه دولتی طرفندن بحر خزر ساحلندن سمرقنده تمدید اولنه‌رق بخارا خانلغی بریاندن بریانه شق ایدن دمیر یول اورالرك تجارتنی خیلی توسیع ایتمکله برابر بخارایی عالم مدنیته ربط ایتمشدر. اسکی معارف ومدنیتندن پك آز آثار قالوب، مدرسه‌لرینك چوغی خراب اولدیغنی، وموجود اولانلرنده دخی آنجق بر مقدار فقه وعقاید وادبیات اوقونوب، آرتق اورالرده بخاریلر، ابن سینالر، فارابیلر، اولغ بکلر یتیشمدیکنی سویلمکه حاجت یوقدر. قرون وسطادن بری علت مزمنهٔ تدنی حکمنی تمامیله اجرا ایتمشدر.

احوال تاریخیه‌سی. — بخارا خانلغك احوال تاریخیه‌سی دیکر او طرفلرك احوالیله مشترك اولدیغندن، بو بابده ایجاب ایدن تفصیلاتی «ماوراءالنهر» ماده‌سنده بیان ایده‌جکز. «صغده» ماده‌سنه دخی مراجعت بیوریله.

بخاری (ابو عبدالله محمد بن اسمعیل جعفی) ائمهٔ محدثیندن اولوب، ۱۹۴ تاریخنده بخاراده طوغمشدر. اکمال علوم وفنون ایتدکدن صکره، علم حدیثه انتساب واختصاصله، جمع احادیث شریفه مقصدیله دور بلاد وامصار ایده‌رك، مدت مدیده خراسان، عراق، شام، حجاز، مصر وسائر بلاد اسلامیه‌ده فحول محدثیندن اخذ واستفاده ایتدکدن صکره، بغداده دخول ایتدیکنده، علم حدیثده‌کی قوت واقتدار خارق العاده‌سی جمله‌نك مسلمی اولوب، بو علم شریفه طالب اولانلر هر طرفدن حلقهٔ تدریس وافاده‌سنه تهاجم ایتمکه باشلامشلردی. بیك عددینی متجاوز شیوخدن استماع ونقل ایتمش اولدیغی مروی اولوب، احمد بن حنبل ایله محدث مشهور ابونعیم اصفهانی دخی بو جمله‌دندر. یوز بیك حدیث صحیح وایکیوز بیك حدیث غیر صحیح حفظنده بولنمش اولدیغی دخی حقنده مروی اولان خوارق جمله‌سندندر. مجلس تدریسنه بیکلرجه طالبان حاضر بولنوب، کندیسندن یتمش بیکی متجاوز رجال استماع احادیث شریفه ایتمشلردر، که بونلرك ایچنده مسلم بن حجاج، ترمذی، نسائی، ابوزرعه وابو بکر بن حزیمه کبی مشاهیر دخی واردر. علم حدیثده‌کی قوتی بر درجه‌ده ایدی، که بخارینك بیلدیکی حدیث حدیث دکلدر دینیلر دخی واردر. هر کیجه اقلی اون بش دفعه، خاطرینه کلن حدیثلری یازمق ایچون، قالقوب مومی یاقدیغی مرویدر. متورع ومتقی بر ذات اولوب، کین وحسددن عاری ونحیف الجسم ایدی. بخارایه عودتنده، اورا والیسی خالد بن احمد تدریسندن یالکز کندی اولادینی مستفید ایتمك اوزره، اونلره معلم ومربی ایتمك ایستدیکندن، وبخاری عمومك خدمتندن واز کچمکه راضی اولمدیغندن، والیٔ مومی الیه طرفندن سمرقند جوارنده (خرتنك) قریه‌سنه نفی اولنمش؛ و۲۵۶ سنه‌سی عید فطر کونی، ۶۲ یاشنده اولدیغی حالده، اوراده وفات ایتمشدر. «صحیح بخاری» دینمکله مشهور اولان «جامع صحیح» دن بشقه حدیث وتاریخ وعلوم سائره‌یه دائر بروجه آتی بر چوق تألیفات معتبره‌سی واردر: «ادب المفردة»، «کتاب اسماء الصحابة»، «کتاب افعال العباد»، «کتاب بدأ المخلوقات»، «کتاب برالوالدین»، «تاریخ الثقاة والضعفاء من رواة الحدیث»، «تاریخ بخارا»، تفسیره متعلق ایکی کتاب، «کتاب الثلاثیات»، «الجامع الصغیر»، «الجامع الکبیر»، «خلق افعال العباد»، «کتاب الفوائد»، «کتاب القرائة خلف الامام»، «کتاب الکنی»، «کتاب الوجدان»، «کتاب الهبة»، «کتاب المسند الکبیر». اشهر تألیفاتی اولان «جامع صحیح» مصرده وسائر یرلرده دفعاتله طبع ونشر، وپك چوق مشاهیر علما طرفندن شرح وتحشیه اولنمشدر.

بخاری (امیر —) [«امیر بخاری» و «امیر سلطان» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

بختکان ایرانده فارس ایله کرمان آره‌سنده بر کول اولوب، طولی تقریباً ۸۰ ومحیط دائره‌سی ۲۴۰ کیلومتره‌در. بوکوله بر چوق نهرلر دوکیلوب، اك بیوکی (کر) نهریدر. کولك صویی طوزلیدر. ایچنده غیر مسکون بر قاچ آطه بولنوب، حیوانات ایچون قشلاق اتخاذ اولنورلر.

بخت نصر (Nabuchodonosor) بو اسمله آثوریلرده ایکی حکمدار کلوب، برنجیسی قبل المیلاد ۶۶۷ تاریخندن ۶۴۷ تاریخنده‌دك (نینوی)ده حکم سورمش؛ ومیدیا (یعنی عراق عجمی وآذربایجان) حکمداری (ارفخشاد)ی مغلوب ایدوب، کندی الیله قتل ایتمشدر. سوریه وفلسطینك ضبطنه (هلوفرن) اسمنده بر وزیرینی مأمور ایتمش ایسه‌ده، بو آدم (بتولیه) شهرینك محاصره‌سنده (یودیث) اسمنده بر یهودی قیزی طرفندن قتل اولنغله، بونك قتلندن صکره بخت نصر بتون فتوحاتنی غائب ایده‌رك، روایته کوره، کندیسی دخی (کی اخشار) و (ناپوپولاسار) ه قارشی نینوی‌یی مدافعه ایتمکده ایکن، مقتول اولمشدر.

— ایکنجیسی «بیوك» لقبیله دخی معروف اولان مشهور (بخت نصر)در، که آثوریه ایله بابلستانك توحیدندن صکره، بو ایکی مملکتك حکمداری اولوب، قبل المیلاد ۶۰۶ تاریخنده فلسطینك اوزرینه عسکر سوق ایتمش ایسه‌ده، بنی اسرائیل حکمداری اولان (یهویاقیم) قارشی طورمیوب، تحت اطاعتنه کیرمکله، مقام اقتدارنده ابقا اولنمشیدی. اوچ سنه صکره یهویاقیم اطاعتدن انحراف ایتمکله، بخت نصر عسکر کوندره‌رك، کندیسنی اخذ ایتمش؛ ویهویاقیم یولده خوفندن وفات ایتمکله، بخت نصر بونك اوغلی (یحنیو)یی بنی اسرائیله حاکم نصب ایتمش ایسه‌ده، یوز

کون صکره بو ذاتی بر چوق علماء بنی اسرائیل ایله وحضرت دانیال وحزقال ایله برابر تحت اسارتده بابله نقل، وبنی اسرائیله بونک عمی (صدقیا)یی حاکم نصب ایتمشیدی. حضرت ارمیا بونک زماننده ظهور ایدوب، بنی اسرائیلی طریق حقه دعوت، وبخت نصرله تهدید ایدردی. ۹ سنه صکره صدقیا دخی بخت نصرک اطاعتندن خروج ایتمکله، صاحب ترجمه ایکنجی دفعه اوله‌رق، فلسطینک اوزرینه عسکر سوق ایدوب، بر وبر روایتده ایکی بچق سنه‌لک محاصره‌دن صکره، قدسی ضبط، وبیت مقدسی تخریب ایده‌رک، بنی اسرائیلی تحت اسارتده بابله سوق ایتمشدر. بعده (صور) شهرینی محاصره وضبط ایدوب، مصره دخی عسکر سوقیله، مصر سفلایی استیلا ایتمش؛ وضبط ایتدیکی یرلردن پک چوق غنائم آلوب، نقل ایتدیکی بر چوق آثار صنائعیه ایله بابلی برقات دها توسیع وتزیین ایتمشدر. بو فتوحاتک اوزرینه الوهیت دعواسنه قالقیشوب، من طرف الله بر مجازاة اولمق اوزره، عقلنی غائب ایتمکله، کندینی اوکوز ظن ایده‌رک، یدی سنه اورمانلرده کزمش؛ وبو مدتده زوجه‌سی اداره ملک ایتمشدر. بعده عقلی باشنه کلوب، دعوای الوهیتدن دخی واز کچمکله، تختنه عودت ایده‌رک، بر سنه دها حکمفرما اولمش؛ وقبل المیلاد ۵۶۲ تاریخنده وفات ایتمشدر.

بختی { ایران شعراسندن اولوب، تبریزلی اولدیغی حالده، اکثر عمرینی شیرازده چکیرمشدر. شو بیت جمله اشعارندندر:

امید جور ازتو ندارم چه جای لطف
نومیدیم ببین بچه غایت رسیده است

بختیار { (عزالدوله —) آل بویه حکمدارلرندن اولوب، پدری معزالدوله احمدک وفاتنده، ۳۵۶ تاریخنده، خوزستان وبصره وعراق طرفلرینک حکمداری اولمغله، خلیفهٔ عباسینک امیری صفتیله حکم سورمکه باشلامش؛ وپدری کندیسنه عمی رکن الدینک اطاعتندن و بعض وزراسنک نصیحتندن چیقمامسنی وصیت ایتمش ایکن، بختیار عیش وعشرته انهماکله برابر، اصدقاسنی دلکیر ایتمش؛ وعمران بن شاهین وآل حمدانه وسائر طوائف ملوکله اوغراشه‌رق، عسکرینی اتفاق ایچون، اوتمه بریه صارقندیلق ایتمکه مجبور اولمش؛ ووزیری سبکتکین ایله وبونک معیتنده بولنان اتراکله بر چوق وقت محاربه ایده‌رک، عمزاده‌سی عضد الدوله‌دن استمداده مجبور اولمشیدی. عضد الدوله کندیسنی فراغه اجبار ایتدکدن صکره، دسیسه ایله اخذ وحبس ایتمش ایسه‌ده، پدری رکن الدینک امریله کندیسنی قویویرمکه مجبور اولمش؛ وبو وقعه‌دن بینلرنده خصومت حاصل اولوب، رکن الدینک وفاتیله عضد الدوله‌نک اصل آل بویه تخت سلطنتنه جلوسنی متعاقب، بختیار آل حمدانله بالاتفاق، عضد الدوله ایله محاربه‌یه طوتیشمغله، ۳۶۷ تاریخنده ۳۶ یاشنده بغداد قربنده قتل اولنمشدر. بونک برقیزینی خلیفهٔ عباسی طائع لله تزوج ایتمشیدی.

بختیشوع بن جبرائیل { (بختیشوع سریانیجه عبدالمسیح دیمکدر) خلفای عباسیه زماننده یتیشن اطبای سریانیه‌دن اولوب، نسطوریلردن سکز مشهور طبیب یتیشدیرن بر عائله‌یه منسوب ایدی. خلفای عباسیه‌دن واثق، متوکل، منتصر، مستعین ومعتز باللهک رئیس الاطباسی ایدی. خلفای مشارالیهمدن وعلی الخصوص متوکل باللهدن پک چوق نعمته نائل اولوب، فوق العاده بر ثروت وسامانه مالک اولمشیدی. حتی ثروت وسامانه وصورت تعیشنه چوق دفعه خلفانک کندیلری دخی غبطه ایدوب، مالنی مصادره، وبعده طبابتده وتداویلرنده کوستردیکی آثار اقتدار ومهارت اوزرینه، مع زیاده اعاده ایتمش اولدقلری مرویدر. تداوی امراضده‌کی مهارت واصابتی وثروت وسامانیله صورت تعیشی حقنده پک چوق نوادر منقولدر. ۲۵۶ تاریخنده وفات ایتمشدر. «کتاب فی الحجامة» عنوانیله سؤال جواب صورتنده براثری واردر. مشاهیر مترجمیندن (حنین بن اسحق) لسان یونانیدن لسان عربی وسریانی‌یه بر چوق کتب طبیه ترجمه ایتدیرمشدر. پدری (جبرائیل بن بختیشوع)، جدی (بختیشوع بن جورجس) وبونک پدری (جورجس بن جبرائیل) دخی مشاهیر اطبادن اولوب، محللرنده ذکر اولنه‌جقلردر.

بختیشوع بن جورجس { خلفای عباسیه خدمتنده بولنمش اولان اطبای سریانیه‌دن اولوب، آنفا المترجم بختیشوع بن جبرائیلک جدیدر. هادی‌یه صوک مرضنده

باقش؛ و بونك بتون اطباسنك قتليچون ويرمش اولديغى امرك اجراسنه بر حيله ايله مانع اولمشيدى. بعده هارون الرشيد طرفندن جلب اولنه‌رق، طبابتده‌كى مهارتى تقدير اولنغله، رئيس الاطبا تعيين اولنمشيدى. فن طبى ابو جعفر منصورك طبيبى بولنمش اولان پدرى (جورجس بن جبرائيل) دن تحصيل ايتمشيدى. «الكناش المختصر» عنوانيله برتألیفى واوغلى جبرائيل ايچون يازديغى «التذكرة» عنوانلى بر كتابى واردر. اوغلى جبرائيل دخى هارونك وبعده مأمونك طبيبى بولنمشدر.

بختيشوع بن يوحنا { بنه خلفاى عباسيه‌نك خدمتنده بولنمش اطباى سريانيه‌دن اولوب، طبيب مشهور (يوحنا بن بختيشوع) ك اوغليدر. خليفه مقتدر باللهك وبعده راضى باللهك خدمت طبابتنده بولنوب، پك‌چوق انعام واحسانلرينه نائل اولمشيدى. ۳۲۹ تاريخنده وفات ايتمشدر.

بخشتاين { (Bechestein) آلمانيانك مشاهير طبيعيوندن اولوب، ۱۷۵۷ تاريخنده (صاقسه‌غوته) ده طوغمش، و ۱۸۲۲ ده وفات ايتمشدر. باشلیجه اورمانلرك احواليله اوغراشمش؛ وآلمانيانك تاريخ طبيعيسى حقنده معتبر ومفصل بر كتاب يازمشدر.

بخشى { (حاجى اسماعيل —) قزوين شعراسندن اولوب، شو بيت جمله‌ٔ اشعارندندر:

فلك تلافىٔ يك ديدن نتواند
هزار سال اكر فكر انتقام كند

بد { سنت — (S^{t}. Bède) انكلتره‌نك الك اسكى علماسندن اولوب، ۶۷۲ تاريخ ميلاديسنده (دورهام) جوارنده طوغمش، و ۷۳۵ ده وفات ايتمشدر. تاريخ ومنطق وفلسفه‌يه دائر بعض اثرلر براقمشدر. اعزه صره‌سنه چكوب، مايسك ۲۷ سنده يورطيسى اجرا اولنور.

بداريو { (Bédarieux) فرانسه‌نك (هرولت) ايالتنده و (اوربه) نهرى اوزرنده ناحيه مركزى بر قصبه اولوب، ۷۹۰۰ اهاليسى وچوخه واقمشه فابريقه‌لرى واردر.

بَدَخشان { آسياى وسطيده آفغانستانك منتهاى شرق شماليسنده وتركستان ايله هندستان وچين آره‌سنده بر خطه‌در، كه جنوباً هندوكوه سلسله‌سيله محدود اولوب، جيحونك منابعنى حاويدر. مرتفع وطاغلق بريراولوب، مياه جاريه‌سى پك چوقدر. ارتفاعيله برابر هواسى غايت كوزل ومعتدل واراضيسى منبت ومحصولداردر. غربدن شرقه اولان طولى ۳۰۰ وعرضى ۲۰۰ كيلومتره‌قدر اولوب، عرض شماليك تقريباً ۳۶° ايله ۳۸ درجه‌لرى آره‌سنده واقعدر. اهاليسى تاجيك تعبير اولنوب، ايرانى الجنسدر، وفصيح فارسى ايله متكلمدرلر. ايچلرنده اوزبكلر وسائر اقوام تركيه افرادى پك آزدر. اصل مركزى (فيض آباد) شهرى اولوب، آنجق بو شهر ۵۰ سنه اول كابل خانى طرفندن تخريب اولنديغندن، بدخشان اميرى (حرم) قصبه‌سنده اقامت ايديور. بدخشان او وقتدن برى اسماً ورسماً آفغانستانه تابعدر. كابلدن (ياركند) ه كيدن طريق بدخشانك ايچندن چكر. بو مملكت اسكيدن برى (لعل بدخشان) ديمكله مشهور اولان بر نوع ياقوتيله وسائر ذى قيمت احجارينك كثرتيله مشهور اولوب، آلتون معدنيله ديكر بعض معادنى دخى واردر. قيللرى غايت كوزل ايكى نوع كچيسيله دمبه دينلن قويروغى قالين قويونلرى، ايكى هوركوچلى دوه‌لرى وغايت قوتلى وآتشلى بر نوع كوچك آتلرى واردر. اهاليسى كچى قيلندن ذى قيمت شاللر وكوزل خالى وسجاده‌لر ياپارلر.

بدخشى { قدماى شعراى ايراندن اولوب، بدخشانده نشأت ايتمش، و ۲۹۴ تاريخ هجريسنده برحيات بولنمشدر. مرتب ديوانى واردر. شو قطعه جمله‌ٔ اشعارندندر:

زبر وزير كر شود عالم
اى بدخشى چه غم كه دركذرست
كاين جهان همچو شيشهٔ ساعت
ساعتى زير وساعتى زبرست

بدخشى { (مولانا — سمرقندى) بو دخى بدخشان شعراسندن اولوب، شاهرخ بن تيمورك اوغلى مشهور اولغ بكه منسوب بولنمش؛ وسمرقندده امرار اوقات ايتمشدر. مرتب ديوانى وبر معما رساله‌سى واردر. شو بيت جمله‌ٔ اشعارندندر:

اى زلف شب مثال ترا در بر آفتاب
از شب كه ديد سايه كه افتد بر افتاب

بدر { مكهٔ مكرمه ايله مدينهٔ منوره آره‌سنده و (جار) ك بر مرحله جنوب شرقيسنده بريراولوب، حضرت فخر كائنات (صلعم) افندمزك

هجرت نبویه‌نك ایكنجی سنه‌سی اوراده قریشیلره قارشی قزاندقلری مظفریتله مشهوردر. بدر براووه‌نك كنارنده اولوب، (مسجد الغمامه) اسمیله بر جامع وغزاء مذكورده شهید اولان صحابه‌دن ١٣ ذاتك مرقدلری موجوددر. اطرافنده خرما آغاجی باغچه‌لری واردر. — غزای بدر سنهٔ مذكوره رمضاننده جمعه كونی وقوع بولوب، حضرت رسول‌الله (صلعم) افندمزك معیتلرنده ٣٢٠ كشی وار ایدی، كه بونلرك ٨٠ ی مهاجریندن وباقیسی انصاردن ایدی. قریش كاروانیله شامدن عودت ایدن ابو سفیانك اوكنه چیقلمش ایكن، ابو سفیان خبر آلمغله، مكه‌دن استمداد ایتدیكندن، ابوجهلك معیتنده مكه‌دن كلنلرله برابر قریشیلر بیك كشی قدر اولمشلردی، كه ایچلرنده یوز سواری ویدی یوز دوه دخی وار ایدی. اهل اسلامك قلتی ودشمنك اكثریتی ایله برابر، غالبیت طرف مسلمینده قالوب، كفار قریشدن ابو جهل وامیه بن خلف وحنظله بن ابی سفیان ودیگر بر چوق آدملر قتل اولنمش، وبر خیلیسی اسیر طوتلمشدر. عم رسول الله حضرت عباس ایله عمزاده‌سی عقیل دخی بو وقعه‌ده اسیر دوشوب، ذاتاً كندیلری زورله محاربه‌یه سوق ایدلمش اولدقلرندن، درحال اظهار ایمان ایتمشلردر. صحابه‌دن عبیده بن حارث، عمیر بن حمام انصاری، مهجع مولی عمر بن الخطاب، حارثه بن سراقهٔ انصاری، عوف بن عفرا، ودیكر بعض ذوات كه جمعاً ١٣ كشی شهید اولمشدر. بو مظفریت اسلامك برقات دها اظهار واعلاسنه سبب اولوب، قریشیلرك مغلوبیتی خبری مكه‌یه واصل اولدقده، ابولهب كدرندن وفات ایتمشدر. — بر ایكنجی غزاء بدر دها واردر، كه بدر صغری دخی دینلیورسه‌ده، (غزاء سویق) اسمیله دها معروف اولدیغندن، [« سویق » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بدر { (ابو عبد الله) صحابه‌دن وحضرت فخر كائنات (صلعم) افندمزك آزادلیلرندن اولوب، اوغلی عبد‌الله واسطه‌سیله كندیسندن بعض احادیث شریفه منقولدر.

بدر { (بن عبدالله الخطمی) صحابه‌دن اولوب، كندیسندن حفیدی بلج بن عبدالله بن بدر واسطه‌سیله بعض احادیث شریفه مرویدر. — بدر بن عبد الله المزنی دخی صحابه‌دن اولوب، بعض احادیث شریفه روایت ایتمشدر.

بدر الدین بعلبكی { [« بدر الدین مظفر » ماده‌سنه مراجعت.]

بدر الدین جاجرمی { ایران شعراسندن اولوب، عن اصل خراسانك جاجرم قصبه‌سندن ایسه‌ده، اصفهانده نشأت ایدوب، صاحب دیوان خواجه شمس الدین محمدك مداحی ایدی. ٦٨٦ تاریخنده وفات ایتمشدر. شو بر ایكی بیت مشارالیهك مدحنه دائر سویلش اولدیغی نقطه‌سز بر مفصل قصیده‌سندندر:

كه كرد كار كرم مردوار در عالم
كه كرد اساس مكارم ممهد ومحكم
عماد عالم عادل سوار ساعد ملك
اساس طارم اسلام وسرور عالم

بدر الدین حلبی { (ابو القاسم حسن بن عمر بن حبیب) مشاهیر علمای اسلامدن اولوب، هجرت نبویه‌نك ٨٠٠ تاریخلرینه‌دك برحیات بولنمشدر. حیوانات ونباتات وجو هوادن باحث بر منظومه‌سی، مصر غلامان اتراكندن باحث « درر دولة الاتراك » عنوانیله بر تاریخی وبر طاقم اشعار وخطبه‌لری واردر. آثارینك بر نسخه‌سی پارس كتبخانه‌سنده موجوددر.

بدر الدین سماونوی { شیخ — عن اصل ملوك سلجوقیه نسلندن اولوب، اوایله حجاز ومصره سیاحتله تحصیل علوم ایده‌رك، بر آرالق سلطان مصر فرج بن برقوقه معلم اولمش؛ وبعده طریقنه سالوكله، شیخ حسین اخلاطی‌یه انتساب ایتمش؛ وتبریزده تیمورلنكك حضورنده بین العلما تحدث ایتمش اولان برمسئلهٔ علیه‌یی حل وفصل ایلمش ایدی. انقره وقعه‌سندن صكره، دیار رومه عودتله، یلدیرم سلطان بایزیددن صكره برمدت ادرنه‌ده حكم سورن موسی چلبینك قاضیعسكری اولدیغی حالده، چلبی سلطان محمد دورنده كندیسنه عفو ایله معامله اولنمش؛ ومعاش تخصیصیله ازنیقده اقامته مأمور اولمشیدی. كندیسی اكثر علومدن وعلی‌الخصوص تصوفدن بهره‌دار ایدیسه‌ده، طبعی الحاد وفساده مائل اولوب، مریداندن بوركلوجه مصطفی و یهودیدن دونمه طورلق هوت آیدین طرفلرنده خلق افساد و اغوایه باشلادقلرندن، چلبی سلطان محمد خان طرفندن شهزاده سلطان مراد معیتنده سالف الترجمه بایزید پاشا كوندریلوب، وجودلرینی رفع ایتدیكنده،

شیخ بدرالدین ازنیقدن فرارله، اسفندیار زاده‌نك یاننه التجا ایتمش؛ ومتعاقباً افلاقه کچوب، اورادن دلی اورمانه تجاوزله، خروج نیتیله بر طاقم خلق اضلال وباشنه جمع ایتدیکندن، اوزرینه عسکر سوق اولنه‌رق، جماعتی پریشان اولمش؛ وکندیسی کندی آدملری طرفندن اخذ وبند ایدیله‌رك، حضور پادشاهی‌یه کتیرلمکله، مولانا حیدرهروینك فتواسیله ۸۲۳ تاریخنده سیروزده اعدام اولنمشدر. فقهه دائر «جامع الفصولین» عنوانیله برمعتبر تألیفی، تصوفه متعلق «مسرة القلوب» عنوانیله بر کتابی «لطائف الاشارات» عنوانلی براثری ودیکر بعض تألیفاتی واردر. (صماونه قاضیسی اوغلی) دیمکله دخی معروفدر.

بدرالدین لؤلؤ { موصل اتابکلرندن نورالدین آرسلان شاهك

کوله‌لرندن اولوب، عقل ودرایتله متصف اولدیغندن، حکمدار مشارالیه وفاتنده یعنی ۶۰۷ تاریخنده کندیسنی اوغلی عزالدین مسعود ثانی‌یه وصی ومدبر الملك نصب ایتمشیدی. بونك زماننده ادارهٔ ملك ایتدکدن صکره، ۶۱۵ تاریخنده مسعود دخی وفات ایتمکله، صاحب ترجمه بونك پك کوچك یاشده قالان اوغلی نورالدین آرسلانشاه ثانینك نامنه ادارهٔ مملکت ایتمش؛ وجزیره‌ده حکم سورن ایوبیلرله بالاتفاق، اتابکیان تختنك ادعای وراثتنده بولنان عمادالدین ومظفرالدینله برچوق وقت اوغراشمش؛ وبعده ایوبیلرله دخی محاربه ایتمشیدی. الحاصل اسماً اتابکیان نامنه وحقیقتده بالاستقلال ۵۰ سنه حکم سوردکدن صکره، ۶۵۷ ده وفات ایتمشدر. هلاکونك خروجنده صاحب ترجمه کندیسنه عرض اطاعت وانقیاد ایتدیکندن، ملکنده ابقا اولنمش؛ و وفاتنده اوغلی ملك صالح اسمعیل وارثی اولمش ایسه‌ده، مؤخراً هلاکو کندیسنی قتل، وموصلی دخی ضبط ایتمشدر.

بدرالدین محمود عینی { طقوزنجی قرن هجری علماسندن اولوب،

«کنز الدقایق» اوزرینه «رموز الحقایق» عنوانیله برحاشیه‌سی و «المسائل البدریه» نامیله براثری واردر. ۸۵۵ ده وفات ایتمشدر.

بدرالدین مظفر { (ابن قاضی بعلبك) مشاهیر اطبای اسلامدن

اولوب، طبده عصرینك فریدی اولدیغی کبی، حکمنده وسائر علومده دخی مهارتی وحتی فقه وتفسیر وادبیاتدن دخی بهره‌سی وار ایدی. آلتنجی قرن هجری اواخرنده بعلبکده دنیایه کلوب، اوراده وبعده دمشقده تحصیل علوم وفنون ایتمش؛ ومعلمی مهذب عبد الرحیمك رفاقتنده اوله‌رق، برمدت ملك اشرف موسی بن ملك عادلك خدمتنده بولنه‌رق، بونك معیتنده سفر براولدقدن صکره، رقه خسته‌خانه‌سی طبابتنه تعیین اولنمش؛ وبعده دمشقه عودتله، ۶۳۵ تاریخنده اورانك صاحبی بولنان مظفرالدین یونس بن ملك عادله انتساب ایده‌رك، رئیس الاطباسی اولمش؛ واو صره‌ده ملك عادل نورالدین بن محمود زنکینك بناکرده‌سی اولان دمشق خسته‌خانه‌سنی کندی مصرفیله توسیع، وواردانتی تزیید ایتمشدر. بعده ملوك ایوبیه‌دن دیکر بعض ذاتلر طرفندن دخی توقیر اولنه‌رق، عمرینی اجرای طبابتله وتدریس وافاده ایله کچیرمشدر. معاصری ومحبی بولنمش اولان «عیون الانباء فی طبقات الاطباء» صاحبی بو ذاتك علم وذکاسنی واخلاق حمیده وخیرات وحسناتنی زیاده مدح ایدیور. رقه‌نك هواسنه واحوال صحیه‌سنه دائر «مقالة فی مزاج رقه» عنوانیله بر تألیفی، امراض وادویهٔ قلبیه‌یه دائر «مفرح النفس» عنوانلی بر کتابی، وینه طبه دائر «کتاب الملح» اسمیله براثری واردر.

بدر جمالی { (امیر الجیوش ابوالنجم) ملوك فاطمیه‌دن مستنصرك رجالندندر.

ارمنی الاصل اولوب، دولت مذکوره رجالندن جمال الدوله بن عماد طرفندن اشترا وتربیه اولنمغله، قطع مراتب ایده‌رك، ۴۵۵ تاریخ هجریسنده مستنصر طرفندن شام والیلکنه نصب اولنمش؛ وعکا وصور وسائر او طرفلری استرداد ایتدکدن صکره، مصرده فتنه وفساد ظهور ایدوب، مملکت هرج ومرج اولمغله، مستنصر طرفندن جلب اولنه‌رق، مدبر دولت تعیین اولنمش؛ وفساد وفتنه‌یه سبب اولان اکابر وسائر خلق بر بر قتل ایدوب، مصرده اعادهٔ آسایشه، وزراعت وتجارتی یکیدن احیا ایده‌رك، اعادهٔ معموریته موفق اولمش؛ وبعده شام جهتنی دخی استرداد ایده‌رك، امور دولتی بسبتون الینه آلمشیدی. ۴۸۷ تاریخنده مصرده وفات ایتمشدر. محب علما وشعرا برذات اولوب، مصرده برچوق خیرات ومؤسساتی واردر. وفاتنده اوغلی ملك افضل شهنشاه کندیسنه خلف اولمشدر.

بدرچاچی ترکستان مشاهیر شعراسندن اولوب ، اسم اصلیسی (چاچ) اولان (طاشکند) شهرندن اولدیغی حالده ، دهلی‌یه هجرتله، سلطان محمد تغلقه انتساب ایتمش، و (فخر۔ الزمان) عنوانیله توقیر اولنمشیدی. ۷۴۵ تاریخنده وفات ایتمشدر . شو بر ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر .

این ابروی آزین هلال رمضانست
یا غبغب شیرین بت تنکدهانست
یا پارهٔ سیمست که برساعد زنکیست
یا ماهیٔ سیمست که درآب روانست

بدرخان پاشا کردستان بکلرندن اولوب، ۱۲۵۹ تاریخنده میرالایلق رتبه‌سیله جزیره متسلمی ایکن ، بعض کرد عشیرتلریله بینلرنده وقوع بولان اویغونسزلقلر اوزرینه ، بعده رتبهٔ وزارته نائل اولان کمال افندی اعادهٔ آسایشه مأموراً اوطرفه اعزام اولنمشیدی . بعده بدرخان بکك دها بر طاقم حرکات نامرضیه‌سی کورلمسی اوزرینه، ۱۲۶۲ تاریخنده اناطولی اردوسی مشیرلکنه تعیین اولنان حلب والیسی عثمان پاشا عسکر سوق ایده‌رك، بدرخان بکی طوتوب، عائله‌سی خلقیله برابر درسعادته کتیرمشیدی . بعده صاحب ترجمه بعض مأموریتلرده قوللانیله‌رق، میرمیرانلق رتبه‌سنه ترفیع اولنمشیدی . ۴۰ قدر اولادی ویکنلری وار ایدی .

بدر دهلوی «آداب الفضلا» عنوانلی فارسی لغت کتابنك مؤلفی اولوب، کتاب مذکوری ۸۲۲ تاریخنده یازمشدر.

بدرشروانی ایران شعراسندن اولوب ، کاتبینك معاصری ایدی .

بدرله سیواس ولایت و سنجاغنده مرکز قضاسنه تابع بر ناحیه اولوب ، سیواسك جنوب غربیسنده واقع و ۱۲ قریه‌دن مرکبدر .

بدره بغداد ولایت و سنجاغنده (کوت۔ العماره) قضاسنه ملحق ناحیه مرکزی بر کوچك قصبه اولوب ، بغدادك ۱۴۰ کیلومتره شرقنده وایران حدودی قربنده اوله‌رق ، دجله‌یه تابع (کنجتون) نهری اوزرنده واقعدر . ناحیه‌سی حدود ایرانیه داخلنده واقع (پشتکوه) دن اینن بر چوق دره‌لرله اروا اولنور .

بدفورد (Bedford) انکلتره ده همنامی اولان ایالتك مرکزی بر شهر اولوب، (اوزه) نهری اوزرنده ولوندره‌نك ۸۰ کیلومتره شمال غربیسنده واقعدر . ۱۷۰۰۰ اهالیسی، مصنع بر کلیساسی، کوزل کوپریسی، دار الشفاسی، فانله ودانتله فابریقه‌لری وذخایرله دمیر ومعدن کوری تجارتی واردر . — بدفورد قونتلغی یعنی ایالتی انکلتره‌نك ایالات وسطیه‌سندن اولوب، هونتینغتون، قامبریج، هرتفورد، بوکینغهام ونورتامپتون قونتلقلریله محاطدر . مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۱۹۶ مربع کیلومتره واهالیسی ۱۴۶۲۵۷ کشیدر . بو ایالت وقتیله نیم مستقل دوقه‌لر معرفتیله اداره اولنوردی .

بدفورد دوقه‌سی ژان پلانتاجنت J. Plantagenet (duc de Bedford) انکلتره قراللرندن بشنجی هنرینك برادری اولوب، ۱۳۸۹ تاریخ میلادیسنده طوغمش؛ و ۱۴۳۵ ده فات ایتمشدر . فرانسه‌یی ضبط ایتمده برادرینه یاردیم ایده‌رك، بونك وفاتنده اوغلنی انکلتره وفرانسه قرالی طانیوب، کندیسی نائب حکومت اولمش؛ وفرانسه‌یی همان کاملاً ضبط ایتمش ایسه‌ده ، (ژانه دارق) نام مشهور بر قیزك خروجی اوزرینه ضبط ایتدیکی یرلرك چوغی الندن چیقمش؛ وبو حمیتلی وفدائی قیزی حیاً احراق ایتمکله نامنی لکه‌دار ایتمشدر.

بدلیس [«بتلیس» ماده‌سنه مراجعت بیوریله .]

بدنور (Bednor) ونام دیکرله (حیدرنکار) هندستانك (میسور) خطه‌سنده برشهر اولوب، (غات) سلسلهٔ جبالنك قسم شرقیسنده، ساحلدن ۵۵ کیلومتره ایچریده و۱۲۰۰ متره ارتفاعی اولان بر محلده واقعدر . یکی برشهر اولوب، ۱۷۶۳ تاریخ میلادیسنده حیدر علی طرفندن ضبط ، وپایتخت اتخاذ اولنمشیدی . او صره‌ده اهالیسی ۱۰۰۰۰۰ مقدارینه چیقمش ایسه‌ده، شمدیکی حالده ۱۵۰۰۰ دن زیاده دکلدر .

بدون (یاخود بودین) الیوم مجارستانك مرکزی اولان پشته شهرینك قارشیسنده یعنی طونه‌نك او بر یاقه‌سنده واقع (بوده) شهرینه ادارهٔ عثمانیه زماننده ویریلن اسمدر . بوشهر ۹۳۲ تاریخنده قانونی سلطان سلیمان خان طرفندن فتح

اولنەرق، ۱۰۹۸ تاریخندەك ۱۶۶ سنە ادارۂ عثمانیە تحتندە بر ایالت مرکزی بولنمشدر. [«بودە» و«پشتە» مادەلرینە مراجعت بیوریلە.]

بدوی { (ابو العباس احمد بن علی) مشاهیر اولیاء اللهدن وشرفادن اولوب، جد اعلاسی حجاج بن یوسفك ظلمندن فاسە قاچشیدی. صاحب ترجمە ۵۹۶ تاریخندە فاسدە طوغوب، یدی یاشندە ایکن، پدری وبرادرلریلە برابر مکۂ مکرمەیە کلمش؛ واورادە نشأت ایدوب، بر آرەلق خلقدن انقطاع ایلە، التزام سکوت ایدەرك، آنجق اشارتلە افهام مرام ایتمکە باشلامشیدی. ۶۳۳ تاریخندە کوردیکی بر رؤیا اوزرینە عراق وشامە کیدوب، بعدە مصرك (طنطا) قصبەسندە توطن ایتمش؛ وبو مناسبتلە (طنطوی) نسبتیلە دخی شهرت بولمشدر. کرامات ومقاماتی ظاهر اولوب، صیت وشهرتی عالمکیر اولمغلە، هر طرفدن زیارتنە آدملر کلمکە باشلامش؛ ومریدلری پك چوق تکثر ایتمشدر. نقابلە کزوب یوزینی کیمسەیە کوسترمەمسی، وچاشیر واثوابنی اوستندە ییرتیلنجەیە قدر دکیشدیرمەمسی کبی حقندە پك چوق غرائب منقولدر. ۶۷۵ تاریخندە وفات ایدوب، طنطادە دفن اولنمشدر.

بدویە { ملوك فاطمیەدن آمر باحکام اللهك زوجەسی اولوب، کندیسی صعید مصر عربلرندن برینك قیزی اولدیغی حالدە، فوق العادە اولان حسن وجمال وفصاحتی حسبیلە، حکمدار مشارالیە طرفندن تزوج اولنمش، وشهردە صیقلمامق ایچون نیل کنارندە کندیسنە بادیەیی آکدیرر صورتدە بر کوشك یاپدیرلمش ایسەدە. صاحبۂ ترجمەنك عمزادەسی ابن میاحك دلدادەسی اولدیغندن، مرقوملە مخابرە ومکاتبە ایدرمش. اکثری نظماً واقع اولان بو مخابرات وبینلرندەکی معاشقە مشهور اولوب، داستان صورتندە منقولدر. شو برایکی بیت ابن میاحە یازدیغی اشعارندندر:

یا ابن میاح الیك المشتکی
مالك من بعدك قد ملکا
کنت فی حیی طلیقا آمرا
نائلا ماشئت منکم مدرکا
فانی الان بقصر موصد
لا اری الاحبیشا ممسکا

بدیح { الك مشهور مغنیلردن اولوب، عبد الله بن جعفرك کولەسی ایدی. عبد الملك بن مروانك زماننده بر حیات اولوب، بینلرنده بعض ماجرالر منقولدر.

بدیع { (عبد الرزاق بن احمد عامری) شعرای عربدن اولوب، ۵۸۵ تاریخلرنده بر حیات بولنمشدر.

بدیع اصطرلابی { (بدیع الزمان ابو القاسم هبة الله بن حسین بغدادی) مشاهیر حکماء اسلامدن اولوب، علوم ریاضیە وهیئت ونجومدە عصرینك فریدی اولدیغی کبی، حکمت وطب وادبیاتدە یدطولاسی وطبیعت شعریەسی دخی وارایدی. طبیب ابن تلمیذلە صحبتی وار ایدی. ۵۳۴ تاریخندە وفات ایتمشدر. «المعرب المحمودی» عنوانیلە بر مکمل زیجی وبرچوق اشعار وسائر آثاری واردر.

بدیع الزمان میرزا { آل تیموردن وعمرشیخ سلالەسندن سالف الترجمە حسین بایقرانك بیوك اوغلی اولوب، ۹۱۲ تاریخندە واقع پدرینك وفاتی اوزرینە، کوچك برادری مظفر حسین میرزا ایلە مشترکاً بر سنە خراساندە حکم سوردکدن صکرە، اوزبکیلرە مغلوب اولوب، عراقە فرار، وشاه اسماعیل صفویە التجا ایتمشیدی. یاوز سلطان سلیم خان حضرتلری شاه اسماعیلی مغلوب ایدوب، ۹۲۰ تاریخندە تبریزە داخل اولدقدە، صاحب ترجمەیی اورادە بولمغلە، معززاً یانندە آلوب، درسعادتە کتیرمش؛ وبرآز مدت صکرە بدیع الزمان طاعوندن وفات ایدوب، حضرت ابا ایوب انصاری جوارندە دفن اولنمشدر. طبیعت شعریەسی دخی اولوب، شو بیت اوغلی محمد امین میرزانك اوزبکلر طرفندن قتلندە سویلمش اولدیغی بر مرثیەسندندر:

وزیدی ای صبا برهم زدی کلهای رعنارا
شکستی زان میان شاخ کل نورستۂ مارا

بدیع الزمان همدانی { (ابو الفضل احمد بن حسین) اعاظم ادبای اسلامدن اولوب، عربی نثر ونظمدە بینظیر در. ادیب شهیر حریری مقامات مشهورەسنی همدانینك مقاماتنە تقلیداً یازمشدر. ۳۱۰ تاریخلرندە همداندە طوغوب، تحصیل علم ایتدکدن صکرە، ۳۳۰ تاریخندە خراسان جهتنە کیدەرك، جرجان، نیشابور، غزنە وسائر شهرلردە مدت مدیدە افادە واستفادە ایلە مشغول اولمشدی. او صرەدە ابوبکر خوارزمی فن انشا وحکا

تبه‌ده‌كى مهارت وقوت فوق‌العاده‌سيله شهرت بولوب، كيمسه جوابه مقتدر اولمديغى حالده، صاحب ترجمه بو ذاته جـواب ويره‌رك، محابره‌يه كيريشمش؛ وبونلرك مكاتبه‌لرى ايادئ ناسده دوران ايتمكه باشلايوب، همدانينك كسب صيت وشهرت ايتمسنه سبب اولمشدر. بعده هراتده توطن وتأهـل ايده‌رك، بقيهٔ عمرينى اوراده كچيرمش؛ و ٣٩٨ تاريخنده وفات ايتمشدر. بر روايتده مسموماً وفات ايتمش؛ وديكر بر روايتـه كوره، سـكتهٔ قلبدن بايلمش اولديغى حالده، دفن اولنوب، مزارده آيلمش، وكيجه وقتى سسى ايشيديلوب، مزارى آچلمش ايسه‌ده، قورقوسندن اودى پاتلايه‌رق، اولو بولنمشـدر. نظم ونثرى فوق العـاده فصيح وبليـغ اولمغله برابر، غايت سهل وسليسدر. مقاماتى مشهور اولوب، اكثر ادبا طرفندن شرح وتحشيه اولنمشدر. ١٢٩٨ تاريخنـده «الجوائب» مطبعه‌سى همدانينك مقاماتنى ورسـائلنى بر صورت حسـنه‌ده طبع و نشر ايتمشـدر. ديكر بعض آثارى وبرچوق اشعارى دخى واردر. شو ايكى بيت جملهٔ اشعارندندر.

وكاد يحكيك صوب الغيث منسكبا
لوكان طلق المحيا يمطر الذهبا

والدهر لولم يخن والشمس لو نطقت
والليث لولم يصد و البحر لوعذبا

بديع سبزوارى { ايران شعراسندن اولوب، شو بيت جملهٔ اشعارندندر:

دوشم انديشهٔ مرك آمد وهوشـيار شدم
ياد آن خواب كران كردم وبيدار شدم

— (بديع تركوسيستانى) و (ملابديع سمرقنـدى) اسملريله ديكر ايكى شاعر دخى واردر.

بديعى { تبريز شعراسندن اولوب، شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

مرا از جوانان شـيرين شمايل
بجان منتست آنچه كردند بادل
كنند منع ماشيخ شهر از جوانان
چه كويم اوراكه پيريست جاهل

بديعى { سـلطان مراد خان ثالث دورى شـعراسندن اولوب، ادرنه‌ليدر. (مسكى امير اوغلى) ديمكله متعـارف ايدى. طريق عليه‌يه سـلوك ايدوب، بعض قضالرده بولنمش بدى. اشعارى سليس ومعنيداردر. شو قطعه اوجملهٔدندر:

غمزكدن ايكى يايكه شمشـيرلر طاقن
بين اسب نازه ايله كوكل ملكنه آقن
كيم زار ايدر بديعئ نالانى دير ايسه‌ك
آيينه آل اله كل رخسـاركه باقن

بديل { بو اسمله صحابه‌دن آلتى يدى ذات اولوب، اك معروفلرى (بديل بن سلمه) وبديل بن ورقادر. برنجيسى غزاى مكه اثناسـنده، استمداد ايچون، جانب رسول‌الله (صلعم) دن بشربن سفيانله برابر بنى كعب نزدينه كوندرلمشيدى. ايكنجيسنه ينه غزاى مذكور صره‌سـنده حضرت فخر كائنات افنـدمز حضرت على يديله يازلمش بر نامهٔ سـعادت كوندروب، كنديسنى وسـائر قريشيلرى ايمانه دعوت بيورمشلردى. بر روايتده بو دعوتك اوزرينه قبل الفتح، وديكر بر روايتده فتحدن صكره ايمانه كلمشدر. اوغلى عبدالله‌له برابر حنين، طـائف وتبوك غزالرنده حاضر بولنمش؛ وحضرت پيغمبرك حياتنـده ارتحـال ايتمشدر.

بَذ { آذربيجان ايله اران آره‌سـنده بر ناحيـه اولوب، معتصمك زماننده (بابك خرمى) بو ناحيه‌ده ظهور ايتمشدر.

بذخشان { [«بدخشان» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

بَذل { خلفاى عباسـيه‌يه منسوب اك مشهور مغنيـه‌لردن بر جاريه اولوب، اوتوز بيـك هوا ازبرنده اولديغى مرويدر. مدينهٔ منوره‌ده طوغوب، بصره‌ده تربيـه اولنمش؛ وخليفـه موسى الهادى طرفندن اشترا اولنه‌رق، بعده يكنى محمد امينه انتقال ايتمشيدى. كرك مشاراليهما وكرك مأمون‌خليفه طرفندن پك چوق حرمت واعتبار وانعام واحسانه نائل اولمشيدى. سسى فوق‌العاده كوزل ومؤثر اولوب، فن موسيقى واصول تغنيده‌كى مهارتى محير عقول اوله‌جق درجه‌ده بولنديغى كبى، سيماسى دخى كوزل اولمغله، اكابر وادبا وشعرادن پك چوق آدملر كنديسنه تعشق ايتمش، وايچلرندن بعضـلرى تزوجنـه طـالب اولمش ايسه‌ده، كيمسـه‌يه وارميوب، الى آخر العمر اولنمه‌مشدر. ابراهيم موصلى وابراهيم بن مهدى كبى مشاهير موسـيقيونك اكثريله ماجرالرى مشهوردر؛ وغناده ورو ايت شعرده جملـسـنه مسابقت ايتمشـدر. شعر وادبدن دخى و فر بهره‌سى اولوب، صحبتى غايت لطيف وظريف ايدى. موسيقى‌يه متعلق اون ايكى بيك صوتى حاوى بر كتاب يازمشدر. — بو اسمده ديكر بر مغنيه

دخی بولندیغندن برنجیسی، (کبیره) وایکنجیسی (صغیره) وصفیله تفریق اولنور .

بذندون { طرسوس جوارنده برقریه اولوب، خلفای عباسیه‌دن مأمونك اوراده وفات ایتمسیله مشهوردر .

بر { (ابو هند بن عبدالله الداری) صحابه‌دن اولوب ، بعض احادیث شریفه نقل ایتمشدر .

بر { (Beer) آلمانیانك مشاهیر منجمیندن اولوب، ١٧٩٧ تاریخنده برلینده طوغمش، و ١٨٥٠ ده وفات ایتمشدر. زنکین بر یهودی بانکرك اوغلی اولوب ، امور صرافیه ایله مشغول اولمغله برابر، هیئت ونجومله دخی توغل ایدەرك، برلینده بر رصدخانه تأسیس ، ومریخ وقمرك مکمل خریطه‌لرینی نشر ایتمشدر . — ینه بو اسمله معروف ایکی برادری وار ایدی،که بری شعرده ودیکری موسیقیده شهرت قزانمشلردر .

برا { (Bra) ایتالیاده (آلبه) شهرینك ٢٠ کیلومتره غربنده بر قصبه اولوب ، ١٢٠٠٠ اهالیسی وایپك محصولاتی واردر.

برابانت { (Brabant) فلنکك جهت جنوبیه‌سیله بلچیقه‌نك برقسمندن عبارت بر خطهٔ قدیمه‌نك اسمی اولوب ، قرون وسطاده جرمانیا ایمپراطورلغنه تابع بردوقه‌لق صورتنده اداره اولنوردی .

برابانت جنوبی { (Brabant Méridional) بلچیقه‌نك بر ایالتی اولوب، شمالاً (آنور) وجنوباً (نامور) ایله (هاینو) ایالتلری آره‌سنده واقعدر . مرکزی پایتخت دولت اولان (بروکسل) شهری اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ٣٢٨٣ مربع کیلومتره واهالیسی ١٠٧٤٧٦٥ کشیدر . اراضیسی منبت ومحصولدار اولوب، حیواناتی دخی چوقدر . صنایعی پك ایلری اولوب ، بز، دانتله ، باصمه، کاغد وساٸره فابریقه‌لری پك چوقدر.

برابانت شمالی { (Brabant Septentrional) فلنکك بر ایالتی اولوب، شمالاً (کلدر) وجنوباً (آنور) و (لیمبورغ) ایالتلری آره‌سنده واقعدر. مرکزی (بوآلدوق) شهری اولوب ، مساحهٔ سطحیه‌سی ٥١٢٨ مربع کیلومتره واهالیسی ٥٠٠٣١٥ کشیدر. اراضیسی یالکز شمال شرق جهتنده بر آز منبت اولوب، ساٸر طرفلری شوره‌زار وبطاقلقدن عبارتدر. حیواناتی وآریلری چوقدر .

براء بن اوس { صحابه‌دن اولوب ، اولاد رسول اللهدن حضرت ابراهیمك سود باباسیدر. بعض غزالرده معیت پیغمبریده بولنمشدر .

براء بن عاذب { (ابو عماره الانصاری) صحابه‌دن اولوب، بدردن صغرسنی جهتیله حضرت فخر کاٸنات (صلعم) افندمز طرفندن اعاده بیورلمش؛ و بعده معیت حضرت پیغمبریده اون درت غزاده بولنوب، مؤخراً (ری) ك فتحنده خدمتی کورلمش؛ وجمل وصفین وقعه‌لرنده معیت حضرت مرتضاده بولنمشدر . نهایت بصره‌ده توطن ایتمشیدی .

براء بن مالك { صحابه‌دن اولوب ، خادم رسول الله (صلعم) اولان انس بن مالکك برادریدر . احد وخندق وساٸر غزواتده حاضر بولنوب ، غایت جسور و شجیع اولدیغندن ، اثنای حربده دشمنك اوزرینه هجومله آتشلك ایچنه طالدیغندن ، حضرت عمر بن خطاب (رضه) کندیسنه عسکر تسلیم اولنمامسنی تنبیه بیورمش ایدی. مسیلهٔ کذابه قارشی اولان محاربه‌ده سکسان یاره آلمش اولدیغی مرویدر. (تستر) فتحنده دخی پك چوق یارارلق کوستروب، مبارزه‌ده ایران عسکری شجعانندن یوز کشی قتل ایتدکدن صکره ، هجرت نبویه‌نك ٢٠ تاریخنده محاربهٔ مذکوره‌ده (هرمزان) یدیله شهید اولمشدر. حسن صوته دخی مالك ایدی .

براء بن معرور { انصاری . بو دخی صحابه‌دن اولوب، بنی سلمه قبیله‌سنك نقیبی ایدی. عقبه کیجه‌سی ال اول حضرت فخر کاٸنات (صلعم) افندمزه بیعت ایدن والك اول قبله‌یه متوجهاً نماز قیلان بو ذاتدر. حتی اسلامه کلوب، قومیله برابر نزد پیغمبری‌یه کیدرکن، اووقت اهل اسلامك قبله‌سی بیت مقدس اولدیغی حالده ، کندیسی کعبهٔ مکرمه‌یه آرقه‌سنی چویرمکه بر وجهله راضی اولمیوب، او طرفه متوجهاً نماز قیلمش اولدیغی مرویدر. حضرت پیغمبر مکه‌ده ایکن، رحلت ایدوب،

رسالتپناه افندمز عودتلرنده قبری اوزرینه تکبیر کتیروب نماز قیلمشلردر.

برات { آرناودلغك وسطلرنده ویانیه ولایتنده مرکز لوا بر شهر اولوب، یانیه‌نك ١٤٥ کیلومتره شمال غربیسنده، اشقودره‌نك ١٨٥ کیلومتره جنوبنده وآدریاتیق ساحلنك ٥٠ کیلومتره شرقنده، (دوول) نهرینه تابع همنامی بر چایك کنارنده وطاغ اتکنده اوله‌رق، ٣٠″ ٤′ ٤٠° عرض شمالی و٢٧″ ٣٦′ ١٧° طول شرقیده واقعدر. قسم اعظمی مسلم اولمق اوزره ١٠٠٠٠ اهالیسی، ١٠ جامع شریفی، ١٢ مسجدی، ١٥ حجره‌یی حاوی بر مدرسه‌سی، بر رشدیه وبر قاچ صبیان مکتبی، متعدد تکیه‌لری، ٦٠٠ دکانی، بر حمامی وبر بدستانی واردر. اوسته‌نده‌کی طاغك تپه‌سنده وقتیله خیلی اهمیتی حائز بولنمش بر قلعه بولنیور. هواسی آغرجه ایسه‌ده اطرافنده باغ وباغچه‌لری چوقدر. اولدقجه تجارتگاه بر یر اولوب، چارشیسی ایشلکدر. شهرك شرق جهتنده (تومور) اسمنده منفرد، یوکسك وعجیب الشکل بر طاغ واردر، که غرائب طبیعتدن اوله‌رق، آره صره ایچندن طوب سسنه بکزر بر سس ایشیدیلوب، اهالی طرفندن فوق العاده بر وقوعات ظهورینه علامت عد اولنور. برات شهری، صربلیلرك اورالرده حکومتلری زماننده (بلغراد) تسمیه اولنوب، بعض تواریخ عثمانیه‌ده دخی (آرناود بلغرادی) اسمیله مذکوردر. برات بکلری تپه‌دلنلی علی پاشادن صکره یانیه والیسی اولمش اولان وزیر ویریونلی عمر پاشانك احفاد وتعلقاتندندر. جوامع شریفه‌سنك اك بیوکی سلطان بایزید خان ثانی حضرتلرینك بنا کرده‌سی اولوب، مشارالیه عمر پاشانك دخی بر جامعی واردر. — برات قضاسی ٤ ناحیه و٣٤٧ قریه‌دن مرکب جسیم بر قضا اولوب، (مزاکیه) دینلن واسع اووه‌نك دخی قسم اعظمنی حاویدر. اراضیسی منبت ومحصولدار ایسه‌ده، اووه‌نك اکثر طرفلرینی قیشین صو باصوب، یازین دخی طورغون صولر هوایی بوزدیغندن، والحاصل نهرلرك یتاق واغزلرنده ایجاب ایدن عملیات نافعه اجرا ایدلمه‌مش اولدیغندن، بحق ایشلنه‌میور. مع هذا خیلی مقدار مصر، بغدای، آرپه، بولاف وسائر حبوباتله اوزوم وسائر انواع میوه‌لر وتوتون حاصل اولور. زیتون آغاجلری دخی چوقدر. قضانك فضلهٔ محصولاتی (سماك) اسکله‌سندن تریسته وایتالیایه نقل اولنور. قیون وکچی کبی حیواناتی چوقدر. (مزاکیه) اووه‌سنده کوچك لکن پك قوتلی بر جنس آت دخی یتیشدیریلیر. قضانك اهالیسی ٤٠٠٠٠ قدر اولوب، ثلثاندن زیاده‌سی مسلم وآرناوددر. خرستیانلرك اکثری اولاخ جنسنه منسوب ایسه‌لرده، بونلر دخی آرناودلشوب، آرناود لسانیله متکلمدرلر. درون قضاده ٢٢ جامع ومسجد، ٢٥ صبیان مکتبی، ٢ دباغخانه، ٨٨ دکرمن و٨ کوپری موجوددر. برات قضاسنده قبا کلیم، سجاده، چول وچوراب کبی یوکدن بعض منسوجات اعمال اولنور.

برات { سنجاغی. یانیه ولایتنك مرکب بولندیغی درت سنجاغك بری واك شمالیسی اولوب، وسطی آرناودلغك برقسمندن وطوسقه‌لغك شمال غربی قطعه‌سندن عبارتدر. جنوباً ارکری سنجاغیله، غرباً آدریاتیق دکیزیله، شمالاً اشقودره ولایتنك دراج ومناستر ولایتنك ایلبصان سنجاقلریله، شرقاً دخی ینه مناستر ولایتنك کوریجه سنجاغیله محدود ومحاطدر. اراضیسی قسماً طاغلق وقسماً اووه اولوب، اووه جهتی منبت ومحصولدار ایسه‌ده، طاغلق جهتلرینك بعض یرلری مرعا واورمانلری حاوی واکثر طرفلری طاشلق وشوره‌زاردر. قیون وکچی کبی حیواناتی چوقدر. اك یوکسك طاغلری (تومور) و(مالاقاستره) طاغلری اولوب، ایکی بیوك نهر دخی سنجاغی شق ایدیور، که برنجیسی مناستر ولایتندن کلوب، برات نهرینی دخی اخذ ایدن (دوول)، وایکنجیسی یانیه وارکری سنجاقلرندن کلوب، آولونیه قضاسی ایچندن مرور ایدن (ویوسه) نهریدر. برات سنجاغی ٦٠٠ قریه‌یی حاوی اولوب، ٥ قضا و٤ ناحیه‌یه منقسمدر. قضالری: برات، آولونیه، ملا قصره، اسقراپار، تیموریجه‌در. [بهرینك اسمنه مراجعت بیوریله.] سنجاغك اهالیسی ١٣٠٠٠٠ مقدارینه قریب اولوب، جمله‌سی آرناود اولمق اوزره، یالکز ٣٤٠٠٠ قدری خرستیان وقصوری کاملاً اسلامدر. برات وآولونیه قضالری یعنی دکیزه قریب اولان محللری پك منبت ومحصولدار اولوب، زراعت وامور نافعه پك کری اولدیغی حالده، ینه خیلی ذخایر وزیتون وسائره حاصل اولور. حیواناتی دخی پك چوق اولوب، کلیتلی ساده یاغ، پنیر، دری وسائر حیوانات

محصولاتی اخراج اولنور. مزاکیه اووه‌سنده خیلی مقدارده آتلر دخی یتیشدیریلیر. صنایع محلیه پك کریده اولوب، یوك وکچی قیلندن اعمال اولنان وکویلیلر طرفندن قوللانیلان قباعبا، شیاق، چول، چوراب کبی شیلردن بشقه محصولات صناعیه‌سی یوق کبیدر.

براثا { بغدادك براسکی محله‌سی اولوب، ایچنده‌کی جامعده شیعیلر سب اصحاب ایتدکلرندن، خلیفه راضی بالله طرفندن تخریب اولنمشیدی. روایته کوره، بو محله بغدادك بناسندن اول بر قریه حالنده بولنوب، حضرت علی (رضه) بو قریه‌یه نزول بیورمشیدی. بو محله‌یه نسبتله (براثی) تلقیب اولنور بعض علما وسائر مشاهیر اسلام کلمشدر.

براچیانو { (Bracciano) ایتالیاده رومانك ٢٤ کیلومتره شمال غربیسنده بر کوچك قصبه اولوب، همنامی اولان بر کولك کنارنده واقعدر. کولك محیط دائره‌سی ٢٧ کیلومتره وعمق ٣٠٠ متره‌دن.

برادفورد { (Bradford) انکلتره‌نك (یورق) ایالتنده ویورقك ٣١٣ کیلومتره شمال غربیسنده بر شهر اولوب، ١٤٥٠٠٠ اهالیسی، کمور معدنی، دمیرخانه‌لری ویوك منسوجات فابریقه‌لری واردر. — ینه انکلتره‌نك (ویلتشیر) ایالتنده دخی بو اسمله برقصبه بولنوب، (بات) شهرینك ١١ کیلومتره جنوب شرقیسنده و (آوون) نهری کنارنده واقع و ١٠٢٥٠ اهالی‌ایله ابی چوخه فابریقه‌لرینی جامعدر.

برادلی { (Bradley) انکلتره‌نك مشاهیر فلکیونندن اولوب، ١٦٩٢ ده (شربورن) ده طوغمش، و ١٧٦٢ ده وفات ایتمشدر. اوقسفور دار الفنوننده معلم بولنمش، و خیلی وقت (غرنویج) رصدخانه‌سنی اداره ایتمشدر. بتون آوروپا آقادمیالری اعضالغنه دخی قبول اولنمشیدی. انحراف ضیایی کشف ایتدیکی کبی، هیئته متعلق دها خیلی کشفیاته موفق اولمشدر. بو فنه دائر بر چوق تجارب ومطالعاتی نشر اولنمشدر.

برادوست { موصل ولایتنك شهر زور سنجاغنه تابع رواندز قضاسنه ملحق بر ناحیه اولوب، سنجاغك وبتون ولایتك منتهای شرق شمالیسنده واقع اولمغله، شمالاً وان ولایتنك حکاری سنجاغیله وشرقاً حدود ایرانیه‌ایله همحدوددر.

طاغلق بر یر اولوب، اهالیسی کرددر. بیوك بر ناحیه اولوب، ٦٤ قریه‌یی حاویدر.

برار { (Bérar) هندستانك وسطلرنده بر خطه اولوب، شمالاً کندیج وملوه، جنوباً اورنك آباد وبیدر خطه‌لریله، شرقاً دخی (کندوآنه) بادیه‌سیله محاطدر. طولی ٤٢٠ وعرضی ٢٢٠ کیلومتره اولوب، ٣٠٠٠٠٠٠ اهالیسی واردر. باشلیجه شهرلری (نکپور) ایله (ایچپور) در. اراضیسی پك منبت ومحصولدار اولوب، بو مملکته مخصوص بر جنس قویونلری وصندال آغاجلری واردر. بو خطه یقین وقته‌دك مستقل بر راجه طرفندن اداره اولنوب، ١٨١٧ تاریخنده انکلیزلر راجه‌سنه معاش تخصیصیله اداره مملکتی اله آلمش؛ و١٨٥٣ده راجه‌لرك نسلی منقرض اولمغله، بو خطه دخی بسبتون انکلیزلرك ضبطنه چکمشدر.

برازوس { (Brazos) آمریقای شمالیده ممالك مجتمعه‌نك (تکزاس) جمهوریتنده بر نهردر، که مذکور جمهوریتك شمال شرقی جهتنده ٣٢° ٣٠' عرض شمالی ایله ١٠٢° ١٢' طول غربیده نبعان ایدوب، ابتدا شرق شمالی‌یه وبعده جنوب شرقی‌یه طوغری جریانله، ریشموند، قولومبیا وسائر شهر وقصبه‌لرك یانندن کچه‌رك، ١٠٠٠ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدکدن صکره، مکسیقه کورفزینه دوکیلور. — جمهوریت مذکوره‌نك بر ایالتی دخی بو اسمله مسمادر.

برازه { (Brazza) یاخود براچه آوستریانك دالماچیا ساحلی قارشیسنده‌کی آطه‌لرندن اولوب، اسپالاترو آطه‌سنك قارشیسنده واقعدر. ساحلدن ١٠ کیلومتره وسعتنده بر بوغازله آیرلمشدر. طولی ٤٨ وعرضی ١٠ کیلومتره اولوب، ١٥٠٠٠ اهالیسی وکوزل شرابی واردر.

برازیلیا { (Brésil) آمریقای جنوبیده بیوك بر دولت اولوب، قطعهٔ مذکوره‌نك نصفنه قریب اراضی‌یی جامع بر مملکت واسعه‌در. وسعت اراضیجه روسیه ایله چین وممالك مجتمعه‌دن صکره دنیانك اك بیوك دولتیدر.

موقعی، حدود ومساحه‌سی. — برازیلیا قطعهٔ واسعه‌سی آمریقای جنوبینك شرقه طوغری اوزاندیغی جسیم برزاویه‌یی یعنی قطعهٔ مذکوره‌نك بحر محیط آطلا-

سیده‌کی سواحلنك قسم اعظمنی جامع اولوب، غرباً آند سلسلهٔ جبالنك اتکلرینه قدر ممتد اولور. شرقاً وشرق شمالی ایله شرق جنوبی جهتندن بحر محیط آطلاسی ایله، جنوباً (اوروغای) جهوریتیله، جنوب غربی جهتندن آرجنتین، پاراغای وبولیویا جهوریتلریله، غرباً پرو، اقوآدو وقولومبیا جهوریتلریله، شمالاً دخی ونزوئلا جهوریتیله وانکلتره ایله فلنك وفرانسه‌نك اللرنده بولنان (غویانه) خطه‌لریله محاط ومحدوددر. بو مملکت واسعه‌نك اکثر طرفلری خالی ویا اهالئ اصلیهٔ وحشیه ایله مسکون واسع اووه‌لر وبالطه کورمه‌مش اورمانلردن عبارت اولدیغندن، حدودی تماميله مضبوط ومعین اولمیوب، همحدود اولان دولتلرك هربریله حدود منازعه‌لری اکسیك اولمیور. برازیلیانك مساحهٔ سطحیه‌سی ۸ ۳۳۷ ۲۱۸ مربع کیلومتره‌در.

شکل طبیعیسی، طاغلری. — برازیلیانك اك مرتفع یری سواحله قریب اولان قسمی اولوب، دکیزدن مشاهده اولنان برصره طاغلر جنوبدن شماله طوغری ممتد اولور، وغربه طوغری دخی برطاقم قوللر وشعبه‌لر اوزاتیرلر. بو طاغلرك ساحله طوغری اولان اتکلری دیکجه اولدیغی حالده، ایچ طرفه ناظر اولان جهتلری برسطح مائل صورتنده اولوب، آمازون وپاراغوآی ایرماقلرینك وادیلرینه‌دك ممتد اولور. بووجهله برازیلیانك قسم شرقیسی طاغلق اولوب، قسم اعظمی اولان ایچ طرفی ایسه بو طاغلرله آند سلسله‌سی آره‌سنده ممتد اولور واسع بر اووه حالنده در. بو اووه‌نك اورته‌لرنده شمال‌شرقی‌یه طوغری آقان آمازون ایله جنوب شرقی‌یه طوغری جریان ایدن پاراغوآی ایرماقلرینك حوضه‌لرینی آیرمق اوزره بر تقسیم میاه خطی تشکیل ایده‌جك برارتفاع وار ایسه‌ده، بو ارتفاع بعض محللرنده فرق اولنه‌میه‌جق درجه‌ده‌در. بو پایانسز اووه‌یی مذکور ایکی ایرماغه وعلی‌الخصوص آمازونه دوکیلن متعدد بیوك نهرلر شق ایدیور. ساحله متوازیاً ممتد اولان برازیلیا سلسلهٔ جبالی محلنه کوره مختلف اسملرله تسمیه اولنیورسه‌ده، (سرادومار) یعنی «دکیز سلسله‌سی» و (سراجرال) یعنی «بیوك‌سلسله» اسم عمومیسیله معروفدر. بونك اك یوکسك محلی ۲۰۱۵ متره ارتفاعنده اولوب، دکیزدن کورینن وبحریونجه مشهور اولان (فراده‌ده ماقاهه) طاغنك ایسه ۱۷۵۰ متره ارتفاعی واردر.

ساحله متوازیاً ممتد اولان مذکور سلسله‌نك آرقه‌سنده وبرازیلیانك مرکزی اولان (ریویانیرو) شهرینك حذاسنده دیکر برطاقم طاغلرك نقطهٔ مرکزیه‌سی حکمنده اولان (ایتاتیایوسو) طاغی بولنیور، که برازیلیانك اك مرتفع نقطه‌سی اولوب، ۲۹۹۴ متره ارتفاعی واردر، وتپه‌لری قیشین قارله ستر اولنور. بوطاغدن شمال غربی، شمال شرقی و جنوب غربی‌یه طوغری سلسله صورتنده برطاقم طاغلر تشعب ایدیور. بونلرك شمالنده دیکر برطاقم سلسله‌لر دخی تعاقب ایدیورسه‌ده، ارتفاعلری ایکنجی درجه‌ده‌در. برازیلیانك شمالنده دخی برصره طاغلر غربدن شرقه طوغری ممتد اولوب، آمازون حوضه‌سنی قپار، وغویانه جهتندن برازیلیانك حدودینی تشکیل ایدرلر. بونلرك ارتفاعلری ۲۰۰۰ متره‌یه قدر بالغ اولور.

نهرلری. — برازیلیا میاه جاریه‌نك کثرتنجه کرهٔ ارضك اك ممتاز یرلرندن معدود اولوب، پك بیوك ایرماقلری وپك‌چوق نهرلری واردر. کرهٔ ارضك اك بیوك نهری اولان (آمازون) برازیلیانك شمال غربی قسمنی شق ایده‌رك، شمال شرقی ساحلندن بحرمحیط آطلاسی‌یه دوکیلور؛ وتابعلری اولان متعدد بیوك نهرلر بوقطعه‌نك قسم اعظمنی سقی ایدرلر. آمریقای جنوبینك ایکنجی ایرماغی عد اولنان (لاپلاتا) نك دخی منبعلری ومجراسنك بر بیوك قسمی برازیلیا داخلنده‌در. لاپلاتانك منبعلری برازیلیاده اولدیغی حالده، منصبی بومملکتك خارجنده، وآمازونك ایسه اکثر منبعلری جهت غربیه‌ده‌کی جهوریتلر اراضیسنده اولدیغی حالده، منصبی برازیلیاده‌در. منصبی آمازونله همان مشترك اولان (توقانین) نهری دخی مذکور ایرماغك تابعلرندن عد اولنورسه، آمازونك حوضه‌سی برازیلیانك نصفنی، لاپلاتانك حوضه‌سی بر ربعنی وطوغریدن طوغری‌یه دکیزه دوکیلن سائر انهارك حوضه‌لری دیکر بر ربعنی ضبط ایدیور. بو وجهله برازیلیا ایکی بیوك وبر قاچ کوچك حوضه‌یه منقسم اولوب، بو حوضه‌لرك جمله‌سی بحر محیط آطلاسی مائله‌سنده واقعدرلر؛ چونکه (آند) سلسله‌سی جسیم بر دیوار کبی برازیلیایی بحر محیط کبیردن آییریور. برازیلیا داخلنده آمازون ایرماغنه تابع اولان انهارك اك بیوکلری جنوبده: پوروآ، پوروس، مادیرا، تاپایوز، اکسینغو، وشمالده: ایسا، یاپور، نغرو وسائره‌در؛ مذکور (توقانین) نهرینك

دخی (آراغوای) اسمیله بر بیوك تابعی واردر. لاپلاتا ایرماغی ایسه ایکی بیوك نهرك اجتماعندن تشکل ایدیور، كه بونلرك بری (پاراغوآی) ودیکری (پارانه) در. (اوروغای) نهری ایسه برازیلیانك جهت جنوبیه‌سنده نبعانله، ابتدا برازیلیا ایله آرجنتین وبعده آرجنتین ایله اوروغای جمهوریتلری حدودینی آیره‌رق، لاپلاته‌نك منصبی قربنده دوکیلور. طوغریدن طوغری‌یه دکیزه دوکیلن برازیلیا انهارینك اك بیوکی (سان‌فرانجسقو) نهری اولوب، مارالذکر (ایتاتیایوسو) طاغلرندن نبعانله، ساحله متوازی اولان سلسلهٔ جبالك آرقه‌سنده جنوبدن شماله آقه‌رق، وبعده شرقه طوغری دونوب، مذکور سلسله‌نك بر بوغازندن چکه‌رك، دکیزه دوکیلور. بونك شمالنده (پارناهیبا) نهری دخی ذکره شایاندر. بونلردن بشقه مذکور سلسله‌دن بر طاقم کوچك نهرلر آقیور.

سواحل وجزایری. — برازیلیانك ساحلی ٧٠٠٠ کیلومتره‌دن آشاغی اولمیوب، آمریقای جنوبینك سواحل شرقیه‌سنك نصفندن زیاده‌سی بو دولته عائددر. بو ساحلك بیوك کورفزلری یوغیسه‌ده، پك چوق کوچك قویلری و ٤٢ لیمانی واردر. بو لیمانلرك اك بیوك واك کوزلی مرکزی اولان (ریو یانیرو) شهرینك لیمانی اولوب، ایکنجی درجه‌ده دخی پارا، مارانهائو، پرنامبوق، باهیا، ایلئوس، ویقتوریا، سانتوس، پاراناغوآ وسانته قترینه لیمانلریدر.

برازیلیانك ساحله قریب اولان بر طاقم کوچك آطه‌لریله بیوك نهرلرینك مجرا ومنصبلرنده بولنان آطه‌لردن بشقه ایکی طاقم آطه‌لری واردر، كه بری (سان روق) برونك آچیقلرنده °٤ عرض جنوبیده واقع (فرنانو ده نورونا)، ودیکری پك آچیقلرده و °٢٠ عرض جنوبیده واقع (ترینیداده) طاقیدر.

اقلیم وهواسی. — برازیلیا °٤ عرض شمالیدن °٣٠ عرض جنوبی‌یه‌دك ممتد اولور بر قطعه اولوب، اراضیسنك ارتفاعی وسائر احوالی دخی پك متنوع ومختلف اولدیغندن، اقلیم وهواسنك دخی اوكا كوره مختلف اولمسی طبیعیدر. (سان پاولو) اسکله‌سندن (اوروغای) حدودینه‌دك ساحل بوینجه ممتد اولان ووسعت عمومیه‌سنه نسبةً پك کوچك بر یر عد اولنه‌بیلن قسمندن بشقه برازیلیا اقطاری منطقهٔ حاره داخلنده اولوب، خط استوا قسم شمالیسنك ایچندن چکیور. خط استوانك شمالنده اولان قسمی آز اولمغله برابر همان خالی کبی اولدیغندن، برازیلیانك قسم کلیسی منطقهٔ حارهٔ جنوبیه‌یه داخلدر. بو منطقه‌ده بولنان سائر ممالکده اولدیغی کبی، برازیلیاده دخی ایکی موسم حکم سوریور، كه بری یاغمور ودیکری قوراقلق موسمیدر. یاغمور کونشك انحرافنه تابع اولوب، بزده یاز اولدیغی موسملرده برازیلیانك شمال، وبزده قیش اولدیغی موسملرده جنوب جهتلرنده یاغمور یاغار. آنجق بعض دفعه موسمنده دخی یاغمور یاغمیوب، نهرلر وکوللر بیله قورور، واو سنه‌لرده قحط وغلا اولوب، اهالی وحیوانات آجلقدن تلف اولور. منطقهٔ حاره‌نك آلتنده بولنان وبیوك نهرلرینك کنارلرنده بطاقلق ومتعفن صولری اکسیك اولمیان بویله برمملکتده هوانك پك‌ده آرزو اولنه‌جق صورتده اولمامسی طبیعیدر. هله آوروپا مهاجرلری حقنده پك مهلك اوله‌جق قره‌جکر شیشکینلکی دیزانتری وصاری صیتمه کبی علتلر اکسیك دکلدر. اهالیسی آنجق پك آز یملك سایه‌سنده صحتلرینی محافظه ایدرلر. مع هذا ساحله قریب اولان شرق وشرق جنوبی قسمنده وسواحل جنوبیه‌سنده هوا خیلی معتدل اولوب، اوروپالیلر دخی پك اعلا یاشایه‌بیلیورلر. برازیلیانك اك مسکون ومعمور یرلری دخی اورالریدر.

محصولات وحیوانات ومنابع ثروتی. — برازیلیاده حرارت ایله رطوبتك امتزاجی نباتات متنوعه‌نك فوق‌العاده نشو ونما بولمسنه مساعد اولمغله، بومملکتده‌کی اشجار ونباتاتك انواعی وجسامتلریله حسن ولطافتلری طبیعیونك حیرتنی موجب اوله‌جق درجه‌ده‌در. دنیانك دیکر هیچ بر طرفنده بولنماز نیجه آغاجلری، اوتلری، چیچکلری اولوب، بونلرك بر قسمی الآن کشف اولنه‌مامشدر. کشف اولنانلردن دخی برمقدار جزئینك اولسون تعدادیچون لسانمزده اسامیسنی بوله‌میه‌جغمز درکاردر. قابوق ویا یاپراقلری ویاخود کوکلری طبده وصنایعده مستعمل انواع آغاجلر وسائر نباتات پك مبذول اوله‌رق، اورمانلر تشکیل ایتدکلری کبی، تاپیوقه دینلن برنوع نشاسته استحصالنه یارایان مانیوقه، موس، مصر، وانیله، قاقائو، شکر قامشی وعلی‌الخصوص قهوه، پاموق وتوتون کثرت اوزره حاصل اولور. ایالات جنوبیه‌ده باغلر دخی چوق اولوب، کوزل شرابلر چیقار. چای یرینی طوتار وآمریقای جنوبی اهالیسی عندنده پك مستعمل اولان (ماته) تعبیر اولنور بر نبات دخی پك مبذولدر.

برازیلیانك منابع ثروتنك باشلیجه‌لرندن بری‌ده معادنی اولوب، (میناس‌جرائس) ایالتنده وسائر بعض طرفلرده کثرت اوزره آلتون معدنلری والماس، زمرد، زبرجد وسائره کبی ذی‌قیمت احجارك انواعی بولنور. یالکز آلتون معدنندن سنوی ۱۰ ملیون فرانقلق کولچه استحصال اولنور. دمیر معدنی دخی چوق اولوب، باقر، کومش، قورشون، قلای وسائر معدنلر دخی جابجا بولنیورسه‌ده، آلتون ایله ذی‌قیمت طاشلرك اخراجی اهالی‌یی مشغول ایتدیکندن، بریکی معدنلره التفات ایدن یوقدر.

برازیلیانك حیوانات اهلیه‌سی همان یالکز آوروپادن نقل ایدلمش اولان آت، صیغیر، قویون وسائره‌دن عبارت اولوب، حیوانات وحشیه‌سی ایسه پك چوق وپك متنوعدر. حتی آمازون سواحلنك اهالیسندن اکثری الیوم منحصراً قابلوباغه بورطه‌سیله وبالیقله بسلنیورلر. یالکز آمازون نهرنده ۲۰۰۰ قدر جنس بالیق بولنیور.

اهالیسی، جنسیت ولسان ومذهبلری. — برازیلیانك اهالیسی ۱۲۵۰۰۰۰۰ راده‌لرنده اولوب، وسعت اراضیسنه نسبةً بهر مربع کیلومتره باشنه بربچق آدم دوشیور؛ آنجق مملکت مذکوره‌نك هر طرفی بر درجه‌ده مسکون اولمیوب، آمازون حوضهٔ واسعه‌سی همان خالی حکمنده اولدیغندن، ساحله قریب اولان غرب جنوبی قسمنده بهر مربع کیلومتره باشنه تقریباً ٤ کشی دوشیور. علی‌العموم آمریقانك اولدیغی کبی، برازیلیانك دخی اهالیسی اوچ جنسه منسوب اولوب، بری اهالئ اصلیهٔ قدیمه، بری آوروپا مهاجرلری، بری‌ده آفریقادن نقل ایدلمش اولان اسرای زنجیه جنسلریدر. اهالینك قسم اعظمی یعنی تقریباً ۱۰ ملیونی آوروپا مهاجرلری اولادندن عبارت اولوب، بونلر دخی عمومیت اوزره پورتکیزلیدر. اسپانیا ایله پورتکیز آره‌سنده وقتیله عقد ایدلمش اولان برمعاهده موجبنجه پورتکیزلیلر آمریقای جنوبینك یالکز بو جهتنه هجرت ایتمکه سربست اولوب، دیکر طرفلری اسپانیوللره براغلشیدی. اسپانیوللر اسکان ایتمش اولدقلری یرلر چوقدن بر چوق حکومات مستقله‌یه انقسام ایتدکلری حالده، پورتکیز مستملکاتی پورتکیزك الندن چیقدقدن صکره دخی بر تك دولت حالنده قالمشدر. مؤخراً برازیلیانك بعض طرفلرینه وعلی‌الخصوص جنوب غربی جهتلرینه بر خیلی فلنکلی، آلمان، ایتالیان، فرانسز وسائره مهاجرلری دخی کیدوب یرلشمشلرسه‌ده، پورتکیز جنسیتنه منسوب اولان برازیلیالیلره نسبةً بونلر لاشی حکمنده‌در. پورتکیز مهاجرلرینك اولادندن بر طاقمی پورتکیزلی ابویندن متولد اولوب، وطن اصلیلرینك اخلاق واطوارینی محافظه ایتمش اولدقلری حالده، بر طاقلری یعنی تقریباً بر ثلثی ملز اولوب، باشلیجه پورتکیزلی ویرلیدن متولددرلر، که بونلرك کندیلرینه مخصوص سیمالری اولوب، بعضلری پورتکیز وبعضلری یرلی لسانیله متکلمدرلر. زنجیلر ایکی ملیونه قریب اولوب، اکثری صرف زنجی وبعضلری پورتکیزلیلرله ویا یرلیلرله قاریشمش ملز حالنده‌درلر. بونلر اوته‌دن بری قهوه تارلالرنده وسائر خدمات شاقه‌ده حیوان مقامنده استخدام اولنوب، بو صوك سنه‌لرده کلنجه‌یه قدر اسارتدن قورتله‌مامشلردر. اهالئ اصلیه ایسه آمریقانك کشفی صره‌لرنده پورتکیزلیلر طرفندن غدارانه تعقیب اولنه‌رق، او وقتدن بری انمحالرینه چالیشلمش؛ ومع هذا بر چوق قوم وقبیله‌لری آوروپالیلرك یاشایه‌مدقلری وخیم هوالی اووه‌لرده ویاپانسز اورمانلرده وعلی‌الخصوص آمازون ولاپلاته حوضه‌لریله (ماتوغروسو) ایالت واسعه‌سنده جولان ایتمکده‌درلر. بونلر ۶۰۰۰۰۰ قدر تخمین اولنوب، برطاقمی اثنای کشفده ملت حاکمه بولنمش اولان (توپی) ونام دیکرله (غوآرانی) قومنه منسوب اوله‌رق، برازیلیانك همان طرفنده منتشر وقبائل متعدده‌یه منقسم اولدقلری حالده، بردرجه‌یه قدر بربرلرینك لسانلرینی آکلامقده‌درلر. برطاقلری دخی اثنای کشفده ملت محکومه حالنده بولنوب، او وقتدن محقر بولنمش اولان (تاپویا) قومنه منسوبدرلر. بو ایکی جنسیتك منقسم بولندقلری اقوام وقبائلك یالکز اسامیسنی ذکر ایتمك ایستسه‌ك، تطویل کلامدن قورتیله‌مامش اوله‌جغمزدن، ولسان واخلاقلری دخی مختلف اولدیغندن، هر بر قبیله‌لرینك بر بیوك قومك بقیة السیوفی حکمنده اوله‌جغنده شبهه یوقدر. بونلر وحشیتك درجات مختلفه‌سنده بولنوب، بعضلری عادتا مدنیته تقربله، توطن ایدرك، زراعتله اشتغال ایتدکلری حالده، برطاقلری آوله ویا خدایی نابت‌شیلرله اکتفا ایدوب، ایچلرنده آدم اتی یین وخصملرندن طوتدقلری اسیرلری ذبح ایدنلر دخی واردر. بو

اقوامدن هر برینك كندینه مخصوص سیمالری و اشكال بدنیه‌لری وار ایسه‌ده، اكثرینك مغول جنسنه مشابه اولـوب، برونلری غایت یاصی وباصیق، كوزلری كوچك ویوقاری‌یه مائل، رنكلری صاری‌یه مائل اسمر، صاچ وصقاللری سیرك وديكدر. ایچلرندن اك مشهورلری: بوتوقودو، غوآیقورو، غویاناقاز، غو. آیاز، توپینامبا وسائره اقوامیدر.

لسان عمومی ورسمی پورتكیزجه اولوب، زنجیلر دخی بو لسانله متكلمدرلر. وحشیلرك تمدنه یوز طو. توب مسكون اولانلرندن بعضلری دخی پورتكیزجه‌یی اوكرنمشلرسه‌ده، اكثری كندی لسانلریله متكلمدرلر. آوروپانك ممالك مختلفه‌سندن هر سنه كیدن مهاجرلرك یالكز جمعیتلی كیدوب آیریجه یاشایه‌بیلنلری موقتاً كندی لسان مادر زادلرینی محافظه ایده بیلیورلر. مذهب عمومیلری قتولیك مذهبی اولوب، زنجیلرك چوغی واهالئ اصلیه‌نك پك آز مقداری دخی بو دینی قبول ایتمشلردر. آوروپا مهاجرلری ایچنده بر خیلی مقدار پروتستانلر دخی بولنیور. زنجیلر میاننده بر مقدار اهل اسلام بولندیغی دخی مرویدر.

تقسیماتی.— برازیلیا ۲۱ ایالته منقسم اولوب، هر بر ایالت برقاچ قضایه و هر قضا دوائر بلدیه‌یه منقسمدر. ایالات مذكوره مساحهٔ سطحیه‌لریله ونفوسلرینك مقداریله برابر بروجه زیر ذكر اولنور:

ایالت	مربع كیلومتره	اهالیسی
آمازوناس	۱ ۸۹۷ ۰۲۰	۸۰ ۹۴۲
پارا	۱ ۱۴۹ ۷۱۲	۳۴۹ ۷۱۱
مارانهائو	۴۵۹ ۸۸۴	۴۳۰ ۰۵۹
پیائوهی	۳۰۱ ۷۹۷	۲۳۹ ۶۹۱
سئارا	۱۰۴ ۲۵۰	۷۲۲ ۰۰۰
ریو غرانده دونورته	۵۷ ۴۸۵	۲۶۹ ۰۵۱
پاراهیبا	۷۴ ۴۳۱	۴۳۲ ۸۱۷
پرنامبوق	۱۲۸ ۳۹۵	۱ ۰۱۴ ۷۰۰
آلاغوآس	۵۸ ۴۹۱	۳۹۷ ۳۷۹
سرجیپه	۳۹ ۰۹۰	۲۱۱ ۱۷۲
باهیا	۴۲۶ ۴۲۷	۱ ۶۵۵ ۴۰۳
اسپیریتو سانتو	۴۸ ۸۳۹	۱۰۰ ۷۱۷
ریو ده یانیرو	۶۸ ۹۸۲	۹۳۸ ۸۳۱
مونیچیپیونوترو	۱ ۳۹۴	۴۳۵ ۵۶۸
سان پاولو	۲۹۰ ۸۷۶	۱ ۰۵۸ ۹۵۰
پارانا	۲۲۱ ۳۱۹	۱۸۹ ۶۶۸
سانته قاترینه	۷۴ ۱۵۶	۲۰۱ ۰۴۳
ریو غرانده دوسول	۲۳۶ ۵۵۳	۸۹۹ ۱۰۰
میناس جرائس	۵۷۴ ۸۵۵	۲ ۴۴۹ ۰۱۰
غویاز	۷۴۷ ۳۱۱	۱۹۱ ۷۱۱
ماتوغروسو	۱ ۳۷۹ ۶۵۱	۷۲ ۰۵۱
جمعاً برازیلیا	۸ ۳۳۷ ۲۱۸	۱۲ ۳۳۳ ۳۷۵

شهر وقصبه‌لری.— برازیلیانك شهر وقصبه‌لری پك آز اولوب، یكرمی بیكدن زیاده اهالی‌یی جامع اولانلری مقدار نفوسلریله برابر بروجه‌زیر ذكر اولنور:

ریو ده یانیرو	۳۵۷ ۳۳۲
باهیا (سان‌سالوادور)	۱۴۰ ۰۰۰
رسیفه (پرنامبوق)	۱۳۰ ۰۰۰
بلم	۴۰ ۰۰۰
سان پاولو	۴۰ ۰۰۰
پورتوآلكره	۴۰ ۰۰۰
مارانهائو (سان لوییز)	۳۵ ۰۰۰
اورو پرتو	۲۰ ۰۰۰

اصول حكومتی، مالیه‌سی، قوهٔ بریه وبحریه‌سی. — برازیلیا قطعه‌سی پورتكیزك الندن چیقه‌رق كسب استقلال ایده‌لی ینه پورتكیز خاندان حكمداریسنه منسوب بر ایمپراطورك تحت حكمنده اولوب، درت سنه مدتله انتخاب اولنور ۱۲۲ اعضادن مركب بر مبعوثان وقید حیات شرطیله تعیین اولنور ۵۸ اعضادن مركب بر اعیان مجلسی وار ایدی. آنجق اخیراً جمهوریته تحول ایتدیكندن، اصول ادارهٔ حاضره‌سی هنوز تقرر ایتمه‌مشدر. واردات ومصارف سنویه‌سی ۴۰۰ ۰۰۰ ۰۰۰ فرانق یعنی ۲۰ ملیون فرانسز لیراسی راده‌لرنده‌در. قوهٔ بریه‌سی وقت حضرده ۱۳ ۵۲۸ نفرات و ۱۵۲۰ امرا و ضابطاندن عبارت اولوب، وقت سفرده ۳۰ ۰۰۰ عسكر چیقاره بیلیر. عسكری ۲۱ طابور پیاده، ۵ آلای سواری و ۳ آلای طوپجیدن مركب اولوب، ۶۸۴۷ نفر ژاندارمه‌سی دخی واردر. عساكر ملیه‌سی دردست تنظیمدر. قوهٔ بحریه‌سی ۴۸ سفینه‌دن مركب اولوب، بونلرك ۱۰ ی زرهلیدر. جمله‌سی ۱۹ ۱۹۰ بیكیر قوتنده اولوب، ۲۲۲ طوپی حاملدرلر. عساكر بحریه‌سی ۵۷۹۳ كشیدن عبارتدر.

معارف وصنایع وتجارتی.— برازیلیاده تحصیل مجاناً اولوب، آنجق مكاتب الآن لزومی درجه‌ده تكثر ایده‌مه‌مشدر. ۱۸۷۳ تاریخنده اجرا اولنان بر استاتستیقه كوره، تاریخ مذكورده بتون برازیلیاده ۵۶۴۱ مكاتب عمومیه بولنوب، بونلردن ۵۲۹۳ ی مكاتب ابتدائیه و۳۴۸ ی مكاتب رشدیه واعدادیه‌دن عبارت ایدی. آنجق اوندن ایكی سنه اول‌كی استاتستیقده مكاتب عمومیه آنجق ۴۴۲۸ بولنمش اولدیغندن، ایكی سنه ظرفنده اولان بو تزاید باقیلورسه، او وقتدن بری دها خیلی تكثر ایتمش اولسه كركدر.

مكاتب اعدادیه‌ده مبادئ علوم وفنونله پورتكیز لسا-
نندن بشقه فرانسز، انكلیز ولاتین لسانلری دخی
تدریس اولنور. مكاتب عالیه‌یه كلنجه: بری پایتختی
اولان (ریوده ژانیرو) ده ودیكری (باهیا) شهرنده
اولمق اوزره، ایكی طبیه، بری (سان پاولو) ده
ودیكری (رسیفه) ده اوله‌رق ایكی حقوق مكتبلری،
بر دار الصنایعی، بر تجارت مكتبی، بر صنایع نفیسه
آقادمیاسی، ینه ریوده ژانیروده بر رصدخانه‌سی، بر
موسیقی مكتبی، (اوروپرتو) ده بر معادن مكتبی
وبهر اوج آیده بر پك مهم برمجموعه نشر ایدن برتاریخ
وجغرافیا جمعیتی واردر. ۱۸۷۴ تاریخنده یالكز
(ریوده ژانیرو) ده ۵۰ و برازیلیانك سائر طرفلرنده
۳۰۰ دن زیاده غزته و مجموعهٔ موقوته نشر اولنور-
دی، كه بونلرك‌ده او وقتدن بری مقداری تضاعف
ایتمش اوله‌جغی شبهه‌سزدر. اوراق مذكوره‌دن یالكز
بش اون عددی فرانسز، انكلیز و آلمان لسانلرنده
اولوب، قصوری پورتكیز لساننده نشر اولنور.

برازیلیاده محصولات ارضیه‌نك و علی الخصوص
سائر یرلرده نادر یتیشیر محصولاتك كثرتی بالطبع
تجارتك توسعنی موجب اولوب، پایتختنده وسائر
باشلیجه اسكله‌لرنده پك ایشلك برتجارت اجرا اولنور.
اخراجاتی ۵۵۰ وادخالاتی ۴۵۰ ملیون فرانق راده-
لرنده اولوب، اخراجاتك قسم كلیسی قهوه، پاموق،
شكر، دری، لاستیق، توتون، الماس، آلتون،
بویاجیلقده وطاوشانلقده مستعمل انواع آغاجلر
وسائره‌دن عبارتدر. حیواناتی وبغدایی ایسه پك آز
اولدیغندن، برازیلیالیلر باشلیجه مدار تغذی اولان
ات واككلرینك قسم اعظمنی خارجدن جلب ایتمك
مجبوریتنده بولنیورلر.

صنایع برازیلیاده پك كری اولوب، فابریقه‌لری
یوق حكمنده‌در. بناءً علیه داخل مملكتده صرف
واستهلاك اولنان معمولات صناعیه‌نك همان جمله‌سی
خارجدن وباشلیجه آوروپادن نقل اولنور. یالكز
محصولات محلیه‌دن اولان پاموغك ایشلنمه‌سنه مخصوص
برقاچ فابریقه بولنوب، داخل مملكتده صرف اولنمق
اوزره، آمریقان اعمال اولنور.

مركزی اولان (ریوده ژانیرو) ایله سائر اسكله‌لری
كرك آمریقای جنوبی وشمالینك وكرك انكلتره، فرانسه،
آلمانیا، پورتكیز وسائر آوروپانك باشلیجه اسكله‌لریله
مناسبات تجاریه‌ده اولوب، مقنن صورتده واپورلر
ایشلیور. داخلی یوللره كلنجه، مملكتك وسعت فوق-
العاده‌سنه وموانعك كثرتنه بناءً برازیلیانك دمیر
یوللری نسبةً آز اولوب، ۱۸۸۷ تاریخنده ۷۹۲۹
كیلومترهلك بیتمش و ۱۶۳۱ كیلومترهلك دردست
انشا دمیر یوللری وار ایدی. تلغراف خطلری دخی
۱۰۶۱۰ كیلومتره طولنده اولوب، ۱۷۰ تلغرافخا-
نه‌سی وار ایدی.

احوال تاریخیه‌سی.— برازیلیا قطعه‌سی ۱۵۰۰
تاریخ میلادیسنده (وینسان پینزون) نام اسپانیول ایله
(قابرال) نام پورتكیزلی طرفندن كشف اولنه‌رق،
بر سنه صكره مشهور (آمریق وسپوس) طرفندن
پورتكیز قرالی نامنه ایچ طرفلری تحری اولنمشدر.
بو یر ابتدا پورتكیز دولتی طرفندن منفا كبی قوللا-
نیلوب، ۱۵۳۱ تاریخندن پورتكیز مهاجرلری اورایه
نقل خانه وتوطن ایتمكه باشلامشلردر. یدنجی قرن
میلادی اوائلنده فلنكلیلر برازیلیایه آیاق باصوب،
یواش یواش مملكتی ضبط ایله، ۱۶۲۴ دن ۱۶۴۰
تاریخنه‌دك ۱۶ سنه تحت حكملرنده طوتمشلرسه‌ده،
تاریخ مذكوره‌ده یرلیلر پورتكیزلیلرله بالاتفاق برازیلیایی
فلنكلیلرك اللرندن چیقارمش، و۱۶۵۴ تاریخنده پور-
تكیزلیلر ینه مملكتك حاكملری اولمشلردر. (براغانسه)
خاندانینه منسوب حكمدارلر پورتكیز و برازیلیا قرالی
عنوانینی حائز اولدقلری حالده، ۱۸۰۷ ده بو خاندان
ناپولیون طرفندن آوروپادن اخراج اولنجه، برازیلیایه
كیدوب، ۱۸۲۱ تاریخنه‌دك اوراده حكم سورمشلر؛
وتاریخ مذكورده اوروپایه عودتلری برازیلیانك
پورتكیزك اللرندن چیقمسنی موجب اولمشدر. ۱۸۲۲
ده برازیلیالیلر استقلاللرینی اعلان ایدوب، پورتكیز
قرالی آلتنجی ژانك اوغلی برنجی (دون پدرو) یی
برازیلیا ایمپراطورلغنه انتخاب، وبر مجلس مبعوثان
تشكیل ایتمشلردر. پدرینك وفاتنده دون پدرو پورتكیز
قراللغنه دخی وارث اولمش ایسه‌ده، بونی قیزی (دو-
ناماریا) یه ویروب، كندیسی برازیلیا ایمپراطورلغیله
قناعت ایتمشیدی. ۱۸۳۱ ده ظهور ایدن فساد
اوزرینه، مشار الیه فراغت ایدوب، تختی ۶ یاشنده
بولنان اوغلی ایكنجی دون پدرویه ترك ایتمشدر. بو
ذات سنهٔ حالیه‌یه یعنی ۱۸۸۹ تاریخ میلادیسنه‌دك
كمال رفق وعدالتله مملكتی اداره ایدوب، هر وجهله

ترقیسنه خدمت ایتدکدن صکره، اخیراً برازیلیالیلرك آنسزین اعلان جمهوریت ایتملریله، پورتکیزه چکلمشدر.

براستك { ارضروم ولایتنك ارزنجان سنجاغنه تابع کماخ قضاسنده بر ناحیه اولوب، ۲۰ قریه‌دن مرکبدر.

براغالینچه { (Bragalintza) قوصوه ولایتنك اسکوب سنجاغنده بر نهردر، که بلغارستان حدودی قربنده (مالش) طاغندن نبعانله، غرب جنوبی‌یه طوغری جریان ایده‌رك، (اشتپ) قصبه‌سی ایچندن بالمرور، تقریباً ۸۰ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدکدن صکره، کوپریلیدن ۲۰ کیلومتره آشاغیده (واردار) ایرماغنه دوکیلور.

براغانسه { (Bragance) پورتکیزك (تراس اوس‌مونتس) ایالتنده و(میرانده)‌نك ۵۵ کیلومتره شمال غربیسنده بر قصبه اولوب، ۱۵۰۰۰ اهالیسی واردر. ۱۴۴۲ تاریخ میلادیسنده بر دوقه‌لق صورتنه قونمشیدی.

براغانسه خاندانی { (Maison de Bra-gance) الآن پورتکیزده حکم سورن خاندان قرالینك اسمیدر. بو خاندانك مؤسسی پورتکیز قراللرندن برنجی ژانك اوغلی (آلفونس) اولوب، ۱۴۴۲ تاریخ میلادیسنده آنفاً ذکر اولنان براغانسه دوقه‌لغنه تعیین اولنمشیدی. بونك نسلندن کلن دوقه‌لرك سکزنجیسی اولان دردنجی ژان پورتکیزی اسپانیانك ید تسلطندن تخلیصله، ۱۶۴۰ تاریخ میلادیسنده پورتکیز تختنه جلوس ایتمشدر. بونك نسلندن پورتکیز وبرازیلیاده حکم سورن حکمدارلرك اسملریله تاریخ جلوسلری بروجه زیردر:

(پورتکیزده)

دردنجی ژان	۱۶۴۰
آلتنجی آلفونس	۱۶۵۶
ایکنجی پدرو	۱۶۸۳
بشنجی ژان	۱۷۰۶
یوسف	۱۷۵۰
برنجی ماریا واوچنجی پدرو	۱۷۷۷
آلتنجی ژان	۱۷۹۲
دردنجی پدرو (برنجی دون پدرو)	۱۸۲۶
ایکنجی ماریا (دوناماریا)	۱۸۳۳
بشنجی پدرو	۱۸۵۳
برنجی لویی	۱۸۶۱
قارلوس	۱۸۸۹

(برازیلیاده)

برنجی دون پدرو	۱۸۲۲
ایکنجی دون پدرو	۱۸۳۱

براغه { (Braga) پورتکیزده لیسبونه‌نك ۳۲۲ و (پورتو) نك ۴۵ کیلومتره شمال شرقیسنده بر قصبه اولوب، ۱۹۰۰۰ اهالیسی، خیلی تجارتی وبعض اسلحه ومنسوجات فابریقه‌لری واردر. اسکی بر قصبه اولوب، رومالیلرك زماندن قالمه برطاقم آثار عتیقه‌سی واردر. میلادك ۴۴۵ تاریخندن ۵۸۵ تاریخنه‌دك (سوآو) لرك پایتختی بولنمشدر.

بُراق { حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمزك معراجه صعودلرنده بیندکلری دابه‌نك اسمیدر، که حضرت جبرائیل واسطه‌سیله کندیلرینه کتیرلمشیدی. استردن کوچك ومرکبدن بیوك اولوب، قنادلری اولدیغی ویوزی انسان یوزینه مشابه بولندیغی مرویدر. بر روایتده غایت بیاض ودیکر بر روایتده کوزلری پك پارلاق اولدیغندن، (برق) دن مشتاق اولان بو اسمله تسمیه اولنمشدر. وجه تسمیه‌سی سرعت فوق‌العاده‌سی اولمق دخی ملحوظدر.

براق حاجب { (قتلغ خان) یدنجی قرن هجریده کرمانده حکومت سورمش اولان (قره‌ختاییان) ونام دیکرله (آل براق) دولتنك مؤسسیدر. عن اصل قره‌ختای امراسندن اولوب، سفارتله سلطان محمد خوارزم مشاهك یانه کوندرلدیکی حالده، عودتنه ممانعت اولنمغله، پادشاه مشارالیهك رجالی صره‌سنه کیرمش، وحاجب اولمشیدی. سلطان محمد خوارزم مشاه مغوللر طرفندن بوزلدیغنده، صاحب ترجمه کرمانه واروب، اوراسنی ضبطله، ۶۲۱ تاریخ هجریسنده کندی نامنه خطبه اوقوتمش؛ و ۱۱ سنه حکومت سوردکدن صکره، ۶۳۲ ده وفات ایدوب، کرمانده بنا کرده‌سی اولان مدرسه جوارنده دفن اولنمشدر. — آل براق دولتی ۶۲۱ دن ۷۰۶ تاریخنه‌دك ۸۵ سنه سوروب، ۸ حکمدار کلمشدر، که اسملریله تاریخ جلوسلری وجه آتی اوزره‌در:

براق حاجب	۶۲۱
رکن الدین مبارك بن براق	۶۳۲
قطب الدین محمد (براقك برادرزاده‌سی)	۶۵۰
حجاج بن قطب الدین	۶۵۵

جلال الدين سيورغيش بن قطب الدين	٦٨١
پادشاه خاتون	٦٩١
مظفر الدين محمد شاه بن حجاج	٦٩٥
قطب الدين شاه جهان بن سيورغيش	٧٠٣

بونلر، ايكنجيلري ركن الدين مباركدن باشلايه‌رق، مغـول حكمدارلرينك فرمانيله نصب اولنـورلردى. سكزنجيلرى اولان قطب الدين شاه جهان (الجايتو خان)ك امريله عزل اولنه‌رق، مملكتى ضبط اولنغله، كنديسى شيرازه قاچمش؛ وبيوك بر ثروته مالك اولمغله، بقيهٔ عمرينى اوراده چكيرمش؛ وقيزينى شيرازده حكومت سورن آل مظفردن امير مبارزالدين محمده تزويج ايتمكله، شاه شجاع وشاه محمود وسلطان احمد بوندن تولد ايتمشلردر.

براق رئيس { عثمانلى قپودانلرينك مشهورلرندن اولوب، عصر سلطان بايزيد خان ثانيده مشهور كمال رئيسله برابر قپودان دريا داود پاشانك معيتنده اينه‌بختى فتحنه كيده‌رك، بيوك بركينك سـواريسى ايدى. ونديك قپودانلرندن (آلبان آرمنيو) ايله (لوردانو) بيوك بر قوتله صاحب ترجه‌نك فيلوسـنه هجوم ايتـدكلرنده، براق رئيس مقاومتدن مأيوس اولـوب، محو اولمنى مغلوب اولمغه بالترجيح، ايكى طرفنده بولنان ايكى سفينه‌يه آتش ويرمش؛ وكندى كيسنى دخى دشمنك كيلريله برابر ياقه‌رق، كنديسى، حسن رئيس ونديك قپـودانلرندن مرقوم آلبان آرمنيو ايله لوردانو دخى يانمشلردر. جسارتك اك بيوك نمونه‌لرندن اولان بو وقعهٔ هائله ٩٠٤ سنهٔ هجريه‌سى شوالنك ٢١ نده جريان ايتمشدر.

براقونو { (Braconnot) فرانسـه‌نك اك مشهور كيميا كرلرندن اولـوب، ١٧٨٠ ده (قومرسى)ده طوغمش، و١٨٥٤ ده‌وفات ايتمشدر. (نانسى) شهرنده توطن ايدوب، اورانك نباتات باغچه‌سى مديرى اولمشيدى. كيمياى عضوى ايله اوغراشوب، برچوق حامضلر كشف ايتمش، وبوفنده متعدد كتابلر يازمشدر.

برالشام { [« شام » و« سوريه » ماده‌لرينه مراجعت بيوريله.]

براماڭده { اسپانيانك جنـوب غربيسـنده (وادى الكبير) منصـبنك صـول ساحلنده بر قصبه اولوب، عربلر طرفـندن معهود مائدهٔ سليمان (عم) مناسبتيله بو اسمله تسميه اولنمشيدى.

اليوم بونك غلطى اولان (باراماده) اسميله معروفدر.

برام { مدينهٔ منوره قربنده بقيع ناحيه‌سـنده بر طاغدر.

برامانته { (Bramante) ايتاليانك اك مشهور معمارلرندن اولوب، ١٤٤٤ تاريخنده طوغمش، و١٥١٤ده وفات ايتمشدر. روماده برچوق آثارى واردر.

برامكه { (برمكينك جمعيدر.) [« برمكى » ماده‌سـنه مراجعت بيوريله.] — بو اسمله بغدادده بر محله وجـوارنده بر قريه دخى وار ايدى، كه بشاهير علمادن (برمكى) نسبتيله معروف بر چوق ذواتك مسقط رأسى بولنمشدر.

براندبورغ { (Brandebourg) پروسيه ده همنامى اولان خطـه‌ده، (پوچدام) ايالتنده و(هاوْل) نهرى كنارنده برشهراولوب، پوچدامك ٣٣ كيلومتره غربنده واقعدر. ٢٦٠٠٠ اهاليسى، برچوق مكتبلرى وساژ مؤسسات خيريه‌سى وبيوك منسوجات، شـاپقه، غانت، سختيان وساژه فابريقه‌لرى واردر.

براندبورغ { خطه‌سى. پروسيه‌نك بيوك بر خطه‌سى اولوب، برلين شهرى دخى بونك داخلنده ايسه‌ده، آيرى عد اولنيور. خطهٔ مذكوره شمالاً (پومرانيا) خطه‌سى و(مكلنبورغ) بيوك دوقـه‌لغيله، غرباً هـانووره ايله و(آنهالت دسـو) پرنسلكيله، جنوباً (صاقسه) خطه‌سيله، شرق جنوبى جهتندن (سيلزيا) ايله، شرقاً دخى (پوسنانه) خطه‌سيله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحيه‌سى ٣٩٨٣٤ مربع كيلومتره اولوب، ٢٣٤٢٤١١ اهاليسى واردر. وقتيله خطـه‌نك مركزى بولنمش، وبو اسمى ويرمش اولان براندبورغ شهرى اليوم ايكنجى درجه‌ده اولوب، خطـه‌نك منقسم بولنديغى ايكى ايالتدن برينك مركزى (پوچدام) وديكرينك (فرانقفورت) شهريدر. اراضـيسى دوز وقوملق اولوب، آنجق فوق‌العاده ايلرى كيتمش اولان فن زراعت واسطه‌سيله اصلاح اولنمشدر. (اوور) ايرماغى اورته‌سندن و(البه) ايرماغى دخى غربى كنارندن جريان ايدوب، بو ايكى ايرماغه تابع برچوق چايلر مملكتى سق ايديور. بوچايلرك آره‌لرنده متعدد جدوللر آچيلوب، هم اختلاطى تسهيل، هم اراضى‌يى ارووا ايدرلر. دمير يوللرى وهر نوع

فابریقه‌لری دخی پك چوق اولوب، صنایع وتجارت زیاده‌سیله ایلریلمشدر. باشلیجه شهرلری : برلین، پوچدام، اسپانداو، براندبورغ، شارلوتنبورغ، پرنچلوو، یکی روپن، فرانقفورت، غوبن، کوسترن، لاندسبرغ، غوتوس، زولنیخاو و(لوبن)در. بو خطه زمان قدیمده اسلاو اقوامیله مسکون اولوب، یدنجی قرن میلادیده شارلمان طرفندن ضبط اولنمش؛ واو وقتدن جرمانلر اورالری استیلا ایتمکه باشلامشدر. بر خیلی وقت (صاقسه) حکومتنه وبعده طوغریدن طوغری‌یه آلمانیا ایمپراطورلغنه تابع برحکومت‌صورتنده اداره اولنه‌رق، برچوق خاندانلره منسوب پرنسلرك ونهایت (هوهنزولرن) خانداننك الینه کچمش؛ وبوخاندانه منسوب پرنسلرندن اوچنجی فردریق ۱۷۰۱ تاریخنده برنجی فردریق نامیله پروسیه قرالی عنوانني آلمشدر. [« پروسیه » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

برانه { قوصوه ولایتنك ایپك سنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، قره طاغك حدود شرقیه‌سی قربنده وایپکك ۳۵ کیلومتره شمال غربیسنده و(لیم) نهری کنارنده واقعدر. کوچك بر قصبه اولوب، برجامع شریفی، برقشله‌سی وبرعسکری خسته‌خانه‌سی واردر. — برانه قضاسی شمالا یکیپازار سنجاغنك آقوه وترغویشته قضالریله، شرق‌جنوبی جهتندن نفس ایپك قضاسیله، غربا وغرب جنوبی جهتندن دخی قره طاغ حدودیله محدوددر. اراضیسی طاشلق وقوملق اولوب، قوهٔ انباتیه‌سی متوسطدر. محصولاتی جبوبات متنوعه ایله کتن وکنویردن وانواع میوه‌لردن عبارتدر. بعض اورمانلری دخی واردر. تحریر نفوس اجرا اولنمدیغندن، مقدار اهالیسی بیلینه‌میورسه‌ده، اوتوز قرق بیك راده‌لرنده اولمسی ملحوظدر. اکثر اهالیسی اسلام اولوب، آرناوود وبوشناق لسانلریله متکلمدرلر.

براوناو { (Braunau) آوستریاده چهستانده بر قصبه اولوب، (قونیغراچ) ك ۵۱ کیلومتره شمال شرقیسنده و(این) نهری اوزرنده واقع و ۶۰۰۰ اهالی‌یی جامعدر. بو قصبه‌ده برنوع قیرمزی چوخه وسائر بعض منسوجات اعمال اولنور.

براهما { یاخود براهم (Brahma, Brahm) هندلیلرك اك اسکی دینلرنده معبودلرینه ویردکلری اسم اولوب، کائناتی خلق، صیانت ومحو ایتمك اقتدارلرینی براهمانك باشلیجه صفاتندن عد ایتدکلرندن، خالق وقادر صفتیله (براهما)، صانی وحکیم صفتیله (فریشنو)، ممحی وقهار صفتیله دخی (سیوا) تسمیه ایدرلر. حقیقتده بر اولان بو اوچ اسمدن، وعلی‌الخصوص اسمك تغیریله برابر مسماسنی بشقه صورتده تصویر ایدوب، بشقه یولده عبادت ایتملرندن بر نوع تثلیث چیقیور. براهمایی درت باشلی ودرت‌اللی تصویر ایدوب، اللرنده عالمینك باغلی اولدقلری بر زنجیر، بر یازی فورچه‌سی، وبر مجمر طوتدیغی کوریلور. عوام ناس براهمانك بوصورتده اولان صنملرینه عبادت ایدرلر. کونش براهمایه منسوب عد اولنور، وبر مثلثك ایچنده بر دائره شکلی علائم مخصوصه‌سندندر. صو ویشنویه وآتش سیوایه منسوبدر. براهمایه عبادت ایدنلره براهمانی، وراهبلرینه براهمان دیرلر که فارسیده مستعمل اولان (برهمن) بوندن مأخوذدر. اصل وجود مطلقه (پارا براهما) یعنی « براهمای‌قدیم» اسمنی ویروب، زعملرنجه بونك ٤ اوغلی اولمشدر. بونلردن براهما (پارا براهما) نك آغزندن، وشاتریا، وایشیا، سودره تسمیه اولنان دیکر اوچی قوللرندن، بجاقلرندن، وآیاقلرندن چیقمش. بناءً علیه بو درت اولاددن متولد اولمق زعمیله براهما دیننده بولنانلر بربرینك مادوننده اوله‌رق ٤ صنفه منقسمدرلر. برنجی صنف براهمانلر صنفیدر، که بونلر آیین مذهبی اجرا ایدوب، عالملری وراهبلری حکمنده اولمغله، (ودا) یاخود (بید) تعبیر اولنان وعندلرنده مقدس اولان کتابلرینك قرائت وتفسیری حق بونلره مخصوصدر؛ ایکنجیسی (شاتریا) صنفیدر، که محاربلر وجنکاورلر صنفی اولوب، راجه‌لری یعنی حکمدارلری دخی بو صنفه منسوبدرلر؛ اوچنجیسی (وایشیا) صنفی اولوب، تجار وزراع بوصنفه منسوبدرلر؛ دردنجیسی (سودره) صنفی اولوب، ارباب حرف وصنعتله عمله طاقمی جامعدر. بو درت صنفك مادوننده (پاریا) تعبیر ایتدکلری برصنف دها واردر، که هرنه سببه مبنی ایسه صنوف اربعه‌نك برندن وقتیله طرد اولنمش آدملرك نسلندن اولوب، صنوف اربعه خلق عندنده پك منفور ومکروه عد اولنورلر، وکندیلرینه تماس ایتمکدن احتراز اولنور. بعض ایام رسمیه‌ده براهمانك صنمنی حامل آغر برآرابه سوقاقلرده ویوللرده طولاشدیرلدیغی وقت، برچوق متعصبلر، جنتی قزانمق زعمیله بو

آرابه‌نك تكرلكلری آلتنه یاتوب، اتلاف‌نفس‌ایدرلر.
پرهیز، ریاضت، كندی نفسلرینه انواع اشكنجه‌لر
ایتمك دخی مذهبلری مقتضیاتندن عد اولنور. بونلر
بقای روحه و تناسخه دخی معتقد اولوب، غسل
وآبدسته زیاده رعایتلری واردر، و (كنك) نهری
كبی بعض انهاره قدسیت ویروب، اونلرك صوینده
یقانمغی وجنازه‌لرینی بو نهرلره آتمغی ثواب عدایدرلر،
كه بو صوك حركتلری قولره‌نك تولیدینه سبب اولور.
غایت كولنج ومكروه برچوق رسم وآیینلری دخی
واردر. براهما دینی هندستانده پك قدیم اولوب،
(بوده) اسمنده بر آدم مؤخراً بعض تعدیلات‌اجراسیله
كندی اسمنه نسبتله یاد اولنور دیكر بر دین ایجاد
ایتمشدر، كه آسیای شرق وجنوبیده پك منتشردر.
[«بوده» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.] الیوم براهما
دیننده بولنان هندلیلر یوز ملیون نفوس قدردر.
براهمانیلر یوقاریده ذكر اولنان تثلیثدن بشقه (دیوا)
اسمیله بر طاقم ملكلره دخی ایناندقلری حالده، مشهور
(زردشت) بو دیوالره عبادتی تجویز ایتمیوب، بونلری
جن قبیلندن عد ایتدیكندن، هنددن طرد اولنه‌رق،
بلخ طرفنه كیدوب، بر یكی دین ایجاد ایتمشیدی، كه
بوندنده (دیو) جن وعفریت معناسنی آلوب، فارسیده
الآن بو معنا ایله قوللانلقده‌در. حالبوكه هندك لسان
قدیمیله مناسبتلری معلوم اولان آوروپا لسانلرنده (دوا)
یاخود (دیو) كلمه‌سنك عینی اولان (دئوس)، (دیو)،
(تئوس) اسملری «اله» معناسنی افاده ایدیورلر.

براهماپوترا (Brahmapoutra) یعنی «ابن براهما» آسیا قطعه‌سنك اك
بیوك نهرلرندن اولوب، هندستانك شمال شرقیسنده
جریان ایدر. منابعی ومجراسنك یوقاری طرفلری الآن
تماميله كشف اولنه‌مامش ایسه‌ده، (تبت) ده هیمالایه
سلسلهٔ جبالنك شمال شرقی اتكلرندن نبعانله شرقه
طوغری جریان ایدن (یاروجانغ بو) نهرینك آلت‌طرفی
اولدیغی همان تحقق ایتمش كبیدر. هیمالایه‌سلسله‌سنك
۳۰° ۳۵′ عرض شمالی ایله ۷۹° ۴۰′ طول‌شرقیده
واقع پك مرتفع بر محلندن نبعان ایدیور، كه محل
مذكورك غرب جنوبی اتكندن دخی سند، كنك وجنه
كبی دیكر اوچ بیوك نهرك منبعلری بولنیور. براهما-
پوتره ابتدا (یاروجانغ‌بو) اسمیله شرقه طوغری وهیما-
لایه‌نك صیرتیله متوازیاً جریان ایده‌رك، ۹۲° ۴۰″
طول شرقیه كلنجه، بردن‌بره جنوبه طوغری دونه‌رك،
بر مدت دخی بو استقامتده جریاندن صكره، (آسام)
خطه‌سنه كیرر. اصل براهماپوترا اسمنی آسام حدودینه
كیردكدن صكره آلوب، تام خط حدودده (دیهونغ)
و(لوهیپ) اسملریله شمالدن كلن دیكر ایكی نهرله‌برلشیر.
(یاروجانغ بو) نهرینه ایسه تلاقیٔ مذكورده (دیهونغ)
اسمی ویریلیور. آسام خطه‌سی ایچنده شمالدن و(بو-
تان) خطه‌سندن اینن دیكر بر ایكی نهرك دخی صولرینی
اخذ ایتدكدن صكره، جنوبه طوغری دونوب، كنك
(یعنی غانژ) ایرماغنك اك شرقی قولیله برلشه‌رك، بنكاله
كورفزینه دوكیلور. مجراسی تخمیناً وتقریباً ۲۵۰۰
كیلومتره طولنده‌در.

براهه (Brahé) اسقاندیناویانك مشهور بر خاندانی اولوب، بری دانیمارقه‌ده
ودیكری اسوجده اولمق اوزره، ایكی شعبه‌یه منقسمدر.
دانیمارقه‌ده‌كی شعبه‌سندن مشاهیر ارباب هیئتدن (تیخو-
براهه)، واسوجده‌كی شعبه‌سندن (والدمار) ایله (ما-
نیوس لادولوس) اسملرنده ایكی قرال وبر طاقم سیا-
سیون ظهور ایتمشدر، كه بونلرك بری (قریستینه) ایله
اون برنجی (شارل)ه وصیلك ایدن و(آبو) دارالفنوننی
تأسیس ایلین (پیر قونت دو براهه) اولوب، ۱۶۸۰
ده وفات ایتمشدر.

بَرباط اندلسده شذونه اعمالندن بر قصبه وبر شهر اولدیغی جغرافیون عرب آثارنده
مذكوردر.

بَرْبَر (Berbers) وقتیله مصردن بشقه‌بتون آفریقانك قسم شمالیسنده ساكن بولنمش
والیوم دخی اقطار مذكوره‌ده وعلی‌الخصوص درن
(یعنی اطلاس) طاغلریله صحرای كبیرده عربلرله برابر
بولنور بیوك برامت اولوب، مختلف اسملرله یاد اولنور
اقوام وقبائل عدیده‌یه منقسمدر. بوامت قدیمه وعظیمه-
نك حدودی خطهٔ مصریه‌یه منتهی اولمیوب، بوخطه-
نك جنوبندن چكه‌رك، نوبه‌یه وبحر احمر ایله عدن كور-
فزینه قدر ممتد اولور؛ چونكه نوبه‌ده وحبشك شرق
وجنوبنده ساكن بولنان بعض اقواملك دخی اقوام
بربریه‌دن بولندقلری شبهه‌سز اولوب، نوبه اهالیسنك
بر طاقمی اسكیدن بری (بربر) ك جمعی اولان
(برابره) اسمیله معروف اولدقلری كبی، حبشك
جنوبنده‌كی خطه دخی الیوم (بربره) اسمیله معروفدر.

بربر امتنك اصل ونسبی حقنده پك چوق روایات واحتمالات درمیان اولنه‌رق، عرب مورخ ونسابلرینك بعضلری بونلری اولاد سامدن وبعضلری اولاد حامدن عد ایتمش؛ وبر طاقلری فلسطیندن وبعضلری یمندن آفریقایه هجرت ایتمش اولدقلرینه ذاهب اولمشلردر. متأخرین علما ایسه اقوام وامملك اصل ونسبنی آنجق لسانلرندن وسیمالرندن استدلال ایتمكی اعتیاد ایتدكلری حالده، بربرلرك لسانلری هنوز كندیلرنجه تمامیله معلوم اولمدیغی كبی، سیمالری دخی عرب سیماسیله زیاده قاریشمش اولدیغندن، بوكا قطعی بر قرار ویرمكده خیلی تأنی ایتمشلرسه‌ده، نهایت بو صوك وقتلرده بربر لسانك لسانیونجه السنهٔ معلومه صره‌سنه چكمسی اوزرینه، بو لسانك السنهٔ سامیه ایله پك چوق مناسبت ومشابهتی اولدیغی، وهر نه قدر كلدانی، سریانی، عبرانی وعربی لسانلری آره‌سنده اولدیغی قدر قربیت یوغیسه‌ده، السنهٔ مذكوره ایله بربر لسانی آره‌سنده‌كی مشابهتك‌ده السنهٔ سامیهٔ مذكوره ایله لسان قبطی آره‌سنده‌كی مشابهتدن پك كری اولمدیغی تحقق ایتمشدر. بناءً علیه بربرلرك آفریقا اممندن اولمیوب، آسیا خلقندن بواندقلرنده، وتاریخك ضبط ایده‌میه‌جكی پك اسكی برزمانده فرات ودجله وادیلرندن آیریله‌رق، آفریقانك چوللرینه وبحر محیط آطلاسی سواحلنه‌دك یایلمش اولدقلرنده شبهه یوقدر. بناءً علیه بونلری سام ابن نوحك اولادندن عد ایدن عرب نسابلرینك ذهابی پك‌ده اساسسز عد اولنه‌ماز. فلسطین ویا یمندن هجرتلری روایتلرینه كلنجه، بوندن یكرمی بش اوتوز قرن اول فنیكه‌دن یعنی سوریه ساحلندن تونس جهتنه بر چوق فنیكه‌لیلر كیدوب اوراده (قارتاج) اسمیله بر دولت تأسیس ایتدكلری معلوم اولدیغی كبی، او صره‌لرده یمنده‌كی حمیریلردن بعض جهانكیرلرك آفریقانك سواحل شمالیه‌سنه‌دك توسیع فتوحات ایتمش اولدقلری دخی مروی اولدیغندن، بربرلرك فلسطین ویا یمندن هجرتلری روایتی بوندن غلط اوله‌جغی منفهم اولیورسه‌ده، بربرلر وطنلرنده قرتاجلیلردن وحمیریلردن دها اسكی اولوب، بونلرك اولادندن اولمدقلری شبهه‌سزدر. قرتاجلیلر تونسده بر كوچك دولت تأسیس ایده بیلوب، منحصراً ساحلده وبعض شهر وقصبه‌لرده یاشادقلری حالده، اطرافلری ومملكتلرینك ایچ طرفی ینه اقوام بربریه ایله مسكون ایدی.

بربرلر اوته‌دن بری اقوام و قبائل عدیده‌یه منقسم اولوب، كندی رئیسلری معرفتیله اداره اولنمقده ایدیلر؛ وایچلرنده دولت نامنه مستحق بعض هیئتلر دخی تشكل ایتمشیدی، كه بونلر رومالیلرك اسلحهٔ جهانكیرانه‌سنه خیلی وقت مقاومتدن صكره، نهایت رومالیلر سواحله قریب اولان یرلری ضبطه، واورالرده برطاقم شهر وقصبه‌لر تأسیسنه موفق اولمشلردی. آنجق بربرلر تمامیله رام وتابع اولمیوب، ایچ طرفلرده ینه سربست یاشامغه وچوللرله طاغلرده خیمه‌لرینی قورمغه دوام ایتمشلردی. حتی خرستیانلغك ظهورندن صكره دخی، بربرلر بو دینی اصلا قبول ایتمیوب، ادیان صابئیه‌دن اولان اسكی دینلرنده قالمشلردی. رومالیلرك سطوتندن صكره شمالدن هجوم ایله آوروپایی زیر وزبر ایدن اقوام وحشیه‌دن (واندال) لر اندلسدن آفریقایه تجاوزله، بونلر دخی بر مدت بربرلره اسماً ورسماً حاكم اولمشلردی.

شمس منیر اسلامك جزیرة العربدن عالمه نشر اشعهٔ فلاح ایتمكه باشلادیغی زمان بربرلر بو حالده ایدیلر. بربرلر جسارت وشجاعتله پك مشهور دكللرسه‌ده، كثرت نفوسلریله برابر مكر وحیله‌ده مهارت واقتدارلری مشهور اولدیغندن، اهل اسلامی بونلرك كیدندن وقایه ایچون حقلرنده بر قاچ حدیث شریف وارد اولدیغی كبی، حضرت عمر فاروق (رضه) لك دخی بو بابده‌كی بر نامه‌لری مشهوردر. الك اول حضرت مشارالیهك زمان خلافتنده و١٩ سنهٔ هجریه‌سنده (عبدالله بن سعد بن ابی سرح)ك تحت قیادتنده بر سریهٔ مجاهدین بلاد بربره داخل اولوب، بعده معاویه بن ابی سفیانك زماننده (معاویه بن حدیج سكونی) معرفتیله اورالرینك فتحنه مباشرت، وملوك امویه زماننده بو فتوحاته مداومت اولنمغله، بربرلر دین اسلامی قبول ایتمكه باشلامشلرسه‌ده، وارد اولان احادیث شریفه‌یه ماصدق اولمق اوزره، فرصت بولدقجه، ارتداد ایدوب، ١٢ دفعه ارتدادی ارتكاب ایتمش اولدقلری مرویدر. موسی بن نصیر افریقیه امارتنه تعیین اولندقده، اندلسه تجاوزدن اول، بربرلری بر قات دها تحت اطاعته آلمغله برابر، دین اسلامك برابره بیننده بر درجه دها انتشارینه سعی ایتمش؛ واو صره‌ده بر چوق شجعان بربر غزاة عربله برابر اندلسه تجاوز ایده‌رك، كوندن كونه عربلرله امتزاج واختلاط چوغالمغه باشلامش ایسه‌ده،

بعض طرفلرده دين قديملرنده قالمش بربر قبائلى دخى
بولنيوردى. نهايت خلفاى عباسيه زماننده خروجله
آفريقايه بالمرور ١٧٢ تاريخنده اعلان استقلال ايدن
ادريس علوى قالان بربرلرى دخى دائرهٔ اسلامه جمعله،
بو امتك افرادندن لوث شركى بسبتون امحا ايتمشدر.

او وقتدن برى جزيرة العربدن وشامدن كروه
كروه عربلر آفريقانك جهات شماليه‌سنه هجرتله، اورا-
لرده توطن ايتدكلرندن، بربرلر بونلرله امتزاج
واختلاط ايده‌رك، وقرآن كريمك نازل اولديغى لسان
عربى‌يى لسان ادبى وسياسى طانيه‌رق، يواش يواش
شهر وقصبه‌لرده، وكيدرك كويلرده وباديه‌لرده دخى
كندى لسانلرينى اونوتمغه باشلامشلر؛ وعربلر بعض
يرلرده كثرتله وبعض يرلرده دخى علم ونفوذله كنديلرينه
غلبه ايتمشلردر. مع هذا دين اسلامى قبول ايله برابر
لسان مليلرينى محافظه ايتمش بعض بربر قبائلى دخى
بولنيور، كه بونلر مدنيت اسلاميه دائره‌سندن اك
اوزاق بولنانلريدر. لكن لسان عربى ايله متكلم اولانلر
لسان قديملرندن برچوق كلمات وتعبيرات حفظ ايتدكلرى
كبى، لسان اصليلرينى محافظه ايدنلر دخى برچوق
اصطلاحات وتعبيرات عربيه قبولنه مجبور اولوب،
بوكون سويلنيلن بربرجه دخى سائر السنهٔ اسلاميه
كبى پك چوق كلمات عربيه ايله مخلوطدر.

بربرلرك احوالنى اك ايى واك مفصل صورتده ياز-
مغه موفق اولمش اولان مورخ مشهور ابن خلدون
بربر امتنك منقسم بولنديغى برچوق اقوام وقبائل تعداد
وتصوير ايديورسه‌ده، بز باشليجه‌لرينك اساميسنى بيانله
اكتفا ايده‌جكز. تواريخ اسلاميه‌ده ذكرى چكن اقوام
بربريه‌نك باشليجه‌لرى بروجه آتى بشدر: غماره، هوا-
ره، زناته، صنهاجه، مصموده.

بوكونكى كونده جنسيت اصليه‌لرينى محافظه ايدن
بربرلر باشليجه درت قومه منقسم اولوب، تونس
وجزايرده‌كى (شلوح)لر، مغرب اقصاده‌كى (امازغ)لر
وصحراى كبيرده‌كى (توارق) لرله (تيبو)لردن عبارتدر.
جزاير وتونسده‌كى (شلوح) لر اوروپاليلر عندنده
(قبيله) دن غلط اوله‌رق قبيل (Kabiles) اسميله دخى
معروفدرلر.

آكلاشلديغنه كوره، بربرلرك كنديلرنجه اسم اصلى
وقديملرى (امازغ) اولوب، سويلدكلرى لسانى دخى
بو اسمله ياد ايديورلر. اليوم بربرلر كندى لسانلرينى
يالكز تكلمده قوللانوب، لسان ادبيلرى عربى‌ايسه‌ده،
وقتيله كندى لسانلرينه مخصوص خطلرى دخى بولنمش
اولديغى غدامس وفزان ايله صحراى كبيرك بعض طرفلر-
نده بولنان برطاقم آثار عتيقه‌دن منفهم اوليور. بو خط
٣٣ حرفدن مركب اولوب، فنيكه‌ليلرك خطندن مأ-
خوذ اولديغى كوريليور؛ واحتماله كوره قرتاجليلردن
بربرلره كچمشدر. بعض اوروپا محققلرى بربر لسانتك
قواعد ولغت كتابلرينى ضبط وتنظيم وطبع ونشر
ايتمشلردر.

بربرستان { ياخود بلاد البربر (Barbarie)
آفريقا قطعه‌سنك مصردن بشقه
اوله‌رق، سواحل شماليه‌سنه قريب اولان محللره ويريلن
اسم عمومى اولوب، برقه (يعنى بنغازى) وفزانله برابر
طرابلس غرب خطه‌سنى، افريقيه‌يى (يعنى تونسى)،
جزايرى ومغرب اقصايى جامعدر. بو وجهله بربرستان
شمالاً آق دكيزله وجنوباً صحراى كبيرله محاط اولديغى
حالده، مصر حدودندن تا بحر محيط آطلاسى‌يه قدر
ممتد اولور؛ وآفريقا قطعه‌سنك اك كوزل يرلرينى
حاوى بولنور. طرابلس غرب برآز صحراى كبيره
مشابه ايسه‌ده، درجهٔ عرضى وساحل بحر بوينجه ممتد
اولمسى قابل سكنى واعمار اولمسنى ايجاب ايديور.
تونس وطرابلس ايله فاس ممالكى ايسه آطلاس (يعنى
درن) سلسلهٔ جبالنك ممتد اولديغى يرلر اولوب، بو
طاغلرك صالدقلرى قوللر واتكلرله شق، وبوطاغلردن
اينن پك چوق نهرلرله اروا اولنور. بربرستانك قسم
اعظمى اولان بويرلر كرك طبيعت اراضى ومنظره‌جه،
كرك هواجه وكرك محصولاتجه آفريقادن زياده آورو-
پاى غربى‌يه وعلى الخصوص اسپانيايه مشابهدر. بربرستا-
نك اهالئ قديمه‌سى بربر اولوب، ظهور اسلامدن برى
اوراره هجرت ايدن عربلرك كثرتندن وبربرلرك دين
اسلامله برابر لسان عربى‌يى دخى قبول ايتملرندن، اليوم
بتون بربرستانك عموميت اوزره اهاليسى عرب ولسان
محليسى عربيدر دينله‌بيلير. مع هذا كنديلرى عربله
بربردن مخلوط اولدقلرندن كرك سيما وقيافتلرى، كرك
سويلدكلرى لسان عربى شيوه‌سى وكرك اخلاق
واطوارلرى بينلرنده متحد وسائر عربلردن فرقليدر. بناءً
عليه مصر حدودندن بحر محيط آطلاسى ساحلنه‌دك
اولان ممالك واسعه‌يه ويريلن اسم مشترك اعتبارى
اولميوب، بويرلر هر وجهله بر مملكت عد اولنمغه لا-

يقدر. مادهٔ آنفهده بيـان اولنديغى كبى، صرف بربر قالمش بعض قبيلهلر دخى بولنيورسـهده، بونلر دخى كرك مذهبجه وكرك اخلاق واطوارجه عرب اهاليدن فرقلى اوليوب، بينلرنده سويلدكلرى بربر لساندن بشقه لسان عربىيه دخى آشنادرلر. بربرستان اهاليسى عمو- ميت اوزره سكيزلى، قوتلى، بويلى وجسـور آدملر اولوب، احرام وبورنوس كيرلر. كميجيلكه وتجارت وصنعته استعدادلرى اولوب، يقين وقتلره كلنجهيهدكين قورصانلرى آوروپاليلرك بادئ هول ودهشتى ايدى.

اسكى يونانيلر وروماليلر زماننده بربر وبربرسـتان اسملرى مجهول اولوب، اوزمانلر جغرافيونى بومملكت واسعهيى بروجه آتى ٥ خطهيه تقسيم ايديورلردى : ماوريتانيـا (يعنى مغرب اقصى دينلن فاس)، نوميديا (يعنى جزاير)، آفريقـا (يعنى افريقيـه دينلن تونس)، طرپيوليتانه (يعنى طرابلس) وكيرنايق (يعنى برقه دينلن بنغازى). بونلرك بشنجيسى اولان كيرنايقده اسكيدن برى يونانيلر برطاقم مستملكات پيـدا ايتمش اولدقلرى كبى، اصل آفريقا يعنى تونسدهدخى فنيكهليلر يرلشوب، (قرتاج) اسميله بر دولت تأسيس ايتمشـلردى. نوميديا ايله ماوريتانيا ايسه مستقل دولتلر حالنده ايديلر. بعده روماليلر برر برر بو ممالكك جملهسـنى ضبط ايدوب، روماليلردن صـكره بربرستانك قسم غربيسنى واندالر ضبط ايتمشلردى. دولت امويه زماننده بربرستان كاملاً ممالك اسلاميه دائرهسنه داخل اولوب، (مغرب) اسم عموميسـيله ياد اولنديغى حالده، ينه بر وجه سابق ٥ قسمه تقسيم اولنمش، وبو اقسامه شو اسملر ويرلمشيدى: برقـه (كيرنايق)، طرابلس (طرپيوليتـانه)، افريقيه (افريقا)، مغرب اوسـط (نوميـديا)، مغرب اقصى (ماوريتانيا). [بو اسملره مراجعت بيوريله.]

خلافت عباسـيه زماننده، ينه خلافته تابع اولمق اوزره، مغربده بنى اغلب دولـتى تشـكل ايدوب، (بنى مدرار) و (بنى رستم) كبى ديكر بر طـاقم كوچك دولتلر دخى تأسس ايتدكدن صكره، ادريسـيلر يعنى فاطميلر ظهور ايدوب، مغربى وبعده مصرى دخى خلافت عباسـيهدن آيرمشلردر. بعده مغربك بعض طرفلرنده برر كوچك دولت تشكل ايدوب، بونلردن بيويهرك كسب صيت وشهرت ايدنلرى مرابطين و موحدين دولتلريدر، كه اندلسى دخى ضبط ايتمشلردى. مؤخراً مغربك اكثر سـواحل وشهر وقصبهلرى اسپانيوللرك الينه كچمشيدى. نهايت دولت عثمانيه زماننده مغرب اقصادن بشقه بتون مغرب ممالكى خيرالدين واوروج بكلر طرفنـدن فتح اولنـهرق، رايت عثمانيـه آلتنه آلنمش، ودولت عثمانيـهيه تابع اولمق اوزره (غرب اوجاقـلرى) دينلن حكومتـلر تشـكل ايتمشيدى. طرابلس غرب وبنغـازى طوغريدن طوغرىيه ادارهٔ عثمانيهده بولنـديغى كبى جزاير وتونس دخى اجزاى ممالك عثمانيهدن صـايلور. بو كونكى كونده مغرب ممالكى مركزلرينك اسملريله معروف اولوب، بنغازى، طرابلسغرب، تونس، جزاير وفاس (ياخود مراكش) دينلمكـدهدر. [بو اسمـلره و « مغرب » مادهسـنه مراجعت بيوريله.]

بَرْبَرَه { آفريقاى شرقيده عدن كورفزينـك ساحل جنوبيسـنده بر شهر اولوب، باب المندبك ٣١٥ كيلومتره جنوب شرقيسنده وعدنك ٢٦٥ كيلومتره جنوبنـده اولهرق، طار واوزون بر قويك منتهاى شرقيسـنده، ١٠° ٢٦′ ٥″ عرض شمالى ايله ٤٢° ٤٤′ ٣٠″ طول شرقيده واقعدر. مدنيت اسلاميه زماننده خيلى بيوك ومعمور بر شهر اولوب، اليـوم معموريت قديمهسـنه دلالت ايدر صـو يولى وسـائره كبى بعض آثارى موجود ايسـهده، شمديكى حالده بر قاچ بيك چاديردن عبـارت بر بازار محلندن بشقه برشى دكلدر. حقيقةً بربرهنك اهميتى سنهده بر كره اجتماعـله تشرين اولـدن مارته قـدر بش آى دوام ايدن بازاردن طـولايى اولـوب. بو بازارده آفريقانك ايچ طرفلرندن كلن كاروانلر فيل ديشى، دوه تويى، آلتون توزى وسائرهكبى مواد تجاريه كتيرهرك، بحر احمر وبصره كورفزيله هندستان سواحلندن كلن كميلرك كتيردكلرى مختلف قاشلرله وسائر امتعه ومحصو- لاتله مبادله ايدرلر. كرك موقع جغرافيسى كرك ليماننك فوق العاده صاغلام اولمسى وكرك بو بازارك اليوم يك ايشلك بولنمسى بربرهنك تجارتكاه وجسيم برشهر اولمغه اولان اسـتعداديني كوستريور. بو شهرك منسوب بو- لنديغى خطهنك دخى اسم اصـليسى بربرهدر. [مادهٔ آتيهيه مراجعت بيوريله.]

بُرْبُرَه { آفريقاى شرقيده حبشك شرق جنو- بيسنده بر خطه اولوب، باب المندبدن (غوآردهفويى) برونـهدك عدن كورفزى سـاحل جنوبيسنجه ممتد اولور. (سـومالى) ممالكندن معدود

اولان بو خطه‌نك قره‌دن حدودی مجهـول اولوب ، ایلریسی چول ایسه‌ده ، ساحلده (زیلع) و (بربره) ایله (بندر کاظم) کبی بر قاچ معتنا اسکله‌سی وسودان شرقیه طوغری کاروان یوللری بولندیغندن ، بسبتون اهمیت تجاریه‌دن خالی دکلدر . بو خطه آوروپالیلرجه (آدل) یاخـود (عدل) اسمیله معروفدر . قسم شما- لیسنده‌کی سواحلك برقسمی فرانسه‌نك وبعض اسکله- لری دخی انکلتره‌نك الینه کچمشدر . اهالیسی ، مملکتك اسمنـدن دخی آکلاشـلدیغی اوزره اقوام بربریه‌دن اولوب ، کندیلرینه مخصوص بر لسانله متکلمدرلر . اقلیم وهوانك تأثیریله‌وزنجیلرله واقع اولان اختلاطلری حسبیله رنکلری سـیاه ایسـه‌ده ، سیمالری دوزکون اولوب ، تماميله عرق قافقاسی‌یه منسـوب بولندقلرینی کوستریور؛ وعلی‌الخصوص قادینلری ، سیاه اولدقلری حالده ، زیاده‌سیله متناسب الاعضا وکـوزلدرلر . جمله‌سی دین اسلامله متدین ایسه‌لرده ، مدنیتدن بیبهره اولـوب ، یاری چیلاق کزرلر ، ودریدن چادیرلرده وبعض کلبه‌لرده اقامت ایدرلر . دوه ، صیغیر وقویون کبی حیـواناتلری‌ده واردر . ظرافه ، فیل ، کرکدان ، زبر ، قپلان کبی حیوانات وحشیه چوق اولوب ، کیك وغزاللری ومسك آهولری‌دخی کثرت اوزره بولنغله ، اسکیدن بری مسك اخراجیله مشهوردر . سواحلده‌کی اهالی صید ماهی ایله مشغولدرلر . اسـکله‌لرنده وشهر وقصبه‌لرنده کی اهالینك ایسـه قسم اعظمی جزیرة- العربدن کیتمش عربلردر .

بَربُشتَر { اندلسك شرقنده بربطانیه عمالندن بیوك برشهر ایدی ، که ٤٥٢ تاریخنده نصـارا طرفندن ضبط اولنـه‌رق ، ٧٠٠٠ قیز سبی اولنمش ، وبش سـنه صکره دولت اسـلامیه طرفندن استرداد اولنمشیدی . جغرافیون عرب بونی بر بیوك شهر صورتنده تصـویر ایتدکلری حالده ، الیوم (بار- باستره) اسمیله (آراغون) خطه‌سنك هوئسقه ایالتنده و (ابره) ایرماغنه تابع (سنغه) نهری کنارنده واقع بر کوچك قصبه‌در . مشاهیر علمای اسـلامدن بر چوق ذواتك مسقط رأسی بولنمشدر .

بَربُطانیه { (ومقرینك روایته کوره برطانیه) اندلسك شمال شرقیسنده بر بیوك شهر اولدیغی جغرافیون عرب طرفندن بیان اولنیور- سه‌ده ، الیوم اسپانیانك او جهتنده بوکا بکزر بر اسمله اویله بر شهر بولندیغی بیلنمیوب ، یالکز هوئسقه ایالتنك جهت غربیه‌سـنده (باردناس) اسمیله برناحیه بولندیغی خریطه‌لرده کوریلیور .

بربیر { (Berbir) بوسـنه ولایتنك پنالوقه سنجاغنده وصاوه نهرینـك ساحل یمیننده اوله‌رق ، آوستریانك (غرادشـقه) قصبه‌سی قارشیسنده کوچك برقصبه اولوب ، ٢٠٠٠ اهالیسی واردر .

بربیسه { (Berbice) آمریقای جنوبینـك انکلتره‌یه تابع (غویانه) خطه‌سنده برنهر اولوب ، (غوآقانایه) طاغلرندن نبعانله ، ٦° ٣٥′ عرض شمالی ایله ٥٩° ٥٠′ طول غربیـده بحر محیط آطلاسی‌یه دوکیلور . مجراسی ١٨٦ کیلومتره‌در . — مملکت مذکوره‌نك منقسم بولندیغی ایکی ایالتك بری‌ده بواسمله مسمی اولوب ، ٢٥٠٠٠ اهالیسی واردر ، که بونلرك یالکز ٨٠٠ ی آوروپالی و قصـوری زنجی ویرلیدر . مرکزی (یکی آمستردام) قصبه‌سـیدر . بو ایالت وقتیله فلنکك اولوب ، ١٧٩٦ تاریخنده انکلتره‌یه کچمشدر .

بِرت { بغداد جوارنده برکوچك قصبه‌ایدی . مشاهیر علمادن بر چوق ذواتك مسقط رأسی بولنمشدر .

برتانیه { (Bretagne) فرانسـه‌نك غرب شمالیسـنده واقع بر بیوك خطه‌سی اولوب ، (مانشه) دکیزیله (غاسقونیه) کورفزی آره- سـنده بحر محیط آطلاسی‌یه طوغری اوزانمش بر بیوك شبه جزیره تشـکیل ایدیور . بوکا (بریتانیه مینور) یعنی «کوچك برتانیه» و (آرموریقه) دخی دیرلردی . شمالا مانشه دکیزیله و (نورماندیا) خطه‌سـیله ، غرباً وغرب جنوبی جهتندن بحر محیط آطلاسی ایله ، جنوباً (پوآتو) ، شرقاً دخی (آنژو) و (من) خطه‌لریله محدود ومحاطدر . طولی ٢٨٠ وعرضی ١٨٠ کیلومتره او- لوب ، مساحهٔ سطحیه‌سی ٣٣٨٨٨ مربع کیلومتره- در . اراضیسی آلچق اولوب ، نورماندیا طاغلرینـك مابعدی اولان ایکی صره تپـه‌لر شرقدن غربه ممتد اوله‌رق ، مانشه حوضه‌سنی غاسـقونیه کورفزی حو- ضه‌سـندن تفریقله برابر ، آره‌لرنده بر وادی تشـکیل ایدیورلر . اك یوکسـك محللری ٤٠٠ متره ارتفاعنی تجاوز ایتمین بو ایکی سلسله‌دن شمال جهتنده‌کی (آره) وجنوبده‌کی‌ده (مونتانی‌نوآر) یعنی «قره طاغ» تسمیه

اولنور. بو تپه‌لردن نبعانله شمال وجنوبه طوغری آقه‌رق دکیزه دوکیلن کوچك نهرلری چوق اولدیغی کبی، فرانسه‌نك اك بیوك نهرلرندن اولان (لوآره) نك منصبی دخی بو خطه‌نك داخلنده اولوب، بو ایرماق برتانیه‌نك جنوبی کوشه‌سنی سق ایدیور. داخل خطه‌ده نبعان ایدن نهرلرك ایسه اك بیوکی (ویلنه) نهریدر. قویلری وصاغلام لیمانلری پك چوقدر. اراضیسی پك منبت اولمیوب، اکثر طرفلری شوره‌زار، بطاقلق ویا چالیلقدر. مع هذا فن زراعتك ترقیاتی سایه‌سنده خیلی بغدای و سائر حبوباتله کتن، کنویر وسائره حاصل اولور. اورمانلری دخی واردر. معدن کوریله، دمیر، قورشون، کومش، آنطیمون معدنلری ومعدن صولری دخی چوقدر. یقین وقتلره کلنجه‌یه‌دك یوللری پك فنا حالده ایدیسه‌ده، قرق اللی سنه‌دن بری هر طرفنه وعلی الخصوص قسم غربیسنده متعدد دمیر یول خطلری تمدید اولندیغی کبی، مانشه دکیزینه دوکیلن نهرلریله غاسقونیه کورفزینه دوکیلنلری آره‌سنده دخی متعدد جدوللر آچلشدر. اهالیسی (کلت) جنسندن اولوب، بر طاقلری وعلی الخصوص قسم غربیسنده ساکن اولانلری الیوم کلت لسانیله تکلم، واسکی اخلاق وعادات ملیه‌لرینی محافظه ایتمکده‌درلر. بونلر چالیشقان وثباتلی آدملر اولوب، آنجق بر آز تعنتله اتهام اولنیورلر. برتانیه‌نك مرکزی (رنه) شهری اولوب، برایالت صورتنده اداره اولندیغی وقت ۸ بایلوزلغه ویا قونتلغه منقسم ایدی. فرانسه‌نك تقسیمات جدیده‌سنده برتانیه اسمنه رعایت اولنمیوب، بو خطه بروجه زیر ۵ ایالته تقسیم اولنمشدر: فینیستره، موربیهان، قوت دونور (یعنی سواحل شمالیه)، ایله مع ویلنه، آشاغی لوآره. [بو اسملره مراجعت.]

بو خطه زمان قدیمده کلت جنسیته منسوب برقاچ قومله مسکون اولوب، میلاددن ۵۶ سنه اول روماییلر طرفندن فتح اولنمش؛ وروما دولتنك انقراضنده برتانیه (آرموریق) حکومات مجتمعه‌سی یاشنه چکمشیدی. بشنجی وآلتنجی قرن میلادیده انکلتره آطه‌سندن بر چوق (برتون) لر آنغلارله صاقسونلرك تعرضندن فرار ایدوب، بو خطه‌یه کلمکله، او وقتدن بری (برتانیه) اسمیله تسمیه اولنمشدر. برچوق وقت کندی دوقه‌لری وقونتلری معرفتیله اداره اولنوب، بعض دفعه انکلتره وفرانسه حکمدارلرینه واران دوقه وقونتلرینك قیزلری طرفندن جهاز مقامنده انکلتره‌یه وفرانسه‌یه الحاق ایتمش ایسه‌ده، چوق چکمه‌دن ینه آیریلوب، نیم مستقل صورتده اداره اولنمش؛ وآنجق ۱۵۳۲ تاریخنده فرانسه‌یه الحاق اولنمشدر.

برتانیه { بیوك — (Grande Bretagne) وانکلیزجه (Great Britain) آوروپا قطعه‌سنك غرب شمالیسنده بربیوك آطه اولوب، انکلتره ایله اسقوچیا مملکتلرینی حاویدر. بو ایکی مملکتله بو جزیره‌نك قارشیسنده واقع ایرلانده آطه‌سندن وآسیا، آفریقا، آمریقا وآوستralیاده‌کی مستملکات واسعه‌دن مرکب اولان دول معظمه‌دن انکلتره دولتنه بیوك برتانیه دولتی دخی دیرلر. [«انکلتره» و«اسقوچیا» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

کلت لساننده (برت) حکمدار دیمك اولدیغندن، (برتانیه) کلمه‌سنك «حکمدارلق» و«دولت» معناسنی افاده ایتمسی، وبو سببله کلت اقوامیله مسکون اولان بعض یرلره (برتانیه) اسمی ویرلمش اولمسی محتملدر.

برتانیه { یکی — (Nouvelle Bretagne) بو اسم آمریقای شمالینك منتهای شمالنده اولان انکلیز مستملکات واسعه‌سنه ویریلیوردیسه‌ده، الیوم متروك اولوب، قطعهٔ واسعهٔ مذکوره (دومینیون) اسمیله معروفدر. [«دومینیون» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

برتانیه { یکی — جزایری (Archipel de la N. Br.) بحر محیط کبیرده (یکی کینه) نك شرقنده و(لوییزیاده) جزایرینك شمالنده بر طاقم جزایر اولوب، ۴° ایله ۶° ۲۵′ عرض جنوبی و۱۴۶° ایله ۱۵۰° طول شرقی آره‌لرنده واقعدرلر. بو آطه‌لرك ایکیسی یعنی نفس (یکی برتانیه) ایله (یکی ایرلانده) آطه‌لری بیوك اولوب، یکی هانوور، دوق دیورق، جرارد دو نیس وسائر اسملرله برچوق کوچکلری دخی واردر. برکانلری واورمانلری چوقدر. اهالیلری ۱۰۰۰۰۰ راده‌لرنده اولوب، (پاپو) جنسنه منسوبدرلر. بو آطه‌لر ۱۶۹۹ ده قپودان (دامپیر) طرفندن کشف اولنمشدر.

برتران { سنت — (St. Bertrand) خرستیانلرك عزیزلرندن اولوب، فرانسه ده‌مان پسقپوسی ایدی. ۵۵۳ تاریخ میلادیسنده طوغمش، و۶۲۳ ده وفات ایتمشدر. تموزك ۳ نده

یورطیسی اجرا اولنور. — یورطیسی تشرین أولك ١٥ نده اجرا اولنور دیکر بر سنت برتران دها وار در، که ١٠٧٣ ده طوغوب، ١١٢٦ ده وفات ایتمشدر.

برتران (قونت —) بیوك ناپولیونك احباسندن اولوب، مصرده کوستردیکی شجاعت وجسارت اوزرینه، ایمپراطورك یاور حربی اولمش، ومیرلوالق رتبه‌سنه ترفیع اولنمشیدی. بعده برچوق محاربه‌لرده دخی ابراز خدمت ایتمکله، فریقلك رتبه‌سنی احراز ایتمش؛ و١٨١٣ده ایمپراطورك مابین مشیری اولمشیدی. ادبارنده دخی ناپولیوندن آیرلیوب، (البه) و(سنت هلنه) آطه‌لری منفالرینه برابر کیتمش؛ وایمپراطورك وفاتندن صکره فرانسه‌یه عودتله، محکوم اولدیغی اعدام جزاسندن عفو اولنه‌رق، ١٨٣٠ ده مملکتی اولان (شاتورو) طرفندن مبعوث انتخاب اولنوب، حریت مطبوعاتی مدافعه ایتمشیدی. ١٧٧٣ده طوغوب، ١٨٤٤ ده وفات ایتمشدر. (سنت هلنه) آطه‌سنده ناپولیونك املاسیله یازمش اولدیغی مصر وشام محاربه‌لری تفصیلاتنی حاوی ٢ جلد اوزره بر کتابی اولادی طرفندن نشر اولنمشدر.

برتران مولویل (Bertrand Mollevil-le) فرانسه رجالندن اولوب، ١٦ نجی لویی زماننده بحریه ناظری اولمشیدی. ١٧٩٢ده انکلتره‌یه التجایه مجبور اولوب، ١٢ جلد اوزره برفرانسه اختلالی تاریخی و٢ جلد اوزره‌دخی ١٦ نجی لویی دورینك تاریخنی یازمشدر. ١٧٤٤ده (تولوز) ده طوغوب، ١٨١٨ ده پارسده وفات ایتمشدر.

برتن (Bertin) فرانسه ادبا وسیاسیوننده اولوب، (ژورنال ده دبا) غزته‌سنك مؤسسیدر. ١٧٦٦ده پارسده طوغوب، ١٨٤١ده وفات ایتمشدر. مذکور غزته‌یی ١٧٩٩ ده تأسیس ایدوب، شاتوبریان ومالتبرون کبی ادبا وعلمانك دخی یاردیمیله آز وقتده کسب شهرت واعتبار ایتمسنه سبب اولمشدر. قرال طرفدارلغیله اتهام اولنه‌رق، ١٨٠٠ تاریخنده حبس و٥ سنه قدر نفی اولنمشیدی. کندیسندن صکره برادری واوغللری غزته‌یی اداره ایدوب، (مادموآزل برتن) اسمیله شاعره وادیبه بر قیزی دخی وار ایدی. — بو اسمله فرانسه‌ده بر شاعر و(سنت برتن) اسمیله ٧ نجی قرن میلادیده بر عزیز دخی بولنمشدر، که یورطیسی ایلولك ٥ نده اجرا اولنور.

برتود (Berthoud) اسویچره‌نك اك مشهور ساعتجیلرندن اولوب. ١٧٢٥ ده طوغمش، و١٨٠٧ ده وفات ایتمشدر. فرانسه بحریه نظارتنك ساعتلرینی تسویه‌یه مأمور اولوب، ساعتجیلغه دائر بر قاچ کتاب دخی یازمشدر.

برتود (Berthoud) اسویچره‌ده‌کی (بورغدورف) شهرینك نام دیکریدر. [«بورغدورف» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

برتوله (Berthollet) فرانسه‌نك اك مشهور کیمیاکرلرندن اولوب، ١٧٤٨ ده ساوواده طوغمش، و١٨٢٢ ده وفات ایتمشدر. فن طبی تحصیل ایدوب، برمدت اجرای طبابتدن صکره، کیمیایه اختصاصله، بوفنده وعلی‌الخصوص بویا انواعنك استحضاراتنده پك‌چوق کشفیات نافعه‌یه موفق اولمش؛ و(آرکوی)ده خانه‌سنده بر کیمیا جمعیتی تأسیس، وبرچوق کتب کیمیویه تألیف ایتمشدر. مصر سفرنده‌دخی ناپولیونك معیتنده بولنمشدر.

برتون (Berton) فرانسه‌نك مشهور بسته‌کارلرندن اولوب، ١٧٢٧ ده پارسده طوغمش، ١٧٨٠ وفات ایتمشدر. — بونك اوغلی دخی بو اسمله مسمی اولوب، موسیقیده پدرینی کچمش، واوپرانك ترقیاتنه پك چوق خدمتلر ایتدکدن صکره، ١٨٤٤ده وفات ایتمشدر.

برتون (Bretons) آوروپانك غربینك اهالئ قدیمه‌سی اولان (کلت) لرك منقسم بولندقلری اقوامدن بری اولوب، برتانیه آطه‌سنده یعنی انکلتره واسقوچیاده ساکن ایدیلر. بعده ایرلانده‌دن چیقان اسقوتلر بونلری اسقوچیادن چیقارمغله، انکلتره‌یه چکلمشلردی. جرمانیادن آنغلوساقسونلر انکلتره‌یی استیلا ایتدکلرنده، برتونلرك بر طاقمی بونلرله اختلاط وامتزاج ایده‌رك، انکلیز قومنی تشکیل، وبرطاقلری دخی فرانسه‌نك غرب شمالی کوشه‌سنه کچوب، بو مناسبتله (برتانیه) تسمیه اولنان خطه‌ده توطن ایتمشلردی. بو خطه‌ده برتونلر الی یومنا هذا باقی اولوب، اکثریسی فرانسزلاشمشلرسه‌ده، سواحل غربیه و شمالیه‌یه یقین اولانلری الیوم جنسیت ولسانلرینی محافظه ایتمکده‌درلر. بونلرك لسانی کلت لساننك منقسم بولندیغی باشلیجه درت شعبه‌سندن الیوم

موجـود اولان ایكیسـنك بریدر. (دیكری ایرلانده اسقوچیا، والس وماندە سویلنلن لسانلری جامع اولان غال لسـانیدر.) بو لسانك قواعد اشـتقاقاتی و سائر كلت وجرمان ولاتین لسانلریله والحاصل السنهٔ آریانیه ایله اولان مشابهاتی لسانیونی مشغول ایدیور.

برتون برونی { [«قاپ برتون» مادەسنه مراجعت بیوریله.]

برتینورو { (Bertinoro) ایتالیانك وسطلرنده (فورلی)نك ١١ كیلومتره جنوب شرقیسنده برقصبه اولوب، ٦٥٠٠ اهالیسی، مشهور شرابی وكوكورد معدنی واردر.

برتیه { (G. Berthier) كوییوم — جز ویت رؤسا وعلماسـندن اولـوب، وولتره ودیكر مجموعهٔ فنون حكماسـنه قارشی اولان مقالەلریله وبونلرله ایتـدیكی منازعات قلمیه ایله شهرت بولمشدر. — (آلكساندر برتیه) بیوك بوناپارتك مشیر. لرندن اولوب، مشارالیهك معیتنده اكثر محاربەلرده ابراز جسارت ایتمش؛ وبولندیغی محاربەلر حقنده معلوماتی حاوی بعض اثرلر براقمشدر.

برج { اصفهان قربنده بر قریه اولوب، مشا. هیر علمادن پك چوق ذواتك مسـقط رأسی بولنمشدر. — سوریەده دخی بو اسمله برچوق قریەلر واردر.

برج الرصاص { انطاكیه جوارنده متین بر قلعه ایدی. الیوم خرابدر.

برجوان { (ابو الفتـوح) ملوك فاطمیـەدن عزیز باللهك كولەلرندن بر آق اغا اولوب، مشارالیهك وفاتندن صكره، اوچ سنه قدر حاكم بامراللهك مدبر اموری بولنمش؛ وامـور دولتی تماميله الینه آلوب، بیوك برنفوذ واقتدار پیدا ایتدكدن صكره، سفاهته طالمشیدی. ٣٩٠ تاریخنده قتل اولنەرق، پك چوق اموال واشـیا ونقودی بولنوب، ضبط اولنمشـدر. قاهرەدەكی (حارهٔ برجـوان) بوكا منسوبدر.

برجه { اندلسده مریه اعمالندن بر قصـبه او. لوب، بعض مشاهیر علمانك مسـقط رأسی بولنمغله مشهوردر. حكومت اسـلامیه زماننده چیقارلمقده بولنمش اولان قلای معدنی الیوم موجوددر.

برچین { (Brechin) اسقوچیانك (فورفار) ایالتنده وفورفار شهرینك ٢٠ كیلو. متره شمال شرقیسنده بر قصبه اولوب، ٨٨٠٠ اها. لیسی، مشهور بر چاك قلعەسی، بر قلعەسی وبز فابریقە. لری واردر.

برح { (بن عسكر بن وتار) صحابەدن اولوب، مصر فتحنده حاضر بولنمش، واورادە توطن ایتمش ایدی.

بردا { (Breda) فلمنكك (بر ابانت شمالی) ایا. لتنده، (بوآلدوق) شهرینك ٥٠ كیلو. متره جنوب غربیسـنده مستحكم بر قصبه اولـوب، ١٥٠٠٠ اهالیسی، ترسانەسی، حربیه مكتبی وسائر مكاتبی، ١٢٠ متره یوكسك بر قلەسی اولان مصـنع بر كلیساسی، ایشلك تجارتی وچوخه وخالی فابریقەلری واردر. بو قصبەده بر چوق وقوعات تاریخیه جریان ایدوب، بر قاچ معاهده عقد اولنمشدر.

بردامه { سودانده برنوح جوارنده برمملكت اولدیغی ابن بطوطه بیان ایدیور.

بردسیر { كرمانك شمال جهتنده وكرمان ایله خراسان آرەسـندەكی چولك كنا. رنده بربیوك شهر اولدیغی كتب عربیەده كوریلوب، الیوم نه حالده بولندیغی مجهولدر.

بردوان { (Berdouan) هندسـتانك بنكاله خطەسنده وكلكوتەنك ٩٥ كیلو. متره شمال غربیسـنده ایالت مركزی بر شهر اولوب، ٥٤٠٠٠ اهالیسی، برقلعەسی وبعض آثار معماریەسی واردر.

بردی { دمشق شامك ایچندن كچن نهرك اسمی اولوب، بو نهر دمشقك غرب شمالی طرفنده واقع زبدانی قریەسی جوارندن نبعان، وشرق جنوبیه طوغری جریانله، برآز آشاغیده (عین فیجه) چایله برلشـەرك، شهره كیرمزدن اول سـقی اراضی ایچون آچلمش برچوق جدوللره آیرلدقدن صكره، شهرك ایچندن مرورله، دمشقك شرق طرفنده واقع (مرج) ونام دیكرله (عتیبه) كولنه دوكیلور. كنارلری غایت كوزل ومفرح اولوب، شـعرای عرب مدحی حقنده پك چوق قصیدەلر سویلمشلردر. اسم قدیم سریانیسی (ابانا) اولوب، روملر (خریسـوروئه) یعنی «آلتون آقیتان» اسمنی ویرمشلردی.

بردیچف { (Berditchev) روسیەنك (كیف) ایالتنده و(ژیتومیر)ك ٤٤ كیلومتره جنوبنده برشهر اولوب، ٣٥٠٠٠ اهالیسی واردر.

برذع { (بن زيد جذامى) صحابه‌دن اولوب، رفاعه بن زيد جذامينك برادريدر.
— (برذع بن زيد بن نعمان انصارى) دخى صحابه‌دن اولوب، احد وسائر غزالرده حاضر بولنمشدر.

بَرْذَعه { (ياخود بردعه) آذربيجانك جهت شماليه‌سنده يعنى قافقاسيه‌ده بربيوك شهر ايدى، كه (كنجه) نك ٧٠ كيلومتره شرق جنوبيسنده و (كور) ايرماغى مجراسنك ٢٠ كيلومتره جنوب غربيسنده اوله‌رق، (كوچكه) كولنه دوكيلن بر نهرك ايكى قولى آره‌سنده واقع ايدى. جغرافيون عرب آثارنده بو شهرك معموريتى اوزون اوزادى‌يه وصف وتعريف اولنه‌رق، تجارتى ومعمولات صناعيه‌سى پك چوق بولنمش اولديغى كبى، ميوه‌لرى واپكى دخى مشهور ايدوكى ذكر اولنيور. اطرافى دخى پك معمور وباغ وباغچه‌لرله مستور اولوب هفته‌ده بر شهرك خارجنده بربيوك بازار قوريلور وردى. بو شهر تا ياقوت حموينك زماننده يعنى يدنجى قرن هجريده خراب اولوب، ويرانه‌لرى اليوم مشهوددر. برذعه حضرت عثمان بن عفانك زمان خلافتنده ٢٥ تاريخ هجريسنده سليمان بن ربيعة باهلى يديله فتح اولنمشيدى. ايچنده مشاهير علمادن پك چوق ذوات ظهور ايتمشدر.

برزال { (بنى —) اقوام بربريه‌دن (زناته) قومنك بر قبيله‌سى اولوب، دردنجى قرن هجريده افريقيه‌ده كسب قوت ونفوذ ايتمكله، جعفر بن معدك معيتنده اندلسه رحلتله، حكم بن مستنصر امويك عسكرى سلكنه دخول ايتمشلردى. اندلسده دولت امويه‌نك انقراضنده ظهور ايدن طوائف ملوك ميانده رئيسلرى اسحق برزالى قرمونه‌ده اعلان استقلال ايتمشيدى. كنديسندن صكره اوغلى عبدالله، بعده اونك اوغلى محمد وبوندن صكره اوغلى عزيز المستظهر حكومت سوروب، بونك زماننده بنى عبادن معتضد ٤٥٩ تاريخنده قرمونه‌يى ضبط ايتمكله، بنى برزال حكومتى منقرض اولمشدر.

برزانى { (Brzczany) آوستريانك (غاليچيا) خطه‌سنده و(لمبرغ) ك ٦٥ كيلومتره جنوب شرقيسنده بر قصبه اولوب، ٧٨٠٠ اهاليسى واردر.

برزليوس { (Berzélius) اسوجك مشاهير كيمياويوننددن اولوب، ١٧٧٩ده طوغمش، و١٧٤٨ده وفات ايتمشدر. كنديسى طبيب اولوب، استوقهولم طبيه مكتبنده معلم اولديغى حالده، باشليجه كيميا ومعادن وحكمت طبيعيه ايله اوغراشوب، بو فنلرده وعلى الخصوص كيمياده پك چوق كشفياته موفق اولمش؛ وبر چوق تأليفات فنيه براقمشدر. آقادميانك كاتب دائميسى مأموريتنه وسائر بر چوق عنوانلره دخى نائل اولمشيدى.

بَرْزَنج { قافقاسيه‌ده اران جوارنده و(برذعه)‌نك ١٨ فرسخ شمال شرقيسنده بر قصبه اولديغنى ياقوت حموى ذكر ايديور.

برزند { تفليس جوارنده بر قصبه اولديغنى ياقوت حموى ذكر ايديور. اصطخرى بوقصبه‌نك آذربيجاندن معدود اولوب، اردبيلدن ١٥ فرسخلق مسافه‌ده اولديغنى بيان ايديور.

برزوف { (Berezov) سيبريانك (توبولسق) ايالتنده (سوسوه) ايله (ووغولقه) نهرلرينك ملتقاسنده و (توبولسق) ك ٥٧٠ كيلومتره شمالنده بر قصبه اولوب، كايتلى كورك تجارتى وآلتون معدنى واردر. روسيه دولتى طرفندن منفا اتخاذ اولنمشدر.

بَرْزَوَيه { ايران قديم حكما واطباسندن اولوب، لسان هنديه‌يه دخى آشنا بولنمغله، نوشروان عادل طرفندن بعض كتب حكميه‌نك جمع واخذيچون هندستانه كوندريلوب، «كليله ودمنه» اسميله مشهور اولان كتابى كتيرمش، ولسان پهلويه‌يه ترجمه ايتمشيدى. بعده بوكتاب ابن مقفع طرفندن عربى‌يه ترجمه اولنمشدر.

برزويه { (ياخود برزيه) سوريه‌ده افاميه جوارنده مشهور بر قلعه ايدى، كه اهل صليب محارباتى زماننده فوق العاده اهميت آلوب، متانتيله كسب شهرت ايتمشيدى. اهل صليبك الينه دوشوب، ٥٨٤ تاريخنده صلاح الدين ايوبى طرفندن استخلاص اولنمشدر.

برزه { نيشابورده بر ناحيه ودمشق شام قربنده برقريه اولوب، بعض مشاهيرك مسقط رأسلرى بولنمشلردر. — بانك ضميله برزه دخى جزيرة العربده بر موقع اولوب، بوراده زمان جاهليتده بنى سليم ايله بنى فارس بيننده (يوم برزه) ديمكله معروف وايام عربدن معدود بر وقعه جريان ايتمشدر.

برزینه { (Bérésina) روسیه‌ده بر نهردر كه (مینسك) ایالتنده (ویلیقه) قربنده نبعانله، استودیانقه، بوریسوف، بوبرویسق، غورووال وسائر قصبه‌لرك ایچندن كچه‌رك، ۳۵۰ كیلومتره‌لك جریاندن صكره، قره‌دكیزه منصب اولان (دنیپر) ایرماغنه دوكیلور.

برژراق { (Bergerac) فرانسه‌نك مشاهیر محرریندن اولوب، ۱۶۲۰ ده طوغمش، و ۱۶۵۵ ده وفات ایتمشدر. برچوق تیاترو كتابلری وسائر بعض آثار ادبیه یازمشدر، كه اكثری كسب شهرت ایدوب، دفعاتله نشر اولنمشدر.

برسبای { (ملك اشرف) عنوانیله معروف ملوكك آلتنجیسی وچراكسهٔ مصرك سكزنجیسیدر. [«اشرف» ماده‌سنده آلتنجی فقره‌یه مراجعت بیوریله.]

برست { (Brest) فرانسه‌نك غرب شمالی ساحلنده، برتانیه خطه‌سنك (فنیستره) ایالتنده قضا مركزی بر شهر واسكله اولوب، پارسك ۵۰۷ كیلو متره غربنده واقعدر. ۶۶۸۳۰ اهالیسی، غایت صاغلام لیمانی، كوزل ریختمی، استحكاماتی، كوزل مسیره‌لری، سفائن انشاسنه مخصوص دستكاهلری، بحریه‌یه متعلق برچوق مؤسساتی، متعدد فابریقه‌لری، مكتب بحری واعدادیسی، كتبخانه‌سی، نباتات باغچه‌سی وپك ایشلك تجارتی واردر. ایكی لیمانی اولوب، بری سفائن حربیه‌یه ودیكری سفائن تجاریه‌یه مخصوصدر. شهر دكیزك برقولیله ایكی‌یه منقسم اولوب، بری نفس برست ودیكری (رقوورانسه) محله‌سیدر. آره‌لرنده آچیلور قپانور بر كوپری واردر.

برسچ { (Brests) روسیه‌نك (غرودنو) ایالتنده وغرودنونك ۱۸۰ كیلومتره جنوبنده واقع برشهر اولوب، اكثری یهودی اولمق اوزره ۲۳۰۰۰ اهالیسی، برقیانك اوزرنده برقلعه‌سی ومشهور بر خاوره‌سی واردر.

برسلاو { (Breslau) پروسیه‌نك (سیلزیا) خطه‌سنده معتنا بر شهر اولوب، برلینك ۳۱۱ كیلومتره جنوب شرقیسنده و (اودر) ایله (اوهلاو) نهرلرینك ملتقاسنده واقعدر. سیلزیا خطه‌سنك وایالتنك مركزی اولوب، ۲۳۹۰۵۰ اهالیسی، طوپخانه‌سی، متعدد قشله‌لری، دار الفنونی، ۳۰۰۰۰۰ جلدی حاوی كتبخانه‌سی، موزه‌سی، ایپك وپوك منسوجاته مخصوص فابریقه‌لری، پك ایشلك تجارتی، بازار وپنایرلری واردر. وقتیله سیلزیا دوقه‌لرینك مقری اولوب، بعده چهستانه وآوستریایه كچمش، و ۱۷۴۱ ده ایكنجی فردریق طرفندن ضبط اولنه‌رق، پروسیه‌یه الحاق اولنمشدر.

برسه { (Bresse) فرانسه‌نك اقطار شرقیه‌سندن كوچك بر خطه‌نك اسم قدیمیدر، كه (بورغونیه) دن معدود اولوب، مركزی (بورغ) شهری ایدی. قسم اعظمی (ان) ایالتنی تشكیل ایدیور. [«ان» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

برسی { (Bercy) پارسك شرق طرفنده و(سینه) نهری كنارنده بر بیوك قریه ایدی، كه پارسك توسعی حسبیله اخیراً بو شهره التحاق ایده‌رك، بر محله‌سی حكمنه كچمشدر. التحاقدن اول ۱۲۹۷۹ اهالیسی وپك چوق شراب، سركه، روم وزیتون یاغی مخزنلری وار ایدی.

برشا { (Brescia) ایتالیانك (لومباردیا) خطه‌سنده ومیلانك ۸۰ كیلومتره شمال شرقیسنده همنامی اولان ایالتك مركزی بر شهر اولوب، ۴۰۰۰۰ اهالیسی، قلعه‌سی، مصنع كلیسا وتیاتروسی، (كیرینیانه) اسمیله بیوك بر كتبخانه‌سی، اسلحهٔ ناریه وچوخه، دانتله، فانله وسائره فابریقه‌لری وپك ایشلك تجارتی واردر. بعض مشاهیرك مسقط رأسیدر. بر آره‌لق مستقل بر جمهوریت تشكیل ایتمشیدی.

برشلو { (Brescello) ایتالیانك وسطلرنده، (رجیو) نك ۲۵ كیلومتره شمال غربیسنده و (پو) ایرماغنك ساحل یمیننده بر شهر اولوب، ۴۵۰۰ اهالیسی واردر.

برشلونه { اسپانیاده‌كی (بارسلونه) شهر وایالتنه عربلر طرفندن ویریلن اسمدر. [«بارسلونه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

برشلیانه { اندلسده (لبله) یه ملحق بر قصبه اولدیغی «معجم البلدان» ده مذكوردر.

برشو { (Berchoux) فرانسه شعراسندن اولوب، ۱۷۶۵ ده لیون جوارنده طوغمش، و ۱۸۳۹ ده وفات ایتمشدر.

برصوم { سریانی رهبانندن ونسطوری مذهبی پیشوالرندن اولوب، بشنجی قرن

میلادیده یاشامش، ومذهب مذكورك ایران وعراق طرفلرنده نشرینه خدمت ایتمشدر.

• **برطاش** { بحر خزرك جهت شمالیه‌سنده واتل (یعنی وولغا) ایرماغنك شرقنده برقوم اولوب، ساكن بولندقلری بقعه‌نك دخی بو اسمله معروف اولدیغی جغرافیون عرب آثارنده مسطوردر. بو قومك كندینه مخصوص بر لسانله متكلم اولوب، بو لسانك‌ده تركجه وبلغارجه ایله مناسبتی اولمدیغی، وبونلرك یازین خیمه نشین اولوب، قیشین اخشاب اولرده اسكان ایتدكلری وكورك تجارتیله دخی مشغول وجمله‌سی دین اسلامله متدین بولندقلری كتب عربیهٔ مذكوره‌دن منفهم اولیور. الیوم اورالرده بو اسمله برقوم بولندیغی بیلنمدیكندن، وقتیله مغول وتاتارلرك هجومی صره‌لرنده اورادن قاچمش، ویا محو وپریشان اولمش اوله‌جقلری آكلاشیلیور.

برطلی { نینوی جوارنده دجله كنارنده بر قصبه اولدیغنی یاقوت حموی ذكر ایدیور.

برغ { (Berg) آلمانیانك اسكی حكومتاتندن اولوب، (رین) ایرماغنك جهت شرقیه‌سنده واقع ایدی. مركزی (دو سلدورف) شهری ایدی. وقتیله قونتلق وبعده دوقه‌لق صورتنده اداره اولندقدن صكره، بیوك بوناپارت طرفندن ضبط اولنه‌رق، فرانسه‌یه الحاق اولنمشیدی. مشارالیهك سقوطندن صكره پروسیه‌یه الحاق اولنه‌رق، الیوم رین ایالتندن معدوددر.

برغ { (Bergues) فرانسه‌نك «شمال» ایالتنده و (دونكرق) ك ١٠ كیلومتره جنوب شرقیسنده ناحیه مركزی برقصبه واسكله اولوب، ٥٨٠٠ اهالیسی، لیمانی، استحكاماتی، سفائن دستگاهلری، پینیر و سائره تجارتی وبعض فابریقه‌لری واردر.

برغامه { یاخود برغامو (Bergame, Bergamo) ایتالیانك لومباردیا خطه‌سنده همنامی اولان ایالتك مركزی بر شهر اولوب، میلانك ٤٤ كیلومتره شمال شرقیسنده بر تپه‌نك اوزرنده واقعدر. ٣٨٠٠٠ اهالیسی، استحكاماتی، بیوك بر كلیساسی، كوزل تیاتروسی، كتبخانه‌سی، بر قاچ جمعیت علمیه‌سی، ایپك، ییاغی، شراب، زیتون یاغی، میوه ودمیر آلاتنه متعلق خیلی ایشلك تجارتی واردر. شاعر مشهور (تاس)ك وطنی اولوب، مشارالیهك شهرك ایچنده برهیكلی مركوزدر. — برغامه ایالتنك طولی ١٢٠ وعرضی ٧٩ كیلومتره اولوب، ٣٧٠٠٠٠ اهالیسی واردر.

برغ اوپ زوم { (Berg-Op-Zoom) فلنككك برابانت شمالی ایالتنده، (آنور)ك ٣١ كیلومتره شمالنده و(زوم) نهری اوزرنده برقصبه اولوب، ٩٠٠٠ اهالیسی، استحكاماتی وقورو بالیق تجارتی واردر.

برغر { مسعودی بو اسمله قره دكیزك سواحل شمالیه‌سنده بر قوم بولندیغنی وبونلرك ایكیده برده قسطنطینیه‌یی تضییق ایتدكلرینی بیان ایدوب، یاقوت حموی بونك روایتنی نقل ایتدكدن صكره، (بلغار) دن غلط اوله‌جغنی ظن ایدیور.

برغمان { (Bergmann) اسوجك مشاهیر كیمیویوندن اولوب، ١٧٣٥ تاریخنده طوغمش، و ١٧٨٤ ده وفات ایتمشدر. (اوپسال) دارالفنوننده كیمیا معلمی بولنمش؛ وفنون متنوعه‌یه وعلی‌الخصوص فن كیمیایه متعلق بر چوق كتابلر یازوب، بو فنده بعض كشفیات نافعه‌یه دخی موفق اولمشدر. آثاری پك مقبولدر.

برغمه { آیدین ولایتنك ازمیر سنجاغنده قضا مركزی برقصبه اولوب، ازمیرك ٨٥ كیلومتره شمالنده وساحل بحردن ٣٠ كیلومتره ایچریده اوله‌رق، باقر چاینك بر ساعت شمالنده واقعدر. ١٢٠٠٠ اهالیسی، یلدیرم سلطان بایزید خانك بناكرده‌سی اولان بیوك ومصنع بر جامع شریفیله دیگر متعدد جوامع ومساجد ومدرسه‌لری، بخارله ایشلر ٩ پاموق فابریقه‌سی وخیلی تجارتی واردر. پك اسكی بر قصبه اولوب، اسم قدیمی پرغاموس (Pergamus) در. زمان قدیمده بیوك ومشهور بر شهر اولوب، علوم وفنون مركزی وحكیم شهیر جالینوسك وطنی بولنمشدر. (آندروماق)ك اوغلی (پرغاموس) طرفندن تأسیس اولنه‌رق، بیوك اسكندر طرفندن فتح اولنمش؛ وجهانگیر مشارالیهك وفاتندن صكره، طوائف ملوكدن اوله‌رق بو شهرده دخی بر كوچك دولت تشكل ایتمشیدی. برغامه‌ده ٢٠٠٠٠٠ جلدی حاوی بیوك بر كتبخانه بولنوب، اسكندریه كتبخانه‌سیله دعوای رقابت ایدردی. بعده بونك كتابلری دخی

اسکندریه یه نقل اولنمشدر. قصبه‌نك ایچنده واطرا-
فنده معموریت قدیمه‌سنه دلالت ایدر پك چوق آثار
عتیقه موجوددر. — برغمه قضاسی آیدین ولایتنك
وازمیر سنجاغنك منتهای شمال غربیسنده واقع واسع
بر قضا اولوب، غرباً آق دکیزله، شمالاً خداوندکار
ولایتنك قره‌سی سنجاغیله، شرقاً صاروخان سنجاغیله،
جنوباً دخی منمن قضاسیله محدود ومحاطدر. اراضیسی
پك منبت ومحصولدار اولوب، باقر چاییله ودیکر بر
قاچ کوچك نهرله اروا اولنور. محصولاتی حبوبات
متنوعه ایله پاموق وسائره‌دن ومیوه‌لرك انواعندن
عبارتدر. اورمانلری دخی چوقدر. آیازمند، دیکیلی
وچاندارلی اسملریله اوچ اسکله‌سی واردر. قضا ۱۶۳
قریه‌دن مرکب اولوب، ایلیجهٔ برغمه، دیکیلی،
چاندارلی، آیازمند، نواحیٔ برغمه، کلیسا وقوزات
اسملریله ۷ ناحیه‌یی جامعدر. اهالیٔ قضا ۶۶۰۸۸
نفوسدن عبارت اولوب، بونلرك یالکز یدی بیك
کسوری خرستیان ویهودی وقصوری کاملاً اسلامدر.

برغمه چایی { آناطولینك جهت غربیه‌سنده ازمیر سنجاغنك برغمه قضاسنده
جریان ایدن باقر چاینه تابع بر کوچك نهردر، که
دمیرجی طاغندن نبعانله، جنوبه طوغری آقه‌رق،
برغمه قصبه‌سنك یانندن کچدکدن وتقریباً ۲۵ کیلو-
مترهلك مسافه قطع ایتدکدن صکره، مذکور باقر
چاینه منصب اولور. اسم قدیمی کتیوس (Cetius) در.

برغمه دولتی { (Roy. de Pergame) بیوك اسکندردن صکره
قبل المیلاد ۲۸۳ تاریخنده (فیلتر) طرفندن تأسیس
اولنمش بر کوچك دولت اولوب، ابتدا میسیا ولیدیانك
برر پارچه‌سندن یعنی قره‌سی وصاروخاندن عبارت
ایکن، بعده روماليلرك یاردمیله سوریه حکمداری
آنطیوخسدن بعض یرلر ضبط ایله، کوتاهیه وآنقره‌یه
طوغری توسع ایتمشیدی. حکمدارلری کثرت ثروتلریله
وعلوم ومعارفی حمایه‌لریله شهرت بولمشلردر. قبل-
المیلاد ۱۳۲ تاریخنده بو دولت صغیره‌نك حکمداری
اوچنجی (آتال) وفاتنده ملکنی روماليلره ترك ایتمکله،
بونلر اوچ سنه ادعای وراثت ایدن (آرستونیقوس)
ایله بعد المحاربه، مملکتی ضبط ایتمشلردر. بو وجهله
برغمه دولتی ۱۵٤ سنه سوروب، یدی حکمدار
کلمشدر، که تاریخ جلوسلریله برابر بروجه ذیر ذکر
اولنور:

فیلتر (والی صفتیله)	۲۸۳ قبل المیلاد
برنجی اومن (حکمدار صفتیله)	۲۶۳ »
برنجی آتال	۲٤۱ »
ایکنجی اومن	۱۹۸ »
ایکنجی آتال (فیلادلف)	۱۵۷ »
اوچنجی آتال (فیلومیتور)	۱۵۷ »
آرستونیق	۱۳۲ الی ۱۲۹

برغو { یاخود برکو (Bergou) سودان وسطیده ودایك شمالنده، نیلك غربنده
وچاد کولنك شمال شرقیسنده بر خطه اولوب، اها-
لیسنك وحشتی حسبیله احوالی همان مجهولدر. —
سودانك غرب جنوبی جهتنده و(نیجر) ایرماغنك
ساحل یسارنده دخی بو اسمله بر خطه واردر.

برغواطه { اقوام بربردن مصامده قومنه منسوب بر بیوك قبیله‌در، که
مغرب اقصی سواحلنده ساکن اولوب، ایکنجی قرن
هجری اوائلنده رؤسالرندن (ابوصبیح طریف) ادعای
نبوتله مرکزی اولان (تامسنا) قصبه‌سنده اجرای
حکم ایتمکه باشلامش؛ وبونك اوغلی صالح واحفادندن
بعضلری دخی ظاهراً مسلمان اولدقلری حالده، کاه نبوت
وکهانت وکاه مهدیلك دعواسنی ایتمکده مداوم اولوب،
کندیلرینی بو صفتله قبول ایتدیرمك ایچون پك چوق
نفوس قتل، وپك چوق بلاد تخریب ایتمشلردی. بو
وجهله بر چوق وقت اجرای حکومت ایتدکدن صکره،
بشنجی قرن هجری اواسطنده مرابطین و بنی زیری
وبنی یفرن طرفندن مغلوب ومنهزم اولوب، مملکتلرینی
ترکله، صحرای کبیره قاچمغه مجبور اولمشلردی.

برغودتیت { [«خیاره» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

برغوس { (وزبانزدی بورغاز) شرق روم- ایلینك ساحلنده وقره دکزك ساحل
غربیسنده واقع همنامی اولان برکورفزك ایچنده بر قصبه
واسکله اولوب، درسعادتك ۲۵۰ کیلومتره شمال
غربیسنده و وارنه‌نك ۱۳۰ کیلومتره جنوب غربیسنده
واقعدر. ۵۰۰۰ اهالیسی وخیلی تجارتی واردر.
برغوس کورفزینك جهت جنوبیه‌سنده بر قاچ لیمان
وامین قویلر واردر. برغوس قصبه‌سی البوم شرق
روم ایلینك منقسم بولندیغی آلتی سنجاقدن برینك
مرکزی اولوب، برغوس سنجاغی ایالت مذکوره‌نك
قسم شرقیسندن عبارت وبرغوس، ایدوس، سوزه-
بولی، آخیولی، میسوریه اسملریله ۵ قضایه منقسمدر.

روم ایلی دمیر یولی خطنك دردست انشا بولنان بر شعبه‌سی برغوس اسکله‌سنه منتهی اولمغله، بو قصبه‌نك کسب اهمیت ایده‌جکی شبهه‌سزدر. اسمی لسان یونانیده «برج» و یا «قله» دیمك اولان (پیرغوس) دن محرفدر.

برغوس { (وزبانزدی بورغاز) بیغا سنجاغنك نفس قلعهٔ سلطانیه قضاسنده وقتیله ناحیه مرکزی بولنمش برکوچك قصبه اولوب، قلعهٔ سلطانیه‌نك ١٨ کیلومتره شرق شمالیسنده وساحل بحردن یاریم ساعت قدر ایچریده اوله‌رق بر کوچك چایك کنارنده واقعدر.

برغوس { [«لوله برغوسی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

برغه { (Berga) اسپانیانك بارسلونه ایالتنده وبارسلونه‌نك ٨٠ کیلومتره شمالنده بر قصبه اولوب، ٤٨٠٠ اهالیسی واردر.

برفروش { ایرانك مازندران ایالتنده وبحر خزرك ساحل جنوبیسی قربنده بر قصبه اولوب، (ساری) نك ٤٠ کیلومتره قدر غرب شمالیسنده و(آمل)ك ینه اوقدر شرق شمالیسنده واقعدر. ١٠٠٠٠ قدر اهالیسی، ١٠ کاروانسرایی وخیلی ایشلك تجارتی واردر.

برق { هندستانك متأخرین شعراسندن اولوب، بنکاله‌ده یاشامشدر. فارسی مرتب دیوانی واردر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

نمیکنجد درو راحت زبس تنکی سر مویی
فضای سینهٔ من دیدهٔ مورست پنداری

برقعید { موصل جوارنده (بقعا) ناحیه‌سنده بر قصبه ایدی، که اوائل دور اسلامده خیلی معمور وتجارتکاه اولوب، حلبده حکم سورمش اولان آل حمدانك وبرچوق مشاهیر علمانك مسقط رأسی بولنمشدر.

برقوفچه { (Berkovitza) بلغارستانك شمال غربی قسمنده ودینك ١١٠ کیلومتره جنوب شرقیسنده و طونه‌یه منصب اولان (اوکوست) نهری کنارنده واقع قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ٦٠٠٠ اهالیسی واردر.

برقوق { (ملك ظاهر سیف الدین) مصرده حکومت سورن ممالیك چراکسه‌نك برنجیسی اولوب، عن اصل ممالیك اتراکدن اولان بنی قلاوونك اخیری ملك صالح حاجی بکك اتابکی اولدیغی حالده، مشارالیهك صغرسنی حسبیله، ٧٨٥ تاریخنده اتفاق امرا ایله یرینه صاحب ترجمه اقعاد اولنمشیدی. ٧٩١ تاریخنده‌دك حکومت سوردکدن صکره، امرا کندیسنی اخذ وحبس وکرکه نفی ایده‌رك، ملك صالح حاجی بکی تخت موروثنه اعاده ایتمشلرسه‌ده، سکز بچق آیدن صکره محبس ومنفاسندن قورتله‌رق، قاهره‌یه عودتله، ینه مصر تختنی ضبط، و بو دفعه دخی ١٠ سنه حکومت سوردکدن صکره، ٨٠١ تاریخنده ٦٠ یاشنده وفات ایتمشدر. قاهره‌ده بین القصرینده (مدرسهٔ ظاهریه) اسمیله بیوك بر مدرسه بنا ایتمشدر. اوغلی ملك ناصر ابو السعادات فرج خلفی اولمشدر.

برقه { آفریقا قطعه‌سنك سواحل شمالیه‌سندن بر بیوك خطه اولوب، خطهٔ مصریه ایله (سرت) کورفزی آره‌سنده واقعدر. شمال غربی‌یه طوغری دکیزك ایچنه اوزانمش بر برج شکلنده‌در. زمان قدیمده (کیرنایق) اسمیله معروف اولوب، سواحلی بعض یونان مهاجرلری طرفندن اسکان اولنمشیدی. الیوم که طرابلس غرب ولایتنه ملحق، که مستقل متصرفلق وبعضاً‌ده آیریجه بر ولایت صورتنده اداره اولنوب، مرکزی اولان (بنغازی) اسمیله معروفدر. سرت کورفزنده ٣٠° ١٧′ ٤٣″ عرض شمالی ایله ١٦° ٣٩′ ٩″ طول شرقیده واقع نقطه‌دن مصر حدودنده‌کی (رأس الکنیس) بروننه‌دك برقه‌نك سواحلی ٨٨٠ کیلومتره طولنده اولوب، مملکت جنوباً صحرای کبیره طوغری خیلی واسع ایسه‌ده، معمور ویا قابل عمران یرلری ساحللریله سواحله قریب اولان یرلری اولوب، ایچ طرفلری چولدر؛ ویالکز بعض محللرنده (اوجله) کبی بعض واحلره تصادف اولنور. واسع بر برج ویا شبه جزیره صورتنده دکیزك ایچنه اوزانمش اولان قسمی مرتفع وطاغلق بر محل اولوب، بو طاغلرك سواحله طوغری اولان اتکلری صربجه ایسه‌ده، ایچ طرفه ناظر اولان اتکلری سطح مائل صورتنده چوله طوغری اوزانیور. بو طاغلردن بر چوق دره‌لر وچایلر آقغله، هر طرفی متنوع اشجاری وانواع چیچکلرله مزین چایلری حاوی اورمانلرله وغایت کوزل مرعالر وچایرلرله مستور اولوب، اصلا آفریقایی آکدیرمیه‌جق وایتالیانك اك کوزل یرلریله ادعای مسابقته کیریشه‌بیله‌جك بر حالده‌در. زمان

قديمده كرك بو طاغلرك اتكلرنده وكرك سواحلده پك چوق معمور وتجارتكاه شهر وقصبه‌لر بولنوب، اهاليسی كثرتلی وجمعيتلی بولنمش اولديغندن، بو نعم طبيعيه‌دن خيلی استفاده اولنور ايكن، اليوم اهاليسی پك آز واكثری بدوی اولوب، بحق استفاده اولنه‌مديغی مع التأسف آكلاشيليور.

برقه‌نك سواحلنده بولنمش اولان شهر وقصبه‌لردن اكثرينك خرابه‌لری اليوم مشهود اولوب، بونلرك اك بيوكلری برنيكه، توشيره (ونام ديكرله آرسينوئه)، برقه (ونام ديكرله پطولمائيس)، آپولونيا وكيرن (ياخود قيروان قديم)در. بو بش شهردن طولايی برقه خطه‌سنه (پنداپوليس) ياخود (پنطاپلس) دخی ديرلردی، كه لسان يونانيده «بش شهر» ديمكدر. ينه زمان قديمده ويريلن (كيرنايق) اسمی دخی مذكور شهرلرك بشنجيسی واك بيوكی اولان كيرن (يعنی قيروان قديم) شهرينك اسمنه نسبتله حاصل اولمش براسمدر. برقه اسمنه كلنجه، ينه مذكور بش شهردن اوچنجيسنك اسمندن مأخوذ اولوب، شهر مذكور بطالسه زماننده (پطولمائيس) تسميه اولنمش؛ وبعده ينه اسم قديميله مسمی اوله‌رق، دور اسلامده خطه‌نك مركزی اولمغله، عربلر طرفندن بو خطه‌يه (برقه) اسمی ويرلمشدر. شمديكی حالده مركزی اولان واسكی (برنيكه) خرابه‌لری اوزرنده بولنان بنغازيدن بشقه ذكره شايان يالكز (درنه) قصبه‌سيدر.

اهاليسی عرب وبربردن مركب اولوب، جمله‌سی لسان عربی ايله متكلمدرلر. هرابی، اواغير، مغاربه ومرابطين اسملريله باشليجه درت قبيله‌يه منقسم اولوب، اكثری خيمه نشيندرلر؛ ودوه، خركله، قويون، كچی وصيغير سوريلرندن عبارت خيلی حيوانلری واردر. يباغی وساده ياغ باشليجه اخراجاتلرندن اولوب، معيشتلری باشليجه آرپه اونيله ياغ، بال، خرما وسوددن عبارتدر. برقه‌نك پورتقال، ليمون، مندلينه، زيتون، نار كبی ميوه‌لری دخی چوق وپك مقبولدر. هواسی معتدل وپك صاغلامدر.

بو خطه اسكيدن بری اقوام بربريه ايله مسكون اولوب، يونانيلر دخی سواحلده وسواحله قريب بعض محللرده يرلشمش، وبر طاقم كوزل شهر وقصبه‌لر تأسيس ايتمش ايديلر. اسكندردن صكره برقه مصر بطالسه‌سنك الينه كچوب، او صره‌ده علوم ومعارفده دخی خيلی ترقيات حاصل اولمغله، بعض مشاهير فلاسفه‌نك مسقط رأسی بولنمشدر. بعده روماليلرك الينه كچوب، نهايت ۲۱ تاريخ هجريسنده عقبه بن نافع فهری يديله فتح اولنه‌رق، مؤخراً بنی طولونك، بنی اغلبك، فاطميلرك، ايوبيلرك الينه كچوب، بر آره‌لق تونس امراسنك تحت تصرفنه كيرمش، ونهايت طرابلس غرب اوجاغنه تابع اولوب، طرابلس غربله برابر طوغريدن طوغری‌يه تحت ادارهٔ عثمانيه‌يه آلنمشدر. بنغازی ناميله طرابلس غرب ولايتنك بر سنجاغی صورتنده اداره اولنمقده ايكن، بر قاچ سنه اول آيريجه بر ولايت اعتبار اولنمش؛ واخيراً مستقل بر متصرفلق حالنه قونمشدر. [«بنغازی» ماده‌سنه دخی مراجعت.]

برقه. همنامی اولان آنف البيان خطه‌نك مركزی بولنمش بر شهر ايدی، كه اوائل دور اسلامده پك معمور وتجارتكاه اولوب، آلتنجی قرن هجريدن صكره خراب اولمشدر. بو شهر ميلاد عيسادن ۵۵۱ سنه اول كيرن (يعنی قيروان قديم) شهرينك بعض مهاجرلری طرفندن وبو شهرك ۱۱۰ كيلومتره غرب جنوبيسنده تأسيس اولنه‌رق، بعده بطالسه زماننده بونك اهميتی (پطولمايس) شهرينه انتقال ايتمشيديسه‌ده، فتوحات اسلاميه‌دن صكره خطه‌نك مركزی اتخاذ اولنه‌رق، اهميتی آرتمشيدی. دكيزدن بر آز مسافه‌ده واقع طاغلرله محاط بر اووه‌ده كائن ايدی. اسكله‌سی طلميته (يعنی پطولمائيس) قصبه‌سی ايدی. اليوم بعض خرابه‌لری وقويولری موجوددر.

برقه. مختلف رنكلی طاشلری بولنان ير معناسنی افاده ايتمكله، ديكر اسملرله مركب اوله‌رق جزيرة العربده بر چوق مواضعك اسملرينی تشكيل ايديور.

برقی. بو اسمله اسكی عثمانلی شعراسندن ايكی ذات بولنوب، بری استانبوللی وديكری آيدينليدر. شو بيت برنجينك جملهٔ اشعارندندر:

بر دم ايچنده غربی وشرقی
سير ايدر يلدرم كبی برقی

برك. (Beregh) مجارستانك (تيسه) نك اوته‌سنده‌كی ايالاتندن اولوب، مارماروش، اوغوج، ساتمار، زمپلين، واونكوار ايالتلری آره‌سنده واقعدر. ۱۶۰۰۰۰ قدر اهاليسی اولوب، مركزی (مونقاز) شهريدر.

برکت قویی { (aie de l'Abondance)) یکی زلاندهیی ترکیب ایدن ایکی آطهدن شمالیسنک شمال شرق ساحلنده بیوک بر کورفز اولوب، بر طاقم جزایر صغیرهیی حاویدر.

برکتلو { قونیه ولایتنک نیکده سنجاق وقضاسنده ونیکده شهرینک ۳۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده اولهرق بوغا طاغی شعبهلرندن الا طاغک شمالی اتکنده واقع بر قریه اولوب، جوارندهکی قورشون معدنیله مشهوردر. قریه ایله معدن محلنده ۲۵۰۰ قدر اهالی، ۵ جامع، ۲ مدرسه، ۱ کلیسا، ۲ اسلام و ۱ خرستیان مکتبی واردر. معدن مذکوردن شمدیکی حالده سنوی ۲۰۰۰۰۰ قیه قدر قورشون چیقاریلور. — روم ایلنده قواله جوارنده دخی بو اسمله بر بیوک قریه واردر.

برکس { (Berks, Berkshir) یاخود برقشیر انکلترهنک وسطلرندهکی ایالاتندن اولوب، بوکینغهام، اوقسفورد، سوری و(ویلت) ایالتلری آرهسنده واقعدر. مساحهٔ سطحیهسی ۱۸۲۷ مربع کیلومتره اولوب، ۱۹۶۴۷۵ اهالیسی واردر.

برکساس { (Beregh - Szasz) مجارستانک (برک) ایالتنده بر قصبه اولوب، ۶۳۰۰ اهالیسی واردر.

برکلی { (Berkeley) ایرلاندهنک مشاهیر علماسندن اولوب، ۱۶۸۴ تاریخنده (کیلکرین) ده طوغمش، و ۱۷۵۳ ده وفات ایتمشدر. فلسفه ومذهبه متعلق بر خیلی آثاری و بعض اشعاری واردر.

برکن { (Bergen) نوروجده (نوردنفیس) ایالتنک مرکزی بر شهر اولوب، (قریستیانیا) نک ۲۹۰ کیلومتره شمال غربیسنده و (واغ) دیکلن بر اوزون کورفزک ایچنده واقعدر. ۲۸۰۰۰ اهالیسی، استحکاماتی، بحریه مکتبی، کمی انشاسنه مخصوص دستکاهلری و پک ایشلک بالیق تجارتی واردر. لیمانی صاغلام ایسهده، مدخلی مخاطرهلیدر. برکن ایالتنک ۲۷۰۰۰۰ اهالیسی واردر.

برکنوق { (Brecknocke) انکلترهنک (غال) خطهسنده و (هردورف) شهرینک ۵۰ کیلومتره جنوب غربیسنده بر قصبه اولوب، همنامی اولان ایالتک مرکزیدر. ۶۰۰۰ اهالیسی واردر. — برکنوق ایالتنک مساحهٔ سطحیهسی ۱۸۶۲ مربع کیلومتره واهالیسی ۵۹۹۰۱ کشیدر.

برکوکب { ایکنجی قرن میلادی اوائلنده مسیحلک ادعاسیله ظهور ایتمش بر یهودیدر، که رفیقی اولان (عقیبا) نک یاردیمیله روماليلره قارشی عصیان ترتیب ایدوب، ۱۳۳ تاریخنده قدسی دخی ضبط، وکندی نامنه سکه ضرب ایتمش ایسهده، رومادن سوق اولنان عسکره قارشی طیانهمیوب، ۱۳۵ تاریخنده قتل، ورفیقی حیاً سلب اولنمشیدی.

برکوی { (محمد افندی) مشاهیر علمای عثمانیهدن اولوب، ۹۲۸ تاریخنده بالیکسری قصبهسنده پیر علی افندی نامنده بر مدرسک صلبندن تولد ایتمش؛ واوراده تحصیل مبادئ علوم ایتدکدن صکره، درسعادته کلهرک، علمای عصرک حلقهٔ تدریسنه مداومت، وبعده بعض مدارسده تدریسله اشتغال ایتمکله برابر، طریق بیرامی مشایخندن شیخ عبدالرحمن قرمانییه انتساب، وطریق زهد وتقوایه سلوک ایتمشیدی. بعده ادرنهده قسام عسکری اولوب، انفصالندن صکره، محصول قسمتدن آلمش اولدیغی مبلغی اصحابنه اعاده وتقسیم ایچون، شهر مذکوره عودت ایتمش؛ وفیمابعد بسبتون امور دنیادن انقطاع ایتمک ایستمش ایسهده، شیخنک ابرامی اوزرینه تدریس ووعظدن وازکچمیوب، متعاقباً خواجهٔ پادشاه مولانا عطاء الله افندی طرفندن آیدین ولایتنده واقع (برکی) قصبهسنده تأسیس اولنان مدرسهنک مدرسلکنه تعیین اولنهرق، قصبهٔ مذکورهیه عزیمت، وفیمابعد اوراده اقامت ایتمکله، (برکوی) یاخود (برکیلی) نسبتیله شهرتیاب اولمشدر. عمرینی وعظ وتدریس وتألیفله کچیروب، دیانت وزهد وتقوی حقنده فکرینی بیپروا بیان ایتمکدن چکینمز، وبو بابده بر آز زیاده ایلرییه کیدوب، فوق‌العاده بر تعصب التزام ایدر ایدی. حتی قرائت قرآن کریم کبی افعال دینیه وعباداته قارشی اجرت اخذینک حرام اولدیغنی التزام ایدهرک، معاصرین علما ایله شفاهی وتحریری پک چوق مباحثات شرعیه وعلمیهیه کیریشمشیدی. فکرینک غلبهسی اوقافک بطلانی انتاج ایدهجکندن، نهایت وقتک شیخ الاسلامی مشهور ابو السعود افندی مباحثاتی منع ایتمشیدی. بر خیلی تألیفاتی اولوب، الک مشهورلری

« طريقت محمديه »، « معدل الصلاة »، « نور الاحياء »
عنوانلی اثرلريله نحـوده « اظهـار » و « عوامل »
عنوانلريله مشهور ومتداول ايكی متنی و « شرح لب »
و « امتحان الاذكياء » عنوانيله بركافيه شرحی، صرفده
بر متنی ومقصوده بر شرحی، علم تجويدده بر رسالەسی،
امالی طرزنده علوم عاليەيه متعلق مباحثی شامل براثری
و « السيف الصارم فی عدم جواز المنقول والدراهم »
عنوانلی كتابيدر . ٩٨١ تاريخنده، ٥٣ ياشـنده
اولديغی حالده، طاعوندن وفات ايدوب، تربەسی بركی
قصبەسی خارجنده بر تپەنك اوزرنده واقعدر . —
بركوی عطاء الله احمد افندی دخی اول عصرك مشا-
هير علماسندن اولوب ، سـلطان سـليم خان ثانی
حضرتلرينـك خواجەسی اولمغـله، پك چـوق نفوذ
واعتبار قزانمش؛ وابو السعود افندی ايله محاسـدەسی
وقوع بولمشدر. « هدايه » يه بعض تعليقاتی وتفسير
شريفه متعلق برايكی رسالەسی واردر. طبيعت شعريەسی
دخی وار ايدی. بركی قصبەسندن اولـوب، ٩٧٩
تاريخنده درسعادتده وفات ايتمشدر.

بركه { بو اسمله صحابياتدن اوچ خاتون بولنوب،
بركه بنت ثعلبه، بركة الحبشـيه وبركه
بنت يسار ديمكله معروفدرلر.

بركه { (ام السـلطان الست الجليله) مصرده
حكومت سورن مماليك بحريەنك يكرمی
ايكنجيسی اولان ملك اشرف شعبانك والدەسی اولوب،
اوغلنك زمان سلطنتندەكی حكم ونفوذيله وفوق العاده
دارات ودبدبه وخيراتيله شهرت بولمشدر. (مدرسة-
ام السلطان) ناميله قاهرەده بربيوك مدرسه دخی تأسيس
ايتمشـدر . ٧٧٤ تاريخنـده وفات ايدوب، مدرسهٔ
مذكوره جوارنده دفن اولنمشدر.

بركه { عربيده «كول» ديمك اولديغندن، ديكر
بعض اسملرله مركب اولەرق، بر چوق
كوللره وكول اوليسان بعض يرلره علم اولمشـدر . اك
مشهورلری زيرده ذكر اولنور.

بركة ابراهيم { اورفه شهرينـك اتصالنده
وجنوبنـده بر كوچك كول
اولوب، (عين زليخا) و(خليل الرحمن) صولری بوكولك
ايچنه دوكيلور. اطرافی اشجارله محاط ومنظرەسی پك
لطيفدر. ايچنـده پك چـوق باليق بولنوب ، اهالی
عندنده مبارك عد اولنديغندن ، كيمسه طرفندن صيد
اولنميور.

بركة الحاج { مصرده قاهرەنك خارجنده
و ١٠ كيلومترە شمال شرقيسنده
مفرح بر محل اولوب، فاطميون وملوك ايوبيه زمانلرنده
حكمدارلرك صيفيه وكوشكلرينی حاوی ايدی . بوكا
(بركة الجب) دخی ديرلردی.

بركة الحبش { مصرده فسطاطك جنوبنده
ونيلك كنـارنده نزهتگاه بر
محل اولوب ، وقتيله حضرت امام حسن وحسـينك
اولادينه وقف اولنمشـيدی . نيلك فيضاننده صو ايله
طولديغيچون بركه دنيلوب، جوارنده (حبش) اسميله
معروف برطاقم باغچەلر واردر.

بركه خان { جوجی خانك اوغلی وچنكيز خانك
طورونی اولـوب، دشت قپچاق
وقريم خانی ايدی. عسكر وتوابعيله برابر دين اسلامی
قبول ايدوب، وولغا كنارلرنده تأسيس وپايتخت اتخاذ
ايتديكی (سرای) نام قصبەيه هر طرفدن علمای اسلامی جمع
ايتمشيدی. ٦٦٠ تاريخلرنده طونەنك بوزلی اوستندن
روم ايلی‌يه چكوب، قسطنطينيه سورينـه قدر كلمش؛
واو صرەده ميخائيل پاليولوغـك محبسندن قورتيلوب
اينوسه فراره موفق اولمش اولان عز الدين سلجوقی‌يی
برابر آلەرق، ممالكندن برخطەيه والی تعيين، وكندی
قيزينی كنديسنه تزويج ايتمشيدی .

بركة خليص { مكهٔ مكرمه ايله مدينهٔ منوره
آرەسـنده بر محل اولوب،
خرما باغچەلری وبازاری واردر.

بركة زلزل { بغدادده بر كول اولوب، اطرا-
فندەكی محله دخی بو اسمله مسمی
ايدی.

بركة الفيل { قاهرەنك اتصالنده بر كول او-
لوب ، وقتيله سواحلی ياليلرله
مزين اولمغله، بر نزهتگاه عمومی ايدی. — بركة قارون،
بركة قرموط والبركة الناصريه دخی مصرده ايديلر .

بركی { آيدين ولايتنك ازمير سنجاغنده اودەمش
قضاسـنه تابع ناحيه مركزی بر قصبه
اولوب، اودەمشك ٨ كيلومترە قدر شمال شرقيسنده
وبر چای كنارنده واقعدر . اسكيدن معمور بر قصـبه
اولوب، بر قاچ جامع شريف ومدرسـەسی وسـائر
خيراتی واردر . بعض علمانك مسـقط رأسی اولوب،
« طريقت محمديه » صـاحبی مشهور بركوی محمد افندی
دخی طول مدت بو قصبەده مدرسلك ايتمشدر. وتر-

يەنى قصبەنك خارجندەدر. اودەمشە واورادن آيدين دمير يولى خطنە بر شوسە ايلە مربوطدر. — بركى ناحيەسى ۳۵ قريەدن عبارت اولوب، اراضيسى قسماً طاغلق وقسماً اووە اولەرق، پك منبت ومحصولداردر.

بركيارق { ايرانده حكومت سورن ملوك سلچوقيەنك دردنجيسى اولوب، ملكشاهك اوغلى وآلب آرسلانك تورونيدر. ٤٨٤ تاريخندە، پدرينك وفاتى اوزرينە، تخت سلطنتنە جلوس ايدوب، برخيلى مدت برادرلريلە اوغراشدقدن صكرە، سوريە، عراق، جزيرە، آذربيجان وكور- جستان برادرى محمدك، خراسان جهتى ديكر برادرى سنجرك، و باقى ممالك كنديسنك اولمق اوزرە صلح ايتمشلردى. ۱۲ سنە سلطنت سوردكدن صكرە، بغدادە كيتمكدە ايكن، ۲۵ ياشندە اولديغى حالدە، يولدە وفات ايتمشدر. اهل صليبە قارشى آنطاكيەيە عسكر كوندرمشيديسەدە، عسكرى مغلوب اولمشيدى.

بركيلى { [« بركوى » مادەسنە مراجعت بيوريلە.]

بركين { (Berquin) فرانسەنك مشهور محرر- لرندن اولوب، باشليجە چوجقلر ايچون يازديغى غايت نافع وتهذيب اخلاق موجب كوزل اثرلريلە شهرت بولمشدر. كويليلرە وعوامە عائد بعض كتابلر وموقوت رسالەلر دخى يازمشدر. بتون آثارندە غايت سادە وسهل بر لسان قوللانمشدر. ۱۷٤۹ دە (لانغوآران) دە طوغوب، ۱۷۹۱ دە پاريسدە وفات ايتمشدر. كليات آثارى ۲۰ جلد اوزرە طبع ونشر اولنمشدر.

برلّس { مصر سفلادە ساحل بحرە قريب ونيلك برى رشيدە ديكرى دمياطە منتهى اولان ايكى قولى آرەسندە واقع اولان كنيش بركول اولوب، محيط دائرەسى ۱۷۰ كيلومترە ومسا- حۀ سطحيەسى ۷۰۰ مربع كيلومترەدر. درينلكى پك آز اولوب، دكيزدن اينجە بر ديل ايلە آيرلمش اولديغى حالدە، (سبنيتى) اسميلە معروف بر بوغازدن دخى دكيز صويلە اختلاط ايديور. نيلك برچوق جدوللرى بوكولە منتهى اولور. كولك شمديكى اسمى جهت غربيەسندە ونيلك كنارندە بولنمش اولان بر قصبەنك اسمندن مأخوذ اولديغى كبى، اسم قديمى دخى ساحل جنوبيسندە بولنمش اولان بر قصبەنك اسمندن مأخوذ اولەرق (بوتو) ايدى. — بو اسملە نيلك ساحلندە وكولك قربندە بولنمش اولان قصبە وقتيلە خيلى معمور اولوب، بعض علمانك مسقط رأسى بولنمش ايسەدە، اليوم خرابدر.

برلين { (Berlin) پروسيە قراللغنك وبتون آلمانيا ايمپراطورلغنك پايتختى اولان بر بيوك شهر اولوب، (براندبورغ) خطەسندە و(البە) ايرماغنە تابع (هاول) نهرينە دوكيلن (اسپره) اسمندە بركوچك چايك اوزرندە اولەرق، ″۱٦ ′۳۰ °۵۲ عرض شمالى ايلە ″۳۰ ′۳ °۱۱ طول شرقيدە وبالطبع دكيزى ساحلنك ۱٦۵ كيلومترە جنوبندە واقعدر. بولنديغى اووەنك حذاى بحردن ٤۰ مترە ارتفاعى واردر. برلين، يالكز پايتخت اولمق جهتيلە دكل، جسامتيلە، ابنيە وسوقاق ومسيرەلرينك كوزللكيلە، مؤسسات علميە وخيريەنك كثرتيلە والحاصل هرجهتجە بتون آلمانيانك برنجى شهرى اولوب، ۱۳۳۰۰۰۰ اهاليسى واردر. نفس شهر ايلە جوارلردن مركب اولوب، نفس شهر بروجە زير ۱۳ محلەدن مركبدر، كە بونلرك بعضلرى وقتيلە آيريجە برر قصبە بو- لندقلرندن، اليوم قصبە ناميلە ياد اولونورلر: ۱ آلت ستاد (يعنى اسكى قصبە)، ۲ آلت كولن (يعنى اسكى قولونيە)، ۳ ناى كولن (يعنى يكى قولونيە)، ٤ فريد- ريخ وردر (يعنى فردريق آطەسى)، ۵ فريدريخ ستاد (يعنى فردريق قصبەسى)، ٦ دوروتين ستاد (يعنى دوروتە قصبەسى) ياخود ناى ستاد (يعنى يكى قصبە)، ۷ فريدريخ ويلهلم ستاد (يعنى فردريق كويوم قصبە- سى)، ۸ لويزن ستاد (يعنى لويزە قصبەسى)، ۹ اسپانداير وورستاد، ۱۰ كونيغ ستاد، ۱۱ استرالاير وورستاد، ۱۲ وويغتلاند ونام ديكرلە رورنتالر وورستاد، ۱۳ فريدريخ وورستاد (يعنى فردريق كويى). اك كوزل واك بيوك سوقاغى (فريدريخ ستراسە) اولوب، ٤ كيلومترە طولى واردر. « اوخلامور سوقاغى » ايلە ويلهلم وليپسيغ ميدانلرى، (بتزغاردن) باغچەسى)، (براندبورغ) قپوسى، ايكنجى فردريق ايلە شاعر (غوتا) و(شيلر)ك هيكللرى دخى شايان تماشادر. اك كوزل ابنيەسى ايمپراطورك سرايلە طوبخانە دائرەسى، اوپرا تياتروسى، ضربخانە واوچ درت كليسا ايلە بعض اوتللر وسائرەدر. شهرك ۱۰ اعداديە،

١٣ رشديه و ٢٠٠ ى متجاوز ابتدائيه مكتبلرى، مشهور دار الفنونى، فنونه، صنايع نفيسه‌يه وفنون ميخانيكيه ومعماريه‌يه متعلق آيرى آيرى آقادميالرى، حربيه مكتبى، متعدد جمعيت علميه‌لرى، تاريخ طبيعى ورسم نمونه خانه‌لرى، موزه‌سى، رصد خانه‌سى، مكمل كتبخانه‌سى واردر. صنايعى پك ايلرى اولوب، چوخه، پورسلن، دانتله، صيرمه شريت، ايپك قاشلر، قطيفه، يوكدن منسوجات، بز، خالى، ساعت، چليك وتونجدن انواع آلات وادوات، موم، اجزاى كيمويه، آرابه وسائره اعمالنه مخصوص متعدد فابريقه‌لرى واردر. تجارتى پك ايشلك اولوب، متعدد دمير يوللرينك نقطهٔ اجتماع وتقاطعى حكمنده‌در. برلين شهرى يكى بر شهر اولوب، بر روايتده ١١٤٢ تاريخ ميلاديسنده «آيى» لقبيله ملقب براندبورغ مارغراوى (آلبرت) وديكر بر روايتده ١٢٠٠ تاريخنده ايكنجى (آلبرت) طرفندن تأسيس اولنه‌رق، ١٤٩٥ده براندبورغ مارغراولرى طرفندن مقر حكومت اتخاذ اولنمش؛ و ١٦٥٠ تاريخنده فردريق كوييوم زماننده كسب اهميت ايده‌رك، او وقتدن برى بيومكده دوام ايتمش، وعلى الخصوص بو صوك زمانلرده بردن بره كسب توسع ايلمشدر. ١٧٥٧ده آوستريالولر، ١٧٦٠ده روسلر و١٨٠٦ ده فرانسزلر طرفندن ضبط اولنمشيدى.

برلينكه (Berlingues) بحر محيط آطلاسيده پورتكيز ساحلنك قارشيسنده، ليسبونه‌نك ٨٠ كيلومتره شمال غربيسنده و (قاروه‌ريرو) برونك ٩ كيلومتره آچيغنده بر طاقم كوچك آطه‌لردر.

برما ياخود برمانيا [«بيرمان» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

برمانيدس يونان قديم حكماسندن (پارمنيد)ه عربلر طرفندن ويريلن اسمدر. [«پارمنيد» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

برمرهافن (Bremerhaven) يعنى (برمه‌نك ليمانى). آلمانيانك شمالنده (وسر) ايرماغى منصبنك ساحل يميننده برقصبه واسكله اولوب، (برمه) شهرينك ٤٠ كيلومتره شمال غربيسنده واقع و ١١٠٠٠ اهاليى جامعدر. يكى برقصبه اولوب، ١٨٣٠ ده تأسيس اولنمشدر.

برمك اوائل خلافت عباسيه‌ده بريرينى متعاقب مسند وزارتى احراز ايدن برمكيلرك جدى اولوب، بونلرك برنجيسى اولان خالد برمكينك پدريدر. كنديسى خراسانلى اولوب، روايته كوره اوائل حالنده مجوسى وبلخده برآتشكده خدمتيله مشغول ايكن، بعده شرف اسلامله مشرف اولمش؛ واوغلى خالد ابو مسلم خراسانى معيتنه كيروب، دولت امويه‌نك اسقاطنه الك زياده همت ايدنلردن بولنغله، دولت عباسيه‌نك تأسيسنده مسند وزارته نصب اولنمشيدى.

برمكيلر (برامكه) دولت عباسيه‌نك ابتداى تأسيسندن هارون الرشيدك اواسط خلافتنه‌دك مقام وزارتى مستقلاً ومتتابعاً اداره ايتمش بر عائله اولوب، خالد، يحيى، فضل وجعفر اسملريله درت شخصدن عبارتدر.

بونلرك برنجيسى اولان خالد بن برمك عن اصل خراسانلى اولوب، ابو مسلم خراسانى معيتنده بولنمق، ودولت عباسيه‌نك تأسسنه پك چوق خدمتلر ايتمش اولمق حسبيله، ابو العباس سفاح طرفندن وزارت وصدارت منصبنه نصب اولنمش؛ وخلفاى عباسيه‌نك ايكنجيسى اولان ابو جعفر منصورك زماننده بيت الماله مأمور اولمشيدى.

ايكنجيسى اولان يحيى بن خالد بن برمك ابو جعفر منصورك زمان خلافتنده وپدرينك حياتنده آذربيجان واليسى اولوب، مهدينك زمان خلافتنده مسند وزارته واوغلى هارون الرشيدك معلملكنه نصب اولنمشيدى. رشيد مسند خلافته چيقديكنده، يحيايى وزارتده ابقا ايده‌رك، بيت المال اداره‌سنى دخى كنديسنه حواله ايتمشيدى. بعده يحيى ايشدن چكلمكله، مسند وزارت اوغللرينه انتقال ايتمشدر.

اوچنجيسى اولان فضل بن يحيى هارون الرشيدك زمان خلافتنده وپدرينك استعفاسى اوزرينه برايكى دفعه مسند وزارته نصب اولنمش ايسه‌ده، بعده مسند مذكور كوچك برادرى جعفرك عهده‌سنده تقرر ايتمكله، كنديسى ديكر بعض مناصب عاليه‌ده استخدام اولنمشيدى.

دردنجيسى اولان جعفر بن يحيى هارون الرشيدك زمان خلافتنده خيلى وقت مسند وزارتده بولنوب، رشيد كنديسنى فوق العاده سوديكندن، وكيجه كوندوز كنديسيله هم‌بزم وهمعشرت اولوب، پك چوق انعام

واحسانات وامتيازاته نائل اولديغندن، برمكيلرك اك
مشهوری بو اولمشدر. كنديسنك وپدر وبرادرلرينك
سوردكلری دبدبه‌لی عمر وممالك اولدقلری ثروت وسا-
مان حقنده‌كی روايات مصال قبيلندن ظن اولنه‌جق
صورتده‌در. شعرا وعلما وارباب هنزله محتاجينه اولان
احسانلری ووجوده كتيردكلری خيرات ومبرات دخی
قلمله تعريف اولنه‌ميه‌جق درجه‌يه وارمشيدی. هارون
الرشيدك برطرفدن جعفر برمكی‌يه وديكر طرفدن كندی
همشيره‌سی عباسه بنت مهدی‌يه زياده‌سيله ميل ومحبتی
اولوب، ايكيسنك هيچ برندن آيريله‌مديغندن، بونلرك
ايكيسنی‌ده حضورنده جمع ايتمك مقصديله جعفر ايله
عباسه بيننده نكاح عقد ايتديرمشيديسه‌ده، بينلرنده
معاملهٔ زوجيه وقوعنی منع ايتمشيدی. حتی نهايت بر-
مكيلرك رشيدك غضبنه اوغراملری بوممنوعيتك خلافنه
حركت وقوعندن ايلری كلديكی دخی مروی ايسه‌ده،
اصل سبب برمكيلرك قزاندقلری نفوذ واقتدارك جالب
انديشه اوله‌جق درجه‌يی بولمسی اولديغی روايتی دها
قويدر.

هر حالده هارون الرشيد برمكيلرك او درجه‌ده
نفوذ واقتدارلرينی چكه‌ميوب، ١٨٧ تاريخنده جعفری
قتل، وپدری يحيايی وبرادری فضل ايله ديكر برادرلری
محمد وموسايی حبس ايتمكله، بونلر دخی محبسده وفات
ايتمشلردر. خالد بن برمكك ديكر اوغلی محمد ايله بونك
اولادينه طوقنلمامشيدی. برمكيلرك شعرا وفقرايه پك
چوق انعام واحسانلری سبق ايتمش اولديغندن،
حقلرنده‌كی مدايح ديوانلر طولديره‌جق مرتبه‌ده اولد-
يغی كبی، وفاتلری حقنده مرثيه سويلمكده دخی شعرا
عادتا مسابقه‌يه قالقيشدقلرندن، هارون الرشيد بونلرك
حقنده مرثيه سويلمكی وحتی اسملرينك اغزه آلنمسنی
دخی منع ايتمش؛ وبو سببدن شعرا وسائره‌دن بعض
آدملر دخی اعدام اولنمشيدی.

برمود (Bermude) بو اسمله اسپانيانك ليون وآستوريس خطه‌سنده اوچ
قرال كلوب، برنجيسی ٧٨٨ تاريخ ميلاديسنده ايكنجی
آلفونسك حقنی غصبله، تخته اجلاس اولنمش ايسه‌ده،
اوچ سنه صكره تختی موسی اليهه ترك ايله، فراغت
ايتمشدر.

ايكنجيسی ٩٨٢ تاريخندن ٩٩٩ تاريخنده‌دك حكو-
مت سوروب، ابتدا منصورك زماننده واقع اولان
اهل اسلام مهاجماتنه مقاومت ايده‌مه‌مش ايسه‌ده،
بعده ناواره وقشتاله قراللريله بالاتفاق (قلعة النصر) ده
غلبه چالمشيدی.

اوچنجيسی ١٠٢٧ تاريخندن ١٠٣٧ تاريخنه دك
حكومت سوروب، ممالكنك برقسمنی ضبط ايدن ناواره
قرالی سانكه ايله اوغراشمش؛ وموسی اليهك وفاتنده
ممالكنی استرداده قالقيشوب، محاربه‌ده قتل اولنمش؛
وبونكله ليون قراللغی منقرض اولمشدر.

برموده (Bermudes) بحر محيط آطلاسيده ممالك مجتمعه ساحلی آچيقلرنده‌وآنتيل
آطه‌لرينك شمال شرقيسنده بر طاقم كوچك آطه‌لر او-
لوب، ٣١° ٣٥′ ايله ٣٢° ١٨′ عرض شمالی
و٦٤° ١٩′ ايله ٦٤° ٤٣′ طول غربی آره‌سنده
واقعدرلر. تقريباً ١٥٠ آطه اولوب، بيوجكلری
برموده، سنت جورج، سنت داويد، قوپر، سومر-
ست ولونغ ايسلاندر در. تقريباً ١٢٠٠٠ اهالی ايله
مسكون اولوب، بونلرك نصفندن زياده‌سی زنجيدر.
برموده آطه‌سنده‌كی (هاميلتون) قصبه‌سی مركزلريدر.
اكثريسی قيالق وقوملق ايسه‌ده، بعضلرينك اراضيسی
منبت اولوب، آراروت، قهوه، پاموق وشكر محصو-
لاتلری واردر. هوالری پك صيجاق ايسه‌ده، صاغلا-
مدر. بوره وفرطونه‌لری چوقدر. بوآطه‌لر ١٥٢٢ ده
(دون جوان برمودز) طرفندن كشف اولنه‌رق،
١٦٠٩ ده اوراده‌كيسی قيريلان انكليز (جورج سو-
مرس) طرفندن انكلتره‌يه قزانديرلمشدر. سفر بحريه‌ده
اهميتلری زياده‌در. انكليز حكومتی بعض مجرملری‌ده
اورايه نفی ايدر.

برمه مصرده فسطاطدن اسكندريه‌يه كيدن طريق اوزرنده بر قصبه اولديغی يا-
قوت حموی ذكر ايديور.

برمه (Brême) آلمانياده استقلال اداره حقنی حائز اوچ شهرك بری اولوب،
(وسر) ايرماغی اوزرنده و (هامبورغ) ك ١٤٠
كيلومتره جنوب غربيسنده واقعدر. ١١٨٥٠٠
اهاليسی، مصنع بربيوك كليساسی، بورسه‌سی، ترسا-
نه‌سی، موزه‌سی، برقاچ جمعيت عليه‌سی، يوك وپاموق
منسوجاتله مشين، شاپقه وسائره فابريقه‌لری وچوق
تجارتی واردر. — برمه شهری جوارلريله برابر بر
جمهوريت تشكيل ايدوب، بو جمهوريت دائماً مادار

اليوم پروسيه‌یه ملحق اولان اسكی هانووره قراللغی اراضيسيله محاطدر. مساحهٔ سطحيه‌سی ۲۵۶ مربع كيلومتره واهاليسی ۱۷۰۰۰۰ كشيدر. (برمرهافن) اسكله‌سی دخی بوكا ملحقدر. برمجلس اعيان وبرمجلس مبعوثانی واردر. سفائن تجاريه‌سی چوقدر. واردات ومصارفی ۱۵ مليون فرانق راده‌لرنده‌در. — برمه دوقه‌لغی عنوانيله مقدما آلمانياده بر حكومت وار ايديسه‌ده، برمه شهرينی شامل اولميوب، اطرافنده‌كی خطه‌دن عبارت ايدی.

برنارد (St. Bernard) سنت — خرستيانلرك عزيزلرندن اولوب، ۹۲۳ تاريخ ميلاديسنده ساووآده طوغمش، و۱۰۰۸ده وفات ايتمشدر. آلب جبالندن كندی اسميله مسمی اولان طاغك اوزرنده بر مناستر تأسيس ايدوب، رهبانی يولی غائب ايدن يولجيلری قبول وقارلرده قالانلری تخليص وظيفه‌سيله توظيف ايتمشدر. حزيران افرنجينك ۱۵ نده يورطيسی اجرا اولنور.

— (برناردن) تعبير اولنان رهبان طريقنك موجدی اولان ديكر بر سنت برنارد دها واردر، كه ۱۰۹۱ تاريخ ميلاديسنده (فونتن له ديژون) ده طوغوب، ۱۱۵۳ده وفات ايتمشدر. ايكنجی اهل صليب محاربه‌سنی اوياندیران بو آدم اولوب، تعصب فوق العاده‌سی حسبيله آبلاره وديكر بعض سربست فكرلی رهبانه قارشی مجادله‌ده بولنمش، ومع هذا بتون يهوديلری قتل عام ايتمكی تكليف ايدن راهب رائولك فكرينی جرح ايتمشدر. آغستوسك ۲۰ سنده يورطيسی اجرا اولنور.

برنارد (Bernard) ايتاليا قرالی اولوب، پپنك اوغلی وشارلمانك تورونی ايدی. ۸۱۲ تاريخ ميلاديسنده پدری يرينه (آكيتان) تختنه اجلاس اولنمشيدی. جدی شارلمانك وفاتندن صكره، عمجه‌سی (لويی دبونر) كنديسنی عزلله، يرينه كندی اوغلنی نصب ايتمك ايسنديكندن، بونكله محاربه‌يه كيريشوب، ۸۱۸ده اسير دوشمش، وكوزلری چيقارلمغله، متأثراً وفات ايتمشدر.

— بو اسمله بر قاچ دوقه وسائره دخی اولوب، اك مشهورلری پروتستانلغك نشرينه ياردیم ايتمش وجسارتيله شهرت قزانمش اولان (صاقسه وايمار) دوقه‌سيدر، كه ۱۶۰۴ ده طوغوب، ۱۶۳۹ ده وفات ايتمشدر.

— (ژوزف برنارد) اسمنده فرانسز بر شاعر واردر، كه ۱۷۱۰ده غرنوبله‌ده طوغوب، ۱۷۷۵ده وفات ايتمش، وبرطاقم منظومه‌لرله بعض اشعار سائره براقشدر.

— (شارل برنارد) اسمنده برفرانسز محرری دها واردر، كه ۱۸۰۴ده بزانسونده‌طوغوب، ۱۸۵۰ده وفات ايتمش؛ وبر چوق حكايه كتابلری يازمشدر.

برنارد (Claude Bernard) قلود — فرانسه‌نك اك مشهور منافع الاعضا علماسندن اولوب، ۱۸۱۳ ده رون ايالتنده (سنت ژوليان) قصبه‌سنده طوغمش؛ و۱۸۷۸ ده وفات ايتمشدر. بر چوق مكاتب عاليه‌ده معلم وفنون آقادمياسنده اعضا اولوب، علم مذكوره دائر بر چوق آثار نافعه وفنی غزته‌لرده بر طاقم مقالات مهمه نشر ايتمشدر.

برناردس (Bernardes) پورتكيزك اك مشهور شاعرلرندن اولوب، ۱۵۴۰ تاريخلرنده تولد، و۱۵۹۶ده وفات ايتمشدر. قرال سباستيانك معيتنده آفريقايه كيدوب، القصر محاربه‌سنده اسير دوشمشيدی.

برناردن (St. Bernardin) سنت — خرستيانلرك عزيزلرندن اولوب، ۱۳۸۰ تاريخنده (سيانه) ده طوغمش، و۱۴۴۴ ده وفات ايتمشدر. كنديسنه تكليف اولنان برقاچ پسقپوسلغی رد ايدوب، خسته‌لرك وفقرانك خدمتنه حصر وجود ايتمشيدی. مايسك ۲۰ سنده يورطيسی اجرا اولنور. بعض اثرلری واردر.

برناردن (Bernardin) آلب سلسله‌سی طاغلرندن اولوب، اسويچره‌نك (غريزون) ناحيه‌سنده واقعدر. حذای بحردن ۲۱۹۱ متره ارتفاعی اولان بر بوغازی واردر، كه تورينودن اسويچره وآلمانيايه كيدن جاده اورادن كچر.

برناردن دوسنت پير (Bern. de St. Pierre) فرانسه‌نك اك مشهور محررلرندن اولوب، ۱۷۳۷ تاريخنده (هاوره) ده طوغمش، و ۱۸۱۴ ده وفات ايتمشدر. كنجلكنده بر قاچ قالبه كيروب، عسكر دخی اولمش؛ وضابط ايكن عدم اطاعت تهمتيله طرد اولنه‌رق، بر مدت پارسده رياضيه درسلری ويرمكله وكمال ضرورتله ياشادقدن صكره، فلمنكه واورادن روسيه‌يه كيدوب، اوراده مهندسلك خدمتنده قوللا.

نلش؛ بعده روسیه‌یه قارشی اختلال ایتمش اولان لهلیلره یاردیم ایتمکه کیدوب، لهپرنسسلرندن برینی کندینه مفتون ایتدکدن صکره، پارسه عودت ایدوب، مهندسلکله بحر محیط هندیده‌کی فرانسه آطه‌سنه کوندرلمش؛ واوراده اوچ سنه اقامتدن صکره، فرانسه‌یه عودتله، بقیهٔ عمرینی ادبیاته حصر ایده‌رك، او صره‌ده حکیم مشهور (ژان ژاق روسو) ایله دخی کسب الفت وصحبت ایتمشیدی. طبیعت منظره‌لرینی مصور وتهذیب اخلاقی موجب بعض کوزل آثاری وبر طاقم سیاحتنامه‌لر وحکایه کتابلری واردر. اك مشهور اثری «پول ایله ویرجینیا» عنوانلی اثر کزینید. «کلبهٔ هندی»، «برمنزوینك آرزوسی»، «آهنك طبیعت» کبی عنوانلرله دها بر طاقم اثرلری واردر.

برنای (Bernay) فرانسه‌نك (اوره) ایالتنده (اورو) شهرینك ٤٨ کیلو متره شمال غربیسنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ٧٦٤٣ اهالیسی، بعض فابریقه‌لری وحیوانات بازاری واردر.

برنبورغ (Bernbourg) آلمانیانك (آنهالت) دوقه‌لغنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، (دساو) شهرینك ٣٢ کیلومتره غربنده واقع و ١٥٧٠٠ اهالیی جامعدر. یوکسك بر قیانك اوزرنده قلعه‌سی، جام وپورسلن فابریقه‌لری، ودمیر یولی واردر.

برنتا (Brenta) ایتالیانك شمالنده بر نهردر، که (ترنته) نك ١٣ کیلومتره جنوب شرقیسنده نبعانله، (جیسمون) و(باسانو) قصبه‌لری ایچندن کچه‌رك، ١٧٦ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، وندیك کورفزینه دوکیلور. (برنتا مورتا) و (برنتلا) اسملریله ایکی جدولی واردر.

برنتفورد (Brentford) انکلتره‌نك (میدلسکس) ایالتنده ولوندره‌نك ١٢ کیلومتره جنوب غربیسنده و(برنت) چاینك (تامیسه)‌یه دوکلدیکی محلده واقع بر قصبه اولوب، ١١٠٠٠ اهالیسی وبر اسکی سرایی واردر.

برنجر (Berenger) بو اسمله ایکی ایتالیا قرالی اولوب، برنجیسی (فریول) دوقه‌سی (ابرهارد) ك اوغلی ووالده‌سی طرفندن (لویی دبونر) ك تورونیدر. ٨٨٨ تاریخ میلادیسنده ایتالیا قراللغی تختنه جلوس ایدوب، رقیبلرینه غلبه چالدقدن صکره، ٩٠٦ ده ایمپراطورلغنی اعلان ایتمش، و ٣٦ سنه حکومت سورمش ایسه‌ده، بعده کندی وکلاسنك دعوتیله بورغونیه قرالی ایکنجی رودولف چیقوب، ٩٢٣ ده‌کندیسنی مغلوب واسیر ایده‌رك، (ورونه) ده حبس وبر سنه صکره قتل ایتدیرمشدر.

— ایکنجیسی ایوره مارکیسی (آدالبرت)ك اوغلی ووالده‌سی طرفندن آنف‌الترجمه‌نك تورونی اولوب، ایتالیا قرالی (هوغ) ك ظلمندن آلمانیایه قاچمغه مجبور اولمغله، بیوك اوتونك حمایه‌سنی استرحام ایدوب، معاونتیله ایتالیانك بر قسمنی ضبط، و ٩٥٠ تاریخ میلادیسنده کندینی ایتالیا قرالی اعلان ایتمشیدی. اوتون بونك ملکنی آلمانیانك بر ایالت ممتازه‌سی حکمنه قومق ایستدیکندن، صاحب ترجمه عصیان ایتمش ایسه‌ده، باشه چیقه‌میوب، عرض اطاعت ایتمش؛ وبعده بر ایکنجی دفعه عصیان ایتمکله، ٩٦١ ده طوتیلوب، بامبرغ محبسنه کوندرلمش؛ وبش سنه صکره اوراده وفات ایتمشدر.

برنجره (Berengère) اسپانیاده لیون وقشتاله قرالیچه‌سی اولوب، دردنجی (رایموند) ك قیزی وقشتاله قرالی سکزنجی آلفونسك زوجه‌سی ایدی. ١١٣٩ تاریخ میلادیسنده طلیطله‌ده عربلر طرفندن محاصره اولنوب، مقاومت ایده‌میه‌جکنی آکلامغله، بالذات قلعه‌نك بدنلرینه چیقه‌رق، اهل اسلام عسکرینه بر قادینله اوغراشمق شجاعت اثری اولمدیغنی، وزوجنك بولندیغی (اوریا) قلعه‌سنه کیتملری لازم کلدیکنی اخطار ایدنجه، شجعان عرب متخلق بولندقلری مروت واطوار مردانکی اقتضاسنجه همان محاصره‌یی ترکله، اوریا قلعه‌سنه هجوم ایتمك اوزره، صاحبهٔ ترجمه‌نك حسن واخلاقنه مدیحه خوان اوله‌رق اوکندن برکچید رسمی اجراسیله چکلمش اولدقلری مشهوردر. صاحبهٔ ترجمه ١١٤٩ تاریخنده وفات ایتمشدر.

— دیکر بر برنجره دخی قشتاله حکمداری دردنجی آلفونسك قیزی اولوب، لیون حکمداری طقوزنجی آلفونسه وارمش اولدیغی حالده، قرابت وسیله‌سیله بونك طرفندن ١٢٠٩ ده تطلیق اولنمشیدی. برادری برنجی هنرینك صباوتنده قشتاله نائبهٔ حکومتلکنه

انتخاب اولنـدیغی حالده، فراغت ایدوب، بو شرفی
(لارا) قونتنـه ترك ایتمش ایکن، بونك طرفنـدن نفی
اولنمشیدی. برادرینك وفاتندن صکره وطننه عودتله،
١٢١٧ تاریخنده بونك یرینه تختنـه اجلاس اولنمش
ایسه‌ده، سلطنتی بیوك اوغلی فردینانده ترك، و١٢٤٤
ده وفات ایتمشدر.

برنج { (J. Brentz) پروتستانلغك موجدی
اولان (لوتر) ك رفقاسندن اولوب،
١٤٩٩ تاریخ میلادیسنده (سوابه) نك (وایل) قصبه‌-
سنده طوغمش، و١٤٩٠ ده وفات ایتمشدر. حضرت
عیسانك جسمنك هر یرده حاضر اولدیغنه اینانان
(اوبیکیست) لرك رئیسیدر. عقائده دائر بر قاچ جلد
کتاب یازمشدر.

برندق { (مولانا برهان الدین) مشاهیر شعرای
فرسدن اولوب، سمرقندده طوغمش،
وبخاراده نشو ونما بولمشدر. الك زیاده هزل ولطیفه‌یه
مائل ایدی. سلطان بایقرا بن عمر شیخ بن تیمورك
منظور ولطف دیده‌سی اولوب، مشارالیه بلخده تخت
سلطنته جلوس ایتدیکنده، شاعره بش یوز آلتون
کوندرمش ایسه‌ده، یدینه ایکیوز واصل اولدیغندن،
شو قطعه‌یی یازوب، مشارالیهه کوندرمشیدی:

شاه دشمن کداز ودوست نواز
آن جهانگیر کو جهان دارست
بیش یوز آلتون مرا نمود احسان
لطف سلطان به بنده بسیارست
سیصد از جمله غایبست کنون
در براتم دو صد بدیدارست
یا مکر من غلط شنید ستم
یاکه پروانه‌جی غلط کارست
یا مکر در عبارت ترکی
بیش یوز آلتون دویست دینارست

بو مضمون سلطان بایقرانك خوشنه کیتمکله،
ترکجه‌ده «بیش یوز آلتون» بیك دینار دیمکدر دیه‌-
رك، دها سکز یوز آلتون کوندرمش. شاعرك تاریخ
وفاتی معلوم دکلسه‌ده، ٨٢٩ ده وفات ایدن خواجه
عصمة الله بخاری ایله معاصر ایدی.

برنستورف { قونتی (Conte de Berns-
torf) دانیمارقه‌نك الك بیوك
رجالندن اولوب، ١٧١٢ ده هانوورده طوغمش؛
وکوچکلکندن دانیمارقه‌یه کیدوب، بر قاچ سفارتده
بولندقدن صکره، بشنجی فردریق طرفنـدن امور
خارجیه نظارتنه تعیین اولنه‌رق، دانیمارقه‌ده تجارتك
وقوهٔ بحریه‌نك ترقیسنه وسائر برچوق ترقیاته خدمت
ایتمش؛ و١٧٧٢ ده وفات ایلمشدر.

برنولی { (Bernouilli) عن اصل (آنور)
لی اولوب، اسویچره‌نك (باله) شهر-
نده کسب تمیز ایتمش بر عائله اولوب، اون یدنجی
واون سکزنجی قرن میلادیده بو عائله‌یه منسوب بر
چوق علما کلمشدر، که الك مشهورلری (ژان) ایله
برادری (ژاق) واوغلی (دانیال) در. علوم ریاضیه‌ده
پك چوق کشفیات وخدماته موفق اولوب، بعض معتبر
اثرلر براقشلردر.

برنه { (Berne) وآلمانجه برن (Bern)
اسویچره جماهیر متفقه‌سنك وهمنامی
اولان ناحیه‌نك مرکزی اولوب، آوروپای وسطینك
الك بیوك وکوزل شهرلرندندر. (جنو) ك ١٥٩ کیلومتره
شمال شرقیسنده و (باله) نك ١٢٠ کیلومتره جنوب
غربیسنده اوله‌رق، (آر) نهری اوزرنده اوله‌رق،
٤٦°٥٧′٨″ عرض شمالی ایله ٥°٥′٥٣″ طول
شرقیده و ٥٥٠ متره ارتفاعی اولان بر محلده واقعدر.
٥٠٠٠٠ اهالیسی، دارالفنونی، کوزل بلدیه دائره‌سی،
مصنع بر کلیساسی، ضربخانه‌سی، (نیدق) اسمیله کوزل
بر کوپریسی، منظره‌سی غایت کوزل ومفرح مسیره‌سی
ودمیریولی، بیوك بر کتبخانه‌سی، رصد خانه‌سی، موزه‌-
سی، کومش وآلتوندن مواد متنوعـه، ایپـك قماش
وحصیر شابقه فابریقه‌لری واردر.

برنه { ناحیه‌سی (Canton de Berne) اسویچره
هیئت متفقه‌سنی ترکیب ایدن نواحی یعنی
جماهیرك الك بیوکی اولوب، آلب سلسلهٔ جبالندن
اسویچره‌نك شمال غربی حدودینه‌دك یعنی ٤٦°٢٠′
ایله ٤٧°٣٠′ عرض شمالی و ٤°٣٣′ ایله ٧°٦′
طول شرقی آره‌سنده ممتد اولور. شمالاً آلساسله، شمال
غربی جهتندن فرانسه ایله، غرباً نوشاتل، فریبورغ
و (وود) ناحیه‌لریله، جنوباً (واله) ناحیه‌سیله، شرقاً
دخی اوری، اونتروالدن، لوچرن وآرغوویا ناحیه-
لریله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ٦٨٨٨
مربع کیلومتره واهالیسی ٥٣٢١٦٤ کشیدر، که
ایچلرندن یالکز ٦٠٠٠٠ قدری قتولیك وقصوری
پروتستاندر. قسم جنوبیسنده آلپ وقسم شمالیسنده جوره
سلسله‌لری بولنوب، اراضیسنك قسم اعظمی بو ایکی

سلسله‌نك وعلى‌الخصوص آلپك اتكلرندن عبارت وطاغلق ايسه‌ده، ناحيه‌نك وسطلرنده كوزل وادى وبايرلر ودوز يرلر دخى واردر. باشليجه نهرى (رين) ايرماغنه تابع اولان (آر) نهرى اولوب، ناحيه‌نك جنوب شرقيسنده نبعانله، ايكى كولك ايچندن كچدكدن صكره، ناحيه‌نك قسم اعظمنى شق وصاغ وصولندن بر طاقم چايلر اخذ ايدر. جوره جهتنده ايسه ينه (رين)ه تابع (بيرس) چايى آقيور، و(رون) ايرماغنه تابع اولان (دوب) نهرى دخى داخل حدودده بر آز يرده جريان ايديور. جهت جنوبيه‌سنده (بريئز) و(تونه) اسملريله ايكى بيوك كولى واردر، كه (آر) نهرى ايچلرندن كچيور. جهت شماليه‌سنده دخى (بيانه) اسميله بيوجك بر كول بولنديغى كبى، نوشاتل كولى دخى ناحيه‌نك حدود غربيه‌سنده واقعدر. دوز يرلرينك اراضيسى منبت ومحصولدار اولوب، حبوبات وميوه‌لرك انواعى حاصل اولور. چايرلرى واورمانلرى دخى چوقدر. معادنى دمير، كور ومرمردن عبارت اولوب، (آر) نهرينك سوروكلديكى قوملرده آلتون ريزه‌لرى دخى بولنور. متعدد معدن صولرى دخى واردر. حيوانات اهليه‌سى وعلى‌الخصوص صيغير وقويونلرى دخى چوقدر. كوللرنده ونهرلرنده پك چوق باليق واردر. صنايع اسويچره‌نك سائر طرفلرينه نسبةً كرى اولوب، مع هذا بز، دانتله، چوخه، ساعت، صمان وآغاجدن معمول انواع اشيا وسائره فابريقه‌لرى بولنديغى كبى، بر قاچ نوع مشهور پينير دخى چيقار. شوسه‌لرى وسائر طرقى مكمل اولوب، بش دمير يول خطى دخى واردر. هواسى صوئوق ايسه‌ده، صاغلامدر. اهاليسنك بش سدسى آلمان وبر سدسى فرانسزلسانيله متكلمدرلر. بو ناحيه‌نك اعضاسى ٤ سنه مدتله انتخاب اولنور بر مجلس مبعوثانى اولوب، اهالينك هر ٢٠٠ نفرينه بر مبعوث دوشمك شرطيله، ٢٠ ياشنى متجاوز ارككلرك جمله‌سى انتخاب صلاحيتنى حائزدرلر. مجلس مبعوثان هر سنه اجتماع ايدوب، بر رئيس ايله طقوز اعضادن مركب بر هيئت دائمه انتخاب ايدرلر، كه بونلر مملكتى اداره ايدرلر. ناحيه يعنى جمهوريت ٣٠ قضايه منقسم اولوب، هر قضا بر مديرله ٥ اعضاى منتخبه طرفندن اداره اولنور.

برنه لالود { (Braine-La-leud) بلچيقه‌نك برابانت جنوبى ايالتنده و(نيول)

دن ١٠ كيلومترولك مسافه‌ده بر قصبه اولوب، ٩٠٠٠ اهاليسى، فانله وسائره فابريقه‌لرى ودباغخانه‌لرى واردر.

برنى { (Fr. de Bernis) فرانسه شعراسندن بر قارديناڵ اولوب، ١٧٩٤ده رومادة وفات ايتمشدر. بعض منظومه‌لرى وسائر اشعار وآثارى واردر. وولتر له مخابراتى مشهوردر.

برنيق { عرب جغرافيونى طرفندن (بنغازى) شهرينه ويريلن اسم اولوب، برنيكه (Bérénice) اسم يونانيسندن معربدر. [« بنغازى » و« برنيكه » ماده‌لرينه مراجعت بيوريله.]

برنيكه { ياخود برنيقه (Bérénice) مصر بطالسه‌سندن (بطليوس فيلادلف)ك قيزى اولوب، برادرى (بطليوس اورجت)ه وارمش؛ وقبل‌الميلاد ٢٤٧ تاريخندن ٢٢٢ تاريخنه‌دك بونكله برابر تخت نشين اولوب، زوجنك وفاتندن صكره كندى اوغلى (بطليوس فيلوپاتور) طرفندن قتل اولنمشدر. بو قادين صاچنى كسوب، زهره‌نك معبدينه وقف ايتمش اولديغى حالده، صاچ هر نصلسه معبددن غائب اولديغنده، منجم (قونون) بو صاچك يلديزه تحول ايتديكنى مقام مداهنه‌ده بيانله، بو برجه « برنيكه‌نك صاچى » اسمنى ويرمشدر. شاعر (قاليماق)دخى بو صاچك يلديزه تحولنى مصور بر منظومه‌يازمشيدى. — ينه بطليوس فيلادلفك بو اسمله ديكر بر قيزى دخى وار ايدى، كه سوريه حكمدارى (آنطيوخس تئوس)ه واروب، قبل‌الميلاد ٢١٦ تاريخنده اورتاغى (لاؤديكه) طرفندن زوجيله برابر قتل اولنمشدر.

برنيكه { ياخود برنيقه ويا برنيق (Bérénice) آنف الترجمه برنيكه‌نك اسمنه نسبتله مصر وجوارلرنده بو اسمله بر قاچ قصبه بولنوب، بونلرك برى اليوم بنغازى دينلن شهر ايدى. — ايكنجيسى بحر احمر ساحلنده اولان برنيكه ونام ديكرله پطولمايده شهرى ايدى، كه هند تجارتنك بر مخزنى حكمنده اولوب، بعده خراب اولمشدر. — اوچنجيسى ينه بحر احمر ساحلنده وحبش جهتنده اولوب، آلتون معدنيله مشهور وبو مناسبتله (پانخريسوس) اسميله دخى مسمى ايدى. اليوم بر كوى حالنده اولوب (ولاكى) اسميله معروفدر. — دردنجيسى باب‌المندب بوغازينك ساحل غربيسنده اولوب، (آرسينوئه) اسميله دخى معروف ايدى. خرابه‌لرى موجوددر.

برنیکیا (Bernicie) انکلتره‌نك تقسیمات قدیمه‌سنده مملکت مذکوره‌نك جهت شمالیه‌سنده بر خطه اولوب، بعده (نورتومبر-لاند) تسمیه اولنمش؛ و« حکومات سبعه » نامیله تشکل ایتمش اولان حکومات متفقه‌نك بری اولمشیدی.

برنینه (Bernina) اسویچره‌نك (غریزون) ناحیه‌سنده و(آلپ رتیق) سلسله‌سنده بر طاغ اولوب، ۴۰۵۲ متره ارتفاعی، ایشلك بر بوغازی وشایان تماشا بر بوز دره‌سی واردر.

برنینی (Bernini) ایتالیانك اك مشهور هنر-ورانندن اولوب، رسمده، هیکلترا-شلقده وفن معماریده ابراز مهارت وکسب صیت وشهرت ایتمشدر. بر چوق آثاری موجوددر.

برنیه (Bernier) مشاهیر سیاحیندن فیلسوف بر آدمدر، که ۱٦۲۵ تاریخ میلا-دیسنده (آنژر)ده طوغوب، بعده پارسده تحصیل طب وفلسفه ایتمش؛ وسوریه ومصرده بر مدت سیاحت ایتدکدن صکره، هندستانه رحلتله، اورنك زیبك طبیبی اولمشیدی. ۱۲ سنه هندستانده اقامتدن صکره آوروپایه عودتنده بر طاقم سیاحتنامه‌لر وبعض آثار فلسفیه نشر ایتمشیدی. ۱٦۸۸ ده پارسده وفات ایتمشدر.

بروآت (Bruat) فرانسز آمیراللرندن او-لوب، قریم محاربه‌سنده فرانسه دو-نماسنك باش قوماندانی ایدی. اولجه بحر محیط کبیرده وآنتیل آطه‌لرنده‌کی فرانسز مستملکاتنك والیسی بولنمش، ودولتنه بر چوق خدمتلر ایتمشیدی. ۱۸۵۵ ده وفات ایتمشدر.

بروتوس (Brutus) روما رجالندن مشهور بر ذاتدر، که (یونیوس) ك اوغلی ووالده‌سی طرفندن قدیم (تارکین) ك تورونی اولوب، کوچك ایکن پدریله برادرینك حکمدار (تارکین سو-پرب) طرفندن قتل اولندقلرینی کورمکله، کندی حیاتنی قورتارمق ایچون، خیلی وقت یالاندن کندینی آبدال کبی کوسترمش؛ و(لوقرسه) نام قادینه (سکستوس تارکین) طرفندن وقوع بولان تجاوز اوزرینه، میدا-نه چیقوب، اهالی‌یی جمعله، قبل المیلاد ۵۰۹ تاریخنده حکمدارلری طرد ایده‌رك، جمهوریتی اعلان ایتمش؛ وکندیسی مرقومه (لوقرسه) نك زوجی (قولاتین) له مشترکاً قونسلوس تعیین اولنمشیدی. حکمدارلرك املاکنی اهالی‌یه تقسیمله، قوانین ونظاماتی تقویه ایتمش؛ وحکمدار سابقله خیلی وقت محاربه ایدوب، حکمداره طرفدارلق ایدن کندی اوغللرینی دخی اعدام ایتدیر-مشدر. تارکینك اوغلی (آرنوس)له ایتدیکی مبارزه‌ده، قبل المیلاد ۵۰۸ تاریخنده مقتول اولمشدر.

— دیکر بر بروتوس روما سردارلرندن مشهور ماریوسك طرفداری اولوب، قبل المیلاد ۸٦ تاریخنده طوغمش؛ وداخلی محاربه‌ده (پومپیوس)ك طرفنی التزام ایده‌رك. فرساله‌ده محاربه ایتمشدر. قیصرك پك منظو-ری وروایته کوره ولد نامشروعی اولدیغندن، غالبیتندن صکره، قیصر طرفندن رومایه جلب اولنه‌رق، پك چوق تلطیف اولنمش ایسه‌ده، متعاقباً قیصرك علیهنده ظهور ایدن اختلاله داخل اولمش؛ وحتی قیصر اولورکن، بونی ده خصماسی آره‌سنده کورنجه : « سن ده می بروتوس! » دیه باغرمش اولدیغی مشهوردر. بعده آنطونیوس کندیسنك علیهنده بولنمغله، (قاسیوس) ایله برلشمش، وماکدونیا اووه‌سنده آنطونیوس ایله اوقتاویایه قارشی ایتدیکی محاربه‌ده مغلوب اولمغله، یأسندن قبل المیلاد ٤۲ تاریخنده اتلاف نفس ایتمشدر. عالم وادیب بر ذات اولوب، بعض کتابلر یازمش ایسه‌ده، برایکی مکتوبندن بشقه برشی بولنه‌مامشدر.

— بو اسمله وآنف الترجمه‌نك اقرباسندن دیکر بری دخی واردر، که قیصره قارشی اختلال ایدنلردن اولوب، بونك وفاتندن صکره (موده‌نه) قلعه‌سنده قپانه‌رق، آنطونیوسی ایتالیادن طرده موفق اولمش ایسه‌ده، متعاقباً هیئت مثلثه طرفندن مغلوب اولوب، غالیایه فرار ایتمکده ایکن، قتل اولنمشدر.

بَرَوج یاخود بروص (Barotch) هندستانك ساحل غربیسنده وبمبایك ۳۳۵ کیلومتره شمالنده اوله‌رق نربده نهری اوزرنده واقع بر شهر واسکله اولوب، ۳۰۰۰۰ اهالیسی وخیلی تجارتی واردر. نهر شهرك اوکنده ۳ کیلومتره وسعتنده ایسه‌ده، عمق پك آزدر. اسکی بر شهر اولوب، مقدما هندك سواحل غربیه‌سنك اك تجارتکاه اسکله‌سی بو-لنمش اولدیغی جغرافیون عرب آثارنده کوریلن تفصیلا-تدن آکلاشیلیور. ۱۸۰۳ تاریخ میلادیسنده انکلیزلرك الینه کچمشدر. — ایالتی ٤۱٤۳ مربع کیلومتره وسعتنده اولوب، ۲۹۸۸۸۹ اهالیسی واردر. ارا-ضیسی منبت ومحصولدار اولوب، کلیتلی پاموق حاصل اولور.

بروجرد همدان ایله کرنج آره‌سنده میوه‌سی چوق بر قصبه اولوب، همداندن ۱۸ و کرجدن ۱۰ فرسخلق مسافه‌ده واقعدر. بعض مشاهیر علمانك مسقط رأسی بولنمشدر.

بروخسال (Bruchsal) بادن بیوك دوقه‌لغنك قارلسروهه ایالتنده وقارلسروهه‌نك ۱۹ کیلومتره شمال شرقیسنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ۱۰۰۰۰ اهالیسی، اسکی پسقپوسلره مخصوص بر سرایی، اعمی چوجقلره مخصوص مکتبی، دارالشفاسی وکلیتلی قیا طوزی معدنی واردر.

برود (Brod) آوستریانك اسقلاوونیا خطه‌سنده وصاوه‌نك ساحل یسارنده مستحکم بر قصبه‌در. — بونك قارشیسنده یعنی صاوه‌نك ساحل یمیننده وبوسنه‌نك پنالوقه سنجاغنده دخی بو اسمله بر قصبه اولوب، آوستریاده‌کی برودله بر قصبه‌نك ایکی محله‌سی حکمنده‌در. ادارهٔ عثمانیه زماننده (دورند) قضاسنه ملحق بر ناحیه‌نك مرکزی ایدی. — ینه آوستریاده بری موراویاده ودیکری چهستانده اولمق اوزره، بو اسمله دها ایکی قصبه اولوب، برنجیسنك ۳٤۰۰ وایکنجیسنك ٤۰۰۰ اهالیسی واردر.

برودی (Brody) آوستریانك غالیچیا خطه‌سنده ولمبرغك ۵۸ کیلومتره شمال شرقیسنده بر شهر اولوب، اکثری یهودی اولمق اوزره، ۲۵۰۰۰ اهالیسی وباشلیجه بال، موم، ایج یاغی ومشیندن عبارت ایشلك تجارتی واردر. خانه‌لری اخشابدر.

بروژه (Bruges) بلجیقه‌ده غربی (فلاماندره) نك مرکزی بر شهر اولوب، بروکسلك ۱۲۱ کیلومتره شمال غربیسنده و(غاند) ایله (اوستانده) آره‌سنده‌کی جدول اوزرنده واقعدر. ٤٦٤۰۱ اهالیسی، دار الفنونی، متعدد جمعیات علمیه‌سی، کتبخانه‌سی، موزه‌سی، متعدد سرایلری، کوزل بر سا کولات چارشیسی، مشهور دانتله، بز، پچه، فانله، چوخه، صابون، بیره وسائره فابریقه‌لری واردر. اسکی فلاندره قونتلرینك مقری بولنمشدر.

بروس (Berose) بابللی بر حکیم اولوب، بیوك اسکندرك زماننده بر حیات بولنمش؛ وبابلستانك بر مفصل تاریخنی یازدیغی کبی، علم هیئته دائر دخی بعض آثار یازوب، یکی بر نوع بسیطه دخی کشف ایتمشیدی. یونانه بر سیاحت ایدوب، آتنه‌لیلر عقل وحکمتنه حیران اولمغله، کندیسنك بر هیکلنی رکز ایتمشلردی. بابلده (بعل) معبدنده راهب ایدی.

بروس (Bruce) بو اسمله اسقوچیاده اوچ حکمدار کلوب، برنجیسی مملکت مذکوره زادکانندن وخاندان قرالی اقرباسندن اولوب، ۱۲۸٦ تاریخ میلادیسنده، اوچنجی آلکساندرك وفاتی اوزرینه، ادعای حکومت ایدوب، انکلتره قرالی برنجی ادوآردله برلشمش ایسه‌ده، انکلیزلر کندیسنی الداتوب، اسقوچیایی ضبط ایتدکلرندن، خیلی وقت استخلاصیچون چالیشمشدر.

ایکنجیسی برنجینك اوغلی اولوب، ابتدا (قاریق) قونتی ایکن، بعده برنجی روبرت اسمیله اسقوچیا قرالی اولمشدر. بر مدت انکلتره قرالنك یاننده یاشادقدن صکره، اسقوچیایه فرارله، ۱۳۰٦ده قراللغنی اعلان ایتمش، وانکلیزلرله ایتدیکی برچوق محاربه‌لر اوزرینه، قراللغنی تصدیق ایتدیرمشدر. — برادری (ادوآرد بروس) ۱۳۱۵ده ایرلانده قرالی اولوب، برانکلیزله ایتدیکی مبارزه‌ده مقتول اولمشدر.

اوچنجیسی اولان (داوید بروس) ایکنجینك اوغلی اولوب، ۱۳۲۹ده ایکنجی داوید اسمیله اسقوچیا قرالی اولمش؛ وفرانسه‌نك یاردیمیله بر خیلی وقت انکلیزلرله محاربه ایدوب، ۱۳٤٦ده مغلوب اولمغله، لوندره قلعه‌سنده حبس اولنمش؛ واون سنه صکره انکلتره قرالی اوچنجی ادوآردك همشیره‌سی اولان زوجه‌سی (ژانه) نك شفاعتیله تخلیص اولنمشدر. ۱۳۷۱ده وفات ایدوب، تختنی یکنی (روبرت استوآرت)ه ترك ایتمشدر.

بروس ژاق — (J. Bruce) اسقوچیالی مشهور برسیاح اولوب، ۱۷۳۰ده طوغمش، و۱۷۹٤ده وفات ایتمشدر. آفریقای شمالیده خیلی وقت سیاحت ایتدکدن صکره، حبشه دخول ایله، مدت مدیده نیلك منابعنی تحری ایده‌رك، انکلتره‌یه عودتنده، حبشه وسائر اقطار آفریقیه‌یه دائر معلومات صحیحه ومفصله‌یی حاوی بر سیاحتنامه یازمشدر، که کسب شهرت ایدوب، اکثر لسانلره ترجمه اولنمشدر.

بروسه آناطولینك اك بیوك واك کوزل شهرلرندن اولوب، خداوندکار ولایتنك مرکزیدر. دولت علیهٔ عثمانیه‌نك برنجی پایتختی

اولان بوشهر شهر استانبولك ۸۰ ومرمره دكیزنده‌كی
كمليك كورفزی ساحلنك ۲۰ كيلومتره جنوبنده
اوله‌رق، ″۷۲ ′۲ °۴۰ عرض شمالی و ′۵۸ °۲۸
″۲۷ طول شرقیده، كشیش طاغنك شمال غربی
اتكنده وكوزل بر اووه‌نك جنوب شرقی كنارنده
واقعدر. اهالیسی ۷۰۰۰۰ راده‌لرنده اولوب، قسم
كلیسی مسلم وباقیسی ارمنی، روم ویهودیدر. شهر
اووه‌نك كنارندن باشلایه‌رق تدریجاً طاغ اتكنده
كسب ارتفاع ایتدیكندن، منظره‌سی غایت لطیف
اولدیغی كبی، آلتنده زمرد آسا ممتد اولان اووه ایله
اوستنده‌كی طاغك ینه زمرد آسا اوله‌رق باوطلره قدر
چیقمسی ودائمی صورتده قارله مستور اولان ذروه‌
سنك بلوطلرك اوستندن لمعه پاش اولمسی اوزاقدن
شهرك منظره‌سنی برقات دها لطیف ودلربا كوستریر.
آثار صولری پك چوق اولدیغی كبی، جوارلرنده‌كی
صولرینك بعضلری پك لطیف وخوشكواردر. شهرك
اك كوزل ومعمور محله‌سی سد باشی دینلن محله اولوب،
اورادن آقان دره‌نك اوستنده ایكی كوزل كاركیر
كوپری، ومحله‌نك اوست طرفنده بر عمومی باغچه
بولندیغی كبی، شهرك منتهای شرق جنوبیسنده (یلدیز)
اسمیله بر قصر همایون دخی واردر. شهرك اوستنده
اوائل دور عثمانیده یاپلمش بعض قلعه‌لر وحصارلر
بولنیور. جوامع شریفه‌سیله سلاطین عظام عثمانیه
تربه‌لری وعلی‌الخصوص یلدیرم سلطان بایزید خانك
بناكرده‌سی اولان (اولو جامع)، سلطان اورخان
غازینك وسط شهرده نام عالیلریله مسمی جامعی، شهرك
منتهای شرقنده اولان سلطان بایزید جامعی، چلبی
سلطان محمد خان حضرتلرینك بناكرده‌سی اولان
(یشیل جامع)، سلطان مراد خان ثانینك شهرك غر-
بنده‌كی مرادیه محله‌سنده واقع جامعی، حضرت
خداوندكارك چكركه‌ده كلیسادن محول جامع شریفی، امیر
سلطان ایله حمزه بك ومنلافناری جامع شریفلری
وشهرك اوستنده واقع مرتفع بر سد اوزرنده كوزل
ومفرح بر باغچه ایچنده بولنان سلطان عثمان غازی
وسلطان اورخان حضرتلرینك تربه‌لریله چلبی سلطان
محمدك یشیل جامع قارشیسنده وحضرت خداوندكارك
چكركه‌ده‌كی تربه‌لری شایان تماشا اولدیغی كبی، یلدیرم
سلطان بایزیدك كندی جامعی یاننده تربه‌سی موجود
اولوب، سلطان مراد ثانی حضرتلرینك مرادیه‌ده‌كی

تربه‌سی دخی وصیتی اوزره هر نوع تزییناتدن عاری واوستی
آچقدر. امیر سلطان حضرتلرینك تربه‌سی دخی پك
مزیندر. بروسه‌ده دها بر چوق زیارتكاه مرقدلر
ومشاهیر رجال مزارلری بولنیور. درون شهرده ۲۶
مدرسه، ۵ كتبخانه، ۲۷ تكیه، بر خسته‌خانه، بر
اصلاحخانه (یعنی صنایع مكتبی) بر رشدیهٔ ملكیه، بر
اعدادیه وبرده رشدیهٔ عسكریه ومتعدد ابتدائیه مكتبلری
موجوددر. بیوك چارشیسی وبدستانی دخی واردر.
بروسه ممالك عثمانیه‌نك اك صنعتكاه شهری اولوب،
صنایع محلیه‌نك باشلیجه‌لری ایپك قوزه‌سی چیقارمق
وایپكدن انواع قماشلر وكفیه وشاللرله تیره‌سی اورو-
پادن كلمك اوزره ال وحمام خاولیلری وفوطه‌لر نسج
واعمال ایتمك صنعتلریدر. داخل وجوار شهرده پك
چوق طود آغاجلری بولنوب، شهرده ایپك قوزه‌سی
چیقارمق اوزره بخارله ایشلر ۲۹ فابریقه، قماش
اعمالنه مخصوص ۳۰ ماكینه و ۲۰۰ دستكاه، خاولی
نسجنه مخصوص ۷۵۰ وآلاجه وكوملكلك اعمالیچون
دخی ۳۰۰ دستكاه واردر. اهالی دیكر بعض
صنعتلرله دخی مشغول ایسه‌لرده، اصل شهرك ثروتنی
انتاج ایده‌بیله‌جك ایپك قماشلرله خاولیلری اولوب، اكر
بونلرك دها ایلری كوتورلسنه وعلی‌الخصوص خاولیلرك
نسجنده قوللانیلان ایپلیكك دخی یرلی پاموقدن محلنده
اعمالنه موفقیت حاصل اوله‌جق اولسه، بروسه‌نك
ممالك عثمانیه‌نك (لیون)ی حكمنه كچه‌جكنده شبهه یوقدر.
محلنده صرف اولناندن بشقه بروسه‌دن سنوی تقریباً
۵۰۰۰۰۰ قیه ایپك قوزه‌سی اخراج اولنور.
كستانه‌سی، زیتونی وشفتالیسی دخی مشهور اولوب،
علی‌الخصوص كستانه‌دن خیلی اخراجاتی واردر.
اسكله‌سی اولان مدانیه‌یه قدر كوزل بر شوسه‌سی
اولوب، مذكور اسكله‌یه درسعادتدن هفته‌ده ایكی
كره واپور ایشلمكله، واپور كونلری شهر ایله
اسكله آره‌سنده متعدد بینك ویوك آرابه‌لری ایشلیوب،
آره‌ده‌كی یولی اوچ ساعتده قطع ایدرلر. بر دمیر یول
دخی انشا اولنمش ایسه‌ده، هر نصلسه ایشلندیریله‌مه‌
مشدر. بروسه‌نك شهرتنی موجب اولان شیلرك
بریده قاپلیجه‌لرینك كثرتی وبونلرك امراض مختلفه‌یه
اولان نفع وفائده‌سی اولوب، شهرك ۲۰ دقیقه قدر
غربنده چكركه قریه‌سنده وبو قریه‌نك آلت طرفنده
اووه‌نك كنارنده بیوك وكوچك كوكوردلی، یكی

قپلوجه، قاینارجه، قره مصطفی، اسکی قپلوجه، چکرکه اسملریله ۷ منتظم حمام بولنیور، که صولری مواد متنوعهٔ معدنیه‌یی حاوی اولوب، بعضلرنده کوکورد وبعضلرنده چلیك غالبدر. بو قپلوجه‌لر اولدقجه معمور اولوب، هرسنه ایلك وصوك بهارده ممالك عثمانیه واجنبیه‌دن حاملر وسیله‌سیله بروسه‌یه برچوق زوار وسیاحین طوپلانیر.

بروسه شهری خیلی اسکی اولوب، میلاد عیسادن ۲۰۰ سنه اول (بیتنیا) یعنی خداوندکار خطه‌سنك حکمداری بولنان پروسیاس طرفندن تأسیس، وبونك اسمیله تسمیه اولنمشیدی. متعاقباً رومالیلرك الینه کچوب، روما دولتنك انقسامنده شرق ایمپراطورلغی یعنی قسطنطنیه قیصرلغی حصه‌سنه دوشمش؛ وبو آرالقده شهر خیلی توسیع اولنمشیدی. ۷۲۶ تاریخ هجریسنده وبانیٔ دولت عثمانیه سلطان عثمان خان غازینك ارتحا. لندن اولجه سلطان اورخان غازی طرفندن فتح او. لنه‌رق، ادرنه‌نك فتحنه‌دك دولت علیهٔ عثمانیه‌نك مستقل پایتختی بولنمش؛ وهرنه قدر خداوندکار غازی ادر. نه‌یی ایکنجی پایتخت اتخاذ بیوروب، اوندن صکره سلاطین عظام اکثریا ادرنه‌ده اقامت بیورمشلرسه‌ده، استانبولك فتحنه‌دك ینه رسماً پایتخت بروسه اولوب، سلاطین عظامك جلوسلری رسمی اوراده اجرا، وجنازه‌لری اوراده دفن اولنوردی. پایتختلقدن چیقدقدن صکره سلطان مراد خان اولك مخلصلرینه نسبتله (خدا. وندکار) دینلن ولایتك مرکزی اولمشدر. پایتخت دولت ایکن، خیلی دها بیوك ودها معمور اولوب، چارشو وبازاری چوق دها ایشلك بولنمش اولدیغی کبی، اطرافی دخی مکمل کوشکلرله محاط ایدی.

— بروسه قضاسی خداوندکار ولایتنك مرکز قضاسی اولوب، بروسه شهریله کوکجه طاغ وخرمنجق ناحیه‌لریله برابر ۱۳۰ قریه‌یی جامع اولوب، شمال شرقی جهتندن کلیك، شمال غربیدن مدانیه، غرباً میخالیج، جنوباً اطرانوس، شرقاً دخی ارطغرل سنجا. غنك اینه کول ویکیشهر قضالریله محدود ومحاطدر. اراضیسی قسماً کشیش طاغنك اتکلرندن وقسماً بروسه اووه‌سندن عبارت اولوب، آناطولینك اك کوزل واك منبت ومحصولدار یریدر. محصولاتی حبوبات متنوعه ایله ایپك قوزه‌سی، کستانه، زیتون ومتنوع میوه‌لردن عبارتدر. مرعا واورمانلری دخی چوقدر. میاه جاریه‌سی بروسه اووه‌سنی شق ایدن (نیلوفر) نهرینه جمع اولنور. قضانك اهالیسی ۱۱۵۰۴۳ کشی اولوب، قسم اعظمی مسلمدر. درون قضاده ۲۶۶ جامع ومسجد، ۲۵ مدرسه، ۴۵ تکیه، ۲۹ کلیسا، ۴۹ خان، ۳۴۲۳ دکان، ۱۸۱ مکتب، ۴۵ حمام و۲۱ قاپلیجه موجوددر.

بروسه { سنجاغی. خداوندکار ولایتنك مرکز سنجاغی اولوب، شرقاً ارطغرل، جنوباً کوتاهیه، غرباً قره‌سی سنجاقلریله، شمالاً دخی مرمره دکیزیله محاط ومحدوددر. بروسه، کلیك، مدانیه، میخالیج، کرماستی واطرانوس اسملریله ۶ قضادن مرکب اولوب، ۵ ناحیه و۶۱۲ قریه‌یی جا. معدر. سنجاغك نفوسی ۲۷۲۸۷۰ کشیدن عبارت اولوب، قسم کلیسی مسلم ومدانیه جوارلرنده بولنان بعض روملردن بشقه جمله‌سی لسان عثمانی ایله متکلمدرلر. اراضیسی آناطولینك اك کوزل یرلرندن عبارت اولوب، ساحل بحره ودار السلطنته اولان قربیتی جهتیله دخی هر نوع اعمارات وترقیاته مساعددر. باشلیجه محصو. لاتی حبوبات متنوعه وعلی‌الخصوص مصر وسیسام ایله پاموق، توتون، اوزوم، زیتون ومیوه سبزه‌لرك انواعندن عبارت اولوب، طوت آغاجلری دخی پك چوق اولمغله، کلیتلی ایپك قوزه‌سی چیقار. بروسه شهرنده کیلردن بشقه مدانیه، میخالیج وکرماستی قضا. لرنده دخی متعدد ایپك وقماش وخاولی فابریقه ودستكا. هلری واردر. حبوباتدن یالکز برکتلی سنه‌لرده اخرا. جات وقوع بولیورسه‌ده، کتن تخمی، خردال، بیا. غی، قورو میوه، زیتون، پاموق وایپك قوزه‌سندن هر سنه خیلی اخراجات اولور. باشلیجه اسکله‌لری کلیك، مدانیه ومیخالیج بوغازیدر. سنجاغك میاه معدنیه وقاپلیجه‌لری چوق اولوب، معادنی دخی چوق ایسه‌ده، میخالیج قضاسیله خرمنجق ناحیه‌سنده چیقا. ریلان قرومدن بشقه‌سی چیقارلمامقده‌در. سنجاغك صیغیر وقیون وسائر حیواناتی متوسط حالده اولوب، مرعالرینك کثرتیله متناسب دکلدر. خیلی اورمانلری وپك چوق صید حیوانلری دخی واردر. درون لواده ۶۲۵ جامع ومسجد، ۲۹ مدرسه، ۵۳ تکیه، ۷۱ کلیسا، ۶۶۸ مکتب و۲۳ قاپلیجه موجوددر.

بروسه { (Broussais) فرانسه‌نك مشاهیر اطباسندن اولوب، ۱۷۷۲ ده

(سنت مالو) ده طوغمش، و۱۸۳۸ ده پارسده وفات ایتمشدر. بر چوق آثار طبیه وطبه متعلق رسائل موقوته نشر ایدەرك، بو فنده خیلی کشفیات وترقیاته موفق اولمشدر.

بروغتون { (Broughton) انکلترەنك مشاهیر بحریوننده اولوب، ۱۷۶۳ ده (غلوچستر) ده طوغمش، و۱۸۲۲ ده فلورانسەده وفات ایتمشدر. مشهور (وان قوور)ك سیاحتنده حاضر بولنمش؛ وآمریقای شمالینك ساحل غربیسی قارشیسنده برچوق آطهلر کشف ایتدیکی کبی، جاپونیا ایله آوسترالیانك وآسیای شرقینك سواحلنی دخی تحقیق وتعیین ایدەرك، بر سیاحتنامه یازمشدر.

بروغتون { (Broughton) آمریقای شمالینك ساحل غربیسی قارشیسنده اولوب، آنف الترجه قپودان بروغتون طرفندن کشف اولنمش بر طاقم آطهلر اولوب، ۴۷° ۵۰′ عرض شمالی ایله ۱۲۸° ۵۶′ طول غربیده واقعدرلر. — بحر محیط کبیرده یکی زلاندەنك شرق جهتنده و۴۴° عرض جنوبی ایله ۱۷۸° طول غربیده دخی بو اسمله وینه او قپودان طرفندن کشف اولنمش بر طاقم آطهلر واردر، که باشلیجهلری (شاتام) آطهسیدر.

بروغلی { (Broglie) عن اصل ایتالیانك (پیامونته) خطەسندن اولوب فرانسەده ساکن اولمش بر خاندر، که اعضاسی ایچنده برقاچ مشاهیر کلوب، بعضلری دفعاتله هیئت وکلایه دخی داخل اولمشلردر. ابتدا قونت بعده دوقه وبرآرەلق پرنس عنوانلرینی حائز بولنمشلردر. بونلردن بری بیوك اختلالدن اول اون آلتنجی لویی طرفندن حربیه نظارتنه نصب اولنمغله، اختلالده هجرت ایتمکه مجبور اولوب، روسیەنك خدمتنه کیرمشیدی. بونك اوغلی ارباب اختلال طرفندن اعدام اولنمشدر. بونك اوغلی ایسه حریت افکار وجمهوریت طرفداری اولوب، دفعاتله هیئت وکلایه داخل اولمش؛ وبرقاچ آقادمیانك اعضالغنه قبول اولنمشیدی. ۱۸۷۰ ده وفات ایتمشدر. بونك اوغلی لوم برحیات اولوب، ینه آقادمیا اعضاسندندر. ودفعاتله هیئت وکلایه داخل اولمشدر.

بروغهام { (Brougham) انکلترەنك ادبا وسیاسیوننداندن بر لورد اولوب، ۱۷۷۸ تاریخنده ادیمبورغده طوغمش، و۱۸۶۸ ده وفات ایتمشدر. ابتدا فنونه انتساب ایله، حکمت طبیعیه وهندسەیه متعلق برقاچ اثر یازمش؛ و«ادیمبورغ مجموعەسی» عنوانلی رسالهٔ موقوتەده یازدیغی مقالات نافعه ایله شهرت بولمشیدی. بعده آووقاتلغه سلوك ایدەرك، نطق پردازلقده بیوك بر مهارت کوسترمش؛ ومؤخراً لوردلر قارەسنه داخل اولوب، ۲۵ سنه متمادیاً افکار حریت پرورانهنك التزام ومدافعەسیله کسب تمیز ایتمشیدی. برآرەلق هیئت وکلایه دخی داخل اولمش ایسهده، بعده استعفا ایدوب، تألیفاتنه حصر اوقات ایتمشدر. آثاری ۹ جلد اوزره نشر اولنمشدر. «وولتر ایله روسو» عنوانیله فرانسزجه بر اثری دخی واردر.

بروقلین { (Brooklyn) ممالك مجتمعهٔ آمریقادە (لونغ ایسلاند) جزیرەسنك غرب جنوبی ساحلنده ونویورقك قارشیسنده برشهر اولوب، نویورقه آلتندن سفاین کچەجك درجەده مرتفع بر کوپری ایله مربوط اولمغله، نویورقك بر قسمی کبی عد اولنەبیلیر. بیوك وتجارتکاه بر شهر اولوب، ۵۷۰۰۰۰ اهالیسی، پك چوق فابریقەلری وکمی اعمالنه مخصوص حوض ودستکاهلری، اطرافنده کوزل باغچەلری، پك چوق کلیسالری، متعدد مکتبلری، خستەخانەلری، رصدخانه وموزەسی واردر. ابتدا فلنکلر طرفندن تأسیس اولنەرق، خیلی وقت برقریه حالنده وحتی قرن حاضر میلادیسی اوائلنده یالکز ۳۰۰۰ اهالیی جامع بولنمش ایکن، اووقتدن بری فوق العاده ترقی وتوسع ایتمشدر. ادارەسی نویورقدن آیری اولوب، (کینغ) قونتلغنك مرکزیدر.

بروقهاوس { (Brockhaus) لیپسیغده الیوم موجود بر مشهور صحاف دکاننك مؤسسی اولوب، برچوق کتب نافعەنك نشرینه موفق اولمشدر. ۱۷۷۲ ده طوغوب، ۱۸۲۳ ده وفات ایتمشدر.

بروکسل { یاخود بروسل (Bruxelles) وفلامانجه (Brussel) بلچیقه دولتنك پایتختی اولان برشهر اولوب، دولت مذکورەنك همان اورتەسنده، (اسقو) یه تابع (سنه) نهری اوزرنده و(آنور) ك ۴۵ کیلومترە جنوبنده اولەرق، ۵۰° ۵۱′ ۱۰″ عرض شمالی ایله ۲° ۱′ ۴۴″ طول شرقیده واقعدر. ۳۸۰۰۰۰ اهالیسی، ۱۷ قو-

سی، ۲۷ کوپریسی، متعدد مصنع کلیسالری، قراله مخصوص سرایی، بر قاچ کوزل میدان وسوقاغی، مفرح مسیره وتفرجگاهلری، دارالفنونی، آقادمیاسی، صنایع نفیسه جمعیتی، نباتات باغچه‌سی، بیوك کتبخانه‌سی، رصدخانه‌سی، مشهور دانتله، یوك ویاموقدن انواع منسوجات، چوراب، فانله، شاپقه، موم، نشاسته، توتون، بیره، شکر، آرابه وسائره فابریقه‌لری، بیوك مطبعه‌لری وپك ایشلك تجارتی واردر. بو شهر ۱۰٤٤ تاریخ میلادیسندن اول اهمیتسز بر قریه حالنده اولوب، تاریخ مذکورده سور واستحکاماتی انشا، وبواسمله تسمیه اولنمشدر. اووقت برابانت دوقه‌لرینك مرکزی اولوب، ۱۵٦٥ ده ایالات متحده مرکزی اولمش؛ ۱۸۱۵دن ۱۸۳۱ تاریخنه‌دك فلمنكك ایکی پایتختندن بری بولنمش؛ وتاریخ مذکوردن بری بلجیقه‌نك پایتختی اولمشدر.

بروکن { (Brocken) پروسیه‌نك صاقسه خطه‌سنده بر طاغدر، كه (هارچ) سلسله‌سنك اك مرتفع محلی اولوب، ۱۱٤۰ متره ارتفاعی واردر. غروب شمسده اطرافده‌کی خانه ومنظره‌لرك بلوطلره انعکاسندن بر نوع سیراب حاصل اولوب، (بروکن طیفی) دینمکله مشهوردر.

بروکه { (Brooke) ایرلانده‌نك اك مشهور محررلرندن اولوب، ۱۷۰٦ تاریخنده طوغمش، و۱۷۸۳ ده دوبلینده وفات ایتمشدر. بر چوق حکایه کتابلری وفاجعه‌لرله «جمال کائنات» عنوانیله مشهور بر منظومه یازمشدر. — بو اسمله ینه ایرلانده‌لی بر محرره دخی واردر، كه برچوق حکایه کتابلری یازوب، زوجی پروتستان رؤسای مذهبندن بولنمغله، آمریقای شمالینك قناده خطه‌سنده برچوق وقت برابر سیاحت ایتدیکندن، اکثر حکایه‌لرینك مبنی علیهی اورادن آلمشدر. ۱۷۵۹ ده وفات ایتمشدر.

برومات { (Brumath) آلساسده استراسبورغك ۱۷ کیلومتره شمال غربیسنده بر قصبه اولوب، ٤٥٤٥ اهالیسی واردر.

برومبرغ { (Bromberg) پروسیه‌نك (پوزن) ایالتنده وپوزن شهرینك ۱۱۳ کیلومتره شمال شرقیسنده بر شهر اولوب، (برا) نهری اوزرنده واقعدر. ۲۸۰۰۰ اهالیسی، حبوبات انباری وهارالری واردر. حبوبات، پیاغی، دری، اودون ودمیره متعلق خیلی ایشلك بر تجارتك مرکزیدر.

برون { قره — وسائره [مرکباتنده مراجعت بیوریله.]

برون { (Brune) بوناپارتك مارشاللرندن اولوب، واترلو محاربه‌سندن صکره قرال طرفداری اولان بر کروه اهالی طرفندن قتل اولنمشدر.

برون { (Brunn) آوستریانك (موراویا) خطه‌سنده وویانه‌نك ۱۷۰ کیلومتره شمال شرقیسنده ایالت مرکزی بر شهر اولوب، ۷۵۰۰۰ اهالیسی، مکتب اعدادیسی، صاغر ودیلسزلره مخصوص مکتبی، موزه‌سی، کتبخانه‌سی، نباتات باغچه‌سی، مصنع بر کلیساسی، کوزل بلدیه دائره‌سی، دمیر یولی، تیاتروسی، چوخه، فانله، بز وایپك قماشلر فابریقه‌لری وپك ایشلك تجارتی واردر. بو شهرك قربنده پولتیقه متهملریچون محبس کبی قوللانیلان (اسپیلبرغ) قلعه‌سی بولنیور. — برون ایالتی نفس آوستریا وچهستانله همحدود اولوب، طولی ۸۸ وعرضی ٦۲ کیلومتره‌در، و۳۷۰۰۰۰ اهالیسی واردر.

برونته { (Bronte) سیجلیانك (قاتانیه) ایالتنده وقاتانیه‌نك ٤۰ کیلومتره شمال غربیسنده اوله‌رق (آتنا) برکانی جوارنده بر قصبه اولوب، ۱۲۰۰۰ اهالیسی واردر.

برونس { یاقوت حموی بو اسمله بحر رومده یعنی آق دکیزده بر بیوك آطه اولدیغنی وکندی کوننده روملرك النده اولدیغی ظننده بولندیغنی بیان ایدیورسه‌ده، بونك خانقی آطه اولدیغی آکلاشیله‌میوب، اسمی ایسه (پرونسه)نك معربی کبی کورینیور.

برونسویق { (Brunswick) آلمانیای شمالینك وسطلرنده واقع همنامی اولان دوقه‌لغك مرکزی بر شهر اولوب، (اوکر) نهری اوزرنده و(هانووره)نك ٥٥ کیلومتره شرق جنوبیسنده واقعدر. ۸۵۱۷٤ اهالیسی، اسکی بر کلیساسی، دوقه‌لره مخصوص سرایی، بر مسلخه‌سی، کوزل تفرجگاهلری، طوبخانه‌سی، ضربخانه‌سی، کوزل بلدیه دائره‌سی، اوپرا تیاتروسی، موزه‌سی، تشریح وفن جراحی مکتبیله صاغر ودیلسزلره وکورلره مخصوص مکتبی وسائر مکاتب متعدده‌سی، ایکی کتبخانه‌سی،

یوك وایپكدن منسوجات متنوعه ایله بویا، توتون، نشاسته، اجزای كیمیویه، پورسلین، مقوی وسائره فابریقه‌لری وپك ایشلك تجارتی واردر. سنه‌ده ایكی دفعه بیوك بازار قوریلور. بو شهر ۸۶۱ تاریخ میلادیسنده صاقسه دوقه‌سی (برونو) طرفندن تأسیس اولنمشدر.

برونسویق { دوقه‌لغی (Duché de Brunswick) آلمانیا ایمپراطورلغنه } تابع اولان وسطی آلمانیا دول صغیره‌سندن اولوب، هر طرفی پروسیه قراللغنك ممالكیله محاط اولدیغی حالده، (ماغدبورغ) ایله (هانووره) خطه‌لری آره‌سنده واقعدر. آلمانیا دول صغیره‌سنك اكثری اولدیغی كبی، برقاچ پارچه‌دن مركب اولوب، باشلیجه قسمی (البه) ایله (وسر) ایرماقلری آره‌سنده وآلمانیای شمالی اووه‌سنك بیتوب آلمانیای وسطی طاغلرینك باشلادیغی محلده‌در. ۳۴′ ۵۱° ایله ۳۵′ ۵۲° عرض شمالی و۷° ایله ۴۴′ ۸° طول شرقی آره‌لرنده ممتد اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۳۶۹۰ مربع كیلومتره واهالیسی ۳۸۰۰۰۰ كشیدر. مركزی برونسویق شهریدر. بو دوقه‌لق نفس برونسویق، هولمیندن، وولفنبوتل، هلمستاد، غاندرسهایم وبلانكنبورغ اسملریله درت سنجاغه منقسم اولوب، (سیلزیا) ده واقع (اولسه) پرنسلكی دخی برونسویق دوقه‌سنك ملكیدر. اراضیسی قوماق ایسه‌ده، ینه منبت اولوب، معادنی دخی چوق، آتلری پك كوزل وصنایعی خیلی ایلریده اولدیغی كبی، چوخه، بز، كاغد، بیره وسائره فابریقه‌لری دخی چوقدر. اهالیسنك قسم اعظمی پروتستاندر. حكومتی حكومت مشروطه اولوب، دوقه‌لق ارثاً انتقال ایدیور. واردات ومصارف سنویه‌سی ۹۶۱۷۸۰۰ مارق راده‌لرنده‌در. دوقه‌نك املاكی وارداتیله معارف وارداتی بو حسابه داخل دكلدر. قوهٔ عسكریه‌سی بر آلای پیاده، بر آلای هوسار، ایكی طابور لاندوهر وبر بطاریه طوپدن عبارت اولوب، آلمانیا عسكری ترتیباتنه داخلدر.

برونسویق { یكی — (Nouveau Brunswick) آمریقای شمالیده } انكلتره‌یه تابع اولان دومینیون قطعهٔ واسعه‌سنك بر خطه‌سی اولوب، قطعهٔ مذكوره‌نك شرق جنوبیسنده، سنت لوران ایرماغیله (فوندی) كورفزی آره‌سنده واقع اولمغله، شرق جنوبی جهتنده اولان (یكی اسقوچیا) شبه جزیره‌سندن مذكور كورفزله آیرلمشدر. ۴۵° ایله ۴۹° عرض شمالی و۶۶° ایله ۷۰° طول غربی آره‌لرنده ممتد اولوب، شمالاً سنت لوران ایرماغیله قناده‌دن آیرلمش اولدیغی حالده، غرباً وغرب جنوبی جهتندن (كبك) خطه‌سنك برپارچه‌سیله وممالك مجتمعه‌نك (من) جمهوریتیله، جنوب شرقی جهتندن (فوندی) كورفزیله، شرقاً یكی اسقوچیا برزخیله، شرق شمالی جهتندن دخی سنت لوران كورفزیله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۷۰۴۲۴ مربع كیلومتره اولوب، اهالیسی ۳۰۰۰۰۰ مقدارینه قریبدر، كه بونلرك تقریباً بر ثلثی ایرلانده‌لی، بر ثلثی انكلیز واسقوچیالی ودیگر بر ثلثی دخی فرانسز وسائره در. اصل یرلیلرله زنجیلر اوچ بیك كشی راده‌لرنده‌در. هواسی یازین پك صیجاق اولوب، مركزی اولان (فردریقتون)ده ۳۶ درجه‌یه قدر چیقار وقیشین بالعكس پك صوغوق اولوب، صفردن آشاغی ۳۱ درجه‌یه قدر اینر. اراضیسی منبت اولوب، حبوبات متنوعه حاصل اولور ایسه‌ده، زراعت قلتندن آز مقدارده‌در. خطه‌نك قسم اعظمی اورمانلرله مستور اولوب، ابنیه وسفائن انشاسنه یارار پك چوق كراسته چیقار؛ واهالینك مدار تعیشی باشلیجه كراسته اخراجیله بالیقچیلقدر. بعض كومور ودمیر معدنلری واردر. خطه‌نك میاه جاریه‌سی چوق ایسه‌ده، یازین هواسی پك یابس اولوب، بعض دفعه كثرت یبوست وحرارتدن چرالی آغاجلر طوتیشوب، اورمانلرده بیوك حریقلر ظهور ایدر. فجر شمالی هر موسمده كوریلور، وحركت ارض صیقجه وقوع بولور. سواحلی اطرافنده پك چوق قویلر ولیمانلر بولنوب، شرق شمالی جهتنده «حرارت قویی» نامیله ۲۰ كیلومتره عرضنده و۱۵۰ كیلومتره طولنده بر خلیج دخی واردر. لیمانلرنده برخیلی سفائن اعمال اولنور. دومینیون هیئت متفقه‌سنی تشكیل ایدن ولایاتك بری اولوب، بروالی معرفتیله اداره اولنور، و۱۵ قونتلغه یعنی سنجاغه منقسم اولوب، دومینیون مجلس مبعوثاننه ۱۵ اعضا كوندرمك حقنی حائزدر. مركزی اولان (فردریقتون)ك یالكز ۶۰۰۰ اهالیسی اولوب، اك بیوك وتجارتكاه شهری ایسه ۵۵۰۰۰ اهالیلی جامع اولان (سنت جون) اسكله‌سیدر. هالیفاقسدن كبكه كیدن بیوك دمیر یول خطی

بو خطه‌نك اورته‌سندن چكديكی كبی، بر قاچ شعبه‌سی
دخی واردر. بوخطه یكی اسقوچیا ایله برابر (آقادیا)
اسمیله بوندن اول فرانسه‌نك مستملكاتندن اولوب،
۱۷۶۳ده انكلتره‌یه ترك اولنمش؛ و۱۷۸٤ده انكلیز
حكومتی بونی یكی اسقوچیادن آیروب، او وقتدنبری
اسكان واعمارینه سعی اولنمشدر. ۱۸٤۲ ده ممالك
مجتمعه‌دن (من) جمهوریتیله تحدید حدود ایدیله‌رك، بر
خیلی یرلری جمهوریت مذكوره‌نك ید تصرفنه چكمشدر.

برونلسكی { (Brunelleschi) ایتالیانك اك
مشهور معمارلرندن اولوب،
۱۳۷۷ تاریخنده فلورانسه‌ده طوغمش، و۱٤٤٤ده
وفات ایتمشدر. الیوم كوستردكاری مهارت معماریه
ایله مشهور اولان بر قاچ كلیسا ایله میلان قلعه‌سی
و(مانتو) ده (پو) ایرماغنه یاپلمش اولان سد صاحب
ترجمه‌نك جملهٔ آثارندندر. مشهور میكل آنجلو برو-
نلسكینك كعبنه یتیشمك مشكل واونی كچمك محال
اولدیغنی سویلرمش.

برونو { (Bruno) صاقسه‌دوقه‌لرندن اولوب،
۸۵۹ تاریخ میلادیسندن ۸۸۰ تا-
ریخنه‌دك حكم سورمش، وبرونسویق شهرینی تأسیس
ایتمشدر.

برونو { سنت — (St. Bruno) خرستیانلرك
اعزه‌سندن اولوب، (شارتروز) اسمیله
معروف طریق رهبانك موجدیدر. ۱۰۳۰ تاریخلرنده
قولونیه‌ده طوغمش، و۱۱۰۱ ده قلابره‌ده تأسیس
ایتمش اولدیغی بر مناسترده وفات ایتمشدر. بعض مناصب
عالیهٔ روحانیه‌یه نائل اولدقدن صكره، فرانسه‌نك (شار-
تره) خطه‌سنده بر قیره چكیلوب، شاكردانیله برابر
ریاضته یاشامغه باشلامش اولدیغندن، طریقنه بو اسم
ویرلمشدر. یورطیسی تشرین اولك ٦ سنده اجرا
اولنور.

برونو { جوردانو — (Geordano Bruno)
ایتالیا حكماسندن اولوب، ۱۵۵۰
تاریخ میلادیسنده قامپانیانك (نولو) قصبه‌سنده طوغمش؛
وابتدا (دومینیكن) رهبانندن ایكن، تصوفیاته سلوك
ایتمكله، مذهبنك بطلاننی آكلادیغندن، مناستری
تركله، جنوه كیده‌رك، اوراده كوردیكی پروتستانلغی
قبول، وخیلی مدت فرانسه وانكلتره وآلمانیاده
فلسفه‌یی تدریس ایدوب، آرسطو و سائر بعض
متقدمین حكمانك اقوالنی جرحله، كندی فكر تصوفكارا-
نه‌سنی التزام ایتدكدن صكره، ۱٦۰۰ تاریخنده
ایتالیایه عودته جرأت ایتدیكندن، ونه‌دیكده انكیز-
یسیون طرفندن بالتوقیف، رومایه نقل، واوراده
حیاً احراق اولنمشدر. كچن سنه ایتالیانلر صاحب
ترجمه‌نك رومه‌ده هیكلنی ركز ایده‌رك، پاپانك پروتستو-
لریله برابر، حریت افكار لهنده وخرستیانلق علیهنده
پك چوق نمایشلر اجرا ایتمش اولدقلری معلومدر.

برونه { (Brunet) فرانسه‌نك اسامی كتبله
اوغراشمش محررلرندن اولوب، بو علمده
٦ بیوك جلددن مركب پك معتبر بر اثری واردر.
۱۷۸۰ ده طوغوب، ۱۷٦۷ ده وفات ایتمشدر.

برونهاوت { (Brunehaut) آوستراسیا قرا-
لیچه‌سی اولوب، ۵۳٤ تاریخ
میلادیسنده طوغمشدر. اسپانیاده حكومت سورن
غوت حكمدارلرندن آتاناجلدك قیزی اولوب، ۵٦٦
ده آوستراسیا قرالی (سیجبرت) ه وارمشیدی. همشیره-
سنك انتقامنی آلمق ایچون قوجه‌سنی (نوستریا) قرالی
(شیلپریق) ه اعلان حربه مجبور ایتمش، ومرقوم
شیلپریقی اسیر طوتمق درجه‌سنه كلمش ایكن، زوجنك
قتل اولنمسی اوزرینه، كندیسی دخی مغلوب واسیر
اولوب، آنجق غالبك اوغلی كندی حسن وجمالنه
مفتون ایتمش اولمق سایه‌سنده قورتلمش؛ وآوستراسیایه
عودتنده، اوغلی ایكنجی (شیلدبرت) ه وبعده torunu
ایكنجی (تئودبرت) ه اجرای وصایت ایتمش؛ ومؤخراً
آوستراسیادن طرد اولنوب، بورغونیه‌ده حكم
سورن دیكر torunu ایكنجی (تیری) یه التجا ایده‌رك،
اوراده دخی بیوك بر نفوذ اجرا ایتمكه باشلامش ایدی.
مرقوم شیلپریقك اوغلی ایكنجی قلوتر عمومیت اوزره
فرانق ایمپراطوری اولدقده، صاحبهٔ ترجمه‌یی طو-
توب، صاچندن بر آزغین آتك قویروغنه باغلاته‌رق
اتلاف ایتمشدر. حسن وجمال وذكاوتیله مشهوره
اولوب، بعض ترقیاته دخی خدمت، وعلی الخصوص
پك چوق یوللر انشا ایتمشیدی.

براون { (Brown) بو اسمله انكلتره‌ده بر قاچ
مشهور آدم ظهور ایدوب، اك مشهور-
لرینك بری اون آلتنجی قرن میلادیده بعض تعدیلات
مذهبیه‌ده بولنمش اولان (روبرت براون) در. —
ایكنجیسی (جالس براون) در، كه ۱۷۱۵ ده طوغوب،

۱۷۶۶ده وفات ایتمش، وادبیات وفلسفیاته متعلق یاز-
دیغی اثرلریله شهرت بولوب، وولترك بیله تقدیرینه مظهر
اولمشیدی. روسیه ایمپراطوریچه‌سی طرفندن پترسبورغه
دعوت اولندیغی حالده، انتحار ایتمشیدی. — او-
چنجیسی (توماس بروون) در، که بر طاقم منظومه‌لریله
الیوم انکلتره وآمریقاده تدریس اولنمقده اولان بر
چوق مکتب کتابلری یازمشدر. ۱۷۷۸ده ادیمبورغده
طوغوب، ۱۸۲۰ده وفات ایتمشدر. — دردنجیسی
آمریقانك الك مشهور حکایه نویسانندن اولوب، ۱۷۷۱
ده فیلادلفیاده طوغمش، و۱۸۱۰ده وفات ایتمش، وبر
چوق حکایه کتابلریله بعض رسائل موقوته نشر
ایتمشدر.

بروونه { (Browne) انکلیز سیاحیندن او-
لوب، ۱۷۶۸ده لوندره‌ده طوغمش؛
وآفریقاده سیاحت ایدوب، برنجی دفعه اوله‌رق،
دار فوره قدر گیتمش؛ واوچ سنه اوراده اسیر
قالدقدن صکره، ایرانه سیاحتله، ۱۸۱۳ده تبریزدن
طهرانه گیدرکن قتل اولنمشدر. آفریقا، مصر وسوریه
ده‌کی سیاحتلرینی یازمشدر. — بو اسمله مشهور بر
انکلیز طبیبی دخی بولنوب، ۱۶۰۵ ده طوغمش،
۱۶۸۲ ده وفات ایتمش؛ وباشلیجه «مذهب اطبا»
عنوانیله یازدیغی کتابله شهرت بولمشدر.

بروونینغ { (Browning) انکلتره‌نك شا-
عرلرندن اولوب، پك مقبول
بعض اشعار ومنظومه‌لری واردر. ۱۸۰۶ ده طو-
غوب، ۱۸۶۱ ده وفات ایتمشدر.

برویق { (Berwick) انکلتره‌نك (نورتومبر-
لاند) خطه‌سنده وادیمبورغك ۹۰
کیلومتره جنوب شرقیسنده اوله‌رق، (تویق) نهرینك
منصبنده برقصبه واسکله اولوب، ۱۳۰۰۰ اهالیسی،
۶ کمرلی گوزل بر کوپریسی، پك چوق صید ماهیسی وایشلك
تجارتی واردر. — اسقوچیاده دخی بو نامله برقونتلق
اولوب، هادینغتون، روقسبورغ، ادیمبورغ وسیلکرك
قونتلقلری آره‌سنده واقعدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۲۱۰۲
مربع کیلومتره واهالیسی ۳۶۵۰۰ کشی اولوب،
مرکزی (غرنلاو) قصبه‌سیدر.

برّه { عبد المطلبك قیزی وحضرت فخر کائنات
(صلعم) افندمزك خاله‌سیدر. شاعره بر
خاتون اولوب، شو ایکی بیت پدرینك وفاتی حقنده
سویلمش اولدیغی بر مرثیه سندندر.

اعینی جوداً بدمع درر
علی طیب الخیم والمعتصر
علی ماجد الجد واری الزناد
جمیل المحیا عظیم الخطر

— بو اسمله صحابیاتدن اوچ خاتون دخی اولوب.
بونلرك بری ابو سلمه‌نك قیزی وحضرت رسول الله
(صلعم) افندمزك اوگی کریمه‌سیدر، چوق وقت یاشا-
یوب، فقیهه بر قادین ایدی.

برهان { منجمین اسلامدن اولوب، بشنجی
قرن هجری اواخرنده طبرستانده
دنیایه گلمش؛ وسالف الترجمه بدیع اصطرلابی ایله دخی
گورشمشیدی.

برهان { فارسده واقع (ابرقوه) شهری
شعراسندن وساداتدن اولوب،
تصوفدن دخی بهره‌سی وار ایدی. شو بیت جمله
اشعارندندر:

نشان خاك نهستم زگریه درعالم
که حسرت تومبادا کسی بخاك برد

برهان { (آقا محمد صالح) مازندران شعرا-
سندن اولوب، هندستانه رحلتله،
شاهجهان آباده محمد شاهك حسن قبول والتفاتنه
مظهر اولمش؛ ونادر شاهك هجومنده دهلیده بولنمغله،
مجروح اولوب، بر قاچ گون صکره متأثراً وفات
ایتمشدر. مرتب دیوانی واردر. شو بیت جمله
اشعارندندر:

خویشتنرا همچو گل پیوسته پنهان داشتم
با وجود آن که صد زخم نمایان داشتم

برهان الدین { (قاضی — احمد) طوائف
چنگیزیه متغلبلرندن اولوب،
روایته گوره اولجه ارزنجان قاضیسی ایکن، بعده
سیواس وقیصریه جهتلرینی ضبط ایده‌رك، بر کوچك
حکومت تشکیل ایتمش؛ وسیواس مشتاسنده خیمه
قورمش اولان رؤسای ترکماندن قره عثمان اعتادی
اولان ویرگیی ویرمدیگندن. صاحب ترجمه اوستنه
عسکر سوق ایتدیگنده، ۷۹٤ده مقتولاً وفات ایتمش.
ملکی صاحبسز قالوب، یلدیرم سلطان بایزید خان
طرفندن ضبط اولنمشدر. صاحب ترجمه‌نك «تلویح»
اوزرینه «ترجیح» عنوانیله بر شرحی واردر.

برهان الدين { (ابراهيم بن علي بن فرحون) سكزنجي قرن هجري علماسندن اولوب، فقهاء مالكيه‌نك تراجم احوالني و «الديباج المذهب» عنوانيله بر كتاب يازمش، و ۷۹۹ تاريخنده وفات ايتمشدر.

برهان الدين { (قاضي مير — محمد باقر) اونجي قرن هجري شعرا- سندن اولوب، كاشان قاضيسي ايدي. ۵۰۰۰ بيتي جامع بر ديواني واردر.

برهان الدين { خواجه محمد پارسانك اوغلي اولوب، عالم وزاهد بر مرد عارف ايدي. ۸۶۵ تاريخنده وفات ايتمشدر.

برهان الدين بخاري { مشاهير فقهادن اولوب، «ذخيره برهاني» ديمكله دخي معروف «ذخيرة الفتاوى» و «المحيط البرهاني» عنوانلريله ايكي اثري واردر.

برهان الدين بقائي { (ابراهيم بن عمر) ادبادن اولوب، مجنون وليلى حكايه‌سني وقدماى حكمانك عادات واخلاقنه دائر بر كتابيله تراجم احوال مشاهيره دائر بر اثر يازمشدر. ۸۸۵ تاريخنده وفات ايتمشدر.

برهان الدين غريب { (شيخ ياخود شاه —) هندستانده مشاهير اولياء اللهدن بر ذات اولوب، شيخ نظام الدين ولينك مريدانندن ايدي. ۷۳۱ تاريخنده وفات ايدوب، تربه‌سي (دكن) خطه‌سنك برهانپور شهرنده زيارتگاه انام اولمغله، هندليلر هرطرفدن اورايه زيارته كيدرلر.

برهان الدين مرغيناني { (علي بن ابي بكر) مشاهير علمادن اولوب، فرغانه‌ده مرغينان بلده‌سندن اولديغي حالده، چنكيزك خروجنده بخاراده تدريسله مشغول بولنمغله، بخاراليلر طرفندن بوجهانكيرله عقد صلحه مأمور اولمش ايسه‌ده، بعده بعض بخاراليلر خلاف عهد حركت ايتدكلرندن، چنكيزك شهري احراق واهاليسني قتل عام ايتمسيله، صاحب ترجمه دخي او ميانده تلف اولمشدر. فقهده يد طولى صاحبي اولوب، «كتاب الهداية»، «كفاية المنتهى»، «نشر المذهب»، «كتاب التجنيس»، «المزيد»، «مناسك الحج»، «كتاب الفرائض» عنوانلي اثرلريله ديكر بعض تأليفاتي واردر. ۵۹۳ تاريخنده وفات ايتمشدر.

برهان الدين هروي { (مولانا حيدر بن محمد) علامهٔ تفتازانينك شاكردانندن واعاظم علمادن بر ذات اولوب، خواجه‌سنك كشاف شرحنه و «ايضاح»، و «فرائض سراجيه»يه حواشي يازمشدر. چلبي سلطان محمد خان حضرتلرينه انتساب ايدوب، سيروزده بدر الدين سماونه‌نك اعداميچون فتوى ويرمشدر. ۸۳۰ تاريخنده وفات ايتمشدر.

برهانپور { هندستانك وسطلرنده كائن (زبده) خطه‌سنك (نيمار) ايالتنده، (تپتي) نهرينك ساحل يميننده وبمبايدن الله آباده كيدن دمير يول خطنك موقفلرندن اولان (لالاباغ) دن ۳ كيلومترهلك مسافه‌ده، ۲۱° ۱۸′ عرض شمالي ايله ۷۴° طول شرقيده واقع بر شهر اولوب، ۳۴۵۴۰ اهاليسي واردر. بو شهر بوندن اول پك بيوك ومعمور اولوب، برآره‌لق سلالهٔ تيموريه‌نك پايتختي بولنمشيدي. اليوم اكثر طرفلري خراب ايسه‌ده، معموريت سابقه‌سنك برچوق آثاري باقيدر. صيرمه‌لي ايپك قاشلري مشهور اولوب، ۵۰۰۰ دن زياده عمله بو صنعتله مشغولدرلر.

برهانپور { هندستانده بنكاله خطه‌سنك مرشد آباد ايالتنده، كلكته‌نك ۱۸۸ كيلومتره شمالنده ومرشد آبادك ۸ كيلومتره جنوبنده اوله‌رق، كنك ايرماغي قوللرندن (بيكيراتي) نهري اوزرنده بر شهر اولوب، ۲۷۱۱۰ اهاليسي واردر. هواسي صاغلام اولديغندن، انكليزلر برطاقم كليسالر ومكتبلر تأسيس، وشهري تزيين و توسيع ايتمكه باشلامشلردر.

برهانپور { هندستانك (مدراس) دائره‌سنده و (كنجام) ايالتنده برشهر اولوب، كنجامك ۳۲ كيلومتره جنوب شرقيسنده وبنكاله كورفزي ساحل غربيسندن ۱۶ كيلومترهلك مسافه‌ده، قورو بر اووه‌نك اورته‌سنده واقعدر. ۲۰۰۰۰ اهاليسي واردر. شهر پيس ايسه‌ده، چارشو وبازاري پك ايشلكدر، وكليتلي ايپك وپاموق قاشلري اعمال اولنور.

— بواسمله هندستانده برقاچ كوچك قصبه دخي واردر.

برهان عمادشاه { هندستانك (برار) خطه‌سنده حكومت سورن

دولت عمادیه ملوکندن اولوب، پدری دریا عمادشاهك وفاتی اوزرینه، تخت موروثنه جلوس ایتمش ایسه‌ده، حداثت سنی حسبیله، متعاقباً یعنی ۹۸۰ تاریخ هجریسنده وزیری طفیل خان حکومتی ضبط ایتمش؛ وهر نه قدر نظام شاه عسکر سوق ایده‌رك، طفیل خانی مغلوب ایتمش ایسه‌ده، صاحب ترجمه تختنی اعاده ایتدیکندن، بو ذات سلالهٔ عمادیه‌نك حکمدار اخیری اولمشدر.

برهان ناقد { هندستان شعراسندن اولوب، شاهجهان نامنه «دل آشوب» عنوانیله بر منظومه یازمشدر.

برهان نظام شاه اول { هندستانك دکن خطه‌سنده حکومت سورن دولت نظامیه حکمدارلرندن اولوب، ۹۱٤ تاریخ هجریسنده، پدری احمد نظام شاهك وفاتی اوزرینه، ۷ یاشنده اولدیغی حالده، احمدنکر شهرنده جلوس ایله، ۹۶۱ تاریخنه‌دك ٤۷ سنه حکومت سورمشدر.

برهان نظام شاه ثانی { بنه دولت نظامیه ملوکندن اولوب، ۹۹۹ تاریخ هجریسنده برادری مرتضی نظام شاه اوله خلف اولمش؛ وبرادرینك وفاتنده کندیسی اکبر شاهك سراینده بولنغله، غیبوبتنده تختی ضبط ایتمش اولان کندی اوغلی اسماعیل نظام شاهی بعدالاخراج، ٤ سنه حکومت سورمشدر. مدت حکومتنی بیجاپور حکمدارلرینه قارشی محاربه ایله کچیروب، برچوق مغلوبیتلره دوچار اولمش؛ وپورتکیزلیلر مملکتی سواحلنك چوغنی ضبط ایتمشلر ایدی. ۱۰۰۳ تاریخنده وفات ایدوب، اوغلی ابراهیم نظام شاه خلفی اولمشدر. شعرادن مولانا ظهوری ٤۰۰۰ بیتدن مرکب اولان ساقینامه‌سنی صاحب ترجمه‌نك نامنه یازمشدر.

برهمن { (سربدال بیك) ایران شعراسندن اولوب، عن اصل کرجی اولدیغی حالده، شاه سلیمان صفوینك کوله‌لرندن ایدی. شو ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

خون مارا نوشکاران بیمحابا ریختند
همچو برك لاله بر دامان صحرا ریختند
شوخی بیداد مژکان تو درجانم کرفت
آه از آن مستان که غافل برسرما ریختند

برهوت { حضرموتده بر وادی وبر قیو اولوب، صولری متعفن وسیاه اولمغله، ارواح کفارك مقری اولدیغی مشهوردر.

برهوشع { یونانیلر وآوروپالیلرجه (بروس) اسمیله شهرت بولان بابللی بر حکیم ومورخك اسم صحیحیدر. [«بروس» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بری { (Berry یاخود Berri) فرانسه‌نك وسطنده واقع اسکی بر خطه‌سی اولوب، شمالاً (اورلیانه)، غرباً (تورنه) و(پوآتو)، جنوباً (مارشه)، شرقاً دخی (بوربونه) و(نیورنه) خطه‌لریله محاط ومحدود ایدی. اراضیسی منبت ومحصولدار اولوب، حبوبات متنوعه ایله کتان، کنویر وشراب محصولاتی چوقدر. مرکزی (بورژه) شهری اولوب، آشاغی ویوقاری بری اسملریله ایکی‌یه منقسم ایدی. بوخطه‌نك حاوی اولدیغی یرلر الیوم (ایندره) و(شر) ایالتلریله (لوآر مع شر) و(قروزه) ایالتلرینك بر قسمنی تشکیل ایدیور. [زیاده معلومات ایچون بو ایالتلرك اسملرینه مراجعت بیوریله.] بوخطه قرون وسطاده قونتلق وبعده دوقه‌لق عنوانیله ونیم مستقل صورتده اداره اولنوب، ۱۶۰۱ تاریخنده فرانسه‌یه الحاق اولنمش؛ واو وقتدن بری (بری دوقه‌لغی) برقورو عنوان اوله‌رق فرانسه خاندان قرالیسی اعضاسندن بعضیسنه ویرلمشدر. — (بری جدولی) لوآر ایرماغنه متوازی اولان جدول ایله مذکور ایرماغك تابعلرندن (شر) نهری آره‌سنده سیر سفائنه صالح بر بیوك جدول اولوب، (بری) خطه‌سنی شق، و(بورژه) شهری یانندن مرور ایدر.

بریا { (Bérée, Berœa) سلانیك ولایتنده‌کی (قره فریه) قصبه‌سنك اسم قدیمیدر. [«قره فریه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بریان { (Brien) ایرلانده حکمدارلرندن اولوب، ۹۲۶ تاریخ میلادیسنده طوغمش، و۱۰۱٤ تاریخنده وفات ایتمشدر. ۳۶ سنه جزیره‌نك قسم جنوبیسنده حکم سوروب، دانیمارقه‌لیلری ٤۹ محاربه‌ده مغلوب ونهایت ایرلانده‌دن چیقمغه مجبور ایتمشدر. بونك سلاله‌سی (اوبریان) اسمیله ۵۰۰ سنه حکم سورمشدر. [«اوبریان» ماده‌سنه مراجعت.]

بریانسون { (Briançon) فرانسه‌نك «یوقاری آلب» ایالتنده (دورانسه) نهرینك ساحل یمیننده و(غاپ)ك ۹۱ کیلومتره شمال

شرقیسنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ٤٥٠٠ اهالیسی واردر. حذای بحردن ۱۳۲۱ متره مرتفع بر موقعده واقع اولوب، بر برلرینه قیانك آلتندن کیرلی یوللرله مربوط ۷ قلعه‌سی، دیکر بعض استحکاماتی، پك مرتفع بر کوپریسی، مکتبی و بعض فابریقه‌لری وار در. پك اسکی بر شهر اولوب، روما دولتنك سقوطندن صکره خیلی زمان بر جمهوریت مستقله حالنده اداره اولنمشیدی. شهر ایله جوارلرینی حاوی اولان خطه‌یه دخی (بریانسونه) نامی ویریلیردی.

بریانه (Brienne) فرانسه‌نك (اوبه) ایالتنده ناحیه مرکزی کوچك بر قصبه‌اولوب، وقتیله نیم مستقل بر قونتلغك مرکزی بولنمغله، قونتلرندن بعضلرندن طولایی کسب شهرت ایتمشدر. ۱۷۹۰ ده لغو اولنمش بر حربیه مکتبی دخی وار ایدی، که بوك بوناپارت بو مکتبده تحصیل ایتمشیدی. — بریانه قونتلرندن (غوتیه) اون ایکنجی قرن میلادی اواخرنده سیچلیا قراللغنه انتخاب اولنمش ایسه‌ده، فعلاً اجرای حکومته موفق اوله‌مامشدر. — ینه بریانه قونتلرندن (ژان) ۱۲۰۹ تاریخ میلادیسنده قدسده‌کی اهل صلیب حکومتنك قرالی (قونراد) ك قیزی (ماریه) یی تزوج ایتمکله، ۱۲۱۷ ده مجارستان قرالی (آندریا) ایله برابر بشنجی اهل صلیب سفرینك قوماندەسنی درعهده ایده‌رك، زوجه‌سنك میراثی اولان قدس قراللغنی ضبطه چالیشمش ایسه‌ده، ایکنجی فردریقه غالب کله‌میوب، ۱۲۲۹ ده قسطنطینیه‌یه جلب اولنمش؛ وابتدا ایکنجی (بودون) ك وصیسی اولمش ایسه‌ده، ۱۲۳۱ ده کندی ایمپراطورلغنی اعلان ایده‌رك، روملر وبلغارلرله بر چوق محاربه‌لر ایتمش؛ و ۱۲۳۷ ده، پك اختیار اولدیغی حالده، وفات ایتمشدر.

بریانه اندلسده قرطبه‌نك شرقنده اوله‌رق بلنسیه اعمالندن بر قصبه اولدیغی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

بریتانیقوس (Britanicus) روما ایمپراطورلرندن (قلود) ك اوغلی اولوب، تخته جلوسی مقرر ایکن، اوکی والده‌سی (آغریپینه) نك دسایسیله بو حقدن محروم قالوب، مرقومه‌نك اوغلی (نرون) جلوس ایتمشیدی. صاحب ترجمه ۱۵ یاشنده اولدیغی حالده، نرون طرفندن تسمیم اولنمشدر. (راسین) بو وقعه‌یی کوزل بر هایله صورتنده نظمه چکمشدر.

بریجتوون (Bridgetown) آمریقاده‌کی (آنتیل) آطه‌لرندن انکلتره‌نك النده بولنان (بارباده) آطه‌سنك مرکزی اولان بر شهر واسکله اولوب، (قارلیسله) قوینك ایچنده واقعدر. کوزل بر شهر اولوب، ۲۰۰۰۰ اهالیسی وکوزل بر کلیساسی واردر. ۱۷۸۰ ده فرطونه‌دن خراب اولمشیدی.

بریجواتر (Bridgewater) انکلتره‌نك (سومرست) ایالتنده وبریستولك ٤٠ کیلومتره جنوب غربیسنده واقع بر قصبه اولوب، ۱۳۰۰۰ اهالیسی، کوزل بر کوپریسی، مشهور بر جدولی، خیلی فابریقه‌لری وایشلك تجارتی واردر. — بریجواتر دوقه‌سی عنوانیله انکلتره رجالندن تمیز ایتمش بعض آدملر واردر.

بُریده نجدده ریاضك ۳۵۰ کیلومتره شمال غربیسنده وحیلك ۱۸۰ کیلومتره جنوبنده بر شهر اولوب، (قصیم) خطه‌سنك مرکزیدر. اهالیسی ۲۵۰۰۰ کشی رادەلرنده اولوب، وهابی المذهبدرلر. ایکی سورله محاط اولوب، کوزل سوقاق ومیدانلری وایکی سورك آره‌سنده باغچه‌لری وشیخك اقامت ایتدیکی قدیم بر قصری واردر. اسکیدن بنی علیان قبیله‌سندن بر شیخی اولوب، بعده فیصل وهابی طرفندن ضبط اولنمشیدی. ۱۲۳۳ تاریخ هجریسنده مصرلی ابراهیم پاشا بوشهری دخی وهابیلردن استخلاص ایلمش ایسه‌ده، متعاقباً ینه وهابیلرك الینه دوشمشدر.

بریده (ابو عبدالله — بن حصیب) صحابه‌دن اولوب، حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمزك اثنای هجرتلرنده قومیله برابر اسلامه کلمش؛ واحد غزاسندن صکره مدینهٔ منوره‌یه کیدوب، اوندن صکره وقوع بولان غزواتده حاضر بولنمشیدی. بعده بصره‌یه کیدوب، بر مدت اوراده ساکن اولدقدن صکره، غزا طریقیله خراسانه کیدوب، مروده ساکن اولمش؛ واوراده وفات ایدوب، اولاد واحفادی اوراده قالمشلردر. اوغلی عبدالله وساطتیله منقول بعض احادیث شریفه صاحب ترجمه‌دن مرویدر. — (بریده بن سفیان سلمی) اسمنده صحابه‌دن دیکر بر ذات دخی بولندیغی مروی ایسه‌ده، ابن اثیر بونك صحابه‌دن اولمدیغنی بیان ایدیور.

بُرَیر (ابو هند — بن عبدالله الداری) صحابه‌دن اولوب، بعده قدس شریفده سا-

كن اولمش، وبعض احاديث شريفه نقل ايتمشدر. — صحابه‌دن ابو هريره‌نك دخی اسمی (برير) اولديغی مرويدر.

بَرِيره { صحابياتدن برخاتون اولوب، حضرت عائشه‌نك معتقه‌سی ايدی. جاريه ايكن، (مغيث) اسمنده بركوله‌يه تزويج ايدلمش اولديغی حالده، آزاد اولدقدن صكره، جانب رسول اللهدن موی اليهك تحت نكاحنده قالوب قالمامغه تخيير بيورلمشيدی. بو وقعه آزاد وقوعندن اولكی نكاحك آزادن صكره باقی اولوب اوليه‌جغی حقنده كتب فقهيه‌ده پك چوق اختلافاته سبب اولمشدر. صاحبهٔ ترجمه منقبه بر خاتون اولوب، عبدالملك بن مروانه قبل السلطنه بعض نصايح مفيده ويرمش اولديغی مرويدر.

بريستول { (Bristol) انكلتره‌نك غلوچستر ايالتنده بيوك برشهر واسكله اولوب، لوندره‌نك ١٨٠ كيلومتره غربنده و(آوون) نهری اوزرنده اوله‌رق، نهر مذكورك منصبندن ١٥ كيلومترم بوقاريده واقعدر. ٢٠٧٠٠٠ اهاليسی، كوزل مسيره‌لری، كوزل بر آصمه كوپريسی، اوستی اورتيلی چارشيسی، مصنع بر كليساسی، بر قاچ دمير يولی، دار الفنونی، كتبخانه‌سی، باقر وساتر معادندن انواع آلات وادواتله طوپلی ايكنه، صابون، پورسلن، اجزای كيمويه وساتره فابريقه‌لری وپك ايشلك تجارتی واردر. جوارنده (بريستول) اسميله معروف بر نوع طاش چيقوب، بوندن الماس تقليدی اوله‌رق زينته متعلق شيلر اعمال اولنور. بو شهر انكلتره‌نك اك تجارتكاه اولان ٤ اسكله‌سندن بريدر. — بريستول كورفزی ايرلانده‌دكيرنده (غال) خطه‌سيله نفس انكلتره نك قسم جنوبيسی آره‌سنده اوله‌رق، طولی ٢٠٠ وعرضی ١٧٠ كيلومتره‌در. (سورن) ايرماغيله (آوون) نهری بو كورفزه دوكيلور.

بريسغاو { (Brisgau) آلمانيانك اسوچره‌نك شمالنده واقع برخطهٔ قديمه‌سيدر، كه وقتيله مستقل بر قونتلق اولوب، ١٤ نجی قرن ميلاديده آوستريانك الينه كچمشيدی. ١٨٠٥دن بری بادن بيوك دوقه‌لغنه ملحقدر.

بريسو { (Brissot) فرانسه مشاهير ادباسندن اولوب، ١٧٥٤ تاريخ ميلاديسنده (شارتره) ده طوغمشدر. ژان ژاق روسونك افكارينه تابع اولوب، صنوف بشر بيننده مساواتی التزام ايتديكندن، (باستيله) قلعه‌سنه حبس اولنمش؛ وحبسدن قورتلديغنده، انكلتره‌يه كيدوب، علمی بر غزته نشر ايتمكه باشلامشيدی. آمريقايه دخی برسياحت ايتدكدن صكره، ١٧٨٩ده فرانسه‌يه عودت ايدوب، اختلاله قاريشمش، وجمهوريت طرفداری بر غزته نشرينه باشلامشدی. حكومت موقته‌نك مجلس اداره‌سی اعضالغنه نصب اولنه‌رق، آوستريايه وبعده انكلتره وفلنككه اعلان حرب اولنمسنی ترويج ايتمشيدی. جمهوريت طرفدارانك معتدل برفرقه‌سی رياستنه كچمكله، (روبسپير) ك خصومتنی قزنوب، فرانسه‌نك حكومات متفقه حالنه وضعی فكرنده بولنمغله اتهام، و١٧٩٣ده اعدام اولنمشدر. امور سياسيه وعدليه‌يه متعلق بر قاچ اثری وآمريقايه برسياحتنامه‌سيله ديكر بعض آثاری واردر.

بريغ { (Brigg) انكلتره مشاهير رياضيونندن اولوب، ١٥٥٦ده طوغمش، و١٦٣٠ده وفات ايتمشدر. لغارتمه اصولنی اكمال ايله برابر هيئت وجغرافيايه متعلق بعض كشفيات نافعه‌يه موفق اولمشدر. لوندره واوقسفورد دار الفنونلرنده رياضيه معلملكی ايتمشدر.

بريغتون { (Brighton) انكلتره‌نك (سوسكس) ايالتنده ولوندره‌نك ٨٠ كيلومتره جنوبنده برشهر واسكله اولوب، ١١٤٦٧٢ اهاليسی ٣٠٠ متره طولنده معلق بر ريختمی، پك مشهور دكز حماملری، چليككی معدن صولری وشرق اصولنده برسرايی واردر. يازين استحمام وتفرج ايچون پك چوق خلق طوپلانير. بو شهر ٦٠ سنه اول عادتا بر قريه ايكن، قرال دردنجی جورجك اوراده بر صيفيه يابديرمسی اوزرينه، آز مدتده بيوك بر شهر اولمشدر.

بريكزن { (Brixen) آوستريانك تيرول خطه‌سنده، (اينسپروق) ك ٧٠ كيلومتره جنوب شرقيسنده بر قصبه اولوب، ٤٥٠٠ اهاليسی، مصنع بر كليساسی وكوزل سرايی واردر.

بريكزهام { (Brixham) انكلتره‌نك (دوون) ايالتنده و(تورنای) قوينده بر قصبه اولوب، (دارموت) ك ٧ كيلومتره شمال شرقيسنده واقع و٥١٠٠ اهالی‌يی جامعدر.

بریکه { عربده کرم وظرافتله مشهوره بر قادین اولوب، مدینهٔ منوره‌ده برمسافرخا-
نه‌سی وار ایدی.

بریکیته { سنته — (Ste. Brigitte) اسوچ پرنسلرندن (براهه) عائله‌سنه منسوب (بریکر)ك قیزی اولوب، زوجنك وفاتنده، ٨ اولادینی ترکله، برمناستر تأسیس ایده‌رك، اسمنه نسبتله یاد اولنان بر راهبه‌لر طریق ایجاد ایتمشدر. ٦٩ یاشنده اولدیغی حالده، قدسی زیارت ایدوب، عودتنده ١٣٧٣ تاریخ میلادیسنده رومه‌ده وفات ایتمشدر. تشرین اولك ٨ نده یورطیسی اجرا اولنور.

بریکیده { سنته — (Ste. Brigide) ایرلانده‌نك حامیه‌سی عد اولنان بر عزیزه‌در، که ایرلانده‌ده طوغوب، قوجه‌یه وارمقسزین، برمناستر تأسیس، واطرافنه برطاقم راهبه‌لر جمع ایله، یکی بر طریق ایجاد ایتمشدر. ٥٢٥ تاریخ میلادیسنده وفات ایدوب، شباطك برنده یورطیسی اجرا اولنور.

بریل { (Bril) فلمنکلی مشهور بر رسام اولوب، ١٥٥٦ ده آنورده طوغمش، و ١٦٢٦ ده رومه‌ده وفات ایتمشدر. برادری ماتیودن تحصیل ایتمش ایسه‌ده، مهارتده اونی کچمشدر.

بریندیسی { (Brindisi) ایتالیانك (اوترانته) ایالتنده وآدریاتیق دکیزی ساحلنده اوله‌رق اوترانته‌نك ٨٠ کیلومتره شمال غربیسنده واقع برقصبه واسکله اولوب، ٩٢٠٠ اهالیسی، لیمانی وکوزل باغچه‌لری واردر. وقتیله خیلی بیوك ومهم بر شهر اولوب، اون اوچنجی قرن میلادیده دخی ٦٠٠٠٠ اهالیسی وار ایدی. اوروپانك هرطرفندن کلن بر بیوك دمیر یول خطنك منتهاسی و بو وجهله بتون آوروپانك اك بیوك اسکله‌لرندن بری اوله‌لی، اسکی اهمیتنی یکیدن قزانمغه باشلامشدر.

بریوه { (Brive) فرانسه‌نك (قورزه) ایالتنده و(توله) شهرینك ٢٩ کیلومتره جنوب غربیسنده اوله‌رق (قورزه) نهری اوزرنده قضامرکزی برقصبه اولوب، ١٢٠٠٠ اهالیسی، مکتبی، کتبخانه‌سی وبعض فابریقه‌لری واردر.

بریه { (Brie) فرانسه‌ده پارسك جنوب شرقی جهتنده کوچك براسکی خطه اولوب، برقسمی «فرانسه آطه‌سی» ودیکری شامپانیه خطه‌لرینه مربوط ایدی. الیوم (سینه مع مارنه) ایالتنك قسم اعظمنی تشکیل ایدیور.

بز { (Bèze) پروتستانلغك رؤساسندن اولوب، ١٥١٩ تاریخنده (وزلی) ده طوغمش؛ وکنجلکنی سفاهتله کچیروب، لاتین لساننده برطاقم غزلیات دخی سویلمشیدی. ١٥٤٨ ده سفاهتدن وازکچه‌رك، جنوه کیتمش، و(قالوین)ك احبا وشاکردانی صره‌سنه کچوب، پروتستانلغی قبول ایتمشیدی. بروقت اسویچره دار الفنونلرنده تدریسله مشغول اولدقدن صکره، فرانسه‌یه کیدوب، پروتستانلغی نشر، وناواره قرالنی بو مذهبه جلب ایتمکله، او صره‌ده فرانسه‌ده ظهور ایدن مذهب محارباتنك وقوعنه سبب اولمشدر. ١٥٦٤ ده (قالوین)ك وفاتی اوزرینه پروتستانلرك ریاستی صاحب ترجمه‌یه قالمش، و ١٦٠٥ ده واقع اولان وفاتنه‌دکین مذهبنی نشرایتمکله مشغول اولمشدر. حضرت داودك مزامیرینی نظماً وانجیلی نثراً فرانسزجه‌یه ترجمه ایتمش، ودیکر بعض اثرلر دخی براقمشدر.

بزاخه { نجدده بنی اسده منسوب برصویك اسمی اولوب، حضرت ابابکرصدیق (رضه)ك زمان خلافتنده ادعای نبوته جرأت ایدن (طلیحه بن خویلد) ایله حضرت خالد بن ولیدك قیادتی تحتنده بولنان عسکر مسلمین بیننده وقوع بولمش اولان محاربه ایله مشهوردر. صحابه‌دن عکاشه بن محصن اسدی بو محاربه‌ده شهید اولمشدر. — بو محاربه (یوم بزاخه) دینمکله مشهوردر. طلیحه‌نك قائدی اولان (عیینه بن حصن) محاربه اثناسنده طلیحه‌دن آیرلمغله، کذلك عسکری منهزم اولوب، عیینه اسیر دوشمش؛ وحضور خلیفه‌یه کوتوریلوب، عفوه مظهر اولمشیدی. طلیحه ایسه بر روایتده مدینهٔ منوره‌یه کیدوب، توبه واستغفار ایتمش؛ ودیکر بر روایتده شامه قاچوب، بعده حضرت عمر بن خطاب (رضه)ك زمان خلافتنده غزاهٔ مسلمین طرفندن طوتیله‌رق، مدینه‌یه کوتورلدکده، توبه ایده‌رك، عفو وامان بولمشدر.

بزاز { بصره قربنده (میسان) نهری ساحلنده برکوچك قصبه اولدیغی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

بزاعه { حلب ولایت وسنجاغنك باب قضاسنده وباب قصبه‌سنك جهت شرقیه‌سنده اوله‌رق، حلبدن منبجه کیدن طریقك اورته‌سنده بر

کوچك قصبه اولوب، میاه جاریه‌سی چوقدر. شاعر ابن فرس وابو فراس ایله دیکر بعض ادبانك مسقط رأسیدر.

بزانسون (Besançon) فرانسه‌ده دوب ایالتنك مرکزی بر شهر اولوب، (دوب) نهری اوزرنده و پارسك ٣٥٠ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقعدر. ٥٤٥٠٠ اهالیسی، آقادمیا ودار الفنونی، طوبجی مکتبی، مکتب اعدادیسی، مصنع بر پروتستان کلیساسی، موزه‌سی، کتبخانه‌سی، جمعیت علمیه‌سی، کوزل بر کوپریسی، بر اسکی سرایی، بعض آثار عتیقه‌سی، خالی، چوراب، اجزای کیمیویه، مسکرات، ساعت وسائره فابریقه‌لری وپك ایشلك تجارتی واردر. یدنجی قول اردونك مرکزی اولمغله، مستحکم حالنه قونیلوب، خیلی قیشله‌لری وبر باروت باریقه‌سی دخی واردر. برچوق مشاهیرك واز جمله شاعر شهیر (ویقتور هوغو) نك وطنیدر. اسکی برشهر اولوب، اسم قدیمی (وزونتیو) در.

بزرجمهر ملوك ساسانیه‌دن مشهور نوشروان عادلك وزیری اولوب، عقل وحکمتیله مشهوردر. افعال واقوال حکیمانه‌سی حقنده پك چوق نوادر منقولدر. هنددن دخی بر طاقم کتابلر جلب ایدوب، لسان پهلوی‌یه ترجمه ایتدیرمشیدی. چوق زمان معمر اولوب، هرمز ثالث بن نوشروانك زماننده ومیلادك ٥٨٠ ویا ٥٩٠ تاریخلرنده وفات ایتمشدر.

بزرجمهر قمی ایران ادباسندن اولوب، قم شهرنده تولد ونشأت ایتمش؛ وعروض صاحبی سیفی ایله معاصر بولنمشدر.

بزرك امید (کیا —) قهستانده حکومت سورن ملاحدۀ اسماعیلیه‌نك ایکنجیسی اولوب، بو دولتك مؤسسی اولان حسن صباحك امیر لشکری اولمغله، مرقومك وفاتنده یعنی ٥١٨ تاریخنده یرینه چکوب، ١٤ سنه حکومت سوردکدن صکره، ٥٣٣ تاریخنده وفات ایتمشدر. اوغلی کیا محمد خلفی اولمشدر.

بزلیانه اندلسده مالقه قربنده برکوچك قصبه اولوب، بعض مشاهیر علمانك مسقط رأسی بولندیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

بزم عالم والده ماجده حضرت پادشاهی سلطان عبد المجید خان حضرتلرینك والده‌سی اولوب، سلطان محمود خان ثانینك قادینلرندندر. جوامع شریفه ومکتب وچشمه کبی خیرات ومبراتی پك چوق اولوب، یکی باغچه‌ده مکمل برغربا خسته‌خانه‌سی دخی تأسیس ایتمشیدی. جوامع شریفه‌سنك اك بیوکی طولمه باغچه‌ده سرای همایون قپوسنك قارشیسنده وساحل بحرده واقع والده جامع شریفیدر. ١٢٦٩ تاریخنده ارتحال ایدوب، سلطان محمود خان حضرتلرینك تربه‌سنده دفن اولنمشدر.

بزمی (عبدالله) قرن عاشر شعراسندن اولوب، فلبه‌لی قاضی درویش چلبینك اوغلی ایدی. داء الفیله مبتلا اولمغله، طوپال قاضی اسمیله شهرت بولمشیدی. ٩٨٨ ده وفات ایتمشدر. شو بیت جمله اشعارندندر:

بشم اوستنده دکرمن یوریسه چرخ کبی
بن نیجه فکر دقیق ایله جهانده اوکونم

بزمی بو دخی عصر مذکور شعراسندن اولوب، آیدینلیدر. روم ایلنده قضاده ایکن وفات ایتمشدر. شو بیت جملۀ اشعارندندر:

قسمت اولیجق عارف ورنده می وشاهد
تسبیحله سجاده ویرلمش سکا زاهد

بزمی (محمد افندی) متأخرین شعرادن اولوب، تکفور طاغلیدر. ١١٤٩ ده وفات ایتمشدر. شو ایکی بیت جملۀ اشعارندندر:

بو کوندر عیش ونوشك وقتی فوت ایتمك دکل لایق
بیلورسك کاربان عمری زاهد اوتراق طوتمز
مذاق اولمش غم وافکار ایله طعن ایله صوفی
کلام نا سزایه بزمی شیدا قولاق طوتمز

بزمی استرابادی (خواجه غیاث الدین محمد) ایران شعراسندن اولوب، شوخ مشرب بر آدم اولمغله، بو طبیعتدن طولایی قرن عاشر هجری اواسطنده استراباده قتل اولنمشدر. شو رباعی جملۀ اشعارندندر:

جانا غم نیکخواه میباید داشت
فکر دل بیکناه میباید داشت
دل از کف عاشقان برون آوردن
سهلست ولی نکاه میباید داشت

بزمی دهلوی (عبدالشکور) هندستان شعراسندن اولوب، عن اصل کرخلی اولدیغی حالده، بر خیلی مدت شیرازده اقامتدن صکره، کوجرانه رحلتله، ١٠٢٨ تاریخنده

شاهجهان نامنه «رت پدم» عنوانیله بر منظومه یازمش؛ وبعده دهلیده اقامت ایتمشیدی. شو بر ایکی بیت مذکور منظومه‌سندندر:

طوطی بزبان سحر گفتار
از حسن پدم بخواند طومار
گفتا پد مست دخت شاهی
رویش بفروغ همچو ماهی اغ

بزمیٔ همدانی (میر عقیل) ایران شعراسندن بر ادیب وطبیب اولوب، شاه عباس ماضی‌یه منسوب ایدی. فرهاد وشیرین حکایه‌سنی کمال بلاغتله نظمه چکمشدر. شو رباعی جملهٔ اشعارندندر:

ای کاش غم یار ببازار فرو شند
تاجان دهم آنجا که غم یار فروشند
رحمت براین بلبل شوریده که کلرا
بینند که بچیند وببازار فروشند

بزیع ازدی. صحابه‌دن اولوب، اوغلی عباس کندیسندن بعض احادیث شریفه نقل ایتمشدر.

بزیه (Béziers) فرانسه‌نك (هرولت) ایالتنده و(مونتپلیه) نك ٥٦ کیلومتره جنوب غربیسنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، (اوربه) نهریله (لانکدوق) جدولنك برلشدکاری محلده واقعدر. ٣٨ ٢٢٧ اهالیسی، مکتبی، کتبخانه‌سی، اسکی بر سوریله برقلعه‌سی، صویولی وسائر بعض آثار عتیقه‌سی واردر. شرابی وشکرلمه‌لری مشهوردر. اندلسی فتح ایدن غزاهٔ مسلمین بو قصبه‌یی دخی ضبط ایله برقاچ سنه تحت اداره‌لرنده طوتدقدن صکره، ٧٣٦ تاریخ میلادیسنده شارل مارتل استرداد ایتمشدر.

بس (Besses) تراکی خطهٔ قدیمه‌سنك غرب جنوبی جهتنده وردوب سلسله‌سی جوارلرنده ساکن بولنمش اولان بر قوم قدیمك اسمی اولوب، بونلر وحشیلکلریله مشهور ایدیلر. مرکزلری (بساپاره) قصبه‌سی ایدی.

بساپاره (Bessapara) فلبه‌یه مضاف اولان تاتارپازارجغنك اسم قدیمی اولوب، زمان قدیمده (بس) قومنك مرکزی ایدی.

بسارابه (Bessaraba) رومانیا وبسارابیه جهتنده خیلی وقت اجرای حکم ونفوذ ایتمش بر عائله اولوب، بسارابیه خطه‌سی دخی بونلره نسبتله بو اسمله تسمیه اولنمشدر. کندیلری قسطنطینیه قیصرلرندن (قانتاقوزن)ك نسلندن اولدقلری ادعاسنده بولنیورلردی. بونلردن ١٢٦٥ تاریخ میلادیسنده وفات ایدن قره رودولف بایدوخان چنکیزینك غلبه‌سندن استفاده ایله، افلاقی مجارلرك حکمندن قورتاروب بر پرنسلك تشکیل، وبکرشی تأسیس ایتمشدر. — بونك نسلندن اولان (میرکه) افلاق (وویووده‌سی) اولدیغی حالده، قوصوه محاربه‌سنده صربلیلرله متفقاً حرب ایدوب، مغلوبیتی اوزرینه، دولت عثمانیه‌یه تابع ومطیع اولمشیدی. — خلفلرندن میخال، ماتیو وقسطنطین افلاکی تابعیت عثمانیه‌دن چیقارمق اوزره دفعاتله عصیان، وجوارلرنده بولنان حرستیان حکمدارلرله اتفاق ایتمشلرسه‌ده، دائما مغلوب اولوب، بر نتیجه استحصال ایده‌مه‌مشلر؛ ونهایت مرقوم قسطنطین، ظاهر اولان خیانتی اوزرینه، درت اوغلیله برابر استانبوله جلب اولنه‌رق، ١٧١٤ تاریخ میلادیسنده اعدام اولنمشدر.

بسارابیا (Bessarabie) روسیه‌نك منتهای شرق جنوبیسنده بر خطه وایالت اولوب، شمالاً (پودولیا)، شرقاً (کرسون) ایالتلریله، جنوباً قره دکیزله وطونه ایله، غرباً دخی بغدانله محدود ومحاطدر. بو خطه رومانیادن (پروت) وروسیه‌نك سائر ایالاتندن (دنیستر) نهرلریله آیرلمش اولوب، بر جزیره کبیدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ٤٥٦٣٠ مربع کیلومتره واهالیسی ١ ٣٦٩ ٠٧٥ کشی اولوب، مرکزی (کیشنف) شهریدر. دیکر اهمیتلی شهر وقصبه‌لری: بندر، اسماعیل، خوتین، کیلیا (کلی) وآق کرماندر. اطرافنده اولان بیوك نهرلردن بشقه بر چوق چای ودره‌لری دخی واردر. اراضیسی دوز واووه اولوب، طوپراغی پك منبت اولمغله، کلیتلی ذخایر ایله اوزوم وسائر میوه‌لرك انواعی حاصل اولور. مرعالری دخی چوقدر. اهالیسنك قسم اعظمی رومان یعنی اولاخ اولمغله، بو خطه کرك جنسیت اهالیجه وکرك تاریخجه اردل کبی رومانیایه عائددر. زمان قدیمده (داچیا) دن معدود اولوب، رومالی (ترایان) طرفندن داچیانك سائر طرفلریله برابر ضبط، وبعض روما مهاجرلریله اسکان اولنمشیدی. بعده غوت، هون، آوار، بچنك کبی اقوام وحشیه طرفندن پایمال اولنه‌رق، بر آره‌لق مغوللرك وقریم تاتارلرینك دخی الینه دوشمشیدی. مؤخراً مجارلر طرفندن ضبط اولنه‌رق،

١٣ نجی قرن میلادیده (قره رودولف بساربه) یدیله استقلالنی قزانغله، بسارابیا تسمیه، وافلاق وبغدانله توحید اولنمشیدی. سلطان بایزید خان ثانی دورنده ٨٨٩ تاریخ هجریسنده دولت عثمانیه طرفندن فتح اولنه‌رق، ١٢٢٧ تاریخنه‌دك ادارهٔ عثمانیه‌ده قالدقدن صکره، بکرش معاهده‌سیله روسیه‌یه ترك اولنمشدر. ١٢٧٣ ده پارس معاهده‌سی طونه ساحلنده‌کی برقسمنی استرداد ایدوب، رومانیایه ویرمش ایسه‌ده، بو پارچه‌یی دخی برلین معاهده‌سی ١٢٩٥ ده روسیه‌یه اعاده ایتمشدر.

بَساسه { زمان جاهلیتده مکهٔ مکرمه‌یه ویریلن اسملرك بریدر.

بَساسیری { (ابو الحارث آرسلان بن عبدالله) عن اصل بهاء الدوله بن عضد الدوله بن بویه‌نك کوله‌سی ایکن، خلفای عباسیه‌دن قائم بامرالله‌ك رجالی صره‌سنه چکوب، امرای اتراکدن اولمشیدی. انباری ضبط ودیگر بر طاقم خدمات ایفا ایتدکدن صکره، قدری بالاتر اولمش ایکن، هر نصلسه خلیفه ایله آره‌لرنده برودت حاصل اولوب، صاحب ترجمه‌نك مصرده‌کی مستنصر فاطمی ایله مخابره‌ده بولندیغی استخبار اولنمغله، ٤٤٠ تاریخنده بغداددن چیقاریلوب، عقبنده طغرل سلجوقی بغداده داخل اولمش؛ وبونکله بغداده‌ده‌کی اتراك آره‌سنده منافرت ظهور ایتمسی اوزرینه، اتراکك چوغی بساسیرینك یاننه جمع اولنمغله، قوت بوله‌رق، ابیس بن مزید ایله برابر موصلی قریش بن بدراندن ضبط ایتمش؛ وبعده مومی الیه قریشله دخی بالاتفاق، مستنصر فاطمی نامنه خطبه اوقوته‌رق، مشارالیه طرفندن خلعته نائل اولمشیدی. بونك اوزرینه طغرل بکله محاربه‌یه طوتیشوب، مؤخراً ٤٥٠ تاریخنده طغرل بك برادری ابراهیم اینالی همدانه طوغری تعقیب ایتمکده ایکن، بساسیری قریشله برابر بغداده کیروب، خلیفه‌یی اخذ وحبس، وروساءدن بر قاچ ذاتی قتل ایله، مستنصرك نامنه خطبه اوقوتمش ایسه‌ده، ٤٥١ تاریخنده طغرلبك برادرینی قتل ایتدکدن صکره، بغداده دخول ایله، قائم بامر الله‌یی تخت خلافته اعاده ایدرك، بساسیری ایسه واقع اولان محاربه‌ده قتل اولنمشدر.

بِساطی { سمرقند شعراسندن ومولانا عصمت الله بخارینك تلامذه‌سندن اولوب، ابتدای امرده حصیرجیلقله مشغول اولمغله، (حصیری) تخلص ایتمشیدی. احفاد تیموردن خلیل سلطان بن میرانشاهك زماننده یاشامشدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

شاه اسپی بشاعری بخشید
که چو تندیش چشم چرخ ندید
بود تند این قدر که از دنیا
نفسی تا بآخرت برسید

بُساق { عرفات قربنده بر طاغك ومکهٔ مکرمه ایله (جار) آره‌سنده بر سویك اسمی اولدیغی کبی، صحرای تیه ایله (ایله) آره‌سنده دخی بر عقبه‌نك اسمیدر.

بسبس { (الجهنی) صحابه‌دن وانصاردن اولوب، بدر غزاسنده حاضر بولنمشدر.

بُست { سجستان ایله هرات وغزنین آره‌سنده بیوك بر شهر ایدی، که مدنیت اسلامیه زماننده پك بیوك ومعمور اولوب، باغ وباغچه‌لریله وپك چوق علما وادبانك وطن ومنشئی اولمغله شهرت بولمشیدی. ابن حوقل غزنه‌دن ١٤ مرحله‌ده بولندیغنی بیان ایدیور. یاقوت حموی زماننده خرابه یوز طوتمش اولدیغنی سویلیور.

بستان { [«البستان» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بُسحق { یاخود بسحاق (ابو اسحاقدن مخففدر) اسمی احمددر. ایران مشاهیر شعراسندن اولوب، شیرازلیدر. سائر شعرا می ومحبوبه حصر کلام ایتدکاری حالده، صاحب ترجمه اطعمه‌نك وصف ومدحندن بشقه بر شی دوشونه‌مشدر. بناءً علیه (بسحق اطعمه) دینمکله شهرت بولمشدر. احفاد تیموردن اسکندر بن عمر شیخك منظورلرندن ایدی. اشعاری لطیف وهزل آمیزدر. اکثریا خواجه حافظ شیرازینك مصراعلرینی تضمین ایتمشدر. وفاتی ٨٢٧ تاریخنده واقع اولمشدر. شو بر ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

جمال برهٔ بریان وحسن دنبهٔ فربه
چنان بردند صبر ازدل که ترکان خوان یغمارا
چه آرایی بمشك وزعفران رخسار پالوده
برنگ وبوی وخال وخطچه حاجت روی زیبارا

بُسر { (ابو عبد الرحمن — بن ارطاة) صحابه‌دن اولوب، حضرت فخر عالم (صلعم) افندمزه یتیشمش ایسه‌ده، طفل اولوب، صحبته نائل

اوله‌مامشدر. حضرت عمر بن الخطاب (رضه) ك خلا-
فتنده عمرو بن العاصه امداد ایچـون مصره كوندریلن
عسكر مسلمین ایچنده بولنمش؛ وبعده شامده قالوب،
معاویه‌یه انتساب ایتمشـیدی. حضرت علی (رضه)
طرفندن حجاز ویمنه‌بولنان ولاته قارشی كوندریلوب،
حضرت مرتضانك طرفنی التزام ایدنلر حقنـده پك
چوق غدر وظلم وخیانتلر ارتكاب ایتمشـدر. جابر
بن عبـدالله وابو ایوب انصاری حضرتلری بونك
شرندن مدینـهٔ منوره‌یی تركله قاچغه مجبور اولان
صحابه وصلحا جمله‌سندندر. نساء مسلمینی الك اول سبی
ایدن بو آدم اولوب، یمنده پك چوق مؤمناتی بو حاله
دوچار ایتمشـیدی. بر روایتـده معاویه‌نك زمانـنده
مدینه‌ده، ودیگر بر روایتده عبدالملك بن مروانك زما-
ننده شامده وفات ایتمشدر.

بسر (بن ابی بسر المازنی) بودخی صحابه‌دن اولوب، اوغلی ابو صـفوان عبدالله، برادری عطیه وهمشـیره‌سی صماء دخی صحبتـه نائل اولمشلردی. — بسر بن راعی‌العیر، بسر بن سفیان، بسر بن سلیمان دخی صحابه‌دندرلر.

بسراط مصرك دقهلیه خطه‌سنده ودمیاط قربنده بر قصبه اولدیغنی و(بلدالتما-سیح) دخی دینلدیكنی یاقوت حموی ذكر ایدیور.

بسرفوث حلب جـوارنده بر قلعه ایدی، كه ملك عادل نورالدین محمود بن زنكینك فتوحاتنده خیلی اهمیتی اولوب، بعده خراب اولمشدر.

بسطام ایرانده خراسانك منتهای جنـوب شرقیسنده وكرمان ایله قهستان آره-سنده بر قصبه اولوب، واسع بر اووه‌ده وبر كوچك چایك اوزرنده واقعدر. قربنده برطاقم طاغلر وارد. وقتیـله خیلی بیوك ومعمور ومستحكم بر شهر اولوب، چارشـو وبازاری پك ایشلك ایدی. الماسی مشهور اولوب، خلافت عباسیه زماننده بغداده نقل وفروخت اولنـوردی. بعده خراب اولوب، الیوم كوچك بر قصبه حالنده‌در. مشاهیر اولیاء اللهدن بایزید بسطامی حضرتلریله بر چوق علما وادبانك مسقط رأسیدر. ولی‌مشارالیهك تربه‌سی قصبه‌نك وسطنده واقعدر.

بسطه اندلسده جیان اعمالندن بر قصبه او-لوب، ایچنـده یاپیلان سجـاده‌لرله مشهور اولدیغنی یاقـوت حموی ذكر ایدیور. الیـوم اسپانیولرجه (بازه) اسمیله معروفدر. [«بازه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بسكت خوقند جهتنده شاش خطه‌سنده بر قصبه اولوب، بعض مشـاهیر علمانك مسقط رأسی بولندیغنی یاقوت حموی ذكر ایدیور.

بسكره جزایرده قسنطینه ایالتنده وقسنطینه‌نك ٢٣٢ كیلومتره جنوبنده، وزاب خطه‌سنده بر قصبه اولوب، بر سلسلهٔ جبالك جنوبی اتكنده و(وادی بسكره) اسمیله معروف برنهرك كنارنده‌در. ٧٠٠٠ قدر اهالیسی اولوب، یالكز ٣٠٠ قـدری فرانسز وقصـوری عرب وبربردر. اسكیدن سور وخندقی اولوب، فرانسزلر دخی بعض استحكامات علاوه ایتمشلردر. مدنیت اسلامیه زماننده بیوك بر شهر اولوب، چارشـو وبازاری پك ایشلك وجوامع ومساجد وحماملری چوق ایدی. بعض مشاهیر علمانك دخی مسقط رأسی بولنمشـدر. اطرافی منبت ومحصـولدار اولوب، خرمالری مشهوردر، وبو منا-سبتله (بسكرة النخل) اسمیله دخی معروفدر.

بسكنتا جبل لبنان سنجـاغنك (متن) قضا-سـنده ناحیه مركزی بر قریه او-لوب، بیروتك ٩ سـاعت شرقنده واقعدر. — نا-حیـه‌سی ٩ قریه‌دن مركب اولوب، ٥٠٠٠ قـدر اهالیسی واردر.

بسمل دیاربكر ولایت وسنجاغنده ودیاربكرك ٤٠ كیلومـتره شرق جنوبیسـنده اوله‌رق دجله‌نك ساحل یسارنده یعنی شمالنده بركوچك قصبه‌در.

بسمل (حاجی محمد تقی) ایران شعراسـندن اولوب، دامغانلیدر. قطعه سویله‌ده مهارتی وار ایدی.

— هندستان شعراسندن دخی بو مخلصله متخلص اوچ ذات بولنوب، بری (خـواجه عبدالعزیز كور-كهپوری)، بری (امیر حسن كاكوروی) وبری‌ده عن اصل بدخشانلی اولان (امیر محمـد یوسف خان) در. شو بیت اوچنجیسنك جملهٔ اشعارندندر:

زاهد توصبح وشام عبث شورمیكنی
الله اكبرست زالله اكبرت

بسوس عندالعرب شئامتده ضرب‌مثل حكمنه كچمش بر قادین اولـوب، بر دوه جرحندن طولایی بكر ایله تغلب قبیله‌لری آره‌سنده ٤٠ سنه دوام ایدن بر حربه سببیت ویرمشدر.

بسوس (Bessus) اسکندر ذوالقرنینك مغلوب ایتدیکی دارانك قاتلنه یونان مورخلری طرفندن ویریلن اسمدر. کندیسی بلخ والیسی اولوب، (اربیل) محاربه‌سنده مغلوب اولان ولی نعمتنی قتل ایتدکدن صکره، ولایت مذکوره‌یه عودتله، استقلال ادعاسنه قالقیشمش ایسه‌ده، متعاقباً اسکندر طرفندن قتل، وممالکتی ضبط اولنمشدر.

بسیر (Bessières) بوناپارتك مارشاللرندن اولوب، بونك ایتدیکی محاربه‌لرك اکثرنده حاضر بولنمش؛ و ١٨٠٨ ده، اسپانیاده‌کی موفقیاتی اوزرینه، (ایستریا) دوقه‌لغنه تعیین اولنمشیدی. ١٨١٣ ده صاقسه محاربه‌سنده قتل اولنمشدر.

بسیسه بن عمرو. صحابه‌دن اولوب، بدر وقعه‌سنده حضرت رسول‌الله (صلعم) افندمز طرفندن ابو سفیانك عسکرینی معاینه‌یه کوندریلن بو ذاتدر.

بسیطه شام ایله عراق آره‌سنده‌کی بادیه‌نك بر قسمی اولوب، صوسز وعمراندن خالی بر چولدر.

— اندلسده دخی بو اسمله بر مملکت بولنوب، الیوم اسپانیوللر طرفندن (البسیطه)دن محرف اوله‌رق، (آلباسته) دینلیور. [« آلباسته » ماده‌سنه مراجعت.]

بسیل (المطران) خلفای عباسیه زماننده کتب طبیه وفلسفیه‌یی لسان یونانیدن لسان عربی‌یه ترجمه ایدنلردندر.

بسیم (محمد — افندی) متأخرین شعرای عثمانیه‌دن اولوب، شیخ الاسلام اسبق عاشر افندی مرحومك اقرباسندندر. موالیدن اولوب، ١٢٤٣ تاریخنده وفات ایتمشدر. شو بر ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

نظر قصر بیك کبی کوسترش بولدی
نشیمن اوله‌لی شاه خیاله دیده‌لرم
کهر کوزندن ایدر آب حلقه‌لی سان جوش
ایدنجه اشکی مژه‌مدن اساله دیده‌لرم

بسیم (صالح — افندی) بو دخی متأخرین شعرادن اولوب، استانبوللیدر. خواجکاندن اولوب، ١٢٤٢ ده وفات ایتمشدر. شو ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

بر زمان یار ایله همبزم می وصحبت ایکن
شمعی پیغولهٔ هجرانه قودی شیوهٔ حق
شمع فانوس خیال رخ دلداره بسیم
دل شوریده‌یی سوزانه قودی شیوهٔ حق

بَشّار (ابو معاذ بن برد العقیلی) مشاهیر شعرای عربدن اولوب، عن اصل طخارستانلی اولدیغی حالده، ملهبه بن ابی حفره طرفندن اسیر توتیلوب، بصره‌ده ساکن اولمش؛ وبعده بغداده کیده‌رك، مهدی بن منصور عباسی‌یی مدح ایتمشیدی. آنادن طوغمه اعمی اولدیغی حالده، شعر وادبده بینظیر ایدی. اون یاشنده وارمازدن شعر سویلمکه باشلامشیدی. اشعاری فوق العاده شهرت بولوب، افواه ناسده متداول ایدی. اعتقادی صاغلام اولمیوب، الحاده میلی وار ایدی. بر روایتده خلیفه مهدی‌یی هجو ایتدیکندن، ودیکر بر روایتده بر شعرنده الحادی التزام ایتدیکندن، خلیفه‌نك امریله ضرب اولنه‌رق، ١٦٧ تاریخنده، پك مسن اولدیغی حالده، متأثراً وفات ایتمشدر. شو بر ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

یا قوم اذنی لبعض الحی عاشقة
والاذن تعشق قبل العین احیانا
قالوا بمن لاتری تهزی فقلت لهم
الاذن کالعین توفی القلب ما کانا

بشارات اندلس عربلرینك اسپانیانك جنوبنده واقع (سیرانواده) جبالیله بو جبالدن آقان نهرلره ویردکلری اسمدر.

بشاره (یاخود بشاریه) نوبه‌ده بولنان بجاقومنك بیوك قبیله‌سی اولوب، بو اسم بعضاً بتون بجا قومنه دخی اطلاق اولنور. [« بجا » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بُشت نیسابور جوارنده ٢٢٦ قریه‌یی حاوی بر ناحیه ایدی، که اهالیسی ایچنده ادبیات عربیه ایله توغل ایدن علما وادبانك کثرتی جهتیله (بشت العرب) دخی دینلیردی.

بُشتیر شامك شرق جهتنده بر طاغ اولوب، فرات وادیسنه‌دك ممتد اولدیغی، وبعض معادنیله مشهور بولندیغی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

بشر بن براء الخزرجی. صحابه‌دن وانصاردن اولوب، ینه صحابه‌دن سالف الترجمه براء بن معرورك اوغلیدر. عقبه وبدر واحد غزالرنده بولندقدن صکره، خیبر غزاسنده حضرت رسول‌الله (صلعم) افندمزله برلکده یدیکی

طعام مسمومدن متأثراً بر روايتده درحال وديكر بر روايتده بر سنه صكره وفات ايتمشدر.

بشر بن حارث { الاوسى الظفرى. بودخى صحابه‌دن وانصاردن او- لوب، برادرلرى مبشر وبشير ايله برابر احد وقعه- سنده حاضر بولنمشلردر. — صحابه‌دن وقريشدن ديكر بن بشر بن حارث واردر، كه حبشه هجرت ايدنلردن اولوب، بدر وقعه‌سندن صكره حجازه عودت ايتمشدر.

بشر بن عاصم { الثقفى. صحابه‌دن اولوب، حضرت عمر فاروق (رضه) طرفندن اهواز صدقاتنه عامل تعيين اولنمش ايسه‌ده، مسئوليت اخرويه‌دن احترازاً امور عباده قاريشمغى قبول ايتمه‌مشيدى. بعض محدثين كنديسنى تابعيندن عد ايتمشلردر.

بشر بن عبدالله { الانصارى، بشر بن عبد وبشر بن عرفطه الجهنى دخى صحابه‌دن اولوب، برنجيسى يمامه غزوه- سنده شهيد اولمش، واوچنجيسى فتح مكه‌ده حاضر بولنمشدر.

بشر بن معاويه { البكائى. صحابه‌دن وبنى كلابدن اولوب، پدرى معاويه بن ثور ايله برابر نزد حضرت پيغمبرى‌يه كيده- رك، اسلامه كلمش؛ وحضرت رسول الله (صلعم) مبارك اليله بونك باشنى مسح بيورمشلر ايدى.

بشر بن المعتمر { مشاهير متكلميندن او- لوب، معتزله‌دن (بشريه) دينلن طائفه‌نك رئيسيدر.

بشر بن المعلى { بن ابى رودالعبدى، بشر بن المنجنع البكائى وبشر بن هلال العبدى صحابه‌دندرلر.

بشر حافى { اولياء اللهدن بر ذات اولوب، ۱۵۰ تاريخ هجريسنده مروده طوغمش؛ وبعده بغداده كيدوب، طول مدت اوراده وعظ ونصيحتله مشغول اولدقدن صكره، ۲۲۷ تا- ريخنده ارتحال ايتمشدر. مواعظه متعلق پك چوق اقوال حكيمانه‌سى منقولدر.

بشره { جبل لبنان سنجاغنك بترون قضاسنده وطرابلسك ۷ ساعت شرق جنو- بيسنده ناحيه مركزى بر قصبه اولوب، ۳۵۰۰ اها- ليسى واردر. ناحيه‌سى ۹ قريه‌يى حاويدر.

بش طاغ { قافقاس سلسله‌سنك شمال شرقى قسمى اولوب، بر صره تپه‌لرله (البرز) سلسله‌سنه دخى كسب ارتباط ايديور. مياه معدنيه‌سى چوقدر. بو طاغلرك اتكلرنده جنس آتلر يتيشديرلديكندن، بطليوس (هيپيق) يعنى «جبال فرسيه» تسميه ايتمشدر.

بشكطاش { استانبول بوغازينك روم ايلى ساحلنده بيوك بر قريه اولوب، طوله‌باغچه ايله اورته‌كوى آره‌سنده واقعدر. پايتخت دولت عليهٔ عثمانيه اولان قسطنطينيه شهرينك بر محله‌سى حكمنده اولوب، مركزى بك اوغلنده اولان آلتنجى دائرهٔ بلديه‌يه تابعدر. يالكز دكيز قييسنجه ياليلردن عبارت اوليوب، اوستنده‌كى تپه‌لره طوغرى ممتد او- لور ماچقه، حصكى تارله‌سى، يلديز، يكى محله، قليج على كبى برچوق محله‌لرى جامعدر. چارشيسى، ۲ حامى، ۲۰ قدر جامع ومسجدى، عسكرى وملكى رشديه مكتبلرى، «حميديه» ناميله بر مكتب ابتدا- ئيسى واردر. بشكطاشك غرب جهتنده طوله باغچه سراى همايونى بولنديغى كبى، شرق جهتنده دخى چرا- غان واوستنده‌كى تپه‌ده يلديز سراى همايونلرى بولنيور. يلديز سراى همايوننك اطرافنده متعدد قشله‌لر بولنديغى كبى، ماچقه‌ده‌دخى سلاحخانه اتخاذ اولنان غايت كوزل بر قشله ومتعدد قره غولخانه‌لر واردر. متعدد تكايا وتربه‌لر دخى بولنوب، مشهور خيرالدين باربرو- سك دخى تربه‌سى ناميله ياد اولنان محله‌ده بنا كرده‌سى بولنان جامع شريف جوارنده‌در. جوامع شريفه‌سنك اك بيوكى قانونى سلطان سليمان خان زماننده صدر- اعظم بولنمش اولان رستم پاشانك برادرى سنان پاشا طرفندن بنا ايدلمش اولان (بشكطاش جامعى) اولوب، اشبو عصر جليل حضرت عبد الحميد خانيده يلديز سراى همايونى جوارنده تأسيس بيوريلان (يلديز) وارطغرل وحميديه جامع شريفلرى دخى غايت لطيف ودلنشين بر طرزده‌در. [«يلديز» ماده‌سنه دخى مراجعت بيوريله.] قبل الفتح بشكطاش دخى بوغاز ايچنك سائر جهتلرى كبى كوچك بر قريه حالنده‌اولوب، (ياسونيون) اسميله مسمى ايدى. كويا مشهور (آرغو- نوت) لرك رئيسى (ياسون) بو قريه‌يه يناشوب، دمير آتمش اولديغندن، بو اسمله تسميه ايتمشلردى. سلطان

محمد خان ثانی حضرتلری استانبولك فتحنده دونماسنی بورایه یناشدیروب، کیلری اورادن برآ کاغد خانه‌یه نقل بیورمشلردی.

بشیر آغا { (حاجی —) سلطان احمد خان ثالث وسلطان محمود خان اول زمان سلطنتلرنده ۳۰ سنه متمادیاً دارالسعاده آغاسی بولنمش بر ذات اولوب، علی‌الخصوص دور سلطان محمود خانیده فوق العاده بر نفوذ قزانمشیدی. ابتدا سلطان احمد خان ثالثك مصاحبلرندن اولوب، ۱۱۲۵ ده دار السعاده آغاسی سلیمان آغا ایله برابر قبریسه نفی اولنه‌رق، وبعده مصره واورادن حجازه کوندریله‌رك، شیخ الحرم اولمشیدی. ۱۱۲۹ تاریخنده دارالسعاده اغاسی اولوب، سلطان احمد خانك آخر سلطنتنه دکین بو مقامده قالدقدن صکره، سلطان محمود خان اول طرفندن دخی ابقا اولنه‌رق، عادتا مرجع کل حکمنه کچمشیدی. ۱۱۵۹ تاریخنده ۹۶ یاشنده وفات ایتمشدر. باب عالی جوارنده اسمیله یاد اولنور و(آغا جامعی) دیمکله دخی معروف بر جامع شریفیله اتصالنده مکتب ومدرسه وکتبخانه وچشمه‌سی اولدیغی کبی، ایوبده بابا حیدر محله‌سنده دخی بر دار الحدیثیله کتبخانه ومکتب وچشمه‌سی ومدینهٔ منوره‌ده بعض خیراتی واردر. جامعی اتصالنده‌کی کتبخانه‌سی ۱۳۶۸ وایوبده‌کی دخی ۲۱۹ جلدی حاویدر.

— ینه مشار الیه سلطان محمود خانك دور سلطنتنده بر قاچ سنه دار السعاده اغاسی اولمش دیکر بر بشیر آغا دها واردر، که برنجیسندن فرق ایچون (کوچك بشیر آغا) دیمکله معروفدر. بو دخی همنامی کبی نفوذ واقتدار قزانمغه چالیشوب، علی الخصوص آدملری طائفهٔ علمادن بعض ذواتی تحقیر ایتمش اولدقلرندن، دردست تهییج بولنان بر فنالغك اوکنی آلمق ایچون، ۱۱۶۵ تاریخنده پادشاه مشارالیه کندیسنی قبرز قلعه‌سنده اعدام ایتدیرمشدر. بونك دخی بعض خیراتی اولوب، وفاتنده ۶۰ ملیون غروش نقودی وارتشاسنی مبین بعض مخابراتی ظهور ایتمشیدی. — بر اوچنجی بشیر آغا دخی سلطان مصطفی خان ثالث زماننده ۱۱۷۱ ده دارالسعاده آغاسی اولمشدر.

بشیر انصاری { (ابو رافع) صحابه‌دن وانصاردن اولوب، کندیسندن بعض احادیث شریفه منقولدر. اسمی (بشر) ویاخود بانك ضمی وشینك فتحیله (بشیر) اولدیغی دخی مرویدر.

بشیر بن ابی زید { صحابه‌دن وانصاردن اولوب، عهد رسول الله (صلعم)ده قرآن کریمی جمع ایدنلردن بریدر. خلافت حضرت عمر (رضه) زماننده جسر وقعه‌سنده شهید اولمش؛ وبر روایتده دها خیلی وقت معمر اولوب، صفین وقعه‌سنده برادری (وداعه) ایله برابر معیت حضرت مرتضاده بولنمشدر. پدری ابو زیدك دخی صحابه‌دن اولوب، احد واقعه‌سنده حاضر بولندیغی مرویدر.

بشیر بن اکال { معاوی. صحابه‌دن اولوب، کندیسندن اوغلی ایوب واسطه‌سیله بعض احادیث شریفه نقل اولنمشدر. حجه کیدرکن ابو سفیان طرفندن اسیر طوتیلان نعمان بن زید بن اکالك عمجه‌سیدر. اسمنك (بشر) اولدیغی دخی مرویدر. — بشیر بن انس انصاری، بشیر بن تیم، بشیر بن جابر عبسی وبشیر بن حارث عبسی دخی صحابه‌دندر.

بشیر بن الخصاصیه { صحابه‌دن ومهاجریندن اولوب، اواخر عمرنده بصره‌ده ساکن اولمش؛ وبعض احادیث شریفهٔ صحیحه نقل وروایت ایتمشدر.

بشیر بن سعد { (ابو النعمان) صحابه‌دن وانصاردن اولوب، حضرت ابا بکره انصاردن اك اول بیعت ایدن بو ذات اولدیغی مرویدر. عقبهٔ ثانیه وبدر واحد وسائر غزواتده حاضر بولنوب، هجرت نبویه‌نك ۱۲ نجی سنه‌سی حضرت خالد بن ولیدك معیتنده اولارق، یمامه‌دن عودتنده عین التمر وقعه‌سنده شهید اولمشدر. کندیسندن اوغلی نعمان واسطه‌سیله بعض احادیث شریفه منقولدر. — بشیر بن سعد بن نعمان وبشیر بن عبدالله الانصاری دخی صحابه‌دن اولوب، برنجیسی پدریله برابر احد وخندق غزوه‌لرنده، وایکنجیسی یمامه وقعه‌سنده حاضر بولنمشدر.

بشیر بن عقبه { صحابه‌دن ابو مسعود عقبه‌نك اوغلی اولوب، زمان حضرت نبوی‌یه یتیشمش؛ وپدرندن بعض احادیث شریفه نقل ایتمشدر. صفین وقعه‌سنده معیت حضرت مرتضاده بولنمشدر.

بشیر بن عقربه { (ابو الیمان) صحابه‌دن اولوب، پدری معیت } حضرت پیغمبریده غزواتك برنده شهید اولمشیدی. کندیسی بعده فلسطینده ساکن اولوب، عبدالملك بن مروانله بعض ماجرالری مرویدر. بعض احادیث شریفه دخی روایت ایتمشدر.

بشیر بن عمرو { (ابو عمره) صحابه‌دن وانصاردن اولوب، } حضرت علی (رضه) لك معیتنده اولدیغی حالده، صفین محاربه‌سنده شهید اولمشدر. اسمی (بشر) اولدیغی دخی مرویدر. — صحابه‌دن دیکر بر (بشیر بن عمرو) واردر، که هجرت سنه‌سی تولد ایدوب، ٨٥ تاریخنده وفات ایتمشدر.

بشیر بن عنبس { (فارس الحواء) صحابه‌دن وانصاردن اولوب، همان } کافهٔ غزواتده معیت رسول‌اللهده بولنمش، و(جسرابی عبید) وقعه‌سنده شهید اولمشدر. قتاده بن نعمانك عمزاده‌سیدر.

بشیر بن لیث { هارون الرشید زماننده سمرقندده خروج ایتمش بر } آدمدر، که ١٩٠ تاریخنده خلیفه‌نك عسکرینه غلبه چالمغله، کسب قوت ومکنت ایده‌رك، بر سنه صکره خراسانك ضبطنه تشبث ایتمش ایسه‌ده، بودفعه طو. تیلوب، زنجیر بند اوله‌رق، بغداده کتیرلمش؛ وحضور خلیفه‌ده اعدام اولنمشدر.

بشیر بن معبد { (ابو بشر اسلمی) صحابه‌دن اولوب، کندیسندن } اوغلی بشر واسطه‌سیله بعض احادیث شریفه منقولدر.

بشیر بن منذر { الاوسی (ابو البابه) صحا. به‌دن وانصاردن اولوب، } بدر غزاسنه منهیٔ عزیمت اولدیغی حالده، حضرت رسول الله (صلعم) افندمز کندیسنی مدینهٔ منوره‌ده استخلاف بیورمشلردی. حضرت عثمان (رضه) دن اوله‌جه وفات ایتمشدر. کندیسندن بعض احادیث شریفه مرویدر.

بشیر حارثی { (ابو عصام بن فدیك) صحابه‌دن اولوب، اصل اسمی (اکبر) } ایکن، قومی اولان بنی حارث طرفندن عرض اسلام ایچون نزد حضرت پیغمبری‌یه کوندرلدیکنده، (بشیر) تسمیه بیورلمشیدی. اوغلی عصام دخی صحابه‌دندر.

بُشَیر عدوی { (ابو ایوب — بن کعب) مشاهیر تابعیندن وبصریوندن } اولوب، ابو هریره وابوذر وابو الدرداءدن روایةً بعض احادیث شریفه نقل ایتمشدر.

بشیر غفاری { صحابه‌دن اولوب، کندیسندن بعض احادیث شریفه مرویدر. }

بشیك کولی { سلانیك ولایت وسنجاغنك کسندیره قضاسنده وقضانك } قسم شمالیسنده بر کول اولوب، شرقدن غربه اولان طولی ٣٣ وعرض وسطیسی ٥ کیلومتره‌در. جهت غربیه‌سنده ونفس سلانیك قضاسنده اولان آیواسیل کولنك آیاغیله شمال وجنوبدن برطاقم کوچك چایلر بوکوله منصب اولوب، فضلهٔ میاهی ٧ کیلومتره طو. لنده برآیاق واسطه‌سیله (رندینه) کورفزینه دوکیلور. کولك عمقی بعض محلارنده ٣٠ متره‌یه بالغ اولور. بالیغی چوق اولوب، صید ماهیسنك یوزده یکرمی نسبتنده اولان رسم سنویسی ١٢٥٠ لیرا بدلله احاله اولنمقده‌در.

بشیکه { قلعهٔ سلطانیه‌نك خارجنده، آناطولی ساحلنده وتروآ خرابه‌لری (یعنی اسکی } استانبول) لك اوکنده برقوی اولوب، سفائن ایچون بر ملجأ حکمنده‌در.

بَصبص { دولت عباسیه زماننده یتیشن مغنیه‌لرك مشهوره‌لرندن اولوب، لاغوته } چالمقده دخی مهارتی وار ایدی، وفوق العاده حسن ونزاکتیله شهرتشعار ایدی. مدینهٔ منوره‌ده طوغوب، عن اصل یحیی بن نفیسك جاریه‌سی ایکن، مهدی خلیفه طرفندن اشترا، وبغداده جلب اولنمشیدی.

بصره { عراق عربیده وشط العربك ساحل غربیسندن بر ساعتلق مسافه‌ده همنامی } اولان ولایتك مرکزی بر شهر اولوب، بغدادك ٤٦٠ کیلومتره جنوب شرقیسنده وبصره کورفزی منتهاسندن ٩٠ کیلومتره یوقاریده اوله‌رق، ٣٠° ٢٩′ ٣٠″ عرض شمالی ایله ٤٥° ١٩′ ٣٦″ طول شرقیده واقع وشط العربه بر خندقله مربوطدر. اطرافی شط العربك فیضانندن متحصل بطاقلقلرله محاط اولدیغندن، هواسی پك آغیر و وخیم اولوب، اهمیت تجاریه‌سیله برابر اهالیسی ٢٠٠٠٠ دن زیاده دکلدر. یالکز ایلولدن کانون اوله‌دك هر سنه درت آی تجا.

رتنك الك ایشلك وقتی اولمغله، موسم مذكورده بر طرفدن هنددن وایران وجزیرة العرب سواحلندن كلن سفائن وبرطرفدن دخی بغداددن وجزیره وموصل وسائر طرفلردناینن قایقلر وكاروانلر اهالینك مقدارینی موقتاً تضعیف ایدرلر. متعدد جوامع ومساجدی، بیوك چارشو وبازاری، جسیم خان ومخزنلری واردر. شهر ٢٠ كیلومتره طولنده برسورله محاط اولوب، بو سورك داخلنده وقتیله خانه‌لرله مستور بولنمش اولان محلك قسم اعظمی خرمالق وباغچه و واسع میدانلرله برطاقم ویرانه‌لردن عبارتدر. سوقاقلری طار وطولاشیقلی اولوب، قالدیرملری غیرمنتظم وخانه‌لری عمومیت اوزره ایكی قاتدن عبارتدر. مع هذا اوزاقدن منظره‌سی پك لطیف اولوب، مناره‌لری خرما آغاجلرینك آره‌سندن پك كوزل كورینور. خرمالری مشهور وكللری پك چوقدر. كمیلر شهره قدر واصل اولورلر، واورادن بغداده دخی كوچك واپورلر ایشلر. بصره شهری حضرت عمر بن الخطاب (رضه)ك زمان خلافتنده و ١٤ تاریخ هجریسنده (عتبه بن غزوان) طرفندن تأسیس اولنه‌رق، مقصد تأسیسی ایران جهتنده فتوحاتله مشغول اولان عسكر مسلمینك قیشله‌سندن عبارت ایدی. آنجق او وقت تأسیس اولنان بصره شمدیكی محلنده اولمیوب، شمدی قصبه شط العرب ساحلنه قریب اولدیغی حالده، او وقت ساحل مذكورك ١٧ ویا ١٨ كیلومتره غربنده واقع ایدی. محل مذكورده بعض ویرانه‌لرله حضرت طلحه وزبیر (رضهما) نك مرقدلری وحضرت علی (رضه)ك جامع شریفی موجوددر. محل مذكوردن فراتك بر كوچك قولی مرور ایدوب، بصره كورفزینه منتهی اولدیغی كبی، مذكور قول ایله شط العرب آره‌سنده دخی سیر سفائنه صالح برجدول حفر اولنمشیدی. بصره بوندن بشیوز سنه اوله كلنجه‌یه قدر محل قدیم اصلیسنده اولوب، اوندن صكره خرابه یوز طوتمغله برابر، آكلاشلدیغنه كوره مذكور خندقك طولمه‌سندن طولایی، قالان اهالی اوراسنی تركله، شط العرب ساحلنه ایتمكه، ویكی قصبه‌یی تأسیسه مجبور اولمشلردر. عتبه طرفندن تأسیسنی متعاقب بصره پك چابق كسب وسعت وعمران ایدوب، دولت امویه زمانده عبید الله بن زیادك تحت اداره‌سنده ایكن ٢٠٠٠٠٠ اهالیسی بولنمش اولدیغی محققدر. مدنیت اسلامیه زماننده هند ایله اولنان تجارتك بر بیوك مخزنی حكمنده اولمغله، ثروت وتجارتی پك چوق اولدیغی كبی، علوم ومعارفك دخی الك پارلق مركزلرندن اولوب، ادباسی كوفه ادباسیله ادعای رقابت ایدرلر دی؛ وایچلرندن پك چوق مشاهیر علما چیقمشدر. امید برونی طریقنك كشفندن صكره، بصره‌نك اسكی اهمیتی قالمامش ایسه‌ده، محلی تبدیل اولندقدن صكره دخی ینه خیلی مهم وتجارتكاه بریر اولوب، بوندن یوز سنه اوله كلنجه‌یه قدر یوز بیكدن زیاده اهالیسی وار ایدی. بعده بر طرفدن دولت علیه ایله ایران آره‌سنده بعض محاربانه میدان اولدیغی كبی، هواسی زیاده سیله وخیم بولنمش، و سویش جدولنك آچلسی تجارتنه بر قات دها سكته كثیرمشدر. سلطان مراد خان رابع زماننده ١٠٤٨ تاریخنده ضمیمهٔ ممالك عثمانیه اولوب، ١١٠٧ ده عربلر طرفندن ضبطله ایرانه تسلیم اولنمش ایسه‌ده، درعقب استرداد اولنه‌رق، ١١٨٧ ده تكرار ایرانه چكمش، و ٦ سنه صكره تكرار طرف دولت علیه‌دن استرداد اولنمش؛ و ١٢٣١ ده وهابیلرك الینه چكدیكی حالده، مصرلی ابراهیم پاشا طرفندن استخلاص اولنه‌رق، ٨ سنه قدر ادارهٔ مصریه آلتنده قالدقدن صكره، ینه تحت ادارهٔ عثمانیه‌یه آلنمشدر. اكثریا آیریجه بر ایالت اتخاذ اولنوب، ولایات تشكیلنده بغداد ولایتنه ملحق بر لوانك مركزی ایدیسه‌ده، اخیراً آیریجه بر ولایتك مركزی اتخاذ اولنمشدر.

بصره { ولایتی. ممالك عثمانیه‌نك منتهای شرق جنوبیسنده اولوب. شرق شمالی جهتندن حدود ایرانیه ایله یعنی حوزستان ونام دیكرله اهواز ولرستانله، شمال غربی جهتندن بغداد ولایتیله، غرب جنوبی جهتندن نجد ودهنا چوللریله، جنوب شرقی جهتندن دخی بصره كورفزیله محاط اولوب، بو ولایته ملحق واحسا خطه‌سندن عبارت اولان نجد سنجاغی جزیرة العربك ساحل شرقیسی بوینجه ممتد اولمغله، جنوباً عمان اماملغنك حدودیله دخی محدوددر. عراق عربك یعنی خطهٔ قدیمهٔ بابلستانك جنوب شرقی قسمیله جزیرة العربك منتهای شرق شمالیسنده اولان احسا وبحرین خطه‌لرندن عبارت اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی تقریباً وتخمیناً ١٥٠٠٠٠ مربع كیلومتره واهالیسی غیراز عشایر ١٥٠٠٠٠ كشیدر. اراضیسی دوز

اولـوب، طاغ واورمانلری یوقدر. بغداد ولایتندن کلن (دجله) ایله (فرات) نهرلری بوولایتی شق‌ایدوب، بصره سنجاغی داخلنده برلشه‌رك، شط العرب ایرماغنی تشکیل، وبو ایکی جسـیم نهرك متعـدد تابعـلری وبینلرنده‌کی قـول وجدوللر ولایتك اراضیسنی سـقی ایدرلر. نهرلرك صویندن كرك فیضان طبیعیلرنده وكرك بصره‌دن چـوق دها یوقاریلره قدر حس اولنان مد وجذرك تأثیریله استفاده اولنمق ممکن اولدیغندن، بصره ولایتی برایکنجی مصر اولمق استعدادینی حائز ایسه‌ده، کرك اسـکی بابلیلر وآثوریلر زمانـنـده وکرك مدنیت اسلامیه وعلی‌الخصوص خلافت عباسیه‌دورنده آچلمش اولان متعدد جدوللر طولمش، وسدلر ییقلمش‌اولدیغندن، بو استعداد طبیعیدن استفاده اولنه‌میوب، وقتیله سبب عمران وثروت اولان جدوللر الیوم بطاقلقلر تشکیلیله اهالی‌یی امراض مهلکه‌یه دوچار ایتمکدن بشقه برشیئه یارامیور. مع‌هذا خیلی مقدار بغدای، آرپه، چلتیك، داری وسائر حبوباتله کلیتلی خرما وسائر میوه‌لر حاصل اولـور. مملحه‌لری دخی چـوق اولوب، خیلی طوز اخراج اولنـور. دوه، آت، قیون کبی حیـوانات اهلیه ایله اقلیمك مسـاعد اولدیغی حیوانات وحشـیه دخی چوقدر. بو تعریف ولایتك نفس بصره، عماره ومنتفك سنجـاقلرینه عائد اولوب، احسـا سنجاغنك ایسه همان یالکز سواحلی معمور وایچ طرفلری چول اولمغله، باشلیجه اهالیسنك مدار تعیشی تجارت واینجی صـیدیدر. ولایتك غرب جنوبی جهتنده‌کی چوللرده منتفك عشـیرتنك منقسم بولندیغی قبائل کشت وکذار ایدوب، شمر وعنزه عشایری دخی تقرب ایدرلر. اهالیسی عمـومیت اوزره عرب اولوب، اکثری شـیعی وقصوری شافعی وحنفی مذهبلرینه تابعدرلر.

بصره ولایتی بر وجه زیر ٤ سنجاق، ۱۵ قضـا و۸ ناحیه‌یه منقسم اولوب، عشـایر وقبائلدن وشهر وقصبه‌لردن ماعدا ۲۱۷ قریه‌یی جامعدر :

سنجاق	قضا	ناحیه
بصره	بصره	ابوالخصیب
		فاو
		شط العرب
		هارته
		زبیر
	قورنه	
	کویت	
منتفك	ناصریه	جبیله
		بطحا
		بنی سعید
	سوق الشیوخ	
	شاطره	
	حی	
	جار	
عماره	عماره	
	شطره	
	زبیر	
	دوبریج	
نجد	هفوف	
	قطیف	
	قطر	

بصره سنجاغی. همنامی اولان ولایتك مرکز سنجاغی اولوب، شرقاً حدود ایرانیه ایله، شمال غربی جهتندن‌عماره ومنتفك سنجاقلریله، جنوباً دخی نجد سنجاغیله وبصره کورفزیله‌محدوددر. مرکزی بصره شهری اولـوب، مادهٔ آنفه‌ده‌کی جدولده کوستردیکی اوزره، ۳ قضـادن مرکب ومرکز قضاسی ٥ ناحیه‌یی جامعدر. بصره ولایتنك اك منبت ومحصـولدار واك تجارتکاه سنجاغی اولـوب، آنجق زیاده وخامت هوا ایله متصفدر. اهالیسی ۱٥۰۰۰۰ راده‌لرنده‌در. محصولات وسائر احوالی ولایتك احوال عمومیه‌سنه تابعدر. — بصره قضـاسی سنجاغك قسم اعظمندن عبارت اولوب، شمالاً قرنه قضاسیله وجنوباً بصره کورفزیله وکویت قضاسـیله محدوددر. حاوی اولدیغی ٥ ناحیه ایله برابر غیراز عشایر ۹۳ قریه‌یی جامعدر.

بصره مغرب اقصـاده بحر محیط آطـلاسی ساحلی قربنده و(سوس) جوارنده اوله‌رق فاسدن ٤ کونلك مسـافه‌ده بیوجك ومعمور بر شهر ایدی، که بعض جغرافیـون عربك تعریفنـه کوره، سـورله محاط اولوب، ۱۰ قپوسی، میاه جاریه‌سی وباغ وباغچه‌لری وار ایدی. طائفهٔ نساسنك حسن وجمالیله دخی مشهور ایدی. بو شهر اوائل دور اسـلامده تأسیس اولنه‌رق، آلتنجی ویا یدنجی قرن هجریده خراب اولمشدر.

بصره کورفزی ونام دیکرله بحر فارس (Golfe Persique) آسیا قطعه‌سنك جنوب غربیسنده بربیوك کورفز ودها

طوغریسی بر دکیزدر، که بحر محیط هندینك عمان دکیزندن هرمز بوغازیله آیریلوب، جزیرة العرب ایله ایران آره‌سنده شمال غربی‌یه طوغری اوزانه‌رق، شط العربك منصبنه قدر ممتد اولور. بو وجهله جزیرة العربك عمان قطعه‌سی هرمز بوغازنده‌كی (مسندام) بروندن هجیر قربنده‌كی (ركان) برونه‌دك بر بیوك قوی شكلنده اوله‌رق، بصره كورفزینك سواحل جنوبیه‌سنی، الحسا خطه‌سی غرب جنوبی ساحلنی وایرانك فارس وكرمان خطه‌لری شرق شمالی سواحلنی تشكیل ایدوب، بصره سنجاغی منتهای شمال غربیسنده وهرمز بوغازی دخی منتهای جنوب شرقیسنده واقعدر. هرمز بوغازندن شط العربك منصبی اولان (فاو) بوغازینه دك طولی ٩٧٥ وعرض اعظمی ٣٧٠ كیلومتره اولوب، اقطار محلی ١٧٠ ووسعت وسطیسی ٢٠٠ كیلومتره راده‌لرنده‌در. بصره كورفزی ′٥٨ °٢٥ ایله ′٢٥ °٣٠ عرض شمالی و ′٢٨ °٤٥ ایله ′١٥ °٥٤ طول شرقی آره‌لرنده ممتد اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ١٦٨ ٠٠٠ مربع كیلومتره‌در. جزیرة العرب جهتنده‌كی سواحلی مقعر وایران جهتنده‌كی محدب شكلنی ابراز ایدوب، سواحل عربیه‌سنده (بحر البنات) و (بحرین) اسملریله ایكی بیوك كورفز وبر چوق كوچك قویلر ومنتهای غرب شمالیسنده (كویت) كورفزی بولنمغله، بوساحلی بر قات دها اوزاتدیغندن، بصره كورفزینك جزیرة العرب جهتنده كی سواحلی ٢١٧٠ وایران جهتنده‌كی سواحلی ١٢٥٠ كیلومتره طولنده‌در. بووجهله بحر مذكور سواحلنك بر ثلثندن زیاده‌سی ایران دولتنه وقسم متباقیسنك نصفی دولت عثمانیه‌یه ونصف دیكری عمان یعنی مسكت اماملغنه عائددر. سواحل عثمانیه‌ده‌كی اسكله‌لرینك باشلیجه‌لری فاو، كویت، قطیف، هجیر؛ مسكت اماملغی سواحلنده‌كیلر: بداعه، سور، ابودبی، خرجه؛ سواحل ایرانیه‌ده‌كیلر دخی: بندرعباس، مغان، كنكون وبندر بوشیردن عبارتدر. بصره كورفزینه جزیرة العربدن هیچ بر نهر دوكلیوب، شمال شرقی جهتندن بتون عراقین وجزیره وكردستان جهتلرینی شامل اولان بر بیوك حوضه‌نك صولرینی جمع ایدن فرات ودجله‌نك اجتماعندن متشكل شط العرب وكارون ایرماقلری وسواحل ایرانیه‌دن دخی «ایران» ماده‌سنده تعداد اولنان بش آلتی نهرایله برطاقم كوچك چایلر دوكیلیور.

سواحل ایرانیه‌سی مرتفع وطاغلق اولدیغی حالده، سواحل عربیه‌سی دوز وقوملقدر. بو دكیزده برچوق آطه‌لر دخی بولنوب، سواحل ایرانیه‌یه قریب اولانلری طاغلق وقیالرله محاط اولدقلری حالده، سواحل عربیه‌یه یقین اولانلری آلچق اولوب، قوملق صیغلرله محاطدرلر. بو جزایرك اك بیوكاری هرمز بوغازینك ایچ طرفنده وكرمان ساحلی قارشیسنده واقع (كیش) آطه‌سیله بحرین كورفزی داخلنده بولنان (بحرین) جزیره‌سیدر، كه برنجیسی ایرانه وایكنجیسی دولت عثمانیه‌یه تابعدر. شط العربك منصبی قربنده اولوب نهر مذكورك ایندیردیكی قوملردن متشكل اولان (بوبیان) آطه‌سی دخی خیلی بیوكدر. عمان وایران سواحلی قربنده دها برچوق كوچك آطه‌لر بولنیور، كه اكثری سواحلده چیقاریلان انجیلرله مشهوردر. بو دكیزك عمقی پك آز اولوب، ٤٠ ایله ٨٠ متره آره‌سنده‌در. فرات ودجله ایله سائر نهرلرك دوكدكلری قوم وچامور كیتدكجه دكیزك قعرینی طولدیرمقده وسواحل شمالیه‌سنی جنوبه طوغری اوزاتمقده‌در. برقاچ بیك سنه اول بوساحلك قورنه‌نك بولندیغی محلدن چوق یوقاری اولوب، فرات ایله دجله‌نك منصبلری آیری آیری بولنمش اولدیغی علم الارضك جملهٔ تحقیقاتندندر. بالیقلری پك چوق اولوب، سواحل اهالیسی كاینله صید، وقوروته‌رق هر طرفه اخراج ایدرلر. صدفلری دخی پك چوق اولوب، اینجی صیدیله مشغول اولان اهالینك مقداری ٧٠٠٠٠ كشی‌یه وسفائنی ٦٠٠٠ قطعه‌یه بالغ اولور. سنوی یاریم ملیون لیرادن زیاده قیمتنده اینجی اخراج اولنور.

بُصریٰ { سوریه قطعه‌سنك (حوران) خطه‌سنده وحورانك جهت جنوبیه‌سنده بر شهر ایدی، كه دمشقك ٩٠ كیلومتره جنوب شرقیسنده وقدسك ١٣٠ كیلومتره شمال شرقیسنده بر اووه‌ده واقع اولوب، وقتیله خیلی معمور ومهم ومستحكم برشهر اولمغله، حورانك مركزی ایدی. اسكی رومالیلر زماننده اهمیتی زیاده اولوب، عبدهٔ اوثانه مخصوص جسیم عبادتخانه‌لری بولنمش اولدیغی كبی، بعدالمیلاد دخی خرستیانلغك مراكزندن اولوب، مشهور راهب بحیرایه منسوب بر صومعه‌سی وار ایدی. ١٣ تاریخ هجریسنده حضرت خالد بن ولید طرفندن فتح اولنه‌رق، حضرت عمر بن الخطاب (رضه) طرفندن برجامع

شريف تأسيس ايدلمش اولديغى كبى، بعده دخى بر چوق جوامع ومساجد شريفه وسائر خيراتله وبرطاقم قلاع واستحكاماتله تزيين وتوسيع اولنمش ايديسه‌ده، قرون وسطاده زلزله ايله لاينقطع محاربه‌لر خرابيغى موجب اولمشدر. اليوم برقاچ خانه‌دن عبارت برقريه حالنده‌اولوب، (اسكى شام) ديمكله معروفدر. اطرافنده بر چوق آثار عتيقهٔ جاهليه واسلاميه مشاهده اولنمقده‌در. — بغداد جوارنده دخى بو اسمله بر قريه اولوب، بعض علمانك مسقط رأسى بولنمشدر.

بصرى { [«حسن بصرى» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

بُصِنّا { اهوازده (دجلهٔ بصنى) دنيلن نهرك اوزرنده بركوچك قصبه اولوب، (بصنى) اسميله معروف برنوع يوك قاشيله مشهور اولديغى، وبتون اهاليسنك بو قاشك نسجيله ويوكنى اكرمكله مشغول اولدقلرينى ياقوت حموى ذكرايديور.

بُصيره { زور سنجاغنك عشاره قضاسنده ناحيه مركزى بركوچك قصبه اولوب، خابور نهرينك كنارنده وبو نهرك فراته دوكلديكى محلدن بر ساعت قدر يوقاريده اوله‌رق، (رقه) نك ١٥٠ كيلومتره جنوب شرقيسنده وقرقسيه خرابه‌لرى قربنده واقعدر. ناحيه‌سى ١٨ قريه‌دن عبارتدر.

بَصيرى { مشاهير شعرادن اولوب، اصل خراسانلى اولديغى حالده، اونجى قرن هجرى اوائلنده شاعر شهير نوائى ايله ملاجامينك غزللرى وسپارشلريله سلطان بايزيد ثانى حضرتلرينك نزدينه كلوب، درسعادتده قالمش؛ وطرف پادشاهيدن كنديسنه معاش تخصيص اولنمشيدى. نوائينك «مجالس النفائس» عنوانلى اثرنده مذكوردر. لطائف وهزلياته ميلى زياده اولوب، اكابر زمانيله پك چوق ملاطفه‌لرى مرويدر. ٩٤١ تاريخنده وفات ايتمشدر. رومه كلديكنده قاضيعسكر بولنان مؤيد زاده‌يه مراجعتله، منصب طلب ايتديكنده، مؤيدزاده «شفقت بر مرضدر، او مرض بزه عارض اولمامشدر» ديه جواب ويرمسيله، صاحب ترجمه شو بيتى سويلشيدى:

منصب وصلن دريغ ايتر بو بن افتاده‌دن
دلبرم بيرحمرك اولمش مؤيد زاده‌دن

بطالسه { بطليوسك جمعيدر. [«بطليوس» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

بَطحاء { مدينهٔ منوره‌نك اسم قديميدر. [«مدينه» ماده‌سنه مراجعت.] — مغربده (ايعنى جزايرده) تلمسان قربنده دخى بو اسمله برقصبه اولديغنى ياقوت حموى ذكر ايديور. — بصره سنجاغنك منتفك سنجاغنده نفس ناصريه قضاسنه تابع بو اسمله برناحيه دخى واردر.

بَطحان { مدينهٔ منوره‌ده كى اوچ واديدن برينك اسمى اولوب، ديكر ايكيسى (عقيق) و (قناة) تسميه اولنورلر.

بِطَروش { اندلسده (فحص البلوط) ناحيه‌سنك مركزى برقصبه اولوب، بعض مشاهير علمانك مسقط رأسى بولنديغنى ياقوت حموى سلفيدن نقلاً ذكر ايديور. — (ب) نك و(ر) نك ضميله دخى اندلسده (دانيه) اعمالندن برقصبه اولديغنى ياقوت حموى راوىٔ موسى‌اليهدن نقلاً ذكر ايديور.

بَطريق { ابو جعفر منصور زماننده‌كى اطباى نصرانيه‌دن اولوب، مشاراليهك امريله بر چوق كتب طبيه‌يى وعلى الخصوص بقراط وجالينوسك آثارينى لسان يونانيدن عربى‌يه ترجمه ايتمشدر.

بَطلميوس { (Ptolémée) اسكندرك وفاتندن صكره معيتنده‌كى ماكدونيالى رؤساك تشكيل ايتدكلرى طوائف ملوكدن مصرده حكومت سورن سلاله‌نك اسم مشتركى اولوب، بو اسمله ١٤ حكمدار كلمشدر، كه (بطالسهٔ مصر) ديمكله معروفدرلر.

برنجيسى (لاغوس) و(سوتير) لقبيله ملقب اولوب، ماكدونيا حكمدارى فيليپك سردارلرندن (لاغوس) ك فيليپك مفروشه‌لرندن برندن متولد اوغلى ايدى. مرقومه‌نك كنديسنى فيليپدن قزانمش اولديغى دخى مروى اولوب، بو تقديرده اسكندرك برادرى اولور. كنديسى اسكندرك معيتنده آسيا فتوحاتنه كيدوب، جهانكير مشاراليهك وفاتنده يعنى قبل الميلاد ٣٢٣ تاريخنده واقع اولان مقاسمه‌ده حصه‌سنه خطهٔ مصريه دوشمشيدى. مصرى استيلا ايدن (پرديقاس)ه قارشى مقاسمه آرقداشلريله متفقاً حركت ايدوب، كنديسنى مغلوب ايتديكى كبى، (آنتيغون) ه قارشى دخى اتفاقه داخل اولوب، بونك اوغلى (غازه) ده مغلوب ايتمسى اوزرينه، سوريه وفلسطينك جهت جنوبيه‌سنى

دخی ضبط ایله، قبل المیلاد ٣٠٦ تاریخنده حکمدار عنوانینی اخذ ایتمشدر. ٣٠١ تاریخنده آنتیغونی (پیسوس)ده مغلوب ایتمکله، برقه، قبریس وفلسطینی دخی ممالکنه الحاق ایده‌رک، ممالکنی توسیع، وپایتختی اولان اسکندریه‌یی توسیع وتحکیم ونیجه آثار مصنعه ایله تزیین، مشهور (سراپیون) کتبخانه‌سنی وبیوک بر موزه تأسیس، وهر طرفدن علمایی جمع وعلوم ومعارفی حمایه ایتمشدر. بیوک اوغلی (بطلیوس کراونوس) ی، حشونت طبعنه بناء، وراثتدن چیقاروب، ٢٨٥ تاریخنده ایکنجی اوغلی (بطلیوس فیلادلف)ی تختنه اجلاس، وایکی سنه صکره وفات ایتمشدر.

— ایکنجیسی برنجینک اوغلی اولان مرقوم (بطلیوس فیلادلف) اولوب، برادرلری حقنده‌اولان بغض وخصومتندن طولایی کنایةً «محب الاخوه» دیمك اولان بو لقبله تلقیب اولنمشیدی. برادرلرندن برقاچنی قتل وبعضنی طرد ایتدکدن صکره، پدرینك اثرینه تبعیتله، علوم ومعارفك ترقیسنه خدمت ایدوب، بنی اسرائیلك کتب مقدسه‌سنی لسان یونانی‌یه ترجمه ایتدیرمك اوزره (سبعین) دینمکله مشهور اولان ٧٠ کشیدن مرکب بر انجمن تشکیل، کتبخانه‌یی توسیع وعلم هیئت ایله سیر سفائن فننك ترقیاتنه یاردیم ایتمشدر. نیل طریقیله آق دکیز ایله بحر احمر آره‌سنده اولان جدولی تعمیر، برچوق لیمانلر انشا، واکثری کندی لقبنه نسبتله (فیلادلفیا) تسمیه اولنان برچوق شهر وقصبه‌لر تأسیس ایده‌رك، نوبیه ووادیٔ نیل جهتلرینی دخی کشف ایتمش؛ وروماليلرله بالاتفاق، سوریه حکمداری (آنطیوخس تئوس) ك تجاوزاتنه قارشی طورمش؛ و(آنتیغون قوناتوس)ه قارشی یونانك استقلالنی مدافعه ایتمشدر. قبل المیلاد ٢٤٧ تاریخنده ٦٦ یاشنده وفات ایتمشدر. بطالسه‌نك اك بیوك حکمداری اولوب، مورخینك بعضی (فیلادلف) لقبیله تلقبنی همشیره‌سی (آرسینوئه) یی سووب تزوج ایتمسنه حمل ایدیورلر.

— اوچنجیسی ایکنجینك اوغلی اولان (بطلیوس اورجت) یعنی «صاحب الخیر» اولوب، قبل المیلاد ٢٨٣ تاریخنده طوغمش، و٢٤٧ دن ٢٢٢ تاریخنه‌دك ٢٥ سنه حکومت سوره‌رك، سوریه‌یی استیلا، وفراتی تجاوزله بابلستان، اهواز وفارس جهتلرینی ضبط، وخراسانه قدر ایلریلیوب، کیخسروك مصردن آلمش اولدیغی آلههٔ مصریه هیکللرینی استرداد، وبعده حبشی دخی ضبط ایتمشدر. همشیره‌سی مشهوره (برنیکه) یی تزوج ایتمشیدی.

— دردنجیسی اوچنجینك اوغلی اولوب، پدرینی تسمیم ایتمش اولمغله مظنون علیه بولندیغندن، کنایةً (فیلوپاتر) یعنی «محب الاب» لقبیله ملقبدر. قبل المیلاد ٢٢٢ تاریخندن ٢٠٥ تاریخنه‌دك ١٧ سنه حکم سوروب، بیوك آنطیوخس سوریه‌یی استرداد ایتمش؛ وآنجق (رافیا) ده‌کی غالبیت اوزرینه فلسطین ایله فنیکیایی محافظه ایده بیلمشیدی. همشیره‌سی وزوجه‌سی اولان (آرسینوئه) یی قتل ایتدیرمکله، عمومك نفرتنه مظهر اولمشیدی.

— بشنجیسی دردنجینك اوغلی اولان (بطلیوس اپیفان) اولوب، پدرینك وفاتنده، ٥ یاشنده اولدیغی حالده، برطاقم نا اهل وزرانك وصایتی آلتنده تخته جلوس ایتمش؛ وقبل المیلاد ١٨١ تاریخنه‌دك ٢٤ سنه حکومت سورمشدر. زماننده سوریه حکمداری آنطیوخسله واقع اولان محاربه مغلوبیتی منتج اولدیغی کبی، ممالکنك هر طرفنده دخی عصیان ظهور ایدوب، برطاقم علوفه‌لی یونانلی عسکرله وانواع اعتسافاتله نائرهٔ عصیانی باصدیره بیلمش؛ ومسموماً وفات ایتمشدر.

— آلتنجیسی بشنجینك اوغلی اولوب، (فیلومیتور) یعنی «محب الام» لقبیله ملقبدر. پدرینك وفاتنده ٥ یاشنده اولدیغی حالده، سوریه پرنسسلرندن اولان والده‌سی فلیوپاتره‌نك وصایتیله تخته جلوس ایدوب، مرقومه سوریه حکمداری دردنجی آنطیوخسك تجاوزاتنه مقاومت ایده بیلمش ایسه‌ده، میلاددن ١٧٠ سنه اول (بطلیوس فیلومیتور) سوریه‌لیلر طرفندن اسیر طوتلمغله، یرینه برادری یدنجی (بطلیوس اورجت) مصر تختنه جلوس ایتمشیدی. درت سنه اسارتده قالدقدن صکره، خلاص اولوب، مصره عودتنده ایکی سنه دخی برادریله مشترکاً حکم سورمش؛ ومرقوم آنطیوخس یکیدن کندیسنه اعلان حرب ایتمش ایسه‌ده، بو دفعه روما جمهوریتنك توسطیله قورتلمش؛ وینه جمهوریت مذکوره‌نك تکلیفی اوزرینه برقه وقبریسی برادرینه ویروب، ممالکنی ایکی‌یه تقسیم ایتمشدر. بعده سوریه‌ده‌کی قاریشقلقدن استفاده امیدیله ابتدا آلکساندر بالا ایله وبعده دمتریوس ایله

اتفاق ایدوب، (اورونته) یعنی عاصی نهری کنارنده آلدیغی جریحه‌دن متأثراً قبل المیلاد ۱٤٦ تاریخنده وفات ایتمشدر.

— یدنجیسی مذکور (بطلیوس اورجت ثانی)در، که سلفنك برادری اولوب، بطلیوس فیلومیتورك اسارتی زماننده ٤ سنه بالاستقلال وبعده ۲ سنه برادریله مشترکاً حکومت سوردکدن صکره، روما جمهوریتنك توسطی اوزرینه، قبل المیلاد ۱٦٤ تاریخنده برقه وقبریس حکمداری اولمش؛ و۱٤٦ده برادرینك وفاتنده مصره عسکر سوقیله، برادرینك قاریسنی کندیسنه وارمغه مجبور ایده‌رك، طفل اولان اوغلنی حکومتده تشریك ایده‌جکنی وعد ایتمش ایسه‌ده، متعاقباً طفل مذکوری والده‌سنك قوجاغنده قتل ایتمش؛ و ۱۳۱ تاریخنده اسکندریه‌یی ترك ایله، قاچمغه مجبور اولمش ایسه‌ده، سردارلرندن (همجلوق)ك سعیله عودت ایدوب، وفاتنه یعنی ۱۱۷ تاریخنده‌دك حکم سورمشدر. «صاحب الخیر» دیمك اولان اورجت برینه خلق کندیسنی (قاکرجت) یعنی «صاحب الشر» لقبیله یاد ایدرلردی.

— سکزنجیسی یدنجینك اوغلی اولان (بطلیوس سوتیر ثانی) اولوب، پدرینك وفاتنده تخته جلوس ایتمش ایسه‌ده، والده‌سی قلیوپاتره‌نك حکمی آلتنده اولوب، متعاقباً مرقومه‌نك اسکندریه‌ده اشعال ایتدیکی برعصیاندن طولایی، مصری ترکله، ۳۰۰۰۰ کشی ایله سوریه‌یه قاچمغه مجبور اولمش؛ واوراده حکم سورن محاربات داخلیه‌یه قاریشوب، فلسطین جهتنده بر کوچك حکومت تأسیس ایتمکله ۱۸ سنه اوغراشدقدن صکره، قبل المیلاد ۸۸ تاریخنده برادری (بطلیوس اسکندر اول)ك سقوطنده مصره عودتله، تختنی استرداد ایده‌رك، ۸۱ تاریخنده‌دك حکم سورمشدر. (برنیکه) اسمیله برقیزی و(اون برنجی بطلیوس) اسمیله حکومت سورن بر ولد نا مشروعی وار ایدی.

— طقوزنجیسی یدنجی بطلیوسك ایکنجی اوغلی وآنف الترجمه‌نك برادری اولان (بطلیوس اسکندر اول) در، که برادرینك طرد واخراجی اوزرینه، والده‌سی قلیوپاتره طرفندن ۱۰۷ تاریخنده تخته اجلاس اولنه‌رق، درعقب والده‌سیله بوزشمغله، مرقومه‌یی قتل ایتدیرمش؛ و۱۹ سنه حکومت سوردکدن صکره، بیوك اسکندرك تربه‌سی اوزرنده‌کی تزییناتی غصب ایتمکله، اهالینك نفرتنه مظهر اولوب، فراره مجبور اولمش؛ وبعده عودتله تختی برادرندن ضبط ایتمکه چالیشمش ایسه‌ده، موفق اوله‌میوب، واقع اولان محاربه‌ده قتل اولنمشدر. بعده (بطلیوس اسکندر ثانی) نامیله حکم سورن بر اوغلی وار ایدی.

— اوننجیسی طقوزنجینك اوغلی اولان (بطلیوس اسکندر ثانی) در، که قبل المیلاد ۸۱ تاریخنده، عمجه‌سی (بطلیوس سوتیر ثانی) نك وفاتی اوزرینه، روما سردارلرندن (سیلا) نك معاونتیله ادعای سلطنته قالقیشوب، ٦ آی صکره مرقوم بطلیوس سوتیرك قیزی برنیکه‌یی تزوج ایتمکله، اونکله مشترکاً ٤٧ کون حکومت سوردکدن صکره، مرقومه‌یی قتل ایتمش؛ وبر قاچ آی صکره کندیسی دخی عصیان ایتمش اولان عسکری طرفندن قتل اولنمش؛ وبر روایتده طرد اولنوب، بر مدت (صور)ده حکم سورمشدر. بونکله بطالسه‌نك سلالهٔ مشروعه‌سی منقرض اولمغله، رومالیلر بر وصیته استناداً مصری تحت حمایه‌لرینه آلمق ادعاسنه قالقیشمشلردی.

— اون برنجیسی (آولیت) یعنی «دودوکجی» لقبیله ملقب اولوب، بطلیوس سوتیر ثانینك ولد نامشروعی ایدی. قبل المیلاد ۸۰ تاریخنده مصریلیلر طرفندن بطالسه تختنه اجلاس اولنمش ایسه‌ده، روما جمهوریتی طرفندن تصدیق اولنمیوب، نهایت ۵۹ تاریخنده (پومپیوس)ك تحت حمایه‌سنه کیرمکله، کندینی تصدیق ایتدیرمش ایسه‌ده، بو حرکتندن طولایی مصریلیلرك خصومتنی قزانوب، ۵۸ده فراره مجبور اولمش؛ و۳ سنه صکره ینه رومالیلرك امدادیله عودت ایدوب، رومادن کوندریلن (غال) عسکرینك تحت محافظه‌سنده اوله‌رق، ۳ سنه دها حکومت سوردکدن صکره، قبل المیلاد ۵۲ تاریخنده وفات ایتمشدر.

— اون ایکنجیسی اون برنجینك اوغلی اولان (بطلیوس دنیس) اولوب، پدرینك وفاتنده تخته جلوسیله، ۱۳ یاشنده اولدیغی حالده، ۱۷ یاشنده بولنان همشیره‌سی مشهوره قلیوپاترایی تزوج ایتمشیدی. قلیوپاترا حکم ونفوذی کندیسی الینه آلمق ایستدیکندن، زوجنك وصیلری طرفندن اویاندیریلان فساد اوزرینه،

تبعيد اولنمشيدى. بطليوس دنيس وصيلرينك نصيحتيله مصره التجا ايتمش اولان روما سردارلرندن (پومپيوس)ى قتل ايتديرمش ايسه‌ده، بونك رقيبى اولان قيصر قيليوپاترانك حسن وجمالنه مفتون اولمغله، اونك طرفنى التزام ايتديكندن، بطليوس مغلوب اولوب، فرار ايدركن، قبل الميلاد ٤٨٠ تاريخنده نيلده غرق اولمشدر.

— اون اوچنجيسى اون برنجينك اوغلى اولوب، «چوجق» لقبيله ملقبدر. قبل الميلاد ٤٨ تاريخنده قيصر طرفندن مصر تختنه اجلاس اولنه‌رق، ١١ ياشنده قيليوپاترەنك ايكنجى قوجه‌سى اولمش ايسه‌ده، ٤ سنه صكره، ظنه كوره، مسموماً وفات ايتمشدر.

— اون دردنجيسى (قيصريون) لقبيله ملقب اولوب، قبل الميلاد ٤٧ تاريخنده قيصر ايله قيليوپاترەنك اجتماع نامشروعندن تولد ايتمش؛ و ٤٢ تاريخنده روما حكومتى طرفندن مصر تختنه اجلاس اولنه‌رق، ٣٢ تاريخنده «حكمدارلر حكمدارى» كبى قورو بر عنوانله تبجيل اولنمش ايسه‌ده، ٣٠ تاريخنده آغستوسك امريله قتل اولنه‌رق، بونكله بطالسهٔ مصر سلاله‌سى بسبتون منقرض اولمشدر.

بطلميوس { بو اسمله ماكدونيا حكمدارلرندن دخى ايكى كشى كلمشدر: برنجيسى (آلوريتس) لقبيله ملقب اولوب، اوچنجى آمينتاسك ولد نامشروعى ايدى. مرقوم آمينتاسك قيزى (اوريونه) يى تزوج ايدوب، قائن والده‌سى (اوريديكه) دخى كنديسنه تعشق ايتمش، وكنديسيله مناسبات نامشروعه‌يه كيريشمش اولديغندن، بونى تخته اجلاس ايچون، قوجه‌سنى قتل ايتمكه تشبث ايتمش ايسه‌ده، موفق اوله‌مامش؛ وبطليوس قبل الميلاد ٣٧٢ تاريخنده دخى تختى غصب ايتمكه تشبث ايدوب، ٣ سنه صكره ايكنجى آلكساندرك وفاتنده، ماكدونيانك برپارچه‌سنى ضبط ايده‌بيلمش ايسه‌ده، ٣ سنه صكره (پلوپيداس) ك مداخله‌سيله موقع اقتداردن اسقاط اولنمشيدى.

— ايكنجيسى (كراونوس) يعنى «يلديرم» لقبيله ملقب اولوب، بطالسهٔ مصردن (بطليوس سوتير اول) ك بيوك اوغلى ايدى. پدرى طرفندن وراثتدن تحريم اولنمغله، قبل الميلاد ٢٨٥ تاريخنده ماكدونيا وتراكى حكمدارى (سلفقوس) ه التجا ايتمش اولديغى حالده، ٢٨١ تاريخنده مرقومى قتل، ومعارضلرندن آنتيغون غوناتوسى بر محاربهٔ بحريه‌ده مغلوب، وديكرلرينى دخى بلا حرب دفع ايتدكدن صكره، (ليسيماخوس) ك زوجه‌سى (آرسينونه) يى تزوجله، ايكى اوغلنى قتل ايتديردكدن صكره، كنديسنى تطليق ايتمش؛ وبر سنه حكومت سوردكدن صكره، (بلجيوس) ك قوماندەسى آلتنده اولان غولوآرله ايتديكى محاربه‌ده قتل اولنمشدر.

بطلميوس { قلودى (Ptolémée Claude) مشاهير رياضيون وفلكيوندن اولوب، ايكنجى قرن ميلادى اوائلنده اسكندريه‌ده نشأت ايتمشدر. كنديسى يازديغى فنونك هيچ برنده ارباب كشفدن دكلسه‌ده، اسلافنك آثارندن برچوق معلومات وحقايق فنيه‌يى جمع ايدوب، آثار مذكوره ايسه بعده بولنه‌ماز اولدقلرندن، كشفيات فنيهٔ قديمه برچوق وقت بوذاته اسناد اولنمشدر. هيئت وجغرافيايه وعلوم رياضيه وميخانيكيه وسائره‌يه متعلق برچوق تأليفاتى اولوب، اك بيوك واك مشهورلرى علم هيئته دائر «مجسطى» عنوانيله شهرت بولان اثريدر، كه اصل اسم يونانيسى (ماتماتيكى سينتاقسيس) يعنى «تركيب رياضى» اولوب، «اكبر» ديمك اولان (مجسطى) اسميله دخى معروف بولنمش اولديغندن، عربلر عندنده بو اسمله بللنمشدر. ايكنجى درجه‌ده اولان تأليفى جغرافياسى اولوب، برخيلى وقت بو فنده بوندن مفصل ومكمل كتاب يازيله‌مامشيدى. طول وعرض درجه‌لرينى وهر محلك موقعنى درجاتله تعيين ايتمكى اك اول بو كتاب تفصيل ايتمشدر. بو ايكى كتاب اسكندريه علماى يونانيه‌سنك دستور العملى حكمنده اولديغى كبى، مدنيت اسلاميه‌نك تا ابتداسندن دخى عربى‌يه ترجمه اولنه‌رق، برخيلى وقت علماى اسلام بطليوسك آثارينى شرح وتحشيه ايتمكله اكتفا ايتمشلر ايسه‌ده، بعده كرك علم هيئتده‌كى ترقيلرى وكرك جغرافياجه اولان معلومات مكتسبه‌لرى بطليوسك آثارنده كوردكلرى برچوق خطيئاتى تصحيح وبرچوق نقايصنى اكمال ايتملرينه مساعد بولنمشدر. مع هذا بو ايكى فنده ينه بطليوسك تأليفاتى اساس اتخاذ اولنمقدن واز كچلمه‌مشيدى. بطليوسك زيجلرى دخى مشهوردر. بو ذاتك آثارنده‌كى معلومات وكشفياتك اكثرى حكيم مشهور (هيپارخوس) ياخود (ابرخس) ك زادهٔ فكر وتدقيقيدر. هيئتك كرهٔ ارضى مركز اتخاذ ايتمكدن عبارت اولان اصول قديمه‌سى دخى (بطليوسك اصولى) ناميله شهرت بولوب، بو اصول سقيم (قوپرنيق) ك زماننه‌دك مرعى ومعتبر

بولنمشدر. بطلیوسك آثاری وعلی الخصوص مجسطیسی عربیدن لاتین لسانه ترجمه اولنه‌رق، «المجسطی» دن محرف اوله‌رق (آلماجست) اسمیله شهرت بولمش؛ ونیجه وقت صکره متن اصلی یونانیسی بولنمشدر. کلیات آثاری آوروپاده دفعاتله طبع واکثر السنه‌یه ترجمه اولنمشدر.

بطلیوس { اسپانیاده‌کی (باداپوز) شهرینه عربلر طرفندن ویریلن اسم اولوب، بو شهرده ظهور ایتمش اولان برچوق علمای اسلام‌دخی (بطلیوسی) نسبتیله مشهوردرلر. [«باداپوز» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بطمان چایی { دجله ایرماغی تابعلرندن بر نهردر، که بتلیس ولایتنك گنج سنجاغی طاغلرندن آقان برچوق دره‌لرله دیاربکر ولایتنك منتهای شمالندن اینن بعض صولردن بالتشکل، ولایتین مذکورتین حدودی آره‌سندن شمالدن جنوبه طوغری آقه‌رق، تقریباً ۱۰۰ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدکدن صکره، دجله‌یه منصب اولور.

بَطنه { جزایرك قسنطینه ایالتنده، قسنطینه‌نك ۱۱۰ کیلومتره شرقنده و بسکره‌نك ۱۰۰ کیلومتره شمالنده بر قصبه اولوب، فرانسه حکومتی طرفندن مرکز عسکری اتخاذ اولنمشدر. اطرافنده خیلی یبانی چیقار.

بَطیحه { فراتك دجله ایله برلشمزدن اول صول جهتنده وشط الحیك ایکی جهتنده واقع واسع بر یردر، که انهارك فیضانی زماننده طاشان صولرله مملو اولوب، برچوق بطاقلقلری جامعدر. بویوك برقسمی بغداد ولایتنك حله وبرقسمی‌ده بصره ولایتنك منتفك سنجاقلری داخلنده بولنیورلر. زمان قدیمده نهرلره مکمل سدلر یاپلش اولدیغندن، صولر طاشمیوب، بویر شهر وقصبه‌لر وقریه‌لرله مملو غایت معمور ومحصولدار ایدی. ملوك ساسانیانك اواخرنده دجله وفراتك فوق العاده طاشمسیله سدلر منهدم اولوب، محل مذکوری صو باصمش؛ واوائل دور اسلامده دخی سدلر تعمیر وتجدید اولنه‌میوب، بو بطاقلقلرك آره‌لرنده آطه حالنده قالان یرلر آل بویه وسلجوقیلر زماننده ظهور ایدن بعض باغیلر طرفندن ملجأ ومأمن اتخاذ اولنمغله، بطیحه‌ده او صره‌لرده پك چوق وقوعات سیاسیه جریان ایتمشیدی. بعده خلافت عباسیه طرفندن سدلر تجدید اولنه‌رق، بطیحه یکیدن اعمار اولنمش ایسه‌ده، مؤخراً یکیدن صو باصوب، ینه بطاقلق حالنی کسب ایتمشدر؛ والیوم او حالده بولنمقده‌در.

بُعاث { مدینهٔ منوره جوارنده برموقع اولوب، زمان جاهلیتده بو موضعده (اوس) ایله (خزرج) قبیله‌لری بیننده (یوم بعاث) دینمکله مشهور برحرب وقوع بولمشدر.

بَعقوبا { بغداد ولایت وسنجاغنده واقع خراسان (ودها طوغریسی طریق خراسان) قضاسنك مرکزی اولان برقصبه اولوب، بغدادك ۶۰ کیلومتره شمال شرقیسنده ودیاله نهری کنارنده واقعدر. یاقوت حموی بوقصبه‌نك جوامع ومساجدی چوق اولدیغنی، ونهرك ایکی کنارنده ایکی چارشیسی اولوب، بر کوپری ایله اختلاط اولندیغنی، و بو کوپرینك آلتندن سفائن چکدیکنی بیان ایدیور.

بعل { (Baal) امم قدیمهٔ سامیه‌دن فنیکه‌لیلرله کنعانیلرك وکلدانی وآثوریلرك اك بیوك معبودی اولوب، شمسدن کنایه ایدی. (عشتروث) اسمنده برمعبوده دخی قمردن کنایه ایدی. بعض مورخین بعلی مشتریدن وعشتروثی زهره‌دن کنایه عد ایتمشلردر. بعل کلمه‌سنك اصل معناسی «رب» اولوب، دیکر بعض کلمه‌لرله مرکب اوله‌رق، اسم مذکوره‌نك دیکر بعض آلههٔ باطله‌لرینه علم اولدیغی کبی، بابلیلر (بعل) یاخود (بل) ویا (بلوس) صورتنده بعض حکمدارلرینه دخی اطلاق ایدرلردی. بنی اسرائیل دخی دفعاتله عبادة اللهی ترك وفراموشله، جوارلرنده‌کی امم مشرکه‌نك بو معبودینه عبادت ایتمشلردر. صور وصیداده وفنیکه‌لیلرك سائر شهرلرنده بو معبوده مخصوص جسیم هیکللر بولنوب، صنمك ایکی النده طوتدیغی بر جسیم مجمره کوچك چوجقلر احراق وانسانلر ذبح ایدرلردی. بعل کلمه‌سندن مرکب اولان آلههٔ کاذبه اسملرندن اك مشهورلری (بعل شمین) یعنی «رب السماوات»، (بعل فغور) و(بعل زبوب) یاخود بعلزبوت (Belzébuth) یعنی «رب الذباب» در، که مشرکین عندنده سینکلری دفعه موکل براله زعم اولنورکن، بنی اسرائیلك کتب مقدسه‌سنده ابلیس

مقامنــده مستعملدر. (بالتازار) و (آنیبال) کبی اسماء خاصه‌ده کوریلن (بال) لفظی دخی (بعل)دن غلطدر.

بَعلَبَك { ســوریه‌ده آثار عتیقه‌لریله مشهور اولان اسـکی شهرلرك اك جسیملرندن اولوب، الیوم شام سنجاغنده همنامی اولان بر قضانك مرکزیدر. دمشق شامك ٨٠ کیلومتره شمال غربیسنده وطرابلس شـامك ٨٥ کیلومتره شرق جنوبیســنده اوله‌رق، (بقاع) دینلن وادی داخلنــده و١٢٠٠ متره قدر ارتفـاعی اولان بر محلده واقعدر. شمدیکی حالده ١٠٠٠ قدر اهالیسی، ٧ جامع ومسجدی، ٨ تربه‌سی، ٣ کلیسـاسی، ١٠٠ دکانی و١ حمامی واردر. ایچنــدن (رأس العین) اسمیــله صویی پك ایی برچای جریان ایدیور. بو شهر وقتیــله پك بیــوك اولوب، ایچنده بعلك عبادتنه مخصوص بربیوك معبدله بومعبدك برهیکل عظیمی بولندیغندن، (بعلبك) تسمیه اولنمشیدی. ماکدونیالیلرله رومالیلر اسمنی لسان یونانی‌یه بالترجمه (هلیوپولیس) یعنی «مدینة الشمس» تسمیه ایتمشلردی. فنیکه‌لیلر زمانده‌کی معموریتندن بشقه رومالیلر زماننده دخی بوشهر برچوق معبــدلر، هیکللر، قلعه‌لر وسائر ابنیهٔ جسیمهٔ مصنعــه ایله تزیین وتوسیع اولنمشــیدی. خرستیانلغك ظهورندن صکره بعلبك بر پسقپوســلق مرکزی اتخاذ اولنه‌رق، بعله مخصوص اولان اك بیوك معبدی دخی روم ایمپراطورلرندن قسطنطین طرفندن کلیسـایه تحویل اولنمشیدی. ١٤ تاریخ هجریســنده ابوعبیده بن جرّاح طرفندن فتح اولنه‌رق، اوائل دور اسـلامده دخی خیلی مهم وتجـارتکاه برشهر بولنمش، وایچنــدن خیلی علما وسـائر مشاهیر اسـلام ظهور ایتمشدر. اهل صلیب وقوعاتی صره‌سنده واقع اولان لاینقطع محاربه‌لردن خیلی سکته‌دار اولدیغی کبی، بر ایکی دفعــه زلزله‌دن وبر دفعه سـیل باصمه‌دن خراب اولمش؛ و٨٠٣ تاریخ هجریســنده تیمورلنك طرفندن ضبط اولنه‌رق، بسبتون تخریب، واهالیسی قتل عام اولنمش ایدی. ٩٢٢ تاریخنده یاوز سلطان سلیم خان حضرتلری طرفــدن محاصره، وجزار احمد پاشا یدیله فتح اولنه‌رق، ممالك عثمانیه‌یه الحاق اولنمش ایسه‌ده، ١١٧٣ تاریخ هجریســنده واقع اولان برزلزله قائم اولان ابنیه‌سنی دخی ییقه‌رق، اوشهر شهیری برویرانه حالنه قومشدر. اسکی معبدلرینك وسائر ابنیه‌ســنك خرابه‌لری الیوم زوار وسیاحینك انظار دقتنی جلب ایتمکده‌در. ستونلرك واویمه‌لرك مهارت فوق‌العاده‌سیله برابر ابنیه‌یی ترکیب ایدن طاشلرك جسامتی جالب انظار حیرتدر. چایك اوزرنده بر قاچ کوپری خرابه‌لری کوریلیور. اطرافنده‌کی سور خراب حالنده اوله‌رق باقی اولوب، مستطیل شکلنده اولدیغی حالده، محیط دائره‌سی ٣ کیلــومتره‌در. حضرت الیاسك قبری بو شهرده اولدیغی کبی، حضرت ابراهیمك دخی مقامی موجوددر. ازواج مطهرهٔ حضرت نبویدن حضرت حفصــه بنت عمر (رضها) ایله مالك اشــترك قبرلری اولمق اوزره ایکی مزار دخی کوستریلیورسه‌ده، مالك اشـترك قبر صحیحی مدینه‌ده اولــدیغی کبی، بعلبکده مدفونه اولان حفصه دخی ازواج مطهره‌دن اولیوب، فتح شامده ابو عبیده‌نك معیتنده بولنمش اولان معاذ بن جبلك همشیره‌سیدر.

— بعلبك قضاسی شـام سنجاغنك منتهـای غرب شمالیســنده اولوب، شمالاً حما سنجاغیله، غرباً جبل لبنانله، جنوباً بیروت ولایتیــله، شرقاً دخی نفس شام قضاسیله محدود ومحاط اولدیغی حالده، جبل لبنـان ایله جبل شرق ســلسله‌لری آره‌ســنده اولان بقـاع وادیســندن عبارت اوله‌رق، ٧٦ قریه‌دن مرکبدر. اهـالیسی ١٢٠٠٠ کشی راده‌لرنده اولــوب، قسم اعظمی مسلم وقصــوری مارونی وسائره‌در. درون قضاده ٣٨ جامع ومسجد و١٩ کلیسا ومناستر واردر. اراضیسی منبت ومحصولدار اولــوب، میاه جاریه‌سی دخی چوقدر. محصولاتی حبوبات متنوعه ایله ایپکدن عبارتدر.

بُغار { جزائرده وجزائرك ١١٦ کیلومتره جنوبنده بر قصبه اولوب، ١٠٠٠٠ اهـالیسی وجوارلرنده بر چــوق اورمانلری واردر. ١٨٣٩ تاریخ میلادیســنده امیر عبدالقادر طرفندن تحکیم، و١٨٤١ ده فرانسزلر طرفندن ضبط واحراق اولنــه‌رق، بعده یکیــدن تعمیر وتحصین ایله، مرکز عسکری اتخاذ اولنمشدر.

بغارد { (Begards) بو اسمــله اون ایکنجی قرن میلادیده آلمانیا وفرانسه طرفلرنده بر طاقم آدملر ظهور ایدوب، درویشـانه وقلندارانه بر عمر سوردکلری حالده، صوفیون اسلامدن مستعار بر طاقم افکار متصــوفانه‌نك نشرینه چالیشمشــلردر. رئیسلری (ژان اسقوت اریژن) ایدی. ١٣١١ تاریخ

میلادیسنده ویانه انجمن روحانیسی بو طریق تحت ممنوعیته آلمشدر.

بغچه‌جك { ازمید سنجاق وقضاسنده وازمیدك جهت جنوبیه‌سنده ناحیه مرکزی بیوجك برقریه اولوب، موقعی مرتفع وهواسی کوزل اولمغله، یازین ازمیددن اورایه تبدیل هوایه کیدیلیر. ناحیه‌سی ٣٤ قریه‌دن مرکبدر.

بغچه سرای { قریم شبه جزیره‌سنك اك بیوك قصبه‌لرندن اولوب، سیواستپولك ٣٠ کیلومتره شمالنده واقعدر. ١٤٠٠٠ اهالیسی اولوب، قسم اعظمی تاتار ومسلم، وقصوری ارمنی، یهودی، روس وسائره‌در. اسکی قریم خانلرینك مقری بولنمش اولمغله، خانلره مخصوص اولان سرای الیوم باقیدر. متعدد جوامع شریفه‌سیله برقاچ مدرسه‌سی وحمام وسائر مؤسسات اسلامیه‌سی واردر. اهالئ مسلمه‌سنك وعلی‌الخصوص ارباب حمیتدن بلدیه رئیسی اسماعیل بکك همتیله کندیلرینه مخصوص اصول جدیده اوزره ذکور واناث ایچون آیری آیری مکتبلر دخی کشاد اولنوب، تاتار لساننده «بغچه سرای» عنوانیله برغزته دخی نشر اولنیور.

بغچه قپوسی { استانبولدن غلطه‌یه کیدن کوپرینك استانبول جهتنده‌کی باشنك شرق جنوبی جهتنده ویکی جامع جوارنده بر محل اولوب، مغازه‌لر وتجارت خانلریله مستوردر. وقتیله استانبول سورینك بوراده بر قپوسی اولوب، قپونك خارجنده برکوچك لیمان بولنمغله، روملر زماننده «لیمان قپوسی» (Νεορίον Θύρα) وغلط اوله‌رق «کوزل قپو» (Ὡραῖα Θύρα) تسمیه اولنوردی. بعدالفتح دخی مذکور لیمان باقی اولوب، سرای همایون قایقلرینه مخصوص ایدیسه‌ده، قپونك ایچ طرفنه قدر سرایك باغچه‌سی ممتد اولدیغندن، (بغچه قپوسی) تسمیه اولنمشدر. الیوم سور منهدم اولمغله، قپو اولمدیغی کبی باغچه دخی یوغیسه‌ده، اسمی باقیدر.

بغچه کوی { استانبول بوغازینك روم ایلی ساحلنده واقع بیوك دره قربنده وساحل بحردن ٥ کیلومتره‌لك مسافه‌ده برقریه‌در.

بغچه‌لی صو { بیغا سنجاغنده بوغازك خارجنده اوله‌رق آطه‌لر دکیزینه دوکیلن (مندرس) نهری تابعلرندن بر چای اولوب، آیواجق قضاسنده نبعانله، شمال غربی‌یه طوغری جریان ایده‌رك، اینه قصبه‌سنك ایچندن کچدکدن، وتقریباً ٣٥ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدکدن صکره، مذکور مندرس نهرینه منصب اولور.

بَغداد { آسیای عثمانینك اك مشهور واك بیوك شهرلرندن اولوب، همنامی اولان ولایتك وبتون عراق عربك مرکزیدر. دجله‌نك ایکی طرفنده اوله‌رق، ٣٣° ١٩′ ٥٠″ عرض شمالی ایله ٤٢° ٢′ ١٥″ طول شرقیده واقعدر. شهرك قسم اعظمی دجله‌نك شرق جهتنده اولوب، (رصافه) تسمیه اولنور؛ نهرك جهت غربیه‌سنده‌کی قسمی ایسه بر محله‌دن عبارت اولوب، (کرخ) و(زوراء) اسمیله معروفدر. شهرك بو ایکی قسمی آره‌سنده دوبه‌لر اوزرینه قونلمش ٢٥٠ متره طولنده بر کوپری واردر. نهرك ایکی طرفی خرما آغاجلریله وسائر اشجارله مزین اولوب، پك کوزلدر. شهرك نهر بوینجه طولی ٧ کیلومتره اولوب، موقعی ومنظرهٔ عمومیه‌سی غایت دلنشین ایسه‌ده، سوقاقلری طار، معوج وپیس اولدیغندن، ایچندن کوزللکی کورینمز. اهالیسنك مقداری حقنده‌کی تخمین وروایتلر مختلف ایسه‌ده، مقدار صحیحی ١٢٥٠٠٠ ایله ١٣٠٠٠٠ آره‌لرنده اولدیغی آکلاشیلیور. بونلرك قسم کلیسی مسلم اولوب، نصفی سنی ونصف دیکری شیعیدر؛ سائر اهالیسی یهودی، ارمنی، کلدانی، سریانی وسائره‌در. اهالئ مسلمه‌سی عرب، ترك، ایرانی وکرد جنسیتلرینه منسوب اولوب، لسان محلی برنجی درجه‌ده ترکجه وایکنجی درجه‌ده عربجه‌در. اولری طوغله‌دن اولوب، اولدقجه کوزل ایسه‌ده، چوغی باغچه‌لر ایچنده ودیوارلرله محاط اولدقلرندن، حسنلری یالکز داخلدن کوریلور. شهرك هواسی یازین خیلی صیجاق اولوب، اهالی کوندوزین (سرداب) تعبیر ایتدکلری مخزنلرده واقشامدن صکره طاملرك اوستنده امرار اوقات ایدرلر. قیشین ایسه خیلی صوغوق اولور. بغدادك جوامع ومساجد شریفه‌سی پك چوق اولوب، اك بیوکی واك کوزلی عبدالقادر کیلانی حضرتلرینك جامع شریفیدر. کرك بغداد داخلنده وکرك جوارلرنده ائمه ومشایخ واجلهٔ علما وسائر مشاهیر اسلامدن بر چوق ذواتك تربه‌لری موجود اولوب، ازجمله امام موسی کاظم، امام اعظم ابو حنیفه، امام حنبل، جنید، شبلی، سرئ سقطی،

معروف كرخى، عبدالقادر كيلانى كبى ذواتك مرقد شريفلرى زيارتكاه انامدر. هارون الرشيدك زوجه‌سى مشهوره (زبيده) نك دجله‌نك صاغ طرفنده وسورك خارجنده واقع تربه‌سى غايت مصنع اولوب، خلفاى عباسيه زماندن قالمه اثرلرك باشليجه‌سيدر. شهر قسماً خراب اولان و ۷ كيلومترو طولى بولنان بر سور وبر خندقله محاط اولوب، شمال غربى قسمنده وحكومت قوناغنك قربنده خيلى اهميتى حائز بر قلعه‌سى دخى واردر. حكومت قوناغى دخى شهرك اك كوزل واك بيوك ابنيه‌سندندر. چارشوسى بيوك ومتين اولوب، ۱۲۰۰ دكانى حاويدر. شهرك غرب جهتنده دجله‌ده سفائن اعماله مخصوص بر حوض ودستكاه وبونك جوارنده بر اصلاحخانه ايله بر مطبعه ويهودى تجارندن برى طرفندن تأسيس اولنمش بر بيوك مكتب واردر. بغداد آلتنجى اردوى همايونك دخى مركزى بولنغله، بر مكتب اعدادئ عسكريسى، ايكى رشديهٔ عسكريه‌سى وبر رشديهٔ ملكيه‌سى وبرخسته خانه‌سى دخى واردر. نهرده ايشلمك اوزره «عمان عثمانى» عنوانيله بر اداره‌سى اولوب، ۱۲ واپورى واردر. بر انكليز قومپانيه‌سى دخى ايشليور. شهرك اطرافى باغچه‌لرله محاط اولوب، نزهتكاهلرى چوق اولمغله، شهردن ايكى ساعت خارجه قدر ايشلمك اوزره بر ترامواى دخى ياپلمشدر. بغداد ممالك عثمانيه‌نك اك تجارتكاه شهرلرندن اولوب، بر طرفدن بصره واسطه‌سيله هندستانله وديكر طرفدن ايران وموصل ودياربكر وحلب وشامله دائمى صورتده مناسبات تجاريه‌سى جاريدر. شهرك ايچنده ايپكدن چارشف، كتفيه، شال، مشلح كبى شيلرله يوك وپاموقدن دخى بعض منسوجات وباقير وآلتون وكوشدن بعض اوانى اعمال اولنور. دجله‌نك فيضاننده بعض بطاقلقلر تشكيل ايتمسى بغدادك هواسنى اخلال ايدوب، بعض علل ساريه توليدينه سبب اولمه كلمشدر.

بغداد شهرى خلفاى عباسيه‌نك ايكنجيسى اولان ابو جعفر منصور طرفندن بنا اولنه‌رق، ۱۴۵ تاريخ هجريسنده بناسنه شروع، و۱۴۹ ده اكمال ايله، مقر خلافت اتخاذ اولنمشدر. مداين شهر قديمى خرابه‌لرندن پك چوق آثار اخذ اولنه‌رق بو شهرك بناسنده استعمال اولنمشدر. ابتدا دجله‌نك صاغ طرفنده بنا اولنه‌رق، (دارالسلام) تسميه اولنمشيدى.

بغداد اسمى ايسه فارسى بر اسم اولوب، بر روايتده شهرك تأسيسندن اول اوراده بولنمش اولان بر باغچه‌نك اسمى ايدى. اشتقاقى حقنده روايتلر مختلف اولوب، «عدالت باغچه‌سى» ديمك اولان (باغ داد) دن مأخوذ اولديغى روايتى احتماله دها قريب كورينور. هارون الرشيد دجله‌نك صول طرفنده بر سراى ياپديروب، اوراده اقامت ايتمكله، آز زمان ظرفنده شهرك او جهتنده‌كى ابنيه چوغاله‌رق، شهرك بو قسمى دها زياده توسيع وتزيين اولنمشيدى. رشيد ايله مأمونك زمان خلافتلرنده بغداد بتون عالم اسلامك مركزى اولمغله، تزيينات ماديه‌سندن بشقه، رصدخانه‌لر، كتبخانه‌لر، مدرسه‌لر وسائر مؤسسات علميه دخى چوغالمش؛ وممالك اسلاميه‌نك هر طرفندن ارباب علم وهنر بغداده تجمع ايتمكه باشلامشيدى. اوصره‌لرده بغدادك مقدار اهاليسى ايكى مليونى متجاوز اولوب، جوارلرنده‌كى قصبات وقرا دخى بربرلرينه كسب التصاق ايده‌جك درجه‌ده صيق وبيوك اولمغله، بغدادك هر خانغى جانبنه كيدلسه ايدى، برقاچ كون بر معموره‌نك ايچندن چكلمك اقتضا ايدردى. بغداد خيلى تدنى ايتدكدن صكره دخى ايچنده هر برى بر قصر معلا كبى ۳۰ جسيم مدرسه بولنديغى او وقتلرده يازيلان جغرافيا وسياحت كتابلرندن منفهم اولوب، بو مدرسه‌لرك اك مشهورى نظام الملكك تأسيس كرده‌سى اولان «نظاميه» مدرسه‌سى ايدى، كه اك مشهور علما اوراده تدرس وتدريس ايتمشلردر. خسته خانه‌لرى دخى مشهور اولوب، اك معروفى عضد الدوله بن بويه‌نك تأسيس كرده‌سى اولان (بيمارستان عضدى) ايدى. خلافت عباسيه‌نك صوكى اولان ۶۵۶ سنهٔ هجريه‌سنه دكين بغدادك معموريتى باقى ايديسه‌ده، آل بويه و آل سلجوق تسلطلرى زمانلرنده وقوع بولان محاربه‌لر، دجله‌نك دفعاتله طاشوب صو باصمه‌سى، متعدد حريقلر، طاعونلر وقحط وغلاسنه‌لرى دفعاتله تكرر ايدوب، بغدادك معموريتنى خيلى رخنه‌دار، واهاليسنى تنقيص ايتمشلر- دى. نهايت تاريخ مذكورده هلاكو مغول عسكريله بغدادى ضبط ايدوب، اهاليسندن ۷۰۰۰۰۰ كشى اتلاف، وشهرى احراق ايله، ابنيهٔ مشهوره‌سيله سائر اسباب عمرانيى امحا ايتمشدر. ديمك اولبور كه او حال

ثنیده دخی بغدادك بر ملیوندن زیاده نفوسی وار
ایدی. متعدد وجسیم کتبخانه‌لرنده مغوللرك بولوب‌ده
دجله‌یه آتدقلری کتابلردن کونلرجه نهرك صویی
سیاه آقدیغی مشهوردر. آل چنکیزدن قورتلمش
اولان آثار عمرانی دخی تیمورلنكك ٧٩٥ و ٨٠٤
تاریخلرنده واقع اولان ایکی هجومنده امحا اولنه‌رق،
هله ایکنجی استیلاسنده تیمور بغداد اهالیسنك قسم
اعظمنی قتل، وقصورینی فراره اجبار ایدوب، شهری
بسبتون خرابه‌زاره چویرمشیدی. ٩٠٦ تاریخنده
شاه اسماعیل صفوینك الینه کچوب، ٩٤٠ تاریخنده
قانونی سلطان سلیمان خانك دورنده طرف دولت
عثمانیه‌دن ضبط اولنمش ایسه‌ده، بعده دفعاتله ملوك
صفویه طرفندن استرداد اولنه‌رق، نهایت ١٠٤٨
تاریخنده سلطان مراد خان رابع طرفندن قطعیاً ممالك
عثمانیه‌یه الحاق اولنمشدر. او وقتدن بری بغداد یواش
یواش یکیدن کسب عمران ایتمکله، وهرنه قدر ابتدا
امید برونی وبعده سویش قنالی طریقلرینك کشادی
آسیای شرقی وجنوبی ایله آوروپا آره‌سنده اجرا
اولنان تجارتك بغداددن مرورینه محل براقمامش
ایسه‌ده، ینه موقعنك اهمیت تجاریه‌سی خیلی بیوك
اولدیغندن، مرور زمانله اسکی معموریتنی اکتساب
ایده‌جکی مأمولدر. بغدادك اك مکمل تاریخنی
٤٦٣ تاریخ هجریسنده وفات ایدن مشهور خطیب
بغدادی ١٤ بیوك جلد اوزره یازوب، ٥٦٣ ده
وفات ایدن مشهور انساب صاحبی سمعانی بونك ٥
جلد اوزره ذیلنی یازدیغی کبی، ٥٩٧ ده وفات ایدن
کاتب ابو عبدالله محمد دخی ٣ جلد اوزره ذیل سمعانینك
ذیلنی، و٦٣٧ تاریخنده وفات ایدن (ابن الدبیثی)
(صله) نامیله بونك ذیلنی یازمشدر. بو اوچ ذیلدن
بشقه خطیب بغدادینك تاریخنه ٦٤٣ تاریخنده وفات
ایدن ابن النجار بغدادی ٣٠ جلد اوزره برمکمل ذیل
یازمشدر، که بونك دخی بری ٧٧٤ ده وفات ایدن
تقی‌الدین محمد بن رافع، بری ابوبکر بیمارستانی وبری
تاج‌الدین علی ابن الساعی بغدادی طرفندن یازلمش
بربرینی متعاقب اوچ ذیلی واردر. بو وجهله بغدادك
اللی آلتمش جلددن مرکب مکمل تاریخی موجود
دیمکدر. ٦٩٧ ده وفات ایدن شیخ ظهیرالدین
کازرونی دخی « روضة الاریب » عنوانیله بغدادك
٢٧ جلد اوزره بر تاریخنی یازمشدر.

بغداد { ولایتی. آسیای عثمانی ولایاتنك اك
بیوك ومهملرندن اولوب، عراق عربك
شمال غربی قسمیله جزیره‌نك جنوب شرقی قسمندن
عبارتدر. شرقاً ایران حدودیله، شمالاً موصل ولایتیله،
غرب شمالی جهتندن زور سنجاغیله، غرب جنوبی
جهتندن بریة الشام چولیله، جنوب شرقی جهتندن
دخی بصره ولایتیله محدود و محاط اولوب، مساحهٔ
سطحیه‌سی تخمیناً و تقریباً ١٧٠٠٠٠ مربع کیلو-
متره‌در. اهالیسی ٨٠٠٠٠٠ کشی قدردر، که
قسم اعظمی عرب وقصوری کرد وترك اولوب، شهر
وقصبه‌لرده کلدانی، سریانی ونسطوری اسملریله یاد
اولنور برطاقم خرستیانلرله برمقدار ارمنی ویهودی دخی
بولنیور. اهل اسلامك تقریباً نصفی سنی ونصف دیکری
شیعیدر. سنیلرك دخی برقسمی حنفی وباشلیجه کردلردن
عبارت اولان قسم دیکری شافعی المذهبدر. بغداد
ولایتی مقدما موصل وبصره جهتلرینی دخی جامع او-
لوب، بتون عراق وجزیره‌یی حاوی جسیم بر ولایت
ایدیسه‌ده، مؤخراً موصل وبصره آیریلوب، برر ولایت
صورتنه افراغ اولندقلرندن، اسکی بغداد ولایتی
اوچ ولایته انقسام ایتمشدر. ولایتك اراضیسی دوز
اولوب، یالکز شمال شرقی حدودنده وخراسان قضا-
سنده بر آز طاغلر واردر. هر بری بر نیل مبارك
یرینی طوتان دجله وفرات نهرلری، بری موصل ولا-
یتندن ودیکری زور سنجاغندن کلوب، شمال غربیدن
جنوب شرقی‌یه طوغری وهمان متوازیاً اراضئ ولایتی
شق ایتدکدن صکره، بصره ولایتنه کیررلر. دجله
نهرینه صولدن یعنی شهر زور وسلیمانیه سنجاقلریله
حدود ایرانیه‌ده اولان طاغلردن بر چوق چایلر
کلوب، بونلرك اك بیوکی (دیاله) نهریدر، که خراسان
قضاسنی شق ایله، بغدادك آلت طرفنده دجله‌یه منصب
اولور. (بدرایی) ونام دیکرله (کنجتون) نهری دخی
حدود ایرانیه داخلنده‌کی طاغلردن نبعان ایدن برچوق
چایلرك برلشمسندن حاصل اولوب، دجله‌یه منصب
اولمق اوزره، بصره ولایتنه داخل اولور. بغداد
شهری قربنده فرات ایله دجله آره‌سنده اختلاطی
موجب برچوق قناللر بولندیغی کبی، دیاله ایله دجله
آره‌سنده دخی بیوك بر قنال بولنیور. حله سنجاغنده
یعنی ولایتك جنوب شرقی جهتنده دخی فراتدن
آیریلوب، آشاغیده ینه فراته منتهی اولور برچوق

قناللر موجوددر. محل مذکور ذکری سبقت ایدن بطیحه‌نك قسم اعلاسندن عبارت اولمغله، فراتك فیضا-نندن متحصل بطاقلقلرله مستوردر. عمومیت اوزره ولایتك وعلی‌الخصوص نهرین مذکورین آره‌سنده اولان قسم اعظمنك طوپراغی بو ایکی نهرك ابتدای خلقتـدن بری سوروکلیوب براقدقلری کوبره‌لی اتربهٔ مترسبه‌دن اولمغله قوهٔ انباتیه‌جه دنیانك الك برنجی طوپراغیدر. نهرین صولرینك دخی سقی اراضیده استعمالیله مناسب محللرده قناللر وسدلر انشاسی و بطاقلقلرك قورودلمسی خصوصلرنده صرف مساعی ایدیله‌جك اولسه، اوراسی ثروت ومعموریتجه خطهٔ مصریه‌یی فرسخ فرسخ کچه-جکنده شبهه یوقدر. شمدیکی حالده دخی بغدادولایتی ممالك عثمانیه‌نك الك زنکین واك وارداتلی ولایاتنـدن معدود ایسه‌ده، استعداد طبیعیسنه نسبةً لایقیله استفاده اولنه‌مامقده‌در. اهالینك بر قسمی مسکون اولمیوب، یازین فرات وادیسنه وجزیره‌یه تقرب ایده‌رك قیشین نجده طوغری چکیلن شمر، عنزه وسائر عربان عشایرندن عبارتدر، که بونلر پك جمعیتلی اولوب، دوه وقویون سوریلریله وخرکه‌لریله تعیش ایدرلر، وکوزل عرب آتلری یتیشدیررلر. ایران حدودی طرفلرنده دخی بعض کرد عشایری واردر. ولایتك محصولاتی: بغدای، آرپه، سیسام وسائر حبوباتله پاموق، توتون، ایپك، خرما وسائر میوه وسبزه‌لردن عبارتدر. مندلی ودلیم قضالرنده متعدد نفت معدنلری بولندیغی کبی، هیت ناحیه‌سنده دخی کلیتلی زفت چیقار. عزیزیه ومذکور هیت ناحیه‌لرنده خیلی واسع مملحه‌لر بولندیغی کبی حله سنجاغنك سماوه قضاسنده دخی بیوك بر مملحه بولنوب، خیلی طوز چیقار. بغداد سنجاغنك اکثر طرفلرنده وحله وکربلا سنجاقلرینك دخی بعض محللرنده بر چوق کوچك اور-مانلر بولنوب، کسیلن اودون اکثریا نهرلر واسطه-سیله ایندیریلور. درون ولایتده چیقان معمولات صناعیه باشلیجه نفس بغداد شهرنده یاپیلان ایپك ویوك وپاموق قاشلرله قطیفه، بز، عبا وباقر وکومش وسائره ادواتیله دباغته وسراجلغه متعلق شیلردن عبارتدر. شمدیکی حالده درون ولایتده بغداددن بشقه ذکره شایان معموره‌لر کربلا، حله، دیوانیه کبی درت بش قصبه‌دن عبارتدر.

بغداد ولایتی بروجه زیر ٣ سنجاق، ١٤ قضا و ٢١ ناحیه‌یه منقسمدر:

سنجاق	قضا	ناحیه
بغداد	بغداد	اعظمیه، دیاله
	خراسان	شهربان، دلتاوه
	عزیزیه	سلمان پاك
	کاظمیه	
	جزیره	بغیله
	دلیم	هیت، کبیسه، مقلاویه
	کوت الاماره	بدره، غربیه
حله	حله	مدحتیه، جربوعیه، نیل، ابوغر
	سماوه	دراجی، ابو جواریر
	شامیه	شنافیه، مدحتیه، هور الله، صلاحیه
کربلا	کربلا	
	هندیه	
	نجف	
	زراره	

بغداد سنجاغی. بغداد ولایتنك مرکز لواسی اولوب، شرقاً، شمالا وغرب شمالی جهتندن حدود ولایتله، غرب جنوبی جهتندن کربلا سنجاغیله، جنوباً دخی حله سنجاغیله وبصره ولایتیله محدود ومحاطدر. بغداد ولایتنك قسم اعظمی بو سنجاقدن عبارت اولوب، مادهٔ آنفه‌ده‌کی جدولدن آکلاشلدیغی اوزره، ٧ قضا و ١١ ناحیه‌دن مرکب اولدیغی حالده، ٦٠ قریه‌یی جامعدر. شمر عشیرتی داخل حساب اولمدیغی حالده، لوانك نفوسی ٣٠٠٠٠٠ راده‌لرنده اولوب، قسم اعظمی مسلم وعرب، کرد، ترك جنسیتلرینه منقسمدر. اراضیسی پك منبت ومحصولدار اولوب، ایچندن جریان ایدن دجله وفرات بو خطه‌یی احیایه کافی ایسه‌ده، سقی اراضی ایچون آنجق بر طاقم طولابلر بولنوب، صو

چكلديكى وقت استفاده اولنديغى كبى، صويك زياده فيضاننده دخى طغيان مياه وقوع بولوب، مزروعات محو وخراب اولور. — بغداد قضاسى همنامى اولان ولايت وسنجاغك مركز قضاسى اولوب، ولايت وسنجاغنك همان مركزنده واقعدر.

بغداد { (اسكى —) بغداد ولايت وسنجاغنده دجلهنك ساحل يسارنده يعنى شرق جهتنده، سامرانك ١½ ساعت شمالنده وتكريتك ٤ ساعت جنوب شرقيسنده واقع بر خرابه اولوب، هر نه قدر شايان اهميت بر كونه آثار عتيقهسى يوغيسهده، دجله بويجه ويرانهلرى بر ساعتدن زياده مسافه ضبط ايتديكندن، وقتيله اهميتليجه بر شهر بولنمش اولديغى آكلاشيليور. ظن اولنديغنه كوره بو ويرانه زمان قديمده بر آرهلق اشكانيان ملوكنك پايتختى بولنمش اولان (دستاكرد) شهرينك خرابهلريدر. جوارنده (هارونى) اسميله ديكر بر خرابه واردر، كه بونك هارون الرشيد طرفندن تأسيس ايدلمش اولان (هارونيه) قصبهسى اولديغنده شبهه يوقدر.

بغدادجق { قافقاسيهده آخسخه جوارنده بر كوچك قصبه اولوب، ١٦٠٠ اهاليسى واردر.

بغداد خاتون { سلالهٔ چنكيزيهدن ايلخانيان حكمدارلرينك اخيرى اولان سلطان بوسعيدك زوجهسى وپادشاه مشاراليهك امير الامراسى اولان امير دمشق بن امير چوبانك قيزى اولوب، حسن وجماليله وعقل ودرايتيله شهرت قزانمش بر قادينددر. ابتدا امرادن شيخ حسن كبيره تنكيح وتزويج ايدلمش ايكن، پادشاه مشاراليه كنديسنه تعشق ايتمكله، زوجندن تطليق وتفريق ايتديرهرك، كنديسى تزوج ايتمش؛ وفوق العاده علاقه ومحبتى حسبيله، امور دولتى صاحبهٔ ترجمهنك الينه براقشيدى. ٧٣٦ تاريخنده واقع سلطان ابو سعيدك وفاتى اوزرينه، كنديسنى تسميم ايتمش اولمق تهمتيله اتهام اولنهرق، مشاراليهك خلفى آرپا خان طرفندن قتل ايتديرلمشدر.

بغدان { (Moldavie) بالقان شبه جزيرهسنى تركيب ايدن خطهلرك برى اولوب، شبه جزيرهٔ مذكورهنك منتهاى شرق شماليسنده واقعدر. بوخطه وقتيله آيريجه بر ووِيوودهلق بولنمش ايسهده، خيلى وقتدن برى افلاقله بالتوحيد رومانيا دولتنى تشكيل ايتديكندن، اليوم بو اسم تقسيمات سياسيه اصطلاحاتى صرهسندن چيقوب، تقسيمات سابقهٔ جغرافيه حكمنه كيرمشدر. بغدان خطهسى اصل بالقان شبه جزيرهسى داخلنده اولميوب، آشاغيسى يعنى جنوب جهتى بو شبه جزيرهيه مربوط اولديغى حالده، آوستريا ايله روسيه آرهسنده شماله طوغرى اوزانمش بر شبه جزيره شكلنى ابراز ايديور. جنوب جهتندن قسماً (سرت) نهريله افلاقدن آيرلمش اولديغى كبى، غرباً (قارپات) سلسلهٔ جباليله آوستريانك اردل قطعهسندن وشرقاً پروت نهريله روسيهنك بسارابيه خطهسندن تفريق اولنمشدر. ٤٥° ٢١′ ايله ٤٨° ١٤′ عرض شمالى و ٢٢° ٥٣′ ايله ٢٥° ٥٧′ طول شرقى آرهسنده ممتد اولوب، مساحهٔ سطحيهسى ٣٨٠٥٤ مربع كيلومتره واهاليسى بر بچق مليوندن زيادهجهدر. شمالدن جنوبه اولهرق همان اورتهسندن جريان ايدن (سرت) نهرى بو خطهيى ايكى يه بولوب، نهر مذكورك غرب جهتندهكى قسمى آلپ سلسلهسنك اتكلرندن عبارت اولمغله، طاغلقچ، ونهرك شرق جهتندهكى قسمى آنجق تپهلرى حاوى اووهلقدر. سرت نهرينه صاغدن يعنى غربدن بوخطهنك (مولداويا) تسميه اولنمسنه سبب اولان (مولداوه) ايله بيستريچه، تاروس وپوتنه نهرلرى، وصولدن يالكز (برلاد) نهرى دوكيلور. (پروت) نهرينه دخى (شيشيا) و (ياش) چايلرى منصب اولور. هواسى پك متحول ومختلف اولوب، يازين آنجق طرفلرنده پك صيجاق اولديغى كبى، قيشين دخى هر طرفنده زيادهجه صوغوق اولور. اراضيسى پك منبت ومحصولدار اولوب، كليتلى حبوبات، شراب، توتون، سبزه، ميوه وسائره حاصل اولور. واسع اورمانلرى وكوزل مرعالرى دخى واردر. حيوانات اهليهسى، آولرى، باليغى وآريلرى دخى چوقدر. (اوقنه) ده بيوك بر قيا طوزى معدنى وسائر طرفلرنده آلتون، كومش، باقر معدنلريله نفت وسائره بولنور. اهاليسى روما جنسنه منسوب اولوب، لسان واخلاق وعاداتجه افلاق اهاليسندن پك آز فرقلرى واردر. بونلر دخى افلاق اهاليسى كبى (بويار) يعنى زادكان و چفتجيلر صنفلرينه منقسم اولوب، چفتجيلر يقين وقتلره كلنجهيه دكين بيوك بر اسارت تحتنده ياشار،

واراضی ایله برابر اصحاب املاکك مال وملکی حکمنده بولنورلردی. بغدانك اسکی مرکزی واك بیوك شهری (یاش) اولوب، شمدیکی حالده ١٣ ایالته منقسمدر. [« رومانیا » مادهسنه مراجعت بیوریله.]

بغدان خطهسی (داچیا) مملکت قدیمهسندن معدود اولوب، قبل المیلاد تراپان طرفندن ضبط، وروما ممالکنه ضم اولنهرق، ایتالیادن هجرت ایتدیریلن بر طاقم لاتینلرله اسکان اولنمشیدی. بعده غوت، هون، آوار، پچنك کبی اقوام وحشیهنك ید ضبطنه چکوب، نهایت مغوللرك الینه دوشمشیدی. ١٢٩٠ وبر روایتده ١٣٥٢ تاریخنده (بغدان) اسمنده بر شخص اولاخ ولهلیدن مرکب بر مقدار عسکرله (مولداوه) نهری کنارنده بر کوچك حکومت تشکیل ایدوب، بونك اسمنه نسبتله (بغدانیا) تسمیه اولنان بو حکومت صغیره ١٤٣٢ تاریخ میلادیسنده (له) قراللغنه تابع اولمق مجبوریتنده بولنمشدر. اون بشنجی قرن میلادینك نصف آخرنده لهستان قرالی بیوك استفان ایله دولت عثمانیه آرهسنده منازع فیه حالنه چکمکله، بو رقابتدن بالاستفاده، برآز وقت مستقل حالنده بولندقدن صکره، ١٥١٣ تاریخ میلادیسنده پرنسی بولنان ایکنجی بغدان یاوز سلطان سلیم خان حضرتلرینه عرض انقیاد ایتمشدر. قرون وسطاده (بغدانیا) اسمیله معروف اولوب، بعده مذکور نهره نسبتله (مولداویا) تسمیه اولنمش ایسهده، لسانمزده (بغدان) اسمیله تسمیهسی دوام ایتمشدر. قانونی سلطان سلیمان خان زماننده بغدان سلالهسندن اولان (پترو رارش) پرنسلکدن عزل واخراج اولنهرق، ١٥٣٨ تاریخ میلادیسندن اعتباراً باب عالی طرفندن اکثریا فنار روملرندن انتخاب وتعیین اولنان وویوودهلر معرفتیله اداره اولنمشدر. ١٧٩٢ ده عقد اولنان یاش معاهدهسی روسیهیه بغدان ایشلرینه حق مداخله ویرمش اولدیغی کبی، ١٨٢٩ ده وقوع بولان ادرنه معاهدهسی دخی دولت مشارالیهانك بوحق مداخلهسنی برقات دها توسیع ایتمشدر. ذاتاً اوجله روسیه بغداندن معدود اولان بسارابیه خطهسنی دخی ضبط ایتمشیدی. ١٨٥٨ ده عقد اولنان پارس معاهدهسی کرك بغدان وکرك افلاقك امتیازاتنی توسیعله برابر، (مملکتین) اسمیله دخی معروف اولان بو ایکی خطهنك هر برینی قید حیات شرطیله انتخاب اولنمش برر پرنسك تحت ادارهسنه قومشیدی. ١٨٦٦ تاریخنده افلاق ایله بغدان بالاتفاق میرآلای (قوزا)یی مشترکا پرنس انتخاب ایتمکله، برلشهرك، رومانیا پرنسلکنی تشکیل ایتمشلردر، که برلین معاهدهسنه دکین ینه دولت عثمانیهنك تحت تابعیتنده بولنوب، معاهدهٔ مذکوره استقلالنی طانیمشدر. [« رومانیا » مادهسنه مراجعت بیوریله.]

بغدان { یاخود بوغدان (Bogdan) مادهٔ آنفهده بیان اولندیغی اوزره، اون اوچنجی قرن میلادی اواخرنده ویا اون دردنجی قرنك اواسطنده ظهورله (مولداوه) نهری کنارنده بر کوچك حکومت تشکیل ایتمش بر پرنسدر، که نسلی مرور زمانله بیوین و(بغدان) یاخود (بغدانیا) تسمیه اولنان (مولداویا) خطهسنده ٢٠٠ سنه قدر حکمسورمشلردر. بو سلالهیه منسوب پرنسلرله تاریخ جلوسلری بروجه زیردر:

برنجی بغدان دراغوش	١٣٥٢
ساس	١٣٦١
برنجی پترو	؟
ایکنجی استفان	؟
لاچقو	١٣٦٥
ایکنجی بغدان	١٣٧٣
ایکنجی پترو	١٣٧٩
اوچنجی (ویا برنجی) استفان	١٣٩٠
یاغه وبرنجی رومان	١٤٠٠
برنجی آلکساندر	١٤٠١
ایلیا ودردنجی استفان	١٤٣٢
ایکنجی رومان	١٤٤٧
اوچنجی پترو	١٤٤٨
بشنجی استفان	١٤٤٩
ایکنجی آلکساندر	١٤٥٠
اوچنجی بغدان	؟
دردنجی پترو	١٤٥٦
آلتنجی استفان	١٤٥٨
دردنجی بغدان	١٥٠٤
یدنجی استفان	١٥١٧
بشنجی پترو رارش	١٥٢٧ الی ١٥٣٨

بُغراج { قزوینی بو نامله اتراك اقوامندن بر قوم بولندیغنی، وبونلرك حضرت علی یه الوهیت اسناد ایدوب، زید علویدن متسلسل حکمدارلری اولدیغنی، وظهرنده زیدك وفاتی حقنده مرثیهلر محرر بولنان بر مصحف شریفه عبادت ایتدکلرینی بیان ایدیور.

بُغراخان { (هارون) ملوك اتراکدن اولوب، کاشغری فتح، وچینه طوغری توسیع ممالك ایتدکدن صکره، ٣٨٩ تاریخ هجریسنده بخارایی سامانیلردن ضبط ایتمشیدی.

بغراخان { (ناصرالدين محمود) هندستانده بنكاله خطه‌سى ملوكندن اولوب، سلطان غياث الدين بلبانك اوغلى ومعزالدين كيقبادك پدرى ايدى. سكزنجى قرن هجرى اوائلنده حكومت سورمشدر.

بغراس { آنطاكيه ايله اسكندرون آره‌سنده وبو ايكى قصبه‌نك بهرندن ٤ فرسخلك مسافه‌ده بر قصبه ايدى، كه اهل صليب محاربانده زياده اهميتى اولوب، متين بر قلعه‌سى ومياه جاريه وباغ وباغچه‌لرى وار ايدى. اليوم بقراص اسميله بر كوچك قريه حالنده اولوب، قلعه‌سى خرابدر.

بغشور { (ياخود بغ) هرات ايله مرو رود آره‌سنده اسكى بر قصبه اولوب، (بغوى) نسبتيله شهرت بولان بعض مشاهير علما وادبانك مسقط رأسى بولنمشدر.

بقا { (محمد —) هندستان ادباسندن اولوب، «مرآت جهان» عنوانيله بر تاريخى وبر چوق اشعارى واردر. اورنك زيب عالمكيرك زماننده وفات ايتمشدر. — ايرانده‌كى ابرقوه شهرى شعراسندن دخى بو اسمده برى واردر.

بقاع { (ياخود بقاع العزيز) سوريه خطه‌سنده جبل لبنان ايله جبل شرقى آره‌سنده واقع بر اووه وتعبير آخرله واسع بر وادى اولوب، ۲´ ۳۳° ايله ٤´ ۳٤° عرض شمالى آره‌سنده ممتد اولور. شرق وغرب جهتنده‌كى مذكور ايكى سلسلهٔ جبالدن بر چوق دره‌لر وچايلر اينوب، شمالدن جنوبه طوغرى بقاعك اورته‌سندن جريان ايدن (ليطانى) نهرينه دوكيلورلر؛ ونهر مذكور صورك جهت شماليه‌سنده آق دكيزه منصب اولور. بقاعك اراضيسى پك منبت ومحصولدار اولوب، ايچنده ۱۰۰ قدر قريه واردر. بعلبك شهر قديمى دخى بو واديك ايچنده‌در. زمان قديمده يونانيلر طرفندن (Cœlé Syria) يعنى «سوريهٔ مجوفه» تسميه اولنوب، عربلر طرفندن بقاع ياخود (بقاع الكلب) وملك عزيز بن صلاح الدين ايوبى‌يه نسبة (بقاع العزيز) تسميه اولنمشدر. بو ير (بقاع) وبعلبك قضالرينه منقسم اولوب، جهت جنوبيه‌سنده اولان بقاع قضاسى (بقاع شرقى) ناحيه‌سنى دخى جامع اولديغى حالده، ٦۰ قريه‌دن مركبدر، ومركزى (زحله) قصبه‌سيدر.

بقالى { (ابو الفضل محمد بن قاسم) مشاهير علمادن اولوب، خوارزمده نشأت، و٥٦٢ تاريخ هجريسنده وفات ايتمشدر. بر چوق تأليفات مقبوله‌سى واز آن جمله قوم عربك فضائلنه دائر بر كوزل اثرى واردر.

بقائى { (عبدالباقى) سلطان مراد خان ثالث دورى شعراسندن وصاحب تذكره قاف زاده‌نك معاصرين واحباسندن اولوب، عن اصل كفه‌ليدر. بر زمان شامده وزير مصطفى پاشانك مولويخانه‌سنده مثنوى خوان اولمشيدى. شو بيت جملهٔ اشعارندندر:

زلف يارك خبرين كيم كتورور باكه ديدم
كوستروب باد صبايى ديديلر بو كتورر

بقائى { (عبدالباقى) بودخى عصر مذكور شعراسندن وينه قاف‌زاده‌نك احباسندن اولوب، ابوالسعود افنديك حلقهٔ تدريسنه دوام ايتمش؛ وبر چوق مدرسه‌لرده تدريسله مشغول بولنمشيدى. شو بيت جملهٔ اشعارندندر:

بهار ايرشدى باغك عندليب نكته پردازى
اوقور آوازله اوراق كلدن كلشن رازى

بقائى { بودخى عصر مذكور شعراسندن اولوب، ازميدليدر. مغنيساده مدرس ايكن، شهزاده‌لكنده اورانك واليسى بولنان سلطان مراد خان ثالثك خواجه‌سى اولمشيدى. پادشاه مشار اليهك زمان سلطنتلرنده غلطه وسلانيك مولويتنه نصب اولنمشيدى. شو بيت جملهٔ اشعارندندر:

نوله هردم نقاب ايله چيقارسه يوللره زنلر
كه باغلر يوزلرينى قصد غارت ايتسه رهزنلر

بقائى { (مولانا — كانكرى) هندستان شعراسندن اولوب، بابر شاهك زماننده ياشامش؛ وپادشاه مشار اليهك نامنه بر منظومه يازمشدر. شو بيت جملهٔ اشعارندندر:

لب بدندان چنه كزى ازپى خاموشئ من
ناله امرا چو سبب آن لب ودندان شده است

بقائى { قهستان شعراسندن اولوب، شو بيت جملهٔ اشعارندندر:

بكشتكان ره عشق بخبر مكذر.
كه جسم اكرچه خموشست جان شان كوياست

بقدس { سقليه (يعنى سيچيليا) آطه‌سنده بر قصبه اولديغى عرب جغرافيالرنده محرردر.

بقراص [« بغراس » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بُقراط یاخود ابقراط (Hippocrate) یونان قدیمك مشاهیر حكماسندن اولوب، طبك موجدی حكمنده‌در. میلاد عیسادن ٤٦٠ سنه اول استانكویده طوغوب، پدرندن طبابت صنعتنی اوكرندكدن صكره، توسیع معلومات مقصدیله تراكی، ماكدونیا، تسالیا و یونانده برچوق وقت سیاحت ایده‌رك، (پلا) شهرنده ماكدونیا حكمداری (آمینتاس)ك یاننده و آتنه‌ده خیلی مدت اقامت ایتمشیدی. بو سیاحتلرنده استحصال معلوماتله برابر اجرای طبابت و تدریس فن طب ایدردی. آبا و اجدادی طبابتك الهی زعم اولنان (اسقلبیوس)ه منسوب اولوب، اجرای طبابتله مشغول ایدیلر. بقراطه كلنجه‌یه قدر طب شفاهاً و عملی بر صورتده پدردن اولاده یاخود استاددن شاكردانه اوكردیله‌رك، باشلیجه طائفهٔ رهبانه منحصر ایدی. برنجی اوله‌رق صاحب ترجمه طبابتی بر فن صورتنه قویوب، بو فن جلیله دائر برچوق كتابلر یازمش؛ وتشریحه متعلق اولان معلوماتك نقصانیله برابر، كرك تشخیص امراض وكرك تداوی حقنده بر چوق حقیقتلر وطوغری مطالعه‌لر كشف و بیان ایتمكله، بحق فن جلیل طبك موجدی واطبانك پیری حكمنه كچمشدر. تداویٔ امراضده‌كی مهارت واصابتی حقنده برچوق نوادر منقول ایسه‌ده، بونلرك چوغی طبك ترقیات حاضره‌سیله ناقابل توفیقدر. آتنه‌ده ظهور ایتمش اولان وبائی شهرك بعض محللرنده بیوك آتشلر یاقه‌رق دفع ایتمكله، آتنه‌لیلرك برچوق اكراملرینه نائل اولمشیدی. ایران حكمدارلرندن آردشیر بهمن درازدست كندیسنی ایرانه جلب ایچون مبالغ كلیه وعد ایتدیكی حالده، وطنی خدمتندن محروم براقغه راضی اوله‌میوب، آردشیرك تكالیفنی رد ایتمشیدی. بر روایتده ٨٠ ودیكر بر روایتده ١٠٠ یاشنده اولدیغی حالده (لاریسا)ده یعنی فنار یكیشهرنده وفات ایتمشدر. استانكویده كندیسنه منسوب عد اولنان بر حمام وبر چنار الیوم باقیدر. كندیسنه برچوق تألیفات اسناد اولنیورسه‌ده، یالكز (جالینوس) طرفندن شرح وتفسیر اولنانلرینك كندیسنك آثار صحیحه‌سندن اولدیغنده شبهه قالمامشدر. آثار مذكوره جالینوسك شرحلریله برابر تا اوائل خلافت عباسیه‌ده لسان عربی‌یه ترجمه ایدلمش، وطول مدت مدارس طبیهٔ اسلامیه‌ده تدریس اولنه‌رق، اطبای اسلام بیننده شهرت بولمش اولدقلرندن، عنوان عربیلریله بروجه زیر ذكر اولنور: «كتاب الاجنة»، «كتاب طبیعة الانسان»، «كتاب الاهویة والمیاه والبلدان»، «كتاب الفصول»، «كتاب تقدمة المعرفة»، «كتاب الامراض الحادة»، «كتاب اوجاء النساء»، «كتاب الامراض الوافده» كه «ابیدمیا» اسم یونانیسیله دخی معروفدر، «كتاب الاخلاط»، «كتاب الغذاء»، «كتاب قاطیطریون ای حانوت الطبیب»، «كتاب الكسر والجبر». «عیون الانباء» صاحبی بونلردن ماعدا بقراطه اسناد اولنور برچوق كتب ورسائل تعداد ایدیور، كه بونلرك دخی جمله‌سی لسان عربی‌یه نقل اولنمشدر. حتی حكیم مشارالیهك لسان یونانیده متن اصلیلری بولنه‌میان بعض آثارینك عربیده ترجمه‌لری بولنیور. آیاصوفیه كتبخانه‌سنده اكثر تألیفاتنك جالینوسك شرحلریله برابر ترجمهٔ عربیه‌لری موجوددر. بقراطك طب وصحته متعلق برچوق اقوال حكیمانه‌سی دخی مرویدر.

بقله برونی كلیبولی شبه جزیره‌سنك ساحل غربیسنده و(سووله) برونك جهت شمالیه‌سنده غرب شمالی‌یه طوغری دكیزك ایچنه كیرمش بر بروندر.

بقلی (زین‌الدین ابوالفضل محمد بن قاسم خوارزمی) مشاهیر فقهادن اولوب، «صلاة البقلی» عنوانلی كتابك مؤلفیدر. ٥٦٢ تاریخنده وفات ایتمشدر.

بكار (ابو بكره — بن قتیبه) مشاهیر قضاتدن وفقهای حنفیه‌دن اولوب، ملوك مصریه‌دن احمد بن طولونك قاضیسی ایدی. حكمدار مشارالیه كندیسنه هرسنه بیك آلتون احسان ایتدیكی، وكندیسنه موفق عباسینك خلعنی تكلیف ایدوب، قبول ایتمه‌مكله، كندیسنی حبس ایتدیكنده، عاجز براقق ایچون، احسان ایتمش اولدیغی مبالغی كری ایستینجه، صاحب ترجمه‌نك ذاتاً اصلا ایلیشمكسزین مهور كیسه‌لرده صاقلادیغی عطایای مذكوره‌یی تمامیله اعاده ایتمش اولدیغی قاضیٔ مومی الیه ایله ابن طولون بیننده مروی اولان نوادر جمله‌سندندر. ٢٧٠ تاریخنده محبسده وفات ایتمشدر.

بكاری دیاربكر ولایتنده ماردین جهتنده كشت وكذار ایدر بر عرب عشیرتیدر.

بکبازاری { آنقره ولایت وسنجاغنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، آنقره شهرینك ٨٠ کیلومترہ غرب شمالیسنده وسقاریه ایرماغنه تابع (قیرمزی چای) ه دوکیلن بر نهرك کنارنده واقعدر. ٥٠٠٠ قدر اهالیسی واردر. بالی وقاوونی مشهوردر. — بکبازاری قضاسی آیاش ایله نعللو خان قضالری آره‌سنده اولوب، اراضیسی قسماً ایشیق طاغیله الا طاغ اتکلرندن وقسماً نهرلرك کنارلرنده واقع اووه‌لردن عبارتدر. طوپراغی خیلی منبت ومحصولدار اولوب، حبوبات متنوعه ایله سبزه ومیوه‌لرك انواعی حاصل اولور. قضا ٤٦ قریه و ٢٤ چفتلکدن مرکب اولوب، همان جمله‌سی مسلم اولمق اوزره ٢٥٠٠٠ قدر اهالیسی واردر.

بکتاش { (حاجی — ولی) کبار اولیاءاللهدن اولوب، عن‌اصل خراسانده‌کی نیشابور شهری سادات کاظمیه‌سندن ایدی. خراسانده شیخ لقمان نام ذاتدن اقتباس انوار باطنیه ایتدکدن صکره، سکزنجی قرن هجری اوائلنده رومه هجرتله، آناطولی جهتلرنده ارشادله مشغول ایکن، سلطان اورخان غازی حضرتلری کندیلرینی زیارت ایدوب، دعالرینی آلمشلردی. حتی یکیچری عسکرینی تشکیل بیوردقلرنده، ولی مشارالیه بو عسکره دعاسنی ترفیقله برابر، روایته کوره (یکیچری) اسمنی دخی کندیسی وضع ایتمش؛ ومقام تبریکده خرقه‌سنك قولنی حضورینه کوتوریلن یکیچری افرادینك باشی اوزرینه تمدید ایتمکله، یکیچریلرك قالپاغنه آرقه‌دن صارقار قول‌شکلنده برپارچه چوقه علاوه‌سی عادت اولمشیدی. حاجی بکتاش ولینك مقامات وکراماتی مشهوردر. حضرت خداوندکار غازینك زمان سلطنتلرنده ارتحال ایدوب، قیرشهری جوارنده (حاجی بکتاش) دینلن محلده مدفوندر. تربه‌سی زیارتکاه انام اولوب، یاننده برزاویه وچلبیلره مخصوص دائره واردر. مشارالیه طریقت بکتاشیه‌نك پیری عد اولنیورسه‌ده، بکتاشیلرك آیینلرینی وضع ایدن کندیسی اولمیوب، (بالیم سلطان) دیدکلری بردرویشدر، که طریقت مذکوره‌نك مرکزی اولان درکاهی دخی تأسیس ایدن بو ذاتدر.

بکتاش آغا { سلطان محمد خان رابع دوری یکیچری آغالرندن اولوب، یکیچریلرك بعض قیاملرنده اوك آیاق اولانلردن بولنمغله، کسب نفوذ ایده‌رك، ملك احمد وسیاوش وکورجی محمد پاشالرك زمان صدارتلرنده بونلرك رخاوت وغفلتلرندن استفاده ایله، عادتا هر ایشه قاریشمغه ووالده سلطانك مداخلاتنه آلت اولمغه باشلامش اولدیغندن، ١٠٦١ تاریخنده ظهور ایدن حادثه اوزرینه، بروسه متصرفلغنه نصب اولنمش؛ وکندیسی کیتمیوب، صاقلانمش اولدیغی حالده، بولنوب، اعدام اولنمشدر.

بکتك { قونیه ولایت وسنجاغنك ارکلی قضاسنده وارکلینك ١١ کیلومترہ غرب شمالیسنده برکوچك قصبه اولوب، آق کولك یاریم ساعت قدر شمالنده ومذکور کوله دوکیلن (قزیلجه صو) چاینك ساحل غربیسنده واقعدر. مذکور کوله بو مناسبتله (بکتك کولی) دخی دیرلر. [« آق کول » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بکتمر { (امیر سیف الدین) بو اسم ولقبله ملوك مصریه‌دن ملك ناصر محمد بن قلاوونك رجالندن ایکی ذات اولوب، برنجیسی حاجی ایدی، که فوق‌العاده عقل ودرایتله متصف اولوب، ایکی دفعه دخی صفد والیلکنه نصب اولنمشیدی. ٧٢٨ تاریخ هجریسنده وفات ایتمشدر. — ایکنجیسی ایسه ساقیسی اولوب، حکمدار مشارالیه کندیسنه پك سودیکی برجاریه‌سنی ویرمشدی؛ وکندیسنی محرم‌اسرار ایدوب، یانندن آیرمازدی؛ وپك چوق انعام‌واحساناته مستغرق ایدوب، بعده اوغلنه دخی کندی قیزینی تزویج ایتمشیدی. ٧٣٣ تاریخنده حجاز طریقنده وفات ایتمشدر. ایکیسی دخی مصرده بر چوق خیرات واعماراته موفق اولمشلردر.

بکجور { دردنجی قرن هجری امرای اتراکندن اولوب، ٣٥٧ تاریخنده حلبی ابو المعالی بن حمداندن ضبط ایدن قرغویه‌نك آزادلیسی ایکن، بعده افندیسنی اخذ وحبس ایله، ٦ سنه حلبده حکم سوردکدن صکره، ابو المعالی طرفندن محاصره اولنه‌رق، حمص کندیسنه ویرلمك شرطیله تسلیم اولنمش؛ ومدت حکومتنده حمصی فوق‌العاده اعمار ایدوب، ٣٧٣ تاریخنده دمشقی ضبطله، مصرده‌کی ملوك فاطمیه‌دن عزیز باللهك تابعیتنه داخل اولمش ایسه‌ده، بعده اونکله دخی بوزیشوب، مصردن کوندریلن عسکرله ایتدیکی محاربه‌ده مغلوب اولمش؛

ودها بر طاقم فسادانه مداخله ایتدکدن صکره، نهایت ۳۸۱ ده ابو المعالی سعد الدوله بن حمدانك الینه دو-شوب، قتل اولنمشدر.

بكر { بن امیه الضمری ، بكر بن جبلة الكلبی، بكر بن حارث انصاری ، بكر بن حبیب حنفی، بكر بن شداخ لیثی، بكر بن عبد الله انصاری وبكر بن مبشر انصاری صحابه‌دن اولوب، بونلردن بكر بن شداخ حضرت فخر كائنات (صلعم) افندمزك خدمتنده بولنمشدر.

بكر { (بنی —) و بنی تغلب وائل قبائلندن ایكی بیوك قبیله‌در.

بكرآباد { جرجان شهرینك قارشیسنده یعنی نهرك او بر یاقه‌سنده واقع بر قصبه ایدی، كه (بكراوی) نسبتیله معروف بعض مشاهیر علمانك مسقط رأسی بولنمشدر.

بكر پاشا { سلطان مصطفی خان اولك زمان سلطنتنده بغدادده سوباشی‌ایكن، ثروت فوق العاده‌سی قوتیله اكتساب ایتمش اولدیغی حكم ونفوذی بالاستعمال، معیتنده بولنان ۱۲ بیك عذب عسكریله عصیان ایده‌رك، بغداد والیسی یوسف پاشایی قتل، وباب عالیدن بغداد والیلكنی طلب ایتمش ایدی. دیاربكر والیسی حافظ پاشا بو شقینك تنكیلنه سردار تعیین اولنه‌رق، بغدادك اوزرینه عسكر سوق ایتمكله، واقع اولان محاربه‌لرده بكر مغلوب اولمش ایسه‌ده، ایران دولتنه دخالت ایتدیكندن، محاربه‌نك دوامی دولتین بیننده اعلان حربی موجب اوله‌جغندن، حافظ پاشا صاحب ترجمه‌نك بغداد والیلكنه نصبنی موافق مصلحت كورمكله، باب عالیدن وزارت رتبه-سیله برابر والیلك فرمانی ارسال اولنمشیدی. بو وقوعات سلطان مراد خان رابعك جلوسلری صره‌لرنده جریان ایتمشدر. ایران شاهی بكر پاشانك كندیسنه دخالت وعرض تابعیت ایتمش ایكن، بو وجهله نكولنه دلكیر اوله‌رق، فرصت انتظارنده اولدیغی حالده، بكرپاشانك اوغلی محمد بك پدرینك علیهنده حكومت ایرانیه ایله مخابرات خفیه‌یه كیریشمكله، ۱۰۳۳ تاریخنده ایران عسكری حدودی بانجاوز، بكر پاشانك ایستدیكی امداد كوندریلمه‌دیكندن، بغداد سهولتله عساكر ایرا-نیه‌نك ید ضبطنه كچمش؛ وبتون اهالی سنیه اشكنجه آلتنده قتل اولنه‌رق، بكر پاشا دخی نیجه اشكنجه‌لره دوچار اولدقدن صكره، نفته باتیریلوب طوتشدیرلدقدن صكره دجله‌یه القا اولنمش بر قایغه اركاب ایدیله‌رك، اتلاف اولنمشدر. خائن اوغلی ایسه پدرینك بوحالنی سیر ایتدكدن صكره، كندیسی دخی خراسانه نفی واوراده قتل ایدلمشدر. بغداد شهری ایرانیلرك النده چوق قالمیوب، ۱۰۴۸ ده مشارالیه سلطان مراد خان رابع طرفندن استخلاص اولنمشدر.

بكر پاشا { سلطان عثمان ثالث و سلطان مصطفی خان ثالث دوری رجالندن اولوب، كنجلكنده كمانكشلكده وبینجیلكده كی مهارتیله كسب شهرت، وبو مهارتی، بر هیئت سفارت معیتنده ویانه‌ده بولندیغی حالده، ایمپراطور آلتنجی شارلك حضورنده دخی ابراز ایتمشیدی. بعده رئیس الكتاب طاوقجی مصطفی افندی‌یه داماد اولمغله، موی الیهدن كندیسنه كلیتلی بر میراث انتقال ایتمشیدی. راغب پاشانك زمان صدارتنده بر آرالق رئیس الكتاب وكتخدا اولوب، بعده رتبهٔ وزارتله حلب والیلكنه ومؤخراً مصره نصب اولنمشیدی. ۱۱۷۵ ده مصرده وفات ایتمشدر.

بكر پاشا { سلطان محمود خان اول دوری وزراسندن اولوب، جده والیسی بولنمش؛ وصفیه سلطان كندیسنه تزویج ایدیله‌رك، مصاهرت حضرت پادشاهی‌یه نائل اولمش ایدی.

بكرش { (Bucharest) رومانیانك پایتختی واسكی افلاق بكلكنك مركزی اولان بر شهر اولوب، افلاقك وسطلرنده وطونه‌یه منصب اولان (آردیش) نهرینه تابع (دیمبوویچه) چایی اوزرنده اوله‌رق، ۴۴° ۲۶′ ۴۲″ عرض شمالی ایله ۲۳° ۴۶′ ۱۲″ طول شرقیده واقعدر. بیوك وكوزل بر شهر اولوب، قسماً دوز اووه‌ده وقسماً تپه‌لرك اوزرنده مؤسسدر. ۲۲۵۰۰۰ اهالیسی، قراله مخصوص كوزل بر سرایی، بعض اسكی بویار خاندانلرینه مخصوص بیوك قوناقلری، متعدد مصنع كلیسالری، كوزل تیا-تروسی، دارالفنونی، طب، زراعت وسائره‌یه مخصوص مكاتب عالیه‌سی ومتعدد مكاتب اعدادیه ورشدیه وابتدائیه‌سی، كتبخانه‌سی، موزه‌سی، طوب واسلحهٔ سائره اعمالنه مخصوص فابریقه‌لری، ضربخانه‌سی ومتعدد كوزل باغچه‌لری واردر. هواسی یازین پك صیجاق وقیشین پك صووق اولوب، توز وچاموری

دخی چوقدر. ایچندن آقان نهر دخی بعض بطاقلقلر تشکیل، و یازین صویی چکلدیکنده، بر تعفن نشر ایتدیکندن، هواسی او قدر صاغلام دکلسه‌ده، تنظیفاته رعایتله تطهیرینه چالیشلقده اولدیغندن، هواسی دخی کوندن کونه تصحیح اولنمقده‌در. بر طرفدن آوستریایه، بر طرفدن روسیه‌یه و بر طرفدن دخی طونه وقره دکیزه دمیر یول خطلریله مربوط اولمغله، تجارتی خیلی ایشلکدر. اون بشنجی قرن میلادیده بکرش بر کوی اولوب، صکره تدریجاً بیوملکله، ١٦٩٨ ده قسطنطنیه بساربه طرفندن پایتخت اتخاذ اولنمش؛ و او وقتدن بری افلاقک مرکزی عد اولنه‌رق، افلاق ایله بغدانک توحیدنده بتون رومانیانک مرکز اداره‌سی و بعده پایتختی اولمشدر.

بکرل { (Becquerel) فرانسه‌نک مشاهیر طبیعیوننددن اولوب، ١٧٨٨ ده (ساتیلون سورلوانغ) ده طوغمش، و ١٨٧٧ ده وفات ایتمشدر. فنون طبیعیه و علی الخصوص الکتریق بحثنه دائر بعض کشفیاته موفق اولوب، فنون مذکوره‌یه متعلق بر چوق کتابلر یازمش؛ و فنون آقادمیاسی اعضالغنه قبول اولنمشیدی.

بکری { (ابو عبید عبد الله بن عبد العزیز) اندلس مشاهیر علماسندن و اعیانندن اولوب، مرسیه‌ده تولد و نشأت ایتمشدر. علم طبده و علی الخصوص ادویهٔ مفرده و نباتاتده ید طولی صاحبی اولوب، اندلسک نباتاتنه دائر «کتاب اعیان النبات والشجریات الاندلسیة» عنوانیله بر اثر معتبری واردر.

بکری { اندلس مشاهیر جغرافیوننددن اولوب، بشنجی قرن هجری اواسطنده غرناطه‌ده نشأت ایتمش؛ واسپانیا ایله آفریقای شمالییی کزوب، بو یرلرک احوال جغرافیه‌سی حقنده پک محققانه بر کتاب یازمشدر، که آوروپالیلر عندنده پک مقبول و معتبر اولوب، اکثر السنه‌یه ترجمه و متن عربیسی دخی طبع و نشر اولنمشدر.

بکس { (Bekes) مجارستانده همنامی اولان ایالتده و مرکز ایالت اولان (جیوله) شهرینک ١٦ کیلومتره شمال غربیسنده بر شهر اولوب، ٢٢٥٠٠ اهالیسی واردر. — بکس ایالتی بهار، آراد، قسانا‌د، قسونغراد، هوش و بیوک قومانیه ایالتلری آره‌سنده واقع اولوب، ٢١٠٠٠٠ اهالیسی واردر.

بکشهری { قونیه ولایت و سنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، قونیه‌نک ٦٥ کیلومتره غرب جنوبیسنده، همنامی اولان کولک شرق جنوبی کنارنده و مذکور کوله دوکیلن ینه همنامی اولان بر نهرک ایکی طرفنده واقعدر. جمله‌سی مسلم اولمق اوزره ٢٠٠٠ قدر اهالیسی، ٣ جامعی، ٧ مسجدی، ٤ مدرسه‌سی، ١ رشدیه و ٢ صبیان مکتبی، ٣ خانی و نهر مذکور اوزرنده بعض محللری خراب سکز اون کوزلی بر کوپریسی واردر. (ایسوریا) شهر قدیمنک محلنده واقع اولدیغی مظنوندر. — بکشهری قضاسی قونیه سنجاغنک جهت غربیه‌سنده واقع اولوب، قیر ایلی ناحیه‌سیله برابر ٧٤ قریه‌دن مرکب و ٣٥٠٠٠ اهالیی جامعدر. اراضیسی منبت و محصولدار اولوب، محصولاتی حبوبات متنوعه ایله آفیون و میوه و سبزه‌لرک انواعندن عبارتدر. حیواناتی و علی الخصوص کولک کنارلرنده مانده‌لری پک چوقدر. قضاده هفته‌ده بر کره بازار قوریلور.

بکشهری چایی { قونیه ولایت و سنجاغنده بر نهردر، که اوای مذکورک غرب جهتنده واقع همنامی اولان کولک آیاغی مثابه‌سنده اولوب، مذکور کولک جنوب شرقی کوشه‌سندن بدأ ایله، بکشهری قصبه‌سنک ایچندن چکدکدن صکره، جنوب شرقی‌یه طوغری جریانله، تقریباً ٦٠ کیلومتره‌لک مسافه قطع ایتدکدن صکره، صوغله و نام دیکرله قره ویران کولنه دوکیلور. جریاننده بر چوق دکرمنلر چویریورسه‌ده، کولک صویی چکلدیکنده قورومق درجه‌سنه کلیر.

بکشهری کولی { قونیه ولایت و سنجاغنه تابع همنامی اولان قضاده بیوجک بر کول اولوب، جنوب شرقیدن شمال غربی‌یه طوغری اولان طولی ٦٠ و عرض وسطیسی ١٥ کیلومتره‌در. ایچنده بر قاچ آطه بولنوب، هوالری آغیر اولمق جهتیله مسکون دکللرسه‌ده، پک چوق مانده و سائر حیواناته مرعی اتخاذ اولنورلر. کولک ایچنده بر قاچ نوع بالیق بولنوب، کلیتله صید اولندیغی کبی، دریسندن کورک اعمال اولنور بر نوع صو قوشی دخی واردر. بو کوله شمال و غرب و شرقدن بر قاچ چای دوکیلوب، فضلهٔ میاهی آیاغی حکمنده اولان بکشهری چایی واسطه‌سیله جنوبه طوغری آقوب، صوغله کولنه دوکیلور.

بکقوز { استانبول بوغازینك آناطولی ساحلنده بر قریه اولوب، استانبولك ۱۵ کیلومتره شمال شرقیسنده، بر قویك ایچنده ویکی کویك قارشیسنده واقعدر. متعدد یالی وکوشکلریله خیلی کویلی خانه‌لرینی جامع اولوب، مسیره اتخاذ اولنور اوزون بر چایری وچایرك یانندن جریان ایدر بر دره‌سی، بر قصر همایونی، بر عسکری دباغخانه‌سی وقشله‌سی واردر. شهر امانتنه ملحق بر قضانك مرکزیدر.

بکلر بکی { استانبول بوغازینك آناطولی ساحلنده وقوزغنجق ایله چنکل کویی آره‌سنده بیوك بر قریه اولوب، اسکدار متصرفلغنه وطقوزنجی دائرهٔ بلدیه‌یه ملحقدر. ساحل بونجه کوزل یالیلری وچاملیجه تپه‌لرینه طوغری بر سطح مائل تشکیل ایدن طاغ اتکنده متعدد کوشکلری اولوب، ساحلده غایت مزین بر سرای همایونی، ایکی مناره‌لی کوزل بر جامع شریفی، عسکری خسته‌خانه‌سی ورشدیه مکتبی واردر. اهالیسی کاملاً اسلامدر. هواسی صاغلام وسربندر. — بکلر بکی جامع شریفی ۱۱۹۲ تاریخنده سلطان عبدالحمید خان اول طرفندن تأسیس بیوریله‌رق، جوارنده بر عمارتخانه، بر مدرسه، بر مکتب، بر کتبخانه، بر تربه و ایکی چشمه‌سی دخی واردر.

بکلك دره‌سی { ادرنه ولایتنك کلیبولی سنجاغنه تابع کشان قضاسنده بر کوچك نهر اولوب، شرقدن غربه جریانله لیمان کولی دینلن بر بطاقلق تشکیل ایدیور.

بکه { مکهٔ مکرمه‌نك بر اسمی اولوب، روایته کوره بو اسم شهرك وسطنه وحرم شریفه مخصوص ایدی.

بلا { (Bela) بو اسمله مجارستانده درت حکمدار کلمشدر.

برنجیسی ۱۰۶۱ تاریخ میلادیسندن ۱۰۶۳ تاریخنه‌دك ایکی سنه حکم سورمش، ومملکتنه یکی ادخال اولنمش اولان خریستیانلغك نشر وتقویه‌سنه چالیشمشدر.

— ایکنجیسی، کنج ایکن، عمیجه‌سی (قولومان) طرفندن کوزلرینه میل چکلمش اولمغله، کور اولدیغی حالده، ۱۱۳۱ ده تخته اجلاس اولنمش؛ و ۱۰ سنه سورن مدت حکومتنی عیش و عشرتله کچیروب، ۱۱۴۱ ده وفات ایتمشدر.

— اوچنجیسی، ۱۱۷۳ ده جلوس ایدوب، ۱۱۸۶ تاریخنه‌دك کمال عدل و حقانیتله حکومت سورمشدر. فرانسه قرالی فلیب اوکوستك همشیره‌سنی تزوج ایتمشیدی.

— دردنجیسی ۱۲۳۵ تاریخنده پدری ایکنجی آندریایه خلف اولوب، متعاقباً مجارستانی تاتارلر طرفندن ضبط اولنمغله، کندیسی دالماچیایه قاچمش؛ و ۱۲۴۴ ده ردوس شوالیه‌لری طرفندن تخته اعاده اولنه‌رق، ۱۲۷۰ تاریخنه‌دك حکومت سورمش؛ و تاتارلرك هدم ایتمش اولدقلری کلیسالری تعمیرله اوغراشمشدر.

بلاد البستان { یمن ولایتنك صنعا سنجاق وقضاسنده وصنعانك جهت غربیه‌سنده بر ناحیه اولوب، ۱۳ قریه‌دن مرکبدر.

بلاد الرؤس { یمن ولایتنك صنعا سنجاق وقضاسنده وصنعانك جهت جنوبیه‌سنده بر ناحیه اولوب، ۲۰ قریه‌دن مرکبدر.

بلاساغون { سیحون نهرینك اوته‌سنده وکاشغر جهتنده واقع خطه‌یه جغرافیون عرب طرفندن ویریلن اسمدر. بو خطه‌دن (بلا ساغونی) نسبتیله معروف بر چوق علما وسائر مشاهیر ظهور ایتمشدر.

بلاسپور { هندستانك قسم شمالیسنده ودهلینك ۲۹۰ کیلومتره شمالنده بر قصبه اولوب، ۱۷۰۰۰ اهالیسی واردر. (چانیسکر) خطه‌سنك مرکزی اولوب، مقدما بر حکومت مستقله‌نك پایتختی ایکن، ۱۸۲۲ ده انکلیزلر طرفندن ضبط اولنه‌رق، سنجاق مرکزی اتخاذ اولنمشدر.

بلاستره برونی { (C. Balustra) ادرنه ولایتنك کوملجنه سنجاغنه تابع یکیجه قضاسی ساحلنده وقره آغاج کورفزینك غرب طرفنده بر بروندر.

بلاط { خداوندکار ولایتنك قره‌سی سنجاق وقضاسنه تابع ناحیه مرکزی بر کوچك قصبه اولوب، بالیکسرینك ۷۵ کیلومتره شرقنده واقعدر. موقعی لطیف وباغ وباغچه‌لری چوق اولوب، میاه جاریه‌سی دخی چوق اولمغله، جوارنده ۱۸ دکرمن واردر. بو قصبه‌ده قهوه دکرمنلری اعمال اولنور.

— بلاط ناحیه‌سی مرکزدن بشقه ٣٩ قریه‌دن عبارت اولوب، قسم اعظمی مسلم اولمق اوزره، ٨٦٠٠ اهالیسی واردر. درون ناحیه‌ده ٥ جامع ومسجد، ٣ مدرسه، ٣ مکتب ابتدائی، ١ کلیسا، ٦٦ دکان، ٣ خان و ١ حمام موجوددر. اراضیسی منبت ومحصولدار اولوب، حبوبات وفواکه متنوعه ایله آفیون وسائره حاصل اولور.

بلاط } آیدین ولایت وسنجاغنك سوکه قضا-سنده بر کوچك قصبه اولوب، بیوك مندرس ایرماغنك ساحل یسارنده یعنی جنوبنده وبر کولك منتهای غربنده اوله‌رق، سوکه‌نك ٢٨ کیلومتره جنوب غربیسنده ومذکور ایرماغك منصبندن ٢٠ کیلومتره یوقاریده واقعدر. اطرافنده پك چوق خرابه‌لر وآثار عتیقه بولنغله، ازمنهٔ قدیمه‌ده معمو-ریتیله مشهور اولان (میلت) ویاخود (میلنوس) شهرینك محلنده واقع اولدیغی ملحوظدر. اسمنك دخی شهر مذکورك اسمندن محرف اولدیغی آکلاشیلیور. بو قصبه مقدما ناحیه مرکزی ایدی.

بلاط } استانبولده کاغدخانه قویی ایچنده ساحل بحرده بر بیوك محله اولوب، فنارایله ایوانسرای آره‌سنده واقعدر. باشلیجه یهودیلرله مسکون اولوب، سوقاقلری پك پیس وهواسی آغیردر. فتحدن اول بو محله حرب اسیرلرینك حبس واقامتنه مخصوص بولنغله، روملرله واقع محاربه‌لرده اسیر دوشمش بعض شعرای عربك اشعارنده ذکری کچیور.

بلاط } حلب ولایتنده مرعش ایله آنطاکیه آره‌سنده اسکی بر شهر ایدی، که چوقدن خراب اولوب، باب قضاسی داخلنده ویرا-نه‌لری کورلمکده‌در. — سوریه‌ده بو اسمله بر چوق قریه‌لر دخی بولنوب، اك مشهورلری دمشق شامدن بر بچق ساعتلق مسافه‌ده بولنانیدر، که وقتیله بر چوق علمانك مسقط رأسی بولنمشدر. — مدینهٔ منوره‌ده دخی مسجد رسول الله (صلعم) ایله سوق المدینه آره-سنده بو اسمله بر محل وار ایدی.

بلاط } (یاخود بلاط عوسجه) اندلسك (شنتبریه) خطه‌سنده یعنی اسپانیانك استرمادوره جهتنده مستحکم بر قصبه ایدی. الیوم خرابدر.

بلاطه } فلسطینده نابلس قربنده بر قریه اولوب، حضرت یوسف (عم) ك بونده مدفون بولندیغی مرویدر.

بِلاق } صعید مصر ایله نوبه آره‌سنده بر قصبه اولوب، نیلك اورته‌سنده واقع بر کوچك آطه اوزرنده‌در. جغرافیون عربك تعریفاتنه کوره، وقتیله مستحکم وتجارتکاه بر شهر ایدی.

بلاقبورن } (Blackburn) انکلتره‌نك (لانقاستر) قونتلغنده ولوندره‌نك ٣٧ کیلومتره جنوب شرقیسنده اوله‌رق، (درونت) نهری اوزرنده واقع بر شهر اولوب، ١١٢٥٧٤ اهالیسی وبیوك پاتیسقه وسائر پاموقدن منسوجات فابریقه‌لری واردر.

بلاق ریور } (Black-River) یعنی «قره چای». بو اسمله آمریقای شمالیده بر قاچ نهر بولنوب، اك بیوکی ممالك مجتمعه‌نك (میسوری) جمهوریتنده (یفرسون) شهرینك جنوبنده واقع (اوزارق) طاغلرندن نبعانله، ٣٨٠ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، (ویته ریور) یعنی «آق چای» نهرینه دوکیلور.

بِلال } بن حارث مزنی. صحابه‌دن او-لوب، هجرتك بشنجی سنه‌سی مزینه قبیله‌سیله نزد حضرت پیغمبری‌یه کله‌رك، شرف اسلامله مشرف اولمش؛ وفتح مکه‌ده مزینه سنجا-غنی حامل بولنمشیدی. بعده بصره‌ده ساکن اولوب، بعض احادیث شریفه نقل ایتمش؛ و٦٠ تاریخنده ٨٠ یاشنده وفات ایتمشدر. — (بلال بن مالك مزنی) و(بلال بن یحیی) دخی صحابه‌دندر. — حضرت عمرك عمان والیلکنه نصب ایتمش اولدیغی دیکر بر بلال دخی واردر.

بلال حبشی } (ابو عبدالله یاخود ابو عبد-الکریم ویا ابو عمرو بن رباح) صحابه‌دن اولوب، حضرت رسول‌الله (صلعم) افندمزك مؤذنی ایدی. والده‌سنك اسمی حمامه‌در. اصلنده کوله اولوب، اك اول اسلامه کلنلردن بولنمغله، افندیسی امیه بن خلف طرفندن اذا وجفا کوردیکندن، حضرت ابابکر صدیق (رضه) طرفندن ترحماً اشترا واعتاق اولنمشیدی. اك اول اذان اوقویان بو ذات اولوب، حضر وسفرده مؤذنلك ایدردی. حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمز کندیسنی ابو عبیده بن جراحله آخرت قرداشی ایتمشلردی. کافهٔ غزواتده معیت حضرت پیغمبریده بولنوب، رحلت رسول‌اللهدن

صكره، وبر روايتده حضرت ابابكرك رحلتنى متعاقب جهاد طريقيله شامه كيدەرك، بقيهٔ عمرينى اوراده كچيرمش؛ وبرچوق احاديث شريفه نقل ايتمش؛ واقوال روايانه كوره هجرت نبويه‌نك ۲۰ تاريخنده شامده ارتحال ايدوب، باب الصغيرده دفن اولنمشدر. سسى غايت كوزل ومؤثر اولوب، اذان اوقوديغنده، آغلاميان قالمازمش. حضرت عمر (رضه) ك شامه دخولنده اذان اوقويوب، مجاهدين اسلامى آغلاتمش اولديغى كبى، بعده دخى مدينهٔ منوره‌يى زيارتنده، حضرت حسنينك ابراميله بر صباح اذان اوقومغله، بتون مدينهٔ منوره خلقى حضرت پيغمبرك مؤذننك اذاننى ايشيتمك اوزره، اولرندن طيشارى چيقوب، تأثرلرندن سرشكه مستغرق اولمشلردى.

بلامى { (Bellamy) انكلتره‌نك اك مشهور شاعره‌لرندن اولوب، لورد (تيراولى) ك نامشروع قيزى ايدى. ۱۷۳۱ ده لوندره‌ده طوغوب، ۱۸۷۸ ده وفات ايتمشدر. يازديغى حالەلر تياتروده عمومك مظهر تحسينى اولديغى كبى، نشر ايتمش اولديغى برطاقم خاطره‌لر دخى رغبت عموميه‌يه مظهر اولمشدر.

بلانشه { (Blanche) قشتاله حكمدارى طقوزنجى آلفونسك قيزى اولوب، فرانسه قرالى سكزنجى لويى‌يه وارمش؛ واوغلى سنت لويينك صباوتنده ۱۲۲۶ دن ۱۲۳۶ تاريخ ميلاديسنه دك ۱۰ سنه نائبهٔ حكومت اولوب، كمال عقل وتدبيرله فرانسه‌يى اداره ايتديكى كبى، اوغلنك اهل صليبله قدسه سفرنده دخى وكالت ايتمشيدى. حسن وجماليله دخى مشهوره‌در.

بلانق { (Blanc) فرانسه‌نك (ايندره) ايالتنده، (شاتورو) نك ۵۹ كيلومتره جنوب غربيسنده و(قروزه) نهرى اوزرنده قضا مركزى بر قصبه اولوب، ۶۱۲۲ اهاليسى وجوارنده دميرخانه‌لرى واردر.

بلانكى { (Blanqui) فرانسه‌نك اك مشهور علم ثروت علماسندن اولوب، ۱۷۹۸ تاريخ ميلاديسنده (نيسه) ده طوغمش، وفن مذكوره دائر برچوق كتابلر وموقوت رساله‌لر يازدقدن صكره، ۱۸۵۴ ده وفات ايتمشدر.

بل ايسل { (Belle Isle) يعنى «كوزل آطه». فرانسه‌نك ساحل غربيسى قارشيسنده و(كيبرون) برونك ۱۲ كيلومتره جنوب غربيسنده بر آطه اولوب، طولى ۱۶ وعرضى ۸ كيلومتره‌در. ۱۱۰۰۰ اهاليسى وكليتلى ساردليه باليقلرى واردر. قصبه‌سى (پاله) اولوب، پولتيقه متهملرينه منفا اتخاذ اولنور.

بلبد { برقه ايله طرابلس غرب آره‌سنده بر قصبه اولوب، رؤساى خوارجدن ابو الخطاب بن اشعث اباضينك بونده قتل ايدلمش اولديغى ياقوت حموى ذكر ايديور.

بلبل { علم وفضليله مشهوره شاملى بر خاتون اولوب، (ست العلماء) ديمكله معروفه‌در. [بو اسمه مراجعت بيوريله.]

بلبله { دولت عباسيه زماننده يتيشن مشاهير مغنيه‌لاندن اولوب، جميله‌نك معاصره‌سى ايدى.

بلبيس { مصر سفلاده، قاهره‌نك ۴۸ كيلومتره شمال شرقيسنده ونيلك (بحر ابى منجا) قولنك ساحل يميننده برقصبه اولوب، ۵۰۰۰ اهاليسى واردر. اسكى بر شهر اولوب، اسم قديمى (رامسس) در. هجرتك ۱۸ ويا ۱۹ تاريخنده عمرو بن عاص طرفندن فتح اولنوب، اوائل دور اسلامده دخى خيلى اهميتى حائز بولنمشدر.

بلت { (Belt) دانيمارقه دولتنى تشكيل ايدن آطه‌لر آره‌سنده وبالطبع دكيزينك آغزنده ايكى بوغاز اولوب، برى (بيوك بلت) وديكرى (كوچك بلت) دينلير. بيوك بلت (فيونيه) ايله (سئلاند) آطه‌لرى آره‌سنده وكوچك بلت مذكور (فيونيه) آطه‌سيله (يوتلاند) شبه جزيره‌سى بيننده واقعدر.

بلج { جاهليتده عربلرك عبادت ايتدكلرى صنملرك بريدر.

بلج { (Belges) آوروپانك اقوام قديمه‌سندن اولوب، غاليانك غرب شمالى جهتلرنده ساكن ايديلر. بونلرك اسكى كلتلرله قرابت جنسيه‌لرى وار ايديسه‌ده، كرك لسان وكرك اخلاقجه كلتلردن خيلى فرقلى ايديلر؛ وآوروپايه كلتلردن صكره كلمشلردى. بلجيقه اسمى دخى بو قومك اسمنه نسبتله اولوب، خطهٔ مذكوره‌يه (غاليا بلجيقه) يعنى «بلجلرك غالياسى» ديرلردى، ومرور زمانله (غاليا) كلمه‌سى حذف اولنه‌رق، يالكز (بلجيقه) دينلمشدر.

بلجیوزو { (Belgiojoso) ایتالیانك (لومباردیا) خطه‌سنده و(پاویه) نك ۱٦ کیلومتره شرقنده واقع بر قصبه اولوب، ۴۰۰۰ اهالیسی واردر. — ینه بو اسمله معروف بر خاندانك وطنیدر، که بو خاندانه منسوب بر چوق مشاهیر ظهور ایدوب، ازجمله ۱۸۷۱ده وفات ایدن (پرنسس بلجیوزو) اسمنده برقادین مسائل دینیه وسیاسیه‌ده‌کی حریت افکاریله ویازدیغی آثارك متانتیله شهرت بولمشدر. ممالك شرقیه‌یه دخی سیاحت ایدوب، برآناطولی وسوریه سیاحتنامه‌سی وممالك عثمانیه‌نك احوالنه دائر دیکر بر کتاب یازمشدر.

بلجیقه { (Belgique) آوروپانك ممالك غربیه‌سندن برمملکت اولوب، دول صغیره‌دن بریدر.

موقعی، حدود ومساحه‌سی. — بلجیقه فرانسه ایله آلمانیا وفلنك آره‌سنده وبحر شمالی ساحلنده مثلث الشکل بر مملکت اولوب، غرب جنوبی جهتندن وجنوباً فرانسه ایله، شرقاً لوکسنبورغ بیوك دوقه‌لغیله وپروسیه‌نك رین ایالتیله، شمالاً فلنکله، شمال غربی جهتندن دخی بحر شمالی ایله محدود ومحاطدر. ۴۹° ۳۰′ ایله ۵۱° ۳۰′ عرض شمالی و ۰° ۱۲′ ایله ۳° ۴۸′ طول شرقی آره‌سنده ممتد اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۲۹۴۵۵ مربع کیلومتره‌در.

شکل طبیعیسی، جبال وانهاری. — بلجیقه‌نك شمال غربی قسمی دوز وآلچاق اولوب، بوقسمی تشکیل ایدن اووه‌لرك بعضلری قورو وبعضلری رطوبتلی وبطاقلقدر. عمومیت اوزره اووه‌لرینك طوپراغی اراضیٔ مترسبه‌دن اولمغله، خیلی منبت ومحصولداردر. شرق جنوبی قسمی ایسه برطاقم تپه‌لری حاوی اولوب، بونلرك ارتفاع وسطیسی ۳۰۰ ایله ۴۰۰ متره آره‌سنده‌در، وبتون بلجیقه‌نك اك مرتفع نقطه‌سی اولان (باران میشل) تپه‌سنك ۶۸۰ متره ارتفاعی واردر. بلجیقه‌نك طاغلق ودها طوغریسی تپه‌لك جهتی (آردنه) خطهٔ قدیمه‌سنك بر قسمندن عبارتدر. بلجیقه ایکی بیوك حوضه‌یه منقسم اولوب، شرق جنوبی جهتنده اولان طاغلق قسمی (موزه) وقسم دیکری (اسقو) ایرماغنك حوضه‌سی داخلنده‌در. بو ایکی ایرماق فرانسه‌دن کلوب، بلجیقه اراضیسنی بر یاندن بر یانه شق ایتدکدن صکره، ایکیسی‌ده فلنکه داخل اولورلر.

موزه ایرماغنه بلجیقه طوپراغنده صولدن ینه فرانسه‌دن کلن (سامبره) نهریله برقاچ کوچك چای، وصاغدن (لسه)، اورته، وسدره وسائره نهرلری دوکیلیور. اسقو ایرماغنه ایسه صولدن ینه فرانسه‌دن کلن (لیسه) وصاغدن (دندره) و(سنه) نهرلری دوکیلیور، که بونلرك هربری برقاچ چایك صولرینی جمع وبلع ایدر. بلجیقه ساحلندن بحر شمالی‌یه دوکیلن نهرلری ایسه بر ایکی کوچك چایدن عبارتدر. بلجیقه‌نك انهاری چوق اولوب، بینلرنده متعدد قناللر دخی کشاد اولنمشدر. ذکره شایان هیچ بر کولی یوقدر.

اقلیم وهواسی. — بلجیقه‌نك هواسی عرضنه نسبةً معتدل اولوب، آردنه جهتی دها صوغوق وشمال غربی قسمی دها رطوبتلیدر. هله ساحله قریب اولان محللرنده هوا همان دائما بلوطلیدر، وچوق یاغمور یاغار. یازین حرارت سانتیغراد اوله‌رق ۳۰ درجه‌یی کچمدیکی کبی، قیشین دخی صفردن آشاغی ۸ درجه‌یی تجاوز ایتمز.

محصولات وحیوانات ومنابع ثروتی. — بلجیقه‌نك طاغلق اولان (آردنه) خطه‌سیله شوره‌زار اولان بعض محللرندن ماعداسی یعنی نصفندن زیاده‌سنك طوپراغی پك منبت ومحصولدار اولوب، فن زراعت دخی فوق العاده ترقی ایتمش اولدیغندن، کلیتلی بغدای، آرپه، چاودار، یولاف وسائر حبوباتله سبزه‌لرك انواعی حاصل اولدیغی کبی، پوپراز روزکارلرندن محافظه‌لی ولدوسه ناظر اولان بعض محللرنده اوزوم وسائر میوه‌لر دخی یتیشیر. چایر ومرعالری دخی چوق اولمغله، ات و سودلرندن استفاده اولنور حیواناتی کثرتلیدر. آتلری پك قوتلی بر جنسه منسوبدر. آردنه جهتنده اورمانلری چوق اولوب، ابنیه وسفائن اعمالنه یارار خیلی کراسته قطع اولنور. حیوانات صیدیه‌سی دخی چوقدر. کمور معدنلری کلیتلی اولدیغی کبی، دمیر، کوکورد، باقر، قورشون وسائر معدنلرله آلچی، مرمر، یاپی طاشلری، آردواز وسائره اوجاقلری دخی واردر.

اهالیسی، جنسیت ولسان ومذهبلری. — بلجیقه‌نك اهالیسی ۱۸۸۶ تاریخنده اجرا اولنان تحریره کوره ۵۹۰۹۹۷۵ کشی اولوب، او وقتدن بری مرور ایدن درت سنه ظرفنده ٦ ملیونی خیلی تجاوز ایتمش اوله‌جغی آکلاشیلیور. مملکتك کوچکلکنه

نسبةً اهالیسنك مقداری پك زیاده اولوب، بهر مربع کیلومتره باشنه ٢٠٠ کشی دوشیور؛ حالبو که بلجیقه‌نك شرق جنوبی قسمنده بهر مربع کیلومتره باشنده آنجق ٥٠ کشی دوشه‌جك درجه‌ده اهالی سیرك اولدیغندن، مملکتنك اك زیاده مسکون اولان غرب شمالی قسمی آیریجه نظر اعتباره آلنه‌جق اولورسه، اورالرده بر مربع کیلومتره باشنه ٣٠٠ کشی دوشه‌جکی آکلاشیلیور. بناءً علیه بلجیقه بتون عالمك اك زیاده مسکون محلیدر.

بلجیقه لاتین ممالکیله جرمان ممالکی آره‌سنده‌کی حدودده کائن اولمغله، اهالیسی بو ایکی جنسیته منقسم اولوب، برمقداری (والون) تعبیر اولنان وفرانسه‌نك جهت شمالیه‌سنده سویلنن قبا فرانسزجه ایله مشابهتی اولان لسانله، وبر مقداری دخی آلمانیای شمال لساننك اقسامندن معدود اولان (فلاماند) لسانیله متکلمدر. والون یعنی فرانسز لسانیله متکلم اولان اهالی مقدار عمومینك نصفنه قریب اولوب، فلاماند لسانیله متکلم اولانلری دخی مجموع اهالینك نصفندن زیاده‌جه‌در. بو لسانلرك ایکیسیله‌ده متکلم بر مقدار اهالی بولندیغی کبی، خاص آلمانجه سویلر بر قاچ بیك کشی دخی واردر. اراضی اعتباریله تقسیم اولنه‌جق اولسه، اهالیسی فرانسزجه سویلین یر بلجیقه‌نك نصفندن زیاده ایسه‌ده، اهالیسی آز اولان جنوب شرقی قسمنه تصادف ایدیور. فلاماند لسانیله متکلم اولانلری ایسه پك مسکون اولان شمال وشمال غربی جهتلرنده بولنیورلر. فلاماندجه‌نك فلنك لساندن همان هیچ فرقی اولمیوب، حتی لسانمزده مستعمل اولان (فلنك) اسمی دخی (فلاماند) دن غلطدر.

بووجهله بلجیقه‌نك هیچ برطرفدن حدود طبیعیه‌سی اولمدیغی کبی، اهالیسنك جنسیتی اعتباریله دخی آیریجه بر وجود تشکیل ایتمیوب، اسویچره کبی صرف سیاسی بردولتدر؛ اهالیسنك جنسیتنه اعتبار اولنه‌جق اولسه، بر قسمنك فرانسه‌یه ودیکر قسمنك فلنکه عائد اولمسی لازم کلیر. فلاماند لسانی سویلینلرك کثرتیله برابر، بلجیقه‌نك لسان عمومی ورسمیسی فرانسزجه اولوب، اك بیوك مکتبلرنده، دار الفنونلرنده، آقادمیالرنده، تیاترولرنده وقرالك سراینده فرانسز لسانی استعمال اولنیور. اهالینك قسم کلیسی قتولیك مذهبنه تابع اولوب، یالکز ١٥٠٠٠ قدر پروتستان و ٣٠٠٠ قدر یهودی واردر.

تقسیماتی. — بلجیقه دولتی ٩ ایالته منقسم اولوب، بونلرك مساحهٔ سطحیه‌لریله مقدار اهالی ومرکزلری بروجه زیردر:

ایالت	مربع کیلومتره	اهالی	مرکز
آنور	٢ ٨٣٢	٦٥٢ ٠٦١	آنور
برابانت	٣ ٢٨٣	١ ٠٧٤ ٧٦٥	بروکسل
غربی فلانده‌ره	٣ ٢٣٥	٧٢٦ ٢٤٢	بروژه
شرقی فلانده‌ره	٣ ٠٠٠	٩٣٠ ٨٤٧	غاند
هنو	٣ ٧٢٢	١ ٠٣٤ ٦٧٧	مون
لیژ	٢ ٨٩٥	٧١٨ ٦٥٦	لیژ
لیمبورغ	٢ ٤١٢	٢٢٠ ٦٥٨	هاسلت
لوکسنبورغ	٤ ٤١٨	٢١٦ ٢٨٩	آرلون
نامور	٣ ٦٦٠	٣٣٥ ٧٨٠	نامور
جمعاً بلجیقه	٢٩ ٤٥٧	٥ ٩٠٩ ٩٧٥	

بو ایالتلرك بهری وسعتنه کوره درت بش ویا زیاده قضایه وبهر قضا درت بش ناحیه‌یه منقسم اولوب، هر ناحیه دخی اون اون بش دائرهٔ بلدیه‌دن مرکبدر.

شهر وقصبه‌لری. — بلجیقه‌نك پایتختی بروکسل اولوب، ٢٠ ٠٠٠ دن زیاده اهالیسی اولان شهرلری بروجه زیردر:

بروکسل	٣٨٠ ٠٠٠	سرنك	٣١ ٠٥٢
آنور	٢٠٤ ٤٩٨	سنت ژوزه	٢٩ ٣٤٨
غاند	١٤٥ ٤٢٤	قورتره	٢٩ ٣٠٧
لیژ	١٣٧ ٥٥٩	آندرلخت	٢٨ ٣٦٩
شربك	٤٨ ٨٣٥	نامور	٢٨ ٢١١
مالین	٤٨ ٤٦٠	سنت‌نیقولاس	٢٧ ٢١٥
مولنبیك	٤٦ ٤٧٤	بورکرهوت	٢٦ ٣٨٨
بروژه	٤٦ ٤٠١	مون	٢٥ ٤٢١
ورویه	٤٦ ٣٢٩	ژومه	٢٢ ٤١٢
ایکسله	٤٢ ٠١٩	آلوست	٢٢ ٨٩١
سنت ژیل	٣٩ ٥٥١	لایکن	٢٢ ٨٨٤
لوون	٣٨ ٣٧٤	اوستنده	٢٢ ٦٠٢
تورنه	٣٤ ٥٨٠	شارلروی	٢٠ ٥١١

اصول اداره‌سی، مالیه‌سی، قوهٔ عسکریه‌سی. — بلجیقه‌نك حکومتی قراللق اولوب، قرال عسکرینك دخی عمومی قوماندانیدر. ٤ سنه مدتله انتخاب اولنور ١٣٨ اعضادن مرکب بر مجلس مبعوثانی و ٨ سنه مدتله انتخاب اولنور ٦٩ اعضادن مرکب بر مجلس اعیانی واردر. واردات ومصارف سنویه‌سی ٣٢٠ ملیون فرانق یعنی ١٦ ملیون فرانسز لیراسی راده‌لرنده‌در. عساکر بریه‌سی وقت حضرده ٤٨ ٠٠٠ ووقت سفرده ١١٥ ٠٠٠ کشیدن عبارت اولوب، ١٩ آلای پیاده، ٨ آلای سواری، ٧ آلای طوپجیدن مرکبدر. ٨٩٢٩ سواری حیوانی و ٢٠٤ صحرا

طوپی دخی واردر. عساکر ملیه‌سی دخی ایکی صنفدن عبارت اولوب، بری ١٢٥ ٢٧ ودیکری ٩٠٠٠٠ کشیدن مرکبدر. بلجیقه قرالی آفریقای وسطیده‌کی (قونغو) سربست حکومتنك دخی حکمدار اعتباریسیدر.

معارف وصنایع وتجارتی. — بلجیقه‌ده معارف اورته حالده اولوب، یقین وقتلره کلنجه‌یه قدر اهالینك همان نصفی اوقویوب یازمق بیلمزلردی. چوجقلرك مکتبه کوندرلمسی مجبوریت تحتنده دکل ایسه‌ده، هر بر دائرهٔ بلدیه بر مکتب ابتدائی اداره‌سنه مجبور اولوب، فقرا چوجقلریچون تحصیل مجاناً اولور. بیوجك قریه‌لرله کوچك قصبه‌لرده بر ر رشدیه وشهر وقصبه‌لرك اکثرنده اعدادیه مکتبلری بولنیور. درت دارالفنون دخی بولنوب، (غاند) ده و(لیژ) ده‌کیلر حکومتك، لدونده‌کی پسقپوسلك ید اداره‌سنده وبروکسلده‌کی دخی سربستدر. بروکسلده بر فنون، بر صنایع نفیسه وبر طب آقادمیاسیله بر رصدخانه وبرده تاریخ طبیعی نمونه‌خانه‌سی واردر.

صنایع پك ایلری اولوب، اهالینك یالکز بر ربعی زراعتله وقصورینك قسم اعظمی صنایعله مشغولدرلر. برطرفدن مملکتك دکیزه قربیتی، بر طرفدن سیر سفائنه صالح بیوك نهرلرك کثرتی، دمیر یوللرینك چوقلغی وبلجیقه‌نك سربست بر مملکت اولوب دول معظمه‌نك تحت کفالتنده بولنمسی بلجیقه‌ده صنایع وتجارتك فوق العاده ترقیسنی موجب اولمشدر. شهر وقصبه‌لری فابریقه‌لرله مملو اولوب، بز، پانیسقه، شکر، مسکرات، توتون، بیره، طوتقال، اجزای کیمیویه، باصمه، بخار ماکینه‌لری واسلحه فابریقه‌لریله دوکمخانه‌لری، دمیر خانه‌لری، مطبعه‌لری وصحافخانه‌لری پك چوقدر. کمور معدننك کثرتی فابریقه‌لرك تکثرینی موجب اولمغله برابر بر بیوك تجارته دخی مدار اولوب، منابع ثروت مملکتك باشلیجه‌لرندندر. تجارت دخی او نسبتده ایشلك اولوب، باشلیجه اسکله‌سی اولان (آنور) ه سنوی آلتی بیکدن زیاده سفائن آمد شد ایدرلر. سنوی ادخالاتی ٢ ٦٥٠ ٠٠٠ ٠٠٠ واخراجاتی ٢ ٥٠٠ ٠٠٠ ٠٠٠ فرانق راده‌لرنده‌در. دمیر یول خطلری مملکتك ایچنده عادتا صیق بر آغ تشکیل ایده‌جك صورتده اولوب، ٤٥٠٠ کیلومتره طولنده‌در. آنور شهرندن طوغریدن طوغری‌یه آمریقا وآفریقایه وآوروپانك اڭ بیوك اسکله‌لرینه ایشلر واپور قومپانیه‌لری واردر.

احوال تاریخیه‌سی. — روماليلرك زماننده شمدی بلجیقه دینلن یر ایله فرانسه‌نك او جهتده‌کی بعض محللرنده (بلج) اسمنده بر قوم ساکن بولنیوردی، که اقوای احتمالاته کوره (کلت)، وبر روایتده جرمان اقوامندن ایدی. بو قوم اورمانلرده و بطاقلقلرده بارینه‌رق، برچوق وقت روماليلره مقاومت ایتدکدن صکره، میلاددن ٥١ سنه اول قیصر طرفندن مغلوب اولوب، مملکتلری روما دولتنه ضم اولنمشیدی. بشنجی قرن میلادی‌یه قدر رومالیلرك النده قالدقدن صکره، ظهور ایدن فرانقلرك جولانکاهی اولوب، فرانق دولتنك بر ایالتی حکمنه کچمش، وبلجیقه اسمی اونودیلوب، (سوآسون) و(آوستراسیا) حکومات تابعه‌لری داخلنده قالمشیدی. او صره‌ده بو مملکته خرستیانلق دخی دخول ایتمشیدی. طقوزنجی قرن میلادیده فرانقلرك قوتی زواله یوز طوتوب، نورماندلر دخی ایکیده برده هجوم ایتدکلرندن، بلجیقه زادکانی برطاقم دره بکلکلری تشکیل ایتمشلردی. فرانسه قراللرندن ایکنجی ژانك اوغلی (فلیب هاردی) یی (بورغونیه) دوقه‌لغنه نصب ایتمسی بلجیقه‌نك تاریخنه اساسلی بر تبدل ایراث ایدوب، بو مملکت فلنکله برابر بورغونیه پرنسلکنه الحاق اولنمشیدی. ١٤٧٧ تاریخ میلادیسنده بورغونیه دوقه‌لغنك وارثه‌سی ماریه ایمپراطور اوچنجی فردریقك اوغلی ماقسیمیلیانه وارمغله، بلجیقه آوستریایه التحاق ایده‌رك، مرقوم ماقسیمیلیان آلمانیا ایمپراطوری اولدقده، بلجیقه‌ایله فلنکی اوغلی (فلیب)ه ترك ایتمش؛ وبو ایسه اسپانیا قرال وقرالیچه‌سی فردیناند ایله ایزابله‌نك قیزینی تزوج ایدوب، همشیره‌سنی دخی بونلرك اوغلنه تزویج ایتدیکندن، بلجیقه ایله فلنك اسپانیایه کچوب، او صره‌ده بلجیقه وفلنك اهالیسی اسپانیانك آمریقاده وبحر محیط هندیده‌کی مستملکاتیله اجرای تجارته باشلامشلردی. او صره‌ده پروتستانلرله قتولیکلر آره‌سنده‌کی مذهب منازعه‌لری ظهور ایدوب، بلجیقه ایله فلنك برخیلی وقت محاربات داخلیه‌یه میدان اولمش، واسپانیا عسکری دخی بو محاربانه مداخله ایدوب، عصیان ایتمش اولان بلجیقه‌لیلری دفعاتله تنکیل ایلمش ایسه‌ده، نهایت ١٦٠٩ ده بونك استقلالنی وفلنکله بلجیقه‌نك جمهوریتنی تصدیقه مجبور اولمشدر. ١١ سنه صکره بلجیقه فرانسه‌نك ضبطنه کچوب، ١٧١٤ ده آوستریایه اعاده اولنمشدر. ١٧٩٥ ده

فرانسه جمهوریتی طرفندن ضبط اولنه‌رق، ۹ ایالته
تقسیم اولنمشیدی. ۱۸۱٤ تاریخنده ویانه معاهده‌سی
بلجیقه ایله فلنکی بر قراللق صورتنه قویوب، (اورانژ
ناسو) خاندانته منسوب (کویوم) بی قرال انتخاب
ایتمشیدی. نهایت ۱۸۳۰ ده بلجیقه فلنکدن آیریلوب،
آیریجه بر قراللق تشکیل ایتمش؛ و(صاقسه قوبورغ)
خاندانته منسوب برنجی (لئوپولد) قرال انتخاب او-
لنمشدر. ۱۸۳۹ ده بلجیقه‌نك استقلالی آوروپا دولی
طرفندن تصدیق اولنمغله برابر، بو مملکتك بیطرفلغنه
دخی قرار ویرلمشدر.

بلجیوس (Belgius) اسکی غالیا سردار-
لرندن اولوب، میلاددن ۲۷۹
سنه اول ماکدونیایه هجومله، اورانك حکمداری بو-
لنان بطلیوس کراونوسی مغلوب واسیر ایده‌رك، قتل
ایتدکدن صکره، مملکتنه عودت ایتمشیدی.

بلخ آسیانك اك قدیم واك مشهور شهرلرندن
اولوب، اسکی یونانیلر عندنده (باقتره)
اسمیله شهرت بولمشیدی؛ و(باقتریانه) خطه‌سنك مر-
کزی عد اولنوردی. اسم قدیم اصلیسی (زریاسب)
یاخود (زراسب) اولدیغی دخی مرویدر. افغانستانك
قسم شمالیسنده، کابل ایله بخارا آره‌سنده، جیحون
مجراسنك ۵۰ کیلومتره قدر جنوبنده وبو ایرماغه
منصب اولان (دهاز) نهری اوزرنده وواسع براووه‌ده
بولنه‌رق، کابلك ۵۰۰ کیلومتره شمال غربیسنده
وبخارانك ۵۲۰ کیلومتره قدر شرق جنوبیسنده،
۳٦° ٤۵′ عرض شمالی ایله ٦۵° طول شرقیده
واقعدر. شمدیکی حالده عادتا بر قصبه اولوب، آنجق
۱۰۰۰۰ قدر اهالیسی واییك وسائره‌یه متعلق بر
مقدار تجارتی واردر. افغانستانه تابع بر خانلغك
مرکزیدر. بو شهر کیومرث ویا کیکاوس طرفندن
تأسیس اولنه‌رق، کیانیانك پایتختی بولنمش؛ وعلی‌الخصوص
لهراسب وکشتاسب زمانلرنده کسب شهرت ایدوب،
بونلرك زماننده اوراده زردشت ظهور ایتمکله، دین
مجوسك مرکزی حکمنه کچمش، واك بیوك آتشکده‌لری
حاوی بولنمشیدی. هجرت نبویه‌نك ۳۱ تاریخنده
وحضرت عثمانك زمان خلافتنده عبدالله بن عامر
طرفندن احنف بن قیسك یدیله فتح اولنه‌رق، دور
اسلامده دخی بیوك ومشهور بر شهر حالنده قالمش،
ومشاهیر علما وادبادن پك چوق ذواتك مسقط رأسی
بولنمشدر. بر آره‌لق آل سبکتکین دولتنك پایتختی دخی
اولمشیدی. ٦۱۷ تاریخنده چنکیز خان، و۷۷۱ ده
تیمورلنك طرفندن ضبط وتخریب اولنمشیدی. اولجه
بخارا خانلغنه تابع ایکن، اخیراً افغانستانه التحاق
ایتمشدر. اسکی شهر خرابه‌لرینك محیط دائره‌سی یدی
ساعت طولنده اولوب، پك چوق جوامع ومدارس
وتربه‌لر ویرانه‌لرینی حاویدر. بر سوری وبر قلعه‌سی
دخی واردر. اطرافنده باغ وباغچه‌لری چوق اولوب،
میوه‌لری پك مبذول وعلی‌الخصوص قیصیلری مشهوردر.

بلخ خانلغی. افغانستانه تابع بر کوچك خانلق
اولوب، افغانستانك منتهای شمالنده
وهرات ایله بخارا خانلقلری آره‌سنده واقعدر. شمالاً
جیحون مجراسیله بخارا خانلغندن وجنوباً سلسلهٔ
جبالله نفس افغانستاندن یعنی کابل خانلغندن آیرلمش
اولدیغی حالده، غرب شمالی جهتندن (مرو) صحراسیله
غرب جنوبی جهتندن هرات خانلغیله، شرقاً دخی
بدخشان خطه‌سیله محدود ومحاطدر. هندوکوه ایله
البرز آره‌سنده ممتد اولان کوه بابا وسائر جبالدن
مرکب سلسلهٔ عظیمه‌نك صیرتیله جیحون مجراسی
آره‌سنده ممتد اولمغله، قسم جنوبیسی طاغلق وقسم
شمالیسی اووه وقوملقدر. هواسی معتدل اولوب،
اراضیسی دخی خیلی منبت اولمغله، حبوبات متنوعه
پرنج، توتون، پاموق ومیوه‌لرك انواعی حاصل اولور.
شرق جهتنده خیلی اورمانلر دخی واردر. آتلری کوزل
وقوتلی بر جنسه منسوب اولوب، زراعتده دخی
قوللانیلیر. دوه‌لری وقویون وکچیلری دخی چوق
اولوب، علی‌الخصوص کوجبه حالنده یاشایان اهالینك
سوریلری چوقدر. اهالیسی قسماً تاجیك وقسماً اوزبك
اولوب، فارسی وترکی لسانلریله متکلم وجمله‌سی سنی
المذهبدرلر. اهالیسنك مقداری حقنده روایتلر مختلف
اولوب، بعض سیاحین ۳۰۰۰۰۰ راده‌لرنده تخمین
ایتدکلری حالده، بعضلری بر ملیونه قدر چیقارمشلردر.
بلخدن بشقه قهندز، خلم، جور وطالقان دخی بو
خانلغك قصبه‌لرندندر.

بلد (یاخود بلط) موصلدن ۷ فرسخ یوقاریده
ودجله‌نك کنارنده اسکی بر شهر ایدی، که
اسم فارسیسی (شهر آباد) اولوب، الیوم خرابه‌لری
(اسکی موصل) اسمیله معروفدر. بو شهر دور اسلامده
دخی خیلی وقت معمور اولوب، (بلدی) نسبتیله

معروف بر چوق علما وادبانك مسقط رأسی بولنمشدر. — (كرج) قصبه‌سیله ماوراءالنهرده (نسف) بلده‌سی دخی (بلد) اسمیله‌ده معروفدرلر.

بلدالجرید { تونسك جنوب غربی جهتنده وجزایر حدودنده اوله‌رق (شط الجرید) كولنك جهت شمالیه‌سنده واقع بر خطه اولوب، قوملق بر صحرادن عبارتدر؛ وبالكز واح حالنده اوله‌رق بعض معموره‌لری وخرما محصولاتی واردر. آوروپالیلر بو اسمی بعضاً تونس وجزایرك جنوبنده‌كی صحرای كبیرك بیوك بر قسمنه دخی اطلاق ایدرلر.

بلدالحرام { مكۀ مكرمه‌نك اسملرندندر. [«مكه» ماده‌سنه مراجعت.]

بلدالولید { اسپانیانك شمال غربی جهتنده و(لیون) خطه‌سنده واقع والادولید (Valladolid) شهرینك اسم اصلی عربیسی اولوب، ملوك امویه‌دن (ولید)ك اسمنه نسبتله تسمیه اولنمشدر. [«والادولید» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بلده { اندلسده (ریه) یاخود (قبره) اعمالندن بر قصبه اولوب، (بلدی) نسبتیله معروف بعض مشاهیر علمانك مسقط رأسی بولنمش اولدیغنی یاقوت حموی ذكر ایدیور.

بلرم { عربلرك صقلیه یعنی سیچیلیا آطه‌سنده‌كی (پالرمو) شهرینه ویردكلری اسمدر.

بلزبوت { (Belzébuth) اصل اسمی (بعل زبوت) یعنی «رب الذباب» اولوب كویا سینكاره موكل اولمغله، فلسطینده (عقرون) قومنك معبودی ایدی. بنی اسرائیلك كتب مقدسه‌سنده رئیس الشیاطین مقامنده مستعمل اولوب، (ابلیس) اسم عربیسنك دخی بوندن مأخوذ اولمسی محتملدر.

بلزونی { (Belzoni) مشاهیر سیاحیندن اولوب، ١٧٧٨ تاریخ میلادیسنده ایتالیانك (پادووه) شهرنده طوغمش؛ وانكلتره‌ده نشأت ایدوب، مصر وحبش ایله سواحل بحراحمرده خیلی مدت دور وسیاحت ایتمش؛ وبرنجی اوله‌رق، اهرامی آچوب، بر چوق آثار عتیقه بولمشدر. بر ایكنجی سیاحته عزیمت ایتمكده ایكن، ١٨٢٣ ده یولده وفات ایتمشدر.

بلسیس { (Bélésis) كلدانستان راهبلرندن اولوب، قبل المیلاد ٧٨٨ تاریخنده (سارد ناپال)ه قارشی عصیان ایتمش بر آدمه یونان مورخلری طرفندن ویریلن اسمدر. بوذات بابل حكمداری اولوب، ٤١ سنه حكومت سورمشدر.

بلسینغتون { لادی— (Lady Blessington) ایرلانده‌نك الك مشهور محرره‌لرندن بر قادین اولوب، ١٧٨٩ ده طوغمش، و ١٨٤٩ ده پارسده وفات ایتمشدر. حكایه وسیاحتنامه وسائر آثار ادبیه‌دن بر چوق تألیفاتی واردر. (كنسینغتون) ده‌كی اقامتكاهی مجمع علما وادبا اولمشیدی.

بلش { اندلسده بر قصبه اولوب، بعض مشاهیر علمانك مسقط رأسی بولندیغی «معجم البلدان» ده مذكوردر.

بلشند { اندلسده سرقسطه اعمالندن بر ناحیه اولوب ایچنده (بنی خطاب) اسمیله بر قلعه دخی بولندیغی یاقوت حموی ذكر ایدیور. الیوم اوراده (بلشینه) اسمیله بر كوچك قصبه واردر.

بلط { [«بلد» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بلغار { (Bulgares) اصل اقوام تاتاریه‌دن اولوب مرور زمانله اسلاولاشمش بر قومدر، كه وطن اصلیلری (وولغا) وادیسیله (اورال) سلسلۀ جبالی اولوب، مركزلری ینه (بلغار) اسمیله معروف واورال طاغلرنده واقع برشهر ایدی. میلادك ٤٧٥ تاریخلرنده بلغارلر وطن اصلیلرندن دیكر بعض اقوام طرفندن طرد واخراج اولنه‌رق، قره دكیز وآزاق دكیزی سواحلنه ایتمش، ومتعاقباً طونه‌یی دخی چكوب، دفعاتله قسطنطینیه روم ایمپراطورلغنك ممالكنه تجاوز وایلغار ایتمش ایدیلر. ٥٦٠ تاریخندن ٦٣٥ تاریخنه‌دك ینه اقوام تاتاریه‌دن وكندیلریله قرابت جنسیه‌لری اولدیغی مروی بولنان (آوار)لرك تحت حكمنده بولنمش؛ وبونلرله دخی اختلاط وامتزاج ایتمشلردر. ٦٦٧ تاریخنده رئیسلری اولان (قوورات)ك بش اوغلی پدرلرینك ممالكنی بینلرنده مقاسمه ایتمشلردی. ٦٧٩ ده او وقت (آشاغی میسیا) اسمیله معروف بولنان شمدیكی بلغارستانده توطنله، اوراده بر حكومت تشكیل ایتمشلردی. بو حكومت اوچ عصر قدر دوام ایتدكدن صكره، بر آره‌لق روسیه‌یه تابع اولمش؛ وبعده (یان زیمیسكس) طرفندن روم ایمپراطورلغنه الحاق اولنمشیدی. ٩٨٠ تاریخ میلادیسنده

رئیسلرندن (سیمان) ماکدونیاده بر ایکنجی حکومت
تشکیل ایدوب، خلفلرندن (ولادیسلاس) صربیه‌یی
دخی الحاق ایتمش ایسه‌ده، قسطنطینیه ایمپراطورلرندن
ایکنجی واسیل ۳۷ سنه محاربه‌دن صکره ۱۰۱۸ ده
بو یکی بلغار دولتنی دخی ضبط ایتمش؛ واسیرطوتدیغی
۱۵۰۰۰ بلغارك کوزلرینی چیقارمش ایدی. ۱۱۸۶
تاریخنده طونه‌نك جنوبنده بلغار وافلاقلیدن مرکب
بر اوچنجی دولت تشکل ایدوب، بونك حکمدارلرینك
بشنجیسی اولان (سیسمان) ۱۳۹۶ تاریخ میلادی
و۷۹۲ تاریخ هجریسنده یلدیرم سلطان بایزید خان
حضرتلری طرفندن مغلوب اولمغله، بلغارلرك دولتنه
ختام ویریلوب، مملکتلری ضمیمهٔ ممالك عثمانیه اولمشدر.
بلغارلر یدنجی قرن میلادیده بعض اسلاو راهبلری
طرفندن خرستیانلغه ادخال اولنه‌رق، اووقتدن السنهٔ
تاتاریه‌دن اولان لسان اصلیلرینی دخی یواش یواش
ترك وفراموشله، کلیسالرنده اجرای آیینده مستعمل
اسلاو لساننی قبول ایتمکه باشلامشلردر. بو آرالقده
جهات شمالیه‌دن بالقان شبه جزیره‌سنه هجرت ایدن
اسلاو اقوامیله دخی اختلاط وامتزاج ایده‌رك، مرور
زمانله بسبتون اسلاولاشمشلردر. معهذا سیمالرنده
الآن اقوام تاتاریه‌یه مخصوص علائم نمایان اولمقده‌در.

بو کونکی کونده بلغارلر صرف بالقان شبه جزیره‌
سنده وطونه‌نك جنوبنده اوله‌رق اسکی میسیا، تراکیا
وماکدونیا خطه‌لرنده یعنی بلغارستان وشرقی روم‌ایلی
ایله قسماً ادرنه، سلانیك، قوصوه ومناستر ولایتلرنده
ساکن بولنمقده‌در. ادرنه ولایتنك یالکز غرب‌شمالی،
سلانیك ولایتنك شرق شمالی جهتلرنده وقوصوه ایله
مناستر ولایتلرینك قسم شرقیلرندن پك آز یرلرده بو-
لندقلری کبی، کرك بلغارستان وشرقی روم ایلیده وکرك
ادرنه وسلانیك ولایتلرنده کندی مقدارلرینه مساوی
ترکلرله وبعض روم وسائر اقوامله قاریشیق،
وقوصوه ومناستر ولایتلرنده دخی آرناودلرله
مخلوط بولنیورلر. علی‌العموم بلغارلرك یعنی بلغارجه
لسانیله متکلم اولانلرك مقداری اوچ بچق ملیون قدر
اولوب، بونلرك بر طاقلری فتحدن صکره دین اسلامی
قبول ایتمش اولمغله، (پوماق) تعبیریله تفریق اولنورلر.
بلغارلر طبعاً ساکن وچالیشقان آدملردر. لسانلرینی
اسلاو حروفاتیله یازوب اوقومقده‌درلر. ادبیاتلری
بعض ترقیاته یوز طوتمشدر.

بُلغار { روسیه‌نك اورال سلسلهٔ جبالی جهتنده
بولنمش براسکی شهر ایدی، که اووقت
بلغارلر دخی او جهتده ساکن بولنمش‌اولدقلرندن،
بونلرك مرکزی ایدی. ابن فضلانك روایتنه کوره بحر
خزردن اتل یعنی (وولغا) نهری مجراسنجه ایکی آیلق
یول چیقلدقدن صکره، یکرمی کونلك یول دخی شمال
شرقیه طوغری کیدلمکله بلغار شهرینه واریلیردی،
که بوتقدیرده خیلی شمالده اولمسی اقتضا ایدر. ۳۱۰
تاریخ هجریسنده خلیفهٔ عباسی مقتدر بالله طرفندن
الچیلکله شهر مذکوره کوندرلمش اولان موی‌الیه ابن
فضلان بلغارده یازین کیجه‌نك پك قیصه اولوب هیچ
قراکلق اولمدیغنی، وقیشین دخی کوندوزك بویله قیصه‌ا
لدیغنی وقارك یاز قیش اکسیك اولمدیغنی بیان ایتدکدن
صکره، فجر شمالیدن عبارت اوله‌جغی آکلاشیلان بر
طاقم احوال غریبهٔ جویه‌سنی تعریف ایدیور، که
بونلرك جمله‌سی (بلغار) شهرینك قطب شمالی دائره‌سنه
پك قریب بولنمش اولدیغنه دلیلدر. خلافت عباسیه
زماننده ممالك اسلامیه ایله بلغار شهری آره‌سنده بیوك
بر تجارت اجرا اولنوب، تا اسوج ونوروجله آلمانیای
شمالیدن وروسیه‌نك اقطار شمالیه‌سیله سیبریادن شهر
مذکوره کتیریلن مواد تجاریه وعلی‌الخصوص کورکلرك
انواعیله ذی‌قیمت احجار وسائره ممالك اسلامیه‌نك
منسوجات ومعمولات متنوعه‌سیله مبادله اولنوردی.
بلغار شهرنده اولنان بو تعاطیات نتایجندن اوله‌رق،
اسقاندیناویا ممالکنده خلفای عباسیه دورینه مخصوص
برچوق مسکوکات اسلامیه بولندیغی کبی، آوروپانك
شمالیدن بلغاره سوق اولنه‌رق اورادن ممالك اسلامیه‌یه
طاغیدیلان جاریه‌لرك «زلف زرین وتن سیمین»لرینك
اوصافی عرب وایران شعراسنك دیوانلرنده کورلمکده
در. یوقاریده ذکر اولنان تاریخده بلغار ملکی بولنان
(بلطوار) قومیله برابر دین اسلامی قبول ایتمك آرزو-
سنده بولندیغندن، بغداددن کندیلرینه رسوم اسلامی
اوکرته‌جك بر ذات طلب ایتمکله، مقتدر بالله طرفندن
مذکور احمد بن فضلانك تحت ریاستنده بر هیئت
سفارت کوندرلمشیدی. ابن فضلان بو سیاحت ومأ-
موریتنك تفصیلاتنی یازدیغی سیاحتنامه‌سنده مرقوم
(بلطوار) ك قومیله برابر اهتدا ایدوب جعفر تسمیه
اولندیغنی بیان ایدیور. آنجق بلغارلر اوصره‌ده وطن
اصلیلرینی ترکله، ینه آیین قدیملرنده ثابت قدم اولدقلری

حالده، بالقان شبه جزیره‌سنه طوغری هجرت ایتمش اولدقلرندن، بلغار شهرنده قالوب‌ده دین اسلامی قبول ایدنلرك بلغارلرك اوراده قالمش اولان بر قسمی می یوقسه بلغارلری اورادن اخراج ایتمش اولان دیگر بر تاتار قومی‌می اولدیغی آکلاشیله‌میور. کتب عربیه‌ده بلغار شهرنده‌کی قوم صقالبه‌دن عد اولنوب، مذکور بلطواره دخی «ملك الصقالبه» دینلیورسه‌ده، اسلاولرك اووقتلرده پروسیه جهتلرنده منحصر اولوب، اوراره قدر یاییلمامش اولدقلری معلوم اولدیغندن، صقالبه تعبیری مبهم بر صورتده قوللانلمشدر.

بلغارستان (Bulgarie) بالقان شبه‌جزیره‌سنی ترکیب ایدن خطه‌لرك بری اولوب، دولت علیهٔ عثمانیه‌نك تحت تابعیتنده بولنور بر پرنسلکدر.

موقعی، حدود ومساحه‌سی. — اصل بلغارستان طونه مجراسیله بالقان سلسلهٔ جبالنك صرتی آره‌سنده صربیه حدودندن قره دکیز ساحلنه‌دك ممتد اولور طار واوزون بر مملکتدر. آنجق اسکی طونه ولایتندن عبارت اولان بو خطه‌یی بر پرنسلکه تحویل ایدن برلین معاهده‌سی بونك منتهای شرق شمالیسنده اولان پارچه‌سنی یعنی (دوبریجه) یی بالتفریق، رومانیایه ویرمش اولدیغی کبی، بوكا مقابل غرب جنوبی جهتنده اوله‌رق بالقان سلسله‌سنك بری طرفنده بولنان اسکی صوفیه سنجاغنی دخی بلغارستانه ویرمش اولدیغندن، قسماً حدود طبیعیه‌سی اخلال اولنمشدر. شمالاً رومانیا، غرباً صربیه ایله، جنوباً قوصوه وسلانیك ولایتلریله وشرقاً روم ایلی ایالت ممتازه‌سیله، شرقاً دخی قره دکیزله محاط و محدوددر. مساحهٔ سطحیه‌سی ٦٣٩٧٢ مربع کیلومترهدر.

شکل طبیعیسی، جبال وانهاری. — بلغارستان خطه‌سی غرب جهتنده بری شماله ودیگری جنوبه طوغری متوجه ایکی قالین چنکل شکلنی ابراز ایدر غیر منتظم بر مستطیل شکلنده اولوب، قسم اعظمی بالقان سلسله‌سنك صرتیله طونه مجراسی آره‌سنده بولندیغندن، عمومیت اوزره جنوبدن شماله متوجه بر سطح مائل حالنده اولوب، بالقان سلسله‌سندن عموداً آیریله‌رق شماله طوغری بربرلرینه متوازیاً ممتد اولان طاغلر دخی برطاقم وادیلر تشکیل ایدیور. بلغارستان جبالی باشلیجه بالقان سلسله‌سندن عبارت اولوب، بو سلسله‌نك شرق روم ایلی‌یه طوغری اولان جنوبی یوزی دیك وصرپ اولدیغی حالده، بلغارستانه طوغری اولان شمالی یوزی سطح مائل صورتنده واورمانلر ومرعالرله مستوردر. صربیه حدودینك قسم شمالیسنی تشکیل ایدن طاغلر دخی بالقان سلسله‌سندن معدود اولوب، باشلیجه‌سی (سوتی نیقوله) طاغیدر. بلغارستانك سلسلهٔ مذکوره‌نك جنوبنده‌کی قسمنك باشلیجه طاغلری دخی صوفیه‌نك جنوبنده‌کی (ویتوش)، ردوب سلسله‌سیله کسب ارتباط ایدن (ریلو)، کوستندیلك جنوب غربیسنده حدود بوینده اولان (دووانیچه) وصربیه حدودنده‌کی (شیشا) طاغلریدر.

بلغارستانك قسم اعظمی طونه حوضه‌سنه تابع اولوب، بالقان سلسله‌سندن نبعانله شماله طوغری آقان بر چوق نهرلر مذکور ایرماغه منصب اولور. حتی بالقانك جنوبنده بولنان صوفیه سنجاغنك دخی اکثر میاهی (اسکر) نهرینه اجتماعله، بالقان سلسله‌سنك بر بوغازندن بالمرور، ینه طونه‌یه دوکیلور. یالکز منتهای غرب جنوبی قسمیله منتهای شرق جنوبی قسمی آیریجه بر کوچك حوضه تشکیل ایدیورلر، که برنجیسی آطه‌لر دکیزینه دوکیلن قره صو حوضه‌سنك قسم اعلاسندن، وایکنجیسی طوغریدن طوغری‌یه قره دکیزه منصب اولان (قامچیق) نهری حوضه‌سندن عبارتدر. بوایکی حوضه‌دن برنجیسنك شمالنده طونه‌یه تابع (موراوه) نهرینه منصب اولمق اوزره صربیه‌یه کیرر، وایکنجیسنك شمالنده دخی ینه طوغریدن طوغری‌یه قره دکیزه دوکیلور برطاقم کوچك چایلر واردر. طونه‌یه منصب اولان نهرلرینك باشلیجه‌لری، غرب طرفندن باشلامق اوزره، بروجه آتی تعداد اولنور: صربیه حدودینی آیران (تیموق)، لوم، زیبریچه، اوغوسته، اسکیت، جمله‌نك اك بیوکی اولان مارالذکر اسکیر، ویذ، اوسم، یانتره، روسچق‌ك یانندن آقان لوم وساره. اراضیسنك میلانی جهتیله، وارنه جوارنده‌کی (دونو) کولیله دوبریجه‌یه قریب اولان سواحلده‌کی بعض بطاقلقلردن و (زشتووی) کولیله طونه سواحلنه قریب دیگر بر قاچ بطاقلقدن بشقه ذکره شایان کولی یوقدر.

اقلیم وهواسی، محصولات وحیوانات ومنابع ثروتی. — بلغارستان شمال روزکارلرینه قارشی بولندیغندن، هواسی قیشین برازصوقوق‌ایسه‌ده، غایت

صاغلام اولوب، اکثر محصولاتك حصولنه مساعددر. اراضیسی زیاده‌سیله منبت ومحصولدار اولمغله، هر نه قدر فن زراعتجه هیچ بر ترقی یوغیسه‌ده، ینه کلیتلی بغدای، چاودار، آرپه، یولاف، مصر وسائر حبوباتله، میوه وسبزه‌لرك انواعی حاصل اولور. کویلیلر باشلیجه حبوبات یتیشدیرمکه حصر مساعی ایتدکلرندن، همان یالکز شهر وقصبه‌لرك جوارلرنده باغ وباغچه‌لره تصادف اولنور. مع هذا کرك اوزوم وکرك سائر میوه‌لر پك ایی اولدیغندن، تعمیلری حالده دها زیاده استفاده اولنه‌بیلیر. مرعالری دخی پك چوق وپك ایی اولوب، خیلی مقدارده قیون، کچی، صیغیر، طوموز وخرکله بسلنیر؛ وساده یاغله پنیر ودری کبی محصولات حیوانیه بلغارستانك باشلیجه اخراجاتندندر. بیکیرلری کوچك وبیاغیدر. آریلری دخی چوق اولوب، چیقاریلان بال وبال مومی کلیتلی وپك مقبولدر. اخیراً ایپك بوجکلری دخی یتیشدیروب، ایپك چیقارمغه باشلامشلردر. اورمان ومعادنی وعلی الخصوص دمیر وکمور معدنلری پك چوق ایسه‌ده، الآن استفاده اونمامقده اولوب، یالکز وارنه وسائر قره‌دکیز اسکله‌لرندن برمقدار اودون وکراسته چیقارلمقده، وصماقوو جوارنده‌کی کمور معدنی ایشلتدیرلمکده‌در.

اهالیسی، جنسیت ولسان ومذهبلری. — بلغارستانك مجموع اهالیسی ایکی ملیوندن زیاده اولوب، وقوعات اخیره‌دن اول بلغارستان (یعنی طونه ولایتی) اهالیسنك همان نصفی مسلم واکثریت اوزره ترك ایدیسه‌ده، محاربه زماننده وبو خطه‌نك پرنسلك حالنه قلبندن صکره، اهالیٔ اسلامیه‌جه وقوع بولان هجرتلر اکثریتی بلغارلره قزاندیرمشدر. شمدیکی حالده بلغارستان اهالیسنك اولا دین ومذهبجه وثانیاً لسان وجنسیتجه صورت انقسامی زیرده‌کی ایکی جدولده کوسترلمشدر:

(مذهبجه)

خرستیان اورتودوقس	١ ٤٠٤ ٤٠٩
مسلم	٥٧٨ ٠٦٠
یهودی	١٤ ٣٤٢
مذاهب سائره‌یه تابع	١١ ١٠٨
جمعاً	٢ ٠٠٧ ٩١٩

(جنسیتجه)

بلغار وپوماق	١ ٣٤٥ ٥٠٧
ترك	٥٢٧ ٢٨٤
رومان	٤٩ ٠٦٤
چنکانه	٣٧ ٦٠٠
روم، آرناوُد وسائره	٤٨ ٤٦٤
جمعاً	٢ ٠٠٧ ٩١٩

بو ایکی جدولدن آکلاشلدیغی اوزره، بلغارستانده برنجی درجه‌ده منتشر اولان دین اورتودوقسلق وایکنجی درجه‌ده دین اسلام اولدیغی کبی، برنجی درجه‌ده لسان عمومی دخی بلغارجه وایکنجی درجه‌ده ترکجه‌در. [بلغارلرك اصل ونسبلری ولسان اصلیلری حقنده «بلغار» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

تقسیماتی. — بلغارستان بروجه زیر ٢٠ دائره ویا سنجاغه تقسیم اولنیور:

١ صوفیه	٨ لوم	١٥ هزارغراد
٢ کوستندیل	٩ راهوه	١٦ اسکی جمعه
٣ اشنبول (توران)	١٠ لوفچه	١٧ شمنی
٤ اورخانیه	١١ پلونه	١٨ سلستره
٥ وراچه	١٢ طرنوی	١٩ پراوادی
٦ برقوفچه	١٣ زشتوی	٢٠ وارنه
٧ ودین	١٤ روسچق	

شهر وقصبه‌لری. — بلغارستانك مرکزی وپرنسلك مقری صوفیه شهری اولوب، باشلیجه شهر وقصبه‌لری دخی مقدار نفوسلریله برابر بروجه زیر ذکر اولنور:

روسچق	٢٦ ١٦٣	پلونه	١١ ٤٧٤
وارنه	٢٤ ٥٥٥	طرنوی	١١ ٢٤٧
شمنی	٢٣ ٠٩٥	وراچه	١١ ١٩٠
صوفیه	٢٠ ٥٠١	سلستره	١٠ ٦٢٢
ودین	١٣ ٧١٤	صماقوو	٩ ٩٧٠
هزارغراد	١١ ٦٢٥	اسکی جمعه	٩ ١٩٧
زشتوی	١١ ٥٤٠		

شهرلرینك اك بیوکی روسچق اولوب، ادارهٔ عثمانیه زماننده ولایت مرکزی ایدی. طرنوی قصبه‌سی بلغارستانك مرکزنده بولنوب، بلغارلرك تاریخ ملیلرنجه دخی اهمیتی حائز اولدیغندن، مجلس مبعوثانلرینك فوق‌العاده اجتماعی وپرنسلك تحلیفی کبی مراسم اوراده اجرا اولنور.

اصول اداره‌سی، قوهٔ مالیه وعسکریه‌سی. — بلغارستان دولت علیهٔ عثمانیه‌یه تابع ودول معظمه‌نك انضمام آراسیله انتخاب وتعیینی مشروط بر پرنسك تحت اداره‌سنده اولوب، اهالینك هر ١٠ ٠٠٠ نفوسنه بر مبعوث اعتباریله بر مجلس مبعوثانی دخی واردر؛ وپرنس طرفندن تعیین اولنان هیئت مدیران پرنسه ومجلس مذکوره قارشی مسئولدرلر. واردات ومصارف سنویه‌سی $47\frac{1}{2}$ ملیون فرانق راده‌لرنده یعنی ٢ ملیون

عثمانلی لیراسندن زیاده اولوب، دیون عمومیه‌سی دخی
٢ ملیون فرانغی متجاوزدر. قوهٔ بریه‌سی وقت‌حضرده
٢٨٩٦٣ ووقت سفرده ٥٥٢٢٠ افرادن، وقوهٔ
بحریه‌سی‌ده ٣ واپورله ١ یوت، ١٠ دوبه و٣ معو-
نه‌دن عبارت اولوب، بحریه‌ده ٨ ضابط و٢٢٣
نفری واردر.

معارف وصنایع وتجارتی. — بلغارستانده معارف
الآن پك کری اولوب، هر نه قدر صوفیه‌ده بر قاچ
مکتب تأسیس اولنمش ایسه‌ده، بلغار مکتبلرنده بر کونه
ترقیات کورلمدیکی کبی، اهالئ اسلامیه‌نك مکتبلری
دخی مکاتب ابتدائیه‌دن وبر قاچ رشدیه‌دن عبارتدر.
صنایع دخی الآن کری اولوب، منسوجات محلیه
کویلیلره مخصوص شیاق وعبا ایله طرنوه‌ده یاپیلان
برنوع چوخه‌دن وشمنیده اعمال اولنان خالی وکلیملرله
قادینلر طرفندن یاپیلان بز وچوراب وسائره‌دن عبا-
رتدر. غابرووه‌ده بچاق وسائر آلات جارحه اعمال
اولندیغی کبی، بلغارستانك اکثر شهر وقصبه‌لرنده دخی
قیومجیلغه متعلق بعض مواد وعلی‌الخصوص کومش
وآلتون قاقه‌لی شیلر یاپیلیر. باشلیجه اسکله‌سی وارنه
اولوب، اورادن روسچغه قدر بر دمیر یولی اولدیغی
کبی، درسعادتدن اوروپایه کیدن خط کبیر دخی بلغا-
رستانك غرب جنوبی قسمندن ومرکزی اولان صوفیه
شهرندن کچیور. آنجق بودمیریوللرك ایکیسی‌ده مملکتك
یالکز بر اوجندن کچوب، دیکر طرق ومعابری دخی
صورت مطلوبه‌ده اولمدیغندن، بلغارستانك تجارتی
اراضیسنك قوهٔ انباتیه‌سیله وموقع جغرافیسیله متناسب
دکلدر. داخلی تجارتنه مخصوص بازارجق، شمنی،
اسکی جمعه، اوزونجه اووه وسائر برچوق محللرنده
بیوك بازار وپنایرلر قورولور.

احوال تاریخیه‌سی. — بوکون بلغارستان دینلن
خطه زمان قدیمده (میسیا) ویاخود بعضا بو اسمك
مسماسنه داخل اولان صربیه جهتندن تفریق ایچون
(آشاغی میسیا) تسمیه اولنوردی. اهالئ قدیمه‌سنك
احوال وجنسیتی حقنده معلومات مکمله یوغیسه‌ده،
پلاسج اقوامندن اولوب، تراکی اهالئ قدیمه‌سیله
قرابت جنسیه‌لری بولنمش اولمق احتمالی وارد اولدیغی
کبی، طونه‌نك اوته‌سنده ساکن بولنمش اولان (داچ)
قوم قدیمیله مناسبتلری بولنمش اولمق دخی محتملدر.
یدنجی قرن میلادی اوائلنده بر طرفدن اوروپای شما-
لیدن اسلاولر اینوب، بالقان شبه جزیره‌سنك شمال
غربی جهتلرینه یرلشدکلری صره‌ده، اورالره قدر
دخی اینمش، وبرطرفدن دخی (وولغا) وادیسیله اورال
سلسله‌سی اتکلرندن غربه طوغری هجرت ایدن بلغارلر
دخی طونه‌یی تجاوزله، بوخطه‌یی ضبط ایتمشلردر.
بلغارلر او وقت نیم وحشی وجسور بر قوم اولوب،
برخیلی وقت روم ایمپراطورلرینك ممالکنی یغما ایتمکله
کچینه‌رك، عادتا آت اوزرنده بر عمر کچیردکدن صکره،
بر دولت تشکیل ایدوب، تحت تابعیتلرینه آلدقلری
اسلاولرله اختلاط ایتمکه وبینلرنده قیز آلوب ویرمکه
باشلامغله برابر، بونلرك دیننی یعنی خرستیانلغی دخی
قبول ایتمکله، یواش یواش کندی لسانلرینی ترکله
اسلاولاشمغه یوز طوتمشلر؛ وآنجق‌قوت ینه‌کندیلرینك
النده بولنمغله، بو اختلاطدن تولد وتشکل ایدن قوم
«بلغار» اسمنی محافظه ایتمشدر. او وقت بلغارلرك
حکم سوردکلری یرلر محدود ومعین اولمیوب، غالبیت
ومغلوبیتلرینه کوره، هرکون تبدیل مکان وحدود
ایتمکده ایدیسه‌ده، بعده طونه ایله بالقان آره‌سنده
تقرر ایدوب، بلغارستان ویا (بلغاریا) اسمی بوخطه‌یه
یعنی اسکی میسیایه تخصیص اولنمشدر. بعده بر آره‌لق
بلغارستان قراللغی حدودینی آرناوودلغك وسطلرینه
وتسالیایه قدر توسیع ایده‌رك، ماکدونیا وتراکی خطه-
لرینك دخی بر قسمنی ضبط ایتمش ایسه‌ده، ینه بلغا-
رستان اسمنك مدلولی توسع ایتمه‌مشیدی. دولت علیهٔ
عثمانیه‌نك تشکیلیله غزاة مسلمینك روم ایلنه مرورلری
زماننده بلغار قراللغنك حدودی خیلی طارلشوب،
همان یالکز نفس بلغارستانه منحصر ایدی. صرب
قراللغنك وجودینی رفع ایدن حضرت خداوندکار غازی
بلغارستانك دخی اکثر طرفلرینی ضبط، ومتعاقبا
یلدیرم سلطان بایزید خان حضرتلری بو قراللغك دخی
وجودینی رفع ایله، ٧٩٢ تاریخ هجریسنده بلغارستانی
کاملا ممالك عثمانیه‌یه ضم وعلاوه ایلشدر. او وقتدن
بری بلغارستان بر قاچ ایالته منقسم اولدیغی حالده
اداره اولنوب، نهایت دور سلطان عبدالعزیز خانیده
ممالك عثمانیه‌نك ولایاته تقسیمنده بلغارستان خطه‌سی
طونه ولایتی نامیله برادره‌یه جمع اولنمشیدی. ١٢٩٤
تاریخنده دولت عثمانیه ایله روسیه آره‌سنده وقوع
بولان محاربه اوزرینه عقد اولنان آیاستفانوس معاهده-
سی بلغارستانی روم ایلینك قسم اعظمنی احاطه ایده‌جك

صورتده توسیع ایتمك ایستمش ایسه‌ده، متعاقباً عقد اولنان برلین معاهده‌سی نفس بلغارستانه یالکز صوفیه سنجاغنی علاوه ایده‌رك، بلغارستان نامیله بر پرنسلك تشکیل، وتراکی خطه‌سنك نصف شمالیسنی (شرق روم ایلی) نامیله بر ایالت ممتازه حالنه وضع ایلشدر. بلغارستان پرنسلکنه (آلکساندر دو باتنبرغ) انتخاب وتعیین اولنوب، بش آلتی سنه مملکتی اداره ایتدکدن صکره، بلغارلرك بلغارستانله شرق روم ایلیی توحیده قالقیشمه‌لری اوزرینه ظهور ایدن وقوعاتك الجاآتیله نهایت چکلمکه مجبور اولمش؛ وبر مدت صکره صاقسه قوبورغ خاندانندن پرنس هانری انتخاب اولنمش ایسه‌ده، الیوم دول معظمه طرفندن رسماً تصدیق اولنمامشدر. شرق روم ایلی ولایت ممتازه‌سنك والیلکی طرف باب عالیدن بلغارستان پرنسی آلکساندر دو باتنبرغه احاله ایدلمش اولدیغندن، الیوم بلغارستانله متحداً اداره اولنمقده اولوب، عادتا ایکیسی بر پرنسلك حکمنه کچمشلرسه‌ده، بواتحاد دخی تصدیق اولنمیوب، موقت بر حالده طورمقده‌در.

بلغار طاغی { آناطولینك اك بیوك سلسلهٔ جبالی اولان (طاوروس) ك قونیه ایله آطنه ولایتلری آره‌سنده واقع اك مرتفع قسمنه بین العوام ویریلن اسم اولوب، (بوغا طاغی) تعبیرندن غلطدر، که «بوغا» اسمی دخی (طاوروس) اسم یونانیسنك ترجمه‌سیدر. [«بوغا طاغی» و «طاوروس» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

بلغراد { (Belgrade) صرب لساننده «آق حصار» دیمکدر. صربیه‌نك پایتختی اولان مستحکم برشهر اولوب، (صاوه) نهرینك طونه‌یه منصب اولدیغی محلده، بو ایکی نهرك صاغ یاقه‌لرنده وآوستریا طوپراغنده‌کی (زملین)ك قارشیسنده‌اوله‌رق، ٣٤° ٤٧′ ٥٧″ عرض شمالی ایله ١٨° ٩′ ١٤″ طول شرقیده واقعدر. ٣٥٧٢٦ اهالیسی، ایکی قلعه‌سی ودیکر بر قاچ استحکامی، کوزل لیمانی، کلیسا وسائره‌دن عبارت بعض کوزل ابنیه‌سی، خراب حالنده بر قاچ جامع شریفی وآوستریا وممالك شرقیه ایله پك ایشلك تجارتی واردر. شهر درون قلعه ایله نفس شهردن وایکی واروشدن عبارتدر. تجارتنك بر بیوك قسمی یهودیلرك النده اولوب، بونلر اسکی اسلام محله‌سنك یاننده کندیلرینه مخصوص بر محله‌ده ساکندرلر. کرك طونه وکرك صاوه نهرینه حاکم اوله‌جق صورتده مرتفع بر محلده اولوب، بو ایکی نهرك کلیدی حکمنده اولدیغندن، اهمیت عسکریه‌سی فوق العاده اولمغله، مدت مدیده آوستریا ومجارستانله دولت عثمانیه آره‌سنده منازع فیه اولوب، سلطان مراد خان ثانی وسلطان محمد خان ثانی حضرتلری طرفندن ایکی دفعه محاصره، و ٩٢٧ تاریخ هجریسنده قانونی سلطان سلیمان خان طرفندن فتح اولنمش، وبعده دفعاتله آوستریایه کچوب، ینه استرداد ایدلمش؛ وصربیه‌یه امتیاز ویرلدکدن صکره‌دخی بلغراد قلعه‌سی دولت عثمانیه طرفندن محافظه اولنوب، ١٢٨٠ ده شهرك اهالئ اسلامیه‌سی هجرته اجبار ایدلمش؛ و١٢٨٤ده قلعه دخی صربلیلره تسلیم اولنمشدر.

بلغراد { درسعادتك ١٩ کیلومتره شمالنده وبیوك دره‌نك ٩ کیلومتره غربنده بیوجك بر قریه اولوب، اطرافنده‌کی اورمانلریله وجوارنده‌کی صو بندلریله مشهوردر. پایتختك اك شایان تماشا مسیره‌لرندن معدوددر.

بلغراد { (آرناوود—ی) آرناوودلقده یانیه ولایتنه تابع سنجاق مرکزی اولان (برات) شهرینه صربلیلرك حکومتی زماننده ویریلن اسم اولوب، بعض تواریخ عثمانیه‌ده دخی بو اسمله مذکوردر. [«برات» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بلغرادجق { بلغارستانك ودین سنجاغنده وودینك ٥٠ کیلومتره جنوب غربیسنده‌اوله‌رق صربیه حدودی قربنده بر کوچك قصبه اولوب، ادارهٔ عثمانیه زماننده ناحیه مرکزی ایدی.

بلغورود { (Belgorod) روسیه‌نك (قورسق) ایالتنده وقورسق شهرینك ١١٠ کیلومتره جنوبنده برقصبه اولوب، ١٤٠٠٠ اهالیسی وایشلك بازاری واردر.

بلفاست { (Belfast) ایرلانده‌نك (اولستر) خطه‌سنده (آنتریم) ایالتنك ومنه‌کور خطه‌نك مرکزی اولان بر شهر واسکله اولوب، دوبلینك ١٣٥ کیلومتره شمالنده (لاغان) نهرینك منصبنده واسقوچیانك قارشیسنده واقع درین برکورفزك ایچنده واقعدر. ایرلانده‌نك اك کوزل شهرلرندن واك بیوك اسکله‌لرندن اولوب، ٢٠٨١٢٢ اهالیسی،

يوك وپاموق منسوجاتنه وجام وسائره يه مخصوص بيوك
فابريقه‌لری واردر. — آمريقای شماليده ممالك مجتمعه‌
نك (من)ايالتنده‌دخی بو اسمله بر قصبه اولوب، ٦٠٠٠
اهاليسی واردر.

بلفور { (Belfort) فرانسه‌نك اك مستحكم قصبه‌لرندن اولوب، حدود شرقيه‌
سنده واقعدر. مقدما آلساسه ملحق بولنمش واليوم
مستقلاً اداره اولنور برقضانك مركزيدر. ١٥٠٠٠
اهاليسی، متين استحكاماتی وبعض فابريقه‌لری واردر.
— بلفورقضاسنك ٦٨٠٠٠ اهاليسی واردر.

بلقاء { سوريه‌نك قسم جنوبيسنده وفلسطينك شرقنده بر خطه‌نك اسمی اولوب،
اصل بلقا خطه‌سی شريعه (يعنی اردن) نهريله بحر
لوطك شرقنده‌در. مركز قديمی (عمان) قصبه‌سی‌ايدی.
اليوم بيروت ولايتنه ملحق بلقا سنجاغی ايسه نفس
بلقا خطه‌سندن بشقه فلسطينك حدود مصريه‌يه
وعقبه كورفزينه قدر اولان قسم جنوبيسنی وينه
فلسطينك شريعه نهريله آق دكيز آره‌سنده اولان قسم
شماليسنی دخی حاوی وبو وجهله قدس متصرفلغنی
اوچ طرفدن محيطدر. مركزی ساحله قريب اولان
قسمنده واقع (نابلس) شهريدر. لواء مذكور شمالاً ينه
بيروت ولايتنك عكا سنجاغيله، شمال شرق جهتندن
سوريه ولايتنك حوران سنجاغيله، شرقاً بريةالشامله،
جنوباً حجاز وعقبه كورفزيله، جنوب غربی جهتندن
حدود مصريه ايله، غرباً دخی قدس سنجاغيله وآق
دكيزله محاطدر. غايت واسع بر سنجاق اولوب،
اراضيسی حوران سنجاغنه مشابه اوله‌رق، پك منبت
ومحصولدار ايسه‌ده، اكثر اهاليسی خيمه نشين عربان
عشايرندن عبارت اولديغندن، قوهٔ انباتيهٔ طبيعيه‌
سندن استفاده اولنه‌ميور. قسم شماليسنده بر طرفدن
شريعه نهرينه وبحر لوطه وبر طرفدن دخی آق دكيزه
منصب اولور بر چوق نهرلری اولوب، جهت جنو-
بيه‌سنده ايسه بر طاقم قورو واديلر بولنيور. اك
محصولدار جهتی شريعه نهريله ساحل آره‌سنده‌كی نفس
نابلس وجنين قضالری اولوب، بو قسمنده كليتلی
بسيامله حبوبات متنوعهٔ سائره وپاموق وزيتون حاصل
اولور. نهر مذكورك جهت شرقيه‌سنده‌كی يرلك دخی
زراعته استعدادی فوق العاده ايسه‌ده، اهاليسی خيمه
نشين عرباندن عبارت اولمغله، يالكز بعض حبوبات
يتيشديريليور. بو لوانك قسم غربيسی زمان قديمده
(سامريه) اسميله معروف اولوب، اهاليسی بنی‌اسرائيله
اولان خصومتلريله وشركده‌كی اصرار وعنادلريله
مشهوردرلر. قسم شرقيسنده دخی زمان قديمده خيلی
معموريت بولنوب، عمان، حسبان، وادی موسی(پترا)
كبی مشهور شهرلرك خرابه‌لری موجوددر. اليوم قضا
مركزی اولان (كرك) قصبه‌سی دخی صليبيون محاربانی
زماننده خيلی اهميتی حائز بولنمشدر. بلقا سنجاغی
بوندن اول، يعنی سوريه ولايتنه ملحق ايكن، ٥ قضايه
منقسم اولوب، بونلردن نابلس وجنين قضالری نهر
شريعه‌نك غربنده وسلط، كرك، معان قضالری دخی
نهر مذكورك شرق جهتنده ايدی. بيروت ولايتنك
تشكيلنده، سلط قضاسی سوريه‌نك حوران سنجاغنه
الحاق اولنمغله، بيروت ولايتنه ترك اولنان بلقا سنجاغی
مذكور نابلس وجنين قضالريله نهر شريعه وبحر لوطك
شرق وجنوبنده واقع اولوب (بنی صعب) و (جماعين)
اسملريله ايكی قضايه تقسيم اولنان اراضئ واسعه‌دن
عبارت قالمشدر. اراضئ مذكوره‌نك ذاتاً نابلسله پك
آز ارتباطی قالوب، موقعاً سوريه ولايتنه وياخود
قدس سنجاغنه الحاق دها اويغون اوله‌جقدی. بو
جهتك ضبط وربطی دخی بولنده اولميوب، اهاليسنك
خيمه نشين اولمسی جهتيله اداره‌لری شيخلرينه محولدر.
نابلس ايله جنين قضالرينك اهاليسی ٥٤٠٠٠ راده‌
لرنده اولوب، ديكر ايكی قضانك اهاليسی‌ايسه مسكون
اولمدقلرندن، مقدارلری مجهولدر. اهالينك همان
كافه‌سی مسلمدر.

بلقاء { (قلعة —) همنامی اولان لواده، بحر لوطك ٤ كيلومتره شرقنده و(كرك)ك
٥٥ كيلومتره شمال شرقيسنده واقع بر اسكی قلعه‌در.

بلقان { [«بالقان» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

بلقطی { بحيره ناحيه‌سنده واسكندريه قربنده بر قصبه اولديغنی ياقوت حموی ذكر
ايدوب، خريطه‌لرده (بلقطن) صورتنده قيد اولنان
قريه‌نك عينی اولمسی ملحوظدر.

بلقلاوه { ياخود بالقلاوه (Balaclava) قريم شبه جزيره‌سنك ساحل جنو-
بيسنده و سواستپولك ١٥ كيلومتره جنوبنده كوچك
بر قصبه واسكله اولوب، اكثری روم اولمق اوزره،

٢٠٠٠ اهالیسی واردر. لیمانی کوزل ایسه‌ده، تجارتی یوقدر. زمان قدیمده یونان مهاجرلری طرفندن تأسیس ایدلمش اولان (سیمبولون) مدینهٔ قدیمه‌سنك خرابه‌لری اوزرینه مبنی اولدیغی ملحوظ اولوب، قرون وسطاده جنویزلرك النده بولنمش، واو صره‌ده خیلی بیومش ایدی. قریم محاربه‌سنده انکلیز عسکری بو موقعده روسلره قارشی بر بیوك مظفریته نائل اولمشیدی.

بلقیس { یمنده سبا شهرنده حکومت سورن حمیریلر سلاله‌سنه منسوب، بر ملکه اولوب، حضرت سلیمانك زماننده بولنمغله، نبی مشار الیهك دعوتی اوزرینه، فلسطینه کله‌رك، حضرت سلیمانله کوریشمش، وایمانه کلمش اولدیغی مرویدر. بر روایتده حضرت سلیمان کندیسنی تزوج ایدوب، بعده یمنه اعاده ایله، آره صره زیارت ایدرمش؛ دیکر بر روایتده دخی دیکرینه تزویج ایدوب، مملکتنه اعاده ایتمش ایدی. بلقیسك قصری وتختی حقنده پك چوق غرائب روایات منقول اولوب، حضرت سلیمانله اولان مناسبتی دخی جنلر واسطه‌سیله وقوع بولدیغی او روایات غریبه‌نك جمله‌سندندر. توراتده ایسه بلقیسك حضرت سلیمانك عقل وحکمت وشوکت وسلطنتنی ایشیتمش اولمسیله، رأی العین کورمك ایچون، کمال حشم ودارا ایله زیارتنه کله‌رك، نبی مشار الیهك حکمتنه مفتونه اولمغله، ایمانه کلدکدن صکره، مملکتنه عودت ایتمش اولدیغی بیان اولنه‌رق، خارق عاده احوالدن بحث اولنمامشدر.

بلقیس { بو اسمله حلب ولایتنده اورفه سنجاغنك بیره‌جك قضاسنده و بیره‌جك قصبه‌سنك غرب جهتنده براسکی شهر خرابه‌سی بولنوب، شهر قدیم مذکورك اسم اصلیسی نه اولدیغنه دائر بر کونه معلوماته دسترس اولنه‌مدی.

بلقینی { (ابو حفص) مشاهیر علمادن اولوب، «محاسن الاصطلاح» و«شرح بخاری» عنوانلریله ایکی تألیفی ودیکر بعض آثاری واردر. ٨٠٥ تاریخنده وفات ایتمشدر.

بلکام { (Belgâm) هندستانك بمبای دائره‌سنده وبمبایك ٤٠٠ کیلومتره جنوب شرقیسنده کوزل برشهر اولوب، ٢٩٠٠٠ اهالیسی، بعض استحکاماتی وخیلی صنایع وتجارتی واردر.

بلکرام { (Belgram) هندستانك (اوده) خطه‌سنده ولکهنونك ١٢٠ کیلومتره شمال غربیسنده بر قصبه اولوب، اکثری مسلم اولمق اوزره، ١١٥٨٠ اهالیسی واردر.

بلکین { (ابو الفتوح یوسف بن زیری) امرای بربردن وصنهاجه قبیله‌سندن اولوب، معز علوینك رجالندن اولمغله، مشار الیه پایتختنی مصره نقل ایتدیکنده یعنی ٣٦١ تاریخنده صاحب ترجمه‌یی افریقیه‌ده وکیل براقمش؛ ومغربده‌کی ممالکیله صقلیه جزیره‌سنك اداره‌سنی کندیسنه تودیع ایتمشیدی. بلکین معزك حیاتنده و وفاتندن صکره، ١٢ سنه حکم سوروب، زناته بربرلریله واندلسده‌کی بنی امیه دولتیله بر چوق محاربه‌لر ایتدکدن، وممالکنی تشیید وتقویه ایلدکدن صکره، ٣٣٣ تاریخنده وفات ایتمشدر. ٤٠٠ اوطه‌لغی اولوب، وفاتی کونی دخی ١٧ اولادی دنیایه کلمش اولدیغی حقنده مروی اولان غرائبدندر.

بلکینکه { (Blekinge) اسوجك ایالات جنوبیه‌سندن بر خطه اولوب، غرباً (اسقانیا) خطه‌سیله و جنوباً بالطیق دکزیله محدوددر. ١٢٧٠٠٠ اهالیسی اولوب، مرکزی (قارلسقرونه) قصبه‌سیدر. بوخطه ١٦٥٨ تاریخنه‌دك دانیمارقه‌نك النده ایدی.

بلم { (Belem) پورتکیزده (تاج) نهرینك ساحل یمیننده برقصبه اولوب، لیسبونه‌نك ٨ کیلومتره غربنده واقعدر. ٧٠٠٠ اهالیسی، پورتکیز حکمدارلرینه مخصوص سرایی ومشهور قلعه‌سی واردر.

بلمان { (Bellmann) اسوجك اك مشهور شاعرلرندن اولوب، ١٧٤٠ تاریخنده طوغمش، و ١٧٩٥ ده وفات ایتمشدر. استوقهولم باغچه‌سنده بر هیکلی رکز اولنمشدر.

بلمظفر { (نصر بن محمود ابن معرف) مشاهیر حکمای اسلامدن اولوب، طب وکیمیا ونجومده دخی ید طولی صاحبی‌ایدی. آلتنجی قرن هجریده مصرده نشأت ایلشدر. پك‌چوق کتب معتبرهٔ فنیه جمع ایدوب، کتبخانه‌سی درونده مشاهیر علما ایله عقد مجلس ایدردی. اکثر کتابلرینك ظهر وهامشلرینه مبنی علیهلری اولان فنون حقنده تعلیقات و مطالعات

نافعهٔ فنیه یازمشدر . کندی الیله دخی بر چوق کتب فنیه استنساخ ایتمشدر. کیمیایه دائر تعالیقی، علم نجومه دائر بر کتابی وطبه دائر «المختارات» عنوانیله بر اثری واردر. طبیعت شعریه‌سی دخی اولوب ، شو قطعه جملهٔ اشعارندندر.

وقالوا الطبیعة معلومنا
ونحن نبین ما حدها
ولم یعرفوا الآن ماقبلها
فکیف یرومون ما بعدها

بَلَنجر { بحر خزرك ساحل غربیسنده وباب الابوابك شمالنده یعنی شروان‌جهتنده اسکی برشهر اولوب، صحابه‌دن ربیعهٔ باهلی وبر روایتده سلمان بن ربیعهٔ باهلی فتحنه گیتدیکی حالده ، اوراده شهید اولمشدر.

بلنسیه { اسپانیانك ساحل شرقیسنده واقع (والنسه) شهریله بو شهرك مرکزی بولندیغی (والنسه) خطه‌سنه عربلر طرفندن ویریلن اسمدر. بو شهر حکومت اسلامیه زماننده معموریت ولطافتیله مشهور اولوب، شعرای اندلس مدحی‌حقنده پك چوق قصیده‌لر سویلشلردر. مشاهیر علما وادبادن (بلنسی) نسبتیله معروف بر چوق ذواتك مسقط رأسی اولوب ، بونلرك اك مشهوری چینه قدر سیاحتله عودتنده بغدادده توطن ایده‌رك ۵۴۱ تاریخنده‌اوراده وفات ایتمش اولان (سعد الخیرابوالحسن انصاری)در. [«والنسه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بلنوبه { صقلیه (یعنی سیچلیا) آطه‌سنده بر کوچك قصبه اولوب، مشاهیرادبادن ابو حسن علی وبرادری عبدالعزیز بن عبدالرحن بلنوبینك مسقط رأسی اولدیغی یاقوت حموی بیان ایدیور.

بلنویل { (Blainville) فرانسه‌نك مشاهیر طبیعیوندن ومشهور (کوویه) نك شاگردانندن اولوب، علم حیواناته دائر برچوق آثار مقبوله‌سی واردر. ۱۷۷۷ده طوغوب، ۱۸۵۰ده وفات ایتمشدر.

بلنه { (Belina) بوسنه‌نك ازوورنیق سنجاغنده، ازوورنیقك تقریباً ۴۰ کیلومتره شمالنده و (درینه) نهرینك یعنی صربیه حدودینك ۷ کیلومتره غربنده واقعدر. — قضاسی بوسنه‌قطعه‌سنك منتهای شمال شرقیسنده واقع اولوب، (یانیه)و(برزوه‌پولیه) ناحیه‌لرینی دخی جامعدر . اهالیسی اسلام وخرستیاندن مرکب اولوب، تخمیناً ۳۰۰۰۰ کشی راده‌لرنده‌در.

بلوآ { (Blois) فرانسه‌ده (لوآر-اع‌شر) ایالتنك مرکزی بر شهر اولوب ، (لوآره) نهرینك ساحل یميننده وپارسك ۱۷۶ کیلومتره‌جنوب غربیسنده واقعدر. ۲۰۵۱۵ اهالیسی ، گوزل بر کوپریسی، رومالیلر زماندن قالمه بر صو یولی، براسکی حکمدار سرایی، بر قاچ مکتبی، جمعیات علمیه‌سی، کتبخانه‌سی وخیلی فابریقه‌لری واردر. وقتیله برقونتلغك مرکزی ایدی.

بلوج { بلوجستان مملکتی اهالیسنك قسم اعظمنی تشکیل ایدن برقومدر. [ماده آتیه‌یه مراجعت بیوریله.]

بلوجستان { Beloutchistan) یاخود (Balouchistan) آسیا قطعه‌سنك جهت جنوبیه‌سنده وایران‌ایله هندآره‌سنده بر بیوك مملکتدر.

موقعی، حدود ومساحه‌سی.— بلوجستان‌مملکتی بحر عمانك شمالنده اولوب، ساحل جنوبیسی سندنهری منصبنك غرب جهتنده‌واقع (مواری) بروندن (دشتی) نهری منصبنك غربنده واقع (کواتر) برونه قدر ممتد اولور. بو ساحلك طولی ۹۰۰ کیلومتره‌در. مملکتك اورته‌طرفی بوندن طارایسه‌ده شمال‌جهتی‌دها واسعدر. شرقاً هندستانك (سند) خطه‌سیله ، شمالاً افغانستانك قندهار ایالتیله غرباً دخی ایرانك سیستان (یعنی‌سجستان) وکرمان خطه‌لریله محدود ومحاط اولوب، مکران خطه‌سنك نصفی بلوجستان و نصفی ایران داخلنده‌در . مملکتك جنوبدن شماله اولان عرضی ۵۰۰ ایله ۶۰۰ کیلومتره آره‌سنده‌در. بلوجستان °۲۵ ایله ′۳۰°۳۰ عرض شمالی و °۵۵ ایله °۶۷ طول شرقی آره‌سنده ممتد اولور. سواحلنده بعض قویلر وار ایسه‌ده هیچ برگوزل لیمانی وتجارتگاه شهری یوقدر. سونمیانی، اورماره وکوادل اسملریله اوچ کوچك اسکله‌سی واردر.

شکل طبیعیسی، جبال وانهاری. — بلوجستان طبیعت اراضیجه ایکی‌یه تقسیم اولنه‌بیلوب، قسم اعظمی طاغلق ومرتفع ویالکز غرب جهتیله سواحلی دوز وآلچقدر. طاغلری آسیای وسطی جبالی طاقمنه منسوب اولوب، بونلرك اك بیوکی هندستان حدودی بوینجه

شمالدن جنوبه ممتد اولان (هاله) سلسله‌سیدر، كه
افغانستانك طاغلرینه مربوط اولدیغی حالده، غربه
طوغری یعنی بلوجستانك ایچنده بر چوق قوللر او-
زاتیور. داخل مملكتده مختلف وضعیتلرده دها بر
چوق طاغلر واردر. اك یوكسكلرینك ارتفاعی
٢٠٠٠ متره راده‌لرنده‌در. سواحله قریب چامور
پوسكورتیر بعض بركانلری دخی واردر. بلوجستان
طاغلری غربه طوغری ایلریلدكجه كسب انحطاط
ایتمكله، كرمان صحراسنه طوغری بر بیوك بایر حاصل
اولور، كه میاه جاریه‌دن عاری اولمغله حرث واعماره
غیرصالح اولوب، یالكز بعض یوان مرعالری واردر.
بونك قسم جنوبیسی ایسه قوملق بر چولدن عبارتدر.

بلوجستانك هیچ بر بیوك نهری اولمیوب، قسم
شمالی ووسطیسنده یوكسك طاغلردن اینن بعض چایلری
برطاقم كوللر وبطاقلقلر تشكیل ایده‌رك یاری یولده قو-
رورلر. شمال شرقی جهتندن اینن بر ایكی نهری هند
حدودینی تجاوزله (سند) ایرماغنه منصب اولورلر.
قسم جنوبیسندن بحر عمانه آقان نهرلری متعدد ایسه‌ده،
بونلرك همان جمله‌سی قوراقلق موسملرنده قورویوب،
یاغمور موسمنده شدتلی سللر صورتنده آقارلر. بونلرك
وبتون بلوجستان نهرلرینك اك بیوكی جنوب غربی
جهتنده شمال شرقیدن جنوب غربی‌یه طوغری جریانله
ایران حدودی قربنده دكیزه دوكیلن (دشتی) اولوب،
ایكنجیسی هندستان حدودینك قسم جنوبیسنی آیران
(هاب) یاحود (آب) نهریدر. بونلرك آره‌سنده ویندور،
آكور، كوراد، كواری وسائر اسملرله برچوق نهرلر
واردر.

اقلیم وهواسی، محصولات وحیوانات ومنابع ثر-
وتی. — بلوجستانك هواسی اراضیسنك ارتفاعنه كوره
مختلف ومتنوع اولوب، بعض طاغلرینك ذروه‌لری
سنه‌نك قسم اعظمنده قارله مستور ومرتفع محللرده هوا-
سی قیشین پك صوغوق اولدیغی حالده، آلچق طرفلری
وعلی الخصوص غرب وجنوب جهتلری پك صیجاقدر.
وسطی ارتفاعده اولان محللرینك دخی هواسی معتد-
لدر. غرب وجنوب جهتلری چول حالنده اولدیغی
كبی، مرتفع وطاشلق اولان جهتلری دخی محصولاتدن خالی
اولمغله، منبت اراضیسی آز اولوب، باشلیجه هندستانه
قریب قسم شرقیسنده واقعدر. مرتفع محللرینك باشلیجه
محصولاتی بغدای، آرپه، وداریدن وآلچق یرلرینك كیلر

دخی پرنج، مصر، چوید، زعفران، پاموق وتوتو-
ندن عبارتدر. سبزه ومیوه‌لرك دخی انواعی حاصل
اولور. قاوونلری غایت لذیذ وفوق العاده بیوك اولور.
آلچق یرلرنده خرما دخی یتیشوب، پك لذیذ میوه‌لر
ویرر. شرق جهتنده‌كی طاغلرده اورمانلر وكراسنه‌یه
پك الویریشلی آغاجلر پك چوق اولوب، یبانی زیتون
وطود آغاجلری دخی مباحدر.

حیوانات اهلیه‌سی دوه، آت، قیون، كچی وسا-
ئره‌دن عبارت اوله‌رق، طاغلق محللرنده‌كی دوه‌لر سیاه
طونلی وایكی اوركوچلی وآلچق یرلرده بوز طونده
وبر اوركوجلی اولوب، بونلر غایت سریع الحركه‌در.
غرب شمالی جهتنك آتلری كوزل اولوب، شرق
وجنوب جهتنده‌كیلر كوچك وقوتسزدر. حیوانات
وحشیه پك چوق ومتنوع اولوب، آرسلان، قپلان،
صرتلان، پارس، قورد، تلكی، یبانی مركب، طاغ
كچیسی، چقال، یبانی كدی وكوپك ومیمونلرله قره
قوش، شاهین، پاپاغان كبی طیورك انواعی بولنور.
سواحلده بالیقلر پك چوق اولوب، اهالینك باشلیجه
مدار معیشتی اولمغله، بونلره اسكی یونان جغرافیونی
طرفندن (ایختیوفاج) یعنی «آكل السمك» نامی ویرلمشیدی.

معادنجه هنوز جدی تحریات اولنمامش ایسه‌ده،
شرق شمالی جهتلرنده وكلات جوارلرنده آلتون، كو-
مش، باقر، دمیر، آنتیمون، كوكورد وسائر معدنلر
بولندیغی بعض سیاحینك جملهٔ تحقیقاتندندر. آنجق
بونلرك هیچ بری اخراج اولنمامقده‌در. قیا طوزی پك
چوق اولوب، اراضینك قوهٔ انباتیه‌سنی ومیاه جاریه‌یی
اخلال ایدیور.

اهالیسی، جنسیت ولسان ومذهبلریله اصول
معیشتلری. — بلوجستان اهالیسی تقریباً وتخمیناً
٢٧٠٠٠٠٠ راده‌لرنده‌در. بونلرك قسم اعظمی
(بلوج) جنسیتنه منسوب اولوب، بوندن بشقه مملكتده
درت جنسیت دها موجوددر، كه براهوی، نومری،
دهوار وكرد جنسیتلریدر. بلوجلر هر نه قدر بعد-
الاسلام جزیرة العربدن اورایه كچمش اولمق ادعاسنده
بولنیورلرسه‌ده، سویلدكلری لسانك افغانستانك (پختی)
لسانی كبی اسكی فارسیدن منشعب اولدیغی آكلاشلد-
یغندن، وبونلردن جنوب وشرق جهتلرنده ساكن
بولنانلر حسب الاقلیم زیاده‌جه اسمر ایسه‌لرده، غرب
وشمال جهتلرنده‌كیلر بیاض اولوب، ایچلرنده قزال

صاچلی ومائی کوزلی آدملر دخی بولندیغندن، امم آریا-
نیه‌دن اولدقلرنده شبهه یوقدر. مع‌هذا فتوحات اسلا-
میه دورنده جزیرة العربدن برچوق خلقك دخی اورایه
کچوب، اهالیٔ قدیمه‌یه قاریشمش اولمسی ملحوظدر.
براهوی قومنك ایسه سیمالری مغول جنسنه مشابه
اولدیغی حالده، سویلدکلری لسانده هندك جهت جنو-
بیه‌سنده بولنان وقطعهٔ مذکوره‌نك اهالیٔ قدیمه‌سی
بولنمش اولان زنجیلرك لسانیله بعض درجه مشابهت
کورلدیکیدن، بونلرك اقوام زنجیهٔ مذکوره ایله
هندستانه آریانیلردن اول یرلشمش اولان مغوللرك اختلا-
طندن بالتشکل او وقتلردن بلوجستانك هنده قریب
اولان (جالوان) و(سهروان) خطه‌لرنده قالمش اولدقلری
آکلاشیلیور. بونلرك کبار طاقلری بلوجلرله اختلاط
ایده‌رك، سیمالری بر درجه‌یه قدر دوزلمشدر. کلاتده
الیوم حکم سورن ذات بو جنسینه منسوبدر. نومری
قومی ساحلك قسم شرقیسندن عبارت اولان (لاس)
خطه‌سنده ساکن اولوب، بونلر هندستانده‌کی (جات)
قومندن معدود واونلرك لسانیله متکلمدرلر. دهوارلر
آفغانستانده وبخاراده‌کی تاجیکلر کبی صرف ایرانی
اولوب، فصیح فارسی ایله متکلمدرلر. بلوجستانك
سائر اقوامی باشلیجه عشایردن عبارت اولوب، کوجبه
حالنده وسوریلریله یاشادقلری حالده، بونلر متمکن او-
لوب، زراعت وتجارتله مشغول اولور، وبلکه بو
مناسبتله (دهوار) تسمیه اولنمشلردر. کردلر ایسه
جهت غربیه‌ده مکران ایله کرمان حدودنده واقع کو-
هستانده بولنیورلر. بو اقوامك جمله‌سی سنی المذهبدر.
اثوابلری برکوملك وبرطوندن عبارت اولوب، باشلرینه
کلاه قورلر وبعضلری اوستنه صارق صارارلر. بللرینه
رنکلی یوك قوشاق باغلارلر. طاغلیلرك یوکدن ویا
کچی قیلندن عبالری دخی واردر. قادینلری ایپك
ایشله‌لی اوزون برکوملك کیرلر وطیشاری‌یه
چیقدقلرنده یوزلرینه برتول اورترلر. طاغلیلرك اغدیه-
سی باشلیجه ات وسوتدن، اووه اهالیسنك پرنج وخر-
مادن وسواحل خلقنك دخی بالیقدن عبارتدر.

تقسیماتی، شهر وقصبه‌لری. — بلوجستانك مرکزی
شمال شرقی قسمنده واقع (کلات) شهری اولوب،
سائر خطه‌لرك اکثری همان مستقلاً اداره اولنه‌رق،
کلات خاننك بتون بلوجستان اوزرینه اولان حکمی
اعتباری اولدیغندن، وذاتاً اکثر اهالیسی خیمه نشین
اولوب، شهر وقصبه‌لر بولنمدیغندن، بو مملکتك ایالاته
تقسیمی ممکن اوله‌میوب، بو بابده‌کی معلومات دخی پك
نقصان اولدیغندن، یالکز جهت شرقیه‌سنده کلات،
کنداوه، سهروان، جالوان، لاس، جاو، کلوه،
مشکی، کهران، نوشکی کبی خطه‌لر بولنوب، غرب
جنوبی قسمنك دخی (مکران) اسمیله معروف اولدیغنی
بیان ایتمکله اکتفا ایتمك مجبوریتنده‌یز. مکرانك قسم
غربیسی ایرانك النده اولوب، قسم شمالیسی دخی
(کوهستان) اسمیله معروفدر. مکرانك مرکزی دشتی
نهری کنارنده واقع (کج) قصبه‌سی اولوب، دیکر
محللری کوچك کویلردن وکروانسرایلردن عبارتدر.

احوال تاریخیه‌سی. — بلوجستان ازمنهٔ قدیمه‌ده
ویونان جغرافیونی عندنده (جدروسیا) اسمیله معروف
اولوب، ایرانك حاوی اولدیغی خطه‌لردن معدود
ایدی. بیوك اسکندر هنددن عودتنده اورادن کچوب،
عسکری بو مملکتك چوللرنده صوسزلقدن وصیجاقدن
خیلی زحمت چکمشیدی. شاهنامه‌ده (زابلستان) اسمیله
یاد اولنه‌رق، کلات دخی کابل کبی ایرانه تابع ممالك
ممتازه‌دن عد اولنیور. اوائل دور اسلامده بلوجستا-
نك قسم غربیسی (مکران) اسمیله معروف اوله‌رق
ایراندن، وقسم شرقیسی دخی هندستاندن معدود
ایدی. خلافت عباسیه زماننده کلاتده سنددن کلمه
(سهرابی) سلاله‌سی خیلی وقت حکومت سوردکدن
صکره، حکومت (سواه) سلاله‌سنه کچوب، بونلر
طاغلرده ساکن اولان (براهوی) قبائلندن استمداده
مجبور اولمغله، قبائل مذکوره‌دن (مرواری) قبیله‌سنك
رئیسی (قنبر) کلات حکومتنی ضبط ایتمش؛ وبونك
سلاله‌سی برمدت حکمفرما اولدقدن صکره، طقوزنجی
قرن هجریده بلوجستان دهلی حکمداری اکبر شاهك
الینه کچمش؛ وبعده نادر شاه طرفندن ضبط اولنه‌رق،
کلات حکومتی ینه مارالبیان قنبرك نسلنه اعاده اولنمغله،
الیوم بو سلاله حکم سورمکده‌در. بوندن یوز سنه اول
حکم سورن ناصر خان مکران رؤساسنی دخی تحت اطا-
عتنه آلمغله، بلوجستان دولتنی تأسیس ایتمش ایسه‌ده،
وفاتندن صکره، رؤسانك هر بری یکیدن استقلالنی
قزانمغله، کلات خاننك بتون بلوجستان اوزرینه
یالکز اعتباری برحکمی قالمشدر.

جغرافیون عرب آثارنده (بلوص) اسمنده فارس ایله
کرمان آره‌سنده جسور وشجیع برقوم بولندیغی بیان

اولنیور، که بونلرك (بلوج) قومنك عینی اولدقلری آکلاشیلیور. بو تقدیرده بو قومك وقایع چنکیزیه‌دن صکره، شرقه طوغری هجرتله، مکران وکلات جهتلرینك (بلوجستان) تسمیه اولنمسنه سبب اولمش اولدیغی آکلاشیلیور.

بلوخر (Blucher) والستاد پرنسی اولوب، پروسیه عسکرینك مارشاللرندن ایدی. جمهوریت وایمپراطورلق زمانلرنده فرانسز عسکریله برچوق محاربه‌لر ایدوب، اکثرنده مغلوب اولمش ایسه‌ده، واترلو محاربه‌سنده بوناپارتی مغلوب ایدن قوماندانلردن بولنمشدر. ۱۷۴۲ ده (روستوق) ده طوغوب، ۱۸۱۹ ده وفات ایتمشدر. برلینده وروستوقده کندیسنه بر هیکل رکز اولنمشدر.

بلودره (Belvedere) ایتالیانك (قالابره) خطه‌سنده وپاؤله‌نك ۳۲ کیلومتره شمال غربیسنده بر قصبه اولوب، ۴۶۰۰ اهالیسی، قیا طوزی، شرابی وقورو اوزومی، مشهور بر (آپولون) هیکلی وپاپایه مخصوص مصنع برکوشکی واردر.

بلور (یاخود کوه‌بلور) آسیای وسطیده بیوك بر سلسلهٔ جبال اولوب، خطا اسمیله معروف اولان ترکستان شرقی‌یی یعنی کاشغر وختن طرفلرینی ترکستان غربیدن یعنی ماوراء النهردن تفریق ایدیور. هند وکوهك برقولی حکمنده اولوب، °۳۵ عرض شمالی ایله °۶۷ طول شرقیده بو سلسله‌دن آیریله‌رق، شمال شرقی‌یه طوغری اوزانیر، و °۴۸ عرض شمالیده (اولو طاغ) ه قاوشور. هندستانك منتهای شمالنده واقع (پامیر) خطه‌سی کوه‌بلورك جنوبی اتکلرندن عبارتدر. جیحون ایرماغی دخی بوسلسله‌نك غربی اتکلرندن نبعان ایدر. بدخشاندن کاشغر وختنه کیدن کاروانلر بو طاغك بر بوغازندن کچر.

بلوس (Belus) اسکی یونان مورخلرینك آثوریه‌نك بك اسکی برحکمدارینه ویردکلری اسم اولوب، (بعل) دن غلط اولمسی ملحوظدر. بو ذاتك بابلستانی عربلردن استخلاص ایدوب، ۲۷ سنه حکومت سوردیکی واوغلی (نینوس) طرفندن آلهه صره‌سنه قونمش اولدیغی مرویدر. — فنیکه‌ده دخی میلاددن ۱۵۰۰ سنه اول بو اسمله بر حکمدار اولوب، اجیپتوس، داناتوس و (کفیا) نك پدری اولدیغی روایت اولنور.

بَلوص عرب جغرافیون ومورخینی طرفندن الیوم بلوجستانك باشلیجه اهالیسی اولان (بلوج) قومنه ویریلن اسم اولوب، بونلرك فارس ایله کرمان آره‌سنده بولندقلری ذکر اولندیغندن، صکره‌دن بلوجستانه یعنی مکرانه دخول ایتمش اولدقلری آکلاشیلیور. [« بلوجستان » ماده‌سنه مراجعت.]

بَلوط اندلسده (برانس) یعنی پیرنه طاغلری قربنده بر ناحیه اولوب، بلوط یعنی دیش بوداق آغاجی اورمانلریله وجیوه معدنلریله مشهور اولدیغنی وبعض مشاهیر علمای اسلامك مسقط رأسی بولندیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

بلومفیلد (Bloomfield) انکلتره مشاهیر شعراسندن اولوب، ۱۷۶۶ ده (سوفولق) قونتلغنده طوغمش، و۱۸۲۳ ده وفات ایتمشدر. برترزینك اوغلی اولوب، لوندره‌ده قوندره‌جیلق ایتدیکی حالده، شعرله اشتغال ایده‌رك، الکوزل اثری « چفتجی چوجغی » عنوانلی منظومه‌سیدر، که احوال زراعی مصوردر.

بلومنباخ (Blumenbach) آلمانیانك مشاهیر طبیعیوندن اولوب، باشلیجه انسانك تاریخ طبیعیسیله اشتغال، الك اول نوع بشری باشلیجه بش فرقه تقسیم، وتشریح قیاسی‌یی یعنی حیوانات مختلفه‌نك کیفك واعضارینی مقایسه ایتمك اصولنی ایجاد ایتمشدر. تاریخ طبیعی وطبه دائر برچوق تألیفات مقبوله‌سی واردر. ۱۷۵۲ ده (غوته) ده طوغوب، ۱۸۴۰ ده وفات ایتمشدر.

بلونت (Blount) انکلترونك مشاهیر حکمای الهیوندن اولوب، « جان جهان » عنوانیله تصوف آمیز بر اثری وسائر بعض تألیفاتی واردر. ۱۶۵۴ ده طوغوب، ۱۶۹۳ ده وفات ایتمشدر.

بلونه (Bellone) اسکی رومالیلرك الهه‌لرندن اولوب، حرب الهی (مارس)ك همشیره‌سی زعم، وخون آلود قیرباجی صاللایه‌رق محاربلرك ایچنده قوشار صورتده تصویر اولنوردی. عبادتنه مخصوص رومادە وسائر طرفلرده معبدلر وار ایدی. یونانیلر عندنده (انیو) اسمیله معروف ایدی.

بلونه (Bellune) ایتالیانك وندیك خطه‌سنده ایالت مرکزی مستحکم بر قصبه

اولوب، وندیکك ۷۰ کیلومترہ شمالنده و(پیاوه) نهری اوزرنده واقعدر. ۱٤۰۰۰ اهالیسی، کتبخانه‌سی وایپك، شراب وسائره محصولاتی واردر.

بلوو (Bellevue) پارسك ۹ کیلومترہ شمال غربیسنده منظره‌سی غایت کوزل بر بیوك قریه اولوب، ۵۰۰۰ اهالیسی واردر. — آلمانیانك بعض طرفلرنده دخی بو اسمله بعض کوچك قصبه‌لر واردر.

بلوو (Beleauw) مشاهیر جغرافیوندن اولوب، مشهور (تیخوبراهه) نك دوستی وشاکردی ایدی. وقتنه کوره پك مقبول بر طاقم خریطه وکره‌لر نشر ایتمشیدی. ۱۵۷۱ ده (آلقمار)ده طوغوب، ۱۶۳۸ ده وفات ایتمشدر.

بلویل (Belleville) پارسك جوارنده و۲ کیلومترہ بعدنده بر قصبه اولوب، پارسك دائره‌سی داخلنده‌در. بوندن ۱٤ سنه اول ۴۰۰۰۰ اهالیسی واردی. پك چوق فابریقه‌لری واردر. مرتفع بر محلده اولمغله، صولری چوق اولوب، برصو یولیله پارسه اجرا اولنور.

بَلیخ اورفه سنجاغنده بر طاقم چایلرك اجتماعندن تشکله جنوبه طوغری جریان ایده‌رك حرانك ایچندن کچدکدن صکره رقه‌نك آلت طرفنده فراته منصب اولور بر نهردر. مجراسی ۱۵۰ کیلومترہ‌دن زیاده‌در.

بُلَید مدینهٔ منوره‌نك قربنده وینبعه منتهی اولان بر وادیده واقع بر ناحیه اولوب، اولاد علی بن ابی طالب (رضه) ه مخصوص ایدی.

بَلیده جزایرده نفس جزایرك ۵۰ کیلومترہ جنوب غربیسنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، (متیجه) اووه‌سنده ودمیر یول خطی اوزرنده واقع و ۱۵۰۰۰ اهالیی جامعدر.

بلیزار یاخود بلیساریوس (Bélisaire) قسطنطنیه روم ایمپراطورلغنك اك مشهور قاندلرندن اولوب، میلادك آلتنجی قرنی اوائلسطنده ایرانیلرله دفعاتله محاربه ایتدیکی کبی، آفریقاده واندالری دخی مغلوب ایدوب، قارتاجی ضبط، وغوتلره غالب کله‌رك، سیجیلیا ایله ایتالیانك اکثر طرفلرینی وروماپی دخی استیلا ایتمشیدی. او تاریخلرده قسطنطنیه‌یه تقرب ایتمکده اولان بلغارلره قارشی دخی محاربه ایتمشیدی. بعده ایمپراطوره قارشی سوء قصدله اتهام اولنه‌رق، توجهدن دوشمشیدیسه‌ده، بر روایتده یکیدن ایمپراطورك توجهنه مظهر اولمش، و دیکر بر روایتده مجازاةً کوزلرینه میل چکلمشیدی.

بلیطان مشاهیر اطبای مصریه‌دن اولوب، هارون الرشیدك زمان خلافتنده اسکندریه پطریقی ایدی. هارون الرشیدك پك سودیکی بر جاریه‌سی خسته اولدیغنده، کندیسنی جلبله طبده‌کی مهارتنی بکنه‌رك، پك چوق احسانلر ایتمشیدی. هجرتك ۱۸۶ تاریخنده وفات ایتمشدر.

بلیغ (اسماعیل — افندی) بروسه شعراسندن اولوب، «وفیات» اسمنده بر کتابیله بر تذکره‌سی وبعض اشعاری واردر. ۱۱٤۰ تاریخنده وفات ایتمشدر. — (محمد امین بلیغ افندی) اسمنده یکیشهر فنار شهرندن وقضاتندن دخی بر شاعر وار ایدی، که ۱۱۷۲ ده، زغرهٔ عتیق قاضیسی ایکن، اوراده وفات ایتمشدر.

بلیغی سلطان مراد خان ثالث دوری شعراسندن اولوب، یکیچری طائفه‌سنه منسوب ایدی. استانبوللیدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

آصدیلر شمعی چو منصور دلی اوجندن
یاقدیلر آتشه یتمزمیدی بر دارلغی

بلیل (ابو لیلی بن بلال) صحابه‌دن اولوب، برادری عمرانله برابر احد وسائر غزواتده حاضر بولنمشدر.

بُلینا ضعید مصرده نیلك ساحل غربیسنده بر قصبه اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

بلیناس رومالیلر زماننده ظهور ایدن وطبیعیونك پیری حکمنده اولان حکیم مشهور (پلین) ه عربلر طرفندن ویریلن اسمدر. [«پلین» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بلینی (Bellini) علم تشریح علمای مشاهیرندن بر ایتالیان اولوب، ۱۶٤۳ ده فلورانسده طوغمش، و۱۷۰٤ ده وفات ایتمشدر. فن مذکورده بر چوق کشفیاتی واردر. — بو اسمله اون بشنجی قرن میلادیده دخی ایتالیاده ایکی برادر رسام‌لقده شهرت بولمشلردی.

بلیونش سبته جوارنده بر قصبه اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

بَمّ { ايرانك كرمان خطه‌سنده مشهور بر شهر اولوب، بر نهرك كنارنده واقع وباغ وباغچه‌سى چوق اولديغى جغرافيون عرب آثارنده مسطور اولوب، اليوم (بمپور) اسميله معروف وبندر عباسك ١٢٠ كيلومتره شرقنده واقعدر. نهر مذكور دخى (بمپور) اسميله مسمى اولوب، هرمز بوغازينه دوكيلور.

بُمارِش { اندلسده مالقه‌دن ١٨ ميل مسافه‌ده واقع (ريه) اعمالندن بر حصن متين اولديغنى ياقوت حموى ذكر ايديور.

بُمباى { ياخود بومباى (Bombay) هندستانك وبتون آسيانك اك بيوك واك تجارتكاه شهرلرندن اولوب، (دكن) ك ساحل غربيسى قربنده وكوزل بر قويك قارشيسنده كائن ١٣ كيلومتره طول و ٥ كيلومتره عرضى اولان بر كوچك آطه‌نك جنوب شرقى كوشه‌سنده، ″٧ ′٥٦ °١٨ عرض شمالى ايله ″٥٨ ′٢٨ °٧٠ طول شرقيده واقعدر. جسيم بر شهر اولوب، كثرت نفوسجه هندستانك برنجى شهريدر. ٧٧٥ ٠٠٠ اهاليسى اولوب، بونلرك بر ثلثندن زياده‌سى هندو يعنى براهمانى، بر ثلثنه قريب مقدارى مسلم، بر ربعى پارسى يعنى زردشتى وقصورى انكليز وسائر اوروپاليلرله ملز وزنجى وسائره‌دن عبارتدر. شهر بش بيوك محله‌يه منقسم اولوب، بونلر بربرلرندن آيريدر. مركز تجارت ديوارلرى چوقدن هدم ايدلمش اولمغله برابر ينه قلعه نامنى محافظه ايدن جنوب شرقى جهتنده‌كى محله اولوب، اونك شمالنده انكليزلرك (بلاق توون) يعنى «قره شهر» ديدكلرى محله واردر، كه شهرك اك بيوك قسمى اولوب، مسلمانلر وهندولر بونده ساكندرلر. بو محله‌نك سوقاقلرى غير منتظم وپيس اولوب، هواسى دخى آغيردر. اك كوزل محله‌سى‌ده قلعه‌نك غرب شمالى جهتنده واقع (مالابار هيل) محله‌سى اولوب، پارسى اغنياى تجاريله آوروپاليلرك اقامتكاهيدر. قلعه‌نك جنوب غربيسنده واقع (قولوبه) ياخود (كلبه) محله‌سى دخى جيادت هوا ايله معروف اولوب، بعض انكليزلرك خانه‌لرى وعسكر قشله‌لرى بونده‌در. شهرك متعدد وجسيم جامع شريفلرى، بتخانه‌لرى، آتشكده‌لرى، كليسالرى وحاوره‌لرى، متعدد كتبخانه‌لرى، بر جغرافيا وبر دة‌السنه وآثار شرقيه جمعيتى واردر، كه ايكيسى‌ده هندك آثار عتيقه واحوال حاضره وماضيه‌سى حقنده پك نافع معلومات نشر ايتمشلردر. زراعته، طب وحكمت طبيعيه‌يه مخصوص جمعيتلرى، تجارت اوطه‌سى وسائر مؤسساتى دخى واردر. مطبعه‌لر چوق اولوب، اردو، فارسى، عربى وانكليز لسانلرنده پك چوق كتاب نشر اولنور. ريحتم ولیمانى پك كوزل وصاغلام اولوب، پك چوق سفائن آمد شد ايدر؛ وجوارلرنده‌كى طاغلردن ايندیريلن بر نوع آغاجدن پك طيانيقلى سفائن اعمال اولنور. بمباى شهرى اون آلتنجى قرن ميلادى اوائلنده اورالرى ضبط ايتمش اولان پورتكيزليلر طرفندن بر كوچك قصبه صورتنده تأسيس اولنه‌رق، ١٦٦١ ده پرنسس قاترينه‌نك جهازى اولمق اوزره، انكلتره‌يه ويريلوب، ٧ سنه صكره انكليز حكومتى بو اهميتسز قصبه‌يى سنوى ١٠ ليرا بدلله هند قومپانيه‌سنه ويرمشيدى. اون سكزنجى قرن ميلادى اوائلنده انكليز قومپانياسى طرفندن مركز تجارت اتخاذ اولنمغله، كسب اهميت ايتمكه باشلايه‌رق، عصر حاضرده ايسه بردن بره فوق العاده بيومش؛ وهندستان انكلتره دولتنك ضبطنه كچدكدن صكره، بو قطعه‌نك منقسم اولديغى اوچ دائره‌دن برينك مركزى اولديغى كبى، كلكته ومدراسه منتهى اولان دمير يول خطلرينك دخى رأسى اولمغله، اهميتى آرته‌رق، على الخصوص سويش قنالنك كشادندن صكره آسيانك اك تجارتكاه اسكله‌سى وبحر محيط هندى سواحلى تجارتنك مركزى اولمشدر.

بمباى اداره‌سى { (Présidence de Bombay) انكليزلرك تحت ضبطنده بولنان هندستان ممالكنك منقسم بولنديغى اوچ بيوك قسمك برى اولوب، قطعهٔ واسعهٔ مذكوره‌نك قسم غربيسيله كوجرات و سند خطه‌لرينى جامعدر. بو اداره‌نك مساحهٔ سطحيه‌سى ٣٢١ ٤٦٣ مربع كيلومتره واهاليسى ١٦ ٤٥٤ ٤١٤ كشيدر. بو اداره‌يه مؤخراً الحاق ايدلمش اولان (سند) خطه‌سى پك واسع اولوب، مساحهٔ سطحيه‌سى ١٢٤ ٦٥١ مربع كيلومتره اولديغى حالده، ٢ ½ مليوندن آز اهاليسى اولوب، اداره‌نك سائر طرفلرنده اهالى دها چوقدر. (دكن) ك قسم غربيسندن عبارت اولان جهت جنوبيه‌سنده (غات) سلسلهٔ جبالى ساحل بوينجه شمالدن جنوبه ممتد اولوب، بو سلسلهٔ جبال ايله دكيز آره‌سنده اولان سواحلك پورتكيزك النده بولنان (غويا) نك

شمالنده‌كی قسمی (قونقان) یاخود (كنكان) وشهر مذكورك جنوبنده اولان قسمی دخی (كناره) اسمیله معروف اولوب، بو سواحلده پك چوق یاغمور یاغار، وهوا معتدل اولوب، میزان‌الحراره سانتیغراد حسابیله نادراً ٣٨ درجه‌دن یوقاری چیقار، و ٢٠ درجه‌دن آشاغی اینمز. غات سلسله‌سنك شرق جهتنده اولان محللرك ایسه هواسی پك یابس اولوب، اراضیسی زیاده‌سیله منبت ایسه‌ده، قوراقلقدن اكثریا قحط وقوع بولور. بمبای شهرینك شمال جهتنده اولان كوجرات وسند خطه‌لری ایسه آلچاق اولوب، یاغموری دخی آز اولمغله، اورالرده صیجاق فوق العاده اولوب، میزان الحراره چوق دفعه ٥٠ و ٥٥ درجه‌یی تجاوز ایدر. بمبای اداره‌سی ٣ ایالته، ٢٤ سنجاغه و ١٥٢ قضایه منقسمدر. [زیاده تفصیلات ایچون « هند » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بمپور [« بم » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بنا مصرده قدیم بر بلده‌نك اسمی اولدیغی جغرافیون عرب آثارنده مذكوردر.

بنا یمنده تعز سنجاغنك قعطبه قضاسنده بر قریه اولوب، بو قریه‌ده جریانله عدن كورفزینه منصب اولان نهره دخی (وادی بنا) دینور.

بنارس (Benares) هندستانك اك مشهور واك قدیم شهرلرندن اولوب، بنكاله دائره‌سنده وبو شهرك ٦٤٠ كیلومتره غرب شمالیسنده اوله‌رق، كنك ایرماغنك ساحل شمالیسنده، ٢٥° ١٨′ ٣٣″ عرض شمالی ایله ٨٠° ٣٥′ ٢٨″ طول شرقیده واقعدر. همنامی اولان بر ایالتك مركزی اولوب، ٢٠٠٠٠٠ اهالیسی، براهمانیلره مخصوص بر دار الفنونی، ینه بونلره مخصوص پك قدیم بر رصدخانه‌سی، پك چوق آثار عتیقه وابنیهٔ مصنعه‌سی، اورنك زیب طرفندن بنا اولنمش بیوك بر جامع شریفی، برچوق بتخانه‌لری، نهر بوینجه كوزل بر ریختمی، منسوجات متنوعه وسائر معمولاتی، بیوك چارشیسی، پك ایشلك تجارتی واردر. بو شهر هندولر نظرنده مقدس اولوب، براهمانیلر هر طرفدن زیارتنه كیدرلر. آسیا قطعه‌سنده مجوهرات تجارتنك اك بیوك مركزیدر.
— بنارس ایالتی هندستانك بنكاله دائره‌سنده‌كی ایالاتندن اولوب، جنوباً وشرقاً (بهار)، غرباً اله آباد واوده ایالتلریله وشمالاً (نپال) خطه‌سیله محدود ومحاط اولدیغی حالده، مساحهٔ سطحیه‌سی ٣٧٥٠٠ مربع كیلومتره واهالیسی تقریباً ٨٢٠٠٠٠٠ كشیدر. هواسی معتدل وقیشین عادتا صوغوق اولوب، اراضیسی پك منبتدر. ایالت بر وجه زیر ٦ سنجاغه منقسمدر: بنارس، میرزا آباد، غازیپور، عظیمكر، كوركپور، بستی.

بناز خداوندكار ولایتنده كوتاهیه سنجاغنك عشاق قضاسنده وعشاقك ٢٢ كیلومتره شرقنده ناحیه مركزی كوچك بر قصبه اولوب، بیوك مندرسه تابع همنامی اولان بر چایك كنارنده واقعدر.
— بناز ناحیه‌سی عشاق قضاسنك قسم شرقیسنده واقع اولوب، ٣٩ قریه‌دن مركبدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ١٠٥٠ مربع كیلومتره واهالیسی ١٢٠٠٠ كشی راده‌لرنده‌در. اراضیسی منبت ومحصولدار اولوب، حبوباتی وباغ وباغچه‌لری چوقدر. اكثر طرفلری طاغلق اولوب، اورمانلری چوق اولدیغندن، باشلیجه اخراجاتی پلاموط وكراسته‌دن عبارتدر. مخرجی مركز ناحیه‌دن ٣٠ ساعت مسافه‌ده واقع آلاشهر موقفیدر. درون ناحیه‌ده ٣٩ جامع، ٣٨ مكتب، ٢ مدرسه، ١٧ دكان، (جعفر غازی) نامیله بر زیارتكاه وحمام بوغازی نام محلده اوستی آچیق كوكوردلی بر ایلیجه واردر.

بناز چایی خداوندكار ولایتنك جنوب غربی جهتنده (بیوك مندرس) ایرماغنه تابع بر چای اولوب، مراد طاغندن نبعانله، (بناز) قصبه‌سی ایچندن بالمرور، جنوب غربی‌یه جریان ایده‌رك، تخمیناً ١٤٠ كیلومتره مسافه قطع ایتدكدن صكره، قره حصار صاحب سنجاغی داخلنده صاغدن مندرسه منصب اولور.

بناكت ماوراءالنهرده بیوجك بر شهر اولوب، مشاهیر علمادن برچوق ذواتك مسقط رأسی بولنمشدر. جغرافیون عرب ٣٨° ١٠′ عرض شمالیده واقع اولدیغی بیان ایدیورلر. بو شهر مؤخراً شاهرخ بن تیموره نسبةً (شاهرخیه) تسمیه اولنمشیدی. الیوم خرابدر.

بناكتی [« ابو سلیمان بناكتی » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بنالقازار (Benalcazar) آمریقاده اجرای فتوحات ایدن اسپانیول جنراللرندن

اولوب، یکی غرناطه ایله پرو فتوحاتنده (پیزارو) نك معیتنده بولنمش؛ ١٥٣٣ ده (کیتو) شهرینی ضبط ایدوب، والیسی اولمش؛ و (غوآکیل) شهرینی تأسیس ایدوب، ١٥٥٠ تاریخلرنده وفات ایتمشدر.

بنالوقه (Banialouka) بوسنه ولایتنده همنامی اولان سنجاغك مرکزی بر شهر اولوب، بوسنه سراینك تقریباً ٢٣٠ کیلومتره شمال غربیسنده وآوستریا حدودنده اولان (نووی)نك ٨٠ کیلومتره شرق جنوبیسنده اولەرق، (ورباچ) نهرینك ایکی کنارنده واقعدر. ١٥٠٠٠ اهالیسی و مذکور نهرك اوزرنده بر قاچ کوپریسی وار در. (اونه) نهری کنارنده اولان مذکور (نووی) قصبەسنه بر دمیر یول خطیله مربوطدر. — بنالوقه سنجاغی ادارهٔ عثمانیه زماننده بوسنه ولایتنی ترکیب ایدن ٥ وهرسکله برابر ٦ سنجاغك بری اولوب، نفس بنالوقه، غرادشقه، تشنه، دربند وزبچه اسملریله ٥ قضایی حاوی ایدی. ١٥٠٠٠٠ قدر اهالیسی اولوب، ٢٧٠٠٠ قدری اسلام وقصوری خرستیاندر.

بنان عرب شاعرەلرندن اولوب، خلفای عباسیەدن متوکل باللهك جاریەسی و (فضل) اسمنده دیکر بر جاریهٔ شاعرەنك رفیقەسی ایدی. متوکل خلیفەنك سویلدیکی:

تعلمت اسباب الرضا خوف سخطه
وعلمه حبی له کیف یغضب

بیتنه ضمیمه اولەرق، فضلدن صکره بداههً سویلمش اولدیغی شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

وعندی له العتبی علی کل حالة
فما منه لی بد ولا عنه مذهب

بناونته (Benavente) اسپانیانك (زاموره) ایالتنده وزاموره شهرینك ٣٠ کیلومتره شمالنده بر قصبه اولوب، ٤٦٠٠ اهالیسی واعتباری بر دوقەلغی واردر.

بنائی مشاهیر شعرای ایراندن اولوب، هراتلیدر. پدری معمار اولدیغندن، بو مخلصله تخلص ایتمشدر. اصحاب علم وفضلدن اولدیغی حالده، هجو وهذله مائل اولوب، بتون اکا بر زمانی وعلی الخصوص معاصری اولان مشهور علی شیر نوایی‌یی دلکیر ایتمش؛ وبوندن طولایی هراتی ترکله، ماوراء النهره قاچمشیدی. اواخر عمرنده هجوی ترکله، شیخ سعدی وخواجه حافظ شیرازینك اشعارینه نظیرەلر ترتیب ایتمشدر. بو اشعارده (حالی) مخلصیله تخلص ایلمشدر. ٩١٨ تاریخنده (قرشی) قصبەسنده شاه اسماعیل طرفندن اولنان قتل عام صرەسنده مقتول اولمشدر. اوزون حسنك اوغلی سلطان یعقوب نامنه «بهرام وبهروز» عنوانیله بر منظومه یازمشدر. ٦٠٠٠ بیتی حاوی بر دیوانی دخی واردر. شو بر ایکی بیت بر قصیدەسندندر:

بدا النجم لیلاً کنجد الکواعب
فروزنده از حلقهای ذوائب
شب عقد زهره است درحصبه کویی
زوالنجم چند آیت آورده خاطب

بنائی کابل جوارنده واقع تون قریەسندن بر شاعر اولوب، همایون شاه زماننده هندستانه رحلت ایتمشیدی. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

بی مه روی توکار من بیمار بدست
وه که بیمار غم عشق تراکار بدست

بنت (Bennet) انکلتره ادیبەلرندن اولوب، یازدیغی بر طاقم کوزل حکایه کتابلریله شهرت بولمشدر. ١٧٦٠ ده طوغوب، ١٨٠٨ ده وفات ایتمشدر.

بنت ایرانك اك مشهور شاعرەلرندن اولوب، ملوك صفویەدن شاه عباس ماضینك زماننده یاشامش؛ وکرك اشعار وادبیاتیله کرك حسن وجمال ونکته سنجلکیله بیوك بر شهرت قزانمشیدی. حسام سالارك قیزیدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

روزی که طرب بالب وخال توکنیم
جان تازه بفرخنده جمال توکنیم
این جرم که زنده مانده ام بی رخ تو
درگردن امید وصال تو کنیم

بنت البغدادیه (زینب بنت ابی البرکات) یدنجی قرن هجریده بغدادده ظهور ایتمش عالمه وزاهده بر قادین اولوب، طائفهٔ نسایه وعظ ونصیحت وتعلیم فقه وادبله اشتغال ایدردی. ملوك مصردن ملك ظاهر بیبرسك کریمەسی (تذکار بای خاتون) بونك نامنه (رباط البغدادیه) نامیله بر خانقاه بنا ایتمشیدی.

بنت الجودی قیاصرهٔ روم طرفندن شامده حکومت ایدن غسانیلردن (جودی بن عدی)نك قیزی اولوب، فوق العاده حسن وجمال صاحبەسی اولمغله، عبدالرحمن بن ابی بکر حضرتلری تجارت طریقیله شامه سفرنده کندیسنه عاشق

اولوب، بعده شامك فتحنده كنديسنی تزوج ايتمشيدی.

بنت الجويرانی { [« زين العرب » ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

بنت خداويردی { يدنجی قرن هجری اوائلنده اسكندريه‌ده ياشامش بر قيزدر، كه قولسز طوغمش اولديغی حالده، آياغيله قلم آچوب، كوزل يازی يازمغله شهرت بولمشدر.

بنت الدوامی { (جوهره) آلتنجی قرن هجری اواخرنده بغدادده علم وزهديله شهرت بولمش بر قادیندر.

بنت دهين اللوز { يدنجی قرن هجری اوائلنده دمشق شامده ظهور ايتمش اولان حكيم مشهور نجم الدين ابن المنفاخك والده‌سی اولوب، علوم متنوعه‌ده‌كی وقوف تاميله مشهوره ايدی. حتی حكيم مشاراليهه والده‌سنه نسبتله (ابن العالمه) دخی ديرلردی.

بنت عايشه { اندلسك اك مشهور اديبه‌لرندن اولوب، علم وعرفانيله وفصاحت وبلاغتيله شهرتی فوق العاده اولمغله، آثاری مجالس كبرا ومحافل ادباده زياده‌سيله مرغوب ايدی. ناموس وورعی دخی اديباتده‌كی قوتی نسبتنده اولوب، وطنی اولان قرطبه‌ده كتب كثيره جميله، كنديسنه مخصوص بيوك بر كتبخانه تشكيل ايده‌رك، الی آخر العمر مطالعه ايله مشغول اولمش؛ و ٤٠٠ تاريخ هجريسنده وفات ايتمشدر.

بنتيووليو { (Bentivoglio) ايتاليانك (بولونيه) شهر وخطه‌سنده ١٥نجی قرن ميلاديده حكم سورمش برخاندان اولوب، بونلر بر چوق وقت پاپالرله منازعه‌ده بولندقدن صكره، ١٥١٢ ده موقع اقتداردن دوشوب، بعده كنديلرندن بعض محررلر وديپلوماتلر ظهور ايتمشدر.

بنجيكت { سمرقند جوارنده برقصبه اولوب، بعض مشاهيرك مسقط رأسی بولنمشدر.

بندر { (Bender) روسيه‌نك بسارابيا خطه‌سنده، (دنيستر) نهرينك ساحل غربيسنده وكيشنفك ٥٧ كيلومتره جنوب شرقيسنده واقع بر قصبه اولوب، ١٢٠٠٠ اهاليسی، جامع شريفی، ارمنی كليساسی وكهرچله، دمير وكاغد فابريقه‌لريله دباغخانه‌لری واردر. بو قصبه خيلی وقت دولت عثمانيه‌نك النده بولنوب، دمير باش ديمكله مشهور اولان اسوج قرالی اون ايكنجی شارل دخی، پولتاوه محاربه‌سندن صكره، بو قصبه‌ده اقامت ايتمشيدی. دفعاتله روسيه‌لیلرك النه چكمشديسه‌ده، استرداد اولنه‌رق، نهايت ١٨١٢ تاريخ ميلاديسنده بكرش معاهده‌سی اوزرينه بسارابيه قطعه‌سيله برابر روسيه‌يه ترك اولنمشدر.

بندرابند { (Bindrabund) هندستانده جنه نهرينك ساحل غربيسنده و(اكره) نك ٣٥ ميل شمال غربيسنده بر قصبه اولوب، ٢٠٠٠٠ اهاليسی وبرچوق بتخانه‌لری واردر.

بندر بوشير { ايرانك ساحل جنوبيسنده وبصره كورفزنده اوله‌رق فارس خطه‌سنده برشهر اولوب، ايرانك مذكور كورفزده برنجی اسكله‌سيدر. شيرازك ٦٠ كيلومتره غرب جنوبيسنده وبصره‌نك ٣٣٠ كيلومتره جنوب شرقيسنده اوله‌رق، ″٧ ′٥٩ °٢٨ عرض شمالی ايله ′٢٩ °٤٨ ″٥٤ طول شرقيده واقعدر. قورو وقوملق بر شبه جزيره اوزرنده مؤسس اولوب، شمال وشرق جهتلرنده يوكسك طاغلر بولنديغندن، هواسی فوق العاده صيجاق وصويی پك فنادر. اغنيانك ايچديكی صو بر ايكی ساعتلق مسافه‌دن كلير. اولری كاركير واوچ قاتلی اولوب، اوداقجه كوزلدر. ليمانی پك كوچك وصيغ اولديغندن، بيوك كميلر طيشاريده دمير آتمق مجبوريتنده‌درلر. اهاليسی ١٣٠٠٠ راده‌لرنده اولوب، بر ثلثی ارمنيدر. بصره‌دن كيتمش بعض سنی عربلرله بر طاقم كلدانيلر دخی واردر. تجارتی باشليجه هندن وآوروپادن ايرانه ادخال اولنان امتعهٔ مختلفه ايله فارسدن اخراج اولنان تنباكو، شراب وسائره‌دن عبارتدر. يكی بر قصبه اولوب، پورتكيزليلرك او جوارده تأسيس ايتمش اولدقلری (بندر ريشر) ك انقاضيله تأسيس ايدلمش اولديغی مظنوندر.

بندر عباس { ايرانك ساحل جنوبيسنده وبصره كورفزينك مدخلی اولان (هرمز) بوغازنده وهرمز آطه‌سنك قارشيسنده برقصبه واسكله اولوب، كرمان ايالتنه ملحقدر. بندر بوشيرك ٧١٥ كيلومتره شرق جنوبيسنده وكرمان شهرينك ٣٣٠ كيلومتره جنوبنده واقعدر. بو قصبه اون برنجی قرن هجری اوائلنده ملوك صفويه‌دن شاه

عباس طرفندن بنا اولنه‌رق، کندی اسمیله تسمیه، ومشارالیهك هندله آچدیغی تجارته مخصوص بر اسکله اتخاذ اولنمشیدی. ١٢٠٠٠ اهالیسی وصاغلام لیمانی واردر. قصبه قوملق بر محلده اولوب، شمال جهتی طاغلرله محاط اولدیغندن، یازین هواسی فوق‌العاده صیجاق اولمغله، اوموسمده اکثر اهالیسی ایچ طرفلره چکیلیر. محیط دائره‌سی ٣ کیلومتره اولوب، ایکی‌قات سورله وبر خندقله محاطدر. تجارتجه موقعی پك‌اهمیتلی ایسه‌ده، شاه عباسك زماننده ودها صکره حائز بولنمش اولدیغی اهمیت تجاریه‌سی زائل اولمشدر. بو اسکله ١٨٠٠ تاریخ میلادیسنده مسکت امامنه ترك اولنمش ایدیسه‌ده، اخیراً بلوجستان حدودینه قریب اولان (جوبار) اسکله‌سیله مبادله اولنمشدر. اسکی اسمی (کمرون) در.

بندقیه { عربلرك وندیك شهر وخطه‌سنه ویردکاری اسمدر.

بندیکتوس { (Benedictus) وفرانسزجه بنوآ (Benoît) خرستیانلرك عزیزلرندن وآوروپاده اك اول کشیشلکه سلوك ایدنلردندر. ٤٨٠ تاریخنده (نورسیه) قریننده طوغوب، ٥٤٣ ده وفات ایتمشدر. روما قریننده (سوبیاقو) دینلن بر قبرده برصومعه اتخاذیله، مریدانی فوق‌العاده تکثر ایتدیکندن، کوردیکی تضییق اوزرینه، مریدلریله برابر (قاسین) طاغنه چکیله‌رك، بونلره براصول ونظام وضع ایتمشدی، که مرور زمانله بررهبان طریقی صورتنه کیروب، بو طریق الیوم موجوددر. مارتك ٢١نده یورطیسی اجرا اولنور. — بواسمله فرانسه‌نك (لانکدوق) خطه‌سنده دخی برعزیز ظهورایدوب، (آنیانه)ده بر مناستر تأسیس ایتمش اولدیغندن، (آنیانه‌لی بنوآ) دینمکله معروفدر. میلادك ٧٥٠ تاریخنده طوغوب، ٨٢١ نده وفات‌ایتمشدر. شباطك ١٢سنده یورطیسی اجرا اولنور.

بندیکتوس { (یاخود بنوآ) بو اسمله ١٤ پاپا کلمشدر، که مدت حکومتلری بروجه زیر بیان اولنور:

برنجیسی	عن	٥٧٤	الی	٥٧٨
ایکنجیسی	«	٦٨٤	«	٦٨٥
اوچنجیسی	«	٨٥٥	«	٨٥٨
دردنجیسی	«	٩٠٠	«	٩٠٣
بشنجیسی	«	٩٦٤	«	٩٦٥
آلتنجیسی	«	٩٧٢	«	٩٧٣
یدنجیسی	عن	٩٧٥	الی	٩٨٣
سکزنجیسی	«	١٠١٢	«	١٠٢٤
طقوزنجیسی	«	١٠٣٣	«	١٠٤٨
اونجیسی	«	١٠٥٨	«	١٠٥٨
اون برنجیسی	«	١٣٠٣	«	١٠٣٤
اون ایکنجیسی	«	١٣٣٤	«	١٣٤٢
اون اوچنجیسی	«	١٧٢٤	«	١٧٣٠
اون دردنجیسی	«	١٧٤٠	«	١٧٥٨

بونلرك سکزنجیسنك زماننده صقلیه‌ده حکم سورن بنی اغلب امراسی ایتالیایه تجاوزله، برچوق یرلر ضبط ایده‌رك، رومایه تقرب ایتدکلرنده، کندیسی بالذات عسکر جمعیله قارشی چیقوب، محاربه ایتمشیدی.

طقوزنجیسی ١٢ یاشنده ایکن، بعض دسایسله پاپا انتخاب اولنه‌رق، انواع فسق وفجوره سلوك ایتمکله، انتخابندن ١٢ سنه صکره اسقاط اولنمش ایسه‌ده، دها ایکی دفعه پاپالق مسندینی ضبط ایتدکدن صکره، نهایت ندامته دوچار اولوب، کندیلکندن چکلمشیدی.

اون دردنجیسی علوم ومعارف وصنایعی التزام ایتمش، وروم مذهبیله قتولیك مذهبنك توحیدینه چالیشمشدر. وولتر اسلام علیهنده هانکه صورتنده یازمش اولدیغی ارجوفه‌یی بوکا تقدیم ایتمش؛ وبو حکیمك لعنته مستحق اولدیغنی اعلان ایتمش اولان پاپا کندیسنك بو ارجوفه‌سندن ممنون اوله‌رق، یازدیغی جوابده «سوکیلی اوغلم وولتر!» دیه خطاب ایتمشدر.

دیکرلرینك ترجمهٔ حاللرنده ذکره شایان بر وقوعات اولمیوب، یالکز اون برنجیلرینك اعزه‌دن معدود اولدیغی، وتموزك دیسنده یورطیسی اجرا اولندیغی ذکر ایتمکله اکتفا ایدرز.

اون اوچنجی بنوآ اسمیله طقوزنجی بونیفاسك پاپالغی زماننده (آوینیون) ده پاپالق دعواسنده بولنمش بر آدم وار ایدی، که عن اصل آراغونلی اولوب، (مونتپلیه) دارالفنونده حقوق معلمی بولنمشیدی. کندیسنه رافضی نظریله باقلدیغندن، فرانسه قرالی آلتنجی شارل کندیسنی محاصره ایتمش ایسه‌ده، فرار یولنی بولوب، اسپانیانك (والنسه) خطه‌سنه قاچمش؛ واوراده دخی پاپالق دعواسنی ایدوب، ١٤٢٤ ده وفات ایتمشدر.

بنزرت { (Bizerte) تونسك ساحل شمالیسنده همنامی اولان کولله اختلاط ایدر برقویك ایچنده برقصبه واسکله اولوب، تونسك

١٥ ساعت شمال غربیسنده و (رأس ابیض) دنیلن برونڭ بر بچق ساعتلك مسافه‌ده واقعدر. جمله‌سی عرب ومسلم اولمق اوزره، ١٠٠٠٠ اهالیسی، دکز طرفندن متین استحکاماتی وپك چوق باليغی واردر. اسکی بر قصبه اولوب، اسم قدیمی (هیپوزاریتوس) ایدی. جوارنده بعض آثار عتیقه واردر. ٣١ تاریخ هجریسنده معاویه بن حدیج طرفندن فتح اولنه‌رق، عبد الملك بن مروان دخی مشار الیهك معیتنده فتحده حاضر بولنمشیدی. وقتیله او جهتك اك ایی لیمانلرندن اولوب، پك تجارتگاه ایدیسه‌ده، مؤخراً تدنی ایتمشدر.

بُنطُس { عرب جغرافیونك قره دکیزه ویر- دکلری اسم اولوب، (اوقسینوس پونتوس) اسم یونانیسندن مأخوذدر. غلط اوله‌رق بعض نسخه‌لرده (نبطس) صورتنده محرر کوریلور. [«قره دکز» و «پونتوس» ماده‌لرینه مراجعت.]

بنغازی { آفریقای عثمانیده برقه خطه‌سنك ساحل غربیسنده لوا مرکزی بر قصبه واسکله اولوب، سدره کورفزینك ساحل شرقیسنده، "٥٤ '٦ °٣٢ عرض شمالی ایله °١٧ "٥١ '٤٢ طول شرقیده واقعدر. ١٠٠٠٠ اهالیسی اولوب، قسم اعظمی عرب و مسلم وبر آز مقداری یهودیدر. لیمانی قومله طولمش اولدیغندن، یالکز کوچك کیلرك دخولنه مساعددر. قصبه‌نك خارجنده ولیمانك آغزنده بر قلعه‌سی وایچنده حکومت قوناغیله قشله‌سی واردر. اسم قدیمی برنیقه اولوب، یونانیلر زماننده بیوجك بر شهر حالنده بولنمش اولدیغندن، اطرافنده برطاقم آثار عتیقه مشهوددر. بنغازیدن بغدای، یوك وحیوانات اخراج اولنوب، باشلیجه تجارتی مالطه ایله اجرا اولنور.

بنغازی { سنجاغی. محلنده تفصیلاً بیان اولنان برقه خطه‌سندن عبارت اولوب، اسکیدن بری طرابلس غرب ولایتنه ملحق ایکن، بر قاچ سنه اول آیریجه بر ولایت اتخاذ اولنه‌رق، نفس بنغازی ایله درنه سنجاقلرندن مرکب ایدی. اخیراً مستقل بر سنجاق اتخاذ اولنوب، بروجه زیر ٥ قضا و ٥ ناحیه‌یه تقسیم اولنمشدر:

قضا	ناحیه
بنغازی	براعصه، جدابیه، سلوك، قمینس، برسیس
درنه	
مرج	
اوجله	
بومبا	

بنغازی سنجاغنك سواحلده بعض اسکله‌لرندن واوجله کبی داخلده اولان بر ایکی قصبه‌دن بشقه قراسی اولمیوب، اهالیسی خیمه نشیندر. [احوال سائره‌سیچون «برقه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بنفزوه { آفریقیه یعنی تونسده قیروان قربنده بر قصبه اولدیغنی یاقوت حوی ذکر ایدیور.

بنقولن { یاخود بنکولن (Benkoulen) سومطره آطه‌سنك ساحل غربیسنده بر قصبه واسکله اولوب، فلمنکلیلرك النده بولنان بر ایالتك مرکزیدر. ٦٠٠٠ اهالیسی وبرقلعه‌سی واردر. انکلیزلرك النده ایکن دها معمور اولوب، دیکر بعض یرلرله مبادله فلمنکه ترك اولنه‌لی تدنی ایتمشدر. اهالیسنك قسم اعظمی مسلمدر. — ایالتك ١٤٠٠٠٠ اهالیسی واردر.

بنکاله { (Bengale) هندك شمال شرقیسنده وکنك نهرینك منصبی اطرافنده بر بیوك خطه اولوب، شمالاً نپال وبوتانله، شمال شرقی جهتندن آسامله، شرقاً برمانیانك انکلتره‌نك النده بولنان قسمیله، جنوباً بحر محیط هندینك بنکاله کورفزیله، جنوب غربی جهتندن اوریسا خطه‌سیله، غرباً دخی بهار خطه‌سیله محدود ومحاطدر. مذکور کورفزده‌کی ساحلی ٤٤٠ کیلومتره طولنده اولوب، قسم اعظمی کنك نهر عظیمنك دالیه‌سی یعنی بو نهرك منشعب اولدیغی متعدد قوللرك منصبلری ضبط ایتمشدر. اراضیسنك قسم اعظمی هندك نیلی دینمکه شایان اولان بو بیوك ایرماغك آچدیغی حسابسز قوللر وشعبه‌لرله جدوللرك جریان ایتدکلری آلچق بر یر اولوب، اطرافی جبال الله محاطدر. بو وجهله اطرافنده‌کی خطه‌لردن طاغلرله آیرلمش اولان بنکاله حوضه‌سی '٣٠ °٢١ ایله '٣٠ °٢٦ عرض شمالی و '١٥ °٨٤ ایله °٨٩

طول شرق آره‌سنده ممتد اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ٢٣٣٠٠٠ مربع کیلومتره‌در. اهالیسی ٣٧٠٠٠٠٠٠ اولوب، بهر مربع کیلومتره باشـنه ١٥٨ کشی دوشیور، که بو ده خطهٔ مذکوره‌نك فوق‌العاده مسکون اولدیغنی کوستریور.

بنکاله‌نك قسم شمالی وغربیسی مرتفعجه اولـوب، جنوب جهتنده اولان نصف اراضیسی ایسه کنك ایرماغنك دالیه‌سـندن عبارت اولمغله، بو نهر عظیمك ایندیردیکی اتربهٔ مترسـبه‌دن متشکل آلچق ودوز بر اووه حالنده‌در. کنك ایرماغی غربدن کلوب، بنکاله‌نك ایچندن مرورله، صولدن برچوق چایلر وعلی‌الخصوص تبیتدن کلن براهماپوترویی اخذ ایتدکدن صکره، اوچه منقسم بر آغزدن دکیزه منصب اولور. کنك ایرماغی بنکاله خطه‌سـنه دخولنی متعاقب (راجه محل) شهرنده صاغدن یعنی جنوب شرقیه طوغری بر قول صالیویریور، که قسم اعلاسی (بهاکراتی) وقسم اسفلی (هوکلی) اسمیله معروف اولوب، مرشد آباد، (شندر ناکور) وکلکته شهرلری ایچنـدن مرور ایدر. کنکك کندیسیله بوشعبه‌سی آره‌سنده حسابسز قوللر وشعبه‌لر کنکك مجرای اصلیسـندن آیریله‌رق، شرق جنوبیه طوغری جریان ایدرلر، وبونلرك ده چوغی ینه برطاقم قوللره آیریله‌رق، وبینلرنده برطاقم طبیعی قناللر تشکیل ایده‌رك، بنکاله‌نك بو قسمنی صولانمقده بولنان بر سبزه باغچه‌سنه چویررلر. ایرماغك فیضانی زماننده بوقوللرك جمله‌سی طاشوب، بتون او واسع اووه‌یی برجسیم کول حالنه قـورلر، ویالکز مرتفعجه محللرده اولان کویلر صویك خارجنده قالیر. فیضان وقتی کچدکدن صکره، بنکاله‌نك بتون بو قسم اسفلی واسع بر بطاقلق حالنده قالوب، آنجق اواقلیمه مخصوص اولان حرارت شمسك شدتی بونك اوست طبقه‌سنی قوروته‌رق، قابل زراعت بر حاله قور. ذاتاً انهار مذکـوره یتاقلرینی پك صیق دکیشدیردکلرندن، مملکت مذکوره‌نك بتون طوپراغی اتربهٔ مترسـبه‌دن اولوب، رطـوبت وحرارت دخی فوق‌العاده اولمغله، نباتات خارق‌العاده صورتده نشو ونما بولور. بویرلرك اکثری پرنج تارله‌لرندن عبارت اولوب، سنه‌ده ایکی دفعه محصـول آلنیر. بغدای، داری وسائر حبوبات ایسه باشلیجه ایرماغك شمـال طرفنده حاصل اولور. پاموق، چوید، شکر قامشی، توتون، کتن، قهوه، خشخاش وسائر محصولاتی دخی چوقدر. میوه وسبزه‌لرك دخی انواعی یتیشیر. شمال وغرب جهتلرنده خیلی اورمانلری دخی واردر. حیوانات وحشیه‌سی پك چوق اولوب، اورمانلرنده وقامشلقلرنده فیل، کرکدان، قپلان، یبانی مانده، آیی، میمون، کیك وغزاللرك انواعی، تمساح وجسیم ییلانلرله سائر حشرات کثرت اوزره بولنور. هوانك حرارتیله رطوبتك کثرتنـدن وبطاقلقلرك تعفناتندن هـوا پك وخیم اولوب، قولره علت مدهشه‌سـنك اصل منبعی اوراسیدر.

بنکاله یقین وقتلره قدر کلکته، مرشـد آباد و(دکه) دن عبارت اوچ ایالته منقسم ایدیسـه‌ده، تقسیمات اخیره‌ده هندستانك منقسم بولندیغی اوچ جسیم اداره‌دن (بنکاله) اداره‌سـنی ترکیب ایدن بش ایالتك بری اولـوب، (نفس بنکاله) اسم رسمیسـیله معروف و٣٠ قضـایی شامل اولمق اوزره، بروجـه زیر ٦ سنجاغه منقسمدر: کلکته، بردوان، راجه چاهی، کوچ بهار، دکه، چته‌کنك.

اك بیوك شهری بنکاله اداره‌سنك وبتون هندستانك مرکزی اولان (کلکته) اولـوب، ٢٠ بیکدن زیاده اهالیسی اولان شهرلری دخی بروجه زیردر:

کلکته	٧٩٤ ٦٣٣	موناپور	٣١٠٠٠	کشناکر	٢٦٠٠٠
هوره	٩٧٣٣٠	شندرناکور	٣٠٠٠٠	سرامپور	٢٤٠٠٠
دکه	٦٩٠٠٠	سانتیپور	٢٨٠٠٠	تاپهاتی	٢٤٠٠٠
مرشدآباد	٤٦٠٠٠	کانه	٢٧٠٠٠	رامپور	٢٢٠٠٠
هوکلی	٣٤٠٠٠	برهانپور	٢٧٠٠٠	چندره‌کونه	٢١٠٠٠
بردوان	٣٢٠٠٠	اکرپاره	٢٦٠٠٠	چته‌کنك	٢٠٠٠٠

اهالیسی هندستانك سائر بعض طرفلرینك اهالیسی کبی اوزون بویلی وتنـدرست آدملر اولمیوب، اوفق تفك وقورو آدملردر. رنکلری باقیر وزیتون رنکلرینه مائل اولوب، سیماجه دخی هند چینی اهالیسنه مشابهدرلر. سویلدکلری (بنکالی) لسانی سانسکری تعبیر اولنان والسنهٔ آریانیه‌نك اك قدیملرندن اولان اسـکی هند لسانندن مشتق ایسـه‌ده، اصل اهالینك جنسی تبتك مغول اجناسنه منسوب اولوب، اقوام آریانیه ایله اختـلاطندن بعض درجه سیمالری دکیشمشدر. بنکاله اهـالیسی غایتله قـورقاق، حیـله کار ووفاسز آدملردر. بونلرك قسم اعظمی براهمانی اولوب، اهل اسلامك مقداری ایکنجی درجه‌ده ایسه‌ده، انکلیزلرك ورودینه‌دك حکومت مسلمانلرك الینده اولوب، الیوم نفوذ واقتدار بونلرده‌در. فتوحات اسلامیه‌دن اول

بنکالهده درت دولت تشکل ایدوب، ٤٢٤٦ سنه حکومت سورمش اولدقلری براهمانیلرک تواریخندن آکلاشیلیورسه‌ده، بونلرک تاریخ واحوالی مصال قبیلندندر. ٦٠٠ تاریخ هجریسنده بوخطه‌یی افغانیلر وبعده مغوللر ضبط ایدوب، ٧٤١ ده فخرالدین اسمنده بری استیلا ایله، آیریجه بر دولت حالنه وضع ایتمش ایسه‌ده، متعاقباً (شیر شاه) وبعده اکبر شاه طرفندن ضبط اولنه‌رق، دهلی دولتنه الحاق اولنمشیدی. بوآرالقده بنکاله والیلری دفعاتله دعوای استقلاله قالقیشمغله، بونلرله سلالهٔ تیموریه آره‌سنده برچوق منازعه‌لر ظهور ایتمشدر. نهایت ١٧٥٧ دن ١٧٦٥ تاریخ میلادیسنه دك مرور ایدن سکزسنه ظرفنده کاملاً انکلیزلرک الینه کچوب، بونلر برچوق وقت ویرکو نامیله حکمدار سابقنه کلیتلی تخصیصات ویرمشلردر.

بنکاله اداره‌سی (Présidence de Bengale) یقین وقتلره کلنجه‌یه قدر انکلیزلر هندستانی اوچ اداره‌یه تقسیم ایدوب، بونلرک برنجیسی اولان بنکاله اداره‌سی نفس بنکاله خطه‌سیله آسام، اوریسا، اوده، بنارس، الهآباد، دواب، دهلی، پنجاب، سندك جهت شرقیه‌سی وبرار خطه‌لریله راجپوتانه، کشمیر، مالوه، نظام ومیسور ممالك ممتازه‌سنی وبیرمانك انکلیزلره تابع اولان آراقان، پغو وتناسریم ایالتلرینی حاوی ایدی. اخیراً بو تقسیمات تبدیل اولنه‌رق، هندستان ١٢ بیوك قسمه تقسیم اولنمشدر، که بونلرك بر طاقی ینه اداره ویا ریاست ودیکرلری باش قومیسرلك اعتبار اولنورلر. بو تقسیم جدیده بنکاله اداره‌سنك دائره‌سی خیلی کوچوله‌رك، ٥ ایالت، ١٢ سنجاق، ٥٨ قضا و١٤٩ ناحیه‌یه منقسمدر. آنجق مملکتك وسعتی واهالینك کثرتی جهتیله، هر بر قضاسی بر ایالت حکمنده‌در. بو اداره‌نك حاوی اولدیغی ٥ ایالت : نفس بنکاله، بهار، اوریسا، چوته‌نکپور، آسام ایالتلرندن عبارتدر. بنکاله اداره‌سنك مساحهٔ سطحیه‌سی ٥١٠٤٠٠ مربع کیلومتره اولوب، ٦٧٠٠٠٠٠٠ اهالیسی واردر، که بهر مربع کیلومتره باشنه ١٣٠ کشی دوشیور. مرکزی عموم هندستانك دخی مرکزی اولان (کلکته) شهریدر.

بنکاله کورفزی (Golfe du Bengale) بحر محیط هندینك جهت شمالیه‌سنده واسع بر کورفز اولوب، هند ایله هند چینی آره‌سنده اولدیغی حالده، غرباً هندستانك (قوروماندل) و(اوریسا) سواحلیله، شمالاً بنکاله خطه‌سیله، شرقاً دخی هند چینینك بیرمان قطعه‌سنه منسوب آراقان وپغو وتناسریم خطه‌لری و(ملاقه) شبه جزیره‌سیله محدوددر. بو کورفزك مدخلی غرباً هندستانك منتهای جنوبنده واقع اولان (قومورین) برونیله شرقاً (سوماطره) جزیره‌سنك منتهای شمالیسی آره‌سنده اعتبار اولنه‌رق، بوایکی نقطه آره‌سنده عرضی تقریباً ٢٠٠٠ کیلومتره‌در. ٥° عرض شمالیدن اعتباراً کنك ایرماغنك بیوك منصبنه قدر اولان طولی دخی همان بوقدردر. مساحهٔ سطحیه‌سی آق دکیزك کینه قریب اولوب، ذکره شایان یالکز ایکی کورفزی واردر، که بونلرك بری هندستان ساحلیله سرندیب جزیره‌سی آره‌سنده اولان (منار) ودیکری پغونك جنوبنده اولان (مرتابان) کورفزیدر. بو دکیزك باشلیجه اسکله‌لری: پوندیشری، مدراس، مسولیپاتام، مالاسور، کلکته، آکاب، رنکون، مولمین ومرکی‌در. منتهای غرب جنوبیسنده واقع سرندیب جزیرهٔ کبیره‌سندن بشقه، کورفزك قسم شرقیسنده (آندامان) و(نیقوبار) اسملریله ایکی طاقم جزایریله هند چینی سواحلی قربنده (مرکوی) جزایری ودیکر برچوق کوچك آطه‌لر واردر. بو کورفزه اطرافنده‌کی سواحلدن بر چوق نهرلر دوکیلوب، بونلرك بعضلری پك بیوك ایرماقلردر. جنوب غربیدن باشلایه‌رق، باشلیجه‌لرینی بر وجه زیر تعداد ایده‌بیلیرز: کادری، پنایر، پلار، پنار، کریشنه، کودوری، مهانادی، کنك وبراهماپوتره، ایراوادی، تناسریم. بو دکیزه عرب بحریونی اسکیدن سیاحت وتجارت ایتمکه آلیشمش اولدقلرندن، ایچنده‌کی جزایر اهالیسنك چوغی تا اوائل دور اسلامدن دین مبین محمدی‌یی قبول ایتمشلردر. ابن بطوطه وسائر عرب سیاحلری دخی بوآطه‌لره کیدوب، سیاحت ایتمشلردر.

بنکث ماوراء النهرده (شاش) خطه‌سنده واقع (قهندز) شهرینك اسم اصلیسیدر.

بنکله (Benguèla) آفریقانك ساحل غربیسنده بر قصبه اولوب، همنامی اولان وپورتکیزه تابع بولنان برنجی حکومتك مرکزیدر. ١٢° ٢٨′ عرض جنوبی ایله ١١° ١٠′ طول شرقیده و(لاس واقاس) کورفزی داخلنده واقع اولوب، صافلام بر قویی وجوارنده کهرچله معدنلری واردر.

هواسی غایت وخیم اولمغله، پورتکیز دولتی طرفندن منفا اتخاذ اولنمشدر. — بنکله حکومتی (آنغوله) خطه‌سنک جهت جنوبیه‌سنده اوله‌رق ۱۰° ۳۰′ ایله ۱۶° ۱۵′ عرض جنوبی آره‌سنده‌در. مانیوق، مصر، پاموق، چوید، خرما وسائره محصولاتی وبعض ذی‌قیمت آغاجلری واردر. مملکتک یرلی حاکمی اولوب، پورتکیزه اولان تابعیتی اعتباری برشی کبیدر.

بن نویس } (Ben-Nevis) اسقوچیانک اک یوکسک طاغی اولوب، (اینورنس) ایالتنده واقعدر. ۱۳۳۱ متره ارتفاعی واردر.

بنوآ } (Benoît) [«بندیکتوس» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بنونت } (Bénévent) ایتالیاده ایالت مرکزی مستحکم برشهر اولوب، رومانک ۲۲۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده و(قالوره) نهری اوزرنده واقعدر. ۲۰۰۰۰ اهالیسی، بعض مصنع ابنیه‌سی وبرچوق آثار عتیقه‌سی واردر. اسکی برشهر اولوب، برچوق وقوعات تاریخیه‌نک محل جریانی اولمشدر.

بنوئه } (Benué) یاخود (Binoué) سودان وسطیده برنهر اولوب، باکری طاغلرندن نبعانله، غربه طوغری جریان ایده‌رک، (آنداماوه) خطه‌سنی شق ایتدکدن صکره، (حوصه) خطه‌سنک جهت جنوبیه‌سندن بالمرور، (نیجر) ایرماغنه منصب اولور.

بنی } (ابن) لفظنک جمعی اولان (بنون) کلمه‌سنک عندالاضافه حالت جری اولوب، برچوق قبائل وعشائر عربک اسملری ترکیبنه داخل اولور.

بنی احمر } اندلسده یعنی اسپانیاده ظهور ایدن دول اسلامیه‌نک بری واک صکره‌کیسی اولوب، (موحدین) دولتنک انقراضنده ۶۳۳ تاریخ هجریسنده ابوعبدالله محمد بن احمر طرفندن تأسیس اولنمش، وبروقت بنی زیان وبنی هود دولتلریله مشترکاً اسپانیانک او تاریخده ایادئ اسلامده بولنان یرلرینی یعنی قسم جنوبیسنی اداره ایتدکدن صکره، مذکور ایکی دولتک دخی بربرینی متعاقب منقرض اولمسیله، بنی احمر دولتی غرناطه شهر شهیرینی پایتخت اتخاذ ایده‌رک، اسپانیانک یکتا حکومت اسلامیه‌سی حالنه کچمش، و۸۹۸ تاریخنه‌دک ۲۶۵ سنه حکم سورمشدر. بنی احمر حکمدارلری بروقت سائر حکومات اسلامیه ایله وقشتاله وسائر خرستیان دولتلریله اوغراشدقدن صکره، بونلرله صلح ایده‌رک، وبعضاً بر مقدار ویرکی دخی ویره‌رک، راحت یاشامش، وایچلرندن محمد خامس کبی کمال عدالتله اداره‌ٔ ملک ایدوب غرناطه‌یی رشک آور جهان اوله‌جق بر حال معموریته کتیرمش بعض مقتدر حکمدارلر دخی کلمش ایسه‌ده، قشتاله دولت خرستیانیه‌سی کوندن کونه توسیع ممالک ایدوب، بنی احمرک النده‌کی ممالکی بربر ضبط ایده‌رک، نهایت بو خاندان حکمداری اعضاسی آره‌سنده دخی منافرت وفساد وفتنه چوغالمغله، تاریخ مذکورده فردیناندو ایزابله ایله بر اوزون محاصره‌دن صکره شهری ضبط ایدوب، بنی احمر دولتنه واسپانیاده حکومت اسلامیه‌یه ختام ویرمش؛ وقالان مسلمانلر حقنده اسپانیوللر انواع مظالم وحقاراتی روا کوره‌رک، آلتی یدی عصر ظرفنده کندی اللریله اعمار ایتمش اولدقلری اندلسی عرب مسلمانلرینک الندن چیقارمشلردر. غرناطه شهری والیوم (آندالوسیا) دینلن اسپانیانک قسم جنوبیسی بنی احمر زماننده پک مسکون ومعمور اولوب، حالا بوکون زوارک نظر حیرت واستغرابنی جلب ایتمکده اولان «الحمرا» و«البیضائین» سرای وقلعه‌لری دخی بنی احمر ملوکنک جمله‌ٔ آثارندندر. بنی احمر سلاله‌سنی ترکیب ایدن حکمدارلر ۲۰ کشی اولوب، تاریخ جلوسلریله بروجه زیر ذکر اولنور:

ابو عبدالله محمد بن احمر	۶۳۳
محمد ثانی بن محمد اول	۶۷۱
محمد ثالث بن محمد ثانی	۷۰۰
ناصر	۷۰۸
ابو الولید اسماعیل	۷۱۴
محمد رابع بن اسماعیل	۷۲۶
ابو الحجاج یوسف بن اسماعیل	۷۳۳
محمد خامس بن یوسف	۷۵۵
اسماعیل بن یوسف	۷۶۰
ثانیا محمد خامس	۷۶۳
ابو عبدالله یوسف ثانی بن محمد	۷۹۴
محمد سادس بن یوسف ثانی	۷۹۹
یوسف ثالث بن یوسف ثانی	۸۱۱
محمد ناصر الیساری بن یوسف	۸۲۶
محمد الصغیر	—
ثانیا محمد ناصر الیساری	—
یوسف رابع	۸۳۵
محمد بن عثمان الاحنف	۸۴۹
محمد بن اسماعیل	۸۵۹
ابو الحسن علی بن محمد	۸۷۱
ابو عبدالله الزاغل } وابو عبدالله الصغیر }	۸۸۹
یالکز ابو عبدالله الصغیر الی	۸۹۸

بنى اسد { بصره ولايتنك منتفك سنجاغنده برناحيه‌در. — [«اسد» ماده‌سنه دخى مراجعت بيوريله.]

بنيامين { حضرت يعقوبك اصغر اولادى او-لوب، حضرت يوسفك لابوين قرداشى ايدى. والده‌سى رحيل كنديسنى طوغوررکن وفات ايتمشدر. حضرت يعقوبك يوسفدن صكره اك زياده سوديكى اوغلى اولوب، حضرت يوسفك بعنده كوچك ايدى. سائر اولاد يعقوب (ع م) مصره كيتدكلرنده، حضرت يوسف كنديلرندن بنيامينى ايستمش؛ وحضرت يعقوب يوسفك غيبوبتندن متنبه اولديغيچون، كوچ حال ايله كنديسنى يوللامغه رضا ويرمشيدى. حضرت يوسف اولاد يعقوبه ذخيره ويرديكى صره‌ده آلتون اولچكنى بنيامينك چوالنده براقغله، بونى سرقتله اتهام ايده‌رك، يانده آليقومش؛ وبو وسيله ايله حضرت يعقوبى دخى مصره جلب ايتدكدن صكره، كيم اولديغنى اظهار ايتمشيدى. بنيامينك چوق اولادى اولوب، بنى اسرائيلك اسباط اثناعشرندن برى اولان سبطى پك جمعيتلى ايديسه‌ده، ارض كنعانه عودتلرنده، بونلره اصابت ايدن ير نسبةً آز اولوب، بعده قدس شريفك بنا اولنديغى محل بونلرك ايدى. بنيامين سبطى حربله مألوف اولدقلرندن، محاربات‌ده تلف اولوب، بر آره‌لق منقرض اولمق درجه‌سنه كلمشديسه‌ده، بعده ينه چو-غالوب، طالوت دخى بونلردن ايدى.

بنيامين { اندلس مشاهير علماى يهودندن او-لوب، اون ايكنجى قرن ميلادى اوائلنده (تطيله) ده طوغمش، و ١١٧٣ ده وفات ايتمشدر. عالمده بولنان همذهبلرينك احوالنه واقف اولمق ايچون، شرقه برسياحت ايدوب، چين حدودينه قدر كيتمش؛ ومفصل بر سياحتنامه يازمشدر، كه متن عبرانيسى ١٥٤٣ تاريخ ميلاديسنده قسطنطينيه‌ده طبع اولنه‌رق، آوروپانك اكثر السنه‌سنه دخى ترجمه اولنمشدر.

بنيامين { سنت — (St. Benjamin) خرستيانلرك عزيزلرندن اولوب، ملوك ساسانيه‌دن بهرام خامسك زماننده ايرانده نشر دينه سعى ايتديكيچون، ٤٢٤ تاريخ ميلاديسنده قتل اولنمشدر. مارتك ٣١ نده يورطيسى اجرا اولنور.

بنى بهلول { يمن ولايتنده صنعا سنجاق وقضا-سنده وصنعانك جهت جنوبيه-سنده بر ناحيه اولوب، ٩ قريه‌دن مركبدر.

بنى حارث { يمن ولايتنك صنعا سنجاق وقضا-سنده و صنعانك جهت غربيه-سنده بر ناحيه‌در.

بنى حبش { ينه صنعا قضاسنك جهت غربيه-سنده بر ناحيه اولوب، ١٣ قريه‌دن مركبدر.

بنى حفص { بنى زرين وسائره [«حفص، زرين» و سائره ماده‌لرينه مراجعت بيوريله.]

بنى سويف { مصر وسطاده، نيلك ساحل يسارنده وقاهره‌نك ٩٥ كيلو-مترو جنوبنده بر قصبه اولوب، ٥٠٠٠ اهاليسى واردر. (هرموپوليس) شهر قديمنك خرابه‌لرى اوزرنده مؤسس اولديغى مظنوندر.

بنى شهر { يمن ولايتنك عسير سنجاغنده بر قضا اولوب، جنوباً مركز لوا اولان ابها، غرباً محائل، شمالاً غامد قضالريله وشرقاً اراضئ غير مضبوطه ايله محاط ومحدوددر. مركزى سدوان قصبه‌سى اولوب، ابهانك ٣٥ ساعت شمال شرقيسنده واقعدر. قضانك اراضيسى تماميله جزيرة العربك ايچ طرفلرندن آيران سلسلهٔ جبالك شرق جهتنده‌كى اتكلرندن عبارت اولوب، سلسلهٔ مذكو-ره‌دن اينن بر چوق چايلر (وادى بيشه) اسميله بر نهر تشكيل ايده‌رك، شرق شماليه طوغرى آقار. قضانك محصولاتى بغداى، آربه، دوره، توتون، سيسام، مرجك، قهوه، خرما وسائره‌دن عبارتدر. قضا ٧ ناحيه‌يه منقسم اولوب، ٦١ قريه‌يى جامعدر.

بنى صعب { بيروت ولايتنك بلقا سنجاغنده بر قضا اولوب، اكثر اهاليسى خيمه نشين عربلردن عبارتدر.

بنى عمار { سكزنجى قرن هجريده طرابلس غربده حكومت سورمش بر كوچك دولت اولوب، بو دولتك مؤسسى اولان ابو يحيى ابو بكر عمار ٧٢٤ تاريخ هجريسنده طرابلس غربى بنى حفص دولتندن ضبطله، بو دولتى تأسيس ايتمشدر. بنى عمار دولتى ٨٠٢ تاريخنه‌دك سوروب، بو مدت ظرفنده مشاراليه ابو بكر عمارك نسلندن يدى حكمدار

كلمشدر. بونلرك اخيرى اولان عبد الواحد بن ابى بكر بن محمد بن ثابت بنى حفص دولتنك اون آلتنجى حكمدارى بولنان ابو فارس طرفندن مغلوب اولوب، طرابلس غربدن اخراج اولنمغله، بونكله بنى عمار دولتى منقرض اولمشدر. بنى عمار دولتنك زماننده بر آرەلق جنويزلر طرابلس غربى ضبط ايتمشلرسەدە، محافظه ايدەمه‌مشلردى.

بنى عوام { يمن ولايتنده صنعا سنجاغنك حجه قضاسنده بر ناحيه اولوب، ٧ قريه‌يى جامعدر.

بنى لام { بصره ولايتنك عماره سنجاغنده بر عشيرتدر. عشيرتك افرادى لسان عربى ايله متكلم اولوب، شيعى المذهبدرلر.

بنين { (Benin) آفريقاى غربيده كينهٔ شمالى قطعه‌سنده و (نيجر) ايرماغى منصبنك جهت غربيه‌سنده بر قصبه‌در، كه همنامى اولان بر برلى حكومتك مركزى اولوب، ′١٠ °٦ عرض شمالى ايله ′٢٥ °٣ طول شرقيده واقعدر. قلبه‌لردن عبارت و بر خندقله محاط اولوب، ١٥٠٠٠ اهاليسى واردر. — بنين حكومتى آفريقاى غربى حكومات زنجيه‌سنك اك قوتليلرندن اولوب، اهاليسى جنكاور وغايت وحشيدر. دشمنلرندن طوتدقلرى اسيرلرك برطاقنى يرلر، و برطاقنى صاتارلر. آلههٔ كاذبه‌لرينه دخى كليتلى آدملر ذبح ايدرلر. حكمدارلرينه الوهيت اسناد ايدوب، يمكسز ياشاديغنه اينانيرلر؛ و وفاتنده مينى درين بر قيويه آتوب، اوستنده‌ده زوجه‌لرينى ديرى ديرى آتارلر. بو مملكت ١٤٨٤ تاريخ ميلاديسنده (آويرو) نام پورتكيزلى طرفندن كشف اولنمشدر. — كينه كورفزينه بعضاً (بنين كورفزى) دخى ديرلر.

بوآ { (Bua) آوستريانك آدرياتيق دكيزنده و دالماچيا ساحلى قارشيسنده كى آطه‌لرندن اولوب، (اسپالاترو) نك ٣٢ كيلومتره شمال غربيسنده واقع و ٣٥٠٠ اهاليى جامعدر.

بوآبديل { (Boabdil) اندلس دول اسلاميه‌سنك اخيرى اولوب، غرناطه‌ده حكم سورن بنى احمر دولتنك حكمدار اخيرى اولان (ابو عبدالله الصغير). آوروپا مورخلرى طرفندن و يريلن اسمدر. [«بنى احمر» ماده‌سنه مراجعت.]

بوآديكيه { (Boadicée) انكلتره اقوام قديمه‌سندن برينك ملكه‌سى

اولوب، مملكت مذكوره‌يى ضبط ايتمش اولان روماليلره قارشى محاربه ايده‌رك، ٨٠٠٠٠ روماليى قتل و (قولچستر) شهرينى ضبط ايتمشيدى. بعده مغلوب اولمغله، زهر ايچه‌رك، ميلادك ٦١ تاريخنده اتلاف نفس ايتمشدر.

بوآلدوق { (Bois-Le-Duc) فلنكده برابانت شمالى ايالتنك مركزى بر شهر اولوب، آمستردامك ٨٠ كيلومتره جنوب شرقيسنده و (دامول) ايله (آ) نهرلرينك محل تلاقيسنده واقعدر. كوزل بر شهر اولوب، متعدد جدوللرى اوزرنده ٢٠ كوپريسى، كوزل ابنيه‌سى، بر چوق مؤسسات خيريه‌سى، متعدد فابريقه‌لرى، ايشلك تجارتى و ٢٥٠٠٠ اهاليسى واردر.

بوآلو { (Boileau) فرانسه‌نك اعاظم شعراسندن اولوب، ١٦٣٦ ده پارسده طوغمش، و ١٧١١ ده وفات ايتمشدر. اك زياده هجويات ولطائفده كسب شهرت ايدوب، بو قبيلدن اولان اشعاريله خلق برطاقم دكرسز آثاره اعتباردن واز كچيره‌رك، معاصرلرى اولان قورنى، راسين ومولير كبى شعرانك آثار ادبيه‌سنه رغبت قزانديرمشدر. اشعارى مستهزيانه وكنايه آميز ايسه‌ده، كنديسى خير خواه وغرضسز بر آدم ايدى. قرال اون دردنجى لوئينك توجهنى قزانوب، وقعه نويسى اولمش، وفرانسه آقادمياسى اعضالغنه قبول اولنمشيدى. ذكر اولنان اوچ شاعرله وسائر ادباى عصريله موالاة اوزره ياشامشدر. اواخر عمرنده سرايى تركله (اوتو) ده كى صيفيه‌سنه چكلمشيدى. آثارى مشهور اولوب، فرانسز ادبياتنك اركاننده معدوددر. — صاحب ترجمه‌نك ينه بو اسمله معروف ايكى برادرى وارايدى، كه برى يونان قديم لساندن بعض آثار ترجمه، و بر طاقم اشعار دخى تنظيم، وايكنجيسى امور مذهبيه‌يه متعلق بعض كتابلر نشر ايتمشيدى.

بوآويسته { (Boa-Vista) آفريقانك ساحل غربيسنده كى (يشيل برون) ك قارشيسنده واقع جزايرك اك شرقيسى اولوب، محيط دائره‌سى ٨٠ كيلومتره واهاليسى ٨٠٠٠ كشيدر. پاموق و چويد محصولاتى واردر. ١٤٥٠ تاريخ ميلاديسنده كشف اولنمشدر.

بوازيج { موصل ايله تكريت آره‌سنده وزاب اسفلك دجله‌يه منصب اولديغى محلده

واقع بر قصبه اولوب، مشاهیر علمادن برچوق ذواتك مسقط رأسی بولنمشدر.

بواط { مدینهٔ منوره ایله مكهٔ مكرمه آره‌سنده بر طاغ اولوب، هجرتك ایكنجی سنه‌سی حضرت فخر كائنات (صلعم) افندمز قریشه قارشی بورایه قدر سفر بیوره‌رق، رجعت ایتمشلردر.

بَوان { (شعب —) فارسده غایت مفرح واشجار وچاغلایانلرینك كثرتیله مشهور بر موقع اولوب، اورادن نبعانله فارسله كرمان آره‌سنده جریان ایدن نهر دخی بو اسمله معروفدر. محل مذكورك مدحی حقنده شعرا وادبای عرب پك مبالغه ایدوب، یر یوزنده جنت دینكه شایان موقعلردن عد ایتمشلردر.

بوباكنه { (Bubacène) یونان قدیم جغرافیونك (باقتریانه) تسمیه ایتدكلری بلخ جوارلرینك جنوب شرقی قسمنه ویردكلری اسمدر. بدخشاندن غلط اولمسی ملحوظدر.

بوپ { (Bopp) علم اللسان یعنی اشتقاق السنه ایله توغل ایدن علمانك اك بیوكلرندن اولوب، بینلرنده قرابت ومناسبت بولنان السنهٔ مختلفه‌نك مقایسه‌لی صرف علمنی ایجاد ایدن بو ذاتدر. ۱۷۹۱ تاریخنده آلمانیانك (ماینسه) قصبه‌سنده طوغمش، و۱۸۶۷ ده وفات ایتمشدر. طول مدت برلینده سانسكری لسانی معلملكی ایتمش، وفرانسه آقادمیاسنك دخی اعضالغنه قبول اولنمشیدی. هندك لسان قدیمیله فارسی وآوروپا لسانلری آره‌سنده‌كی مناسبت ومشابهت حقنده بر قاچ كتاب یازوب، اك مشهوری السنهٔ مذكوره‌نك مقایسه‌لی صرفیدر، كه ٤ جلددن مركب بر اثر معتبر اولوب، اكثر السنه‌یه ترجمه دخی اولنمشدر.

بوتان { (Boutan) هندك شمال شرقیسنده وتبتك جنوبنده بر خطه اولوب، هیمالایه سلسلهٔ جبالنك جنوبی اتكلرنده واقعدر. بو وجهله شمالاً سلسلهٔ مذكوره‌نك صرتیله تبتدن آیرلمش اولوب، شرقاً ینه تبتدن معدود برطاقم اراضیٔ مجهوله ایله، جنوباً (آسام) خطه‌سیله، غرباً دخی بوتانی نپالدن آیران (سكیم) خطهٔ صغیره‌سیله محدوددر. بوتان خطه‌سی ۲۶° ۴۵′ ایله ۲۸° عرض شمالی و۸۶° ۳۰′ ایله ۹۰° طول شرقی آره‌سنده ممتد اولوب، شرقدن غربه اولان طولی ۳۶۰ وشمالدن جنوبه عرضی دخی ۱۰۰ ونهایت ۱۲۰ كیلومتره‌در. مساحهٔ سطحیه‌سی ٤٠٠٠٠ مربع كیلومتره اولوب، اهالیسی ۱٤٥٠٠٠ كشی قدر تخمین اولنیور. اراضیسی هیمالایه سلسله‌سنك اتكلرندن عبارت اولمغله طاغلق اولوب، ۷۵۰۰ متره ارتفاعلرنده ذروه‌لری دخی واردر. یوكسك جهتلری قورو وقارله مستور اولوب، ارتفاعی متوسط اولان جهتلرنده آوروپانك كیلرینه مشابه نباتات ومحصولاتی واردر. اك آلچق یرلرینك هواسی غایت صیجاق اولوب، نباتات ومحصولاتی دخی اقالیم حاره‌یه مخصوص انواعدندر. باشلیجه محصولاتی بغدای، آرپه وپرنج اولوب، میوه‌لرك دخی انواعی حاصل اولور. حیوانات اهلیه‌سی باشلیجه آت وصغیر وطوموزدن عبارت اولوب، حیوانات وحشیه‌سی دخی پك چوق دكلدر. اهالیسی عندنده مقدس عد اولنور برنوع بیوك وكوزل میمونی واردر. اهالیسنك قسم اعظمی تبتلیلرله همجنس وهملسان اولوب، مغول عرقنه منسوبدرلر. یالكز آشاغی طرفلرنده ساكن اولانلری هندلیدر. جمله‌سی بودا دینیله متدیندرلر. باشلیجه شهرلری جهت غربیه‌سنده واقع (تاساسودون) ایله (پوناقه) در. بوتاندن اینن صولرك اكثری (براهماپوتره) ایرماغنه دوكیلوب، بو دره‌لر محلنجه (دوار) یعنی «قپو» تعبیر اولنور برطاقم دربندلر تشكیل ایدیور، كه بونلرك برطاقی انكلیزلرك الینه كچمشدر. بوتان مستقل اولوب، بر حكمدار مخصوصك تحت اداره‌سنده‌در.

بوتانی بی { (Botany-Bay) یعنی «نباتات قویی». آوسترالیانك جنوب شرقیسنده «جنوبی یكی غال» خطه‌سنده بر قویدر، كه ۱۷۷۰ تاریخ میلادیسنده مشهور قپودان (قوق) طرفندن كشف اولنه‌رق، اطرافنده‌كی نباتاتك كثرت وجسامتی جهتیله بویله تسمیه اولنمشیدی. بو قوی بر خیلی وقت اوراره مجرملری اخراج ایدن انكلیزلر طرفندن بر لیمان ومدخل اتخاذ اولنمشیدی.

بوترنتو { یاخود بوترینتوم ویا ووچیندرو Butrinto, Butrintum, (Voutzindro) آرناودلق ساحلنده، قورفه جزیره‌سنك قارشیسنده، همنامی اولان كول ایله دكیز آره‌سنده واقع طولاشیقلی بر بوغازك شمالی یاقه‌سنده بر كوچك قصبه اولوب، ۲۰۰۰ اهالیسی واردر. زمان قدیمده

بیوك وتجارتگاه بر شهر اولوب، الیوم قصبه‌نك اطرا-
فنده بر چوق خرابه‌لر موجوددر. موقعنك لطافتی
ولیمانك صاغلاملغی بو قصبه‌نك بر کون یکیدن اسکی
معموریتنی قزانمسنه مساعد ایسه‌ده، مرور زمانله بو-
غاز طولـوب، طائیالر قورلسـنه یارامقده اولمغله،
لیمانی قالمامش وکولك اطرافی دخی بطاقلق حالنی کسب
ایدوب، هواسی پك وخیم اولمشـدر. جزئی بر همتله
کول ولیمان آچیله‌جق اولسـه، آز مدت ظرفنده بو
قصبه بیوك بر شهر حالنی آلوب، قورفه‌نك تجارتی
اورایه انتقال ایده‌جکی شبهه‌سزدر. بوترینتو قصبه‌سی
خیلی وقت ونديكلیلرك النده قالوب، ۱۷۹۷ تاریخنده
فرانسزلر طرفندن ضبط، و۲ سنه صکره عثمانلیلر طر-
فندن فتح اولنمشـدر. — بوترینتو کولی دلوینـه
اوه‌سندن اینن (پاوله) و(بیستریجه) ایله دیکر بر قاچ
چایك اجتماعندن حاصل اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۲۰
مربع کیلومتره قدردر. دکیزله طولاشیقلی بر بوغازله
اختلاط ایدوب، بو بوغازده‌کی طالیانلرده پك چوق
بالیق طوتیلور، ومشهور بالیق یومورطه‌سی چیقار.

بوتقووه (Butkowa) سـلانیك ولایتنك سیروز سنجاق وقضاسنده وسیرو-
زك ۳۸ کیلومتره شمال غربیسنده بر کوچك کول او-
لوب، (بلسن) طاغلرندن اینن بعض دره‌لردن تشـکل
ایدر، وفضلهٔ میاهی قره‌صویه دوکیلور.

بوتنیه (Botnie) یاخود (Bothnie) بالطیق دکیزینك منتهای شمالنده واقع همنامی
اولان کورفزك شمالنده بر بیـوك خطه اولوب، نفس
اسـوج ایله فینلانده‌نك شمالنده ولاپونیه‌نك جنوبنده
واقعدر. بوخطه ۱۸۰۹ تاریخنه‌دك تماميله اسوجك
تحت اداره‌سنده ایکن، تاریخ مذکورده قسم شرقیسی
روسیه‌نك ضبطنه کچوب، فینلانده‌یه دوقه‌لغنه الحاق
اولنمشدر. اسـوجك النده قالان قسمی شرقی وغربی
اسملریله ایکی ایالته منقسم اولوب، (نورلاند) دائره‌سی
داخلنده‌در.

بوتنیه کورفزی (Golfe de Botnie) بالطیق دکیزینـك قسم
شمالیسـندن عبارت اولوب، ۶۰° دن ۶۶° عرض
شمالی‌یه قدر فینلانده ایله اسوج آره‌سنده ممتد اولور.
طـولی ۶۰۰ وعرضی ۲۰۰ کیلومتره‌در. مدخلنده
(آلاند) جزایری بولنـدیغی کبی، کرك اسـوج وکرك
فینلانده سواحلی قربنده دخی بر چوق کوچك آطه‌لری
واردر. بو کورفزه ایکی جهتـدن برچوق نهرلر دو-
کیلور. [« بالطیق » ماده‌سنه دخی مراجعت بیوریله.]

بوتو (Bouto) اسکی مصریلرك الهه‌لرندن اولوب، کیجه وقرانلقدن کنایه ایدی،
وطبیعتك قوهٔ مولده‌سی عد اولنوردی. سنه‌ده برکره
بونك نامنه بیوك بورطیلر اجرا ایدیلوردی. (برلس)
کولنـك طورغون ومتعفن صـولری ایچنـده اقامت
ایتدیکنه اینانیرلردی. — مصر سـفلاده (برلس)
قصبه‌سـنه دخی بو اسم ویریلوب، بو قصبه‌نك یاننده
اولان کولده بوکا نسبتله (بوتیقوس) دیرلردی.

بوتون (Bouton) جزایر بحر محیط کبیردن (سلب) جزیره‌سنك جنوب‌شرقیسنده
بر بیوك آطه اولوب، اطرافنده‌کی جزایر صغیره دخی
بواسمله معروفدرلر. بوآطه‌لر ۴° ۳۰′ ایله ۵° ۳۰′
عرض جنوبی آره‌سـنده اولوب، مجموعنك مساحهٔ
سطحیه‌سی ۴۷۰۰ مربع کیلومتره‌در. مرکزی (بو-
تون) جزیره‌سنده واقع همنامی اولان بر کوچك قصبه
اولـوب، فلمنك دولتنـه تابع اولان حکمدارلرینـك
مقریدر. اهالیسی وحکمدارلری دین اسلامله متدیندرلر.

بوتون (Button) انکلتره‌نك مشاهیر بحریو-نندن اولوب، ۱۶۱۱ تاریخنده
قرال برنجی ژاق طرفندن قپودان (هودسون)ك آمریقا-
نك شمالنده باشلامش اولدیغی سـیاحات بحریه‌یه دوام
ایتمکه مأمور اولمغله، (یکی والس) و(قاریس اسوانس
نست) تسمیه ایتدیکی یرلری، (مانسـفیلد) آطه‌لرینی،
بوتون قویی جزیره‌سـنی و(سـوتامپتون) ایله (پمبروق)
بورونلرینی کشف ایتمش؛ و۶۵° عرض شمالی‌یه قـدر
سـیر ایدوب، شمال غربی جهتندن بر کچید بولندیغنی
آکلامشیدی. بوسیاحتی برسنه سوروب، ۱۶۱۲ده
انکلتره‌یه عودت ایتمشدر. سیاحتنامه‌سی نشر اولنمشدر.

بوته (Bute) اسـقوچیه‌نك (قلید) کورفزی مدخلنده واقع برآطه‌سی اولوب، طولی
۲۴ وعرضی ۸ کیلومتره واهالیسی ۱۰۰۰۰ کشیدر.
کور معدنی وکیرج طاشلری واردر. آرام، قومبری
و(اینچمارنوق) آطه‌لریله بر قوتلق تشـکیل ایدوب،
مرکزی (روتسای) قصبه‌سیدر. بوقوتلغك ۱۶۰۰۰
اهالیسی واردر.

بوتیج صعید مصرده نیلك سـاحل غربیسنده خرما وسائر اشجاری چوق برکوچك
قصبه اولدیغی « معجم البلدان » ده مذکوردر.

بوجاق { قونیه ولایتنك آنطالیه سنجاق وقضاسنده ناحیه مرکزی بر کوچك قصبه اولوب، آنطالیه‌نك ٦٠ کیلومتره شمالنده و بر کوچك کولك قربنده واقعدر. ناحیه‌سنك اهالیسی ١٢٠٠٠ کشی قدر اولوب، جمله‌سی مسلمدر. — بیروت ولایتنك لاذقیه سنجاق وقضاسنده دخی بو اسمله بر ناحیه اولوب، قضانك جهت شمالیه‌سنده واقعدر. — دیاربکر ولایت وسنجاغنه تابع سیورك قضاسنده دخی بو اسمله بر ناحیه اولوب، ٦٩ قریه‌دن مرکبدر. — طربزون ولایتنده مرکز سنجاغنك غرب جنوبی جهتنده وجانیكك شرقنده دخی بو اسمله بر خطه اولوب، اردو، کیرسون وتیره‌بولی قضالرینك قسم جنوبیلرندن عبارتدر.

بوچاری { مارقو — (Marco Botzaris) یونانك استقلالنی انتاج ایدن اختلالك باشلیجه فاعللرندن اولوب، ١٧٨٩ تاریخنده آرناودلغك سولی ناحیه‌سنده طوغمشدر. آرناود جنسیتنه منسوب اولوب، تپه‌دلنلی علی پاشانك آدملرندن ایکن، مشارالیهك اعدامندن صکره، رفقاسیله برابر عصیان ایتمشیدی. ١٨٢٣ ده (میسولونکی) ده عساکر عثمانیه طرفندن محاصره اولنوب، ٢٤٠ کشی ایله واقع اولان هجومنده مجروح اولمغله، ایرتسی کون وفات ایتمشدر.

بوچقای { (Bocskai) اون یدنجی قرن میلادی ابتدالرنده اردل یعنی ترانسلوانیا پرنسی اولوب، اووقت مجارستانك اکثر طرفلرینه مالك اولان دولت عثمانیه‌یه آلمانلره قارشی معاونتده بولندیغندن، بلغراده بولنان صدر اعظم لالا محمد پاشانك توسط وانهاسی اوزرینه، ١٠١٤ تاریخ هجریسنده سلطان احمد خان اول حضرتلری طرفندن کندیسنه بر عهدنامه وبر مرصع تاج وقلیج کوندریله‌رك، مشارالیه محمد پاشا طرفندن بدونده تتویج، وباب عالی‌یه تابع اولمق اوزره، مجارستان قراللغنه نصب اولنمشیدی. اون سنه مدتله ویرکیدن عفو اولنه‌رق، بعده سنوی اون بیك دوقات ویرکی ویرمسی مشروط ایدی. بوچقای بو صره‌ده (لیپا) و(ینه) قلعه‌لرینی طمشوار والیسنه تسلیم ایدوب، مجارستانك جامعی حاوی اولمیان بعض قصبه‌لری دخی کندیسنه ترك اولنمشیدی. بوچقای بووجهله مجارستان قرالی وواردل پرنسی اوله‌رق اوچ سنه حکومت سورمش، و١٠١٧ ده وفات ایتمشدر.

بوچن { (Botzen) آوستریانك تیرول خطه‌سنده و(آدیج) نهری کنارنده اوله‌رق، اینسپروقك ٨٣ کیلومتره جنوبنده بر قصبه اولوب، ٩٥٠٠ اهالیسی، کوزل ابنیه‌سی وایپك و یوك منسوجات فابریقه‌لری واردر.

بوخ { (Buch) آلمانیانك مشهور ارضیونندن اولوب، ١٧٧٤ ده (استولیه) ده طوغمش، و١٨٥٣ ده وفات ایتمشدر. آلمانیا، ایتالیا، اسقاندیناویا وسائر اوروپا اقطاریله قناریه آطه‌لرینه سیاحت ایده‌رك، بو یرلرك احوال ارضیه‌سنه دائر بر قاچ کتاب یازمش؛ وعلم الارضه خیلی ترقی ایتدیرمشدر.

بوختور { یاخود بختور (Bocthor) السنهٔ شرقیه ایله توغل ایدن مشاهیر علمادن اولوب، قبطی الاصلدر. ١٧٨٤ تاریخ میلادیسنده مصرك سیوط شهرنده طوغوب، ١٨٢٩ ده پاریسده وفات ایتمشدر. کنج ایکن فرانسز عسکرینه التحاق ایدوب، فرانسه‌یه کیتمکله، السنهٔ شرقیه مکتبنده معلم نصب اولنمشیدی. عربیدن فرانسزجه‌یه برلغت کتابی یازمشدر.

بوخنیا { (Bochnia) آوستریانك غالیچیا خطه‌سنده وقراقوویانك ٣٨ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقع بر قصبه اولوب، ٨٠٠٠ اهالیسی وواسع طوز معدنی واردر.

بوخولج { (Bucholz) صاقسه قراللغنده و(آنابرغ)ك ٢ کیلومتره جنوب غربیسنده بر قصبه اولوب، ٥٥٠٠ اهالیسی وکومش معدنی واردر.

بودا { (Bouddha) هند وچین طرفلرنده منتشر اولان (بودا) دیننه تابع اولانلرك عقل کله ویردکلری اسم اولوب، اعتقادلرنجه عقل کلك تمثل ایتدیکی بعض اشخاصه دخی اطلاق اولنور، که بونلرك باشلیجه‌سی مذکور دینی ایجاد ایدن (بوداغاوتامه) ونام آخرله (شاکیامونی) یعنی مانی نقاش نام حکیمدر.

بوداغاوتامه { یاخود شاکیامونی (Bouddah Gaoutama, Chakya-mouni) هند حکماسندن اولوب، میلاد عیسادن ٦٢٢ سنه اول طوغمش، وقبل المیلاد ٥٤٢ تاریخلرنده وفات ایتمشدر. بهار خطه‌سی ملوکندن برینك اوغلی اولوب، (شاکیا) سلاله‌سنه منسوب ایدی. اصل اسمی (سیدارته) اولوب، کویا (بودا) نك یعنی عقل کلك دردنجی تمثلی ایمش. ٢٩ یاشنده ایکن، انزوایه

چكيلوب، تربيهٔ نفس وتزكيهٔ درونه قويلغله، (شاكيا
مونى) يعنى «منزوى شاكيا» تسميه اولنمشيدى. براهما
دينىنه بعض تعديلات ايراث ايتمك اوزره، يكى بر
مذهب چيقارەرق، ابتدا كشمير جهتنده نشر مذهب
ايتمكه باشلامش؛ ونهايت بر آغاجك اوزرينه چيقوب
اوراده ايكى بچق آى استغراق حالنده قالدقدن صكره،
وفات ايتمشدر. مذهبنك اركان ومراسمى تلامذەسى
طرفندن ضبط اولنمشدر. چينليلرك حسابنه كوره،
ميلاد عيسادن ١١ عصر اول ظهور ايتمش اولمق اقتضا
ايدر. كتب اسلاميەده (مانىٔ نقاش) اسميله معروف
اولان حكيم صاحب ترجمهنك عينى اولديغنده شبهه
يوقدر. — بودا دينى ير يوزنده اك زياده منتشر
اولان دين اولوب، بو دينله متدين اولانلرك مقدارى
٤٠٠ مليونه بالغ اولور. بودين براهما دينىنك اصلاح
وتعديلندن متولد اولوب، هنوز تماميله تعين ايتمەمش
پك اسكى بر زمانده هندستانك شمال جهتنده وبلكه
كشميرده ظهور ايتمش؛ وجمعيتى تركيب ايدن افراد
بشرك بربرينك مافوقنده اولەرق صنوفه انقسامنى قبول
ايتميەرك، انسانلر بيننده مساواتى قبول ايتديكندن،
وهنديلره مخصوص اوليوب، اجنبيلره دخى تكليف
اولنديغندن، پك چابوق انتشار ايدوب، ميلادك
برنجى قرننده چين ممالك واسعەسنه دخول ايتمش؛ وتا
قوره شبه جزيرەسيله جاپونيا جزايرينەدك واصل
اولمشيدى. چنكيزدن صكره مغوللر دخى بو دينى قبول
ايتمشلردر. ابتداى ظهورنده بو دين براهمانيلر طر-
فندن پك شدتلى تعقيباته اوغراديلەرق، بونك تابعلريله
هندك دين قديمى تابعلرى آرەسنده پك قانلى محاربەلر
وقوع بولدقدن صكره، ميلادك يدنجى قرننده بودا
دينىنه تابع اولانلر غلبه چالمشلرسەده، اون دردنجى
قرن ميلاديده بونلر هندستانى ترك ايتمكه مجبور اولمشلر
در. بو وجهله بو كونكى كونده هندستانده بو دينه
تابع اولانلر پك اقليتده اولوب، تبت، مغولستان،
چين، جاپونيا وهندچينى طرفلرنده بو دين حكم سور-
مكدەدر. بودا دينىنك اساسى بو دنيايى فانى وخيالى بر
شى فرض ايدوب، ارواحى كورينلن كائناتك خارجنده
بولنان بر عالم باقى وحقيقيه ونفس بودا ايله يعنى عقل
كل ايله وحدته جذب ايتمكدن عبارتدر. اعتقادلرنجه
انسان اولمزدن اول دخى رياضتله واعمال صالحه ايله
روحنى او عالم حقيقى وباقيه ايصال ايدوب، بودا ايله
وحدت حاصل ايده بيلير. بو سعادته نائل اولانلره
(بودا) اسمنى ويررلر. اساسى بويله ساده اولان بودينه
مؤخراً برچوق عبادات غريبه ومراسم عجيبه علاوه
اولنەرق، (بونز) تعبير اولنان راهبلرى شدتلى اذاى
نفسه قاتيليرلر. اك بيوك رئيس روحانيلرى تبتده
اقامت ايدوب، بوكا (دالاى لاما) اسمنى ويررلر؛ وبو-
دانك وكيلى نظريله باقرلر. زاويه وصومعەلرى پك
چوق اولوب، (بونز) لرى جماعتله ياشار،
واكثريسى تأهل ايتمزلر. بونلرك ايكى مقدس كتابلرى
اولوب، برينه (كنجور) وديكرينه (دنجور) ديرلر.
برنجيسى ١٠٨ وايكنجيسى ٢٤٠ جلددن مركبدر.
مشاهير شرقيوندن (بورنوف) بوكتابلرك بعض قسملرينى
فرانسزجەيه ترجمه ايتمشدر.

بوداق { [«پير بوداق» مادەسنه مراجعت
بيوريله.]

بوداق اوزى { آناطوليده چروم ايله يوز-
غاد آرەسنده وچيقرق
نهرينك ايكى طرفنده واقع بر كوچك خطه اولوب،
قسم غربيسى آنقره ولايتنك يوزغاد سنجاغنه تابع
(سنغورلى) قضاسى وقسم شرقيسى سيواس ولايتنك
توقاد سنجاغنه تابع زيله قضاسى داخلندەدر.

بوداق سلطان { (بن ابى الخيرخان) اونجى
قرن هجرى اوائلنده ماوراء
النهرده ظهور ايدن اوزبكان دولتنك بانيسى اولان
شيبك خانك پدريدر.

بودروغ { (Bodrog) مجارستانده بر چاى
اولوب، زملينەدن و (بودروغ
كرستور) دن مرورله، (توقاى) ده (تيس) نهرينه منصب
اولور. — بودروغ كرستور قصبەسى توقايدن ٥
كيلو مترەلك مسافەده اولوب، ٤٥٠٠ اهاليسى
ومشهور شرابى واردر.

بودروم { آناطولينك ساحل غربيسنده، استا-
نكوى جزيرەسى قارشيسندەكى شبه
جزيرەنك ساحل جنوبيسنده واقع بر قويك ايچنده بر
قصبه واسكله اولوب، آيدين ولايتنك منتشا سنجاغنه
تابع بر قضانك مركزيدر. كوزل بر موقعده اولوب،
كوچك لكن صاغلام ليمانى، ردوس شواليەلرى طر-
فندن تأسيس اولنمش قلعەسى واكثرى اسلام اولمق
اوزره، ١١٠٠٠ اهاليسى واردر. پك اسكى بر
شهر اولوب، اسم قديمى (هاليقارناسه) در، كه ابو-

المورخین مشهور (هرودوت)ك وطنی بولنمشدر. اطرافنده پك چوق آثار عتیقه بولنوب، هنوز حفریات وتحریات اجرا اولنمامشدر. — بودروم قضاسی ٢٩ قریه‌یی جامع اولوب، ٣٠٠٠٠ قدر اهالیسی واردر.

بودلوق { (Baudelocque) فن قبالده کسب تمیز ایدن فرانسه مشاهیر اطباسندن اولوب، فن مذکورده بر قاچ معتبر تألیفی واردر. ١٧٤٦ ده پیقاردیاده طوغوب، ١٨١٠ ده پارسده وفات ایتمشدر.

بودوایس { (Budweis) آوستریانك چهستان خطه‌سنده، پراغه‌نك ١٢٣ کیلومتره جنوبنده و(مولداو) نهری کنارنده ایالت مرکزی بر شهر اولوب، ٢١٠٠٠ اهالیسی، مکتب اعدادیسی وسائر مکاتبی واردر. — ایالتی (تابور) و(پراخین) ایالتلریله نفس آوستریا آره‌سنده واقع اولوب، طولی ١٠٢ وعرضی ٩٣ کیلومتره‌در. ٢٠٠٠٠٠ اهالیسی، اورمانلری، متعدد کوللری وخیلی معدنلری واردر.

بودوئن { (Baudouin) قسطنطینیه‌ده حکم سورن فرنك حکمدارلری ایچنده بو اسمله ایکی کشی کلوب، برنجیسی طقوزنجی بودوئن نامیله فلاندره قونتی ایکن، ١٢٠٠ تاریخ میلادیسنده اهل صلیبه التحاق ایده‌رك، قسطنطینیه تختنه ملك ایساقك اوغلی دردنجی آلکسیسی اجلاس ایتمش ایسه‌ده، ایکی سنه صکره، بونك وفاتی اوزرینه، کندیسی ایمپراطورلق تختنه جلوس ایتمشیدی. روملر حقنده معاملات تحقیریه‌ده بولنمغله، بونلر بلغارلرك حکمداری (یوانیق) ه دخالت ایتدکلرندن، صاحب ترجمه ادرنه‌نك محاصره‌سیله مشغول ایکن، ١٢٠٦ ده مومی الیه کلوب، کندیسنی مغلوب واسیر ایتمش، واشکنجه آلتنده اولدیرمشدر.

— ایکنجیسی قسطنطینیه‌ده حکومت سورن فرنك ایمپراطورلرینك اخیری اولوب، ١٢٢٨ دن ١٢٦١ تاریخنه‌دك حکم ایتمشدر. ١١ یاشنده ایکن تخته جلوس ایدوب، کوشه‌کلکله متصف اولدیغندن، بلغارلرك حکمداری (آسان) ایله ازنیق حکمداری (دوقاس) ك مخاصمه‌لرینه مقابله ایده‌میوب، دفعاتله طلب اعانه ایچون آوروپایه سیاحت ایتمش؛ ونهایت ١٢٦١ ده قسطنطینیه (میخائل پالیولوغ) طرفندن ضبط اولنمغله، صاحب ترجمه ایتالیایه قاچوب، ١٢٧٣ ده اوراده وفات ایتمشدر.

بودوئن { (Baudouin) قدسده حکومت سورن اهل صلیب حکمدارلرندن بو اسمله بش کشی کلمشدر:

برنجیسی بولونیه قونتی اوستاشك اوغلی اولوب، ١٠٩٥ تاریخ میلادیسنده اهل صلیبه التحاقله، کندی حسابنه اورفه‌یی ضبط ایتمشیدی. برادری (غودفروی)ك وفاتنده ١١٠٠ تاریخنده قدس حکمداری اولوب، اهل اسلامه قارشی برچوق محاربه‌لر ایده‌رك، رمله‌ده مغلوب اولمش ایسه‌ده، یافه‌ده غالب کلوب، طرابلس، بیروت وصیدایی دخی ضبط ایتمشیدی. ١٨ سنه حکومت سورمشدر.

— ایکنجیسی برنجینك عم زاده‌سی اولوب، ابتدا کندیسنه اورفه پرنسلکنده وبعده قدس قراللغنده خلف اوله‌رق، ١١١٨ ده جلوس ایتمش؛ وانطاکیه جهتنده اهل اسلامه قارشی بعض غالبیتلره نائل اولدقدن صکره، مغلوب واسیر اولوب، بر قاچ سنه صکره اورفه پرنسی (یوسلین) طرفندن استخلاص اولنمشیدی. ١١٣١ تاریخنه‌دك حکومت سورمشدر.

— اوچنجیسی ١١٤٤ دن ١١٦٢ تاریخنه‌دك حکومت سوروب، زماننده اورفه وسائر برچوق یرلر اهل اسلام طرفندن استرداد اولنمغله، آوروپادن بر یکی اهل صلیب سفری اجراسنی طلب ایتمشیدی. بو سفر یدنجی لویی ایله اوچنجی قونرادك تحت قیادتنده اجرا اولنمش ایسه‌ده، بر نتیجه ویرمه‌مشدر. صاحب ترجمه ١١٥٣ ده عسقلانی ضبط ایتمشیدی.

— دردنجیسی اوچنجیسنك خلفی اولان (آموری) نك اوغلی وخلفی اولوب، ١١٧٤ ده جلوس ایتمش ایسه‌ده، خسته وناأهل اولوب، صلاح الدین ایوبی طرفندن دفعاتله مغلوب اولدیغندن، حکومتی ابتدا لوسینیان فامیلیاسندن (کوی) ه وبعده طرابلس قونتی اوچنجی (رایموند) ه ترك ایتمشیدی. ١١٨٥ تاریخنه‌دك حکومت سورمشدر.

— بشنجیسی دردنجیسنك یکنی اولوب، صغیر السن اولدیغی حالده، کندیسی طرفندن خلف نصب اولنمش ایسه‌ده، آنجق ٧ آی اسماً حکمدار اولدقدن صکره وفات ایتمش، وقدس صلاح الدین ایوبی طرفندن فتح اولنمشدر.

بوده { (Bude) مجارستانك مركزی اولان (بوده پشته) شهرينك طونه‌نك غرب جهتنده بولنان قسمی اولوب، ويانه‌دن ٢٠٥ كيلومتره جنوب شرقيسنده و پشته‌نك قارشيسنده واقعدر؛ وآره‌لرنده بر كوپری ايله اختلاط اولنور. ٤ بيوك محله‌دن مركب اولوب، مجار حكومت دوائری (بوده) ده اولدیغی كبی، استحكاماتی، طوبخانه‌سی، متعدد مكاتب وسائر مؤسسات خيريه‌سی، رصدخانه‌سی، ايپك وباقير وسائره فابريقه‌لری، قاپليجه‌لری ومشهور شرابی دخی واردر. اهاليسی ٣٠٩٠٠٠ كشيدن عبارتدر. بو شهر اسكيدن مجارلرك پايتختی اولوب، قانونی سلطان سليمان خان زماننده ٩٣٧ تاريخ هجريسنده طرف دولت عليه‌دن فتح اولنه‌رق، ١٠٩٨ تاريخنه‌دك ١٦٠ سنه ممالك عثمانيه‌دن معدود بولنمشدر. تاريخ عثمانيه‌ده (بودين) و(بدون) اسملريله معروف اولوب، مجارستان عثمانينك قسم غربيسنك مركزی ايدی. قسم شرقيسنك مركزی‌ده طمشوار شهری ايدی. ادارهٔ عثمانيه زماننده خيلی اهالئ اسلاميه‌سی وجوامع ومساجدی اولوب، (كل بابا) اسمنده بر ذاتك تربه‌سی اليوم موجوددر، واكثری طريقت بكتاشيه دراويشانی طرفندن زيارت اولنمقده‌در. آلمانجه شهرك اسمی (اوفن Offen) در.

بوده { (Bode) آلمانيانك مشاهير منجميندن اولوب، ١٧٤٧ تاريخنده هامبورغده طوغمش، و١٨٢٦ ده وفات ايتمشدر. برلين رصدخانه‌سنی ٥٠ سنه‌يه‌قين اداره ايتمش، هيئت ونجومه متعلق برچوق معتبر كتابلر يازمش، ومتعدد سياره‌لر وثابته‌لر كشف ايلمشدر. محرك سيارانك كونشدن تباعد ايتدكجه تزايدی حقنده اولان دستورك موجدی اولمغله، بو دستور كنديسنك اسميله تسميه اولنمشدر.

بودين { (ياخود بدون) مجارستانك ممالك عثمانيه داخلنده بولنديغی زمانده (بوده) شهرينه ويريلن اسمدر. [«بوده» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

بور { قونيه ولايتنك نيكده سنجاغنه تابع قضا مركزی بر قصبه اولوب، نيكده‌نك ١٥ كيلومتره غرب جنوبيسنده و(قزلجه صو) نهری كنارنده واقعدر. صويی وباغ وباغچه‌سی چوق اولوب، ٩٠٠٠ اهاليسی، بر قاچ جامع ومدرسه وتربه‌سی وبر رشديه مكتبی واردر. — بور قضاسی ملحقاتی اولان شجاع الدين، اندوغی وكليسا حصار ناحيه‌لريله برابر ٥١ قريه‌يی جامع اولوب، تقريباً ٣٠٠٠٠ اهاليسی واردر. درون قضاده ٣٠ جامع شريف، ٣٧ مسجد، ١ رشديه، ١٢ صبيان مكتبی، ١٠ مدرسه وسائره موجوددر.

بوران { مأمون خليفه‌نك زوجه‌سی وحسن بن سهلك قيزی اولوب، ١٩٢ تاريخ هجريسنده طوغمش، و٢١٠ ده خليفهٔ مشار اليهه تزويج اولنه‌رق، زفاف اوطه‌سنه صيرمه‌دن معمول وانجيلرله مزين بر حصير دوشنمش ودها سائر بويله ذی قيمت شيلردن عبارت مكمل بر جهاز كوتورمش اولديغی مروی اولوب، شعرا بونك تعريفنده مبالغه ايتمشلردر. مذكور حصير فرش بورانی ناميله شهرت بولمشدر. صاحبهٔ ترجمه ٨ سنه مأمون خليفه ايله ياشامش، ومشار اليهك وفاتندن صكره دخی خيلی وقت معمر اولوب، ٢٧١ تاريخنده ٨٠ ياشنده وفات ايتمشدر. اصل اسمی خديجه‌در. — مصرده حكومت سورن بنی طولوندن ابو الجيش خمارويهك دخی زوجه‌لرندن الكسوكيليسنك اسمی (بوران) اولوب، مشار اليه (بيت الذهب) ديمكله مشهور اولان سرايی بونك ايچون بنا ايتديرمشيدی.

بوران دخت { ملوك ساسانياندن خسرو پرويزك قيزی اولوب، برادری شيرويه ايله برادرزاده‌سی آردشيردن صكره، ايران تختنه جلوس ايله، بر سنه ودرت آی شاهلق ايتمشدر. مدت حكومتی زمان سعادته مصادفدر.

بوربوله { (Bourboule) فرانسه‌ده (قلرمون فراند)ك ٥٠ كيلومتره جنوب غربيسنده بر كوی اولوب، آرسنيق حاوی اولان معدن صويله مشهوردر.

بوربون { (Bourbon) بو اسمله آوروپاده بر قاچ حكمدار خاندانی كلوب، اصللری (بوربونه) خطه‌سنده واقع (بوربون لا رشامبولت) قصبه‌سنك دره‌بكيسی اولان (آيمار) ياخود (آدمار) دن منشعبدر. بو خاندان شارل مارتلك بر كوچك برادرندن متسلسل اولوب، ١٢١٨ تاريخ ميلاديسنده منقرض اولمش ايسه‌ده، (ماهوت) اسمنده بر قيز قالوب، (كوی) اسمنده بری طرفندن تزوج اولنمغله، بوندن تولد ايدن اولاد بوربون خاندانينك

ایکنجی سلالەسی عد اولنیور. ١٢٧٢ تاریخ میلا-
دیسنده بو ایکنجی سلالەنك وارثەسی اولان بیاتریکسی
تزوج ایدن سنت کوینك اوغلی روبرت بر اوچنجی
بوربون سلالەسی تأسیس ایتمشدر. فرانسەدە حکومت
سورن بوربون خاندانی بو اوچنجی سلالەیە منسوبدر.
بونلر ابتدا بوربون بکی (sire de B.) عنوانتی حائز
ایکن مذکور روبرتك اوغلی برنجی لویی ١٣٢٧ دە
(بوربون دوقەسی) عنوانتی آلمشدر. بونك (پیر) و (ژاق)
اسملریلە ایکی اوغلی اولدیغندن، کندیسندن صکرە
بوربون خاندانی ایکی شعبەیە منقسم اولمشدر. برنجی
شعبە ١٣١١دن ١٥٢٧ تاریخنەدك ٢١٦ سنە دوام
ایدوب، یدی دوقە کلمشدر. ایکنجیسی ١٣١٤ تا-
ریخندن باشلایەرق، بو سلالەدن کلن قونتلرك یدنجیسی
اولان (آنطوآن) اون آلتنجی قرن میلادی اواسطندە
(ژانە دالبرت)ی تزوج ایتمکلە (ناوارە) قرالی اولوب،
بونك اوغلی هنری فرانسە قراللغنە نائل اولمش،
وفرانسە، اسپانیا، ناپولی وپارمەدە حکومت سورن
بوربون خاندانلرینك جد اعلاسی بولنمشدر.

فرانسە بوربونلری. — بونلرك برنجیسی آنفـ
البیان دردنجی هنری اولوب، بونك نسلندن تاریخ
جلوسلری ذکر اولنان بروجە زیر ٨ حکمدار کلمشدر:

دردنجی هنری	١٥٨٩		
اون اوچنجی لویی	١٦١٠		
اون دردنجی لویی	١٦٤٣		
اون بشنجی لویی	١٧١٥		
اون آلتنجی لویی	١٧٧٤	الی	١٧٩٢
اون یدنجی لویی	١٧٩٢	«	١٧٩٥
اون سکزنجی لویی	١٨١٤		
اوننجی شارل	١٨٢٤	«	١٨٣٠

بونلردن اون آلتنجی لویی فرانسەنك بیوك اختلالی
طرفندن اسقاط اولنوب، اوغلی اون یدنجی لویی
محبوس اولدیغی حالدە، اعتباری اولەرق قراللر عدا-
دینە ادخال اولنمشدر. جمهوریتدن وبیوك ناپولیوندن
صکرە، آوروپانك توسطیلە اون سکزنجی لویی فرانسە
تختنە اجلاس اولنمش، وبر سنە صکرە بوناپارت منفا-
سندن فرارلە عودت ایدوب، فرانسەیی استرداد ایتمش
ایسەدە، ینە او سنە اخذ ونفی اولنمغلە، اون سکزنجی
لویینك قراللغی امتداد ایتمشیدی. ١٨٣٠ تاریخندە
ظهور ایدن اختلال اوزرینە، قراللق اورلیان خاندا-
ننە چکوب، لویی فلیب جلوس ایتمش؛ وبوربون خا-
ندانی بر دها فرانسە تختنە چکەمەمشدر.

بوربون خاندانی قراللرینك ایکنجیسی اولان اون
اوچنجی لویینك ایکی اوغلی اولوب، بیوکی اولان
اون دردنجی لویی ولیعهدی اولمش؛ وکوچکی اولان
فلیب اورلیان دوقەسی تعیین اولنوب، اورلیان بور-
بون خاندانك جدی اولمشدر، کە بو خاندان (لویی
فلیب) ١٨٣٠ تاریخندە فرانسە قرالی اولوب،
١٨٤٨ تاریخنەدك حکم سورمشدر.

اسپانیا بوربونلری. — اسپانیادە حکم سورن
بوربون خاندانی شعبەسنك برنجیسی اون دردنجی
لویینك تورونی اولان آنژو دوقەسی فلیب اولوب،
١٧٠١ دە بشنجی فلیب نامیلە اسپانیا تختنە اجلاس
اولنمشدر. بو خاندانە منسوب حکمدارلرلە تاریخ
جلوسلری بروجە آتیدر:

بشنجی فلیب	١٧٠١		
آلتنجی فردیناند	١٧٤٦		
اوچنجی شارل	١٧٥٩		
دردنجی شارل	١٧٨٨	الی	١٨٠٨
یدنجی فردیناند	١٨١٣		
ایکنجی ایزابلە	١٨٣٣	الی	١٨٧٠
اون ایکنجی آلفونس	١٨٧٥		
اون اوچنجی آلفونس	١٨٨٦		

١٨٠٨ تاریخندە بیوك بوناپارت اسپانیایی ضبط
ایتمکلە، برادری ژوزف بوناپارتی اسپانیا قراللغنە
نصب ایتمش ایسەدە، ١٨١٣دە ینە حکومت بوربون
خاندانە عودت ایتمش؛ و١٨٧٠دە اسپانیادە اختلال
ظهور ایدوب، ایزابلە اسقاط وطرد اولنەرق، بر
آرەلق جمهوریت تشکل، وبر آرەلق دخی ساووآ خا-
ندانە منسوب پرنس آمەدە قراللق ایتمش ایسەدە،
١٨٧٥ دە ایزابلەنك اوغلی اون ایکنجی آلفونس
اسپانیانك تختنە دعوت اولنمش؛ والیوم بو خاندان
حکم سورمکدە بولنمشدر.

سیجیلیتین بوربونلری. — بو شعبەنك برنجیسی
اسپانیا قرالی بشنجی فلیبك اوغلی یدنجی شارل او-
لوب، ١٧٣٨ دە ناپولی تختنە جلوس ایتمش؛
و١٧٥٩دە برادرینك وفاتی اوزرینە اسپانیا قراللغنە
چکمکلە، اوغلی فردیناندی سیجیلیتین قراللغنە نصب
ایتمشیدی. بو شعبەیی ترکیب ایدن حکمدارلر بروجە
زیردر:

یدنجی شارل	١٧٣٨
برنجی فردیناند	١٧٥٩
برنجی فرانسوا	١٨٢٥

ایکنجی فردیناند	١٨٣٠
ایکنجی فرانسوآ	١٨٥٩

بونلرك اخیری ١٨٦٠ ده ناپولیدن اخراج اولنمشدر.

پارمه بوربونلری. — بونلرك برنجیسی ینه اسپانیا قرالی بشنجی فلیپك اوغللرندن فلیب اولوب، ١٧٤٨ ده پارمه دوقه‌لغنه نصب اولنمشیدی. بوشعبه‌یی ترکیب ایدن اشخاص بروجه زیردر :

دون فلیب	١٧٤٨		
فردیناند	١٧٦٥		
برنجی لویی (قرال)	١٨٠٢		
ایکنجی لویی	١٨٠٣	الی	١٨١٠
اوچنجی شارل	١٨٤٩		
برنجی روبرت	١٨٥٤	الی	١٨٦٠

تاریخ مذکورده ایتالیانك اتحادی بو شعبه‌یه دخی ختام ویرمشدر.

بوربون آطه‌سی { (Ile Bourbon) ونام دیکرله اتحاد آطه‌سی (Ile de la Béunion) آفریقا قطعه‌سنك شرق جهتنده وبحر محیط هندیده واقع آطه‌لردن اولوب، (موریس) آطه‌سنك ١٤٠ کیلومتره جنوب غربیسنده ومداغسقار جزیره‌سنك ٥٦٠ کیلومتره جنوب شرقیسنده اوله‌رق، ٥٠′ ٢٠° ایله ٢٣′ ٢١° عرض جنوبی و ٥٦′ ٥٢° ایله ٣٤′ ٥٣° طول شرقی آره‌سنده واقعدر. اهالیسی ٢٠٠٠٠٠ راده‌لرنده اولوب، یالکز بر سدسی آوروپا مهاجرلرندن عبارتدر. فرانسه مستملکاتندن اولوب، مرکزی (سنت دنیس) قصبه‌سی اولدیغی حالده، ایکی ایالته منقسمدر. اراضیسی اراضئ برکانیه‌دن اولوب، شمال جهتنده (غروموون) اسمیله سونمش وجنوب جهتنده دخی (پیتون) اسمیله الیوم آتش افشان بر برکان واردر. طوپراغی منبت ایسه‌ده، اکثر طرفلری معطل اولوب، واسع مرعالری دخی واردر. هواسی پك صیجاق ایسه‌ده، صاغلامدر. بورالر اکثریا آطه‌ده کلیتلی تخریباتی موجب اولور. لیمانی یوقدر. نهرلری چوق ایسه‌ده، جمله‌سی سیل حالنده‌در. محصولاتی شکر، قهوه، مانیوقه، مصر، قاقائو، خرما، توتون، قرانفیل، دارچین وسائره‌دن عبارت اولوب، قهوه‌سی پك مقبولدر. بو آطه ١٥٤٥ تاریخنده پورتکیزلی (ماسقارنه) طرفندن کشف اولنه‌رق، بونك اسمیله تسمیه اولنمشیدی. ١٦٤٢ تاریخنده فرانسه‌نك الینه کچوب، (بوربون) تسمیه اولنمش؛ وجمهوریت زماننده اسمی «اتحاد آطه‌سی» اسمنه تحویل اولنمشدر.

بوربونه { (Bourbonnais) فرانسه خطه‌لرندن اولوب، شمالاً (نیورنه)، جنوباً (اوورنیه) و(مارشه)، شرقاً (بورغونیه)، غرباً دخی (بری) خطه‌لریله محدود ومحاطدر. همان فرانسه‌نك اورته‌سنده واقع اولوب، مرکزی (مولن) شهریدر. تقسیمات جدیده‌ده قسم اعظمی (آلیه) ایالتندن عبارتدر. معدن صولرینك کثرتیله مشهور اولوب، (ویشی) صویی دخی بونك داخلنده‌در. بو خطه اسکیدن (بوربون) خاندانك تحت اداره‌سنده اولوب، ١٥٢٥ تاریخنده فرانسه‌یه الحاق اولنمشدر.

بورتون اوپون ترنت { Burton-Upon-Trent } یعنی «ترنت اوزرنده‌کی بورتون». انکلتره‌نك (استافورد) ایالتنده بر شهر اولوب، استافوردك ٣٥ کیلومتره شرقنده و(ترنت) نهری اوزرنده واقعدر. ٢١٠٠٠ اهالیسی، مذکور نهرك اوزرنده کوزل بر کوپریسی، مشهور بیره‌سی، دمیرخانه‌لری وشاپقه، ایپلیك وسائره فابریقه‌لری واردر.

بورجیا { یاخود برجه (Borgia, Borja) اسپانیانك سراغوسه ایالتنده وسراغوسه‌نك ٦٨ کیلومتره شمال غربیسنده بر قصبه اولوب، ٥٠٠٠ اهالیسی واردر. مشهور (بورجیا) فامیلیاسنك وطن اصلیسیدر.

بورجیا { (Borgia) عن‌اصل اسپانیانك آنف البیان بورجیا قصبه‌سندن اولوب، رومه‌ده ساکن اولمش بر عائله ایدی، که بوکا منسوب ایکی پاپا ایله اکثری فنالقده کسب اشتهار ایتمش بعض مشاهیر کلمشدر. پاپا اولانلرك برنجیسی آلفونس بورجیا اولوب، اوچنجی قالیکست، وایکنجیسی بونك یکنی اولان رودریق لنچوئولی بورجیا اولوب، آلتنجی آلکساندر اسملریله معروفدرلر. [«قالیکست» و«آلکساندر» ماده‌لرینه مراجعت بیورلیه.]

بو عائله‌یه منسوب دیکر اشخاصك اك مشهورلری شونلردر :

قیصر بورجیا (César B.) آلتنجی آلکساندر نامیله پاپا اولان رودریق بورجیانك (وانوزه) اسمنده

بر قادینـدن متولد ولد غیر مشروعی اولوب، پدری
کبی خبائث وجنایاتیله شهرت قزانمشدر. ١٤٩٢ تا.
ریخنده پدری طرفنـدن قاردینال اولمش ایکن، بعده
عسکرلکه سلوکله، فرانسه قرالی اون ایکنجی لوینك
یاننـه کوندریلهرك، بوکا پدری طرفنـدن بر تطلیق
رخصتنامهسی کوتوردیکندن، توجهنه مظهر اولوب،
طرفندن (والنتینوآ) دوقهلغنه نصب اولنمش؛ وناواره
قرالی (ژان دالبرت) ك بر قـیزینی تزوج ایتمشـیدی.
ایتالیـایه عودتنده رومانیهیی ضبط ایتمش اولان متفق
بر نسلرك پدریله مشترکاً برطاقنی قتل وبر طاقنی تسمیم
ایدهرك، مملکت مذکورهنك دوقهسی اولمش ایسهده،
متعـاقباً پدری وفات ایتمکله، خلفی طرفنـدن توقیف
اولنهرق، بونك زنداندن خلاص بولنجه، دشمنی اولان
اسپانیا قرالنك الینه دوشمش؛ وبر مدت صکره فرار
یولنی بولـوب، قائن پدری اولان ناواره قرالنه التجا
ایله، بونی اسپانیایه قارشی محاربهیه تشویق ایدهرك،
بو محاربهده و ١٥٠٧ تاریخنده قتل اولنمشدر. مقا.
صد سیاسیهسنی ترویج ایچون اجرا ایتدیکی جنـایاتدن
بشقه همشیرهسی (لوقرسه بورجیا) ایله مناسبات زوجیهٔ
غیر مشروعهده بولنمش، وینه بو قادینك دوستی اولان
بیوك برادری غاندیه دوقهسنی دخی قتل ایتمشدر.

— لوقرسـه بورجیا (Lucrèce B.) ینه پاپا
آلکساندر بورجیانك غیر مشروع قیزی وآنفاً الترجمه
قیصر بورجیانك همشیرهسی اولوب، حسن وجمالیله
وسفاهت ورذالتلریله مشهوردر. بر برینی متعاقب اوچ
قوجهیه وارمش؛ وپدری وایکی برادریله مناسبات
زوجیهٔ نامشروعهده بولنمشدر. (ویقتور هوغو) بونك
حالنی کوزل بر فاجعه صورتنده یازمشدر.

— فرانسوآ بورجیا. پاپا آلکساندر بورجیانك
نسلندن اولوب، اسپانیانك کبراسی صرهسنه چکمش،
و ١٦١٤ ده (پرو) خدیویتنه نصب اولنمشیدی. بعض
اشعاری واردر.

بوردله { (Bordelais) فرانسـهنك غرب
جنوبی جهتنـده بوردو شهرینـك }
جوار واطرافنی شامل بر خطهدر.

بوردو { (Bordeaux) فرانسـهنك غرب
جنوبی ایالاتندن (ژیروند) ایالتنك }
مرکزی بر شهر اولوب، (غارونه) ایرماغنك ساحل
شمالیسنده وپاریسك ٥٦٠ کیلومتره جنوب غربیسنده
واقعدر. ٢٤٥٠٠٠ اهالیسی، دارالفنونی، آقادمیا.
سی، طبیه، حقـوق، بحریه، فن معماری، نباتات،
موسیقی وسـائره مکتبلریله صاغر ودیلسزلره مخصوص
مکتبی، متعدد جمعیت علمیه وفنیهلری، رصدخانهسی،
کتبخانهسی، صـاغلام لیمانی، ایکی کوزل کوپریسی،
بیوك بر تیاتروسی وسائر مصنع ابنیهسی، کوزل سو.
قاق ومیدانلری، مفرح تفرجکاهلری واردر. صنایعی
پك ایلریده اولوب، توتون، صابون، شکر، چقولاته،
شـاپقه، مسکرات وعلی الخصوص شراب فابریقهلری
پك چوقدر. او جوارلرك شرابلری مشهور اولوب،
جملهسی (بوردو) اسمیله معروفدرلر، ودنیانك هرطرفنه
اخراج اولنورلر. تجارتی پك ایشلك اولوب، آمریقا
ایله هندسـتان وسائر اقطار بعیده ایله مناسبات تجا.
ریهسی واردر، وممالك مذکورهدن ادخال اولنان اشیا
وذخایرك بر بیوك مخزنی حکمندهدر. اسکی بر شهر او.
لوب، اسم قدیمی (بوردیغالا)در. مشهورمونتسکیونك
وسائر برچوق مشاهیرك مسقط رأسی بولنمشدر.

بوردور { قونیـه ولایتنده قونیـهنك تقریباً
٢١٥ کیلومتره غربنده وآنطالیه. }
نك ١٠٠ کیلومتره شمال غربیسـنده اولهرق، همنامی
اولان بر کولك ساحل جنوبیسی قربنده و ٣٧° ٤٣'
٤٠" عرض شمالی ایله ٢٧° ٤٢' ٢٦" طول شرقیده
واقع سنجاق مرکزی برقصبه اولوب، تقریباً ١٣٠٠٠
اهالیسی، متعدد جوامع ومساجد ومدرسهلری، رشدیه
مکتبی، چارشیسی، بر بیوك سـاعتی، ایچندن آقان بر
کوچك چایك اوزرنده ٧ کارکیر کوپریسی واطرافنده
پك چوق باغ وباغچهلری واردر. قصبه حذای بحردن
١٠٠٠ متره ارتفاعنده متعدد تپهلرك اوزرنده مؤسس
اولمغله، منظرهسی لطیف وهـواسی کوزلدر. اطرا.
فنده بعض آثار عتیقه وقیـانك ایچنه اویولمش برطاقم
صنعی مغارهلر واردر. جوارنده بر قاچ معدن صویی
بولنیـور. درون قصبـهده پك کوزل آلاجهلر وبز
وسختیـان اعمال اولنور. برطرفدن اسـکلهسی اولان
آنطـالیهیه ودیکر طرفدن قونیهیه قدر بر مکمل شو.
سهسی واردر. — بوردور قضـاسی همنامی اولان
لوانك مرکز قضـاسی اولوب، جهت شرقیهسنده وا.
قعدر. تابعلری اولان (کر) و(آغلاسون) ناحیهلریله
برابر ٦٨ قریهیی جامع اولوب، همان جملهسی اسلام
اولمق اوزره، تقریباً ٣٤٠٠٠ اهـالیسی واردر.

اراضیسی قسماً طاغلق وقسماً اووه اولوب، اولدقجه منبت ومحصولداردر.

بوردور { سنجاغی. قونیه ولایتنی ترکیب ایدن بش سنجاغك بری اولوب، ولا- یتك منتهای غرب شمالیسنده واقع اولمغله، جنوب شرقی طرفندن تکه، شرقاً حمید، شمالا خداوندکار ولایتنك قره حصار صاحب وآیدین ولایتنك دکزلی، غرباً دخی ینه آیدین ولایتنك منتشا سنجاقلریله محدود ومحاطدر. تکه سنجاغندن بر صره طاغلرله آیرلمش اولدیغندن، غرب جنوبی قسمنك صولری منتشا سنجاغنك (اشن) و(طلامان) نهرلرینه وشرقی شمالی قسمنك صولری دخی همنامی اولان کوله منصب اولور. اراضیسی منبت ومحصولدار اولوب، حبوبات متنوعه ایله آفیون ومیوه وسبزه‌لرك انواعی حاصل اولور. درون‌لواده بز وآلاجه‌لرك انواعیله کلیم وسجاده وسختیان نسج واعمال اولنور. مرکز لوا جوارنده و(چرچین) قریه‌سی قربنده دمیر وقروم ومانغانز معدنلری بولندیغی کبی، سنجاغك بعض طرفلرنده معدن صولری وایلیجه‌لر دخی موجوددر. سنجاق نفس بوردور ایله تفنی وغربی قره آغاج اسملریله اوچ قضادن مرکب اولوب، ٤ ناحیه‌یی وجمعاً ۲٤۷ قریه‌یی جامعدر. اهالیسی تقریباً ۸۰۰۰۰ کشیدن عبارت اولوب، مرکز لواده بو- لنان وینه لسان ترکی ایله متکلم اولان برقاچ یوز ارمنی وروم‌دن بشقه جمله‌سی مسلمدر. درون لواده ۲۱۵ مکتب و، ۶۶۰۰ ی ذکور و ٤٦۰۰ ی اناث اولمق اوزره، ۱۱۲۰۰ شاکردان واردر.

بوردور کولی { قونیه ولایتنك بوردور سنجاغنده وبوردور قصبه- سنك شمالنده بیوجك بر کول اولوب، طولی ۳۰ وعرضی ۸ کیلومتره قدردر. استقامتی شمال شرقیدن جنوب غربیه طوغری اولوب، شماله متوجه برهلال شکلی ابراز ایدیور. صویی طوزلی اولوب، ایچنده بالیق وسائر حیوانات مائیه یوقدر. ایچنه (کورن) چایی ودیکر برقاچ کوچك چای منصب اولوب، آیاغی یوقدر.

بورسته { (Borcette) وآلمانجه بورچید (Burtscheid) پروسیه‌نك رین ایالتنده برقصبه اولوب، (اکس لاشاپل) شهرینك بر محله‌سی حکمنده‌در. ۹۰۰۰ اهالیسی، قاپلیجه‌لری وایکنه وچوخه فابریقه‌لری واردر.

بورشود { (Borschod) مجارستانك (تیس) نهری اوته‌سنده واقع ایالاتندن اولوب، غومور، تورنه، زملین، آبایوار، سابولش وهوش ایالتلریله محاطدر. اهالیسی ۹۵۰۰۰ کشیدر. مرکزی (میس‌قولز) قصبه‌سی اولوب، (سایو) نهری اراضیسنی سقی ایدر. باقر معدنلری چوقدر.

بورغ { (Bourg) فرانسه‌نك ایالات شرقیه- سندن (ان) ایالتنك مرکزی بر قصبه اولوب، پارسك ٤۱۸ کیلومتره جنوب شرقیسنده و(ریسوزه) نهری اوزرنده واقعدر. ۱۶۰۰۰ اها- لیسی، مکتب اعدادیسی، کتبخانه‌سی، خسته‌خانه‌سی ومصنع بر کلیساسی واردر. بواسمله فرانسه‌ده دیکر برقاچ کوچك قصبه وبیوك قریه بولندیغندن، تفریق ایچون بوکا بورغ آن برسه (B.-en-Bresse) دخی دیرلر.

بورغاز { یاخود بورغاس [« برغوس » ماده- سنه مراجعت بیوریله.]

بورغدورف { (Burgdorf) اسویچره‌نك برنه جمهوریتنده و(برنه)نك ۱۷ کیلومتره شمال شرقیسنده اوله‌رق (امن) نهری اوزرنده واقع برقصبه اولوب، ۵۰۸۰ اهالیسی وکو- کوردلی معدن صولری واردر. جوارلرنده چیقان پنیرلرك مخزنی حکمنده‌در. بو قصبه‌یه برتود (Berthoud) دخی دیرلر.

بورغوس { (Burgos) اسپانیانك اسکی قستیله خطه‌سنده همنامی اولان ایالتك مرکزی بر شهر اولوب، مادریدك ۲۱۳ کیلو- متره شمالنده واقعدر. ۱۶۰۰۰ اهالیسی، سوری، استحکاماتی، مصنع بر کلیساسی، بیوك بر مناستری، پیاغی تجارتی وفانله، بز وچوخه فابریقه‌لری واردر. وقتیله خیلی بیوك وتجارتکاه اولوب، قشتاله قراللغنك ایالك پایتختی ایدی. — بورغوس ایالتی شمالا (سانتا- ندر) و(ویتوریا)، شرقاً (سوریا)، غرباً (والادولید) و(پالنسیا)، جنوباً دخی (سغوویا) ایالتلریله محدود ومحاط اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۱٤۱۹۶ مربع کیلومتره واهالیسی ۳٤۸٤٦۵ کشیدر.

بورغونیه { (Bourgogne) فرانسه‌نك شرقی جهتنده برخطه اولوب، شمالا (شامپانیه)، شرقاً (فرانشه‌قونته)، غرباً (بوربوند) و(نیورنه)، جنوباً (لیونه)، جنوب شرقی جهتندن

دخی (ساووآ) خطه‌لریله محدود ومحاطدر. وقتیله قسم
اعظمی بورغونیه دوقه‌لغنی تشکیل ایدوب، قسم متباـ
قیسی دخی ٤ قونتلغه منقسم ایدی. مرکز حکومتی
(دیژون) شهری ایدی. اراضیسی منبت ومحصولدار
اولوب، حبوبات ومیوه‌لری چوقدر. شرابی مشهور
اولوب، (بورغونیه) اسمیله معروفدر. تقسیمات
جدیده‌ده بوخطه قوت دور، یونه، ساؤن معلوآر
و(ان) ایالتلرینه تقسیم اولنوب، (اوبه) و(نیوره)
ایالتلرینك بعض قضالری دخی بو خطه‌دن معدوددر.
بشنجی قرن میلادی‌یی اوائلنده فرانسه‌یی استیلا ایدن اقوام
جرمانیه‌دن (بوغوند) یاخود (بورکینیون) تسمیه اولنان
برقوم آلمانیانك قسم جنوبیسیله آلساسدن واسویچره‌نك
بر قسمندن عبارت (بورغونیه قراللغی) نامیله بر دولت
تشکیل ایده‌رك، بعده جنوب غربی‌یه طوغری تبدیل
مکان ایله بو خطه‌یه یرلشمش، واو وقتدن بری بو اسم
بو خطه‌یه علم اولمشدر. بو دولت ٨ حکمداردن عباـ
رتدر، که تاریخ جلوسلریله برابر بروجه زیر ذکر
اولنور:

غوندیکر	٤١١ الی ٤٣٦
غوندیوق	٤٦٣
غوندمار	٤٧٦
شیلپریك	٤٩١
غودجیسیل	٥٠٧
غوندبور	٥١٦
سیجیسموند	٥٢٤
ایکنجی غوندمار	٥٢٤

بونك زماننده بورغونیه فرانق دولتی طرفندن
ضبط اولنه‌رق، بعده شارلمان طرفندن بر دوقه‌لق
حالنه وضع اولنمش؛ وقرون وسطاده دوقه وقونت
عنوانلریله برطاقم دره‌بکلرینك تحت اداره‌سنده قالوب،
برآره‌لق آوستریایه دخی تابع اولمش؛ وآنجق قرن
حاضر میلادی اوائلنده فرانسه‌یه الحاق اولنمشدر.

بورکلوجه مصطفی { سالف‌الترجمه سماونه قاضیسی اوغلی شیخ
بدرالدینك خلیفه‌سی اولوب، چلبی سلطان محمد خان
حضرتلرینك دورنده آیدین جهتنده ظهور ایتمشدر.
قره بورون کویلرندن اولوب، مرقوم شیخ بدرالدینه
انتساب ایتمش، وبونك ایجاد ایتدیکی مذهب الحادك
نشرینی درعهده ایدوب، بیکلرجه مریدلر وتابعلر پیدا
ایتمشیدی. التزام ایتدکلری مذهب اشتراك اموال
واملاكدن ودرویشلك وقلندرلك ادعاسندن عبارت
اولمغله، خرستیانلردن دخی کندیسنه تابع اولانلر
بولنمش؛ وساقز وسیسامه کیده‌رك، اورالرده برطاقم
رهبانی دخی قاندیرمشیدی. ٨٢٢ تاریخنده سلطان
محمد خان حضرتلری سلانیك جهتنده فتوحاتله مشغول
بولندقلری حالده، صاحب ترجمه آیدین طرفنده اعلان
عصیان ایتمکله، اون یاشنده بولنان وآماسیه والیلکنه
تعیین بیورلمش اولان شهزاده سلطان مرادك معیتنده
سالف الترجمه بایزید پاشا تنکیلنه مأمور اولوب،
کندیسنی وبر چوق عونه‌سنی اخذوقتل ایتدیکی کبی،
معنیسا جهتنده خروج ایتمش اولان رفیقی طورلق
هوتی دخی دیارعدمه کوندرمشدر.

بورکه { (Borké) انکلتره‌نك مشهور خطیبلرندن اولوب، ١٧٣٠ تاریخنده
(دوبلین) ده طوغمش، و١٧٩٧ ده وفات ایتمشدر.
خطبه‌لری وسائر آثار سیاسیه وفلسفیه‌سی پك مقبول
اولوب، اون اون بش جلددن عبارتدر.

بورلو { آیدین ولایتنك صاروخان سنجاغنده کوردوس قضاسنه تابع ناحیه مرکزی
بر کوچك قصبه اولوب، کوردوسك ٤٠ کیلومتره
جنوبنده و(کدیز) ایرماغنك قربنده اوله‌رق، دمیرجی
چاینك آلت طرفنده بو ایرماغه منصب اولان بر کوچك
چایك اوزرنده واقعدر. دمیر یول موقفلرندن اولان
صالحلی‌یه بر شوسه ایله مربوطدر. — [« اولوبورـ
لو » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بورنس { (Burnes) انکلیز سیاحلرندن اوـ لوب، هندستانده‌کی انکلیز عسکری
ضابطانندن بولنمغله، سند نهری مجراسنك اطرافنده
کشفیات فنیه اجرا ایتمش اولدیغی کبی، افغانستانك ایچندن
کچه‌رك، بخارایه قدر دخی برسیاحت ایتمش، ومعلومات
مفصله‌یی حاوی برسیاحتنامه یازمشدر. بعده میرالایلقله
کابله سفیر اولوب، ١٨٤١ ده ظهور ایدن اختلالده
اوراده قتل اولنمشدر.

بورنو { یاخود برنوح (Bornou) سودان وسطیده وچاد کولنك غرب جنوـ
بیسنده واسع بر مملکت اولوب، شمال شرقی جهتندن
(غنم)، شمالاً صحرای کبیر، غرباً وغرب جنوبی
جهتندن حوصه، جنوباً (مارکی) و(مندره)، جنوب

شرق جهتندن دخی (باکرمی) مملکتلریله محدود
ومحاط‌در. تقریباً ۱۱° ایله ۱۵° عرض شمالی و
۳۰′ ۷° ایله ۱۴° طول‌شرقی آره‌لرنده ممتد اولور.
بو مملکت (چاد) کولنك حوضه‌سنده بولنغله، باصیق
اولوب، یازین وعلی‌الخصوص مارتدن خزیرانه قدر
هواسی پك صیجاقدر. بو موسمده میزان الحراره نادراً
۴۰ درجه‌دن آشاغی اینوب، بورالر دخی پك صیقدر.
همان هرکون شدتلی یاغمورلر یاغوب، هوا صیجاق
اولمغله برابر رطوبتلی وپك کثیف اولور. قوراقلق
موسمی تشرین اولدن باشلایوب، بو موسمده هوا
سرینجه‌در. کانون‌ثانیده میزان‌الحراره ۲۵ درجه‌دن
آشاغی وصباحلری ۱۵ درجه‌یه قدر دخی اینر.
صولری چوق اولوب، ایکی بیوك ایرماغی واردر، که
بری حوصه طاغلرندن نبعانله غربدن کلن (واوبه)
ونام دیکرله (قومادونغو)، ودیکری شرق جنوبیدن
کلوب باکرمی حدودینی آیران (شاری) ایرماغیدر.
بونلرك ایکیسی‌ده بر چوق چایلرك صولرینی اخذ
ایتدکلری کبی، آره‌لرنده ایکنجی درجه‌ده برچوق نهرلر
دخی واردر. بوانهارك جمله‌سی (چاد) کولنه منصب
اولور. بو کول یاغمورلر موسمنده پك چوق توسع
ایدوب، اطرافنده‌کی اراضینك برخیلی مقداریني
باصدیغی حالده، قیشین صولری چکیلوب، مسافه‌سی
طارلاشیر. قصبه‌وقریه‌لری پك چوق اولوب، مرکزی
کولك ساحل غربیسی قربنده و(واوبه) نهری منصبنك
جهت جنوبیه‌سنده واقع (قوقه) یاخود (کوکه)
قصبه‌سیدر. بیرنی، نغورنو، دیقووه، دولووه،
دوره، ماسکنه، سیندر وسائره دخی ایکنجی درجه‌ده
اولان قصبه‌لرندندر. اراضیسی پك منبت اولوب،
باشلیجه محصولاتی واهالینك مدار تعیشی برنوع‌داری
ایله بقله‌در. نهرلرله کولك کنارلرنده پاموق وچوید
پك چابوق یتیشدیکندن، اهالی چالیشمه‌نك یولنی بیله
ایدیلر، بوایکی‌نوع‌محصولات مملکتی بیوك‌برثروته‌مالك
ایده‌بیلیردی. نهرلرك کنارلرنده ابردی کاغدینك اعما-
لنده مستعمل نوعدن پك چوق قامشلقلر بولنوب،
اهالی بوندن برنوع بز اعمال ایدرلر. یوك ایله کچی
قیلندن برنوع چادیرلق احرام وبعض کلیملر دخی نسج
ایدرلر. حیوانات اهلیه‌سی صیغیر، قویون، کچی،
آت، کوپك وسائره‌دن عبارت اولوب، آو حیوانلری
وطیورك انواعی دخی پك چوقدر. آریلری دخی
چوق اولوب، کلیتلی بال چیقار. آرسلان، پارس،
ظرافه وسائر حیوانات وحشیه چوق اولوب، مسك
کدیسی دخی چوق بولنور، وبو حیواندن آلنان مسك
مملکتك باشلیجه اخراجاتندندر. چاد کولیله شاری
ایرماغنك صولرنده تمساحلر وصو آیغیرلری کثرت
اوزره بولنور. حشراتك دخی انواعی واردر. بور-
نونك اهالیسی کاملاً دین اسلامله متدین اولوب،
کندیلری (براونی) تسمیه اولنور، وعربلر عندنده
(برناوی) اسمیله معروفدرلر. اساساً اقوام زنجیه‌دن
اولوب، تناسب‌اعضاجه حوصه اهالیسندن کریدرلر.
اهالئ اصلیه اولان زنجیلره وقتیله مملکتنده حکم
سورمش اولان بربرلر ودین اسلامله برابر کلوب
یرلشمش اولان برچوق عربلر قاریشوب، بو اختلا-
طلردن اهالینك زنجی‌یه مخصوص اولان سیمالری خیلی
دکیشمشدر. لسانلری السنهٔ زنجیه‌دن اولوب، انکلیز
میسیونرلرندن (کوله) بو لسانك صرفنی یازمش،
وسیاح (بارت) بعض لغتلرینی ضبط ایتمشدر. مملکتمزده
بولنان زنجیلرك چوغی بورنولی اولمغله، لسانلری
جمله‌مزك ایشیتدیکمز لسانلردندر. اهالی ایله هنوز
اختلاط ایتمیوب آیریجه یاشایان عربلره بریلر (شووه)
اسمنی ویریورلر. جغرافیون عرب آثارنده بورنو
اسمی مذکور اولمیوب، بکری وادریسی (غنم) دولتنی
بربیوك دولت‌صورتنده‌تعریف ایتدکلرندن، اووقتلرده
یعنی سکزنجی قرن هجری اوائلنه قدر بورنونك چاد
کولنك شرق شمالی ساحلنده کائن غنم مملکتنه تابع
بولنمش اولدیغی آکلاشیلیور. قرن مذکورك اواسطنده
اورالرده سیاحت ایدن مشهور ابن بطوطه برنجی
اوله‌رق بورنودن بحث ایدیور. او صره‌لرده غنمده
حکمسورن دولتدن برشعبه آیریلوب، بورنوده اعلان
استقلال ایتمش، وبعده غنمی دخی ضبط ایدوب، خیلی
بیومشیدی. اوننجی قرن هجریده بورنو دولتی سو-
دانك اك بیوك دولتی اولوب، حاکملری طرابلس غرب
والیلریله بعض تجارت معاهده‌لری عقد ایتمشلردی.
مؤخراً اورالری استیلا ایدن (فولا) ویا (فلاح)
اقوامی برآره‌لق بورنویی دخی صیقیشدیروب، حاکمك
مقر قدیمی اولان (غامباروه) شهرینی تخریب ایتمشلر.
سه‌ده، بورنو دولتی ینه انقراض بولمیوب، الیوم
حوصه‌ده‌کی فلاحلره مقاومت ایتمکده‌در. غنم،
باکرمی، مندره وسائر جوارده‌کی مملکتلرك کندی

حاكملری وار ایسه‌ده، بورنو حاكمنی طانیورلر. حاكم عرب اولوب، ینه عرب جنسندن ۱۵۰۰۰ سواری عسكری چیقارمغه مقتدردر. زنجیلردن دخی پیاده عسكری وار ایسه‌ده، اصل قوتی همجنسلری اولان مذكور عرب سواریلرندن عبارتدر. برقاچ سنه اول جانب عالئ جناب خلافتپناهیدن بورنو حاكمی شیخ عمر حضرتلرینه بعض هدایا ارسال بیورلدیغی وبووجهله مملكت اسلامیهٔ مذكوره ایله مركز خلافت اسلامیه آره‌سنده برمناسبات طریقی آچلدیغی معلومدر.

بورنوف { (Eugène Burnouf) السنهٔ شرقیه‌ایله توغل ایدن علمانك اك مشهورلرندن اولوب، ۱۸۰۱ده پارسده طوغمش، و۱۸۵۲ده وفات ایتمشدر. هندك لسان قدیمی اولان سانسكری وایرانك اك اسكی لسانی اولان (زند) لسانلرینی تعمیق ایدوب، زردشتك كتابی اولان مشهور (زنداوستا)نك بعض قسملرینی فرانسزجه‌یه ترجمه ومتنلرینی دخی طبع ایتمشدر. سانسكری لسانندن دخی بعض آثار قدیمه ترجمه ایتمشدر. هله زند لسانی اك اول اوكرن وزردشتك آثارینی ترجمه‌یه موفق اولان بو ذاتدر. پارس مكتبلرنده السنهٔ مذكوره معلملكی ایتمش، وآقادمیا اعضاسندن بولنمشدر. — پدری (لویی بورنوف) دخی ادبادن اولوب، یونان ولاتین لسانلرندن بعض كتب معتبره ترجمه ایتمشدر.

بورنهولم { (Bornholm) دانیمارقه‌نك بالطیق دكیزنده بر جزیره‌سی اولوب، اسوجك جنوب غربی كوشه‌سی قربنده واقعدر. طولی ۳۶ وعرضی ۱۷ كیلومتره اولوب، ۳۰۰۰۰ اهالیسی واردر. مركزی (رونه) قصبه‌سیدر. معدن كوری، مرمری، كیرج طاشلری، پورسلین اعماله یارار طوپراغی وصید ماهیسی واردر.

بورنئو { (Bornéo) بحرمحیط كبیر جزایرندن اولوب، آوسترالیادن صكره كرهٔ ارضك اك بیوك آطه‌سیدر. خط استوانك آلتنده واقع اولوب، ′۱۱ °٤ عرض جنوبی ایله ′۰٦ °۷ عرض شمالی و ′۳۸ °۱۰٦ ایله °۱۱۷ طول شرقی آره‌لرنده ممتد اولور. سواحلی قربنده بولنان بعض كوچك آطه‌لرله برابر مساحهٔ سطحیه‌سی تقریباً ۷٤۸۷۰۰ مربع كیلومتره اولوب، فرانسه‌نك همان بریچوق جسامتنده‌در. شمال غربی جهتندن بحرچینینك قسم جنوبیسیله، شمال شرقی جهتندن (فلیپین) جزایریله كندیسی آره‌سنده اولان (سولو) دكیزیله، شرقاً (سلب) دكیزیله وكندیسیله (سلب) جزیره‌سی آره‌سنده‌كی (ماقاسار) بوغازیله، جنوباً كندیسیله (جاوه) جزیره‌سی آره‌سنده اولان (سونده) دكیزیله، غرباً دخی كندیسیله سومطره جزیره‌سی آره‌سنده‌كی (قاریماند) بوغازیله محاطدر. بورنئو اسمی جزیره‌نك شمال غربیسنده واقع بر اسكله ایله بركوچك پركك اسمی اولان (بورنی) دن مأخوذ اولوب، اوراسنی ۱۵۲۱ تاریخ میلادیسنده كشف ایدن مشهور (ماجلان) طرفندن بتون آطه‌یه اطلاق اولنمشدر. یرلیلر «آطه» دیمك اولان (پولو)، واوراده ملت حاكمه حكمنده بولنان ملایلر (قالمانان) یاخود (كلتان) تسمیه ایدیورلر.

بورنئو آطه‌سنك ایچ طرفلری تماميله معلوم اولمیوب، یالكز سواحلی فناً كشف وتحری اولنمشدر. غربدن شمال شرقیه طوغری بر جبال سلسله‌سی ممتد اولوب، بوسلسله‌نك اك یوكسك ذروه‌سی منتهای شمال شرقیسنده واقع (كینی بالو) طاغیدر، كه ٤۰۰۰ متره ارتفاعی واردر. بو سلسله‌دن جنوبه وجنوب شرقی وغربیه طوغری اوچ قول آیریلوب، سواحله قدر ممتد اولورلر. بو طاغلردن اینوب جزیره‌نك بر چوق یرلرینی سقی ایله سواحلك هرطرفندن دكیزلره منصب اولان نهرلر پك چوق اولوب. اك بیوكلری ساحل جنوبیه اینن (بارینو) ونام دیكرله (بانجرماسین)، ساحل شرقیه اینن (مهاقام)، ساحل غربیه اینن (قاپوآس) وساحل شمالیه اینن (هدیانغ) یاخود (ریانغ) نهرلریدر. اراضیسنك میلانی آز اولوب. نهرلرینك جریانی بطیٔ وطولاشیقلی واكثرینك آغزلری قوم سدلریله مسدود اولدیغندن، آطه‌نك اكثر جهتلری وعلی‌الخصوص قسم جنوبیسی فیضان میاه موسملرنده صو آلتنده قالوب، قامشلقلری، چالیلری واورمانلری دخی پك صیق ویول ویرمیه‌جك برحالده‌در. بواراضئ واسعه‌نك قسم كلیسی بووجهله معطل اولوب، پك سیرك اوله‌رق بعض پرنج وشكر قامشی تارله‌لرینه تصادف اولنور. بوحالده اولان وخط استوانك آلتنده بولنان برمملكتده هوانك پك صیجاق وغایتله رطوبتلی اولمسی طبیعی اولوب، هله اجنبیلر ایچون پك مهلكدر. شمالی قسمنده نوبتله شمال شرقی وشمال غربی، وقسم جنوبیسنده شمال غربی وجنوب شرقی موسم روزكار.

لری اسر. سواحله میزان الحراره قریب محللرده سانتیغراد حسابیله اکثریا ۲۷ ایله ۳۲ درجه‌لری آره‌سنده بولنور. محصولاتی همان پرنجه منحصر اولوب، اهالی صرف پرنجله تعیش ایدرلر. اورمانلرنده پك‌چود یبانی اشجار مثمره وکراسته‌یه، سفائن‌انشاسنه وطاوشانلغه یارار ذی‌قیمت آغاجلرك انواعی بولنور. ترەیاغنه بکزر واکله صالح برماده‌یی حاوی برنوع آغاج دخی واردر. حیواناته کلنجه، فیل وکرکدان بولندیغی مجهول ایسه‌ده، پوستی اهالینك حرب لباسی مقامنده قوللانیلان قاپلانلر کثرت اوزره اولدیغی کبی، (اورانغ اوتانغ) دینلن جسیم میمونله سائر میمون انواعی، بر نوع آیی، تاپیر دینلن خنزیره مشابه بر حیوان، برنوع یبانی مانده وسائر حیوانات وحشیه ایله طیورك پك چوق انواعی بولنیور. نهرلرك آشاغی طرفلرنده برنوع تمساح دخی واردر. باغه وبال‌مومی جزیره‌نك باشلیجه اخراجاتندندر. ایچ طرفلرنده دمیر وسواحل غربیه‌سنده آلتون معدنلری بولنوب، دره‌لرك صولرنده دخی آلتون ریزه‌لری مشاهده اولنور. معدن کوری، الماس وبلور دخی بولنوب، جنوب غربی ساحلنده واقع (ماتان) مملکتنك حاکمی دنیاده بولنان الماسلرك اك بیوکلرندن معدود بر الماسه مالکدر.

جزیره‌نك اهالیسی وسعت اراضیسنه نسبةً پك آز اولوب، مقدارلری ایکی بچق ملیون قدر تخمین اولنیورسه‌ده، آوروپا دولتلرینه تابع اولان ونسبةً مکشوف ومعلوم عد اولنان یرلرك بیله مقدار اهالیسی مجهول اولدیغندن، بوعدد صرف فرضیدر، بورنئو اهالیسی اوچ جنسدن مرکب اولوب، بری جزیره‌نك اهالیٔ اصلیه‌سی اولان (دایاق)، ایکنجیسی ملت حاکمه صفتنده بولنان (ملایی) واوچنجیسی عمله وصنعتکار صنفلرینی تشکیل‌ایدن چینلی جنسیدر. بونلردن ملاییلر کاملاً دین اسلامله متدین اولوب، وقتیله کمیجیلك وقورصانلقله جزیره‌یه کله‌رك، سواحلك قویلرنده وبیوك نهرلرك کنارلرنده یرلشمکله، ساحل بوینجه بر چوق حکومتلر تشکیل ایتمشلردر، که حکملری قوتلرینه کوره جزیره‌نك ایچ طرفلرینه طوغری توسع ایتمشدر. اهالیٔ اصلیه‌دن اولان دایاقلرك دخی برچوغی دین اسلامی قبول ایده‌رك، ملاییلره قاریشمشلردر. بوحکومات اسلامیه‌دن جهت جنوبیه‌ده‌کیلر فلمنك وجهت شمالیه‌ده‌کیلر دخی انکلیز حکومتنه تابع اولمشلرسه‌ده، بوتابعیتلری رسمی واعتباری اولوب، حقیقتده مستقلدرلر. ملاییلر بحری آدملر اولدقلرندن، اکثر قصبه وقریه‌لری صویك ایچنده قازیقلر اوزرینه مؤسس وبعض خانه‌لری عادتا دوبه حالنده‌در. چینلیلر وقتیله عمله وتجار صفتیله جزیره‌یه کلوب، آنجق کلنلر صرف ارککلردن عبارت اولمغله، اهالیٔ اصلیه اولان دایاقلرك قیزلریله تأهل ایتدکلرندن، ملز بر حال کسب ایتمشلردر. بونلر آوروپالیلرله یرلیلر آره‌سنده واسطهٔ تجارت اولوب، پك چالیشقان وآزله قناعت ایدر آدملر اولدقلرندن، اکثریا اوروپالیلره اورالرده ایش براقیورلر. دایاقلره کلنجه، بونلر ایکی صنفه منقسم اولوب، بر صنفی دین اسلامی قبول ایله ملایی‌حاکملره تابع اولمش، وقریه وقصبه‌لر تشکیل ایدوب، زراعتله اشتغال ایتمکه باشلامش، والحاصل دائرهٔ مدنیته کیرمشدر؛ وبر صنفی‌ایسه الآن حال وحشیتده قالوب، طاغلرده واورمانلرده طولاشمقده‌در. [« دایاق » ماده‌سنه مراجعت.] ذکر اولنان ایکی بچق ملیون اهالیدن یالکز یوز بیك راده‌لرنده اولان چینلیلرله سکسان بیك قدر تخمین اولنان وحشی دایاقلر غیر مسلم اولوب، بشیوز بیك راده‌لرنده اولان ملاییلرله دایاقلردن ۱۸۰۰۰۰۰ قدر نفوس دین مبین‌اسلامله متدیندرلر. بناء علیه بورنئوجزیره‌سی ممالك اسلامیه‌دن معدوددر.

جزیره‌نك یوقاریده ذکر اولنان سلسلهٔ جبالك جنوبنده بولنان قسم اعظمی رسماً فلمنكك تابعیتنده اولوب، آنجق دولت مشارالیها اداره‌یه اصلا قاریشمیه‌رق، یالکز سواحلك درت بش یرنده بر مقدار عسکرله بر تجارت وکیلی اقامه ایدیور. جزیره‌ده‌کی فلمنك عسکرینك مجموعی‌ده ۵۰۰ نفره بالغ اولماز. سلسلهٔ مذکوره‌نك شمالنده‌کی ملایی‌حاکملری ایسه بوصوك سنه‌لره کلنجه‌یه قدر بسبتون مستقل اولدقلری حالده، الیوم یالکز (برونی) یاخود نفس بورنئو حکومتی بسبتون مستقل قالوب، بونك شرق شمالی جهتنده واقع (شمالی بورنئو)ونام‌دیکرله (سباح) ایله غرب‌جنوبی جهتنده واقع (ساراواق) مملکتلرینك حاکملری ایسه اخیراً انکلتره دولتنه تابع اولمشلردر. جزیره ۱۵۲۱ تاریخنده مشهور اسپانیول قپودانی ماجلانك رفقاسی طرفندن کشف اولنه‌رق، اسپانیا

و پورتكيز دولتلرى ضبطنه چاليشمشلر ايسه‌ده، موفق اوله‌مامشلردى، ١٥٩٨ تاريخندن اعتباراً فلمنك بحريونى بو جزيره‌نك سواحلنه يناشوب، تجارت ايتمكه باشلامش، و ١٧٧٨ ده جاوه حاكمى بورنئو ساحل غربيسنده متصرف اولديغى اراضى‌يى دولت مشارالبهايه ترك ايتمكله، فلمنك بو جزيره‌ده بر حق حاكميت قزانه‌رق، يرلى حاكملرله عقد ايتديكى تجارت معاهده‌لرينه بر نوع تابعيت ومتبوعيت سوسى ويرمكله، ١٨٦٤ ده بورنئويى رسماً مستعمراتى عدادينه ادخال ايتمش ايسه‌ده، يوقاريده ذكر اولنديغى اوزره، حقيقتده جزيره‌نك يرلى حاكملرى مستقل اولوب، فلمنكك هيچ بر حكم ونفوذى يوقدر.

بورنئو (Bornéo) همنامى اولان آنف البيان جزيره‌نك اك بيوك شهرى اولوب، شمال غربى ساحلنده وهمنامى اولان بر نهرك منصبنده واقعدر. ٣٠٠٠٠ اهاليسى وخيلى ايشلك تجارتى واردر. خانه‌لرى صويك ايچنده قازيقلر اوزرينه مؤسس اولوب، صو جدوللرى دخى سوقاق يرينى طوتيور. بو شهرك حاكمى جنوباً سلسلهٔ جباله قدر اوزانان وصاغ وصوله طوغرى دخى خيلى واسع بر مملكته مالك اولوب، تماميله استقلالنى محافظه ايتمشدر. جزيرهٔ مذكوره حكومات اسلاميه‌سندن اسماً ورسماً اولسون هيچ بر آوروپا دولتنه تابع اولميان يالكز بو حكومتدر. اصل اسمى (برونى) اولوب، اك اول كشف اولنان بو شهر اولمغله، آوروپاليلر طرفندن جزيره دخى بونك اسميله تسميه اولنمشدر.

بورو (Bourou) بحر محيط كبيرده واقع ملوك آطه‌لرينك (سرام) دن صكره اك بيوكى اولوب، ٣° ايله ٤° عرض جنوبى آره‌سنده واقعدر. غير منتظم بيضوى الشكل بر جزيره اولوب، شرقدن غربه اولان طول اعظمى ١٤٠ ويا ١٤٥ كيلومتره‌دور. مقدارى مجهول اولان اهاليسى سواحلده دين اسلامله متدين ملايلردن وايچ طرفلرنده (آدفورا) تسميه اولنان بر قوم وحشيدن عبارتدر. احوال داخليه‌سى پك ايى معلوم دكلسه‌ده، پك منبت وكوزل اووه‌لرى حاوى اولوب، صولرى چوق ونباتاتى متنوع اولديغى بعض سياحلرك روايتندن آكلاشيليور. ملايى ومسلم بر حاكمك تحت اداره‌سنده اولوب، رسماً فلمنكه تابعدر.

بوره مصر ساحلنده ودمياط قربنده بر قصبه اولوب، بوريه اسميله معروف صاريقلرله بورى تعبير اولنان بر نوع بالغك اورادن چيقديغنى ياقوت حموى ذكر ايديور.

بورهاو (Bœrhave) مشاهير اطبادن اولوب، ١٦٦٨ تاريخنده فلمنكك (ليدن) شهرى قربنده طوغمش، و ١٧٣٨ ده وفات ايتمشدر. طبابتده فوق العاده مهارته مالك اولمغله، شهرتى بتون عالمه شايع اولمشيدى. طبه دائر بعض اثرلر يازمش، وبو فنه بر چوق خدمتلر ايتمشدر.

بورى (Bury) انكلتره‌نك لانقستر ايالتنده و(مانچستر) ك ١٢ كيلومتره شمال غربيسنده بر شهر اولوب، ٣٩٠٠٠ اهاليسى، دمير يولى، كومور معدنى وپاموق وبيوك منسوجات وسائره فابريقه‌لرى واردر.

بوريات (Bouriates) سيبريا اقوامندن اولوب، (ايرقوچق) ايالتنده، بايقال كولنك جهت شماليه‌سنده وآنغرا ايله يكيسى ايرماقلرينك كنارلرنده ساكندرلر. ايكيوز بيك قدر نفوسدن عبارت اولوب، ١٦٤٤ تاريخ ميلاديسندن برى روسيه‌يه تابعدرلر.

بورياس (Borée, Boréas) اسكى يونان اساطيرنده شمال روزكارينك الهى اولوب، (آوستریاس) اسمنده بر جن ايله شفقدن كنايه اولان (آوبى) الهه‌سنك اوغلى زعم اولنوردى. تراكى خطه‌سنده مقيم زعم اولنور، وصاچى صقالى قارله قاريشيق بر اختيار صورتنده تصوير اولنوردى. لسان روميده شمال روزكارينه دخى بو اسم ويريلوب، لسانمزده مستعمل «پويراز» اسمى بوندن مأخوذدر.

بورى سنت ادموندس (Bury-St- Edmunds) انكلتره‌نك (سوفولق) ايالتنده ولوندره‌نك ٩٠ كيلومتره شمال شرقيسنده كوزل بر قصبه اولوب، ١٥٠٠٠ اهاليسى وحبوبات وپاپاغى تجارتى واردر.

بوريسوف (Borissow) روسيه‌نك (مينسك) ايالتنده بر كوچك قصبه اولوب، مينسكك ٥٥ كيلومتره شمال شرقيسنده واقع و ٦٠٠٠ اهالى‌يى جامعدر.

بورى كولى بواسمله روم ايلينك آطه‌لر دكيزى ساحلنده كول شكلنده

ایکی کورفز اولوب، بری مریچ ایرماغنك شرق قولی منصبنده وابنوز قربنده، ودیکری کوملجنه ایله اسکیجه قضالری حدودنده و(لاغوز) کورفزینك ایچ طرفنده واقعدر. ایکنجیسی برنجیسندن بیوك اولوب، ایکیسی دخی دکیزله طار برر بوغازدن اختلاط ایدیورلر.

بوریناژ { (Borinage) بلچیقه‌نك (هنو) ایالتنده برکوچك یر اولوب، ۲۲۰۰۰ اهالیسی وپك چوق کومور معدنلری واردر.

بورینی { (الشیخ بدرالدین حسن بن محمد) مشاهیر ادبادن اولوب، ۹۶۳ تاریخنده نابلس جوارنده واقع (بورین) قریه‌سنده طوغمش، و ۱۰۲٤ سنه‌سنده دمشقده وفات ایتمشدر. شعر وادبیات وحدیث وتاریخ وسائر علومده ید طولی صاحبی اولوب، مدت مدیده دمشق شامده وسائر یرلرده تدریسله مشغول اولمش، وزمانی اکابرینك حرمت وتعظیمنه مظهر اولمشیدی. برچوق تراجم احوالی جامع کوزل بر تاریخی، ابن فارضك دیوانه پك مقبول بر شرحی، تفسیر بیضاوی اوزرینه تعلیقاتی، مطوله بر شرحی، «السبع السیاره» عنوانیله یدی مجموعه‌سی، مرتب دیوان اشعاری وبرچوق رسائلی وسائر آثاری واردر. شو بر ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

یقولون فی الصبح الدعاء مؤثر
فقلت نعم لوکان لیلی له صبح
فیا عجبا من ارید لقاءه
وفی جفنه سیف وفی قده رمح الخ

بوزاووق { آناطولیده بر خطه اولوب، یوزغاد سنجاغنك قسم اعظمندن عبارتدر. شمال وجنوب جهتلرندن قزیل ایرماقله، غرباً بو ایرماغك تابعلرندن دلیجه ایرماقله، شرقاً دخی یشیل ایرماق تابعلرندن چقریق چایله وآق طاغله محاطدر. شمال شرقی جهتنده (بوداق اوزی) خطه‌سی بولنیور. مرکزی یوزغاد شهریدر. [«یوزغاد» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بوزاویوك { خداوندکار ولایتنك ارطغرل سنجاغنده سکود قضاسنه تابع ناحیه مرکزی برقصبه اولوب، سکودك ۱۸ کیلومتره جنوب غربیسنده وبروسه‌نك ۹۰ کیلومتره شرق جنوبیسنده بر کوزل اووه کنارنده واقعدر. بوز رنکنده بر تپه‌نك آلتنده بولنوب، بوکبی تپه‌لره آناطولیده «اویوك» تعبیر اولندیغندن، بو اسمله تسمیه اولنمشدر. ۷٤۵٤ اهالیسی، قاسم پاشا خیراتندن متین برجامع شریفی وایکی مدرسه‌سی واردر. جوارلرنده بر چوق مغاره‌لر وبعض آثار عتیقه موجوددر. اووه‌نك اوبر کنارنده واوچ ساعتلق مسافه‌ده (این اوکی) قصبه‌سی بولنوب، مقدما ناحیه مرکزی اوراسی ایدی. اطرافده‌کی طاغلرده خیلی اورمانلر وبیوك آو حیواناتی بولنیور. — ناحیه‌سی ۲۹ قریه‌دن مرکب اولوب، ۱۸۰۰ مربع کیلومتره وسعتنده‌در. محصولاتی حبوبات متنوعه ایله آفیوندن ومعمولات صناعیه‌سی سجاده وکلیم کبی منسوجاتدن عبارت اولوب، خیلی کراسنه دخی چیقار. — بو اسمله آیدین ولایتنك منتشا سنجاغنده مرکز لوا اولان مغله قضاسنه تابع بر ناحیه دخی اولوب، ۲۵ قریه‌دن مرکبدر.

بوزبابا { (Hagios Strati) آطه‌لر دکیزی جزایر صغیره‌سندن اولوب، لمنینك ۳۵ کیلومتره قدر جنوب غربیسنده واقعدر. غیر منتظم بر مثلث شکلنده اولوب، ساحل غربیسنده همنامی اولان برقریه بولنور. اهالیسی ۱۱۰۰ کشی قدر اولوب، جمله‌سی رومدر. بو آطه جزایر بحرسفید ولایتنك لیمنی سنجاق وقضاسنه تابع برناحیه صورتنده اداره اولنور.

بوزبرون { مرمره دکیزنده ازمید کورفزیله کملیك کورفزی آره‌سنده شرقدن غربه طوغری ممتد اولان شبه جزیره‌نك منتهای غربیسنده واقع بر برون اولوب، اوکنده دائما برآز صالندی حاصل اولور. اسم قدیمی دکیز الهه نسبتله یونانیلر عندنده (پوسیدونیون) ورومالیلر عندنده (نپتونیوم) ایدی.

بوزجان { نیشاپورله هرات آره‌سنده ونیشاپوردن ٤، هراتدن ٦ قوناقلق مسافه‌ده برکوچك قصبه اولوب، مشاهیر علمادن بر چوق ذواتك مسقط رأسی بولنمش اولدیغی «معجم البلدان» ده مذکوردر.

بوزجه آطه { (Ténédos) آطه‌لر دکیزنده‌کی جزایر صغیره‌دن اولوب، قلعهٔ سلطانیه مدخلنك جنوب غربیسنده وکلید بحردن ۲۲ کیلومتره‌لك مسافه‌ده اوله‌رق، تروآ خرابه‌لری قربنده‌کی آناطولی ساحلنك ۵ کیلومتره آچیغنده واقعدر. قوروقلی پیانو شکلنده اولوب، شرقدن

غربه اولان طولی ٩، وشمالدن جنوبه اولان عرضی ٥ كيلومترهدر. اهاليسی ٣٦٦٧ كشيدن عبارت اولوب، ١٢١٤ ی مسلم وترك وقصوری رومدر. محصولاتی باشليجه اوزومدن عبارت اولوب، حبوبات متنوعه ايله ميوه وسبزهلرك انواعی دخی حاصل اولور. شرابی مشهوردر. شمال شرق ساحلنده مركزی اولان همنامی برقصبه بولنوب، قلعهسی وليمانك اوكندهكی كوچك بر آطهده فناری واردر. ساحل غربيسنده قيالق بعض صيغلر بولنديغندن، او طرفده د فی برفنار موجوددر. آطهنك اطرافنده بعض كوچك وايصسز آطهلر دها واردر. بوزجه آطه جزاير بحرسفيد ولايتنك ليمنی سنجاغنه ملحق بر قضا صورتنده اداره اولنور. آطهده ٣جامع شريف، ١ تكيه، ١ مدرسه، ١ كليسا، ١ رشديه مكتبی وروملره مخصوص ذكوروانات ايچون مكاتب رشديه واعداديه واردر.

بوزطاغ { بواسمله آناطولينك آيدين ايالتنده ايكی طاغ واردر. بری ازميرله صاروخان سنجاقلری آرهسنده شرقدن غربه ممتد اولهرق، جهت شرقيهسنده ازميرله آيدين سنجاقلری آرهسنده اولان جمعه طاغنه ملاصق اولور، وجهت غربيهسنده نيف وبيرون آبادك اوستندن مغنيسايه طوغری برقول اوزاتدقدن صكره، برقولیده ازميرك جنوبندن يكهرك، تاقره برونه قدر اوزانير. بوطاغله جمعهطاغی آرهسنده كوچك مندرس واديسندن عبارت كوزل براووه بولنيور. بوز طاغك اكثر طرفلری اورمانلرله مستور اولوب، اتكلرندن بر چوق چايلر آقغله، وجه جنوبيسنده اولانلر كوچك مندرسه، ووجه شماليسنده اولانلر دخی كديز ايرماغنه دو. كيلورلر. — ديكری دخی آيدين حدود شرقيهسنده ودكيزلی سنجاغنك جهت جنوبيهسنده قزيل حصار جوارندن باشلايهرق، جنوب غربی يه اوزانغله، منتشا سنجاغنه داخل اولوب، مغلهنك جهت جنوبيه. سندن مرورله، كويجكز كولنه قدر ممتد اولور. بونك دخی اكثر طرفلری اورمانلرله مستور اولوب، شمالی اتكلرندن آقان چايلر بيوك مندرسه منصب اولور.

بوزطغان { آيدين ولايت وسنجاغنده قضا مركزی برقصبه اولوب، آيدينك ٦٠ كيلومتره جنوب شرقيسنده، بيوك مندرسه تابع (آق صو) ونام ديكرله (آريه چايی) كنارنده، كوزل بر اووهده واقعدر. باغ وباغچهلری چوق اولوب، برقاچ جامع شريفی، برايكی مدرسهسی، برمكتب ابتدائيسی وبش آلتی بيك اهاليسی واردر. دميريول موقفلرندن اولان نازللی يه برشوسه ايله مربوط اولوب، كرك مذكور آق صو وكرك بيوك مندرس اوزرنده كوپريلری واردر. — بوزطغان قضاسی مذكور آق صو حوضهسنك قسم اسفلندن عبارت اولوب، شمالاً بيوك مندرس مجراسيله نازللی قضاسندن آيرلمش اولديغی حالده، شرقاً وشرق جنوبی جهتندن دكزلی سنجاغيله، جنوب غربی جهتندن منتشا سنجاغيله، غرباً دخی چينه قضاسيله محدود ومحاطدر. يكیپازار ناحيهسنی دخی شامل اولديغی حالده، ٥٣ قريهدن مركب اولوب، همان جملهسی مسلم اولمق اوزره، ٢٦٠٧٠ اهاليسی واردر. اراضيسی منبت اولوب، محصولاتی حبوبات متنوعه ايله اوزوم وسائر ميوهلر. دن وپاموق، آفيون وسائرهدن عبارتدر. — آطنه ولايتنك قوزان سنجاغنده قارص ذوالقدريه قضاسنك شرق جنوبی جهتنده دخی بواسمله برناحيه واردر.

بوزقير { قونيه ولايت وسنجاغنده ولوانك قسم غربيسنده بر قضا اولوب، مركزی (سرسناد) قصبهسيدر. شمالاً بكشهری، شرقاً نفس قونيه وقره بيكار، جنوباً خادم قضالريله، غرباً دخی تكه سنجاغيله محدود ومحاطدر. اراضيسی قسماً طاغلق اولوب، كوزل اووهلری دخی حاويدر. صوغله كولی بوقضاده اولوب، مركز قضا ايچندن كچن نهر خادم طاغلرندن وبلوران ناحيهسندن كلن ديكر ايكی چايله برلشدكدن صكره، بو كوله منصب اولور. اراضيسی محصولدار اولوب، حبوبات متنوعه ايله آفيون وميوه وسبزهلرك انواعی حاصل اولور. معمولات صناعيهسی كليم، عبا، سختيان وتفنك وطبانچه كبی شيلردن عبارتدر. بلوران ناحيهسيله برابر ٩٤ قريهيی حاوی اولوب، جملهسی مسلم اولمق اوزره ٣٦٠٠٠ اهاليسی واردر.

بوزلق چايی { ايچ ايل سنجاغنك اورته. سندن كچن كوك صونهرينه تابع برچايدر، كه قونيه ولايت وسنجاغنك خادم قضاسی طاغلرندن نبعانله، شرقه وبعده بوغا طاغی سلسلهسنك بربوغازندن بالمرور جنوبه طوغری آقهرق، تقريباً

١٢٥ كيلومترەلك جريانندن صكره، مذكور كوك صويه منصب اولور.

بوزوز { اندلسك شرق جهتنده برقصبه اولوب، (ابن بوزوزی) دیمکله معروف اولان ابو القاسم محمد بن عبدالله كبی بعض مشاهیر ادبانك مسقط رأسی بولنمش اولدیغنی یاقوت حموی ذكر ایدیور.

بوژوله { (Beaujoulais) فرانسه‌نك تقسیمات سابقه‌سنده (لیونه) خطه‌سنك قسم شمالیسندن عبارت بركوچك خطه ایدی. الیوم (رونه) ایله (لوآره) ایالتلرینه منقسمدر. مركزی (بوژو) قصبه‌سی ایدی. بوخطه ابتدا بارونلق وبعده قونتلق نامیله نیم مستقل صورتده اداره اولنه‌رق، خیلی وقت بوربون واورلیان خاندانلرینه منسوب بولنمشدر. شرابی مشهوردر.

بوستانزاده { (محمد افندی) سلطان مراد خان ثالث دورنده مشیخت اسلامیه مسندینه نائل اولان علمادن اولوب، سلطان سلیمان خان دوری علماسندن تیره‌لی بوستان مصطفی افندینك اوغلیدر. ٩٤٢ تاریخنده درسعادتده تولد ایدوب، عرب زاده وقاضی زاده وخواجه چلبی كبی علمادن تحصیل واستفاده ایله، علی الاصول دور مدارس ایتدكدن صكره، قطع مراتب ایده‌رك، ٩٨١ سنه‌سنده شام، ٩٨٣ ده بروسه ومتعاقباً ادرنه، ٩٨٤ ده استانبول مولویتنه تعیین اولندقدن صكره، ٩٨٥ ده آناطولی و٩٨٨ ده دخی روم ایلی قاضیعسكری اولمش؛ و٩٩١ ده مصر ملاسی اولدقدن صكره، ٩٩٥ ده ثانیاً روم ایلی قاضیعسكرلكنه تعیین اولنه‌رق، ٩٩٧ تاریخنده مسند فتوایه ترفیع اولنمشیدی. ایكی سنه‌یی متجاوز بو مقامی اداره ایتدكدن صكره، ١٠٠٠ تاریخنده عزل اولنه‌رق، برسنه صكره ثالثاً روم ایلی قاضیعسكری اولوب، متعاقباً ایكنجی دفعه اوله‌رق، مسند مشیختی احراز ایتمش؛ وپادشاه مشارالیهك آخر سلطنتلرینه دك ایكی وسلطان محمد خان ثالث دورنده دخی اوچ سنه‌یه قریب مسند فتواده قالوب، ١٠٠٦ تاریخنده ارتحال ایتمشدر. مدت مشیختی دفعتینده ٧ سنه‌یه قریبدر. عالم وفاضل برذات اولوب، عربی وتركی اشعاری وبعض تقریظلری واردر. صماتیه‌ده برمسجد بنا ایتدیرمشیدی. شهزاده جامعی حوالیسنده مدفوندر. — مشارالیهك اقرباسندن بوستانزاده علی ومصطفی ویحیی افندیلر دخی اوعصر علماسندن اولوب، روم ایلی قاضیعسكرلكنه قدر چیقمشلردر.

بوسترا { (Bustra) شامده‌كی (بصری) قصبه‌سنك اسم قدیمیدر. [«بصری» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بوستون { (Boston) انكلتره‌نك (لینقولن) ایالتنده، (لینقولن) ك ٤٤ كیلومتره جنوب شرقیسنده و(ویتهام) نهری منصبنك قربنده بر قصبه واسكله اولوب، ١٥٠٠٠ اهالیسی، جدوللری، مصنع بر كلیساسی، متعدد مكتبلری وسائر مؤسسات خیریه‌سی، قطران، كراسته وكتنویر تجارتی واردر. كلیساسنك چاك قله‌سی ٩٥ متره ارتفاعنده اولوب، فنار قله‌سی اتخاذ اولنمشدر.

بوستون { (Boston) آمریقاده ممالك مجتمعه‌دن (ماساچوست) جمهوریتنك مركزی اولان بر شهر واسكله اولوب، ماساچوست قوینده و(چارلس ریور) نهرینك منصبنده واقعدر. محله‌لری حكمنده اولان (قامبریج) و (چلسیا) ایله برابر ٤٤٠٠٠٠ اهالیسی، بیوك وگوزل لیمانی، گوزل ریختملری، ایكی بیوك كوپریسی، جسیم ومصنع ابنیه‌سی، (فرانقلن) اسمیله بر گوزل میدانی، فنون وصنایع آقادمیالری، دار الفنونی، كتبخانه‌سی، موزه‌سی، طب وتاریخ وسائره‌یه مخصوص جمعیات علمیه‌سی، متعدد مكتبلری، پك چوق فابریقه‌لری وایشلك تجارتی واردر. آمریقانك ایكنجی اسكله‌سی اولوب، انكلتره وسائر طرفلره مقنن صورتده ایشلر واپور قومپانیه‌لری وایچ طرفه طوغری تمدید اولنمش دمیریوللری واردر. كلیتلی پاموق، قهوه، شكر، بغدای، كراسته وسائره اخراج ایدر. حكیم مشهور (فرانقلن) ك وطنیدر. بوشهر ١٦٣٠ تاریخنده باشلیجه انكلتره‌ده‌كی بوستون اهالیسندن اولان انكلیز مهاجرلری طرفندن تأسیس اولنوب، ممالك مجتمعه‌نك استقلالنی انتاج ایدن حركت الك اول بو شهرده ظهور ایتمشدر.

بوسعید { سلطان — (ابوسعیددن مخففدر) سلاله‌ٔ چنكیزیه‌دن ایرانده حكومت سورن ایلخانیان دولتنك حكمدار اخیری اولوب، سلطان محمد خدابنده (بن ارغون بن ابقا

بن هلاکو)نك اوغلی ودولت مذکوره‌نك هلاکودن
اعتباراً طقوزنجی پادشاهیدر. پدرینك وفاتی اوزرینه
٧١٦ تاریخنده، ١٣ یاشنده اولدیغی حالده، سلطا-
نیه‌ده تخت حکمداری‌یه جلوس ایتمشدر. حداثت
سنی جهتیله ابتدا وزیری امیر چوبان ادارهٔ ملك
ایتمشدر. امیر چوبانك قیزی بغداد خاتونی تزوجله،
بوکا فوق‌العاده میل ومحبتی اولدیغندن، امور سلطنتی
بونك الینه تسلیم ایتمشیدی. بعده ینه بو قادینك سببندن
امیر چوبانه مغبر اولوب، کندیسنی سکز اوغلیله
برابر قتل ایتمشدر. ١٩ سنه حکومت سوردکدن
صکره ٧٣٦ تاریخنده ارانده وفات ایدوب، جنازه-
سی سلطانیه‌یه نقل ودفن اولنمشدر. وارث براقامغله،
وفاتندن صکره بر طاقم طوائف ملوك ظهور ایده‌رك،
٥٠ سنه قدر ایران هرج ومرج اولدقدن صکره،
تیمورلنك ظهور ایتمشدر.

بوسفور { (Bosphore) «اوکوز کچیدی» دیمك اولان بو اسمی اسکی یونا-
نیلر ایکی بوغازه اطلاق ایدرلردی، که بونلرك بری
استانبول بوغازی ودیگری قره‌دکیزله آزاق دکیزی
آره‌سنده اولان قریم بوغازیدر. برنجیسنه الیوم
اجنبیلر طرفندن بو اسم ویرلمکده‌در. [«استانبول
بوغازی» ماده‌سنه مراجعت.] — بو اسمله زمان
قدیمده قریمده وآزاق دکیزینك سائر ساحللرنده بر
کوچك دولت وار ایدی، که آیدین ولایتی ساحلنده
وبیوك مندرسك منصبنده بولنمش اولان (میلت) شهر
قدیمی اهالیسندن بر طاقم مهاجرلر طرفندن تأسیس
اولنه‌رق، قبل‌المیلاد ٥٠٠ تاریخلرندن بعدالمیلاد
٣٠٠ تاریخلرینه‌دك دوام ایدوب، بعده غوتلر
طرفندن امحا اولنمشدر. مرکزی (تانایس) شهری
اولوب، اولبیا، فاناغوریه، خرسون وتئودوسیه
اسملریله برقاچ معمور قصبه‌لری دخی وار ایدی.

بوسنه { (Bosnie) آوروپای عثمانینك منتهای شمال غربیسنده بر بیوك خطه او-
لوب، ایچندن جریان ایدن نهرك اسمیله تسمیه اولنمشدر.

موقع وحدود ومساحه‌سی. — اصل بوسنه
الیوم بو اسمله معروف اولان خطه‌نك شرق وشمال
جهتنده واقع قسم اعظمندن یعنی ورباج ایله صاوه
ودرینه نهرلری آره‌سنده اولان یرلردن عبارت ایسه-
ده، فتوحات عثمانیه‌دن اول بوسنه قراللری خرواتستا-
نك بر پارچه‌سیله هرسك و (راشیا) یعنی یکی بازار
خطه‌لرینی دخی ضبط ایتمش اولدقلرندن، بو یرلر دخی
بوسنه اسمنك مدلولنه داخل اولمشلردر. بوسنه خطه-
سی ٢٥َ ٤٢° ایله ١٦َ ٤٥° عرض شمالی و ١٣°
٢٤َ ایله ٤٥َ ١٨° طول شرقی آره‌لرنده ممتد
اولور. حدودی قتارو کورفزندن باشلایه‌رق،
ودرعقب ساحل بحری براقوب، دالماچیایی آیران
(دینار) آلپلری سلسله‌سنی تعقیب ایده‌رك، شمال غربیه
طوغری ایلریلیوب، آوستریا طوپراغی ایچنده بر
برون تشکیل ایتدکدن صکره، (اونه) وبعده (صاوه)
نهرلرینك مجراسنجه شرقه طوغری ممتد اوله‌رق،
(درینه) نهرینك منصبنده صربیه حدودینه ملاصق
اولور، واورادن جنوب وجنوب شرقیه طوغری
اینه‌رك، آرناودلق قطعه‌سنه واصل اولور. قره‌طاغ
ایسه بوسنه‌نك جنوب غربیسنده برپامه شکلنی ابراز
ایدیور. بو وجهله بوسنه غرباً دالماچیا ایله، شمالاً
آوستریا ومجارستان دولتنك خرواتستان واسقلاوونیا
خطه‌لریله، شرقاً صربیه ایله، جنوباً دخی آرناودلق
وقره طاغله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیه‌سی
تقریباً ٦٢٠٠٠ مربع کیلومتره‌در.

شکل طبیعیسی، جبال وانهاری. — بوسنه خطه-
سی طاغلق بر یر اولوب، هر نه قدر سرمدی قارلرله
مستور اوله‌جق یوکسکلکده جبالی یوغیسه‌ده،
ارتفاع وسطیلری ١٠٠٠ ویا ١٥٠٠ متره‌راده‌لرنده
واکثری کلسدن عبارت برچوق طاغلرله مستور
اوله‌رق، بو طاغلرك اکثری جنوبدن شماله وشمال
شرقیه طوغری اوزانیرلر. بو طاغلرك اك یوکسك
محللری جنوب جهتنده اولوب، شماله طوغری
اوزاندقجه کسب انحطاط ایدرلر. بوسنه طاغلری
اساساً بر طرفدن آلپ سلسله‌سنه وبر طرفدن شار
وبالقان سلسله‌لرینه مربوط اولوب، آلپ ایله بالقان
آره‌سنده بر واسطهٔ ارتباط حکمنده‌درلر. بوسنه
طاغلرینك اك جسیمی دالماچیا حدودینی آیران (دینار
آلپلری) اولوب، بو سلسله‌نك اك یوکسك ذروه‌سی
قره‌طاغ حدودی داخلنده بولنان (قوم) طاغیدر، که
٢٨٥٠ متره ارتفاعی واردر. بونك شمال غربیسنده
٢٦٠٠ متره ارتفاعی اولان (دورمیتور) جبل منفر-
دی اولوب، اوچنجیسی دخی (ورباج) منبعلرنده واقع
(زك) طاغیدر، که ٢١١١ متره ارتفاعی واردر.

حدودده‌كی دینار آلپلری ذروه‌لرندن (پرولوغ) طاغی ۱۹۵۰ متره ارتفاعنده‌در.

صولر اعتباریله هرسك بوسنه‌دن آیری اولوب، بوسنه‌نك سائر طرفلری تمامیله طونه‌یه تابع صاوه نهری مائله‌سنده اولدیغی حالده، هرسك آدریاتیق دكیزی مائله‌سنده واقع اولوب، بتون میاه جاریه‌سنی جمع ایدن (نارنده) ایرماغی (دینار) آلپلرینی شق ایله، دالماچیانك ایچندن پچه‌رك، نارنده قنالی دنیلن بر اوزون كورفزه منصب اولور. بوسنه‌نك سائر نهرلری عمومیت اوزره جنوبدن شماله آقه‌رق صاوه ایرماغنه منصب اولورلر. (صاوه) نهری آوستریا ومجارستاندن كلوب، (اونه) ایله برلشدكدن صكره دولت مشارالیها ایله بوسنه آره‌سنده‌كی حدودی وبعده صربیه ایله آوستریا ومجارستان حدودینی تشكیل ایله طونه‌یه منصب اولور. بوسنه خطه‌سندن صاوه نهرینه دوكیلن انهارك باشلیجه‌لری درت اولوب، غربدن باشلایه‌رق، اونه، ورباج، بوسنه ودرینه نهرلریدر. (اونه) نهری خرواتستان عثمانی تعبیر اولنان بهكه سنجاغنك جهت جنوبیه‌سنده نبعانله، شماله وبعده شرق شمالی‌یه طوغری جریان ایده‌رك، برخیلی مسافه‌ده بوسنه ایله آوستریا ومجارستان آره‌سنده خط حدودی تشكیل ایتدكدن صكره، صاوه نهرینه دوكیلور. (ورباج) نهری هرسك حدودینی وبناءعلیه آدریاتیق مائله‌سنی آیران طاغلردن نبعانله، تراونیك وپنالوقه سنجاقلرینی شق ایده‌رك، جنوبدن شماله جریان ایدر. (بوسنه) نهری ینه مذكور طاغلردن وبوسنه سراینك جهت جنوبیه‌سندن نبعانله، نفس بوسنه خطه‌سنك اورته‌سندن بالمرور، جنوبدن شماله جریان ایدر، وصاغدن باشلیجه (بوشتریچه) ایله (اسپرچقه) چایلرینی اخذ ایده‌رك، صاوه‌یه دوكیلور. درینه نهری هرسكك قسم شرقیسیله یكی بازاردن وقره‌طاغ وآرناوودلق حدودندن كلن (بیوا)، (تارا) و(لیم) كبی نهرلرك اجتماعندن بالتشكل، برخیلی مسافه‌ده صربیه حدودینی بعدالتفریق صاوه‌یه منصب اولور. یكی بازارك منتهای جنوبنده غربدن شرقه وبعده جنوبدن شماله آقان (ایبار) نهری ایسه صربیه‌یه دخول ایله، ینه صاوه‌یه تابع اولان (موراوه) نهرینه دوكیلور. بو تعداد اولنان بیوك نهرلره منصب اولور برچوق كوچك چایلر بولندیغی كبی، طوغریدن طوغری‌یه صاوه‌یه دوكیلور برقاچ چای دهاواردر، كه بونلرك اك بیوكی (اونه) ایله (ورباج) آره‌سنده اولان (سانه) نهریدر.

اقلیم وهواسی، محصولات وحیوانات ومنابع ثروتی. — بوسنه‌نك هواسی عمومیت اوزره صوئوق وغایت صاغلام اولوب، آنجق درجهٔ برودت اراضیسنك ارتفاعنه تابعدر. اك صیجاق محللری درینه نهرینك وادیسیله صاوه نهرینه قریب اولان قسم شمالیسی اولوب، هله بهكه جهتی ونفس بوسنه‌نك یوكسك یرلری پك صوئوقدر، وقیشین آلتی آی قار آلتنده بولنوب، میزان‌الحراره صفردن آشاغی ۱۵ ایله ۲۲ آره‌لرنده اولور. بوسنه‌نك همان هیچ بر طرفنده بطاقلق اولمیوب، طاغلردن غایت كوزل صولر آقدیغندن، یازین جنت آسا بریردر.

یالكز هرسكك اراضیسی برآز قورو وطاشلق اولوب، بوسنه‌نك سائر طرفلرنده اراضی غایت منبت ومحصولدار ایسه‌ده، اهالیسی پك چالیشقان اولمدقلرندن، اراضیسنك یالكز اونده بری مزروع وبر اوقدری چایرحالنده اولوب، قصوری اورمان، مرعی واراضی خالیه‌دن عبارتدر. مع هذا حاصل اولان بغدای، آرپه ومصر محصولاتی مملكتی اداره ایتدكدن صكره، خیلی مقداری‌ده دالماچیایه اخراج اولنور. داری دخی كلیتله حاصل اولور. میوه‌لری وعلی‌الخصوص اریك، كراز، آرمود، الما، آیوه، جویز، فندیق، وجنوب جهتلرنده شفتالی، زردالی وبادم پك چوق وپك ایی اولوب، اوزوم اكثر طرفلرنده كماله ایره‌میور، وشراب اولمیور. بناءً علیه اهالی اریكدن چیقاردقلری و(اشلیونه) تعبیر ایتدكلری برنوع راقی‌یی كثرتله استعمال ایدرلر. سبزه‌لری دخی چوق اولوب، علی‌الخصوص لخنه كلیتله یتیشدیریلیر، وصرف اولنور.

چایرلریله مرعالرینك كثرتی پك چوق حیوانات واغنام بسلمكه مساعد اولمغله، بوسنه‌ده وعلی‌الخصوص پنالوقه وبلنه جهتلرنده قیون، كچی، صیغیر وآت كبی حیوانات اهلیه كثرتلی اولوب، بوسنه‌نك مشهور آتلری دخی اورالرده یتیشیر. حیوانات وحشیه‌سی طوموز، آیی، قورد، تیلكی، كیك، طاوشان وسائره‌دن عبارت اولوب، هله قوردلر پوستلرندن خیلی تجارت اجرا اولنه‌جق درجه‌ده چوقدر. اورمانلری پك چوق وپك واسع اولوب، اقلیمنه مخصوص اولان

اشجارك هر نوعی وعلی الخصوص میشه‌نك پك اعلاسی بولنور، ونهرلر كراسته ایندیرلمسنه پك مساعددر.

معادن جهتنجه بوسنه دنیانك اك زنكین یرلرندن اولوب، آلتون وكومش معدنلری بولندیغی كبی، دمیر معدنی دخی همان هرطرفنده موجوددر. آرسنیق وقورشون معدنلری دخی جابجا بولنور. طوزله‌ده وسائر بعض طرفلرنده قیا طوزی ویكی بازار ایله بوسنه سرایی وپنالوقه جوارلرنده معدن صولری واردر. معادن موجوده‌دن اخراج اولنانلری پك آزدر.

اهالیسی، جنسیت ولسان ومذهبلری. — بوسنه قطعه‌سنك اهالیسی تقریباً ۱۲۵۰۰۰۰ كشی راده‌لرنده اولوب، بونلرك تقریباً ۵۰۰۰۰۰ ی مسلمان، ۵۸۰۰۰۰ ی اورتودوقس، ۱۵۰۰۰۰ ی قتولیك، ۱۳۰۰۰ ی چنكانه و ۸۰۰۰ ی یهودیدر. عمومیتاوزره اهالی اسلاو جنسیتنه منسوب اولوب، یالكز یكی بازار جهتنده اهالینك نصفی آرناوددر. بوشناقلر یعنی بوسنه اهالیسی جنوبی اسلاو اقوامندن صرب قومنه منسوب ایسه‌لرده، كرك لسانجه وكرك اخلاق وعاداتجه صربلیلردن خیلی فرقلی اولوب، اسكیدن بری آیریجه یاشامش واداره اولنمشلردر. مسلمانلری دخی اولسانله متكلم ایسه‌لرده، مكتبلرنده كندی لسان وادبیاتلرنده تحصیل ایتمیوب، تركجه وعربجه اوقورلر. اورتودوقسلر لسانلرینی روس وبلغارلره مخصوص اولان حروفله ولاتین دینلن قتولیكلری آوستریا خرواتلری كبی لاتین حروفیله اوقویوب یازارلر.

تقسیمات جغرافیه وسیاسیه‌سی. — بوقاریده دیدیكمز كبی، بوسنه قطعه‌سی: نفس بوسنه، خرواتستان عثمانی، هرسك و(راشیا) یعنی یكی بازار اسملریله درت خطه‌دن مركب اولوب، اوته‌دن بری برایالت صورتنده اداره اولنه كلمش ایكن، مؤخراً هرسك بر قاچ دفعه آیریجه بر ولایت اتخاذ اولنمش ایدی. آوستریانك اداره‌ٔ موقته‌سی آلتنه كیردكدن صكره بوسنه ایله هرسك توحید اولنوب، یكی بازار خطه‌سی اداره‌ٔ عثمانیه‌ده قالمغله، ایكی سنجاق اعتبار اولنه‌رق، قوصوه ولایتنه الحاق اولنمشدر. بناءً علیه یكی بازارك تقسیماتندن «قوصوه» ماده‌سنده بحث اولنه‌جغندن، بوسنه قطعه‌سنك بوخطه‌دن بشقه اولان تقسیماتنی بروجه زیر بیان ایدرز:

سنجاق	قضا	ناحیه
سرای	سرای	
	قوینیچه	
	چلبی بازاری	
	فلادینه	
	ویشغراد	
	چانیچه	غوراژده
	ویسوقه	
ازوورنیق	طوزله	طوزلهٔ بالا
	برچقه	
	بلنه	
	ازوورنیق	
	سربرنیچه	
	برچه	
	مغلای	
	غرادچانیچه	
	عزیزیهٔ زیر	عزیزیهٔ بالا
	قلعه	موددریج
پنالوقه	پنالوقه	پرناور
	غرادشقه	
	تشنه	دبوی
	دربند	برود
	ژپچه	
بهكه	بهكه	
	نووسل	
	اوستروشیچه	
	قوستانیچه	
	معدن	
	پریدور	قوزارجه
تراونیك	تراونیك	ازنیچه
	یایچه	بوغوینه، وقف بالا، كوپرس
	پروزور	
	غلاموج	
	دومنه	
هرسك	موستار	
	ترهبین	قوریانیك
	لیوبوشقه	
	پوچتل	غبله
	استولچه	
	قونیچه	
	غاچقه	
	نووسین	
	فوچه	

بو وجهله اداره' عثمانیه‌نك اك صوك تقسیماتنده
بوسنه ولایتی ٦ سنجاق، ٤٢ قضا و ١٤ ناحیه‌یه
منقسم ایدی. آوستریالیلرك بوتقسیماته نه درجه‌یه قدر
رعایت ایتدكلری مجهولمزدر.

شهر وقصبه‌لری. — بوسنه‌نك اك بیوك واك
كوزل شهری مركزی اولان (سرای) اولوب، تقریباً
٥٠٠٠٠ اهالیسی واردر. ایكنجی درجه‌ده اولان
پنالوقه‌نك ١٨٠٠٠، ازوورنیقك ١٤٠٠٠،
تراونیكك ١٢٠٠٠، موستارك ٩٠٠٠، تربینك
٩٠٠٠، طوزله‌نك ٧٠٠٠ اهالیسی اولوب، دیكر
قصبه‌لرینك اهالیسی بش بیكدن آشاغیدر.

معارف وصنایع وتجارتی، طرق ومعابری. —
بوسنه‌نك هرنه قدر سواحل بحریه‌سی اولمدیغی كبی،
دالماچیا اسكله‌لرندن كلن یوللر دخی پك‌فنا ایسه‌ده،
صاوه‌ده برود، (بریبر) ونووی كبی اسكله‌لری پك
ایشلك اولوب، بیوك نهرلری نقلیاتی تسهیل ایتدیكی
كبی، آوستریالیلر بروددن سرایه ونوویدن پنالوقه‌یه
قدر ایكی دمیریول خطی تمدید ایده‌رك، بونلری سلا-
نیكدن مترووبچه‌یه كیدن خطله دخی برلشدیرمك
اوزره بولندقلرندن، بوسنه‌نك تجارتی كوندن كونه
ترقی ایتمكده، ومعهذا الان موقع واراضیسنك درجهٔ
مساعده‌سندن پك آشاغی بولنمقده‌در. معارف پك كری
اولوب، اورتودوقس اهالی صربلیلرك ادبیات‌وشریا-
تندن وقتولیكلر آوستریا اسلاولرینك آثارندن استفاده‌یه
چالیشیورلرسه‌ده، كندیلرینه مخصوص مؤسسات
علیه پك آزدر. مسلمانلرك ایسه مكتبلری پك آز
ونقصان اولوب، آوستریانك اشغالندن اول مركز
ولایتده بولنمش اولان مكتب اعدادی' عسكری بالطبع
لغو اولندیغی كبی، دارالمعلمین ودارالشفقه ایله سنجاق
وقضا مركزلرنده بولنمش اولان مكاتب رشدیه‌نك دخی
نه حالده بولندقلرینه دائر بركونه معلوماتمز یوقدر.
صنایع محلیه پك كری اولوب، باشلیجه كورك اعمالی و
قرابینه ویتاغان كبی بعض اسلحه ایله بز ویوكدن بعض
قبا منسوجاتدن وایچ یاغندن معمول برنوع قباصابونله
سختیاندن عبارتدر.

احوال تاریخیه‌سی. — بوسنه قطعه‌سی زمان
قدیمده ایلیریادن معدود اولوب، (دالمات) دینلن
ووحشیلكیله مشهور اولان بر قوم ایله مسكون ایدی.
قبل‌المیلاد ٢٠٠ تاریخلرنده رومالیلر بوقومله محاربه‌یه
كیریشوب، ایكیوز سنه‌دن زیاده اوغراشدقدن
صكره، میلادك ٣٧ تاریخنده بونلری رام ایتمكه
مقتدر اوله‌بیلمشلردی. روما دولتنك انقسامنده شرق
ایمپراطورلغی حصه‌سنه دوشوب، میلادك آلتنجی قرنی
اواخرنده اسلاو اقوامندن ابتدا خرواتلر وبعده
صربلر داچیاده یرلشمشلر ایكن، متعاقبا پچنك وسائر
اقوام‌تاتاریه طرفندن اورادن طرد واخراج اولنغله،
صربیه وبوسنه‌یی ضبط واسكان ودالماتلر وایلیریالرله
بالامتزاج بوشناق قومنی تشكیل ایتمشلردر. بونلر
قسطنطنیه‌ده روم ایمپراطورلرینه تابع اولمغله برابر،
كندیلرینه مخصوص نیم مستقل حكومتلری دخی او-
لوب، اون برنجی قرن میلادیده برآره‌لق مجارستانه
تابع اولمشلردی. بعده كسب استقلال ایتمشلردیسه‌ده،
اون بشنجی قرن میلادیدن اعتباراً بینلرنده تفرقه
ونفاق حاصل اولوب، ٧٨٦ تاریخ هجریسنده
حضرت خداوندكار غازی طرفندن فتح اولنمش ایسه
ده، موخراً تصرف عثمانیه‌دن چیقمش، و٨٦٧ده
ابوالفتح سلطان محمد خان ثانی حضرتلری طرفندن
استخلاص اولنه‌رق، نهایت دور سلطان سلیمانیده
مهاجم مظفریتی بو قطعه‌یی تمامیله دولت عثمانیه‌یه
قزاندیرمشدر. بعدالفتح اهالینك نصفنه قریب‌مقداری
دین مبین اسلامی قبول ایتمشلردر. برلین معاهده‌سنك
حكمنجه اداره‌سی موقتاً آوستریا ومجارستان دولتنه
احاله اولنغله، ١٢٩٥ده‌دولت مشارالیهانك‌اداره‌سنه
كچمشدر. یالكز (راشیا) یعنی یكی‌بازار خطه‌سی
اداره' عثمانیه‌ده قالوب، قوصوه ولایتنه ملحق اولمق
اوزره، یكی‌بازار وطاشلیجه اسملریله ایكی سنجاغه
تقسیم اولنمشدر. طاشلیجه سنجاغنده عثمانلی عسكریله
آوستریا عسكری مشتركا اقامت ایدیورسه‌ده، اداره'
ملكیه‌سی دولت علیه‌یه عائددر.

بوسنه { نهری. (Bosna) همنامی اولان قطعه-
نك اك بیوك نهرلرندن اولوب، بوسنه
سراینك شرق جهتنده واقع طاغلردن نبعان ایله، شهر
مذكورك ایچندن كچدكدن صكره، هرسك حدودندن
كلن (شلسنیچه) چایله برلشه‌رك، وگاه غربه گاه شرقه
طوغری میلانله شماله طوغری آقه‌رق، صاغدن (لا-
چوایه) و(اسپرچقه) وسائر برچوق چایلر اخذ ایله،
تقریباً ٢٨٠ كیلومتره‌لك پك طولاشیقلی بر جریاندن

صكره (شماخ) قربنده صاویه منصب اولور. بورودن بوسنه سرایینه كیدن دمیر یول خطی (دبوی) لك آلت طرفنده (قتورسقو) قریه‌سندن باشلایه‌رق بو نهرك كنارنجه تمدید اولنمشدر.

بوسنه سرایی { یاخود سرای بوسنه ویا ساده سرای (Sérajevo)
بوسنه خطه وولایتنك مركزی بر شهر اولوب، بوسنه نهرینك منبعنه قریب اوله‌رق ایكی طرفنده واقعدر. كوزل بر شهر اولوب، ثلثانی مسلم اولمق اوزره، ۵۰۰۰۰ اهالیسی، سلطان محمد خان ثانی طرفندن بنا اولنمش بر سرایی، ینه پادشاه مشارالیهك اثری اولان بر بیوك ومصنع جامع شریفیله (بك جامعی) دینلن دیكر بر معبدی وسائر ۱۲۰ قدر جامع ومسجدی، متعدد مدرسه‌سی، بر غربا خسته‌خانه‌سی، بر رشدیه وبر دار المعلمین ایله ۲۰ قدر صبیان مكتبلری، خرستیانلره مخصوص بر مكتب اعدادیسیله بر قاچ ابتدائیه‌سی، متعدد دباغخانه‌لریله اسلحه اعماله مخصوص دكانلری واردر. بوسنه‌نك صاوه نهرنده‌كی اسكله‌لرینك اك بیوكی اولان (برود) قصبه‌سنه بر دمیر یول خطیله مربوطدر.

بوسوئه { (Bossuet) فرانسه‌نك اك بیوك ادیب وخطیبلرندن اولوب، طریق رهبانه منسوب اولمغله، (مج) وبعده (مو) پسقپوسی وقرالك اوغلنك مربیسی اولمشیدی. ۱۶۲۷ ده دیژونده طوغوب، ۱۷۰۴ ده وفات ایتمشدر. امور مذهبیه واخلاق وفلسفه‌یه متعلق بر چوق اثرلر یازوب، ایراد ایتدیكی نطقلرك تأثیریله برطاقم پروتستانلری قتولیك مذهبنه چویرمشیدی. قتولیك ایله پروتستان مذهبلرینك توحیدیچون آلمانیا علماسندن مشهور (لیبنیچ) ایله برلكده چالیشوب، حكیم مشارالیه ایله بو بابده بر چوق مكاتبه‌لری واردر. ینه امور مذهبیه‌دن طولایی مشهور (فنلون) له آره‌لرنده برودت حاصل اولمغله، فنلونی قرالك وپاپانك توجهندن دوشورمشیدی. اثرلری پك مقبول اولوب، فرانسه آقادمیاسی اعضالغنه انتخابنه سبب اولمشیدی. اك مشهورلری تاریخ عمومی‌یه متعلق اولان نطقیله «جنازه خطبه‌لری» و«معرفة الله ومعرفة النفس» عنوانلی اثرلریدر.

بوسه { (Bosa) ساردنیه جزیره‌سنك ساحل غربیسنده وقالیارینك ۷ كیلومتره جنوبنده بر قصبه اولوب، ۶۰۰۰ اهالیسی ومرجان صیدی واردر. هواسی پك آغیردر.

بوسه { (Boussa) سودان وسطیده و(نیجر) ایرماغی ایچنده واقع بر آطه‌نك اوزرنده بر قصبه اولوب، همنامی اولان بر حكومت صغیره‌نك و(بورغو) خطه‌سنك مركزیدر. (تمبوقتو) نك جنوب شرقیسنده اوله‌رق، ۱۴′ ۱۰° عرض شمالی ایله ۴° طول غربیده واقعدر.

بوسیریس { (Busiris) اسكی یونان مورخلرینك قولنه كوره، بو اسمله زمان قدیمده ایكی ظالم حكمدار بولنوب، بری اسپانیاده ودیكری مصرده حكم سوررردی. كویا برنجیسی مملكته اوغرایان یبانجیلری قتل، وایكنجیسی وبانك اوكنی آلمق ایچون انسانلر ذبح ایتدیكیچون، یونان قدیم خرافاتنده مذكور اولان قهرمان (هركل) كیدوب بونلرك ایكیسنی دخی قتل ایتمشدر. — بو اسمله مصرده بر شهر دخی وار ایدی، كه ایزیس واوزیریس معبودلرینه مخصوص اولان معبدلرینك جسامتیله مشهور ایدی. [«بوصیر» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بوسیمان { (Bosjemans) آفریقای جنوبیده (هوتنتوت) جنسندن بر قوم اولوب، قطعهٔ مذكوره اهالیسنك وبلكه بتون نوع بشرك اك وحشی واك ذكاوتسزلریدر. فلنكلیلر طرفندن «اورمان آدملری» دیمك اولان بو اسمله تسمیه اولنمشلردر. بونلر انكلتره‌نك امید برونده‌كی مستعمراتنك حدود شمالیه‌سنده و(اورانژ) نهری وادیسنك یوقاری قسمنده بولنوب، اكثریا اورمانلرده طولاشیرلر. [«هوتنتوت» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بوشتر { (یاخود بیشتر) موصل ولایتنك سلیمانیه سنجاغنده ولواسنك شمال غربی قسمنده بركوچك بر اولوب، ایران حدودی اتصالنده وزاب اسفل منبعلری اطرافنده واقعدر. بر كرد عشیرتیله مسكوندر.

بوشنج { هرات جوارنده وبوشهردن ۱۰ فرسخلق مسافه‌ده بر قصبه اولوب، آثار صورلری وباغ وبوستان واشجاری پك چوق بر وادیده واقع اولدیغنی جغرافیون عرب آثارنده مذكوردر. بو قصبه‌دن برچوق علما وادبا چیقمشدر. قرمانی بونك بیوك بر شهر اولدیغنی بیان ایتدیكی كبی، (بوسنج) اسمنده دیكر بر بیوك شهر دخی ذكر ایتدیكی

حالده، ابن‌اثیر ایکیسنك بر اولدیغنی بیان ایدیور. یاقوت حموی ایسه (بوشنج)ك كوچك برقصبه و(بوسنج)ك (ترمذ) قربنده برقریه اولدیغنی یازیور، كه صحیحی ده بو اولسه گرکدر.

بوشیر { [« بندر بوشیر » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بوصیر { یاخود ابوصیر (بوسیریس) اسم قدیمندن مأخوذ اوله‌رق مصرده بو اسمله اوچ كوچك قصبه واردر:

برنجیسی مصر سفلاده اشمونین جوارنده، قاهره‌نك ٨٨ كیلومتره شمالنده وهرم كبیرك قربنده اولوب، قدمای مصریونك معبودلرندن اولان (ایزیس)ه مخصوص بربیوك هیكلنك خرابه‌لری موجوددر. ملوك بنی امیه‌نك اخیری اولان مروان حمار بونده قتل اولنمشدر.

— ایكنجیسی ساحل بحرده واسكندریه‌نك ٤٠ كیلومتره غربنده مستحكم برموقع اولوب، برج العرب اسمیله دخی معروفدر.

— اوچنجیسی مصر وسطاده نیلك ساحل یسارنده وقاهره‌نك جنوب غربیسنده واقع اولوب، اطرافنده برطاقم اهرام ومزارلر وسائر آثار عتیقه موجوددر. « قصیدهٔ برده » صاحبی مشهور شیخ محمد بوصیری بورالیدر.

بوصیری { (الشیخ شرف الدین ابوعبدالله محمد بن سعید الصنهاجی) مشاهیر شعرا وصوفیوندن اولوب، شعرده مهارت ومتانتی خارق‌عاده عد اولنفه شایاندر. مدح حضرت فخر الرسل (صلعم) حقنده برچوق قصیده‌لری اولوب، اك مشهورلری « قصیدهٔ برده » دینمكله معروف اولان « الكواكب الدریه فی مدح خیر البریه » ایله « القصیدة الهمزیة » و« بانت سعاد » اوزرینه بر قصیده وسائر قصایدیدر. قصیدهٔ برده‌یه كرك عربیده وكرك فارسی وتركیده پك چوق شرحلر وتخمیسلر یازیلوب، قرائتیله تبرك وتیمن اولنور. مطلعی شودر:

امن تذكر جیران بذی سلم
مزجت دمعاً جری من مقلة بدم

قصیدهٔ همزیه‌سنك مطلعی دخی شودر:

كیف ترقی رقیك الانبیاء
یاسماء ماطاولتها السماء

بانت سعاد اوزرینه اولان قصیده‌سنك دخی مطلعی شویله‌در:

الی متی انت باللذات مشغول
وانت عن كل ما قدمت مسئول

شیخ بوصیری حضرتلرینك اصلی ونسبی مغربدن اولوب، اجدادی مصره نقل وطن ایتمشلردی. ٦٩٤ تاریخنده ارتحال ایتمشدر.

بوغ { (Boug یاخود Bog) روسیه‌ده بر نهردر، كه (وولهینیا) ده نبعاناله، (و. دولیا) و(خرسون) ایالتلرینی سقی ایده‌رك، و(نیقولایف) شهری ایچندن‌چكه‌رك، سینیوقه، قولیما واینغول چایلرینی دخی اخذ ایتدكدن‌صكره، (فدوروفقه) قصبه‌سی قارشیسنده (دنیپر) ایرماغنه دوكیلور. مجراسی ٧٥٠ كیلومتره طولنده‌در. — بو اسمله (ویستوله) ایرماغی تابعلرندن برنهر دها واردر، كه غالیچیانك جهت شرقیه‌سنده نبعاناله، شمال غربی‌یه وبعده شماله طوغری جریان ایده‌رك، روسیه ایله لهستان حدودینی آیردقدن صكره، (وارشووه) نك ٢٦ كیلومتره شمال غربیسنده صاغ ساحلندن ویستوله‌یه دوكیلور. مجراسی ٧٠٠ كیلومتره طولنده‌در.

بوغاز ایچی { [« استانبول بوغازی » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بوغاز كسن { روم ایلی حصارینك اسم اصلیسیدر. [« روم ایلی حصاری » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بوغاز كویی { مناستر ولایتنك كوریجه سنجاغنه تابع كسریه قضاسنده وكسریه‌نك ١٣ كیلومتره جنوب شرقیسنده اوله‌رق، اینجه قره‌صو نهرینك صول یعنی شرق جهتنده بیوك بر قریه اولوب، ٢٥٠٠ قدر اهالیسی واردر. — بو اسمله آنقره ولایتنك یوزغاد سنجاق وقضاسنده ویوزغادك ٢٠ كیلومتره غربنده دخی بیوجك برقریه واردر.

بوغازلیان { آنقره ولایتنك یوزغاد سنجاغنده ویوزغادك ٨٠ كیلومتره جنوب شرقیسنده اوله‌رق دلیجه ایرماغك ساحل یسارنده یعنی جنوبنده واقع قضا مركزی كوچك بر قصبه اولوب، ٣٠٠٠ قدر اهالیسی واردر. — بوغازلیان قضاسی یوزغاد سنجاغنك وبوزاوق خطه‌سنك منتهای جنوبنده اولوب، جنوباً قیصریه وغرباً قیر شهری سنجاقلریله همحدوددر. اراضیسی مذكور دلیجه ایرماغیله وبونك تابعلری اولان برقاچ چایله سقی واروا اولنه‌رق، اولدقجه منبت ومحصولداردر. اكثر طرفلری طاغلق

اولوب، بر چوق اورمانلری دخی واردر، وخیلی کراستە واودون کسیلوب، قیر شهری وقیصریەیە دخی نقل اولنور. قضا آقطاغ ناحیەسیلە برابر ۱۱۳ قریەیی حاوی اولوب، جملەسی مسلم اولمق اوزره، تقریباً ۳۰۰۰۰ اهالیسی واردر.

بوغدان { [« بغدان » مادەسنە مراجعت بیوریلە.]

بوغدان { (Bogdan) درتیوز سنه اول آرناوودلقدە قتولیك پسقپوسی اولوب، آرناوود لساننده امور مذهبیەیە متعلق بیوك بر کتابله وعظ ونصیحتە دائر بر منظومه یازمشدر. بو ایکی کتاب (بوده) اسمنده دیکر بر پسقپوسك اثرلریله برابر پك فصیح ودوزکون بر لسانله یازلمش اولدیغندن، لسان مذکور ادبیاتنك اساسی کبی عد اولنەبیلیر. رومادە دفعاتله طبع ونشر اولنمشلردر.

بوغوته { (Bogota) آمریقای جنوبیده (قولومبیا) جماهیر متفقەسنك مرکزی اولان بر شهر اولوب، همنامی اولان بر کوچك نهرك اوزرنده وحذای بحردن ۲۷۰۰ متره ارتفاعنده واقعدر. آمریقای جنوبینك اك بیوك شهرلرندن اولوب، ۱۰۰۰۰۰ اهالیسی، کوزل وواسع سوقاقلری، کلیسا وسائرەدن عبارت مصنع ابنیەسی، کتبخانەسی، موزەسی، رصدخانەسی وبرقاچ مکتبی واردر. بو شهر ۱۵۳۸ تاریخنده اسپانیوللر طرفندن تأسیس اولنەرق، ۱۸۱۱ده مرکز اتخاذ اولنمش، واوسنه اعلان جمهوریت ایتمشیدی. ۱۸۲۷ده زلزلەدن همان کاملاً منهدم اولمشیدی.

بوغوریس { (Bogoris) اسکی بلغار قرالرندن اولوب، قسطنطینیه ایمپراطوری میخالك والدەسی اولان نائبهٔ حکومت (تئودوره) یه اعلان حرب ایتمك اوزره ایکن، مومیالیها کندیسنه بر پسقپوس کوندروب، هم بو نیتدن واز کچیرمش، هم خرستیانلغی قبول ایتدیرمشیدی. میخال اسمیله خرستیان اولوب، فوتیوسك مذهب محدثنه تابع اولمش، و۸۹۶ ده وفات ایتمشدر.

بوغومیل { (Bogomiles) اون ایکنجی قرن میلادیده بلغارستانده ظهور ایتمش بر مذهبه تبعیت ایدنلره ویریلن اسمدر. بونلر حضرت عیسانك الوهیتنی وبعدالوفات دیرلدیکنی انکار ایدرلر. رئیسلری اولان طبیب (باسیل) قسطنطینیه ایمپراطورلرندن (آلکسیس قومننوس) طرفندن احراق اولنمشیدی. بو مذهبه تابع الیوم روسیەده بعض افراد بولنیور.

بوفالو { (Buffalo) آمریقای شمالیده ممالك مجتمعەنك نویورق جمهوریتنده ونویورقك ۵۰۰ کیلومتره شمال غربیسنده اولەرق (اریه) نهرینك منتهای شرقنده و(نیاغاره) شلالەسندن ۳۵ کیلومترەلك مسافەده واقع بیوك بر شهر اولوب، ۱۶۰۰۰۰ اهالیسی، کوزل لیمانی، نویورقه منتهی اولور بر جدولی، دمیر یولی، پك ایشلك تجارتی وبر چوق فابریقەلری واردر. ۱۸۱۴ تاریخنده کوچك بر قریه حالنده ایکن، کوندن کونه کسب اهمیت ایدەرك، ممالك مجتمعەنك قسم شمالیسی تجارتنك بر بیوك مخزنی حکمنه کچمشدر.

بوفون { (Buffon) مشاهیر طبیعیوندن اولوب، ۱۷۰۷ تاریخنده فرانسەده بورغونیەنك (مونتبار) قصبەسنده طوغمش، و۱۷۸۸ ده وفات ایتمشدر. فنونه انتساب ایدەرك، حکمت طبیعیه وفن زراعتده کسب اشتهار ایتمکله، ایتالیا وانکلترەیه سیاحت ایتدکدن صکره، عودتنده آقادمیا اعضالغنه انتخاب، وقرالك باغچەسی مدیرلکنه نصب اولنمشیدی. بوندن استفاده ایدەرك، تاریخ طبیعیه اختصاصیله، مفصل بر تاریخ طبیعی یازمغه باشلامش، وبقیهٔ عمرینی حیواناتك احوال مخصوصەسنی مطالعه وتحریریله کچیرمش ایسەده، بو اثرینی اکماله موفق اولەمیوب، یالکز معادن ایله حیواناتك بر قسمنی یازەبیلمشدر. معهذا اثری اون ایکی بیوك جلددن عبارتدر. هر نەقدر بعض قواعد ومطالعاتی مؤخراً فن طرفندن جرح وتکذیب اولنمش ایسەده، حیواناتك احوال مخصوصەسنی پك کوزل تصویر ایتمشدر. قوللاندیغی لسان دخی پك فصیح ودوزکون اولمغله، کتابی هم فنی هم ادبی بر اثردر. بر حیات ایکن مکافاته نائل اولوب، انواع نعم واحترامات کورمش؛ و(قوت دور) ایالتنده واقع (بوفون) قصبەسی قونتلغنه دخی نصب اولنمغله، (بوفون قونتی) وسادەجه (بوفون) اسمیله شهرت بولمشدر. اصل اسمی (لقلرق)در. اثری دفعاتله طبع ونشر اولنمشدر.

بوقاچیو { یاخود بوقاس (Boccace, Boccaccio) ایتالیانك اك مشهور محررلرندن اولوب، فلورانسه تجارندن برینك ولدنامشروعی

ایدی. ۱۳۱۳ ده طوغـوب، ۱۳۷۵ ده وفات ایتمشدر. پدری طرفندن تجارته سوق اولنه‌رق، فلو-رانسه‌ده، ناپولیده وپارسده بر مدت تجارتله مشغول اولمش ایســه‌ده، ادبیاته میلی زیاده اولدیغندن، بعده تجارتی ترکله، اسکی یونان ولاتین آثاریله اشتغال ایتمکه باشـلامش؛ وتاریخ وادبیاته متعلق بعض اثرلر دخی یازمش ایســه‌ده، یوز حکایه‌دن عبارت اولان (دقا مرون) یعنی «اون کون» عنوانلی اثری هپسندن زیاده شهرت بولمشدر. لسانی پك فصیح اولوب، ایتالیان ادبیاتنك اساسنی ترکیب ایدن آثاردن معـدوددر. مذکور اثری پك مقبول ایسه‌ده، براز آچیق یازلمشدر. ناپولیده ایکن، قرال روبرتك غیر مشروع قیزی (ما-ریه)یه علاقه ایدوب، یازدیغی کتابلرده بونی (فیامته) اسمیله یاد ایتمشدر. قرالیچه (ژانه) یه دخی انتساب ایدوب، (دقامرون) عنوانلی اثرینی بو ایکی پرنسسی اکلندیرمك ایچون یازمشدر. بعض اشعاردخی یازمش ایسه‌ده، شاعر مشهور (پترارق)له کوریشوب، بونك اثرلرینی کوردکده، چوغنی احراق ایتمشدر. مذکور اثری دفعاتله طبع، وهمان هر لسانه ترجمه اولنمشدر.

بوقاس } (یاخـود بوقا) حلب ایله مصیصـه (یعنی سیس) آره‌سنده بر قصبه‌اولد-یغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

بوقان } ســنده بر مملکت اولوب، زیاد طر-فندن کوندرلمش اولان (ابو الاشعث منذر بن جارود عبدی) وبعده عبیدالله بن زیادطرفندن ارسال اولنان (ابن حری باهلی) طرفلرندن فتح ایدلمش اولدیغی کتب فتوحده مسطوردر.

بوقانرا } (Boccanera) جنوه‌ده بر خاندانك اسمی اولوب، افرادندن جمهوریت ریاستنه چکمش و۱۲۵۰دن ۱۴۰۰ تاریخنه‌دك ۱۵۰ سنه اجرای حکم ونفوذ ایتمش بر قاچ آدم کلمشدر.

بوقخوریس } (Bocchoris) مصرك یکرمی دردنجی سلاله‌سنك حکمدار اخیرینه یونان مورخلری طرفنـدن ویریلن اسمدر. مصر علیا ایله مصر وسطی حبشلیلرك النده اولدیغی حالده، بو ذات مصر سفلی حکومتیله قناعت ایده‌رك، عادلانه اداره مملکت ایتمکده ایکن، قبل‌المیلاد ۶۷۰ تاریخنده حبش حکمداری (سـباکون) هجوم ایدوب، اوراسنی دخی ضبط، ویکرمی بشنجی سلاله‌یی تأسیس ایلمشدر. بعض مورخین بونك حضرت موسانك فر-عونی اولدیغنه ذاهب اولمشلردر. او حالده میلاددن اون یدی قرن اول حکم سورمش اولمسی لازم کلیر.

بوقخوس } (Bocchus) ماوریتانیانك یعنی مغربك اسکی بربر حکمدارلرندن اولوب، میلاددن ۱۰۶ سنه اول دامادی (یوغورتا) ایله برابر رومالیلره اعلان حرب ایتمش ایسه‌ده، مار-یوس طرفندن ایکی دفعه انهزامه اوغرادیله‌رق، (سیلا) ایله عقد مصالحه‌یه ودامادینی رومالیلره تسلیم ایتمکه مجبور اولمشیدی.

بوقلاند } (Buckland) انکلتره‌نك مشاهیر ارضیـوندن اولوب، طول مدت اوقسـفورد دار الفنوننده علم الارض معلمی بولنمش؛ وبو فنده بر قاچ کتـاب یازوب، تشکلات ارضـیه‌یه متعلق کشـفیات فنیه ایله توراتك بو بابده‌کی بیـاناتنی تطبیق وتوفیق ایتمکه چالیشمشـدر. ۱۷۸۲ ده طو-غوب، ۱۸۵۶ ده وفات ایتمشدر.

بوقووینه } (Bukovine) یعنی «قزیل‌اور-مان». آوسـتریا دولتنی ترکیب ایدن خطه‌لردن اولوب، غالیچیایه ملحق عد اولنور. غالیچیانك جنوب شرقیسنده واقع اولوب، غرب جنوبی جهتندن قارپات طاغلرینك صیرتیله مجارستاندن‌آیرلمش اولدیغی حالده، جنوباً رومانیانك بغدان قطعه‌سـیله وشرقاً روسـیه ایله محدوددر. ۴۷° ۱۲′ ایله ۴۸° ۴۰′ عرض شمالی و ۲۲° ۳۰′ ایله ۲۴° طول شرقی آره‌لرنده ممتد اولوب، شمال شرقیدن جنوب غربی‌یه طوغری اولان طول اعظمی قوش اوچشی حسـابیله ۱۴۰ کیلومتره‌در. مسـاحهٔ سطحیه‌سی ۱۰۴۵۲ مربع کیلومتره‌اولوب، ۵۷۱ ۶۷۱ اهالیسی‌واردر. اراضیســنك قسم اعظمی قارپات سلسله‌سی اتکلرندن عبارت اولمغله، طاغلق اولوب، یالکز (دنیستر) ایله (پروت) مجرالری آره‌لرنده اولان شمـال شرقی قسمی اووه‌در. قارپات سلسله‌ســنك بو خطه داخلنـده‌کی ارتفاعی ۲۰۰۰ متره‌یه قدر چیقار. دنیستر ایرماغی شمال شرقی حدودینی تشکیل ایتدیکی کبی، پروت ایرما-غنی ترکیب ایدن اوچ چای دخی قارپاتدن نبعان‌ایله، بو-قووینه‌یی شق ایده‌رك، مرکزی اولان (قزرنوویچ) ك اوست طرفنده بولشیرلر. (سرت) ایرماغنی ترکیب‌ایدن ایکی چای ایله (مولداو) وبیستریچه نهرلری دخی بوقو-

وينده نبعان ايدوب، بو خطه‌يى سق ايتدكدن صكره، بغدانه داخل اولورلر. بو وجهله خطه تماميله قره‌دكيز مائله‌سنده واقعدر. هواسى سرت ايسه‌ده پك صاغلام اولوب، طوپراغى پك منبت اولديغى حالده، كويليلر پك جاهل اولدقلرندن، واكثر اراضى چفتلك حالنده اولوب، كويليلرك مالى اولمديغندن، باشليجه مصر وساٸر حبوباتدن عبارت اولان محصولاتى استعداد اراضى نسبتنده دكلدر. اورمانلرى ومرعالرى پك چوق اولوب، صيغير وقويونلرى چوقدر، وكوزل آتلر يتيشديريلير. معادنى باشليجه دميردن عبارت اولوب، بيستريچه نهرنده بعض آلتون ريزه‌لرى دخى بولنور. صنايع پك كرى اولوب، معهذا بعض دميرخانه‌لر، دباغخانه‌لر وكاغد وبيره وساٸره فابريقه‌لرى واردر. اهاليسنك نصفنه قريب مقدارى رومان جنسنه منسوب اولوب، شمال جهتنده‌كيلر ايسه اسلاودر. ايچلرنده برچوق آلمانلر، مجارلر، يهوديلر، ارمنيلر وساٸره دخى واردر. مركزى (قزرنوويچ) شهرى اولوب، سرت، رادوچ وسوقزاوه دخى باشليجه قصبه‌لرندندر. بوخطه وقتيله بغداندن معدود اولوب، دولت عليه‌يه تابع بولنمش؛ و١٧٧٤ده آوستريانك الينه چكوب، غاليچياء‌يه الحاق اولنمشيدى. ١٨٤٨ ده دوقه‌لق عنوانيله آيريجه بر ايالت ممتازه حالنه افراغ اولنه‌رق، ٨ سنجاغه تقسيم اولنمشدر. ٣٠ اعضادن مركب بر مجلس مبعوثانى واردر؛ وآوستريا مجلس مبعوثان عموميسنه ٥ اعضا انتخاب وارسال ايتمك حقنى حاٸزدر.

بوكر (Beaucaire) فرانسه‌نك (غارد) ايالتنده، (رونه) ايرماغنك ساحل يمينى قربنده و(نيم) شهرينك ٢٥ كيلومتره شرقنده ناحيه مركزى بر قصبه اولوب، ٩٦٩٤ اهاليسى، سنه‌ده بركره قورولور مشهور پنايرى وشراب، حبوبات وساٸره تجارتى واردر. قارشيسنده بولنان (تاراسقون) قصبه‌سنه بر كوپرى ايله مربوطدر.

بوكفال (Bucéphale) يعنى «اوكوزباشلى». بيوك اسكندرك آتنك اسمى اولوب، روايته كوره بو حيوانى مشاراليهدن بشقه كيمسه رام ايده‌مه‌مشيدى. سرعت حركتيله صاحبنى چوق دفعه تهلكه‌دن قورتارمشيدى. هندستانده (پور) ه قارشى اولان محاربه‌ده قتل اولنوب، اسكندر بوآتك قتل اولنديغى محلده (بوكفاليه) اسميله بر قصبه تأسيس ايتمشيدى.

بوكنويل (Bougainville) فرانسه مشاهير بحريونندن اولوب، ١٧٦٦ دن ١٧٦٩ تاريخنه‌دك اوچ سنه ظرفنده كرهٔ ارضك اطرافنده بر سياحت بحريه اجرا ايتمش، وبحر محيط كبيرده بر چوق كشفياته موفق اولوب، عودتنده رغبت عموميه‌يى جلبله كسب اشتهار ايدن بر سياحتنامه نشر ايتمشدر. بحر هنديده‌كى (مالوينه) آطه‌لرينى دخى ضبط ايتمش، وقناده سفرنده حاضر بولنمشيدى. ١٧٢٩ ده طوغوب، ١٨١٤ ده وفات ايتمشدر. — ينه بو اسمله معروف اولان برادرى اسكى يونان ولاتين آثارينه متعلق بعض كتب ادبيه ايله بيوك اسكندرله طهماسب قوليخانك (يعنى نادرشاهك) هنده اولان سفرلرينى مقايسه يولنده بر كتاب يازمشدر. آقادميانك كاتب داٸميسى ايدى. — بحر محيط كبيرده واقع سالومون جزايرندن بر جزيره دخى سياح موى اليهك اسميله مسمى اولوب، ٥° ٣٢′ عرض جنوبى ايله ١٥٢° ٣٠′ طول شرقيده واقعدر.

بوكويل (Bouqueville) تپه‌دلنلى على‌پاشا زماننده طول مدت يانيه واليسى بولنوب، مشاراليهك احوالنه وآرناودلق ويونانه متعلق بر قاچ كتاب يازمش، وخيلى تفصيلات ويرمش ايسه‌ده، يونانيلره طرفدارلق كوستروب، آثارى تعصبدن خالى دكلدر.

بوكينغهام (Buckingham) انكلتره‌ده همنامى اولان ايالتده برقصبه اولوب، لوندره‌نك ٨٨ كيلومتره شمال‌غربيسنده و(اوزه) نهرينك ساحل يميننده واقعدر. ٣٧٠٠ اهاليسى ودانتله فابريقه‌لرى واردر. مذكور ايالتك اسكى مركزيدر. — بوكينغهام قونتلغى يعنى ايالتى نورتامپتون، بلفورد، هرفورد، مندلسكس، بركس واوقسفورد ايالتلريله محاط ومحدود اولوب، مساحهٔ سطحيه‌سى ١٨٨٩ مربع كيلومتره واهاليسى ١٧٥٨٧٩ كشيدر. (غرت جونقشين) دينلن بيوك قنال بو ايالتى شق ايدبور. مرمرى وساٸر صنايعده مستعمل طوپراقلرى واردر. مرعالرى چوق اولمغله، قويونلرندن كليتلى ياغى آلنير. دانتله‌لرى مشهوردر. ياموقدن منسوجاته صاماندن بعض معمولاتى وكاغد فابريقه‌لرى دخى واردر.

بولاجه‌لى آطنه ولايتنك ايچ‌ايل سنجاغنده مركز لوا اولان سلفكه قضاسنه

تابع بر ناحیه اولوب، ٦ قریه‌دن مرکبدر. مرکزی (طاش اوجی) دینلن اسکله اولوب، اولدقجه تجارتی واردر. اکثر اراضیسی طاغلق اولوب، اهالیسی حیوانات رعیله مشغول بولنور، وکلیم وچوال کبی بعض منسوجات اعمال ایدرلر. محصولات ارضیه‌سی آنجق اهالی‌یه کفایت ایده‌جك مقدارده‌در.

بولاق } مصرده قاهره‌نك ۲ کیلومتره شمال غربیسنده ونیلك ساحل یميننده واقع بر قصبه اولوب، قاهره‌نك اسکله‌سی حکمنده‌در، وشهر مذکوره کوزل بر طریقله مربوطدر. ۱۸۰۰۰ اهالیسی، ترسانه‌سی، ماریت بك معرفتیله تأسیس اولنمش بیوك بر موزه‌سی، نشریات نافعهٔ کثیره‌سیله شهرت قزانمش اولان رسمی برجسیم مطبعه‌سی، مکمل بر کتبخانه‌سی، هندسه‌خانه‌سی، مکتب صنایعی، رسم مکتبی وسائر مکاتبیله بر بیوك ایپلیکخانه‌سی ونیلك اوزرنده کوزل بر کوپریسی واردر. دمیر یوللرك دخی محل تلاقیسی اولمغله، تجارتی پك ایشلکدر. قاهره‌نك بر محله‌سی حکمنده‌اولوب، برچوق کبرا قوناقلرینی شاملدر. ۱۷۹۹ تاریخ میلادیسنده فرانسزلر طرفندن احراق اولنمش ایسه‌ده، مرحوم محمد علی پاشا طرفندن ترمیم وتجدید ومؤسسات مذکوره ایله تزیین اولنمشدر.

بولان } (Bolan) سند وادیسیله قندهار آره‌سنده سوق الجیش نقطهٔ نظرنجه پك مهم بر بوغاز اولوب، انکلیزلر (کته) یی الده ایتمکله بونك تصرفنی تأمین ایتمشلردر.

بولاند } (Beveland) بو اسمله فلمنکك ساحلی قارشیسنده شمالی وجنوبی اوله‌رق ایکی آطه بولنوب، زلانده ایالتنه ملحقدرلر. شمالیسنك طولی ۱۳ وعرضی ٦، وجنوبیسنك طولی ٤٠ وعرضی ۱۳ کیلومتره‌در.

بولانق } آطنه ولایتنك جبل‌برکت سنجاغنده وسنجاغك منتهای شمالنده اوله‌رق جیحان نهری مجراسنك شرق جنوبی جهتنده بر قضا اولوب، مرکزی (باغچه) قریه‌سی اولدیغی حالده، ٤٠ قریه‌دن مرکبدر. اراضیسی طاغلق اولوب، ذخایری آنجق اهالی‌یه کفایت ایتمکده ایسه‌ده، توتونی زیاده‌جه اولوب، مرعشه اخراج اولنور. اهالیسی ۱۰۰۰۰ راده‌لرنده اولوب، یالکز ۲۳۰۰ قدری خرستیان وقصوری اسلامدر. درون قضاده ۱ جامع، ۱ مکتب و ۲۰ دکان موجود اولوب، مرکزدن ۹ ساعتلق مسافه‌ده برقاپلیجه دخی واردر. — بو اسمله بتلیس ولایتنك موش سنجاغنده دخی بر قضا بولنوب، ٤٩ قریه‌دن مرکبدر. بو اسم وان کولنك قسم غربیسی سواحل شمالیه‌سنجه ممتد اولان طاغلرله مراد نهرینك مجراسی آره‌سنده واقع بر خطه‌یه مخصوص اولوب، موش شهری بو خطه‌نك منتهای غرب جنوبیسنده واقعدر. جهت جنوبیه‌سنده اولان طاغلردن برچوق چایلر آقوب، مراد نهرینه دوکیلورلر. بونلرك اك بیوکی موشك شرق شمالی جهتندن آقان قره‌صودر. خطه‌نك وسطلرنده (نارك) اسمیله برکول دخی‌واردر. اراضیسی منبت ومحصولداردر. مرکزی (لیز) قصبه‌سیدر.

بولانق دره } استرانجه سلسله‌سندن نبعانله قره‌دکزه دوکیلن کوچك چایلرك بریدر.

بولایر } (Plajari) ادرنه ولایتنك کلیبولی سنجاق وقضاسنده ناحیه مرکزی بر کوچك قصبه اولوب، کلیبولینك ۱۰۵ کیلومتره شمال شرقیسنده واقعدر. کلیبولی شبه جزیره‌سنك اك طار محلنه قریب اولمغله، اهمیت عسکریه‌سی زیاده اولدیغندن، تحکیم اولنه‌رق، جسیم استحکاماتی واردر.

بولبك } (Bolbec) فرانسه‌نك «آشاغی سینه» ایالتنده و(هاوره)نك ۳۰ کیلومتره شمال شرقیسنده اوله‌رق همنامی اولان چایك قربنده ناحیه مرکزی برقصبه اولوب، ۹۲۰۰ اهالیسی وباصمه، مندیل، بویا وسائره فابریقه‌لری‌واردر.

بولتون لمور } (Bolton-Le-Moor) انکلتره‌نك (لانقاستر) ایالتنده، لانقاسترك ٦٤ کیلومتره جنوب شرقیسنده ومانچسترك ۱۵ کیلومتره شمال غربیسنده واقع بر شهر اولوب، ۸۲۰۰۰ اهالیسی وایپك منسوجاتله قطیفه وبخار ماکینه‌لری اعمالنه مخصوص برچوق فابریقه‌لری‌واردر.

بولدان } آیدین ولایتنك دکزلی سنجاغنده ودکزلینك ٤٠ کیلومتره شمال غربیسنده اوله‌رق بیوك مندرسه تابع بر کوچك چایك کنارنده واقع قضا مرکزی بر قصبه اولوب، تخمیناً ٤٠٠٠ اهالیسی واردر. آیدین دمیریولنك موقفلرندن اولان سرای کوینه واورادن مرکز لوایه بر شوسه

ایله مربوطدر. — بولدان قضاسی دکزلی سنجاغنك منتهای شمال شرقیسنده وبوز طاغله جمعه طاغنك التصاقندن حاصل اولان جبالك شرقنده واقع اولوب، ۳۸ قریه‌یی جامعدر. شمال غربی جهتندن صاروخان سنجاغیله، شرقاً چال وجنوباً نفس دکزلی وسرای کوی قضالریله، غرباً دخی آیدین سنجاغیله محدود ومحاطدر. بیوك مندرس نهری بوقضانك ایچندن یکوب، قضانك صولرینی دخی اخذ ایدر. اراضیسنك قسم اعظمی طاغلق ایسه‌ده، کوزل ومنبت اووه وبایرلری دخی واردر. اورمانلری آزدر. محصولاتی حبوبات متنوعه ایله آفیون ومیوه وسبزه‌لرك انواعندن عبارتدر. دمیریول خطی قضانك کنارندن یکمکله، خیلی اخراجاتی اولور. اهالیسی ۲۲۸۹۷ کشیدن عبارت اولوب، جمله‌سی مسلمدر.

بولدرآ (Boulder-Aa) روسیه‌نك شمال غربی جهتنده برنهر اولوب، (دورپات)ك ۸۰ کیلومتره جنوبنده نبعانله، جنوب غربی‌یه طوغری جریان ایده‌رك، ۲۰۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، (لیوونیه) کورفزینه دوکیلور.

بولسلاس (Boleslas) بو اسمله لهستانده ۵ حکمدار کلمشدر:

برنجیسی «بیوك» لقبیله ملقب اولوب، میلادك ۹۹۲ تاریخنده جلوس، و۱۰۲۵ده وفات ایتمشدر. اجدادی دوقه عنوانی حائز بولنمش ایکن، کندیسنه ۱۰۰۱ تاریخنده ایمپراطور اوچنجی اوتون طرفندن قراللق عنوانی ویریلوب، لهستانه استقلال قزاندیرلمشدر. مسقوفلرله ایتدیکی محاربه‌ده غالب کلمکله، موراویایی وسائر بعض ممالکی ضبط، واولکاسنده معارفی نشر ایتمشدر.

— ایکنجیسی ۱۰۵۸ده جلوس ایدوب، مظالم وسوء حرکاتیله عمومك نفرتنی جلب ایتدیکیچون، ۱۰۸۱ ده اسقاط اولنه‌رق، مجارستانه واورادن (قارینتیا) یه فرار، وآشچی قیافتیله برمناستره دخالت ایتمش؛ و۱۰۹۰ ده وفات ایدرکن کیم اولدیغنی اظهار ایلمشدر.

— اوچنجیسی ۱۱۰۲ دن ۱۱۰۷ تاریخنه‌دك برادری (زبینی) ایله مشترکاً وبعده یالکز حکومت سوروب، لهستان قراللغی عنوانی منع ایتمش اولان پاپانك خاطریچون دوقه عنوانیله قناعت ایتمشیدی. ابتدا آلمانیا ایمپراطورینی وبعده روسلری مغلوب ایتمش ایسه‌ده، بعده مغلوب اولوب، فراره مجبور اولمش، و۱۱۳۸ ده وفات ایتمشدر.

— دردنجیسی اوچنجینك ایکنجی اوغلی اولوب، برادری ولادیسلاسك سقوطی اوزرینه، ۱۱۴۶ ده لهستان دوقه‌سی اولمش؛ و۱۱۷۳ده وفات ایتمشدر.

— بشنجیسی ۱۲۲۷ ده، ۷ یاشنده اولدیغی حالده، حکمدار طانیلوب، ۱۲۳۷ده جلوس ایتمش، وتاتارلرك مهاجماتنه مقابله ایده‌مدیکندن، تبعه‌سنك نفرتنه مظهر اولوب، ۱۲۸۹ ده وفات ایتمشدر.

— چهستانده دخی بو اسمله ۳ حکمدار کلوب، بربرینی متعاقب ۹۱۶ دن ۹۹۹ تاریخنه‌دك حکم سورمشلردر.

بولسنه (Bolsena) ایتالیانك روما ایالتنده و(ویتربه) قصبه‌سنك ۲۵ کیلومتره شمال غربیسنده برکول اولوب، طولی ۱۵ وعرضی ۱۰ کیلومتره‌در. فضلهٔ میاهی (مارته) چایی واسطه‌سیله آق دکیزه دوکیلور. — کنارنده ینه بو اسمله بر کوچك قصبه واردر.

بولغراد (Bolgrad) روسیه‌نك بسارابیه خطه‌سنده، پروت نهری قربنده و(یالپوق) کولنك کنارنده اوله‌رق، اسماعیلك ۲۵ کیلومتره شمالنده واقع بر قصبه اولوب، ۶۰۰۰ اهالیسی واردر. پارس معاهده‌سی بوقصبه‌یی بغدانه اعاده ایتمشیدیسه‌ده، برلین معاهده‌سی ینه روسیه‌یه ویرمشدر.

بولمان طربزون ولایت وسنجاغنك اردو قضاسنه ملحق بیوجك بر ناحیه اولوب، اراضیسی منبت ومحصولاتی چوقدر.

بوله (Bollène) فرانسه‌نك (ووقلوزه) ایالتنده و(پونت سنت اسپری) شهرینك ۸ کیلومتره شرقنده ناحیه مرکزی بر قصبه اولوب، ۵۷۰۰ اهالیسی واردر.

بولوادین (یاخود بولیوادین) خداوندکار ولایتنك قره‌حصار صاحب سنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، قره‌حصارك ۴۲ کیلومتره شرقنده کوزل بر اووه‌ده واقعدر. هواسی لطیف ومیاه جاریه‌سیله باغ وبوستانی چوقدر. ۵۰۰۰ قدر اهالیسی، بش آلتی جامع شریفی، ۱۴ مدرسه‌سی وبرقادری تکیه‌سیله برقاچ تربه‌سی واردر.

— بولادين قضاسى قره‌حصار صاحب سنجاغنك وبتون خداوندكار ولايتنك منتهاى شرق جنوبيسنده امير طاغيله سلطان طاغى آره‌سنده‌كى واسع اووه‌ايله مذكور طاغلرك اتكلرندن عبارت اولوب، شمالاً عزيزيه، غرباً قره‌حصار قضالريله، جنوباً قونيه، شرقاً دخى آنقره ولايتلريله محاط ومحدوددر. اسحاقلو ناحيه‌سيله برابر ۳۱۵۰۰ اهاليسى اولوب، جمله‌سى مسلمدر. اووه‌نك اورته‌سندن قره حصاردن كلن چاى جريانله (ابهر) كولنى تشكيل ايتدكدن صكره، قونيه ولايتى حدودينه كيره‌رك، آق شهر كولنه دوكيلور. قضانك اراضيسى منبت ومحصولدار اولوب، محصولاتى حبوبات متنوعه ايله آفيون وميوه‌لرك انواعندن عبارتدر. طاغلرده اورمانلر چوق اولوب، خيلى كراسته واودون قطع اولنور. مرعالرى دخى چوق اولوب، خيلى مقدار قيون وكچى وتفتيك كچيسى بسلنيور. مركز قضادن ۳ ساعتلق مسافه‌ده قزيل‌كليسا دينلن محلده بعض امراضه نافع بر ايليجه موجوددر.

بولور ليتون { (Bulwer-Lytton) انكلتره‌نك اك مشهور حكايه نويسانندن اولوب، ۱۸۰۵ ده طوغمش، و۱۸۷۳ ده وفات ايتمشدر. برچوق حكايه وتياترو كتابلرى يازوب، آثارى فوق العاده رغبته مظهر اولمشدر. بعض ادبى وسياسى غزته‌لرك محررلكنده دخى بولنوب، عوام قاره‌سى اعضالغنه انتخاب اولندقده، اصلاحات وتعديلات طرفدارى بولنمش؛ وبعده لوردلق رتبه‌سيله لوردلر قاره‌سنه قبول اولنمشيدى. — ينه بو اسمله معروف برادرى، اوغلى وزوجه‌سى دخى بعض آثار ادبيه تحرير ونشر ايتمشلردر.

بولونه { (Boulonais) فرانسه‌نك (پيقارديه) خطه‌سنده بر كوچك ير اولوب، تقسيمات جديده‌ده (بولونيه) قضاسنى تشكيل ايتمشدر. وقتيله نيم مستقل برقونتلق صورتنده اداره اولنوردى.

بولونيه { (Bologne) ايتاليانك (رومانيه) خطه‌سنده، رومانك ۳۰۰ كيلومتره شمالنده وميلانك ۱۷۵ كيلومتره شرقنده ايالت مركزى بيوك ومستحكم بر شهر اولوب، ۱۰۵۰۰۰ اهاليسى، مشهور دار الفنونى، متعدد آقاديميالرى، موزه‌سى، بيوك كتبخانه‌سى، نباتات باغچه‌سى، كوزل سرايلرى، مصنع كليسالرى، بيوك تياتروسى، متعدد قله وچشمه‌لرى، ايپك قاشلريله يايمه چيچكلر ومشروبات ومسكرات وسائره فابريقه‌لرى واردر. اسكى بر شهر اولوب، قرون وسطاده آيريجه بر جمهوريت صورتنده اداره اولنمش، وبعده بر آره‌لق پاپانك اداره‌سنه كچه‌رك، مؤخراً آوستريا طرفندن ضبط اولنمش؛ و۱۸۵۹ ده ساردنيه قراللغنه الحاق اولنمشيدى. — بولونيه ايالتى شمالاً (فراره) ايالتيله، غرباً (مودنه) دوقه‌لغيله، جنوباً طوسقانه خطه‌سيله محدود اولوب، ۴۴۰۰۰۰ اهاليسى واردر.

بولونيه { (Boullogne) فرانسه‌نك ساحل شماليسنده، (پادوقاله) ايالتنده و(آراس)ك ۱۰۸ كيلومتره شمال غربيسنده بر شهر واسكله اولوب، ۴۰۰۰۰ اهاليسى، پك ايشلك لكن مدخلى صعوبتلى ليمانى، ايكى حوضى، متين استحكاماتى، بحريه مكتبى، مكتب اعداديسى، زراعت، تجارت وفنون وصنايع جمعيتلرى، كتبخانه‌سى، ايشلك تجارتى، صيد ماهيسى ودكز حاملرى واردر. ميلاددن ۵۰ سنه اول روماليلر طرفندن تأسيس اولنه‌رق، عسكرى اسكله اتخاذ اولنمشيدى. — بو اسمله (سينه) ايالتنده وپارسك ۸ كيلومتره غربنده دخى بر قصبه اولوب، ۱۸۰۰۰ اهاليسى ومتعدد بيقامه فابريقه‌لرى واردر. پارسك اك مشهور مسيره‌لرندن اولان (بولونيه اورمانى) بو قصبه ايله پارسك آره‌سنده اولوب، وقتيله فرانسه قراللرينك صيدينه مخصوص ايدى. — بو اسم فرانسه‌ده ۱۷نجى و۱۸نجى قرن ميلاديده بر قاچ مشهور رسام يتيشديرن بر عائله‌يه دخى علم اولمشدر.

بولوى { [«مصطفى افندى» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

بولى { قسطمونى ولايتنده لوا مركزى بر شهر اولوب، قسطمونينك تقريباً ۲۰۰ كيلومتره غرب جنوبيسنده، اسكدارك ۲۱۰ كيلومتره شرق جنوبيسنده وقره‌دكيز ساحلندن ۵۰ كيلومتره‌لك مسافه‌ده اوله‌رق، ″۵۸ ′۴۴ °۴۰ عرض شمالى ايله ″۴۰ ′۱۱ °۲۹ طول شرقيده واقعدر. طاغلرله محاط بر اووه‌ده و(بيوك صو) دخى دينلن همنامى اولان نهرك قربنده مؤسس اولوب، موقعنك حذاى بحردن ۸۹۰ متره ارتفاعى واردر. آب وهواسى كوزل وآثار صولرى چوق اولوب، اطرافى باغ وباغچه‌لرله محاط ومعمور كويلرله مستوردر. ۱۰۰۰۰

قدر اهالیسی اولوب، یالکز بر ایکیوزی خرستیان وقصوری کاملاً اسلامدر. متعدد جوامع ومساجد شریفه ومدرسه‌لری، رشدیه مکتبی، چارشیسی، بر اسکی قلعه‌سی، بر بیوك ساعتی، بر قاچ دباغخانه‌سی وبر چوق آثار عتیقه‌سی واردر. شهرك بر ساعت جنوبنده طاغ کنارنده کوکوردلی وچلیکلی ایکی قاپلوجه بولنیور. (هادریانوپولس) شهر قدیمنك خرابه‌لری اوزرنده مؤسس اولوب، اسمی دخی بوندن مأخوذ اولدیغی مظنوندر. — بولی قضاسی سنجاغك جهت جنوبیه‌سنده اولوب، شرقاً کرده، شمالا ارکلی وحمیدیه، غرباً دوزجه ومدرنی قضالریله محدود اوله‌رق، جنوباً الاطاغ سلسله‌سیله آنقره ولایتندن آیرلمشدر. کوبجه صو ناحیه‌سیله برابر ٧٥ قریه‌یی جامع اولوب، یالکز ٥٠٠ قدری خرستیان وقصوری اسلام اولمق اوزره، ٣٣ ٥٠٠ اهالیسی واردر. اراضیسی پك منبت اولوب، محصولاتی حبوبات متنوعه ایله خشخاش، کتن، آفیون ومیوه وسبزه‌لرك انواعندن عبارتدر. تفتیك کچیلریله قیونلری چوق اولوب، خیلی تفتیك اخراج اولنور. طاغلرینك اکثری اورمانله مستور اولوب، نهر واسطه‌سیله کرك ترسانهٔ عامره ایچون وکرك تجارت ایچون پك چوق کراسته ایندیریلیر. اهالیسندن درسعادتده وسائر طرفلرده آشجیلق صنعتیله اشتغال ایدن افراد چوقدر.

بولی { سنجاغی. قسطمونی ولایتنی ترکیب ایدن درت سنجاغك بری اولوب، ولایتك قسم غربیسندن عبارت اولمغله، شرقاً نفس قسطمونی وکنغری سنجاقلریله، جنوباً آنقره وخداوندکار ولایتلریله، غرباً ازمید سنجاغیله، شمالاً دخی قره‌دکیزله محاط ومحدوددر. یالکز غرب جنوبی کوشه‌سندن عبارت اولان مدرنی قضاسی سقاریه ایرماغی حوضه‌سنده اولوب، سائر طرفلری (فلیاس) نهری حوضه‌سنك قسم غربیسنی تشکیل ایدیور. سواحله قریب اولان محللرندن دخی دیکر بر طاقم چایلر طوغریدن طوغری‌یه قره دکیزه دوکیلورلر. بونلرك اك بیوکی بارطین چایدر. سنجاغك اکثر طرفلری طاغلق اولوب، آنجق نهرلرك وادیلرنده کوزل اووه‌لر ومنبت بایرلر دخی واردر. (الا طاغ) جهت جنوبیه‌سنده آنقره ولایتنك حدودینی تشکیل ایده‌رك، بولی اووه‌سنه قدر اتکلرینی اوزاتدیغی کبی، عباس طاغی دخی سنجاغك حدود غربیه‌سندن باشلایه‌رق، بولی چاینك وادیسی بوینجه ساحل بحره قدر ممتد اولور. شرق جهتنده سورکون طاغی دخی بولی نهری وادیسنه قدر اوزانه‌رق، مذکور ایکی طاغله بر ساج آیاغی تشکیل ایدر. شمال شرق جهتنده دخی زعفرانبولی طاغلری وساحل بحره قریب صاغری طاغی بولنیور. بوطاغلرك اکثری اورمانلرله مستور اولوب، کراسته‌لك آغاجلری وکوزل مرعالری دخی حاویدرلر. نهرلرده بر چوق حزارلر اولوب، اورمانلردن کسیلن آغاجلر تخته وسائر کراسته‌یه تحویل اولنور. محصولاتی حبوبات متنوعه ایله آفیون، کتن وسائره‌دن عبارت اولوب، لوازمی اداره ایتدکدن صکره، خیلی مقدارلری دخی اسکله‌لرندن اخراج اولنور. تفتیك کچیسی وسائر اغنام وحیواناتی دخی چوقدر. معادنی دخی چوق ایسه‌ده، یالکز ارکلی کمور معدنی اخراج اولنمقده‌در. باشلیجه اسکله‌لری ارکلی، بارطین، آماصری وآقچه شهردر. بولی سنجاغی بروجه‌زیر ٨ قضایه منقسم اولوب، ٥ ناحیه، ١٠٠٠ دن زیاده قریه وتخمیناً ١٨٠ ٠٠٠ اهالی‌یی جامعدر: بولی، کرده، بارطین، ارکلی، حمیدیه، دوزجه، مدرنی، کوینك.

بولی چایی { (ونام دیکرله بیوك چای) قسطمونی ولایتنك بولی سنجاغنده بر نهردر، که سنجاغك غرب جنوبی جهتنده الاطاغ ایله عباس طاغنك محل تلاقیسنده نبعانله، شرق شمالی‌یه طوغری جریان ایده‌رك، بولی قصبه‌سنك قربندن بالمرور، بولی اووه‌سنی بعد الاروا مذکور طاغلردن اینن بر چوق دره‌لری دخی اخذ ایله، تقریباً ١٢٠ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، قسطمونی سنجاغندن کلن (صوغانلی) چایله برلشه‌رك، فیلیاس نهرینی تشکیل ایدر، که همنامی اولان اسکله قربنده قره‌دکیزه منصب اولور. بونهر کراسته ایندیرمکه یارایوب، کنارلرنده بر چوق حزارلر دخی واردر.

بولیوار { (Bolivar) آمریقای جنوبیه‌کی اسپانیول مستملکاتنه استقلال قزاندیران بر جنرال اولوب، ١٧٨٣ ده (قاراقاس) ده طوغمش، و١٨٣٠ ده وفات ایتمشدر. اسپانیاده اکمال تحصیل ایتدکدن صکره، فرانسه وایتالیا ایله آمریقای شمالینك ممالك مجتمعه‌سنده بر مدت سیاحت ایتمش؛ ووطننه عودتنده، اسپانیایه قارشی اولان اختلاله قاریشوب، بر قاچ محاربه قزانمغله، ونزوئلا ویکی

غرناطه‌یی اسپانیوللرك تحت حكمندن چیقارمش؛ وبعده
پرو وبولیویایی دخی تخلیص ایدوب، دفعاتله جمهوریت
ریاستنه انتخاب اولنمش؛ وحكمدارلق ادعاسنده بو-
لندیغنه دائر اولان شایعاتی تكذیب ایچون، استعفا
ایده‌رك، آزوقت صكره وفات ایتمشدر. (بولیویا) اسمی
بونك اسمنه نسبتله تحصل ایتدیكی كبی، وزونلاده‌كی
(آغوستار) شهرینه وقولومبیا جماهیر متفقه‌سندن
برینه دخی (بولیوار) اسمی ویرلمشدر. [« آغوستار »
و« قولومبیا » ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

بولیویا { (Bolivie) آمریقای جنوبی ممالكندن
بر بیوك مملكت اولوب، اسپانیانك
النده ایكن، بر قسمی (یوقاری پرو) اسمیله معروف
وبر قسمی دخی (بوئنوس آیرس) دائره‌سنه ملحق ایكن،
بعد الاستقلال آنف الترجمه بولیوارك اسمنه نسبتله بو-
لیویا تسمیه اولنمشدر.

موقعی، حدود ومساحه‌سی. — آمریقای جنوبی
جمهوریتلری ایچنده بولیویا كبی صرف داخلی وساحلسز
هیچ بر دولت اولمیوب، بحر محیط كبیرده اولان سا-
حلنك دخی قسم اعظمی محاربهٔ اخیره‌ده شیلی طرفندن
ضبط ایدلمش اولدیغندن، شمدیكی حالده عرضی ۳۰۰
كیلومتره‌دن عبارت جزئی بر ساحلی واردر، كه بوده
منتهای جنوب غربیسنده واقع اولوب، ایچ طرفلرندن
بر چولله آیرلمش، ومراكز تجارت ومعموریتندن اوزاق
دوشمشدر. بولیویا غرباً (قوردیلر) سلسلهٔ كبیره‌سی
شعبه‌لرندن بریله شیلی وپرودن آیریلوب، جبال مذكو-
ره‌نك سائر شعبه‌لرینك تشكیل ایتدكلری اراضئ مرتفعه
ایله شرقی اتكلرندن وبونلرك آلتنده شرقاً (پاراغوآی)
و(اغوآپوره) نهرلری مجرالرینه قدر ممتد اولان واسع
اووه‌لردن عبارتدر. جنوبی كوشه‌سی مدار جدیه
وشمالی كوشه‌سی دخی تقریباً °۱۱ عرض جنوبی‌یه
واصل اولوب، وسعتی °۱۰ ایله °۲۳ عرض جنوبی
و°۶۰ ایله °۷۳ طول غربی آره‌لرنده‌در. غرباً شیلی،
بحر محیط كبیر وپرو ایله، شمالا وشرقاً برازیلیا
ایله، جنوباً دخی (پاراغوآی) وآرجنتین جمهوریتلریله
محاط ومحدوددر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۲۱۸۲۰۰۰
مربع كیلومتره اولوب، فرانسه‌نك درت مثلنه معادلدر.

شكل طبیعیسی، جبال وانهاری. — بولیویا بتون
آمریقا قطعه‌سنك اك یوكسك محلی اولوب، (آند)
سلسلهٔ عظیمه‌سی بو مملكته كیرمزدن اول ایكی شعبه‌یه
انقسام ایتدیكندن، شعبهٔ غربیه‌سی ابتدا پرو ایله بو-
لیویا وبعده بولیویا ایله شیلی آره‌سنده خط حدودی
تشكیل ایده‌رك، جنوبه طوغری ممتد اولور؛ شعبهٔ
شرقیه‌سی ایسه بولیویانك ایچنده شرقه طوغری بر
دیرسك شكلنده اوزانیر، وهر طرفه بر طاقم قوللر
ومتوازی شعبه‌لر تمدید ایتدكدن صكره، آرجنتین جمهو-
ریتنه داخل اولور. بو ایكی صیرتك آره‌سنده ۳۸۶۰
متره ارتفاعنده واسع بر وادی حاصل اولیور. آند
سلسله‌سنك شعبهٔ شرقیه‌سنده دها مرتفع ذروه‌لر بو-
لنوب، ۵۰۰۰ و ۶۰۰۰ و ۶۵۰۰ متره‌یه قدر
ارتفاعلری واردر، واوستلری یاز قیش قار وبوزله
مستوردر. بونلرك باشلیجه‌لری آقوآسكیلشا (ارتفاعی
۶۱۷۲ متره) طاغی، اولاغوآ (۵۵۸۵ م) بركانی،
تاپاكیلشا (۵۸۹۹ م)، ویسقاریلا (۵۸۰۹ م)
طاغلری وارتفاعلری ۶۲۰۰ ایله ۶۴۰۰ متره آره-
سنده اولان آناقامه، لیقانقاو، توقونادو، هلاسقار،
لالایاقو بركانلریدر. شعبهٔ شرقیه‌نك ذروه‌لری بوندن
مرتفع دكلسه‌ده، عمومیت اوزره ارتفاع وسطیسی
دها زیاده اولوب، اك یوكسك طاغلری نوادو ده
سورانه (ارتفاعی ۶۴۸۸ م)، شاشاقومانی (۶۲۰۴
م)، هوواونه پوتوس (۶۱۸۴ م)، قاقاقا (۵۴۹۹
م)، مساده (۵۶۶۲ م) وایلیمانی (۶۵۰۹ م)در. بو
صكره‌كینك بولیویانك اك یوكسك طاغی اولدیغی
مظنوندر. (سان پدرو) بركانی دخی اك مرتفع ذر-
وه‌لرندندر. بو طاغلرك آره‌لرنده بر طاقم قوم وطوز
چوللریله بعض كوللر وبطاقلقلر بولنور. آناقامه
صحراسی برقاچ سددن عبارت اوله‌رق، ساحل غربی
ایله متوازیاً اوزانان وارتفاعی ۱۰۰۰ متره‌یه قدر
تنزل ایدن سلسلهٔ جباله قدر واصل اولور.

بو ایكی سلسله‌نك آره‌سنده واقع اولوب ۱۰۰۰۰۰
مربع كیلومتره وسعتنده تخمین اولنان مرتفع اووه‌نك
منتهای شمال شرقیسنده وپرو حدودنده (تیتیقاقه)
اسمنده بیوك بر كول بولنیور، كه ۳۸۴۲ متره
ارتفاعنده واقع اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۸۴۰۰
مربع كیلومتره وعمقی ۲۱۸ متره‌در. بونك آیاغی
اولان (دزاغوآدرو) نهری جنوب غربی‌یه طوغری
آقه‌رق (پامپا آلوآغاس) و(پوئوپو) یاخود (اورورو)
اسملریله معروف دیكر بر كوله دوكیلور، كه بونكده
مساحهٔ سطحیه‌سی ۲۸۰۰ مربع كیلومتره اولوب،

يك درين اولديغى مرويدر. جبال مذكوره‌نك شرق وجنوب شرق اتكلرندن بيوجك برطاقم چايلرآقوب، بونلردن قسم جنوبيده‌كيلر برلشه‌رك، (پيلقومايو) نهريني تشكيل ايدرلر، كه شرق جنوبي‌يه طوغرى آقه‌رق، آرجنتين ايله پاراغواى جمهوريتلرينك حدو. دينى بعدالتفريق، (پاراغواى) نهرينه دوكيلور. بونك شمالنده (سنت ميكل) و(ماموره) نهرلرى شمال شرقي‌يه طوغرى آقه‌رق، برازيليا حدوديني آيران (غوآپوره) ودها آشاغيده ينه بوليويا طاغلرينك قسم شماليسندن آقان (بنى) نهرلريله برلشه‌رك، برازيليا حدودنده (آما. زون) ايرماغنك اك بيوك تابعلرندن اولان (ماديرا) نهريني تشكيل ايديورلر. بوليويانك منتهاى شمالنده‌دخى پرودن كلن بر قاچ چاى جريان ايدوب، برازيليا طوپراغنه دخولله، آمازون تابعلرندن (پوروس) و(پوروآ) نهرلرينه دوكيلورلر. بو وجهله بوليويانك قسم اعظمى بحر محيط آطلاسى مائله‌سنده واقع اولوب، آمازون ولاپلاته حوضه‌لرينه منقسمدر. برقسمى (تيتيقا. قه) حوضهٔ داخليه‌سندن عبارتدر؛ وبالكز جنوب شرق جهتنده بحر محيط كبير مائله‌سنه تابع بر كوچك حوضه‌سى واردر. جهت جنوبيه‌ده طورغون‌صولرى چوق اولوب، (پامپه داسل) يعنى «طوز صحراسى» ناميله معروف بر ير واردر، كه ياغمورلر موسمنده كوله دونوب، قوراقلق موسمنده بر قاچ متره ثخننده پارلاق وبياض بر طوز طبقه‌سيله مستور بولنور. بو صحرا ٧٨٥٠ مربع كيلومتره وسعتنده تخمين اولنور.

اقليم وهواسى. — بوليويا اقاليم حاره‌دن معدود اولمغله، حذاى بحردن آز ارتفاعده بولنان يرلرنده حرارت پك زياده ايسه‌ده، اكثر طرفلرى طاغلق اولوب، جبالى پك مرتفع اولديغندن، ارا. ضيسى يوكسلدكجه، حرارت كسب اعتدال ايده‌رك، نهايت خط استوايه او قدر قريب اولان او يرلرده قطب شمالي‌يه مخصوص بر برودته تصادف اولنور. ٥٢٦٢ متره‌لك ارتفاعدن باشلايه‌رق طاغلر سرمدى قارلر وبوزلرله مستوردر. سرمدى قارلر حدودندن ٣٩٠٠ متره‌لك ارتفاعه قدر اولان محللر (پونابراوه) تعبير ايتدكلرى صوڭوق بر طبقه‌يى تشكيل ايدرلر، كه دائمى بر قيشدن عبارت اولوب، اراضيسى پورتقال رنكنده برنوع چيمله مستور بولنور، وشدت برودتدن اهاليسى اولميوب، آنجق آمريقايه مخصوص اولان ويغونيه، غوآناقو، لاما وآلپاغه دينلن حيوانات سوريلرى طولاشير. بو طبقه‌نك حدودندن ٣٣٥٠ متره‌لك ارتفاعه قدر اولان محللر (پوتا) ديمكله معروف بر ايكنجى طبقه تشكيل ايدرلر، كه بونك دخى هواسى صوڭوق واهاليسى آز ايسه‌ده، پتاتس، آرپه وبعض سبزه‌لر يتيشديريلير، ومرعالرى چوق اولوب، قيون ولاما سوريلرى بسلنير. بوليويانك ذكرى سبقت ايدن مرتفع اووه‌سى بو طبقه‌يه داخل اولوب، بونك محا. فظه‌لى بعض طرفلرنده ومثلا (تيتيقاقه) كولنك كنار. لرنده زيتون آغاجلرى دخى بولنور. اوچنجى طبقه‌سى ٣٣٥٠ ايله ٢٩٢٠ متره ارتفاعلرى آره‌سنده او. لوب، بونك هواسى غايت كوزل ودائمى صورتده بهار دينه‌بيله‌جك بر حالده‌در. (قابسرا ده واله) يعنى «دره باشى» تعبير اولنان بو يرلر اك مسكون واك معمور محللرى اولوب، اراضيسنده حبوبات متنوعه ايله مصر وآوروپانك همان هر نوع ميوه وسبزه‌سى يتيشير. بونك آلتنده اوله‌رق، ١٦٢٠ متره‌لك ار. تفاعه قدر اينن دردنجى طبقه (مديو يونغه) تعبير او. لنان يرلردن عبارت اولوب، هواسى دها صيجاقدر، واكثر طرفلرى اشجار مثمره ايله مستوردر. بونك آلتنده اولان و(يونغه) تعبير اولنان طبقهٔ سفلى ايسه پك صيجاق اولوب، قهوه، شكر قاميشى، قاقائو، موس، آناناس وسائر ممالك حاره محصولاتى بوطبقه‌يه مخصوصدر. بو وجهله بتون اقاليم ارضك هوالرى بربرينك اوستنده اوله‌رق، بوليوياده موجود اولوب، هر اقليمه مخصوص نباتات دخى بوملكتده‌موجوددر. دردنجى وبشنجى طبقه‌ده يعنى يونغه‌لرده سنه‌نك موسم وفصللرى اولميوب، بتون سنه آره صره ياغمورياغديغى حالده، بو ايكى طبقه‌نك اوستنده‌كى (قابسر ده وال) و(پوتا) طبقه‌لرنده سنه ياغمور وقوراقلق موسملرينه منقسمدر. ياغمورلر موسمى اورانك يازى ديمك اولان تشرين ثانيدن مارته قدر دوام ايدر. بوموسمك ابتدا. لرنده قرطونه‌لر وطولولر دخى پك صيق وقوعبولور.

محصولات وحيوانات ومنابع ثروتى. — يوقاريده دينلديكى كبى بوليوياده كرهٔ ارضك اقاليم مختلفه‌سنه مخصوص محصولاتك انواعى حاصل اولوب، حبوبات متنوعه ايله قهوه، شكر، قاقائو وسائر محصولاتله انواع ميوه وسبزه‌لرى واردر. بوندن‌بشقه طبده مستعمل نبا.

تانك انواعی بولنوب، کینین، سالسپاری وسائر انواع ادویه استحصال اولنان آغاجلر واوتلرك قسم کلیسی بو مملکتدن چیقدیغی کبی، کراسنه‌ده، بویاجیلقده وطاو. شانلقده مستعمل پك چوق اشجاری حاوی اورمانلری دخی چوقدر. مرعالری دخی چوق اولوب، بسلنن قو. یون ولامالردن خیلی یپاغی اخراج اولنور. سائر حیوا. ناتی آزاولوب، شینشیله دینلن برنوع حیوانك پوستندن دخی کلیتلی کورکلر چیقار. معادنجه بولیویا دنیانك اك زنکین یرلرندن معدود ایسه‌ده، طرق ومعابر وصو واودون قیتلغندن طولایی پك آزی اخراج اولنمقده‌در. (لاپاز) جوارینك آلتون، (پوتوسی) طاغنك کومش، (اورورو) جوارلرینك قلای و(آتاقامه) صحراسنك باقیر معدنلری مشهوردر. ذی قیمت احجاری دخی چوقدر. بحر محیط کبیر ساحلنده طیور بحریه ترسندن تحصل ایدن و(غانو) دینلن بر ماده کلیتله بو. لندیغی کبی، آتاقامه صحراسنده دمیر یغینلری دخی مو. جوددر. طوزی دخی پك چوقدر.

اهالیسی، جنسیت ولسان ومذهبلری. — بولیو. یانك مقدار اهالیسی تمامیله معلوم اولمیوب، طاغلرده وواسع اووه‌لرده وحشی حالنده طولاشان اقوام اصلیه. دن بشقه ٢٣٠٠٠٠٠ قدر تخمین اولنیور، که مملکتك وسعتنه کوره پك آز اولوب، بهر مربع کیلو. متره باشنه بر آدمدن آز زیاده دوشیور. اهالینك قسم اعظمی اسپانیول ایسه‌ده، اسپانیادن آمریقایه قادیندن زیاده ارککلر کیتدکلری جهتله، بونلر یرلی قادینلرله ازدواج واختلاطه مجبور اولدقلرندن، سائر آمریقا ممالکنده اولدیغی کبی، بولیویاده دخی خالص قاله‌بیلن اسپانیوللر پك آز اولوب، اکثر اهالی اسپانیوللرله اهالیٔ اصلیه‌نك واسرای زنجیه‌نك اختلاطندن متولد ملز جنسلره منسوبدرلر. اهالیٔ اصلیه‌نك جمله‌سی وحشی حالنده اولمیوب، بر طاقلری وعلی‌الخصوص (تیتیقاقه) کولی حوضه‌سنده ساکن بولنان (کیشوآ) و(آیماره) جنسلری ذاتاً آمریقانك کشفندن اول او. رالرده کندیلرینه مخصوص بر مدنیت وحضریته نائل بولنمش، ومنتظم دولتلر تأسیس ایتمش اولدقلرندن، بونلر الیوم دخی اولدقجه حضریتده یاشایوب، بر طاقلری خالص حالنده وبر طاقلری اسپانیوللرله ویا زنجیلرله اختلاطدن متولد ملز حالنده بولنمقده‌درلر. (غو. آرانی) قومی دخی پاراغوآی طرفلرندن بولیویایه کلوب، اولدقجه حضریتده یاشامقده‌درلر. کیشوآ وآیماره قوملری افرادینك جثه‌لری آغر وقبا اولوب، قول وبجاقلری قیصه وچهره‌لری تاتار چهره‌سنه مشابه اولمغله، بونلرك اسپانیوللرله اولان اختلاطلرندن تولد ایدن ملزلر دخی سیما وبدنجه پك کوزل اولمیوب، علی‌الخصوص کوزلرینك آقنده کوریلن صاریمتراق بر رنکله تفریق اولنورلر. غوآرانی قومنك افرادیله اسپانیول وزنجیلرك اختلاطندن متولد اولانلرك ایسه چهره وبدنلری پك دوزکون ومتناسب اولور. وحشی حالنده یاشایان اقوامك ایسه باشلیجه‌لری : آپولیستا، ماروپا، تاقانه، موستنه، یوراقاره، قالاهوایه، مویو، شنکینو قوملریدر. بونلرك پك آزلری تمدن یولنی طو. توب، اکثری وحشی حالنده ثبات ایتمکده‌در. اقوام وحشیه کندی لسان ودینلرینی محافظه ایتمکده اولوب، آز چوق تمدن ایدنلری قتولیك مذهبنی قبول ایتمشلر. سه‌ده، کیشوآ، آیماره وغوآرانی قوملری الیوم کندی لسانلرنده تکلم ایتمکده‌درلر. ملزلرك بعضلری بو لسانلرك بریله وبعضلری‌ده اسپانیولجه لسانیله متکلم اولوب، اسپانیول لسانی بویله مختلف الجنس ویا مخلوط الجنس آدملرك آغزینه دوشمکله السنهٔ محلیه‌دن مأخوذ برچوق کلمات وتعبیراتله قاریشه‌رق، بشقه بر صورت آلمشدر. مملکتك لسان رسمی وادبیسی اسپانیولجه‌در.

تقسیماتی، شهر وقصبه‌لری. — بولیویا ١٠ ایالته منقسم اولوب، هر ایالت بر قاچ سنجاغه وهر سنجاق قضالره آیرلمشدر. ایالتلرك اسامیسیله مساحهٔ سطحیه‌لری واهالیسی بروجه آتیدر :

ایالت	مربع کیلومتره	اهالی
بنی	٧٦٥ ٠٩٩	٥٣ ٩٧٣
لاپاز	١١١ ٥٠٢	٥٢٠ ٠٠٠
اورورو	٥٥ ٩٤٤	١١٠ ٩٣١
قوشابامبه	٦٩ ٤٥٤	٣٨٠ ٠٠٠
سانته قروز	٣٧٣ ١٦١	١٥٣ ١٦٤
شوکیساقه	١٨٨ ٥٥٥	٢٢٣ ٦٦٨
تاریجا	٢٩٦ ٥١٤	٨٨ ٩٩٠
پوتوسی	١٤٠ ٦٣١	٢٨١ ٢٢٩
آتاقامه	١٨١ ٧٦٣	٥ ٢٧٣
مجیلونس	—	—

بو حساب ١٨٥٨ تاریخنده اجرا اولنان استا. تستیقه کوره اولوب، او وقتدن بری مقدار اهالیجه تزاید وترقی حاصل اولمش اوله‌جغی شبهه‌سزدر. مرکزی

(سوقره) شهری اولوب، (لاپاز) شهری دخی اك بیوك معمورەلردن اولمغله، بالدفعات جهوریت مرکزی اتخاذ اولنمشدر. باشلیجه شهر وقصبەلری مقدار اهالیلریله برابر بروجه زیردر :

لاپاز	٤٥٠٠٠	سانته قروز	٩٧٨٠
سوقره	١٧٠٩٨	اورورو	٧٩٨٠
قوشابامبه	١٤٧٠٥	تاریجا	٥٦٨٠
پوتوسی	١١٠٠٠	ترینیداد	٤١٧٠

اصول ادارەسی، قوۀ مالیه وعسکریەسی. — بولیویا جهوریت صورتنده اداره اولنوب، واردات ومصارفی تقریباً ٢٣ ملیون فرانق یعنی ١ ملیون عثمانلی لیراسی رادەلرندەدر. حال حضرده عساکر بریەسی ٢٠٠٠ نفرله ٨ جنرال، ٣٥٩ بیوك و٦٥٤ کوچك ضابطدن عبارت اولوب، سلاح طاشیەبیلەجك سنده بولنان اهالینك جملەسی دخی عساکر ملیه افرادندن معدوددر. قوۀ بحریەسی ٢٤ طوپی حامل ٣ فرقتیندن عبارتدر.

معارف وصنایع وتجارتی. — بولیویاده معارف وصنایع پك کریده اولوب، کندینه مخصوص ساحلنك آزلغی وممالکتك سواحلدن بعدیله یوللرك فقدانی تجارتنك دخی پك کریده قالمسنی موجبدر. صنایعی احتیاجات محلیەدن اولان جزئی وقبا شیلردن عبارت اولوب، اقمشه وامتعەنك اکثری آوروپادن جلب اولنور. بو مملکتك باشلیجه ثروتی چیقان کومش وآلتون وسائر معادنله قینه قینه وسائر ادویەدن وقهوه، قاوچوق، قاقائو، پیاغی وپاموقدن عبارتدر. آرجنتین جهوریتندن دخی آت، استر، مرکب وسائر حیوانات ادخال اولنور. ادخالاتی سنوی ٦٠ ملیون فرانغی متجاوز اولوب، اخراجاتی آنجق ٣٠ ملیونه بالغ اولور. دمیر یوللری هنوز اولمیوب، تلغراف خطلری دخی پك آزدر.

احوال تاریخیەسی. — بولیویا مملکتی ١٣ نجی قرن میلادیده (اینقا) سلالەسی طرفندن ضبط اولنمغله، پرو ایله برابر بر دولت حکمنه کچوب، آمریقانك کشفندن صکره اسپانیولارك ید ضبطنه کچدیکندەدخی، پرو ایله متحد قالوب، (لیما) ولایتنه تابع ایدی. ١٨٠٩ ده بولیویا اهالیسی اسپانیایه قارشی اختلال ایدوب، بو اختلال ١٨٢٥ تاریخنەدك دوام ایتدکدن صکره، جهوریتی اعلان اولنەرق، استقلالی فرزندیران (بولیوار)ك اسمنه نسبتله (بولیویا) تسمیه اولنمشدر. ١٨٣٦ده پرو ایله برلشەرك، ایکی جهوریتدن مرکب بر دولت متحده تشکیل اولنمش ایسەده، ٣ سنه صکره یکیدن آیرلمشدر. ١٨٧٩ ده پرو ایله بالاتفاق شیلییه قارشی اعلان حرب ایتمش ایسەده، مغلوب اولوب، ساحلده یرلرینك قسم کلیسنی غائب ایتمش، وبرچوق تضمینات حربیه اعطاسنه مجبور اولوب، الیوم بورجدن قورتلەمامشدر. بو مملکتده داخلی نفاق وفساد وقاریشیقلق اکسیك اولمیوب، هنوز اسایش وامنیت تمامیله تقرر ایدەمەمشدر.

بوم (Boom) بلچیقەده (آنور)ك ٢٠ کیلومتره جنوبنده و(روپل) نهری اوزرنده بر قصبه اولوب، ١٥٠٠٠ اهالیسی، کوزل بر کوپریسی وطوغله فابریقەلریله سفاین اعمالنه مخصوص دستکاهلری واردر.

بومارشه (Beaumarchais) فرانسه ادباسندن اولوب، ١٧٣٢ دە پارسده طوغمش، و١٧٩٩ ده وفات ایتمشدر. بر ساعتجینك اوغلی اولوب، ابتدا پدرینك صنعتنه سلوکله برابر، موسیقیده دخی فوق العاده بر مهارت کسب ایتمکله، قرال اون بشنجی لوینك قیزلرینه موسیقی معلمی تعیین اولنمشیدی. بعده امور صرافیه وتجاریەیه سلوکله، فوق‌العاده بر ثروته مالك اولمش؛ وفرانسه اختلالی زماننده برآرەلق مأمور اولوب، بعده اعدامله محکوم اولمش ایسەده، اختفا ایدوب، بو جزادن قورتلمشیدی. برچوق آثار سیاسیه وادبیه وبر طاقم تیاترو کتابلری یازوب، سربست بر لسان قوللانمغله کسب شهرت ایتمشدر. «فیغارونك تزوجی» و«تارار» کبی تیاترو کتابلری پك مقبول اولوب، آثاری دفعاتله نشر اولنمشدر.

بوماریه موصل جوارنده بر کوچك قصبه اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

بومبا بنغازی مستقل سنجاغنه ملحق قضا مرکزی بر کوچك قصبه اولوب، برقه خطەسنك ساحل شمالیسنده ودرنەنك قربنده واقعدر. قضاسنك قراسی اولمیوب، اهالیسی خیمه‌نشین عربلردن عبارتدر.

بومبای [«بمبای» مادەسنه مراجعت بیوریله.]

بوملر وارد (Bommeler - Waard) فلنکك ایچنده (موزه) ایله

(وال) ایرماقلرینك مجرالری آره‌سنده تشکیل اولنمش برجزیره اولوب، طولی ۲۲ وعرضی ۹ کیلومتره‌در. برچوق کوزل قریه‌لرله ۲۰۰۰ اهالیسی اولان (بومل) قصبه‌سنی شاملدر.

بومیلقار { (Bomilcar) قارتاج جنرالرندن اولوب، قبل المیلاد ۳۰۰ تا. ریخلرنده مملکتك حکمدارلغنی غصب ایتمش ایسه‌ده، متعاقباً اسقاط وصلب اولنمشیدی. — بو اسمله ماو. ریتانیا حکمداری (یاغورته) نك عونه‌سندن بری دخی وار ایدی، که بونك امریله میلاددن ۱۱۰ سنه اول رومانك ایچنده (ماسیوا) یی قتل ایتمش؛ وبعده روما. لیلرك لهنده افندیسنه اهانت ایتدیکیچون، ۱۰۷ تا. ریخنده بونك طرفندن قتل اولنمشدر.

بون { برونی (Cap Bon) آفریقا قطعه‌سنك اك شمالی نقطه‌سی اولوب تونسك (داخله) دینلن شبه جزیره‌سنك منتهای شمال شرقیسنده بولنان (رأس احضر)، آوروپالیلر طرفندن‌ویریلن‌اسمدر.

بون { یمنده برقصبه اولدیغی «معجم البلدان»ده مسطوردر.

بون { هرات ایله تغشور آره‌سنده بر قصبه اولوب، (باذغیش) ناحیه‌سنك مرکزی اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

بون { (Boun) پروسیه‌نك رین‌ایالتنده‌قولونیه‌یه ملحق وقولونیه‌نك ۲۵ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقع برشهر اولوب، ۲۷۰۰۰ اهالیسی، بیوك بر دارالفنونی، آقادمیاسی، کتبخانه‌سی، اسکی برسرایی، مصنع کلیساسی، اپك ومنسوجاتیله صاقسونیه فابریقه‌لری وبعض اسکی استحکاماتی واردر.

بوناپارت { (Bonaparte) عن‌اصل ایتالیالی اولوب، بعده بر شعبه‌سی قور. سیقه‌ده یرلشمش وفرانسه تختنه چکمش اولان مشهور بر خاندانه‌در. بو خاندان میلادك اون ایکنجی قرننده کسب اشتهار ایدوب، برنجی شعبه‌سی ایتالیانك (تر. ویسه) قصبه‌سنده وایکنجیسی (سان مینیاتو) ده مقیم ایدی. اوچنجیسی ابتدا جنوه جمهوریتنك (سارزانه) قصبه‌سنده مقیم اولوب، کرك بو جمهوریته وکرك وندیك جمهوریتنه خیلی خدمتلر ایتمشیدی. بو شعبه‌نك افرادندن (ماری‌فورتونه) اسمنده‌بری ۱۶۱۲ تاریخنده قورسیقه‌نك (آیاچو) شهرینه نقل وطن ایتمکله، بونك تورونی (شارل ماری بوناپارت) مشهور بیوك ناپولیون ایله سائر بوناپارت خاندان حکمدارلرینك پدری اولمشدر. بونك بر زوجه‌دن ۸ اولادی اولوب، بونلر اولادلریله برابر زیرده‌کی جدولده ذکر اولنیور:

١	ژوزف —	زنایده ژولیه شارلوته
٢	ناپولیون —	ناپولیون فرانسوا شارل ژوزف
٣	الیزه —	ناپولیون الیزه باچوکی ژروم شارل باچوکی ناپولیون فردریق باچوکی
٤	لوسیان —	شارل لوسیان لویی لوسیان پیر ناپولیون آنطوآن
٥	لویی —	ناپولیون شارل شارل ناپولیون لویی لویی ناپولیون (اوچنجی ناپولیون)
٦	پولینه —	ناپولیون لقلارق
٧	قارولینه —	ناپولیون آشیل موراث لوسیان ناپولیون موراث
٨	ژروم —	ژروم ناپولیون ماتیلده ناپولیون ژوزف

بونلردن ایکنجیسی اولان (ناپولیون بوناپارت) ك فرانسه اختلال کبیرندن صکره تدریجاً فرانسه‌نك عسکرینی اله آلوب، ابتدا جنرال، بعده دیکتاتور ونهایت ایمپراطور عنوانیله جهانکیرکسلك درجه‌لرینه کلمش و« بیوك ناپولیون » اسمیله شهرت بولمش‌اولدیغی معلومدر. [« ناپولیون » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

— برنجیسی اولان (ژوزف بوناپارت) بیوك ناپو. لیونك بیوك برادری اولوب، ۱۷۶۸ تاریخنده آیا. چوده طوغمش، و۱۸٤٤ ده فلورانسه‌ده وفات ایتمشدر. آووقات اولمق اوزره تحصیل ایتمش ایکن، برادرینك احراز ایتدیکی موقع اوزرینه، امور سیا. سیه‌یه قاریشوب، ۱۷۹٦ ده قورسیقه‌لیلر طرفندن «بشیوزلر» مجلسنه مبعوث انتخاب، وبرسنه صکره روما سفارتنه نصب اولنمشیدی. ۱۸۰۱ و۱۸۰۲ده (لونویل) و(آمیان) معاهده‌لرینی امضا ایدوب، ۱۸۰٦ ده ناپولی قراللغنه تعیین اولنمشیدی. کندینی اهالی‌یه سودیرمکه موفق اولمش ایسه‌ده، زادکانله اویوشه. میوب، ایکی سنه صکره اسپانیا قراللغنه نقل‌اولنمشیدی. اوراده دخی تبعه‌سیله بر چوق منازعه‌لرده بولنوب، ایکی‌دفعه پایتختنی ترکه مجبور اولدقدن‌صکره، ۱۸۱۳ تاریخنده، (ویتوریا) مغلوبیتی اوزرینه، فرانسه‌یه عودته مجبور اولمشیدی. ۱۸۱٤ تاریخنده و« بوز

كونلر » وقوعاتنده ايمپراطورلق قائمقامى صفتيله پا.
رسده برادرينه وكالت ايتدكدن صكره، دول متفقه
عسكرينك تقربنه قارشى طيانەميوب، ايمپراطوريچه
ايله برلكده قاچمش؛ وواترلو مغلوبيتندن صكره آمريقا
ممالك مجتمعەسنه كيدوب، ١١ سنه اوراده زراعتله
اشتغال ايتدكدن صكره، آوروپايه عودتله، انكلتره
وايتاليادە امرار اوقات ايتمشدر. حليم واديب بر آدم
اولوب، آنجق برادرينك طالعى طرفندن ترفيع اولنديغى
مقاملرى ادارەيه اقتدارى يوغيـدى. بعض خواطر
ومحاراتى ١٠ جلد اوزره نشر اولنمشـدر. مارسليا
تجـارندن برينـك قيزينى تزوج ايدوب، ايكى قيزى
اولمشيدى. بونلرك بيوكى اولان (زنايده ژوليه) عمزا.
دەسى (شارل لوسيان) ه واروب، ١٨٥٤ ده وفات
ايتمشدر. ايكنجيسى اولان (شارلوته) دخى ديكر عمزا.
دەسى شارل ناپوليون لوى‌يه واروب، ١٨٣٠ ده
وفات ايتمشدر.

— اوچنجيسى اولان (اليزه بوناپارت) (باچوكى)
اسمنده برقورسيقەلى‌يه واروب، ناپوليون اليزه، ژروم
شارل وناپوليون فردريق اسملريله اوچ اوغلى اولمشدر.
[« باچوكى » مادەسنه مراجعت بيوريله.]

— دردنجيسى اولان (لوسيان بوناپارت) ١٧٧٥
ده آياچوده طوغـوب، ١٨٤٠ ده وفات ايتمشدر.
١٧٩٧ده بشيوزلر مجلسى اعضالغنه نصب اولنەرق،
فصاحت وطلاقت لسانيله كسب اشتهار ايتمش، ومجلس
مذكورك رياستنه چكمش ايدى. بيوك ناپوليونك مقا.
صدينه خدمت ومعاونت ايتمكله، بونك قونسولدلكى
زماننده ١٧٩٩ ده داخليه ناظرى اولمش ايسـەده،
پك سربست وطـوغرى بر آدم اولديغيچون، متعاقباً
برادرينك توجهنى غائب ايدوب، مادريده سفير تعيين
اولنەرق، تبعيد اولنمشيدى. اسپانيادە انكلترەنك نفو.
ذينى اسقاطله، فرانسه نفوذينه مسابقت قزانديرديغندن،
يكيـدن برادرينك توجهنى قزانمش ايسـەده، بونك
رضـاسى اولمقسزين، بر صرافك طول قاريسنى تزوج
ايتمكله، يكيدن نظردن دور دوشـوب، ١٨٠٤ ده
رومايه چكلمش؛ و(قانينو) ده اختيار اقامت ايدوب،
پاپا يدنجى (پى) طرفندن اورانك پرنسى نصب اولنمشيدى.
بعده ناپوليـونله اولان مناسباتى بـسـبتون قطع ايتمك
اوزره، ١٨١٠ ده آمريقايه عزيمت ايتمش ايسـەده،
انكليزلرك الينه دوشوب، برت سـنه تحت توقيفده
قالمشـيدى. بعده پاپا طرفندن پارسـه كوندريلوب،
ناپوليون طرفندن آليقونمش؛ وبرادرينك (سنت‌هلن)
آطەسنه نفيندن صكره ايتاليايه عودتله، كندى حالنده
ياشامشـدر. عالم واديب بر ذات اولـوب، برايكى
منظـومەسى وسائر بعض آثارى دخى واردر. —
بيـوك اوغلى (شـارل لوسيان بوناپارت) ١٨٠٣ ده
طوغوب، ١٨٥٧ ده وفات ايتمشدر. رومادە تربيه
اولنوب، قانينو پرنسى عنوانى آلمشـيدى. عمجەسى
ژوزفك قيزيله ازدواج ايدوب، بر مدت بونك يانىنده
آمريقادە بولنمش؛ وبوقطعەنك حيواناتى حقنده انكليز
لسـاننده بر قاچ معتبر اثر يازوب، ايتاليايه عودتنده
دخى بنه علم حيواناته دائر ايتاليان لساننده متعدد كتابلر
نشر ايتمشدر. — ايكنجى اوغلى (لوى لوسيان بونا.
پارت) ١٨١٣ ده طوغـوب، ايكنجى ايمپراطورلق
زماننده مجلس اعيان اعضاسندن بولنمش، وفنون واد.
بياتله اشتغال ايتمشدر. — اوچنجى اوغلى (پير ناپو.
ليون بوناپارت) ١٨١٥ ده طوغـوب، ١٨٨١ ده
وفات ايتمشدر. بودخى ايكنجى ايمپراطورلق زماننده
بعض خدمات ملكيه وعسكريەده بولنمش؛ و١٨٧٠
ده بر غزتەجى اولديرديكندن طولايى تحت محاكمەيه
آلنوب، بر چوق تضمينات ويرمسنه حكم اولنمشيدى.

— بشنجيسى اولان (لوى بوناپارت) ١٧٨٨ ده
آياچوده طوغوب، ١٨٤٦ ده فلورانسـەده وفات
ايتمشدر. ١٦ ياشنده ايكن، برادرينك ياورى اولوب،
ايتاليا ومصر سفرلرنده معيتنده بولنمش؛ وبعض خدمات
عسكريەده بولندقدن صكره، ١٨٠٦ ده فلمنك قراللغنه
نصب اولنمشيدى. حكيم وعادل بر آدم اولديغنـدن،
تبعەسنك محبتنى قزانمش ايسەده، برادرينك بو مملكتى
فرانسەيه الحاق فكرنده بولنديغنى آكلامغله، ١٨١٠
ده استـعفا ايدوب، فيما بعد امور سياسـيەيه اصلا
قاريشمقسزين، (سنت‌لوقونتى) اسم كاذبيله كوشۀ عزلت
وانزواده ياشامش؛ وادبياتله مشـغول اولوب، مكمل
بر فلمنك تاريخيله بر چوق اشعار ومنظومه وحكايەلر
يازمشـدر. ايستيمەرك برادرى طرفندن (هورتنسـه)
اسمنده بر قيزله تزويج ايديلوب، اوچ اولادى اولدقدن
صكره، آيرلمشيدى. اولادينك ايكيسى كندى حياتنده
وفات ايدوب، (اوچنجى ناپوليون) اسميله فرانسـه
ايمپراطورى اولمشدر. [«ناپوليون» مادەسنه مراجعت.]

— آلتنجيسى اولان (پولينه بوناپارت) ١٧٨٠ ده

آیاچوده طوغوب، ۱۸۲۵ ده وفات ایتمشدر. حسن وجمالیله مشهوره اولوب، ۱۷۹۷ ده جنرال (لقلرق) ه وارمش ایسه‌ده، بر قاچ سنه صکره طول قالوب، ۱۸۰۳ ده پرنس (قامیل بورکز) ه وارمش؛ ومتعاقباً بوندن آیریلوب، (نوبی) سراینده اختیار اقامت ایتمشیدی. برادری بیوك ناپولیونله طارغین ایکن، ۱۸۱۴ ده باریشوب، کندیسنه فوق العاده بر محبت وصداقت کوسترمش؛ و(البه) آطه‌سنه برابر کیدوب، پك قیمتدار اولان مجوهراتیله امدادینه یتیشمشیدی. اواخر عمرنده پرنس بورکز ایله باریشوب، فلورانسه‌ده بر لکده یاشامشدر.

— یدنجیسی اولان (قارولینه بوناپارت) ناپولیونك اوچنجی همشیره‌سی اولوب، ۱۷۸۷ ده طوغمش، و۱۸۲۹ ده وفات ایتمشدر. ۱۸۰۰ ده (مورات) ه تزویج اولنه‌رق، (برغ) بیوك دوشسی وبعده ناپولی قرالیچه‌سی اولمشیدی. (مورات) چکلدکدن صکره، بالذات ناپولی قرالیچه‌سی اولوب، کمال عدالتله اداره‌ٔ مملکت ایتمش؛ وارباب علم وهنری حمایه ایدوب، پك چوق مؤسسات خیریه وجوده کتیرمشیدی. انکلیز دوننماسی ناپولی‌یی تهدید ایتدیکنده، تبعه‌سنك منافعنی تأمین ایتمدکجه، چکلمه‌مش؛ وبعده ویانه قربنده (بایبورغ) قصبه‌سنه چکیلوب، ایکی اوغلنك تربیه‌سیله اشتغال ایتمشیدی. (ناپولی) کلمه‌سنك ترسی اولان (لیپونا) قونتسه‌لی عنوانی آلمشیدی.

— سکزنجیسی اولان (ژروم بوناپارت) ناپولیونك اك کوچك برادری اولوب، ۱۷۸۴ ده آیاچوده طوغمش؛ و ۱۸۶۰ ده وفات ایتمشدر. ابتدا بحریه وبعده بریه عسکرنده خدمت ایدوب، برادری طرفندن (وستفالیه) قراللغنه نصب اولنمش، وورتمبرغ قرالنك قیزینی آلمشیدی. روسیه سفرنده آلمان عسکریله ناپولیونك معیتنده بولنوب، برادرینك سقوطنده وستفالیه قراللغنده قالمنی قبول ایتمه‌مش؛ ویوز کونلك حکومت اثناسنده فرانسه‌یه عودت ایدوب، (غمونت) محاربه‌سنده مجروح اولمش، ومع هذا واترلوده فوق العاده غیرت کوسترمشیدی. برادرینك ایکنجی سقوطنده قائن پدرینك یانته چکیلوب، بونك طرفندن کندیسنه (مونتفور) قونتی عنوانی ویرلمشیدی. ۱۸۴۸ ده فرانسه‌یه دخول ایدوب، یکنی لویی ناپولیونك رئیس جمهور انتخابنه غیرت ایتمش؛ وبونك ایمپراطورلغنده مشیرلك رتبه‌سیله مجلس اعیان رئیسلکنه و(پرنس ایمپریال) عنوانه نائل اولمشیدی. وورتمبرغ قرالنك قیزندن (ناپولیون) و(ماتیلده) اسملرنده بر اوغلیله بر قیزی اولوب، مقدما برادرندن خفی اوله‌رق نویورقده وقوع بولمش بر تأهلندن دخی (ژروم ناپولیون) اسمنده بر اوغلی اولمش، و ۱۸۴۷ ده وفات ایتمشدر.

کندیسنك اولاد ذکوری اولمدیغی حالده، ایمپراطورلق برنجی درجه‌ده بیوك برادری ژرومك وایکنجی درجه‌ده اوچنجی برادری (لویی)نك اولادینه قالمق بیوك ناپولیونك وصیتندن بولنمغله، بو وصیته بناءً لویینك اوغلی (لویی ناپولیون) ایمپراطورلغه یکمشدر.

بونالد (Bonald) فرانسه‌نك اك مشهور محررلرندن اولوب، ۱۷۵۳ ده طوغمش، و ۱۸۴۰ ده وفات ایتمشدر. ویقونت عنوانی حائز اولوب، زادکاندن اولمغله، برابر دیانت وقراللق طرفداری بولندیغندن، اختلال زماننده انکلتره‌یه قاچمشیدی. بودخی شاتوبریان کبی وولتر ورفقاسیله اختلالدن صکره فرانسه‌ده حسیات مذهبیه‌یی یکیدن اویاندیرمغه جهد ایتمشدر. آثاری ادبیات نقطهٔ نظرنجه پك مقبولدر.

بونت (یاخود بنت) اندلسده مستحکم بر قصبه اولوب، مشاهیر علمادن بعض ذواتك مسقط رأسی بولنمشدر.

بوندلقند (Bundelkand) هندستان شمالینك وسطلرنده وکنك حوضه‌سنك جنوبی قسمنده بیوك بر خطه اولوب، شمالاً کنك تابعلرندن (جمنه)، غرباً بونك تابعلرندن (سند)، شرقاً کنك تابعلرندن (تومس) نهرلریله جنوباً دخی (مالوه) خطه‌سیله محاط ومحدوددر. ۲۳°۵۲′ ایله ۲۶°۲۶′ عرض شمالی و ۷۵°۳۵′ ایله ۷۹°۲۰′ طول شرقی آره‌لرنده ممتد اولوب، شرقدن غربه اولان طولی ۲۵۰ ایله ۳۰۰ کیلومتره آره‌سنده وشمالدن جنوبه اولان عرض وسطیسی دخی ۲۰۰ کیلومتره‌در. مساحهٔ سطحیه‌سی ۴۸۸۶۲ مربع کیلومتره‌در. اهالیسی ۲۲۶۰۰۰۰ راده‌لرنده تخمین اولنمش ایسه‌ده، اوطرفلرك کثرت نفوسنه باقیلیرسه، بوندن زیاده اولمسی ملحوظدر. اهالیسی (بوندلی) دینلن بر قومدن عبارت اولوب، لسانلری اسکی سانسکریدن مشتق وفارسی کلمه‌لرله مخلوطدر. قسم شمالیسی اووه اولوب،

حذای بحردن ۱۰۰ متره قدر ارتفاعی واردر. قسم جنوبیسی طاغلق اولوب، بر بردن یوکسك سدلر تشکیل ایده‌جك صورتده بر قاچ صره طاغلر غربدن شرق جنوبی‌یه طوغری ممتد اولیورلرسه‌ده، بونلرك‌ده ارتفاعی ۵۰۰ متره‌یی تجاوز ایتمز. طاغلق محللرینك اکثر طرفلری اوفق چالیلرله وبعض ضعفلی آغاجلرله مستوردر. بر قاچ نهر همان متوازیاً آقوب، جنبه نهرینه دوکیلورلر. محصولاتی کلیتلی پاموقله برقاچ نوع داریدن وخشخاشله شکر قامشی وبویا اخراجنه یارار انواع نباتاتدن وسبزه‌دن عبارتدر. الماسلری وقتیله مشهور اولوب، الیوم چیقارلمقده ایسه‌ده، مقداری تنزل ایتمشدر. دمیر معدنلری دخی چوقدر. معمولات صناعیه‌سی محلنده چیقان برنوع بویا ایله بویادقلری برنوع قبازبزدن عبارتدر. هواسی صیجاق وبعض یرلرنده وخیمدر. مملکتك نصفندن زیاده‌سی انکلیزلرك الینه یچکوب، قسم باقیسی ۱۸ راجه‌نك تحت اداره‌سنده اولمق اوزره، غیرمساوی نیم مستقل حکومات صغیره‌یه منقسمدر. انکلتره‌یه تابع اولان جهتی ۵ سنجاغه منقسم اولوب، ایکیسی (اله آباد) ایالتنه ملحقدر، واوچی (جانس) ایالتنی تشکیل ایدیور. باشلیجه قصبه‌لری: بانده، کلبی، جانس، جالون، داتیه، تهری، چاترپور، پانه، کلینجر وسائره‌در. ۱۷۳۰ تاریخلرنده شاهجهان طرفندن فتح اولنه‌رق، دهلی دولت اسلامیه‌سنه الحاق اولنمش، وبعده برچوق راجه‌لقلره منقسم اولوب، بونلرك برطاقی انکلیزلر طرفندن ضبط اولنمشدر.

بوندو (Bondou) سودان غربیده (سنغامبیا) داخلنده و (بامبوق) خطه‌سنك شمال غربیسنده برخطه اولوب، ′۴۰°۱۳ ایله ′۱۵ عرض شمالی آره‌سنده واقعدر، و °۱۵ طول غربی خطی وسطندن یچیور. طول اعظمی درت بش کونلك مسافه‌دن عبارتدر. صولری چوق اولوب، (قالمه) نهرینه دوکیلورلر. اراضیسی پك منبت ومحصولدار اولوب، محصولاتی پاموق، داری، چاویدار، پرنج وسائره‌دن عبارتدر. مستقل برحکمداری اولوب، (الماسی) ویاخود (الامام) عنوانی حائزدر. مرکزی (بولبانه) قصبه‌سی اولوب، (باقل) شهرینك ۱۲ ویا ۱۴ کیلومتره جنوبنده واقعدر. اهالیسی فلاح جنسنه منسوب اولوب، بریچق ملیون قدر تخمین اولنور. جمله‌سی دین اسلامله متدیندرلر.

بونر یاخود بونایر (Bonair) آنتیل جزائرندن فلمنکه تابع برآطه اولوب، (قولومبیا) ساحلی قربنده و (قورا سائو) نك شرق جنوبیسنده واقعدر. طولی ۳۰ وعرضی ٦ کیلومتره اولوب، ۳۷۵۰ اهالیسی وهمنامی اولان بر قصبه‌سی واردر.

بونزلائو (Bunzlau) چهستانده پراغه‌نك ۵۰ کیلومتره شمال شرقیسنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ۸۷۰۰ اهالیسی واردر. (البه) ایرماغی اوزرنده وپراغه‌نك ۱۱ کیلومتره شمال شرقیسنده بو اسمله دیکر بر قصبه دها بولندیغندن، برنجیسنه یکی وایکنجیسنه اسکی بونزلائو دیرلر. — پروسیه‌نك (سیلزیا) خطه‌سنده دخی بو اسمله قضا مرکزی بر قصبه بولنوب، (لینیچ) ك ۳۷ کیلومتره شمال غربیسنده واقعدر، و ۱۰۰۰۰ اهالیسی واردر.

بونس ارضروم ولایتنده بایبورد سنجاغنك اسپر قضاسنه تابع برناحیه اولوب، ۱۳ قریه‌دن مرکبدر.

بونغاط صقلیه (یعنی سیچیلیا) جزیره‌سنك وسطلرنده برقصبه اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

بونوال (Bonneval) عن اصل فرانسه جنراللرندن اولوب، اون سکزنجی قرن میلادی اوائلنده آوستریایه التجا ایله، بو دولتی فرانسه‌یه قارشی حربه تشویق ایتمش؛ وبعده آوستریادن دخی دلکیر اولوب، سلطان احمدخان ثالث دورنده دولت علیهٔ عثمانیه‌یه دخالت، ودین اسلامی قبول ایده‌رك، بر مدت بوسنه سراینده اقامت ایتمش؛ وبعده درسعادته جلب اولنه‌رق، طوپجیلر قوماندانلغنه نصب اولنمشیدی. بعد الاسلام (احمد پاشا) تسمیه اولنمشیدی. آوروپا دولتلرینك دولت علیه حقنده اولان فکر ونیتلرینی پادشاه مشارالیهه عرض ایتدیکی لایحه‌لرله بیان ایده‌رك، خیلی خدماتده بولنمشدر. یکن محمد پاشانك زمان صدارتنده بر آرالق قسطمونی‌یه نفی اولندقدن صکره، ۱۱٦۰ تاریخنده وفات ایتمشدر.

بونه (Boné) جزایرك قسنطینه ایالتنده وساحل بحرده مستحکم برقصبه واسکله اولوب، قسنطینه‌نك ۱۵٦ کیلومتره شمال شرقیسنده واقعدر. ۱۹۰۰۰ اهالیسی، ایکی لیمانی، کوزل

بورنجتی، بر فرانسز مکتبی، مرجان صیدی واطرافده پك چوق میوه‌لری واردر. اسکی بر قصبه اولوب، اسم قدیمی (هیپونه) ایدی. عربلر بیننده « بلد العناب » اسمیله دخی معروفدر. بو قصبه‌ده بورنوس وکلیم کبی بعض منسوجاتله سختیان، اکر وسائره اعمال اولنور. یاقوت حموی (بونه) نك (زغوغ) طاغی اتکنده واقع اولدیغنی، وقربنده دمیر معدنی بولندیغنی بیان ایدیور.

بونه { (Bonnet) ایتالیانك مشاهیر حکمای طبیعیونندن اولوب، ۱۷۲۰ تاریخنده جنوه‌ده طوغمش، و۱۷۹۳ ده وفات ایتمشدر. فلسفه وتاریخ طبیعیه متعلق بر چوق کتابلر یازه‌رق، کندینه مخصوص بر مذهب فلسفی اتخاذ ایتمشیدی.

بونه { (Beaune) فرانسه‌نك (قوت دور) ایالتنده و (دیژون) ك ۳۸ کیلومتره جنوب غربیسنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب؛ ۱۱۴۲۰ اهالیسی، مکتب اعدادیسی کتبخانه‌سی ومشهور بر خسته‌خانه‌سی واردر.

بونیفاچو { (Bonifacio) قورسیقه جزیره‌سنك ساحل جنوبیسنده وساردنیه‌نك قارشیسنده اوله‌رق همنامی اولان بوغازده بر قصبه اولوب، ۳۷۰۰ اهالیسی واردر. — (بونیفاچو) بوغازی قورسیقه ایله ساردنیه آطه‌لری آره‌سنده اولوب، اك طار محلی ۱۲ کیلومتره وسعتنده‌در.

بونیفاس { قونت — (C. Boniface) غرب ایمپراطورلغی سردارلرندن اولوب، بشنجی قرن میلادی اوائلنده افریقیه والیسی بولنمش، وایمپراطوریچه (پلاچیدیه) نك توجهنی قزانمشیدی. (آئتیوس) ك افتراسیله بو توجهی غائب ایدوب، افریقیه‌یه واندالری دعوت ایتمش؛ وبعده بونلرك اوراده تقررینه مانع اولمق ایستمش ایسه‌ده، موفق اوله‌مامشیدی. مؤخراً رومایه جلب اولنه‌رق، (آئتیوس) ه قارشی کوندرلمش، وبونی مغلوب ایتمش ایسه‌ده، بینلرنده واقع اولان مبارزه‌ده قتل اولنمشیدی.

بونیفاس { سنت — (St. Boniface) خرستیانلرك عزیزلرندن اولوب، ۶۸۰ تاریخنده انکلتره‌ده طوغمش، وآلمانیانك جهت شمالیه‌سنده خرستیانلغی نشر ایتمکله اوغراشوب، پسقپوسلغه تعیین اولندقدن صکره، ۷۵۵ ده (اوترخت) جوارنده قتل اولنمشیدی. یورطیسی حزیرانك بشنده اجرا اولنور.

بونیفاس { بو اسمله رومادا بروجه زیر طقوز پاپا کلمشدر:

برنجیسی ۴۱۸ ده پاپا اولوب، ۴۲۲ ده وفات ایتمشدر. اعزه‌دن معدود اولوب، تشرین اولك ۲۵ نده یورطیسی اجرا اولنور.

— ایکنجیسی ۵۳۰ ده پاپا اولوب، ۵۳۲ ده وفات ایتمشدر.

— اوچنجیسی ۶۰۷ ده پاپا انتخاب اولنه‌رق، بر سنه صکره وفات ایتمش؛ وشرق ایمپراطوری (فوقاس) ی قسطنطنیه پطریقندن « عمومی پسقپوس » عنوانی سلب ایتمکه قاندیرمشیدی.

— دردنجیسی ۶۰۸ ده اوچنجیسنه خلف اولوب، ۶۱۴ ده وفات ایتمش؛ وروم ایمپراطوری طرفندن کندیسنه اهدا اولنان روما (پانتئون) نی کلیسایه تحویل ایلمشدر.

— بشنجیسی ۶۱۷ دن ۶۲۵ تاریخنده‌دك پاپالق ایدوب، کلیساره دخالت والتجا ایدنلرك محاکم طرفندن تعقیب اولنملرینه مانع اولوردی.

— آلتنجیسی ۸۹۶ ده پاپا اولوب، ۱۵ کون صکره وفات ایتمشدر.

— یدنجیسی آلتنجی (بنوآ) زماننده صورت غیر مشروعه‌ده پاپا انتخاب اولنوب، بو مقامه آیریجه انتخاب ایدلمش اولان مرقوم آلتنجی بنوآ ایله اون دردنجی ژانی قتل ایتمکله اتهام اولنه‌رق، ۹۸۵ ده واقع وفاتنده میتی آیاقلرندن سوروکلنه‌رك سوقاقده براقلشدر.

— سکزنجیسی ۱۲۹۴ ده پاپا اولوب، پاپالق مسندینی عموم حکمدارلرك اوزرینه حاکم بولندیرمغه چالیشدیغیچون، آلمانیا ایمپراطوریله وسائر حکمدارلرله وعلی الخصوص فرانسه قرالی (فلیب بل) ایله بوزیشوب، بونك تبعه‌سنی عصیانه تشویق یولنده بر طاقم امرلر کوندرمش؛ وفلیب بو اوامری طوپلایوب، احراق ایتمش ایدی. بعده فلیبك الینه اسیر دوشوب، بر مجلس مخصوص طرفندن تحت محاکمه‌یه آلنمش؛ ومتعاقباً اهالی طرفندن قورتارلمش ایسه‌ده، کورمش اولدیغی معاملات شدتکارانه‌دن خسته‌لنوب، بر آی صکره ۱۳۰۳ ده ۸۸ یاشنده وفات ایتمشدر.

—طقوزنجیسی ١٣٨٩ دن ١٤٠٤ تاریخنه‌دك پاپالق ایدوب، حسنیله واقرباسنی ترفیع ایتمسیله شهرت قزانمشدر.

بونیفاس { بو اسمله طوسقانه‌ده اوچ دوقه گلوب، برنجیسی ٨١٣ دن ٨٢٣ تاریخنه‌دك حکم سورمشدر. — ایکنجیسی برنجینك اوغلی اولوب، بنی اغلب طرفندن قورسیقه‌نك ضبطنه کوندریلن عساکر اسلامیه‌یه قارشی طورمش، وآفریقا ساحلنه دخی بر سفر ایتمشیدی. بعده بر ازدواج کیفیتندن طولایی فرانسه قرالی (لویی دبونر) ه التجا ایتمکه مجبور اولمشیدی. — اوچنجیسی مارکی (تتود-بالد) ك اوغلی اولوب، ١٠٢٧ ده طوسقانه‌یی ضبط ایتمش، و ١٠٥٢ تاریخنه‌دك حکومت سورمشدر.

بونین سیما { (Bonin-Sima) بحر محیط کبیرك (پولینسیا) جهتنده بر طاقم آطه‌لر اولوب، ٢٧° عرض شمالی ایله ١٤٠° طول شرقیده واقعدرلر. ١٨٢٤ تاریخندن بری آمریقا ممالك مجتمعه‌سنك ید اداره‌سنه چکوب، بحر محیط شمالی صیدینه کیدن کیلر ایچون مرکز اتخاذ اولنمشلردر.

بووادیلا { (Bovadilla) اسپانیا کبراسندن اولوب، آمریقانك کشفنی متعاقب یعنی ١٥٠٠ تاریخنده فردیناندو ایله ایزابله طرفندن قریستوف قولومبك افعال وحرکاتنی تفتیش ایچون (سنت‌دومنیقو) یه کوندرلمشدی. غدار وظالم برآدم اولمغله، قریستوف قولومبی برادریله برابر زنجیر بند اوله‌رق اسپانیایه کوندرمش، وبونك کشف ایتدیکی یرلرده یاپدیغی شیلرك جمله‌سنی امحا ایله، اهالی‌یه اجرای مظالم ایتمکه باشلامشیدی. ایکی سنه صکره اسپانیایه جلب اولنه‌رق، یولده غرق اولمشدر.

بووه { (Beauvais) فرانسه‌ده (اوآزه) ایالتنك مرکزی برشهر اولوب، (ترن) نهری اوزرنده وپاریسك ٧٢ کیلو متره شمالنده واقع و ١٦٠٠٠ اهالی‌یی جامعدر. مکتب اعدادیسی، بر کتبخانه‌سی، مصنع برکلیساسی کوزل سوقاق ونفره‌جکاهلری وچوخه، خالی، باصمه وسائره فابریقه‌لری واردر. اسکی برشهر اولوب، اسم قدیمی (بلواچی)‌در.

بووینو { (Bovino) ایتالیانك (قاپیتاناته) خطه‌سنده و(فوجه)‌نك ٢٨ کیلومتره جنوب غربیسنده بر قصبه اولوب، ٦٥٠٠ اهالیسی واردر.

بوهمروالد { (Bœhmerwald) یعنی «چهستان اورمانی». باویره ایله چهستان آره‌سنده ممتد اولوب طونه حوضه‌سنی «البه» حوضه‌سندن آییرر برسلسلهٔ جبالدر، که باشلیجه استقامتی شمال غربیدن جنوب شرقی‌یه اولوب، منتهای جنوب شرقیسنده (موراوه) طاغلرینه، ومنتهای شمال غربیده (ارزکبیرکه) سلسله‌سنه اولاشیور. اسمندن دخی آکلاشلدیغی اوزره، بو سلسله اورمانلرله مستور اولوب، اکر براؤن، مولداوا، ناب، رکن وایلج نهرلری بو سلسله‌دن نبعان ایدر. باشلیجه ذروه‌لری هایلدلبرغ (ارتفاعی ١٤٠٧ متره)، آربر (١٤٨٧م) وراشل (١٣٩٠ م) طاغلریدر. الیوم بو سلسله‌یی ایکی دمیر یولی خطی شق ایدوب چکمکده‌در.

بوهموند { (Bohémond) اهل صلیب رؤساسندن اولوب، تارنته پرنسی ایکن، ١٠٩٨ تاریخ میلادیسنده اهل صلیبه التحاقله، انطاکیه‌یی محاصره وبرحیله ایله ضبط ایده‌رك، ١٩٠ سنه دوام ایدن برکوچك دولت تشکیل ایتمشیدی. بعده اهل اسلام طرفندن اسیر طوتیلوب، کلینلی برفدیه ایله قورتله بیلمش؛ وممالکتنی بعدالتوسیع روم ایمپراطوری آلکسیسه دخی اعلان حربله، آوروپادن امداد آلمق اوزره، وفاتنی اعلان ایتدیره‌رك، روم دونتماسنك آره‌سندن تابوتله چکمش؛ وکلینلی برعسکرله عودت ایتمش‌ایسه‌ده، وبا وقحط سببیله طلب صلحه مجبور اولمشیدی. یکیدن آوروپادن امداد جلبنه عزیمتنده ١١١١ ده (پولیه) ده وفات ایتمشدر. — نسلندن بو اسمله انطاکیه‌ده دها برقاچ حکمدار گلوب، اخیرلری اولان یدنجی بوهموند ١٢٨٨ تاریخ میلادیسنده اسقاط اولنمشدر.

بوهمیا { (Bohême) السنهٔ غربیه‌ده چهستانه ویریلن اسمدر. [«چهستان» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بوهن { (Bohain) فرانسه‌نك (اسنه) ایالتده و (سنت‌کنین) ك ٢٠ کیلومتره شمال شرقیسنده ناحیه مرکزی برقصبه اولوب، ٦٠٠٠ اهالیسی وکشمیر تقلیدی شال فابریقه‌لری واردر.

بوی‌آباد { قسطمونی ولایتنك سینوب سنجاغنده قضا مرکزی برقصبه اولوب،

سینوبك ۷۳ کیلو متره جنوب غربیسنده وقسطمونینك ۷۸ کیلومتره شرقنـده اولەرق، قزیل ایرماغه تابع کوك ایرماغك جانب جنوبیسنده واقعدر. اهالیسی ٤٠٠٠ رادەلرنده اولوب، همان جملەسی مسلمدر. — بوی آباد قضاسی سـینوب سنجاغنك قسم جنوبیسنده اولوب، شمالاً سینوب واستفان، غرباً وغرب جنوبی جهتندن قسطمونی سنجاغنك طاشـکوپری وطوسـیه قضالریله، جنوب شرقی جهتندن دخی سیواس ولایتنك آماسیه سنجاغیله محدود ومحاطدر. طوراغان ناحیەسیله برابر ٥١ قریەیی جامع اولوب، اهالیسی ٢٢٥٠٠ کشیدن عبارتدر، که مرکز قضاده بولنان ٣٠٠ قدر خرستیاندن ماعداسی کاملاً اسـلامدر. قزیل ایرماق قضانك جنوب شرقی حدودینی تشکیل ایتـدیکی کبی، بوکا تابع اولان وقسطمونیـدن کلن کوك صـودخی قضایی شق ایله، صاغ وصولدن برقاچ نهر اخذ ایتدیکندن، ذاتاً منبت ومحصولدار اولان اراضیسی صولانەرق، کلیتلی پرنج وپاموقله جهری وحبوبات ومیوه وسبزەلرك انواعی حاصـل اولور. درون قضاده اغستوس وایلول وتشرین‌اولده اوچ دفعه بیوك پنایرلر قورولور. اسکلەلری سینوب وکرزه واستفان اولوب، قسطمونیدن سیواسه طوغری کیدن طریق دخی بوی آبادك ایچندن کچر.

بویادور { یاخـود بوجادور (Bojador) آفریقانك ساحل غربیسنده و ۲٦° ٤٨′ عرض شمالیـده بر برون اولوب، اسم عربیسی (جبل اسود) در.

بویاردو { (Bojardo) ایتالیـانك مشـاهیر شعراسـندن اولوب، ١٤٣٠ تاریخنده (رجو) قربنده طوغمش، و ١٤٩٤ ده وفات ایتمشدر. زادکاندن بر عائلەیه منسوب اولوب، فراره دوقەلرینك خدمتنده بولنمشدر. آثارینـك اك مشهوری «عاشق رولاندو» عنوانلی منظومەسیدر.

بویاقه { (Boyaca) آمریقای جنوبینك (قولومبیا) جماهیر متفقەسنی ترکیب ایدن کوچك جمهوریتلرك بری اولوب، شمال غربی جهتندن (ساماندر)، غرباً وجنوباً (قوندینامارە) جمهوریتلریله، شرقاً وشمالا دخی (ونزونلا) دولتیله محدود ومحاطدر. بو جمهـوریت ٤°٢٤′ ایله ٧°٣′ عرض شمالی و ٧١°٣٤′ ایله ٧٦°٥٦′ طول غربی آرەلرنده ممتد اولوب، مساحهٔ سطحیەسی ٤٤٠٠٠ مربع کیلومتره در. اهالیسی ٥٠٠٠٠٠ رادەلرنده اولوب، بونلرك ١٠٠٠٠ قدری اقوام وحشیهٔ اصلیەدن وقصوری یرلی ایله زنجی واسپانیولدن مخلوط ملزدن عبارتدر. اك مسـکون اولان قسم غربیسی آند سلسـلهٔ جبالنك شرق قولنـدن عبارت اولوب، ارتفاع وسـطیسی ٢٠٠٠ متره رادەلرندەدر. قسم شرقیسی ایسـه (قاساناوه) صحراسـندن عبارت اولوب، (اورنوق) ایرماغنه تابع بر چوق نهرلر بونی غربدن شرقه شق ایدرلر. مرکزی (تونجه) شهریدر. — بو اسمله جمهوریت مذکورەده تونجـەنك ٢٠ کیلومتره جنـوب شرقیسنده برکوچك قصـبه دخی اولوب، ٤٠٠٠ اهـالیسی واردر. اوطرفلره اسـتقلالی قزاندیران (بولیوار) بو قصبەده اسپانیا عسکرینی منهزم ایتدیکندن، بو اسم مذکور جمهوریته دخی ویرلمشدر.

بویانو { (Bojano) ایتالیـانك مرلیزه ایالتنده و(ایزرنیـا) نك ٢٧ کیلومتره شرق جنوبیسـنده بر قصبه اولوب، ٥٠٠٠ اهـالیسی واردر.

بویانه { (Bojana) آرناوودلقده اشقودره کولنك آیاغی حکمنده اولان بر نهر اولوب، مذکـور کولك منتهای جنوبندن خروجنی متعاقب اشقودره شهرینك آلتنده (درین) ایرماغنـك بر قولی اولان (درینچه) ایله (قیر) نهرینك اجتماعندن متحصل بر نهری دخی اخـذ ایله، غرب جنوبی‌یه طـوغری آقەرق، تقریباً ٩٠ کیلومترەلك بر جریاندن صکره، آدریاتیق دکزینه منصب اولور. صـویی خیلی چوق ایسەده، سیر سفائنه صالح اولەجق حاله وضع اولنهمیوب، یالکز بیوجك قایقلر ایشلیه بیلیور. درینچه ایله قیرك فیضانلرنده بویانەنك صولری طاشوب، اکثریا اشقودرەنك بازارینی وآلچق محلرینی صو باصمغله، کلیتلی زیانی موجب اولور. بویانەنك مجراسی تماميله آرناوودلق طوپراغنده ایسەده، اولکونك ترکندن بری قسم اسفلی قره طـاغله دولت علیه آرەسـنده خط حدود یرینی طوتیور.

بوئتیوس { (Boce, Bœtius) مشـاهیر حکمادن اولوب، ٤٧٠ تاریخ میلادیسـنده رومادە طـوغمش، و ٥٢٤ ده وفات ایتمشدر. حکمای یونانك آثارینی تتبع ایدوب، آرسطو وسائر حکمانك بعض تألیفاتنی لاتینجەیه ترجمه ایتمشیدی،

غوث حكمدارلرندن (تئودوريك) ك توجهنى قزانوب، بعض مناصب عاليه‌يه نائل اولمش، وحكم ونفوذينى خيرانه وهركسه ايلك ايتمكه صرف ايلمش ايسه‌ده، بعض حسودلرك القاآتيله (تئودوريك) طرفندن (پاويه) ده زندانه آتيلوب، اشكنجه آلتنده جان ويرمشدر. زندانده ايكن «تسلئ حكميانه» عنوانيله منثور ومنظوم بركتاب يازمشدر، كه آثارينك الـٔمقبولى اولوب، حكم قدره رضا ويرمكدن بحث ايدر.

بوئرلر (Boërs) فلنك لساننده صيغير تماج وكويلى ديمك اولان بو اسم آفريقاى جنوبيده بولنان فلنك مهاجرلرينه اطلاق اولنور. اميد برونى ابتدا فلنكك مستعمراتندن بولنمغله، اورالرده يرلشمش اولان بوئرلر، بعده مملكت انكلتره‌يه ترك اولنديغنده، يعنى ١٨١٤ ده (ناتال) جهتنه كيتمشلر؛ و١٨٤٠ ده ناتال دخى انكليزلر طرفندن ضبط اولنمغله، بوئرلر (اورانژ) ايله (وال) نهرلرى آره‌سنده واقع اولان مملكتى وطن اتخاذ ايتمشلردر. انكليزلر ١٨٧٧ ده بونكى وطنلرينى دخى ضبط ايتمشلرسه‌ده، بوئرلر اختلال ايدوب، استقلاللرينى محافظه، وجمهوريتله اداره اولنمغه دوام ايتمشلردر. مملكتلرى (اورانژ) اسميله معروفدر. بوئرلر چاليشقان وساكن آدملر اولوب، آفريقا هواسنك تأثيريله سيمالرى خيلى دكيشمشدر. بوئرلر ٦٠٠٠٠ نفوس راده‌لرنده اولوب، تشكيل ايتدكلرى (اورانژ) جمهوريتى داخلنده ٧٢٠٠٠ قدرده يرليلر يعنى هوتنتوت جنسنه منسوب زنجيلر واردر. مملكتلرينك مساحهٔ سطحيه‌سى ١٠٧٤٤٠ مربع كيلومتره‌در. مركزلرى ١٠٠٠ نفوسى حاوى اولان (بلومفونتين) قريه‌سى اولوب، قصبه‌لرى يوقدر. همان جمله‌سى پروتستان مذهبنه تابعدرلر. واردات ومصارفلرى ١٦٠٠٠٠ انكليز ليراسى راده‌لرنده اولوب، باشلجه مدار تعيشلرى قويون وصيغير سوريلرى اولمغله، خيلى يوك، درى، دوه قوشى تويى، والماس دخى اخراج ايدرلر. وقت حضرده عسكرلرى پك جزئى اولوب، حرب وقوعنده سلاح طاشيمغه مقتدر اولان اركككلرينك جمله‌سى عسكردر.

بويله (Boyle) انكلتره مشاهير علماسندن اولوب، ١٦٢٦ تاريخنده ايرلانده‌نك (ليسمور) قصبه‌سنده طوغمش، و١٦٩١ ده وفات ايتمشدر. (باقون)ك فكرينه تابع اولوب، اسقولاستيق فلسفه‌سنك ابطالنه چاليشمش، ومالك اولديغى كليتلى ثروتى نشر معارف وترقيات يولنه صرف ايدوب، لوندره جمعيت علميه‌سنك مؤسسلرندن بولنمشدر. فلسفه وفنون طبيعيه متعلق برچوق آثارى واردر.

بوئنوس آيرس (Buénos-Ayres) يعنى «ايى هوا». آمريقاى جنوبينك اك بيوك شهرلرندن اولوب، همنامى اولان جمهوريتك وبتون آرجنتين جماهير متفقه‌سنك مركزيدر. بحر محيط آطلاسى ساحلى قربنده و(لاپلاته) ايرماغنك صاغ يعنى جنوبى كنارنده اولهرق، ٣٤° ٣٦′ عرض جنوبى ايله ٦٠° ٤٤′ طول غربيده واقعدر. نهر بونيجه طولى ٦ وعرضى ٢ ونهايت ٣ كيلومتره‌در. ١٨٠٠٠٠ اهاليسى، غايت دوز ومنتظم سوقاقلرى، كوزل باغچه وتنفرجكاهلرى، دوائر حكومت وتياترو وكليساكبى بعض ابنيه‌سى، مكمل دارالفنونى، طبيه مكتبى، بيوك كتبخانه‌سى، موزه‌سى، كوزل بر رصدخانه‌سى، پك ايشلك تجارتى واطرافنده غايت كوزل صيفيه وكوشكلرى حاوى كويلرى واردر. ٤ دمير يول خطى شهردن چيقوب، آرجنتينك ايچ طرفلرينه طوغرى اوزانمقده‌در. خانه‌لرينك اكثرى ايكى قاتليدر. بو شهر كوندن كونه كسب توسع ومعموريت ايتمكده‌در. — بوئنوس آيرس جمهوريتى آرجنتين دولتنى تركيب ايدن جماهيرك برى اولوب، شرقاً وجنوباً بحر محيط آطلاسى ايله، شمال شرقى طرفندن (لاپلاته) ايرماغيله و(پارانا) نهرينك قسم اسفليله، شمال غربى جهتندن دخى (سانته‌فه) جمهوريتيله محاطدر. غرب جهتندن ايسه حدودى تماميله معين دكلدر. جنوباً حدودى (ريونغرو) نهريله معين ايسه‌ده، جمهوريت مذكوره (پاتاغونيا) قطعه‌سنه دخى مالك اولمق ادعاسنده بولنيور. مساحهٔ سطحيه‌سى ١٨٨٩٨٩ مربع كيلومتره واهاليسى ٤٩٥١٠٧ نفوسدن عبارتدر. اراضيسى واسع اووه‌لردن عبارت اولوب، يالكز جنوب شرقى جهتنده (ونتانه) اسمنده ١٠٠٠ ارتفاعنده بر طاغ واردر. طوپراغى قومله قاريشيق بالچيقدن عبارت اولوب، پك منبت ايسه‌ده، يالكز شهر وقصبه‌لرك جوارلرنده زراعت اولنوب، قصورى مرعا اتخاذ اولنور. حيواناتى پك اولوب، ٧٠ مليون قويونى، ٣½ مليون صيغيرى و١½ مليونه قريب آت، استر ومركبى واردر. باشلجه ثروتى حيوا.

نات محصولندن یعنی بوك، دری، ایچ یاغی، باصدیرمه
وسائره‌دن اولوب، بونلردن پك چوق اخراجاتی
واردر. هواسی دخی غایت کوزل وصاغلام اولمغله،
آوروپادن بهرسنه ۲۰۰۰۰ راده‌لرنده مهاجر
کیدوب، اهالیسی ومعموریتی کوندن کونه آرتمقده‌در.

بوینه { (Boyne) ایرلانده‌ده بر نهر اولوب، (رینه) قونتلغنده نبعانله، ۹۰ کیلو-
متره‌لك جریاندن صکره، (دروکده) دن ۷ کیلومتره‌لك
مسافه‌ده ایرلانده دکزینه دوکیلور.

بویون { (Bouillon) بلچیقه‌نك لوکسنبورغ خطه‌سنده کوچك بر قصبه اولوب،
وقتیله مستقل بر دوقه‌لغك مرکزی ایدی.

بویون دوقه‌سی { (Duc de Bouillon) آنف البیان قصبه‌نك
دوقه‌سی اولوب، کنجلکنده قرال دردنجی هنرینك
لهنده اوله‌رق، پاپا غرغوآره قارشی سفر ایده‌رك،
مظفرانه رومایه دخولنی متعاقب، آغر صورتده خسته-
لنمغله، بونی بر مجازات عد ایدوب، استعفای قصور
ایچون شرقده خرستیانلرك لهنده حرب ایتمکی
نذر ایده‌رك، ایلك اهل صلیب قطارینه قاتلمش؛
وآنطاکیه‌نك وبعده قدسك ضبطنه سعی ایتمش اولمغله،
۱۰۹۹ تاریخ میلادیسنده قدس قراللغنه انتخاب اولنمش
ایسه‌ده، بارون عنوانیله اکتفا، وبر طاقم قوانین
وضع ایتمشیدی. خرستیانلرك متعصبین کروهی بوکا
بر طاقم خارق عاده اوصاف اسناد ایدیورلر. ۱۱۰۰
تاریخنده دمشق اوکنده مغلوب اولوب، عودتنده
وفات ایتمشدر.

بویه { (Bouillet) فرانسه مشاهیر علماسندن اولوب، ۱۷۹۸ ده پارسده طوغمش،
و ۱۸٦٤ ده وفات ایتمشدر. بر چوق آثار تاریخیه
وادبیه‌سی اولوب، اك مشهورلری «تاریخ وجغرافیا-
لغتی»، «فنون وادبیات وصنایع لغتی» و «تاریخ
وجغرافیا آطلاسی» عنوانلریله معروف اولان اوچ
بیوك تألیفیدر، که پك مقبول ومتداول اولوب، دفعاتله
طبع ونشر اولنمشدر.

بُوَیه { (آل —) خلفای عباسیه زماننده ظهورله ایران وعراق جهتلرنده حکم
سورمش بر دولت اولوب، ۳۲۱ تاریخندن بدأ ایله
٤٤۸ تاریخنه‌دك ۱۲۷ سنه دوام ایتمشدر. اصل
حکومت سورن افرادی ۱۷ اولوب، سلجوقیلرك
تحت تابعیتنده بولنمش اولان ابو علی ایله برابر ۱۸ نفر
عد اولنورلر. بو دولتك مؤسسی اولان (عماد الدوله
علی بن بویه) دیلمی اولدیغندن، بونلره دیلمیان ودیالمه
دخی دیرلر. بهرام کورك نسلندن اولدقلری دخی
مرویدر. (شجاع الدین بویه)ك اوغللری علی
وحسن واحد ارباب خروجدن ماکان بن کالینك وبعده
مرداویجك خدمتنده اولوب، بونك طرفندن علی
(کرج) والیلکنه نصب اولنمش ایکن، عسکر وعونه-
سنك کثرتندن مرداویج متوهم اولوب، حیله ایله
کندیسنی اله دوشورمکه چالیشدیغندن، عماد الدوله
عقل واقتدار فوق العاده‌سیله جلب قلوبه چالیشه‌رق،
کسب قوت ایتمکله، اصفهانی مظفر بن یاقوتدن ضبط،
وبعده شیرازی دخی استیلا ایتمکله، ۳۲۱ ده سلطنتنی
اعلان ایتمش؛ وخلیفهٔ عباسی راضی بالله کندیسنه
خلعت وسنجاق کوندروب، سلطنتنی تصدیق ایتمشدر.
مرداویجك وفاتنده عسکری عمادالدوله‌یه دخالت ایتمکله،
بونك دخی ممالکنی ضبط ایده‌رك، کسب قوت ایتمش؛
و ۳۳٤ ده بغدادی دخی ضبط ایدوب، خلیفه مطیع
لله‌یه غالب کلمش، وبصره وموصل وسائر بلاد عراق
وجزیره‌یی ضبط ایتمشدر. بغداد امارتنی برادری معز-
الدوله‌یه واصفهانی دیکر برادری رکن الدوله‌یه
ویره‌رك، شیرازی مرکز سلطنت اتخاذ ایلیشدی.
اولادی اولمدیغندن، برادری رکن الدوله‌نك اوغلی
عضدالدوله‌یی جلبله، حیاتنده ولیعهد اتخاذ ایدوب،
تخت سلطنته اجلاس ایتمشدر. عضدالدوله آل بویه‌نك
اك بیوك واك عادل پادشاهی اولوب، شام ومصر
وعمان وجرجان وسائر بلادی فتحله دولتنی توسیع
ایتدیکی کبی، بغدادی دخی اعمار ومشهور (بیمارستان
عضدی) کبی نیجه مؤسسات خیریه ایله تزیین ایتمشیدی.
عمادالدوله‌نك طوتدیغی طریق تقسیم بو دولتك انقراضنه-
دك دوام ایدوب، اصفهان، شیراز، بغداد وسائره
اوله‌رق، دائما بر قاچ شعبه‌یه منقسم بولنمش؛ وعضد-
الدوله‌دن صکره مرکز سلطنت ایله شعبات فرق وتمییز
اولنه‌میوب، کاه شیراز وکاه بغداد مرکز سلطنت عد
اولنمش؛ وبرادرلرله عمجه‌لر ویکنلر آره‌سنده پك
چوق منازعه ومحاربه‌لر وقوع بولمشدر. (امیر-
الامراء) عنوانی عمادالدوله‌یه ویرلدکدن صکره کاه
تخت سلطنتنده بولنانلره وکاه بغداده مستولی اولانلره

ویرلمشدر. اصل مرکز سلطنتده حکم سورن آل بویه بروجه زیر ٩ نفردن عبارتدر :

١ عماد الدوله علی بن بویه ٣٢١
٢ عضد الدوله ابو الشجاع فناخسرو بن رکن الدوله ٣٣٨
٣ شرف الدوله ابو الفوارس شرزیل بن عضدالدوله ٣٧٢
٤ صمصام الدوله ابو کالیجار مرزبان بن عضد الدوله ٣٧٩
٥ بهاء الدوله ابو نصر شهنشاه بن عضد الدوله ٣٨٠
٦ سلطان الدوله ابو الشجاع بن بهاء الدوله ٤٠٤
٧ عمادلدین الله عزالملوک ابوکالیجار مرزبان بن سلطان الدوله ٤١٥
٨ جلال الدوله ابوطاهر فیروز خسرو شاه بن بهاءالدوله ٤٢٩
ثانیا عماد لدین الله ابو کالیجار ٤٣٥
٩ الملک الرحیم ابو نصر فیروز خسرو بن ابی کالیجار ٤٤٠

بونلردن بعضلری زماننده اقربالریله اختلافات ومنازعات ظهور ایدوب، موقتاً بعضلری اسقاط وبر شعبه امارتنه اخراج اولنه‌رق، دیکرلری نامنه خطبه اوقونمشدر. ازجمله سلطان الدوله ابوالشجاع زماننده برادری شرف الدوله ابو علی حسن بغداد امارتنده اولدیغی حالده، ٤١٢ تاریخنده برادرینک نامنی خطبه‌دن اخراج ایدوب، بر سنه کندی نامنه خطبه اوقوتمش؛ وبعده بینلرنده مصالحه وقوع بولمشیدی. طقوزنجیلری اولان ملک رحیمدن صکره حکومت سورن ابو منصور وابو علی ابنا ابی کالیجار نامنه خطبه اوقونیوب، ٤٤٧ تاریخنده بغدادده سلجوقیاندن طغرل بکک نامنه خطبه اوقونمغه باشلامشیدی.

صاحب خطبه اولان مذکور طقوز ویا اون نفردن بشقه آل بویه‌دن ملک ویا امیرالامرا عنوانلریله مستقلا ویاخود اسماً ورسماً صاحب خطبه‌یه تابع اوله‌رق، حکومت سورمش دیکر ٩ نفر دخی بولندیغندن، بونلرده بروجه زیر ذکر اولنور:

١ رکن الدوله حسن بن بویه (اصفهان امیری) ٣٢١
٢ معز الدوله احمد بن بویه (عراق امیری) ٣٢١
٣ عز الدوله بختیار بن معز الدوله ٣٥٦
٤ مؤید الدوله ابو نصر بن رکن الدوله ٣٦٧
٥ فخر الدوله علی بن رکن الدوله ٣٧٣
٦ مجد الدوله ابو طالب رستم بن فخر الدوله ٣٨٧
٧ شرف الدوله ابو علی حسن بن بهاء الدوله ٤٠٤
٨ ابو منصور بن ابی کالیجار (فارس امیری) ٤٤٠
٩ ابو علی بن ابی کالیجار (ارجان امیری) ٤٤٨

بونلردن یالکز رکن الدوله اصفهان امیری اولوب، وفاتنده ملکی اوغلی عضد الدوله‌یه انتقال ایتمشیدی. دیکرلری بغداد وعراق امراسندن اولوب، یالکز سکزنجیلری اولان ابو منصور پدری طرفندن فارس امیرلکنه نصب اولنه‌رق، بغداد کندیسی طرفندن مرکز اتخاذ اولنمشیدی. طقوزنجیلری اولان ابو علی ایسه، برادرینک وفاتندن صکره، ارطغرل بک طرفندن فارسک ارجان امارتنه تعیین اولنه‌رق، اصالتنه حرمةً کندیسنه طبل وعلم ویرلمشیدی. ٤٨٧ تاریخنده بونک وقوع وفاتیله، آل بویه سلاله‌سی منقرض اولمشدر.

کرک پادشاه وکرک امیرالامرا عنوانتی حائز اولان آل بویه حکمدارلری رسماً خلفای عباسیه‌یه تابع ایدیسه‌لرده، فعلاً بونلری تحت حکملرنده طوتوب، ایستدکلری کبی قوللانمش، وایچلرندن بعضلرینی اسقاطله دیکرلرینی اقعاد ایتمشلردر.

به آفرین { (یاخود به آفرید) ایران قدیمک کیانیان ملوکندن کشتاسبک قیزی اولوب، همشیره‌سی (همایانو) ایله برابر توران حکمداری ارجاسبک اسارتنه دوشمش، وبرادرلری اسفندیار طرفندن تخلیص اولنمشیدی.

بهاء الدوله { (قوام الدین ابو نصر شهنشاه) آل بویه ملوکنک ١١ نجیسی وصاحب خطبه اولانلرینک ٥ نجیسی اولوب، عضد الدوله بن بویه‌نک اوچنجی اوغلیدر. برادری شرف الدوله‌نک ولی عهدی اولوب، بونک وفاتنده یعنی ٣٧٩ تاریخنده دیکر برادری صمصام الدوله حبسدن چیقاریله‌رق، تخته اجلاس، وکندیسی بغداد امارتنه نصب اولنمش ایسه‌ده، طقوز آی صکره برادری اوزرینه هجومله، کندیسنی مغلوب وفراره مجبور ایده‌رک، ٣٨٠ تاریخنده بالاستقلال تخت سلطنته جلوس، و٢٤ سنه بغداد وفارسی بالذات اداره ایتدکدن صکره، ٤٠٤ تاریخنده ارجانده صرعه‌دن وفات ایتمشدر. ٣٨١ ده خلیفهٔ عباسی طایع للهی اخذ واسقاط ایده‌رک؛ اموالنی ضبط وعسکرینه تقسیم ایتمش؛ وقادر باللهی اجلاس ایدوب، بوکا کندی قیزینی دخی تزویج ایلمش ایدی. برادر زاده‌سی علی بن شرف الدوله‌یی خدعه ایله یاننه جلب ایده‌رک، قتل ایتمشیدی. برادری صمصام الدوله بعده علیهنه قیام ایتمکله، بر آره‌لق کندیسنه فارس امارتی ویرلمش، و٣٧٧ ده بونک وقوع وفاتیله، اوراسی دخی صاحب ترجمه‌یه قالمشیدی. خلیفه قادر بالله طرفندن (قوام الدین شهنشاه) لقبیله تلقیب اولنمشیدی. سلطان محمود غزنوی ایله جنک ایتمش ایسه‌ده، بعده بینلرنده مصالحه

تقرر ایدوب، پادشـاه مشارالیهك قیزینی دخی تزوج ایتمشیدی.

بهاءالدین آملی { (شیخ - بن شیخ حسین) ایران شعرا وعلماسندن

اولوب، ملوك صفویه‌دن شاه عباس ماضینك منظوری ایدی. اصفهانده یاشامش، و ۱۰٤۰ تاریخنده وفات ایتمشـدر. مرتب دیوانی، «نان وحلوی» عنوانیـله بر منظومه‌سی، «کشکول» عنوانیـله بر مجموعـه‌سی و«جامع عباسی» اسمیله فقـه‌شیعی‌یه متعلق بر کتابی واردر. شعرده (بهائی) تخلص ایدردی. شو رباعی جملهٔ اشعارندندر:

روىت كه زباده لاله مـیروید ازو
از تاب شراب ژاله هـیروید ازو
دستی که پیاله‌ئی زدست تو کرفت
کرخاك شـود پیـاله میروید ازو

بهاءالدین بن الساعتی { (ابولحسن علی) شـعرادن او-

لوب، پدری محمد ساعتی عن اصل خراسانلی اولدیغی حالده، دمشق شـامده توطن ایتمش؛ وعلم هیئت ونجـومده ید طولی صاحبی اولوب، ساعت اعمالنـده مهارت تامه‌سی اولمغـله، ملك عادل نورالدین محمود بن زنکی زماننده جامع امیه قپوسـنده بر بیوك ساعت یاپه‌رق، پادشاه مشارالیهك پك چوق انعامنه نائل اولمش ایدی. صاحب ترجه دمشقده طوغوب، بعده مصره کیـده‌رك، اوراده وفات ایتمشدر. شعرده عصرینك فریدی اولوب، دیوانی مرتب ومتداولدر. (فخرالدین بن الساعتی) اسمیله بر برادری دخی وار ایدی، که طبده ید طولی صاحبی ایدی.

بهاءالدین بن شداد { (ابوالمحاسن یوسف بن رافع الاسـدی)

مشاهیر علمای اسـلامدن وفقهاء شافعیه‌دن اولوب، ٥۳۹ تاریخنـده موصلده طوغمش؛ واوراده ابو بکر بن سعدون قرطبی کبی اجلهٔ علمادن استفاده وتحصیل ایتدکدن صکره، بغـداده عزیمتله، ٤ سـنه مدرسهٔ نظـامیه‌یه دوام، وبعده موصله عودتله، تدریسـه مباشرت ایتمشیدی. ٥٨٤ تاریخنـده حجدن وقدس شریفك زیارتندن عودتنده دمشقده صلاح‌الدین ایوبی ایله کوریشـوب، پادشاه مشار الیه صاحب ترجمه‌نك علم وفضلنه مفتون اولمغـله، کندیسنی خدمتنه آلوب، قاضی عسـکرلك مقامنـه وقدس حاکملکنه نصب

ایتمشـیدی. پادشا مشار الیه زماننده بیـوك بر نفوذ واقتدار قزانمشـدر. ٥۹۱ تاریخنـده ملك ظاهرك خدمتنه کیروب، حلب قاضیلغنه نصب اولنمش، وفیما بعـد اوراده اقامت ایدوب، «قاضی حلب» دینمکله شهرت بولمشدر. اولاد واقرباسی اولمدیغنـدن، بتون مالنی معـارف یولنـه صرف ایدوب، حلبی بر چوق مدارس وسـائر مؤسسات علمیه وخـیریه ایله تزیین واعمار ایتمش؛ وبنا کرده‌سی اولان بر دارالحدیثده اخر عمرینه‌دك تدریسله مشغول اولوب، و ٦۳۲ ده وفات ایتمشدر. ادبیاتده دخی یدطولی صاحبی ایدی. بر چوق تألیفاتی اولوب، اك مشهورلری «سیرة صلاح الدین الایوبی» عنوانیله یازمش اولدیغی تاریخـدر، که پك مقبول ومعتبر اولوب، لاتینجـه‌یه دخی ترجه وطبع اولنمشدر. فقهه متعلق «ملجأ الحکام عند التباس الاحکام» «دلائل الاحکام»، «الموجز الباهر» کبی بر چوق آثاری دخی واردر.

بهاءالدین بن النحاس { (محمد بن ابراهیم) مشـاهیر ادبادن

اولوب، ٦۲۷ تاریخنده حلبده طوغمش، وبعده مصره کیـده‌رك، طول مدت ابن طولون جامعنـده وقبهٔ منصوریه‌ده تدریسله اشتغال، وکسب اشتهار ایدوب، ٦۹٨ ده وفات ایتمشدر. بعض اشعاری وسائر آثار ادبیه‌سی واردر.

بهاءالدین زکریا { (شیخ محمد بن قطب- الدین بن کمال‌الدین قرشی)

هندستانك مشاهیر اولیاسندن اولوب، ٥٦٥ تاریخنده (ملتان) ده طوغمش؛ وبغـداده عزیمتله، شیخ شهاب- الدین سهروردینك شاکردان ومریداندن اولمشیدی. بعده ملتانه عودتله، فریدالدین شاکر کنج ایله مخالصت اوزره یاشایوب، ۱۰۰ سنه معمر اولدقدن صکره، ٦٦٥ ده وفات ایتمشـدر. تربه‌سی زیارتکاه انامدر.

بهاءالدین سام { ملوك غـوریانك آلتنجیسی واخیری اولوب، سلطان

محمود بن غیاث‌الدینك اوغلیـدر. ٦۰۷ تاریخنـده پدرینـك قتلی اوزرینه، صغیرالسن اولدیغی حالده، تختنه جلوس ایتمش ایسه‌ده، بر قاچ آی صکره علاء- الدین اتسز طرفنـدن مغلوب اولوب، فرار ایتمش؛ وهرات والیسی طرفندن اسـیر ایدیلوب، خـوارز- مشاهك یاننه کوندرلمشیدی. چنکیز خانك خروجنه

دك بونك يانـده قالوب، اووقت خوارزمشاهك برادريله برابر بردره‌دن چكركن، غرق اولمشدر.

بهاءالدين طبرى { (ابوالثناء محمود بن ابى-الفضـل) آلتنجى قرن هجرى اواخريله يدنجى قرن اوائلى علما وحكماسـندن اولوب، كرك فقهده وكرك طب وحكمتـده يد طولى صاحبى ايدى. قضادن اولديغى حالده، ابن سـينانك تأليفاتنى تدريسله دخى اشـتغال ايدردى. ٦٠٨ تاريخلرنده شامده بولنوب، بعده ديار رومه سـفر ايتمشيدى.

بهاءالدين نقشبند { (خواجـه محمد —) كبار اوليـاء اللهدن وپيران طريقتدن اولوب، طريقت نقشبنديه‌نك رئيس ومؤسسيدر. ٧١٨ تاريخنده بخارا جوارنده (قصر عارفان) دينلن قريه‌ده طوغمش؛ وبخاراده تحصيل علمله، خواجه محمد باباسماسى طرفنـدن اوغللغه قبول اولنـه‌رق، امير كلاله انتساب، وخواجه عبدالخالق غجدوانيدن اقتباس فيوضات ايتمشيدى. امير كلالك دائرهٔ ذكر وتسبيحنه دوام ايتديكى حالده، بونلرك ذكر روحانيلرنده حاضر بولنوب، خواجه عبدالخالق غجد-وانينـك دلالت و وصيتى اوزره ذكر علانى‌يه داخل اولمازدى. بعده ٧ سنه مولانا عارف ايله و ١٢ سنه خليل آتا ايله همصحبت اولوب، ايكى دفعـه حجه كيتمشيدى. ايكنجى دفعه‌سـنده سفر حجازى خواجه محمد پارسا ايله برلكده ايتمشـيدى. عودتنده نيشاپور وهراته اوغرايوب، بعض اعاظم مشايخله كورشمش، وبرمدت دخى مروده اقامت ايلمشيدى. بعده بخارايه عودت ايدوب، بقيهٔ عمرينى اوراده چكيرمش، وامير كلالك وصيتيله خلق اولمشدر. ٧٩١ تاريخنده ارتحال ايدوب، مسـقط رأسى اولان قصر عارفانده دفن اولنمشدر. مريدانى پك چوق اولوب، الك مشهورلرى خواجه علاءالدين عطـا ايله خواجه محمد پارسادر. حضرت خواجه‌نك «حيات نامه» عنوانيله مواعظ ونصايحه متعلق برمنظومه‌سى و «دليل العاشقين» عنوانيله تصوفه دائر بر كتابى واردر.

بهاءالدين ولد { (مولانا —) مولانا جلال-الدين رومى حضرتلرينك پدرى اولوب، مسلك صوفيونه مائل علمادن بر ذات ايدى. بلخـده تولد ونشـأت ايدرك، اواخر عمرنده اوغلى مولاناى مشاراليه ايله برابر ديار رومه عزيمتله، دولت سلجوقيه طرفندن كورديكى حسن قبول اوزرينه، قونيـه‌ده يرلشمش؛ و٦٢٨ ياخود ٦٣١ تاريخنـده وفات ايتمشدر.

بهادر { سـلالهٔ چنكيزيه‌دن ايلخانيان دولتنك حكمدار اخـيريدر. [«بو سـعيد» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

بهادر خان فاروقى { هندستانك دكن قطعه‌سنده‌كى حكمدار-لرندن اولـوب، ١٠٠٥ تاريخنده تخت موروثنـه جلوس ايتمش؛ واوچ سـنه صكره ملكى اكبر شاه طرفندن ضبط اولنمشدر.

بهادر شاه افغان { هندستانك بنكاله خطه-سنده حكومت سورن افغـان حكمدارلرندن اولوب، ٩٥١ ده پدرى محمود خانه وارث اولمش ايسه‌ده، درت سنه صكره اسقاط اولنه‌رق، سليم شاهك رجالندن (سليمان كرانى) اسمنده برى اجلاس اولنمش ايدى.

بهادر شاه اول { (قطب الدين شاه عالم) هندسـتانده حكـومت سورن سـلالهٔ تيموريه حكمدارلرندن اولوب، شاه عالمكير اولك اوغليدر. ١٠٥٣ تاريخنده دكن قطعه سنك برهانپور شهرنده طوغـوب، معظم تسميه او-لنمشيدى. ١١١٨ تاريخنده واقع اولان پدرينك وفا-تنده كنديسى كابلده والى بولنمغـله، كوچك برادرى اعظم بونك غيبوبتندن بالاستفاده، تخته جلوس ايتمش ايسـه‌ده، صاحب ترجمه دخى پدرينـك وفاتنى خبر آلير آلماز، سـلطنتنى اعلان ايتمش اولديغندن، كليتلى عسكرله برادرى اوزرينه هجوم ايدوب، اكره جوا-رنده واقع اولان قانلى برمحاربه‌ده اعظم (بيداربخت) و(والاجاه) نام ايكى اوغليله برابر قتل اولنمغله، بهادر شاه تخت موروثنه چكوب، ٦ سـنه حكومت سور-دكدن صـكره، ١١٢٤ تاريخنده ٧١ ياشنده وفات ايتمشدر. تربه‌سى دهلى جوارنده خواجه قطب الدينك تربه‌سى يانده پك مزين ومصنع اولوب، (خلد منزل) ديمكله معروفدر. اتصالنده كنديسـنك بناكرده‌سى اولان مصنع بر جامع شريفى دخى واردر. معزالدين جهاندار شاه، عظيم الشان، رفيع الشان وجهانشاه اسملريله درت اوغلى اولوب، دردنجيسى اوچ برادرينى قتل ايله، كنديسى پدرينك تختنه جلوس ايتمشدر.

بهادر شاه ثانی { (ابو المظفر سراج الدین محمد) هندستانده حکم سورن سلالهٔ تیموریه ملوکنک اخیری اولوب، اکبر شاه ثانینک اوغلیدر. ۱۱۸۹ ده طوغوب، ۱۲۵۳ ده، پدرینک وفاتی اوزرینه، تخت سلطنته جلوس ایتمش ایسه‌ده، پایتختلری اولان دهلی شهری وبتون مملکتلری چوقدن انکلیزلرک الینه کچمش اولدیغندن، ۲۱ سنه اسماً واعتباراً حکمدارلق ایدوب، انکلیز حکومتی طرفندن تخصیصات آلدقدن صکره، ۱۲۷۴ ده دهلیده ظهور ایدن اختلاله ذی‌مدخل اولمق ادعاسیله ایکی قاریسی، ایکی اوغلی وبر تورونیله برابر کلکته‌یه نقل وتوقیف اولنمش؛ وبووجهله هندستانده‌کی سلالهٔ تیموریه‌نک رسماً حکومتنه دخی ختام ویرلمشدر. صاحب ترجمه عالم واديب برذات اولوب، فارسی واردو لسانلرنده اشعاری ومرتب دیوانی واردر.

بهادر شاه کجراتی { هندستانده کجرات قطعه‌سی حکمدارلرندن اولوب، مظفر شاهک اوغلیدر. پدرینک وفاتنده حاضر بولنمامغله، کوچک برادری محمود شاه اک بیوک برادرلری اسکندر شاهی قتل ایله تخت سلطنته کچمش ایسه‌ده، بهادر شاه عسکر سوق ایده‌رک، تخت موروثنی ضبط ایله، ۹۳۲ تاریخنده، ۲۰ یاشنده اولدیغی حالده، جلوس، وبش سنه صکره، (مالوه)یی دخی استیلا ایتمشیدی. ۹۴۳ تاریخنده ایلک دفعه اوله‌رق آوروپالیلر هنده یناشمغله، صاحب ترجمه پورتکیزلیلره قارشی بر محاربه قزانمشیدی. اوسنه وفات ایدوب، یکنی (میران محمد شاه) خلفی اولمشدر.

بهادرکر { بو اسمله هندستانده بر قاچ قصبه بولنوب، اک معروفی دهلینک ۲۸ کیلومتره غربنده بولنانیدر، که انکلیز حکومتنه تابع مسلمان بر حاکمک تحت اداره‌سنده‌در. — بهادرکر حکومتنک اراضیسی ۱۲۰ مربع کیلومتره وسعتنده واهالیسی ۱۴۵۰۰ کشیدر.

بهادر کرای { قریم خانلرندن اولوب، سلامت کرایک اوغلیدر. سلفی عنایت کرای سلطان مراد خان رابع زماننده بوجاق (یعنی بساراییا) نوغایلرینه قارشی اولان حرکات تجاوزکارانه‌سندن طولایی عزل اولنمغله، ۱۰۴۶ تاریخنده صاحب ترجمه قریم خانلغنه تعیین واعزام اولنمش؛ وسلفی برادریله متفقاً بونک قریمه دخولنه ممانعت ایتمکه حاضرلنمش ایسه‌ده. نوغایلر کندیسنک عزلنی فرصت اتخاذ ایده‌رک، هجومله ایکی قرداشنی قتل، وعسکرینی تارومار ایتمکله، عنایت کرایه درسعادته التجادن بشقه چاره قالمیوب، صاحب ترجمه سهولتله قریمه دخول ایتمشیدی. اوصره‌ده آزاق قلعه‌سی قازاقلرک الینه دوشمکله، سلطان ابراهیمک جلوسنی متعاقب ۱۰۵۲ تاریخنده قپودان دریا سیاوش پاشانک قومانده‌سیله سوق عسکر اولندقده، صاحب ترجمه ایله قپودان مشارالیه آره‌سنده تحدث ایدن منافرت مانع موفقیت وموجب انهزام اولمغله، سیاوش پاشا عودتنده عزل اولنمش؛ وبهادر کرای او سنه وفات ایتمکله، یرینه کوچک برادری محمد کرای نصب اولنمشیدی.

بهادر کنج { بو اسمله هندستانده بر قاچ قصبه اولوب، اک معروفلری بنارس ایالتنک (غازیپور) سنجاغنده وغازیپورک ۴۲ کیلومتره شمالنده بولنانیدر.

بهادر نظام شاه { هندستانک دکن قطعه‌سنده حکومت سورن نظام دولتنک حکمدار اخیری اولوب، ۱۰۰۳ تاریخنده پدری ابراهیم نظام شاهک وفاتنده، صغیر السن اولدیغی حالده، ادارهٔ مملکتی ید استقلالنه آلمش اولان (میان منجو) طرفندن تخته اجلاس اولنمشیدی. پایتختلری اولان احمدنکرده ظهور ایدن فتنه وفساده قارشی (میان منجو) اکبر شاهک کوجرات والیسی بولنان اوغلی سلطان مرادک امدادینی التماس ایتمش ایسه‌ده، بونک ورودینه دکین اسایشی اعاده ایتمش اولدیغندن، سلطان مرادک کتیردیکی عساکر وفیره‌دن اندیشه ایده‌رک، بوکا قارشی (کلکنده) حاکمی قطب شاه ایله مجابور حاکمی عادل شاهک امدادینه مراجعت ایتمکله، سلطان مراد محاصره‌یی ترکله، کندیسنه تکلیف اولنان کلیتلی هدایا وویرکیلری آله‌رق، عودت ایتمشیدی. بعده ۱۰۰۹ تاریخنده اکبر شاهک عسکری احمدنکری ضبط، وبهادر نظام شاهی افراد خاندانیله برابر اسیر ایده‌رک، بودولته ختام ویرمشدر. صاحب ترجمه آخر عمرینه‌دک (کوالیار) قلعه‌سنده محبوس قالمشدر.

بهار { هندستانک شمال شرقی قسمنده بیوک بر خطه اولوب، بنکاله قطعه‌سنک قسم غربیسندن عبارتدر، وبنکاله اداره‌سنی ترکیب ایدن

بش ایالتك بریدر. كنك ایرماغنك ایكی طرفنده واقع اولوب، شمالاً نپال، شرقاً نفس بنكاله، جنوباً چته ونكپور خطه‌لریله، غرباً دخی بندلقند و بنارس ایالتلریله محدود ومحاطدر. وقتیله بو خطه دها واسع اولوب، جنوب شرقی جهتدن اوریسا وشمال غربی طرفندن (اوده) خطه‌لرینه‌دك ممتد اولوردی. بو وجهله ٢٢° ایله ٣٠′ ٢٧° عرض شمالی و ٨١° ٥′ ایله ٢٥′ ٨٤° طول شرقی آره‌لرنده ممتد اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ١٠٨٨٥٠ مربع كیلومتره واهالیسی ٢٠٠٠٠٠٠٠ راده‌لرنده‌در، كه هر مربع كیلومتره باشنه ١٨٣ كشی دوشر. قسم وسطیسنك یعنی كنك مجراسنه قریب اولان محللرینك اراضیسی هندستانك اك منبت، اك ایی ایشلنمش واك مسكون یرلری اولوب، شمال وجنوب جهتلرنده اورمانلر وچالیلقلرله خالی اراضی دخی بولنیور. باشلیجه محصولاتی آفیون، پرنج، چوید، شكر، داری وسائره ایله معطرات وباغ اخراجنه یارار انواع نباتاتدن عبارت اولوب، پاموقدن كلیتلی منسوجات دخی اعمال وهندستانك هر طرفنه اخراج اولنور. موقعی دخی تجارته پك اویریشلیدر. بو خطه‌نك كرك شمال وكرك جنوب قسمندن برچوق نهرلر آقوب، اراضیسنی سق ایله، كنك ایرماغنه منصب اولورلر. هواسی صیجاق ایسه‌ده، صاغلامدر. اهالیسی آریا جنسیله بونلردن اول هندستانی اسیلا ایتمش اولان بر مغول جنسندن وهندك اهالیٔ اصلیهٔ قدیمه‌سی اولان بر عرق زنجیدن مخلوط اولوب، رنكلری خیلی اسمر ایسه‌ده، سیمالری دوزكوندر. بوی وجثه‌جه بنكاله اهالیسندن فرقلی اولوب، دهاتندرست واوزون ایسه‌لرده، هندستانك اقطار شمالیه‌سی اهالیسندن بو جهتجه پك كریدرلر. بر ثلثلری قدر اسلام وقصوری براهما دینته تابعدر. بوخطه بروجه زیر ٢ ایالت، ١٠ سنجاق و٣٦ قضایه منقسمدر:

ایالت	سنجاق	عدد قضا	مقدار اهالی
پاتنه	پاتنه	٤	١ ٥٥٩ ٦٣٨
	كایا	٤	١ ٩٤٩ ٧٥٠
	شاه آباد	٤	١ ٧٢٣ ٩٧٤
	تیروت	٦	٤ ٣٨٤ ٧٠٦
	سران	٣	٢ ٠٦٣ ٨٦٠
	چمپاران	٢	١ ٤٤٠ ٨١٥
بهاكلپور	مونكیر	٣	١ ٨١٢ ٩٨٦
	بهاكلپور	٤	١ ٨٢٦ ٢٩٠
	پارینه	٣	١ ٧١٤ ٧٩٥
	پركانه	٤	١ ٢٥٩ ٢٨٧
	جمعا	٣٦	١٩ ٨٣٦ ١٠١

اك بیوك واك قدیم شهری (پاتنه) اولوب، ١٦٠٠٠٠ اهالیسی واردر. (بهاكلپور)ك ٧٠٠٠٠، (كایا)نك ٦٦٠٠٠، مونكیرك ٦٠٠٠٠، دربانكاهك ٤٧٠٠٠، چاپرانك ٤٦٠٠٠، بهارك ٤٤٠٠٠، دیناپورك ٤٢٠٠٠، (آره)نك ٣٩٠٠٠، مظفرپورك ٣٨٠٠٠، حاجیپورك ٢٢٠٠٠، جهان آبادك ٢١٠٠٠، سامسرامك ٢١٠٠٠، بتیه‌نك ٢٠٠٠٠ اهالیسی واردر. اهالیسی یكرمی بیكدن آشاغی اولان قصبه‌لری دخی چوقدر.

بهار } هندستانك شمال شرقی قسمنده همنامی اولان خطه‌نك (پاتنه) ایالتنده وپاتنه‌نك ٥٥ كیلومتره جنوب شرقیسنده بر شهر اولوب، وقتیله بو خطه‌نك مركزی ایكن، الیوم پاتنه سنجاغنه تابع بر قضانك مركزیدر. اهالیسی ٤٤٣٠٠ كشیدر. كنك ایرماغنه دوكیلور بر چایك اوزرنده واقعدر. — هندستان شمالیده بو اسمله برقاچ كوچك قصبه دخی واردر.

بهار } (ونام دیكرله بهادر كنج) هندستانك (اوده) ایالتنده و(لكهنو)نك ١٢٠ كیلومتره جنوبنده بر قصبه اولوب، ١٠٠٠٠ اهالیسی واردر.

بهار } هندستانك (كایتهان) قومندن بر شاعر اولوب، لسان فارسیده «بهار عجم» و«جواهر الحروف» عنوانلریله ایكی اثری وبعض اشعاری واردر. شو بیت اوجمله‌دندر:

جانب اودل بیال اضطرابم می‌برد
ذره ام بیطاقتی تا آفتابم می‌برد

بهار اوزی } سیواس ولایت وسنجاغنك (تنوس) قضاسنده ٩ قریه‌دن مركب بر ناحیه‌در.

بهاری } قدمای شعرای عثمانیه‌دن اولوب، ترخاله‌لیدر. طریق علیه‌یه منسوب اولوب، ادرنه‌ده وسائر بعض طرفلرده مدرسلك ایتدكدن صكره، دولبند زاده قاسم پاشانك اوغللرینه خواجه اولمشیدی. قاسم پاشادن اقچه طلب ایدوب، «خرجلق» تعبیرینی (٩٩) تاریخی مقامنده قوللانمش اولدیغندن، مشارالیه دخی بو زاقچه كوندروب، «مائهٔ كامله» تعبیریله جواب ویرمش اولدیغی مشهوردر. شو برایكی بیت جملهٔ اشعارندندر:

نه قدر بارد وسنكین دل ایسه زاهد خشك
عاشق سوخته‌نك دودیه تاب دلنه

ای بهاری می ومحبوب اوله وسبزه وآب
قسنی کافر اوله میل ایلیه روم ایلنه

بهاری { ایران شعراسندن بو اسمده ایکی ذات اولوب، بری کازرون اشرافندن ایدی، ومدت مدیده هرمز قلعه‌سنك محافظی بولنمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر :

مه من کند بهر کس که رسد شکایت از من
که کسی ز زخم ناکه نه کند حکایت از من

— دیگری قم قصبه‌سندن اولوب، شو بیت جملهٔ اشعارندندر :

درختان سر بهم در بوستان از بهر آن دارند
که وصف قامت نازك نهالان درمیان دارند

بهاولپور { هندستانك شمال غربی جهتنده وپنجابك جنوبنده، سند ایرماغنه تابع (سوتلج) نهری اوزرنده و(ملتان)ك ٩٨ کیلومتره جنوب شرقیسنده برشهر اولوب، ٢٠٠٠٠ اهالیسی واردر. — بو شهر جوارلریله برابر انکلیز دولتنه تابع بر خانك تحت اداره‌سنده بولنور بر حکومت اسلامیه تشکیل ایده‌رك، ٢٣° ایله ٣٠° عرض شمالی و٦٨° ایله ٧٢° طول شرقی آره‌لرنده ممتد اولور. اهالیسی ٦٠٠٠٠٠ راده‌لرنده اولوب، قسم اعظمی اسلامدر.

بهاوانی { (Bhavani) هند اساطیرنده (سیوا) ویا (مهادوا) اسمیله عبادت اولنان الله کاذبك زوجه‌سی زعم اولنور بر الههٔ کاذبه‌نك اسمیدر، که قهر وانتقامه موکله زعم اولنوب، سکز ویا اون آلتی قوللی تصویر اولنور. یوم مخصوصنده جسیم هیکلی براغر آرابه‌نك اوزرنده گزدیرلدیگنده، جهلای متعصبیندن بونك تکرلکلری آلتنه یاته‌جق قدر احمقلری بولنور. اینك بو الهه‌یه منسوب عبداولنور.

بهایم { (Behaim) مشاهیر بحریون وجغرافیوندن اولوب، ١٤٣٦ ده (نورمبرغ) ده طوغمش، و١٥٠٦ ده وفات ایتمشدر. پورتکیز دولتنك خدمتنه کیروب، (دیاغو)نك معیتنده آفریقا اطرافنده کشفیات اجراسنه کیتمش، ووطننه عودتنده او وقتکی معلومات جغرافیه‌یی حاوی مکمل بر کره نشر ایتمشیدی. بونك قریستوف قولومبدن اول آمریقا قطعه‌سنك وجودینی تخطر ایتمش اولدیغی ظن اولنمش ایسه‌ده، بو ظن اصلسزدر.

بهائی { (بهاءالدین زاده عبدالله افندی) سلطان سلیمان خان وسلطان سلیم ثانی دوری شعرا وعلماسندن اولوب، علم وعرفانله متصف برذات ایدی. ابوالسعود افندینك درسنه ملازمت ایدوب، بعده علامهٔ مشارالیهك دلالتیله قاضیعسکرلکه قدر ترفیع اولنمشیدی. شو برایکی بیت جملهٔ اشعارندندر :

یا بوسنه ال ویرمدی یارك خجل ایتدی
دوشدی یوزمز یرلره دامانك اوجندن
بر اکری ایکی یوزلی منافقدر افندم
دور ایتمه بنی خنجر یرانك اوجندن

بهائی آملی { [«بهاءالدین آملی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بهائی افندی { (محمد —) سلطان محمد خان رابع دورنده ایکی دفعه مسند مشیختی احراز ایتمش علمادن اولوب، شیخ الاسلام وصاحب تاریخ خواجه سعدالدین افندینك تورونی وصدور رومدن عزیز افندینك اوغلیدر. درسعادتده تولدله، علی الاصول دور مدارس وقطع مراتب ایده‌رك، ١٠٤٣ تاریخنده حلب مولویتنه نصب اولنمشیکن، حلب بکلربکیسی احمد پاشا کندیسنك شرب دخان وسائر مکیفاته مألوف اولدیغنی انها ایتمکله، توتونی منع ایتمش اولان سلطان مراد خان رابع طرفندن ١٠٤٤ ده عزل، وقبریسه نفی اولنمشیدی. ٤٥ سنه‌سی اواخرنده مظهر عفو اولوب، ٤٨ ده شام و٥٤ ده ادرنه مولویتنه و٥٥ ده استانبول قاضیلکنه نصب اولنه‌رق، ٥٦ ده آناطولی وبرآی صکره روم ایلی قاضیعسکری اولمشیدی. ١٠٥٩ رجبنده مسند مشیخته چیقوب، ایکی سنه‌یه قریب بو مقامده قالدقدن صکره، ازمیر قاضیسیله شهر مذکورده‌کی انکلیز قونسلوسی آره‌سنده وقوع بولمش بر ماجرادن طولایی انکلتره سفیرینی جلب وحبس ایتدیگیچون، وکلانك قراریله عزل، وآره‌لغی اولان برغمه‌یه نفی اولنمش ایسه‌ده، کلیبولیده قالمشیدی. ١٠٦٢ رمضاننده ثانیاً مسند مشیخته چیقوب، ایکی بچوق سنه‌یه قریب مدتده بو مقامی اداره ایتدکدن صکره، ١٠٦٤ صفرنده وفات ایدوب، فاتح جامع شریفی حوالیسنده دفن اولنمشدر. مکیفاته مألوف اولوب، تحصیلی پك اوقدر مکمل دکل ایدیسه‌ده، ذکاوتی فوق العاده اولوب، قوهٔ شعریه‌سی دخی وار ایدی. اوائل حالنده حلم وسخاوت وکرمله متصف ایکن، اواخر عمرنده کندیسنه حدت ووحشت غلبه ایتمشیدی.

بهبهان { ایرانده فارس اقلیمنك قسم غربیسنده بر قصبه اولوب، شیرازك ٢٦٠

كيلومترو غرب شماليسنده و(دنا) طاغنك غرب جنوبى اتكنده اوله‌رق، براووه‌ده وبرنهرك كنارنده‌واقعدر. هواسى غايتله صيجاقدر. جوارنده‌كى طاغلرك برنده چيقان موميا معدنى مشهوردر.

بهتان صويى { كردستانده بر نهردر، كه حكارى طاغلرندن نبعان‌له، غربه طوغرى جريان ايده‌رك، سعردك ايچندن‌كچدكدن صكره، بتليس چاييله وديكر برطاقم صولرله برلشه‌رك، دجله‌يه منصب اولور. مجراسنك طولى تقريباً ١٧٠ كيلومتره‌در.

بهجت { هندستان شعراسندن اولوب، لكهنوده نشأت وقرن ثالث عشر اوائلنده وفات ايتمشدر. مرتب ديوانى واردر. شو بيت جملهٔ اشعارندندر:

گر بود صبر رسد درد بدرمان روزى
حيف صد حيف كه من صبر ندارم چه كنم

بهجت افندى { متأخرين شعراى عثمانيه‌دن اولوب، ١١٦٨ تاريخنده شق اول دفترداری ايكن وفات ايتمشدر. شو برايكى بيت جملهٔ اشعارندن اولوب، سيروزده منفى ايكن سويلديكى بر غزلدندر:

آه كوكل صبر ايده‌لم بزده جفاى دهره
صبرده چونكه فرج نكته‌سى مرموز اولدى
اوچ كون آرام وصفايه نيجه فرصت بولنور
بهجتا مسكنمز شمدى كه سيروز اولدى

بهجت افندى { (مصطفى —) سلطان سليم خان ثالث وسلطان محمود خان ثانى دورى علماسندن اولوب، بعض السنهٔ اجنبيه‌يه واكثر علوم وفنونه واقف اولمغله، فن طبى دخى تحصيل ايتمش اولديغندن، سلطان سليم خان دورنده بر وسلطان محمود خان زماننده دخى ايكى دفعه سر اطباى پادشاهى اولمش؛ ومصر واستانبول وسائره مولويتلرينه نصب اولنه‌رق، روم ايلى قاضيعسكرلكنه قدر ترفيع اولنمشيدى. صدوردن حكيم باشى خيرالله افندينك حفيديدر. يكيچريلرك الغاسنده وطبيه مكتبنك تأسيسنده پك چوق خدمتى كورلمشدر. ١٢٤٩ تاريخنده وفات ايتمشدر. فرانسزجه‌دن (بوفون) ك تاريخ طبيعينك برقسمنى وبرحكمت طبيعيه ايله برفيسيولوجيا كتابنى وعربيدن ناپوليونك تاريخنى تركجه‌يه ترجمه، وبعض رسائل تأليف ايتمشدر. طبيعت شعريه‌سى دخى اولوب شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

ايلدى‌ك دستى لب چاه دهانه ايصال
باطن كفده اولور نشف ورطوبت پيدا
آمد ورفت نفس نولديغن ادراك ايله
ايكى دلو ايله ايدر ماه حياتى افنا

بهرام { بو اسمله ايران قديم ملوكندن اشكانيان سلاله‌سنده بر وساسانيان سلاله‌سنده بش حكمدار كلمشدر.

اشكانياندن اولان بهرام بو سلاله‌نك آلتنجى حكمدارى اولوب، شاپورك اوغليدر. ميلادك برنجى قرننده ٥٠ سنه حكومت سورمش و(رى) شهرينى پايتخت اتخاذ ايدوب، خيلى ممالك ضبط ايتمشيدى. قسطنطينيه جوارنده طوغله‌دن برشهر بنا وايچنده برآتشكده تأسيس ايتديكى ايران تواريخنده مسطور ايسه‌ده، درجهٔ صحتى مشكوكدر.

— ساسانياندن اولان بهراملرك برنجيسى ملوك ساسانيه‌نك دردنجيسى اولوب، هرمز اولك اوغليدر. ميلادك ٢٧٣ تاريخنده پدرينه خلف اولمش، و٢٧٦ ده وفات ايتمشدر. پايتختى جدى شاپورك بناكرده‌سى اولان (كند شاپور) شهرى ايدى. مانى نقاشى جلب وطرفكيرلرينى طرد وتبعيد ايلمشدر.

— ايكنجيسى برنجينك اوغلى وخلفى اولوب، ٢٧٦ تاريخ ميلاديسنده جلوس، و ١٧ سنه حكومت سوروب، ٢٩٣ ده برروايتده اسقاط اولنمش، وديكر برروايته كوره وفات ايتمشدر. اوائل سلطنتنده عدل وانصافله متصف بولنمش ايسه‌ده، بعده متقربينى كنديسنى طريق ظلمه سوق ايتمشلردى.

— اوچنجيسى ايكنجينك اوغلى اولوب، پدرينك حياتنده سيستان واليسى ايدى. پدرينك وفاتنده تخته جلوس ايدوب، ١٦ سنه حكومت سورمشدر.

— دردنجيسى ملوك ساسانيه‌نك اون ايكنجيسى اولوب، ٣٩٠ تاريخ ميلاديسنده برادرى شاپوره خلف اولمش؛ وبونك زماننده كرمان واليسى بولنمغله، كرمانشاه دينمكله شهرت بولمشدر. كرمانشاه شهرينى تأسيس ايدن دخى بودر. ١٦ سنه حكومت سورمشدر.

— بشنجيسى ساسانيانك ١٤ پادشاهى اولوب، يزدكرد اولك اوغليدر. كوردينلن يبانى اشك آوينه زياده مراقلى اولديغندن، (بهرام كور) دينمكله مشهوردر. همناملرينك اك مشهورى اولوب، قوت وجسارتيله

عدل وحقانیتی وفتوحاتی حقنده بر چوق نوادر منقولدر. چوجقلغنده پدری طرفندن نعمان اسمنده عرب رؤساسندن برینه تسلیم اولنەرق، بونك واوغلی منذرك معرفتیله عربستانده تربیه اولندیغی مرویدر. ۴۲۰ تاریخ میلادیسنده ایران تختنه جلوس ایدوب، ۱۸ سنه سلطنت سورمش، وایرانك بر چوق شهر وقصبەلرینی تعمیر وتجدید ایدوب، هنده دخی بر سفر ایتمشیدی. ۴۳۸ تاریخ میلادیسنده آو آولارکن بر قیویه دوشمشدر. دلارام اسمنده بر محبوبه ایله معاشقه‌سی مشهوردر. فارسیده اك اول شعر سویلین (بهرام‌کور) اولدیغی متواتردر.

بهرام بخاری { مشاهیر شعرای ایراندن اولوب، زمانی پادشاهنك ملك‌الشعراسی ایدی. شاعر مشهور صائبله مراسلاتی، «شبستان نکات» عنوانلی کتابه برشرحی وبر چوق اشعاری واردر. ۱۰۹۹ تاریخنده وفات ایتمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

یك چشم زدن غافل از آن ماه نباشم
ترسم که نگاهی کند آگاه نباشم

بهرام چوبین { ساسانیاندن دردنجی هرمزك سردارلرندن اولوب، حکمدار مشارالیهك ظلم وحرکات نامرضیه‌سی اوزرینه هر طرفدن ایرانه تجاوز ایدن دشمنلر صره‌سنده تعرضه قیام ایدن توران عسکرینه غلبه چالمش ایکن، هرمز کندیسنی قهروتدمیره تشبث ایتدیکندن، صاحب ترجمه کندیسنی اسقاطله، اوغلی خسرو پرویزی اجلاس ایتمش ایسه‌ده، خسرو پدرینه وسائر ارباب فساده قارشی مقامنی محافظه ایده‌مدیکندن، بهرام کندیسی میلادك ۵۹۰ تاریخلرنده تخت ایرانه جلوس ایتمشیدی. آنجق خسرو پرویز قسطنطینیه روم ایمپراطورینه التجا ایتمکله، چوق چکمه‌دن روملرك یاردیمیله تخت موروثنی استرداد ایدوب، بهرام چوبین ترکستان طرفلرینه فرار ایتمشیدی.

بهرامشاه { ملوك غزنویه‌نك یعنی آل سبکتکینك ۱۳ نجیسی اولوب، مسعود (بن ابراهیم بن مسعود بن سلطان محمود بن سبکتکین) ك اوغلیدر. دایسی سلطان سنجرك یاردیمیله برادری آرسلان شاهی قتل ایده‌رك، ۵۱۱ تاریخنده غزنه تختنه جلوس ایتمش؛ وعلما وهنرورانی حمایه وتصاحبله شهرت قزانوب، ۳۲ سنه کمال عدالتله سلطنت ایتدکدن صکره، علاءالدین حسن غوری طرفندن مغلوب اولوب، ۵۴۴ ده هندستانه قاچمغه مجبور اولمش؛ واوسنه اوراده وفات ایدوب، اوغلی خسروشاه لاهورده کندیسنه خلف اولمش ایسه‌ده، متعاقباً حسن غوری طرفندن اخذ وحبس اولنەرق، بو وجهله غزنویلر دولتی منقرض اولمش، وممالکتلری غوریلره انتقال ایتمشدر.

بهرامشاه { کرمانده حکومت سورن سلچوقیلرك سکزنجیسی اولوب، پدری طغرلشاهك وفاتی اوزرینه، ۵۶۲ تاریخنده جلوس ایتمش ایسه‌ده، برادرلری آرسلانشاه وتورانشاه دخی سلطنت ادعاسنده بولندقلرندن، سکز سنه قدر بینلرنده منازعه ومحاربه اکسیك اولمامغله، کرمان خراب اولدقدن صکره، وفات ایدوب، میدان فساد وفتنه‌یی دیکر ایکی برادرینه براقشیدی. اونلرك دخی وفاتندن صکره صاحب ترجمه‌نك اوغلی محمد شاه جلوس ایتمش، وبونکله کرمان سلچوقیلرینك دولتی منقرض اولمشدر.

بهرامشاه { (ملك امجد ابوالمظفر مجدالدین بن فرخشاه بن شاهنشاه بن ایوب) بعلبکده حکومت سورن ملوك ایوبیه‌دن اولوب، ۶۲۷ تاریخنده ملك اشرف موسی بعلبکی ضبطله برادری ملك صالحه تسلیم ایتدیکنده، صاحب ترجمه دمشقه کیده‌رك، بر سنه صکره اوراده بر کوله‌سی طرفندن قتل اولنمشدر. ادیب وشاعر بر ذات اولوب، شو بر ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

اذا انت لم تسعد خلیك فی الهوی
فذره فقد امسی عن العذل فی شغل
ولا تحسبن اللوم یذهب وجده
فلومك بالمحبوب یعزی ولا یسلی

بهرامشاه { (معزالدین) دهلی حکمدارلرندن اولوب، سلطان رکن‌الدین فیروزك اوغلیدر. ۶۳۸ تاریخنده، سلطان رضیه‌نك وفاتی اوزرینه، تختنه جلوس ایدوب، ۲ سنه حکومت سوردکدن صکره، وزیری مهذب الدینك سعییله اسقاط اولنەرق، سلطان التمشك اوغلی سلطان علاء‌الدین اجلاس اولنمشیدی.

بهرام کور { [«بهرام» ماده‌سنك آلتنجی فقره‌سنه مراجعت بیوریله.]

بهرام کویی { [«قیرابلی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بهرامکی { دیار بکر ولایت وسنجاغنده مرکز قضاسنه تابع بر ناحیه اولوب، ۳۵ قریه‌دن مرکبدر.

بهرام میرزا { شاه اسماعیل صفوینك اولادندن اولوب، بو دخی برادرلری سام میرزا والقاص میرزا کبی ادیب وشاعر بر ذات ایدی. تعلیقده حسن خطی مشهوردر. ۹۳۶ تاریخنده خراسان والیسی اولمشیدی. ۹۵۷ ده وفات ایتمشدر. شو رباعی جملهٔ اشعارندندر:

بهرام درین سراچهٔ پر شر وشور
تاکی بحیات خویش باشی مغرور
کرده است درین بادیه صیاد اجل
در هر قدمی هزار بهرام بکور

بهرتپور { (Bhertpour) هندستانده (اکره) نك ۵۱ کیلومتره غربنده همنامی اولان نیم مستقل بر حکومتك مرکزی بر شهردر. — بهرتپور حکومتی وقتیله مستقل ایدی. ۱۸۲۶ دن بری انکلیز حکومتنه تابع بولنان برراجه‌نك تحت اداره‌سنده اولوب، مملکتك اراضیسی منبت ومحصولدار در. (رامکنك) نهری ایچندن جریان ایده‌رك، طغیاننده اراضیسنی باصار. اهالیسی ۴۰۰۰۰۰ کشی راده‌لرنده‌در.

بهرزان { شهرستان ایله نیشابور آره‌سنده وشهرستاندن ۲ فرسخلق مسافه‌ده بر قصبه اولوب، سوری وچارشیسی وخیلی خیراتی اولدیغنی یاقوت حموی ذکر، و۶۱۷ ده بونی کورمش اولدیغنی علاوه ایدیور.

بهرسیر { بغداد جوارنده ایوان کسری قارشیسنده ودجله‌نك ساحل غربیسنده بر قصبه اولوب، میدان شهر قدیمی بقایاسندن بولندیغی جغرافیون عرب آثارنده مسطوردر.

بهرنك { (Behring) دانیمارقه‌لی اولدیغی حالده روسیه‌نك خدمتنده بولنمش مشاهیر بحریوندن اولوب، ۱۶۸۰ ده (یوتلاند) ده طوغمش؛ و ۱۷۲۵ ده بیوك پترو طرفندن قامچاتقه سواحلنده برکشفیات سیاحت بحریه‌سنه مأمور اولوب، ۱۷۲۸ ده کندیسنك اسمیله یاد اولنقده اولان بوغازی کشف وآمریقا قطعه‌سنك آسیادن آیری اولدیغنی تحقیق ایتمشیدی. ۱۷۴۱ ده بر ایکنجی سیاحته کیدوب، قامچاتقه ساحلی قربنده ینه کندیسنك اسمیله تسمیه اولنان بر کوچك آطه‌ده وفات ایتمشدر.

بهرنك { بوغازی (Détroit deBehring) آسیا قطعه‌سنك منتهای شمال شرقیسنده وآمریقانك منتهای غرب شمالیسنده بر بوغاز اولوب، بو ایکی قطعهٔ جسیمه‌یی بربرندن تفریق ایدر، و بحر محیط شمالی ایله بحر محیط معتدل آره‌سنده بر طریق اختلاط بربنی طوتار. وسعتی ۹۰ کیلومتره‌در. — بهرنك دکیزی اسمی دخی بحر محیط معتدلك منتهای شمالنده بولنان دکیزه اطلاق اولنور، که غرباً سیبریانك قامچاتقه خطه‌سیله، شرقاً آمریقای شمالینك آلاسقه قطعه‌سیله، شمالاً بهرنك بوغازیله وجنوباً (آلئوت) جزائریله محاطدر. طول اعظمی ۲۶۰۰ کیلومتره‌در. — بهرنك آطه‌سی بهرنك دکزنده وقامچاتقه ساحلی قارشیسنده اوله‌رق، ۵۴° ۴' ایله ۵۵° ۳۸' عرض شمالی و ۱۶۲° ۳۰' ؛ ایله ۱۶۴° طول غربی آره‌سنده اولوب، بویی ۱۲۰ واکی ۴۰ کیلومتره‌در. خالی وقورو اولوب، کاشفی قپودان بهرنك بو آطه‌ده وفات ایتمشدر. بو جزیره آلئوت آطه‌لرینك اك غربیسی عد اولنه‌بیلیر.

بهروزه خاتون { شاه اسماعیل صفوینك زوجاتندن اولوب، یاوز سلطان سلیم خان حضرتلرینك شاه مشار الیهله اولان محاربه‌سنده عثمانلی عسکرینك الینه اسیر دوشمکله، بافتوای شرعی علمادن تاجی زاده جعفر چلبی‌یه تنکیح اولنمشیدی.

بهستان { قزوین جوارنده مشهور بر قلعه اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

بهستون { بیستونك معربیدر. [« بیستون » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بهسنی { معمورة العزیز ولایتنك ملاطیه سنجاغنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، ملاطیه‌نك تقریباً ۱۰۰ کیلومتره جنوب غربیسنده ومرعشك ۹۰ کیلومتره شرقنده اوله‌رق، فراته تابع اولان کوك صویه دوکیلن عربان چایی کنارنده وحذای بحردن ۷۱۵ متره‌لك ارتفاعده واقعدر. ۱۲۰۰۰ قدر اهالیسی اولوب، یالکز ۱۵۰۰ قدری ارمنی وقصوری کاملاً مسلمان اوله‌رق، ترك وکرددن مرکبدر. قصبه‌نك اوسط طرفنده اسکی وخراب برقلعه اولوب، یالکز برجلری وبعض آثاری قائمدر. برمکتب رشدیه‌سی دخی واردر. کتب عربیه‌ده (بهسنا) صورتنده محرر اولوب، قلعه‌سنك متانتیله معروف وحلب اعمالندن

معدود ایدی. — بهسنی قضاسی حاوی اولدیغی هدیدی وخرابه شهر ناحیه‌لریله برابر ۳۲۰۰۰ اهالی‌لی بی جامع اولوب، مرکزده بولنان جزئی مقدار ارمنیلردن بشقه جمله‌سی مسلمدر. اراضیسی اولدقجه منبت ایسه‌ده، اهالینک برقسمی خیمه نشین عشایردن اولدیغندن، پك ایی ایشلنمیور. بهسنی قضاسی معمورة العزیز ولایتنک منتهای جنوب غربیسنده اولوب، شمالاً اقچه طاغ، شرقاً حصنمنصور قضالریله، جنوباً حلب وغرباً دخی مرعش سنجاقلریله محدود ومحاطدر.

بهشتی { (سلیمان بك اوغلی سلیمان چلبی) سلطان بایزید خان ثانی دوری شعراسندن اولوب، چورلی جوارنده‌کی قارشدیراندن ایدی. پادشاه مشارالیهك غضبنه اوغرامغله، ایرانه فرار ایدوب، مولانا جامی وعلی شیرنوایی ایله الفت وصحبت ایتمش؛ ومشارالیهمانك توصیه‌سیله عودت ایدوب، عفو واطلاق حضرت پادشاهی‌یه نائل‌اولمش، وکافی السابق سنجاق بکلکنده استخدام اولنمشیدی. رومده ایران شعراسی طرزنده ۷ منظومه‌دن مرکب اوله‌رق اك اول کتاب یازان بو ذات اولوب، مذکور منظومه‌لری بروجه زیردر: «وامق وعذری»، «یوسف وزلیخا»، «حسن ونگاه»، «سهیل ونوبهار»، «لیلی ومجنون». حضرت سلیمانك حکایه‌سنی دخی منثور ومنظوم اوله‌رق یازمشیدی.

بهشتی { (شیخ رمضان افندی) اونجی قرن هجری عثمانلی شعراسندن اولوب، ویزه‌لیدر. تکمیل تحصیل ایتدکدن صکره، مرکز افندی حضرتلرینه انتساب وطریقته سلوکله، عبادت وریاضتله تصفیهٔ درون ایده‌رك، بعده چورلیده وعظ ونصیحتله مشغول اولمش، و۹۷۹ ده اوراده ارتحال ایلمشدر. ادبیات وشعرده‌کی قوتی دخی علم وعرفان وزهد وعبادتیله متناسب اولوب، تفسیر شریفده بعض تعلیقاتی وبر طاقم حاشیه‌لریله پك مقبول اشعاری و«جم شاه وعلمشاه» عنوانیله بر منظومه‌سی واردر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

وصالك کعبه‌در روز اجل عزمی زمانیدر
کفن احرامی تابوت اول یولك تخت روانیدر

بهشمیه { معتزله‌دن ابو هاشمه تابع برفرقه‌یه ویریلن اسم اولوب، بونلرك کندیلرینه مخصوص بعض اعتقادلری وار ایدی.

بهقباد { بغداده تابع وفرات وادیسنده کائن اوچ ناحیه اولوب، اعلا واوسط واسفل صفتلریله تفریق اولندقلری «معجم البلدان»ده مسطوردر.

بهکه { (Bihatsch) بوسنه قطعه‌سنك غرب شمالی قسمنده و(اونه) نهری اوزرنده لوا مرکزی بر قصبه اولوب، خرواتستان عثمانینك مرکزیدر. بوسنه سراینك ۲۷۵ کیلومترو شمال غربیسنده واقع اولوب، ۴۰۰۰ اهالیسی، نهر مذکور اوزرنده بر کوپریسی، نهرده واقع بر کوچك آطه‌نك اوزرنده بر اسکی قلعه‌سی وکلیسادن مبدل بیوك بر جامعی واردر. — بهکه سنجاغی بوسنه ولایتنی ترکیب ایدن ۶ سنجاغك بری اولوب، بوسنه قطعه‌سنك غرب شمالی کوشه‌سندن یعنی خرواتستان عثمانی دینلن خطه‌دن عبارت اولدیغی حالده، بروجه‌زیر ۸ قضایه‌منقسمدر: بهکه، پریدور، نوه‌سل، اوستروشچه، قوستانیچه، معدن، قروپه، کلوچ. اهالیسی تقریباً ۸۵۰۰۰ کشیدن عبارت اولوب، ۳۵۰۰۰ قدری اسلام، قصوری خرستیان وجزئی مقداری یهودیدر. اراضیسی اولدقجه منبت ومحصولدار اولوب، قسم اعظمی طاغلقدر، واورمانلری چوقدر. دالماچیا حدودینی آیران طاغلردن بشقه (غرامچ) و(زرلوبچه) اسملریله ایکی طاغ شمال شرقیدن جنوب غربی‌یه طوغری ممتد اولورلر. صولری کاملاً (اونه) نهرینه دوکیلوب، نهر مذکور سنجاغك قسم غربیسنی شق ایتدکدن صکره، آوستریا حدودینی آیره‌رق، (صاوه) نهرینه منصب اولور. (سانه) نهری دخی سنجاغك قسم شرقیسنی سقی ایله مذکور (اونه) نهرینه‌دوکیلور. (نووی) دن بنالوقه‌یه تمدید اولنان دمیر یول خطی بهکه سنجاغنك شرق شمالی قسمنی شق ایدیور.

بهلا { عمان ساحلنده بر قصبه اولدیغی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

بهلشته { مناستر ولایتنك کوریجه سنجاق وقضاسنده ناحیه مرکزی بر کوچك قصبه اولوب، کوریجه‌نك ۲۰ کیلومترو جنوب شرقیسنده وکسریه‌نك ۲۷ کیلومترو غرب شمالیسنده واقعدر. یالکز ۱۳۰۰ اهالیسی وبر رشدیه مکتبی واردر. — بهلشته ناحیه‌سی ۵۳ قریه‌یی شامل اولوب، همان جمله‌سی مسلم وآرناود اولمق اوزره، ۱۶۰۰۰ قدر اهالیسی واردر. اراضیسی عارضلی

اولوب، منبت ومحصولداردر. (دوول) نهرینی ترکیب ایدن ایکی چای بو ناحیه‌ده برلشیر. درون ناحیه‌ده ۳۰ جامع ومسجد، ٦ تکیه، ٤٥ مکتب، ١٤٥ دکان، ٦٦ دکرمن موجوددر.

بَهلول { اوننجی قرن هجری شعرای عثمانیه‌سندن اولوب، استانبوللیدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

ذره‌وش سرکشته‌لك مهرکده ای مه کامز
یرده کوکده کون یوزك شوقیله یوق آرامز

بهلول بن ذؤیب { صحبت حضرت فخر کائنات (صلعم). نائل اولمش بر ذات اولوب، حضرت ابو هریره‌نك روا. یتنه کوره، کنج اولدیغی حالده، خوف معاصیدن کالان اوله‌رق، مسجد رسول‌الله (صلعم)ك قپوسنه کلوب، حضور پیغمبریده استعطاف شفاعت ایتدکدن صکره، الی زنجیرله بوینه باغلی اولدیغی حالده، بادیه‌یه طالوب، ناپدید اولمشیدی.

بهلول خارجی { (کشاره بن بشر شیبا. نی) رؤسای خوارجدن اولوب، ملوك امویه‌دن هشامك زماننده موصل جهتنده خروجله، برچوق عونه پیدا ایده‌رك، بعض محاربه‌لر ایتدکدن صکره، ١١٩ تاریخنده (دیر) ده قتل اولنمشدر.

بهلول دانا { (ابو وهیب بن عمر صیرفی) مشاهیر مجذوبیندن اولوب، عن‌اصل کوفه‌لی اولدیغی حالده، هارون‌الرشیدك زماننده بغدادده یاشامش، و ١٩٠ تاریخلرنده وفات ایتمشدر. هارون‌الرشیدك برادری اولدیغنه دائراولان روایت یاکلشدر. حقیقت محض اولان برچوق اقوال حکیمانه‌سی وبعض افعال عاقلانه‌سی منقول وهارون‌الرشیدله اولان ماجرالری مشهوردر.

بهلول لودی { (سلطان —) طقوزنجی قرن هجریده هندستانده حکومت سورن (کودیان) سلاله‌سندن اولوب، پدری (مالك کالا) مولتان والیسی ابراهیم خانك اوغلی ایدی. ٨٥٤ تاریخ هجریسنده صاحب ترجمه سلطان علاء. الدین بن محمد شاهك (بداوند) ده بولندیغی فرصت اتخاذ ایده‌رك، دهلی‌یی ضبط ایتمش؛ ومشارالیهك بداونده کندی حالنده راحت یاشادلق شرطیله فراغتی اوزرینه، ٨٥٥ ده کندی نامنه خطبه اوقوتمش ایدی. ٤٠ سنه‌یه قریب دهلیده حکومت سوردکدن صکره، ٨٩٤ ده وفات ایدوب، اسکندر شاه نامنی آلان اوغلی نظام خان، وبوکا دخی اوغلی ابراهیم حسین خلف اولمش؛ وبونك بابر شاه طرفندن مغلوب اولمسیله، دهلیده لودیان حکومتنه ختام ویرلمشدر.

بهلولیه { (یاخود بهلونیه) سوریه‌ده لاذقیه. نك ٤ ساعت شمالنده بر بیوك قریه اولوب، جمله‌سی نصیری اولمق اوزره، ٣٠٠٠ اهالیسی واردر.

بَهمَن { زردشتیلرك اعتقادنجه ملائکه‌نك اك بیوکی اولوب، خشم وغضبی تسکین، زراعت وحیواناتك بیتیه‌یی حمایه وصلحانك ارواحنی جنته ادخال ایتمکله مکلف زعم اولنوردی. شهور ایرانیه‌نك بری بوملكك اسمیله تسمیه اولنمشیدی.

بهمن { آردشیر — [«آردشیر» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بهمنشیر { (بهمن آردشیردن محرفدر) بصره ایالهٔ واسط آره‌سنده بر ناحیه اولوب، وقتیله دجله‌نك ساحل شرقیسنده و(ابله)نك قارشیسنده بو اسمله بر شهر دخی بولنمش اولدیغی کتب عربیه‌ده مسطوردر.

بهمنیار { (ابوالحسن — بن مرزمان) مشاهیر اطبای اسلامدن اولوب، ابن سینانك تلامذه‌سندندر.

بَهندَف { بغداد جوارنده نهروان اعمالندن بر کوچك قصبه اولوب، فتوح اسلامیه صره‌سنده ١٦ تاریخ هجریسنده بونده بر وقعه جریان ایتمشدر.

بَهنَسی { مصر وسطاده (منیه) مدیریته تابع بر قصبه‌اولوب، نیلك غرب جهتنده بحر یوسفك ساحل یسارنده وبنی سویفك ٨٥ کیلومترو جنوب شرقیسنده واقعدر. قارشیسنده (اوقسیر نیقوس) شهر قدیمنك خرابه‌لرندن اولدیغی مظنون اولان بر طاقم ستونلر وسائر آثار عتیقه موجوددر. اثنای فتحده صحابه وتابعیندن برچوق ذوات شهید اولوب، زیارتکاهلری چوقدر. (بهنسی) نسبتیله معروف مشاهیر علمادن برچوق ذواتك مسقط رأسی بولنمشدر. وقتیله بنی اسرائیلك مسکنی اولوب، قبطیلر حضرت مریمك دخی حضرت عیسایی اوراده تولید ایتمش اولدیغنی زعم ایدیورلر.

بهوپال { (Bhopal) هندستانك وسطلرنده (ملوه) خطه‌سنده همنامى اولان نيم مستقل حكومت اسلاميه‌نك مركزى بر شهر اولوب، (جنه) نهرينه تابع (مبتوا) چايى اوزرنده وايكى كولك آره‌سنده اوله‌رق، (اكره) نك ٤٨٠ كيلومتره جنوب غربيسنده و ′٢٤ °٢٣ عرض شماليده واقعدر. — بهوپال حكومتى شرقاً وجنوباً طوغريدن طوغرى‌يه انكلتره‌نك تحت اداره‌سنده بولنان ايالات مركزيه ايله وسائر طرفلردن شنديا، هولكار ونرسينكر حكومتلريله محدود ومحاط اولوب، مساحهٔ سطحيه‌سى ١٧٥٠٠ مربع كيلومتره واهاليسى ٦٦٥٠٠٠ كشيدر. اراضيسى منبت ومحصولدار اولوب، حدود جنوبيه‌سنده (نربادا) سلسلهٔ جبالى بولنيور. مذكور (تبوا) نهرندن بشقه حدود غربيه‌سنده (پربانى) اسميله بر نهرى واردر. مركزى اولان (بهوپال) دن بشقه اسلامكر، آخته، سهوره، رايسين وسائر قصبه‌لرى واردر.

بهوج { (Bhoûdj) هندستانك غرب جهتنده (كچ) حكومتنده وبو حكومتى بجراندن آيران (كچ) كورفزى ساحلنده بر شهر اولوب، ٢٠٠٠٠ اهاليسى، بر چوق جوامع وبتخانه‌لرى ومشهور آلتون وكومش مصنوعاتى واردر.

بهوجپور { (Bhodjepour) هندستانك (بهار) خطه‌سنده (بانته) ايالتنك شاه آباد قضاسنده وكنك ايرماغنك ١٤ كيلومتره شرقنده بر قصبه اولوب، ٧٠٠٠ اهاليسى واردر.

بهور { قوصوه ولايتنك يكيپازار سنجاغنده آقوه قضاسنه تابع بر ناحيه اولوب، ٤٠ قريه‌دن مركبدر.

بهيز { (بن هيثم بن عامر) صحابه‌دن اولوب، عقبه واحد غزالرنده معيت حضرت نبويده بولنمشدر.

بهية البكريه { (بنت عبدالله) صحابياتدن اولوب، قبيله‌سى اولان بكر بن وائل قبيله‌سى ويدرى ايله برابر نزد حضرت پيغمبرى‌يه كله‌رك، ايمانه كلمشلردى. امر بيعتك رجال حقنده مصافحه ونسا حقنده بلا مصافحه اجرا بيورلديغى صاحبهٔ ترجمه‌دن مرويدر. — (صماء) لقبيله معروفه صحابياتدن ديكر بر بهيه دها واردر.

بياتريكس { (Ste. Béatrix) سنته — خرستيانلرك عزيزه‌لرندن اولوب، ينه اعزه‌دن معدود اولان واعدام اولنان برادرلرى (سنت سوپليس) و(سنت فوستن) ك جنازه‌لرينى دفن ايتديكيچون، ديوقلتيان زماننده و ٣٠٣ تاريخ ميلاديسنده اعدام اولنمشدر. تموزك ٢٩ نده برادرلريله برابر يورطيسى اجرا اولنور.

بياتريكس { (Béatrix) بو اسمله قرون وسطاده بر چوق پرنسسلر بولنوب، اك مشهوره‌لرى ١١٥٦ تاريخنده ايمپراطور برنجى فردريقه واران بورغونيه قونتنك قيزيله ١٢٢٠ ده پرووانسه قونتى (ريموند برانجر) ه واران وعلوم ومعارفى حمايه ايدن (ساووآ) لى بياتريكس وبونك ١٢٤٥ ده طقوزنجى لوينك برادرى ناپولى قرالى شارله واران قيزى ديكس بياتريكسدر. — شاعر شهير دانتك معشوقه‌سى اولان بر بياتريكس دخى واردر، كه ١٢٩٠ تاريخنده ٢٤ ياشنده وفات ايتمشدر.

بياد { قسطمونى ولايتنده كنغرى سنجاغنك منتهاى شرقنده بركوچك قصبه اولوب، (بياد صويى) ناميله شمالدن جنوبه جريانله قزيل‌ايرماغه منصب اولان بر كوچك چايك ساحل يميننده واقعدر.

بيارن { (Bearn) فرانسه‌نك تقسيمات قديمه‌سنده جنوب غربى جهتنده واسپانيا حدودى قربنده بر كوچك خطه اولوب، غاوه نهريله پيرنه طاغلرى آرسنده واقع و غرباً (فاواره) خطه‌سنك فرانسه‌نك النده اولان قسميله محدود ايدى.

بيار { بسطام ايله بيهق آره‌سنده قومس اعمالندن كوزل بر قصبه اولوب، بعض مشاهير علما وادبانك مسقط رأسى بولنمش اولديغنى وقادينلرينك چارشى وبازارده تجارتله اشتغال ايتدكلرينى ياقوت حموى ذكر ايديور.

بياس { پياسك معربيدر [«پياس» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

بياس { (Bias) يونان قديم حكماى سبعه‌سنك برى اولوب، ميلاددن ٥٧٠ سنه اول (پريانه) يعنى صامسونده طوغمش؛ وشهرينك قانونلرينى اوكرنوب، احباسنى مدافعه يولنده آووقاتلق ايتمش ايسه‌ده، ابدى حقسز دعوا التزام ايتمه‌مش ايدى. محكمه حضورنده وفات ايتمشدر. وطنى كيخسرو طرفندن ضبط اولنديغنده، همشهريلريله فرار ايدركن، اموالندن برشى آلمديغنك سببى صورلدقده "

«مالك اولديغم هرشي اوستمه‌ده‌در» ديمش اولديغي مشهوردر.

بياس { سنده بر بيوك نهر اولوب، مولتانه طوغري آقديغني ياقوت حموي ذكر ايديور.

بياسه { اندلسده جيان اعمالندن و(ابده) دن ۲ فرسخلق مسافه‌ده واقع بر بيوك شهر اولديغي، وزعفراني مشهور اولوب، مشاهير علماي اسلامدن بعض ذواتك مسقط رأسي بولنمش اولديغي جغرافيون عرب آثارنده مذكور اولوب، اليوم اسپانيولجه (بائزا) ديمكله معروف بر كوچك قصبه حالنده‌در. («بائزا» ماده‌سنده «بيضا» اسم عربيسندن غلط ظن اولنديغندن، تصحيحي ارباب مطالعه‌نك همتندن مرجودر.)

بياسي { (امين الدين ابو زكريا يحيي بن اسماعيل الاندلسي) اندلسك مشاهير علماسندن اولوب، طبده وعلوم رياضيه وحكميه‌ده عصرينك فريدي ايدي. آنف البيان (بياسه) شهرنده طوغوب، بعده مصره عزيمتله، بر مدت اوراده اقامت ايتدكدن صكره، دمشقه كيده‌رك، ابن نقاش بغدادي وسائر مشاهيردن قرائت واكمال تحصيل ايتمش؛ وفن طبه متعلق پك چوق كتابلر استنساخ ايلمش ايدي. مرانغوز- لق صنعتنده مهارتي اولوب، ابن نقاشه بر چوق آلات هندسيه اعمال ايتمشيدي. بعده صلاح الدين ايوبي‌يه انتساب ايدوب، اطباسي صره‌سنه چكمش؛ ومؤخراً دمشقده ملك ناصرك خدمتنده بولنمشدر.

بياضي { ايران شعراسندن اولوب، استرا- باديدر. هر نوعدن وعلي الخصوص هجوه متعلق اشعاري واردر. بر ذاتك خلاف وعدي حقنده اولان شو قطعهٔ هجويه جملهٔ اشعارندندر:

شب يلداي وعده‌اترا چرخ
چه شود كر دم صبوح دهد
يا مرا بر اميد وعدهٔ تو
صبر ايوب وعمر نوح دهد
يا ترا باچنين سخا وكرم
مرك يا توبهٔ نصوح دهد

بياضي زاده { (احمد افندي) اون برنجي قرن هجري علماسندن اولوب، سلطان محمد خان رابع زماننده ۱۰۸۶ تاريخنده استانبول قاضيسي اولمش؛ و۱۰۹۱ ده دولت عثما- نيه‌ده برنجي اوله‌رق، رجم جزاسني اجرا ايتديكي كي، روزنامه‌چه‌جي پاتبرون زاده محمد افندي‌يي اعتقاد- سزلقله بالاتهام اعدام ايلكله، تعصبله كسب شهرت ايده‌رك، عمومك نفرتني قزانمشيدي. ۱۰۹۴ تاريخنده روم ايلي قاضيعسكري اولوب، ۱۰۹۶ ده وفات ايتمشدر. عالم برذات اولوب، «اشارات المرام من عبادات الامام» عنوانيله بر كتابي واردر.

بياغراسو { (Biagrasso) ايتاليانك (لومبار- ديا) خطه‌سنده، ميلانك ۱۶ كيلومتره جنوب غربيسنده و(تيچينلا) نهري اوزرنده بر قصبه اولوب، ۱۰۰۰۰ اهاليسي واردر.

بيافره { (Biafra) آفريقاي غربيده سنغامبيا- نك قسم جنوبيسنده بر قوم زنجي اولوب، (جبا) ايله (ربوغرانده) نهرلري و°۱۲ ايله ′۴۰ °۱۱ عرض شمالي آره‌لرنده ساكندر.

بيافره قويي { (Baie de Biafra) آفريقا- نك ساحل غربيسنده كينه كورفزينك منتهاي شرق شماليسنده بر بيوك قوي او- لوب، (نيجر) ايله (غابون) نهرلرينك منصبلري آره‌سنده بر نصف دائره شكلنده‌در. °۱ ايله °۴ عرض شمالي آره‌سنده ممتد اولوب، ساحلنك طولي ۹۰۰ كيلومتره قدردر. سواحل شماليه‌سي آلچق وبطاقلق حالنده اولوب، هواسي غايت مهلكدر. سواحل شرقيه‌سنده ايسه (قامرون) و(قريستال) طاغلري بولنوب، كوزل اورمانلرله مستوردر. سواحلك وساحله قريب اولان يرلرك اهاليسي كرك جسماً وكرك عقلاً نوع بشرك اك آشاغي باصمغنده اولوب، اللري، ديشلري وقوللقلري غايت اوزوندر، وجمله‌سي انسان اتي يرلر. بو قويك اورته‌سنده اسپانيانك مستملكاتندن اولان (فرناندو پو) آطه‌سي بولنيور.

بيالوپوليه { (Bjélopoljé) قوصوه ولايتنك يكي‌بازار سنجاغنده‌كي (آقوه) قصبه‌سنك اسلاوجه اسمي اولوب، «آق اووه» ديمكدر. [«آقوه» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

بياله { (Biala) آوستريانك غاليچيا خطه‌سنده، (ويستوله) ايرماغنه تابع اولان همنامي برچايك اوزرنده و(وادوويچه) نك ۳۰ كيلومتره جنوب غربيسنده بر قصبه اولوب، ۶۶۰۰ اهاليسي وبز وچوخه فابريقه‌لري واردر. آوريجه اداره‌اولنور. بو اسم اسلاوجه «آق» ديمك اولديغندن، روسيه ومجارستان ولهستانده ديكر برطاقم قصبه وچايلره دخي علم اولمشدر.

بیالیستوق (Bialystok) روسیه‌نك غرودنو ایالتنده لوا مرکزی بر قصبه اولوب، (غرودنو) نك ۷۰ و پترسبورغك ۸۰۰ کیلومتره جنوب غربیسنده و (بیالی) چایی اوزرنده واقعدر. ۱۷۰۰۰ اهالیسی واسکی بر سرایی واردر. — بیالیستوق سنجاغی شمال وغرب وجنوب جهتلرندن لهستانله محدود اولوب، ۱۸۰۷ تاریخندن اول لهستان قراللغنه تابع ایدی. اهالیسی ۱۶۰۰۰ کشی راده‌لرنده‌در.

بیان (آقا مهدی) ایران شعراسندن اولوب، همدانلی اولدیغی حالده، اصفهانده نشو ونما بولمش؛ وعالمکیر شاهك زماننده هندستانك دکن جهتنه کیدوب، بر مدت اقامتدن صکره، قرن حادی عشر اواخرنده عزم عودت ایتدیکنده، راکب اولدیغی سفینه‌یه آتش دوشمکله، محترقاً وفات ایتمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

(بیان) خاك رهت کردید عمریست
بزیر پا نکاهت میتوان کرد

— بو اسمده دیکر بر شاعر دخی اولوب، شو بیت اونکدر:

بخون آلوده مژکانم چه نسبت شاخ مرجانرا
که دلخون کرد اشك سرخ من لعل بدخشانرا

بیّان (یاخود منت بیان) اندلسده بطلیوس اعمالندن یعنی اسپانیانك بادایوز ایالتنده بر ناحیه اولوب، (صاحب الوثایق قاسم بن محمد بیانی) کبی بعض مشاهیر علمای اسلامك وطنی بولندیغی «معجم البلدان» ده مذکوردر.

بیانکی (Bianchi) بو اسمله ایتالیاده ۱۵ نجی و ۱۶ نجی قرن میلادیده برقاچ رسام و ۱۸ نجی قرنده ایکی مشهور طبیب کلمش اولدیغی کبی، ترکجه‌دن فرانسزجه‌یه وفرانسزجه‌دن ترکجه‌یه اوله‌رق ٤ جلد اوزره بر لغت کتابی یازمش بر فرانسز دخی واردر.

بیّانه اندلسده (قبره) ناحیه‌سنك مرکزی مستحکم بر قصبه اولوب، قرطبه‌دن ۳۰ میل مسافه‌ده واقع اولدیغی، واشجاریله میاه جاریه‌سی چوق اولوب، (بیانی) لقبیله ملقب بعض علمانك مسقط رأسی بولندیغی یاقوت حموی ذکر ایدیور. الیوم اسپانیولرجه (بائنه) اسمیله معروف اولوب، (قوردوه) ایالتنده وقوردوه‌نك ۵۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقعدر.

بیانه (Bienne) اسویچره‌نك (برنه) جمهوریتنده وبرنه‌نك ۲۷ کیلومتره شمال غربیسنده اوله‌رق، (جوره) طاغنك اتکنده وهمنامی اولان کولك کنارنده بر قصبه اولوب، ۸۱۲۰ اهالیسی واردر. — (بیانه) کولی قصبه‌نك غرب جنوبیسنده اولوب، (تیاله) نهری واسطه‌سیله (نوشاتل) کولنك صویی بو کوله دوکیلور. اورته‌سنده (سنت پیر) اسمیله کوزل برکوچك آطه واردر، که بروقت (ژان ژاق روسو) نك اقامتکاهی اولمشدر.

بیانی سلطان سلیم خان اول دوری شعراسندن اولوب، قسطمونیلیدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

کل کوی نکاره وارەلم اوی بکا واعظ
دنیاده سکا کوستره‌ین باغ جنانی

بیانی (جارالله زاده مصطفی افندی) اونیجی قرن هجری شعرای عثمانیه‌سندن اولوب، روسجقلیدر. ابو السعود افندی زاده محمد چلبینك درسنه دوام، وبعده ابو السعود افندی‌یه انتساب ایده‌رك، مشارالیهك تفسیرینی یازمشدر. بعض قضالرده بولندقدن صکره، شیخ اکمل افندینك حلقهٔ ارشادینه داخل اولوب، طریق تصوفه سلوك ایتمش؛ و ۹۸۵ ده ارتحال ایدن شیخ مشارالیهك یرینه سجاده نشین اولمشیدی. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

کل کیج لباس اطلس شاهیدن ای کوکل
جوی فنایی خلق چو عریان کلور کچر

شو بیت دخی ابو السعود افندی‌یه تقدیم ایتمش اولدیغی بر قصیدهٔ عربیه‌سندندر:

سجع الحمام علی الافنان افنانی
وفیض دمعی علی الاجفان اجفانی

بیانی (شیخ کمال اوغلی) بودخی اونیجی قرن هجری شعراسندن اولوب، یانبولیدر. کنج یاشنده وفات ایتمشدر. شو بیت (ماه نو) اسمنده بر محبوبه حقنده سویلنمش اولدیغی بر قطعه‌سندندر:

پایکه نوله ایرشمزسه نجوم اشکم
ماه سیرنده ایدر غایتله استعجال

بیانی بودخی اوعصر شعراسندن اولوب، ادرنه‌لیدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر.

نه لازم مجلسه پیر مغانك شمع کافوری
چراغ چشم روشندر کتورسون جام ففغوری

بیانی (خواجه شهاب الدین عبدالله مروارید) مشاهیر شعرای ایراندن او-

لوب، كرمانليدر. احفاد تيموردن برينك خدمتنده بولنوب، سفارتله بحرين جهتنه اعزام اولنغله، عودتنده بعض نادیده انجیلر تقدیم ایتدیکندن، (مروارید) لقبيله شهرت بولمشدر. بعده سلطان حسين بايقرايه انتساب ايدوب، فوق العاده حرمت وتعظيمه نائل اولمش؛ وشهزادكاندن فريدون ميرزانك مجلسنه دوام ايتمشيدی. فضائلی جملهنك مسلمی ایدی. ارغنون چالمده وخط تعليق تحريرنده دخی مهارت كامله‌سی وار ایدی. سلطان حسينك وفاتندن صكره، انزوايه چكلمش، وبرمدت صكره هراتده وفات ايتمشدر. غزليات وقصايد وسائر اشعاری ايكی بيك بيته قريب اولديغی كبی، «مونس الاحباب» عنوانيله بر مثنويسی، «خسرو وشيرين» عنوانيله بر منظومه‌سی، وپادشاه مشاراليه حقنده ناتمام قالمش بر تاريخ منظومی واردر. شو بيت جملهٔ اشعارندندر:

خانهٔ دل وطن توست زجان رنجه مباش
دو سه روزی كه درين زاويه مهمان باشی

بیانی { (بهرام بيك) ايران شعراسندن اولوب، تبريزليدر. خطاطلق وكوركلكله چكنديكندن، شو بيتی كندی حالنه مناسب سويلمشدر:

كيست ازما تنكتر روزی كه دائم رزق ما
آيد از شق قلم يا ديدهٔ سوزن بيرون

بیاو { سجليا آطه‌سنك منتهای غربنده و(مارساله) شهری قربنده اولان (بوئو) برونه عرب جغرافيونی طرفندن ويريلن اسم اولوب، ياقوت حموی «تاريخ صقليه» صاحبی حسن بن يحيادن نقلاً اوراده بو اسمده بر قصبه دخی بولنديغنی بيان ايديور.

بیاوره { (Bièvre) فرانسه‌ده بر چايدر، كه (ورسايل) قربنده نبعانله، همنامی اولان قريه‌دن وبعده (غوبلن) فابريقه‌لری ايچندن چكه‌رك، پارس شهری داخلنده اوسترليچ كوپريسی قربنده (سينه) نهرينه منصب اولور. مجراسی ۳۱ كيلومتره‌دز.

بیبراخ { (Biberach) وورتمبرغ قراللغنك طونه ايالتنده و(ريس) نهری اوزرنده بر قصبه اولوب، (اولم) ك ۳۷ كيلومتره جنوب غربيسنده واقع و ۵۷۰۰ اهاليی جامعدر. جوارنده مشهور قاپليجه‌لر واردر.

بیبرس { (ملك ظاهر) مصرده حكومت سورن مماليك بحريه‌نك دردنجيسی وبو دولتنك آب روبی اولوب، ۶۵۷ تاريخنده (ملك مظفر سيف الدين قطز) ی قتل ايله، اتفاق امرا ايله مصر تختنه اجلاس اولنمشيدی. اوصره‌ده شام جهتلرينه تعرض ايدن مغوللره قارشی ايكی دفعه محاربه ايدوب، مظفر اولمغله، غنايم كثيره ضبط ايتمش؛ وصيت واجلالی آرتمشيدی. قدس وسائر سوريه جهتلرنده بولنان فرنكلره قارشی دخی دفعاتله محاربه ايدوب، بك چوق بلاد استرداد، وكليسالرينی تخريب ايتمشيدی. جسور وعادل ومتواضع بر حكمدار اولوب، زماننده حكومت اسلاميه يكيدن فروشان قزانمشيدی. حجه كيدوب، حرمينده بك چوق خيرات وتصدقاته موفق اولمشيدی. ۱۹ سنه حكومت سوردكدن صكره، ۶۷۶ تاريخنده دمشقده مسموماً وفات ايتمشدر. اوغلی (ملك سعيد ناصرالدين محمد بركت) كنديسنه خلف اولوب، اوندن صكره ديكر اوغلی (ملك عادل بدرالدين سلامش) حكم سورمش، وبعده نوبت حكومت سيف الدين قلاونه كچمشدر.

بیبرس { (ملك مظفر ركن الدين) مصر مماليك بحريه‌سنك ۱۲ نجيسی عد اولنوب، (ملك ناصر ناصر الدين محمد) ك ايكنجی دفعه‌ده‌كی اسقاطنده ۷۰۸ تاريخنده جلوس ايتمش ايسه‌ده، ۱۱ آی حكومت ايتدكدن صكره، ملك ناصر تكرار تختی استرداد ايتمكله، كنديسنی اخذ وحبس وبعده قتل ايلمشدر.

بيبريخ { (Biberich) پروسيه‌نك (هسه ناسو) خطه‌سنده و(ويسبادن) ك ۳ كيلومتره جنوبنده بر قصبه اولوب، ۵۶۰۰ اهاليسی واردر.

بيبسقو { (Bibesco) افلاق بكلرندن اولوب، ۱۸۴۳ دن ۱۸۴۸ تاريخنه‌دك ۵ سنه بكلك ايتمش؛ و ۱۸۵۷ ده طرف باب عاليدن مملكتينی تنظيمه مأمور اولوب، افلاق ايله بغدانك توحيديله بر اجنبی پرنسك اداره‌سنه توديعی طرفنی التزام ايلمشيدی. ۱۸۷۳ ده ۶۸ ياشنده وفات ايتمشدر.

بيبك { مرو شهری اهاليسندن بر وليه اولديغی «نفحات الانس» ده مذكوردر.

بيبلوس { (Byblos) سوريه ساحلنده جبل لبنانك كسروان قضاسنده واقع (جبل) قصبه‌سنك اسم قديميدر. [«جبل» ماده‌سنه

مراجعت بیوریله.] — مصر سفلاده دخی بو اسمله بر قصبه وار ایدی.

بیبولوس (Bibulus) روما قونسلوسلرندن اولوب، میلاددن ٥٩ سنه اول مشهور یولیوس قیصرله برابر قونسلوسلغه انتخاب اولنمش؛ ورفیقنك تشبثات جمهوریه‌سنه قارشی طورمغه چالیشوب، باشه چیقه‌میه‌جغنی آکلاینجه، اوینه قپانوب، ایشه قاریشمامشیدی.

بیبی (ام الفضل بنت عبدالصمدالهرمیه) مشاهیر محدثاتدن اولوب، اجزاء احادیث شریفه‌دن (جزء بیبی) اسمیله مشهور اولانی بونکدر. کبار محدثیندن برچوق ذوات صاحبهٔ ترجمه‌دن روایت ایتمشلردر.

بیبیانه سنته — یاخود ویویانه (Ste. Bibiane, Vivienne) خرستیانلر طرفندن عزیزه‌لر زمره‌سنه الحاق اولنمش برقیزاولوب، میلاددن ٣٦٣ سنه اول روماده اعدام اولنمشدر. یورطیسی کانون اولك ٢ سنده اجرا اولنور.

بیتاب (محمد افضل احمد آبادی) هندستان شعراسندن اولوب، نسلی عم رسول الله (صلعم) اولان حضرت عباسه منتهی اولور. اجدادندن بری کجراتك احمد آباد شهرینه کیدوب، توطن ایتمش، وصاحب ترجمه اوراده طوغوب، بعده (سورت) شهرینه نقل وطنله، اوراده درویشانه بر عمر سوره‌رك، ١١٥٠ ده وفات ایتمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

برکشته دیدهٔ توجه دلها که خون نکرد
این تیر باز کشته کهی برخطا نرفت

بیت الاحزان یاقوت حمونك روایتنه کوره، سوریه‌ده دمشق ایله ساحل آره‌سنده بر قصبه اولوب، حضرت یعقوبك حضرت یوسفدن مفارقتندن صکره اوراده اقامت ایتمش اولدیغی زعم اولندیغندن، بو اسمله تسمیه اولنمشدر. اهل صلیب بو قصبه‌یی ضبط واعمار ایتمشلردیسه‌ده، ٥٧٥ تاریخنده ملك ناصر یوسف بن ایوب استرداد، واستحکاماتنی تخریب ایتمشدر.

بیت انعم یمنده صنعا جوارنده متین برقلعه اولدیغی «معجم البلدان» ده مذکوردر.

بیت جبرین فلسطینده قدس ایله غزه آره‌سنده وقدسدن ایکی مرحله‌لك مسافه‌ده اوله‌رق، خلیل الرحمن قضاسنده قدیم برقصبه اولوب، الیوم خرابدر. صلاح الدین ایوبی بوقصبه‌یی فرنکلردن اخذ واسترداد ایتدیکنده، متانتیله مشهور اولان قلعه‌سنی هدم ایتمشیدی. رومالیلر عندنده (بتوغابریس) اسمیله شهرت بولوب، یونانیلر (الفتروپولیس) تسمیه ایتمشلردی.

بیت الحرام مکهٔ مکرمه‌نك اسملرندندر. [«مکه» ماده‌سنه مراجعت.]

بیت الدین جبل لبنان متصرفلغنك یازلق مرکزی اولان بیوك بر قریه اولوب، ٥٠٠٠ اهالیسی وبعض کوزل ابنیه‌سیله بر قشله‌سی واردر.

بیترفلد (Bitterfeld) پروسیه‌نك (صاقسه) ایالتنده، (مولده) نهری اوزرنده و(مرسبورغ) ك ٣٧ کیلومتره شمال شرقیسنده بر قصبه اولوب، ٥٠٠٠ اهالیسی وچوخه فابریقه‌لری واردر.

بیت الشباب کردستانده وان ولایتنك حکاری سنجاغنده ومرکز لوانك جنوب غربیسنده برقضا اولوب، کلی، سندی، کوران، کویان، ماخوران، زیرکی، بروسان اسملریله ٧ ناحیه و٤٦ قریه‌یی شاملدر. اراضیسی طاشلق واهالیسی کرددر.

بیت شباب جبل لبنان سنجاغنك (متن) قضاسنده وبیروتدن ٥ ساعتلق مسافه‌ده بر قریه اولوب، ٣٥٠٠ اهالیسی وبرچوق ایپك فابریقه‌لری واردر.

بیت الفقیه یمن ولایتنك حدیده سنجاغنده بو اسمله ایکی قصبه اولوب، برینه (بیت الفقیه الکبیر) ودیکرینه (بیت الفقیه الصغیر) دیرلر. برنجیسی حدیده‌نك ٤٠ میل شمال شرقیسنده وساحل بحردن ١٥ میل قدر مسافه‌ده باجل قضاسی داخلنده واقعدر. — ایکنجیسی حدیده‌نك ینه تقریباً ٤٠ میل جنوب شرقیسنده ومخانك ٨٥ میل شمالنده واقع اولوب، قضا مرکزیدر. تقریباً ٨٠٠٠ اهالیسی، بیوجك جامعی، متین قلعه‌سی، کارکیر ابنیه‌سی، خیلی ایشلك تجارتی وسنده برکره قورولور بیوك بازاری واردر. — بیت الفقیه قضاسی شمالاً نفس

حديده، شرقاً ريمه، جنوباً زبيد قضالريله، غرباً دخى بحر احمرله محدود ومحاط اولوب، اراضيسنك قسم اعظمى تهامه‌ده واقع اولمغله، هواسى پك صيجاقدر. محصولاتى پك چوق اولوب، باشليجه دوره، سيسام، مصر، توتون، پاموق، چويد، بويا، فاصوليه وقارپوز كبى شيلردن عبارتدر. حديده‌دن بشقه، بر قويك ايچنده واقع (شرامه) اسمنده بر كوچك اسكله‌سى دخى واردر.

بيت‌لحم { وسهواً بيت‌اللحم (Bethléem) فلسطينده قدس سنجاق وقضاسنده وقدسك ١٠ كيلومتره جنوبنده بر قصبه اولوب، حضرت عيسى (عم)ك مسقط رأسى اولمغله مشهوردر. بيوك بر كليساسى وحضرت عمر بن الخطاب (رضه) طرفندن مسجد اتخاذ اولنمش بر بناسى واردر. اهاليسى ٤٠٠٠ كشى قدر اولوب، نصفندن زياده‌سى خرستيان وقصورى مسلمدر. اهل صليب الك اول بو قصبه‌يى فتح ايدوب، مركز اتخاذ ايتمشلرسه‌ده، حضرت عمرك مسجدينه طوقنميوب، اليوم حال اصليسنده بولنديغى مرويدر. حضرت داود وسليمان (عم) ك قبرلرى دخى بو قصبه‌ده اولديغى مرويدر. — آمريقا ممالك مجتمعه‌سنك برقاچ قصبه‌سنه دخى بو اسم ويرلمشدر.

بيت مقدس { قدس شريفك مشهور بر معبديدر، كه حضرت سليمان طرفندن تأسيس اولنوب، ايكنجى بخت‌نصر طرفندن تخريب، وكيخسرو طرفندن تعمير اولنمش ايكن، بعده روماليلر زماننده و ٧٠ تاريخ ميلاديسنده احراق اولنمشدر. قدسك اليوم اسلام محله‌سى اولان (موريه) تپه‌سى اوزرنده واقع اولوب، ياوز سلطان سليم خان طرفندن موقعنده بر جامع شريف بنا اولنمشدر. اسكى معموريتى وتزييناتى حقنده كتب تواريخده بعض مبالغه‌لى تعريفات واردر.

بيتوريج { (Bituriges) فرانسه اهالئ قديمه‌سندن اولوب، فرانسه‌نك غرب جهتنده برى وبوردو طرفلرنده ساكن ايديلر.

بيتوليا { (Bitolia) روم ايلنده‌كى مناستر شهرينك اسم اصليسيدر. [«مناستر» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

بيتونتو { (Bitonto) ايتاليانك قسم جنوبيسنده (بارى) نك ١٥ كيلومتره جنوب غربيسنده برشهر اولوب، ٢٥٠٠٠ اهاليسى واردر. جوارلرينك شرابى مشهوردر.

بيتينيا { ياخود بيتونيه (Bithynie) آناطولى قطعه‌سنك تقسيمات قديمه‌سنده منهاى شمال غربيسنده بر خطه ايدى، كه خداوندكار ولايتنك بروسه وارطغرل سنجاقلريله ازميد سنجاغندن وبولى سنجاغنك نصف غربيسندن عبارت اولوب، شرقاً پافلاغونيا، جنوباً غالاتيا وفريجيا، غرب‌جنوبى جهتندن ميسيا خطه‌لريله، غرب شمالى جهتندن مرمره وشمالاً قره‌دكيزله محاط ومحدود ايدى. باشليجه معموره‌لرى پروسه (يعنى بروسه)، نيكيا (يعنى ازنيق)، نيقومديا (يعنى ازميد)، هراقليا (يعنى اركلى) وخالكدونيا (يعنى قاضى كويى) ايدى. بو خطه زمان قديمده تراكيليلر طرفندن اسكان اولنوب، اهاليسى بيروك، تون، مارياندون، موغدون وقاوقون اسملريله ياد اولنور برطاقم اقوامه منقسم ايدى. (ليديا) حكمدارى (قرسوس) بو خطه‌يى ضبط ايدوب، بعده اونك ملكيله برابر كيخسرو طرفندن ممالك ايرانيه‌يه الحاق اولنمشيدى. اسكندرك خروجنده مستقل بر حكومت صغيره حالنده اولوب، حكمدارى اولان (زويت) جهانكير مشاراليه عرض اطاعت ايتمشيديسه‌ده، بونك خلفى اولان برنجى (نيقومد) قبل الميلاد ٢٨١ تاريخنده اطاعتدن چيقه‌رق، استرداد استقلال ايتمشيدى. قبل الميلاد ١٨٣ تاريخنده روماليلره تابع اولمشدر. بو آره‌لقده (بيتنيا) ده حكومت سورن حكمدارلرله تاريخ جلوسلرى بروجه زيردر:

برنجى نيقومد	قبل الميلاد	٢٨١
زلاس	«	٢٥٠
برنجى پروسياس	«	٢٣٧
ايكنجى پروسياس	«	١٩٢
ايكنجى نيقومد	«	١٤٨
اوچنجى نيقومد	«	٩٠

اوچنجى نيقومد ميلاددن ٧٥ سنه اول واقع وفاتنده مملكتنى روما دولتنه ترك ايتمكله، اووقتدن اعتباراً روماليلرك النده قالوب، اوچنجى قرن ميلاديده (پونت) ايالتنك بر سنجاغى اتخاذ اولنمش؛ وبشنجى قرن ميلاديده سقاريه مجراسيله شرق وغربى (بيتنيا) يه تقسيم اولنه‌رق، قسم غربيسنه نفس بيتنيا وقسم شرقيسنه (هونوريا) اسمى ويرلمشيدى. اون برنجى قرن ميلاديده سلجوقيلرك النه چكوب، بر عصر صكره روملر بو خطه‌يى استردادله، ازنيق پايتخت اتخاذ ايتمشلرسه‌ده،

متعاقباً دولت عليهٔ عثمانيه‌نك ظهوريله برابر، سلطان غازى عثمان خان وسلطان اورخان طرفندن ضبط، وبروسه شهرى بو دولت جديده‌يه پايتخت اتخاذ اولنمش؛ واووقتدن برى (بيتنيا) اسمنى غائب ايدوب، قسم غربيسى سلاطين عظام عثمانيه‌نك اوچنجيسى اولان سلطان مراد خان اولك اسميله (خداوندكار) تسميه اولنان خطه‌دن عد اولنمش، قسم شماليسى قوجه ايلى نامنى آلمش، وقسم شرقيسى قسطمونى‌يه مربوط عد اولنمشدر.

بيج { نيلك ساحل شرقيسنده بر قصبه اولوب، صلاح‌الدين ايوبينك امراسندن (بز. كوج ناصرى) نك اوراده بر طلقم شكر فابريقه‌لرى ياپمش اولديغى «معجم‌البلدان» ده مذكوردر.

بيجاپور { (Bidjapour) هندستانده دكنك ساحل غربيسنده وبمبايك ٥٥٥ كيلومتره جنوب شرقيسنده بر شهر اولوب، بمباى اداره‌سنك (كلاكى) ايالتنه ملحق بر سنجاغك مركزيدر. ايكى عصر اول خيلى بيوك بر دولت مستقلهٔ اسلاميه‌نك پايتختى اولوب، پك معمور ومزين ايدى. بو دولت دهلى حكمدارلرندن اورنك زيب طرفندن ضبط اولنه‌رق، نهايت قرن حاضر ميلادى اوائلنده انكليزلرك النه چكمشدر. بيجاپور شهرى اووقتدن برى تدنى ايده‌رك، اليوم ويرانه‌لرله محاطدر، ويالكز ١٣٢٤٥ اهاليسى واردر. معموريت سابقه‌سى آثارندن بر جامع شريف وسائر ابنيه‌سى موجوددر. — كجراتده دخى احمد آبادك ٦٥ كيلومتره شمال شرقيسنده بو اسمله بر قصبه اولوب، ١٢٠٠٠ اهاليسى واردر.

بيجان { [«احمد بيجان» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

بيجن { قرص ايله ارزن‌الروم (يعنى ارضروم) آره‌سنده بر قصبه اولديغنى ياقوت حموى ذكر ايديور.

بيخبر { (ميرعظمة‌الله بن لطف‌الله بلكرامى) هندستان شعراسندن واكابرندن اولوب، ١١٤٢ ده دهليده وفات ايتمشدر. «سفينهٔ بيخبر» عنوانيله بركتابى واردر.

بيخودى { ملوك صفويه‌دن شاه‌عباس‌ماضى‌يه منسوب اولمق اوزره، بومخلصله ايكى شاعر اولوب، برى سمنانى وديكرى شيرازى ايدى. ايكنجيسى شاه مشاراليهك شهنامه‌خوانى اولوب، شاهنامه‌نك وزننده بر منظومه‌سى دخى واردر، كه شو ايكى بيت اوندندر:

چو ديباى نيلوفرى كشت زرد
ازين زعفران سال ديرينه كرد
بپوشيد دندان انجم سپهر
كزين زعفران خنده نايد بچهر

— بو مخلصله بلخ شعراسندن برى دخى واردر.

بيد { هند برهمنيلرينك كتاب مقدسى اولان (ودا) يه‌فارسيده ويريلن اسمدر. [«ودا» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

بيداء { مكهٔ مكرمه ايله مدينهٔ منوره آره‌سنده بر بر اولوب، مكه‌يه دها قريبدر.

بيدار { (امام بخش) هندستانك متأخرين شعراسندن اولوب، اوده حاكمى سعادت على خانه منسوب بولنمش، ومشاراليهك نامنه «تاريخ سعادت» عنوانيله بر تاريخ و«كلشن سعادت» ناميله بر منظومه يازمشدر. ديكر بعض مثنويلرى دخى واردر. اون ايكنجى قرن هجرى اوائلنده وفات ايتمشدر.

بيداربخت { دهلى حكمدارلرندن احمد شاهك اوغلى اولوب، ١٢٠٢ ده شاه عالمك غلام قادر طرفندن حبسى اوزرينه، تخته اجلاس اولنمش ايسه‌ده، ينه اوسنه شاه عالم تختنى استردادله، صاحب ترجمه‌يى قتل ايتمشدر.

بيدارى { اوننجى قرن هجرى شعراى عثمانيه سندن اولوب، عن اصل ايرانك (دركزين) قصبه‌سندن ايدى. اشعارى لطيف اولوب، كنديسى عشرته مبتلا ايدى. ٩٦٨ تاريخنده وفات ايتمشدر. شو بيت جملهٔ اشعارندندر:

كوزكوز اولدى جسم زارم ناوك دلداردن
جمله چشم اولدم اما طويمدم ديداردن

بيداسوا { (Bidassoa) فرانسه ايله اسپانيا حدودينك قسم غربيسنى تشكيل ايدن بركوچك نهر اولوب، اسپانيانك ناواره خطه‌سنده نبعانله، غربه طوغرى آقه‌رق، ٦٠ كيلومتره‌لك جرياندن صكره، (بيسقايه) قوينه دوكيلور.

بيدپاى { (ياخود بيدباى) عربيده «كليله ودمنه» وفارسيده «همايونامه» عنوانيله معروف امثالك مؤلفى اولان هندلى بر حكيم اولوب، اشبو اثرى نوشيروان زماننده مخصوصاً

هندستانه کوندرلمش اولان (برزویه) معرفتیله ایرانه جلب ولسان پهلوی‌یه ترجمه ایدلمشیدی. بعده‌ابن مقفع طرفندن عربی‌یه ترجمه اولنمشدر. (لافونتن)‌ك فرانسزجه‌ده یازدیغی حکایات منظومه‌نك ١٨ ی بوندن خمأذدرو. متأخرین بو حکایاتك (پنجاتانتره) اسمیله اسکی بر هند مجموعه‌سندن مأخوذ اولدیغنی تحقیق ایده‌رك، سانسکری لساننده اولان اصلنه دسترس اولمشلرسه‌ده، مذکور مجموعه (ویشنوسارمان) اسمنده بر برهمنینك اثری اولوب، (بیدپای) اسمنده بر حکیم بولندیغنی بیلیورلر. ذاتاً مذکور کتابك پهلوی لساننده‌کی ترجمه‌سی واوندن عربی وفارسی‌یه ترجمه‌لری دخی اصلنه پك مطابق اولمیوب، خیلی تحریفاته اوغرادلمشدر.

بیدر (Bayder یاخود Bider) هندستانده حیدر آبادك ١١٥ کیلومتره شمال غربیسنده و ′٥٩ °١٧ عرض شمالیده بر شهر اولوب، وقتیله بو نامله معروف اولان بر حکومت مستقله‌نك پایتختی ایدی.

بیدشوف (Bidschow) چهستانده همنامی اولان ایالتده وپراغه‌نك ٧٠ کیلومتره شرق شمالیسنده بر قصبه اولوب، ٥٢٠٠ اهالیسی واردر. مقدما ایالتك مرکزی ایدی. — بید شوف ایالتی (کونیغسغراچ) ایله (بونزلاو) ایالتلری آره‌سنده واقع اولوب، ٢٥٥٠٠٠ اهالیسی واردر. مرکزی (کیچین) شهریدر.

بیدفورت (Bidfort) انکلتره‌نك (دوون) ایالتنده بر قصبه‌واسکله اولوب، (اکستر) ‌ك ٥٧ کیلومتره شمال غربیسنده ودکیز قربنده اوله‌رق (توریجه) و (تاو) نهرلری اوزرنده واقعدر. ٧٠٠٠ اهالیسی، سفائن اعماله مخصوص دستکاهلری و(تاو) نهری اوزرنده ٤٢ کمرلی بر کوپریسی واردر.

بیدل (سیدای کیلانی) ایران شعراسندن اولوب، جهانکیر شاهك زماننده هندستانه کیده‌رك، پادشاه مشار الیهك تعظیم والتفاتنه مظهر اولمشیدی. مرتب دیوانی و «نکات بیدل»، «رقعات بیدل» و «چار عنصر» عنوانلریله اوچ کتابی واردر. محرر فقیرك نزدنده «مقطعات بیدل» عنوانیله موجود بر کتاب دخی بونك‌میدر یوقسه بو اسمده دیکر بر شاعرك‌میدر؟ تحقیق اولنه‌مدی.

— بو اسمده هراتلی بر شاعر دخی اولوب، ترزیلکله کچینیرمش. شو بیت جمله اشعارندندر:

روم بباغ وز نرکس دودیده وام کنم
که تا نظارهٔ آن سرو خوشخرام کنم

بیرا (Beira) پورتکیز دولتنك منقسم اولدیغی ایالاتدن بر بیوك ایالت اولوب، شمالاً (مینهو) و (تراز اوس‌مونتس)، جنوباً (استرمادوره) و (آلمنجو) ایالتلریله، شرقاً اسپانیا ایله، غرباً دخی بحر محیط آطلانتی ایله محاط ومحدوددر. مساحهٔ سطحیه‌سی ٢٣٤٤٢ مربع کیلومتره واهالیسی ١٣٨٣٠٠٠ کشیدر. مرکزی (قویمبره) شهری اولوب، قویمبره، آویرو، غوآرده وقاستلوبرانقو اسملریله ٥ سنجاغه منقسمدر. (دورو) ایرماغی حدود شمالیه‌سنی و(تاج) ایرماغی دخی حدود جنوبیه‌سنك قسم شرقیسنی تشکیل ایدوب، (ووغه) و (مونتغو) نهرلری دخی ایالتك ایچنده نبعانله، بحر محیط آطلاسی‌یه منصب اولورلر. (دورو) و(تاج) ایرماقلرینه دوکیلور بر قاچ چایی دخی واردر. (سراده استرلا) یعنی «یلدز سلسلهٔ جبالی» نامیله بر صره طاغلر ایالتك اورته‌سندن جنوب غربیدن شمال شرقی‌یه طوغری ممتد اولوب، صاغ وصوله بر چوق قوللر وشعبه‌لر صالدیغی کبی، اسپانیانك (اسراده‌غات) سلسله‌سنك بعض شعبه‌لری دخی ایالتك قسم شرقیسنده تشعب ایدرلر. اراضیسی منبت ومحصولدار اولوب، علی‌الخصوص میوه‌لری مشهوردر.

بیراقدار مصطفی پاشا [«علمدار» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بئرالسبع فلسطینك جهت جنوبیه‌سنده غزه‌نك شرقنده وخلیل الرحمنك جنوبنده بر محل اولوب، حضرت یعقوبك، حضرت یوسفله کورشمك اوزره، اولادیله برابر اورادن مصره عزیمت ایتمش اولمسیله مشهوردر.

بیرام پاشا سلطان مراد خان رابع دور سلطنتنده مسند صدارته نائل اولان وزرادن اولوب، استانبوللیدر. کنج ایکن یکیچریلر زمره‌سنه التحاقله، قطع مراتب ایده‌رك، ١٠٣٢ ده یکیچری آغاسی اولمشیدی. اوصره‌ده مصاهرت حضرت پادشاهی شرفنه نائل اولوب، سلطان مرادخانك همشیره‌سیله عقد ازدواج ایتدکدن صکره، ١٠٣٥ ده مصر والیسی اولمش؛ وبعده مجارستانده‌کی بودین والیلکنه نصب اولنه‌رق، بر

آره‌لقده رودوسه نفى اولنمش؛ ومؤخراً قائممقاملقله درسعادته جلب اولنه‌رق، ١٠٤٦ ده مسند صدارت عظمايه ترفيع اولنمشدر. بر بچوق سنه مسند صدارتى اداره ايتدكدن صكره، معيت حضرت پادشاهيده بغدادك استردادينه كيدركن، ١٠٤٨ ده اورفه جوارنده جلابده وفات ايدوب، نعشى درسعادته نقل، وعورت بازارنده بناكرده‌سى اولان تكيه ومسجدك جوارنده دفن اولنمشدر. شاعر شهير نفعى كنديسنى رودوس منفاسندن عودتنده هجو ايتمش اولديغندن، صاحب ترجمه شاعرك مجازاتنى طلب ايتمكله، بيچاره نفعى الينه تسليم اولنمش، ومعاصرين علما لسانندن بيرار اولدقلرندن، همان فتواسنى ويرمكله، بيرام پاشانك امريله اعدام ايدلمشيدى.

بيرام خان { مشاهير شعرادن اولوب، تركمان قبائلندن بهارلو قبيله‌سنك رؤساسندن ايدى. اجدادى سلالهٔ تيموريه‌نك خدمتنده بولنمش اولدقلرى كبى، كنديسى دخى بدخشانده طوغوب، بلخده تربيه اولنمش؛ وهمايون شاهك معيتنده هنده كيده‌رك، اكبر شاه زماننده قدر ومرتبه‌سى زياده يوكسلمكله، خان خانان عنواننه وصدارت مقامنه نائل اولمشيدى. بعده اقبالى ادباره دونوب، ٩٦٨ تاريخنده حجه كيتمك اوزره، گجراته واصل اولدقده، پدرينى حربده قتل ايتمش اولديغى مبارك خان لوهانى طرفندن قتل اولنمشدر. اديب وشاعر بر ذات اولوب، مرتب ديوانى واردر. شو رباعى جملهٔ اشعارندندر:

شهى كه بكذرد از نه سپهر افسر او
اگر غلام على نيست خاك بر سر او
محبت شه مردان مجو ز بى پدرى
كه دست غير گرفتست پاى مادر او

بيرام خواجه { قره‌قويونلى دولتنك مؤسسى اولان قره يوسفك پدرى قره محمدك جدى اولوب، ايلكانيلردن سلطان اويسك وفاتندن صكره موصل وسنجار جهتلرينى ضبط ايتمشيدى.

بيرام ولى { (حاجى —) مشاهير اولياء اللهدن وبيران طريقتندن اولوب، آنقره قربنده (صول فصل) قريه‌سنده دنيايه كلمش؛ واكمال تحصيل ايله بر مدت انقره وبروسه‌ده مدرسلك ايتدكدن صكره، قيصريه‌ده شيخ حامد اقسرايى‌يه انتسابله، بوذاتك ارشاديله تصفيهٔ درون ايدرك، شيخ مشاراليهك معيتنده شامه سفر وايفاى حج شريف ايتمش؛ وشيخك اقسرايده وقوع وفاتنه دكين يانندن آيرلمامشيدى. بعده انقره‌يه عودت ايدوب، ارشادله مشغول اولمش؛ وكنديسى كديمينيله اكوب بيچديكى يورجاقله تعيش ايدوب، اغنيادن طوپلاديغى صدقه‌لرى ارباب فقر واحتياجه توزيع ايتمكى اعتياد ايتمشيدى. كيده‌رك مريدلرى چوغالمغله، بعض حسودلر سلطان مرادخان ثانى حضورنده حضرت شيخك عليهنده ادارهٔ لسان ايتمشلرسه‌ده، پادشاه مشاراليه كنديسنى ادرنه‌يه جلبنده، صلاح حالنى مشاهده ايتمكله، دعاسنى طلب ايتمش، وجامع عتيقده وعظ ونصيحت ايتمسنى التماس ايلمشلردى. ٧٣٣ تاريخنده ارتحال ايدوب، تربه‌سى انقره‌ده زيارتگاه انامدر. آلتى مريدى ظهور ايتمكله، طريقتى بر قاچ قوله منقسمدر.

بيراميچ { بيغا سنجاغنك ازينه قضاسنده، مندرس نهرى اوزرنده، قلعهٔ سلطانيه‌نك ٤٥ كيلومتره جنوب شرقيسنده وادرميدك دخى همان اوقدر شمال غربيسنده واقع ناحيه مركزى بر قصبه اولوب، ٤٠٠٠ قدر اهاليسى وهفته‌ده بر كره چهارشنبه كونلرى قوريلور بازارى واردر. — ناحيه‌سى ٦٥ قريه‌دن مركب اولوب، قسم اعظمى مسلم اولمق اوزره، ١٥٠٠٠ قدر اهاليسى واردر. اراضيسى منبت ومحصولدار اولوب، محصولاتى حبوبات متنوعه ايله زيتون وميوه وسبزه‌لرك انواعندن عبارتدر.

بيرح { (بن اسدالله‌ى) صحابه‌دن ويا تابعيندن اولمسى مختلف فيه اولوب، عن اصل عمانلى اولديغى حالده، عرض ايمان ايتمك اوزره، مدينهٔ منوره‌يه وصولى ارتحال حضرت رسول الله (صلعم) دن صكره واقع اولمش ايسه‌ده، بر روايتده اوندن اول صحبت پيغمبرى‌يه نائل اولمشيدى. مدينه‌يه وصولنده حضرت عمر (رضه) ه تقديم اولنمشيدى.

بيركنفلد { (Birkenfeld) آلمانيانك (اولدنبورغ) بيوك‌دوقه‌لغنده و(تروه)نك ٣٥ كيلومتره شرقنده بر كوچك قصبه اولوب، وقتيله مستقل بر پرنسلكك مركزى ايدى.

بيركنهيد { (Birkenhead) انكلتره‌نك (لانقاستر) ايالتنده (مرسى) نهرينك منصبنده وصول ساحلنده اوله‌رق ليورپولك

قارشیسنده بر شهر اولوب، لیورپولك بر محلهسی حکمندهدر. بو صوك زمانلرده بردن بره بیوبوب، ۳۰۰۰۰ دن زیاده اهالیسی وبر چوق فابریقهلری واردر.

بیرمانیا (Birmanie; Barma) هندچینینك غرب شمالی قسمندن عبارت بر بیوك خطه اولوب، الیوم قسم اعظمی انکلترهنك الندهدر.

موقعی، حدود ومساحهسی. — الیوم مستقل اولان بیرمانیا یاخود بیرمان دولتی بتون بیرمانیانك شرق شمالی قسمندن عبارت اولوب، شمال غربی جهتندن آسام، غرباً انکلترهنك النده بولنان بیرمانیا یعنی آراقان وپغو، جنوباً سیام، شرقاً تونکین، شرق شمالی جهتندن چینك النده بولنان یونان، شمالاً دخی تیبت ممالکیله محدود ومحاطدر. بووجهله سواحلی وایرماقلرینك منصبلری انکلیزلر طرفندن ضبط اولنهرق، بیرمانیا ساحلسز ومخرجسز ایچ طرفلردن عبارت قالمشدر. جنوبدن شماله اولان وسعتی ۱۹°۲۹′ ایله ۲۷° عرض شمالی آرهسنده اولوب، بویی تقریباً ۹۰۰ کیلومترهدر. شرقدن غربه اولان اکی ایسه تماميله معین اولمیوب، انکلترهنك الندهکی ممالکك حدودی کیتدکجه شرقه طوغری توسع ایتمکدهدر. مساحهٔ سطحیهسنی تقریباً ۴۰۰۰۰۰ مربع کیلومتره تخمین اولنهبیلیر.

شکل طبیعیسی، جبال و انهاری. — انکلتره دولتی آراقان وپغو خطهلرینی اولدن ضبط ایدوب، بیرمانیایی ساحلدن محروم براقش اولدیغی کبی اخیراً (ایراوادی) وادیسنك قسم وسطیسنیدخی الهیکیرمکله، بیرمانیا دولتی بری برینه طار بر محلله مربوط ایکی پارچهدن عبارت براقمشدر. بونلرك شمالده بولنانی آسام، تیبت، یونان وانکلیز مستعمراتی آرهسنده واقع اولوب، (ایراوادی) ایرماغنی تشکیل ایدن انهارك منابعنی حاوی یوکسك، طاغلق ومجهول الاحوال اراضیدن عبارت وهمان مستقل صورتده یاشار بر طاقم اقوام وحشیه ایله مسکوندر. قسم جنوبیسی ایسه هندچینینك اك بیوك ایرماقلرندن اولان (سالوین) و(مقونغ) ایرماقلری وادیلرینك قسم وسطیلرینی حاوی اولوب، (ایراوادی) وادیسنك قسم وسطیسی ایسه وجه مذکور اوزره انکلترهنك الینه چکمش ایسهده، دیکر بر اسمی اولمیوب، نفس بیرمانیانك قسم غربیسندن معدود اولدیغندن، والده بولنان مأخذلر بو قسمك انکلیزلر طرفندن ضبطندن اول یازلمش اولدیغندن، اشبو ماده حقنده ویرهجکمز تفصیلات وتعریفاته بوراسی دخی داخلدر. بو حالده بیرمانیانك قسم اعظمی اولان جهت جنوبیهسی مذکور اوچ ایرماغك وسطی وادیلرندن عبارت اولوب، بونلردن (ایراوادی) یوقاری بیرمانیادن ودیکرایکیسی چینك (یونان) خطهسندن کلیر. بواوچ وادیی بر برلرندن وایراوادی وادیسنی دخی ساحلدن آیرمق اوزره، اوچ صره طاغلر یوقاری بیرمانیا جبالندن آیریلوب، شمالدن جنوبه طوغری ممتد اولورلر. بو طاغلردن هربرینك محلنه کوره مختلف اسملری وار ایسهده، جملهسی (یومادونغ) اسم عمومیسیله معروفدرلر. ایراوادی نهرینك جهت شرقیهسنده اووهلر اورتهسنده مرتفع بر طاغ بولنوب، سونمش برکاندن عبارت اولدیغی وتقریباً ۱۵۰۰ مترهارتفاعنده بولندیغی تحقیق اولنمشدر. داخل مملکتده بر چوق کوللر دخی وار ایسهده، الیوم مجهول وغیر مکشوفدر.

اقلیم وهواسی، محصولات وحیوانات ومنابع ثروتی. — بیرمانیا اقالیم حارهدن اولوب، هواسی عمومیت اوزره صیجاق ایسهده، حرارت اراضینك درجهٔ ارتفاعنه کوره تخالف ایدوب، یوکسك طاغلرك ذروهلری دائمی صورتده قارله مستوردر. ایرماقلری اطرافندهکی آلچق اووهلرده ایسه حرارت پك زیاده اولوب، هوا آغیردر. محصولاتی پك چوق ومتنوع اولوب، اهالینك باشلیجه مدار تعیشی پرنجدر، که سنهده ایکی وبعضاً اوچ دفعه زرع اولنور. پاموق، چوید، شکر قامشی، سیسام، توتون، مصر وبقله دخی چوق اولوب، بغدای آز مقدارده حاصل اولور. میوهیه متعلق پورتقال، لیمون، نار، موس، هندستان جویزی، خرما، تمر هندی وسائر اقالیم حارهیه مخصوص پك چوق یمشلر حاصل اولور. چای، بوبر وانواع عطریاتی دخی واردر. اورمانلری پك چوق اولوب، صندال وآقاژو ایله ابنیه وسفائن انشاآتنه وطاوشانجیلغه یارار پك چوق آغاجلر بولنور. حیوانات اهلیهسی صیغیر، مانده، آت، فیل، قیون، کچی وسائرهدن عبارت اولوب، آتلری کوچك وبالکز بینك حیوانی کبی مستعمل، وقیون وکچیلری دخی

پك آزدر. كوپكلر چوق اولوب، صاحبسز كزرلر، وسوپرندیلكلرده بولدقلری پیسلكلرله بسلنیرلر. كدیلری ایی بر جنسه منسوبدر. اورمان وچوللرك كثرتی حسبیله حیوانات وحشیه وآو حیوانلری پك چوق اولوب، فیل، كركدان، قپلان، پارس، طوموز، آیی، یبانی مانده، یبانی بوغا، یبانی كدی، مسك كدیسی وسائره بولنور. معادنده كلنجه، آلتون كومش، باقر، قورشون، قلای وآنتیمون معدنلری چوق ایسه‌ده، پك آزی اخراج اولنمقده اولوب، یالكز پترول، كوكورد وقیا طوزی اخراج اولنیور. كور معدنلری دخی بولندیغی مرویدر. مرمر، یشم وكهرباسی دخی چوق اولوب، ذی قیمت احجاردنده زمرد، یاقوت اصفر، جبلقوم، شبچراغ وسائره بولنور.

اهالیسی، جنسیت ولسان ومذهبلری. — بیرمانیا اهالیسنك مقداری مجهول اولوب، بعض جغرافیون طرفندن انكلیزلرك فتوحاتندن اول ۱۷ ملیون وبعض سیاحین طرفندن بوفتوحاتك برقسمندن صكره ۳ ملیون تخمین اولنمشدر. بو كونكی كونده بیرمانیانك انكلتره‌نك النده بولنان قسمنك اهالیسی ٤ ملیون اولدیغنه نظراً، برنجی تخمین بر آز مبالغه‌لی كورنمكله برابر، ایكنجی تخمینك دخی طوغری اولمدیغی آكلاشیلیور. انكلتره‌نك النده اولان آراقان، پغو وتناسریم خطه‌لرنده بش آلتی جنسیته منسوب اهالی بولنمقده ایسه‌ده، نفس بیرمانیا اهالیسنك قسم اعظمی بیرمان جنسنه منسوب اولوب، یالكز جهت غربیه‌سنده (یانو) تعبیر اولنور بر قوم بولنیور، كه بونلر دخی اخیراً انكلیزلرك تابعیتی آلتنه كیرمشلردر. جهت شمالیه وغربیه‌سنده دخی شاد، لانو وقاخین اسملریله اوچ قوم بولنیور، كه بونلرك بیرمانلردن فرقی یالكز لسانجه اولوب، سیماجه فرقلی دكللردر. بیرمانلرك سیمالری چینلی ایله ملاوی عرقلری آره‌سنده اولوب، كوزلرینك استقامتلری آشاغیدن یوقاری‌یه، برونلری یاصیق، صاچلری سیاه وسرت، صقال وبیقلری چینلیلرله ملایلره نسبةً صیقجه، رنكلری اسمردر. لسانلری چین لساننه مشابه اولوب، برر هجالی غیر منصرف كلمه‌لردن مركبدر، كه بوكلمه‌لرك تركیبات مختلفه‌سی تصریفات یرینی طوتار. بركلمه‌نك صورت تلفظی وسسك درجهٔ تمدیدی معناسنی دكشدیرر. مذهبلری بودا مذهبندن عبارت اولوب، بو دین میلاددن ۵٤۳ سنه اول سرندیبدن بیرمانیایه سرایت ایتمشدر. اهالی صنوف مختلفه‌یه منقسم اولوب، حكمدار خاندانندن صكره، رهبان، مأمورین، تجار، زراع وصنعتكران ونهایت عمله صنفلری بولنیور. بیرمانلیلر بدنلرینك قسم اسفلنی تحت الجلد انواع شكللرله نقش ایتمك، ودیشلرینی (بتل) دنیلن بر نوع نبات چیكنمكله قرارتمق كبی بعض عادتلردن واز كچه‌میورلر. مأمورین دولتك مخصص معاشلری اولمیوب، واردات ورسومدن برر مقدارلری كندیلرینه احاله اولنور، وتحصیللری دخی كندیلرینه عائد اولور.

تقسیماتی. — بیرمانیانك احوالی لایقیله معلوم اولمدیغندن، تقسیمات حاضره‌سی دخی مجهول اولوب، (ایراوادی) حوضه‌سندن عبارت اولان والیوم قسم اعظمی انكلتره دولتنك النده بولنان نفس بیرمانیا هر بری نیم مستقل بر والینك تحت اداره‌سنده بولنور بر طاقم ایالاته منقسم ایدی. قسم شمالیسی غیرمضبوط اولدیغی كبی، قسم شرقیسی یعنی یونان ایله سیام آره‌سنده واقع جهتی دخی (لانو) و(شان) اقوامیله مسكون اولوب، بو قوملر برچوق خیل وقبیله‌یه منقسمدرلر، وهر بر قبیله كندی رئیسنك تحت اداره‌سنده اولوب، اسماً ورسماً بیرمانیا حكمدارینی طانیورلر. بونلر جنسیت ولسانجه بیرمانلردن زیاده سیاملیلره قریبدرلر. نفس بیرمانیا همان كاملاً انكلیزلرك الینه كچمش اولدیغندن، بیرمانیا دولتی همان بو قبائلدن عبارت قالوب، بر دولت تشكیل ایده‌جك روابطی وقوهٔ مركزیه‌یی غائب ایتمشدر.

پایتختی، شهر وقصبه‌لری. — بیرمانیاده اسكیدن بری پایتختك صیق صیق تبدیلی عادت اولوب، ذاتاً شهر وقصبه‌لر تخته وقامشدن معمول براقه‌لردن عبارت وبعضاً نهرك اوزرنده قازیق ودوبه‌لر اوزرنده مؤسس بولندقلرندن، بر شهرك پایتختلقدن چیقمسیله برابر، اهالیسی دخی یكی پایتخته هجرت ایتدكلرندن، متروك اولان اسكی پایتختلردن چوغنده یالكز كاركیر اولان معبدلریله حكمدار سرایلرینك خرابه‌لری قالمشدر. بو شهرلرك بین العوام مستعمل اولان اسملرندن بشقه سانسكری لساننده مأخوذ برر اسم ادبیلری دخی واردر. بو شهرلرك اكثری (ایراوادی) نهری كنارلرده واقع اولمغله، الیوم انكلتره‌نك النده بولنیور. بونلرك اك مشهورلری شمدیكی حالده خراب اولان

(آوه)، پایتخت اخیر اولان (ماندالی)، پاغان، منغون، بهامو وسائره‌در. (لائو) اقوامیله مسکون اولان قسم شرقیده دخی منیه، مونغلم، قسینغ هونغ، وجهت شمالیه‌ده مونغ هوم ومانچی قصبه‌لری بولنیور.

معارف وصنایع وتجارتی. — بیرمانیالیلر کندی لسانلرینی اوته‌دن بری هندك خط قدیمندن مأخوذ کندیلرینه مخصوص حروفاتله یازمقده ایسه‌لرده، معارفجه پك کری اولوب، حتی حکمدارلری تقویملرینی ترتیب وتاریخلرینی ضبط ایچون هندستانك برهمنلرندن آدملر جلبنه مجبور اولورلر. صنعتلری پك آز وپك کری اولوب، قادینلری یرلی پاموقدن وچیندن جلب اولنان ایپكدن اهالیٔ محلیه‌یه مخصوص قبا بزلر وقاشلر اعمال ایدرلر. مملکتده چیقان دمیرلردن وباقیر وقلایدن بعض اسلحه وآلات وادوات وکومش وآلتوندن ینه قبا بعض تزیینات دخی یاپارلر. طوپراقدن معمول صاقسی وچناق کبی شیلری ضررسزدر. تجارتی باشلیجه چینله وچین تجارینك کاروانلریله اجرا اولنوب، (بهامو) شهری بو تجارتك مرکزی ومخزنی حکمنده‌در. بو تجارتك اخراجاتی باشلیجه پاموق وادخالاتی ایپكدن عبارتدر. انکلیزلر بو تجارتی اله کچیرمکه چبالشلرسه‌ده، موفق اولەمامشلر.

احوال تاریخیه‌سی. — بیرمانیانك تاریخی بودا دیننك بو مملکته دخولیله باشلایوب، اوندن اولکی احوالی مجهولدر. میلاد عیسادن ۵۴۳ سنه اول واقع اولان دین مذکورك دخولندن صکره، بربرینی متعاقب برقاچ دولت تشکل ایدوب، تاغونغ، پرومه، پاغان وپانیا شهرلری بربرینی تعقیب ایدن بو دولتلرك پایتختلری اولدقدن صکره، ۱۳۶۴ تاریخ میلادیسنده (آوه) شهرینی مرکز اتخاذ ایدن بر یکی دولت تشکل ایله، مملکتنی توسیع ایده‌رك، پغویی دخی ضبط ایتمشیدی. بو دولت ۱۸ نجی قرن میلادی اوائلنه‌دك دوام ایتدکدن صکره، پغولیلر کندی استقلاللرینی استرداد، ودرعقب بیرمانیایی دخی ضبط ایتمشلردر. ۱۷۵۷ ده (آلومپرا) اسمنده بر آدم خروجله، پغولیلری بیرما-نیادن اخراج ایتدکدن صکره، پغویی دخی ضبطله، بیرمان دولتنی یکیدن احیا ایده‌رك، ینه (آوه) شهرنده تخت حکمدارییه جلوس ایتمشدر. بونك نسلی الی یومنا هذا بیرمانیاده حکم سورمکده ایسه‌ده، بو سلاله‌نك حکمدارلری دخی برقاچ دفعه پایتخت دکشدیروب، نهایت ۱۸۵۹ ده (آوه) بسبتون ترکله، یکیدن تأسیس اولنان (ماندالی) شهری پایتخت اتخاذ اولنمشدر. ۱۸۲۴ ده بر جزیره‌دن طولایی کلکته انکلیز حکومتیله محاربه‌یه کیریشوب، نتیجهٔ مغلوبیتی اولمق اوزره، بیرمانیا حاکمی آراقان وتناسریم خطه‌لرینی انکلتره‌یه ترك ایتدیکی کبی، (آسام) وسائر ممالك شمالیه اوزرینه اولان متبوعیت ادعاسندن ده وازکچمکه مجبور اولمش؛ و ۱۸۵۲ ده بر وسیله ایله محاربه تکرر ایدوب، بونك عقبنده دخی انکلیزلر (پغو) یی ضبط ایلمشلردر. نهایت بو صوك سنه‌لرده انکلیزلر نفس بیرمانیادن اولان (ایراوادی) حوضه‌سنك قسم وسطیسنی دخی اله کچیرمشلردر.

بیرمینغهام { (Birmingham) انکلتره‌نك (واروبق) ایالتنده (ریا) نهری اوزرنده ولوندره‌نك ۱۷۶ کیلومتره شمال غربیسنده بیوك بر شهر اولوب، ۴۰۰۰۰۰ اهالیسی، مکمل مکتبلری، کتبخانه‌لری، ضربخانه‌سی، برقاچ دمیر یول خطی، متعدد جدوللری، ماکینه، اسلحه وسائر دمیر وچلیکدن معمول انواع آلات وادوات فابریقه‌لری وپك ایشلك تجارتی واردر. آشاغی ویوقاری شهر ایله (سوهو) محله‌سندن مرکب اولوب، آشاغی شهر اسکی وغیر منتظم ایسه‌ده، یوقاری شهر پك منتظم وکوزل ابنیه‌یی حاویدر. سوهو محله‌سنده اك بیوك فابریقه‌لر بولنیور. بو شهر تا رومالیلرك زمانندن موجود ایدیسه‌ده، عصر حاضر اوائلنه‌دك کوچك بر قصبه حالنده اولوب، جوارنده دمیر وکومور معدنلرینك کثرتی جهتیله بردن بره بیومش وکیتدکجه بیومکده‌در.

بیرنك { (میرزا محمد امین) عن‌اصل نشا-پورلی بر شاعر اولوب، لاهوره رحلتله، اورانك حکمدارینه انتساب ایتمش؛ وبر مدت نواب عبد الصمد خانك معیتنده کابلده بولنمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

نشئهٔ حسن بعشاق چه بیرنکی کرد
خال تریاکی ولب میکش وخط بنکی کرد

بیروت { (Beïrout یاخود Beyrouth) ممالك عثمانیه‌نك اك بیوك واك معمور شهرلرندن اولوب، سوریه قطعه‌سنده همنامی اولان ولایتك مرکزیدر. جبل لبناندن آیریلان بر بروننك ساحل شمالیسنده بر قویك اطرافنده وبر سطح مائلده اولەرق، سوریه ساحلنك همان وسطنده، ۳۳° ۵۴'

"١٨ عرض شمالی ایله "٨ ′٧ °٣٣ طـول شرقیده
واقعدر . موقع ومنظره‌سی غایت لطیف ودلنشـین
اولوب ، اسکی بر سـور وبعض مربع الشکل برجلرله
محاطدر ، وسورك خارجنده سطح جبلده غایت کوزل
کوشکلر وباغچه‌لری واردر . اهالیسی ٨٠٠٠٠
نفوسه قریب اولوب ، برثلثندن زیاده‌سی مسلم وقصو-
ری قتولیك ، اورتودوقس وپروتستان مذهبلرینـه
منقسم خرستیان وبر مقدار یهودیدن مرکب اوله‌رق ،
جمله‌سی لسان عربی ایله متکلمدرلر . اهل صلیب زما-
نده یاپلمش کلیسادن مبدل بر بیوك جامع شریفیله دیکر
متعدد جوامع ومساجدی ومذاهب مختلفه‌یه مخصوص
کلیسـالری ، بیوك وپك ایشلك چارشیسی ، آوروپا
طرزنده مکمل ابنیه‌سی ومنتظم سوقاقلری واردر . بر
قاچ سنه اول بر انکلیز قومپانیاسی طرفندن (نهر-
الکلب) دن کتیریلن صـو شهری بو جهتجه اولان
صقنتیدن قورتارمش ، واخیراً بر فرانسز قومپانیه‌سی
طرفندن انشا اولنان لیمان دخی تجـارت بحریه‌سنی
توسیع ایتدیکی کبی ، دمشـقه آرابه واومنیبوس ایشلر
بر شوسه ایله ربط اولنمسی دخی بیروتی بتون سوریه
قطعه‌سـنك برنجی اسکله‌سی حکمنه قویه‌رق ، عراق
وجزیره وعجم وهند تجـارتلرینی دخی بو اسـکله‌یه
جلب ایتمشدر . هواسی یازین خیلی صیجاق ایسـه‌ده ،
اکسیك اولمیان شمال روزکاری حرارتنی تعدیل ایدر .
قیشین ایسه هواسی پك معتدل وملایم اولوب ، رطوبتی
بر آز زیاده اولمغله برابر ، صاغلامدر . معارفجه ممالك
عثمانیـه‌نك برنجی شهری عد اولنمغه شایان اولوب ،
هله ادبیات عربیـه‌ده مصرله ادعای رقابت ایده‌جك
درجه‌یه وارمشـدر . مؤسسات علیه‌سـنك اکثری
اجانب وطـوائف مختلفهٔ مذهبیه طرفـنـدن تأسیس
اولنمش ایسه‌ده ، جمله‌سنده اساس تحصیل لسان عربیدر .
بو مکتبلرك عـددی ٥٠ یه بالغ اولوب ، اك بیوکلری
آمریقا میسـیونرلرینك مکتبیله جزویت لازاریسـت
رهبـانلرینك مکتبلری وپروسـیه مکتبیدر . آمریقـا
میسیونرلرینك بر طب مکتبلریله بر رصدخانه‌لری دخی
واردر . قتولیکلرك « پطریقیه » ، مارونیلرك « حکمت »
یهودیلرك « اسرائیلیه » نامیله و سائر اسملرله ذکور
واناثه مخصوص دها برچوق مکتبلری واردر . بونلردن
ماعدا بری ملکی وبری عسـکری ایکی رشـدیه ایله
اخیراً کشـاد اولنان بر اعدادی وایکیسی ذکوره
ایکیسی اناثه مخصوص ٤ ابتدائی ایله ٢٠ قدر اسلام
صبیان مکتبلری واردر . مطبعه‌لری دخی چوق او-
لوب ، قرق اللی سـنه‌دن بری پك چوق کتب ادبیه
وفنیهٔ عربیه طبع اولنمشـدر ؛ و سـیاسی و ادبی وفنی
اوله‌رق اون اون بش غزته و رسـائل موقوته نشر
اولنمقده‌در .

بیروت شهری پك اسکی اولوب ، اسکی فنیکه‌لیلرك
اك بیوك مراکز تجـارتندن ایدی . اسـکندرك الینه
کچدکدن صکره ، بونك خلفلری بیننـده وقوع بولان
محاربات صره‌سـنده تخریب اولنمش ؛ وبعده روماليلر
طرفندن یکیدن ترمیم واحیا اولنه‌رق ، ایچنده بر بیوك
ومشهورحقوق مکتبی تأسیس ایدلمش ایسه‌ده ، میلادك
ایلك عصرلرنده ایکی دفعه زلزله‌دن رخنه‌دار اولمش
ایدی . هجرت نبویه‌نك ١٣ نجی سنه‌سی حضرت عمر
فاروقك زمان خلافتلرنده یزید بن ابی سفیان طرفندن
فتح اولنه‌رق ، بعده ینه روملرك الینه کچمش ایسه‌ده ،
معاویه بن ابی سفیان طرفندن استرداد اولنمشـیدی .
٥٠٣ تاریخنده اهل صلیب طرفندن ضبط اولنه‌رق ،
٥٨٣ ده صلاح الدین ایوبی طرفندن استرداد اولنمش ؛
و٩٢٣ ده یاوز سلطان سلیم خان حضرتلری طرفندن
ضمیمهٔ ممالك عثمانیه اولوب ، بعده دروز امراسـندن
آل شهاب تفرد ایده‌رك ، بونلردن امیر فخرالدین بعض
اعمارنده بولنوب ، شهرك سور وقلعـه‌لرینی دخی بنـا
ایتمشیدی . مصرلی ابراهیم پاشانك سوریه‌یی استیلاسنی
متعاقب ، انکلتره وآوستریا دونغماسنك یاردیمیله عساکر
عثمانیـه بیروتی ضبط ایتمکله ، اووقتـدن صیدا ایالتنه
الحاق ، وبعده بو ایالته مرکز اتخاذ اولنمشیدی . ولایت
اصولنك اجراسنده سـوریه ولایتنه ملحق بر سنجاق
مرکزی اتخاذ اولنوب ، اخیراً آیریجه تشکیل اولنان
ولایتك مرکزی اولمشدر .

بیروت { ولایتی . سوریه سـواحلنك قسم اعظمندن عبارت اولوب ، سواحل
مذکوره‌نك حلب ولایتنه ملحق اولان قسم شمالیسیله
قدس مستقل متصرفلغنه ملحق اولان قسم جنوبیسندن
ماعداسی بیروت ولایتنـه الحقدر . جهت جنوبیـه‌ده
ولایتك حدودی ایچ طرفه طوغری توسع ایدوب ، بو
قسمی تشکیل ایدن بلقا سنجاغی قدس سنجاغنی احاطه
ایده‌رك ، عقبه کورفزینه ومصرحدودینه قدر اوزانیر .
بو وجهله بیروت ولایتی شمالاً حلب ، شرقاً ینه حلب

وسوريه ولايتلری وجبل لبنان سنجاغيله وبرية الشامله، جنوباً حجازله وعقبه کورفزيله، جنوب غربی جهتندن تيه صحراسيله يعنی حدود مصريه ايله، غرباً دخی آق دکيزله وقسماً قدس متصرفلغيله محاط ومحدوددر. شمالدن جنوبه بويی ٤′ ٢٦° دن ٢٨° عرض شماليه قدر ممتد اولديغی حالده، غربدن شرقه اولان اکی ايسه علی الخصوص قسم شماليسنده پك آز اولوب، سوريه جبالی صرتندن ساحل بحره قدر اولان طار بر مسافه‌دن عبارتدر. قسم جنوبيسی ايسه بحر لوط حوضه‌سنك قسم شرقی وجنوبيسنی تشکيل ايديور. مرکز ولايت اولان بيروت شهری قره جهتندن جبل لبنان سنجاغی اراضيسيله محاط کبی اولوب، ملحقاتيله اولان ارتباطی پك آزدر؛ وبناء عليه ولايت ايکی پارچه‌يه منقسم اولوب، بيروت، عکا وبلقا سنجاقلری جبل لبنانك جنوبنده وطرابلس ايله لازقيه سنجاقلری شمالنده قاليور. اراضيسی جبل نصيريه، جبل لبنان ونهر شريعه ايله بحر لوط حوضه‌سنی ساحلدن آيران برصره طاغلرك غربی اتکلرندن عبارت اولوب، بو طاغلر ساحل بحره قدر اتکلرينی وبعض قوللرينی تمديد ايدرلر. بو طاغلرك آره‌لرندن بر چوق نهرلر آقوب، دکيزه دوکيليورسه‌ده، مسافه‌نك آزلغی جهتيله هيچ بری ايرماق دينه‌جك بيوکلکده دکلدر. ايچلرندن الك بيوکلری شمالدن باشلايه‌رق: لازقيه جوارنده منصب اولان نهر کبير، جبله وبانياس نهرلری، نهر المتکی، طرابلس سنجاغنده‌کی نهر کبير، طرابلس وبيروت نهرلری، نهر ابراهيم، بيروت نهری، نهر الکيبولی، نهر القاسميه، ذئب نهری، نهر المقطع، نهر زبوا، نهر فليق ومنصبی قدس سنجاغنده اولان نهر اعرجدر. دکيزه منصب اولان بو انهاردن بشقه شريعه ونام ديکرله اردن نهری دخی عکا سنجاغنی سوريه ولايتندن آيردقدن صکره، بلقا سنجاغنه کيروب، بيروت ولايتی داخلنده شمالدن جنوبه خيلی مسافه‌ده جريان وصاغ وصولدن بر طاقم چايلر اخذ ايتدکدن صکره، بحر لوطه منصب اولور. بلقا سنجاغنك قسم شرقيسندن اقوب بحر لوطه منصب اولور بر قاچ نهر دها واردر، که الك بيوکلری زرقا، معين، وادی موجب، نهر کراهی ووادی موسی ايله ديکر بر طاقم قورو واديلردر. بحر لوطك سواحل شرقيه‌سی بيروت، ولايتنك بلقا سنجاغنده اولديغی کبی، طبريه کولنك سواحل غربيه‌سی دخی بو ولايتك عکا سنجاغنده‌در. [«بحر لوط» و«طبريه» مادلرينه مراجعت.]

ذکر اولنان طاغلرك بعضلری طاشلق ايسه‌ده، بعضلری دخی کوزل اورمانلرله واتکلری زيتون، طوت وسائر آغاجلرله مستور اولوب، آره‌لرنده پك منبت واديلر واووه‌لر دخی واردر، وپورتقال وليمون باغچه‌لری پك چوقدر. محصولاتی حبوبات متنوعه ايله زيتون، پورتقال، ليمون، موس، قايسی وسائر انواع ميوه‌لرله کليتلی ايپك، توتون وسائره‌دن عبارت اولوب، مملکتی اداره ايتدکدن صکره، خيلی اخراجاتی دخی واردر. بيروتده وسائر شهر وقصبه‌لرده بر چوق حرير فابريقه‌لری بولنوب، کرك قماش کرك ايپليك وکرك قوزه حالنده ولايتدن خيلی ايپك اخراج اولنور. کرك موقع واراضيسی وکرك اسکله‌لرينك کثرتی حسبيله ولايتك اهميت تجاريه‌سی پك چوق اولوب، زمان قديمده بو ساحلده ساکن بولنمش اولان فنيکه‌ليلر وطنلرينك بو استعداد طبيعيسندن بالاستفاده، بتون آق دکيز تجارتنی اله آلمش؛ وکليتلی ثروت ومعموريته نائل اولوب، امم قديمهٔ بحريه‌نك برنجيسی حکمنه کچمشلردی. اهميت تاريخيه‌سی دخی پك بيوك اولوب، صور، صيدا، بيروت، عکا، طرابلس، لازقيه واليوم اهميتلری پك جزئی اولان قصبه‌لرينك هربری وقتيله پك بيوك ومعمور بر شهر ايدی. آثار عتيقه‌سی وخرابه‌لری دخی پك چوقدر. اسکی فنيکه‌ليلرك تجارت بحريه‌ده اودرجه‌ده ترقيلرينی موجب اولان اسبابك بری‌ده طاغلرينك سفائن کراسته‌سنه الويريشلی جسيم آغاجلری حاوی اورمانلرله مستور بولنمسی اولوب، آنجق بو اورمانلرك چوغی اتلاف اولنمشدر. اهالئ ولايت ٥٠٠٠٠٠ کشی راده‌لرنده اولوب، ثلثاندن زياده‌سی مسلم وقصوری درزی، مارونی، سريانی، ارمنی، يهودی وسائره‌در. خرستيانلری اورتودوقس وقتوليك مذهبلرينه منقسم اولوب، بر مقدار پروتستان دخی واردر. اهالينك جمله‌سی لسان عربی ايله متکلمدرلر. وخرستيانلرك دخی لسان ادبی ومذهبيسی عربيدر. بونلردن ماعدا بلقا سنجاغنده ٢٤٠٠٠، عکا سنجاغنده ٤٠٠٠ وطرابلس سنجاغنده ٨٠٠ قدر خيمه نشين عربان اهالی واردر. بيروت ولايتی بروجه زير ٥ سنجاق، ١٩ قضا و ٥ ناحيه‌يه منقسمدر:

سنجاق	قضا	ناحیه
بیروت	بیروت	
	صیدا	شقیف
	صور	تبنین
	مرجعیون	
طرابلس	طرابلس	
	صافیتا	
	حصن الاکراد	
لاذقیه	لاذقیه	بوجاق
	جبله	
	صهیون	
	مرقب	قدموس، خوابی
عکا	عکا	
	حیفا	
	ناصره	
	طبریه	
بلقا	نابلس	
	جاعین	
	بنی صعب	
	جنین	

داخل ولایتده ۵۴۶ جامع شریف، ۱۴۶ مسجد، ۷۸ مدرسه، ۲۱۶ مکتب، ۳ خسته خانه و۲۴۴ کلیسا موجوددر.

بیروت { سنجاغی. همنامی اولان ولایتک مرکز سنجاغی اولوب، هرطرفی جبل لبنان متصرفلغیله محاط اولان بیروت شهریله جبل لبنانک جهت جنوبیه‌سنده اولان صیدا، صور ومرجعیون قضالرندن عبارتدر. شهردن ماعدا لوا شمالاً جبل لبنانله، شرقاً سوریه ولایتنک شام سنجاغیله، جنوباً عکا سنجاغیله، غرباً دخی آق دکیزله محاط ومحدوددر. بو سنجاق اسکی فنیکه‌نک مرکزندن واک معمور محلندن عبارت اولوب، قوم مذکورک اک بیوک مراکز مدنیتندن اولان صیدا، صور وبیروت شهرلرینی حاویدر. اراضی ومحصولاتیله تفسیلاتی حقنده ماده آتنده تفصیلات لازمه ویرلدیکندن، تکرارینه حاجت یوقدر. اهالیسی ۱۵۰۰۰۰ راده‌لرنده اولوب، ثلثانه قریب مقداری مسلم وقصوری درزی، مارونی، سریانی، ارمنی یهودی وسائره‌دن عبارتدر. درون لواده ۱۴۸ جامع شریف، ۷۳ مسجد، ۱ مدرسه، ۸۲ مکتب، ۳ خسته‌خانه و۶۶ کلیسا موجوددر.

— بیروت قضاسی نفس بیروت شهریله جوارنده‌کی صیفیه‌لردن عبارتدر.

بیروذ { اهوازده برناحیه اولوب، خرمالرینک کثرتی جهتیله کوچک بصره دینلدیکی «معجم البلدان»ده مذکوردر.

بیروزکوه { یاقوت حوینک روایتنه کوره، بو اسمله ایکی متین ومشهور قلعه وار ایمش، که بری هرات ایله غزنه آره‌سنده (غور) جبالی اورته‌سنده واقع اولوب، ملوک غوریه‌دن بنی سام طرفندن بنا، ودارالملک اتخاذ اولنمش؛ ودیکری نهاوند قربنده اولوب، راوینک زماننده خرابه یوز طوتمش ایدی.

بیرون { یاخود بایرون (Byron) انکلتره مشاهیر بحریونندن اولوب، ۱۷۲۵ ده طوغمش، و۱۷۸۶ ده وفات ایتمشدر. ۱۷۴۲ تاریخنده آمیرال (آنسون) ک رفاقتنده (ماجلان) طرفلرینه برسیاحت ایدوب، (شیلونه) قربنده کیسی قضازده اولمش؛ وبرمدت اسپانیوللرک اسارتنده بولنمشدر. ۱۷۶۴ دن ۱۷۶۶ تاریخنه‌دک بر ایکنجی سیاحت ایدوب، (ماجلان) ک غربنده‌کی بحرجنوبیی دور، وبر چوق جزیره‌لر کشف ایتمشدر. ازجمله (مولغراو) آطه‌لرندن (بیرون آطه‌لری) اسمیله معروف اولانلری بونک جمله کشفیاتندن اولوب، ′۱۸°۱ عرض جنوبیله °۱۷۵ طول شرقیده واقعدرلر. ایلک سیاحتنامه‌سنی کندیسی، وایکنجیسنی معیتنده بولنان ضابطلرک بری نشر ایتمشدر.

بیرون { لورد — یاخود بایرون (Lord Byron) انکلتره‌نک مشاهیر شعراسندن اولوب، آنف الترجمه‌نک تورونیدر. ۱۷۸۸ ده (دووره) ده طوغوب، کنجلکنی سفاهت واکلنجه ایله کچیرمش؛ و۲۰ یاشنده «تنفس ساعتلری» عنوانیله بر منظومه نشر ایدوب، بو اثری شدیداً مؤاخذه اولندیغندن، جواب اوله‌رق، «انکلیز شاعرلریله اسقوچیا مؤاخذلری» عنوانیله برهجویه یازمشدی، که بو اثر قدر شاعرانه‌سنی میدانه قویمشدر. برعمجه‌سندن کندیسنه لوردلق عنوانی میراث قالمغله، کنج ایکن لوردلر قاره‌سنه داخل اولمش؛ وبعده پورتکیز، اسپانیا، آرناودلق، یونان وسائر ممالک عثمانیه‌یه بر سیاحت ایدوب، عودتنده بو سیاحتک تأثیراتنی مصور «چیلد هارولدک سیاحتی» عنوانیله بر منظومه یاز-

مشدر، كه صاحبنه انكلیز شاعرلرینك دفتری باشنه چكمك حقنی قزاندیرمشدر. ١٨١٥ ده اشعارینه مفطـونه اولان میس (میلبانق) ایله تأهل ایتمش، وبوندن بر قیزی دخی اولمش ایسه‌ده، بر سنه صكره زوجین آره‌سـنده مفارقت وقوع بولوب، بونده حقسزلق كندیسنده اولدیغنـدن، عمومك تعییباتنـه طیانه‌میـوب، انكلتره‌یی ترکه مجبور اولمش؛ وبكیدن سیاحته باشلایه‌رق، بلجیقه، اسویچره، وندیك وطوسقانه‌ده برر مدت اقامت ایتمش؛ وطوسقانه‌ده شدتلی بر عشق وعلاقه‌یه مبتلا اولمشیدی. ایتالیانك اتحادی اوغورینه صرف مساعی ایتمك ایستمش ایسه‌ده، موفق اوله‌میوب، یونانه چكمش؛ واوصره‌ده یونانیلر عصیان ایتدكلرندن، كنـدیسی بونلره معاونت ایتمكی وظیفه عـد ایده‌رك، مال وملكنی دخی بواوغورده صرف ایتمش؛ واثنـای محاربه‌ده ١٨٢٤ تاریخنده (میسولونكی) ده صیتمه‌دن وفات ایتمشـدر. یوقاریده ذكر اولنانلردن بشقه‌بر چوق منظومه‌لری وبعض فاجعه‌لری واردر. خیالات وتصویرات شاعرانه‌سی پك قوتلی ایسه‌ده، مبنی علیهی تنظیمده پك مهارتی یوقدر، وبعضا جنایت وحقسزلغی التزام ایدرجه‌سنه اداره‌ٔ لسـان ایتمسی معایبنـدن معدودر. اوزون بویلی وپك كوزل چهره‌لی ایدیسه‌ده، طوپال طوغمشیدی.

بیرون { (Biron) فرانسه‌نك (دوردونیه) ایالتنده و(برژراق)ك ٤٠ كیلومتره جنوب شرقیسنده برقصبه اولوب، ١١٥٠٠ اهالیسی واردر. وقتیله بر بارونلغك وبعده دوقه‌لغك مركزی اولوب، بارون ودوقه‌لرندن بعضـلری كسب اشتهار ایتمشلردر.

بیرون آباد { آیدین ولایتنك ازمیر سنجاق وقضاسـنده وازمیرك ٤ كیلومتره قدر شرق شمالیسنده ناحیه مركزی بر قصبه اولوب، لطافت موقعیـه‌سی حسبیله مسـیره حكمنده اولمغله، ازمیره بردمیر یول خطیله مربوطدر. — بیرون آباد ناحیه‌سی ١٨ قریه‌دن مركب اولوب، اراضیسی منبت ومحصولدار وباغلری چوقدر.

بیرونی { [«ابوالریحان بیرونی» ماده‌سـنه مراجعت بیوریله.]

بیره { فلسطینده قدس شریف ایله نابلس آره‌سنده بركوچك قصبه اولوب، شمدیكی حالده آنجق ١٠٠٠ اهالیسی وارایسه‌ده، بنی‌اسرائیل زمانـنـده (بیروت) اسمیله بیـوجك بر قصبه بولنمش اولدیغی كبی، اهل صلیب زمانـنـده دخی خیلی اهمیت قزانوب، برچوق محاربه‌لره میدان اولمش، وبوصره‌ده تخریب اولنمشدر. — بو اسمله دیكر بر قاچ قصبه دها بولنـوب، بیره‌جكك دخی اصـل اسمی (بیره) ویاخود (بیرة الفرات) در. [«بیره‌جك» ماده‌سـنه مراجعت بیوریله.]

بیره { [«البیره» ماده‌سـنه مراجعت بیوریله.]

بیره‌جك { (یاخـود بیره ویابیرة الفرات) حلب ولایتنك اورفه سنجاغنده قضا مركزی برقصبه اولوب، اورفه‌نك ٨٠ كیلومتره غرب جنوبیسنده وحلبك ١٣٥ كیلومتره شمال شرقیسنده اوله‌رق، فراتك ساحل یسارنده یعنی شرقنـده واقعدر. ١٠٠٠٠ اهالیسی، ١٧ جامع ومسجدی، ١ رشدیه مكتبی، ١ مدرسـه‌سی، ٤٦٢ دكانی، اسكی برقلعه‌سی وقلعه درونـنده امام سكاكی‌ایله شیخ سعدالدین جباوینك وسائر بعض مشاهیرك تربه‌لری واردر. اسكی برقصبه اولوب، اسم قدیمی (بیرثا)در. — بیره‌جك قضـاسی ١٢٩ قریه‌یی حاوی اولوب، خیلی واسـع ایسه‌ده، اكثر طرفلری اكراد وعربان عشایرینك جولانكاهی اولوب، اهالیٔ مسكونه‌سی ٢٠٠٠٠ كشی راده‌لرنده‌در. اراضیسی اولدقجه منبت ومحصولداردر. كرك مركز قضـاده وكرك قراسـنده ایپلیكدن بز وقرمزی سختیان ایله بعض ادوات اعمال اولنور. درون قضاده اسم قدیمی (هیراپولیس) اولان (جرابلوس) خرابه‌لری بولنوب، اطرافنـده برچوق آثارعتیقه وجوارنده متروك برقاپلیجه واردر. (بلقیس) اسمیله دیكر بر خرابه دخی بولنوب، قربنـده (نزیب) قریه‌سی واقعدر، كه ١٢٤٦ تاریخنده مصرلی ابراهیم پاشا ایله عساكر عثمانیه آره‌سنده واقع اولان محاربه ایله مشهوردر.

بیزاچیا { (Bisaccia) ایتالیانك (پرنچیپاتو اولتریوره) ایالتنده وناپولینك ٣٦ كیلومتره شمال شرقیسنده برقصبه اولوب، ٦٠٠٠ اهالیسی واردر.

بیزانتیون { یاخود بیزانسه (Byzance,) (Byzantium) استانبولك اسم قدیمی اولـوب، بو شهر بو اسم ایله مسمی ایكن سرای برونیله اطرافنـدن عبارت كوچك بر قصبه

اوله‌رق، قارشیسنده خالکدونیا (قاضی کوی) ایله
خریسوپولیس (اسکدار) قصبه‌لری بولنیوردی. بو قصبه
روایته کوره میلاددن ۶۵۸ سنه اول یونانك (مغاره)
شهرندن (بیزاس) اسمنده بری طرفندن تأسیس اولنوب،
ایران حکمدارلرندن (اسفندیار) طرفندن ضبط اولنمش،
وبعده یونانیلرك مستملکاتی صره‌سنه یچمش، وخیلی
وقت اسپارته‌لیلرله آتنه‌لیلر آره‌سنده منازع فیه
قالدقدن صکره، قبل‌المیلاد ۳۵۸ تاریخنده مستقل
قالوب، دول صغیرهٔ بحریه صره‌سنه کیرمشیدی.
اسکندرك پدری فلیب بونی محاصره ایتمشیدیسه‌ده،
موفق اوله‌مامشیدی. مؤخراً مهرداد محاربه‌لرنده
رومالیلره یاردیم ایتمکله، بونلرك حمایه‌سی تحتنده بر
وقت استقلالنی محافظه ایتمش ایسه‌ده، نهایت برنجی
قرن میلادیده تراکی قطعه‌سیله برابر روما دولتنك ید
ضبطنه یچوب، ۱۹۳ تاریخنده (پسچنیوس نیجر)ك
طرفنی التزام ایتمکله، (سپتیم سور) طرفندن محاصره
اولنه‌رق، اوچ سنه‌لك محاصره‌دن صکره، ضبط ویغما
وتخریب اولنمشیدی. بعده (قاراقالا)نك التماسی اوزرینه
ترمیم اولنمش ایسه‌ده، اسکی معموریتنی بوله‌مامشیدی.
نهایت ۳۳۰ تاریخ میلادیسنده روما ایمپراطوری
قسطنطین بو قصبه‌یی پایتخت اتخاذ ایدوب، توسیع
وتحکیم، وکندی اسمنه نسبتله (قسطنطینوپولیس) یعنی
قسطنطینیه تسمیه ایلمشدر. [«قسطنطینیه» و«استانبول»
ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

بیزانتیون { (Empire Byzantin) یاخود بیزانسه دولتی } روما دولتنك ۳۹۵
تاریخ میلادیسنده ایکی‌یه انقسامنده حاصل اولان
دولتنك برینه ویریلن اسم اولوب، بوکا «شرق
ایمپراطورلغی» (Empire d'Orient) و«قسطنطینیه‌روم
دولتی» دخی دیرلر. مرکزی قسطنطینیه شهری اولمغله،
بوشهرك اسم قدیمی اولان (بیزانتیون)ه نسبةً بو اسمله
تسمیه اولنمشیدی. بودولت میلادك ۳۹۵ تاریخندن
۱۴۵۳ تاریخنه‌دك ۱۰۵۸ سنه دوام ایدوب،
بروجه آتی ۶ دوره منقسمدر: برنجی دوری ۳۹۵
تاریخندن ۵۶۵ تاریخنه‌دك سوروب، بو دورك اك
پارلاق زمانی یوستنیانوسك زمان حکومتیدر. بودورده
بیزانتیون دولتی (هون)لر طرفندن خیلی تخریباته دوچار
اولوب، ارمنستانی دخی غائب ایتدکدن صکره، غرب
ایمپراطورلغنك انقراضندن بالاستفاده، ایتالیا وافریقیه
ایله بربرستانی واسپانیانك برقسمنی ضبط ایتمشیدی.
— ایکنجی دوری ۵۶۵ تاریخندن ۷۱۷ تاریخنه‌دك
سوروب، بودورده زوال وانحطاطه یوز طوتمغله،
ایتالیانك ثلثانی لومباردلرك یدضبطنه یچدیکی کبی،
طونه‌نك جنوب جهتی دخی خروات وصرب ایله
بلغارلر طرفندن استیلا اولنمش، وسوریه ومصر ایله
افریقیه وقبریس دخی غزاة مسلمین طرفندن فتح
اولنمشیدی. — اوچنجی دور ۷۱۷ تاریخندن ۸۶۷
تاریخنه‌دك سوروب، بو دورك ایلك حکمدارلری
عبادت اصنامی منع ایتمکله اوغراشه‌رق. بوندن
طولایی رومالیلر شرق دولتندن آیریلوب، پاپایی رئیس
روحانی وجسمانی طانیدقلری کبی، ایتالیانك قسم جنوبیسیله سیچلیا وکرید ایله کیلیکیا (یعنی آطنه جهتی)
اهل اسلامك یدضبطنه یچمش وبلغارلره قارشی اولان
محاربه‌لر دولتك ضعفنی موجب اولمشیدی. بودورك
حکمدارلرندن فوتیوس شرق کلیساسنی قتولیکلکدن
آیرمغه باشلایوب، بعده (میخال کرولاریوس) بوتفریق
اکمال ایتمشدر. — دردنجی دوری ۸۶۷ دن ۱۰۵۶
تاریخنه‌دك سوروب، باشلیجه بلغارلرك تشکیل ایتمش
اولدقلری ماکدونیا دولتی غوائلیله مملودر. بودورده
بلغارلر، روسلر وپچنکلر دفعاتله شرق دولتنی پایمال
ایتمشلرسه‌ده، برآره‌لق بلغارلرله صربلیلرك ممالکی ضبط،
وقبریس ایله سیچلیا وحلب وآطنه جهتلری موقتاً
استرداد اولنمشیدی. — بشنجی دوری ۱۰۵۶ دن
۱۲۶۰ تاریخنه‌دك سوروب، بودورده سلجوقیلر
آسیای صغیرك ثلثانی ضبط ایتدکلری کبی، بلغارلر
وصربلیلر دخی استرداد استقلال ایدوب، کسب مکنت
ایتمشلر؛ وسیچلیایی ضبط ایدن نورماندلرله مجارلره
قارشی اولان محاربه‌لر رومیلرك ضعفنی موجب اولوب،
نهایت دردنجی اهل صلیب سفرنده قدسدن دونن
صلیبیون قسطنطینیه‌یی ضبطله، برلاتین دولتی تشکیل
ایتدکلری کبی، شرق ایمپراطورلرینك مقاسمه‌سندن
اون ایکی قدر لاتین حکومتی تشکل ایتمش، وکرید کبی
بعض یرلر وندیك جمهوریتنك النه یچمش؛ وآرناودلق،
ازنیق وطرابزونده اوچ کوچك دولت ظهور ایتمشیدی.
— آلتنجی دوری ازنیق ایمپراطوری قسطنطین
پالیولوغك ۱۲۶۱ ده استانبولی استرداد ایتمسیله
باشلایوب، آنجق بلغارستان وصربیه مستقل قالدقلری
کبی، بالقان شبه جزیره‌سنده وآطه‌لرده دخی همان

مستقل صورتده اداره اولنور برچوق حکومتلر قالمش؛ وسواحلك برچوق يرلری ونديك وجنوه جمهوريتلرينك الينه كچوب، طربزون روم دولتی دخی استقلالنی محافظه ايتمشيدی. بو دورده دولت عثمانيه تشكل ايدوب، شرق دولتنك آسياده‌كی جزئی ممالكنی بربرر ضبط ايتدكدن صكره، آوروپايه دخی تجاوزله، بلغارستان وصربيه دولتلرينه ختام ويرمش؛ وروم دولتنی قسطنطينيه شهرينه محصور براقوب، سلاطين عثمانيه روم ايمپراطورلرينی تحت‌جزيه‌يه آلمش، ويلدرم سلطان بايزيد خان حضرتلرينك قسطنطينيه‌يی فتح ايتمسنه بررمق قالمشيكن، وقعهٔ تيموريه حائل اولمش، وروم ايمپراطورلرينك اميدلرينی تازه‌لتمش ايسه‌ده، نهايت سلطان محمد خان ثانی حضرتلری ١٤٥٣ ده قسطنطينيه‌يی فتح ايتمكله بودولته ختام ويرمشدر.

ابتدای تشكلنده يعنی روما ايمپراطورلغنك ايكی‌يه انقسامنده بيزانتيون ايمپراطورلغی بالقان شبه‌جزيره‌سيله آناطولی، ارمنستان، سوريه، مصر وبرقه‌دن عبارت ايدی. بعده غرب ايمپراطورلغنك انقراضنده غربه طوغری خيلی توسع ايدوب، ايتاليا ايله بتون ممالك بربريه‌يی واسپانيانك برقسمنی دخی ضبط ايتمش ايسه‌ده، ظهور اسلامدن صكره سوريه، مصر وممالك بربريه ايله سيچليا، كريد وقبريس كبی، برچوق آطه‌لر عربلرك الينه كچديكی كبی، اسپانيا ايله ايتاليانك قسم شماليسنی ذاتاً اولجه غائب ايتمش؛ وبالقان شبه جزيره‌سنده صربليلر وبلغارلر كسب قوت ايتمش اولدقلری كبی، آناطوليده دخی ابتدا سلجوقيلر وبعده عثمانليلر ظهور ايدوب، بووجهله دولت مذكوره قسطنطينيه شهرينه منحصر قالنجه‌يه قدر ممالكنی قاريش قاريش غائب ايتمشيدی.

بيزانتيون دولتنده حكومت سورن حكمدارلرله تاريخ جلوسلری بروجه زيردر:

(تئودوسيوس سلاله‌سی)

آرقاديوس ٣٩٥
ايكنجی تئودوسيوس ٤٠٨
پولخريا (يالكز) ٤٥٠
پولخريا ايله ماركيان ٤٠٥
ماركيان (يالكز) ٤٥٣

(تراكی سلاله‌سی)

برنجی ليون ٤٥٧
ايكنجی ليون ٤٧٤
زنون ٤٧٥
باسيليسق ٤٧٥
زنون (ثانيا) ٤٧٧
برنجی آناستاس ٤٩١

(يوستينيانوس سلاسی)

برنجی يوستين ٥١٨
برنجی يوستينيانوس ٥٢٧
ايكنجی يوستين ٥٦٥
ايكنجی تيبر ٥٧٨
ماوريكيوس ٥٨٢
فوقاس ٦٠٢

(هراقليوس سلاله‌سی)

برنجی هراقليوس ٦١٠
هراقليوس قسطنطين ٦٤١
هراقليوناس‌قسطنطين ٦٤١
ايكنجی قسطنطين ٦٤١
اوچنجی قسطنطين ٦٦٨
ايكنجی يوستينيانوس ٦٨٥
ليونس ٦٩٥
اوچنجی تيبر آبسيمار ٦٩٨
ايكنجی يوستينيانوس (ثانياً) ٧٠٥
فليپيق باودان ٧١١
ايكنجی آناستاس ٧١٣
اوچنجی تئودوس ٧١٦

(ايسوريان سلاله‌سی وميخاللر)

اوچنجی ليون‌ايسوريان ٧١٧
دردنجی قسطنطين قوپرونيم ٧٤١
دردنجی ليون خازار ٧٧٥
بشنجی قسطنطين پورفيروجنت ٧٨٠
ايرنه (ايمپراطوريچه) ٧٩٧
برنجی نيكفور ٨٠٢
استاوراكی ٨١١
برنجی ميخال‌قوروپالات ٨١١
بشنجی ليون(ارمنی) ٨١٣
ايكنجی ميخال بغ ٨٢٠
تئوفيل ٨٢٩
اوچنجی ميخال(سرخوش) ٨٤٢

(ماكدونيا سلاله‌سی)

برنجی باسيل ٨٦٧
آلتنجی قسطنطين ايله پدری باسيل ٨٦٨
دردنجی ليون‌فيلسوف ٨٨٦
آلكساندر ٩١١
يدنجی قسطنطين‌پور - فيروجنت ايله برنجی رومان لقاپن واوچ اوغلی قريستوف، استفان وسكزنجی قسطنطين مشتركاً ٩١٩
يدنجی قسطنطين‌يالكز ٩٤٥
ايكنجی رومان ٩٥٩
ايكنجی باسيل ايله طقوزنجی قسطنطين مشتركاً ٩٦٢
ايكنجی‌باسيل ايله ايكنجی نيكفور مشتركاً ٩٦٣
ايكنجی باسيل ايله يان‌زيميسكس مشتركاً ٩٦٩
بونلرك بهری آيريجه ٩٧٦
طقوزنجی قسطنطين يالكز ١٠٢٥
اوچنجی رومان آركير ١٠٢٨
دردنجی ميخال (پافلاغونيالی) ١٠٣٤
بشنجی ميخال (قالفات) ١٠٤١
زوئه‌ايله اونجی‌قسطنطين مونوماق مشتركا ١٠٤٢
تئودوره ١٠٥٤
آلتنجی‌ميخال‌استراتيون ١٠٥٦

(قومننوسلر ودوقاسلر)

برنجی‌ايساق‌قومننوس ١٥٥٧
اون برنجی قسطنطين دوقاس ١٠٥٩
اودوقسيا ايله‌يدنجی ميخال پاراپيناق وآندرونيق ايله ثانيا اون برنجی‌قسطنطين مشتركا ١٠٦٧
دردنجی رومان ايله اودوقسيا مشتركا ١٠٦٨
يدنجی ميخال يالكز ١٠٧١
اوچنجی نيكفور بوتونيات ١٠٧٨
برنجی آلكيس ١٠٨١
ايكنجی يان (برنجی يان قومننوس) ١١١٨
برنجی مانوئل ١١٤٣
ايكنجی آلكسيس ١١٨٠
برنجی آندرونيق قومننوس ١١٨٣

(آنكلوسلر)

ايكنجی ايساق ١١٨٥
اوچنجی آلكيس ١١٩٥
ايكنجی‌ايساق(ثانيا) اوغلی‌دردنجی آلكيس ايله مشتركا ١٢٠٣
بشنجی آلكسيس موزوفله ١٢٠٤

لاتين ايمپراطورلری عن١٢٠٤الی ١٢٦١ [اسملريچون «لاتين دولتی» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

(پالئولوغلرله قانتاقوزنلر)

سكزنجی‌ميخال‌پالئولوغ و برنجی‌ميخال‌اندرونيق)١٢٦١
ايكنجی‌آندرونيق‌يالكز ١٢٨٢

ايكنجى آندرونيق ايله طقوزنجى ميخال مشتركا	١٢٩٥
ايكنجى آندرونيق يالكز	١٣٢٠
اوچنجى آندرونيق پاليولوغ (كنج)	١٣٢٨
بشنجى يان پاليولوغ	١٣٤١
آلتنجى يان قانتاقوزن وبشنجى يان پاليولوغ مشتركا	١٣٤٧
آلتنجى يان ايله ماتيو قانتاقوزن وبشنجى يان مشتركا	١٣٥٥
ماتيو قانتاقوزن ايله بشنجى يان مشتركا	١٣٥٥
بشنجى يان يالكز	١٣٥٦
ايكنجى مانوئل پاليولوغ	١٣٩١
يدنجى يان پاليولوغ	١٣٩٩
سكزنجى يان پاليولوغ	١٤٢٥
اون ايكنجى قسطنطين دراقوزيس پاليولوغ	٢٤٤٨
الى	١٤٥٣

بو جدولدن دخى آكلاشلديغى اوزره، بودولتك حكمدارلرى بر سلالەدن كليوب، مختلف سلالەلر بربرينى تعاقب ايتدكدن بشقه، اكثريا خارجدن آدملر تختى ضبط، وبعضاً بر قاچ كشى مشتركاً دولتى ادارە ايتمشلر. در. بينلرندە اوقدر فتنه وفساد وقتل وتسميم وخيانت افعالى وقوع بولمشـدر،كه بو دولتك تاريخى بر جنايات جدولى حكمندەدر. ايمپراطورلر اكثريا عقايد وامور مذهبيه نزاعلريله اوغراشوب، دشمنلره قارشى مدافعەدن عاجز بولنمشلردر.

بيساغو آطەلرى { (Archipel des Bissagos) آفريقانك ساحل غربيسى قارشيسندە، غامبيا ايله (سيرالئونه) آرەسندە و(ريو. غراندە) منصبى قربندە برطاقم جزاير اولوب، ١٢′ ١٠° عرض شماليدە و ٥٠′ ١٦° ايله ٣٠′ ١٩° طول غربى آرەسندە واقعدرلر. ساحلرى قيالق اولمغله. سفائن ايچون تهلكەليـدرلر. بونلر پورتكيزه تابع اولوب، خيلى وقت اسرا تجارتنك برمخزنى حكمندە بولنمشلردر.

بيسان { اردن نهرى كنارندە فلسطين ايله حوران آرەسندە بر كوچك قصبه اولوب، بلقا سنجاغنك جنين قضاسـنه ملحقدر. قديم برقصبه اولوب، بنى اسرائيل زماندە (بيسان) اسميله معروف ايدى. بعدە روملر طرفندن (اسكيتو پوليس) تسميه اولنمشيدى. اوائل دور اسلامدە دخى اولدقجه معمور ومشهور اولوب، مشاهير علمادن برچـوق ذواتك مسقط رأسى بولنمشدر. شرابى دخى مشهور ايدى. —— حجازدە، وتهامەدە دخى بو اسمله بعض محللر وارايمش.

بيست { برقەدە بر قصبه اولديغنى ياقوت حموى ذكرايديور.

بيستريچ { (Bistritz) ترانسلوانيادە (سا. موس) نهرينه تابع اولان همنامى برچايك كنارندە قضا مركزى بر قصبه اولوب، (قارلسبورغ)ك شمال شرقيسـندە واقع و ٧٢٠٠ اهالىلى جامعدر.

بيستريچه { (Bistritza) رومانيانك بغدان خطەسندە (سرت) نهرينه تابع برچاى اولوب، بو قوويـنەنك جنوب غربى جهتندە (قارپات) طاغلرندن نبعانله، جنوب شرقيه طوغرى آقەرق، ١٨٠ كيلومترەلك جرياندن وهمنامى اولان قصبەنك ايچندن كچدكدن صكره، مذكور سرت نهرينه دوكيلور. —— آوسـتريانك غاليچيا خطەسـندە دخى بو اسمله برنهر اولوب، قارپاتدن نبعانله، شرق جنوبيه طوغرى ٧٠ كيلومترەلك جرياندن صـكره (دنيستر) ايرماغنه دوكيلور.

بيستون { (ومعربى بهستون) ايراندە همدان ايله حلوان آرەسندە وهمداندن درت مرحلەلك مسافەدە غايت ديك وصرب بر طاغ اولوب، حاوى اولديغى مغارەلرله وايران قديم آثارندن اولان هيكللر وتصويرلر وسـائر آثار عتيقـه ايله مشهوردر. طاغلرك اتكندە ينه بو اسمله مسمى بر قريه دخى وار ايمش. بعض آوروپا محققلرى بو طاغدە حفريات اجراسيله بر طاقم آثار عتيقه چيقارمشلردر.

بيستون { (Bistones) اسكى تراكى خطە. سنك اقواممندن اولوب، ردوب طاغنك جنوبندە و (بورى) كولنك اطرافندە ساكن ايدى. بو مناسـبتله مذكور كولەدە قديما (بيستونيس) ديرلردى.

بيسقايه { (Biscaye) اسـپانيانك ايالات شماليه سـندن اولـوب، شمالاً غاسقونيه كورفزيله، شرقاً كيپو زقوآ، جنوباً آلاوه، غرباً دخى بورغوس ايالتلريله محاط ومحدوددر. مساحهٔ سطحيەسى ٢١٦٥ مربع كيلومترە و اهـاليسى ٢٠١٧٠٠ كشى اولوب، اكثرى باسـق قومنه منسوبدر. مركزى (بيلباتو) شهريدر. طاغلرى واورمانلرى چوق اولوب، چايلرى دخى چـوق ايسەدە، هيچ بر بيوك نهرى يوقدر. هواسى رطيب ايسەدە، صاغلامدر. حبـوباتى آز وشرابى عادى ايسـەدە، ميوەلرى وعلى الخصـوص كستانەسى چوقدر. صنايع وتجارتى خيلى ايلريدر. بو ايالت حكومت اسلاميەيه رام اولميوب، استقلالنى محافظـه ايتمش؛ وقشتاله قراللغنك تشكلندن صكره، مذكور قراللغه التحاق

ایتمش ایدیسه‌ده، (فوتروس) اسمیله بر طاقم امتیازات محافظه ایدوب، بو امتیازات آنجق قرن حاضرده لغو اولنه‌بیلشدر.

بیسکند { ترکستانده شاش خطه‌سنك اوته‌سنده بر قصبه اولوب، مجمع اتراك اولدیغی «معجم البلدان»ده مذکوردر.

بیشا { (Bichat) فرانسه‌نك مشاهیر اطباسندن اولوب، تشریح وفیسیولوجیا فنلرنده یازمش اولدیغی کتب معتبره ایله شهرت بولمشدر. ١٧٧١ ده بورغ قربنده طوغمش، و ١٨٠٢ ده، ٣١ یاشنده اولدیغی حالده، قضاء خسته‌خانه مردیونندن دوشمکله، وفات ایتمشدر.

بیشتر { [«بوستر» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بیشلیا { (Bisceglia) ایتالیانك باری ایالتنده وبارلته‌نك ٢٢ کیلومتره شرقنده بر شهر اولوب، ٢١٢٠٠ اهالیسی واردر.

بیشناکر { (Bichenager) هندستانك مدارس دائره‌سنده (قومبره) نهری اوزرنده وبیجاپورك ١٩٠ کیلومتره جنوب شرقیسنده بر شهر اولوب، وقتیله بر حکومت مستقله‌نك مرکزی بولنمش ایکن، وقوع بولان محاربانده تخریب اولنوب، شمدیکی حالده یالکز بر محله‌سی قالمشدر، که (اناکوندی) اسمیله معروفدر.

بیشویلر { (Bischewiller) آلمانیانك آلساس خطه‌سنده واستراسبورغك ٢٣ کیلومتره شمالنده اوله‌رق، (مودر) نهری اوزرنده واقع بر قصبه اولوب، ٩٢٣٠ اهالیسی وغانت، چوخه وبوك ایپلیك فابریقه‌لری واردر.

بیشه { یمنده اهالیسی چوق بر وادی اولوب، بنی شهر قضاسنه ملحق و ١٤ قریه‌دن مرکب بر ناحیه تشکیل ایدیور.

بیضاء { فارسده اصطخر جوارنده وشیرازدن ٧ فرسخلق مسافه‌ده بر شهر ایدی، اسم اصلیسی (درسپید) اولدیغی مروی اولوب، عربیه بیضاء اسمیله ترجمه اولنمشدر؛ بو اسمی‌ده قلعه‌سنك اوزاقدن بیاض کورندیکنه مبنیدر. فارسیده اسمی (نسایك) اولدیغی دخی مرویدر. غزاة مسلمین اصطخرك فتحنده بو شهری اردوكاه اتخاذ ایتمشلردی. اوائل دور اسلامده بیوك ومعمور بر شهر اولوب، مشاهیر علمادن بر چوق ذواتك وازآن جمله مشهور قاضی بیضاوینك مسقط رأسی بولنمشدر. الیوم خرابدر.

— بو اسمله جزیرة العربده وعراق ومصر ومغربده دخی بر چوق موضعلر وار ایدی.

بیضاوی { (ابو الخیر ناصر الدین عبدالله بن عمر القاضی البیضاوی) مشاهیر علمادن اولوب، آنف البیان بیضاء شهرنده طوغمش، وطول مدت شیرازده قاضی القضاة اولوب، ٦٨٥ وبر روایتده ٦٩١ تاریخنده تبریزده وفات ایتمشدر. فقه وتفسیر وسائر علومده یدطولی صاحبی ومتورع ومتقی بر ذات اولوب، بر چوق مؤلفات مقبوله ومشهوره‌سی واردر. اشهر آثاری «تفسیر بیضاوی» دینمکله معروف اولان «انوار التنزیل واسرار التأویل» عنوانلی تفسیر شریفیدر. «کشاف»ی دخی اختصار ایتمشدر. علم کلامده «الطوالع» و«المنهاج» لغتده «الغایة القصوی» و«شرح المنتخب»، فقهده «الایضاح» و«شرح التنبیه»، نحوده «شرح الکافیه»، تصوفده «تهذیب الاخلاق» عنوانلی مؤلفاتی ومنطقه دائر دخی بر کتابی واردر. خلقتدن ٦٧٤ تاریخنده‌دك اولان وقوعاتدن باحث فارسی العباره «نظام التواریخ» عنوانلی کتاب دخی صاحب ترجمه‌یه اسناد اولنیورسه‌ده، بونك (ابو سعید بیضاوی) اسمنده دیکر بر عالمك اثری اولدیغی دخی مروی اولوب، بو روایت دها قویدر. [«ابو سعید بیضاوی» ماده‌سنه مراجعت.] تفسیری دفعاتله طبع ونشر اولنمشدر؛ وتاریخ مذکور دخی لاتینجه‌یه ترجمه اولنه‌رق، متن فارسیسی دخی ١٦٨٩ تاریخ میلادیسنده برلینده طبع اولنمشدر.

بیطین { فلسطینده قدس ایله نابلس آره‌سنده بر قریه اولوب، بنی اسرائیل زماننده (بطل) اسمیله بر قصبه حالنده ایدی. توراتده، دفعاتله ذکری چکیور.

بیعتی { اوننجی قرن هجری شعرای عثمانیه‌سندن وزمرۀ قلندرانندن اولوب شو رباعی جمله اشعارندندر:

نه در اول قامت موزون نه در اول سیم بدن
نه‌در اول طلعت زیبا نه‌در اول حسن حسن
نه در اول چاه معلق نه در اول طرۀ مار
نه‌در اول کوی ملاحت نه‌در اول سیب ذقن

بیغا همنامی اولان مستقل سنجاقده قضا مرکزی برقصبه اولوب، مرکز لوا اولان قلعهٔ سلطانیه‌نك ٦٥ کیلومتره شرقنده، قوجه چایه تابع چاك چایی اوزرنده ومذکور چایك مرمره‌ده اردك کورفزنده اولان منصبنك ٢٠ کیلومتره جنوب غربیسنده واقعدر. ٥٠٠٠ قدر اهالیسی، رشدیه مکتبی، برقاچ جامع شریفی وبرایکی مدرسه‌سی واردر. وقتیله لوا مرکزی بولنمش اولمغله، مذکور سنجاغه الیوم (بیغا) نامی ویریلیور. — بیغا قضاسی بیغا سنجاغنی ترکیب ایدن بش قضانك بری اولوب، سنجاغك منتهای شرق شمالیسنده واقعدر. ملحقاتی اولان چاك ودیمتوقه ناحیه‌لریله برابر ١٦٠ قریه‌دن مرکب اولوب، ٤٢٠٠٠ اهالیسی واردر، که بونلردن یالکز ٣٥٠٠ قدری روم وارمنی اولوب، قصوری کاملاً مسلمدر. داخل قضاده ١١١ جامع شریف ومسجد، ١١٦ مکتب، ٤ مدرسه، ٤ تکیه، ١٧ کلیسا موجوددر. محصولاتی حبوبات متنوعه ایله انواع میوه وسبزه‌دن وکلیتلی بالدن عبارتدر. قویون وکچیلری دخی چوقدر. چاك ناحیه‌سنده ایکی کوکوردلی ایلیجه وسیملی قورشون ایله آشی بویا وآلچی وکوکور معدنلری بولنیور. قضانك اسکله‌سی قره بیغا قصبه‌سیدر.

بیغا سنجاغی. آناطولینك منتهای غرب شمالیسنده واقع اولوب، مستقلاً اداره اولنور برسنجاقدر. بیغا سنجاغی مرمره دکیزیله آطه‌لر دکیزی آره‌سنده واقع اولوب، مرمره‌ده‌کی اردك کورفزیله آطه‌لر دکیزنده‌کی ادرمید کورفزی بو سنجاغی برشبه‌جزیره صورتنه قویور. روم ایلندن قاز باشی شکلنده اوزانان شبه‌جزیره آناطولینك بوخطه‌سنه پك تقرب ایتمکله، آره‌لرنده قلعهٔ سلطانیه بوغازی تحصل ایدیور. بیغا سنجاغی شرقاً وشرق جنوبی جهتندن خداوندکار ولایتنك قره‌سی سنجاغیله، جنوباً ادرمید کورفزیله، غرباً آطه‌لر دکیزیله، شمال غربی جهتندن قلعهٔ سلطانیه بوغازیله، شمالاً مرمره دکیزیله شمال شرقی جهتندن دخی اردك کورفزیله محاط ومحدوددر. زمان قدیمده مشهور (تروآ) حکمدارلغنی تشکیل ایدردی. دولت عثمانیه‌نك تحت اداره‌سنه کچدکدن صکره خیلی وقت قپودان پاشانك یعنی بحریه نظارتنك تحت اداره‌سنده اولوب، بعده شهر امانتنه الحاق اولنمشیدی. برقاچ سنه اول آیریجه بر ولایت اتخاذ ایدلمش اولان قره‌سی‌یه الحاق اولنمش؛ واخیراً ولایت مذکوره‌نك لغویله، مستقل برمتصرفلق اتخاذ اولنمشدر. اراضیسی منبت ومحصولدار اولوب، حبوبات متنوعه ایله کتان، زیتون، پاموق، اوزوم، پلاموط ومیوه وسبزه‌لرك انواعی حاصل اولور. قیون وکچیلریله سائر حیواناتی وآریلری دخی چوقدر. برخیلی اورمانلری وکوزل مرعالری‌ده واردر. جهت جنوبیسنده قاز طاغی بولنوب، جبل مذکوردن آیریله‌رق شماله طوغری چناق قلعه‌سنه ولاپسکی‌یه قدر اوزانان طاغلر سنجاغك اراضیسنی ایکی حوضه‌یه آیریور، که بونلردن شرق شمالی جهتنده‌کی قوجه چای، وغرب جنوبی جهتنده‌کی‌ده مندرس حوضه‌سیدر. برنجیسی مرمره دکیزینه وایکنجیسی کلیدالبحرك قارشیسنده قلعهٔ سلطانیه بوغازینه دوکیلن بو ایکی نهرك بهرینه برچوق چایلر دوکلدیکی کبی، لوانك منتهای جنوبنده طوزله اسمیله برنهر طوغریدن طوغری‌یه آطه‌لر دکیزینه ودیکر برقاچ کوچك چای دخی قلعهٔ سلطانیه بوغازینه منصب اولور. مرکز لوا وقتیله (بیغا) قصبه‌سی اولوب، الیوم قلعهٔ سلطانیه‌در. بیغا سنجاغی بروجه زیر ٥ قضا و٧ ناحیه‌یه منقسم اولوب، جمعاً ٤١٤ قریه‌یی جامعدر:

قضا	ناحیه
قلعهٔ سلطانیه	ارن کوی
ازینه	بیرامیچ، قوم قلعه
آیواجق	
لاپسکی	برغوس، چارداق
بیغا	چاك، دیمتوقه

بیغا (قره —) بیغا سنجاق وقضاسنده واردك کورفزینك منتهای غربنده واقع بر قویك ایچنده بر کوچك قصبه واسکله اولوب، بیغانك ٢٠ کیلومتره شمال شرقیسنده وقوجه چای منصبنك اوست طرفنده واقعدر.

بیغادیچ خداوندکار ولایتنك قره‌سی سنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، بالیکسرینك ٤٠ کیلومتره جنوب شرقیسنده وصو صغرلی نهرینك اسقا ایتدیکی بر اوونك کنارنده

واقعدر. برقاچ جامع ومدرسه‌سی، مکتب رشدیه‌سی، چارشیسی و ٤٠٠٠ قدر اهالیسی واردر. اطرافنده بعض آثار عتیقه موجوددر.— بیغادیچ قضاسی ٥٢ قریه‌دن مرکب اولوب، همان جمله‌سی مسلم اولمق اوزره، ١٣٠٠٠ قدر اهالیسی واردر. اراضیسی پك منبت ومحصولدار اولوب، حبوبات متنوعه ایله پاموق، آفیون، اوزوم وسائر میوه وسبزه‌لرك انواعی حاصل اولور. درون قضاده پك مقبول برنوع صاری سختیان اعمال اولنور، وبرنوع بیاض طاش چیقار.

بیغمی { ایران شعراسندن اولوب، ٩٩٤ تاریخنده شهیداً وفات ایتمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

یار بیمهر است ومن بیصبر و مردم بدگمان
بودن اینجا مشکلست ای بیغمی رسوا شدم

بیغور { اندلسك جیان خطه‌سنده بر قصبه اولوب، مشاهیر علمادن بعض ذواتك مسقط رأسی بولنمش اولدیغی «معجم البلدان» ده مذکوردر.

بیغوره { (Bigorre) فرانسه‌نك جنوبنده غاسقونیه‌نك بر قسمندن عبارت بر اسکی خطه اولوب، تقسیمات جدیده‌ده «بوغاری پیرنه» ایالتنك قسم اعظمنی تشکیل ایدیور.

بیقونسفیلد { لورد— (Lord Beaconsfield) انکلتره‌نك مشاهیر سیاسیون وادباسندن اولوب، اصل اسمی (بنیامین اسرائیلی)در. مشاهیر ادبادن وانکلیز یهودیلرندن (ایساق اسرائلی)نك اوغلیدر. ١٨٠٥ تاریخنده لوندره‌ده طوغوب، کنج ایکن علوم وادبیاتده وفصاحت وحسن افاده‌ده شهرت قزانمغله، ١٩ یاشنده اولدیغی حالده، آلمانیایه سیاحت اجراسیله، عودتنده (ویویان‌غرای) عنوانیله کوزل ومعنیدار بر حکایه کتابی یازوب، ١٨٢٩ تاریخنده ایتالیا، یونان، آرناوودلق، آناطولی، سوریه ومصر وحبشه قدر براوزون سیاحت اجرا ایده‌رك، ایکی سنه صکره، لوندره‌یه عودتنده، «کنج دوقه» عنوانیله بر حکایه وبر سیاحتنامه نشر ایله، کسب ایتدیکی صیت اوزرینه، پارلمنتویه داخل اولمش؛ ومتعاقباً دیکر برطاقم آثار ادبیه وسیاسیه وازان جمله آرناوود اسکندربك حقنده برکتاب یازمش؛ وکرك کتب ادبیه وسیاسیه سیله، کرك «تایمس» وسائر غزته‌لرده نشر ایتدیکی مقالاتله وکرك پارلمنتوده ایراد ایتدیکی نطقلرله صیت وشهرتی کیتدکجه تزاید ایده‌رك. ١٨٤٩ تاریخنده محافظه کاران فرقه‌سنك رئیسی اولمش؛ و١٨٥٢ده لورد (دربی)نك تحت ریاستنده تشکل ایدن هیئت وکلایه داخل اولوب، مالیه نظارتنه تعیین اولنمش ایدی. ١٨٥٩ده، ایکنجی دفعه اوله‌رق لورددربی باش وکیل اولدقده، صاحب ترجمه دخی ثانیاً مالیه ناظری اولوب، انتخاب حقوقنك توسیعی طرفنی التزام ایتمکله، بعده پالمرستون وغلادستونك ریاستلری زماننده پارلمنتوده مخالفین فرقه‌سنك رئیسی اولمشیدی. ١٨٦٦ده ثالثاً مالیه ناظری اولوب، توسیع حق انتخاب تکلیفی دخی قبول اولنمغله، ١٨٦٨ده رئیس الوکلا اولمش ایسه‌ده، ینه اوسنه استعفایه مجبور اولوب، بو دفعه دخی (لوثر) عنوانیله پك بیوك برشهرت ورغبته مظهر اولان برحکایهٔ سیاسیه یازمش؛ ووصره‌ده قرالیچه کندیسنه لوردلق عنوانی تکلیف ایتمش ایسه‌ده، کندی نامنه قبول ایتمیوب، زوجه‌سی نامنه قبول ایتمش ایدی. ١٨٧٢ده زوجه‌سی وفات ایدوب، ١٨٧٤ده غلادستون قابینه‌سنك سقوطی اوزرینه، یکیدن صاحب ترجمه باش وکالته کچمش؛ وبودفعه (لورد بیقونسفیلد) عنوانی کندیسنه توجیه اولنه‌رق، اوتدنبری منویٔ ضمیری اولان قرالیچه‌نك هندستان ایمپراطورلغنی اعلان ایتمش؛ وخارجیه ناظری بولنان لورد سالیسبوری ایله برابر برلین قونغره‌سنده دخی بولنوب، ١٨٨ تاریخنده‌دك باش وکالتده بولندقده صکره، تاریخ مذکورده سربستی طرفدارانك غلبه‌سی اوزرینه، استعفایه مجبور اولوب، برسنه صکره وفات ایتمشدر. بیقونسفیلد اسمی انکلتره‌نك (بوکنیغهام) ایالتنده کائن برکوچك قصبه‌نك اسمندن مأخوذدر.

بیکارباشی { بیغا سنجاغنك ازینه قضاسنده واسکی (تروآ) شهری خرابه‌لری قربنده برقریه اولوب، براسکی قلعه اثرلری وسائر خرابه‌لری واردر.— اورادن جریانله مندرس نهرینه دوکیلن برکوچك چایه دخی (بیکار باشی صویی) دیرلر.— بروسه شهرینك اوستنده دخی بو اسمله بر محل اولوب، قیالرك آلتندن بردن بره بیوك وپك صوغوق بر صو چیقدیغندن، اطرافی مسیره اتخاذ اولنمشدر. یاننده برتکیه دخی واردر.

بیکار حصار { ادرنه ولایتنك قرق کلیسا سنجاق وقضاسنده ناحیه

مرکزی بر قصبه اولوب، قرق کلیسانك ۲۸ کیلومتره جنوب شرقیسنده ولوله برغوسك ۲۵ کیلومتره شمال شرقیسنده واقعدر. — ناحیه‌سی ۱۵ قریه‌دن مرکبدر.

بیکانه { (میرزا ابوالحسن نیشاپوری) ایران شعراسندن اولوب، شو بیت جمله اشعارندندر:

تو با این دل نشینی کی توانی رفت از یادم
غباری کز تو بر خاطر نشیند دیر بر خیزد

بیکانیر { هندستانك شمال غربی قسمنده (راجپوتانه) خطه‌سنده برشهر اولوب، همنامی اولان نیم مستقل بر حکومت صغیره‌نك مرکزیدر. دهلینك ۵۰۰ کیلومتره غربنده وآجیرك ۲۵۰ کیلومتره غرب شمالیسنده برچوللك اورته‌سنده کائن بر واحك اوزرنده واقعدر. ۶۰۰۰۰ قدر اهالیسی واردر. بیکانیر حکومتنك اهالیسی ۵۴۰۰۰۰ قدر اولوب، وارداتی بربچق ملیون فرانقدن زیاده وقوهٔ عسکریه‌سی ۵۰۰۰ نفردن عبارتدر.

بیکسی { بو اسمله ایران وهندستانده برقاچ شاعر کلوب، بری شیرازلی وامام غزالینك معاصریندن، بری هراتلی، بری سبزوارلی وبری‌ده اکبر شاهك شعراسندن ایدی.

بیك کول { ارضروم ایله بتلیس ولایتلری آره‌سنده بیوك برطاغ اولوب، شمالی اتکلرندن (آراس) ایرماغی وجنوبی اتکلرندن دخی فراته دوکیلن بر قاچ چای نبعان ایدر. (قوشمر) طاغی بیك کول طاغنك بر شعبه‌سی حکمنده اولوب، غربه طوغری اوزانه‌رق، درسم طاغلریله کسب ارتباط ایدر.

بیکند { ماوراء النهرده بخارا ایله جیحون آره‌سنده وبخارانك ٤٤ کیلومتره جنوب غربیسنده بر کوچك قصبه اولوب، وقتیله ماوراء النهرك مرکزی ایدی. فتوح کتابلرنده ذکر اولندیغی کبی، اوائل دور اسلامده دخی بیوك بر شهر اولوب، مکمل سور وقلعه‌سی وبیوك برجامعی وار ایدی، که یاقوت حموینك روایتنه کوره محرابی فوق العاده مزین ومضع ایدی. مشاهیر علمادن برچوق ذواتك مسقط رأسی بولنمشدر.

بیلا { (Biella) ایتالیانك (پیامونته) خطه‌سنده (تورینو) نك ٦٤ کیلومتره شمال شرقیسنده واقع برقصبه اولوب، ۹۰۰۰ اهالیسی، مکتبی ومشهور شرابی واردر.

بیلان { حلب ولایت وسنجاغنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، حلبك ۹۵ کیلومتره غرب شمالیسنده واسکندرونك ۱۰ کیلومتره شرق جنوبیسنده ایکی طاغ آره‌سنده واقعدر. ۸۶۲۲ اهالیسی، بر جامعی، ٤ مسجدی، ۱ مدرسه‌سی، ۱ کلیساسی، ۱ رشدیه، ۳ صبیان و۲ خرستیان مکتبی واردر. اهالیسی ترکجه لسانیله متکلمدر. بو قصبه قانونی سلطان سلیمان خان دورنده مجدداً انشا اولنوب، ترکجه‌ده «ایکی طاغ آره‌سی» دیمك اولان بو اسمله تسمیه اولنمشدر. موقعی اسکیدن (مضیق بغراص) و(باب اسکندرونه) اسمیله معروف ایدی. اسکندرونه‌دن حلبه انشا اولنان شوسه بیلانك ایچندن کچیور. — بیلان قضاسی اسکندرون ایله آنطاکیه قضالری آره‌سنده واقع اولوب، ٤۸ قریه‌یی جامعدر. اراضیسی منبت ومحصولدار اولوب، حبوبات متنوعه ایله کوزل میوه‌لر حاصل اولور، وخیلی ایپك دخی چیقار. اهالیسی ۲۵۰۰۰ کشی راده‌لرنده اولوب، عرب وترکدن مرکبدر. درون قضاده اهل صلیب محاربانده اهمیت مخصوصه‌یی حائز بولنمش اولان (بغراص) ایله دربساك خرابه‌لری وکوندوزلی اسمیله معروف دیکر بر خرابه موجوددر. قره صو ایله دیکر برقاچ نهرك تشکیل ایتدکلری (آق دکز) کولی قضانك هواسنی قسماً اخلال ایدیور.

بیلایا { (Biélaie) یعنی «بیاض». روسیه‌نك (اورمبورغ) ایالتنده بر نهر اولوب، اورال طاغلرندن نبعانله، جنوبه وبعده شماله طوغری آقه‌رق، (اوفه) چاینی دخی اخذ ایله ۹۳۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره (قامه) نهرینه دوکیلور.

بیلباو { (Bilbao) اسپانیانك شمالنده (بیسقایه) ایالتنك مرکزی بر شهر اولوب، غاسقونیه کورفزی ساحلنك قربنده و(آنسه) نهری اوزرنده واقعدر. ۱۷۰۰۰ اهالیسی، کوزل ابنیه وسوقاقلریله ریحتمی وایشلك تجارتی واردر. اسکله‌سی (پورتوغالته) قصبه‌سیدر.

بیلستون { (Bilston) انکلتره‌نك (استافورد) ایالتنده وبیرمینغهامك ۱۷ کیلومتره شمال غربیسنده بر شهر اولوب، ۲۰۰۰۰ اهالیسی وجوارنده دمیر وکومور معدنلریله بر چوق دمیرخانه ودوکمخانه‌لری واردر. لوندره‌یه بر قنال ایله مربوطدر.

بيلفلد { (Bielfeld) پروسیه‌نك (وستفالیه) خطه‌سنده و(مونستر)ك ٦٢ كیلومتره شرقنده اوله‌رق (لوتزباخ) نهری اوزنده بر شهر اولوب، ٢١٠٠٠ اهالیسی وبز وساٸره فابریقه‌لری واردر.

بیلقان { شیروانده دربند قربنده بر شهر ایدی، كه حضرت عثمانك زمان خلافتنده فتح اولنه‌رق، خیلی وقت بلاد معمورهٔ اسلامیه‌دن اولوب، مشاهیر علمادن بر چوق ذواتك مسقط رأسی بولنمشدر. مغوللرك هجومنده، تخریب و احراق اولنه‌رق، بعده اهالیسی یكیدن طوپلاندیغی مروی ایسه‌ده الیوم نشانی قالمامشدر.

بیلواوسرو { (Bielo-Osero) یعنی «آق كول». روسیه‌نك (نوودوغورود) ایالتنده، ٦٠° عرض شمالی ایله ٣٥° طول شرقیده واقع بر كول اولوب، (قوویا) و (كا) نهری بوكا دوكیلور، و (شكسنا) نهری آیاغی حكمنده‌در.

بیله‌جك { خداوندكار ولایتنده ارطغرل سنجاغنك مركزی بر قصبه اولوب، بروسه‌نك ٨٥ كیلومتره شرق جنوبیسنده وسقاریه ایرماغنه تابع برچایك كنارنده اوله‌رق، غایت لطیف وشایان تصویر بر اراضینك اورته‌سنده واقعدر. ٥٠٠٠ قدر اهالیسی، بری غازی سلطان عثمان خان ودیگری سلطان اورخان حضرتلری طرفندن بنا اولنمش ایكی جامع شریفی، بر مدرسه‌سی، شیخ اده‌بالی حضرتلرینك تربه‌سیله خانقاهی، رشدیه مكتبی، ١٢ ایپك فابریقه‌سی، چارشیسی واولدقجه تجارتی واردر. آب وهواسی غایت لطیفدر. — بیله‌جك قضاسی ارطغرل سنجاغنك مركز قضاسی اولوب، كوپلی، بازارجق، كول بازاری، یار حصار، لفكه اسملریله ٥ ناحیه و ١٧٥ قریه‌دن مركبدر. اهالیسی ٥٢٠٠٠ مقدارینه قریب اولوب، قسم كلیسی مسلمدر. خرستیانلری ارمنی وروم عد اولنیورسه‌ده، بونلردخی لسان تركی ایله متكلمدرلر. اراضیسی پك منبت اولمیوب اكثر طرفلری طاشلق ایسه‌ده، میشه آغاجلرینی حاوی اورمانلری وزیتون ودود آغاجلری دخی چوقدر. باشلیجه حاصلاتی ایپك اولوب، كرك مركزده وكرك قضانك ساٸر طرفلرنده برچوق ایپك فابریقه‌لری واپیكدن قاش وچارشف وساٸره اعماله مخصوص دستگاهلری واردر. درون قضاده ٢٠٢ جامع ومسجد، ٨ مدرسه، ٧ تكیه، ١٣ كلیسا، ١٩٦ مكتب، ١٠ خان و ٦٢٥ دكان موجوددر.

بیلیتون { (Billiton) آسیا جزایرندن اولوب، بورنئونك جنوب غربی كوشه‌سیله سوماتره‌نك جنوب شرقی كوشه‌سی آره‌سنده و(بانقه) جزیره‌سنك شرقنده اوله‌رق، ٢°٣٠′ ایله ٣°١٧′ عرض جنوبی آره‌سنده ممتد اولور، واورته‌سی ١٠٥°٤٠′ طول شرقیده واقعدر. قیالق ومرجاندن متشكل بر طاقم صیغلر وآطه‌لرله محاط اولوب، اراضیسی آز عارضه‌لیدر. یالكز وسطلرنده ٦٠٠ متره ارتفاعنده ایكی طاغی واردر. مساحهٔ سطحیه‌سی ٦٥٥٢ مربع كیلومتره اولوب، ١٢٥٠٠ قدر اهالیسی واردر، كه قسم اعظمی ملایی واصلی یرلیدن مركب اولوب، اكثری مسلمدر. برمقدار چینلی دخی واردر. اورمانلری وكراسته جلق ومرانغوزلقده مستعمل اشجاری چوقدر. قلای ودمیر معدنلری دخی واردر. بر حكومت اسلامیه‌نك تحت اداره‌سنده اولوب، اسماً ورسماً فلمنكه تابعدر.

بینا { (میرزا صدر كیلانی) ایران شعراسندن اولوب، شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

كر مرد رهی جز ره بیچون نروی
از جادهٔ حق بمكر وافسون نروی

بیناب { ایرانك آذربیجان خطه‌سنده، مراغه ایالتنده، تبریزك ٩٠ كیلومتره جنوب غربیسنده وارمیه كولنك ساحل شرقیسندن ١٥ كیلومتره‌لك مسافه‌ده واقع بر قصبه اولوب، ١٠٠٠٠ قدر اهالیسی، كوزل باغ وباغچه‌لری وصافلام هواسی واردر.

بین السورین { خلافت عباسیه زماننده بغدادك كرخ قسمنده كی محله‌لردن اولوب، ابنیه واسواقنك كوزللكیله وآل بویه‌دن بهاء الدوله‌نك وزیری ابونصر سابور بن اردشیرك بناكرده‌سی اولان مشهور بر كتبخانه‌سیله شهرت بولمشدر. پك قیمتدار كتبی حاوی اولان بو كتبخانه ٤٤٧ تاریخنده سلجوقیلردن طغرل بكك بغداده دخولنده وقوع بولان حریقده یانمشدر.

بین القصرین { بغدادك شرق جهتنده باب الطاق قربنده بر بیوك محله اولدیغی كبی، قاهره‌ده دخی بو اسمله بر محله وار ایدی، كه

شهرك اورته‌سنده اولوب، بعده (سوق الصياريف) يعنى صرافلر چارشيسى اولمشدى.

بين النهرين { دجله‌نك شرق جهتنده اوله‌رق برى بغدادك وديكرى موصلك قربنده بو اسمله ايكى ناحيه وار ايدى.

بينتانغ { ملاقه شبه جزيره‌سنك منتهاى جنوبى قارشيسنده بر آطه اولوب، طول وعرضى ٥٠ كيلومتره قدردر. بر طاقم كوچك آطه‌لر وصيغلرله محاطدر. اراضيسى منبت اولوب، بوبر وسائر محصولاتى وآلتون توزى واردر. اهاليسى ٢٠٠٠٠ كشى راده‌لرنده اولوب، دين اسلامله متديندرلر. (لينغا) حاكمنه تابع اولوب، رسماً فلمنك دولتنى طانيورلر.

بينش { (جعفر بيك) كشمير شعراسندن اولوب، اشعارى غايت لطيف ومعنيداردر. اورنك زيب زماننده جهان آباده ياشامش، واون برنجى قرن هجرى اواخرنده وفات ايتمشدر. مرتب ديوانى وبر مثنويسى واردر. شو بيت جمله‌ٔ اشعارندندر:

تا براهت يكجهت سازم فغان خويشرا
چون جرس بادل يكى كردم زبان خويشرا

بينش { (سيد مرتضى) هندستان شعراسندن اولوب، عن اصل مشهد ساداتندن اولديغى حالده، جدى هندستانك دكن قطعه‌سنه هجرت ايتمش اولمغله، مدراسده نشئت، و ١٢٢٦ تاريخنده اوراده وفات ايتمشدر. شو بيت جمله‌ٔ اشعار معنيدارندندر:

عكس زلف افكنده در چشم ترم دل ميكشد
همچو ماهى كير دريا طرفه طرح دام ريخت

بينكن { (Bingen) آلمانيانك (هس دارمستاد) بيوك دوقه‌لغنده، (رين) ايرماغيله (ناخه) نهرينك محل تلاقيسنده و(ماينسه) نك ٢٥ كيلومتره غربنده برقصبه اولوب، ٦٠٠٠ اهاليسى وقربنده رينك برشلاله‌سى وبر اسكى قلعه خرابه‌سى واردر.

بينون { يمنده صنعا قربنده مشهور بر قلعه اولوب، روايته كوره، وقت سعادتدن اول يمنى ضبط ايدن حبشليلر طرفندن تخريب اولنمشدر.

بينونه { عمان ايله بحرين وبر روايتده يمن ايله عمان آره‌سنده بر يردر.

بينيون { (Bignon) فرانسه علماسندن اولوب، اون ياشنده ايكن كتاب تأليف ايتمش اولمغله شهرت بولمشدر. ١٥٨٩ ده طوغوب ١٦٥٦ ده وفات ايتمشدر.

بيوار { غزنه، هرات، مروروود وغور آره‌سنده واقع (غرشستان) خطه‌سنك مركزى بر قصبه اولديغنى ياقوت حموى ذكر ايديور.

بيوت { (Biot) فرانسه‌نك مشاهير علماسندن اولوب، ١٧٧٤ ده طوغمش، و ١٨٦٢ ده وفات ايتمشدر. فن بصر وعلم نجوم ايله حكمت طبيعيه وفنون سائره‌يه متعلق برچوق اثرلر يازمش، وبعض كشفيات وتحقيقات فنيه‌ده (كى لوساق) و(آراغو) كبى مشاهيره رفاقت ايتمشدر. — اوغلى دخى بو اسمله معروف اولوب، چين لسانى حقنده بعض كتابلر يازمشدر.

بيوتيا { (Beotie, Bœotia) يونان قديمك بر خطه‌سى اولوب، شمالاً لوقريده، شمال غربى جهتندن وغرباً فوكيده خطه‌لريله، جنوباً قورينته كورفزى ومغاريده ايله آتيقه خطه‌لريله، شرقاً اغريبوز بوغازيله، شرق شمالى جهتندن دخى اغريبوز كورفزيله محاط ومحدود ايدى. مركزى (تبه) شهرى ايدى. بو خطه‌نك قسم شماليسى طاغلق وصونوق اولوب، قوه‌ٔ انباتيه‌سى پك آزدر. قسم جنوبيسى ايسه دها معتدل اولوب، بعض ميوه‌لر وكوزل شراب حاصل اوليورسه‌ده، هواسى آغردر. اساطير يونانيه‌ده مشهور اولان (اليقون) ايله (كتيرون) طاغلرى وآسوب، پرمس وكفيس نهرلرى و(كفاليس) ايله (هيليكه) كوللرى بو خطه‌ده‌در. اسكى بيوتياليلر ابتدا چوبانلقله مشغول اولوب، بو مناسبتله بو خطه‌يه دخى «صيغير تماجلق» ديمك اولان بو اسم ويرلمشيدى. آتنه‌ليلر بونلره اسناد غباوت ايدرلرديسه‌ده، ايچلرندن هسيه‌د، پلوتارق وپندار كبى برچوق مشاهير ظهور ايتمشدر. اول امرده (آتيقه) خطه‌سيله براولوب، پلاسجلر ايله مسكون ايدى. قادموسك معيتنده اولان فنيكه‌ليلرك يونانه هجرتندن صكره، مركزى (تبه) شهرى اولمق اوزره، آيريجه بر حكمدارلق حالنه كچوب، ميلاددن ١٢ قرن اول حكمدارلق الغا اولنه‌رق، بر جماهير متفقه صورتنده اداره اولنمغه باشلامشيدى. اسپارته‌ليلرله آتنه‌ليلر آره‌سنده‌كى محاربه‌ٔ مشهوره‌ده بيوتياليلر اسپارته‌ليلره ياردیم ايتمشلرسه‌ده، كنديلرى

دخی اسپارته‌لیلرك ید ضبطنه چکوب، بعده استرداد
استقلال ایتمش، وبرآه‌لق (تبه) شهری بتون یونان
حکومانتك مرکز عمومیسی حکمنه چکمش ایسه‌ده، مؤخراً
تدنی‌یه یوز طوتمش؛ ونهایت اسکندر طرفندن تخریب
اولنمشدر. اووقتدن بری بیوتیانك براهمیت تاریخچه‌سی
اولمیوب، ادارۀ عثمانیه زماننده لیوادیا یعنی زیتون
ایالتنه ملحق بولنمش؛ و یونانك استقلالندن صکره
(آتیقه) خطه‌سیله برابر برایالت اتخاذ اولنمشدر، که
ایالت مذکوره‌نك (تبه) و(لیوادیا) قضالرینی تشکیل
ایدیور. [«آتیق» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بیورن { (Biorn) بو اسمله اوجده ایکی حکمدار کلوب، برنجیسی (رانبار لود
بورقلك)ك اوغلیدر، و ۸۶۰ تاریخ میلادیسندن
۸۸۰ تاریخنه‌دك حکم سوروب، فرانسه وانکلتره‌یه
بعض آقینلر اجرا ایتمش، و مملکتنده خرستیانلغك
نشرینه مساعده ایلمشدر. — ایکنجیسی ۸۷۳دن
۸۸۳ تاریخنه‌دك حکومت سوروب، فرانسه‌یه واقع
برسفرنده قتل اولنمشدر.

بیورنباره { مصرده دمیاط قربنده واشموم نهری اوزرنده برکوچك قصبه
اولدیغی «معجم البلدان»ده مسطوردر.

بیوك آطه { یاخود بك آطه‌سی (Bringhipo) یاخود (Il du Prince) درسعادت
جوارنده مرمره دکیزنده ومالتپه قارشیسنده واقع
آطه‌لرك اك بیوك واك معموری اولوب، طوغریدن
طوغری‌یه شهر امانتنه ملحق آطه‌لر قائمقاملغنك
مرکزیدر. شمالدن جنوبه اولان طولی ۵ و شرقدن
غربه اولان عرضی ۳ کیلومتره قدر اولوب، آناطولی
ساحلندن ٤ کیلومتره آچیقده‌در. قصبه‌آطه‌نك ساحل
شرقیسنده اولوب، کوزل ابنیه‌یی، مفرح کوشکلری
و معتدد مسافرخانه وغازینوسی واردر. آطه‌نك
اطرافنده کوزل برآرابه‌یولی یاپلمشدر. آطه‌نك اوتی
چاملرله مستور اولوب، هواسی پك لطیف وصا-
فلامدر. ایکی تپه‌سی اولوب، اك مرتفعنك اوستنده
(آی یانی) اسمیله بر روم مناستری بولنیور، که
نظارتنك کوزللکیله مشهوردر.

بیوك چکمجه { [«چکمجه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بیوك دره { استانبول بوغازینك روم ایلی ساحلنده وقره دکیز بوغازی
قربنده بیوك برقریه اولوب، درسعادت لیماننك ۱۵
کیلومتره قدر شمال شرقیسنده، کیرج برونی کورفزیله
صاری یار آره‌سنده وبکقوزك قارشیسنده واقعدر.
یانندن بر دره آقغله بو اسمله تسمیه اولنوب، اسم قدیمی
(باتیر باقس) یعنی «درین دره» در. الیوم روملر
عندنده اسم حاضرینك ترجمه‌سی اولان (مغاروما)
اسمیله معروفدر. کوزل یالی وکوشکلری، بعض
سفارتلرك صیفیه‌لرینی وبرقاچ مسافرخانه‌یی حاوی
اولوب، ابنیه‌سی کوزل ودکیز بوینجه اوزانان رحتمی
مکملدر. قربنده مسیره اتخاذ اولنان فندیق صویی،
کستانه صویی وچیرچیر صویی بولنیور.

بیوك مندرس { [«مندرس» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بیون { (Bion) بو اسمله یونان قدیمك ایکی شاعری اولوب، برنجیسی عن اصل
ازمیرلی اولدیغی حالده، قبل المیلاد ۲۹۰ تاریخلرنده
سیجلیاده یاشامشدر. اشعار ومنظومه‌لرینك بعضلری
بولنوب، نشر اولنمشدر. — ایکنجیسی شاعر وهجوله
مشغول اولمغله برابر حکمای کلبیوندن اولوب، عن اصل
اسکیتیانك (اولبیا) شهرندن ایدی. اعتقاداته قارشی
دخی هجو سویلدیکندن، دینسزلکله اتهام اولنمشدر.
قبل المیلاد ۲٤۱ تاریخنده، پك یاشلی اولدیغی حالده،
وفات ایتمشدر. اشعارندن یالکز بعض قطعه‌لر
بولنه‌بیلمشدر.

بیهار { یاخود بهار (Bihar) مجارستانده اردلك غرب جهتنده برایالت اولوب،
مرکزی (غروس وارادین) شهریدر. ایالتنك اهالیسی
۵۵۵۰۰۰ کشیدن عبارتدر. قسم شرقیسی طاغلق
وقسم غربیسی بطاقلق اولوب، ذی قیمت معدنلری
وکوزل مرمری دخی واردر.

بیهس { (ابوشجاع صهیب بن عامر الجرمی القضاعی) مشاهیر شعرا وشجعان
عربدن اولوب، قبیله‌سیله شامده یاشامش، وملوك
امویه‌دن عبدالملك بن مروان وبرادری محمده انتساب
ایتمشیدی. قبیله‌سندن (صفراء) اسمنده برقیزه اولان
معاشقه‌سیله شهرت بولمشدر. شو برایکی بیت مرقومه
حقنده سویلدیکی اشعارندندر:

سقى دمنةً صفراء كانت تحلها
بنوء الثريا طلها وذهابها
اصاب عليها كل اسحم هاطل
ولا زال مخضراً مريعاً جنابها

— بو اسمده فزاره قبیله‌سندن بری دخی اولوب، حقیله ومع هذا حاضر جوابلغیله مشهوردر.

بیهق { نیسابور قربنده بیوك برناحیه اولوب، نیسابور ایله قومس وجوین آره‌سنده واقع، ویاقوت حوینك روایتنه کوره، طول وعرضی تقریباً ۲۵ فرسخ اولدیغی حالده، ۳۲۱ قریه وقصبه‌یی جامع ایدی. مرکزی (خسروجرد) قصبه‌سی ایدی. بوناحیه‌دن پك چوق علما وفقها وادبا وسائر مشاهیر ظهور ایدوب، اك مشهورلری ابوبكر بیهقی در.

بیقلی علی پاشا { عصر سلطان عثمان خان ثالثده مسند صدارته نائل اولمش وزرادن اولوب، استانبوللیدر. حسن صوته مالك اولمغله، دارالسعاده اغاسی بشیر اغایه مؤذن اولمش؛ وبعده سلطان محمود خان اولك خدمتنه کیروب، چوقه‌دار ورکابدار اولدقدن صکره، ۱۱٦٤ تاریخنده سلحدار شهریاری اولمشیدی. ۱۱٦۸ده حکیم زاده علی پاشانك عزلنده صدارته کچمسنه لحیه‌سزلکی مانع اولوب، وزارت رتبه‌سیله توقیعیٔ دیوان همایون اولمش؛ واوچ آی صکره نائلی عبدالله پاشا یرینه مسند صدارته نصب اولنمشدر. ایکی آی ایله اوچ کون مقام صدارتده قالدقدن صکره، افعال وحرکات ناسزاسندن طولایی، عزل، وقپو آره‌سنه حبس اولنه‌رق، ایرتسی کون اعدام اولنمشدر. اسکدارده سید احمد دره‌سنده مدفوندر.

بیقلی محمد پاشا { یاوز سلطان سلیم خان حضرتلرینك شجعان رجالندن اولوب، بایبوردك فتحنده کوستردیکی غیرت وصداقت اوزرینه، ۹۲۰ده ارزنجان والیلکنه نصب اولنه‌رق، طرزون وسیواس دخی تحت اداره‌سنه ویرلمشیدی. بعده ادریس بتلیسینك دخی یاردیمیله دیار بکر، ماردین، موصل وسائر جزیره وکردستان جهتلرینی کاملاً فتح، وقره‌خانی مغلوب ایده‌رك، اوجهتجه ممالك عثمانیه‌نك خیلی توسیعنه موفق اولمشیدی.

بیقلی مصطفی پاشا { سلطان احمد خان ثانی دورنده مسند صدارته نائل اولان وزرادن اولوب، بوز اوقلیدر. سرای همایوندن یتیشمه اولوب، سلحدارلقدن صکره سلطان محمد خان رابع دورنده ۱۰۵۹ تاریخنده قپودان پاشالقله کریده کوندرلمش، وینه اوسنه عزل اولنه‌رق، بعده کنغری جهتنده ظهور ایدن فتنه‌یی دفع ایتمك اوزره، سردارلقله آناطولی‌یه اعزام اولنمشدی. ۱۱۰۱ده شام و۱۱۰۲ده طرابلس والیسی اولوب، ۱۱۰۳ده درسعادته جلبله، رکاب همایون قائممقاملغنه نصب، و۱۱۰٤ رجبنده مقام صدارته تعیین اولنه‌رق، اردله منهیٔ عزیمت اولدیغی حالده، بلغرادك دشمن طرفندن محاصره اولنمسی اوزرینه، اوطرفه عزیمتله، شهر مذکوری تخلیص ایتدکدن صکره، عودتنده ۱۱۰۵ سنه‌سی رجبنده عزل اولنه‌رق، طرابلس والیلکیله تبعید، وبعده تکرار احضار وحبس اولنه‌رق، نقود واشیاسی بعد المصادره، طرابلسه اعاده اولنمشیدی. ۱۱۰۹ده تکرار درسعادته جلبله، رکاب همایون قائممقاملغنه نصب اولنه‌رق، ۱۱۱۰ده ادرنه‌ده وفات ایتمکله، اوچ شرفه‌لی جامع حولیسنده دفن اولنمشدر. صیدوشکاره مائل اولوب، حسن اخلاقه مالك ایدیسه‌ده، درایتی متوسط حالده ایدی.

(باب البانك صوکی)

پ

باب الباء الفارسی — فصل الالف الخ

پابنه یاخود پبنه (Pabna) هندستانك بنكاله خطه‌سنده، كنك ایرماغنك ۸ كیلومتره شمالنده، ″۴۰′۰°۲۴ عرض شمالی ایله ′۵۷°۸۶ ″۲۳ طول شرقیده واقع برقصبه اولوب، ۱۵۲۶۵ اهالیسی واردر، كه نصفندن زیاده‌سی مسلمدر.

پابیانیچه (Pabianice) لهستانك (پیوتر-قوف) ایالتنده و (اودر) ایرماغنه تابع (دوبرینـقه) چایی اوزرنده برقصبه اولوب، ۱۱۸۹۵ اهالیسی وایپلیكخانه‌لریله سائر فابریقه‌لری واردر. اهالیسنك قسم اعظمی آلماندر.

پاپا (Pape) قتولیكلرك رئیس روحانیسنه ویریلن اسم اولـوب، حضرت عیسانك وكیلی عد اولنـان حواریوندن پتروسـك خلیفه‌سی مقامنده‌در. پتروس رومایی مركز اتخاذ ایتمش اولدیغندن، پاپالر دخی رومادە اقامت ایدوب، ۷۲۶ تاریخ میلادیسنه‌دك یالكز ریاست روحانیـه‌یی حائز اولدقلری حالده، تاریخ مذكورده روما وبعـده دیكر بعض یرلر دخی كندیلرینـه ترك اولنمغله، برحكومت جسمانیه دخی اكتساب ایتمشلردر. قسطنطینیه‌نك روما ایمپراطورلری طرفنـدن پایتخت اتخاذینـه دكین بتون خرستیانلرك رئیسی پاپا اولوب، بعـده ایمپراطورلر قسطنطینیه‌پطریقنه دخی خیلی قوت ونفوذ ویرمشلر، وپطریقلر ابتـدا پاپایه تابع بولنمشلرایسـه‌ده، مرور زمانله مساوات دعواسـنه قالقیشملریله، شرق وغرب كلیساسی آیریلوب، پاپالر یالكز قتـولیكلرك رئیسلری قالمشلردر. قرون وسطاده پاپالر آوروپاده بیوك برحكم ونفوذ قزانوب، مذهبه تعلق ایدر جزئی برسـببله حكمدارلرك عزل ونصبنه قدر قاریشمشلر؛ وبومداخله‌دن برچوق منازعات ظهور ایدوب، بعض دفعـه آلمانیا ایمپراطورلری وسـائر قوتلی حكمدارلر پاپایی تبدیل وبشقه‌سنی نصب ایتمشلردر. عالم اسلام ایله آوروپالیلر آره‌سنده اوقدر قانلر دوكلمسنی ایجاب ایدن اهل صلیب سفرلری دخی پاپالرك نظارتی تحتنده واونلرك تشویقیله ترتیب اولنوردی. ۱۳۰۹ تاریخ میلادیسـنده پاپا بشنجی، (قلمان) رومایی تركه مجبور اولوب، فرانسه‌ده (آوینیون) شهرینی مركز اتخـاذ ایتمش، و۱۳۷۷ تاریخنه‌دك خلفلری اوراده اقامت ایتدكدن صـكره، تاریخ مذكورده پاپا اون برنجی (غرغوآر) مركزینی ینه رومایه نقل ایلمش ایسه‌ده، بونك وفاتنده آوینیونده دخی برپاپا انتخاب اولنـوب، بوشهرك پاپالریله روما پاپالری آره‌سنده ۷۱ سنه دوام ایدن برمنازعهٔ عظیمه ظهور ایتمشیدی. اوصره‌لرده برچوق مذاهب جدیده صـاحبلری ظهور ایدوب، نهایت اون آلتنجی قرن میلادیده لوتر، قالوین وسـائر پروتستان موجدلرینك ظهوریله، انكلتره وآلمانیانك قسم اعظمیله اسقاندیناویا والحاصل آوروپانك غرب شمالی قسمی بومذهبه تابع اولوب، پاپالرك حكم ونفوذی كیتدكجه آزالمغه باشلا-مشدر. ۱۸۷۰ تاریخنده ایتالیا دولتنك رومایی پایتخت اتخاذ ایتمسیله، پاپالر حكومت جسمانیـه‌لرینی بسبتون غائب ایتمشلردر. الك اول پاپالق ایدنلر خرسـتیانلغك نشرینـه چالیشوب، بعضلری بو اغورده فدای جان ایتدكلرندن، خرستیانلر عندنده اعزه‌دن معدود اوله‌رق، (سنت) عنوانیـله یاد اولنورلر. پاپا قاردینـاللردن متشكل بر مجلس عمومی طرفنـدن وقاردینالك ایچندن انتخاب اولنـوب، اكثری ایتالیـان جنسیتنه منسوب ایسه‌لرده، ۱۴ فرانسز، ۷ آلمان، ۱۲ اسـپانیول، ۲ ساووآلی، ۱ پورتكیزلی و۱ فلنكلی پاپا دخی كلمشدر. ۱۶ نجی قرن میلادیدن بری دائما ایتالیان قاردینالرك ایچندن انتخاب اولنورلر. ۸۸۴ تاریخندن بری پاپالغه انتخاب اولنـانلر اسملرینی دكیشدروب، بریكی اسم آلیرلر. آیری آیری ایكی پاپا انتخاب اولندقلری وقت حقسز اولانه (آنتی پاپا) دیرلر، كه بونلر زیرده‌كی

جدولده (مدعى) اسميله اشارت اولنمشلردر ، ابتدادن شمدی‌یه قدر پاپالق مسندینه قعود ایدن پاپالرك اساميسيله تاريخ انتخابلرى بروجه زيردر:

حواريوندن پتروس	٣٤
سنت لين	٦٦
» قلت	٧٨
» قلمان اول	٩١
» اواريست	١٠٠
» آلكساندر	١٠٩
» سيكست اول	١١٩
» تلسفور	١٢٧
» هيجن	١٣٩
» پى اول	١٤٢
» آنيست	١٥٧
» سوتير	١٦٨
» الفتر	١٧٧
» ويقتور اول	١٩٣
» زفرين	٢٠٢
» قاليكست اول	٢١٩
» اوربان اول	٢٢٣
» پونتيان	٢٣٠
» آنتر	٢٣٥
» فابيان	٢٣٦
» قورنيل	٢٥١
» نوواتيان (مدعى)	٢٥١
» لوس اول	٢٥٢
» اتيان اول	٢٥٣
» سيكست ثانى	٢٥٧
» دنيس	٢٥٩
» فليكس اول	٢٦٩
» اوتيخيان	٢٧٥
» قايوس	٢٨٣
» مارسلن	٢٩٦
فترت عن ٣٠٤ الى	٣٠٨
» مارسل	٣٠٨
» اوسب	٣١٠
» ملكياد	٣١١
» سيلوستر اول	٣١٤
» مارق	٣٣٦
» يوليوس اول	٣٣٧
» ليبر	٣٥٢
ايكنجى فليكس	٣٥٥
» ليبر (ثانيا)	٣٥٨
» واماس	٣٦٦
اورسين (مدعى)	٣٦٦
» سيريس	٣٨٤
» آنستاس	٣٩٨
» اينوسان اول	٤٠٢
» زوزيم	٤١٧
» بونيفاس اول	٤١٨
» سلستين اول	٤٢٢
» سيكست ثالث	٤٣٢
» ليون (بيوك)	٤٤٠
» هيلر	٤٦١
» سمپليس	٤٦٨
» فليكس ثالث	٤٨٣
» جلاس	٤٩٢
» آناستاس ثانى	٤٩٦
سيماق	٤٩٨
لوران (مدعى)	٤٩٨
هورميداس	٥١٤
برنجى ژان	٥٢٣
دردنجى فليكس	٥٢٦
ايكنجى بونيفاس	٥٣٠
اوچنجى ژان (مركور)	٥٣٣
برنجى آغاپت	٥٣٥
سيلور	٥٣٦
ويجيل	٥٣٧
برنجى پلاج	٥٥٥
اوچنجى ژان	٥٦٠
برنجى بنوآ	٥٧٤
ايكنجى پلاج	٥٧٨
سنت غرغوآر (بيوك)	٥٩٠
سابينيان	٦٠٤
اوچنجى بونيفاس	٦٠٧
دردنجى بونيفاس	٦٠٨
سنت ديودوته	٦١٥
بشنجى بونيفاس	٦١٨
برنجى هونوره	٦٢٥
سورين	٦٤٠
دردنجى ژان	٦٤٠
تئودور	٦٤٢
سنت مارتين اول	٦٤٩
سنت اوجن اول	٦٥٤
ويتاليان	٦٥٧
آدئودات	٦٧٢
برنجى دومنوس	٦٧٦
آغاتون	٦٧٨
سنت ليون ثانى	٦٨٢
ايكنجى بنوآ	٦٨٤
بشنجى ژان	٦٨٥
پير / تئودور (مدعى)	٦٨٥
قونون	٦٨٦
برنجى سرجيوس	٦٨٧
تئودور / پاسقال (مدعى)	٦٨٧
آلتنجى ژان	٧٠١
يدنجى ژان	٧٠٥
سيسينيوس	٧٠٨
قسطنطين	٧٠٨
سنت غرغوآر ثانى	٧١٥
اوچنجى غرغوآر	٧٣١
زاقريا	٧٤١
اتيان	٧٥٢
ايكنجى اتيان	٧٥٢
سنت پاولوس اول	٧٥٧
تيوفيلاقت / قسطنطين / فليپ (مدعى)	٧٥٧
اوچنجى اتيان	٧٦٨
قسطنطين (مدعى)	»
برنجى آندريان	٧٧٢
سنت ليون ثالث	٧٩٥
دردنجى اتيان	٨١٦
سنت پاسقال اول	٨١٧
ايكنجى اوجن	٨٢٤
زيزين (مدعى)	»
والنتين	٨٢٧
دردنجى غرغوآر	٨٢٧
ايكنجى سرجيوس	٨٤٤
دردنجى ليون	٨٤٧
اوچنجى بنوآ	٨٥٥
آناستاس (مدعى)	»
سنت نيقولاس اول	٨٥٨
ايكنجى آدريان	٨٦٧
سكزنجى ژان	٨٧٢
ايكنجى مارتن	٨٨٢
اوچنجى آدريان	٨٨٤
بشنجى اتيان	٨٨٥
فورموز	٨٩١
سرجيوس (مدعى)	»
آلتنجى بونيفاس	٨٩٦
آلتنجى اتيان	٨٩٦
رومان	٨٩٧
ايكنجى تئودور	٨٩٨
طقوزنجى ژان	٨٩٨
دردنجى بنوآ	٩٠٠
بشنجى ليون	٩٠٣
قريستوف	٩٠٣
اوچنجى سرجيوس	٩٠٤
اوچنجى آناستاس	٩١١
لاندون	٩١٣
اونجى ژان	٩١٤
آلتنجى ليون	٩٢٨
يدنجى اتيان	٩٢٩
اون برنجى ژان	٩٣١
يدنجى ليون	٩٣٦
سكزنجى اتيان	٩٣٩
اوچنجى مارتن	٩٤٢
ايكنجى آغاپت	٩٤٦
اون ايكنجى ژان	٩٥٦
سكزنجى ليون	٩٦٣
بشنجى بنوآ	٩٦٤
اون اوچنجى ژان	٩٦٥
آلتنجى بنوآ	٩٧٢
يدنجى بونيفاس (مدعى)	»
ايكنجى دومنوس	٩٧٤
يدنجى بنوآ	٩٧٥
اون دردنجى ژان	٩٨٣
يدنجى بونيفاس (ثانيا)	٩٧٥
اون بشنجى ژان	٩٨٥
اون آلتنجى ژان	٩٨٦
بشنجى غرغوآر	٩٩٦
اون آلتنجى ژان (ثانيا مدعى)	٩٩٧
ايكنجى سيلوستر	٩٩٩
اون يدنجى ژان	١٠٠٥
اون سكزنجى ژان	١٠٠٥
دردنجى سرجيوس	١٠٠٩
سكزنجى بنوآ (مدعى)	١٠١٢
اون طقوزنجى ژان	١٠٢٤
طقوزنجى بنوآ	١٠٣٣
سيلوستر / يكرمنجى ژان (مدعى)	»
آلتنجى غرغوآر	١٠٤٤
ايكنجى قلمان	١٠٤٦
ايكنجى داماس	٠٤٨
سنت ليون تاسع	١٠٤٩
ايكنجى ويقتور	١٠٥٥
طقوزنجى اتيان	١٠٥٧
اونجى بنوآ (مدعى)	»
ايكنجى نيقولاس	١٠٥٨
ايكنجى آلكساندر	١٠٦١
ايكنجى هونوره (مدعى)	»
يدنجى غرغوآر	١٠٧٣
اوچنجى قلمان (مدعى)	١٠٨٠
اوچنجى ويقتور	١٠٨٦
ايكنجى اوربان	١٠٧٨
ايكنجى پاسقال	١٠٩٩
آلبرت / تئودوريق (مدعى)	»
ايكنجى جلاس	١١١٨
موريس بوردن (مدعى)	»
ايكنجى قالكست	١١١٩
ايكنجى هونوره	١١٢٤
اوچنجى قاليكست (مدعى)	»
ايكنجى اينوسان	١١٣٠
آنالكت / ويقتور (مدعى)	»
ايكنجى سلستين	١١٤٣
ايكنجى لوس	١١٤٤
اوچنجى اوجن	١١٤٥
دردنجى آناستاس	١١٥٣
دردنجى آدريان	١١٥٤
اوچنجى آلكساندر	١١٥٩
دردنجى ويقتور / اوچنجى پاسقال / قاليكست / اينوسان (مدعى)	»
اوچنجى لوس	١١٨١
اوچنجى اوربان	١١٨٥
سكزنجى غرغوآر	١١٨٧

اوچنجی قلمان	۱۱۸۷
اوچنجی سلستین	۱۱۹۱
اوچنجی اینوسان	۱۱۹۸
اوچنجی هونوره	۱۲۱٦
طقوزنجی غرغوآر	۱۲۲۷
دردنجی سلستین	۱۲٤۱
دردنجی اینوسان	۱۲٤۳
دردنجی الکساندر	۱۲٥٤
دردنجی اوربان	۱۲٦۱
دردنجی قلمان	۱۲٦٥
اوننجی غرغوآر	۱۲۷۱
بشنجی اینوسان	۱۲۷٦
بشنجی آدریان	۱۲۷٦
یکرمی برنجی زان	۱۲۷٦
اوچنجی نیقولاس	۱۲۷۷
دردنجی مارتین	۱۲۸۱
دردنجی هونوره	۱۲۸٥
دردنجی نیقولاس	۱۲۸۸
بشنجی سلستین	۱۲۹٤
سکزنجی بونیفاس	۱۲۹٤
سنت بنوآ حادیعشر (آوینیونده)	۱۳۰۳
بشنجی قلمان	۱۳۰٥
یکرمی ایکنجی ژان	۱۳۱٦
پیر دوقورنیر (مدعی)	«
اون ایکنجی بنوآ	۱۳۳٤
آلتنجی قلمان	۱۳٤۲
آلتنجی اینوسان	۱۳٥۲
بشنجی اوربان	۱۳٦۲
اون برنجی غرغوآر (رو ماده)	۱۳۷۰
اون برنجی غرغوآر	۱۳۷۷
آلتنجی اوربان	۱۳۷۸
یدنجی قلمان (آوینیونده)	۱۳۷۸
طقوزنجی بونیفاس (روماده)	۱۳۸۹
اون اوچنجی بنوآ (آوینیونده)	۱۳۹٤
یدنجی اینوسان (روماده)	۱٤۰٤
اون ایکنجی غرغوآر	۱٤۰٦
بشنجی آلکساندر	۱٤۰۹
یکرمی اوچنجی ژان	۱٤۱۰
بشنجی مارتین	۱٤۱۷
یدنجی قلمان (اوینیونده مدعی)	۱٤۲٤
یدنجی اوجن (روماده)	۱٤۳۱
بشنجی فلیکس (پالهده)	۱٤۳۹
بشنجی نیقولاس (روماده)	۱٤٤۹
اوچنجی قالیکست	۱٤٥٥
ایکنجی پی	۱٤٥۸
ایکنجی پاولو	۱٤٦٤
دردنجی سیکست	۱٤۷۱
سکزنجی اینوسان	۱٤۸٤
آلتنجی آلکساندر	۱٤۹۲
اوچنجی پی	۱٥۰۳
ایکنجی یولیوس	۱٥۰۳
اوننجی لیون	۱٥۱۳
آلتنجی آدریان	۱٥۲۲
یدنجی قلمان	۱٥۲۳
اوچنجی پاولو	۱٥۳٤
اوچنجی یولیوس	۱٥٥۰
ایکنجی مارسل	۱٥٥٥
دردنجی پاولو	۱٥٥٥
دردنجی پی	۱٥٥۹
بشنجی پی	۱٥٦٥
اون اوچنجی غرغوآر	۱٥۷۲
بشنجی سیکست	۱٥۸٥
یدنجی اوربان	۱٥۹۰
اون دردنجی غرغوآر	۱٥۹۰
طقوزنجی اینوسان	۱٥۹۱
سکزنجی قلمان	۱٥۹۲
اون برنجی لیون	۱٦۰٥
بشنجی پاولو	۱٦۰٥
اون بشنجی غرغوآر	۱٦۲۱
سکزنجی اوربان	۱٦۲۳
اوننجی اینوسان	۱٦٤٤
یدنجی آلکساندر	۱٦٥٥
طقوزنجی قلمان	۱٦٦۷
اوننجی قلمان	۱٦۷۰
اون برنجی اینوسان	۱٦۷٦
سکزنجی آلکساندر	۱٦۸۹
اون ایکنجی اینوسان	۱٦۹۱
اون برنجی قلمان	۱۷۰۰
اون اوچنجی اینوسان	۱۷۲۱
اون اوچنجی بنوآ	۱۷۲٤
اون ایکنجی قلمان	۱۷۳۰
اون دردنجی بنوآ	۱۷٤۰
اون اوچنجی قلمان	۱۷٥۸
اون دردنجی قلمان	۱۷٦۹
آلتنجی پی	۱۷۷٥
یدنجی پی	۱۸۰۰
اون ایکنجی لیون	۱۸۲۳
سکزنجی پی	۱۸۲۹
اون آلتنجی غرغوآر	۱۸۳۱
طقوزنجی پی	۱۸٤٦
اون اوچنجی لیون	۱۷۷۷

پاپا برونی (Cap Papa) مورهنك شمال غربیسنده وپاتراس کورفزینك مدخلنده بر بروندر.

پاپاس درهسی ادرنه ولایتنك قرق کلیسا سنجاغنده بر کوچك دره.

در، که شرقی روم ایلی حدودی قربنده استرانجه طاغلرندن نبعاناله، قره دکیزه منصب اولور.

پاپاس کویی شرقی روم ایلیده طونجهنك صول طرفنده وبونهره منصب اولان برچایك کنارنده واقع بیوك برقریهدر.

پاپاسلی شرقی روم ایلیده فلبهنك ۲٥ کیلومتره شرقنده ودمیر یول خطی اوزرنده بر بیوك قریهدر.

پاپن (Papin) فرانسهنك مشاهیر طبیعیوندن اولوب، حکمت طبیعیه وجراثقال وسائر فنون حقنده بر چوق تألیفات یازمشدر. پروتستان اولمق مناسبتیله، فرانسهیی ترك ایتمکه مجبور اولوب، انکلترهیه کیتمش، وحرمته نائل اولوب، بعده آلمانیایه کیدهرك، بعض دارالفنونلرده معلملك ایتمشدر. ۱٦٤۷ده طوغوب، ۱۷۱٤ده وفات ایتمشدر.

پاپو یاخود پاپوآ (Papous, Papouas) نوع بشرك آیریجه بر عرقیدر.که بحرمحیط کبیرده باشلیجه یکی کینه جزیرهٔ کبیرهسنده بولنوب، بوجزیرهنك شرق وشرق جنوبی جهتنده اولان یکی بریتانیه، یکی ایرلانده، سالومون، سانته قروز، یکی قالدونیه وفیجی آطهلرنده ویکی کینهنك غرب جهتنده اولان ملوك جزایرینك دخی بعضیسنده ملایی وملانسیا ایلهپولنیسیا عرقلریله آزچوق مخلوط اولهرق بولنیور. بونلرك جلدی عمومیت اوزره چقولاته رنکنده اولوب، بعضلرنده صارییه تقرب ایدهجك درجهده آچیق، وبعضلرنده عادتا سیاه دینلهجك قدر قویو اولور. کوزلری ایری وچقورده، برونلری غاغا شکلنده وده قاریسی پك اینجه اولوب، آشاغیسی قالین وبرون دلیکلری کنیشدر. آغزلری بیوك وآلت چکهلری ایریدر. قامتلری متوسط اولوب، اعضای بدنلری اولدقجه متناسب واورته حالده ملحمدر. صاچلری قویون یپاغیسنه مشابه اولوب، کنجلری سوس مقامنده صاچلریله باشلرینه اشکال مختلفهٔ غریبه ویررلر. قادینلری ایسه اکثریا صاچلرینی قیصه کسر ویا تراش ایدرلر. البسهلری برنوع آغاج قبوغندن معمول بر پشتمال وبعضاً یالکز عورت یرینی اورتر بریاپراقدن عبارت اولدیغی حالده، قولاقلرینه، برونلرینه وطوداقلرینه کمیك وبونجق وسائرهدن عبارت بر طاقم غریب وجسیم مواد صوقارلر. حیوانات دیشلرندن کردانلقلری، انسان چکهسی کمیکندن بیلزیکلری

وقوش تویله چیچك وياپراقدن انواع زينتلرى دخى واردر. يوز وبدنلرينه چيزمك ويا داغلامقله انواع اشكال ياپدقلرى كبى، بر طاقم بويالرله دخى سيما وبدنلرينى تلوين ايدرلر. خانه‌لرى اكثريا صويك ايچنده قاقلمش قازيقلر اوزرنده وبعضا جسيم آغاجلرك داللرنده دال وياپراقلرله ياپلمش قلبه‌لردن عبارتدر. صو اوزرنده اولانلر آره‌لرنده كوپريلرله اختلاط ايدرلر. وحشيلكلرينك درجه‌سى مختلف اولوب، بعضلرى انسان اتى دخى يرلر. هله حربده قتل ايتدكلرى دشمنلرى يمك جمله‌سنك رعايت ايتدكلرى بر عادتدر. بعضلرى دها وحشى اولوب، ساده آوله وبالقله ياشارلر؛ بعضلرى ايسه بر آز زراعتله دخى اشتغال ايدوب، پتاتس وتوتون وسائره زرع ايدرلر. توتونى بيوك بر نوع چبوقلرله ايچرلر، وبعضلرى چيكنيرلر. بر نوع نباتدن چيقاردقلرى بيره‌يه مشابه بر مشروبلرى دخى واردر. بر كونه حكومتلرى ويا رئيسلرى اولميوب، آنجق عادتلرينه رعايت ايدرلر. كنجلرك اختيارلره اطاعتلرى واردر. تعدد ازواج عندلرنده مساغ ايسه‌ده، اكثريسنك بر ر قاريلرى واردر. بينلرنده‌كى منازعه‌لر قوتله فصل اولنوب، اخذ ثار قاعده‌سى پك مرعيدر. پاپولر اكثر طرفلرده ملايلرله وپولينسيا ايله ملانسيا اهاليسيله مخلوط اولوب، آز چوق خالص اولانلرى ياريم مليون قدر تخمين اولنور. لسانلرى حقنده بو كونه‌دك بر كونه تحقيقات اجرا اولنميوب، هر قوم وقبيله‌سنك لسانى بشقه ايسه‌ده، جمله‌سنك سويلدكلرى لسانلر آره‌سنده مشابهت وقرابت بولنديغى ملحوظدر. ذكاوت واستعدادجه كنديلرى پك كرى اولميوب، آوروپاليلرده كوردكلرى بعض ايشلرى تقليده وسهولتله السنهٔ سائره اوكرنمكه موفق اولورلر. يكى كينه‌ده وسائر او طرفلرده‌كى ملايلر مسلمان ايسه‌لرده، پاپولرك ايچنده دين اسلام هنوز دخول وانتشار ايده‌مه‌مشدر.

پاپو آسيا { ياخود پاپوآزيا (Papouasie) بحر محيط كبيرده‌كى يكى كينه جزيرهٔ كبيره‌سنه ويريلن اسمدر. [«كينه» ماده‌سنه مراجعت]

پاپو آطه‌لرى { (Archipel Papou) يكى كينه‌نك غرب جهتنده وبو جزيره ايله (جلولو) وسرام آطه‌لرى آره‌سنده واقع بر چوق كوچك آطه‌لر اولوب، ١° عرض شمالى ايله ٢°٤٠' عرض جنوبى و ١٢٦°٣٠' ايله ١٢٩°٢٢' طول شرقى آره‌سنده ممتد اولورلر. اوچى بيوك، دردى متوسط وقسورى پك كوچك اولوب، جمله‌سنك مساحهٔ سطحيه‌سى ٧٨٢٠ مربع كيلومتره، واهاليسى تخميناً ١٥٠٠٠ كشيدر. اراضيلرى طاغلق اولوب، اورمانلرله مستور وطوپراقلرى پك منبتدر. نباتات وحيواناتى يكى كينه‌نككيلر كبى اولوب، كوزل طيورى، ييلانلرى، تمساحلرى، دكيز قاپلومباغه‌لرى وحيوانات اهليه‌دن طوموزلرى پك چوقدر. اكثرينك احوالى تماميله معلوم دكلدر. ايچ طرفلرنده‌كى اهالى پاپو عرقنه منسوب اولوب، سواحلنده مسلمان ملايلر يرلشمشدر. رسماً فلنكه تابع اولان (ايندوره) جزيره‌سنك حكومت اسلاميه‌سى تحت اداره‌سنده‌درلر.

پاپوس { (Pappus) اسكندريه مشاهير رياضيوننده اولوب، دردنجى قرن ميلاديك اواخرنده ياشامشدر. «مجاميع رياضيه» عنوانيله لسان يونانيده يازمش اولديغى اثرى ناتمام اوله‌رق موجود اولديغى كبى، جغرافيايه متعلق بر اثرينك دخى متن يونانيسى نایاب اولديغى حالده، لاتينجه‌ده‌كى ترجمه‌سى موجوددر.

پاپياس { سنت ـ (St Papias) خرستيانلرك اعزه‌سندن اولوب، فريجيانك (هيراپوليس) شهرنده پسقپوس بولنمش، و١٥٦ تاريخ ميلاديسنده وفات ايتمشدر. انجيله بر تفسير يازمشيدى. شباطك ١٢سنده يورطيه‌سى اجرا اولنور.

پاپيتى { (Papéiti) بحر محيط كبيرده واقع (تاييتى) جزيره‌سنك شمال غربى ساحلنده واقع بر اسكله‌سى اولوب، بحر مذكورده‌كى فرانسز مستعمراتنك مركز عموميسيدر. فرانسزلر اوراده بر ترسانه وبر ريختم ايله بعض ابنيهٔ عموميه انشا ايتمشلردر. باليق ياغى تجارتنك بر بيوك مخزنى حكمنده‌در.

پاپينيانوس { (Papinien, Papinianus) علم حقوقه دائر كتاب يازان علمانك اك اسكى واك مشهورلرندن اولوب، ميلادك ١٤٢ تاريخلرنده فنيكه‌ده طوغمش، و (مارق اورل) ايله (سپتيم سور) زمانلرنده حقوقه متعلق بعض خدمتلرده بولنوب، بعده (قارافالا)يه قارشى (چتا)يى

مدافعه ایتدیکندن، قاراقالا طرفندن اعدام اولنمشدر.
آثاری روما حقوقنك اساسی حکمنده بولنمش ایسه‌ده،
یالکز بعض قسملری بولنوب، قصوری غائب اولمشدر.

پاتاغونیا (Patagonie) آمریقای جنوبینك منتهای جنوبنده بر زاویهٔ حاده
ویا بربورنوز اوجی شکلنی ابراز ایدن بربیوك قطعه.
نك اسمی اولوب، بو قطعه‌نك (آند) سلسله‌سنك
غرب جهتنده قالان و بحر محیط کبیر سواحلندن
عبارت اولان برطارقسمی شیلی طرفندن ضبط اولنمغله،
بو اسم قطعهٔ مذکوره‌نك جهت شرقیه‌سنده قالان
ورسماً آرجنتین جمهوریتنه تابع اولان قسم اعظمنه
مخصوص قالمشدر. حتی بو قطعه‌نك منتهای جنوبنده
اولوب پاتاغونیادن معدود اولان (آتش ارضی)
آطه‌سیله سائر جزایرك دخی نصف غربیسی شیلی‌یه
ونصف شرقیسی پاتاغونیایه عائددر. شمال جهتندن
پاتاغونیانك حدودی تماميله معین اولمیوب، اکثریا
(ریونغرو) دینلان نهر بو قطعه ایله نفس آرجنتینك
(پامپه) تعبیر اولنان صحرای کبیری آره‌سنده خط
حدود اعتبار اولنور.

موقعی، حدود ومساحه‌سی. — بو وجهله پاتا-
غونیا تقریباً ٤٠° ایله ٥٦° عرض جنوبی آره‌سنده
ممتد اولوب، (آند) سلسله‌سنك بحر محیط آطلاسی‌یه
نازل اولان مائلهٔ شرقیه‌سندن عبارتدر. قسم شمالیسی
واسع اولوب، جنوبه طوغری کیتدکجه طارلاشیر،
وساحلی خیلی کیرنتیلی چیقنتیلی اولوب، برچوق
قوی وکورفزلریله برونو شبه جزیره‌لری واردر.
شمالاً پامپا صحراسیله، غرباً شیلی جمهوریتیله، جنوباً
بحر منجمد جنوبی ایله، شرقاً دخی بحر محیط آطلاسی
ایله محدود ومحاطدر. نفس پاتاغونیانك مساحهٔ
سطحیه‌سی ٦٧٢٥٩٣، آرجنتین جمهوریتنه تابع
آطه‌لرله برابر ٦٩٣٠٣٥ وشیلی‌یه تابع اولان
سواحل غربیه وآطه‌لرله برابر جمعاً ٨٦٧١٢٠ مربع
کیلومتره‌در.

شکل طبیعیسی، جبال وانهاریله کوللری. — پاتا-
غونیانك ایچ طرفلری هنوز تماميله مکشوف ومعلوم
اولمدیغندن، احوال داخلیه‌سی حقنده معلومات مکمله
ویرمك ممکن دکلسه‌ده، عمومیت اوزره آند سلسله-
سنك سواحلنه قدر درجه درجه کسب انحطاط
ایدن اتکلرندن وبعض قوللرندن عبارت اولوب،
بو طاغلرك بعض جهتلری واسع اورمانلرله مستور
ایسه‌ده، اکثر طرفلری طاشلق وقورو اولوب،
حاصل اولان برطاقم قبا اوتلر حیوانانه یارایه بیلیر.
سه‌ده، هوانك افراط برودتندن حیوانات یاشایه‌میور.
نهرلرك مجرالری اطرافنده دخی برطاقم طوزلی کوللر
وبطاقلقلر واردر. سواحله قریب اولان محللرینه
کلنجه، اورالرده حیوانانه یارار اوتلر پك چوق
اولمغله، آرجنتینلیلر اورالرده یرلشوب، قویون،
کچی، آت وصیغیر کبی حیوانات یتیشدیریورلر.

بو قطعه‌نك نهرلری عمومیت اوزره غربدن شرقه
همان متوازیاً آقوب، مجرالرینك برآزده جنوبه طوغری
میلی واردر. بو نهرلرك باشلیجه‌لری شمالدن باشلایه‌رق:
ریونغرو، ریوشوبوت وبوکا تابع اولان ریوسنغر،
ریودسیادو، ریوده باجوس، ریو شیقو، ریو سانته.
قروز، ریوقوییله وریو غالقوس‌در. کوللری دخی
چوق اولوب، شیلی حدودی داخلنده قالمش اولان
و (ریونغرو) نك منابعنی تشکیل ایدن (والدیویا)
و (لانکیهوئه) کوللرندن بشقه، (شوبوت) نهری
مجراسنده دخی (فونتا)، (قولوئه) و(موستر) اسملریله
اوچ کول، (وسیادو) نهری منابعنده (بوئنوس آیرس)
ودها جنوبده (جبو)، (سنت مارتن)، (نیاده‌مه)
(آرجنتینو) کوللری بولنیور.

اقلیم وهواسی، محصولات وحیواناتی. —
مملکتنك وسطی دیمك اولان (شوبوت) خطه‌سنده
مقیاس الحراره‌نك وسطی درجه‌سی سانتیغراد حسابیله
١٢°٦′ اولوب، یازین نهایت ٣٧°٦′ یه قدر
چیقار وقیشین تحت الصفر ١٠°٢′ یه قدر اینر.
منتهای جنوبی اولان (ماجلان) بوغازی جوارنده
ایسه اورانك یازی، اولان کانونلرله شباطده حرارت
١٣ درجه‌دن یوقاری چیقماز. وبزم یازمز اولان
آیلرده دخی برودت وقار وبوز پك اوقدر شدتلی
دکل ایسه‌ده، قیش موسمی اوزون وسورکلیدر. هر
حالده پاتاغونیانك هواسی ظن اولندیغی قدر صوغوق
اولمیوب، اك جنوبی قسمنده دخی اوروپانك بعض
حبوبات ومیوه‌لری یتیشدیرلمش، وآرجنتین
وشیلی مهاجرلری اسکان ایتمشلردر. یالکز آند سلسله-
سنه قریب اولان مرتفع محللرنده برودت پك شدتلیدر.
عمومیت اوزره یاغمورلری آز اولوب، هواسی
یابسدر.

پاتاغونیانك علی‌العموم اراضیسی اوندن‌زیاده آغاج یتیشدیرمکه مستعد اولوب، آنجق قسم شمالیسنده‌کی آغاجلری قیصه، دیکنلی واکثریا یاپراقسز برطاقم چالیلردن عبارت اولدقلری حالده، قسم جنوبیسنده وآند طاغلری اتکلرنده عادتا کراستەلك بیوك آغاجلر دخی واردر. بو جهتك مرعالری دخی ضررسز اولوب، کیك انواعی و(غاناق) تعبیر اولنان حیوانله دیکر حیوانات وحشیه اوتلارلر. حیواناتی چوق اولوب، کیك وقراجه انواعیله (تاتو)، (قارو) وسائر اسملرله معروف آمریقایه مخصوص حیوانات وحشیه کثرتله بولندیغی کبی، قره قوش، وپاپاغانك انواعی سینك قوشی دینلن کوچوجك برطیرله سائر طیور وسواحلده بالیقلرك انواع مختلفه‌سی بولنیور. آند سلسله‌سی اتکلرنده کثرتله یبانی آتلر دخی واردر.

اهالیسی، جنسیت ولسان ومذهبلری. — پاتاغونیانك اهالیسی وسعت‌اراضیسنه‌کوره پك آزاولوب، ۲۵۰۰۰ قدر اهالیٔ اصلیه ایله درت بش بیك آوروپالیدن عبارتدر. اهالیٔ اصلیه آمریقای جنوبینك قسم جنوبیسنك سائر طرفلرنده دخی اولدیغی کبی (آروقان) جنسیتنه منسوب اولوب، (تهوئلشه)، (بوئلشه) وسائر اسملرله برقاچ قوم وقبیله‌یه منقسم وجمله‌سی (پاتاغون) اسمیله معروفدرلر. بونلر عمومیت اوزره اوزون بویلی وتندرست‌آدملر اولوب، کوزلری کوچك وسیاه، برونلری باصیق ویاصی، طوداقلری وچکەلری ایلری‌یه طوغری اوزانمش، آلنلری قبه‌لی، یوزلری یاصی، صاچلری سیاه، قالین ودوز، صقال وبییقلری پك آز، ال وآیاقلری کوچکدر. چنکانەلرك چرکەلرینه مشابه وآنجق دها واسع چادیرلر آلتنده اقامت ایدرلر، وباشلیجه آواتیله یاشارلر. سلاحلری اوجنده ایکی اوچ اوفق کله ویا یوارلاق طاش باغلی بولنان بر اوزون ایپدن عبارت اولان (بولا) ایله (لاسو) تعبیر ایتدکلری بر نوع بیوك کمندن عبارت اولوب، بعضلرینك مزراق، اوق وتفنك‌کبی سلاحلری دخی واردر. (بولا) ایله دوه قوشلرینی ولاسو ایله (قناق) تعبیر اولنان حیوانی آولیوب، بونلرك اتنی‌یرلر ودریلرینی کیپرلر. لسانلری بوغازدن تلفظ اولنور سرت وچرکین بر لساندر. کندیلری ساکن آدملر اولوب، بعض سواحلده وممالکتلرینك دیکر بعض طرفلرنده یرلشمش اولان آوروپالیلرله یعنی آرجنتین اسپانیوللریله خوش چکنمشلرسه‌ده، بونلر قناعت ایتمیوب، بیچاره‌لری بسبتون آند سلسله‌سی‌صیرتنك‌اوته طرفنه آتمق وبتون یرلرینی ضبط ایتمك اوزره، دفعاتله اوزرلرینه عسکر سوق ایتمشلردر. مع هذا شمدی‌یه قدر بو قطعه‌نك تمامیله اسکانی ممکن اوله‌میوب، یالکز (شوبوت) ایالتنك ساحلنده (راوسون) و(پورتومارتن) اسملریله ایکی‌کوچك‌اسکله اعمار اولنه‌رق، بر دمیریولله ربط اولنمشلردر. جهت جنوبیه‌سی ساحللرنده دخی بعض کوچك اسکله‌لر تأسیس اولنه‌رق، ایچری‌یه طوغری دمیر یوللر تمدیدینه باشلانمشدر. اوجهتده اسکان ایدن مهاجرلر باشلیجه حیوانات یتیشدیرمکله مشغول اولوب، زراعتجه بر کونه تشبث مثمر اولمامشدر.

تقسیماتی. — آرجنتین جماهیر متفقه‌سی پاتاغونیا اوزرینه ادعای حاکمیت ایدوب، بو قطعهٔ واسعه‌یی ممالکندن عد ایده‌رك، بروجه زیر درت جسیم ایالته تقسیم ایتمشدر:

ایالت	مرکزی
ریونغرو	ویادمه
نوکن	قوآرته دیویزیون
شوبوت	راوسون
سانته قروز	سانته قروز

احوال تاریخیه‌سی. — پاتاغونیاقطعه‌سی ۱۵۱۹ تاریخنده قپودان (ماجلان) طرفندن اسپانیا دولتی نامنه کشف اولنوب، مومی الیه یالکز سواحلی کوره بیلمش؛ واهالیسی حقنده بر طاقم مبالغه‌لی تعریفاتده بولنمغله، آوروپاده خیلی وقت‌پاتاغونلره دیو کبی ایری آدملر نظریله باقلمشدر. ۱۷۶۴ ده قومودور (بایرون) متعاقبا قپودان والیس و۱۸۲۸ ده (اوربینی) پاتاغونیانك ایچ طرفلرینی دخی کشف وتحری ایدوب، احوال ارضیه وطبیعیه‌سی حقنده معلومات مفصله ویرمشلردر. آمریقای جنوبینك سائر اوطرفلریله برابر اسماً اسپانیایه تابع اولوب، قطعهٔ مذکوره ممالکنك استقلالی زماننده پاتاغونیا اهمال اولنمش؛ واخیراً آند سلسله‌سنك غرب جهتنده اولان طار قسمنی شیلی جمهوریتی‌ضبط ایتدیکی کبی، بحر محیط‌آطلاسی‌مائله‌سنده اولان قسم اعظمنی دخی بوئنوس آیرس حکومتی تملك ایتمشدر.

پاتانی } (Patani) ملاقه شبه جزیره‌سنك ساحل‌شرقیسنده، همنامی اولان نهرك

منصبنده، ٦° ٥٠′ عرض شمالی ایله ٩٩° ٢٠′ طول شرقیده واقع برقصبه اولوب، همنامی اولان بر حکومت اسلامیه‌نك مرکزیدر. ٣٥٠٠ اهالیسی وخیلی تجارتی واردر. — پاتانی حکومتی وقتیله خیلی بیوك واهمیتلی اولوب، بعده سیام دولتنك تحت تابعیتنه کچمکله، قوتی کبیر اولنلق ایچون، ٩ امارته تقسیم اولنمشدر. مساحهٔ سطحیه‌سی تقریباً ١٣٠٠٠ مربع کیلومتره اولوب، اهالیسی حقنده روایات پك مختلفدر؛ بعضلری ٣٠٠٠٠، بعضلری ١٠٠٠٠٠ وبعضلری‌ده ٢٠٠٠٠٠ اولدقلرینی روایت ایتمشلردر.

پاتراس { (Patras) یاخود پاتره یونانده موره شبه جزیره‌سنك شمال غربی ساحلنده، قورنته کورفزی مدخلنك خارجنده همنامی اولان قویك ایچنده بر شهر اولوب، (الیاده مع آخائیا) ایالتنك مرکزیدر. ٢٦٠٠٠ اهالیسی، کوزل لیمانی، قلعه‌سی وقورو اوزومله انجیر وسائر میوه‌لره متعلق پك ایشلك تجارتی واردر. اسکی بر شهر اولوب، وقتیله پك چوق معبدلری وار ایدی، که بعضیسنك ویرانه‌لری الیوم موجوددر. فتوحات عثمانیه زماننده (آخائیا) پرنسلکنك مرکزی اولوب، بعده مناوبه ایله دولت عثمانیه وونديكليلرك اليته كچمشيدی. نهایت تحت ادارهٔ عثمانیه‌ده قالمش؛ ویونانك استقلالنده بروجه مشروح ایالت مرکزی اتخاذ اولنمشدر. — پاتراس کورفزی قورنته کورفزینك خارجنده وبوکورفزله یونان دکیزی آره‌سنده واقع اولوب، شرقدن غربه طولی ٣١ وعرض اعظمی ٢٢ کیلومتره‌در.

پاترنو { (Paterno) سیچلیا آطه‌سنك (قتانیه) ایالتنده وقتانیه‌نك ١٧ کیلومتره شمال غربیسنده واقع برقصبه اولوب، ١٥٠٠٠ اهالیسی، بعض آثار عتیقه‌سی، اسکیدن بری مشهور بالی ومعدن صولری واردر.

پاتروقلیس { (Patrocle) تروا محاصره‌سنه کیدن یونان قهرمانلرندن اولوب، لوقریده حکمدارینك اوغلی ایدی. (هلنه) نك طالبلرندن وآخیلاوسك احبابندن اولوب، تروا حکمدارینك اوغلی هکتور طرفندن قتل اولنمشدر.

پاتریا { (Patria) ایتالیاده ناپولینك ٧ کیلومتره شمال غربیسنده برکوچك کول اولوب، کنارنده (اسکیپیون) ك بوسرایله مزارینك آثاری موجوددر.

پاتنه { (Patna) هندستانك بنکاله قطعه‌سنده، کنك ایرماغنك ساحل یمیننده و ٢٥° ٣٧′ عرض شمالی ایله ٨٢° ٢٥′ طول شرقیده واقع بیوك برشهر اولوب، بهار خطه‌سنك مرکزیدر. ٣١٢٠٠٠ اهالیسی اولوب، برثلثی آوروپالیلردن عبارتدر. برچوق جوامع شریفه‌سیله بتخانه‌لری وحبوبات، پرنج، آفیون، کهرچله وسائره‌یه متعلق پك ایشلك تجارتی واردر. پك اسکی برشهر اولوب، (پالیبوتره) شهر قدیمنك عینی اولدیغی مظنوندر.

پاتی { (Patti) سیچلیانك مسینه ایالتنده ومسینه‌نك ٥١ کیلومتره غربنده اوله‌رق جزیره‌نك ساحل شمالیسنده برقصبه اولوب، ٦٥٠٠ اهالیسی وبراسقی مناستری واردر.

پاتیا { (Patia) آمریقای جنوبینك (قولومبیا) جمهوریتنده بر ایرماق اولوب، آند سلسله‌سندن نبعاله، (قاوقه) خطه‌سی ایچنده شمال غربی وبعده جنوب غربی‌یه طوغری جریان ایده‌رك، طار ودرین بر وادینك ایچندن بالمرور، تقریباً ٤٨٠ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، ١١ شعبه‌یه منقسم برآغزدن بحر محیط کبیره منصب اولور.

پاچاقامق { (Patchakamak) آمریقا اهالئ اصلیه‌سندن پرولیلرك اك بیوك معبودلری اولوب، کونشدن عبارت ایدی. عبادتنه مخصوص پك چوق جسیم ومزین معبدلری اولوب، بونلرك اك بیوکی لیما قربنده ایدی.

پاخیمر { (Pachymère) بیزانسه دولتی مورخلرندن اولوب، ١٢٤٢ تاریخ میلادیسنده ازنیقده طوغمش؛ واوچنجی میخال پالیولوغك زماننده بعض معتنا مأموریتلرده بولندقدن صکره، ١٣١٠ده وفات ایتمشدر. «شرق تاریخی» عنوانیله برکتاب یازمشدر.

پادانغ { (Padamy) یاخود پدنك سوماتره جزیره‌سنك جنوب غربی ساحلنده و(بنقولن) شهرینك ٤٢٠ کیلومتره شمال غربیسنده واقع برقصبه اولوب، ١٠٠٠٠ اهالیسی وقهوه، کافور، بوبر، آلتون وسائره تجارتی واردر. فلمنکلیلرك بوشهرده برتجارتخانه‌لری واردر.

پادربورن { (Paderborn) پروسیه‌نك (وستفالیه) خطه‌سنده (میندن)ك

۷۰ كيلومترە جنوبنده اولەرق، (ليپه) نهرينه تابع (پادر) چايى اوزرنده بر قصبه اولوب، ۹۰۰۰ اهاليسى، مكتب اعداديسى، بيره وسائر مسكرات فابريقەلرى وبعض آثار عتيقەسى واردر. وقتيله نيم مستقل بر پسقپوسلغك مركزى ايدى.

پادشاه خاتون { جنكيزيلر زماننده كرمانده حكومت سورن قرەخطائيان سلالەسنك آلتنجى حكمدارى اولوب، سلطان قطب‌الدين محمدك قيزى اولديغى حالده، ايلخانياندن بايدوخانه وارمشيدى. ٦٩١ تاريخنده برادرى سلطان جلال‌الدين سيورغيتمشى قتل ايله، بايدوخانك فرمانيله كرمان تختنه جلوس ايتمش ايسەده، ٦٩٥ دە برادرينك زوجەسى (كردوچين خاتون) وقيزى (شاه عالم خاتون) ينه بايدوخانك فرمانيله كنديسنى قتل ايتمشلردر.

پادوقاله { (Pas du Calais) يعنى « قاله آياغى » فرانسه ايله انكلترە آرەسنده بر بوغاز اولوب، (مانشه) دكيزينى شمال دكيزينه ربط ايدر. فرانسه ساحلندەكى (قاله) قصبەسيله انكلترە ساحلندەكى (دوورە) قصبەسى آرەسنده اولان عرضى آنجق ۳۰ كيلومترەدر. بو ايكى اسكله آرەسنده دكيزك آلتنده بر تونل انشاسى متصوردر.

پادوقاله ايالتى { Département de Pas du Calais) فرانسەنك (ايالات شماليەسندن اولوب، غرباً (مانشه) دكيزيله، شمال غربى جهتندن همنامى اولان بوغازله، شمال شرقى جهتندن « شمال » ايالتيله، جنوب غربى جهتندن دخى (سومه) ايالتيله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحيەسى ٦٦٠٦ مربع كيلومترە واهاليسى ٨٥٣٥٢٦ كشيدر. مركزى (آراس) شهريدر. بو ايالت اسكى آرتوآس خطەسيله (پيقارديا) خطەسنك برقسمندن متشكل اولوب، وسطلرنده برطاقم كوچك طاغلر واردر. وسائر طرفلرينك اراضيسى دوزدر. ليس، اسقاربه آلبانه، قانشه واويتەكبى برقاچ نهرى واوچ جدولى واردر، كه بونلرك برى آراسدن قالەيه قدردر. مرمرى، مالته وچاقيل طاشلرى، كمور معدنى ولولەجى چامورى واردر. اراضيسى منبت وزراعتى پك مترقى اولوب، حبوبات متنوعه ايله ميوە وسبزەلرك انواعى وياغ استحصالنه مستعمل بر طاقم حبوبات حاصل اولور. اورمانلرى آز ايسەده، مرعالرى چوق اولوب، خيلى اغنامى، مقبول آتلرى وطوموز وطيور وحيوانات سائرەسى واردر. صنايعى پك ايلرى اولوب، ياغ، شكر، چوخه، بز، دانتله، كاغد، جام، چينى، بيره وسائره فابريقەلرى چوق وتجارتى پك ايشلكدر. ايالت: آراس، بولونيه، مونتروى، سنت اومر، بتونه وسنت پول اسملريله ٦ قضايه منقسم اولوب، ٤٤ ناحيه و ٩٠٤ دائرهٔ بلديەيى جامعدر.

پادووه { (Padoue, Padova) ايتاليانك ونديك خطەسنده ونديكك ٣٥ كيلومترە غربنده اولەرق، (برنته) نهرينه منتهى اولان برقنال ايله (باقكيليونه) چاينك محل تلاقيسنده واقع برشهر اولوب، ٦٦٠٠٠ اهاليسى، مشهور دارالفنونى، بيوك كتبخانەسى، نباتات باغچەسى، تاريخ طبيعى موزەسى، رصد خانەسى، علوم وفنون وصنايع آقادمياسى، زراعت جمعيتى، متعدد مكاتب اعدايه وسائرەسى، متعدد مصنع ومشهور كليسالرى، بيوك تياترو وسائر مصنع ابنيەسى، برقاچ كوزل كوپريسى، چوخه، يوك وايپك منسوجات، قوردله وسائره فابريقەلرى، شراب، حبوبات، زيتون ياغى، حيوانات وسائره تجارتى واردر. پك قديم بر شهر اولوب، روماليلر زماننده معمور ايدى. قرون وسطاده آلاريق وآتيلا طرفندن تخريب اولنوب، بعده شارلمان طرفندن ترميم اولنمش؛ ومؤخراً خيلى وقت مستقل برجمهوريت صورتنده اداره اولندقدن صكره، ونديك جمهوريتى طرفندن ضبط اولنمش؛ وبعده ونديكله برابر آوستريايه كچوب، نهايت ايتاليانك اتحادنده ايتاليايه الحاق اولنەرق، همنامى اولان بر ايالتك مركزى اتخاذ اولنمشدر. — پادووه ايالتنك ٣٦٥٠٠٠ اهاليسى اولوب، مركزندن بشقه باشليجه قصبەلرى: آبانو، آرقه، موسليچه، استه وقاستلبادودر.

باديشنك { بتليس ولايتنده موش سنجاغنك ملازكرد قضاسنده بر نهردر، كه بايزيد سنجاغنك پاطنوز قضاسندن كلن صارى صو وسائر چايلردن بالتشكل، ملازكردك آلت طرفنده مراد نهرينه دوكيلور.

پاديلا { دون جوان — (Padilla) اسپانياده قستيله كبراسندن اولوب، ١٥٢٠ تاريخنده شارل كينته قارشى ظهور ايدن اختلالك رياستنه كچمش؛ وخيلى موفقيانه نائل اولمش

ایسه‌ده، ارتکاب ایتدیکی مظالم جهتیله، طرفدارلرینی دلگیر ایدوب یالکز قالمغله، ۱۵۲۲ ده مغلوب واسیر اولوب، اعدام اولنمشدر. زوجه‌سی ماریا پاشقو تولده، خیلی وقت مقاومت ایتمشدر.

پادینغتون { (Padington) انکلتره‌نك (میدلسکس) ایالتنده ولوندره‌نك غرب جهتنده بیوك برقریه اولوب، ۸۰۰۰ اهالیسی وبیوك تجارت مخزنلری واردر.

پارا { (Para) ونام دیکرله بلم (Belem) آمریقای جنوبیه‌ده برازیلیانك مستحکم برشهر واسکله‌سی اولوب، همنامی اولان ایالتك مرکزیدر. (ریویانیرو) لك ۲۳۰۰ کیلومتره شمال غربیسنده (توقانتین) ایرماغی منصبنك صاغ ساحلنده و ۱°۲۸′ عرض جنوبی ایله ۵۰°۵′۵۱″ طول غربیده واقع اولوب، ۴۰۰۰۰ اهالیسی، بیوك برکلیساسی، جزویتلر طرفندن اداره اولنور بیوك بر مکتبی وپرنج قاقائو، پاموق وسائره‌دن عبارت ایشلك تجارتی واردر. — پارا ایالتی برازیلیانك اك شمالی ایالتی اولوب، شمالاً (غویانه) لرله، شمال شرق جهتندن بحر محیط آطلاسی ایله، شرقاً (مارنهائو) ایالتیله، جنوباً غویاز وماتوغروسو ایالتلریله، غرباً دخی آمازون خطهٔ واسعه‌سیله محاطدر. واسع برایالت اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۱۴۹۷۱۲ مربع کیلومتره اولدیغی حالده، یالکز ۳۴۳۵۱۲ اهالیسی واردر، که بونلرك برثلثی اهالیٔ اصلیه‌دن اولوب، قصوری برازیلیا پورتکیزلیلرندن وزنجی وملزدن عبارتدر. اراضیسنك قسم اعظمی دوز وآلچق اولوب، یالکز جنوب شرقی جهتنده برقاچ طاغ واردر. (آمازون) نهر عظیمنك منصبی و مجراسنك قسم اسفلی بو ایالتده اولوب، نهر مذکورله تابعلرندن تاپایوز، اکسینغو وسائر بر چوق نهرلر قسم غربیسنی و(پارا) ونام دیکرله (توقانتین) نهری دخی قسم شرقیسنی اروا ایدر. هواسی غایت صیجاق اولوب، طوپراغی پك منبت ایسه‌ده، اکثر طرفلری خالی ومعطل اولوب، ایشلنمیور. غایت واسع وبالطه کورمه‌مش اورمانلری پك چوقدر. محصولات زراعیه وطبیعیه‌سی عموم برازیلیانك محصولاتندن عبارتدر. [«برازیلیا» ماده‌سنه مراجعت.]

پارا { نهری [«توقانتین» ماده‌سنه مراجعت] بیوریله.

پاراسل { (Paracels) چین دکزنده (قوشنشین) ساحلی قربنده و(هاینان) جزیره‌سنك ۲۰۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده برطاقم کوچك آطه‌لر اولوب، ساحللری قیالق وسفائن حقنده مخاطره‌لیدر، وایچ طرفلری تماميله معلوم دکلدر.

پاراسیوس { (Parrhasius) یونان قدیمك مشهور رساملرندن اولوب، قبل المیلاد ۴۲۰ تاریخنده (افس) یعنی آیاصولوغ شهرنده طوغمش، وبعض کوزل رسملر براقمشدر.

پاراغوآ { (Paragua) آمریقای جنوبیه‌ده بو اسمله ایکی نهر واردر. بری (ونزوئلا) جمهوریتنده اولوب، ابتدا شمال شرقی‌یه، بعده شماله ونهایت شرقه طوغری جریانله، ۹۰۰ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدکدن صکره، (پارسلونته) قربنده (قارونی) نهرینه دوکیلور. — دیکری برازیلیانك (ماتوغروسو) ایالتنده اولوب، ۷۰۰۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، (غوآپوره) نهرینه منصب اولور.

پاراغوآسو { (Paraguassu) برازیلیانك (باهیا) ایالتنده برنهر اولوب، (سیراده آلما) طاغندن نبعانله، ۵۰۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، «عزیزلر قوینده» بحر محیط اطلاسی‌یه دوکیلور.

پاراغوآی { (Paraguay) آمریقای جنوبیه‌ده بیوك برنهر اولوب، برازیلیانك (ماتوغروسو) ایالت واسعه‌سی اورته‌سنده واقع «یدی کوللر»دن چیقه‌رق، جنوبه طوغری جریانله، (مساریس) کولنك ایچندن بالمرور، همنامی اولان جمهوریتی آرجنتین جماهیر متفقه‌سندن تفریق، وبورودوس، پیقومایو ورمیو نهرلرینی اخذ و ۱۸۰۰ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدکدن صکره، (قورینتس) قصبه‌سنك برآز شمالنده (پارانا) ایرماغنه دوکیلور. کنیشلکی ۲۰۰ ایله ۴۵۰ کیلومتره آره‌سنده اولوب، مقنن موسملرده فیضان ایدر. ۱۸۵۸ تاریخندن بری ایچنده سیرسفائن کافهٔ دول ایچون سربست حالنه وضع اولنمشدر.

پاراغوآی { (Paraguay) جمهوریتی آمریقای جنوبیه‌ده بر دولت

اولوب، ابتدا ایچندن مرور وبعده حدود غربیه‌سنی تشکیل ایدن آنف‌البیان نهرك اسمیله مسمادر.

موقعی، حدود ومساحه‌سی. — پاراغوآی جمهوریتی آمریقای جنوبینك بسبتون ساحلسز اولان یکتا مملکتی اولوب، بین‌النهرین دینله‌بیله‌جك بر موقع و وضعیتده‌در. (پارانا) ایله (پاراغوآی) نهرلرینك محل تلاقیسندن باشلایه‌رق، بو ایکی نهرك آراسنده شماله طوغری اوزانیر، وبعده حدود غربیه‌سی (پاراغوآی) نهرینی براقوب، بوكا تابع اولان (پیلقومایو) نهری مجراسنجه شمال غربی‌یه طوغری ایلریلر. بو وجهله غرباً وجنوباً آرجنتین جماهیر متفقه‌سیله، شرقاً ینه آرجنتینك بر قسمیله وبرازیلیانك (پارانا) و (ماتوغروسو) ایالتلریله، شمالاً دخی ینه (ماتوغروسو) ایله و بولیویا جمهوریتیله محدود ومحاطدر. حدود شمالیه‌سی مفروض بر خط مستقیمدن عبارتدر. مملکت ٢٢° ایله ′٢٢ ٢٧° عرض جنوبی و ′٥٢ ٥٦° ایله ′٤٠ ٥٠° طول غربی آره‌سنده ممتد اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ٢٣٧٠٠٠ مربع کیلومتره‌در.

شکل طبیعیسی، جبال وانهاری. — قسم شمالیسنده اورته‌سندن کچن پاراغوآی نهری و مملکتی ایکی‌یه تقسیم ایدوب، قسم شرقیسی نفس پاراغوآیدن وقسم غربیسی (شاقو) تعبیر اولنان صحرای واسعك بر پارچه‌سندن عبارتدر. بو صحرانك دیکر جهتلری آرجنتین و بولیویا دولتلرینه تابعدر. شاقو صحراسی بالطبع کورمه‌مش اورمانلر وبطاقلقلرله مستور اراضیٔ واسعهٔ مجهوله‌دن عبارت اولوب، اقوام وحشیهٔ اصلیه ایله مسکوندر، ویالکز نهر بوینجه جمهوریتك النده بعض کویلر واردر. نفس پاراغوآیده (مامبایه) اسمیله شمالدن جنوبه بر صره طاغلر ممتد اولوب، شمالاً برازیلیانك (ماراقایو) طاغلریله برلشیر. آلتوس اسمیله دیکر بر سلسله دخی قسم جنوبیسنده جنوب شرقیدن شمال غربی‌یه طوغری اوزانیر. بو طاغلرك ارتفاعی آز اولدیغی کبی، عمومیت اوزره مملکتك اراضیسی دخی آلچق اولوب، نهرك کنارلری حذاسی بحردن آنجق یتمش سکسان متره مرتفعدر.

مملکتك قسم اعظمی پاراغوآی نهرینك حوضه‌سی داخلنده اولوب، بونك تابع اولدیغی (پارانا) ایرماغی دخی حدود شرقیهٔ جنوبیه‌سنی تشکیل ایدیور؛ وپاراغوآیه تابع اولان (پیلقومایو) نهری دخی قسم شمالیسنك حدود غربیه‌سنی بالتشکیل پاراغوآی شاقوسنی آرجنتین شاقوسندن آییریر. بو اوچ بیوك نهره دوکیلور برچوق نهرلر وچایلر وار ایسه ده، اك چوغی واك بیوکلری پاراغوآیه تابع اولوب، بو نهره صولدن یعنی شرقدن آپا، آکیدا، بان، یغوی وجنوبده اك بیوکلری اولان (پتیقوری)، وصاغدن یعنی غربدن دخی (پابیبری) و (آقوآری) نهرلری دوکیلورلر. پارانا ایرماغنه دوکیلن نهرلرك دخی اك بیوکی (آقارای) نهریدر. الحاصل پاراغوآی جمهوریتنك میاه جاریه‌سی چوق اولوب، اك ایی اسقا اولنور مملکتلردن معدوددر. نهرلرك مجرالرنده بر چوق بطاقلقلر بولنوب، بونلرك چوغی یازین قورور. اصل کوللرینك اك بیوکی (پتیقوری) نهری تابعلرندن برچایك شق ایتدیکی (ییوا) کولیدر. پارانا ایرماغنك مجراسنده برچوق آطه‌لر بولنوب، اك بیوکلری ٩٠ کیلومتره طولی اولان (التو) آطه‌سیدر.

اقلیم وهواسی. — مدار جدی پاراغوآیك قسم شمالیسی اوستندن کچمکله، هواسی عمومیت اوزره صیجاق ایسه ده، قسم جنوبیسنده ومرتفعجه اولان محللرنده حرارت دها معتدلدر. اورانك قیشی اولان خزیران، تموز وآغستوس آیلرنده نادراً صولر طوڭار، واکثریا مقیاس الحراره سانتیغراد حسابیله ١٥ ایله ٢٠ درجه آره‌سنده بولنور؛ اك صیجاق موسمی اولان کانونلرده دخی نادراً ٤٠ درجه‌یه قدر چیقار. آنجق اصل هوانك برودت وحرارتی روزکاره تابع اولوب، شمال روزکاری اسدیکی وقت قیشین دخی هوا صیجاق، وجنوب روزکاری اسدیکنده یازین دخی صوغوق اولور. برده کوندوزله کیجه آره‌سنده‌کی فرق بیوك اولوب، بعض دفعه کوندوزدن کیجه‌یه میزان الحراره ١٢ درجه فرق کوستریر. بوره‌لری دخی پك صیق وشدتلیدر. یازین یاغمور دها چوق یاغوب، قیشك یاغمورلری دها آزدر. عمومیت اوزره هواسی صاغلامدر.

محصولات وحیوانات ومنابع ثروتی. — پاراغوآیك اشجار ونباتاتی پك چوق ومتنوع اولوب، بیلدیکمز نباتاته مشابه اولمدیغندن، ولسانمزده بالطبع اسملری اولمیوب، محلی اسملریله تعدادندن دخی برشی آکلاشیله‌میه‌جغندن، یالکز صنایعده وطبده مستعمل پك چوق نباتات نافعه بولندیغنی، اشجارندن اعمال سفائنده، مرانغوزلقده وطاوشانلقده استعمال اولنه‌بیلیر پك طیاه

نیقلی ومقبول کراسته چیقدیغی، وبویا، ضمغ وکتن قبیلندن الیاف ویرر اشجـار ونباتاتك دخی چـوق اولدیغنی ذکر ایتمکله اکتفا ایدرز. (پربا) اسمیله معروف برنوع کوچك آغاج دخی چوق اولوب، بونك یاپراقلری بتون آمریقای جنوبیده چای مقامنده قوللا. نلدیغندن، پك چوق اخراجاتی اولور.

طـوپراغی پك منبت اولوب، هواسـنك دخی یاردیمیله مصر، مانیوق، توتون، پرنج، پاموق، قهوه، شکر قامشی، پورتقـال وسائر میوه‌لرله اکثر سبزه‌لر پك ایی اولورسـه‌ده، اهالینك قلتندن پك آز یرلری ایشلنوب، زراعت پك کریدر، وقسم اعظمی معطلدر. باشلیجه محصولاتی توتون ایله مانیوقدن عبارت اولوب، خیلی مقدار توتون وتاپیوقه اخراج اولنور. سائر محصولاتی ایسه مملکته کفایت ایتمیوب، خارجدن جلب اولنور. حالبوکه نهرلرك فیضـانیله بطاقلقلر تشکیل ایتملری پرنج یتیشـدیرمکه پك مساعد اولوب، حتی خدایی نابت حالنده پرنج بولندیغی کبی، پاموق زراعتی دخی بو مملکتی احیا ایده‌بیلیردی.

شمدیکی حالده مملکتك باشلیجه واسـطهٔ ثروتی حیوانات اولوب، کلیتلی قویون، کچی، صیغیر، طو. موز وآت یتیشدیریلیر. بو مملکتك استقلالنی متعاقب وقوع بولان محاربه‌لردن اول یالکز صیغیرلری ایکی ملیوندن زیاده ایدی. شمدی دخی سکز اون بیك قویونه مالك آدملر واردر. مرعالری وچایرلری پك چوق اولوب، چایرلر صوآلتنده بولنمغله، هیچ برموسمده قورومدیغندن، حیوانات یتیشدیرمکه پك چوق استعدادی واردر.

اك چوق بولنان معدنلری دمیر وباقیرله مانغانس اولوب، بونلرك بعضلری اخراج اولنیور. آلتون و کومش معدنلری دخی بولندیغی مرویدر. مرمر، لیطو. غرافیا طاشی، آلچی وذی قیمت احجارك انواعی دخی موجوددر.

اهالیسی، جنسیت ولسان ومذهبلری. — پارا. غوآیك اهالیسی ٤٣٠٠٠٠ کشی راده‌لرنده اولوب، بونلردن ٦٠٠٠٠ قدری وحشی حالنده و ٧٠٠٠٠ قدری بر درجـه‌یه قدر تمدن ایتمش اقوام اصلیه‌دن وقصـوری اسپانیول اولادندن وبونلرله زنجیـلردن واصـل آمریقالیـلردن متولد ملزلردن عبـارتدر. ١٠٠٠٠ قدر دخی اجنبی یعنی آوروپا ممالك مختلفه. سـندن یکی کیلمش مهاجرلر واردر. محاربه‌دن اول اهالیسی دها چوق اولوب، او صره‌ده طاغلش ایسه. لرده، صلحك تقررندن بری یکیدن اهالی چوغالمغه باشلامشدر. اهالینك ثلثانی خالص ویا آز چوق اسپانیول قانیله قاریشمش (غوآرانی) قوم اصلیسـنه منسوب اولوب، هرنه قدر جمهوریتك لسان رسمیسی اسپانیولجه ایسـه‌ده، لسان عمومی ومحلی غوآرانی لسا. نیـدر. حکومتك اسـپانیولجه‌یی تعمیمده‌کی غیرتیله برابر حکومت دوائرنده بیله اکثریا غوآرانی لسـانی استعمـال اولنیور. جزویتلر وقتیله بر چوق کلیسـالر تأسیس ایده‌رك، کویلری برر راهبـك تحت اداره‌ روحانیه‌سنه آلمشلردیسه‌ده، یرلیلر اسماً قتولیك وحقیقةً بتپرست اولوب، کندی عادات واعتقـادات قدیمه. لرندن پك ده آیریله‌مامشلردر. قصبه‌لیلر قتولیکدر، ودین عمومی ورسمی قتولیکلکدر.

تقسیماتی، شهر وقصبه‌لری. — پاراغوآی جمهوریتك مرکزی (آسونسیون) شهری اولوب، مملکت ٧٠ سنجاق ویا قضایه منقسمدر. باشلیجه شهر وقصبه‌لریله هر برینك مقدار اهالیسی بروجه زیردر:

آسونسیون	٢٥٠٠٠	قارایغوآ	٨٠٠٠
ویلاریقا	١١٠٠٠	سان استانیسلائو	٧٠٠٠
قازابه (قصبه)	٩٠٠٠	ایتاغوآ	٦٠٠٠
ویلافونسیون	٨٠٠٠	ایتا	٥٠٠٠
ویلاسان پدرو	٨٠٠٠	پاراغوآری	٥٠٠٠
لوقه	٨٠٠٠		

معارف وصنایع وتجارتی. — پاراغوآی یکی بر دولت اولدیغندن، معارفی پك کری اولوب، مر. کزنده واك بیوك قصبه‌لرنده اولان برقاچ مکتبدن بشقه ذکره شایان مؤسسات علمیه‌سی یوق کبیدر. صـنایعی دخی پك کری اولوب، یالکز برقاچ توتون وصیغـاره فابریقه‌لریله، طوغله، کرمیت، مسکرات، پورتقـال قبوغی صویی وسائره فابریقه‌لری وبرقاچ دباغخانه‌سی واردر. منسوجاته متعلق یالکز یرلیلرك قوللاندقلری بر طاقم قبا شیلر اعمال اولنور. تجارتی سنوی تقریباً ٨ ملیون فرانق اخراجات واوندن زیاده‌جه ادخالاتدن عبـارت اولوب، اخراجاتی باشلیجه توتون، پربا، دری، کراسته وپورتقالدن، وادخالاتی آوروپا فابریقه. لری معمولاتندن عبارتدر.

اصول حکومتی، قوهٔ مالیه وعسکریه‌سی. — پاراغوآی جمهوریتله وبر رئیس وبش وکلا ایله اداره اولنوب، برمجلس مبعوثان وبرده مجلس اعیانی واردر.

وارداتی باشلیجه کمرك رسومندن متحصل اولوب، وا.
ردات عمومیه‌سی یدی بچق ملیون فرانقدن زیاده‌جه
ومصارفی یدی ملیونه قریبدر. فضلهٔ وارداتی دیونك
تأدیه‌سنه صرف اولنور. اهالیٔ ذکورك جمله‌سی عسکر
اولوب، حرب زماننده جمله‌سی عساکر ملیه صور.
تنده سلاح آلتنه دعوت اولنورسه‌ده، صلح زماننده
یالکز ٥٠٠ نفر عسکری واردر، که بونلرك ٣٥٠ سی
پیاده و ١٥٠ سی سواریدر. نهرده استعمال ایتدیکی
قوهٔ بحریه‌سی ٤ طوپی و ٦ ضابطله ٣٦ نفری حامل
بربیوك واپورله ٢ کوچك واپوردن عبارتدر. دمیر
یوللری ٧٠ و ٨٠ کیلومترهلك ایکی کوچك خطدن
عبارت اولوب، تلغرافلری دخی آزدر. پارانا وپارا.
غوآی نهرلرنده برازیلیایه قدر چیقار واپور ایشلتیر
بر قاچ قومپانیا واردر.

احوال تاریخیه‌سی. — پاراغوآی ١٥٢٦
تاریخ میلادیسنده (سباستیان غابو) طرفندن کشف او.
لنه‌رق، ١٥٣٦ ده (آلوارونوتز) طرفندن ضبط
اولنمش، وبونك طرفندن اهالی حقنده بر طاقم مظالم
مدهشه و وحشیانه اجرا اولنمشیدی. متعاقباً جزویت
پاپاسلری کیدوب، رسماً (لاپلاته) والیلکنه ملحق بر
نوع حکومت روحانیه تشکیل، وغوآرانیلر بیننده
خرستیانلغی نشر ایتمشلردی. ١٨ نجی قرن میلادی
اواسطنده جزویتلر اسپانیا حکومتی طرفندن طرد
وتبعید، و ١٧٥٠ ده پاراغوآی خطه‌سی (سنت ساقرمان)
مقابلنده پورتکیزه ترك اولنه‌رق، برازیلیایه الحاق
اولنمش ایسه‌ده، یرلیلر پورتکیز حکومتندن ممنون
اولمه‌یوب، ١٧٧٧ ده اسپانیایه اعاده ایدلمش ایدی.
١٨١١ ده پاراغوآی استقلالنی قزانوب، متعاقباً
(فرانسیا) اسمنده بری ابتدا (قونسول) وبعده (دیکتا.
تور) عنوانیله حکومتی ید استقلاله آلمش؛ و ١٨٤٠
تاریخنه‌دك موقع اقتدارده قالوب، استبدادیله برابر صنایع
وزراعتك ترقیسنه خدمت ایتمش، وپاراغوآیده سیر
سفائن حقنی اجنبیلردن سلب ایلش ایدی. خلفی اولان
(لوپز) طول مدت برازیلیا وآرجنتین ایله (اورو.
غوآی) دولتلرینه قارشی مقاومت ایتمشدر. بو محاربه
١٨٧٠ تاریخنه‌دك دوام ایدوب، مملکتك تخریبنی
موجب اولمش؛ وتاریخ مذکورده (لوپز)ك مقتول
اولمسیله، دول منفقهٔ مذکوره عسکری مملکتی استیلا
ایده‌رك، ١٨٧٦ ده آمریقای شمالی ممالك مجتمعه‌سنك
توسطیله مصالحه عقد، ومملکت تخلیه اولنوب، جمهو.
ریت تقرر ایلمشدر. او وقتدن بری اداره‌سی یولنه
کیرمش ایسه‌ده، الیوم محاربه‌نك تخریباتندن جبرمافات
ایده‌مه‌مشدر.

پاراقاتو (Paracatu) برازیلیانك (میناس جرانس) ایالتنده بر نهر اولوب،
شرق شمالیه طوغری آقه‌رق، ٤٠٠ کیلومترهلك
جریاندن صکره، (سان فرانچسقو) ایرماغنه دوکیلور.
— مرکزی (پاراقاتو دو پرنجیپه) قصبه‌سی اولان بر
قضا دخی بو اسمله مسمی اولوب، آلتون معدنیله
مشهوردر.

پاراماته (Paramatta) آوسترالیانك (ایکی جنوبی غال) خطه‌سنده و (پورت
جاقسون) لیمانك مدخلنده اوله‌رق، (سیدنی)ك ٢١
کیلومتره غرب شمالیسنده برقصبه واسکله اولوب،
١٠٠٠٠ اهالیسی وبر رصدخانه‌سی واردر.

پاراماریبو (Paramaribo) آمریقای جنوبیده فلمنك النده اولان
(غویانه)نك مرکزی برشهر اولوب، (سوزینام) نهرینك
ساحل یسارنده وبحر محیط آطلاسی ساحلندن ٩ کیلو.
متره ایچریده واقعدر. ٢٥٠٠٠ اهالیسی ونهر مذ.
کورده صاغلام لیمانی واردر. کوزل ومنتظم بر شهر
اولوب، موقع وهواسی پك لطیفدر. ١٦٧٣ ده
تأسیس اولنوب، ١٨٢٠ ده یانمش ایسه‌ده، ترمیم
وتعمیر اولنمشدر.

پارامیتیا (Paramythia) یانیه ولایت وسنجاغنده کائن (آیدونات) قصبه.
سنك اسم اصلیسیدر. [«آیدونات» ماده‌سنه مراجعت.]

پارانا (Parana) آمریقای جنوبیده بیوك بر ایرمق اولوب، برازیلیانك (میناس
جرانس) ایالتنده (سان جوان دل ری) قربنده نبعانله،
جنوب غربیه طوغری آقه‌رق، صولدن تیغوآسو،
پاراناپانما، تیته، موجی ویشیل چای؛ وصاغدن پریسما،
پوردو، پاراناهیبا نهرلرینی اخذ، و (غوآیرا) شلاله‌سنی
تشکیل ایله، (پاراغوآی) جمهوریتنی برازیلیادن ودها
آشاغیده آرجنتیندن تفریق ایتدکدن صکره، (پارا.
غوآی) نهر عظیمله دخی برلشیر، واورادن آرجنتین
جماهیر منفقه‌سی ایچنده شمالدن جنوبه وبعده جنوب
شرقیه طوغری آقار؛ ومنصبنه قریب (اوروغوآی)

نهریله دخی برلشه‌رك، اوزون بر کورفزه مشابه اولان (لاپلاتّه) ایرماغنی تشکیل ایدر، که (بوئنوس آیرس) ایله (مونته ویدئو) آره‌سنده بحر محیط آطلاسی‌یه دوکیلور. مجراسی تقریباً ٤٧٠٠ کیلومتره اولوب، قسم اعظمی سیر سفائنه صالحدر، واپچنده واپور ایشلنیر برقاچ قومپانیه واردر. یتاغی پك کنیش اولوب، بعض محللرنده چناللانمغله برطاقم آطه‌لر تشکیل ایدیور.

پارانا (Parana) برازیلیانك ایالات جنوبیه‌سندن اولوب، حدود غربیه‌سنی تشکیل ایدن نهرك اسمیله تسمیه اولنمشدر. غرباً نهر مذکورله (پاراغوآی) جمهوریتندن و (ماتوغروسو) ایالتندن، شمالاً نهر مذکوره تابع (پاراناپانما) نهریله (سائو پاولو) ایالتندن، جنوباً (ایغوآسو) نهریله (سانته قترینه) ایالتندن آیرلمش اولدیغی حالده، شرقاً بحر محیط آطلاسی ایله محدود در. ساحلی آز اولوب، ایچ طرفی توسع ایدیور. مساحهٔ سطحیه‌سی ٢٢١٣١٩ مربع کیلومتره واهالیسی ١٨٩٦٦٨ نفوسدن عبارتدر. ساحله قریب (سیرادومار) اسمیله بر سلسلهٔ جبال ممتد اولوب، بونك داخلی اتکلرندن حدودینی تشکیل ایدن انهار مذکوره‌یه منصب اولمق اوزره بر چوق نهرلر آقیور، که باشلیجه‌لری: ایتاوار، سینز، تیباجی، ایواهی، ریکیرو، سان فرانچسقو نهرلریدر. (آپوقارانه) سلسلهٔ جبالی دخی شرق جنوبیدن شمال غربی‌یه طوغری ممتد اولوب، انهار مذکوره وادیلری آره‌لرنده دیکر بر طاقم طاغلر وار ایسه‌ده، اراضیسنك قسم اعظمی دوز واووه‌دن عبارتدر. هواسی عمومیت اوزره صیجاق ایسه‌ده، (سیرا دومار) طاغلرینك شرق جهتنده اولان ساحل طرفنده حرارت ورطوبت زیاده اولوب هوا آغیردر، وصاری صیتمه اکسیك اولماز؛ سلسلهٔ مذکوره‌نك ایچ طرفنده اولان قسم اعظمی ایسه مرتفعجه اولوب، هواسی معتدل وغایت صاغلامدر. حتی قیشین کیجه‌لری بعضاً صولر دخی طوکار. اشجار ونباتاتی پك چوق اولوب، اصل محصولاتی پرنج، مانیوق، شکر قامشی، توتون وقهوه‌دن عبارتدر. مصر، بغدای، آرپه، یولاف کبی بعض آوروپا حبوباتی واوزوم، آرمود، آلما کبی بعض میوه‌لرله پرلماسی وسائره دخی حاصل اولور. اهالیسی آز اولمغله، اراضیسی معطل اولوب، زراعتی پك کریدر. استر وسائر بعض حیوانات دخی یتیشدیریلیور. حیوانات وحشیه‌سی چوق ومتنوعدر. نهرلرده آلتون ریزه‌لری وبعض طرفلرنده دمیر وسائر معدنلر بولنیورسه‌ده، اخراج اولنمیوب، یالکز کیرج اعمال اولنور. اهالیسی پورتکیزلیلرله اهالئ اصلیه وزنجیلر اختلاطندن متولد ملزلردن وبعض اوروپا مهاجرلرندن عبارتدر. مرکزی (قوریتیبه) قصبه‌سی اولوب، پاراناغوآس، آنتونینه، مورته، غوآراپوآوه، پونته غروسه، قاسترو کبی بعض قصبه‌لری دخی واردر. ایتالیا مهاجرلری (مورته) قصبه‌سی قربنده (نووه ایتالیا) یعنی «یکی ایتالیا» اسمیله بر بر اسکان ایتمشلردر. اخیراً برازیلیا حکومتك جماهیر متفقه صورتنه تحویلیله بو ایالت دخی جماهیر مذکوره‌دن بر جمهوریت اعتبار اولنمشدر.

پارانا (Parana) آمریقای جنوبیده آرجنتین جماهیر متفقه‌سندن (انتره‌ریوس) جمهوریتنك مرکزی اولان بر قصبه اولوب، بوئنوس آیرسك ٣٨٥ کیلومتره شمال غربیسنده، پارانا نهری ساحل یسارینك اوستنده واقع بر تپه‌ده و (ریوسالادو) نهریله (سانته فه) قصبه‌سنك قارشیسنده واقع و ١٠٠٠٠ اهالیی جامعدر. منظره‌سی پك کوزل برقصبه اولوب، مقدما بتون آرجنتین جماهیر متفقه‌سنك مرکزی ایدی. قصبه‌نك اوکنده نهرك عرضی ٢٠ کیلومتره‌دن آشاغی دکلدر.

پاراناپانما (Parana-Panéma) آمریقای جنوبیده برازیلیانك جهت جنوبیه‌سنده بر نهر اولوب، (سائو پاولو) ایالتنده ساحله موازی اولان سلسلهٔ جبالك آرقه‌سندن نبعانله، غربه طوغری جریان ایده‌رك، مجراسنك قسم اعظمی ایالت مذکوره ایله پارانا ایالتی آره‌سنده خط حدودی تشکیل ایدر؛ و ٧٥٠ کیلومتره‌لك جریانله، صولدن ایقاوار، سیونا وتیباجی نهرلرینی اخذ ایتدکدن صکره، پارانا ایرماغنه دوکیلور.

پاراناهیبا (Paranahiba) آمریقای جنوبیده برازیلیانك وسطلرنده (غویاز) ایالت واسعه‌سنده بر نهر اولوب، (میناس جرائس) ایالتك حدودی قربنده ١٨° عرض جنوبی و ٤٨°٢٠′ طول غربیده نبعانله، ابتدا غربه وبعده جنوب غربی‌یه طوغری جریان ایده‌رك، ٧٢٥ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدکدن صکره، مذکور ایکی ایالتك (ماتوغروسو) و(سائو پاولو) ایالتلری حدودنده (ریوغرانده) ایله برلشه‌رك، پارانا ایرماغنی تشکیل ایدیور.

پاراناق (Pargnaque) فلیپین جزایرندن (لوسون) جزیره‌سنده، (مانیله) ایالتنده ومانیله‌نك ۱۰ کیلومتره جنوبنده بر قصبه واسکله اولوب، ۱۱۰۰۰ اهالیسی، بیوك طوزله‌لری وپاموق ایپلیکخانه‌لریله دانتله فابریقه‌لری واردر.

پاراهیبا (Parahiba) بو اسمله برازیلیاده ایکی نهر اولوب، بری (P. do Norte) یعنی (شمالی پاراهیبا) اسمیله همنامی اولان ایالتنده، ودیکری (P. do Sul) یعنی «جنوبی پاراهیبا» اسمیله (سان پاولو) ایله (ریوده ژانیرو) ایالتلری آره‌سنده در. برنجیسنك مجراسی ۳۰۰، وایکنجیسنك کی ۸۰۰ کیلومتره قدردر.

پاراهیبا برازیلیاده آنف البیان شمالی پارا-هیبا نهری منصبنده برقصبه واسکله اولوب، همنامی اولان ایالتك مرکزیدر. ریوده ژانیرو-نك ۲۰۵۰ کیلومتره شمال شرقیسنده واقع اولوب، ۱۴۰۰۰ اهالیسی وبعض بیوك ابنیه‌سی واردر. برازیلیانك اك اسکی قصبه‌سی اولوب، وقتیله خیلی مکاتبی وسائر مؤسساتی وار ایدی.

پاراهیبا (Parahiba) برازیلیانك ایالاتندن ودها طوغریسی برازیلیا جماهیر متفقه‌سندن، وجماهیر مذکوره‌نك اك کوچکلرندن او-لوب، شرق شمالی ساحلنده غیر منتظم بر مستطیل تشکیل ایدیور. شرقاً بحر محیط آطلاسی ایله، شمالاً وشمال غربی جهتندن (ریوغرانده دو نورته) ایالتیله، غرب جنوبی جهتندن وجنوباً دخی (پرنامبوق) ایالتیله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۷۴ ۴۳۱ مربع کیلو-متره اولوب، ۴۳۲ ۸۱۷ اهالیسی واردر. ساحل جهتی آلچاق وبطاقلقلری حاوی اولوب، ایچ طرفنده اولان طاغلرینك ارتفاعی دخی ۳۰۰ متره‌یی تجاوز ایتمیور. انهاری پك آز اولوب، باشلیجه‌سی ایالته اسمنی ویرمش اولان (پاراهیبا) نهریدر. هواسی صیجاق وپك یابس اولوب، یالکز سواحلده دکیز ملتملری بر آز تعدیلنه مدار اولیور. یاغمور موسمی مارتدن حزیرانه قدر دوام ایدرسه‌ده، بعضاً بو موسمده دخی یاغمور یاغمیوب، قوراقلق صوك درجه‌یی بو-لور. مع هذا بعض طرفلرنده قیمتدار کراسته ویرر اورمانلری وکوزل مرعالری واردر. محصولاتی باشلیجه شکر، قهوه، توتون، پاموق وسائره‌دن عبارتدر. دمیر، آنتراسیت، یشم وسائر معدنلری وار ایسه‌ده، اخراج اولنمیور. مرکزی همنامی اولان قصبه اولوب، مانغوآپه، پیلار، آریا، سوزه، پومبال، پیانقوکی بر ایکی بیك اهالیسی اولان بر طاقم کوچك قصبه‌لری دخی واردر.

پارت (Parthes) یونان مورخلرینك اشکانیان دولتنه ویردکلری اسم او-لوب، (پارس) و(پارسی) اسمندن غلط اولمسی ملحوظدر. [«اشکانیان» ماده‌سنه مراجعت بیورله.]

پارتنای (Parthenay) فرانسه‌نك (دو سوره) ایالتنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، پارسك ۳۹۰ کیلومتره جنوب غربیسنده واقع و ۴۷۰۶ اهالیی جامعدر. وقتیله نیم مستقل بر پرنسلکك مرکزی ایدی.

پارتنوپه (Parthénope) اساطیر یونانیه‌یه کوره مشهور اولیسه تعشق ایتمش بر پری اولوب، کویا مرقومه کندیسنی سودیره-مدیکندن، ناپولی قربنده دکیزه آتلمش؛ وبو مناسبتله ناپولی شهرینه ابتدا بونك اسمی ویرلمشیدی.

پارتنون (Parthénon) اسکی آتنه شهرینك اك بیوك واك مضع معبدی اولوب، آقروپول یعنی ایچ قلعه داخلنده ایدی. شهر مذکورك حامیه‌سی عد اولنان عقل وحکمت الهه‌سی (آتنه)نك عبادتنه مخصوص اولوب، بیاض مرمردن معمول وستونلرله محاط ایدی. طولی ۷۰ متره‌قدر اولوب، دیوارلرینك ایچی کوزل رسملر وقبارتمه تصویرلرله مزین ایدی. بو معبد (پیسیسترات) زماننده (ایکتینوس) ایله (قالیقرات) نام معمارلر معرفتیله بنا اولنوب، ایرانیلر طرفندن احراق اولنمش؛ وبعده مشهور پریقلس طرفندن دها مکمل صورتده تجدید ایتدیریله-رك، مشهور هیکلتراش (فیدیاس)ك نظارتیله پك ما-هرانه رسملر وهیکللرله تزیین اولنمش، وهنوز موی الیهك اك کوزل اثری اولان آتنه‌نك فیل دیشندن وآلتوندن معمول هیکلی ایچنده رکز ایدلمشیدی. یو-نانده خرستیانلغك انتشارنده کلیسایه تحویل اولنوب، آتنه‌نك دولت عثمانیه طرفندن فتحنده مناره انشاسیله جامع شریف اتخاذ اولنمشیدی. ۱۶۸۷ تاریخنده وندیکلیلر آتنه‌یی محاصره‌لرنده طوپه طوتوب، بو قیمتدار بنایی تخریب ایتمش اولدقلرندن، الیوم یالکز

اوکده‌کی ستونلریله برقاچ دیواری قائمدر. منارەسی دخی خراب حالنده موجوددر. اکثر هیکللری لوندره وپارس موزەلرینه نقل اولنمشدر.

پارتنیوس { (Parthénius) یونان قدیم شاعرلرندن اولوب، ازنیقلیدر. مهردادە قارشی اولان محاربەلرنده روماليلر طرفندن اسیر ایدیلوب، میلاددن ۶۵ سنه اول رومایه گوتورلمش؛ وفضل وهنرینه حرمةً اطلاق اولنەرق، فوق العاده اکرامه مظهر اولمشیدی. بعض اشعاری موجوددر.

پارتینه { یاخود پارتیا (Parthiène, Parthie) یونان مورخلرینك خراسانه وقهستانك قسم شمالیسنه ویردکلری اسم اولوب، اشکانیانه ویردکلری و(پارس) اسمندن تحریف ایتدکلری (پارت) اسمندن مشتقدر.

پارچکان { معمورة العزیز ولایتنده وخربوت جوارنده طولاشیر بر کرد عشیرتیدر.

پارخیم { (Parchim) آلمانیانك (مکلنبورغ اشورین) خطەسنده، (الده) نهرینك ساحل یمیننده واشورینك ۴۰ کیلومترە جنوب شرقیسنده بر قصبه اولوب، ۶۰۰۰ اهالیسی واردر.

پاردوبیچ { (Pardubitz) چهستانده (البه) نهری اوزرنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ۸۲۰۰ اهالیسی وحارالری واردر.

پارس { (Paris) آوروپانك وبتون کرهٔ ارضك اك بیوك واك کوزل شهرلرندن اولوب، فرانسه جمهوریتنك مرکزیدر. فرانسەنك جهت شمالیەسنده (سین) نهری اوزرنده و ۴۸°۵۰′۴۱″ عرض شمالیده واقعدر. طول جغرافینك مبدئی بو شهردن چکن خط مفروض اعتبار اولنمشدر. (سین) نهری شهری غیرمساوی ایکی قسمه آیروب، قسم اعظمی جهت شمالیەسنده قالیور. نهرك اورتەسنده دخی (سین) و(سنت لوی) اسملریله ایکی جزیره واردر. شهرك شرقدن غربه طولی ۱۲ وشمالدن جنوبه عرضی ۹ کیلومترە اولوب، مساحهٔ سطحیەسی ۷۸۰۲ یکی دونمدر. محیط دائرەسی ۳۴ کیلومترە طولنده اولان بر سور وبرطاقم استحکاماتله محاطدر. تقریباً ۲۵۰۰۰۰۰ اهالیسی واردر. شهر ۲۰ دائرهٔ بلدیەیه وهر دائره ٤ محلەیه منقسم اولمغله، ۸۰ محلەسی واردر. ۳۰۰۰ جاده وبیوك سوقاقی اولوب، بونلرك برطاقمی پك کنیش وایکی طرفی آغاجلرله مزیندر. یالکز بعض اسکی محلەلرینك سوقاقلری طاردر. شهرك ایچنده قونقوردیا، قاروسل، واندوم، شاتله، روآیال، ویقتوآر، باستیله، ترون، سنت سوپلیس، اودئون، سنت میشل، پاله بوربون، اوپرا میدانلری کبی بر چوق کوزل میدانلری اولوب، اکثری مشاهیردن برر ذاتك جسیم هیکللریله وبعض مسله وسائر آثارله مزیندرلر. نهرك بونجه ایکی طرفدن کوزل ایکی ریختمی ونهرك اوزرنده متعدد کوزل کوپریلری واردر. باغچه ومسیرەلرینك اك کوزللری: تویری، لوکسنبورغ، شانزلیزه، ونباتات باغچەلریله (بولونیه) اورمانیدر. ابنیەسنك اك بیوك وکوزللری: (تویری) سراینك بقیەسی اولان (فلوره) و(مارسان) کوشکلریله، (لووره) سرایی، چارشویه تحویل اولنمش اولان پاله روآیال، مجلس اعیان دائرەسی اتخاذ اولنان لوکسنبورغ سرایی، مجلس مبعوثان دائرەسی اتخاذ اولنان (بوربون) سرایی، پانتئون، وال دوغراس، متقاعدلر قشلەسی، حربیه مکتبی، بورسه دائرەسی، بانقه، ضربخانه، بلدیه دائرەسی، عدلیه دائرەسی، تجارت محکمەسی، تروقادرو سرایی وسائر دوائر حکومتله بعض ابنیهٔ خصوصیەدر. (اتوآل) یعنی «یلدیز» و(قاروسل) طاق ظفرلریله (سنت دنیس) و(سنت مارتن) قپولری دخی ذکره شایاندر. نوتردام، سنته ژنویوه، سنته سوپلیسه، سنت اوسناش، سنت انیان، سنت ژرمن، سنت پول وسائر متعدد وجسیم مصنع کلیسالر؛ اوپرا تیاتروسیله، فرانسز تیاتروسی، اودئون، اوپرا قومیق، تیاتر لیریق وساترە کبی برچوق تیاترولری؛ بعضلری عمومی وبعضلری برصنفه مخصوص اولمق اوزره ارککلر وقادینلر وچوجقلر ایچون آیری آیری برچوق خستەخانەسی وبر چوق چارشی وبازارلری واردر. علوم ومعارفه مخصوص مؤسساتی پك چوق ومکمل اولوب، فنون، ادبیات، حقوق، عقائد وطب شعبەلرندن مرکب بیوك دارالفنونی، (اقول پولیتکنیك) دینلن فنون مکتبی، (سنت سیر) اسمیله معروف حربیه مکتبی، علوم ملکیه وسیاسیه مکتبی، بیوك دارالمعلمینی، (اقول ده فرانس) اسمیله بر بیوك مکتبی، (آتینه) اسمیله دیکر برمکتبی، فن صیدله، طرق ومعابر، معادن، تجارت، صنایع

نفيسه، موسيقى، السـنهٔ شرقيه، آثار عتيقه، صنايع
مكتبلرى، ٥ داخلى مكتب اعداديسى، بلديه طرفندن
اداره اولنور ايكى دارالشفقه‌سى، برقاچ تجارت مكتبى،
زراعت مكتبى، بر چـوق مكاتب خصـوصيه‌سى ،
طوائف رهبانه مخصوص بر چوق مدرسه‌لرى ، پك
چوق مكاتب ابتدائيه‌سى ، كورلره وديلسز وصاغر-
لره مخصوص مكتبلرى واردر . كتبخانه‌لرى چوق
اولوب، برنجيسى دنيانك اك بيوك كتبخانه‌سى اولان (بيبليو-
تك ناسيونال) يعنى «كتبخـانهٔ ملى» در، كه ايكى بچق
مليون جلدى واز آن جمله برچوق كتب نادرهٔ عربيه
وسائره‌يى حاويدر. نباتات وحيوانات باغچه‌لريله آثار
عتيقه، رسم، هيكلتراشـلق، اسلحه، تشريح، معادن
وسـائره موزه ونمونه‌خانه‌لرى ، صـنايع سركيلرى ،
بيوك بر رصدخانه‌سى وسائر مؤسسات علميه‌سى وار
در. جمعيت علميه وفنيه‌لرى دخى مكمل اولوب ، بش
آقادميادن عبارت (انستيتو) اسميله بر بيوك جمعيتى ،
طب آقادمياسى، جغرافيايه، علوم والسنهٔ شرقيه‌يه،
فرانسه تاريخنه، علم‌الارضه، طبه، صيدله‌يه، زراعته،
صنايعه، عمومى استاتستيقه مخصـوص متعدد جمعيتلرله
برچوق اعانه وتشويق جمعيتلرى وعلوم وفنون وصنا-
يعه متعلق عمومى درسخـانه‌لرى واردر . صنايعى پك
ايلريده اولـوب ، يوك ، ايپك ، كتن وپاموقدن
مختلف اقشه ومنسوجات، مجوهرات، كومش آوانى،
هر نوع تزيينات، چينى، جام، تونجدن معمول ادوات،
كاغد، باصمه، طاوشانلغه متعلق شيلر، غانت، اورمه
شـيلر، دمير وچليكدن آلات وادوات، آرابه، قو-
شوم طـاقلرى، سختيان وكودرى، صابون ، انواع
معطرات ، مودهيه متعلق شـيلر ، صـنعى چيچكلر ،
شمسيه، يلپازه، اجزاء كيمويه ، حكمت طبيعيه وهيئت
وعلوم رياضـيه آلاتى ، ساعت، پيانو وسائر موسيقى
آلاتى وسائره فابريقه‌لرى پك چوقدر. حروفات وليطو-
غرافيا مطبعه‌لريله بيوك كتـابجى دوكانلرى دخى پك
چوق اولوب، كليتلى كتابلر وكونده ٣٠٠ دن زياده
غزته وموقوت رساله‌لر نشر اولنور . پارس شهرينك
واردات بلديه‌سى ٢٠٠ مليون فرانغى متجاوز اولوب،
١٠ مليون عثمانلى ليراسنه قريبدر !

روماليلرك توسيع فتوحاتلرنده پارس سين نهرى
ايچنده واقع اولوب، اليوم (سين) اسميله معروف او-
لان كوچك آطه‌يه منحصر بر كوچك قصبه‌دن عبارت
اوله‌رق، (لوتچه) ياخود (لوتچيا) اسميله معروف ايدى.
(پاريسى) دينلن بركوچك قومك مركزى اولـوب ،
بونلر قيصرك بر سردارينـه خيلى وقت مقـاومتدن
صكره، نهايت روماليلر قصبه‌يى ضبط، وبعض استحكا-
ماتله تحكيم ايتمشلردى. مرور زمانله نهرك ايكى ساحلنده
دخى بعض اولر ياپيله‌رق، قصـبه قوم مذكورك اسميله
شهرت بولمشـدر. فرانق حكمدارلرندن (قلـوويس)
٤٨٦ تاريخ ميلاديسـنده بو قصبه‌يى ضبط ايدوب ،
٢٠ سـنه صكره سـورله احاطه وپايتخت اتخاذ
ايتمشدر. مرووتچيانلرك اواخر حكومتنده پارس توسع
ايتمكه باشلايوب، برطاقم بيوك مكتبلر وكليسالر دخى
تأسيس اولنمشـيدى. او وقتدن برى بيـومكده دوام
ايتمش ايسـه‌ده، قرن حاضر ميلاديتك ابتداسنده اها-
ليسى ياريم مليوندن زياده اولمديغى حالده ، بو صـوك
٩٠ سنه ظرفنده بو مقدار بش مثلنه بالغ اولمشدر .
هـواسى دخى لطيف اولوب، كرك ذوق واكلنجه
ايچون وكرك ترقيات مدنيه نقطهٔ نظرنجـه بو كونكى
كونده پارس كرهٔ ارضك اك كوزل شهريدر.

—— ممالك مجتمعه‌ده وقنـاده‌ده دخى بو اسمله بر
قاچ كوچك قصبه واردر.

پارس { ايرانك جهت جنوبيه‌سـنده اولوب
بصره كورفزى بويجـه ممتد اولان
(فارس) خطه‌سـنك اسم اصليسى اولوب ، (فارس)
اسمى بونك معربيـدر. السنهٔ اجنبيه‌ده بتـون ايرانه
ويريلن (پرس) ياخـود (پرسـيا) اسمى دخى بوندن
مأخوذدر. [«فارس» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

پارسى { (Parsis) زردشت دينـنده قالوب
اليـوم هندستـانده وايرانك بعض
طرفلرنده بولنـان ايرانيلره ويريلن اسمدر. [«كبر»
ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

پارغه { (Parga) آرناؤدلق ساحلنك قسم جنو-
بيسنده ويانيه ولايتنده پروزه سنجا-
غنك مارغليچ قضاسنده ناحيه مركزى برقصبه اولوب،
پروزه‌نك ٤٥ كيلومتره شمال غربيسنده ويانيه‌نك ٥٥
كيلومتره غرب جنوبيسـنده واقعدر . ٥٠٠٠ اهـا-
ليسى ، بر جامع شريفى ، دكيزك ايچنه كيرمش بر
قيانك اوزرنده اسكى بر قلعـه‌سى، اطرافنده كوزل
پورتقال وليمون باغچه‌لرى وزيتونلقلرى واردر. آغاج
قانونلرى دخى چـوق وفوق‌العاده مقبـول اولوب،

موسويلر طرفندن رغبت اولنغله، بو محصولدن اهالينك فوق‌العاده تمتعی اولور. دیکر اخراجاتی باشلیجه پورتقال ولیمون ایله زیتون یاغندن عبارت اولوب، قصبه‌ده بر نوع اسمر صابون دخی اعمال اولنور. هواسی غایت کوزل ومعتدل اولوب، امراض صدریه‌یه مبتلا اولانلره پك فائده‌لیدر. دکیز بانیه‌لری دخی پك نافعدر. واپورلر اوغرامازسه‌ده، چاملق خطه‌سنك او جهتی اسکله‌سی اولوب، خیلی یلکن کیلری آمد شد ایده‌رك، قورفه وتریسته ایله تجارتی واردر. بوقصبه خیلی وقت انکلتره‌نك النده بولنوب، تپه دلنلی علی پاشا دولت مشار الیهادن قصبه‌یی صاتین آلدیغنده، اهالیسی آطه‌لره هجرت ایتمکله، قصبه واراضیسی علی پاشانك چفتلکی حکمنه کچوب، بونك اعدامنده خزینهٔ دولته کچمکله، او صره‌ده مالیه ناظری بولنان رفعت پاشا طرفندن مبایعه اولنوب، الیوم ورثه‌سی النده‌در. اهالیسنك مسلم اولانلریله خرستیانلرینك بر قسمی آرناؤد اولوب، قصوری رومدر. — پارغه ناحیه‌سی چاملق خطه‌سنك قسم وسطیسندن عبارت اولان مارغلیچ قضاسنه تابع اولوب، نفس قصبه ایله جوارنده واقع ٣ قریه‌دن عبارتدر. مقدما دیکر بر طاقم قریه‌لر الحاقیله آریجه بر قضا اتخاذ اولنمشیدی.

پارل { (Paarl) امید برونك (قاپ‌ـوون) ایالتنده وقاپتوونك ٥٠ کیلومتره شرق شمالیسنده اوله‌رق (برغ ریور) نهرینك ساحل یسارنده بر قصبه اولوب، ٨٠٠٠ اهالیسی واردر. قاپتوونده (کیمبرلی)ه کیدن دمیر یولك موقفلرندندر. کوزل بر قصبه اولوب، پورتقال باغچه‌لریله وباغلرله محاطدر.

پارمنید { (Parménide) یونان قدیم مشاهیر حکماسندن اولوب، قبل‌المیلاد ٦٣٦ تاریخلرنده ایتالیانك (الیا) قصبه‌سنده طوغمش، و(اکسنوفان)دن تحصیل فلسفه ایدوب، بر مدت شاکردی اولان (زنون) له برابر آتنه‌یه سیاحت ایدوب، تدریسله اشتغال ایتمش، وخیلی وقت معمر اولمشیدی. وحدت مطلقه‌یه قائل اولوب، کثرتی وجود مطلقك صور مختلفهٔ ظاهریه‌سندن عبارت عد ایدردی. مذهب فلسفیسنی مبین بر قاصده تنظیم ایتمشدر، که بعض فقره‌لری بولنه‌بیلمشدر.

پارمنیون { (Parménion) فلیپك وبعده اسکندرك سردارلرندن اولوب، دارایه قارشی آیاش مظفریتنه سبب اولمش، وسوریه ایله دمشق ضبط ایتمشیدی. اربل غالبیتندن صکره (میدیا) یعنی عراق عجمی وآذربایجان والیلکنه تعیین اولنمش ایسه ده، بعده اسکندر بونك نفوذندن اندیشناك اولوب، قبل‌المیلاد ٣٢٦ ده کندیسنی واوغلنی قتل ایتدیرمشدر.

پارمه { (Parme) ایتالیانك قسم شمالیسنده (امیلیا) خطه‌سنده بر شهر اولوب، همنامی اولان بر نهرك اوزرنده، ٤٤° ٤٨′ عرض شمالی ایله ٧° ٥٩′ طول شرقیده واقعدر. ٤٦٠٠٠ اهالیسی، دارالفنونی، صنایع نفیسه مکتبی، دیلسز وصاغرلره مخصوص مکتبی، کتبخانه‌سی، موزه‌سی، نباتات باغچه‌سی، اطرافنده سوری واستحکاماتی، بر قاچ مصنع کلیساسی، بیوك بر تیاتروسی، اسکی پارمه دوقه‌لرینه مخصوص بر سرایی، قربنده (تارو) اسمیله کوزل بر کوپریسی، چینی، ایپك، چوخه، شاپقه وسائره فابریقه‌لری واردر. اسکی بر شهر اولوب، خیلی وقت مستقل بر دوقه‌لغك مرکزی بولنمشدر.

پارمه دوقه‌لغی { (Duché de Parme) ایتالیای شمالینك بر خطه‌سی اولوب، شمال شرقی جهتندن لومبارديا، جنوباً طوسقانه، شرقاً مودنه؛ شمال غربی جهتندن دخی پیامونته خطه‌لریله محاط ومحدود ایدی. طول وعرضی ٨٠ کیلومتره قدر اولوب، ١٥٠٠٠٠ قدر اهالیسی وار ایدی. مرکزی پارمه شهری ایدی. باقیر، دمیر وطوز معدنلریله حبوبات متنوعه‌سی ومشهور پینیریله حیواناتی چوقدر. بوخطه روماليلردن صکره بر آره‌لق مستقل قالوب، بعده لومباردلر طرفندن ضبط ومؤخراً شارلمان طرفندن فتح اولنه‌رق، پاپایه ترك اولنمشیدی. بر آره‌لق مستقل بر جمهوریت تشکیل ایدوب، بربرینی متعاقب برچوق دره‌بکلرینك اداره‌سنه کچه‌رك، مختلف حکومتلر تشکیل ایتدکدن، وبر آره‌لق آوستریا دولتنه تابع اولدقدن صکره، اون آلتنجی قرن میلادی اواسطنده (فارنزه) خاندانی‌نك تحت حکومتنده بر دوقه‌لق صورتنی آلمش، وبعده دوقه‌لغی بوربون خاندانك برشعبه‌سنه انتقال

ایتمشیدی. ۱۸۶۰ ده بوربون دوقه‌لرینك اخیری اولان (روبرت) اسقاط اولنوب، پارمه دوقه‌لغی ایتالیایه الحاق اولنمشدر. پارمه دوقه‌لری بروجه زیردر:

(فارنزه خاندانی)	
برنجی پترو فارنزه	۱۵٤۵
اوقتاو	۱۵٤۷
آلکساندر	۱۵۸۶
برنجی رینوچه	۱۵۹۲
اودوآرد	۱۶۲۲
ایکنجی رینوچه	۱۶٤۶
فرانچسقو	۱۶۹٤
آنطونیو	۱۷۲۷
(بوربون خاندانی)	
دون قارلوس	۱۷۳۱
دون فلیب	۱۷٤۸
فردنیاند	۱۷۶۵
برنجی لویی (اتروریا قرالی)	۱۸۰۲
ایکنجی لویی »	۱۸۰۳ الی ۱۷۰۷
ماریالویزه‌دوشسه (ناپولیونك زوجه‌سی)	۱۸۱٤
(فارنزه خاندانندن)	
شارل لویی (ایکنجی شارل)	۱۸٤۷
(بوربون خاندانی)	
اوچنجی شارل	۱۸٤۹
برنجی روبرت	۱۸۵٤ الی ۱۸۶۰

پارناسوس (Parnasse, Parnasus) یونانك فوکیده خطه‌سنده ۲۳۶۰ متره ارتفاعی اولان بر طاغك اسم قدیمی اولوب، الیوم آرناودجه «دری» دیمك اولان (لیقوره) اسمیله معروفدر. بو طاغك جنوب غربی اتکنده مشهور (دلفی) معبدی وار ایدی. اسکی یونانیلرك اعتقادنجه علوم ومعارف الهی (آپولون) ایله (موسه) تعبیر اولنان پریلرك مسکنی زعم اولنوردی.

پارنل (Parnel) ایرلانده‌نك اك مشهور شاعرلرندن اولوب، ۱۶۷۹ ده طوغمش، و ۱۷۱۷ ده وفات ایتمشدر. بعض کوزل منظومه‌لری واردر.

پارنی (Parny) فرنسه مشاهیر شعرا سندن اولوب، ۱۷۵۳ده مداغسقار قربنده‌کی بوربون جزیره‌سنده طوغمش. و ۱۸۱٤ده وفات ایتمشدر. ابتدا عسکرلکله هنده کیدوب، بعده اختلال زماننده مالملکنی غائب ایتمکله، معارفجه بعض مأموریتلرده قوللانلش، وبوناپارت طرفندن قیدحیات شرطیله کندیسنه معاش تخصیص اولنمشیدی. فرانسه آقادمیاسی اعضالغنه دخی قبول اولنمشیدی. بعض کوزل اشعار ومنظومه‌لری واردر.

پارو (Paru) برازیلیانك شمالنده (آمازون) ایرماغنه تابع بر نهر اولوب، فلمنك غویانه‌سی حدودنده‌کی طاغلردن نبعانله، جنوب غربی‌یه طوغری آقه‌رق، ۹۷۵ کیلومترە‌لك جریاندن صکره (آمازون)ه منصب اولور.

پاروپامیسه (Paropamise) اسکی یونان جغرافیونك افغانستانك شمال شرقی جهتنده اولان کوه‌بابا وسفیدکوه طاغلرینه ویردکلری اسم اولوب، (غور) خطه‌سنی دخی بو اسمله تسمیه ایدرلردی.

پاروس (Paros) یونانك (کیقلاده) جزائرندن اولوب، شیره‌نك جنوب شرقیسنده و (ناقسیا)نك غربنده اوله‌رق، ′۳°۴۷ عرض شمالی ایله ′۵۱°۲۲ طول شرقیده واقعدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۶۵ مربع کیلومتره اولوب، ۳۰۰۰ اهالیسی واردر. (کیقلاده) ایالتنك ناقسیا قضاسنه ملحق اولوب، شمال غربی ساحلنده بر قویك ایچنده (پاریکیا) اسمیله بر قصبه‌سی واردر. مرکزنده (آیوس ایلیاس) اسمیله بر طاغی اولوب، اراضیسی بونك اتکلرندن وساحله قریب بعض دوز یرلردن عبارتدر. قانونی سلطان سلیمان زماننده مشهور خیرالدین پاشا طرفندن ضمیمهٔ ممالك عثمانیه اولوب، یونانك استقلالنده بو دولته ترك اولنمشدر.

پاره (Paré) فرانسه‌نك اك مشهور جراحلرندن اولوب، اك اول فن جراحی‌یی تشریحه تطبیق ایدن بو ذاتدر. ۱۵۱۷ تاریخنده طوغوب، ۱۵۹۰ ده وفات ایتمشدر. عملیات جراحیه‌ده فوق العاده مهارتی اولوب، بیوك بر شهرت قزانمش، وفرانسه قراللرینك جراح باشیسی اولمش ایدی. فن مذکوره متعلق بر قاچ کتاب یازمشدر.

پاری (Parry) انکلتره‌نك مشاهیر بحریوندن اولوب، ۱۷۹۰ ده (بات)ده طوغمش، و ۱۸۶۶ ده وفات ایتمشدر. انکلیز بحریه‌سی سلکنه داخل اولوب، قونتر آمیرال یعنی (میرلوا) رتبه‌سنه‌قدر چیقمش؛ وقطب شمالی‌یه ایتدیکی ٤ مخاطره‌لی سیاحتیله شهرت بولمشدر. ۱۸۱۹ ده اجرا ایتدیکی برنجی سیاحتنده °۷۰ عرض شمالی و °۱۱۰ طول غربی نقطه‌سنه‌دك واصل اولمش، و ۱۰۰۰۰ انکلیز لیراسی مکافاتنه نائل اولمشیدی. اوچ سنه صکره اجرا ایتدیکی وایکی سنه سورن ایکنجی سیاحتنده (ملویله) شبه جزیره‌سنی کشف ایتمش؛ اوچنجیسنده «بوز برونی» ایله (ماکنسیه) نهرینك منصبی آره‌سنده اولان مسافه‌یی تحری ایتمش؛ و ۱۸۲۶ ده واقع دردنجی سیاحتنده ′۱°۸٤ عرض شمالی‌یه قدر

ایلریلشدره بو درت سیاحتنی کندیسی ضبط وتحریر ونشر ایتمشدر.

پاری آطه‌لری { (Iles de Parry) آمریقانك منتهای شمالنده وبحر منجمد شمالی داخلنده بر طاقم آطه‌لر اولوب، آنف الترجمه انکلیز قپودانك اسمیله تسمیه اولنمشلردر. ۸۵° ایله ۷۸° عرض شمالی و۸۲° ایله ۱۲۷° طول غربی آره‌لرنده ممتد اولوب، ٤ بیوکله بر چوق کوچك آطه‌لردن عبارتدرلر. بیوکلری : نورت دوون ، بانروست ، ملویله ، وپرنس پطریق اسملریله معروف اولوب، کوچکلریله برابر جمله‌سنك مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۵۳۳۵۹ مربع کیلومتره‌در. نادراً بوزدن خالی بولنان بوصره بوغازلر بوآطه‌لری جنوبلرنده‌کی جزایر واراضئ قطبیه‌دن آییرر. بو آطه‌لر ۱۸۴۸ دن ۱۸۵۴ تاریخنه‌دك قپودان فرانقلنك تحریسنه کوندریلن بحریون طرفندن کشف اولنمشدر. اوستلری اکثریا قار وبوزله مستور اولوب اهالیدن خالیدرلر.

پاریا کورفزی { (Gofle de Paria) آمریقای جنوبینك ساحل شمالیسنده و(آنتیل) دکیزنده بر کورفز اولوب ، (ونزوئلا) جمهوریتنك شمال شرق ساحلیله انکلتره‌نك النده اولان (ترینیته) آطه‌سی آره‌سنده واقعدر. طولی ۱۵۰ وعرضی ۶۰ کیلومتره اولوب، (اورنوق) ایرماغنك بر قاچ قولی بو کورفزه منصب اولور. یالکز ایکی بوغازدن آنتیل دکیزیله اختلاط ایدوب ، اکثر طرفلری قیالی اولدیغندن، سفائن ایچون امین بر محلدر.

پارس { (Pâris) تروآ حکمداری (پریام)ك اوغلی اولوب، حسن وجمالیله مشهور در. اومیروسك احیا کرده‌سی اولان اساطیره کوره، والده‌سنك کورمش اولدیغی بر رؤیادن طولایی، پدری طرفندن طاغده براغیلوب، بر چوبان قاریسی طرفندن بیودلمش؛ وپدرینك سرایینه کیردکدن صکره، بر مأموریتله یونانه کوندریلوب، مسافر اولدیغی اسپارته حکمداری (منلاس) ك زوجه‌سی بولنان وحسن وآنیله مشهوره اولان (هلنه)یی قاچیرمقدن، یونان ایله تروآ آره‌سنده خونریزانه بر محاربه وقوعنه سببیت ویرمش؛ وتروآ محاربه‌سنده منلاسك اوکندن فرار ایتدکدن صکره، آخیلوسی حیله ایله قتل ایتمش؛ ونهایت (پیروس) ویا (فیلوقتیت) طرفندن مجروح اولوب، وقتیله سومش وبعده ترك ایتمش اولدیغی بر چوبان قیزینه التجا ایده‌رك، بونك طرفندن باقلمشیدی. کویا یونون، آتنه وزهره آره‌سنده حسن وجمال حققنده واقع اولان منازعه‌یی فصل ایتمك اوزره، بو اوچ الهه طرفندن حکم نصب اولنه‌رق، مقام ترجیحده بر آلتون الما‌یی حسن الهه‌سی زهره‌یه ویرمش اولدیغی مشهوردر.

پاریساتیس { (Parysatis) یونان مورخلرینه کوره، ایران حکمدارلرندن اسفندیارك همشیره‌سی وزوجه‌سی اولوب، بوحکمدارك وفاتندن صکره بیوك اوغلی آردشیر بهمنه قارشی کوچك اوغلی کنیچ خسروك (؟) طرفنی التزام ایتمش؛ وایکی برادر آره‌سنده واقع محاربه‌دن صکره آردشیرك زوجه‌سی (ستاتیره) یی تسمیم، وخسروك قاتللرینی اعدام ایتمشدر.

پاریما { (Parima) آمریقای جنوبیده (ونزوئلا)نك شمالدن جنوبه ممتد اولور بر سلسلهٔ جبالی اولوب، شرقه طوغری اوزانان (پاقارائما) سلسله‌سیله کسب ارتباط ایدیور. (پاریما) دخی دینلن ریو برانقو نهری بو طاغلردن نبعان ایدوب، برازیلیا طوپراغی داخلنده ابتدا شرقه وبعده جنوب غربیه طوغری جریانله، آمازونه تابع (ریو نغرو) نهرینه دوکیلور.

پاز { (La Paz) وحرف تعریفله برابر لاپاز یعنی «صلح» آمریقای جنوبیده بولیویا جمهوریتنك اك بیوك شهری اولوب، (تیتیقاقه) کولنك شرق جنوبیسنده، ومرکز جمهوریت اولان (سوقره) ونام دیکرله (شوکیساقه) شهرینك ۳۱۲ کیلومتره شمال غربیسنده، ۱۶°۲۹′۵۷″ عرض جنوبی ایله ۱۶°۲۹′۲۵″ طول غربیده واقعدر. ۵۰۰۰۰ اهالیسی و(مانه) دینلن بر نوع چای تجارتی وار در. — لاپاز ایالتی شمالاً وغرباً (میرو) جمهوریتیله ، شرقاً سانته قروز، جنوباً دخی (اورورو) ایالتلریله محاط ومحدود اولوب، تقریباً ۳۳۰۰۰۰ اهالیسی وآلتون و باقیر معدنلری واردر. — مکسیقه‌نك (قالیفورنیا) خطه‌سنده وقالیفورنیا کورفزینك ساحل غربیسنده دخی بواسمله برقصبه اولوب، ۲۴°۳۰′ عرض شمالی ایله ۱۱۳ طول غربیده واقعدر. اخیراً قالیفورنیا جمهوریتنك مرکزی اتخاذ اولنمشدر.

پازارجق { پازار كوپی وساڑه [«پازارجق» وساڑه ماده‌لرینه مراجعت.]

پازارویج { (Passarowitz) صربیه‌ده (موراوه) نهری قربنده وسمندره‌نك ۲۴ كیلومتره شرقنده بر قصبه اولوب، ۱۷۱۸ تاریخ میلادیسنده دولت علیه ایله آوستریا آره‌سنده اوراده عقد اولنان معاهده ایله مشهوردر.

پازواند اوغلی { [«پاسبان اوغلی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پاژو { (Pajou) فرانسه‌نك اك مشهور هیكلتراشلرندن اولوب، ۱۷۳۰ ده طوغمش، و ۱۸۰۶ ده وفات ایتمشدر.

پاسارغاد { (Passargade) ایرانده‌كی (فسا) شهرینك یونان جغرافیونی طرفندن ضبط اولنمش اسم قدیمیدر.

پاسارگه { (Passarge) پروسیه‌ده بر نهردر، كه (پلاوزبغ) ك ۵ غربنده نبعانله، ۲۰۰ كیلومتره‌لك جریاندن صكره، (براونسبرغ) دن ۶ كیلومتره آشاغیده (فریشه‌هاف) كورفزینه دوكیلور.

پاسارو { (Passaro) سیجلیا آطه‌سنك جنوب شرقی كوشه‌سنده بر برون اولوب، قارشیسنده بر كوچك آطه وآطه‌نك اوزرنده حبسخانهٔ عسكری اتخاذ اولنان بر قلعه واردر.

پاساروانغ { یاخود پساروئك (Passa-rouang) جاوه آطه‌سنده (باناویه)نك ۶۷۰ كیلومتره جنوب شرقیسنده ایالت مركزی بر قصبه‌در. ایالتك ۱۱۰۰۰۰ اهالیسی واردر.

پاساو { (Passau) باویره‌نك آشاغی باویره ایالتنده، مونیخك ۱۴۷ كیلومتره شرق شمالیسنده وطونه‌نك ایكی ساحلنده واقع برقصبه اولوب، ۱۵۰۰۰ اهالیسی واستحكاماتی واردر.

پاسائیق { (Passaïc) آمریقای شمالیده ممالك مجتمعه‌نك (نویرسی) جهوریتنده بر نهردر، كه ابتدا جنوبه، بعده شماله ونهایت شرقه طوغری آقه‌رق، (پاترسون) شهرندن یچدكدن، وقرینده ۱۲ متره ارتفاعنده برشلاله تشكیل ایتدكدن صكره، (نوارق) قوینه دوكیلور. مجراسی ۱۷۵ كیلومتره طولنده‌در. — (پاترسون) شهرینك بر قسمی حكمنده اولوب بو نهرك كنارنده واقع قضا مركزی بر قصبه دخی بو اسمله مسمی اولوب، ۶۵۵۰ اهالیسی واردر.

پاسبان اوغلی { وغلطی پازواند اوغلی (عثمان). سلطان سلیم خان ثالث دورنده ودین جهتنده ظهورله، او طرفلرده تغلب واعلان تفرد ایتمش متنفذاندن بر آدمدر، كه ۱۳۱۲ تاریخنده طونه‌دن بالقانه وبلغرادن وارنه‌یه قدر توسیع دائرهٔ حكم ونفوذ ایتمش؛ وبونك اوزرینه فرمانلی اولوب، اوزرینه قپودان دریا حسین پاشانك سردارلغیله آناطولی بكلربكیسی علو پاشا وتپه‌دلنلی علی پاشا ایله دیكر بر چوق امرا و وزرا سوق اولنه‌رق، خیلی وقت محاربه اولنمش ایسه‌ده، بر نتیجه استحصال اولنه‌میوب، او صره‌ده دخی بوناپارت مصری استیلا ایتدیكندن، دولتك بونكله اوغراشمغه وقتی اولمیوب، ودین محافظلغی كندیسنه ترك ورتبهٔ وزارت توجیه اولنمشیدی. ۱۲۲۲ تاریخنده‌دك ودین وحوالیسنی بر نیم استقلال ایله اداره ایتدكدن صكره، تاریخ مذكورده ظهور ایدن صربستان اختلالنك تسكیننه مأمور اولوب، موفقیتی مأمول ایكن، اجل موعودیله وفات ایتمشدر. پدری پاسبان عمر اغا دخی سركشاندن ومتنفذان واغنیادن اولمغله، سردار قوجه یوسف پاشا طرفندن اعدام اولنمش، وصاحب ترجمه او وقتدن اخذثار مقصدیله طریق شقاوته صاپمش ایدی.

پاستازه { (Pastaza) آمریقای جنوبیده (آمازون) ایرماغنه تابع (مارانیون) نهرینه دوكیلور بر چای اولوب، (اقوآدور) جمهوریتنده، ۱°۳۰′ عرض جنوبیده نبعانله، جنوب شرقیه طوغری جریان ایدر. مجراسی ۶۰۰ كیلومتره قدر طولنده اولوب، ۲۰۰ كیلومتره‌لك محلی سیر سفائنه صالحدر.

پاستو { (Pasto) آمریقای جنوبیده (قولومبیا) جماهیر متفقه‌سنده ایالت مركزی بر قصبه اولوب، بر بركانك اتكنده و(بوغوته)نك ۷۳۰ كیلومتره جنوب غربیسنده اوله‌رق مرتفع بر محلده واقع و ۸۰۰۰ اهالیی جامعدر. ۱۸۲۷ تاریخنده وقوع بولان بر حركت ارض بو قصبه‌نك بر قسمنی تخریب ایتمشدر. — پاستو ایالتی (قاوقه) خطه‌سنك منقسم اولدیغی درت ایالتك بری اولوب، ۶۰۰۰۰ اهالی متمدنه‌سی، و ۷۰۰۰۰ اهالی اصلیه وحشیه‌سی واردر. بركانلری وكوكورد معدنلری چوقدر.

پاسقال { (Pascaé) بو اسمله اوچ پاپا كلمشدر:

برنجیسی اعزه‌دن معدود اولوب، ٨١٧ تاریخندن ٨٢٤ تاریخنه‌دك پاپالق ایتمش، ایمپراطور (لوتر)ی تتویج ایلمش، وكندیسنه (لویی دبونر) طرفندن قورسیقه وساردنیه آطه‌لری اهدا اولنمش ایدی.

— ایكنجیسی ١٠٩٩ تاریخندن ١١١٨ تاریخنه‌دك پاپالق ایدوب، ایمپراطور دردنجی هنری‌یه قارشی اوغلی بشنجی هنری‌یی التزام ایتمش؛ وبعده بونكله دخی بوزیشوب، كندیسنی تتویج ایتمك ایستمدیكندن، ایمپراطورك طرفدارلرندن رومایی تركه اجبار اولنه‌رق، (ننونت)ه قاچمش؛ وبعده رومایه عودتنی متعاقب وفات ایتمشدر.

— اوچنجیسی پاپا اوچنجی آلكساندرك زماننده ایمپراطور فردریق باربروس طرفندن ١١٦٤ ده آریجه پاپا تعیین اولنمش، و ٦ سنه صكره سفالتده وفات ایتمشدر.

پاسقال { (Pascal) فرانسه‌نك اعاظم ادبا وارباب‌فنندن اولوب، علی‌الخصوص علوم ریاضیه ایله حكمت طبیعیه وجراثقال فنلرنده ید طولی صاحبی اولمغله، بك چوق كشفیات نافعه وحقایق فنیه‌یه موفق اولمشدر. ١٦٢٣ تاریخنده (قلرمونت فراند)ده طوغوب، تا صباوتنده ذكاوت فوق‌العاده‌سنی اظهارله، هنوز ١٢ یاشنه واصل اولمازدن اوقلیدسك ٣٢ مسئله‌سنی كندیلكندن حل، ١٦ یاشنده ایكن مخروطاته دائر بر كتاب تألیف و ١٨ یاشنده بر حساب ماكینه‌سی كشف ایتمشدر. ثقلت هوایه، مایعاتك موازنه‌سنه وسائر مسائل حكمیه‌یه دائر دها بر چوق حقایق كشف ایده‌رك، بر چوق كتب فنیه تحریر ایتدیكی كبی، امور مذهبیه وفلسفیه‌یه دخی قاریشوب، «امثال» و (پرووِنسال) عنوانلریله ایكی كتاب ودیكر بعض رسائل دخی یازمشدر، كه كرك پاپا كرك فرانسه حكومتی طرفندن منع اولنمشلر. دیسه‌ده، صاحب ترجمه‌نك ادبیاتده‌كی قوت ومهارتنه دخی بر مثال اولمغله، مؤخراً كسب شهرت ایتمشلردر. هنوز كنج ایكن ضعفه وبر نوع كوتوروملكه دوچار اولوب، بر مدت انزواده یاشادقدن صكره، ١٧٦٢ ده ٣٩ یاشنده وفات ایتمشدر. — (ژاكلینه‌پاسقال) اسمیله برهمشیره‌سی دخی بعض اشعار ورسائل یازمشدر.

پاسقالیه آطه‌سی { (Iile de Pâques) و نام دیكرله (وایهو) (Vaïhou) بحر محیط كبیرك پولنیسیا قسمنده، ٢٧° عرض جنوبی ایله ١١٢° طول غربیده واقع بر آطه اولوب، محیط دائره‌سی ٢٥ كیلومتره واهالیسی تقریباً ٢٠٠٠ كشیدر. هواسی معتدل وصاغلام واراضیسی منبت اولوب، موس وسائر ممالك حاره محصولاتیله كوزل پتاتس حاصل اولور. اهالیسی متناسب الاعضا وذكی ایسه‌لرده، سرقت ویغمایه میل طبیعیلری واردر. بو جزیره ١٦٨٦ ده قپودان (داویس) طرفندن كشف اولنمغله، بونك اسمیله دخی تسمیه اولنور. ١٧٢٢ سنه‌سی پاسقالیه كونی، قپودان (روجوین) طرفندن تكرار كوریله‌رك، پاسقالیه آطه‌سی تسمیه اولنمشدر. بو آطه‌ده طاشدن بر طاقم جسیم صنملر وآغاج وسائره‌دن بعض هیكللر ورسملر بولنیور، كه قبائلقلریله برابر شمدیكی اهالینك درجهٔ اقتدار ومهارتی مافوقنده كورینیور.

پاسكویچ { (Paskevitch) روسیه‌نك اك مشهور قوماندانلرندن اولوب، دولت علیه وفرانسه‌یه قارشی اولان بعض محاربه‌لرده ابراز شجاعت ایتمكله، شهرت قزنه‌رق، ١٨٢٧ ده ایرانه قارشی اولان محاربه‌ده باش قوماندان نصب اولنمش؛ و(اریوان)ی ضبط ایدوب، كندیسنه قونت (اریوانسكی) عنوانی ویرلمشیدی. ١٨٢٩ ده آخسقه وقارص ایله ارضرومی ضبط ایدوب، ادرنه معاهده‌سنی انتاج ایتمش؛ ومكافاةً مشیرلك رتبه‌سنه نائل اولمشیدی. ١٨٣١ ده لهستانه سوق عسكرله وارشووه‌یی ضبط ایتدیكندن، كندیسنه وارشووه پرنسی عنوانی ویرلمشیدی. ١٨٤٩ ده مجارستان محاربه‌سنده دخی بولنمش؛ و ١٨٥٣ ده سلیستره‌یی محاصره ایتمش ایسه‌ده، بو دفعه مغلوباً ومجروحاً عودته مجبور اولمشدر.

پاسویغ { (Pasvig) لاپونیاده بر نهردر، كه فینلانده‌نك (انارە) كولندن چیقه‌رق، بر خیلی مسافه‌ده روسیه ایله نوروج حدودینی تفریق، و ١٢٥ كیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدكدن صكره، بحر منجمد شمالی‌یه دوكیلور.

پاسیر { (Passir) بورنئو جزیرهٔ كبیره‌سنك ساحل شرقیسنده بر خطه اولوب،

رسماً فلنكه تابع بر حكومت اسلاميه‌نك النده‌در. مساحهٔ سطحيه‌سی ٦٤٠٠ مربع كيلومتره واهاليسی تقريباً ٤٠٠٠٠ كشی اولوب، قسم اعظمی ملايی وقصوری (بونكی) قومنه منسوبدر. طاغلرده وحشی حالنده ياشايانلردن ماعداسی دين اسلامله متدينديرلر. مملكتك قسم غربی وشماليسی اورمانلق وساحله قريب يرلری بطاقلقدر. همنامی اولان بر نهر مملكتی شق ايدوب، ينه همنامی اولان كورفزه دوكيلور. آلتون وكور معدنلری وبعض كراسته‌لر اخراج اولنور.

پاسيفائه { (Pasiphaé) يونان قديم اساطيرنجه دكيز الهی (آپولون) ايله (پرسيس) اسمنده بر پری‌نك قيزی اولوب، كريد واضع قانونی (مينوس)ه وارمش، وبوندن (آندروجيوس) اسمنده بر اوغليله (آريادە) و (فدره) اسملريله ايكی قيزی اولدقدن صكره، بركوزل بياض بوغا ايله اولان اختلاطندن دخی (مينوتاوروس) اسميله مشهور بر جانور توليد ايتمشيدی.

پاسين { ارضروم ولايت وسنجاغنده بر نهر در، كه (بيك كول)طاغيله ارضرومك اوستنده‌كی طاغلرك آرقه‌سندن آقان چايلردن بالتشكل، شمال شرقی‌يه طوغری جريانله، واسع بر وادی تشكيل ايتدكدن صكره، روسيه حدودينه كيروب، شرقه طوغری آقار، وآرپه چاييله برلشه‌رك، (آراس) ايرماغنی تشكيل ايدر. مجراسنك طولی تقريباً ٢٥٠ كيلومتره اولوب، نصفی ممالك عثمانيه‌ده ونصف ديكری روسيه‌نك النده اولان مملكتده‌در. پاسين واديسنده بر چوق دكرمنلر چويرر، وصاغ وصولدن بر چوق چايلر ودره‌لر اخذ ايدر.

پاسينلر { ارضروم ولايت وسنجاغنده وارضرومك جهت شرقيه‌سنده بيوك بر قضا اولوب، پاسين نهری واديسندن عبارتدر. مركزی حسن قلعه قصبه‌سيدر. پاسينلر قضاسنی غرباً نفس ارضروم، جنوباً ترجان، غرب شمالی جهتندن تورتوم قضالريله، شرقاً بايزيد سنجاغيله، شرق شمالی جهتندن دخی روسيه حدوديله محدود اولوب، ١٩٩ قريه‌يی جامع و ١١ ناحيه‌يه منقسمدر. اهاليسی ٤٠٤٤٢ كشی اولوب، قسم اعظمی مسلم وجزئی مقداری ارمنيدر. پاسين نهری تابعلری قضايی شق واروا ايدوب، اراضيسی قسماً منبت اووه ودره‌لردن وقسماً طاغ اتكلرندن عبارت اولديغی حالده، منبت ومحصولداردر. ميشه، چام، قواق وسائر آغاجلری حاوی اورمانلری وچاير ومرعالری دخی چوقدر. محصولاتی حبوبات متنوعه ايله سبزه‌لرك انواعندن وبعض ميوه‌لردن عبارتدر. آلچی، كبريج وبنا طاشلری وبرقاچ كوكوردلی قاپليجه‌لری ومعدن صولری واردر. اهالئ قضا اعلا خالی، كليم، سجاده، احرام، شال، كچه وسائره نسج واعمال ايدرلر. درون قضاده ٣٠ جامع ومسجد، ٤٥ مدرسه، ١ رشديه مكتبی، ٣٠ مكاتب صبيانيه، ٢٢ كليسا، ٣٢ تكيه وتربه، ٢٥٥ كوپری، ١٢٦ دكرمن وسائره موجود در.

پاشا { (Pacha) روسيه‌نك شمال غربی جهتنده (لادوغه) كولنه دوكيلور بر نهر اولوب، مجراسی ٢١٣ كيلومتره طولنده‌در.

پاشا آطه‌سی { (Ile du Pacha) آمريقای جنوبيده واقع «آتش ارضی» آطه‌لرندن بری اولوب، شيلی‌يه تابعدر.

پاشا باغچه‌سی { (ونام ديكرله رفعت پاشا محله‌سی) استانبول بوغازينك آناطولی ساحلنده وبكقوز كورفزينك غرب جنوبيسنده اوله‌رق، استانبولك ١٧ كيلومتره شمال شرقيسنده واقع بر محله اولوب، كوزل ياليلری، باغچه‌لری وبر واپور اسكله‌سنی حاويدر. اك اول ماليه ناظری اسبق رفعت پاشا طرفندن اعمار اولنوب، بيوك بر يالی بنا ايدلمش اولديغندن، بو اسمله تسميه اولنمشدر. شرق شمالی‌يه طوغری متوجه اولوب، هواسی سرين وكوزلدر.

پاشا طاغی { آنقره ولايت وسنجاغيله قونيه ولايتی خط حدودنده وطوز كولی ايله خيمانه اووه‌سی آره‌سنده بر طاغ اولوب، شرقدن غربه اوزانير. شرق اتكلری قزيل ايرماق واديسنه قدر واصل اولور، وغرب جهتندن قره‌جه طاغك اتكلرينه قدر ممتد اولور.

پاشا ليمانی { مرمره دكيزنده بر آطه اولوب، قپوطاغی شبه جزيره‌سنك ٥ كيلومتره غربنده ومرمره آطه‌سنك ٧ كيلومتره جنوبنده واقعدر. اردك قضاسنه ملحق بر ناحيه صورتنده اداره اولنوب، اهاليسی رومدر. خيلی باغلری اولوب، شرابی مشهوردر. روجه اسمی (آوپی) دره

پاشا لیمانی { آرناوودلق ساحلنده آولونیه‌ه اسکله‌سنك جهت جنوبیه‌سنده جنوبنده بر قوی اولوب، همان هر روزکاردن محفوظ اولمغله، کوزل وواسع بر لیمان تشکیل ایدیور، که بر دوننما بارینمسنه مساعددر. ساحلنده صوئون وکوزل بر صونبعان ایتمکله، آرناوودجه «صوئوق صو» معناسنه کلن (اویفتوخته) اسمیله مسمادر.

پاشا یکید { ادرنه ولایتنده کلیبولی سنجاغنك کشان قضاسنده ناحیه مرکزی بیوجك بر قریه اولوب، یایلا طاغنك اتکنده ومربعه منصب اولور بر کوچك چایك کنارنده اوله‌رق، کشانك ١٥ کیلومتره شمالنده واقعدر. — پاشا یکید ناحیه‌سی ٥ قریه‌دن مرکبدر.

پاشقو { دوناماریا — (Dona Maria Pacheco) سالف الترجمه دون (جوان پادیلا)نك زوجه‌سی اولوب. زوجنك مغلوبیت واعدامندن صکره، شارل کینتك عسکرینه قارشی ایتدیکی مقاومت مردانه ایله شهرت بولمشدر. نهایت محاصره‌دن فرار یوللی بولوب، پورتکیزه قاچش، وبر مدت صکره اوراده وفات ایتمشدر.

پاشمقجی زاده { (السید علی افندی) سلطان احمد خان ثالث دورنده ایکی دفعه مسند مشیختی احراز ایتمش علمادن اولوب، اسکدار قاضیسی پاشمقجی زاده محمد افندینك اوغلیدر. علی المعتاد دور مدارس وقطع مراتب ایده‌رك، ١٠٩٨ ده قدس شریف، ١١٠١ ده ادرنه قاضیسی اولدقدن صکره، ینه اوسنه روم ایلی پایه‌سیله نقیب الاشراف اولمشیدی. ١١١٥ ده ادرنه وقعه‌سنده ارباب فتنه طرفندن مسند فتوایه دعوت اولنمش ایسه‌ده، مقام مذکوری بوصورتله قبول ایتمیوب، آلتی آی صکره علی الاصول مقام مشیخته نصب اولنمش، واوچ سنه‌یی متجاوز زمانده بو مقامی اداره ایتدکدن صکره، ١١١٨ ده چورلیلی علی پاشانك الحاحیله عزل، وسینوب قاضیلغیله تبعید اولنمشدر. ١١٢٢ ده درسعادته جلبله، ثانیاً مسند مشیخته نصب اولنمش؛ وبو دفعه دخی برنجق سنه‌دن زیاده کمال عدل وحقانیتله اداره امور ایتدکدن صکره، ١١٢٤ ده وفات ایدوب، ادرنه قپوسی خارجنده دفن اولنمشدر.

پاشمقجی زاده { (السید عبدالله افندی) آنف الترجمه علی افندینك اوغلی اولوب، دور سلطان محمود خان اولده مسند مشیخته نائل اولمشدر. ١٠٩١ تاریخنده درسعادتده طوغوب، علی الاصول دور مدارس وقطع مراتبله، ١١٢٤ تاریخنده یکیشهر قاضیلغندن معزولاً مصر، ١١٢٧ ده استانبول مولویتلرینه نصب اولنمش؛ و ١١٣٠ ده نقیب الاشراف اولوب، ٣٢ ده آناطولی، ٣٧ ده روم ایلی قاضیعسکری اولمشیدی. سلطان محمود خان اولك جلوسندن صکره ١١٤٣ تاریخنده مسند مشیخته چکوب، طقوز بچق آی بو مقامده قالدقدن صکره، کبر ونخوتی وبعض اطوار نامناسبه‌ده بولنمسی حسبیله، اغبرار پادشاهی‌یی موجب اولوب، عزل ایدلمش، وایفای حجه مأمور اولمشیدی. عودتنده شامده وبعده، استدعاسی اوزرینه قونیه‌ده اقامته مأمور اولوب، ١١٤٥ ده اوراده مسموماً وفات ایتمشدر.

پاشمقلی { ادرنه ولایتنك کوملجنه سنجاغنه تابع اخی چلبی قضاسنك مرکزی اولان بر قصبه اولوب، آرده نهرینه تابع بر چایك ساحل شمالیسنده وشرقی روم ایلی حدودی قربنده‌در. کوچك بر قصبه اولوب، آنجق ٣٠٠٠ قدر اهالیسی واردر.

پاشو { (Pacho) مشاهیر سیاحیندن اولوب، ١٧٩٤ ده (پیسه) ده طوغمش؛ ومصر وبرقه جهتلرنده خیلی وقت سیاحت ایدوب، سیاحتنامه‌سنی نشر ایتدکدن صکره، ١٨٢٩ ده عقلنی بوزوب، اتلاف نفس ایتمشدر.

پاشوقه { (Pachuca) مکسیقه‌نك وسطنده (هیدالغو) جمهوریتنك مرکزی بر قصبه اولوب، مکسیقونك ٨٨ کیلومتره شمال شرقیسنده واقع، و ١٣٦٨٠ اهالی‌یی جامعدر. جوارنده مشهور کومش معدنلری واردر.

پاشیتیا { (Pachitéa) پروده آمازون ایرماغنه تابع (اوقایالی) نهرینه دوکیلور بر بیوك نهردر.

پاطموس { یاخود پاطنوز [«پاطنوز» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پاغانل { (Paganel) فرانسه‌لی پدر اوغل ایکی مورخ اولوب، ١٨٢٦ ده وفات ایتمش اولان برنجیسی فرانسه اختلالنك وبوناپارتك تاریخلرینی؛ و ١٨٥٩ ده وفات ایتمش اولان

اوغلی بیوك فردریقك ، ایكنجی یوسفك وآرناؤد اسكندر بكك تاریخلرینی یازمشدر.

پاغانینی { (Paganini) ایتالیانك اك مشهور موسیقیونندن اولوب، كمان چالمه ده مهارت فوق العاده سی وار ایدی ، وبو فنده بعض كتابلر یازمشدر . ۱۷۸۴ ده جنوه ده طوغوب، ۱۸۴۰ ده وفات ایتمشدر.

پاغو { (Pago) آوستریانك ونديك كورفزنده ودالماچیا ساحلی قارشیسنده كی آطه لرندن اولوب، (آربه) آطه سنك جنوبنده واقعدر. طولی ۵۶ وعرضی ۲۶ كیلومترو اولوب ، ۲۰۰۰ اهالیسی واردر. مركزی همنامی اولان بر كوچك قصبه اولوب، بر قلعه سی واردر.

پافلاغونیا { (Paphlagonie) آناطولینك تقسیمات قدیمه سنده بر خطه سی اولوب، بولی سنجاغنك قسم غربیسندن بشقه بتون قسطمونی ولایتیله جانیك سنجاغنك قسم غربیسنی جامع ایدی. شرق جنوبی جهتندن الیوم قزیل ایرماق دینلن (آلیس) نهریله وغرباً فیلیاس وبولی چاییله آیریله رق، غرباً بیتنیا، جنوباً غالاتیا، شرقاً پونتوس خطه لریله، شمالاً دخی قره دكیزله محاط ومحدود ایدی . مركزی آماستری (یعنی آمصره) شهری اولوب، دیكر معموره لرینك باشلیجه لری غانغره (كنغری) وسینوب ایدی . آتلریله استرلری مشهور ایدی . اسكی پافلاغونیالیلر اقوام آریه دن اولوب ، تروا محاربه سنده رئیسلری (پیلان)ك قومانده سی آلتنده یونانیلره قارشی تروا لیلره یاردیم ایتمشلردی . ایرانیلر بو خطه یی تمامیله تحت ضبطلرینه آله مدقلری كبی، اسكندر دخی بسبتون رام ایده مه مشیدی. اسكندردن صكره كی طوائف ملوك زماننده پافلاغونیاده دخی بر حكومت مستقله تشكل ایدوب، حكمدارلرینك اك مشهورلری : قبل المیلاد ۱۷۹ تاریخلرنده حكومت سورن (مورزس) ایله، ۱۳۱ تاریخلرنده حكومت ایدن برنجی پیلان و ۱۲۱ ده وفات ایدن ایكنجی پیلاندر، كه بو ذات وفاتنده ملكنی مشهور مهردادك پدرینه ترك ایتمشدر . او وقتدن پافلاغونیا بیتنیا ایله پونتوس حكمدارلری آره سنده منازع فیه بر حكمنده قالوب، نهایت بیتنیا حكمدارلرندن نیقومدك اوغلی (فیلون) رومالیلرك یاردیمیله پافلاغونیانك قسم اعظمنی ضبط، وقبل المیلاد ۶۳ تاریخنده واقع وفاتنده رومالیلره ترك ایتمشدر . قسطنطینیه روم ایمپراطورلغی زماننده بو خطه (پونتوس) ایالتنه ملحق بولنمش؛ ودولت سلجوقیه نك انقراضنده اسفندیار بك زاده لرك ید تفردنده قالوب ، نهایت سلطان مراد خان ثانی وبعده ابوالفتح سلطان محمد خان ثانی طرفندن ضمیمهٔ ممالك عثمانیه اولمشدر. [«قسطمونی» ماده سنه مراجعت بیوریله.]

پافوس { (Paphos) قبریس جزیره سنده واقع (باف) قصبه سنك اسم اصلیسیدر. [«باف» ماده سنه مراجعت بیوریله.]

پاقسوس { (Paxos) یونان دكیزنده وآرناؤدلق ساحلی قارشیسنده واقع جزایر یونانیه نك اك كوچكی اولوب، قورفه نك ۱۳ كیلومترو جنوب شرقیسنده واقعدر. طولی ۹ وعرضی ۵ كیلومترو اولوب ، ۵۰۰۰ اهالیسی وزیتون، انجیر، بادم كبی محصولاتی واردر. مركزی (پورتو. غادیو) اسكله سیدر.

پاقوروس { (Pacorus) روم مورخلرینك اشكانیاندن (فیروز) تسمیه اولنان حكمدارلره ویردكلری اسم اولوب ، فیروزدن غلطدر.

پاقوم { (St. Pacôme; سنت —) خرستیانلرك عزیزلرندن اولوب ، میلادك ۲۹۲ تاریخنده مصرده طوغمش، و ۳۴۸ ده وفات ایتمشدر. ابتدا عسكر ایكن، خرستیانلغی قبول ایتدكدن صكره (پالمون)ه انتساباً، انزوایه چكیلوب، ۵۰۰۰ منزوینك رئیسی اولمشیدی . لسان یونانیده دیانته متعلق بعض تألیفلری واردر . مایسك ۱۴ نده یورطیسی اجرا اولنور.

پاقوویوس { (Pacuvius) لاتین هاله نویس شعراسندن اولوب، قبل المیلاد ۲۲۰ تاریخنده بریندیسیده طوغمش، و ۹۰ یاشنده (تارنته) ده وفات ایتمشدر . آثارندن یالكز بعض فقره لر بولنه بیلمشدر.

پاق هوی { (Pak-Hoï) چینك جهت جنوبیه سنده (قوانغ تونغ) ایالتنده و (تونكین) كورفزی ساحل شمالیسنده برشهر اولوب، (لین چو) نهری منصبنده، ۲۱°۲۹′ عرض شمالی ایله ۱۰۶°۴۵′۴۶″ طول شرقیده واقعدر. ۲۵۰۰۰ اهالیسی وخیلی تجارتی واردر.

پالاپرات (Palaprat) فرانسه‌نك مضحکه نویس شعراسندن اولوب، ١٦٥٠ دہ طولوزه‌ده طوغمش، و ١٧٢١ ده وفات ایتمشدر. (برویر) له برابر ویالکز اوله‌رق بر چوق مضحکه‌لر یازمشدر.

پالاتینات (Palatinat) وآلمانجه پفالج (Pfalz) بو اسمله آلمانیاده باویره قراللغنه تابع ایکی خطه اولوب، برینه یوقاری ودیکرینه آشاغی پالاتینات ویاخود رین پالاتیناتی دیرلر.

یوقاری پالاتینات باویره‌نك شرق شمالی جهتنده اولوب جنوباً نفس باویره ایله، غرباً وغرب شمالی جهتندن فرانقونیا ایله، شرقاً وشرق شمالی جهتندن دخی چهستانله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ٧٦٦٣ مربع کیلومتره اولوب، ٥٣٧ ٩٩٠ اهالیسی واردر، که قسم کلیسی قتولیك اولوب، یالکز ٤١ ٠٠٠ قدری پروتستاندر. مرکزی (راتیسبونه) شهری اولوب، ١٨ قضایه منقسمدر. (آجرغ) دخی باشلیجه شهرلرندن اولوب، اسکی مرکزیدر. اراضیسی عمومیت اوزره طاغلق اولوب، قسم شرقیسی چهستان حدودینی تشکیل ایدن (بوهمروالد) سلسله‌سنك اورمانلرله مستور اولان اتکلرندن عبارتدر. بو طاغلرك بعضلری‌ده قیالق ایسه‌ده، آره‌لرنده کوزل ومنبت وادیلر بولنوب، چایرلری دخی چوقدر. اك یوکسك طاغنك ارتفاعی ٩٢٠ متره‌یی تجاوز ایتمز. قسم غربیسی او قدر عارضه‌لی دکلدر. طونه بو خطه‌نك جهت جنوبیه‌سنده وبونکله نفس باویره‌نك آره‌سنده جریان ایدرسه‌ده، بو ایکی خطه آره‌سنده حدود یرینی طوتمیوب، حتی پالاتینانك مرکزی دخی طونه‌نك جنوبنده‌در. اراضیسی خیلی منبت اولوب، کوزل ایشلنمکله، متنوع محصولاتی واردر. حیواناتی دخی چوقدر. شرق جهتنده برقاچ دمیر معدنی بولنیور.

آشاغی پالاتینات رین ابرماغنك غرب جهتنده واقع وباویره‌دن بسبتون آیری اوله‌رق، جنوباً آلساس ولورنله، غرباً وغرب شمالی جهتندن پروسیه‌نك رین ولایتیله، شمالاً وشمال شرقی جهتندن (هسه) بیوك دوقه‌لغیله، شرقاً دخی بادن بیوك دوقه‌لغیله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ٥٩٢٨ مربع کیلومتره اولوب، ٦٩٣ ٣٧٥ اهالیسی واردر، که نصفندن زیاده‌سی پروتستان، ١١ ٠٠٠ ی یهودی وقصوری قتولیکدر. مرکزی (اسپیره) قصبه‌سی ایسه‌ده، اك بیوك شهری (قیصرسلاتین) در. بو خطه بر ایالت اعتبار اولنه‌رق، ١٢ قضایه منقسمدر. قسم شرقیسی رین وادیسندن وقسم غربیسی محلنده (هارو) دینلن (ووسژ) سلسله‌سی اتکلرندن عبارتدر. بو طاغلرك اکثر جهتلری اورمانلرله مستور اولوب، اك یوکسکلرینك ٦٧١ متره ارتفاعی واردر. رین ایرماغی بو خطه‌نك جهت شرقیه‌سندن جریان ایدوب، بتون خطه‌نك صولرینی جمع ایدر. بو ایرماغه دوکلمك اوزره، پالاتیناتدن برقاچ چای آقیورسه‌ده، اك بیوکلری اولان (لایتر)ك بیله طولی ٦٥ کیلومتره‌دن زیاده دکلدر. اراضیسی منبت ومحصولدار اولوب، فوق‌العاده بر دقت واهمیتله ایشلندیکی کبی، باغلری، چایرلری واورمانلری دخی چوقدر. هواسی معتدل وصافلامدر. باشلیجه محصولاتی آربه، چاودار، یولاف، پتاتس، کتن، کنویر، توتون، شراب وانواع میوه‌لردن عبارتدر. کمور معدنلری چوق اولوب، کومش، باقیر، قورشون معدنلریله قیا طوزی، مرمر، آلچی، کیرج طاشی ولوله‌جی چاموری دخی بولنور. معدن صولری دخی چوقدر. صنایعی دخی خیلی ایلری اولوب، منسوجات متنوعه ایله توتون: کاغد، جام، نشاسته، مسکرات وسائره فابریقه‌لری ودمیرخانه وبیجقخانه‌لری دخی واردر. اخراجاتی: ذخیره، توتون، شراب، قونیاق، یونجه تخمی، کتن، قورویمش، کراسته، اودون، دمیر، جیوه، کاغد، کتن‌بز، حیوانات وعلی‌الخصوص طوموزدن عبارتدر. بو خطه وقتیله خیلی دها بیوك اولوب، رین ابرماغنك شرق طرفنه دخی ممتد اولوردی. ومرکزی الیوم بادن بیوك دوقه‌لغنده بولنان (هایدلبرغ) شهری ایدی.

پالادیو (Palladio) ایتالیانك اك مشهور معمارلرندن اولوب، ١٥١٨ ده (ویچنچه) ده طوغمش، و ١٥٨٠ ده وفات ایتمشدر. روما، وندیك و ویچنچه‌ده بر چوق ابنیهٔ مشهوره وسائر آثار مصنعه وجوده کتیرمشدر.

پالادیوم (Palladium) عقل وحکمت الهه‌سی زعم اولنان پالاس ونام دیکرله آتنه ویا مینروه‌نك تخته‌دن معمول جسیم بر هیکلی اولوب، اسکی تروآلیلرك معبوده‌سی ایدی. کویا تروآیی محاصره ایدن یونان قهرمانلری بوهیکلی غصب

ايمدجكه، شهر مذكورى ضبط ايده‌مه‌مشلردى. روما-
لیلرك اعتقادينه كوره، يونانليلرك غصب ايتدكلرى
هيكل اصل پالاديوم‌اوليوب، اونك برتقليدى اولمغله،
اصلنى انياس رومايه نقل ايتمشدى. ورومالیلر محرم بر
يرده حفظ ايدرلردى.

پالار { (Palar) هندستانك جهت جنوبيه-
سنده برنهردر، كه (ميسور) خطه‌سنك
(پالاكات) طاغلرندن نبعانله، جنوب شرقى وبعده شرقه
طوغرى آقه‌رق، ۳۷۰ كيلومتره‌لك جريانندن صكره،
بنكاله كورفزينه دوكيلور.

پالاس { (Pallas) يونان قديم اساطيرنده
الهۀ كاذبه‌دن آتنه دخى دنيلن عقل
وحكمت الهه‌سى (مينروه)نك نام ديكريدر. [«مينروه»
ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

پالاس { (Pallas) مشاهير سياحين و
طبيعيوندن اولوب، ۱۷۴۱ ده
برلينده طوغمش، و ۱۸۱۱ ده وفات ايتمشدر. رو-
سيه دولتى طرفندن جلب اولنه‌رق، بعض كشفيات
فنيه ضمننده سيبريايه كوندرلمش؛ وچين حدودينه قدر
سياحت ايدوب، تحقيقات وكشفيات فنيه‌سنه دائر
متعدد كتابلر يازمشدر.

پالامد { (Palamède) اوبيا يعنى آغريبوز
حكمدارى (نائوپلياس)ك اوغلى او-
لوب، تروآ محاصره‌سنه كيدن قهرمانلر جمله‌سندندر.
اوزان واكيالى وسطرنجى وعسكرك طابور صورتنده
تنظيميله قره‌قول وضعنى ايجاد، ويونان حروفاتنه ٤
حرف (ξ, θ, φ, χ) علاوه ايدن بو ذات اولديغى
مرويدر. اوليسك تمارضنى ميدانه چيقارديغيچون،
تروآليلرله مخابرۀ خفيه‌ده بولنمق تهمتيله اتهام اولنه-
رق، اعدام اولنمشدر.

پالاموس { (Palamos) اسپانيانك قطا-
لونيه خطه‌سنده و بارسلونه‌دن
۹۶ كيلومتره‌لك مسافه‌ده مستحكم بر قصبه اولوب،
آق دكيزده بر كوچك ليمانى واردر.

پالانپور { (Pâlanpour, ياخود پهلانپور
(Pahlanpour هندستانك غرب
شمالى جهتنده (كوجرات) قطعه‌سنده بر خطه‌در، كه
شمالى وجنوبى اسميله ايكى دائرۀ اعتبار اولنه‌رق، ۱۳
نيم مستقل حكومته منقسم اولوب، ۲۴°۴۱′ ايله
۲۵°۲۵′ عرض شمالى و ۶۸°۵۶′ ايله ۸۰°۲۶′
طول شرقى آره‌سنده‌در. مساحۀ سطحيه‌سى ۲۰۷۱۹
مربع كيلومتره اولوب، ۵۸۶۳۷۸ اهاليسى واردر،
كه ۵۵۰۰۰ ى مسلم وقصورى براهمانى، زردشتى
وسائره‌در. اراضيسنك قسم اعظمى دوز اووه‌دن
عبارت اولوب، بعض محللرى قوملق وبعض طرفلرى
قره‌طوپراقدر. يالكز شمال شرقى قسمى (آبو) طاغلرينك
قيالق اتكلرندن عبارت اولوب، او جهتده بعض
اورمانلرى دخى واردر. هواسى غايت صيجاق وآغير
اولوب، محصولاتى پاموق، پرنج، شكر قامشى، دارى،
بغداى وسائره‌دن عبارتدر. حكومات مذكوره‌دن
نفس پالانپور ايله رادانپور، ورواى وترواره حكو-
متلرى حكومات اسلاميه‌دن اولوب، مسلمان حاكملرى
وديكرلرى راجه‌لر اداره‌سى تحتنده‌در.

پالانپور { ياخود پهلانپور (Palanpour)
هندستانك كوجرات خطه‌سنده،
(بارووده) نك ۲۲۴ كيلومتره شمال غربيسنده
و بمبايدن راجپوتانه‌يه كيدن دمير يول خطى
اوزرنده بر شهر اولوب، نيم مستقل بر حكومت
اسلاميه‌نك مركزيدر. ۱۷۰۰۰ اهاليسى اولوب،
نصفنه قريب مقدارى مسلمدر. بر سورله محاط
اولوب، بر مكتبى وبر خسته‌خانه‌سى دخى واردر.
هواسى آغيردر. — پالانپور حكومتى ماده‌
آنفده بيان اولنان نيم مستقل حكومتلرك اك بيوكى
اولديغى حالده، الكاسى ۸۱۵۸ مربع كيلومتره
وسعتنده اولوب، ۲۳۵۰۰۰ اهاليسى واردر، كه
قسم اعظمى براهمانى وقصورى مسلمدر. شرق جنوبى
قسمى پك منبت اولوب، اكثريا سنه‌ده اوچ دفعه
محصولات ويرر. محصولاتى بغداى، پرنج، شكرقامشى
وسائره‌در. غرب‌شمالى جهتى قوملق وجنوب وشمال
شرقى قسمى دخى طاغلق اولوب، طاغلرينك اك يوكسكى
اولان(جسور)ك ۱۰۶۷ متره ارتفاعى واردر. (بناس)
و(سراسواتى) نهرلرى مملكتى شق ايديورلر. احمد
آباددن پالى وناصرآباده كيدن جاده ايله بمبايدن راجپو-
تانه‌يه كيدن دمير يول خطى مملكتك ايچندن چكوب،
مركزندن (ديسا) شهرينه بر دمير يول شعبه‌سى دخى
واردر. شمديكى حكمدارى ديوان شير محمد خان دهلى
سلاطين تيموريه‌سى طرفندن نصب اولنمش بر افغانلى
خاندانه منسوبدر. وقتيله دائرۀ حكومتلرى دهاواسع

اندی . ۱۸۰۹ تاریخنده انکلیز حکومتنك تحت تابعیتنه کیرمشدر . ۷۰۰ پیاده و ۳۰۰ سواری عسکری واردر .

پالانچه (Pallanza) ایتالیانك قسم شمالیسنده (مایور) کولنك کنارنده وناوارهنك ۷۰ کیلومتره شمالنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ٤۲٤۰ اهالیسی، مکتب اعدادیسی، لیمانی ودمیر یولی واردر .

پالان دوکن ارضروم شهرینك جهت جنوبیهسندهکی طاغلرك بری اولوب، پاسین صویله قره صو منبعلرینی تفریق ایدیور .

پالانقه [« پلنغه » مادهسنه مراجعت بیوریله .]

پالاوان (Palaouan) فلیپین آطهلرینك اك بیوکلرندن اولوب، °۸ ایله °۱۲ عرض شمالی و °۱۱٥ ایله °۱۱۸ طول شرقی آرهسنده واقعدر . بویی ٤٥۰ واکی ٦۰ کیلومتره در . ایچ طرفلری مستقل اهالئ اصلیه ایله مسکون اولوب ، اسپانیوللر یالکز شمال شرقی کوشهسنده (تای تای) اسمیله برقلعهیه مالکدرلر . بو آطهدن آلتون معدنیله بال مومی ، باغه ، دکیز کوپوکی ، فیل دیشی وسائره چیقار .

پالائو آطهلری (Palaos) بحر محیط کبیرك میقرونسیا قسمنده فلیپین ایله قارولین آطهلری آرهسنده برطاقم آطهلر اولوب، ″۳۰ ′۳٤ °۲ ایله °۹ عرض شمالی و ′٤٤ °۱۲۷ ایله °۱۳۲ طول شرقی آرهلرنده ممتد اولورلر . مساحهٔ سطحیهلری مجموعاً ٥۰۰ مربع کیلومتره واهالیلری ۱۰۰۰۰ کشیدن عبارتدر . اطرافلری برطاقم صیغلر وقیالرله محاطدر . اك بیوکلری (بابلتائوب) آطهسی اولوب ، برطاقم برکانی تپهلرله مستور در . طوپراقلری منبت وبعض موقعلری پك کوزل ایسهده ، بر طاقلری غیر مکوندر . باشلیجه محصوللری پرنج ، توتون وممالك حارهیه مخصوص میوهلردن عبارت اولوب، باغه وصدف دخی چیقار . طوموز وکچیلری چوقدر . فارهلری چوق اولوب، برنوع تمساح دخی بولنور . اهالیسی قبائله منقسم اولوب ، هر قبیلهنك بر رئیسی واردر . زراعت ایشلری قادینلره عائد اولوب، ارککلر آوله مشغول اولورلر . رنکلری خیلی اسمر وبویلری قیصهدر . یردن ایکی اوچ قاریش یوکسك برطاقم بارقهلرده اسکان ایدرلر . آوروپالیلرك ورودندن اول اهالینك دمیر معدنندن معلوماتلری اولمیوب، باغه وصدفدن سلاحلر واویمهلی ادوات اعمال ایدرلردی . اهالینك کوندن کونه مقدارلری تناقص ایتمکدهدر . جزائر مذکورهنك اسامیسی ومساحهٔ سطحیهلری بروجه زیردر :

بابلتائوب	۳۰۰	مربع	کیلومتره
قورور	۳۷	«	«
اورروقتاپی	۳۲	«	«
ایل مالق	۲۷	«	«
فیلیو وجوارندهکی کوچك آطهلر	۲۱	«	«
نغائور	۲٦	«	«
ناپیا	٥۰	«	«
توبی (ونام دیکرله نورت)	٥	«	«
صریر	۲	«	«
پول (پولوآنه)	٤	«	«
سنت آندره آطهلری	۲	«	«
جمعاً	٥۰٦		

پالرمو (Palerme) سیجلیا آطهسنك اك بیوك شهری وهمنامی اولان ایالتك مرکزی اولوب، جزیرهٔ مذکورهنك ساحل شمالیسنده واتکلریله برقوی تشکیل ایدن برطاغك آلتنده واقعدر . ۲۲۰۰۰۰ اهالیسی، صاغلام لیمانی، کوزل بر تختی، برقلعهسی، دارالفنونی ، کتبخانهسی، موزهسی، علم الارض نمونه خانهسی، نباتات باغچهسی، مکتب اعدادیسی، جزویتلره مخصوص مکتب وکتبخانهسی، بیطره، موسیقی وصنایع نفیسه مکتبلری، رصدخانهسی، فنون وصنایع وادبیات جمعیتی ، تشویق واعانه شرکتی، اوچ تیاتروسی وسائر مؤسساتی واردر . کوزل وواسع بر شهر اولوب ، ۸ کیلومتره طولنده بر سورله محاطدر . کوزل ابنیهسی، ۲ بیوك جادهسی، ۷ میدانی، قراله مخصوص بر سرایی، بیوك ومصنع کلیسالری، بیوك برخستهخانهسی وبر بیمارخانهسی واردر . صنایعی خیلی ایلری اولوب ، ایپك قماشلر ، غانت ، صابون ، معطرات، آلتون وکومش تللی قماشلر ، حصیر شاپقه وسائره فابریقهلریله دباغخانهلری چوقدر . اسکندر بك زماننده ایتالیایه هجرت ایدن آرناودلر پالرمو جوارنده پك جمعیتلی اولوب، بو شهرده کندیلرینه مخصوص بر مکتب وکتبخانهلری دخی واردر . پالرمو اسکی بر شهر اولوب ، (پانورمه) اسمیله فنیکهلیلر طرفندن تأسیس اولنهرق ، خیلی وقت قارتاجلیلرك النده

بولنمشیدی. ٨٣١ تاریخ میلادیسنده یعنی ٢١٩ تاریخ هجریسنده بنی‌اغلب امراسی طرفندن فتح وصقلیه امارتنه مرکز اتخاذ اولنه‌رق، ایکی بچق عصر ممالك اسلامیه عدادینه داخل بولنمشدر. ابن‌حوقل بوشهرده ٣٠٠ دن زیاده جامع ومسجد بولندیغنی کورمشدر. بین‌العرب (بلرم) اسمیله معروفدر. مشاهیر جغرافیون عربدن ادریسی «نزهة‌المشتاق فی‌اختراق‌الافاق» عنوانلی اثر مشهورینی بو شهرده یازمشدر. حرکت ارضدن دفعاتله خراب اولمشدر. — پالرمو ایالتی شمالاً آق دکیزله، غرباً تراپانی، جنوباً جرجنتی وقالتانیسته، شرقاً دخی قتانیه ومسینه ایالتلریله محاط اولوب، ٤٤٧٢ مربع کیلومتره وسعتنده‌در، و ٦١٨٠٠٠ اهالیسی واردر.

پالرمو (Palermo) آرناوودلق ساحلنده ویانیه ولایتنده ارکری سنجاغنك قورولش قضاسنه ملحق خیماره ناحیه‌سنده کوچك بر اسکله اولوب، خیماره‌نك ٧ کیلومتره جنوب شرقیسنده وکوزل بر لیمان تشکیل ایدن صاغلام بر قویك ایچنده واقعدر.

پالس (Palès) اسکی رومالیلر عندنده سوریلرله چوبانلر الهه‌سی اولوب، نیسانك ٢١ نده بورطیسی اجرا اولنور، وسوریلر معبدینك اطرافنه طولاشدیریلیردی.

پالسترینه (Palestrina) ایتالیای وسطیده، روما ایالتنده و (فراسقاتی) نك ١٣ کیلومتره شمال شرقیسنده بر قصبه اولوب، ٦٠٠٠ اهالیسی واردر. مشاهیر موسیقیوندن ١٥٩٤ تاریخنده وفات ایدن (پیرلویجی پالسترینه)نك وطنیدر.

پالغات یاخود پلکات (Palghât) هندستانك شرق جنوبی قسمنده، مدراس دائره‌سنك (ملابار) ایالتنده بر شهر اولوب، ٥٠٠٠ قدری مسلم اولمق اوزره، ٣٦٢٠٠ اهالیسی واردر. مدراسدن (قالیقوت) شهرینه کیدن دمیر یولك بر موقفیدر.

پالفات (Paléphate) یونان قدیم مؤلفلرندن اولوب، قبل‌المیلاد ٤٧٢ تاریخلرنده وآردشیر بهمنك زماننده (پاروس) آطه‌سنده یاشامشدر. آثاردن پك آزشی بولنه‌بیلشدر.

پالق بوغازی (Détr. de Palk) سرندیب جزیره‌سیله هندستانك شرق جنوبی ساحلی آره‌سنده اولوب، بنکاله کورفزینی (منا آر) کورفزیله برلشدیریور. اکی ٦٠ کیلومتره‌در. آوروپالیلردن اك اول بو بوغازدن چکن بر فلنکلی قپودانك اسمیله تسمیه اولنمشدر.

پالماروله (Palmarola) ایتالیای جنوبیده (تیرن) دکیزنده بر کوچك آطه اولوب، (پونچه)نك غرب جهتنده واقعدر.

پالماریا (Palmaria) جنوه کورفزنده بر کوچك آطه اولوب، آلتون طمارلی سیاه مرمریله مشهوردر.

پالماس (Paemas) آفریقانك ساحل غربیسی قارشیسنده اولوب، اسپانیایه تابع بولنان قناریه آطه‌لرینك اك بیوکی اولان بیوك قناریه جزیره‌سنك ساحل شرقیسنده و(جینیغوآده) نهرینك منصبنده کوزل بر وادیده واقع بر قصبه اولوب، جزایر مذکوره‌نك مرکزیدر. ٩٠٠٠ اهالیسی، صاغلام ومعتدل هواسی وشراب وحبوبات اخراجاتی واردر.

پالمبانغ (Palambang) سوماتره جزیره‌سنك جنوب شرقی قسمنده، (موسیه) نهری کنارنده وبو نهرك منصبندن ١٠٠ کیلومتره یوقاریده واقع بر شهر اولوب، وقتیله بو اسمله مسمی بر دولت اسلامیه‌نك مرکزی ایدی. قسم اعظمی مسلم وبر بیوك قسمی عرب اولمق اوزره، ٤٧٥٠٠ اهالیسی، غایت مصنع بر بیوك جامع شریفی، بر قاچ کوپریسی وخیلی ایشلك تجارتی وار. — پالمبانغ دولتی تقریباً ٥٠٠ کیلومتره طولی و ٣٨٠ کیلومتره عرضی اولان بر مملکتدن عبارت اولوب، ١٠٠٠٠٠ قدر اهالیسی وار ایدی. فلمنك دولتی طانیماقده ایکن، ١٨١٢ تاریخ میلادیسنده انکلیزلر سوماتره‌یی ضبط ایتدکلرنده، بودولتك حکمدار اخیری اولان محمد بیداری اسقاط ایتمش؛ وسوماتره‌نك اعاده‌سنده ابتدا کندیسی وبعده اوغلی استرداد حکومتنه موفق اولمش ایسه‌ده، مؤخراً فلمنك حکومتی بو دولتی لغو ایده‌رك، دیکر برطاقم خطه‌لر دخی ضم ایله پالمبانغ ایالتنی تشکیل ایتمشدر، که ١٤٠٧٠٠ مربع کیلومتره‌دن عبارت اولوب، ٧٩٤٩٢٩ اهالیسی واردر.

اهالیسنك قسم اعظمی ملایی جنسنه منسوب اولوب ، دین اسلامله متدیندرلر. شهر وقصبه‌لرده خیلی عربلر ، چینلیلر وفلنکلیلر دخی واردر.

پالم برونی { (Cap des Paemes) آفریقای غربیده کینه کورفزینك منتهای شمال غربیسنده بر برون اولوب، ۴° ۸′ عرض شمالی ایله ۱۰° ۱′ طول غربیده واقعدر.

پالمر { (Palmer) آوستралیانك شمال شرقی جهتنده (قوینسلاند) خطه‌سنده (متیجل) ایرماغنه تابع بر نهر اولوب، مجراسی ۲۲۵ کیلومتره طولنده‌در. بونهرك وادیسنده برچوق آلتون معدنلری کشف اولنوب، اخراج اولنمقده‌در. — مشاهیر بحریوندن قپودان (پالمر) طرفندن ۱۷۲۱ تاریخنده بحر محیط جنوبیده کشف اولنان بر قره ایله بر قویه دخی بو اسم ویرلمشدر.

پالمرستون { (Palmerston) انکلتره‌نك مشاهیر سیاسیوننـدن اولوب ، ۱۷۸۴ ده (برودلاند) ده طوغمش، و ۱۸۶۵ ده وفات ایتمشدر. قامبریج دارالفنوننده صورت مکمله‌ده تحصیل ایتدکدن صکره، محافظه‌کاران فرقه‌سنه انتسابله، ۱۸۰۶ ده بحریه و ۱۸۰۹ دن ۱۸۳۰ تاریخنه‌دك حربیه ناظری اولوب، بعده سربستی طرفنی التزامله، قامبریج مبعوثلغنی غائب ایتمش ایسه‌ده، (تیورتون) طرفندن انتخاب اولنه‌رق ، ینه مجلس مبعوثاندن چیقمامشیدی. ۱۸۳۰ دن ۱۸۴۱ تاریخنه‌دك (غری) و(ملبورن) قابینه‌لرنده خارجیه ناظری اولوب ، بعده ۱۸۴۶ دن ۱۸۵۱ و ۱۸۵۵ دن ۱۸۵۸ و ۱۸۵۹ دن ۱۸۵۵ تاریخلرینه‌دك اوچ دفعه دها بومقامی احرازله، امور سیاسیه‌ده فوق العاده بر مهارت کوستره‌رك ، انکلتره دولتنك پولتیقه‌سنی اداره ایتمش، وانکلتره‌یه فوق العاده بر نفوذ قزاندیران بر موازنهٔ دولیه استحصالنه موفق اولوب، روسیه وآوستریا ودولت عثمانیه ایله اتفاق ایتمش، وایتالیانك اتحادینی تشویق والتزام ایلمش ایدی . دولت علیهٔ عثمانیه ایله اتفاق صاحب ترجمه‌نك اساس مسلکندن ایدی.

پالملا { (Palmella) پورتکیزك لیسبونه ایالتنده لیسبونه‌نك ۲۵ کیلومتره شرق جنوبیسنده بر قصبه اولوب ، ۶۵۰۰ اهالیسی ، بر بیوك مناستری واوستنده عربلرك آثارندن برقلعه‌سی واردر.

پالمه { (Palma) اسپانیانك (بالیار) جزایرندن (میورقه) جزیره‌سنك جنوب غربی ساحلنده بر شهر اولوب ، جزایر مذکوره‌نك مرکز اداره‌سیدر. ۵۹ ۵۸۶ اهالیسی، کوزل لیمانی، ایکی قلعه‌سی ، دارالفنونی ، بحریه مکتبی ، رسم مکتبی ، موزه‌سی، کتبخانه‌سی ، مصنع بر کلیساسی، اطرافنده کوزل مسیره‌لری واشجار مثمره‌یی حاوی باغچه‌لری ، مشهور شرابی وایپك وپوك منسوجاتی واردر. — اسپانیانك آندلوسیا خطه‌سنده، (هوئلوا) یعنی (البه) ایالتنده وهوئلوانك ۲۹ کیلومتره شرق شمالیسنده دخی بو اسمله برقصبه اولوب، ۵۲۱۶ اهالیسی واردر.

پالمه { (Palma) قناریه آطه‌لرینك بری اولوب، ۲۸° عرض شمالی و ۲۰ طول غربیده واقعدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۶۰۰ مربع کیلومتره اولوب ، ۳۴۰۰۰ اهالیسی واردر. اراضیسی برکانی اولوب، سواحلی منبت وبالیغی چوقدر. ۳۶۷۰ متره ارتفاعی اولان بر طاغی واردر.

پالمیر { (Palmyre) مشهور (تدمور) شهر قدیمنه السنهٔ اجنبیه‌ده ویریلن اسمدر.
[« تدمور » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پالنسیا { (Palencia) اسپانیاده همنامی اولان ایالتك مرکزی برقصبه اولوب، مادریدك ۱۹۰ کیلومتره شمال غربیسنده و(قاریون) نهرینك ساحل شمالیسنده واقعدر. مصنع بر کلیساسی وبعض یوك منسوجاتله بویاخانه ودباغخانه‌لری واردر. اسکی بر شهر اولوب ، رومالیلره وغوتلره مقاومت ایتمش، وفتوحات اسلامیه زماننده تخریب اولنمشیدی. بعده تجدید اولنه‌رق ، بر دارالفنون دخی تأسیس اولنمشیدی. — پالنسیا ایالتی اسکی قستیله خطه‌سنك منقسم بولندیغی یدی ایالتك بری اولوب ، مساحهٔ سطحیه‌سی ۸۴۳۴ مربع کیلومتره و اهالیسی ۱۸۹ ۳۶۰ کشیدر. محصولاتی چوقجه اولوب ، دمیر وباقیر معدنلریله مرمری دخی واردر.

پالنك { (Palenque) مکسیقه‌نك (شیاپه) جمهوریتنده وشیاپه‌نك ۱۵۰ کیلومتره شمال شرقیسنده کوچك برقصبه اولوب، قربنده‌کی خرابه‌لرله مشهوردر. بو خرابه‌لر یکرمی اوتوز کیلومتره محیط دائره‌سی اولان جسیم برشهر قدیمك ویرانه‌سی اولوب ، پك چوق معابد وسائر ابنیهٔ

مصنعه ایله هیکللر، رسملر، مسکوکات وسائره‌یی حاویدر. (آزتك) و (تولتك) قوملرندن اول اوراـ لرده بولنمش اولان (چندال) قومی آثارندن اولدقلری مظنون اولان بو آثارك مصر قدیم آثاریله اولان مشابهتی جالب حیرتدر. بو آثار ۱۷۸۷ تاریخنده کشف اولنمشدر.

پالنی { (Palni) هندستانك قسم جنوبیسنده (تراونکور) حکومتیله (مادوره) ایاـ لتنده، ۱۰° ایله ۱۰° ۱۵′ عرض شمالی و ۷۵° ایله ۷۵° ۳۵′ طول شرقی آره‌لرنده ممتد اولور بر سلسلهٔ جبال اولوب، اڭ یوکسك ذروه‌سی ۲۶۰۰ متره ارتفاعنده در. — بو طاغك اتکنده و(ماـ دوره) ایالتنده بو اسمله قضا مرکزی بر قصبه دخی اولوب، ۱۲۸۰۰ اهالیسی واردر.

پالو { دیاربکر ولایتنك ارغنی معدنی سنجاـ غنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ارغنی معدننك ۵۰ کیلومتره شمال شرقیسنده ودیارـ بکرك ۹۵ کیلومتره شمال غربیسنده، مراد نهرینك ساحل یمیننده، حذای بحردن ۸۰۰ متره ارتفاعی اولان کوزل بر موقعده واقعدر. ۷۵۰۰ اهالیسی، نهرك اوزرنده کوزل ومتین بر کوپریسی، اوستنده یکپاره بر طاش اوزرنده محکم بر قلعه‌سی ودروننده بر اسکی کلیسا و مکتبیله میخی یازیلرینی حاوی بعض آثار عتیقه‌سی، رشدیه مکتبی، اطرافنده باغ وباغچه‌ـ لری وخیلی سیرکاهلری وار در. — پالو قضاسی ارغنی معدنی سنجاغنی ترکیب ایدن درت قضانك اڭ شمالیسی اولوب، شمالاً ارضروم ولایتنك کیغی قضاـ سیله ومعمورة العزیز ولایتنك درسم سنجاغیله، غرباً ولایت مذکوره‌نك خربوت سنجاغیله، جنوباً نفس ارغنی قضاسیله، شرقاً جنوبی جهتندن دیاربکر سنجاغنك لیجه قضاسیله، شرق شمالی جهتندن دخی بتلیس ولایتنك کنج سنجاغیله محاط ومحدود در. اراضیسی طاغلق اولوب، منبت وکوزل بایر ودره‌لری دخی واردر. مراد نهری شرقدن غربه جریانله قضایی شق ›، وقسم جنوبیسنده ممتد اولان سیوان وتیموری قیو طاغلری فرات حوضه‌سنی دجله حوضه‌سندن تفریق ایدیور. محصولاتی حبوبات متنوعه ایله میوه‌لرك انواعندن عبارتدر. اورمانلری دخی چوقدر. (هوشن) ناحیه‌سنده بر باقیر معدنی بولنوب، چیقارلمقده‌در. قضا ۳۱۶ قریه‌دن مرکب اولوب، ۸ ناحیه اعتبار اولنیورسه‌ده، بو نواحینك آیریجه مدیرلری یوقدر. اهالی قضا تخمیناً وتقریباً ۳۵۰۰۰ کشی راده‌لرنده اولوب، قسم اعظمی مسلم وترك وکردن مرکب وخرستیانلری ارمنیدر.

پالوپوغون { [«پوغون» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پالی { (Pali) هند قدیم لسانی اولان (ساـ نسکری) دن مشتق بر اسکی لسان اوـ لوب، بودا دیننه تابع اولانلرك لسان مقدسی حکمنه کچمشدر. بو دینك کتب مقدسه‌سی بو لسانده محرر بولنغله، باشلیجه سرندیب جزیره‌سیله هند چینی ممالکنده لسان ادبی ومذهبی حکمنده مستعملدر. خط مخصوصی اولوب، صولدن صاغه یازیلیر.

پالی { آرناوودلق ساحلنده ودراجك ۱۰ کیلومتره شمالنده بر بروندر.

پالیاریوس { (Palearius) ایتالیا حکماسندن اولوب، پروتستانلغه میل ایتدیکیچون، توبه ایتمکله برابر، ۱۵۶۶ تاریخنده مجلس رهابینك قراریله صلب واحراق اولنمشدر. بقای روح حقنده بر اثری واردر.

پالیبوتره { (Palibothra) یاخود پالیبور هندستانك اسکی برشهری اولوب، جغرافیون قدیمك تعریفنه کوره ۶۰۰ قدم عرض و ۶۰ قدم عمقی اولان بر خندقله و ۵۷۰ برجی و ۶۴ قپوسی اولان بر سورله محاط ایدی. میلادك ۶۰۵ تاریخنده‌دك بوشهر عظیم قائم اولوب، بعده کنك ایرماغنك طغیانندن ویا وقوعات سیاسیه‌دن محو وخراب اولمشدر. کنك ایله جنه‌نك محل تلاـ قیسنده والله آباد قربنده بولنمش اولدیغی ظن اولنمش ایسه‌ده، اخیراً چیقاریلان بعض آثار عتیقه (پاتنه) قربنده بولنمش اولدیغنه دلالت ایدیور.

پالیسی { برنارد — (Ber. Palissy) فرانسه مشاهیر ارباب هنرندن اولوب، مصور ومنقش چینیلر اعمالنده‌کی کشفیات نافعه‌سیله شهرت بولمشدر. ۱۵۰۰ تاریخنده (آژان) قربنده طوغوب، ۱۵۸۹ ده وفات ایتمشدر. آثار عتیقه ایله اتربه واحجار ومیاه ومعادن حقنده دخی معلومات

مکملهٔ فنیه استحصال ایدوب، بعده علم‌الارض طرفندن تصدیق اولنمش نیجه حقایق ومعلوماتی حاوی بر قاچ کتاب یازمش، وزراعتله زنکین اولمق طریقنی مبین بر کتاب دخی تألیف ایتمشدر. چینیلر اعمالی صنعتنی ایلریلتمك ومینه اصولنی کشف ایتمك ایچون ١٦ سنه چالیشوب، مالملکنی بو یولده صرف ایتمش، واك نهایت فرونی قالان اشیای بیتیه‌سیله ایصیتمشیدی. پروتستانلغی اختیار ایتدیکیچون مشهور باستیله زندانته آتیلوب، وفاتنه‌دك اوراده قالمشیدی. (آژان)ده بر هیکلی رکز اولنمشدر. (لامارتین) ترجمهٔ حالنی یازمشدر.

پالیوپولیس (Paléopolis) یعنی «اسکی شهر» ایتالیاده ناپولی جوارنده اسکی برشهر ایدی، که خرابندن صکره قربنده ناپولی تأسیس و(نیاپولیس) یعنی «یکی‌شهر» تسمیه اولنمشیدی.

پالیوری (Paliuri) سلانیك ولایتنده کسندره شبه جزیره‌سنك منتهای جنوب شرقیسنده واقع بر بروندر.

پالیوقاسترو (Paléocastro) یعنی «اسکی حصار» یونانده بو اسمله بر قاچ قصبه وقریه‌بولنوب، اك بیوکلری آغربوزده‌در.

پالیولوغ (Paléologue) قسطنطینیه روم ایمپراطورلرندن بر خاندانك اسمی اولوب، ١٢٦٠ تاریخندن مذکور دولتك ختامنه یعنی ١٤٥٣ تاریخنه‌دك ١٩٣ سنه ظرفنده بوخاندانه منسوب ٨ حکمدار کلمش، و(قانتاقوزن) خاندانیله کاه مشترکاً وکاه مناوبةً حکم سورمشلردر. بو خاندانك حکمدارلریله تاریخ جلوسلری بروجه زیردر.

سکزنجی میخال	١٢٦١	یدنجی یان	١٣٩٩
ایکنجی آندرونیق	١٢٨٢	سکزنجی یان	١٤٢٥
اوچنجی آندرونیق	١٣٢٨	اون‌ایکنجی‌قسطنطین	١٤٤٨
بشنجی یان	١٣٤١	الی	١٤٥٣
ایکنجی مانوئل	١٣٩١		

استانبولك سلطان محمد خان ثانی حضرتلری طرفندن فتحندن صکره دخی بو خاندانه منسوب ایکی نفر مورهنك (پاتراس) و (آرغوس) قصبه‌لرنده حکم سورمکده ایدیلرسه‌ده، بونلرك دخی ملکلری متعاقباً پادشاه مشارالیه طرفندن ضبط اولنمشدر. ایکنجی آندرونیقك اوغلی (تئودور پالیولوغ) دخی (مونتفرات) قونتلغنك وارثه‌سنی تزوج ایتمکله، ١٣٠٥ تاریخنده اوراده برشعبه تشکیل ایتمشیدی، که ١٥٣٣ تاریخنه‌دك حکم سورمشدر.

پامبوق قلعه‌سی آیدین ولایتنده دکزلی سنجاغنك سرای کوی قضاسنده ودکزلینك ٢٠ کیلومتره شمالنده اوله‌رق بیوك مندرس مجراسنك قربنده واقع کوچك برقصبه اولوب، (هیراپولیس) شهر قدیمنك خرابه‌لری اوزرنده بولنمشدر. بو شهر زمان قدیمده میاه معدنیه‌سیله مشهور ایدی. حکمادن (اپیقتیت) اوراده دنیایه کلمشیدی.

پامپا (Pampas) آمریقای جنوبینك قسم جنوبیسنده وعلی‌الخصوص (بونوس آیرس) جمهوریتنك جهت جنوبیه‌سنده و پاتاغونیانك شمالنده واقع بر طاقم واسع اووه‌لره ویریلن اسمدر. بو اووه‌لر اوزون اوتلرله مستور اولوب، کرك مونس وکرك یبانی حالنده برچوق آت وصیغیر سوریلریله مملودرلر. بواووه‌لرك مجموعی ودها طوغریسی بو واسع اووه لاپلاته ایرماغیله ریونغرو آره‌سنده اولوب، بحر محیط آطلاسی سواحلی قربندن آند سلسلهٔ جبالنه‌دك ممتد اولور. [«آرجنتین» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پامپلونه (Pampelune) اسپانیانك شمالنده (ناواره) ایالتنك مرکزی بر شهر اولوب، (آرغه) نهری کنارنده ومادریدك ٣١٠ کیلومتره شمال شرقیسنده واقعدر. ٢٤ ٧٨١ اهالیسی، قلعه واستحکاماتی، بیوك بر کلیساسی، اسکی ناواره حاکملرینه مخصوص سرایی، کوزل تفرجکاهلری، واسع بر بوغا جانبازخانه‌سی، دمیر یولی، ایپك وبوك منسوجات فابریقه‌لری، دمیرخانه‌لری وشراب تجارتی واردر. عرب جغرافیونی عندنده (بنبلونه) اسمیله معروفدر.

پامپلونه (Pamplona) آمریقای جنوبیده (قولومبیا) جمهوریتنك (سانتاندر) ایالتنده و(زولیا) نهری کنارنده بر قصبه اولوب، (سوقوره) نك ١٤٠ کیلومتره شمال شرقیسنده واقعدر. طاغلر آره‌سنده و٢٣٠٣ متره‌لك ارتفاعده اولوب، ٨٢٦٠ اهالیسی وجوارنده متروك آلتون معدنی واردر.

پامفیل (Pamphile) یونان قدیم رسام‌لرندن اولوب، فلیپك زماننده ماکدونیاده یاشامشدر. رسام مشهور (آپل)ك استادیدر.

پامفیل { (St. Pamphile) سنت — بیروت
شهرنده محکمه حاکمی ایکن خرستیانلغی
قبول ایله ، اسکندریه مدرسهٔ مشهورهسنك مدیری
اولمش ، وبعده فلسطینك قیصاریه شهرنده دخی بر
مدرسه تأسیس ایتمشیدی . میلادك ۳۰۷ تاریخنده
خرستیانلغی سببیله توقیف، وایکی سنه حبسدن صکره
قتل اولنمشدر . بعض آثاری واردر . خزیرانك
برنجی کونی یورطیسی اجرا اولنور.

پامفیلیا { (Pamphylie) آناطولینك ساحل
جنوبیسنده بر خطهٔ قدیمه اولوب،
تکه خطهسنك سواحلیله ایچ ایل خطهسنك
قسم غربیسندن عبارت ایدی. شرقاً (کیلیکیا)، غرباً
(لیکیا) شمالاً دخی (پیسیدیا) خطهلریله محدود ایدی .
باشلیجه معمورهلری آتالیا (یعنی آنطالیه) ، اولبیا ،
سیده، پرغه، آسپندوس وپتولمایس شهرلری ایدی .
تروا محاربهسندن صکره بر طاقم یونان مهاجرلری بو
خطهده یرلشوب ، اهالیسی اقوام مختلفهیه منسوب
بولندقلرندن «جامع الاجناس» معناسنی افاده ایدن بو
اسمله تسمیه اولنمشدی. ابتدا ایرانیلرك وبعده اسکندرك
ضبطنه کچوب، بو جهانکیرك ممالکی تقسیمنده سوریه
حکمدارلرینك حصهسنه اصابت ایتمش؛ وبیوك آنطیو-
خسك مغلوبیتنده، ومالیلر طرفندن برغمه حکمداری (اومن)ه
ویریلوب ، متعاقباً بونك انکلسیله برابر رومانك
قبضهٔ تصرفنه کچمشیدی. روما ایمپراطورلغنك انقسا-
منده شرق ایمپراطورلغنه دوشوب ، مرکزی
(آسپندوس) شهری اولمق اوزره ، بر ایالت اتخاذ
اولنمشیدی. هارون الرشید ومأمون زمانلرنده برآرهلق
خلافت عباسیهنك الینه کچوب، بعده روملر طرفندن
استرداد اولنمش؛ وسلجوقیلر زماننده ممالك اسلامیه
دائرهسنه داخل اولوب ، بو دولتك انقراضنده بر
وقت قرهمان بکلرینه تابع اولدقدن صکره ، نهایت
ابوالفتح سلطان محمد خان ثانی حضرتلری زماننده،
۸۷۴ تاریخنده ضمیمهٔ ممالك عثمانیه اولمشدر. سلجو-
قیلرك دورندن بری پامفیلیا خطهسی (پیسیدیا)نك قسم
جنوبیسیله برابر (تکه) تسمیه اولنوب، الیوم دخی
مرکزی آنطالیه اولمق اوزره ، تکه نامیله قونیه
ولایتنه تابع بر سنجاق اعتبار اولنیور. [«تکه» ماده-
سنه مراجعت بیوریله.]

پاملیقوسوند { (Pamlico-Saund) آمریقای
شمالیده ممالك مجتمعهنك (شمالی
قارولینه) جهوریتنده بر کورفز اولوب ، ۳۵° ایله
۳۵° ۴۰′ عرض شمالی و ۷۷° ۵۰′ ایله ۷۹° طول
غربی آرهسنده ممتد اولدیغی حالده، شمالدن جنوب
غربیه اولان بویی ۱۱۰ واکی ۴۵ کیلومترهدر .
بحر محیط آطلاسی امواجندن اوچ اوزون و طار
آطه ایله محفوظدر. (تار) ونام دیکرله (پاملیقوریور)
ایله (نوزه) نهرلری بو کورفزه دوکیلور.

پامیر { (Pamiers) فرانسهنك (آریاژه)
ایالتنده و (آریاژه) نهری اوزرنده
قضا مرکزی بر قصبه اولوب، (فوآ) نك ۱۹ کیلو-
متره شمالنده واقعدر. ۸۶۶۰ اهالیسی، جوارنده
معدن صولری وخیلی فابریقهلری وتجارتی واردر .

پان { (Pan) اسکی یونانیلرك الهۀ کاذبهسندن
اولوب، سوریلرك وچوبانلرك حامیسی
ومشتریتك اوغلی زعم، وباری انسان یاری کچی او-
لهرق النده بر اوزون قامچه طوتار بر صورتده
تصویر اولنوردی. کویا (سیرینکی) اسمنده بر پری یه
علاقه ایدوب، بونی خیلی وقت تعقیبدن صکره، الله
کچیردیکنده، قامشه تحول ایتدیکنی کورمکله، اوندن
بر دودوك یاپمش؛ وبعده (اخو) یعنی «عکس صدا»
اسمیله دیکر بر پری یه عاشق اولوب، بوکاده نائل
اولهمامش . کیجهلری طاغلرده واورمانلرده کزدیکنه
اینانهرق ، تصادفندن زیادهسیله قورقارلردی . اسکی
مصریلرك (اوزیریس) معبودیله بر عد ایتدکلرندن،
یونانیلر صعید مصرده بومعبوده منسوب اخمیم شهرینه
(پانوپولیس) نامنی ویرمشلردی .

پانارو { (Panaro) ایتالیاده (پو) ایرماغنه
تابع بر نهر اولوب، (آپنین) سلسله-
سنك (چیمونه) طاغندن نبعانله (مودنه) دوقهلغنك
جنوبندن کچهرك، ۱۲۵ کیلومترهلك جریاندن صکره،
صاغ ساحلندن مذکور ایرماغه دوکیلور.

پانامه { (Panama) ایکی آمریقایی ربط ایدن
برزخك اك طار محلنده بحر محیط
معتدل ساحلنده واقع همنامی اولان کورفزك ایچنده
برقصبه واسکله اولوب، (قولومبیا) جهوریتنه تابع
همنامی اولان ایالتك مرکزیدر. ۸° ۵۸′ عرض شمالی
ایله ۸۱° ۴۷′ طول غربیده واقع اولوب، ۸۰۰۰
وجوارلرنده کی کویلرله برابر ۲۵۰۰۰ اهالیسی واردر.
کوزل بر قصبه اولوب، بیوك کلیسا ومناسترلری

وبر مكتبيله برخسته‌خانه‌سى واردر. ليمانى پك صاغلام دكلدر. اهميت تجاريه‌سى تنزل ايتمشدر. — بو قصبه‌دن ۱۵ كيلومتره‌لك مسافه‌ده ينه بو اسمله ديكر بر قصبه وار ايدى، كه ۱۶۱۸ ده تأسيس اولنوب، ۱۶۷۰ ده برطاقم سرسريلر طرفندن احراق اولنمغله، اوكا بدل شمديكى شهر تأسيس اولنمشدر. — پانامه ايالتى بوندن اول قولومبيا جماهير متفقه‌سندن اولوب، اخيراً قولومبيانك بر جمهوريتنه تحويليله ايالت اتخاذ اولنه‌رق، دوه بيونى شكلنده معوج بر برزخدن عبارت اولوب، شمالاً (آنتيل) دكيزيله، جنوباً بحر محيط معتدل ايله، شرقاً ينه قولومبيا جمهوريتنك (قاوقه) ايالتيله، غرباً دخى آمريقاى وسطى جماهيرندن (قوسته‌ريقه) جمهوريتيله محاط ومحدود در. مساحهٔ سطحيه‌سى ۸۱ ۷۸۵ مربع كيلومتره اولوب، ۲۲۱ ۰۵۲ اهاليسى واردر.

پانامه { برزخى (Isthme de Panama) آمريقاى جنوبيى آمريقاى شماليه‌يه ودها طوغريسى آمريقاى وسطى‌يه ربط ايدر بر برزخ اولوب، بحر محيط اطلاسى‌يه تابع آنتيل دكيزيله بحر محيط كبير آره‌سنده معوج برشكلده شرقدن غربه ممتد اولور. طولى ۲۰۰ كيلومتره اولوب، عرضى بعض محللرنده ۶۰ كيلومتره‌دن زياده دكلدر. بتون آمريقانك بوينجه ممتد اولان (آند) سلسلهٔ جبالى برزخك بوينجه اوزانيورسه‌ده، بوراده ارتفاعى پك آزدر. برزخك اك طار محلى پانامه ايله (قولون) اسكله‌لرينك آره‌سنده اولمغله، بو ايكى اسكله آره‌سنده بر دمير يول خطى تمديد ايدلمش اولديغى كبى، بر جدول حفريله ايكى آمريقانك بربرندن تفريقنه وبحر محيط اطلاسى ايله بحر محيط كبير آره‌سنده قصه بر طريق بحرى كشادينه دخى تشبث اولنمشدر.

پانامه { كورفزى (Golfe de Panama) همنامى اولان معوج برزخك جنوبنده يعنى بحر محيط كبيرده تشكيل ايتديكى بيوك بر كورفز اولوب، ۵۰´ ۶° ايله ۱۳´ ۷° عرض شمالى و ۱۰´ ۸۰° ايله ۴۵´ ۸۲° طول شرقى آره‌سنده ممتد اولور. شرق جهتنده (سنت ميكل) وغرب جهتنده (پاريته) اسمليله ايكى قوى بولنديغى كبى، ايچنده (پرلاس) يعنى «اينجو» اسميله بر قاچ آطه دخى واردر، كه اك بيوكلرى (سنت ميكل) آطه‌سيدر. اك بيوك واك ايشلك اسكله‌سى (پانامه) قصبه‌سيدر.

پاناه { ياخود پناه (Pannah) هندستانك نيم مستقل اولان (بوندلقاند) خطه‌سنده والله‌آبادك ۱۵۰ كيلومتره غرب جنوبيسنده بر قصبه اولوب، جوارنده‌كى الماس معدنيله مشهوردر. اكبرشاه زماننده بورادن سنوى ايكى بچق مليون فرانق قيمتنده الماس چيقاردى.

پاناى { (Panay) بحر محيط كبيرده‌كى فليپين آطه‌لرندن اولوب، ۱۵´ ۱۱° عرض شمالى ايله ۱۰´ ۱۲۰° طول شرقيده واقعدر. مثلث الشكل اولوب، طولى ۱۶۰ وعرضى ۱۳۰ كيلومتره اولديغى حالده، ۳۰۰ ۰۰۰ اهاليسى واردر. اراضيسى پك منبت اولوب، پرنج، شكر قامشى، بيبر وسائره حاصل اولور. آتلريله سائر حيواناتى دخى چوقدر. اهاليسى (پاپو) و(بيسايو) اقوامندن اولوب، پك چاليشقان وصنعتكار آدملردر. براسپانيول واليسى بو آطه‌ده اقامت ايدر.

پانتاليون { (Pantaléon) خرستيانلرك اعزه‌سندن معدود اولوب، طبابتله مشغول اولديغى حالده، ۳۰۳ تاريخنده ازميدده قتل اولنمشدر. تموزك ۲۷ سنده يورطيسى اجرا اولنور.

پانتلاريه { (Pantellarie) آق دكيزده سيچليايه مربوط وآفريقا ساحلنه قريب بر آطه اولوب، محيط دائره‌سى ۶۰ كيلومتره واهاليسى ۷۰۰۰ كشيدن عبارتدر. مركزى (واپيدولو) قصبه‌سيدر. سونمش بر بركانى وپك منبت واديلرى واردر. زمان قديمده فنيكه‌ليلرك وقارتاجليلرك النده اولوب، تجارت بحريه‌سيله مشهور ايدى. اليوم پولتيقه متهملرينه منفا اتخاذ اولنمشدر.

پانتن { سنت — (St. Pantène) خرستيانلرك اعزه‌سندن اولوب، ۱۷۹ تاريخ ميلاديسنده اسكندريه خرستيان مكتبنك مديرى اولمش؛ وبعده پطريق دمتريوس طرفندن نشر مذهب ايچون شرقه كوندريلوب، بر قاچ سنه هندستانده اقامتدن صكره، اسكندريه‌يه عودتله، ۲۱۶ تاريخلرينه‌دك برحيات بولنمشدر. بعض آثارى واردر. تموزك ۷ سنده يورطيسى اجرا اولنور.

پانتيقاپيه { (Panticapée) قريم بوغازنده واقع (كرج) قصبه‌سنك اسم

قديمى اولوب، زمان قديمده خيلى وقت مستقل بر حكومتله اداره اولنمشيدى.

پانتيوس (Panxtius) يونان قديم حكماسندن اولوب، قبل‌الميلاد ١٩٠ تاريخلرنده ردوسده طوغمش، و ٩٠ ياشلرنده وفات ايتمشدر. آتنه ده (آنتيپاتر) دن تحصيل ايدوب، بعده رومادە بر مدرسه آچمش، و بر مدت (اسكيپيون) معيتنده دور بلاد ايتدكدن صكره، آتنه‌يه عودت ايده‌رك، استادى يرينه معلم اولمشيدى. بر قاچ كتاب يازمش ايسه‌ده، نسخه‌لرى بولنه‌مامشدر.

پانتئون (Panthéon) روما شهرينك ابنيهٔ عتيقه‌سندن مشهور بر معبد اولوب، آوغستوس زماننده (آغريپا) نك مصرفيله تأسيس اولنه‌رق، ابتدا مشترينك عبادتنه مخصوص ايكن، بعده بتون آلههٔ كاذبه‌نك هيكللرى وضعنه تخصيص اولنه‌رق، «جامع الالهه» معناسنى افاده ايدن بو اسمله تسميه اولنمشيدى. صاعقه‌دن رخنه‌دار اولمغله، (آدريان) طرفندن تعمير اولنمشيدى. روما دولتنك باعث انقراضى اولان اقوام شماليه طرفندن يغما ايديلوب، بسبتون تخريب اولنمق اوزره ايكن، ايمپراطور (فوقاس) طرفندن پاپا دردنجى (بونيفاس)ه ويريلوب، بونك طرفندن كليسايه تحويل و (سانته ماريه) تسميه اولنمشدر. اليوم موجود اولوب، قبه‌سنك قطرى ٤٤ متره ايسه‌ده، هيئت مجموعه‌سى قبا و چركين كورينيور. — پارسده دخى بو اسمله مشهور بر بنا واردر، كه (سنته ژنويوه) تپه‌سى اوزرنده مؤسس اولوب، خاچ شكلنده‌در. يوكسك بر قبه‌سى و ٢٢ ستونله مزين بر مدخلى واردر. ١٧٤٨ تاريخنده مشرف خراب اولان (سنته ژنويوه) كليساسى يرينه اون بشنجى لويى طرفندن بناسنه مباشرت اولنوب، ١٧٩٠ ده ختام بولمغله، مجلس عمومينك قراريله بيوك آدملرك دفننه تخصيص، و بو مناسبتله (پانتئون) تسميه اولنه‌رق، قپوسى اوزرينه «وطنك بيوك آدملره نشانهٔ تشكرى» عباره‌سى يازلمشدر. ١٨٢١ ده ينه (سنته ژنويوه) اسميله كليسايه تحويل اولنمش ايسه‌ده، ١٨٣٠ ده ينه پانتئون اسمى اعاده اولنمش؛ و ١٨٥٢ ده ينه كليسا اتخاذ اولنه‌رق، ايچنه آدم دفنى تحت ممنوعيته آلنمش ايكن، شاعر شهير ويقتور هوغو بو بنانك داخلنده دفن اولنمشدر. (وولتر) و (روسو) ايله سائر مشاهيرك دخى مزارلرى اوراده‌در.

پانچووه (Pantchova) مجارستانده حدود عسكريه ايالتنده (بانات) ايالتنك مركزى بر قصبه اولوب، (تمش) ايله طونه‌نك ملتقاسنده و طمشوارك ١٠٠ كيلومتره جنوب غربيسنده واقع و ١٣٥٠٠ اهالى‌يى جامعدر.

پاندوره (Pandore) اسكى يونانيلرك اعتقادنجه، الك اول ياراديلان قادين اولوب، كويا جهنم الهى (وولقان) طرفندن تعجين اولنه‌رق، عقل الهه‌سى (مينروه) طرفندن جانلانديرلمش، و الههٔ سائره‌نك هر برى طرفندن بر بر خصلت و فضيلتله توصيف اولنمشيدى. ابو الآلهه مشترى سمانك آتشنى چالمش اولان (پروميتيوس) نام جنه مجازات مقامنده بو قادينى تزويج ايتمك ايستمش، و كافهٔ مساوى‌يى حاوى بر چكمجه دخى بونك يدينه تسليم ايتمش ايسه‌ده، مرقوم چكمجه‌يى آچمغه جسارت ايده‌ميوب، پاندوره‌يى دخى تزوجدن اجتناب ايتديكى حالده، برادرى (اپيمتيوس) كنديسنى تزوج ايده‌رك، چكمجه‌يى آلوب آچمش؛ و درحال بتون فنالقلر چكمجه‌دن چيقه‌رق، سطح ارضك اوزرينه يايلمغله، دور حديد ظهور ايتمش، و يالكز اميد چكمجه‌نك ديبنده قالمش ايمش.

پاندوسيا (Pandosie) اپير خطهٔ قديمه‌سنده يعنى يانيه جهتنده (مولوسيده) ايله (تسپروتيا) آره‌سنده و (آخرون) نهرى كنارنده يعنى شمديكى (مارغليچ) قصبه‌سى قربنده بر شهر ايدى. اليوم خرابه‌لرى موجود اولوب، ياننده (قاسترى) اسمنده بر قريه واردر.

پاندولف (Pandolfe) لومبارد حكمدارلرندن بو اسمله درت كشى بولنوب، الك مشهورلرى برنجيسيدر، كه «دميرباش» لقبيله معروفدر. ٩٦١ تاريخندن ٩٨١ تاريخنه‌دك (قاپو) ده حكومت سوروب، ايمپراطور برنجى (اوتون) ك ياردميله اولكاسنى خيلى توسيع ايتدكدن صكره، روملرله ايتديكى محاربه‌ده مغلوب و اسير اولوب، قورتلدقدن صكره، ناپوليليلردن اخذ ثار ايتمكه چاليشمش ايسه‌ده، ناپولى‌يى ضبط ايتمكه مقتدر اوله‌مامشيدى.

پانديا (Pandya) هندستانك منتهاى جنوبنده‌كى خطه‌نك اسم قديمى اولوب، اوراده قرون وسطاده مشهور بر دولت تشكل ايتمشيدى. آلتنجى و يدنجى و سكزنجى قرن هجريده بو خطه دفعاتله

آل سبكتكين وسائر دول اسلام ضبطنه چكمشيدى.

پانسيلوانيا { (Pensylvanie) آمريقاى شماليده ممالك مجتمعه جماهير متفقه‌سنك برى اولوب، شرق جهتنده واقعدر. شمالاً نويورق، غرباً اوهيو، جنوباً ويرجينيا وماريلاند، شرقاً دخى نويرسى جمهوريتلريله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحيه‌سى ١١٧١٠٢ مربع كيلومتره اولوب، ٤٣٠٠٠٠٠ اهاليسى واردر. مركزى (هاريسبورغ) ايسه‌ده، اك بيوك شهرلرى مركز قديمى اولان (فيلادلفيا) ايله (پيچبورغ) در. آلغانى سلسلهٔ جبالى بوخطه‌نك اورته‌سندن چكر، و(سوسكهانه)، (دلاواره) ايله (اوهيو) نهرلرى دخى اراضيسنى سقى ايدرلر. هواسى معتدل وصاغلام وطوپراغى‌پك منبت اولوب، محصولاتى حبوبات متنوعه ايله توتون، اوزوم، طود وسائره‌دن عبارتدر. پك واسع اورمانلرى وكوزل مرعالرى اولوب، پك چوق حيوانات يتشديريلير. صنايعى پك ايلرى اولوب، بز، چينى، صابون، كاغد، جام، ايپ، وسائره فابريقه‌لرى ودمير خانه‌لرى چوقدر. كومور، دمير، باقير، قورشون معدنلرى، غاز وزمردكبى ذى‌قيمت احجارى واردر. بوخطه آوروپاليلرك ورودندن اول اليوم بسبتون محو ونابديد اولان (لنابه) قوميله مسكون ايدى. برنجى زاق زماننده (والترراليغ) طرفندن كشف واسكان اولنه‌رق، ١٦٨١ تاريخنده (پان) اسمنده بر زنكين انكليزه دولته ويرديكى برمبلغ مقابلنده ترك اولنمش، و«پانك اورمانى» ديمك اولان بواسمله تسميه اولنمشيدى. اك اول استقلال هوسنه دوشوب، ممالك مجتمعه هيئتنى تشكيل ايدن ١٣ جمهوريتك برى بولنمشدر.

پانغانى { (Pangani) آفريقاى شرقيده زنكبار مملكتنده بر نهردركه (كليما-نجارو) جبال مرتفعه‌سنك شرق جهتنده ٤٤٥٣ متره ارتفاعى اولان برمحلدن نبعانله، صاغ وصولدن برقاچ نهر اخذ ايده‌رك، ٤٢٠ كيلومتره‌لك مسافه قطع ابتدكدن صكره، همنامى اولان قصبه‌نك جنوب شرقيسنده ينه بواسمله ياد اولنور برقويه دوكيلور. يوقارى قسمى (لوفو) ياخود (روفو) اسميله دخى معروفدر — پانغانى قصبه‌سى همنامى اولان نهرك منصبنك شمال غربيسنده وزنكبارك ٨٨ كيلومتره غرب شماليسنده‌اوله‌رق، ٥°٢٥′ عرض جنوبى ايله ٢٦°٤١′ طول شرقيده واقعدر. اهاليسى ٥٠٠٠ كشى راده‌لرنده اولوب، زنكبار حاكمى طرفندن آلمانيايه اجاره اولنان يرلر داخلنده‌در.

پانقونغ { ياخود پنكونك (Pankong) ياريسى تبتك (تيارخورسوم) خطه‌سنده وياريسى كشميرك (لاداق) ياخود (لدك) ايالتنده واقع بر كول اولوب، ٣٣°٢٦′ ايله ٣٣°٥٠′ عرض شمالى و٧٧°٣٦′ ايله ٧٦°٦″ طول شرقى آره‌لرنده و٤٣٠٠ متره ارتفاعنده واقعدر. طولى ١٦٣ وعرضى ١٤٨ كيلومتره اولوب، ايچنه برچوق صولر دوكلكله، حوضه‌سى خيلى واسع واراضئ مرتفعه‌يى جامعدر.

پانوپوليس { (Panopolis) صعيد مصرده واقع (اخميم) قصبه‌سنه بطالسه زماننده يونانيلر طرفندن ويريلن اسم اولوب، بو شهرده (اوزريس)ك عبادتنه مخصوص معبدلر چوق اولديغندن، ويونانيلر بوالهٔ كاذبى كنديلرينك (پان) تسميه اولنان معبودلرينه تشبيه ايتدكلرندن، بواسمى ويرمشلردى. اسكى مصريلر عندنده اسم اصليسى(خيم) ايدى، كه (اخيم) بونك معربيدر. [«اخيم» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

پانورمه { (Panorme, Panormus) يونان قديم لساننده «صاغلام ليمان» ديمك اولوب، سيچيليا آطه‌سنده‌كى پالرمو ايله مرمره ساحلنده‌كى باندرمه‌نك وسائر بعض اسكى شهر وقصبه‌لرك اسم قديميدر.

پانونيا { (Pannonie) آوروپانك بر خطهٔ قديمه‌سى اولوب، شمديكى نفس آوستريانك قسم شرقيسيله اسقلاونيا وخرواتستاندن ومجارستانك قسم غربيسندن عبارت ايدى. طونه نهرى بوخطه‌يى شمالاً جرمانيادن وشرقاً داچيادن آيريوردى. يوقارى وآشاغى پانونيايه منقسم اولوب، (راب) نهرى بونلرى بربرندن تفريق ايدردى. برنجيسنك مركزى (پتووبو) يعنى شمديكى (پتاو)، وايكنجيسنك كى (آكينقوم) يعنى اسكى بوده شهرى‌ايدى. اهالئ قديمه‌سى (كلت) اقوامندن اولوب، مدت‌مديده مستقل ياشادقدن صكره، ماكدونيا حكمدارلرى فليب واسكندر طرفندن ضبط اولنمشلردى. آوغستوس پانونيايه كيروب، (تيبر) بومملكتى بسبتون روما دولتنه الحاق ايتمشيدى. روما

دولتك انقسامنده غرب ايمپراطورلغنك حصه‌سنه دوشوب، (ايليريا) ايالتنه الحاق اولنمشيدی. بعده هونلرك واوستروغوتلرك الينه چكوب، يوستنيانوس زماننده استرداد اولندقدن صكره، لومباردلر وآوارلر طرفندن ضبط اولنمش؛ وبعده شارلمانك تشكيل ايتديكی دولته ادخال اولنوب، نهايت مجارلر بونك بر قسمنی فرانق دولتندن ضبط ايتمشلردر.

پانياسيس (Panyasis) يونان قديم شعراسندن اولوب، قبل الميلاد بشنجی عصرده ياشامشدر. هاليقارناسنه (يعنی بودروم) شهرندن اولوب، ابوالمورخين هرودوتك عمجه‌سی ايدی. هركولك قهرمانلقلرينه دائر بر منظومه يازمش ايسه‌ده، يالكز بعض فقره‌لری بولنه بيلشدر. وطننك حكومتنی غصب ايدن (ليغداميس) طرفندن قتل اولنمشدر.

پانيپات (Panipat) هندستانك دهلی ايالتنده و (جمنه) نهرينك دهلی يه كيدن جدولی اوزرنده واقع قضا مركزی بر شهر اولوب، ثلثاندن زياده‌سی مسلم اولمق اوزره، ۲۵۰۰۰ اهاليسی، بر بيوك چارشيسی، ۵ قپوسی اولان بر سوری وخيلی صنايع وتجارتی واردر. بر چوق محاربه‌لرك ميدانی اولمشدر.

پاوتوكت (Pawtucket) ممالك مجتمعه‌نك (روده ايسلاند) جمهوريتنده (پروويدنسه) ايالتنده وپرويدنسه‌نك ۵ كيلومتره شمالنده اوله‌رق (بلاقستونه) نهری اوزرنده وبر قاچ دمير يولك محل تلاقيسنده واقع برقصبه اولوب، ۱۹۰۳۰ اهاليسی وخيلی فابريقه‌لری واردر.

پاوسانياس (Pausanias) يونان قديم جمهوريتلرندن اسپارته‌نك مشهور بر سرداری اولوب، (پلاتيا) ايله آسياده‌كی يونان مستعمراتنك تخليصنده خيلی خدمتی كورلمش؛ وقبريس جزيره‌سيله استانبولك موقعنده بولنمش اولان بيزانسه قصبه‌سنی ضبط ايتمشيدی. بعده ايران شاهی آردشيرك وعد واغفالنه آلدانوب، يونان حكمداری اولمق اوزره، وطننه قارشی ارتكاب اهانت ايتديكندن، اعدامله محكوم اولوب، ميزوه‌نك معبدينه التجا ايتديكی حالده، بو معبدك قپوسی سد ايديله‌رك، قبل الميلاد ۴۷۷ تاريخنده آجلقدن تلف اولمشدر. معبدك قپوسنی سد ايچون ايلك طاشك كندی والده‌سی طرفندن وضع اولنديغی مشهور اولوب، اسپارته قادينلرينك مردلكنه بر دليلدر. — بونك تورونی اولان ديكر بر پاوسانياس قبل الميلاد ۴۰۹ تاريخندن ۳۹۷ تاريخنه‌دك اسپارته‌ده حكم سوروب، آتنه‌ليلره قارشی سوق عسكر ايتمشيدی.

پاوسانياس (Pausanias) ماكدونيا حكمداری فليپك رجالندن اولوب، قبل الميلاد ۳۳۶ تاريخنده حكمدار مشاراليهی تياترووده قتل ايتمشيدی. فليپك تطليق ايتمش اولديغی اسكندرك والده‌سی (اوليمپياده) نك القاآتيله بو جنايتی اجرا ايتديكی مظنوندر.

پاوسانياس (Pausanias) يونان قديم مؤلفلرندن اولوب، ايكنجی قرن ميلاديده آناطولينك (فريجيا) ويا (قپادوكيا) خطه‌سنده دنيايه كلمش؛ وخيلی وقت سير وسياحتدن صكره، رومايه كيدوب، ۱۷۰ تاريخلرنده وفات ايتمشدر. يونان قديم حقنده پك چوق معلومات تاريخيه وجغرافيه‌يی حاوی ۱۰ فصلدن عبارت بر كتاب براقمشدر، كه اليوم موجود ومطبوعدر.

پاوسياس (Pausias) يونان قديمك اك مشهور رساملرندن اولوب، سالف الترجمه (پامفيل)ك شاكرديدر. مورخك (سيكيون) شهر قديمنده قبل الميلاد ۳۶۰ تاريخلرنده ياشامشدر.

پاولو پتروويچ (Paul Petrovitch) روسيه ايمپراطورلرندن اولوب، اوچنجی پترو ايله ايكنجی قترينه‌نك اوغليدر. ۱۷۵۴ده طوغوب، ۱۷۶۲ده پدری والده‌سی تطليقله كنديسنی وراثتدن محروم ايتمك تشبثنده ايكن، كنديسی تلف اولمغله، قاترينه تخته چكوب، صاحب ترجمه‌يی تخت وحكومتدن دور طوتمش؛ و۱۷۹۶ده والده‌سنك وفاتی اوزرينه، پاولو تخته چكوب، والده‌سنك رجال ومشاورلرينی نفی وتغريب، واسكی اصول حكومتی اعاده ايتمشدر. غايت عظمتلی وجبار بر حكمدار اولوب، سوقاقده كزركن راست كلديكی تبعه‌سنی سجده ايتمكه مجبور ايدردی. ۱۸۰۱ده ظنه كوره مقتولاً وفات ايتمشدر. ابتدا فرانسه‌يه قارشی بر اتفاق عقد ايتمش، وبعده جنرال بوناپارته مفتون اولوب، كنديسيله اتفاق ايلمش ايدی.

پاولوس ياخود سنت پول (St. Paul, Paulus) حوارييوندن اولوب،

ميلادك ايكنجى سنه‌سى طرسوسده طوغمشدر. يهودى چوجغى اولوب، اصل اسمى ساۋولدر. قدسده تربيه اولنوب، ابتدا دين عيسانك پك عليهنده ايكن، دمشق طريقنده كورديكى معجزه اوزرينه، حضرت عيسايه ايمان كتيره‌رك، بو دينك اك خواهشكر طرفدارلرندن وناشرلرندن اولمشدر. قبريسك پافوس (يعنى باف) قصبه‌سنده روما سردارلرندن (سرجيوس پاولوس) ى ايمانه كتيره‌ركله، فيمابعد بونك اسميله تسميه اولنه‌رق، قبريس، آناطولى، يونان وسائر جهتلرده دين عيسايى نشر ايتمكله اوغراشه‌رق، آياصلوغده، سلانيكده، آتنه‌ده وسائر شهرلرده علناً انجيلدن وعظ ايتمشدر. ٥٨ تاريخنده قدسه عودتنده يهوديلر طرفندن تعقيب اولنه‌رق، فلسطين واليسى (فليكس)ك قراريله ايكى سنه (قيساريه)ده محبوس طورمش، وبعده رومايه كوندريلوب، تبرئهٔ ذمت ايتمشدر. بر مدت رومادە نشر دينله اشتغالدن صكره، شرقه عودت ايتمش؛ و ٦٢ ياخود ٦٤ تاريخنده ينه رومايه كيدوب، اهاليدن خيلى خلق دين عيسايه جلب ايتمش اولديغى حالده، ايمپراطور (نرون) ه ويرديكى ترس جوابلر اوزرينه، ٦٦ تاريخنده ينه حواريوندن (پطروس) يعنى (سنت پير) ايله برابر اعدام اولنمشدر. جنازه‌سى (اوستيه)طريقى اوزرينه دفن اولنمشيكن، بعده كيكلرى چيقاريلوب، رومادەكى (سنت پير) كليساسنه نقل اولنمشدر. خزيرانك ٢٩ نده يورطيسى اجرا اولنور. ١٤ خطبه‌سى موجوددر. انجيله الحاق ايدلمش اولان (اعمال رسل) فصلى باشلجه پاولوسك ترجمهٔ حالنى حاويدر.

— بو اسمله خرستيانلرك ٥ عزيزلرى دخى واردر، كه برنجيسى (آناخوريت) يعنى «كشيش» لقبيله ملقب اولوب، اك اول كشيشلكى ايجاد ايدن بو ذات اولديغى مرويدر. ٢٢ ياشنده ايكن مصر چوللرينه چكيلوب، رياضتله ياشايه‌رق، ٣٤٢ تاريخنده ١١٣ ياشنده وفات ايتمشدر. كانون ثانينك ١٥ نده يورطيسى اجرا اولنور. بوكا منسوب عد اولنور بر رهبان طريقى واردر، كه سكزنجى قرن ميلاديده تأسيس اولنه‌رق، بر وقت آلمانيا ولهستانده پك منتشر بولنمش ايسه‌ده، اليوم يالكز پورتكيزده برمناسترلرى واردر. — ايكنجيسى «سلانيكلى» ديمكله معروف اولوب، ٣٤٠ تاريخنده قسطنطينيه پطريقى اولمش؛ و ٣٥٠ ده ايمپراطور (قونستانس)ك امريله بر مغاره‌ده اتلاف اولنمشدر. — اوچنجيسى بو اسمله پاپالق مسندينه قعود ايدنلرك برنجيسيدر. [مادهٔ آتيه‌يه مراجعت.] — دردنجيسى (سنت پول دوليون) پسقپوس اولوب، ٥٧٠ تاريخلرنده وفات ايتمشدر. — بشنجيسى «صليبى» (de la Croix) لقبيله ملقب اولوب، (پاسيونيست)لر طريق رهبانك مؤسسيدر. ١٦٩٤ ده جنوه جوارنده طوغوب، ١٧٧٥ ده رومادە وفات ايتمشدر. طريقنه منسوب اولان رهبان يالين آياق وباش آچيق كزرلر.

پاولوس { ياخود پول (Paul, Paulus) بو اسمله ٥ پاپا كلمشدر:

برنجيسى رومالى اولوب، ٧٥٧ تاريخنده، برادرى ايكنجى اتياندن صكره پاپا اولمش، و٧٧٧ تاريخنه‌دك حكم سورمشدر. قتوليكلر عندنده اعزه‌دن معدوددر.

— ايكنجيسى (باربو) لقبيله ملقب اولوب، ونديكليدر. دردنجى اوژنك يكنى اولوب، ١٤٦٤ دن ١٤٧١ تاريخنه‌دك پاپالق ايتمش؛ وچهستان قرالى (جورج ديبراد)ى طرد ايدوب، يرينه (ماتياس قوروين)ى نصب ايلمشيدى. عثمانليلره قارشى براهل صليب سفرى آچغه چالشمش ايسه‌ده، بجره‌مه‌مشدر.

— اوچنجيسى رومالى اولوب، اصل اسمى آلكساندر فارنسدر. ١٥٣٤ دن ١٥٤٩ تاريخنه‌دك پاپالق ايدوب، سكزنجى هنرى ايله اوغراشمش، و كنديسنى كليسادن مطرود عد ايتمشيدى. شارل كينتله و ونديك جمهوريتيله عثمانليلره قارشى بر اتفاق عقد ايتمش ايسه‌ده، بر شيئه مقتدر اوله‌مامشيدى. پاپا اولمازدن اول متأهل اولوب، (پير فارنس) اسميله بر براوغلى وارايدى، كه پارمه دوقه‌لغنه نصب ايتديكندن طولايى، شارل كينتله بوزيشمشيدى. جزويتلرى تصديق ايتمشدر.

— دردنجيسى ناپوليلى اولوب، اصل اسمى (ژان پير قرافه) ايدى. ١٥٥٦ دن ١٥٥٧ تاريخنه‌دك پاپالق ايدوب، اسپانيوللرك ايتاليادەكى حكم ونفوذلرينى امحا ايچون، فرانسه قرالى ايكنجى هنرى ايله اتفاق ايتمش ايسه‌ده، كندى الكاسنك بر قسمنى غائب ايتمكدن بشقه بر نتيجه استحصال ايده‌مه‌مشدر. رومادە برانكيزيسيون محكمه‌سى تأسيس ايدوب،

تعصبی التزام ایتدیکی کبی ، یکنلری دخی انواع مظالم وسوء استعمالاتی ارتکاب ایتدکلرندن، وفاتندن صکره اهالی هیکلنی نهره آتمشلردر.

— بشنجیسی رومالی اولوب، اصل اسمی (قامیل بورکس)در. ١٦٠٥ دن ١٦٢١ تاریخنه‌دك پاپالق ایدوب، ونديك جمهوریتیله بعض منازعه‌لرده بولنمش، وبعده فرانسه قرالی یدنجی هنرینك توسطیله باریشمش ایدی. رومایه صو کتیرمك اوزره، ٥٢ کیلومتره طولنده بر صو یولی یاپدیرمشدر، که (پاوله) اسمیله معروفدر.

پاولوس { امیلیوس — یاخود پول امیل [« امیلیوس » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پاولوس { سمیساطلی (Paul de Samosate) خرستیانلقده رؤسای مذهبدن اولوب، وطنی اولان سمیساط پسقپوسی ایکن، میلادك ٢٦٠ تاریخنده انطاکیه پطریقی اولمش؛ وتثلیث ایله حضرت عیسانك الوهیتنی انکار ایتدیکیچون، پاپا سنت فلیکس طرفندن کلیسادن طرد اولنمشدر. مذهبنه تابع اولانلره (پاولیانیست) نامی ویریلیر.

پاولوس { یولیوس—(Julius Paulus)رومالیلرك حقوق علماسندن اولوب، اوچنجی قرن میلادیده (پادوه)ده ویا صورده طوغمش، وحقوقه متعلق بعض تألیفات براقمشدر.

پاولوس { سیلنتیار (Paul Silentiaire) یوستینیانوس زماننده یتیشن روم شعراسندن اولوب ، آیاصوفیه‌نك منظوم بر تاریخنی یازمشدر.

پاولوس { اکینه‌لی— (Paul d'Égine)یونان قدیم اطباسندن اولوب، عمروبن العاصك فتحندن برآز اول اسکندریه‌ده بولنمشدر. « اختصار طب » عنوانیله ٧ کتابدن مرکب معتبر بر اثری واردر.

پاولووسق { (Pavlovsk) روسیه‌نك (وورونیه) ایالتنده و(وورونیه)نك ١٤٣ کیلومتره جنوب شرقیسنده و (دون) نهری ساحل یسارینك قربنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ٨٣٩٠ اهالیسی واردر.

پاولی { قسطمونی ولایتنك بولی سنجاق وقضاسنده وبولینك ١٥ کیلومتره جنوب شرقیسنده اوله‌رق، الا طاغك اتکنده وبولی نهرینه تابع بر کوچك چای اوزرنده بیوك بر قریه اولوب، مقدما ناحیه مرکزی ایدی.

پاونی { (Pavnis) آمریقای شمالینك (نبراسقه) جهتنده اقوام اصلیه‌دن بر قوم اولوب، شمدیکی حالده یالکز ٦٠٠٠ قدر نفوسدن عبارتدر. بونلر زهره سیاره‌سنه عبادت ایدوب، وقتیله بوکا انسان ذبح ایدرلردی.

پاویه { (Pavie) ایتالیانك لومباردیه خطه‌سنده ومیلانك ٣١ کیلومتره جنوبنده اوله‌رق (پو) ایرماغنه تابع (تسین) نهری اوزرنده ایالت مرکزی بر شهر اولوب، ٣٠٠٠٠ اهالیسی، مشهور دار الفنونی، متعدد مکتبلری ، کتبخانه‌سی، نباتات باغچه‌سی، تاریخ طبیعی وتشریح نمونه خانه‌سی، جمعیت علمیه‌سی، اسکی بر سرایی، قلعه‌سی، مرمردن بر کوزل کوپریسی، کوزل بر میدانی، مصنع کلیسالری، بیوك بر تیاتروسی ، ایپك فابریقه‌لری، شراب، پرنج ، پنیر وکتان تجارتی واردر . اسکی بر شهر اولوب، رومالیلر زماننده پك معمور بولنمش اولدیغی کبی، لومباردلرك دخی پایتختی بولنمش، وبعده برمدت مستقل بر جمهوریت وقونتلق ودوقه‌لق صورتنده اداره اولنه‌رق، ایتالیانك اتحادنده ایالت مرکزی اتخاذ اولنمشدر. — پاویه ایالتی ٤ قضایه منقسم اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ٣٤٠٠ مربع کیلومتره در، و ٤٧٨٠٠٠ اهالیسی واردر.

پایساندو { (Paysandu) آمریقای جنوبیده (اوروغوآی)جمهوریتنده و(مونتو یدئو)نك ٣٤٥ کیلومتره شمال غربیسنده ایالت مرکزی بر قصبه اولوب، ١٥٠٠٠ اهالیسی واردر . — پایساندو ایالتنك مساحهٔ سطحیه‌سی ٢١٧٢٣ مربع کیلومتره اولوب، ٣٤٠٠٠ اهالیسی واردر.

پاین { (Payen) فرانسه‌نك اك مشهور کیمیاکرلرندن اولوب ، ١٧٩٥ ده پارسده طوغمش، و ١٨٧١ ده وفات ایتمشدر . فن کیمیانك زراعت وصنایعه تطبیقنه دائر بر چوق کتب معتبره یازمش، وبر چوق جمعیات فنیه وآقادمیالرك اعضاسندن بولنمشدر.

پائوله { (Paola) ایتالیانك قلابره خطه‌سنده و(تیرن) دکیزی قربنده اوله‌رق، (قوزنجه) نك ٢٣ کیلومتره شمال غربیسنده واقع بر قصبه اولوب، ٦٠٠٠ اهالیسی واردر.

پائولی { (Paoli) قورسیقه‌لی بابا اوغل ایکی جنرال اولوب، اون سکزنجی قرن میلادیده جنویزلیلره وفرانسه‌یه قارشی خیلی وقت بو جزیره‌نك استقلالنی مدافعه ایتمشلردر. ایکنجیسی خیلی وقت قورسیقه‌یی اداره ایدوب، نهایت انکلتره‌یه ترك ایتمکه مجبور اولدقده، بشقه‌سی والی تعیین اولندیغندن، کندیسی انکلتره‌یه چکیلوب، ۱۸۰۷ ده وفات ایتمش؛ ووطننده بر چوق مکاتب کشاد اولنمق اوزره، کلیتلی ثروتنی وقف ایتمشدر.

پپوهوآن { (Pepo-Hoan) چین ساحلنده‌کی فورموزه آطه‌سنك قسم جنوبیسی داخلنده ساکن برقومدر، که جزایر بحر محیط اهالئ اصلیه‌سی عرقندن اولوب، آنجق ملایلر وچینلیلرله اختلاط ایده‌رك، سیماری دکیشمشدر.

پپه { (Pépé) ناپولیلی بر جنرال اولوب، وطننك استقلالیچون آوستریایه قارشی اولان محاربات مصرانه‌سیله شهرت بولمشدر. ۱۷۸۲ ده قلابره‌ده طوغوب، ۱۸۵۵ ده وفات ایتمشدر.

پپین { (Pepin) بو اسمله فرانق حکمدارلرندن بر قاچ کشی کلمشدر:

برنجیسی پپین‌ده لاندن (P. de Landen) دینمکله مشهور اولوب، ایکنجی قلوتر وبرنجی داغوبرت ایله ایکنجی سیجبرت زمانلرنده آوستراسیا حاکمی ایدی. ۶۲۲ تاریخ میلادیسنده مملکت مذکوره‌یه استقلال قزاندیروب، حاکمی انتخاب اولنمش؛ و۶۳۹ ده وفات ایتمشدر. رین وادیلرنده خرستیانلغك نشرینه خدمت ایتدیکیچون، بین‌النصارا اعزه‌زمره‌سنه الحاق اولنمشدر. قیزی (بغا) یی ایکنجی سیجبرتك رجالندن (آنسجیس) ه تزویج ایتمکله، بو ازدواجدن (پپین دوهریستال) تولد ایتمشدر.

— ایکنجیسی آنف‌الترجمه‌نك تورونی یعنی قیزینك اوغلی اولوب، ۶۷۸ ده عم زاده‌سی (مارتین) ایله مشترکاً آوستراسیا دوقه‌سی اولمش؛ و۶۸۰ ده مارتینك وفاتیله حاکم مستقل قالوب، نوستریایی دخی ضبط، وبرچوق دوقه‌لری رام ایده‌رك، فرانق حکمدارلرینی نصب وتبدیل ایتمك اقتدارینی قزانمشیدی. ۷۱۴ ده وفات ایدوب، اوغلی (شارل مارتل) وارثی اولمشدر.

— اوچنجیسی آنف‌الترجمه‌نك تورونی وشارل مارتلك اوغلی اولوب، قراللق عنوانینه نائل اولمغله، (قارلووینجیان) سلاله‌سنی تأسیس ایتمشدر. ۷۴۱ تاریخنده، پدرینك وفاتی اوزرینه، نوستراسیا وبورغونیه دوقه‌سی اولوب، آوستراسیا ایله سوآبه برادری قارلومانه دوشمشیدی. ۷۴٦ ده، قارلومانك فراغتی اوزرینه، آوستراسیایی دخی ضبط ایدوب، ۷۵۲ ده پاپا (زاقریا) نك بر مکتوبنه استناداً فرانقلر حکمداری اوچنجی شیلدریقی اسقاط ایله، کندیسی جلوس ایتمش؛ وپاپا سنت بونیفاس طرفندن تتویج اولنمشیدی. لومباردلره قارشی ایتالیایه ایکی سفر ایدوب، ضبط ایتدیکی یرلری پاپایه ترك ایتمش؛ و(اکیتانه) وساره اوزرینه اولان غلبه‌لریله ممالکنی توسیع ایدوب، وفاتنده اوغللری قارلومان ایله شارلمانه تقسیم ایتمشیدی ۷٦۸ تاریخنده وفات ایتمشدر.

— دردنجیسی آنف‌الترجمه‌نك تورونی وشارلمانك اوغلی اولوب، پدرینك امریله (آوار) لره قارشی ایتدیکی محاربه‌ده کسب شهرت ایده‌رك، بونلرك دولتنه ختام ویرمشیدی. شارلمان ملکنی تقسیم ایتدیکنده بوکا ایتالیا قراللغی‌نامیله لومباردیا، باویره، اووقت آلمانیا دینلن الساس وبادن جهتی ورین وادیسنك شرق جهتنده اولان یرلرك قسم اعلاسی ویریلوب، بعده قورسیقه جزیره‌سیله وندیك‌کورفزی آطه‌لرینی دخی ضبط ایتمشیدی. ۸۱۰ تاریخنده وفات ایدوب، اوغلی (برنارد) وارثی اولمشدر.

— اکیتانه حکمدارلرندن دخی بو اسمله ایکی کشی کلوب، برنجیسی (لویی‌دبونر) ك ایکنجی اوغلی اولمغله، پدری طرفندن ملکك تقسیمنده یعنی ۸۱۷ تاریخنده (آکیتانه) حکمداری اولمش؛ وبر مدت برادرلریله متفقاً پدرینه قارشی عصیان ایتدکدن صکره، باویره‌لی لویی ایله بالاتفاق (لوتر) ه قارشی چیقوب، پدرینی تخته اعاده‌یه خدمت ایتمش؛ وعشرت وسفاهته مبتلا اولوب، ۸۳۸ ده وفات ایلمشدر. — ایکنجیسی بونك اوغلی اولوب، پدرینك وفاتنده بیوك پدری طرفندن آکیتانه حکمدارلغنه تعیین اولنمدیغیچون، بر چوق وقت عملری وعم زاده‌لریله محاربه ایدوب، دفعاتله آکیتانه‌یی ضبط ایتمش؛ ونورماند قورصانلرینه قارشی مقاومت ایده‌مدیکیچون، تبعه‌سی طرفندن ترك اولنه‌رق، بو قورصانلره التحاق ایتمشیدی. بونلرك عزیمتندن صکره باسقلره التجا ایدوب، بونلرك رئیسی

(سانكه) كنديسنى (شارل لوف) ه تسليم ايتمش؛ وبونك
طرفندن زندانه آتيلوب، ٨٦٤ ده اوراده تلف
اولمشدر.

پپين { (Pepin) آمريقاى شماليده (ميسيسيپى)
نهر عظيمنك ممالك مجتمعه‌نك (مينسوته)
و(ديسقو نسين) جمهوريتلرى آره‌سنده كسب توسعله
تشكيل ايلديكى بر كول اولوب، مساحهٔ سطحيه‌سى
١٠١ مربع كيلو متره‌در.

پترا { (Pétra) جزيرة العرب ايله فلسطين
حدودنده وعقبه كورفزيله بحرلوط آره-
سنده بولنمش اولان اسكى بر شهره رومه‌لر طرفندن ويريلن
اسمدر. وقتيله نبطيلره مخصوص اولوب، بعده روماليلر
طرفندن (عربيا پتريا) يعنى « طاشلق عربستان » تسميه
اولنان حجازك قسم شماليسى ايالتنك مركزى اتخاذ
اولنمش، وخيلى توسيع وتزيين ايدلمش ايدى. اليوم
خرابه‌سى (وادى موس) اسميله معروف اولوب، بلقا
سنجاغى داخلنده‌در. بو خرابه‌لرك ايچنده روماليلردن
قالمه قيانك ايچنه اويولمش بر تياترو ايله برمعبد ودها
اسكى بر طاقم مزارلر كوريليورسه‌ده، هنوز حفريات
اجرا اولنمامشدر. اسكى زمانده فنيكه‌ليلرك يمنله
ايتدكلرى تجارتك بر مخزنى حكمنده ايدى. روايته كوره،
حضرت موسى بوشهرك موقعنه كلدكده، كنديسنه
ويرلمش اولان برطاشى آتمغله، اون ايكى سبط ايچون
اون ايكى چشمه ظهور ايتمش اولديغندن، محلى وادى
موسى تسميه اولنمشيدى. « پترا » اسمى ايسه لسان
يونانيده « طاش » و« قيا » ديمك اولديغندن، وجه
تسميه‌سى موقعنك قيالق اولمسيدر.

پترارق { (Pétrarque) ايتاليانك اعاظم
شعراسندن اولوب، ١٣٠٤
تاريخنده (آرجو)ده طوغمش؛ وپدرى شاعر شهير
دانتك احباسندن بولنمشيدى. پدرى فلورانسه‌دن
نفى اولنه‌رق، اووقت پاپالرك مقرى بولنان (آوينيون)ه
قاچمش؛ وصاحب ترجمه‌يى حقوق تحصيلنه سوق
ايتمش ايدى. آنجق پترارقك ميل واستعدادى شعر
وادبياته منعطف بولنديغندن، ١٣٢٤ ده پدرى وفات
ايدنجه، ادبياته اشتغاله باشلامش؛ و ١٣٢٧ ده
آوينيونده (لاوره) اسمنده حسن وجماليله مشهوره بر
بيوك قادينى كوروب، كنديسنه تعشق ايتمكله، عمرى
اولدقجه بوعشقك درديله نالان اولمشدر. آلام عشق
وسوزى مصور اولان غزلياتى كوندن كونه فوق العاده
بر شهرت بولوب صيتى عالمى طوتديغى حالده، كنديسى
عشق مأيوسانه‌سندن تسلى‌ياب اولمق اوزره، طريق
رهبانه سلوك ايله، بر مدت فرانسه وفلمنكده سياحت،
وبعده (ووقلوزه) ده اختيار انزوا ايتمشيدى. معهذا
پاپا طرفندن كافى مقدارده معاش تخصيص اولنمش؛
ومؤخراً رومايه دعوت اولنوب، كرك پاپا وكرك
ناپولى قرالى وسائر اكابر زمانى طرفندن انعام والتفاته
مظهر اولمش؛ وبعض مسائل سياسيه‌ده بين‌الدول
سفارت مأموريتلرنده قوللانلمش ايدى. فلورانسه
حكومتى دخى كنديسنى وطننه دعوتله، دارالفنونك
مديريتنى تكليف ايتمش ايسه‌ده، اوصره‌ده يعنى
١٣٤٨ ده معشوقه‌سنك وبادن وفاتى خبر آلمغله،
كمال مأيوسيتندن ينه نالان وكريان اولوب، اشعار
محرقه نظمندن بشقه برشى دوشونميوردى. بر خيلى
مدت ايتاليا حكمدارلرينك يانينده ياشادقدن صكره،
ونديكه كيدوب، كتبخانه‌سنى شهره هبه ايتمكله،
كوشهٔ انزوايه چكلمش؛ ومكافاةً مصارفى جمهوريت
طرفندن تسويه اولنمق اوزره، برسرايه اوتوردلمش
ايدى. ١٣٧٤ ده پادووه قربنده (آركه) قريه‌سنده
كتاب مطالعه‌سيله مشغول ايكن، نزول اصابتيله،
وفات ايتمشدر.

پتربوروغ { (Peterborough) انكلتره‌نك
(نورثامپتون) ايالتنده ونور-
ثامپتونك ٦٠ كيلومتره شمالنده بر قصبه اولوب،
١٢٠٠٠ اهاليسى واردر.

پترسبورغ { ياخود سنت — (Saint Pe-
tersbourg) روسيه دولتنك
پايتختى اولان بيوك بر شهر اولوب، (نوا) نهرى اوزرنده
وبو نهرك فينلانده كورفزنده اولان منصبى قربنده،
٥٩°٥٦′ عرض شمالى ايله ٢٧°٥٨′ طول شرقيده
واقعدر. ٩٣٠٠٠٠ اهاليسى، واسع لكن آز درين
ليمانى، متعدد دمير يوللرى، استحكاماتى، متعدد جدو-
للرى، كوزل ريختملزى، منتظم وكنيش سوقاقلرى،
كوزل ابنيه‌سى، شهرى ٥ قسمه تقسيم ايدن (نوا)
نهرى اوزرنده ١٣٠ كوپريسى، بر چوق كوزل وبعض
هيكللرله وسائر آثارله مزين ميدانلرى، متعدد بيوك
ومصنع كليسالرى، ايمپراطورلره مخصوص برقاچ بيوك
سرايى، بيوك بر چارشيسى، درت آقادمياسى، دار ه

الفنونی، جمعیات علمیه‌سی، طب وفن جراحی مکتبلری، متعدد مکاتب عسکریه‌سی، صنایع نفیسه، معادن، هندسه، زراعت، بیطارلق، صنایع، تجارت بحریه، السنهٔ شرقیه وسائره مکتبلری، متعدد بیوك کتبخانه‌لری، رصد خانه‌سی، نباتات باغچه‌سی، تاریخ طبیعی نمونه خانه‌سی، بر قاچ موزه‌سی، متعدد بیوك تیاتروسی، اوچ تفرجکاهی، طوب، آلات جراحیه، چکه، جام، چینی، پاموق ویوك منسوجات، کاغد، توتون، صابون، ساعت وسائره فابریقه‌لری ودباغخانه‌لری واردر. تجارتی دخی خیلی ایشلکدر. هواسی پك صوغوق اولوب، مقیاس الحراره‌سنك درجهٔ وسطیه‌سی تحت الصفر ۱۰ در. ایمپراطوریچه قاترینه‌نك بوزدن یاپدیرمش اولدیغی برسرای مایسه قدر طوره‌بیلشدر. یاز بردن بره کلیر. بو شهر ۱۷۰۳ تاریخنده بیوك پترو طرفندن (ایوانوغورود) قصبه‌سی یرینه تأسیس اولنه‌رق، موسقوه‌یه بدل پایتخت اتخاذ اولنمش؛ وبونك پایتخت اتخاذ اولنمسی روسیه‌نك آوروپا دولتلری صره‌سنه کیرمسنه ودول بحریه‌دن اولمسنه خدمت ایتمشدر. — پترسبورغ ایالتی روسیه‌نك بالطیق دکیزی سواحلنده‌کی ایالات شمالیه‌سندن اولوب، اسکی (اینغریا) خطه‌سندن عبارتدر. جنوب غربی جهتنده (رول)، جنوباً (پسووق)، شرقاً (نوووغورود) ایالتلریله شمالاً وشمال غربی جهتندن دخی فینلانده بیوك دوقه‌لغیله محاط ومحدوددر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۵۳۷۶۷ مربع کیلومتره اولوب، ۱۶۱۸۶۱۴ اهالیسی واردر.

پترسبورغ (Petersburg) آمریقای شمالیده ممالك مجتمعه‌نك جماهیر شرقیه‌سندن (ویرجینیا) جمهوریتنده، (ریچموند) شهرینك ۳۸ کیلومتره جنوب غربیسنده، (آپوماتوقس) نهری کنارنده وایکی دمیر یول خطنك محل تقاطعنده واقع برشهر اولوب، ۲۱۶۵۶ اهالیسی وتوتون وپاموغه متعلق ایشلك تجارتی وخیلی فابریقه‌لری واردر.

پترو (Pierre, Petro) [بواسم اقوام مختلفه عندنده پطروس، پدرو، پترو وپیر صورتلرنده تلفظ وتحریر اولندیغندن، صاحب اسمك منسوب بولندیغی جنسیته کوره هر بری محلنده ذکر اولنه‌جقدر.] بواسمله روسیه‌ده اوچ حکمدار کلمشدر:

برنجیسی «بیوك» دیمکله معروف اولوب، (آلکسیس)ك اوچنجی اوغلیدر. ۱۶۷۲ تاریخنده طوغوب، ۱۶۸۲ ده، بیوك برادری اوچنجی فدورك وفاتی اوزرینه، ناهل اولان دیکر بیوك برادری (ایوان) ایله همشیره‌سی صوفیا وراثتدن محروم براقیله‌رق، تخته اجلاس اولنمش ایسه‌ده، صوفیانك ایقاع ایتدیردیکی عصیان اوزرینه، بونلرك دخی حکومتنه تشریکنه مجبوریت الویرمشیدی. ۱۶۸۹ ده، ایوانك فراغتی وصوفیانك بر ایکنجی اختلال ایقاعیله حبسی اوزرینه، بیوك پترو حکمدار مستقل قالوب، دولتنك توسیع واصلاحنه جدی صورتده تشبث ایتمك اوزره، ابتدا آوروپایه بر سیاحت ایتمکی مناسب کوره‌رك، (لقور) اسمنده بر فلورانسه‌لی ایله برابر فلمنکه عزیمتله، عادی عمله قیافتنده وبر اسم کاذب تحتنده کمی فابریقه‌لرنده بالذات چالیشمش؛ وبعده انکلتره‌یه عزیمتله، بر قاچ ماهر مهندس وسائر ارباب فن انتخاب ایتمشیدی. (استرلیچ) تعبیر اولنان عسکرینك بر اوچنجی عصیانی اوزرینه روسیه‌یه عودته مجبور اولوب، بونلردن ۴۰۰۰ کشی اعدام ایتمشدر. ۱۷۰۳ ده پترسبورغی تأسیسله، پایتخت اتخاذ ایدوب، لهستان قرالیله بالاتفاق، اسوج قرالی اون ایکنجی شارل ایله محاربه‌یه کیریشه‌رك، دفعاتله مغلوب اولدقدن صکره، پولتراوه‌ده قزاندیغی غالبیت اوزرینه، بالطیق ایالتنی ضبط، وشارلی دولت عثمانیه‌یه التجایه مجبور ایتمشدر. بعده دولت عثمانیه‌یه اعلان حرب ایتمش ایسه‌ده، مغلوب اولوب، بسبتون اسیر دوشمك اوزره ایکن، زوجه‌سی قترینه‌نك هر نصلسه بالطه‌جی محمدپاشایی اغفال ایتمسیله، ۱۷۱۱ ده صلح ایتمکه موفق اولوب، قورتلمشدر. اوندن صکره ینه اسوجله محاربه‌یه کیریشوب، آلاند جزایرینی دخی ضبط ایتمشدر. بو آرالقده اصلاحاتله دخی اوغراشوب، پترسبورغده، بر فنون آقادمیاسی تأسیس، بر طاقم قوانین وضع، وامور مذهبیه‌یی استانبول پطریقلغندن تفریقله، کندی ریاستی تحتنده بر مجلس روحانی تشکیل ایتمکله، کندیسنه ایمپراطور عنوانی و«بیوك» لقبی ویرلمشیدی. ایراندن دخی داغستان، شروان، دربند، مازندران واستراباد جهتلرینی ضبط ایلمشیدی. جسور واصلاحاتی سور بر حکمدار ایدیسه‌ده، پك خونخوار، عجول وسفیه اولوب، اعدامله محکوم

اولان مجرمیتی کندی الیله قتل ایتمکی سودیکندن، واوغلی آلکسیسی دخی قتل ایتمش اولدیغندن، عثمانلیلر طرفندن بحق (دلی پترو) تسمیه اولنمشدر. ١٧٢٥ ده وفات ایدوب، زوجه‌سی برنجی قترینه وارثه‌سی اولمشدر. روسیه‌نك توسیعی حقنده مشهور بر وصیتنامهٔ خفی براقمش اولدیغی متواتردر.

— ایکنجیسی بیوك پترونك طورونی ومقتول آلکسیسك اوغلی اولوب، ١٧٢٧ دن ١٧٣٠ تاریخنه‌دك چار عنوانی حائز بولنمش؛ وتاریخ مذکورده، ١٥ یاشنده اولدیغی حالده، چیچکدن وفات ایتمشدر.

— اوچنجیسی (هولستاین غوتورپ) دوقه‌سی (شارل فردریق) ایله بیوك پترونك قیزی (آنه) نك اوغلی اولوب، ١٧٢٨ ده کیلده طوغمش، و١٤٧٢ ده (قترینه آنهالت زربست) ایله بالازدواج بیوك دوقه‌لق عنوانی آلوب، ١٧٦٢ ده روسیه تختنه جلوس ایتمشدر. پروسیه قرالیله اتفاق ایدوب، بعض مکاتب و سائره دخی تأسیس ایتمش ایسه‌ده، بر طاقم اجنبیلرله احاطه اولندیغندن، تبعه‌سنك محبتنی قزانه‌میوب، زوجه‌سی قترینه‌یی تطلیق ایتمك اوزره ایکن، مرقومه کندیسنی اسقاط وحبسله، ایکنجی قترینه نامیله تخته جلوس ایتمش، و ٦ آی صکره کندیسنی محبسده قتل ایتدیرمشدر.

پترو (Pierre) مجارستان حکمدارلرندن اولوب، ١٠٣٨ تاریخندن ١٠٤١ تاریخنه‌دك حکم سورمشدر. پدری برنجی استفانه خلف اولوب، مظالمی وآلمانلره چوق نفوذ قزاندیرمسی سببیله تبعه‌سی طرفندن طرد اولنه‌رق، یرینه استفانك قائن پدری (آبا) انتخاب اولنمش؛ واوچ سنه صکره آلمانیا ایمپراطوری اوچنجی هنرینك یاردیمیله تختی استرداد ایتمش ایسه‌ده، اهالی عصیان ایدوب، کندیسنی حبس، وکوزلرینه میل چکه‌رك، قتل ایتمشلردر.

پترو یاخود قالوپترو (Pierre, Calopierre) اولاخ جنسیتنه منسوب اولوب، برادری (آسان) له برابر ١١٨٧ تاریخ میلادیسنده بلغارلرك اوچنجی دولتنی بالتشکیل، روملردن برچوق یرلر ضبط ایتمش، وایمپراطور برنجی فردریق طرفندن تقویه اولنمش ایدی. ١١٩٧ ده مقتولاً وفات ایتمشدر.

پترو آلکساندروفسق (Petro-Alexandrovsk) ترکستانده آمو دریا یعنی جیحون کنارنده، خیوه‌نك ٤٦ کیلومتره شمال شرقیسنده وخیوه خانلغنه تابع خانقاه قصبه‌سی قارشیسنده واقع مستحکم بر موقع اولوب، ١٨٧٣ تاریخنده روسلر طرفندن تأسیس اولنمشدر. شمدیلك یالکز ٥٠ قدر اهالیسی وار ایسه ده، اهمیت موقعیه‌سنه بناءً (آمو دریا) سنجاغنه مرکز اتخاذ اولنمشدر.

پتروارادین (Patervaradin) آوستریانك اسلاوونیا خطه‌سنده، طونه‌نك ساحل یمیننده، اوسکك ٨٩ کیلومتره جنوب شرقیسنده و(نوساج)ك قارشیسنده قضا مرکزی مستحکم بر قصبه اولوب، ٦٠٠٠ اهالیسی واردر. وقتیله اسلاوونیا حدود عسکریه‌سی ایالتنك مرکزی ایدی. قانونی سلطان سلیمان خان زماننده ٩٣٢ تاریخنده ضمیمهٔ ممالك عثمانیه اولوب، سلطان احمد خان ثالث دورینه دکین ادارهٔ عثمانیه‌ده بولنمشدر. تواریخ عثمانیه‌ده (وارادین) اسمیله مذکوردر.

پتروپاولوسق (Petropavlosk) سیبریانك منتهای شرقنده (قامچاتقه) شبه جزیره‌سنده وبهرنك دکیزینك ساحل غربیسنده و(آواچه) قویی ایچنده بر قصبه واسکله اولوب، ٣٣٥٠ اهالیسی، بعض استحکاماتی وصاغلام لیمانی واردر.

پتروپولیس (Petropolis) برازیلیانك جهت شرقیه‌سنده (ریوده یانیرو) ایالتنده ومرکز جمهوریت اولان بو شهرك قربنده کوزل بر قصبه اولوب، ٨٣٠٠ اهالیسی واردر. ایمپراطورلق زماننده ایمپراطورك وسائر کبرانك صیفیه‌لرینی حاوی ایدی.

پتروزاووجق (Petrozavodsk) روسیه ده (اولونج) ایالتنك مرکزی برقصبه اولوب، اونغا کولنك ساحل غربیسنده وپترسبورغك ٤٠٠ کیلومتره شمال شرقیسنده واقعدر. ١١٠٠٠ اهالیسی وطوب وباروت فابریقه‌لری واردر.

پتروشنی (Petroseny) ترانسلوانیانك هونیاد ایالتنده و(هوچینغ)ك ٤٠ کیلومتره شرق جنوبیسنده بر قصبه اولوب، آلمان ومجار وروماندن مرکب ٥٧٥٥ اهالیسی واردر.

پترونیله { (Ste Pétronille) سنته — حوا-
ریوندن سنت پیر زماننده روماده
یاشایوب اوراده قتل ایدلمش بر قیزدر، که خر-
ستیانلر طرفندن عزیزهلر زمرهسنه الحاق اولنهرق،
یورطیسی مایسك ٣١ نده اجرا اولنور.

پترونیوس { (Pétrone , Petronius)
برنجی قرن میلادی لاتین محرر-
لرندن اولوب، نرونك منظورلرندن بولنمش، وبعده
توقیف اولنوب، طامارلرینی آچەرق اتلاف نفس ایتمکه
اجبار اولنمش ایدی. زمانك احوال سفاهتکارانەسنی
مصور اولملق اوزره، آچیقجه یازلمش منظوم ومنثور
بعض اثرلری وار ایسهده، موجود نسخهلری ناتمامدر.

پترهوف { (Péterhof) روسیهنك پترسبورغ
ایالتنده وقرونستاد کورفزنده او-
لهرق پترسبورغك ٢٥ کیلومتره جنوب غربیسنده
واقع برقصبه اولوب، ٧٠٠٠ اهالیسی وایمپراطوره
مخصوص بر یازلق سرایی واردر.

پتریچ { (Petritch) سلانیك ولایتنك سیروز
سنجاغنده قضا مرکزی برقصبهاولوب،
سیروزك ٤٧ کیلومتره شمال غربیسنده، (بلش) بالقا-
ننك شمال شرقی اتکنده واوستروجه نهرینك جنوبنده
واقعدر. اهالیسی اکثریت اوزره اسلام وترك اولملق
اوزره، ٤٠٠٠ کشی رادهلرندهدر. اطرافنده باغ
وباغچهلری چوقدر. — پتریچ قضاسی قرهصو نهرینك
غرب جهتنده اولوب، شرقاً بو نهرك مجراسیله منلك
قضاسندن آیرلمش اولدیغی حالده، جنوباً تیمور حصار،
شمالاً جمعه، غرباً دخی سلانیك سنجاغنك اوستروجه
قضالریله محاط ومحدود و ٧٠ قریهیی جامعدر. قسم
جنوبیسنده (بلش) وقسم شمالیسنده (مالش) بالقانلرینك
اتکلری اوزانوب، آرهلرنده اوستروجه نهری آقار.
اراضیسنك قسم اعظمی طاغلق اولوب، میشه، چام
وکستانه اورمانلریله مستور در. اوستروجه ایله قره
صو کنارلرنده منبت ومحصولدار اووه وبایرلری دخی
اولوب، طوپراغی منبتدر. محصولاتی حبوبات متنوعه
ایله پاموق، توتون، آفیون وسائرهدن عبارت اولوب،
برمقدار ایپك وبال دخی چیقار. میوهلری دخی چوق
اولوب، علی الخصوص الما و اوزومی مشهوردر،
وضررسزجه شرابلر دخی اعمال اولنور. اهالیٔ قضا
٢٨ ٧٣٠ کشی اولوب، نصفنه قریب مقداری اسلام
وقصوری بلغار وچنگانهدن عبارتدر. درون قضاده
١٣ جامع، ١ مسجد، ٣ مدرسه، ١٠ مکتب، ١٥
کلیسا، ٢٢٨ دکان و ١ حمام موجود در.

پتریقاو { (Pétrikau) لهستانده (قالیش)ك
١١٠ کیلومتره شرقنده قضا مرکزی
بر قصبه اولوب، ٥٠٠٠ اهالیسی ومکتب اعدادیسی
واردر.

پتولمایس { (Ptolémaïs) یعنی «بطلیوسیه»
مصر بطالسهسی زماننده بو
حکمدارلر طرفندن تأسیس ویا تعمیر وتزیین ایدلمش بر
چوق شهر وقصبهلره ویرلمش بر اسمدر. باشلیجهلری
شونلردر: برنجیسی سوریه ساحلندهکی عکا شهری.
— ایکنجیسی برقه ساحلنده واقع اولوب الیوم
(طلمه) اسمیله برقریه حالنده بولنان وخرابهلری مشاهده
اولنان بر شهر. — اوچنجیسی مصر علیاده نیلك
ساحل یسارنده اولوب الیوم (منشیة الندی) دینلن
قصبه. — دردنجیسی بحر احمر ساحلنده اولوب،
اطرافنده بولنان سباعك کثرتی حسبیله (پتولمایس
ثیرون) تسمیه اولنوردی. حبشك ساحلنده موجود
اولان (المرسی المبارك) اسکلهسی برنده بولنمش اولدیغی
مظنوندر.

پتی { (Pétis) فرانسه علمای مستشرقیوندن
بابا اوغل و تورون اولهرق اوچ ذات
اولوب، برنجیسی ١٦٢٢ ده طوغمش، و ١٦٩٥ ده
وفات ایتمشدر. ترکجه وعربی لسانلریچون قرالك تر-
جمانی اولوب، فرانسزجهدن ترکجهیه و ترکجهدن
فرانسزجهیه بر لغت کتابی یازمشدر، که طبع اولنهما-
مشدر. چنکیزخانك تاریخنی دخی یازمشدر، که اوغلی
طرفندن ١٧١٠ ده نشر اولنمشدر. — ایکنجیسی
(پتی دلا قروآ) اسمیله معروف اولوب، ١٦٥٣ ده
طوغمش، و ١٧١٢ ده وفات ایتمشدر. باباسی یرینه
السنهٔ شرقیه ترجمانی اولوب، شرقه برسیاحت ایتمش؛
وفارسیدن «بیك برکون» عنوانلی حکایهیی ترجمه
ایتدیکی کبی، تیمورلنكك دخی تاریخنی یازمشدر. —
اوچنجیسی ١٦٩٨ ده طوغوب، ١٧٥١ ده وفات
ایتمش؛ و ٦ سنه سوریهده سیاحت ایتدکدن صکره،
«فرانسه مکتبنده» عربی معلمی اولوب، عربیدن
وترکجهدن فرانسزجهیه برچوق کتابلر ترجمه ایتمشدر.

پچ { (Petch) ایپك قصبهسنه آرناودلر و
اسلاولر طرفندن ویریلن اسمدر. [«ایپك»
مادهسنه مراجعت بیوریله.]

پچنك { (Pétchénègues) اقوام تاتاریه‌دن بر قوم اولوب، سكزنجی قرن میلادی اواخرنده تركستاندن حروجله، وولغا نهری وادیلرینه وبحر خزرك شمال غربی جهتلرینه مستولی اولمشلردی. بعده غربه طوغری ایلریلیه‌رك، طقوزنجی قرن میلادی اواخرنده قریم شبه جزیره‌سیله قره دكیزك سواحل شمالیه‌سندن وبسارابیا ایله بغدان وافلاق واردلدن مركب بر دولت تشكیل ایتمشلردی. ٢٥٠ سنه قدر بلغارلر، صربلر، روسلر وروملرله لاینقطع محاربه‌لرده بولنوب، دفعاتله طونه‌یی تجاوز ایتمشلردیسه‌ده، بو محاربه‌لرده كلیتلی تلفات ویره ویره دولتلری منقرض اولمش، واون ایكنجی قرن میلادی اوائلنده بسبتون وجودلری قالقمشدر. پچنكلر بتپرست ایدیلر.

پچوره { (Petchora) روسیه‌نك جهت شمالیه‌سنده بیوك بر ایرماق اولوب، ٦١° ٣٧' عرض شمالیده اورال سلسله‌ٔ جبالندن نبعانله، شمال غربی‌یه، بعده جنوب غربی‌یه ونهایت شماله طوغری آقه‌رق، و اوسا، ایجا وچیلما كبی بعض نهرلر اخذ ایده‌رك، ١٤٩٣ كیلومتره‌لك جریاندن صكره، بحر منجمد شمالی‌یه دوكیلور.

پچوی { (ابراهیم افندی) مؤرخیندن اولوب، سلطان مراد خان رابع زماننده ٢ جلد اوزره بر تاریخ عثمانی یازمشدر. سردار لالا محمد پاشانك منسوبیننده ایدی.

پچیلی { (Pé-Tchi-Li) چینك ساحل شرقیسنده وبحر اصفرده بیوك بر كورفز اولوب، شمالدن جنوبه طوغری اوزانان (هائوتونغ) وجنوبدن شماله طوغری اوزانان (شانتونغ) شبه جزیره‌لری بو كورفزی شرق جهتندن قپایورلر. بوایكی شبه جزیره‌نك آره‌سنده اولان (پچیلی) بوغازی ١٠٠ كیلومتره وسعتنده‌در. بری شماله ودیكری غربه طوغری اوزانان ایكی بیوك قویدن مركبدر. (پی هو) و(سان هو) ایرماقلریله بر قاچ كوچك نهر بو كورفزه منصب اولور. — بو كورفزك غرب جهتنده اولان ایالت دخی پچیلی اسمیله مسمی اولوب، مركزی چینك پایتختی اولان پكین شهریدر. طولی ٧٠٠ وعرضی ٤٩٠ كیلومتره اولوب، ٣٥٠٠٠٠٠٠ اهالیسی واردر.

پدرو { (Pierre, Pedro) اسپانیاده آراغون دولتی حكمدارلرندن بو اسمله درت كشی كلمشدر:

برنجیسی ١٠٩٤ تاریخندن ١١٠٤ تاریخنه‌دك حكومت سورمشدر. پدری (سانكه‌رامیر)ك (وشقه)یی محاصره ایتمكده ایكن مقتول اولمسی اوزرینه، حكمدار اولوب، شهر مذكوری ضبط، واهل اسلام النده بولنان دیكر بعض یرلری دخی استیلا ایتمشیدی. وفاتنده برادری (آلفونس) خلفی اولمشدر.

— ایكنجیسی ایكنجی آلفونسك اوغلی اولوب، ١١٩٦ تاریخندن ١٢١٣ تاریخنه‌دك حكومت سورمش، وابتدا قشتاله حكمداری طقوزنجی آلفونسله بالاتحاد، ناواره قرالی یدنجی سانكه‌یه قارشی محاربه ایتمش؛ وبعده بو ایكی حكمدارلر بالاتفاق موحدینه قارشی اعلان حرب ایلمش ایدی.

— اوچنجیسی برنجی ژاقك اوغلی وخلفی اولوب، ١٢٧٦ دن ١٢٧٦ تاریخنه‌دك سیجلیاده پروتستانلره قارشی اولان مشهور قتل‌عامك محركیدر. بو جنایتدن صكره سیجلیا قرالی اولمش ایسه‌ده، پاپا دردنجی مارتن طرفندن اسقاط اولنه‌رق، ملكی (شارل دو والوآ)یه ویرلمش؛ وهرنه قدر كندیسی بوكا وبرادری میورقه قرالی (ژاق)ه قارشی طورمش ایسه‌ده، محاربه‌ده قتل اولنمشدر.

— دردنجیسی دردنجی آلفونسك اوغلی وخلفی اولوب، ١٣٣٦ دن ١٣٨٧ تاریخنه‌دك حكم سورمشدر. میورقه حكمداری ایكنجی ژاقك ملكنی ضبط ایتدكدن صكره، ساردنیه جزیره‌سیچون جنویزلرله‌وقشتاله قرالی غدارپدرو ایله محاربه ایتمش؛ وبعده قشتاله وپورتكیزله بالاتفاق، اندلسده‌كی اهل اسلامه قارشی اعلان حرب ایلمش ایدی.

پدرو { غدار — (Pierre le Cruel) قشتاله حكمداری اولوب، ١٣٥٠ دن ١٣٦٩ تاریخنه‌دك حكومت سورمشدر. اون برنجی آلفونسك اوغلی وخلفی اولوب، تحته چیقار چیقماز، پدرینك معشوقه‌سنی، بعده كندی زوجه‌سنی، وعمجه‌سیله عم زاده‌سنی قتل، ودیكر برچوق مظالم اجرا ایتدكدن صكره، غیرمشروع برادری (هنری)یی دخی اولدیرمك تشبثنده ایكن، مرقوم فرانسه‌یه فرارله، اورادن (دوكسقلین)ك قوماندەسی آلتنده فرانسز عسكریله كلەرك، صاحب ترجیحی اسقاط. وكندیسی قشتاله تختنه جلوس ایتمش ایسه‌ده، ایرتسی سنه انكلیزلر

هنری‌یی اسقاطله ، پدرویی یکیدن تخته اجلاس ایتمشلردی. بو دفعه مظالمی برقات دها آرتیردیغندن، (دوکسقلین) یکیدن سوق عسکر ایده‌رك، کندیسنی اخذله، برادری هنری‌یه تسلیم ایتمش؛ وبودخی کندی الیله اولدیرمشدر.

پدرو { بو اسمله پورتکیزده دخی درت حکمدار کلوب ، دردنجیسی دون پدرو اسمیله برازیلیاده دخی ایمپراطورلق ایتمشدر:

برنجیسی ۱۳۵۷ دن ۱۳۶۷ تاریخنه‌دك حکم سورمشدر. پرنسلکنده خفیجه (اینیس ده قاسترو) اسمنده بر قادینله ازدواج ایدوب ، پدری دردنجی آلفونس بو قادینی قتل ایتدیرمش اولدیغندن، پدرینه قارشی عصیان ایدوب ، بعده ترك سلاحله، قاتللرك عفوینی وعد ایتمش ایسه‌ده، تخته جلوسنده بونلری الهکیروب، کندی حضورلرنده دیری دیری یورکلرینی قوپارتمش، وزوجه‌سنك میتنی چیقاروب، بر قرالیچه‌یه مخصوص مراسمله دفن ایتمش؛ وبر چوق قوانین ونظامات وضع ایده‌رك، دره‌بکلرینك سوء استعماللرینه ختام ویرمش؛ واجرای عدل وحقانیت ایتدیکیچون ، «عادل» لقبیله تلقیب اولنمش ایدی .

— ایکنجیسی دردنجی ژانك اوغلی اولوب ، ۱۶۶۷ ده نائب حکومت و۱۶۷۳ ده قرال اوله‌رق، ۱۷۰۶ تاریخنه‌دك حکم سورمشدر . والده‌سیله وینکه‌سیله بالاتفاق احمق اولان برادری آلتنجی آلفونسه ایشدن ال چکدیرمش؛ وبعده برمناستره حبس ایتمش؛ وزوجه‌سنی دخی تطلیق ایتدیره‌رك ، کندیسی تزوج ایلمش ایدی . اسپانیا ایله اتفاق ایدوب ، پورتکیزك استقلالنی طانیتدیرمش ؛ وابتدا فرانسه ایله اتفاق ایتمش ایسه‌ده ، بعده انکلتره‌نك قوجاغنه آتیلوب، پورتکیزك تجارتنی انکلیزلره قاپدیرمشیدی .

— اوچنجیسی بشنجی ژانك ایکنجی اوغلی اولوب، ۱۷۷۷ تاریخندن ۱۷۸۶ تاریخنه‌دك حکومت سورمشدر. بونك زماننده انکلیزلرك پورتکیزده‌کی نفوذ ومداخله‌لری بر قات دها آرتمشدر.

— دردنجیسی آلتنجی ژانك اوغلی اولوب ، ۱۷۹۸ ده طوغمش، و ۱۸۰۷ ده او وقت نائب حکومت بولنان پدریله برابر برازیلیایه کیتمشیدی. پدری پورتکیزده تحصل ایدن ایکی فرقه‌نك هانکیسنی التزام ایده‌جکنده متردد قالوب ، ۱۸۲۱ ده پورتکیز قراللغنی اوغلنه ترك ایتمشیدی. صاحب ترجمه مشروطیتی قبول ایتمکله، مملکتنی تسکین، وقراللق حقوقنی تأمین ایتدکدن صکره، پدری بالذات پورتکیزه کلوب، تخته اوتورمش، وکندیسنی برازیلیا والیلکنه نصب ایتمش ایسه‌ده، برازیلیالیلر او صره‌ده اعلان استقلال ایتمکله، ۱۸۲۲ ده دون پدرویی ایمپراطور طانیمشلردر. ۱۸۲۶ ده پدری ژان وفات ایتمکله، پورتکیز دخی کندیسنه قالوب، قیزی (دوناماریا)یی پورتکیز قراللغنه نصب، وبرادری دون میکلی نائب حکومت تعیین ایتمش ایسه‌ده، دون‌میکل تختی ضبط ایتدیکندن، دون پدرو عسکر ودونغا حاضرلیوب ، قیزینی پورتکیز تختنه اقعاد ایچون حاضرلنمش؛ وآنجق بو اوغورده بك چوق مصارف ایتدیکندن، برازیلیالیلر دلکیر اولوب ، اوغلی ایکنجی دون پدرونك ایمپراطورلغنی اعلان ایتمشلردر. صاحب ترجمه آوروپایه کلوب، فرانسه وانکلتره‌ده یازدیغی عسکرله ۱۸۳۳ ده دون میکلی پورتکیز تختندن اخراج ایده‌رك، قیزینی اجلاس، وبر سنه صکره کندیسی وفات ایتمشدر. (اوغلی ایکنجی دون پدرو بو سنه‌یه کلنجه‌یه قدر برازیلیاده ایمپراطورلق ایدوب ، اخیراً برازیلیالیلرك اعلان جمهوریت ایتملری اوزرینه پورتکیزه چکیله‌رك ، اوراده یاشامقده‌در.)

پدماوتی { سرندیب راجه‌سنك قیزی اولوب، چتورراجه‌سی طرفندن قاچیرلمش، و ۷۰۳ تاریخ هجریسنده چتوری ضبط ایدن سلطان علاءالدین طرفندن قورتارلمش ایدی. غایت حسنی بر قیز اولوب، قصه‌سی بعض شعرا طرفندن فارسی وهند لسانلرنده منظوم ومنثور یازلمشدر. بونلرك اك مشهورلری حسین غزنوینك « قصة پدماوتی » عنوانیله یازدیغی فارسی منظومه ایله « تحفة القلوب » عنوانلی منثور رساله‌در. میرضیاءالدین عبرت ایله غلام علی عشرت نام شاعرلر دخی اردو لساننده قصه‌یی نظم ایتمشلردر.

پرا { (Péra) روم لساننده « قارشی » دیمك اولوب، السنهٔ اجنبیه‌ده بك اوغلنه ویریلن اسمدر. [علاوه‌ده « بك اوغلی » ماده‌سنه مراجعت.]

پراتو { (Prato) ایتالیاده طوسقانه خطه‌سنك فلورانسه ایالتنده وفلورانسه‌نك ۱۶ کیلومتره شمال غربیسنده بر شهر اولوب،

۴۰۰۰۰ اهالیسی ومشهور مكتبی واردر . وقتیله مستقل بر جمهوریت صورتنده اداره اولنوردی .

پراغه { (Prague) آوستریاده چهستان خطه‌سنك مركزی بر شهر اولوب، ویانه‌نك ۳۲۷ كیلومتره شمال غربیسنده و(مولداو) نهری اوزرنده اولەرق، ۵۰°۵′ عرض شمالی ایله ۱۲°۵′ طول شرقیسنده واقعدر. ۱۶۲۳۲۳ وجوارلریله برابر ۲۲۰۰۰۰ اهالیسی، دارالفنونی، متعدد مكاتب اعدادیه‌سی، صنایع، رسم، موسیقی، بیطره وكور ودیلسز مكتبلری، بر قاچ جمعیت علمیه وفنیه‌سی، كتبخانه‌سی، تاریخ طبیعی نمونه خانه‌سی، موزه‌سی، رصد خانه‌سی وسائر مؤسسات علمیه وخیریه‌سی واردر. یدی تپه اوزرینه مؤسس ودرت قسمه منقسم كوزل بر شهر اولوب، متین استحكاماتی، كوزل بر كوپریسی، آوستریا ایمپراطورلرینه مخصوص بر سرایی، متعدد مصنع كلیسالری، بیوك ابنیهٔ رسمیه وخصوصیه‌سی، كوزل تیاترولری، بیوك برخسته خانهٔ عسكریسی، ایمپراطور دردنجی شارل ایله برنجی فرانسوایه مخصوص هیكللری، یوك وایپك وپاموقدن انواع منسوجاتله دانتله، صابون، جام، بیچاق، مجوهرات، سختیان وسائره فابریقه‌لری وپك ایشلك تجارتی واردر. اهالیسنك ثلثانه قریب مقداری اسلاو یعنی چهلی وقصوری آلمان ویهودیدر.

پراغه { (Praga) لهستانده (ویستوله) نك ساحل یميننده و (وارشوه) نك قارشیسنده بر كوچك قصبه اولوب، شهر مذكورك بر محله‌سی حكمنده در. ۳۰۰۰ اهالیسی واردر.

پراقسیتل { (Praxitèle) یونان قدیمك اك مشهور هیكلتراشلرندن اولوب، میلاددن ۳۶۰ سنه اول آتنه‌ده طوغمش، و۲۸۰ تاریخنده وفات ایتمشدر. فیدیاسدن صكره بتون هیكلتراشلرك اك ماهری اولوب، زمان قدیمده مشهور بولنمش اولان هیكللرینك هیچ بری باقی دكلسه‌ده، بعض تقلیدلری موجوددر.

پرالته { (Peralta) اسپانیانك پامپلونه ایالتنده وپامپلونه‌نك ۴۵ كیلومتره جنوبنده بر قصبه اولوب، ۴۰۰۰ اهالیسی و مشهور شرابی واردر.

پراوادی { (Pravadi) بلغارستانده سلستره‌نك ۱۰۰ كیلومتره جنوب شرقیسنده ووارنه‌نك ۲۵ كیلومتره غربنده اولەرق همنامی اولان بر چایك اوزرنده واقع سنجاق مركزی بر قصبه اولوب، ۴۷۰۵ اهالیسی واردر. جوارنده كائن بایر قلعه موقعنده (پرووانون) شهر قدیمنك خرابه‌لری موجود اولوب، بو شهری ایران حكمداری اسفندیار و ماكدونیا حكمداری فلیب محاصره ایتمشلردی.

پراوشته { (Pravischta) سلانیك ولایتنك درامه سنجاق وقضاسنده ناحیه مركزی بر قصبه اولوب، درامه‌نك ۲۴ كیلومتره جنوبنده وقواله‌نك ۱۳ كیلومتره غربنده اولەرق، (پرنار) طاغنك شرقی اتكنده وواسعجه بر بطاقلغك قربنده واقعدر. قسم اعظمی مسلم وترك اولمق اوزره، ۳۰۰۰ قدر اهالیسی وكیسم پنایری نامیله سنه‌ده بر كره قوریلوب بر هفته دوام ایدر بر پازاری واردر. — پراوشته ناحیه‌سی ۴۰ قریه‌دن مركب اولوب، قسم كلیسی مسلم وقصوری روم وقبطی اولمق اوزره، ۲۴۵۱۲ اهالیسی واردر. اراضیسی منبت اولوب، حبوبات متنوعه ایله توتون، اوزوم وسائر میوه‌لر حاصل اولور. خیلی مقدار بال وایپك دخی چیقار. اورمان وچایرلرده چوق اولوب، خیلی اغنام وصیغیر وسائر حیواناتی واردر. پراوشته بطاقلغنده پركی وسازان بالیقلری وحصیر سازی بولنور. معمولاتی چول وچوال ایله حصیردن عبارتدر. درون ناحیه‌ده ۳۵ جامع شریف، ۷ كلیسا، ۳ مدرسه، ۴۱ مكتب، ۱۴۰۰ خانه و۳۷۶ دكان موجوددر.

پرپتو { سنته — (Ste Perpétue) خرستیانلرك عزیزه‌لرندن بر قیز اولوب، میلادك ۲۰۳ تاریخنده (سنته فلیسیته) ایله برابر قارتاجه‌ده (یعنی تونسده) قتل اولنمشدر. مارتك ۷ سنده یورطیسی اجرا اولنور.

پرپنا { (Perpenna) بو اسمله اسكی روماليلرده ایكی جنرال كلوب، برنجیسی میلاددن ۱۳۰ سنه اول قونسلوس ارلنمش، وبرغمه حكمدارلغی ادعاسنده بولنان (آرستونیك) ی مغلوب واسیر ایتمش ایدی. — ایكنجیسی (ماریوس) ك طرفداری اولوب، میلاددن ۷۹ سنه اول (امیل لپیدوس) ك وكیلی ایكن، بونك مغلوبیت ووفاتندن صكره، اسپانیایه

کیدەرك ، (سرتوریوس) ایله برلشمش ، و بر مدت صکره حسدندن بونی قتل ایتدیرەرك، باش قوماندان اولمش ایسەده ، بر چوق خطارده بولنوب، دفعاتله مغلوب اولدقدن صکره، (پومپیوس) طرفندن مغلوب واسیر ایدیلوب ، قبل المیلاد ۷۲ تاریخنـده قتل اولنمشدر.

پرپینیان { (Perpignan) فرانسەنك جنوبنده «شرقی پیرنه» ایالتنك مرکزی مستحکم بر شهر اولوب ، آق دکیز ساحلندن ۸ کیلو. مترەلك مسافەده و(تت)نهرینك ساحل یمیننده واقعدر. ۲۴۰۰۰ اهالیسی ، مکتب اعدادیسی، دارالمعلمینی، زراعت جمعیتی، کتبخانەسی، نباتات باغچەسی، تاریخ طبیعی وحکمت طبیعیه نمونەخانه وعملیاتخانەسی ، حارا. لری، متین‌قلعەسی، متعدد قشلەلری، کوزل مسیرەلری، چوخه، یتاق اورتیسی، سختیان وساژه فابریقەلری وخیلی ایشلك تجارتی واردر. وقتیله دارالفنونی دخی وار ایدی.

پرت { (Perth) اسقوچیاده همنامی اولان ایالتك مرکزی برشهر اولوب، (تای) نهرینك ساحل یسارنده وادیمبورغك ۶۰ کیلومترە شمال غربیسنده واقعدر. ۲۶۰۰۰ اهالیسی، قدیم بر کلیساسی، ایکی اورمانلی مسیرەسی، عمومی حبسخا. نەسی، بیوك بر تیاتروسی ، متعدد قشلەلری، جمعیت علمیەسی، بز، باصمه، سختیان، آیاق قابی فابریقەلری، کی انشاسنه مخصوص دستکاهلری و صیدماهیسی وار در. ۳ کیلومترە شمالنده (اسقونه) شهر قدیمنك خرابەلری بولنیور . — پرت قونتلغی یعنی ایالتی شمالاً (آبردین) و(اینورنس) وجنوباً (فریت)و(فورت) ایالتلریله‌محدود اولوب، اسقوچیانك وسطنده واقعدر. مساحهٔ سطحیەسی ۶۷۳۶ مربع کیلومترە اولوب ، ۱۲۸۰۰۰ اهالیسی واردر. کوللری وکوچك نهرلری چوق اولوب ، (غرامپیان) سلسلهٔ جبالی‌دخی ایالتی شق ایدیور.

پرت { (Perth) اوستترالیانك جنوب غربی جهتنده و(اسوان ریور) نهری‌اوزرنده اولەرق بو نهرك منصبندن ۱۶ کیلومترە یوقاریده واقع بر قصبه اولوب، غربی آوسترالیا ایالت واسعه. سنك مرکزیدر. ایکی دمیر یول خطنك محل تقاطعنده اولوب، ۸۰۰۰ دن زیاده اهالیسی واردر، وکیتدکجه کسب وسعت ومعموریت ایتمکده در. — بو اسمله آمریقای شمالینك قناده قطعەسنده دخی بر ایکی کوچك قصبه بولندیغی کبی، (پرت آمبوی) اسمیله ممالك مجتمعه نك (نویرسی) جمهوریتنده براسکله‌دخی اولوب، ۵۰۰۰ اهالیسی واردر.

پرتابکر { (Pertabgarh) هندستانك شمال غربی جهتنده (موار) خطەسنده، ۲۴°۲'۳" عرض شمالی ایله ۷۲°۴۲'۱۶" طول شرقیده و(جمنه) ایرماغنه تابع (چبال) نهری اوزرنده واقع بر قصبه اولوب، همنامی اولان نیم مستقل بر حکومتك مرکزیدر. ۱۲۷۵۵ اهالیسی واردر. — پرتابکر حکومتی شمالاً وغرباً (اودیپور) ، جنوباً (بنسواره) ، شرقاً دخی (مالوه) حکومتلریله محاط ومحدود اولوب، شمالدن جنوبه اولان طول اعظمی ۱۰۸ وعرض اعظمی ۵۳ کیلومترە اولمق اوزره، ۲۳°۱۷' ایله ۲۴°۱۸' عرض شمالی و ۷۲°۱۱' ایله ۷۳°۴' طول شرقی آرەسنده واقعدر. مساحهٔ سطحیەسی ۳۷۸۱ مربع کیلومترە واهالیسی ۷۹۵۶۸ کشی اولوب ، بر مقداری مسلمدر. هواسی معتدل واراضیسی منبت اولوب ، حبوبات ایله آفیون محصو. لاتی وبعض یرلی منسوجاتی واردر. انکلیز حکومتنه تابع بر راجەنك تحت ادارەسندەدر. — اوده خطەسنده دخی بو اسمله قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ۴۰۰۰ اهالیسی واردر.

پرتاریت { (Pertarit) لومبارد حکمدار. لرندن اولوب ، پدری برنجی (آریبرت)ك ملکنی ایکی اوغلنه تقسیمنده بونك حصه. سنه (میلان) دوشمشیدی . برادری (غودبر)ك (غریموآلد) طرفندن قتلنده (آوار) لره التجا ایدوب، بعده فرانسەیه کیتمش؛ و۶۷۱ ده (غریموآلد)ك وفاتی اوزرینه، ایتالیایه عودتله، تکرار تخته چیقەرق، ۱۵ سنه حکومت سورمشدر.

پرتك { معمورة العزیز ولایتنك درسم سنجا. غنده چار سنجاق قضاسنك مرکزی بر کوچك قصبه اولوب ، مراد نهرینك ساحل یسا. رنده وخرپوتك ۱۲ کیلومترە شمالنده واقعدر.

پرتو پاشا { متأخرین وزرای عثمانیەدن او. لوب ، ارمید جوارنده واقع (داریجه) قریەسنده طوغمش ؛ ودرسعادته ورودله،

آمدی اوطه‌سی خلفاسی زمره‌سنه داخل اولوب، آمدیٔ دیوان همایون وبکلکجی مسندلرینه نائل اولمشیدی. ۱۲۴۲ تاریخنده رئیس الکتاب یعنی خارجیه ناظری اولوب، ۴۵ سنه‌نی انفصال ایله، بر مدت معزول قالدقدن صکره، مأموریت مخصوصه ایله مصره کیتمش؛ وعودتنده صدارت عظمی کتخدالغنه، و ۱۲۵۱ ده رتبهٔ وزارتله ملکیه نظارتنه تعیین اولنه‌رق، ۲۵۳ ده منفصلاً ادرنه‌یه انتقال، واو سنه ارتحال ایتمشدر. ادیب وشاعر بر ذات اولوب، مطبوع دیوانچه‌سیٔ واردر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

آقن آقن نوله ارباب آرزوی بهار
اولورسه ساحله مائل مثال جوی بهار

پرتو پاشا { (ادهم —) متأخرین ادبا ووزرای عثمانیه‌دن اولوب، ۱۲۴۱ تاریخنده ارضرومده طوغمش؛ وکنجلکنده طربزونه ورودله، اورا والیسنك قوناغنده بر مدت خدمت کتابتده بولندقدن صکره، ۱۲۶۳ ده درسعادته کلوب، صدر عالی مکتوبی اوطه‌سنه مداومت ایده‌رك، بعده داماد خلیل پاشایه انتسابله، بو ذاتك معیتنده پرورش یاب اولمش؛ وقطع مراتب ایده‌رك، رتبهٔ وزارته نائل اولمشیدی. بعض مناصب عالیه‌ده بولنوب، ۱۲۹۰ ده قسطمونی والیسی ایکن، اوراده وفات ایتمشدر. ادیب وشاعر ولسان فرانسوی‌یه آشنا برذات اولوب، «اطلاق الافکار»، «عوعوه» وسائر عنوانلرله بعض رسائلی ودیکر بر طاقم آثار واشعاری واردر. فرانسزجه‌دن نظماً بعض اشعار دخی ترجمه ایتمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

طنین انداز طاس چرخ اولان فریاد وزارمدر
زمینی غرقهٔ طوفان ایدن هب اشکبارمدر

پرتوی { مشاهیر شعرای ایراندن اولوب، شیرازلیدر. اشعاری پك مقبول ودلنشین اولوب، مشهور برساقینامه‌سی ودیوانی وار در. شیخ سعدینك تربه‌سی جوارنده مدفوندر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

مرا بجور چوکشتی وفا چه فائده دارد
کنون که جان بلب آمد جفا چه فایده دارد

پرتیناقس { (Pertinax) روما ایمپراطورلرندن اولوب، میلادك ۱۲۶ تاریخنده طوغمش؛ وبرآزادلینك اوغلی اولدیغی حالده، (مارق اورل) زماننده جرمانیاده قوماندان اولوب، ابراز شجاعت ایتمش؛ وبونك اوزرینه سناتور وقونسلوس اولوب، بر مدت دخی میسیا وداچیا وبعده سوریه والیسی اولمش؛ و ۱۷۳ ده قومودیوسك وفاتنده روما شهر امینی اولوب، آرزوسی اولمقسزین، ایمپراطور انتخاب اولنه‌رق، عاقلانه وحکیمانه ادارهٔ ملك ایتمش، وبعض سوء استعمالاتك اوکنی آلمق ایستمش ایسه‌ده، ۸۷ کون حکومت سوزدکدن سکره، عسکری طرفندن قتل اولنمشدر.

پرچنج { معمورة العزیز ولایتنده نفس خرپوت قضاسنده ناحیه مرکزی بر کوچك قصبه اولوب، خرپوتك ۹ کیلومتره قدر جنوب شرقیسنده واقعدر. ۲۰۰۰ قدر اهالیسی بر قاچ جامع ومدرسه ومکتبی واطرافنده باغ وباغچه‌لری واردر.

پردیقاس { (Perdiccas) بو اسمله ماکدونیا حکمدارلرندن اوچ کشی کلوب، برنجیسی قبل المیلاد ۶۹۵ دن ۶۴۷ تاریخنه‌دك، ایکنجیسی ۴۵۱ دن ۴۲۹ تاریخنه‌دك، اوچنجیسی دخی ۳۶۶ دن ۳۶۰ تاریخنه‌دك حکم سورمشلردر. ایکنجیسیٔ مشهور پلوپونس محاربه‌سنده آتنه‌لیلره قارشی اسپارته‌لیلره یاردیم ایتمش؛ واوچنجیسی ایلیریالیلره قارشی ایتدیکی بر محاربه‌ده قتل اولنمشدر.

— بو اسمله اسکندرك سردارلرندن بری دخی واردر، که جهانکیر مشارالیه جان ویرمك اوزره ایکن کندیسنه مهرینی تسلیم ایتمکله، کندینو خلف عد ایده‌رك، اسکندرك ملکی سردارلری بیننده تقسیم اولندیغنده، بو ذات کندیسی حصه آلمیوب، عمومنك متبوعی اولمق ادعاسنده بولنمش ایسه‌ده، حکمنی اجرا ایده‌میوب، مذکور سردارلردن بطلیوسك حصه‌سنی ضبط ایتمش اولدیغی حالده، متعاقباً مغلوب اولوب، قبل المیلاد ۳۲۱ تاریخنده نیلدن کچمکده ایکن، کندی ضابطلرندن بری طرفندن قتل اولنمشدر.

پرزرین { (Prizrend) آرناوودلغك بیوك شهرلرندن اولوب، الیوم قوصوه ولایتنه ملحق بر سنجاغك مرکزیدر. شار طاغنك غرب شمالی اتکنده وآق درینه منصب اولور (بیستریچه) اسمنده برکوچك چایك اوزرنده اوله‌رق، مرکز ولایت اولان اسکوبك ۵۵ کیلومتره غرب شمالیسنده، مناسترك ۱۴۰ کیلومتره شمال غربیسنده واشقودره‌نك

١٢٥ كيلومترە شرقندە واقعدر. كوزل بر شهر اولوب، ٣٨٠٠٠ اهاليسى، بيوك چارشيسى، ٢٤ جامع شريفى، متعدد مدرسەلرى، بر رشديه مكتبى، شهرك اوستندە متين بر قلعەسى، حكومت قوناغى اتخاذ اولنمش اسكى بر سرايى، پك چوق آثار صولرى، بر قاچ كوپريسى، ١٠٠٠ دكانى، اسلحه ومقراض وقلمتراش وساٸر چليكدن معمول آلاتلە كومشدن تلكارى مواد ايشلمكه مخصوص متعدد كارخانەلرى، بر قاچ دباغخانەسى وخيلى ايشلك تجارتى واردر. اهاليسى كاملاً آرناۋد اولوب، قسم اعظمى مسلم وقصورى اورتودوقس وقتوليك مذهبلرينه منقسمدر. برمقدار اولاخ وبلغار دخى وار در. اهالى تجارت وصنعتله مشغول اولوب، آنجق عصبيت مليەلرينى بعض دفعه تعصب درجەسنه واردير دقلرندن، سركشلكله شهرت بولمشلردر. فتوحات عثمانيەدن اول صربليلر طرفندن ضبط اولنەرق، برآرەلق پايتخت اتخاذ اولنمشيدى. حضرت خداوندكار غازى طرفندن فتح اولنەرق، بعده سلطان محمد خان ثانى حضرتلرى طرفندن استخلاص اولنمش؛ وكيفەلغك قسم شرقيسنك مركزى اولمغله، اوتەدن برى ايالت مركزى اتخاذ اولنديغى كبى، ولايتك تشكيلندن صكرەدخى دفعاتله مركز ولايت اتخاذ اولنمش، ومناستر ولايتنه ملحق بولنمش ايكن، اخيراً قوصوە ايالتنه الحاق اولنمشدر.

پرزرين { سنجاغى . قوصوه ولايتنى تركيب ايدن آلتى سنجاغك برى اولوب، ولايت مذكورەنك غرب جهتندە واقعدر. بو سنجاق وقتيله ياقوه وايپكى دخى حاوى اولوب، قره طاغ حدودينه دكين اوزانديغى حالدە، شمديكى حالدە يالكز نفس پرزرين ايله لومه وقالقاندلن قضالرندن عبارت كوچك بر سنجاق اولوب، مع هذا ٤٠٠ قريەيى وتخميناً ٢٦٠٠٠٠ اهالى يى جامعدر. نفس پرزريندەكى جزئى خرستيانلردن بشقه بتون اهالى لوا مسلم و آرناۋد اولوب، نفس پرزرين شهرندە وقالقاندلن قصبەسندە اهالى آرناۋدجه وتركجه تكلم ايدر. سنجاق شار طاغنك ايكى جهتندە واقع اولوب، غرب جهتك اراضيسى پك ابى ايشلنمكله برابر او قدر منبت دكل ايسەدە، شارك شرق وشمال جهتى غايت منبت ومحصولدار اولوب، حبوبات متنوعه ايله اوزوم وساٸر ميوەلرى پك چوق وپك ايدر. هله الما، آرمود، شفتالى، اريك وساٸر ميوەلرى مشهوراولوب، استانبولده آرناۋد الماسى ناميله صاتيلان المالر قالقاندلن وپرزريندن نقل اولنور. ابى شراب دخى چيقار. اورمان ومرعالرى دخى چوق اولوب، اهالى مقدار كلى قويون وساٸر حيوانات بسلرلر. طود آغاجلرى دخى چوق اولوب، خيلى ايپك چيقاريلەرق، پرزريندە ايشلنير. پرزرين سنجاغنك تقسيماتى بروجه زيردر:

قضا	ناحيه	مقدار قرا
پرزرين	راخوفچه	١٩٠
قالقاندلن	غستوار	١٦١
لومه	قاليس	٤٩
		٤٠٠

— پرزرين قضاسى پرزرين شهريله شمال غربى جهتندەكى دوز ومنبت يرلردە واقع ١٩٠ قريەدن مركب بيوك بر قضا اولوب، راخوفچه ناحيەسنى دخى حاويدر. اراضيسى منبت ومحصولدار اولوب، على الخصوص ميوەلرى مشهوردر.

پرزميسل { (Przémysl) بو اسمله لهستاندە ايكى حكمدار كلوب، برنجيسنك ٧٢٢ دن ٧٥٠ تاريخ ميلاديسنەدك حكم سورمش اولديغى مرويدر. — ايكنجيسى ابتدا (پوسن)دوقەسى اولوب، ١٢٩٠ دە قراقوويايى ضبطله، پومرانيانك قسم شرقيسى دخى ارثاً كنديسنه قالەرق، ١٢٩٥ دە لهستان قرالى انتخاب اولنمش، وبر سنه صكرە وفات ايتمشدر.

پرزميسل { (Przémysl) آوستريانك غاليچيا خطەسندە ولمبرغك ٩٠ كيلومترە غربنده اولەرق (سان) نهرى اوزرندە واقع سنجاق مركزى بر قصبه اولوب، ١١٦٠٠ اهاليسى وغاز تجارتى واردر. — سنجاغنك ٣٥٠٠٠ اهاليسى واردر.

پرسانته { (Persante) پروسيەدە بر نهردر، كه (ناى استاتن) ك شمال غربيسندە واقع بر كوچك كولدن نباناله، ١٤٠ كيلومترەلك جرياندن صكرە، (قولبرغ) قربنده بالطيق دكيزينه دوكيلور.

پرسبورغ { (Persbourg) مجارستاندە، طونەنك ساحل يسارندە، پشتەنك ٢٠٠ كيلومترە شمال غربيسندە وويانەنك ٧٠ كيلومترە شرقندە ايالت مركزى بر شهر اولوب، ٥٠٠٠٠

اهالیسی، دارالفنونی، برقاچ مکتب اعدادیسی، متعدد کتبخانه‌لری، کوزل ابنیه‌سی، توتون، چوخه، ایپك قاشلر، مسکرات وسائره فابریقه‌لری، دباغخانه‌لری، جوارنده کوزل باغـلری وچلیك وکوکوردی حاوی قابلیجه‌لری واردر. وقتیله مجارستانك پایتختی اولوب، مجار قراللری دخی بوشهرك کلیساسنده تتویج اولنور- لردی. — پرسبورغ ایالتنك مساحۀ سطحیه‌سی ۴۵۴۸ مربع کیلومتره اولوب، ۳۲۰۰۰۰ اهـا- لیسی واردر.

پرسپولیس { (Persépolis) ایرانك فارس خطه‌سنده وشیرازك قربنده واقع اصطخر شهر قدیمنه یونان جغرافیونی طرفندن ویریلن اسمدر. [«اصطخر» ماده‌سنه مراجعت.]

پرسپه { (Presba) مناستر ولایت وسنجاق وقضاسنده بر ناحیه اولوب، همنامی اولان کولك اطرافنده ومناسترك غرب جهتنده واقع اولدیغی حالده، شرقاً مناستر، جنوباً فلورینه وکسریه قضالریله غرباً بهلشته، شمالاً دخی رسنه ناحیه‌لریله محاط ومحدوددر. مرکزی کولك شرق جهتنده واقع (ناتو- لج) قریه‌سیدر. اراضیسی منبت ومحصولدار اولوب، برچوق چفتلکلری حاویدر، وباشلیجه حبوبات حاصل اولـور. مرعا وچایرلری دخی واردر. ناحیـه ۳۰ قریه‌دن مرکب اولوب، ۸۵۸۱ اهـالیسی واردر. اهالینك زراع طاقمی بلغار جنسیتنه منسوب اولوب، مسلمانلری آرناود در. درون ناحیه‌ده ۵ جامع ومسجد و ۵ مکتب موجود در.

پرسپه کولی { مناستر ولایت وسنجاغنده بیـوجك بر کول اولوب، مناستر قضاسنك رسنه و پرسـپه ناحیه‌لریله اوخری قضاسی آره‌سنده واقعدر. شمالدن جنوبه اولان طول اعظمی ۲۰ وشرقدن غربه اولان عرض اعظمی دخی ۱۸ کیلومتره قدردر. مساحۀ سطحیه‌سی ۱۹۸ مربع کیلومتره اولوب، سطحی حذای بحردن ۸۴۵ متره ارتفاعنده‌در. غرب جهتنده بولنان او خری کولندن غالبًا طاغیله آیرلمش اولدیغی کبی، سائر طرفلری دخی طاغلرله محاط اولوب، بر حوضۀ مخصوصه تشـکیل ایدیور. شمال وشرق ایله شرق جنوبی جهتلرنده منبت اووه‌لر بولنیـور. کوله یالکز شمال جهتندن رسـنه ناحیه‌سـنی شق ایدن بر چای دوکیلوب، کلك آیاغی بوغیسـه‌ده، فضلۀ میاهی بر آلتندن اوخری کولنـه دوکلدیکی مظنوندر. جنوب شرق جهتنده (ونتروق) اسمیله دیکر بر کوچك کول بولنوب، آره‌لری طـار بر دیل ایله آیرلمشدر.

پرستون { (Preston) انکلتره‌نك (لانقاستر) ایالتنده ولوندره‌نك ۲۰ کیلومتره جنوبنده بر شهر اولوب، ۸۶۰۰۰ اهالیسی، دمیر یولی، یکی اصول اوزره تیمارخانه‌سی وپاموق وکتن ایپلیکخانه‌لری واردر.

پرسفون { (Perséphone) [«پروسرپینه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پرسلاو { یاخود پریسلاول (Perslav, Pe-reïslavl) روسیه‌نك (پولتراوه) ایالتنده و (دنیپر) نهری قربنـده اوله‌رق پولتراوه‌نك ۲۶۰ کیلومتره غرب شمالیسنده بر قصبه اولوب، ۱۳۸۰۰ اهالیسی واردر. وقتیله برحکومت مستقله- نك مرکزی اولوب، بعده تاتارلر ولهلیلر طرفنـدن ضبط اولنمشدر. — بو اسمله روسیه‌نك (ولادمیر) ایا- لتنده و ولادمیرك ۱۱۶ کیلومتره شمال غربیسنده دخی بر قصبه اولوب، ۷۵۰۰ اهالیسی ومتعدد کلیسـالری واردر. بو دخی وقتیـله قریم تاتارلرینك ید ضبطنـه کچمشیدی. — روم ایلنده دخی وقتیله بو اسمله بر قصبه بولنوب، بر آره‌لق بلغارلرك پایتختی بولنمشدر.

پرسیده { (Perside) یونان قدیم جغرافیو- نك فارس اقلیمنه ویردکلری اسمدر.

پرسیوس { (Persée, Περσεύς) یونان قدیم اساطیری قهرمانلرندن اولوب، کویا ابو الآلهه زعم اولنان مشـتریك یاغموره تمثیله (آرغوس) حکمداری (آقریسیوس)ك قیزی (داناته) ایله واقع اولان اجتماعندن تولد ایتمش؛ وبیوك پدری طر- فندن والده‌سیله برابر بر صنـدیغه وضع ایله، دکیزه القا اولنمش ایسه‌ده، طالعلر صندیغی (سریفه) آطه‌سنه چیقـارمقله، اورانك حکمداری (پولیدکت) طرفندن قورتارلمش؛ وبیودیکنده، والده‌سنی بونك الندن قور- تاردقدن صکره، دها بر طـاقم قهرمانلقلرله شهرت بولوب، نهایت میلاددن ۱۴۳۱ سنه اول لاریسـایه (یعنی یکیشهره) کیدوب، بیوك پدرینی، طانیمقسزین، اولدیرمش؛ وآرغوس حکمداری اولوب، مسینه‌یی دخی تأسیس ایتمشیدی.

پرسیوس (Persée) ماكدونيا حكمدارلرندن اولوب، بشنجی فلیپك ولدغیر مشروعیدر. ولادت غیر مشروعه‌سی حسبیله وراثتدن محروم قالمامق ایچون، پدرینی اغفال ایده‌رك، بر افترا ایله ولدمشروعنی قتل ایتدیرمش؛ وقبل‌المیلاد ۱۷۸ تاریخنده، پدرینك وفاتی اوزرینه، تخته چیقوب، رومالیلرك دشمن جانی اولدیغندن، بونلره قارشی محاربه‌یه گیریشمش ایسه‌ده، ۱۶۸ تاریخنده (پاولوس امیلیوس) طرفندن مغلوب اولوب، سمدركه قاچمش؛ واوراده دخی طوتیلوب، رومایه سوقله، زندانده آجلق واویقوسزلقله اتلاف اولنمشدر.

پرشتنه (Prichtina) آرناؤدلغك شمال شرقی جهتنده بر قصبه اولوب، قوصوه ولایتنه ملحق بر سنجاغك مركزیدر. مركز ولایت اولان اسكوبك ۸۰ كیلومترو شمال غربیسنده وسلانیك دمیر یول خطنك ۱۰ كیلومترو شرقنده اولوب، برطاقم طاغلرك اتكارنده وقوصوه صحراسنك منتهای شرقنده اوله‌رق، كوزل نظارتلی بر موقعده واقعدر. ۱۰۶۳۸ اهالیسی اولوب، ۸۱۶۵ ی مسلم وقصوری ملل مختلفه‌یه منقسمدر. اهالیسی عمومیت اوزره آرناؤد ایسه‌ده، قصبه‌ده اكثریا تركجه تكلم اولنور. ۱۳ جامع شریفی، ۵ مسجدی، ۲ مدرسه‌سی، ۱ رشدیه، بری ذكوره ودیگری اناثه مخصوص ۲ ابتدائیه وبرقاچ صبیان مكتبلری، ۳ حمامی، خارج بلده‌ده برعسكری خسته‌خانه‌سیله بر دبوئی، ۵۰۰ قدر مغازه ودكانی و ۱۰ خان ایله ۲ مسافرخانه‌سی واردر. جوامع شریفه‌سنك اوچی بیوك اولوب، بری سلطان مراد خان ثانی طرفندن بدأ ایله، سلطان محمد خان ثانی طرفندن اكمال، بری فاتح مشارالیه طرفندن مجدداً تأسیس بیورلمشدر، ودیگری دخی برلی خاندانندن یشار پاشانك بناكرده‌سیدر. قصبه‌ده پك مقبول بر نوع مسك صابونی اعمال اولنور. بو قصبه مقدما قضا مركزی ایكن، بعده قوصوه ولایتی نامیله تشكیل اولنان ولایتك مركزی اتخاذ اولنمش، واخیراً مركز ولایت اسكوبه نقل اولنمغله، مركز لوا حالنده قالمشدر. پرشتنه‌دن ۲ چاریك ساعت بعدنده حضرت خداوندكار غازینك مشهدی بولنوب، مكمل ومزین بر تربه‌سی واردر.

پرشتنه سنجاغی. قوصوه ولایتنی تركیب ایدن ۶ سنجاغك بری اولوب، جنوباً اسكوب سنجاغیله، شرقاً وشرق شمالی جهتندن صربیه حدودیله، شمال غربی جهتندن یكی بازار سنجاغیله، غرباً ایپك، غرب جنوبی جهتندن دخی مناستر ولایتنه ملحق پرزرین سنجاقلریله محاط ومحدوددر. سنجاغك جنوب شرقیدن شمال غربی‌یه اولان طولی تقریباً ۱۲۰ وعرض وسطیسی ۶۵ كیلومتره‌در. اراضیسی عمومیت اوزره مرتفع اولوب، شرق وشرق شمالی جهتلرنده صربیه حدودینی تفریق ایدن جبالك اتكلری ممتد اولدیغی كبی، غرب جنوبی جهتنده دخی (شار) سلسله‌سنك اتكلری اوزانوب، بوایكی طاقم طاغلرك آره‌سنده (لپنقه) چاینه یول ویرن (قچانیك) بوغازی تشكل ایدر. غرب شمالی جهتنده بعض طاغلر بولنیور. بو جبالك اورته‌سنده اراضئ لوانك بر بیوك قسمنی تشكیل ایدن قوصوه صحرای واسعی تحصل ایدیور، كه متموج واوفق تپه‌لری حاوی مرتفع براوه اولوب، قوه انباتیه‌سی بینظیر ایسه‌ده، پك آز یرلری ایشلنمكده‌در. موقعك ارتفاعی حسبیله اراضئ لوا اوچ حوضه‌یه منقسم اولوب، قسم اعظمی یكیبازاردن آقه‌رق صربیه‌یه دخول ایله موراوه واسطه‌سیله دوكیلن (ایبار) یاخود (ایبره) نهرینه تابع (ستینیچه) چاینك حوضه‌سندن عبارتدر. ستینیچه قوصوه اووه‌سنی جنوبدن شماله شق ایله پرزرین وایپك جهتلرندن كلن (درینیچه)یی وسائر بر چوق دره‌لری اخذ ایدر. سنجاغك جنوب شرق قسمی ینه صربیه‌یه دخول ایله طونه‌یه دوكیلن (موراوه) نهری حوضه‌سنه تابع اولوب، نهر مذكور اسكوب سنجاغی حدودینی آیران (قره طاغ)دن نبعانله شمالدن اینن بر قاچ چایی دخی اخذ ایده‌رك، ایورانیه جوارنده صربیه‌یه داخل اولور. لوانك منتهای جنوب غربی قسمی دخی اطه‌لر دكیزینه دوكیلن (واردار) ایرماغی حوضه‌سنه تابع اولوب، (نرودبقه) و (لپنقه) چایلری قچانیك بوغازنده بالاجتماع وارداره دوكیلورلر. سنجاغك اراضیسی پك منبت ومحصولدار اولوب، زراعت پك كری و اكثر اراضی معطل اولدیغی حالده، ینه حاصل اولان حبوبات وسائر محصولاتی احتیاجات محلیه‌یی دفع ایتدكدن صكره بر خیلی مقداری دخی اخراج اولنور. هله میوه‌لری پك چوق وپك كوزلدر. خیلی اورمانلری اولدیغی كبی، مرعالری دخی چوق اولوب، اهالی قویون، صیغیر، آت وسائره اوله‌رق خیلی حیوانات

بسلرلر . صيغيرلرى ايرى وقوتليدر. ساده ياغ ايله درى وسائر محصولات حيوانيه‌دن دخى خيلى اخراجاتى واردر. صنايع محليه پاموق وكتن بزيله عبا ، كليم ، سجاده وچول كبى محلنده قوللانيلان بعض منسوجاتدن عبارتدر. سلانيكدن متروويچه‌يه‌كيدن دمير يول خطى لوانك اراضيسنى شق ايدوب ، تجارتنى خيلى ارقا ايتمشدر. سنجاغك اهاليسى ٢٢٠٠٠٠ راده‌لرنده اولوب، ثلثاندن زياده مقدارى مسلم وقصورى قتوليك وبلغار وسائره‌در. مسلمانلرى وقتوليكلرى عموميت اوزره آرناؤد اولوب ، اورتودوقس خرستيانلرى كليسا ومكتب نفوذيله اسلاولاشمشلردر . پرشتنه سنجاغى بروجه زير ٥ قضايه منقسم اولـوب، ٨٦٠ قريه‌يى جامعدر:

قضـا	مقدار قرا
پرشتنه	٢٤١
كيلان	١٩٠
پرشوه	١٢٤
ولچترين	١٢٥
متروويچه	١٧٠
جمعـاً	٨٦٠

— پرشتنه قضـاسى همنامى اولان سنجـاغك مركزقضاسى اولوب، بروجه‌بالا ٢٤١ قريه‌يى جامعدر. وهمان جمله‌سى مسلم اولمق‌اوزره، ٦٠٩٩٣ اهـاليسى واردر.

پرشوه (Préchova) قوصـوه ولايتنك پرشتنه سنجـاغنده قضا مركزى بر كوچك قصبه اولوب، پرشتنه‌نك ٥٠ كيلومتره جنوب شرقيسنده واسكوبك همان او قدر شمال شرقيسنده، صربيه حدودى قربنـده ودمير يول خطى اوزرنده واقعدر. اهاليسى ٣٠٠٠ راده‌لرنده‌در. — پرشوه قضاسى پرشتنه سنجاغنك منتهاى شرق جنوبيسنده اولوب، شمـال شرق جهتندن صربيه حدوديله، شمـال غربى جهتندن كيلان قضاسيله ، جنوباً دخى اسكوب سنجاغيله محاط ومحدوددر. اراضيسى منبت ومحصولدار اولوب، اوزومى دخى پك كوزلدر. قضـا ١٣٤ قريه‌دن مركب اولوب ، قسم اعظمى مسلم وقصورى اسـلاو اولمق آوزره، ٣٩٥٤٥ اهاليسى واردر. درون قضاده ١٣ جامع ، ٢ مسجـد، ٥٠٠ دكان . ٣٣ خان ، ١٣ قره‌قوللخانه و ١ عسكرى جبه‌خانه موجوددر.

پرشه (Perche) فرانسه‌نك تقسيمات قديمه‌سنده بر كوچك خطه اولوب، شمالاً نورمانديا، غرباً وجنوباً (منه)، شرقاً دخى اورليـان و (ايل دو فرانسـه) خطه‌لريله محـاط ايدى. اليوم (اورنه) ايله (اوره مع لوآر) ايالتلرى داخلنده‌در.

پرغامه (Pergame) [« برغمه » ماده‌سـنه مراجعت بيوريله .]

پرغه (Perge, Perga) آناطولينك اسـكى پامفيليا خطه‌سنده (يعنى تكه‌سنجاغنده) وچستروس يعنى آق صو نهرى كنارنده بر شهر ايدى، كه قردن كنايه اولان (ديانه) يه مخصوص بيوك بر معبدى وارايدى. مشاهير رياضيوندن (آپولونيوس)ك وطـنى ايدى. خرابه‌لرى آره‌سـنده بر بيـوك تياترو ويرانه‌سى موجوددر.

پرقوپ (Pérékop) قريم شبه جزيره‌سنى روسـيه‌يه ربط ايدن برزخـده وهمنامى اولان كورفزده واقع اسكى بر كوچك قصبه اولوب، اسكى يونانيلر عندنده (تافروس) اسميله معروف ايدى، كه بو اسملرك ايكيسى دخى « خندق » معناسنى افاده ايدر. بر قلعه‌ـسى وطوز تجارتى واردر. — پرقوپ برزخى غرب جهتنده بولنان پرقوپ كورفزينى آزاق دكيزينه تابع اولان بحر متعفندن آيره‌رق، قريم شبه جزيره‌ـسنى روسـيه‌يه ربط ايدر آنجق بر ديل اولوب، ٨ كيلومتره وسعتى واردر. عرضاً بر قورو خندقله وبر طاقم استحكاماتله كسلمشدر.

پرقوپ (Précop) ونام ديكرله (اوركوپ) صربيه‌ده (موراويچه) نهرى‌اوزرنده و(قروشواچ)ك ٤٠ كيلومتره شرق جنوبيسنده قضا مركزى بر قصبه اولوب، ٦٠٠٠ اهاليسى واردر .

پركرينوس (Perégrinus) يونان قديمك حكمـاى كلبيوننـدن اولوب، ايكنجى قرن ميلاديده (لايسـكى) جوارنده طوغمش ؛ وفلسطينه عزيمتله، خرستيانلغى قبول ايتمش ايسه‌ده ، بعده بودينى تركله ، كلبيون زمره‌سنه التحاق ايده‌رك، روما وآتنه‌يه كيدوب، افكار وحركات غريبه‌سـيله انظار عموميه‌يى جلب ايتمش ؛ واولمپ اويونلرنده علناً كندينى احراق ايلشدر.

پركل (Prégel) پروسـيه‌ده بر نهردر، كه (كومبينن) پرنسلكنده بالتشكل غربه طوغرى جريانله، (وهلاو) و (كونيكسبرغ) دن بچه-

رك، ١٥٠ كيلومترهلك جريانندن صكره، (فريشه هاف) كورفزينه منصب اولور.

پركين { (Perkins) آمريقانك مشاهير اطبا- سندن اولوب، مختلف الجنس معدنلر- دن مخروطى الشكل ايكى ايكنه‌دن مركب بر آلتك خسته‌يه اولان عضوك اوزرينه كزديرلمسندن عبارت كندينه مخصوص بر اصول تداوى ايجاديله شهرت بولمشدر. بو آلت خيلى وقت آمريقا وآوروپاده كسب اشتهار ايدوب، تأثيرينى بعضلرى بر فعل مقناطيسى‌يه وبعضلرى صرف وهم واعتقاده حمل ايتمشلردى.

پرلبرغ { (Perleberg) پروسيه‌نك (براند بورغ) خطه‌سنده و (استپنيچ) نهرى اوزرنده اوله‌رق برلينك ١٢٥ كيلومتره شمال غربيسنده قضا مركزى بر قصبه اولوب، ٥٠٠٠ اهاليسى وبيره، چوخه وكتن فابريقه‌لرى واردر.

پرليه { (Prilip) مناستر ولايت وسنجاغنده ومناسترك ٤٠ كيلومتره شمال شر- قيسنده قضا مركزى بر قصبه اولوب، مناستر اووه- سنك منتهاى شمال شرقيسنده، (بابونه) طاغنك اتكنده و(واردار) ه تابع اولان (قره صو) يه دوكيلور بر كوچك چايك كنارنده واقعدر. بيوجك برقصبه اولوب، ١٨٣٧٨ اهاليسى، ١٠ جامع شريفى، ٣ تكيه‌سى، ٥ مدرسه‌سى، ٢ كليساسى، ٢ حمامى، ١ رشديه‌سى، ١ ابتدائى، ٧ صبيان و٦ دخى خرستيان مكاتب ابتدائيه‌سى واردر. جوارنده‌كى اراضى پك منبت ومحصولدار وحيواناتى چوق اولمغله، تجارتى خيلى ايشلك اولوب، بهر سنه اغستوس آينده بيوك بر پناير دخى قوريلور. مناستردن غراچقو موقفنه‌كيدن آرابه يولى دخى پرليه‌نك ايچندن كچر. اهاليسنك قسم اعظمى مسلم اولوب، لسان عثمانى ايله متكلمدرلر، واكثرى آرناودجه دخى بيليرلر. خرستيانلرى بلغار واولاخ وساڭره‌دن مركبدر. — پرليه قضاسى شمالاً قرچوه قضاسى وقورشوه ناحيه‌سيله، شرقاً سلانيك ولايتنك تكوش وكوپريلى قضالريله، جنوباً ينه سلانيك ولايتنك قرجه اووه ناحيه‌سيله ومناستر ولايتنك فلورينه قضا- سيله، غرباً دخى مناستر قضاسيله محدود ومحاط او- لوب، موريخوه ناحيه‌سيله برابر ١٣١ قريه‌دن مركبدر. اهالى قضا ٥٩٢٤٨ كشيدن عبارت اولوب، قسم اعظمى مسلم وآرناود و قصورى بلغار، اولاخ وساڭره‌در. اراضيسى پك منبت ومحصولدار اولوب، حبوبات متنوعه كثرت اوزره حاصل اولديغى كبى، سنوى ١٠٠٠٠٠ كيلو قدرده توتون حاصل اولور. ميوه‌لرك انواعيله اوزومى دخى چوق اولوب، كوزل شراب چيقار. صيغير، آت، قويون وساڭر حيوانات اهليه‌سى دخى پك چوق و جنسلرى ضرر- سزدر. قضانك اكثر طرفلرنده وعلى الخصوص مو- ريخوه ناحيه‌سنده اورمانلر پك چوق اولوب، اشجار متنوعه‌يى جامع اولمغله، خيلى كراسته دخى قطع واخراج اولنور. درون قضاده ٣٥ جامع، ٣٣ مكتب، ٤ مدرسه، ١٠١ كليسا، ١١٢٥ دكان، و٤٣٨ دكرمن موجوددر.

پرم { (Perm) روسيه‌ده همنامى اولان ايالتك مركزى برقصبه اولوب، پترسبورغك ٢٠٠٥ كيلومتره شرقنده و(قامه) نهرى اوزرنده اوله‌رق، ٥٨°١' عرض شمالى ايله ٥٦°٦' طول شرقيده واقعدر. ١٢٠٠٠ اهاليسى وجوارلرنده چيقان معادنه متعلق خيلى تجارتى واردر. — پرم ايالتنك بر قسمى آوروپا و ديكرى آسيا قطعه‌سنده اولوب، شمال غربى جهتندن (وولوغده)، غرباً ويانقه و جنوباً اورنبورغ ايالتلريله محدوددر. مساحهٔ سطحيه‌سى ٣٣٢٠٥٤ مربع كيلومتره اولوب، ٢٥٩٥٠٠٠ اهاليسى واردر. هواسى پك صوغوق اولوب، اراضيسى آز منبت ايسه‌ده، حيوانات اهليه‌سى وعلى الخصوص مرينوس قويونلرى چوقدر. آلتون، كومش، باقر، دمير، قورشون معدنلريله الماس وزمرد كبى ذى قيمت طاشلرى ومرمرلريله يشم وساڭر احجارى دخى چوقدر.

پرمدى { (Préméti) آرناودلقده يانيه ولايتنك اركرى سنجاغنه ملحق قضا مركزى بر قصبه اولوب، يانيه‌نك ٨٠ كيلومتره شمال غربيسنده واركرينك ٢٥ كيلومتره شرق شماليسنده اوله‌رق، (ويوسه) نهرينك ساحل غربيسنده و(نمرچقه) طاغنك اتكنده واقعدر. طاغلر ايكى طرفدن بردنبره كسب ارتفاع ايتمكله قصبه درين بر موقعده قالوب، يالكز شمال غربى جهتنده نهر مجرا- سنجه اوزانير بر طار اووه‌سى واردر. هواسى يازين صيجاق ايسه‌ده، مواسم ساڭره‌ده پك لطيفدر. باغ وباغچه وبوستانلرى چوق اولوب، ميوه‌لرى پك

كوزلدر، وچبوقلری استانبولدن نقل اولنمش چاوش اوزومی پك ایی اولور. ٣٥٠٠ قدر اهالیسی، چارشیسی، منفرد برقیالك اوزرنده براسكی قلعه خرابه‌سی، بری سلطان بایزید ثانی حضرتلرینك بنا كرده‌سی اولمق اوزره، ایكی جامع شریفی، بر ایكی صبیان مكتبی، ٢ تكیه‌سی وویوسه اوزرنده كاركیر و كوزل بر كوپریسی واردر.

—— پرمدی قضاسی مركزی (فراشر) قریه‌سی اولان (طاغلی) ناحیه‌سیله برابر ١٤٨ قریه‌دن مركب اولوب، جنوباً لسقویك وپوغون، غرباً اركری وتپه‌دلن، شمالاً اسقراپار قضالریله، شرقاً دخی مناستر ولایتنه ملحق كوریجه سنجاغنك نفس كوریجه وقولونیه قضالریله محدود ومحاطدر. پرمدی قضاسی اشكرپا، ریزا، طاغلی ودشنیچه نواحیٔ طبیعیه‌سندن عبارت اولوب، بونلردن یالكز طاغلی ناحیه‌سنه اخیراً برمدیر تعیین اولنمش، ودیكرلری مركز قضادن اداره اولنمقده بولنمشدر. اراضیسی عمومیت اوزره طاغلق وپك آز منبت اولوب، یالكز (ویوسه) مجراسی بوینجه ممتد اولان اشكرپا وریزاده برآز اراضئ منبته واردر. (ویوسه) نهری قضانك كنارندن چكدیكی كبی، (چارشووه) چایی اشكرپاده، (لنغاریچه) اشكرپا ایله طاغلی آره‌سنده و(دشنیچه) چایی دخی همنامی اولان ناحیه‌ده شمال شرقیدن آقه‌رق، ویوسه‌یه منصب اولور. طاغلی ناحیه‌سنك بعض صولری دخی برات نهرینه دوكیلورلر. محصولاتی حبوبات متنوعه ایله بعض میوه وسبزه‌لردن عبارت اولوب، احتیاجات محلیه‌یه كفایت ایتمز. بونك ایچون اكثر اهالی صنعت وتجارت ومأموریتله دیار غربتده كزرلر. اورمان ومرعالری دخی آز اولوب، باشلیجه حیوانات اهلیه‌سی كچیدن عبارتدر، وقیشین (موزاكیه) اووه‌سنه كوندریلور. اهالیٔ قضا ٣٤٠٠٠ راده‌لرنده اولوب، قسم اعظمی مسلمدر. داخل قضاده ٦٩ جامع ومسجد، ٣٩ مكتب، ٥ تكیه، ٢١ كلیسا، ٤١٦ دكان، ١٨ خان، ١١٣ دكرمن و٢٨ كوپری موجوددر. بر قاچ كوكوردلی ایلیجه دخی واردر. معمولات صناعیه‌سی آز مقدارده یرلی بزیله شیاق وچوالدن عبارتدر.

پرمیا { یاخود پریامیا (Permie, Priamie) روسیه‌نك شرق قسمنده برخطهٔ قدیمه اولوب، شمدیكی پرم ایالتیله برابر (وولوغده) و(آرخانكل) ایالتلرینی جامع ایدی. میلاددن اول بو خطه فینو آ و یاخود تاتار اقوامنه منسوب بر دولتك تحت اداره‌سنده ایدی. قرون وسطاده دخی اوراده بردولت وار ایدی. اون دردنجی قرن میلادی اواخرنده (پرم) لی سنت استفان بوخطه اهالیسنك لسانه مخصوص حروف ایجاد ایدوب، كتب مقدسه‌یی ترجمه ایتمكله، او وقتدن بری بینلرندن خرستیانلق انتشار ایتمشدر.

پرنامبوق { (Pernambouc) ونام دیكرله رسیفه (Récife) برازیلیاده همنامی اولان ایالتك مركزی برشهر واسكله اولوب، بحر محیط آطلاسی ساحلنده، (ریوده یانیرو) نك ١٩١٠ كیلومتره شمال شرقیسنده، ٨° ١٩′ عرض جنوبی ایله ٣٧° ٢٥′ طول غربیده واقعدر. اوچ بیوك محله‌دن مركب بیوك بر شهر اولوب، بونلرك ایكیسی بر آطه‌دن عبارتدر، وبینلرنده درت كوپری ایله اختلاط اولنور. واسع ومنبت بر اووه‌نك كنارنده وایكی نهرك منصبنده واقع اولوب، ١٣٠٠٠٠ اهالیسی، پك ایشلك تجارتی وعلی الخصوص شكر، پاموق، قهوه وتوتون اخراجاتی، واسع وصاغلام لیمانی، متعدد مؤسسات علمیه وخیریه‌سیله رصدخانه‌سی وبعض كوزل ابنیه‌سی واردر. — اخیراً برازیلیانك جماهیر متفقه حكومتنه تحولیله برجمهوریت حالنه كچمش اولان پرنامبوق ایالتی شمالاً پاراهیبا، ریوغرانده دونورته وسئارا، غرب شمالی جهتندن پیانوهی، جنوباً باهیا وآلاغوآس، شرقاً دخی بحر محیط آطلاسی ایله محدود ومحاط اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ١٢٨٣٩٥ مربع كیلومتره واهالیسی ١٠١٤٧٠٠ كشیدن عبارتدر. اراضیسی منبت ومحصولدار اولوب، باشلیجه محصولاتی شكر وپاموقدن واخیراً زرعنه باشلانیلان قهوه وتوتوندن عبارتدر. اورمانلری پك چوق اولوب، برازیلیانك سائر طرفلرنده اولدیغی كبی، كراسته جیلكده، طاوشانلقده و بویاجیلقده مستعمل قیمتدار آغاجلری پك چوقدر.

پرنچیپاتو { (Principauté, Prinzipato) بو اسمله ایتالیانك قسم جنوبیسنده ملغا ناپولی قراللغنده ایكی ایالت اولوب، برینه (پرنچیپاتو چیتریوره Pr. Citérieure) ودیكرینه (پرنچیپاتو اولتریوره Pr. Ultérieure) دینور. برنجیسی (تیرن) دكیزی ساحلنده وجهت جنوبیه‌ده اولوب، ایكنجیسی

ایج طرفده وبونك شمالنده واقعدر. بو ایکی ایالت قامپانیا خطه‌سنك قسم جنوبیسنی تشکیل ایدوب، شرقاً پولیه وباسیلیقاته خطه‌لریله محدوددرلر. برنجیسنك مساحهٔ سطحیه‌سی ٦١٢٠ مربع کیلومتره واهالیسی ٦٠٠٠٠٠ کشی، وایکنجیسنك مساحهٔ سطحیه‌سی ٤٨٢٠ مربع کیلومتره واهالیسی ٤٠٠٠٠٠ کشیدر. مرکزلری (سالرنو) و(آولینو) شهرلریدر. اراضیلری قوملی ایسه‌ده، خیلی منبت اولوب، اولدقجه محصولاتی وکوزل میوه‌لریله ایی شرابی واردر.

پرنزلوو (Prenzlow) پروسیه‌نك براندبورغ خطه‌سنده، پوچدامك ١١٢ کیلومتره شمال شرقیسنده و(اوسکر) نهری اوزرنده مستحکم بر قصبه اولوب، ١٦٠٠٠ اهالیسی، مکتب اعدادیسی وکتبخانه‌سی واردر.

پرنس ادوآرد آطه‌سی (Ile du Prince-Édouard) ونام دیکرله (سنت ژان) آمریقای شمالینك (سنت لوران) کورفزنده ویکی اسقوچیانك شمالنده برآطه اولوب، ١٩٥ کیلومتره طول، ٦٠ کیلومتره عرضی و ٧٥٠٠٠ اهالیسی واردر. مرکزی (شارلوتس‌توون) قصبه‌سیدر. هواسی کوزل واراضیسی منبت اولوب، صیغیرلری، اودونی ولیمان وقویلری چوقدر. وقتیله فرانسه‌نك اولوب، قناده ایله برابر انکلتره‌یه ترك اولنمشدر.

پرنسته (Préneste) ایتالیاده رومانك ٣٤ کیلومتره شرقنده اسکی بر شهر اولوب، الیوم (پالسترینه) اسمیله معروفدر. خرابه‌لری وآثار عتیقه‌سی موجوددر.

پرنس دوغال آطه‌سی (Ile du Prince de Galles) ونام دیکرله (بولوپنانغ) آسیانك جنوبنده مالاقه بوغازنده بر آطه اولوب، ٦٠٠٠٠ اهالیسی واردر. مرکزی (اینانغ) قصبه‌سیدر.

پرنوف (Pernov) روسیه‌نك (لیوونیا) خطه‌سنده، بالطیق دکیزی ساحلنده وهمنامی اولان نهرك منصبنده برقصبه اولوب، ١٢٠٠٠ اهالیسی، قلعه‌سی وتجارت بحریه‌سی واردر.

پرنه ارضروم ولایت وسنجاغنك بایبورد قضاسنده بر کوچك ناحیه اولوب، ٢٢ قریه‌دن مرکبدر.

پرنه قپان ارضروم ولایت وسنجاغنك اووه قضاسنده بر ناحیه اولوب، ١٣ قریه‌دن مرکبدر.

پرو (Pérou) آمریقای جنوبینك جهت غربیه‌سنده بر بیوك جمهوریت اولوب، وسعت اراضیجه آمریقای جنوبی دولتك اوچنجیسی ومقدار اهالیجه دردنجیسیدر.

موقعی، حدود ومساحه‌سی. — پرو جمهوریتی بحر محیط کبیر ساحلی بوینجه ٣° ٢٠' ایله ١٧° عرض جنوبی آره‌سنده ممتد اوله‌رق، بو ساحلك اوسط طرفنده شمالدن جنوبه ممتد اولان (آند) سلسلهٔ جبالیله برابر بو طاغلرك شرق جهتنده بر طاقم واسع اووه‌لری و (آمازون) نهر کبیرینك منابعنی یعنی بو ایرماغك اك بیوك تابعلری اولان (اوقایالی) و(مارنیون) نهرلرینك وادیلرینی جامعدر. جهت شمالیه‌سنده زیاده توسع ایدوب، جنوبه طوغری کیتدکجه طارلاشمغله، غیر منتظم بر حساب تخته‌سی شکلنی آلیور. شمالاً (اقوآدور) جمهوریتیله، شرقاً برازیلیا وبولیویا ایله، جنوباً ینه بولیویا وشیلی ایله، غرباً دخی بحر محیط کبیر ایله محاط ومحدوددر. مساحهٔ سطحیه‌سی ١١٣٧٠٠٠ مربع کیلومتره‌در.

شکل طبیعیسی، جبال وانهاری. — ایچندن کچن آند سلسله‌سی پرویی اوچه تقسیم ایدوب، بر قسمی سلسلهٔ مذکوره‌نك غرب جهتنده بحر محیط کبیر ساحلنجه اوزانان سواحلدر، که ١٠٠ ونهایت ١٤٠ کیلومتره وسعتنده طار واوزون بریر اولوب، قوملق بر چولدن عبارتدر، ویالکز بعض محللرنده طاغلرده‌کی قارلرك اریمسندن ویاخود موسم یاغمورلرندن حاصل اولان سیللرك تشکیل ایتدکاری وادیلر منبت ومحصولدار ایسه‌ده، بونلرده هواسی پك صیجاق وحاصل اولان بطاقلقلردن طولایی آغیردر. ایکنجی قسمی ایکی اوج قول اوزره اوزانان (آند) جبالیله بو قوللرك آره‌سنده‌کی مرتفع وادی واووه‌لردن عبارتدر. بونك وسطی ارتفاعده بولنان جهتلری پك منبت ومحصولدار ومعتدل الهوا اولوب، پرونك اك مسکون ومعمور یرلری دخی اورالریدر. جبالك دها یوقاریلری و(پونا) تعبیر اولنان بعض صیرتلریله مرتفع اووه‌لری غایت صوغوق وقورو اولوب، منظره‌لری بیله دهشت ویرر. دها یوقاریلری ایسه ٦٠٠٠ متره‌یی متجاوز ارتفاعی اولان

بر طاقم بركانلردن وسرمدی قارلرله مستور شاهقه‌لردن عبارتدر. اوچنجی قسمی دخی آند سلسله‌سنك شرق اتكلرندن عبارت اولوب، بو طرفدن جبال مذكوره برازيليانك پايانسز اووه‌لرينه‌دك اوزانير برسطح مائل تشكيل ايتدكلرندن، پرونك بو قسمی نباتاتی پك قوتلی، ياغمورلری صيق، نهرلری واورمانلری چوق، صيجاق ورطوبتلی يرلردن عبارتدر.

پرو بحر محيط كبير ساحلنده اولديغی، وآند سلسله‌سی بحر مذكور سواحلنك پك قربنده ممتد اولديغی حالده، بو مملكتك قسم كليسی بحر محيط آطلاسی مائله‌سنه داخل اولوب، (آمازون) ايرماغی حوضه‌سنك قسم اعلاء جنوبيسنی تشكيل ايديور، ويالكز آند سلسله‌سنك غربی قولنك غربی مائله‌سندن آقان برطاقم كوچك دره‌لر وسيللر بحر محيط كبيره دوكيلور. الحاصل پرو بحر محيط كبير ساحلنده اولديغی حالده، بو دكيزه آرقه‌سنی چويروب، يوزی پك اوزاق اولان بحر محيط آطلاسی‌يه متوجهدر. آند سلسله‌سنك غربی اتكلری ديك وقيالق اولديغی حالده، شرق اتكلرينك ميلانی پك آزدر. بو سلسله باشليجه ايكی وبعض محللرده اوچ قوله منقسم اولوب، بو قوللر متوازياً ممتد اولور، وبرقاچ يرده برلشوب تكرار آچلقله، پرو داخلنده اوچ حوضه تشكيل ايدرلر، كه بونلرك الك جنوبيسی قسم اعظمی بوليويا داخلنده بولنان (تيتيقاقه)كولنك حوضهٔ داخليه‌سيدر. ايكنجيسنده (اوقايالی)واوچنجيسنده دخی (مارانيون) نهرلری تشكل ايده‌رك، آند سلسله‌سنك بر طاقم درين وديك بوغازلرندن مرورله، شمال وشرقه طوغری آقه‌رق، آمازون ايرماغنی تشكيل ايدرلر. آند سلسله‌سنك ساحل بحرله متوازی اولان غربی قولنك، اكثری اليوم آتش افشان ويا سونمش بركان اولمق اوزره، الك مرتفع ذروه لری جنوبدن باشلايه‌رق بروجه‌زيردر: ايسلوغه (ارتفاعی ٥٢٠٠ متره)، هو آلاتيری (٦٦٩٣)، پاريناقوته (٥٣٧٦)، پومارايه (٦٢٥٠)، ساپامه (٦٤١٥)، توقوره ونام ديكرله شيپيقامی (٦٠١٧)، هوآنيه پوتينه (٥٤٥٢)، اوبنياس (٦٠٠٦)، ميستی (٦١٠٠)، آركيپا (٦٦٠٠)، ساراسارا (٦١٢٠)، هوآسقان (٦٧٢١)،هوآلقان(٦٠٨١)، هوآندوی(٦٤٢٨). بونلرك جمله‌سی سرمدی قارلرله مستور اولوب، اليوم آتشفشان اولانلرك علولری دخی خط استوايه او قدر قريب اولان اواقليمده قارلرك آره‌سنده فوران ايدوب، غريب برمنظره ابراز ايدرلر. آند سلسله‌سنك شرق قولی ايسه بو قدر مرتفع ذروه‌لری حاوی اولميوب، برچوق يرلرده دخی بوغازلر وآلچق بللرله قطع اولنور. بونك جنوب جهتنده ٥٤٠٠ متره‌يه قدر يوكسكليير يرلری وار ايسه ده، قسم شماليسی دها آلچقدر. آند سلسله‌سندن عموداً آيريلير بعض شعبه‌لر دخی واردر.

آند سلسله‌سنك شرق اتكلرندن آقان نهرلرك باشليجه‌لری (اوقايالی) ايله (مارانيون) اولوب، بونلرك برنجيسی تيتيقاقه حوضه‌سنك شمالنده ايكی قولك برلشوبده تكرار آچلسندن حاصل اولان بر حوضه‌ده نبعانله، بوحوضه‌نك صولرينی جمع ايتدكدن صكره آندك شرق قولنی شق ايده‌رك، «پامپه» ويا «مونيانيه» تعبير اولنان واسع اورمان واووه‌لرك ايچندن شماله طوغری آقار. ايكنجيسی مذكور حوضه‌نك شمالنده بولنان بر اوچنجی حوضه‌دن چيقه‌رق، طاغلرك آره‌سنده شماله طوغری آقار، وصولدن (اقوآدور) حدودندن كلن برچوق نهرلرك صولرينی صاغدن دخی (اوقايالی) ايله متوازياً آقان (هوآلاغه) نهرينی اخذ ايتدكدن صكره، (اوقايالی) ايله دخی برلشير، وبعده برازيليا طوپراغنه كيروب، ديكر نهرلرله برلشه‌رك، (آمازون) ايرماغنی تشكيل ايدر. بو وجهله مذكور ايرماغك اصل واك بيوك منبعلری (پرو) ده‌در. قسم جنوبيسنك حدود شرقيه‌سنده آمازونه تابع برچوق نهرلرك منبعلری بولنيورسه‌ده، مجراليرينك پك آزيری بو مملكت داخلنده‌در. بحر محيط كبيره دوكيلن نهرلره كلنجه، آند سلسله‌سنك بوجهنده‌كی مائله‌لری پك طار اولمغله برابر، ياغمور دخی پك سيرك ياغديغندن، نهرلر قيصه ويازين بسبتون قورو اولوب، ياغمور موسملرنده وقارلر اريديكنده سيل صورتنده آقارلر. بونلرك باشليجه‌لری شمالدن باشلايه‌رق: تومبز، سانته، پاتيويلقه، هوآوره، شيلون، ريماق، پاچاقامق، مالا، قوآيلو، شنيك، شوشانقه، ايقا، ريو غرانده، آقاری، آتيكيپا، اوقونيه، تامبو، ريو ديلو، ايته، سامه وساتره‌در. (تيتيقاقه) اسميله معروف اولان وآند سلسله‌سنك شعبه‌لری آره‌سنده مرتفع بر محلده بولنان واسع كولك قسم اعظمی پرو طوپراغنده اولوب، يالكز قسم جنوبيسی بوليويا داخلنده‌در. پرونك

وسطلرنده وینه آند سلسله‌سی اوزرلرنده (شینش. ه) اسمیله بیوجك دیكر بر كول دخی واردر.

سواحلی. — پرونك سواحلی شمال غربیدن جنوب شرقیه طوغری متوجه اولوب، ٢٤٠٠ كیلومتره طولنده‌در. مركز جمهوریت اولان (لیما)نك اسكله‌سی وبرمحله‌سی حكمنده اولان (قالائو) بو ساحلك تام اورته‌سنده اولوب، ایكی اوجدن ١٢٠٠ كیلو. متره بعدنده اولدیغی كبی، غرائب تصادفاتدن اوله‌رق، پرونك شمال شرقی منتهالرنده اولوب آمازون ایرماغنك صوك اسكله‌سی اولان (لورته) دن دخی ١٢٠٠ كیلومتره‌لك مسافه‌ده‌در. بو ساحلك بیوك كورفز وشبه جزیره‌لری یوغیسه‌ده، بر چوق كوچك قویلری وبرون ولیمانلری واردر؛ واكثر نهرلرك منصبلرنده بر طاقم قصبه‌لر واسكله‌لر تأسس ایتمشدر. ساحلك اكثر طرفلری قوملق وصوسز اولوب، یمنك تهامه‌سنی آكدیریور. بعض یرلری دخی قیالق ویوكسكدر. ساحلك قارشیسنده برطاقم كوچك آطه‌لر وارایسه‌ده، جمله‌سی قیالق وایصسزدر.

اقلیم وهواسی. — پرونك یوقاریده تعریف اولنان اوچ مختلف قسمندن هر برینك هواسی مختلف اولوب، جهت شرقیه‌سنده‌كی واسع اورمانلر واووه‌لرك هواسی خیلی صیجاق ایسه‌ده، زیاده‌سیله رطوبتلی اولمغله، اشجار ونباتاتی چوقدر. دائمی صورتده بحر محیط آطلاسیدن اسن مائملر پرونك بو جهتنه وآند سلسله‌سنك شرقی مائله‌لرینه اوره‌رق، حاوی اولدقلری رطوبتی یاغمور وقار حالنده آند سلسله‌سنك بو جهتنه دوشورمكله، جبال مذكوره‌نك غربی اتكلرنده بو روزكار غایت قورو اوله‌رق اسر، واووه‌لرده پك نادر یاغمور یاغار. سواحلنده ایسه یاغمور غرائب ونوادر وقوعاتدن عد اولنه‌جق درجه‌ده سیرك اولوب، شرق طلتملرینه دخی سلسلهٔ جبال مانع اولیورسه‌ده، غربدن یعنی بحر محیط كبیردن بعضاً روزكار كلیر؛ واورانك قیشی دیمك اولان مایسدن تشرین اوله‌دك بر طاقم سیسلر پیدا اولوب، كونشك حرارتنه مانع اولمغله، اوقوملق طوپراغه جزئی بر رطوبت قزاندیرر. بو سیسلرله سلسلهٔ جبالده‌كی قارلرك قربیتی وهپسندن زیاده قطب جنوبیدن كلوب امریقای جنوبی ساحل غربیسی بوینجه شماله طوغری چیقان بیوك بر آقندینك تأثیری پرونك بو جهتنده دخی هواسی

تعدیل ایتمكله، مثلا (لیما) ده وسطی اوله‌رق مقیاس الحراره سانتیغراد حسابیله ١٩ درجه‌ده بولنور. طاغلرده‌كی محللرینك هواسی ایسه درجهٔ ارتفاعه كوره اولوب، معتدل ایله صرین آره‌سنده‌در. مثلا قوزقوده وسطی درجه ١٥ و(سرودوپاسقو)ده ٤ در.

محصولات وحیوانات ونباتاتی . — اقلیم وهوا. سنك اختلافی جهتیله پروده هرنوع محصولات حاصل اولوب، كرك سواحل جهتنده وكرك آمازون حوضه‌سنك آلچق جهتلرنده شكر قامشی كلیتله یتیشدیكی كبی، موس وسائر اقالیم حاره محصولاتی، متوسط محللرده ارتفاعه كوره آوروپایه مخصوص حبوبات وسبزه ومیوه‌لرك انواعی یعنی بغدای، آرپه، مصر، اوزوم، زیتون، كتن وسائره ودها یوقاریلرده پتاتس ویولاف كبی اقالیم بارده‌یه مخصوص محصولات یتیشیر. پك مرتفع اولان محللرده دخی لاما، آلپاغه وویغونیه تعبیر اولنان آمریقایه مخصوص حیوانات سوریلرینك اوتلادقلری بر طاقم سیرك وقبا اوتلر بیتر. آمازون حوضه‌سنده برازیلیایه مخصوص اولان اشجارك انواعی بولنوب، قوقه تعبیر اولنان و«قوقایین» دینلن مادهٔ كیمیویه‌یی ویرن بر نوع كوچك آغاج دخی كثرت اوزره‌در. پرولیلر شكر قامشندن شكر استخراج ایتدكلری كبی، روم وقونیاق دخی چیقاریرلر، واوزومدن كوزل شرابلر یاپارلر.

پرونك حیوانات مخصوصه‌سی چوق اولمیوب، ذكره شایان اولانلری لامه، آلپاغه، ویغونیه وغوآناقو دینلن حیوانلردر كه، كچی ایله صغیر ودوه آره‌سنده مختلف حیوانلر اولوب، جبالك مرتفع محللرنده یبانی حالنده ودها آشاغیلرده مأنوس اوله‌رق بولنیور؛ ویپاغیلری قوللانلدیغی كبی، ات وسودلری دخی اكل اولنور، وبعضلری یوك حیوانی مقامنده دخی قوللا. نیلیر، وكوبره‌لری محروقات یرینی طوتار. آنجق اوروپادن آت واستر ومركب كبی حیوانات نقل اولنه‌لی، بونلره نادراً یوك تحمیل اولنمقده‌در. پرونك بعض جهتلرنده كوپك مقامنده محافظه ایچون قوللانیلور مأنوس برنوع جسیم یلان واردر. طیور بحریه‌نك سواحلده براقدقلری و(غوآنو) تعبیر اولنان كوبره پرو ایچون بر واردات دائمه تشكیل ایدیور.

معادنه کلنجه، پرو بو جهتجه بلا اختلاف بتون کرهٔ ارضك اك زنکین یریدر. سواحله قریب محللرده بر چوق باقیر معدنلریله واسع کهرچله، نفط، غاز وطوز معدنلری بولندیغی کبی، جبالك دخی معدنسز همان هیچ بر یری اولمیوب، کومش، باقیر، قورشون، دمیر، آنتیمون، قلای، نیکل، منغانز، بوراقس، کمور وسائر معدنلر، وآند سلسله‌سنك شرق اتکلرنده آردوآز طبقه‌لری آره‌لرنده خیلی آلتون معدنی بولنیور. مرمرلرك انواعیله آلچی وسائره دخی کثرت اوزره‌در. اك بولی کومش اولوب، سنوی تقریباً ایکی بچق ملیون کیلو کولچه چیقار.

اهالیسی، جنسیت ولسان ومذهبلری. — آمریقانك کشفنده پرو بو قطعه‌نك اك متمدن یرلرندن اولوب، (اینقه) اسمیله معروف بر دولتك ملکی اولمغله، ۱۲ ملیون اهالیسی وار ایکن، اسپانیوللرك مظالم خونریزانه‌سندن قیریله قیریله قرن سابق میلادی اواخرنده بر ملیون راده‌لرینه قدر اینمش؛ وپرونك استقلالندن بری وقوع بولان هجرتلردن چوغالمغه باشلایه‌رق، ۳۰۵۰۰۰۰ مقدارینه بالغ اولمشدر. بونلردن ۳۵۰۰۰۰ی اهالئ اصلیه‌دن اولان کیشوآ وآیماره ایله سائر اجناسه منسوب اولوب، آریجه وحالت وحشیتده یاشامقده‌درلر. دیکرلری بونلرله اسپانیوللر وزنجیلرك صور ودرجات مختلفه‌ده اختلاطندن متولد ملزلردن وخالص اسپانیول وزنجیدن وبرقاچ بیك چینلی وآوروپالیدن مرکبدر. آوروپالیلرك قسم اعظمی ایتالیان وقصوری آلمان، فرانسز، انکلیز وسائره‌در. چینلیلر زنجیلر اسارتنك لغوندن صکره، اراضی ومعادنده عمله‌لك ایتمك اوزره، سکز اون سنه مدتلی قونتراتله اصحاب اراضی ومعادن شرکتلری طرفندن جلب اولنه‌رق، شدتلی بر اسارت تحتنده استخدام اولنورلر. مذهب عمومی قتولیکلك اولوب، ۲۵۰۰۰ قدر پروتستان و ۵۰۰ قدر یهودی دخی واردر. حالت وحشیتده یاشایان اهالئ اصلیه ایله چینلیلر ایسه کندی دینلرینه تابعدرلر. لسان عمومی ورسمی اسپانیولجه اولوب، کیشوآ لسانی دخی، برچوق اسپانیول کلمه‌لریله ممزوج اولدیغی حالده، سویلنمکده‌در، که بو دخی محلنه کوره برقاچ شعبه‌یه منقسمدر.

تقسیماتی، شهر وقصبه‌لری. — پرو جمهوریتی ۲۰ ایالته و ۹۵ سنجاقه منقسم اولوب، هر بر سنجاق جسامتنه کوره برقاچ قضادن مرکبدر. ایالتلرك اسملریله مساحه‌لری وسنجاق وقضالرینك عددی بر وجه زیردر :

ایالت	مربع کیلومتره	سنجاق	قضا
لورتو	۷۷۳ ۷۹۱	۵	۲٤
آمازوناس	۵۸۹۰۰	۳	۳۹
پیوره	۷۰ ٤٦۳	۵	۲۷
قایامارقه	۵۲ ۷۰۰	۷	٦٤
لامبایك	۲٦ ۷۲۲	۲	۱۹
لیبرتاد	٤۸ ٦۰۸	۵	٤٤
آنقاش	۸٦ ۱٤۹	۷	٦۷
هوآنوقو	٦۱ ٦۲۸	۳	۲۲
یونین	۱۱۲ ۲۵۱	٤	۳۳
لیما }	٦۱ ۲۵٦	٦	٦۱
قالائو }		۱	۲
هوآنقاولیقه	۳۸ ۹٦۷	٤	۲٦
ایقا	۳۷ ۵۷۲	۲	۱۲
آیاقوشو	٦٦ ۸۰۵	٦	٤۹
آپوریماق	۲٦ ۲۵۷	۵	۳۰
قوزقو	۷۰ ٦۸۰	۱۲	٦۱
پونو	۹۰ ۳۰۳	۷	۷۵
آرکیپا	۱۰۱ ۸۹۷	۷	۷۱
موکفوآ	۲٦ ۳۹۱	۱	۸
تاقنه	۵۰ ۸٤۰	۳	۱۸
جمعاً	۱ ۸٦۲ ٤۸۰	۹۵	۷۵۲

اك بیوك شهری مرکز جمهوریت اولان (لیما) اولوب، ۱۰۵۰۰۰ وایکنجی درجه‌ده اولان آرکیپانك ۵۰۰۰۰، قالائونك ٤۰۰۰۰، قوزقونك ۳۰۰۰۰، هوآراسك ۱۵۰۰۰، شیقلایونك ۱۲۰۰۰ وآیاقوشونك ۱۱۰۰۰ اهالیسی واردر.

اصول اداره‌سی، قوهٔ مالیه وعسکریه‌سی. — پرو جمهوریتله اداره اولنه‌رق، ٤ سنه مدتله انتخاب اولنور بر رئیس جمهوری، بر مجلس مبعوثانی، بر مجلس اعیانی و ۵ وکلاسی واردر. سنهٔ اخیره‌ده وارداتی ۵۳۳۲۰۰۰۰ ومصارفی ۵۱۰۰۰۰۰۰ فرانقدن عبارت بولنمشدر. ویرکیلری پك آز اولوب، وارداتی باشلیجه کمروك ایله معادن وپول وپاتنته وسائره‌دندر. دیون خارجیه‌سی ۱ ملیار ودیون داخلیه‌سی ۵۵ ملیون فرانقدن عبارتدر. عسکری وقت حضرده ٤٦۷۰ ووقت سفرده ٤۰۰۰۰ نفردن مرکب اولوب، ۵۰۰۰ ژاندارمه‌سی و ۱۲۰۰ پولیسی دخی واردر. دونغاسی محاربهٔ اخیره‌ده شیلی

دوننماسی طرفندن باتیریلەرق، یالکز ٢ واپوری قالمشدر.

معارف وصنایع وتجارتی. — لیماده بر بیوك دار الفنون اولوب، تروپلو، آیاقوشو، قوزقو، پونو وآرکیپاده دخی برر کوچك آقادمیا و ٢ صنایع مکتبی واردر. آنجق معارف دها تعمم ایدەمیوب، مجموع شاکردانك مقداری ٤٦٠٠٠ کشی‌یه بالغ اولیور، که اهالی‌یه نسبةً بهر ٦٠ کشی‌یه بر شاکرد دوشر.

اینقەلر زماننده پرونك زراعتی پك ایلری اولوب، اهالیٔ قدیمەسی نهرلرك صولریله سقی اراضی اصولنی ایی بیلیرلردی. اسپانیانك النده ایکن، زراعت بسبتون امحا اولنەرق، استقلالندن بری ترقیسنه چالیشلمقده ایسەده، یوللرك فقداندن واهالینك قلتندن طولایی پك آز یرلری ایشلنوب، اراضینك استعداد طبیعیسی نسبتنده استفاده اولنەمامقدەدر. صنایعی دخی پك کری اولوب، شکر فابریقەلری استثنا اولندیغی حالده، صنایعه متعلق لیما جوارنده بولنان برقاچ پاموق منسوجات دستکاهلریله بعض شراب ومسکرات فابریقەلرندن بشقه ذکره شایان فابریقەلری ومعمولات صناعیەسی یوق حکمندەدر.

تجارتی خیلی ایشلك اولوب، محصولات طبیعیەسندن وعلی الخصوص شکر، پرنج، قینه قینه، قاوچوق، ویغونیه وآلپاقه یاپاغیسی، پاموق ومعادن مختلفەدن عبارت اخراجاتی وآوروپا معمولات صناعیەسندن عبارت ادخالاتی من حیث المجموع سنوی ١٥٠ ملیون فرانق رادەلرندەدر. تجارتنك قسم اعظمی بحر محیط کبیر سواحلنده اولوب، باشلیجه اسکلەلری قالائو ایله مولندودر. آمازون نهریله بونك تابعلرنده دخی واپورلر ایشلیوب، بحر محیط آطلاسیدن پرونك ایچ طرفلرینەدك چیقارلر. تیتیقاقه کولنده دخی ایکی واپور ایشلر. دمیر یوللری ١٩٤٢ کیلومترە اولوب، باشلیجه ایکی خطدن عبارتدر، که بونلرك بری قالائو اسکلەسندن باشلایەرق، لیما طریقیله (اورورو) یه واصل اولور؛ ودیکری مولندو اسکلەسندن باشلایەرق آرکیپایه کیدر، وقوزقویه قدر دخی بر شعبه صالار. بوخطلر ٤٠٠٠ مترە ارتفاعنه قدر چیقار. برقاچ کوچك خطلر دخی واردر. خطوط تلغرافیەسی ٢٥٠٠ کیلومترە طولندەدر.

احوال تاریخیەسی. — پرونك اهالیٔ اصلیەسی باشلیجه کیشوآ قومیله دیکر برطاقم اقوامدن عبارت اولوب، اون ایکنجی قرن میلادیدن اون آلتنجی قرن میلادی‌یەدك درتیوز سنه قدر بوممکتندە بر بیوك دولت تشکل ایتمشیدی، که حکمدارلری (اینقه) عنوانی حائز ایدیلر. بونلر معبودلری اولان وکونشدن کنایه بولنان (پاچاقامق) ك نسلندن اولمق ادعاسنده بولنوب، جد اعلالری پرونك واضع قانونی اولان (مانقوقاپاق) ایدی. اینقەلر دولتنك اصل الکاسی پرو اولوب، مرکزلری (قوزقو) شهری ایدیسەده، برآرەلق اقوآدور ایله قولومبیا، وزوئلا وبرازیلیانك ایچ طرفلرینەقدر توسیع ملك ایتمشلردی. بونلرك مدنیتی خیلی ایلری اولوب، ابنیه، صویوللری، طرق وسائر برچوق آثار عمرانلری الیوم موجوددر. اون آلتنجی قرن میلادی اوائلنده اسپانیوللر بو مملکتی کشف ایدوب، ١٥٢٦ دن ١٥٣٣ تاریخنەدك (پیزاره) ایله (آلماغرو) اسپانیول سرسریلریله پرویه دخول ایله، اینقەلردن حکومت سورمکده اولان (آتاهوآلپا) و(هونسقار)ی قتل، واهالی حقنده انواع مظالم اجرا ایدەرك، پرویی ضبط، واسپانیا مستملکاتی صرەسنه ادخال ایتمشلردر. اسپانیوللر پرویی برقاچ ایالته منقسم بر بیوك ولایت صورتنه وضع ایدوب، لاپلاتەیه قدر توسیع ایتمشلردی. پرو آمریقا ممالکنك الك صکره استقلال قزانانیدر. ١٨٢١ ده شیلی عسکرندن بر فرقه بو مملکتی ضبطله، (بولیوار) ك تحت حمایەسنده اولەرق استقلالنی اعلان ایتمشدر. او وقت (بولیویا) دخی پرودن معدود اولوب، «یوقاری پرو» اسمیله معروف ایکن، او صرەده بو مملکت آیریلوب، بر مدت آرەلرنده محاربه اولدقدن صکره، پرودەدخی محاربات داخلیه اکسیك اولمامش؛ ونهایت ١٨٥٨ ده بر قانون اساسی وضع، و ١٨٦٠ ده قانون مذکور تعدیل اولنمشدر.

پرواری { بتلیس ولایتنك سعرد سنجاغنده وسنجاغك جنوب شرق جهتنده بر قضا اولوب، دشکونان، زیرق ودیرکول اسملریله ٣ ناحیەیی حاوی و ٦٠ قریەدن مرکبدر.

پروالیتانه { (Prévalitane) اسکی روما ایمپراطورلغنك بر ایالتی اولوب،

مركزى اشقودره اولديغى حالده، شمديكى هرسك وقره‌طاغله اشقودره ايالتندن عبارت ايدى.

پروانه (سليمان —) هلاكو خانك وزراسندن اولوب، ملوك سلجوقيه‌دن غياث الدين كيخسروك مغلوبيتى اوزرينه، كنديسنه التجا ايتمش اولان اوغللرى ركن الدين وعزالدينه اجراى وصايت ايتمك اوزره، هلاكو طرفندن قونيه‌يه كوندرلمش؛ وبعده عزالدين فرار ايتمكله، پروانه ٦٦٦ تاريخنده ركن الدينى قتل ايدوب، ٤ ياشنده بولنان اوغلى غياث الدين كيخسرو ثالثى سلجوقيلر تختنه اجلاس ايتمش ايدى.

پروبوس (Probus) روما ايمپراطورلرندن اولوب، ٢٧٦ تاريخ ميلاديسنده سوريه‌اردوسى طرفندن انتخاب اولنمش؛ ومصر وغاليادە اعادهٔ اسايشله خيلى اصلاحاته موفق اولمش ايسه‌ده، صلح زماننده عسكرينى امور نافعه‌ده استخدام ايتديكندن، ٢٨٢ تاريخنده بونلر طرفندن قتل اولنمشدر.

پروپونتيده (Propontide) مرمره دكيزينك اسم قديم يونانيسيدر.

پروت (Prout ياخود Pruth) طونه‌يه تابع بر نهردر، كه غاليچيانك قسم جنوبيسنده قارپات طاغلرندن نبعانله، جنوب شرقيه وبعده جنوبه طوغرى آقه‌رق، روسيه ايله رومانيه آره‌سنده خط حدودى تشكيل ايتدكدن صكره، غلاص قربنده طونه‌يه منصب اولور. مجراسى تقريباً ٨٠٠ كيلومتره طولنده‌در. بيوك پترونك بو نهر كنارنده بالطه‌جى محمد پاشانك قومانداسى آلتنده بولنان عساكر عثمانيه طرفندن مغلوب اولمسيله مشهوردر.

پروتاغوراس (Protagoras) يونان قديم حكماسندن اولوب، ميلاددن ٤٨٩ سنه اول (آبدره) ده طوغمش؛ وابتدا وطننده بعده آتنه‌ده تدريس ايدوب، برنجى اوله‌رق، درسلرينه قارشى اجرت اخذ ايتمكله، خيلى ثروت قزانمشيدى. آتنه‌ليلر طرفندن دينسزلكله اتهام اولنه‌رق، بر قايقله قاچاركن، غرق وتلف اولمشدر.

پروتسيلاس (Protésilas) تروآ محاربه‌سنه كيدن يونان قهرمانلرندن اولوب، تساليانك بر جهتى حكمدارى ايدى. بر كون اول اولنمش اولديغى حالده، زوجه‌سى (لائوداميه) يى تركله، تروآيه عزيمت ايتمش، وبرنجى اوله‌رق آسيا طوپراغنه آياق باصمش ايسه‌ده، درعقب قتل اولنمشدى.

پروتوجن (Protogène) يونان قديمك اك مشهور رساملرندن اولوب، آناطولينك (قاريا) خطه‌سنده طوغمش، وقبل الميلاد ٣٣٦ تاريخلرنده ردوسده ياشامشدر. فقر حالى اولوب، كميلرى نقش ايتمكله استحصال معيشته مجبور اولمش، ويك كچ قدرى آكلاشلمشدى. بعض رسملرى زمان قديمده كسب شهرت ايتمشيدى.

پروتيوس (Protée, Proteus) اساطير يونانيه‌ده دكيز الهى (نپتوم) ايله (تتيس) ك اوغلى اولوب، پدرينك سوريلرينى كودر، وكويا خفايايى بيلير ديسه‌ده، اجبار اولنمدقجه سويلمز، واجبار ايدلمه‌مك ايچون، انسانلردن قاچار ايمش. — يونان قديم مورخلرينك روايتنه كوره، بو اسمده مصر حكمدارلرندن برى دخى اولوب، قبل الميلاد ١٢٨٠ تاريخلرنده حكم سورمش؛ وفرطونه‌نك مصر ساحلنه آتديغى (پاريس) ايله (هلنه) يى قبول ايدوب، مرقومه‌يى دوستندن بالتفريق، زوجى (منلاس) ه اعاده ايتمش ايدى. بونك دخى الله كاذب مذكوردن كنايه اولمسى ملحوظدر.

پروجين (Pérugin) ايتاليانك اك مشهور رسامرندن اولوب، ١٤٤٨ ده (پروزه) قربنده طوغمش، ومشهور رافائلك استادى بولنمشدر. برچوق كوزل رسملرى موجوددر.

پروچيده (Procida) ايتاليانك ساحل غربيسى قارشيسنده ملغا ناپولى قراللغنده برآطه اولوب، (ايسكيا) جزيره‌سيله ساحل آره‌سنده واقعدر. محيط دائره‌سى ١٠ كيلومتره اولوب، ٨٠٠٠ اهاليسى واردر.

پرودون (Prudhon) فرانسه‌نك مشهور رسامرندن اولوب، ١٨ ياشنده ايكن ابراز مهارت ايده‌رك، مكافاته نائل اولمش؛ و١٨٢٣ ده وفات ايتمشدر.

پروزه (Prévéza) آرناؤدلغك منتهاى جنوبنده نارده كورفزينك جهت غربيه‌سنى قپايان بر شبه جزيره‌نك اوجنده وهمنامى اولان بوغازك ساحل شماليسنده برقصبه اولوب، يانيه ولايتنه ملحق همنامى اولان سنجاغك وچاملق خطه‌سنك مر-

كزيدر. يانيه‌نك ۹۲ كيلومترو جنوب غربيسنده اوله‌رق، "۵' ۵۷° ۳۸ عرض شمالى ايله "۵۷' ۲٤° ۱۸ طـول شرقيده، استانبولك موقعنى آكديرر غايت كوزل ودلنشين بر موقعده واقعدر. ۸۰۰۰ اهاليسى واطرافنـده پك چوق پورتقـال وليمون باغچـه‌لريله زيتونلقلرى واردر. قره جهتندن تپه‌دلنلى على پاشا طرفندن ياپديرلمش بر خندقله ودكز جهتندن ۲ طابيه و ٤ قلعه ايله محفوظدر. قصبه‌ده برى مشاراليه على پاشا وديكرى احمد اغاديـنو طرفندن ياپديرلمش ايكى جامع شريفـله ۲ تكيه وبر قاچ تربه موجود اولوب، بر رشـديه وبر قاچ ابتدائيه مكتبلريله روملره مخصوص ذكور واناث ايچون ايكى مكتبى، بر بخار دكرمنى، ايكى دباغخانه‌سى وبرقاچ صابون وياغ فابريقه‌سى واردر. قصبه‌ده غايت مقبول برنوع اينجه پاموق واپلك بزى وچوراب وسائره اعمال اولنور. ليمانى خيلى ايشلك اولوب، تريسته وقورفه ويونان وايتاليا اسكله‌لريله خيلى تجارت اجرا اولنور. جهت شماليه‌سنده وكورفزك ايچنده (واتى) يعنى «درين» اسميله دها بيوك بر ليمانى دخى واردر، كه اسكى (نيقوپوليس) شهرينك ليمانى بولنمشدر. پروزه اسمى مشهور پيروس طرفندن تأسيس وقاتى والـده‌سى اولان مصر حكمـدارى بطليوس لاغوسك زوجه‌سى (برنيكه) نك اسمنه نسبتله (برنيكيا) تسميه ايتمش اولديغى شهر قديمك اسمنـدن مأخوذدر. بو شهر يا شمديكى پروزه وياخود اسكى پروزه دينلن مذكور (نيقوپوليس) شهرينـك موقعنده بولنمشدر. اوقتاويوس طرفندن تأسيس ايدلمش اولان وويرانه‌لرى پروزه‌نك برساعت شمالنده موجود اولان (نيقوپوليس) ك بلغارلرله صربليلرك هجومنده خراب اولمسيله، شمديكى پروزه مؤخراً ونديكليلر طرفندن تأسيس اولنمش، وخيلى وقت ونديك جمهوريتنك النده بولنوب، بعده جزائر سبعه ايله برابر فرانسه‌نك الينه كچمش ايكن، ۱۷۹۸ تاريخ ميلاديسنده تپه‌دلنلى على پاشا قصبه‌يى فرانسزلردن حرباً ضبط وتحكيم ايتمش، واو وقتدنبرى ممالك عثمانيه عدادينه داخل اولمشدر. مـوقعنك اهميت حربيه وتجاريه‌سى حسبيله ترقيـاته استعدادى واردر.

پروزه { سنجاغى. يانيه ولايتنى تركيب ايدن ٤ سنجاغك برى واك كوچكى اولوب، آرناودلغك منتهاى جنوبنـده واقع وچاملق خطه‌سنك نصف جنوبيسندن عبارتدر. شمالاً يانيه سنجاغيله، شرقاً حدود يونانيـه ايله، جنوباً نارده كورفزيله وپروزه بوغازيله، غرباً وغرب جنوبى جهتندن دخى يونان دكيزيله محاط ومحدود اولوب، اراضيسنك قسم اعظمى آلچق تپه‌لردن عبارت اولمغله، كوزل مرعالرى وپورتقال وليمون آغاجلرينى حاويدر. طوپراغى‌پك‌منبت ومحصولدارايسه‌ده، بعض بطاقلقلرك هواىى تسميم ايتلريله، اهالى مفقود اولديغندن، اكثر اراضى بطال قالوب، قيشلاق‌كبى استعمال‌اولنمقده‌در. (نارده) نهرى سنجاغك شرقنده جريان‌ايدوب، حدود يونانيه‌يى آيريور. درون لواده ديكر ايكى نهر دهـا واردر، كه برى يانيه سنجـاغنده واقع (اولچيقـه) طـاغلرندن اينن صولرك برلشمسندن حاصل اولان (لوروس) اولوب، نارده كـورفزينه منصب اولور، ونارده ايله پروزه آره‌سـنده اولان اووه‌يى بطـاقلق حالنه قويار. ديكرى مارغليچ قضـاسنده جريان ايدن (فرارى) نهرى اولوب، (سولى) طـاغلرندن نبعانله، غربه طوغرى جريان وشمالدن كلن (وو وو) نهرينى دخى اخذ ايله، يونان دكيزينه منصب اولـور. بو نهر اساطيرقديمۀ يونانيه‌ده(جهنم) عداولنان(آخرون) نهرينك عينيدر. اهـاليسى ۵۵۰۰۰ راده‌لرنده اولوب، قسم اعظمى مسلم وقصورى خرستيـان وجزئى مقدارى‌ده يهوديدر. اهـالئ اسلاميه‌سنك جمله‌سيله خرستيانلرينك چـوغى آرناود وياكز نفس پروزه قصبه‌سيله حدود يونانيه‌يه قريب محللرك خرستيانلرى رومدر. درون لواده ۱۷۹ قريه، ٤۸ جامع ومسجد، ۲ مدرسه، ۳۰ مكتب، ۲۲۰ كليسا ومناستر، ٤۵۰ دكان، ۵۰ دكرمن وسائره موجوددر. محصولاتى حبوبات متنوعـه ايله كليتلى پورتقـال، ليمون، نار، زيتون وسـائر ميوه‌لردن عبارت اولوب، خيلى زيتـون ياغى دخى اخراج اولنور. حيـواناتى دخى چوق اولوب، يازين يانيه سنجاغنك طاغلرنده اوتلايان كليتلى قويونلر قيشين پروزه سنجـاغنك مرعالرينه اينرلر. هـواسى ملايم ولطيف اولوب، نادراً قار ياغار. سنجاق بروجه زير ۳۰ قضـا و ۲ ناحيه‌يه منقسمدر:

قضا	ناحيه	مقدار قرا
پروزه	.	۳۸
لورووس	جرنيك	۶۸
مارغليچ	پارغه	۷۳

— پروزه قضاسی سنجاغك منتهای جنوبنده او. لوب، شرق شمالی جهتندن لوروس وشمالاً مارغلیج قضالریله محدوددر. قضانك اراضیسی خیلی واسع ایسه‌ده، سکنه‌سی آز اولوب، یالکز ٣٨ قریه‌دن مرکبدر. مرکزله برابر اهالیسی ١٣٠٠٠ راده‌لرنده اولوب، کویلرده‌کیلرك اکثری خرستیان ّرناؤدلر دن عبارتدر. سنجاقده‌کی مرعالرك وزیتون آغاجلرینك چوغی بو قضاده در.

پروزه { یاخود پروچیا (Pérouse, Pérugia) ایتالیاده همنامی اولان ایالتك مرکزی بر شهر اولوب، رومانك ١٣٦ کیلومتره شمالنده و (تیبر) نهری قربنده اوله‌رق بر تپه‌نك اوزرنده واقعدر. ٥٠٠٠٠ اهالیسی، دارالفنونی، صنایع نفیسه آقادمیاسی، موسیقی مکتبی، موزه‌سی، کتبخانه‌سی، متعدد مصنع کلیسالری، برطاق ظفری، ٢ تیاتروسی، ایپك وکتن اقمشه ایله مسکرات فابریقه‌لری واردر. اسکی بر شهر اولوب، بر چوق وقایع تاریخیه‌نك محل جریانی بولنمشدر. — پروزه ونام دیکرله (اومبریا) ایالتنك مساحهٔ سطحیه‌سی ٩٦٣٣ مربع کیلومتره اولوب، ٥٥٠٠٠٠ اهالیسی واردر.

پروسپر { سنت — (St. Prosper) خرستیانلرك اعزه‌سندن اولوب، ٤٠٣ تاریخ میلادیسنده فرانسه‌نك آکیتانه خطه‌سنده طوغمش، و ٤٦٢ ده وفات ایتمشدر. بعض منظومه‌لر و بر تاریخ یازمشدر.

پروسرپینه { یاخود پرسفونه (Proserpi-ne, Perséphone) اساطیر یونانیه‌ده (پلوتون)ك زوجه‌سی ومشتری ایله (سرس)ك قیزی اولوب، جهنم الهه‌سی زعم اولنوردی. کویا سیجلیاده چیچك طوپلارکن، جهنم الهی پلوتون طرفندن قاچیرلمش؛ ووالده‌سی طرفندن آرانوب، بر روایتده مشتری بونك سنه‌ده آلتی آی یر یوزینه چیقمسنه مساعده ایتمشیدی. نباتاتدن کنایه اولوب، النده بر خشخاش چیچکی طوتار برکوزل قادین صورتنده تصویر اولنور، وباشلیجه سیجلیاده عبادتی اجرا اولنوردی.

پروسنیچ { (Prossnitz) آوستریانك مو.راویا خطه‌سنده واولموچك جنوب غربیسنده برقصبه اولوب، ١٥٧٠٠ اهالیسی وحبوبات ایله چوخه تجارتی واردر.

پروسه { (Prusa) بواسمله آناطولینك اسکی (بیتنیا) خطه‌سنده ایکی قصبه وار ایدی، که بری بروسه شهرندن عبارت اولوب، دیکری ساحلده وازمید کورفزی داخلنده ایدی.

پروسیاس { (Prusias) بواسمله آناطولینك (بیتنیا) خطهٔ قدیمه‌سنده ایکی حکمدار کلمشدر:

برنجیسی «طوپال» لقبیله ملقب اولوب، قبل‌المیلاد ٢٣٧ تاریخندن ١٩٢ تاریخنه‌دك ٤٥ سنه حکومت سورمش، وبرغمه حکمداری (آتالا) ایله وبیزانسه جمهوریتیله محاربه ایدوب، مملکتنی استیلا ایتمش اولان غولوآلری یعنی اسکی فرانسه اهالیسندن بر کروهی اخراج ایتمشیدی.

— ایکنجیسی برنجینك اوغلی ووارثی اولوب، «آوجی» لقبیله ملقبدر. ١٩٢ دن ١٤٨ تاریخنه‌دك ٤٤ سنه حکومت سوروب، مشهور آنیبالی سراینه قبول ایتمش؛ وبونك معاونتیله برغمه حکمداری (اومن)ه غلبه چالش ایکن، کندیسنی دشمنلری اولان رومالیلره تسلیم ایتمکه راضی اولمش ایسه‌ده، آنیبال کندینی تسمیم ایتمشیدی. ١٦٧ ده اتفاق طلبیله رومایه کیدوب، آلچقجه حرکتده بولنمغله، قدرینی تنزیل ایتمش؛ وممالکتنه عودتنده تکرار برغمه حکمدارینه اعلان حرب ایدوب، بعض مملکتلر ضبط ایلمش ایسه‌ده، رومالیلر طرفندن بونلری اعاده‌یه اجبار اولنمش ایدی. اوغلی ایکنجی (نیقومد) طرفندن اویاندیریلان بر عصیانده مجروحاً وفات ایتمشدر.

بروسه شهرینك بانیسی بو ایکی حکمدارك بریدر.

پروسیه { (Prusse) آلمانیا ایمپراطورلغنی تشکیل ایدن حکومتلرك اك بیوکی واك مهمی اولوب، پروسیه قرالی بتون آلمانیانك دخی ایمپراطوری اولمغله، سائر آلمانیا حکومتلری اوزرینه بر نوع حاکمیتی واردر.

موقعی، حدود ومساحه‌سی. — ١٨٦٦ تاریخندن اول پروسیه قراللغی بربرندن بسبتون آیری ایکی پارچه‌دن عبارت اولوب، شرق جهتنده اولان اصل پروسیه ایله غرب جهتنده‌کی «رین پروسیه»‌سی آره‌سنده برطاقم حکومات صغیرهٔ مستقله بولنیوردی. بعده پروسیه بوحکومتلرك چوغنی ضبط ایتمش ایسه‌ده،

بو كون دخى پروسيه طوپراغى داخلنده بشقه حكومتلر وديكر حكومتلر ممالكى ايچنده پروسيه طوپراغى بولنوب، خريطه‌سنك بعض جهتلرى رنكارنك بر چكه‌يه بكزر، وبالكز آلمانيا ايمپراطورلغى بونلرك جمله‌سنى جمع ايدر. پروسيه قراللغى ′٣٦ °٤٧ ايله ″٢٥ ′٥٣ °٥٥ عرض شمالى و″١٨ ′٣١ °٣ ايله ″٢٨ ′٣٢ °٢٠ طول شرقى آره‌سنده ممتد اولوب، بوخطوط داخلنده آلمانيانك منتهاى جنوبنده اولوب‌ده پروسيه قراللغنه ملحق بولنان (هوهنزولرن) خطه‌سى دخى داخلدر. بونك كبى ممالك سائره داخلنده برطاقم جزاير ويا شبه جزاير شكلنى ابرازايدن پارچه‌لر نظر اعتباره آلنمقسزين يكپاره اولان پروسيه شرقاً روسيه ممالكيله وباشليجه لهستانله، جنوباً آوستريا ايله وبعده آلمانياى جنوبى يعنى صاقسه، باويره، همه‌دارمستاد، پالاتينات ولورن خطه‌لريله؛ غرباً لوكسنبورغ بيوك دوقه‌لغى، بلجيقه وفلمنكله؛ شمالاً دخى شمال دكيزى، دانيمارقه وبالطيق دكيزيله محاط ومحدوددر. مساحهٔ سطحيه‌سى ٣٤٨٣٤٧ مربع كيلومتره‌در.

شكل طبيعيسى، جبال وانهار وكوللرى. — پرو- سيه‌نك قسم اعظمى آوروپاى شمالى بوينجه ممتد اولان جسيم اووه داخلنده اولوب، بو واسع اووه‌نك آره- لرنده بولنان اورمانلرله محاط كوزل كوللر وطاغ‌ير يتى طوپراق يننه اورمانلرله مستور كوزل تپه‌لر منظره‌ٔ عموميه‌سنه برلطافت ويريور. جنوبه طوغرى اراضى كيتدكجه كسب ارتفاع ايدوب، قسم شرقيسنك حدود جنوبيه‌سى بوينجه (سودته) و(ريزنكبيركه) طاغلرينك اتكلرى اوزانديغى كبى، وسطى قسمنده (البه) ايله (وسر) ايرماقلرى آره‌سنده ١١٨١ متره ارتفاعى اولان (هارج) طاغى بولنيور. رين پروسيه‌سى ديدنلن غرب جنوبى قسمى ايسه طاغلق اولوب، بوطاغلرك ارتفاعى ايكنجى درجه‌ده ايسه‌ده، برطاقلرى منفرد وقياللى وبر طاقلرى اورمانلرله وچام آغاجلريله مستور اوله‌رق، يازين زمرد آسا چايرلرله وقيشين قارله مزيندر، وآره- لرنده جريان ايدن رين ايرماغى شعرانك نظر حيرتنى جالب برطاقم دلربا واديلر تشكيل ايدر. بو طاغلرك باشليجه‌لرى: تورينكه، وستروالد، رتار، تاونوس، هونسروق، ايفل والبرفلد طاغلريدر.

پروسيه‌نك ميلان طبيعيسى جنوبدن شماله اولوب، بتون صولرى بو استقامتده آقار، نهرلرى چوق اولوب، آلتى بيوك ايرماغى واردر، كه بونلرك اوچى بالطيق واوچى شمال دكيزينه دوكيلور. (نيمن) ايرماغى روسيه‌دن كلوب، پروسيه‌نك منتهاى شرقنده جريان ايدر. (ويستوله) ايرماغى قارپات طاغلرندن نبعانله، غاليچيا ولهستانى شق ايتدكدن صكره، پروسيه‌يه كيروب، دانسيغ كورفزينه دوكيلور. بالطيق دكيزينه دوكيلن ايرماقلرك اوچنجيسى اولان (اودر) اصل پرو- سيه ايرماغى اولوب، آوستريا حدودينى آيران طاغلر- دن نبعان ايدن صولرى جمع ايله (سيلزيا) ده بالتشكل، شمال غربى‌يه طوغرى جريان ايده‌رك، (هاف) كورفزينه دوكيلور. شمال دكيزينه دوكيلن ايرماقلردن (البه) ايله (وسر) آلمانياى جنوبى طاغلرندن نبعانله، پروسيه‌يه كيروب، شمال غربى‌يه طوغرى آقه‌رق، هولستاينك غرب جهتنده بربرينه قريب ايكى درين كورفزه دو- كيلورلر. رين ايرماغى ايسه اسويچره‌دن كلوب، اسويچره ايله آلمانياى جنوبى وبعده بادن ايله آلساس وپالاتينات آره‌سنى تفريق ايتدكدن، وهسه‌نك آره‌سندن چكدكدن صكره، رين پروسيه‌سنى شق ايله، فلنكه داخل اولور. بو آلتى بيوك ايرماقدن بشقه پروسيه‌نك تپه‌لرندن وكوللرندن نبعان ايدر برچوق كوچك نهرلرى واردر، كه بونلرك برطاقمى ينه مذكور ايرماقلره وبرطاقمى دخى طوغريدن طوغرى‌يه دكيزه منصب اولور. بو ايكنجى نوع انهارك باشليجه‌لرى شرقدن باشلايه‌رق بالطيق دكيزنده: پركل، فريشينغ، پاسارکه، لبا، لوپوو، استولپه، ويپر، پرسانته، رغا، پينه، ركنيچ، تراوه واشونتينه؛ وشمال دكيزنده كونيغساو، فلادساو، كيلساو، آلته‌آو، ايدر وامس نهرلريدر.

پروسيه‌نك كوللرى شوراجقده تعداد اولنه‌بيله‌جك مقداردن زياده ايسه‌ده، ايچلرنده هيچ بر بيوك كول يوقدر. بونلرك چوغى پروسيه‌نك بالطيق دكيزى ماله- سنده وهولستاين خطه‌سنده بولنيور. نفس پروسيه- ده‌كيلرك اك بيوكى ١٢٢ مربع كيلومتره مساحه‌سى اولان (اسپيردينغ) كولى اولوب، مكلنبورغده‌كى (موريچ) كولنك دخى ١٣٩ مربع كيلومتره مساحه‌سى واردر. هولستاينده‌كيلرك اك غريبى آفريقانك شكلنى ابراز ايدن (پلونر) كوليدر. ايفل طاغلرنده كائن (لا- خر) كولنك مساحهٔ سطحيه‌سى دخى ٣٣٨ مربع كيلو- متره اولوب، سونمش بركانلرله محاطدر.

سواحل وجزاير وليمانلرى. — آلمانيا ايمپراطور-

لغنك شمال دكيزنده ۶۰۰ كيلومترەلك ساحلی اولوب، بونك ۱۲۰ كيلومترەلكی اولدنبورغ و ۴۸۰ كيلومترەلكی پروسیه قراللغنه عائد اولدیغی كبی، بالطیق دكیزندەكی ۱۳۲۰ كيلومترەلك آلمان ساحلنك ۱۹۰ كيلومترەلكی اولدنبورغ، لوبك ومكلنبورغ حكومتلرینه و ۱۱۳۰ كيلومترەلكی پروسیه‌یه عائددر. بو وجهله پروسیه‌نك مذكور ایكی دكیزده جمعاً ۱۶۱۰ كيلومترەلك ساحلی واردر. شمال دكیزیله بالطیق دكیزی ساحللری آره‌سنده بر بیوك فرق واردر، كه اوده شمال دكیزنده بحر محیط آطلاسی طالغه‌لری ساحله اوردقجه، طوپراقلری دوكه‌رك، كیتدكجه دكیزك قزانمسی، وبالطیق دكیزنده ایسه بالعكس نهرلرك دوكدكاری قوملردن قره‌نك كیتدكجه توسعی وعلی‌الخصوص بر طاقم كورفزلرك آچیقلرنده كورفزك ایكی اوجنی ربط ایده‌جك اوزون وطار برطاقم دیللر تشكیلیدر. بالطیق دكیزندەكی پروسیه سواحلنك قسم شرقیسی نسبةً دوز وآلچق اولوب، یالكز منتهای شرقنده بربرینه متصل ایكی بیوك كورفزی واردر، كه برنجیسی وجه مشروح اوزره بر دیلله قپانوب، (قوریشه هاف) اسمیله جسیم بر طوزلی كول حالنه كچمش، وایكنجیسی دانسیغ كورفزی اولوب، بونك دخی قسم شرقیسی (فریشه هاف) اسمیله طار واوزون بر قپالی كورفز صورتنه كیرمشدر، كه یالكز (پیلاو) بوغازندن خارجله اختلاط ایدر. بو كورفزك منتهای غربنده (بوتزیكر نهر) اسمیله اوزون بر دیل دخی واردر. ساحل مذكورك قسم غربیسی ایسه (اودر) منصبنده ینه اویله قپالی بربیوك كورفزله برچوق اوزون وطار شبه‌جزیره وبرون وكورفز وقویلری جامع اولوب، دانیمارقه حدودینه قدر بو حالده ممتد اولور، وقارشیسنده، پروسیه‌یه عائد اولمق اوزره، (روكن) جزیرۀ كبیره‌سیله بونك اطرافنده برطاقم جزایر صغیره و(فرمارن) ایله (آلس) آطه‌لری بولنیور. شمال دكیزی دخی خیلی كیرنتیلی چیقنتیل اولوب، بوتلانده ساحلنده برقاچ كوچك كورفز بولندیغی كبی، (البه) و(واسر) منصبلری دخی برر اوزون كورفز شكلنی ابراز ایدیورلر؛ وبونلرك غربنده (باده) وفلمنك حدودنده (دولارد) كورفزلری بینلرنده اولان (فرسه) خطه‌سنه بر شبه جزیره شكلنی ویریورلر. بو سواحلك قارشیسنده دخی وقتیله ساحله متصل بولنمش اولان بر طاقم جزایر بولنوب، یوتلاندك قارشیسنده رومو، سیلت، فوهر، ویه‌وپلوورم ایله بودفعه انكلتره طرفندن ترك اولنان هلغولاند آطه‌لری و(فرسه) ساحلی قارشیسنده اسپیكروغ، لانكئوغ، بالتروم، نوردرنی، یویست وبوركوم اسملریله بر صره آطه‌لر بولنیور. شمال دكیزندەكی لیمان واسكله‌لرینك اك بیوكلری ساحل بحرده اولمیوب، (البه) ایله (واسر) ایرماقلری كنارلرنده بولنان وایكیسیده مستقلاً اداره اولنان (هامبورغ) و(برم) شهرلریدر. ینه برم شهرینه تابع اوله‌رق (واسر)ك منصبنده كائن (برمس‌هافن) ایله (دولارد) كورفزندەكی (امدن) و(اشلسویغ هولستاین) ساحلنده اولان هوسوم وتوتینغ اسكله‌لری دخی خیلی ایشلكدر. اولدنبورغ ساحلنده و(باده) كورفزنده اولان (ویلهلمس هافن) لیمانی ایسه پروسیه‌نك دونغاسنه مخصوصدر. بالطیق دكیزندەكی اسكله ولیمانلرك باشلیجه‌لری دخی شرقدن باشلایه‌رق: مەمل، دانسیغ، قولبرغ، قامین، استتین، استرالسوند، نایستاد، كیل، اكنفورد، فلنسبورغ، سوندربورغ، آپنراد وهادرسلبن شهر وقصبه‌لری اولوب، بونلرك دخی چوغی نهر منصب ومجرالرنده واقعدر.

اقلیم وهواسی. — پروسیه‌نك دها صیجاق اولمسی اقتضا ایدن قسم جنوبیسی مرتفع ودها صوغوق اولمسی لازم كلن قسم شمالیسی آلچق اولدیغندن، عرض وارتفاعنك اختلافیله برابر هواسی همان بر كیبدر. یالكز شرقدن غربه فرق اولوب، قسم غربیسی مكسیقه كورفزندن كلن صیجاق آقندینك وجنوب غربی روزكارلرك تأثیری آلتنده اولدیغندن، نسبةً صیجاق؛ وقسم شرقیسی ایسه، روسیه وسیبریانك شمال شرقی روزكارینه آچیق اولدیغندن، دها صوغوقدر. بو وجهله رینك غربنده اولان محللرنده وسطی مقیاس الحرارتی ۹ ایله ۱۰ درجه‌لری آره‌سنده اولدیغی حالده، رین ایله (اودر) بیننده اولان محللرده ۸ ایله ۹، اودرك شرقنده ۷ ایله ۸ وپروسیه‌نك منتهای شرقنده ۶ ایله ۷ درجه‌لری آره‌سنده‌در. قسم شرقیسنده قیشلر اوزون اولوب، بو موسمده نهرلر طوكار واورته‌لق قارله مستور اولوب، قیزاقلرله كیدیلیر. سواحله قریب اولان محللرنده یاز ایله قیش آره‌سندەكی فرق پك بیوك اولمیوب، مرتفع محللرنده ایسه بو ایكی موسم آره‌سندەكی فرق دها بیوكدر. سیلزیاده بعض بطاقلقلر بولنمق

حسبیله، مملکتك ارتفاعیله برابر، هوا پك صاغلام دکل ایسه‌ده، عمومیت اوزره پروسیه‌نك هواسی صاغلام وعلل ساریه‌سی نادردر.

محصولات وحیوانات ومنابع ثروتی. — پروسیه اراضیسنك یوزده اللیسی مزروع وباغ وباغچه حالنده اولوب، یوزده یکرمی اوچی اورمان، یوزده طقوزی چایر ویوزده اون بری دخی مرعا واراضئ خالیه حالنده‌در. زراعتی پك ایلری ایسه‌ده، برنجی درجه‌ده چاودار، ایکنجی درجه‌ده یولاف، اوچنجی درجه‌ده بغدای ودردنجی درجه‌ده دخی آرپه‌دن عبارت اولدیغندن، بغدایی احتیاجات اهالی‌یه کافی دکلدر. اوزوم یالکز رین وادیسنده وسیلزیانك بعض طرفلرنده حاصل اولور. اشجار مثمره دخی جنوب جهتلرنده کثرت اوزره‌در. پتاتس کلیتله زرع اولندیغی کبی، بعض طرفلرنده خیلی مقدار توتون، کتن، کنویر وسائره یتیشدیریلیر. اورمانلرنده کوزل وجسیم کراسته‌لك واودونلق آغاجلر بولنوب، کراسته کثرتجه روسیه وآوستریادن صکره الڭ زنکین دولت پروسیه‌در. یالکز غرب شمالی جهتلری اورمانسز اولوب، اوراده اودون یرینه دخی معدن کوری قوللانیلیر.

حیواناتی دخی چوق اولوب، پروسیه‌ده ۲ ۱/۲ ملیونه قریب آت، ۹ ملیونه قریب صیغیر، ۱۵ ملیونه قریب قویون، ۱ ۱/۲ ملیوندن زیاده کچی و۶ ملیونه قریب طوموز موجوددر. پروسیه‌نك شرق جهتنده یتیشدیریلن آتلر پك آز قوتسز ایسه‌ده، اشلسویغ هولستاین ایله رین ایالاتنده‌کیلر پك قوتلیدر. دولت طرفندن اداره اولنان متعدد حارالرده عسکر ایچون کلیتلی آتلر یتیشدیریلوب، جنس فرسك اصلاحنه دخی چوق خدمت اولنیور. موجود قویونلردن بر ثلثی قدرینك یباغیسی اینجه ایسه‌ده، آوسترالیا وامید برونی یباغیلرینه رقابت ایده‌جك صورتده اولمدیغندن، قویونلرك عددی کیتدکجه تدنیده‌در. پومرانیاده بیوك سوریلرله قازلر دخی بولنور. پروسیه‌نك شرق جهتلریله رین ایالاتنده وهانووره‌ده آریلر دخی کثرت اوزره اولوب، خیلی بال چیقار. براندبورغ ایله پومرانیا وسیلزیانك بعض طرفلرنده ایپك بوجکی دخی یتیشدیریلوب، آز مقدارده ایپك چیقار. آو حیواناتندن سنوی تقریباً ۸ ملیون فرانق آلنیر.

هر نه قدر پروسیه‌نك قسم اعظمی معادندن خالی اولان آوروپانك صحرای شمالیسی داخلنده بولنیورسه‌ده، جنوب وغرب جنوبی ایله شرق جنوبی جهتلرنده بولنان کلیتلی معدنلر پروسیه‌یی بو جهتجه انکلتره‌دن صکره آوروپانك الڭ زنکین مملکتی حالنه قویور. الڭ کلیتلیسی کومور معدنی اولوب، ایکنجی درجه‌ده دمیر واوچنجی درجه‌ده دخی لنکیت، کومش، نیکل، منغانس، آنتیمون وسائره‌در. ۱۸۸۳ سنه‌سی استاتستیقنه کوره، پروسیه‌ده بولنان معدن اوجاقلری ۱۸۱۸ عددنده اولوب، مجموعنده ۸۲٤ ۲۷۰ عمله ایشلر، و ٤۵۲ ۳۹٤ ۰۰۰ فرانق قیمتنده اولمق اوزره، ٦۹ ۲۲۲ ۲٦۰ طونیلاته‌لق کولچه اخراج اولنور. بو مقدارك ۵۰ ٦۱۱ ۰۱۸ طونیلاته‌سی کومور اولوب، ۳۱٤ ۰۱۹ ۰۰۰ فرانق قیمتنده‌در. قیا طوزی بر ملیونی متجاوز طونیلاته مقدارنده واون بر بچق ملیوندن زیاده‌جه فرانق قیمتنده‌در. سواحلده کلیتلی دکز طوزی دخی چیقار. بالطبع سواحلنده کلیتلی صاری قوم وکهربا چیقار. سیلزیا ورین ایالاتنده مرمرك انواعیله آلچی وکیرج طاشی و(روکر) آطه‌سنده تباشیر بولنیور. رین ایالاتنده پك چوق میاه معدنیه بولنوب، مشهور حاملری واردر.

اهالیسی، جنسیت ولسان ومذهبلری. — پروسیه‌نك اهالیسی تقریباً ۲۸ ۵۰۰ ۰۰۰ کشیدن عبارت اولوب، بهر مربع کیلومتره باشنه ۸۱ کشی دوشیور. کثرت اهالی بر صورتده اولمیوب، جنوب غربی جهتنده یعنی رین ایالاتنك بعضنده بهر مربع کیلومتره باشنه ۵۰۰، وسیلزیانك بعض طرفلرنده دخی ۳۰۰ کشی دوشه‌جك قدر صیق اولدقلری حالده، هانووره ایله غربی پروسیه دینلن خطه‌ده وپروسیه‌نك منتهای شرقنده بهر مربع کیلومتره باشنه ۳۵ کشی بیله دوشه‌میه‌جك قدر سیرکدر. قرن حاضر میلادی ابتدالرندن بری پروسیه‌نك اهالیسی تکثر ایتمکده اولوب، بهر اون سنه‌ده ایکی ایکی بچق ملیون مقدارنده تزاید کورلمکده‌در. پروسیه اهالیسنك یوزده ٦٤ ی پروتستان و۳٤ ی قتولیك اولوب، قصوری یهودی وادیان سائره‌یه منسوب آدملرله دینسزلردن عبارتدر. قتولیکلر جنوب غربی ایله شرق جنوبی جهتلرنده بولنیور. اهالینك یوزده ۸۸ ی آلمان، ۱۱ ی لهلی وقصوری چهلی، موراو وفرانسز عد اولنه بیلن (والون) لرله (واند) وسائره‌دن عبارتدر. لهلیلر

شرق وغربی پروسیه خطه‌لریله سیلزیاده، چهلیلرله موراولر دخی آوستریا حدودنده ووالونلر بلچیقه حدو. دنده بولنیور. آلمانلاشمش وآلمانجه‌دن بشقه لسان بیلز اولان لهلیلرله یهودیلر دخی آلمان عدادینه ادخال اولنمشلردر. اصل پروسیه‌لیلر آلمان جنسیتنه منسوب اولمیوب، اسکی بر اسلاو جنسی اولادندن ایسه‌لرده، مرور زمانله آلمانلاشمش، واصل آلمانلرله اختلاط ایتدکلری کبی، انگلترنه آوروپانك سائر طرفلرندن طرد اولنه‌رق اورایه التجا ایدن بر چوق پروتستانلر دخی قاریشمشدر. هر حالده بو کونکی کونده ذکر اولنان ١١ ملیون لهلی ایله بر ملیونه بالغ اوله‌میان دیکر بر طاقم متفرق قوملردن بشقه بتون اهالی آلمان اولوب، لسان عمومی آلمانجه‌در. پروسیه‌لیلرك سائر آلمانلردن فرقلی بعض خصال وخصائصلری اولوب، حاکم وضا. بط آدملردر، وعسکرلکده بتون آوروپالیلره فائقدرلر.

تقسیماتی، شهر وقصبه‌لری. — پروسیه قراللغی بر چوق خطه‌لردن ترکب ایدوب، بونلر الیوم اسکی اسملریله یاد اولنه‌رق برر ایالات تشکیل ایتمکده در. بو ایالات ١٢ اولوب، هر بری ایکی اوچ ویا زیاده سنجاغه وهر سنجاق بر قاچ قضایه منقسم اولدیغی حالده، قضالر بلدیه اصولنده اداره اولنور ناحیه‌لر. دن مرکبدر. قضالرك حد وسطی اوله‌رق مساحهٔ سطحیه‌لری ٧٥٠ مربع کیلومتره واهالیلری ٥٩٠٠٠ کشیدر. یالکز اشلسویغ هولستاین ایالتی بر سنجاقدن عبارتدر. پایتختی اولان برلین شهری آیریجه بر سنجاق وپروسیه‌دن بسبتون آیری واوزاق اولان هوهنزولرن خطهٔ صغیره‌سی دخی مستقل بر کوچك سنجاق تشکیل ایدیور. ایالتلرك مساحهٔ سطحیه‌لریله مقدار اهالیلری وسنجاقلره تقسیمی بر وجه زیردر:

مربع کیلومتره	اهالی	ایالت	سنجاق
٣٦٩٨٢	١ ٩٥٩ ٤٧٥	شرق پروسیه	کونیغسبرغ، غومبینن
٢٥ ٥٠٩	١ ٤٠٨ ٢٢٩	غربی پروسیه	دانسیغ، مارینوردر
٣٩ ٨٣٤	٢ ٣٤٢ ٤١١	براندبورغ	پوچدام، فرانقفورت‌سوراودر
٣٠ ١١٠	١ ٥٠٥ ٥٧٥	پومرانیا	اصتتین، کوسکین، استرالسوند
٢٨ ٩٥٨	١ ٧١٥ ٦١٨	پوزن	پوزن، رومبرغ
٤٠ ٣٠٣	٤ ١١٢ ٢١٩	سیلزیا	برسلاؤ، لیکنیچ، اوپلن
٢٥ ٢٥٠	٢ ٤٢٨ ٣٦٧	صاقسه	ماغدبورغ، مرسبورغ، ارفورت
١٨ ٨٤١	١ ١٥٠ ٣٠٦	اشلسویغ هولستاین	
٣٨ ٤٨١	٢ ١٧٢ ٧٠٢	هانووره	هانووره، هیلد سهایم، لونبورغ، استاده، اوسنابروق، آوریغ
٢٠ ٢٠٤	٢ ٢٠٤ ٥٨٠	وستفالیا	مونستر، میندن، آرنسبرغ
١٥ ٦٨٦	١ ٥٩٢ ٤٥٤	هس مع ناسو	قاسل، ویسبادن
٢٦ ٩٩١	٤ ٣٤٤ ٥٢٧	رین ایالتی	قوبلنچ، دوسلدورف، قولونیه، تروه، اکس لاشاپل
٦٣	١ ٣١٥ ٢٨٧	برلین شهری	
١ ١٤٢	٦٦ ٧٢٠	هوهنزولرن	
٣٤٨ ٣٥٤	٢٨ ٣١٨ ٤٧٠	جمعاً پروسیه قراللغی	

بو حساب ١٨٨٥ سنه‌سی استاتستیقنه کوره او. لوب، او وقتدن بری اهالیجه تزاید وقوع بولمش اوله‌جغی شبهه‌سزدر. قضالرك مجموعی ٤٦٤ عددنده‌در.

پروسیه‌نك بیوك ومشهور شهرلریله کوزل قصبه‌لری چوق اولوب، اللی بیکدن زیاده اهالیسی بولنان شهر. لری بر وجه زیردر:

برلین	١٢١٥ ٢٨٧	اکس لا شاپل	٩٥ ٧٢٥
برسلاؤ	٢٩٩ ٦٤٠	قرفلد	٩٠ ٢٤٠
البرفلد بارمن	٢٠٩ ٥٦٥	هاله	٨١ ٩٨٠
قولونیه	١٦١ ٤٠٠	پوزن	٦٨ ٣١٥
ماغدبورغ	١٥٩ ٥٢٠	قاسل	٦٤ ٠٨٥
فرانقفورت‌سورمن	١٥٤ ٥١٥	ارفورت	٥٨ ٣٨٥
کونیغسبرغ	١٥١ ١٥٠	کورلیچ	٥٥ ٧٠٠
هانووره	١٣٩ ٧٣٠	ویسبادن	٥٥ ٤٥٥
دوسلدورف	١١٥ ١٩٠	فرانقفورت‌سوراودر	٥٤ ٠٨٥
دانسیغ	١١٤ ٨٠٥	کیل	٥١ ٧٠٥
آلتونه	١٠٤ ٧١٥	پوچدام	٥٠ ٨٧٥
استتین	٩٩ ٥٤٥		

معارف وصنایع وتجارتی. — معارفك نشر وتعمیمجه پروسیه آوروپا دولتلرینك الك ایلریده بولنانی اولوب، ذکور واناث اوله‌رق اهالیسنك اوقویوب یازمق بیلنلری یوزده ایکی نسبتنده‌در. شرق جهتلرنده بو عدد یوزده بشه قدر چیقیورسه‌ده، ایالات غربیه. سنده بیکده ایکی‌یه قدر تنزل ایدیور. ٩ دارالفنونی

اولوب، مجموعنده ١٢٠٠٠ شاكرد دوام و ١٠٠٠ معلم تدريس ايديور. بو دارالفنونلرك اك بيوكى واك مكمللى برلينده‌كى اولوب، ديكرلرى برسلاو، بون، غرايفس والد، هاله، كونيغسبرغ، كوتينكن، ماربورغ وكيل شهرلرنده‌در. ١٨٨٦ استاتستيقنه كوره، پروسيه‌ده (جيمناسيون) تعبير اولنان مكاتب اعداديه ٢٧٨، مكاتب ابتدائيه ٣٤٠١٦، تربيهٔ اطفاله مخصوص مدارس ١٠٠، صنايع مختلفه‌يه مخصوص مكاتب ١١٣، بيوجك كويلرده‌كى مكاتب رشديه دخى ١١١ عددنده‌در.

پروسيه‌ده صنايع دخى پك ايلرى اولوب، فابريقه‌لرده چاليشان عمله وسائر مستخدمين اهالينك مقدار عموميسنه نسبةً يوزده ٢٥ راده‌لرنده‌در، ومقدارلرى كيتدكجه آرتمقده‌در. ٤١٤٢١ ثابت و ٣٨٨٣٠ متحرك بخار ماكينه‌سيله ٩١٩١ لقوموتيف وسائره بولنوب، مجموعى ١٣٠٤٨٨٤ بيكير قوتنده‌در. بخار واپورلرينك ماكينه‌لرى دخى علاوه اولنورسه، مجموعى ٣٣٨٩٣٠٠ بيكير قوتنه بالغ اولور. معادنك اخراج واذابه‌سى ذاتاً آيريجه برصنعت اولمغله برابر، معادن اوجاقلرينك قربنده وعلى‌الخصوص رين ووستفاليه ايالتلريله برلينده و(البرفلديارمن)ده ماكينه‌لرك انواعيله دمير وچليك وسائر معادندن انواع آلات وادوات اعمالنه مخصوص پك چوق فابريقه‌لر واردر. (اسن) ده ٢٠٠٠٠ عمله استخدام ايدن قروپك مشهور طوپ فابريقه‌سى بو جمله‌دندر. بز وسائر پاموق منسوجات فابريقه‌لرى باشليجه رين، وستفاليه، هانووره، صاقسه وسيلزيا ايالتلرنده بولنوب، رين ايالتنده وقرفلد ايله (بارمن البرفلد) ده متعدد ايپك اقمشه فابريقه‌لرى دخى بولنيور. شكر، بيره وتوتون ايله انواع مسكرات فابريقه‌لرى دخى چوق اولوب، شكر باشليجه صاقسه‌ده، مسكرات براندبورغده وتوتون برلينده وسائر بيوك شهرلرده استحضار اولنور. اجزاى كيمويه فابريقه‌لرى باشليجه رين وصاقسه ايله سيلزيا ايالتلرنده، كاغد فابريقه‌لرى اكس لاشاپل ايله آرنسبرغ و(لينيچ)ده وپيانو فابريقه‌لرى قاسل، ارفورت، برسلاو وبرلينده بولنيور. برلينده پك مصنع بر نوع چينيلر وقولونيه‌ده اعلا پورسلين ايله كليتلى قولونيه صويى اعمال اولنور.

پروسيه آوروپانك ممالك وسطيه‌سندن معدود اولمغله موقعى اقتضاسنجه تجارتى خيلى ايشلك اولوب، ترانسيتدن دخى خيلى استفاده‌سى واردر. اخراجاتى سنوى ٢٣٥٢ وادخالاتى ٢٣٥٤ مليون فرانق راده‌لرنده‌در. اخراجاتى باشليجه معادن ايله ماكينه وسائر معدندن معمول آلات وادوات، بز چوخه، بيره، حيوانات، درى، پتاتس وسائره‌دن وادخالاتى قهوه، شكر، چاى ذخيره، شراب، ميوه، غاز وسائره‌دن عبارتدر. كرك بالطيق وكرك شمال دكيزنده ايشلك اسكله‌لرى چوق اولديغى كبى، دمير يوللرى دخى پك صيق ومكمل اولوب، اكثر نهرلرى دخى سيرسفائنه صالح حالده قونمش، ومتعدد جدوللر آچلمش اولمغله، تجارتك هر وجهله طرق ترقيسى آچلمشدر. ١٨٨٦ سنه‌سى استاتستيقنه كوره، بو سنه ظرفنده پروسيه اسكله‌لرينه ٤٣١٧٦ سفائن يناشوب، مجموعى ٤٥٦٨٨٥٥ طونيلاته استيعابنده ومذكور اسكله‌لردن چيقان سفائن دخى تقريباً بومقدارواستيعابده بولنمشدر. پروسيه‌نك سفائن بحريه‌سى ٢٥١٨ عددنده ومجموعى ٤١٢٤١٧ طونيلاته استيعابنده اولوب، ١٥٢٣٦ طائفه‌لرى واردر. سفائن مذكوره‌دن ٣٢٣ ى واپور وقصورى يلكن‌كيلريدر. دمير يوللر انشاسنده پروسيه آوروپانك سائر دولتلرندن پك كرى قالمشديسه‌ده، بو صوك يكرمى اوتوز سنه ظرفنده اولنان فوق‌العاده غيرت سايه‌سنده بوكون پروسيه قراللغنك ٢٤٠٠٠ كيلومتره‌يى متجاوز دمير يول خطوطى اولوب، ٢٠٠٠ كيلومتره‌دن آز مقدارى شركتلرك وقصورى دولتك تحت تصرف واداره‌سنده در. نهرلر آره‌سنده كشاد اولنان سير سفائنه صالح جدوللرك مجموعى ٥١٢ كيلومتره طولنده‌در.

اصول اداره‌سى، قوهٔ ماليه وعسكريه‌سى. — پروسيه قراللق صورتنده اداره اولنوب، ايكى مجلسى واردر، كه برى اهالى طرفندن ايكى درجه انتخابله منتخب مبعوثاندن وديكرى ارثاً اعضا اولان زادكان ايله قرال طرفندن نصب اولنان اعضادن مركبدر. بوندن بشقه ٩ شخصدن عبارت اولان هيئت وكلا ايله خاندان قرالى اعضاسندن مركب بر شوراى دولتى واردر. وكلا قرال طرفندن نصب اولنه‌رق، مجلس مبعوثان عندنده مسئولدرلر. ايالاتده آيريجه برر مجلس منتخب بولنوب، اعضالرى قضالرده‌كى مجالس منتخبه اعضاسى طرفندن انتخاب اولنور. كرك ايالتلرده وكرك

قضالرده‌کی مجالس منتخبه‌نك برر هیئت دائمه‌لری وار در، كه مجلس اداره یرینی طوتوب، مجلس عمومی مقرراتنك اجراسنه نظارت ایدر، ووالی وقائممقاملرك هیئت مشاوره‌لری یرینی طوتارلر. سنجاق متصرفلری واللرله قائممقاملر آره‌سنده واسطهٔ مخابره اولوب، سنجاقلرك آیریجه مجلسلری یوقدر. پروسیه آلمانیا ایمپراطورلغنی ترکیب ایدن حکوماتك باشلیجه‌سی واك بیوکی اولوب، پروسیه قرالی بتون آلمانیانك دخی ایمپراطوریدر، وایمپراطورلق مجلس مبعوثان عمومیسی آیریدر.

واردات ومصارفی ١٣١٦٧١٧٣٠٧ مارق یعنی ٦٥٨٣٥٨٦٥ انكلیز لیراسی اولوب، دیون عمومیه‌سی دخی ٢٠٠ ملیون لیرایی متجاوزدر. عسكری صلح زمانده ٣٣٠٦٣٠ نفرله ١٤٠٠٨ ضابط و ٦٤١٦٧ آتدن عبارت اولوب، حرب زمانده عسكری ١٠٨٠٠٠٠ مقدارینه ابلاغ اولنور. استحكاماتی دخی چوق اولوب، برقاچ صنفه منقسمدر. [دوننماسیچون «آلمانیا» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

احوال تاریخیه‌سی. — اصل پروسیه (نیمن) ایله (ویستوله) آره‌سنده واقع كوچك بریر اولوب، آنجق پروسیه قراللغنك مبدئی ومحل ظهوری اوراسی دكلدر. بو دولتك محل ظهوری برلین ایله اطرافندن عبارت اولان (براندبورغ) خطه‌سیدر. بوخطه‌نك حاكملری آلمانیا ایمپراطورینك انتخابنده رأیه مالك اولدقلرندن، ١٤١٧ تاریخنده (نورمبرغ) حاكمی بولنان هوهنزولرن خانداننه منسوب (فردریق) ایمپراطور (سجیسموند) دن براندبورغی اشترا ایتمش، وخلفلری اطرافدن بر طاقم یرلر دخی ضبط والحاق ایتمكله، براندبورغ حكومتی برمقدار توسع ایتمشیدی. براندبورغ پرنسلری اقرباسندن بری ١٥٣٩ تاریخنده لهستان قراللغنه تابع پروسیه خطهٔ صغیره‌سی دوقه‌لغنه تعیین اولنمش، و١٦١٨ ده بونك اوغلی بلا ولد وفات ایتمكله، پروسیه دوقه‌لغی دخی ارثاً براندبورغ پرنسنه قالمشیدی. او صره‌ده دیكر برطاقم كوچك یرلر دخی كذلك ارثاً براندبورغه قالمغله، وبر طاقمی‌ده مبایعه ایدلمكله، حدودی كیتدكجه توسع ایتمكده ایدی. مملكتی تخریب ایدن اوتوز سنه‌لك محاربه‌سنه براندبورغ پك اهمیتسز صورتده اشتراك ایده‌بیلمش ایسه‌ده، بو محاربه‌یی متعاقب پرنسی بولنان (فردریق كویوم) اسوجلیلری مملكتندن بعد الاخراج، فلنكدن ماهر ومتفنن آدملر جلبله اعمار وترقی مملكته صرف مقدرت ایتمش؛ وماغدبورغ ایله هلبرستاد و(قامین) ی وپومرانیانك قسم اعظمنی ضبط ایتمشیدی. مملكتنی حسن اداره واصلاح ایتمك سایه‌سنده وارداتنی وعسكرینی تزییدله آلمانیا حكوماتنك اك قوتلیسی اولوب، پروسیه خطه‌سنی لهستانك تابعیتندن قورتارمش، واسوجلیلره غلبه چالمشیدی. اصل پروسیه دولتنك بانیسی بو اولدیغی حالده، براندبورغ پرنسی وپروسیه دوقه‌سی عنوانلریله قناعت ایدوب، اوغلی اوچنجی فردریق ١٧٠١ تاریخنده (كونیغسبرغ)ده پروسیه قرالی عنواننی آله‌رق، برنجی فردریق اسمیله وكمال طنطنه ایله تتوج ایتمشدر. بو ذات اون دردنجی لوییه تقلیداً كمال طنطنه ودبدبه ایله یاشایوب، فنون ومعارفك ترقیسنه خدمت، وبر چوق دارالفنونلر وآقادمیالر تأسیس ایلمشیدی. خلفی اولان برنجی فردریق كوییوم عسكره حصر همت ومساعی ایدوب، دولتنك عسكرینی ٨٠٠٠٠ كشی‌یه ابلاغ ایتمش ایسه‌ده، صلحپرورلكی الدن براقمشیدی. بونك اوغلی ایكنجی فردریق پدرندن مهیا بولدیغی قوتله محاربه‌یه كیریشوب، آوستریادن (سیلزیا) یی ضبط، وعقد اتفاق ایتمش اولان برقاچ دولته مقاومتله، كسب شهرت ایتمش؛ ولهستانك مقاسمه‌سنده بودولتك غرب شمالی قسمنی آلدیغی كبی، علوم ومعارف وامور نافعه‌نك ترقیاتنه وقوانین ونظامات خیریه تأسیسنه موفق اولمغله، «بیوك» عنوانیله تلقیب اولنمشدر. بونك خلفی اولان ایكنجی فردریق كوییوم، لهستانك ایكنجی واوچنجی مقاسمه‌سنده برر پارچه آله‌بیلمش ایسه‌ده، غرب طرفندن فرانسه جمهوریتی غالب كلمكله، خیلی ضایعاته دوچار اولمش؛ وریننك غرب جهتنده‌كی ممالكندن واز كچمكه اجبار اولنمش ایدی. اوچنجی فردریق كوییوم زماننده ینه ترقیات یولنی طوتوب، آنجق ١٨٠٦ ده هرنصلسه فرانسه‌یه اعلان حرب ایتمكله، بوناپارت پروسیه‌یه داخل اولوب، ممالكنك نصفندن زیاده‌سنی ضبط، وبرچوق یرلری تضمینات حربیه ویریلنجه‌یه قدر اشغال ایتمشیدی. او صره‌ده اهالی دخی برطاقم امتیازات واصلاحات طلبنه قالقیشوب، قرال آنلاری‌یی وچفتجیلرك چفتلكله برابر صاتیلیر ملك حالنده اولمسنی منع ایتمش، ورتب عسكریه وملكیه‌یی زادكاندن اولمیانلره دخی ویرمكه مجبور اولمشیدی.

١٨١٣ ده پروسیه بوناپارته قارشی تشکل ایتمش اولان آوروپا دولی اتفاقنه داخل اولوب، ویانه معاهده‌سنده غائب ایتمش اولدیغی یرلری استرداد ایتدکدن بشقه، صاقسه‌نك بر قسمنی ورین ایالتنی دخی آلمش اولمغله، آلمانیا حکوماتنك الك قوتلیسی اولوب، آوستریایه ادعای رقابته باشلامشیدی. بوقوتنه کوونه‌رك، قرال اهالی‌یه ویرمش اولدیغی امتیازاتی کری آلمش ایدیسه‌ده، دردنجی فردریق کوییوم زماننده ١٨٤٨ ده، مشروطیت قبول ایتدیرلمش؛ ومع هذا قرال متعاقباً مجلس مبعوثانی جبراً طاغیتوب، قانون عرفی‌یی اعلان ایتمش؛ وبعده کندیلکندن بر نوع مشروطیت ویرمش‌ایدی، که الیوم باقیدر. فرانقفورتده اجتماع ایدن آلمانیا مجلس عمومیسی آلمانیا ایمپراطورلغنی پروسیه قرالنه تکلیف ایتمش ایسه‌ده، فردریق کوییوم قبول ایتمه‌مشیدی. ١٨٦١ ده تخته جلوس ایدن برنجی کوییوم باش وکالتی موسیو بسمارقه ویروب، بو ذات دخی مجلس مبعوثانه قارشی طوره‌رق، پروسیه‌نك ایشلرینی الینه آلمغله، قوردیغی لایتغیر بر مسلك سیاسی سایه‌سنده ابتدا آوستریا ایله بالاتفاق، ١٨٦٤ ده دانیمارقه‌یه اعلان حربله، هولستاین واشلسویغ ایله لاینبورغی ضبط ایتمش؛ وایکی سنه صکره ایتالیا ایله بالاتفاق آوستریایه اعلان حربله، صادووه مظفریتی اوزرینه، آوستریانك آلمانیا حکوماتی اوزرینه اولان حق ریاستنی آله‌رق، هانووره ایله هسه وناسو وفرانقفورتی استیلا ایلمشدر. او وقتدن آلمانیا حکومات صغیره‌سیله بر اتفاق خفی عقد ایده‌رك، بتون آلمانیانك عسکر ودونماسنك پروسیه قرالنك قوماندەسی آلتنه آلنمسنه موافقتلرینی استحصال ایتمش؛ و ١٨٧٠ ده فرانسه ایله ایتدیکی محاربه‌نك عقیبنده آلمانیانك اتحادی اعلان اولنه‌رق، پروسیه قرالی عموم آلمانیانك دخی ایمپراطوری طانینمش، وآلساس ولورن ایالتلری دخی آلمانیا ایمپراطورلغنه الحاق اولنمشدر. او وقتدن بری پروسیه قراللغیله آلمانیا ایمپراطورلغی بر شخصده برلشه‌رك، بو دولت آوروپا دول معظمه‌سنك الك قوتلیسی حکمنه کچمش؛ وبری بر دولت ایکن، بو صوك سنه‌لرده اقطار بعیده ده استملاکات ایدینه‌رك، بحراً دخی اکتساب سطوت ومکنت ایتمکه باشلامشدر.

براندبورغ پرنسلکنك تشکلندن‌بری هوهنزولرن خاندانه منسوب پروسیه پرنس وحکمدارلری وتاریخ جلوسلری بروجه زیردر:

(براندبورغ پرنسلری)

برنجی فردریق	١٤١٥
ایکنجی فردریق	١٤٤٠
آلبرت	١٤٧١
یوآن	١٤٨٦
برنجی یوآکیم	١٤٩٩
ایکنجی یوآکیم	١٥٣٤
یوآن ژورژ	١٥٧١
یوآکیم فردریق	١٥٩٨
یوآن سجیسموند	١٦٠٨
ژورژ کوییوم	١٦١٩
فردریق کوییوم	١٦٤٠
اوچنجی فردریق	١٦٨٨

(پروسیه قراللری)

برنجی فردریق (اوچنجی فردریق)	١٧٠١
برنجی فردریق کوییوم	١٧١٥
ایکنجی فردریق (بیوك)	١٧٤٠
ایکنجی فردریق کوییوم	١٧٨٦
اوچنجی فردریق کوییوم	١٧٩٧
دردنجی فردریق کوییوم	١٨٤٠
برنجی کوییوم	١٨٦١
فردریق شارل	١٨٨٨
ایکنجی کوییوم	١٨٨٨

پروسیه { نفس — (Prusse Propre) { پروسیه دولتنك منتهای شرق شمالیسنده واقع بر خطه اولوب، عن اصل پروسیه اسمی بو خطه‌یه مخصوص ایدی. بو خطه شمالاً بالطیق دکیزیله، شرقاً روسیه ایله، جنوباً لهستانله و(پوزن) خطه‌سیله، غرباً (براندبورغ) له، غرب شمالی جهتندن دخی پومرانیا خطه‌سیله محدود ومحاطدر. شرقی وغربی پروسیه ناملریله ایکی ایالته منقسم اولوب، هر بری ایکی سنجاقدن مرکبدر. طولانی برخطه اولوب، شرقدن غربه طولی ٦٠٠ کیلومتره ومساحهٔ سطحیه‌سی ٦٢ ٤٩١ مربع کیلومتره اوله‌رق، ٣٣٦٧٧٠٤ اهالیسی واردر. باشلیجه نهرلری (ویستوله) ایله (پرکل) و (نیمن) اولوب، کوللری دخی پك چوقدر. هواسی صوغوق وطوپراغی آز منبت اولوب، اراضیسی دوز وآلچقدر. ساحللرنده خیلی کهربا چیقار. قرون وسطاده طوتلرك الینه کچوب، بعده (پروسی) اسمنده بر اسلاو قومی طرفندن اسکان اولنمش، واو وقتدن بری پروسیه اسمنی آلمشدر. فلسطیندن اخراج اولنان اهل صلیب شوالیه‌لری بر مدت پروسیه‌ده حکم سور-

دكدن صكره، اهالى بونلرك ظلمندن بيزار اولوب، اون بشنجى قرن ميلادى اواسطنده لهستان قرالنك تحت تابعيتنه كيرمشلردى. ١٥١١ ده پروسيه ارثا براندبورغ پرنسنه چكمكله، او وقتدن برى پروسيه اسمنك مسماسى كيتدكجه توسع ايدوب، رين ايرماغنك جهت غربيه‌سنه قدر اوزانمش، وماده آنفده بيان اولنان پروسيه قراللغى تشكل ايتمش ايسه‌ده، اصل پروسيه خطهٔ قديمه‌سى دخى بروجه مشروح اليوم شرقى وغربى پروسيه اسميله ايكى ايالت تشكيل ايتمكده بولنمشدر.

پروقلس (Proclès) ميلاددن ١٨٨٦ سنه اول برادريله مشتركا يونانده اسپارته حكمدارى اولوب، نسلنه (پروقليد) نامى ويرلمشدر. [« اسپارته » ماده‌سنه مراجعت.]

پروقلوس (Proclus) حكماى يونانيه‌دن اولوب، ميلادك ٤١٢ تاريخنده قسطنطينيه‌ده طوغمش؛ وابتدا اسكندريه‌ده بعده آتنه‌ده تحصيل ايدوب، افلاطونك مذهب فلفسه‌سنه تابع اولمش؛ واسكى يونانيلرك اعتقاداتنى بر صورت حكيمانه‌ده تفسير والتزام ايده‌رك، آتنه‌ده‌كى فلسفه مكتبنده معلمى (سيريانوس)ه خلف اولمغله « خلف » ديمك اولان (دياذوخوس) لقبيله تلقيب اولنمشيدى. فلسفه‌يه متعلق برچوق اثرلر يازوب، برطاقى باقيدر. ٤٨٥ تاريخنده وفات ايتمشدر. — بو اسمله بر كيمياكر دخى بولنوب، ٥١٥ تاريخنده قسطنطينيه‌يى محاصره ايدن (ويتاليان)ك دونغماسنى برنوع كوكوردلى تركيبله ملمع اوقلرله ياقمشيدى.

پروقلوس (St. Proclus) — سنت — خرستيانلر عندنده اعزه‌دن معدود اولوب، ميلادك ٤٣٤ دن ٤٤٦ تاريخنه‌دك قسطنطينيه بطريقى ايدى. (يان خريسوستوم)ك احباسندن اولوب، بونك عظامنى قسطنطينيه‌يه نقل ايتمش؛ وايمپراطور ايكنجى (تئودوسيوس)ك توجهنى قزانمشيدى. تشرين اولك ٢٤ نده يورطيسى اجرا اولنور.

پروقوپ (Procope) ياخود پروقوپيوس يونان مورخلرندن اولوب، ميلادك ٥٠٠ تاريخلرنده قيصريه‌ده طوغمش، وبر مدت قسطنطينيه‌ده منطق درسى ويردكدن صكره، (بليساريوس)ك معيتنده كاتب صفتيله آسيا وآفريقا ايله ايتاليايه سياحت ايدوب، بعده قسطنطينيه شهر امينى اولمش؛ و ٥٦٥ ده وفات ايتمشدر. (يوستينيانوس) ايله معاصرلرى اولان كبرانك مدايحنى حاوى بر تاريخيله بو ايمپراطورك تأسيس ايتمش اولديغى ابنيهٔ مشهوره حقنده بر اثرى ووفاتندن صكره ظهور ايتمش ديكر بر تأليفى واردر، كه بونده ديكر اثرنده مدح ايتديكى ذواتك مساويسنى بيان ايديور.

پروقونسوس (Proconnèse, Proconnesus) يعنى « كيك آطه‌سى ». مرمره جزيره‌سنك اسم قديميدر.

پرومتيوس (Prométhée) اساطير يونانيه‌ده سما ايله ارضك اوغلى فرض اولنان بر جنك اسمى اولوب، كويا بو جن انسانى طوپراقدن يوغوروب، چالمش اولديغى آتش سماوى ايله جانلانديرمش؛ وآلهه‌يه ادعاى رقابت ايتديكيچون، مشترى (پاندوره) اسمنده بر قادين ياراتوب، بونكله پرومتيوسه بتون فنالقلرى حاوى بر چكمجه كوندرمشيدى. كنديسى شبهه ايدوب، چكمجه‌يى آچامامش ايسه‌ده، برادرى (اپيتيوس) آچغله، فنالقلر بر بلوط كبى چيقوب، كائناتى قاپلامش. مشترى پرومتيوسى قافقاسده باغلايوب، اوراده بر قره قوش متصل قره جكرينى يديكى حالده، بر طرفدن دخى بو عضوى بيومكده ايدى. كويا برچوق وقت بو حالده قالدقدن صكره، هركول كنديسنى قورتارمش.

پرومه (Prome) انكلتره‌نك النده بولنان بيرمانياده و(ايراوادى) ايرماغى اوزرنده بر شهر اولوب، ٤٠٠٠٠ اهاليسى وزيتون ياغى، حبوبات، بال مومى، دمير، قورشون وفيل ديشى تجارتى واردر. مقدما استحكاماتى دخى اولوب، ١٨٥٢ ده انكليزلر طرفندن ضبطنده هدم اولنمشدر.

پرون (Péron) فرانسه مشاهير طبيعيونندن اولوب، ١٧٧٥ ده (آليه) ايالتنك (سريلى) قصبه‌سنده طوغمش، و ١٨١٠ ده وفات ايتمشدر. ١٨٠٠ دن ١٨٠٤ سنه‌سنه دك قپودان (بودن)ك رياستى آلتنده اوله‌رق اقطار جنوبيه‌يه سياحت ايدن هيئته داخل اولوب، اورالرينك حيواناتنه دائر يوز بيك نمونه كتيرمكه وبحر محيط صولرينك احوال طبيعيه‌سنه ودرجهٔ حرارت وبرودتلرينه دائر خيلى كشفيات

فنیه‌یه موفق اولمش؛ وبو درت سنه‌لك سیاحتی دخی ضبط وتحریر ونشر ایتمشدر.

پرون { (Péroun) اسکی اسلاولر عندنده رعد الهی زعم اولنوب، کیفده بولنمش اولان جسیم بر صنمی سنت ولادمیر طرفندن شکست ایدلمشدر.

پرونه { (Péronne) فرانسه‌نك (سومه) ایالتنده وسومه نهری اوزرنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، (آمیان)ك ۵۱ کیلومتره شرقنده واقع و۳۸۷۰ اهالیی جامعدر. اسکی بر قصبه اولوب، استحکاماتی وبعض آثاری واردر.

پرووانسه { (Provence) تقسیمات قدیمه‌ده فرانسه‌نك جنوب شرقیسنده بیوك بر خطه اولوب، شرقاً ایتالیانك پیامونته خطه‌سیله و(نیسه) قونتلغیله، شمالاً (دوفینه) خطه‌سیله و(نسین) دوقه‌لغیله، غرباً (لانکدوق) خطه‌سیله وجنوباً دخی آق دکیزله محاط ایدی. مرکزی (اکس) شهری ایدی. بو خطه بوکون رون آغزی، وار وآشاغی آلپ اسملریله اوچ ایالته منقسم اولوب، (ووقلوزه) ایالتنك بر قسمیله (درومه) ایالتنك بر کوچك پارچه‌سی دخی بو خطه اراضیسندندر. (رون) ایرماغیله دورانسه، آرژان، وار، وردون، سورغه وسائر نهرلر بو خطه‌یی شق ایدرلر، ویا ایچنده نبعان ایدوب، آق دکیزه دوکیلورلر. شرق وعلی الخصوص شرق شمالی جهتی طاغلق اولوب، آلپ سلسله‌سنك اتکلرندن عبارتدر. هواسی معتدل وصاغلام اولوب، اراضیسنك قسم اعظمی منبت ومحصولدار ایسه‌ده، صوسز اووه‌لری ودکیزه قریب بعض بطاقلقلری دخی واردر. زیتون، پورتقال، لیمون، عناب وسائر اقالیم معتدله‌یه مخصوص اشجاری وکوزل میوه‌لری واردر. بالی مشهور وایپکی چوقدر. دمیر، کور ومرمر معدنلری چوق ایسه‌ده، آزی ایشلنمکده‌در. اهالیسی چالیشقان وجفاکش آدملر اولوب، لاتینجه‌دن مشتق و(پرووانسال) اسمیله معروف بر لسان مخصوصله متکلمدرلر، که بولسان فرانسزجه‌دن زیاده ایتالیانجه واسپانیولجه‌یه مشابه اولوب، فرانسزجه‌دن اول ادبیات مخصوصه‌سی بولنمش ایسه‌ده، الیوم یالکز تکلمده قوللانیلوب، اهالی فرانسزجه‌یی لسان ادبی اتخاذ ایتمشلردر. اسکی زمانده بوخطه‌ده (غال) جنسیتنه منسوب بر طاقم اقوام ساکن اولوب، یونانیلر ساحلده (ماسلیا) یعنی مارسلیه شهریله دیکر بر طاقم قصبه‌لر تأسیس ایتمشلردی. بعده روماليلرك الینه کچوب، (پرووانسه رومان) یعنی «رومالیلره تابع ایالت» اسمیله یاد اولنمش، واشبو (پرووانسه) اسمی بعده علم اولمشدر. رومالیلردن صکره ویسیغوتلرك واوستروغوتلرك الینه کچوب، بعده فرانقلر طرفندن ضبط اولنمش، وقرون وسطاده خیلی وقت مستقل ویا تابع بر حکومت صورتنده اداره اولنه‌رق، موقتاً بعض دولتلره دخی تابع اولمشیدی. نهایت ۱۴۸۷ ده بسبتون فرانسه‌یه الحاق اولنمشدر. پرووانسه‌ده حکومت سورنلرك اسامیسیله تاریخ جلوسلری بروجه زیردر:

بوسون (والی وبعده قرال)	۸۷۹
«کور» لویی	۸۸۸
هوغ	۹۲۳
(منصوب قونتلر)	
برنجی بوسون	۹۲۶
ایکنجی بوسون	۹۴۸
برنجی کویوم	۹۶۸
روتبولد	۹۹۱
ایکنجی کویوم (مستقل)	۱۰۰۸
برنجی ژوفروآ برنجی برتران اوچنجی کویوم	۱۰۱۸
(ارثی قونتلر)	
ایکنجی برتران	۱۰۶۳
اتیانت	۱۰۹۳
ژربرژ ژیلبرت دوسه برنجی رایموند برنژر	۱۱۱۲
برنژر	۱۱۳۰
ایکنجی رایموند برنژر	۱۱۴۴
ایکنجی دوسه برنجی آلفونس اوچنجی رایموند برنژر سانکه	۱۱۶۶
ایکنجی آلفونس	۱۱۹۶
دردنجی رایموند برنژر	۱۲۰۹
بیاتریکس شارل دانژو	۱۲۴۵
ایکنجی شارل (ناپولی وسیچیلیا قرالی)	۱۲۸۵
ناپولیلی روبرت	۱۳۰۹
ناپولیلی ژان	۱۳۴۳
آنژو دوقه‌سی لویی	۱۳۸۲
ایکنجی لویی	۱۳۸۴
اوچنجی لویی	۱۴۱۷
رنه	۱۴۳۴

اوچنجی شارل ۱۴۸۰
فرانسه قرالی اون برنجی لویی ۱۴۸۱

پرووست { (Prévost) فرانسه مشاهیر ادباسندن اولوب، ۱۶۹۷ده آرتوآز ایالتنك (هسدین) قصبه‌سنده طوغمش، و ۱۷۶۳ده وفات ایتمشدر. ابتدا عسکر اولوب، بعده دفعاتله طریق رهبانه کیره‌رك، تکرار چیقمش، وبر آره‌لق فلنکه ولوندره‌یه قاچوب، کتاب یازمغله یاشامشدی. اواخر عمرنده فرانسه‌یه عودتله (سنت قرمین) ده اختیار انزوا ایتمشیدی. کلیات آثاری ۱۷۰ جلددن مرکب اولوب، ۲۱ جلد اوزره بر (سیاحتلر تاریخی) ودیگر بعض آثار تاریخیه دخی یازمش‌ایسه‌ده، اك مقبول آثاری حکایه کتابلری اولوب، بونلرك‌ده اك مشهوری (مانون لسقو) عنوانلی اثریدر.

— بو اسمله مشهور بر رسام دخی اولوب، ۱۷۶٤ده فرانسه‌نك (مونتینی) قصبه‌سنده طوغمش، و ۱۸۲۳ ده وفات ایتمشدر. شهر وقصبه ترسیمنده رساملرك برنجیسی اولوب، بوقبیلدن برچوق گوزل آثاری واردر. — علم الارض علماسندن بر (پرووست) دخی واردرکه، ۱۷۸۷ ده پارسده طوغوب، ۱۸۵٦ ده وفات ایتمشدر. بو فنده برچوق آثاری وبعض تجارب وکشفیاتی واردر.

پرووست پارادول { (Prévost-Paradol) فرانسه ادباسندن اولوب، ۱۸۲۹ ده طوغمش؛ وادبیاتده‌کی قوتیله شهرت بولوب، آقادمیا اعضالغنه دخی تعیین اولنمشیدی. ۱۸۷۰ده اوچنجی ناپولیون طرفندن (واشینغتون) سفارتنه تعیین اولنمش ایسه‌ده، محل مأموریتنه وصولنی متعاقب فرانسه‌ده ایمپراطورلغك عاقبتی خبر آلمغله، بوندن وبعض اسباب خصوصیه‌دن طولایی اتلاف نفس ایتمشدر. سیاسیات وادبیاته متعلق برقاچ اثری واردر.

پرووِلز { (Peruwelz) بلجیقه‌نك (هاینو) ایالتنده و (تورنی) ك ۲۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده برقصبه اولوب، ۸۰۰۰ اهالیسی وخیلی فابریقه‌لری واردر.

پرووِن { (Provin) فرانسه‌نك (سینه مع مارنه) ایالتنده وملونك ٤٠ کیلومتره شرقنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، ۷۵٤۷ اهالیسی، زراعت جمعیتی، خسته‌خانه‌سی وبر اسکی کلیساسی واردر. گل ومنکشه‌لری مشهوردر.

پروویدنسه { (Providence) آمریقای شمالیده ممالك مجتمعه‌نك (رود ایسلاند) جمهوریتنده، همنامی اولان نهرك کنارنده و ۵۱′ ٤۱° عرض شمالی ایله ۴۲′ ۷۳° طول غربیده برشهر اولوب، جمهوریت مذکوره‌نك ایکی مرکزندن بریدر. ۱۰٤۸۵۷ اهالیسی، دارالفنونی، کتبخانه‌سی وسائر برچوق مؤسسات علمیه وخیریه‌سی، پاموق ویوك منسوجاتیله مجوهرات، بیچاق وچتال قاشیق، کاغد، شکر وسائره فابریقه‌لری وخیلی ایشلك تجارتی واردر. بوشهر ۱۶۳۵ده تأسیس اولنمشدر.

پرویز { [«خسرو پرویز» ماده‌سنه مراجعت بیورله.]

پرویز { سلطان — هندستانك دهلی ملوك تیموریه‌سندن جهانگیر پادشاهك اوغلی اولوب، ۱۰۲۵ تاریخنده پدرینه قارشی عصیان ایتمکله، دردست اولنه‌رق، پدرینك امریله بیوك برادری میرزا شاهجهان طرفندن (دکن)ه نقل ایله، اوراده اعدام اولنمشدر. طبیعت شعریه‌سی اولوب، شو بیت جمله اشعارندندر:

خونم بجرم دوستی خویش ریختی
این خون بیك حساب بصد خون برابرست

پره‌پول { (Priepolie) قوصوه ولایتنك طاشلیجه سنجاغنده وطاشلیجه‌نك جهت شرقیه‌سنده اوله‌رق، (لیم) نهری کنارنده قضا مرکزی برکوچك قصبه‌در. برجامعی وبر مکتبی ایله بر قره‌قولخانه وخسته‌خانه‌سی واردر. — پره‌پول قضاسی (پریبوی) ناحیه‌سیله برابر ۳۰ قریه‌دن مرکب اولوب، شمالاً بوسنه وشرقاً صربیه حدودیله محدوددر. اراضیسنك قوه انباتیه‌سی عادی اولوب، محصولاتی احتیاجات محلیه‌یه آنجق کفایت ایدیورسه‌ده، حیواناتی چوقجه‌در. اهالیسی ۳۰۰۰۰ رادەلرنده اولوب، اسلام وخرستیاندن مرکبدر، وجمله‌سی بوشناق لسانیله متکلمدرلر.

پری { درسمده برنهردر، که خطهٔ مذکوره‌نك منتهای شرق شمالیسندن نبعانله، جنوب غربی‌یه طوغری جریان ایده‌رك، تقریباً ۱۰۰ کیلومتره‌لك جریاندن، و(موزور) صوییله دیگر برقاچ چای اخذ ایتدکدن صکره، خربوت قربنده مراد صوینه منصب اولور. — درسم مستقلاً بر ولایت اولدیغی

وقت، بو نهرك واديسی يننه (پری) اسميله مازكرد سنجاغنه تابع برقضا اتخاذ اولنمشيدی.

پرياپ { ياخود پرياپوس (Priape) يونان قديم اساطيرنده باغچه وچايرلرله فحشيات الهی زعم اولنوب، عشرت الهی باقخوس ايله حسن الهه‌سی زهره‌نك اوغلی فرض اولنوردی. باغ وباغچه وتارله‌لرك ايلك محصولنی بونك معبدينه كوندريرلردی. اك بيوك معبدی لاپسكيده اولوب، يوم مخصوصلرنده انواع فحشيات اجرا اولنوردی. تنی قيللی، يكی اياقلی وبوينوزلی تصوير اولنوردی.

پرياسلاول { (Péreiaslavl) روسيه‌نك پولتاوه ايالتنده و(دنيپر) قربنده اوله‌رق، پولتاوه‌نك ٢٦٠ كيلومتره غرب شماليسنده برقصبه اولوب، ١٠٠٠٠ اهاليسی واردر. وقتيله كنديته مخصوص حكومتی اولوب، بعده تاتارلرك ولهليلرك الينه يچمشيدی. — بو اسمله ويا (پرسلاو) اسميله بلغارستانده سلستره قربنده وطونه ساحلنده دخی بركوچك قصبه اولوب، وقتيله بلغارستان قراللغنك پايتختی بولنمشدر.

پريام { (Priam) تروآ خطهٔ قديمه‌سنك حكمدار اخيری اولوب، كويا كنج ايكن، هركول طرفندن اسير ايديلوب، پدری (لااومدون) طرفندن اشترا اولنمش؛ وميلاددن ١٣١١ سنه اول تختنه جلوس ايتمشيدی. اللی اولادی اولديغی مروی اولوب، اك مشهورلری (هكتور) ايله (پاريس) در. پاريسك آرغوس حكمداری (منلاس) ك قيزی (هلنه)يی قاچيرمه‌سی اوزرينه، بتون يونان وجوارلرينك قهرمانلری هجوميله، ١٠ سنه‌لك محاصره‌دن صكره، تروآيی ضبط ايتمشلر؛ واو صره‌ده پريام (پيروس) طرفندن معبدك قپوسنده ذبح ايدلمش ايدی.

پرياندر { (Périandre) يونان قديمده (قورينته) حكمداری اولوب، بعض امثال حكيمانه‌سی اولمق جهتيله، حكمای سبعه عدادينه ادخال اولنمشدر. قبل الميلاد ٦٢١ دن ٥٨٤ تاريخنه‌دك حكم سورمش، وابتدا عادلانه ادارهٔ مملكت ايتمش ايسه‌ده، بعده عدم امنيت وظلم وتعدی يولنی طوتمش ايدی.

پريانه { (Priène) بيوك مندرسك منصبی قربنده وشمالدن مذكور ايرماغه اينن برچايك كنارنده واقع برشهر قديمك اسمی اولوب، اليوم خرابه‌لری اوزرنده (صامسون) اسميله بربيوك قريه موجود وسوكه قضاسنه تابعدر. مذكور شهر وقتيله ساحلده اولوب، مندرسك ايندرديكی طوپراقلردن ساحلك اوزانمسيله، ايچريده قالمشدر.

پريبوی { (Priboj) قوصوه ولايتنده طاشليجه سنجاغنك منتهای شرق شماليسنده وصربيه ايله بوسنه حدودی قربنده اوله‌رق، (ليم) نهری كنارنده واقع بركوچك قصبه اولوب، (پره‌بول) قضاسنه ملحق بر ناحيه‌نك مركزيدر.

پريپت { (Pripet) روسيه‌ده برنهر اولوب، (وولهينيا) ايالتنده نبعانله، شمال شرقی‌يه وبعده شرقه طوغری جريان ايده‌رك، (غرودنو) ايله (مينسك) ايالتلرينی تفريق، و(پينسك) بطاقلقلرينی شق ايتدكدن صكره، جنوب شرقی‌يه طوغری دونوب، (كيف) ايالتنه دخول ايدر؛ وجمعاً ٦٣٠ كيلومتره‌لك جرياندن صكره، صاغ ساحلندن (دنيپر) ايرماغنه دوكيلور. ويووقه، استير، اوی، پينا، موروج وپليچ كبی تابعلری واردر.

پريدخت { اساطير ايرانيه‌يه كوره، قهرمان مشهور سام بن نريمانك تعشق ايتمش اولديغی چينلی برقيز اولوب، مرقوم طرفندن تزوج اولنمغله، رستمك پدری اولان زالك والده‌سی اولمشدر.

پريستری { (Péristéri) روم ايلنده مناستر شهريله پرسپه كولی آره‌سنده‌كی (سوهاغوره) ونام ديكرله (نرچقه) طاغنك اك يوكسك ذروه‌سی اولوب، ٢٣٥٩ متره ارتفاعی واردر. مذكور طاغك بتوننه دخی بعضاً بو اسم ويريلير.

پريستلی { (Priestley) انكلتره‌نك مشاهير طبيعيوننده اولوب، ١٧٣٣ ده (بريستول) قربنده طوغمش، و١٨٠٤ ده وفات ايتمشدر. حكمت طبيعيه وكيمياده برچوق كشفياته موفق اولمغله شهرت قزانوب، بو فنلر حقنده ٧٠ قدر معتبر اثری واردر. علوم دينيه‌يه دخی قاريشوب، توحيدی التزام ايتديكی كبی، امور سياسيه‌ده‌ده فرانسه اختلالنی التزام ومدافعه ايتديكندن، انكلتره‌يی تركه اجبار اولنه‌رق، آمريقايه هجرت، وفيلادلفياده سهواً تسميم اولنه‌رق وفات ايتمشدر.

پریغورد { (Périgord) فرانسه‌نك اسكی تقسیماتنده بر خطه‌سی اولوب، شمدیكی (دوردونیه) ایله (لوت مع غارونه) ایالتلرندن عبارت ایدی. بو خطه وقتیله (آكیتانا) یه ملحق اولوب، اوننجی قرن میلادیده آیریجه بر قونتلق اتخاذ اولنمش؛ وبعده ارثاً انكلتره‌یه چكوب، بر خیلی وقت ایكی دولت آره‌سنده بر طاقم محارباته سببیت ویردكدن صكره، ١٤٥٤ ده فرانسه قراللغنه الحاق اولنمشدر. مركزی (پریكو) قصبه‌سی اولوب، آشاغی ویوقاری یاخود قره وآق پریغورد اسملریله ایكی‌یه منقسم ایدی.

پریقلس { (Périclès) اسكی آتنه شهرینك مشاهیر رجالندن اولوب، قبل‌المیلاد ٤٩٤ تاریخنده طوغمش؛ وتا شبابتندن فصاحت وسماحتیله شهرت بولوب، جمهوریت مفرطه فرقه‌سنك رئیسی اولمغله، خصماسی اولان (كیمون) و(توكیدید) وسائرلرینه غلبه چاله‌رق، ٤٤٤ تاریخندن اعتباراً مملكتنك زمام اداره‌سنی ید استقلالنه آلمشیدی. آتنه‌ده بر چوق ابنیهٔ مصنعه تأسیس ایده‌رك، طنطنه‌لی آیینلر اجراسنی وضع، وفقرای اهالی‌یه پك چوق عطیه‌لر توزیع ایتدیكی كبی، خارجاً دخی برچوق غالبیتلره موفق اولوب، مصرده ایرانیلره قارشی (ایناروس) ه یاردیم، دوریالیلردن (مغاره) یی ضبط، دلفی معبدی مراسمنده ریاست حقنی فوكیالیلره اعاده، سیسام آطه‌سنی استیلا، اوبیا (یعنی آغریبوز) ده ظهور ایدن اختلالی تسكین، آتنه‌نك مستعمراتنی تزیید، یونانك دلفیده بولنان خزاین مشتركه‌سنی آتنه‌یه نقل ایتمش؛ وبو وجهله آتنه‌یه اكثر یونان ممالكی اوزرینه بر نوع حاكمیت قزاندیره‌رق، اسپارته‌یه تفوق ایتمش ایسه‌ده، تحت حاكمیتنده بولنان یرلردن آلدیغی ویركیلرك آغرلغی وآتنه‌نك دارات ودبدبه‌سی بونلرك خشنودسزلغنی موجب اولوب، درعقب اسپارته ایله متفق اولان (قورینته) یه قارشی قورفه‌لیلری التزام ایتمكله، ٤٣١ ده مشهور (پلوپونس) محاربه‌سی ظهور ایتمشدر. پریقلس بو محاربه‌نك یالكز اوائلنی كوروب، برقاچ غالبیته نائل اولمش ایسه‌ده، برقاچ مغلوبیتك اوزرینه، ٤٣٠ ده آتنه‌لیلر كندیسنی عزل ایله، تحت محاكمه‌یه آلمشلر، وبرسنه صكره بتكرار سركاره كتیرلمش ایسه‌ده، درعقب یعنی ٤٢٩ ده وبادن وفات ایتمشدر. پریقلس علوم ومعارف وصنایعی وتزیینات بلدیه ایله دارات واحتشامی سودیكندن، زماننده پك چوق ادبا وشعرا واصحاب هنر ومعرفت ظهور ایله، مدنیت یونانیه اوج بالای ترقی‌یه ایصال ایدلمش ایدی. بو سببه مبنی یونان مدنیتنك اك پارلاق زماننه «پریقلس دوری» نامی ویرلمكده‌در. فصاحت وبلاغتی دخی بر كمال اولوب، نطقلری پك مؤثر ایدی. آتنه‌نك شوخ مشرب قادینلرینك اك مشهوره‌لرندن اولان (آسپاسیا) یه علاقه‌سی وبو قادینله مناسباتی اولوب، نهایت كندیسنی تزوج ایتمشیدی. اسراف وسفاهتله دخی شهرتی واردر.

پریكو { (Périgueux) فرانسه‌ده (دوردونیه) ایالتنك مركزی بر شهر اولوب، (ایسله) نهری اوزرنده وبو نهرك (وزر) ایله تلاقیسی قربنده اوله‌رق، پاریسك ٤٧٢ كیلومتره جنوب غربیسنده واقعدر. ٢١٦٦٣ اهالیسی، مكتب اعدادیسی، كتبخانه‌سی، نباتات باغچه‌سی، دارالمعلمین صبیانی، زراعت وفنون وصنایع جمعیتلری، آثار عتیقه ومعادن موزه‌سی، برقاچ مصنع كلیساسی وسائر كوزل ابنیه‌سی، كوزل میدان وتفرجكاهلری وبیچاق ایله‌مسكرات ویوك‌منسوجات فابریقه‌لری واردر. شهر ایكی قسمدن مركب اولوب، وقتیله هر بری آیریجه بر قصبه ایدی. اسكی بر شهر اولوب، وقتیله (پریغورد) خطه‌سنك مركزی ایدی.

پریم { (Périm) بحر احمرك منتهای جنوبنده (باب‌المندب) بوغازینك داخلنده برآطه اولوب، ′٣٠ °١٢ عرض شمالی ایله ′٥٤ °٤٠ طول شرقیده ویمن ساحلندن ٨ كیلومتره‌لك مسافه‌ده واقعدر. بویی ١٢ واكی ٥ كیلومتره اولوب، كوزل بر لیمانی واردر. انكلیزلر ١٨٥٧ ده بوآطه‌یی ضبط ایدوب، عسكر اقامه ایتمشلردر.

پریم { (Périm) سلانیك ولایتنده بر بیوك طاغ اولوب، بلغارستان حدودنده بالقان ورودوب سلسله‌لرندن آیریله‌رق، استرومجه جراسنك شرقنده شمال غربیدن جنوب شرقی‌یه طوغری امتداد له، سیروزك اوستنه قدر واصل اولور. اك یوكسك ذروه‌سی (یل تپه) اولوب، ٢٦٨١ متره ارتفاعی واردر.

پریم { (Prim) اسپانیا جنراللرندن اولوب، ایزابله‌نك قراللغی زماننده اسپانیاده

ظهور ایدن وقوعاته قاریشمش، وترقی‌پروران کروهنه التحاق ایتمش ایدی. قونثلق عنوانیله برابر جنرال ومبعوث اولدقدن صکره، ۱۸۴۴ ده حبس اولنمش؛ و۱۸۵۳ده روسیه‌یه قارشی دولت علیهٔ عثمانیه لهنده قریم محاربه‌سنده بولنمشیدی. بعده مراکشده قزاندیغی غالبیت اوزرینه، مارکی عنوانیله نائل اولوب، ۱۸۶۱ ده مکسیقه‌یه قارشی کوندریلن اسپانیول عسکرینک باش قوماندانی اولمش؛ واوچنجی ناپولیونک پولتیقه‌سنه قارشی طوروب، مکسیقه ایمپراطورلغنک تأسسنه ممانعت ایتمشیدی. ۱۸۶۸ ده ایزابله‌یی اسقاط ایدن اختلاله قاریشوب، حکومت موقته اعضاسندن بولنمش ایسه‌ده، قراللغک اعاده‌سنه چالیشدیغیچون، ۱۸۷۰ ده جمهوریت طرفدارلرینک بری طرفندن قتل اولنمشدر.

پرینته { (Périnthe) مرمره دکیزینک روم ایلی ساحلنده واقع ارکلی قصبه‌سنک اسم قدیمی اولوب، بعده (هراقلیا) تسمیه اولنمشیدی. زمان قدیمده آتنه جمهوریتیله متفق اولوب، ماکدونیا حکمداری فلیپه خیلی وقت مقاومت ایتمش ایسه‌ده، قبل‌المیلاد ۳۴۱ تاریخنده ضبط اولنمشیدی. مشهور (آلکیبیاد) ایکنجی دفعه کی نفینده بو قصبه‌ده اقامت ایتمشیدی.

پریواس { (Privas) فرانسه‌ده (آردش) ایالتنک مرکزی برقصبه اولوب، پاریسک ۶۰۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقعدر. ۶۶۵۷ اهالیسی، مکتب اعدادیسی، دارالمعلمین صبیانی، اسکی بر قلعه‌سی، ایپلیکخانه‌لری، ایپک، دری، شراب، یاغ، پنیر وسائره تجارتی واردر. (اووزه) ایله (مزیون) نهرلرینک محل تلاقیسنده وشاعرانه بر موقعده واقع ایسه‌ده، ابنیه‌سی غیر منتظم ومنظره‌سی حزیندر.

پریور { (Prior) انکلتره‌نک مشاهیر شعرا وسیاسیوننددن اولوب، ۱۶۶۴ ده طوغمش، و۱۷۲۱ده وفات ایتمشدر. بعض سفارتلرده بولندقدن، وبرطاقم معاهده‌لر امضا ایتدکدن صکره، فرقهٔ مخالفه طرفندن ایکی سنه حبس اولنوب، بعده چفتلکنه چکلمشیدی. آثار منظومه‌سی ۵ جلد اوزره نشر اولنوب، اکثر اشعاری وقوعات تاریخیهٔ وطنپرورانه‌یه متعلقدر.

پریه { (Périer) فرانسه‌نک مشاهیر سیاسیوننددن اولوب، ۱۷۷۷ ده غرونوبلده طوغمش، و۱۸۳۲ده وفات ایتمشدر. فرانسه‌بانقه‌سنی وبرچوق فابریقه‌لر تأسیس ایدوب، امور مالیه‌یه دائر برقاچ کتاب دخی نشر ایتدکدن صکره، فصاحت وطلاقت لسانیله شهرت بولوب، مجلس مبعوثان اعضالغنه انتخاب اولنمش؛ و۱۸۳۰ وقوعاتنده مجلس مبعوثان رئیسی وبعده باش وکیل وداخلیه ناظری تعیین اولنه‌رق، تسکین اذهان ومنع شورشه غیرت ایتمش؛ وکثرت اشتغالدن ایکی سنه صکره وفات ایتمشدر. فرانسزلر اعانهٔ عمومیه ایله مزاری اوزرینه کوزل بر تربه یاپمشلردر. نطقلری وبعض افکار وملاحظاتی جمع ونشر اولنمشدر. — بونک اوغلی دخی بو اسمله معروف اولوب، ۱۸۱۱ ده طوغمش، و۱۸۷۷ده وفات ایتمشدر. بعض سفارتلرده بولنمش؛ ولوی ناپولیونک طرفنی التزام ایتمش ایسه‌ده، بونک ایمپراطورلغنی اعلاننده، پروتستو ایدنلر جمله‌سندن اولوب، فیمابعد چفتلکنه چکیله‌رک، زراعتله مشغول اولمش؛ وموسیو (تیر)ک جمهوریت ریاستنده برقاچ آی داخلیه ناظری اولمشیدی. علم ثروت ومالیه‌یه دائر بر قاچ تألیفاتی واردر. — بو اسمله فرانسه میخانیکیونندن دخی بر ذات اولوب، ۱۸۱۸ ده وفات ایتمش، وفن میخانیکی وعلی‌الخصوص طلومبه‌لر حقنده بر طاقم کشفیاتی موفق اولوب، پاریسده برطاقم امور نافعه اجرا، وازان جمله نهرک صوینی شهره توزیع ایتمش ایدی.

پزارو { (Pésaro) ایتالیاده آدریاتیق دکیزی ساحلنده ورومانک ۲۴۰ کیلومتره شمال شرقیسنده اوله‌رق (فولیا) نهرینک منصبی قربنده بر شهر اولوب، ۲۰۰۰۰ اهالیسی، کوچک لیمانی، بیوک مکتبی، کتبخانه‌سی، موزه‌سی، متعدد کلیساسی واپیک، چینی، بلور، موم وسائره فابریقه‌لری واردر. پک اسکی بر شهردر.

پزنا { (Pésenas) فرانسه‌نک (هرولت) ایالتنده، هرولت نهرینک ساحل یمیننده و(بزیه) دن ۲۲ کیلومتره‌لک مسافه‌ده ناحیه مرکزی بر قصبه اولوب، ۷۷۳۳ اهالیسی، اسکی بر سرایی، مکتبی ویباغی وسائره‌یه متعلق خیلی تجارتی واردر.

پسامتیک { (Psamétique) مصر قدیم حکمدارلرندن اولوب،

حبشليلر طرفندن اسقاط ايدلمش اولان (نخاٸو) نك
اوغلیدر. (سئوس) ك وفاتنده مصرى مقاسمه ايدن
١٢ حكمدارك برى اولوب، قبل الميلاد ٦٧١ تاريخندن
٦٥٦ تاريخنه دك مصرك غرب شمالى جهتنده حكم
سوردكدن صكره، آناطوليدن مصره كيدن بر طاقم
يونان تجارينك معاونيتله ديگر ١١ آرقداشنى مغلوب
ايدوب، بتون مصرى ضبط، و ٢٦ نجى سلاله‌يى
تأسيس ايده‌رك، ٦٢٧ تاريخنه‌دك دخى بالاستقلال
حكومت ايتمشدر. منف شهرينى تزيين وبر چوق معابد
تأسيس ايده‌رك، (سايس) شهرينى پايتخت اتخاذ ايتمش
ايسه‌ده، (تيبه) نك دخى معموريتنه خدمت ايتمشدر.
يونانيلره وسائر اجانبه مصرده تجارت قپولرينى آچيق
براقوب، خيلى سفائن دخى انشا ايتديرمشيدى. مصرده
اورمان بولنمديغيچون، سفائن اعالى مقصديله سوريه
وفنيكه‌يى دخى ضبط ايتمشيدى. كرنكده بولنان آثار
عتيقه‌نك بر طاقى اوزرنده بونك اسمى محرردر.

پسامنيت { (Psaménit) مصر قديمك
حكمدار اخيرى اولوب، (آما-
سيس) ك اوغلى وخلفيدر. ميلاددن ٥٢٦ سنه اول
تخته چيقوب، آلتى آى حكومت سوردكدن صكره،
ايران حكمدارى قامبيس (كاوس؟) طرفندن منفده
مغلوب واسير اولوب، ديگر ٦٠٠٠ اسرا ايله برابر
ايرانه سوق، وبعده اوراده قتل اولنمشدر.

پستالوچى { (Pestalozzi) اسويچره‌نك
انسانيت‌پرور علماسندن اولوب،
علوم وفنونده وعلى الخصوص السنۀ مختلفه ايله زراعت
وسائره‌ده يدطولى قزاندقدن صكره، (آرغوويا) ده‌كى
چفتلكنده كندى مصرفيله داخلى بر مكتب آچوب،
فقرا چوجقلريله آنلمش يتيم وبيكس چوجقلرى طوپلايه-
رق، مجاناً وبالذات تعليم وتربيه ايتمكله مشغول اولمغه
باشلامشيدى. تربيۀ اطفالده كنديته مخصوص بر
اصولى اولوب، السنۀ مختلفه ايله علوم رياضيه
وطبيعيه‌يى وزراعتله بعض صنايعى بردن اوكرتير،
وهر بر علم وفنك اك اول مقصدلرينى چوجقلره
آكلاتمغه چاليشيردى. اسويچره حكومتى بو مكتبك
خدمت وفائده‌سنى تقدير ايدوب، مصارف واداره-
سنى درعهده ايتمشيديسه‌ده، زواللى مؤسسى بو اثرينك
سوء اداره‌دن زوال بولديغنى كورمشدر. صاحب
ترجمه ١٧٤٦ ده زوريخده طوغوب، ١٨٢٨ ده
وفات ايتمش؛ وتربيۀ اطفال ايله بعض تحقيقات فنيه
حقنده بر چوق تأليفات براقمشدر.

پسچنيوس نيجر { (Pescennius Niger) روما سردارلرندن او-
لوب، سوريه واليسى ايكن، ميلادك ١٩٣ تاريخنده،
(پرتيناقس) ك وفاتى اوزرينه، كندى عسكرى
طرفندن ايمپراطورلغى اعلان اولنمش ايسه‌ده، ايليريا‌ده
بولنان (سپتيم سور) دخى ايمپراطورلق دعواسنده
بولنديغندن، بر مدت بونكله اويوشمغه چاليشدقدن
صكره، موافقت ممكن اوله‌ميوب، نهايت محاربه‌يه
طوتيشمش؛ وصاحب ترجمه ابتدا بعض غالبيتلره نائل
اولمش ايسه‌ده، ازنيقده وآياشده مغلوب اولوب، ابتدا
آنطيوخسه وبعده ايرانه التجا ايتمكه كيدركن، ١٩٥
ده كندى آدملرندن برى طرفندن قتل اولنمشدر.

پسقوپى { (Episcopi) قبريس جزيره‌سنك
جنوب غربى ساحلنده وبر كوچك
چايك منصبنده واقع كوچك بر قصبه‌در.

پسقوف { (Pscov) روسيه‌ده همنامى اولان
ايالتك مركزى بر شهر اولوب،
(پسقووه) ايله (وليقايه) نهرلرينك محل تلاقيسنده
واقع و ١٨٠٠٠ اهاليى جامعدر. اولرى اخشابدر.
— پسقوف ايالتى شمالاً پترسبورغ و(نوووغورود)،
شرقاً (توار) و(اسمولنسك)، جنوباً (ويتبسك)، غرباً
دخى (ريغا) ايالتلريله محاط اولوب، طولى ٣٤٠
وعرضى ٢٢٥ كيلومتره اولديغى حالده، ٧٧٥٠٠٠
اهاليسى واردر. اراضيسى پك منبت دكل ايسه‌ده،
اپى ايشلنمك سايه‌سنده خيلى محصولات ويرير.

پسلوس { (Psellus) قسطنطينيه روم علما-
سندن اولوب، اون برنجى قرن
ميلادى اوائلنده طوغمش، و ١٠٧٩ ده وفات ايتمشدر.
بيزانتيون ايمپراطورلرندن بعضلرينك توجهنه مظهر
اولوب، مناصب عاليه‌يه نائل اولمش، وبعضلرينك
اولادينى تربيه ايتمش ايسه‌ده، بعده حبس اولنه‌رق،
محبسده جان ويرمشدر. آرسطونك آثارينه بعض
شرحلرى وديگر برقاچ اثرى واردر.

پسيخه { (Psyché) اساطير يونانيه‌ده،
روحدن كنايه اولمق اوزره، غايت
حسنى برقيز ايدى، كه كويا عشق الهى (كوپيدون)

كنديسنه علاقه ايتمشيدي. سباع طرفندن پيرتلق اوزره، برطاغ باشنده براغلمش اولديغي حالده، باد صبادن كنايه برپري طرفندن قورتاريلوب، غايت مزين برسرايه اقامه ايدلمش؛ وعشق الهي هركيجه يانته كيدوب، آنجق قرانلقده صحبت ايده‌رك، كنديسني كورمه‌مسني تكليف ايلمش ايمش. پسيخه مراقنه غلبه ايده‌ميوب، عاشق اويومقده اولديغي حالده، برقنديل ياقوب، باققده ايكن، عشق الهي بجاغنه دوشن بر طامله زيتون ياغندن اويانوب، بر دها عودت ايتمه‌مك اوزره، قاچمش؛ وپسيخه بونك والده‌سي اولان حسن الهه‌سي زهره‌يه تسليم اولنه‌رق، اوغلني باشدن چيقارديغيچون، انواع اشكنجه‌لره قونمش ايسه‌ده، نهايت كوپيدون حالنه آجيه‌رق، كنديسني ملاقاتنه نائل ايتمش، وحيات جاوداني بخش ايدوب، تزوج ايتمش.

پسيرا (Psyra) كريدك قسم شرقيسنك ساحل شماليسنده واقع (ميرابله) كورفزي داخلنده وساحل قربنده واقع بركوچك آطه‌در.

پسيلوريتس (Psiloritis) كريد جزيره‌سنك اك مرتفع طاغي اولوب، آطه‌نك وسطلرنده واقعدر. اك مرتفع ذروه‌سي ۲۵۰۰ متره ارتفاعنده‌در. اسم قديمي (ايدا) اولوب، اسكي يونانيلر ابوالآلهه زعم ايتدكلري مشترينك بوطاغده طوغمش اولديغنه اعتقاد ايدرلردي.

پسينونته (Pessinonte) آناطولينك اسكي (غالاتيا) خطه‌سنده وسقاريه نهري كنارنده اوله‌رق (غورديوم) شهر قديمنك غرب جهتنده اسكي بر شهر اولوب، (كوبله) نام الهه‌يه مخصوص بيوك ومصنع بر معبديله و(آتيس)ك تربه‌سيله مشهور ايدي.

پشته (Pesth) ياخود Pest مجارستانك مركزي اولان بيوك بر شهر اولوب، طونه نهرينك ساحل يسارنده و(بوده) نك قارشيسنده اوله‌رق ويانه‌نك ۲۱۵ كيلومتره شرق جنوبيسنده‌در. مجارستانك اك بيوك، اك كوزل واك تجارتكاه شهري اولوب، اليوم بر محله‌سي حكمنده اولان (بوده) ايله برابر ۲٦۰ ۵۵۰ اهاليسي واردر. (بوده) ايله بعدالتوحيد اكثريا بوده پشته (Buda-Pest) تسميه اولنور. عدليه دائره‌سيله مجلس مبعوثان پشته‌ده اولوب، سائر دوائر حكومت (بوده) ده‌در. پشته‌نك دارالفنوني، بر قاچ مكاتب عاليه‌سي، حربيه مكتبي، كتبخانه‌سي، موزه‌سي، تاريخ طبيعي نمونه خانه‌سي، نباتات باغچه‌سي، تشريحه مخصوص اسكي تياترولر شكلنده بيوك بر دائره‌سي، متعدد تياترولري، كوزل تفرجكاهلري، بيوك ومصنع ابنيهٔ رسميه وخصوصيه‌سي، (روچيلد) اسميله بر كوزل كوپريسي، ايپك، چوخه، پاموق منسوجات، كومش آواني، غانت، مسكرات، آلات موسيقيه وسائره فابريقه‌لري، پك ايشلك تجارتي وسنه‌ده درت بازاري واردر. پشته بوده ايله برابر خيلي وقت دولت عليهٔ عثمانيه‌نك تحت اداره‌سنده بولنمش؛ وآوستريا طرفندن استردادي زماننده احراق اولنوب، بعده ايكي دفعه دخي طونه‌نك فيضانندن صوآلتنده قالمشدر. ۱۸٤۷ ده آوستريايه قارشي، پشته‌ده اختلال ظهور ايدوب، برسنه صكره ينه آوستريانك النه چكمشدر. — پشته قوميتانه‌سي يعني ايالتي مجارستانك وسطلرنده واقع اولوب، شمالاً (هونت) و(نوغراد)، شرقاً (هوس)، (يازيجي سولنوق) و(قسونغراد) ، جنوباً (باقس بودروغ)، غرباً دخي (تولنه)، (فيير) و(غران) ياخود (ايسترغون) ايالتلريله محدود اولديغي حالده، مساحهٔ سطحيه‌سي ۱۱ ۵۹٤ مربع كيلومتره واهاليسي ٤۹۵ ۹۹۰ كشيدر. اهاليسنك يوزده يتمشي مجار ويكرميسي آلمان اولوب، قصوري اسلاو ويهوديدر. طونه نهري بو ايالتك ابتدا اورته‌سندن چكوب، بعده حدود غربيه‌سني تشكيل ايدر. اكثر اراضيسي دوز وقوملق اولوب، بر چوق كوچك كوللري وبطاقلقلري دخي حاويدر. باشليجه محصولاتي بغداي، داري شراب وسائره‌دن عبارت اولوب، كليتلي آت، طوموز وطيور يتيه دخي يتيشديريلور. هواسي صاغلام ايسه‌ده، يازين پك صيجاق اولوب، قيشين دخي صوغوغي پك مؤثردر.

پشمان ادرنه ولايتنك دده آغاج سنجاغنه تابع صوفيلو قضاسنده وقضانك جنوب غربي جهتنده كوچك بر ناحيه اولوب، ٦ قريه‌دن مركبدر.

پشنك تورانك اسكي حكمدارلرندن اولوب، مشهور افراسيابك پدريدر.

پشيا (Pescia) ايتاليانك طوسقانه خطه‌سنده وفلورانسه‌نك ٤٥ كيلومتره جنوب غربيسنده بر قصبه اولوب، ١٢٠٠٠ اهاليسى وايپك ومقرنه فابريقه‌لرى واردر.

پطرونه خليل سلطان احمد خان ثالث دورنده‌يكيچرى ضابطاندن بر آرناؤد اولوب، حركات فسادكارانه‌سى اوزرينه، يكيچرى آغاسى خليل پهلوان ايله رفقاسى طرفندن بر قاچ شريكيله برابر قتل اولنمشدر.

پطريق سنت‌ (St. Patrick) خرستيانلرك امزه‌سندن اولوب، ايرلانده‌ده پك بيوك اعتبارده‌در. ميلادك ٣٧٢ تاريخلرنده آرموريقده طوغوب، پك كنج ايكن، ايرلانده حكمدارى (اونيل) طرفندن اسير طوتيلوب، بعده فرارله غاليا (يعنى فرانسه)يه عودت ايتمش؛ و٤٧٢ تاريخلرنده ايرلانده‌يه دونه‌رك، خرستيانلغى نشر ايتمكه چاليشمش، و(آرماغ) كليساسنك ايلك پسقپوسى اولمش ايدى. ترجمهٔ حالى بر طاقم خارق‌العاده رواياتله ممزوجدر. كنديسى دخى ترجمهٔ حالنى وديكر بعض آثاريازمشدر. مارتك ١٧سنده يورطيسى اجرا اولنور.

پغاسه (Pégase) اساطير يونانيه‌يه كوره موهوم قنادلى بر آت اولوب، كويا بر طاقم قهرمانلر بوكا بينه‌رك، بعض خارق عاده ايشلر كورمشلر؛ و(هليقون) طاغنده بو حيوان موهوم آياغنى يره اورمغله، بر صو چيقمش، كه بو صودن ايچنلر طبيعت شعريه‌يه مالك اولورلرمش.

پغو (Pégou) هندچينيده بيرمانيا قطعه‌سنك انكلتره‌نك النده بولنان قسم جنوبيسنده بر شهر اولوب، (ايراوادى) ايرماغنه تابع همنامى بر نهرك اوزرنده واقعدر. مقدما بيرمانيانك پايتختى اولوب، اليوم همنامى اولان بر ايالتك مركزيدر. ١٧°٤٠′ عرض شمالى ايله ٩٣°٥٣′ طول شرقيده واقع اولوب، شمديكى حالده تقريباً ٨٠٠٠ اهاليسى و١٠٠ متره ارتفاعنده قبه‌سى اولان مشهور بر بتخانه‌سى واردر. بوشهر ١٧٥٧ تاريخنده (آلومپرا) طرفندن خاك ايله يكسان ايديلوب، بعده يكيدن تأسيس وتحكيم، و ١٨٢٤ ايله ١٨٥٢ تاريخلرنده انكليزلر طرفندن ضبط اولنمشدر. — پغو وقتيله مستقل بر دولتك پايتختى اولوب، بو دولت شمالاً (آراقان)و(آوه)، شرقاً (مارتابان) خطه‌لريله، غرب وجنوب جهتلرندن دخى بنكاله كورفزيله محاط اوله‌رق، بر بيوك داليه تشكيل ايدن (ايراوادى) ايرماغنك قوللريله سقى اولنوردى. بويى ٣٨٠ واكى ٣٠٠ كيلومتره ايدى. بر مدت بيرمانيايى دخى تحت حكمنه آلدقدن صكره، مرقوم (آلومپرا) ١٧٥٧ ده پغو دولتنى دخى ضبط، وبيرمانيايه الحاق ايلمش ايدى. ١٨٥٢ده انكلتره مستملكاتنه الحاق اولنمشدر. شمديكى حالده پغو ايالتنك ١٢٩١٤٥٠ اهاليسى، پرنج محصولاتى، صندال آغاجى، آلتون معدنى وزمرد وسائر ذى قيمت طاشلرى واردر.

پفيفر (Pfeiffer) دنيانك هرطرفنه ايتديكى سياحتلرله شهرت بولمش عالمه بر قادين اولوب، ١٧٥٩ده ويانه‌ده طوغمش، و١٧٥٨ ده وفات ايتمشدر. طول‌قالوب، چوجقلرينى‌يرلشديردكدن صكره، ٤٧ ياشنده اولديغى حالده، سياحته اولان آرزوسنى اجرايه باشلايوب، يالكز اوله‌رق، روم ايلى وآناطولى ايله فلسطين ومصره، بعده اسوج ونوروج ايله ايسلانده‌يه سياحت ايتدكدن صكره، ١٧٤٦ و ١٨٥١ ده بيك مهلكه‌لرك ايچنده كرهٔ ارضك اطرافنده ايكى سياحت اجرا ايتمش؛ و١٨٥٦ ده يكيدن سياحته چيقوب، مداغسقارآطه‌سنده وفاتنى موجب اولان بر صيتمه‌يه مبتلا اولمشدر. سياحتنامه‌لرينى آلمانجه نشر ايدوب، سائر لسانلره دخى ترجمه اولنمشدر.

پكنيچ (Pegnitz) باويره‌ده بر نهردر، كه يوقارى (ماين) ايالتنده نبعانله، همنامى اولان بر كوچك قصبه‌دن وبعده نورمبرغدن پچه‌رك، ابتدا جنوبه وبعده غربه طوغرى جريانله، ١٠٠ كيلومتره‌لك مسافه قطع ايتدكدن صكره، (ركنيچ) نهرينه دوكيلور.

پكيانغ هو (Pe-Kiang-Ho) چينده بر نهردر، كه (نان‌ـيونغ‌ـقو) نك ٢٦ كيلومتره شمال غربيسنده نبعانله، جنوبه طوغرى جريان ايده‌رك، (قانتون) شهرى ايچندن پچدكدن صكره، بوشهرك آلت طرفنده (سى‌كيانغ) ايرماغنه دوكيلور. ٤٥٠ كيلومتره طولنده‌در.

پكين { ياخود پكينغ (Pekin, Pé-King) چين دولتنك پايتختى اولان بيوك بر شهر اولوب، (پى هو) ايله (يونغ - تينغ - هو) نهرلرى آره‌سنده دوز بر اووه‌نك كنارنده مشهور سدك ۵۵ كيلومتره جنوبنده و(پچيلى) كورفزينك ۱۳۰ كيلومتره شمال غربيسنده اوله‌رق، ۳۹° ۵۴′ عرض شمالى ايله ۱۱۴° ۶′ طول شرقيده واقعدر. شهرك شمالدن جنوبه اولان طولى ۸½ وعرض وسطيسى ۷ كيلومتره اولوب، اطرافنى احاطه ايدن سورى ۳۳ كيلومتره طولنده ايسه‌ده، اهاليسى وسعتنه كوره اولميوب، اكثر طرفلرى بوش وباغچه ومزارلق وويرانه‌لرى حاوى اولديغندن، وقتيله بر قاچ مليون تخمين ايدلمش اولان سكنه‌سنك بر بچق مليون مقدارينه بالغ اولوب اولمديغى دخى مشكوكدر. شهر باشليجه تاتارلر شهرى وچينليلر شهرى اسملريله ايكى قسمدن وديكر ۱۲ محله‌دن مركبدر. تاتارلر شهرى ايچ قلعه‌ده واقع اولوب، چينليلر شهرى بونك خارجنده‌در. اهاليسى حكمدارك منسوب بولنديغى (مانچو) تاتارلريله چينليلردن مركب اولوب، ايچلرنده ۱۰۰۰۰۰ قدر مسلمان وبر مقدار خرستيان دخى بولنور. ارباب حرف وصنعتك اكثرى مسلمانلردن اولوب، خرستيانلرى ساعتجيلقله مشغولدرلر. اطرافنده‌كى سورلر پك يوكسك وواسع اولوب، كنيش ايكى سوقاغى دخى وار ايسه‌ده، ديكر سوقاقلرى طار اولوب، كيجه‌لرى پارمقلى قپولرله قپانير. سوقاقلرى قالديرمسز واولرى غير منتظمدر. چاتيلرنده‌كى كرميتلر رنكارنك اولوب، اهالينك هر صنفى ايچون بر رنك تخصيص اولنمشدر. شهرك ۱۶ قپوسى وسور- لرك اوزرنده بر چوق برج وقله‌لرى واردر. سورك اطرافنده ۱۸ متره كنيشلكنده بر خندق دخى اولوب، قيشين صو ايله طولارسه‌ده، يازين پك آز صو قالوب، تعفن ايدر. الك ايى ابنيه‌سى وحكمدارك سرايلريله دوائر حكومت تاتارلر شهرنده اولوب، وقتيله چينليلره اوراده وتاتارلره دخى اونك خارجنده اقامت ممنوع ايديسه‌ده، بعده بو ممنوعيت رفع اولنه‌رق، چينليلر ايچ شهره دخى دخول ايتمش، وتجارتى اللرينه آلمشلردر. تاتارلر شهرنده ايچ ايچه بر قاچ سور بولنوب، الك ايچريده كنده حكمدارك سرايى، وبرطاقم صنعى كوللر وتپه‌لرله اور- مانلر وباغچه‌لر ومتعدد كوشكلر بولنيور. بو سراى حقيقةً غايت مزين ومفرحدر. مذكور كوللرك برى اوزرنده اون كزلى مرمردن بر كوزل كوپرى واردر. سرايك اطرافنده بر قاچ بيوك معبد بولنديغى كبى، شهرك سائر طرفلرنده دخى بر چوق سرايلر، مزين قوناقلر، جسيم بتخانه‌لر وبعض طاق ظفرلر واردر. علمانك امتحاننه مخصوص بيوك بر بنا بولنديغى كبى، آوروپا لسانلريله فنون جديده‌نك تدريسنه مخصوص بر مكتب، جسيم بر كتبخانه، وقتيله جزويت ميسيونرلرينه ياپديرلمش بر رصدخانه وبرمطبعه دخى واردر. اهالئ اسلاميه‌يه مخصوص بر قاچ جامع شريف دخى موجوددر. چينليلرك حسابنه كوره پكين ميلاددن ۱۲۰۰ ويا ۱۱۰۰ سنه اول تأسيس اولنوب، ۱۱۲۵ تاريخ ميلاديسنده چنكيز خان طرفندن ضبط، وبونك تورونى قبلاقاآن طرفندن خيلى توسيع وتزيين اولنمش ايدى. ۱۶۴۴ ده مانچو قومنك ضبطنه كچوب، اليوم حكو- مت سورن حكمدار بو قومه منسوبدر. ۱۶۶۲ده زلزله‌دن خيلى خراب اولوب، ۳۰۰۰۰۰ كشى تلف اولديغى كبى، ۷۰ سنه صكره دخى زلزله‌نك تكرريله ۱۰۰۰۰۰ كشى تلف اولمشيدى. ۱۸۶۰ده فرانسز وانكليز عسكرى متفقاً شهرى ضبط ايدرك، چين ايمپراطورينه ايستدكلرى معاهده‌يى امضا ايتدير- مشلردر. بو شهرى الك اول كورن آوروپالى (مارقو- پولو) در.

پكين { (Pekin) ممالك مجتمعه‌نك (ايلينويس) جمهوريتنده و(ايلينويس) نهرى اوز- رنده اوله‌رق، (اسپرينغفيلد) ك ۸۳ كيلومتره شمالنده قضا مركزى بر قصبه اولوب، ۶۰۰۰ اهاليسى واردر.

پكين { آرناؤدلقده مناستر ولايتنك ايلبصان سنجاغنده قضا مركزى بر كوچك قصبه اولوب، اشقومبى نهرينك صاغ طرفنده طاغ اتكنده ومنبت براووه‌نك كنارنده اوله‌رق، آدرياتيق ساحلنك ۲۶ كيلومتره شرقنده وايلبصانك ۳۰ كيلومتره غربنده واقعدر. خانه‌لرى اشجارله مستور تپه‌لرك اوزرينه طاغنيق اولوب، آنجق ۱۸۰۰ قدر اهاليسى، وسطنده كوچك بر چارشيسى، ۲ جامع شريفى، بر تكيه‌سى، بر مدرسه‌سى وبر ساعت قله‌سى واردر. اطرافنده پرنج زرع اولنديغندن، هواسى آغردر. — پكين قضاسى شرقاً نفس ايلبصان قضاسيله، شمالاً

وغرباً اشقودره ولايتنك دراج سنجاغيله، جنوباً دخی يانيه ولايتنك برات سنجاغيله محاط اولوب، ٩١ قريه‌دن مركبدر. قسم شماليسی (خرابه) طاغنك اتكلرندن عبارت اولوب، اشقومبی‌يه قريب اولان يرلری اووه وغايت منبتدر. باشليجه محصولاتی پرنج ومصر ايله سائر حبوباتدن وزيتوندن عبارتدر. اهالیٔ قضا تحرير رسمی‌يه كوره ١٥٠٠٠ كشی راده‌لرنده اولوب، جمله‌سی مسلمدر. درون قضاده ٢٧ جامع شريف، ١ مدرسه، ٧ مكتب، ٣ تكيه موجوددر.

پلا (Pella) ماكدونيانك اسكی بر شهری اولوب، (اماتيا) خطه‌سنده، واردار يكيجه‌سی قربنده واسم قديمی (لودياس) اولان قره آصمق نهری اوزرنده واقع ايدی. اسكندرك پدری فليپ پايتختنی (ادسه) يعنی (وودينه) دن بو شهره نقل ايتمشيدی. بعض خرابه‌لری مشهوددر. — ماكدونياليلر فلسطينده دخی بر قصبه‌يی بو اسمله تسميه ايتمشلردی، كه اليوم (البوجه) اسميله بر قريه حالنده‌در.

پلاتسبورغ (Plattsburg) ممالك مجتمعه‌نك (نويورق) جمهوريتنده، (شاپلن) كولی ساحلنده و(آلبانی) نك ٢٢٠ كيلومتره شمال شرقيسنده بر قصبه اولوب، ٦٠٠٠ اهاليسی واردر.

پلاتون (Platon) افلاطونك اسم اصلیٔ يونانيسيدر. [«افلاطون» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

پلاته [«لاپلاته» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

پلاتيا (Platée) يونانك اسكی (بيوتيا) خطه‌سنده و(تيبه) نك جنوب غربيسنده بر شهرايدی. يونانيلرك ميلاددن ٤٧٩ سنه اول ايرانيلره ايتدكلری مقاومت مردانه ايله شهرت بولوب، هر سنه بو غالبيتك نامنه بو شهرده آيينلر وجنبشلر اجرا اولنوردی. پلوپونس محاربه‌سنده پلاتياليلر آتنه‌ليلرله برلشدكلرندن، اسپارته‌ليلر قبل الميلاد ٤٢٧ تاريخنده بو شهری ضبط وتخريب ايتمشلردی. قبل الميلاد ٣٧٣ تاريخنده دخی تيبه‌ليلر طرفندن كاملاً تخريب اولنمش ايسه‌ده، اسكندر تيبه‌يی بعدالتخريب (پلاتيا) يی ترميم ايتمشيدی.

پلاج (Pélage) خرستيانلقده مذهب صاحبلرندن اولوب، دردنجی قرن ميلادی اواسطنده انكلتره‌ده طوغمش؛ واراده جزئيه ايله قدر حقنده بر فكر مخصوصده بولنغله، آيريجه بر مذهب ايجاد ايتمشيدی. مذهبی منع اولنمش ايسه‌ده، آلتنجی قرن ميلادی‌يه دكين مذهبنه تابع آدملر بولنمشدر.

پلاج (Pélage) بو اسمله رومه‌ده ايكی پاپا كلمشدر:

برنجيسی ٥٥٥ تاريخ ميلاديسندن ٥٥٩ تاريخنه‌دك پاپالق ايتمش؛ ورومه‌ده سنت فليپ ايله سنت ژاق كليسالرينك تأسيسنه باشلامشدر.

— ايكنجيسی ٥٧٨ دن ٥٩٠ تاريخنه‌دك پاپالق ايتمش؛ وايستريا‌ده ظهور ايتمش اولان مذهبك منعيله اوغراشمشدر.

پلاج (Pélage) اسپانيانك جهت شماليه‌سنده كی (آستوريا) يعنی (اشتريه) حكمدارلرينك برنجيسی اولوب، ابتدا اهل اسلام النده مغلوب اولان اسپانيا حكمداری (رودريغ) ك ياوری ايدی. بعده قنتابريه طاغلرينه التجا ايتمش اولان خرستيانلرك باشنه كچوب، بر قاچ سنه مجهول بر حالده قالدقدن صكره، ٧١٨ تاريخ ميلاديسنده خروجله، اهل اسلامه قارشی پيرنه اتكلرنده بر قاچ غالبيته نائل اولمش؛ وبونك اوزرينه حكمدار عنوانني آلوب، (اوويدو) شهرينی دخی تأسيس ايلمش ايدی.

پلاجيه (Ste. Pélagie) سنته — بو اسمله خرستيانلرك ايكی عزيزه‌لری اولوب، برنجيسی بشنجی قرن ميلاديده آنطاكيه‌ده تياترو اويونجيلرندن بر قيز ايكن، خرستيانلغی قبول ايله، قدس طاغلرينه چكيلوب، رياضتله ياشامغه باشلامشيدی. خزيرانك ٨ نده يورطيسی اجرا اولنور. — ايكنجيسی ينه آنطاكيه‌لی اولوب، ٣١١ تاريخ ميلاديسنده، ناموسنی تخليص ايچون، كنديسنی بر يوكسك قيادن آتوب، وفات ايتمشدر. خزيرانك ٩ نده يورطيسی اجرا اولنور.

پلاچقاويچه (Platchkavitza) قوصوه ولايتنك قسم شرقيسنده بيوك بر طاغ اولوب، اشتيپ اوستندن بدأ ايله، واردار

وقره صو مجرالری آره سنده شرقه و بعده شرق جنوبی یه طوغری اوزانه رق، سلانیك ولایتنك قسم شمالیسنده کی (مالش) طاغیله کسب ارتباط ایدر. شمال غربی مائله سندن آقان صولر (واردار) ه دوکیلور؛ وجنوبی مائله سندن قره صویه تابع (استروجه) نهری آقار. جنوب غربی اتکلرنده بر قاچ اورمان واردر.

پلاچیدیا (Placidie) روما ایمپراطورلرندن برنجی تئودوسیوسك قیزی اولوب، ٣٨٨ تاریخ میلادیسنده قسطنطینیه ده طوغمش، و ٤٥٠ ده وفات ایتمشدر. ٤١٠ تاریخنده روما محاصره سنده غوتلرك رئیسی (آلاریق) ك ید اسارتنه دوشوب، بونك قاینی (آتاؤلف) ه تزویج اولنمش؛ وبونك وفاتندن صکره، برادری (هونوریوس) طرفندن فدیهٔ نجاتله استرداد اولنه رق، سردارلرندن (قونستانس) ه وارمشیدی. حریصهٔ جاه برقادین اولوب، (آوغوسته) یعنی ایمپراطوریچه عنواننی آلمش؛ وبرادری هونوریوس ایله اوغلی (والنتینیان) زمانلرنده بیوك برنفوذ واقتدار قزانمشیدی.

پلاسج (Pelasges) امم آریانیه نك اك اسکیلرندن بر امت اولوب، تاریخك ضبط ایده مدیکی پك اسکی بر زمانده آسیای وسطیدن آوروپایه هجرتله، طونه وادیسنه واصل اولنجه، بر طاقمی بالقان شبه جزیره سنه بالدخول، تراکی، ماکدونیا، ایلیریا ویونان خطه لرینه طاغلمش و(هلسپوند) بوغازینی کچه رك، آسیای صغیرك میسیا، فریجیا، لیدیا وسائر جهتلرینه قدر حلول ایتمش ایدیلر؛ بر طاقملری دخی طونه مجراسنجه یوقاری یه چیقوب، ایتالیایه صوقلشلردی. بونلر کروه کروه وقافله قافله بلخ وهرات جهتلرندن بو یرلره کلوب، یرلشدکدن، وبر خیلی وقت یالکز یاشادقدن صکره، ینه اقوام آریانیه دن هلنلر یعنی یونانیلر کلوب، یونانك سواحلنی ضبط ایله، پلاسجلری طاغلره طوغری قاچیرمغله، یونانك یالکز (آرقادیا) طاغلری وتسالیانك یالکز (پلاسجیوتیده) خطه سی پلاسجلرله مسکون قالمش ایسه ده، بالقان شبه جزیره سنك سائر طرفلریله آسیای صغیرك غرب شمالی قسمی ینه پلاسجلرله مسکون ایدی. ایتالیایه دخی بعده دیکر بعض اقوام آریانیه هجرت ایتمش ایسه ده، پلاسجلر دخی محو اولمیوب، برطاقمی بونلرله اختلاط ایتمش، وبر طاقملری طاغلره وبعض آطه لره چکلمشیدی. پلاسجلر مدنیتدن محروم ایدیلرسه ده، زراعت، اخراج معادن ومعمارلق فنلرنده اولدقجه ملکه لری وار ایدی. آثار معماریه لری یونتلامش جسیم طاشلردن معمول اولوب، بو قبیلدن اولان ابنیه لرینك بعض آثاری الیوم موجوددر. مذهبلری احوال وقوای طبیعیه یی تجسم ایتدیروب، بونلره واجرام سماویه ایله جن وپری کبی شیلره عبادت ایتمکدن عبارت ایدی. اسکی یونان وروما اساطیری بونلرك اعتقاداتندن مأخوذ اولوب، اکثر آلههٔ کاذبهٔ یونانیه نك اسملری پلاسج لساننده اولدیغی (هرودوت) کبی یونان قدیم مورخلرینك شهادتیله مثبتدر. یونانك الك مدنی زمانلرنده دخی (اپیر) ده یعنی یانیه جهتنده بولنمش اولان (دودون) معبد مشهوری پلاسجلره مخصوص اولوب، معبدده خدمت ایدن راهبلر وجوارلرینك اهالیسی دخی پلاسج لسانیله متکلم، واقطار یونانیه دن کیدن زوار ترجمانله قونیشمغه مجبور ایدیلر. پلاسج امتنه منسوب اقوامدن الیوم خالص حالنده موجود اولانی یالکز (آرناؤد) قومی اولوب، اسکی ایلیریانلرك احفادیدر؛ چونکه پلاسج لساننده اولدیغی معلوم اولان اساطیر یونانیه اصطلاحاتندن اکثرینك آرناؤد لساننده الیوم مستعمل کلماته پك مشابه اولدیغی کوریلیور. بعض متأخرین محققینك ظننه کوره، پلاسج اسمی اسماء خاصه دن اولمیوب، پلاسج دیدیکمز اقوام قدیمه نك لساننده «اختیار» و«اسکی» معناسنی افاده ایتدیکندن، یونان قدیم مورخلری ابتدا بو کلمه یی «اسکیلر» و«اختیارلر» معناسیله استعمال ایدوب، یونانیلردن اول یونانده ساکن بولنمش اولان قوم مذکوری مراد ایتمشلردر. حقیقةً الیوم مستعمل اولان آرناؤد لساننده اختیاره (پلاق) دنیلدیکندن، (پلاسج) اسمینك بوندن مأخوذ ویا غلط اولمسی ممکندر.

پلاسنچیا (Plasencia) اسپانیانك استرمادوره خطه سنده، (قارچرس) ایالتنده وقارچرسك ٥٦ کیلومتره شمالنده بر قصبه اولوب، ٩٠٠٠ اهالیسی، قلعه سی واسکی رومالیلر زماندن قالمه خراب بر صو یولیله دیکر بعض آثاری واردر. فتوحات اسلامیه زماننده خراب اولوب، ١١٨٩ ده یدنجی آلفونس طرفندن ترمیم اولنمش، وبعض امتیازات ویرلمشیدی.

پلاسه { (Plasse) آرناؤدلقده مناسترولايتنك كوريجه‌سنجاق وقضاسنده وكوريجه‌نك ١٢ كيلومتره شمال شرقيسنده اوله‌رق (دوول) نهری ساحل يسارينك قربنده بيوك بر قريه اولوب، دولت عليه‌يه برچوق وزرا يتيشديرمش بر اسكی دره بكی خاندانـنك وطنيدر. (پلاسلی اسماعيل پاشا) بو خاندان افرادندندر. خاندان مذكورك سرايی غايت واسع ومكمل اولوب، اليوم خرابه‌لری موجوددر. (پلاسه) آرناؤد لسانده «سرای» ديمكدر. كريدلی مصطفی پاشانك منسوب بولنديغی(پويان)خاندانك دخی بو خاندانله قرابت ومناسبتی وار ايدی.

پلاسی { (Plassey) هندستانده كلكته ايالتنده ومرشد آبادك ٤٨ كيلومتره جنوبنده برقصبه‌اولوب، بنكاله نوابی ١٧٥٧ تاريخ ميلاديسنده بو قصبه‌ده‌انكليزعسكرندن‌مغلوب‌اولمشدر.

پلاش { ملوك ساسانيانك اون سكزنجيسی اولوب، (فيروز) ك اوغلی ومشهور نوشيروانك عمجه‌سيدر. ميلادك ٤٨٤ تاريخنده، پدرينك وفاتی اوزرينه، ايران تختنه جلوس ايدوب، بش سنه وايكی آی حكومت سورمش؛ ووفاتنده نوشيروانك پدری قباد خلفی اولمشدر. روما مورخلری بوكا والنس (Valens) نامنی ويريورلر. — اشكانيان سلاله‌سندن‌دخی بو اسمله اوچ حكمدار كلوب، سلالهٔ مذكوره‌نك يدنجی، اون برنجی واون آلتنجی حكمدارلريدر. برنجيسی برنجی بهرامك اوغلی اولوب، ١٦ سنه حكومت سورمشدر. — ايكنجيسی (فيروز)ك اوغلی اولوب، ١٢ سنه حكمران اولمش، و (لار) شهرينی بنا ايتمشدر. — اوچنجيسی (اشك) ك اوغلی اولوب، بوده ١٢ سنه حكم سورمشدر.

پلاشان { ملوك اشكانيانك اون اوچنجيسی‌اولوب، ايكنجی پلاشك اوغليدر. پدرينك وفاتنده تخت ايرانه جلوس ايدوب، ١٢ سنه حكومت سورديكی مرويدر.

پلاغونيا { (Pelagonie) ماكدونيانك غرب شمالی اقسامندن بركوچك خطه‌نك اسم قديمی‌اولوب، بوخطه مناسترشهرينك جوارلرندن عبارت ايدی. بو اسمك (پلاسج) كلمه‌سندن مشتق اولديغی، وبو خطه‌نك پلاسجلرله مسكون‌اولمق حسبيله بو اسمله تسميه اولنديغی ظن اولنمش ايسه‌ده، ماكدونيانك هرطرفی پلاسجلرله مسكون بولنمش اولديغندن، يالكز اوخطه‌نك بو اسمله تسميه‌سنه محل اوله‌ماز. ظنمزه قالبرسه، مشاهير قدمای جغرافيوندن (استرابون) ايليريا واپيرو ماكدونيا اهاليسنك (پلاغونيا) تسميه اولنان بر طاقم اختيار مجلسلری معرفتيله اداره اولنديغنی بيان ايتديكندن، وخطهٔ مذكوره‌نك فليب واسكندرك فتوحاتندن صكره‌دخی اوبله براختيار مجلسی معرفتيله اداره اولنمق امتيازينی محافظه ايتمش اولمسی محتمل اولديغندن، وجه تسميه بو اوله‌بيلير. بو اصول ايسه اليوم آرناؤدلقده جاری اولوب، حالا بو كون آرناؤدلر بواختيار مجلسلرينه (پلاقونيا) اسمنی ويريورلر، كه «اختيار مجلسی» تعبيريله ترجمه اولنه‌بيلير.

پلاموط { آيدين ولايتنده صاروخان‌سنجاغنده مغنيسا قضاسنه تابع ومغنيسانك شمالنده واقع بر ناحيه اولوب، ٢٩ قريه‌دن مركبدر. طاغلق واورمانلق بريراولوب، پلاموط محصولنك كثرتی مناسبتيله بو اسمله تسميه اولنمشدر.

پلانتاجنت { (Plantagenets) انكلتره‌ده حكومت سورمش بر خاندان اولوب، (آنژو سلاله‌سی) ناميله دخی معروفدر. آنژو قونتی پلانتاجنت لقبيله ملقب بشنجی (ژوفروی) بشنجی هنريدن طول قالان انكلتره قرالی برنجی هنرينك قيزی (ماتيلده) يی تزوج ايتمكله، بوازدواجدن تولد ايدن چوجق ١١٥٤ده ايكنجی هنری ناميله تختنه جلوس ايتمش، وسلاله‌سی ٣٣١ سنه انكلتره‌ده حكومت سورمشدر. [بو سلاله‌يی تركيب ايدن حكمدارلرك اسملريله مدت حكومتلريچون «انكلتره» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

پلاوتوس { (Plaute, Plautus) اسكی رومانك مضحكه‌نويس شعراسندن اولوب، برتياترو قومپانيه‌سنك دخی رئيسی ايدی، وچوق دفعه يازديغی اويونلرك اجراسنده كنديسی دخی صحنه‌يه چيقاردی. بوصنعتله خيلی ثروت قزاندقدن صكره، مالملكنی غائب ايدوب، بردكرمنده دكرمن طاشنی چويرمكه مجبور اوله‌جق قدر سفالته دوچار اولمش ايسه‌ده، بعده ينه تياترويه عودت ايتمشيدی. ١٢٠ قدر مضحكه يازوب، يكرميسی موجوددر، واكثريسی مشهور (موليير) طرفندن تقليد

اولمشدر. قبل‌المیلاد ٢٢٧ تاریخنده طوغوب، ١٨٣ ده وفات ایتمشدر.

پلاوه { (Plava) آرناودلغك شمالنده وقره طاغ حدودی قربنده قوصووه ولایتنك ایپك سنجاغنه تابع غوسینه قضاسنده وغوسینه‌نك ١١ کیلومتره شرق شمالیسنده بر قصبه اولوب، لیم نهرینك مجراسی اوزرنده اولان همنامی بر کولك کنارنده وکوزل بر اووه‌ده واقعدر. ٣٥٠٠ اهالیسی، ٢ جامع شریفی و ٣٠ دکانی واردر. بو قصبه‌نك غوسینه ایله برابر قره طاغه ترکنه برلین قونغره‌سی طرفندن قرار ویرلمش ایسه‌ده، اهالینك مقاومتی اوزرینه، اولکوله مبادله‌سنه مجبوریت الویرمشدر. کولنك طولی ٤ وعرض اعظمی ٣½ کیلومتره اولوب، ایچنده بعض بالیقلر بولنور.

پلایسه { (Pleisse) آلمانیاده بر نهردر، که صاقسه قراللغنده نبعانله، شماله طوغری آقه‌رق، ١١٠ کیلومتره‌لك جریاندن صکره (الستریلانق) نهرینه منصب اولور.

پلاین { (Plauen) آلمانیاده صاقسه قراللغنده بر شهر اولوب، (درسد)ك ١٢٠ کیلومتره جنوب غربیسنده واقعدر. ٣٠٠٠٠ اهالیسی، قلعه‌سی، مکتب اعدادیسی، ایپك وپاموق منسوجات فابریقه‌لری واردر.

پلتون { (Pléthon) روم علماسندن اولوب، ١٣٥٥ ده قسطنطنیه‌ده طوغمش، و١٤٥٢ ده وفات ایتمشدر. خیلی وقت فلورانسه‌ده بولنمش، وفلسفه وتاریخه دائر برقاچ اثر براقوب، آرسطویه قارشی افلاطونی التزام ایتمش؛ وبوندن طولایی طربزونلی (یورکی) ایله بعض معارضه‌لرده بولنمشدر.

پلزانسه { (Plaisance) وایتالیانجه پیاچنچه (Piacenza) ایتالیانك قسم شمالیسنده ملغا (پارمه) دوقه‌لغنده ایالت مرکزی برشهر اولوب، (پو) ایرماغنك ساحل یمینی قربنده وپارمه‌نك ٥٣ کیلومتره شمال غربیسنده واقعدر. ٣٥٠٠٠ اهالیسی، (آلبرونی) اسمیله بر بیوك مکتبی، رسم وهیکلتراشلغه مخصوص مکتبی، کتبخانه‌سی، دمیریولی، اسکی دوقه‌لره مخصوص بولنمش سرایی، استحکاماتی، کوزل بر جاده‌سی، ایپك وبیوك منسوجاتی، شرابی وسائر مسکراتی واردر. پك اسکی بر شهر اولوب، بر چوق وقایع تاریخیه‌نك محل جریانی بولنمشدر. — پلزانسه ایالتی شمالاً (میلان) و(قرمونه)، غرباً (پاویه)، جنوب غربی جهتندن (جنوه)، جنوباً وشرقاً دخی (پارمه) ایالتلریله محدود اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ٢٣٥٥ مربع کیلومتره واهالیسی ٢٢٦ ٧٢٠ کشیدر. ٢ قضایه منقسم اولوب، ٤٧ ناحیه‌یی جامعدر. قسم جنوبیسی طاغلق اولوب، ١٧٣٥ متره ارتفاعی اولان (پینا) طاغنك اتکلرندن وقسم شمالیسی کوزل ومنبت بر اووه‌دن عبارتدر. مذکور طاغك اتکلرندن برقاچ نهر نبعانله، اووه‌سنی ارواایدرك، (پو) ایرماغنه دوکیلورلر. باشلیجه محصولاتی حبوبات متنوعه ایله شراب، طوت، کستانه وسائر میوه‌لردن عبارتدر. مرعالری چوق وپینیری مشهوردر. کیرج وبایی طاشیله طاش یاغی دخی بولنیور.

پلکرینی { (Pellegrini) ایتالیانك مشهور رسام ومعمارلرندن اولوب، ١٥٢٧ ده بولونیه‌ده طوغمش، و١٥٩٢ ده وفات ایتمشدر. ایتالیا واسپانیاده برچوق ابنیهٔ مشهوره تأسیس وتصویر ایتمشدر. — بو اسمله دیکر برقاچ رسام ایله مشهور بر مغنی دخی کلمشدر.

پلنقه { (Palanka) بو اسمله روم‌ایلنده وبلغارستان وصربستان ایله مجارستانده بر چوق کوچك قصبه‌لر وقریه‌لر واردر. اك مشهوری قوصووه ولایتنك اسکوب سنجاغنده واسکوبك ٧٥ کیلومتره شرق شمالیسنده اوله‌رق بلغارستان حدودی قربنده واقع (اکری پلنقه) در، که قضا مرکزی اولوب، ٤٠٠٠ اهالیسی، ٢ جامع شریفی، ایچندن کچن اکری دره و(دوراق) نهرلری اوزرنده متعدد کوپریلری، رشدیه مکتبی، ١ حمامی، برچالار ساعتی، اسکی برقلعه خرابه‌سی، ١٥٠ قدر دکانی واطرافنده کوزل باغ وباغچه‌لری واردر. — پلنقه قضاسی شرق وشرق شمالی جهتندن بلغارستان وشمالاً صربستان حدودیله، غرباً پرشووه وقومانووه، جنوباً دخی قره طووه وقوچانه قضالریله محدود اولوب، ٤٦ قریه‌دن مرکبدر. اراضیسنك قسم اعظمی طاشلق وقوملق اولوب، ذخایری آنجق احتیاجات محلیه‌یه کفایت ایدیور. یمشلری وعلی‌الخصوص قره اریکی چوقدر. — [«لوم پلنقه» و«آق پلنقه» ماده‌لرینه دخی مراجعت بیوریله.]

پلنه { (Pellène) یونانك آخائیا خطه‌سنده بر شهر قدیمی اولوب، آخائیا هیئت متفقه‌سنی تشکیل ایدن اون ایکی شهرك بری ایدی. (قورینته) کورفزنده واقع اولوب، بعض خرابه‌لری باقیدر.

پلو { یاخود پلاو (Pelew, Palao) بحر محیط کبیرده، (قارولینه) جزایرینك غرب جهتنده، ′٥٣ °٦ ایله ′٩ °٨ عرض شمالی آره‌سنده و ′٢٠ °١٣٢ طول شرقیده بر طاقم جزایر مجتمعه اولوب، ٢٦ عدددن مرکبدرلر. جمله‌سی طار واوزون اولوب، اهالیلری چوق وهندستان جویزی، پورتقال، لیمون، موس، شکر قامشی کبی محصوللری وکراسته‌لك آغاجلری بولنور. اهالیلری ساکن وچالیشقان واولدقجه ذکی وصنعتکار آدملر اولوب، ملایی لسانیله متکلمدرلر. بو آطه‌لر ١٧١٠ تاریخنده اسپانیوللر طرفندن کشف اولنمشلرسه‌ده، قرن اخیر میلادی اواخرنده احوال داخلیه‌لری حقنده معلومات آلنه‌بلمشدر. اسپانیانك مستعمراتندن معدوددرلر.

پلوپس { (Pélops) آناطولینك آیدین جهتنده واقع (لیدیا) خطه‌قدیمه‌سنك حکمداری (تانتال)ك اوغلی اولوب، اساطیرله مخلوط اولان یونان قدیم تاریخنه کوره، پدری طرفندن ذبح ایدیله‌رك، کندیسنه مسافر اولمش اولان آلهه‌نك اوکنه قونمش، وبر اوموزی زراعت الهه‌سی (سرس) طرفندن یمش ایسه‌ده، مشتری یمکك انسان اتندن اولدیغنی آکلایه‌رق، اعضاسنی جمع ایله، یکیدن حیات ویرمش، واکسیك اولان اوموزینی فیل دیشندن یاپمش. بعده پلوپس یونانه کچوب، موره شبه جزیره‌سنده حکم سورمکله، بو شبه جزیره بونك نامنه نسبتله (پلوپونس) یعنی «پلوپس جزیره‌سی» تسمیه اولنمشیدی.

پلوپونس { یاخود پلوپونسوس (Pélopo-nèse, Peloponesus) موره شبه جزیره‌سنك اسم اصلی یونانیسیدر. [«موره» و«یونان» ماده‌لرینه مراجعت.] — (پلوپونس محاربه‌سی) زمان قدیمده آتنه‌لیلرله اسپارته‌لیلر آره‌سنده وقوع بولان بر مشهور محاربه‌در، که سائر یونان حکومتلری دخی طرف آلوب، بر محاربۀ عمومیه رنکنی آلمش، وقبل المیلاد ٤٣١ دن ٤٠٤ تاریخنه‌دك ٢٧ سنه سورمشدر. بو محاربه‌ده اسپارته‌لیلرك باشلیجه متفقلری: قورینته، آتولیا، فوکیده، لوقریده، بیوتیا اکثر موره اهالیسی؛ وآتنه‌لیلرك متفقلری دخی: آقارنانیا، ناوپاقته، پلاتیا، قورفه، تراکی وتسالیاده‌کی یونان مستعمراتی، اکثر جزایر بحر سفید وآناطولی سواحلی اهالیسی ایدی. قره‌ده اسپارته‌لیلر ودکیزده آتنه‌لیلر طرفی دها قوتلی ایدی. بو محاربه‌نك سببی قورنته‌لیلرله بونلرك مستعمراتندن اولان قورفه‌لیلر آره‌سنده (دراج) ده‌کی یونان مهاجرلرینه امداد ماده‌سندن طولایی ظهور ایتمش اولان منازعه‌در. قورینته‌لیلر اسپارته‌لیلرك متفقلری اولدقلری حالده، آتنه‌لیلر بونلره قارشی قورفه‌لیلره یاردیم ایتمشلردی. بو محاربه‌ده اسپارته‌لیلر قزانمشلرسه‌ده، عمومیت اوزره یونان ضعف وخرابیته دوچار اولوب، غالب ایتمشدر.

پلوپیداس { (Pélopidas) یونان قدیمك (تیبه) شهری سردارلرندن اولوب، جسارتیله وکثرت ثروتیله مشهوردر. اسپارته‌لیلره قارشی وتسالیا وماکدونیاده دفعاتله محاربه ایتمش، وقبل المیلاد ٣٦٤ تاریخنده تسالیاده قتل اولنمشدر. اپامینونداسك محبی ایدی.

پلوتارق { یاخود پلوتارخوس (Plutarque, Πλούταρχος) یونان قدیمك مشاهیر مورخیننden اولوب، میلادك ٤٨ ویا ٥٠ تاریخنده بیوتیانك (خرونیا) قصبه‌سنده طوغمش؛ وآتنه‌ده فلسفه وادبیاتی بعد التحصیل، مملکتی طرفندن بعض مأموریتلره تعیین اولنه‌رق، (دومیتیان) زماننده رومایه ورودله، (ترایان)ك توجهنی قزانمش، و(آدریان)ك تربیه‌سنه مأمور اولوب، بعده ایلیریا والیلکنه نصب اولنمش ایدی. وطننه عودتنده رؤسا صره‌سنه کچوب، کونشدن کنایه اولان آپولونك دخی راهبلکنه انتخاب اولنمشیدی. چوق معمر اولوب، ١٣٨ ویا ١٤٠ تاریخنده وفات ایتمشدر. بر چوق آثار ادبیه وتاریخیه وسیاسیه وفلسفیه‌سی اولوب، اك مشهوری «مقایسه‌لی تراجم احوال» عنوانیله یازدیغی مفصل کتابدر، که یونان وروما مشاهیرندن احوالی مشابه ایکیشر ذات انتخاب ایله، مقایسه ایده‌رك، ترجمۀ حاللرینی یازیور. بو اثری موجود اولوب، یالکز بعض تراجمی اکسیکدر. دیکر آثارندن دخی بعضیسی موجوددر. کلیات آثاری دفعاتله طبع وهله تراجم احوالی اکثر السنه‌یه دخی ترجمه اولنمشدر. افلاطونك مذهب حکیمانه‌سنه تابع اولوب، بقای روحه قائل ایدی.

پلوتن (Plotin) مشاهیر حکمای یونانیه‌دن اولوب، میلادك ٢٠٥ تاریخنده مصرك (لیقوپولیس) شهرنده طوغمش؛ و ٢٨ یاشنده ایکن حکیم (آمونیوس‌ساقاس) ه انتسابله تحصیل فلسفه ایدوب، افلاطونك مذهب حکماسنه تابع اولمشیدی. شرق حکماسنك افکارینی دخی آکلامق ایچون، ٢٤٤ ده غوردیانك معیتنده ایرانه سفر ایتمش؛ وقرق یاشلرنده ایکن، رومایه کیدوب یرلشمشیدی. بعده (قامپانیا) یه چکیلوب، ٢٧٠ تاریخنده اوراده وفات ایتمشدر. کندینه مخصوص بر مذهب تصوف ایجاد ایدوب، تمامیله اصحاب توحیددن اولمش ایدی، وروح بشرك ریاضت وخلوت ومراقبه واسطه‌سیله جان جهانله وحدته ورؤیةاللهه نائل اوله‌بیلدیکنه معتقد ایدی، وحتی کندیسنك بو شرفه نائل اولدیغنی ادعا ایدردی. بو فکر واعتقاده دائر برچوق مقاله‌لر یازوب، شاکردانندن (پورفیر) بونلرك چوغنی جمع ایله، طقوزر عدد تصنیف ایده‌رك، (اناده) تسمیه ایتمشیدی. بو اثر موجوددر. افلاطونك أصول ادارهٔ مملکت حقنده یازدیغی کتابی موقع اجرا وتجربه‌یه وضع ایتمك اوزره (پلاتونوپولیس) یعنی «افلاطونیه» اسمیله قامپانیاده مجدداً بر شهر تأسیس ایتمکه ایمپراطور (غالیان) دن رخصت آلمش ایسه‌ده، بعض حسودلر اجرای مقصدینه مانع اولمشلردی.

پلوتوس (Plutus) یونان قدیم اساطیرنده ثروت ومعادن الهی زعم اولنوب، زراعت الهه‌سی (سرس) ایله (یاسیون) ك اوغلی ظن اولنور، والنده بر کیسه طوتار برکور صورتنده تصویر ایدیلور ایدی. معدنلرك طوپراغك ایچنده بولنمسی مناسبتیله جهنم آلهه‌سندن معدود ایدی.

پلوتون (Pluton) یونان قدیم اساطیرنده جهنم الهی اولوب، زخل ایله (ریا)نك اوغلی ومشتری ایله نپتونك برادری زعم اولنوردی. کویا برادرلریله عالمی مقاسمه ایتدکدن صکره، جنلرك آلهه‌یه قارشی اولان محاربه‌سنده کیقلوپ تسمیه اولنان عفریتلره یاپدیرمش اولدیغی بر باش زرهی آلتنده کندینی غیر مرئی حالنه قویه‌رق، جنلره غلبه ایتمشیدی. سیچیلیا آطه‌سنده زراعت الهه‌سی (سرس)ك قیزی، (پروسرپینه) یی قاپوب، جهنمه کوتوره‌رك تزوج ایتمشیدی. آبانوسدن بر تختك اوزرینه ویرو. سرپینه‌نك یاننده اوتورمش ویاخود درت یاغیز آتلی بر آرابه‌یه بینمش صورتنده تصویر اولنوردی. بواله کاذبه کیجه وقتی سیاه بوغالر ذبح ایدرلردی. سروی آغاجیله نرکس چیچکی بوکا منسوب عد اولنوردی. یونانده وایتالیاده عبادتنه مخصوص معبدلر بولنوب، اك بیوکی سیچیلیانك (سیراقوسه) شهرنده ایدی.

پلوچق (Plotsk) لهستانده وارشوویانك ٩٠ کیلومتره شمال غربیسنده وویستوله‌نك ساحل یمیننده وویوودەلق مرکزی بر قصبه اولوب، ١٢٠٠٠ اهالیسی، مکتب اعدادیسی، بیوك خاورەسی، مصنع بر کلیساسی، کورك فاریقه‌لری ودباغخانه‌لری واردر. — پلوچق وویوودەلغی شرقاً روسیه، شمالاً وغرباً پروسیه حدودیله، جنوباً وجنوب شرقی جهتندن دخی آوغوستووه، سیدلك ومازوویا وویوودەلقلریله محدود اولوب، طولی ٢٦٠ وعرضی ٩٠ کیلومتره‌در، و ٥٠٠٠٠٠ اهالیسی واردر.

پلوز (Pelouze) فرانسه مشاهیر کیمیویوندن اولوب، ١٨٠٧ تاریخنده طوغمش، و١٨٦٧ ده وفات ایتمشدر. بعض عناصر کیمیویه‌نك کشفنه موفق اولمش، وبو فن حقنده بر طاقم اثرلر یازمشدر.

پلوسه (Péluse) مصرده نیلك اك شرقی قولی منصبنده بولنمش اسکی برشهر واسکله اولوب، اسکی قبطیلر عندنده (پرومی) اسمیله مسمی ایدی. الیوم موقعی وخرابه‌لری (پورتسعید)ك قربنده واقع اولوب، (طینه) اسمیله معروفدر. صاحب مجسطی بطلیوسك مسقط رأسیدر.

پلوش (Pluche) فرانسه ادباسندن اولوب، ١٦٨٨ تاریخنده طوغمش، و١٧٦١ ده وفات ایتمشدر. «طبیعتك منظره‌لری» عنوانیله ٩ جلد اوزره مشهور بر اثری ودیکر بعض تألیفاتی واردر.

پلولیه (Plevljé) طاشلیجه‌نك اسلاوجه اسمیدر. [«طاشلیجه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پلونه (Plevna) بلغارستانده صوفیه‌نك ١٣٨ کیلومتره شرق شمالیسنده (وید) نهرینه تابع (توچنیچه) چایی اوزرنده لوا مرکزی بر قصبه اولوب، اوغرودن طوغرویه ادارهٔ عثمانیه‌ده.

بولندیغی زمان ۱۷۰۰۰ دن زیاده اهالیسی و ۱۸ جامع
شریفی وار ایدیسه‌ده، مؤخراً اکثر اهالئ
اسلامیه‌سنک هجرتندن طولایی الیوم ۱۴۰۰۰
اهالیسی‌واردر، وجوامعنک اکثری خرابدر. قصبه
اطرافی تپه‌لرله محاط دوز بر یرده اولوب، بر چوق
یوللرک محل تقاطعنده واقع اولمغله، اهمیت موقعیه‌سی
واردر. ابنیه‌سی عادی وسوقاقلری پیسدر. بو قصبه
غازئ نامدار عثمان پاشا حضرتلرینک روسیه ورو-
مانیا عساکر متفقه‌سنه قارشی ایتدیکی مقاومت‌مردانه-
سیله‌شهرت‌بولمشدر. ۱۸۷۷ تاریخنده روس‌عسکرینک
طونه‌یی چکمسی اوزرینه، غازئ مشارالیه بو موقعی
طوتوب، دشمن عسکرینه قارشی ایکی شانلی غالبیته
نائل اولدقدن صکره، هر نوع استحکامدن عاری‌اولان
بو قصبه‌یی استحکامات ترابیـه ایله تحکیم ایده‌رک،
صوفیه طریقنی آچیق طوتدیغی حالده، سنهٔ‌مذکوره‌نک
تموزندن کانون اولنه‌دکین بش آی پیاپی روس‌وروما ن
عسـکرینه قارشی طورمش، وبونلره ۴۰۰۰۰ دن
زیاده تلفات ویردیره‌رک، دولت عثمانیه‌نک شان
عسکریسنی بتون عالمه طویورمشدر. نهایت روسیه‌نک
کلیتلی عسکر جلب وسوق ایتمسیله صوفیه طریقی دخی
کسلدکدن صـکره، عثمان پاشا حضرتلری هجومدن
بشقه چاره قالمدیغنی کوره‌رک، ایتدیکی‌هجوم غضنفرانه-
سنده روس عسکرینک یاپمش اولدیغی استحکاماتک ایکی
صره‌سنی ضبط ایتمش ایسه‌ده، دشمن عسکرینک عساکر
عثمانیه‌نک بر قاچ مثلی مقدارنده اولمسیله، کندیسی
آغر صـورتده مجروح اولدیغی حالده، کانون اولک
۱۰ نده، ۳۵۰۰۰ راده‌لرنده اولان عسکریله برابر
ینه‌شانلی‌برصورتده تسلیمه‌مجبوراولمشیدی. حتی روسیه
ایمپراطوری‌کندیسنه اوقدرتلفات‌ویردیرن بو دشمننک
شجاعت ومهارت‌عسـکریه‌سنی تقدیراً قلیجنی آلمامش،
وحقنده فوق‌العاده‌حرمت واکرام ایلمشدر. — پلونه
سنجاغی شمال‌شرقی جهتندن زشتوی،شمال‌غربی طرفندن
راخووه، غرباً وراج، جنوباً دخی لوفچه سنجاقلریله
محاط اولوب، ۱۰۰۸۷۰ اهالیسی واردر.

پلوو { (Pelvou) فرانسه‌نک یوقاری آلپ ایالتنده بر طاغ اولوب، ۳۰۳۵ متره ارتفاعی واردر.

پلوئرمل { (Ploermel) فرانسه‌نک (مور- بیهان) ایالتنده و(وانه) نک ۴۴
کیلومتره شمال شرقیسنده قضا مرکزی بر قصبه اوله
لوب، ۴۵۷۸ اهالیسی واردر.

پلیاده { (Pléiades) یعنی «ثریا». اساطیر یونانیه‌ده بواسمله (آطلاس) ک یدی
قیزی اولدیغی زعم اولنـوب، بونلرک آلتیسی رب الهٔ
کاذبه ویالکز بری بر انسانه وارمش؛ وبعده کوکه
چیقوب، یلدیزلره تحول ایتمکله، ثریایی تشکیل ایتمشلر.

پلیاس { (Pelias) یونان قدیمک اساطیرله مخلوط تاریخنـه کوره، (یوقلوس)
حکمداری (قرتیاس)ک زوجه‌سی (تیرو) نک (نپتون)له
اولان اختـلاطندن متولد اولوب، بر طاغده آتلمش؛
وچوبانلر طرفندن تربیه اولنمشیدی. (قرتیاس)ک وفا-
تنده، وارث‌اولان برادرینک تختنی ضبط واولاد وعیا-
لنی قتل ایتمش، وبونلردن (یاسـون) قورتلمشیدی.
بونی دخی محو ایتمک ایچـون (آرغوناوت) اسمیـله
مشهور سـیاحت بحریه‌یه تشویق ایلمشـیدی. کندی
قیزلری (مدیا) یه پدرلرینک یکیدن کنج اولمسنی رجا
ایتمکله، بو سحـاره ابتدا اختیار قانک آقمسی لازم
کلدیکنی سـویلدیکندن، قیزلر اینانه‌رق، پدرلرینی
بوغازلمشلر.

پلیسیه { (Pelissier) فرانسه مارشاللرندن اولـوب، ۱۷۹۴ ده طـوغمش،
و۱۸۶۴ ده وفات ایتمشـدر. جزایرک ضبطنده ابراز
شجاعتله، اوراده قطع مراتب ایتمش؛ وقریم محاربه-
سنده فرانسز عسکرینک باش قوماندانی اولوب، مالا-
قوفی ضبط ایتمسی اوزرینه، مالاقوف دوقه‌سی عنوا-
نیله برابر مشیرلک رتبه‌سـنه ترفیع، وبعده مجلس
اعیان ریاست ثانیه‌سـنه ولوندره سفارتنه ونهایت
جزایر والیلکنه نصب اولنه‌رق، وفاتنه‌دک بو مأمو-
ریتده بولنمشدر.

پلیقو { سیلویو — (Silvio Pelico) ایتالیا مشاهیر ادباسندن اولوب، ۱۷۸۹ ده
پیامونته‌ده طوغمش، و۱۸۵۴ ده وفات ایتمشـدر.
لیونده تحصیل ایدوب، ابتدا فرانسز لسانک معلمی
اولمش؛ وبعده بعض رفیقلریله بالاتفاق افکار حریتپرو-
ورانه‌نک نشری مقصدیله برغزته تأسیس ایتمش‌ایسه‌ده،
بو غزته آوستریا حکومتی طرفندن لغو ایدلمش؛ واو
صره‌ده بعض حـاله‌لر دخی یازمشیدی. ۱۸۲۰ ده
ناپولی وپیامونته اختلالی وقوعنده، ذی‌مدخل اولمق

ثهمتیله توقیف اولنه‌رق، اعدامنه حکم اولنمش ایسه‌ده، جزاسی ۱۵ سنه‌لك کورکه تحویل اولنه‌رق، (اسپیلبرغ) ده ۹ سنه محبوس قالدقدن صکره، سبیلی تخلیه اولنمشیدی. محبوسیتنی (Le mie Prigioni) یعنی «محبوسیتم» عنوانیله رومان شکلنده یازمشدر. محبوسیتنده ایتالیا تاریخندن مأخوذ بر قاچ هائله وبعده دیکر بر طاقم منظومه‌لر دخی یازمشدر. تخلیهٔ سبیلندن صکره انزوا ومطالعه ایله عمر کچیرمشدر. «محبوسیتم» عنوانلی اثری عنوان اصلیسنك فرانسزجه ترجمه‌سی اولان (مه پریزون) عنوانیله اکارم ادبامزدن اکرم بك افندی حضرتلری طرفندن لسانمزه ترجمه اولنمشدر.

پلیموت (Plymouth) انکلتره‌نك (دوون) ایالتنده، واسع بر قویك ایچنده، (پلیم) نهرینك منصبنده ولوندره‌نك ۳٤٦ کیلومتره جنوب غربیسنده واقع بر شهر واسکله اولوب، ۷۳۷۹٤ اهالیسی، ٤ قسمدن مرکب بیوك وصاغلام لیمان عسکریسی، مکمل استحکاماتی، بیوك بر فناری، لوندره‌یه قدر بر دمیر یولی، کوزل بر تیاتروسی، خسته‌خانه‌سی، ۲ واسع قشله‌سی، (آتنه) عنوانیله بر دارالفنونی، بحریه مکتبی ورصدخانه‌سی واردر. ترسانه بو شهرك قارشیسنده بولنان ومقدما بر محله‌سی عد اولنان (دوونپورت) ده‌در. — ممالك مجتمعه‌نك (ماساچوست) جمهوریتنده، بحر محیط آطلاسی ساحلنده وبوستونك ٥٦ کیلومتره جنوب شرقیسنده دخی بو اسمله بر قصبه واسکله اولوب، ۷۰۰۰ اهالیسی واردر. انکلیزلرك آمریقای شمالیده اك اول تأسیس ایتدکلری قصبه‌در.

پلین (Pline) مشاهیر حکمای طبیعیوندن اولوب، تاریخ طبیعینك موجدی حکمنده در. میلادك ۲۵ تاریخنده ایتالیانك (قومه) ویاخود (ورونه) شهرنده طوغوب، ابتدا عسکرلك ایتمش، وبعده آووقاتلق ایتمکله برابر، علوم وادبیاتله اوغراشه‌رق، مؤخراً بعض مأموریتلرده بولنمش؛ ٦٨ تاریخنده اسپانیا والیسی و۷٤ ده مسینه دونانمه‌سی قوماندانی اولمشیدی. فنونه پك حریص اولوب، بوش وقتلرینی تحقیقات وتحریات فنیه‌یه صرف ایدر، وسفرده، یتاقده، هر یرده کتاب الندن دوشمز ایدی. ۷۹ تاریخنده واقع (وزوو) برکانك اشتعالنده بو حالی یقیندن کورمکه کیدوب، زیاده تقرب ایتدیکندن، دومانندن بوغلمشدر. تاریخه وحقوقه دائر بر قاچ کتاب یازمش ایسه‌ده، نسخه‌لری بولنمیوب، یالکز ۳۷ فصل اوزره یازمش اولدیغی تاریخ طبیعیسی موجوددر. بو اثری بر مجموعهٔ فنون حکمنده اولوب، ارضك احوالندن، علم جو هوادن، جغرافیادن، هیئتدن، نباتات وحیوانلردن، معادندن، مفردات طبدن وحتی رسم وهیکلتراشلقدن دخی بحث ایدر. ایچنده بعض تناقضلر وفجیع سهو وخطالر وار ایسه‌ده، صاحب ترجمه تصویر طبیعتده (بوفون)کبی طلاقته مالکدر. بو کتاب دفعاتله طبع واکثر السنه‌یه ترجمه اولنمشدر. عربلر عندنده (بلیناس) اسمیله معروف اولوب، صاحب الطلسمات دینمکله مشهوردر. — بو حکیمك یکنی واخرت اوغلی دخی بو اسمله معروف اولوب، میلادك ٦۱ تاریخنده (قومه) ده طوغمش، و۱۱۵ ده وفات ایتمشدر. آناطولیده بعض ایالتده والی اولوب، (ترایان)ك منظوری ایدی. حائز اولدیغی نفوذ واقتداری علم وارباب هنری تشویق وحمایه ومکتبلرله کتبخانه‌لر تأسیس ایتمك یولنده صرف ایتمشدر. تاریخه متعلق یازدیغی آثار نابود ایسه‌ده، ایمپراطور ترایانك مدحنه دائر اولان رساله‌سیله بعض محرراتی موجوددر.

پلینی (Péligniens, Peligni) ایتالیانك اهالئ قدیمه‌سندن (پلاسج) اقوامندن معدود بر قوم اولوب، (سامتیوم) جهتنده ساکن ایدیلر.

پلیوس (Pélée, Πηλεύς) تروآیی محاصره ایدن قهرمانلردن مشهور (آخیلاوس)ك پدری اولوب، صن اصل (اکینه) حکمداری (ایاق)ك اوغلی اولدیغی حالده، سهواً برادرینی قتل ایتدیکندن، وطننی ترکله، (فنیوتیده) حکمدارینه التجا، وبونك قیزینی تزوج ایتدکدن صکره، آوده بونی دخی سهواً قتل ایتمکله، (یوقلوس) ه کیتمش؛ یوقلوس حکمداری (قاست)ك زوجه‌سی کندیسنه علاقه ایدوب، تکلیفات جنایتکارانه‌سنه موافقت ایتمدیکیچون، ناموسنه تعرض ایتمش اولمغله اتهام اولنه‌رق، حکمدار طرفندن براورمانده آصلمش ایسه‌ده، ایپی قوپارمق یولنی بولوب، آقاستی وزوجه‌سنی قتل، ویوقلوس تختنی ضبط ایتمش، وایلك قاریسنك وفاتندن صکره، (تتیس) نام پری‌یی تزوج ایدوب، آخیلاوس (ونام دیکرله آشیل) بو ازدواجدن طوغمش.

پمبروق (Pembroke) انکلتره‌نك (والس) خطه‌سنده همنامی اولان ایالتك

مركز قديمى بر قصبه اولوب، ميلفورله قوينك ايچنده ولوندره‌نك ۳۲۵ كيلومتره غربنده واقعدر. ۱۳۷۰۰ اهاليسى، صاغلام ليمانى، ترسانه‌سى وبعض استحكاماتى واردر. — پمبروق قونتـلغى يعنى ايالتى شمال شرق جهتنـدن قاديغان، شرقاً كرمارتن ايالتـلريله، جنوباً بريستول قناليله، شمال‌غربى جهتندن دخى سنت جورج قناليله محـدود اولوب، طـولى ۶۰ وعرضى ۴۴ كيلومتره اولديغى حالده، ۹۲۰۰۰ اهاليسى واردر. شمديكى مركزى (هاورفوردوست) قصبه‌سيدر.

پن { ياخود پان (Penn) ممالك مجتمعـه‌ده‌كى (پانسيلوانيا) نك منظمى اولوب، ۱۶۴۴ ده لوندره‌ده طوغمش، و ۱۷۱۸ ده وفات ايتمشدر. انكليز آميراللرندن برينك اوغلى اولوب، امورمذهبيه وسياسيه‌ده حريت افكاره مالك اولديغندن، عائله‌سـندن طرد، وحكومت طرفنـدن ايكى دفعه حبس اولندقدن صكره، ۴۰۰۰۰۰ فرانقلق برتخصيصاته وارث اولمغله، دولت طرفنـدن بوكا مقابل آمريقاى شماليده هنوز اسـكان اولنمامش بر يرويرلمشـيدى، كه اليوم بونك اسمنه نسبتله پانسيلوانيا دينلن جمهوريتدر. بويرى اسـكان وغايت عادلانه وحريتپروانه قوانين ونظـاماتله اداره ايدوب، وحشيلرله دخى ايتـديكى معاهده‌لره رعايت ايتديكندن، بونلرك‌ده امنيتنى قزانمش واسارتنى منع ايتمشـيدى. بو مملكتده قوديغى اصـول ونظام ممالك مجتمعه دولتنـك اساس اداره‌سى حكمنه چكمشدر. فيلادلفيا شهرى دخى بونك تأسيس كرده‌سيدر. حكيم ومحب انسانيت بر ذات اولوب، برخيلى تأليفاتى دخى واردر.

پنات { (Pénates) اسـكى روماليلرك خانه وعائله‌لره مخصوص آلهه‌سندناولوب، (لار) دينلن ديكر بر طاقم آلهه ايله برابر كسب وحفظ ثروته موكل زعم اولنـورلردى. بونلرك كوچك صنملرينى هركس اونده طـوتاردى. عربلرك وقت جاهليتده عبادت ايتدكلرى (لات) و (منات)ك بو (لار) و (بنات) لرله بر مناسبتى اولسه كركدر.

پناهى { اوننجى قرن هجرى عثمانلى شعراسندن اولوب، روم ايليليدر. شـوبيت جمله‌ٔ اشعارندندر:

قامتك نخلى بلند اولدى اكا ال ايرمز
نيجه شـفتالو ديرم سيب زنخدانكدن

پنجاب { (Pandjab) هندسـتانك شمـال غربيسنده بيوك برخطه اولوب، سند نهرينى تركيب ايدن بش نهرله اروا اولنديغنـدن، بو اسمله تسميه اولنمشدر.

موقعى، حدود ومساحه‌سى. — پنجاب هيمالايه جبالنك آشاغى اتكلريله سـند حوضه‌سنى تشكيل ايدن مائله‌نك قسم وسطيسندن‌عبارت اولوب، شمالاً كشميرله وافغانستانك بر قسميله، غرباً افغانستان وبلوجستانله، غرب جنوبى كوشه‌سندن بمباى اداره‌سنه تابع (سند) خطه‌سيله، جنوباً (راجپوتانه) نيم مستقل خطه‌سيله، شرقاً «شمال غربى ايالاتى» ايله، شرق شمالى جهتندن دخى تيبتله محدوددر. شمال غربيدن جنـوب شرقى‌يه اولان طـول اعظمى ۹۰۰ وعرض اعظمى ۸۳۵ كيلومتره اولوب، ۲۷°۳۹′ ايله ۳۵°۲′ عرض شمالى و ۶۷°۱۵′ ايله ۷۶°۴۴′ طول شرقى آره‌سنده واقعدر. مساحهٔ سطحيه‌سى ۳۶۸۹۲۱ مربع كيلومـتره اولوب، بونك ۲۷۲۱۶۱ كيلومتره‌لكى طوغريدن طوغرى‌يه انكليز اداره‌سنده و ۹۲۷۶۰ كيلومتره‌لكى نيم مستقل حكومات محليه‌نك النده‌در.

شكل طبيعيسى جبال وانهارى. — پنجابك يالكز منتهاى شرق شمالى قسمى هيمـالايه جبالنك صرتنـه قدر واصـل اولوب، شمال جهتندن ايسـه جبال مذكوره‌نك مرتفـع محللرى كشمير داخلنـده بولنمغله، يالكز اتكلرينك آشاغى طرفلرى پنجابه داخل اوليور. غرب شمالى حدودنده (سليمان) طاغنك اتكلرى واقع اولوب، بوجهتـك موقعى مرتفعجه‌در. مملكتك قسم اعظمى ميلانى آز بايرلردن واووه‌لردن عبارت اولوب، مملكتـه بو اسمى قزانديران بش نهرهيمالايه اتكلرندن نبعانله، شمال شرقيدن جنوب غربى‌يه طوغرى جريان ايده‌رك، پنجابى سق واحيا ايدرلر. بونلرك اك بيوكى بشـنك اك غربيسى اولان (سـند) ايرماغى اولوب، ديكرلرى بوكا تابعدرلر. بونلر دخى: جهلام، تهين‌آب، راوى وساتلج نهرلرى اولوب، بربرلريله برلشـدكدن صكره جمله‌سى سـند ايرماغنه دوكيلورلر، وبعده بو ايرماق همنامى اولان خطه‌يه داخـل اولور. بونلرك يتـاقلرى آزدرين اولديغندن، پك صيق تبديل مجرا ايدرلر. بونهرلرك ايلك اوچى كشميردن كلوب، ديكرلرى داخل مملكتده نبعان ايدرلر. بو وجهله پنجاب خطه‌سى كاملاً بحر عمان مائله‌سـنه تابع ايسه‌ده، بنكاله

كورفزى ماﺋﻠﻪسنه تابع اولان كنك حوضه‌سنه دخى تقرب ايدوب، حدود شرقيه‌سنى تشكيل ايدن (جمنه) نهرى كنكك تابعلرندندر. بيوك كولى يوغيسه‌ده، كوچك كوللريله بطاقلقلرى چوق اولديغى كبى، بنجانه‌لرك جوارنده اولان صنعى حوضلرك دخى بعضلرى كول عد اولنه‌بيله‌جك بيوكلكده‌در. نهرلرى آره‌سنده كرك ملوك اسلاميه زماننده وكرك انكليزلر طرفندن آچلمش برچوق قناللر دخى بولنيور.

اقليم وهواسى، محصولات وحيوات ومنابع ثروتى. — پنجاب اقاليم حاره‌دن معدود اولمغله، يازين هواسى پك صيجاق اولديغى كبى، قشين دخى صوغوغى خيلى مؤثردر. تموزك اون بشندن ايلولك نهايتنه‌دك دوام ايدن ياغمورلر موسمنده هوا پك صيجاق ورطوبتليدر. كانون ثانينك ابتداسندن باشلايان بر ايكنجى ياغمورموسمى دخى وارايسه‌ده، اوقدر سوركلى دكلدر. بو ياغمورلر وهيمالايا طاغلرنده ياغان قارلر مملكتى اروا ايديورسه‌ده، حدذاتنده طوپراغى قوملق وقورو اولوب، يالكز جنوب غربى قسمنده اولان اووه‌لرى اتربهٔ مترسبه‌دن يعنى نهرلرك ايندير دكلرى بالچيقلردن منشكلدر. كوندوز ايله كيجه آره‌سنده دخى هواجه بيوك بر فرق اولوب، صيجاق كونلرك بعضاً پك سرين كيجه‌لرى اولور. ارتفاعك دخى فرقى اولوب، (سيمله) كبى مرتفع محللرنده يازين مقياس‌الحراره ٣٠ درجه‌يى يچمديكى حالده، قيشين صفردن بر قاچ دقيقه آشاغى اينر؛ دهلى ولاهور كبى آلچق يرلرنده ايسه يازين ٤٥ درجه‌يه قدر چيقوب، قيشين ٢ درجه‌يه قدر اينر.

هندك سائر طرفلرينه نسبةً پنجاب قورو اراضى‌يه ويابس هوايه مالك ايسه‌ده، ينه طوپراغى خيلى منبت ومحصولدار اولوب، برى ايلك بهارده وديكرى صوك بهارده اولمق اوزره، ايكى نوع محصولات آلنير. ايلك بهار محصولاتى باشليجه بغداى، آرپه، نخود، توتون، سبزه، ياغ ويرر انواع حبوبات وكنكره چايى دينلن برنوع چايدن؛ صوك بهار محصولاتى دخى باشليجه: پرنج، دارى، مصر، بقله، پاموق، شكر قامشى، چويد، كتن، كنوير وسائره‌دن عبارتدر. زراعت اسكى اصولده اجرا اولنوب، بركونه ترقيات يوقدر. اورمانلرى آز اولوب، آنجق انكليز حكومتى طرفندن بعض اورمانلر يتيشديرلمشدر. قصبه وقريه‌لرك جوارلرنده اشجار مثمره چوق اولوب، موس، نار، اريك، الما، آيوا، شفتالى، آناناس، پورتقال، ليمون وسائر ميوه‌لرى چوقدر. پيشاورك پورتقاللرى مشهوردر. غرب جنوبى جهتنده اولان (دراجات) جوارنده خرما آغاجلرى واسع اورمانلر تشكيل ايديور. ايشلنمه‌مش اولان يرلرى اوتله مستور اولوب، مرعالرى چوقدر.

حيوانات اهليه‌سى آت، استر، مركب، صيغير، قويون، كچى، دوه، طوموز وسائره‌دن عبارت اولوب، حكومت حارالرنده عرب وانكليز آيغيرلرى ومصر مركبلرى استعمال اولنه‌رق، پك كوزل طايلر واسترلر يتيشديريليير. سالتج واديلرنده‌كى قويونلرك جنسى مشهوردر. جنوب غربى جهتنده دوه صبان چكمه‌ده دخى قوللانيليير. ١٨٨٣ سنه‌سى اسناتستيقنه كوره، پنجابده ٦ ½ مليوندن زياده صيغير، ٨٦ بيك آت، ٣٥٢ بيك مركب واستر، ٥ مليون قويون وكچى، ١٧٥ بيك دوه و٦٦ بيك طوموز موجوددر. حيوانات وحشيه‌سى دخى چوق اولوب، قپلان، صيرتلان، آيى، قورد، چقال، تيلكى، انواع كيكلر وقراجه‌لر، يبانى طوموز، ميمون، يبانى طاوق، كككليك، پپاغان، قره قوش وسائر طيورله تمساح وبرچوق نوع زهرلى يلانلر بولنيور. مملكتك اووه‌لرنده وآلچق جهتلرنده معادن يالكز برمقدار كهرجله ايله آز درينلكده بولنان بر كيرچدن عبارت اولوب، هيمالايه جبالنك انكلرنده ايسه دمير، قورشون، باقير، قلاى وبعض جهتلرده كومش معدنلرى وكوزل بر نوع ياپى طاشى بولنور. شمال غربى جهتنده قيا طوزى پك چوق اولديغى كبى، طاش ياغى، كوكورد وكور دخى چيقار. بعض كوكوردلى معدن صولرى دخى واردر.

اهاليسى، جنسيت ولسان ومذهبلرى. — پنجابك اهاليسى، ١٨٨١ استاتستيقنه كوره ٢٢٧١٢١٢٠ كشى اولوب، همان نصفى يعنى ١١٦٦٢٤٣٤ ى مسلم، ٩٢٥٢٢٩٥ ى براهمانى، ١٧١٦١١٤ ى سيخ، ٣٣٦٩ ى خرستيان، ٣٢٥١ ى بودا دينده، ٤٦٥ ى زردشتى وقصورى اديان سائره‌يه منسوبدرلر. بو اهالى اجناس مختلفه‌دن مركب اولوب، اقوام آريانيه ايله اونلردن اول هندستانده بولنمش اولان اقوام اصليه وبعده هجرت ايتمش اولان تركلر، مغوللر، ايرانيلر،

افغانیلر، تیبتلیلر وسائر اقوام کثیره بعض جهتلرده آیری آیری وبعض جهتلرده مختلط ومرکب صورتده باشامقده‌درلر. سویلنیلن لسانلر دخی چوق اولوب، اصل لسان عمومی ورسمی (اردو) دخی دینلن هندستانی لسانیدر. پنجابی لسانی دها زیاده مستعمل اولوب، ١٤ ملیون اهالی طرفندن سویلنمکده، وبراهمانیلر طرفندن کندیلرینه مخصوص حروفله یازلمقده‌در. دیکر لسانلر کشمیری، افغانی، بلوچی، بنکالی، بجراتی، نپالی وسائره‌در. پنجابك شرق جهتنده براهمانیلر وغرب جهتنده مسلمانلر اکثریتده اولوب، آنجق نفوذ واعتبار هر طرفنده اهل اسلامه عائددر. شرق جهتنده اهالی صنعتلرینه کوره صنوفه وغرب جهتنده قبائله منقسمدرلر.

تقسیماتی. — پنجاب خطه‌سی طوغریدن طوغری‌یه انکلیز حکومتنه تابع ١٠ ایالت ایله برچوق نیم مستقل حکومتلره منقسم اولوب، ایالتلر سنجاقلره وسنجاقلر «تحصیل» عنوانیله قضالره منقسمدر. نیم مستقل حکومتلر جبال حکومتیله اووه حکومتنه منقسم اولوب، برنجیلری ٢٥ وایکنجیلری ١١ عددنده‌درلر. ایالات وحکومات مذکوره‌نك اسامی ومساحه‌لریله مقدار اهالیلری بروجه زیردر:

ایالت	مربع کیلومتره	اهالی	مقدار الویه وحکومات
دهلی	١٤ ٥٢٩	١ ٩٠٧ ٩٨٤	٣
حصار	٢١ ٦٣٨	١ ٣١١ ٠٦٧	٣
امباله	١٠ ٢٦٤	١ ٧٢٩ ٠٤٣	٣
جلاندر	٣٢ ٥٥٧	٢ ٤٢١ ٧٨١	٣
امریچان	١٣ ٨٦٦	٢ ٧٢٩ ١٠٩	٣
لاهور	٢٣ ٢٧٥	٢ ١٩١ ٥١٧	٣
ملتان	٥٢ ٣٦١	١ ٧١٢ ٣٩٤	٤
روال پیندی	٣٩ ٩٧٤	٢ ٥٢٠ ٥٠٨	٤
دراجات	٤٥ ٧٩١	١ ١٣٧ ٥٧٢	٣
پیشاور	٢١ ٧٠٥	١ ١٨٩ ٤٥٣	٣
جمعاً ایالات	٢٧٦ ١٦٠	١٨ ٨٥٠ ٤٣٧	٣٢
اووه حکوماتی	٦٤ ٩٢٢	٣ ٠٩٦ ٠٤٠	١١
جبال حکوماتی	٢٧ ٨٣٩	٧٦٥ ٦٤٣	٢٥
جمعاً پنجاب	٣٦٨ ٩٢١	٢٢ ٧١٢ ١٢٠	٦٩

اووه‌ده‌کی نیم مستقل حکوماتك الکبیوکلری ١٥ ٢٤٧ مربع کیلومتره مساحهٔ سطحیه‌سی و ١ ٤٦٧ ٤٣٣ اهالیسی اولان (پاتیاله) ایله ٣٨ ٨٤٨ مربع کیلومتره مساحهٔ سطحیه‌سی و ٥٧٣ ٤٤٩ اهالیسی اولان (بهوپال) حکومت اسلامیه‌سیدر. جبالده‌کی نیم مستقل حکومتلر ایسه دها کوچك اولوب، الکبیوکلری اولان (چانبه) ایله (باشهر) حکومتلرینك مساحهٔ سطحیه‌لری ٨ ٠٠٠ مربع کیلومتره‌دن زیاده‌جه‌در، وبرنجیسینك ١١٥ ٠٠٠، ایکنجیسینك ٦٤ ٠٠٠ اهالیسی واردر.

شهر وقصبه وقریه‌لری. — پنجابده ٥٢ ٨٧٠ شهر وقصبه وقریه بولنوب، ١٨ ٥٤٦ سی نیم مستقل حکوماتده وقصوری طوغریدن طوغری‌یه انکلیز دولتنه تابع ایالاتده‌در. نیم مستقل حکوماتده‌کی شهرلرك الکبیوکی (پاتیاله) اولوب، ٥٣ ٦٢٩ اهالیسی واردر. ایکنجی درجه‌ده اولان (مالر کوتله) ایله (نرمول)ك یکرمیشر بیك کسور اهالیلری واردر. اون بش بیکدن زیاده اهالیسی اولان قصبه‌لری ٢، اون بیکدن زیاده اولانلری ٥، بش بیکدن زیاده اولانلری ٢٧ واوچ بیك ایله بش بیك آره‌لرنده اولانلری دخی ٤٥ عددنده‌در. طوغریدن طوغری‌یه انکلیز حکومتنه تابع ایالاتنك الك بیوك شهری وقتیله دولت تیموریه‌نك پایتختی بولنمش واخیراً هندستان ایمپراطورلغنك مرکزی اتخاذ ایدلمش اولان (دهلی) شهری اولوب، ١٧٣ ٣٩٣ اهالیسی واردر؛ ایکنجی درجه‌ده اولان شهری دخی سیخلرك مرکزی اولان (امریچان) شهری اولوب، ١٥١ ٨٩٦ اهالیسی واردر؛ اوچنجی درجه‌ده پنجابك مرکزی اولان (لاهور) شهری اولوب، ١٤٩ ٣٧٠ اهالیسی واردر. اللی بیکدن زیاده اهالیسی اولان شهرلری ٥ عددنده اولوب، پیشاور (٧٩ ٩٨٢ اهالی)، ملتان (٦٨ ٦٧٤)، امباله (٦٧ ٤٦٣)، روال پیندی (٥٢ ٩٧٥) وجلاندر (٥٢ ١١٩) شهرلریدر. یکرمی بیکدن زیاده اهالیسی اولان شهرلری ١٣ عددنده اولوب، سیالکوت (٤٥ ٧٦٢)، لودیانه (٤٤ ١٦٣)، فیروزپور (٣٩ ٧٥٠)، بهوانی (٣٣ ٧٦٢)، پانیپات (٢٥ ٠٢٢)، بتاله (٢٤ ٢٨١)، رواری (٢٣ ٩٧٢)، کرنال (٢٣ ١٣٣)، کوجرانواله (٢٢ ٨٨٤)، دراغازی‌خان (٢٢ ٣٠٩)، دراسماعیل خان (٢٢ ١٦٤)، هوشیارپور (٢١ ٣٦٣)، جلام (٢١ ٧٠٧) شهرلریدر. یکرمی بیك ایله بش بیك آره‌لرنده اهالیسی اولان شهر وقصبه‌لر ١١١ وبش بیکدن آشاغی اهالیسی اولان قصبه‌لر دخی ١٠٦ عددنده‌در.

معارف وصنایع وتجارتی. — انکلیزلر لاهورده بر دارالفنون ایله برخیلی مکتبلر ودارالمعلمینلر تأسیس

ایمش اولدقلری کبی، اهالئ مسلمه‌نك دخی کندیلرینه مخصوص بیوك مدرسه‌لری وبکی اصول اوزره بعض مکتبلری اولوب، عربی وفارسی واردو لسانلری اوزرینه تحصیل ایدرلر. صنایع باشلیجه « هندیانه » تعبیر اولنان یرلی باصمه‌لرله کشمیر شالی، کوزل بر نوع چکه، جوامع شریفه وتربه‌لرك داخلا تزیینته مستعمل چینیلر، باشلیجه کوجراتده یاپیلان مشهور بر نوع قلیج وسائر اسلحهٔ جارحه ایله بعض اسلحهٔ ناریه، باقیر وپرنجدن معمول انواع آوانی، ایپك وپاموقدن مخلوطاً معمول وبعضیسی صیرمه‌لی وقلابدانلی اقشه، دوه تویندن ینه صیرمه‌لی بر نوع منسوجات وسائره‌دن عبارت اولوب، باصمه نسجیچون فابریقه‌لرده وخانه‌لرده جمعاً ٩١٩٣٩٠ دستگاه وبکی اصولده بعض فابریقه‌لر واردر. تجارتی دخی پك ایشلك اولوب، هندك سائر طرفلریله، بحای دمیر یولی طریقیله آوروپا ایله، چین وتبت وترکستان شرقی ایله وافغانستان وایرانله پك چوق امتعهٔ تجاریه ومحصولات ارضیه مبادله ایدیور. [سائر احوالیچون « هند » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پنجشنبه } طربزون ولایت وسنجاغنك اردو قضاسنه ملحق بر ناحیه اولوب، ٤٢ قریه‌دن مرکبدر.

پنداپول } (Pentapole) « بش شهر » دیمك اولان بو اسم اسکی یونان جغرافیونی طرفندن برچوق یرلره ویریلیردی. بونلرك باشلیجه‌لری: اولا برقه خطه‌سنده اولوب قیروان قدیم، برنیکه، آرسنیون، آپولونیا وپتولمایس شهرلرینی جامع ایدی؛ — ثانیاً فلسطینك قسم جنوبیسنده اولوب، سودومه، غوموره، ادمه، سبوئیم وسغور شهرلرندن عبارت ایدی، که بونلرك ایلك دردی آتش سماوی طرفندن تخریب اولنمشیدی؛ — ثالثاً فلسطینك غرب جنوبی جهتنده اولوب، غزه، عسقلان، آزوت، غاد وآقارون شهرلرندن عبارت ایدی؛ — رابعاً آسیای صغیرك غرب جنوبیسنده اولوب، دوریانلرك مستعمراتندن قنیده، استانکوی، لیندوس، یالیوس وقامیروس شهرلرندن مرکب ایدی؛ — خامساً ایتالیاده اولوب، ریمینی، پسارو، فانو، سینیغالیا وآنقونه شهرلرینی جامع ایدی.

پندار } (کمال الدین — رازی) ایران شعراسندن اولوب، ریلیدر. بشنجی قرن هجری اوائلنده یاشایوب، دیالمه‌دن مجدالدوله بن فخرالدوله‌یه منسوب بولنمشدر. اسماعیل بن صاحب بن عباد طرفندن تربیه، وخواجه ظهیر فاریابی طرفندن مدح اولنمشدر. عربی وفارسی ودیلمی لسانلرنده اشعاری واردر. شو رباعی او جمله‌دندر:

از مرگ حذر کردن دو روز روا نیست
روزی که قضا باشد وروزی که قضا نیست
روزی که قضا باشد کوشش نکند سود
روزی که قضانیست دران مرگ روا نیست

پندك } درسعادت جوارنده ازمید دمیریولی اوزرنده ومرمره ساحلنده بر بیوك قریه اولوب، شهر امانتنه ملحق قرتال قضاسنه تابعدر. اسکدارك ٢٤ وقرتالك ٧ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقع اولوب، خیلی کوشك وصیفیه‌لرله کویلی خانه‌لرینی وبر مقدار دکان وسائره‌یی حاوی ایدیسه‌ده، اخیراً وقوع بولان بر حریقدن همان کاملاً خراب اولمشدر. اسکی بر قصبه اولوب، اسم قدیمی (پندیخیون) در. دمیر یولی موقفی وواپور اسکله‌سی اولوب، یکیدن ترمیم اولنه‌جغنده شبهه یوقدر.

پندنیسه } یاخود پندنیسوم (Pendenisse,) (Pendenissum) بهسنینك اسم قدیمیدر. [« بهسنی » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پنریت } (Penrith) انکلتره‌نك کومبرلاند ایالتنده و(قارلیسله) نك ٢٨ کیلومتره جنوب شرقیسنده بر قصبه اولوب، ٦٠٠٠ اهالیسی، کتبخانه‌سی وتاریخ طبیعی نمونه‌خانه‌سی واردر.

پنزا } (Penza) روسیه‌ده همنامی اولان ایالتك مرکزی برشهر اولوب، موسقوه‌نك ٦٩٨ کیلومتره جنوب شرقیسنده وهمنامی اولان نهر ایله (سورا) چاینك ملتقاسنده واقعدر. ٢٠٠٠٠ اهالیسی، مکتب اعدادیسی، دری وصابون تجارتی، جام فابریقه‌لری وبیوك بازاری واردر. — پنزا ایالتی شمالاً (نیژنی نووغورود)، شرقاً (سیمبیرسك)، جنوباً (ساراتوف)، غرباً دخی (تامبوف) ایالتلریله محدود اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ٣٨ ٨٣٩ مربع کیلومتره واهالیسی ١ ٤٠٢ ٨٦٧ کشیدر، که بونلرده روس، چوواش، قالموق، باسکیز وسائر اقوامدن مرکبدر. هواسی معتدل اولوب، اراضیسی منبتدر. باشلیجه محصولاتی حبوبات متنوعه ایله کتندن عبارت اولوب، دمیر، کوکورد وزاج معدنلری دخی بولنور.

پنزانسه (Penzance) انكلترەنك (قورنو-آى) ايالتنده و(لونچستون)ك ١٠٠ كيلومترە جنوب غربيسنده بر قصبه واسكله اولوب، ١٠ ٥٠٠ اهاليسى، كوچك كيلرايچون ليمانى، دكيز حاملرى، كوزل هواسى وقلاى معدنى واردر.

پنلوپه (Pénélope) مشهور اوليسك زوجه-سى وتلاقك والدەسىاولوب، اسپار-ته حكمدارى ايقاريوسك قيزى ايدى. اوليسك تروآيه عزيمت وعودتيله يكرمى سنه سورن غيبوبتنده، حسن وجالى حسبيله، پنلوپەيى پك چوق آدملر تزوج ايتمك ايستمشلرسەده، ايشلمكده اولديغى جورەبى بيتيرديكنده وارەجغنى وعد ايله، كوندوز ايشلديكنى كيجه سوكديكندن، جورەسى هيچ بر وقت بيتميوب، زوجنك عودتنەدك طالبلره مقاومت ايتمش اولمسيله مشهورەدر. ديكر بر روايتده، رسماً كيمسەيه وارمامش ايسەده، قوجەسنەده وفادار قالمديغندن، اوليس عودتنده كنديسنى تطليق وطرد ايتمشيدى.

پنى (Penni) مشهور رسساملردن اولوب، رافائلك شاكرديدر. ١٤٨٨ ده فلو-رانسەده طوغوب، ١٥٢٨ ده وفات ايتمشدر. بعض اثرلرى موجود اولوب، استادينك آثارندن فرقى پك مشكلدر.

پنيسقوله (Peniscola) اسپانيانك (وا-لنسيا) ايالتنده ووالنسيانك ١٣٠ كيلومترە شمال شرقيسنده مستحكم بر كوچك قصبه اولوب، بر كوچك شبه جزيرە تشكيل ايدن بر قيانك اوزرنده واقعدر. ١٢٣٣ تاريخ ميلاديسنده اندلس حكومت اسلاميەسىالندن ضبط اولنەرق، ١٤١٥ دن ١٤٢٥ تاريخنەدك پاپالق ادعاسنده بولنان اون او-چنجى (بنوآ) ايله سكزنجى (قلمان) طرفندن مقر اتخاذ اولنمشيدى.

پنين آلپ — (Alpes Pennines) [«آلپ» مادەسنه مراجعت بيوريله.]

پنيوس (Pénée, Peneus) تساليادەكى سالامبريا نهرينك اسم قديميدر. [«سالامبريا» مادەسنه مراجعت بيوريله.] — يونانك (اليده) خطەسنده دخى بو اسمله بر نهر وار ايدى، كه بو كون (قاستون) اسميله معروفدر.

پو (Pô) ايتاليانك اك بيوك ايرماغى اولوب، بو مملكتك قسم شماليسنده بيوك بر حوضه تشكيل ايديور. ايتاليا ايله فرانسه حدودنده آلپ سلسلەسنك (ويزو) طاغندن نبعانله شرقه طوغرى آقەرق، قارينيان، تورينو، قازال، پلزانسه، قرمونه وغوآستاله شهر وقصبەلرى ايچندن كچدكدن و ٢٥٠ كيلومترەلك مسافه قطع ايتدكدن صكره، ايكى بيوك وبر قاچ كوچك قوله آيريلەرق، ونديك كورفزينه دوكيلور. صول طرفى آلپ وصاغ طرفى آپنين طاغلريله محاط اولوب، بو ايكى سلسلەدن اينن بر چوق نهرلرك صولرينى جمع ايدر. صولدن آلديغى نهرلرك باشليجەلرى: دوريا ريپاريا، استوريا، دوريا باليتا، سسيا، تسين، آدا، اوليو، مينچو؛ وصاغدن آلديغى نهرلرك دخى باشليجەلرى: تانارو، اسقريويا، تريبيا، تارو، لنچه، قروستولو، سكيا، پانارو ورتو چايلريدر. منصبى قربنده بر قاچ قولدن (آديج) ايرماغيله دخى اختلاط ايدر. بو ايرماق ياغمورلر موسملرنده زياده طاشديغندن، مجراسى كنارلرنده اسكيدن برى ياپلمش بر چوق سدلر واردر. صولرى قوم ايندروب، آغزينه بريكديرديكندن، سيرسفائن خيلى مشكلدر. بو ايرماغك حوضەسى كنيش وغايت كوزل براووەيى حاوى اولوب، ايتاليانك اك محصولدار جهتيدر، وكليتلى پرنج وسائره محصولاتى ويرر. روماليلر زماننده بو ايرماغك اسمى (پادوس) اولوب، دها اول (اريدانوس) تسميه اولنوردى.

پو (Pau) فرانسەده آشاغى پيرنه ايالتنك مركزى بر شهر اولوب، (غاودوپو) نهرى كنارنده وپارسك ٧٥٧ كيلومترە جنوب غربيسنده واقعدر. ٢٦ ١٨٩ اهاليسى، مكتب اعداديسى، مو-زەسى، كتبخانەسى، زراعت جمعيتى، كوزل منظرەسى، اسكى بر سرايى، تفرجكاه اتخاذ اولنان بر اورمانى، كوزل تياتروسى، دباغخانەلرى، بويا خانەلرى، سفره بزى فابريقەلرى وايى شرابى واردر. قرال دردنجى هنرى بو شهردە طوغوب، كوزل بر ميدانده هيكلى واردر.

پوآتو (Poitou) فرانسەنك تقسيمات قديمە-سنده بر خطەسى اولوب، شمالاً برتانيه، آنژو وتورنه خطەلريله، غرباً بحر محيط آطلاسى ايله، جنوباً آنقوموآ، سنتونژه واونيس خطەلريله، شرقاً دخى برى ومارشه خطەلريله محاط ومحدود ايدى. مركزى (پوآتيه) شهرى اولوب،

(پكتاوى) قوميله مسكون ايدى. يوقارى وآشاغى پوآتويه منقسم اولوب، يوقارى پوآتو اليوم «ايكى. سوره» ايله (ويانه) ايالتلرينى وآشاغى پوآتو دخى (وانده) ايالتنى تشكيل ايلشدر. قوهٔ انباتيه‌سى حال متوسطده اولوب، اورمانلرى وآوحيواناتيله باليقلرى چوقدر. آنتيمون ودمير معدنلريله ياپى‌طاشى، مرمرى وطوزى چوقدر. بو خطه‌ده چوق مستحكمات بولنور. وقتيله آكيتانيه‌يه ملحق اولوب، شارلمان زماننده آيريجه بر قونتلق اولمش، وقونتلرى بعده دوقه عنواننى آلوب، آكيتانى دخى ضبط ايتمشلر ايدى. ١١٣٧ ده‌جهاز مقامنده فرانسه قراللغنه وبعده انكلتره يه چكمش، وبر خيلى وقت بو ايكى دولت آره‌سنده تردده قالوب، نهايت اون دردنجى قرن ميلادى اواخرنده قطعياً فرانسه‌يه الحاق اولنمشدر.

پوآتيه { (Poitiers) فرانسه‌ده (ويانه) ايالتنك مركزى بر شهر اولوب، (قلن) ايله (بوآوره) نهرلرينك ملتقاسنده وپارسك ٣٢٥ كيلومتره جنوب غربيسنده واقعدر. ٢٩٠٦٤ اهاليسى، دارالفنونى، طب وصيدله ايله فن جراحى مكتبلرى، مكتب اعداديسى، طائفهٔ رهبانه مخصوص مدرسه سى، كتبخانه‌سى، نباتات باغچه‌سى، آثار عتيقه وتاريخ طبيعى موزه‌سى، زراعت وصنايع جمعيتلرى، اسكى بر طاقم كليسالرى، روماليلر زماننده قالمه بعض آثار عتيقه‌سى، فانله، چيتى، بويا ومسكرات فابريقه‌لرى وخيلى تجارتى واردر. ٧ قپوسى اولان اسكى بر سورله محاط اولوب، سوقاقلرى طار وطولاشيقليدر. اسكى بر شهر اولوب، وقتيله (پوآتو) خطه‌سنك مركزى ايدى.

پوآسى { (Poissy) فرانسه‌نك (سينه مع اوآزه) ايالتنده و (سينه) نهرينك ساحل يسارنده ناحيه مركزى بر قصبه اولوب، (ورساى)‌ك ١٨ كيلومتره شمال غربيسنده واقع و ٥١٠٠ اهالى يى جامعدر. اسكى بر قصبه اولوب، بعض وقايع تاريخيه‌نك محل جريانى بولنمشدر.

پوآنت آپيتره { (Pointe-à-Pitre) آمريقا- نك آنتيل جزايرندن وفرا- نسه مستملكاتندن. (غوآدلوپه) آطه‌سنك جنوب غربى ساحلنده و (باس‌تر) شهرندن ٥٠ كيلومتره‌لك مسافه‌ده واقع بر شهر واسكله اولوب، ٢٠٠٠٠ اهاليسى كوزل ليمانى، رىختمى، استحكاماتى، كنيش ودوز سوقاقلرى وايشلك تجارتى واردر.

پوآنسو { (Poinsot) فرانسه مشاهير رياضيوننـدن اولوب، ١٧٧٧ ده طوغمش، و ١٨٥٩ ده وفات ايتمشدر. علوم رياضيه‌يه دائر خيلى آثار معتبره براقمشدر.

پوپ { (Pope) انكليز مشاهير شعراسنده اولوب، ١٦٨٨ ده لوندره‌ده طوغمش، و ١٧٤٤ ده وفات ايتمشدر. ١٢ ياشنده ايكن شعر سويلمكه باشلايوب، بيوك بر شهرته نائل اولمش؛ وآثارندن بر بيوك ثروت قزانمشيدى. بر چوق كوزل منظومه‌لرى وبعض هزلياتى واردر. اوميروسك «ايليـاده» عنوانلى منظـومهٔ مشهوره‌سنى دخى نظماً انكليزجه‌يه ترجمه ايتمشدر.

پوپايان { (Popayan) آمريقاى جنوبينك قولومبيا جمهوريتنده (قاوقه) ايالتنك مركزى بر قصبه اولوب، بوغوته‌نك ٣٧٠ كيلومتره جنوب غربيسنده، حذاى بحردن ١٦٦٦ متره ارتفاعنده وايكى بركانك قربنده اوله‌رق، شايان تصوير بر موقعـده واقعدر. ١٠٠٠٠ اهـاليسى، دارالفنونى، ضربخانه‌سى وخيلى ايشلك تجارتى واردر. ١٥٣٧ ده اسپانيوللر طرفندن تأسيس اولنه‌رق، وقتيله دهـا بيوك ايديسه‌ده، استقلال محاربه‌لرندن وزلزله‌دن متضرر اولمشـدر. جوارلرينـك هواسى غايت كوزل وطوپراغى پك منبت اولوب، توكمز آلتون معدنلرى دخى واردر.

پوپرينكه { (Poperinghe) بلجيقه‌نك غربى فلاندره ايالتنده و (ايپره)‌نك ١١ كيلومتره غربنده بر قصبه اولوب، ١١٠٠٠ اهاليسى وچـوخه فابريقه‌لريله ايپليكخانه‌لرى ودباغخانه‌لرى واردر.

پوپهام { (Popham) انكلتره آميراللرندن او- لوب، بحر محيط هنديده‌كى انكليز مستملكاتنك خيلى توسعنه خدمت، وفلنكليلردن برچوق يرلر ضبط ايتمش؛ وسير سفائنجه بعض كشفياته نائل اولمشدر. ١٧٦٢ ده طوغوب، ١٨٢٠ ده وفات ايتمشدر.

پوتالا { (Poutala) بودا دينـنه تابع بت پرستلرك اك بيوك معبدى اولـوب،

نینده (لاسه) شهری قربنده و بودایلرك الك بیوك رئیس روحانیلری اولان (دالای لاما)نك تحت ادارهسندهدر.

پوتمكین (Potemkin) روسیه مارشاللرندن اولوب، حسن وجمالیله ایكنجی قتریننك توجهنی قزانمش؛ و١٧٧٣ ده دولت عثمانیهیه قارشی ایتدیكی محاربهده غالبیته نائل اولمغله، مشیرلك رتبهسیله و پرنسلك عنوانیله تلطیف اولنهرق، بعده روسیهنك باشوكیلی اولمشیدی. لهستانك مقاسمهسنی تكلیف، وقریمی ضبط ایدهرك، بعض نیسات حریصانهیه صاپمش، وضبط ایتدیكی یرلر اهالیسی حقنده پك چوق اعتسافات روا كورمشیدی. قتریننك كندیسنه اولان مفتونیت وتوجهندن اكتساب كبر وغرور ایتمكله، نهایت امپراطوریچهنك توجهنی غائب ایتمش؛ و١٧٩١ ده یاشده وفات ایلشدر.

پوتنچه (Potenza) ایتالیانك جنوبیده (باسیلیقانه) ایالتنك مركزی بر قصبه اولوب، ناپولینك ١٤٠ كیلومتره شرقنده واقع و١٦٠٠٠ اهالیی جامعدر.

پوتنی (Putney) انكلترهنك (سوری) ایالتنده ولوندرهنك ٩ كیلومتره غربنده بر قصبه اولوب، ٦٠٠٠ اهالیسی واردر. مورخ مشهور (جیبون)ك وطنیدر.

پوتو (Puteau) فرانسهنك (سینه) ایالتنده و(سینه) نهرینك ساحل شمالیسنده اولهرق پاریسك ٨ كیلومتره غربنده بر قصبه اولوب، ١٢٠٦٩ اهالیسی، معدن كوریله كور واودون وشرابه مخصوص لیمان واسكلهسی، باصمه فابریقهلری، مشهور كللری وكوزل كوشكلری واردر.

پوتوسی (Potosi) آمریقای جنوبینك بولیویا جمهوریتنده همنامی اولان ایالتك مركزی بر شهر اولوب، ١٩° ٣٥' عرض جنوبیایله ٦٧° ٥٥' طول غربیده، حذای بحردن ٤١٦٠ متره ارتفاعنده و(چروده پوتوسی) طاغنك اتكنده واقعدر. وقتیله ١٥٠٠٠٠ اهالیسی وار ایكن، الیوم نفوسی ١٥٠٠٠ مقدارینه اینمشدر. موقعی پك یوقیشلی اولوب، سوقاقلری غیر منتظم وهواسی سریع التحولدر. اوستندهكی طاغده پك چوق كومش معدنلری بولنوب، اخراج اولنقدهدر. — پوتوسی ایالتی شرقاً (شارقاس)، شمالاً (اوروررو) و(قوشابامبه) ایالتلریله، جنوباً آرجنتین جمهوریتیله، غرباً دخی بحر محیط كبیرله محاط ومحدود اولوب، مساحهٔ سطحیهسی ١٤٠٦٣١ مربع كیلومتره واهالیسی ٢٨١٢٢٩ كشیدر. یوكسك طاغلری، پك غنالی كومش معدنلری، معدن صولری وطوزلی كوللری واردر.

پوتوماق (Potomak) آمریقای شمالیده ممالك مجتمعهنك جهت شرقیهسنده بر ایرماق اولوب، (ویرجینیا) ایله (ماریلاند) جمهوریتلرینك حدودنده (آلغانی) طاغلرندن نبعانله، جنوب شرقیه طوغری آقدرق، جورجتوون، واشینغتون وآلكساندریا شهرلرندن چكدكدن و٥٦٠ كیلومترهلك مسافه قطع ایتدكدن صكره، (چساپیك) قوینه دوكیلور. منصبنه قریب اكی ١٢ كیلومتره وسعتندهدر. مجراسنده برچوق شلالهلری واردر.

پوتی (Poti) روسیهنك قافقاسیاسندهكی (قوتایی) ایالتنده وقرهدكز ساحلنده اولهرق (ریونی) نهرینك منصبنده بر قصبه واسكله اولوب، ٤٨٧٥ اهالیسی واردر. تفلیس طریقیله باكویه منتهی اولان دمیر یول خطنك مبدئی اولوب، باطومه برشعبهسی دخی واردر. مذكور ریونی نهرینك اسكی اسمی (فاش) اولمغله، قصبه دخی عثمانلی تاریخلرنده (فاش قلعهسی) نامیله معروفدر. ممالك عثمانیهدن ایكن، ١٨٢٩ ده روسیهیه ترك اولنمشدر.

پوتیدیا (Potidée) سلانیك قربندهكی كسندره شبه جزیرهسنك برزخنده اسكی بر شهر اولوب، آتنهلیلرك مستملكاتندن ایكن، فلیپ طرفندن ضبط اولنهرق، ماكدونیا حكمدارلرندن (قساندر) طرفندن توسیع وتزیین و(قساندریا) تسمیه اولنمشیدی. ویرانهلری موجود اولوب، یاننده (پیناقه) اسمیله بر كوی واردر.

پوچدام (Potsdam) پروسیهنك براندبورغ ایالتنده لوا مركزی بر شهر اولوب، برلینك ٣٠ كیلومتره جنوب غربیسنده، (هاول) نهرینك ساحل یميننده وایكی كول آرهسنده واقعدر. ٥٠٨٧٥ اهالیسی، متعدد مكاتب عسكریهسی، مكتب صنایعی، غرس اشجار مكتبی، مكتب اعدادیسی، كتبخانهسی، تاریخ طبیعی نمونهخانهسی، بر قاچ سرایی وسائر ابنیهٔ مصنعهسی، اسلحه، شكر، توتون، یوك منسوجات، مشمع وسائره فابریقهلری وجوارنده پروسیه قرالنه مخصوص كوشكلری واردر. صنعی بر

قنال شهری ایکی‌یه تقسیم ایدوب، یکی پوچدام دینلن قسمی بیوك فردریق طرفندن توسیع وتزیین اولنمشدر. پروسیه‌نك ایکنجی پایتختی حکمنده‌در. مشاهیر طبیعیوندن (هومبولد)ك وطنیدر. — پوچدام سنجاغی اسنتین، کوسترین، مرسبورغ سنجاقلریله و(آنهالت دسو) دوقه‌لغیله محاط اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۲۰۶۳۹ مربع کیلومتره واهالیسی ۱۲۲۶۱۲۰ کشیدر. برلین شهری بو سنجاغك داخلنده ایسه‌ده، آیریجه اداره اولنور. [« براندبورغ » ماده‌سنه دخی مراجعت بیوریله.]

پودغوریچه (Podgoritza) قره طاغده چتینه‌نك ۲۴ کیلومتره شرقنده واشقودره‌نك ۵۳ کیلومتره شمال غربیسنده وموراچه نهری کنارنده بر قصبه اولوب، ۶۰۰۰ اهالیسی واردر. اوستنده‌کی تپه‌ده برقلعه‌سی، اطرافنده سوری وموراچه اوزرنده وزیر کوپریسی نامیله پك کوزل ومتین برکوپریسی واردر. ادارهٔ عثمانیه زماننده چارشیسی معمور وتجارتی پك ایشلك ایدیسه‌ده، برلین معاهده‌سیله قره طاغه ترکی اوزرینه، اکثریتده بولنان اهالیٔ اسلامیه اشقودره‌یه هجرت ایتدکلرندن، قصبه چوق تدنی ایتمشدر. مع‌هذا قره‌طاغك الڭ بیوك قصبه‌سیدر. پودغوریچه ابوالفتح سلطان محمد خان ثانی حضرتلری طرفندن تأسیس اولنوب، جوارنده رومالیلرك مشهور (دیوقلیا) شهرینك خرابه‌لری وبو خرابه‌لرك اوزرنده (دوقله) اسمیله برقریه واردر.

پودلاکیا (Podlachie) لهستانك اسکی تقسیماتنده بر خطه‌سی اولوب، شمالاً (پلوچق)، غرباً (مازوویا) و(ساندومیر)، جنوباً (لوبلین) ایله محدوداولدیغی حالده، شرق جهتنده (بوغ) وغرب جهتنده (ویستوله) نهری آقیور. طولی ۲۰۰ وعرضی ۱۶۰ کیلومتره اولوب، ۵۰۴۰۰۰ اهالیسی واردر. مرکزی (سیدلچ) شهری اولوب، الیوم روسیه‌نك (سیدلیچ) ایالتنی تشکیل ایدیور.

پودولیا (Podolie) روسیه‌نك لهستانده واقع بر ایالتی اولوب، شمالاً (وولهینیا)، شمال شرقی جهتندن (کیف)، شرقاً (خرسون)، جنوب شرقی جهتندن بسارابیا، جنوب غربی جهتندن دخی غالیچیا ایله محدوداولدیغی حالده، بو خطه‌دن (دنیستر) نهریله آیرلمشدر. طولی ۴۰۰ وعرضی ۱۸۰ کیلومتره اولوب، ۱۹۳۳۰۰۰ اهالیسی واردر. مرکزی (قامنیچ) شهریدر. اراضیسی پك منبت اولوب، حبوبات، کنویر، شربتجی اوتی، طوت وسائر محصولاتی واردر. حیواناتی، دمیر معدنی وطوزی دخی چوق اولوب، صنایعی خیلی کریده‌در.

پودیبراد (Podiebrad) چه‌ستان حکمدارلرندن اولوب، عن اصل مملکت مذکوره زادکانندن اولدیغی حالده، ۱۴۳۷ تاریخنده متوفی قرال (سجیسموند)ك دامادی ایکنجی آلبرتی اسقاط ایچون، قاتن والده‌سی (باربه) ایله بالاتفاق، مرقومله محاربه‌یه کیریشمش؛ و ۱۴۴۴ ده صغیر (لادیسلاس)ك وصیلکنه تعیین اولنوب، بونك وفاتی اوزرینه، ۱۴۵۸ ده کندیسی قرال اولمش ایسه‌ده، بعض امور مذهبیه‌دن طولایی پاپا طرفندن کلیسادن اخراج اولنه‌رق، مجارستان قرالی بولنان دامادی (ماتیاس قوروون) طرفندن ۱۴۶۸ ده اسقاط اولنمش، و ۱۴۷۱ ده وفات ایتمشدر.

پور یاخود فور (Porus) هندستان ملوك قدیمه‌سندن اولوب، اسکندرك او جهتلری استیلاسنده قارشی‌طورمغله، اسیر طوتیلوب، جهانکیرك حضورینه کتیرلدکده، بونك « سزه نه درلو معامله اولنمسنی آرزو ایدیورسکز؟ » دیه واقع اولان سؤالنه جواباً « حکمدار معامله‌سنی آرزو ایدیورم » دیه‌رك، قتل اولنمغی ایما ایتدیکندن، اسکندر وجوابدن خوشلانه‌رق، ممالکنی اعاده ودیکر بعض یرلر دخی علاوه ایتمش؛ وبونك اوزرینه پور اسکندرك فتوحاتنه یاردیم ایلش ایسه‌ده، اسکندرك وفاتندن صکره، بونك ضابطلرندن بری طرفندن قتل اولنمشدر.

پوربها مشاهیر شعرای ایراندن اولوب، هرات قربنده‌کی جام قصبه‌سندندر. ارغون خانك دورنده یاشایوب، ابتدا صاحب‌دیوان خواجه شمس‌الدین محمده وبعده وجیه‌الدین طاهره انتساب ایتمشیدی. همام تبریزی ایله معاصر اولوب، نهایت تبریزده وفات ایتمشدر. هزلیات ولطائفی چوق واشعاری کوزل اولوب، شو بیت او جمله‌دندر:

یارب این یك قطره خون کورا همی خوانند دل
تاکی از بیداد مهرویان ستم خواهد کشید

پورتالکره (Portalègre) پورتکیزك آلنتیو ایالتنده و(اووره)نك

١٠٠ كيلومتره شمال شرقيسنده مستحكم بر قصبه اولوب، ٦٥٠٠ اهاليسى واسكى بر قلعه‌سى واردر. — برازيلياده دخى (ريو ده ژانيرو) نك ١١٧٠ كيلومتره جنوب غربيسنده و(ياقوهى) نهرى كنارنده بو اسمله برقصبه واسكله اولوب، (ريوغرانده دوسول) ايالتنك مركزيدر. سفائن اعمارنه مخصوص دستگاهلرى واردر.

پورت او پرنس (Port-au-Prince) يعنى «پرنس ليمانى» ونام ديكرله (پورت ريپوبليكن) يعنى «جمهوريت ليمانى». آمريقانك آنتيل جزايرندن وفرانسه مستملكاتندن (هايتى) آطه‌سنك مركزى بر شهر واسكله اولوب، جزيره‌نك ساحل غربيسنده واقعدر. ٣٥٠٠٠ اهاليسى، مكتب عسكريسى، مكتب اعداديسى، طب مكتبى، ترسانه‌سى وضربخانه‌سى واردر. زلزله‌لرك كثرتندن طولايى خانه‌لرى اخشابدر. هواسى پك صيجاق واطرافنده‌كى بطاقلقلردن ناشى آغيردر. قهوه، شكر، قاقائو، پاموق، بال‌مومى وسائر اخراجاتى واردر.

پورت دسپانى (Port-d'Espagne) يعنى «اسپانيا ليمانى». آنتيل جزايرندن وانكلتره مستملكاتندن (ترينيته) آطه‌سنك مركزى برقصبه اولوب، (پاريا) كورفزنده و(قارونى) نهرى منصبنده واقعدر. ٨٠٠٠ اهاليسى وصاغلام ليمانى واردر.

پورت‌ده فرانسه (Port-de-France) يعنى «فرانسه ليمانى» بحر محيط كبيرده واقع يكى قالدونيا جزيره‌سنك ساحل غربيسنده تجارتگاه بر قصبه واسكله اولوب، جزيرۀ مذكوره‌نك مركزيدر.

پورت سعيد (Port-Saïd) يعنى «سعيد ليمانى» مصرده سويش جدولنك منتهاى شمالنده وآق دكيز ايله (منزله) كولى آره‌سنده اوله‌رق، قاهره‌نك ١٧٤ كيلومتره شمال شرقيسنده واقع بر شهر اولوب، ٢٥٠٠٠ اهاليسى، كوزل وصاغلام صنعى ليمانى، ريختملرى، طوغرى وواسع سوقاقلرى، آوروپا اصولنده كوزل ابنيه‌سيله بيوك مخزن وسائر ابنيۀ تجاريه‌سى، نيلدن طاتلى صو كتيرير بر قنالى وپك ايشلك تجارتى واردر. بو شهر ٣٠ سنه اول تأسيس اولنوب، خديو اسبق سعيد پاشانك اسميله تسميه اولنمشدر. بسبتون آلافرانغه بر شهر اولوب، هواسى دخى صاغلامدر.

پورت غلاسغوو (Port-Glasgow) اسقوچياده (قليده) خليجنده وقليده نهرى منصبنك قربنده اوله‌رق غلاسغووك ٣٠ كيلومتره غربنده برقصبه واسكله اولوب، ١١٠٠٠ اهاليسى، كوزل ليمانى، دمير يولى وخيلى تجارتى واردر.

پورت قاستريه (Port-Castries) آنتيل جزايرندن انكلتره‌نك النده بولنان (سنت‌لوسيه) جزيره‌سنك ساحل غربيسنده بر قصبه واسكله اولوب، مذكور آطه‌نك مركزيدر. ٦٠٠٠ اهاليسى واردر.

پورتكيز (Portugal) ياخود پورتغال اوروپا قطعه‌سنك منتهاى غرب جنوبيسنده بر مملكت اولوب، ايكنجى درجه‌ده بر دولت تشكيل ايديور.

موقعى، حدود ومساحه‌سى. — پورتكيز مملكتى ايبريا شبه جزيره‌سنك غرب جنوبيسنده شمالدن جنوبه اوزانمش بر مسطيل تشكيل ايدوب، اسپانيايه ياپيشمش بر پامه شكلنى ابراز ايديور. بناءً عليه شرقاً وشمالاً اسپانيا ايله، وغرباً وجنوباً دخى بحر محيط آطلاسى ايله محدود ومحاطدر. شمالدن جنوبه اولان طول وسطيسى ٥٤٠، جنوب غربيدن شمال شرقيه اولان طول اعظمى دخى ٥٨٨، وشرقدن غربه اولان عرض اعظمى ٢٢٠ واك طار محلى دخى ١١٣ كيلومتره‌در. اك شمالى نقطه‌سى ٤٢°٨′٣٨″، اك جنوبى نقطه‌سى ٣٦°٥٨′٣٤″ عرض شماليده، اك شرقى نقطه‌سى ٨°٣١′٢١″، اك غربى نقطه‌سى دخى ١١°٥٠′ طول غربيده واقعدر. محيطى ٢٠٦٠ كيلومتره اولوب، بونك ٨٦٠ كيلومتره‌سى سواحلدن و ١٢٠٠ كيلومتره‌سى دخى حدود بريه‌دن عبارتدر. اسپانيا ايله پورتكيز آره‌سنده خط تقسيم مياه كبى بللى بر حدود طبيعيه اولميوب، بعض يرلرنده نهرلرك مجرالرى وبعض جهتلرده بعض كوچك طاغلر حدود اتخاذ اولنمشدر. مساحۀ سطحيه‌سى ٨٨ ٨٧٢ مربع كيلومتره‌در.

شكل طبيعيسى، جبال وانهارى. — پورتكيز اسپانيادن برعارضۀ ارضيه ايله آيرلميوب، اراضيسنك احوال طبيعيه‌سنجه اسپانيانك بر پارچه‌سى حكمنده‌در. اسپانيانك وسطلرنده تشكل ايدن سلاسل جبالك بر

طاقى پورتكيزه داخل اولوب، سواحله قدر ممتد اولورلر. وينه اسپانيانك اورته‌لرنده نبعان ايدن نهرلرك بر طاقى پورتكيزى شق ايده‌رك دكيزه منصب اولورلر. پورتكيزك كنديته مخصوص نه‌ماڭه‌سى ونه‌ده حوضه‌سى اولوب، ايبريا شبه جزيره‌سنك بحر محيط آطلاسى‌يه تابع ماڭه‌سنك بر قسميدر؛ وحوضه‌لرى اسپانيا حوضه‌لرينك آلت طرفلريدر. اسپانيادن شو فرق واردركه، ساحله دها قريب اولمق جهتيله طاغلرى اسپانيانك كيلر قدر مرتفع دكلدر، ودره ووادیلرى دها بيوك واووه‌لرى دها چوق ودها آلچقدر.

پورتكيزك اك يوكسك طاغلرى جهت شماليه‌سنده اولوب، (مينيو) ايله (دورو) واديلرى آره‌لرنده (پيرنه) سلسلهٔ جسيمه‌سنك شعباتندن اولمق اوزره، ايكى سلسلهٔ جبال واردر، كه برى (سرادوجرز) وديكرى (سرادومارانو) در. برنجيسنك اك يوكسك ذروه‌سى ١٥٤٨ متره ارتفاعنده اولوب، ١٤٠٠ و ١٣٠٠ متره راده‌لرنده ديكر بر چوق ذروه‌لرى دخى واردر. ايكنجيسنك دخى اك يوكسك محلى ١٤٢٢ متره ارتفاعنده‌در. پورتكيزك منتهاى شمال غربيسنده اولان (غاوايره) طاغنك دخى ١٤٤١ متره ارتفاعى واردر. بو جبالك شرق جهتنده اولوب، (تراز اوس‌مونتس) يعنى «ماوراء جبال» تسميه اولنان خطه بعضيسى منفرد وبعضيسى بربرلرينه مربوط بر چوق طاغلرله مستور اولوب، بونلردن دخى چوغنك ١٠٠٠ متره‌دن زياده ارتفاعلرى واردر. (دورو) واديسنك جنوبنده دخى بر چوق طاغلر بولنوب، بونلرك اك يوكسكى ١٣٨٩ متره ارتفاعى اولان (مونتمورو) طاغيدر. دها آشاغيده (موندغو) نهريله (تاج) ايرماغنك حوضه‌سى آره‌سنده پورتكيزك اك يوكسك طاغى اولان (سراداسترلا) يوكسلوب، ١٩٩٣ متره‌لك ارتفاع كسب ايديور. بونك جنوبنده ١٢٢٤ متره ارتفاعى اولان (سرافوآردونه) ايله ١٠٨١ متره ارتفاعنده بولنان (سرامورادل) طاغلرى جبل مذكوره متوازياً شرق شماليدن غرب جنوبى‌يه طوغرى اوزانيرلر. (سرادالوزانو) دخى (استرلا) طاغنك آلت طرفى حكمنده اولوب، ١٢٠٢ متره ارتفاعى واردر. بونك ايلريسنده بر طاقم آلچق طاغلر وتپه‌لر ساحله متوازياً جنوبه طوغرى تسلسل ايدوب، ليسبونه قدر واصل اولورلر. (تاج) ايرماغنك جنوبنده طبيعت اراضى بسبتون دكيشوب، قورو وحزن انكيز بر طاقم اووه‌لرله بعض آلچق وچيبلاق تپه‌لر تسلسل ايديور. (آلنتيو) خطه‌سى بو حالده اولوب، نهايت پورتكيزك منتهاى جنوبنده آلغارو (يعنى الغرب) خطه‌سنده يكيدن كسب عمران وطراوت ايتمكله، اوراده ٩٠٣ متره ارتفاعنده (سيرادومالانو) اسميله بر سلسله وديكر بعض طاغلر بولنيور.

يوقاريده دنيلديكى كبى پورتكيز كاملاً بحر محيط آطلاسى ماڭه‌سنده اولوب، مياه جاريه‌سى عموميت اوزره شرقدن غربه ويالكز قسم جنوبيسنك كيلر شمالدن جنوبه آقار. بو مملكتى درت بيوك ايرماق شق ايدوب، دردى دخى اسپانيادن كلير. بونلر شمالدن باشلايه‌رق: مينهو (ياخود مينيو)، دورو، تاج وغوآديانه (يعنى وادى يانه) ايرماقلريدر. (مينهو) پورتكيزك حدود شماليه‌سنك قسم غربيه‌سنى تشكيل ايتديكى كبى، غوآديانه دخى آلنتيو خطه‌سنك ايچندن كچدكدن صكره، آلغارو خطه‌سنده حدود شرقيه‌نك قسم جنوبيسنى تشكيل ايدر. (دورو) ايله (تاج) ايسه پورتكيزى اورته‌سندن شق ايده‌رك، بر خيلى چايلرك صولرينى دخى جمع ايدرلر. بو ايرماقلر مجرالرينك ميلانى زياده وجريانلرى سريع اولوب، آغزلرنده دخى قوم سدلرى بولنديغندن سيرسفائنه پك الويريشلى دكللردر. اك ايسى دردينك اك بيوكى اولان (تاج) اولوب، منصبنده تشكل ايدن غايت كوزل وصاغلام بر كورفزك ايچنده پورتكيزك پايتختى اولان (ليسبونه) شهرى بولنيور. (دورو)نك منصبنده دخى مملكته اسمنى ويرن (پورتو) اسكله‌سى واردر. پورتكيز طوپراغنده نبعان ايدن انهاره كلنجه، وسعت اراضينك عدم مساعده‌سيله بونلر ايكنجى درجه‌ده اولوب، بر طاقلرى مذكور ايرماقلره وبر طاقلرى دخى طوغريدن طوغرى‌يه دكيزه دوكيلور. (مينهو) ايرماغنه دوكيلنلردن يالكز (مورو) ايله (قورا) ذكره شايانذر؛ (دورو) ايرماغنه (آغوندا)، آغويا، قوآ، سابور، تجانوآ، تورتو، پينهسانو، تاوورا، قورغو، پايوا، تامغا، سوزا؛ (تاج) ايرماغنه سور، پونسول، تيزا، اوقرزا، زرزه، و(زاتاس)؛ غوآديانه ايرماغنه دخى زانغاره، ريانزارس، قايا و(فوربس) چايلريدر. طوغريدن طوغرى‌يه دكيزه دوكيلنلرينك دخى باشليجه‌لرى شمالدن

باشلایه‌رق: لیما، نیوا، قاوادو، آوه، لسا، ودفه، موندغو، لیز، آلقوآ، رآل، سادو، میرا، سیکسه، پومارس، آرانو، سیلوس، آلفوز، قوآرتیره و(آسر) نهرلریدر.

سواحلی آلچق، قوملق وآچیق اولوب، بیوك ایرماقلرك منصبلرندن بشقه کورفز وقویلری یوق کیذر. اك کوزل لیمانی تاج ایرماغنك منصبنده اولان لیسبونه لیمانیدر.

اقلیم وهواسی .— پورتکیز اوروپانك ممالك جنوبیه‌سندن اولوب، هواسی صیجاق اولمق اقتضا ایدرسه‌ده، بحر محیط آطلاسیدن اسن سرین ملتملر هواسنی تعدیل ایتمکله، علی‌الخصوص قسم شمالی ووسطیسنك هواسی پك کوزل ومعتدلدر. اکثر یرلرنده یازین مقیاس‌الحرارەنك درجهٔ وسطیه‌سی ٢١ وقیشین ١٠در. یازین ٣٨ و ٤٠ درجه‌یه قدر چیقار، وقیشین تحت‌الصفر ١ و٢یه قدر دخی اینر. بوجهتلرك یاغمورلری دخی بول اولمغله، نباتاتی پك چوقدر. قسم‌جنوبیسنده وعلی‌الخصوص(آلمتیو) خطه‌سنده یاغمورلر سیرك اولمغله، نباتات واشجار دخی سیرك ایسه‌ده، منتهای‌جنوبنده اولان (الغارو)خطه‌سی هواجه ونباتاتجه آوروپادن زیاده آفریقایه مشابه اولمغله برابر، اشجار ونباتاتی چوقدر. بوقاعدهٔ عمومیه‌نك خارجنده اوله‌رق ارتفاعلری زیاده اولان یرلرك هواسی صوئوق وروزکار آلماز بعض وادیلرك زیاده‌جه صیجاقدر.

محصولاتی، حیوانات ونباتات ومنابع ثروتی .— پورتکیزك اراضیسی پك منبت ومحصولدار اولوب، هواسی دخی پك چوق محصولات یتیشدیرمکه مساعد ایسه‌ده، فن زراعت پك کری اولوب، الیوم اسکی آلاتله واسکی اصولده اجرا اولندیغندن، واك منبت اولان آلمتیو جهتلرنده اهالی پك سیرك اولوب، چالیشه‌جق قوللرك فقدانی اولدیغندن، حاصل اولان حبوبات وذخایر احتیاجات محلیه‌یه کفایت ایتمیوب، (آسور) آطه‌لریله آمریقادن ادخال اولنمقده‌در. حبوباته متعلق پورتکیزك برنجی محصولی مصر اولوب، فقرای اهالینك یکتا غداسیدر. بغدای، آرپه، چاودار، یولاف، پرنج وسائره‌نك مقداری ایکنجی درجه‌ده‌در. پورتکیزك اك کثرتلی محصولاتی اوزوم، زیتون، پورتقال، لیمون، انجیر، خروب، کستانه وسائره اولوب، کلیتلی زیتون یاغی و(دورو) حوضه‌سیله سائر اقطار شمالیه‌سندن خیلی شراب اخراج اولنور. پورتقاللری دخی پك کوزل ولذیذ اولوب، کلیتله اخراج اولنور. قسم جنوبیسنده خرما وسائر بعض اقالیم حاره اشجاری دخی بولنور. اورمانلری چوقجه اولوب، میشه، کستانه، چام، قراق، قاین، شمشیر وسائر آغاجلری حاوی‌ایسه‌لرده، اداره ومحافظه‌لرینه لایقیله دقت اولنمدیغندن، اورمان حریقلری صیقجه وقوع بولوب، کیتدکجه اورمانلر آزالمقده‌در.

حیواناتی‌وعلی‌الخصوص صیغیر وآتلری آزاولوب، بری غالیچه ودیکری لوزیتانیاجنسی اولمق اوزره، ایکی جنس آت یتیشدیریلیر. (بیرا) خطه‌سنده پیاغیسی مقبول بر جنس قویون بولنور. ١٦ سنه اول اجرا اولنمش براستاتستیقه کوره، پورتکیزده ٢ ٧٠٠ ٠٠٠ قویون، ٩٣٦٠٠٠ کچی، ٧٧٦٠٠٠ طوموز، ٥٢٠ ٠٠٠صیغیر، ١٣٨ ٠٠٠ مرکب، ٧٩ ٠٠٠ آت و٥١ ٠٠٠ استر وار ایدی. کرك سواحلده وکرك نهرلرده بالیق چوق ایسه‌ده، پورتکیزلیلر وقتیله بالقجیلقله مشغول اولوب، آوروپانك هرطرفنه طوزلنمش بالیق اخراج ایتدکلری حالده، شمدی بوصنعتله آز اشتغال ایدوب، کندی احتیاجلریچون بیله خارجدن جلب ایدرلر.

معادنی وعلی‌الخصوص باقیر، دمیر، قورشون، قلای، آنتیمون وسائر معدنلری چوق اولوب، وقتیله کلیتله‌اخراج اولنمش، وقرن حاضر میلادینك‌اواسطنه طوغری بسبتون ترك ایدلمش ایکن، او وقتدن بری یکیدن اخراجلرینه کمال کرمی ایله ایشلنمکه‌باشلایه‌رق، اکثری باقیر ودمیر اولمق اوزره، بر قاچ یوز یردن معادن مختلفه چیقارلمقده‌در. سنوی ٤ ملیون فرانق قیمتنده اولمق اوزره، ٨٠ بیك طونیلاته باقیر، و١١ ملیون‌فرانق قیمتنده ٢٢٠ بیك طونیلاته دمیراخراج اولنور. معدن‌کوری آزدر. جزئی کومش معدنی دخی بولنور. تاج وموندغو نهرلرینك صولرنده آلتون ریزه‌لری بولنوب، حکومت اسلامیه زماننده عربلر طاغلرده بو ذی‌قیمت معدنی حاوی طاشلر بولورلردی. بعض ذی قیمت احجار دخی واردر. مرمر، لیطوغرافیا طاشی، بلور، پورسلن طوپراغی وسائره دخی بولنور. میاه معدنیه‌سی‌وقاپلیجه‌لری دخی‌چوقدر.

سواحلنده طوزله‌لری چوق اولوب، خیلی مقدار طوز اخراج اولنور.

اهالیسی، جنسیت ولسان ومذهبلری. — پورتکیزك اهالیسی ١٨٨١ استاتستیقنه کوره ٤ ١٦٠ ٠٠٠ کشی اولوب، سنین سابقه تزایداتنه قیاساً شمدی درت بچق ملیوندن زیاده اولملیدر. عربلرك اندلسدن خروجنده پورتکیزك اهالیسی آنجق بر ملیون راده‌لرنده قالمش ایکن، او وقتدن بری آمریقایه وسائر مستملکاته وقوع بولان هجرتلرله برابر پورتکیزده قالانلرینك دخی درت بچق ملیونه بالغ اولملری بیوك بر تزاید دیمکدر. پورتکیزلیلر شبه جزیره‌نك اهالئ قدیمه‌سی اولان (ایبر) لرله کلنلرك وازمنهٔ قدیمه‌دن بری ایبریا شبه جزیره‌سنی ضبط ایتمش اولان فنیکه‌لی، رومالی، واندال، غوت وسائر اقوامك اختلاطندن متولد برقوم اولوب، طمارلرنده خیلی مقدار عرب، بربر، عبرانی وزنجی قانی دخی بولنیور. کرك حکومت اسلامیه زماننده وکرك صکره پورتکیزده سیاه کوله وجاریه‌لر استخدام اولنوب، بونلرله وبرازیلیادن کلن بعض ملزلرله اختلاط وقوعندن پورتکیزلیلردن چوغنك رنکلری پك اسمر وسیمالری بربر وزنجی‌یه مشابهدر. عنصرلریله اقلیملرینك مساعده‌سنه مبنی آمریقا وآفریقانك ممالك حاره‌سنده آوروپالیلردن اك زیاده طیانانلری پورتکیزلیلردر. ذاتاً بونلر دخی عربلر کبی پك آز ویوان یمکله یاشامغه آلیشمش اولدقلرندن، اقالیم حاره‌ده زحمت چکمزلر. کرك مملکتلرندن اخراج ایتدکلری اهل اسلام ایله موسویلر حقنده وکرك آمریقاده وسائر اقطارده ضبط ایتدکلری یرلرده اجرای ظلم وغدر خصوصنده پورتکیزلیلر دخی اسپانیوللردن کری قالمامغله، مرحتسزلکله شهرت بولمشلرسه‌ده، بوخصوصده اسپانیوللردن اهون اولوب، عربلردن قالمه مهماننوازلق کبی خصائل ممدوحه‌لری دخی واردر. جمله‌سی قتولیك مذهبیله متدیندرلر.

لسانلری ایبریا شبه‌جزیره‌سنده تکلم اولنان اسپانیول وقطالون وسائره لسانلری کبی لاتینجه‌نك بر نوع غلطندن متولد اولوب، شیوه‌سی براز قبا وغنه‌لری چوقدر؛ وکلمه‌لرك بعض حرفلرینی اسقاط ایدوب، یاخود بروندن تلفظ ایتدکلریچون، لاتینجه‌دن وجه اشتقاقلری کوچ آکلاشیلیر. بو لسان اون اوچنجی قرن میلادیده شبه جزیره‌ده سویلنیلن سائر لاتین لسانلرندن آیرلمش؛ وحکومت اسلامیه‌نك انقراضندن صکره، عرب وپرووانسه شعراسنه تقلیداً بعض پورتکیز شاعرلری ظهور ایله، عربلرله اولان محاربه‌لرینی نظمه چکه‌رك، برطاقم منظومه‌لر یازمشلردر، که پورتکیز لسانتك اساس ادبیاتی بونلردر. بعده اسپانیول شعراسنه تقلیداً بعض فاجعه‌نویس شاعرلر وسائر ادیبلر دخی یتیشمش ایسه‌ده، پورتکیزك بحق شهرته شایان بیوك شعرا وادباسی یوقدر.

تقسیماتی، شهر وقصبه‌لری. — پورتکیز ٦ خطه‌یه منقسم اولوب، مقدما بونلرك هر بری بر ولایت صورتنده اداره اولنمقده ایکن، بعده پورتکیز دولتی ملحقاتندن معدود اولان (آسور) و(مادر) آطه‌لریله برابر ٢١ ایالته تقسیم اولنمشدر، که مساحهٔ سطحیه‌لریله ومقدار نفوسلریله برابر بروجه زیر بیان اولنور:

خطه	ایالت	مربع کیلو.	اهالی
انتره دورو امینهو	ویانه‌دوقاستلو	٢ ٢٤٣	٢١١ ٣٩٠
	براغه	٢ ٧٣٨	٣١٩ ٤٦٤
	پورتو	٢ ٢٩٢	٤٦١ ٨٨١
تراس اوس مونتس	براغانسه	٦ ٦٦٩	١٦٨ ٦٥١
	ویلا رآل	٤ ٤٤٧	٢٢٤ ٦٢٨
بیرا	اویرو	٢ ٩٠٩	٢٥٧ ٠٤٩
	قویمبره	٣ ٣٨٣	٢٩٢ ٠٣٧
	ویزو	٤ ٩٧٣	٣٧١ ٥٧٣
	غوآرده	٥ ٥٥٧	٢٢٨ ٤٩٢
	قاستلو برانقو	٦ ٦٢١	١٧٣ ٩٨٣
استرمادور	لیریا	٣ ٤٧٨	١٩٢ ٩٨٢
	لیسبونه	٧ ٤٦٠	٤٩٨ ٠٥٩
	سانتارم	٦ ٨٦٢	٢٢٠ ٨٨١
آلمتیو	پورتالکره	٦ ٤٩١	١٠١ ١٢٦
	بجا	١٠ ٨٧١	١٤٢ ١١٩
	اووره	٧ ٠٨٧	١٠٦ ٨٥٧
آلغارو	فارو	٤ ٨٥٠	١٩٩ ١٤٢
آسور آطه‌لری	انفره‌دوهرویسمو	٧٢٧	٧١ ٦٢٩
	هورته	٧٨٦	٦١ ٩٠٠
	پونته دلغاده	٨٧٤	١٢٦ ٢٧١
مادر آطه‌سی	فونشال	٨١٥	١٣٠ ٥٨٤
جمعاً پورتکیز دولتی		٩٢ ٠٧٥	٤ ٥٥٠ ٦٩٩

بو حساب ١٨٧٨ سنه‌سی استاتستیقنه کوره اولوب، او وقتدن بری مقدار اهالیجه تزاید وقوع بولمش اولدیغی شبهه‌سزدر. سنه‌ده ١٧ ٠٠٠ کشی قدر دخی پورتکیز ایله جزایر ملحقه‌سندن برازیلیایه وسائر طرفلره هجرت ایتمکده‌در.

پورتکیزك اك بیوك شهری پایتختی اولان (لیسبونه) وایکنجی درجه‌ده (پورتو) شهری اولوب، دیکر بیوك

شهرلری یوقدر. اون بیکدن زیاده اهالیسی اولان بتون شهر وقصبه‌لری دخی بروجه زیردر :

لیسبونه	٢٤٣ ٠١٠	ستوبال	١٤ ٧٩٨	انفره	١١ ٠٧٠
پورتو	١٠٥ ٨٣٨	لوله	١٤ ٤٤٨	قوویلا	١٠ ٨٠٩
براغه	١٩ ٧٥٥	قویمبره	١٣ ٣٦٩	الواس	١٠ ٤٧١
فونشال	١٩٧٥٢	اووره	١٣ ٠٤٦	پوووادووارزیم	١٠٣٦٥
پونته‌دلغاده	١٧٦٣٥	تاویره	١١ ٤٥٩	اووار	١٠ ٠٢٢

معارف وصنایع وتجارتی. — قرن حاضر میلا. دینك اواسطنه‌دك پورتکیزده بیوك بر جهالت حکم سوروب، هله طائفهٔ نساده اوقویوب یازمق بیلنی پارمقله کوستریلیردی. اووقتدن بری حکومتك ایتدیکی جهد وغیرتله‌برابر ینه ذکوردن یوزده ٧٠ ی واناثدن ٧٥ ی اوقویوب یازمق معرفتندن محرومدرلر. مع هذا پورتکیزلیلر طبعاً ذکی اولوب، بوجاهل آدملرك اکثری فصاحتله تکلم ایدر، وبعضلری بداههً شعر سویلرلر. لیسبونه‌دن قویمبره‌یه نقل اولنمش بر دارالفنونی، ٩ مکاتب‌عالیه‌سی، ١٩ مکاتب‌اختصاصیه‌سی، ١٧ مکاتب اعدادیه‌سی و ٥٢٠٠ مکاتب ابتدائیه‌سی اولوب، جمله‌سنده ٢٠٠ ٢٥٨ شاکرد دوام ایدیور.

پورتکیزده صنایع ذاتاً کری اولوب، قرن حاضر میلادی اوائلنده برازیلیانك آیرلمسی اوزرینه، موجود اولان فابریقه‌لر دخی قپانمغه مجبور اولمش، وصنایعجه بیوك بر تدنی حاصل اولمشیدی. بعده باشلیجه بر طاقم انکلیز وفرانسز ارباب ثروتی طرفندن برخیلی فابریقه‌لر آچلمشدر. ایکی سنه اول‌کی استاتستیقه کوره، پورتکیزده ١١٥٠ فابریقه بولنوب، ایچلرنده ٩١٠٠٠ عمله چالیشیور، وسنوی ١٥٠ ملیون فرانقلق حاصلات آلنیور. بوفابریقه‌لرك اکثری لیسبونه ایله پورتو شهرنده‌در. بونلر برنجی درجه‌ده پاموق وبوك ایپلیك ایله چوخه، ایپك منسوجات، دانتله؛ وایکنجی درجه‌ده توتون، کومش وآلتوندن معمول مواد، دمیر وپرنجدن آلات، پورسلن، کاغد، طوغله، چقولاته، شکرلمه، غانت، چیرمه، جام وسائره فابریقه‌لریدر. آلغارو خطه‌سی سواحلنده سفائن ویلکن بزیله خلاط دخی اعمال اولنور. بالیق باصدیرمه‌لری دخی بر چوق عمله‌یی اشغال ایدوب، علی‌الخصوص قوطی سارد‌لیه‌لری بر وقتدن بری زیاده رواج بولوب، فرانسز سارد‌لیه‌لرینك رواجنه خلل کتیرمشدر.

پورتکیز وقتیله فلمنکله برابر بتون عالمك تجارتنی ید انحصارلرینه آلوب، لیسبونه‌یه آمستردامدن بشقه رقابت ایده‌جك هیچ بر تجارتکاه شهر یوغیدی. او وقتلر چوقدن کچوب، علی‌الخصوص برازیلیا آیرلدقدن صکره، ١٨٥٠ تاریخلرنده پورتکیزك آرابه‌ایشلیه‌بیله‌جك همان هیچ بر یولی اولمدیغندن، اهمیت تجاریه‌سی صفر درجه‌سنه اینمش ایسه‌ده، اووقتدن بری دمیر یول خطلری تمدیدنده صرف اولنان همت وغیرتله لیسبونه وپورتونك پورتکیزك بتون بیوجك شهر وقصبه‌لریله واسپانیا خطوطیله کسب التصاق ایلرلری سایه‌سنده بو مملکتك تجارتی ینه جانلانمغه باشلایوب، پورتکیزك موقع جغرافیسی یعنی انکلتره‌دن آوروپا وآسیا وآفریقا وآمریقایه کیدن واپورلرك ممری اوزرنده وبرازیلیانك تاقارشیسنده اوله‌رق، آمریقا وآفریقایه آوروپانك هر یرندن زیاده یقین‌بولنمسی تجارتك ترقیسنه یاردیم ایتمشدر. تجارتی برنجی درجه‌ده انکلتره وایکنجی درجه‌ده برازیلیا ایله اجرا اولنور. صوك استاتستیقه کوره تجارت سنویه‌سی ٤٢٢ ملیون فرانق قیمتنده اولوب، ٢٥٠ ملیون فرانغی ادخالاتنه و ١٧٢ ملیون فرانغی دخی اخراجاتنه عائددر. لیمانلرینه سنه ده کیروب چیقان سفائنك مجموعی ٩٢٣٠٠٠٠ طونیلاته استیعابنده اولمق اوزره، ٢٣٥٧٨ عددنده اولوب، بونلرك ٩٦٧١ ی واپوردر. بو سفائنك باشلیجه آمریقا وآفریقا ایله مبادله ایتدکلری مواد تجاریه‌نك بر قسمی ترانسیت طریقیله پورتکیزدن کچن اسپانیول تجارتنه عائددر. پورتکیزك دمیر یوللری تقریباً ٢٤٠٠ کیلومتره‌طولنده اولوب، خطوط تلغرافیه‌سی دخی تقریباً ٥٠٠٠ وتللری ١٢٠٠٠ کیلومتره طولنده‌در.

اصول اداره‌سی، قوهٔ مالیه وعسکریه‌سی. — پورتکیز قراللقله ومشروطیتله اداره اولنوب، ١٦٢ اعضادن مرکب بر مجلس اعیانیله ١٧٣ اعضادن عبارت بر مجلس مبعوثانی واردر، که ایکیسنه مشترکاً (قورتس) اسمی ویریلیور. واردات سنویه‌سی ٢١٨ ومصارفی ٢٣٠ ملیون فرانق راده‌لرنده اولوب، بو آچیغك قپاندیرلمسیچون اکثر مأمورین معاشاتندن یوزده ٥ ایله ٣٠ آره‌سنده بر مقدار کسلمکده‌در. دیون عمومیه‌سی ٢٧٨٦٠٠٠٠٠٠ فرانقدن عبارت اولوب، فائضی یوزده اوچه تنزیل ایدلمش اولدیغی حالده، وارداتك بر ثلثندن زیاده‌سی فائضه صرف اولنیور. حرب زماننده عسکری ١٢٥٠٠٠ کشی

اولمق اوزره ترتیب اولنوب، وقت حضرده رسماً ٣٨٠٠٠ كشیدن عبارت ایسه‌ده، بو مقدار دخی تام دكلدر. مستعمراتنده دخی ٩٠٠٠ قدر پورتكیز عسكریله بعض یرلی عسكرلری واردر. مدت عسكریه‌سی ١٢ سنه‌دن عبارت اولوب، بونك ٣ سنه‌سی نظامیه، ٥ سنه‌سی ردیف و ٤ سنه‌سی مستحفظ مدتیدر. قلاع واستحكاماتی چوق ایسه‌ده، اكثری خراب واحتیاجات زمانیه ایله ناقابل توفیق اولوب، ایی حالده بولنانلری آزدر. وقتیله دكیزلره حاكم اوله‌جق درجه‌ده بولنمش اولان پورتكیز دونتماسی الیوم ٤٤ ی واپور اولمق اوزره ٥٥ كوچك كمیدن عبارت اولوب، عساكر بحریه‌سی دخی ٣٢٧٦ كشیدن عبارتدر.

مستعمراتی. — پورتكیز دولتی قوتلی زمانده آفریقا وآسیا ایله آمریقاده برچوق یرلر ضبط ایدوب، علی‌الخصوص هندستان طرفلرینه اوروپالیلردن اك اول كیدنلر پورتكیزلیلردر. آنجق قوت وسطوتلری تدنی وتنزل ایتدكجه، مستعمراتلری دخی بر بر اللرندن چیقوب، مع‌هذا الیوم برچوق یرلره مالك ایسه‌لرده، موجود اولان مستعمراتده دخی بركونه ترقیات اجرا ایدوب، استفاده ایتمكه مقتدر اوله‌مدقلرندن، بونلرك چوغی متروك ومهمل بر حالده وبعضلری یالكز اسماً ورسماً پورتكیزك تحت تابعیتنده بولنمقده‌در. پورتكیزك مستعمراتی مساحهٔ سطحیه ومقدار نفوسلریله برابر بروجه زیر ذكر اولنور:

	مستعمرات	مربع كیلو.	اهالی
آفریقاده	یشیل برون جزایری	٣ ٨٥١	١١٠ ٩٢٦
	سنغامبیا یاخود كینه	٤٢ ٠٠٠	١٥٠ ٠٠٠
	سنت‌طوماس وپرنس‌آطه‌سی	١ ٨٥١	٢١ ٠٥٥
	لاندانه وقابینده	١ ٥٠٠	٣٠ ٠٠٠
	آنغوله، بنكله وموسامبه	٨٠٩ ٥٠٠	١ ٠٠٠ ٠٠٠
	موزامبیق وسفاله	٩٩١ ٤٥٠	١ ٣٥٠ ٠٠٠
	اراضیٔ داخلیه	١ ٧٠٠ ١٠٠	٢٠ ٠٠٠ ٠٠٠(؟)
آسیاده	غوآنه، سالته وسائره	٣ ٠٧٠	٤٢٠ ٨٦٨
	دامان	٢٨٠	٤٧ ٩٨٨
	دیو آطه‌سی وملحقاتی	٣٠	١٢ ٦١١
	تیمورك نصفی وقامبینغ	١٦ ٨٤٧	٥٣٦ ٠٠٠
	ماقائو وسائره	١٢	٦٨ ٠٨٥
	جمعاً پورتكیز مستعمراتی	٣ ٥٧٢ ٩٢٤	٢٤ ١٥٠ ٨٦٩

آفریقا ساحلی قارشیسنده بولنان مادر وآسور آطه‌لری ایسه نفس پورتكیزدن معدود اولوب، ایكی ایالت تشكیل ایدیورلر.

بوقدر واسع اولان مستعمراتك واردات عمومیه‌سی ١٥ ملیون كسور ومصارفی ١٩ ملیون كسور فرانق راده‌لرنده‌در. یالكز هندستانده‌كی مستعمراتده ٨٠ كیلومتره‌لك بر دمیر یول بولنوب، آنغوله وموزامبیقده دخی آلتمش كیلومتره‌لك ایكی كوچك خط انشا اولنمقده‌در.

احوال تاریخیه‌سی. — پورتكیز اونجی قرن میلادی‌یه قدر آیری بر مملكت اولمیوب، پورتكیزلیلر كندی مملكتلرینك (لوزیتانیا) خطهٔ قدیمه‌سندن عبارت اولدیغنی ادعا ایدیورلرسه‌ده، لوزیتانیا شمالاً (دورو) نهراسیله محدود اولدیغی حالده، شرقاً اسپانیانك ایچنده قاستیله‌یه قدر ممتد اولوردی. ازمنهٔ قدیمه‌ده پورتكیز دخی اسپانیا ایله برابر (ایبریا) اسمنك مسماسنه داخل اولوب، ایبر وكلت اقوامیله مسكون ایدی. فنیكه‌لیلر وقارتاجلیلر برطاقم مستعمرات تأسیس ایتدكدن صكره، شبه‌جزیره رومالیلرك وبعده سوآولرك وویزیغوتلرك الینه كچمشیدی. برنجی قرن هجریده اسپانیا ایله برابر امرای امویه‌دن موسی بن نصیر وطارق واسطه‌سیله فتح اولنه‌رق، اندلس ممالك اسلامیه دائره‌سنه داخل اولمش، وجزیرة العربدن وبربر ممالكندن پك چوق عربلر كلوب، اسكان ایتمكله، عادتا عربستاندن معدود بر مملكت اسلامیه حكمنه كچمشیدی. شرقده دولت امویه‌نك انقراضنده اندلسده تأسس ایدن حكومت امویه‌نك دوام ایتدیكی ایكی عصرده اندلسك سائر طرفلری كبی پورتكیز دخی فوق‌العاده بر عمران وثروت عمومیه قزانوب، (الاشبونیه) دینلن مركزی معموریتك درجهٔ علیاسنه واصل اولمشیدی. حكومت امویه‌نك انقراضنده اندلسك هر طرفنده اولدیغی كبی، پورتكیزده دخی برطاقم طوائف ملوك ظهور ایدوب، برچوق حكومات صغیرهٔ اسلامیه وجوده كلمشیدی. بونلرك بیننده لاینقطع وقوع بولان محاربات اندلس اهل اسلامنك ضعفنی موجب اولمغله، پورتكیزك شمالنده‌كی غالیچه خطه‌سنده تشكل ایتمش اولان خرستیان حكومتی كیتدكجه توسعه میدان بولوب، نهایت اونجی قرن میلادی اواخرنده (مرابطین) دولتی ظهوریله، اندلسده اسلام حكومتنه یكیدن بر قوت قزاندیرمشیدی. غالیچه ایله لیون وقشتاله حكمداری آلتنجی آلفونسك، ١٠٨٦ تاریخنده (زلاقه)‌ده اوغرادیغی انهزام اوزرینه، امدادینه دعوت ایتدیكی خرستیان پرنسلری میاننده (بور-

فونیه)لی هنری دخی وار ایدی. بوکا مکافاةً آلفونس بو برنسی کندینه داماد ایدوب، اولجه مسلمانلردن آلمش اولدیغی (پورتو) ایله (قوییمره) یی «پورتکیز قونتلغی» نامیله کندیسنه مالکانه ویرمشیدی. بونك اوغلی (آلفونسو هنریکز) بوقونتلغك حدودینی جنوباً (آلتیو)یه قدر توسیع، و(سانتارم) ایله (لیسبونه) یی دخی ضبط ایله، پورتکیز دولتنی تأسیس ایلمشدر. بونك اوغلی برنجی سانقو (آلغارو) یعنی (الغرب) خطه‌سنی دخی اهل اسلام الندن آلمش ایسه‌ده، بعده (آلتیو) ایله برابر اعاده‌یه مجبور اولمش؛ ونهایت ١٢٤٨ ده جلوس ایدن اوچنجی آلفونسو بتون پورتکیزی ضبط ایلمشدر. اوندن صکره (قستیله) دولتیله برچوق محاربه‌لر وقوع بولوب، طرفینك هر بری دیکرینی ضبط والحاقه چالیشدقدن صکره، ازدواج وصهریت طریقیله ایکی دولتی توحیده چالیشمشلر ایسه‌ده، اهالی بوکا راضی اولمیوب، ١٣٨٤ ده قیزینی بونیتله قستیله حکمدارینه تزویج ایتمش اولان نائبهٔ حکومت (لیونوره) یی لیسبونه‌دن طرد واخراج، وبرنجی (جوان) ی اجلاس ایتمشلردر. بونك زماننده واوچ اوغلنك قوماندهسی آلتنده مغرب اقصایه (یعنی مراکشه) سوق عسکر اولنمش ایسه‌ده، بیوك بر مغلوبیتدن بشقه بر نتیجه استحصال اولنه‌مامش؛ وبو محاربه اثناسنده بعض دره‌بکلری کسب نفوذ ایتمکله، ایکنجی جوان بونلرك اك قوتلیسی اولان (براغانسه) دوقه‌سنی وسائر برچوق زادکانی اعدامه مجبور اولمشیدی. بونك زماننده پورتکیزلیلر (واسقو ده غاما) کبی مشاهیر بحریونك دلالتیله اوزاق بحری سفرلره کیریشوب، آفریقا وآسیا سواحلیله بحر محیط کبیرده برچوق یرلر وآطه‌لر کشف وضبط ایده‌رك، یکی کینه‌یه‌قدر کیتمش، وبصره کورفزینه‌قدر صوقلمشلر ایدی. آنجق بوفتوحات بعیده‌دن استفاده ایده‌جکلرینه، بونلر دخی اسپانیوللر کبی ثروت آرقه‌سنه‌دوشوب، مملکتلرینی بوش براقه‌رق، سرسریانه حرکاته بولنمشلردر. مسلمانلرله یهودیلرك اخراجی وانکیزیسیون جمعیت ملعنتکارانه‌سنك تأسیسی کبی حرکات دخی مملکتی بسبتون تخریبه سبب اولمشدر. ١٥٧٨ ده قرال سباستیان بیوك بر عسکرله مراکشه هجوم ایتمش ایسه‌ده، اورانك حاکمی عبدالملك طرفندن کلیاً منهزم اولوب، عسکرینك قسم اعظمیله برابر اوراده مقتول قالمغله، بومغلوبیت پورتکیزك برقات‌دها خرابنه سبب اولوب، متعاقباً پورتکیز قراللغی اسپانیا قرالی ایکنجی فلیبه ویرلمش؛ و٦٠ سنه سورن بو دورده پورتکیزلیلر اسپانیوللرك هر نوع مظالم وتحقیراتنه تحمل ایدوب، پورتکیز مستعمراتنك چوغی دخی فلمنكك وانکلتره‌نك الینه کچمشیدی. نهایت ١٦٤٠ ده براغانسه دوقه‌سی پورتکیزی اسپانیوللردن تخلیصه موفق اولوب، دردنجی جوان نامیله قرال اولمش، والی یومنا هذا پورتکیزده حکم سورمکده اولان براغانسه سلاله‌سنی تأسیس ایلمشدر. فرانسه اختلالنده پورتکیز اوته‌دن بری متفق اولان انکلتره ایله وسائر آوروپا دولتلریله برابر فرانسه‌نك علیهنده بولنمش، وبیوك ناپولیون پورتکیزك اوچ قسمه تقسیمیله برینك فرانسه‌یه الحاقنه ودیکر ایکیسنك بعض پرنسلره اعطاسنه قرار ویرمش اولدیغندن، پورتکیز قرالی آلتنجی جوان برازیلیایه قاچمغه مجبور اولمشیدی. پورتکیزلیلر بر آره‌لق انکلیزلرك تحت اداره‌سنده قالدقدن صکره، برحکومت مشروطه تأسیس ایدوب، قراللری آلتنجی جوانی برازیلیادن جلب ایتمشلردر. جوان پورتکیزه عودتنده برازیلیایی اوغلی دون پدرویه براقمش؛ وکندیسنك وفاتنده مرقوم دردنجی پدرو وارث اولوب، پورتکیزی قیزی دونا ماریایه ترکله، کندیسی برازیلیاده قالمش ایسه‌ده، دوناماریانك وصیسی بولنان برادری دون میکل برادرینك قیزینی اسقاطله، حکومتی غصب ایتدیکندن، ١٨٣٣ ده پدرو بالذات کلوب، میکلی اخراج، وقیزینی یکیدن اجلاس ایتمشیدی. دوناماریا زماننده بعض اختلالر وداخلی قاریشیقلقلر ظهور ایدوب، بر طاقم امتیازات اعطاسنی موجب اولمشلردر. بوکا ١٨٥٣ ده بشنجی پدرو، وبوکا دخی ١٨٦١ ده برادری لویی خلف اولمشدر، که ایکیسی دخی دوناماریا ایله صاقسه‌لی فردینادك اوغللریدر. دردنجی پدرونك اوغلی دخی ایکنجی پدرو نامیله برازیلیا ایمپراطوری اولمشدر. پورتکیزده حکومت سورن حکمدارلرك اسامیسیله تاریخ جلوسلری بروجه زیردر:

(بورغونیه خاندانی)

هنری (قونت)	١٠٩٥	اوچنجی آلفونس	١٢٤٨
آلفونس(قونت بعده‌قرال)	١١١٢	دنیس	١٢٧٩
برنجی سانکه	١١٨٥	دردنجی آلفونس	١٣٢٥
ایکنجی آلفونس	١٢١١	برنجی پدرو	١٣٥٧
ایکنجی سانکه	١٢٢٣	فردیناند	١٣٦٧

(آویس خاندانی)

برنجی جوان	١٣٨٥	اوچنجی جوان	١٥٢١
ادوارد	١٤٣٣	سباستیان	١٥٥٧
دردنجی آلفونس	١٤٣٨	قاردینال هنری	١٥٧٨
ایکنجی جوان	١٤٨١	اسپانیایه تابعیت عن	١٥٨٠
امانوئل	١٤٩٥	الی	١٦٤٠

(براغانسه خاندانی)

دردنجی جوان	١٦٤٠	آلتنجی جوان	١٨١٦
دردنجی آلفونس	١٦٥٦	دردنجی پدرو (دون —)	١٨٢٦
ایکنجی پدرو	١٦٨٣	ایکنجی ماریا (دونا —)	١٨٢٦
بشنجی جوان	١٧٠٦	بشنجی پدرو	١٨٥٣
یوسف	١٧٥٠	برنجی لویی	١٨٦١
برنجی ماریا و اوچنجی پدرو	١٧٧٧	برنجی شارل	١٨٨٩

پورتلاند (Portland) انکلترەنك مانشه دکیزنده و (دورست) قونتلغنك ساحلی قربنده اولەرق (دیموت) دن ٦ کیلومترەلك مسافەده بر کوچك آطه اولوب، ٩٠٠٠ اهالیسی، کوزل بر مرسای عسکریسی وبیوك استحکاماتی واردر. ابنیه طاشلری مشهوردر. — ممالك مجتمعەنك (منه) جمهوریتنده و (آوغوستە) نك ٨٠ کیلومترە جنوب غربیسنده دخی بو اسمده بر شهر واسکله اولوب، ٣٠٠٠٠ اهالیسی، کوزل لیمانی، دمیر یولی، فنون جمعیتلری وایشلك تجارتی واردر. بو شهر ١٦٣٢ ده تأسیس اولنوب، ١٧٧٥ ده انکلیزلر طرفندن احراق اولنمش ایسەده، متعاقباً ترمیم وتجدید اولنمشدر.

پورت لویی (Port-Louis) فرانسەنك (موربیهان) ایالتنده (لوریان) ك ٦ کیلومترە جنوبنده و (بلاوه) نهری منصبنك ساحل یسارنده اولەرق بحر محیط آطلاسی ساحلنده ناحیه مرکزی بر قصبه واسکله اولوب، ٣٠٠٠ اهالیسی، بحریەیه مخصوص خسته خانەسی، صید ماهیسی ومشهور دکیز حاملری واردر. ١٦٢٥ ده اون اوچنجی لویی طرفندن تأسیس اولنمشدر. — بو اسمله فرانسەنك مستملکاتندن مداغسقارك شرق جهتنده واقع (موریس) جزیرەسنك ونام دیکرله (فرانسه آطەسی) نك مرکزی بر شهر واسکله دخی اولوب، جزیرۀ مذکورەنك شمال غربی ساحلنده واقعدر. ٣٥٠٠٠ اهالیسی، کوزل لیمانی، رصدخانەسی، سفائن انشاسنه مخصوص دستکاهلری، عسکری خسته خانەسی وتیاتروسی واردر. جمهوریت زماننده (پورت لیبرته) وبوناپارت زماننده (پورت ناپولیون) تسمیه اولنمشیدی.

پورت موریس (Port-Maurice) ایتالیاده جنووه کورفزنده و (نیسه) نك ٦ کیلومترە شمال شرقیسنده ایالت مرکزی بر قصبه اولوب، ٨٠٠٠ اهالیسی، مکتب اعدادیسی، مشهور زیتون یاغی، شرابی، مقارنه وشعریەسی، پورتقال ولیمونی قورو یمشله سائر محصولاتی واردر. — ایالتی پورت موریس، سان رمو واونلیا سنجاقلرندن مرکب اولوب، ١٣٢٠٠٠ اهالیسی واردر.

پورت ناتال (Port-Natal) آفریقانك منتهای جنوبنده ناتال ساحلنده وهمنامی اولان نهرك منصبنده بر قصبه واسکله اولوب، ٢٣°٥٣′ عرض جنوبیده واقعدر. صاغلام بر قویی ویك ایشلك تجارتی واردر. قوی ١٤٧٨ تاریخنده پورتکیزلیلر طرفندن کشف اولنەرق، قصبه ١٨٢٤ ده بویرلر طرفندن تأسیس اولنمشدر. الیوم (دوربان) شهرینك بر محلەسی واسکلەسی حکمندەدر.

پورتو (Porto) پورتکیزك لیسبونەدن صکره اك بیوك واك تجارتکاه شهر واسکلەسی اولوب، (مینهو) خطەسنك مرکزیدر. (دورو) ایرماغنك منصبنده و لیسبونەنك ٢٤٨ کیلومترە شمال شرقیسنده واقع اولوب، ١٠٥٨٣٨ اهالیسی، فن جراحی، فلسفه، بحریه، تجارت مکتبلری وسائر مکاتبی، کتبخانەسی، موزەسی، صاغلام لیمانی، کوزل ابنیەسی، ایشلك تجارتی، شکر، شکرلمەلر، شاپقه، اییك قاشلر وسائره فابریقەلریله دباغخانەلری واردر. ایکی تپەنك اوزرنده واتکلرنده واقع اولوب، منظرەسی پك کوزلدر، وقارشیسنده بولنان (ویلانووه) و (غایه) قریەلریله بر کوزل کوپری ایله مربوطدر. اسکی بر شهر اولوب، اسم قدیمی (پورتوقاله) اولمغله، خیلی وقت پورتکیزك مرکزی بولنمش اولدیغندن، بو مملکته ویریلن (پورتوغال) و (پورتکیز) اسمنك بو شهرك اسمندن مأخوذ اولدیغی مظنوندر.

پورتو آلکره (Porto- Alegre) برازیلیانك قسم جنوبیسنده (ریو غرانده دوسول) ایالتنك مرکزی بر شهر اولوب، (ریوده یانیرو) نك ١١٨٠ کیلومترە جنوب غربیسنده (لاغوآ دوس پادوس) دینلن واسع بر کولك ساحل شمالیسنده وبر فاچ نهرك بو کوله منصب اولدقلری محلده اولمق اوزره، ٣٠°٢′٩″ عرض جنوبی ایله

"۲۲ '۳۱ °۵۳ طول غربیسنده واقعدر. بر تپه‌نك اتكنده مبنی اولوب، كوزل منظره‌سی، دوز وواسع سوقاقلری، متعدد میدانلری، كوزل ابنیه‌سی و ۴۰۰۰ اهالیسی واردر. ۱۷۴۳ده بعض آسور مهاجرلری طرفندن تأسیس اولنمشدر.

پورتو امپدوقله (Porto-Empedocle) ایتالیاده سیجیلیا آطه‌سنك (جرجنتی) ایالتنده و(جرجنتی)نك ۵ كیلومتره جنوب غربیسنده بر قصبه واسكله اولوب، ۸۱۷۵ اهالیسی وخیلی تجارتی واردر.

پورتوبلو (Portobello) اسقوچیانك ادیمبورغ ایالتنده وادیمبورغك ۴ كیلومتره شرقنده (فیرت اوف فورت) خلیجنده و(فریغانه لورن) نهرینك منصبنده واقع بر قصبه او. لوب، ۶۹۲۵ اهالیسی، كوزل ریختملری وطوغله، كرمیت، چوملك، كاغد وشیشه فابریقه‌لری واردر. یكی بر قصبه‌در. — آمریقای جنوبیده (قولومبیا) جمهوریتنك (پانان) ایالتنده و(قولون)ك ۳۲ كیلومتره شمال شرقیسنده دخی بو اسمله بر كوچك اسكله واردر.

پورتوریقو (Porto-Rico) آمریقانك آنتیل جزایرندن بری وبو آطه‌لردن بیوكلرینك الشرقیسی اولوب، اسپانیا مستملكاتندندر. "۸ '۵۵ °۱۷ ایله "۲۳ '۳۲ °۱۸ عرض شمالی و °۶۷ '۵۸ ایله '۳۴ '۳۲ °۶۹ طول غربی آره‌لرنده واقع اولوب، شرقدن غربه ممتد غیر منتظم بر مستطیل شكلنی ابراز ایدیور. مساحهٔ سطحیه‌سی ۹۱۱۴ وملحقاتی اولان بعض جزایر صغیره ایله برابر ۹۶۲۰ مربع كیلومتره اولوب، اون‌سنه اولكی استاتستیقه كوره، ۷۵۴۳۱۵ اهالیسی واردر، كه بونلرك نصفنه قریب مقداری سیاه وملز اولوب، قصوری اسپانیول وسائر اوروپالیلردن مركبدر. مركزی ساحل جنوبیسنده اولان (سان جوان) شهری اولوب، بر ایالت صورتنده اداره اولنور. سواحل خیلی كیرینتیلی چیقنتیلی اولوب، بر چوق كوچك قویلری واردر. شرقدن غربه آز مرتفع بر صره طاغلر ممتد اولوب، بونلردن بر چوق نهرلر نبعان ایله، جزیره‌نك اراضیسنی سقی ایدرلر. هواسی معتدل وطوپراغی پك منبت اولوب، شكر، قهوه، توتون، پاموق كراسته وطاوشانلغه متعلق شجار وسائر محصولاتی واردر. حیواناتی وطیور اهلیه‌سیله آوحیوانلری وسواحلده بالیقلری دخی پك چوقدر. بوجزیره ۱۴۹۳ده قریستوف قولومب طرفندن كشف اولنه‌رق، اووقت ۶۰۰۰۰۰ اهالیٔ اصلیهٔ قدیمه‌سی وار ایكن، بو بیچاره‌لر درعقب كلوب معدنلری ضبط ایدن اسپانیوللر طرفندن آز زمان ظرفنده امحا ایدلمشلردر. اون یدنجی قرن میلادی اوائلنده انكلیزلرك یدضبطنه كچمش ایسه‌ده، متعاقباً اسپانیایه اعاده اولنمشدر.

پورتوسانتو (Porto-Santo) آفریقانك ساحل غربیسی قارشیسنده اولوب، پورتكیز دولتنه تابع اولان (مادر) جزیره‌سنه ملحق بر كوچك آطه اولوب، (مادر)ك ۴۶ كیلومتره شمال شرقیسنده واقعدر. "۵۴ '۲ °۳۲ عرض شمالی ایله "۱۲ '۳۹ °۱۸ طول غربیسنده واقع اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۴۴ مربع كیلومتره واهالیسی ۱۷۵۰ كشیدن عبارتدر.

پورتوسغورو (Porto-Seguro) یعنی «صاغلام لیمان». برازیلیانك باهیا ایالتنده بر قصبه واسكله اولوب، بحرمحیط آطلاسی ساحلنده و(بورانهلن) نهری منصبنده اوله‌رق (باهیا)نك ۴۰۷ كیلومتره جنوب غربیسنده واقع و ۴۸۷۷ اهالیی جامعدر.

پورتو فرایو (Portoferrajo) ایتالیانك طوسقانه خطه‌سنه و(لیوور- نو) ایالتنه ملحق (البه) آطه‌سنده بر قصبه واسكله او. لوب، ۵۶۳۵ اهالیسی واردر.

پورتو فلیز (Porto-Feliz) برازیلیانك (سانو پاولو) ایالتنده وسانو پاولونك ۱۱۷ كیلومتره غربنده اوله‌رق، (تیته) نهرینك ساحل یسارنده بر قصبه اولوب، جوارلریله برابر ۹۰۰۰ اهالیسی واردر.

پورتو نوو (Porto-Novo) یعنی «یكی لیمان». آفریقانك ساحل غربیسنده كینهٔ شمالیده فرانسه‌نك تحت حمایه‌سنده بو. لنان همنامی بر كوچك حكومتك مركزی برشهر واسكله اولوب، ۲۰۰۰۰ یاخود ۲۵۰۰۰ وبر روایتده ۴۰۰۰۰ اهالیسی واردر. ایكی قسمدن مركب او. لوب، بری اوروپالیلره مخصوص بعض خانه‌لرله دكان ومخزنلری ودیكری یرلیلره مخصوص طوپراق وقامشدن

معمول کلبه‌لری جامعدر. تجارتی خیلی ایشلکدر. اهالیٔ اصلیه عندنده اسمی (آجاشه)در. — پورتو نووو حکومتی غرباً (داهومی) ایله وشرقاً انکلتره مستعمراتندن (لاغوس) ایله محدود اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۹۰۰ مربع کیلومتره واهالیسی ۱۵۰۰۰۰ ایله ۲۵۰۰۰۰ آره‌سنده‌در. اراضیسی دوز وآلچق اولوب، بطاقلقلری چوق اولمغله، هواسی پك آغردر. درجهٔ حرارت یازین ۳۰ ایله ۴۰ آره‌سنده اولوب، قیشین ۲۰ یه قدر اینر. اهالیسی زنجی وبت‌پرست اولوب، (جی) و(ناغو) اسمیله ایکی جنسدن مرکبدر، که سیماجه بربرلرینه مشابه ایسه‌ده، برنجیسی ملت حاکمه وایکنجیسی ملت محکومه اولوب، دین ولسانلری دخی آیریدر. امور داخلیه‌لری کندی حکمدارلرینه عائد ایسه‌ده، آوروپالیلرله اولان مناسباتلری وامور تجاریه‌لری فرانسه قونسلوسی طرفندن اداره اولنور.

پورتو نووو { (Porto-Novo) هندستانك قسم جنوبیسنده وبنکاله کور-فزی ساحلنده اوله‌رق، (مدراس) دائره‌سنك جنوبی (آرکوت) ایالتنده، (ولار) نهری منصبنده ومدراس دمیر یولنك (تانجوره) مقاصنده واقع برقصبه اولوب، نصفی مسلم اولمق اوزره، ۷۸۲۵ اهالیسی واردر.

پورت هورون { (Port-Huron) ممالك مجتمعه‌نك (میشیغان) جمهو-ریتنده، (سنت قلر) نهرینك ساحل یمیننده وبو نهرك (هورون) کولنه دوکلدیکی محل قربنده برقصبه اولوب، ۸۸۸۵ اهالیسی واردر. برقاچ دمیر یول خطنك محل تقاطعنده اولوب، تجارتی خیلی ایشلکدر.

پورتیچی { (Portici) ایتالیانك ناپولی ایا-لتنده و(وزوو) برکانك اتکنده اوله‌رق، ناپولینك ٦ کیلومتره جنوب شرقیسنده بر قصبه واسکله اولوب، ۵۵۰۰ اهالیسی، بر قرال سرایی وبرچوق کوشکلری واردر. برکانك لاولری آلتنده قالمش واخیراً میدانه چیقارلمش اولان (هرکو-لانوم) شهر قدیمنك موقعنده واقعدر.

پورچموت { (Portsmouth) انکلتره‌نك (سو-تامپتون) ایالتنده و(مانشه) دکیزنده ساحله بر کوپری ایله مربوط اولان (پورچئا) آطه‌سنك جنوب غربی کوشه‌سنده و(اسپیتهید) قوینك مدخلنده اوله‌رق، لوندره‌نك ۱۱۵ کیلومتره جنوب غربیسنده بر شهر واسکله اولوب، ۱۳۰۰۰۰ اهالیسی، انکلتره‌نك اك برنجی لیمانی اولان کوزل وواسع مرساسی بیوك ترسانه‌سی، بحریه وانشاآت بحریه مکتبلری، رصد خانه‌سی، سفائن اعمالنه مخصوص واسع دستکا-هلری، بیوك مخزنلری، دمیر خانه‌لری، طوبخانه‌سی، خلاط فابریقه‌سی، استحکاماتی حاوی صنعی بر آطه‌سی، دمیر یولی. دکیز حماملری، کوزل تنزهکاهلری واردر. انکلتره دوننماسنك مرکزلرندندر. اسکی بر شهر اولوب، اسم قدیمی (پورتوس ماینوس) یعنی «بیوك لیمان» در. — بو اسمله ممالك مجتمعه‌نك (نوها-میشیر) جمهوریتنده وبحر محیط آطلاسی ساحلنده دخی بر شهر واسکله اولوب، ۲۰۰۰۰ اهالیسی، عسکری لیمانی، ۵ قلعه‌سی، آقادمیاسی، (آتنه)اسمیله دارالفنونی، ترسانه‌سی، سفائن دستکاهلری ودمیر یوللری واردر. — ممالك مجتمعه‌نك (ویرجنیا) جمهوریتنده دخی بو اسمله بر قصبه اولوب، (الیزابت) نهرینك ساحل یسارنده و(ریچمون)ك ۲۰۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقع و ۱۰۰۰۰ اهالیی جامعدر. جا-هیر منتقه مهمات بحریه‌سنك بیوك بر مخزنیدر.

پورحسن اسفراینی { اتقیا وشعرادن اولوب، شیخ جال-الدین ذاکرك مریداندن وشیخ رضی‌الدین علی لالانك معاصرینندندر. فارسی وترکی اشعاری جامع مرتب دیوانی واردر. اشعار ترکیه‌سنده (حسن اوغلی) تخلص ایدیور.

پورسق { آناطولیده سقاریه ایرماغنه تابع بر نهر اولوب، خداوندکار ولایتنك کوتاهیه سنجاغنده مراد طاغندن نبعانله، شماله طوغری آقه‌رق، کوتاهیه شهری قربندن چکدکدن صکره، شرق شمالی‌یه وبعده شرقه طوغری دونوب، اسکیشهرك ایچندن بالمرور، سقاریه ایله متوازیا وآنجق ترسنه یعنی شرقه طوغری جریانله، آنقره ولایتنه کیرر، وجمعاً ۳۵۰ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدکدن صکره، سقاریه‌یه دوکیلور. مجراسنك تقریباً بر ربعی آنقره ولایتی داخلنده‌در. پورسق چایی سقاریه‌نك بونکله اختلاطندن یوقاری اولان قسمندن دها بیوك اولوب، بو ایرماغك باشی بر چای عد اولنمق اقتضا ایدردی. اسم قدیمی (تیمبرس Thymbrès) در.

پورسنا (Porsenna) ایتالیانك (اتروریا) خطهٔ قدیمه‌سنده (قلوسیوم) شهرینك حكمداری اولوب، میلاددن ٥٠٨ سنه اول، (تارکین) ی تختنه اعاده ایتمك بهانه‌سیله، سوق عسكر ایده‌رك، رومایی ضبط ایتمش ایسه‌ده، متعاقباً لاتینلر طرفندن مغلوب اولوب، رومایی دخی غائب ایتمش، ویالكز رومالیلرك بعض یرلرینی محافظه ایده‌بلمش ایدی.

پورفریدون ایران شعراسندن اولوب، شیرازلیدر. اهل دل وحسن حال صاحبی بر آدم اولوب، كوزل اشعاری واردر. شوریاعی اوجمله‌دندر:

عزیزا مردی از نامرد تا کی
فغان وناله ازبیدرد تا کی
حقیقت بشنو از پورفریدون
که شعله ازتنور سرد تا کی

پورفیر (Porphyre) مشاهیر حكمادن اولوب، اسم اصلی سریانیسی (ملك) در. میلادك ٢٢٣ تاریخنده (صور) ده طوغوب، آتنه‌ده (لونجین) دن ادبیات وفصاحتی وروماده مشهور پلوتیندن فلسفه‌یی تحصیل ایله، بو حكیمك شاكرد غیر مفارقی حكمنه كچمشیدی. وفاتنده یرینه كچوب، تدریس فلسفه ایله مشغول اولمشیدی. استادی كبی بر طاقم افكار تصوفكارانه‌ده بولنوب، انسانك وحدت ومراقبه ایله رؤیةاللّهه نائل اوله‌بیله‌جكنی، وحتی كندیسنك بو شرفه نائل اولدیغنی ادعا ایدردی. معلمنك آثارینی نشر وترجمهٔ حالنی تحریر ایتدیكی كبی، فلسفه‌یه متعلق دیكر برچوق اثرلر دخی یازوب، بعضیسی موجوددر. خرستیانلره قارشی بر ردیه دخی یازمشیدی، كه ایكنجی تئودوسیوس طرفندن نسخه‌لری جمع واحراق اولنمشدر. ٣٠٤ تاریخنده رومادە وفات ایتمشدر.

پورفیروجنت (Porphyrogénète) قسطنطینیه روم ایمپراطورلرینك اوغللرینه ویریلن عنوان اولوب، باشلیجه یدنجی قسطنطینه لقب اولمشدر. [«قسطنطین» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پوروس (Poros) یونان جزایرندن اولوب، آطه‌لر دكیزنده وموره‌نك شرق شمالی ساحلی قربنده واقعدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ٢٢ مربع كیلومتره اولوب، ٧٠٢٠ اهالیسی واردر، كه جمله‌سی آرناؤد جنسیتنه منسوب اولوب، آرناؤدلسانیله متكلمدرلر. مركزی ینه بو اسمله مسمی قصبه اولوب، ٥٠٠٠ اهالیسی ویونان دولتنك ترسانه‌سنی حاوی كوزل بر لیمانیله ریحتمی واردر. اراضیسی طاشلق اولوب، اوستنده دكیزالهی زعم اولنان (نپتون) ه مخصوص بولنمش بر بیوك معبدك خرابه‌لری موجوددر، كه مشهور (دموستن) بو معبده التجا ایدوب، اوراده كندینی تسمیم ایتمشیدی.

پوروس (Pourous) آمریقای جنوبیه‌ده بر نهردر، كه (پرو) ده (آند) سلسله‌سندن نبعانله، شرقه طوغری آقه‌رق، برازیلیایه دخول، و ٨٠٠ كیلومترەلك جریاندن صكره، (آمازون) ایرماغنه انصباب ایدر.

پوزغا (Poséga) مجارستانك (اسقلاوونیا) خطه‌سنده ایالت مركزی بر قصبه اولوب، (اورلیاوه) نهری اوزرنده و (اسك) ك ٨٠ كیلومتره جنوب شرقیسنده واقعدر. ٥٠٠٠ اهالیسی، مكتب اعدادیسی، قلعه‌سی وتوتون وایپك وسائره تجارتی واردر. خیلی وقت دولت عثمانیه‌نك تحت تصرفنده بولنمشدر. — پوزغا ایالتی شمالاً وغرباً (وروویچ) ایالتیله، جنوباً حدود عسكریه ایله، شرقاً دخی خرواتستانله محدود اولوب، طولی ١٠٠ وعرضی ٣٠ كیلومتره اولدیغی حالده، تقریباً ١٠٠٠٠٠ اهالیسی واردر.

پوزن یاخود پوسنانیا (Posen, Posnanie) پروسیه‌ده همنامی اولان ایالتك مركزی مستحكم بر شهر اولوب، (وارته) نهری اوزرنده وبرلینك ٢٥٥ كیلومتره شرقنده واقعدر. ٦٨٣١٥ اهالیسی، صنایع مكتبی، مكتب اعدادیسی، طائفهٔ رهبانه مخصوص مدرسه‌سی، مصنع كلیسالری ودیكر بعض كوزل ابنیه‌سی، چوخه، بز، اسلحه، توتون، مجوهرات وسائره فابریقه‌لری وپك ایشلك تجارتی واردر. وقتیله لهستانك مركزی ایدی. — پوزن ایالتی پروسیه قراللغنك ایالاتندن اولوب، شمالاً نفس پروسیه ایله، غرباً (براندبورغ) ایله، جنوباً سلزیا ایله، شرقاً دخی لهستانله یعنی روسیه حدودیله محدود اوله‌رق، مساحهٔ سطحیه‌سی ٢٨٩٥٦ مربع كیلومتره‌در. اهالیسی ١٧١٥٦١٨ كشی اولوب، نصفندن زیاده‌سی لهلی وقصوری آلماندر. مركز عمومیسی (پوزن)

شهری اولوب، (پوزن) و (برومبرغ) سنجاقلرینه منقسمدر. اراضیسی دوز وآلچق اولوب، قسم شمالیسنده اولان (ابخبرغ) طاغلرینك دخی ١٩٤ مترهدن زیاده ارتفاعی یوقدر. خطهنك بتونی (اودر) ایرماغنك حوضهسی داخلنده اولوب، اك بیوك نهری مركزندن كچن (وارته) نهری، وایكنجی درجهده بوكا تابع اولان وبرومبرغدن كچن (نچه) نهریدر. دیكر چایلریله جدوللری وكوچك كوللری دخی چوقدر. هواسی سرد وقیشین غایت صوئوق ویازین بالعكس خیلی صیجاق ایسهده، صاغلامدر. صوك بهارلری زیاده ممتد اولوب، پك كوزلدر. محصولاتی حبوبات متنوعه ایله پنجار وشربنجی اوندن عبارت اولوب، حیواناتی دخی چوقدر. اراضینك قسم اعظمی اغنیانك تحت تصرفنده اولوب، واسع چفتلكلر تشكیل ایدیور. بو خطه عن اصل لهستاندن معدود اولوب، قسماً ١٧٧٢ وقسماً ١٧٩٣ ده یعنی لهستانك برنجی وایكنجی مقاسمهسنده پروسیهنك ضبطنه كچمشدر.

پوزوئولی (Pouzzoles, Pozzuoli) ایتالیانك ناپولی ایالتنده وناپولینك ١٠ كیلومتره شمال غربیسنده بر قصبه واسكله اولوب. ٩٠٠٠ اهالیسی واردر. اسكی بر قصبه اولوب، اسم قدیمی (پوتئولی)در. وقتیله خیلی بیوك وقاپلیجهلریله مشهور ایدی. اطرافنده بر چوق خرابهلری وآثار عتیقهسی اولوب، مشهور (سراپیس) معبدینك ستونلری دخی باقیدر.

پوژه (Puget) فرانسه مشاهیر هنروراندن اولوب، رسم وهیكلتراشلق ومعمارلقدهكی مهارتیله شهرت بولمشدر. ١٦٢٢ ده مارسلیاده طوغوب، ١٦٩٢ ده وفات ایتمشدر. بر چوق آثاری موجوددر. مارسلیاده هیكلی ركز ایتمشلردر.

پوسترتال (Pusterthal) آوستریانك (تیرول) قطعهسنده كوچك برخطه اولوب، مركز ادارهسی (برونكن) قصبهسی اولمق اوزره، بر سنجاق صورتنده اداره اولنور. طولی ١٤٠ وعرضی ٤٠ كیلومتره اولوب، ١٠٠٠٠٠ اهالیسی واردر. آلپ طاغلرینك (رتیق) سلسلهسی بو خطهنك اورتهسندن كچر.

پوسكلان معمورة العزیز ولایتنده ملاطیه سنجاغنك (كاخته) قضاسنده بر كرد عشیرتیدر.

پوسن (Poussin) فرانسهنك اك مشهور رسساملرندن اولوب، ١٥٩٤ تاریخنده (آندلی) ده طوغمش، و١٦٦٥ ده رومادهوفات ایتمشدر. اون اوچنجی لوینك توجهنی قزانوب، انعامنه مظهر اولمش؛ وبعض وقایع تاریخیه وساٸرهیی مصور پك چوق آثار مقبوله براقمشدر.

پوسنانیا (Posnanie) [«پوزن» مادهسنه مراجعت بیوریله.]

پوسیدون (Poseidon) دكیز الٰهی زعم اولنان (نپتون) ك اسم یونانیسیدر. [«نپتون» مادهسنه مراجعت بیوریله.]

پوسیدونیوس (Posidonius) مشاهیر حكمادن اولوب، قبل المیلاد ١٣٣ تاریخلرنده سوریهنك (افامیه) قصبهسنده طوغمش، ومیلاددن ٤٩ سنه اول وفات ایتمشدر. ایتالیا واسپانیا ایله ایلیریاده وساٸر طرفلرده خیلی وقت سیاحت ایتدكدن صكره، ردوسده اختیار اقامتله تدریسه باشلایوب، اوقدر شهرت قزانمشیدی، كه هر طرفدن حلقهٔ تدریسنه آدملر كلوب، مشهور (پومپیوس) ایله (كیكرون) دخی درسندن استفاده ایدنلر جملهسندن بولنمشیدی. علوم ریاضیه وطبیعیه ایله فلسفهده ید طولاسی اولوب، ارضك محیط داٸرهسنی وهوانك درجهٔ ارتفاعیله اجرام سماویهنك بعدینی اولچمكه كیریشمش ایدیسهده، تخمین ایتدیكی مقدارلر مقادیر حقیقیهنك پك مادوننده بولنمشدر. مدوجذرك قمرله اولان مناسبتنی دخی اك اول كشف ایدن بوذاتدر. كرك فنونه وكرك فلسفه وتاریخه متعلق برچوق كتابلر یازمش ایسهده، چوغنك نسخهلری نابوددر.

پوسیدی (Possidi) سلانیك كورفزینك مدخلنده وكسندره شبه جزیرهسنك ساحل غربیسنده غرب جنوبیه طوغری ممتد بر بروندر.

پوشكین (Pouchkine) روسیهنك مشاهیر شعراسندن اولوب، ١٧٩٩ ده پترسبورغده طوغمش، و١٨٣٧ ده وفات ایتمشدر. برچوق فاجعه وحكایهلریله منظومهلری وساٸر اشعاری اولوب، اكثری آوروپا لسانلرینه ترجمه اولنمشدر.

پوغون { يانيه ولايتنك اركرى سنجاغنده بر قضا اولوب، مركزى اركرينك ٢٥ كيلومتره جنوب شرقيسنده واقع (ووشتينه) قريه سيدر. قضا ٤٤ قريه‌دن مركب اولوب، اهاليسى اسلام وخرستيان اوله‌رق ٢٠٠٠٠ كشيدن عبارتدر. اراضيسى طاغلق‌ايسه‌ده، منبت دره وبايرلرى دخى واردر.

پوقوق { (Pococke) انكليز سياحيندن اولوب، ١٧٠٤ ده سوتامپتونده طوغمش، و١٧٦٥ ده وفات ايتمشدر. شرقه سياحت ايدوب، مصر، سوريه، جزيرة‌العرب وآناطوليدن باحث ٣ جلد اوزره بر كتاب يازمشدر.

پوقوق { (Pocock) مستشرقيندن بر انكليز اولوب، ١٦٠٤ ده طوغمش، و١٦٩١ ده وفات ايتمشدر. اوقسفورده عربى معلمى اولوب، ابوالفرجك تاريخنى وديكر بعض آثار عربيه‌يى انكليزجه‌يه ترجمه ايتمشدر. — بونك اوغلى دخى لسان عربيه آشنا اولوب، پدريله مشتركاً عبداللطيفك مصر تاريخنى وسائر بعض كتب عربيه‌يى ترجمه ايتمشدر.

پول { (Paul) [«پاولوس» و«پاولو» ماده‌لرينه مراجعت بيوريله.]

پولا { (Pola) آوستريانك ايستريا خطه‌سنده وتريسته‌نك ١١٠ كيلومتره جنوبنده اوله‌رق، آدرياتيق دكيزى ساحلنده مستحكم بر شهر واسكله اولوب، ٢٥١٧٥ اهاليسى، كوزل عسكرى ليمانى، صيد ماهيسى واستحكاماتى واردر. آوستريا دونانماسنك مركزى اولوب، ترسانه‌سى واردر. اسكى بر شهر اولوب، اطرافنده روماليلر زمانندن قالمه بر طاقم آثار عتيقه موجوددر. ونديك آينه‌لرينك اعمالنده قوللانيلان قوم بو شهرك جوارنده چيقار.

پولاتى { اشقودره ماليسيالرندن يعنى طاغلى ناحيه‌لرندن بر ناحيه اولوب، اشقودره‌نك شرق شماليسنده، (درين) ايرماغنك شمال غربيسنده و(دوقاكين) ناحيه‌سنك قارشيسنده واقعدر. (شوشى) چاينى دخى اخذ ايدر (شاله) نهرى بو ناحيه‌نك ايچندن كچوب، درينه دوكيلور. اراضيسى طاغلق وطاشلق اولوب، محصولاتى پك جزئيدر. اهاليسى لاتين واسلامدن مركب اولوب، سائر ماليسورلر كبى كندى بيراقدارلرى معرفتيله اداره اولنور.

پولادخانه { [«پولتخانه» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

پولتاوه { (Poltava) روسيه‌ده ايالت مركزى بر شهر اولوب، (پولتاوقه) نهرى اوزرنده وپترسبورغك ١٤٠٠ كيلومتره جنوب شرقيسنده واقعدر. ٣٧٠٠٠ اهاليسى، عسكرى مكتب اعداديسى واخشاب بر قلعه‌سى واردر. بيوك پترو بو شهرده اسوج قرالى اون ايكنجى شارلى كلياً منهزم ايتمكله، شارل بندره كچوب، دولت عثمانيه‌يه التجا ايتمشيدى. — پولتاوه ايالتى كوچك روسيه قطعه‌سنده واقع اولوب، چرنيغوف، قورسق، خارقوف، يقاترينوسلاو وكيف ايالتلريله محدود ومحاط اولديغى حالده، مساحهٔ سطحيه‌سى ٤٩٨٩٥ مربع كيلومتره واهاليسى ٢٥٢٠٨٨٧ كشيدر. اراضيسى واسع ومنبت اووه‌لردن عبارت اولوب، كوزل مرعالرى دخى واردر، وخيلى مقدار آتلر دخى يتيشديريلير.

پولتخانه { (ياخود پولادخانه) «چنار» ديمك اولان (پلاتانه) اسمندن غلطدر. طربزون ولايت وسنجاغنده واقع آقچه آباد قضاسنك مركزى بر قصبه واسكله اولوب، طربزونك ١٧ كيلومتره غربنده واقعدر. ٥٠٠٠ قدر اهاليسى وصاغلام ليمانى واردر. قصبه‌نك ايچنده بر نوع بز ايله قوغه وسائره اعمال اولنور. قصبه‌دن ايكى بچق ساعتلق مسافه‌ده بياض طاشدن اسكى بر قلعه واردر، كه طربزونك فتحندن صكره آلتى يدى سنه دها عثمانليلره مقاومت ايتمشيدى. قضايه ويريلن (آقچه آباد) اسمى بو قلعه مناسبتيله اتخاذ اولنمشدر. بكرمى سنه‌يه كلنجه‌يه قدر مركز ولايته ملحق بر ناحيه صورتنده اداره اولنمقده ايكن، اخيراً اهميت موقعيه‌سنه بناءً قضايه تحويل اولنمشدر.

پولخريه { (Pulchérie) شرق ايمپراطوريچه‌لرندن اولوب، آرقاديوسك قيزى ايدى. ٤١٤ تاريخنده ايمپراطوريچه اولوب، برادرى ايكنجى (تئودوسيوس) زماننده اجراى حكم ونفوذ ايتمش؛ وبونك وفاتنده ٤٥٠ تاريخنده كنديسى تخته جلوس ايلمشيدى. جلوسنى متعاقب رسماً رجالدن (ماركيان) ه وارمش ايسه‌ده، اولجه محافظهٔ بكره عهد ايتمش اولديغندن، معامله‌ٔ زوجيه‌ده بولنميوب، سراينى مناستره چويره‌رك، پرهيز ورياضتله عمر كچيرمشدر. روملر عنده اعزه‌دن معدود اولوب، ايلولك ١٥ نده يورطيسى اجرا اولنور.

پولزینه { (Polesine) ایتالیانك ونديك خطه‌سنده بر بر اولوب، (پو) ایله (آدیج) نهرلری آره‌سنده تقریباً ٦٠ کیلومتره وسعتنده منبت اراضیدن عبارتدر. الیوم (رویغو) ایالتنی تشکیل ایدیور.

پولق { (Polk) آمریقای شمالی ممالك مجتمعه‌سی رجالندن اولوب، ١٨٤٥ دن ٤٨ تاریخنه‌دك رئیس جمهور بولنمش، و(تکزاس) قطعه‌سنی ممالك مجتمعه‌یه الحاق ایتدیکی کبی، مکسیقه ایله ایتدیکی بر قیصه محاربه‌نك نتیجه‌سی اولمق اوزره، یکی مکسیقه ایله قالیفورنیایی دخی ضبط ایتمشیدی. ١٨٤٩ ده وفات ایتمشدر. — ممالك مذکوره‌ده بر چوق قونتلقلر یعنی ایالات ویا الویه بوذاتك اسمیله تسمیه اولنمشدر.

پولمون { (Polémon) یونان قدیم حکماسندن اولوب، قبل المیلاد ٣٤٠ تاریخنده طوغمش، و٢٧٣ ده وفات ایتمشدر. (اکسنوقرات)ك شاکردانندن اولوب، خلفی اولمشدی. — بو اسمله (آنطونیوس پولمون) دیکر بر فیلسوف دخی اولوب، میلادك ٩٨ تاریخندن ١٣٨ تاریخنه‌دك ازمیرده تدریس فلسفه ایله مشغول اولمش، و بعض اثرلر براقمشدر.

پولمون { (Polémon) طربزون ولایتندن عبارت (پونتوس) دولت قدیمه‌سنده بو اسمله ایکی حکمدار کلوب، برنجیسی روماليلر طرفندن (بیثنیا) ده‌کی (لائودیکیه) شهرنده والی بولنان (زنون) ك اوغلی اولدیغی حالده، (مارق آنطوآن) طرفندن پونتوس حکمدارلغنه نصب اولنمش؛ وایرانیلره و(اوقتاو)ه قارشی هیئت مثلثه‌یه یاردیم ایتدکدن صکره، غالب کلن (اوقتاو) له برلشه‌رك، میلادك برنجی ویا ایکنجی سنه‌سنه‌دك حکومت سورمشدر. ابتدا (پونتوس) ك یالکز بر قسمنه مالك اولمغله بوکا (پونتوس پولمونیاق)نامی ویرلمشیدی. بعده (بوسفور)ی یعنی قسطنطنیه بوغازینی دخی ضبط ایتمشدی. پایتختی فاتسه قضاسنده خرابه‌لری موجوداولان (سیده) شهری اولوب، بو شهر بونك اسمنه نسبتله بعده (پولمونیوم) تسمیه اولنمشیدی. بو اسمك محرفی اولان (پولمان) نامی الیوم خرابه‌لرك بولندیغی موقع وجوارلرینه واورادن آقان نهره ویرلمکده‌در. — ایکنجیسی برنجینك اوغلی اولوب، والده‌سی (پیتودوریس) ك وصایتیله پدرینه وارث اولمش؛ ومیلادك ٦٣ تاریخنده ملکنی (نرون)ه تسلیم ایدوب، (کیلیکیا)نك بر پارچه‌سیله قناعت ایلمشیدی.

پولمونیوم { (Polemonium) مادهٔ آنفده بیان اولندیغی اوزره، (پونتوس) دولت قدیمه‌سنك (پولمون) زماننده‌کی پایتختی اولوب، اسم اصلیسی (سیده) اولدیغی حالده، بوحکمدارك اسمنه نسبتله بویله تسمیه اولنمشیدی. خرابه‌لری جانیك سنجاغنك فاتسه قضاسنده و (بولمان) چاینك منصبنده موجوددر.

پوللنسه { (Pollensa) اسپانیانك بالیاره آطه‌لرندن میورقه جزیره‌سنده و(پالمه)نك ٤٧ کیلومتره شمال شرقیسنده واقع بر قصبه اولوب، ٨٥٤٥ اهالیسی، بر مکتبی وجوارنده (البحیره)دن غلط (آلبوفره) اسمیله بر بطاقلغی واردر.

پولو { مارقو — (Marco Polo) مشاهیر سیاحیندن اولوب، ١٢٥٢ ویا ٥٦ تاریخ میلادیسنده ونديکده طوغمش، و١٣٢٣ده وفات ایتمشدر. پدری وعمجه‌سیله برابر لاجل التجاره مغول حکمدارلرندن (قبلا قاآن) ك پایتختنه قدر کیده‌رك، بو حکمدارك توجهنی قزانمغله، ١٧ سنه یاننده قالمشیدی. قبلاقاآن طرفندن مأموریت مخصوصه ایله دیاربعیده‌یه کوندریله‌رك، او وقته قدر آوروپالیلرجه مجهول قالمش اولان تاتارستان، چین، هندچینی وجاپونیا ممالکنی کزمشیدی. بو وجهله بتون آسیایی کوردکدن صکره، هندستان وایران طریقیله طربزونه ودرسعادته اوغرایه‌رق، ١٢٩٥ده، بربیوك ثروتی حامل اولدیغی حالده، ونديکه عودت ایتمشیدی. ونديکك جنوه جمهوریتیله اولان محاربه‌سنده کندی مصرفیله بر فیلو تجهیز ایده‌رك، جنویزلرك اسارتنه دوشمکله، سنه‌لرجه سورن بو اسارت اثناسنده اوزون سیاحتلرنده کوردیکی احوالی مصور مشهور سیاحتنامه‌سنی یازدیرمشدر. بوسیاحتنامه برچوق غرائب احوالی حاوی اولمغله، انتشارنده کیمسه صحتنه ایناممامش ایسه‌ده، بعده وقوعه کلن کشفیات جغرافیه کافهٔ مندرجاتنك عین حقیقت اولدیغنی اثبات ایتمشدر. آوروپانك کافهٔ السنه‌سنه ترجمه اولنمشدر.

پولوچق { (Polotzk) روسیه‌نك قسم غربیسنده (ویتبسك) ایالتنده قضا

مركزى برقصبه اولوب، (دوينه) نهرى اوزرنده و(ويتبسك) ك ٩٨ كيلومتره غرب شماليسنده واقعدر. ١٩١٣٥ اهاليسى، دباغخانه‌لرى، بيره، مسكرات، توتون، موم، طوغله وسائره فابريقه‌لرى واردر.

پولونيه { (Pologne) السنهٔ اجنبيه‌ده لهستانه ويريلن اسمدر. [« لهستان » ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

پولووچ { (Polovtses, ونام ديگرله اوز Uzi) اون برنجى قرن ميلاديده آسيادن روسيه‌يه گلمش بر قوم اولوب، بر خيلى وقت روسلرله اوغراشدقدن صكره، قره دكيزك ساحل شماليسنده (دون) ايله (آلوته) نهرلرى آره‌سنده يرلشمش؛ وبعده پچنكلرله واولاخلرله بالاتفاق، (تساليا)ده برپارچه ير ضبط ايتمش؛ واون اوچنجى قرنده روملرله بالاتفاق، بلغارلره قارشى حرب ايلشلردى. مغوللرك هجومنده بونلره قارشى روسلرله اتفاق ايتمشلرسه‌ده، مغلوب اولوب، بسبتون محو اولمشلردر. اقوام تورانيه‌دن اولملرى و(اوز) اسمنه باقيليرسه، اوزبكلرله مناسبت جنسيه‌لرى اولمسى محتملدر.

پولى { (Poli) هندستانك قسم جنوبيسنده مدراس ايالتنك (كداپه) قضاسنده و(پنز) ايرماغنه تابع (چير) نهرى كنارنده بر قصبه اولوب، برقسمى مسلم اولمق اوزره، ٦٩٥٠ اهاليسى واردر.

پوليان { (Polyen) يونان قديم مؤلفلرندن اولوب، ايكنجى قرن ميلاديده ماكدونياده طوغمش، وبر مدت رومادە آووقاتلق ايتمشدر. حيل حربيه‌يه متعلق بر اثرى موجوددر.

پوليب { (Polybe, Πολύβιος ياخود پوليبيوس) يونان قديم مورخلرندن اولوب، قبل الميلاد ٢٠٦ تاريخلرنده (مغالو پوليس) ده طوغمش؛ و١٦٦ده رهن طريقيله رومايه كيدوب، خيلى وقت اوراده اقامتله، روماليلرك امور سياسيه وحربيه‌سنه كسب وقوف ايتمش؛ و(پول اميل) ايله اوغللرينه انتساب ايدوب، بونلردن (اسكيپيون) ك معيتنده آفريقايه كيده‌رك، (قارتاج) محاصره‌سنده حاضر بولنمش؛ وآفريقا واسپانيا وغاليا ده بر مدت سياحت ايتدكدن صكره، روماليلر طرفندن مأموريت مخصوصه‌لرله يونانه كوندرلمشيدى. ميلاددن ١٢٤ سنه اول ٨٢ ياشنده وفات ايتمشدر. تاريخ وفلسفه ايله تراجم احواله دائر بر قاچ اثرى اولوب، اك مشهورى عصرينك وقايعنى حاوى بر تاريخ عموميسيدر. بو تاريخك نسخ موجوده‌سى ناتمام اولديغى كبى، سائر اثرلرندن دخى آنجق بر قاچ پارچه بولنه‌بيلمشدر.

پوليتيمت { (Polytimète) بخاراخانلغنده‌كى (زرافشان) نهرينه اسكى يونان جغرافيونى طرفندن ويريلن اسمدر.

پوليدور { (Polydore) تروا حكمدارى پرياماك اولادندن اولوب، تروانك محاصره‌سندن اول‌جه پدرى طرفندن خزاينله دامادى پوليمنستورك يانته كوندرلمش اولديغى حالده، بونك طرفندن قتل اولنمشدر.

پوليفم { (Polyphème) اساطير يونانيه‌ده دكيز الهى (نپتون) ايله (توسه) اسمنده بر پريدن متولد بر عفريت اولوب، قامتى غايت بيوك وچهره‌سى چركين ودهشت انگيز اولديغى وآلننده بر تك كوزى بولنديغى زعم اولنوردى. گويا سيچيلياده دكيز قييسنده برمغاره‌ده اوتوروب، چايرلرده اوتلاتديغى قيونلرينك سوتيله وانسان اتيله بسلنيرمش. تلاقك پدرى اوليسك او ساحلده كيسى قيرلغله، بو عفريتك الينه دوشوب، غداسى اولمق اوزره، مغاره‌يه قپادلمش ايكن، برقازيقله عفريتك كوزينى چيقاره‌رق، فراره موفق اولديغنى (اوميروس) حكايه ايديور.

پوليقرات { (Polycrate) قبل الميلاد ٥٣٥ تاريخندن ٥٢٤ تاريخنه‌دك سيسامده حكمدارلق ايدوب، بيوك بر ثروت جمع، واطرافنده‌كى آطه‌لرك خيليسنى ضبط ايله، فنون ومعارفى حمايه ايدردى. بو درجه‌ده كسب قوت ايتمشيدى، كه ايران ومصر حكمدارلرى دخى كنديسنك اتفاقنى طلب ايتمشلردى. نهايت (يونيا) يى يعنى آناطولى سواحل غربيه‌سنى ضبط ايتمك هوسنه دوشوب، ايرانك (سارديس)ده بولنان واليسنك الينه اسير دوشمش، وخاچه كريله‌رك، اعدام اولنمشيدى. گويا هر ايشده موفق اولديغيچون، نظر قورقوسيله، كرانبها بر يوزوكنى دكيزه آتديغى حالده، بونك دخى بر باليغك قارننده بولنوب، كنديسنه اعاده اولنديغى مرويدر.

پوليقلت { (Polyclète) يونان قديمك اك مشهور هيكلتراش ومعمارلرندن اولوب، ميلاددن ٤٨٠ سنه اول (سيكيونه) ياخود (آرغوس) شهرنده طوغمشيدى. اك مشهور اثرى آره-

غوس معبدنده بولنان (یونون)ك جسیم برهیكلی ایدی، كه آچیق اولان یوزیله كوكسی وقوللری فیل دیشندن، واثوابدن عبارت اولان سائر طرفلری آلتوندن معمول ایدی. جسم انسانینك تركیباتنه دائر بر كتاب یازمش، ومكمل بر بدنی مصـور اولمق اوزره، (قانون) اسمیله بر هیكل دخی یاپمشیدی. آثار معماریه سنك اك مشهورلری دخی (اپیداوره)ده انشا ایتمش اولدیغی بیاض مرمردن بر قلعه ایله اسكولابك معبدی ایچنده بر تیاترو ایدی.

پولیكسـنه (Polyxène) تروآ حكمداری مشهور پریامك قیزی اولوب، محاصرلرك الینه اسیر دوشمكله، آخیلاوس كندیسنه عاشق اولوب، آرقداشلرینك موافقتیله، تزوج ایتمك اوزره ایكن، پریامك اوغلی پاریس كندیسـنی قتل ایتمشیدی. بونك اوزرینه پولیكسنه مأیوس اولوب، اتلاف نفس ایتمش، وبر روایتده آخیلاوسـك اوغلی پیروس كندیسنی پدرینك مزاری اوزرنده ذبح ایلمشدر.

پولیمنستور (Polymnestor) تراكی شبه جزیره سـنك یعنی كلیبولی جهتنك حكمداری اولـوب، تروآ حكمداری پریامك قیزی (ایلیونه) یی تزوج ایتمشیدی. تروآنك ضبطندن اول پریام خزاینی اوغلی (پولیـدور) له بو دامادینـه كوندرمش اولـدیغی حالده، پولیمنسـتور قاینی قتل وخزاینی ضبط ایتمشـیدی. پریامك زوجه سی (هكوبه) تروآنك پریشانلغندن صكره بوكا راست كلمكله، كوز. لرینی چیقارمش، واولادینی قتل ایتمشدر.

پولیمنیا (Polymnie) اساطیر یونانیه ده. غزلیات الـهه سی زعم اولنـوب، آهنكك بونك ایجادی اولدیغنـه اعتقاد اولنوردی. دوشنور بر حالده وبر پارمغی آغزنده اولدیغی حالده، تصویر اولنوردی.

پولینسیا (Polynésie) یعنی «كثیر الجزایر» اوقیانیا دینلن جزایر بحر محیطك منقسم اولدیغی اوچ بیوك قسمك بری اولوب، غرباً (میقرونسیا) و(ملانسیا) ایله محدود اولدیغی حالده، خط استوانك ایكی جهتنده اولهرق، آمریقا سواحلی قربنه دك ممتد اولور. بو آطه لر شـوراجقده تعداد اولنـه میه جق درجـه ده چوق اولوب، اكثری پك كوچك وجزایر مجتمعه طاقلرینه منقسم اولدقلری حالده، ۱۶۰° طول شرقی ایله ۱۰۵° طول غربی و ۳۵° عرض شمالی ایله ۵۶ عرض جنوبی آره سنده بحر محیط كبیرك ایچنده طاغنیق بولنورلر. جمله سنك مساحهٔ سطحیه سی ۲۹۹٫۷۸۸ مربع كیلومتره واهالیسی ۸۴۸٫۰۰۰ كشیدر. پولینسیانك منتهای جنوب غربیسنده وآوستترالیانك قارشیسنده بولنان یكی زلانده نك اطرافنده بولنان بعض كوچك آطه لرله برابر مساحهٔ سطحیه سی ۲۷۲٫۹۸۹ مربع كیلومتره واهالیسی ۶۴۸٫۰۰۰ كشی اولدیغندن، عددلری اوقدر چوق اولان واوقدر بیوك مسافه لرده سرپلش بولنان جزایر سائره نك نه قدر كوچك اولدقلری آكلاشیلیر. بونلرك برطاقی اراضئ بركانیه دن اولوب، طاغلق، واكثریسی اراضئ مرجانیه دن اولوب، آلچقـدر. هوالری درجهٔ عرضلرینه كوره مختلف ایسـه ده، عمومیت اوزره صیجاقدر. آطه لرك باشلیجه لری غربدن باشلایه رق: الیس، ویتی، ساموآ، تونغا، فنیكس، فوق، شركت، توبوآی، تنزاره، پوموتو، قارولینـه، ماركیزه، سامارنغ، ساندویچ، میدوار جزایر مجتمعه سی ومنتهای شرقنده پاسقالیه آطه سیله (سالای غومز) جزیره سیدر. بونلرك هر برلری حقنده كندی اسملری صره سنده وعمومی حقنده دخی «جزایر بحر محیط» ماده سنده زیاده تفصیلات ویریله جكندن، شـوراجقده یالكز پولینسیا اهالیسی حقنده برآز تفصیلات ویره لم:

پولینسیا اهالیسی تندرست وایری آدملر اولوب، رنكلری اسمر وبعضاً صاری ویازیتونی یه مائلدر. صاچلری سیاه واوزون اولوب، اكثریا باشلرنده كومه كومه طو. رور. صقال وبییقلری آزدر. بورونلری اوزون اولوب، بعضاً آز چوق غاغاشكلنده دخی اولور. طـوداقلری قالینجه ودیشلری فوق العاده بیضدر. سیما وبدنلرینه انواع شـكللر وچیچكلر نقش ایتمك وقولاق وبرون وطوداقلرینی دلوب، كوپه واسـباب زینت مقامنده بعضاً پك بیوك شیلر اصمق عادتلریدر. مسـكنلری یره دیكلمش قازیقلردن عبارت اولوب، اوستلری یاپراقله اورتیلیدر. اركككلرینك اثوابی بر نوع اوت ویاپراقدن معمول بر قوشاق ویاپشتمالدن عبارت اولوب، قادینلری بدنلرینی بلدن دیزه قدر اورترلر. بلدن یوقاریسـنك ستری ایسه اغنیایه مخصـوص اولوب، مقام حرمت وتعظیمده بللرینـه قدر بدنلرینی كشف ایتمـك جمله عادات غریبه لرندندر. باشلیجه تعیشلری قوقه جویزی موس، اكمك یمشی دینلن بر میوه وسائر یمشلرله پتاتس

قبیلندن بعض کوکلردن وطیورایله بالیق وخنزیر اتندن عبارتدر. انسان اتی یمك عادت مکروههلری ایسه محضا بسلنمك ایچون اولمیوب، مراسم دینیهلری جمله‌سندندر. برکانی وطاغلق اولان آطهلرك اهالیسی دها مدنی اولوب، زراعتله اشتغال ایدرلر، وقوللاندقلری آلات وادوات بر آز دها دوزکوندر. اراضئ مرجانیهدن عبارت اولان آلچق آطهلرك اهالیسی ایسه پك کری اولوب، غدایی نابت شیلرله بسلنیرلر وبالیقلری دخی دکیزدن اللریله طوتارلر. بونلردن بعضلرینك آوروپالیلرك ورودنده آتش یاقمغی بیله بیلمدکلری مرویدر. عمومیت اوزره معادن استعمالنی بیلیوب، سلاحلری صوپه وطوقاق ایله صپاندن واوجلری چاقیل طاشندن ویاخود کمیکدن عبارت بعض مزراق وبالطه کبی شیلردن عبارتدر. یای واوقی یالکز آوده قوللانیرلر. کندیلری اولدقجه ذکی ومستعد آدملر ایسهده، وطنلرینك آوروپالیلر طرفندن ضبط اولنمسی اوزرینه، اویله بر حال وحشیتدن بردن بره بر مدنیت مکملهنك آثاری اوکنده بولنملری کوزلرینی قاشدیردیغی کبی، فرنکلرك تسلطی اوزرینه، آیین وعادتلرینك اجراسندهکی سربستلکی غائب ایتمش، وسورمکه آلیشمش اولدقلری عمری دکیشدیرمکه مجبور اولمش اولدقلرندن، وبرطرفدن دخی آوروپالیلرك برابر کتیردکلری مسکراتك استعمالیله فرنکی وسائر علل ساریه وسل رئه خستهلغی ایچلرنده پك چوق تلفاتی موجب اولدیغندن، مقدارلری موجب حیرت اولهجق صورتده کوندن کونه آزالمقدهدر. قپودان قوقك وسائر اوطرفلری کشف ایدن سیاحینك بر قرن اول ۴۰۰۰۰۰ و۶۰۰۰۰۰ رادهلرنده تخمین ایتدکلری بعض جزایرك الیوم موجود اولان اهالئ اصلیهسی آنجق ۴۰۰۰۰ ویا ۵۰۰۰۰ رادهلرنده قالمشدر. اصل دینلری (تابو) تعبیر ایتدکلری بر الهه اعتقاددن عبارت اولوب، جن وپریلره دخی اینانیرلر، واقربا واجدادلرینك ارواحنه دخی عبادت ایدرلر. برطاقلری میسیونرلرك سوقیله اسماً ورسماً پروتستان ویا قتولیك اولمشلرسهده، اساساً اعتقادات وعادات قدیمهلرندن وازکچمهمشلردر. دکیزده پك ماهر وجسور اولوب، کندیلرینه مخصوص بر نوع قایقلرله پك اوزاق سفرلر اجرا ایدرلر. تعدد ازواج عندلرنده مرعی اولوب، ناموس خصوصنده پك مبالاتسزلقلری وخرسزلغه بیوك بر میل وانهماکلری واردر. بوایکی قباحتدن بشقه اخلاقجه بر قصورلری اولمیوب، پك مونس، حلیم وشن آدملردر.

بحر محیط کبیرك هر طرفنه واوقدر بیوك مسافهلرده منتشر وطاغنیق اولوب بربرلرندن اوزاق بولنان بو جزایر اهالیسنك بر جنسیته منسوب وهمان بر لسانله متکلم اولملری محیر عقول اولهجق بر حالدر. هر نه قدر هر جزیرهنك وجزایر مجمعهدن هر بر طاقك کندیلرینه مخصوص لسانی وار ایسهده، بولسانلر آرهسنده بیوك بر مشابهت ومقارنت موجود اولدیغندن، جملهسنك بر لسان مشترکك شعبهلری اولدیغنده شبهه یوقدر. اخلاق وعادات واعتقادلری دخی بردر. میقرونسیا وملانسیاده برلیلرله قاریشیق پولینسیا جنسی بولندیغی کبی، پولینسیا جنسنه دخی ملایی جنسی قاریشمشدر. پولینسیالیلر آسیا اقوام واجناسندن معدود اولوب، وقتیله بحر محیط کبیرك آقنتیلری یاردیمیله ایستیهرك ویاخود ایستمیهرك بوقدر اوزاق آطهلره قدر کیتمش، وآطهلر اهالیسنك دکیزده اکتسابلری طبیعی اولان مهارت سایهسنده بربرلریله دائمی صورتده اختلاط ومناسبده بولنمشلردر.

پولینه بوناپارت { [« بوناپارت » مادهسنه مراجعت بیوریله.]

پولینیانو { (Polignano) ایتالیانك ملغا ناپولی قراللغنده، باری ایالتنده وآدریاتیق ساحلنده اولهرق، (باری)نك ۳۵ کیلومتره شرق جنوبیسنده بر قصبه واسکله اولوب، ۷۰۰۰ اهالیسی وبرطاقم غریب مغارهلری واردر.

پولیورکیت { [« دمتریوس پولیورکیت » مادهسنه مراجعت بیوریله.]

پولیون { (Pollion) رومامشاهیرخطباسندن اولوب، میلاددن ۷۶ سنه اول طوغمش، ومیلادك ٤ نده وفات ایتمشدر. (هوراس) و(ویرجیل)ك محبی اولوب، کندیلریله بعض مخابرهلری واردر. ابتدا قیصره منسوب اولوب، بعده آنطونیوسه انتساب ایتمش، وبرآرهلق قونسلوس اولمشیدی. آنطونیوس ایله اوقتاوی باریشدیرمغه چالیشمش ایسهده، موفق اولهمامسی اوزرینه، مأیوس اولوب، امور سیاسیهدن چکلمش؛ وفیما بعد آووقاتلقله وادبیاتله اوغراشمشیدی. رومالیلرك محاربات داخلیهلرینه دائر

بیوك بر تاریخ ودیكر بر چوق آثار یازمش ایسه‌ده، یالكز بعض فقره‌لری وبر ایكی مكتوبی بلنمیدر.

پومبال { (Pombal) پورتكیزك استرمادوره خطه‌سنده و(لیریا) نك ٣٤ كیلومتره شمال شرقیسنده بر قصبه اولوب، ٥٠٠٠ اهالیسی وبر اسكی قلعه خرابه‌لری واردر.

پومبال ماركیسی { (Marquis de Pombal) پورتكیزك اك مشهور سیاسیوننده اولوب، ١٧٥٠ ده قرال برنجی یوسفك زماننده خارجیه ناظری ومتعاقباً باش وكیل اولمش؛ و٢٧ سنه پیاپی بو مسندده قالوب، زادكان ورهبانك نفوذینه قارشی تدابیر اتخاذیله، جزویتلری پورتكیز وبرازیلیادن طرد واخراج ایتمش؛ ودها بر چوق اصلاحات واعماراته موفق اولوب، انكلیزلرك پورتكیزده‌كی نفوذینی دخی كسر ایتمكه چالیشمشیدی. برنجی یوسفك وفاتنده تحت محاكمه‌یه آلنوب، نفی اولنمش، و١٧٨٢ ده منفاده وفات ایتمشدر.

پومپادور { (Mar. Pompadour) فرانسه قرالی اون بشنجی لوینك معشوقه‌سی اولوب، بو قرالك زماننده فوق‌العاده بر نفوذ واقتداره مالك اولمغله، اك مهم امور سیاسیه‌یی ایستدیكی كبی چویرمش؛ ووولتر ایله سائر ارباب فن وهنری حمایه ایدوب، بعض ترقیاته وپارسك تزیيننه خدمت ایتمشدر. ١٧٢١ ده پارسده طوغوب، ١٧٦٤ ده وفات ایتمشدر.

پومپی { (Pompeïes, Pompeii) ایتالیانك قامپانیه خطه‌سنده برشهر قدیم اولوب، خرابه‌لری ناپولینك ٢٤ كیلومتره جنوب شرقیسنده و(وزوو) بركاننك اتكنده واقعدر. پك اسكی برشهراولوب، عن‌اصل یونانیلرك مستعمراتندن‌اولدیغی حالده، روما سردارلرندن (سیلا) طرفندن ضبط اولنه‌رق، بر وقت صورت ممتازه‌ده اداره اولندقدن صكره، آوغستوس طرفندن روما مستعمراتی صره‌سنه چكیرلمشیدی. قبل المیلاد ٦٣ تاریخنده زلزله‌دن خیلی رخنه‌دار اولمشیكن، بعدالمیلاد ٧٩ تاریخنده بركانك بردن بره پاتلامسیله، بونك سیلاب آتشینی آلتنده قاله‌رق، بسبتون محو ونابدید اولمشیدی. اون یدی قرن بو شهر قدیمك موقعی مجهول قالدقدن صكره، ١٦٨٩ ده بعض آثاری بولنمش؛ و١٧٥٥ ده حفریات اجراسیله شهر تمامیله میدانه چیقارلمشدر. محرر فقیر ١٥ سنه‌اول بوشهرك ویرانه‌لرینی سیر ایتدم. ابنیه‌سی همان هیئت اصلیه‌لریله قائم اولوب، یالكز چاتیلری یوقدر. سوقاقلر، تیاترولر، معبدلر وسائر شهرك كافهٔ مشتملاتی موجود اولوب، دیوارلرك ایچ طرفلری رسملرله مزیندر. پومپیك حفریاتی اوزمانده انسانلرك صورت تعیشی وعلی‌الخصوص اثاث واشیای بیتیه‌لریله سائر حاللری حقنده پك چوق معلومات قزاندیرمشدر. انسانلرله بر چوق اشیای بیتیه ومثلا بقال دكاننده‌كی زیتون، پینیر وسائره‌ایله ترزی دكاننده‌كی قاشلر وتبره‌لر كبی شیلر تكلس ایتمش برحالده بولندیغی مثلو، برچوق كتابلردخی یانمش كبی، یعنی كاغدی سیاه ویازیسی بیاض اوله‌رق، بولنمشدر. بولنان مواد ناپولی وسائر بعض شهرلر موزه‌لرینی تزیین ایتدكدن بشقه، الیوم خالی بر شهر حالنده محافظه اولنوب، سیر ایتدیریلان پومپی ویرانه‌لری اتصالنده دخی بو مواده مخصوص بر موزه بولنیور.

پومپیوس { یاخود پومپه (Pompée, Pompeius) رومانك اك مشهور سردارلرندن اولوب، قبل المیلاد ١٠٦ تاریخنده طوغمش؛ وماریوسه قارشی سیلانك طرفنی التزام ایدوب، بونك نامنه ایتالیانك قسم شمالیسیله سیچیلیایی ضبط، وبونك خصماسنی آفریقاده وسائر محلرده مغلوب ایده‌رك، رومایه عودتنده، سیلا طرفندن بیوك برآلایله استقبال، و«بیوك» لقبیله تبجیل اولنمغله، «بیوك پومپیوس» دینمكله شهرت بولمشدر. سیلانك وفاتنده، سرتوریوسه قارشی اسپانیایه سوق عسكر ایدوب، درت سنه اوغراشدقدن صكره، بونك (برنپا) طرفندن قتلی اوزرینه، قبل المیلاد ٧٠ تاریخنده مظفراً رومایه عودت ایدوب، قونسلوس تعیین اولنمش؛ وقورصانلغی منع ایتمك شرطیله دونما دخی كندیسنه ویریلوب، ٩٠ كونده قورصانلرك كافه‌سنی محو ایتمكله، حقنده رومالیلرك حرمت‌واعتباری ایكی‌قات اولمشیدی. بعده مهرداده قارشی سوق عسكر ایدوب، كندیسنی فرات ساحلنده مغلوب، دیقرانی مصالحه‌یه اجبار، وپونتوس ایله پافلاغونیا وبیتنیایی یعنی آناطولینك بتون قسم شمالیسنی ضبط ایلمشیدی. اورادن سوریه‌یه اینوب، آنطیوخسك ملكنی استیلا، وقدسده (آریستوبول) ك یرینه ایكنجی (هرقان) ی اجلاس

ایلدکدن صکره، او آرالق مهردادك وفاتنی خبر
آلمغله، صامسونه دونوب، بونك اوغلی (فارناس) ی
تحت اطاعته آلمش، ویالکز بوسفوری کندیسنه
براقمشیدی. بو موفقیاتك اوزرینه رومایه عودتنده
فوق العاده بر دبدبه ایله استقبال اولنمشیدی. ایکی سنه
صکره (قراسوس) و(قیصر) ایله برهیئت مثلثه تشکیل
ایدوب، بینلرنده واقع اولان تقسیم اداره‌ده، کندیسنه
آفریقا ایله اسپانیا دوشمش ایسه‌ده، پومپی بالذات او
طرفه گیتمیوب، وکیللر کوندرمش، وکندیسی رومادە
قالوب، حکومت مرکزیه‌یی اله گچیرمك هوسنه
دوشمشیدی. تزوج ایتمش اولدیغی قیصرك قیزی (جو-
لیا)نك وقراسوسك وفاتلری صاحب ترجمه ایله قیصر
آره‌سنده‌کی رقابتك تزایدینه سبب اولوب، علی الخصوص
قیصرك غالیاده‌کی فتوحاتنی چکه‌مه‌مکله، کندیسنی
عزل ایتمکه قالقیشوب، بینلرنده محاربه وقوع بولمش؛
وپومپی اولکی شهرتنی غائب ایده‌جك صورتده سوء
حرکتده بولنوب، رومایی ترکله، سناتو ایله برابر
یونانه قاچمش؛ ودراجه‌ده مقاومتی ممکن ایکن، اوراسنی
دخی ترکله، تسالیا اووه‌سنده دشمننه قارشی طوروب،
عسکری قیصرككینك ایکی مثلی اولدیغی حالده، فرساله
(یعنی چتالجه) ده کلیاً مغلوب اولمش؛ وزوجه‌سی وبر
اوغلی ایله برابر مصره قاچدیغی حالده، اون ایکنجی
بطلیموسك وکلاسی، مأمولنك خلافنده اوله‌رق، قره‌یه
آیاق باصدیرمقسزین، قبل المیلاد ٤٨ تاریخنده کیده
قتل ایتدیرمشلردر. سرمقطوعی قیصره کوندرلدیکنده،
کندیسنه آغلایوب، قاتللرینه مجازات ویرمشیدی.

— آنفاً المترجمك بیوك اوغلی دخی بو اسمله
(P. l'Aîné) معروف اولوب، پدرینك قتلنده آنطا-
کیه‌ده اولدیغی حالده، اورادن آفریقا واسپانیایه
کچه‌رك، ١٣ آلای عسکر ایله برچوق عساکر معاونه
وبر بیوك دونما تشکیل ایتمش ایسه‌ده، بالذات قیصرله
ایتدیکی محاربه‌ده (مونده) ده کلیاً مغلوب اولوب،
فرار ایتمکده ایکن، قبل المیلاد ٤٥ تاریخنده قتل
اولنمشدر.

— دیکر اوغلی دخی «کنج پومپی» یاخود
سکستوس پومپی (P. le Jeune, Sextus P.)
اسمیله معروف اولوب، پدرینك قتلنده والده‌سیله
برابر حاضر بولندقدن صکره، مونده محاربه‌سنده
دخی برادرینك معیتنده بولوب، مغلوبیتدن صکره
(چلیبتریا) طاغلرینه قاچه‌رق، قیصرك طرفدارلرینه
قارشی بر مدت محاربه ایتدکدن صکره، قیصرك
وفاتنده رومایه عودته مساعده استحصال ایده‌رك،
پدرینك مصادره اولنمش اموالنه قارشی تضمیناتله
برابر، سواحل والیلکنه تعیین اولنمشیدی. ایکنجی
هیئت مثلثه‌نك تشکلنده یعنی قبل المیلاد ٤٢ تاریخنده
نفینه قرار ویریلوب، سیچیلیا ایله ساردنیا وقور-
سیقه‌یی ضبط، رومایی محاصره، وآنطونیوس ایله
اوقتاوی ۳۸ تاریخنده کندیسیله (مسینه) ده عقد
معاهده‌یه مجبور ایتمشیدی. بو معاهده ایله مذکور
اوچ آطه صاحب ترجمه‌یه ترکله برابر، آخائیا (یعنی
یونان) وبر سنه صکره قونسلوسلق مسندی دخی
کندیسنه وعد ایدیلیوردی. آنجق بر سنه صکره
دوچار اولدیغی مغلوبیت اوزرینه، ابتدا ساردنیا ایله
قورسیقه‌یی و ٦٠ سفینه‌یی وبعده سیچیلیایی غائب
ایدوب، آسیایه قاچمش؛ واوراده آنطونیوسك
وکیلی (تیتیوس) طرفندن اسیر طوتیلوب، ۳۵ ده
(میلت) شهری زندانده وفات ایتمشدر.

— بیوك پومپیوسك پدری دخی (استرابو پو-
مپیوس) اسمیله معروف اولوب، قبل المیلاد ۸۹ تا-
ریخنده قونسلوس اولمش، وبرچوق غالبیتلره نائل
اولمش ایسه‌ده، غنایمی کندینه حصر ایتمکله اعتباردن
دوشمش؛ وماریوس ایله سینایه قارشی اولان محاربه-
سنده دشمنلرله بالمخابره قصداً مغلوب اولدیغندن،
عسکری طرفندن پاره‌لنمق اوزره ایکن، اوغلنك
استرحامی کندیسنی قورتارمشیدی. برسنه صکره
یلدیرمدن وفات ایدوب، جنازه‌سی روما سوقاقلرنده
سوروکلدیله‌رك (تیبر) نهرینه آتلمشدر.

پومرانیا (Poméranie) پروسیه‌نك بر خطه‌سی اولوب، غرباً (مکلنبورغ)
دوقه‌لغیله، جنوباً (براندبورغ) خطه‌سیله، شرقاً
نفس پروسیه خطه‌سیله، شمالاً دخی بالطیق دکیزیله
محدود ومحاطدر. ٥٣° ایله ٥٠′ ٥٤° عرض شمالی
و ٤′ ١٠° ایله ٤٤′ ١٥° طول شرقی آره‌سنده ممتد
اولوب، شرق جنوبیدن غرب شمالی‌یه اولان طول
اعظمی ۳۸۸ کیلومتره‌در. مساحهٔ سطحیه‌سی ٣٠١١٠
مربع کیلومتره اولوب، اهالیسی ١٥٠٥٥٧٥
کشیدر. بر ایالت صورتنده اداره اولنوب، مرکزی
(استتین) شهریدر. استتین، استراسلوند وکوسلین

اسملريله اوچ سنجاغه منقسمدر. بالطبق دكيزى سواحلى بويجه ممتد آلچق ودوز بر ير اولوب، (اودر) ايرماغيله ركنيچ، پنه، اسوينه، اينا، رغا وپرسانته نهرلرى اراضيسنى سقى ايدرلر. طوپراغى صولاق وهواسى صوفوق اولمغله، قوهٔ انباتيه‌سى پك آز ايسه‌ده، ايى ايشلنمك سايه‌سنده خيلى حبوبات، كتن، توتون وسائر محصولات ويريور. اورمان ومرعالرى دخى چوقدر. قاز وطوموزباصديرمه‌لرى وسوجقلرى مشهوردر. سواحلنده كهربا بولنور. ليمانلرى ومواقع مستحكمه‌سى دخى چوقدر. (غرايفسوالد) شهرنده بر دارالفنونى واردر. بوخطه ازمنهٔ قديمه‌ده اسلاولرله مسكون اولوب، بعده غوتلر، وانداللر، سوآولر وسائر اقوام وحشيهٔ شماليه هجوميله موقتاً ضبط ايتمشلردى. اون برنجى قرن ميلاديده (اسلاوونيا) اسميله بر دولت شكلنه كيروب، بعده بر چوق دره بكلكلرينه وبعض كوچك جمهوريتلره انقسام ايدوب، نهايت برطاقم دوقه‌لقلر بالتشكل، قسم شرقيسى لهستانك وقسم غربيسى آلمانيا ايمپراطورلغنك تحت تابعيتنه كيرمشيدى. ١٦٣٧ ده قسم غربيسى براندبورغ حكومتنه يجدكدن صكره، ١٦٤٨ ده قسم شرقيسى پروسيه قراللغنه وقسم غربيسى اسوجه الحاق اولنمشيدى. ١٨١٤ ده اسوج دولتى پومرانياده‌كى حصه‌سنى نوروجه مقابل دانيمارقه‌يه ترك ايتمش، وبرسنه صكره دانيمارقه بوخطه‌يى (لاينبورغ) ايله مبادلةً پروسيه‌يه ويرمشدر. اووقتدنبرى پروسيه ممالكندن معدوددر. شمديكى حالده اهاليسى آلمان جنسيتنه منسوب اولوب، يالكز ٤٠٠٠ لهلى واودر. مذهب عموميسى پروتستانلق اولوب، قتوليك ويهوديلرى آزدر.

پومونا { (Pomona) اسقوچيانك (اورقاده) آطه‌لرندن بر جزيره اولوب، جزاير مذكوره‌نك اك بيوكى اولديغى حالده، بويى ٤١ واكى ٢٦ كيلومتره‌در. طاغلق بر ير اولوب، دكيز هر طرفدن قوى شكلنده قوللر صالمغله، بر طاقم بطاقلقلر تشكيل ايديور. طوپراغى غير منبت وچاليلرى حاوى اولوب، دمير معدنى وغريب برطاقم آثار عتيقه‌سى واردر. اهاليسى ١٥٠٠٠ كشيدر.

پومونه { (Pomone) اسكى لاتينلر عندنده ميوه‌لرك الهه‌سى زعم اولنوب، روماده بر معبدى وار ايدى. باشى اوزوم صالقملريله وسائر ميوه‌لرله مزين والنده بر سپت يمش طوتار بر قيز صورتنده تصوير اولنوردى.

پونت { ياخود پونتوس (Pont, Pontus) آناطولينك بر خطهٔ قديمه‌سى اولوب، لازستاندن يعنى شمديكى طربزون ولايتندن عبارت ايدى. شمالاً قره دكيزله، غرباً (پافلاغونيا) خطه‌سيله، جنوباً (قپادوكيا) ايله، شرقاً بلادقافقاسيه محدود ومحاط ايدى. اهالئ قديمه‌سى تيبارن، خاليب، موسنيك كبى بر طاقم اقوام وقبائله منقسم ايدى. سواحلنده يونانيلرك بر قاچ مستعمراتى اولوب، باشليجه شهر وقصبه‌لرى: آميسه (صامسون) ترايزونته (طربزون)، كراسونته (كيرسون)، قوتيوره، اونه (اونيه)، تميسكوره، سيده، آماسه (آماسيه)، زيله، قومانه پونتيقه، پولمونيوم، نيو قيصريه وسائره ايدى. بوخطه اك اول قپادوكيادن معدود اولوب، قبل الميلاد ٥٢٠ تاريخلرنده بالتفريق، ايران دولتنك آيريجه بر ايالتى اتخاذ اولنمشيدى. پونت واليلرى بو ايالته ارثاً مالك اولوب، بونلردن ايكنجى مهرداد بيوك اسكندره تبعيتله، بونك معيتنده ايرانه قارشى يوريمش؛ واسكندرك وفاتندن صكره ملوك طوائفدن اوجهته متصرف اولان (آنتيغون) ى پونتك استقلالنى طانيمغه مجبور ايده‌رك، حكمدار عنواننى آلمش ايدى. پونت حكمدارلرينك اك مشهورى اولان يدنجى مهرداد ممالكنى خيلى توسيع ايدوب، بوسفورى (يعنى قسطنطنيه بوغازينى)، قريمى، آبازه سواحلنى وموقتاً قپادوكيا وپافلاغونيايى دخى ضبط ايتمشيدى. بعده روماليلرله محاربه‌يه كيريشوب، بونلر قبل الميلاد ٨٨ تاريخيله ٦٣ تاريخى آره‌سنده وقوع بولان اوچ محاربه‌ده بتون ممالكنى ضبط ايتمكله، كنديسى اتلاف نفسه مجبور اولمشيدى. اووقت پونت روما دولتنك برايالتى حكمنه كيروب، يالكز بوسفور مهردادك اوغلى (فرناز) ه ترك اولنمشدى. فرناز مؤخراً قيصرله پومپيوسك محاربات داخليه‌لرندن بالاستفاده، پونتى استرداد ايتمش ايسه‌ده، درعقب قيصر بالذات سوق عسكر ايده‌رك، قبل الميلاد ٤٧ تاريخنده يكيدن مملكتى ضبط ايتمشدى. اوآرالق پونتك شرق شمالى قسمنه بر نوع استقلال ويريلوب، (پونت پولمونياق) اسمنى آلان بوكوچك خطه‌ده (پولمون) اسميله بابا اوغل ايكى حكمدار بر مدت حكم سوردكدن صكره، بونلرك ايكنجيسى

(نرون) ك زماننده مملكتنى رومايه ترك ايتمشدى. قسطنطنيه روم ايمپراطورلغى زماننده (پونت) اسميله آناطوليده بربيوك ايالت تشكيل اولنه‌رق، بوخطه‌دن بشقه غالاتيا، بيتنيا، پافلاغونيا، قپادوكيا وآرمنيا خطه‌لرينى دخى جامع و ١١ سنجاغه منقسم ايدى. پونت حكمدارلرى وتاريخ جلوسلرى بروجه‌زيردر:

(ايران دولتنه تابع ارثى واليلر)

برنجى فرناز	٥٢٠		قبل الميلاد
آردباز	٥٠٢		«
برنجى آريوبارزن	٤٨٠		«
برنجى مهرداد	٤٠٢		«
ايكنجى آريوبارزن	٣٦٣		«

(مستقل حكمدارلر)

ايكنجى مهرداد	٣٣٧		«
اوچنجى مهرداد	٣٠٢		«
دردنجى مهرداد	٢٦٦		«
بشنجى مهرداد	٢٢٢		«
ايكنجى فرناز	١٨٦		«
آلتنجى مهرداد	١٥٧		«
يدنجى مهرداد	١٢٣	الى	٦٥
روماليلره تابعيت	٧٨	»	٤٨
فرناز	٦٥	»	٤٤

پونت آموسون (Pont-à-Mousson) فرانسه‌نك (مورته مع موزله) ايالتنده، (نانسى) نك ٢٨ كيلومتره شمال غربيسنده و(موسون) طاغنك اتكنده ناحيه مركزى بر قصبه اولوب، (موزله) نهرينك ايكى ساحلنده واقعدر. ٩٨٤٤ اهاليسى، قصبه‌يه نامنى‌ويرن كوزل بركوپريسى، داخلى مكتب اعداديسى ورهبانه مخصوص مدرسه‌سى، قيشله‌لرى، خسته‌خانه‌سى وخيلى فابريقه‌لرى واردر.

پونتارليه (Pontarlier) فرانسه‌نك (دوب) ايالتنده ودوب نهرى اوزرنده اوله‌رق، بزانسونك ٥٨ كيلومتره جنوب شرقيسنده قضا مركزى برقصبه اولوب، ٥٥٠٧ اهاليسى واردر. اسكى بر قصبه اولوب، جوره سلسلهٔ جبالنك اورته‌سنده وفرانسه‌دن اسويچره‌يه چيقه‌جق بر بوغازده واقعدر. استحكاماتى، كاغد، بز، ساعت وسائره فابريقه‌لريله دميرخانه‌لرى، مطبعه‌لرى، كتابجى دكانلرى وخيلى تجارتى واردر.

پونت اوكسين (ياخود اوكسينوس پونتوس Pont-Euxin, Euxinus Pontus) قره دكزك اسم قديميدر. جغرافيون عرب اشبو (پونتوس) اسمنى (بنطس) صورتنده تحرير ايدوب، بعده مستنسخلرك خطاسيله نبطس، نيطس ونيطش صورتلرنده يازمشلردر. [«قره‌دكز» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

پونترمولى (Pontremoli) ايتاليانك طوسقانه خطه‌سنده، (ورده) ايله (ماغره) نهرلرينك ملتقاسنده وفلورانسه‌نك ١٤٠ كيلومتره شمال غربيسنده بر قصبه اولوب، ١٤٠٠٠ اهاليسى، قلعه‌سى وكوزل بر سراى واردر.

پونتفراقت (Pontefract) انكلتره‌نك يورق ايالتنده و(يورق) ك ٣٢ كيلومتره جنوب غربيسنده بر قصبه اولوب، ١٠٠٠٠ اهاليسى، مشهور بر قلعه‌سى، باغچه‌لرى ومسكرات فابريقه‌لرى واردر. اسكى برقصبه اولوب، اسم قديمى (لوجئولوم) ايكن، بعده كوپريسنك يقلسى اوزرينه، «قيريق كوپرى» ديمك اولان بو اسمله تسميه اولنمشدر.

پونتن بطاقلغى (Marais Pontins) ايتالياده روما ايالتنده بر بيوك بطاقلق اولوب، طولى ٤٠ وعرضى ١٠ كيلومتره‌در. جوارلرينك هواسنى تسميم ايدوب مهلك صيتمه‌لر توليد ايدن بو بطاقلغى قوروتمق ايچون كرك روما ايمپراطورلرى وكرك پاپالر وسائر حكمدارلر جهد ايتمشلرسه‌ده، موفق اوله‌مامشلردر. اسكى روما جمهوريتى زماننده موقعى قورو اولوب، اوزرنده ٢٣ شهر وقصبه موجود ايدى. مشهور (آپيان) طريقى دخى اورته‌سندن چكردى. (غاريليانو) نهرى بو بطاقلغى شق ايديور.

پونتوآزه (Pontoise) فرانسه‌نك (سينه مع اوآزه) ايالتنده و(ورساى) ك ٣٨ كيلومتره شمالنده قضا مركزى برقصبه اولوب، ٦١٩٠ اهاليسى، داخلى مكتب اعداديسى، كتبخانه‌سى، كوزل بركوپريسى، متعدد دكرمنلرى وخيلى ايشلك تجارتى واردر. اسكى بر قصبه اولوب، اسم قديمى (بريوا ايزاره) در. قرون وسطاده مستحكم اولوب، دفعاتله فرانسه ملوكنك مقرى بولنمشدر.

پونتودره (Pontevedra) اسپانيانك (غاليچه) خطه‌سنده، بحر محيط آطلاسى ساحلنده، (لرز) نهرينك منصبنده ودرين بر خليجك ايچنده ايالت مركزى برشهر اولوب، ٢١٠٠٠ اهاليسى، كوزل مسيره‌لرى، بر چوق مناره‌لرى،

يوكسك بر قلعه‌سی وساٸر آثار عتيقه‌سی واردر. اسپانيا وپورتكيز دمير يوللريله مربوطدر. بيوك كميلر ايچون اسكله‌سی ٦ كيلومتره آشاغيده اولوب، يالكز كوچكلری شهرك اوكنه قدر چيقه‌بيليرلر. اسكی بر شهر اولوب، اسم قديمی (پونس وتوس) در.

پونتودمر { (Pontaudemer) فرانسه‌نك (اوره) ايالتنده و(اورو) نك ٦٧ كيلومتره شمال غربيسنده اوله‌رق (ريسله) نهری اوزرنده قضا مركزی برقصبه اولوب، ٥٦٨٧ اهالیسی، كتبخانه‌سی، آثار عتيقه وتاريخ طبيعی نمونه‌خانه‌سی، دباغخانه‌لری وساٸر فابريقه‌لری واردر. اسكی بر قصبه اولوب، اسم قديمی (بروپودوروم) اولديغی حالده، (آلدمار) اسمنده بر نورماند پرنسی طرفندن توسيع اولنمغله، «آلدمار كوپريسی» ديمك اولان بو اسمله تسميه اولنمشدر.

پونتوس { [«پونت» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.] — اوكسينوس — [«پونت اوكسين» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

پونته دل غاده { (Ponta-del-Gade) پورتكيزك (آسور) آطه‌لرندن (سنت ميشل) جزيره‌سنك برقصبه واسكله‌سی اولوب، ١٦٠٠٠ اهالیسی، واسع رهتمی، غير محفوظ ليمانی، قلعه‌سی، كوزل پورتقاللری، ايپك منسوجات وچوخه وساٸره فابريقه‌لری واردر.

پونته قوروو { (Ponte-Corvo) ايتاليانك (ترادی لابوره) ايالتنده، (غاريليانو) نهری اوزرنده وروما‌نك ١٣٠ كيلومتره جنوب شرقيسنده برقصبه اولوب، ٧٠٠٠ اهالیسی، قلعه‌سی وكوزل بر اسكی كوپريسی واردر.

پونتياناق { (Pontianak) بورنئو جزيرهٔ كبيره‌سنك ساحل غربيسنده وهمنامی اولان نهرك اورته‌سنده ومنصبی قربنده برقصبه اولوب، جزيرهٔ مذكوره حكومات اسلاميه‌سندن برينك پايتختی وفلنك دولتی وكيلنك مقريدر. چين ايله خيلی تجارتی واردر. اهالیسی ملايی مسلمانلريله چينليدن مركبدر.

پونتيو { (Ponthieu) فرانسه‌نك پيقارديا خطه‌سنده بر كوچك بر اولوب، مركزی (آبويله) قصبه‌سی اولديغی حالده، وقتيله بر قونتلق صورتنده اداره اولنوردی.

پونتيوی { (Pontivy) فرانسه‌نك موربيهان ايالتنده، (وانه) نك ٥١ كيلومتره شمال غربيسنده و(بلاوه) نهرينك ساحل يسارنده قضا مركزی بر قصبه اولوب، ٧٦٠٠ اهالیسی، داخلی مكتب اعداديسی، قيشله‌لری، چليكلی صوئوق معدن صولری وبعض فابريقه‌لری واردر. وقتيله (روهان) دوقه‌لغنك مركزی اولوب، بيوك ناپوليون زماننده توسيع وتزيين اولنه‌رق، مشار اليهك اسميله تسميه، واوچنجی ناپوليون زماننده بو اسم اعاده اولنمش ايسه ده، بعده ينه ترك اولنمشدر.

پونديشری { (Pondichéry) هندستانك جنوب شرقی يعنی (كرنيك) ساحلنده ومدراسك ١٦٠ كيلومتره جنوب غربيسنده بر شهر واسكله اولوب، هندستانده‌كی فرانسز مستعمراتنك مركزيدر. ٥٠٠٠٠ اهالیسی، مكتب اعداديسی، كتبخانه‌سی، نباتات باغچه‌سی، كوزل رهتمی، فناری، كوزل ميدانلری، ايكی بيوك چارشيسی ومانی بز فابريقه‌لری واردر. ايچندن كچن بر جدول شهری ايكی‌يه تقسيم ايديور. بو شهر كوچك بر قصبه حالنده ايكن، ١٦٩٣ ده فرانسزلر طرفندن ضبط وتوسيع اولنمش؛ ونادرشاهك دهلی‌يی ضبطنده فرانسزلر بونك داٸره‌سنی خيلی توسيع ايتمشلرديسه‌ده، بعده ملحقاتنی غاٸب ايتدكلری كبی، شهر دخی دفعاتله انكليزلرك وبركره فلمنكليلرك الينه چكمشيدی. شمديكی حالده ملحقاتی ٢٧٩٠٠ مربع كيلومتره وسعتنده اولوب، ١٣٣٠٠٠ اهالی‌يی جامع و ٣ قضايه منقسمدر. اراضيسنك باشليجه محصولاتی حبوبات، پرنج، مانيوق، خشخاش وچويدر.

پونزه { (Ponza) ايتاليانك (تيرنه) دكيزنده واقع ٦ كوچك آطه‌نك هيئت مجموعه‌سنه ويريلن اسم اولوب، بو آطه‌لر (ترادی لابوره) ايالتی ساحلندن ٥٢ كيلومتره آچيقده‌درلر. الك بيوكلری: پونزه، پالماروله و (وندوتيانه) اولوب، پونزه‌نك محيط داٸره‌سی ٢٠ كيلومتره واهالیسی ١٨٠٠ كشيدر. ساحل شرقيسنده همنامی اولان كوچك بر قصبه وليمانی واردر. روماليلر زماننده منفا اتخاذ اولنوب، بنی اغلب زماننده عربلر طرفندن فتح اولنمشيدی.

پونسارد { (Ponsard) فرانسه شعراسندن اولوب، ١٨١٤ تاريخنده (ايزره)

ایالتنك (ویانه) قصبه‌سنده طوغمش، و ١٨٦٧ ده
وفات ایتمشدر. برچوق فاجعه ومنظومه‌لری واردر.
فرانسه آقادمیاسی اعضاسندن ایدی.

پونسون‌دوترای (Ponson du Terrail) فرانسه‌نك اڭ مشهور
حکایه نویسانندن اولوب، ١٨٢٩ تاریخنده (ایزره)
ایالتنك (مونتمور) قصبه‌سنده طوغمش، و ١٨٧١ ده
وفات ایتمشدر. ابتدا بحریه‌یه کیروب، ضابط اولمش؛
وبعده یازدیغی متعدد حکایه کتابلریله شهرت بولمشدر.

پونو (Puno) پروده (شوقوتیو) کولی ساحلنده و(قوزقو)نك ٣٥٠ کیلومترو
جنوب شرقیسنده واقع بر قصبه اولوب، ١٦٠٠٠
اهالیسی وجوارنده کومش معدنلری واردر.

پونومی (Ponomi) سلانیك کورفزینك ساحل شرقیسنده وسلانیکك ٣٠
کیلومترو جنوبنده بر بروندر.

پونه (Pounah) هندستانك بمبای دائره‌سنده وبمبایك ١٤٧ کیلومترو شرق جنو-
بیسنده اوله‌رق اسکی اورنك آباد خطه‌سنده بر شهر
اولوب، ١٨٠٠٠٠ اهالیسی وبرهمنی هندولره
مخصوص مشهور بر مکتبی واردر. وقتیله مستقل بر
راجه‌نك پایتختی ایدی. ابنیه‌سی عادیدر.

پونیق (Guerres Puniques) محاربه‌لری اسکی رومالیلرله قارتاجلیلر آره‌سنده
وقوع بولمش مشهور اوچ محاربه‌یه ویریلن اسمدر.
قارتاجلیلره (فنیکه) دن مأخوذ اوله‌رق (پون) اسمی
دخی ویرلدیکندن، بو محاربه‌لره بونلرك اسمنه نسبتله
(پونیق) دینلمشدر. بونلرك برنجیسی قبل‌المیلاد ٢٦٤
تاریخنده باشلایوب، ٢٣ سنه سورمشدر. سبب
محاربه سیچیلیاده‌کی سیراقوسه حکمداری (هیرون) ایله
(مامرتین) لر آره‌سنده‌کی منازعه اولوب، قرتاجلیلر
سیراقوسه‌لیلره ورومالیلر بونلرك دشمنلرینه امداد
ایتمکله، بالآخره محاربه امدادجیلرك آره‌سنده قالمش؛
ووقوع بولان محاربات عدیده‌ده قرتاجلیلر طرفندن
(آمیلقار) ورومالیلر طرفندن (قلاودیوس قاودکس)،
والریوس، ماقسیموس، دویلیوس، آتیلیوس قالانیوس،
مانلیوس وولو، رغولوس، لوتاتیوس وسائر سردار-
لر کسب شهرت ایتمشلردر. ابتدا دکیزده وبعده آفریقا
طوپراغنده متعدد محاربه‌لر وقوع بولوب، اڭ نهایت
رومالیلر غالب کلمکله، سیچیلیایی ضبط ایتمشلردی. —
ایکنجیسی قبل‌المیلاد ٢١٩ تاریخنده باشلایوب، ١٨
سنه سورمشدر. بونك سبب ظهوری قرتاجلیلردن
مشهور آنیبالك بغتةً اسپانیاده‌کی روما مستعمراتندن
(ساغونته) شهرینی ضبط ایتمسی اولوب، آنیبال پیرنه وآلپ
طاغلرینی آشه‌رق، رومالیلره قارشی برچوق محاربه‌لر
قزانمش ایسه‌ده، بعده (اسکیپیون) لر اسپانیایه سوق
عسکر ایتدکلری کبی، کنج اسکیپیون آفریقایه دخی
تجاوزله غالبیته نائل اولمشیدی. بونده قرتاجلیلر
طرفندن آنیبال ایله آسدروبال ورومالیلر طرفندن
اسکیپیونلر، فابیوس ماقسیموس ومارچلوس کسب
شهرت ایتمشلردر. بو محاربه ابتدا رومانك محوینی
انتاج ایتمك درجه‌سنه کلمشیکن، بعده رومالیلرك
اسپانیایی ضبط ایتملرینی وقرتاجلیلرك لاابد سطوت
وقوتلرینك محوینی منتج اولمشدر. — اوچنجیسی
قرتاجك محاصره‌سندن عبارت اولوب، قبل‌المیلاد
١٤٩ تاریخنده باشلایه‌رق، ١٤٦ یه قدر سور-
مشدر. قرتاجلیلر اوچ سنه مردانه مقاومتدن صکره،
رومالیلر بو شهری ضبط واحراق وملکلرینی رومانك
بر ایالتی حالنده قلب ایتمشلردر.

پوی (Pouille, Apulia) یاخود آپولیا ایتالیاده ملغا ناپولی قراللغنك بر خطه-
سی اولوب، شمدیکی قاپیتاناته، تراه‌دی‌لابوره واوترانته
ایالتلرینك یرلرینی جامع ایدی. اون برنجی قرن میلادی
اواسطنده بر قونتلق وبعده دوقه‌لق عنوانیله آیریجه
بر حکومت صورتنه کیرمشیدی. بنی اغلب زماننده
عربلرك الینه کچمش اولدیغی کبی، قانونی سلطان
سلیمان دورنده دخی پیاله پاشا طرفندن ضبط وتخریب
اولنمش ایدی.

پوی (Le Puy) یاخود لپوی فرانسه‌ده (یوقاری‌لوآره) ایالتنك مرکزی بر
قصبه اولوب، پارسك ٥٠٥ کیلومترو جنوب شر-
قیسنده واقعدر. ١٦٠٠٠ اهالیسی، مکتب
اعدادیسی، دارالمعلمینی، کتبخانه‌سی، موزه‌سی، کوزل
تفرجگاهلری، قردن کنایه اولان (دیانه) یه مخصوص
بر اسکی معبدخرابه‌لری، دانتله، یتاق اورتیسی وسائره
فابریقه‌لری، حیوانات وسائره تجارتی واردر.
اوستنده‌کی طاغك تپه‌سنده قریم محاربه‌سنده روسلر-
دن ضبط اولنمش طوپلرك طوبخندن معمول حضرت
مریمك بر هیکلی مرکوزدر.

پویان { (آپولونیا)دن محرف اولەرق آرناۋدلقدە بو اسمله بر قاچ قریه واردر، كه هر بری زمان قدیمده معمور بر شهر وقصبه اولوب، اكثرینك اطرافنده خرابەلری موجوددر. بونلرك اك مشهورلری: یانیه ولایتنده برات سنجاغنك آولونیه قضاسنده وآولونیەنك ٢٥ كیلومتره شمالندەكی ایله مناستر ولایتنك كوریجه سنجاق وقضاسنده وكوریجەنك ١٠ كیلومتره شمال شرقیسنده واقع اولانیدر. ایكنجیسی صدر اسبق كریدلی مصطفی پاشانك وطنیدر. [«آپولونیا» مادەسنه دخی مراجعت.]

پوئبلا { (Puebla) مكسیقه جماهیر متفقەسنی تركیب ایدن جمهوریتلردن همنامی اولان جمهوریتك مركزی بر شهر اولوب، مكسیقەنك ١٢٢ كیلومتره شرق جنوبیسنده واقعدر. ١١٢٠٠٠ اهالیسی، مكتب اعدادیسی، رهبانه مخصوص مدرسەسی، متعدد كلیسالری، بیوك چینی فابریقەلری وخیلی صنایع وتجارتی واردر. مكسیقەنك اك كوزل شهرلرندن اولوب، ١٥٣٣دە تأسیس اولنمشدر. — پوئبلا جمهوریتی شرقاً و شرق شمالی جهتندن (وراقروز)، غرباً هیدالغو، تلاقزاله، مكسیقو ومورلوس، جنوباً دخی غوئررو و اوآیاق جمهوریتلریله محدود اولوب، مساحهٔ سطحیەسی ٣٣٠٠٠ مربع كیلومتره واهالیسی ٧٨٤٤٦٦ كشیدر. غیرمنتظم بر مثلث شكلنده اولوب، شمالدن جنوبه كیتدكجه توسع ایدیورسەدە، غرب جهتندن (تلاقزاله) جمهوریتی بونك ایچنه كیرمشدر. قسم شمالیسی نسبةً دوز واووەلری حاوی اولوب، قسم جنوبیسنده (آناهوآق) سلسلەسنك اتكلری وشعبەلری بولنیور، كه بونكدە اك یوكسك ذروەلری (پوپوقاتپتل) ایله (ایزتاجیهوآتل) طاغلریدر. قسم شمالیسنك صولری شمال شرقیه طوغری آقوب، مكسیقه كورفزینه، وقسم جنوبی ووسطیسنككیلر جنوب غربیه طوغری آقەرق بحر محیط كبیره دوكیلور. بونلرك اك بیوكی ریو (ماقسقاله) اولوب، مركزینك قربندن مرورله، جنوبدەكی طاغلری یارەرق (غوئررو) جمهوریتنه كیرر. اراضیسی منبت ایسەدە، بحق ایشلنمیور. طوزلەلری وكومش معدنلری چوقدر. تجارتی مقدما دها ایشلك اولوب، برآز تدنی ایتمشدر. اهالی اصلیەدن قالمه آثار عتیقەسی چوق اولوب، اك مشهوری (شولوله) هرمیدر.

پوی ده دوم { (Puy-de-Dôme) فرانسەدە همنامی اولان ایالتك اورتەسنده بر كوچك سلسلهٔ جبال اولوب، (سونه) جبالندن معدود وجنوباً (مونت دوره) ایله مربوطدر. طولی ٤٠ كیلومتره اولوب، (پوی) اسمیله برچوق ذروەلری واردر، كه همان جملەسی سونمش بركانلردر. بونلرك اك یوكسكی ینه (پوی ده دوم) اسمیله معروف اولوب، ١٤٦٥ متره ارتفاعی واردر. طبیعیوندن مشهور پاسقال بارومتره تجاربنی اك اول بو طاغك اوستنده ایتمشدر.

پوی ده دوم { (Dép. de Puy-de-Dôme) ایالتی فرانسەنك ایالات وسطیەسندن اولوب، شمالاً آلیه، شرقاً لوآره، جنوباً یوقاری لوآره وقانتال، غرباً قورزه وقروزه ایالتلریله محدوددر. مساحهٔ سطحیەسی ٧٩٧٢ مربع كیلومتره واهالیسی ٥٧٠٢٠٧ كشیدر. مركزی (قلرمونت فوراند) شهریدر. قسم شمالیسنده اووەلری ووادیلری چوق اولوب، وسطلرنده همنامی اولان طاغله (مونت دوره) طاغی بولنیور. (آلیه) نهری ایالتك ایچندن چكر. علم الارض نقطهٔ نظرندن اهمیتی حائز اولوب، متعدد سونمش بركانلری واردر. قورشون، سیلی قورشون، باقیر، شاب، آنتیمون، كلیتلی كور وسائر معدنلریله مرمر، یاپی طاشی، دكرمن طاشی وآلچیسی چوقدر. بعض كبریتلی صولری دخی واردر. اراضیسی وعلی الخصوص قسم شمالیسی پك منبت اولوب، حبوبات، میوه، كستانه، كنویر، شراب وسائر محصولاتی واردر. مرعا واورمانلری دخی چوقدر. صیغیر وقیونلری دخی چوق اولوب، بیكیرلری كوچكدر. صنایعی خیلی ایلری اولوب، یوك وپاموق وایپك منسوجاتله باقیر ودمیردن معمول انواع آلات وادوات، چینی، كاغد، اجزای كیمیویه، شكر وسائره فابریقەلری واردر. قایسی پستیلیه پینیری دخی مشهوردر. ایالت ٥ قضایه منقسم اولوب، ٥٤ ناحیه و ٤٦٥ دائرهٔ بلدیەیی جامعدر.

پوئرتو بلو { (Puerto-Bello) یعنی «كوزل لیمان». قولومبیا جمهوریتنك برزخدن عبارت اولان ایالتنده وآنتیل دكیزی ساحلنده بر قصبه واسكله اولوب، (پانامه)نك ٧٠

کیلومتره شمال غربیسنده واقعدر. وقتیله ٨٠٠٠ اهالیسی وار ایکن، شمدیکی حالده ١٥٠٠ مقدارینه تنزل ایتمشدر. بولیمان ١٥٠٢ تاریخنده بالذات قریستوف قولومب طرفندن کشف اولنه‌رق، ١٥٨٤ ده اسپانیوللر طرفندن قصبه تأسیس اولنمش؛ و(هورن) بوغازی طریقنک کشفندن اول خیلی زمان آمریقانک الک بیوک اسکله‌لرندن بولنمشدر. هواسی آغیردر.

پوئرتوپرنچیپه (Puerto - Principe) آنتیل جزایر کبیره‌سندن (قوبه) آطه‌سنده و(هاوانه)نک ٥٢٠ کیلومتره شرق جنوبیسنده ایالت مرکزی بر شهر اولوب، ٤٠٠٠٠ اهالیسی وشکر وقهوه‌یه متعلق پک ایشلک تجارتی وار ایسه‌ده، ابنیه وسوقاقلری عادی وهواسی آغیردر. اسکله‌سی اولان (نوئوتیاس) قصبه‌سیله بر دمیر یولله مربوطدر.

پوئرتوریال (Puerto-Real) اسپانیانک ساحل جنوبیسنده (قادیقس) ایالتنده وقادیقسک ١١ کیلومتره جنوب شرقیسنده برقصبه واسکله اولوب، ٥٠٠٠ اهالیسی، لیمانی، ریختمی، صیدماهیسی وطوز تجارتی واردر.

پوئرتوسانته‌ماریه (Puerto-Sta-Maria) اسپانیانک ساحل جنوبیسنده قادیقس ایالتنده وقادیقسک ٢٥ کیلومتره جنوب شرقیسنده اوله‌رق (غوآدلته)نک منصبنده بر قصبه واسکله اولوب، ١٨٦٠٠ اهالیسی، دوبه اوزرنده بر کوپریسی، صابون، مسکرات، بال‌مومی وسائره اخراجاتیله پک ایشلک تجارتی واردر.

پوئرتوقابلو (Puerto-Cabello) آمریقای جنوبیده ونزوئلا جمهوریتنده (قاراقاس)ک ١٠٠ کیلومتره غربنده و (تریست) کورفزنده برقصبه واسکله اولوب، ٨٠٠٠ اهالیسی، کوزل وصاغلام لیمانی وخراب استحکاماتی واردر. قصبه برکوچک آطه اوزرنده اولوب، ساحله بر کوپری ایله مربوطدر. اطرافنده‌کی بطاقلقلر مناسبتیله هواسی آغیردر.

پوئلش (Puelches) آمریقای جنوبی اقوام اصلیه‌سندن برقوم اولوب، بونلر آیرسک جنوبنده وپاتاغونیانک شمالیله شیلینک جنوب شرقی جهتلرنده جولان ایدیور. (آراوقانی) قومیله ایندکاری محاربانده ویردکاری تلفاتدن مقدارلری آزالوب، پک آز قالمشلردر.

پویلورن (Puylaurens) فرانسه‌نک (تارن) ایالتنده و(لاوور)ک ٢٦ کیلومتره جنوب شرقیسنده ناحیه مرکزی برقصبه اولوب، ٥١٤١ اهالیسی واردر.

پهاره (Pharha, Pharhiya) یاخود پهاریه هندستانک قسم شمالیسنده، اکره ایالتنده ومانپیورک ٦٣ کیلومتره غرب شمالیسنده بر قصبه اولوب، ٦٦٠ ی مسلم اولمق اوزره، ٤٢٧٠ اهالیسی وچوید فابریقه‌لریله حبوبات وپاموق تجارتی واردر.

پهاگواره (Phagvara) هندستانک پنجاب خطه‌سنده، (کپورتاله) نیم مستقل حکومتنده وستلج نهرینه تابع (سفیدین) چایی ساحل یسارندن ٥ کیلومتره‌لک مسافه‌ده اوله‌رق، دهلی آیله لاهور آره‌سنده‌کی دمیر یول خطی اوزرنده واقع بر قصبه اولوب، ٣١٣٠ ی مسلم اولمق اوزره، ١٦٣٠ اهالیسی واردر.

پهالاوده (Phalaouda) هندستانک قسم شمالیسنده، میرات ایالتنک موانه سنجاغنده بر قصبه اولوب، ٢٠٥٠ سی مسلم اولمق اوزره، ٥١٦٠ اهالیسی واردر.

پهالتان (Phaltan) هندستانک دکن خطه‌سنده وستاره‌نک ٥٥ کیلومتره شرق شمالیسنده کوزل بر قصبه اولوب، همنامی اولان نیم مستقل بر حکومتک مرکزیدر. ٨٠٠ ی مسلم اولمق اوزره، ١٠٨٤٠ اهالیسی واردر. — پهالتان حکومتی شمالاً (نیره) نهریله (پونه) سنجاغندن آیرلمش اولوب، سائر جهتلردن ستاره سنجاغیله محاط اولدیغی حالده، ١٠٢٨ مربع کیلومتره‌لک مساحهٔ سطحیه‌سی و٥٨٤٠٢ اهالیسی واردر، که بونلرک یالکز ١٦٧٠ ی مسلم وقصوری برهمنی وسائره‌در. چایرلری چوق اولوب، داری وسائر حبوباته متعلق محصولاتی واردر. اهالیسی ایپک وپاموقدن بعض منسوجاته طاشدن صنملر اعمال ایدرلر.

پهالکو (Phalgou) هندستانک بهار خطه‌سنده بر نهر اولوب، ٣٠٠ کیلومتره‌لک جریاندن صکره کنک ایرماغنه دوکیلور.

پهالیان (Pqalian) هندستانک پنجاب خطه‌سنده، روال پینیری ایالتنده قضا

مركزى بر قصبه اولوب، ۵۰۰۰ اهاليسى واردر. — قضاسنك ۱۷۴۷۶۵ اهاليسى واردر.

پهلوان حسن { سلالهٔ چنكيزيه‌نك انقراضنده ايرانده ظهور ايدن طوائف ملوكدن سربداران خاندانك اون برنجى حكمدارى اولوب، پهلوان حيدرك وفاتنده خواجه لطف اللهك اجلاسنه سبب اولمشيكن، بعده مرقومى حبس وقتل ايده‌رك، ۷۶۲ تاريخنده كنديسى جلوس ايتمش؛ و ۷۸۸ تاريخنده استرابادى محاصره ايتمكده ايكن، خواجه على مؤيد پايتختى اولان سبزوارى ضبط ايتمكله، كندى آدملرندن برى طرفندن قتل اولنه‌رق، سر مقطوعى خواجه على مؤيده كوتورلمشدر.

پهلوان حيدر { سربداران ملوكنك طقوزنجيسى اولوب، ۷۶۰ تاريخنده خواجه ظهيرك فراغنده تخته جلوس ايتمش؛ و ۱۳ آى اجراى حكومتدن صكره، اسفراينى محاصره ايتمكده ايكن، كندى آدملرى طرفندن قتل اولنمشدر.

پهلوى { ايرانك بر اسكى لسانيدر، كه ساسانيلر زماننده لسان رسمى اتخاذ اولنوب، سريانيجه‌دن مأخوذ پك چوق كلمات وتعبيراتى حاوى ايدى؛ وينه سريانيجه‌دن مستعار صاغدن صوله يازيلير ۲۶ حرفله يازيليردى. بو لسان (پهله) دينلن رى واصفهان جهتلرنده يعنى اسكى يونانيلرك (ميديا) تعبير ايتدكلرى مملكتده تكلم اولنوب، ايرانيلرك حكمى آلتنده اولان كردستان وعراق عربه دخى شايع اولمش، وبومناسبتله لسان سريانى ايله تلاقيه كلمش ايدى. زنداوستا كتابنك لسان اصليسى اولان زند لسان قديمى مرور زمانله ايرانده آكلاشلماز اولمغله، ساسانيلر زماننده كتاب مذكور پهلوى لسانته ترجمه اولنوب، بوترجمه اليوم باقى اولديغى كبى، دولت مذكوره‌نك انشا كرده‌سى اولان بعض ابنيه وسائره آثار باقيه‌سنده دخى بو لسانده يازيلر بولنقده‌در. آوروپا لسانيونى پهلوينك صرفنى ولغت كتابنى ترتيب ايدوب، برطرفدن اوندن اسكى اولان زندو برطرفدن دخى شمديكى فارسى ايله مناسباتنى تعيين، وسريانيجه‌دن مأخوذ اولان كلماتنى تفريق ايتمشلردر. پهلوى لسانى رسمى وتحريرى اولديغى زمانلرده دخى كلمات اجنبيه‌دن عارى اولان (درى) لسانى ايرانده دخى معتبر اولوب، حكمدارك سراينده بو لسان قوللانيليردى. فتوحات اسلاميه زماننده پهلوى بسبتون معطل اولوب، خطى دخى اونودلمش؛ وبر قاچ يوزسنه صكره، ايرانيلر كندى لسانلرينى خط عربى ايله تحريره باشلادقلرنده تصادفاً فارس اقليمنك لسانى يعنى شمديكى فارسى تفوق ايده‌رك، لسان تحريرى وادبى صورتنه كيرمشدر. پهلوينك فارسى ايله مشابهتى چوق اولوب، يالكز فارسيده اليوم عربيدن مأخوذ اوله‌رق قوللانيلان كلمات وتعبيراته بدل پهلويده كلمات وتعبيرات سريانيه مستعمل ايدى.

پهله { ايرانك غرب شمالى قسمنك يعنى يونانيلر طرفندن (ميديا) اسميله معروف اولان رى واصفهان جهتلرينك اسم قديمى اولوب، ساسانيلر زماننده ايرانك لسان رسمى وتحريريسى بولنمش اولان (پهلوى) بو اسمه نسبتله حاصل اولمش بر اسمدر. (پهلو) ياخود (پهلوان) دن اشتقاق غلطدر.

پهنك { ياخود پكان (Pahang, Pakan) هند چينيده، (ملاقه) شبه جزيره‌سنك جنوب شرقيسنده، همنامى اولان نهرك اوزرنده ونهرك منصبندن ۲۰ كيلومترو يوقاريده تجارتكاه بر قصبه اولوب، همنامى اولان حكومت مستقلهٔ اسلاميه‌نك مركزيدر. — پهنك حكومتى ملاقه شبه جزيره‌سنك شرق جنوبيسنده واقع اولوب، ۴۰′ ۲° ايله ۴° ۵۰′ عرض شمالى و ۹۹° ايله ۱۰′ ۱۰۱° طول شرقى آره‌سنده ممتد اولديغى حالده، شمالاً (ترينكانو) و (كلنتان)، شمال غربى جهتندن (پراق)، غرباً (سلانغور) و (نكرى سمبيلان)، جنوباً (جوهور) مملكتلريله، شرقاً دخى چين دكيزيله محاط ومحدوددر. ساحلى ۱۵۰ كيلومترو طولنده اولوب، مملكتك مساحهٔ سطحيه‌سى ۲۵۹۰۰ مربع كيلومترو اولديغى حالده، يالكز ۵۰۰۰۰ اهاليسى واردر. ايچ طرفلرى تماميله معلوم دكل ايسه‌ده، مملكت همان پهنك نهرى حوضه‌سندن عبارت اولوب، شمال وجنوب حدودينى آيرر ديكر ايكى نهرى دخى واردر. شمال غربى قسمى مرتفع وطاغلق اولوب، پهنك نهرى اورادن نبعان ايدر؛ وبر طاغ سلسله‌سى جنوبه طوغرى اوزانه‌رق، حدود غربيه‌سنى تشكيل ايدر. اراضيسى غايت منبت واورمان ومرعالرى پك چوق ايسه‌ده، آنجق يوزده برى ايشلنوب، محصولاتى پرنج ايله هندستان جوزندن

ودیکر بر طاقم میوه‌لرله جزئی بغدای وسائر حبوباتدن عبارت اوله‌رق، احتیاجات محلیه‌یه دخی کفایت ایتمز. آلتون وسائر معدنلری پك چوق اولوب، نهرده دخی آلتون ریزه‌لری بولنیورسه‌ده، هیچ بر معدنی چیقارلمامقده، ویوللرك فقدانندن طولایی ثروت طبیعیهٔ مملکتدن استفاده اولنه‌مامقده‌در. اهالیسی سواحلنده ونهرك مجراسی جوارلرنده ملایی جنسنه منسوب ودین اسلامله متدین اولوب، ایچ طرفلرده وطاغلرده‌کی اهالی ایسه نیم وحشی سیاهلردن عبارتدر. بهنك حاکمی فعلاً مستقل ایسه‌ده، اخیراً انکلتره دولتی ادعای حمایه ومتبوعیته قالقیشمشدر. — بهنك نهری (پراق) دن صکره ملاقه شبه جزیره‌سنك اك بیوك ایرماغی اولوب، همنامی اولان مملکتك شمال غربیسنده اوچ منبعدن نبعانله، مملکت مذکوره‌نك اورته‌سندن جنوب، شرقی‌یه وبعده شرقه طوغری جریان ایده‌رك، مملکتك پایتختی ایچندن بعد المرور، چین دکیزینه دوکیلور. مجراسنك طولی ٣٥٠ کیلومتره‌در. بعض یرلرنده پك کنیش ایسه‌ده، سیر سفائنه صالح دکلدر.

پهولجار { (Phouldjar) هندستانك وسطلرنده (چاتیسکر) ایالتنده نیم مستقل بر حکومتك مرکزی بر قصبه اولوب، حکومت مذکوره مرکزدن بشقه ٢٥٠ قریه‌یی و ٦٥٨٨٠ اهالی‌یی جامعدر.

پهولپور { هندستانك الله آباد ایالتنده والله آبادك ١٨ کیلومتره شمالنده اوله‌رق، کنك ایرماغی کنارنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ٢٥ ٨ اهالیسی واردر. — بنارسك ٣٢ کیلومتره شمال غربیسنده دخی بو اسمله بر قصبه اولوب، اوده‌دن رحیلقنده کیدن دمیر یولك بر موقفیدر.

پهوین { (Phou-Yen) هندچینینك قسم شرقیسنده، آنام مملکتنك ایالت مرکزی بر قصبه اولوب، (هونه) نك ٤٠٠ کیلومتره جنوب شرقیسنده وساحلدن ١٠ کیلومتره ایچریده اوله‌رق، بر کوچك نهرك اوزرنده واقعدر.

پی { (Pie) بو اسمله بروجه زیر طقوز پاپا کلمشدر:

برنجیسی ١٤٢ دن ١٥٧ تاریخنه‌دك پاپالق ایدوب، (والنتین) ایله (مارجیون) ك مذهبلرینی رد وجرحله اوغراشمش، وخرستیانلرك عزیزلری صره‌سنه کچمشدر.

— ایکنجیسی ١٤٥٨ دن ١٤٦٤ تاریخنه‌دك پاپالق ایدوب، عثمانلیلره قارشی براهل صلیب محاربه‌سنی اویاندیرمغه چالیشمش، وونه‌دیك جمهوریتیله، ماتیاس قوروون ایله وآرناؤود اسکندر بکله اتفاق عقد ایدوب، فرانسه قرالیله بورغونیه دوقه‌سنی دخی بو ایشه تشویق ایله، بالذات محاربه‌یه عزیمت ایتمش ایسه‌ده، کمی‌یه بینه‌جکی وقت (آنقونه) ده وفات ایتمشدر. قاردینال اولمازدن اول ایمپراطور اوچنجی فردریقك کاتبی ایدی. تاریخ وسائره‌یه متعلق بعض اثرلری واردر.

— اوچنجیسی ایکنجینك یکنی اولوب، ١٥٠٣ ده پاپا اولمش، ویالکز ٢٧ کون حکومت سورمشدر.

— دردنجیسی ١٥٥٩ دن ١٥٦٥ تاریخنه‌دك پاپالق ایدوب، عثمانلیلره قارشی محاربه ایتمش، ودردنجی پاولوسك یکنلری اولان (قاراقه) فامیلیاسی حقنده پك غدارانه معامله‌ده بولنمشدر.

— بشنجیسی قتولیکلر عنده اعزه‌دن معدود اولوب، ١٥٦٥ دن ١٥٧٢ تاریخنه‌دك پاپالق ایتمش؛ وامور مذهبیه‌ده آیریجه بر اعتقادده بولنانلره قارشی زیاده‌سیله شدت کوستروب، برچوق بیکناه آدملری انکیزیسیونك پنجهٔ غدرینه دوشورمش؛ وعثمانلیلره قارشی اسپانیا وونه‌دیکله اتفاق ایدوب، (لپانته) محاربهٔ بحریه‌سنه طرف آلمش ایدی.

— آلتنجیسی ١٧٧٥ دن ١٧٩٩ تاریخنه‌دك پاپالق ایدوب، ابتدا بعض اصلاحاتده بولنمش ایسه‌ده، بعده آلمانیا ایمپراطوریله، طوسقانه دوقه‌سیله ونهایت فرانسه جمهوریتیله ظهور ایدن اختلافاتده غائب ایدوب، ممالکنك بر قسمیله برچوق مبالغی وبر طاقم ذی قیمت آثاری جنرال بوناپارت طرفندن ضبط اولنمش؛ وبعده روما شهری دخی بوناپارتك ضبطنه کچوب، کندیسی وفاتنه‌دك شهردن شهره سوروکلنمش ایدی.

— یدنجیسی ١٨٠٠ دن ١٨٢٣ تاریخنه‌دك پاپالق ایدوب، سلفنك آخر دورنده خللپذیر اولمش اولان پاپالق امورینی یولنه قویمش، وبوناپارتله معاهده ایدوب، ١٨٠٤ ده بونی پارسده ایمپراطورلق تاجیله تتویج ایتمش ایسه‌ده، بعده بوناپارتله بوزیشوب، ممالکی برر برر ونهایت ١٨٠٩ ده روما شهری دخی بوناپارت طرفندن ضبط اولنمش، وکندیسی تحت اسارتده فونتنبلویه نقل ایدلمش ایدی. ١٨١٣ ده حکو-

مت جسمانیه‌دن فراغت وفرانسه‌ده اقامت ایتمك اوزره، یكیدن بوناپارت ایله بر معاهده عقدینه مجبور اولمش؛ وبوناپارتك سقوطی اوزرینه، ۱۸۱٤ ده ویانه قونفره‌سنك قراریله رومایه عودت ایدوب، ملكنی استرداد ایتمشدر.

— سكزنجیسی ۱۸۲۹ ده پاپا اولوب، ۲۰ آی حكومتندن صكره، ۱۸۳۰ ده وفات ایتمشدر.

— طقوزنجیسی شمدیكی پاپانك سلفی اولوب، ۱۸٤٦ دن ۱۸۷۸ تاریخنه‌دك ۳۲ سنه یعنی اسلافنك جمله‌سندن زیاده حكومت سورمشدر. پاپالق مسندینه قعودیله برابر برخیلی اصلاحاته موفق اولمش ایسه‌ده، اوصره ده ایتالیانك هر طرفنده استقلال واتحاد حركاتی ظهور ایدوب، بو فكر رومایه دخی سرایتله، اهالی اختلال ایدوب، اعلان جمهوریت ایتمكله، پاپا ناپولی قرالنه التجا ایده‌رك، بر سنه (غائته) ده اقامت ایتمش؛ واوچنجی ناپولیونك توسطیله رومایه عودتنده، احوال سیاسیه‌نك تمامنیله، اصلاحات یولنده دوام ایده‌مه‌مش؛ وامور سیاسیه‌یی بسبتون قاردینال آنطونلی‌یه تركله، صرف امور مذهبیه ایله اشتغاله باشلامشیدی. بو صره ده برطاقم روحانی مجلسلر پاپانك لایخطیلكی مسئله‌سیله اوغراشوب، پاپانك خطادن مصونیتنه قرار ویرمكده ایكن، ایتالیا اتحادی ترقی ایتمكده اولوب، پاپانك تحت اداره‌سنده قالان الكانك دخی اكثر جهتلری ایتالیا قراللغنه الحاق اولنمش؛ وروما ایله جوارلری مجرد فرانسز عسكرینك یاردیمیله غاریبالدی‌یه مقاومت ایده‌بیلمشیدی. ۱۸۷۰ ده فرانسه‌نك آلمانیایه مغلوب اولمسی رومایی حمایه‌سز براقمغله، ایتالیا عسكری داخل اولوب، قرال ویقتور امانوئل پایتختنی فلورانسه‌دن رومایه نقل ایتمشدر. بو وجهله پاپالرك حكومت جسمانیه‌سنه ختام ویریلوب، حكومت روحانیه‌سی بر معاهده ایله تصدیق، وپاپالق مسندینه سنوی ۳۲۰۰۰۰۰ فرانق تخصیص اولنمش ایسه‌ده، طقوزنجی پی كرك معاهده‌یی وكرك تخصیصاتی رد، وكندینی اسیر عد ایده‌رك، فیمابعد واتیقاندن طیشاری آیاق باصمامش؛ وویقتور امانوئلك وفاتنی متعاقب ۱۸۷۸ ده وفات ایتمشدر. خلفی اولان اون اوچنجی لیون دخی املاكنه مغصوب وكندینه محبوس نظریله باقه‌ده سلفنك مسلكنه دوام ایتمكده‌در.

پیاتره (Peatra) رومانیانك بغدان خطه‌سنده (نیامچو) ایالتنك مركزی بر قصبه اولوب، بكرشك ۲۸۲ كیلومتره شمال شرقیسنده (بیستریچه) نهرینك ساحل یسارنده وهمنامی اولان مرتفع برطاغك اتكنده واقعدر. ۲۰۰۰۰ اهالیسی، دمیر یولی، اودون تجارتی وسنده درت بازاری واردر. اسكی بر قصبه‌در.

پیاتیغورسق (Piatigorsk) روسیه‌نك جنوب شرقی جهتنده كائن (ترك) ایالتنده قضا مركزی برقصبه اولوب، (ولادیقافقاس) ك ۱۷۲ كیلومتره شمال غربیسنده و(قومه) یه تابع (پودقوموق) نهری اوزرنده واقعدر. ۱۳۱۳۵ اهالیسی ومشهور قاپلیجه‌لری واردر. — قضاسی ۳۳۲۲٦ مربع كیلومتره وسعتنده اولوب، ۳٦۱٦۳ اهالیسی واردر.

پیاچنچه [« پلزانسه » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پیاچه (Piazza) سیجلیا جزیره‌سنده (قالتانیزته) شهرینك ۳۰ كیلومتره شرق جنوبیسنده بر قصبه اولوب، ۲۲۱۰۰ اهالیسی واردر.

پیاچی (Piazzi) ایتالیا مشاهیر منجمیندن اولوب، ۱۷٤٦ ده طوغمش، و۱۸۲٦ ده ناپولیده وفات ایتمشدر. پالرمو رصدخانه‌سنی تأسیس ایدوب، مدیری اولمش؛ و(سرس) سیاره‌سنی كشف ایتدیكی كبی، ۷٦٤٦ نجمی حاوی بر دفتر ترتیب ایتمشیدی. دیگر برطاقم خدمات فنیه‌ده دخی بولنه‌رق، ناپولی رصدخانه‌سی مدیریتنه تعیین، واكثر آوروپا آقادمیالری اعضالغنه قبول اولنمش ایدی. هیئت ونجومه متعلق خیلی آثار معتبره‌سی واردر.

پیاروآ (Piaroas) آمریقای جنوبی اهالئ اصلیه‌سندن بر قوم اولوب، (ونزوئلا) جمهوریتنده (اورنوق) ایرماغنك مجراسی اطرافنده بولنیورلر. خیلی وحشی اولوب، اورمانلرده كزرلر، واورمانلرك ایچنده یایدقلری قلبه‌لرده یاتیریرلر. سیماجه سائر آمریقای جنوبی اهالیسنه مشابه اولوب، زیاده‌جه اسمر ایسه‌لرده، ایچلرنده وعلی الخصوص قادینلرنده كوزللری دخی بولنور. جنلره وتناسخه اینانوب، اجدادلرینك ارواحی (تاپیر) دینلن طوموزه مشابه بر نوع حیوانلرده بولندیغنه معتقددرلر.

پیاس { آطنه ولایتنك جبل برکت سنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه واسکله‌اولوب، اسکندرون کورفزینك ساحل شرقیسنده واسکندرو- نك ٢٠ کیلومتره شمالنده واقعدر. اسکی بر قصبه او- لوب، ٥٠٠٠ قدر اهالیسی، برخیلی آثار عتیقه‌سی، کوپریلی محمد پاشا مرحومك آثار همتندن اولمق اوزره، متین بر بدستانیله بر خانی و ٢٠ اوطه‌یی جامع بر مد- رسه‌سیله بر حمام، برجامع وبرعمارتخانه‌سی وبری‌روم ودیکری ارمنی جماعتنه مخصوص ایکی کلیساسی واردر. لیمانی مرور زمانله طولمشـدر. قصبه‌نك یانندن جریان ایدن نهردن قصـبه‌یه صو سوق واجرا اولنمشـدر. اطرافنده برقاچ خراب قلعه موجوددر. — پیاس قضاسی یمورطه‌لق ناحیه‌سیله برابر ٤٩ قریه‌یی جامع اولوب، ٨٠٠٠ ی مسلم و ٣٠٠٠ ی خرستیان اولمق اوزره، ١١٠٠٠ اهالیسی واردر. اراضیسی طاغ اتکلرندن وسواحلدن عبارت اولوب، برقاچ کوچك نهر طـاغدن اینه‌رك، قضایی سقی ایدرلر. طوپراغی پك منبت اولوب، حبوبات وسائر محصولاتی احتیاجات محلیـه‌دن زیاده‌در. اورمانلری وزیتـونلقلریله لیمون وپورتقاللری چوقدر. خیلی مقدار ایپك دخی چیقوب، حلبه نقل اولنـور. درون قضـاده کائن یمورطه‌لق وآیاس لیمانلری اهمیت موقعیه وتاریخیه‌یی حائز اولدقلری کبی، خیلی آثار عتیقه دخی موجوددر.

پیاست { (Piast) لهستانده حکومت سورن بر سـلاله‌نك مؤسسی اولوب، عن اصل (قـویاویا) ده عادی بر چفتجی ایکن، اقتـدار وفضائلی حسبیله، ٨٤٢ ده وطنداشلری طرفندن دوقه عنوانیله رأس حکومته کتیریله‌رك، عدالتی التزام، وزراعت وتجارتك ترقیسنه خدمت ایتمکله، لهستانك سعادتنی موجب اولدیغی حالده، کندیسی اسکی طورو حالنی اصلا دکیشدیرمه‌مشـیدی. ١٩ سنه حکومت سـوروب، ٨٦١ ده وفات ایتمشـدر. — پیاست سـلاله‌سی ٨٤٢ دن ١٣٧٠ تاریخنه‌دك ٥٢٨ سنه حکومت سورمش؛ وبر شعبه‌سی ١٦٧٥ تاریخنه‌دك سیلزیا دوقه‌لغنی محافظه ایده‌بیلمشدر.

پیاسینه { (Piassina) سیبریانك جهت شرقیه- سـنده واقع (یکیسیك) ایالتنـده بر ایرماق اولوب، همنامی اولان کول ایله دیکر بر طاقم کوچك کوللردن نبعانله، کاه شرقه وکاه غربه میلان ایده‌رك، شماله طوغری جریان، و(دودینا) ایله (آغایه) چایلرینی اخـذ ایله، ٥٠٠ کیلومـتره‌لك جریاندن صـکره، بحر منجمد شمالی‌یه دوکیلور. یتاغی درین وواسع اولوب، سیر سفائنه صالح ایسه‌ده، سـنه‌ده یالکز ٧٥ کون بوزسز بولنوب، سائر وقتلرده منجمد حالنده‌در.

پیاق { (Piak) هندچینینك جنـوب شرقی جهتنده واقع (قامبوج) مملکتنده بر قوم اولوب، اورمانلرك ایچنـده طاغنیـق اولردن مرکب کویلرده اقامت ایدرلر، وکندی رئیسلری معرفتیله اداره اولنورلر. اکثریا قادینـلری ایکی ویا زیاده قوجه‌لره واریرلر، ومیراثه یالکز قیزلر قونارلر. جن وپریلره معتقددرلر.

پیاقو { (Piako) یکی زلانده‌یی ترکیب ایدن ایکی جزیره‌دن شمالیسنده بر نهر اولوب، شماله طوغری بطـاقلق بر اووه‌نك ایچنـدن ١١٠ کیلومتره‌لك جریاندن صـکره، (هوآراکی) کورفزینه دوکیلور.

پیالمه { (Pialma) چینه تابع بولنان ترکستان شرقینك ختن خطه‌سنده وختنك ٨٠ کیلومتره غربنده یشیل کوله دوکیلن (آریه‌لق) نهری اوزرنده و(کیلیانی) طاغنك اتکنده برقصبه اولوب، ′٢٥ °٣٧ عرض شمالی ایله ′٤٥ °٧٦ طول شرقیده و ١٣٢٥ متره‌لك ارتفاعده واقعدر. واسع وخانه‌لری پك طاغنیق بر قصبه‌در.

پیاله { یاوز سلطان سلیم خانك برادری شهزاده قورقودك امکـدار ووفادار بنده‌سی اولوب، مشارالیه ایله برابر تکه‌یه قاچمش؛ واوراده اخذ وکرفتله، بروسه‌یه کوندریله‌رك، افندیسنك شهادتندن صـکره، تربه‌دارلغنه نصب اولنمش؛ وبقیهٔ عمرینی مزارینك اوزرینه کوز یاشی دوکمکله کچیرمشدر.

پیاله پاشا { مشـاهیر بحریوندن وغزاتدن بر ذات اولوب، قانونی سلطـان سلیمان خان دورنده ٩٦١ دن ٩٧٥ تاریخنه‌دك ١٤ سنه قپودان پاشا بولنمش؛ ودونتما ایله آق‌دکیزه متعدد سفرلر ایدوب، سـاقز جزیره‌سنی، وهران، تلمسان وسـائر جزایر ممالکنی، جربه آطه‌سـنی، میورقه‌یی ودیکر بر چوق آطه‌لری یعنی بیوك کوچك جمعاً ٦٧ آطه ضبط ایلمشدر. اسپانیا، جنوه، ناپولی، سیچلیا، مالطه وسائر خرستیان حکومتلرینك وعلی‌الخصوص او

وقت قوت ومكنتك اوج بالاسنه واصل اولان اسپانيا قرالى ايكنجى فليپك دونتمالرينى مغلوب وپريشان و(دون آلواره) ايله ديكر برچوق مشهور قپودان وقوماندانلرى اسير ايده‌رك، ودشمندن برچوق سفائن وغنائم آله‌رق، ايتاليا سواحلنى دخى سوپوردكدن صكره، بيوك بر مظفريتله درسعادته عودت ايدوب، سلطان سليمان خان طرفندن فوق العاده برصورتده استقبال بيورلمشيدى. بعده مالطه‌نك ضبطنه كيدوب، طورغود پاشا ايله برابر جزيرهٔ مذكوره‌نك فتحنه چاليشمش، ودشمنه پك چوق تلفات ويرديرمش ايسه‌ده، حسب القدر موفق اوله‌ميوب، طورغود پاشا شهيد اولدقدن صكره، درسعادته عودت ايلمشيدى. خرواتى الاصل اولوب، شهزاده سليم خانك كريمه‌سى كوهر سلطانى تزوجله صهريت شرفنه نائل اولمشيدى. سلطان سليم خان ثانينك جلوسنده مجلس خاص وكلايه مأمور اولوب، بعده دونغا ايله قبريسك فتحنه كوندرلمشيدى. ٩٨٥ تاريخنده وفات ايدوب، قاسم پاشاده بنا كرده‌سى اولان جامع شريفك جوارنده‌كى تربهٔ مخصوصه‌سنده دفن اولنمشدر. مذكور جامعك يانده مدرسه ومكتب وتكيه‌سى اولديغى كبى، ينه قاسم پاشاده (كوچك پياله) ناميله ديكر بر جامع شريفى، ساقزده بيوك بر جامعى وسائر جهتلرده بعض آثار خيريه‌سى واردر.

پياله پاشا { (اوزون —) سلطان ابراهيم خان زماننده ١٠٥٢ دن ١٠٥٣ تاريخنده‌دك بر سنه قپودان پاشالق ايتمشدر. اوندن اول ترسانه كتخداسى اولوب، قريم وآزاق جهتلرينى قزاقلرك يد ضبطندن قورتارمق ايچون، دونغا ايله قره‌دكيزه كوندريله‌رك، ابراز غيرت وشجاعت ايتمكله، موفق اولمشيدى. قپودان پاشا اولدقدن صكره، دونغا ايله آق دكيزه چيقوب، عودتنده، طرابلس غرب بكندن حضور پادشاهى‌يه عرض اولنمق اوزره، ويرلمش اولان هدايانك بر طاقمنى يانده آليقومش اولديغندن، قتل ومالى مصادره اولنه‌رق، قاسم پاشاده‌كى باغچه‌سنده دفن اولنمشدر.

پيام { (مير شرف الدين) هندستان امرا وشعراسندن اولوب، ١١٦٦ ه‍. اكرده وفات ايتمشدر.

پياموتته { ياخود پيمونت (Piemont, Piemonte) يعنى «طاغ اتكى» ايتاليانك منتهاى شمال غربيسنده بر بيوك خطه اولوب، غرباً وشمالاً (آلپ) سلسلهٔ جبالنك صرتيله وجنوباً (آپنين) سلسله‌سيله محاط اولديغى حالده، (پو) ايرماغى حوضه‌سنك يوقارى قسمندن عبارتدر. شمالاً اسويچره وغرباً فرانسه ايله، جنوباً ليغوريا، شرقاً دخى لومبارديا خطه‌لريله محدوددر. ٤٤° ايله ٤٦°٢٧′ عرض شمالى و ٥°١١′ ايله ٦°٥٢′ طول شرقى آره‌لرنده ممتد اولوب، جنوب غربيدن شمال شرقى‌يه طوغرى اولان طول اعظمى ٢٨٢ وعرض اعظمى ١٧٨ كيلومتره‌در. مساحهٔ سطحيه‌سى ٢٩٣٤٩ مربع كيلومتره اولوب، ٣٢٠٤٣٩٠ اهاليسى واردر. مركزى تورينو شهرى اولوب، اليوم خطهٔ مذكوره تورينو، آلكساندريا، قونى ونوواره اسملريله ٤ ايالته منقسمدر. پياموتته‌نك بتونى آدرياتيق مائلسنده واقع اولوب، پو ايرماغى حوضه‌سنك اوست طرفندن عبارتدر. مذكور ايرماقدن بشقه تانارو، استوره، بورميدا، نريا، دواره، سسنا وتسين نهرلرى دخى خطه‌نك اطرافنده‌كى طاغلردن نبعانله اراضيسنى سقى وارووا ايتدكدن صكره، جمله‌سى (پو) ايرماغنه دوكيلور. شمال وغرب وجنوب جهتلرى آلپ وآپنين سلسله‌لرينك اتكلرندن عبارت اولوب، اورته‌ده‌كى قسميله جهت شرقيه‌سى اووه ايسه‌ده، آپنين سلسله‌سندن بر قول شماله طوغرى اوزانه‌رق، اورته‌لرينه‌دك واصل اولديغى كبى، تورينو ايله آلكساندريا آره‌سنده دخى غربدن شرقه ممتد بر طاغ واووه‌لرك آره‌سنده بر طاقم تپه‌لر بولنه‌رق، كوزل موقعلر تشكيل ايدرلر. هواسى طاغلرده پك صوغوق ايسه‌ده، صاغلام اولوب، اووه‌لرده ايسه معتدلجه اولديغى حالده، سريع التحوللدر. اراضيسى خيلى منبت اولوب، اهالينك چاليشقانلغى بر قات دها محصولدار ايتمشدر. باشليجه محصولاتى بغداى، مصر، كتن، كنوير، پرنج وسائر حبوباتدن عبارت اولوب، پرنجدن خيلى اخراجاتى واردر، واهاليسنك باشليجه تغديسى مصردندر. طاغ اتكلرنده وبوغازلرده پك چوق باغلر بولنوب، غايت مقبول شرابلر اعمال اولنور. طوت آغاجلرى دخى چوق اولوب، كليتلى ايپك چيقار. دمير وسائر معدنلرى چوق ايسه‌ده، محروقات فقداننده اخراج اولنه‌ميور. بياض، يشيل، صارى وسماقى مرمرلرى، پك كوزل ياپى طاشلرى، آلچيسى وبلورى دخى چوقدر. مرعالرى

چوق ایسه‌ده، حیوانات اهلیه‌سی آز، و بیکبرلری قوتلی ایسه‌ده، جثه‌لری کوچکدر. مرتفع طاغلرده حیوانات وحشیه بولنیورسه‌ده، آلچق یرلرده آو حیواناتی آزدر. صنایعی کوندن کونه ترقی ایتمکده اولوب، علی‌الخصوص ایپك فابریقه‌لریله ایپك، کتن، پاموق و یوك منسوجات فابریقه‌لری پك چوقدر. دمیر و چلیکدن معمول آلات وادوات متنوعه ایله اسلحه فابریقه‌لری و دباغخانه‌لری دخی چوقدر. دمیر یوللری چوق اولوب، آلپ سلسله‌سنی دلن (چنیس) طاغی تونلی بو یوللری فرانسه خطوطیله الصاق ایتدیکندن، تجارتی دخی پك ایشلکدر. اهالیسی چالیشقان وجسور اولوب، ادبی ایتالیانجه‌دن خیلی فرقلی وفرانسه‌نك جنوبنده سویلنیلن پرووانسال لساننه قریب بر نوع ایتالیانجه ایله متکلم اولدقلری کبی، ایچلرنده فرانسزجه قونیشانلری دخی واردر.

پیامونته خطه‌سی زمان قدیمده غال یعنی کلت اقوامیله مسکون اولوب، بعده رومالیلرك ضبطنه کچمش؛ وروما دولتنك سقوطنده (هرول) و(اوستروغوت)لرك وبعده (لومبارد)لرك الینه دوشه‌رك، نهایت شارلمانه تابع اولمش؛ واوندن صکره بر طاقم کوچك دره بکلرینه منقسم اولمش ایدی. اون برنجی قرن میلادی اوائلنده (ساووآ) قونتی (هومبرتو) پیامونته‌نك بعض یرلرینی ضبط ایتمش؛ وبونك احفادی کیتدکجه توسیع ممالك ایدوب، ایچلرندن سکزنجی (آمده) ١٣٩١ ده (ساووآ) دوقه‌سی عنوانني آلمش اولدیغی کبی، ایکنجی (ویقتور آمده) فرانسه واسپانیا وآوستریایه غالب کله‌رك، ١٧٢٠ ده ساردینیه قرالی عنوانني آلمشدر. ١٧٩٦ ده جنرال بوناپارت پیامونته‌یی ضبط ایدوب، فرانسه‌یه الحاق ایتمکله، برنجی (ویقتور امانوئل) ساردینیه‌یه چکیلوب، بوناپارتك سقوطی اوزرینه، ١٨١٤ ده پیامونته‌یه عودت ایتمش؛ و ١٨٤٨ دن اعتباراً پیامونته ایتالیا اتحادی فکرینك بشیکی حکمنه کچوب، ویقتور امانوئل فرانسز عسکرینك امدادیله ایتالیانك بر چوق یرلرینی آوستریادن تخلیص ایده‌رك، ایتالیا قرالی نامنی آلمش؛ وغاریبالدی وماچینی وقاوورك یاردیمیله ایتالیا اتحادینی کیتدکجه توسیع ایده‌رك، پایتختنی فلورانسه‌یه و بعده رومایه نقل ایلمشدر. [« ساووآ خاندانی » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پیامی (عبد السلام) هندستان شعراسندن اولوب، اکبر شاهك زماننده یاشامش، ومشارالیهك منسوبیندن بولنمشدر.

پیامی سلطان مراد خان ثالث دوری شعراسندن اولوب، استانبوللیدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

چرخ فلکده ماه تام مهرکله عریاندر ینه
سیر ایله آنی هر طرف عشقکله سوزاندر ینه

پیانوزه (Pianosa) ایتالیاده طوسقانه‌نك ساحل غربیسی قارشیسنده، (تیرنه) دکیزنده و(البه) جزیره‌سنك ١٢ کیلومتره جنوب غربیسنده بر آطه اولوب، ٦ کیلومتره بوی و ٤ کیلومتره اکی واردر. اراضیسی دوز وآلچق اولوب، زیتون آغاجلریله مستوردر. لیوورنو ایالتنه ملحقدر. اهالیسی ٦٠٠ کشیدن عبارتدر. رومالیلر زماننده منفا اتخاذ اولنمشیدی. — آدریاتیق دکیزنده دخی بو اسمله دیکر بر کوچك آطه بولنوب، فوجه ایالتنه ملحقدر.

پیانه (Piana) روسیه‌نك وسطلرنده (وولغا) ایرماغنه تابع (سوره) نهرینه دوکیلور بر چای اولوب، (سیمبیرسك) ایالتنده نبعانله ابتدا شمال غربی‌یه بعده شرق جنوبی‌یه ونهایت شرقه طوغری جریانله، تکرار سیمبیرسك ایالتنه کیردکدن صکره، شماله طوغری دونوب، (نیغورود) قربنده مذکور نهره دوکیلور. روسلرله تاتارلر بیننده ١٣٧٧ ده بو نهر کنارنده ایکی محاربه وقوع بولوب، برنجیسنده روسلر و ایکنجیسنده تاتارلر مغلوب اولمشلردر.

پیانه دی غرچی (Piana dei Greci) سیچیلیا آطه‌سنك پالرمو ایالتنده وپالرمونك ١٦ کیلومتره جنوب غربیسنده بر قصبه اولوب، (قوقو) طاغنك اتکنده وشایان تصور بر موقعده واقعدر. ٨٨٥٠ اهالیسی اولوب، جمله‌سی اسکندر بك زماننده ایتالیایه هجرت ایتمش آرناوودلر احفادندن اولمغله، الیوم آرناوود لسانیله متکلم وقسماً اورتودوقس دینیله متدیندرلر.

پیاووزرو (Piavozéro) روسیه‌نك قسم شمالیسنده آرخانکل ایالتنده (کم) قضاسنده و (کم)ك ٢٠٠ کیلومتره شمال غربیسنده بر کول اولوب، طولی ٧٥ وعرضی ٢٠ کیلومتره‌در. مساحهٔ سطحیه‌سی ٥٦٠ مربع کیلومتره‌در. بر طاقم چایلر واسطه‌سیله کرك اطرافنده‌کی کوللرله وکرك فنلانده‌نك کوچك کوللریله اختلاط ایدر.

پیاوه (Piave) ایتالیانك ونديك خطه‌سنده بر نهردر، که (آلپ نوریق) طاغلرندن نبعانله، ابتدا جنوب غربی‌یه وبعده جنوب شرقی‌یه طوغری آقه‌رق، (پیاوه‌دی قادوره) وبلوم قصبه‌لری ایچندن چکدکدن ونفس ونديك ایالتنی شق ایتدکدن صکره، ایکی قوله آیریله‌رق، آدریاتیق دکیزینه دوکیلور. مجراسی ۲۲۵ کیلومتره طولنده‌در.

پیائوهی (Piauhy) برازیلیاده بر نهردر، که همنامی اولان بر طاغدن نبعانله ینه همنامی اولان ایالتك ایچندن شماله طوغری آقه‌رق، ۵۰۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، ۶°۹′ عرض جنوبیده (پاراناهیبا) ایرماغنه دوکیلور. — پیائوهی سلسلهٔ جبالی همنامی اولان ایالتله (باهیا) و(پرنامبوق) ایالتلری آره‌سنده و۱۱° ایله ۹° عرض جنوبی آره‌لرنده جنوب غربیدن شمال شرقی‌یه طوغری ممتد اولوب، ایکی طرفندن دخی بشقه سلسله‌لره ربط اولنمغله، (سان فرانچسقو) حوضه‌سنی (پاراناهیبا) حوضه‌سندن آییرور. — پیائوهی ایالتی برازیلیانك ایالات شمالیه‌سندن اولوب، ترتیب اخیرده برازیلیا جماهیر متفقه‌سنی ترکیب ایدن جمهوریتلرك بری اولمشدر. شرق جنوبی وغرب جنوبی جهتلرندن بر صره طاغلرله (باهیا) و(پرنامبوق) جمهوریتلرندن آیرلمش اولوب، غرباً (سآرا) وشرقاً (مارانهانو) جمهوریتلریله محدوددر. شمالاً کیتدکجه سیوریلنوب، پاراناهیبا منصبنده جزئی ساحلی واردر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۳۰۱ ۷۹۷ مربع کیلومتره اولوب، ۲۳۹ ۶۹۱ اهالیسی واردر. مرکزی (اویراس) اولوب، پاراناهیبا وپیراروقه کبی دیکر بعض شهر وقصبه‌لری دخی واردر. جنوب وغرب جهتی طاغلق اولوب، شمال جهتنده واسع اووه‌لری واردر. هواسی غایت صیجاق واراضیسی پك منبت ایسه‌ده، شمدیکی حالده باشلیجه ثروت عمومیه‌سی -یواناتدن عبارتدر.

پیپوس (Peipus) یاخود چودکولی (Tchoudskoé Osero) روسیه‌ده پطرسبورغ، پسقوف، ریغا و(رول) ایالتلری آره‌سنده بر کول اولوب، بویی ۱۱۰ واکی ۴۵ کیلومتره‌در. بر قاچ نهر بو کوله منصب اولدیغی کبی، (فلین) نهری واسطه‌سیله (لیوونیا) و(ناروه) نهری واسطه‌سیله دخی فنیلانده کورفزیله اختلاط ایدیور.

پیت ویلیام — (W. Pitt) بو اسمله انکلتره سیاسیوننده بابا اوغل ایکی کشی کلمشدر:

برنجیسی ۱۷۰۸ ده (اوستمینستر) ده طوغوب، مدراس والیسی (توماس پیت)ك اوغلی ایدی. ابتدا عسکرلکه سلوك ایدوب، بعده صحتنك عدم مساعده‌سیله بو مسلکی ترك ایده‌رك، علم حقوق تحصیل، وادبیات وفصاحتده کسب ملکه واقتداره سعی ایلمشیدی. ۱۷۳۵ ده پارلمنتو اعضالغنه انتخاب اولنوب، قابینه‌نوك حرکاتنی تنقیده باشلامش، وفصاحت وبلاغتیله بیوك بر شهرت قزانمشیدی. بعده قرال ایکنجی جورج طرفندن بعض معتنا مأموریتلرده استخدام اولنمش ایسه‌ده، ۱۷۵۵ ده قابینه‌نوك حرکاتنی سربستجه تنقید ایده بیلمك ایچون، مأموریتی ترکله، ینه پارلمنتویه داخل اولمش؛ وبر سنه صکره ناظرلقله قابینه‌یه کیروب، متعاقباً باش وکیل اولمش؛ واحوال مالیه‌یی اصلاحله برابر برچوق اصلاحات وترقیاته موفق اولمش، وفرانسه وآلمانیا وآمریقاده انکلیز عسکرینك غالبیتنی انتاج ایلمش‌ایدی. اوچنجی جورجك جلوسنده توجهدن دوشمش ایسه‌ده، ۱۷۶۶ ده (چاتام قونتی) عنوانه نائل اولمغله برابر، قابینه تشکیلنه مأمور اولوب، ارباب اقتداردن تشکیل ایتدیکی هیئتده کندیسی مهردارلق منصبیله قناعت ایلمش ایدی. آنجق احوال صحیه‌سی واختیارلغی بالفعل ایش باشنده بولنمسنه مانع اولمغله، ۱۷۶۸ده چکلمش؛ ومع هذا امور سیاسیه‌یه قاریشمقدن خالی قالمیوب، حتی ۱۷۷۸ ده، تاب وتوانی قالمامش اولدیغی حالده، کندینی پارلمنتویه نقل ایتدیره‌رك، آمریقا استقلالنك تصدیقی علیهنده بر نطق بلیغ ایرادینه باشلامش ایسه‌ده، بیتیرمکه قوتی یتمیوب، کندیسنی اوینه کوتورمشلر، وبر قاچ کون صکره وفات ایلمشدر. برچوق نطقلریله مخابراتی وبعض اشعاری واردر.

— ایکنجیسی برنجینك اوغلی اولوب، ۱۷۵۹ ده طوغمش؛ و ۱۷۸۱ ده عوام قاره‌سنه داخل اولوب، اظهار اقتدار ایتمکله، بر سنه صکره، ۲۳ یاشنده اولدیغی حالده، هیئت وکلایه داخل اولمش؛ و ۱۷۸۳ ده داخل بولندیغی هیئتله برابر عزل اولنمش ایسه‌ده، ینه اوسنه‌نك اواخرنده باش وکالت ومالیه نظارتنه چکوب، انکلتره‌نك احوال مالیه‌سنی

اصلاح، زینت و سفاهته متعلق اشیایه آغر رسملر طرحیله وارداتی تزیید، ودیکر بر چوق اصلاحات اجرا ایتمش؛ وآنجق فرانسه‌یه قارشی پدرندن موروث اولان خصومتی اجرا ایچون، پك چوق مصارف وتکلفاته مجبور اولمش؛ وحالبوکه اوصره‌ده فرانسه‌نك جمهوریت وقتلری اولوب، بوناپارتك دلالتیله فرانسه عسکری هر طرفده غالب بولندیغندن، پیت پولتیقه‌سنده موفق اوله‌میوب، ۱۸۰۶ ده وفات ایتمشدر. غایت حقانیتلی، ناموسلی ومحب وطن بر آدم ایدی. نطقلری وبعض مخابراتی نشر اولنمشدر.

پیت { (Pitt) بو اسمله آمریقاده واوقیانیاده بر چوق محللر موجوددر:

برنجیسی شیلینك منتهای جنوبنده (ماجلان) مملکتنده (شانام) جزیره‌سیله پتاغونیا ساحلی آره‌سنده بر بوغاز اولوب، شمال غربیدن جنوب شرقی‌یه طوغری ممتد اولور.

— ایکنجیسی آمریقای شمالیده انکلتره‌نك النده اولان (دومینیون) قطعه‌سنه ملحق طاغلق بر آطه اولوب، ۵۳° ایله ۵۴° عرض شمالی آره‌سنده واقعدر. ساحلدن (غرنویل) بوغازیله و (بانقس) آطه‌سندن (پرنجیپه) بوغازیله آیرلمشدر. بویی ۹۵ کیلومتره ایسه‌ده، اکی آنجق ۵ ایله ۱۵ کیلومتره آره‌سنده اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۵۲۵ مربع کیلومتره‌در.

— اوچنجیسی ینه دومینیون قطعه‌سنده بر کول اولوب، همان هر طرفی ۱۰۰۰ و ۱۵۰۰ متره ارتفاعنده طاغلرله محاطدر. همنامی اولان کوچك بر چای آباغی حکمنده اولوب، فضلهٔ میاهنی (نئووستمینستر)ك اوستنده (فراسر) نهرینه دوکر.

— دردنجیسی ممالك مجتمعه‌نك (اورغون) جمهوریتنده (چاقسون) ایله (قلامات) ایالتلری آره‌سنده واقع (قاسقاد) سلسله‌سنه منسوب بر طاغ اولوب، ۲۸۰۰ متره قدر ارتفاعی واردر. بو طاغك شرق جهتنده قالان یرلر چولدن وطوزلی کوللردن عبارت اولدیغی حالده، غرب جهتی کوزل اورمانلر، مرعالر، بغدای مزروعاتی وآثار صولرله مزین کوزل بر یردر.

— بشنجیسی ینه ممالك مجتمعه‌نك قالیفورنیا جمهوریتنده بر نهر اولوب، (ساقرامنتو) ایرماغنك باشلیجه منبعیدر.

— آلتنجیسی بحر محیط کبیرك میقرو نسیا قسمنده واقع (جیلبرت) جزایر مجتمعه‌سنك بری اولوب، جزایر مذکوره‌نك اك شمالیسیدر. مثلث الشکل قیالق بر آطه اولوب، قسم داخلیسی بر کولدن عبارتدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۳۰ مربع کیلومتره‌در.

— یدنجیسی (یکی زلانده) جزیره‌سنه ملحق بر آطه اولوب، (چاتام) جزایرندن (وارقاوری) جزیره‌سنك جنوب شرقیسنده واقع ومذکور جزیره‌دن همنامی بر بوغازله آیرلمشدر. همان غیر مسکون اولوب، چالیلرله مستور و بر طاقم کوچك آطه‌لرله محاطدر. ساحل شمالیسنده صاغلام بر لیمانی واردر.

پیت { (Pit) سیبریانك شرق جهتنده (ینکیسیك) ایالتنده (ینکیسی) ایرماغنه تابع بر نهر اولوب، (تونغوز) مملکتنده واقع همنامی اولان بر طاغدن نبعان، ابتدا جنوبه، بعده غربه ونهایت غرب جنوبی‌یه طوغری آقه‌رق، ۳۰۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره (اوست پیتسقایه) قریه‌سنده (ینکیسی) ایرماغنه دوکیلور. جریاننده بر قاچ چایك صولرینی جمع ایدوب، بونلرك اك بیوکی (غوربیلاق) چاییدر. کنارلری اکثر محللرنده قیالقدر. آلت طرفی سیر سفائنه صالحدر. حوضه‌سنده شایان تماشا و شاعرانه محللر چوقدر.

پیتاپور { (Pitapour) هندستانده مدراس دائره‌سنك (کوداوری) ایالتنده و(راجه ماندری)نك ۵۴ کیلومتره شرق شمالیسنده اوله‌رق بنکاله کورفزی ساحلندن ۱۰ کیلومتره ایچریده واقع بر قصبه اولوب، ۱۰۸۰ ی مسلم اولمق اوزره، ۱۱۵۹۵ اهالیسی ومشهور مکتبلری واردر. قضا مرکزی اولوب، قضاسنك ۶۸۰۰۰ اهالیسی واردر. بو قضا وقتیله مستقل بر راجه‌لق ایدی.

پیتاغوراس { [« فیثاغوراس » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پیتاقوس { (Pittacus) یونان قدیم حکمای سبعه‌سندن اولوب، قبل المیلاد ۶۵۰ تاریخلرنده مدلیده طوغمش، و ۵۷۹ ده وفات ایتمشدر. وطننك اداره‌سنی غصب ایتمش اولانلری طرد ایچون بر اتفاق عقد ایدوب، آتنه سردارلرندن (فرینون) ایله ایتدیکی مبارزه‌ده بونی سپری آلتنده صاقلامش اولدیغی بر آغه صاره‌رق، مغلوب ایتمش؛

ووطنداشلری طرفندن سرکاره چکیریلوب، حکیمانه اداره‌یه موفق اولمش، وپك ایی قوانین ونظامات وضع ایلمشیدی. بعده فراغت ایدوب، کندیسنه‌ویریلن اراضیدن جزئی بر مقدارله اکتفا، وقصورینی اعاده ایتمشیدی. کندیسندن بعض امثال حکیمانه منقولدر.

پیتراپرچیا { (Pietraperzia) سیچلیانك (قالتانیزته) ایالتنده (پیاچه‌آرمرنیا) قضاسنده ومرکز قضانك ۲۰ کیلومتره شمالنده بر قصبه اولوب، جزیره‌نك ساحل جنوبیسندن آفریقا دکیزینه دوکیلن (سالسو) نهرینك تابعلرندن برچایك اوزرنده واقع و ۲۱ ۲۸۵ اهالیبی جامعدر.

پیتراسانته { (Pietrasanta) ایتالیانك طوسقانه خطه‌سنده (لوقه) ایالتنده ولوقه‌نك ۲۵ کیلو متره غرب شمالیسنده اوله‌رق، لیغوریا دکیزی ساحلندن ۳ کیلومتره ایچریده بر قصبه اولوب، ۴۶۳۰ اهالیسی واردر. جنوه‌دن پیزه‌یه کیدن دمیر یولك بر موقفیدر. سوقاقلری دوز وکوزل اولوب، قصبه ایله ساحل آره‌سنده کوزل ایشلنمش منبت بر اووه بولنیور. اسکی بعض مصنع کلیسالری واوستنده‌کی تپه‌ده بر قلعه‌سی دخی واردر.

پیترماریچبورغ { (Pietermaritzburg) آفریقای جنوبیده‌کی انکلیز مستعمراتندن (ناتال) قطعه‌سنك مرکزی برقصبه اولوب، (لئیله بوشمان) نهرینك ساحل یسارنده و (دوربان) ك ۷۰ کیلومتره غرب شمالیسنده ودوربان ایله (پورت ناتال) دن(لادیسمیت) ه کیدن دمیریول خطی اوزرنده واقعدر. ۱۴ ۲۳۵ اهالیسی اولوب، نصفندن زیاده‌سی آوروپالی وقصوری زنجی وملایی وچینلیدن عبارتدر. کوزل ومنتظم بر قصبه اولوب، هواسی دخی صاغلامدر. اللی سنه اول بو قصبه‌نك موقعنده بش آلتی قلبه‌دن بشقه بر شی یوغیدی.

پیترو { [« پیر » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پیتسبورغ { (Pittsburg) آمریقای شمالیده ممالك مجتمعه‌نك پانسیلوانیا جهوریتنده بر شهردر، که فیلادلفیانك ۵۸۸ کیلومتره شمال غربیسنده و (آلغانی) ایله (مونونغاهلا) نهرلرینك بالتلاق (اوهیو) ایرماغنی تشکیل ایلدکلری محلده‌واقع اولوب، نفس پیتسبورغ ایله (آلغانی سیتی) اسمیله ایکی‌یه منقسمدر، وبینلرنده ۳ کوپری ایله اختلاط اولنور. ۱۵۷ ۰۰۰ اهالیسی، آقادمیاسی، کتبخانه‌سی، کوزل ابنیه‌سی، دمیر یولی، دمیرخانه‌لری، طوبخانه‌سی، ترسانه‌سی وجوارلرنده کور معدنلری واردر. ۱۷۶۶ ده انکلیزلر طرفندن تأسیس اولنوب، او وقت انکلتره باش وکیلی بولنان (پیت) ك اسمنه نسبتله تسمیه اولنمشدر.

پیتستون { (Pittston) آمریقای شمالیده (پانسیلوانیا)جهوریتنك(لوزرنه) ایالتنده بر قصبه اولوب، (هارلسبورغ) ك ۱۴۸ کیلومتره شمال شرقیسنده شرقی (سوسکهانه) نهری اوزرنده ونهرك ایکی ساحلی بوینجه ممتد اولان ایکی دمیر یول خطی اوزرنده واقعدر. اصل قصبه‌نك ۸۴۷۰ ونهرك اوبر طرفنده‌کی (وست‌پیتستون) ایله برابر ۱۰۰۱۵ اهالیسی، متعدد کوپریلری، دوز وکنیش سوقاقلری، معدن کوری، اسلحهٔ ناریه، کاغد، بیره، پاموق منسوجات، چینی وطوغله فابریقه‌لری وجوارلرنده کوزل موقعلری واردر.

پیتستی { (Pitesti) رومانیانك افلاق قطعه‌سنده (آرجیش) ایالتنك مرکزی بر قصبه اولوب، بکرشك ۱۰۶ کیلومتره غرب شمالیسنده وآرجیش نهرینك ساحل یمینی قربنده اوله‌رق، بکرشدن ازلانتینه‌یه کیدن دمیر یول خطی اوزرنده واقعدر. ۱۲۰۰۰ اهالیسی، سنه‌ده بر کره قوریلور بازاری وخیلی تجارتی واردر.

پیتسفیلد { (Pittsfield) آمریقای شمالیده ممالك مجتمعه‌نك (ماساچوست) جهوریتنده و(بوستون) ك ۱۷۶ کیلومتره غرب شمالیسنده اوله‌رق، یوقاری (هوساتونیك) نهری اوزرنده بر قصبه اولوب، ۱۳ ۷۰۳ اهالیسی ونهرك صوییله دونر متعدد یوك وایپك وپاموق منسوجات فابریقه‌لری واردر. اطرافنده بر قاچ کولی اولوب، نهر مذکور بونلرك فضله‌سی میاهندن تحصل ایدیور. نویورقدن (نورت‌آدامس) ه کیدن دمیر یول بوقصبه‌دن چکوب، اورادن(اسپرینغفیلد) ه دخی برشعبه صالیور. — ممالك مذکوره‌نك (ایلیونیس) جهوریتنده دخی بو اسمله بر قصبه بولنوب، اسپرینغفیلدك ۱۰۳

كيلومتره غرب جنوبيسنده وايكى دميريول خطنك نقطهٔ التصاقنـده واقع و ٣٢٥٥ اهالى‌يى جامعدر. بيوك تجارتى وتوتون فابريقه‌لرى واردر.

پيتكرن (Pitcairn) بحر محيط كبيرك پولينسيا قسمنده، فرانسه مستعمراتندن اولان (توآموتو) جزاير مجتمعه‌سنك جنوب غربيسنده و(غامبيه) آطه‌سنك ٥٠٠ كيلومتره شرق جنوبيسنده واقع بر آطه اولوب، جزاير مجتمعهٔ مذكوره ملحقاتندن معـدوددر. "٩ '٣ °٢٥ عرض جنوبى ايله "٢ '٢٦ °١٣٢ طول غربيده واقع اولوب، ١٤٠ كيلومتره شمال غربيسنده واقع (اونو)، ٢٤٣ كيلومتره شرق شماليسنده واقع (هندرسون) و ٦٤ كيلومتره شرقنده كائن (دوسيا) آطه‌لريله برابر بر طاقم تشكيل ايده‌رك، جـمله‌سنك مساحهٔ سطحيه‌سى ١٧ مربع كيلومتره واهاليسى ٩٣ كشيدن عبارتدر.

پيتنياق (Pitniak) خيوه خانلغنده وخيوه‌نك ٨٢ كيلومتره شرق جنوبيسنده بر قصبه وقلعـه اولوب، آمودريانك (يعنى جيحون ايرماغنك) ساحل يسارنده وچول ايله محاط كوچك بر واحك اورته‌سنده واقعدر.

پيتون (Python) اساطير يونانيه‌يه كوره، دوقاليون طوفانندن صكره (پارناس) طاغنده ظهور ايتمش بر اژدرها اولوب، كوياشمسدن كنايه اولان آپولون اله كاذبى بونى قتل ايتمكله، مقتلى قربنده اله مذكوره مخصـوص مشهور (دلف) معبدى تأسيس اولنمشيدى.

پيتون (Pithon) بيوك اسكندرك سردارلرندن اولوب، بوجهانكيرك وفاتندن صـكره (مديا) يعنى عراق عجم وآذربايجـان واليسى اولمش؛ وپرديقاسك معيتنده مصره كيدوب، اوراده بونك عليهنده عصيانله، كنديسـنى قتل ايدنلرك برى بولنمشـيدى. او وقت اسكندرك اوغلنه وصى نصب اولنمش ايسـه ده ، متعاقباً بونى تركله، (آنتيپاتر) ك طرفنى التزام ايتمش؛ و(اومن) ه قارشى (آنتيغون) ه امداد ايتديكى حالده، بعده بوكا دخى خيانت ايتمكله، بونك طرفندن قبل الميلاد ٣١٦ تاريخنده توقيف وقتل اولنمشدر.

پيتيا (Pitea) اسوجده بر نهردر، كه (كولن) طاغندن نبعانله، جنوب شرقيه طوغرى آقه‌رق، (بوتنيا) يه شق ايله، ٣٥٠ كيلومتره‌لك جريانندن صـكره، همنامى اولان بركوچك قصبه‌نك قربنده (بوتنيا) كورفزينه دوكيلور.

پيتياس (Pythéas) زمان قـديم منجمين وسـياحيندن اولوب، ميلاددن ٤ قرن اول مارسلياده ياشامش؛ ووطنداشلرى طرفندن شمال جهتنه سياحته مأمور اولوب، اسپانيايى دورله، مانشه دكيزندن بچه‌رك، (توله) جزيره‌سنه قدر چيقمش ايدى. تواريخ قديمه‌ده بر ايكنجى سياحتندن دخى بحث اولنوب، بونده بالطبع دكيزيى كزمش اولمسى محتملدر. پيتياس بحر محيط آطلاسـينك تعريف احوالنـه دائر بركتـابله بر سياحتنامه يازمشـدر. مدوجذرك قمرله مناسبتنى وقطب شمالى يلديزينك تماميله قطبه مصـادف اولمديغـنى كشف ومارسـليانك طول وعرضـنى تعيين ايلمشـيدى. آثارينـك بعض فقره‌لرى بولنوب نشر اولنمشدر.

پيتيوزه (Pityuses) اسپانيا سـاحلى قارشيسنده و باليارهٔ آطه‌لرينك جنوب غربيسنده بر طاقم كوچك آطه‌لر اولوب، اك بيوكلرى (ايويسـا) و(فورمانترا) آطه‌لريدر. چام اورمانلريله مستور اولدقلرندن، لسان يونانيده «چاملق» ديمك اولان بو اسمله تسميه اولنمشلردر.

پيتيويه (Pithiviers) فرانسه‌نك (لوآره) ايالتنـده واورليانك ٤١ كيلومتره شمال شرقيسنده واقع قضا مركزى بر قصبه اولوب، ٥٠٠٠ اهـاليسى ودمـير يولى واردر. بالى وبادم قرابيه‌لرى مشهوردر.

پيجان (ياخود پيشـان) چين دولتنـه تابع تركستان شرقيده بر قصبه اولوب، (تيان شان) سلسله‌سـنك اتكنده و(تورفان) ك ٨٠ كيلومتره شرقنـده اوله‌رق، '٢٥ °٤٢ عرض شمالى ايله '٢٠ °٨٨ طول شرقيده واقعدر. بر قسمى سورله محـاط اولوب، ٢٥٠٠ قدر اهـاليسى واردر. جـوارلرى پك منبت اولـوب، پاموق، سيسـام، حبوبات وانواع ميوه‌لر حاصـل اولور. (قان صو) ايالتنه ملحق بر قضانك مركزيدر. اوائل دور اسلامده اوراده خيلى قوتلى بولنمش بر اويغور خاننك مركزى ايدى.

پيچرنو (Picerno، ايتاليانك (بازيليقاته) ايالتنده و(پوتنچه) نك ١٥ كيلومتره غربنده اوله‌رق، ناپولى‌يه كيدن دمير يول خطى

اوزرنده واقع بر قصـبه اولوب، ۴۳۱۰ اهالیسی وجـوالرنده اورمانلریله باغ وزیتوناق وطـوتلقلری واردر.

پیچو (Pizzo) ایتالیانك (قالابره اولتریوره) ایالتنده و (مونتلیونه) نك ۸ کیلومتره شمال شرقیسنده بر قصبه واسـكله اولوب، ۵۰۰۰ اهالیسی وفنا بر لیمانی واردر.

پیچینی (Piccini) ایتالیا مشاهیر بسته‌کارانـندن اولـوب، ۱۷۲۸ ده باریده طوغمش، و ۱۸۰۰ ده وفات ایتمشـدر. بر مـدت نایولی وروماده و بعده پارسـده یاشـایوب، ۱۵۰ دن زیاده اوپرا ترتیب ایتمشدر.

پیداد (Piedad) مکسـیقه جماهیر متفقه‌سـندن (میشو آقان) جمهوریتنـده و(مورلیا) نك ۱۲۵ کیلومتره شمال غربیسنده اوله‌رق (شاپاله) کولنه دوکیلن (لرما) نهرینك ساحل یسارنده واقع بر قصبه اولوب، جوارلریله برابر ۱۶۲۳۰ اهالیسی واردر.

پیدره بلانقه (Piedra Blanca) آمریقای جنوبیـده آرجنتین جمهوریتنك (قاتامارقه) ایالتنده وقاتامارقه‌نك ۳۰ کیلومتره شمال شرقیسـنده واقع لوا مرکزی بر قصبه اولوب، ۳۷۰۰ اهـالیسی واردر. جوارلرنده‌کی اووه‌لر پك منبت اولوب، کلیتلی شکر قامشی، توتون، پاموق، وانواع میوه‌لر حاصل اولور. — جمهوریت مذکوره‌نك (سان لویی) ایالتنده وسان لوینك ۱۰۵ کیلومتره شمالنده دخی بو اسمله لوا مرکزی بر قصـبه اولوب، ۲۶۰۵ اهالیسی واردر.

پیدره بوئنه (Piedrabuena) اسپانیانك یکی قستیله خطه‌سنده (چوداد ریال) ایالتنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب ۳۲۱۰ اهالیسی واردر.

پیدره غرانده (Piedra Grande) برونك قسم شمالیسـنده (آمازوناس) ایالتنده بر طاغ اولوب، اوستنده بر طاقم غریب ویرانه‌لر وبعض آثار عتیقه موجوددر.

پید قوئسته (Piedecuesta) آمریقـای جنوبیـده قولومبیا جمهوریتنك (سـانتاندر) ایالتنده (بوقارامانغـه) نك ۱۵ کیلومتره جنوب شرقیسنده و(ماغدالنه) ایرماغنه تابع (لبریا) نهریله (اورو) نهرینك نقطهٔ تلاقیسی قربنده بر قصـبه اولوب، ۱۰۰۹ متره ارتفاعنـده واقع و ۹۰۱۵ اهالیی جامعدر. کوزل بر قصبه اولوب، جوارلری پك منبت ومحصـولدار واشجار مثمره ایله مسـتوردر. کلینـلی قاقائو، قهوه، پاموق وتوتون حاصل اولور. حصیر شاپقه‌لریله چیغاره وشکرلمه‌لری دخی مشهوردر.

پیدنه (Pydna) ماکدونیانك اسکی قصبه‌لرندن اولوب، سـلانیك کورفزینك ساحل غربیسنده واقع ایدی. ابتدا یونان مستعمراتندن اولوب، ماکدونیا حکمـدارلرندن برنجی آرکلائوس طرفندن ضبط، وفلیب طرفندن تحکیم اولنمشـیدی. قبل المیلاد ۳۱۶ تاریخنده اسکندرك والده‌سی (اولمپیاس) قساندر طرفندن بو قصبه‌ده محاصره اولنه‌رق، خیلی وقت مقاومت ایده‌بیلش، وبعده اوراده قتل اولنمشدر. ینه قبل المیلاد ۱۶۸ ده (پاولـوس امیلیوس) بو قصـبه‌ده پرسـیوسی کلیا منهزم ایدوب، ماکدونیایی ضبط ایتمشدر. اك اسـکی اسمی (کیترون) اولوب، الیوم دخی (کیترو) اسمیله بیوك بر قریه حالنده در.

پیدیاس (Pidias) قبریس جزیره‌سنك اك بیـوك نهری اولـوب، جزیره‌نك وسـطلرنده واقع (ترودس) طاغنـدن نبعانله، ابتدا شمال غربیه، و(لفقوشـه) شهری ایچنـدن کچدکدن صکره، شرقه طوغری جریان ایدر؛ وصاغدن دیکر بر ایکی چای دخی اخذ ایده‌رك، تخمیناً ۱۰۰ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدکدن صکره، جزیره‌نك ساحل شرقیسنده وماغوسـه‌نك شمال جهتنده دکیزه دوکیلور.

پیدیمونته (Piedimonte) ایتالیانك (ترا دی لابوره) ایالتنده و(قازرته) نك ۳۲ کیلومتره شمال شرقیسنده برقصبه اولوب، ۶۰۰۰ اهالیسی، زیتون یاغی وشراب اخراجاتی ویوك وکتن وپاموق منسوجات فابریقه‌لری واردر. — سیچلیانك (قاتانیه) ایالتنده و(اتنا) برکانك اتکنده دخی بو اسمله بر کوچك قصبه واردر.

پیر یاخـود پتروس ویا بطرس (Pierre, Petrus) حواریوندن اولوب، اصحاب عیسی (عم) دن آندریاسك برادری ایدی، وبالیقچیلقله مشـغول بولنوردی. اصـل اسمی شمعون اولوب، حضرت عیسی (عم) کندیسـنی لسـان عبرانیـده

«طاش» دیمك اولان (کفاس) اسمیله تسمیه بیور.
مشلردی. روماليلر بو اسمی کندی لسانلرینه ترجمه
ایدەرك (پتروس) و فرانسزلر (پیر) دیمشلردر.
حضرت عیسانك توقیفنده خلفله برابر آرقەسی صره
کیدوب، رفقاسندن اولدیغی آکلاشلدقده، توقیفدن
قورتلق ایچون، حضرت عیسایی طانیمدیغنی سویلمش
ایسەده، بو قباحتی عفو اولنەرق، بعده حضرت
مسیحی رؤیاسنده کورەرك، آلدیغی اوامر اوزرینه،
کندیسنی او نبی ذیشانك خلیفەسی عد ایدەرك، دین
عیسایی نشر ایتمکله اوغراشمغه باشلامش؛ وقدسده
بر کونده ٣٠٠٠ کشی یه تلقین دین ایتمشیدی.
آنطاکیه معبدینی بعد التأسیس آناطولیده بر مدت
نشر دین واجرای مواعظ ایدەرك، میلادك ٤٢
تاریخنده رومایه واصل اولمشدی. بعده بر قاچ دفعه
شرقه سیاحت ایدوب، ٥٢ تاریخنده عیسویلرك
قدسده عقد ایتدکلری مجلس روحانیده حاضر بولنمش؛
و ٦٥ تاریخنده رومایه عودتنده (نرون) طرفندن سائر
عیسویلرك تعقیبی صرەسنده توقیف، و ٨ آی حبسدن
صکره پاولوس ایله برابر باش آشاغی خاچه کریلەرك،
اعدام اولنمشدر. دفن اولندیغی محلده بعده دنیانك
اك بیوك معبدلرندن معدود اولان مشهور (سنت پیر)
یاخود (سان پیترو) کلیساسی تأسیس اولنمشدر. پاپالق
مسندینك مؤسسی عد اولنوب، یورطیسی خزیرانك
٢٩ نده اجرا اولنور.

پیر { سنت — (St. Pierre) بو اسمله خرستیانلرك دیکر ایکی عزیزلری دخی
واردر، که برنجیسی (خریسولوغ) یعنی «آلتون
سوزلی» لقبیله ملقب اولوب، ٤٣٣ دن ٤٥٢
تاریخنەدك (راونه) پسقپوسی بولنمشدر. فصاحتیله
مشهور اولوب، بعض موعظەلری واردر. کانون
اولك ٤ نده یورطیسی اجرا اولنور. — ایکنجیسی
«القنطرەلی» دینمکله معروف اولوب، اسپانیانك
القنطره قصبەسندن ایدی. ١٤٩٩ ده طوغوب،
١٥٦٢ ده وفات ایتمشدر. پرهیز وریاضتله مشهور
اولوب، آخرته متعلق بعض اثرلری دخی واردر.

پیر { [«پترو» و «پدرو» مادەلرینه مراجعت بیوریله.]

پیر احمد { قرەمان بکلرندن ابراهیم بکك سلطان مراد خان ثانی حضرتلرینك همشیره-
زندن متولد اوغلی اولوب، سلطان محمد خان ثانی
زماننده بر مدت قرەمان بکی بولنمش، واوزون حسن
ایله ایتدیکی محاربەده مغلوب اولمشیدی. حضرت
پادشاه ایله دفعاتله ایتدیکی عهد و پیمانده طورمیوب،
بعض اجانبله اتفاق تشبثاتنده بولندیغندن، کدك احمد
پاشا اوزرینه عسکر سوق ایدەرك، منان قلعەسنده
محاصره ایتمش؛ وصاحب ترجمه بر مدت مقاومتدن
صکره، مأیوس اولوب، کندینی قلعه دیوارندن
آتەرق، اتلاف نفس ایتمشدر.

پیرارمیت { (Pierre l'Ermite) یعنی «منزوی پیر» اهل صلیب
محاربەلرینك موجدی و بو محاربەلردن برنجیسنك مشوق
اولوب، آوروپا خرستیانلریله عالم اسلام آرەسنده
او قدر قانلر دوکلمەسنی موجب اولان او مهاجمات
متعصبانەیه سبب اولمش متعصب وجاهل بر راهب ایدی.
میلادك ١٠٥٠ تاریخلرنده (آمیان) ده طوغوب،
ابتدا عسکر ایکن، بعده راهب اولەرق، ١٠٩٣ ده
قدسه ایتدیکی سیاحتدن عودتنده قدس پطریقندن
پاپایه بر مکتوب ویرمکه مأمور اولمش؛ وبو مناسبتله
پاپا ایکنجی اوربانه خرستیانلرك شرقدەکی احوالنی
پك فنا بر صورتده تصویر وافاده ایتدیکندن، بونك
طرفندن خرستیانلری مسلمانلره قارشی تهییج ایتمك
امرینی آلمش ایدی. بونك اوزرینه یالین آیاق وبلنده
بر ایپ اولدیغی حالده، آوروپایی طولاشوب، اعلان
تعصب ایتمکله، سرسری مقولەسندن بر جم غفیر
طوپلایوب، اراضئ مقدسەیه طوغری یوله کیرمش
ایسەده، ارزاق وآقچەسی اولمدیغندن، دیرمه چاتمه
عسکری مجارستان وبلغارستانده تلف وپریشان او-
لوب، قسطنطینیەیه وصولنده همان یالکز ایدی. آنجق
آوروپاده آتش تعصبی اویاندیرمش اولدیغندن، آرقه-
سی صره کلن اهل صلیب عسکریله برلشەرك، آنطاکیه
وقدسده وقوع بولان ایلك اهل صلیب محاربەسنده
حاضر بولنمش؛ وآوروپایه عودتنده، (هوی) قربنده
کندی تأسیس کردەسی اولان (نوموتیه) مناسترینه
چکیلوب، ١١١٥ ده اوراده وفات ایتمشدر.
١٨٥٤ ده مولدی اولان (آمیان) ده بر هیکلی رکز
اولنمشدر.

پیرام { (Pyrame) روایته کوره اسکی بابل شهرنده بر دلیقانلی اولوب، (تیسبه)

اسمنده بر قیزله معاشقه‌لری اولدیغی حالده ، منسوب
بولندقلری قبیله‌لر آره‌سنده‌کی خصومته بناءً کوریشه‌
میوب، نهایت بابلك خارجنده بر طوت آغاجنك آلتنده
ملاقات ایتمك اوزره، بر برلرینه سوز ویرمشلر؛ تیسبه
عاشقندن اول محل ملاقاته واصل اولوب، بر آرسلانه
تصادف ایتمکله، باشنك تولنی آتوب قاچمش؛ وآرسلان
بو تولی قانلی دیشلریله پارچه‌لامش. پیرام اورایه وصو.
لنده آرسلانك ازینی ومعشوقه‌سنك قانلی تولنی کور.
مکله، بونك آرسلان طرفندن پیرتلمش اوله جغنه
ذاهب اوله‌رق، اتلاف نفس ایتمش؛ ودرعقب تیسبه
کلوب، عاشقنی جان ویرمکده کورمکله، سلاحنی
قاپوب، اوده کندینی اتلاف ایلمش. کویا بو وقعه
محلنده‌کی طوت آغاجی بیاض طوت ویرمکده ایکن،
بو وقعه‌دن صکره میوه‌سی سیاه اولمش. بو حکایه‌یی
(اووید) نام شاعر لاتینجه‌ده نظمه چکمشدر . پیرام
اسمنك (بهرام) دن غلط اوله‌جغی آکلاشیلیور.

پیراموس { (Pyramus) آطنه‌ده‌کی جیحان
نهرینك اسم قدیمیدر.

پیران { توران حکمدارلرندن مشهور افراسیاب
بك قهرمانلرندن اولوب، سیاوشك
قتلندن طولایی ایران ایله توران بیننده وقوعی شهنا.
مه‌ده او قدر تفصیلاتله بیان واو قدر شاعرانه تصویر
اولنان محاربه‌لرده توران عسکرینك باش قوماندانی
بولنمش؛ ونهایت پك اختیار اولدیغی حالده، ایران
قهرمانلرندن کندی یاشنده اولان (کودرز) ایله
ایتدیکی مبارزه‌ده قتل اولنمشدر. بو مبارزه ایله پیرانك
قتلی بحثی شهنامه‌نك اك کوزل یرلرندندر.

پیرانزی { (Piranesi) ایتالیا هنزورانندن
بابا اوغل ایکی کشی اولوب،
رسام‌لقده وحکاکلقده‌کی مهارتلریله شهرت بولمشلر.
در. رومانك ابنیه وسائر آثار مشهوره‌سیله اك
کوزل آثار عتیقه‌نك رسملرینی آلوب، طبع ایده‌رك،
۲۹ جلد اوزره غایت مقبول ومشهور بر آلبوم نشر
ایتمشلردر. برنجیسی ۱۷۰۷ده طوغوب، ۱۷۷۸ده
وفات ایتمش، وایکنجیسی ۱۷۴۸ ده طوغوب،
۱۸۱۰ ده وفات ایتمشدر.

پیرانو { (Pirano) ایتالیانك (ایستریا) خطه‌
سنده وتریسته‌نك جنوب شرقیسنده
بر قصبه اولوب، ۱۰۸۰۰ اهالیسی وکوزل بر
ریختمی واردر. تریسته‌نك طیش لیمانی حکمنده‌در.

پیرای { (Piray, Sara) ونام دیکرله ساره
آمریقای جنوبینك بولیویا جمهور.
یتنده بر نهردر، که (قوشان) طاغلرینك جنوب غربی
اتکلرندن نبعانله، شمال غربی‌یه طوغری جریان ایده‌رك،
تقریباً ۶۰۰ کیلومترلك مسافه قطع ایتدکدن صکره،
کندیسیله متوازیاً اقان غوآپای ونام دیکرله (ریو.
غرانده) وشیموره نهرلریله برلشه‌رك، (ماموره) نهرینی
تشکیل ایدیور، که بوده آمازونه تابع (مادیره) نهرینه
دوکیلور.

پیر بدر { هندستانده اولیاء اللهدن شهرت
شایعه صاحبی بر ذات اولوب،
قبری بنکاله خطه‌سنده (جیتاکون) نام موقعده
واقعدر. تربه‌سی زیارتکاه انام اولوب، دیوارلرنده
پك اسکی بر طاقم کرفت خطلر موجوددر. قربنده
بر مسجد شریف دخی واردر.

پیر بوداق { قره قویونلی دولتنك مؤسسی
اولان قره یوسفك اولادندن
اولوب، پدری سلطان احمد ایلکانی ایله مصرده
محبوس ایکن، دنیایه کله‌رك، مشارالیه سلطان احمد
طرفندن اخرت اوغللغنه قبول اولنمشیدی. بعده پدری
۸۱۳ ده ایلکانی‌یی قتل ایتدیکنده ، صاحب ترجمه‌یی
آذربیجان تختنه اجلاس ایتمش ایسه‌ده، بو مقامده
چوق وقت طوره‌میوب، او سنه وفات ایتمشدر.

پیر جمال { (مولانا ـــ) مشاهیر شعرای
ایراندن اولوب، اصفهان جوار.
لرنده‌کی اردستانندر. پیر مرتضی علینك مریدانندن
اولوب، صاحب دل بر آدم ایدی. مرتب دیوانی
واردر. شو رباعی جمله اشعارندندر :

کی بوکه سر زلف تراچنك زنم
صد بوسه بر آن لبان کلرنك زنم
پیمان پری رخان سنکین دلرا
در شیشه کنم پیش توبر سنك زنم

پیر دابانو { (Pierre d'Abano) ایتالیانك
مشاهیر اطبا ومنجمیندن او.
لوب، ۱۲۵۰ ده طوغمش، و ۱۳۱۶ ده وفات
ایتمشدر. (پادووه) ده طب تدریسیله مشغول اولوب،
طب وسیمیایه متعلق بعض اثرلری واردر. انکیزیسیون
طرفندن سحارلقله اتهام واحراقله محکوم اولمش ایسه‌ده،
بو جزای مدهشك اجراسندن اول وفات ایتمشدر.

پیر دوقورتنای { (Pierre de Courte-nay) (اوقزره) و(نو.

رس) قونتی اولوب، اهل صلیب محاربانی صره‌سنده قسطنطنیه ایمپراطوری اولمشیدی. فلیب اوکوستك اقرباسندن ایدی. برنجی هنرینك وفاتنده، خلفی اولمق اوزره، فرانسه‌یه دعوت اولنمش ایسه‌ده، ونديكليلر بحراً نقل ایتمك ایستمدکلرندن، برّاً کیتمکه مجبور اولوب، اثنای راهده تئودور آنغلوسك اسارتنه دوشمش، وایکی سنه حبسدن صکره ۱۲۱۹ ده قتل اولنمشدر.

پیر عزیز { طربزون ولایت وسنجاغنك کره‌سون قضاسنده بر ناحیه اولوب، ۲۰ قریه‌دن مرکبدر.

پیر علی هجوری { غزنه جوارنده واقع (هجویر) قریه‌سندن اولوب، «کشف المحجوب» عنوانیله برکتاب یازمش، و ۴۵۶ تاریخنده لاهورده وفات ایتمشدر.

پیرغوتل { (Pyrgotèle) مشاهیر هیکلتراشاندن اولوب، اسکندرك زماننده یاشامش، وبو جهانکیرك هیکلیله دیکر بعض آثار براقمشدر.

پیرمازن { (Pirmasens) باویره‌نك رین ساحلنده‌کی پالاتینات ایالتنده بر قصبه اولوب، ۱۰۵۰۰ اهالیسی وقوندره اعمالنه مخصوص بیوك فابریقه‌لری واردر.

پیر محمد { (میرزا —) تیمورلنگك توروني وغیاث الدین جهانکیرك اوغلی اولوب، بیوك پدرینك امریله هندستانه عسکر سوق ایده‌رك، ملتانی ضبط ایتمشیدی. پدری اولاد تیمورك اکبری اولوب، عهد تیمورده وفات ایتمش اولمغله، تیمورخان صاحب ترجمه‌یی ولی عهدلکه تعیین ایتمش ایسه‌ده، پیر محمد بیوك پدرینك وفاتنده قندهارده بولندیغندن، محروم قالوب، حاضر بولنان عم زاده‌سی سلطان خلیل بن امیرانشاه سمرقندده تخته جلوس ایتمش؛ وصاحب ترجمه دعوای حقوقله سمرقندك اوزرینه عسکر سوق ایتمش ایسه‌ده، بالآخره مغلوب اولوب، ۸۰۹ تاریخنده امراسندن پیر علی تار یدیله قتل اولنمشدر.

پیرنا { (Pirna) صاقسه‌ده (البه) نهرینك ساحل یسارنده و(درسد)ك ۱۶ کیلومتره جنوب شرقیسنده برقصبه اولوب، ۶۰۰۰ اهالیسی، بر اسکی سرایی، بیمارخانه‌سی، بز وسائر پاموق منسوجات فابریقه‌لری، دباغخانه‌لری وجوارنده معدن صولری واردر.

پیرنه { (Pyrénées) اوروپانك الك بیوك سلاسل جبالندن اولوب، اسپانیانك شمالنده آق دکیز ایله بحر محیط آطلاسی آره‌سنده شرقدن غربه ممتد اولور. آق دکیزده (قروس) برونندن اسپانیانك منتهای غرب شمالیسنده اوله‌رق بحر محیط آطلاسیده‌کی (تورینیانه) برونه‌دك طولی ۱۰۱۸ کیلومتره اولوب، ۰° ۵۵′ ۳۰″ طول شرقی ایله ۱۱° ۵۰′ طول غربی آره‌سنده ممتد اولور، و ۴۳° عرض شمالی خط موهومی اوستندن کچر. بوسلسلهٔ عظیمه طولاً ایکی‌یه منقسم اولوب، برنجی قسمی اسپانیا ایله فرانسه آره‌سنده اولان واسع برزخك بوینجه اوزانه‌رق، بو ایکی دولتك حدودینی تشکیل ایدیور، که اصل (پیرنه) اسمی بو قسمه مخصوص اولوب، «فرانسز اسپانیول پیرنه‌سی» دخی دینلکله معروفدر. قسم دیکری سلسله‌نك غربه طوغری صرف اسپانیول طوپراغنده اوزانان بقیه‌سیدر، که (قانتابره) سلسله‌سی یاخود «اسپانیا پیرنه‌سی» نامیله دخی معروف اولوب، نفس قانتابره، آستوریا وغالیچه طاغلری اسملریله اوچه منقسمدر. برنجی قسمنك یعنی فرانسه ایله اسپانیا آره‌سنده اولان اصل پیرنه سلسله‌سنك طولی قوش اوچشی حسابیله ۴۳۵ و، اینیشلرله چیقیشلر حساب اولنورسه، تقریباً ۶۰۰ کیلومتره اولمغله، قسم باقیسندن دها قیصه ایسه‌ده، الك مرتفع قسمی بودر. اصل پیرنه‌نك فرانسه‌ده قالان شمالی مائله‌سی دوز وسهل بر سطح مائل تشکیل ایتدیکی حالده، اسپانیا طوپراغنده اولان جنوبی مائله‌سی دیك وصرب اولوب، بو جهتده برطاقم قوللر وشعبه‌لر اوزاتیور، والك مرتفع ذروه‌لری اسپانیا طوپراغنده بولنیور. خط حدودی تشکیل ایدن خط تقسیم میاه سلسله‌نك وسطنده اولمیوب، عرض اعتباریله پیرنه اسپانیا طاغلرندن عد اولنه‌بیلیر. قسم باقیسنك ایسه بالعکس شمالی مائله‌سی دیك وصرب اولوب، جنوبی مائله‌سی سطح مائل صورتنی ابراز، وقسنتیله ولیون خطه‌لرینه طوغری برطاقم قوللر تمدید ایدیور. منتهای غربی اولان غالیچه خطه‌سنده ایسه برقاچ قوله آیریلوب، پورتکیزك شمالنه ومینهو ایرماغنك مجراسنه‌دك اوزانیر. سلسله‌نك ۲۷۰۰ متره‌دن زیاده ارتفاعی اولان یرلری یاز قیش قارله مستوردر.

اك یوكسك محلی اصل پیرنه‌نك وسطلرنده واقع (مالده‌ته) یعنی «ملعون» طاغی اولوب، بونك اك مرتفع ذروه‌سی ۳۴۰۴ متره ارتفاعنده‌در. قسم مذكورده‌كی دیگر مرتفع ذروه‌لرك باشلیجه‌لری دخی شونلردر: مونت پردو (۳۳۵۱ متره)، وینیماله (۳۲۹۸ متره)، تایلون (۳۱۴۶ متره)، والیمار (۲۸۴۰ متره)، بیغوره (۲۸۷۸ متره)، اوساو (۲۸۸۵ متره)، قانیغو (۲۷۸۵ متره). قانتابره پیرنه‌سنك اك مرتفع محللری وسطلرنده یعنی آستوریا خطه‌سنده اولوب، اوراده (لومبریون) و(سردو) كبی بعض ذروه‌لرك ۲۶۵۰ متره‌دن زیاده ارتفاعی واردر. شرق وغربه طوغری اوزاندقجه آلچالوب، غالبیده ۱۰۰۰ متره‌یی متجاوز ذروه‌لری پك آزدر، واكثر محللرینك ارتفاعی ۶۰۰ ایله ۷۰۰ متره آره‌لرنده‌در. بونك شرقنده ۲۰۰۰ و۲۵۰۰ متره‌یه قدر مرتفع ذروه‌لر وار ایسه‌ده، بعض محللری زیاده آلچالوب، بر طاقم بوغازلر تحصل ایدیور. اصل پیرنه سلسله‌سنك ۶۰ قدر بوغازی اولوب، آنجق جمله‌سی مرتفع اولدقلرندن، هیچ برندن دمیر یول چكه‌میوب، فرانسه ایله اسپانیا دمیریوللرینی برلشدیرن ایكی خط بو سلسله‌نك شرق وغربندن طولاشیور. اصل پیرنه سلسله‌سنده آلپ سلسله‌سنككیلر كبی برچوق بوز دره‌لری بولنوب، قانتابره پیرنه‌سنده ایسه سرمدی قارلر بولنیورسه‌ده، بوز دره‌لری یوقدر. اصل پیرنه سلسله‌سنك شلاله‌لری دخی چوق اولوب، اك مشهوری اولان غاوارنیا شلاله‌سنده صو ۴۰۵ متره‌لك ارتفاعدن دوشر. میشه وسائر آغاجلری حاوی واسع اورمانلری دخی اولوب، كرك فرانسه وكرك اسپانیا جهتنه برچوق نهرلر آقار. فرانسه‌یه اینن نهرلرك اكثری (غارونه) واسپانیایه ایننلرینك چوغی (ابره) ایرماغنه طوپلانه‌رق، برنجیسی بحر محیط آطلاسی‌یه، وایكنجیسی آق دكیزه دوكیلور. قانتابره پیرنه‌سی ایسه بحر محیط آطلاسینك رطوبتلی روزكارلرینی جلب ایتمكله، یاغمورلری چوق، وعلی الخصوص شمالی مائله‌سنك صولری پك بول وهواسی معتدل اولوب، اسپانیانك اك كوزل یریدر. پیرنه طاغلرنده آییلر وسائر آو حیوانلری چوق اولوب، بو طاغلره مخصوص بر جنس آت وكوپكلر دخی واردر. دمیر، باقیر، قورشون، قلای، كومش، شاب، طوز وسائر معدنلریله معدن صولری دخی چوقدر. اندلس عربلری پیرنه سلسله‌سنه صیغهٔ جمع ایله (برنات) دیرلردی.

پیرنه { آشاغی — (Basses-Pyrénées) فرانسه‌نك آیالات جنوبیه‌سندن اولوب، منتهای جنوب غربیسنده واقع اولمغله، جنوباً وجنوب غربی جهتندن اسپانیا حدودیله، غرباً بحر محیط آطلاسینك غاسقونیه كورفزیله، شمالاً (لانده) و(ژر)، شرقاً دخی «یوقاری پیرنه» ایالتلریله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۷۶۲۳ مربع كیلومتره واهالیسی ۴۳۳۰۰۰ كشیدر. مركزی (پو) واسكله‌سی (بایونه) شهرلری اولوب، اسكی (ناواره) و(بآرن) خطه‌لریله غاسقونیه خطه‌سنك بر قسمندن عبارتدر. اراضیسی پیرنه اتكلرندن عبارت اولوب، برچوق كوزل موقعلری ومنبت وادیلری دخی وار ایسه‌ده، اكثر طرفلری شوره‌زار وناقابل اعماردر. نهرلری چوق اولوب، جمله‌سی جنوبدن شمال غربی‌یه طوغری جریانله، (آدور) ایرماغنه دوكیلورلر. محصولاتی آز اولوب، بغدای، مصر، داری، كتن، اوزوم وسائر میوه‌لردن عبارتدر. شرابی چوقدر. طاغلردن خیلی كراسته كسیلیر. صیغیر وقیون ایله سائر حیوانانی وقازلری دخی چوقدر. دمیر، باقیر، كوكورد، كور آلچی وسائر معدنلریله معدن صولری ویاپی طاشلریله مرمر وآلچیسی دخی بولدر. معمولات صناعیه‌سی پاموقدن بزلرله سائر منسوجات وتونس تقلیدی فسلرله خالیلردن عبارتدر. تجارتی خیلی ایشلكدر. ایالت ۵ قضایه منقسم اولوب، ۴۰ ناحیه و ۵۵۸ دائرهٔ بلدیه‌یی جامعدر.

پیرنه { شرقی — (Pyrénées-Orientales) فرانسه‌نك ایالات جنوبیه‌سندن اولوب، جنوباً اسپانیا حدودیله، غرباً (آرییاژه)، شمالاً (اوده) ایالتلریله، شرقاً دخی آق دكیزله محاط ومحدوددر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۴۱۲۲ مربع كیلومتره اولوب، ۲۱۱ ۱۸۷ اهالیسی واردر. مركزی (پرپینیان) شهری اولوب، باشلیجه (روسیلون) خطهٔ قدیمه‌سندن عبارتدر. قسم جنوبی وغربیسی (پیرنه) سلسله‌سی اتكلرندن وقسم شرقیسی دوز وواسع اووه‌لردن عبارت اولوب، ساحله قریب بر طاقم كوللری دخی واردر، كه اك بیوككری (لوقات) كولیدر. تش، تت وآغل اسملریله اوچ نهر همان متوازیاً غرب جنوبیدن شرق شمالی‌یه طوغری آقه‌رق آق دكیزه دوكیلورلر. احوال طبیعیه‌سی فرانسه‌دن زیاده اسپانیایه مشابه اولوب،

يالكز ساحله قريب اولان يرلري منبتدر. محصولاتي
حبوبات متنوعه ايله پورتقال، ليمون، نار، طوت،
زيتون وسائره‌دن عبارتدر. كوزل شرابلر دخي
چيقار. مرينوس قويونلريله استرلري دخي چوقدر.
خيلي آريلري وساحلنده صيد ماهيسي واردر. اور-
مانلري آزدر. دمير، قورشون، آنتيمون، كور، شاب
وسائر معدنلرله مرمر، آلچي ومعدن صولري چوقدر.
معمولات صناعيه‌سي دمير آلانيله قباچوخه، يوك تافيه،
چبوي ومعمولات دباغيه‌دن عبارتدر. اسپانيا ايله
خيلي تجارتي واردر. ايالت ۳ قضايه منقسم اولوب،
۱۷ ناحيه و ۲۳۱ دائرهٔ بلديه‌يي جامعدر.

پيرنه { يوقاري — (Hautes-Pyrénées) فرانسه‌نك ايالات جنوبيه‌سندن او-
لوب، جنوباً اسپانيا حدديله، غرباً آشاغي پيرنه،
شمالاً (ژر)، شرقاً دخي يوقاري پيرنه ايالتلريله محدود
ومحاطدر. مساحهٔ سطحيه‌سي ۴۵۲۹ مربع كيلومتره
اولوب، ۲۳۴۷۲۵ اهاليسي واردر. مركزي
(تاربه) شهري اولوب، غاسقونيه خطهٔ قديمه‌سنك
بر قسمندن عبارتدر. اراضيسي پيرنه سلسله‌سنك قسم
وسطيسي اتككرندن عبارت اولوب، طاغلق وغايت
كوزل موقعلري حاويدر. سيل حالنده بر چوق چايلري
وشلاله‌لري واردر. آدور وغارونه ايرماقلرينك منبعلري
بو ايالتده‌در. كوزل مرعالري وواسع اورمانلري
اولوب، خيلي مقدار آت واستر يتيشديريليير. شرابي
وكتن محصولاتي دخي چوقدر. دمير، باقير، چينقو،
قورشون معدنلريله كوزل مرمرلري دخي واردر.
حرازلري ودمير خانه‌لري دخي چوقدر. معدن صولري
متعدددر. ايالت ۳ قضايه منقسم اولوب، ۲۶ ناحيه
و ۴۸۰ دائرهٔ بلديه‌يي جامعدر.

پيرو { (Piros) آمريقاي جنوبي اقوام اصليه-
سنده اولوب، پروده (قوزقو) نك
اطرافنده‌كي طاغلرده ساكندرلر. تندرست وجنكاور
آدملر اولوب، باشليجه بال مومي وسائر محصولاتلريني
صاته‌رق تعيش ايدرلر.

پيروت { (Pirot) صربيه‌ده واقع (شاركوي)
قصبه‌سنك السنهٔ اجنبيه‌ده مستعمل
اسميدر. [«شاركوي» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

پيروز پور { (Pirozpour) هندستانك بنكاله
خطه‌سنده (باقركنج) ايالتنده
وباقر كنجك ۳۰ كيلومتره غربنده اوله‌رق، (بالسوار)
نهرينك ساحل يسارنده بر قصبه اولوب، ۵۰۰۰
اهاليسي وخيلي ايشلك تجارتي واردر.

پيروس { (Pyrrhus) تروآ محاصره‌سنده بولنمش اولان قهرمانلردن مشهور
آخيلاوسك اوغلي اولوب، محاصره‌نك اونجي سنه‌سي
پك كنج اولديغي حالده كيتمش؛ و(فيلوقتت)ي لمنيدن
اعاده ايده‌رك، تروآنك اوكنده (تلف) ك اوغلي
(اوريپل) ي قتل، وبوغالبيتك نامنه (پيريك) تعبير
ايتدكلري بر نوع سلاحلي رقص ايجاد ايلمشيدي.
تروآليلري آلداتمق ايچون تخته‌دن ياپيلان آت هيكلنك
ايچنه كيرمش؛ وشهرك ضبطنده مرحمتسزجه حركتده
بولنوب، پوليت ايله پريامي معبدده ذبح ايتمش، آستياناقسي
بر قلعه‌نك اوستندن آتمش، وپوليكسنه‌يي پدرينك
مزاري اوزرينه قربان ايلمش ايدي. (هكتور) ك
زوجه‌سي آندروماخه حصه‌سنه دوشوب، كنديسني
جاريه اتخاذ ايتمش، وهرميونه‌يي تزوجله، عودتنده
(اپير) ده يعني آرناودلغك طوسقه‌لق قطعه‌سنده بر
كوچك دولت تأسيس ايلمش ايدي. هرميونه‌يي
كنديسندن اول ايستمش اولان (اورست) طرفندن
(دلف) معبدنده قتل اولنمشدر.

پيروس { (Pyrrhus) اپير خطهٔ قديمه‌سنك يعني آرناودلغك طوسقه‌لق جهتنك
الك مشهور حكمدارلرندن اولوب، قبل الميلاد ۳۱۲
تاريخنده، چوجق اولديغي حالده، پدري (اياكيد) ك وفاتي
اوزرينه، عمجه‌سي (نئوپتولم) طرفندن، اخفا اولنه-
رق، دايسي بولنان ايليريا (يعني كيغه‌لق) حكمداري
(غلاوكياس) طرفندن تخليص اولنمش، وبونك سراينده
بيومش ايدي. ۳۰۱ تاريخنده، ۱۵ ياشنده اولديغي
حالده، اينيشته‌سي (دمتريوس پوليوركيت) ك لهنده اوله‌رق
(ايپسوس) محاربه‌سنده فوق العاده جسارت وشجاعت
كوسترمش؛ وبعده بونك طرفندن رهن طريقيله
مصره كوندريله‌رك، مصر حكمداري بطليوسك قيزي
(آنتيغونه) يي تزوج ايتمش؛ وملك موروثني استرداد
ايتمك اوزره، قاين پدرندن بر فيلو ايله خيلي مقدار
آقچه آلمش ايدي. ۲۹۵ ده اپيره دخول ايله عمجه‌سني
بر ضيافت اثناسنده قتل ايده‌رك، تخت موروثني استرداد،
و ۲۹۱ ده امدادجي صفتيله ماكدونيايه دعوت اولنه-
رق، بو مملكتي دخي ضبط ايلمش ايسه‌ده، ماكدونيايي

یالکز ٧ آی محافظه ایده‌بیلمشدر. متعاقباً (تارانتین) لر طرفندن امداد ایچون ایتالیایه دعوت اولنه‌رق، ٢٨٠ و٢٧٩ تاریخنده (هراقلیا) و(آسقولوم) مظفریتلرینی قزانمغله، رومالیلری مغلوب ایلمشدر. بو مظفریتلرینی انتاج ایدن باشلیجه مصردن کتیرمش وعسکرك اوکنه قویمش اولدیغی برقاچ فیلك بوحیوانی ابدی کورمه‌مش اولان رومالیلره ویردیکی دهشت اولدیغی مرویدر. بعده سیچلیایه کیدوب، بوجزیره‌یی قارتاجلیلردن وبر طاقم طوائف ملوکك اللرندن قورتاره‌رق، بر سنه‌دن زیاده مدت اوراده حاکم مستقل بولنمش ایسه‌ده، بعده اهالینك توجهنی غائب ایدوب، مملکتی ترك ایتمکه مجبور اولمشدر. اورادن ایتالیایه عودتنده ٢٧٥ ده (قوریوس ونتانوس) طرفندن مغلوب اولوب، اولکی غالبیتلردن برکونه استفاده ایتمکسزین، پاره‌سز وهمان عسکرسز بر حالده ایپره عودت ایتمشدر. مع هذا بر سنه صکره همان بتون ماکدونیایی الکاسنه الحاق ایله، (پلوپونس) یعنی موره شبه جزیره‌سنك دخی ضبطنه قالقیشوب، اسپارته‌یی محاصره ایتمش ایسه‌ده، آله‌مامش؛ وآرغوس شهرینی فتح ایدوب، ایچری‌یه کیررکن، ٢٧٢ ده بر قوجه قارینك بر طامك اوستندن آتدیغی بر کرمیتله قتل اولنمشدر. پیروس غایت جسور وحربده پك ماهر ایدیسه‌ده، حریص وثباتسز اولدیغندن، جسارت ومهارتندن برکونه استفاده ایده‌مه‌مشدر. (کینیاس) اسمنده حکیم بر وزیری وار ایدیسه‌ده، بونكده هر وقت نصایحنی دیکلمز ایمش. ترجمهٔ حالنی یازان (پلوتارق) ك روایتنه کوره، ایتالیایه کیدوب رومالیلری مغلوب ایتدیکنده، معیتنده‌کی عسکری کندیسنه «قره قوش کبی هجوم ایتدك!» دیملری اوزرینه کندیسی دخی عسکرینه: «بنی قره قوش ایدن سزسکز ای قره‌قوشلیلر!» دیمشیدی. قره‌قوشك آرناؤد لساننده اسمی (اشکیپه) اولوب، (اشکیپتار) دخی قره قوشلی دیمك اولدیغندن، آرناؤدلرك کندیلرینه ویردکلری بو اسمك اووقتدن قالمش اولمسی ملحوظدر. ذاتاً پیروسك سنجاغنده قره قوش رسمی مصور بولنمش اولدیغندن، وجه تسمیه بو اولمق احتمالی دخی واردر. (پیروس) وتلفظ قدیم یونانی‌یه کوره دها طوغریسی (پورروس) اسمی دخی آرناؤد لساننده «ار» دیمك اولان (بور)دن غلط اولسه کرکدر.

پیروس (Pierus) ماکدونیانك (پیریا) خطهٔ قدیمه‌سنده سلانیك کورفزی ساحل غربیسنه متوازی برطاغ اولوب، اساطیر یونانیه‌ده (پیریده) پریلریله (موسه) تعبیر اولنان فنون الهه‌لرینك مکانی زعم اولنوردی.

پیرومی (Piromi) اسکی‌مصریلر اساطیرنده آلهه‌نك اك بیوکی زعم اولنوب، غیر مرئی اولدیغنه اعتقاد اولنوردی.

پیرون (Piron) فرانسه شعراسندن اولوب، ١٦٨٩ ده (دیژون) ده طوغمش، و١٧٧٣ ده وفات ایتمشدر. اوتوزیاشنه‌دك وطننده‌قالوب، حسن‌خطی اولمق‌مناسبتیله مستنسخلکله یاشامش؛ وبعده پارسه کیدوب، آووقاتلق ایتمکله برابر، شعرله اشتغال، وبرچوق منظوم فاجعه وهاتله‌لرله مضحکه‌لر وسائر منظومه‌لرله بر طاقم هجویه‌لر وغزلیات یازمشدر. اقادمیا اعضالغنه انتخاب اولنمش ایسه‌ده، بومجاسله اکلنمش اولدیغندن، اعضالغی‌تصدیق اولنمامش، وآنجق قرال طرفندن پك فرانق معاش تخصیص اولنمشیدی. اشعاری متعدد جلدلر اوزره دفعاتله نشر اولنمشدر.

پیرون (Pyrrhon) یونان قدیم مشاهیر حکماسندن‌اولوب، موره‌نك (الیس) شهرنده طوغمش، وقبل المیلاد ٢٨٨ وبر روایتده ٣٠٤ تاریخنده ٩٠ یاشلرنده وفات ایتمشدر. ابتدا رساملقله مشغول اولوب، بعده (آناقسارخوس) دن فلسفه تحصیلنه قویلمش، وبونکله برابر اسکندرك معیتنده آسیا سفرینه کیتمش ایدی. کرك علم وحکمتیله وکرك حسن اخلاق وفضایلیله بیوك بر شهرت واعتبار قزانمشیدی. دنیاده هیچ بر شیئك صاغلام اولمدیغنه وحقیقت ظن اولنان هر مسئله‌نك دیکر برحقیقتله جرح اولنه‌بیله‌جکنه ذاهب‌اولوب، «ریبیون» اسمیله معروف حکمانك رئیسی وبو فکر باطلك موجدی اولمشدر.

پیر ونرابل (Pierre le Vénérable) مذاهب رهبانیه رؤساسندن اولوب، اون ایکنجی قرن میلادیده فرانسه ده یاشامش؛ ومشهور (آبلار) ی حمایه ایتمشدر. قرآن کریمی اك اول لاتینجه‌یه ترجمه ایتدیرن بو ذاتدر.

پیروی بو مخلصله ایران شعراسندن ایکی ذات اولوب، شو بیت برنجیسنك جملهٔ اشعارندندر:

زسوز آتش سودای عشق او پس از مردن
زخاکم کرکیاهی سر برآرد دود ازو خیزد

— دیکری (ساوه) شهرندن اولوب، ساوجی نسبتیله دخی معروفدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

بنومیدی کذشت این عید بی رخصار زیبایش
نبوسیدیم دستشرا نیفتادیم در پایش

پیروی (مصطفی — چلبی) عثمانلی شعراسندن اولوب، تکفور طاغلی وقالیونجیلردن ایدی. ١١٥٠ تاریخنده وفات ایتمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

کلورمی خاطر پرنورینه بن بندهسی آیا
عجب دیرمیکه اول پیروی بیچارم نه‌حالده

پیره (Pyrrha) اساطیر یونانیه‌ده ایلك یارادلمش قادین زعم اولنان (پاندوره) ایله (اپیمتیوس) ك قیزی اولوب، طوفان صاحبی زعم اولنان تسالیا حکمداری (دوقالیون) ه وارمشیدی.

پیره (Pirée) یونانك آتیقه مع بیوتیا ایالتنده وآتنه‌نك ٧ کیلومتره غرب جنوبیسنده بر شهر واسکله اولوب، یونانك پایتختی اولان آتنه‌نك اسکله‌سی حکمنده‌در. ٢١٥٥٠ اهالیسی، کوزل وصاغلام لیمانی، آتنه‌یه قدر بر دمیر یول خطی، واسع ودوز سوقاقلری، متعدد ایپلیکخانه‌لریله بر ایپك وبر جام فابریقه‌سی وبر ایکی تیاترو خرابه‌سیله دیکر بعض آثار عتیقه‌سی واردر. یونانك اك تجارتکاه اسکله‌لرندن اولوب، خیلی سفائن آمد شد ایدرلر. اسکی بر شهر اولوب، زمان قدیمده وعلی‌الخصوص (تمیستوقل) ایله (پریقلس) زمانلرنده بیوك بر معموریت قزانمش، وآتنه‌یه ایکی صره دیوارلرله محفوظ بر طریقله ربط اولنمشیدی. رومالیلر زماننده (سیلا) طرفندن تخریب اولنه‌رق، ایکی بیك سنه‌یه قریب مدت نابود اولدقدن صکره، یونانك استقلالی متعاقب یکیدن تأسیس اولنمش، وکوندن کونه کسب توسع ومعموریت ایتمکه باشلامشدر.

پیرهوئیقو (Pirehueico) آمریقای جنوبیده شیلی ایله آرجنتین جمهوریتلری آره‌سنده و(آند) سلسلهٔ جبالنك اوزرنده بر کول اولوب، شیلینك (والدیویا) ایالتنه ملحقدر. تقریباً ٣٩° ٤٥′ عرض جنوبیده واقع اولوب، بحر محیط معتدله دوکیلن (قاله‌قاله) نهری بو کولك ایچندن کچر. طول اعظمی ٣٠ کیلومتره اولوب، شمال وجنوبنده مرتفع طاغلر بولندیغی حالده، اوستنده وآلتنده یعنی شیلیده وآرجنتینده واقع دیکر بر صره کوللرله ربط اولنه‌رق، بر نوع بوغاز تشکیل ایدیور، که بحر محیط معتدل ایله بحر محیط آطلاسی آره‌سنده بر طریق بحری حالنه قونیله‌بیلیر.

پیریا (Piérie) ماکدونیانك جنوبنده واقع بر خطهٔ قدیمه‌سی اولوب، الیوم اینجه قره صو دینلن (هالیاقمون) نهریله (اولیمپ) یعنی لیمبوس طاغی آره‌سنده اوله‌رق، شمدیکی قره‌فریه قضاسندن عبارت ایدی. باشلیجه قصبه‌لری دیوم، پیدنه ومتونه ایدی. اسمی ایچنده بولنان (پیروس) طاغندن مشتق اولوب، بوطاغ شعر وادبیات وصنایع نفیسه حامیه‌لری زعم اولنان (موسه) لرك مکانی عد اولنمغله، پیریا اهالیسی شعر وموسیقی‌یه پك منهمك اولوب، یونانیلره دخی شعر وموسیقیی تعلیم ایدنلر بونلر اولدیغی مرویدر.

پیری افندی (محمد —) عثمانلی متأخرین شعراسندن اولوب، استانبوللیدر. طریق علیه‌یه منسوب اولوب، دیاربکر، بغداد قدس واسکدار مولویتلرینه نائل اولمشیدی، ١١٥١ ده وفات ایتمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

نکاه انداز اولوب آیینهٔ رخسار جانانه
دروننده اولان راز نهانی یاره کوستردم

پیری پاشا (محمد —) یاوز سلطان سلیم خان دورنده مسند صدارته نائل اولمش وزرادن اولوب، قره‌مانلیدر. نسلی شیخ جمال‌الدین اقسرایی وبر روایتده داود قیصرییه منتهی اولور. قضاتدن ایکن، چالدران سفرنده باش دفتردار اولمش، وصوکره رتبهٔ وزارتله تبجیل اولنه‌رق، حضرت پادشاهك عربستان سفرنده ٩٢٢ ده استانبولك ضبط وربطی ید امانتنه تودیع اولنمش ایدی. ٩٢٣ ده یونس پاشانك عزلی اوزرینه مسند صدارته ترفیع اولنه‌رق، پادشاه مشارالیهك ارتحالندن صکره سلطان سلیمان خان دورنده دخی ٣ که جمعاً ٦ سنه مقام صدارتی اداره ایتدکدن صکره، ٩٢٩ ده تقاعد اولنه‌رق، خلفی ابراهیم پاشانك مواعیدینه آلدانان کندی اوغلی آطنه قاضیسی محمد افندی یدیله ٩٤٠ ده تسمیم اولنمغله، سلوری قصبه‌سنده بناکرده‌سی اولان جامع شریف حرمنده

مدفوندر. استانبولده مدرسه وجامع وخانی ودیکر بر طاقم خیراتی دخی واردر. عالم وعادل وعقل وتدبیر صاحبی بر وزیر اولوب، طبیعت شعریه‌سی دخی وار ایدی. اشعارنده (رمزی) تخلص ایدردی. مجارستان سفرنده بلغرادی محاصره ایدوب، خدمتی کورلدیکی کبی، ردوسك محاصره وفتحنده دخی حاضر بولنمشدر.

پیریتوئوس { (Pirithoüs) اساطیر یونانیه کوره تسالیاده ساکن (لاپیت) قومنك حکمداری اولوب، (تیسیوس)ك محب عبرمفارقی ایدی. (هیپودامیه)یی تزوج ایدوب، دوکوننه کویا آلهه‌یی دعوت ایتدیکی حالده، حرب الهی مارسی اونوتمش اولدیغندن، بونك تشویقیله لاپیتلر ایله سانتور دینلن بر نوع جنلرك آره‌سنده محاربه وقوع بولوب، دوکون قان ایله تلویث اولنمش ایدی. بعده پیریتوئوس (پروسرپینه) یی (پلوتون)دن استرداد ایتمك اوزره، تیسیوس‌ایله برابر جهنمه کیتمش ایسه‌ده، موفق اوله‌میوب، کندیسی اوراده قتل اولنمش؛ وتیسیوس اسیر ایدیلوب، قهرمان مشهور هرکولدن بشقه کیمسه تخلیصنه مقتدر اوله‌مامشیدی. تاریخك روایتنه کوره، پیریتوئوس (اپیر) خطهٔ قدیمه‌سنه سفر ایدوب، اوراده قتل اولنمش.

پیریده { (Piérides) اساطیر یونانیه‌ده ماکدونیا حکمدارلرندن (پیروس)ك قیزلری اولوب، موسقیده (موسه) دینلن پریلرله رقابته کیریشدکلرندن، کویا بونلر طرفندن صاقصغان قوشلرینه تحویل اولنمشلردی. (پیروس) طاغ‌ده اقامتلرندن طولایی، (موسه)لره دخی بعضاً (پیریده) نامی ویریلیر.

پیری رئیس { قانونی سلطان سلیمان خان دورنده کسب شهرت ایدن عثمانلی قپودانلرندن اولوب، مشهور کمال رئیسك یکنی‌ایدی. کنجلکنده کمال رئیسك معیتنده آق دکیزك هر طرفنی کزوب، محاربات بحریه‌ده وسیر سفائنده کسب مهارت ایتدکدن صکره، ٩٥٩ تاریخنده مصر ایالتنك قپودانی اولدیغی حالده، ٣١ پاره کمی ایله سویشدن حرکت ایده‌رك، بحر احمر وبحر عمانی شق ایله‌بصره‌کورفزینه داخل اولوب، مسکت وهرمز کبی بر چوق اسکله‌لری ضبط، وحسابسز غنایم اخذ ایلش ایسه‌ده، بصره‌یه وصولنده پورتکیز دوننماسی طرفندن تعقیب ایدلمکده اولدیغی خبر آلنجه، غنایمی تخلیص ایتمك حرصیله، دوننمایی ترکله، یالکز غنایمی حامل اولان اوچ کمی ایله عودته شتاب؛ وبونلرك بری دخی بحرین اوکنده غرق اولنغله، یالکز ایکی کمی ایله سویشه عودت ایتمشدی. بو وجهله اولان ضایعات مسموع حضرت پادشاهی اولدقده، اعدامی فرمان بیوریله‌رق، قاهره‌ده اجرا وغنایمی درسعادته ارسال اولنمشدی. صاحب ترجمه آق دکیزله آطه‌لر دکیزینك کافهٔ سواحل وجزایرینی وقوی ولیمان واسکله‌لرینی غایت مدققانه مصور اولمق اوزره مکمل بر جغرافیای بحری ایله بر آطلاس ترتیب ایتمشدر. بو قیمتدار اثرینك نور عثمانی کتبخانه‌سنده ٣٠٠٤ نومروسیله موجود اولان بر نسخه‌سی صاحبنك بوبابده‌کی معلوماتنه شاهد اولوب، او دورده عثمانلیلرك سیرسفائنده وجغرافیای بحریه‌ده‌کی معلومات مکمله ودقت فائقه‌لرینك درجه‌سنی کوستریور.

پیری زاده { (محمد صاحب افندی) سلطان محمود خان اول دورنده مقام مشیخت اسلامیه‌یی احراز ایتمش علمادن اولوب، ١٠٨٥ ده استانبولده طوغمشدر. پدری پیری آغا درکاه عالی یکیچری آغالرندن ایدی. تحصیل علوم ودور مدارس وقطع مراتب ایده‌رك، مشایخ اسلامدن میرزازاده‌یه وبعده فیض الله افندی‌یه انتساب ایتمش؛ وبونلرك دلالتیله بعض وزرانك امامتنده وکتابجیلق خدمتنده بولنمشیدی. ١١٣٥ ده سلانیك وبعده یکیشهر قضالرینه نصب اولنه‌رق، ١١٤٠ ده امام سلطانی وشهزادکان خواجه‌سی، ٤٢ ده بروسه منلاسی و٤٣ ده مکه پایه‌سیله امام اول حضرت پادشاهی اولدقدن صکره، صدر آناطولی پایه‌سیله استانبول قاضیسی اولمشدی. ٤٦ ده بالفعل آناطولی قاضیعسکری اولوب، ٤٩ ده صدر روم ایلی‌یه نصب اولنمش؛ و٥١ ده عزل اولنه‌رق، آرپه‌لق طریقیله توقاد قضا. سنه تعیین، و٥٦ ده تکرار صدر روم ایلی‌یه اعاده، و٥٨ ده مسند مشیخت اسلامیه‌یه ترفیع ایدلمشدر. اون اوچ بچق آی مسند فتوایی اداره ایتدکدن صکره، عزل اولنه‌رق، متعاقباً ایفای حج ایچون، جانب حجازه عزیمت، وعودتنده بر مدت کلیبولی وتکفور طاغنده اقامت ایتمش؛ وبعده درسعادته کلوب، اسکدارده

مقیم اولدیغی حالده، ۱۱۶۲ ده ارتحال ایتمشدر. عالم وادیب بر ذات اولوب، عربی وفارسی وترکی اشعاری وکتب علمیه یه بعض تعلیقاتی واردر. ابن خلدون تاریخنك مقدمه سنی دخی لسان ترکی یه ترجمه ایتمشدر. بو اثری مطبوعدر.

پیری زاده { (عثمان صاحب افندی) سلطان مصطفی خان ثالث دورنده مسند مشیخته نائل اولان علمادن اولوب، آنف الترجمه پیری زاده محمد صاحب افندینك اوغلیدر. ۱۱۲۲ ده درسعادتده طوغوب، تحصیل علومله، علی الاصول دور مدارس وقطع مراتب ایتدکدن صکره، ۱۱۵۸ تاریخنده پدرینك زمان مشیختنده استانبول قاضیسی، ۶۵ ده آناطولی و۶۹ ده روم ایلی قاضیعسکری اولمشدی. ۱۱۷۰ ده عزل اولنه رق، برقاچ سنه بروسه ده اقامته مأمور اولوب، ۷۵ ده ثانیاً و۷۹ ده ثالثاً صدر روم ایلی یه چیقدقدن صکره، ۱۱۸۲ ده مسند جلیل مشیخته نصب اولنه رق، ۱۷ ماهه قریب مدت بو مقامده قالمش؛ وروسیه سفری اثناسنده عزل اولنه رق، ۱۱۸۳ ده وفات ایتمشدر. آقسرایده مراد پاشا جامع شریفی حولیسنده مدفوندر. ادیب وشاعر وسخی ونکته کو بر ذات اولوب، اشعارنده (صاحب) تخلص ایدردی. شو بیت جمله اشعارندندر:.

کوکل یاپ زاهدا بیت خدادر طاعت استرسه‌ك
محققدر که باب جنتی خاطر شکن آچماز

پیزار { (Pizarre) آمریقایی ضبط ایدن اسپانیول جنراللرندن اولوب، ۱۴۷۵ تاریخنده (استرمادوره) خطه سنك (تروقزیلو) قصبه سنده طوغمشدر. پدری زادکاندن اولوب، والده سی عادی بر فاحشه اولمغله، کندیسی ولد زنا اولدیغی، وکنجلکنده طوموز یاورولری چوبانلغی ایتدیکی حالده، بعده آمریقایه کیده رك، آلتون معدنلری محللرینی کشف ایتمك اوزره، (آلماغرو) یه رفاقت ایدوب، پانامه نك جنوب جهتلرنده هنوز مجهول اولان اقطارده سیاحت ایتمکه باشلامشیدی. آرادیغی یری بولدقدن صکره، اسپانیایه عودتله، ۱۵۳۸ ده شارل کینتدن کشف ایده جکی یرلرك والیلکنی بالاستحصال، آمریقایه عودتنده (پرو) نك ضبطنه کیریشمشیدی. ۱۵۳۱ ده (اینقه) حکمدارلرندن (هونسقار) ه برادری (آتاهوآلپا) یه قارشی امداد ایتمك بهانه سیله پرویه کیروب، آتاهوآلپادن انواع حیل ودسایسله برچوق مبالغ قاپدقدن صکره، کندیسنی خائنانه قتل ایله، (قوزقو) و(کیتو) یی ضبط، بتون پرویی استیلا، و(لیما) شهرینی تأسیس ایلمشیدی. بو صره ده رفیق آلماغرو (شیلی) نك ضبطیله مشغول ایدی. اختلال ایدن پرولیلر طرفندن لیماده محاصره اولنمش ایسه ده، دشمنلرینی پوسکورتمکه موفق اولمش؛ وبعده آلماغرو ایله بوزیشه رق، محاربه یه کیریشمش، وبونك باشنی کسدیرمشیدی. بعده کمال ظلم واستبدادله حکم ایتمکه باشلایوب، بو سببدن طولایی آلماغرونك اوغلی نامنه بر عصیان اویاندیران (هردا) طرفندن ۱۵۴۱ ده قوناغنده قتل اولنمشدر. برادری غونزالس دخی کندیسنه خیلی یاردیم ایتمش؛ وکندیسنك قتلندن صکره، ۳ سنه پرویی اداره ایتدکدن صکره، اسپانیادن والی کوندریلن غوآسقه طرفندن اخذ واعدام اولنمشدر.

پیزان { (Pisan) اون دردنجی قرن میلادیده استخراجات رملیه سیله شهرت بولمش برمنجم اولوب، (بولونیه) ده طوغمش اولدیغی حالده، فرانسه یه کیدوب، بشنجی شارلك پك چوق انعام واحسانلرینه نائل اولمش؛ وآنجق بو قرالك وفاتندن صکره، اعتبارینی غائب ایدوب، سفالتده وفات ایتمشدر. — قیزی (قریستینه پیزان) شعرده شهرت قزانوب، برچوق منظومه لر وسائر اشعار براقمشدر. ۱۳۶۳ ده وندیکده طوغوب، ۱۴۳۱ ده پارسده وفات ایتمشدر.

پیزانی { (Pisani) وندیك جمهوریتی قپودانلرندن اولوب، جنوه قپودانلرندن پاغانینو دوریا ایله برقاچ محاربهٔ بحریه ایتمش، ونهایت بونك طرفندن دونناسیله برابر طوتیلوب، ۱۳۵۴ ده تحت اسارتده جنوه یه سوق اولنمش ایدی. — بونك اوغلی ویا یکنی دخی بو اسمله معروف ومشهور اولوب، جنوه لیلری مغلوب وآدریاتیقدن اخراج، دالماچیایی تسکین ومجارلردن برقاچ اسکله ضبط واسترداد ایتمش ایسه ده، بعده پوله ده لوسیان دوریا طرفندن مغلوب اولمغله، سناتو طرفندن حبس اولنمش؛ وسبیلی تخلیه اولندقده، ۱۳۸۰ ده جنوه لیلری مغلوب ایدوب، دونناریله برابر تسلیم اولنمغه مجبور ایلمشیدی.

پیزه { (Pise, Pisa) ایتالیانك طوسقانه خطه سنده همنامی اولان ایالتك مرکزی

بر شهر اولوب، (آرنو) نهری اوزرنده وبو نهرك منصبندن ۱۱ كيلومتره يوقاريده اوله‌رق، فلورانسه‌نك ۸۰ كيلومتره غربنده واقعدر. ۳۷۷۰۵ وجوارلريله برابر ۵۴۰۰۰ اهاليسی، مشهور دارالفنونی، رصدخانه‌سی، كتبخانه‌سی، نباتات باغچه‌سی، تاريخ طبيعی وسائره نمونه‌خانه‌لری، ديلسز وصاغرلره مخصوص مكتبيله متعدد داخلی وخارجی مكاتب اعداديه‌سی وصنايع نفيسه آقاديمياسی واردر. قرون وسطاده چوق دها بيوك اولوب، ۱۵۰۰۰۰ دن زياده اهاليسی وار ايدی. ايتاليانك اك كوزل شهرلرندن اولوب، كليسا، سرای وسائره اوله‌رق برچوق ابنيهٔ مشهوره‌سی، كوزل ريختملری وميلانيله مشهور و۵۹ متره مرتفع اولان برقله‌سی واردر، كه مشهور غاليله بونك اوزرنده ثقلت تجاربنی اجرا ايتمشدر. فلورانسه‌يه دمير يول ايله مربوطدر. جوارنده مشهور كوكوردلی قاپليجه‌لر واردر. مشاراليه غاليله‌نك وديكر برچوق مشاهيرك مسقط رأسيدر. پك اسكی بر شهر اولوب، روماليلردن صكره غوتلر طرفندن تخريب اولنمش ايسه‌ده، بعده ترميم اولنه‌رق، ۸۸۸ تاريخنده آيريجه بر جمهوريت تشكيل ايتمش؛ وخيلی وقت ايتاليانك اك تجارتكاه دولتلرندن معدود اولوب، جنوه ايله ادعای رقابت ايتمشدر. او صره‌ده قورسيقه وساردنيه ايله ديكر برچوق آطه‌لر وسائر يرلر (پيزه) جمهوريتنك تحت تصرفنه چكمشيدی. بعده بويرلری غائب ايده‌رك، برچوق وقت ايتاليانك سائر دولتلريله محاربه‌ده بولنمش، ودفعاتله بعض قوتلی حكمدارلره عرض تابعيته مجبور اولمش ايدی. استقلالنی استرداد ايتدكدن صكره دخی طول مدت منازعات داخليه‌دن قورتله‌ميوب، نهايت اون بشنجی قرن ميلادی ابتداسنده فلورانسه حكومتنه تابع اولمش؛ واو وقتدن بری طوسقانه‌دن آيرلمامشدر. پيزه‌ده ۱۴۰۹ ده مشهور بر مجلس مذهبی عقد اولنمشدر. — پيزه ايالتی شمالاً لوقه، شرقاً فلورانسه وسيانه، جنوباً غروستو ايالتلريله، غرباً دخی (ليغوريا) دكيزيله محاط ومحدود اولوب، (ليوورنو) شهريله جوارلری ايسه بونك ساحلنده اولديغی حالده، اداره‌سی آيريدر. مساحهٔ سطحيه‌سی ۳۱۲۲ مربع كيلومتره اولوب، ۲۸۳۲۱۰ اهاليسی واردر. ايچ طرفلری طاغلق اولوب، ساحل بوينجه اووه‌لری دخی واردر. (آرنو) ايله (سركر) نهرلری ايالتی شق ايدرلر. طوپراغی منبت اولوب، حبوبات متنوعه‌ايله اوزوم، طوت وسبزه وسائره حاصل اولور. نهرلرك منصبلری جوارلرنده بعض بطاقلقلر بولنق حسبيله هواسی آغيرجه‌در. مرعا وچايرلری چوقدر. صنايعجه كری‌اولوب، يالكز بعض بز وايپك فابريقه‌لری‌واردر.

پيژن { ايران قهرمانلرندن اولوب، سياوشك قتلندن طولايی ايرانيلرله تورانيلر آره‌سنده وقوع‌بولان محاربات مشهوره‌ده رستم وكودرزله برابر بولنمش؛ وتورانده برقيويه آتيلوب، بعده افراسيابك قيزی (منيژه) نك دلالتيله رستم طرفندن چيقارلمش ايدی.

پيسا { (Pissa) پروسيه‌نك شرقی پروسيه ايالتنده (پركل) نهرينه تابع برچای‌اولوب، لهستانده (ويزاينی) كولندن نبعانله، حدودده (ويسنيتز) كولنی بعد التشكيل، غرب شمالی‌يه طوغری آقه‌رق، ۱۰۰ كيلومتره جريانده وبرطاقم چايلر اخذ ايتدكدن صكره، (اينستربورغ) ك اوست طرفنده (رومينته) نهريله برلشه‌رك، پركل ايرماغنی تشكيل ايديور.

پيساندر { (Pisandre) اسكی آتنه جنرالرندن اولوب، قبل‌الميلاد ۴۰۱ تاريخنده شهر مذكورك جمهوريتنی لغوايله ۴۰۰ كشيدن مركب برهيئت حكومت تشكيل ايدنلرك بريدر. [«درتيوزلر حكومتی» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

پيساوروم { (Pisaure, Pisaurum) ايتاليانك اسكی شهرلرندن اولوب، همنامی اولان بر نهرك منصبنده و(آريمينوم) شهرينك قربنده واقع ايدی. (توتيلا) طرفندن تخريب اولنه‌رق، بليزار طرفندن ترميم اولنمشيدی. اليوم (پزارو) اسميله بيوجك برقريه حالنده‌در. نهرينك دخی شمديكی اسمی (فوليا) در.

پيستويه { (Pistoie, Pistoia) ايتاليانك طوسقانه خطه‌سنده، (برونيه) نهری اوزرنده وفلورانسه‌نك ۳۰ كيلومتره شمال غربيسنده بر قصبه اولوب، ۱۳۰۰۰ اهاليسی، فن جراحی مكتبی وسائر مكاتبی، كتبخانه‌سی، تاريخ‌طبيعی نمونه‌خانه‌سی، نباتات باغچه‌سی، بعض مصنع ابنيه‌سی، پاموق منسوجاتله چوخه وطوب وتفنك ايله مشهور ارغنون فابريقه‌لری وساخته الماس كبی قوللانيلان بر نوع بلوری واردر. طبانجه‌نك اك اول بو قصبه‌ده ياپيلوب، بومناسبتله پيستوله ويا پيستول تسميه‌اولنديغی

مرويدر. اسكى برشهر اولوب، خيلى وقت مستقل بر جهوريت صورتنده اداره اولنمش؛ وپيزه جهوريتيله محاربه‌ده بولنوب، برآره‌لقده اوكا تابع اولمش ايدى.

پيستيچى (Pisticci) ايتاليانك باسيليقانه ايالتنده (ماتره) نك ۳۱ كيلومتره جنوب غربيسنده وناپولي‌يه كيدن دمير يول خطى اوزرنده واقع بر قصبه اولوب، ۸۳۱۰ اهاليسى، شراب وانجير تجارتى وجوارنده آثار عتيقه‌دن بر مزارستانى واردر.

پيسقو (Pisco) پرونك (ايقا) ايالتنده (شينشا) سنجاغنك مركزى بر قصبه اولوب، (شونشانغه) نهرى منصبنك جنوبنده كائن پيسقو كورفزنده وايقايه كيدن بردميريول خطنك باشنده واقعدر. ۶۳۰۰ اهاليسى، ليمانى، دميردن ريختمى وقصبه ايله اسكله آره‌سنده بر ترامواى واردر. قونياغى مشهور اولوب، خيلى شراب وشكر دخى چيقار.

پيسقوبامبه (Piscobamba) پرونك شمال جهتنده (آنقاس) ايالتنده وپومابامبه‌نك ۱۲ كيلومتره شرقنده اوله‌رق ۳۴۰۵ متره‌لك ارتفاعده واقع بر قصبه اولوب، ۱۵۱۰۰ اهاليسى واردر. — بواسمله (اقوآدور) جهوريتنك (لويه) ايالتنده دخى بر وادى اولوب، اينقه‌لرك اخيرى اولان (قويپاره) يى قورتارمق ايچون طائفه‌سنك اسپانيول جنرالى (پيزار)ه كوتورمك اوزره حضرلمش اولدقلرى وبونك ذبح اولنديغى خبر آلنجه يره كومدكلرى خزينه‌لرك محل دفنى اولمغله مشهوردر. هر نه قدر تحريات اجرا اولنمش ايسه‌ده، بو خزينه‌لرك نشانى بولنه‌مامشدر.

پيسك (Pisek) چهستانده (ووتاوه) نهرى اوزرنده وپراغه‌نك ۱۰۰ كيلومتره جنوب غربيسنده قضا مركزى بر قصبه اولوب، ۵۰۰۰ اهاليسى، كوزل بر كوپريسى وعسكريلرك چوجقلرينه مخصوص مكتبى واردر.

پيسون (Pison) روما مورخلرندن اولوب، علم حقوقده‌كى يد طولاسيله وقوه ناطقه وفصاحتيله دخى شهرت بولمشدر. بعض قوانين ونظامات وضع ايتمش؛ وقبل الميلاد ۱۳۳ ده قونسلوس اولمش ايدى.

— بونك عائله‌سنه منسوب ديكر بر پيسون دخى واردر، كه قبل الميلاد ۵۸ تاريخنده قونسلوس و۵۷ ده ماكدونيا واليسى اولمش؛ و۴۸ ده مشهور (كيكرون)ى نفى ايتمك اوزره قلوديوس ايله برلشمش، وداماذى اولان قيصرك ياردميله محكوم اولديغى بر مجازاتدن قورتلمش ايدى. كيكرونك بونك عليهنده شدتلى بر نطق موجوددر.

— بونك اوغلى قبل الميلاد ۱۵ تاريخنده قونسلوس اولوب، آوغستوسك زماننده روما شهرامينى اولمشيدى.

— بو عائله‌يه منسوب ديكر بر پيسون دخى آوغستوس زماننده قونسلوس وتيبرك زماننده سوريه واليسى اولوب، ظالم برآدم ايدى. قاريسى (پلانچينه) ايله برابر (جرمانيقوس) ى تسميم ايتمش اولمغله اتهام اولنه‌رق، مجازات كورمه‌مك ايچون، اتلاف نفس ايتمشيدى.

— ديكر بر پيسون دخى ميلادك ۶۵ تاريخنده قونسلوس اولوب، (نرون)ه قارشى بر اتفاق تشكيل ايتمش، وكنديسنك ايمپراطورلغى رفقاسى ميانده قرارلشمش ايكن، نيتلرى آكلاشلمغله، حامده طمارلرينى آچوب، اتلاف نفس ايلشيدى.

— ديكر بر پيسون دخى اقتدار وحسن اخلاقنه بناءً (غالبه) طرفندن معاونلكه وكنديسندن صكره قيصرلغه تعيين اولنمشديسه‌ده، يالكز بش كون بو مقامده قالوب، اوتونك تحريكيله (پرتوريان) لر طرفندن غالبه ايله برابر قتل اولنمشدر.

پيسون (كوييوم —) فلنك مشاهير طبيعيونندن اولوب، اون يدنجى قرن ميلاديده بر مدت (ليدن) ده وآمستردامده اجراى طبابت ايتدكدن صكره، پرنس (ناسو) نك معيتنده برازيليايه كيتمش، وپرنسك وفاتندن صكره، مارغراف فردريق كوييومك خدمتنه كيروب، بو ذاتله برلكده برازيلياده تاريخ طبيعى‌يه متعلق ايتدكلرى كشفيات فنيه بر بيوك كتاب حالنده نشر اولنمشدر. (ايپقه‌قوآنه) علاجنى دخى كشف ايدن بونلردر.

پيسونل (Peyssonel) ۱۷۴۰ تاريخلرنده درسعادت فرانسه سفارتنك باش كاتبى اولوب، بعده ازميرده قونسلوس اولمش؛ وبو مناسبتله آناطولى‌يى كزوب، بر طاقم آثار عتيقه كشف ايتمش؛ وبو قطعه حقنده بر چوق حقايقى جامع بر سياحتنامه يازمشدر. — اوغلى دخى ازمير قونسلوسلغنده پدرينه خلف اولوب، طونه وقره دكيز سا-

حللرنده یاشامش اولان اقوام حقنده تحقیقات مکمله‌یی حاوی بر کتاب یازمشدر.

پیسوئرغوآ (Pisuergua) اسپانیاده بر نهردر، که پالنسیا خطه‌سنك شمالنده نبعانله، جنوب غربی‌یه طوغری آقه‌رق، پالنسیا، بورغوس ووالادولید ایالتلرینی بالاروا، ٢٥٠ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، (دوئرو) ایرماغنه دوکیلور. اسغوآ، آرلانزون وقاریون چایلری باشلیجه تابعلریدر.

پیسه (Pise) یونان قدیمك (الیده) خطه‌سنده بر شهر قدیم اولوب، مستقل بر حکومت صورتنده اداره اولنوردی. (اولیمپیا) بو حکومتك النده بولندیغندن، مشهور اولیمپیا اویونلرنده پیسه حکومتی ریاست ایدردی. الیده حکومتی، بو ریاستی آلمق اوزره، اسپارته ایله اتفاق ایدوب، مسینه محاربه‌لرینك اوچنجیسنده قبل‌المیلاد ٤٦٥ تاریخنده پیسه شهری کاملاً تخریب اولنمش؛ واسترابونك زماننده اثری بیله قالمامش ایدی. موقعی الیوم (میراقه) تسمیه اولنور. تروآ محاربه‌سندن صکره بو شهرك اهالیسندن برقاچ آدملرك ایتالیایه کچوب، (پیزه) شهرینی تأسیس، ووطن اصلیلرینك اسمیله تسمیه ایتدکلری مرویدر.

پیسیدیا (Pisidie) آناطولینك بر خطهٔ قدیمه‌سی اولوب، حید وبوردور جهتلرندن وتکه‌نك شرق شمالی قسمندن عبارت اولمغله، شرقاً (ایسوریا) وکیلیکیا، جنوباً (پامفیلیا)، غرباً (لیکیا)، شمالاً دخی (فریجیا) خطه‌لریله محاط ومحدود ایدی. اراضیسی طاغلق اولمغله، اهالیسی جسور وسرکش اولوب، ایرانیلرله ماکدونیالیلر وغلاتلر کندیلرینی تماماً رام ایده‌مه‌مشلردیسه‌ده، نهایت رومالیلر طرفندن مغلوب اولمشلردی. رومالیلر زماننده ابتدا پامفیلیا ایله اولوب، بعده آیریجه بر ایالت اعتبار اولنه‌رق، (آنطیوخیا) دینلن آق شهر مرکز اتخاذ اولنمش ایدی.

پیسیسترات (Pisistrate) اسکی آتنه جبابره‌سندن اولوب، مشهور واضع قانون حکیم (سولون) ك اقرباسندن ایدی. مالك اولدیغی ثروت وجسارت وفصاحت یاردیمیله، اهالینك توجهنی قزانوب، کویا محافظهٔ نفس ایچون ٦٠٠ کشیدن عبارت بر معیت ایدنمش؛ وبونلرله قلعه‌یی ضبط ایدوب، سولونك ممانعت مصرانه‌سیله برابر، قبل‌المیلاد ٥٦١ تاریخنده حکومتی اله چکیرمشیدی. بر سنه صکره (مغاقلیس) طرفندن طرد اولنوب، ٩٥٦ ده ینه اونك طرفندن جلب، و ٥٥٢ ده تکرار طرد اولنه‌رق، اوبیایه (یعنی آغریبوزه) قاچمش ایدی. ٥٣٨ ده بتکرار حکومتی اله چکیرمکه وبو دفعه عاقلانه وعادلانه حرکتله محافظه ایتمکه موفق اولمشیدی. ٥٢٨ ده وفات ایدوب، اوغللری (هیپارق) ایله (هیپیاس) خلفلری اولمشلردر. پیسیسترات صنایع وزراعت وعلومی ایلرولتوب، اومیروسك اشعارینی جمع ونشر ایتدیرمشیدی.

پیشاور هندستانده پنجاب خطه‌سنك منتهای شمال شرقیسنده وافغانستان حدودی قربنده بر شهر اولوب، کابلك ٢٢٠ کیلومتره جنوب شرقیسنده وکابل نهری اوزرنده واقعدر. ایالت مرکزی اولوب، ٨٠٠٠٠ اهالیسی واردر. بو شهر اکبر شاه طرفندن تأسیس اولنه‌رق، بعده خیلی وقت افغانستاندن معدود اولوب، نیم مستقل بر خانلغك مقری بولنمشدر.

پیشدادیان ایران قدیم ملوکنك ال اسکی سلاله‌سی اولوب، بونلرك احوالی حقنده شهنامه‌ده وزنداوستاده‌کی روایات تاریخدن زیاده اساطیره عائددر. بونلرك برنجیسی عد اولنان (کیومرس) زردشتیلرك آدمی حکمنده اولوب، ایلك یارادلمش انسان نظریله باقلیر. بونلر اصلا ٩ کشی اولوب، برر آره‌لق ایرانی ضبط ایتمش اولان عرب ضحاك وترك افراسیابله برابر ١١ عددینه بالغ اورلر، که شونلردر: کیومرس، هوشنك، تهمورس، جمشید، ضحاك، فریدون، منوچهر، نوزر، افراسیاب، زاب، کرشاسب. ایلك بش آلتیسنك احوالی حقنده شهنامه‌ده نقل اولنان روایات بر درجه‌یه قدر علم الارض وعلم البشره مطابق اولوب، هر بررلری یکلرجه سنه‌لر دوام ایتمش بر دورك احوال بشریه‌سنی مصوردر. هند اساطیر قدیمه‌سنه باقیلیرسه، مثلا جمشید (جامه‌شیدا) دینلن وکونشدن کنایه اولان بر الهه کاذبدن، ضحاك تازی (آزی‌ضحاکه) دینلن بر اژدرهادن وفریدون دخی (فریتون) تعبیر اولنان ومذکور اژدرهایی اولدیرن بر ملکدن بشقه بر شی اولمدیغی آکلاشیلیر.

زردشت هند برهمنیلرینك متعدد الهلرینی انكار ایله بونلرك بر خالقدن بشقه (دوا) لرینی یعنی الهٔ كاذبلرینی بنه او اسمله یعنی (دیو) اسمیله جن وعفریت عد ایتدیكی، وبوندن طولایی هنددن طرد اولنهرق، ایرانه كیتدیكی وقت هندلیلرك جمشید وفریدون كبی بعض اله وملكلرینی دخی پادشاه عد ایدهرك، یكی بر اساطیر قورمشدر، كه بونك بر صورتی شاهنامهده دخی كوریلیور. بناءً علیه پیشدادیان سلالهسنی تركیب ایدن حكمدارلرك اسملری اولوب، جسملری اولمامش اولدیغنده شبهه اولنماماق اقتضا ایدر. یكی كشف اولنمش بعض داستانلر پیشدادیاندن اول ایرانده آبادیان، جیان، شائیان، یاشائیان وكلشائیان اسملریله بش سلاله دها حكم سورمش اولدقلرینی روایت ایدیورلرسهده، بونلرك دخی زردشت دیننده اول ایرانده مرعی بولنمش اولان صابئه دیننك رؤسا وپیغمبرانندن ویاخود اسكی الههٔ كاذبهدن والحاصل اساطیر قبیلندن اولدقلری آكلاشیلیور.

پیشو پیشو { (Pichu-Pichu) آند سلسلهٔ جبالنك پروده كی اك مرتفع ذروهلرندن اولوب، (آركیپا) نك شمال شرقیسنده واقعدر. ٥٦٧٠ متره ارتفاعی اولوب، همنامی اولان بر بوغازك اوستندهدر.

پیشوی كانغ { (Pichoui-Kiang) چینك جهت غربیهسنده بر نهر اولوب، (قانصو) ایالتی حدودنده نبعانله، ابتدا شرقه وبعده جنوب شرقیه طوغری آقهرق، ٤٠٠ كیلومترهلك جریاندن صكره (چانوهو) شهری قربنده (كالینغ) نهرینه دوكیلور.

پیشین { (یاخود پشنك) افغانستانده قندهارك ١٦٦ كیلومتره جنوب شرقیسنده وكتهنك ٥٥ كیلومتره شمال غربیسنده اولهرق (سرخ آب) نهری اوزرنده واقع برقصبه اولوب، الیوم انكلترهنك النده بولنان همنامی اولان ایالتك مركزیدر. —— پیشین ایالتی جنوباً بلوجستانله وسائر هر طرفدن افغانستانله محدود اولوب، هندستانله همحدود اولدیغی حالده، ١٨٧٨ تاریخندن بری انكلترهنك تحت اداره‌سنده اولوب، قندهاری هندستان خطوطنه ربط ایتمك اوزره، شكارپوردن تمدید اولنان دمیر یول خطی بو ایالتك اورتهسندن كچیور. مساحهٔ سطحیهسی ٩٣٢٣ مربع كیلومتره واهالیسی ٨١٠٠٠ كشیدر. قسم شمالیسی طاغلق اولوب، جنوب شرقی جهتی مرتفع براووه ویا وادیدن عبارت اولمغله، هواسی صاغلام وحبوبات متنوعه ایله سائر محصولاتی چوقدر. برقاچ نهر طاغلردن اینوب، اراضیسنی اروا ایتدكدن صكره، بلوجستان چوللرنده قورورلر. مركزی اولان پیشیندن بشقه دینارکرز، کلستان کرز، کواجه، کله عبدالله، سید، علیجای، خوشدلخان کبی برقاچ قصبهسی واردر.

پیشینشا { (Pichincha) آمریقای جنوبیده (اقوآدور) جمهوریتنده وكیتونك ١١ كیلومتره غربنده اولهرق ′١١ °٠ عرض جنوبی ایله ′١٢ °٨١ طول غربیده واقع بربركان اولوب، ٤٩٩٦ متره ارتفاعی واردر. دفعاتله آتش افشان اولوب، اك دهشتلی فورانلری ١٥٣٥ و١٥٥٧ و١٦٦٠ و ١٦٩٠ ده وقوع بولمشدر. —— مركزی كیتو اولان ایالته دخی پیشینشا نامی ویریلیور. [«كیتو» مادهسنه مراجعت بیوریله.]

پیغال { (Pigalle) فرانسهنك اك مشهور هیكلتراشلرندن اولوب، ١٧١٤ ده پارسده طوغمش، و ١٧٨٥ ده وفات ایتمشدر. ابتدا ضرورتده یاشایوب، بعده مادام (پومپادور) ك توجهنی قزانمغله، ثروت واعتباره نائل اولمش، وصنایع نفیسه آقادمیاسی اعضالغنه تعیین اولنمش ایدی. اساطیردن مأخوذ برقاچ مشهور هیكل ایله وولتیرك دخی هیكلنی یاپمشدر.

پیغول لبرون { (Pigault - Lebrun) فرانسهنك مشاهیر حكایه نویسانندن اولوب، ١٧٥٣ ده قالهده طوغمش، و ١٨٣٥ ده وفات ایتمشدر. یازدیغی حكایه كتابلری ٢٠ جلد قدر اولیور. ٨ جلد اوزره بر فرانسه تاریخی دخی واردر.

پیقار { (Piekar) پروسیهنك سیلزیا خطه‌سنده، (باتین) قضاسنده وباتینك ٤ كیلومتره شمال شرقیسنده اولهرق، (برنیجه) چایی اوزرنده بركوچك قصبه اولوب، ٣٠٠٠ وناحیه‌سیله برابر ٧٧٦٥ اهالیسی واردر. لهستان حدودی اوزرندهدر.

پیقارد { (L'abbé J. Picard) آبه —— فرانسهنك اك مشهور منجملرندن

اولوب، هیئته متعلق پك چوق كشفیاته موفق اولمش، و پارس رصد خانه‌سنك تأسیسنه خدمت ایتمشدر. ۱۶۲۰ ده طوغوب، ۱۶۸۳ ده وفات ایتمشدر.

پیقارد (Picard) فرانسه‌نك فاجعه نویس محررلرندن اولوب، ۱۷۹۶ ده طوغمش، و ۱۸۲۸ ده وفات ایتمشدر. وقتنده پك چوق شهرت قزانان بر قاچ فاجعه ومضحكه‌لری اولوب، ۱۰ جلد تشكیل ایدیور.

پیقاردیا (Picardie) فرانسه‌نك شمالی خطه‌لرندن اولوب، شمالاً (آرتوآس) و (بولونه)، شرقاً شامپانیه، جنوباً «فرانسه آطه‌سی» خطه‌لریله، غرباً دخی نورماندیا خطه‌سی ومانشه دكیزیله محاط ومحدوددر. مركزی (آمیان) شهری اولوب، یوقاری وآشاغی پیقاردیایه منقسم ایدی. تقسیمات جدیده‌ده (سومه) ایالتك بتونیله اسنه، اوآزه، وپادوقاله ایالتلرینك برر مقدارلری بو خطه داخلنده‌در. اووه‌لری چوق اولوب، باشلیجه محصولاتی حبوبات متنوعه ایله یاغ چیقارمغه مستعمل نباتاتدن عبارتدر. میوه وسبزه‌لری آزدر. وقتیله (نوستریا) دولتنه تابع اولوب، بعده برچوق دره‌بكلكلرینه تقسیم، بر آره‌لق انكلیزلر طرفندن ضبط، صكره بورغونیه دوقه‌لغنه الحاق، ونهایت ۱۴۶۲ ده فرانسه قراللغنه ضم اولنمشدر.

پیقاشو (Picacho) اسپانیانك (آندالوسیا) خطه‌سنده (سیرانواده) سلسلهٔ جبالنك ذروه‌لرندن اولوب، ۳۴۷۰ متره ارتفاعی واردر، یعنی سلسلهٔ مذكوره‌نك (مولاحسن) ذروه‌سندن صكره اك یوكسك محلی اولوب، ذروهٔ مذكوره‌دن بر بوز دره‌سیله آیرلمشدر.

پیق دادام (Pic d'Adam) [«آدم تپه‌سی» ماده‌سنه مراجعت.]

پیق دلا میراندول (Pic de la Mirandole) ایتالیاده (مودنه) قربنده بر دره‌بكی فامیلیاسی اولوب، بو فامیلیا افرادندن (ژان) اسمنده بری ۱۴۷۳ تاریخنده، هنوز ۱۰ یاشنده اولدیغی حالده، شعر وفصاحتده ونطق ایرادنده‌كی قوت ومهارتیله شهرت بولمش؛ وبتون آوروپا دار الفنونلرینه دواملە كافهٔ علوم وفنونی بعد التحصیل، علم وفنه متعلق لاتین لساننده بر قاچ كتاب یازمش؛ و۲۳ یاشنده ایكن، رومادە بر طاقم مسائل درمیان ایده‌رك، عصرینك علماسندن جواب ایستدیكی حالده، رؤسای روحانیه بوسؤاللرك بعضنده رفض اثری كورمكله، صاحب ترجمه فرانسه‌یه قاچمغه مجبور اولمش؛ وبر مدت صكره فلورانسه‌یه عودت ایدوب، بقیهٔ عمرینی مطالعه ایله كچیره‌رك، ۱۴۹۴ ده ۳۱ یاشنده وفات ایتمشدر.

پیقو (Pico) بحر محیط آطلاسیده واقع اولوب پورتكیزه تابع بولنان (آسور) جزایرندندر. (سان میكل) جزیره‌سنك غرب شمالیسنده اوله‌رق، ۳۸° ۲۲′ عرض شمالی ایله ۳۰° ۲۶′ طول غربیده واقع اولوب، بویی ۴۰ واكی ۲۶ كیلومتره واهالیسی ۲۸۰۰۰ كشیدر. مركزی (ویلا دالاغونه) قصبه‌سیدر. یوكسك بركانی طاغلری ومشهور شرابی واردر.

پیقوآ (Piqua) آمریقای شمالیده ممالك مجتمعه‌نك (اوهیو) جمهوریتنده برقصبه اولوب، (قولومبوس) ك ۱۱۵ كیلومتره غرب شمالیسنده واوهیو ایرماغنه تابع (میامی) نهری ایله (اریه) جدولی اوزرنده واقعدر. ۶۰۳۰ اهالیسی واردر. كوزل ومنتظم بر قصبه اولوب، دمیر یول خطی اوزرنده واقع اولمغله، پك ایشلك تجارتی وآلات زرعیه ایله منسوجات وسائره فابریقه‌لری واردر.

پیقومنوس (Picumnus) اسكی ایتالیا اهالیسی آلههٔ كاذبه‌سندن اولوب، تأهل كبی مراسمك حامیسی واراضی‌یی كوبره‌لتمك اصولنك موجدی عد اولنوردی. حبوباتی اوكوتمك اصولنك موجدی زعم اولنان (پیلومنوس) ایله برلكده عبادتی اجرا ایدیلیر، وایكنجیسنه آیریجه دكرمنجیلر طرفندن عبادت اولنوردی.

پیكتو (Pictou) آمریقای شمالیده (دومینیون) قطعه‌سنك یكی اسقوچیه خطه‌سنده قونتلق مركزی برقصبه اولوب، هالیفاقسك ۱۳۸ كیلومتره شمال شرقیسنده واوچ كوچك نهرك دوكلدیكی بر خلیجك كنارنده واقعدر. ۴۱۵۰ اهالیسی، دارالفنونی، آقادمیاسی، كوزل لیمانی، سفائن اعماله مخصوص دستگاهلری ومعدن كوری تجارتی واردر. — پیكتو قونتلغنك مساحهٔ سطحیه‌سی

۲۹۱۶ مربع كيلومتره اولوب، ۳۵ ۵۳۵ اهاليسى واردر.

پيكرينغ (Pickering) انكلتره‌نك (يورق) قونتلغنده و(نيومالتون)ك ۱۲ كيلومتره شمالنده اسكى بر قصبه اولوب، ۳۹۶۰ اهاليسى، ايشلك حيوانات بازارى واطرافنده برچوق آثار عتيقه وشايان تماشا مواقع طبيعيه‌سى واردر.

پيكماليون (Pygmalion) قبرس جزيره‌سنده ظهور ايتمش پك اسكى بر هيكلتراش اولوب، اساطير يونانيه‌يه كوره، كندى ياپمش اولديغى (غالاته) نك بر هيكلنه عاشق اولمغله، آلهه‌دن بونك جانلانمسيچون دعا ايده‌رك، كويا دعاسى قبول اولنمش، وبونكله اولان ازدواجندن (پافوس) اسمنده بر اوغلى اولمش.

پيكماليون (Pygmalion) اسكى فنيكه‌ده صور حكمدارى اولوب، قبل الميلاد ۸۷۴ تاريخندن ۸۲۷ تاريخنده‌دك حكومت سورمشدر. خزاينى ضبط ايتمك مقصديله برادرى (سيخيا) يى قتل، وهمشيره‌سى (ديدون) ى فراره مجبور ايتديكى كبى، تبعه‌سى حقنده دخى انواع مظالم روا كورمكله، زوجه‌سى (استاربه) طرفندن تسميم اولنمشيدى. (تلماق) حكايه‌سنده ذكر اولنان پيكماليون بودر.

پيكمه (Pygmées) اسكى يونانيلر بو اسمله بويلرى پك كوچك بر قوم بولنديغنه معتقد اولوب، بونلرك مكاننى كاه تراكى (يعنى ادرنه وفلبه جهتلرى)، كاه قافقاسيه وكاه حبش جهتلرنده والحاصل بيلدكلرى عالمك كنارلرنده كوسترلردى.

پيل (Peel) انكلتره‌نك مشاهير سياسيونندن اولوب، ۱۷۸۸ ده طوغمش، و ۱۸۵۰ ده وفات ايتمشدر. ۱۸۰۹ ده پارلمنتويه دخول ايدوب، ۱۸۲۲ ده لورد ليورپولك قابنتوسنده داخليه ناظرى اولمش؛ وامور سياسيه‌ده محافظه‌كاران فرقه‌سنه منسوب اولديغى حالده، اداره خصوصنده سربستى طرفدارلرينك افكارينى التزامله، خيلى اصلاحاته موفق اولمشيدى. ۱۸۳۰ ده سربستى طرفدارلرينك ايش باشنه كچمسى اوزرينه، پارلمنتوده بونلرك حركاتنى شدتله تنقيد ومؤاخذه ايتمش؛ و ۱۸۴۱ ده قابنتو تشكيلنه مأمور اولوب، باش وكيل اولمشدى. فرانسه ايله اولان حسن مناسباتى اعاده ايله، برطاقم اصلاحات داخليه اجرا ايتدككدن صكره، ايرلانده حقنده‌كى تكليفاتى قبول ايتديره‌مديكندن، ۱۸۴۸ ده استعفايه مجبور اولوب، بعده يكيدن ايش باشنه كلك اوزره ايكن، آتدن دوشوب تلف اولمشدر.

پيلات (Pilate) آلپ سلسله‌سى شعباتندن اوله‌رق اسويچره‌نك (لوچرنه) و(اونتروالد) جمهوريتلرى آره‌سنده واقع بر طاغ اولوب، لوچرنه كولنك ساحل غربيسى بويجه ممتد اولور. اك يوكسك ذروه‌سنك ۲۳۴۳ متره ارتفاعى واردر. — فرانسه‌ده دخى (لوآره) ايله (رون) ايالتلرنده بو اسمله بر طاغ اولوب، (سونه) سلسله‌سنه مربوطدر. (ژير) نهرى بو طاغدن نبعان ايدر.

پيلاتيوس (پونتيوس — ياخود پونس پيلات Ponce-Pilate, Pontius Pilatus) حضرت عيسانك زماننده روماليلر طرفندن قدسده حاكم اولوب، حضرت مسيحك محاكمه‌سى كنديسنه تكليف اولندقده، وظيفه‌سنك خارجنده اولديغنى بيان ايله، ايشى (هرود) ه حواله ايتمش؛ ويهوديلرك بيراملرنده بر مجرمى عفو ايتمك عادت اولديغندن، پيلاتيوس (باراباس) اسمنده بر حيدودله حضرت عيسانك اسملرينى يازه‌رق، ايكنجيسنك ترجيح اولنه‌جغنى مأمول ايدركن، يهوديلرك حيدودى ترجيح وعفو ايتلرى اوزرينه، حضرت عيسانك اعدامنه حكم ايتمكه مجبور اولمش؛ وآنجق بو حكمى ويردكدن صكره اللرينى يقامش ايدى. ميلادك ۳۷ تاريخنده قدسدن قالديريلوب، غالايه كوندرلمشيدى.

پيلاد (Pylade) يونان قديم قهرمانلرندن (اورست)ك محب صادق اولوب، فوكيده حكمدارى (استروفيوس)ك اوغلى ايدى. اورستى هر يره تعقيب ايدوب، كنديسندن بر آن آيرلمامش؛ وهمشيره‌سى (ايلكتره)يى تزوج ايلمشيدى. پدرينك وفاتنده فوكيده حكمدارى اولدى. محبت وصداقتده اسمى ضرب مثل حكمنه كچمشدر. — بو اسمله آناطولينك كيليكيا خطهٔ قديمه‌سنده يعنى آطنه ولايتى سواحلنده دخى پاندوميه اويناتمقده فوق العاده شهرت قزانمش بر آدم ظهور ايده‌رك، آوغستوسك زماننده رومه‌ده اجراى لعبيات ايتمشدر.

پيلار (Pilar) فيليپين جزايرندن (لوسون) آطه‌سنك (لاغونه) قضاسنده و(مانيله)نك

٦١ كيلومتره جنوب شرقيسنده بر قصبه اولوب، (ى) كولى قربنده ويك منبت بر اووه‌ده واقع وجوار- لريله برابر ٤٧٣٥ اهاليى جامعدر.

پيلار { (Pilar) برازيليانك (آلاغوآس) جمهوريتنده (مانغوآيه) كولى كنارنده وبو كوله دوكيلن بر چايك منصبنده واقع بر قصبه اولوب، جوارلرنده حاصل اولان كليتلى پاموق وتوتون وشكر قاشى تجارتنك مركزيدر. — برازيلياده بو اسمله دها بر قاچ قصبه بولنديغى كبى، (پاراغوآى) جمهوريتنده دخى بر قصبه واسكله وفليپين آطه‌لرنده‌ده بر قاچ قصبه واردر.

پيلاس { (Pilas) اسپانيانك آندالوسيا خطه- سنده، سويله (يعنى اشبيليه) ايالتنده وسويله‌نك ٣٠ كيلومتره غرب جنوبيسنده بر قصبه اولوب، ٣٤٨٠ اهاليسى واردر. برروايتده اسپانيا- نك اك بيوك رساملرندن موريلونك وطنيدر.

پيلاو { ياخود پلاو (Pillau) تونسك ساحل شماليسندن ١٥٠٠ متره‌لك مسافه‌ده و(رأس سيدى على المكى) اسميله معروف (فارينا) بورننك شمال غربيسنده واقع بر كوچك آطه‌در.

پيلاو { (Pillau) پروسيه‌نك نفس پروسيه خطه‌سنده وبالطيق دكيزى ساحلنده اوله‌رق (كونيكسبرغ) ك ٤٥ كيلومتره جنوب غربيسنده بر قصبه واسكله اولوب، ٤٥٠٠ اهاليسى كوزل ليمانى، سفاين اعمالنه مخصوص دستگاهلرى وصيد ماهيسى واردر.

پيلايه { (Pilaya) بوليويا‌ده (پيلقومايو) نهرينه تابع بر چاى اولوب؛ بوليويانك قسم جنوبيسنك صولرينى جمع ايله، تقريباً ٨٠٠ كيلو- متره‌لك جرياندن صكره، آرجنتين جمهوريتى طوپراغنده پيلقومايويه دوكيلور.

پيلخاوه { (Pilkhava) هندستانك (ميرات) ايالتنده وميراتك ٣٥ كيلومتره جنوب غربيسنده برقصبه اولوب، ٦٣٠ ى مسلم اولمق اوزره، ٥٦٦٠ اهاليسى، ايكى بيوك بتخانه‌سى وپاموق منسوجات دستگاهلريله خيلى تجارتى واردر.

پيلسن { (Pilsen) چهستانده پراغه‌نك ١١٦ كيلومتره جنوب غربيسنده بر شهر اولوب، ٢٨٠٠٠ اهاليسى، مكتب اعداديسى، عسكرى چوجقلرينه مخصوص مكتبى، علوم وفنون جمعيتى، مشهور بيره‌سى ويوك و پاموق منسوجات فابريقه‌لرى واردر.

پيلغرام { (Pilgram) چهستانك (تابور) ايالتنده وتابورك ٤٠ كيلومتره شر- قنده قضا مركزى بر قصبه اولوب، ٤٢٠٠ اهاليسى، مياه معدنيه‌سى، يوك ايپليك وچوخه ايله كاغد فابريقه- لرى واردر. — قضاسنك مساحهٔ سطحيه‌سى ١١٨٣ مربع كيلومتره واهاليسى ٨٩٥٤٠ كشيدر.

پيلقومايو { (Pilcomayo) بوليويا‌ده بر نهردر، كه (شوكيساقه) قربنده ٢٠°٢٠′ عرض جنوبى ايله ٧١°٥٠′ طول غربيده (آند) سلسلهٔ جبالندن نبعانله، شرقه وبعده شرق جنو- بى‌يه طوغرى آقه‌رق، آرجنتين طوپراغنه كيرر، وتقريباً ١٤٠٠ كيلومتره‌لك جرياندن صكره، ايكى قوله آيرلمش اولديغى حالده، پاراغوآى ايرماغنه دوكيلور. باشليجه تابعلرى: سان جوان، قاشمايو، پاسيايه وسائره‌در.

پيلمار { (Plomari) مدللى جزيره‌سنك ساحل جنوبيسنده قضا مركزى بر قصبه او- لوب، ٥٠٠٠ قدر اهاليسى، ليمانى، كوچك كيلر اعمالى ايچون دستگاهى وبرقاچ صابون وياغ كارخانه‌سى واردر. — پيلار قضاسى جزاير بحر سفيد ولايتنك مدللى سنجاغنه تابع اولوب، مدللى جزيره‌سنك قسم جنوبيسندن عبارتدر. (پولهنت) ناحيه‌سيله برابر ١٠ قريه‌يى جامع اولوب، ١٨٦٤٢ اهاليسى، ٥ جامع شريفى، ٢١ كليساسى، ٣ اسلام و ١٦ خر- ستيان مكتبى، ٢ قابليجه‌سى، ٣ دباغخانه‌سى، ١٥ صابونخانه‌سى و ٣٩ ياغخانه‌سى واردر. اراضيسى اولدقجه منبت ومحصولدار اولوب، حبوبات متنوعه ايله سبزه وميوه‌لرك انواعى حاصل اولور. برنجى درجه‌ده محصولى زيتون اولوب، خيلى زيتون ياغى وصابون اخراج اولنور. مرعالرى دخى ضررسز اولوب، خيلى قيون، كچى، صيغير، آت وسائر حيوانات بسلنيلير. اهاليسنك قسم كليسى روم وخرستيان اولوب، اسلامى اقليتده‌در.

پيلمايكن { (Pilmaiquen) شيلينك قسم جنوبيسنده، (والديويا) ايله (لانكيهوئه) ايالتلرى آره‌سنده جريان ايدر بر چاى اولوب، (ريو بوئنو) نهرينه تابعدر. تقريباً ٤٠° ٣٧′ عرض جنوبيده وآند سلسله‌سنده‌كى (قونستانجيا) كولندن نبعانله، غربه طوغرى جريان ايدر. مجراسى

١٥٠ كيلومتره طولنده اولوب، ٢٠ كيلومتره‌لكى سير سفائنه صالحدر.

پيلمن { (Pylémène) قسطمونى جهتندن عبارت اولان پافلاغونيا خطهٔ قديمه‌سنده بو اسمله بر قاچ حكمدار كلوب، اك معروفى قبل‌الميلاد ١٢١ تاريخندن ٨١ تاريخنده‌دك حكومت سورمش اولان ايكنجى پيلمن‌دركه پونته حكمدارى بدنجى مهرداد طرفندن مملكتندن طرد واخراج اولنه‌رق، روما سردارلرندن پومپيوس طرفندن تخت موروثنه اعاده اولنمش؛ وبوايليكه قارشى مملكتنك ساحل قسمنى صاغلغنده روماليلره ويروب، ديكر قسمنى دخى وفاتنده وصيتله بونلره ترك ايتمش ايدى.

پيلوس { (Pylos) يونان قديمك (پلوپونس) قطعه‌سنده يعنى موره‌شبه جزيرسنده بو اسمله زمان قديمده اوچ قصبه بولنوب، برى اليده، برى ترييفيلياده وبرى ده مسينياده وساحل بحرده ايدى. اوچى دخى (نستور)ك پايتختى بولنمش اولمق ادعاسنده اولوب، استرابون بو شرفى ايكنجيسنه ويريور. اوچنجيسى اليوم (ناوارين) قصبه‌سنك بولنديغى موقعده اولوب، اهميتى حائز بر اسكله عد اولنغله، مشهور پلوپونس محاربه‌لرنده آتنه‌ليلر طرفندن ضبط اولنمشيدى.

پيلون { (Pilon) فرانسه‌نك اك مشهور هيكلتراشلرندن اولوب، ١٥١٥ تاريخنده (مانس) قربنده (لونه) قصبه‌سنده طوغمش، و ١٥٩٠ ده وفات ايتمشدر. بر قاچ هيكلى وسائر آثار هنرورانه‌سى موجوددر.

پيلوور ياهه { (Pilvor-Jaha) ونام ديكرله شاپكينه (Chapkina) روسيه‌نك قسم شماليسنده (آرخانكل) ايالتنده بر چاى اولوب، صاغدن (پچوره) ايرماغنه دوكيلان انهاردندر. بحر منجمد شمالى سواحلنه قريب اولان متعدد كوللردن (پيلووورده) كولندن چيقه‌رق، غربه وغرب جنوبى‌يه جريانله، آلچق اووه‌لرك ايچندن ١٦٠ كيلومتره‌لك مسافه‌ده آقار. مجراسنك همان بتونى سير سفائنه صالحدر. كنارلرنده (ساموييت) لر (رن) سوريلرينى اوتلاته‌رق كزرلر.

پيلوه { (Pilva) روسيه‌نك شمال شرقى جهتنده بر نهردر، كه (دولكدا) ايالتنك حدودنده واقع (اووالى) طاغندن نبعانله، (پرم) خطه‌سنده جنوب غربى‌يه طوغرى آقه‌رق، ١٠٠ كيلومتره‌لك جريانندن صكره، (وولغا)يه تابع (قامه) نهرينه دوكيلور. مجراسنك قسم اعظمى صال سيرينه صالحدر.

پيليبهيت { (Pilibhit) هندستانك شمال غربى جهتنده واقع (رحيلقند) ايالتنده و(باريلى) نك ٥٠ كيلومتره شمال شرقيسنده لوا مركزى بر شهر اولوب، ١٢ ٥٢٠ سى مسلم اولمق اوزره، ٢٩ ٧٢٠ اهاليسى، حافظ رحمت خان طرفندن تأسيس اولنمش بيوك بر جامع شريفيله بر حمامى، ايكى چارشيسى وپك ايشلك تجارتى واردر. — پيليبهيت سنجاغنك مساحهٔ سطحيه‌سى ٣٥٥٢ مربع كيلومتره واهاليسى ٤٥١ ٦٠٠ كشيدر.

پيليس { (Pilis) مجارستانك وسطلرنده، طونه‌نك ساحل يميننده منفرد بر طاغ اولوب ٧٥٥ متره ارتفاعى اولان اك يوكسك ذروه‌سى پشته‌نك ٢٣ كيلومتره شمال غربيسنده واقعدر. — بو طاغك جوارلرى وقتيله آيريجه بر ايالت اولوب، شمديكى حالده پشته ايالتنه ملحقدر، ويوقارى وآشاغى اسملريله ايكى قضايه منقسمدر.

پيليسياروى { (Pielisjarvi) روسيه‌ده فينلانده قطعه‌سنك (كوئوپيو) ايالتنده بر كول اولوب، طولى ١٠٥، عرضى ٢٦ كيلومتره ومساحهٔ سطحيه‌سى ١٠٩٣ مربع كيلومتره‌در. حذاى بحردن ٩٣ متره ارتفاعنده‌در. ايچنده بر قاچ آطه موجوددر. ساحل شرقيسنده (پيليس) اسميله بر كوى بولنوب، كول بونك اسميله تسميه اولنمشدر. فضلهٔ مياهى جنوب شرقى كوشه‌سندن چيقان (پيليسيوكى) چايى واسطه‌سيله (پيهاسلقه) كولنه دوكيلور.

پيليقه { (Pilica, Pilitza) ياخود پيليچه لهستانده بر نهر اولوب، ويستوله ايرماغنك صولدن آلديغى چايلردندر. (كيلچه) ايالتنده همنامى اولان قصبه‌نك قربنده نبعانله، شرق شمالى‌يه طوغرى آقار. مجراسنك سير سفائنه صالح قسمى ٢٤٠ كيلومتره طولنده‌در. — پليقه قصبه‌سى ايالت مذكوره‌نك (اولقوز) قضاسنده واولقوزك ٢٣ كيلومتره شمال شرقيسنده واقع اولوب، ٤٩٨٠ اهاليسى، حبوبات تجارتى ودباغخانه‌لريله بز دستكاهلرى واردر.

پيليلو { (Pililu) بحر محيط كبيرك (ميقرونسيا) قسمنده كائن (پالائو) جزاير مجتمعه‌

سنك بری اولوب، ٧° عرض شمالیده واقعدر. اطرافنده‌كی آطه‌جقلرله برابر مساحهٔ سطحیه‌سی ٢١ مربع كیلومتره‌در. شایان تصویر برآطه اولوب، بر صره تپه‌لردن عبارت اولان طاغلری اورمانلرله مستوردر.

پیلیله (Pilila) فیلیپین جزایر مجتمعه‌سنك اك بیوكی اولان (لوسون) آطه‌سنده كوچك برقصبه اولوب، (مانیله)نك ٤٠ كیلومتره شرق جنوبیسنده و(بای) كولنك شمالی قویلرندن بری ایچنده واقعدر. ٣٢٧٥ اهالیسی واردر.

پیم (Pim) سیبریانك (توبولسق) ایالتنده صاغدن(اوبی)ایرماغنه دوكیلن انهاردن اولوب، ٧٠ طول شرقی حذالرنده جنوبه طوغری آقار. مجراسی ٢٧٠ كیلومتره رادهلرنده ویك طولا. شیقلی اولوب، یتاغنده پك چوق قوم‌سدلری واردر. دائمی صورتده صویی پك آز ایسه‌ده، فیضاننده زیاده. سیله آرتار.

پیما (Pima) آمریقای شمالی اقوام اصلیه‌سندن اولوب، مكسیقه‌نك شمال غربی كوشه‌سیله ممالك مجتمعه‌نك (آریزونه) جمهوریتنده جولان ایدیورلر. بونلر تندرست واییری آدملر اولوب، اولدقجه تناسب اعضالری واردر. كندیلرینه مخصوص كوبلرده اقامت ایدوب، زراعتله مشغول اولورلر؛ وپاموقدن بعض منسوجاتله سپت وچوملك كبی شیلر اعمالنی بیلیرلر. وقتیله پروتستان مذهبنی قبول ایدوب، آوروپالیلرله ایی چكینیرلرسه‌ده، بونلرك دخولندن بری اركككری خرسزلغه وقادینلری فحشیاته میل ایتمشلردر. — آریزونه جمهوریتك بر ایالتی دخی بو اسمله تسمیه اولنمشدر.

پیمپالگاون (Pimpalgaou) هندستانك وسطلرنده (برار) ایالتنده و(بولدانه)نك ٢٩ كیلومتره شمال شرقیسنده برقصبه اولوب، ٤٣٦٠ اهالیسی وقیانك ایچنده اویولمش بر بتخانه‌سی واردر.

پیمپلا (Pimpla) ماكدونیانك (پیریا) خطهٔ قدیمه‌سنده و (اولیمپ) یعنی لیمبوس قربنده بر طاغ اولوب، اسكی یونانیلر عندنده علوم وصنایع نفیسه حامیه‌لری عد اولنان (موسه)لرك مكانی زعم اولنوردی.

پیمون (Pimoun) هند چینیده سیام قطعه‌سنك (لائوس) خطه‌سنده و(مون) شهری كنارنده برقصبه اولوب، یالكز ١٠٠٠ اهالیسی وار ایسه‌ده، خیلی واسع اولوب، كبرا اقامتگاهی اولمغله، شهرتی واوچ بتخانه‌سی واردر.

پینا (Pina) روسیه‌نك قسم غربیسنده بر نهر اولوب، (دنیپر) حوضه‌سنده واقع (پاچولده) نهرینه تابعدر. (وولهینیا) بطاقلقلرندن نبعانله، شرق شمالی‌یه طوغری آقه‌رق، ١٧٠ كیلومترەلك جریاندن صكره، (پینسك) قصبه‌سنك آلتده نهر مذكوره دوكیلور. مجراسنك ١٣٠ كیلومترەلكی سیرسفائنه صالح اوله‌جق صورتده آچیلوب، برصنعی جدولك مابعدی حكمنده‌در.

پینا (Piena) روسیه‌نك وسطلرنده(قورسق) ایالتنده وهمنامی اولان بر چایك كنارنده برقصبه اولوب، ٣٩٣٠ اهالیسی واردر.

پین آن تو (Pien-An-To) چینك شرق شمالی ساحلنده واقع (قوریا) شبه جزیره‌سنك اك بیوك ایالتی اولوب، قطعهٔ مذكوره‌نك شمال غربی جهتنده واقعدر. شمالاً مانچوریا ایله، شرقاً (هانغ كانغ)، جنوباً (هوآنغ هوی) ایالتلریله، غرباً دخی (قوریا) كورفزیله وچین ایله قوریا دولتلری آره‌سنده‌كی اراضئ فاصله ایله محاطدر. معادنی چوق اولدیغی مروی ایسه‌ده، الآن هیچ بری اخراج اولنمیور. ایالتك یالكز جنوب وشرق جهتنده‌كی اراضیسی مزروع ومعموردر. اهالیسی ١١٧٤٠٠٠ كشی‌یه بالغدر. مركزی (چنغ چو) شهری اولوب، دیكر ذكره شایان شهر وقصبه‌لری یوقدر.

پینار یاخود — دل ریو (Pinar-del-Rio) آنتیل جزایرندن (قوبه) آطه‌سنده و(هاوانه) نك ١٦٠ كیلومتره غرب جنوبیسنده ایالت مركزی بر شهر اولوب، ٢١٨٧٠ اهالیسی واردر. اسكله‌سی ٢٠ كیلومتره جنوب شرقیسنده واقع (قولونه) قصبه‌سی اولوب، بو اسكله‌یه وهاوانه شهرینه دمیر یولله مربوطدر. توتون تجارتی پك ایشلكدر.

پیناره (Pinara) آناطولینك (لیكیا) خطهٔ قدیمه‌سنده یعنی منتشانك شرق جنوبیسنده اسكی بر قصبه اولوب، الیوم (مناره) اسمیله بر قریه حالنده‌در. واطرافنده بر طاقم خرابه‌لر وبعض كوزل آثار عتیقه موجوددر.

پینانغ { یاخود پولو — (Pinang, Pou-lo-Pinang) مالاقه شبه‌جزیره‌سنك ساحل غربیسی قارشیسنده بر جزیره اولوب، انکلیزلر طرفندن «پرنس دو غال آطه‌سی» تسمیه اولنمشدر. سینغاپورك ٦٠٠ کیلومتره شمال غربیسنده واقع اولوب، قارشیسنده‌کی (ولسلی) ساحلیله برابر انکلتره مستعمراتندندر. ٥°١٥′ ایله ٥°٣٠′ عرض شمالی و ٩٧°٢٢′ ایله ٩٨°١١′ طول شرقی آره‌لرنده واقع اولوب، بر مستطیل شکلنده‌در. مساحهٔ سطحیه‌سی ٢٧٨ مربع کیلومتره اولوب، ٩٠٩٥٠ اهالیسی واردر. ساحل ایله آطه آره‌سنده‌کی بوغازك جهت شمالیه‌سی آنجق ٣ کیلومتره وسعتنده‌در. مرکزی ساحل شرقیسنده واقع همنامی بر قصبه اولوب، انکلیزلر طرفندن (جورجتوون) تسمیه اولنمشدر.

پینبرغ { (Pinneberg) پروسیه‌نك (اشلسویغ هولستاین) ایالتنده، اشلسویغك ٩٧ کیلومتره جنوبنده وهامبورغك ١٥ کیلومتره شمال غربیسنده اوله‌رق، البه خلیجنه دوکیلن (پیناو) چایی اوزرنده بر قصبه اولوب، ٣٢٨٥ اهالیسی، دمیرخانه‌سی وبز، چیغاره، طوغله وساٸره فابریقه‌لری واردر.

پینتوون { (Pinetown) آفریقای جنوبیده (ناتال) خطه‌سنك (دوربان) ایالتنده وپیترماریچبورغك ٥٥ کیلومتره شرق جنوبیسنده بر قصبه اولوب، دربانذن پیترماریچبورغه کیدن دمیریول خطی اوزرنده واقعدر. وقتیله خیلی اهمیتلی ایدیسه‌ده، تدنی ایتمشدر.

پینجر { (Pindjer) هندستانك وسطلرنده برار خطه‌سنك جهت غربیه‌سنده (آکوله) قضاسنده وآکوله‌نك ٣٢ کیلومتره شرق جنوبیسنده بر قصبه اولوب، ٣٣١٠ اهالیسی وبر بتخانه خرابه‌لری واردر. وقتیله چوق دها بیوك ایدی.

پیند { یاخود پیندوس (Pinde, Pindus) آرناودلغك قسم جنوبیسیله تسالیا آره‌سنده‌کی سلسلهٔ جبالك اسمی اولوب، الیوم بونك قسم شمالیسی ممالك عثمانیه‌ده وقسم جنوبیسی یونانده‌در. شمالاً قونیجه قربنده (غراموس) سلسله‌سیله برلشه‌رك، شار طاغی وبوسنه وهرسك طاغلری واسطه‌سیله (آلپ) سلسله‌سنه قدر بر صره تشکیل ایتدیکی کبی، حدود یونانیه‌ده سلانیك کورفزینه طوغری خط حدودی تفریق ایدن بر شعبه صالیویردکدن صکره، (جومرقه) و (آغرافه) ناملریله ایکی‌یه آیریله‌رق، آقارنانیا، اتولیا وآتیقه طاغلرینی تشکیل ایدر. (پیند) سلسله‌سنك اك مرتفع ذروه‌سی (سامارینه) قریه‌سی اوسننده‌کی (اسمولیقه) طاغی اولوب، ٢٣٧٤ متره ارتفاعی واردر. خط حدودده ومچوه‌نك قارشیسنده اولان (ژیغو) ١٩٠٣، واسکی حدود خطنده‌کی (بوچیقاقه) ٢١٥٦ متره ارتفاعنده‌در. (پیند) سلسله‌سنك شرق اتکلرندن اینجه قره صو نهرینی تشکیل ایدن بر قاچ چای ایله کوستم صویی، وغربی اتکلرندن (ویوسه) و(نارده) نهرلری نبعان ایدیور. (پیند) طاغنك اتکلرنده‌کی قریه‌لرك جمله‌سی اولاخ اهالی ایله مسکون اولوب، بونلر باشلیجه رعی اغنامله مشغول اولورلر، بعضلری قیشین سوریلریله چاملق وتسالیاده‌کی قیشلاقلره کیدرلر. پیند سلسله‌سی چام، میشه، وساٸر آغاجلری حاوی اورمانلرله مستور اولوب، کوزل مرعالری، صوغوق صولری وشایان تماشا موقعلری واردر. اکثر یرلری صعب المرور اولوب، یانیه‌دن ترخاله ویکیشهره کیتمك اوزره، مچوه‌دن و(ژیغو) بوغازندن کچن طریق دخی قیشین قاردن قپانه‌رق، کچامسی پك متعسر اولور.

پیندار { (Pindare) یونان قدیمك اك بیوك شعراسندن اولوب، قبل المیلاد ٥٢٠ تاریخنده (تیبه) شهرنده طوغمش، و ٤٥٠ ده وفات ایتمشدر. غزلیات، قصاید، مرثیه‌لر وساٸر انواعدن بر چوق اشعار نظم ایدوب، سیراقوسه حکمداری (هیرون)، ماکدونیا حکمداری آلکساندر وساٸر اکابرك توجه وحمایه‌سنه مظهر اولدیغی کبی، آتنه‌لیلرله ساٸر یونان جمهوریتلری طرفندن دخی حقنده پك چوق حرمت و رعایت کوسترلمشیدی. برحیات ایکن تیبه‌ده بر هیکلی رکز اولنمش، و وفاتنده عائله‌سنه بر چوق امتیازات ویرلمش ایدی. بیوك اسکندر تیبه شهرینی تخریب ایتدیکی وقت پیندارك خانه‌سنه کیمسه‌نك طوقنماسنی تنبیه ایتمشیدی. اشعارندن یالکز ٤٥ غزل باقی اولوب، دفعاتله طبع ونشر، وآوروپا لسانلرینه ترجمه اولنمشدر.

پیند دادان خان { (Pind Dadan Khân) هندستانده پنجاب خطه.

سنك (روال پندی) ایالتنده جلام قضاسنده وجلامك ٧٥ كیلومترو غرب جنوبیسنده و(لالا موسی) دن (قندیان) ه كیدن دمیر یول خطنك (شاهپور) مقا. صنده واقع برقصبه اولوب، ١٠٠٠٠ ی مسلم اولمق اوزره، ١٧٨١٥ اهالیسی، خیلی ایشلك تجارتی وصیرمه‌لی قاشلرله پك مقبول برنوع دستی وچنتاق وسائره ایله قامچی كبی معمولاتی واردر. ١٦٢٣ تاریخ میلادیسنده دادان خان طرفندن تأسیس او. لنه‌رق، بانیسنك نسلی الیوم اوراده ساكندرلر.

پندیكب { (Pindigheb) هندستانده پنجابك روال پندی ایالتنده (خان مراد) طاغنك اتكنده و(صیل) نهری كنارنده بر قصبه اولوب، ٥٣٤٠ ی مسلم اولمق اوزره، ٨٥٨٥ اهالیسی وقاش وصابون كارخانه‌لری واردر. جوار. لرنده مشهور بر جنس آت یتیشدیریلیر.

پینرولو { (Pignerol, Pinerolo) ایتالیانك پیامونته خطه‌سنده وتورینونك ٥٥ كیلومترو جنوب غربیسنده مستحكم بر قصبه اولوب، ١٤٠٠٠ اهالیسی، داخلی مكتب اعدا. دیسی، مصنع كلیساسی، كوزل بر خسته خانه‌سی، چوخه، ایپك وكاغد فابریقه‌لریله دباغخانه‌لری واردر. وقتیله پك مستحكم اولوب، ایتالیانك كلیدی حكمنده ایدی.

پینسك { (Pinsk) روسیه‌نك (مینسك) ایا. لتنده ومینسكك ٢٤٠ كیلومترو جنوب غربیسنده اوله‌رق (پینا) چایی اوزرنده وبر بطاقلغك اورته‌سنده واقع بر قصبه اولوب، ٥٠٠٠ اهالیسی وبر قاچ دباغخانه‌سی واردر. خیلی وقت لهستانه تابع بولنمشدر.

پینسون { (Pinçon) آمریقایه برنجی سیا. حتنده قریستوف قولومبك معیتنده بولنمش ایكی قرداشك اسمی اولوب، بونلر بعده كندی باشلرینه دخی آمریقاده بعض یرلر كشف ایتمشلردر. كوچكلری ١٥٠٠ تاریخنده برازیلیایه كیرمش، و (آمازون) ایرماغنك منصبیله قویانه‌ده كندیسنك اسمیله تسمیه اولنان برنهری كشف ایتمشدر.

پینغا { (Pinéga) روسیه‌نك جهت شمالیه. سنده شمالی دوینه ایرماغنه تابع برنهر اولوب، (وولوغده) ایالتنده نبعانله، شمال غربی‌یه بعده شرقه ونهایت شمال شرقی‌یه طوغری آقه‌رق، آرخانكل ایالتنه كیرر؛ وهمنامی اولان كوچك بر قصبه‌دن یكه‌رك، صاغ وصولدن بر قاچ چای اخذ ایتدكدن صكره، (اوست پینغا) نهرینه دوكیلور. مجراسی ٥٢٨ كیلومترو طولنده اولوب، بر قسمی سیر سفائنه صالحدر.

پینغ تینغ چئو { (Ping-Ting-Tcheou) چینك قسم شمالیسنده (شان‌سی) ایالتنده (شی‌ماشان) طاغنده و(تای‌یوآن‌فو) شهرینك ٩٠ كیلومترو شرقنده واقع برشهر اولوب، ٢٠٠٠٠ اهالیسی، ایشلك تجارتی وكلیتلی معدن كوریله دمیرخانه‌لری واردر.

پینغ چوئن چئو { (Ping-Tchouen-Tcheou) چینك شمال شرق جهتنده (پچیلی) خطه‌سنده سنجاق مركزی بر شهر اولوب، ٤٠° ٥٦′ عرض شمالی ایله ١١٦° ٢٨′ طول شرقیده واقعدر. ٤٠٠٠٠ اهالیسی واردر. بو شهر اوزون بر تك سوقاقدن عبارت اولوب، ایكی طرفنده واسع باغچه‌لر واردر. ایپك محصولاتی چوقدر.

پینچزوف { (Pinczow) روسیه‌ده لهستانك (كیلچه) ایالتنده وویستوله‌یه تابع (نیده) نهرینك سا ل یسارنده قضا مركزی بر قصبه اولوب، ٦٦٠٥ اهالیسی وبعض معدنلری واردر.

پینغ لیانغ فو { (Ping-Liang-Fou) چینك غرب شمالی جهتنده (قان صو) ایالتنده بر شهر اولوب، جونغاریادن پكینه كیدن جاده اوزرنده و٣٣° ٣٤′ ٤٨″ عرض شمالی ایله ١٠٤° ٢٠′ ٣٠″ طول شرقیده واقعدر. بر روایتده ٦٠٠٠٠ ودیكر برروایتده یالكز ١٠٠٠٠ اهالیسی واردر.

پینغ یانغ فو { (Ping-Yang-Fou) چینك شمال شرق جهتنده (شان سی) ایالتنده و(فون هو) نهری اوزرنده اوله‌رق ٣٦° ٦′ عرض شمالی ایله ١٠٩° ١٥′ طول شرقیده واقع لوا مركزی بر قصبه اولوب، ١٥٠٠٠ اهالیسی ومتین استحكاماتی واردر. اسكی بر شهر او. لوب، چینلیلرك نظرنده مقدسدر. وقتیله دها بیوك ایدی.

پینوزرو (Pinozéro) روسیه‌نك قسم شمالیسنده (قوله) شبه‌جزیره‌سنده بر کول اولوب، (نیوه) نهری بو کولدن چیقار. مساحهٔ سطحیه‌سی ۴۲ مربع کیلومتره‌در.

پینوزو (Pinoso) اسپانیانك والنسیا خطه‌سنده آلیقنت ایالتنده وآلیقنتك ۴۷ کیلومتره غرب جنوبیسنده و(سغوره) نهرینك تابعلرندن بر چایك اوزرنده واقع بر قصبه اولوب، ۵۷۰۵ اهالیسی واردر. اوستنده‌کی طاغده کلبتلی قیا طوزی بولنوب، طوزلی بعض صولر آقار. اتکلری زیتون آغاجلریله مستوردر.

پینوس یاخود ایسلا ده پینوس (Isla de Pinos) یعنی «چام آطه‌سی». آمریقانك آنتیل جزایر کبیره‌سندن (قوبه) جزیره‌سنه ملحق وقوبه‌نك ساحل جنوبیسنك ۶۰ کیلومتره جنوبنده واقع بر کوچك آطه اولوب، قطری ۶۰ کیلومتره اولمق اوزره، غیر منتظم بر دائره شکلنده در. مساحهٔ سطحیه‌سی ۳۱۴۵ مربع کیلومتره، واهالیسی ۲۰۶۷ کشیدر. قسم شمالیسنده بر طاقم تپه‌لر بولنوب، اراضی عارضه‌لی ایسه‌ده، قسم جنوبیسی آلچق وبطاقلقلری حاویدر. بر قاچ کوچك نهری واردر. مرمرلری وبلوری مشهوردر. میاه معدنیه‌سی دخی چوقدر. قسم اعظمی آمریقایه مخصوص اولان آغاجو کبی اشجارله مستوردر. بو آطه قریستوف قولومب طرفندن (اوانجلیسته) تسمیه اولنمشیدی.

پینوس (Pinos) مکسیقه‌نك (زاقاتقاس) جمهوریتنده اوچ بیك متره‌یه قریب ارتفاعی اولان بر طاغك اتکنده قضا مرکزی بر شهر اولوب، جواریله برابر ۲۳۷۷۰ اهالیسی واردر.

پیوترقوف (Piotrkow) روسیه‌نك لهستان قطعه‌سنده ایالت مرکزی بر قصبه اولوب، ۱۷۰۰۰ اهالیسی واردر. — پیوترقوف ایالتی شمالاً وارسووه، شرقاً رادومه، جنوباً کیلچه، غرباً دخی قالیش ایالتلریله محدود اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۲۲۵۰ مربع کیلومتره واهالیسی ۶۸۲۰۰۰ کشیدر.

پیوره (Piura) آمریقای جنوبیده پرونك (لیورتاد) ایالتنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، (تروقزیلو) نك ۴۵۰ کیلومتره شمال غربیسنده وهمنامی اولان بر نهرك اوزرنده واقعدر. ۱۰۰۰۰ اهالیسی واردر. (پیزار) طرفندن پروده تأسیس اولنان قصبه‌لرك برنجیسیدر.

پیوشه (Piocha) روسیه‌نك جهت شمالیه‌سنده آرخانکل ایالتنده بحر منجمد شمالی‌یه دوکیلن بر نهر اولوب، بری (تیمان) طاغندن ودیکری بعض کوللردن چیقان ایکی چایك اجتماعندن بالتحصل، شمال غربی‌یه طوغری جریان ایدر. مجراسی تقریباً ۲۱۵ کیلومتره طولنده‌در. بالیغی چوقدر. قطب شمالی دائره‌سی داخلنده بولنمغله برابر، کنارلرنده کوزل چایرلر واورمانلر بولنیور.

پیومبینو (Piombino) ایتالیاده طوسقانه خطه‌سنك پیزه ایالتنده والبه آطه‌سنك قارشیسنده اوله‌رق ساحل بحرده بر کوچك قصبه اولوب، ۲۰۰۰ اهالیسی، لیمانی وقلعه‌سی واردر. مذکور آطه‌دن ۸ کیلومتره وسعتی اولان پیومبینو بوغازیله آیرلمشدر. وقتیله آیریجه بر پرنسلکك مرکزی ایدی. — قصبه‌نك ۵ کیلومتره شمال شرقیسنده بو اسمله بر کول دخی اولوب، بویی ۷ واکی ۵ کیلومتره‌در. دکیزه دوکیلور بر آیاغی واردر.

پیون (Péon) اساطیر یونانیه‌ده آلهه‌نك طبیبی زعم اولنوردی.

پیونیا (Péonie) بالقان شبه جزیره‌سنك اسکی خطه‌لرندن اولوب، ماکدونیانك شمال شرقیسیله تراکینك شمال غربی قسمندن یعنی اسکوب وصوفیه جهتلرندن عبارت ایدی. اهالیسی پلاسج اقوامندن بر قوم اولوب، بر حال وحشتده یاشارلردی، وجسارت وشجاعتلریله مشهور ایدیلر. ماکدونیا حکمدارلرندن فلیب ایله اسکندر بو قومی رام ایتمشلرسه‌ده، ینه کندی حکمدارلرینی ترك ایتمشلردی. او وقتدن اعتباراً پیونیا ماکدونیادن معدود اولوب، شرق ایمپراطورلغی زماننده ماکدونیانك منقسم بولندیغی ایکی ایالتدن برینی تشکیل ایدیوردی.

پیوه (Piva) قره‌طاغك جهت شمالیه‌سنده بر چای اولوب، شمال غربی‌یه وبعده شماله طوغری جریان ایله، هرسکده فوجه‌نك اوسط طرفنده (صاوه) نهرینه دوکیلور. — بو نهرك وادیسی دخی بو اسمله بر قضا اولوب، محاربهٔ اخیره‌دن

اول هرسك سنجاغنه تابع ایدی. مساحهٔ سطحیه‌سی ٨١٢ مربع كیلومتره واهالیسی ١٦٠٠٠ كشیدر.

پیهانی (Pihâni) هندستانك اوده خطه‌سنده (سیتاپور) ایالتنك (هردوی) قضاسنده وهردویك ٢٨ كیلومتره شمال شرقیسنده بر قصبه اولوب، ٣٠٨٠ ی مسلم اولمق اوزره، ٧٥٤٠ اهالیسی واردر. اكبر شاهك وزیری مشهور صدرجهان بو قصبه‌ده مدفون اولوب، غایت مزین تربه‌سی وكوزل بر جامع شریفی واردر.

پی هو (Pey-Ho) چینك بر ایرماغی اولوب، مغولستاندن نبعانله، جنوب شرقیه طوغری جریان ایده‌رك، پكینك قربندن بعد المرور، (پچیلی) كورفزینه دوكیلور. مجراسی ٤٥٠ كیلومتره طولنده‌در.

پیهوا (Pihoa) هندستانك پنجاب خطه‌سنده (امباله) ایالت وقضاسنده وامباله‌نك ٤٨ كیلومتره جنوب غربیسنده بر قصبه اولوب، ٤٤٠ ی مسلم اولمق اوزره، ٣٤١٠ اهالیسی وسلطان محمود غزنوی طرفندن تخریب ایدلمش اولملری ملحوظ بر چوق بتخانه خرابه‌لری واردر. بو قصبه‌دن كچن (ساراواتی) نهرینه هندولر مقدس نظریله باقدقلرندن، هر سنه یكرمی اوتوز وبعضاً یوز بیك قدر زوار طوپلانوب، اجرای آیین ایدرلر، ونهرك صوبندن آلیرلر.

(باب الباء الفارسینك صوكی)

ایكنجی جلدك صوكی